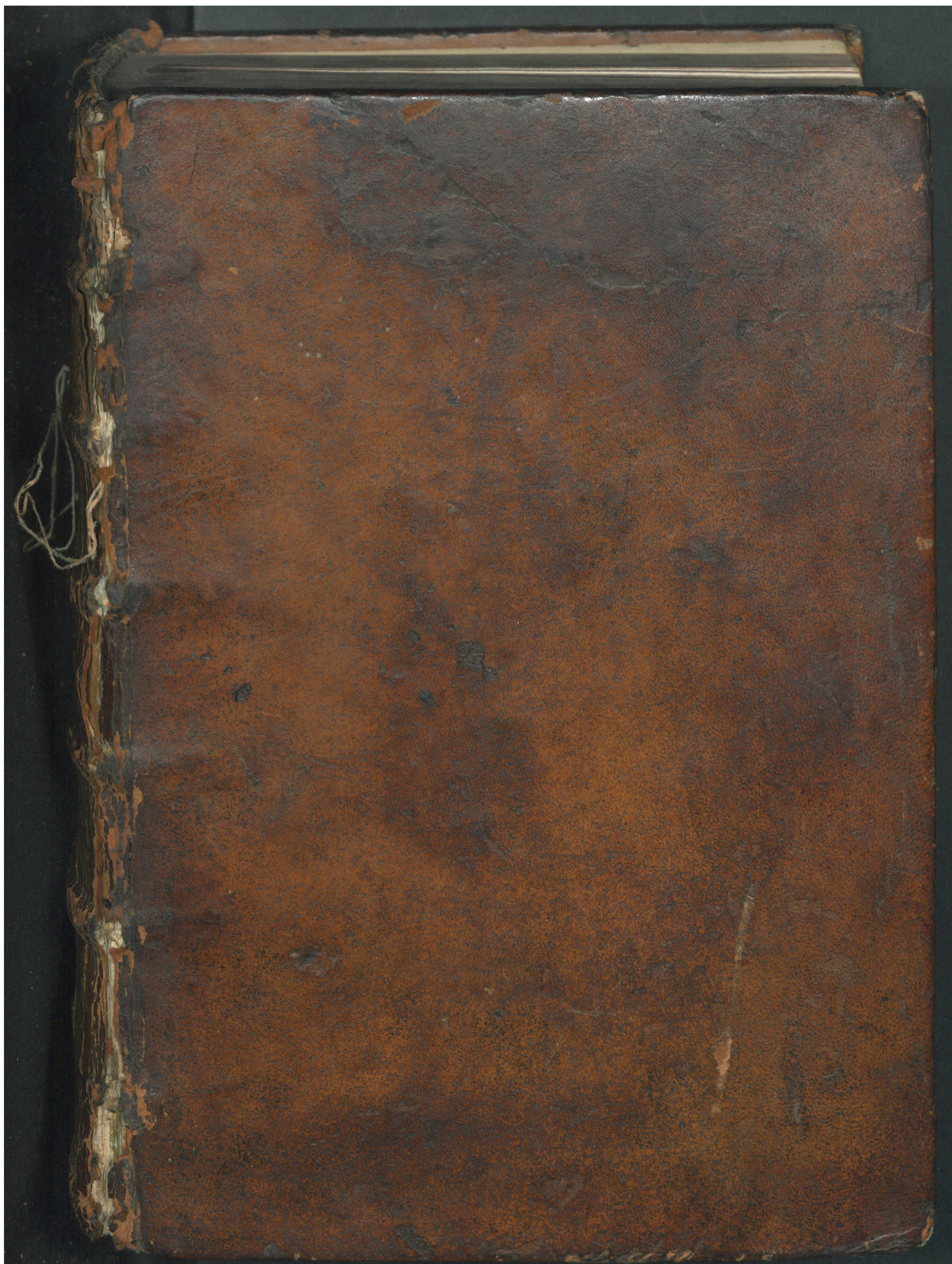
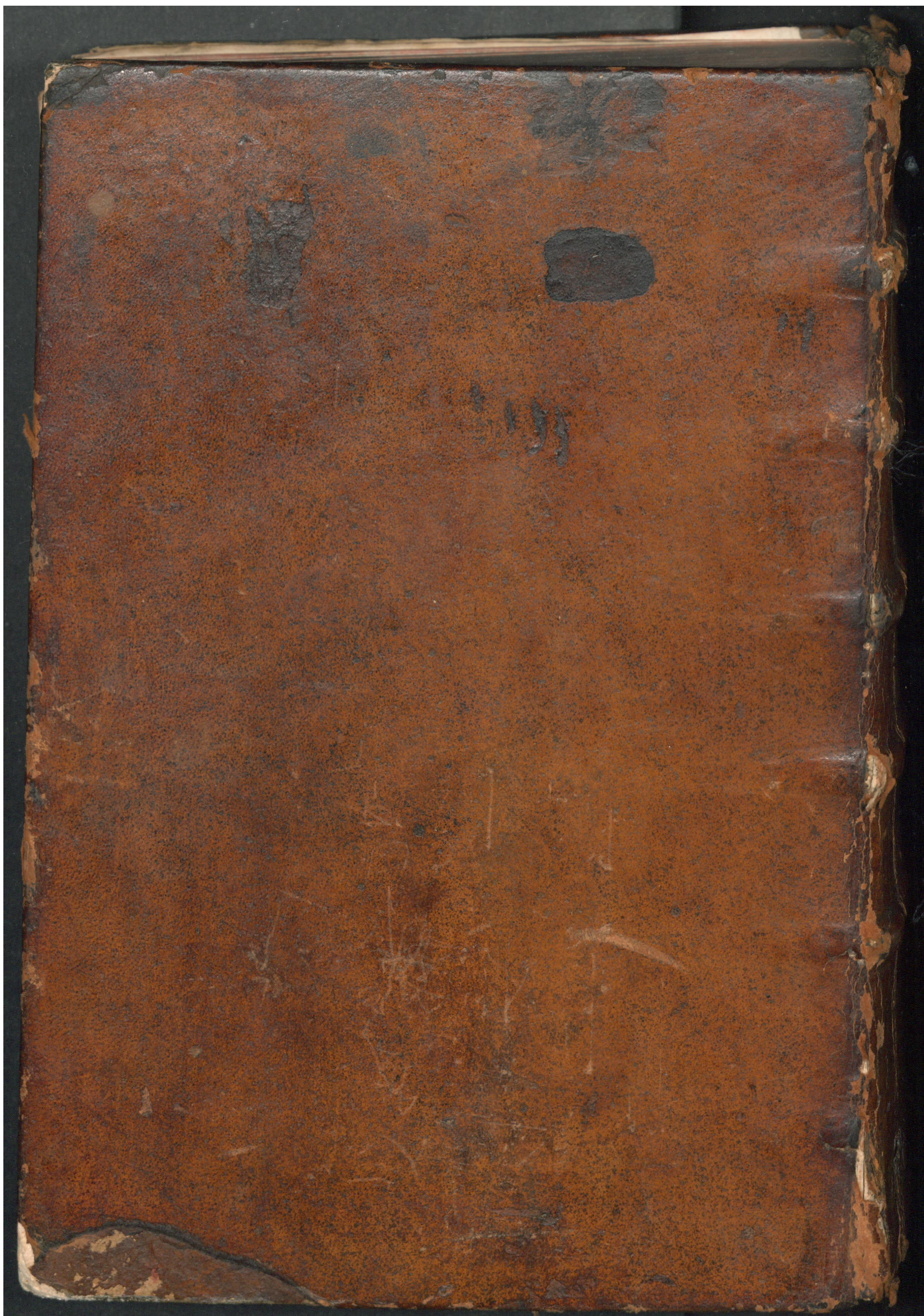

COMMENTARIA
RASLS

IOANNIS ARCVLANI COMMENTARIA

In Nonum librum Rasis ad regem Almansorẽ: in quibus non solum auctoris mentem late exponit, sed etiam separatim quæq; tam alte perpendit, ut cæteris qui huic operi manum admouerunt, omnium iudicio longe præstiterit. Nam singulis in morbis quanq; corporis particulam infestantibus sic anatomen & morbos, sic causas & signa, sic deniq; uictum & remedia distinguit, ut nihil amplius futuro medico ad artem exercendam desiderari possit.

Accedit eiusdem opusculum De fluxibus alui suo loco restitutus: quo nihil adhuc extat a quoquam ea de re aut doctius aut exactius cõscriptũ.

Omnia uero hæc & diligentius castigata sunt ꝙ fuerint antea, & accuratius impressa, & instrumentis chirurgicis ab auctore citatis exornata, quæ in fine secundi indicis pingenda curauimus.

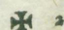

Venetijs apud hæredes Lucæ Antonij Iuntæ

ANNO M. D. XLII.

... testamento francisci Girardi...
... præstantissimi Iurisconsulti Domini ... Nugerij Consiliarij ... senescallia Claromontensi ...

INDEX CAPITUM QUAE in hoc Arculani libro habentur.

FINIS.

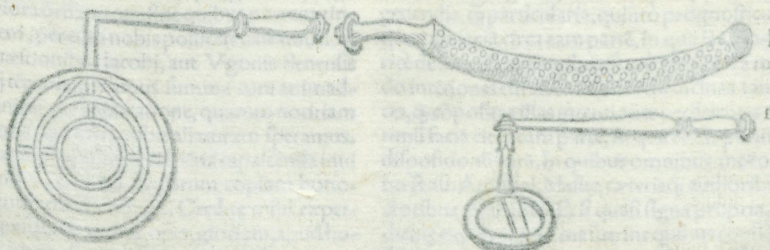
INDEX RERVM VOCVMQVE OMNIVM

Scitu dignarum quæ in hoc Arculani opere habentur. Primus numerus paginam: Secundus ideſt a, uel b, columnam: Tertius lineam, indicat.

D

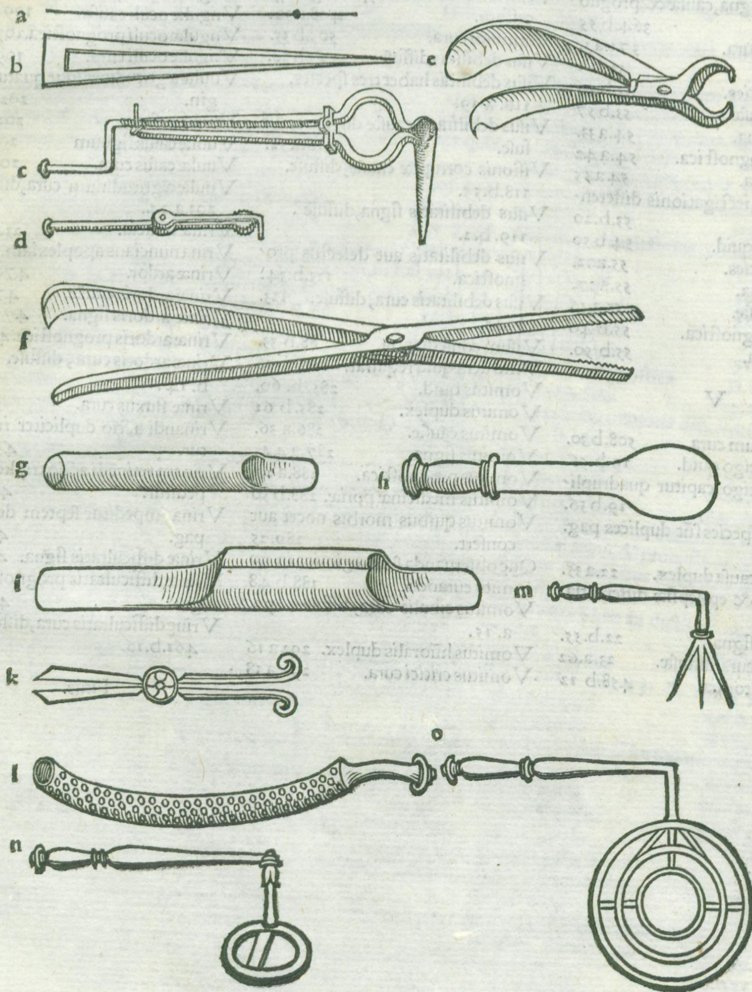
Menstruorũ

Finis.

INSTRVMENTORVM CHIRVRGICORVM *formæ, quibus auctor hic, hoc in libro passim utitur.*

a Acus argenteę forma habetur, folio. 249. a. 43.
b Forceps pro extrahendo res in aurē ingressam picigarola dicta. in capite de ęgritudi. auriū.
c Speculum ad aperiendas nares. in capite de ęgritudinibus nariū.
d Forceps pro extrahendis dentibus pulicanū dicta, folio. 196. b. 18.
e Forcipum pro extrahendis dentibus forma, folio. 196. b. 18.
f Forceps pro extrahendis fragmentis, quod Rostrum Ciconiæ dicunt, folio. 196. b. 18.
g Cannula pro inflando puluere ad uuulam. 203. a. 34.
h Speculum ad linguam comprimendam, folio. 204. b. 60.
i Cannula pro uuula cauterio amputanda, folio eodem.
k Incisorium aureū uel ferreū ignitū: cuius auriculæ g sint ad angulos obtusos deflexę, fo. eodē
l Instrumentum de plumbo, folio. 206. b. 14
m Cauterium à forma cuspidum triangulum constituentium, dictum triãgulatum, folio 500. a. 55. & folio 497. b. 46.
n Cauterium formam rotæ habens, folio. 505. a. 9. & folio. 497. b. 43.
o Cauterium rotę similitudinem habens pro coxendicibus adurendis, folio. 497. a. 43.

IO. ARCVLANI VE RONENSIS IN NONVM LIBRVM ALMANSORIS EXPOSITIO.

EXPOSITVRVS nonum Almansoris reiectis superfluis in librorum principijs inquiri solitis, duo tantum nostro proposito opportuna paucis expediā. Primum quidem erit de laudibus & celebritate Rasis qui hunc librū ædidit, quem Regi Almansori dedicauit. Haud enim dignum censuerim eorum, qui humanum genus sibi obnoxium perpetuoq; deuinctum ingentibus meritis ęternisq; fecere beneficijs nomina in obscuro iacere sinere. Ex quibus permaximè Rasim fuisse arbitror. Neminem enim pace aliorum dixerim siue Gręcos aut Arabes, siue Chaldęos, aut Latinos mente reuoluo, fuisse existimo, qui tantū medicinę adiecerit, cuiusue studijs assiduisq; laboribus tantum adoleuerit, siue rerum copiam, totiusq; negocij medicinalis in uno uolumine redacti immensitatem consydero, qualis est liber, quem cōtinens appellauit, siue breuitatem, remq; medicinalem exiguo perstrictam uolumine summa cum elegantia, & uerborū uenustate, qualis est hic liber, nomine Regis Almansoris nuncupatus, quem optimis approbatissimisque sententijs refertum cernimus. Quare nos illi, totumq; genus humanum plurimum debere profiteor. Ideo unusquisq; pro uirili, debet Rasi laudes eiusq; uoluminis celebritatē, quę iuxta peripateticorū principem ad illius etiam defuncti gloriam ac felicitatem aliquid momenti allatura sunt, cum id in ethicis multo plus referat, quàm in tragœdijs scelera patrata narrari: ut quasi iam patrentur. Secūdum est de subiecto huius libri, eiusque immensa utilitate. Totius enim huius libri subiectum est corpus humanū arte sanabile, quod totius medicinæ esse subiectum perhibetur. Huius uerò noni subiectū est corpus humanum arte sanabile secūdum passiones particulares singulis membris appropriatas. Ex quo huius libri immensa iam liquet utilitas: cum per eum omnium ægritudinum à capite usq; ad pedes nobis notitia salusq; afferatur. Quis est ergo qui pro huius libri scientia capescenda labores metiri debeat, quis non omnia patientissimè ferat incōmoda? Cum decus, opes, gloriam, cæteraque exteriora ornamenta, sine quibus non contingit esse felicem, per eum nobis polliceri ualeamus. Si nim pro quæstionibus Iacobi, aut Vgonis Senensis tantum ocij tēporisq; terimus summa cum animaduertentia, animique applicatione, quarum notitiam parum decoris, aut lucri nobis allaturam speramus. Quanto magis pro huius libri sciētia capascenda inuigilare debemus, ex quo tantorum copiam bonorum assecuturos nos speramus. Credite mihi experto, credite quisquis honores, opes, gloriam, apud homines gratiam consequi desyderat, huic libro intendat: facilè enim breui temporis decursu hic omnia assequetur. Sed de his satis, nunc agamus quod instat.

Continuatur hic nonus ad præcedētes in hunc modum. Postquam Rasis in primo libro determinauit de iuuamentis membrorū & anatomia corporis humani. Et in secundo notificauit complexiones, & humores, & physionomiam. In tertio de uirtutibus medicinarum et cibo rum. In quarto de conseruatione sanitatis. In quinto de decoratiōe. In sexto de regimine iter agētium. In septimo de aggregationibus & summis artis chirurgiæ. In octauo de uenenis eorumque sanatione. Placuit ipsi in hoc nono determinare de ægritudinibus particularibus singulis membris appropriatis à capite usq; ad pedes. Tandem in decimo determinaturus de febribus, crisi & diebus creticis, ex quibus omnibus tota medicina integratur. Ægritudines autē, de quibus hic agitur, duobus modis dicuntur particulares. Primò particularitate prędicationis ad differentiam ęgritudinum, de quibus agit Auicenna in primo can. quæ dicuntur uniuersales uniuersalitate prædicationis. Secundo modo dicuntur particulares quia singulis membris appropriatæ ad differentiam febrium, apostematum, & cæterarum ægritudinum, de quibus Auicenna agit in 4. quæ nullo membro appropriantur. Illę enim dicuntur communes communitate indifferentiæ.

Diuiditur autē more quorundam hic liber in quinque partes. In prima agit de ægritudinibus membrorum animalium. In secunda agit de ægritudinibus membrorum spiritualium. In tertia de ęgritudinibus membrorū naturalium. In quarta de ægritudinibus membrorum generatiuorum. In quinta de ægritudinibus membrorum exteriorum. Partes facilè patere possunt, quanq; conformius loquendo menti Rasis, hic liber diuidendus est in nonaginta quinq; partes, sicut sunt nonagintaquinque capita. Cum ipse, ut patet ex ordine suo, nunquam diuiserit præsentem librum in fen. neque in tractatus.

Intentio mea in expositione præsentis libri est. Primò compēdiosè ponere anatomiā membri, de cuius dispositionib. agendum est. Deinde circa unūquodq; capitulum inuestigare. Primò quid nominis & quid rei dispositionis de qua agitur, quod faciā circa rubricam, secundò species, tertiò causas, quartò signa tam generalia, q; particularia, quintò prognosticum, quæ quatuor faciā circa eam partē, in qua Rasis agit theoricè de his dispositionibus, sextò ponā curā memorādo intētiones curatiuas: necnō medicinas tam simplices, q; cōpositas illas intentiones perficientes, quod ultimū faciā circa eam partē, in qua Rasis ponit harum dispositionū curā. In quibus omnibus me conformabo Rasi. Aui. Gal. Mesue, cæterisq; authoribus & doctoribus illustribus. Et si quasi signa propria, aut medicinę expertę apud me fuerint quibus confidam, has subiungam secundum oportunitatem. Ille autem sit nobis in auxiliū, à quo cœlum & tota natura pendet.

DE ANATOMIA CAPITIS.

Sequendo igitur ordinem præmiſſum, ab anatomia capitis eſt incipiendum. Pro qua uidendus eſt primò ſitus capitis. Quod fuit in alto conſtitutum propter uiſum, non propter alium ſenſum, non propter cerebrum, ut uoluit princeps de intentione Gal. in principio tertij can. Oculus enim qui eſt cuſtos corporis debuit eſſe in alto conſtitutus, ut à longe fugienda et conſequēda facilè poſsit intueri. Qui oculus debuit eſſe coniunctus capiti, ut à cerebro per neruos opticos reciperet ſpiritum uiſibilem: & econtrario ut ab oculo deferrentur ſpecies uiſibiles per eoſdem ad ſenſum communem, quia etiā nerui optici compoſitionem oculi ingrediuntur, ut infra uidebitur: ut etiam oculi reciperent motum à ſecundo pari neruorum cerebri, quapropter oportuit caput propter oculum eſſe in alto conſtitutum. Deinde uidenda eſt quantitas. Fuit enim caput magnum, quia debuit magnum cerebrum contineri, et maius in homine quàm in alio animali reſpectu propriæ molis. Fuit autem factum figuræ ſphæricæ ex utraq; parte compreſſæ ut ſit magis tutum ab extrinſecis nocentibus: & quia figura ſphęrica eſt omniū capaciſsima. Fuit autem creatum aliqualiter oblongum ut tres uentriculi in eo conuenientius diſtinguerentur ſecundum longitudinem. Numerus autem partium eius eſt denarius, primò enim occurrunt capilli, ſecundò cutis, tertiò caro, quartò panniculus dictus almochati, quintò craneum, ſextò panniculi, dura mater, & pia mater, ſeptimò ſubſtantia medullaris cerebri, octauò duo panniculi ſub cerebro, nonò rete mirabile, decimò os baſilare, quod eſt baſis & fundamentum totius capitis. Capilli autem fuerunt groſsi multi & longi, tum ad tutelam capitis, tum ad decorē ordinati. Cutis etiam fuit groſſa, quia capilli in ea fixi debuerunt habere radices longas & groſſas, ut etiam eſſet clypeus oſsis cerebri. Caro autem reperta fuit in fronte & temporibus, non in omnibus partib. capitis, & fuit muſculoſa ad dandum motum illis partibus. Almochati uerò ordinata fuit ad tutelam oſsis & cerebri, & etiā ad ſuſpendendum duram matrem, cum qua colligatur, & ex qua generatur, mediantibus quibuſdam uillis, nerueis et ligamentalib. qui egrediuntur à dura matre per cōmiſſuras cranei ad conſtitutionem huius panniculi, & hoc ne dura mater cerebrum comprimeret. Propterea in actu practico caueāt chirurgici ne incidant hunc panniculum in locis commiſſurarum in quibus multum colligatur cum dura matre, & præcipuè in commiſſura coronali. Nam nocumentum cōmunicatum durę matri facilè poſſet eſſe mortale. Craneum uerò fuit ex quinq; oſsibus compoſitum, habens duplicem tabulam, ſuperiorem & inferiorem, unum os eſt in fronte, alterum poſterius, & duo in lateribus, & unum inferius ſub cerebro dictum baſilare. Fuerunt autem plura oſſa, et non unum, ne nocumentum cōmunicatum uni parti, communicetur toti. Et etiam ut ex coniunctione quatuor oſsium ſuperiorum tres generentur commiſſurę. Prima coronalis ad modū coronę, exiſtens in parte anteriori capitis. Secunda lambdę literę ſimilis in parte poſteriori exiſtens. Tertia ſagittalis penetrans rectè per mediū capitis, à cōmiſſura coronali ſcilicet ad lambdam ſecūdum capitis longitudinem. Et tres fuerunt cōmiſſurę uerę, quia penetrāt utrinq;. Sunt etiā & alię duæ cōmiſſuræ non ueræ à lateribus, dictę non ueræ, quia non penetrant uidelicet os utrinque, ſed ſolum primam tabulam. Iſtę autē commiſſuræ fuerunt ſerratiles, id eſt ad modum dentium ſerræ coniunctę ut eſſent firmiores. Non autem fuerunt nodales, quia motu non indiguerūt. Et ab Auicenna uocantur adorem, & fuerunt ordinatę, ut fumi & uapores ad caput adſcēdentes facilius poſsint reſolui, & ut uirtus medicinarum tempore neceſsitatis applicatarum capiti facilius penetrent in profundum. Et propterea in actu practico cum medici uolunt cerebrum alterare, aut aliquid ab eo reſoluere, debēt ponere medicinas ſuper commiſſuris. Panniculus autem dura mater immediate ſupponitur craneo, qui eſt panniculus ſatis durus, groſſus, & fortis, undiq; cōplectens cerebrum nō immediate. Nam immediate poſt ipſum ſequitur pia mater, im mediate undique complectens cerebrum, quę pia mater eſt panniculus ſatis mollis & ſubtiliſsimus. Hæc autem gradatio facta fuit ne molle lædatur ex contactu duri. Hi autem duo panniculi ſe profundant in cerebro uſq; ad uentriculos eius diuidentes cerebrū anterius in duas medietates ſecundum longum. Diuidentes etiam cerebrum poſterius ab anteriori, quod factum fuit ne nocumentū uni parti adueniens facilè cōmunicetur toti. Sed profundatio pię matris ad intrinſeca cerebri modo iam dicto fuit propter nutricationem cerebri. Sunt enim in pia matre diſſeminatæ uenæ multæ, & per ipſam ſuſtentatæ, ordinatæ ad nutriendum cerebrum. Subſtantia autem medullaris cerebri fuit alba, mollis, uiſcoſa, per hęc ordinata in nutricationem & debitam generationē neruorū, & nuchæ inde prodeuntium, uerum cerebrum anterius eſt humidius & mollius ꝙ cerebrū poſterius & minus frigidum. Hoc autem factū fuit, quia ex cerebro anteriori debent prodire nerui ſenſus, qui ſunt molliores, ex poſteriori nucha et nerui motus qui debent eſſe duriores. In cerebro autem ſunt tres uentriculi diſtincti ſecundum lōgitudinem eius. In prima parte cerebri eſt uentriculus primus magnus diuiſus in duas medietates dextram ſcilicet & ſiniſtrā, quarum unaquæq; eſt maior alijs duobus uentriculis. Hic autem uētriculus primus eſt ſedes & organum duorum ſenſuum interiorū, ſcilicet ſenſus communis & phantaſiæ. Eſt enim ſenſus communis in prima medietate ſecundum longum, phātaſia in altera, qui ſenſus communis habet recipere ſpecies ſenſibilium exteriorum eas componendo & diuidendo, non tamen per copulam uerbalem. Phantaſia uerò habet pro paruo tempore huiuſmodi ſpecies reſeruare. Et in fine huius primi uentriculi ſunt duæ ſubſtantiæ, una quæ eſt ſicut ancha, altera ſicut eſt uermis ſubterraneus, longa, ſubtilis, rubea, cōtrahibilis & elongabilis, & ideo uermis dicta eſt. Nam cum elongatur, clauduntur anchæ, & clauditur uentriculus ſecundum eius partem poſtremam, ſecundum quam coniungitur ſecundo uentriculo. Et ſimiliter clauditur principium ſecundi uentriculi, ita ut ſpecies non poſsint tranſire de uno uentriculo ad alium, quod fit cum homo uult ceſſare à cogitatione, & operationib. ſenſuū exteriorum: cum autem uermis ille contrahitur, fit harum ancharum dilatatio, ita ut ſpecies poſsint tranſire de uno uentriculo ad

lo ad alium, cum homo aggreditur cogitationem. Ventriculus autem medius est subtilis & longus, & est sicut deilim, id est, transitus de primo uentriculo ad tertium. Est enim hic uentriculus utriq; contiguus hic autem est sedes & organum duarum uirtutum, scilicet cogitatiuæ, quæ habet componere, diuidere, etiam cum copula uerbali, & ex uno aliud inferre, & in secunda medietate est existimatiua eliciens insensata ex sensatis. Tertius uerò uentriculus est in posteriori cerebro, figuræ pyramidalis, latior secundum partem contiguam secundo uentriculo, gradatim se constringendo procedens usq; ad originem nuchæ, quod factum fuit, ut secundum extremum magis latum reciperet species & intetiones. Et secundum eius strictum ipsas melius conseruaret: est enim organum uirtutis memoratiuæ, quæ est purè conseruatiua, & secundum hanc figurã, figuratur cerebrum posterius. Et hi tres uentriculi sunt distincti per medium secundum eorum longitudinem, licet hæc distinctio sit sensui manifesta solum in primo uentriculo: imò etiam nucha eodem modo est distincta per medium usque ad eius finem: hoc autem factum fuit, ne nocumẽtum partis communicetur toti. Sed attendendum, quòd duo primi uẽtriculi sunt interius inuoluti panniculo subtilissimo dicto pia mater. Vltimus autem uentriculus nõ, quia eius substantia est satis dura, seipsa conseruabilis, sed substantia duorum primorum, quia satis mollis, indiguit conseruante. Sub fine autem primi uentriculi, & principio secundi descendendo repeirtur quoddam foramen rotundum, oblongum aliqualiter, dictum lacuna siue embotus: in cuius medio est foramẽ strictum, quod diagonaliter tendit ad palatum, & eidem occurrit uia directa, quæ à medio uentriculo directè descendit ad colatorium, quod est foramẽ in medio ossis basilaris, ordinatum ad expurgationem superfluitatum cerebri. Et circa hoc foramen sunt carnis eminentiæ magnæ, rotundæ, ordinatę ad sustentandum uenas uel arterias ascẽdentes à rete mirabili ad uentriculos dictos, & ideo in basi eius apparent grandulæ, quæ sunt iuxta rete mirabile eminentes. Et per istam lacunam uentriculi anteriores, & cerebrũ, quãtum ad modum eius, expurgant suas superfluitates, licet quantum ad partes anteriores magis purget suas superfluitates, per colatoria narium. Istud autem foramen, quia latum est superius: inferius uerò strictum ab Haliaba, uocatur embotum. Caput autem rosæ est meatus quidam expulsiuus superfluitatum cerebri amplus superius, strictus inferius, ideo caput rosæ dictus est, & hic est unus ex meatibus terminatis ad lacunam. Torcular autem sunt duæ uenę grossæ, circa principium lacunæ, à quibus ramificantur uenæ paruę per lacunam. Tres autem sunt uię expulsionis superfluitatum à cerebro. Vna est, ossa narium in extremitatibus suis perforata, tum ad expulsionem à parte anteriori cerebri, tum ad receptionem specierum rerum odorabilium, necnon fumalis euaporationis ordinata. Secunda, terminař ad finem primi uentriculi, & principium secundi. Tertia, ad finem secundi uẽtriculi, & principium tertij, per quas cerebrum secundum eius partes medias, suas purgat superfluitates, qui terminantur ad lacunam, iam dictam, & ideo oblonga creata fuit. Cerebrum autem secundum eius partem anteriorem habet duo additamenta, quæ sunt sicut duæ papillę mammillares, quæ uocantur carunculæ mammillares, & sunt circumuolutæ panniculo, subtili scilicet pia matre, & terminantur ad ossa narium, & sunt organum olfactus. Et à cerebro oriuntur septem paria neruorum. Primum est nerui optici, grossiores quàm reliqui nerui, ortum habentes à uentriculo anteriori, & procedentes uersus oculos, & antequã egrediantur piam matrem, uniuntur ad inuicem, & in loco unionis sunt perforati, & communiter tenetur quod non cruciantur, imò post unionem dexter tendit ad dextrum, et sinister ad sinistrum. Horum autẽ sunt tria iuuamenta, primum deferre spiritus uisibiles ad oculum: secundum species uisibiles ab oculo ad sensum communem, & ideo uniuntur, ut species delatæ à duobus oculis uniãtur, ne una res appareant duæ: tertium, quia ex ipsis generatur retina & tela aranea, ut infra dicetur in anatomia oculorum. Secundum autem par neruorum, quod est post istud ueniens ad oculos, concurrit ad compositionem musculorum oculi, propterea dat oculis motum uoluntarium. Tertium uerò par, diuiditur in plures partes, quarum una uadit ad partes faciei, ad dandum sensum & motum illis partibus. Et huius etiam una pars tendit ad linguam, ad dandum illi gustum secundum Auic. Reliqua pars miscetur cum quarto pari, & descendens per foramen ingressionis uenæ subethicæ per ceruicem, ad diaphragma & stomachum, dat sensum uisceribus. Et inde, secundum Mundinum, oriuntur nerui reuersiui, licet apud Aui. à tertia parte sexti paris oriantur, qui sunt proprij nerui uocis. Reliqua uerò pars quarti paris tendit ad palatum, ad dandum ei sensum. Post quod est quintum par, quod tendit ad ossa petrosa, quæ sunt prope aures, & ex ipsis in foraminibus eorum generantur panniculi, qui sunt instrumenta auditus. Postea est sextum par diuisum in tres partes, quarum una uadit ad musculos gulæ, secunda ad musculos spatulæ, tertia maior cæteris, ad uiscera descendit in ascensione uenæ subethicæ, & est illi annexa, ex qua in rectitudine epiglottis separantur rami, qui ad musculos ueniunt epiglottales, quorum capita sunt ad superiora, qui epiglottim et ipsius eleuant carthilagines. Cumq; epiglottim pertranseunt ex eis ascendunt rami, qui ad musculos cymbalarem fistulam claudentes ueniunt, & dicuntur nerui reuersiui, & sunt propriè nerui uocis. Reliquũ uerò huius rami spargitur in diaphragmate, pectore, corde & pulmone, & associatur ei, quod ex parte tertia tertij paris descendit ad uiscera. Postea est septimũ par quod oriř à postremo cerebri ueniens ad linguã, & dat illi motum uoluntarium: dicit autẽ Auic. quod oritur à termino communi inter cerebrum & nucham hominis, & per eum prima duo paria oriuntur à cerebro anteriori, tertium à termino communi inter cerebrũ anterius & posterius, reliqua quatuor à cerebro posteriori: sic enim in anatomia nuchæ secundum plurimum uisum est. A posteriori autem cerebro oritur nucha diuisa in duas medietates per panniculum subtilissimum, ne nocumentum unius partis cõmunicetur alteri, & propterea accidit paralysis in una parte, altera non nocita. Ab hac autem descendente per foramina 30. spondilium, oriun-

tur 30. paria neruorum, & quia à cauda oritur unum impar, erunt 30. paria neruorũ, & unum impar, quæ tendunt ad diuersa membra, ad dandum sensum, & motum uoluntarium. Sub cerebro sunt duo panniculi proportionati duræ matri & piæ matri, de quibus ante: ita ut hi panniculi undiq; cerebrum utrinq; inuoluant. Eleuatis autem his occurrit rete mirabile, quod est in medio osis basilaris è directo colatorij contextum textura fortissima, & miraculosè duplicata ex arterijs subtilissimis & adinuicem cõtextis, quæ sunt rami apopleticarum ascendentium, & in isto rete, siue in uenis ipsius continetur spiritus uitalis ascendens à corde ad cerebrum, ad hoc, ut fiat animalis, qui ut melius conuertatur, est hoc modo ad minima diuisus in his arterijs subtilissimis: ipse tamen in uentriculis postea magis perficitur, & hæc est una ex causis, quare rete mirabile positum fuit sub cerebro: est & alia causa, quia est dignum multa custodia, quapropter natura locauit ipsum in loco tutissimo: est & tertia causa, ut humiditates aliquæ in cerebro condensatæ, ex uaporibus ad ipsum ascendentibus, & cadentes super hoc rete, aliquam oppilationem causarent, quæ esset causa somni, & istud rete sustentant duæ carnes glandosæ factæ principaliter ad ipsum sustentandum, & replendum uacuitates, & ad sustentandum duas uenas ascendentes ad cerebrum, aut duas arterias ascendentes ad uentriculos cerebri. Ex his potes comprehendere unum modum apoplexiæ prouenientem scilicet ex oppilatione huius retis, & arteriarum apoplecticarum ascendentium, prçter illum, qui communiter euenit ex oppilatione uentriculorum cerebri, inter quos est difficilè distinguere, sed de his in capite de apoplexia. Postea sequitur os basilare, quod est durius cæteris, tum quia debuit alia sustinere, tum ne putrescat cum submissum sit humiditatib. à capite descendentibus. Hoc autẽ est diuisum in ossa petrosa, & narium, & oculorũ, & duo ossa lateralia, quæ uocantur ossa paris. Ex his liquet caput esse complexionis frigidę, temperatæ in passiuis, propter complexionem humidam cerebri, contraoperantem siccitati ossium & panniculorum, & quod potest pati omne genus ægritudinis simplicis & compositæ. Hæc de anatomia capitis & neruorum sufficiant. Iam reliquum absoluamus.

DE CEPHALÆA. Cap. I.

Circa hanc rubricam primò notandum, quòd cephalæa, cephalalgia, soda, & dolor capitis sunt termini synonymi significantes hanc dispositionem, de qua diuersi authores sub his diuersis nominibus determinant. Ab Auic. nanq;, Io. Serapione & Mesue uocatur soda. Ab Alexandro uocaт cephalalgia. A Rasi, Haliabate, Constantino, Passionario uocatur cephalæa, κεφαλὴ græcè, caput latinè. Sed præter hos sunt termini dolorem specialem capitis importantes, sicut nux, ouum, passio scilicet galea ta, significantes dolorem totius, satis inseparabilem, consuetudinarium, ab omni ferè causa facilè excitabilem. Hemicranea dicta ab hemi, quod est medium & craneum, dolorem unius laterum importat consuetudinarium. Et similiter hemipagia. Homonopagia autem dolorem quartæ partis significat. Clauus uerò est dolor fixus, intensus paruam occupans partem, in profundum ad modum claui caput penetrans. Quantum ad quid rei, dicit Auicenna, quòd soda est læsio in membris capitis, sed intelligendum est quòd est læsio dolorosa in toto capite aut partibus eius. Est enim dolor tristis sensatio tactiua rei subitò, & materialiter imprimentis. Et omnis talis est actio corrupta. Et hęc de quid nominis, & quid rei quantum ad rubricam.

Quando rubedo, & tentio, & grauedo in facie & oculis, cum dolore capitis affuerint, & tactus calidus sentitur, & pulsus fuerit magnus, ex cephalica facienda est phlebotomia in parte, in qua est dolor, uel in qua dolor magis infestat. Deinde aqua rosata & oleum ros. & acetum sumantur, & simul mixta agitentur donec unum fiant, & super niuem infrigidata super caput fundantur. Aeger uerò à carnibus & uino abstineat, & comedat adesciam citrinam, id est, cibus qui fit de lentibus coctis, in quibus additur acetum & parum croci, & tapsil, id est, cibus qui fit de lentibus coctis, cum aqua & herbis frigidis & fructib. frigidis. Venter autem soluatur ex mirobolanis citrinis, & prunis, & tamarindis, & sacch. albissimo. Quod si ista non sufficiunt, semina maluauisci in aceto posita agitentur, quousq; ad spissitudinem perueniant, de quibus emplastrum capiti superponatur, ex psillio quoq; & aceto emplastrum fieri utile est.

Diuiditur hoc caput in tres partes. In prima agit de cephalæa pendente à causa corporea. In secunda de cephalæa à causa primitiua. In tertia ponit quoddam remedium efficax & ultimum ubi cætera non suffecissent: secunda ibi prope finem cap. Si autem cephalæa contingeret propter multam. tertia ibi. Si autem adhuc soda perseruauerit. Prima adhuc in duas. In prima, agit de cephalæa per essentiam in capite. In secunda, agit de cephalæa per communitatem maximè à stomacho. secunda ibi. Quòd si cephalæa quotidie. Prima iterum in quatuor. In prima agit de cephalæa sanguinea. In secunda, de cholerica. In tertia, de phlegmatica. In quarta, iterum redit ad ponendum quædam antidota conferentia, tam in soda calida, quàm frigida. secunda ibi. Si autem cum istis fuerit in pulsu uelocitas. tertia ibi. Quod si cum soda non fuerit aliquid eorum, quæ diximus. quarta ibi. In cephalæa uerò causa. Prima iterum in duas. Primò ponit signa

signa cephalææ sanguineæ, secundò curam. secunda ibi. Ex cephalica facienda non est phlebotomia.

EXPOSITIO LITERÆ RASIS.

SEd nunc accedendo ad expositionem literæ Rasis. Rasis in prima parte breuitati indulgens ponit quinque signa cephalææ sanguineæ innuens, quòd quando dolenti caput affuerint hæc quinque signa: tunc scilicet hæc cephalæa pendet à sanguine. Primum rubedo in facie & oculis supple aliqualiter tendens ad fuscum et purpureum: talis est enim color sanguinis. Secundum tensio in eisdem partibus & omnibus partibus dolentibus propter præsentiam sanguinis illas partes replentis & extendentis. Tertiũ grauedo manifesta sensata in illis partibus, pendens ab eadẽ causa. Quartũ tactus calidus .i. manifesta caliditas in illis partib. sensata tam ab ægro quàm à medico tangente propter multitudinem sanguinis & spirituũ præsentiam. Quintum pulsus magnus maximè arteriarum capitis, licet etiam de pulsu aliarum arteriarum, qui communiter sentitur uerificari possit, & hoc propter necessitatem auctam cum fortitudine uirtutis & obedientia instrumenti. Hic autem pulsus cum hoc quod est magnus, debet esse plenus ob multi sanguinis præsentiam, & ex his literæ sententia iam manifesta est. Quibus omnibus pro complemento addite, urinam rubeam, grossam, sanguini attestantem, nisi materia ad superiora moueatur, cerebrũ apostematura. Item somnum longum propter multitudinem oppilationis, nisi uehementia doloris excitet: non tamen profundum, cum materia non sit frigida, uiscosa, &c.

CVASÆ CEPHALÆÆ & species.

SEquendo ordinem præmissum in hac, uel circa hanc particulam habemus inquirere tria. Primum scilicet species & causas doloris capitis. Secundum signa. Et tertium prognosticum. Species enim & causas Rasis breuitati indulgens breuiter pertransit, innuit enim solam unicam distinctinonem specierum dolorum capitis sumptam à causis, quia quidam dolor capitis est, pendens à causa corporea, quidam à causa primitiua, sicut à sole, igne, balneo, odoribus, ebrietate, uento & frigore, & sic de singulis. Qui uerò à causa corporea, est duplex, quia quidem per essentiam in capite, id est, pendens à læsione alicuius naturarum ipsius capitis, sicut cõplexionis, compositionis, aut unitatis, aut plurimum simul, sicut est in apostemate. Et si á mala complexione, aut simplici, aut composita, cum materia, aut sine materia, licet à mala complexione humida sine materia non possit fieri dolor. Et si cum materia, aut sanguinea cholerica phlegmatica, melancholica, aquosa, uentosa, aut uaporosa. Et si à mala compositione, aut ab una, aut pluribus specierum malæ complexionis. Et si à solutione continui, aut antiqua, aut recenti, simplici, aut composita, facta à causa intrinseca, aut extrinseca, & hæc solutio continui aliquando pendet ex uermibus existentibus supra stricturam narium prope caruncu las mammillares. Et si est ab apostemate, aut est sanguineum, aut cholericum, aut phlegmaticum, aut melancholicum, aut aquosum, aut uentosum, aut mixtum. Et fit aut in substantia cerebri, aut in panniculis, aut in uenis, aut in meatibus. Quæ uerò per communitatem aut à toto, sicut in febribus, aut ab aliqua corporis particula, sicut à stomacho quod frequentius accidit, de qua Rasis in litera, aut ab intestinis, aut ab epate, splene, renib. uesica, matrice, aut à membris spiritualibus, aut mirach, aut partibus extremis. Quæ autem est per communitatem, quandoque est cum periodis & paroxysmis, secundum periodos & paroxysmos causæ, quæ est in membro communicante, sicut quæ fit cum communitate stomachi, est propter effusionem materierum cholericarum, & aliarum ad ipsum cum periodis, & sicut quæ fit cum periodis febrium. Circa quam distictionẽ pulcherrimè notandum quòd duplex est communitas, scilicet absoluta & non absoluta. Communitatem absolutam definit Auic. prima tertij, tractatu secundo, cap. de speciebus sodæ per cõmunitatem, & est ut ad partem cerebri ex membro communicante nihil perueniat corporeum nisi ipsum nocumentum. Communitas uerò non absoluta est, ut ad cerebrum ex membro communicante aliquid perueniat corporeum, ut materia, uapor, uentositas, aut spiritus. Exemplum primi, sicut dolor capitis pendens ex spasmo, dolore iuncturarum, punctura, & similibus. In quibus ad caput non transit aliquod corporeum, id est, compositum ex materia & forma: ita quòd neq; uapores neq; spiritus, sed sola qualitas manifesta, aut occulta, sicut uenenositas. Aut fortè solum species intẽtionales, secũdum aliquos, quib. malè cõsentio, quia licet species intentionales doloris representent dolorem sensui cõmuni, aut uirtuti cognitiuæ: attamen dolorem non faciunt, ut patet ex diffinitione doloris, in qua sumitur quòd res materialiter imprimit, aut fortè nihil ad cerebrum peruenit, quod potest esse: primò, quia anima eadem existens in qualibet parte, dolens, in una parte, dolebit etiam in altera parte ualde sensibili, cuius pars læsa facilè cõmunicet, sicut etiam sentiuntur delitiæ in coitu, in toto corpore solum propter causam delitiarum existentem in capite uirgæ: secundò, ut imaginemur spiritus, & membra alterari per partem, post partem, per species obiecti, seu causas doloris, dato quòd nulla qualitas tangibilis in cerebro recipiatur, cui imaginationi difficulter assentio: unde stat hoc modo in membro distante fieri per communitatem dolorem per maximã sensibilitatem, licet non fiat in partibus intermedijs, quia fortè non sunt ita sensibiles, aut ita colligatæ. Et nota quòd membrum læsum per communitatem etiã absolutã, frequenter tandem læditur per essentiã, aut quia membrum longo dolore debilitatũ facilè recipit superfluitates aliorum membrorum, aut quia per dolorem spiritib. resolutis debilitatur digestiua & expulsiua, unde nõ bene conuertit nutrimentum, nec superfluitates, quæ in qualibet digestione resecantur, debitè expellit, & sic sequitur læsio alicuius suarum naturarum, & ex his infertur esse dolorem in aliqua parte corporis, in qua non sit solutio continui, nec mala complexio. Sed circa causas notate, quòd causa immediata doloris est mala complexio, aut solutio continui, aut utraq;, sicut in apostemate, licet secundum Auer. 3. coll. sola mala complexio sit causa doloris: quælibet autẽ mala complexio, siue simplex, siue composita, est causa doloris præterquam mala complexio humida, ipsa enim non facit dolorem, nisi sit cum materia mota ad solutionem, prima tertij tract. 2. cap. 1. Causæ aũt

malæ complexionis calidæ sunt sanguis, cholera, phlegma salsum, humor factus calidus per putredinem, aut ebullitionem, & uapores ab his eleuati: similiter causæ primitiuæ calefacientes sunt sicut sol, ignis, uinum potens, crapula & similia. Causæ autem malæ complexionis frigidæ, sunt humores frigidi, & uapores inde eleuati, quibus non acciderit caliditas accidentalis. Malæ autem complexionis siccæ, sunt exiccantia, sicut dies caniculares, motus corporei & animales, exuberans coitus, fluxus uentris. Causæ autem solutæ continuitatis sunt uapores, aut uentositates sui multitudine extendentes, aut sui acuitate mordicantes: similiter materia multa replens & extendens, humor corrosiuus, percussio, aut casus, uermes generati supra stricturam narium. Item apostema in aliqua parte sensibili cerebri, siue calidum, siue frigidũ, aut mixtum. Sed hic nota quod uapores qui frequenter causant dolorem capitis, quandoq; ascendunt per uias amplas, sicut per meri aut cannam pulmonis: quandoq; per uias strictas, sicut per uenas, arterias & neruos, unde in fine primi cap. de soda. Soda enim plurimum fit, propterea quia arteriæ afferunt capiti uapores fraudulentos. Et dolores isti per uenas deferentes uapores, facti sunt multum fortes & profundi, & magna aduertentia digni. Et notate ex Auicen. quòd omnia aromata calida siue frigida faciunt sodam, licet aromata calida curent sodam frigidam, & contra, frigida, calidam cum succedunt sodæ, quod est uerum, nisi multiplicentur. Tunc enim replendo caput, & extendendo faciunt sodam. Amplius secundo nota quòd modi colligãtiarum sunt sex sumpti ex Auicenna 2. primi cap. de complendis dispositionibus, & prima tertij tract. 2. cap. de speciebus sodæ. Primus est ratione membri utrisq; communicatis & intermedij, ut os stomachi cerebro mediantibus neruis reuersiuis. Secundus, quia est uia & transitus de uno membro ad reliquũ sicut inguen ab epate in apostematibus cruris. Tertius ratione uicinitatis sicut pulmo cerebro, & mãmilla cordi. Quartus quia unum est principium & radix operationis alterius, sicut diaphragma pulmonis. Quintus, quia unum seruit alteri ut nerui cerebro. Sextus, quia colligantur uni tertio, ut renes & cerebrum epati, ideo inter se colligantur, similiter matrix & diaphragma mediantibus neruis, cor, epar, & splen communicant cerebro, mediantibus, neruis, uenis & arterijs, &c. Soda autem facta à causa primitiua est multiplex secũdum multiplicitatem & multitudinem causarum primitiuarum, sicut soda ex uentis, & ex radijs solaribus, & soda ex odoribus bonis & malis, calidis & frigidis, & soda ex ebrietate & ex percussione, &c. Secunda di. sumitur penes intensionem doloris, quia quidam intensus: de quo dicit Auicenna quòd obuians sincipiti infantis leuia habentis ossa, separat, & frangit cõmissuram, quidam medius, quidam paruus, ut in lethargia. Tertia sumitur à perseuerãtia, quia quidam cõtinuus, quidam interpolatus. Quarta ab accidentibus, quia quidam perducit ad accidentia mala, ut apostemata, spasmum, singultum, & quidam non.

Quinta penes locum, quia quidam in substantia cerebri, quidam in panniculis intrinsecis, quidam in almochati, quidam in uenis, quidam in meatibus.

Sexta penes facilitatem motus ipsius aut difficultatem. His enim facilè uenit soda qui habent debilitatem cerebri, & multam sensibilitatem & membra digestiua debilia, contrarijs, contra. Septima quędam est soda temporalis, id est, chronica: quædam pauci temporis. Temporalis fit propter phlegma aut melancholiam, aut debilitatem cerebri, aut apostemate incipiente indurari, aut iam indurato, & illud sæpe uidi & ferè semper malè tandem terminatur. Octaua, quia quædam coniuncta cum rheumatismis, quędam non: Et ex his iam primum absolutum sit scilicet species & causæ doloris capitis, &c. Omitto dolores capitis qui sumuntur ab ipsa doloris essentia, quia de his agetur in sequentibus capitulis, qui dolores capitis sunt secundum plurimum grauatiui, extensiui, pulsatiui, pungitiui, aut perforatiui secundum diuersitates causarum ipsos facientium.

DE SIGNIS CEPHALÆÆ.

Signa quædam prognostica sunt. Primum signum est urina subiugalis, aut liuida: si enim mingitur turbida, & remanet turbida, significat magnã ebullitionem à calore putredinali factam, & tunc dolor est aut fit: si uerò mingitur clara, & statim turbidatur significat dolorem capitis futurum: si autem mingitur turbida & postea clara fit, minoris est malitię, imo frequenter accidit uitio renum & uesicæ, & proprię cum fecerit residentiam, & fit turbida aliquando uia crisis, & est bonum signum, & maximè in pueris est signum infallibile super salutem, ut ex longa practica uidi. Hæc omnia discutienda sunt 4. aphorismorum, aphor. illo, quibus in febribus urinæ turbidatæ.

Secundum signum est urina alba, subtilis in feb. & maximè continuis, non quidem in principio paroxysmi, sed post augmentum & non sumpta immediatè post cibum: significat enim raptum materierum ad caput, & fortasse phrenesim, & hæc, nisi fit oppilatio, aut nisi materia ad aliud canale permutetur, sicut ad intestina, factura fluxum uentris, aut ad cutim, factura uariolas, aut ad aliud membrum apostemandum, sed secundum plurimum repit ad cerebrum. Vltimum signum cõmune omni sodæ materiali est fex inuenta in naribus diuersos humores significans secundum uarietatem coloris. Citrina quidem aut uiridis significat choleram. Alba uerò, phlegma, præcipuè si fuerit sine punctione & mordicatione: siccitas autem narium sine grauedine capitis significat priuationem humoris in capite superflui. Cum grauedine autem significat aut oppilationem in strictura nariũ, quod facilè cognoscitur cum non posit per nares sufflare, aut raptum materierum, & sic dolorem præsentem, aut futurum, aut impotentiam expellendi. Sed ueniendo ad signa causarum. Si fuerit à causa primitiua cognoscitur per præsentiam aut præcesionem ipsarum, & per effectus uerisimiliter ab ipsis derelictos, ut prima quarti. de febribus ephemeris. Cognoscitur autem esse per essentiam in capite, quia dolor est magis continuus, & comprehenditur læsio alicuius naturarum cerebri, aut plurimum, & erit cum reliquis operationibus cerebri nocumentum & tenebrositas in oculo, & nocumentum in alijs sensibus cum bonitate dispositionis reliquorum membrorum. Cognoscitur uerò esse per cõmunitatem, quia non ita continuus, & augetur & minuitur

minuitur secundum augmentum & decrementum nocumenti membri communicantis. In quo signo est consyderandum cuius membri nocumentum primò incepit, & quod subsecutum est: primò enim incipiens ægrotare uerisimiliter alteri nocumentum communicat. Cognoscitur autem pendere à mala complexione calida aut frigida sine materia, cum sentitur manifesta caliditas aut frigiditas, &c. sine aliqua capitis grauedine, & est cum siccitate scilicet narium, & si ibi est caliditas fortasse est rubedo oculi, & iuuatur frigidis. In frigida uerò res est ecõtrario, & non est in faciebus eorum extenuatio neque rubedo coloris, neque dolor est multus. Siccam autem significat præcessio causarum exsiccantium & augetur cum iteratione earum. Materiæ comprehenduntur per hæc signa: Siquidem fuerit sanguis in causa, sunt quinq; signa in litera posita à Rasi, & superius declarata, quibus addendus est somnus, qui est longus propter uaporum multitudinem, nisi à uehementia doloris impediatur: non tamen grauis aut profundus cũ uapores non sint grossi aut frigidi multum opprimentes, urina grossa, rubea, purpurea, quæ omnia intelligenda sunt sanguin. peccante magis in quanto quàm in quali &c, si uerò peccaret in quali, hæc signa essent refracta secundum inclinationem sanguinis ad aliquem aliorum humorum & frequentius erit dolor in parte anteriori. Si uerò cholera fuerit in causa, erit dolor acutus, mordicatiuus, punctio narium, uigiliæ, color citrinus, parua grauitas, tactus calidus cum mordicitate, pulsus uelox, & non dixit magnus, quia uirtus debilior cæteris paribus, instrumentumq; magis inobediens, non in oculis aut facie erit tensio, & sitis aderit, & frequentius erit dolor in parte dextra: Si fuerit à phlegmate, erit frigiditas tempotum, color albus, dolor obtusus & magis perseuerans, sensus hebes, somnus profundus, pigritia, destructio appetitus uel debilitas, nauseatiua satietas, quæ omnia facit phlegma sua frigiditate, humiditate, grossitie, uiscositate, & frequentius erit dolor in parte posteriori. Si fuerit melancholica erit liuiditas faciei, siue plumbeitas, corruptio sensuum interiorum, perseuerantia doloris, obtusus dolor, & frequentius erit dolor in parte sinistra. Item signa uniuersalia sumpta ab ætate, complexione, sexu, regione, temporibus anni, consuetudine, arte uel exercitio, & similibus uidenda secunda primi. In uentosa autem & uaporosa minoratur dolor, aut non est grauitas, multiplicatur extensio, & fortasse est cum punctione aut corrosione, & quandoque est cum sonitu, aut tinnitu, & fortasse crescunt cum ea quidem multum. Et quandoque multiplicatur cum ea permutatio doloris de loco ad locum, & cum multiplicatur uapor, fit pulsatio fortior capitis, & imaginatur imaginationes corruptas, & associatur ei scotomia & uertigo, & uidetur infirmo quod eleuetur ad alta, & somniabit se uolare. Si uerò soda fit à solutione continui, declaratur per ipsam solutionem si extrinsecus apparet, & per causam primitiuam soluentem: Si uerò non apparet exterius, declaratur per sanguinem aut saniem egredientem. Si uerò pendeat à mala compositione ipsa seipsam declaret, si exterius appareat: si uerò non, redi ad signa cuiuscunque male, compositionis, & cognoscitur per exclusionem aliarum causarum: si uerò sit ab apostemate, adsunt signa carabiti, aut lethargiæ. & cæterorum suo, loco dicenda. Et dolor quandoque communicat usque ad radices oculorum propter motum neruorum opticorum perforantium panniculos, & intensius dolent propter motum, & si nocumentum est in panniculis intrinsecis, tunc dolor est fortior: si uerò in substantia, tunc dolor est obtusior, grauatiuus, aut extensiuus: si uerò in panniculo extrinseco, tunc magis dolet exterius. Signa autem facta ex uermibus in capite sunt corrosio fortis, & fœtor oris, & fit soda fortior cum motu, & sedatur in quiete, erit etiam aliquando pruritus in naso propter motum uermium. Si uero soda fit per communitatem à toto, sicut in febribus & crisibus, crescit ipsis excrescentibus, decrescitq; ipsis decrescentibus, & remouetur cum remotione earum. Facta autem cum communitate stomachi significat angustiã, nauseã, paucitatẽ desyderij, malitiã digestionis, & cetera nocumenta stomachi, & cum est per effusionem materierum ad stomachum, est fortior, & cum uacuitas adest, et super somnũ, et dolor stomachi si est ex cholera, excitatur cũ uacuitas adest. & si est ex humore frigido est secundum plurimum minor in uacuitate, & sedat ipsum fames, humor autem peccans in stomacho distinguitur per uomitum & ructationem. Et multi quidem homines sunt, qui cum comedunt, sedatur soda & illud significat effusionem choleræ ad stomachum cuius signum, quia si choleram euomunt sedatur dolor. Significatur etiam communitas ex parte doloris: dolor enim in ea quæ fit ex stomacho, secundum plurimum incipit ab interiori parte sincipitis, & declinat ad medium sincipitis: deinde remouetur, & quandoque est in parte posteriori propter situm meri posteriorem iuxta dorsum. Et illa quæ fit ex epate declinat ad latus dextrum, & adsunt ægritudines epatis. Et illa quæ fit ex splene declinat ad latus sinistrum. Et illa quæ fit ex mirach declinat ad anteriora capitis ualde, & quæ est causa matricis existit in margine sincipitis, & fit plurimum post partum aut post aborsum, aut paucitatem menstruorm, aut retentionem, & adsunt signa ægritudinum matricis, quę autem ex dorso aut renibus, declinat ad posteriora ualde. Et uniuersaliter quæ est ex nocumento alicuius membri excitatur & augetur cũ nocumento illius membri, & decrescit cum decremẽto illius. Illã uerò quæ fit à debilitate capitis, significat eius excitatio cũ parua uel qualibet causa, et est cũ perturbatione sensuũ tam interiorũ q̃ exteriorũ, & inuentione nocumẽti in operationibus cerebri, & citò repletur caput humiditatibus. Et illam quæ fit ab acuitate sensus cerebri significat uelocitas patiendi etiam à parua causa, scilicet uocibus, odoribus & reliquis, & cum hoc sensus sunt boni, & meatus mundi & operationes cerebri non læsæ, & hæc cerebra sunt communiter cholerica aut sicca tantum. Vltimò signa uiarum per quas fit communicatio sumuntur à loco materiæ & membro communicante. Nam uapores eleuati à materia existente in stomacho transeunt per meri, à membris spiritualibus per Cannam pulmonis. Si materia contineatur in uenis, ut in febribus continuis, cõicatur per uenas & arterias: si materia sit in corde, magis per arterias, si in epate

magis per uenas, si in diaphragmate & reliquis pāni-
culis & membris neruosis, communicatur magis per
neruos & nucham,&c. Oui, nucis siue galeatę passio-
nis species & causę ex praecedentibus patere possunt,
pendet enim ab humore malo, calido, aut frigido fre
quenter apostemante: imò frequenter ab apostemate
melancholico aut duro, in panniculo intrinseco aut
extrinseco. Et multotiēs causa remotior, sunt ægritu
dines antecedentes, quæ debilitarūt cerebrum, & uela
mina intrinseca & extrinseca, ut lędātur ex omni cau
sa, uidelicet ex motib. paruis, qui sunt ex motib. cor-
poris, cibalibus et uaporibus, & motibus extrinsecis.
Et in summa, causa dispositiua est duplex, scilicet debi
litas capitis & acuitas sensus eius. Causæ autē factiuæ
sunt, quæ dictæ sunt. Signa eius sunt, quia præter hoc
quòd dolor sit continuus, excitatur ab omni parua
causa, ut motu, potatione uini, et receptione uaporū,
& cum uoce forti aut media: ita ut patiēs odio habeat
uocem, lumen, conuersationem cum hominibus, dili
gat solitudinem, tenebras, quietē, & resupinationem,
& cum est in panniculo extrinseco, tāgendo sentitur,
sed in intrinseco tāgendo non sentitur, & cōmunica-
tur usq; ad oculum, quoniam panniculus ille compre
hendit neruos opticos cōmunicantes oculis, cum ex
ipsis generetur retina & tela aranea. Prognosticum
perducit frequēter ad mortē aut cęcitatē. Hemicranei
& homonopagiæ sunt species, causæ, signa, progno-
stica, sicut cephaleæ, de qua superius actum est. Et gra
uitas existens infra dolorē pendet ab humorib. pręci-
puè sanguineo, phlegmatico, melancholico. Soda
phlegmatica, sanguinea, colerica, melancholica, mul-
tiplicatur secundum proportionem, ad quatuor tem
pora anni. Quando autumnus fuerit meridionalis,
pluuiosus, multiplicatur soda in hyeme. Soda conti-
nua prolongata frequenter perducit ad apostema ce-
rebri, aut cęcitatem. Soda multotiēs resoluitur, si con
tingat ut egrediatur in aurē sanies, aut materia aquo-
sa: soda in febribus continuis, quę non alleuiatur cum
alleuatione febris, minatur phrenesim. Similiter soda
continua ad quam sequitur febris, cum prius non fue
rit, transit in phrenesim.

DE CVRA CEPHALÆÆ.

POsitis quid nominis & quid rei, specieb. & cau-
sis, signis & pronosticis, &c. Iam ad quintum ue
niēdum est, scilicet ad curam. Rasis ergo breuitati in-
dulgens pro cura cephalææ sanguineæ. Primò phle-
botomat uenā cephalicam, ex parte in qua est dolor,
uel in qua dolor magis infestat. Vt si dolor magis in-
festat in parte dextra, in manu dextra faciēda est phle-
botomia, scilicet aut incuruatura brachij in parte supe
riori, aut inter pollicem & indicē, licet hic sit ramus ue
nę cōmunis & non cephalicæ, ex Auic. prima primi,
doctrina quinta, c. de anatomia uenarum manuum.
Et extrahuntur sex aut octo, unciæ sanguinis, plures
aut pauciores secundum exigentiā circunstantiarum
consentiente uirtute, ætate, & cæteris huiusmodi. Si
autem sit in parte sinistra capitis, phlebotometur ex
cephalica sinistra. Et si in ambab. phlebotometur ex
ambabus. Secundò super parte dolente, & partibus
adiacētibus docet apponi medicamen factū ex aqua
rosacea, oleo rosaceo & aceto, simul optimè agitatis
& concussis, ita ut inspissentur, & super niuem, id est,
ualde actu infrigidatis, in qua mixtura sit acetū sub-
quadruplum ad aquam rosaceā & oleum. Ita ut exē-
pli gratia sit aceti ℥.s. aquæ rosaceæ, olei rosacei an.
℥.1. prius tamen capillis cum forfice abscissis applicen
tur petiæ lineæ ueteres in hoc medicamine infusæ, se-
piusq; secundum exigentiam applicentur. Posset ta-
men aceti quantitas augeri, ubi quęratur maior reper
cussio. Tertiò docet debitum regimen, ut abstineat à
carne, uino, & cęteris calidis, & sanguinē multiplican
tibus & uaporantib. et comedat adesiam citrinam, id
est, cibum qui fit ex lentib. coctis cum aqua, quibus
additur acetum & parum croci, et tapsil, id est, cibum
ex lentibus solum in aqua coctis. Ponatur autem in
primo cibo acetum ad infrigidandum, & crocus ad
corfortandum uirtutes & spiritus, & ut uirtus huius
cibi ad caput dirigatur: est enim huius materiæ dige-
stiuū, ita ut sit cibus & medicina, sed melius est, ut lo-
co lentium ponatur kist ipsarum adiectis corticibus
per expressionem instaminea. Et comedat olera frigi
da, sicut lactucam, endiuiam, et spinachiam, & huius-
modi: & fructus frigidos, sicut poma, et pyra, & cido
nia cocta, & propriè in fine mensę cōdita cum corian
dris semiconfectis. Quartò docet uentrē soluere edu-
cendo materias cōmunes, & etiam cholerā, quę posset
esse causa inflāmationis sanguinis & fluxus ipsius ad
cerebrum cum mirobolanis citrinis, prunis, & tama-
rindis, & saccharo, quæ recepta sit secūdum hunc mo
dum. ℞. prunorum numero decē, tama. ℥. 1. mirob.
citri. ℥.1. aut. ℥.1. s. bulliant tamarindi, aut pruna in
una ℔. aquæ ad consumptionem medietatis, & cole
tur, in qua aqua debitè colata & calida mirobolani sa
tis subtiliter absq; tamisatione contusi, infundant per
unam noctem, deinde fiat debita colatio & expressio
& cum medietate ℥. sacchari albi dulcoret, & in matu
tinis exhibeat: saccharū enim debet esse album trium
coctarum, cum saccharū rub. calidius sit melle, & ex-
hibeatur iā celebrata digestione cibi præcedentis, ubi
autem quæratur maior lenifitatio diminutis, aut re-
motis mirobolanis posset poni mane ℥.1. aut ampli-
us aut minus secundum exigentiā, & similiter cassia.
Quintò docet apponere medicamen infrigidatiuum
partim repercussiuū, partim resolutiuum, ac doloris
sedatiuum, quod componitur ex semine althee, id est
maluauisci aut brancæ ursinæ, aut maluæ syluestris,
quæ idem sunt. Cuius descriptio erit hæc. ℞. seminis
altheæ calidi cum æqualitate declinantis ad siccum,
quantum uolumus: uerbi gratia. ℥.4. contundantur
optimè semina in mortario, &, cum aceto debitè in-
corporando fiat emplastrū aliqualiter liquidum, et su
per petia extendatur & parti dolenti frigidum appli-
cetur, aut aliqualiter tepidum: si quæras maiorē reso-
lutionem. Et subdit quòd ex semine psillij & aceto
posset fieri medicamē simile. Sed aduerte quod debemus
accipere mucilaginem psillij exeuntem siue tractam
ex cortice non ex medulla, quia medulla est ulcerati-
ua existens calida & sicca in quarto, pars uerò exte-
rior frigida, & humida in secundo, debet ergo poni
in aqua calida, donec mucilago separetur per debi-
tam confricationem absque forti constrictione, quæ
mucilago cum aceto misceatur & administretur, sed
hoc medicamen magis conuenit in principio, &
ubi magna infrigidatione opus sit. Ex his dictis
Rasis, quinque elicimus intentiones curatiuas.
Prima est sanguinis hunc dolorem facientis euacua-

tio ac.

tio ac diuerſio. Secunda eſt malæ complexionis calidæ in cerebro infrigidatio ac ſanguinis ad ipſum fluentis repercuſsio. Tertia eſt choleræ ſanguinem acuentis & fluere facientis euacuatio. Quarta eſt infrigidatio & repercuſsio cum reſolutione mixta tandem perueniens ad reſolutiua pura. Quinta eſt debita ſex rerum non naturalium adminiſtratio. Et ſexta ſubdi poteſt, ſcilicet accidentium correctio. Euacuatio quidem ſanguinis debet eſſe prima, duabus conditionibus obſeruatis. Prima, quod uenter non ſit ſtipticus ac fęcibus repletus, in quo caſu primò cum clyſteri infrigidante, ac lenitiuo educenda ſunt. Secundò, ꝙ dolor non ſit fortiſsimus adeo ꝙ ordinem curationis pręuaricet. In quo caſu à ſedatione doloris inchoandum eſt iuxta can. quartæ primi. Cumq; ad diuerſum trahere uolueris, dolorem illius membri prius ſeda. Quod faciendum eſt ſecundum præcepta Auicennæ, quarta primi capite tertio, aut cùm remouentibus cauſam, ſcilicet malam complexionem cal. cum infrigidãtibus, ſicut oliuis & ſuccis, de quibus inferius, aut ſi ſit propter ſolutionem continui à ſanguine mordicante aut extendente, ponantur ea quæ leniant, dilatent, poros aperiant reſoluendo, ut materia non in loco anguſto concludatur, fortius ſoluens continuum, non tamen cum multa caliditate, ſicut mucilago maluauiſci, ſeminis lini & pſillij cum oleo roſaceo, & chamomelino, & ſimilib. debitè tepefactis. Aut ſi hæc non ualeant, fiat cum anodinis, ſecundum plurimum, ſunt enim dilatantia poros, & confortantia calorem naturalem ratione ſuæ ſimilitudinis, qui eſt principalis & efficax curator omnium ægritudinum. Et tertiò ſi hæc duo genera non ſufficerent, fiat ſeditio cum ſtupefacientibus, ſed cum timore & cautela, incipiendo à leuioribus, & magis exterius applicitis, quàm in caputpurgijs, aut interius ſumptis, aut in aures diſtillatis. Potare autem ea inter cætera deterius eſt, licet exterius applicita magis partem oppilent, & materiam amplius in uno loco concludãt. Sed circa phlebotomiam aduerte. Si corpus fuerit plenum, ſcilicet ſanguine, ſecundum ambitum totius, & cum hoc nobiliter fluat ad caput, aut in cauſa fuerit retentio menſtruorum, aut hæmorhoidarum, ex ſaphenis primò facienda eſt phlebotomia, deinde ſi ſanguis fuerit adhuc calidus et multus, ex baſilica lateris eiuſdẽ partis, aut uena cõmuni: tertiò ex cephalica: quartò ex uena frõtis dolore exiſtente magis poſterius, aut loco ipſius, ſanguis ex naribus prouocetur, aut naribus ſanguiſuga applicetur. Si uerò dolor fuerit magis anterius fiat phlebotomia ex uenis nuchæ ubi collum capiti coniungitur: aut uentoſatio ibidem, aut in ſpatulis, aut ſanguiſugarum in his locis applicatio. Et ſi magis declinat ad dextram phlebotomentur uenæ poſt aurem ſiniſtram, & contra, ſi declinat ad ſiniſtram, phlebotomiam autem uenæ naſi credo magis conferre ad euacuandum ſanguinem contentum in parte anteriori, & ſimiliter phlebotomiam uenarũ laboriũ licet aliqualiter diuertat. Phlebotomia aũt paruarum uenarum in cute capitis exiſtẽtium euacuat ſanguinẽ coniunctum ſibi proximum. Verum ſi illæ phlebotomiæ fieri non poſſunt propter ætatẽ & alia huiuſmodi, ſanguiſugæ in locis ipſarũ apponanẽ, quanq; Auenzoar nõ dubitauerit phlebotomare puerũ ſuum triennẽ, qui phlebotomia illa euaſit. Phlebotomiam autem uenarum guidem, nunq; auſus ſum facere, uerum in magna plectoria capitis, & in caſibus extremis, ſicut in apoplexia ſanguinea, in magno apoſtemate ſanguineo credo quod nulla phlebotomia eſt magis prompta ad ſuccurrendum. Si autem magna ſanguinis repletio ſit in toto ſed tamen non in fluxu ad caput à phlebotomia uenæ communis eſt inchoandum, aut eiuſdem lateris aut contrarij ſecundum maiorem aut minorem plectoriam, aut ſecundum quòd qurit maior aut minor diuerſio, deinde ad cephalicam & cæteras, per ordinem, ut ſupra, uenĩedum eſt, imò nota, quod etiam in cephalæa immateriali, corpore exiſtente plectorico, phlebotomia conuenit. Raſis autem præcipiens phlebotomiam cephalicæ eiuſdem lateris loquitur in caſibus communiter contingentibus, in quibus non eſt magna repletio, cæteræ autem diuerſiones cõtinuari debent, maximè facta phlebotomia, de qua dictum eſt, ſicut fricationes, uentoſationes, ſine ſcarificatione, ligaturæ, quæ omnia fiant deſcendendo, incipiendo à partibus propinquis tendendo ad remotas ſed inter cætera memor eſto lotionis crurium, cum aqua calida: diuerſiones autem, quæ fiunt cum euacuatione, econtra incipiunt à remotis, & tẽdunt ad propinqua. Memora etiam uniuerſales euacuationes ſemper debere præcedere particulares, niſi ubi non adeſſet repletio in toto, neq; in aliquo membro ſibi materiã communicare potente, &c. Secunda autem intentio perficitur cum medicinis, quas Raſis ſuperius poſuit, ex aqua roſacea, oleo roſaceo, & aceto, cui intentioni accommodatur poſtrema eius medicina ex pſillio & aceto, cum magis opus eſſet infrigidare, & loco ſupraſcripto ſi non habeatur, applicetur ſuccus plantaginis, ſuccus uirgæ paſtoris cum modico aceto, & ſuccus lactucæ ſi adeſſent uigiliæ, & ſi opus ſit magis infrigidare, ſuccus ſolatri, ſemperuiuę, & huiuſmodi. Hæc tamen conueniunt obſeruatis quibuſdam conditionibus. Prima, quòd capilli cum forficibus præabſcindantur. Secunda, quòd applicentur ſuper cerebro anteriori, & in loco commiſſurarum, non autem poſteriori, quia multum frigidum eſt, & eſt locus originis nuchæ. Sed pone quòd materia calida ſit ibidẽ, quid fiendum? Dico quod debemus ſtare, cõtenti uniuerſalib. & ſi opus eſt aliquid applicare, applicetur oleum roſaceum, aut aliud ſimile non multum frigidum, & tamem ſuper parte anteriori applicentur, quæ dicta ſunt. Iuuabunt enim ad remotionem caliditatis in parte poſteriori. Tertia, eſt gradus medicinæ, ut ſit proportionatus gradui ægritudinis, uirtuti, naturę membri ſecundum ipſius ſitum, dignitatem, &c. quarta primi colligenda, capite 1. Quarta, ut ſit membri ſecundum omnes ſuas uirtutes confortatiua, etiam proprietate ſua occulta, ſiue forma ſpecifica. Quinta, ut ſtipticitate ſaltem in principio participet. Sexta, ne modus ſubſtantiæ poros oppilet reſolutionem prohibens, ſicut lac. Ex quibus infertur huiuſmodi medicinas non ſemper actu frigidas applicandas, ut cum uirtus eſt debilis, calor naturalis paucus, imò ſunt aliqñ cum aliquo permiſcendę ſicut cum pauco croci aut uini odoriferi. Sunt tamen caſus tres, in quib. non conueniũt huiuſmodi frigida.

Primus casus ubi multi uapores, & grossi essent in capite siue à toto cōmunicati, sicut in febribus materiali bus, & præcipuè pendentib. à materia grossa. Sodam enim calidam in febri multiplicat usus epithematum uapores exire non permittentium. prima tertij. ubi tamen uapores essent subtiles, acuti, sicut in tertianis puris, inueni huiusmodi frigida optimè conferre, in hoc autem casu sunt frigida odoranda, & per nares trahenda, sicut acetū, aqua rosacea, & similia. Similiter quando ab aliquo membro huiusmodi uapores capiti cōmunicarentur, & similiter quando essent in capite congelati. In quo casu cum medicinis facie̅tibus ipsos euaporare esset procedendum, sicut decoctione anethi, florum chamomillæ, rosarum, et similium. Secundus casus ubi soda coniungeretur rheumatismo. In quo casu euacuationibus, & diuersionibus, de quibus supra, esset procedendum, & cum odoratis contrarijs discrasiæ. Tertius casus, ubi caput esset repletū, ipsius enim euacuatio hæc localia debet præcedere. Tertia autem intentio, scilicet euacuatio choleræ permixtæ cum sanguine completur cum his, quæ superius dicta sunt, qui canon ampliãdus est ad euacuationem phlegmatis, melancholiæ, aquositatis aut pluriū, si sanguini permixti forent cum his, de quibus infra dicetur. Quarta autem intentio complicans repercussionem, & resolutionem complenda est cum his, quæ in textu dicta sunt, & quãto magis ad statū proceditur resolutiua super repercussiuis augenda sunt, in declinatione autem sint pura sicut in apostematibus pręcipitur. Et ex his, quæ optimè ualent ad resolutionem uaporum, & materiæ siue apostematis, siue non, est pulmo agni uel arietis incisus & æquatus, secundum exigentiam partis cui applicatur, qui ita calidus sicut extrahitur ab animali euiscerato applicetur, aut infundat in aqua calida, & expressus capiti applicetur. Sed melius est, ut infundatur in aqua calida decoctionis florum chamomillæ, melliloti, rosarum, uiolarum, anethi, & similium, & applicetur ut supra, cum hoc enim quod resoluit est doloris sedatiuus, & ad hanc intentionem laudantur catuli, et pulli columbarum per medium incisi, & ita calidi caliditate sua naturali applicati, in quo casu huiusmodi remedia essent frequenter permutanda, facilè enim putrescunt & olent, & tunc magis nocerent, quàm prodessent. Sed melius fuisset, ut ex secunda & quarta intentione una fuisset facta ambas complectens. Quinta autem intentio, scilicet debita administratio sex rerum nō naturalium, licet debeat sequi iuxta textus seriem, cæteris tamen postponenda est, cum ipsa ordinanda sit secundum exigentiam aliarum, & propterea melius est, ut correctio accidentium sit in ordine quinta, quæ completur curando præsentia, ab imminentibus præseruando, ut si adsit instãtia uigiliarum, & similia, curentur, & si timeantur futura, præseruentur, sicut aduentus apostematis, cæcitas, & similia, secundum ea, de quibus in sequentibus capitulis agetur. Sexta autem intentio, scilicet debita administratio sex rerum non naturalium completur sic: Eligatur aer moderatè frigidus, & temperatus in passiuis, aut declinãs parumper ad siccum, boni odoris, priuatus uentis, fumis, & uaporibus extraneis, sit autem eius frigiditas maior & minor secūdum gradum ægritudinis, cui debet opponi, cui etiam uirtus consentiat, & sit magis aut minus luminosus, secundum dispositionem uirtutis, & spirituum, & uarietatem accidentium consequentiū. Si enim sit pronitas in subeth, debet esse luminosus: si uerò in uigilias, obscurus, neq; in loco habitationis sit hominum frequentia, neq; strepitus. Potus eius sit diminutus, & similiter cibus, bibat aquam coctã aut simplicem, aut cū pauco saccharo, aut cum pauco uino granatorum, uinum enim non cōuenit nisi in declinatione, & sit pauciferum, cisiolum, aut album, optimè lymphatum: cibi autem sint frigidi saltem potentia, & melius est, ut ad siccum declinēt, sed econtrario in cholerica ad humidum, & sint pauci nutrimenti, & boni, & non sint uaporosi, quapropter sint facilis digestionis. Verum ubi timeretur raptus materiæ cholericæ ad stomachum sint stiptici, neq; in hoc casu æger sit famelicus. Ex conuenientibus autem in sanguinea, & cholerica sunt endiuia, portulaca, lactuca, atriplex, spinachia, ferculum ex acresta, panicum, & milium, panis lotus, ptisana hordeacea, & huiusmodi, abstineat à carnibus & ouis, nisi in declinatione. Et tunc pulli parui, & cætera huiusmodi maximè cū acresta, & uino granatorum poterunt exhiberi, cum quibus etiam & succo limonum, citriorum, arranciorum, &c. etiam sua cibaria poterunt condiri, & in fine mensæ conuenit aliquid pyri, aut cotonea, cocta aut confecta, aut coriandra confecta, & hoc idem regimen conuenit in cholerica, sed magis declinet ad humidum. Multitudo somni communiter confert in soda, & maior sit in cholerica & melancholica, quàm in sanguinea, aut phlegmatica, & sit capite eleuato, & non supinè iacēdo, & dormiat bene coopertus, secundum partes inferiores. Caput uerò non teneatur multum calidum, ut humores, & uapores non repant ab inferioribus ad superiora, circa inanitionem, intellige generaliter in omni capitis dispositione uentrem debere esse lenem propter eductionem materierum communium, quæ suis uaporibus nocumentum inferunt: secundò, quia paratur uia naturæ ad expulsionem superfluitatum: tertiò, quia melius perficiuntur operationes naturales, similiter uiæ urinales teneãtur apertę cum seminibus communib. aut alijs calidioribus in alijs materijs, secundum exigentiam ipsarum. Et similiter fricationes descendendo conferunt ad uaporum diuersionem, & resolutionem, & etiã euacuationes omnium superfluitatum capitis per nares et palatum, modo fiant cum facilitate, &c. Fricationes tamen fortes capitis uitentur, leuis pectinatio competit, uomitus multum nocet in omnibus passionibus capitis, nisi adsit ægritudo per præsentiam materiæ in stomacho. Coitus similiter secundum plurimum nocet nisi in corporibus coitui assuetis sit præsentia multi spermatis, nam tunc posset concedi, sed fiat rarò & cum facilitate. Exercitentur membra inferiora, caput autem quiescat, fricationes autem corporis descendendo, quartum quidem secunda sit fortior prima, optimè conferunt præcedentibus euacuationibus uniuersalibus, de quibus supra, et feb. non existente forti, similiter effusio aquæ calidæ super extrema. Sit quietus quantum est possibile secundum omnia animi accidentia, unde caueat à furore, ira, uoce clamosa, sonis fortibus, fulgorib, & huiusmodi.

DE

DE CVRA CEPHALÆÆ PROVENIENTIS À CHOLERA.

SI autem cum iſtis fuerit in pulſu uelocitas, & in tactu ſentitur caliditas, ſed nec in facie neq; in oculis fuerit rubedo nec tenſio: in principio ſoluatur uenter, deinde fiãt ea quæ diximus: naribus autem oleũ inijciatur uiolatum, uel oleum cucurbitæ dulcis, aut nenupharis oleum, aut oleũ de floribus ſalicis, quorum quodlibet ſuper niuem infrigidatum capiti ſuperfundatur, et nutriatur ut diximus. Aeger quoq; odoret camphoram, & aquam roſarum, & ſalices, & uiolas, & his ſimilia. Quod ſi ægritudo multum inualeſcat, ſumatur olei & camphoræ uniuſcuiuſq; quantum ponderant duo grana hordei, quæ diſſoluta in oleo de ſalicibus mittantur in nares & aures.

In hac parte ponit curam cephalææ prouenientis à cholera. Et primo ponit ſigna ſcilicet uelocitatem pulſus & caliditatem in loco doloroſo ſenſatam cum priuatione rubedinis, tenſionis, & aliorum ſan. ſignificantium, de quibus longo ſermone ſuperius actum eſt. Secundò ponit curam: primò per ſolutiua iam ſuperius poſita & declarata: ſecundò per ea quæ in nares inijciuntur, ſicut oleum uiolaceum, frigidum & humidum in primo, oleũ cucurbitæ dulcis frigidum & humidum in ſecundo, oleum de floribus nenupharis frigidum et humidum in tertio, oleum de floribus ſalicis frigidum & humidum in primo, quorũ quodlibet ſingulariter aut etiam plura ſimul mixta poſſunt inijci in narib. cuius ſimile etiam de auribus eſt intelligendum. Hęc namq; ſunt frigida & humida, caliditatẽ et ſiccitatem à cholera impreſſam remouẽtia. Et hęc eadem actu ualde frigida ſuper parte dolente applicãda ſunt, licet in auribus & naribus iniecta debeant eſſe tepida. Tertiò curat per odores frigidos: docet enim odorare camphoram, aquam roſaceam, ſalices & uiolas, quorum fumalis euaporatio ſingulariter aut mixtim ſua frigiditate & humiditate diſcraſiã calidam & ſiccam remouet, licet camphora ſicca ſit. Quartò his non ſufficientibus docet accipere opij, camphorę, an. gra. 2. quæ diſſoluta in oleo de ſalicibus in aures & in nares inijciãtur, ut dolor per membri ſtuporem remoueatur: hæc nanq; frigida ſunt, opiũ in quarto, camphora in tertio, dolorẽq; ſtupefaciẽdo tollunt. Ex quibus duas elicimus intẽtiones curatiuas. Prima cholerã euacuat aut diuertit, quę intentio cõplenda eſt cum his de quibus actũ eſt ſuperius. Sed pone ſimul cholerã & ſanguinẽ eſſe in cauſa, aut alium humorem cholerę permixtum. Quid agendũ eſt? Dico quod ſi ſanguis, aut cholera, aut alius humor ęqualiter cõcurrunt, aut ſi ſanguis dominetur à phlebotomia, tũc incipiendũ, poſtea cholera euacuanda. Si uerò cholera dominet̃ aut alius humor, tunc aut ſunt permixti cum ſanguine apti educi cum ſanguine, et tunc à phlebotomia eſt incipiẽdum. Si uerò non ſunt permixti nec apti educi cum ſanguine, ab euacuatione humoris dominantis cum pharmacia eſt incipiendum, deinde ſanguis minuatur, prætereq; in apoſtemare, in eo enim à phlebotomia ſaltẽ diuerſiua ſecundum plurimũ eſt inchoandum. Ita dico de quocunq; humore cum ſanguine peccante. Si uerò alius humor cum cholera peccet, ambo ſimul euacuandi, & ille magis qui dominatur. Si uerò cholera ęqualiter cum alijs dominetur, magis cholera euacuanda eſt: quia de ea habetur maior ſuſpitio & eſt cæteris partibus euacuationi paratior. Idem dico de alijs humoribus inuicem permixtis: ſemper magis dominans & digeſtior, & de quo magis timet̃, eſt magis euacuandus. Digeſtiua tamen melius eſt præmittere ſaltẽ euacuationi eradicatiuæ, licet euacuatio minoratiua, & maximè cum lenientibus præmittenda ſit: poſt quam debẽt ſequi digeſtiua, qualia ſunt ſyrupus uiolaceus, de endiuia, de portulaca, de nenuphare, de papauere, oxyſachara, ſyr. de granatis, de limo, de citro. Sed hæc cum aquis frigidis & humidis tẽperanda ſunt, & maximè ducentibus uirtutẽ eorum ad caput, ſicut aqua uiolacea, nenupha. lupulorũ, licet non ſint humida. Poteſt aũt unum ualde propriũ ſic componi. ℞. ſem. cõmunium frigid. ℥. 2. florũ uiol. roſ. nenupha. an. ℥. 1. endiuię, ſcariolę, lactucę an. M. 1. ſummitatũ papa. al. ℥. S. uini grana. ℥. 4. cum ſac. albiſſimi ℔. 1. fiat ſyr. decoquendo ſupraſcripta in aquę ℔. 4. donec medietas conſumatur, poſtea coletur debitè exprimendo, & addat̃ ſaccharũ & uinum grana. & fiat ſyr. longus pro duabus uicibus. Reliquũ abbreuietur. Et poſtq; abbreuiatum eſt, poſtea cum aquis diſtemperatum, de quibus dictum eſt, ſumatur. Si uerò cholera groſſa fuerit, ſyr. ſint oxyſachara, acetoſus ſimplex, endi. byſantinus, acetoſus cõpoſitus, ſumpti cũ aquis endi. lupulorũ, cicho. et huiuſmodi. Solutiua aũt ſunt ſupraſcripta, quibus ſecundum opportunitatẽ addi poſſunt electuariũ ſuc. roſ. diaprunis ſolutiuũ, electuariũ de pſi. Et ſi pillulas maluerit ſine cuſtodia, ſint pillulę alſeiaret, minoratis tamẽ maſti. et hiera, et cõfectis cum aqua roſacea, aut electuariũ ſuc. roſ. Cũ cuſtodia uerò, ſint pillulæ aureę. Secunda intẽtio malam cõplexionem calidã & ſiccã in cerebro corrigit, caput confortat, ac cholerã repercutit cum his, quę dicta ſunt per Raſim, quæ frigida actu fronti, temporib. & cõmiſſurę coronali applicẽtur. Et pręter hęc ſunt ſuccus lactucæ, ſemperuiui, ſolatri, & harũ decoctiones addendo papauer, flores nenupharis, & mucilaginẽ pſillij, uſq; ad ſe. hyoſcy. alb. cum adeſt inſtantia uigiliarum. Et tunc nõ ponatur acetum, niſi fortè modiciſſimum ad penetrandum. Si uerò non adſit inſtantia uigiliarum addatur acetum pro ſexta parte, aut ſaltem octaua. Et hæc intentio perficitur cum odoramentis, de quibus Raſis. Et quorum eſt hæc deſcriptio. ℞. florum uiolarum, florum nenupharis, foliorũ ſalicis. ana ℥. S. roſ. rub. ʒ. 2. camphorę ℈. S. Fiat magdaleon cum aqua roſacea, & ſępe odoretur. Aut bulliant in aqua roſacea, & in aliquo uaſe reponantur. Aut his pulueri zatis & cum dragagãto mixtis, aut gummi arabico fiat ſicut pomũ. Et ultimo his non ualentibus ſedetur dolor, &

uigiliæ, cum stupefacientibus, de quibus Rasis in litera. Et debent duæ guttę illius liquoris tepidi pro quacunque aure imponi, & aliquid huiusmodi naribus sugatur. Sed non diu in auribus permaneant, ne suo stupore nocumentum auribus inferant. Et ad hoc ualet præcipuè cum adesset instantia uigiliarum, requies, descriptione Nicolai, & alia huiusmodi. Sed si stupor induceretur, dissoluatur casia lignea, & crocus cum oleo decosto, & in aure stupida aliquid ponatur, aut naribus sugatur. Cui parum uini optimi addi possit. Castoreum uerò, theriaca antiqua, & uinum potens corrigit nocumenta narcoticorum. Sed à minus calidis inchoandum est. Tertia autem intentio scilicet accidentium correctio perficiatur, secundum ipsorum exigentiam, utputa uigiliæ, cum his, quæ dicta sunt. A reliquis autem præseruetur, ut inferius in proprijs capitulis. Quarta autem intentio, scilicet regimen sex rerum non naturalium perficiatur, ut supra in soda sanguinea. Sed in cholerica frigidiora & humidiora conueniunt, & somnus prolixior. Et hæ duæ intentiones duabus primis ex textu eliciendis adduntur pro complemento curæ.

DE CVRA CEPHALÆÆ PROuenientis à phlegmate.

QVod si cum prædictis ægritudinibus nihil eorum quæ diximus affuerit, de rubedine in facie, & fuerit ægritudo antiqua, in principio uenter, cum pillulis cochijs soluatur, quas ego feci. Confectio pillularum cochiarũ. Rec. pulueris picræ drach. 10. colcynthidis drach. 3. & tertiam, scammoniæ drach. 2. S. turbith, stecados an. drach. 5. Fiant pillulæ ex istis. Et sunt doses 10. Postquam uerò uenter solutus fuerit infundatur caput ex oleo sambacino, & oleo de ben, & mittatur in nares. Aeger quoque odoret algaliam, & insufletur muscus naribus. Quod si ægritudo multum infestauerit, sumatur euphorbium & castoreum amborum: an. 6. pars, drach. 1. & dissoluta in pauco oleo sambacino, mittatur in narem & aurem.

Ponit curam cephalæę phlegmaticę. Et primò per medicinas educentes phlegma, secundò cum alterantibus malam complexionem, frigidam, & humidam cerebri, & phlegma resoluentibus, cum medicinis localibus loco dolenti applicatis odoratis, & in nares & in aures iniectis. Prima medicina solutiua est pillulæ cochiæ: cuius est hæc descriptio. R. pulueris hieræ pi. scilicet simplicis Gal. compositæ ex mastiches, spicæ nar. carpobalsami, assari, croci, xilobalsami, cassię lig. ana. ʒ. unam, aloës duplum ponderis omnium, de hac hierapi. accipiantur drachmæ decem. Est enim calida & sicca circa secundum gradum, & posset fieri liquida in modum electuarij addendo mellis quantũ sufficit, utputa, pro 2. ℥. pulu. & dimidia ℔. una mellis: & sic ea frequenter utimur, maximè in clysteribus & posset ea exhiberi per os ℥. 1. pro uice, & euacuat phlegma & choleram. Secunda medicina ingrediens hanc receptam est colocynthis, calida & sicca in tertio, euacuans phlegma crassum à cerebro & neruis, & locis remotis, licet etiam choleram pro parte euacuet cuius ingrediũtur. ʒ. tres & una tertia. Tertia est scammonia calida, & sicca in tertio, attrahens choleram cum fortitudine, cuius ingrediuntur ʒ. ij. & s. Quarta est turbith calida in tertio, euacuans si confortatum sit cum zingibere & similibus, phlegma crassum à capite & neruis & iuncturis. Si uerò non confortatum sit phlegma aquosum, cuius simul cum stecados calido in primo, sicco in secundo, euacuante phlegma & choleram, debiliter tamen & secundum aliquos melancholia accipiuntur ana. ʒ. 5. Ex quibus hanc medicinam phlegma à prædominio, & choleram subdominanter euacuare comprehenditur. De quo fortè quis mirabitur cum sit propria in soda mixta ex phlegmate & cholera quomodo conueniat in plura phlegmatica. Præterea propter admixtionem scammoniæ acceleratur operatio eius antequam medicinæ tardè euacuantes phleg. compleant operationem, euacuabunt itaque chole. & non phleg. Et hoc manifestè est contra præceptum Auicennæ quarta primi capitis, de quando et qualiter euacuari oportet, dicentis quod non sunt admiscendæ medicinę diuersę in uelocitate & tarditate diuersos humores euacuantes, una enim complebit operationem antequam altera incipiat. Ad quod dicitur primò Rasim hoc fecisse, quia humores peccãtes cum ad aliquem locũ defluunt siue apostemandum, siue non raro sunt puri, imò plurimum adinuicem permixti, sicut & in uenis sunt permixti, pręcipuè cholera cum alijs miscetur, cum sit ad fluxum paratissima, imò sit aliorum uehiculum. Et propterea semper, uel ferè semper est ipsius euacuationi intendendum, esto quod ipsam manifestè peccare non uideamus. Et credo quod hæc sit melior responsio ea, quam communiter dant expositores, dicentes, quod hæc posita est ut sit calcar aliarum medicinarum, non enim in tanta quantitate deberet poni. Et ad obiectionem simul cum authoritate Auicennę dicitur: quod ipsa scammonia nõ complet operationem suam antequam alię, imò accelerat operationem aliarũ, cũ alię notabiliter sint dominantes, et propriè, si illæ medicinæ diu steterint adinuicẽ, & sint aliqualiter fermentatæ, & propriè cum etiam alię medicinę satis citò suam uelocitent operationem. Et dicit quod sunt doses decem. Ex quo cõprehendere potes hoc solutiuũ pro quaq; uice esse forte ualde, quia si bene cõputes erit unaquęq; dosis 2. ʒ, & ferè dimidia, cum tamen experiamur 1. ʒ. notabiliter operari. Quare tibi cõsulo ut sis cõtentus cõmuniter ʒ. 1. Homines enim suæ regionis sunt robustiores nostris. Secundò docet remouere malam complexionem frigidam, & phlegma resoluere, caput infundẽdo ex oleo sambacino. Et est oleum ieusemin, & non est factum ex floribus sambuci, secundũ quod arbitrãtur expositores. Sambacus

bacus

bacus enim eſt nomen deductũ ex Arabico ſambac.
Sambac autem, apud Arabes pręcipuè eſt ſemen ieu-
ſemini, & eſt arbuſtum quoddã quod ſemper uireſcit
calid. & ſiccũ in tertio. Ben uerò eſt ſemen rub. calidũ
& ſic. in ſecundo, & oleum eius dicitur oleũ muſcelli-
num & Dio. uocat hoc granum balanus. Been uerò
ſunt radices cordiales, unde in receptis ſcribitur been,
alb. & rubeũ. Et ex his oleis eſt aliquid in aures & na-
res iniĳciendum, quod ſaltem bis in die debet permu-
tari ne putreat primum ſufficienter extrahendo. De-
inde docet odorare algaliã, aliter galiam medicinam
ualde redolentẽ, quia cum ipſa miſcetur ambra & mu
ſcus. Sed odoretur pauca quantitas, quia multa uide-
tur fœtere, & propterea naribus muſcus inſufflatus
ſit in modiciſſima quantitate. Et tandẽ ęgro multum
infeſtato diſſoluatur euphorbĳ & caſtorei. an. ſexta.
ʒ. 1. in oleo ſambacino, & iniĳciatur in aurẽ & nares,
quod intelligatur de aure ſequente dolorẽ, & in par-
ua quantitate, eſt enim medicina calida in quarto ual
de alterans, nõ ergo conuenit, niſi mala cõplexio fri-
gida multũ excedat. Nec mireris, organum enim au-
ditus fortes ſuſtinet medicinas, ſicut teſtatur Gal. 6. de
interioribus in cap. de fractura cranei, & docet expe-
rientia. Ex his poſſumus elicere quinq; intentiones
curatiuas ſodæ phlegmaticæ. Prima euacuat phle-
gma. Secũda diuertit. Tertia malam complexionem
frigid. corrigit, ſcilicet phlegma à quo dependet reſol
uendo & caput confortando. Quarta corrigit acci-
dentia. Quinta ordinat debitum regimen ſex rerum
non naturalium. Prima quidem integranda eſt ex
minoratiuo digeſtiuo & eradicatiuo. Minoratiuum
à quo inchoandum eſt, materia exiſtente multa, eſt ſi-
cut pillulæ ex hiera ſimplici, alefangine, quibus pro
medietate poteſt addi agaricus in oxymelle ſcylliti-
co præparatus, ita ut ex his exhibeatur drachma una
cum uadit dormitũ. Et ſi uellet medicinas liquidas,
exhibeatur hieræ ſimplicis G. ℥. 1. aut hieræ cõpoſitę
eiuſdem. ℥. s. aut. ʒ. tres, diaphinicon, aut tantundem
electuarĳ indi, quæ diſtemperari poſſunt cum aqua
decoctionis, aut diſtillationis betonicæ, aut hyſſopi,
aut maioranæ, aut ſtecados arabici & ſimiliũ, ut am-
plius uirtus ad caput dirigatur. Digeſtiuum aũt ſit du
plex ſecundũ materiam phlegmaticam facientem ſo-
dam. Quædã enim eſt craſſa, uiſcoſa. Quædã ſub-
tilis facilè rheumatizans. Pro digeſtione primę, cõ-
uenit oxymel ſimplex, oxymel cõpoſitum, oxymel
ſcylliticum. ſyr. de ſtecados, diſtemperata cum aquis
decoctionis aut deſtillationis, ſtecados arabici, hyſſo.
betonicæ, maioranæ & ſimilium. Sed componi po
teſt ſyr. ad hanc intentionem ſecundũ hunc modum.
℞. acori, ciperi, an. ʒ. unam, ariſtolochiæ rot. ʒ. 2. in-
terioris ſcyllæ. ʒ. 1. utriuſq; ſaluiæ, cẽtaureæ minoris,
foliorũ lauri, betonicæ. an. M. i. aniſi, marathri, ſem.
ſiſeleos, baſiliconis, an. ℥. s. liquiritię, paſſul. munda-
tarum ab arillis utriſq;, ſtecados, florũ anthos, id eſt,
roris marini. an. ℥. 2. al. ℥. 1. mellis, ſacchari, an. ℔. s.
fiat ſyrupus ſecũdum artem. Et ſi materia fuerit mul-
tum frigida, poſſunt addi ſpecies cubebæ, garioph.
piperis an. ℥. 2. & fiet calidior & delectabilior, & po-
teſt fieri ſyr. longus pro tribus uicibus reliquũ abbre-
uiari, & ſumatur cũ aquis ſuprà ſcriptis: ſi uerò phle-
gma ſit ſubtile rheumatizans utatur hoc ſyrupo. ℞.
foliorũ cupreſsi, ſaluię. an. M. 3. maſtichis, olibani. an.
℥. 1. nucis muſ. nucis cupreſsi, an. ℥. s. ligni aloës. ʒ.
duas, mellis, ſacchari. an. ℔. s. fiat ſyrupus longus ut
ſupra pro tribus uicibus reliquũ abbreuietur: his &
ſimilia magis aut minus calida à te poteris cõprehen-
dere. Eradicatiua aũt ſint pillulæ cochiæ, de quibus
Raſis in litera, quarũ cõmuniter exhibeatur. ʒ. 1. cum
dimidia. hiera cõpoſita G. hieralogodion & his ſimi
lia. Turbith uerò non confortatũ educit magis mate-
riam aquoſam ſiue phlegma ſubtile. Secunda inten-
tio præter diuerſiones cõmunes cum fricationibus,
uentoſationibus, ligaturis, lotionibus, cõpletur qua-
tuor generibus diuerſionũ, primò clyſteribus, ſecun-
dò caputpurgĳs, tertiò maſticatorĳs, quartò garga-
riſmatibus. Clyſteria uerò ſint huiuſmodi. ℞. ſaluiæ,
hyſſopi, maioranę, ſtecados arab. an. M. 1. centau. mi
noris. ʒ. 3. colloquin. ʒ. 1. s. agarici in petia ligati. ℥. s.
ſalis gemmæ. ℥. s. bulliant in ſex ℔. aquę ad conſum-
ptionem medietatis huius poſt eorũ debitam contu-
ſionem, decoctionis accipiatur ℔. una, olei commu-
nis. ℥. 3. fiat clyſtere, et ſi opus eſt ipſum fortificare ad-
datur hiera cõpoſita G. hieralogodion, aut huiuſmo
di. Secundus modus diuerſionis perficitur per caput-
purgia, ſicut aqua ſiue ſuccus ſampſuci, & eſt leuis,
& expertus. Et fortior eſt ſi huic addatur ſuccus ar-
tanitæ pro medietate, aut tertia parte, & adhuc for-
tius, ſi addatur tantundem ſucci cucumeris aſinini.
Et ad hoc, propriũ eſt oleum de cucumere aſinino Ni
gella quoq;, die ac nocte infuſa in aceto, deinde ſicca-
ta et trita, cuius odor cũ aliqua eius parte ſubtiliſsima
per nares ſit tractus, eſt enim ad hoc propria. Ea ta-
men quæ ſunt ultima, in hoc caſu ſunt ſi ſupra ſcriptis
addatur aliquid euphorbĳ, aut caſtorei, aut ellebori,
aut fellis alicuius & ſimilia. Ardori aũt his ſuccedenti
ſuccuratur cum iteratione attractionis aquæ tepidæ
per nares aut aquæ uiolaceę. Tertiũ genus diuerſio-
nis per maſticatoria cõpletur, quorũ leue eſt maſtix.
Fortius autẽ ſi prædicto addatur radix capparis. Et
iterũ fortius ſi addatur piper aut pirethrũ aut ſtaphi-
ſagria. Quæ omnia ſecundũ neceſſitatẽ incorporen-
tur cum aliquo uiſcoſo ſicut cera, pix, reſina aut ſimi-
lia. Et poſſunt aromatizari cum pauco gariophil. ga
liæ muſ. Quartũ genus diuerſionis eſt cum gargariſ-
mat. quorũ leue eſt oxymel ſimplex aut ſcylliticum
cum decoctione corticũ radi. capparis, hyſſopi, & ſte
cados arabici. Et fortius eſt, ſi in hac decoctione pona
tur piper, pirethrũ, aut ſinapis. Sed ordo medicinalis
exigit, ut à leuioribus inchoetur. Neq; fiant huiuſmo
di cum fluxus rheumatiſmatis ad membra ſubiecta
timetur. Hæc quidẽ genera diuerſionũ non uno die
omnia facienda ſunt, ſed cum interpolatione, ut una
die unũ, ſecunda die aliud, & ſic deinceps, aut interdũ
duo interponantur dies. Tertia aũt intentio perfici-
tur cum alterantibus malã complexionẽ frigidã, ca-
put confortãtibus ac cauſam cõiunctã reſoluẽtibus,
applicitis parti dolenti in nares & in aures iniectis ac
odoratis. Ex quibus maximè ſunt quæ in litera per
Raſim tradita ſunt, & quæ etiam tradet parũ infra.
Ex domeſticis in ſoda frigida ſunt cubebæ cõtritæ &
aqua roſacea aſperſa, loco dolenti ſuperpoſitæ. Sed
ex cõferentibus in ſoda frigida et uentoſa eſt, ut miliũ
cum ſale mixtum, quantum ipſum eſt, calefiat ſuper

tegula aspersa uino albo & aceto acuto. ex quibus ita calefactis, imò aliqualiter torrefactis sacculi impleantur, & ita calidi sæpe applicentur. Grana quoque sinapis & grana nasturtij infusi modicum in aceto, optimè conferunt si ex eis sacculi impleantur & applicentur. Theriaca quoq; uel mithridatum cum succo mentæ permixtum loco dolenti appositum egregiè cōfert. His aliquid opij apud magnam necessitatem addi posset, aut addatur aliquid philonij rom. in quo opium correctum est, aut apud urgentem necessitatem distillentur 2. gran. opij cum oleo liliorum, aut castorei, aut euphorbij & debitè tepidum, in aurem sequentem dolorem injciatur. Sed rarò accidit ex humore frigido ingentem fieri dolorem, & propterea secundum plurimum non est usus opiatorum necessarius. Pomum odoriferum ad confortationem cerebri frigidi. ℞. laudani, ligni aloës, stiracis, calaminthæ. an. drachmam 1. garioph. nucis mus. sem. basiliconis. an. ʒ. s. cum aqua rosacea in qua sit aliquid de musco fiat pomum, & si aliquid ambræ addatur, est præstantius.

Quarta intentio est correctio accidentium, ex quibus frequenter corrigendus est subeth cum fricationibus fortibus, & alijs generibus diuersionū, & odore aceti acutissimi. A cæteris uerò præseruetur & corrigatur, ut propria exigunt capitula. Quinta intentio exigit aërem calidum & siccum, & secundum plurimum luminosum. Potus sit uinum uetus mediocris uinositatis aut multæ aliquando, sed in parua quantitate, sed præstantior est aqua mellis cui aliquid modicum piperis addi possit. Fercula sint facilis digestionis, paucarum superfluitatum ad calidum & siccum declinantia, carnes auium laudabiliū concedi possunt. Et in fine mensæ parum diacitoniten cum speciebus, aut aliquid pyri, aut cidonij confecti.

Somnus debet esse minor quàm in alijs speciebus sodæ. Et dormiat capite leuato, & super latere sano. Et sit bene pannis coopertus, tam secundum caput, quàm secundum corporis residuum. Sollicitè purget omnes corporis superfluitates per regiones conuenientes, sicut superius in soda sanguinea dictū fuit.

Vomitus tamen summopere fugiendus, nisi adesset in stomacho materia dolorem fugiēs. Exercitium aūt fugiendum. Verum fricationes suppleant uicem exercitij. Vitet accidentia animæ excessiua, licet ira leuis et huiusmodi accidētia caliditatē naturalem aliqualiter excitantia, liberius concedi possunt.

COMPLEMENTVM CVRAE cephalææ calidæ.

IN cephalæa uerò calida emplastrū hoc fronti & temporibus est imponēdum. Cuius hæc est confectio. Recipe lactucarum, sief memithe, sandalum album & rubrum, faufel, rosas, opium, fiat ex eis emplastrum: postquam aceto & aqua rosacea conspersa fuerint, fronti imponantur, super quod mittatur pannus aceto & aqua rosacea infusus, qui cum tepefactus fuerit, iterum infundatur & desuper ponatur.

Reuertitur ad complendam curam tam cephalææ calidæ quàm frigidę, inchoans à calida, pro cuius cura conficit hoc emplastrū ultimum & efficacissimum ad tollendum malam complexionem calidam, tum etiam ad stupefaciendū. Cuius descriptio est talis. ℞. sem. lactucarū quod est frigidum & humidum in secundo, sief memithe, id est, succi memithe per decoctionem inspissati, uel ad solem, frigidi & sic. in primo, & est herba similis papaueri aliter dicta glauciū, & est species chelidoniæ. Ille autem succus sic inspissatus dicitur sief, licet sief propriè sumpta sit medicina ocularis existens formæ pyramidalis ad similitudinem nuclei dactyli. Sandalus est lignum triplex, album, rubrum & citrinum, cæteris duobus magis odoriferū, frigidum & siccū in tertio. Faufel est auellana Inda, frigida in secundo, & sic. in tertio. Rosæ frigidę & sic. in primo. Opium frigidum in quarto, siccum in secundo. Hæc omnia debent aggregari in modum emplastri, postquam aceto & aqua rosacea conspersa fuerint. Et possunt poni omnia in ęquali dosi præter opium, quod oportet subduplari, aut saltem subquadruplari ad quodlibet illorum, ubi tamen esset mala complexio calida, & sic. possemus augere humidum. Hoc autem emplastrū super aliqua petia subtili extensum, parti dolenti superponatur, & super ipsum imponantur petiæ infusæ in aqua rosacea & aceto sæpe replicatæ, ut frigiditas actualis & potentialis conseruetur, & propterea nō multum tepescere dimittantur.

COMPLET CVRAM CEphalææ frigidæ.

LInimentū uerò cephalææ frigidæ. Recipe castoreum, euphorbium, piper, sinapim, stiracem, rutam, marrubium: quæ siccata & puluerizata, & etiam cicotriconizata misceantur, & conspergātur in uino ueteri, ex quibus fiant trochisci, et desiccentur. Quandocunq; necesse fuerit, ex uno in uino ueteri aut oleo costino uel chamomelino dissoluto frons multotiens liniatur. Hoc enim linimentum omni antiquæ cephalææ confert, non solum superpositum, sed etiam auri iniectum, quæ sequitur illud tempus, postquam in aliquo de prædictis oleis resolutum fuerit. Aegro uerò uinum uetus & forte dandum est. Cum autem cephalæa per hebdomadā unam perseuerauerit, æger in balneum mittendus est, atque super caput eius aqua in qua chamomilla et sampsuchus

chus & nemen, & stecas arabicus cocta fuerint, simul aut sigillatim fundenda est.

Hic complet curam cephalææ frigidæ cum materia phlegmatica. Licet etiam mala complexio frigida pura his curanda sit. Primò ponit hoc linimentum cuius est hæc descriptio: ℞. castorei, euphorbij, piperis, sinapis, quæ omnia calida sunt in quarto, stiracis siccæ & calidæ in secundo, rutæ calidæ & siccæ in tertio, marrubij calidi & sicci in secundo. Quæ omnia in æquali dosi posita, aut fortè calidorum in quarto posset dosis ad cætera subduplari, siccata, puluerizata, & cicotriconizata, id est, tamisiata, commisceātur cum uino ueteri, ex quibus sic mixtis fiāt trochisci, & desiccentur, & usui reseruentur. Trochiscus dicitur forma rotunda ex duabus partibus leuiter compressa, & dicitur à trochos græcè, rota latinè, in quam formā reducuntur pulueres cum aliquo liquore permixti, ut eorum uirtus diutius conseruetur, quorum trochiscorū accipiatur unus uel plures necessitate urgente, & dissolutus cum uino ueteri, aut aliquo oleo scilicet chamomelino aut costino parti dolenti applicetur, aut aliquid eius in aurem parti dolenti proximam injciatur. Secundò complet huius cephalææ curam per uinum uetus & potēs exhibendum in modica quātitate siue uia medicinę, siue uia cibi exhibeatur. In magna enim quātitate nimis euaporādo, aut in stomacho seu acetosando ex indigestione posset magis nocere quàm iuuare. Demū docet curare per balneū siue igneum aliter dictum pyreum, sicut est furnus pane extracto, aut aëreum satis notum, aut aqueum siue naturale sicut thermarum, aut artificiale sicut ex decoctione rutę, betonicę, calamenthi, saluiæ, hyssopi, stecados arabici, maioranę & similium: quibus potest addi sulphur & alia notabiliter calefacientia secundū frigiditatem resistentia. Vltimo docet curare cum embroca facta cum decoctione rerum similium his de quibus supra. Est aūt embroca casus liquorū ex alto super aliquod membrū, nam propter casum fortius imprimit, & magis uirtus eius profundatur. Nemen, id est, serpillum, & non sisimbrium.

CVRA CEPHALÆÆ PER COMMUNITATEM AD STOMACHUM.

Quod si cephalææ quotidie ante comestionem inuadat, & post comestionem recedat, succurrendum est infirmo ante horam qua uenire consueuit, dando eis buccellas panis in succo granati, aut uuæ acerbæ, aut horum similium infusas.

Ponit curam cephalææ per cōmunitatem ad stomachum, tradens solū curationem illius quæ fit propter raptum materiæ cholericæ ad stomachum. Cuius signum est, quia ante comestionē inuadit, post comestionē uerò recedit. Cum enim stomachus est uacuus fit facilè materierū susceptiuus, & maximè earū quæ facilè ad ipsum fluunt sicut materiæ cholericæ. Facilè aūt sedatur hic dolor per comestionem, cholera ad fundum stomachi repressa, & fortè in aliquibus egrediente pileron, aut fortè per uomitum educta. Si aūt materia esset phlegmatica aut melancholica nō sic propter suā crassitiem et uiscositatē facilè reprimeretur. Et esto quòd in principio aliqualiter sedaretur parum, post magis augeretur, cum ipse cibus corrumpatur à materia cui admiscetur, & etiam propter indigestionem cedat in materiam. Curat ergo dando buccellā panis in uino granatorū aut acresta, aut alio simili, sicut succus cydoniorū, & huiusmodi, ante raptum materiæ cholericę ad stomachū, uel saltem ante aduentum cephalææ, quæ sua frigiditate aut stipticitate choleram reprimunt, aut ipsum aduentum ad stomachum prohibent. Ex his datur intelligi cura reliquarum specierum cephalęę per cōmunitatem siue à toto siue à membro determinato cōmunicetur, quæ si à membro determinato cōmunicetur, quinq; exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat quod de humore malo in membro suscipiente & mittente continetur. Secunda diuertit quod est aptum communicari cum fricationibus, uētosis, ligaturis, lotionibus & clysterijs trahendo ipsum ad partes oppositas membro cui fit cōmunicatio. Necnon rubificantibus, uesificātibus, & tandem cauterizantibus factis super ipso membro cōmunicante. Tertia confortat membrū mittens ipsius malas cōplexiones & dispositiones corrigendo, ut neq; talem humorem multiplicet, neq; aliunde suscipiat, sed fiat minera laudabilis chimi. Quarta claudit uias medias inter membrū mittens & suscipiens. Quinta membrum suscipiens cōfortat ne huiusmodi trāsmissum recipiat. Prima intentio est euacuatio humoris. Si ergo stomachus, uel epar, uel splen, uel matrix, uel membra spiritualia cōunicent capiti phlegma uel choleram, uel alium humorem, aut uapores ab his eleuatos, primò præmittenda est euacuatio humoris tam in mēbro suscipiente, quàm in membro mittente, siue sit sanguis cū phlebotomia, siue alius humor cum pharmacia, integra ex minoratiuo, digestiuo, & eradicatiuo, etiam sæpius iteratis secundum exigentiam. Secunda intentio est diuersio si fit sine euacuatione incipit à membro læso, aut propè ipsum, & tradit ad partes oppositas distantes tam à membro mittente, quàm suscipiente. Et ex fortibus & proprijs in attractione materiæ sodę in uigilante ex soda, est fricatio pedū, multotiens enim dormit super ipsam patiens sodam, & quandoq; fit eius assiduatio in pedibus donec resoluatur soda & lotiones pedum conferunt: si aūt cum euacuatione incipit à remotis ueniens ad propinqua, rubificantia aut uesicatoria & cauteria siue actualia, siue potētialia fiant super ipso membro mittente, aut in loco sibi proximo. Et ulcera diu, ut per unū mensem, aut amplius teneātur aperta, ut materiæ integra fiat consumptio, ut in stomacho, si ratione fundi fiat per duos digitos supra umbilicum, si in ore stomachi fiat posterius circa decimā tertiā spondylem, aut anterius parum intra malum granatum, si in splene in latere sinistro circa ipsius regionem, si in epate in latere dextro, si in matrice circa alchatim, eodem modo in reliquis. Fiant aūt illa magis aut minus profunda secundū situm membri mittentis & cæteras naturas cōpositionales, & membri ipsius nobilitatē, & secundum quod opus est ut ulcus longo aut breui tempore teneatur apertum, & secundū has consyderationes

etiam opus est, ut fiat magis aut minus latum. Hæc tamen sunt de his quæ postponenda sunt & non fienda, nisi cum cætera non contulerint, magis tamen ob uulgi infamiã quàm quod res in se sit periculosa, imò existimo si medici essent audaciores multa mirabilia facerent cum his cauterijs, sicut Albucasis.

Tertia autem intẽtio perficitur cum his quæ à proprietate & etiã à qualitate manifesta confortant membrum mittens, ipsius dispositiones corrigendo: siue sit malitia complexionis, siue unitatis, siue compositionis taliter ut fiat minera laudabilis chimi. Quæ omnia qualiter compleri debeant in proprijs uidendum est capitulis de quibus infra.

Quarta autem intentio, scilicet clausio uiarum intermediarum, completur, quandoq; cum stipticis & confortantibus, sumptis per os in fine mensæ, ut cidonijs, pyris, coriãdris, & huiusmodi, quãdoq; cum medicinis & ligaturis, sicut si communitas sit à pede cum instítis notabiliter strictis circa totum crus, necnon si oportuerit medicinarum stipticarum applicationem etiam desuper stringendo cum ligatura. Et similiter hæc eadem circa collum fieri possunt, materijs aut uaporibus ad caput ascendentibus per cannam pulmonis, meri, uenas aut arterias colli, quod idem est, & circa tempora medicinis ligaturis compleri potest. Quandoq; uerò completur uenarum & arteriarum laqueatione postquam cõprehensum fuerat quæ sit illa, per tumorẽ, caliditatẽ, pulsum, dolorem, & huiusmodi. Si ergo sit de paruis, fiat altero duorũ modorũ, aut scindendo super ipsam & postea ipsam cum stilo ignito, aut cauterio punctali cauterizãdo, aut cutem simul cum uena urendo, & tandẽ escara remota consolidando. Quod etiam cauterio potentiali perfici posset, actuale tamen melius est & tutius. Si uerò sit de magnis, scindatur uel uratur cutis super ipsa, qua scissa uel amota ligetur uena in duobus locis satis sibi inuicem proximis, & scindatur in medio & utraq; extremitas cauterizetur. Nota tamẽ quod si materia factura cæcitatem, descenderet ad oculos per uias intrinsecas, hæc uenarum laqueatio nullius esset proficui, sed in hoc casu esset ponendum sedaginum in parte posteriori capitis in locis ubi collum capiti coniungitur, aut essent facienda cauteria in duobus cornibus posterioribus scilicet iuxta loca mendosa, aut esset apponendum cauterium in commissura coronali.

Vltima uerò intentio scilicet capitis confortatio, completur cum applicitis extra circa frontem & tempora, ut oleo rosaceo & aceto, quæ, materia existente calida cõtinuentur, frigida uerò existente cum mixtione calidorum temperentur. Conforteturque caput cum sumptis interius, ut diamusco, diambra in discrasia frigida, iuleb ros. & similibus in calida, & ex proprijs sunt cerebella hœdorum et gallinarum. Confortatur etiam caput ne recipiat, & ipsius frigiditas & humiditas corrigitur cum cauterijs sex, aut aliquo istorum. Vno in commissura coronali. Alio in medio sagittalis scilicet circa summitatem capitis. Tertio in lambda. Duobus alijs circa tempora, & maximè ubi sunt commissurę mendosæ. Et ubi timeretur nocumentũ in nucha. Sextum fiat in parte posteriori ubi caput principio colli iungitur, et fiat ad similitudinem ossis oliuæ & penetrent usq; ad os, aut saltem ad almochati, & diu conseruentur aperta scilicet ultra mensem. Et quamuis posita sint sex cauteria prædicta pro cõfortatione capitis & correctione dispositionũ eius, non tamen semper oportet hæc omnia facere, sed plerunque sufficit unum aut plura secundum unam aut plures cerebri particulas corrigendas, quodlibet enim corrigit particulam sibi proximam. Et deum testor quod nulla alia est melior hac medicina, & magis efficax in confortando cerebrum, & corrigẽdo eius prauas dispositiones cuiuscunq; generis sint, & quomodocunque euenerint siue per essentiam siue per communitatem. Sed præcipuè ualet in corrigendo dispositiones chronicas frigidas & humidas cerebri ac ortorum ab eo, necnon membrorum suppositorum quibus cerebrum mittendo superfluitates communicet.

CVRA CEPHALÆÆ PROVENIENtis à causa primitiua.

SI autem cephalæa contingat propter multam in sole moram, sufficienter ex oleo rosaceo & aceto infrigidatis curari poterit. Quæ tamen si ex hoc non quieuerit, ex alijs infrigidantibus curanda erit.

Docet remouere cephalæam pendentem à causa primitiua, utpura à sole cum frigidis capiti applicitis scilicet oleo rosaceo, subquadruplo ad acetum, et sint actu infrigidata, & capiti cum petijs lineis applicentur. Quæ si non suffecerint docet ad alia frigidiora esse procedendum, quæ ex præcedentibus satis possunt esse nota, sicut sunt succi lactucæ, semperuiuæ, & similium. Quibus semper aliquid aquæ rosaceæ pro confortatione, & aceti pro penetratione est addendum. Et tu pro complemento habeas duas intentiones curatiuas. Prima est remouere causam primitiuam. Secunda nocumentum ab ipsa in capite impressum. Ergo si causa primitiua fuerit sol, aut alia causa calefaciens, pone ægrum in umbra & in loco frigido. Si uerò fuerit uentus aut res infrigidans pone ipsum in loco calido. Nocumentum autem impressum remoue cum contrarijs capiti applicitis, quorum copia ex dictis & dicendis tibi erit manifesta. Si uerò ex soda per liquefactionem humorum à causa calida, aut expresionem à causa materiali frigida fieret, procede sicut superius in soda materiali est ostensum.

VLTIMVM REMEDIVM NE SEquatur amisio uisus.

SI autem soda adhuc perseuerauerit, & fortior fiat, neque ullo modo remoueatur, & timeatur ne æger uisum amittat, & aqua ad oculos descendat, temporum arteriæ sunt incidendæ & extrahendæ. Hoc tamen quod nunc loquimur, est præter nostram

ſtram intentionem in hoc libro.

In hac parte ultima præſentis capituli ponit ultimum remedium multotiens neceſſarium, ne ſequatur amiſsio uiſus, ſcilicet inciſionem ſiue laqueationem uenarum & arteriarum, temporum, per quas uias materia ad oculum defertur factura cæcitatem quæ laqueandæ ſunt modo ſuperius dicto. Primò cognito per tumorem, dolorem, & pulſationem quę ſit illa ſcilicet per quam materia ad oculum defertur. Nota tamen laqueationem arteriarum magnarum ſatis eſſe ſuſpectam. Et propterea ſi potes cum defenſiuis prohibe materiam ad oculum fluentem. Subdit tamen ea quæ nunc dicit eſſe præter intentionem ſuam in præſenti opere. Cum non fuerit intentio ſua in hoc libro ad tertium inſtrumentum medicinæ ſcilicet ad chirurgiam procedere. Ex his iam manifeſtæ ſunt tibi curationes ſpecierum cephalææ pendentium à mala complexione ſine materia, cum in ea nō exigantur niſi tres de intentionibus ſupraſcriptis, ſcilicet alteratio, accidentium correctio, & debitum regimen ſex rerum non naturalium. Et etiam cum materia ſanguinea, cholerica, phlegmatica, non autem melancholica, ſed eam ſtatim ſubiungam. Similiter poſita eſt cura cephalææ per communitatem à membris determinatis, non autem à toto ſicut in febribus & criſi, quam nunc ſubiungam. Et cum hoc ſubiungam curationes multas aliarū ſpecierum quæ mihi uidebuntur magis neceſſariæ. Ex quibus reliquæ poſſunt innoteſcere. Spiritus autem ſanctus ſit nobis auxilium amen.

CVRA CEPHALÆÆ PROVENIENtis à melancholia.

Cura ſodæ melancholicæ ſex exigit intentiones curatiuas. Prima digerit. Secunda euacuat. Tertia diuertit. Quarta malam complexionem alterat caput confortando. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen ſex rerum nō naturalium. Digeſtiua debent eſſe humida, aliquando calida, aliquando frigida, ſecundum quod melancholia eſt naturalis, aut aduſta. Et debent eſſe inciſiua & ſubtiliatiua magis aut minus ſecundum maiorem uel minorem craſsitiem aut uiſcoſitatē. Et per tertiam & quartam uirtutem reſpicientia determinatum humorem & membrum. Ex proprijs ergo eſt ſyr. de epithymo deſcriptione Meſue in antidotario. Item alius eiuſdem intentionis ſublimis & expertus eſt: hæc. ℞. capillorum ueneris, radicum bugloſſæ domeſticæ & ſylueſtris, & florum earum, polipodij. ana. ℥. 1. epithymi. ℥. 1. folliculorum ſenæ, chamæpityos, ſtecados, ana. ʒ. ſeptem, chamædryos, ſquinanti, ellebori nigri. ana. ʒ. 3. fumiterræ. ʒ. octo, eupatorij. ʒ. 4. ſuc. pomorum dulcium. ℥. 8. omnia præter epithymum & ſuccum pomorum bulliant in ℔. quatuor aquæ uſq; ad conſumptionem medietatis, deinde bulliant in ea epithymum ebullitione una, & coletur, & cum ſucco pomorum & ſacchari. ℔. tribus fiat ſyrupus, cuius doſis eſt ʒ. decē, uſq; ad duas uncias cum aqua bugloſſæ lupulorum, endiuiæ & ſimilium.

Euacuantia debent habere tres cōditiones. Prima, ut nō ſint multum fortia, ne ſubito magnam ſolutionem faciant. Secunda ut nō multum recedant à graduali tēperamento. Tertia, ut ſint mixta cum lenientibus & humectātibus, & cum hoc ſecum aliqua cordialia miſceantur. Quæ conditio in omnibus medicinis, ac omni regimine ægritudinum melancholicarum ſeruanda eſt, ex proprijs ſimplicibus eſt ſena, epithymum & polipodium, & ſimilia: & ex compoſitis pillulæ indæ, de lapide armeno, & de lapide lazuli, & ex electuarijs diaſena, confectio amech, maximè in melancholia aduſta. Diuerſiones autem communes & proprię cum euaeuatione & ſine, facienda ſunt quemadmodum in præcedentibus dictum eſt in alijs ſpeciebus ſodæ. Applicanda autem capiti debent eſſe humida, calida, aut frigida, ſecundum quod melancholia eſt aduſta aut nō aduſta, plurimum tamen debet ad calidum declinare, ſicut decoctio facta ex bugloſſa, boragine, ſena, epithymo, & ſimilibus, cum capite caſtrati in decoctione diſſoluendo, & ex oleis eſt oleum ſeſaminum, amigdalarum dulcium & ſimilia. Accidentia autem ſicut uigilia, alienatio &c. corrigantur quemadmodum dictum eſt, & inferius in proprijs dicetur cap. Regimen autem ſit humectatiuum & inpinguatiuum, non tamen oppilatiuum, ſit autem declinans ad calidum aut ad frigidum, ſecundum humoris exigentiam, & aliarum circunſtantiarum, ſicut dicetur in capite de melancholia. Si uerò in cauſa ſint humores aduſti totum regimen medicinale, nec non ſex rerum nō naturalium declinet ad frigiditatem & humiditatem, & humores aduſti euacuentur cum pillulis de fumoterrę, electuario amech, & ſimilibus. & ex his potes elicere curam ſodæ pendentis ab humoribus mixtis. Digeſtiua enim & euacuatiua debent eſſe mixta ſecundum humorum exigentiam.

Cura autem ſodæ per communitatem à toto ſicut in febribus eſt. Vt conſyderes, an ſit ſolum in cauſa, mala complexio calida & ſicca. Et tunc ſola infrigidatione & humectatione opus eſt cum his quæ ſuperius dicta ſunt. Si uerò materia repat ad caput, ipſum fortè apoſtematura, procedatur ſicut ſuperius dictū eſt in ſoda humorali, & dicetur in capite de phreneſi. Si uerò in cauſa ſint uapores febriles, ſicut eſt ſecundum plurimum, communicati à toto aut à minera putredinis, conſyderentur an ſint pauci & ſubtiles, & tunc duæ ſunt intentiones. Prima diuertere ſicut dictum eſt ſuperius. Deinde infrigidare & humectare & confortare caput cum ſibi applicitis, & his quæ dicta ſunt ſuperius, non tamen multum oppilantibus. Si uerò uapores ſint multi & craſſi, diuerſionibus intendatur omni ingenio. Secundò ipſorum in capite contentorum euaporationi & reſolutioni, ſicut cum decoctione roſarum, uiolarum, meliloti, chamomillæ, ſeminis althææ, anethi & ſimiliū, & ſi infrigidatione opus ſit, quædam frigida ſicut dictum eſt ſuperius, per nares trahantur, & in aures inijciantur, ſint tamen actu tepida. Et quandoq; apud neceſſitatem urgentem utaris narcoticis, aut ex eis aliquid in aures diſtillando, ſicut dixit Raſis in textu, aut aliquid per os ſumendo. Non autem capiti applicentur, ne oppilando magis uapores concludantur & incraſſentur, & deinde fortior ſequatur dolor.

In cura autem ſodæ creticæ ſit prima intentio ut na

tura iuuetur per quamcunq; uiam expulsionem tentauerit, modo sit conueniens. Vt si senserit dolorem & rugitum circa intestina, cum suppositorijs aut clysteribus adiuuetur. Si uerò nauseam & subuersionẽ, cum impositione digiti uomitus adiuuetur. Similiter cum impositione pennæ in ore in oleo intinctæ, aut sumptione oxymellis cum succo raphani & similibus. Si uerò senserit grauitatem & tensionem circa renes prouocetur urina cum decoctione seminum communium frigidorum & similium. Si uerò senserit cutem humidam & pulsum undosum sudore adiuuetur, ægrum bene pannis cooperiendo & anhelitum continendo. Et si apparuerit rubedo in oculis, radij, imaginationes citrinæ, tunc sanguis ex naribus prouocetur cum impositione digiti, aut setis porcinis, & similibus sanguinem ex naribus prouocantibus. Si uerò in subascella aut inguine aut post aures dolorẽ senserit illic emplastra attractiua ponantur, & etiã uentosæ si oportuerit. Secunda intentio quæ uapores reprimũt in fine mensæ sumãtur, sicut cidonia, aut coriandra & obseruentur reliqua in crisi seruãda.

Cura sodæ apostematosæ ex cursu phrenesis inferius intelligetur. In cura sodæ ex oppilatione. Primò intendendum est ad deoppilationem educendo humorem oppilantem. Euacuatione tam communi integrata ex minoratiuo digestiuo & eradicatiuo, quàm propria sicut in curatione sodæ materialis superius dictum est. Secundò intendendum est ad alterationem malæ complexionis ex oppilatione derelictæ cum contrarijs ex his quæ dicta sunt colligendis. Accidit autem ut dicit Auicen. in proprio capite, in cura huius sodæ contrarietas, cum aliquando oporteat deoppilari cum calidis tam digestiuis quàm euacuatiuis humore existente crasso, ex quibus augetur mala complexio calida ex oppilatione derelicta: in hoc ergo casu iuxta sententiam Auicen. nunc fiat deoppilatio cum huiusmodi calidis ex quibus aucta mala complexione calida fiat, postea ipsis dimissis, alteratio cum frigidis. Et postea iterum redi ad deoppilandum cum calidis, ita ut hæ intentiones sint sibijnuicem mutuò succedentes totiens, donec cura compleatur.

In cura sodæ ex percussione si fuerit solum contusio absq; uulnere manifesto. Prima intentio est prohibere apostema, scilicet approximando loco contuso faldellas stupeas infusas primò in aqua rosacea, & aceto subtriplo ad ipsam, & postea ipsas bene expressas iterũ infusas in oleo rosaceo, & albumine oui debitè adinuicem conquassatis comprimendo, aut ligando desuper cum ligatura conueniente. Et faciendo phlebotomiam ex cephalica, aut uena communi eiusdem partis, aut contrariæ, secundum multitudinem repletionis. Apud quã necesse est reiterare phlebotomiam, ut ante dictum fuit. Si uerò albumen oui non habeatur, accipiantur aquæ, aut succi stiptici, & permixti cum pulueribus cõstrictiuis loco percusso applicentur. Aut etiam sola aqua cõmunis applicetur. Sed nõ prætermittatur debita strictura cum ligatura facta secundum artem, hæc enim est radix curę. Et debet esse strictura super loco contuso, & super parte distante magis gradatim relaxata. Deinde gradatim debemus permiscere repercussiua cum resolutiuis, donec ueniamus ad resoluentia pura. Et ex proprijs est myrtus, absinthium, cyminum, calamenthum & huiusmodi. Si uerò sit uulnus manifestum cum fluxu sanguinis, intendatur ad ipsius restrictionem, ac etiam apostematis prohibitionem cum faldellis stupeis infusis in albumine oui, cum pulueribus constrictiuis debitè conquassato, ex quibus uulnus repleatur. Ac etiam fiat phlebotomia modo iam dicto. Et tandem uulnus curetur, ut ex proprijs capitulis. quarta primi, & quinta sexti est uidendum. Et si propter commotionem cerebri homo fiat sine uoce, ac fortè cum pauco & debili sensu & motu, & steterit sicusq; ad tertiam, & non additur neque minuitur, tunc laudatur in tertio, ut expectetur usque ad septimum & non moueatur ante illud cum aliquo. quarta quarti, capite de casu & offensione. Quod intelligendum est, ægrum non esse mouendum cum aliqua forti operatione, sicut esset secare cutim, os fractum euellere. Tamen debemus facere phlebotomiam uirtute uitali stante, & totum caput infundere cum oleo rosaceo, omphacino, & cum in alijs medicinis localibus suprascriptis secundum exigentiã. Dieta autem in primis casibus debet esse tenuis, sed cum his accidentibus tenuissima. Postea ad confortationem cerebri ægritudine aliqualiter declinante, præcipuè ubi multus sanguis exiuerit. Iubet Auicenna prima tertij, capite proprio cerebella gallinarum dari, sunt enim tunc propria, & tunc in quantitate multa exhibeantur. Rasis autem sexto Almansoris ultimo capite, post principium conficit emplastrum in his dispositionibus proprium, maximè in contusione, factum scilicet ex folijs myrti, balaustijs & corticibus granatorum, in aqua & aceto usquequo dissoluantur coctis, parum musci, galliæ & xiloaloës, & calami aromatici admiscendo. Ex quibus omnibus cum aceto & aqua & uino ueteri ac stiptico cõiuncti quasi emplastrũ conficiatur, & loco superponatur. Venter autem in his casibus ex aqua fructuum aut leui enemate soluatur.

In curatione sodæ pendentis ex debilitate capitis. Prima intentio post euacuationem est malam complexionem capitis remouere. Secunda caput confortare. Tertia debitum regimen uitæ, excludens omnem causam debilitantem tam exterius occurrentem quàm interius sumptam. Mala autem capitis complexio remouetur cum contrarijs tam interius sumptis quàm exterius applicitis, de quibus supra.

Caput autem confortatur cum his quæ dicta sunt propria capiti per tertiam uirtutem, & quæ sunt subtilia cum stipticitate quadam odorifera. Ex frigidis sunt rosæ & camphora: ex calidis, ambra, muscus, maiorana, cinnamomum, cubebe &c. Ex compositis, diambra, diamuscus, aromaticum ros: ex frigidis saccharum rosatum. Compositum confortans omne membrum est theriaca. Et simplex confortans omne membrum est terra sigillata, & oleum rosaceum temperando complexionem confortat omne membrum.

Tertia aũt intẽtio perficitur cõmensurando cibum & potũ in quantitate & qualitate uirtuti digestiuę, & non sit uaporosus nec nocens cerebro, sicut alleum, crocus, orobus, faba, phaseoli, hyoscyamus, lac, len-

tes,

res nuces, oliuæ, raphanus & similes, debitè proportionando reliquas sex res non naturales.

Cura sodæ ex acuitate sensus perficitur cum his quæ præbent nutrimentum grossum & uiscosum, sicut sunt capita & pedes animalium, & partes uiscosæ, similiter pisces & caseus, frumentum, hordeum, rixum, far, fabæ & similia digestiua constante. Si uerò sit debilis detur horum granorum chist, & partes uiscosæ horum animalium iuuenum, & similiter pisces parui in specie sua. Narcotica quoque sicut papauer, lactuca & similia ad hoc egregiè cõferunt prçcipuè in complexiõe calida aut sicca sicut plurimum est. Quandoque tamen necessarium est leuiter stupefacere etiam cum medicinis tam interius sumptis, quàm exterius applicitis sicut syr. de papauere & unctionibus & decoctionibus exterius applicitis, & intendatur capitis & corporis humectatiõi. humiditas namque spirituum obtundit sensum.

In cura sodæ ex uermibus existẽtibus supra stricturam narium, oportet ut purgatio fiat corporis & cerebri maximè educens phlegma. Deinde fiat caputpurgium cum hierapicra distemperata cum succo foliorum persici, aut radicis mori. Sementina quoque naribus insufflata, aut cum aliquo humore attracta confert, & similiter omnia quæ necant uermes. Et in summa iuuatur sternutatorijs, & caputpurgijs purgãtibus cerebrum, & uermes necantibus.

In cura oui sunt eædem obseruandæ intentiones: Et eius cura eisdem medicinis perficitur. De quibus actum est superius. Quæ diuersificandæ sunt secundum exigẽtiam causarum à quibus pendet. Sed præter hæc aduertendum est, quod cum ouum similiter & hemicranea aut dolor alius antiquatur, præter intentiones communiter habendas indigemus spiritali capitis confortatione cum his quæ dicta sunt in soda ex capitis debilitate. Item ouo, hemicranea, & quocunque dolore uehementer intenso frequenter indigemus stupefaciẽtibus, natura tamen nequeunte dolorem tolerare. Et tertiò cum dolores antiquãtur frequenter indigemus operatione manuali, sicut uenarum laqueatione, cauterizatione & similibus, est enim radix curæ sodæ huiusmodi.

In cura hemicraneæ & homonopagiæ præter intentiones communes euacuationis & diuersionis, & præter ea quę obseruanda sunt in dolore chronico & forti de confortatione cerebri, stupefactione & operatione manuali, medici inuenerunt quasdam medicinas proprias tam in calida quàm in frigida. Ex proprijs ergo in calida est emplastrum ex fece atramenti sicca quæ dissoluatur cum aceto multæ fortitudinis, & loco dolenti applicetur, & apud uehementem dolorem octaua pars opij secum misceatur optimè incorporando per longum spacium, & super locum distringaẽ, est enim expertum, & crocus est conueniens, & similiter emplastrum ex ruta, menta, cum uino, oleo rosaceo, & pauco aceti. Aliud in calida proprium. Rec. succi agrestæ, mirrhæ ana partem unam, fecis encaustri scriptoris partes duas, aluminis, iameni, croci ana partis unius quartam, confice conterendo cum aceto uini, & liniatur super tempora, siue loco dolenti, & stringatur, strictura enim multum confert, ita ut lignum aut plumbum decenter positum super loco dolenti, & notabiliter constrictum sedet dolorem fortem pulsatiuum. Caputpurgium quoque ex lacte mulieris cum pauco camphoræ, cui etiam apud necessitatem addatur tantundem opij quantum camphoræ optimè confert, de quo etiam aliquid modicum in aure sequente dolorem distilletur. In hemicranea autem frigida quæ ex longitudine temporis deprehenditur: ægritudo enim cuius tempus prolongatur est frigida secundum omnem dispositionem & indiget resolutione, quod calefaciat cum fortitudine. Medicamen expertum acceptum à muliere: decoquantur radices cucumeris asinini & absinthium in oleo & aqua donec dissoluantur, & embrocetur pars dolorosa ex aqua & oleo calidis & fiat emplastrum ex fece: confert enim hemicraneæ frigidæ cum febre & sine febre. Et emplastrum de sinapi ad hanc intentionem reuoluens humorem frigidum rubificans & uescimur. Item unguentum factum ex gummi, rutæ agrestis, corticibus radicum capparorum, scylla & euphorbio tritis, & commixtis cum uino odorifero. Et ex sedantibus dolorem ilico est ut ingrediatur balneum & multiplicentur inclinationes super aquam calidam, deinde fiat caputpurgium ex oleo fisticino. Medicamen magnum conferens hemicraneæ difficili & chronicæ, & non est quod confortet sicut ipsum. Accipe ex emplastro sinapino ℥. 2. & commisce cum eo scyllæ ℥. s. costi, radicum cappa. euphorbij, añ. ʒ. 3. omnia trita cum aceto & uino odorifero, ana. quantum sufficit, aggregabis & emplastra super locum. Caputpurgium expertum ad hemicraneam difficilem ex humore frigido. ℞. euphorbij, castorei, ana. partes æquales, fiat ex eis sief, & apud necessitatem fricetur cum uno eorum super cutem cum aqua calida aut oleo costino, aut nardino, & distilletur ex eo in nares & aurem quæ est ex parte doloris, deinde balneetur, & adhuc ex medicamine distilletur, & hoc uicissim cito hemicranea soluetur, huic adde apud necessitatem parum opij, etc. Et sic est finis huius capituli, deo gratias.

DE SCOTOMIA ET VERTIGINE. Caput. II.

Circa rubricam inquirenda sunt quid nominis & quid rei, unde dicitur scotomia à scotos Græcè quod est tenebra, inde scotomia quasi tenebra siue obtenebratio. Et hoc est secundum Isidorum & Simonem Ianuensem. Vnde Isidorus quarto ethimologiarum capite nono dicit: Scotomia uerò nomen sumpsit ab accidente, quod est repræsentans tenebras cum uertigine. Et non dicitur à scotos quod est uisio, & mya musca, sicut quidam sunt arbitrati. Dicitur autem uertigo à utero, uertis, quia apparent res super patientẽ uerti, aut quòd cerebrũ ipsius & corpus reuoluaẽ. Pro notitia aũt quid rei præmittendum est, quòd uertigo capitur quadrupliciter. Primò pro quacunque gyratione siue circũuolutiõe, quæ integratur ex duobus motibus, motu scilicet pulsus & tractus, & sic accipiẽ septimo physicorum, qui modus nõ est ad propositum. Secundo

modo accipit pro cõprehensione huius motus, siue naturali, siue prçternaturali, qui etiã nõ est ad propositum. Tertio modo accipit pro cõprehensione prçter naturam huiusmodi circumuolutionis aut alterius motus cum dispositione ad casum. Quartò pro comprehensione præter naturam huiusmodi circumuolutionis, aut alterius motus cum dispositione ad casum corrupta uisione, & uisus obtenebratione. Et hoc quarto modo accepta propriè dicitur scotomia, differẽs à uertigine tertio modo accepta, non connotante uisus corruptionem & obtenebrationem, unde omnis scotomia est uertigo non econtrario. Sed taliter uertigo accepta diffiniatur, quòd est actio corrupta sensus communis cum casu aut dispositione ad casum quam habẽs imaginatur corpus suum, aut res super ipsum reuolui. In descriptione scotomiæ prçter ea quç ponuntur in descriptione uertiginis, additur, cum corruptione uirtutis, uel actionis uirtutis uisiuæ ipsiusq; obtenebratione, quemadmodum quid nominis scotomiæ bene sonat. Quidam uerò dicũt inter uertiginem et scotomiam hoc interesse, quia scotomia & uertigo importãt corruptam uisionem, sed scotomia superaddit solum, uisus obtenebrationem. Quod uidetur satis consonum sententiæ Isidori capitulo superius allegato, cuius sunt hæc uerba: Vertigo est quotiescunq; uentus consurgit, & terram in circuitu mittit. sic & humectatione hominis uenæ & arteriæ uentositatem ex resoluta humectatione gignunt, & in oculis gyrum faciunt. Vnde & uertigo nuncupata est. Superius autem dictum est ex eius sententia scotomiam tenebram importare cum uertigine, &c. Diffinitio autem Auicen. magis consonat sententiæ primç. Dicit enim, uertigo est, ut habẽti ipsam imaginetur corpus suum, aut res super ipsum reuolui, quare non regit se, ita ut firmetur. imo cadit, nullam in diffinione de corrupta uisione, aut obtenebratione mentionem faciens. Licet parum infra ponendo differẽtiam inter uertiginem & epilepsiam dicat. Vertigo autem est, ut cum homo stat, obtenebrẽtur oculi eius, et excitatur ad hoc ut cadat, ibi enim sumit uertiginem contractam ad scotomiam, & secundum utramque uiam scotomia sub uertigine continetur. Secundum tamen Rasim primo continentis capite secundo, uertigo est dispositio in qua apparet res reuolui: & tamẽ homo non cadit, sed regit se. Sed in scotomia homo cadit, & uocatur sidræ secundum glosam contentam in Almansoris cap. de scotomia. Et hoc modo una sub altera non continetur. Tu uerò dic ut libet, nomina sunt ad placitum. Et in harum diffinitione ly actio corrupta ponitur loco generis, quod uerũ est, cum nulli indiuiduo de specie humana naturaliter conueniat. Dicitur autem sensus cõmunis, cum ipsius sit in mente post operationem sensuum exteriorum comprehendere omnia sensibilia tam propria quàm communia. Et per hoc differt ab imaginationibus oculis appropriatis, & cæteris corruptis actionibus tam sensuum exteriorum quàm interiorum. Reliquæ autem particulæ sunt ad exprimendum ipsarum quiditates. Et quanquam hæc dispositio sit actio corrupta: potest tamen morbus dici cum immediatè & per se lædat operationes sensibiliter: facit enim errare cogitatiuam & quandoque uirtutem uisiuam, unde non est uerum quod dicit Gerardus de solo, quòd principium eius est error uirtutis uisiuæ, cum frequenter contingat oculis clausis & sine lumine. Lædit etiam operationes uirtutis motiuæ saltem mediatè: ideo in carente uisu, licet possit esse uertigo, non tamen scotomia. Ex iam dictis possumus habere solutionem quæstionis communiter solitæ moueri. Cum autem contingat sensum communem errare circa obiectum sensus auditus, & aliorum sensuum, quare non dicitur in uertigine aut scotomia ita fieri corruptionem operationum aliorum sensuum, sicut sensus uisus? Ad quod respondet Gerardus d. primam causam esse, quia organum uisus est propinquissimum organo sensus communis. Quæ ratio nulla est, cum æquè propinquum sit organum auditus, cum neruus auditus sit proximus panniculo cerebri, & ualde proximum est organum olfactus scilicet carunculæ mãmillares. Dixit secũdum causam esse, quia organum uisus est maximè inter cætera organa spirituosum huius autem dispositionis causa immediata est motus inordinatus spirituum. Sed hæc ratio solum concludit quod rarius debet complicari aliorum sensuum corruptio. Sed ratio cæteris melior est, quia iu uertigine sensus communis errat in comprehensione motus: non est autem motus ita aptus sentiri alio sensu, sicut uisu. Et qunaquam actio sensus communis possit corrumpi circa comprehensionem sensibilium aliorum sensuum, non deberet dici uertigo, aut scotomia, sed alio nomine nuncupari. Iam ad capitulum accedamus.

CVm aliquis illud quod ante eum est, circulariter moueri uiderit, & oculi tenebrescunt, & cadere uoluerit, facies & oculi in eadem hora rubuerint, uenæ quoque quæ sunt post aures grossæ apparuerint, ex ipsis uenis facienda est phlebotomia. Et uentosæ in collo & tibijs sunt ponendæ. Quòd si prædictæ nõ apparuerint uenæ, & facies fuerit rubea, sanguis ex cephalica uel basilica erit minuendus. Et uentosæ in tibijs sunt ponendæ. In hac prætereа scotomiæ specie, & in ea quã ante diximus, caput ex oleo rosaceo et aceto est infundendũ. Cui cõfert ut æger acetosa comedat & stiptica. Et est quando prouenit sidræ cum uapore qui ab aliquo eleuatur membro, cui confert, ut aliqua ex medicinis cutem adurentibus illi superponatur membro Æger quoque calida cibaria uitare debet.

bet. Venter quoque ex apozimate mirobolan. citrin. quod in cap. de cephalæa diximus, est soluendus.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. Primò ponit curam scotomiæ & uertiginis pendentis à materia calida, secundò à materia frigida. secunda ibi. Cum autem neque in facie. Prima iterum in duas. Primò ponit curam scotomiæ & uertiginis pendentis à materia sanguinea: aut saltem à prædominio sanguineæ existentis in cerebro. Secundò ponit curam earundem pendentem à simili materia cerebro à membris inferioribus communicata. secunda ibi. Quòd si prædictæ non apparuerint uenæ. Et ut legam ambas partes simul dicit. Cum aliquis uiderit ea quæ sunt ante ipsum circulariter moueri, aut alio motu licet non moueantur, & oculi obtenebrescunt, & cadere uoluerit, hæc sunt signa communia, licet secundum approprietur scotomię. Et facies, & oculi rubuerint in eadē hora, & uenæ quæ sunt post aures grossæ apparuerint, hæc duo ultima scotomiæ & uertigini sanguineæ, aut saltem à prædominio sanguineæ appropriãtur, & uos supplete alia signa scilicet grauedinem capitis, tensionem, tactum calidum & pulsum magnum, somnum longum, nō tamen profundum, urinã rubeam, grossam, & similia sanguinem significantia. Tunc ex illis uenis quæ sunt post aures facienda est phlebotomia: præmissa tamen phlebotomia cephalicæ. Et uentosæ in collo & tibijs sunt ponēdæ scilicet incipiēdo à parte superiori colli, & descendendo ad nates & coxas si fiat sine scarificatione: sin autem cum scarificatione procedatur econtrario à partibus distantibus ad propinquas. Quòd si prædictæ uenæ non apparuerint grossæ, scilicet quæ sunt post aures, & in alijs locis capitis, quod significat sanguinis repletionem non adesse in capite: fuerit tamen facies rubea, quod significat præsentiam sanguinis multã in epate & membris inferioribus quæ cerebro communicãtur: aut saltem uapores eius, tunc ex basilica facienda est phlebotomia consentiente uirtute, & alijs indicantibus de phlebotomia, præmisso clysteri lenitiuo si oportuerit. Et uentosæ in tibijs erunt ponēdæ, id est, in locis inferioribus infra epar. Non autem in collo ne sanguis uersus caput trahatur. Et in hac & suprascripta conuenit caput epithymari ex aceto et oleo rosaceo subtriplo, ad acetum, ad infrigidandum, repercutiendum, & caput confortandum, & uitanda sunt cibaria calida. Et uenter ex apozimate, id est, decoctione siue infusione mirobolanorum, citrinorum, prunorũ, & tamarindorum, sicut in capitulo præcedenti dictum fuit, est resoluendus, ad educendum materiam cholericam cum sanguine mixtam, quæ facit ipsum euaporare, & amplius ad superiora moueri.

Cum autem neque in facie rubedo, neq; feb. cum scotomia fuerit, attendendum est, an sit stomachi subuersio & nausea, aut nō. Quæ si affuerit prius uomere cogendus est. Deinde de pillulis cochijs dosim unam sumat. Et à frigidis abstineat cibis.

Ponit curam scotomiæ pendentis à materia phlegmatica. Et primò existente in stomacho, & communicante uapores capiti. Secundò existēte in cerebro. secunda ibi. Si autem nec subuersio, &c. De ambabus partibus simul dicit, quod cum nō fuerit in facie rubedo, nec affuerit febris, siue feb. propriè intelligas siue caliditatem in partibus faciei & capitis sensatam, supple nec alia signa significantia materias calidas, tunc consyderãdum est, an stomachi sit subuersio, id est, inclinatio ad uomitũ cum motu stomachi ad ipsum absq; hoc quòd sequatur uomitus, aut nausea, & inclinatio ad uomitum absq; motu ad ipsum, & supple alia signa significantia stomachi læsionem, unde uerisimiliter cerebrum stomacho compatitur: tunc æger prius cogendus est uomere, aut sponte, si natura ad ipsum complendum sit sufficiens, aut artificialiter faciendo ægrum prius comedere quædam uiscosa, sicut alaganas, res salsas, raphanum & huiusmodi, & notabiliter potare, tandem post horam ipso prius moto motibus inordinatis exhibere uomitiuum, sicut hanc decoctionem. ℞. radicis raphani syluestris ℥. 1. sem. atriplicis, asari, ana. ℥. s. bulliant in octo. ℥. aquæ usque ad consumptionē medietatis, & coletur: cũ qua colatura distēperetur oxymellis simplicis aut scyllitici. ℥. 1. s. croci. ʒ. s olei. ℥. 1. & tepidum in potu exhibeatur, post cuius sumptionem per horã, aut cum inceperit nauseare, æger procuret sibi uomitum digito imposito in ore, aut penna intincta in oleo, sæpe ac sæpe cum iteratione, ut exquisita fiat euacuatio. Deinde uno aut duobus diebus medijs sumat unam ʒ. pillularum cochiarum, aut s. ℥. hieræ compositæ Gal. debita seruata custodia. Et hæ medicinæ exoluentes conueniunt, ubi non solum in stomacho, sed in partibus circunstantibus fuerit huiusmodi materiæ repletio. Si uerò sola repletio fuerit in stomacho, sufficient pillulę stomachicę, ut alefanginę, & abstineat à cibis frigidis ne phlegma augmentetur.

Si autem neque animæ subuersio, neque nausea affuerit, neq; caliditatis signa appa ruerint, uenter ex pillulis cochijs multotiens soluatur. Cibaria qnoque frigida omnino uitet. Et gargarismus fiat, quo phlegma deponatur. Et in naribus quoque post illud, ponatur aliquid de his quæ narrauimus quo caput calefiat.

Ponit curam scotomiæ & uertiginis pendentis à phlegmate per essentiam in capite, quam primo complet euacuatione iterata cum pillulis cochijs, integrata ex minoratiua digestiuo & eradicatiuo. Est enim difficile materias grossas à capite educere. Secundò uitandum cibaria frigida & utendo calidis. Tertiò diuertendo cum gargarismatibus phlegma ex capite deponētibus. Quod etiã de caputpurgijs & masticatorijs est intelligendũ, omniq; genere diuersionũ usq; ad ipsam cauterizationem factã in cōmissura

coronali, cum cætera non contulerint. Cum quibus autem debeant fieri hæc gargariſmata, caput purgia, maſticatoria, ſufficienter dictum eſt in capitulo præcedenti. Hic uerò commemorabo gargariſma ſatis huic propoſito conueniens. ℞. maſtichis, acori, liquiritiæ, paſſularum. an̄. ℥. 3. s. ireos hiſſopi an̄. ʒ. 2. pirethri, ſtaphiſagriæ ʒ. 3. ſinapis an̄. ʒ. 1. contundantur groſſo modo, & bulliant in 4. ℔. aquæ ad conſumptionem medietatis & coletur. Et colatura miſceatur cum oximelle ſimplici, aut ſcyllitico: quo gargariſmate utatur ſtomacho ieiuno. Vltimò docet naribus immitti aliquid quo caput calefiat & confortetur ac phlegma deponatur ſiue reſoluatur, ſicut gallia muſcata, ſpecies diambræ, muſcus, nux muſcata & huiuſmodi. Dans per hæc intelligi cætera quę iuuant ad has intentiones complendas, ſicut epithimata, odorata, & naribus inſufflata. Ex odoribus autem conuenientibus eſt odor ſupraſcriptus, aut ſuffumigium ex auiculis cipri, aut cortice citri, aut thure, nuce muſcata & ſimilibus. Iam ſupereſt declaratis quid nominis & quid rei & textu expoſito, reliqua abſoluamus ſcilicet cauſas, ſpecies, ſigna, prognoſtica & curam. Prima diſtinctio, ſpecies ſcotomiæ & uertiginis ſunt duplices, ſcilicet per eſſentiam & communitatem, ſiue abſolutam, ſiue nō abſolutam. Quæ uerò ſunt per communitatem, quandoq; ſunt per cōmunitatē à toto ſicut in criſi & febribus, qn̄q; per cōmunitatē à mēbro determinato. Et poteſt eſſe quodcunq; membrū. Sed inter cætera maximè cerebro cōmunicans eſt ſtomachus & matrix. Secunda diſtinctio, uertigo ſiue ſcotomia, quędā eſt intenſa exiſtens cum corrupta uiſione, obtenebratione & caſu, quædam remiſſa ſine aliquo iſtorum, quædam media. Et iterum, quædam frequens, quædam rara, & quędam media inter has. Pro notitia uerò cauſarū. Sciendū quòd cauſa coniuncta uertiginis eſt inordinatus motus ſpirituum & uaporum qui ſpiritibus ſunt permixti in uenis, arterijs & neruis ac uētriculis maximè anterioribus cerebri, qui ſpiritus inordinatè moti repręſentant ſenſui communi ſpecies motus qui non eſt, et ſic faciunt ſenſum communem errare, qui error eſt actio ipſius non diminuta, nō ablata, ſed corrupta. Et ſimiliter quandoq; errat uirtus uiſiua propter motū inordinatum ſpirituum uiſibilium deferentium ſpecies obiectorum exteriorum quieſcentium. Ac ſi mouerentur, unde uiſui apparēt res extrinſecus moueri, & ſimiliter apparet caput et corpus ipſius patientis reuolui. Nam ęquale eſt ſecundum Auicen. cum diuerſificatur proportio partium ſpiritus ad partes mūdi, ſiue diuerſificetur ex parte ſpiritus ſiue ex parte mundi. Idē enim ſequitur effectus ſcilicet ut iudicetur res uiſibilis moueri, ſiue moueatur, ſiue quieſcat. Sed fortè quis inſtabit, quia uertiginoſus non errat circa aliquod obiectum, niſi illius ſpecies ad ſenſum communem per oculum deferantur, aut delatæ ſint, ſed cum nemo poſſit uidere caput ſuum niſi fortè per ſpecies reflexas in ſpeculo, ſpecies capitis ſui non deferentur per uiſum ad ſenſum communem: non ergo errabit circa caput ſuum apprehendendo ipſum moueri quando quieſcat. Ad quod dicitur concedendo illud ad quod argumentum deducit, & quod non apprehendit caput ſuum moueri. Sed ſolum apprehendit partes corporis ſui ab ipſo uiſibiles moueri, & conſequenter fit idem iudicium de capite. Cauſa uerò remotior uertiginis eſt duplex, primitiua & corporea. Primitiua quidem ſicut ſi homo moueret ſe circulariter, ſpiritus eius ſimiliter moti etiam poſt quietem corporis repreſentabunt res uiſibiles ſimiliter moueri, & erit diſpoſitus ad caſum, uel fortè cadet cū ſpiritus non figantur in membris taliter ut poſſint regere mēbra. Secūda cauſa, ſi homo aſpiciat res circulariter motas aut aliter uelociter motas, ſicut aquas currentes aut equos currentes: formæ enim rerū uiſibilium ſic motarum in ſpiritibus impreſſę, ſimilē motum cauſant in ſpiritibus, quare diſponitur ad caſum ſimiliter proſpectus ex alto loco. Tertia cauſa eſt, aſpectus rerum radioſarum & uehemēter lucentium ſicut ſolis & ſimilium: mouetur enim ſpiritus inordinatè propter ipſorum excellentiā. Quarta cauſa ſunt uoces, aut ſoni excedētes ſicut tonitrua aut ſonus bōbardæ, conquaſſant enim totū corpus & ſpiritus inordinatè mouent. Quinta cauſa eſt, percuſſio capitis faciēs motum undoſum in ſpiritibus, ſicut mouetur aqua ex proiectione rei grauis in ea. Sexta cauſa eſt percuſſio circa dorſum, agitatur enim ſanguis & ſpiritus in uena chili, & conſequenter in uenis ad caput inde ramificatis ab arteria orti. Septima cauſa eſt, furor, timor, & huiuſmodi accidentia ſpiritus inordinatè mouētia. Similiter crapula & ebrietas, ſomnus multus & propriè ſuper repletionem, lōgæ uigilię, & ſic de rebus reliquis nō naturalibus. Cauſæ uerò corporeæ, quædā ſunt in capite, quædam aliunde cōmunicatæ. Primę ſunt ſicut uapores diu quieſcētes in capite, poſtea aliqua occaſione commoti. Scunda uapores nouiter geniti ab humoribus, qui ſunt in capite ab aliqua mala cōplexione forti inducta, aut à cauſis primitiuis, aut corporeis. Tertia cauſa, præſentia malorum humorū in capite cuiuſcunque generis, aut motorū in ipſo capite, aut ſaltem euaporantiū: fortis enim caliditas adueniens capiti mouet humores tam naturales quàm præternaturales in ipſo cōprehenſos & facit ipſos euaporare ſicut exēplo Auicē. ignis mouet aquā motu inordinato. Cauſę uerò communicatæ. Quandoque ſunt communicatæ à toto ſicut in febrium criſi, alia euacuatiōe artificiali, per quas ſecundum plurimum uapores, aliquādo tamen humores ad cerebrum deferuntur. Quandoq; ſunt cōmunicatæ à membro particulari quocūq;, frequētius tamen à ſtomacho & à matrice. Et hi uapores, ſiue ſint proprij capiti ſiue communicati: quandoq; ſunt tenebroſi groſſi, & tunc magis cauſant ſcotomiā: quandoq; pauciores minus groſſi & opaci, & tunc magis uertiginem cōtra ſcotomiā diſtinctam. Et qui cōmunicantur capiti: quandoq; per uias amplas cōmunicantur ſcilicet meri & cannam pulmonis: quandoque per uias ſtrictas ſicut neruos, uenas & arterias extrinſecus aut intrinſecus. Iam ſupereſt agere de ſignis.

Signa uertiginis & ſcotomiæ abſolutæ nota ſunt ex relatu ipſius ægri. Et fortè ex caſu, aut diſpoſitiōe ad caſum quā cernimus in ipſo ęgro. Et cū hoc ex relatu ęgri habemus, utrum ſit ſolum uertigo, aut cum hoc ſcotomia per corruptionē uiſus & obtenebrationem. Intereſt aūt inter uertiginem et epilepſiā, quia epilepſia eſt cū motibus ſpaſmoſis ſine ſenſu aut locu

cutione

tione parũ durans, uertigo se habet ecõtrario, quãuis ambę cõueniunt in casu. Signa uerò uertiginis à causa primitiua est pręcessio illius causę & nocumentum ex illa causa derelictum. Si uerò causa fuerit corporea per communitatem. Primum signũ est pręcessio nocumenti totius, aut membri alicuius, & quòd uertigo crescit & decrescit cum cremento aut decremento nocumenti totius, aut membri communicantis, & quòd etiam remouetur cũ remotione illius, ut si fit à nocumento totius, tunc pręcessit febris aut crisis aut aliquid huiusmodi. Similiter si pendeat à stomacho, præcessit mala digestio, deiectio appetitus, grauitas, nausea, uomitus, cõturbatio, & anxietas stomachi, et quòd dolor aliquis est in anteriori parte cerebri usq; ad mediũ, propter communitatem neruorũ reuersiuorum, & fortasse dolor est in collo propter communitatẽ meri, & si fit à matrice, pręcesserũt, aut sunt pręsentes ægritudines matricis, & similiter de alijs. Secundum signum, quia uertigo non est ita frequens, aut continua sicut quando est per essentiã in capite. Tertium signum, quia operationes sensuũ non sunt ita læsæ quando est per communitatem sicut quãdo per essentiam: quæ autem materiæ peccent in mẽbris communicantibus ex dictis superius & dicendis inferius satis fiet manifestum. Si uerò cõmunitas sit absoluta non apparẽt signa materierum, aut alicuius corporei in toto, aut membro communicante, quod tamen rarissimum est. Signa uerò uertiginis per essentiam sunt signa his tribus iam dictis contraria. Si uerò sit à mala complexiõe sine materia, in cerebro erit leuitas capitis, & ferè subitus prouectus illius malæ cõplexionis notabiliter intensæ secundũ plurimum ab aliqua causa primitiua. Si uerò sit in causa multitudo uaporum, tunc aderit, et etiam pręcessit sonitus & tinnitus aurium, et cuiusdam fragoris in capite, & est caput sine grauitate saltem notabiliter. Si uerò sit pręsentia materiæ in capite euaporãtis, tunc adest grauitas in capite, perturbatio sensuum tam interiorum q̃ exteriorum, & est uertigo ualde frequens, & fortasse adest in capite dolor ferè cõtinuus. Signa cuiuscunque materiei in capite peccantis ex pręcedẽti cap. nota sunt. Signa uerò uiarum per quas fit cõmunicatio sunt, quia si fit communicatio per uenas & arterias extrinsecas sentitur ipsarum tumor, & tẽsio & pulsatio maior solito. Si uerò per uenas & arterias intrinsecas nõ apparet tumor, licet magis intra sentiatur extensio quædam & pulsatio maior solito, & in his casibus nõ est dolor de quo sit curandum. Si uerò fiat communicatio per neruos, adest in collo dolor notabilis magis intra, & nullum signũ ex suprascriptis apparet. Et etiam quando fit cõmunicatio per uias intrinsecas, compressio super uenis exterioribus, & stipticorum approximatio non cõfert uertigini. Prognostica. Primum, uertigo frequens intensa cũ perturbatione sensuum, nũciat apoplexiam maximè in decrepitis. Secũdum, uertigo sequẽs stuporem nunciat appoplexiã. Tertium, soda sequens uertiginem soluit ipsam aut propter calefactionem cerebri ex soda, unde uapores resoluũtur, aut propter fixionẽ materiæ in cerebro, unde facit sodã & nõ uertiginem cũ prius dum esset in motu fecerit uertiginem, sine soda In cura scotomiæ et uertiginis si pendeant à causa primitiua, sicut si homo se mouerit in gyrũ & aspexerit res uelociter motas, aut radiosas, aut audierit sonos ingẽtes & huiusmodi pręterquã à percussione & crapula. Prima intentio est remotio causæ primitiuæ, & uicarię eius. Vnde æger se remoueat à uisione huiusmodi et auditu sonorũ, etc. Et remoueatur uicaria eius scilicet cõmotio spirituum, & eorum disgregatio quiescendo animo & corpore in loco obscuro. Et si causa uicaria derelicta fuerit, mala complexio in cerebro curetur cum cõtrarijs interius & exterius applicitis secundum opportunitatem. Secunda intentio si humores fuerint in motu propter quantitatem, aut eorum qualitatem, aut modũ substantię, euacuẽtur, & diuertantur, secundũ exigentiã: & cum plebotomia, & alijs generibus euacuationum, secundum exigentiam cuiuscunque humoris, quæ tamen corpus non præter modum agitent & humores amplius in motu ponant. Et propterea sint coniuncta cum quibusdam stipticis, & confortantibus sicut sunt mirobolani. Et intendatur cæteris generibus diuersionum. Etiam humores, si noceant, qualitate & modo substantiæ alterentur, & ad medium reducantur sibi conueniens donec fiant benigni, aut sint euacuationi præparati. Ingrossatio tamẽ plus iuuat, & prohibet motum quàm subtiliatio. Tertia intẽtio est respectu accidentium sicut tenebrositas derelicta corrigatur cum clarificantibus, de quibus infra. Accidentia etiam imminentia prohibeantur. Vnde non stent super scalis nec super aquis, nec prope ignem, nec prope flumina, aut alias res periculosas in quas facilè pręcipitari possunt. Quod præceptum multò magis in epilepticis est seruandum. Quarta intentio est debitum regimen uitæ. Debet enim locari in aẽre temperato & aliqualiter obscuro, & sint cibi & potus communiter frigidi, acres & stiptici, sicut succus citoniorum, granatorũ in quibus buccellę panis infundãtur, nec sint uaporosi aut uẽtosabiles, imo fumorũ repressiui, dormiat notabiliter, moderatè inaniatur, quiescat mẽte, & corpore sit tranquillus. Si uerò pẽdeat à solutione cõtinui, curetur cura solutionis cõtinui ducta in cap. de soda. Quod si post curã solutionis continui remaneat uertigo, curetur per remotionem causæ eius, sicut in sequentibus dicetur. Similiter si pendeat à crapula aut ebrietate, curetur cura sacietatis nauseatiuæ, & ebrietatis infra ponenda, inter cætera prouocetur uomitus, diu abstineat à cibo et potu, nisi fortè in ebrietate biberit aquam, multum dormiat, residuum satietatis nauseatiuæ cum soluentibus leuibus deponaẽ, & cũ confortãtibus stomachũ sicut diatriõ pipereõ procedatur maximè, in corruptione ad acetosum, & quę uapores reprimũt, in fine mẽsę exhibeãtur, semẽ caulis, post ebrietatẽ exhibitũ, sedat ipsam.

Cura uerò scotomiæ per communitatem siue à toto siue à determinato membro perficiẽ, sicut superius in cura sodæ dictum est longo sermone. Qui huic capitulo est accõmodandus, cũ nõ sit bonũ idẽ totiens replicare inter cætera cauendo à uaporosis & uentosis, & sumẽdo in fine mensæ quæ uapores reprimũt. Cura scotomię per essentiã si fuerit mala complexio, sine materia curanda est cum contrarijs tam interius quàm exterius applicitis. Et cũ hoc caput confortantibus, de quibus in præcedenti capitulo actum est.

Si uerò

Si uerò pendeat à uaporibus prius in capite quiescentibus, nunc uerò propter agitationem facientibus scotomiam iam causa à qua generati sunt, remota. Prima intentio est diuertere uapores & uentositates, quæ facilè possent illos uapores fouere & augere cum clysteribus, fricationibus, lotionibus, & cum omni genere diuersionum. Secunda intentio est illos uapores in capite existẽtes resoluere cum fricatione capitis, scalptione, pectinatione, & tandem cum medicinis ipsos resoluentibus, interius et exterius applicitis. Ex quibus sunt sacculi ex milio & sale in sartagine cum uino & pauco aceti torrefactis. Interius autem sumenda sunt theriaca, mithridatum, diamuscum, diambra, diaciminum, coriandrum, anisum, ameos, & huiusmodi uentositatem carminantia: magis tamen aut minus calefacientia secũdum ipsorum uaporum naturam. Tertia est cõfortatio cerebri & etiam aliquorum instrumentorum sensuum, si debilia fuerint cum theriaca, mithridato, diamusco, diambra, fœniculo, et similibus cum sacculis suprascriptis. Quibus possunt addi cortices citri, nux muscata. maiorana. Sed hæc intentio etiam simul cum secunda compleri posset. Quarta est correctio accidentium ut sonitus & tinnitus cum impositione olei amygdalarum amarum in auribus. Et cum præseruatione ab accidẽtibus imminentibus. Quinta autem, cum debita administratione sex rerum nõ naturalium completur, unde uitentur uaporosa & uentosa, & caput grauãtia sicut phaseoli, fabæ, cicer albũ, pisces uiscosi, cancri, ostraca, & genera conchilum, caules, caputij, fructus humidi, auellanæ recentes, &c. ex libro simplicium cognoscenda. Vinũ potens in modica quãtitate ualet, procuretur bona stomachi & epatis digestio, exercitium supra famem, similiter somnus supra uacuitatem, cõfert ad resolutionem uaporum & uẽtositatum. Accidentia animi caput moderatè calefacientia iuuant similiter.

Cura uertiginis materialis quinq; exigit intentiones curatiuas, prima euacuat, secunda diuertit, tertia malam complexionem alterat & materiam uehementem repercutit: existentem autem in capite resoluit, & extrahit caput confortando, quarta corrigit accidentia, quinta ordinat debitum regimen sex rerum naturalium.

Prima intentio, siquidem materia fuerit sanguinea & peccet solo quanto non solum in capite, sed in epate & alijs membris, materiam capiti communicãtibus fiat phlebotomia, primò de saphenis uel basilica uel communi aut pluribus secundum quod tibi uidetur magis expediens, deinde fiat phlebotomia ex cephalica, & demum phlebotometur uena post aures, cuius iuuamentum ferè est commune ad omnes scotomias materiales: diuertit enim pro parte materiam in capite coniunctam eradicat. Confert etiam stomachicè per communitatem si cauterizetur aut laqueetur prohibendo transitum uaporum, aut materiæ ad cerebrum anterius. Si autem peccatum sanguinis fuerit, in solo capite sufficit sola phlebotomia cephalicę, & postea uenæ post aures aut frõtis, aut uenarũ nasi, aut uenarum quę sunt in cute capitis, aut in his locis sangisugæ apponãtur, postponẽdo semper quę causam coniunctam euacuant. Si autem peccet in quali propter admixtionẽ alicuius humoris, cum sanguine ille euacuetur cum proprijs secũdum ipsius naturam & ingrossetur & subtilietur secundum opportunitatem. Secunda intentio, diuersio fiat cum clysteribus, uentositationibus, fricationibus, ligaturis, & cum omni genere diuersionum usq; ad cauterium. Iuuamentum commune huic, & omnibus speciebus uertiginis materialis est, si comprehenderis ipsam prouenire à retentione mẽstruorum, aut sanguinis hęmorrhoidalis, aut saniei ex auribus, aut alterius euacuationis consuetæ, illa solita euacuatione remoueatur. Tertia aũt intentio, perficitur cum applicitis ad extra infrigidantibus & repercutientibus si opus est, sicut ex oleo rosaceo & aceto subtriplo ad ipsum. Et in fine cũ resoluẽtibus puris, sicut oleo chamomelino in medio mixtis. Et potest fieri cum emplastris, fomentis, embrocis calidis, aut frigidis secundũ materiæ exigentiam ex capitulo de soda colligendis. Quarta intentio, correctio accidentium fiat secundũ accidentia præsentia & imminentia, sicut dictum est.

Quinta intentio, debitum regimen seruetur sicut in soda sanguinea dictum fuit. Curatio autem reliquarum specierum uertiginis materialis, sicut cholericæ phlegmaticæ & melancholicæ, completur iuxta quinque intentiones dictas, sicut dictum fuit, & ferè cum eisdem remedijs, quorum rememoratio præcessit in soda à simili causa pendente, huic ergo capitulo accmõodentur. Si enim in singulis capitulis fieret dictorm superius iteratio, nimium uolumen excresceret. Et hæc de hoc capitulo sufficiant.

DE PHRENESI CAP. III.

PHrenesis, Karabitus, sirsen, sunt nomina synonyma significantia apostema scilicet calidum in panniculis cerebri, de quo diuersi authores sub his diuersis nominibus determinant. Phrenesis autem est uocabulum Græcum, licet sit sumptum ab accidente consequente hoc apostema, quod accidens est rabies cum alienatione. Attamen apud authores medicinę significat hoc apostema: Karabitus uerò est nomen Arabicum sumptum ab accidente quod est alienatio, propriè enim in lingua Arabica importat alienationem, sed transumptum est ad significandum apostema, ad quod sequitur huiusmodi alienatio. Sirsen uerò est dictio persica à sir quod est caput & sen apostema quasi capitis apostema, sicut birsen dicit̃ à bir, quod est pectus & seu apostema quasi pectoris apostema. Et ex his patet quid rei. Est enim apostema calidum per essentiam in panniculis cerebri, ad quod significandum sunt hi tres termini contracti. Verum aliquando ampliatur ad significãdum apostema calidũ in substantia cerebri, quod est deterius & ut plurimũ interficiens in quarto, licet apostema panniculorum sit magis dolorosum. Et cum transeunt quartum, secundum plurimum sanantur. Est enim ægritudo peracuta. Et si quis quæreret quis panniculorum cerebri frequentius apostemetur. Dicendum hoc esse difficile scire, sed dura mater citius debet apostemari, ex eo quod natura est minus de ipsa sollicita & fortè à causis extrinsecus occurrẽtibus. Sed pia mater frequẽtius quia

mollior

mollior & plena uenis & à causis intrinsecus occurrentibus magis apta apostemari. Compara ergo hęc adinuicem: sed in pia matre est deterius. Neque habeas pro inconuenienti substantiam cerebri posse apostemari. Licet Serap. opinatus sit cõtrarium, nam omnia membra siue dura sicut ossa, siue mollia sicut cerebrum, & pulmo, possunt apostemari: omnia enim membra quę possunt extendi cum nutrimento, & augeri, possunt etiam extendi cum superfluitate & sic apostemari. Notate tamen membra dura sicut ossa & panniculi frequentius apostemari à materia calida subtili: si apostementur per uiam defluxus. Et cõtrario membra rara mollia à materia frigida & grossa. Vbi uero per uiam paulatinæ congestionis, tunc apostematur secundum naturam sui nutrimenti, & superfluitatis inde decisæ.

CVm aliquem febris conclusa continuata inuaserit cum forti capitis & oculorum grauedine, & in facie atque in oculis uehemens fuerit rubedo, & capitis dolor, & horror luminis affuerit, & in pulsu uelocitas & frequentiæ superfluitas inuenientur, signa phrenesis certissima iudicabuntur. Quod si lingua nigra aut citrina fiat, & permisceatur intellectus, & multum fuerit alienatus, et uigilauerit multum, iam phrenesis perfecta est.

Diuiditur præsens capitulum in duas partes. Primò agit de phrenesi theoricè: secundò practicè. Secunda ibi. Aegro itaque antequam. Prima in duas. Nam primò ponit signa phrenesis inchoãtis siue nõdum confirmatæ. Secundò ponit signa phrenesis cõfirmatæ. secunda ibi. Quod si lingua nigra. In prima parte Rasis ponit sex signa phrenesis inchoantis: siue prognostica phrenesis ex proximo secuturę. Prima est febris continua conclusa, id est, in qua non sunt ex crescentiæ aut decrescentiæ, quod est proprium febri sanguineæ, ex sua forma specifica, ut nõ crescat de die in diem, nec de tertio in tertiũ, aut de quarto in quartum. Vbi uerò phrenesis esset cholerica febris, sequẽs esset causon aut tertiana continua. Secundum signũ est fortis grauedo capitis et oculorũ, propter multitudinem sanguinis in his partibus grauitantis, licet hoc signum sit commune phlegmati & melancholiæ, & non sit choleræ. Tertium signum est uehemens rubedo in facie & oculis, quod est proprium signum sanguinis, si rubedo illa fuerit purpurea tendens in obscurum. Vbi autem fuerit purpurea tendens in citrinum, magis attestatur choleræ. Verum tensio uenarum facit differre inter sanguinem & choleram, cum in sanguine sit ualde maior. Quartum signum est capitis dolor proueniẽs immediatè à mala complexione & solutione continui. Est tamen differens in proueniente à sanguine aut à cholera, quando proueniẽs à sanguine sit extensiuus, à cholera uerò mordicatiuus et pungitiuus. Quintum est horror luminis, quia lumen nimium calefacit, disgregat & dilatat amplius sanguinem, & spiritus ipsos magis ad partes faciei et oculorum trahit, unde æger ex lumine læditur, propterea se conuertit ad tenebras effectus cõtrarios iam dictis producentes. Verum horror luminis posset ex aliis causis cõtingere, sicut ex spiritibus paucis & subtilibus, & cæteris causis noctilopę, sicut ex ulcere corneæ. Sextum signum est uelocitas, & magna frequentia in pulsu propter necessitatem adauctam, cui non potest per solam magnitudinẽ satisfieri, aut fortè debilitata uirtute aut instrumento facto inobediente pulsus est paruus. Verum in proueniẽte à sanguine pulsus est maior, & magis plenus quàm in proueniente à cholera. In secunda parte ponit signa demonstratiua phrenesis præsentis, & iam confirmatæ. Primum est lingua nigra, aut citrina: citrina quidem si proueniat à cholera, & tandem efficitur nigra & arida adustione continuata. Si uerò à sanguine efficitur nigra per adustionem non tamen præcedente citrinitate. Secundum signum est permixtio intellectus, id est, corruptio cogitatiuę & existimatiuę, & multa alienatio, id est, corruptio & magna læsio sensus communis, quæ etiam imaginatiua dici posset: potest enim & rectè & corruptè imaginari, quod multo magis potest cogitatiua, quod prouenit ex phrenesi in organis harum uirtutum facta: nam si fuerit in primo uentriculo, magis læditur sensus communis: si in secundo, magis cogitatiua & existimatiua: si in posteriori, magis memoratiua. Tertium & ultimum signum est superflua uigilia proueniens ex uehementi caliditate & siccitate, sicut ad somnum magis facit frigiditas & humiditas.

Iam opus est pro complemento huius partis theoricæ ut ponamus species et causas, & secundò suppleamus signa quæ omissa sunt à Rasi, & ultimò prognostica iuxta morem consuetum. Phrenesis est duplex, uera & nõ uera. Vera est apostema calidũ per essentiam in panniculis cerebri. Et est duplex. Quædam parua lædens unum uẽtriculum tantum pendens à pauca materia. Quędam est magna ualde pendens à multa materia apostemante ferè omnes partes pãniculorum, & lædente ferè omnes operationes sensuum interiorum. Imo quandoque adeo excrescens est, ut propter multitudinem extensionis dilatet commissuras, & tumor partibus extrinsecis communicetur. Quædã est media inter has. In parte tamen posteriori rarò fit phrenesis propter frigiditatem eius, sed secundum plurimum lithargia. Phrenesis autem non uera, quæ dicitur periphrenesis, id est, iuxta phrenesim non est apostema, sed adsunt accidentia ueram phrenesim consequentia, sicut dolor, alienatio, & uigiliæ, & huiusmodi: hæc autem pendet à materia, siue à uaporibus à toto communicatis calidis, imprimentibus nocumentum in cerebro, sunt in febribus acutis, & crisi. Et aliquando per simplicem alterationem acuendo spiritus & sanguinem. Secunda causa est humoris acuti in ore stomachi, uel in fundo cõmunicantes nocumentũ cerebro.

Tertia causa est apostema stomachi, aut dolor

uehemẽs in eo, ſimiliter apoſtemata cholerica uel ſanguinea in alijs membris communicãtia fumos uel nocumentum abſolutè, ſicut apoſtema almochati, diaphragma pleureſis, mediaſtini, pulmõis, lacertorum, pectoris, ueſicę, renum, matricis, inteſtinorũ, iuncturarum, & membrorum neruoſorum. Veræ autem phreneſis, cauſæ primitiuæ, ſunt omnia exacuentia choleram, uel ſanguinem & cerebrum multum calefacientia ſicut ſol, aëris caliditas, cibi & potus nimis calidi & multi, motus fortes & huiuſmodi. Cauſæ corporeę ſunt duplices, antecedẽtes & coniunctæ. Antecedẽtes ſunt humores ſubtiles, acuti, apti penetrare in panniculos ſicut ſanguis cholericus, cholera rubea, cholera citrina, et quãdoq; humores aduſti ſubtiles, ſicut ſanguis & cholera aduſti: frequẽtius tamen euenit à ſanguine & eſt benignior, deinde à cholera ſiue rubea, ſiue citrina & eſt malignior: deinde ab humoribus aduſtis, & eſt maligniſſima cui aſſociatur dæmonium. Placuit tamen Auenzoar ipſam poſſe prouenire à melãcholia fecali tertio theiſir. Et ſubdit quòd licet humores calidi ſint frequẽtius in cauſa ſicut cholera & ſanguis: ipſi tamen non ſunt puri, ſed aquoſo phlegmati permixti à quo cerebrum non denudatur. Cauſæ autem coniunctæ ſunt idem humores actu facientes apoſtema.

Signa ueræ phreneſis, quædam ſunt prognoſtica, quædam ſunt demonſtratiua, & quædam rememoratiua. Primum ſignum prognoſticum phreneſis ſunt febres acutæ, continuæ, maximè cum dolore capitis. Secundum, ſtipticitas uentris in eis et ſubtilitas, urinæ, materia cholerica petẽte ſuperiora. Tertium obliuio rei nouiter factæ ſine cauſa exteriori, quia ſignificat materiam iam opprimere cerebrum. Quartum, ſomnia mala terribilia, et procliuitas ad iram & odium ſine cauſa, quia arguit materiam calidam petere cerebrum. Quintum, dolor capitis cum repletione & extenſione uenarum faciei & oculorum. Sextũ, facies citrina præter ſolitum. Septimum, uigilię prolixæ. Octauũ, ſomnus inquietus cũ furore & clamore. Nonum, ſtridor dentium non conſuetus in ſommo & in uigilijs.

Signa autẽ prognoſtica phreneſis iam inchoantis, ſunt illa ſex quæ poſuit Raſis, in textu ſuperius expoſita, ſcilicet, febris continua concluſa, magna capitis & oculorũ grauedo, uehemẽs in facie & oculis rubedo, dolor capitis, horror luminis, uelocitas in pulſu et magna frequentia. Et ex prognoſticis eſt corporum præparatio. Corpora autem pręparatiora ad phreneſim, ſunt ſanguinea et cholerica, & magis iuuenes quàm ſenes. Ex qua cõiter ſenes non euadũt. Iuuenes autem cæteris paribus magis euadunt. Sed pueri maximè inter omnes.

Signa uerò demõſtratiua phreneſis præſentis ſunt tria poſita à Raſi, & ſuperius expoſita, ſcilicet lingua nigra, aut citrina, permixtio intellectus, et multa alienatio, nec nõ multæ uigiliæ. Hæc nãq; ſigna ſimul cũ præcedentibus & cum his quæ ſequuntur præciſè diſtinguẽtibus ueram à non uera, & cum his quæ ſignificant partes cerebri læſas, & cum ſignificãtibus cauſas cõiunctas ipſius phreneſis, ſunt certa ſigna demonſtratiua phreneſis præſentis.

Signa diſtinctiua inter phreneſim ueram & nõ ueram ſunt, quia cum dolor capitis perſeuerat, & alienatio, & uigiliæ, & febris continua concluſa, & cætera ſigna phreneſis iam dicta, tunc eſt phreneſis uera. Si uerò hæc accidẽtia interpolẽtur & creſcente febre, aut alia ægritudine, quæ præceſſit creſcãt, & illa decreſcẽte decreſcant, & illa recedente etiam recedant, tunc eſt phreneſis non uera, ſicut in paroxyſmis febris acutæ frequenter accidit, & non eſt aliqua phreneſis per cõmunitatem quæ ita appareat continua, & faciat medicum quandoq; errare ſicut quæ ſequitur apoſtema diaphragmatis. Secũdò, phreneſis uera non fit ſubitò, ſed paulatim, & ſemper augendo procedit, non uera fit ſubitò, & quandoq; augetur & quandoque minuitur. Tertiò, in nõ uera pręceſſit nocumentũ totius aut alicuius mẽbri, ſed in uera nõ eſt hoc neceſſariũ.

Signa uerò cauſarum phreneſis ſunt, quia incipit cum rubedine oculorum, uenarum tenſione & plenitudine, & cæteris ſignis atteſtantibus ſanguini, ex ætate, complexione, habitudine, tempore, regimine, &c. tunc illa phreneſis eſt ſanguinea. Præterea eſt cum riſu. Tertiò, eſt uniformis propter motum ſanguinis eſſe uniformem. Alij autem humores habent motus determinatos, quibus mouentur, aut de die in diem, aut de tertio in tertiũ, aut de quarto in quartum. Quartò, diſtillatio ſanguinis ex naribus. Quintò, oculi pleni lippa. Sextò, ſomnus longus. Septimò, imagnationes rubeæ. Octauò, lingua rubea poſtea nigra per aduſtionem. Si uerò ſit cum rixa, rapacitate & audacia, inquietudine, & facies & oculi fuerint citrini & ſicci, & multę uigiliæ, linguę citrinitas, deinde nigredo cum aſperitate & alia ſigna ſignificãtia cholerã, tunc phreneſis eſt cholerica, quibus addas imaginationes citrinas, attenuationes nariũ, tractionẽ frontis ad ſuperiora, ſpaſmatis, muſculis frontis. Si uerò ſit cum rixa continua, maxima inquietudine permixta melancholię, cum continua uigiliarum inſtantia, febri acutiſſima, cũ nigredine linguæ & aſperitate, & cæteris ſignis ſignificantibus humores aduſtos, tunc pendet ab humoribus aduſtis, & ſunt oculi turbati ex directo pupillæ, uaporibus aduſtis ſpiritibus permixtis. Et cum his duabus ſpeciebus frequẽter cõiungitur dęmoniũ, ita ut ſint cum furore maximo omnes percutiẽtes, nec poſſunt teneri niſi difficulter. Et ſi nõ tenerentur proijcerẽt ſe ex feneſtris. Si uerò ſint nunc cum fletu, nũc cum riſu, & cæteris ſignificãtibus humores mixtos, tunc pendet ab eiſdem.

Signa uerò ſignificãtia partes cerebri læſas ſumuntur maximè à læſione operationum. Nam ſi lædatur ſenſus communis, ut quia non cognoſcat ſenſibilia extrinſeca ſibi prius nota, nec inter ea ponat conuenientiam & differentiam, & colligant uillos, & ſciſcitantur ſpecies ſenſatorum, quæ non ſunt & corruptè imaginentur, tam in luce quàm in tenebris, tam oculis apertis quàm clauſis, tunc læſio eſt in parte anteriori cerebri, & in primo uentriculo, quod confirmatur ſi nocumẽtum oculis communicetur, ut quia fiãt ophthalmici, et ſimiliter ſi dolor ſuus fuerit in parte anteriore. Si uerò dolor fuerit in medio capitis, & læſa fuerit cogitatiua ut quia malè diſcurrat, malè componat & diuidat, & ſimiliter exiſtimatiua, ut quia eliciat amicitiam, ubi debet elicere inimicitiam, aut econtrario, & alia ſimilia, tunc phreneſis eſt in ſe-

cundo

cundo uentriculo & hic turbatur, in eo quod audiat quia nerui auditus scilicet, quintũ par. correspondet medio uentriculo, licet sit uerisimilius neruos omniũ sensuum ad primum uentriculum, scilicet, organum sensus communis terminari, & loquitur cum alienatione plurima, quia cogitatiua est domina sermonis. Si uerò fuerit obliuiosus nec reseruauerit species aut intentiones, quas meritò debuisset seruare, ut quia petit urinale & obliuiscitur propter quod petit, tunc phrenesis est in posteriori cerebro, et præcipuè si dolor fuerit in parte posteriori. Si uerò fuerint læsæ plures uirtutes cum febre maxima & dolor fuerint in pluribus partibus, uerisimile est phrenesim multis partibus cõmunicari, sed hoc attendendũ est in principio non in statu, quia fortè tunc posset nocumentum unius partis toti communicari.

Signa uerò distinguentia inter apostema cerebri, & panniculorum sumuntur ex dolore. Quia non est dolor nisi obtusus ex apostemate cerebri, & adest rubedo aut citrinitas in oculis, ita ut appareant ophthalmici, & pulsus est undosus. Contraria signa sunt in apostemate panniculorum, & apparent oculi in apostemate cerebri, quasi exeũtes propter impressionem à neruis opticis apostematis, & oculus illius lateris in quo est apostema sibi magis compatitur. Verum apostemate existente magno quandoque dolor ultra modum excrescit propter extensionem panniculorum, sed quomodocunque fit, cæteris paribus, magis communicatur nocumentum oculis in apostemate sanguineo, & cholerico cerebri quàm panniculorũ, & est maior ægritudo, secundum plurimum interficiens in tertio propter nobilitatem membri, & si non moriuntur, usque ad quartum euadunt.

Signa temporum phrenesis. Primum, quia subscripta accidentia remissa cum inchoant significant principium. Cum manifestè augentur, augmentum. Cum stant in sua maxima intensione, statum. Cum uerò manifestè declinant, declinationem, licet rarò declinent, cum secundum plurimum moriantur.

Secundum, dolor communicatus parti posteriori quando solum prius fuerit in sincipite, significat phrenesim factam, & materiam in panniculis fixam, & hoc uniuersaliter significat exiccatio oculorum à forti flamma, & postea fluxus lachrymæ inuoluntariæ maximè ex oculo correspondente parti læsæ propter defectum contentiuæ, & est mortale, primo prognosticorum, comment. 14. & Gale. quarto Aphoris. confirmat, etiam significat fluxus sanguinis narium guttatim, natura nequeunte multum expellere.

Signa uerò rememoratiua sunt accidentia ex phrenesi derelicta. Signa permutationis phrene. sunt hæc. Si permutatur in lithargiam, primò remittuntur omnia accidentia sequentia feruorem. Secundò profundantur oculi magis quàm in lithargia non consequẽte phrenesim, magis consumpta humiditate ex phrenesi præcedente, & materia magis deriuata uersus posteriorem uentriculum. Tertiò adsunt magis lachrymę, materia ad naturã phlegmatis uersa. Quartò currit saliua siue superfluitas humida. Quintò, pulsus tardus diminuta necessitate, & lenis, & undosus remota siccitate. Signa permutationis in aschachilos sumẽda prima tertij, tractat. 3. cap. de signis Karabiti circa finem. Primo occultatur nigredo oculorum oculis tractis uersus cerebrum sicut in appropinquantibus morti, & apparet albedo oculorum uersus cerebrũ, secundò dormit supinus uirtute debilitata. tertiò inflatur etiam uenter eius propter defectum caloris, ua pores grossos exiccantis & non resoluentis unde retinentur. quartò extenduntur ossa pectoris anhelitu magnificato ob phrenesis augmentum. quintò multiplicatur tremor membrorum ob defectum uirtutis motiuę, uel tremor, id est, iectigatio propter uapores communicatos musculis & neruis. sextò apparẽt testiculi albi sanguine & spiritu tractis ad caput. Si uerò permutetur in hecticã, fit pulsus durus, paruus, frequens, secundum habitudinẽ unam, oculi profundantur ob resolutionem humiditatum, corpus denigratur ex arefactiõe, & multa alia signa hecticorum. Si mutetur ad spasmum, erunt signa spasmi, de quibus infra dicetur in capitulo de melancholia. Si uerò ad substantiam cerebri signa patẽt ex dictis superius.

Prognostica. Quando phrenesis adeò excreuerit ut separauerit commissuras et tumor partibus extrinsecis sit communicatus, tunc est mortalis. Secundũ, permixtio ratiõis cum fletu & risu ex quo significatur permixtio sanguinis & melancholiæ est ualde mala.

Tertium, phrenesis facta ex permutatiõe peripneumonię ad ipsam, ut septimo Aphoris. 12. Aphoris. In perepneumonia phrenesis malũ, quod intelligendũ est tam de non uera phrenesi significante calorem intensum, & fumos malignos caput petentes, quàm de uera phrenesi permutata materia symptomaticæ ad cerebrum, quæ permutatio est praua & mortalis, ut post tantam ęgritudinem apostemetur cerebrũ membrum principale: non uera autem significat malitiam peripneumoniæ, quæ secundum plurimum est mortalis. Similiter si phrenesis uera permutetur ad non ueram est malum ualde, sicut si materia apostematis panniculorum cerebri permutetur ad pulmonẽ, aut diaphragma, & sic cordi uicinetur. Similiter si tãta sit ut communicet nocumentum absolutũ illis membris ut quia doleant, & impediãtur in operationibus suis est uehementer malum, &c. Similiter si permutetur ad substantiam cerebri est citò perimens. Si uerò permutetur ad loca emunctoria cerebri, aut aliquod membrũ ignobile, permutatio illa salubris est. Quartum, spasmus sequens phrenesim mortalis præcipuè de inanitione. Quintum uomitus cholerę rubeæ aut citrinæ præcipuè ad quem nõ sequitur alleuiatio malum, sed uomitus choleræ zinariæ prædicit festinam mortem. Sextum, urinæ limpidæ claræ significantes deriuationem materię ad cerebrum, & uirtutis impotentiam ad expellẽdum ad uias urinæ, ut quarto Aphoris. Quibus urinæ limpidę clarę pronunciãt mortem. Vnde Auicenna, nullus uisus est habens apostema in partibus cerebri, cuius urina fuerit aquosa qui euaserit. Septimum phrenesis in qua habetur fiducia est in qua æger recordatur alienationum suarum: nõ enim est cerebrum ultimè oppressum. Octauum, sperandum est in ea in qua est risus continuus, ut sexto Aporism. desipientiæ quæ cum risu fiunt securiores. Significant enim materiam sanguineam benigniorem. Nonũ, fluxus hæmorrhoidalis sequens ad phre

neſim bonum, cum per illum quandoque etiam cauſa coniuncta educatur, aut ſaltem cauſa antecedens fouens cõiunctam, unde poſtea redditur uirtus fortior ſuper coniunctam ad eam reſoluendam. Decimum, phreneſis in lithagia permutata ſecũdum plurimum bonum: ſi uerò ad dæmonium, pernitioſum: materia facta aduſta, & magis acuta & maligna, ſi uerò ad hecticam materia communicata toti, aut reſoluta, caliditate fixa remanente bonum', dat enim inducias, permutatata autem in aſchachilos mortem feſtinam, materia putrefaciente panniculos cerebri. Vnde ſeptimo Aphoriſ. Quicunque in cerebro ſchachilon patiuntur, in tribus diebus pereunt. Vndecimum, fluxus ſanguinis narium frequenter ſoluit phren. Duodecimum, ſudor ſuperueniens non diaphoreticus frequenter eſt ſalubris terminans ipſam. Si uerò fuerit diaphoreticus, mors feſtina ſequitur. Decimumtertium, rixa fortis, continua inquietudo, ſaltare ſuper parietes in phreneſi uera, mortale: ſignificat enim dæmonium eſſe coniunctum, Et ſi quæratur unde eſt quòd ſunt ita fortes ſecundum uirtutem motiuam, & ita debiles ſecundum ſenſitiuam. Dicendum quòd apparent fortiores ſecundum uirtutẽ motiuam quàm ipſi ſani: quod tamẽ non eſt uerum, ſed hoc prouenit quia mouentur ſecũdum ultimum conatum parendo menti læſæ quod nõ faciunt dum ſunt ſani, niſi fortè fugientes pericula ſicut ignem, aut à uolentibus ipſos occidere: uirtus autem ſenſitiua diminuta eſt, quia exiccatio proueniens à phreneſi, magis lædit neruos ſenſitiuos quàm motiuos, cum nerui ſenſitiui operationes ſuas magis humiditate perficiant, & etiam ex alio, quia mente ægrotante non debitè ſentiunt etiam res doloroſas iuxta Aphoriſmũ ſecundæ partic. Quicunque dolentes aliquid corporis plurimum dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat. Decimumquartum, ſi bibunt aquam & ſtrangulantur, de proximo moriuntur, anhelitu impedito, aut fortè meri ſpaſmato, et pręcipuè ſi in ſtrãgulatione illa ſpuma circa os appareat: nigreſcunt enim eorũ facies propter caloris innati ſuffocationem. Et quia ſpiritus & ſanguis ad loca ita uehementer lęſa conuertuntur & oculi ſunt cõgelati, non moti propter ſpaſmum, & fit frequenter ſtrangulatio cum propter neceſſitatem magnam non poſſint tanto tempore continere anhelitum donec bibant. Decimumquintum, quando currunt inſania ducti agentes ſecundum ultimum conatum, deinde cadunt ſtatim, moriuntur ſpiritibus reſolutis. Decimumſextum eſt ſumptum ex libro Hippocr. ſi in ſiniſtro pollice infirmè apparuerit ſimilitudo fabæ citrinæ, duræ, & infirmus ſoluatur ſuperius & inferius, moritur in ſexto: nam per illud apparens in pollice, ſcilicet manus & ante ſigna digeſtionis ſignificat̃ materia mala uenenoſa, ſcilicet ſtimulans uirtutem, & uirtus ſignificatur impotens cum non poſſit expellere ad extra, ſed ſolum creticè per uiam permutationis & partem ualde paruam, & hoc confirmat, quia natura ſymptomaticè operans ſoluit uentrem uel prouocat uomitum, ideo moritur in ſexta quæ aſſimilatur ſæuo tyranno ſi non moritur ante. Decimumſeptimum, inquiſitio extremitatum & feſtucarum eſt mortale, primo prognoſticorum, com, 27, ad finem, quia ſignificat ultimam corruptionem uirtutum interiorum, & frequenter fit cum clauſione oculorum. Decimumoctauum, eſt frigus perſeuerans extremorum propter conuerſionem ſanguinis & ſpirituum ad caput apoſtematum, ut quarto Aphoriſ. com. 48. In non deficientibus febribus ſi quæ extra frigida fuerint, &c. Et 7. Aphoriſ. In morbis acutis frigiditas extremitatum malũ. Decimumnonum, anhelitus diuerſus & inordinatus aliquando interceptus propter fortem dolorem, aut quia anima eſt ad aliud officiũ conuerſa, unde obliuiſcit̃ anhelare, malũ. Vigeſimũ, extẽſio oſſium pectoris neceſſitate cogente ad multũ dilatandũ pectus, licet hoc amplius appareat in phren. ab apoſtemate diaphragmatis, malum. Vigeſimumprimum, tremor membrorum nocumento epatis communicato, malum, aut fortè ſoluit ægritudinem. Vigeſimumſecundum, abſciſio uocis aut propter ſpaſmum, aut quia obliuiſcitur loqui, mortale. Vigeſimumtertium, ſi deſyderant aquas, ſed parum bibunt, quia continuè uarijs imaginationibus diſtrahuntur, malum. Vigeſimumquartum, pulſus durus ſerrinus eſt propter apoſtema eſſe in membro ſicco, ſcilicet panniculis. Si uerò eſſet in ſubſtãtia cerebri eſſet undoſus: ſi in utraque erit mixtus, & eſt uelox, ut ſatisfaciat neceſſitati, & tandem ægritudine procedente fiet frequens, tum quia uirtus debilis nõ poterit ipſum magnificare aut uelocitare, tum quia inſtrumentum fiet inobediens. arteria præter modum exiccata, diuerſus & inordinatus propter uirtutis debilitatem, & fortem pugnam, tremulus propter uirtutis ſubleuantis impotentiam, aut propter reſiſtentiam ex duritie arteriæ, aut quia ſequitur tremorem cordis ad quem ſequitur ſyncopis, ſpaſmoſus, quia arteria reperitur tenſa ad modum chordæ & ſignificat phren. factam & ſpaſmum de inanitione aut non proportionatũ ad materiã. Et ſi erit calida & ſicca magis quàm frigida & humida ſignificat ægritudinem factam, & ſecundum plurimum mortem. Vigeſimumquintum, quieſcere in maiori parte corporis & non in manibus arguit uirtutem proſtratam quæ prius deficit in pedibus ꝙ̃ in manibus. Vigeſimumſextum, pigrè loqui & ſubmiſſè cum alienatione mortem portendit ſignificans uirtutis oppreſſionem. ſecunda quarti, alienatio cum alguaza, id eſt, uoce ſubmiſſa & taciturnitate eſt mortale. Vigeſimumſeptimum, diſtillatio urinæ inuolũtariæ, malum. Vigeſimumoctauum, obliuio doloris, niſi abſunt cauſæ doloris, mortale.

Aegro igitur antequam prædicta compleantur accidẽtia, eſt ſubueniendum ex ſanguinis detractione, & uentris ſolutione cũ ſucco fructuum.

In hac parte Raſis ponit curam phreneſis. Et diuiditur hæc pars in quatuor, Primò curat phreneſ. per euacuationem, ſecundò per dietam, tertiò cum medicinis capiti applicitis, quartò iterum redit ad complẽdum ſermonem de phlebotomia. ſecunda ibi. Nutrimentum uerò. tertia ibi. Caput autem. quarta ibi. iuxta finem capituli. Cum autem ęger. De prima parte dicit Raſis phreneticum eſſe curandum cum ſanguinis extractione antequam prædicta accidentia compleantur.

compleantur. Pro quo notate festinandnm esse in cura phrenesis, et similiter in cura cuiuscunque ægritudinis non dantis inducias: nam si in phrenesi expectetur quòd materia sit fixa, cura erit cassa & uana, uerum antequam figatur, cura est possibilis, sed non apud negligentes, & stolidos, ergo quamprimum occurris præmissa uentris lenitione, aut natura. aut arte cum clysteri leniente, fac phlebotomiam uirtute, & ætate et cęteris consentientibus quæ phlebotomia sit copiosa usque ad syncopim exclusiuè si oportuerit multo sanguine peccante, & fiat ex cephalica eiusdem lateris, post hæc si cholera fuerit permixta sanguini cum succo fructuum euacuetur, quæ medicina superius posita fuit in cap. de cephalæa.

Nutrimentum uero eius sit aqua hordei semel, aut bis in die sumpta secundum consuetudinem quam in tempore sanitatis habuerit.

In hac parte curat per dietam exhibendo aquam hordei semel aut bis secundum cōsuetudinem, quam æger in sanitate habuit. Pro quo notate duplicem aquam hordei. Vnam quæ est potus medicinalis. Altera uero potus tantum quando est potus medicinalis fit hoc modo. ℞. hordei excorticati & bene fricato cum panno aspero ℔. 1. aquæ claræ ℔. 20. bulliant in uase uitreato bene mundo, lento igne, & sine fumo ad consumptionem medietatis & coletur. Hęc quidem cum hoc quod est potus, est etiam medicina. Lenit enim uirtute medullæ hordei & abstergit per corticem eius. Secunda uerò quæ est potus tantum recipit, ut supra hordei conditi, ℔. 1. laua ipsum pluries cum aqua calida, deinde cum 10. ℔. aquæ facias ipsum bulire una ebullatione, postea aquam proijce, deinde ponas super ipsum aquæ ℔. 20. & decoquitur usque ad consumptionem medietatis. Hæc enim aqua sitim & asperitatem sedat, inflammationem extinguit, uentrem lubricum reddit, præcordia humectat, & non est abstersiua. Si uerò hæc aqua ulteriorem decoctionem recipiat infundendo in ea parum postquam circa ℔. 10. aquæ calidæ efficitur cibus & potus, quæ quibusdam colata, quibusdam uerò non colata secundum necessitatis exigentiam ab Hippocrate dari præcipitur. Colata tamē est minus nutritiua. Et quādo adhuc ulteriorem recipit coctionem usque adeo ut habuerit mediocritatem inter spissum iunctum, & liquidum, est cibus laudabilis habēs bonitates solennes Si ergo phrenesis acutissima fuerit stabimus contenti aquæ hordei, quæ est potus medicinalis, aut potus tantum. Si uerò fuerit paucæ acuitatis dabimus ptisanam habentem mediocritatem inter spissum iunctum, & liquidum. Si uerò phrenesis fuerit media, dabimus mediam inter has quæ est cibus & potus. Verum moderni ex farina hordei faciunt ptisanam, quę est cibus satis cōueniens si bene decoquatur, & moderni etiam non ita tenuiter dietant sicut antiqui, cum homines nostri tēporis magis gulę indulgeant. Si autem uolueris esse contentus aqua hordei consulo, ut saltem quater in die naturali exhibeas, scilicet quinque aut sex uncias pro uice.

Caput autem ex oxyrodino infundendum erit. Quòd si multæ affuerint uigiliæ sumantur uiolarum siccarum, corticum papaueris albi. hordei excorticati, sem. lacturarum, radicis mandragoræ, omnium. ana. M. 1. quæ omnia in curcuma plena aqua tamdiu coquantur donec aqua rubefiat, deinde aqua illa dum est tepida, ab alto super caput fundatur, & sic caput super ciminile in quo aqua colligatur, quæ in curcuma posita, iterum super caput fundatur, hoc autem omni die multoties fieri conuenit. Caput præterea ex oleo uiolato muliebri lacte admixto iungendum erit, quod etiam in cotto positum capiti est supponendum.

In hac tertia parte iubet quasdam medicinas capiti apponi ad infrigidandum caput & confortandum, & materiam ad ipsum uenientem repercutiendum. Prima est oxyrodinum, id est, ex aceto & rosis. compositum, uel in quo est uirtus rosarum, istud est medicamen supra descriptum in cura sodæ sanguineæ, in quo acetum est subquadruplum ad aquā rosaceam, & oleum rosaceum, uerum melius est, ut sit tertia pars si intendas magis repercutere, & sit oleum omphacinum factum ex oliuis immaturis, & rosæ sint albę syluestres non maturę. Secunda medicina administranda est ubi multæ fuerint uigiliæ, cuius est hæc descriptio. ℞. uiol. sicca. quæ sunt frigidæ & humidæ in primo, hordei excorticati frigidi & sicci in primo, corticis papaueris albi, frigidi in tertio, sicci in primo, sem. lacturarum, frigidi & humidi in secundo, radicum mandragoræ frigidæ in tertio, siccæ in secundo, omnium ana. M. 1. quæ omnia in curcuma & est uas satis notum, plena aqua donec aqua rubea fiat, decoquantur usque ad consumptionem medietatis. Violæ tamen ponantur in fine decoctionis. Hæc autem aqua super caput ex alto fundatur embrocando, & sit caput super concha, in qua aqua colligatur, quæ aqua in curcuma posita iterum super caput fundatur, quod in die multotiens fieri conuenit, ut uirtus medicinæ ad profundum penetret: forti enim ægritudini fortis medicina opponitur. Et hæc aqua debet esse tepida aut actu frigida, magis aut minus secundum fortitudinem uirtutis, consuetudinem ægri, & gradum ægritudinis cui apponitur. Tertia medicina conficitur ex oleo uiolaceo, lacte muliebri admixto ex quo caput est inungendum, & cottum siue peciæ lineæ in eo confusæ sunt supponendæ, & multotiens reiterandæ ad tollendum malam complexionem calidam.

Cum autem æger iu principio huius æ-

gritudinis in uirium fortitudine permanere inuentus fuerit, phlebotomandus est, nisi super infirmũ timueris. Postquã uerò eius ægritudo minui cœperit nequaquã phlebotometur, quòd si eius iã soluta uirtus est, ex alio præseruetur regimine donec euadat

In hac parte ultima dicit phlebotomiam esse faciendam duabus conditionibus obseruatis. Prima quòd ægritudo sit in principio aut saltem non sit in statu tota materia iam fluxa. Secunda, quòd uirtus sit constans, ad ætatem & reliqua à quibus sumitur indicatio de phlebotomia. Vltimò dicit, quòd cum ęgritudo declinare inceperit nequaquam fiat phlebotomia, imo si tunc uirtus temporis fuerit dissoluta, regatur alio regimine magis ingrossante exhibendo aliquid carnium tenuium conditarum cum uino granatorum, aqua rosacea, succo arancij, acetositate citri, & etiam aliquid uini pauciferi optimè lymphati donec ad sanitatem redeat.

Cura phrenesis quinq; exigit intentiones curatiuas, prima euacuat, secunda diuertit, tertia repercutit malam complexionem alterando, in fine resoluens, in medio simul repercutiens & resoluens, quarta corrigit accidentia, quinta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Prima intentio. Mihi non occurrit nisi unus casus in quo non competit phlebotomia, scilicet quando phrenesis pendet à sola cholera nullo sanguini permixta, corpore etiam existente pauci sanguinis. In hoc enim casu sola pharmacia opus est. Tunc ergo exhibeatur aqua fructuum. ℞. prunorum ℥. s. tamarindorum. ℥. 2. uiol. ℥. 2. mirobolanorum citrin. ℥. 1. contundantur grosso modo mirobolani, reliqua addantur præter uiolas & bulliant in 10. ℥. aquæ ad consumptionem medietatis, sed uiolæ ponantur in fine decoctionis, coletur & clarificetur, & in potu tepida exhibeatur. Si uerò uenter esset nimis stipticus posset addi aliquid mannæ, aut aliquid parum electuarij de succo ros. aut electuarij de psillio & similium &c. Si aũt medicinam sumere non posset fiat clystere ex decoctione maluarũ, matrum uiolarum, lactucarum, florũ nenupharis & existẽte magno caumate, semperuiuę, solatri, de qua decoctione accipiantur 15. ℥. olei uiolati. ℥. 3. salis. ℥. s. & tepidũ imponatur. Si uenter esset nimis stipticus possunt addi. 3. aut 4. ℥. electuarij succi ros, quæ clysteria in hoc casu, & in alijs de quibus statim, sunt frequentãda, ut uẽter maneat lenis, & ad inferiora fiat diuersio. In omnibus alijs casibus inchoandum est à phlebotomia cõsentiente uirtute, ætate & alijs à quius quæritur licentia de phlebotomando. Sed sunt tres casus in quibus opus est incipere à phlebotomia uenarum pedum scilicet saphenarum aut aliarum. Primus casus est ubi in toto esset sanguinis plectoria, tunc phlebotomandæ sunt saphenæ ambæ, si materia ambabus partibus capitis communicetur. Si autem soli dextræ, phlebotometur saphena dextra: si soli sinistræ, saphena sinistra secundò per duodecim horas aut circa post, phlebotometur basilica eiusdem lateris & tertiò post phlebotometur cephalica, in manu si queæris maiorem diuersionem, in brachio si quæris maiorem eucuationem. Postea phlebotomentur uenæ frontis aut nasi leporis, aut eisdem locis sanguisugę applicentur, & etiam intra nares quæ etiam applicitæ faucibus scilicet parum infra aures optimè diuertunt & euacuãt. Similiter uenæ post aures & labij superioris phlebotomatæ conferunt, aut si in eis sanguisugæ applicentur. Vltimò, si opus est phlebotomentur uenæ per cutim capitis disseminatæ, aut sanguisugæ applicentur: euacuant enim causam coniunctam. Secundus casus est, ubi phrenesis acciderit propter retentionem sanguinis menstrualis, aut hęmorrhoidalis, post quarum saphenarum phlebotomiam in his casibus applicentur sanguisugæ ano in locis consuetis hæmorrhoidarum 3. aut 4. aut plures secundum exigentiam, ad prouocandum tamen menstrua phlebotomia uenarum quæ sunt sub curuatura poplitis efficacius operatur. Et si non possunt phlebotomari uentosę cum scarificatione aut sanguisugæ in his locis applicentur deinde phlebotomentur aliæ uenę si oportuerit sicut in primo casu. Tertius casus ubi phrenesis succederet ad alium morbũ scilicet ad syncocham, causonẽ tertianam continuam. Et in omnibus his in quibus materiæ permutarentur à membris inferioribus & propriè infra epar ad superiora, post quam phlebotomiam phlebotomentur alię uenæ si oportet ut in alijs casibus. Si uerò materia phrenesis cõmunicetur ab epate aut membris spiritualibus, phlebotomanda est basilica aut dextra, aut sinistra, aut utraq; secundum locum apostematum, post quã succedat phlebotomia cephalicę & aliarũ uenarũ secundũ exigentiã. Si uerò materia cõtineaẽ à furcula supra, phlebotomeẽ cephalica eiusdẽ partis cum parte lęsa, sed in manu ubi quęratur maior diuersio, & propriè in manu opposita, post quã si oportet reiterare, phlebotometur cephalica brachij eiusdem lateris, sed tutius est ambas cephalicas in brachijs uel etiã manibus phlebotomare & propriè in manibus. deinde reliquæ uenę particulares secundũ exigentiã, aut in locis iã dictis sanguisugæ applicentur. Sed memora quòd illę phlebotomię debẽt esse copiosæ, ita ut perueniatur ad syncopim exclusiuè, quod comprehẽditur ex pulsu, quapropter oportet in his casib. ut pulsus semper tangatur, nam cum tremit & descendit & diuersificatur absq; ordine, ita ut inuenias unam pulsationem magnam, aliam paruam, significat propinquitatẽ syncopis, quare oportet ut sanguis restringatur. Et oportet ut sit cautela in ligatione uittæ super uena, & ut sit firmata, quã motus ipsius & agitatio irrationalis non soluant. Quãdoq; enim soluit eam & deijcit per seipsum propter imaginationem corruptam ducentem eum ad illud. Quod si uirtus & dispositiones non consentiunt ut fiat phlebotomia uniuersalis ex manibus aut pedibus aut non est tibi possibile tenere eos propter inquietudinẽ & rixã fortẽ, tunc phlebotoma eũ in fronte, aut sanguinẽ ex narib. prouoca, aut sanguisugas in locis iam dictis applica, quę etiã particulares extractiones sanguinis sine uniuersalibus fieri debent si tota materia iam fluxerit. Post hæc si cholera fuerit in causa, eã euacuabis cum medicina leniente superius descripta, aut sibi simili, quæ etiam maximè digesta materia, erit reiterãda. Digestiua aũt sunt syrupus uiolatus, de nenuphare

nenuphare, de portulaca, de papauere, oxiſacchara, de citro, de limonibus & ſimiles, diſtemperandi cum aqua endiuiæ, acetoſæ, nenupharis, ſemperuiuæ, ſolatri & ſimilibus. Sed ſyrupus de papauere eſt præſtans in hac re. Secunda intentio perficitur cum clyſteribus, de quibus ſupra, ligaturis, uentoſationibus, prouocatione ſanguinis hęmorrhoidalis & mēſtrualis. Sed melius eſt ut diuerſiones ſint cum euacuatione ſicut uentoſationes in tibijs, ſub genu, in coxis, in natibus, in ſpatulis, lotiones tamen brachiorū & crurium cum aqua decoctionis papaueris, lactucarū, ſe. hyoſcyami, florum nenupharis & ſimilium, optimè conferunt diuertendo & ſomnū inducendo. Tertia uerò intentio perficitur cum repercuſſiuis applicitis fronti, temporibus, parti anteriori colli ferè uſq; ad nuchā cum oleo roſato, aceto, aqua roſata, & ſi opus eſt cum magis infrigidantibus addendo his ſuccum plantaginis, ſemperuiuæ, ſolatri, niſi tumor cōmunicet exterius tunc enim oportet incipere ab eo in quo ſit parum mollificationis & ſedationis doloris. ſicut mucila. ſem. pſillij, & ſem. maluauiſci, deinde ſtiptica applica collo & tēporibus nō tumentibus, & ſi opus eſt ſomni inductione ponantur circa frontem & tempora et cōmiſſuram coronalē, ſemen papaueris, hyoſcyami albi uſq; ad ipſum opium cū aliquo liquore permixta, & cholerica iuuatur ualde ſi fiat emplaſtrū ex folijs ſentis, id eſt rubi. Sed in cholerica, aut pendente à materia aduſta ſint frigida aut humida. In ſanguinea frig. & ſicca magis proportionanť, & magis frigida in cholerica aduſta quàm in ſanguinea. In augumento autem uſq; ad mediū ſtatus repercuſsiua cum reſolutiuis miſceantur ſicut ſi oxyrodino adderetur aliquid meliloti, & poſtea in ſtatu magis augendo melilotum. In his temporibus confert pulmo arietis madefactus in aqua decoctionis roſarū, uiol. florum nenupharis, chamomilæ, meliloti, quibus pro inducendo ſomnum poteſt addi papauer & ſemen hyoſcyami albi. Eodem modo poteſt applicare columbam aut catulum uiuentem per medium ſciſſum, ita quòd in ſumma, in principio approximentur repercuſsiua iam dicta. In augmento repercuſſiua cum reſolutiuis, uincentibus repercuſsiuis, ſed in ſtatu uſque ad mediū eius uincant reſolutiua. Sed poſt mediū ſtatus per totam uſq; declinationē ſint reſolutiua pura ſicut decoctio facta ex meliloto & ſimilibus quę non multum tranſcendunt primū gradum, & ſint omnia hæc iuxta poſſe capitis confortatiua, tam ſtipticitate quadam quàm forma ſpecifica, ſicut flores anthos, id eſt, roriſmarini, fol. lauri, ſed cum uiolis poſſent temperari. Quarta autem intentio corrigit accidentia ſcilicet uigiliarum inſtantiam cum iam dictis, & ex proprijs ſedantibus dolorem & columba uel catulus uiuus ſciſſus per medium, et aſperſus ſemine hyoſciami albi ſubtiliſsimè puluerizato appoſitus loco dolenti. Aliud fortius illo. Recipe caſsiæ ligneæ, ℥. unā, opij, ʒ. duas, croci. ℈. s. puluerizentur, & cum aqua roſacea & pauco aceti albi liniantur frons & tempora. Experimentum Gerardi, ℞. terræ ſiggillatæ quantumuis malaxetur cum aqua roſacea & aceto & tepidum ſoleis pedum applicetur. Stupefactiuum domeſticum ſatis. ℞. conſeruæ uiolarum, conſeruæ nenupharis ana ℥. s. ſem. papa. albi. ℥. unam, ſe. hyoſcyami. ʒ. 1. ſacch. q. s. de hoc qualibet die poterit exhiberi, & quando cætera nō conferrent detur requies deſcriptione Nicolai à media. ʒ. uſq; ad. 1. Caue tamen opiata maximè ſumpta per os & naribus applicita, uirtute exiſtente debili, quoniam perimunt. Sitis autē ſedatur cum aqua decoctionis tamarindorum & retentione eorum & ſimilium in ore. Vrina aūt prouocetur ſi obliuiſcatur urinare ſcalpēdo inter anū & uirgam ubi eſt collum ueſicæ, aut etiam cimicem, aut ſexcupedem in orificio uirgę imponendo. Et tandem cum hæc non ſuffecerint regionem ueſicæ comprimendo, & fomentando ſicut cum oleo paritariæ & ſimilibus. Caueant etiam aſtantes ne ſaliat ex feneſtris, & ne ſe aut ipſos percutiat. Si uerò tranſierit in aſchachilos, cura uana eſt, & Auicen. mortem pronunciat. ſi uerò permutaretur ad ſubſtantiam cerebri cura eſt etiam uana ſecundum plurimū. Auicen. laudat phlebotomiam uenarum, quæ ſunt ſub lingua. Si uerò in lithargiam, curetur cura lithargiæ.

Vltima intentio eſt debitum regimen ſex rerū non naturalium. Vnde aër declinet ad frigidum, & ſit redolens ex aſperſione pomorum, florum & foliorum redolentium, necnon aſperſione aquæ roſaceę, uitentur calefacientia, ut ignis, ſol, flatus hominum, luciditas aëris multa, ſtrepitus & formæ, id eſt, picturæ. Cibus ſit aqua hordei, uel ptiſana ſubtilis à prin. uſq; ad ſtatū incluſiuè cum emulſione ſeminum cōmunium frigidorum, & papaueris albi, de aqua tamen hordei eſt ſuperius ſufficienter dictū. Similiter panis ſimulæ infuſus, & lotus in aqua frigida. Similiter lactuca & acetoſa condita cum agreſta uel uino granatorū muzorū uel acetoſorū, bibant autē aquam coctam cum pauco ſaccharo, quæ permiſceatur cum uino granatorum ſecundum libitū, aut bibat aquam hordei aut aquam prunorū tamarindorum. Debent enim tam cibaria quàm medicinalia ad frigidum declinare: magis tamen aut minus ſecundū tempus morbi, & tempora anni, necnon materiam, quia in materia aduſta cōpetunt frigidiora & humidiora, & ſimiliter in cholerica quàm in ſanguinea. Nota tamen quòd huiuſmodi potus in his apoſtematibus non debent eſſe ualde frigidi actu, imo aliquando tepidi, utputa tempore hyemis, qui canon tamen magis obſeruādus eſt in apoſtematib. membrorū ſpiritualium & naturaliū. Et graduetur dieta ita ut à principio uſq; ad finē, uel ſtatum potius ſit ualde tenuis, ſed in declinatione minus, & tūc magis cōuenit ferculū ex ſimula, & magis in declinatione parū uini pauciferi optimè lymphati & carniū cum acribus alteratarū. Et in cholerica ſint fri. & humid. In ſanguinea frigida & ſicca. Prouocetur ſomnus ut dictū eſt omni ingenio poſsibili. Ingenietur etiā ad quietem quantū eſt poſsibile: cum præſentia amicorum quos uereantur, & omni blanditia poſsibili, quibus nō ualentibus ligentur & detineantur, nō tamen uerberentur, ſicut in mania nō apoſtematoſa. uenter teneatur lenis, ſi nō naturaliter, ſaltem cum clyſteribus de quibus ſupra, declinent ad iucunditatem, & animi & corporis quietem. Phlegmon & eryſypila ſunt apoſtemata in ſubſtantia cerebri, ſcilicet phlegmon à ſanguine, eryſypila à cholera, quæ diſtinguuntur à phreneſi ſanguinea & cholerica per ſigna ſuperius dicta, ipſa autem inter ſe diſtinguuntur

per ſigna ſimilia illis quibus diſtinguitur phreneſis ſanguinea à cholerica, & eodem modo curatur ſicut phreneſes dictæ. Eryſypila enim in cerebro curatur ſicut phre. à materia cholerica cum aſperſionibus & ſuccis frigidis & humidis & propriè ſumptis ex corticibus melonis, cucurbitæ & cucumeris quibus etiã ſecundum neceſſitatẽ frigidiora addantur & eædem intentiones accommodandæ ſunt quæ dictæ ſunt in phre. cholerica. Et ſimiliter phlegmon in cerebro curatur ſicut phreneſis ſanguinea, appropriat tamen ei Auicen. phlebotomiam uenarum quæ ſunt ſub lingua poſt phlebotomias uniuerſales. Sibare eſt dæmonium ſuperfluum accidens cum ſirſen calido cholerico, ita quòd homo cum hoc quòd habeat ſirſen alienet propter dæmonium agitatiuũ, eſt enim cum furore & rabie modum excedente, dæmoniũ enim ſiue mania lupina non dicit in quiditate ſua niſi alienationem cum rabie & furore ad differentiam maniæ caninæ, quæ eſt alienatio nunc cum rixa & furore, nunc cum iocis & applauſione ſicut eſt natura canum, & prouenit ab humore benigniori, ſicut à ſanguine cholerico aut aduſto, ſed ſibare dicit aggregatum ex dæmonio & apoſtemate cuius cauſa eſt cholera rubea, pura, aut aduſta. Cum karabito enim puro fit alienatio ac rationis permixtio, & nõ eſt in ipſo dæmonium, ſi autem eſt cum ipſo dæmonium eſt ſibare. Et multotiens quidem antecedit dæmonium cum cholera ipſa, & cerebrum impellitur in principio ſuę applicationis, deinde ſequitur apoſtema ipſa fixa. In karabito dæmonium accidit ab apoſtemate, in ſibare dęmonium & apoſtemata ſimul proueniũt à materia, nec unum eſt cauſa ex qua aliud inueniatur, & ſi quandoque fiat unumquodque cauſa additionis alterius. Species autem & cauſæ ſibaræ patent ex dictis.

Signa prognoſtica, demonſtratiua & rememoratiua. Similiter modi terminationis & prognoſtica ſumuntur ab eiſdem & eodem modo ſicut dictum fuit in phreneſi, & maximè cholerica. Ipſius etiam cura eſt cura phreneſis cholericæ cum additione & humectatione multa, inductione ſomni omnibus auxilijs, & oportet ut extremorum ligatio aſſiduetur cum cæteris generibus diuerſionum materiam cholericam & uapores acutos à capite diuertentium.

DE LITHARGIA. Cap. IIII.

GRatia complementi doctrinæ, hoc ſubdam caput de lithargia. Et iuxta morem conſuetum lithargia, ſirſen frigidum ſunt termini ſynonymi ſignificantes hanc ægritudinem quæ diffinitiuè eſt apoſtema frigidum ad intra craneum. Et hoc apoſtema nomen ſumpſit ab accidente ſcilicet obliuione quæ ſequitur ad ipſum. Lithargia enim apud Græcos obliuionem importat. Prima diſtinct. Lithargia eſt duplex quædam phlegmatica, ut plurimum eueniens, & propterea Auicen. diffinit ipſam apoſtema eſſe phlegmaticum. Quædam eſt melancholica rarò eueniens, nec ita propriè dicta lithargia cum ſit non ita factiua obliuionis. Secunda diſtinct. Quædam fit in panniculis cerebri, & hoc raró, cum rarò accidat humorem groſſum, uiſcoſum, in ſubſtantiam denſam penetrare. Aliquando fit in ſubſtantia cerebri, & hoc etiam rarò, licet frequentius quàm in panniculis, quia rarò contingit, uiſcoſum in uiſcoſum penetrare. Aliquando fit in uentriculis, ſed rarò, & tunc litargia coniungitur apoplex. uel epilep. ſecundum maiorem aut minorem oppilationem, licet aliæ ſint differentiæ. Aliquando & rarò accidit in origine nuchæ & neruorum & in ipſis neruis, & tunc lithargia coniungitur paralyſi aut ſpaſmo. Frequenter autem ſecundum Auicen. accidit in meatibus, anfractibus ſeu poroſitatibus cerebri qui meatus ſunt plurimi, ut patere poteſt in anatomia. Sed fortè quis inſtabit. Si humores colligantur in meatibus cerebri, & non in ſubſtantiam cerebri intrent neq; in panniculis, non fiet ſolutio continui, & ſic non erit apoſtema. Dicunt quidam quod aliqua pars ſubtilior intrabit in ſubſtantiam, & ſic fiet ſolutio continui & apoſtema, ſed certè iſti falluntur malè loquẽtes ad mentem Auicen. Si enim dum lithargia fit in meatibus oporteret aliquam particulam humoris ingredi ſubſtantiam cerebri aut panniculi, fruſtra dixiſſet Auic. quod rarò fit in ſubſtantia cerebri aut pãniculis, imo ſemper ſecundum hanc reſponſionem eſſet in aliqua parte. Ex dictis ergo aliter dicendum eſt, quòd ſecundum plurimum humor colligitur in meatibus, non intrans ſecundum aliquod ſiue in aliquã cerebri partem. Et cum infertur, ergo non facit ſolutionem continui, neganda eſt conſequentia, nam ille humor facit extenſionem in partibus cerebri, cum à lateribus illius meatus ſit in ſubſtantia cerebri in fundo, ſimiliter in parte ſuperiori panniculi. Ad magnam autem extenſionem in partibus cerebri, ſequitur quædam ſolutio continui coniuncta malæ compoſitioni ſequenti extenſionem, & malæ complexioni ſequenti naturam humoris quæ fortaſſe frigida eſt, & etiam alteri malæ complexioni ſequenti conculcationem humorum in eo loco, & prohibitam tranſpirationem quæ fortaſſe calida eſt. Et hi tres morbi apoſtema conſtituunt. Et ne miretur quis de hac reſponſione, legat Auicen. 3. quarti tract. 2. cap. de apoſtematibus uentoſis. Et fortè percutit percuſſione manus, & propriè quando inuenit ſpatium ad quod aggreget, ſicut ſtomachus & inteſtina, & quod eſt inter panniculos circundantes oſſa, & inter oſſa circundata lacertis, & inter lacertos ſimiliter, & quod circundat chordas & fortaſſe non reſoluit ſpatia, imo ſubtiliat membra cõiuncta & etiam reſoluit ea, & generat in eis quod facit neceſſarium diſrumpere ea & uentoſitas remanet propter ſpiſsitudinem ſuam, & propter craſsitiem & ſpiſsitudinẽ eius quod continet eam conſtrictionem pororum. unde patet quòd in his uerbis uult uentoſitatem tam in ſtomacho quàm inteſtinis quàm inter oſſa contentam, extendendo membra illa facere apoſtema uentoſum, abſq; quod intret alicuius membri ſubſtantiam. Iterum lithargia aliquando eſt in cerebro anteriori faciens obliuionem communicando nocumentum uentriculo ſcilicet poſteriori, quandoq; uerò eſt in cerebro poſteriori quæ uerius debet dici lithargia, & eſt plurimum contingens.

Cauſæ lithargiæ primitiuæ ſunt multa, frigiditas aẽris multum imprimens in cerebra debilia, uinum uinoſum ſcilicet multũ, uſus cęparũ et omnium multũ euaporantiũ ad caput et propriè uapores uiſcoſos.

Item somnus multus et propriè supra repletionem, supinè dormire,& de die,repletio nauseatiua & multitudo comestionis fructuum & cuiuslibet in quo est euaporatio & putrefactio. Causæ antecedentes sunt humores scilicet phlegmatici frequentius, & melancholici rarius & mixti ex his. Causæ uerò coniunctæ sunt idem humores in cerebro iam comprehensi sicut & materia scotomiæ, sed hæc est uehementius confirmata, utraque enim ab eadem materia potest pendere, licet materia scotomiæ sit magis uaporosa.

Signa lethargiæ. Primò, prognostica sunt tremor capitis, grauitas eius, & propriè partis posterioris, frequenter cum dolore paruo, pigritia ad motus corporeos. Significant enim materiam frigidam oppressuram cerebrum. Item signa suprascripta permutationis phre. in lethargiam. Demonstratiua. Primum, dolor leuis, sed continuus, quia substantia cerebri non sentit. non est enim dolor nisi per communitatem ad panniculum cooperientem anfractus,& sic debet esse extensiuus & grauatiuus. Secundum, febris lenta, in apostemate enim principalis necessaria est feb. propter magnam cõmunitatem cum corde,sed est lenta ratione phlegmatis, imo quandoque non sentitur, id est, uix sentitur, phleg. leuiter putrescente. Tertium, subeth grauis, id est somnus profundus propter fortem oppilationẽ ab humore multo crasso & uiscoso. Quartum, obliuio apostemate lædente uentriculum posteriorem,aut per essentiam, aut per communitatem. Quintum, anhelitus tardus diminuta necessitate, & debilis ob debilitatem musculorum pectoris, & diaphragmatis ob nocumentum cerebri, cum strictura propter aggregationem materiei,& quia obliuiscitur anhelare,cum sputo propter catarrhum, imo est aliquando tanta obliuio ut os clausum obliuiscantur aperire, & apertum claudere. Sextum, singultus communicato nocumento stomacho per neruos reuersiuos. Et albedo linguæ frigidit.& humid. dealbente, & phleg. super asperso, pigritia respondendi quasi nõ intelligat aggrauatis sensibus interioribus. Et communicato nocumento linguæ per nocumentum in 7. pari neruorum cerebri ortum habente à termino communi inter nucham & cerebrum. Permixtio intellectus & amentia læso uentriculo medio per essentiam aut per communitatem. Egestio humida deriuato phleg. ad intestina iuxta apho. Quibus spumosæ egestiones in diarrhœa his phlegma à capite defluit. Vrina sicut asinorum phlegmate aut uaporibus eius cum urina permixtis, iacent præcipitati in lecto econtrario habentibus karabitum, quia cum quiete sine furore & motu. Pulsus magnus uirtute satis cõstante & instrumento obediente cum necessitate, nec obstat anhelitus paruus qui secundum plurimũ est in istis quamuis anhelitus & pulsus proportionentur, anhelitus enim currit cursu pulsus, nam pulsus & anhelitus, licet sint proportionabiles non tamen æquales, id est, eundem situm detinẽtes in suis latitudinibus,sed melius sunt proportionabiles in sanis sed non in ægris cum possint aliquando impediri instrumenta scilicet anhelitus & non pulsus & econtrario, similiter in lithargia impediuntur magis instrumenta anhelitus quàm pulsus magis nocitis neruis quàm arteriis.

Sunt pulsus rari, quia satisfit necessitati per magnitudinẽ. Et per idem tardi, sunt tremuli & undosi debilitata uirtute. Et quia apost. est molle et in membro molli assimilatur pulsibus peripneumonicorum in mollitie, non tamen in uelocitate, & frequentia, maiori existente necessitate in peripneumonia. Sunt etiã in peripneumonia longiores et latiores ut melius sufficiant necessitati. Et quia arteria à phleg. in peripneumonia amplius remollita & dilatationi paratior, pulsus sunt cadentes in medio. Pro quo nota quod reperitur pulsus cadens. Et est pulsus cuius quies est ualde longa inter duas pulsationes, ita scilicet quòd alia pulsatio fieri potuisset. Est enim ille pulsus cadens lithargicorum. Alius est pulsus intercidens, ut in commento pulsuum de pulsu peripneumonicorũ, & est cum deficit alia pars motus, est enim geminãs motũ quasi bis pulsans, ut est anhelitus puerorum flentium. Et ille accidit in peripneumonicis, & fit propter defectũ uirtutis, ideo peripneumonia est mortalior lithargia cap. allegato. Ex quibus uides quòd aliter hic sumitur cadens in medio, aliter secunda primi. unum signum commune omnibus speciebus lithargiæ est retentio urinę, aut quia obliuiscuntur urinare, aut propter debilitatem lacerti colli uesicæ. Signa autem materierum & maximè melancholicæ. Nam signa prædicta phlegmaticæ magis appropriantur. In melancholia dolor est fortior: quia frigiditas siccitati coniuncta est actiuior, est etiã longioris durationis, cum melancholia tardius resoluatur. secundò est rixa & alienatio, materia magis stimulante. tertiò sunt oculi aperti sicut congelati, in unum locum intuentes siccitate melancholiæ magis musculos palpebrarũ contrahente, & adsunt cætera signa melancholiæ, sunt etiam signa sumpta à cõplexione, habitudine, & huiusmodi,& non est subeth sicut in lithargia, licet fortè adsit impotẽtia uigilandi. Signa uerò loci apost. sunt hæc: Nam si est in substãtia cerebri subeth est fortior, quia materia est magis opprimens, & per idem difficultas maior ad motũ, albedo linguę maior ipsa amplius phleg. aspersa, oculi sunt eminentes relaxatis & compressis neruis opticis. Si uerò fit in panniculis dolor est fortior, motus leuiores, maior sensuum oppressio. Prognostica. Cum multiplicantur accidentia lithargię & sudor, est perimens, ut si multiplicetur tremor membrorum. Sudor diaphoreticus, & anhelitus fiat paruus, sed frequens cũ strictura & oregmone. Et econuerso si dilatetur anhelitus, & fiat fortis, minoratur subeth, hebetudo sensuũ, & tremor membrorum, speratur salus & maximè si appareat aliqua bona crisis, ut apostema post aures uel in cute capitis. Cura lithargiæ quinq; exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia in principio repercutit, in medio simul repercutiens & resoluens, in fine solum resoluens, & causam coniunctam educẽs. Quarta corrrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen sex rerũ nõ naturaliũ. Pro prima intentione. Si phlegma aut melancholia fuerint peccantes cum sanguine & cũ ipso educibiles præmissa uentris lenitione, reliquis consentientibus phlebotomię, inchoetur à phlebotomia, & secundum plurimũ fiat de cephalica sinistra, aut dextra secũdum quod in dextra aut sinistra parte materia cõtinetur, & hauriatur

communiter. 6. ℥. ſanguinis uel circa. Si uerò humo-
res iam dicti non fuerint educibiles cum ſanguine,
ſanguine tamen peccante, ab euacuatione humorum
eſt inchoandum, poſt quã ſequi debet phlebotomia.
Si uerò ſanguis nullo modo peccauerit, ſufficiet alio-
rum humorum euacuatio, uerùm aliquando opor-
tet in primis phlebotomare uenas ſaphenas, ſecundũ
quod dictum fuit in phre. & aliquãdo baſilicam de-
xtram aut ſiniſtram, ſi ſplen aut epar miſerint mate-
riam. Euacuantur autem humores phlegmatici cum
hierapicra ſimplici & compoſita, pillulis cochijs, &
his quæ dicta ſunt ſuperius in ſoda phlegmatica præ-
miſſa digeſtione ſaltem ante eradicationẽ cum oxy-
melle ſimplici & compoſito, ſcyllitico, ſyrup. de ſte-
cados & aquis rutæ, ſaluiæ, betonicæ, ſtecados, hyſſo
pi, maioranę & cęteris ſupraſcriptis in ſoda phlegma
tica. Melancholia uerò digeratur cum ſyr. de epithi-
mo, ſyr. de pomis dulcibus & aquis bugloſſæ, bora-
ginis, ſtecados, & cæteris ſuperius dictis in ſoda me-
lancholica & ſoluatur cum educentibus melancholiã
ſupra ſcriptis, & inferius in ca. de melancholia deſcri-
bendis. Sed inter omnia clyſteria obtinent principa-
tum & ſunt radix curæ, quapropter duo ſaltẽ in die
naturali facienda ſunt ubi eadem die non fiat alia eua
cuatio. Deſcriptio clyſteris in phlegmatica eſt illa. ℞.
ſaluiæ, maioranæ, rutæ, betonicæ, roriſmarini, aſſari
ſiue bacchare, hyſſopi, ſtecados arabici. ana. M. unũ,
contundantur craſſo modo, & bulliant in octo ℔.
aquæ ad conſumptionem dimidij & coletur, de qua
decoctione accipiantur. 15. ℥. & cum tribus ℥. olei cõ
munis & 2. ℥. mellis. ro. & pauco ſalis fiat clyſtere, &
ſi opus eſt facere clyſtere acutius addatur hiera ſim-
plex uel compoſita, uel electuariũ indum & ſimilia,
decoctio poſſet fortificari ſi ſupra ſcriptis adderetur
centaureæ minoris. M. 1. & ſimiliter colocynthidis.
ʒ. 2. carthami. ℥. 1. corticum radicum capparis, ſe. ur-
ticæ. an. ℥. s. Clyſtere conferens lithargiæ melancho-
licæ quæ raro aduenit, & ſi accidit raro eradicatur. ℞.
epithimi. ℥. 1. colocynthidis interioris. ʒ. 2. polipo-
dij. ℥. s. calamenthi M. 1. coquantur in 4. ℔. aquæ ad
dimidij conſumptionem. Galeni clyſtere efficax &
ſublime ad apoplexiam, paralyſim, lithargiam tam
phlegmaticam quàm melancholicam. ℞. radicis cy-
claminis, colocynthydis. an. ʒ. 1. s. carthami. ʒ. 1. cen-
taureæ minoris. ℥. s. ellebori nigri. ʒ. 1. aſſari. ʒ. 8. co-
quantur omnia in aqua ſufficienti, & fiat clyſtere.
His autem clyſteribus in phlegmatica addi poteſt ſal
gemma ad acuendum & ſal indum in melancholica.
Et debes clyſteria acuere magis aut minus ſecundum
maiorem aut minorem ſtuporem & ſecundum ægri
tolerantiam & feb. acuitatem. Incipere tamen debes à
leuioribus gradatim procedẽs ad fortiora. Et ſi æger
non poteſt tenere clyſteria facias minus ſtimulantia
ſubtrahendo ſal & mel. Vomitus aliquando con-
fert ſtomacho multum repleto & ipſo cõmunicante
uapores aut materias capiti, ſecundum plurimum ta
men nocet, ubi ergo conueniat accipiantur duæ ℥. o-
xymellis ſimplicis, aut ſcyllitici cum 4. ℥. decoctio-
nis raphani, in quo ſi uolueris fortius uomitiuũ ſtete-
rint infuſi in eo fuſtes ellebori per unam noctem, aut
accipe dictum ſuccũ cum oxymelle iam dicto. Secun
da intentio completur cum uentoſationibus & frica-
tionibus, ligaturis, lotionibus, quæ cũ fiant ſine eua-
cuatione incipiant à nucha & collo & gradatim de-
ſcendendo procedant quæ frequenter reiterentur &
ante cibũ & poſt cibum, ut materia in capite nõ figa-
tur. Confert etiam prouocatio hęmorrhoidarum &
menſtruorũ, maximè ſi ex eorum retentione proue-
nerit, necnon quæcunq; euacuatio conſueta renoue-
tur, gargariſmata uerò maſticatoria & ſternutatoria
non ita à principio adminiſtrentur, & non niſi uni-
uerſalibus præmiſſis & reiteratis præcipuè ſternuto-
ria, multum enim inquietant & materiam dilatant,
ita ut quandoq; perducant ad apoplexiam materia
ad uentriculos delata. Tertia intentio cõpletur cum
his quæ repellunt materiam in principio ſicut oleum
roſaceum triplum ad acetum, aut duplum approxi-
mandum fronti, temporibus, et collo. Et ſi appareret
nimis frigidum, adde aliquid ſtipticum calidum ſicut
oleũ de maſthice aut menta. Et in augmento miſcean
tur reſolutiua cum repercuſſiuis uſq; ad medium ſta-
tus, gradatim uerſus ſtatum augendo reſolutiua ſicut
ſi ſupraſcriptis adderes parum caſtorei, ſit autem hoc
oleum factum ex oleo completo & roſis rubeis com-
pletis. In phreneſi autem ſit omphacinum ex roſis ru-
beis non completis. Et poſt medium ſtatus uſq; ad
totam declinationem ponantur reſolutiua purè, ſicut
acetum ſcylliticum conquaſſatum cum oleo roſaceo
in quo diſtemperatũ ſit caſtoreũ, confert in augmen-
to & euigilare facit, & quandoq; in ſtatu pro oleo ro-
ſaceo fiat permutatio ad oleum irinũ & de narciſco.
Et quandoq; permiſcentur capilli hominis aduſti tri-
ti multum, cum aceto uſq; dum fiat ſicut unguẽtum,
& eſt medicina rationalis in lithargia & ſubeth, exci-
tant cito à ſomni profunditate. Et quandoq; miſce-
tur eis caſtoreum magis in ſtatu uel prope. Empla-
ſtrum ex inuentione Meſue conferens lithargiæ in ſta
tu & declinatione faciẽs euigilare, eſt hoc. Recipe py-
rethri, ſinapis, ſcyllæ. ana. ʒ. unam, caſtorei, euphor.
ana. ʒ. quinque. omnia cum ſucco aſphodilorum &
ſucco ſampſuci miſce & epithimetur pars poſterior
capitis, & eſt acutum rubificans, imo fortè ueſicans.
Scylla quoq; cum oleo roſaceo & aceto trita adden-
do caſtoreum, eſt medicina efficax & experta. Si aũt
diuturna efficitur hæc paſſio, grana tria caſtorei cum
uncia. s. oxymellis in potu exhibita eſt medicina ex-
perta. Similiter theriaca, mithridatum, diamuſcus,
diambra optimè conferunt confortando & reſoluen
do, ad reſoluendum etiam poſſunt fieri fomenta ex
ruta, decoctione maioranæ, calamenthi, ſtecados uſ-
que ad ſinapim & ſcyllam in aqua cum pauco aceto
acutiſſimo, infundendo ſpongiam in hac decoctione
& optimè expreſſam ſuperpone loco apoſtemato &
bis aut ter iterata, poſt cuius amotionẽ ſequatur iun-
ctio cum aliquo ex ſupraſcriptis.

Quarta uerò intentio ſedat ſubeth & obliuionem
loquendi, urinandi & egerendi, & aliorum, incitan-
do eos ad loquendum & euigilandum cum clamo-
re & extirpando pilos, maximè ex membris infe-
rioribus, & ligando fortiter membra inferiora, &
comprimendo ueſicam & pecten ad hoc ut urinent,
& cæteris ingenijs in phreneſi dictis. Si tamen
permutaretur ad paralyſim non eſt prohibendum,
imò cum fricationibus eiuſdem partis adiuuãdum,

cum

cum paralysis sit minor morbus quàm lithargia & propriè quando timeres permutationem ad apoplexiam. Quinta intentio completur locãdo eos in aëre lucido, pleno imaginibus ad calid. & sic, tendẽte cum accensione ignis ex lignis iuniperi, lauri, rorismarini & similibus redolẽtibus. Cibus aũt sit aqua ciceris siue brodiũ cicerũ, uel lupinorũ, & potus sit aqua mellis, cui possunt addi dum coquitur tria aut quatuor grana piperis. Et si opus fuerit crassiori dieta, dentur uitelli ouorum, & uinum uinosum ualde inmodica quantitate concedi potest: brodium quoq; carnium cum pauco cinnamomi aut piperis, & panata subtilis est ad hãc intentionem, sed dieta sit subtilis usq; ad medium status, deinde incrassetur iuxta canones uniuersales. Abstineat ab aqua frigida. Parũ dormiat, unde excitetur de media hora in mediam horam & dormiat capite leuato & post cibũ stet uigil per unã horam. Sit uenter eius inanitus cum clysteribus ut supra, et omnes euacuationes naturales procurẽtur. Fricationes fortes uicem suppleant exercitij, prouocetur ad iram & tristitiam, & coram eo stent clamantes & strepitus facientes ut nõ profundetur in somno, imo gratia huius semper odoret, & in naribus ponatur acetum acutissimum.

DE SUBETH, SAHARA, SIVE dormitatione uigilatiua.

Subeth sahara dormitatio uigilatiua sunt termini synonymi significãtes apostema mixtũ ex phlegmate & cholera intra craneum. Et sumpsit hoc apostema, nomen ab accidẽtibus scilicet à somno & uigilia. Subeth enim apud Arabes somnũ importat: sahara uigiliam, inde subeth sahara idem sonat apud Arabes quod dormitatio uigilatiua apud latinos. In hoc autem apostemate aliquando phleg. uincit choleram. Et tunc dominante somno malo supra uigilias malas, uocatur subeth sahara, id est, dormitatio uigilatiua. Vincente autem cholera, supra phleg. maior est uigilia mala quàm somnus malus, & tunc dicitur sahara subeth, id est, uigilatio dormitatiua, unde sicut apostema est mixtum ex phlegmate & chol. ita accidentia sequentia hoc apostema, sunt mixta. Et si dominetur cholera, magis dominãtur accidẽtia cholerae, & tunc magis proportionatur phrenesi. Et si magis dominatur phlegma, magis dominantur accidentia phlegmatis, & tunc magis proportionatur lithargiae, & si humores aequantur, accidentia aequantur. Cura exigit easdem intentiones quae dictae sunt in phrenesi, & lithargia. Sunt tamen complendę medicinis mixtis euacuantibus & diuertentibus phlegma & choleram & eisdem repercutientibus & resoluentibus, & similiter sedantibus accidentia mixta. Et regimen similiter sit mediũ inter regimen phren. & lithargiae. Et phlebotomia est multum in hac necessaria, cum mixtio humorum arguat repletionem.

DE APOPLEXIA. CAP. V.

APoplexia graecè idem sonat quod percussio latinè, cadit enim apoplecticus ac si esset percussus. Est autem diffinitiuè secundum Auicen. ociositas membrorum à sensu & motu propter oppilationem contingentem in uentriculis cerebri & in cursibus spiritus sensibilis & motiui. Ociositas à sensu & motu ponitur loco generis, & non est nisi ablatio sensus & motus. Quod intelligendum est de omni sensu tam interiori quàm exteriori, in apoplexia forti, sed in debili creditur aliquam esse operationem sensus interioris, licet nõ exterioris. Est enim possibile esse oppilationẽ in origine nuchae, & etiam in origine neruorum orientium à cerebro anteriori, licet uentriculus medius non sit multum oppilatus, & sic de uentriculo anteriori qui est multum latior, operabuntur ergo aliqualiter uirtutes eorum sicut in epilepsia operantur. Aufertur etiam omnis motus merè uoluntarius, non autem omnis naturalis aut mixtus, cum sit ad uitam necessarius motus cordis, & motus aliquis pectoris, quorum primus est naturalis, reliquus mixtus. Verum in forti apoplexia etiam aliqui motus mixti auferuntur sicut motus deglutionis licet respiratio non auferatur. Et hi auferuntur à membris qui consueuerunt sentire & uolũtariè moueri. Additur postea propter oppilationẽ ad exprimendum causam apoplexiae in uentriculis cerebri scilicet pimo, secũdo & tertio, & in cursibus spiritus sensibilis & motiui, id est, in meatib. cerebri qui sunt multi in ipsa cerebri substantia, per quos meatus ipsi spiritus mouentur. Et per cursus intelligamus origines siue meatus nuchae & neruorum, per quos, spiritus sensibiles & motiui ad membra deferuntur. Ex quibus infertur apoplexiam esse accidens sequens oppilationem, licet etiam sit morbus, cum per eam impediantur cordis & membrorum & anhelitus operationes, fuit autem conuenientius ponere in diffinitione eius ociositatem pro genere quàm oppilationem, cum illa sit nobis notior, & haec quidem de intentione medicorum dicta sunt. Arist. & philosophi dicerent apoplexiam esse potius passionem cordis quàm cerebri, quia ponunt cor esse principium sensus & motus, à quo nerui habent originem. Verum medici (licet cõcederent apoplexiam esse per communitatem à corde, unde dicit A. 11. tertij. 2. cap. iuxta finem. Ægritudines melancholicae & epilepticae nõ euacuantur à communitate cordis) tamen uolunt apoplexiam apropriari cerebro & non cordi, & cerebrũ esse principium sensus & motus & neruorum. Verum cum medici simus, sequamur medicos. Vtrum autem in apoplexia auferantur operationes intellectus, cum intellectus sit uirtus non operans per organum & etiam à corpore separata intelligat per species reseruatas, est dubium nõ paruum, cum oporteat. 3. de anima intelligentes phantasmata speculari, & sic requiritur uirtus cogitatiua quae per uentriculum medium operatur. Credo quod huius quaestionis utraq; pars potest defendi sicut accidit in rebus dubijs, licet nisi una sit ueritas, & ex diffinitione superius posita manifestè patet solum diffinitam esse apoplexiam per essentiam in cerebro, & non per communitatem, cum in apoplexia per communitatem, similiter propter nocumentum cordis aut oppilationem arteriarum apoplecticarum non sit oppilatio in uentriculis cerebri.

Qvum aliquis quasi dormiens iacet & sine somno stertit, & cū pungitur non sentit, tunc iam patitur apoplexiam. Est autem huius ægritudinis quātitas secundum quod fortiter aut debiliter stertit. Si autem spuma ab ore exierit, non est ei medicandum. Cum autem parum sterterit, ægritudo est leuior. Hæc quidem pasṡio aut interficit citò, aut in paralysim transit.

Capitulum istud diuiditur in. 2. partes. Primò determinat de apoplexia theoricè, secundò practicè. secunda ibi. Cum ergo ista. Prima in tres. Primò ponit signa apoplexiæ absolutè, secundò innuens distinctionem quandam apoplexiæ ponit signa fortis apoplexię & debilis, in tertia modū terminationis ipsius. secunda ibi. Est autem huius ægritudinis &c. tertiò ibi. Hæc autē passio &c. De prima parte dicit, quòd cum aliquis iacet quasi dormiēs & stertit in modum dormientis, non tamen dormit, & cum pungitur aut infertur ipsi aliquis dolor etiam fortis nō sentit, tunc ille patitur apoplexiam: ita quòd hæc duo signa, scilicet iacere in modum dormientis cum stertore, licet non dormiat, & non sentire, neq; etiam moueri præcipuè cum pungitur aut infertur ipsi fortis dolor, significat apoplexiam. De secunda parte dicit, quòd huius ægritudinis quantitas, id est, apoplexia iudicatur fortior aut debilior secundum fortem aut debilem stertorem. Si enim ipso fortiter stertente spuma ab ore exierit, nō est ei medicandum: in ea enim propter ipsius fortitudinem non est spes liberationis. Si autem parū stertat & spuma ab ore non exierit, tunc est leuior, in qua spes liberationis haberi possit, licet difficile. Vltimò dicit quòd hæc ægritudo aut citò interficit cum est multum opprimens cerebrum, ex eo quòd prohibita debita respiratione cor suffocatur, aut si debet liberari transit in paralysim, materia permutata à uentriculis cerebri ad neruos, aut ad originem nuchæ. ista autem paralysis, aut est unius lateris tantum, licet secundum plurimum dextri: aut est amborum, & tunc homo remanet sine sensu & motu in omnibus partibus præterquam in partibus faciei, quibus datur sensus & motus per septimum par neruorum ab ipso cerebro immediatè ortum habentium. Si enim esset paralysis in omnibus partibus, tunc esset apoplexia. Sed circa spumam intellige quòd spuma est congeries multarum ampullarum in humiditate quadam repertarum, quarū causa immediatè est aër aut uapor, aut uentositas sub humiditate illa reclusa, eleuās illam in altum, retinetur tamen propter humiditatis uiscositatem. Cum ergo in apoplexia anhelitus est strictus & fit suffocatio tunc calor ebulliens conuertit aliquid illius humiditatis in uapores qui retenti sub humiditate uiscosa, in cuppum eleuata faciunt ampullas & spumam. Secundus modus est, quia anhelitu stricto aër egrediens permiscetur cum humiditate cui obuiat & ipsum eleuat in ampullas, & hij 2. modi mortem significant, significando uehementiam constrictionis anhelitus. Est autem tertia spuma non perniciosa, facta ex retentione humiditatis in ore, unde aër permiscetur cum illa humiditate, aut propter longam moram aut propter multam locutionem &c. Stertor autem fit propter aërem inspiratum & expiratum per loca angusta & per pulmonem & cannam eius. Coangustatur aūt propter impotentiam uirtutis dilatantis pectus, aut propter multam humiditatem in uijs anhelitus contentam, quorū utrumq; arguit anhelitus suffocationem: quanto autem aër transit per loca magis angusta, tanto est maior stertor & maior suffocatio: quanto aūt per minus angusta, minor stertor & minor suffocatio, & per consequens apoplexia debilior, & hoc secundum plurimū. Est enim possibile paruo uel multo stertore existente anhelitū esse strictissimū, & hoc quia nullus uel minimus aër penetrabit per ea loca, & tamen apoplexia erit fortissima, imo sic est in tendente ad mortem ex apoplexia, stertor enim continuè remittendo procedit. Nota tertio apoplexiam non semper interficere aut in paralysim terminari, imo quādoq; materia creticè expellitur iuxta apho. 10. sextæ particulæ. Caput dolenti aut circumdolenti, sanies aut aqua aut sanguis fluens, per nares aut aures aut os, soluit ægritudinem. Verum hæc crisis rarissimè fit in apoplexia, cum uirtus sit debilis & multum oppressa à tanta materia: cuius signum, quia si uirtus fuisset fortis, nō permisisset tantam materiam congeri. Et hæc intelligenda sunt de apoplexia materiali per essentiam in cerebro, de reliquis minimè.

Iuxta ordinem præmissum ad species & causas ueniendum est. Prima distinctio. Aliqua apoplexia est fortis, aliqua debilis, aliqua media. Fortis in qua uix apparet anhelitus, & est sine stertore & spuma. Media in qua anhelitus est debilis, licet manifestus, & est cum stertore & spuma. Debilis in qua anhelitus est satis fortis & ordinatus sine spuma & stertore. Et horum accidentium causa superius reddita est. Et ex his habetur 2. distinctio, quòd aliqua est mortalis, aliqua salubris. Primæ duæ interficiunt, sed prima uelocius secunda, tertia autem est salubris, quia possibilis est liberatio, licet cum difficultate iuxta apho. 42. secundę particulæ. Soluere apoplexiam fortem &c. Tertia distinctio. Aliqua est apoplexia per essentiam in capite, aliqua per communitatem, sicut cum oppilantur uenæ siue arteriæ apoplecticæ, aut coarctatorię à sanguine phlegmate aut melancholia, aut attenuatorię à frigiditate forti, aut stipticitate, aut ab aliqua re exterius fortiter comprimente, & aliquando fit causa cordis propter oppilationem, malam complexionem, aut debilitatem. Vnde in his duobus casibus spiritus uitales non transmittuntur ad cerebrum, ex quibus debent fieri spiritus animales, & quia etiam debent concurrere ad quascunque operationes sensitiuas & motiuas. Tertius casus quādo in aliquo membro esset fortis dolor propter quem cerebrum contraheretur, unde fieret spasmus uniuersalis in toto, sed hoc fortè magis debet dici epilepsia quàm apoplexia. Quartus casus ubi à toto sicut in febribus

communi-

communicarentur uapores capiti uentriculos oppilantes, ita ut fierent sine sensu & motu, & hoc idem eisdem uaporibus ab aliquo particulari membro cõmunicatis. Aliquando apoplexia est per essentiam in cerebro propter oppilationẽ, aut attenuatoriam sicut à frigore forti extrinseco occurrente, aut ex approximatione alicuius rei uenenosæ, unde cerebrum contrahitur, aut à percussione, aut casu comprimente os super cerebrum, aut sanguine, aut alia materia retenta inter os & cerebrũ, aut à simili materia in meatibus cerebri existente. Aliquando oppilatio est coarctatoria propter sanguinem phleg. melancholiam in uentriculis cerebri contentam, & aliquando propter fortem dolorem cerebri ipsum contrahitur taliter ut fiat huiusmodi oppilatio. Causæ autem sumptæ ex rebus nõ naturalibus sunt sicut aër fœtidus, uehementer frigidus & humidus & uaporosus, & sicut nimius potus. 5. apho. Si inebriatus quis repẽtè sine uoce &c. Necnon crapula multa, usus longus rerũ frigidarum caput replentium aut stupefacientium, somnus multus & propriè de die & resupinè, retentio euacuationum consuetarum, nimia quies aut nimis fortè exercitium, subitò occurrens timor multus aut tristitia. Et ex his sequitur quarta distinctio quòd aliqua apoplexia est materialis, quædam immaterialis propter fortem constrictionem cerebri, aut contractionem, propter aliquã causam intrinsecam aut extrinsecam, sicut à dolore aut accidentibus animi. Plures tamen istarum magis merentur nominari epilepsiæ quàm apoplexię cum epilepsia sit spasmus uniuersalis, sicut apoplexia est paralysis uniuersalis, apoplexia uerò nunquã fit à causis exiccantibus cum cerebrum non possit tantum exiccari, ut homo fiat apoplecticus.

Signa uerò quædam sunt prognostica. Ex quibus est dispositio corporum ad apoplexiam. Et ista sunt frigida & humida, maximè secundum cerebrũ complexionaliter & ætatiuè, ut, 2. aphor. Epilepticorum iuuenibus in cõmen. apho. 6. Apoplectici maximè fiunt his ætatibus à 40. an. usq; ad 60. Et in hac ætate magis ab humore melancholico, licet in decrepitis magis à phlegmate, pueri uerò magis incurrunt epilepsiam propter fortitudinem caloris uapores excitantis, quæ sunt magis immediata causa epilepsiæ sicut humores frequentius apoplexiæ, & cum hoc pueri habent uirtutem fortem non sinentem multam materiam cõgregari. Horum oppositum est in senibus, & propriè decrepitis. Item habentia capita parua & stricta sunt ad apoplexiam parata. Vertigo perseuerans in senibus cum debilitate sensuum, incubus, iectigatio, stupor, pigritia, ad motus corporeos, grauis & longus somnus cũ repletione, tremor in toto propriè in capite, concussio dentium in somno, urina nigra, id est liuida, obscura, crassa, cineritia, uaporosa, id est, cum multa spuma tenaci, cum multo sedimine ferrino siue furfureo, id est, diuiso in paruas partes tamen compactas, ut sunt serraturæ ligni, aut serinum, id est, simile sero lactis uel fermento in aqua dissoluto, inflatio uenarũ guidez arguens multã materiam oppilaturam arterias subethicas aut cerebri uentriculos, hæc quidem apoplexiam prognosticantur.

Signa inchoantis apoplexiæ sunt clamor, deinde anhelitus mugitui similis, deinde uox sicut strangulati, & hæc sunt cum apoplexia inceperit, sed nõdum multum impresserit, postea ipsa iam multum imprimente fit stertor, postea spuma & fit ablatio sensus & motus ad modum superius expositum. Et hæc ueritatem habent in apoplexia media cõmuniter contingente, in fortissima autem fortasse nõ procedent ista propter subitum aduentum eius neq; etiam apparet stertor modico aëre et tardè inspirato, in debili etiam non est stertor, nec uox strangulati, nec fortè anhelitus mugitui similis, licet clamor frequẽter præcedat.

Signa autem significantia materiam sanguineam sunt facies & oculi rubei, & calore multum suffocato tendit illa rubedo in uiride & tandem in nigrum, tensio uenarum, id est, guidez, uenarum faciei, oculorũ, frontis, temporum & uenarum quæ sunt post aures, & plenitudo uenarum quæ sunt sub lingua, & fit subitò ualde, & si præcessit casus uel percussio est illud manifestius & pulsus plenus. Phlegma uerò significat color albus, oculi pleni lippa, nares humidi, humiditas ex ore profluens, oregmon. Melancholiam aũt significat color tendens in fuscum, priuatio huiusmo di humiditatum à capite profluentium, & sunt signa communia significantia speciem materiæ sumpta à complexione, habitudine, ætate, sexu, regione, arte & regimine de quibus supra. Spuma quoq; significat speciem humoris suo colore albo, plumbeo, citrino, rubeo &c. Signa apoplexię apostemosæ est feb. continua secum coniuncta. Aliquando tamen apostema procedit, & tũc sunt signa apostematis de quibus supra, aliquando subsequitur materia fixa & soluente continuum. Signa distinguentia inter apoplexiam & subeth sunt, quia in subeth remanet auditus & uisus & operationes aliquæ sensuũ interiorum & exteriorum, & fit magis paulatim. Differt à syncopi quia in syncopi facies est sicut mortui reuocato sanguine & spiritu ad cor, in apoplexia facies est secundum consuetudinẽ. Et in syncopi pulsus est submersus, debilis ualde, interdum uermicularis, sed in apoplexia est ferè pulsus consuetus. Et in syncopi secundum plurimum casus in terrã est uelocior. Differt ab epilepsia, quia in ea sunt motus spasmosi, in apoplexia non, licet quandoq; fit cum spasmo in facto esse, & epilepsia est cum periodis, apoplexia non. Differt à præfocatione matricis, quia præfocata audit & sentit & adsunt ei operationes sensuum interiorum.

Apoplexia per colligantiam cognoscitur, quia pręcesserunt nocumenta totius uel membri communicantis. Si uerò fit per essentiam non est necessarium tale præcessisse &c. Oppilatio autem arteriarum subethicarum cognoscitur secundum plurimũ per inflationem uenarum colli, & cum abundantia nocumentorum cerebri. Illa autem quæ à corde est cognoscitur, quia secundum plurimum est facies sicut mortui, est enim secundum plurimum syncopi coniuncta.

Vltimò distinguitur apoplecticus fortissima apoplexia à mortuo per quatuor signa. Primum est, ut in aëre quieto operiantur os & nares cotto subtilissimè carminato. Aut candela accensa cum flamma ex opposito narium ponatur. Aut cyathus plenus aqua super extremitate pectoris ipsius resupini ponatur, tunc si non uideatur aliquod istorũ moueri, certũ est ipsum esse mortuũ. Quòd si cõtra in ipsis aliquis motus comprehendatur adhuc uiuit. Simile experimentum est de speculo tersissimo opposito ori et naribus

nam ſi non maculetur eſt mortuus. Si uerò maculetur quod non eſt niſi propter flatum anhelitus uiuit, ſed hoc ſignum eſt cęteris minus certum. Pro quo nota quòd anima poteſt mouere pectus motu dilatationis & conſtrictionis ſolo concurſu ſpiritus uitalis ſine animali. Vnde hic motus erit dicendus merè naturalis non mixtus, ut uult G. 2. aphoriſ. 42. com. Et etiam cõfirmatur authoritate Hip. allegata per Auic. 21. tertij cap. de generatione embrionis. Dicit enim quòd cor eſt primum quod uiuit & ultimum quod moritur, ergo motuum eſt cerebrum uiuente corde, ſed cor non poteſt uiuere niſi per reſpirationem euentetur, ergo erit reſpiratio cum nõ erit ſpiritus animalis. Ex quo ſequitur ut ſupra aliquem anhelitum eſſe merè naturalem, licet tamen Gal. ſextò interiorũ uoluerit aliqua animalia frigida per aliquod tempus nõ anhelare, ſed ſufficere eis euentationem quæ fit ab extrinſeco per poroſitates corporis, illud tamẽ tempus eſt paruum, ſed de homine habẽte cor ualde calidum non eſt ueriſimile. Non apparentibus tamen ſignis alicuius anhelitus, neq; pulſus authores prohibent huiuſmodi corpora quæ ſunt uel fuerũt apoplectica, ſepeliri uſq; ad tres dies, cuius triplex ratio redditur.

Prima eſt ſumpta à motu humorum, omnis enim motus humorum in triduo finitur. unde in hoc tempore ſi quid uitæ ſuperſit debet declarari, cum propter motum nouum cuiuſcunq; humoris in triduo, debeat fieri aliquis motus in ęgro, ſicut euentatio aut criſis. Secunda cauſa eſt, quia luna, ſaltem uelociter mota, peragrat mediam quartã circuli ſignorum ex qua conſurgit aſpectus ſextilis uirtutem confortans, peragrat enim uelociter mota ſingulo die quindecim gradus, hæc autem ratio non eſt generalis, ſed ſolum eſt ualida, dum luna uelociter mouetur. Tertia cauſa, quia in hoc tempore incipit aliqualis fœtor mortis declaratiuus, & propterea reſuſcitatio Lazari quatriduani iam fœtentis fuit miraculoſa non naturalis, ergo quàm primum incipit fœtere, etiam ſi eſſet prima dies ſicut in æſtate eſt ſepeliendum pręcipuè factis experimentis ſupraſcriptis. Gentilis tamen addit quòd tertia dies eſt dies ultimi et acutiſſimi conatus, in qua ſi nullum ſignum uitæ apparebit nunquam deinceps eſt ſperãdum. 7. apho. Quibuſcunq; ſphacelatum eſt cerebrum &c. Prognoſtica. Primum, apoplexia fortis aut media eſt ſecundum plurimũ mortalis, uidi enim quoſdam ſed paucos apoplecticos media apoplexia cum forti ſtertore & ſpuma ſaluatos fuiſſe.

Secundum, omnis apoplexia per communitatem, aut immaterialis, ſalubris, ſaluatur abſque tranſitu in paralyſim ſecundum plurimum. Tertium, apoplexia per eſſentiam materialis ſalubris, per tranſitum in paralyſim ſecũdum plurimum ſaluatur. Quartum cum applicantur naribus apopletici potenter cõmouentia ſternutationem, & non ſternutat nec ſentit impreſſionem, mortale. Cura.

CVm ergo iſta accidentia uiſa fuerint, attendendum erit an patientis facies multũ rubere, aut denigrari, aut uiridis fieri uideatur, quẽadmodum contingit cum ſanguis in aliquo membro ex coarctatione retinetur. Tunc enim ſanguis ex duabus guidez illico extrahẽdus erit, aut ex duab. cephalicis.

Hic Raſis ponit curam apoplexiæ. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit curam apoplexiæ ſanguineæ. In ſecunda phlegmaticæ. In tertia iterũ redit ad complendum curam ſanguineæ. ſecunda ibi. Quòd ſi ita non fuerit. tertia ibi. In prima aũt huius paſsionis. De prima parte Raſis ponens ſigna apoplexiæ ſanguineæ & curam dicit, quòd cum ſigna apoplexiæ abſolutæ uiſa fuerint, erit attendendũ an patientis facies multum rubere aut denigrari aut uiridis fieri uideatur, ſicut contingit cũ ſanguis in aliquo membro retinetur ex coarctatione, id eſt, propter conſtrictionem, & tunc in hoc caſu faciẽda eſt phlebotomia aut ex duabus guidez, aut duabus cephalicis. Et uos ſupplete alia ſigna ſanguinis, ſcilicet tenſionem uenarum, tactum calidum &c. de quibus ſupra.

Notandũ primò ſanguinẽ quatuor ex cauſis poſſe uiridem fieri & tandẽ denigrari, primò per aduſtionem, quia calidum agens in humidum denigrat. prima primi. ſecundò per congelationem ſpiritus calorem naturalem mortificando, ſpiritib. corruptis, qui ſunt lucidi penès Auic. in lib. de uiribus cordis. tertiò per exitũ ſanguinis à uena in aliquo loco concluſi ſicut in cõtuſione. quartò per conſtrictionẽ ſanguinis etiã ad intra uenas non debitè euentati ſpiritibus corruptis qui ei admiſcentur. Et hic ultimus modus eſt ad propoſitũ, nam propter anhelitus conſtrictionem in apoplexia, ſanguis qui primò erat rubeus prohibita ipſius & ſpirituum debita tranſpiratione & euentatione prius uireſcit, deinde nigreſcit, amplius euentatione prohibita per ulteriorem ſuffocationem. Eſt enim uiriditas quaſi tranſitus à rubeo in nigrum.

Notandum ſecundò, quòd uenæ guidez ſunt duplices. Quædã intrinſecè occultatæ in collo. Et quædam extrinſecè apparentes in eo in ambobus lateribus colli. Et ſunt iſtæ quæ phlebotomantur quarum phlebotomia diuertit à cerebro & ſanguinem in loco coniunctũ propter propinquitatẽ etiam euacuat. Timetur aũt harum phlebotomia primò propter infamiam ne dicatur infirmũ eſſe ſubſcannatum, ſecundò quia retentio ſanguinis abſque forti conſtrictione eſt difficilis. Et ſi fortiter cum ligatura conſtringitur, magis impeditur anhelitus. Item fit expreſsio ſanguinis ad ſuperiora, unde augetur apoplexia, & etiam conſtringitur ſuper arterijs apoplecticis quod præparat ad apoplexiam. Veruntamen ſanguis poſſet etiam cum pauca ſtrictura conſtringi ut infuſo cotto in albumine oui & ſuper eum digito cõpreſſo donec adhęreat. Phlebotomia tamen cephalicarũ eſt cõmuniter conſueta, & ſatis efficax. Verum propter ultimũ dictũ Raſis in præſenti cap. aliquando oportet inchoare à phlebotomia ſaphenarũ cum corpus eſt ualde plectoricum & ſanguis petit ſuperiora, ut etiam in alijs duobus caſibus ſupraſcriptis in phre. ubi ueriſimiliter ſimus ſecuri ægrum poſſe durare donec fiat ſecunda phlebotomia ſcilicet ex guidez uel cephalicis ſcilicet uſq; ad duas uel quatuor, horas uel circa. Si autẽ uideremus fortem apoplexiam, tutius eſt à cephalicis inchoare. Et debet eſſe phlebotomia copioſa ſecundũ ſanguinis exuberantiã. poſtea phlebotomentur uenę magis proprię ſiue particulares, ut quæ ſunt ſub lingua,

gua, poſt aures, in fronte uel naſo, uel occipite, uel cute capitis, ita ut una aut plures fiant phlebotomiæ ſecundum exigentiam. Poſt hoc ſi opus eſt humores ſanguini commixtos euacuare fiat cum clyſteribus non multum calidis, ſicut in phlegmatica, ſed tamen potenter euacuãtibus, de quibus infra aut cum ſumptis per os ſicut pillulis cochijs, hiera cõpoſita diſtemperata cum pauco hidromellis.

Quòd ſi ita non fuerit, imò cum aërem attrahit hic, ſentitur & auditur in pectore oregmon, ex hoc clyſtere erit clyſterizandus, cuius hæc eſt confectio. Recipe colocynthidis, bucormariem, centaureæ minoris, hartanitæ, ellebori albi, omnium ana M.1. coquantur omnia in tribus lib. aquæ, donec ad unam redeant, deinde colentur & ex media libra huius apozematis fiat enema, quod ſi citò exierit fiat iterum donec humorum multitudo cum eo exeat.

Ponit curã apoplexiæ phlegmaticæ dicens: Quòd ſi non fuerint ſigna ſupraſcripta ſanguinis, imò cum reſpirat auditur oregmon in pectore, id eſt, ſonitus quidam ſicut inpropinquus morti proueniens ex humiditate multa in canna pulmonis cui aër reſpiratus obuiat, & tu ſupple faciẽ albam & cætera ſigna phlegmatis, tunc clyſterizandus erit hoc clyſteri educente phlegma à locis remotis, imò interdũ ſanguinem propter ſui acuitatẽ. Colocynthidis cal. & ſic. in tertio. Buchormariem, id eſt, panis porcinus ſiue cyclamen ſiue malum terræ cal. & ſic. & in tertio. Centaureæ minoris quæ eſt efficacior ad euacuandum phlegma à capite quàm centaurea maior cal. & ſic. in tertio, al. in ſecundo. Hartanitæ quæ eſt una ſpecies buchormariem ſimiliter cal. & ſic. in tertio. Ellebori albi inductiui ſeuorum accidentium quod natura humana moderno tempore ſi exhibeatur per os non tolerat, licet toleraret elleborum nigrum, & eſt cal. & ſic. in tertio. Ex his quinq; cuiuslibet M.1. bulliat in trib. ℔. aquæ donec redeat ad unam, & ex media libra huius apozematis, id eſt, decoctionis ſiue infuſionis fiat clyſtere, potenter enim euacuat phlegma & diuertit à partib. longinquis, omnia enim hæc phlegma potẽter euacuãt imò hartanita & buchomariem extra applicita ſtomacho & uentri ſoluũt, & uomere faciunt. Si autem uelimus clyſtere minus calidum, poſſet his in decoctione matrum uiolarum. M.1. addi & nõ imponitur in hac decoctione niſi. 5. ℔. propter ipſius acuitatem, & hæc clyſteria ſunt multotiens replicanda bis aut ter in die, ut fiat notabilis huius phlegmatis euacuatio & diuerſio, ita ut ferè totum tempus occupetur, nunc in clyſteribus, nunc in cæteris diuerſionibus. Aliud Gerardi de ſolo. ℞. centau. minoris, utriuſque ſaluiæ, rutæ, abrotani, calamenthi, origani. an. M.1. aniſi, marathri, ſiſeleos, ſe. baſiliconis. an. ℥.s. florum ſtecados arabici, ℥.1. pulpæ, colocynthidis. ʒ.2. furfu. M.1. mellis anacardi, olei caſtorei. an. 4.s. ſalis gemmæ. ʒ.1. hieræ picræ, ellebori albi. an. ʒ.6. bullians omnia in 10. ℔. aquę præter hierampicram, uſq; ad conſumptionem medietatis & coletur & ex colatura accipiantur. 5. quartę & addatur hiera picra ſupraſcripta & imponatur, eſt enim efficax propriũ & ultimum. Et fortius eſſet ſi aliquid mellis anacardi nõ decocti & ſimiliter oleum de caſtoreo clyſteri admiſceretur, deinde imponeretur, eſt enim mel anacar di calidum in quarto uehementer ſtimulans.

Naribus quoq; condiſi & elleborus albus ſuauiter inſufflentur.

Ponit curam per ſternutationem inſufflando in nares ægri condiſi & elleborum ſubtiliter puluerizatos, ex quo apparet condiſi non eſſe elleborũ, ſed eſt planta quæ dicitur ſtruthium cõmouens ſternutationem. Succus aũt ireos potenter ſternutare facit, ſed ſuccus cucumeris aſinini potentius, omniũ potentiſsimum eſt euphorbium.

Et eſt ingeniandum, ut anacardinũ cum hydromelle per os ad ſtomachum multotiẽs deſcendere cogatur quaque die ſemel. Ex quo aur. 1. pondus in potu ſumendum eſt, cuius deſcriptio eſt in capite de paralyſi. Sartago præterea ferrea calefacienda eſt, & capiti multotiens adeo uicinanda ut patientis capilli adurantur.

Ponit curam dando per os. 1. aur. confectionis anacardinæ commixtæ cum pauca aqua mellis taliter ut deſcendere poſsit per meri, hæc enim feb. inducens phlegma exiccat & reſoluit, cuius confectionis deſcriptio ponetur in paralyſi. Sartago præterea ferrea eſt calefacienda & capiti multotiens adeo uicinanda, ut patientis capilli adurantur. Melius autem eſt, ut hæc ſartago ſit ad formam capitis, & quòd capilli prius fuerint abſciſſi, conuertit enim phlegma in uaporem & minuit.

Quòd ſi hoc modo non ſanatur in medicando plus laborabitur. Caput nanque rademus, & ex ſinapi trito, & caſtoreo, & fortiſsimo aceto liniemus.

Docet applicare capiti raſo medicamen factum ex ſinapi, uel allio, & caſtoreo. an. cum aceto fortiſſimo diſtemperatis, hæc propter caliditatem ſuam attingentem uſq; ad quartum gradum potenter phlegma reſoluũt, imò rubificant, & quandoq; ueſicant ſi per duodecim horas ſtent in loco applicata & aliqualiter conſtricta, debent autem poni ſuper toto capite, maximè ſuper tribus commiſſuris. Emplaſtrum Gerardi multum attrahens ad exteriora. ℞. galbani, ſerapini, opopanacis. an. ℥.2. euphorbij, pyrethri, ſinapis, caſtorei, trium generum piperis. an. ʒ.2. ſulphuris uiui. ʒ.1.s. tereben. ℥.1. puluerizanda puluerizentur, liquefienda liquefiant, poſtea miſceãtur omnia, & fiat maſſa & ſuper alutam extendatur.

In prima autem huius paſsionis ſpecie,

post phlebotomiã stringemus fortiter adiutoria ligando superius parum sub coniunctione ipsorum cum spatulis et stringemus tibias similiter. Capiti quoq; superfundendum est oleum rosaceum & acetum uini, & phlebotomia facienda est prius in pedibus & postea in nasi extremitate.

Redit ad complendum curam apoplexiæ sanguineæ, & in primis iubet phlebotomiã uenarum pedũ, postea uenę extremitatis nasi, et iubet post phlebotomiam fortiter adiutoria stringi parum super coniunctionem, & similiter tibias parum supra genu & capiti infundi acetum & oleum rosa. iuxta superiorẽ doctrinam. Per hanc enim phlebotomiã pedum intendit euacuare & diuertere, & similiter intendit diuertere per ligaturas dolorosas & ægrum excitare, & per oxyrodinum materiam ad caput uenientem, repercutere. quod conuenit materia existente in fluxu ad caput per uenas extrinsecas per phlebotomiam extremitatis nasi intendit sanguinem actu facientem apoplexiam eradicare, sed ante phlebotomiam nasi phlebotomentur cephalicæ uel guidez. Et ex his quæ dicta sunt potes elicere quinq; intentiões curatiuas. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia localia applicat secundum exigentiam temporum. Quarta corrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Prima autem in sanguinea & phlegmatica completur, ut dictum est supra, clysteria tamen in sanguinea debent esse minus calida, & aliquando fiant suppositoria fortia ut ex salgemma solo, sed cum filo suspendantur, ut liberè possint extrahi, & potest fieri ex melle cui addi potest salgemma, & illa quę ponuntur in clysteribus. Verum in melancholica ponãtur in clysteribus & suppositorijs elleb. niger & cætera quæ potentius euacuant melancholiam, nec hic opus est digestiuis, cum non det inducias nisi fortè in declinatione. Secunda aũt intentio completur omni genere diuersionum quæ sunt assiduandæ, & propriè fortiores earum sicut ligaturæ & uentosationes & debent sæpe mutari, sic enim melius diuertunt & ægrum excitãt, & fiant sternutationes iteratæ cum his quæ dicta sunt. Tertia intentio est ex dictis manifesta. Quarta uerò intentio completur prouocando urinam cum his quę superius dicta sunt in capite de phrenesi, & alia accidentia corrigãtur secundum exigentiam. Quinta autem similiter completur locando ægrum in aëre calido & sicco si fuerit phlegmatica, si uerò sanguinea in aëre sicco temperato in actiuis, aut leuiter declinante ad calidũ, & si fuerit melancholica in aëre declinante ad temperiem in actiuis & passiuis, aut leuiter declinet ad calidũ. Dieta autem sit nihil dare usque ad declinationem, & tunc potest dari hydromel & oxymel. In phlegmatica & melancholica acetosus simplex, & aqua hordei in sanguinea, & gradatim postea ascendere ad dietam crassiorem, et conformem humori peccanti. Somnus aũt cum declinat concedatur, sed multoties interruptus, sollicitè intẽdatur ad euacuationem omnium superfluitatum, motus in declinatione conuenit, & si non possunt fieri, fricationes fortes uicem suppleant exercitij. Prouocentur ad iram & tristitiam. Duo tamen præcepta maximè hic attende. Primum quod est commune huic et omnibus ualde acutis passionibus, ut scilicet subitò festines ad curam, nam post duodecim horas si tardetur secundum plurimum cura erit irrita & uana. Secundum est in apoplexia per essentiam in cerebro materiali labores in prouocando paralysim cũ fricationibus fortibus maximè in ea parte in quam natura repit, & omnibus alijs auxilijs. Si uerò fuerit per cõmunitatem cura sicut in cap. de soda dictũ fuit cum illis quinq; intentionibus quæ huic loco applicandæ sunt. Si uerò pendeat à causa primitiua ipsam remoue. Et nocumentũ per ipsam immediatè impressum, uirtutem excita, & humores à lapsu prohibe omni genere diuersionum. Si uerò à mala complexione sine materia pendeat, altera cum contrarijs, humores à lapsu prohibe, uirtutem sopitã excita, cum omni genere diuersionum.

DE SVBETH. Cap. VI.

SVbeth apud Arabes importat somnũ longum & profundum, qui diffinitè, secũdum Auicen. est somnus superfluus, scilicet in longitudine, & grauis, id est, profundus à quo difficilis fit excitatio, pendens à causa præter naturam. Dicitur autem superfluus & grauis ad differentiam somni naturalis, et dicitur pendens à causa præter naturam ad differentiam somni non naturalis, de quo infra. Somnus aũt diffinitiuè secundum Auicen. est reditus spiritus animalis ab instrumentis sensum et motus ad suum principium, cum quo priuantur ipsorum instrumenta ab exitu operationis in ipsis, nisi quæ necessaria sunt ad hoc, ut uita permaneat, & illa sunt instrumenta spiritus, id est, anhelitus, dicitur primò reditus spiritus animalis, quamuis etiam redeat spiritus uitalis & naturalis ad sua principia, principaliter tamen animalis, cum propter eum magis somnus inductus sit, quàm propter alios spiritus ipso in uigilijs magis laborante in operationibus sensus & motus, & per consequens magis resoluto. Dicitur ab instrumẽtis sensus & motus, quia propter ea principaliter factus est somnus ut quiescant. Dicitur ad principium quia scilicet ad cerebrum quod est principium spiritus animalis, licet etiam in somno spiritus uitalis redeat ad cor, & naturalis ad epar, nõ est tamen negandum quin omne genus spiritus redeat ad unumquodq; membrorũ principalium, sed plus de animali redit ad cerebrũ quàm de uitali ad cor & de naturali ad epar. Dicitur postea quòd priuantur instrumenta sensuum et motus, non quidem completè, sed diminutè, cum in somno instrumenta sensuũ sentiant obiecta fortiter imprimentia, & moueantur, ut est manifestum. Vltimò additur præter ea quæ sunt necessaria ad uitam, scilicet instrumenta anhelitus, nam ista scilicet diaphragma & pectus nullo modo in operationib. suis diminuũtur. Causæ aũt reditus spiritus ad sua principia est primò inclinatio ipsorũ spirituũ ad redeundũ ad sua principia cum sunt lassati & resoluti, ut in suis principijs fortificentur & restaurentur, nõ quia spiritus nutriantur cum sint inanimati, sed fouẽtur & alij de nouo regenerentur; ideo Auerrois secũdò colliget capite de opere

somni

somni, comparat spiritus militibus qui fracti redeũt ad ducem exercitus, & ad signa ut inde fortificati acriores redeant ad pugnam. Trahuntur etiam spiritus à suis principijs, imprimentibus in ipsos proprietatem qua ad ipsos moueantur, licet etiam moueantur ad ipsa ne detur uacuum sicut accidit in corporibus subtilibus permixtis cum una pars mouetur reliqua subsequitur. Licet posset dici quòd mẽbra principalia attrahãt spiritus nihil imprimendo per solam subordinationẽ, utilitas quæ sequitur ex parte ipsorum principalium & deseruientium eis, maximè stomachi est, quòd eorum digestiones fortificantur ideo dicitur quod somnus est quies operationum animalium cum fortificatione naturaliũ, sed intellige quòd hæc diffinitio est causalis, quia data per causam efficientem quæ est reditus spiritus, si autẽ uelles formalem, dic quòd somnus est quies operationum animalium cum fortificatione naturaliũ propter reditum spiritus animalis. Ex his quidem possent elici tres causæ somni, scilicet efficiens quæ est ipse reditus spiritus animalis, causa autem remotior efficiens est ipsa forma impressa in spiritibus à principalibus, aut naturalis subordinatio ipsorum, aut propria inclinatio ipsorum, aut ne detur uacuum, quæ omnes sunt causæ reditus. Causa autem efficiens conseruans est oppillatio in rete mirabili & in neruis, uenis, & arterijs, per quas spiritus redeunt ad instrumenta sensus & motus, quæ oppilatio fit à uaporibus ascendentibus ad cerebrum in prima, secunda, & tertia digestione qui uapores ingrossati à frigiditate & humiditate cerebri oppilant huiusmodi uias de quibus sermo præcessit, licet in somno præter naturam fiat oppilatio ab humoribus & uaporibus grossis. Causa autem formalis est quies operationum animalium. finis aũt est fortificatio ipsorum spirituum, & digestionis stomachi & membrorũ principalium, licet non sit finis ultimus, nam finis ultimus omnium operationum humanarum est felicitas &c. Causa aũt materialis non est assignanda, quia neq; somnus, neque aliud accidens habet causam materialem ex qua. Et si Auerrois dicit loco allegato uapores esse causam materialem somni, intellige causam materialem cum qua non ex qua, quæ nihil aliud est quàm causa efficiens. Ex his habemus quod calor in somno fortificatur interius, minuitur exterius, quapropter in somno indigemus pluribus operimentis quàm in uigilijs, & notate quòd cũ spiritus sint fortificati in somno etiã resoluta oppilatione redeunt exterius, et tunc animal expergesit, & non credatis quòd semper redeant ad extra idem numero, qui prius fuerant ingressi, cum ferè in unaquaq; cibatione fiat nouorũ spirituũ regeneratio sicut continuè fit ipsorũ corruptio. Notate etiã quod spiritus redeunt ad principalia à membris omnibus, ut ab osse, carne & huiusmodi quæ non sunt instrumenta, licet nõ ita sicut ab instrumentalibus, & etiam ab instrumentis anhelitus, sed pauci ita ut non diminuantur in operationibus suis, & hoc propter causas & fines assignatos, et ex his manifestũ est quòd somnus est passio anterioris cerebri, & propriè primi uentriculi, cum in eo magis impediatur sensus cõmunis quàm aliquis aliorũ sensuum interiorum, & inter exteriores, magis uisus & auditus, quàm tactus, quia fiunt propter neruos ab interiori cerebro ortum habentes, sicut tactus per neruos orientes à nucha & cerebro posteriori. Somnus triplex est, naturalis, nõ naturalis, & præter naturam. naturalis qui fit à causis naturalibus non lædentibus sensibiliter neq; insensibiliter sicut à resolutione moderata spirituũ in uigilijs & laboribus, & oppilatione moderata à uaporibus primæ & secundæ & tertiæ digestionis. Non naturalis qui fit à causis non naturalibus insensibiliter lædentibus, sicut ab exercitio & uigilijs modum excedentibus & præter modum spiritus resoluentibus & à medicina soluente, & sicut à crapula & ebrietate nõ tamen modum excedente & assumptione rerum moderatè stupefacientium, & sicut fit in neutris conualescẽtię, & hic somnus est longus et profundus, aut quia spiritus sunt nimium paucificati, unde nõ supersunt ut possent exire, aut nimis ingrossati, unde sunt facti tardiores ad motũ & fortè nimia oppilatio facta est, nulla tamen existente læsione sensibili. Præternaturalis aũt est qui fit à causis sensibiliter lædentibus sicut est subeth de quo nunc agit Rasis, & sic patet quid est subeth, quid somnus naturalis, & quid nõ naturalis.

CVm aliquis quasi dormiens iacet, et tamen sentit & mouetur, sed oculos secundum plurimum habet clausos, quos tamen dum uocatur cum clamore, aperit licet iterum statim claudat, iam patitur subeth.

Diuiditur præsens capitulum in duas partes. Primò Rasis agit de subeth theoricè, secundò practicè. secunda ibi. Qui cum clysteribus. De prima parte dicit cum aliquis quasi dormiens iacet, & tamen sentit & mouetur ad differentiam apoplectici & syncopizati, & secundum plurimum tenet oculos clausos, ad differentiam congelati, de quo in sequenti capite, qui secundum plurimũ stat oculis apertis, quos tamen dum uocatur cum clamore aperit, licet statim claudat, ad differentiam præfocatæ quæ non aperit oculos, licet audiat et sentiat. Et quia subeth fit paulatim & post somnum & diu durat, præfocatio est his contraria, hic patitur subeth.

Qui cum clysteribus acutis quæ paulò ante nominauimus curandus est. In os quoque ipsius mittendum hydromel, et laborabimus ut descendat, ipsum enim nutrimentum existit eius. Caput præterea usque ad diatritum primũ oxyrodino infundendum. Post tertium autem diem sternutationem prouocabimus ex his quæ nominabimus, & rademus caput, & leniemus ex sinapi & castoreo & aceto.

Hic ponit curam subethici quinq; remedijs. Primò curat ipsum cum clysteribus acutis, dictis in capitulo de apoplexia, quorũ duo aut plura aut saltem unum imponatur in die ad diuertendũ et euacuandum mamateriam phlegmaticam à capite. Clysteria tamen

possunt esse leuiora quàm illa quæ dicta sunt in cap. de apoplexia, cum subeth sit minor ægritudo quàm apoplexia, ut faciendo decoctionem ex hyssopo, calamentho, stecade arabico, agarico, quibus apud necessitatem addatur cẽtaurea, colocynthis, & alia quæ ponuntur in clysteri descripto in cap. de apoplexia. Secundò curat cum hydromelle pluris aut paucioris aquæ. Commune aũt hydromel recipit 8. partes aquæ, & unam mellis, & bullit usq; ad tertiæ partis consumptionem continuè dispumando, & elaborandum est, ut descendat ad stomachum, quia cum difficultate deglutit. Est enim cibus medicinalis. Et si uis ipsum magis nutritiuũ pone sex partes aquę et unam mellis, & si ipsum minus nutritiuũ pone 12. partes aquæ, & unam mellis, semper dispumando & bulliendo, donec pars tertia sit consumpta, uerum declinante subeth oportet ingrossare dietam dando brodium cicerum, & tandem aliquid carnium & uini. Tertiò applicat capiti oxyrodinum superius descriptum, & hoc fronti & temporibus materia fluente per partes extrinsecas usq; ad diatritũ primum, id est, spatiũ triũ dierum, donec materia sit fluxa. Quartò, materiam secundum maiorem partem fluxam euacuat à capite cum sternutatorijs dictis in capitulo de apoplexia, leuiora tamen possunt esse. Sufficit enim fortè succus artanitæ. Vltimò ponit medicinas resoluentes ex sinapi, castoreo & aceto, dictas in capitulo de apoplexia. Est tamen gradatim procedendũ. Primò addendo castoreũ, oxyrodino suprascripto, tandem cõponendo castoreum calidum, usq; ad finem tertij, & sinapim calidum in quarto cum aceto forti ad maiorem penetrationem. Iuxta modum consuetũ ponendæ sunt species & causæ, signa, prognostica, & tandem cura. Subeth est duplex, quoddam longũ pendens à sanguine, quoddam graue siue profundum pendens à phlegmate. Item, quoddam materiale, quoddã immateriale. Item quoddam per essentiam, quoddam per cõmunitatem, aut à toto, aut à membro particulari, & quodcunq; horum fuerit, aut est intensum, aut remissum, aut medium, &c.

Causæ primitiuæ sunt, sicut casus & percussio in capite maximè comprimens os. percussio in temporibus, ubi sunt arteriæ apoplecticæ, colli laqueatio & compresśio super arterijs apoplecticis, frigus aëris & humiditas superflua, crapula & ebrietas, narcotica sumpta per os, aut exterius applicita, quorũ quędam oppilant oppilatione attenuatoria, quædam coarctatoria, quædam utroq; modo. Causæ corporeæ per cõmunitatem sunt sicut febres, & propriè frigidæ & maximè phlegmaticæ in suis principijs, nec non multa spirituum resolutio à quacunq; causa fiat siue corporea, siue incorporea, similiter coitu, fame, uigilijs, aut exercitio, aut mora in balneo, resolutio, aut aliud quodcunq; extenuans & resoluens sicut ægritudines acutæ & prolixæ, & similia. Item, communicatio à quocunq; membro mittente uapores ad caput, sicut à stomacho, intestinis, & uermes aut materia eorum, & sic de singulis, qui uapores propter sui multitudinem faciũt oppilationem coarctatoriam. Et si propter malitiam complexionis, fiat contractio cerebri, tunc oppilatio est attenuatoria, & quandoq; est coarctatoria in arterijs subethicis à sanguine aut phlegmate prohibente transitum spiritus uitalis. Et si est cõpleta, sequitur apoplexia. Si diminutiua sequitur subeth. Per essentiã aũt in cerebro potest esse à mala complexione frigida, scilicet constringente, aut à mala cõplexione humida relaxante, ita ut paries cadat supra parietem. Et utraq; est oppilatio attenuatoria, aliquãdo est à materia sanguinea aut phlegmatica, quæ si sit in meatibus transitus spiritus, oppilat coarctatoriè: si uerò extra eos sicut inter craneũ & cerebrum, aut in ipsis anfractibus & substantia cerebri, siue apostemet, siue non, facit subeth oppilando attenuatoriè. Caliditas aũt & siccitas non faciunt subeth nisi per accidens, caliditas attrahendo, siccitas corrugando, & inter omnes qualitates frigiditas est potentior in causando subeth. Signa aũt subeth. Et primò prognostica. Primũ est debilitas capitis à frigiditate, humiditate, repletione & ipsius paruitate. Secundũ est grauitas capitis cum hebetudine sensuum & tarditate ad motũ. Signa distinctiua inter subeth, apoplexiam, syncopim, pręfocationem matricis, & cõgelationem sunt ex dictis manifesta. Differt aũt à lithargia, quia lithargia est cum febre, cum alienatione & obliuione, hic uerò non, & est lithargia secundũ plurimum in cerebro posteriori, hic uerò in anteriori, & propriè in primo uentriculo. Signa causarum primitiuarũ sunt pręcessio earum & nocumenta ex ipsis derelicta. Signa subeth per cõmunitatem siue à toto, siue à parte, sunt præcesśio nocumenti totius aut partis, & quod augetur subeth cum augmento illius, & decrescit cũ decremento illius, aut aufertur cum ablatione illius, & per cõmunitatem interdum fit subitò, per essentiam uerò fit magis paulatim. Signa subeth à frigiditate sine materia erit color uiridis, tendens in nigrum propter mortificationem spirituum, pulsus durus propter congelationem arteriæ, tardus diminuta necesśitate, & nõ erit inflatio in facie nec in palpebris. Et si fit ab humiditate sine materia etiam nõ erit inflatio, nec rubor significans sanguinem, nec grauitas capitis, sed erit mollities in toto & in pulsu. Si fuerit à phlegmate, apparebit eius, multitudo in egestione, urina, ore, naribus & oculis. Secundò, satietas nauseatiua plurima præcedens regimen proportionale, cõplexio naturalis & ętatiua frigida & humida, pulsus mollis, paruus, latus, quasi cadẽte superiori latere arteriæ cum quadam fluctuatione seu undositate, Subeth maximè profundum significat albedo in facie & oculo, linguæ limositas, grauitas capitis, ociositas, ponderositas, inflatio palpebrarũ. Si uerò fuerit à sanguine, erit inflatio uenarũ colli, linguæ, faciei, oculorũ, frontis, temporum, post aures rubedo faciei, & oculorũ caliditas percepta circa caput, & nõ erit somnus ita fixus, nec tanti periculi. Si uerò sanguis & phlegma simul sint in causa, signa sunt mixta: & si apostement, aderunt signa mixta apostematis quærẽda ex his quæ superius dicta sunt in signis apostematũ. Prognosticum subeth non apostemosum secundum plurimũ curatur, sed apostemosum rarisśimè. Cura si fuerit à percussione, colli laqueatione, casu, offensione, constrictione, ut causa primitiua remoueatur, & nocumentum ab ipso derelictũ, siue sit uulnus, siue contusio, corrigatur, sicut dictum est in cap. de soda ex percussione, ad quod recurre. Et si pendeat à frigiditate sine materia, remoueatur causa infrigidans, si qua sit, & secundò frigiditas inducta altere-

tur

tur cum calefaciẽtibus exterius applicitis sicut unctionibus, fomẽtis, embrocis ex oleo laurino, sambacino de lilio, de costo. &c. Et cũ fomẽtis ex maiorana, stecade, calamẽtho, folijs lauri, & cũ interius sumptis, sci licet, diamusco dulci, diãbra, mithridato, theriaca, cõfectione anacardina, & aqua uitę, quę sunt ultima in calefaciẽdo interius sumpta sicut exterius applicata, & sunt aliqua cal. in quarto sicut sinapis, castoreum, euphorbiũ, et huiusmõi permixta cũ pauco aceti ad maiorẽ penetrationẽ, & eligant̃ medicinę secundum gradũ ęgritudinis cui opponuntur. & tertiò omnia hæc sint capitis cõfortatiua stipticitate quadã, aromaticitate, & subtilitate substãtię et forma occulta. Et lapsus humorũ prohibeat̃ cum digerẽtibus, euacuãtibus, & diuertẽtibus secundũ oportunitatẽ, & similibus intẽtiõibus, mala cõplexio humida corrigat̃, sed sint sicca actu & potentia. Si uerò subeth pendeat à uenenis sumptis, subitò ipsorũ uomitus procuret̃, & etiã eductio per uentrẽ maximè cũ lauãtibus & liniẽtibus cor & cerebrũ & spiritus confortent̃. Et bezahartica propria cõtra illa uenena exhibeant̃, & nocumenta per illa uenena inducta corrigant̃: si uerò subeth pendeat à crapula & ebrietate, curet̃ cũ uomitu exquisito, lõga abstinẽtia & somno, & cum educẽtib. per inferius & cũ cõfortantibus, sicut dictũ fuit in capite de soda ex ebrietate & nauseatiua satietate. Si uerò subeth pendeat à materia sanguinea uel phlegmatica per essentiam in cerebro, procede sicut dictũ fuit in apoplexia sanguinea, et phlegmatica, pręter hoc quòd subeth nõ indiget tanta festinatione sicut apoplexia, nec ita fortibus & extremis curatiõibus cũ sit ęgritudo minus acuta, et in qua saltẽ ante eradicatiua põt permitti digestio, nec hic est opus tenuissima dieta sicut in apoplexia, sed det̃ aqua mellis & brodium cicerũ. horũ etiã cura in soda sanguinea & phlegmatica est perquirenda. Subeth uerò à multa resolutione spirituum curatur, restauratione eorum cum debito regimine & delicato ex his quorum parum, multum nutrit, & cum confortatione membrorum principalium & stomachi, nec his opus est euacuatione aut diuersione, sed tãtum aliquali à somni profunditate excitatione. Subeth uerò per communitatem curatur illis quinq; intẽtionibus quæ positæ sunt in cura sodæ per communitatem, quæ huic loco accommodandę sunt, duo tamen præcepta sunt obseruãda in curatione subeth & similium ægritudinum. Primum, ut in approximatione localium uereamur actualem humiditatem, ex qua interdum plus nocetur, quàm iuuetur per potentialẽ siccit. aut cal. Et propterea in discrasia frigida & humida præstantiora sunt quæ sunt calida & sicca, actu & potentia, sicut sacculi ex rebus calefacientibus & exiccantibus. Secundò, ut timeamus oppilationẽ quæ ex oleagineis frequenter derelinquitur, nisi sit acetum secum mixtum, & propterea post approximationem oleorũ & uiscosorum subsequatur ipsorũ cõueniẽs abstersio, & lauatiua pręstantiora sunt q̃ olea.

DE CONGELATIONE. CAP. VIII.

Congelatio sumitur quinq; modis. Primò prout distinguitur contra condensationem & taliter accepta sic diffinit̃ ab Arist. 4. metheo. quòd est pastio humidi aquei à frigiditate forti per quòd humidũ aqueũ, q̃d est terminabile termino alieno per frigiditatẽ indurat̃, et fit terminabile termino proprio. Cõdensatio uerò nihil aliud dicit nisi minoratione quãtitatis materia nõ diminuta. Est enim densum cuius partes propinquę iacẽt, & taliter nõ sumit̃ hic. Secũdò accipit̃ ab Auicẽ. pro tetano siue pro cõgelatione materię humidę in neruis sicut accidit itinerãtibus per loca frigida ex qua nerui tetanant̃, & taliter nõ sumit̃ hic. Tertiò accipit̃ à Ga. 2. interiorũ ca. 2. pro impedimẽto operatiõis, & taliter nõ sumit̃ hic. Quartò sumit̃ ab eodẽ quarto de accidẽti & morbo pro stupore, & taliter non sumitur hic. Quintò ut hic sumit̃ pro ægritudine partis posterioris cerebri, quæ est mala cõplexio frigida & sic. per quam spũs fiũt immobiles, & nerui inflexibiles auferẽs sensum & motũ uoluntarium, aut notabiliter impediens. Licet Io. Serap. dicat hanc esse oppilationẽ in posteriori uentriculo cerebri, ex qua auferẽ sensus & motus uoluntarius, & hoc modo erit morbus officialis, dic ut liber. Habet enim nomina multa. A Rasi hic dicit̃ cõgelatio. ab Auic. Prima tertij dicitur suchos, est enim species cõgelationis. 2. Aphor. com. 3. dicit̃ catalepsis Grecè quod est detẽtio Latinè. A Serap. cap. allegato dicit̃ cathatas. Et quarto interiorũ uocatur catechos ex his manifesta sunt quid nominis & quid rei cõgelatiõis.

CVm aliquis quasi dormiẽs iacet, & nõ mouetur, et licet sint oculi aperti palpebras tamẽ nõ mouet, cõgelatus est siue rigidus. Curãdus est uerò ex medicinis subeth. Hoc tamẽ addito ut oleũ sambacinũ super caput fundatur, et in omni li. eius sit uncia una euphor. Ipsum quoq; caput ex castoreo et euphorb. et oleo sambacino liniatur.

Diuidit̃ pręsens ca. in duas partes. Primò. Rasis determinat de cõgelatiõe theoricè. Secũdò practicè. secũ dã ibi. Curãdus uerò erit. De prima parte dicit. Cũ aliquis iacet quasi dormiẽs & nõ mouet̃, et supple neq; sentit, et licet oculi sint aperti, palpebras tamẽ nõ mouet, neq; etiã oculos. Sũt enim eius oculi fixi quasi intuẽtes in unũ locũ, hic est cõgelatus siue rigidus. De secũda parte dicit, q̃d hic curãdus est ex medicinis subeth cũ oporteat ipsum fortiter calefieri, licet nõ adeò exiccari. Et proptera uitet acetũ quod concedebat̃ in subeth. Et laudat oleũ sambacinũ. i. ienseminũ calidũ et siccũ in 2. cui pro una quoq; ℔. admisceat̃ euphorbij ℥. 1. quod est calidũ in quarto, euphorbiũ quoq; et castoreum permixta cũ oleo sambacino est medicina propria attingẽs ferè usq; ad quartũ gradum, quæ in modũ liniмẽti capiti est applicanda, aut si uis maiorem impressionem infundantur petiæ lineæ in ea, & applicentur maximè cerebro posteriori.

Duplex est congelatio. Debilis, in qua nõ cõfertur omnino sensus et motus uoluntarius, de qua dicit Serapio cap. allegato, quòd habens eam dolet in cerebro anteriori. Alia fortis omnino auferẽs sensus interiores & exteriores et omnẽ motum uoluntarium. Credo tertiam speciem in qua aufertur aut minuitur sensus & motus uoluntarius omium partiũ corporis

præterquàm partium faciei, cum nocumentum per eſſentiam ſit frequenter ſolũ in uentriculo poſteriori.

Cauſæ primitiuæ ſunt frigiditas aëris exceſſiua ſicut tempore hiemali, & maximè cum flatu uẽtorum ſeptentrionalium. Et pluuia frigida cum impetu obuians capiti, propriȩ parti poſteriori, nec non potus aquæ frigidiſſimæ groſſȩ latentis in puteis profundis in quantitate ſumpta, & propriè ſtomacho ieiuno, & maximè poſt coitum. Exercitium aut balneũ necnon uſus ciborum præbentium nutrimentum groſſum, frigidum, & multiplicantium melancholiã naturalem, aut per congelationẽ genitam, aut phlegma uitreum, ſicut ſunt fungi, melongia, lentes, piſcis nominatus torpedo, imo hic congelat manus piſcatorũ ſolo tactu. Et fortè odor argenti uiui, ceruſȩ aut opij, & ſimilium cauſaret hanc paſſionem. Et fortè poëtæ fingentes homines uidentes caput Meduſæ ſaxificari uolebant ipſos incurrere hanc paſſionem ex qua fiũt immobiles. Et extaſis quam quandoq; incurrunt homines circa aliquod obiectum attentiſſimè ſpeculantes, eſt diſpoſitio huic ſimilis, fiunt enim immobiles ſemiclauſis oculis in unum locum intuentes, licet nõ uideant, neque audiant propter animæ fortem conuerſionem ad aliquid ſpeculandum. Nam attenti fortibus imaginationibus delata ſuboculis nõ uidemus. ſecundo de anima.

Cauſæ corporeæ per communitatem ſunt uapores frigidi melancholici, aut à phlegmate uitreo eleuati, aut à toto ſicut in empiala & liparia, aut in febre ſyncophali humoroſa, aut in quartana, & hi uapores nõ ſunt putridi, licet fortè à caliditate putredinali ſint eleuati, aut eleuantur ab aliquo membro particulari, ſicut ſplene, mirach, ſtomacho, inteſtinis qui ad caput uenientes, & propriè ad partẽ poſteriorẽ quæ frigidior eſt, ſpiritus cõgelant & neruos reddũt inflexibiles.

Cauſæ uerò corporeæ per eſſentiã in cerebro ſunt melancholia naturalis, aut genita per cõgelationem, & ſimiliter phlegma uitreum congelans ſpiritus, opilans, uentriculum poſteriorem, aut fortè mala complexio fortis frigida & ſicca ſine materia impreſſa ab alia cauſa primitiua cum diſpoſitione cerebri ad huiuſmodi paſſionem.

Signa uerò prognoſtica ſunt diſpoſitio paſſi, quia eſt corpus exangue, melancholicum frigidum tam cõplexionaliter quàm ex ætate. Signa uerò demonſtratiua ſunt quia eſt ſine ſenſu & motu uoluntario, uel multum in his diminutus propter ſpirituum congelationem, uentriculi poſterioris opilatione, ſtat oculis apertis, palpebris contractis humido ipſarum exiccato, in cæteris membris ſtat ſicut erat cum incurrit paſſionem, quia nerui ſunt congelati facti inflexibiles, ideo totum corpus eſt frigidum & inflexibile, unde ſtat oculis apertis fixis, ac ſi in unum locum intueretur, & ex his patet differentia inter ipſam & apoplexiam, quia licet ambȩ priuentur ſenſu & motu uoluntario, tamen apoplecticus ſtat oculis clauſis nec membra ipſius ſunt frigida immobilia, & facies apoplectici eſt magis ſimilis ſuæ naturali faciei, congelati uerò magis tendit in pallorem cum nigredine propter calidi extinctionem differt ab epileptito, quia epilepſia eſt cũ motibus ſpaſmoſis, hic ſine motu, nec ſtat cum oculis apertis. Differt etiam à ſyncopi, quia in ſyncopi eſt facies ſicut mortui, ſed non in cõgelatione, & in ſyncopi pulſus eſt cadẽs, diuerſus, inordinatus: hic uerò ſatis æqualis, & in ſyncopi non ſtat oculis apertis, neq; corpus eſt rigidum ſicut in cõgelatione. Differt à præfocatione, quia præfocata audit & ſentit & ſtat oculis clauſis, & eſt facies ſibi conſueta, neq; corpus eſt rigidũ, ſed in congelatione ſunt his contraria. Differt à ſubeth & lithargia, quia ſubethicus & lithargicus ſtant oculis clauſis, quos tamen aperiunt ſi cùm clamore uocentur, ſentiunt, mouentur & loquuntur. Et in lithargico eſt feb. hic uerò adſunt iſtorum contraria, & in ſubethico & lethargico pulſus eſt magnus undoſus, mollis, latus: hic uerò nõ multum magnus, ſtrictus & durus. Differt à tetano, quia tetanatus audit & uidet, & exercet ſenſus interiores, hic uerò non. Signa cauſarum ex dictis ſuperius in ſoda, aut apoplexia ſunt ſatis nota & manifeſta.

Prognoſtica. Si congelatio eſt fortis, cura eſt impoſſibilis. Si debilis cura eſt poſſibilis, ſed non apud negligentes.

Cura. Primò ſi pendeat à frigiditate rerum exterius occurrentium, tunc illæ amoueantur. Secundò nocumẽtum per illas impreſſum à contrarijs abijciatur tã interius q̃ exterius applicitis, unde exterius capiti & toti corpori obuiet aër calidus, & panni calidi, & capiti, & toti corpori applicentur, necnõ medicinæ in textu deſcriptæ, & interius ſi fieri poſſit, detur aqua uitis, aut confectio anacardina, aut theriaca, mithridatum, diambra, diamaſcum, & ſimilia. Tertio excitetur cum diuerſionibus & clamore, quæ etiam iuuant ne fiat materialis. Si uerò ſint interius ſumpta ſicut fungi. Primò ipſorum uomitus exquiſitè prouocentur. Et ſi quid ſupereſt cum lenientibus & lauatiuis ȩducatur, fiant quoque clyſteria ſatis acuta horum eductiua. Secundò cerebrum & membra nobilia confortentur cum theriaca & mithridato, & ſimilibus. Tertiò, bezabartica propria contra unũquodque uenenum exhibeantur. Si uerò fuerit per communitatem procedatur cum intẽtionibus quinque curatiuis dictis in capitulo de ſoda. Si uerò pendeat à materia exiſtente in cerebro melancholica, aut phlegmatica uitrea, quinq; requiruntur intentiones, ſcilicet, euacuatio, diuerſio, approximatio localium, correctio accidentium, & regimen non naturalium. Si materia fuerit phlegmatica euacuetur cum clyſteribus & medicinis dictis in capitulo de apoplexia. Et ſimiliter fiant eodem modo diuerſiones quæ in apoplexia phlegmatica præcipiuntur. Si uerò ſit melancholica ſicut eſt ſecundum plurimum, fiant clyſteria acuta cum decoctione huiuſmodi. ℞. polipodij, epithimi. añ. ℥. 1. ellebori nigri, ℥. s. ſtecados arabici ℥. 2. ſenȩ. ℥. s. ſalis indi. ℥. s. aliàs. ℥. 1. bulliãt in 4. ℔. aquȩ ad conſumptionem medietatis. Sed epithimum ponatur in fine, & de hac colatura imponãtur 15. ℥. quibus ſi opus eſt acuere magis addatur hieralogodion, aut hiera diacolocynthidos, aut hiera hermetis, alicuius iſtarum ℥. 1. uel ℥. s. Medicinæ quoq; digeſtiuæ & euacuatiuæ ſumantur ſicut dicetur in cap. de melancholica, & dictum fuit in capi. de ſoda melanch. & fiant diuerſiones, quæ præcipiuntur in apoplexia & præcipuè fiat ſternuatio cum elleboro nig. Tertia uerò intentio perficitur cum medicinis localibus dictis in textu. Aut ſi uis facere fomentum, aut embrocam decoque ſtecadem arabicum, ſenam aſſarum, bu

gloſſam uſque ad euphorbium & ſinapim in aqua & ſpongia in hac decoctione infuſa, & optimè expreſſa ſępe capiti applicet, aut permittatur ex alto cadere ſuper cõmiſſura poſteriori. Et in his medicinis ſemper adde folia & flores ienſemini: ſunt enim propria, nec hic cõpetunt repercuſſiua, quia humor eſt nimis groſſus & indigens multa calefactione. Si quod accidens eſt ſicut urinæ retentio corrigat ſicut ſæpe dictum eſt. Regimen autem non naturale declinet ad calidum & ſiccum in phlegmatica, ſed in melancholica ad calidũ & humidum, quæ ex dictis ſuperius & dicendis in capitulo de melancholia facilè comprehendi poſſunt.

DE PARALYSI. CAP. IX.

Paralyſis Gręcè, reſolutio Latinè. Et quãdoq; ſumitur communiſſimè pro nocumẽto in ſenſu & motu, ſcilicet ablatione, aut diminutione, undecunque proueniat, non hic ita ſumitur. Sic enim accepta dicitur de apoplexia & congelatione & ſimilibus. Cõmuniter uerò accepta conuertitur cum mollificatione, de qua eſt ſermo apud Auicẽ. cap. de paralyſi, quę eſt ablatio aut diminutio in ſenſu & motu uoluntario, aut mixto, aut ſaltem in motu in aliqua corporis parte, non in toto. Si enim eſſet in toto, aſſet apoplexia. Et ex his patet quòd mollificatio ſiue mollities non ſumitur hic pro qualitate ſecunda inſequente humiditatem. Paralyſis autem propriè ſumpta eſt ablatio aut diminutio in ſenſu aut motu uolũtario, aut mixto ſecundum alteram medietatem corporis dextram aut ſiniſtram.

Cum aliquis ſe mouere nõ ualet, aut unum uel plura ex membris mouere non poteſt, atq; eorum ſenſum amiſit, ipſum paralyſim ipſius membri, aut ipſorum membrorum incuriſſe pronunciamus.

Diuiditur præſens capitulum in das partes. Primò ponit ſigna paralyſis. Secundò curam. ſecunda ibi. cuius curam. De prima parte quid dicat ſatis eſt ex dictis manifeſtum, maximè ex diffinitione paralyſis.

Iam ad ſpecies ueniendum. Prima diſtinctio. Paralyſis cõiter accepta quadruplex eſt. Quandoq; enim eſt in toto exceptis partibus faciei quæ habẽt ſenſum & motũ à neruis orientibus à cerebro & nõ à nucha. Quandoq; eſt in omnibus partibus faciei. Quãdoq; ſolum in altera medietate dextra ſcilicet aut ſiniſtra. Quandoq; in membro particulari intrinſeco aut extrinſeco. Paralyſis aũt propriè accepta quæ eſt in altera medietate. Quãdoq; eſt in tota medietate, ſcilicet à medietate uerticis capitis uſq; ad pedẽ. Quandoq; ſolum à ceruice infra nullo exiſtente nocumento in partibus faciei. Secunda diuiſio. Paralyſis. Aut eſt cum totali ablatione ſenſus & motus in parte læſa. Aut ſola diminutione ipſorum. Aut tertiò cum nocumento ſolius motus. Tertia diuiſio. Quælibet iſtarũ. Aut fit incipiendo, aut permutando ex alia ęgritudine, ſicut ex apoplexia, epilepſia, cholica, febribus, pleureſi, & ſimilibus. Quarta diuiſio paralyſis, quædam eſt materialis, quædam immaterialis, ſicut pendens à frigiditate, humiditate, ſolutiõe cõtinui, deſiccatiõe,

Cauſa paralyſis immediata, aut eſt mala complexio partis paralyticæ lapſa per calidum, ſiccum, frigidum, aut humidum. Licet mala complexio calida & ſicca, niſi multũ exceſſerit raro impediat ſenſum aut motum, cum uideamus hecticos non impediri in ſenſu aut motu: uerum omnis mala complexio cum excedit deijcit actum propriæ uirtutis. Sed mala complexio frigida & humida facilè ſenſum & motum impedit, cum per frigiditatẽ ſit contraria ſpiritui, & ſenſum ſtupefaciat, & per humiditatem neruos relaxet, unde fiunt impotentes ad motum. Aliquando cauſa immediata eſt nocumentum in ſpiritu uitali aut animali, aut quia nimis craſſus aut mala qualitatate affectus manifeſta uel occulta, aut nimis paucus unde eſt ineptum inſtrumentum ad ſenſum & motũ, aut quia non tranſit ad membra propter nocumẽtum in uijs tranſitus. Hoc autem nocumentum aut eſt ſolutio cõtinui maximè ſecundum latitudinẽ, quia ſecundum longitudinem raro impedit tranſitum ſpiritus. Aut eſt conſolidatio poſt ſolutionem auferens poroſitatẽ nerui in loco cũſolidationis, aut arterię, non enim hęc membra ſpermatica reſtaurantur per uiam primę intentionis & omnino ſicut erant, niſi fortè in infantibus. Secunda cauſa prohibens tranſitum ſpiritus eſt oppilatio, quæ ſi eſt in cerebro, aut eſt in tota medietate dextra trium uentriculorum, & ſic fiet paralyſis à uertice capitis uſq; ad pedem dextrum, & tũc erit impedimentum in locutione. Aut erit in tota medietate ſiniſtra, & fiet paralyſis totius lateris ſiniſtri. Aut erit oppilatio ſolum in uentriculo poſteriori ſecundũ partem dextram aut ſiniſtram, et fiet paralyſis lateris dextri aut ſiniſtri à ceruice infra cũ incolumitate partium faciei, quia oppilatio cõmunicat ſolum uni medietati nuchæ, quę diuiſa eſt in duas medietates ſecundum longitudinem uſq; ad caudam mediante panniculo ſubtiliſſimo malè per uiſum diſcernibili, quod rationale eſt, quia oritur à duabus medietatibus cerebri ſic diuiſi. Si uerò oppilatio erit in toto uentriculo poſteriori abſq; oppilatione anteriorum uentriculorum, uel ſolũ erit in ambabus partibus principij nuchæ, tunc paralyſis erit in ambabus partibus, dextra & ſiniſtra cum incolumitate partium faciei, licet cutis capitis ſit ſtupida cum recipiat ſenſum à neruis orientibus à ceruice. Similiter ſi fuerit oppilatio in cerebro anteriori & medio ſecundum partem dextram aut ſiniſtrã, erit paralyſis in parte dextra aut ſiniſtra faciei cum incolumitate reſidui corporis. Rariſſimè tamen contingit quòd ſit oppilatio in omnibus originibus ſeptem parium neruorum à cerebro orientium quin comitetur alia ægritudo, ſicut epilepſia & ſimilis. Si uerò oppilatio eſt in nucha non in origine ſua, ſicut in diſlocatione ſpondilis cum attritione nucha aut ruptura, ita ut diſlocatio ſit quaſi angularis, non ſecundum figuram ſemicirculi ſicut in gibbis, tunc fiet ablatio ſenſus & motus & paralyſis fortiſſima in omnibus membris infra diſlocationem. Et ſi erit una ex ſpondilibus colli ſatis citò morietur prohibita pectoris dilatatione. Et ſi eſt ex ſpondilibus infra pectus aderit impotentia retinendi urinam & feces, & ipſas expellendi. Si uerò oppilatio ſit in neruo particulari impedietur ſenſus & motus illius membri cui deſeruit. Et ſimiliter ſi fuerit à materia deferente ſpiritum uitalem.

Cauſæ

Causæ uerò remotiores primitiuæ sunt sicut percussio, casus, & offensio super capite, unde craneum super cerebrum comprimitur, nec non spõdiles dislocantur, & nerui scinduntur aut rumpuntur. Similiter arteriæ deferentes spiritum uitalem, cuius absentia non solum est causa paralysis, imò etiam mortis membri. Similiter frigiditas extrema aëris obuians capiti congelans spiritum, aut oppilans oppilatione attenuatoria. Similiter humiditas multa remolliens, faciens cadere unum parietem super alterum. Similiter crapula, ebrietas replens caput, & cerebrum debilitans, uinum enim potens multum transiens indigestum ad neruos acetosatur in eis, acetum quoq; acuitate nocet, potus aquæ congelatæ, somnus super repletionem, retentio euacuationum consuetarum, multus coitus, nimia quies, motus laboriosi, sicut extensio, constrictio & similia, accidentia animæ molesta sicut timor & tristitia.

Causæ uerò corporeæ antecedentes & etiam coniunctæ sunt humores superflui phlegmatici, sanguinei, licet phlegmatici ut plurimum sint in causa.

Signa uerò pronostica sunt ista. Primum dispositio corporum frigidorum & humidorum, necnon calidorum & humidorum cum plurimum repleta sunt, & propriè in ætate decrepita, & maximè in hyeme, aut in uere multũ humido. Secundum pronosticum. Vrina infantis uiridis pronosticatur paralysim, aut spasmum. Arguit enim frigiditatem & phlegmatis abundantiam, uerisimiliter læsuri neruos infantium debiles. Tertium. Stupor & tremor perseuerans prognosticatur spasmum uel paralysim secundum plurimum secũdum differentiam materiæ crassæ, magis factiuæ spasmi, aut subtilis magis factiuæ paralysis. Quartum. Lassitas membrorum, diminutio in sensu & motu, sunt uia in paralysim.

Signa demonstratiua sunt signa Rasis posita in textu. Et superius exposita scilicet nocumentum diminutionis aut ablationis sensus & motus solius. Pulsus paruus, tardus et rarus, sed uirtute debilitata fit freques. Et eueniunt ei uicissitudines sine ordine, id est, quòd aliquando frequens est magis, aliquando minus secundum uarium uirtutis conatum. Et urina secundum plurimum fit in eis alba, materia repente ad locum paralyticum. Et quandoque fit ualde rubea propter renum debilitatem in discernendo sanguinẽ ab aquositate, aut propter paucitatem eius, aut debilitatem uenarum quę sunt post epar ab attractione sanguinis, aut propter dolorem, aut aliam ęgritudinem, quapropter non oportet ut ex rubedine urinæ arguatur dominium sanguinis, & phlebotomiam esse faciendam. Signa autem causarum sunt, quia si est à casu, percussione, constrictione, ipsa eam significant, & nocumentum ex ipsa derelictum. Quandoque tamen occultatur cum neruus est profundus. Ipsam ergo significat quod subitò accidit, & non confert ei curatio. Signa uerò distinctiua causarũ extrinsecarum habentur ex narratione infirmi uel astantium. Si uerò causæ fuerint intrinsecæ, tunc si fuerit mala complexio, signa habentur ex tactu, quia repræsentatur tactui caliditas, frigiditas, mollities uel asperitas, quod etiam æger percipit. Cognoscitur etiam ex iuuantibus & nocẽtibus, & quòd facilis est curatio, & ex pręcessione causarum imprimentium illam malam complexionem. Ad hoc etiam adiuuat complexio membri ægri, complexio totius, habitudo, regio, ętas, tempus, regimen præcedens. Signa uerò humorum peccantium sunt hæc eadem & quæ superius dicta sunt in cap. de soda. Si uerò fuerit ab apostemate adsunt signa apostematum calidorum aut frigidorum aut mixtorũ. Paralysis uerò cretica succedens alijs ęgritudinibus cognoscit̃ per præcessionẽ illarũ, & quòd diminuunt̃ aut auferunt̃ facta huiusmõi permutatiõe.

Prognostica. Primum paralysis ex frigiditate & humiditate, sine materia est, ex his quibus facile est succurrere cum calefactione. Secundum. Quodcunque membrorum mollificatorum secundum colorem reliqui corporis existẽs, aut sibi naturalis non minoratur nec extenuatur, est de quo maior fiducia est habenda, sed in contrario contrarium iudica. Tertium. Paralysis subitò eueniens à dislocatione spondilium, & propriè ad interiora, aut à solutione continui secundum latum non recipit curam, quę uerò fit à solutione secundum longum, aut ab ictu non conterente neruos uehementer quãdoq; sanatur. Quartum. Paralysis fortis est quasi curæ impossibilis, debilis uerò nõ facilè sanatur. Quintum. Tremor & dolor in paralysi superius, bonum. Sextum, Cum paralysis transit annum, secundum plurimum non recipit curam.

Septimum. Ex prohibitione spiritus eueniẽs est difficilioris curæ ꝙ proueniens à mala dispositione spiritus, licet illa quæ fit à corruptione spiritus si multa sit uix recipiat curam. Et quæ fit ex prohibitione spiritus uitalis est deterior, cum aufert uitam simul cum motu, & à fortiori causa prouenit, quia uiæ sunt latiores scilicet arteriæ quàm nerui. Octauum. Paralyticatur unum membrum magis quàm aliud, quia magis debile, aut quia uias habet latiores, aut quia suppositum parti cerebri, aut nuchæ quæ magis patitur est. Nonum. Latus paralyticum si est frigidissimum & sanum calidissimum, malum, significat enim conuersionẽ omnium spirituum ad latus sanũ, & ipsorũ paucificationẽ in latere ægro. Vnde partes aquæ & terreæ dominantes in mole deducũt se ad frigiditatem actualẽ, & ex hac causa macrescit latus paralyticum, & uariat̃ pulsus in eo à pulsu lateris sani, secũdum frigiditatis dominiũ. Et oculus lateris paralytici minorat̃ ex eadem causa, scilicet debilitatis uirtutibus naturalibus. Ex his patet quare aliquãdo aufert̃ motus & non sensus, aliquando econtrariò, nam spiritibus paucificatis citius aufert̃ motus ꝙ sensus. Etsi fiant per diuersos neruos stat unum lædi sine altero. Et tertiò hoc fiat secũdum quòd tẽperamentum pro uno magis corrumpitur quàm pro alio, sicut lapsus ad humidum magis imperficit motum & econtrariò lapsus ad siccum magis impedit sensum. Cura

Cuius curã incipiemus pilulas foetid. quas cõposui dãdo, quæ recipiũt pulueris picræ drach. 10. colocynthidis interioris drach. quinq;, eupho. drach. 2. et semis, castorei, piperis, assæ foetidæ, sagapeni, opopã. sceitaragi indi, sinapis, oĩum ana drach. 1. centaureæ minoris, elaterij, ambarũ ana. drach. 5

gummi

gummi in succo rutæ dissoluantur, & alia ex eis coficiantur, & fiunt pilulæ. Et fiunt ex eis decem potiones.

Diuiditur pręsens pars in duas partes. In prima po nit curam paralysis phlegmaticæ. In secunda curam paralysis ex percussione & casu. secunda ibi. Quòd si paralysis. Prima in quinq;. Primò ponit curam per uentris solutionem. Secundò per dietam. Tertiò per medicinas locales. Quartò per medicinā sumptam per os resoluentem, scilicet confectionem anacardinā. Quintò ponit quid faciendum sit si hæc non suffi cerent. secunda ibi. Quarum una postquam. tertia ibi. Membra quoq; eius. quarta ibi. Diebus uerò quibus. quinta ibi. Quòd si sumptum. De prima parte di cit, quòd tu debeas incipere curam exhibendo pilu las fœtidas quas ipse composuit etc. ℞. pulueris picrę. id est, amaræ, & est hiera simplex, de qua superius dictum calid, & sic. in secundo, soluens magis phlegma quàm choleram, & propriè à capite & satis leuiter. ʒ. decem, euphorbij, colocynthidis, castorei, assę quæ su perius dicta & declarata sunt. Sagapeni, calid. in secundo, sic. in tertio. Gummi satis notum, & est in me dicina cataractę. Oppopanacis calid. & sicc. in tertio. Sceitaragi, id est, thapsie, & est herba similis nasturcio calid. & sicc. in fine secundi, omnium ana. ʒ.1. Centaureæ minoris. Elaterij, & est succus cucumeris asinini, calid. & sic. in tertio, & multum ualet in ascite sublimatum, & in pilulas redactum cum correctuis suis, est enim potentissimum ad educendum aquam. Gummi dissoluantur in suco rutæ quæ est calida & sicca in secundo, proprius in ægritudinibus capitis & neruorum, & subdit quot sunt decē po tiones. Sed notate quòd unaquæq; potio erit. 3. ʒ. cum dimidia, & temporibus nostris est nimis excessiua medicina, quam corpora nequeunt tolerare. Suffi ceret enim ʒ.1. est enim euphorbium fortissima medi cina, cuius dosis est Kirat. 1. usque ad 3. & Kirat est 4. gran. hordei. Et pro unaquaque potione de hoc, sola ingrediūtur gran. quindecim. Similiter de collocynthide calid. & sic. in tertio ingrediuntur in unaquaq; potione gran. 30. cuius tamen dosis est à Kirat. 6. usq; ad decem. Assa uerò est calid. in principio quarti, sicca in secundo. Et Galenus existimauit ipsam aliquali ter solutiuam, sed certum est quòd ipsa confert solutioni antiquæ frigidæ. opponacum calid. & sic. in ter tio & soluit phlegma. Similiter Sagapenū soluit phle gma & aquositatem. unde si fiat computatio sufficeret. ʒ.1. huius potionis.

Quarum unam postquam æger sumpserit, per tres dies quiescat. Et nutriatur tūc cum aqua ciceris & oleo & sinapi. Et dein de bibat aliam potionē quod postquam ter fecerit, per aliquot dies quiescat. Et nutria tur carne frustatim incisa, & in sartagine frixa, & mutagenath in quibus sunt species calidæ, ut piper & his similia. In potu uerò sumat hydromel.

Hic curat per dietā, dicēs quòd postquā ęger sumpserit unam istarum potionum quiescat per tres dies ab omni alia medicina soluente nisi fortè acciperet ali quod clystere. Et interim nutriatur aqua ciceris condita cum oleo. Est enim mos regionis suæ omnia ci baria ferè condire cum oleo. Et parum sinapis posset admisceri loco aromatum ut cibus sit calidior magis proprius contra phlegma. Et in fine trium dierum su mat aliam potionem ex suprascriptis. Et sic post triduum sumat aliam & interim nutriatur, ut supra. Deinde post quiescat à medicinis solutiuis per aliquot dies, ut uerbi gratia, per hebdomadam, & interim nu triatur carne frustratim incisa et in sartagine frixa, sed sit caro leuis ut auium, et mutagenath qui sunt cibi ex carnibus minutissimè incisis, & cum speciebus condi tis. Sed species in hoc casu sint piper, zingib. nux muscata et similes, quia nutrimentum debet esse calidum & siccum actu & potentia, quapropter uitentur brodialia & quæ declinant ad frigidum & humidum actu & potētia, nisi aliqua de quibus infra. In potu uerò sumat hydromel. Cuius hæc est descriptio, ut octo partes aquæ admisceantur uni mellis, & bulliant ad consuptionem tertiæ partis, & coletur. Cuius laudes sunt eximiæ in omnibus ægritudinibus frigidis capi tis & neruorum.

Membra quoq; eius ex oleo costino inungat. Quod recipit costi unciam unam, castorei unciā mediam, piperis, euphorbij py rethri, omnium trium ana tertiam unciæ unius. Dissoluantur omnia in mediā librā olei Keiri, aut de narcisco, & utere eo:

In hac tertia parte docet membra paralitica inungi, sed multo magis origines neruorum scilicet posterius cerebrum, & totam nucham cum oleo costino. Cuius hæc est descriptio. Recipe costi. ℥.1. piperis, py rethri, euphorbij, ana tertiam. ℥.1. castorei. ℥.s. & dissoluāt omnia in media ℔. olei de Keiri aut narcisco. Keiri secundum quosdam est uiola omnis mensis, & apud Auic. non est capitulum de ipsa, sed apud Serapionem est. & Dioscorides uocat eam leucoion calidam & siccam in secūdo, & est relotutiua tumorum, prouocat menstrua, sanat ragadias, & ualet podagri cis &c. pud Simonē est planta cuius sunt tres species, una habet flores albos, altera purpureos, altera citrinos quę est similiter calid. & sic. Narciscus secundum Dioscoridem est bulbus emeticus, siue ut latini bulbū domesticum, multililium dixerunt, folia similia por ro habet, sed minora, hastam duarum palmarum, sine folijs, flos est illi albus in gyro, & in medio croceus aut purpureus, radicem habet rotundam calid. siccam in secundo, proprius in passionibus neruorū. Reliqua nota sunt.

Diebus uerò quibus quiescit dādæ sunt quaq; die drach. 2. de anacardino, quod recipit zingib. pyrethri, nigellæ, costi, melanopiparis, macropiperis, oggi, omnium ana drachmas decem, myrrhbus, rutæ

siccæ

siccæ, assæ fœtidæ, aristolochiæ, baccarum lauri, castorei, sceitaragi indi, sinapis, gentianæ, omnium ana, drach. quinq;, mellis, anacardi, drach. quinq;, ungantur cū oleo nucum & cum melle cocto conficiantur, hoc enim medicamen ualde confert paralysi, apoplexiæ, torturæ, tremori, morphææ, morsib. scorpionis, & omnibus passionibus frigidis, & spasmo humido. Quod cum sumitur ilico prouocat sudorem, & infert febrem.

In hac quarta parte administrat quaq; die 2. ʒ. anacardinæ confectionis, quod recipit zingib. pyrethri, costi, nigellæ, melanopiperis, id est, nigri piperis, macropiperis, id est longi piperis, quæ omnia sunt superius declarata, oggi alias ozi, id est, sem. petroselini, calid. & sic. in secundo. omnium ana ʒ. 10. myrrhę, rutæ siccæ, assæ fœtidæ quæ supra fuerunt declarata, aristolochiæ calidę in tertio siccæ in secundo, castorei calid. & sic. in quarto, sceitaragi, id est, thapsię similis nasturtio, acuta, aperitiua, calidę similiter in fine secūdi, sinapis calidi in quarto, gentianæ calidę in tertio, sic. in secūdo, ana. ʒ. 5. mellis anacardi cali. & sic. in quarto. Anacardus est fructus arboris qui pediculus elephantis à quibusdam uocatur, ungatur cum oleo nucum. calid. in tertio, sic. in secundo, & cū melle cocto conficiantur. Hoc enim medicamen ualde cōfert paralysi, apoplexiæ, torturæ scilicet oris, tremori, albaras, & est species morphęę, morsibus scorpionis, & omnibus passionibus frigidis, & spasmo humido. Quando autem sumitur, ilico prouocat sudorem, & ilico infert febrem, quapropter ualet ad resolutionem causæ coniunctæ paralysis. Et debet sumi cum 1. aut. 2. ℥. hydromel.

Quòd si sumptum non affert sanitatem, æger ab omni medicamine per decem dies abstineat, excepta dieta, deinde ad ipsius curam redeundum.

Ponit in hac quinta parte quid faciendum est cum suprascripta non suffecerint ad curam, dicit esse abstinendum ab omni medicamine per decē dies excepta dieta, deinde ad ipsius curam redeundum, scilicet ordinatè sicut dictum est. Ex quo collige in omni ægritudine maximè in chronicis esse faciendum interpolationem medicinarum, ne ægrum tedeat, & abominationem incurrat ex tam cōtinuo usu medicinarū.

Quòd si paralysis ex percussione aut casu euenerit, & accidit subitò, ita quòd nerui æqualiter contundantur, taliter permanebit, nunquam enim sanabitur. Quòd si non repentè ex prædictis, sed paulatim & molliter inuaserit, loco percussionis emplastrum hoc est apponendum, quod recipit farinam fœnugræci, semen behen, semen mahalech, semen reusini, bdellium, ammoniacum, adipem anatis, ceram, oleum de lilio. Ex his fiat emplastrum & superponatur.

Hic docet curare paralysim ex percussione, dicens quòd si subitò accideret, taliter permanebit & nunquam sanabitur, quapropter uanum est laborare in eius curatione. Licet in ætate infantili cura sit possibilis, cum membra spermatica possint in ea ætate secundum quod erant primò, restaurari. Quòd si non repentè sed paulatim inuaserit cura est possibilis, cum tunc proueniat ex decursu humorum ad locum qui deinceps possunt resolui. Applicat ergo loco percussionis emplastrum quod etiam origini neruorum est applicandum, cuius est hæc descriptio. ℞. farinam fœnugræci, calidit. & sicc. in primo, exempli gratia ℥. 2. sem. behem calid. in primo, sic. in secundo, sem. mahaleb, id est, medulla cerasi syluestris cal. & sic. in primo, sem. reusini, id est, pentadactili quæ est cataputia maior siue sponsa solis calid. & sic. in tertio, licet alia species minor sit calida & sicca in quarto, ana ʒ. 2. bdellij cali. in primo & sic. in primo, ammoniaci calidi in fine tertij & sic. in primo ana ℥. s. adipis anathis, olei de lilio ana quantum sufficit ad bene impinguandum, ceræ quantum sufficit ad debitè inuiscandum, misce. Sed nota hanc medicinam debere administrari uulnere iam consolidato, aut contusione remota, paralysi remanente, licet etiam stante contusione conferat.

Cura paralysis. Ante omnia tria sunt consyderāda & attēdeda in cura paralysis spasmi, stuporis, tremoris, & saltus. Primū, ut non properemus in principio ad usum medicinarum fortium, digerentium, euacuantium, & diuertentium. Sed incipiamus à leuibus, gradatim ad fortiora procedendo. Quæ fortia non sunt applicāda in paralysi leui nisi post quartum. In media post septimum. In forti post 14. Secundum, ut medicinæ quæ applicantur sint propriè in huiusmodi dispositionibus confortantes cerebrum & neruos per uirtutem primam, secundam, tertiam, & quartam. Et similiter iuxta posse sint cibaria. Tertium, ut medicinæ locales applicentur origini neruorum scilicet nuchæ, & inde orientibus. Si uerò fuerit in partibus faciei applicentur circa secundum aut primum uentriculum. Et similiter applicentur membris paralyticis etc. Si ergo paralysis pendeat à causa primitiua, ut à frigore & similib. prætercq; à percussione. Prima intentio sit remotio causæ primitiuæ, & nocumenti eius. Secunda prohibitio humorum à lapsu. Tertia correctio accidentium.

Quarta debitum regimen sex rerum non naturalium, quæ ordinatè infra ponentur.

Si uerò paralysis sit phlegmatica sicut est ut plurimum, sex requiruntur intentiones. Prima digerit. Secunda euacuat. Tertia diuertit. Quarta causam coniunctam resoluit. Quinta corrigit accidentia.

Sexta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Et ego docebo simul plures istarum intentionum perficere. Ponamus ergo quòd hæc paralysis sit fortis, ut sit exemplum alijs.

Prima die paralysi nihil medicinale faciendum est. Nisi fortè clystere leue ex brodio pulli cū uncia una sacchari rubei & pauco sale, si uenter strictus sit. Aut fiat suppositorium, & eadem die non comedat neq; bibat, nisi fortè apud necessitatem sumere aliquid hydromellis. Secunda die sumat pro digestiuo, & partim cedat loco cibi hydromel bis aut ter exhibitum in quantitate quatuor unciarū pro uice, & nihil aliud comedat, nisi fortè si esset puer aut assuetus multæ comestioni posset dari aliquid modicum panatæ subtilis, in qua esset saluia, scilicet minutim incisa, & cocta, & hoc semel tantum in die naturali. Et nihil aliud fiat medicinale, nisi fortè clystere, de quo supra, aut suppositorium. In tertia die sumat pro digestiuo aquam saluiæ cum melle ros. aut cum æquali quantitate hydromellis. Aut hydromel in quo decocta sit saluia, stecas arabicum, rosmarinus. Aut similes nō multū calidæ, aut aperientes non multum. Et eadem die nihil aliud comedat aut bibat nisi panatā de qua supra, aut ouum unum cum saluia mixtum semel aut bis. Et post sex aut octo aut decem grana pini præparata, & fiat clystere, de quo supra. In quarta die similiter regatur, ut in tertia, sed in quinta sexta & septima sit idē regimen cibi & potus de quo supra. In his diebus singula die fiat clystere si opus sit ex decoctione saluiæ, hyssopi, stecados arabici ana M. unum, agarici, unciam semis, salis gemmæ drachmas duas, decoquantur in quatuor ℔. aquæ ad consumptionē medietatis, & ex una ℔. huius decoctionis cum tribus uncijs olei fiat clystere. Digestiuum uerò sit hydromel, de quo supra posset tamē addi aliquid oxymellis simplicis aut compositi, ubi uerò esset assuetus multiplici comestioni, sicut pueri, interdū detur aliquid huius confectionis, cuius est hęc descriptio. ℞. sacchari ℥.4. liquefiat cum aqua saluiæ infusionis cinnamomi, nucis muscatæ & zingib. & fiat manus Christi, uel detur parum huius electuarij. ℞. saluiæ recentis minutim incisæ, & cum melle quantum sufficit, fiat electuarium optimè despumando mel. Octauo uerò die sumat. ℈. duos, pilularum de hiera simplici cum scrupulo uno agarici præparati in oxymelle scyllitico, ex quibus fiant pilulæ septem, & exhibeantur in mane, & tardet prandium per sex horas post. Et si uideretur debilis posset dari aliquid carnis, aut aues paruæ assatæ, aut aliquid simile in parua quantitate. Et semper in fine mensæ dentur grana pini præparata aut confecta. Et hoc regimen uitæ continuetur usque ad quartumdecimum diem, dando in cibo ea quæ dicta sunt, & in potu solum hydromel, & abstinere super famem & sitim est propria cura huius ægritudinis. Sed pro digestiuo in hoc tempore sumat hydromel, de quo supra, cui in decoctione potest addi aliquid modicum cinamomi, zingiberis, aut nucis muscatæ, ut. Recipe saluiæ, iuæ, stecados arabici ana manipulum unum, rutæ, maioranæ, ana M. s. mellis, ℔. s. aquæ, ℔. 4. cinamomi. ℈. duos, zingib. nucis muscatę ana scrupulum unum, bulliant ad consumptionem tertiæ partis despumando, & colentur. Et posset etiam addi oxymellis compositi unciam unam, & propriè si materia uideretur crassa. licet ut plurimum sit subtilis, & in hoc tēpore clysteria fortificentur addendo suprascripto clysteri. ℥.s. uel unam hieræ compositæ. G. aut hieralogodion, aut similium, aut addendo suprascriptis herbis in decoctione cētauream, aut colocynthidem & similia. Sed in quintodecimo die exhibeantur. ℈. 2. aut ʒ. 1. pilularum fœtidarum, quarum descriptionem ponit Rasis in textu seruata debita custodia. Et deinceps usq; ad decimū & octauum uel uigesimum diem cōtinuetur idem regimen uitę, aliquantulum tamen si oportuerit paulatim incrassando. Et pro digestiuo in his diebus detur oxymellis scyllitici, syrupi de stecados ana ʒ, sex, cum tribus ℥. digestiui suprascripti. Postea sumpto digestiuo in his diebus quater aut quinquies detur drachma una, aut ℈. quatuor pilularum fœtidarum, de quibus in textu, seruata debita custodia. Et clysteria in hoc tempore fortificentur multiplicando in hoc tempore centaureā, colocynthidem, & addendo artanitam de quibus in apoplexia, aut multiplicando electuaria solutiua, de quibus supra, deinde sequenti die dentur. ℈. duo theriacæ distemperatæ cum uncia una hydromellis suprascripti &. ℥. 1. uini potentis, & detur in mane, & dormiat post eam, & tardet cibum per septem horas, & sudet si possit. Et in hoc tempore cōueniunt diuersiones fortiores sicut masticatoria, & caputpurgia, & sternutatoria, de quibus supra in alijs capitulis. Et ante ista fortiora, conueniunt leuiora, sicut fricationes super parte sana, fricationes enim super parte ægra non fiunt, nisi cum opus est resoluere facta bina aut trina purgatione, post hoc conueniunt resolutiua applicanda parti læsæ & origini neruorū incipiendo à leuioribus, sicut est oleum de costo descriptione Mesue, uulpinum, de ruta, de spica, & similes gradatim ascendendo ad oleum de costo positum in litera à Rasi, oleum de castoreo, de piperibus, de euphorbio, postea ad aquam uitis factam ex optimo uino, est enim optima & ultima in resuluendo. Postea ad emplastra rubificantia, & desiccantia ex sinapi & similibus circa nucham & partem posteriorem cerebri, sed attendatur ne nimis profunde ulcerēt aut apostement, & propterea locus sæpe uideatur. Et in hoc tempore competunt uentosæ super parte paralytica, aliâs, prætacta, & propriè in capitibus lacertorum, & in hoc tempore conuenit confectio anacardina, sed incipiatur primò à ʒ. 1. gradatim ascendendo usq; ad duas. Et detur alternis diebus cum. ℥. aut 2. hydromellis debite calefacti, et detur in mane stomachò ieiuno, dormiat post eam & sudet, quod si non curatus fuerit, quiescat per decem dies debito regimine seruato, deinde iterentur medicinæ fortes, scilicet digestiua, euacuatiua, resolutiua, rubificatiua, et confectio anacardina. Et si cum his nō liberetur uadat ad balnea sulphurea, ænea, & aluminosa, uel lutosa, & aërea siue fumosa, & sumat aquā super nucham & partem posteriorem cerebri debito regimine in balneis seruato. Si uerò paralysis phlegmatica esset leuior, citius posset incrassare dietam, citius deuenire ad digestiua fortia, resolutiua, rubificantia, & confectionem anacardinam. Procedente tempore, potest bibere parum uini boni cum hydromelle lymphati, & dieta magis incrassetur, quæ semper declinet ad calida & sicca, & uitentur brodialia nisi brodium cicerum, & galli antiquissimi, & brodium serpentis non uenenosi, & confert cerebrum leporum assatum, & herbæ aliquæ in hac dispositione, sicut quæ dictæ sunt acorus, & propriè conditus cum melle, & diacorus. Et

c

ex aromatibus cinamomum, zingib. nux muscata, galanga, & piper, & ex fructibus grana pini &c.

Aër declinet ad calidum & siccum, cuius caliditas gradatim intendatur. Somnus sit communiter sex horarum, & non dormiat super cibum. Omnes superfluitates sollicite per conuenientes regiones purgētur. Exercitetur fortibus fricationibus, suppleant enim fricationes loco exercitij factæ primò super partes sana, deinde super ægra ad spirituũ attractionem, & calidi uiuificationem. Ante illud tempus neq; fricetur, neq; exercitetur.

Accidentia animæ calorem exiccantia sicut ira cõueniunt. Ordinetur dieta sicut dictum fuit subtilior in principio, quæ gradatim incrassando procedat, & cum proprijs sicut hydromel, saluia, rosmarinus, acorus, menta, maiorana, ruta, iua, hyssopus, cappares, brodium cicerum, galli antiqui, ius serpentis non uenenosi, aues paruæ, carnes leporis, & propriè cerebrũ assatum, gran. pini præparata &c. Vitetur uinum nisi paucum ægritudine iam declinante & mediocriter uinosum. Vitetur acetum ex aqua frigida, sit famelicus & sitibundus.

SEQVITVR DE PARAlysi sanguinea.

Si uerò sit paralysis sanguinea secundum communem opinionem, tũc ab ipso initio fiat phlebotomia ex parte contraria loco paralytico, & satis copiosa, præmisso clysteri si oportet, licet nunquam uiderim phlebot. iuuare in paralysi nisi fuerit à percussione, cõtusione & similibus. Et detur aqua hordei & aqua saccharata. Et obseruetur reliquum regimen suprascriptum in phlegmatica si phlegma fuerit sanguini permixtum, sicut est ut plurimũ. Sed localia sint parum calid. unde sufficeret oleum chamomælinum, de spica, aut ruta, quibus etiam oleum ros. posset addi, imo calida augmentant ægritudinem. Et ita proportionale regimen seruetur in reliquis. Ex his potes concipere quid faciendum sit in reliquis speciebus paralysis humoralis si contingit. Si uerò pendeat à uulnere, cõtusione, aut laqueatione, dislocatione. Primò huiusmodi curentur cura sibi propria. Deinde paralysis si non subitò euenerit, quia subitò eueniente liberatio est impossibilis secundum plurimum. Curetur ergo cum euacuantibus & diuertentibus. Primò si humores sint in fluxu, & in hoc casu conuenit phlebot. postea super loco paralytico, & loco originis neruorum approximantur medicinæ mollificantes, resoluentes, poros dilatantes, ut spiritus penetrare possint, & cum hoc propriè in passionibus neruorum sicut est emplastrum descriptum à Rasi. Et potes facere balneum uel decoctionem ex uulpe cum quibusdam mollificãtibus & resoluentibus, sicut fœnugræco, althæa, iua, saluia, stecade arabico, hypericone, Et permittatur uulpes excoriata primò, & fracta secundum ossa sua bullire usque ad carnium separationem. In qua decoctione æger ipse & membrũ paralyticum balneetur fricando, flectendo, reflectendo, & postea ungatur cum oleo uulpino, aut ex unguento Rasis & loca bene calida cum pelle uulpis teneantur. Syrupus proprius in paralysi phlegmatica. Recipe saluiæ, rosmarini, stecados, ana. M. unum, radicum acori, unciam unam, gariophilatæ, melissæ, herbæ paralysis, rutæ, satureiæ, hyssopi, betonicæ, baccarum lauri, ana. M. semis, bulliant cum quinq; ℔. mellis in quatuor ℔. aquæ usq; ad consumptionem medietatis, & aromatizetur cum cinamomo, nuce muscata, zingib. pipere, pyrethro, hoc enim conuenit factis huiusmodi purgationibus. Sed magis in processu addatur oxymel scyllïticum. Syrupus de stecade descriptione Mesue. Vna ʒ. stecados arabici in pilulas redacta cum oxymelle scyllitico pluribus diebus successiuè exhibita liberat à paralysi. Vna ʒ. pilularum de hiera simplici cum una drachma piperis, cum oxymelle scyllitico in pilulis redacta pluribus diebus exhibita potenter liberat. Ex euacuantibus propriè sunt pilulæ de euphorbio, de opopanaco, de sagapeno, de sarcocolla, de hiera magna, sed uomitiua conueniunt ubi stomachus suggeret materiã, cum hoc etiam quòd calefaciant cerebrum. Vnus ℈. assæ fœtidæ sumptus in pilulis pluribus diebus est efficax medicina, oleum balsaminum de lateribus fortia sunt in hac dispositione. Vnguentũ efficax. Recipe carpobalsami, euphorbij, ana, drachmã unam, bdellij, sagapeni, ana drachmas duas, salis nitri, castorei, anã ℈. duos, pulueris anacardi, sinapis, aristolochiæ rotundæ, spicæ, cõsti, seminis agni casti, staphisagriæ, pyrethri, asphodylorum, radicis ireos, ana drachmam unam, cucumeris asinini, uini drachmas duas, balsami drachmam semis, mellis anacardi drachmam unam, terebinthinæ drachmas sex, olei de costo, & de ireos ana unciam unam, olei de spica, uncias duas, anethini unciam unam semis, pinguedinis ursi, tassi, uulpis, uulturis ana unciam semis, dissoluantur gummi in aceto scyllitico, deinde cũ cera citrina fiat unguentum molle. Fiant etiam unguenta alia decoquendo anserem, in cuius uentre sit aliquid catti, aut uulpis. Et alia ad hoc propositũ quæ omitto credens hæc sufficere. Et hæc de paralysi dicta sufficiant.

DE STVPORE. Cap. X.

HOc est decimum capitulum, in quo agit Rasis de stupore & tremore. Et primò præmittenda sunt quid nominis, & quid rei stuporis. Stupor enim deriuatur à stupeo, quod quandoq; admirationem importat, quandoq; stuporem mentis, id est diminutionem, aut ablationem uirtutum interiorum cerebri, quandoq; significat cuiuscunq; operationis diminutionem. Sed apud Auicennam hęc dictio stupor aliquando apud quosdam est synonyma paralysi, quorum modorum nullus est ad propositum. Hic uerò sumitur stupor pro ægritudine neruorum, quę sic diffinitur ab Auicenna. Stupor est morbus officialis, id est membri organici faciens euenire nocumentũ, in sensu tactus scilicet destructionem aut diminutionem, non autẽ corruptionem ad differentiam doloris, aut cuiuscunq; alterius tactus corrupti, sicut etiam sentire delitiosum pro doloroso aut econtrario aut calidum pro frigido.

QVum aliquis sentit aliquod suorum membrorum sicut est dispositio pedis cum sit stupidus, dicimus in illo membro stuporem esse. Quapropter eius cura

non

non est differenda, quando enim prolongatur tempus huius ægritudinis perducit ad paralysim.

Diuiditur præsens capitulum in duas partes. Primò agit Rasis de stupore. Secundò de tremore. secunda ibi. Tremor autem. Prima in duas. Primò notificat tremorem. Secundò ostendit necessitatem festinantiæ curæ. Secunda ibi. Quapropter. De prima parte dicit. Cum aliquis sentit aliquod suorum membrorum, aut etiam totum corpus, sicut est pes quando est dormiens siue obdormitatus, tunc illud membrum patitur stuporem, id est, diminutionẽ aut ablationem tactus. De secunda parte dicit curam non esse differendam cum transeat in paralysim ipsis non differentibus nisi secundum magis & minus.

Species stuporis sumuntur sicut species paralysis. Prima distinctio. Est enim quædam uniuersalis, quędam particularis, ut in altera medietatũ corporis dextræ aut sinistræ, aut in aliquo uel pluribus membris particularibus. Secunda distinctio. Aliquis stupor fit incipiendo, aliquis permutando ex apoplexia, epilepsia, dolore capitis, pleuresi, & colica, & sic de alijs dispositionibus, quibus quandoq; succedit stupor.

Tertia distinctio. Aliquis stupor est materialis, aliquis immaterialis. Aliquis intensus, aliquis remissus. Intensus auferens totaliter tactum, remissus ipsum diminuens. Aliquis est chronicus, aliquis interpolatus, aliquis continuus &c.

Causæ stuporis sumuntur à quatuor, aut enim à principijs scilicet ab anima & duobus membris principalibus corde scilicet & cerebro, aut à deferentibus scilicet nucha, neruis & arterijs, aut à spiritu, aut à mẽbro stupido. Siquidem à principijs, ut ab anima erit, quia ipsa conuersa ad aliquod speculandum non sentit obiecta extrinseca. Vnde secundò de anima. Attenti fortibus imaginationibus delata sub oculis non uidemus. Aut ex parte cordis, nam cum ipsum est de proximo incursurum syncopim fit homo uniuersaliter stupidus spiritibus ad cor retractis. Cum similiter propter oppilationem cordis aut aliam ægritudinẽ spiritibus uitalibus non potentibus exire ad membra fit homo stupidus, nam hoc modo accidit apoplexia ut supra. Aliquando est propter defectum in cerebro, ut in dolore uehemẽti, propter quem omnes spiritus animales conuertuntur ad ipsum. Aliquando propter oppilationem in cerebro coarctatoriam ex humoribus collectis in uentriculis, aut in origine nuchæ & neruorũ, aut attenuatoria ex similibus humoribus, cum apostemate aut sine apostemate. Aliquando est in deferentibus sicut in nucha, aut neruis aut arterijs cum scinduntur, stringuntur, aut aliter oppilantur, sicut nucha oppilatur, aut scinditur propter dislocationem spondilis, ut supra in paralysi, & similiter est in arterijs. Aliquando prouenit stupor ex defectu spiritus, aut quia paucus, aut frigidus crassus, aut affectus alia qualitate manifesta uel occulta, quapropter non est cõueniens instrumentum animæ ad sensum tactus. Aliquãdo est ex parte membri cum nimis calefactum sit, infrigidatum, humectatum, aut exiccatum, licet mala complexio frigida & humida, aliquando sit in causa ut plurimum. Aliquando est ex parte qualitatum secundarum, ut quia nimis crassæ substantię, & propterea cutis pedis potest quodãmodo propter suam crassitiem reputari stupida respectu cutis manus. Et simile huic potest præter naturale accidere alicui membro. Et propterea medium inter plantam pedum & calcaneum est magis sensitiuum, & magis titillationem incurrit 35. problematum, problemate secundo.

Causæ autem remotiores quædam sunt primitiuæ sicut percussio, casus, dislocatio, constrictio, uiolenta extensio, & similes, in capite, neruis, aut arterijs, & sicut morsus scorpionis aquatici, aut tactus piscis nominatus barile uel miracha, nec nõ medicinæ sumptę interius, aut exterius applicitæ, nec non quidam serpentes calidi corrumpentes complexionem spiritus & membri, aër etiã frigidus, nimia crapula, uina potentia, sunt causæ longinquæ stuporis, nimius somnus, superfluæ uigiliæ, retentio superfluorum consuetorum expelli, nimia quies, accidentia animæ excedentia, præcipuè nimius timor qui primò facit tremorem, & tandem auctus aufert sensum tactus. Causæ autem corporeæ antecedentes sunt humores mali, aut malæ cõplexiones totius, aut membrorum communicantium neruis, sicut in febribus fortibus accidit stupor discrasiato spiritu, & neruorum cõplexione. Et eædem uel similes possunt esse causę coniunctæ. humores autẽ facientes stuporem sunt phlegma secundum plurimũ. Aliquando sanguis sicut etiam in paralysi.

Signa stuporis sunt diminutio aut ablatio sensus tactus, aut totius, aut partis cui secundum plurimum aliquod nocumentum in motu coniungitur. Signa causarum primitiuarum sunt ipsæmet causæ & nocumenta ex ipsis derelicta. Signa causarum corporearum scilicet malæ cõplexionis, & humoris facientis stuporem sunt dicta superius in paralysi & in plerisq; alijs capitulis. Signa stuporis facti permutando sunt præcessio aliarum ægritudinum & ipsius successio quo succedente præcedentes ægritudines minuuntur, aut auferuntur. materia ad neruos, uel ad origines neruorum permutata, licet sit possibile succedere stuporem præcedente ægritudine non diminuta imo potius aucta.

Prognostica. Stupor perseuerans pronunciat aliquam ægritudinem cerebri aut neruorum. Causa enim diminuta faciẽs stuporem si augeatur, aliquam maiorem faciet ægritudinem cerebri aut neruorum.

Secundum omnis stupor membri particularis cum perseuerat transit in paralysim, cum paralysis & stupor non differant nisi secundum magis aut minus.

Tertium, stupor faciei nunciat torturã oris. Quartum, stupor fortis cum uertigine perseuerans nunciat apoplexiam. Quintum, stupor uniuersalis perseuerans, mortem prænunciat. Ex iam dictis inferri potest pedes aptiores esse stupori, primò breuiarij capite proprio, & secundo prognost. cum sint distantiores à fonte caloris, & ab influxu sensus & motus, & magis deputati ad motum quàm ad sensum, & materiæ frigidæ pluries præcipitantur ad pedes. In manibus uerò sunt omnia ista opposita. Patet secundò quare pes factus stupidus, ex compressione aut ligatura apparet ualde magnus & grauis præter solitum, non enim est ob aliud, nisi quia uirtus motiua facta debi-

lis exprohibitione ſpirituum facit arbitrari pedem maiorem & grauiorem, ſicut debili homini apparet paruum pondus eſſe magnum & graue. Et tertiò patet quare in membro dormitante fit quædam ſenſatio, ſicut formicarum per illud membrum diſcurrentium. Hoc enim nō eſt aliud niſi craſſi uapores & partes ſanguinis & ſpirituum, per meatus illius membri adhuc ſtrictos diſcurrētium, quod non apparet dum membrum eſt ſanum, illis diſcurrentibus per meatus membri latiores quàm ſint poſt conſtrictionem aut compreſſionem. Alia cauſa eſt quia uirtus tactiua in ſano non immutatur ex horum diſcurſu per membrum propter ſimilitudinem membri cum eiſdem. Sed membro infrigidato per complexionem ob abſentiam ſpirituum poſtea ab ipſis ſpiritibus ſanguine & uaporibus euenientibus immutatur propter diſſimilitudinem. Nec cauſa huius eſt ut nōnulli arbitrantur quòd uirtus tactiua debilis percipiat obiecta quæ fortis non percipit. Credendum eſt enim quòd uirtus tactiua fortis ſi æqualiter ab obiectis immutetur ſicut tactiua debilis melius ſentiat ea ſicut & cæteræ potentiæ ſenſitiuæ. Aliter tactiua temperati fortiſſima non melius ſentiret obiecta etiam minima quàm tactiua diſtemperati.

CVratur autē hæc paßio ex aliqua parte medicinarum paralyſis, & cum dieta & unctione ex oleo coſtino. Quòd ſi inueterauerit paßio, æger ex pilulis fœtidis purgandus eſt, & complexio æquanda ex anacardino & dieta.

His Raſis ponens curam dicit quòd ſtupor curatur ex aliqua parte medicinarum paralyſis, et cum dieta, & cum unctione ex oleo coſtino, & hoc intelligitur cum fuerit recens & debilis, & immaterialis, aut pendens à pauca materia, & frigida, ad cuius complexionis immutationem & paucæ materiæ reſolutionem ſufficiet dieta & unctio abſq; purgatione & medicinis fortibus &c. Quòd ſi inueterauerit, & ſupple fuerit fortis, auferent ſenſum cum cuius ablatione etiam motus ſecundum plurimum diminuitur, tunc æger erit purgandus cum pilulis fœtidis ſcilicet ſupraſcriptis in paralyſi, & complexio erit æquanda, id eſt, ad medium reducenda proportionatum membro, cum anacardino & dieta ſuperius poſitis in paralyſi cum plurimum ſtupor & paralyſis pendeant à cauſa frigida & materiali. Curatur enim cum fortis eſt ferè eiſdem medicinis quibus curatur paralyſis, ſed aliquantulum leuioribus, cum etiam fortis ſtupor ſit leuior quàm paralyſis.

Cura uerò ſtuporis ordinanda eſt omnino, ſicut cura paralyſis à cauſa proportionali præcedens. Et omnes intentiones ſupra poſitæ in cura paralyſis, & omnes medicinę, atque omnia inſtrumenta illas perficientia ad hunc locū adducantur. Verū non oportet ut ſint ita fortes, nec dieta ita tenuis ſicut in paralyſi cū ſtupor ſit minor morbus quàm paralyſis. Auicenna tamen præcipit in ſtupore à ſanguine pendente phlebotomiam copioſam cum dieta tenui quæ omnia in paralyſi ſanguinea etiam ſunt attendenda.

DE TREMORE.

Quid nominis tremoris ſatis manifeſtum eſt. Deſcribitur autē ab Auicenna ſecunda tertij, capite proprio quòd eſt morbus officialis eueniens propter defectum uirtutis motiuæ à motu lacertorū ſecundum cōtinuitatem comparis grauitati corporis intromittenti ſua motione motionē uoluntariam, quare commiſcentur motus uoluntarij cum motibus nō uoluntarijs. Subdit poſtea ad declarationem deſcriptionis, quòd tremor eſt nocumentum in uirtute motiua, ſicut ſtupor eſt læſio in ſenſibili. Dicitur primò morbus, quia per ſe & immediatè eſt læſiuus operationis duplicis uirtutis motiuæ, quarū una eſt mouere quādo oportet & qualiter oportet, & ad omnem differentiam poſitionis ſecundum humanā neceſſitatem, alia autem operatio eſt ſtabilire membrum & figere, quapropter tremor eſt morbus in ſitu, ſiue capiatur ſitus pro loco ſiue pro ſocietate. Officialis ſi ſit caſus nominatiui, id eſt, compoſitionalis, ſiue morbus in compoſitione: ſi uerò ſit caſus genitiui, id eſt, membri organici, ſiue inſtrumentalis, nam quamuis tremor ſit etiam neruorum, eſt tamen principaliter organicorum quibus motus principaliter attribuitur. Eueniens propter defectum uirtutis motiuæ, qui defectus eſt diminutio non corruptio, cum tremor eueniat hominibus naturaliter diſpoſitis ex decurſu ętatiuo, nec ablatio. A motu lacertorū. Expreſſit principale inſtrumentum corporeum motus uoluntarij, ſecundum continuitatem, quia in tremore fit motus interruptus. Comparis, id eſt, æqualis. grauitati corporis ſcilicet membri. intromittenti ſua motione motionem uoluntariam factam à uirtute. Quare commiſcentur motus uoluntarij cum motibus nō uoluntarijs, mediantibus tamen quietibus inter utroſque.

Sed contra, tremor in decrepitis ex decurſu ætatiuo non eſt morbus, igitur diffinitio inſufficiens. Dicitur concedendo antecedens, & quòd Auicen. non diffinit hic niſi tremorem præter naturam. Secundò arguitur, tremor nunquam eſt, igitur antecedens patet, quia quando eſt motus ſurſum nō eſt, nec quando eſt motus deorſum, nec eſt quando eſt quies. Ad hoc negatur antecedens, & dicitur quòd tremor eſt in quocunq; motu & quiete, ex quibus componitur ſicut & tempus eſt quādo aliquid ipſius eſt, licet non totum ſimul. Tertiò, tremor nō lædit operationem uirtutis motiuę nec aliam, ergo non eſt morbus. Antecedens probatur, quia tremor eſt actio læſa uirtutis motiuæ, ſed ipſa actio læſa non lædit ſeipſam quare &c. Dicitur quòd tremor eſt compoſitū ex duplici motione, ſcilicet, facta à uirtute & grauitate: nūc autem licet facta à uirtute non lædat ſeipſam, læditur tamen ab illa quæ facta eſt à grauitate. Quartò, ſi membrum poſitum in igne fugiens contrarium concutiatur, tunc iſte eſt tremor, & tamen nō fit à grauitate aliquo modo, ergo, &c. Dictur quòd iſte nō eſt tremor cum non ſit aliqua eius pars uoluntaria, ſicut etiam rigor in febribus nō eſt tremor, cum nulla pars eius ſit uoluntaria: eſt tamen motus præter naturam ſi fiat à cauſa ægra: ſi uerò non, non eſt præter naturam. Quintò, non ſemper tremor fit ex defectu uirtutis motiuæ à motu lacertorum, cum aliquis ſit tremor in quo uirtus motiua intendit figere lacertos & non mouere. Dicitur ſecundum Gal. in lib. de tremore

more & rigore, quòd quantumcunq; uirtus intendit stabilire membrum & lacertos eius, tamen ibi est aliquis motus, sicut in aue uolante alis extensis, quę tamen non concutit alas, est ibi aliquis motus, licet non multum manifestus. Et ita est in membro quod uirtus intendit quietare. Ego credo tamen quòd quicquid dicat Galenus, in aue iam dicta esse aliquem motum alarum, quia aliter caderet: non tamen sic est necessarium in brachio hominis, quòd uirtus teneat extensum, cum illud inhæreat alicui fixo. Credo ergo descriptionem potius esse supplendam à motu lacertorum uel fixione. Sextò, tremor debilitat uirtutem, ergo nõ causatur ex debilitate uirtutis, tenet consequentia, cum idem non sit causa & causatum. Dicitur, quòd idem est causa & causatum, sed diuersis modis, tremor quidem debilitat uirtutem fatigando eam, uirtus uerò debilis ipsum producendo: sunt tamen ambæ de genere efficientium. Septimò, tremor est totaliter à natura, nam motio sursum est à natura, quia à uirtute mẽbri est, motio deorsum est à natura siue naturalis, quia est à grauitate, quæ est naturalis ipsi membro. Dicitur, quòd est à natura nõ tamen naturalis, cum uirtus præternaturaliter disposita ipsum efficiat, unde est pręternaturalis, licet sit aliquo modo naturalis distinguendo naturale contra uiolentum.

Octauò, nunquam uirtus est compar grauitati, igitur, &c. Assumptum patet, quia in motione sursum uirtus superat grauitatem, in motione deorsum superatur. Dicitur, quòd est compar ad hunc intellectum quòd ferè totiẽs natura superat grauitatẽ quotiens ab ea superatur, tamen tenendum est uirtutẽ esse aliquando parem ipsi grauitati, quia uirtus superans grauitatem successiuè remittitur, donec à grauitate superetur: ergo cum non sit transitus ab extremo ad extremum sine medio, erit aliquando uirtus compar grauitati, & hoc erit in principio esse quietis. Et sequitur consequenter, quòd inter hos motus contrarios mediabit quies instãtanea. Tenendo sicut ueritas est, quòd omnis proportio maioris inæqualitatis sufficiat ad motum deducendo etiam resistentiam extrinsecam, scilicet medij. Nonò, Si augetur resistẽtia aut minuitur potentia, non fit motus contrarius, sed tardatur: ergo motus sursum debilitata uirtute debet tardari, & non fieri motus deorsum. Dicitur, quòd si augetur resistentia, aut tantum minuitur potentia, quòd resistentia se habeat ad potẽtiam in proportione maioris inæqualitatis, quòd tunc fit motus cõtrarius. Si uerò resistentiæ ad potentiam sit semper proportio minoris inæqualitatis, esto quòd resistentia augeatur, aut potentia minuatur motus tardabitur, & non fiet motus contrarius. Ex quo sequitur motũ sursum factum à uirtute continuè remitti usq; ad nõ gradum: motum autem deorsum factum à grauitate continuè intendi, cum motus deorsum factus à grauitate sit uelocior in fine quàm in principio. Ex quo sequitur ista conclusio quòd motus per totam horam intenditur, & in fine horæ erit sub non gradu, quæ conclusio licet sit posśibilis, tamen in hoc casu est negãda, cum uirtus antea sufficiat tardare motum deorsum, quàm ipsum totaliter impedire, imò uerisimilius est hunc modum remitti paulatim ad non gradum, licet fortè à principio usq; ad aliquod tempus intendatur. Decimò, uelocius mouetur membrum sursum quàm uirtus exigat, & similiter deorsum, quàm exigat grauitas membri, ergo præter has sunt aliæ causæ horum motuum assignandæ. Dicitur negando assumptum. mouetur enim membrum ita uelociter sursum, sicut uirtus motiua cum illo conatu mouet ipsum: mouetur tamen uelocius saltẽ in principio, quàm appetitus cognoscitiuus intendat ipsum mouere. Ex quo sequitur, quòd motiua & propriè debilis nõ est appetitui cognoscitiuo omnino subordinãda, membrum tamen deorsum ita uelociter mouetur, sicut grauitas cum his circumstantijs mouet ipsum. Tamen credo ad omnem operationem uirtutis motiuæ debilis, siue intendat stabilire membrũ tremens, siue ad quamcunq; differentiam mouere, præter membri grauitatem concurrentem solum ad motum deorsum ipsam uirtutem motiuam debilem cum conatu concurrere. In tremore nanq; ad appositas differentias etiã hæc experientia satis facilè probari potest. Ex his patet differentia inter stuporem & tremorem, cum stupor sit passio sensitiuæ, tremor autem motiuæ. Secundò patet differentia inter tremorem & iectigationem, cum tremor sit partim uoluntarius, iectigatio autem omnino inuoluntaria. Et tremor est alicuius membri organici. Iectigatio musculorum, quæ sunt partes ipsorum organicorum.

Tertiò patet differentia inter tremorem & pulsum cordis & arteriarum, quia pulsus cordis & arteriarum est merè naturalis, tremor autem mixtus. Et quia inter contrarios motus pulsus, percipitur quies media. Sed inter contrarios motus tremoris non percipitur quies media, non quia instantanea, sed quia breuissima. Quartò patet differentia inter tremorem & rigorem, quia rigor est merè naturalis, & in ipso totum corpus concutitur: licet tamen causa faciens concussionem non sit in toto. Tremor autem est motus mixtus, & non est in toto necessariò, sed aliquãdo solum in uno particulari membro.

Prima distinctio. Species tremoris sunt sicut stuporis, aut enim est in toto, aut in parte sicut in capite, aut alio membro particulari. Secunda, aut est chronicus, aut nouus, aut materialis, aut immaterialis, etc. Accidit autem ut caput moueatur ante & retro, propter nocumentum in musculis anterioribus & posterioribus, sicut aliquando tremit ad latera propter nocumentum musculorum lateralium. Et quandoque fit tremor in utrisque manibus & non in pedibus, ut quando causa non est in origine nuchæ, sed in ramis neruorum penetrãtibus ad manus, aut si causa fuerit in origine nuchæ expellit eam natura ad loca propinquiora propter minus malum, aut quando spiritus motiuus in inferioribus corporis est fortior, & magis uincens secundum necessitatem illorũ membrorum, quia sunt ad motum magis deputata quàm manus, quare non patiuntur à causis, quæ non sunt ualde fortes, propterea frequentius accidit tremor in manibus quàm in pedibus, & cum liberatur paralysis, citius redit motus in manibus q̃ in pedibus, &c.

Causæ sumuntur aut à uirtute, id est, à spiritu, aut à membro. si à spiritu, aut quia paucus in toto propter nimias uigilias, aut exercitia fortia, aut famem, coitum, aut balnea, aut alia euacuantia sensibiliter, aut insensibiliter, aut quia est paucus in membro propter retractionem ipsius ad principale, sicut in

timore propter aspectum ex alto, aut propter ambulare super pontem, de cuius pręcipitio timetur, aut propter orare coràm principibus, aut propter disputare, aut propter uelle inire pugnam, & quomodolibet aliter, aut quia spiritus motu inordinato mouentur sicut in angustia, tribulatione, gaudio, desyderio, passione dicta ilen, in qua spiritus simul ad opposita differentias mouentur. Aliquando est defectus ex parte qualitatis spiritus, quia crassus, frigidus, aut putridus, aut alia qualitate occulta uel manifesta affectus. Quandoq; est ex parte membri malè complexionati. Est enim complexio potissimum & immediatum instrumentũ animę ad suas operationes perficiẽdas. Hoc autem erit si membrum sit nimis humectatum propter crapulas & mollificatum, aut uidelicet multitudine uini, aut propter potum aquæ plurimæ non in sua hora, sicut post coitum, balneum, exercitium, & ieiunium, aut est mala complexio sicca faciens membrum non bene obediens flexioni, aut erit oppilatio in membro ex causis repletionis multiplicãtibus humores crassos aut uiscosos, aut alijs causis oppilantibus coarctoriè, aut attenuatoriè, aut carnosè, unde non penetrabit spiritus sufficiens ad debitum motum, quo prohibito fieret paralysis & diminutio sensus, tremor, aut solutio continui membra debilitans, & quandoque membro & spiritui simul accidit impedimentum, sicut ex morsu animalis uenenosi simul nocente spiritibus, & membro, aut fortè duplex nocumentum unicuique proprium simul coniungetur. Causa autem tremoris frequentior est frigiditas superflua, aut humiditas remolliens, minor tamen humiditate paralysim faciente.

Signa tremoris absolutè sunt manifesta ex motu ipsius membri trementis. Signa causarum sunt ipsę causæ. Signa autem ipsarum propter defectum uirtutis & spirituũ sunt, quia patiens deficit ex quocunque labore & motu, & similiter à quocunque nutribili facilè releuatur & non potest pati famem diuturnam, quoniam syncopizaret. Signa uerò superfluę frigiditatis aut humiditatis, & cæterarum causarum sunt ex sæpe dictis manifesta.

Prognostica. Tremor magis peruersus est qui incipit à sinistro. Secundum, tremor in senibus medicatione non est remouibilis. Tertium, Tremor est uia in spasmum aut paralysim secundum materię diuersitatem subtilis aut crassæ. Quartum, Tremor in labio inferiori significat uomitum. Quintum, Alienatio superueniens tremori in causone, ut dicit Hippocr. soluit ipsum propter calorem intensum præter modum calefacientem cerebrum & neruos, unde sequitur alienatio, & causa tremoris resoluitur sicut interdum econtrariò soluitur permixtio mentis & causon materia ad neruos permutata, propter cuius permutationem sequitur tremor.

Tremor autem ex eisdem curatur ex quibus sanatur stupor. Sed si ex superflui uini potu euenerit, æger ab ipso erit abstinendus. Similiter si aqua quæ ex niue dissoluitur bibendo hanc incurrit passionem, ab ipsa abstineat, & balneum calidissimum ingrediatur, in quo tam diu moram faciat donec sudet à quo cum egressus fuerit in sole assiduè moretur.

Hic ponit curam tremoris. Et habet tres partes. Primò ponit curam tremoris absolutè. Secundò, quando prouenit ex potu uini. Tertiò, quando prouenit ex potu aquæ frigidæ, partes patent. De prima dicit, quòd tremor curatur cum illis, cum quibus sanatur stupor, de cuius cura sermo præcessit. Stupor autem & tremor curantur cura paralysis, uerum leuiores exigunt medicinas sicut sunt morbi leuiores paralysi. De secunda parte dicit, quòd si tremor prouenit ex superfluo potu uini, æger ab ipso abstineat, & bibat aquam saccharatam, uel aquam mellis. De tertia parte dicit, quòd si prouenit ex potu aquæ quę ex niue dissoluitur, uel aliter frigida ualde, ęger ab ipsa abstineat, loco cuius utatur uino pauco mediocris potẽtiæ, uel aqua mellis cum pauco saluiæ & piperis, & ingrediatur balneum calidissimum, in quo tãtum stet donec sudet, siue illud balneũ sit aëreum sicut stufa, uel igneum sicut furnus ex quo extractus est panis uel sit aqueum calidum & siccum, & actu & potentia siue sit naturale, sicut thermæ sulphureæ, aut alia huiusmodi, aut artificiale. Et ad hoc cõfert sepeliri in arena sicca à sole uehementer calefacta, & statio sub sole confert &c.

Cura tremoris perficitur omnino sicut dictum est in paralysi. Verum sunt aliqua propria tremori sicut oleũ de andachocha, id est, flore trifolij, quod in hoc habet mirabilẽ proprietatem applicitum super originem neruorum & membro tremulo cum fricatiõe bona. Similiter emplastrum factum ex folijs ijsdem trifolij, cerebrum quoq; leporis assatum ad hoc mirabiliter confert, & propterea frequenter comedatur. Et si tremor est in capite expertum est stecas sumptum singulis diebus pondere ʒ.1. aut. 2. cum ℥.1. hydromellis, aut sine potu in forma pilularum. Ex nocentibus autem ualde in eo & omni ægritudine neruosa est multitudo phlebotomię, & nimius usus uini & aceti, & coitus, & aquarum frigidarum: aquæ tamen, pluuialis est eis melior & minoris nocumẽti, & in omni ægritudine neruosa. Castoreum quoque & oleum de cucumere asinino sunt propria tremori à causa frigida proueniente, siue castoreum sit exterius applicitum, siue interius sumptum.

DE TORTVRA ORIS. Cap. XI.

Tortura quæ apud Serapionem uocatur acauis à quibusdam sic describitur. Tortura est morbus officialis figuram siue formam naturalem faciei corrumpens, ab Auicen. uerò complexius describitur secunda tertij. quòd est morbus officialis in facie propter quem trahit pars faciei ad partem non naturalem, & alteratur forma eius naturalis & remouetur bonitas obuiationis utrorumq; labiorum & ambarum palpebrarum ex parte. Officialis, id est, compositionalis. Est enim morbus in figura & etiam in situ, siue situs accipiatur pro loco, siue accipiatur pro societate, ut patebit ex dicendis. Aliter officialis, id est, membri officialis, id est, instrumentalis & organici: In facie ad differentiam torturæ alterius membri

membri, propter quem trahitur pars faciei ad partem non naturalem, id est, contrahitur aliqua pars faciei ad situm non naturalem, & alteratur forma, id est, figura eius naturalis, & remouetur bonitas obuiationis utrorumque labiorum, & ambarum palpebrarum ex parte. In his uerbis specificat modum torturæ, & membra torta secundum plurimum in facie, ut sit nobis magis manifesta. Subdit autem ex parte, cum secũdum aliquam partem sit bonitas obuiationis, & labiorum & palpebrarum, scilicet, secundum partem uicinam parti sanę.

CVm hominis os contorquetur, & unum de oculis suis claudere non ualet, & si præcipitur ei ut sufflet flatus ab una tantũ parte exire uidetur, ipsum quoque tunc contorsionem pati dicimus.

Diuiditur pręsens capitulum in partes duas, primò determinat de tortura theoricè. secundò practicè. secunda ibi. Cuius curam. In prima parte ponit tria signa. Primum, quòd os, id est, facies uel os, id est, labia oris torquentur. Secundum, quòd oculus partis ægrę claudi non potest, id est, ob spasmum, aut paralysim palpebrarum nõ potentium sed ex toto contingere. Tertium, quia nõ potest sufflare nisi ex parte una, scilicet sana, altera non potente, scilicet debitè moueri ob spasmum, aut paralysim, & similiter nec per eam potest expuere.

Species torturæ sunt istæ, nam aliqua est chronica ualde, transiens sex menses. Quędam est magis recens siue paucioris temporis. Iterum quædam est intensa fortis, quædam debilis & remissa uix comprehensibilis. Causæ torturæ coniunctæ sunt duæ scilicet spasmus aut paralysis partium faciei, unde fit partium faciei contractio, ad quem sequitur tortura. Spasmus tum secundum plurimum est in causa, cum partes faciei sint latæ, ad quas materiæ etiam crassæ facilè possunt præcipitari. Causæ autem paralysis sunt dictæ superius. Causæ spasmi dicentur in capitulo sequenti. Duas tamen memorabo. Vna est apostema in collo quod facit torturam, aut causando spasmum, quod est secundum plurimũ in neruis dantibus motum mandibulæ inferiori, quæ scilicet oriuntur à prima sphondyli, aut paralyticans eosdẽ neruos prohibendo transitum spirituum, & propriè si fuerit apostema molle, nerui enim dantes sensum & motũ partibus superioribus faciei ramificantur à tertio pari neruorum cerebri. Secunda est uulnus in eadem parte aut in partibus faciei per quod fit paralysis solutis neruis, aut musculis mouentibus partes illas, aut fortè fit spasmus neruis & musculis non totaliter sectis, aut propter apostema, quod sequitur ad uulnus replens & contrahens partes illas, quæ sic deinceps perpetuò remanent contractæ.

Signa prognostica sunt dolor profundus in partibus faciei & stupor in cute, & multitudo saltus, siue iectigationis in eisdem partibus prolongati, quodlibet namque istorũ arguit præsentiã materiæ in his partibus, quæ si ampliata fuerit, aut uirtus debilitata, fiet spasmus aut paralysis, & consequenter tortura.

Signa demonstratiua torturę cum aliquando propter eius paruitatem occultatur, est risus aut prolatio dictionũ in quibus est O. Ex his enim tortura quantumcunque occulta manifestatur. Signa uerò partis læsæ plerunque occultantur, quia interdum pars sana apparet ita torta sicut ægra, quia aliquãdo pars spasmata contrahit partem sanam, ita ut ipsa uideatur torta, & aliquando paralytica multum grauitans et defluens attrahit partem sanam, ita ut etiam uideatur torta, aliquando si parum paralytica sit contrahitur à parte sana, ita ut scilicet aliquando nulla appareat tortura, aut si apparet, æquè bene apparet in parte sana sicut in ægra. Signa ergo propria & distinguentia sunt infrascripta. Primum, quia oculus partis læsæ est aliqualiter discoopertus, cum palpebræ non possunt bene uniri: oculus autem sanus totaliter à palpebris potest cooperiri. Secundum est, quia non potest expuere nec sufflare per latus ægrum nec per medium oris, sed solum per latus sanum. Tertium est, ut præcipiatur ut moueat genas & labia contrahendo, & elongando, & manifestè tunc patebit, quia non poterit latus ægrum sed bene sanum. Signa uerò quòd tortura fit à spasmo, est quia pars spasmata extendi non possit, pars uerò paralytica facilè ducitur ad omnem differentiam. Secundum, quia cum spasmosa coniungitur soda, & dolor aliquis, cum paralytica uerò non. Tertium, quia in tortura ex paralysi sensus sunt magis turbati, & sentitur in cute leuitas, & in lacertis, & stupor quidam, & humiditas profluit ex ore, & est palpebra inferior demersa, & medietas panniculi, quæ est super palatum ex parte illa est mollificata, stupida, humida, laxa, & apparet quòd meditetur homo & aspiciat ad inferiora, quia palpebrã superior multum cadit, & magnam partem oculi claudit. In spasmosa sunt signa his contraria. Signa autem spasmi sic. & hum. aut non proportionati ad materiam, uidebuntur in capite sequenti, & signa causarum paralysis in proprio cap. fuerunt posita.

Prognostica. Timor est mortis in tortura usque ad quatuor dies, quia materia facilè potest conuerti ad cerebrum ipsum oppilando uel apostemando. Secundum, torturæ extensæ usque ad sex menses fortasse non speratur rectificatio. Tortura in decrepitis raro recipit salutem. Tortura sequens ægritudines fortes sicut apostema cerebri & similes, & spasmum de inanitione, quod signatur & scitur per euentum eius paulatim factum non recipit curationem.

Cura.

Cuius curam incipiemus cum solutione uentris ex pilulis fœtidis. Nutrimentum uerò eius atque ipsius potum dicimus, ut in capitulo de paralysi diximus. Aegro præterea quotidie in mane antequam comedat sinapim cum syrupo acetoso gargarizare faciemus, et mittemus eum in domum obscuram, & præcipiemus ut unam nucem muscatam in parte oris, quæ torta est reti-

neat: Naribus quoque tunc sufflabimus condisi, ut sternutatio prouocetur. Sphondyles quoque colli eius, & faciem eius, & frontem ex oleo costino inungere conuenit, & est quotidie de anacardino aur. 1. pondus sumendum. Et si passio hoc modo soluta non fuerit ad uentris solutiones, & ægri sedationem redeundum est. De tortura uerò quæ nō repentè, sed paulatim accidit non loquimur, ipsa nanque non contingit nisi in phrenesi pernitiosa morte iam imminente, & est ex siccitate.

Hic ponit curam torturæ pendentis à paralysi aut spasmo humido. secundò dicit se non uelle ponere curam torturæ factæ paulatim ex spasmo de inanitione cum ipsa sit pernitiosa. secunda ibi. De tortura uerò. In prima parte docet Rasis euacuare. Primò cum pillulis fœtidis. Secundò docet quòd dieta eius sit sicut dictum fuit in paralysi. Tertiò præcipit gargarisma, ut hoc, ℞. sinapis ℥. s. bulliat in ℔. una aquę ad consumptionem medietatis & coletur, cum qua colatura misceantur syrupi acetosi simplicis ℥. 2. & gargarizetur stomacho ieiuno. Quartò locat tortum in loco obscuro per quatuor dies uel sex, ne materia amplietur & dilatetur per multi luminis pręsentiam.

Quintò teneat nucem muscatam in parte oris quæ torta est. Sextò prouocet sternutationem cum condisi superius declarato, uel loco eius prouocetur cum elleboro, & similibus. Septimò ungantur sphondyles colli, quia ab ipsis ramificantur nerui uenientes ad faciem. Et similiter ungantur partes frontis & faciei ex oleo costino superius descripto. Vltimò sumant quaq; die aur. 1. confect. anacar. ut supra in paralysi. Et si cum his non curatur quiescat per decem dies solo regimine bono obseruato, deinde iterum redeat ad ea quæ iam dicta sunt. Cura torturæ exigit easdem intentiones quæ dictæ fuerunt in paralysi. Et hic esto memor sicut ibi non properare ad usum medicinarū fortium in principio digestiuarum aut solutiuarum, sed expecta usq; ad quartum & septimū & decimum quartum diem sicut dictum fuit. Neq; aliquo modo soluas cum debili aut forti solutiuo, nisi præmissa digestione, sed solum sit contentus clysteribus lenientibus. secundò in tortura ex spasmo primò mollifica, deinde resolue, sed in tortura ex paralysi solummodo resolue. Ex expertis est ut sumantur ʒ. 2. hieræ Hermetis per mensem continuum. secundum expertum est zingib. et acorus confecta cum melle siue diacorus sumptus mane & uespere ad quantitatem nucis. Phlebotomia uenarum linguæ in tortura sanguinea optimè confert. Assiduatio ablutionis faciei cum aceto in quo decocta est sinapis est mirabil. prospicere in speculo sæpe inuat ad rectificationem torturæ. Cauterium super uenam quæ est post aurem, ultimum si per plures dies dimittatur apertum. Sirupus proprius in causa frigida, ℞. acori ℔. s. zing. nucis muscat. ana. ℥. 1. mellis ℔. 1. fiat syrupus clarificatus bulliendo suprascripta in sufficienti quantitate aquę, & administretur cum aqua decoctionis saluiæ, sed nō administretur nisi post septimum, & præcedente alia euacuatione. Solutiuum proprium post hunc syrupum est hoc. ℞. pilularum cochiarum fœtidarum an. ℥. s. fiant pilulæ 5. & exhibeantur in mane seruata debita dieta & custodia. Gargarisma. ℞. nucis musc. ℥. s. acori. ℥. 2. pyrethri, sinapis. zing. ana. ℥. s. aceti ℥. 1. mellis ℥. 2. bulliant in ℔. 3. aquæ ad consumptionem duarum partium, sed non fiat gargarisma neq; sternutatorium nisi præcedentibus purgationibus. Succus auriculæ muris cum nuce muscata in eo infusa est proprius per nares attractus. Est autem auricula muris anagallis, pro ea tamen sumimus maioranā. Oleum proprium in tortura. ℞. rad. acori ℥. 2. zing. nucis muscat. ana. ʒ. 2. olei cost. ℥. 4. uini al. potentis tantūdem, bulliāt super cineres usq; ad consumptionem uini, & cum pauco ceræ fiat unguentum. Esto tamen memor in tortura à spasmo præponere mollificantia, deinde resolutiua succedant. Mollificatiuum propriū. ℞. mucil. fœnugræci, sem. lini, butyri, axungiæ anatis, olei amygdalarum dul. medullæ cruris udituli. an. ℥. s. olei de lilio ℥. 1. nucis musc. ʒ. 1. ceræ quantum sufficit, fiat unguentum molle, aut misceantur mollificantia cum resolutis. Et hæc de tortua.

DE SPASMO. Cap. XII.

Spasmus à græco deriuatū idem significat quod contractio. Et describitur ab Auicen. secunda tertij cap. proprio, quòd est ægritudo neruosa, qua mouentur lacerti ad sua principia, & inobedientes fiunt in dilatatione. Est quidem ægritudo, quia sensibiliter lædens. Et est ægritudo quæ est compositio pręternaturalis in figura, quia membrum in spasmo malè figuratur contra uoluntatis imperium, & est morbus in situ, capiendo situm tam pro positione siue loco quàm pro societate, cum membrum neq; in debito loco remaneat, neq; possit associari cui debet secundum humanam necessitatem. Neruosa, quia licet in omni spasmo membrum organicum lædatur secundum se totum: læditur tamen principaliter secundum partem neruosam ipsius, Qua mouentur lacerti. Expressit instrumentum principale motus uoluntarij, unde in hoc differt spasmus à singultu, cum in singultu non sit motus lacertorum. Ad sua principia, scilicet ad nucham à qua 31. paria neruorum & unum impar originantur, dantia motum & sensum ferè toti corpori à ceruice infra. Et à cerebro originantur septem paria, ut supra in anatomia quia omnes concurrentes ad cōpositionem omniū musculorum sunt causa ut ipsi musculi spasmentur, & moueantur uersus nucham aut cerebrum. Et inobedientes fiunt in dilatatione, quia non possunt dilatari secundum uoluntatis imperiū, nisi ægritudo remoueatur. Nota primò quòd duplex est spasmus, proportionatus ad materiam, & non proportionatus. Non proportionatus est ille cuius causa immediata effectiua est uirtus siue anima, stimulata tamen à re præter naturam, sicut est dolor, solutio continui & huiusmodi. Proportionatus ad materiā est duplex, de repletione & inanitione. Spasmus de repletione est ille cuius

causa

causa immediata effectiua est ipsa materia existens in neruo siue apostemet, siue non, nam dilatando membrum & extendendo secundum latitudinem & profunditatē est causa, quòd abbreuietur secundum longitudinem, quare fit contractio. Spasmus de inanitione est, cuius principium effectiuum immediatum est siccitas ignea & terrea in eo crescens & dominans propter consumptionē humiditatis substantificę, unde humidum, aëreum & aqueum euaporat, & inter hos est differentia, quia in spasmo humido abbreuiatur neruus in longitudine, & incrassatur in latitudine & profunditate. Sed in spasmo de inanitione secundum omnem dimensionem, fit abbreuiatio & contractio. Ex quibus sequitur istas conclusiones esse concedendas. Prima conclusio, aliquis est spasmus immaterialis, qui tamen est morbus materialis, quia spasmus non proportionatus ad materiam pendens, exempli gratia, ex cholera eruginosa in stomacho est spasmus immaterialis, quia non proportionatus ad materiam, est tamen morbus materialis curādus per euacuationem. Secunda conclusio. Aliquis est morbus siue spasmus materialis, utputa spasmus de inanitione qui est proportionatus ad materiam: & tamen est morbus immaterialis cum non sit ibi materia euacuanda, aut ad benignum perducēda per distinctionem. Dicitur autem spasmus materialis, quia in eius quiditate exprimitur materia, scilicet ipsius consumptio. Tertia conclusio. Aliquis est spasmus proportionatus ad materiam, & nō proportionatus ad materiam, patet de spasmo, cuius causa effectiua immediata fit non solum materia, sed etiam uirtus stimulata. Et si magis uirtus concurrat à prædominio dicetur non proportionatus ad materiam, & econtrario si materia à prędominio dicetur spasmus proportionatus ad materiam. Et si ambæ ęqualiter concurrant ab utrisq; æqualiter denominabitur, scilicet ubi quilibet per se esset sufficens ad illum producedum, ubi autem neutra esset per se sufficiens, sed ambæ simul, dicetur proportionatus ad materiam, & nō proportionatus de copulato extremo, & non copulatiuè. Nec ualet hoc argumentum, est spasmus non proportionatus ad materiam, ergo non est proportionatus ad materiam, nec ibi arguitur ab affirmatiua de prædicato infinito ad negatiuam de prædicato finito.

Quarta conclusio. Aliquis spasmus est de repletione & inanitione. Quinta conclusio. Aliquis est spasmus non proportionatus ad materiam de repletione & de inanitione, quarum deductio faciliter patere posset. Ex his patet, quòd spasmus de inanitione habet unam causam priuatiuā, scilicet consumptionem humiditatis, & positiuam alteram immediatam crementū siccitatis. Contra, si per siccitatem fieret spasmus, tunc hectici tertiæ speciei omnes spasmarentur, cum in ipsis fit facta ultimata exiccatio qua deducuntur ad mortem. Ad hoc dicitur multum interesse inter siccitatē quæ facit spasmum, & quæ facit hecticam tertiæ speciei, nam ista est uniformis ferè æqualis per totam nerui substantiam ex eo quòd inducta est paulatim. Illa uerò quæ facit spasmum nō est uniformis per totum, nec ęqualis in toto neruo, ex eo quòd ab agente uiolento in paruo tempore inducta est, unde magis exiccatur una pars nerui quàm altera, fit ergo cōtractio & applicatio in parte, scilicet minus exiccata, sicut in corio proiecto super prunas fit contractio una parte magis exiccata quàm altera, ubi si in sole aut in loco calido diu stetisset, & multum fuisset exiccatum, non fuisset contractū, sicut & lateres cum coquuntur in fornace ab igne dulci non torquentur, sed ab igne nimis forti contorquentur. Sed contra, neruus est æqualiter dispositus per totum, agens fortè, utputa calor causonis potest omnibus partibus ęqualiter applicari, ergo non spasmabitur. Præterea, si in hectica est per totum uniformis exiccatio totum deberet ęqualiter contrahi, & sic fieri tetanus. Dicitur causas resistentes exiccationi nerui in causone nō esse æquales, cum pars nerui aliquando sit circumuoluta membris humidioribus, siue iuxta posita: alia pars membris siccioribus, quare non æqualiter resistit per totum, neq; etiam uapores febriles æqualiter omnibus partibus applicantur. Ad secundū dicitur, quòd si fieret contractio in hectico, tunc spasmus ille esset de inanitione, & similiter si corpus extensum & inflexibile humido ferè uniformiter in omnibus partibus neruosis exiccato, tunc esset tetanus. Sed dico nullam fieri contractionem notabilem, neq; extensionem ad spasmandum sufficienter, aut ad tentandum.

Secunda distinctio est, aliquis spasmus est in fieri, ut quando actualiter fit contractio, aliquis est in facto esse, ut quando membrum post contractionem remanet contractum, tunc enim est quies ubi dum fiebat erat motus. Et ex hac distinctione sequuntur istæ conclusiones. Primò, Aliquis est spasmus fiens, qui tamen est morbus factus, utputa spasmus de inanitione cum est in fieri, & complebitur etiam remota omnī causa conseruante ipsum sicut febre, fluxu, & similib. Est enim morbus factus, quia independēs. Est tamen spasmus fiens cum actualiter fiat contractio. Secundò, quòd aliquis est spasmus factus, qui tamen est morbus fiens cum ad remotionem causarū sit aptus remoueri, neque à seipso conseruabilis sit, ut patet in spasmo de repletione facto & curabili. Tertia distinctio. Aliquis est spasmus proprius sicut est superius descriptus. Alius improprius, scilicet singultus, quia in stomacho non est musculus, aut aliud principium motus uoluntarij. Quarta distinct. Aliquis est spasmus fortis adeò, ut ceruix contorqueatur & strideāt dentes. Aliquis debilis sicut oscitatio & aliquis uniuersalis in toto qui non differt ab epilepsia, nisi quia est cum sensu intrinseco & extrinseco. Aliquis est particularis, et in una medietate, aut aliquo membro particulari. Aliquis est spasmus ad posteriora, & dicitur opisthotonus. Aliquis est ad interiora, & dicitur emprosthotonus. Aliquis ad utrunq; et dicitur tetanus. Ad latera aūt rarissimè euenit, cum in lateribus pauciores musculi & nerui sint situati. Et harum diuersitatum causa est secundum quod causa spasmi est in diuersis locis sicut dictum fuit in paralysi. Et quicunq; istorū aut est initians, aut succedens ad alias ægritudines sicut ad synnachen, pleuresim, sirsen, & similia.

Causæ spasmi non proportionati ad materiā sunt accidentia animæ sicut timor & tristitia, solutio cōtinui, frigus nerui ex uulnere discooperti, putredo, dolor, pūctura animalis uenenosi, comestio & applicatio rerū uenenosarū, & cōmunicatio facta neruis ab alijs membris, siue absoluta, siue non absoluta, dummodo nerui non lædantur per essentiā, & magis spa-

ſmantur nerui ex communitate ſtomachi & matricis quàm propter alia membra. Spaſmi de repletione cauſæ ſunt phlegma, ut in pluribus, deinde melancholia uel ſanguis, rariſsimè cholera, ſiue humores apoſtement neruum ſiue non. Et aliquando eſt uentoſitas, & eſt ex his quæ ueniũt in hora & remouentur in hora, & uulgariter uocatur gramfo. Cauſæ antecedentes ſunt idem humores non actu inbibiti, aut apoſtemantes neruos. Cauſæ primitiuę ſunt crapulæ, ebrietates, ſomnus ſuper ſatietatem. Exercitium fortè corpore pleno, retentio euacuationum etiam conſuetarum, ingredi etiam balneum corpore pleno, liquefactio humiditatum à febre, & ſimiles. Cauſę ſpaſmi de inanitione ſunt febres fortes, ieiunia, uigilia, accidentia animi fortiter exiccãtia, fluxus uentris, & alię euacuationes fortes, & cætera præter modũ exiccantia.

Signa diſtinctiua inter ſpaſmũ & epilepſiam ſunt, quia epilepſia eſt communis toti, & reſoluitur uelociter, & eſt cum periodis & non fit ex inanitione & aufert ſenſum. Spaſmus uerò in his ipſi opponitur, licet tamen ſpaſmus dicatur epilepſia membri, ſicut epilepſia eſt ſpaſmus totius corporis & ſimilãtur in motibus contractiuis, &c.

Signa prognoſtica ſunt diſpoſitiones corporum.

Primum, pueri ſunt ad omnes ſpaſmos maximè diſpoſiti. Et etiam ab omnibus maximè releuabiles. Iuuenes ad ſpaſmum non proportionatum ſunt proniores quàm ſenes. Corpora ſanguinea & cholerica ſunt proniora ad ſpaſmũ quàm phlegmatica aut melancholica. Secũdum, tremor & dolor circa collum & iuncturas nunciat ſpaſmum, pulſus chordoſus, & propriè cum diuerſitate eſt nuncius ſpaſmi. Tertium oculi contorſio & facies in modum ridentis eſt nuncia ſpaſmi: fit enim ex cõtractione partium faciei, tremor manus ægri occultus, qui aliquando percipitur à medico ſolerti dum tangit pulſum pronunciat ſpaſmũ, anhelitus difficilis interſectus, ſuſpirioſus, quia non poteſt dilatari pectus propter contractionẽ diaphragmatis & muſculorum, & huiuſmodi nunciat ſpaſmum. Signa concordantia habes 6. Aphor. Aphor. 54. In acutis paſſionibus cum febre luctuoſa ſuſpiria malum. Stipticitas uentris propter contractionem muſculorum ani aut matricis ad ſuperiora deriuatis. Retentio urinæ aliquando, & aliquando emittitur cum ſanguine mixta propter debilitatem renum, aut fortem expreſſionem ſingultus. Soda, tremor & dolor prænunciant ſpaſmum, ſtridor dentium, contractio cutis capitis. Signa demonſtratiua eſt ipſa actualis contractio uel contractum eſſe, pulſus tenſus diuerſus in modum ſagittæ aſcendens in medio ſui motus, & deſcendens in fine, & humilis in principio, in quo non apparet manifeſta diaſtole propter nimiam tenſionẽ, unde oportet fieri pulſus ueločiores & frequentiores. Item arteria eſt calidior alijs membris calido ſpumoſo ignito propter prohibitam tranſpirationem. Differt autem hic pulſus à pulſu principij paroxyſmi, cum hic ſit tenſior et magis manifeſtus. Signa ſpaſmi non proportionati ad materiam ſunt cauſæ ipſæ, de quibus præceſsit ſermo. Signa uerò ſpaſmi de repletione ſunt eius cauſæ. Diſtinguitur inter ſanguineã & phlegmaticã per ſigna ſæpius dicta. Et cauſæ primitiuę ſeipſum ſignificant. Signa ſpaſmi de inanitione, eſt quia paulatim fit & præceſſerũt cauſæ, ſcilicet inanientes. Prognoſtica. Primum, omnis ſpaſmus uninerſalis ex uulnere eſt mortalis. Secundum, ſpaſmus de inanitione cui in principio non reſiſtitur eſt mortalis. Tertium, ſpaſmus ad poſteriora eſt cæteris deterior. Quartũ, habetur quarto Aphor. In feb. non deficiente ſi labiũ aut oculus, aut ſupercilium, aut naſus diſtorqueatur, aut nõ uideat iam debili exiſtente corpore quodcunque horum fiat iam eſt propè mors. Quintum, Ventoſitas multiplicata cum tremore uentris, mortem ſignificat. Sextum, Saltus ſuperfluus arguens multitudinem uentoſitatis malum. Septimum, Spaſmus non proportionatus ad materiam, niſi ſit uniuerſalis ex uulnere ſecundum plurimum eſt ſalubre.

DE TETANO. Cap. XIII.

Tetanus, quaſi totum tenens à tetano græco nomine deriuatus. Eſt ſecundũ Aui. ſecunda tertij cap. proprio, ęgritudo officialis prohibens uirtutem motiuam à cõtractione membrorum, de quorum aptitudine eſt, ut contrahantur propter nocumentum in lacertis & neruis. Eſt enim tetanus morbus in ſitu & in figura, & propterea officialis, id eſt, compoſitionalis, uel membri officialis, id eſt, organici. Nam licet ſit paſsio neruorum: eſt tamen principaliter organicorum, quia principalius & immediatius ſunt ad motũ ordinata ſecundum humanam neceſsitatem, nec unquam eſt in neruis quin ſit in organicis. Dicitur prohibens uirtutem motiuam à contractione membrorũ, ad differentiam ſpaſmi, cuius eſt membra cõtrahere, & ſubditur propter nocumentum in lacertis & neruis, &c. ad differentiam priapiſmi in quo non eſt læſio neruorum nec lacertorũ uirgæ, ſed ſola ipſa tenditur ex multitudine uentoſitatis craſſæ replentis uenas & arterias. Contra ſequitur quòd tetanus non differt à paralyſi. Dicitur, quòd tetanus prohibet uirtutem motiuam à contractione membrorum cum ipſorum extenſione, paralyſis uerò cum ipſorum mollificatione, propterea diffinitio eſt ſupplenda. Et propter hoc etiam differt à ſpaſmo in facto eſſe. Alcuzez uerò dictio arabica uarijs modis accipitur, ut uult Auicen. in cap. de tetano. Quandoq; pro ſpaſmo muſculorum furculæ. Quandoque pro ſpaſmo oculi. Quandoq; conuertitur cum tetano. Sed propriè acceptus Alcuzez eſt tetanus à cauſa frigida, & à uentoſitate proueniens, licet Auicẽna in capitulo proprio, & ſimiliter cęteri authores ſint multum uarij in uſu horum terminorum accipientes frequenter unum pro altero.

Species tetani ſumuntur, ſicut ſpecies ſpaſmi. Eſt enim quidam nõ proportionatus ad materiam pendens ex eiſdem cauſis, ex quibus pendet ſpaſmus non proportionatus ad materiam. Et quidam tetanus eſt proportionatus ad materiam duplex exiſtens, de repletione & de inanitione. Et cauſæ ſunt eædem, niſi quia in tetano ſunt duo ſpaſmi diuerſorũ muſculorũ & neruorum ad oppoſitas partes ſiue differentias trahentium, imo duo tetani per quorũ extenſionẽ membrum remanet rectũ & extenſum ad nullam differentiam contractũ, ſicut ſi eſſet nocumentum in muſculis anterioribus & poſterioribus, aut ſi ſolum unus neruus aut muſculus ſit lęſus, ille eſt lęſus uniformiter per totum. exempli gratia, materia penetrante per riuulos

uulos nerui in totum neruum, unde non magis contrahibilis est ad unam partem quàm ad aliam, sed in spasmo erit in una parte incrassans illam, & per consequens trahit ad se reliquam partem. Sed contra, si materia existens in una parte nerui, dilatans illam est causa abbreuiationis nerui secundum longitudinē, multo magis existens in toto neruo & dilatans illum erit causa abbreuiationis eius. Ad hoc dicitur negando consequentiam, quia omnis pars erit æqualiter extensa, sicut in marsupio undiq; æqualiter extenso secundum longitudinem & latitudinem, non magis contrahetur secundū longitudinē q̃ latitudinē, sed secundum omnē differētiam extendetur & maiorabitur, & secundum hunc modum membra undiq; apostemata ut non flecti possint dicuntur tetanata. Sunt enim secundum omnem differentiam magnificata, & similiter potest esse tetanus de inanitione membro uniformiter exiccato & non contracto, cuius causæ sunt eædem quæ spasmi. Et sic aliquando uidemus brachium aut crus arefactum inextensibile. Et similiter erit tetanus non proportionatus ad materiam ex similibus causis contingens, ex quibus prouenit spasmus, sicut ex causis primitiuis, ut cū homo dormit super re dura, aut in somno unū membrum comprimit alterum, aut aliquod membrum fune extenditur aut percutitur taliter ut membrum non potest flecti, sicut aliquando ex similibus causis membrum spasmatur, & non potest extendi. Alcuzez autem propriè sumptus prouenit, aut ex frigiditate sine materia cōgelante, aut ex materia frigida crassa undiq; ęqualiter membrum extendente, siue apostemet, siue non, & similiter à uentositate, unde si materia paralysis cōgeletur, aut resolutis partibus subtilibus incrassetur, taliter, ut membrum remaneat extensum, ex paralysi fiet tetanus, siue alcuzez. Tetanus etiam aliquando fit incipiendo, aliquādo succedit alijs ægritudinibus, sicut synache & pleuresi, quemadmodum dictum est de spasmo.

Signa sumuntur eodem modo sicut dictum est in spasmo. Veruntamen ex signis prognosticis tetani est saltus plurimus, grauitas sermonis, durities in lacertis, & dolor in partibus sphondylium usq; ad alosos, & difficultas deglutiendi, & cum scalpitur non delectatur. Secundum, urina sicut putredo & uirus cum horripilatione & tenebrositate in uisu, sudore in capite & ceruice significat extensionem in utrisque lateribus futuram. Tertium, cum tetanus communis incipit clauditur os, rubescit facies, fit dolor fortior & non potest sorbere, multiplicatur palpitatio, & lachrymantur oculi. Et differentia inter tetanum & spasmum in principio sui est, quòd spasmus in lacertis incipit cum motu: tetani uerò principium est in lacertis cum quiete. Cætera signa demonstratiua specierum eius & suarum causarum sunt similia his, quæ dicta sunt in spasmo.

Prognostica. Primum, tetanus est ægritudo acutior cæteris paribus quàm sit spasmus, & magis perniciosa cum sint duo spasmi, unde iuxta Aphorismū quintæ particulæ. Quicunq; à tetano apprehenduntur, in quatuor diebus pereunt. Verum spasmus de inanitione est deterior quàm tetanus, quia contrahit secundum omnē dimensionem. Secundum, ille tetanus est malus quem præcedunt febres inseparabiles cum inquietudine fletu & alienatione, & fit color citrinus propter eas, et exiccatur os et labiū, denigratur lingua et exasperatur cutis, & extenditur: est enim ex inanitione. Tertium, Omnis tetanus à percussione cui associatur singultus et permixtio rationis est mortalis. Sed circa dicta in litera dubitatur, quare spasmus nō est ita periodicus sicut epilepsia, cum tamen epilepsia sit spasmus uniuersalis. Respondetur quòd aliquādo fiunt spasmi particulares periodici, ut quędam mulieres spasmantur in manibus secundum periodos aggregationis materierum in matrice, ut Galen. in libello de spermate, cap. 2. Secundò potest aggregari in alio membro materia per congestionem, uel quòd ipsa recipiatur ab alio membro in determinato tempore quæ erit factiua spasmi periodici. Dico tamen quòd epilepsia per essentiam est periodica frequentius quàm spasmus, quia fit ex defectu cerebri, & multa malitia ipsius cuius defectus non corrigitur nisi à corde & epate, cum cerebrū sit membrum principale, neq; potest recipere correctionē per exterius applicita, sicut membra particularia extrinseca, propter profunditatem & distantiam ipsius cerebri, & propriè secundum uentriculos eius in quibus hæc materia continetur. Alia uerò membra facilius corriguntur tam in membris principalibus quàm nō principalibus. Et uirtutes medicinarum melius in membris particularibus penetrant ad profundum. Epilepsia etiam per communitatem est frequentius periodica, cum læsio cerebri etiam non ualde magna sit factiua epilepsię, in qua cerebrum contrahetur. Aequalis tamen læsio perueniens ad neruos, non faciet ipsorum contractionem. Est enim natura quę facit huiusmodi cōtractionem tam in neruis, quàm in cerebro, ut expellat à se nocumentum magis sollicita de cerebro, quàm de neruis: non est enim negandū aliquem spasmum particularem esse magis periodicum certa epilepsia per communitatem.

CVm aliquod membrum alicuius contrahitur, & ad suā redit originem, aut plura ex membris sic disponuntur, spasmata esse pronunciabimus. Spasmus autē subitò, aut paulatim inuadit. Spasmo aūt subitò euenienti eadem præparanda est cura, quàm in paralysi conferre diximus. In eo tamen fricatione manuum & inunctione ex oleo costino plus utimur. Spasmus uerò qui non repentè, sed suauiter accidit post febrem, aut post multam uentris solutionem, aut multum uomitum, aut sanguinis fluxum malus est & uix curabilis. Quicquid tamen accidit, ei mederi incipiemus. Aegro nanq; hordei aquam, & iura unctuosa, & mollia ministrabimus, & in

aquam dulcem tepidam ipſum mittemus, & ungemus ex oleo uiolaceo tepido, & oleo de ſeminibus cucurbitæ, & præcipuè neruorum radices, in quibus ſpaſmus extſtit. In tina quoq; diu moretur & ex oleo uiolaceo inungatur. De uino bibat patiens parum, quod tamen multum habeat aquæ admixtionem. Et cibis nutriatur humidis.

Diuiditur hoc capitulum de ſpaſmo in tres partes. In prima ponit ſigna ſpaſmi ſumpta ex quiditate ipſius. In ſecunda ibi. ſcilicet. Spaſmus autem. Ponens unam diſtinctionem ſpaſmi curat ſpaſmum de repletione. In tertia ibi. Spaſmus uerò, &c. Curat ipſum ſpaſmum de inanitione. Prima pars eſt manifeſta ex dictis. In ſecunda parte primò ponit hanc diſtinctionem. Spaſmus autem accidit ſubitò, & eſt de repletione aut paulatim, & eſt de inanitione. Sed ipſi ſpaſmo ſubitò euenienti eadem properanda eſt cura, quæ ſuperius dicta eſt in paralyſi, cum ſit de repletione. Eſt tamen hæc differentia, quia in ſpaſmo indigemus amplius fricatione & inunctione cum manu ex oleo coſtino ſuperius deſcripto in paralyſi, cum humor ſit craſsior. Debemus etiam flectere ipſum membrum ad oppoſitum illi differentiæ ad quam contrahitur. In tertia parte dicit, quòd ſpaſmus qui non repentè, ſed paulatim accidit poſt febrem, aut multam uentris ſolutionem, aut multum uomitum, aut ſanguinis fluxum eſt malus & uix curabilis, imo non poteſt curari niſi in principio. Curat autem ipſum cum rebus humectantibus interius & exterius applicitis, quæ qualitatiuè & ſubſtantificè humectant. Et hęc ſecundum plurimū debent eſſe frig. minus tamen frig. quàm hum. Et omnia quæ dicit ſunt manifeſta. Concedit tamen uinum multæ aquæ admixtum, quod debet eſſe nouum, nutriendo enim humectat ſubſtantificè. Et cum hoc facit aquam multam quæ ei admiſcetur ad extrema corporis penetrare, quapropter humectat etiam qualitatiuè. In ſpaſmo tamen de repletione debet eſſe uetus iuuās ad materię reſolutionem.

Cura ſpaſmi de repletione quatuor exigit intentiones curatiuas. Prima ordinat debitum regimen. Secunda euacuat materias communes & cauſam antecedentem etiam diuertendo. Tertia reſoluit cauſam coniunctam membra confortando. Quarta corrigit accidentia. Aër ergo iuxta primam intentionem declinet ad calidum & ſiccum. Dieta ſimiliter declinet ad ſiccum, & ſit ualde tenuis præcipuè in ſpaſmo uniuerſali, ita ut ſint cōtenti aqua mellis aut ſacchari, aut pro cibo ſumant panatam cum pauco ſaluiæ minutim inciſæ, aut ouū unū cum ſaluia, aut brodiū cicerū cum ſaluia, & ſimilibus. Caueant à carnibus & uino, niſi fortè parum uini antiqui concederetur ad materiæ reſolutionem euacuatione iam præcedente. Declinante tamen ægritudine utatur carnibus facilis digeſtionis declinantibus ad ſiccum ſicut perdicibus, & ſimilibus. Et reliquum regimen ſeruetur, ut ſupra in paralyſi. Secunda intentio, ſcilicet euacuatio perficitur cum phlebotomia, ſi ſanguis aut humorū multitudo ſit in cauſa. Quæ phlebotomia iuxta ſententiā Auicen. non ſit multū copioſa tum ut calor innatus non debilitetur qui eſt principale reſoluens, tum etiam quia nerui ſunt frigidi. Et fiant aliæ euacuationes ſecundum exigentiam humorum peccantium, ſicut dictum fuit in paralyſi. Attende tamen quòd in ſpaſmo uniuerſali eſt neceſſaria feſtinatio, nec oportet præmittere digeſtiua, neq; tardare ſicut tardatur in paralyſi. Interficit enim frequenter à prima die uſque ad quartam. Euacuatio autem fiat cum clyſterijs leuibus aut acutis, & cęteris generibus euacuationum ſicut dictum fuit in paralyſi. Vbi autem daret inducias ante digeratur materia, & ſeruentur canones ſuperius dicti in paralyſi. Ad fortiora tamen digerentia & euacuantia eſt cæteris paribus citius procedendum, quàm in paralyſi, cum materia ſit craſsior. Digeſtiua & euacuantia illic requirantur in cap. de paralyſi. Tertiò intentio, ſcilicet cauſæ coniunctæ reſolutio & membrorum confortatio, maximè cerebri & neruorum perficitur cum interius & exterius applicitis. Sed attende quòd quantum ad exterius applicita differt cura ſpaſmi à cura paralyſis, quia in ſpaſmo debent eſſe aliqualiter mollificantia, quia materia eſt craſſa, & membra indigent erectione uerſus figuram naturalem. Primum, ex cōuenientibus proprijs eſt ren contritus cum pinguedine ſua, ſed propriè uulpis aut lupi, & applicitus debitè calidus origini neruorū & loco ſpaſmato. Secundum, eſt pellis uulpis & lupi, ex qua cum calore ſuo actuali dum nouiter facta eſt excoriatio æger circundetur, ſimiliter inunctio cum adipe luporum & uulpium. Item ſeſſio in aquis decoctionis luporum, uulpium, & ſigillatim, & coniunctim, pręcipuè ſi cum eius decocta fuerint aliqua propria, ſicut abrotonum, anethum, folia lauri, hyſſopus, ſtecas arabica, & ſimilia. Oleum quoq; de lilio eſt ad hoc præcipuum. Lana quoque ſuccida ſuper locis ſpaſmatis præcedentibus prius unctionibus eſt cōueniens. Vnguentum quoq; factum ex ſtyrace liquida. ℥. 1. oleo de lilio. ℥. 2. euphorbij, caſtorei, an. ʒ. 1. ceræ quantum ſufficit, eſt cōueniens. Similiter oleum uulpinum, & oleum de coſto, deſcriptione Meſue. Fortius autem iam dictis eſt oleum de coſto, deſcriptione Raſis. Balnea quoq; et propriè ſulphurea ſunt ad hanc intentionē. Sed ex interius ſumptis ſunt diamuſcum, diambra, theriaca, mithridatū, acori conditi, & diacorum, &c. Vltimum uerò eſt confectio anacardina febrem prouocans, de qua ſuperius in paralyſi. Quarta autem intentio, ſcilicet, correctio accidentium perficitur educendo feces, aut urinā ſi fuerint retentæ, cum eis quæ dicuntur in proprijs capitulis, & ſubueniatur in difficultate anhelitus cum unctionibus dilatantibus muſculos, & poſitione ægri ſi oportuerit in balneo olei, cuius mandibulæ etiam uiolenter aperiantur ſi ſtrictæ fuerint. Et reliqua accidentia curētur ſecundum propria capitula.

Cura ſpaſmi de inanitione perficitur cum frigidis & humidis ſecundum totum regimen ſex rerum nō naturalium, præcipuè aëris tam inſpirati quàm circundantis. Sed tamen ſecundum plurimum maius ſtudium debet eſſe in humectando quàm in frigidando. Hæc autem applicentur extra & intus ſecundum omnem modum, & ſint humectantia quæ intus approximantur tam qualitatiuè quàm ſubſtantificè.

Vnde

Vnde cõuenit balneum ex lacte aut ex aquis in quibus cocta sint folia salicis, hordeum fractum, uiola nenufar cucurbita, citruli, aut fiat tota tina ex succo cucurbitæ, aut ex aqua ros. in qua decoctum sit aliquod horum, aut ex aqua melonis indi, & similibus. Et fiant clysteria ex rebus similibus additis quibusdam impinguantibus, sicut oleum uiolaceum, nenufarinum, aut pinguedo porci lota pluries cum aqua frigida. Et ex oleo uiolaceo inungantur iuncturę & totum dorsum, aut ex oleo nenufarino, aut salicis, & cum istis permisceri potest pinguedo porci recens, lota pluries cum aqua frigida, & infirmo detur lac recens secundum mensuram cõuenientem, quam possit digerere febre non existente. Sed pręsente febre detur aqua hordei, aqua cucurbitæ, aqua melonis Indicum iuleb uiolaceo, aut simili. Et si cum istis misceatur parum uini albi subtilis unius anni tantum dulcis aliqualiter, aut saltem non acris erit conueniens, & quiescat & multum dormiat, & non fiant euacuationes nisi naturales & leues, & gaudeat, & maximũ studium etiam habeatur in humectatione cerebri embrocãdo & ungendo commissuras capitis, & totum caput, & instillãdo huiusmodi in auribus & naribus, & utatur contuso & brodio consumpto in quo cocta sit cucurbita, lactuca & similia, & si qua accidẽtia superuenerint, corrigantur secundum exigentiam.

Cura spasmi non proportionati ad materiam. Si fuerit à uulnere sedetur dolor & procuretur sanies, ad quod optimè ualet emplastrum de maluauisco cum oleo ros. exterius applicitũ, & terebinthina lota cum uitello oui in uulnere applicita, & tota nucha ungatur & fomentetur cum humectantibus temperatis in actiuis, sicut est oleum amigdalarum dulcium. Et si fuerit febris addatur parũ olei uiol. Et si fuerit à punctura uulnus aperiatur, & cum incisione donec uirus transpiret, & in punctura instilletur sulphur, aut parum euphorbij dissolutum cum oleo rosaceo & terebinthina, & sit actu notabiliter calidum. Et caratim siue uermes terrestres cocti in oleo rosaceo, & appliciti optimè conferunt: & si fuerint à putredine alicuius membri uulnerati, optimum remedium est cauterium actuale super parte putrida. Et si fuerit à frigiditate loci uulnerati, locus & partes circumstantes fomententur cum pannis infusis in oleis calidis ad hoc proprijs, sicut oleo de costo, & de croco. Et si fuerit ab apostemate, curetur apostema secundum quod oportet semper mitigando dolorem cum unctionibus & emplastris, & infundendo membrum in oleo, & similibus. Et in omnibus his attendendum est origini neruorum cum humectantibus secundum plurimum temperatis in actiuis: imò frequenter oportet ponere ægrum in tina ex oleo communi, & cum exit à tina induere ipsum camisia, & caligis suffultis lana succida. Et si fuerit à ueneno aut à punctura uenenosorum, cura requiratur sexta quarti. & à Rasis 8. huius. & origines neruorum fomententur cum humidis declinantibus ad calidum aut ad frigidum secundum exigentiam rei uenenosæ. Et si fuerit à cholera prassina in stomacho, aut alio humore, uomitu, aut secessu ducatur, & si fuerit à cõmunitate aliorũ membrorum, sicut matricis ægritudines illius membri curentur secundum quod oportet. Dieta autem debet esse tenuis & declinans ad calidum, aut ad frigidum secundum exigentiam causæ, & accidentia curentur secundum quod oportet.

Cura tetani est eadẽ quæ spasmi à simili causa. Verum indiget ut magis festinetur, quoniam est acutior quàm spasmus. Et ex his quæ ualde conueniunt est ut ferueat succus anethi, & mittatur in ipso catulus tal da, id est, catulus canis aut uulpis, & decoquatur donec dissoluatur, & infundatur ęger in decoctione eius bis, aut quantum uel quotiens oportet. Et si non haberetur tanta quantitas succi, ut in ea posset æger infundi. habeantur petiæ quæ in tali decoctione infundantur, & loco nuchæ aut mẽbro tetanato superponatur. Et sic est finis huius cap. de spasmo & tetano.

DE EPILEPSIA. Cap. XIIII.

Epilepsia græcè quasi comprecisio dicitur uel captiuitas latinè, ex eo quòd secundum Alexandrum tenet omnem sensibilitatem captiuam. Dicitur morbus caducus, ex eo quòd cadit patiens ob eam. Dicitur morbus comitialis, eo quòd si aliquis hoc morbo in comitijs caderet, comitia ad aliam diẽ transferebantur. Comitia uerò dicebantur cõuentus uniuersi populi Romani, Calendis Ianuarij in campo Martio ad magistratus creandos. Dicitur morbus lunaticus ex eo quod secundum motum lunæ commoueri uidetur. Hanc alij uocãt ἱέραν νόσον, id est, sacrum morbum, eo quod sacram partem corporis possideat, scilicet cerebrum in quo animam habitare dicunt. Alij ἡράκληαν, id est, herculeum eo quod Herculem ferũt hoc morbo laborasse, uel quia sit fortis in posternendo homines sicut Hercules. Dicitur etiam comessalis, quia comessationes, crapulæ, ebrietates sint ipsius causæ. Et παιδικὸς, eo quod facilè pueris accidit: nam παῖς græcè puer latinè dicitur. Et propter hoc à quibusdam infantilis uocatur. Ab Auicenna uerò cap. proprio. mater puerorum. Epilepsia ab Auicen. sic describitur: est enim ægritudo prohibens membra animata ab operatione sensus & motus, & erectione non integrè propter oppilationem contingentem. Est quidẽ ægritudo in figura & in situ tam pro positione quàm pro societate. Prohibens membra animata, id est, in quibus uiget uirtus sensibilis aut motiua. Ab operatione sensus & motus, & erectione nõ integrè, eo quòd si fortis sit, tollit omnem sensum interiorem & exteriorem, licet non omnem motum, posthibet tamen ut corpus possit erigi, imò si sit rectum stare non potest, sed in terram cadit. Si uerò sit debilis remanet aliquid sensus interioris, scilicet cogitatiuæ & memorię, ex eo quòd minus læduntur quàm sensus communis, cum magis lædatur uentriculus anterior quàm duo posteriores, cuius oppositum est in apoplexia. Et additur propter oppilationem contingentem, scilicet in cerebro. non enim absoluitur epilepsia ab oppilatione cerebri, & propterea etiam dicitur morbus in uia.

CVm aliquis cadit in terram, & torquetur & commouetur, & intellectum amittit, dicimus ipsum epilepticum fore, Quòd si spuma exit per os, aut se com

mingit, aut ſperma egreditur, aut egeſtio, paſsio tunc eſt grauior & uehementior.

Diuiditur præſens capitulum in duas partes. In prima ponit ſigna epilepſiæ. Secundò curam. ſecunda ibi. Si autem æger. Prima in duas. Primò ponit ſigna epilepſię in generali. Secundò ſigna fortitudinis eius. ſecũda ibi. Quòd ſi ſpuma. In prima parte ponit tria ſigna. Primum eſt, quòd cadit epilepticus ſi rectus ſit. Secundum eſt, quòd poſt caſum commouetur, ſcilicet motibus quibuſdam ſpaſmoſis. Tertium eſt, quòd intellectum amittit, id eſt, omnem ſenſationem interiorem uel maiorem partem, & ſimiliter omnem ſenſum exteriorem præcipuè auditum & uiſum, licet fortè aliquid tactus in parua epilepſia poſſit remanere. Hæc enim omnia fiunt ſpiritu ſenſibili & motiuo non debitè potente tranſire per uentriculos, neque deferri ad membrum propter oppilationem. In ſecunda parte ponit ſignum fortitudinis epilepſiæ, quod eſt exitus ſpumæ per os, uel urinã egredi, aut ſperma, aut egeſtionem, & ſupplete alias euacuationes, ſcilicet ſanguinis per os aut nares. Hæc enim omnia arguũt fortem ſpaſmum propter quem pectus non poteſt dilatari, & calore ſucceſſo in ſpiritualibus prohibita euacuatione fit ſpuma, de qua in apoplexia ſufficienter dictum fuit. Aliæ ſimiliter euacuationes fiunt propter fortem ſpaſmum & cõpreſſionem muſculorum uentris ſuper inteſtina, & ueſicam ad quam ſequitur expreſſio urinæ & fecum. Similiter ad fortem cõtractionem uaſorum ſpermatis fit ipſius effuſio, & ad fortem contractionẽ cerebri ſequitur expreſſio ſanguinis per nares & colatorium: non tamen hęc omnia in omnibus fiunt, ſed quędam in quibuſdam ſecundum corporum diſpoſitiones.

Quia epilepſia eſt ſpaſmus uniuerſalis ſecundũ plurimum, uel non fit ſine eo, ſicut ſpaſmus particularis eſt epilepſia mẽbri particularis, propterea ſpecies epilepſię ſunt ferè eædem cum ſpeciebus ſpaſmi. Prima diuiſio, eſt enim quædam ſpecies non proportionata ad materiam, & eſt ſecundũ plurimũ. Et quædam proportionata ad materiam. Et hęc eſt de repletione, & non de inanitione, quia epilepſia non poteſt fieri à ſiccitate cerebri tantum, primò quia fit ſubitò, ſed ſpaſmus ſiccus non fit ſubitò. Secundò, quia cerebrum non poſſet tantam ſiccitatem tolerare ut multum ſpaſmetur quin moriatur corpus prius, cum cerebrum ſit membrũ principale. Secunda diuiſio eſt, quia alia eſt à principiꝭs generationis, alia ex tempore, & hæc eſt antiqua, aut noua. Item alia eſt fortis, alia debilis, alia materialis, alia immaterialis. Aliqua fit incipiendo, aliqua permutando ex aliꝭs ęgritudinibus, ut melancholia, incubo, & ſimilibus. Item aliqua non periodica, aliqua periodica & cum periodis ordinatis aut nõ ordinatis, alia cũ motibus ſpaſmoſis, alia ſine

Cauſæ epilepſiæ quædam ſunt primitiuæ ſicut percuſſio, aut in capite, aut in aliquo membro neruoſo, aut morſus animalis uenenoſi, aut ſumptio, aut applicatio medicinæ uenenoſę. Similiter ex ſex rebus non naturalibus aër nimis frigidus, aut putridus, aut plenus fumis malis ſicut aër plenus fumis eleuatis à carbonibus nõ potentibus tranſpirare, lumen intenſum ſubitò occurrens, Auditus ſonorũ ingentium et horrendorũ, crapulæ, ebrietates, & nimia fames, ſomnus nimius, retentio euacuationum conſuetarum, nimia quies, nimius motus, & propriè poſt repletionem. Coitus plurimus & nimia abſtinẽtia ab eo, timor nimius, nimiaꝗ triſtitia. Sunt etiam quædã quę à proprietate excitant epilepſiam, aut ſi epilepſia ſit occulta ipſam manifeſtant ſicut comeſtio apiꝭ & epatis hircini, mirrha quoꝗ & ſuffumigium cornu caprini detegit epilepſiam. Indui quoꝗ pelle hirci nouiter excoriati, aut quæ aliquanto tempore ſteterit infuſa in aqua excitat epilepſiam. Cauſæ corporeæ per eſſentiam in cerebro ſunt dolor fortis aut mala complexio fiens fortis, aut ſolutio continui. Cauſa autem immediata omnis epilepſiæ eſt oppilatio coarctatoria, aut ex uapore uentriculos implente, & origines ipſius nuchæ & neruorum, aut ex materia phlegmatica ſecundum plurimũ. ſecũdò melancholica. tertiò ſanguinea, rariſſimè uerò cholerica. Verum ſemper oppilatio eſt cauſa immediata. Remotior ſecundum plurimum uapor aut uentoſitas. Et adhuc remotior ſunt humores à quibus uapores & uentoſitas eleuantur. Oppilatio uerò attenuatoria fit ab eiſdem cauſis in meatibus, non in uentriculis, ſecundũ plurimũ uerò fit ab ipſa uirtute contrahente cerebrum ſtimulata à re præter naturã, ſiue ſit per eſſentiam in cerebro, ſiue aliunde cõmunicatam. Et propterea ſecundũ plurimum epilepſia eſt cum motibus ſpaſmoſis, quia ad contractionem cerebri, ſequitur etiam cõtractio neruorum. Et propterea ſecũdum plurimũ non eſt proportionata ad materiam. Epilepſia uerò facta ab oppilatione coarctatoria, non concurrente uirtute ad contrahendum cerebrum, eſt ſecundum plurimũ ſine motibus ſpaſmoſis. Cauſę autem epilepſiæ per communitatem ſunt, aut à toto ſicut in febribus, aut criſi, aut à ſtomacho propter fortem dolorem, aut fortem famem, & eſt cõmunitas abſolutè, aut propter pręſentiam humoris calidi aut frigidi in eo cõmunicantis uapores cerebro communitate non abſoluta, aut eſt ab epate, aut ſplene, aut ab inteſtinis, ſicut in uermibus, aut dolore forti, aut à mirach, aut à renibus, aut à ueſica, aut à matrice & eſt frequenter, aut à quocunque alio mẽbro particulari, ita ut à pollice pedis perſæpe eleuentur uapores uenenoſi, qui dum attingunt caput faciunt epilepſiam. Verum à matrice frequenter fit diſpoſitio mixta ex ſyncopi & epilepſia, ipſis uaporibus nunc magis cordi, nunc magis cerebro cõmunicatis. Et quandoꝗ æqualiter: uapores tamen ſpermatici ſunt deteriores quàm menſtrua, & quandoque à uaſis ſpermaticis uiri, cognoui eleuari uapores à ſpermate alterato facientes epilepſiam fortem ſine motibus ſpaſmoſis, qui tandem cum debitis auxiliꝭs ſanitati reſtitutus eſt. Signa quidem quibus differt ſpaſmus ab epilepſia ſuperius dicta ſunt. Differt autem apoplexia ab epilepſia, quia epilepſia eſt cum motibus ſpaſmoſis ſecundum plurimũ qui non ſunt in apoplexia. Differt autem epilepſia ſine motibus ſpaſmoſis ab apoplexia, quia epilepſia ſecundũ plurimum citò ſoluitur, & eſt cum paroxyſmis, & rariſſimè terminatur ad paralyſim. apoplexia ſi fortis ſit interficit, ſi debilis terminatur ad paralyſim ferè ſemper. Differẽtia uerò inter epilepſiã fortem ſine cõtractionibus ſpaſmoſis quæ terminatur in paralyſim & apoplexiam debilem, quæ etiam terminatur in

paraly-

paralysim non est perceptibilis, sunt enim ferè eædem, & ab eisdem causis prouenientes. Et si est signum distinctiuum illud sumitur ab ætate. Signa uerò prognostica sunt grauitas capitis, incubus, uertigo, & reliqua superius posita in apoplexia: si enim hæc ueniant in sene prognosticantur apoplexiam, si in pueris epilepsiã, si in medijs inter hos, nunc epilep. nunc apoplexiam secundum corporis dispositiones.

Signa demonstratiua sunt quæ dicta sunt in textu. Item uiriditas uenarum quę sunt sub lingua, cum hoc quòd est prognosticum, est etiam signum demonstratiuum. Signa uerò epilepsiæ per cõmunitatem sunt nocumenta aliorum membrorum pręcedentia, cum quorũ augmẽto multiplicatur diminutione diminuitur, ablatione aufertur, & etiam quia non fit subitò, & æger sentit paulatinum aduentum eius, & est cerebrum incolume in suis operationibus nisi tempore paroxysmi. Quando uerò est per essentiam sunt signa his contraria. Membrũ autem his communicans cognoscitur per ipsius nocumenta, quæ autem sint materiæ peccantes in capite cognoscitur per signa dominij phlegmatis, melancholiæ, sanguinis, choleræ, uentositatis, & uaporum quæ sæpe dicta sunt superius, præcipuè in cephalæa. Causæ aũt primitiuæ sunt sibi signa.

Prognostica. Primum, Epilepsia à generatione rarissimè curatur. Secundũ, Epilepsia accidens pueris usque ad quatuor annos ut plurimum interficit propter multitudinẽ materiæ & stricturam uiarum: oportet enim si epilepsia debet curari, ut causæ ipsius remoueantur si sit materia per expulsionem ad nares, uel per colatorium, aut quòd permutetur ad exterius, aut in paralysim transeat, si sint uapores aut uentositates quòd resoluantur, si dolor quòd mitigetur, si mala complexio quòd æquetur. Tertium, Epilepsia accidens pueris post quartum annum frequenter curatur circa 14. aut 25. calore facto acutiori, & materijs paucificatis. Si autem his temporibus non curatur, deinceps nõ curabitur. Quartum, Epilepsia melancholica est cæteris deterior, licet rarius eueniens quàm phlegmatica. Quintum, Epilepsia est fortissima cum qua fiunt fortes spasmi, deinde quies longa cum prolongatione paroxysmi: nec etiã reminiscitur casus, & præcipuè si cum ea fuerit expressio alicuius superfluitatis. Sextum, Epilepsia per communitatem secundum plurimum sanatur. Septimum, Alsahaphati morphæa, aut alia huiusmodi apparentia in cute capitis, aut partibus adiacentibus sunt terminus epilepsiæ. Octauum, Quãdo paroxysmi epilepsiæ continuantur in omni dispositione interficit. Cura.

Si autem æger ante accessionẽ sentit quasi aliquid ex aliquo suorum membrorum eleuari, & ascendendo caput petere, & deinde syncopizatur & cadit, tunc oportet in hora qua sentit illud antequam illud accidat membrũ à quo procedit fortiter ligare, prohibebit nanque hoc accessionem euenire. In tẽpore uerò quietis corpus multotiens erit euacuandum cum pilulis cochijs. Et locus à quo exoritur passio ex sinapi & pipere, & euphorbio ac melle anacardi erit epithymandus, & epithyma dimittendum erit donec uesicetur, & uesicæ rumpãtur, & aqua quæ in eis est collecta effluat. Ipsæ quoque non citò sunt consolidandæ, quinimo dimittendæ, ut quod in eis colligitur emanet, dein de consolidentur: hoc enim huius ægritudinis omnino existit salus. Ad ultimum uerò uentosæ cum parua scarificatione superponere utile est.

Hic ponit curam epilepsiæ. Et primò per communitatem. secundò per essentiam in cerebro. secunda ibi. Quòd si cum epilepsia. Prima pars in duas. Primò ponit curam epilepsiæ per communitatem à membris exterioribus. Secundò per communitatem à stomacho. secunda ibi. Aeger uerò. Prima iterum in duas. Primò ponit curã epilepsiæ per communitatem à membris exterioribus inchoante paroxysmo. Secundò tẽpore quietis. secunda ibi. In tempore uerò quietis, &c. De prima parte dicit, quòd si ęger ante accessionem sentit aliquid eleuari ab aliquo suorum membrorum & paulatim ascendendo caput petere, deinde syncopizat cum illud ad caput peruenit, tunc pro cura oportet, ut quamprimum sentit illud eleuari liget membrum à quo istud eleuatur, forti ligatura, scilicet cum aliqua aluta fortiter stringendo membrum illud supra locum, à quo ille uapor incipit eleuari. Hæc nanque ligatura aut omnino prohibet paroxysmũ epilepsiæ, prohibendo scilicet transitum uaporis uenenosi, aut saltem minuet prohibendo ne totus uapor ad superiora feratur. Vnde si uapor à manu eleuetur ligetur brachium, si à cubito adiutorium ligetur, si à pede tibia, si à genu uel infra ligetur coxa. Dicunt etiam quòd si fiat ligatura infra locũ à quo eleuatur confert diuertendo ad inferiora.

De secunda parte dicit, quòd tempore quietis inter unum paroxysmum & alterum erit multotiens euacuandum cum pilulis cochijs.

Sed hic nota duo. Primum, quòd euacuatiua debent habere duas conditiones. Prima, ut respiciant membrũ determinatũ, ad quod debet fieri euacuatio, unde fortè in casibus iam dictis esset melius euacuare cum pilulis de hermodactilis euacuantibus à locis distantibus, & à iuncturis, aut si simul à cerebro & locis iam dictis bonum esset has pilulas adinuicem permiscere. Sed ut euacuetur humor determinatus peccans pilulæ cochiæ à prædominio euacuant phlegma. Si autẽ peccaret melancholia, oporteret etiam pilulas indas cum istis permiscere, & aliquando aureas, aut sibi similes cholera secum peccante.

Secundum, est ut ante istas euacuationes pręcedant digestiua, non enim posset humor euacuari, & præci-

puè ineptus euacuationi, & propriè à locis diſtantibus, niſi præcedente digeſtione, quæ etiam digeſtio debet reſpicere tam humores peccantes, quàm etiam membra in quibus peccant.

Secundò, debet ſuper loco à quo morbus exoritur apponi ueſicatorium ex ſinapi, pipere, euphorbio, ana ℥. unam mellis anacardi, omnium, calid. in quarto, quantum ſufficit ad incorporandum & hoc unguentum dimittatur ſuper loco ab octo horis uſq; ad duodecim, ſcilicet donec locus notabiliter ueſicetur, deinde ueſicæ cũ acu rumpãtur, ut aqua in eis collecta effluat, & ſic conſeruetur ulceratio in loco, ſaltem per uiginti dies aut plures & iam reiterãdo ueſicatorium donec materia quæ eſt radix ægritudinis ſit eradicata, poſtea permittatur conſolidari. Ventoſæ quoq; cum pauca ſcarificatione ad hoc ſunt proficuę trahendo materiam ad exteriora, aut ergo utrumq; fiat, aut alterum tantum ſecundum materiæ exigentiam, ſed materia exiſtente ſanguinea, fortaſſe uẽtoſæ plus conferrent, ueſicatorium quo cõmuniter utor, fit ex cantharidibus & fermento permixtis adinuicẽ cum aceto fortiſſimo, & loco ſuperponatur ad quantitatem caſtaneæ. Et pes coruinus contritus ad hoc ualet, ſimi militer ruta agreſtis, ſed eſt leuior. Et quando hęc non ſufficerent propter materiæ diſtantiam à membri ſuperficie, & propriè ubi nõ eſſent membra ſuſpecta, ſicut in coxa, natibus ſpatulis applicetur cauterium potentiale, & permittatur profundari ſecundũ exigentiam, & teneatur apertum per 40. dies.

Aeger uerò ſi ante acceſſionem nauſeam aut triſtitiam, aut cordis tremorem ſentit. Et deinde ægritudinis acceſſio ſequitur, cogendus eſt multotiens uomere ex aliquo uomitu. Deinde picram in potu ſæpe accipere conuenit. Stomacho quoque emplaſtrũ ex ſpica, & roſis, & maſtiche, & cortice thuris cum uino odorifero ponendum eſt. Nutrimentum uerò eius totum taliter ſtatuendum eſt, ut paucarum ſit ſuperfluitatum ſicut caro frixa in ſartagine & caro cocta in caziolis, & cibus qui fit de aue quadam quæ habet in palato dentes, & uocatur taguid, & caro de uolatilibus & hœdina.

Ponit curam epilepſiæ per communitatem à ſtomacho, dicens quòd ſi æger ante acceſſionem, id eſt, paroxyſmũ ſentit nauſeam, id eſt inclinationem ad uomitum aut triſtitiam, id eſt conturbationem, aut anxietatem ſtomachicam aut cordis tremorẽ, id eſt, oris ſtomachi, quod antiqui cor appellauere, aut tremorem cordis per communitatem à ſtomacho, deinde ſequitur paroxyſmus epilepſiæ, debemus prouocare uomitum, aut cum impoſitione digiti in ore, aut pennæ, aut cum aliquo uomitiuo ſicut ex ſucco uel decoctione raphani, in quo ſteterit infuſus elleborus per aliquot dies, ſufficit tamen communiter dies una, ita ut de illo ſucco extracto elleboro ſumãtur. ℥. tres, cum. ℥. duabus oxymellis ſimplicis, et ſumatur tepidum prius per horam præcedente comeſtione alaganorum, aut huiuſmodi rerum uiſcoſarum, & incidentium, & exquiſitus fiat uomitus. Secundò hoc non ſufficiente ſumant hieram picram ſimplicem aut compoſitam, ut ſi quid remanſit euacuetur. Tertiò confortetur ſtomachus ut bene digerat, & ne materiam aliunde recipiat cum hoc emplaſtro uel unguento. ℞. ſpicæ calid. & ſic. in primo, roſarum frigid. & ſic. in primo, maſtich. calid. & ſic. in ſecundo, corticum thuris calid. & ſic. in ſecundo, cum uino odorifero aggregetur, & ſi opus eſt oleo, addatur maſtichinum, uel de ſpica uel cidoniorum, eſt tamen melius in modum fomenti abſq; oleo & cera cum phyltro infuſo in uino & bene expreſſo, in quo ſupraſcripta bene decocta fuerint æqualiter de ipſis ſumendo. Quartò nutrimentum eius ſit bonum, paucarum ſuperfluitatũ, declinans ad ſiccum, & propriè humore exiſtente phlegmatico, & propterea carnes comedantur aſſatæ, aut frixa in ſartagine, aut in caziolis quæ ſunt magis cupæ, aliâs concauæ quàm ſartagines, & ſint facilis digeſtionis, ſicut auis uocata taguid quæ habet dentes in palato, quæ non eſt in regionibus noſtris, ſed loco ipſius ſint perdices, turdi, franguelini, phaſiani, turtures, quę augmentum faciunt in cerebro, & augent intellectum. Similiter caro hœdina & leporũ iuuenum eſt adhuc conueniens.

Quòd ſi cum epilepſia ſenſuum affuerit tenebroſitas et debilitas, nec aliqua de prædictis ſignificationibus inueniantur, ægro pilulæ cochiæ multotiens ſunt tribuendæ. Et eius conſeruatio ſubtilianda. Et cibaria quæ diximus danda. Gargariſmus quoque fieri debet. Et ſternutatio ex his quæ diximus prouocanda. Ac naribus pœoniæ puluis ſubtiliſſimus qui ſimiletur alchol, inſufflandus.

In hac parte ponit curam epilepſiæ per eſſentiam. Primò phlegmaticæ. ſecundò ſanguineæ. tertiò ponit electuariũ. quartò redit ad complendum curam ſanguineæ. ſecunda ibi. Si quis autem. tertia ibi. Electuarium. quarta ibi. Electuarium hoc. De prima parte dicit, quòd ſi cum epilepſia fuerit tenebroſitas ſenſuum, id eſt, corruptio & debilitas, id eſt, diminutio ſenſuum, ſcilicet tam interiorum quàm exteriorum, nec aliqua ſignificatio de prædictis inueniatur, quæ nobis ſignificet epilepſiam fieri per communitatẽ ab alijs membris, & hoc maximè quia ſentit acceſſionem eius, tunc ægro ſunt multotiens dandæ pilulæ cochiæ, quia materia ſecundum plurimum eſt phlegmatica. Sed attende ut ſupra, quòd digeſtiones præcedant. Secũdò conſeruatio, id eſt, dieta eſt ſubtilianda ſicut dicetur, et cibaria iam dicta ſunt danda. Tertiò fiat etiã gargariſmus & ſternutatio, & ſupple

etiam masticatio cum his quæ sæpe dicta sunt in capitulis præcedentibus. Quartò puluis pœoniæ, scilicet radicis, aut seminis eius calid. & sic. in secundo, & propriè in epilepsia subtilissimus, sicut alcohol, id est, puluis qui in radijs solis apparet, est insufflandus naribus.

Si quis aũt cum epilepsia in facie et oculis rubedinem habuerit, et uenarũ crassitiem, phlebotomandus erit ex saphena sanguis, & ex carnositate tibiarũ cum uentosis erit extrahendus. Capiti præterea oleum ros. et acetũ superinfundatur, & abstineat à uino, & à cæpis, et alleis, ac sinapi, et porris & apio, & fabas, & canabith, & postremò ab omnibus fumum caput ascendentem & replentem generantibus.

Ponit curam epilepsiæ pendentis à sanguine & cerebro, & à toto communicati, quæ cognoscitur per rubedinem oculorum & faciei, crassitiem uenarum, & alia signa, de quibus supra. Tunc in primis facienda est phlebotomia de uena saphena, sed melius ex ambabus, deinde ut legatur ultima pars huius capituli ex uena basilica & supple, aut cephalica, & postea si oportuerit ex uenis magis proprijs, sicut ex uenis quæ sunt sub lingua, post aures, in fronte, in cute capitis non dico in omnibus, sed in quibus uidebitur magis expedire, quod cognoscetur ex ipsarum tensione & crassitie. Et etiam ad diuersionem docet ex carnositate tibiarum fieri cum uentosis scarificationem, cuius simile si oportuerit faciendum est in natibus & in spatulis. Tertiò, fronti, temporibus, aut parti anteriori apponi oleum rosaceum triplum ad acetum ad infrigidandum & repercutiendum. Quartò æger caueat à uino, carnibus omnibus sanguinem multiplicantibus, necnon à cæpis, alleis, sinapi, porris, apio, à proprietate excitante epilepsiam, fabis, canabith quæ est caulis imperialis scilicet caputium, & ab omnibus ad caput euaporantibus, sed comedat ea quæ sanguinem infrigidant sicut panicum, endiuiam acetosam & similes, & bibat rob, id est succũ per decoctionem inspissatum ad solem fructuum acetosorum, sicut agreste granati & similium.

Emplastrum quod omni epilepsiæ speciei remedium affert. Recipe pirethri, siseleos, stecados, omnium ana drach. 10. agarici drach. 5. cordumeni recentis & acuti, assæ optimæ, aristolochiæ, omnium ana drach. 1. & mediam, deinde extrahatur succus ex scilla mixtus cum pari quantitate mellis, coquatur & conficiantur ex eo species & fiat electuarium ex quo patiẽs quotidie sumat & caueat sibi à cibis crassis.

Electuarium hoc omnibus epilepsiæ speciebus excepta una sanguinea, quam Gal. nominauit, & nos etiam iam fecimus mentionem, oppitulatur, cui uidi conferre phlebotomiam ex saphena prius, & postea ex basilica, deinde eius regimen sunt ex his quæ sanguinẽ in corpore minuunt & ipsum infrigidant. A carne præterea & uino abstineat. Et bibat rob acetosorum fructuum. Capiti quoque superponantur ea quæ ipsum infrigidant.

Hic ponit electuarium conferens omni epilepsiæ prętERquam sanguineæ & cholericæ, cuius descriptio est hæc. Recipe pirethri calid. & sic. in tertio, aperitiui oppilationum colatorij & narium extrahentis phlegma, siseleos, id est sileris montani calid. & sic. in secundo multum ualentis in soda, & ad impregnationem mirabilis confortatiui stomachi, & uiscerum, stecados capitalis, maximè solutiui phlegmatis & choleræ, mundificatiui cerebri & neruorum an. ʒ. 10. agarici, quod est medicina domestica euacuans à cerebro & neruis. ʒ. 5. cordumeni id est, carui agrestis uel cardamomi calid. & sic. assæ calid. in quarto, sic. in secundo resoluentis uentositatem, & propriè in epilepsia, aristolochiæ rotundæ calid. & sic. in secundo resoluentis uentositatem. ana. ʒ. 1. s. de his accipiatur secundum dosim prædictam descriptam in textu & cum succo scilicet scillæ multum incisiuo & solutiuo phleg. & melle ana quantum sufficit fiat electuarium, primò bulliendo succum scillæ cum melle donec sufficienter dispumetur, postea addãtur pulueris suprascripti pro unaquaqꝫ ℔. ℥. 2. & s. & de hoc accipiatur in mane ad quantitatem nucis, & posset accipi de eo in sero cum itur dormitum saltem per duas horas, aut tres post cœnam leuem.

Cura epilepsiæ est duplex. Quædam enim administranda tempore paroxysmi, diuertendo cum fricationibus, ligaturis fortibus, iteratis, & sternutationibus & suffumigiũ ex assa citò remouet paroxysmũ, & uocetur uocibus fortibus, & eius facies aqua frigida aspergatur, necnon digiti cõtorqueantur. Verum in hoc differt à cura apoplexiæ, quia non oportet ut faciamus in paroxysmo eius euacuationes quæ percipiũtur in apoplexia, cum sit breuis terminationis. Neqꝫ in apoplexia fiant sternutationes quæ hic præcipiuntur, cum propter multitudinem materię sit ibi timor de eius agitatione maiori quàm in epilepsia cum à pluri materia pendeat. Hi etiam uersus in aure dicti subitò releuant à paroxysmo.

Gaspar fert myrrham, Thus Melchior, Balthasar aurum.
Hæc tria qui secum portabit nomina regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Qui etiam secum hæc portant, liberantur ab epilepsia. Vbi uerò paroxysmi epilepsiæ essent continui oporteret phlebotomare & euacuare secundum exigentiã materię sicut in apoplexia. Et extrinseca fortia

applicare ſicut ueſicantia cauteria, & etiã ſartaginem
ferream ut in apoplexia &c. Cura epilepſiæ à uul-
nere capitis, ſi eueniat propter cõpreſſionem oſſis ſu-
pra cerebrū aut retentionem materiæ, tunc ipſum os
ſubleuetur aut amoueatur. Et procuretur ut materia
tranſpiret. Et ſi cerebrū ſit apoſtematum curetur cura
apoſtematis ſuperius dicta & uidenda quinta quarti
ab Auic. Si uerò pendeat à uulnere membri neruoſi
ſicut à punctura execata aperiat uulnus ut materia
tranſpiret & interius imponatur oleum roſaceū cali-
dum cum pauco ſulphuris. Et apud fortem dolorem
membrū in oleo calido teneatur, & deſuper lumbrici
terranei in oleo cocti ſuperponantur, & curetur uul-
nus, & apoſtema eius ſi fuerit ſecundū quod oportet,
ſi aūt curato uulnere epilepſia remaneat curetur ſicut
epilepſia materialis de qua infra, prouenit enim pro-
pter aggregationē materiæ determinatis periodis uir
tute digeſtiua & expulſiua cerebri debilitatis. Si uerò
pēdeat à morſu animalis uenenoſi fricetur locus mor
ſus ut ſanguis exeat, aut uentoſę cum ſcarificatione ſu
perponantur, & emplaſtra attractiua & propria con
tra genus animalis mordētis, & inter cætera applica-
tio animaliū nouiter interfectorū apertorum, cum ca
lore actuali confert trahendo ad ſe uenenū, etiam ipſa
uiua cum ano applicita conferunt, & locus ſuperior
defendatur cum aceto & forti ſtrictura per magnam
partem eius, & membra principalia cõfortentur cum
interius & exterius applicitis, pręcipuè cum theriaca,
& bezahartica contra illud uenenū exhibeantur, nec
in his caſibus competunt ſolutiua ſaltem fortia, neq;
phlebotomia. Si uerò ſumpſerit uenenū, procuretur
ipſius uomitus exquiſitus. Et ſi quid ſupereſt cum le-
nientibus educatur, ſicut cum multo oleo calid. ſum-
pto, aut caſſia & clyſteri. Tertiò membra principalia
confortentur & dentur bezahartica contra iſta uene-
na. Et in hoc caſu non cõpetit phlebotomia. Si uerò
pendeat ex labore, aut ex aſpectu luminoſorū, aut ex
auditu ſonorum terribilium, aut ex timore & cæteris
animæ accidentibus. Primò cauſæ primitiuæ remo-
ueantur. Secundò inducatur ſomnus & quies & reli-
quum regimen ſecundū quod oportet ordinetur. Et
ſi humores poſiti ſint in fluxu diuertantur & quieten
tur. Si uerò pēdeat ab aëre malo uenenoſo, aut fœten-
ti, aut putrido, aut pleno uaporibus malis, ſicut car-
bonum. Cauſæ primitiuæ remoueantur. Fiant frica-
tiones, & reliquæ diuerſiones. Et procuretur uaporis
in capite contenti reſolutio cum fricatione aliquali ca
pitis & pectinatione. Exhibeanturq; illa quæ cerebrū
& cor confortāt interius & exterius applicita & odo
rata. Non tamen ſtiptica & ualde oppilantia ſuper
capite ponãtur. Ex his poteſt elici cura epilepſiæ pen-
dentis à reliquis primitiuis.

Cura epilepſiæ per cõmunitatem ſeptem cõpletur
intentionibus. Prima euacuat. Secunda diuertit tam
à membro mittente quàm à cerebro. Tertia diſpo-
ſitionem membri mittētis corrigit, ipſum confortan
do. Quarta uis tranſitus ad cerebrum claudit & in-
tercipit. Quinta cerebrum confortat ne recipiat.

Sexta accidentia corrigit. Septima ordinat debi-
tum regimen ſex rerum non naturalium. Vnde ſi
pendet à membro exteriori, ut puta à uapore eleua-
to, à coxa uel genu, primò materia proportionalis
illi euacuetur. Secundò, uapores diuertantur frican-
do & ligando partem illam inferiorē ſcilicet tibiam.
Tertiò materia ex loco eradicetur apponendo ſuper
loco ueſicantia, aut cauteria. Quartò locus ſuperior
ſtringatur forti ſtrictura ut uapores non poſſint ad
ſuperiora penetrare. Quintò confortetur cerebrum
cum interius & exterius applicitis, ne huiuſmodi ma
teriam recipiat. Sextò. curentur accidentia. Septi-
mò regimen ordinetur ſecundū quod dicetur, & plu-
res harum intentionum ſimul ſunt perficiendæ. Simi
liter ſi pendeat à ſtomacho, aut à matrice, aut à uaſis
ſpermaticis & cæteris membris procedatur, ut iam di
ctum eſt. Et ego ponam exemplum de epilepſia per
communitatem à matrice. Primò ergo fiat euacua-
tio proportionalis materiæ peccanti, ut ſi pendeat à
phlegmate, euacuetur. Secundò. materia & uapores
diuertantur fricationibus, ligaturis, appoſitionibus
uentoſarum in coxis & tibijs deſcendendo. Tertiò.
materia ex matrice eradicetur prouocãdo menſtrua
cum phlebotomia ſaphenarum, aut uenæ quæ eſt in
curuatura poplitis, & cum naſtalibus prouocãtibus,
inter quæ principatum obtinet farina gith cum mer-
curiali ſuppoſita in matrice, & cæteris remedijs men-
ſtrua prouocantibus, & materias in matrice conten-
tas eradicãtibus, & ſi eſſet ſpermatica, coitu educatur
ſi fieri poſſet, aut ſi proportionali, aut cum exiccanti-
bus ſperma procedatur. Quartò. uiæ intermediæ
claudantur cum ſtipticis applicitis circa regionem re
num & umbilici, & debita ſtrictura. Quintò. caput
confortetur, ne recipiat cum interius & exterius ap-
plicitis. Sextò. accidentia curentur. Septimò regi-
men ordinetur, ſecundum quod dicetur in epilepſia
per eſſentiam. Cura epilepſiæ per eſſentiam ſex exi-
git intentiones curatiuas. Prima digerit. Secunda
euacuat. Tertia diuertit. Quarta cauſam coniun-
ctam reſoluit & eradicat. Quinta corrigit acciden-
tia. Sexta ordinat debitum regimen ſex rerum non
naturalium. Et in omnibus his ſemper ſit intentio
ad cerebri confortationem. Digeſtio uerò in phle-
gmatica perficitur cum melle roſ. oxymelle ſimplici,
oxymelle compoſito ſcyllitico, ſyrupo de ſtecade, &
ſumantur cum decoctionibus proprijs, ſcilicet hyſſo-
pi, pœoniæ, ſtecados, pyrethri, aſſæ, acori, origani, ſi-
ſeleos, ariſtolochiæ rotundæ. Si uerò ſit melancholi-
ca, tunc detur ſyrupus de epithymo cum oxymelle
ſcyllitico, cum decoctione epithymi, detur ſyrupus
de pomis dulcibus ſuperius deſcriptus in ſoda melan
cholica, cum decoctione iam dicta. Tamen multa
inferius ponentur in cura melancholicæ quæ huic ca-
pitulo accommodanda ſunt.

Secunda intentio in phlegmatica perficitur cum pi-
lulis cochijs, hiera compoſita Gal. hiera diacolocyn-
thidos et ſimilibus, ſed in mixta ex phlegmate & me-
lancholia eſt hoc proprium. Recipe ſiſeleos, ariſtolo-
chiæ rotundæ, caſtorei, ſalis indi. ana ʒ. quatuor, radi
cis pœoniæ, trochiſcorū de ſcylla ana. ʒ. ſex, pul. hie-
rapic. ſtecados, epithymi ana drach. decem, polipo-
dij, ʒ. 8. agarici ʒ. duodecim, colocynthidis drach. un
decim, turbith, ʒ. 15. mirobala. nigrorū, belliricorū,
emblicorū ana ʒ. tres, lap. lazuli. ʒ. 13. et mirobalano-
rum citrinorū, ellebori nigri, chamepitheos, chame-
dreos ana ʒ. 8. & confice pilulã cum melle ſcyllitico,
doſis eſt à drach. una uſq; ad drach. unã ſemis. Sed ad
materiã melãcholicã eſt hoc propriū. Recipe hierę pi-
cræ. ʒ.

træ.ʒ.quinq́ʒ,epithymi.ʒ.10. lapidis lazuli loti.ʒ.7. ſcammoneæ.ʒ.1.colocynthidis ellebori nigri,ſpicæ. ana drach.duas,confice pilulas cum aqua mellis.doſis eſt.ʒ.1.ſed poſt eas ſumant tres uncias decoctionis epithimi,& paſſularum.In epilepſia cholerica,quę rariſſimè accidit, digeſtiua & euacuatiua accipiant̃,quę ſuperius dicta fuerunt in ſoda cholerica.In ſanguinea uerò fiat phlebotomia,aut ex ſaphenis multa exiſtente plectoria,aut ſi retẽta ſunt mẽſtrua,aut ſanguis hæmorrhoidalis,& poſtea procedatur ad phlebotomiã cephalicę.Si uerò epar fuerit in cã phlebotomet̃ baſilica,deinde cephalica ſecundũ plurimũ,tamen ſufficit phlebotomia cephalicæ, poſtea phlebotoment̃ uenæ ſub lingua et alię uenę particulares,ut ſupra in ſoda et Karabito.Tertia uerò intentio ſcilicet diuerſio perficit̃ cum fricatiõibus primò leuioribus,deinde fortioribus & lotionibus crurium & brachiorũ cum rebus proprijs ſuperius nominatis. materia etiam diuertat̃ cum clyſterijs, quorum hæc eſt deſcriptio, ſcilicet,℞. alaſcæ hyſſopi,abſinthij,ana ʒ.5. pulpæ colocynthidis.ʒ.2.centaureæ minoris ʒ.4..carthami.℥.1.s. bulliãt in quatuor ℔. aquæ ad cõſumptionem dimidij, de qua accipiant̃.℥.quindecim,& cũ ʒ.s.olei de Kerua, fiat clyſtere. Clyſteria quoq́ʒ in apoplex. dicta in hoc conueniunt,diueſificent̃ tamen ſecundũ materiæ exigentiam.Quarta intentio ſcilicet eradicatio materiæ cõiunctæ perficit̃ cũ ſternutatorijs, maſticatorijs, gargariſmatib.ſæpe ſuperius dictis.Et ex proprijs eſt pyrethrum,maſtix,& cubebe,quibus poteſt fieri gargariſma & maſticatorium. Secundò cũ iniectis in narib.ſicut puluis pœonię ſubtiliſſimus,& cum iniectis in aurib.ſicut puluis ſpicę nardi,nã curat perfectè.Et ad hoc ualent ſacculi capiti appliciti,et propriè ſuper cõmiſſura coronali, & ſagittali,& ſtecas,ruta, pœonia,maiorana,nux muſcata & ſimiles,ſimiliter ualet puluis muſtelę,et ſanguis eius & puluis et puluis hirũdinũ iecoris milui inijciat̃ in aurib.et narib.balſamus etiam ſimiliter iniectus,& ſub lingua uel palato poſitus eſt proprius.Odorata etiã cõferunt ut ruta,nigella,maiorana,& etiã comeſta ſicut theriaca, mithridatum diamuſcus, diapliris arcoticõ & ſimiles. Sed inter cætera duo ſunt ultima curantia epilepſiã cerebralem ſi manu humana poteſt curari. Vnũ eſt ut fiat cõtractio materierũ de profundo capitis ad cutim, ita quòd in cute fiant alſahafati,ad quod faciendum ponatur ſuper magnã partem capitis, & propriè ſuper commiſſura coronali & ſagittali hoc emplaſtrum capite raſo.℞.ammoniaci diſſoluti cũ pinguedine anatis,aut milui quę eſt magis propria.℥.2. fermẽti.℥.1. ſina.ſubtiliter pulueri zati.℥.s.cãtharid.ʒ.s. pœonię ʒ.2.fiat emplaſtrũ,& dimittat̃ ſuper loco donec rubefiat,& ueſicas faciat & cruſtas,deinde remoueat̃ & cũ pinguedine milui fiat inũctio,poſtea iterũ emplaſtrũ apponatur,& ſic totiens fiat nunc cum uno, nunc cũ altero donec cruſtæ & alſahafati in capite accidant,et ſic per longum tempus uſq́ʒ ad duos menſes aut plures conſeruentur.Reliquum eſt ut fiat cauteriũ actuale aut potentiale in commiſſura coronali uſq́ʒ ad oſſis ſuperficiem, & ita ulcus per duos menſes aut plures conſeruetur apertum.

Quinta intentio corrigit ſpaſmũ & dolorẽ ex ipſo accidentẽ inungẽdo ſphondiles cum oleo liliorum alborum,uulpino & de coſto deſcriptione Meſu.Præſeruet̃ aũt ab immineñtib. periculis ne ſtet ſuper aquis, aut prope ignem & ſimilia.Sexta autem intentio eſt. Vt ordinetur aẽr in phlegmatica & melacholica ut ſit declinans ad calid.& ſic.in phlegmatica, & ſit temperatum in paſſiuis in melãcholica, in ſanguinea aũt & in cholerica ad temperamentũ.Permutetur quoq́ʒ regio iuxta aphoriſ.ſecundæ particulæ.Epilepticorũ uerò iuuenibus. Et ſit boni odoris artificialiter cum ſparſione foliorum lauri,rutæ,iuniperi, & cum auiculis cipri, galia muſcata, laudano, & puluere pœoniæ &c. Salata ſit endiuia, ruta, cichorea, fœniculus , aſpharagus , cappares cum aceto parum aculto. Item menta,maiorana, roſmarinus, penthaphilon, de quo Auic. ſcribit quòd bibitum cum uino triginta diebus ſanat. Euitet erucam, allium & cætera euaporantia.

Aromatizet cibaria ſua cum nuce muſcata,cinnamomo,gariophilis,mace,ſiſeli,& ſemine pœoniæ. Potus eius ſit uinum pauciferum medij coloris nõ uinoſum nec antiquum,ſed unius anni bene depuratũ, nam ut dicit Auic.parũ ex ipſo ſumptum dilatat animam & excuſat à multitudine aquæ,nam ipſius multiplicatio eſt nociua ualde. Summè etiã ualent urina artificiata cum ſaluia & rore marino, iuxta doctrinã Dioſc. & Arnoldi. Sed aqua mellis & propriè cum pauco piperis , cinamomi & gariophylorum, eſt præſtantior in phlexmatica. Carnes ſint facilis digeſtionis, boni nutrimenti,paucarum ſuperfluitatum, & aues ſæpius dictæ ſunt præſtantiores quàm quadrupedes,& propriè turtures quæ augmentum faciunt in cerebro & intellectu, ſecundo canon. capite de duragi & propriè cerebra debitè præparata conueniunt. Et ſint carnes iſtæ prius leuiter elixæ, deinde aſſæ uel frixæ, ſimiliter carnes muſculoſæ conueniunt, pingues uerò euitentur. Euitet etiam omnia dantia nutrimentum craſſum ac ſuperfluè humdum, oua ſorbilia conueniunt. In fine menſæ comedat pyrum aſſum uel conditum. Sit cœna leuior prandio, nec etiam comedat niſi celebrata digeſtione cibi præcedentis, & ieiunet ſemel aut bis in hebdomada, non tamen toleret multùm famem, non bibibat extra horas cibationum , non multiplicet cibaria in menſa una. Exercitetur ſtomacho ieiunio intenſiuè & exterius notabiliter ſecundum tolerantiam uirtutis. Non tamen exercitium ſit nimis intenſum, immo potius longum quàm intenſum, & monet Auic. quòd cum infirmus mouet ſuperiora, moueat etiam inferiora. Et induatur ſecundum tempora leuibus non grauantibus, ut pellibus agnorum , dorſorum , uarij , luporum , ceruinorum & ſimilium. Et in æſtate ſint ſuffulti cendalo de grana & ſimilibus. Studeat quantum poteſt ſtare rectus & capite leuato, nec iaceat niſi tempore ſomni. Somnus non ſit meridianus, nec nimis longus, nec nimis breuis , nec ſupra repletionem. Et dormiat ſuper altero laterum, & non ſupinus. Studeat euacuare ſuperfluitates omnes per conuenientes regiones. Et leuis fricatio capitis & pectinatio confert fecibus expulſis. Nec coẽat niſi præter modum ſtimilatus fuerit. Accidentia ſint quieta declinando ad lætitiam. Sunt etiam quædam laudata ab autoribus in epilepſia quorum quædam ſubiungam ex magis proprijs quibus in toto pro-

ceſſu, aut aliquo eorum utēdum eſt. Primum eſt ueſica apri immediatè cum abſtracta eſt cum urina ſua, quia nunquā eſt ueſica in animali ſine urina, hęc cum tota urina poſita in furno aut alio modo ad ignē exiccata donec poſſit pulverizari exhibita in quantitate fabę cum ʒ.1. oxymellis, aut media ſingulo die ſtomacho ieiuno ſanat, autoritate Alexādri, qui refert ſe uidiſſe quoſdam ſanatos in tertio die aſſumptiōis. Secundum eſt pyrethrū cōditum ſicut conditur zingib, autoritate Hip. in ſingulo die exhibitum eſt medicina fidelis. Pœonia ſecundum omnē modum adminiſtrationis, ſcilicet radix & ſemen, ita quòd etiam appenſa collo ualet autoritate Gal. ſed ſumatur à ſtipite habente florem album. Coagulum leporis bibitū in quantitate parua ſcilicet à ſex granis uſq; ad decem cum aqua mellis, aut maioranæ, aut rutæ, epar aſininum aſſatum & comeſtū ualet autoritate Dioſc. Cerebrum cameli & muſtelæ exiccata & potata perfectè curant. Gal. in libello de theriaca: Item puluis muſtelæ, hirūdinum combuſtorum, epata etiā milui, cornu cerui, bibita, aut ſingulariter, aut cōiunctim liberāt.

Ruta ſylueſtris contrita, naribus impoſita alleuiat paroxyſmum & eum retardat. Viſcus quercinus interius ſumptus uel collo ſuſpenſus. Item ben, betonica aut folia trifolij & ſemen cum aqua bibita, aut aſſa cum ſagapeno mixta, utputa aſſæ. ℈.s. ſagapeni. ℈.1. hæc mixta cū aqua & uino potu ſumpta ualent. Antimonium à proprietate cōfert. Oſſa capitis hominis cōbuſta & cū uino ſubtili bibita ſingulo die. ʒ.1. chalbanum ſuffumigatum reuiuiſcere facit epilepſiam. Vngula aſini combuſta & trita, & in potu data, ualet. Britoniæ ſi ſumatur. ʒ.1. aut. 2. prę ſeruat ab epilepſia per totū annū, ſi ſemel ſumat̃ autoritate Dioſco, Lapides qui reperiunt̃ in uētre hirūdinis, primò natę apud augmentū lunę ualēt autoritate Azarauij ſi ponantur in ſubaſcella ſiniſtra aut pulverizati et bibiti. Smaragdus collo ſuſpēſus & ſimiliter potatus, optimè ualet. Similiter caput cuculli collo ſuſpenſum pręſeruat ab epilepſia, attrahit ipſam ad ſe cum ſingulo menſe patiatur epilepſiam ſicut magnes attrahit ferrum. Et hæc dicta ſufficiant de epilepſia.

DE INCVBO. CAPVT. XV.

INcubus ab incubādo dictus, eo ſcilicet quod appareat phātaſma graue incubare homini in ſomnijs, ac ſi cum eo cubaret. Quod phantaſma homines dormientes ſecundum plurimum reputant eſſe dæmonem. Quod fortè aliquādo eſt uerum. Sed minus poſt aduentum Chriſti, cum antea cum hominibus magis conuerſarentur. Propter quod ſciēdum de intentione Auguſtini 15. de ciuitate Dei & ſancti Thomæ in prima parte ſuæ theologiæ quòd reperiunt̃ dæmones qui dicunt̃ incubi & ſuccubi imò unus & idē eſt incubus poſtea ſuccubus. Vnde dęmon aliquādo ſuſcipit formā quā ex aēre cōficit, colorē enim ſuſcipit per multā condenſationem ſicut aqua per cōgelationem. Aſſumit ergo formam alicuius mulieris cum aliquo uiro conſuetę, & cum illo ſuccubo uir coit putans ſe coire cum muliere cuius formam dæmon aſſumpſit. Cum dæmon ſit ſuccubans in modū mulieris & recipit ſperma quod conſeruat. Et factus poſtea incubus accipiēs formā uiri alicui mulieri conſueti, & ſecum coiens interdū ipſam impregnat. Nec eſt dicendum inde genitum eſſe filium dæmonis, ſed uiri cuius ſperma recipit, quod poſtea in matricem iniecit, ſicut nec impregnata in Lauello ſecundum quod recitat Auerrois, peperit filium lauelli, ſed eius qui ſpermatizauerat in Lauello. Et hoc modo affirmant doctores fuiſſe genitos gigantes, quorum maior copia fuit ante diluuium quàm poſt. Deſcribitur autem ab Auicen. prima tertij, tractatu. 5. capite proprio ſic: Incubus eſt ægritudo in qua homo ſentit cum ſomnum ingreditur phantaſma graue ſuper ſe cadens & comprimens ipſum & anguſtiatur eius ſpiritus, & interſecatur uox ipſius & motus eius, & fortaſſe præfocatur propter pororum oppilationes, & cum ab ipſo ſeparatur excitat eum ſubitò. Eſt quidem ægritudo quia ſenſibiliter lædens operationes. Si enim incubus accipiatur pro oppilatione eſt ægritudo in uia. Si uerò accipiatur pro iſtis actionibus læſis, ſcilicet motu, anhelitu, & uoce, quamuis ſit actio uel actiones læſæ, & per conſequens accidens ægritudinis, eſt tamen ægritudo ex eo quòd motus impeditus impedit anhelitum, & anhelitus impedit uocem. Sentit autem homo cum ſomnum ingreditur phantaſma graue cadens ſuper ſe & comprimens ſe, quod phantaſma ſecundum plurimum exiſtimat eſſe dæmonem propter opinionem uulgariū, quòd dæmones de nocte ambulent, & cum hominibus coniungātur ipſos lædentes. Illud enim nocumentum perceptum in ſomno facit hominē ſic iudicare. Si uerò nō eſſet opinio de huiuſmodi dæmonibus, exiſtimarent eſſe aliud graue alterius generis. Primum autē quod impeditur eſt motus, prohibito debito tranſitu ſpirituum ad membra mouenda propter oppilationem diminutam ſecundum plurimum in priori uentriculo, & ad motus impedimentum ſequitur impedimētum anhelitus & uocis, & hoc propter oppilationem pororum, id eſt, uiarum ſpiritus. Et cum ab eo ſupple incubus ſeparatur excitat hominem ſubitò, erat enim fortè excitatus uel leuiter dormiens, licet propter hoc nocumentum uel hæc nocumenta non poſſet exire in operationes. Ex quo infertur huiuſmodi oppilationem fieri à leui cauſa. Virgilius tamen 12. Aeneidos loquens de Turno optimè incubum deſcribit in his uerſibus.

Ac ueluti in ſomnis oculos ubi languida preſſit
Nocte quies, nequicquā auidos extendere curſus
Velle uidemur, & in medijs conatibus ægri,
Succidimus, non lingua ualet non corpore notæ
Sufficiunt uires, nec uox nec uerba ſequuntur.

Sed inſtatur quia etiam deberet fieri incubus in uigilijs, quia cauſa opilans poteſt eſſe in uigilijs et ipſam in uigilijs contingit oppilare. Ad quod dicēdum incubum rariſſimè inueniri in uigilijs cum uapor qui eſt cauſa cōiuncta ſit multò magis aptus reſolui in uigilijs & motibus quàm in quiete & ſomno, non tamen neganda eſt poſſibilitas. Secundò inſtatur, quia deberet etiam impedire ſenſus ſicut motus impedito tranſitu ſpirituum. Ad quod dicitur leuem oppilationem poſſe impedire motum, nō ſenſum, cum plures ſpiritus ad motum quàm ad ſenſum requirantur. Et ſi impediret etiam ſenſum tunc eſſet epilepſia.

Ex quo apparet differētia inter incubum, epilepſiam & apoplexiam tam ex parte cauſæ q; accidentiū. Incubus eſt duplex, quidam fortis & frequens, quidam debilis & rarus. Itē quidā materialis, quidā im-

materialis

materialis, quidam per essentiã, quidã per cõitatem.
Causa immediata eius qui per essentiam est oppilatio in priori uentriculo uel in origine nuchæ uapore crasso, aut paucissimo humore facile resolubili. Causa antecedẽs est sanguis, phleg. aut melanch. à quibus huiusmodi uapores eleuantur.

Causæ primitiuæ sunt omnes quæ possunt huiusmodi uapores excitare. Aliquando uerò fit à frigore extrinseco oppilante originem neruorum attenuatoriè, nec est negandum quin possit fieri à dæmone. Somnus etiã resupinus est multotiens causa eius, tertia primi, cap. de somno & uigilia, materiæ in uẽtriculo posteriori congregata ad quem non terminant̃ uiæ expulsionis, sicut ad primum & secundum.

Causæ autem per communitatẽ sunt oppilatio in nemic. aut in arterijs apoplecticis à simili uapore aut à similibus causis primitiuis &c.

Signa incubi absolutè habentur ex relatu ęgri. Signa causarum primitiuarũ sunt ipsæmet causæ. Verum difficile esset cognoscere esse dæmonem, nisi per signum sumptum à conferentibus, ut quia passio recederet per coniurationes & similia quę non pertinẽt ad medicum. Signa autem causarum antecedentium possunt esse nota ex sępe dictis. Sed quòd sit per essentiam cognoscitur propter aliquam ægritudinem capitis, aut dolorem, antecedẽtes, aut subsequentes, nec non ex uertigine & tinnitu. Si uerò sit per cõitatem nihil horum adest, sed fortè nocumenta aliorum mẽbrorum antecedunt. Item si prouenerit propter decubitum resupinum significatur esse per essentiam.

Prognosticũ. Primũ, incubus est antecessor unius trium ęgritudinum, apoplexiæ, epilepsiæ, aut manię siue melancholiæ. Secundum prognosticum. Habentes corpus debile secundũ cerebrum sicut conualescentes aut habentes malitiam complexionis cerebri sunt aptiores ad incubum, & apti magis ab ipso lædi.

CVm quis in somno quasi graue aliquid super se cadere senserit, incubũ pati nunciãdus est. In ipsius namq; cura nõ est tardandum ipse enim epilepsiæ præãbulus est, ipse namq; præcedit. Aeger quoq; si in colore rubeus fuerit, et uenas habuerit plenas ex saphena erit minuẽdus. Et uentosæ in carnositate tibiarum ponendæ sunt. Aeger præterea potu uini & rerum dulcium comestione abstinendus erit, & præcipuè ab omni re quæ multũ generat sanguinẽ Quòd si huic contrariũ accidit uẽter ex pilulis cochijs multoties erit soluendus, et eius regimẽ subtilandũ, exercitio quoq; utendũ erit & membra interiora erunt fricanda.

Rasis determinans de incubo, primò notificat ipsum, secundò ostendit festinandum esse ad curã cum sit præambulus epilepsiæ, tertiò curans ipsum si pendeat à sanguine multo phlebotomat saphenas, & uẽtosas docet apponere in carnositate tibiarum ad diuersionem, prohibet uinum, res dulces & omnia generantia multum sanguinem. Si uerò contrariũ acciderit, id est, quòd pendeat à phlegmate, uenter multotiens erit soluendus cum pilulis cochijs, & eius regimen subtiliandum quod declinet ad calidum & siccum. Et æger exercitandus est ad materiæ & uaporum resolutionem, & membra inferiora erunt fricanda gratia diuersionis. Cura omnino perficitur sicut in epilepsia & propterea omnes intentiones ibi positæ & ea quæ illas perficiunt sunt huic cap. accommodanda. Ex eis tamen quæ optimè conferunt, sunt granâ pœoniæ in potu secundum continuitatem sumpta. Incubus etiã melancholicus curetur secundum ibidem dicta, & in cap. de melancholia dicenda.

DE MELANCHOLIA. CAPVT XVI.

MElancholia dicta æquiuocè, de melancholia humore, & melancholia ægritudine. Dicitur à melan. Græcè, nigrum Latinè, & choli fel siue cholera. Vnde melancholia quasi nigrum fel siue nigra cholera. Describit̃ ab Auic. prima tertij, tract. 4. cap. proprio, quòd est mutatio existimationum & cognitionum à cursu naturali ad corruptionem & timorem & malitiam propter complexionem melanch. facientem syluestrem spiritum cerebri, facientem ipsum timidum propter tenebras ipsius sicut tenebræ extrinsecæ sollicitant, & timere faciunt secundum quod complexio frigida & sic. cõtraria est spiritui debilitans ipsum, sicut cõplexio calid. & hu. ut cõplexio uini est cõueniens & cõfortans. Dicitur mutatio existimationum & cogitationũ, & supple etiã imaginationũ aliquãdo. Ad corruptionẽ & timorẽ & malitiam. i. iudicium peruersum, cum iudicent melancholici recta & honesta, inhonesta & non recta, eliciantq; inimicitiam pro amicitia. Et frequenter etiam imaginẽtur ea quæ non sunt ut latrones esse in domo aut dęmones, non aũt corrumpit̃ memoria cũ sit in cerebro posteriori, sed uirtutes iam dictæ sunt in anteriori, licet lædat̃ reminiscẽtia quæ perficit̃ per actum cogitatiuę. Et per hoc differt à corruptiõe imaginatiuę, siue cogitatiuę, cum melanch. dicat corruptionẽ duarũ uirtutũ, differt etiã à stoliditate & amẽtia, quia stoliditas est diminutio uirtutis cogitatiuæ. Amentia uerò quasi sine mẽte, cogitatiuę ablatio quantũ ad principalẽ actũ eius, qui est discursus, nõ enim magis discurrũt q̃ infantes propterea dicit̃ infantilitas, posset tamen dici & fortè cõformius cõmuni opiniõi quod l y & tenet̃ diuisiuè. Subdit̃ causa harũ corruptionũ cum dicit̃ propter cõplexionem melanchlicam, ipsa enim siue cũ materia siue sine materia facit spiritum cerebri siluestrem, id est, nõ domesticum, sed solitariũ. Interius, id est in parte interiori. Et facit ipsum timidum, id est, timorem repræsentantem, uel timidum, quia fugiẽtem in modum timidi, propter tenebras ipsius melanch. uel ipsius spũs, nã sicut tenebrę extrinsecę sollicitãt hominẽ, et timere faciũt, sic tenebrę intrinsecę sollicitant spũm, & timidũ reddũt, & probat, istud est, quia cõplexio melanch. frig. & sic. est contraria spiritui, quemadmodum cõplexio calida & humid. ut complexio uini est conueniens & cõfortans ipsum spiritum. Ex quibus infertur melãcholiam

liam corrumpere existimationes & cogitationes, & primò propter complexionem, secundò propter nigredinem & tenebrositatem, tertiò quidem propter id quod sequitur ex his propter formam specificam occultam siue complexionem insequentem materiam, quæ fortè plus ad hoc concurrit quàm complexio aut tenebrositas. Sed in hoc utrum nigredo siue tenebrositas melancholiæ aut spiritus, aut substantię uentriculorum concurrant ad corruptiones harum uirtutum est magna differentia, & altercatio inter Auer. 3. colliget iuxta finem & sequaces eius & modernos medicos. Auerrois namq; opinatur nigredinem siue in humore, siue in spiritu, siue in cerebro nullo modo esse causam harum corruptionum, & timoris, aut tristitię, quia tunc sequeretur colorem esse ægritudinem, cum immediatè & per se lædat operationes, scilicet debitam receptionem specierum cogitabilium in spiritu & eas indebitè repræsentet uirtuti cogitatiuæ, quia sub ratione horrendi & tristis consequens tamen est falsum cum nunquam distincta sint genera ægritudinum nisi in malam complexionem & compositionem & solutionem continui. Econtrario uerò medici, contra Auerroim instant. Quia cuius temperies est sanitas, eius intemperies est ægritudo per locum à contrarijs, sed luciditas spiritus & cerebri est causa quòd species recipiantur sub ratione conuenientis si obiectum tale sit, ergo tenebrositas erit causa quòd recipiantur sub ratione horrendi, tristis & disconuenientis, & per consequens nigredo in spiritu siue tenebrositas erit ægritudo, Et confirmatur, quia color corneæ & crystalloidis est ægritudo impediens debitam receptionem specierum uisibilium. Secundò quantitas aucta aut diminuta est ęgritudo, & mediocris est sanitas, ergo ita erit in colore & luciditate, tenet consequentia, cum quãtitas sit minus actiua quàm color. Et assumptum concedit ipse Auer. Et ex his infertur secundum medicos melancholiam esse causam corruptionũ harum uirtutum secundum complexionem, formam specificam, & nigredinẽ. Secundò infert quòd homines magis timẽt in tenebris q̃ in luce, quia cũ in tenebris nõ possint ponere differentiã inter obiecta per uisum, omnia reputãtur sensui communi & uirtutibus interioribus sub ratione nigri, tristis, & horrendi, & phantasiantur dęmones & his similia. Medici autem soluunt rationẽ Auerrois cõcedendo ad quod deducit, scilicet quòd sanitas & ægritudo consistunt in colore, luce, & tenebrositate, uerum dicunt aliqui ex medicis, quòd neq; tenebrositas spiritus neq; nigredo humoris, & similiter luciditas spirituum est sanitas, neq; ægritudo, cum huiusmodi debeantur animatis, & non inanimatis. Sed Iacobus de forliuio diceret quòd inanimata sicut spiritus & humor bene possunt esse subiecta sanitatis & ęgritudinis, licet nõ debeant denominari formaliter sana aut ægra, concederet tamen quòd tenebrositas uentriculorum cerebri est ægritudo sicut eorũ luciditas est sanitas, & ipsos esse denominãdos formaliter sanos & ægros, cum sint animati, & cum infertur contra medicos quòd plura essent genera ægritudinum quàm tria, respõderet colorem ad complexionem reduci, quia insequit̃ complexionem. Vel melius dic quòd medici posuerũt tantũ tria genera ęgritudinũ omnibus membris cõmunia, malã scilicet cõplexionem, malam compositionem & solutionẽ cõtinui, non tamen negarent alia esse particularia genera ęgritudinum sicut diaphaneitatem, luciditatem, et huiusmodi quæ non debẽtur omnibus membris, sed solũ oculis & cerebro. Secundò instant pro parte Auerrois. Color non potest ledere per se operationem alicuius membri nisi illud membrum per colorẽ, lucem aut diaphanietatem suã exerceat operationes sed solum oculi sunt huiusmodi, igitur. Ad hoc respondẽt meidici quòd cerebrum per luciditatem tam propriam suorum uẽtriculorum, q̃ spirituum animaliũ suas exercet operationes sicut et oculus. Tertiò instãt contra medicos nullus color potest immutare aliquẽ sensum interiorẽ cerebri nisi ille prius fuerit sensatus per oculum. Sed color melancholiæ existẽtis in cerebro & tenebrositas spiritus animalis nunquã fuit sensata per oculum, ergo non possunt immutare aliquẽ sensum interiorem cerebri, consequentia nota cũ minori, & maior arguitur, quia ita est de obiectis sensus uisus sicut aliorum sensuum. Sed obiecta aliorum sensuum, sicut odor non possunt immutare sensus interiores, nisi prius immutauerint suos sensus exteriores ergo &c. Ad hoc respondent medici quòd color melancholiæ aut oppacitas spiritus nõ sentiuntur ab aliquo sensu interiori, sunt tamen causa ut omnia obiecta representent̃ sensib. interiorib. sub specie opaci & tenebrosi, & per consequens timendi, horrendi, sicut etiã color existẽs in cornea, non uidet̃ à crystalloide, uerum est causa ut omnia uisibilia representent ur secundum naturam illius coloris, unde si est niger omnia uidebuntur nigra. si citrinus citrina, & sic de alijs, sicut radij solares transeuntes per uitrum citrinum apparent citrini, & per nigrum nigri. Quartò instat̃ cõtra medicos, quia si color melanch. immutaret sensus interiores, cum hoc faciat sine lumine etiã potest immutare uisum sine lumine, cõsequens est falsum igit̃. Ad hoc respondẽt medici, quòd neq; color existens in cerebro, neq; color existẽs in oculo immutant uirtutem uisiuam aut aliquem sensum interiorem, sunt tamẽ causa quòd obiecta corruptè comprehendant̃. Et dicitur secundò quòd ad comprehensionem obiectorum per sensus interiores sufficit lumen intrinsecũ spiritus animalis & uentriculorum cerebri, non tamẽ lumen intrinsecũ oculi sufficit ad uisionem, quia species obiectorum suorum non sunt ita depuratæ sicut postea cum immutãt sensus interiores. Quintò instatur contra medicos si tenebra spiritus animalis esset causa timoris sequeretur quòd alicuius effectus positiui, adæquata causa esset pura priuatio, scilicet tenebra respectu timoris. Ad hoc respõdent medici quòd non solum tenebra est causa timoris, sed etiã ipsi spiritus qui repræsentant & etiam ipsa melanch. est causa huius per suam complexionem, & proprietatẽ occultam. Sextò instatur contra medicos. Si melanch. per suam proprietatem uel etiam opacitatem esset factiua timoris, ergo sanguis propter suam claritatem esset factiuus lætitiæ. Respondent quod sanguis clarus aut nitidus per suam claritatem, complexionem, & proprietatem est factiuus lætitiæ & audaciæ sicut econtrariò melanch. per omnia hæc est factiua timoris & tristitiæ. Septimò instatur, quia melanch. neq; per colorẽ solũ põt immutare sensus interiores, neq; per species eius, cum ibi non sit lumen, quo color &

eius

eius ſpecies actuentur. Ad quod reſpondēt, ut ſupra. Et ad autoritatem Auer. qui dicit quòd color nō eſt cauſa ſubſtantialis, ad corrumpēdas uirtutes animæ, ſed hæc cauſa prouenit ab una ſpecie malæ cōplexionis ſicut & aliæ ægritudines & tu ſcis quia habitus animæ ſequuntur complexionem corporis in hac cōiunctione. Et qui dicunt quòd anima terretur propter humorem melanch. nigrum, ſicut terretur homo in obſcuro, dicunt uerba cantionum, id eſt, fabularum, quia aliqua læſio non aduenit animæ in obſcuro, niſi priuatio ſenſati ſenſui uiſibili, quia non uidet anima in corpore, ut poſſit dici quòd ſentiat terrorem nigredinis, & magis fœdum eſt dicere quòd uideat extra, quia anima non eſt extra neq; intus. Sed eſt ſciendū quòd de natura huius humoris melancholici eſt ut ipſum ſequantur hæc accidentia, ſicut de natura ſanguinis eſt ut ipſum ſequatur lætitia & gaudium. Et propterea dicimus quòd ſanguis dat lumen animæ, & hoc manifeſtum eſt ei qui guſtauit aliquantulum de natura. Non uult ergo Auer. quòd melancholia per ſuam nigredinem ſit cauſa terroris & timoris, ſed ſolum per ſuam complexionem primam, aut inſequentem materiam, uerum nigredo magis cedit loco ſigni quàm cauſæ, ſicut in rheubarbaro citrinitas non eſt cauſa ſoluendi choleram, ſed ſolum ſua cōplexio ſiue forma ſpecifica, uerū citriritas eſt ſignum rheubarbaro ineſſe bonam proprietatem in ſoluendo choleram. Nos autem cum medici ſimus, ſequamur medicos, licet rationes medicorum ſnpraſcriptę non ſint demonſtrationes.

CVm alicui cogitationes malæ ſine cauſa acciderint, & timor, & triſtitia in eo præualuerit, melancholiæ principium in eo eſt. Cum autem res ad hoc peruenerit, ut etiam ea quæ cogitare cœpit, ore promat, uerba ſua atque actus permiſceat, iam melancholia perfecta eſt. Cui ergo hæ malæ cogitationes & triſtitia & tribulatio accidunt, antequam præualere incipiant, ſuccurrendum eſt, quia ſi præualuerint cura eſt difficilis.

Diuiditur præſens cap. in partes duas. In prima agit Raſis de melancholia theoricè: In ſecunda practicè, ſecunda ibi. Quòd ſi cum melancholia fuerit dolor &c.

Prima in tres. Primò agit ponendo ſigna initiantis melancholiæ, ſecundò perfectè & iam completè, tertiò oſtendit feſtinandum eſſe ad curam antequā perficiatur. ſecūda ibi. Cum autem res. tertia ibi. Cū ergo malè. De prima parte dicit quòd cum alicui malæ cogitationes acciderint, ſupplete uos & exiſtimationes malæ, ut quia exiſtimat amicos, inimicos inhoneſta pro honeſtis, aut phantaſietur aliqua quæ non ſunt, neque poſſunt eſſe, aut non ſunt ueriſimilia cum timore, & triſtitia ſine cauſa, tunc hic incipit eſſe melancholicus. Credunt enim ſemper ſe decepi, ſemper inſidiari ſibi. De ſecunda parte ponit ſigna melanch, perfectæ dicens quòd quando ad hoc peruenerit ut quæ cogitat ore promat, uerbaque ſua & actus permiſcent, uerbi gratia, dicens ſe eſſe factum regem, aut eſſe dæmonem, aut quia timeat caſum cœli, tunc melancholia perfecta eſt. Vltimò dicit properandum eſſe ad curam melancholię initiantis, nam ſi perficietur, cura erit difficilis, cum omnes ægritudines pendentes ab humore melancholico terreno aut à complexione frigida & ſicca difficiliter ſoluantur, eſt enim inimica principijs uitæ & ſpiritui qui eſt inſtrumentum animæ ad ſuas operationes, ut ſupra oſtenſum fuit.

Melanch. dupliciter ſumitur, communiter & propriè, accepta propriè, eſt ſuperius diffinita de intētione Auicen. Et eſt corruptio exiſtimationū & cogitationum à complexione melancholica frigida & ſicca, cum materia aut ſine materia. Et eſt ſine rixa, ſaltu & agitatione, imò cum quiete. Et in hoc differt à mania propriè ſumpta quæ eſt cum rixa & agitatione & prouenit à mala complexione calida & ſicca, &, humoribus aduſtis. Sed communiter accepta eſt communis tam ad melancholiam propriè ſumptam quàm ad maniam: Eſt enim corruptio exiſtimationum & cogitationum à quacunque cauſa prouenit. Et fortè hoc modo accipit eam Auic. in capitulo de cutubuth, cum dicit quòd cutubuth eſt ſpecies melanch. Et tamen dicit ibidem quòd prouenit à melancholia genita per aduſtionem choleræ uel melancholiæ quod eſt ſatis ueriſimiie, cum ſit ſemper in motu, & propterea dicta eſt cutubuth, licet Ger. de ſolo diceret quòd cutubuth eſt ſpecies melancholiæ propriè dictæ. Et ſic uidetur ex ordine capitulorum Auicen. Nec ualet hoc argumentum generatur ex melanch. aduſta, ergo eſt mania, nam dicit ipſe quòd in quadam melanch. aduſta reſeruatur caliditas adurens in quadam uerò non, partibus ſubtilibus reſolutis. Melanch. ergo propriè ſumpta poteſt generari ex melanch. aduſta quecunq; ſit illa, ſi in ipſa non reſeruetur caliditas adurens, & talis eſt materia cutubuth, & propterea cutubuth non eſt cum rixa. Tu uerò dic ut libet hæc non ſunt demonſtrationes. Communiter ergo melanch. accepta diuiditur in maniam & melanch. propriè ſumptam ſuperius diffinitam. Mania uerò eſt duplex una lupina, aliter dicta dæmonium lupinum, uidentur enim non homines ſed dęmones & lupi, qui patiuntur hanc maniam. Alia dicitur mania canina ad canum ſimilitudinem. Et dicitur à quibuſdam quòd in urina patientis maniam caninam apparent quædam ſicut formæ & figuræ catulorum paruorum, ſicut apparent etiam in morſu à cane rabido. Sed cauſa maniæ lupinæ eſt melancho. genita per aduſtionem choleræ, aut melancholiæ & eſt deterior, quia difficilioris curationis, cum humor genitus per aduſtionem melancholiæ ſit magis craſſus, ineptior digeſtioni & reſolutioni & euacuationi. Et ſigna eius ſunt agitatio, ſaltus, inquiſitio, lupinoſitas, id eſt mores luporum, & aſpectus cui non aſſimilatur aſpectus hominis, immo eſt ſicut luporum. Differt etiam ab una ſpecie Karabiti quæ eſt cum dæmonio, quoniam cum hac mania non eſt fe. ſed Karab. eſt

cum

cum ſe. Canina autem eſt ſpecies manię exiſtens cum ira permixta tripudio & inquiſitione corrupta permixta petitioni quēadmodum eſt ex natura canum. Et in hac eſt aſſociatio uehemēs & amicitia, cum obedientia et conuenientia ſimul, licet aliquando ſit cum ira & rixa. Et iſta generatur per aduſtionem ſanguinis cui aliquid cholerae aduſtae, aut melācholiae ex ea genitae permixtum eſt. Eſt autem alia ſpecies maniae quae uocatur ſcintillaris in qua lucent oculi ad modū ſcintillarum ignis, & imaginantur ſcintillas & ignes. Et haec prouenit à uaporibus aduſtis melancholicis eleuatis à melancholia genita per aduſtionem ſanguinis & cholerae.

Melancholia uerò licet habeat infinitas ſpecies innominatas. Nam quidā timent caſum cœli ſuper ſe. Quidam quòd terra abſorbeat eos. Quidam timent latrones. Quidam ne lupus aut demones ingrediantur ad eos. Et omnes hi errant in cogitatiua, licet fugientes non errent in exiſtimatiua. Quidam uerò imaginantur res coràm oculis quę non ſunt. Et quandoque imaginantur ſe eſſe factos reges, aut lupos, aut dęmones, aut aues, aut inſtrumenta artificialia, & hi errant in ſenſu communi, & imaginatiua. Et ſunt quidam eorum qui diligunt mortem. Quidam eam abhorrent. Et ſunt quidam qui rident quorum melancholia eſt ſanguinea, imaginantur enim quod placet. & delectet eos. Quidam ſunt qui plorant & imaginātur res triſtes, quarum cauſa eſt melancholia pura. Sed melancholia habet duas ſpecies famoſas. Vna dicitur cutubut. Et nomen ſumpſit à quadam ſpecie araneae quę mouetur ſuper aqua diuerſis motibus ſine ordine. Alia autem dicitur iliſci ſiue heros. Cutubut autem eſt ſpecies melancholiae plurimum eueniens in februario, non expectans uſq; ad uer, propter ſubtilitatem humoris melancholici ſecundum plurimum. Generatur enim à melancholia genita per aduſtionē cholerae, aut melancholiae in qua fortè caliditas adurens non multum remanſit. Et propterea licet ſit cum motu plurimo, tamen non eſt cum rixa, imò cum timore. haec enim diligit fugere ab hominibus uiuis & appropinquare mortuis, & ſepulchris cū malitia furoris repentè aduenientis ei. Et eſt eius proceſſio nocturna, & occultatio diurna. Et totum iſtud facit diligendo ſolitudinem & elongationem ab hominibus. Et cum hoc non quieſcit in uno loco plus una hora, imò non ceſſat diſcurrere & ambulare inceſſione diuerſa ignorans quo uadit cauēdo ſibi ab hominibus. Quandoq; tamen non cauet ſibi ab eis, parum diſcernens iſtud quod uidet, & fit ei praeſens. Et citrinus eſt color faciei. Et lingua ſicut ſitientis. Et ſuper crura ipſius ſunt ulcera quae non conſolidantur, quorum cauſa eſt corruptio materiei melancholicae effuſae ad crura, & multitudo motus pedum quarum materiae ad ipſa deſcendunt. Et praecipuè quia occurrit cruribus eius frequenter aliquod offendens, aut canes interdū mordent eum, quare fiunt in eis ulcera quę difficulter conſolidantur, & propter motum, & quia ſunt cancroſa. Et oculi eius ſunt ſicci, debiles, ſubmerſi non lachrymantes propter ſiccitatem cerebri & oculorum. Cauſa autem ſuae uariae inceſſionis ſine ordine, nunc ad unam differentiam, nunc ad aliam, ſicut facit iſta aranea quae dicitur cutubut, eſt, quia fugiēs eſt ab omni indiuiduo apparente ei ipſum timens, nā ipſe propter paucitatēm ſuae cōſeruationis & defectum rectificatiōis conſilij ſui incipit in parte una moueri et obuians alij indiuiduo iterum fugit ad partem aliam.

Iliſci uerò ſiue heros, aliter paſſio diuina, quia quidā putauarūt à deo fieri. 1. prognoſticorum, cōment. 7. uel quia accidit iſtis ſicut contemplantibus diuina, qui omnem ſuum ſpiritum & cogitationē in illa conferunt. Et haec paſſio eſt ſollicitudo melancholica in qua homo inducit omnem cogitationē ſuam ſuper pulchritudinem quarundam formarum & figurarū cum uehementi deſyderio ad illa proſequendum, licet non ſequatur.

Et ſigna eius ſunt profunditas oculorum, ſiccitas ipſorum, & priuatio lachrymarum, niſi cum fletus adeſt, & motus cōtinuus palpebrarum riſibilis quaſi aſpiciat aliquod pulchrum & delectabile aut audiat rumorem aut iucunditatem, quod prouenit ex apprehēſione alicuius ſub ratione iucundi, & anhelitus eius eſt plurimae interſectionis, & multae eleuationis interdum cum ſuſpirijs. Et nunc alteratur ad riſum et laetitiam, nūc ad triſtitiam & fletū praecipuè cum audit cantilenas amoris, & propriè cum fit memoria tripudij, & elōgationis à re amata, & ſunt omnia membra eius arefacta pręter oculos, ipſi enim licet ſint profundi, palpebrae tamen ſunt graues & craſſae propter uigilias eius & ploratus, propter quos ad palpebras ſaepe aliquid rheumatizat, & in figuris eius ſiue ſitib. nō eſt ordo, quaſi in nullo ſitu inueniat requiē, & pulſus eſt diuerſus abſque ordine, ſicut pulſus habentium taedium. Et eius quidem pulſus, color, & diſpoſitio alteratur cum fit rememoratio eius quod diligitur, aut cum praeſentatur ei. Vnde poſſibile eſt ut medicus prudens cognoſcat quòd ſit illud quod diligit cum cum non confitetur ipſum. Cognitio enim eius quod diligitur non parum confert ad curā, & propterea medicus ſemper tangens pulſum patientis faciat rememorari nomina eorū circa quae eſt ſuſpitio, necnon figuras, domus, artes, genus, regiones, & comparetur unumquodq; ad nomē eius quod diligitur, nam cum rememorabitur illud quod diligit fiet pulſus diuerſitas & interſectio, necnon color eius mutabitur, & ſimiliter anhelitus. Confert autem ſcire iſtud quoniam interdum nullum regimen medicinale prodeſt niſi regimen cōiunctionis inter eos ſi lex & fides permittat. Etiam ſunt uiſi quidā qui poſt tolerantiam febrium, & prauarum aegritudinū & poſt debilitatem uirtutis ex amore ingenti, ſanitati reſtituti ſunt cum obtinuerint quod ſummopere optabāt, ex quo ſignificamus mirabilem obedientiam naturae meditationibus animi. Cauſa itaque primaria huius paſſionis eſt amor praeter modum, uerum poſtea humores aduruntur, et ad melancholiam conuertuntur quibus amplius haec paſſio figitur. Melancholiae prętere a communiter ſumptae dantur alię diſtinctiones.

Prima quaedam eſt per eſſentiam in cerbro, quaedam per communitatem. Secunda, quaedam eſt materialis, quaedam immaterialis. Tertia quaedam fit incipiēdo, quaedam ſuccedit alteri aegritudini. Item quaedam eſt periodica, quaedam non periodica. Item quaedam antiqua, quaedam noua.

Cauſa autem melācholiae per eſſentiam in cerebro ſunt. Aut mala complexio frigida & ſicca ſine materia, quae permutando complexionem cerebri & ſpi

ritus animalis, & similiter eorum substantiam, excludendo scilicet partes subtiles, calidas, luminosas, facit eorum substantiam tenebrosam, hoc idem facit mala complexio calida & sic. nam adurendo denigrat & tenebrosam facit ipsorum substantiam. Aliquando sunt hæ malæ complexiones cum materia, aut melanch. naturali aut genita per congelationem, & hæ faciunt melanch. distinctam contra maniam. Et aliquando pendent à melanch. genita per adustionem sanguinis, aut phleg. in quibus non reseruatur multa caliditas adurēs. Mania autem propriè generatur ex melanch. genita per adustionē choleræ, aut melanch. aut si melancholiæ sanguineæ aut phlegmatice aliquid choleræ adustæ permisceretur. Et hi humores quandoq; sunt in uenis cerebri, quandoq; in meatibus, quādoq; in uentriculis, siue apostement siue nō. Et hi humores quandoq; sunt geniti in ipso cerebro siue per propriam eius cōplexionem siue per malam qualitatem à residuo corporis uel ab extrinseco sibi cōmunicatam. Melanch. uerò per colligantiam quandoq; est à toto sicut in quartana feb. & in fine morborum naturalium acutorum, scilicet in quibus generantur melanch. per adustionem, & ideo isti phantasiantur circa mortuos. Quędam per communitatem à splene. Aut quia splen non debitè mundificat sanguinem, aut quia est apostematus, aut quia uenæ oppilatæ sunt per quas melāch. trāsit ab epate ad ipsum, aut uiæ sunt oppilatæ quę transeūt ab ipso ad intestina, aut uiæ quæ transeunt ab ipso ad os stomachi, & sic non potest expellere melancholiam superfluam. At quia debilitata est expulsiua eius aut attractiua. Vnde neq; expellit saltem ad loca conuenientia, aut non debitè attrahit. Quædam est mirachia, id est à mirach, per mirach intelligendo mesenterium in quo sunt meseraicę, quę primò fit per congregationem superfluitatum crassarum chilosarum quę per adustionem transeunt in melancholiam, & euaporando ad caput faciunt melancholiam. Similiter fieri potest ab oppilatione uel apostemate meseraicarum epatis, quia nutrimento non penetrante putret. Et quandoque fit à matrice sanguine menstruo per putrefactionem, adustionem, uel congelationem in melancholiam uerso. Et quandoq; fit à spermate diu retento modis similibus corrupto. Et nota secundum plurimum nō fit melancholia absq; communitate cordis imò fortasse magnitudo ipsius erit ex corde. Et fortè principium eius secundum plurimum est ex corde, licet cōfirmetur in cerebro, & est in hoc circuitio, quia ad corruptionem complexionis in corde corrumpitur complexio cerebri & econtrario. Huius autē potissima causa est spiritus animalis, quia spiritus animalis est continuus spiritui uitali in arterijs apoplecticis, & rete mirabili, & ex ipso generatur, & si sanguis cordis esset subtilis, tersus, & clarus, resisteret corruptioni cerebri & ipsum rectificaret. Et ex ipso etiā generaretur spiritus uitalis clarus, qui est materia spiritus animalis, quapropter rarò aut nunquā fit melancholia absq; communitate cordis, licet non confirmetur hæc ægritudo nisi in cerebro. Et quandoq; fit per communitatem ab epate, aut quia sanguinē adurit, aut quia non debitè separat melancholiam à sanguine, nec expellit ipsam ad splenem. Et uniuersaliter à quocūq; membro potest fieri melancholia per colligantiam, aut quia aduritur nutrimētum ipsius, aut quia non expellit superfluitatem nutrimenti quæ retēta partibus subtilibus resolutis uertitur in melanch. Causæ uerò primitiuæ sunt aēr turbulentus frigid. & sic. aut calid. & sic. adurens sicut aēr æstatis & dierum canicularium & autumnus est huic ægritudini proportionatus. Ver uerò licet sit disproportionatum quantum ad causę generationem, tamen proportionatum est ad mouendum causam latentem iam genitam. Vnde 3. aphorismorum illo. Vere & autumno maniæ mouentur, & melancholiæ. Hyems uerò est disproportionata nisi fortè per cōgelationē melāch. multiplicet. Secundò cibi melancholici, ut lentes, caro uaccina, caprina antiqua, panicum, uinum turbidum, crassum, exercitium forte, exiccatiuum, superfluæ uigilię, timor, tristitia fortis, studium uehemens, longi carceres. Causæ autem corporeæ remotę sunt retentio hæmorrhoidarum, & fluxus menstrui consueti. Et quandoq; fit à dæmone corrumpente complexionē cerebri. Agit enim per media naturalia siue semper ibi assistat, siue post hanc operationē recedat.

Signa uerò melancholiæ quædam sunt prognostica, quædam demonstratiua. Ex prognosticis sunt primò dispositiones corporū sicut sunt corpora bruna, pilosa, extenuata, & econtrario parum disposita ad melancholiam sunt corpora alba & pinguia. Secunda corpora habentia cor uehementer calidum & cerebrū humidum sunt disposita ad melancholiam, quia caliditas cordis est generatiua choleræ nigræ in ipso, & humiditas cerebri est susceptiua impressionis eius quod generatur in corde, quapropter trauli, id est, syllabam multotiens repetentes antequā dictionem proferant sunt ad ipsam parati, & propriè si linguas habuerint lenes, oculos mobiles, & quorum facies est uehementis rubedinis, & cum hoc sunt bruni, pilosi, & propriè cum in pectoribus eorum sunt pili nigri, crassi, & amplas habent uenas, & labia crassa, quoniam quædam istorū significāt caliditatem cordis sicut pilositas, amplitudo uenarū, rubedo faciei, oculorum mobilitas, quædam significant humiditatem cerebri, scilicet traulitas, mollities linguæ, crassities labiorum. Tertiò magis dispositi sunt ad melancholiā uiri quàm mulieres, licet in mulieribus sit deterior cum proueniat à fortiori causa, & similiter magis dispositi sunt iuuenes & senes quàm pueri. Secūdum prognosticum sumitur ex aphor. 23. sextæ particulæ. Si timor & pusillanimitas multū tempus habent melancholicum perficiunt, sunt enim melancholiæ simul signum & causa.

Signa uerò initiantis melancholiæ sunt quæ dicta sunt in textu. Item uelocitas iræ si materia fuerit adusta, tertiò dilectio solitudinis, quia non conuersatur propter timorem aut tristitiam. Signa uerò perfectæ melancholiæ sunt ea quæ dicta sunt in textu. Signa uerò causarum immediatarum, infinitarum specierum ipsius melancholiæ malè possunt sciri sicut neq; causæ distinctæ sciuntur. Verum non reducuntur nisi in speciales modos mixtionis melancholiæ, & speciales conditiones indiuiduales, sicut dicimus quòd uenenū canis rabidi inducit ad timorem aquæ, ideo etiam in proposito secundum uarias impressiones specierum uariarum, uarios modos melancholię, & secundum uariam dispositionem passorum fit ua-

riatio in phantasijs & iudicijs corruptis, quapropter ipsarum species esse infinitas, aut saltem indefinitas facilè concedi potest.

Signa uerò melancholiæ per essentiam in cerebro, est superfluitas cogitationis, & assiduatio sollicitudinis melancholicæ, id est, attinentium melancholiæ & assiduus aspectus ad rem unam ut ad terram. Item color niger capitis, faciei & oculorum, & nigredo pilorum capitis, & crassities. Item antecessio insomnietatis & cogitationũ & longa mora in sole, quæ primò cerebro nocet. Item ægritudines cerebri antecedentes sicut epilepsia. Item parum iuuamentum ex medela, & in summa sunt accidentia maiora, & magis continua, quando est per essentiam in cerebro. Item non præcesserunt, nec fortè cõcomitantur eum aliquæ malæ dispositiones corporis uerisimiliter factiuæ melancholiæ. Signa uerò eius quæ est per communitatem à toto, sunt nigredo corporis & eius arefactio, & retentio eius quod solebat euacuari ex splene & stomacho & ex ano aut matrice, scilicet sanguinis hæmorrhoidalis & menstrualis. Item multitudo pilorum crassorũ & nigrorum. Item antecessio ciborum melancholicorum, necnon antecessio ęgritudinum quibus succedit melancholia sicut sunt febres chronicæ & maximè permixtæ.

Signa uerò eius quæ est ex splene sunt multitudo appetitus propter effusionem choleræ nigræ ad stomachũ, cum paucitate digestionis, propter frigiditatem complexionis, multitudo rugitus lateris sinistri, & quandoq; inflatio splenis. Si enim splen non attrahat melanch. propter aliquam ex causis supradictis, tunc splen attenuatur, Si uerò attrahat & non expellat ꝓpter causas suprascriptas, tunc splen est tumidus.

Signa uerò eius quæ est à stomacho sunt nocumenta stomachi antecedentia, aut concomitantia quibus auctis augetur melancholia & diminutis minuitur.

Signa uerò mirachiæ sunt nausea & frequens grauitas in mirach, malitia animę, corruptio digestionis, & eructuatio acetosa, rugitus & exitus uentositatis, & inflatio, & inuenit dolorem inter utrasq; spatulas usquequo cibus digeratur, & euomit phlegma permixtum choleræ, aut melancholiæ, & quandoque præcedit apostema in mirach, aut oppilatio in meseraicis, & apparet fluxus chilosus chilo non potente transire ad epar.

Signa uerò quòd fit per cũmunitatem à corde aut à matrice, aut membris alijs sunt præcessio nocumentorum huiusmodi membrorũ, & propriè cum non uidetur ab alijs causis pendere uerisimiliter.

Signa uerò humoris melancholici sunt ista, nam quando est à sanguine, est cum risu, siue uero, siue nõ uero, & non est in eo tristitia uehemens. Si autem est à phlegmate est cum pigritia & quiete & dominio frigiditatis & si à cholera est cum agitatione, rixa, & dæmonio. Et si est per adustionem uehementem melancholiæ, est etiam cum rixa & dæmonio magis perseuerante, & si fuerit à cholera pura nigra, tunc cogitatio in ipsa erit plurima, & audacia minor nisi moueatur & rixetur, & habet odium cuius nõ obliuiscitur.

Signa uerò causarum primitiuarum sunt ipsæmet causæ. Signa uerò dæmonis nulla sunt nisi quòd dicat aliqua quæ ante nesciebat, sicut si loqueretur literaliter, aut theutonicum, aut secundum aliud idioma quod prius nesciebat aut sciat aliqua occulta quæ uerisimiliter scire non debet. Quanquam Ari. problematum 19. problem. 1. hæc omnia resoluat in melancholiam. Inquit enim quòd ex melancholia quidam facti sunt sicut diuini prædicentes futura. Et exemplificat de Sybilla & Bachide, & quidam facti sunt poëtæ, sicut Malanthius Syracusanus. Ego uerò adhærens ueritati fidei Christianæ credo Sybillam Erythream esse prophetissam, & de Christo prophetizasse, & Malanthium Syracusanum qui post maniam numeratus est inter poëtas, credo ante maniam non fuisse expertem poësis, uerum post maniam subtiliorem factũ esse, humiditatibus cerebri eius ingenium hebetantibus resolutis, non enim credo sola melancholia huiusmodi posse contingere, sed ex coniunctione angeli uel dæmonis cum anima humana &c.

Prognostica. Primum melanch. cum risu est salubrior cæteris. Secundum hæmorrhoides, elephantia, uarices superuenientes soluunt melancholiam.

Tertium. Melancholia periodica debito seruato regimine curatur. Ex indebito uerò regimine efficitur continua non curabilis. Quartum, melancholia per essentiam in cerebro multum antiqua non est curabilis, per communitatem uerò antiquata frequenter curatur. Quintum euacuatio choleræ nigræ uomitu & secessu, & similiter eius apparitio in cute sicut in panno & lentiginibus soluit melancholiam.

Quòd si cũ melancholia fuerit dolor uentris & inflatio, & malus color, & digestionis corruptio, & uomitus accessus & excreationis multitudo.

Hic Rasis agit de cura melancholiæ. Habet autem hæc pars. 2. partes. In prima ponit curam melanch. spleneticæ. In secunda ibi. Si autem cum melancholia. Ponit curam melancholicæ per essentiam in cerebro. Prima iterum in duas. Nam in prima parte ponit signa melancholiæ spleneticæ. In secunda ibi. Incipienda est cura. ponit ipsius curam. In prima parte ponit 6. signa. Primum est dolor uentris scilicet stomachi & intestinorum. Secundum est ipsius uentris inflatio propter uentositatem genitam à melanch. est enim melancholia plurimum uentosa, 19. problematum problemate 1. Ventositas etiam multiplicatur propter indigestionem, phlegmate multiplicato & uentosato. Tertium est malus color. Quartum corruptio digestionis, scilicet ad acetosum secũdum plurimum, & propterea fit malus color. Quintum est uomitus acetosus, scilicet aut melanch. ad stomachũ deriuatæ, quæ est acris cum ponticitate, aut fortè fit uomitus acetosus, id est, phleg. acetosi per corruptam digestionem multiplicati. Sextum est multitudo excreationis, id est, sputi per communitatem à stomacho. Deinde cum dicit.

Incipienda est cura cum phlebotomia ex basilica aut saluatella sinistræ manus. Et si sanguis uisus fuerit niger, dimittatur egredi in multa quantitate. Subtilis autem & rubeus si fuerit, restringẽdus erit ilico,

Habet hęc pars ſex partes. In prima ponit curam per phlebotomiam. In ſecunda ibi. Aeger uerò ex rebus. Ponit curam per nutrientia. In tertia parte, ſcilicet ibi. Mittendus eſt in balneo. Ponit curam per balneum. In quarta ibi. Poſt hoc autem decoctione. Ponit curam per medicinas ſoluentes. In quinta ibi. In his autem diebus. Complet regimen per dietam, & reliquum regimen ſex rerum non naturalium.

In ſexta. Et ſtudendũ eſt. Docet rectificare ſplenem & ſtomachum. De prima parte dicit incipiendam eſſe curam cum phlebotomia baſilicæ quæ eſt in curuatura brachij in parte inferiori, quando intentio eſt magis euacuare aut in ſaluatella eiuſdem in manus ſiniſtræ, quando intentio eſt cum hoc diuertere. Et hęc ſaluatella reperitur in manu inter anularem & auricularem, & eſt ramus baſilicæ. Et ſubdit quòd ſanguis egrediens eſt conſyderandus: ſi enim fuerit ſubtilis & rubeus, ilico ſtringendus eſt, ſi uerò fuerit niger & craſſus dimittatur egredi in quantitate multa, cum ipſo enim humor melancholicus educitur. Et propterea præcipiat medicus phlebotomanti ut faciat foramen latum, ut ſanguis craſſus poſſit egredi. Nota tamen ſicut dicit Auic. in cap. huic proportionato quamuis ſanguis ſubtilis appareat in princ. non tamen ita ſubitò eſt reſtringendus, ſed permittantur egredi duæ ℥. uel circa, quia aliquãdo poſt ſubtilem egreditur craſſus & niger.

Aeger uerò rebus lenientibus eſt nutriendus, ut ſunt alesfidebegi, quæ ſunt ex carne hœdina & arietina.

Ponit curã per nutrientia & dicit quòd nutriendus eſt æger ex rebus lenientibus, id eſt, humidis, & etiam uentrem mollificãtibus ſicut ſunt alesfidebegi, id eſt, iura quæ fiunt ex carne hœdina parum diſtante à natiuitate, & arietina unius anni uel circa. Et ſic intellige de reliquis carnibus humidis boni nutrimẽti paucarum ſuperfluitatũ ſicut capones, phaſiani. Et propriè multum impinguati.

Et mittendus eſt in balneum in quo non diu moretur.

Iubet ægrum poni in balneo aquę dulcis, aut in decoctione rerum humectantium, in quo tamen non multum moretur, ut nõ debilitetur, neq; partes ſubtiles reſoluantur, & ideo balneum debet eſſe ſatis temperatum cõforme calori noſtro, & debet etiam aqua balnei proijci ſuper caput ægri. Et per hunc uſum balnei multos à quartana liberaui: digerunt enim humorem melancholicum ipſum reducendo ad benignum uel ad expulſionem præparando.

Poſt hoc autem decoctione de epithymo quam ego compoſui utatur. Recipe mirobalanarum indorum drach. 10. polypodij drach. 5. ſenæ. drach. 8. turbith. drach. 4. ſtecados drach. 10. paſſularum enucleatarum drach. 10. epithymi cretenſis drach. 10. omnia excepto epithymo in 4. lib. aquæ coquenda ſunt donec ad lib. 1. & ſem. redeant, quandoq; hoc factũ fuerit addatur epithymũ, & ilico ante ignẽ remoueãtur, et dimittãtur donec infrigidari cœperint. Quumq; infrigidata fuerint manibus fricata colentur. Deinde ſumantur agarici 2. tertiæ. drach. 1. aloës. drach. 1. ſalis indi. drach. ſem. elleb. nigri quartam drach. 1. & conficiantur cum melle, aut cum iuleb, & fiant ex eis pilulæ quæ per tres horas ante decoctionis acceptionem ſumendæ ſunt, poſtea ſumatur decoctio. Deinde tribus diebus quieſcat. In his autẽ diebus quibus quieſcit nutriatur ex eis quæ præcepimus. Et in potu ſumat uinum ſubtile & clarum & bene odoriferum. Poſt hoc quoq; iterum ſoluendus eſt ut prius. Hoc uerò ita, ut prædiximus, tertiò iterandum eſt, quarta quoq; potio ei danda eſt. Aeger uerò ab omnibus quæ choleram generant nigram abſtinẽdus eſt, ut ſunt carnes ſylueſtres omnes et caro uaccina, & hircina, & magnarum caprarum, & fabæ, & caro ſalita, & caſeus uetus, & lentes, & omnia humectatiua. Vinum præterea groſſum, labores & uigilias euitet. Nec patiatur famem uec ſitim, uino uerò ſubtili in potu utatur, & præcipiendum eſt ei ut dormiat.

In hac quarta patte curat per ſolutiua dando decoctionem de epithymo. ℞. mirobalanorum indorum & nigrorum qui ſunt frig. & ſic. melancholiam ſoluentes ʒ. 10. polypodij cal. & ſic. in ſecundo ſoluentis melancholiam, & phleg. ſalſum ℥. 5. ſenę cal. & ſic. in ſecundo ſoluentis melancholiam ʒ. 8. turbith. cal. & ſic. in ſecundo ſoluentis phlegma ʒ. 4. ſtecados cal. in primo. ſic. in ſecundo ſoluentis melancholiã & phlegma à capite ʒ. 10. paſſularum enucleatarum cal. & hum. ℥. 10. epithymi cretenſis cal. & ſic. in ſecundo optimè ſoluẽtis melancholiã ʒ. 10. omnia excepto epithymo coquenda ſunt in tribus ℔. aquę ad conſumptionem medietatis, & cum quaſi facta fuerit huiuſmodi conſumptio addatur epithymum, & ilico ab igne remoueatur, quia epithymum parum ſuſtinet de decoctione, & hæc ſic bullita dimittantur infrigidari & refrigerari, & cum aliquantulum infrigidata fuerint, bene exprimantur & colentur, & colatura reſeruetur, quam debet æger accipere in quatuor uicibus debitè calidam. Et inter unam aſſumptionem &

alteram medient tres dies, & sumatur unaquæq; potio in mane celebrata digestione cœnæ præcedentis, sed per tres horas ante unamquamq; istarum potionum detur quarta pars istarum pilularum. ℞. agarici cal. & sic. euacuantis phlegma, cholerã & melancholiam ℈. 2. aloës cal. & sic. euacuantis phlegma & choleram, & rectificantis, scilicet alia solutiua ʒ. 1. salis indi. cal. & sic. in secundo soluentis melancholiam ʒ. s. elleb. nigri cal. & sic. in tertio soluentis melancholiam gran. 15. fiant pilulæ 20. cum melle aut iuleb uiol. aut simili, quæ pilulæ in quatuor uicibus debent sumi sicut decoctio prædicta, sed per tres horas ante decoctionem, hoc autem fit ut pilulæ sint primo actuatæ, deinde decoctio succedat per tres horas, ut adiuuet operationem pilularum suprascriptarum, ut etiam humectet & æquet humores uel humoris substantiam. Si tamen uenter esset facilis sufficeret sola decoctio, & esset præstãtior quàm pilulæ, causis inferius assignandis. Tẽpore intermedio æger quiescat animo & corpore, & nutriatur his brodijs & carnibus quæ dicta sunt superius. Et bibat uinum subtile, clarum, odoriferum, participans aliqua dulcedine, & sit unius anni tantum. Et æger abstineat ab omnibus quę choleram nigram multiplicãt sicut carnes syluestres, leporum, cuniculorum, ceruorum, & huiusmodi. uitet carnem uaccinam, hircinã, magnarum caprarum, fabas, carnem salitam, caseum ueterem, lentes, & omnia olera præbentia nutrimentum siccum, sicut ruta, & eruca, & similes. Sed cucurbitæ, spinachiæ, & cætera humida concedi possunt. Vitet etiam uinum crassum, laborem multum, uigilias multas, imò multum dormiat, nec patiatur longam famem, aut sitim.

Et studendum in splenis curatione ex his quæ in sequentibus in cap. de splenis curatione qui augmentatur, dicturi sumus. Os quoq; stomachi confortandum est, & propriè ex medicinis quarum mentionem in sequentibus facturi sumus cum ægritudines stomachi nomnabimus.

In hac sexta parte & ultima dicit Rasis splenem esse curandum, & propriè cum tumidus est secundum quod inferius dicetur, ubi agetur de curatione splenis quãdo tumescit. Est tamen regula generalis in omni ægritudine quæ fit per cõmunitatem ab aliquo membro, membrum istud esse rectificandum. Similiter dicit esse consortandũ os stomachi in melancholia splenetica, cum stomachus per os eius recipiat melancholiam, quæ præter modum fluens ad ipsum corrumpit ipsius digestionem.

Si autem cum melancholica ea quæ nominauimus non fuerint, & acciderit post longam morã sub sole, aut phrenesim, aut percussionem in capite phlebotomia ex cephalica facienda est. Et capiti studium adhibendum ex reliquo regimine quod dicimus propriè. Aqua præterea tepida ab alto loco super caput fundenda est. Deinde oleũ ros. cum aceto uini capiti infundatur, & lac muliebre desuper mulgeatur. Naribus etiã oleũ de seminibus cucurbitæ dulcis, & lac muliebre inijciatur. In balneum quoq; sæpe mittendus est, & multum ex aqua tepida capiti est superinfundendum. Aeger etiam omnia odorifera quæ frigida sunt odoret.

In hac secũda parte principali curat melancholiam per essentiam in capite. Habet hæc pars duas partes. In prima curat melancholiam quæ est in mania. In secunda ibi. Si autẽ melancholia. Curat melancholiam propriè sumptã, distinctam contra maniam. De prima parte dicit, quòd si cum melancholia non fuerint ista quæ nominauimus, id est, illa sex signa melancholiæ spleneticæ, imò acciderit post phrenesim, aut longam morã in sole, quæ arguunt ipsam pendere à melancholia adusta, aut acciderit post percussionẽ in capite, per quam humores calidi ad caput attrahuntur, qui postea adusti faciunt maniam. In his ergo casibus in principio facienda est phlebotomia ex cephalica quæ est in curuatura brachij in parte superiori, tũ ad diuertendum materiã fluentem, tum ad euacuandum materiam iam fluxam. Secundò est capiti studium adhibendũ in reliquo regimine superius dicto per euacuationem humoris melancholici. Tertiò aqua tepida est capiti ab alto infundẽda ad humectandum & infrigidandum, post quam embrocationem oleum ros. mixtum cum quarta parte aceti, ut magis penetret capiti infundendum: hæc enim infrigidant, confortant & repercutiunt, & desuper lac muliebre infundatur ad humectandũ & infrigidãdum, oleum etiam de semine cucurbitæ, lac muliebre singulariter aut coniunctim naribus inijciatur. Vltimò ad infrigidandnm & humectandum debet poni in balneo aquæ tepidæ multũ de ea capiti infundendo & odoret ea quæ frigida sunt & humida, sicut aquam ros. & uiol. & similes.

Si autem cum melancholia nihil fuerit eorum quæ diximus in principio matrix uena dextri brachij aperienda erit et sanguis consyderandus, & ut prædiximus faciendum erit & regiendum. Et postquam hoc regimẽ infirmo adhibueris per aliquot dies quiescere dimittendus est. Deinde ut prius in cura eius incipiendum donec sanitatis fiat restitutio.

Docet curare melancholiã distinctam contra maniam, quæ prouenit à cholera nigra non adusta, aut à melancholia phlegmatica uel sanguinea, in qua non remanet multa caliditas, & etiã quæ prouenit à melancholia genita per cõgelationem, sed maximè hoc

regimen

regimen est proprium melancholiæ naturali & sanguineæ. Sed maximè quãdo fouentur à mala cordis & membrorum spiritualium dispositionẽ. Et habet hæc pars quatuor partes. In prima ponit curam per phlebotomiam. In secũda ibi. Studium uerò totum. Ponit curam per debitum regimen sex rerum nõ naturalium. In tertia parte ponit curã per solutiua ibi. Pilulæ quæ choleram nigram. In quarta ibi. In duobus uerò, ponit curam per electuarium lætificans. De prima parte dicit quòd si cum melancholia non fuerit aliquod eorũ quæ diximus, scilicet signa ipsius melancholiæ spleneticæ, & supple neq; fuerint signa maniæ, matrix uena, id est, cõmuni dextris brachij erit aperienda, & sanguis cõsyderandus: nã si fuerit subtilis, clarus. non permittatur exire nisi in parua quantitate, ut dictum est. Si uerò crassus & niger permittatur exire secundum uirtutis tolerantiã & cæteras circumstantias. Deinde reliquũ regimen scilicet, balneũ, embrocatio, euacuatio capitis obseruãdum est, ut superius dictũ fuit, interponendo inter unã euacuationẽ & aliam tẽpus sufficiens ad uirtutis restaurationẽ.

Studium uerò totum quod erga melancholicos est obseruandum, est ut impinguentur & carnosi fiãt, ex quo enim pingues & carnosi fuerint ilico sani erunt. Cibi autem qui illis congruunt sunt caro arietina, & hœdina, & gallinacea, & panis de simula. Oppyrus autem panis nullo modo est eis congruus. Vinum quoq; subtile & clarum eis conueniens est, uinum uerò crassum non est eis bonum, nec nigrum. Lac autem recenter ab uberibus extractum dum adhuc calet eis confert. Pisces recentes & sesami de saccharo facti. Et oleum amygdalinum. Præterea audire cantilenas, & gaudere, & habere ante se res delitiosas, & dormire plurimum confert eis. E contrario uerò cogitare, & solos morari, & uigilare maximè nocet eis.

In hac parte ponit ipsorum debitum regimen. Est enim studendum ut impinguentur & carnosi fiant. Ex quo enim pingues & carnosi fuerint, ilico sani erunt. Cauendum tamen ne cadant in oppilationes, & propterea caro arietina, hœdina, gallinacea, & similes boni nutrimenti & humidi, & brodia ipsarum conueniunt, & panis de simula, id est, optima farina. Panis autem oppyrus, id est, crassus & azimus sicut est panis rusticorum nõ conuenit. Et similiter conuenit uinum subtile clarum, album, unius anni, nigrum uerò crassum aut antiquum non conuenit, lac recenter mulsum ab uberibus, ut non corrumpantur, confert. Et similiter pisces recentes, & sesami cal. & hum. conditi cum saccharo, et oleum amig. cal. & hum. cõferunt. Et similiter audire cantilenas, gaudere, habere res delitiosas conferunt, sicut econtrario superfluę cogitationes, solos morari, multum uigilare & omnia exiccantia plurimum nocent.

Pilulæ quæ choleram nigram expellunt, de quibus datur his qui decoctionem sumere nequeũt. Rec. epithymi cretensis, drach. 20. polypodij, agarici amborum, an. drach. 10. elleb. ni. salis indi amborum, an. drach. 5. stecados drach. 7. pulueris hieræ pic. drach. 15. bibat ex eis drach. 3. In diebus uerò quibus quiescit æger, debet sumere elect. quod uocatur lætificans, quod recipit melissæ, cortic. citri, gariop. galiæ musc. mastichis, croci orientalis, cinamomi, nucis muscatæ, cardamomi, neheremit, been al. & ru zedoariæ, doronigi, sem. ozimi, gariophilati omnium an. partes æquales, musci quantum est 10. pars drach. 1. deinde sumantur chebuli 20. & emblici 30. & terantur, & in tribus lib. aquæ coquantur donec ad unam redeant & colentur, in colatura uerò addatur mellis lib. 1. deinde bulliant donec aqua consumpta sit, post hoc ex hoc melle conficiantur species prædictæ, quod tamen in põdere sit triplum ad species. De quo cum necesse sit ad magnitudinem auellanæ sumendum est. Hoc enim medicamen lætitiam & coloris pulchritudinem, & digestionis bonitatem operatur & retardat canos.

Ponit descriptionem pilularum quæ debent dari his qui non possunt sumere decoctionem. ℞. epithymi, &c. Hæc descriptio superius declarata est sufficienter, tamen ʒ. 1. s. pro uice dari potest, licet ipse iubeat dare ʒ. 3. In diebus uerò in quibus. Hic Rasis describit electuarium lætificans in quo ponitur melissa dicta ranzata & citraria. & secundo canon. bederesegen. cal. & sic. in secundo. lætificatiua cordis auferens tremorem. Cortices subtiles citri aromatici, cordiales cal. & sic. in secundo. Gariophili maximè cordiales cal. & sic. in tertio. Galia musc. cuius plures sunt descriptiones in Seruitore & Mesue, mastix medicina stomachalis, theriaca stomachie cal. & sic. in secundo. Crocus maximè lætificans scilicet, ut 3. autr. intersiciant lætificando, faciendo spiritus exalare cal. in secundo, sic. in primo. Nux musc. cal. & sic. in secũdo. stomachalis & cerebralis. Cinamomũ cordiale præseruans à putredine cal. & sic. in tertio. & præstantius quàm cassia lignea ad corrigendum putrefactionem

& rectificādum complexionem, ad mundificandum
uirus malum, ad reſiſtendum medicinis mortiferis &
uenenoſis, ſicut uult Auic. 14. tertij c. de cura debilita
tis epatis, & iſtæ duæ excedūt omnes alias medicinas
in effectibus iam dictis. Cardamomum cal. & ſic. in
tertio. ſtomachale, neheremith, id eſt, peonia, de qua
ſupra. Been al. & rub. radices cordiales cal. & ſic. in ſe-
cundo. zedoaria ualens contra uenena ~~habens~~ duas
ſpecies, ſcilicet, zorumbeth cal. & ſic. in tertio. alia eſt
zedoar, quæ eſt præſtantior prima. 2. cañ. cap. de zo-
rumbeth. doronigi cal. & ſic. in tertio. cōfortans cor.
Seminis ocimi gariophilati, id eſt, baſiliconis mino-
ris habentis folia parua, & redolentis bene ad differē-
tiam magni, maiora habentis folia, quod calidius &
ſiccius eſt quàm maius ſcilicet circa ſecundum gradū,
et aliter dicitur bedoragi, de iſtis 15. accipiantur. añ. ℥.
2. muſci gran. 12. & eſt cal. & ſic. in ſecundo. hæc om-
nia ſubtiliter pulueri zentur. deinde ſumantur chebu-
li numero 20. emblici numero 30. & teratur craſſo mo
do, & bulllant, in ℔. 3. aquæ donec redeat ad 1. Ve-
rum mihi uidetur nimis magna quantitas mirobala
norum in comparatione ad aquā, ſufficeret enim me
dietas, & coletur, & colatura iſta bulliat in ℔. 1. mel-
lis, donec ſufficienter ſpumetur, & aqua conſumpta
ſit. deinde ſpecies ſupraſcriptę cum hoc melle miſceā-
tur, ita ut mel ſit triplum ad ſpecies quamuis mos cō-
munis apud apothecarios eſt, ut pro. 1. ℔. mellis po-
nantur ℥. 2. et s. pulueris, ſed hoc modo eſt uirtuoſius:
ponunt etiam communiter pro 1. ſachari. s. ℥. pulue-
ris, licet ℥. 1. poſſet poni. Hoc enim electuarium ſum-
ptum ad magnitudinem auellanę in mane cum retar-
datione cibi ſaltem per quatuor horas inducit lęticiā,
coloris pulchritudinem, digeſtionis bonitatem, et tar
dat canitiem. Sed nota hoc electuar. conuenire in me
lancholia phlegmatica, aut pendente ab humore me-
lancholico genito per congelationem, & non per ad-
uſtionem: eſt enim notabiliter cal. & ſic. Et ſi uelles ip
ſum conuenire in melancholia à cholera nig. & à cho
lera naturali addas ℥. 3. paſſularū enucleat. pro una-
quaqꝫ ℔. ipſius.

Primò ponam curam eius quæ eſt per eſſentiam in
cerebro. ſecūdò eius quæ eſt per communitatem. ter-
tiò eius quæ pendet à cauſis primitiuis. Cura itaqꝫ il-
lius quæ eſt per eſſentiam in cerebro, ſi ſit mala com-
plexio ſine materia, exigit 4. intentiones curatiuas.
Prima alterat malam complexionem cum contrarijs
cerebrum in omni diſpoſitione confortantibus & eti
am cor. Secunda prohibet humores à fluxu ad cere-
brum ſi fuerint proni ad fluxum. Tertia corrigit acci
dentia. Quarta ordinat debitum regimen ſex rerum
non naturalium. Prima completur cum notabiliter
humectantibus, ſed ſint aliquādo cal. aliquando frig.
ſecundum diſcraſiæ exigentiam, & cum hoc propria
& cerebri & cordis confortatiua, necnon ſpiritus con
fortantia & illuſtrantia, quæ cōfortatio & ſpirituum
illuſtratio in toto curę proceſſu debet attēdi & in qua
cūqꝫ ſpecie. Et propterea pro completa notitia bonū
eſt, ut hic deſcribā nouem modos confortationis ſpi-
rituum, & per conſequens membrorum principaliū,
& ſibi deſeruentium, deinde medicinas in hac diſpoſi
tione proprias quibus poteris uti ſecundum neceſſita
tem. Nouē modi confortandi ſpiritus. Primò cō-
fortantur ſpiritus per reſtaurationem ad quod ualēt
cerebella hœdorum, aprorū, uitulorum, gallinarum,
frequēter comeſta. Et uinum album aromaticū ſubti
le, & alia generatiua boni ſanguinis & clari, & uitelli
ouorum aqua carnis, & ſimilia. Secundò per ſplen-
didantia ſpiritum, & reddētia ipſum illuſtrem & cla-
rum, ut faciunt margaritæ. Tertiò per congregātia
& prohibentia reſolutionē eius ſicut Karabe & miro
balani emblici. Quartò corrigendo lapſum cōple-
xionalem eius, ut frigidum cum calidis proprijs ſicut
meliſſa, doronigi, muſcus. Et calidum cum frigidis
ſicut roſa acetoſa, & camphora. Quintò per occultā
proprietatem, ut hiacynthus & calcedonius. Sextò,
ſeparando contraria, ut bugloſſa, & cætera quæ ſepa
rant uapores melancholicos à ſpiritu, & melancholi-
am à ſanguine. Et ſicut omnia clarificantia ſiue mun-
dificantia ſanguinem, facientia ipſum illuſtrem ſicut
capillus uen. fumus ter. lupulus. Septimò, per exer-
citātia ſpiritus exercitio ſuaui & ſibi proportionato,
ſicut cogitationes, aſpectus, auditus, rerum gratarum
& deſyderatarum, ut cantilenæ & ſoni. Octauò, cō
fortando & conſeruando calidū complexionale ſpi-
rituum ſicut faciunt omnia aromatica habentia ſub-
ſtantiam ſubtilem aromaticam conformē ſubſtanti-
tiæ ſpiritus, ſicut crocus, & quorum copiam ſubiun-
gam ſtatim. Nonò & ultimò defendendo ſpiritus à
uenenoſis & ab his quæ ſunt ſibi contraria, tam per
qualitates manifeſtas qꝫ occultas, & propter modum
mixtionis & alia inſequentia materiam, ſicut faciunt
zedoaria, lapis ſmaragdus, & ſimilia. Et plures harū
intentionum ſi diligenter aduertas tu inuenies in dia
muſco & in electuario de gemmis deſcriptiōe Meſue.
Et in lætificante Alman. in hoc cap. & in ſimilibus cō
poſitis, & de nouo cōponendis ad hoc propoſitum,
in quibus nihil debet poni niſi propter aliquā ſpecia-
lem intentionem propoſito deſeruientem. Nunc ue-
rò ſubiungam medicinas ſimplices & compoſitas al-
teratiuas & euacuatiuas in hac diſpoſitiōe propria ex
quibus ſunt infraſcriptæ. Frigida ſunt primò acetū,
quod aliquando debet eſſe ſcilliticum propter humo
ris craſſitiem & uiſcoſitatem, lactuca, endiuia, lac, cu-
curbita, flores nenufaris, acetoſa, roſa, uiola, coralli,
margaritæ, coriandrum præparatum, flores pruno-
rum, amigdalarum, flores citoniorum, pirorum, &
propriè odorare perſica, pira, poma aromatica. Cō-
poſita, ſaccharū roſ. ſaccharū uio. Syrupus de pomis
Meſue. Olea ex aliquibus ſupraſcriptis. Calida ſunt
aqua lactis, baſilicō, gariophilatum, calamus arom.
gariophili, meliſſa, muſcus, os de corde cerui, ambra,
been utrunqꝫ, cortices citri, crocus, cubugi, id eſt, caro
perdicis, doronigi, enula, gallia, macis, menta, nux
muſcata, roſmarinus, xiloaloës, paſſulæ. Compoſita
ſunt diamuſcum, diambra, mithridatum, pliris arco-
ticon. Roſata magna Nicolai. Electuarium de gem-
mis Meſue. lætificans Alman. aromaticū roſ. muſca-
tum, gariophilatum. Gabrielis. Meſue. Confectio
Keſmes Meſ. cōditum de citro. Galia muſcata theria-
ca, &c. Temperata & agentia à proprietate ſunt ſi-
cut aurum bugloſſa & flores eius, calcedonius lapis
collo ſuſpenſus. chryſolithus lapis ſiniſtro brachio li
gatus, borago & flores eius. Hiacynthus, ſaccharum
bugloſſatum, ſaccharum boraginatum, lapis beza-
har. Solutiua ſimplicia ſunt agaricus, aloës, aqua la
ctis, colocynthis, elleborus niger, epithymum, eſcula
lapis

lapis lazuli, lapis armenus & mirobalani, chebuli, & nigri, ſal indus, ſena. Compoſita ſunt confectio hamech, diaſenæ, pilulæ indæ, pilulæ de lapide lazuli, pilulæ de lapide armeno, hiera Raſis, Meſue, decoctio epithymi Meſue. His ergo pro complenda prima intentione quæ eſt malæ complexionis alteratio utere ſimplicibus, aut compoſitis exterius applicitis, aut interius ſumptis ſecundum quod expedit tuo propoſito. Prohibentur autem humores à fluxu iuxta ſecundam intentionem euacuando & diuertendo ſecundum quod dicetur in ſequentibus. Corrigantur autem accidentia præſentia ſecundum quod expedit iuxta tertiam intentionem, utputa uigilia cum ſomniferis exterius applicitis inungendo, embrocando auribus & naribus inſtillando, etiam interius ſumptis, incipiendo à leuioribus, & gradatim ad fortiora procedendo. Et ſimiliter cætera accidentia præſentia corrigantur ſecundum opportunitatem. Cauendum eſt etiam ab imminentibus periculis ægris & aſtantibus, ne ſe ex alto præcipitent & ne ſe percutiãt, neq; alios, quapropter oportet quòd aliquando teneantur in compendibus & uerberentur. Et ſint deputati eorum cuſtodes aliqui quos uereantur & timeant: niſi enim ſic fiat nec permittent ſe medicari ſecundum quod oportet, & magna interdum faciunt ſcandala, & cura omnis erit uana. Regimen autem ſex rerum non naturalium iuxta quartam intentionem declinet ad humidum ſemper, ſed aliquando ad cal. aliquando ad frig. ſecundum diſcraſiæ exigentiam, & totum regimen ſit impinguatiuum, pręterquàm quod non faciat cadere in oppilationes, & inter cætera ſomnus ſit prolixus, & omnia animi accidentia ad iucunditatem declinent. Si uerò mania & melancholia pẽdeat à mala complexione capitis, aut ſit ualde antiqua, aut ex generatione cõtracta, aut ſequens alias ægritudines, quarum impoſſibilis ſit eradicatio ſicut quę ſequitur epilepſiam, cura ſecundum plurimum eſt impoſſibilis, ſed lenienda & accidentia mitiganda quantum eſt poſſibile.

Cura uerò maniæ & melancholiæ pendentium à mala complexione cum præſentia materiæ melancholicæ in cerebro nõ aliunde communicatæ ſex exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat euacuatione integra ex minoratione, digeſtione & eradicatione etiam iterata ſi oportuerit. ſecunda diuertit. tertia cauſam coniunctam reſoluit & euacuat, quarta malam complexionẽ in cerebro derelictam corrigit, & cerebrum, & cor confortat. quinta accidentia corrigit. ſexta ordinat debitum regimen ſex rerum nõ naturalium. Pro prima intentione. Si melancholia fuerit ſanguinea, aut aliud genus melancholiæ cum ſanguine peccauerit fiat phlebotomia ex cephalica dextra aut ſiniſtra, ſcilicet, ſecũdum eam partem in qua maior capitis grauedo apparet, & fiat foramẽ latum & ſanguine exiſtente nigro hauriantur 5. aut. 6. ℥. ſanguinis ſecundum exigẽtiam circunſtantiarum. Si uerũ ſanguis fuerit ſubtilis aut tendens in album, non hauriantur ultra 2. aut 3. ℥. Et ſi cauſa huius melancholiæ fuerit epar, aut ſplen, phlebotometur baſilica dextra aut ſiniſtra, & ſi retentio menſtruorum aut hęmorrhoidarum fuerit in cauſa, phlebotomentur ſaphenæ: Meſue autem corpore exiſtente pleno ſanguine phlebotomat, primò ex uena nigra, deinde ex baſilica in melancholia: incipit enim à phlebotomia magis cõmuni. Sed in mania incipit à baſilica exiſtimãs epar eſſe cauſam aduſtionis et conuerſionis ſanguinis in melancholiam. Et etiã poſt has ſi oportuerit phlebotomanda eſt uena frontis ad eradicationem cauſæ coniunctæ. Si uerò aliud genus melancholiæ peccauerit diſtans à natura ſanguinis, ſi multum fuerit, minoretur cum 1. ʒ. ſcenę & grã. 5. zing. permixtis cum ℥. 3. ſeri caprini, uel ſumatur ſerum caprinum cum ʒ. 2. epithymi. & zing. ſalis gemmæ. añ. gran. 2. uel minoretur cum pilulis iſtis. ℞. ſenæ, epithymi, pilularum indarum. ana. ℈. 1. zing. ſalis gemmæ, ana. grã. 2. aloës epatici ʒ. 1. cum aqua bugloſſæ formentur pilulæ 15. de quibus poſſunt ſumi quinq; uel ſeptẽ pro minoratiuo. Deinde digerat̃ materia cum ſyrupo de pomis deſcriptiõe Sabor apud Meſue in capitulo de cura maniæ aut melancholiæ, aut cum ſyrupo de epithymo, aut de biſantijs, aut uiolis, aut de fumo terræ cum aqua bugloſſæ, boraginis, endiuiæ, nenufaris, melliſſæ, & ſimilium quæ declinent ad calidum et frigidum ſecundum exigentiam melancholię & aliarum circumſtantiarum. Et poſſunt ſyrupi diſtemperari cum ſero caprino, & eſſet ualde conueniens. Eradicetur autem materia ſi fuerit aduſta in mania cum electuatio hamech, diſtemperato cum ſero caprino, in quo bullierit epithymum, ſenæ, ſal indum, zingib. & flores bugloſſæ. Si uerò melancholia non fuerit aduſta loco electuarij hamech ponatur diaſena Nicolai, aut eradicetur cum pilulis indis de lapide lazuli, & lapide armeno, & ſimilibus. Multa etiam ſolutiua per te componere potes obſeruatis quatuor regulis Meſue. Prima, ut non ſemel multam & laborioſam facias euacuationem, ſed per interualla parum pro uice educendo, quo euacuato reiteranda eſt. Secunda, ut medicinæ exoluentes non recedant multum à gradu medicinarum incolumium, quod intelligendum eſt tam quo ad qualitates manifeſtas, quàm quo ad occultas. Tertia, ut ſolutiua ſemper ſint mixta cum humectantibus & lenientibus, propterea præſtantiores ſunt medicinæ in forma liquida q̃ ſicca. Quarta, ut nunquam denudentur à medicinis confortantibus membra principalia & ſpiritus. Similiter multa digeſtiua componere potes cal. aut frig. ſecundum quod expedit, ſed ſemper ſint humida non oppilantia, immo oppilationem remouentia. poſſunt enim aliqua ex ſimplicibus, ſupra enumeratis bullire cum aqua lactis, & poſtea facta debita collatione, poteſt decoctio ſyrupizari cum ſacch. eſt enim aqua lactis optimum uehiculum in huiuſmodi paſſionibus. Et nota quòd bonum eſt huiuſmodi digeſtiuis & euacuatiuis ponere aliquid dirigens talem medicinam ad caput, ſicut uiolæ, ſtecas, & ſimilia. Secunda uerò intentio, ſcilicet, diuerſio perficitur cum clyſteribus, quæ per te potes componere fricationibus, uentoſationibus, deſcendendo, lotionibus extremitatum, quæ cum hoc quòd diuertunt, ſint etiam ad ſomnum inducendum iuuatiua ſi expediret, fiant etiam diuerſiones cum caputpurgijs, maſticatorijs, gargariſmatibus, quæ tria cum hoc quòd diuertunt etiam cauſam coniunctam eradicant, quod pertinet ad tertiam intentionem. Et ad hoc optimè ualent cauteria actualia, & propriè cum

auro facta in cõmiſſura coronali, ſagittali, lambde, & duabus commiſſuris mendoſis quę ſunt in lateribus, non dico quòd omnes ſemper cauterizari debeant, ſed una aut plures ſecundum quod eſt expediens tuo propoſito, ſemper inſpiciendo cuius partis cerebri operatio magis lædatur, & fiat in commiſſura illi parti pertinenti. Et huiuſmodi cauteria non ſolum conferunt in ea quæ eſt per eſſentiam, ſed etiam per cõmunitatem confortando cerebrum ne recipiat, ut apparuit in cap. de ſoda per cõmunitatem & de intentione Auic. Tertia autem intentio quæ eſt cauſæ coniunctæ eradicatio completur cum iam dictis in ſecunda intentione, & partim cum cõplentibus quartam, quæ eſt cerebri & cordis confortatio & malæ cõplexionis derelictę correctio. Et complentur ambo cum quibuſdam localibus, ut embroca roſ. foliorum ſalicis, florum nenufaris, uiol. boraginis, bugloſſæ, an. M. 1. ſenæ ℥. s. ſtecados arabici. ℥. 1. capitis caſtrati numero 1. Caput caſtrati confractũ bulliat in ſufficienti quantitate aquæ cum ſupraſcriptis uſq; ad decoctionem. deinde cum aqua illa tepida caput lauetur & embrocetur alternis diebus, etiam omni die, & pluries in die ſi expedierit. Et ſi non poſſet dormire, huic decoctioni poſſunt addi cortices papaueris & lactuca. Balnea etiam ex ſimilibus humectantibus facta, toti corpori ſunt in hac diſpoſitione conuenientia, & in fine poſſet inungi caput, & maximè in mania cũ oleo roſ. uiol. de floribus ſalicis de nenufare, & etiam myrtino ad confortationem & malę complexionis derelictæ correctionẽ. Et confortetur etiam cor cum epithymatibus in hac diſpoſitione proprijs quæ ex ſupraſcriptis eligantur, ſaccharum quoq; roſ. bugloſſatum, uiol. boraginatum cum gemmis, margaritis, paſſulis tranſmarinis, ſucco pomorum dulcium, & huiuſmodi ualent iuxta quartam intentionem ad cerebri & cordis confortationem. Et ſi mala complexio derelicta eſſet frigida ſicut in melancholia procedatur cum calidis exterius applicitis & interius ſumptis. Supraſcriptæ enim embrocę & unctiones magis conferunt in mania quàm in melancholia, imò in melancholia augeantur cal. & minuãtur frigida: ſemper tamen in quacunq; ſpecie declinẽt ad humidum. Corrigantur accidentia & propriè uigiliarum inſtantia cũ ſyrupo de papauere, ſumpto hora ſomni, cum lacte ſem. papaueris. Et ſi potẽtioribus opus erit, detur requies deſcriptione Nicolai, aut aliqua ex pilulis de cynogloſſa, ſiue alcaiber apud Meſue, cap. de catarrho ex inuentione Alexandri, & etiam inducatur ſomnus cum his quę applicantur fronti & temporibus ſicut cum populeone, cui apud neceſſitatem addatur parum opij, aut cum embrocis de quibus ſermo præceſſit, & cum balneis humectantibus. Et ſi aliquando cibus in ſtomacho corrũperetur, uomitu educatur, & poſtea ſtomachus cõfortetur cum aromatico roſ. & etiã exterius applicitis, & omnia accidentia ſecundum quod oportet corrigantur recurrendo ad illorum capita propria. Sexta autem intentio ſcilicet, debitum regimen, ordinetur ut fuit dictum de intentione Raſis in expoſitione textus. Declinet enim aër ad humidum, & ſit aliqualiter calidus aut temperatus in actiuis in melancholia, ſed in mania declinet ad frigidum unde habitet in terreno, ſed ſit clarus & lucidus. Et domus habitationis ſit ſine picturis, & ſimiliter ſit regimen in cibo & potu, ut dictum eſt de aëre, & ſit impinguatiuum præter hoc quòd oppilet. Sed declinet ad frigidum in mania & ad calidum in melancholia. Et dentur omnia quæ generent bonũ ſanguinem, ſubtilem, clarũ, & cum hoc cerebrum & ſpiritus confortent. Quapropter uinum album uel medij coloris, ſubtile, unius anni tantum, aliqualiter dulce, & debitè lymphatum ſecundum exigentiã, eſt huic propoſito conueniens. Et ſit ſomnus prolixus, & procurentur euacuationes à natura inſtitutæ. caueat à coitu niſi natura præter modum ſtimulata, moderatè exercitetur, & tempore debito & fricationes leues diuertũt, & impinguant & uicem ſupplent exercitij. Et omnia iucũda adminiſtrentur ei cauendo à triſtitia, ira, ſolitudine, cogitationibus profundis & prolixis. Sit tamen deputatus eius cuſtodię aliquis quem timeat & uereatur, & à quo ſecundum opportunitatem uerberetur, ut ſit obediens.

Cura autem maniæ & melancholiæ per communitatem.

Cura autem maniæ & melanch. per cõmunitatem duplex exigit regimen. Vnum circa membrum recipiens ſcilicet, cerebrum, alterum circa membrum mittens. Membra autem mittentia quorum communitate frequenter læditur cerebrum & incurrit melancholiam, ſunt ſex, cor, ſtomachus, ſplen, meſenteriũ, quod eſt cauſa melancholiæ mirachię, licet etiam mirach propriè acceptum poteſt eſſe cauſa eius, epar, & matrix. Primum autem regimen cerebro adhibendum, quod debet obſeruari in toto curę proceſſu, eſt, ut confortetur & prohibeatur ne à membro ſibi communicãte recipiat uapores, aut humores, aut malam qualitatem per quam ipſius complexio diſtemperetur. Hoc autem fit cum interius ſumptis & exterius applicitis ipſum confortantibus ne recipiat huiuſmodi cauſas nocumentorum, & ne labatur in aliquam ægritudinem in quam merito membri ſibi communicantis eſſet aptum labi: ergo in omni diſpoſitione cerebrum debet humectari, debet autem aliquando calefieri & propriè in melancholia, aliquando frigefieri & propriè in mania, ſecundum exigentiam nocumenti ſibi à membro mittente communicati, aut communicandi. Debet etiam confortari cum his quę propria ſunt calidis aut frig. ſecundum exigentiam. Quę autem ſint iſta patere poſſunt ex iam dictis, ſunt enim enumeratę ferè omnes medicinę famoſæ ſimplices aut compoſitæ cal. & frig. hu. & ſic. & temperatę in hac diſpoſitione propriè, tu tamen utere his quæ tibi magis deſeruiunt. Secundum autem regimen reſpicens membrum mittens quatuor exigit intentiones. Prima quia iſta nocumẽta horum membrorum ſecundum plurimum ſunt materialia, eſt euacuatio integrata ex minoratione, digeſtione & eradicatione etiam iterata ſecundum exigentiam. ſecunda eſt diuerſio tam à membro mittente quàm à cerebro recipiente. tertia eſt cauſæ coniunctæ facientis nocumentum in membro mittẽte reſolutio & remotio. quarta eſt huiuſmodi mẽbri confortatio, rectificando ipſius cõplexionem ut huiuſmodi materias nõ generet, ſed fiat minera materiæ laudabilis. Quæ autem ſunt digerentia & euacuantia materias horũ membrorũ iuxta primã intentionẽ ex dictis, & dicendis manifeſtũ erit. Oportet enim aliquando phlebotomare aliquando

electiuè

electiuè euacuare alios humores cum his quæ ſunt propria materiæ peccāti & membro læſo. Et aliquando uomitu, & aliquādo ſeceſſu, & aliquādo per alias regiones ſecundum naturę uariam inclinationem. Et quia hi humores cōmuniter ſunt craſſi ſecundum plurimum erit opportunum has euacuationes iterare. Et digerentia debent eſſe ſecundum plurimū humectantia, ſubtiliantia, incidentia, aperientia, propria materiæ peccanti & membris læſis. Sed aliquando magis ad cal. aliquando magis ad frig. declinent ſecundum exigentiam materiæ, & accidentium, & reliquarum circunſtantiarum. Diuerſio autem iuxta ſecundam intentionem perficiatur cum clyſteribus, lotionibus cruriū, ligaturis, fricationibus, uentoſationibus, quæ deſcendant à membro læſo ad partes diſtantes. Et etiam aliquando opus eſt prouocare menſtrua & hæmorrhoidas, & ſi quod ulcus antiquum fuerit, conſolidatum, oportet ipſum de nouo rumpere, ut materię retentæ per regiones illas diu conſuetas purgentur. Tertiò autē intentio ſcilicet cauſæ coniunctæ à membro mittente reſolutio perficitur cum emplaſtris, & unguentis, & fomentis tam membri quàm materiæ proprijs, & aliquando cum uentoſis, cum ſcarificatione & ſine, & aliquando cum cauterijs tam actualibus quàm potentialibus in membro mittente, licet actualia ſint præſtantiora quæ diu teneantur aperta: ſunt enim efficacia in multis paſſionibus. Et hæc omnia cum hoc quòd euacuant cauſam coniunctā etiam à cerebro diuertunt. Iſtorum autem membrorū confortatio & malitiæ complexionis rectificatio iuxta quartam intentionem perficitur cum interius applicitis ſuæ diſcraſiæ cōtrarijs aliqualiter ſtipticis, & per uirtutem quartam ipſa confortantibus, quæ omnia patere poſſunt in proprijs capitulis diſpoſitionū ſingulorū membrorum. Accidentia autem corrigantur & ordinetur debitum regimen ſex rerum non naturalium ſecundum quod dictum fuit in cura melancholiæ per eſſentiam in cerebro, &c.

DE CVRA CVTHVBVTH.

Cura cuthubuth quæ eſt una ſpecies famoſa melancholiæ exigit illas ſex intentiones curatiuas ſuperius dictas in cura melancholiæ per eſſentiam in cerebro. Verum Auic. appropriat aliqua huic diſpoſitioni. Primum ut multum dormiat & totum regimen notabiliter declinet ad hum. & aliqualiter ad frig. cum pendeat à melancholia genita per aduſtionem choleræ aut melancholiæ. Secundum ut fiat cauterium in ſyncipite ſcilicet, in commiſſura coronali. Tertium ut fiat phlebotomia ferè uſq; ad ſyncopim, de qua nō paruū eſt dubium, quando Auic. in nulla ſpeciæ melancholiæ aut maniæ perceperit tantam phlebotomiam, cum tamen in melancholia ſanguinea competat copioſior phlebotomia. Præterea multa extractio ſanguinis qui melancholiæ opponitur, uidetur eſſe cauſa augmēti melancholiæ. Sed ego credo intentionem Auic. fuiſſe hanc melancholiam eſſe coniunctam multitudini humorum & ſanguinis, cuius ſignum, quia accidit in principio ueris ſcilicet, in februario, & ob iſtam cauſam tantam præcipit phlebotomiam ad euacuandum multitudinem. Et ex hoc poteſt faciliter patere ſolutio ad duas inſtantias adductas in contrarium. Quartum eſt ut uerberetur cum hic ſit multum inobediens.

DE CVRA ILISCI.

Cura autem iliſci quæ eſt una ſpecies melancholiæ pendens à cauſa primitiua ſcilicet ex amore duplex regimen exigit. Primum ut amor & appetitus rei amatę deleatur aut remittatur. Secundū ſi primum nō ſufficeret, quia fortè iam pendet à cauſa corporea fixa in cerebro, eſt, ut curetur cura melancholiæ per eſſentiam de qua ſermo præceſſit. Primum autem regimen duobus perficitur modis. Primus eſt ut patiēs potiatur re amata ſi fieri poteſt, & eſt ex illis quæ lex permittit, nam habitibus præſentibus in materia ceſſat motus. Si uerò iſtud fieri non poteſt, aut lex non permittit, tunc ſecundus modus eſt ut amor aut appetitus ille deleatur, aut remittatur tum faciendo, ut ipſe abominetur rem amaram memorando turpiſſima illius, & quòd illa potius amabat alium quàm ipſum, imò plures, & perſuadendo ei quòd hic eſt tentatio dæmonis, & in præiudicium animæ ſuæ. ſecundo conuertendo animum eius ad alia, tum ſcilicet ad dignitates ad quas exaltetur, tum ad uenationes iocos & ludos, tum ad amorem aliarum quibus potiatur. Corruptio enim puellarum & plures concubitus ipſarum, & ipſarum renouatio & delectatio cum ipſis maximè iuuāt ad delendum amorem primum. Et ſi per hoc non deleatur ſpecies triſtitiæ magnæ, & dolores ingentes, fortaſſe inducent obliuionem primi amoris. Ex his patere poteſt cura melancholiæ, à quacunq; alia cauſa primitiua.

DE CATARRHO. Cap. XVII.

Catarrhus græcè defluxus latinè. Rheuma gręcè fluctuatio ſiue inundatio latinè. Quāuis in libro de doctrina græca catarrhus ſumitur tripliciter. Communiſsimè & eſt fluxus materiei de uno membro ad reliquum. Cōmuniter & eſt fluxus materiei à capite ad membra ſuppoſita. Propriè eſt fluxus materiei à capite ad pectus. Branchus eſt fluxus materiei à cerebro ad fauces, aut ad amigdalas quæ ſunt parum infra aures. Branchos autem græcè, latine dicitur raucedo. Coryza uerò grauedo eſt fluxus humiditatis ad nares, & nomē ſumpſit à ſonitu in oſsibus narium & charti laginibus ſenſatū. Et Gerardus de ſolo his duobus uerſib. hæc perſtrinxit.

Cum fluit ad pectus dicatur rheuma catarrhus,
Ad fauces branchus, ad nares dico coryzam.

Ex his patet quid nominis & quid rei. Catarrhus uerò ad omnes ægritudines corporis diſponit. Fluēs enim ad neruos & originē nuchæ poteſt cauſare ſpaſmum, paralyſim & cæteras neruorum paſſiones. Fluens ad oculos, cauſat opthalmiam cæcitatem, & cæteras oculorum paſſiones. Fluens ad aures ſurditatem. Ad caruncula mamillares impedit olfactum. Ad cutim capitis facit alſahafati, tineam, & ſimiles. Ad dentes dolorem eorum & corruptionem. Ad linguam & partes oris, alchola & cæteras ægritudines. Ad guttur ſynanchen. Ad cannam pulmonis, impedit uocem. Ad pulmonem, apoſtema eius & phthiſim. Ad pectus, pleureſim. Et interdum fluens ad partes ſpirituales ſubitò ſuffocat. Ad meri impedit deglutionem. Ad ſtomachum, dolorem in eo, & cæteras ęgritudines. Ad inteſtina, fluxū & cholicam. Deſcendēs etiam per neruos & uenas ad loca longinqua cauſat podagram, & cæteros dolores areticos.

Ad cor cauſant tremorem in eo & cæteras paſſiones. Et ad uenas apoplecticas, apoplexiam. Et per uenas fluens ad epar, cauſat nocumenta in ipſo, & ad renes, & ad ueſicam, quãdoq; excoriationẽ. Et ut unico uerbo omnia cõplectar, poteſt eſſe cauſa quarumcunq; ægritudinum cuiuſcunq; membri ſaltem in genere.

CVm caput alicuius in egreſſione balnei diſcoopertũ fuerit, aut poſt exercitium, aut poſt aliud, fueritq; aër frigidus & uentus ſeptentrionalis, & accidit inde naribus, & palato pruritus, & commotio & ſternutatio.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. Primò ponit cauſas catarrhi & ſigna in generali. ſecũdò curam. ſecunda ibi. Pannus tunc calefaciendus. De prima dicit, quòd dum caput alicuius in egreſſione balnei diſcoopertum fuerit, aut poſt exercitium, aut aliud calefaciens ſicut iram, coitum & ſimilia, & præcipuè ſi fuerit aër frigidus & uentus ſeptentrionalis, qui frigidus eſt & ſiccus, tunc iſte incurret catarrhum. Cuius ſigna generalia ſunt hæc, titillatio pruritus in naribus & palato, & commotio, & ſternutatio. Si enim materia fluat ad nares cauſabitur in eis pruritus commotio propter motus illius materiei & interdum ſternutatio ſi uirtutem ſtimulauerit ad expellendum. Horum autem ratio eſt, quia in balneo humores calefiũt, ſubtiliantur, pori aperiuntur. Similiter in exercitio & alijs huiuſmodi calefacientibus. Vnde aër frigidus occurrens multum penetrat ad profundum, & multo magis uentus, quapropter fit illarũ humiditatum liquefactarũ per balneum expreſſio ad membra ſuppoſita, & ſic catarrhus. Signa uerò iam dicta ſunt propria, cum cõmotio, titillatio, & pruritus quidam non abſoluatur ab ipſa materia actu fluente. Prima diſtinctio. Catarrhus eſt duplex, quidã cal. quidam frig. Et catarrhus calidus poteſt à cauſa frigida pendere ſicut à uento exprimente humiditates calidas in capite exiſtentes, & poteſt pendere à cauſa calida ſicut à balneo liquefaciente. Idem dicendum eſt de catarrho frigido. Et propterea nõ te decipiat cauſa, nec arguas, cauſa eſt calida, ergo catarrhus calidus eſt, nec contra, eſt cauſa frigida, ergo catarrhus frigidus, ſed uide ſigna inferius ponenda. Verũ ſecũdum plurimũ catarrhus calidus pẽdet à cauſa calida, et frigidus à frigida.

Secũda diſtinctio eſt. Aliquis catarrhus eſt craſſus. Aliquis ſubtilis. Et uterq; poteſt eſſe calidus & frigidus ſubtilis quidẽ cholericus eſt calidus, ſubtilis aquoſus eſt frigidus. Similiter craſſus poteſt eſſe calidus partibus ſubtilib. per actionẽ calidi reſolutis, et poteſt eſſe frig. & factus craſſus per actionem frigidi partes ſubtiles exprimentis. Tertia diſtinctio quidam eſt ſalſus, quidam amarus, quidam acutus, quidam fœtẽs, & hi ſunt calidi: quidam inſipidus, quidam dulcis, & hi ſunt frigidi. Quarta diſtinctio, quidam eſt continuus, quidam interpolatus, imò frequenter periodicus, materia indeterminato tempore ſub certa quantitate ſufficiente ad motũ aggregata, qua fluxa quies erit per tantundem temporis.

Cauſæ ſunt triplices primitiuæ antecedentes & coniunctæ. Primitiuæ quædam ſunt extraneæ ſicut percuſſio capitis cerebrum debilitans. Sumptio uenenorum aut eorum applicatio, balneum calidum. Et comeſtio rerum calidarũ ſicut alliorum cæparum & ſimiliũ, roſæ & uiolæ à proprietate faciunt coryzam. Ex cauſis primitiuis non extraneis eſt aër frigidus, ſtatio ſub radijs lunæ & uenti ſeptentrionales humiditates exprimentes, ſimiliter aër calidus, ſtatio ſub ſole & uenti meridionales caput replentes & humiditates liquefaciẽtes. Et ſi uenti ſeptentrionales ſuccedant ad meridionales plures catarrhos & ægritudines ab eis pendentes expectare oportet, cũ primi caput repleãt, ſecundi humiditates exprimant. Et multiplicantur etiam in hyeme, & propriè ſi pręceſſerit æſtas ſeptentrionalis paucæ pluuiæ, & autumnus auſtrinus pluuioſus. Et quando multiplicantur catarrhi in hyeme & propriè in regionibus meridionalibus propter repletionem capitũ. Item crapulæ, ebrietates, uina potentia, ſatietas nauſeatiua ſunt cauſa catarrhi, & propriè in regionibus meridionalibus, & omnia ad caput multum effumantia & difficilis digeſtionis. Somnus enim multus eſt cauſa eius caput replendo & humectãdo, repletio ſuperflua & retentio ſuperfluorum conſuetorũ euacuari. Item nimia ſanguinis euacuatio per phlebotomiam, aut aliter ſunt cauſa eius. Exercitiũ forte humores liquefaciẽdo & nimia quies caput humectando. Ira fortis & cogitationes fortes humores liquefaciendo ſunt cauſa catarrhi. Antecedentes quidem cauſæ ſunt duplices, quædã per eſſentiam, quædã per cõmunitatem. primi ſunt humores ſuperflui cuiuſcunq; generis in capite exiſtentes, item malæ cõplexiones, ut frigida debilitãs digeſtiuam, & humida debilitãs retentiuã, & calida humorem ſubtilians & ſtimulans expulſiuã. Sicca uerò rariſſimè eſt in cauſa eius, niſi fortè poros obſtrueret quibus prohiberetur uaporũ reſolutio, & mala cõplexio frigida eſt cauſa, cur branchi & coryzæ in ualde ſenibus non maturãtur, cum frigiditas illa ex decurſu ætatiuo acquiſita corrigi non poſſit, quapropter per uiam paulatim factæ congeſtionis in his, & in quibus uirtus digeſtiua & epulſiua eſt debilis, fiunt catarrhi, digeſtiua nõ potente ſufficienter conuertere nutrimentum, & expulſiua non potente ſuperfluitates expellere, debilitas iſtarum uirtutũ quandoq; contrahitur ex principio generationis, quandoq; ex tempore propter longas cerebri ęgritudines. Catarrhi aũt quandoq; fiunt propter cõmunitatem, aut à toto ſicut in febribus, & maximè in principijs febriũ uidemus fieri catarrhos materiebus eliquatis ex caliditate uaporũ febrium, quandoq; per cõmunitatem à membro particulari, ſicut à ſtomacho maximè cũ debilis eſt in digerendo, multis uaporibus ad caput eleuatis, & propriè cũ os ſtomachi eſt debile, nõ ſe corrugans ſuper cibũ. Et ſimiliter pendere poſſunt à reliquis mẽbris noſtri corporis. Sed notate quòd licet plures ſint catarrhi frigidi q̃ calidi, eo quod ſuperfluitates cerebri ſunt ſecundum plurimũ frigidæ magis q̃ calidę, ſunt tamen frequentius à cauſa calida q̃ à frigida, cum cauſæ calidæ faciant catarrhos attrahendo & diſſoluendo. Et ex eo quod magis ponũt materias in motu ipſas ſubtiliando. Frigiditas uerò facit catarrhos debilitando uirtutem, unde paulatim cõgerit̃ materia, & aliquãdo in-

crassando

craſſando uapores ad caput eleuatos, eſt enim caput ſicut alembicus, ut uult Auic. quandoque uerò humiditates exprimendo. Frigiditas uerò magis immobilitat, & retinet materias quàm caliditas. huic tamen opinioni non aſſentio cum ſit contra experientiam, & contra Auic. 5. tertij cap. proprio, & contra Gal. 2. techni &c. Notate ſecundò quod caput calidum eſt paratum catarrhis à cauſa extrinſeca ſiue calida ſiue frigida propter pororum dilatationem, caput uerò frigidum eſt magis paratum catarrhis à cauſa intrinſeca. Humidum uerò propter utramque cauſam eſt ad catarrhos paratiſſimum. Tertiò notate quòd corpora habentia ſplenem durum non habent catarrhum, quia habentes unum membrum debile habēt reliqua membra incolumia materijs ad membrũ debile fluētibus, ſecunda cauſa, quia habentes ſplenem durum, habent humores craſſos, terreos, non aptos fluxui. Et ſimiliter econtrario habentes catarrhos non facilè incurrunt duritiē ſplenis. Vltimò nota quòd ſoda coniuncta catarrho auget ipſum tum attrahēdo propter dolorem, tum uirtutes debilitando &c.

Signa prognoſtica catarrhi ſunt cauſæ ipſius: & diſpoſitio corporũ de quibus ſermo præceſſit. Signũ demonſtratiuum commune catarrho & coryzæ eſt titillatio & commotio quædam ſenſata in naribus uel in gutture ſecundum fluxum materiæ ad unam partem uel ad alteram.

Signa catarrhi calid. & frigid. ſunt hæc. Primum ſumptum à complexione maximè capitis, quia ſi calidum ſit, ut quia facies erit rubea uel citrina erit ſignum catarrhi calid. Si uerò contra complexio fuerit frigida, quod ſignificabitur per palorem et plumbeitatem, erit ſignũ catarrhi frigidi. Secundum ſignum eſt ſumptum à caliditate uel frigiditate ſenſata eius quod fluit per nares aut palatum. Tertium ſignum ſumptum à ſapore ſiue odore eius quod fluit, nam ſi fuerit ſaporis aut odoris acuti, aut ſalſi, aut amari, aut fœtentis iſtud eſt calidum. Si uerò inſipidi, dulcis aut acris iſtud eſt frigidum. Quartum ſumitur à colore, ſi enim quod fluit fuerit citrinum aut rubeum, ſignificat caliditatem. Si uerò album & non fuerit ſalſum, frigiditatem. Si uerò nigrum aut uiride ſine ſapore aut odore forti ſignificante caliditatem iſtud eſt frigidum. Si uerò cum dolore forti, illud eſt calidum. Verum nigredo à frigiditate eſt opaca, à caliditate eſt lucida. Quintum ſignum ſumitur à iuuantibus & nocentibus. Si enim iuuetur per ſe à febre & calidis eſt frigidus, ſin contra, eſt calidus. Sextum ſignum ſumitur à nocumentis eius. Si enim fluens ad nares fecerit punctionem, ardorē, frequentem ſternutationem cum oculorum rubedine & partium adiacentium, ipſe eſt calidus & præcipuè ſi ibi fuerit paucitas naſitatis, id eſt, locutionis cum naſo, neque odoratus fuerit uehementer impeditus, neque oppilatio narium multa. Ex contrarijs autem ſignis cognoſcitur ipſum eſſe frigidum. Si uerò fluet ad palatum & guttur & fecerit aſperitatem, in gutture punctionem, ardorem, mordicationem, alchola, ipſe eſt calidus, & horũ priuatione arguitur ipſum eſſe frigidum.

Signa uerò catarrhi craſſi uel ſubtilis ſumũtur. Primò ex eo quod expellitur. Nam ſi fluat & non terminetur termino proprio ſubtilis eſt. Si uerò ſit globatum & terminetur termino proprio craſſus eſt. Secundò ſumitur ex uelocitate fluxus, nã ſi fluat ſubitò & maximè ad partes diſtantes ſicut ad uias anguſtas ipſius pulmonis ſubitò ſuffocans eſt ſubtilis. Si uerò tarde fluat eſt craſſus imò interdum adeo craſſus eſt, ut uix poſſit euelli. Verum non te decipiat mora ipſius, nam longa mora exempli gratia in pulmone partibus ſubtilibus reſolutis incraſſatur, & ſic cũ expellitur apparet craſſus, ſed hæc ambiguitas tollitur ex uniformitate uel difformitate eius, nam ſi craſſus ſit per totum hoc arguit eius craſsitiem. Si uerò craſſus ſit in medio, ſubtilis in partibus circumſtantibus, arguitur ipſum eſſe ſubtilem, illę enim partes circumſtantes ſubtiles ſunt, quę nouiter aduenerũt nondum incraſſatæ. Cæteræ autem differentiæ catarrhi facilè dignoſcuntur. Signa uerò cauſarũ primitiuarum ſunt ipſæmet cauſæ primitiuæ, antecedentes uel concomitantes nocumenta ex ipſis derelicta.

Cognoſcitur autem eſſe per communitatem à toto, ut quia adſunt nocumenta totius, ut puta febres, in quarũ paroxyſmis catarrhus augetur & ipſis recedentibus minuitur, ipſis ablatis remouetur, ſimiliter ſi præcedat aut adſit nocumentum membri particularis, ut ſtomachi aut aliorum quorum nocumento aucto augetur catarrhus & diminuto diminuitur.

Cognoſcitur autem eſſe per eſſentiam in capite ex ipſius continuitate, & quia non adſunt aliorũ membrorum ægritudines à quibus pendere poteſt. Signa uerò humorum ſcilicet phlegmatis aut choleræ & cætera à quibus pendet ſumuntur à ſignis ſuperius poſitis. Signa uerò cauſarum efficientium corporea, ſcilicet calid. frigid. &c. patent ex dictis in præcedentibus capitulis, ut quia caliditas capitis eſt cum citrinitate faciei aut rubore, & ſimiliter temporum, frontis & oculorũ, & cum caliditate ſenſata circa illas partes. & cæteris ſignis calid. cerebri latius uidendis prima tertij, & ſecundo techni. Si uerò cum frigiditate erit pallor & albedo, color plumbeus, tactus frigidus. Si uerò fuerit humiditas in cauſa, erit multa mollities, laxitas &c. Sicca uerò ex aſperitate & paucitate catarrhorum cognoſcitur.

Signa uerò debilitatis ſiue ex tempore ſiue à generatione contractæ, ſumantur à diminutione operationum cerebri & ortorum uel corruptione, ſimiliter à paucitate reſiſtentiæ cauſis ægris &c.

Prognoſtica. Primũ catarrhoſi ſunt ferè ad omnes ægritudines facile parati maximè habentes catarrhũ ſubtilem. Secundum. Catarrhus per eſſentiam diu inueteratus rarò uel nunquam recipit curationem.

Tertium eſt Hippocratis. Branchi & coryzæ in ualde ſenibus, id eſt, decrepitis non maturantur, 2. Aphor. Ante omnia in cura catarrhi ſunt tres canones obſeruandi. Primus aliquãdo catarrhus & cauſa catarrhi conueniunt. Aliquando contrariantur, & ſiquidem conueniant, ut quia ambo ſint frigidi cum calidis procedemus. Si uerò ambo calidi, cum frigidis. Si uerò contrariantur, ut quia cauſa ſit calida, & catarrhus frigidus, aut econtrario, eſt diligenter conſyderãdum cui magis intendere debeamus. Sed hic attende canones Auic. quarta primi, capite ultimo. Si enim cauſa catarri & catarrhus ęquè fortes ſint, aut cauſa fortior, magis ad cauſam intendere debemus, tum quia cauſa, tum quia ſecundum plurimum ipſa non remota catarrhus non remouetur. Et propterea

Rasis in catarrho proueniente à uento frigido uel aëre frigido docet caput cum panno multum calefieri, etiam si catarrhus esset calidus. Similiter econtrario ubi catarrhus pendet à sole uel à caliditate impressa in caput deberemus ipsam primò remouere cum frigidis, etiam si catarrhus esset frigidus. Vbi uerò causa esset parua & leuis, catarrhus autem ualde fortis magis oportet intendere catarrho, causa tamen non omnino neglecta.

Secundus canon est ut semper in principio caueamus ab omnibus inquietātibus, & materiam agitantibus, siue illa fuerint medicinalia, siue pertineant ad regimen sex rerum non naturalium. Et propriè omnis motus siue localis siue sternutatio & cætera huiusmodi sunt in principio uitanda.

Tertius canon ut demus ea quæ confortant caput & membrum quod læditur per catarrhum sicut pulmo & huiusmodi. Et caueamus à nocentibus sibi. Et propterea cauendum est ab acribus & acetosis. Et similiter à ualde stipticis & ponticis uel si huiusmodi conueniant propter ipsum catarrhum sicut acetum ad incidendum, bolus armenus ad constringendum, hæc acetosa corrigantur cum dulcibus, stiptica cum lenientibus &c.

Cura ergo catarrhi secundum Mesue sex exigit intentiones. Prima ordinat debitum regimen. Secunda digerit materiam. Tertia euacuat. Quarta diuertit. Quinta sistit ipsum. Sexta corrigit accidentia. Et hæc intelligenda sunt præter intentionem primam generalem quæ est remotio causæ quę secundū plurimum in cura omnium catarrhorum est pręmittenda. Si ergo causa fuerit primitiua sicut aër frigidus, aut calidus, crapula, ebrietas, somnus diurnus, & huiusmodi remoueantur. Et similiter nocumenta ex ipsis derelicta. Si uerò fuerit per cōmunitatem à toto sicut in febribus, attendatur curæ febrium, catarrho non neglecto, & similiter si fuerit per communitatē à stomacho aut à membro particulari nocumentum illius membri corrigatur & diuertantur uapores ad inferiora, omni genere diuersionum. Et semper in fine mensæ sumatur aliquod uaporum repressiuum, & oris stomachi corrugatiuum, sicut coriandrum, citonium & huiusmodi, & iterum cura catarrhi nō negligatur. Si uerò causa fuerit per essentiam in capite sicut mala complexio calida aut frigida, aut debilitas aliam consequēs dispositionem ex tempore, aut à generatione cōtractam, huic in primis intendatur. Et si eius cura, catarrho conueniat simul amborum curæ communi intendatur. Igitur iuxta primam intētionem Mesue. Si catarrhus fuerit calidus declinet aër ad frigidū. Si frigidus ad calidum, secundum plurimum tamen ad siccum. Et hoc dico ubi catarrhus & eius causa conueniant. Vbi uerò contrarientur, causæ secundum plurimum in principio magis attendatur, deinde catarrho, & inter cætera cauendum est ab aëre fumoso, uentoso, pluuioso, & statione sub radijs solaribus aut lunæ, & propriè per fenestram ingredientibus, & sit boni odoris. Caput uerò magis aut minus teneatur calidum secundum temporum exigentiam, ita ut non æstuet neq; frigeat, habendo tamen respectum ad consuetudinem quæ in hoc multum consyderanda est. Verum in causa calida & catarrho calido magis frigidum teneatur, econtrario in catarrho & causa frigidis. Residuum tamen corporis satis calidum teneatur ut uapores nō retineantur, imò transpirent & resoluantur & ad inferiora diuertantur. Potus eius sit aqua saccharata aut aqua mellis aut hordei aut saltem per arenā distillata. Cauendum est à uino nisi in declinatione, potus tamen non sit nimius. Vitet potum aquæ frigidæ, nisi catarrhus ualde calidus sit. Potus aquæ calidæ maturat catarrhos. Verum in catarrho subtili calido retentio aquæ frigidę in ore confert. Ex ferculis conueniunt far, hordeū, spelta, sed maximè horum kisch. Item kisch fabarum, farina hordei, amyli, in calido, sed in frigido kisch frumenti, ficus siccæ, kisch cicerum. Vitentur caules & cætera multum effumantia, uitentur etiam multum brodialia & propriè in cœnis. Ex carnibus & piscibus conueniunt quæ sunt facilis digestionis, boni nutrimenti, paucarum superfluitatum, & lac est preciosum in catarrhis maximè calidis nisi aliud obstet. Sit cœna leuior prandio imò interdum omittatur. Diminutio enim ciborum & potuum est cura prima. In fine mensæ comedat corrugantia os stomachi & fumos prohibentia, sicut coriandrum præparatum, citonium aut pirum coctum, somnus nimius nocet, & etiam superfluæ uigiliæ, magis tamen nocet somnus & propriè immediatè post crapulas & quemcunque cibum & maximè diurnus, dormiat capite leuato ad alterum laterum declinante. Procurentur euacuationes omnium superfluitatum per conuenientes regiones. Fricatio tamen capitis & pectinatio non conueniunt in principio, sed in fine. Coitus superfluus nociuus est, exercitium non conuenit nisi in declinatione. Verum fricationes & propriè partium inferiorum uicem suppleant exercitij. Accidentia animi sint quieta. Secunda intentio, scilicet digestio perficitur in subtili calido cum syrupo uiolaceo, de iuiubis, de sebesten, de papauere aut cum eorū decoctionibus. Et mucilago psilij est efficax. Similiter diadragāgatum, diapapauer, diacodion sunt ultima. Cum hoc enim quòd digerunt etiam sistunt catarrhum. Si uerò fuerit catarrhus, calidus, crassus cum aliquo istorum sicut cum syr. uiolaceo admisceatur aliquod incisiuum, abstersiuum, sicut syrupus acetosus aut oxymel simplex, & aqua hordei potus medicinalis est & abstersiua. In catarrho uerò frigido crasso conuenit oxymel simplex, compositū, scilliticum, loch de pino, diairis & similes: Et sumātur cum aqua mellis aut hyssopi aut passularum, & similium. Si uerò catarrhus fuerit subtilis frigidus aquosus, conueniūt calida & sicca incrassantia sicut syrupus de myrto cum melle ros. & posset sumi cum aqua decoctionis, thuris, sandaracæ, nucum cupressi, & possunt aromatizari cum mace, gariophilis, galia muscata, & similibus. Verum Mesue digerit catarrhos tam calidos quàm frigidos cum balneis, & cum his quæ capiti applicantur & cum his quæ inijciuntur in aures & cum odoratis per nares calidis aut frigidis secundum exigentiam. Sed credo hæc non cōuenire nisi ubi materia fuerit ualde pauca aut ubi fuerit minorata.

Tertia autem intentio completur cum euacuantibus materiam peccantem. Si ergo materia fuerit calida educatur cum decoctione fructuum, scilicet iuiubarum, sebesten, prunorum, uiolarum, cum quarum decoctione trahatur, cassiæ, ℥. 1. aut mannæ. ℥. 1. s. & exhibeatur

exhibeatur stomacho ieiunio, & posset addi apud ne
cessitatē à. s. 3. usq; ad. 1. electuarij de succo rosarum,
pilulę etiam alseiaret possent exhiberi post cœnam &
apud necessitatem possunt fortificari cum ϶. s. pilula
rum aurearum, & polypodium habet proprietatem
in euacuādo materiā salsam. Si uerò fuerit phlegma-
tica conuenit hiera simplex, hiera composita, pilulæ
cochiæ & similes. Clysteria quoq; conueniunt in ca-
lida, si sint infrigidantia & humectantia & lenientia,
& in frigida si sint calefaciētia & magis acuta. Phlebo
tomia uerò non conceditur nisi in tribus casibus. Pri
mus, si catharrus est calidus in corpore calido cū mul
ta sanguinis abundantia, scilicet in quo sit oculorum
rubedo, uenarum plenitudo &c. Secundus si catar-
rhus fuerit calidus & declinans ad aliquam partem
figatur in ea, sicut in oculis, faucibus, pulmone pleu-
ra, diaphragmate. Tertius casus si catarrhus sit cum fe
bre & maximè continua, arguente materiam uel pu-
trescentem uel peccantē ad intrą uenas. Quarta inten
tio, scilicet diuersio perficitur quandoque cum com-
munibus, sicut cum fricationibus, ligaturis, uentosa-
tionibus, lotionibus crurium & brachiorum quę de-
bent diuesificari secundum materiæ diuersitatem. In
catarrho quidem calido sint frigidæ, & in frigido ca-
lidæ, quandoq; perficitur cum proprijs & sunt qua-
tuor generū, scilicet caputpurgia, gargarismata, ma-
sticatoria & uesicantia siue cauterizantia. Caputpur-
gia uerò fiunt ad diuertēdum materiam per nares de
cuius fluxu timemus ad loca nobilia. Hæc enim dige
sta materia & euacuata optimè conferunt, ipsa uerò
non digesta nec euacuata magis nocent agitando ma
teriam, quàm prosint ipsam diuertēdo. Et hæc diuer
sificanda sunt, in materia quidem frigida concedun-
tur acuta, sicut succus artanitæ, elleborus & similia, in
calida uerò aqua uiol. cum succo blitis aut pauco suc
co artanitæ. Perficitur etiam hæc intentio cum suffu-
migationibus & odoramentis aperientibus nares &
deoppilantibus colatoria, sicuc si in catarrho calido
reciperet fumum decoctionis uiolarum, & infrigido
fumum decoctionis maioranæ. Gargarismata uerò
fiunt propter quatuor intentiones. Prima ut partem
nobilem per ignobilem purgent sicut gargarisma fa-
ctum ex decoctione pyrethri, zingib. & similiū, pur
gat enim cerebrū per uiam oris, aliquādo fit ad strin-
gendum fluxum sicut administratio diacodiō & de-
coctio rosarum, balaustiarum & similium. aliquan-
do fit ad abstergendum illud quod fluit sicut admini
stratio oxymellis simplicis aut scillitici. aliquando fit
ad alterandum quod fluit sicut administratio cam-
phorę ad calidum, & mirrhæ ad frigidum. Aliquan-
do uerò plures ex his intentionibus per gargarisma-
ta complentur, & propterea gargarismata in cura
catarrhi conueniunt in tribus casibus. Primus, in ca-
tarrho calido subtili cum rebus incrassantibus, & in-
frigidantibus ut fiat agilis ad expellendum, cum pri-
us propter subtilitatem & acuitatem excreari nō pos
set, sicut syrupo de papauere cum aqua ros. Secūdus,
in catarrho multæ uiscositatis & spissitudinis cum re
bus incidentibus & abstergentib. sicut oxymelle sim
plici aut scyllitico. Tertius, quando timeremus ma-
teriam figi in faucibus aut in gutture sicut in synāchi
gargarizamus diamoron, & similibus. Sunt autem
quatuor casus in quibus gargarismata sunt suspecta.
Primus est timor & suspitio catarrhi ad pectus, & ad
pulmonem fluere consueti & propterea in paratis ad
asthma, & phthisim, & similes passiōes propter catar
rhum cauemus gargarismata. Secundus casus est si ca
tarrhus sit acutus, subtilis, cuius fluxus facilè cōcitaŕ,
in hoc enim casu melius est retinere in ore infrigidan-
tia & incrassantia non gargarizare. Tertius casus est
est in præfocationibus quæ fiunt subitò ad has enim
parati non gargarizent. Quartus casus, si catarrhus
sit multus & uehemens quantū ad motum eius, Hæc
autem gargarismata & masticatoria fiunt quandoq;
ad diuertēdum materiam fluentē ad nares ut per uiā
oris expellatur. Masticatoria enim licet conferant di-
uertendo ipsam materiam à naribus & in purgando
cerebrum, tamen obsunt aliquando faciendo materi
am præcipitari ad guttur, ad meri, & ad cannam pul
monis, & propterea etiā in cura corycæ cautè eis ute-
re. Quartum autem genus, scilicet rubificatio cutis ca
pitis, & uesicatio perficitur radēdo caput in commis-
sura coronali, postea fricando cum cępe acuto aut scil
litico aut panno aspero, & deinde super commissura
apponere emplastrum de sinapi, & fortius illo est fer-
mentum cum cantharidibus secum mixtis cum ace-
to forti, & hæc super loco dimittantur. 10. aut. 12. ho-
ris cum bona strictura. Deinde remoueatur & uesicæ
aperiantur, & super loco caules ad ignem motificatę
cum axungia porcina ponātur, ut locus conseruetur
apertus, sed oportet ut de quinq; diebus in quinque
dies hæc uesicatio renoueŕ usq; ad quadraginta dies,
quòd si hæc non contulerit, cauterizetur super com-
missura coronali, fiat autem hæc cauterizatio cū fer-
ro ignito cādente usq; ad ossis superficiem, & fiat pau
latim, sæpe cum stilo tentando. Potest etiam fieri cau
terio potentiali, sed actuale est præstātius, licet magis
horrendum &c. Quinta intentio, scilicet catarrhi con
strictio perficitur cum constringentibus statim dicen
dis. Verum Mesue reprehendit stolidos medicos qui
ante digestionem & mundificationem communem,
imò in medio agitationis huiusmodi cōstrictiua ad-
ministrant, quę sunt causa cumulationis catarrhi, de-
inde disruptionis uehemētis, quapropter regulariter
operando administrentur post intensiones suprascri
ptas. Verum dubitat Mesue, utrum in casibus extre-
mis, scilicet quando ex catarrho timeremus subitam
suffocationem sicut pluries uidi in. 24. horis suffoca-
ri, debeamus procedere cura regulari iam dicta, an sta
tim à constringentibus incipere, cum ægritudo non
det inducias. Et in summa ipsi tutius uidetur regimē
diuersiuum quàm constricctiuum, nam regimen di-
uersiuum licet agitet materiam & multiplicet, tamen
conuertit multiplicatum ad partem contrariam non
timorosam. Ego uerò licet credam obsequendum es-
se secundum plurimum pręceptis huius medici diui-
ni, tamē dicam quæ in his casibus reperi utilia & quæ
nociuā. Vocatus itaq; ad hos casus et inueniens ipsos
cum tanta anhelitus constrictione ut non possent lo-
qui, neque etiam quasi bibere & cum continuo ore-
gmone, & cum facie liuida tendente in nigram, & cū
sudore quodam ob anhelitus angustiam, ratus sum
hæc tanta nocumēta & tam subita prouenire à catar-
rho multò & subtili, subitò ad partes pulmonis præ-
cipitato, aut ad aliquas partes ob quarum nocumen
tum anhelitus impeditur, & sic esse in continuo flu-

xu, quapropter eos statui in aëre libero, luminoso, ad frigidum declinante, iniunxique dietam tenuissimam. prohibui eis omnem locutionē, & motū corporeum situauique eos sedantes pectore dilatato parum pannis cooperto, cum nulla strictura pānorum circa collum neq; circa alias partes. Et ipsis dedi in potu Syrupum de papauere, cum aqua iuiubarū, & hordei, & diapapauer, aut diacodiō, & interdū apud magnam necessitatem unā ex pilulis opiatis inferius describendis, aut parum philonij. Et aliquando ad anhelitum dilatandum posui uentosam super spondilib. pectoris, & aliquando pectore existente plectorico feci phlebotomiā, ubi materia inciperet figi in aliquo membro nobili, & aliquādo uentosam in pulpis spatulæ ad diuersionem, & secundum hunc modum ferè omnes euaserunt. Reliqui autem in quibus processum est cum euacuantibus & diuertentibus & materiam agitantibus omnes periere, quomodo enim sperandum est huiusmodi materiā tanto impetu ad partes illas præcipitatam posse euacuari aut diuerti, imò huiusmodi materiam agitantia, amplius eam ad loca profunda fluere faciunt. Constringentia catarrhum iuxta quintam intentionem alia sunt gargarismata. Alia suffumigationes. Alia quæ retinenť in ore. Alia quæ odoranť. Alia quæ deglutiuntur. Alia quę lambūtur. Ex gargarismatib. ad catarrhum calidum. ℞. aquæ rof. ℥.3. cāphoræ ℈.1. misce. Similiter aqua decoctionis, corticū papaueris & rof. cui si addatur parum boli armeni est præstantior, non tamen fiat huiusmodi gargarisatio magno cum impetu. Ad catarrhum uerò frigidum subtilem confert gargarisma cū uino decoctionis olibani, aut uernicis, cui possunt addi nuces cupressi. Ex suffumigijs ad catarrhum calidū est semē lini prius infusum in aceto per diem naturalem, postea torrefactum & suffumigatum. Sandaracha in aceto infusa est sublimis. Ad catarrhū uerò frigidum fiant suffumigia ex olibano, ligno aloēs, sandaracha mixtis uel diuisis. Nigellæ quoq; torrefactæ & tritę suffumigatio est mirabilis. Similiter odor ipsius ligatę in panno. Costi et nigellæ suffumigium est expertū, formæ sicut auellanæ ex olibano, stirace sicca, castoreo, uernice, ligno alloē an. partibus æqualibus cōfectæ cum resina pini, aut pice, aut ladano suffumigatæ per embotum abscindūt fluxum catarrhalem. Retenta in ore ad catarrhum calidum sunt diacodiō & diadragagantū, diapapauer. Et cuilibet istorū si addatur lutum armenum incorporando cum pauco syr. de myrto efficitur præstantius, modicum cāphoræ tentum in ore sistit catarrhum cal. Sed ad frigidum conferunt olibanum, & similiter spica in ore retenta. Confectio formarum similium lupinis quę retentæ in ore sistunt catarrhum calidum. Recipe amyli, dragaganti, amigdalarum dulcium, sem. papaueris albi & corticū eius, gūmi arabici, boli arm. an. ℈. unum confice cum mucilagine psilij, & sem. citoniorum, et si uis ipsam dulcorari adde diacodion ʒ. unā. Aliæ fortiores. Recipe olibani. ʒ. unam, myrrhę, croci, spicæ, stiracis siccæ an. ʒ. semis, opij scrupulū unū, fiant ex eis formæ prædictæ & teneatur una ex eis in ore & non deglutiatur saliua. Ex odoribus ad catarrhum calidum & ad febrem adurentem syncopalem aut pestilentialem sunt formæ quarum hæc est permixtio. ℞. faufel, id est, auellanæ indæ. Sandalorum al. & rub. an. ʒ.1. rosarū. ʒ.2.s. sandali mascatij, id est, citrini. ʒ. tres, camphoræ. ʒ. semis, boli ar. ʒ. octo, omnia præter camphoram terantur sicut alcochol & agitentur cōterendo cum aqua rosacea per hebdomadā unā, deinde misceatur cum eis camphora, & fiant poma quatuor cum gūmi arabico, & aqua rosacea hæc odorata sistunt catarrhum & ualent in pestilentia curando & præseruando, sed cōseruentur in uase uitreo in loco recenti, & liniantur sæpe cū aqua rosacea permixtionis camphoræ & sandali citrini. Sed ad catarrhum frigidum conferūt poma huiusmodi si odoretur. ℞. stiracis calamitæ. ℈.5. olibani, mastichis, uernicis, añ. ℈.3. costi, spicæ. añ. ℈.2. ambræ. ℈.1. laudani, ligni aloēs, añ. ℈.4. musci. ℈.s. fiat pomum unum cū dragaganto & aqua rosata damascina. Aliud ex inuctione Mesue. ℞. laudani. ℈.8. ligni aloēs, ℈.7. galliæ muscatę. ℈, 6. ambræ. ℈.2. musci. ℈.s. fiat pomū unū. Sunt enim nobilia & experta in cōfortatione cerebri & cordis frigidi. Res autem quæ lambunť ad catarrhum calidum sunt diadragagantū, diapapauer, diacodion cum bolo armeno, ut supra. Sed thus & mirrha deglutita sistunt catarrhum frigidum. Confectio pilularum sistentiū omnem catarrhum. ℞. thuris masculi. ℈.1. mirrhæ, opij, croci, añ. gran. 7. Succi liquiritiæ. Є.1. fiant. 7. pilulæ cum aqua rosata, & detur. 1. tempore somni. Pilulæ alcaiber descriptione Alexandri medici apud Mesue in fine capituli de catharrho sunt præstantissimæ, & per alcaiber intelligitur cynoglossa siue lingua canis.

Correctio uerò accidētium catarrhalium iuxta sextam intentionem perficitur per uarietatem nocumētorum, quæ infert ipse catarrhus, de quibus in sequentibus uidebitur, si deus uoluerit.

Pannus tunc calefaciendus est, & capiti superponendus, in quo tamdiu moretur, donec æger calorem in capitis profanditate sentiat penetrasse. Deinde nigellam odorare incipiat, & prouocetur sternutatio, & caueat ne supinus iaceat, & comedat parum, à uino quoq; omnino abstineat.

Hic ponit curam. Et primò catarrhi. secūdò coryzæ. secunda ibi. Quòd si cursus. Prima in tres. Nam primò ponit curam catarrhi leuis magis respiciētem causam quàm catarrhum. secundò ponit curam catarrhi fortis. tertiò pro cura catarrhi inueterati remittit nos ad cap. de tussi. secunda ibi. Quòd si passio. tertia ibi. Si uerò tussis. In prima parte curat catarrhum leuem à pauca materia pendentem cum panno calefacto crasso comprehendente totum caput, collum et partes uicinas, quod tādiu ita calidum teneatur, aut totiens applicetur donec æger sentiat caliditatem in profundum capitis penetrasse. Hoc fit maximè ad remouendum nocumētum impressum ab aëre frigido & uento, & ad resolutionem materiæ quæ pauca est. Secundò odorat nigellam ad easdem intentiones. Tertiò prouocat sternutationē confidens materiam paucā per illam regionem posse diuerti. Quartò ordinat regimē cauēdo ne ęger supinus iaceat, ne materia ad posteriora capitis pręcipiteť, et uinū prohibeť.

Quod

Quod si passio ex appositione panni calidi alleuiata non fuerit, nec minuitur per ipsum, fiat phlebotomia ex cephalica, et soluatur natura ex rebus quæ non exasperant sicut hæc decoctio quam in potu sumere debet qui tussim patitur, & in pectore asperitatem habet, et indiget uentris solutione, quæ recipit iuiubas 20. sebesten 30. passularum enucleatarum, drach. 10. uiolarum siccarum, drach. 4. radicis liquiritiæ fricatæ, drach. 5. ficus citrinas 10. coquātur in 3. lib. aquæ donec redeant ad. 1. & colentur, & in colatura dissoluantur cassiæ fistulæ drach. 7. tereniabin drach. 10.

Hic curat catarrhum fortem. Et primò sine febre. Secundò cum febre, & ubi timetur materiam figi in aliquo membrorum spiritualiũ. Secunda ibi. Quòd si nec phlebotomia, &c. In prima parte, primò curat hunc catarrhum per phlebotomiam & per medicinã soluentem leniendo ex quibus arguitur hanc materiam euacuandam esse calidam. Descriptio autem huius medicinæ solutiuæ satis est manifesta.

Quòd si neq; phlebotomia profuerit, neq; uentris solutio, et inde ad pectus materia descenderit & commoueantur tussis & febris, ilico fiat phlebotomia de mediana. Et patiens à carne abstineat, & uino & in potu sumat aquam hordei, & muraba uiolatum quamdiu calor fixus perseuerauerit, & tussis fuerit sicca & aspera. Sed postquam calor quieuerit & tussis mollificata fuerit & screare inceperit, huius decoctio quaq; die cum muraba uiolato danda est donec pectus mundificetur, & tussis sedetur, & uox clara reddatur, quæ recipit ficus citrinas 5. iuiubas 10. sebesten 20. passularum albarum enucleatarum drach. 10. liquiritiæ excorticatæ drach. 5. coquantur usque ad dissolutionem, & colentur, deinde & dentur omni die unciæ tres, cum muraba uiolato drach. 5.

Ponit curã catarrhi cum febre, cum incipit imprimere in aliquo membrorum spiritualiũ dicẽs. Quòd si nec phlebothomia cephalicæ nec uentris solutio, de quibus dictũ est profuerit, & materia ad pectus descẽderit, commouens tussim & febrim reiteret ilico phlebotomia, & hæc debet esse ex uena communi, ut simul à capite & pectore euacuet, & patiens abstineat à carne & uino, imò bibat aquam hordei cum muraba uiolato, id est cõdito uel syrupo de uiolis, et hoc quãdiu calor fixus, id est, febris fortis perseuerauerit, & tussis fuerit sicca, id est, sine sputo, & aspera, materia non digesta. Sed quiescente febre & tussi mollificata. Et cum æger screare cœperit materia iam digesta, decoctio infrascripta est sumenda cum syrupo uiolato usq; ad pectoris mundificationem & uocis claritatẽ. Descriptio autem huius decoctionis & simplicia sunt satis manifesta.

Si uerò tussis inueterauerit diuq; permanserit, tunc ostẽdemus qualiter curanda sit, cum de tussis cura tractabimus.

Remittit nos ad cap. de tussi pro cura catarrhi inueterati.

Quòd si cursus in naribus diu perseuerauerit & non fuerit calor, fluxus erit restringendus suffumigando nares per traiectorium. Et si quod per nares effluit subtile ac acutum & citrinũ fuerit, suffumigatio fiat ex sulphure prius in aceto infuso & postea siccato, aut ex fabis, aut hordeo excorticatis, & in aceto prius infusis, & postea siccatis, aut ex saccharo albo & sandalo albo. Quòd si neq; calor, neq; rubor in facie fuerit, suffumigatio fiat ex costo, aut thure, hæc nanq; suffumigatio fluxũ restringit.

Hic curat coryzam primò frigidam, cuius tamen curam complet in fine capituli suffumigando nares, calore neq; rubedine existente in facie, cum costo herba calida, & sic. in secundo. & thure calido & sicco in primo. Si uerò coryza fuerit calida, quod comprehendit ex calore & rubedine faciei, et quia illud quod egreditur per nares est subtile acutũ & citrinum, tunc fiat suffumigatio ex thure prius in aceto infuso, cuius caliditas frangitur per acetum, & ex fabis & hordeo excorticatis prius in aceto infusis, postea siccatis: remanet enim in eis uirtus cõstrictiua propter acetum, aut ex saccharo albo, & sandalo albo, frigido & sicco in secũdo. saccharum autem ferè est temperatum, & possunt adinuicem permisceri cum aqua rosata, aut pauco aceto faciendo formulas ex quibus fiat suffumigatio. Quãdo autem hęc remedia Rasis, sint administranda satis patere potest ex superius dictis.

DE OPHTHALMIA.
CAP. XVIII.

POstquam Rasis in præcedentibus egit de passionib. cerebri, & neruorum. Hic agit de passionibus oculorum incipiens ab ophthalmia. Pro quarum notitia præmittendum, quòd oculus est membrum instrumẽtale in superiori parte corporis situatum, aqueum, rotũdum ex septem tunicis &

tribus humoribus compoſitum, ſex muſculis motũ,
uno ſuſtentatum, ad uidendum finaliter ordinatum.
Habet enim primò coniunctiuam undecunque ocu-
lum circundantem præterquam in parte anteriori u-
bi eſt cornea quæ coniunctiua oritur ab almochati.
Eſt deinde cornea undiq; circundans oculum poſt cõ
iunctiuã, quæ in parte anteriori dicitur cornea ad ſi-
militudinẽ cornu, in parte poſteriori ſclirotica, id eſt,
dura, ortum habens à dura matre, & hæc in parte an-
teriori ex directo pupillæ eſt craſſa ex quatuor pelli-
culis compoſita, quæ tamen per anatomiam non fa-
cilè diſtingui poſſunt, & in parte anteriori non eſt co-
lorata, ſed peruia & diaphana. poſtquam ſequitur u-
uea, ortum habens à pia matre ſic dicta, à ſimilitudi-
ne grani uuæ, à quo capulus eſt euulſus, & hoc fora-
men uueæ dicitur pupilla, poſterius autem dicitur ſe-
cundina. Eſt deinde aranea, poſterius dicta retina or-
tum habens à neruo optico, quæ non immediatè ſe-
quitur uueam, ſed inter eam & uueam mediat humor
albugineus, licet in parte poſteriori ſequatur ſecundi-
na: hæc itaq; circundat immediatè humorem cryſtal
linum & uitreum. Ex humoribus autem primum oc
currit albugineus ad ſimilitudinem albuminis oui,
qui eſt maior cæteris in quantitate. Poſt quem ſequi-
tur cryſtallinus non immediatè, ſed mediante tunica
aranea, qui cryſtallinus dictus eſt à ſimilitudine cry-
ſtalli. Et dicitur grandineus à ſimilitudine grandinis,
aliqualiter durus & rotundus, in parte anteriori ubi
recipiuntur ſpecies uiſibiles, aliqualiter planus, in eo
enim perficitur uiſio: in parte poſteriori figuræ pyra
midalis, circundatus ſecundum partem poſteriorem
à uitreo à quo nutritur, ſic dicto à ſimilitudine uitri li
quefacti. Et ſic ſufficiat de anatomia oculi. Qui licet
dicatur componi ex ſeptem tunicis: tamen in uerita-
te non ſunt niſi quatuor, ſed ſunt ſeptem ſecundum
denominationem. Verum Galenus addit quartum
humorem quem dixit contineri inter uueam & cor-
neam quem lucidum æthereum appellauit, ſed cæteri
dicunt hanc eſſe partem albuginei per foramem uuæ
egredientis uſq; ad corneam. Triplex eſt regimen o-
culis adhibendum, ſcilicet, regimen quod debetur o-
culis, inculpatè ſanis, ſiue temperati ſint, ſiue diſtem-
perati. Regimen præſeruatiuum quod debetur ocu-
lis culpatè ſanis & neutris. Regimen curatiuũ, quod
debetur oculis ægris & neutris. Primum uerò ſecun-
dum Meſue completur quinq; modis. Primus con-
ſeruat ſuperficiem oculi terſione decenti & naturali,
& hoc faciunt medicinæ abſterſiuę habentes medio-
critatem & temperiem in terſione, ſicut ſuccus fœni-
culi, & eſt proprium, & ſimiliter collyrium ex eo cu-
ius eſt hæc deſcriptio. Recipe ſucci fœniculi depurati
per reſidentiam eius, & facilem coctionem ipſius in
uaſe æneo cum nummis auri puri, ſicut in 1. ℥. ſucci
fœniculi ponerentur quinq; folia auri, & poſt ſuffici-
entem colationem ipſius accipitur de ipſo ℥. 1. mellis
puri, clari. ℥. 3. & bulliant iterum ebullione una, & co
letur, ponatur in ampulla uitrea, & ſuſpendatur in ſo
le, & permutetur de uaſe in uas abijciendo ſuper hy-
poſtaſim, & diſtilletur ex eo in oculo ſecundum exi-
gentiam. cuſtodit enim ſanitatẽ oculi & abſtergit ip-
ſum & clarificat uiſum, & quandoq; depuratur tan-
tum in ſole abſq; decoctione, & eſt expertũ. Et ad hoc
ualet ſuccus memythæ & eſt ſpecies chelidoniæ & eſ-
ſet magis proprius in oculis calidis, & cum hoc opor
tet tueri oculum à fumo, puluere, flatu uentorum, ni
mia aëris inæqualitate, & ab his quæ faciunt oculum
ſeneſcere, ſicut coitus, labor plurimus, fletus excedens
menſuram, ebrietas, ſomnus plurimus, nimiæ uigi-
liæ. ſomnus ſupra repletionem, & cauere à cibis & po
tibus uaporoſis, turbidis, ſicut caules, porri, acrimo-
nia, ſalſa, fabæ, lentes, & omnia conturbantia ſangui-
nem & ſpiritum. Item, Fœniculus, uerbena, roſa, che-
lidonia, ruta. Ex his fit aqua quæ lumina reddit acu-
ta. Si hæc aqua ex his quinq; diſtillata conſeruetur in
uaſe ęneo, acquirit ab eo abſterſionem, uerum ubi mi
nori indigeramus abſterſione, conſeruetur in uaſe ui-
treo. Aliud collyrium uiſum acuens & oculi ſanita-
tem cuſtodiens. ℞. ſucci fœniculi ℥. 40. ſucci rutæ ℥.
20. ponatur in ampulla uitrea cum ℥. 15. mellis clari
obturetur orificium eius et dimittatur in ſole per tres
menſes & abijciendo fecem eius bis uel ter in menſe.
Si autem opus eſſet minori calefactione, addatur hu-
ic ſucci granatorum dulcium & acetoſorũ, ana. ℥. 10.
& dimittatur in ſole, ut ſupra. Antimonium quoq;
lotum, & thutia præparata cum aqua roſata, & aqua
fœniculi permixta, ſanitatem oculi calidi conſeruat.

Secunda res completur cum medicinis quæ alteran
do cuſtodiunt ſanitatem oculi, ſcilicet, calefaciendo,
infrigidando, humectando, & exiccando, ſed tempe-
ratum cum ſimilibus in gradu & forma cõſeruamus:
calidum uerò cum frigidis, frigidum cum calidis, hu-
midum cum ſiccis, & ſiccum cum humidis. Hęc enim
ſunt uirtualiter ſimilia & non formaliter. Eligant au-
tem ex his quæ oculi ſunt propria per uirtutem quar
tam ſicut eſt thutia in exiccando, uiola, pſilium, & al-
bumen oui in humectãdo, fœniculus in calefaciẽdo,
roſa in infrigidando. Tertia res completur per me-
dicinas conſeruantes ſanitatem eius in compoſitione
licet ſuperficies cõtineatur ſub compoſitione. Et hoc
faciunt omnes medicinæ confortantes perforationẽ
& concauitatem partium eius, & non ſinẽtes fieri op
pilationẽ pupillæ, nimiam dilatationem, ſtraboſita-
tem, & ſimiles. Siue illæ medicinæ ſint euacuantes, ſi-
ue reſoluentes, ſiue confortantes cum proprietate &
ſtipticitate moderatè. Quarta res completur cum
medicinis conſeruantibus unitatem & prohibitionẽ
omnium cauſarum, quę poſſunt ſoluere continuum,
ſiue primitiuæ ſint, ſiue corporeæ. Quinta res com
pletur per medicinas multiplicantes ſpiritum uiſibi-
lem & ipſum illuſtrantes ſicut ſunt carnes aſſatæ, aut
elixæ animalium uiuentium de rapina, & ſorbere iu-
ra eorum, & propriè picæ. Item ius ſerpentum non
uenenoſorum & caro ipſorum comeſta confortat ui
ſum. Item cerebella hœdorum & gallinarum. Item
uinum album aromaticum ſubtile, & alia generan-
tia ſanguinem clarum. Ex maximè autem ſplendi-
dantibus uiſum & ſpiritum uiſiuum ſunt margaritę.
Ariſt. inſtruens Alexandrum regem inquit. Frequẽ-
tationes pectinis, & propriè eburnei ſuper caput ua-
pores uiſum impedientes euertunt ad cutim, ne uiſui
obſint. Item aſpectus rerum uiridium in loco multæ
temperiei uiſum corroborat & oculi fatigationem
remouet. Ex proprijs in hoc eſt ſmaragdus. Item in-
iunxit poſt oculi defatigationem ingredi domũ ob-
ſcuram non multæ tenebroſitatis, & intueri per fe-
neſtras in quibus ſit aliquid peruium uiride, uel in-
tueri

tueri aquam clarissimam in uase uiridi existentem, & submergere ipsos oculos in ipsa, sed hoc fiat tempore calido, & exercitatio legendi literas mediocres, pulchras, uisum corroborat, & oculi sanitatem custodit. Et ex proprijs in confortatione uisus & propriè ubi humores sint crassi, uiscosi est usus aceti scyllitici. Itē trifera magna & trifera minor, & propriè cum quarta parte pulueris herbæ adhil, & est herba habens folia similia tamarisco, et theodoricum ad hoc multum confert. Item pilulæ lucis euacuando sunt propriæ. Et chebuli conditi euacuando & confortando. Electuarium sublimè conseruans sanitatem oculorum, & confortans spiritum uisibilem in claritate sua. ℞. Herbę adhil, aut loco eius euphragiæ. ℥. 2. seminis fœniculi. ʒ. 5. macis, cubebæ, cinamomi, piperis longi, gariop. ʒ. 1. puluerizentur subtilissimè, & accipe mellis despumati ℔. 1. succi etiam fœniculi cocti depurati, succi rutæ depurati, añ. ℥. 1. succi chælidoniæ. ℥. s. coquuantur succi cum melle usque dum mellis tenuis habeant spissitudinem, & secum misce species & conseruetur in uase uitreo, cuius dosis est. ʒ. 3. alienando cœnam uel dimittendo, & similiter sumat in mane.

Regimen præseruatiuum completur. Primò generaliter cauendo ab omnibus quæ possunt lædere oculos secundum complexionem, compositionem, & unitatem, & spiritus, de quibus pro magna parte dictum est superius. Et adhibēdo regimen contrarium lapsui in quem oculus est pronus labi, hoc autem consistit in cognoscendo causam lapsus, illud enim secundum plurimum est, aut propter defectum oculi, aut totius, aut alicuius membri oculo communicantis, et hoc propter nocumentum in complexione cum materia, aut sine compositione, aut unitate. Si ergo defectus sit propter complexionē sine materia, alteratione indiget cum cōtrarijs sicut superius dictum est.

Si uerò sit cum materia aut ista tantum est in oculo, aut in partibus ipsi communicantibus. Si sit in oculo, solum educat̃, aut insensibiliter per resolutionem ad quod confert succus & aqua fœniculi, & sarcocolla, aut sensibiliter per lachrymas. Ad quod confert sal, & sal armoniacus ut si in oculo inijciat̃ aquæ ros. salitæ cum sale, aut sale armoniaco. Si uerò sit in partibus sibi communicantib. quadruplici regimine indiget, euacuatione scilicet, diuersione, fluxus interceptione, & oculi confortatione. Euacuatio autem fiat cum phlebotomijs aut pharmacijs secundum exigentiam materiæ peccantis, quæ respiciant utrunq; membrum mittens & suscipiens. Diuertatur etiam materia omni genere diuersionum, siue euacuatiōe, siue fricationib. uētosationib. lotionib. &c. Et cū euacuatione sicut clysterib. masticatorijs, caputpurgijs, gargarismatibus, phlebotomijs uenarū nocræ uenarum post aures, temporum frōtis, & earum quæ sunt in cute capitis, necnon prouocatione fluxus sanguinis narium, hæmorroidalis & menstrualis. Et ex hoc genere sunt sedagina posita in collo ubi coniungitur capiti, cauteria in cornibus posterioribus ex directo oculorum, cauterium in cōmissura coronali. Interceptio autem fluxus perficitur, aut cum appositis frōti & temporibus, aut cum laqueatiōe uenarum & arteriarum secundum quod dicetur in curatione ophthalmiæ. Confortetur autem oculus cum his quæ sunt propria tam interius quàm exterius applicitis moderatę stipticitatis, de quibus in regimine conseruatiuo dictum fuit. Si uerò nocumentum sit in compositione & unitate studendum est confortationi oculi cum iam dictis. Et ne humores ad oculum profluant cum intentionibus de quibus statim dictum est. Nocumentum autem in spiritibus potest esse, aut propter ipsorum paucitatem aut propter ipsorum crassitiem & turbulentiam. Primò autem subueniendum est cum cibis boni nutrimenti paucarum superfluitatum & bono uino subtili odorifero. Secundò autem, nocumento subueniatur cum his quæ clarificant sanguinem & spiritum, & ipsos spiritus illustrant de quibus superius dictum est, & dicetur in sequentibus in debilitate uisus. Et ne spiritus paucificetur cauendum est à phlebotomijs & alijs modis extrahendi sanguinem, & à coitu, labore nimio, et ab aspectu rerum radiosarum & splendidarum, &c. Tertiū aūt regimen patebit in sequentibus.

De ophthalmia autem præmittēdum quid nominis & quid rei. Dicitur enim ophthalmia ab ophthalmos Græcè, quod idem est quod oculus Latinè, inde ophthalmicum, id est, medicamen oculare: Diffinitiuè autem est apostema in oculo scilicet in coniunctiua oculi. &c.

CVm ea quæ in oculis alba sunt in rubedinem mutata fuerint, fluxerintq́; lachrymæ, & in angulis oculorum lachrymalibus lippitudo collecta fuerit, tunc dicemus ægrum pati ophthalmiam. Et quantum plus symptomatum uehementia aut ipsorum affuerit minoratio, tāto est ophthalmiæ fortitudo aut ipsius debilitas. Deterior autē ophthalmia est, cum alba oculorū uidentur inflata & adeò eleuata, ut oculorum cooperiant nigredinem, & palpebræ inuersentur.

Istud capitulum diuiditur in partes duas. In prima agit de ophthalmia theoricè. In secunda practicè. Secunda ibi. In principio uerò. Prima in tres. In prima ponit signa. In secunda ibi. Et quanto plus. Ponit signa fortitudinis & debilitatis eius. In tertia ibi. Deterior autem. Ponit signa ophthalmiæ pessimæ. Quæ dicit in omnibus partibus nota sunt, & amplius notificabuntur ex dicēdis. Symptoma duo importat. Aut accidens sequens ęgritudinem, & taliter sumitur hic. Aliquando significat motum impetuosum naturæ contra morbum distinctum, contra crisim laudabilē. Symptoma enim gręcè periculū & ruina latinè.

De speciebus ophthalmiæ. Sciēdum quòd duplex est ophthalmia uera, & non uera ab Auicen. dicta cōturbatio, quæ non est uerum apostema, sed quædam oculi rubedo pendēs à causa primitiua. Vera autem habet triplicem speciem secundū magis & minus differentem. Quapropter species appellandæ non sunt, quia magis & minus non uariant speciem. Vna est

maxima in qua coniunctiua tantũ eleuatur ut coope riat corneam, & palpebra inuersatur ne oculum tegere possit, proueniens secundum plurimũ ex sanguine phlegmatico & in oculis eminentib. qui sunt facilius materierũ susceptiui cũ magna plectoria corporis & capitis, de qua Rasis in litera. Et hæc Grecè uocat chimosis. Arabicè uerò alguardenigi. Et hęc non solum fit à materia calida, sed phlegmatica & melanch. Existimo tamen ipsam nõ fieri à materia cholerica, et plurimum accidit infantib. licet in adultis etiã uiderim. Est & alia species ophthalmiæ quæ est parua à pauco pendens humore. Et per consequens datur tertia species inter has media. Et de speciebus ophthalmiæ est quæ habent periodum secundum periodum generationis materiæ & effusionis eius. Solent etiã species ophthalmiæ assignari sex secundum humores, à quibus pendent scilicet sanguinea, cholerica, phlegmatica, melancholica, aquosa, uentosa.

Sed nunc de causis eius. Primò generalib. efficiente, materiali, formali & finali. Causa efficiens ophthalmiæ tam antecedens, q̃ coniuncta sunt humores ipsi. Et nõ sunt causa materialis, quia ophthalmia est accidens, & accidens non potest generari ex substãtia tanquam ex causa materiali. Ophthalmia itaq; neq; aliquod apostema, neq; aliquis morbus, cum sunt accidentia, habẽt humores pro materia sua ex qua generentur, nisi tantum morbus in numero. Causæ efficientes primitiuæ sunt extrinsecæ à sex rebus non naturalib. & sibi annexis sumptę, necnon aliis indebitè occurrentib. Causa ophthalmię materialis in qua nõ ex qua, est ipsa coniunctiua. Causa formalis est ipse tumor. Causa finalis ut oculum destruat, &c.

Sed nunc de modo euentus ophthalmiæ dicendũ est. Potest enim dupliciter generari. Per uiã paulatim factæ congestionis ex superfluitate nutrimenti ipsius coniunctiuæ, & etiam ex nutrimẽto malè conuerso quæ non resoluuntur, sed in dies paulatim congeruntur ut tandem apostema faciant, quod secundum plurimum est frigidum. Et generatur etiam per uiam defluxus maximè ex capite, aut per partem extrinsecã mediantibus uenis & arteriis humores ad coniunctiuam deferẽtibus, aut per partem intrinsecam, scilicet per foramina orbitæ ad cerebrum terminata per quę musculi & nerui optici ad oculũ ueniunt. Et tunc humores à cerebro & panniculis ueniunt intrinsecis. Secundum tamen plurimũ, est per partem extrinsecam propter colligationem coniunctiuæ cum almochati à quo oritur. Aliquando etiam materię ueniunt oculo ab aliis membris, & propriè cum oculum insecuta est malitia cõplexionis, & fecit eum susceptiuum materierum & est debilis, aut ex generatione, aut ex tempore. Nunc autem de signis.

Cognoscitur ophthalmia in genere per tumorem, grauitatem, dolorem, & ruborẽ. Sed species tres differentes secundum magis & minus cognoscuntur per uisum. Species uerò distinctæ secundum humores cognoscuntur. Quia sanguinea est notabiliter rubea cum tumore notabili, dolore grauatiuo & extensiuo magis quàm pungitiuo, cum multitudine lachrymarum aut mediocritate, lippitudinisq; multitudine, & cæteris signis arguẽtibus dominium sanguinis in corpore & capite. Cognoscitur cholerica per rubedinem clariorem uergentem ad citrinum cum paruo tumore, dolore acuto pungitiuo, effusione lachrymarum acutarum, pauco lippitudinis, paucaq; oculi glutinatione. Cognoscitur phlegmatica per colorem rubeum uergentem ad album cum paucissimo dolore extensiuo, aut grauatiuo non pungitiuo, cum paucitate lachrymarum non acutarum, & multa lippitudine & uiscosa, & similiter cognoscitur aquosa, sed est tumor magis mollis & minor uiscositas lippitudinis, in cæteris similatur phlegmaticæ.

Cognoscitur melancholica per ruborem uergentem uersus fuscum cum pauco tumore, paucissimis lachrymis, pauca lippitudine & minuta sed dura.

Cognoscitur uentosa quia est sine lachrymis, sine lippitudine, sine grauitate, & per euaporantia facilè remouibilis.

Signa temporum ophthalmiæ sunt. Quia in principio est tumor paruus à pauco pẽdens humore cum pauco rubore, & est fluxus lachrymarum subtilium sine lippitudine paucaq; oculi inuiscatione. In augmẽto apparet maior tumor, & rubor, lachrymæque incrassantur fiuntq; tenaciores, & apparet notabilis lippitudo notabilisq; oculi inuiscatio. In statu est maior tumor, qui debet esse, sed fortè rubor tendit ad albedinem quandam, lachrymæ fiunt crassiores & uiscosiores, maior lippitudo, maiorq; oculi inuiscatio. In declinatione hæc omnia minuuntur. Sed quia quędam lippa significat crassitiem & uiscositatẽ materię, quædam digestionem, inter utrãq; est quatuor signis distinguendum. Nam proueniens ex crassitie materiæ ferè statim apparet à principio & cõmuniter in ophthalmia phlegmatica à prædominio. Et apparet cum nondum est neq; præcessit uehementia accidentium excepta grauitate, & grana eius sunt minuta. Et quanto non attinent relucentiæ. Et quatuor signa his contraria sunt in illa quæ prouenit ex digestiõe materiæ. Non enim apparet nisi post processum ægritudinis & post uehementiam accidẽtium, scilicet aut cum est aut cum præfuit. Et grana eius sunt crassa, & attinet cuidam relucentiæ. Quapropter nota quòd lippa est superfluitas quartę digestiõis oculi, licet in oculo ophthalmico pro parte decidat ab humore faciente ophthalmiam. Sed cuidam fortè uidebitur dubium propter quod species ophthalmiæ frigidæ rubent, cũ cætera apostemata ab humoribus frigidis pendentia nõ rubeant. Cuius causa duplex est. Prima sumpta à dolore. Est enim oculus ualde sensibilis & propter dolorem multus sanguis & spiritus ad coniunctiuam trahuntur qui ibidem cõtenti in uenis ipsius coniunctiuæ dant coniunctiuæ colorem rub. licet non apostement, ex quo fit quòd humor apostemans etsi frigid. fit ex se per accidens tamen calefit, & per consequens fit magis illuminabilis ex præsentia sang. & spirituũ. Secunda causa sumitur à multa albedine cõiunctiuę, in qua omnis rubedo eueniens facilè discernitur. Cognoscitur modus euẽtus eius per uenas & arterias extrinsecus quia inueniuntur tumentes uel aliqua ipsarum. Et si arteria, est magis pulsans consueto, palpebra ipsa tumens aliqualiter apparet, & similiter loca ipsi propinqua. Et hoc signum est proprium. Si autem materia fluit per partes intrinsecas multoties fit frequens sternutatio, & dolor prius incipit à profundo oculi & parte posteriori eius quàm uideatur ophthalmia.

Prognosticum

Pronosticū. Primū. Ophthalia si rectè curet secundum plurimū sanatur, nisi quę maxima est, frequēter enim perducit ad putrefactionē oculi & aliquādo tādem ad mortem putrefactione ingrediente ad cerebrum per musculos & neruos opticos, frequenter quoque perducit ad exitum uueæ cornea disrupta per corrosionem aut putrefactionem. Secundum. Quando prolongatur ophthalmia secundum plurimum perducit ad ulcerationem uel aliquod uestigium in oculo derelinquit. Causa enim prolongationis est sumpta ex duobus principaliter. Prima ex materia quæ incessanter profluit ad oculum, aut propter multitudinem eius: aut oculi debilitatem, aut uiarum amplitudinem. Secunda causa est aliquod nocumentum iam impressum difficulter remouibile, sicut ulcus in oculo, aut sanies retro corneam, aut aliqua mala materia in tunicis inphiltrata, aut scabies, aut pili palpebrarum. Tertium. Dolor multum prolōgatus in ophthalmia pessimum, significat enim materiam aut acutam corrodentem aut multum extendentem, aut maturationem, aut uaporem crassum tunicis reclusum, sed hoc minus malum est & uaporationibus sedatur. Cuius doloris quadruplices causas distingue per species doloris aut acuti pungitiui & mordicatiui, aut grauantis extensiui, aut pulsatiui sine grauitate & perforatiui, atque alijs signis significantibus acuitatem materiæ & multitudinem. Et signis etiam significantibus maturationem in sequenti cap. de ulceribus dicendis. Quartum. In regionib. meridianis & temporibus calidis & humidis frequēter accidit ophthalmia, & facilè curatur, in contrarijs uerò contra. Quintum. Cum præcedit hiems septentrionalis & sequitur uer meridionale & similiter æstas, multiplicātur ophthalmiæ, & multo magis multiplicantur, si econtrario tempora se habuerint &c.

CVRA OPHTHALMIAE NON VERAE A CAVSA primitiua.

Cura conturbationis perficitur remouendo causam. Post cuius remotionem si aliquid in oculo remanet impressum caliditatis aut frigiditatis aut alterius dispositionis pręter naturam, cū contrarijs remoueatur applicitis oculo & partibus adiacētibus. Et in summa curetur cura principij ophthalmiæ uerę de qua statim, & cum applicitis, & cum phlebotomia si expedierit. Et inter cætera somnus prolixus laudatur, quia dolorem sedat & humorum agitationem. Et si quid nocumēti impressum est, corrigitur, & maximè remedijs congruentibus pręapplicitis. Et si fuerit ex percussione prius inijciatur in oculo, & desuper albumen oui cum aqua rosacea concussa, & tandem sanguis columbæ ut inferius in tarsati ad sanguinis resolutionem. Et si dolor instaret præmissa phlebotomia, fiat oculi fomentatio cum philtro aut spongia, panno subtili lineo inuoluta & infusa in lacte & oleo ros. debitè calidis, & bene expressa oculo dolenti sæpe applicita &c. De cura ophthalmiæ ueræ. Cura ueræ ophthalmiæ triplex exigit regimen. Vnum circa causam antecedentem. Alterum circa causam coniunctam actu facientem ophthalmiam. Tertium est utrisque commune. Primum exigit quinque intentiones. Prima est minoratio materiæ. Secunda digestio. Tertia eradicatio. Quarta est diuersio. Quinta fluxus interceptio.

Prima scilicet minoratio completur secūdum plurimum per phlebotomiam quæcunq; sit materia, uel per uentosationem uel aliquod proportionabile, sicut sunt sanguisugæ quas inueni magis cōferre quàm uentosas si congruè applicentur. Sed materia existente multa fiat prius ex cephalica contraria ut docet Rasis. Deinde si materia sanguinea sit, fiat sequenti die phlebotomia cephalicæ eiusdem lateris. In hac enim sanguinea nec digestio, nec euacuatio per solutiua est multum necessaria. Si tamen sanguis est multum subtilis, aut calidus, competerent infrigidantia & incrassantia sicut syr. de papauere, de iuiubis, & similes. Si uerò materia sit cholerica, facta primò phlebotomia, aut ex eodem latere, aut econtrario secūdum materię multitudinē, minoretur materia cholerica cum lenitiuo, in quo sit plus alterationis quàm euacuationis sicut ex decoctione fructuum, prunorū, tamarindorum, uiolarum, & mirobalanorum citrinorum cum qua trahatur mannæ. ℥. 1. s. uel quantum sufficit, suc. etiam ros. est in hac intentione cōueniens si aliquid eius suprascriptis addatur, deinde sequatur si oportuerit propter materię multitudinem secunda phlebotomia ex cephalica eiusdem lateris, & in hac cholerica ophthalmia procedendum est cum digestiuis infrigidantibus ualde & incrassantibus materiam, sicut syr. uio. de papauere, mucilago psilij, aqua nenupharis et similia. Et iterandæ sunt euacuationes, ut materia eradicetur. Si autem plegmatica uel melanch. uel aquosa, uel uentosa reliquis consentientibus, similiter incipiendum est à phlebotomia quæ etiam aliquādo reiteranda est propter materiæ multitudinem, minus tamen in melancholica, aquosa & uentosa, sed in uētosa minus quàm in cæteris, sed in his pendentibus ab humidis frig. possunt exhiberi solutiua exoluētia, sicut pilulæ cochiæ de hiera cum agarico in phlegmatica, pilulæ indæ in melancholica, turbith non confortatum in aquosa. Et in uentosa est euacuādus humor à quo uentositas eleuatur.

Digestiua autem in materia phlegma. est mel ros. oxymel simplex, & in melanch. syrupus de epythimo cum syrupo acetoso, aut oxymelle simplici. Et possunt distemperari cum aqua fæniculi, aut euphragiæ, cum his enim digestiuis & euacuatiuis intendendum est humori facienti ophthalmiā, & membro lęso tam mittenti quàm recipienti, nec stemus contenti una euacuatione, sed iterandæ sunt ut materia eradicetur.

Et sic iam expeditæ sunt tres intētiones, scilicet minoratio, digestio & eradicatio. Sequit quarta, scilicet diuersio quæ multiplicib. instrumentis cōplenda est. Est enim quædam diuersio sine euacuatione, et in hac incipere debemus à partib. propinquis & tendere ad partes remotas, sicut exempli gratia, in fricationibus debemus incipere à collo & à spatulis & descēdere ad brachia deorsum coxas & crura, similiter uentosando primò nocrea, deinde ad spatulas, deinde ad nates, ita in ligaturis & lotionibus. Diuersio autem cum euacuatione fit econtrario incipiens à remotis & perueniens ad propinqua, et completur multis instrumentis, scilicet phlebotomijs, & primò debemus incipere à phlebot. uenarū quę sunt in nocrea, deinde

uenarum quæ sunt post aures. deinde uenarū aut arteriarum temporum, deinde uenarum frontis deinde uenarum quæ sunt in angulis oculorum domesticis quæ non apparent nisi apud fortē gutturis cōstrictionem. Istæ tamen magis euacuant causam cōiunctam quàm diuertant. Et loco istarum phlebotomiarum excusaret appositio sanguisugarum in locis eisdem. Secūdum genus diuersionis est laqueatio quæ debet fieri in superiori parte colli ubi collum ceruici coniungitur, & sic debet teneri per triginta uel quadraginta dies, quotidie trahendo sedaginum ad diuersionem materiæ. Tertium genus est cauterium siue cauterizatio siue actualis siue potentialis, & debet primò fieri in posteriori capitis ex directo oculi ophthalmici, ut non penetret nisi usq; ad almochati cuius escaræ casus procuretur & dimittatur apertum, deinde si oportet fiat in commissura coronali, quod apud uehementem necessitatem penetret usq; ad os, & diu teneatur apertum. Hæc tamen sunt de illis quæ postponi debent quantum est possibile. Non dico tamen quòd hæ diuersiones in singulis ophthalmijs sint necessariæ sed eas memoro, ut unusquisq; possit uti his quæ suo proposito magis seruiunt. Non obliuiscamini tamen phlebotomiæ uenarum quæ sunt in nocrea uel uentosationis in eadem, si nō reperiuntur uenæ aut sanguisugarum appositione. Ex hoc enim loco sanguinis extractio est inter cæteras diuersiones præstantissima. Quinta & ultima intentio quantum ad causam antecedentem est fluxus interceptio. Quæ primò completur cum medicinis cōstringentibus applicitis fronti & temporibus, de quibus Rasis ponit unam descriptionē in litera. Et ab hac intentione per medicinas complenda quamuis posterius posita sit, in ordine tamen ab hac uia operationis ferè ab initio facta, scilicet una phlebotomia aut duabus plus debitis inchoare. Perficitur secundò cum sectione uenarum uel arteriarum, quod fieri non debet nisi cum su prascripta ad curam nō sufficiunt, quæ si sint magnę, debet primò scindi pellis, & uena in duabus partibus ligari in medio ligaturę scindi & extrema cauterizari, ubi tamen est magna necessitas euacuationis, nō esset inconueniens ut extremitas uenæ scissæ, quæ est uersus oculum, dimittatur tantum non ligata donec sanguinis quantitas sufficiens fluat, in arterijs tamen hoc esset magis suspectum. Si autem fit de paruis uenis scindatur per medium absq; ligatura & cauterizatione, sanguis enim ad libitum restringi potest. Hæc tamen ultima intentio maximè conueniens est materia fluente per partem extrinsecam, sed materia fluente per partem intrinsecam simus solliciti in euacuationibus & diuersionibus iteratis.

Cura autem localis respiciēs causam coniunctam tribus perficitur intentionibus. Primò repercussione pura conueniente in principio. Secundò resolutione pura conueniente in declinatione & postrema parte status. Tertiò repercussione mixta resolutione conueniente augmento & statui, ita tamē ut gradatim procedatur à repercussiuis puris paulatim augendo resolutiua donec deueniamus ad resolutiua pura. Si autem ophthalmia tenderet in uiam exituræ, recurrendum est ad capitulum sequens de exituris & ulceribus oculorum. Restat tertium regimen duas exigens intentiones communes tam causæ antecedenti quàm coniunctæ, scilicet correctio accidentium ex quibus maximè corrigendus est dolor, aut cum remouentibus causam de quibus iam dictum est, aut cum stupefacientibus leuibus, aut opiatis, de quibus seriatim post expositionem textus agetur, aut cum anodinis & facientibus materiam euaporare maximè præmissis uniuersalibus. Et ubi dolor ex conculcatione materiæ in loco proueniret, sicut cum balneis totius corporis, aut cum suffumigationibus & fomentis applicitis oculo dolenti, & partibus adiacentibus ex decoctione uiolarum, ros. seminum citoniorum, fœnugræci, florum chamomilæ, meliloti, anethi, & similium, & sicut fomētum factum ex lacte & oleo ros. Spongia aut philtro in ipsis infuso & oculo dolenti aliquotiens applicito, non est tamen diu oculus fomentandus ne dilatando & calefaciendo materia ponatur in fluxu. Si uerò dolor proueniret, sicut plurimum prouenit, aut quia apostema exiturareтur aut quia ulceraret oculi particulam, recurre ad capitulum sequens de ulceribus exiturarum. Vltima intentio est debita administratio sex rerum non naturalium secundum exigētiam intentionum pręcedētium. Aliter enim regendus est æger in principio, aliter in augmento & statu, aliter in declinatione, aliter cum dolor instat, aliter cum est sine dolore. De regimine tamen harum rerum non naturalium. Rasis aliquid tangit in litera. Aliqua subiungam post textus expositionem. Iam igitur ad expositionem quorundam dictorum in textu ueniendum est, quia quæ clara sunt omittentur.

IN principio uerò curationis ophthalmiæ, cephalica est phlebotomāda ex manu uel ex brachio partis contrariæ quæ est oculus infirmus, nisi leuis fuerit ophthalmia. Et quanto fortior fuerit ophthalmia, tanto plus est minuēdum de sanguine. Deinde uenter ex mirobalanis citrinis & tereniabim & succo fructuum soluendus est. Et æger à carne & à uino & à rebus dulcibus abstinere debet & cibum minuere.

Pars practica diuiditur in sex partes. In prima docet curare principium. In secunda quæ incipit ibi. Quòd si ista non suffecerint. Docet curare augmentum. In tertia quæ incipit ibi. Et si lippitudinis. Docet curare statum: In ultima ibi. Si autem oculus leuior. Docet curare declinationem. In quinta ibi. Ex his autem. Redit ad ponendum medicinas principij. In sexta ibi. Sief album. Ponit descriptionem medicinarum quarū superius fecit mentionem. In prima parte omnia clara sunt præterquam cum dicit, phlebotometur cephalica ex manu uel ex brachio. Pro quo sciendum quòd penes Auic. cephalica quæ in manu phlebotomatur non est ramus cephalicæ quæ in parte superiori apparet in cubito, sed est ramus uenę communis sicut est sceilen, ut est apud Auicennā prima primi doctrina. 5. cap. 4. de anatomia uenarū manus, hæc tamen potest dici cephalica,

quia confert in passionibus capitis. Sed tamen est differentia inter phlebotomiam harum uenarum, quia quæ est in pollice & est ramus uenæ communis confert ad longinqua diuertendo, illa autem quæ est in brachio magis multitudinem euacuando, & immediatus à parte læsa.

Quòd si ista non suffecerint, sief album in lacte puellam lactantis fricandum & in oculis distillandum. Et si lippitudinis multitudo affuerit in oculis collecta, radius cot to inuoluatur & madefiat in aqua, & cum ea oculus ab illa lippa mundetur. Deinde puluis albus aspergatur & superponendo oculis aliquid, ut cottum suauiter sustentetur & ligetur. Et æger in domum tenebrosam mittatur. Et ingeniandum est quantum poßibile est ut somnus prouocetur. Caueat tamen ne super oculum infirmum dormiat, & ne caput depreßum sit sed superius eleuatum. Nec uestinentorum capitia sint stricta nec in faciem se diu proijciat.

Docet administrare sief album in cuius descriptione ponit sarcocollam, & ideo secundum Mesue conuenit in augmento, non in principio. Sed quis fortè instabit quòd Rasis omisit medicinas principij. Dicendum est quòd sic dat ipsas intelligi, nā si ab hoc sief albo remoueaẗ sarcocolla est medicina principij. Vel fortè hic Rasis breuitati indulgēs uoluit hoc sief esse medicinam principij ophthalmiæ prouenictis ex materia mixta ex humoribus calidis & frigidis. Verum consuetudo Mesue & aliorum autorum in principio ophthalmiæ calidæ est apponere albumen oui cum aqua rosacea, uel lacte. In secunda parte principij sief album sine sarcocolla & in augmento cum sarcocolla, & tandem addere aliquid aquæ fœniculi aut aqua decoctionis, sem. citoniorū, aut fœnugræci, ubi quæratur maior digestio, et maior sedatio dolorum. Caue tamen summopere ne matures. Et si lippitudinis. In hac tertia parte omnia clara sunt, docet enim curare statum, & ideo ponit puluerem album qui fit ex sarcocolla & sief memithe. caue tamen ne pulueris substantia mordicet ideo fortè melius est ut simus cōtenti collyrijs in forma liquida, sief & collyrium idē sunt, scilicet medicina ocularis. Et habēt formam oblongam ad similitudinem ossis dactili, quanquam moderni intelligant per collyrium medicamen oculare liquidum. Collyrium aliquando accipitur pro suppositorio quod est ad similitudinem sief siue collyrij propriè sumpti.

Si autem oculus leuior fiat & dolor sedetur, ac lachrymæ minuantur phlebotomia iam facta, & uentre soluto, balneum multoties & frequenter ingrediatur, ex hoc enim paßionis reliquiæ dissoluentur. Quòd si in oculo humorositas & grauedo remanserint, puluis citrinus est immittendus. Ex his autem quæ habenti ophthal. multum conferunt, est ut frons & palpebræ ex hoc liniantur epithymate. Quòd Rec. sief, memithe, ros, aloes, licij, sandali rub. fausel, croci orientalis, omnium ana partes æquales, fiant ex eis pilulæ, cumq; neceße fuerit resoluatur una ex eis in succo coriandri, aut in succo endiuiæ, aut in aqua rosacea, & liniatur cum eo & liberabitur si deus uoluerit. Sief album. Recipe cerusæ ablutæ drach. 10. sarcocollæ craßæ drach. 3. dragagan. drach. 1. opij drach. semis, fiant ex eis pilulæ lenti similes. Puluis citrinus. Recipe sarcocollæ craßæ drach. 10. aloes. drach. 2. croci drach. 2. myrrhæ drach. 1. licij drach. 2. & his optimè tritis immittatur puluis cum opus fuerit. Puluis albus. Recipe sarcocollam albam & pinguem, quæ mittatur in lac mulieris quod melius est cum alicuius iuuenculæ fuerit, & dimittatur in umbra donec siccetur & teratur optimè & omnibus drach. decem ipsius addatur sief, memithæ drach. 2. quæ iterum optimè trita roponantur, & cum opus fuerit in oculum mittantur.

In hac ultima parte ponit puluerem citrinum resolutiuum declinationi conuenientem qui fit ex sarcocolla, aloë, croco &c. Verum applicat in hac ultima parte res conuenientes principio ut puta constringētia intercipientia fluxum quibus statim ab initio uti debemus, scilicet facta prima phlebotomia, sief, memithę, id est succus memithę inspissatus. Est autē memithe planta frigidæ naturæ quæ diciẗ glaucium, & est species chelidonię frig. et sic. in primo, cuius succus extrahahaẗ post aliqualem exiccationem ut partes aqueæ resoluanẗ & ad formam sief reducaẗ & sic in sole exiccetur. Licium uerò temperatum in actiuis siccum in secundo fit ex folijs, granis, radice cuiusdam arboris spinosæ similis buxo, multum ualet in ophthalmia. Fausel, id est, auellana inda.

Croci orientalis, id est, communis quo utimur, crocus autem hortulanus est flos chartami, & cætera

nota sunt. Et nota quòd Rasis in declinatione concedit balneum, in quod multotiens æger ingredi debet ad resolutionem residui materierum, quod balneum debet esse aēreum aut aquæ dulcis. Sed tempore isto hoc non utuntur, nequaquam autem conuenit in augmēto, esset enim causa maioris fluxus humorum ad oculum & augmenti apostematis, imò neq; conuenit in statu nisi cum tota materia fluxerit. In descriptione pulueris albi ponit sarcocollam quæ est gummi calid. in secũdo, siccũ in primo, multum ualens in ophthal. ad resoluēdum & abstergendum. Et est preparandum in lacte mulieris iuuenculæ. Aliàs docet esse præparandum in lacte mulieris nutricis puellam, quod ultimum intelligendum est ipsam peperisse illam quam nutrit, sic enim lac est frigid. & humidius. Est autem melius ut sit iuuencula quàm senex, quia lac ipsius est humid. licet calidius, sed est calidius cali. uiuificante & spirituosa oculo conueniente. Cætera patent &c.

Sed ut modus curationis ophthalmiæ pro iuuenibus clarè dearticuletur, ponamus exemplum. Occurrit tibi fortè plectoricus patiens opthalmiam satis notabilem & infestātem mixtam humoribus calidis dominantibus præcipuè sanguine sicut frequenter accidit: Raròenim fiunt apostemata singularia, tertia quarti. In prima die ophthalmiæ fiat phlebotomia stomacho ieiunio uenæ cephalicæ in brachio contrario oculo ophthalmico, & hauriantur ℥. decem sanguinis, plures & pauciores secundum exigentiam uirtutis, repletionis, ætatis, temporis anni & aliorum à quibus quærenda est licentia in phlebotomia. Et si fuerit stipticus secundum uentrem præmittatur huic phlebot. clystere lenitiuum. Et eadem die ponatur in oculo aliquid aquæ ros. & propriè ex ros. syluestrib. actu frigid. nam quæ in oculis ponuntur debēt esse actu frigida secundum plurimum, & quæ in auribus, calida de sex horis in 6. horas. Et clauso oculo ponat̃ desuper faldella cotti lenis circundata petia linea subtili infusa in aqua ros. quæ cooperiat oculum & partes circunstantes, & præcipuè magnam partem frontis, & aliqualiter strictè super oculo ligetur ita ut dolorem non inferant: quę similiter de sex horis in 6. horas cum suauitate renouetur. Si autē dolor uehemens instaret in hoc principio permisceatur hæc aqua ros. cum aliquo leui stupefaciēte sicut est aqua papaueris, mucilago psilij, succus lactucæ, solatri, aut pomorum mandragoræ quæ mixta in oculo & super oculo, & partibus adiacētibus applicentur. Secunda die phlebotometur ex cephalica eiusdem brachij & hauriant̃ ℥. 6. sanguinis uel circa, qua completa ponatur de sex horis in sex horas sief albũ sine sarcocolla cum aqua ros. aut lacte distemperatum aut super cote cum eisdē fricatum & sit sine opio si dolor nō affuerit, aut cum opio si dolor erit, & super frontem, & super tempus oculo communicans ponatur repercussiuum. Descriptio sief albi. ℞. gummi arabici, draganti, amyli ana ℥. 1. cerusæ lotæ. ʒ. 1. s. & distemperentur cum albumine oui. Huic si dolor affuerit addantur opij grana septem. Descriptio repercussiui applicandi super frontem & tempora. ℞. sief, memithe, rosarum, licij, boli armeni. añ. ʒ. 1. cum albumine oui optimè incorporetur, & fiat sicut unguentum & extendatur super petia lata secũdum frontis latitudinem & fronti apponatur. Et una alia similiter tempori, oculo communicanti & non remutētur nisi de tertio in tertium, aut cum cadunt per se. Si tamen hoc tēpore infestaretur addatur ʒ. s. opij, et utere ut prius. Aliud repercussiuum, doloris uehementis sedatiuum. Recipe croci, memithę, lycij, aloēs, gummi arabici, acatiæ, opij, ana partes æquales, confice formas similes auellanis cum succo solatri aut rubi, & cum oportet dissolue unam earum cum succo solatri aut rubi, aut mucilagine seminũ citoniorũ aut psilij, aut albumine oui, aut aqua rosacea secundum exigentiam necessitatis.

Et in hoc liquore infundatur faldella cotti petia linea subtili circundata & ponatur ut supra, & remittatur secundum necessitatem satis frequēter, ne nimis super oculo exiccetur & inuiscetur, remotio enim rei multum inuiscatæ esset causa augmēti doloris, & maioris fluxus humorum, & propterea multum uiscosa non sunt super oculo ponenda sicut huiusmodi faldellæ infusæ in albumine oui et similibus multum oculo adhærentibus. Deinde tertia die soluatur uenter si non fuerit nimium solutus cum aqua decoctionis mirobalanorum citrinorum, prunorum, tamarindorum, uiolarum, cum cuius uncijs tribus aut 4. trahatur cassiæ uncia una aut ʒ. 10. aut dissoluatur cum ea mannæ. ℥. una semis, & potio calida exhibeatur, post cuius sumptionem tardet prandium per quinq; horas, & hæc euacuatio potest deinceps replicari secũdum exigentiam semper digerendo materiam cum syrupo de papauere, & similibus & idem collyrium oculo imponat̃, & cætera fiant ut supra usq; ad quartum diē. Et in hoc quarto die gratia diuersionis phlebotomentur uenæ nocrę. Et si non reperiuntur, uentosetur locus iste cũ scarificatione aut sanguisugæ apponantur. Deinde quinta die sief albo suprascripto addatur. ʒ. 1. sarcocollæ nutritę in lacte mulieris, & distemperentur cum lacte mulieris & aqua ros. & quarta parte mucilaginis, sem. citoniorũ, aut hoc sief addita sarcocolla super cote cũ lacte fricet̃. In hoc enim tēpore opus est digestione aliqua & doloris sedatione, cum in hoc tempore uniuersaliter debeat esse augmentum quod magis declaratur si oculus lippitudinē habere cœperit: Ante enim hoc tempus, scilicet in toto principio non est in oculo lippitudo neq; inuiscatio notabilis palpebrarum sed solum fluxus lachrymarum subtilium: Et in hac quinta die si opus fuerit propter materiæ multitudinem gratia diuersionis phlebotomentur uenæ quæ sunt post aures ex parte oculi ægri & dimittantur per se constringi, aut sanguisugæ apponantur. Hoc etiam ultimum collyrium usq; in diem septimum continuetur, scilicet quousq; peruentum fuerit ad principium status quod declarabitur per multitudinem lippitudinis & palpebrarũ inuiscationem cuius lippitudinis grana sunt crassa attinentia cuidam relucentiæ. Deinde post septimum collyrio addatur plus sarcocollæ & aliquid aquæ fœniculi sicq; continuetur usque in diem. 10. uel. 11. Et in unaquaq; mutatione est oculus debitè à lippis abstergendus cũ extremitate stili cotto inuoluti, & etiã si opus fuerit poterit cũ aqua ros. tepida madefieri, & cum ea oculus lauari & abstergi, & post debitã abstersionē medicinę debent imponi. Et in hoc tēpore exterius super oculo ponat̃ cottum petia linea subtili circundatũ infusum in decoctione rosarũ & fœnugręci,

aut

aũt rosſ. & meliloti. Si autem hoc tempore dolor excresceret signum est ulceris aut exituræ, pro quorum curatione recurre ad capitulum sequens de ulceribus & exituris. Post 11. autem usq; ad 14. uel circa in quo tempore est declinatio, quę per signa prius posita cõprehendi debet, perueniatur ad resoluentia pura quæ de intentione autorum in forma pulueris, & liquida possunt applicari, licet ut credo tutius sit cum humidis procedere, puluis enim frequenter & si sit optimè trituratus & præparatus sua asperitate dolorem commouet, & est aliquãdo causa noui fluxus humorum ad oculum. Et ex conuenientibus in declinatione est ut oculus collyrizetur cum sarcocolla nutrita cum aqua fœniculi & distemperata, cui propter humoris caliditatẽ aliquid thutiæ præparatæ posset addi, aut oculo imponatur collyrium, huiusmodi descriptione Mesue. ℞. sarcocollæ nutritæ. ʒ. 1. croci, spicę, aloës loti. an. gran. 6. distemperentur cum aqua fœniculi, cui si in oculo uideatur nimia caliditas, addatur aliquid aquæ ros. Et si oculus toleret, in forma pulueris potest applicari. Exterius autem ponatur cottum infusum in decoctione fœnugræci, ros. meliloti in aqua & uino. Regimen autem sex rerum non naturalium est ut æger locetur in aëre temperato obscuro nõ uentoso neq; fumoso aut mali odoris, teneatq; non solũ oculum lęsum clausum, sed etiam sanum, unius enim oculi cõmotio inquietat alterum, teneatq; caput temperatè calid. & in omnem euentum nihil gerat strictum circa caput neq; circa collum. Dormiatq; capite eleuato super ceruice aut super latere oculi sani, & nequaquam super oculo ægro, dormiatq; multum, de nocte maximè, sed non dormiat nisi distanter à cibo per 2. horas uel circa, habeatq; proposse uentrem lubricum ut assellet bis in die, aut naturaliter aut auxilio medicinali, scilicet suppositorio aut clysteribus, nullo modo exercitetur, nec loquatur, sed fricationes uicem suppleant exercitij, quæ fiant satis fortes aut mediocres incipiendæ à spatulis aut brachijs descendendo. Et possunt fieri bis in die stomacho ieiuno, similiter lotio crurium cum aqua calida, cõfert tam stomacho ieiuno quàm post cibum. Sit sperans & gaudens. Vitet omnia animi accidentia multum excedentia. Dieta eius sit tenuis, unde cibum minuat, imò cœnam aliquando omittat, caueatq; à uino, carnibus, & rebus dulcibus in toto curæ processu præterquam in declinatione, ac uniuersaliter quanto accidentia sunt uehementiora sit dieta magis tenuis, & in omnem euentum declinet ad frigidum. Caueatq; ab euaporantibus etiam si frigidi sint sicut acetum, & etiã ab his quæ à proprietate nocent oculis aut à modo substantiæ sicut lactuca, coriandrum, lentes, & inflatiua omnia, unde comedat ptisanam, panicium, & condiantur cum pauca agresta, aut uino granatorũ, sed non sit multum acetosa, comedatq; in fine mensæ aliquid repressiuum uaporũ sicut pyrũ aut citonium coctum uel confectum. In declinatione potest uti carnibus leuibus in pauca quantitate, & uino paucifero lymphato non uaporoso, & quanto magis procedit ad finem declinationis, tanto magis dieta incrassetur. Hæc dixi in cura regulari secus in cura coacta. Accidentia namq; & uirtutis debilitas interdum ordinem curationis præuaricant. Et ex hoc possunt elici modi curationis cæterarũ specierũ ophthalmiæ, Et erit auxilium ad plura sequentia capitula. Si enim ophthalmia fuerit cholerica, communiter una phlebotomia sufficiet, & humor cholericus erit aliquotiẽs euacuandus cum aqua fructuũ de qua supra, & cæteræ intentiones respiciẽtes causam antecedentem ut supra compleantur. Et medicinæ locales declinent plus ad frigidum, & minus ad siccum. Si uerò fuerit phlegmatica, euacuetur humor phlegmaticus cũ his de quibus sermo pręcessit, & remedia plus declinent ad calidum & siccum. Si uerò melanch. euacuetur humor melancholicus, & remedia localia sint magis humida & satis in actiuis temperata. In aquosa euacuetur humiditas aquea cum his quæ dicta sunt & remedia localia sint magis sic. & ad calidum declinantia. In uentosa aũt euacuef humor à quo eleuatur uentositas & procedatur cum calidis & siccis uentositatẽ carminantibus, quæ aũt sint huiusmodi in quacunq; materia cõpetentia non dearticulatè scribo, sed facilè possunt elici ex dictis & ex dicendis, si enim omnia dearticulatè ponerentur, magnũ uolumen excresceret & tædium legentibus pareret imò etiam longius processi quàm decreueram, sed hoc erit auxiliũ ad sequentia, gratia tamen completioris doctrinæ describã aliqua localia secundũ uarias species ophthalmiæ. Si ergo ophthal. fuerit frigida, phlegmatica utere in principio sief hoc, cũ succo myrti aut aqua ros. cuius hæc est descriptio: ℞. sief albi descriptione Almansoris. ʒ. 1. spicæ, croci, ana gran. 5. distemperentur cum succo myrti, aut aqua rosacea, & in processu utaris isto. Recipe sarcocollæ. ℥. 1. spicæ. ℈. 1. rosarum. ℈. 2. croci. ℈. 1. opij, aloës, gummi arabici, amyli, dragaganti. ana. ℈. s. confice cum aqua pluuiali et utere eo cum aqua fœniculi, aut succo eius, sed dolore nõ existente remoue opiũ. Si aũt materia fuerit melancholica addatur cum similibus mucilago, semen citoniorũ, aut utamur similibus collyrijs ad calidum declinantibus cum lacte. Materia uerò existente cholerica utamur sief albo cum opio aut sine opio, cum aqua papaueris aut mucilagine psilij, aut similibus, & in processu cum lacte & mucilagine sem. citoniorũ, & addatur in statu parũ sarcocollę et aqua fœniculi. Et materia existẽte aquosa utamur thutia cum sarcocolla & similibus. Sed materia existente uentosa resoluatur cum filtro aut spongia infusa in aqua decoctionis ros. fœniculi, cymini, meliloti, aliquotiens applicita purgatione præcedente. Puluis etiam citrinus, & similiter puluis albus Almansoris conuenientes in statu & declinatione, ophthal. cal. aut mixtæ etiam essent conuenientes in principio ophthalmiæ frig. aut saltem in augmento, si misceantur cum lacte, aqua ros. mucilag. sem. citoniorũ & similibus & cum decoctione meliloti, & sem. citoniorũ. Et exterius aũt applicandis super toto in principio ophthal. cal. est cottũ carminatũ circundatũ petia lini subtili infusum in aqua ros. Et si dolor esset infundatur in aqua papaueris cum lacte & aqua ros. & in processu conuenit pomũ coctũ cum aqua ros. permixtum aut coctũ suprascriptũ fusum in aqua decoctionis ros. meliloti & sem. citoniorũ, & sic ulterius procedendo addantur calida & minuantur frigida. Sed in ophthalmia frigida in principio exterius super oculo applicetur cottum infusum in aqua decoctionis ros. & myrti. Et in processu infundaf in aqua decoctionis, anethi, rosarũ & maluę in uino stiptico,

& magis in processu in uino decoctionis meliloti, spicæ, fœnugræci, & ros. Ex applicandis autem fronti & temporibus in ophthalmia calida ad repercutiendum est istud quo communiter utor. ℞. boli ar. ℥.1. aquæ ros. ℥.3. aceti. ℥.1. albuminis oui numero 2. misce & infundantur petiæ & fronti & temporibus applicentur. Sed in ophthalmia frigida cum hoc misce thus & masticem, uerum apud necessitatem posset suprascriptis addi. ℈.s. opij aut amplius secundum maiorem necessitatẽ sedandi dolorem. Et si materia esset calida ualde cholerica posset addi succus semperuiuæ aut solatri, aut aqua papaueris. Quòd si materia faciẽs ophthalmiam esset corrosiua utaris sief albo cum opio, cum albumine oui, & postea addas aliquid sief de plumbo uel elysir de quibus in sequenti cap. Et nota quòd ea quæ ponuntur in oculis debent esse actu frigida, & nõ multum stiptica, sed ea quæ fronti, temporibus apponũtur debent esse ualde stiptica & continuari usq; ad statum inclusiuè, ea autem quæ in oculis ponuntur uariantur secundum tempora, & similiter quæ ponuntur super oculis.

DE VLCERIBVS OCVLORVM. Cap. IX.

Circa rubricam intellige quòd hæc rubrica, scilicet de ulceribus oculorum multos decipit interpretes huius capituli. Existimant enim quòd Rasis in hoc cap. solum agat de ulceribus oculorum, cum tamen primò agat de pustulis siue exituris oculi ad quas sequuntur ulcera cum rupta sunt, postea de ulceribus. Et utrorumq; in præsenti cap. ponit curationem. Et propterea fortè fuisset conuenientius ut rubrica diceret de pustulis & exituris oculorum. Sed Rasis à fine, scilicet ab ulceribus in fine remanentibus sumpsit denominationem. Præmittenda sunt ergo iuxta consuetudinem quid nominis & quid rei, pustulæ siue exituræ, & similiter ulceris. Pustula enim dicitur quasi apostema paruum, est autem apostema, secunda primi, ægritudo composita ex tribus morbis, ex quibus cum coniungitur prouenit una ægritudo. Aldubellet uerò est apostema colligens humores calidos siue frigidos. Sed exitura est dubellet colligẽs humores calidos, unde termini se habent sicut superius & inferius. Exitura autem fit dupliciter incipiendo & permutando. Exitura incipiendo est illa quę sicut incipit fieri, ita incipit colligere. Sed exitura permutando est quæ primò fit, deinde post tempus colligit. Exituræ autem quæ fiunt in oculis, & propriè in cornea secundum plurimum fiunt incipiendo. Vlcus autem est solutio continuitatis cum sanie ad differentiam uulneris, quod est solutio continuitatis sine sanie.

Cvm in oculis fortis dolor & punctio nociua ac pulsus sentitur, & lachrymarum fluit multitudo, & cum palpebræ eleuantur, & oculi aperiuntur, loca quæ sunt in albis ipsorum inueniuntur rubea, & si totum fuerit rubeum, & unus locus magis rubere inuenitur, aut in nigredine locus aliquis albus apparet, pustula iam in oculo exorta est.

Ad hanc uerò curandam paßionem necessarius est medicus ualde instructus in curis oculorũ. Nos tamen curationes ipsius summas & aggregationes dicemus. Dicimus itaq; quòd ulcera quæ in coniunctiua nascuntur, hoc est in albis oculorũ non adeò sunt timenda ut ea quæ in cornea, hoc est in oculi nigredine fiunt. Deterius uerò ulcerum est illud quod in nigredine sub pupilla existit, eminẽtia namq; ad istũ est uelocior.

Diuiditur autem præsens capitulum in partes. 2. in prima agit de pustulis siue exituris corneæ theoricè. In secunda ibi. Horum autem ulcerum, agit practicè. Prima in tres. Nam in prima ponit signa earum. In secunda ibi. Ad hãc uerò curandam, ostendit esse necessarium medicum in ægritudinibus oculorum esse eruditum, pro harum dispositionũ curatione. In tertia ibi. Dicimus autẽ quòd ulcera, ponit diuisionem harum pustularum in suas species, ostendens quæ sit deterior. Pro declaratione huius partis theoricæ iuxta consuetudinẽ nostram primò uidendæ sunt species & causæ pustularum corneæ & ulcerum eius. Secundò signa. Tertiò prognostica.

Pustulæ igitur corneæ. Quædam sunt phleg. pendentes ab aquositate siue phlegmate aquoso, & dicuntur apud Auic. uesicæ. Et apud Axarauium ampullæ. Quædam sunt cholericæ, quas Auic. appellat exituras. Sed Rasis hic & Ioãnes Serap. secundo breuiarij & Iesus Ali ulcera. Tertię sunt sanguineæ quæ bothor ab Auic. dicuntur. Quartæ melanch. & propriè ex melancholia adusta quas cancros Auic. nominauit. Rasis tamen breuitati indulgens solummodo de cholericis & sanguineis tractauit hic. Pustulæ uerò phlegmaticæ pendentes à phlegmate aquoso nõ autẽ crasso, quia nõ posset in substantiam densam nisi difficillimè penetrare, distinguuntur quinq; modis, scilicet situ, quantitate, modo substantiæ, acuitate & colore. Situ quidem, nam quandoq; aquositas cõtinetur inter primũ & secundum corticem corneæ, quandoq; inter secundum & tertium, quandoq; inter tertium & quartum. Ex parte quantitatis, nam quędam pendent à multa materia ferè totam corneam occupante, quædam à pauca siue mediocri. Modo substantiæ, quia quædam pendent ab aquositate subtiliori, quædã crassiori. Acuitate uerò, nam quædam pendẽt ab aquositate magis acuta & corrosiua, quædam ab aquositate suaui non acuta. Colore autem, nam quædam tendunt in nigrum cum diaphaneitate, quædam sunt albæ non diaphanæ. Primæ sunt illæ quæ continentur inter primũ corticem & secundum. Secundæ sunt illæ quæ continentur inter tertium & quartum. Mediæ autem inter has sunt cõtentæ inter secundum & tertium. Ratio autem primarum

rum

rum eſt, quia aquoſitas illuminatur à lumine cõtinen
tis propter propinquitatem. Vnde uiſio aſpicientis
poteſt penetrare per ipſam, uſque ad uueam, & pro-
pterea apparet coloris nigri, nam quandocunq; ni-
grum ponitur ſub diaphano apparet diaphanum co
loris nigri. Secunda ratio eſt, quia radij penetrantes
per ipſam uſq; ad uueã reflectuntur ab uuea ad aquo-
ſitatem, & propter diſtantiam aquoſitatis ab uuea
radij reflexi ſunt rectiores & magis nigredinem ueæ
repræſentantes. Si uerò aquoſitas continetur inter
tertium & quartum corticem, tunc nõ poſſet ſuffici-
enter illuminari à lumine continentis, neq; uiſio aſpi-
cientis poſſet per ipſam penetrare ad uueam, quapro
pter apparebit ſub colore ſuo, ſcilicet albo & non ap-
parebit diaphana, & etiam quia radij ſiqui penetrant
uſq; ad uueam, poſtea reflexi non ſunt recti propter
propinquitatem, ipſa aquoſitate exiſtente ex directo
medij pupillæ, quanto enim radij illi reflexi ſunt bre-
uiores tanto ſunt minus recti, & propterea minus re-
præſentant nigredinem uueæ. Et quanto ſunt diſtan-
tiores ſunt magis recti & melius ipſam repræſentan-
tes. Oppoſitum tamen accidit reſpectu ipſius ægri,
nam illa quæ eſt interior apparet ſibi magis nigra &
tenebroſa cum magis uiſum impediat, & minus illu-
ſtretur à lumine continentis. Econtrario exterior ap-
paret magis alba, et minus tenebroſa propter cauſam
oppoſitam. Et ſi quis quæreret quomodo diſtingui-
tur hęc ueſica, ſiue puſtula nigra à puſtula nigra reſpe
ctu humoris melancholici. Dicendum quòd nigredo
conſurgens merito ſitus eſt cum luciditate & paruita
te, ſed conſurgens merito humoris eſt nigredo pro-
pria terminans uiſum non lucida ne diaphana.

Idem dicendum de his puſtulis cum pendent à cho
lera aut ab alijs humoribus, quæ enim ſunt magis ex-
tra apparent magis clarę, quæ uerò magis intra ma-
gis opacę, ſemper tamen tendunt in colorem humo-
ris ex quo generantur. Vlcera uerò quæ Auic.
exituras appellat, ſunt ſeptem ſpecierum, & generan-
tur ſecundum plurimum ab humoribus acutis adu-
ſtis quatuor, in ſuperficie corneæ, & accidit propter
ipſa aſperitas, cum palpebra comprimitur ſupra cor-
nea. Prima, eſt ulcus ſimle fumo uel pulueri in colo
re, & tenue expanſum occupans locum magnum.
Secunda ſpecies eſt profundior, uehementius alba &
minoris quantitatis, & nominatur nubes propter ſi-
militudinem cum nube alba. Tertia dicitur corona
lis, quia eſt ſuper corona nigredinis, & quandoq; oc-
cupat aliquid de albo coniunctiuè, & quod eſt ſuper
corona eſt album, & quod eſt ſuper coniunctiua eſt
nigrum. Quarta ſpecies nominatur lanoſa, exiſtẽs
in ſuperficie corneæ, ac ſi lana pauca eſſet ſuper ipſa.
Tres aliæ ſunt profundæ, quarum una nominatur
anulus, ſubmerſam habens profunditatem, & eſt ul-
cus profundum, ſtrictum mundum, propterea nomi
natur anulus ad ſimilitudinem gemmæ anuli, & pe-
netrãt uſq; ad ultimum corticem. Secunda nomina-
tur ungula, & eſt minoris profunditatis & latioris oc
cupationis. Tertia eſt ulcus, quod nominatur aduſti-
uum, & eſt ulcus ſordidum habens cruſtas in cuius
mundificatione eſt timor, Et etiam ſi non mundifi
catur eſt timor, quia humiditas currit per corroſio-
nem panniculorum, & corrumpitur cum ea oculus.
Item ulcera & puſtulæ diſtinguuntur, nam quædam
ſunt in coniunctiua, & ſunt minus mala, quædam
ſunt in cornea, & ſunt deteriora. Et deterius ex illis
quæ ſunt in cornea, eſt factum ex directo pupillæ.

Cauſæ puſtularum ſunt quatuor humores iam di
cti & quæcunq; poſſunt illos humores mouere ad o-
culos ſiue ſint cauſę primitiuæ, ſiue corporeæ. Cauſæ
uerò ulcerum ſunt aut ophthalmia aut puſtulæ cor-
neæ, de quibus ſermo pręceſsit, ipſis enim eruptis ſuc
cedunt ulcera. Et quandoq; generantur à cauſis pri-
mitiuis, ſicut gladio & ſimilibus caſu & offenſio-
ne. Aliquando fiunt ab humore paulatim ſuperficiẽ
corrodente, & etiam lachrymæ acutæ diu continua-
tę poſſunt hoc facere. Et nota quòd puſtulæ quan-
doq; rumpuntur exterius & ſanies fluit extra, quan-
doq; rũpuntur interius & ſanies continet̃ retro cor
neã & ſimilat̃ ungulæ, eſt enim ſicut quędam lunula.

Signa puſtularum ſunt ea, quæ dicta ſunt in textu
ſcilicet fortis dolor propter membri ſenſibilitatem,
punctio nociua propter acuitatem & mordicationẽ
humoris, aut puſtulæ ruptionem & pulſus ſiue do-
lor pulſatiuus propter uehementem caliditatem, un-
de arteriæ coniunctiuæ pulſantur amplius ſolito. Et
multitudo lachrymarum cum multa aquoſitate ad
oculum deriuata, tam propter dolorem quàm pro-
pter caliditatem. Quintum ſignum per quod lo-
cus ulceris diſtinguitur eſt, quia ſcilicet ſi puſtulæ uel
ulcera ſunt in albis oculorum loca illa apparent ru-
bea. Et ſi totum fuerit rubeum locus ulceris uel exitu
ræ apparebit magis rubeus, ſed in nigredine oculi lo
cus ulceratus uel puſtulatus apparebit albus. Ratio
primi eſt duplex dicta ſuperius. Vna quia in coniun
ctiua ſunt multæ uenulæ, & propter dolorem ulceris
& calid. multum ex ſanguine & ſpiritu attrahitur ad
coniunctiuam & magis ad locum læſum, & propte-
rea rubet ſicut facies ſanguine ad ipſam attracto. Se-
cunda cauſa eſt quia in coniunctiua alba omnis rube-
do eſt ualde manifeſta. Cauſa autem quòd apparet al
bedo in cornea eſt, aut propter ſaniem ibidem exi-
ſtentem albam, aut ſi ſit ulcus ſine ſanie aër ſubingre-
diens repræſentat colorem album, ſicut ſubingrediẽs
cornu in fruſta diuiſum. Tertia cauſa, quia per pu-
ſtulam & ulcera perditur diaphanitas cornee, & quia
color magis conformis diaphaneitati eſt albedo, co-
lor apparet albus diaphaneitate in albedinem conuer
ſa, ſicut uidemus aquam diaphanam per congelatio-
nem effici albam & uiſum terminare. Eſt enim color
extremitas perſpicui terminati corporis per opacum
Cætera quæ in hac parte dicit Raſis theoricè ſunt no-
ta. Dicit tamen in parte ultima huius partis theoricę,
quòd ulcus exiſtens ſub pupilla ex directo pupillæ,
uel etiam parum infra pupillam eſt deterius cæteris,
cum ad ipſum uelocius ſequatur eminentia, id eſt, exi
tus uueæ. His addas ſextum ſignum, ſcilicet, quòd
qui habet ulcera aut puſtulas in cornea, & propriè ca
lidas non poteſt tollerare lumen, tum ſcilicet, quia lu
men calefacit, tum quia ſpiritus & ſanguinem trahit
ad locum unde fit maior inflammatio & dolor pro-
pter motum humoris & ſpiritus ad locum. Et tertia
cauſa eſt, quia in ulcere lumen penetrat ad cryſtalloi-
den nõ debitè mundificatũ per ulcus in cornea, qua-
propter non poteſt ipſum ſuſtinere.

Prognoſtica. Primum. Puſtula aut ulcus profun-
dum in cornea ducit ad cæcitatem aut aliquod ueſti-

gium album derelinquit, ſcilicet, cicatricem quæ non eſt diaphana cum ſit reſtaurata per uiam ſecundæ intentionis. Secundum, Puſtula uel ulcus cancroſum ſecundum plurimum eſt incurabile ducens ad deſtructionem oculi, & eſt magis doloroſum in oculo, quàm in alia parte noſtri corporis. Tertium. Secundum plurimum deterior eſt ruptio ad interiora, quàm ad exteriora oculi, licet eruptio utrinq; ſit cæteris deterior.

Horum autem ulcerum curã cum phlebotomia incipere debemus, & ſanguinis extrahere multitudinem ſecũdum quod poſſibile fuerit. Conſequenter autem uenter ſoluendus eſt. Et æger ſibi cauere debet à carne & uino dulci. Et eſſe contentus herbis frigidis, & in potu ſola aqua uti. In oculo uerò in initio ſief album cum lacte muliebris eſt mittendum, & ſi pulſus iam eleuari et ſedari uidetur, ſperandum eſt quòd ægritudo ſoluatur ſine ſaniei collectione. Quòd ſi pulſus poſt ſanguinis extractionẽ & uentris ſolutionẽ ac ſief albi immiſsionẽ quieſcere non uidetur, parua fiducia in hoc quod diximus, eſt habenda. Eſt itaq; tũc ſief de o libano mittendũ in oculo, et pila aliqua oculo ſuperponẽda & cũ ligatura ſtringenda. Ante uerò q̃ hoc eueniat, oculus ſuauiter eſtligandus & ſine ſuperpoſitione pilæ. Et non ceſſes in oculum ſief de thure ſæpe diſtillare donec ſanies in pilã uideatur.

Hic ponit curam puſtularum & ulcerum corneæ. Et diuiditur hæc pars in duas partes. In prima parte ponit regimen uniuerſale curationis iſtorum. In ſecunda ibi. In oculo uerò. Ponit regimen particulare. De prima dicit eſſe inchoandum curã cum phlebotomia extrahendo ſanguinem ſecundum conditionem patientis. Secundò, æger ſoluendus eſt cum medicina leniente frigida deſcripta ſuperius in capite de ophthalmia. Tertiò regatur æger cauendo ſe à carne & uino & propriè dulci, ſed ſit contentus herbis frigidis ſicut portulaca, endiuia, lactuca, cucurbita, & ſolum aquam bibat. In oculo uerò, hic ponit regimen particulare, & diuiditur in quinque partes, in prima parte ponit curam iſtarum puſtularum uſque ad ſtatum. In ſecunda ibi. Quòd ſi pulſus. Ponit curam ipſarum in ſtatu uſquequo rumpantur. In tertia ibi. Ex quo uiſum fuerit, ponit curam ulcerum remanentium poſt rupturam puſtularum. In quarta ibi. Cum autem caro, &c. ponit curationem albedinis remanentis poſt curationem ulcerum. In quinta parte ibi. Sief de thure. Ponit deſcriptionem quatuor collyriorum complentium intentiones ſupraſcriptas. De prima parte dicit, quòd in principio ſief album diſtemperatum cũ lacte mulieris eſt ponendũ in oculo, & ſi per huiuſmodi impoſitionem ſimul cum remedijs uniuerſalibus dolor pulſatiuus alleuiari & ſedari uideretur, ſperandum eſt quòd ægritudo ſoluetur ſine collectione ſaniei. Quòd ſi dolor pulſatiuus poſt remedia ſupraſcripta, non quieſcat, parua fiducia habenda eſt, quòd ęgritudo ſoluetur ſine collectione ſaniei, imò credendum eſt perſeuerante dolore pulſatiuo ſaniem colligi, & propterea eſt accelerandum ad maturationem, & ſief de olibano eſt ponendum in oculo, & pila aliqua ſicut faldella ex cotto eſt ſuperponenda oculo, & cum ligatura ſtringenda, quæ omnia fiunt ne cornea rumpatur, & humores & uuea exeãt. Si uerò non timeremus ruptionem corneæ non eſſet neceſſarium pilam oculo ſuperponere & ſtringere, continuetur ergo ſief de thure donec puſtula rupta & ſanies in pilam ſuperpoſita uideatur.

Ex quo enim hoc uiſum fuerit, ſief de plumbo uti neceſſe eſt uſquequo profunditas fiat plana & tota caro generetur, ea tamen, quæ diximus, tunc ſunt facienda cum puſtula non eſt magna. Quoniam cum magna fuerit, fueritq; iuxta pupillam, aut inferius ea, eſt tũc neceſſe ut cum eliſir medicetur, ne oculus emineat. Ad pilæ quoq; ſuperpoſitionem & ligaturam eſt redeundum. Aeger præterea ſemper ſupinus iacere debet, & à forti motu abſtinere.

Docet curare ulcera remanẽtia poſt rupturam ponendo in oculo ſief de plumbo uſq; quo profunditas fiat plana, & tota caro generetur. Et ſubdit, quòd hęc facienda ſunt cum puſtula non eſt magna, ipſa enim exiſtente magna propriè iuxta pupillam aut infra eam, ita ut manifeſtè timeamus de exitu uueæ & humorum, tunc eſt neceſſe, ut cum ſief eliſir poſito in oculo medicetur, ne oculus emineat rupta cornea & egrediente uuea. Et in hoc caſu debemus pilam ſuperponere & ligare, & æger debet iacere ſupinus, & abſtinere à forti motu, imò etiam à locutione. Iſto autem ſief eliſir utimur ad alteram duarum intentionũ, aut ſanie emanante ad prohibendum ne ulcus corrodatur & amplificetur. Eſt enim frigidum, ſiccum, & ſtipticum. Aut eo utimur ante ruptionem puſtulæ ad faciendum eam rumpi interius, ne oculus deformetur, & ſanies interius collecta in proceſſu poterit reſolui, aut cum operatione manuali extrahi ſcindendo in parte inferiori, ubi ſcilicet, collecta fuerit, ſicut dicetur in curatione cataractarum.

Cum autem caro in loco uulnerum perfectè generata fuerit, uel locus apoſtematis carne repletus fuerit, remanebit ibi in oculo albedo. Quòd ſi ulcus profundus fuerit, albedo eſt craſſa, & ſi in ſuperficie tantum,

carnis

carnis fuerit, erit ſubtilis. Vlcus quoque ſi à pupilla fuerit remotum, & ſteterit ſeparatim per ſe ueſtigium, illud quod remanet nihil mali faciet. Si autem iuxta pupillam quandoq; fuerit poſt ulceris curationem ueſtigium remanens, prohibebit uiſionem. Quapropter tunc utendũ eſt rebus et medicinis, quibus ueſtigium quod diximus abſtergi & deleri poſsit.

Docet curare albedinem poſt conſolidationem ulcerum remanentem, quæ aliquando eſt craſſa & profunda, aliquando ſuperficialis ſecundum quod ulcus eſt profundum aut ſuperficiale. Et hoc aliquãdo non impedit uiſum ſi non fuerit ex directo pupillæ, & aliquando impedit ſi fuerit ex directo, quapropter utendum eſt medicinis, quibus ueſtigium illud poſsit abſtergi & deleri, de his autem dicetur inferius in capite de albedine oculi.

Sief de thure. Recipe ammoniaci, ſarcocollæ amborũ. ana. drach. 5. tubris, drach. 10. croci, drach. 2. conficiantur ex mucilagine fœnugr. & fiet ex eis ſief. Sief de plumbo. Rec. plumbi uſti, antimonij, thutiæ ablutæ, calcuce caumenon, gummi Arabici, dragag. omnium. ana. drach. 8. opij, drach. s. terantur, et cum panno ſerico, qui ſit ſubliſsimus cernantur & cribellentur, & conſpergantur ex aqua pluuiali, & fiet ex eis ſief. Sief ex quo caro in ulceribus oculorum generatur, & uueæ egreſsio prohibetur, & ueſtigium ſubtiliatur. Rec. cadmiæ ablutæ, thutiæ ablutæ, ceruſæ, antimonij, thuris omniũ, ana. drach. 2. myrrhæ drach. 1. ſarcocollæ craſſæ, drach. 1. & s. ſang. dracon. aloes, opij, ana. drach. 1. fiat ex eis ſief. Eliſir quo eſt utendum cum timetur ne ex ulcere uueæ ſequatur egreſsio. Rec. antimonij, hæmatitis amborum, ana. drach. 10. acatiæ, drach. 3. aloes drach. 1. terantur, & fiant ex eis ſief, & adminiſtrentur apud neceſsitatem.

Hic deſcribit quatuor ſief, complẽtia quatuor intentiones ſupraſcriptas. Primum eſt ſief de thure maturans puſtulas. ℞. ammoniaci cal. in tertio, ſic. in primo maturatiui & reſolutiui ſarcocollæ, ana. ʒ. 5. thuris cal. & ſic. in primo, ʒ. 10. croci ʒ. 2. conficiatur ſief cum mucilagine, fœnigræci, extrahendo ſecundum doctrinam Seruitoris. Secundum eſt ſief de plumbo carnem generans in ulceribus mundificãs & ſigillans ℞. plumbi uſti frigidi & humidi maximè correctiui ulcerum malignorũ, antimonij frigidi in primo ſic. in ſecundo, thutiæ ablutæ frig. in primo ſic. in ſecũdo æris uſti calidi in ſecundo ſic. in tertio abſterſiui, gummi arabici, dragaganti omnium, ana. ʒ. 8. opij ʒ. s. terantur & tamiſientur & conſpergantur aqua pluuiali, quæ eſt magis ſubtilis & abſterſiua. Deinde ponit aliud ſief, ex quo caro in ulceribus generatur, & prohibet egreſsionem uueæ & ueſtigium ſubtiliat. ℞. cadmiæ ablutæ, quæ eſt fuligo adhærens parietib. ſuperioribus fornacis, in cuiuſcunq; metalli purificatione, & eſt diuerſæ complexionis ſecundum diuerſitatem metallorum, thutiæ, ceruſæ, antimonij, thuris, ana. ʒ. 2. myrrhæ, ʒ. 1. ſarcocollæ craſſæ, ʒ. 1. s. ſang. drac. qui eſt frig. & ſic. conſtrictiuus, prohibens fluxum, conglutinans ulcera & plagas recentes, aloẽs, opij, ãn. ʒ. 1. fiat ex eis ſief. Sief eliſir quo utendum eſt, cum timetur ne ex ulcere ſequatur ȩgreſsio uueæ. ℞. antimonij, lapidis hematitis frig, in ſecundo, ſic. in tertio, & ualet multum in ulceribus oculi. Et habet proprietatem mirabilem ad gomorheã, & debet eſſe lotus ãn. ʒ. 10. acatiæ, ʒ. 3. ſed nos non habemus acatiam, quæ fit de ſucco arboris, cuius gummi eſt dragagantum, ſed loco illius utimur ſucco prunellorum, aloẽs, ʒ. 1. fiant ex eis ſief cum albumine oui: nam hoc ſief eſt frigidum, ſiccum, ſtipticum, conſolidatiuum.

Triplex eſt harum puſtularum regimen curatiuũ, ſicut dictum fuit in ophthalmia. Primum eſt uniuerſale reſpiciens cauſam antecedentẽ. Secundum eſt particulare reſpiciens magis coniunctam. Tertium eſt commune utriq;. Regimen uniuerſale quinq; perficitur intentionibus curatiuis. Prima eſt minoratio. ſecunda digeſtio. tertia eradicatio. quarta diuerſio. & quinta fluxus interceptio. Et hæ omnes perficiuntur cum phlebotomijs, euacuationibus, digeſtionibus, diuerſionibus, & fluxus interceptionibus, ſicut dictum fuit. In ophthalmia à ſimili cauſa prouenient ſola eſt differẽtia, quia rarius oportet intercipere fluxum cum repercuſsiuis fronti & temporibus applicitis, & cum ſectione uenarum & arteriarum in puſtulis corneæ, q̃ in ophthalmia, cuius cauſa eſt, quia materiæ fluentes ad coniunctiuam frequentius fluunt per uenas & arterias extrinſecas, quàm per intrinſecas, eo quòd coniunctiua oritur ab almochati. Econtra uerò cornea à dura matre quæ ſub craneo eſt, quare materię frequẽtius fluunt ad ipſam per interiora, quàm per exteriora ſaltem in comparatione ad coniunctiuam. Attamen ubi in utraq; neceſſariũ ſit intercipere fluxum cum eiſdem remedijs eſt illud faciẽdum, &c.

Secundum uerò regimen exigit tres intentiones curatiuas, ſicut dictum fuit in ophthalmia, ſcilicet, repercuſsionem in principio, repercuſsionem cum reſolutione in augmento uſq; ad medium ſtatus gradatim augendo reſolutiua, à medio ſtatus deinceps reſolutiua pura, ſi puſtulæ tendãt in uiam reſolutionis, & hæ eiſdem remedijs ferè complendæ ſunt, niſi quòd magis ſedatiua doloris & ſtupefacientia ſunt neceſſaria in puſtulis corneæ, quàm ophthalmiæ propter doloris magnitudinem. Veruntamen eſt differentia, quia puſtulæ corneæ frequentius maturantur, q̃

ophthalmia, eo quòd cornea est magis densa, & minus habens de caliditate innata, & etiam quia inter cortices eius facilius materia colligitur. Et propterea in principio pustularum indigemus repercussiuis secundum plurimum magis frig. & stupefacientibus, & dolorem sedantibus sicut lacte cum aqua pa. aut sicut siefalbo cum opio, siue sarcocolla cum lacte: in augmento uerò addatur sarcoc. Et si dolor & pulsatio, & cætera accidentia uideantur remitti, tunc sperandum est pustulam per uiam resolutionis terminari. Si uerò pulsatio & reliqua accidentia augeantur, suspicandum est de maturatione. Et propterea iubet Rasis, tunc apponi sief de thure, sed quia hoc est nimis cal. laudo, ut in primis incipias cum magis domesticis, sicut cum mucilagine sem. cit. aut sem. lini. aut fœnugr. cum siefalbo, & postea uenias ad sief de thure cum lacte, quod tanto tempore continuetur, donec pustula rupta fuerit, & sanies in pila uideatur. Et si illa pila siue faldella esset infusa in lacte, aut in aliqua decoctione maturatiua, sicut sem. citoniorum, sem. lini, aut fœnugr. cum pauca aqua ros. esset præstantius. Hoc autem fit ut per illam compressionem conseruetur cornea ne disrumpatur, & hic etiam modus esset obseruandus in ophthalmia, si ophthalmia aliquando maturaretur. Rupta uerò exitura intentio remanet ad ulcus triplex, scilicet, mundificatio, carnis generatio, & consolidatio. Prima perficitur cum aqua decoctionis mellis ros. aut aqua sacch. aut cum sief de plumbo cum lacte permixto: habet enim uirtutem mundificatiuam, & est cæteris pręstantius.

Secunda intentio perficitur cum eodem, & aqua rubi, idem etiam sigillationẽ perficit, sed magis proprium in sigillando est sief elisir. Dicit tamen Rasis, quòd si pustula est magna uel ulcus magnum, loco sief de plumbo ponamus sief elisir, quod intelligi potest, ut dixi circa tex. & ante maturationem ut sanies fluat interius, ne tota cornea disrumpatur, quod maximè uerum est, ubi pustula illa esset profunda, scilicet inter tertium & quartum corticem, posset etiam intelligi, ut administretur sief elisir in ulcere magno & propriè corrosiuo ad prohibẽdum corrosionẽ, est enim frigidum & siccum & stipticum. Et in his casibus semper debet fieri compressio cum pila, sed cum curantur ulcera sit infusa in aqua ros. Et esto memor nunq; super oculum apponere aliquod tenax, ne in remouendo dolorem faciat. Si uerò uulnus esset recens, factum à causa primitiua, prima intentio esset phlebotomia. Et si alius humor superabundaret in corpore educatur, & maximè cum medicina leniente. Secunda intentio est prohibitio discursus materierum ad oculos cum repercussiuis superius dictis fronti & temporibus applicitis. Tertia est administratio intẽtionis circa uulnus. In principio ponatur aqua albuminis oui in oculo, & die sequenti aqua albuminis oui cum sief albo, & ita continuetur usq; ad quartum. Et deinceps addatur istis sief de plumbo pro tertia parte & gradatim minuatur sief album, & augeatur sief de plumbo donec sief de plumbo solum ponatur, & postea ad cicatrizandum ponatur sief elisir. Si autem timeremus egressum uueæ, statim apponamus sief elisir cum albumine oui, & semper pila in aqua ros. infusa est super oculo comprimenda. Tertiuum regimen commune utriq; perficitur duabus intentionibus, scilicet correctione accidentium et debito regimine uitæ. Accidentia uerò corrigenda sunt tria, scilicet, dolor, aut cum remouentibus superius dictis, aut cum anodinis fomentando oculum lacte & oleo ros. tepidis, aut cum stupefacientibus tam interius quàm exterius applicitis. Secundum est instantia uigiliarum curanda cum stupefacientibus interius & exterius applicitis. Vnde omni nocte cũ uadit dormitum dẽtur ℥, 2. syr. de papauer. cum hoc enim quòd digerit materias subtiles cal. etiam somnum inducit. Et si non sufficeret detur à ʒ. s. ad 1. requies descriptione Nicolai, aut aliqua pilula opiata, aut lac sem. papauer. ponatur in ferculis. Regimen uerò perficitur cum aere, cibo & potu, sicut dictum est superius, & dieta debet esse subtilior, quàm in ophthalmia, & magis frigida actu & potentia. Et reliquũ regimen obseruetur nisi quòd hic opus est pluri somno, maiori quiete, animi & corporis. Si uerò pustula esset aquosa post uniuersalia & euacuationem sibi propriam cum turbith non confortato, scilicet aut eius infusione in aqua fœniculi est necessarium procedere cum his, quæ illam humiditatem exiccant, sicut medicamine de luto comparato ad saniem, loco cuius utimur luto sigillato. ℞ luti sigil. & torrefacti. ʒ. 3. thutiæ præparatæ, ʒ. 1. cadmiæ lotæ, & antimonij abluti, ana. ʒ. 2. scoriæ æris ablutæ, ʒ. 3. opij si dolor fuerit, ʒ. 3. gummi ʒ. 4. terantur cum aqua pluuiali, & fiat ex eis sief, & administretur cum aqua fœnugr. aut fœniculi, & quando multiplicatur curetur cum ferro faciendo foramen paruum in parte inferiori, & eodem modo & cum eisdem medicinis extrahatur sanies contenta sub cornea. Verum de hoc latius, ubi de cura cataractarum. Si uerò apparet bothor sanguineum in cupum aliqualiter eleuatum post uniuersalia distilletur in oculo frequenter lac, postea sanguis columbæ aut turturis calidus sicut exit à uena, & pomum coctum cum aqua ros. permixtum super oculo applicetur, & aliqualiter comprimatur. Si uerò fuerit pustula cancerosa tunc post uniuersalia intentio est sedatio doloris cum sief, scilicet, albo opiato, & lacte mulieris, & emplastrum factum ex uitello oui, & oleo ros. exterius applicitum est conueniens.

Intendatur ergo sedationi doloris, modis superius dictis. uera autem cura non est possibilis & potus lactis laudatur in ea. similiter euacuatio cum sero caprino in quo sit senæ & epithimum. Verum fortè esset præstantius oculum euellere cum non uideatur cura possibilis, fortasse enim (sicut aliquando uidi) cancer per partem post partem communicabitur cerebro, & sequetur mors, & propterea melius esset oculum euellere, & sinere multum sanguinem egredi & deinde locum cauterizare cum cauterio actuali.

DE HIS QVÆ IN OCVLIS CADUNT Cap. XX.

SVmatur resina, id est, gumma pini, & per oculum trahatur, & extrahit illud quod in oculo cecidit.

Circa istam rubricam nota, quòd ea quæ in oculis cadunt si ad placitum remoueri possunt, non sunt dicenda

cenda ægritudines, licet etiam uiſum impediant, aliter ſequeretur quòd compedes eſſent ægritudo, & quòd indutus ueſtes graues eſſet æger: ſunt enim hi in operationibus ſenſibilibus impediti. Si uerò illud quod cecidit in oculo non ſit ad placitum remouibile, quia fortè fixum in oculo aut in palpebra, ſi impediat operatiões eſt morbus, aut in numero, aut in uia, ſi impediat delationem ſpecierum ad cryſtalloidem, aut ſaltẽ eſt cauſa opilationis, quæ eſt morbus in uia. Verum hæc fuit differentia inter Gal. & Auic. quia Gal. uoluit quòd nihil debeat dici ſanitas aut ægritudo ſi pendeat à cauſa primitiua. Auic. uerò uoluit omnem diſpoſitionem immediatè nocentẽ operationibus aut ipſas perficientem eſſe dicendam ægritudinem aut ſanitatem ſiue pendeat à cauſa primitiua, ſiue non, dummodo ſit in aliqua naturarũ, ſcilicet complexione, compoſitione aut unitate. Mihi tamen magis placet opinio Auic. Et ſecundum nullum iſtorum authorũ id quod cadit in oculo ad placitum remouibile eſt dicendum ægritudo. Si autem non poteſt ad placitum remoueri, quia fixum & incarnatum, et ſenſibiliter læderet operationes ſecundum utrunq; iſtorum eſt dicendum ęgritudo. Pro cura aduerte quòd multiplex eſt modus extrahendi id quod cecidit in oculo Primus ſi fuerit illud ſub palpebra ſuperiori aut inferiori trahatur cum una manu palpebra ſuperior inferius notabiliter capiendo ipſam cum digitis in extremitate ſua. Et ſimiliter trahatur cum alia manu eodem tempore palpebra inferior inferius, & præcipiatur ægro ut uoluat oculum ad ſuperiora, & ſubitò quod cecidit in oculo exhibit. Si autem prima uice non conſequaris effectum experiaris ſecunda uice & tertia, & hic modus eſt leuiſsimus omnium. Secundus modus eſt, ut impleas os tuum aqua aut lacte & dilatata palpebra quantũ fieri poteſt inſuffle aqua aut lac cum uelocitate in oculum. Iſtud etiã aptius fit per catathir, ſiue iniectoriũ. Tertius multotiẽs dilatata palpebra, ab ubere lac in oculũ iniiciat. Et iſti modi utiles ſunt quando aliquid acutum ſicut ſal ammoniacus, aut argentum ſublimatum, aut ſimilia ceciderint in oculum. Quartus contineatur anhelitus obturando os & nares, donec oculi lachrymẽtur, & exibit cum lachrymis quicquid in oculo continetur.

Quintus inuerſetur palpebra & in extremitate ſtili ponatur reſina, aut terbenthina, aut uiſcus, & tangatur quod cecidit in oculo, & extrahatur. Sextus fricetur carabe ſuper panno, donec uehementer caleſiat & uicinetur illi quod cecidit in oculo & adhærebit ipſi. Attrahit enim feſtucã ſicut magnes ferrum.

Septimus ſi illud ſit infixum in oculo aut palpebra cum molletis dentatis, aut tenacula acuta dentata extrahatur. Et ex his patet litera textus.

DE ALBEDINE OCVLORVM Cap. XXI.

Nota quòd albedo, albula, nubes nebula, albugo, tela, pannus aliquando accipiuntur ut termini ſynonymi ſignificantes hanc diſpoſitionem quæ diffinitiuè eſt ueſtigium apparens in ſuperficie corneæ ſecundum plurimum tendens in albedinem. Verum apud aliquos diuerſa important, ut apud Auic. nebula importat ueſtigium magis ſuperficiale, albugo magis craſſum, ſed de his non eſt curandum. Sunt tamen hæc nomina ſumpta à rebus, quibus hæc paſsio aſsimilatur. Verum Raſis ſolummodo loquitur de albedine, quæ eſt cicatrix ex ulcere derelicta: eſt autem hæc albedo ſi ſit coràm pupilla uiſum impediens, morbus in uia. Si uerò ſit concaua aut eleuata, & lædat per illud, poſſet dici morbus in ſuperficie & in ſitu. Si autem lædat per colorem, ut quia faciat obiecta apparere citrina, aut alterius coloris cuius non ſunt reducitur ſecundũ aliquos ad morbum in complexione, ſed ſecundum ueriorem ſententiam reducitur ad morbum in colore. Si uerò non lædat per colorem ſuum, aut quia non ſit ex directo pupillæ nec aliter lædat, tunc non eſt ægritudo: eſt tamen de his, quæ cum ægritudinibus nominantur 2. primi. doctrina prima capite ſexto.

Albedo quæ in oculis contingit eſt ueſtigium poſt ulcerum curationem remanẽs quando conſolidantur.

Hoc caput diuiditur in duas partas. In prima agit de albedine oculi theor. In ſecunda ibi. Hæc autem paſsio, &c. Agit de ipſa practicè. prima in duas. Primò ponit ipſius diffinitionẽ & cauſam. In ſecũda ibi. Quæ cum in oculis, &c. innuit ſpecies eius. De prima parte dicit, quòd albedo in oculis contingens eſt ueſtigium remanens poſt ulcerum conſolidationem, cuius cauſa eſt, quia illud quod generatur loco illius quod deperditũ eſt ex ulcere, generatur per uiam ſecundæ intẽtionis ex nutrimẽto, quapropter non eſt omogeneum primo, cum primum deperditum fuerit membrum ſpermaticum, quod non poteſt reſtaurari, ſicut prius, propter carentiam materiæ ſparmaticæ à principio generationis contractæ. Verum in infantibus propter propinquitatem temporis principiis generationis, ſi parua ſit facta deperditio & ſuperficialis poteſt reſtaurari per uiam primæ intentionis omnino primo ſimili deperdito, ad quod etiã cõcurrit quòd uirtutes naturales ſunt fortiores in infantib. q̃ in adultis potẽtes melius aſsimilare nutrimentum ſecundum naturam eius cui apponitur.

Quæ cum in oculis pueorũ fit, leuior eſt ad curaudum ꝗ cum accidit annoſis. Cum enim in annoſis fit, ad ſanandum fortaſſe impoſsibilis exiſtit, niſi ſubtiliſsima fuerit.

In hac ſecunda parte innuit quòd quæ generatur in oculis pueorum, eſt leuior ad curandum, q̃ cum accidit annoſis, imò forſitan in eis cura eſt impoſsibilis niſi albedo ſubtiliſsima fuerit, huius cauſa patet ex iam dictis. Species albedinis ſunt tres, quædam eſt ſcilicet cicatrix ex ulcere derelicta, quædam eſt ueſtigium ex humore imphiltrato in ſuperficie oculi, quædam eſt ueſtigium ex defectu uirtutis aſsimilatiuæ proueniens, ſicut albaras & morphæa. Et cuiuslibet iſtarum ſpecierum, quædam eſt craſſa, profunda, quædam ſuperficialis. Quædam magna occupans magnam partem, quædam parua, & quædam noua quædam antiqua. Cicatricum uerò quædam concaua, quædam eleuata. Secundę & tertiæ ſpeciei, quędam alba & eſt phlegmat. quædam tendens in uiridi

tatem uel citrinitatẽ,& est cholerica, quædam in rubedinem & est sanguinea, quædam in fuscum & est melancholica, sed ut plurimum sunt albę, etiam si tẽdant in alium colorem. Ex his patent causæ ipsarum.

Signa uerò ipsarum absolutè sumuntur ex uisu. Signa uerò cicatricis sunt. Primum, quia aliquando est concaua, cæterę autem albedines non sunt concauæ. Secundum signum cicatricis est ulcus præcedens, & omnia signa ulceris & pustularum ruptarum dicta superius. Tertium signum, quia frequenter non bene tolerat lumen. Quartum signum est paruum iuuamentum à medicinis. Secundæ uerò speciei sunt signa opposita, licet aliæ ægritudines præcesserint, & non ulcera. Signa uerò tertiæ speciei sunt, quia illa uestigia facta, sunt signa manifesta sine manifesta ægritudine præcedente, uel fuerunt à generatione contracta, & hoc secundum plurimum.

Prognostica. Primum, cicatrix in pueris etiam mediocris quandoq; remouetur, in annosis uerò nõ nisi ualde superficialis & minima. Secundum, cum secunda species albedinis etiam crassa in infantibus facilè remouetur, sed in annosis si crassa fuerit, & antiqua nõ remouet, nisi fortè cum operatione manuali perficienda secũdum quod dicetur in sequentibus: in medijs autem iudicia media sunt habenda. Tertia species non est curabilis, licet fortè paliabilis.

Hæc autem paßio ex his medicaminibus curanda est, postquam æger balneum egressus fuerit, aut faciem super uaporem aquæ cal. quousq; rubea sit teuuerit. Si tamen ex hoc medicamine in uenis rubedo oculi & dolor peruenerint per aliquot dies ab eo quiescendum donec oculus quiescat, & post ad idem redeundum. Medicamen ualde utile ad albedinẽ remouendam & uisum clarificandum, ego quoq; non uidi quòd eo melius aut æquale esset ad albedinem remouendam. Rec. massacumiæ, spumæ maris, stercoris magni lacerti, baurach. sacchari bigeri omnium, ana. partes æquales, deinde sumantur acori, chelidoniæ, fœniculi omnium, ana. partes 10. coquantur in lib. 1. aquæ donec ad quartam redeat et coletur, ex hac aqua imbibantur species, quas diximus, ita quòd conficiantur ex ea, & siccentur in umbra, deinde iterum terantur & cõspergantur ut prius & siccentur. Quod postquam quater factum fuerit siccentur & terantur & in oculis mittantur. Hoc medicamen nulli, ut prædiximus, compar existit in remotione albedinis: remouet enim hoc medicamen crassam albedinem, etiam ex oculis animalium.

Hæc pars diuiditur in partes duas, nam in prima parte ponit primã intentionẽ, quæ est albedinis mollificatio. In secunda parte ibi. Si tamen ex hoc medicamine. Ponit secundam intentionem, quæ est ipsius abstersio. De prima parte dicit, quòd ęger primò debet in balneum poni, aut teneat faciẽ super uaporem calidum, aquæ calidæ usquequo rubea sit ad hoc, ut albedo mollificetur. De secunda parte dicit, quòd si ex hoc medicamine, de quo dicetur, posito in oculo immediatè post albedinis mollificatiõem rubedo fiat in oculo, & dolor proueniat per aliquot dies ab hoc medicamine quiescendum est, donec oculus ad naturalem redeat dispositionem. Deinde secundò, idem medicamen est imponendum pręcedente prius mollificatione, ut dictum est, & sic est procedendum, nunc ponendo medicamen, nunc interponendo mollificationẽ, donec albedo cõsumpta sit. Deinde describit istud medicamen, quod summis laudibus extollit, quod medicamen Rasis accipit à Gal. in lib. secretorum. ℞. massa cumiæ. & Simonla. credit quòd sit uitrum nõ perfectè decoctum. Alij credunt quòd sit compositio quædam, qua uasa terrea uitreantur, scilicet, facta ex uitro silice & plumbo, licet aliqui solum componant ipsum ex plumbo se habente in proportione dupla sesquialtera ad silicẽ, id est lapidem à quo excutitur ignis, uitrũ enim secundum Auic. cap. proprio, ualet ad delendas albugines, & dicit ibi quòd est inter lapides, sicut stultus inter homines: nam sicut stultus, placidus, est obsequens alijs hominib. sic uitrũ est obsequens recipiẽs quidem colorẽ cuiuscũq; quod secum commiscetur, spumæ maris cal. & sic. in tertio abstersiuę uehementer, stercoris stellionis uel diab, quod est multũ ualens in cataracta & baurach, loco cuius accipimus sal, nitrum, sacchari albissimi, ana. partes æquales, & deinde sumatur acori cal. & sic. in secundo, chælidoniæ cal. & sic. in tertio, fœniculi cal. & sic. in secundo, ana, ʒ. 10. & istæ tres sunt medicinæ oculares abstersiuæ. Coquantur in 1. ℔. aquæ & colentur, in qua aqua imbibanẽ species prædictæ, deinde siccẽtur in umbra, & iterum terãtur & conspergantur eadem aqua, ut prius & exiccẽtur, quod postq; factum fuerit quater siccentur & terantur subtilissimè, & in oculum mittantur: delet enim non solum albuginem homini, sed albug. crassam brutorum.

Cura duplex exigit regimen. Vnum generale habendum circa causam antecedentem si adsit sicut in albugine pendente ab humore: si uerò nõ adsit, caueatur tamen fluxus humorum in paratis ad hoc, quod regimen perficitur digestione, euacuatione, diuersione secundum humorũ exigentiam, & aliquando fluxus interceptione cum superius dictis in cura ophthalmiæ. Secundum regimen respiciens ipsam ægritudinem iam factam duabus perficitur intentionibus.

Prima mollificat ipsam albuginem, & oculi substantiam teneram facit cum balneo in aqua dulci toti corpori, aut cum inclinatione faciei super aquam decoctionis raparum, aut paleæ hordei, aut paleę auenæ, aut fœnic, uerbenæ, rutæ, chęlidoniæ, & huiusmodi. Secunda

di. Secunda intentio est post suffumigium immedia-
tè apponere aliquod abstersiuum & subtiliatiuũ inci
piendo à leuiorib. sicut sacch. al. candid. aqua distilla-
tionis mellis, aut puluis factus ex candid. sarcocol. &
spuma mar. aut cum osse sepiæ, aut cum urina pueri
coagulata in furno in uase æneo aut cum stercore hi-
rundinis, & est satis forte. Auic. commendat succum
centaureæ min. cum succo pap. ruffi mixto cum pau
co melle, & succus linguæ passeris est proprius, & est
hęrba cum qua hirundines recuperant uisum. Vel ℞.
stercoris hirundinum subtilissimè pulueriz. ℥. 1. mel-
lis quod sufficit ad incorporandũ, misceantur, & di-
stemperentur cum aqua acori uel euphragiæ, & fiat
collyrium. Secretum Gerardi. Recipe aquã rori-
sma. quæ fit hoc modo, habeatur uitrum mundum
& impleatur floribus rorism. & fortiter obturetur &.
ponatur sub terra in dieb. magni æstus per 40. dies, et
aqua quæ inuenieẽ in oculo imponatur. Vltimum
est medicamen Ras. supra scriptum. Sed attende tria.
Primum quòd incipias à leuiorib. deinde gradatim
procedas ad fortiora. Secũdum documentũ est, quan
do experiris medicinas fortes, accipias stilum in cuius
extremitate sit cottũ, & illud in funde in aliquo liquo
re, deinde fac pilulę rem adhærere & superpone cum
stilo solum loco ubi est albugo, & remoueas & reite-
res secundum quod tibi uidebitur expediẽs. Tertium
si rubedo aut dolor in oculo acciderit ex huiusmodi
acutorum impositione, desine per aliquot dies donec
oculus ad primã redeat sanitatem. Et si aliquo auxi-
lio opus sit, impone lac, deinde redi ad medicamẽ. Et
propterea cũ utimur istis fortib, non esset malũ appo
nere frõti & temporib. aliquod defensiuũ. Si uerò cũ
medicinis auferri nõ potest, auferaẽ operatiõe manua
li, ut infra dicetur, aut si|cura uera fieri nõ potest cum
aliquo colore palietur albugo. Regimen aũt sex rerũ
non naturalium iam patere potest ex sæpius dictis.

DE SCABIE ET PRVRITV OCVLORUM. Cap. XXI.

PRimò agendum est de scabie. Secũdò de sebel
oculorum. Scabies & pruritus differunt, quia
pruritus est tristis sensatio, scilicet cum pũctio-
ne & acuitate in superficie intrinseca palpebræ. Sca-
bies uerò est ægritudo in superficie cũ asperitate & ru-
bedine, aut pustulis in superficie intrinseca palpebræ
cum pruritu. Vnde hoc modo pruritus est accidens,
quia actio læsa uirtutis sensitiuæ, sed scabies propriè
est ægritudo in superficie intrinseca palpebræ cõno-
tando pruritum. Species scabiei secundum Auic.
sunt triplices. Prima est asperitas cũ rubedine quam
secundum plurimũ præcedit pruritus, & fit asperitas
propter exiccationẽ superficiei palpebræ & rubedo
ex accensione sanguinis & aliorũ humorũ. Secunda
species est granulosa cum rubedine & asperitate assi-
milata granis intrinsecis ficus immaturę, quæ tendũt
in rubedinẽ. Illæ aũt pustulæ siue grana sunt facta ex
materijs leuiorib. cum caliditate & acuitate, et est cum
aliquali ulceratione. Tertia species est in qua sunt gra
na dura cum uehementia scissionis & pauca rubedi-
ne, fit autem scissio propter nimiam siccitatem discõ-
tinuantem, sed durities fit propter crassum terreum
derelictum partibus subtilioribus euaporantibus, &
propterea non est cũ tanta rubedine, sicut prima &
secunda species, cum per adustionem tendat in fusce
dinem. Sunt itaq; grana eius, sicut grana ficus siccæ.
Verum Ioannes Serapion distinguit in quatuor spe-
cies. Prima nominatur dissutis, & eius intentio est
pruritus. Secũda curechatis, aliàs trachetis, & eius in-
tentio est asperitas. Tertia successis, & eius intẽtio est
ficus. Quarta tulusis, & eius intentio est exiccatio du
rities aut soliditas, & si bene cõsyderes non discrepat
ab Auic. Causæ coniunctæ sunt quatuor sanguis,
scilicet adustus, cholera adusta, phlegma salsum, aut
per adustionem transiens in melancholiã, & melan-
cholia adusta. A phlegmate uerò & melancholia pu
ris non generatur scabies aut pruritus cum oporteat
eorum materiã subtilitate quadam participare. Ve-
rum per putrefactionẽ uaporib. acutis eleuatis ad cu-
tim posset fieri pruritus, secundum plurimum tamen
generanẽ scabies & pruritus à materia mixta 7. quar
ti, sicut materia sanguinea cui admisceẽ cholera adu-
sta, uel sub propria forma, uel per nimiam adustionẽ
in melancholiam uersa. Aliquando sanguini pmisce
tur phlegma salsum, & baurachiũ & nominaẽ scabies
humida respectu prioris, à qua fluit humiditas subti-
lior, & paucior. Et si hoc phlegma salsum esset conuer
sum in melancholiã, uel melanch. alterius generis cũ
sanguine misceref, scabies esset siccior, paucior ẽ emit-
tens humiditatẽ. Dicif aũt hoc phlegma nitrosum uel
baurachium ad similitudinẽ salis, nitri et baurach quę
inter genera salis sunt acuta, sicut illud inter phlegma
ta. Causæ antecedẽtes sunt idem humores, cum non-
dum collecti sunt in loco. Et quæcunq; causæ corpo-
reæ sunt horum productiuæ. Causæ uerò primiti-
uę sunt omnia exacuentia humores, & in huiusmodi
conuertibilia sicut salsa, acuta, amara, uehemẽter dul-
cia, oleaginea unctuosa, bibita & comesta. Scabies &
pruritus quandoq; fiunt incipiendo, quandoq; per-
mutando maximè ex ophthalmia, pustulis & ulceri-
bus, licet ipsorũ præsentia augeat & conseruet oph-
thalmiã & ulcera, sintq; ipsorum productiua. Pro
declaratione istius materiæ tria sunt discutienda. Pri-
mum, ubi cõtineatur materia pruritus & scabiei. Se-
cundũ est, utrũ eadem sit materia pruritus & scabiei.
Et si differunt quæ sit crassior & acutior. Tertium
utrũ pruritus semper pręcedat scabiẽ. Quantum ad
primum præmittendum quòd materia pruritus est
duplex, sicut scabiei, antecedens & coniũcta. Pręmit-
tendũ secundò, ꝙ pruritus quãdoq; est per essentiam
in membro, quandoq; per cõmunitatem siue per col
ligãtiam, sicut est de cæteris specieb. dolorũ et delitiei.
Quibus præmissis dicendum. Prima conclusio. Cau
sa coniuncta scabiei et pruritus secundum plurimum
est inter duas cutes, scilicet hymen & ueram cutem,
patet de pruritu, quia plurimum sedatur scalpore cu-
ius actio non profundatur. Patet hoc idem de scabie
cum pustulæ ipsius in cute contineantur. Secundò,
quia cura utriusq; perficitur per abstergentia & exic-
cantia in cute posita. Secunda conclusio, causa con-
iuncta pruritus non necessariò est in cute. Patet in
habentibus pruritum, in quibus pustulæ non appa-
rent, huiusmodi enim materia sub cute contineẽ pun
gens & stimulans superficiem intrinsecã, licet tamen
pruritus posset esse à solo uapore ad cutẽ perueniente
& hic facillimè pauco scalpore sedaẽ. Tertia conclu-
sio, licet sit semper pruritus in scabie: non tamen ne-
cessariò materia faciens pustulas scabiei est prurit iua.

Patet conclusio cum uideamus aliquando scabiosos
non prurire secundum partem pustulosam, sed secun
dum superficiem cutis intrinsecã, quod prouenit, aut
ex uapore ad cutem delato, aut ex materia pruritiua.

Quarta conclusio in pruritu tam per communita
tem absolutam, quàm non absolutam materia pruri
tus in parte pruriente non continetur, quæ conclusio
patet satis ex notitia terminorum. Est autem pruri-
tus per communitatem absolutam cum parti prurië-
ti nihil corporeum communicatur. Econtra per com
munitatem non absolutam, quando aliquid corpo-
reum parti prurienti communicatur sicut uapor.
Quinta conclusio, causa antecedens pruritus secun-
dum plurimum est in uenis, & aliquando in uijs me-
dijs inter uenas & cutem, &c. Pro solutione secundi
dubij nota primò, quòd aliquis pruritus est intensus,
aliquis est remissus. aliquis mediocris. Secundò no-
ta, quòd quanto pruitus esi intensior tanto materia
est calidior & subtilior aliorum paritate supposita
ex parte sensibilitatis & cæterorum. Et econtrario
quãdo pruritus est remisior, materia est minus sub-
tilis & acuta, patet, quanto materia pruritiua est ma-
gis stimulatiua, & impresiua, tãto est calidior & sub-
tilior. Et contra quanto minus, tanto est grosior uel
frigidior & aquosior, iuxta aphorismum nonũ quin
tæ particulæ. Latæ pustulæ non ualde pruriginosæ,
&c. Contra, quia supposita paritate ex parte cali-
ditatis quanto materia est crasior, est magis impres-
siua, & per consequens magis pruritiua, patet, quia
quãto est crasior, habet plus de multitudine formę,
quam potentia rei insequitur, igitur, & confirmatur
experientia, nam quanto cholera est crasior tanto
profundat magis actionem suam, sicut cholera zina-
ria, unde 13. de ingenio sanitatis, si cholera fuerit cras-
sa, & calidisima cutem excoriabit usque ad sui inte-
riora, sicut accidit in formica miliari in comparatio-
ne ad herisipillam. Ad hoc dicendum inhærendo sen
tentiæ priori, quòd quanto humor est crasior alio-
rum paritate supposita, tanto est impresiuior & acti
uior. Sed dico secundò quòd si cum humore crasso fu
erit iuncta multa caliditas, faciet aliud genus doloris
deterioris, quàm sit dolor pruritus. Et si instetur, po
namus quòd quanto crasities plus imprimit, q̃ sub-
tilitas, tanto caliditas in humore crasso remittatur,
& sequitur quòd humor subtilis & crassus minus ca-
lidus æquè intensum facient pruritum. Credo conce
dendum esse illud ad quod deducitur. Cum hoc ta-
men concedendum est intentisimum gradum pruri
tus prouenire ab humore subtili & non crasso, licet
diuturnior & non facilè per scalporem sedabilis pro-
ueniat ab humore crasso magis quàm subtili. Tertiò
nota quòd quidam pruritus scalpore sedatur, scilicet
qui pendet à materia subtili & pauca. Calefit enim
membrum scalpendo, pori dilatantur, materia subti
liatur, unde facilè exhalat. Econtrario materia exi-
stente multa & crassa, non tota resoluitur. Et si fortè
tota cõiuncta etiam soluatur, fortè noua materia an-
tecedens trasit in coniunctam. Prima conclusio. Ma-
teria pruritus intensi citò per scalporem sedabilis est
subtilior, materia scabiei remisi pruritus, & non faci
lè per scalporem sedabilis. Secunda conclusio. Mate-
ria scabiei intensi pruritus facilè sedabilis est subtilior,
materia pruritus remisi non facilè sedabilis. Tertia
cõclusio. Ex paucitate pruritus tam quo ad intensio-
nem, quàm quo ad durationem, materia pruritus ar-
guitur, aliorum paritate supposita. Quarta conclu-
sio. Non est necessarium materiam scabiei, & pruri-
tus esse distinctarum specierum cum ab omnibus spe
ciebus humoris adusti, de quibus supra posit utraq;
pendere. Quinta conclusio. Pruritus & scabies conse
quens ipsum, secundum plurimũ ab eodem pendent
humore, qui cum primò cuti applicatur facit pruri-
tum, postea magis egrediens facit scabiem. Sexta con
clusio, secundum plurimum materia pruritus quem
non consequitur scabies, est subtilior, materia scabiei
patet, quia secundum plurimum facilè scalpore seda-
tur. Oppositum quandoq; contingit cum propter
materiæ crasitiem nequeant exterius expelli. Causæ
enim pruritus sine scabie sunt aut crasities materiæ
aut nimia subtilitas: est enim uapor aut sicut uapor,
aut densitas cutis, aut imbecillitas uirtutis sicut in se-
nibus. Pro solutione tertij dubij pone duas conclu-
siones. Prima secundum plurimum pruritus præce
dit scabiem, patet, quia materia scabiei secundum plu
rimum est pruriginosa, ergo in prima applicatione
ad cutem faciet pruritum, postea egrediens faciet sca-
biem, cum quo tamen stat quòd multi sunt pruritus
ad quos non sequitur scabies. Secunda conclusio, im
posibile est scabiem præcedere pruritum, patet, cum
scabies in quiditate sua includat pruritum. Coro-
larium scabies & pruitus quandoq; fiunt simul tem-
pore, patet, de pustulis quæ non fiunt à materia pru-
riginosa quæ postea per adustionẽ baurachia facta &
pruriginosa simul incipit facere scabiẽ & pruritũ, id
est, illæ pustulæ fiunt scabies cũ ante nõ essent scabies.

Signa uerò scabiei & pruritus absolutè sunt ex di-
ctis manifesta, scilicet, ex rubore cum pruitu & asperi
tate, & sæpe infirmus scalpit palpebram, signa uerò
specierum, de quibus supra, sunt ex dictis manifesta.
In quo autem differat scabies à lepra est alibi uiden-
dum, inter quas & si multæ sint differentiæ, hæc una
est potisima, quia cum lepra, semper associatur defe-
ctus tertij actus uirtutis nutritiuę, scilicet asimilatio,
quod non est in scabie. Signa uerò causarum sunt,
quia si est à sanguine, est notabilis rubor purpureus si-
ne pustulis aut satis diminutis intensus pruritus, & fa
cilè sedabilis, & si aliquid emanat illud est satis subti-
le. Et si est à cholera pruitus acutior & facilè sedabilis,
& rubedo tendit in citrinum, & postulæ paruæ pro-
fundę, & si quid egreditur est subtile citrinum. Signa
uerò baurachiarum comprehenduntur ex rubedine
tendente in albedinem. Et ex pustulis latioribus id
quod egreditur est pluris quantitatis tendens in albe-
dinem: & pruritus est remissus non facilè sedabilis.
Melancholia uerò subtilis adusta comprehenditur ex
rubore tendente in fuscedinem. Et ex asperitate ma-
gna cum pustulis profundis & aliquando crustis par
uis, & quod egreditur tendit infuscedinem. Com-
plexio quoque, habitudo & tempus, ætas, ars, regio,
regimen præcedens, sunt quoq; coadiuuantes in co-
gnoscendo huiusmodi dispositionum causas.

Prognostica. Pruritus & scabies primæ speciei est
cum medicinis curabilis, quæ uerò est tertiæ speciei,
non est curabilis nisi cum operatione manuali.
Media uerò rarisimè curabilis nisi cum operatione
manuali, &c.

DE SBEL. Cap. XXII.

Sebel secundum Auic. est pãniculus accidens oculo ex inflatione uenarum apparentium in superficie coniunctiuæ & corneæ, & texitur quidem in eo quod inter ea sicut fumus. Verum secundum Rasim non est panniculus, sed similitudo panniculi, cuius sententia est uerior, accipiendo panniculum propriè, quia non contexitur ex neruis & ligamentis, sicut texitur panniculus. prima primi. doctrina quinta, capite primo. Sed quia extenditur supra cõiunctiuam & corneam ad modum panniculi, ideo dicitur panniculus. Repletio autem uenarum est causa sebel, & modus est, quia uenæ capillares multæ dispersæ per coniunctiuam, sed paucæ & subtilissimæ per corneam transeuntes intumescunt, & fiunt apparentes, & propter magnam propinquitatem apparent in forma panniculi. Secundò imaginamur, sicut placuit Auic. quòd ab illis resudet sanguis subtilis, qui coagulatur in forma telæ & panniculi. Vel tertiò imaginemur, sicut magis placuit Rasi, quòd caro coniunctiuæ & corneæ tumeat aliqualiter inter illas uenas propinquissimas, unde faciunt nobis phantasiam, quòd hoc totum apparens sit unus panniculus sed in uero ibi sunt naturales uenæ, ut in secunda parte canticorum com. 87. & zoar. libro 8. cap. de sebel. & ex isto potest inferri differentia inter sebel & ungulam, quia ipsa est quoddam nerueum, uel sicut nerueum sine repletione uenarum, oriens à lachrymali domestico, nec cooperit nisi in forma sagittæ, sed sebel cooperit totum oculum uel quasi totum, & habet alias circumstantias, de quibus supra. Ex quibus infertur quòd sebel est ęgritudo in superficie situ & uia. Et præter hæc secundũ Auic. est morbus in numero.

Sebel est duplex, quoddam nouum, quoddam antiquum. Item quoddam grossum, quoddam tenue.

Sebel quandoq; causatur per uiam defluxus materijs fluentibus ad uenas coniunctiuæ & corneę, quandoq; per panniculum extrinsecum, scilicet almochatin, quandoq; per panniculos intrinsecos, scilicet, duram matrem uel piam matrem, siue uenas & arterias earum, quandoq; generatur per uiam paulatim factę congestionis in uenis ipsius oculi ex nutrimento non debitè conuerso & retento & superfluitatibus non resolutis. Causæ uerò coniunctæ sunt sanguis solus, aut alij humores cum sanguine mixti, sed alij humores sine sanguine ipsum causare non possunt, cholera enim pura ipsum causare nõ potest, cum propter sui subtilitatem impediat coagulationem & panniculationem, purum etiam phlegma & melancholia non faciũt sebel cum sint alba & fusca, & sebel rub. sed isti mixti cum sanguine poterunt ipsum causare, & ita erit subel sanguineũ, sanguineum cholericum, sanguineum phlegmaticum, & sanguineum melancholicum, &c.

Signa sebel aspicienti satis manifesta sunt cum uideat panniculum rub. tegentem coniunctiuam et corneam pro magna parte ex uenis iam dictis tumentibus contextam. Signa etiam causarum manifesta sunt, est enim sanguineum notabiliter rubeum, purpureum, sanguineum cholericum rub. tendens ad citrinitatẽ, sanguineum phlegmaticum rub. tendens in alb. sanguineum melanchnlicum rub. tendens in fuscum. Sunt & alia signa superius in scabie dicta, quibus materia peccans cognoscitur. Si uerò descensus materiæ ad oculum per panniculum extrinsecum est exuberatio uenarum exteriorum, rubedo faciei, pulsatio uehemens in fronte aut temporibus si descendat per arterias, aliud signum fluxus materiæ per extrinseca ponit Iesus Ali capite de sebel. quòd te trahente palpebram inferiorem uersus te sebel eleuatur, ac si erigeretur uersus te propter maiorem colligantiam palpebræ cum exterioribus oculi, quod signum est absq; calumnia. Signa uerò descensus materiæ per panniculos intrinsecos sunt, quia nihil istorum, quæ dicta sunt, apparent. Signa uerò quòd materia eius paulatim congesta sit, est quia factum est paulatim in longitudine dierum sebel, præterea consequuntur quædam accidentia, scilicet pruitus propter uapores & materias subtiles adustas retentas, lachrymæ ex oculi debilitate, aut pruitu, aut ex indebito concursu siue contactu palpebræ super oculum, nocumentum à lumine solis uel candelæ propter disgregationem materię attractionem, & eius dilatationem, debilitas uisus, aut ex debilitate oculi, aut quia impedit delationem specierum pupilla constricta, æstuatio oculi, tum propter dolorem, tum propter multi sanguinis & spirituum præsentiam, minoratio oculi & pupillę retento nutrimento in uenis, & ideo delato ad oculum uel oculi substantiam.

Prognostica. primum. sebel est de ægritudinibus, quæ eradicantur. Secundum. Sebel est morbus contagiosus, ita ut permutetur de uno oculum ad alium aut ad oculum aspicientis ipsum uaporibus exeuntibus inficientibus oculum aspicientis simili infectione, aut propter imaginationem & præcipuè si aspiciens sit debilium oculorum. Tertium. Sebel nouum subtile curabile est medicinis, antiquum uerò & crassum non nisi operatione manuali.

Quum palpebra inuersa et interius apparet rubea, & aspera, & scabies adest. Et cum super alba oculorum & super nigredinem uidetur similitudo panniculi ex uenis rubeis & crassis texti, adest passio, quæ uocatur sebel. Hæ uerò duæ passiones sunt graues & chronicæ & uix curabiles.

Primò agit de his dispotitionibus theoricè. Secundò practicè. secũda ibi. Patiens tamẽ dum sanus. Quod dicit in prima parte, satis est ex dictis manifestum. Pro cura harũ dispositionũ ante omnia sciendum, quòd si scabies & ophthalmia aut ulcera cõiungant prius inchoandum est à curatione ophthalmiæ & ulcerũ, & uniuersaliter omnium ægritudinũ, quæ sunt maiores, postea ueniendum ad curationẽ scabiei & ægritudinum minorũ. Et hoc ubi harum ægritudinum curatio perfici possit, ubi uerò maiores curare non possent, nõ curatis minoribus à curatione minorum inchoandum est, maioribus non neglectis iuxta canonem Auic. 4. primi capite ultimo.

Triplex est igitur regimen harum dispositionum curatiuum. Primum uniuersale respiciẽs causam antecedentem. Secundum particulare siue locale respiciens causam coniunctam. Tertium est commune utriq;. Primum exigit quinque intentiones. Prima minorat. Secunda digerit. Tertia eradicat. Quarta diuertit. Quinta fluxum intercipit. Prima autem intentio, scilicet minoratio secundum plurimum in scabie & sebel, sed maximè in sebel complenda est per phlebotomiam, aut cæphal. si materia fuerit pauca, aut basilicæ si epar communicet mittendo materiam. Et si in causa fuerit retentio menstruorum aut hæmorrhoidarum præmittatur phlebotomia saphenæ eiusdem lateris, & postea duobus diebus intermedijs, aut tribus, aut pluribus phlebotometur cæphalica eiusdem lateris. Hauriatur autem quantitas sang. secundum tenorem uirtutis & cæteras circunstantias indicantes de phlebotomia. Et penes Rasim facta phlebotomia uniuersali, aliquando phlebotomamus uenam frontis ad eradicandam materiam coniunctam, uel de proximo transituram in coniunctam. Si uerò non appareat dominium sang. imò aliorum humorum quod frequenter accidit in scabie, minoretur materia peccans, aut cum pilulis de fumoterræ, quibus admisceatur parum pil. aur. aut aggrega. ut uirtus ducatur ad caput, aut cum infusione, aut decoctione polip. ʒ. 1. in sero caprino, cui etiam potioni addatur parum suc. ros. aut aqua lupulorum, ut uirtus ducatur ad caput. Electuarium quandoq; hamech est in hoc casu præstantissimum si 3. ʒ. eius misceantur sero caprino, aut aqua lupulorũ facta minoratione, à qua inchoandum est materia existente multa. Si uerò pauca à digestione incipiendum est, & procedatur ad digerentia sicut est syr. de fumoterræ, cum aqua lupulorum, succus quoque fumiterræ solus depuratus per residentiam aut permixtus cum sero caprino est præstantissimus in hac dispotitione & in scabie totius, mundificans sangui. quod maximè est attendendum, Et ex mundificantibus est cassiafist, fumuster. capil. uen. lupuli & epithymus cõfert in hoc, & in euacuando humorem melancholicum, quapropter cum melancholia est in causa, semper misceaẽ, & in digestiuis et euacuatiuis: habet enim antonomasiam super omnibus euacuantibus melãcholiam, licet debiliter soluat, quapropter syr. de epithymo est proprius in digerendo humorem melancholicum: si uerò aliquãdo phlegma grossum esset in causa, sicut aliquando in sebel, misceatur in digestiuis oxymel simplex aut compositum, & petet caput per acetum. Digestiua nanq; in his dispositionibus, imò in omnibus debent respicere determinatam materiam & membrum, tam mittens, quàm suscipiens per tertiam & quartam uirtutem, & per primã & secũdam respicere discrasiam membrorum & materiæ, necnon modum substantiæ ipsius humoris, & ut uiæ conseruentur apertæ aut strictæ secundum exigentiam, & respiciant reliquas species compositionis & unitatis, sic enim operatio sua fęlicitatur, & in scabie, & plerisq; alijs dispositionibus attendendum est mundificationi sang. sicut cum illis, de quibus dictum est. Quid autem sit mundificare sang. & clarificare, & per quas uirtutes hoc completur, & quot modis fiat, & quæ sunt medicinæ hoc facientes, & similiter, quibus modis spiritus illustrentur, pro parte dictum est in capite de cura melancholiæ, sed magis exquisitè dicetur in capite de cura debilitatis uisus. Digesta autem materia eradicetur, aut cum phlebotomijs secundum exigentiam, & in hoc ualet phlebotomia uenæ frontis, de qua Rasis in litera, aut cum solutiuis, de quibus sermo præcessit, quæ etiam in his dispositionibus sunt iteranda, & uniuersaliter in omnibus dispositionibus, in quibus materia difficulter eradicatur, aut propter dispositionem membri aut materiæ. Et non obliuiscaris, quòd aloës est proprium solutiuum in scabie. septima 4. capite proprio ita ut solus frequenter excuset, & sic absolutè sunt tres primæ intentiones, scilicet minoratio, digestio, & eradicatio. Quarta intentio, scilicet, diuersio posset perfici omnibus generibus diuersionum cum euacuatione & sine, sicut dictum fuit in ophthalmia, & prouocentur menstrua & sang. hæmorrhoidalis si ex eorum retentione acciderint. Ex proprijs autem diuersionibus sunt phlebotomię uenarum nocræ, uenarum post aures, temporũ, & frontis, præcipuè illarum quæ uidentur magis tumentes, aut in his aut in aliquibus ipsarum sanguisugæ apponantur, phlebotomia etiam uenarum quæ sunt in angulis lachrymalium domesticorum optimè confert magis eradicando materiam, quàm diuertendo, sed non uidentur nisi post fortem gulæ constrictionem. Quinta uerò intentio, perficitur cum appositione repercussiuorum fronti & temporibus, & secũdò cum sectione uenarum & arteriarum deferentium humorem ad oculos, sicut dictum fuit in ophthalmia, sed hæc non fiant nisi materia fluente per uenas & arterias extrinsecas. Secundum regimen locale quandoq; perficitur cum medicinis in pruritu et scabie leui & sebel incipiente, quandoq; cum operatione manuali in scabie, secundæ speciei, & tertiæ, & sebel antiquæ.

Operatio uerò cum medicinis duas exigit intentiones, sicut in albedine. Prima perficienda est cum mollificantibus, sicut cum balneo aquæ dulcis, & cum fomentatione decoctionis raparum, & aliorum, sicut dictum fuit in albedine. Secunda intentio perficitur cum abstergentibus & exiccantibus, & interdum aliqualiter corrodentibus imediatè applicandis post fomentationẽ prædictam in utraq; dispositione, & inchoandum est à leuioribus gradatim procedendo ad fortiora. Ex proprijs autem leuibus est puluis factus ex sacch. candid. thutia, sarcocol. spuma maris añ. fortius autem hoc est. ℞. aloes partem 1. salis ammon. partem s. confice cum melle, aliud satis domesticum. ℞. carabe partem 1. corticum granatorũ partes duas. conficiantur cum melle & applicetur. Et fortius isto est medicamen Auic. accipiatur cortex oui, & stet in aceto cal. 10. diebus, uel dimittatur cum aceto in sole, & postea exiccetur in umbra et teratur subtilissimè, & applicetur, est enim proprium in sebel, puluis etiã lapidis hematitis est proprius in utraq; dispositione, & maximè in sebel. Fortius autẽ isto fiet rub. descriptum à Rasi. ℞. hematitis, colcotar usti, id est, uitrioli Romani, & est cal. in quarto, & lapis hematitis non ablutus est cal. in primo. siccus in secũdo. sed ablutus frig. & minus siccus, añ. ʒ. 3. æris usti. ʒ. 2. myrrhæ, croci. añ. ʒ. 1. piper. lon. cal. et sic. in quarto cõspergantẽ uino ueteri post optimã pulueriza tionẽ,

&fiant

& fiant ex eis ſief, & ſi timeres huiuſmodi approxi-
mationē permiſce cum tertia parte, aut s. ſief al. & tūc
paulatim auge ſecundum neceſsitatē, & ſecundum ꝙ
oculus tolerat, & lapis hematitis ſolus cōfert, aut cum
pauco mellis. Aliud Meſue ſatis domeſticum. ℞. ceru
ſæ, uiridis æris, añ. tere cōtritione ultima, & confice
conterendo cum uino albo potenti, & ſucco rutæ, &
ponātur iu uaſe æneo lympido per diem & noctem,
poſtea coletur & colatura reſeruetur in uaſe uitreo, &
diſtilletur in oculo mane & ſero. Sief cōferens ulceri-
bus & ſcabiei oculorū cum caliditate. ℞. cadmię, cro-
ci, ſcoriæ æris, gummi arab. æris uſti. añ. ʒ. 3. myrrhæ
lapidis hematitis, ſpic. añ. ʒ. 1. opij, ro. an. ʒ. 1. piperis
al. gran. 4. confice cum uino, & utere cum albumine
oui. Sed in horū applicatione obſeruent hi canones.
Primus, ut à leuiorib. inchoetur gradatim ad fortio-
ra procedendo. Secūdus, ut ſępe in oculo aſpiciamus
ſi nimis aut diminutè imprimāt. Et ſi nimis impreſſe-
rint, & dolorē & ruborem pręter modum fecerint, di
mittemus ipſorū impoſitionem per aliquot dies, do-
nec oculus ſit reſtitutus. Et poſtea faciemus ut prius.
Si aūt mediocriter, ſequamur eo modo, ſi diminutè,
gradatim augebimus, donec ſufficienter imprimant.
Operatio uerò manualis in ſcabie ſic perficitur. Iaceat
æger ſupinus ſuper aliqua tabula capite aliquātulum
eleuato & inuerſetur palpebra, & ſub palpebra inuer
ſa ponatur ſtilus aliquantæ latitudinis, cui palpebra
cum fricatur adhæreat, deinde medicus inuoluat digi
tum ſuum indicē cum folio paritarię aut ficus, & te-
nēdo palpebrā, & ſtilum, cum alia manu fricet ſuper-
ficiem intrincecā palpeb. donec erumpantur granula
quæ ſunt in eius ſuperficie, & bene ſanguinare permit
tatur, & poſt lauet palpebram, & oculum cum aqua
roſ. tepida. Aliquando hæc operatio perficitur cum
una lima ſubtiliſsimè dentata fricando ſuperficiem
palpebræ, ut prius & citius expeditur. Aliquando ue
rò fricant cum huiuſmodi lima prius ponendo ſuper
ſuperficiem palpebræ aliquem puluerē, ſicut ſpuma
maris. Credo quòd ſecunda operatio ſit cæteris ex-
peditior. Poſtea mundificato oculo, ſcilicet, à ſangui
ne cum aqua roſ. tepida aut aceto, aut uino forti, aut
cum his mixtis ſimul imponūt medicinam aliquam
abſtergentē ex ſuperius deſcriptis ad conſumendum
reſiduum illius quod remanſit. Deinde claudat ocu-
lum deſuper ponendo faldellam ex coto circundata
petia linea ueteri, & infuſam in lacte & aqua roſ. aut
in lacte & oculo roſ. ſi uolunt magis mitigare dolorē
& aliquando ſecum cōiungunt uitellum oui, ſed Me-
ſue emplaſtrat tēpore frigido cum amygdalis, & cy-
mino, & mica panis infuſa in uino cocto cum pau-
co croco. Sed tempore calido cum uitellis ouorum
oleo roſ. & uiol. Sebel autē cum operatione manuali
curatur ſic: Extent ægrum ſuper tabula, aut faciant
ipſum ſedere ſuper una bancha equitando bancham,
& ponant miniſtrum poſt ipſum, qui eleuet palpe-
bram ſuperiorē, & trahat inferius palpebrā inferiorē
ita ut oculus ſtet apertus, deinde medicus accipiat cū
uncino, id eſt, paruo unco argenteo uenulam unam,
& eleuet, et poſtea cum acu penetret ubi eleuata eſt, &
annectat eam cum filo de ſerico ſubtili, aut ſi non uult
penetrare cum acu, penetret cum ſeta porcina, in cu-
ius extremitate eſt filum de ſerico, & ſic annectunt i-
pſum, deinde hoc idem facient in alia parte eiuſdem
uenæ uel alterius, & ſic faciunt in uenis, id eſt, magnis
apparētibus tam in parte ſylueſtri, quàm in parte do-
meſtica omnibus filo annectendo, ut ſupra. Deinde
omnia huiuſmodi fila eleuabunt & incident omnes il
las uenulas, quibus ſunt fila alligata totaliter ex tranſ
uerſo, & ſinent multam quantitatem ſang. egredi, &
hanc operationē faciant in coniunctiua & non in cor
nea: nam per exitum ſang. ab huiuſmodi deliteſcunt
etiam uenæ corneæ. Deinde poſt hoc, oculo ſcilicet,
mundificato à ſanguine, ut ſupra, imponunt medici-
nam abſterſiuā, ſed Meſue prius imponit aquam infu
ſionis cymini, & poſt illam, peluerē citrinum & ligēt
oculum exterius applicando, quę dicta ſunt ſuperius
in ſcabie. Sed bonum eſt ut poſt has operationes fron
ti & temporib. applicētur defenſiua, ne materia pro-
pter dolorem attrahatur ad oculum, deinde pona
tur in domo obſcura & quieſcat, & dormiat capite e-
leuato, & non ſuper latere oculi læſi, & inungatur ei
dieta tenuis frigida ſine carnibus, ouis & uino neque
maſticent aliquid, neq; loquantur niſi uoce ſubmiſſa,
& quanto minus eſt poſsibile moueātur, & fiant iſtę
operationes tempore temperato, ſcilicet, uere aut au-
tumno. Tertium regimen utriq; commune duas exi
git intentiones, ſcilicet accidentiū correctionem & re
gimen ſex rerum non naturalium. Corrigatur itaq;
dolor fomētando oculum cum lacte & aqua roſ. aut
oleo roſ. Et ſecundum Auic. uitellus oui ſanat dolo-
rem ſequentem operationē ſebel cum inciſione ſi ocu
lo ſuperponatur, & melius eſt, ut ſit tepidus inter du-
as petias inuolutus, ſed tangens oculum ſit ſubtiliſsi-
ma. Et ſi hæc non ſuffecerint adminiſtretur in oculo
ſief album cum opio. Si uerò eſſet inſtantia uigiliarū
ſedetur, ut ſuperius dictum eſt, cauendum eſt etiam
poſt operationem manualem in ſcabie & ſebel ne pal
pebræ adhæreant oculo & ſecum inuiſcētur. Ad hoc
autem confert bis aut ter in die aperire palpebras &
ab oculo ſeparare, ſed melius eſt oculum intra palpe-
bras aliquotiens reſoluere. Vltima intentio eſt, ut lo
cetur in aere ſatis tēperato non uentoſo neq; fumoſo
boni odoris aliqualiter obſcuro. Cibi & potus ſint
declinantes ad frigidum & humidū, niſi fortè in ſebel
phlegmatica in quo declinet ad ſiccū, & ſint præben-
tia nutrimentum ſubtile non craſſum aut uiſcoſum.
Caueat à ſalſis acutis, amaris, dulcibus, unctuoſis, ace
toſis multum, & ab omnibus multum uaporoſis, in-
ter cætera caueat à nucib. eruca, caulibus, & ab omni-
bus quæ ſunt difficilis digeſtionis & à melle, caueat à
uino uinoſo & ebrietate, ſit cœna leuior prandio, dor
miat multum de nocte, & non incipiat dormire niſi
diſtanter à cibo per duas horas, & capite eleuato, &
nullo modo ſuper latere oculi lęſi, nec cum facie deor
ſum, neq; faciat aliquā operationem ſecūdum quam
oporteat caput inclinare deorſum. Caueat à coitu &
uitet iram, clamorem, rixam, nec ferat aliquod ſtri-
ctum circa collum, &c.

Patiens dum ſanus eſt phlebotomia ex brachio & fronte, & uentris ſolutione uti debet. Et in commeſtione uitare dactylos & ſeſamos de melle, & uitet ebrietatem.

Hic ponit curam, & primò per uniuersalia, secundò per particularia: secunda ibi. Et quando non est plenus. De prima dicit, quòd patiens dum sanus est, debet uti phlebotomia ex brachio & uena frontis & uentris solutione, de quibus dictum est, & uitet dactylos & sesamos conditos cum melle, quia præbent nutrimentum crassum & adustum. Sed uidetur includere contradictionem cum dixit: Patiens dum sanus est. Istud ergo intelligendũ est de regimine pręseruatiuo, patiens, id est, aptus pati has dispositiones utatur phlebotomia, & cætera ne huiusmodi dispositiones incurrat. Aliter patiens has dispositiones, id est, nullam aliam habens ægritudinem, nam posset habere aliquam aliam ægritudinem qua prohiberentur huiusmodi operationes sicut phthisim.

Et quando non est plenus sæpe ingredi balneum est ei utile. Et frequẽter immittere oculo sief rubeum similiter cofert. Sief. rub. Rec. hematitis, colcothar combusti amborum. an. drach. 3. æris usti, drach. 2. myrrhæ croci, an. drach. 1. piperis long. drach. s. conspergantur ex uino ueteri & fiat sief, his præterea ægritudinibus confert sief uiride, cuius descriptio in cap. de ungula continetur. Quòd si paßiones istæ uetustæ fiant, scabies fricatione indigebit & sebel collectione, non tamen mensuræ huius libri conuenit, ut de his tractemus.

Primò ponit curationem localem cum medicinis: secũdò cum operatione manuali. secunda ibi. Quòd si pasiones. De prima parte duas elicit intentiones curatiuas. Prima est mollificare oculum cum balneo & fomentis, sicut dictum fuit. Secunda est abstergere, exiccare, & resoluere, & corrodere cum sief rub. & similibus, cuius descriptionem ponit, & declaratum fuit superius, reliqua sunt manifesta, &c. Curat tertiò operatione manuali remittẽs nos ad aliud cap. 1. ad suam chirugiam, quia hic solum physicè tractat.

DE PRVRITV LACHRYMALIVM Cap. XXIII.

ENdiuia tenera sumatur & teratur, & fiant ex ea magdaleones parui & ex oleo uiol. inungantur & oculis superponantur. Et in hora dormiendi ligentur. Rosatum tamen melius est & citius confert. Et si hoc non suffecerit, lentes absque corticibus, & sumach & ros. rub. & granati carnositas sumantur, & contrita ex careno conspergantur, & more emplastri superponantur.

Hic agit de pruritu lachrymalium, de quo superius dictum est, quantum est expediens. Lachrymalia enim citius pruriũt, quàm cæteræ partes oculi, & propriè lachrymale domesticum, quia plures materiæ ad ipsum defluunt cum uiæ sint latiores. Diuiditur hoc capitulum in partes duas. Primò ponit curam per localia. in secũda ibi. Quòd si non suffecerit. Ponit curam per uniuersalia. De prima parte dicit, quòd fiant magdaleones parui, id est, corpora parua scilicet, ad quantitatem orbitæ ex endiuia tenera, id est, non multum antiqua, quæ scilicet, contundatur cum oleo uiolaceo aut ros. quod est melius, quia magis confortat & repercutit, & oculis superponatur in hora dormiendi, & ligetur ut conuenienter adhæreat est enim hoc medicamen frig. & humidum, repercussiuum, conueniens in principio alterans humorem iam fluxum, & remouẽs malam complexionem impressam & prohibet materiam fluentem. Secundum medicamen si hoc non solum suffecerit, est ut lentes frig. & siccæ absq; corticibus, ut non sit in eis asperitas, & sumach & rosæ rub. & granati carnositas intrinseca, omnia frig. & sic. & stiptica conterantur & post contritionem conspergantur ex careno cal. & hum. mitigatiuo & resolutiuo, & est uinum coctum & reducantur ad formam emplastri, & superponatur ut prius ligando: est enim medicamen augmenti usq; ad medium status.

Quòd si non suffecerit ex cephalica prius phlebotometur patiens, deinde ex uena frontis & ex uenis quæ sunt in lachrymalibus angulis. Venter quoq; frequenter soluatur, & multotiens balneum ingrediatur.

Ponit curam uniuersalem per phlebotomiam uenæ cephalicæ & uenæ frontis & uenarum, quæ sunt in angulis lachrimalibus domesticis. Venter etiam soluatur & balneum ingrediatur, de quibus omnib. sufficienter dictum est superius. Medicamen uerò proprium in pruitu & in prima specie scabiei misceatur thutia præparata subtilissimè puluerizata cum uino maluatico, aut optimo uino antiquo albo, & aqua ros. et potest admisceri magis aut minus de uino secundum quod uolumus maiorem & minorẽ exiccationem & resolutionem, & hoc collyrium quater in die oculo imponatur. Aliud infallibile. ℞. sang. drach. aloẽs epatici, sarcocollæ nutritæ, añ. ℥. 1. zing. garioph. croci, cãphoræ, añ. ʒ. s. thutiæ præparatæ, ℥. 4. terãtur pulueres subtilissimè, & misceant̃ in uini maluatici, & aquæ ros. añ. ℔. 1. bulliãt in uase uitreo, ponendo illud uas in una caldaria aquę, per cuius bullitionẽ bulliat dictum collyrium existens in uase uitreo usq; ad tertiæ partis consumptionem & usui reseruetur. Et quandocunq; eo utimur conquassemus uas, melius est tamen ut ante horum applicationem fomententur oculi cum decoctione aliqua, de qua supra, & excusabit à balneo, quod Rasis præcepit fieri.

DE VNGVLA. Cap. XXIIII.

VNgula dicta ad similitudinem unguis, eo quòd ipsa tegit secundum plurimum extremitatem oculi uersus lachrymale domesticum

sticum, sicut ungues tegunt extremitatē digitorum. Describitur ab Auic. 3. tertij, cap. proprio, quòd est additio coniunctiuæ, & uelaminis continentis oculū incipiēs secundum plurimum à lachrymali domestico, & currens semper super coniunctiuam. Et quandoq; tegit corneam & inuadit eam, ita quòd cooperit foramen. Dicitur primò additio, scilicet, prçter naturam, coniunctiuæ, id est, uelaminis continentis oculum. Coiunctiua enim undecunq; continet oculū præter ubi est cornea. Et dicitur coniunctiua quia cōiungit partes oculi adinuicem, aut quia coniungit oculum cum craneo in orbita, & currit semper super coniunctiuam, licet non semper tegat corneam. Et re uera ungula est membrum cum sit corpus ex prima mixtione humorum genitum & non compositum, ergo simplex. Et non est panniculus, quia non componitur ex uillis nerueis & ligamentis, neque est neruus, ut patet satis ex paucitate sensus: relinquitur ergo quòd sit caro, quia cum nullo alio simplici tantā habet conuenientiam quantam habet cum carne. Et cum caro sit etiam quintuplex uerisimile est ipsam esse carnem confusam præternaturalem. Ex quo infertur ungulam esse morbum in numero. Morbum quidem quia sensibiliter impedit motiuā oculi, & quandoq; sensitiuam faciendo dolorem, in numero, quia addit in numerum partium oculi. Si autem cooperiat pupillam, est etiam morbus in uia, & potest etiam dici morbus in situ & superficie. Et nota quòd alius quando in ipsa apparent uenulæ per substantiam eius disseminatæ.

CVm aliquid panniculo simile ex angulo qui est ex parte naris oriri uidetur, & album oculi cooperire, & peruenit usque ad nigredinem, generatur paßio quæ dicitur ungula. Cuius nocumentum tunc solum est peius cum peruenit usq; ad nigredinis partem quæ est iuxta pupillam.

Hoc capitulum de ungula diuiditur in partes duas. In prima parte determinat de ipsa theoricè. In secū da ibi. Hæc igitur passio. determinat practicè. Prima pars satis ex dictis est manifesta. Et non dixi ungulā esse panniculum, sed panniculo similem, quia subtilis & lata. Et ipsam dixit esse deteriorē cum peruenit ad partem nigredinis, id est, corneæ quç est iuxta pupillam, id est, ex directo pupillæ, tunc enim uisum impedit, pupilla enim propriè est foramen uueæ multum proximæ ipsi corneæ. Species quandoq; sumuntur à modo substantię, & sunt tres. Neruea quia ad neruitudinem quando est mollior. Adiposa quia ad similitudinem in duritie. Et carnea quia ad carnis simililitudinem adipis, & hanc tertiam speciem ponit Albuca. Secundò distinguuntur ex parte caloris. Nam quædam est rubea notabiliter à sanguine proueniēs. Quçdam alba à phlegmate permixto cum sanguine. Quædam citrina siue uiridis à cholera mixta cum sanguine. Quædam nigra à melancholia mixta cum sanguine. Semper enim sanguis concurrit ad generationem membrorum tam cōiuncta generatione quàm seiuncta, & similiter ad nutricationem. Vtrum autem ad generationem membri omnes humores concurrant sicut elementa ad mixti generationem, est alterius speculationis. Distinguiť etiam ex parte quantitatis. Nam quædam est magna occupans magnam partem coniunctiuæ, imò corneam ipsam. Quçdam est parua. Quædam mediocris. Item quædam est crassa. Quædam subtilis. Distinguitur quartò ex parte adhærentiæ. Nam quædam est multum inuiscata cū cōiunctiua aut cornea. Quædam leniter est & facillimè separabilis. Quintò ex parte originis. Nā quædam oriť ex lachrymali domestico, & est secundum plurimum, quia illud propter latitudinē uiarum est plurimum materierum susceptiuum. Quandoque oritur à lachrymali syluestri & est rarius. Quandoq; à profunditate palpebræ inferioris aut superioris, & est rarissimum. Sextò & ultimò. Quædam antiqua. Quædam noua. Et quædam à generatione contracta. Causæ pro magna parte sunt manifestæ. Causa enim materialis ex qua, est secundum plurimum superfluitas nutrimenti lachrymalis & coniunctiuę, licet etiam aliæ materiæ superfluentes possint esse causę materiales ipsius. Causę primitiuæ sunt quæcūq; huiusmōi humores multiplicāt et ad oculos declinare faciūt. Causa efficiēs est uirtus augmentatiua cū colore naturali. Formalis est forma carnis. Finalis in quantū caro ut habeat esse, sed finalis in quantū morbus ut lædat. Materia uerò adiposæ est phlegma aquosum cum parte unctuosa sanguini permixtum. Signa satis nota sunt, cum sensibus subiaceant.

Prognostica. Primum. Quę dura est, antiqua, crassa, magnam partem occupās, & multum inuiscata & propriè cum cornea, est incurabilis. Secundum. Adposa mollis, parum inuiscata, subtilis, distās à cornea, est facilè curabilis. In medijs dispositionibus iudicia sunt media.

Hæc igitur paßio dum subtilis est cum sief uiridi, & sief de chalcantho est medicanda. Si autem uetusta fiat & crassa, cum ferro est expolienda.

• Primò ponit modos curationis. Secundò ponit duplicem descriptionem sief, ibi. Sief uiride. Quid dicat in prima parte satis notum est. Innuit enim duplicem modum curationis. Vnum cum medicinis. Reliquum cum operatione manuali.

Sief uiride quod cōfert sebel & scabiei & ungulæ et albedini. Rec. ziniar. drach. 3. colcothar usti drach. 6. arsenici rubei, baurach, spumæ maris, omnium ana drachmam unam, salis ammoniaci drachmam semis, ammoniaci drach. duas, ammoniacum in succo rutæ dißoluatur & species ex eo conspergantur & fiat ex eis sief, est enim mirabile. Sief de chalcantho quod confert ungulæ. R. æris usti, chalcanthi amborum

ana drach. 5. ziniar. drach. 2. salis ammoniaci, baurach, arsenici sublimati omnium ana drach. 1. terantur & per hebdomadam unam dimittantur, deinde fiant ex eis sief, & fricetur ungula cum eis.

℞. ziniar, id est uiridis æris corrosiui, calid. & sic. in
quarto. drach. tres, colcotar usti, id est, uitrioli rub.
usti, calid. & sic. in tertio. ʒ. sex, arsenici rub. calid. in
tertio, sic. in secundo. baurach, spumæ maris calid. &
sic. in tertio. omnium ana. ʒ. 1. salis ammoniaci calid.
& sic. in quarto. ʒ. semis ammoniaci. ʒ. 2. ammonia-
cum dissoluatur in succo rutæ, & cæteri pulueres con
spergātur eodem suc. & simul incorporando fiat sief,
quod est mirabile siue in forma pulueris, siue in for-
ma liquida applicetur. Sief de chalcātho. Recipe æris
usti, chalcanthi, id est, uitrioli uiridis ana drach. quin-
que, ziniar drachmas duas, salis ammoniaci, bau-
rach, arsenici sublimati, omnium ana. ʒ. 1. terantur &
per hebdomadam, unam dimittantur, interim ipsa
bene pulueriżando & incorporando & fiat sief ex eis
cum aliquo liquore ut suc. rutæ & cum eis ungula fri-
cef. Quatuor sunt species uitrioli, scilicet, Colcothar
quod est citrinum, chalcanthum uiride, & hęc sunt ca
lid. & sic. in tertio. Chalcadis scilicet album. Assuriæ
rub. & hæc duo sunt cal. & sic. in secundo. Verunta-
mē Simon Ia. dicit quòd colcothar est chalcanthum
uiride antiquatū. Arsenici. 3. sunt speces. Rub. Citri-
num, quæ sunt minus acuta, calid. in tertio, sic. in secū
do. Albū dictum realgar calid. & sic. in quarto. Sed
arsenicum sublimatum est cæteris acutius & multum
causticum, & eius operatio durat tribus diebus dum
profundè cauterizat quapropter considerеf quali-
ter in oculo administretur, sed de hoc statim dicetur.

Cura ungulæ triplex exigit regimē. Primum uni-
uersale circa causam antecedentem. Secūdum locale.
Tertium utriq; commune. Primum cnmpletur. 5. in-
tētionib. scilicet minoratione, digestione, eradicatio-
ne, diuersione, & fluxus interceptione. Quæ omnes
qualiter debeāt compleri satis potest ex suprascriptis
patere cap. de scabie et ophthalmia. Secundū regimen
duob. perficitur modis, primò cum medicinis, secun-
dò cū operatione manuali. Primus uerò modus con
ueniens in subtilib. et mollib. & propriè quando non
possunt leuiter cū operatione manuali remoueri dua
bus perficitur intētionib. Prima est mollificatio cum
balneo aut fomētis suprascriptis. Secūda immediatè
post fomentationē apponere medicinas abstergentes
& corrodentes à leuiorib. inchoando & gradatim ad
fortiora procedendo. Thus solum tritū & aspersum
cum aqua calid. & postea collyrizatum est expertum
& securum. Collyrium Ruffini descriptū à Iesu Ali.
℞. lapidis hęmatitis loti, æris usti, cadmiæ, argenti. añ
ʒ. 4. pip. al. ʒ. 2. pip. nigri, spumę maris. añ. ʒ. 8. aloēs
succotrini, spicę, garyop. añ. ʒ. 4. zing. ʒ. 3. amyli, mi
rob. belliricorum. añ. ʒ. 2. croci, salis ammo. añ. ʒ. 1. te
rantur et cribellenf subtilissimè & utere. Est enim sub-
lime & famosum. Collyriū Auic. ex testa cācrorum
fricata ab ea linimento mixto cum oleo cucurbitę est
apud eos mirabiliter laudatum. Fortiora sunt descri-
pta per Ras. in textu. Et si uis uti fortib. sine quibus se
cundum plurimum ista operatio cōpleri non potest.
Accipe sief descripta à Rasi & tenendo aliquod ipso-
rum inter digitos applica cum extremitate eius super
ungulam. Et tādiu teneas donec æger sentiat dolorē,
& postea amoueas. Et pone in altera parte eiusdē un-
gulæ & sic paulatim tota consumef aut intingaf ex-
tremitas stili cotto inuoluta in aliquo collyrio forti
ex suprascriptis, & applica super ungula ut prius, aut
illi extremitati prius in aliquo liquore balneatę anne
ctę pulueres suprascriptæ sief. Et applica quousq; sen
tiat dolorem ut supra. Et si oculus incurreret ophthal
miam & dolorem, desiste ab huiusmodi operatione
per aliquos dies. Deinde reuertere donec cōpleta sit.
Et hoc modo securè poteris uti huiusmodi medicinis
fortib. Elonga tamen hanc operationē à cornea quā-
tum potes. Et cum facis huiusmodi operatiōes dolo-
rosas bonum est ponere defensiuum circa frontem &
tempora ne humores fluant ad oculum, & clauso ocu
lo pone desuper faldellam cotti infusam in lacte, & a-
qua ros. & oleo ros. ad doloris mitigationē. Modus
autē operationis manualis in ungula est triplex. Pri-
mus si ungula nō sit multum cum oculo inuiscata &
cū uncinis in extremitate eius māgis separata siue mi-
nus inuiscata capiatur palpebra eius aperta & sic retē-
ta per aliquem bonū ministrum eleuef. Et si opus sit
alio uncino ad meliorem eleuationem applicetur, po
stea cum instrumento ad modum lancetę, sed obtuso
aliqualiter excoriet ipsam ab oculo separādo usq; ad
lachrymale cui annexa est, & ibidem incidaf cum for
fice & cautè ne caro lachrymalis incidaf, sic enim fie-
ret fluxus lachrymarū perpetuus. Secundus modus
est in illa quæ multū cum oculo est inuiscata ut suspē-
datur cum uncino propter duritiem eius in parte ma
gis eleuata & crassa, & si non potest capi cum uncino
propter duritiem eius perforetur ibidē cum acu subti
lissima, in cuius extremitate sit filū, & cum filo suspē-
daf & eleuef quātum aptè fieri potest, qua eleuata ad-
huc infigatur alia acus capiendo maiorem partē eius,
& quantum de ipsa capi potest, dummodo nō læda-
tur oculus et tracto filo de serico usq; ad medium eius
trahaf filum, nunc ad unam differētiam nunc ad aliā
secādo & ipsam ab oculo separādo primò uersus cor
neā, postea uersus lachrymale donec totaliter separe-
tur. Et si uideretur tibi quòd cum pilo caudæ equinæ
separari melius posset secando ipsam experire quo
melius perficiatur operatio hæc postea iuxta lachry-
male incidatur, & in hac operatione cauendum est ab
incisione partium oculi, caro enim lachrymalis co-
gnoscitur per rubedinem & mollitiem, & coniuncti-
ua cognoscitur per duritiem & maximè caue ne cor-
nea lædatur. Tertius autem modus secundum Albu.
proprius in ungula adiposa acceptatus à multis in cu
ratione macularum de quib. sermo præcessit, perficit
cum rasorijs raspando siue abradendo totū quod est
in superficie oculi, illud enim aptè fieri potest non ra-
dendo oculum, cum illa additio sit oculo mollior, &
post has operationes imponūt in oculo cyminū ma-
sticatum cum sale ad prohibendum inuiscationē ocu
li cum palpebra. Ego autem credo conuenientius esse
immediatè post has operationes sief album cum lacte
ad sedandum dolorē & prohibendum ophthalmiā.
Prohibetur autem inuiscatio, faciendo ægrum sæpe
mouere oculum sub palpebra, & si non possit aperiā-
tur

tur aliquando palpebræ si ab oculis separentur, & postea si opus est transactis duobus diebus uel tribus aliquid ex medicinis abstergẽtibus, de quibus supra, ad consumẽdum residuum in oculo ponatur. Tertium regimen duas exigens intentiones, scilicet correctionem accidentium & debitũ regemen sex rerum non naturalium ex capitulis præcedentibus potest elici.

DE ATARFATI SIVE SANGVINE effuso in oculo. Cap. XXV.

MAcula rubea, atarfati, tarsa, pustula, sanguis infusus in oculo sunt termini synonymi significãtes hanc dispositionẽ quæ diffinitiuè est sanguis in superficie oculi adhærens & inuiscatus. Et si sit ex directo pupillæ impediẽs uisionem est morbus in uia. Si uerò sit in alia parte oculi et lędat ad malam complexionem cum materia reducitur. Si uerò non lædat non est ægritudo, sed est de his quæ non sunt ægritudines, & tamen cum ægritudinibus numeratur, ut est apud A. secunda primi doctrina prima, cap. sexto.

Species eius sunt, quia aliquando sanguis ille occupat magnam partẽ superficiei oculi. Aliquando paruam, existens sicut punctum rubeum, ideo atarfati dictum est. Item aliquando est recens sanguine nouiter infuso, & est coloris rub.

Aliquando est antiqua, & tunc est nigra, uel tendens in nigrum resolutis ex longa mora partibus igneis & aëris, remanentibus partibus terreis tendentibus in fuscum.

Causa immediata est duplex. Vna est exitus sanguinis à uena uel arteria. aut quia soluiť ipsarum continuitas aut per uiã resudatiõis. Causa aũt solutionis cõtinui ipsarum quandoq; est primitiua sicut percussio, casus, fricatio oculi, motus laboriosus, statio sub sole & huiusmodi. Quandoq; est intrinseca corporea sicut multitudo sang. extendens, & ipsius ebulitio, sicut aliquando in febrib. balneo, & forti exercitio unde humor ebulliẽs scindit uenam, & fortasse subtiliatus resudat extra uenam. Aliquando est humor corrosiuus substantiam uenæ corrodens. Secunda causa coniuncta est aliquid remanens ex materia apostematis sang. resoluto secundum maiorem partẽ, siue ut uerius dicam, illud remanens est ipsa macula, sed apostema præcedẽs uel causa immediata ipsius est causa huius maculæ. Signa sunt macula rub. aspicienti est manifesta, quòd autẽ fit ex reliquia apostematis ex præcedente apostemate cognoscitur, quòd uerò sit à causa primitiua ex relatu ægri habeť, quòd uerò sit à causa corporea cognosciť cum nulla causa primitiua pręcesserit. Vtrum autẽ à plenitudine uel ab acuitate cognoscitur, quia plenitudinem declarat tẽsio uenarũ. Ebullitionem uerò declarat complexio calid. corporis & causæ sanguinem ebullire facientes, sed quòd fit ex resudatione cognoscitur quia tenuis & subtilis est. Et quando est ruptura uenæ, crassior est macula illa sang. crassiori fluente.

Prognosticum. Hæc dispositio est ex toto genere salubris natura aut arte curabilis. Cura triplex exigit regimen ut supra. Primum uniuersale. Secundũ particulare. Tertium commune utriq;. Primum regimẽ uniuersale quidem completur per phlebotomiam secundum quod superius dictum fuit. Necnon medicina solutiua, quæ debet esse leniens & infrigidans sicut aqua fructuum cum cassia aut mãna. Diuersio etiam perficitur, tam diuersionib. cõmunibus, q̃ proprijs, scilicet phlebot. particulariũ uenarũ capitis. de quib. supra. Fluxus etiam interceptio, perficiatur ut supra.

Secundum regimen perficiť in principio cũ repercutientib. & in fine cum resoluentib. & abstergentib. in medio autem cõmixtis. Ex conuenientib. in principio est aqua albuminis oui in oculo infusa. Aut si in ea infundatur parum boli armeni, & deinde coletur & sic colata & expressa oculo imponatur. Et deinde secũda die ponatur in oculo lac in quo bolus armen. et similia sunt infusa. Exterius autem applicetur albumen oui cum oleo ros. contusum. Deinde tertia & quarta die & quinta imponatur sanguis columbi calidus, aut turturis, extrahẽdus per phlebotomiam uenarum, quæ sunt sub ala, aut per decoctionẽ & est calidior. Et hoc tempore emplastreť oculus cum fœnugræco, & rosis coctis in aqua ros. aut emplastretur cum folijs salicis coctis cum aqua ros. deinde emplastretur cum fœnugreco, & ros. cum uino decoctis. postea cum nõ est timor noui fluxus uaporetur oculus cum decoctione chamomilę, meliloti, aut foliorũ caulium, & postea emplastretur cũ folijs salicis, et caulis tritis, & coctis cum uino potẽti antiquo. Et in hoc tẽpore ponantur in oculo collyria fortia. ℞. thuris. ℥. 1. tere ultima cõtritione, et funde super ipsum ex aqua pluuiali in qua solutũ sit sal cõmune & si uis ut magis imprimat dissoluatur in aqua sal ammoniacũ, aut sal gẽma & cum suprascripto thure etiam misceať, & fiat collyrium. Fortius autem est illud quod à Rasi in litera describitur. Olibani quoq; una, & salis gemmæ tertia unius partis in lacte dissoluta egregiè conferunt & similiter cũ aqua raphani. Si uerò macula rub. fuerit reliquia apostematis, fomentetur oculus, primò cum decoctione passularũ cui parum fœnugræci addi possit, deinde collyrizeť cum succo passularum sine arillis & aqua mellis, & cum eisdem cum quibus fit fomentatio potest emplastrari, ut quod derelictum est emplastretur & mollificetur & resoluatur.

Tertium regimen cõmune utriq;, scilicet complendum est per correctionẽ accidentium, & per regimen sex rerũ non naturalium, patere potest ex sæpe dictis. In principio em̃ dũ est dolor & æstuatio debet esse tenuis. Postea his accidẽtib. declinantib. põt incrassari.

QVum in oculo ex percussiõe aut ex re alia punctum rub. fieri cõtingit, sanguis qui ibi est dissoluendus est, postquam æstuatio quieuerit. Sumantur igitur arsenici rub, olibani, ammoniaci, myrrhæ, omnium. an. partes æquales & fiant ex eis sief qui in suc. coriandri fricentur & in oculo distillentur, quandiu tamen dolor perseuerat albugo oui sumenda est & oleo ros. commiscenda & cottum ex eis inuolutum oculo est superponendum.

Habet hoc caput 2. partes. In prima ponit causam huius passionis. In secunda curam. Secunda ibi. Sanguis qui ibi est. Quod dicit in prima manifestū est. In secunda parte. Primò docet quid faciendum est cum ægritudo processerit, cuius causa est, quia medici secūdum plurimum non uocanť in principio sed posteaq; aliquandiu processit. Secundò ponit curā quæ debeť principio. Quæ dicit in parte ista manifesta sunt. Describit enim collyriū satis forte applicandū, postquàm ęstuatio, id est, calor & dolor & fluxus humorum cessauerit. ℞. arsenici rub. olibani, myrrhæ, ammon. añ. partes æquales fiant ex eis sieť cum succo coriandri, qui etiam cum uis uti eis sunt fricādi super cote in succo coriādri & collyrizādi, melius tamē est ut arsenicū sæpe abluať cum aqua rosacea aut succo iam dicto. Et fortè melius est ut hoc collyriū cū extremitate stili cotto inuoluto appliceť, quia ad placitū sic potest remoueri & super macula reiterari. Hic est dubiū nondū decisum. Vtrum scilicet in cornea sint uenę & arteriæ per quarum rupturā potest fieri tarfati. Et uidetur quòd sic quia nutriť & uiuit, & quia patiť sebel qui est pāniculis accidēs ex inflāmatione uenarū apparentium in superficie cōiunctiuæ & corneæ, in oppositum arguiť. Quia quantumcunq; essent minutæ adhuc apparerent. Item essent plenæ sanguine qui nō est diaphanus, & per cōsequens non esset perfectè diaphana, imò in aliqui. partib. colorata. Itē si oculus uidet uaporē & impediť ab eo multo magis impedieť à præsentia sanguinis in cornea. Credo conformando me dictis A. et cęterorū et experiētię ꝙ in ea sint uenulę et arterię minutissimę, quę sunt diaphanę & non repletę sanguine, sed humiditate prima de secūdis, facta diaphana, & trāsparente secundū ipsius corneæ exigētiam, sed cum multus ad oculos fertur sanguis, sang. replentur & apparēt. Et ad argumēta in oppositū dico quòd si uapor impediat uisum, istę tamen non impediunt cum sint diaphanę, sicut cornea, neq; uidētur ab ipsa separatę cum sint minutissimę & ei similes.

DE LACHRYMIS SIVE DISTILLATIONE OCULI. Cap. XXVI.

LAchrymæ. Distillatio oculi sunt termini synonymi signantes hāc dispositionē, quæ diffinitiuè est ægritudo secundū quā oculi semper apparent humidit. aquosa, & quandoq; currunt guttę. Vel breuius. Lachrymę sunt humiditas aquosa ab oculo profluēs, & in alia ueritate sunt ægritudo in uia, cū uisum impediat prohibendo debitā delationem specierū uisibilium per corneā, et hęc nō sunt nisi superfluitas aquosa resecata in secūda, tertia, aut quarta digestione. Aquositate nanq; genita in epate per secundam digestionem, et postea expulsa cum sang. ad chilim magna pars eius tāquàm superflua expellitur per uenas emulgētes ad renes, & deinde à sanguine colata expellitur per poros uritides ad uesicam & mingitur. Reliquum aūt ipsius aquositatis quod remāsit cū sanguine ut uehiculū sit ipsius sanguinis, penetrat cum sanguine ad extremitates uenarum quę ad oculos terminantur & fit lachryma. Generatur secundò materia lachrymæ in tertia digestione in extremitatib. uenarum cum sanguis conuertitur in primā humid. de secundis, est enim illius tertiæ digestionis superfluitas, & hęc simul est materia lachrymarū & etiā sudorū, licet etiā prima aquositas sit materia sudoris.

Tertiò resecatur superfluitas aquosa in quarta digestione cum prima humiditas de secundis transmutatur in secundam & tertiam, & tamen tertia, scilicet cambium trāsmutatur in quartam, scilicet in glutem & membrorum substātiam. Duæ enim in quarta digestione resecantur superfluitates altera crassior, & est illa immundities quæ apparet in corporis superficie, & ex hoc genere sunt muci narium cerumē auriū etc. Altera subtilis quæ aliquando in uaporem, aliquando in sudorem paucum & subtilem cōuertitur, & delata ad oculos in lachrymas conuertitur. Duæ autem sunt uiæ per quas hæc materia lachrymarum ad oculos defertur. primò per uenas exteriores frontales & tēporales ad oculos terminatas, secundò per uias intrinsecas peruenientes ad oculos & per foramina quę sunt in orbita. Potest addi tertia uia quia humiditas fluens per nares quandoq; per foramina ossium nasi ad oculos terminata deriuatur ad oculos sicut econtrario. Collyria posita in oculis deferētur per eadem foramina narium ad os, unde quinta tertij, sentitur in ore sapor alcohol positæ in oculo, huiusmodi autem signum est quia multis humiditatib. defluentib. per nares oculi lachrymantur.

Species lachrymarum sunt duplices. Quędam uoluntariæ prouenientes aut ex tristitia dum fit cerebri constrictio, & consequenter humiditatis aquosæ expressio, aut ex lætitia per quam fit cerebri dilatatio & suorum meatuum, & consequenter per canales dilatatos humiditatis aquosæ effusio, & similiter fiunt in ira propter caliditatē dilatantem & materiā mouentem ad exteriora, de quarū cura nō est sermo in proposito. Aliquæ autem sunt inuoluntariæ. Et sunt duplices, quædam natiuæ, & quædam temporales siue accidentales, quarum quædam sunt antiquæ, quædā nouæ. Et istarum quædam sequuntur alium morbū sicut feb. apostemata cerebri & his similia. Quædam uerò non, & primæ remouētur cum remotione ęgritudinum quas sequuntur. Secundę uerò quandoque sunt continuæ, quandoq; interpolatæ secundū differentiam causarū à quibus pendent et omnes istæ sunt duplices, quædam scilicet calidæ & quædam frigidę. Sunt tamen quædā lachrymæ accidentales consequētes ultimam debilitatem omnium uirtutum oculi & cerebri ac residui corporis quę accidūt in propinquis morti, & hæc non fiunt à uirtute expellente, sed fiunt à grauitate humiditatis inclinātis deorsum, quo etiā modo fiunt oregmones in propinquis morti. Et de his sæpe in prognosticis & in aphorismis & lib. reg. acut. fit mentio &c.

Causæ lachrymarum in genere sunt quatuor. Defectus membri suscipiētis scilicet oculi. Defectus membri mittentis, puta capitis & cerebri. Præsentia materiæ. Et uiarum latitudo. Ex defectu quidem oculi dupliciter. Aut quia caro lachrymalis amota est, aut à generatione deficit, cuius defectus est dicendus morbus in numero diminuto. Aut est debilitas ipsius oculi, & maximè contentiuæ.

Defectus autē membri mittentis quod est cerebrū, aut caput saltem mediatè, licet à toto corpore ad caput possit hæc materia deriuari. Est autem in uirtute contentiua non potente retinere debitè, aut digestiua superfluitates multiplicante, aut in expulsiua non potente

tentę insensibiliter resoluere aut per loca cõuenientia
expellere, & hoc propter malam complexionem ip-
sius cerebri frigidi & humidi secũdum plurimum ex
tempore aut ex natiuitate contractã, aut propter ma-
lam eius complexionem, aut propter apostema ipsi-
us calid. et frig. aut mixta aliquãdo accidunt propter
feb. maximè sanguineas faciẽtes multas materias eua
porare ad caput, quæ deinde in humiditatem aquo-
sam condensantur aut liquefaciunt materias ipsius ce
rebri, unde ad loca supposita fluunt. Pręsentia autem
materiæ est causa lachrymarum, aut ratione suæ mul
titudinis, aut ratione suæ acuitatis expulsiuam ipsius
capitis stimulantis. Latitudo autem uiarum siue in-
trinsecarum siue extrinsecarũ ad hoc adiuuat sicut ad
cæteros fluxus. Et quãdoq; causæ lachrymarum sunt
primitiuæ, sicut frigus forte mordicando oculos, &
exprimendo multo magis quàm calor. Similiter res
sternutationem inducentes &c.

Signa lachrymæ sunt uisui nota. Defectus carnis
lachrymalis etiam sensui subiacet & habetur ex rela-
tu ęgri, aut aliorum, quia fortè fuit abscissa ungula ni
mis profundè in lachrymali domestico, aut quia im-
pressit fistula in eodem quæ sua sanie corrosit carnem
lachrymalẽ, aut quia curata est cũ corrodẽtibus, aut
causticantib. aut quia hic defectus fuit à natiuitate cõ
tractus cum semper habuerit lachrymas.

Signa debilitatis oculi sunt quia oculus facilè reci-
pit superfluitates, unde fit frequenter ophthalmicus,
aut quia naturaliter est eminens albus, cuius debilitas
est à natiuitate cõtracta, & maximè cum parentes sui
fuerint debilium oculorũ, est enim morbus hæredita
rius. Signa sumpta ex parte cerebri sunt signa debili-
tatis digestiuæ, contentiuę & aliarum uirtutum, nam
si absolutè debilis est, uirtutes omnes ipsius & ortorũ
ab ipso sunt diminutę, si uerò digestiua debilis sit mul
tiplicantur superfluitates in ipso. Si uerò contentiua
sit debilis quæũq; superfluitas in ipso aggregata etiã
si pauca sit quamprimum fluit ad membra supposi-
ta. Sed fortasse quidam instabit, quia hoc est ex forti-
tudine expulsiuæ non ex debilitate contentiuæ. Ad
quod dicendum, quòd si hæ materiæ expellantur ab
ipso per uias à natura institutas hoc arguit fortitudi-
nem expulsiuę. Si uerò fluant non per loca conueniẽ-
tia sicut ad oculos, pulmonem, neruos arguitur poti-
us debilitas contẽtiuæ q̃ fortitudo expulsiuæ. Signa
autem ægritudinum quæ sunt causæ earum debilita-
tum cerebri, uel uirtutũ eius malæ complexionis, ma
læ compositionis & apostematum habenda sunt ex
his quæ in capitulis præcedentibus dicta sunt. Signa
materiæ: Si multa sit est grauitas capitis & dolor ex-
tensiuus aut grauatiuus ipsius, aut quia fortè hæ ma-
teriæ undique profluunt ab ipso cerebro.

Si uerò materia sui acuitate sit causa lachrymarũ
cognoscitur ex dolore acuto in capite necnon calidi-
tate lachrymarum. Signa uerò latitudinis uiarũ sunt
priuatio signorum aliarum causarum, & quia uenæ
in fronte & temporib. multum latę et amplę uidenť.

Signa lachrymarum quæ natiuę sunt habentur ex
relatu.

Signa lachrymarum in propinquis morti sunt ip-
sa mortis propinquitas.

Signa lachrymarum calidarum habentur ex rela-
tu ægri, aut quia ulcerant partes quas attingunt, nec-
non interdum frequens sternutatio ægri materia flu-
ente per uias intrinsecas.

Signa quòd sequãtur alias ægritudines aut causas
primitiuas sunt præsentia ipsarum ægritudinum aut
causarum primitiuarum.

Prognosticum. Primum. quæ natiuę sunt non cu-
rantur, nisi proueniunt ex superflua humiditate per
decursum ætatiuum usq; ad ætatem iuuentutis corri
genda. Secundum. lachrymæ antiquę difficillimè cu-
rantur. Tertium. lachrymæ sequentes alias ægritudi
nes curantur si curari possunt, si uerò non, non. Quar
tum. lachrymæ diuturnæ frequẽter perducunt ad fi-
stulam lachrymalem. Vltimum, quæ proueniunt ex
defectu totali uel maioris partis carnis lachrymalis
non curantur, est enim caro lachrymalis frenum la-
chrymarum qua remota etiam in corpore tempera-
to fluerent lachrymæ. Sed hic remanet dubium non-
dum discussum, à quibus partibus oculi lachrymę flu
ant, an à lachrymali domestico an syluestri. Ad
quod dicendum quòd à lachrymali domestico secũ-
dum plurimum cum ad ipsum plures uiæ & latiores
terminentur. A lachrymali autem syluestri, modicũ
cum ad ipsum pauciores uiæ & strictiores scilicet ue-
nę & artertæ temporales terminẽtur. Sed dicit Bene-
uentus, quòd lachrymæ licet appareant in lachryma
libus, propriè tamen fluunt à duobus foraminib. par
uis in fine pilorum palpebrarum, uno in palpebra su
periori, altero in inferiori apud lachrymale domesti-
cum. Et subdunt aliqui quòd lachrymæ quę ueniunt
propter animi accidentia, scilicet tristitiam, iram, &
huiusmodi profluunt à foramine inferiori cum hæc
animi accidentia in corde fiãt, unde rationabilius est
ut effundantur ex palpebra inferiori, quæ magis com
municat cordi quàm ex superiori. Quæ autem ueni-
unt per alias causas magis crebro communicãtes de-
fluunt per foramen palpebræ superioris. Ex iam di-
ctis facilè colligimus solutionem quorũdam proble-
matum, Primum quare in risu fluunt lachrymę & in
tristitia nisi sit uehemẽs et subita non fluũt. Huiusmo
di enim est causa quia in risu & gaudio fortis fit expã
sio humorum et caloris ad circumferentiam totius et
etiam per uiam cuiusdam impressionis cerebri factæ
in risu fluunt lachrymæ. In tristitia uerò paulatim fa-
cta non fluunt lachyrmæ, quia fit retractio humorũ
& spirituum à circunferentia ad centrum, sed in subi-
ta fit compressio cerebri & expressio humiditatum.
Et ex eadem causa in timore nõ fiunt lachrymæ, quia
subitò retrahuntur humores, & spiritus ad cor. Sed
in ira quandoq; fiunt lachrymæ propter uehementẽ
agitationem, expansionem, & commotionẽ humo-
rum ad exteriora, & hoc uerũ est nõ in principio irę,
sed in processu cum calor magis expanditur.

Secundũ problema, quare habentes oculos lachry
mosos iudicantur luxuriosi. Sed hoc solum habet ue
ritatem in quibusdã, in quibus oculi sunt lachrymosi
propter subtilitatẽ & mobilitatem humorum, & lati
tudinem uiarum, cum caliditate. Hæ enim sunt cau-
sæ concurrentes ad hoc ut homines sint luxuriosi.

Vbi autem haberent oculos lachrymosos ex aliis
causis problema non contineret ueritatem. Verum
potius econtrariò possumus dicere luxuriosos habe-
re oculos lachrymosos, quia in ipsis debilitantur uir-
tutes omnes & proprie celebri, quare merito abun

dant lachrymæ, necnon cæteræ ſuperfluitates.

Tertium problema, quare in forti intuitu alicuius obiecti fiunt lachrymæ. Cuius cauſa eſt, quia in tali intuitu debilitaẽ oculus, merito fixiõis ſpirituum ſecundum habitudinem unã. Secundò à lumine & obiecto oculi ita fixi debilitãtur, imò quandoque in eis fit etiam quidam modus doloris. Tertiò muſculi ita fixi ſecundum habitudinem unã extenduntur, & ita ipſis remanentibus extẽſis per aliquod tempus fit humiditatum oculi expreſſio.

Quartum, quare lachrymæ ridentiũ apparent frigidæ. Dicendum iſtud prouenire, quia propter expãſionem caloris ad faciẽ in riſu, redditur facies calida & lachrymæ minus calidæ quàm ſit facies apparent frigidæ, ſicut urina exiſtentis in balneo, micta ſuper coxam ſuam apparet frigida, cũ tamen ſit calida. Ad hoc adiuuat, quia in ridente calore expãſo ad exteriora lachryma redditur frigidior. In plorante uerò eſt econtrariò duabus cauſis ſupraſcriptis contrarijs.

Quintum, quare uiſo aliquo obiecto delectabili uel audito fluũt lachrymę. Huius enim cauſa eſt, quia ut dictum eſt in lætitia calor & humores exterius expanduntur & uiæ dilatantur, quare &c.

Cura lachrymarũ. Si ſequanẽ cauſas primitiuas aut ægritudines alias fit per remotionem illarum cauſarũ & ægritudinum ſi remouibiles ſint, & cum hoc intendatur confortationi membrorum, ſcilicet oculorum cum ſtipticis moderatè & prohibeatur fluxus humorum ad oculũ debito ſeruato regimine. Si uerò ſequãtur defectum carnis lachrymalis non integrũ nec pro maiori parte, curantur, cum impoſitione pulueris citrini ab Auicenna & Raſi in diuiſionib. laudati. Recipe ſarcocollæ nutritæ. ℥. 10. ſief memithe. ℨ. licij, aloës, añ. ℥. duas, croci. ℥. 2, ſemis, ſpumæ maris. ℥. s. aggregentur & ſubtiliſſimè terantur, puluis etiam factus ex thure ſiue fumo thuris, qui melior eſt ſarcolla & aloë, eſt ad hanc rem etiam præſtantiſſimus, ſed medicinæ iſtæ ſint præparatæ cum aqua decoctionis myrti. Si uerò lachrymæ proueniunt ſecundũ quod eſt ut plurimum ex præſentia materiæ multæ aut acutæ cũ debilitate uirtutum cerebri & oculorũ et latitudine uiarum, aut ex pluribus de cauſis ſupraſcriptis.

Cura completur ſex intentionibus. Prima euacuat. ſecunda diuertit. tertia cauſas debilitatis cerebri remouet ipſumq́ confortat. quarta fluxum intercipit. quinta oculum confortat. ſexta ordinat regimen cõueniens ſex rerum non naturaliũ. Prima intentio cõpletur cum minoratione materiæ ut cũ pilulis de hiera ſimplici, cui agaricus addi poteſt materia exiſtente frigida, aut cum pilulis aſſaieret, ſi magis ad caliditatem declinat. Et fiat digeſtio in materia calida, cum iuleb roſ. aut ſyrupo de papauere, ſi calidior ſit. Si uerò frigida cum melle roſaceo. Et breuiter cum exiccãtibus in omni diſpoſitione. Sed calefacientibus aut infrigidantibus ſecundum exigentiam materiæ & mẽbrorum. Non autem cum ſubtiliantibus neque aperientibus imò inuiſcantibus & incraſſantibus. Eradicatio autem fiat cum pilulis cochijs aut hiera compoſita. G. in frigida, aut cũ aureis in calid. & cum his mixtis in mixta. Diuerſio autem completur cum lotione brachiorum & crurium & totius corporis fricatione deſcendẽdo, necnon cum balneis aëreis, aut aqueis in quibus ſudor prouocetur. Magnificè enim conferunt & conſumendo materiam aquoſam & diuertendo. Item cum maſticatorijs et gargariſmatibus ad hoc proprijs. Et tandem cum cætera non ſufficiunt cum cauterio in cõmiſſura coronali, quod eſt ad hoc præcipuum, maximè in cauſa frigida. Tertia autem intentio, ſcilicet capitis confortatio dupliciter cõpletur. Vno modo remouendo cauſas debilitãtes cerebrũ. Alio modo confortãdo ipſius uirtutes & ſpiritus multiplicando & confortãdo cum ſibi proprijs per uirtutem primã tertiam & quartam. Si ergo cauſæ debilitantes cerebrum fuerint ægritudines aut cauſæ primitiuæ remoueantur ſi remouibiles ſint. Si uerò fuerit complexio ipſius cerebri naturalis lapſa humid. & frigid. quæ eſt ſecundum plurimum cauſa huiuſmodi, tunc cum eiſdem poterit corrigi cerebrum, & cõfortari ſicut eſt ſacculus ex milio & ſale torrefactis corticibus citri, maiorana, calamintha, ſtecade, cipero & ſimilibus. Quibus ſi maior fuerit frigiditas & humiditas addi poſſet ſemẽ nauſturtij & ſinapis, qui ſacculi calefiãt ſuper latere calido uino potente aſperſo, & applicẽtur parti capitis anteriori & medio, aut caput lauetur cum lixiuio exiccante & confortante. Ex cinere uitis & ſtipitum caulium in quo decocta ſit maiorana, bachara, folia lauri & in fine cum uno cyatho uini potentis antiqui maluatici lauetur. Aqua ardens capiti applicita eſt in hac diſpoſitiõe ultima. Cõfortatur etiam cerebrum, & mala complexio frigida & humida corrigitur cum interius ſumptis, ſicut theriaca, & mithridato, diambra, & electuario de gẽmis cum ſpeciebus Meſue, pliris arcoticon Nicolai, & tandem cum aqua ardente cuius parum à. ℥. una uſq; ad ℥. 3. bibatur & teneatur os clauſum. Si uerò fuerit mala complexio calida corrigatur cum frigidis & ſic. ſicut cũ ſacculo ex milio torrefacto & roſis, cuius ſi maior fuerit caliditas addantur ſandali, ſed fortè præſtãtius eſt hæc exrinſecã omittere, nã ſi calida fuerit cerebrum diſcraſiant, ſi frigida humiditatem exprimunt & augent lachrymas. Procedatur ergo cum interius ſumptis ſicut cum iuleb, roſ. ſyrupo de papauere aut diacodion cui aliquid ſpecierum diambræ, uel diamuſci ad cerebri confortationem addi poteſt, & cum odoribus quos require in capitulo de catarrho.

Quarta autem intentio, ſcilicet fluxus interceptio, cõpletur ſi materia fluat per uias extrinſecas conſtrictiuis, fronti & temporibus applicitis, de quibus ſermo præceſſit in ophthalmia. Sed proprium in hac diſpoſitiõe in materia frigida eſt quod ponit Meſue ex inuentione Democriti. Recipe lanam ſuccidam non ablutam, & combure & cinerẽ eius diligenter tere & ex eo cum albumine oui line frontem et tẽpora, mox enim materiei fluxum amputat & lachrymarũ. Multa huiuſmodi dicta ſunt ſuperius in ophthalmia ualẽtia in cauſa calida, & frigid. & mixta. Sed his non potentib. intercipere fluxum ueniendum eſt ad ſectionẽ uenarũ ſicut in ophthalmia dictum fuit. Si uerò materia fluat per partẽ intrinſecã hæc non conferunt, ſed intercipiẽdus eſt fluxus neceſſariò cum interius ſumptis, ad quod optimè cõfert diaolibanũ deſcriptione Nicolai dãdo ex ipſo. ℥. s. cũ ℥. una uini albi calidi, in quo coctum ſit olibanum per tres aut quatuor horas poſt cenam leuem. In cauſa uerò calida ſumat unã ex pilulis his. Recipe thuris. ℈. unum, myrrhæ, opij, croci, ana grana quinq;, fiant pilulæ cum ſyrupo de papauere

papauere. Grana quoq; thuris similiter myrrhæ de-
glutita ad hoc conferunt & non est in his timor de stu
pore & propterea ab ipsis & similibus non est inchoā
dum, & multa alia remediorū genera ad hoc require
in capitulo de catarrho. Quinta intentio, scilicet ocu-
li cōfortatio completur cum rebus mēsuratè stipticis
præcipuè cū puluere Rasis ualēte in causa mixta. Sed
in causa calida remoueatur piper, & ex hoc fieri collyri
um cū aqua myrti cōfert. Et ad hoc iuuat puluis tutię
ablutę solus cum aqua myrti. Item puluis ossium mi
robalanorum combustorum, cum dicta aqua. Itē Re
cipe tutiæ præparatæ cum aqua myrti. ℥. 1. coralli al-
bi & rub. ossium mirobalanorum chebulorum com
bustorum, sumach gallarum, aloēs, olibani, opij ana.
℈. s. pulueres subtiliter triti misceantur cum aqua in-
fusionis dragaganti & gummi arabici & est optimū.
Vltimum cui nō est par per descriptionem Mesue ex
inuentione Zrizes regis Medorum conferens lachry-
mis, ardori, asperitati oculorum & ferè omnibus ęgri
tudinibus ex causa calida, & etiā aliqualiter in mixta
& confert principio cataractę, & qui uidet unam rem
quasi duas. Recipe sarcocollæ nutritæ in lacte mulie-
ris diebus pluribus. ℥. 4. dragaganti albi, olibani, sco
riæ ferri, magaritarum nō perforatarū ana. ℥. 1. spicæ
indi, cadmię, auri & argenti, acaciæ ana. ℥. s. amyli, ce
rusæ ana. ℥. 3. tutiæ præparatæ subrubeæ. ℥. tres, tere
omnia cum succo granatorum acetosorum et fac sic-
cari sicut prius, deinde cū aqua infusionis hueg, id est
acori, ultimò cum aqua solatri, deinde pone campho
ræ. ℥. unam. sacchari albi, aur. 1. deinde tere ultima cō
tritione, et fiat ex medietate eius sief cum aqua ros. ex
alia medietate alcohol subtilissimus & possumus etiā
eo uti cum albumine oui & lacte etiam mulieris, est e-
nim optimum confortans oculū. Sed nota quòd pul
ueres præstantiores sunt in lachrymis quia fortius im
primunt, & etiam magis oculis inuiscantur & adhæ-
rent si non faciant ardorem. Aqua tamen ardens secū
dum quod diu expertus est quidam ex socijs confert
optimè ad exiccandas lachrymas in causa multū fri-
gida & humida si lachrymale cum hac balneetur ali-
quotiēs in die. Sed quærit aliquis quare medicamina
applicāda oculo in lachrymis, imò in omni passione
oculi nisi ubi sanguis flueret & ubi etiā timeretur de
exitu uueæ debent esse commensuratæ stipticitatis &
non fortis. Et in alijs membris cum uolumus cōstrin-
gere aut repercutere utimur fortiter stipticis. Dicen-
dum quòd oculus fortificatus est ille qui lachrymas
principaliter constringit & retinet. Fortificatur autē
per stiptica mēsuratè & non per fortia. Quòd si quis
instaret etiam de brachijs & cæteris membris. Repel-
lunt enim à se uasa confortata stipticis pharmacijs.
Dicitur quòd non est similitudo quia in brachio & plu
ribus alijs membris similibus materiæ fluunt per ue-
nas super quibus stiptica fortia aptè possunt applica-
ri, imò & ligaturæ repercutientes, sed super oculo nō
sic, unde melius est in eo intendere omnino ad confor
tationem magis quàm ad ultimā stipticitatem ipsum
debilitantem. In materia autem fluēte ad oculos ap-
plicamus super iijs scilicet fronte & temporibus ex-
tremè stiptica, imò ferè sic est in omni membro, appli
camus fortiora stiptica super iijs per quas materia
fluit quàm super parte recipiēte. Ex his infertur opia-
ta esse uitanda quantum est possibile. Sexta & ultima
intentio, scilicet debitum regimen perficitur ut dici-
mus in catarrho.

CVm lachrymales oculorum anguli semper humidi uidentur, patiens quotidie ieiunus ingrediatur balneum, & in oculum istum alcohol mittat. Rec. tutiæ drach. 10. coralli rub. mirobalanorum citrinorum, fricati aloes, omnium ana drachmas 2. piperis, drach. semis, fiat ex eis puluis qui assiduè mittatur in oculo.

In hoc capitulo ponit curā lachrymarum. Et pri-
mò curat per balneum de quo dictum fuit, & potest
esse balneum aqueum & aëreum ad exiccādum & di-
uertendum, materiam. secundò ponit curam per pul
uerem subtilissimum in oculo ponēdum. ℞. tutiæ. ℥.
10. corallorum rub. frigid. in primo, sic. in secūdo, mi
robalanorum citrinorū, aloēs ana. ℥. 2. piperis. ℥. s. fi-
at puluis & ualet in causa mixta & remoto pipere ua
let in calid. & sic patet textus &c.

DE DEBILITATE VISVS Caput. XXVIII.

DEbilitas uisus, nocumentū, defectio tenebro
sitas, sunt termini synonymi huius disposi-
tionis de qua diuersi autores sub his diuersis
uocabulis determinant, quę debilitas uisus diffinitiuè
est actio uisus diminuta corrupta uel ablata uel læsio
uisus diminutè corruptè uel ablatè, nā cum Rasis nō
faciat aliud capitulū de corruptione uisus, ablatione
congruū est ut hoc cap. sit commune his trib. modis
lęsionū. Ex quibus infertur hanc debilitatē esse accidēs li
cet etiā possit esse morbus impediendo operatiōes uir
tutum interiorum cerebri saltē per communitatem.

Sed pro terminorū declaratione, sciendū est actio-
nē tripliciter lædi, scilicet diminutè, corruptè, & abla
tè. Actio quidē ablata est cū omnino aufertur sicut in ui
su cęcitas, et in appetitu omnimoda ipsius priuatio et
dicitur mors appetitus. Actio corrupta est actio nō cō-
ueniens alicui indiuiduo speciei humanę naturaliter
disposito siue sibi sano, ut exēpli gratia in appetitu,
appetitus carbonū & similiū non cōuenientium spe-
ciei humanæ, & in uisu uisus unius rei quasi duæ sint,
& unius coloris pro altero. Actio secunda diminuta
uel diminutè lęsa est cū minuitur operatio à perfectione
operationis conueniente homini sibi sano, non tamē
mutans speciem. Sicut in appetitiua appetitus remis-
sus, aut nimis intēsus ut caninus. Et in uisiua uisio re-
missa. Non tamē est simile, de uisiua cogitatiua, & ali
quibus operationib. animalib. sicut de appetitiua &
multis alijs. Nā ille potest lædi diminutè dupliciter,
per remissionē, & intensionē sicut in appetitiua. Sed
in uisiua et in quibusdā alijs nō credo hoc euenire, sci-
licet quòd lędantur per intensionem, imò quanto est
intēsior, & acutior tāto est perfectior, etiā si quis habe
ret uisum lyncis, licet multi ducti apparētib. rationi-
bus opinentur contrariū. Et hæc omnia intelligenda
sunt ad bonum intellectum, dico enim non esse possi-
bile uisionem lædi per incensionem cum fortitudine

uirtutis uiſiuæ quæ maximè arguitur ex tolerãtia excellentium ſenſibilium, ſed ſine huiuſmodi fortitudine poteſt lædi per intentionem. ſecus autem in appetitiua & alĳs, poſſunt enim lædi per intentionem etiam ſtante fortitudine appetitiuæ. Sed contra, uiſio acuta eſt cauſa imaginationum, quarum cauſa nõ eſt uiſio obtuſa, ergo &c. Antecedens eſt A. tertia tertĳ tractatu 4. cap. de imaginationibus, ut cum uiſiua propter eius acuitatem uidet uaporẽ exiſtentem intra corneã, quem oculus obtuſi uiſus non comprehendit, per huiuſmodi enim uiſionẽ imaginaꝛ homo aliquod obiectum eſſe in medio coram pupilla, quod tamen non eſt. Et cõfirmatur, quia huiuſmodi uiſio eſt corrupta, ergo lęſa. Aſſumptum probatur, quia pro uapore ad intra oculum repræſentatur obiectum extra oculum coram pupilla. De hoc autem dicetur in cap. de imaginationibus.

Quum triplex ſit ſpecies debilitatis uiſus iam dicta, uideamus ſubdiuiſionem uniuſcuiuſque in ſuas ſpecies. Viſio enim diminuta duas habet ſpecies, quarum, utraque tripartitur. Sunt enim quidam malè uidentes de prope, & bene de longè. Quidam econtrariò malè de longè & bene de prope, quidam malè de prope et de longè. Item aliqui bene uident in claro & res claras & albas. Et malè cõtra, ſcilicet res nigras, & in obſcuro, quæ diſpoſitio dicitur noctilopa. Aliqui bene in obſcuro & res nigras, & malè ecõtra, quæ diſpoſitio diciꝛ aliar. Aliqui enim malè uident utroq; modo. Similiter uiſio corrupta duas habet ſpecies, unã, circa ſenſibile propriũ. ſicut uidentes unũ colorẽ pro alio alterã circa ſenſibile cõmune. Et eſt quadruplex. Sunt enim aliqui errãtes circa numerũ, quibus unum apparet duo, & econtra. Aliqui circa motũ & quietem quibus res mota apparet quieſcens uel econtra. Aliqui circa figuram quibus quadrata apparent circularia & econtra. Et aliquibus iſtorum apparent omnia in medio perforata, & aliquibus ſecundum latus abſciſſa. Aliqui errant circa magnitudinem, quibus res magnæ apparent paruæ & ecõtra. Quintò aliqui errant ſecundum ſitum, licet nõ ſit ſenſibile commune aut proprium, de quo fortè quis mirabitur cum diſtantia & propinquitas plurib. ſenſib. poſſint ſentiri, & iſtorũ aliqui iudicabunt res ſemper magis de prope q̃ ſint. Aliquando omnia magis diſtanter quàm diſtent. Actio autem ablata non habet ſpecies niſi quod aliqui ſunt uidentes aliquid luminis, licet nihil diſcernant. Et aliqui omnino nihil uident. Sed hæc ultima ſpecies propriè dicitur actio ablata, prima autem impropriè & apud communitatẽ. Et iſtæ omnes ſpecies aliquando ſunt ex tempore, aliquando ſunt ex generatione contractæ.

Cauſę debilitatis uiſus in genere ſunt duplices, quędam per communitatem, & quædam per eſſentiam. Per communitatem dupliciter. Aut à toto. Aut à me mbris particularib. ſcilicet ſtomacho, cerebro, & ortis ab eo matrice & cæteris. Per communitatẽ à toto poteſt fieri debilitas uiſus ex omni genere malæ complexionis, ſine materia, & cum materia communicante oculo ſub forma humoris aut ſub forma uaporis et fumi. Ex caliditate enim ſuperflua totius accidit debilitas uiſus, ſicut in multum febrientibus, aut alio modo extremè calefactis, tum propter caliditatem reſoluentem ſpiritus, tum propter uapores ad oculos delatos. Imò in febribus non ſolum accidit diminutio uiſus, ſed aliquando corruptio cum exiſtimant ſe uidere aliqua quæ non ſunt, & hoc propter uapores coram ipſa cryſtalloide ſituatos huiuſmodi res repræſentantes. Ex ſuperflua etiam humiditate & frigiditate accidit debilitas uiſus, ut in hypoſarca chronica ſpiritibus incraſſatis & paucificatis. Et ex omnibus cauſis addentibus repletionem corporis ſuperfluam, ſiue quo ad uaſa ſiue quo ad uirtutem poteſt accidere debilitas in uiſu. Accidit tertiò ex uehementi inanitione & ſiccitate, de qua Raſis in litera, ſicut in ethicis, aut alio modo conſumptis propter ſpirituum uiſibilium & humorum paucificationem & tunicarum exiccationem. Et propterea in conualeſcẽtibus accidit debilitas uiſus ſpiritibus reſolutis & humido exiccato. Siccitas etiam cum materia melanch. maximè obeſt ſpiritibus uiſiuis tanquam ſibi maximè contraria ut ſuperius in melanch. licet frequentius uiſio lædatur à phlegmatica. Eſt ſecundò debilitas uiſus per communitatem à membris particularibus ſicut à ſtomacho frequentius eueniens propter ipſius malam complexionem frigidam & humidam, cum materia phlegmatica ad caput uaporante, de qua Raſis in litera, licet per pręſentiam cuiuſcunque materiæ in ſtomacho exiſtentis poteſt actio oculi diminui & corrumpi. Item per communitatem à capite propter omne genus ægritudinis, ſcilicet complexionis, compoſitiõis, unitatis & propter apoſt. ſed maximè cum hæ ægritudines ſunt in parte anteriori cerebri magis oculo communicante. Nam partes integrantes oculum ſecundum magnam partem à parte anteriori capitis oriunꝛ. Vnde propter illius partis ægritudinẽ actio uiſus corrumpitur, diminuiꝛ, & cum ultimantur, aufertur. Maximè autẽ uiſus debilitas accidit per communitatem à neruis opticis ad hoc ordinatis ut deferant ſpiritus uiſibiles à cerebro ad oculos, & econtrariò ab oculis ad cerebrum, ſcilicet ad ſenſum communem ſpecies uiſibiles. Et propterea in medio antequàm exeãt, in cerebro coniuncti fuerunt, ſiue cruciéntur ſiue non. Propter ergo ipſorum nocumẽta, ut cum ſpaſmantur aut mollificantur, aut diſcontinuãtur, accidit frequẽter ut unũ appareat duo. Cum autem oppilantur non totaliter diminuitur uiſus, ſi totaliter, aufertur. Similiter cum patiũtur apoſt. aut ſolutionem continui ſecundum plurimum uiſus aufertur, & propterea cõtuſiones & inciſiones factæ in parte anteriori cerebri frequenter uiſum diminuunt, corrumpunt & auferunt. Eſt etiam debilitas uiſus per cõmunitatem ſecundi paris neruorum cerebri uenientium ad compoſitionem ſeptem muſculorum oculi, propter quorum nocumenta uiſus magis corrumpitur quàm minuatur, aut auferatur, faciunt enim frequenter unum apparere duo, & etiã per ipſorum nocumenta oculi obliquantur. Et ſimiliter poteſt uiſus impediri per cõmunitatem à matrice & cæteris membris, ſicut à palpebris cum patiuntur ſcabiem aut alias ægritudines ſibi proprias. Similiter à carne lachrymalis cum minuitur & cum lachrymale fiſtulã incurrit. Cauſæ autem primitiuę ſunt quæcunque poſſunt huiuſmodi nocumenta totius membrorum particulariũ aut ipſius oculi facere aut conſeruare. Cauſæ uerò debilitatis oculi per eſſentiã ſumunꝛ à quatuor, ſcilicet à cõpoſitione oculi, ſpiritib. tunicis. et humorib.

A compoſitione

A compositione quidem ut cum nimis magnus aut
nimis eminens, nã propter eminentiã melius uidet in
obscuro ꝗ in claro, melius de propè ꝗ de lõgè, melius
res nigras quàm albas &c. Ecõtra aũt oculus profun-
dus se habet in omnib. Licet absolutè cęteris parib. o-
culus profundus se habeat melius in omnib. istis ꝗ o-
culus eminens, sicut et oculus paruus respectu cuiuscũ
que uisibilis melius se habet ꝗ oculus magnus. Secun
dò causæ debilitatis uisus per essentiam sumunť à spi-
ritib. nam quandoq; multiplicantur, quandoq; pau
cificantur, quandoq; sunt crassi, quandoq; subtiles,
quandoq; clari, quandoq; turbidi, quandoq; uniti,
quandoq; disgregati. Causę autem multitudinis spi-
rituum sunt multitudo humorũ & nutrimenti cum
bonitate membrorum principalium & sibi deseruiẽ-
tium, & paucitate resolutionis ipsorũ. Paucificatio-
nis uerò sunt causæ contrarię. Et coitus paucificat spi
ritus. Et deterior est paucitas spirituum ꝗ multitudo
eorundẽ. Licet multitudo quãdoq; noceat, cum ipsis
multiplicatis nõ fit liber eorum transitus per uias an-
gustas. Et quia propter multitudinẽ fiunt minus par-
ui, hoc tñ rarissimè accidit, propterea dixit A. quòd
eorum multiplicatio est melior usus uel res &c. Cau-
sæ uerò crassitiei ipsorũ est sanguis crassus est quo ge-
neranť frigid. & humid. & permixtio uaporum cum
eis postquã geniti sunt & econtra. Causæ subtilitatis
sunt subtilitas sanguinis, calid. & sic. & eorum depu-
ratio à uaporib. Mediocritas tamẽ in crassitie & subti
litate est melior, & propterea uitãda sunt prębẽtia nu
trimentũ nimis crassum & subtile, & quæcũq; pręter
modum calefaciunt, infrigidant, humectant, & exic-
cãt. Nec ualet si arguať, quia calid. & sic. plerunq; in-
crassant humores resoluendo partes subtiles terreis re
manentib. & ita poterit esse in spiritib. Dicitur quòd
nõ est similitudo, quia spiritus sunt subtilissimi natu-
rę aërεæ, apti facillimè per calid. & sic. transire in natu
ram igneã, & sic magis subtiliari. Causæ aũt turbulẽ-
tię ipsorum est turbulẽtia sanguinis ex quo generanť,
& turbulẽtia uaporũ secũ permixtorũ, scilicet postꝗ
geniti sunt, sicut econtra causæ claritatis sunt claritas
sanguinis, & eorũ à uaporib. depuratio. Causæ aũt
primitiuæ sunt quæcunq; generant sanguinẽ turbi-
dũ et quæcũq; ipsum turbidãt sicut omnes qualitates
primæ modũ excedẽtes. Et ecõtra, claritatis sunt cau-
sæ contrariæ. Causæ uerò unionis spirituũ est aër ten
dẽs in obscurũ cum debita tẽperie sicut econtrariò ni
mia luciditas & aëris calid. superflua est causa disgre-
gationis. Et ex his possumus uidere causas sex specie-
rum diminutionis uisus, & causas bonitatis uisionis.
Nam si spiritus sint multi clari mediocres fit optima
uisio de propè & de longè in claro & in obscuro, & re
spectu cuiuscunq; obiecti. Habẽtes aũt spiritus his cõ-
trarios scilicet paucos obscuros nimis crassos aut sub-
tiles econtrariò malè se habent in omnib. huiusmodi
dispositionib. Habentes uerò spiritus multos obscu-
ros & crassos bene uidẽt de longè, de propè uerò ma-
lè, bene res lucidas et albas, malè nigras, bene in claro,
malè in obscuro, & melius magna ꝗ parua, et tolerãt
obiecta excellentia sicut aspectum solis melius quàm
habẽtes spiritus multos & claros et mediocres in sub-
stantia. econtrariò se habent in omnibus oculi haben
tes spiritus his cõtrarios, scilicet paucos subtiles & cla
ros, posset etiam esse tanta paucitas spirituum & ob-
scuritas quòd omnino uisus auferreť, sicut in propin
quis morti, & in quibus est integra oppilatio neruo-
rum opticorũ, disgregatio etiam spirituũ minuit ui-
sionem. Sicut econtra unio perficit nisi modum exce
dant, quod rarissimè accidit. Et omnes hæ causæ sunt
aut à principio generationis aut ex tẽpore cõtractæ.

Tertiò sumuntur causæ debilitatis uisus per essen-
tiam à tunica oculorum. A cõiunctiua quidem cum
diu passa est ophthalmiã, licet aliqui ophthalmici cla-
rius uideant quàm ipsi sani. 31. problematum proble-
mate 9. nam multis lachrymis fluentib. depurantur
humores oculi & spiritus redduntur clariores. Ex no
cumento etiam corneæ debilitatur uisus, corrumpiť,
& aufertur, cum enim patitur exituram & ulcus, si sit
in tota cornea uisus aufertur, si partem pupillæ occu-
pet, uisus diminuitur, aut corrumpitur, & similiter cũ
remanet ex ulcere cicatrix aut aliud uestigium, si sit in
medio apparent obiecta perforata secundum aliquã
partem. Si in extremis coràm pupilla, apparent obie
cta diminuta secundum aliquam partem. Et quadra
ta quandoq; apparent rotunda propter diminutio-
nem uisionis, quia anguli non uidentur, quod etiam
accidit cum obiecta sint distãtia. Si uerò cornea sit co
lorata colore rub. propter artafari apparẽt obiecta ru
bea. Si uerò colore citrino ut in hicteritia, apparẽt o-
mnia citrina & sic erit actio corrupta respectu sensibi
lis proprij, tunc enim accidet de speciebus ad oculum
delatis sicut accidit de radijs solis ingredientibus per
uitrum citrinum aut rub. apparent enim rubei aut ci-
trini, nonnunquam etiam cornea exiccatur aut hu-
mectatur superfluè, ex quibus perdit paruitatem, &
est causa diminutionis uisus, aut ablationis. Et quan-
doq; etiam uapor existẽs coràm pupilla siue natura-
lis siue accidentalis sicut in principio cataractę est cau
sa corruptionis uisus secundum situm, nam aliquid
iudicatur coràm pupilla quod non est. Hic autem ua
por & cataracta non solum possunt esse cornεę adhę-
rentes, sed etiam uueæ & telæ araneæ & in quocunq;
loco inter corneam & crystalloidem. Aliquãdo pro-
pter solutionem continui in cornea oculus nõ potest
tolerare lumen nec uidet in claro licet fortè in obscu-
ro, ex eo quòd transitus luminis nõ gradatim sed ma
gis subitò peruenit, scilicet ad crystalloidem ut opti-
mè sentit A. cap. de debilitate uisus. Quandoq; fortas
se hæc ratio dubia uidebitur, cum semper lumen subi
tò penetret ad crystallinum, & non gradatim, neque
in tempore. Sed per gradationem illam intellexit A.
modificationem quãdam luminis factam per partes
oculi, quæ sunt ante crystalloidem quæ modificatio
quomodo fiat subitò à potentia finita difficile est ui-
dere. Sed credo sicut species subitò multiplicantur, i-
ta subitò possunt moderari cum sint intentionales, si-
cut radij transeuntes per uitrum subitò modifican-
tur & colorantur secundum colorem ipsius quan-
tum ad apparentiam. Et quandoque cornea rumpi-
tur & egrediũtur humores & uuea. Ex defectu etiam
uueæ quæ naturaliter debet esse nigra debilitať uisus
cum est minus nigra debito sic enim oculus efficiť al-
bus & si nimis nigra sic efficitur niger. Et melius uidet
in claro sicut ei contrarius in obscuro. Aliquando fo
ramẽ uueæ nimium dilatatur & dicitur alintisar. Ali
quando nimium constringitur, & tunc pupilla appa
ret parua & dicitur constrictio pupillæ, quæ cõstricta

natura

naturaliter melius uidet omnia obiecta quocũq; mo-
do situata ꝙ oculus pupillæ latæ, licet habentes pupil
lam latam melius uideant in obscuro ꝙ in claro, me-
lius magna ꝙ parua, melius nigra quàm alba. Et me-
lius de prope ꝙ de longe, & semper iudicant obiecta
minora ꝙ sint, pupilla uerò parua ecõtrario se habet
in omnib. Ex hoc patet causa corruptę uisionis respe
ctu magnitudinis. Sed contra arguitur quòd pupilla
magna magis de prope uideat quàm parua. Sit obie
ctum æquale ita propinquum utriq; pupillę ut à neu
tra uideri possit propter propinquitatem, elongetur
paulatim æqualiter ab utraq; tũc manifestũ est quòd
conus pyramidis huius rei citius recipietur in pupil-
lam magnam quàm paruam, ergo citius & magis de
prope uidebit ipsum. Ad quod dicit̃ quòd argumen
tum concludit de obiectis maiorib. pupilla, sed nõ de
minorib. aut æqualibus, nec ualet argumentum, ma-
gis de prope uidet, ergo melius uidet. Et si argueretur
quòd obiecta minora pupilla de æque bene secundũ
conum suæ pyramidis recipiũtur in pupilla magna
sicut in parua, ergo æquè cito ab utraq; uideri debẽt.
Dicitur negando consequentiã non enim sufficit sola
receptio coni pyramidis in pupilla, sed debita oculi
dispositio quæ est deterior in pupilla magna ꝙ in
parua, neq; etiã species trãseunt ita unitę in magna si-
cut in parua. Et si infertur ulterius quòd quãto pupil
la est minor deberet melius uidere, specieb. transeunti
bus magnis unitis. Dicit̃ quòd nõ sequitur, quia po-
test esse ita parua quòd extremitas pyramidis transe-
untis per pupillam prius deperderetur antequam at-
tingat crystallinum. Et hoc tenendo quòd species rei
uisibilis deferantur ad crystallinum sub forma pyra-
midis. In tela aũt aranea potest esse omne genus ægri-
tudinis, unde per nocumẽtum eius potest uisus dimi-
nui, corrumpi, auferri, sed tamen de nocumento eius
autores non fecerunt mentionẽ tam specialẽ, eo quòd
est in profundo constituta nõ ita subiacens uisui, alia-
rum uerò tunicarum præter corneam, uueam & telã
araneam nocumentum non est primitiuũ sed media-
tum, lædunt enim uisum communicando nocumen
tum his de quibus sermo præcessit. Credendum tamẽ
est quòd omnes possunt pati malam complexionem
cuiuscunq; generis, malam compositionem, solutio-
nem continui & apostemata. Quartò & ultimò lędi-
tur uisus merito humorũ. Albugineus ergo uel mul-
tiplicatur nimiũ, & hæc est una ex causis propter quã
oculi sunt nigri, aut paucificat̃ aut naturaliter aut pro
pter ægritudinem chronicam uel acutam ipsum resol
uentem. Et hæc est una ex causis propter quam oculi
sunt glauci, sicut sunt oculi multorum ægrorũ & con
ualescentium qui postea sanitati restituti habent ocu-
los nigros. Et nõ est dubium quòd isti uident melius
de propè quàm de lõgè, melius nigra quàm alba me-
lius in obscuro quã in claro, contrarij autẽ contrario
modo se habent. Aliquando albugineus obscuratur
aut propter uapores aut aduentum alterius materiæ
ipsum turbidantis, aut quia propter aliquam ægritu
dinem taliter mutatur in substantia eius absq; aduen-
tu alterius materiæ, & tunc malè uidet in omni dispo
sitiõe, licet minus malè res claras in claro, imò aliquan
do hac causa uisus aufertur aliquando aũt corrumpi-
tur ut cum est in eo præsentia uaporis aut cataractę di
minutæ, propter quod existimatur aliquod obiectũ
esse coràm pupilla quod non est. Crystalloides uerò
aliquãdo magnificatur, aliquãdo situatur uersus cor
neã. Et hæ duæ causæ sunt quòd oculi apparẽt glauci
sicut contrariæ faciunt oculos nigros. Aliquando ni
mis subtiliatur & nõ tolerat splendorem neq; bene ui
det res albas, sicut cum incrassatur melius uidet in cla-
ro res albas, aliquando uerò obscuratur propter cau-
sas similes quæ dictę sunt in albugineo & in omni di-
spositione, malè uidet sicut cum est benè clarus est cau
sa perfectæ uisionis, aliquando crystalloides non est
situata ex directo pupillæ, & si est eleuata sursum aut
deorsum magis debito unũ apparet duo. Si uerò ad
latera fit strabositas. Nocumentum aũt uitrei ut dicit
A. non est primitiuũ sed lædit uisum pro quanto cõ-
municat nutrimentum crystalloidi qui ab ipso nutri
tur si dat ipsi nutrimentum infectum aut opacum. Et
propterea omnia uaporosa, inflatiua, turbidãtia san-
guinẽ & spiritus sicut legumina, uina turbida, cœpæ
& huiusmodi sunt uitanda. Ex his ergo iam manife-
stæ sunt causæ oculorũ, licet colorẽtur oculi frequẽter
secundum colorem cutis & complexionis dominiũ.

Pro cuius rei ampliori notitia sciendum est coniũ-
ctiuam & omnes alias tunicas pręter corneã & telam
araneã esse uerè coloratas, nõ diaphanas, nõ lucidas.
Cornea autem & tela aranea sunt diaphanæ non co-
loratæ neq; lucidę licet secundum G. tela aranea sit lu
centissima, ut infra. Albugineus uerò & uitreus sunt
diaphani, licet albugineus magis, non colorati nec lu
cidi. Crystallois autem sola inter cęteras partes est dia
phana non colorara habens lucem propriam qua cæ
teras partes oculi luminis susceptiuas illuminat, imò
in quibusdam animalibus illuminat medium extrin
secum, sicut in cattis, lupis, leonibus, serpentibus, buf-
fonib. Sed solum restat una causa sumpta ex multi-
tudine spirituum, per quorũ præsentiam oculus red-
ditur glaucus & bene uidet in omni dispositiõe sicut
per paucitatem spirituũ oculus redditur niger & ma
lè uidet in omni dispositione, quę quidẽ paucitas spi
rituum accidit aut propter paucitatem nutrimẽti aut
dispositiones resoluentes aut propter oppilationem
in neruis opticis, aut propter longum aspectum rerũ
albarum & lucentium sicut accidit iter agentibus per
niues. & qui solem intuentur, aut propter lõgam mo
ram in tenebris propter quam tãdem spiritus pauci-
ficãtur. Et hæc est una ex causis propter quam si quis
diu contraxerit morã in tenebris, postea ueniẽs ad lu-
cem magnam subitò excæcatur. Illi enim spiritus qui
paucificati fuerunt propter longam moram in tene-
bris propter lucem ualde intensam resoluuntur ante-
quàm alij succedant, & sic remanent cæci quæ cęcitas
deinceps auferri non potest cum de priuatione ad ha-
bitum non sit possibilis regressus. Quam rem Diony
sius Syracusanus sæpe expertus fuit hoc modo, excę-
cans multos quos diu incarceratos tenuerat.

Iam restat ut circa uisionẽ corruptã assignent̃ causę
propter quid scilicet unũ apparet duo, nisi enim effe-
ctus in proprias causas resolueremus, nõ possemus ei
curã debitã administrare. Sex ergo sunt causæ quòd
unũ apparet duo. Prima sumit̃ ex parte uelocis & in-
ordinati motus siue fluctuosi spuũm deferentiũ simu
lachrũ rei uisæ, prius enim ꝙ prima species recedat à
sensu cõmuni in quo fit iudiciũ imprimit̃ secũda spẽs
eiusdẽ uisibilis delata per spiritũ subsequentẽ propter
agitationem

agitationem in spiritu uisibili deferente, sicut apparet cum forma solis suscipitur in aqua uelociter fluente, apparent enim duæ formæ solis recepta noua forma in aqua antequam prima destruatur, & sicut apparet gutta uelociter mota, quòd sit una linea, & in baculo ignito uelociter circumducto quòd sit circulus. Hoc autem accidit ebrijs, iratis, his quibus caput est contusum propter casum aut offensionem & quibuscunq; ex quacunque causa sit hic motus inordinatus & fluctuosus spirituum.

Secūda causa sumitur ex parte humiditatis seu uaporis separantis spiritum uisibilem in duas medietates uel plures quod accidit etiam habenti solummodo unum oculū, & hæc separatio potest esse ante crystallinum in ipso crystallino, & post ipsum sicut accidit in rheumatismis & in principio aquæ.

Tertia causa, quando unus oculus magis quàm alter contrahitur secundum rectitudinem aut propter spasmum illius musculi qui est ad retinendum oculū aut propter contractionem unius nerui optici magis quàm alterius aut alterius relaxationē, unde propter breuitatem uiæ simulachrum rei uisæ citius defert̄ per unum neruum quàm per alium ad sensum communem, & sic primo simulachro non corrupto in sensu communi reliquum subsequitur. Quarta causa est discontinuatio neruorum opticorum propter spasmū unius duorum neruorum aut amborū, unde species non uniuntur. Quod etiam potest accidere à casu aut à percussione. Quinta causa sumit̄ ex parte unius oculi contorti sursum aut deorsum sicut in strabositate, non aūt ad latera, quia in hac conuersione unius oculi sursum aut deorsum species delatæ ad sensum communem non uniuntur in cōiunctione neruorum, sed transeunt separatę, non autem est ita in cōtorsione ad latera, quia in hac neruus opticus non tātum contrahitur. Et hæc est causa quam assignat Arist. 31. problematū, problemate 7. Et G. 10. de utilitate particularum cap. penultimo, licet huiusmodi solutio multas patiatur instātias, quas gratia breuitatis omitto. Sexta causa dicta est superius de intētione Iesu Hali, quādo crystallinus est situatus à magis sursum aut deorsum debito, quod credo intelligendum esse altero crystallino non similiter situato.

Superest dicere causas corruptæ uisionis respectu motus & quietis, respectu propinquitatis & distātię. Causę enim quare quiescens apparet moueri, est motus fluctuosus & inordinatus spirituum de cuius causis dictum est superius.

His adde multitudinem uaporum permixtorum spiritibus qui sunt causę inordinati motus spirituum sicut in uertigine & scotomia sufficienter dictum fuit, spiritus enim sequit̄ motum uaporum secum permixtorū, sed de hoc sufficiāt quę dicta sunt in uertigine.

Quòd autem mota appareant quiescentia nō credo contingere. Causæ autem quòd distantia propinqua appareant, sunt causæ superius dictæ, quod magna apparent parua, quia si res magnæ apparent paruæ, etiam distātia inter oculum & rem uisam quamuis sit etiā magna apparebit parua, & per consequens res uisa apparebit propinqua, & causæ quare propinqua apparent distantia sunt causæ his contrariæ. Et fortè propter hanc causam distantia & propinquitas non sunt sextum sensibile commune, sed ad magnitudinem reducuntur.

Signa debilitatis uisus absolutè habentur ex relatu ægri. Quod si referre nesciat, aut si fortè uelles ad excellentiam artis dicere quas ægritudines patitur consydera oculum & omnes partes eius quantum pupilla sit dilatata, aut constricta, quàm bene sit clarus oculus, quàm bene moueatur, & consydera dispositionem membrorum, per quorum communitatem oculus posset lædi, & nunquid parentes eius fuerunt debilium oculorum, nam medicus exercitatus sciet dicere quas ęgritudines patiatur, & quas uerisimiliter est incursurus. Si uerò oculus lædatur per communitatem à toto uel à parte cognoscitur, quia præcesserunt ęgritudines totius aut alicuius membri, cum quibus oculus est debilitatus, & quum augetur debilitas uisus, & econtrario minuitur cum illæ minuuntur et quòd debilitas secundum plurimum cōmunicatur ambobus oculis, imò pluribus sensibus simul. Et si fuerint causæ calefacientes & exiccantes apparet oculi concauitas & exiccatio, & lęditur ex ieiunio, ab euacuatione, & ab aëre calido & sicco. & iuuatur à contrarijs, et interdū oculi apparent albi cum sumpto albugineo, cum prius fuissent nigri aut medij &c. Et si sint cū materia sicut in febribus humoralibus aliquādo corrūpitur uisio uaporibus delatis ad oculum facientibus existimare aliquod obiectū esse coràm oculis, quod non est. contra uerò si fuerit à frigiditatę & humiditate, & propriè si cū materia aderit inflatio oculi & fortè cacexia, iuuatur à calid. & sic. ieiunio. euacuatione, nocetur à contrarijs. Et si fuerit per communitatem à stomacho aderunt nocumenta stomachi.

Et si fuerit cum præsentia materiæ plegmaticæ patietur oculus imaginationes albas. Et si in stomacho fuerit prȩsentia cholerȩ patietur imaginationes citrinas, & si melancholiæ imaginationes nigras, & secundum plurimum magis lędit̄ stomacho pleno uisus q̃ uacuo. Et sic discurrere per matricē & alia membra. Si uerò lædatur uisus per communitatem ad caput hoc declarant ipsius capitis dispositiones præsentes aut præteritę maximè in parte anteriori existētes. Et etiā quia nō solum uisus læditur, sed secundum plurimū omnis sensus aut plures. Ponit tamē A. casum specialem quòd propter nocumentum cerebri stat aliquando homo oculis apertis non potens claudere palpebras, nec uidens sed audiēs, quod est propter nocumētum communicatum neruis opticis & neruis mouētib. palpebras absque hoc quòd communicet̄ quinto pari neruorum cerebri, quod potest esse à causa primitiua & à percussione, & similibus & à causa intrinseca aut à mala complexione frigid. & sic. & est quædam species congelationis. Si uerò sit in uisu nocumētum per læsionē neruorum opticorum. scilicet apostema oppilationē, solutionem continui, est secundum plurimum uisus ablatus, sed si propter apost. adest feb. et si propter oppilationē adest grauitas sine feb. & euenit subitò secundum plurimum, si propter solutionē continui ipsa solutio est signum. Cognoscitur tamē oppilatio neruorum opticorū fricando unum oculū & tenendo alterum compressum & uidere utrum in oculo fricato post fricationem aperto immediatè comprehendatur pupillę illius oculi dilatatio & constrictio quibus apparentibus non est oppilatio cū spiritus liberè transeant, ipsis uerò nō apparentib. adest

oppilatio in neruis opticis, & tu postea experire in alio oculo tenendo primũ compressum. Si uerò lædatur oculus per cõitatem ad secundũ par neruorũ secundũ plurimum impeditur motus oculi, & euenit strabositas & frequenter unum apparet duo, strabositate facta sursum aut deorsum. Et cũ fit sursum, res uisa apparet magis infra. Et cum fit deorsum appareat magis desuper. Similiter si fiat ad latus dextrum, res uisa apparet magis in sinistro & econtra.

Sed nunc agamus de signis debilitatis uisus per essentiam.

Si ego fuerit propter malã complexionem aut cõpositionem aut magnitudinem oculi aut eminẽtiam sensui nota est, subtilitas uerò spirituum comprehẽditur quia uidẽt sine perscrutatione sicut econtrario in habentib. spiritus crassos requiritur perscrutari, aliter uehemens intuitus, & aliquandiu obiectum intueri ad bene uidendum. Similiter subtiles non tolerant longam moram uisionis nec aspectum rerum lucentium nec mediũ ualde luminosum, sed contra euenit habentibus spiritus crassos. Et hi non bene uident in obscuro sicut priores, & bene uident de longe, malè de prope, sicut subtiles econtrario. Spiritus autẽ turbidi malè uident secundum omnem dispositionẽ melius tamen in claro & res claras q̃ in obscuro & res nigras & frequẽter patiuntur imaginationes. Spiritus autem disgregati cognoscunt per causas ipsos disgregantes. Vt quia iter egerunt per niues & diu aspexerunt res lucentes & albas & immediatè post illud malè uident in obscuro. Auicenna uerò reddens rationem huius, scilicet quòd habẽtes spiritus crassos sicut senes bene uident de longè malè de prope, & habẽtes subtiles ecõtrario, dicit, quòd si uisio fiat extra mittẽdo, tunc radius uisualis exiens ab oculo & tendens ad rem uisam longinquam, si crassus est subtiliatur, et ad medium reducitur proportionatum uisioni. Si subtilis est resoluitur, sed uidendo propinqua si subtilis est in sua subtilitate conseruatur, crassus autem non subtiliatur quantum est oportunum pro uisione, quare habentes spiritus subtiles melius uident de prope, sed habentes crassos melius de longè. Quæ opinio nullo modo saluari potest, nam per radium uisualẽ aut intelligunt spiritum uisibilem, estq; corpus sicut manifestè expressit Iesus Hali & Gentilis. Et tunc sequitur quòd uisio nõ fiat in instanti, imò exiget tempus ualde magnum, scilicet, antequã spiritus trãseat ad obiectum ualde distans, sicut ad cœlum, non enim postq; corpus est possunt transire in pleno nisi cum resistentia. Amplius, hic spiritus in tanta distantia, & in tam frequentibus aspectibus debent omnino consumi, etiam si essent multo pluris quantitatis immensæ. Prę terea cum transeant per media distemperata, utputa per sphæram ignis deberent corrumpi & sic uisio impediri. Rursus quomodo hęc corpora transirent per sphæras cœli quæ nequaquã solui possunt nisi daretur penetratio corporum, &c. Vltimò ex flatu uenti debet linea uisualis impediri uẽto simul impediente aërem & spiritus. Non credo itaq; quòd sit possibile uisionẽ fieri per exitũ spiritus ab oculo ad rem uisam. Si uerò per radium uisualem intelligant speciem ab oculo exeuntem ad rem uisam, quod tamen non placuit Gentili, tunc stabit difficultas eadem non soluta quam ipsi hoc ponẽdo, soluere uolunt: non enim apparet quomodo spiritus crassus subtiliatur propter exitum specierum, quæ sunt intentionales nihil resoluentes, aut minuentes de substãtia oculi, aut spiritus. Præterea species intẽtionales quomodo possunt subtiliari aut incrassari? Præterea si species intentionales uadant ad obiectum, non propter hoc uidebitur obiectum, nisi similitudo uel species obiecti ueniat ad ipsum oculum, quare uidetur frustra in uisione tot species multiplicari. Si autem uisio fiat intus suscipiẽdo, speciebus intentionalibus ab obiecto ad oculum transeuntibus, tunc dicit Auic. quòd obiecto existente lõginquo cristallinus multum commouetur, ex qua forti commotione si spiritus est crassus, subtiliatur & ad medium reducitur spiritus autem subtilis nimium resoluitur, sed obiecto existente propinquo non fit glacialis motus ita fortis, & per consequens spiritus crassus non subtiliatur, sed subtilis bene uidet in sua subtilitate conseruatus, quæ opinio nisi haberet Auic. & reliquos autores ipsam defendentes, multum uideretur extranea, non enim apparet qua ex causa propter aspectum ad longinqua glacialis moueatur nõ ab obiecto, quia eo quòd distans est minus potest in glacialem imprimere quàm si propinquũ esset, & sic ipsum minus commouere, non etiam à lumine medij, quia siue obiectum sit propinquũ siue longinquum idem est lumen alterans oculum glacialem & spiritus. Fortè dicitur sicut placet Iacobo Forliuiẽsi, quòd licet sit idem lumen totale mouens oculum aspicientẽ de longè, & oculum aspicientem de prope: nõ tamen uterq; oculus totaliter irradiatur, quia maior multitudo radiorum rectorum peruenit ad oculum distantem q̃ ad propinquum. Cõtra sit a. oculus, spirituum crassorum uidens b. obiectum ad distantiam pedalem. & c. omnino simile b. ad distantiam bipedalem, manifestum est quòd ab eadẽ multitudine radiorum rectorum illuminatur a. oculus simul uidens b & c. Præterea omnes radij existentes in medio luminoso peruenientes ad oculum sub forma pyramidis perueniunt ad oculum, ergo omnes tales recti perueniunt ad oculum, ergo non maior quantitas radiorum rectorum peruenit ad oculũ uidentis de longè q̃ de prope. Assumptum probatur quia simile est de radijs et speciebus uisibilis, sed stante oculo fixo secundum unum situm eleuato uisibili, aut depresso, aut laterali motu: intra tamen distãtiam in qua uideri possit semper species rectę perueniunt ad oculum, ergo erit ita de alijs, sic etiam in speculo omnes species obiectorum quomodocunq; situatarum, & omnes radij uenientes ad speculum recti perueniunt ad ipsum, ergo oculus ab æquali quantitate radiorum rectorum irradiatur siue uideat de prope, siue de longe. Præterea si fieret uisio in medio obscuro, obiecto existente in claro, sicut est possibile, non apparet quòd habẽs spiritus crassos deberet melius uidere de longe quàm de prope, quia spiritus sui non subtiliarentur à lumine medij. Et in hoc casu habens spiritus subtiles debet longius uidere, quàm habens spiritus crassos, quia spiritus sui subtiles in medio obscuro et frigido in sua subtilitate conseruabuntur & crassi non subtiliabuntur, imò incrassabuntur. Nec etiam potest dici quòd spiritus magis subtilientur propter obiectũ longinquũ, quàm propinquũ propter laborem, cum tãtus labor & difficultas sit uidere lõginqua magna sicut propinqua parua, quæ

quæ ratio placuit Iacobo Forliuiensi, imò æqualis difficultas est uidere quæcunq; obiecta nimis de prope, sicut nimis de longe, cum neque propter nimiam propinquitatem, neq; propter nimiam longinquitatem posſint uideri, ergo in uidēdo de prope & de longe ſpiritus æqualiter debet ſubtilitari. Latitudines enim difficultatis uiſionis propinqua & remota ſunt æquales, cum ambæ ad non gradum potentiæ uidendi terminentur. Vltimò ſi propter uiſionē ad longinqua ſpiritus craſſus ſubtiliaretur ſequitur quòd immediatè poſt illud cum factus eſt ſubtilis deberet bene uidere de prope, cuius oppoſitum experimur. Solent ergo perſpectiui ſoluere dicentes, quòd quanto conus pyramidis rei uiſu eſt acutior, tanto magis imprimit in uiſum, & ſpiritum uiſibilem amplius debilitat, ſed conus pyramidis obiecti quanto eſt diſtantior tanto eſt acutior, ergo quanto eſt diſtantior, tanto magis imprimit in uiſum, & debilitat ſpiritum uiſibilem. Cum ergo ſpiritus ſubtilis ſit debilior ſpiritu craſſo magis debilitabitur ex diſtantia obiecti, q̄ ſpiritus craſſus, quare non poteſt ita de longe uidere ſicut ſpiritus craſſus. Ecōtra autem obiecto appropinquante conus pyramidis eſt obtuſior, & per conſequens minus imprimens in oculum, & propterea cū maiori propinquitate ab oculo ſpiritus ſubtilis poterit uideri cui parua impreſsio ſufficit ad uiſionem: nō autem ab oculo habente ſpiritus craſſos cum maior pro cauſanda uiſione neceſſaria ſit impreſsio. Sed contra, ſequeretur fieri ſaltum de extremo ad extremum ſine medio, & latitudinē actionis ſubitò deperdi, quod patet, quia obiecto ab oculo recedente, donec in fine horæ non uideatur, nam continuè intenditur per totam horam impreſsio obiecti in oculum, quæ tamen in fine horæ eſt ſub non gradu. Secundò ſequitur, quòd habens ſpiritus craſſos uideret obiecta minora, quàm habens ſpiritus ſubtiles, conſequēs eſt contra experientiam. Probatur conſequētia, quia quanto obiectum eſt minus, conus pyramidis eſt acutior cæteris paribus, & per conſequens magis impreſsiuus iuxta reſponſionem hanc, ergo, &c. Præterea lucidū ſiue album quanto eſt propinquius oculo, tanto agentius imprimit in oculum, ergo reſponſio falſa. Et cōfirmatur, quia omnis actio fit per contactum & debitam approximationem agētis ad paſſum. Sed quanto obiectum magis appropinquat oculo magis ſibi approximatur, quare. &c. Quidam clariſsimus doctor reſoluit hos effectus in corrugationem pupillæ, id eſt partis corneæ ex directo pupillæ: uel pupillæ, id eſt, foraminis uueæ, dicit quòd in pleriſque ſicut in ſenibus corrugatur pupilla ex conſumptione humidi ſubſtātifici, quapropter minoratur ſecundum quamlibet partem ſui. In his ergo conus pyramidis rei uiſæ non ſuſcipitur niſi in parte nō corrugata, quæ quia parua eſt, non poteſt ſuſcipi niſi ſit paruus: nunc autem quanto res uiſa eſt diſtantior, tanto conus pyramidis eſt acutior, & per conſequens melius ſuſcipietur in parte non corrugata parua, & per conſequens melius uident de longe, quàm de prope. Contra, quælibet pars pupillæ ſiue corrugata, ſiue nō corrugata eſt diaphana, ergo in qualibet parte & in tota ſuperficie ſuſcipitur conus pyramidis, tenet conſequentia, & aſſumptum manifeſtū eſt ad ſenſum. Secundò ſequeretur, quòd deberet melius uidere obiecta parua quàm magna. Conſequens eſt contra experientiam, probatur conſequentia, quia conus pyramidis obiecti parui eſt minor, & per conſequens melius ſuſcipietur in parte non corrugata. Tertiò ſequeretur, quòd iſti deberent curari per humectantia, conſequens eſt contra experientiam, nam curantur per exiccantia. Quartò, quòd hecticus ſenectutis aut conſumptus ex ęgritudine ex ſimili fundamēto deberet melius uidere de longe q̄ de prope, conſequens eſt contra experientiā, ergo, &c. Quintò, hæc opinio eſt inſufficiens cum reperiantur iuuenes melius uidentes de longe q̄ de prope, & ecōtrario aliqui quorum effectuum cauſa non poteſt reſolui in corrugationem aut non corrugationē pupillæ. Item ſequitur quòd ſenes deberent ęquè bene uidere obiecta minora ſua pupilla, ſimiliter iuuenes quod eſt cōtra experientiam. Illorum autem error qui reſoluerant hos effectus in ſpiritus magnos & paruos, tunicas & humores craſſos & ſubtiles facilè deprehenditur. Credo igitur aliter eſſe dicendum. Pro cuius rei declaratione præſuppono primò uiſionē fieri per pyramidem uenientem ab obiecto ad oculum, cuius baſis eſt in obiecto, conus in cryſtalloide, hoc ſuppoſitum communiter ſentiunt philoſophi & perſpectiui.

primo auctoris quo modo fi… visio

Secundò ſuppono, quòd obiectū poteſt eſſe ita diſtans, ut non uideatur, eo quòd conus pyramidis non attingat ad cryſtalloidem in qua fit uiſio. Et ſi attingat ita debiliter imprimit, ut non ſufficiat ad uiſionē, ſimiliter obiectum poteſt eſſe ita propinquum, ut non uideatur, eo quòd conus pyramidis, licet perueniat ad pupillam, non tamē peruenit ad cryſtalloidem ſub forma pyramidis impeditus à foramine uueæ, aut ſi perueniat ita debiliter imprimit, ut non ſufficiat ad cauſandum uiſionem. Hoc ſuppoſitum experientia probatur. Tertiò ſuppono, quòd reſpectu cuiuſcunq; obiecti uiſibilis eſt ſignanda certa diſtantia in qua optimè uideri poteſt, ita ſcilicet, quòd nec ſub maiori illa, nec ſub minori in eodem medio ita bene uideri poteſt, quæ diſtantia non eſt eadem reſpectu omnium oculorū. Si enim reſpectu alicuius obiecti pedalis didiſtantia ſit optima oculo tēperatiſsimo habenti ſpiritus ſatis multos mediocriter ſubtiles & optimè illuſtres cum cæteris circūſtantijs faciētibus ad optimam uiſionem. Maior diſtantia requiritur habenti ſpiritus craſſos, cum qua ſcilicet, maior diſtātia obiectum fortius imprimat in oculum, & minor diſtantia requiritur habenti ſpiritus ſubtiles, cum qua minori debilior fiat impreſsio. Quartò ſuppono, quòd reſpectu cuiuſcunq; obiecti eſt ſignanda certa diſtantia in qua illud obiectum ex natura ſua fortiſsimè imprimit in oculum impreſsione faciente ad uiſionem & oculum debilitante, quod non prouenit niſi quia reſpectu cuiuſcunq; obiecti eſt ſignandus conus ſuæ pyramidis determinatæ acuitatis, cum qua optimè imprimat in oculum, ita quòd maior aut minor non ita imprimeret in oculū. Hoc experiētia patet, & pro parte ſequitur ex ſecundo. Et hæc diſtantia non eſt illa, de qua dictum fuit in tertio: iſta enim diuerſificatur ſecundum diuerſitatem oculorū: hæc uerò eſt una & eadem ex natura rei & reſpectu omniū oculorum. His præmiſſis ſoluitur problema, nam reſpectu cuiuſcunq; uiſibilis habenti ſpiritus craſſos, requiritur illa diſtantia in qua obiectū fortiſsimè imprimit in oculum impreſ-

ſione faciente ad uiſionem optimam illius obiecti ab oculo, quia ſpiritus craſſus nõ facilè patit̃ ab obiecto. Et hęc diſtantia eſt maior illa quæ requirit̃ oculo tem perato ad uiſionẽ illius cum minor impreſſio ad eius optimam uiſionem ſufficiat. Et quæ requiritur oculo temperato eſt maior requiſita habenti ſpiritus ſubtiles, huic enim ualde parua impreſsio ſufficit ad uiſio nem, & à magna oculus debilitaretur. Cum hoc tamen ſtat quòd oculus temperatus melius uideret in omni diſtantia q̃ȝ habens ſpiritus craſſos, & quàm habens ſpiritus ſubtiles. Et ſimilis ſolutio aſſignanda eſt reſpectu habentium tunicas & humores craſſos aut ſubtiles. Contra ſequitur quòd oculus ſpirituum ſubtilium deberet uidere ad maiorem diſtantiam, q̃ȝ oculus ſpirituum craſſorum, quia ultra diſtantiam in qua oculus ſpirituum craſſorum exigens fortiſſimam impreſſionẽ optimè uidet, remittitur impreſſio uſqꝫ ad non gradum, ergo erit deuenire ad impreſſionem optimè proportionatam oculo ſpirituum ſubtilium. Ad quod dicitur quòd non ſolum ſufficit determinata impreſsio ab obiecto ad bene uidendum, ſed etiam determinata coni acuitas oculis proportionata. Exigit etiam oculus ſpirituũ ſubtilium conum obtuſiorem, & oculus ſpirituum craſſorum conum acutiorem, & tẽperatus medium inter hos. Contra ſequitur quòd oculus ſpirituum craſſorum poſſet uidere obiecta magis parua, q̃ȝ oculus ſpirituum ſubtilium, poſtq̃ȝ exigit conum acutiorem, nam quanto obiectum eſt minus cæteris paribus conus eſt acutior. Negatur ad quod deducitur, nam licet ratione coni acutioris debeat melius uidere: tamẽ deficit impreſſio ſufficiens quę debet eſſe fortis in oculo ſpirituũ craſſorum, & debilis in oculo ſpirituum ſubtilium: quanto enim obiectum eſt minus cæteris paribus, tanto minus imprimit, ſed ubi obiectum paruum ab utroque uideri poſſet maior diſtantia exigeretur oculo ſpirituum craſſorum, q̃ȝ oculo ſpirituum ſubtilium. Et ex hac opinione infertur, quòd nõ omne agens quanto eſt propinquius paſſo tanto fortius agit, licet enim illud ſit uerum in actione reali non eſt uniuerſaliter uerum in actione ſpirituali, ut docet experientia.

Signa debilitatis uiſus propter nocumenta tunicarum, aut humorum ſumuntur, ſicut ſtatim in exemplo declarabo, occurrit tibi ſortes conquerens de mala ualetudine oculorum: debes igitur ipſum oculum diligenter aſpicere notando cõpoſitionem quàm eminens ſit & q̃ȝ magnus. Quòd ſi uideres eminẽtiam præter modum ac magnitudinem, nunciare potes ipſum eſſe debilium oculorum, & procliuem in multas paſſiones de repletione, & quòd ad præſens non habet perfectum uiſum. Poſtea etiã conſydera utrum oculus ſit ſtraboſus, & ſi traboſitas ſit ad latus dextrũ tunc ipſi nuncia quòd res uiſæ debent ei apparere magis in parte ſiniſtra quàm ſint, & ſi ſtraboſitas ſit ad ſiniſtrum nuncia oppoſitum. Si uerò ſit ſurſum & notabilis res debẽt apparere magis deorſum quàm ſint. Et ſi ſtraboſitas ſit deorſum nuncia contrarium, &c. Et ſi ſtraboſitas ſit ſurſum aut deorſum notabilis in uno oculo tantũ una res apparebit duæ. Poſt hoc conſydera diſpoſitiones ſingularum partium palpebrarum carnis lachrymalis coniunctiuæ, & ſi quæ erunt diſpoſitiones præternaturales nunciare potes nihil interrogando cum iſtæ uiſui ſubiacent. Poſt hoc conſydera corneam nunquid habeat puſtulam uel ulcus quæ comprehendũtur ex ſignis ſupraſcriptis in cap. ſuo. Si uerò nullum iſtorum habuerit cõſydera, nunquid ſit aliquod ueſtigium in cornea, & etiam ſi eſt cicatrix nuncia præceſsiſſe ulcus. Si uerò albedo alterius generis ipſe paſſus eſt defluxum humiditatis ad oculum poſt cuius reſolutionẽ hęc macula remãſit, & ſi huius macula quęcunqꝫ nõ ſit ex directo pupillę nullo modo uiſum impedit: ſi uerò ex directo pupillæ occupans totã pupillam, conſydera an ſit peruia aut non. Si enim ſit peruia potes nunciare quod apparet ut uideat per quoddã uelum, et ſi eſt alba, obiecta apparent alba: & ſi citrina, citrina: & ſi rubea, ut in atarſati rubea, & ſic de ſingulis coloribus. Si uerò non ſit peruia & occupet totam pupillam, tunc nuncia ꝙ nihil uidet niſi fortè ſplendorem. Si uerò macula illa in peruia occupet medium pupillæ ſolum, dic quòd omnia obiecta apparẽt in medio perforata. Si uerò ſit in latere dextro pupillæ obiecta apparebunt diminuta in latere ſiniſtro. Et ſi in latere ſiniſtro apparebunt ex oppoſito diminuta. Et ſi in parte ſuperiori aut inferiori obiecta ſimiliter apparebunt diminuta in parte ſuperiori aut inferiori. Si uerò nullum iſtorum fuerit, conſydera an ipſa tunica cornea ſit bene peruia an non, quòd ſi non conſydera, utrum proueniat ab humiditate ſuperflua, quod declarabitur quia tenſa eſt, oculus plenus, & multæ humiditates profluunt à capite & oculo, & præceſſerũt cauſæ replentes, tunc dic ei quòd diminutè uidet ac ſi per uelum aſpiceret. Et ſi illa imperuietas multum aucta ſit, dic ꝙ patitur irim prouenientem ex reflexione luminis cryſtalloidis ad nubem oculi, id eſt, ad humiditatem quæ eſt in cornea aut in albugineo, ſicut in maiori mũdo ſit iris ex reflexione radiorum ſolarium à nube ipſis oppoſita.

Si uerò imperuietas corneæ proueniat ex ſiccitate, tunc apparet ſicut corrugata, oculus diminutus cum pauca effuſione humiditatum ab oculo & cerebro, & tunc nihil habet niſi quia diminutè uidet, ac ſi uideret per uelum, ut ſupra. Poſtea cõſydera pupillam, id eſt, foramen uueæ utrum ſit dilatatum aut conſtrictum præter modum. Quòd ſi extremè pupilla dilatata ſit aut conſtricta ferè nihil uidebit. Si autem notabiliter dilatata aut conſtricta, non tamen extremè uidebit omnia maiora q̃ȝ ſint propter conſtrictionẽ, propter dilatationem uerò omnia minora quàm ſint. Poſt hoc conſydera nunquid uideatur homo oculi, id eſt, forma aſpicientis in oculum. Quòd ſi non uideatur tunc iſtud eſt aut ex defectu corneæ, aut albuginei, aut cryſtalloidis, aut telæ araneæ. Si quidem uideris corneam obfuſcatam non ſolum ex directo pupillæ, ſed in alijs partibus argue quòd ſit ex nocumẽto eius. Si autem uideris corneam bene peruiam argue albugineum turbidatum, uel telam araneam, uel cryſtalloidem inter quæ diſtinguitur interrogando ægrum an appareat ipſi nubes prohibens uiſum, & tunc eſt ex nocumento albuginei obſcurati, uidet enim parum aut nihil. Si autem non uiderit nebulam & non apparet homo oculi ut ſupra, tunc iudica turbidationem telæ araneæ & cryſtalliodis.

Pro quo ſciendum quòd homo oculi ſiue idolum oculi quod eſt forma aſpicientis eſt in tela aranea, per quam reflectuntur ſpecies aſpiciẽtis in oculum, ut eſt apud Hali Abbatem tertio theoricę, & apud Gal. 10. de utilitate

de utilitate particularũ 6. cap. cuius hæc est litera. Pupillæ idolum in hac tela aranea uelut in speculo quodam consistit, est enim lenis & micans super omnia specula. Sed contra sequeretur uisionẽ non perfici in crystalloide, cuius tamẽ oppositum omnes arbitrantur, consequẽtia probatur, quia si à tela aranea quę est ante crystalliodem reflectuntur species uisibiles sicut in speculo, ergo aliqualiter terminat species uisibiles sicut & speculum, ergo cum non perfectè transeãt ad crystallinum, non fiet uisio perfectè in crystallino. Ad quod dicitur q̃ in superficie crystallini, cui hæc tela aranea tenuissima est immediata, perficitur uisus, & simul ab hac tela & superficie crystallini reflectuntur species, & sunt causa apparitionis hominis, sed hanc Gal. appropriauit telæ araneæ tanq̃ parti densiori, neq̃ etiam ualet argumentum, reflectuntur aliqualiter species per telam araneã, ergo non transeunt species sufficiẽtes pro uisione ad crystallinum. Nam à quocunq̃ membro fiat reflexio, certum est etiã species transire per neruos opticos ad sensum cõmunem Si autem nullum istorum nocumentorum quæ dicta sunt appareant tibi aspicienti in oculo, tunc consydera, utrum nocumentum sit in neruis opticis & tunicis sequentibus crystalliodem, & tunc facias experimentum, de quo supra, an pupilla per confricationẽ & alterius oculi compressionem dilatetur & constringatur an non. Si nõ, tunc argue oppilationem in neruis opticis aut in tunicis posterioribus oculi & nunciа ei ipsum non uidere. Sed inter oppilationem neruorum & tunicarum discernitur, quia si subitò euenit & ablata sit uisio, subitò est in neruis opticis: si uerò paulatim est in tunicis posteriorib. Sed in qua sit est difficile cõprehendere. Cognoscitur tamen causa nocumenti an sit mala complexio, an apostema, & etiam quæ species malæ cõplexionis & apostematis, per signa horũ propria ex capitulis generalibus perquirenda. Quòd si uideris oculum bene dispositũ secundum omnes partes apparentes, & uides ipsius debitum motum non strabositatẽ, non oppilationem, iudica ipsum esse sanum, nisi fortè haberet imagines per essentiam aut per communitatem, de quarum signis infra dicetur in capitulis proprijs, aut nisi forté haberet dolorẽ qui per uisum à medico cognosci non potest, aut fortè unũ apparet duo propter aliquas ex causis suprascriptis quæ uisui nõ subiacẽt, aut nisi haberet diminutam uisionẽ causa spirituũ, de qua supra.

Aliud ponendum in practica est, ut per signa propria distinguamus inter causas colorum oculorum, ut sciamus effectus in proprias causas resoluere, & eisdem curam adhibere si oportuerit.

Si ergo occurrẽs tibi, habeat oculos glaucos, debes consyderare. Primò an color cutis totius corporis & pilorum sit similiter glaucus, id est albus, & tunc hanc albedinẽ oculi debemus in dominium complexonis phlegmaticę corporis & humorum resoluere.

Si uerò non habeat similem colorum in cute aut in pilis, debemus quærere an hęc glaucedo sit contracta à generatione, an ex tempore propter aliquam dispositionem præcedentem. Si sit ex tempore & habeat oculos aliqualiter concauos, scilicet, magis consueto & exiccatos, prouenit ex diminutione humoris albuginei, præcipuè si non uideat ita bene res splendentes & in claro sicut consueuit.

Si uerò hæc albedo sit naturalis, quærendum est an bene uideat in omni dispositione an non: si bene, est illa albedo ex altera duarũ causarum, aut ex multitudine spirituum & claritate, aut ex magna relucentia crystallini inter quæ distinguitur, nam si fuerit homo bonę habitudinis bene coloratus, abundãs in sanguine & spiritu, credendum est illam glaucedinẽ prouenire ex multitudine & claritate spirituum.

Si uerò haberet dispositiones his contrarias prouenit ex relucentia crystallini.

Si uerò non bene uidet in omni dispositione, imò melius in obscuro q̃ in claro potest ex tribus causis contingere, aut ex paucitate albuginei, aut ex parua nigredine uueæ, aut ex magnitudine crystallini, siue positiõe eius uersus partẽ anteriorem oculi inter quæ distinguitur, quia si ex paucitate albuginei, oculus apparet concauus, depressus non plenus. Si uerò ex pauca nigredine uueę, aut ex defectu crystalloidis hoc nõ apparet, sed inter illa duo distinguitur, quia cum crystallois est magna, aut posita uersus partẽ anteriorem apparet albedo oculi cum relucẽtia. Si uerò fit ex defectu uueæ, apparet oculi albedo sine relucentia, sed inter magnitudinem crystallini & positionem eius uersus superficiem oculi distinguitur, quia quando est locata multũ uersus superficiem uidet nigra, bene etiam in obscuro, alba uerò male etiam in claro. Sed quando albedo prouenit propter magnitudinẽ crystallini ęqualiter bene aut male uidet in claro & in obscuro, sed tamẽ non ita bene uidet in aliqua dispositione, sicut est conueniens. Et ex signis cõtrarijs si consyderaueris, signa distinctionis causarum colorũ nigrorũ cõprehendere poteris, hęc dixi quæ nunq̃ legi, neq̃ audiui. Tu aũt si in aliquo est erratũ, corrige &c.

Prognostica. Primũ, defectus uisus per cõmunitatem ad neruos opticos secũdum plurimũ irremediabilis est, nisi tribus aut quatuor diebus corrigantur.

Secundum, defectus uisus propter paucitatem spirituum & causas inanientes est deterior, quàm porpter crassitiem eorum & causas replentes. Tertium, debilitas proueniens propter crystalliodem & telam araneam est deterior cæteris & minus corrigibilis.

Si cum debilitate huius humiditatis signa apparuerint manifesta, quæ tempore famis & exercitij parumper dissoluantur, pilulæ cochiæ multotiens assiduè erunt tribuendæ. Nutrimentum quoque patientis desiccatiuum esse debet. Et æger sæpe uomere cogendus est. Pulueres etiam desiccatiui oculis sunt immittendi.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima ponit curam debilitatis uisus propter humiditatem phlegmaticam existentem in toto, aut in cerebro aut stomacho, aut alio membro oculis etiam communicatam, sub qua etiam comprehenditur cura illius, quæ est propter turbulentiam & crassitiem spirituũ.

In secunda parte incipiente ibi: Quòd si cum prædicta, Ponit curam illius quæ prouenit ex ina-

nitione totius, & exiccatione tunicarum & humorum oculi, nec non ex paucitate & subtilitate spirituum. In tertia ibi.

Confectio alcohol. Reuertitur ad ponendum medicinas locales ponendas, in oculo pro curatione debilitatis uisus ex repletiõe, à cuius cura incipit in principio capituli.

In prima parte omnia clara sunt, nisi quòd q̃uis solum ponit medicinam euacuantem humiditates phlegmaticas, scilicet pilulas cochias, & non ponat digerentia ut breuitati indulgeat, dat tamen ea intelligi. quorum superius multiplicem posuit descriptionem ad quæ recurre.

Intellige etiam dum dicit: Aeger sæpe uomere cogendus est, scilicet cum facilitate, donec cibus & materia phlegmatica stomachum replens, oculis communicans sit educta. Vomitus enim uiolentus facit oculos exire ipsos debilitans, & materias ad ipsos præcipitans, propterea oculi in uomitu ligandi sunt. Nutrimentum patientis debet esse desiccatiuũ, tum quia paucum, tum quia actu & potentia siccum, quapropter à nimio potu & brodialibus est cauendum.

Quòd si cum prædicta ægritudine affuerint siccitas & corporis obfuscatio nutrimentum erit augendum, & uinum in potu est tribuendum, ac super caput ipsius aqua tepida fundẽda, & incuruatio super eam facienda, balneum præterea ingrediatur, in quo tamen non multum sudet. Naribus quoq; oleum de amygdalis dulcibus atq; auribus est immittendum. Oculis uerò lac mulieris adolescentis quaq; die est inijciendum, quod etiam frequenter fieri conuenit. Hæc uerò debilitatis uisus species fortior fit in tempore famis, & dum uenter uacuus fuerit.

Ponit curam debilitatis uisus cõtingentis ex siccitate ad quam sequitur corporis obfuscatio sanguine & spiritu paucificatis, in qua lac imponẽdum est oculis, adolescentis debet esse, quia magis humidum, magis uiuificum & spirituosum. Amplius spiritus & oculos confortans.

Confectio alcohol quod ualde acuit uisum. quia causa humoris debilitatur. Recipe tutiæ ablutæ & siccatæ, drach. 20. deinde extrahatur succus lampsuci uiridis, & per noctem unam residere dimittatur & coletur ex quo tutia conspersa dimittatur quousq; siccetur, postea teratur, deinde sumantur zingib. piperis nigri, macropiperis, chelidoniæ omnium, ana. drach. 2. salis ammoniaci, drach. 1. cũ tutia fuerit, drach. 20. post hæc omnia terantur & ex succo teneri fœniculi conspergãtur, & siccata iterum terantur & reponantur, & cum necesse fuerit oculis immittatur, ad hoc præterea ualde confert sief de fellibus.

Quod dicit in tertia parte notum est. Est enim puluis istæ exiccatiuus, resolutiuus uaporum, & humiditatis turbidæ, & ipsius cum lachrimis eductiuus, & cum hoc egreditur tutia & chelidonia oculum cõfortantes. Collyria etiam de fellibus & quædam alia pro ampliori doctrina istis adiungantur, &c.

Cum debilitas uisus dupliciter eueniat per essentiam & communitatem. Ab ea scilicet, quæ per communitatem euenit est inchoandum. Et primò ab illa cuius causa est totius corporis repletio, aut alicuius particulæ oculis communicantis maximè stomachi, cerebri & neruorum, horum enim communitate frequentius uisus debilitatur, quia communitate aliorum membrorum maximè stomachi, cum uaporum multitudine, tum uiarum latitudine, tum quia directè respicit oculos, & partem cerebri anteriorem.

Cuius curatio quinq; exigit intẽtiones curatiuas. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia regit membrum mittens. Quarta oculum cõfortat. Quinta ordinat debitum regimen sex rerum nõ naturaliũ. Prima quidem intẽtio si causa repletionis fuerit sanguis, qui dominatur perficitur cum phlebotomia aut alia euacuatione huic proportionali, necnon prouocatione hæmorrhoidarum & menstruorũ, si eorum retẽtio fuerit causa, & similiter cum euacuatione cuiuscunq; humoris, cuius causa oculus debilitatur, de quibus omnibus nec non digestiuis superius sufficienter dictum fuit in plurib. causis, & si materia fuerit in stomacho prouocetur uomitus, sed leuiter iteratis uicibus, ne uomitus impetuosus materias ad oculos pręcipitet & ipsos debilitet. Secunda intentio perficitur cum fricationibus, uentosis, clysterib. crurium lotionibus. Item si expediret cum phlebotomia uenarũ nocrę, & quæ sunt post aures, &c. ut supra in ophthalmia, aut in his locis sanguisugæ applicẽtur. Summopere tamẽ caue à nimia sanguis euacuatione, nam spiritus paucificantur, quorum magna copia est necessaria ad uisus fortitudinẽ. Si uerò materia fuerit phlegmatica aut alterius generis diuertenda caputpurgijs masticatorijs, gargarismatibus. Caputpurgia tamen per nares postponantur quantum possibile est. Vltimò uerò his non sufficientibus fiat cauterium aut in occipite aut in coronali, potentiale, aut actuale, quod melius est, de quo supra. Tertia intentio, scilicet membri communicantis regimen & maximè stomachi perficitur cum confortantibus digestiuam eius, & arcentibus uapores à capite præmissa euacuatione, ad quod in causa frigida optimè cõfert triphera minor. Item chebuli conditi, & propriè in mane sumpti. In calida uerò triphera descriptione Mesue in capite de debilitate uisus, cuius est hic textus: Sabor triphera mirabilis uisum cõfortans, cuius accidit impedimentũ propter fumos ignitos cholericos aut salsos, & est ei impressio fortis, reducit enim oculos ad formam

uigoris

uigoris adoleſcentiæ. Recipe mirobalanorũ citrinorum, chebulorum & indorũ, ana. ʒ. 2. s. belliricorum emblicorum, ana. ʒ. duas ſacchari, ʒ. 6. tere in uaſe lapideo, & funde ſuper ipſum aquæ fontium claræ aſpergendo parum, & hoc fac per triduũ, deinde permitte exiccari, & poſtea ſparge ſuper ipſum diſtillando ex oleo roſ. & amygdalarum, & contere per alios tres, & iterum permitte exiccari, deinde accipe roſarum, ſandali, cubebæ, machaſar, id eſt, ſandali citrini, cordumeni, ana. ʒ. 2. ſpodij, macis, ana. ʒ. 1. ſucci galliæ muſcatæ. ʒ. 1. s. deinde accipe ſacchari albi ℔. 1. & fac ex eis formulas ſimiles auellanis, & da quolibet mane ana. ʒ. 2. ad 3. cum aqua calida. Et in hac cauſa optimè cõfert ſaccharum roſ. & mirobal. citrini conditi. Quarta intentio perficitur cum his quæ in oculo ponuntur complexionem & unitatẽ conſeruantibus, præſeruantibus, & curantibus, ſi quid nocumenti impreſſum ſit, & ſpiritus & humores illuſtrãtibus. Ex quibus eſt aqua communitatis facta ex fœniculo, uerbena, roſa, chelidonia, ruta, per diſtillationem aut decoctionem, & in cauſa frigida optimè confert collyrium, ex laminis auri ſuperius deſcriptũ in conſeruatione oculi. Aliud collyriũ in cauſa calida deſcriptione Meſue: cõfortat. n. uiſum debilẽ, & ſedat multitudinem lachrymarum. ℞. antimonij loti & pręparati in aqua pluuiali circa dies uiginti, tutiæ pręparatæ cadmiæ, id eſt ſpumę, argẽti uel auri, ana. ʒ. 6. marchaſitæ, ʒ. quatuor, tere unumquodq; per ſe, & tere bene per dies plurimos cum aqua pluuiali multotiẽs, donec ſiccentur aquæ eorum, deinde terantur cum aqua fœniculi multotiens cum cõtinuitate dierum aliquorum, ſimiliter donec exiccẽtur. Tertiò uerò cum aqua ſampſuci. Quartò cum aqua rutę. Quintò cum aqua chelidoniæ, deinde exiccentur & addatur cum eis ſedenegi præparati, id eſt, lapidis hematitis, & croci, ana. ʒ. 1. margaritarũ non perforatarũ. ʒ. 2. muſci ʒ. 1. tertiam, camphoræ, ℈. s. & proijce ipſa in mortario cũ prędictis, deinde adde ſumach. ʒ. s. tere uſquequo exiccentur & fac alcohol, & adminiſtra mane & ſero, quoniã probatum eſt & expertum. Quòd ſi nõ uolueris ipſum adminiſtrare in forma alcohol, diſtẽpera cum aqua roſata, aut fœniculi ſecundum quod eſt conueniens ſuo propoſito, &c. Quinta intentio completur ut infra. Sit aer tẽperatus aut parum à temperie declinans ſecundum exigentiam diſpoſitionis corrigendæ, uitandus eſt aer fumoſus, uentoſus, nebuloſus, ualde clarus & nimiũ obſcurus, habitetq; in domo non alba neq; nigra, ſed coloris medij, & propriè uiridis declinantis ad obſcurum aut clarum, ſecundum exigentiã diſpoſitionis corrigendæ. Aſpectus enim rerum uiridium maximè cõfert ſicut aquę uiridis aut exiſtentis in uaſe uiridi in qua ſi oculi ſuper calefacti teneantur aperti tempore æſtiuo, confert in uiſus confortatione. Et ſimiliter aſpectus gemmarum uiridium ſicut ſmaragdi, ſimiliter ſpeculi uiridis optimè enim confortat. Sit eius potus uinum ciſiolum bene clarum pauciferũ, aut mediocris uinoſitatis lymphandũ magis aut minus cum aqua bene conditionata ſecundum diſcraſiam temporis, & circumſtantiarum exigentiam: non bibat tamen niſi in prandio & cœna, & non ſuperfluè, neq; bibat in fine menſę, ſed poſtq̃ potauerit aliquid uaporis repreſsiuum accipiat, ut citonia aut pyra cõdita, aut coriandrum confectum, aut præparatum. Sit eius panis bene conditionatus in quo aliquid fœniculi aut ſimiliũ uiſum confortantium ponatur. Sint eius ſalatæ cappares, ruta, uerbena, chelidonia, fœniculus, endiuia, ſcariola ſparagi, cicorea, lupuli. Vitetur lactuca, quæ ſalatæ condiantur cum aceto non multum acuto, aut cum uino granatorũ & agreſta ſecũdum diſpoſitionis exigentiam. Melius tamen eſt, ut coquantur ut ſint facilioris digeſtionis. Sint eius fercula, quę ex pane aut ouis fiant, ſecundum omnem uſum communem. Ex granis cõueniunt hordeum, pannicium, ſpelta, far, rizum, & propriè ubi opus eſſet nutrimento craſsitiori. Vitentur faba, phaſeoli, cicera, lentes, mef, id eſt, biſi ſit raro in uſu. Ex herbis conueniunt fœniculus herba adil, quæ eſt ſimilis tamariſco, petroſelinum, ſerpillum, ſaluia, maiorana, borago, rapę, cucurbitę, in diſpoſitione & tẽpore calido amygdalata ſermia.

Vitentur tamen fercula in cœnis & propriè in diſpoſitione humida. Vitetur anethum. Ex carnibus magis conueniunt aues, quàm quadrupedia, & propriè quæ ſunt facilis digeſtionis paucarũ ſuperflitatũ, ſicut perdices, phaſiani, turdi, alaudę, tutures, columbi uolare incipiẽtes, & paſſeres ſunt proprij. Ex quadrupedibus conueniunt uituli, hœdi craſtrati annuales, lepores, capreoli, cuniculi, quæ in prandio ſint elixæ, in cœnis aſſatæ, ſaltẽ quæ ex his ſunt facilioris digeſtionis. Ex piſcibus minus nocui ſunt petroſi, agiles, parui in ſpecie ſua, & ſquamoſi ſicut ceuiali, lucij, ſtrili, cauedani, barbones, eorum ouis adiectis ſenetæ ſcardue, marſones, & carpiones. Vitentur tinchę, anguillæ, cancri, ſthuriones piſces tamen marini minus nociui ſunt. Eligantur ergo ex eis cõuenientes ſecundum ſpeciem ſuam: frequens tamen uſus piſciũ inducit cæcitatem. Sapores conueniẽtes tempore frigido, & in diſpoſitione multũ frigida ſunt piperata, & ſimilia cum aromatibus & melle, & ſaccharo condita. Vitentur alleata, ſed tempore calido & diſpoſitione calida, uinum granatorum, & agreſta, & acetum paucæ acuitatis, & ſapores, qui ex his fiunt ſicut ſalſa et ſimiles. Vitẽtur omnes ſapores qui ſunt ex cœpis, porris. Omnia enim hæc acrumina uitanda ſunt. Vitentur lac & lacticinia, licet aqua lactis conueniens ſit, butyrum & oleum conceduntur, uitetur caſeus. Ex fructibus conueniunt ficus & uuæ bene maturæ. Similiter uuæ ſiccæ pruna, mora, pepones. Sed præſtantia ſunt pyra & citonia cocta in fine menſę. Item conueniũt auellanæ, amygdalæ, pineæ piperatæ, & fiſtica. Ex conditis conueniunt pyra & citonia. Sed zing. conditum in diſpoſitione & tempore frigidis. Aromatica conueniunt ſicut zingib. piper, cinamomum macis nux muſchata, gariophili, crocus in diſpoſitione & tempore frigidis. Sed in cibatione hę regulę obſeruẽtur, ut nunq̃ comedat niſi digeſtione celebrata. Surgat à menſa cum reliquijs famis, non multiplicet cibaria in menſa una, ſit cœna leuior prandio, imò frequenter cœnam dimittat, & in cœna uitet brodialia, ſit ſomnus mediocris, ſcilicet, ſeptem horarũ, aut circa, ſomnus minus nocet, ſed ſuperfluæ uigilię magis, dormiat capite eleuato, et nunq̃ cum oculis deorſum neq; dormire incipiat niſi diſtanter à cibo per duas uel tres horas, neq; dormiat in meridie niſi parum, ſcilicet circa horam mediam, & capite eleuato à medio Maij uſq; ad medium Auguſti, & hoc niſi ſomnum

nocturnũ aliqua occaſione omiſerit. Euacuet ſuperfluitates à natura inſtitutas ſollicitè & per loca conuenientia. Coitus multum nocet niſi ad ipſum ſuperfluente materia ſtimuletur. Sed eius exercitium ſit mediocre: ſuperfluum nanq; ſpiritum reſoluit, & nimia quies ſpiritum incraſſat. Similiter eligatur exercitiũ oculo proprium, unde neq; obiecta minima, neque multum diſtantia diu aſpiciat, neq; colores extremos neq; nimis lucida aut obſcura, ſed media & propriè colorem uiridem ut ante, neq; faciat aliquod exercitium per quod teneat caput & oculos inclinatos, neque poſt cibum immediatè exercitet̃, ſed quieſcat per duas aut tres horas, ſit ſperans & gaudens. Accidentia animi exceſsiua & moleſta fugiat. Caueat à fletu longo, licet paucis aliquando uiſum corroboret humores oculi depurando & ſpiritus illuſtrãdo per exitum lachrymarum. Cura aũt debilitatis uiſus propter exiccationem tunicarũ & conſumptionem ſpiritus & humorum per cõmuntatem à toto perficitur cum humectantibus, tam qualitatiuè ꝗ; ſubſtantificè interius & exterius applicitis. Quæ debẽt eſſe aliquando frigida ſicut in hectica febrili. Aliquando calida aut temperata in actiuis ſicut in hectica ſen. Interius autẽ quę ſunt conuenientia ad impinguandum & humectandum tam qualitatiuè ꝗ; ſubſtantificè, & cum hoc propria in confortatione uiſus collige ex regimine præcedente & ex capitulis hecticę ſenectutis & febrilis. Sed exterius applicanda ſunt balnea aquæ dulcis tepidæ, in quibus non ſudent, & illa aqua eſt ſuper caput infundenda. Vitẽtur balnea aerea & aquarũ calidarum, olea etiam humida exterius applicita, ſicut amygdalinum & uiolatũ conueniunt, & ſimiliter in naribus & auribus iniecta: oculis autẽ lac & propriè humanum uel aſininum imponatur frequenter, & in ſumma recurratur ad capitula de hectica ſenectutis & febrili. Sed inter cætera attendat̃ capitis humectationi cum infuſione lactis ſuper ipſum, et epithimatione ipſius cum eo, & cum infuſione decoctionum humectantium laudatarũ in melancholia & mania. Hanc tamen curã integrè pertractat Raſis in hoc cap. Curationes ægritudinũ ſpecialium, ſiue cõmunium, ſiue propriarũ, ſcilicet, quibus nocetur oculus, haberi poſſunt ex his, quæ dicta ſunt ſuperius, & ex dicendis inferius. Curatio uerò nocumẽti uiſus per communitatem ad neruos opticos, quod ſecundum plurimũ eſt deſtructio uiſus eſt malè poſsibilis. Et ideo cum Aui. poſuit cauſas & ſigna deſtructionis uiſus non ſubiungit curã reputans eam impoſsibilem. Quia tamen alliqui ſaltem duo per me curati fuerunt, quibus acciderat deſtructio uiſus ſubitò propter oppilationẽ neruorum opticorum, curam ſubiungã, imò me Ioan. Arcul. ſcribente hoc cap. cõiunx cuiuſdã uerò Veronenſis, quæ ex dolore defuncti filij in una nocte cæcitatem incurrerat humiditate propter dolorẽ & cerebri conſtrictionẽ expreſſa ad neruos opticos, ſcilicet, curata eſt. Cuius ſignum eſt, quia perfricationẽ oculorum ſecundum modum ſuperius recitatum pupillæ non dilatabantur aut conſtringebantur. Subiungam itaq; modum curationis per me ſeruatum. In primis iniunxi illis dieiam ualde tenuem, ita ut nihil eis conceſſerim niſi aquam mellis per quatuor dies, & etiam quòd nullo modo mouerẽtur, imò quòd non loquerentur timens ne motus amplius faceret fluere materias ad locum, ad quem fluere inceperant. Faciebamq; ipſos dormire capite eleuato quaſi ſedendo. Et ſi non habebant uentris beneficium cum ſuppoſitorio aut clyſteri leui iubebam feces educi, qui duo in quarta die ſanati ſunt. Multos alios curaui, quos poſt multos dies ſuæ cæcitatis uiſitare incępi, & nullum eorum ſanaui, in quibus ſic proceſsi. Primò minoraui materiam cum pilulis de hiera ſimplici & agarico. Deinde digeſsi cum melle roſ. & oxymelle ſimplici diſtemperatis cum aqua betonicæ & fœniculi. Deinde eradicaui cum pilulis cochijs: Et aliquando aliquibus eorum habentibus habitudinẽ ſanguineam cum rubedine oculorum & tumore uenarum. feci phlebothomiam ex cephalica. Deinde ſuperioribus in quib. uidebam phlegma abundare. Iterabam digeſtiuum cum oxyimelle ſcyllitico & ſyrupo de ſtecade cum aquis ſupraſcriptis, & iterũ eradicabam cum cochijs, deinde diuertebam cum maſticatorijs & gargariſmatibus, & tandem cum caputpurgijs per nares. Vltimò his non conferentibus feci cauterium in commiſſura coronali uſq; ad oſsis ſuperficiem, quod dimiſi apertum donec os ſquamatum fuerat. Exterius ſuper parte anteriori capitis apponebam medicinas reſoluentes & caput confortantes. Curã autem nocumenti uiſus ex alijs cauſis per communitatem pendentis, hic nõ ſubiungam ne omnia capitula in uno perſtringam, &c. Cura autem debilitatis uiſus per eſſentiam in oculo, licet ex multis cauſis pẽdere poſsit, quarum cura perquirenda eſt ex ſuperius dictis, & ex inferius dicendis, hic ſolummodo cura perſtringenda eſt triũ cauſarum. Prima quando prouenit propter humiditatem turbidam in tunicis & humoribus. Secunda propter turbulentiam & nimiam craſsitiem ſpiritus uiſibilis. Tertia propter paucitatem & nimiã ſubtilitatem eius. Cura ergo debilitatis uiſus propter humiditatẽ turbidam cõpletur quatuor intẽtionib. Prima eſt euacuatio integrata ex minoratione. ſ. digeſtione, & eradicatione, ut ſuperius dictũ fuit, licet in hoc caſu magis ꝓpria oculis exhibẽda ſunt, ſicut pro minoratione pilulę de hiera ſimplici aut cochię ꝓ eradicatiõe addendæ ſunt pilulæ lucis. Sed pro digeſtione cũ melle roſ. oxymelle ſimplici, aut ſcyllitico miſceatur aqua fœniculi, rutæ, & ſimilium. Syrupus in hac cauſa proprius. ℞. maioranæ, betonicæ, gariophilatæ, meliſſę, chelidoniæ, ana. M. s. radicũ fœniculi, petroſelini, an. ℥. 1. ſem. aniſi, fęniculi, endiuię, rutę, an. ℥. s. eufragiæ ℥. 1. s. ſacch. ℥. 15. & fiat ſyrupus, cuius doſis eſt ℥. 1. s. cũ ℥. 3. aquæ decoctionis harũ rerũ. ℞. ſenæ, eufragiæ, ſem. fœniculi, florũ boraginis, ana. ʒ. s. bulliant in ℔ 3. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis, & coletur, et hoc in autumno, ſed in uere loco ſenę ponatur acorus & ſtecas. Et poſt purgationem ordinariam frequenter utatur pilulis lucis cum mirobalanis kebulis conditis. Secunda intentio eſt diuerſio cum maſticatorijs, gargariſmatib. caputpurgijs per nares. Et his nõ conferẽtib. fiat cauteriũ in cõmiſſura coronali. Tertia intẽtio eſt materię turbidæ ab oculo reſolutio & ipſius per lachrymas eductio, ad quod optimè cõfert puluis Raſis in hoc cap. Itẽ collyria de fellib. magnificant̃ in hoc caſu. Sed attẽde ꝙ fella ſunt quadruplicia. ſ. reptilium. Inter quæ acutiſsimum eſt fel uiperæ, ſuper cuius adminiſtratione non eſt pręſumendum niſi in modiciſsima quantitate & cum maxima

xima cautela. Ex eius enim impoſitione quorũdam
oculi ſunt diſsipati. In ſecundo gradu acuitatis ſunt
fella auium, ſed maximè earũ quæ uiuunt ex rapina.
In tertio gradu ſunt fella quadrupedum, ſed inter hęc
magis acutum eſt fel leopardi & leonis, & minoris a-
cuitatis eſt fel porci. In quarto gradu ſunt fella piſciũ
& minoris acuitatis cęteris. Tu uerò incipe ab his quę
ſunt minoris acuitatis. dummodo ſint propria, & in
caſu laudata. Verum etiam fella in acuitate diſtingũ-
tur ſecundum quod ſunt animalis ieiuni aut depaſti,
quod eſt minus acutum. Collyria autem appropria-
ta & approbata ab authoribus in fine capituli ſubiun
gam, & cum hoc quædã electuaria in hac diſpoſitio-
ne & in ſequentibus propria. Quarta intentio eſt de-
bitum regimen ſex rerum non naturalium ſuperius
memoratum pręcipuè in cibo & potu quæ in hac di-
ſpoſitione debent paucificari, & ad ſiccum diclinare.
Vnde uitentur brodialia & omnia uaporoſa caput
& oculum replentia, &c. Nocumentum autem ui-
ſus propter ſuperfluam craſsitiem & turbulentiam
ſpirituum exigit duplicem intentionẽ generalem. Pri
ma eſt ſanguinis clari & ſubtilis generatio, quę eſt ma
teria ſpiritus. Secũda ipſorum ſpirituum clarificatio
& ſubtiliatio. Primum duplici regimine perficitur.
Primum eſt debitum regimen ſex rerum nõ natura-
lium ſuperius memoratum maximè in cibo & potu.
Vnde in hoc caſu ſunt eligendæ carnes laudabiles ge-
nerantes ſanguinem ſubtilem & clarum, ſicut auium
laudatarum magis quàm quadrupedum, & ſimiliter
uinum ſubtile ciſiolum aut album non uaporoſum,
oua ſorbilia, & breuiter ſanguinem craſſum & turbi-
dum generantia uitentur. Secũdum regimen eſt me-
dicinale per quod ſanguis iam genitus, licet ſit turbi-
dus & craſſus ſubtiliatur & clarificatur. Ad quod fa-
ciendũ duo ſunt genera medicinarũ ſecundum quod
ſanguis dupliciter poteſt fieri turbidus. Vno modo
in ſubſtantia ſua. Alio modo per admixtionem alio-
rum humorum ipſum turbidantiũ. Primi modi tur-
bulentiæ conferunt medicinæ à proprietate ſangui-
nem clarificantes, inter quas præcipui & famoſi ſunt
lupuli, qui uia cibi & medicinæ poſſunt exhiberi, ca-
pillus ueneris & fumus terræ. Et ſunt multæ compo-
ſitæ inter quas ſunt duæ præcipuè, ſcilicet, decoctio
capillorum ueneris, & fumiterrę, quarum deſcriptio-
nem require à Meſue in ſuo antidotario. Carnes au-
tem uiperæ ſecundum quod prępararꝰ in lepra in hoc
caſu, & in illo, cuius ſtatim rememoratio præceſsit. ſ.
cipuę. Aliud eſt genus medicinarum ſoluentiũ & ſe-
parantium humores turbidos à ſanguine, ſicut ſunt
ſenę & epithymũ in ſeparando melancholicos humo
res, & mirobalani, & agaricus in ſeparando choleri-
cos, & phlegmaticos, & poſſumus miſcere hæc cũ ſu-
praſcriptis à ꝓprietate ſanguinẽ clarificantibus, imò
etiã quædã propria in uiſus confortatione calida aut
frigida ſecundũ quod eſt expediens ꝓpoſito noſtro.
Et ſi quis quæreret quæ uirtus eſt iſta clarificatiua ſan
guinis eſt ne uirtus tertia? Et ſi tertia, eſt ne uirtus ſolu
tiua? Dicendum quòd eſt uirtus tertia, quia reſpicit
determinatum humorem, ſcilicet ſanguinem, & non
eſt uirtus ſolutiua, licet ſecundum plurimum reperia
tur in medicinis ſolutiuis. Secunda intentio princi
palis eſt ipſos ſpiritus iam genitos depurare à uapori
bus ſecum cõmixtis, & ipſos turbidantibus, & ipſos
etiam in ſui ſubſtantia ſubtiliare, ſicut de ſanguine eſt
dictum, quæ duo perficiuntur prohibendo uapores
à ſtomacho, & à toto tranſire ad caput cum fricatio-
nibus & alijs generibus diuerſionum, & cum confor-
tantib. ſtomachũ, & claudentibus os ipſius, & uapo-
ribus reprimentibus, de quibus omnib. ſupra. Secun
dò perficitur cum pectinationibus & capitis fricatio-
nibus ſtomacho ieiunio & celebrata digeſtione inte-
grè. Tertiò cum his quę in loco ponuntur ipſos uapo
res reſoluentibus, de quibus partim dictum eſt, ſed u-
berius dicetur inferius. Perficitur hæc intentio, ſe-
cundò principaliter cum his, quæ à proprietate ſub-
ſtantiam ſpiritus clarificant & ſubtiliant, & uirtutes
membrorum principalium & oculi confortant ſicut
ſunt triferæ, de quib. actum eſt, & quædam etiam ele-
ctuaria, de quibus agetur, & multa odorabilia inter
quæ præcipuus eſt odor maioranæ ſiccæ.

Cura autem debilitatis uiſus propter ſpiritus pau-
cos & nimium ſubtiles perficitur. Primò per debi-
tum regimen ſex rerum non naturalium, & præci-
puè cibi, & potus, quæ in hoc caſu debent eſſe multi
nutrimenti & humidi & aliqualiter craſsi & compa-
cti, non tamen turbidi ſicut ſunt carnes electę quadru
pedum, & pedes uitulorum, & quædam fercula ſicut
hordei, faris, rizi, frumenti, ſpeltæ. Et in hoc caſu
conuenirent carnes caprinæ & uinum mediocris po-
tentiæ, ciſiolum bene clarum, ſed non ſubtile. Secun
dò perficitur cum confortantibus uirtutes membro-
rum principalium, ſed non multum calidis neq; ſub-
tiliantibus, ſicut ſunt gemmæ, trifera, deſcriptione
Meſue capite de debilitate uiſus, ſuperius poſita ſac-
charum roſ. & ſi opus fuerit calidis, eligaꝰ trifera mi-
nor, theriaca, mithridatum, quorũ caliditas ſi uideaꝰ
ſuperflua altereꝰ cum ſaccharo roſ. aut trifera ſtatim
memorata. Mirobalani tamen, ut uult Meſue, in hac
re ſunt præcipui. Regimen autẽ confortandi ſpiritus
ſecũdum nouẽ modos dixi in capite de melancholia.

Hic nunc ſubiungam deſcriptiones quorundam
medicaminum in debilitate uiſus. Primũ eſt uinum
artificiatum cuius eſt hæc deſcriptio. ℞. uini nouiter
expreſsi ℔. 50. euphragiæ M. duos, ſaluiæ domeſticæ
rutæ, maioranæ, chelidoniæ, roriſmarini, betonicæ,
ſeminis aniſi, fœniculi ana. M. s. cinnamomi. ℥. s. mi-
ſce, & permitte bullire. cum quo uino poterunt ſumi
electuraria theriacæ, triferæ pulueres & ſimiles medi-
cinæ in cauſa frigida & humida. Eſt enim uehiculum
medicinarum ad caput & oculos. Puluis ex inuen-
tione Gentil. Recipe foliorũ betonicæ, rutæ, euphra-
gię, ſem. aniſi, cinnamomi, zingib. cardamomi, ſem.
fœniculi, petroſelini, ſileris montani, origani, hyſſo-
pi, cubebæ, liquiritiæ. ana. ʒ. duas, ſacchari optimi ad
pondus omnium, ſumatur de eo medium coclear in
mane cum pauco uini ſupraſcripti. Sed in cauſa ca-
lida utendum eſt trifera ſuperius deſcripta ex inuen-
tione Meſue, uel utendus eſt huiuſmodi puluis. ℞. mi
robalanorum citrinorum. ℥. 1. chebulor, indorum,
bellíricorum, emblicorum, ana. ʒ. 1. terantur in uaſe
lapideo tribus diebus omni die bis ſemper aſpergen-
do cum aqua roſ. & permittendo ſiccari, de quo pul-
uere accipiatur. ℥. 1. ſandali rub. coriandri præparati
an. ʒ. 1. euphragię, ʒ. 2. miſce, de quo puluere poteſt ac
cipi medium cholear alternis diebus cum ſucco roſ.

aut cum pauco uini suprascripti subtripli ad aquam rosaceam, hic etiã puluis potest fieri solutiuus addendo turbith, & zingib. aut diagridium secundum exigentiã necessitatis, & potest dulcorari cum saccharo rosaceo. Nunc subiungam quædam collyria de magis expertis. Primum & facile est Gentil. Recipe antimonij præparati, tuthiæ præparatæ, ana cum aqua fœniculi quantum sufficit, fiat collyrium.

Secundum est Geargi de Solo, auis dicta pica exiccetur in furno donec possit puluerizari & puluis subtilissimus ex ea oculo imponatur, qui si cum succo fęniculi, misceatur, aut aqua rosacea erit cõueniens huic proposito. Tertium est Mesue superius memoratum ex succo fœniculi cum nũmis auri aut auro chalcinato, cum argento uiuo, non cum mordicantibus, cui si addaẽ 20. pars fellis galli, ut uult Mesue, erit magis resolutiuum & abstersiuũ. Et ad hoc cõfert cohol superius memoratum autoritate eiusdem, sed magis in causa calida. Aliud est Ruf. ℞. licium & contere contritione multa cum succo fœniculi depurato usq; dum fiat, sicut mel, & recondein uase uitreo, & quidam posteriorum addiderunt ad omnem ℥. eius fellis galli aut perdicis. ℈. 2. Tuthia quoq; sola. Primò cum aqua pluuiali lota & exicccata. Deinde cũ aqua fœniculi trita & exiccata. Tertiò cum aqua sampsuci similiter trita & exiccata. Quartò cum aqua ialfaraxion oculis imposita optimè confortat. Aliud ex inuentione Mesue cõferens super calefactione oculorũ, & debilitati uisus causa humiditatis subtilis & acutæ & mordicationi & pruritui in oculis. ℞. tuthiæ carmenæ lotæ in aqua pluuiali, deinde in aqua ros. pluries ʒ. 10. fricata, mirobalanorum citrinorum cum aqua ros. 6. licij, ʒ. 2. s. zingiberis, piperis longi, an. ʒ. 1. aspergantur cum succo agrestæ & conterãtur cum eo deinde exiccentur & puluerizentur & fiat alcohol. Potest etiam fieri collyrium liquidum miscẽdo cum aqua ros. aut succo fœniculi secundum ꝙ tuo proposito est conueniens. Aliud positũ ab Auic. de quo dicitur ꝙ tanti existit iuuaminis ꝙ oculo talem efficit ne ei noceat in solem aspicere. ℞. lapidis fantici, id est marchasitæ, lapidis magnetis, lapid. batis, id est, albuminis albi, sedinę, id est, sedenegi siue lapidis hæmatitis, calamenthi sicci condisi, quod quidam elleborum dicunt, quidam succum cucumeris asinini. Sed Simõ Ianuensis dicit esse quandam herbam qua utuntur tinctores non repertã apud nos, omniũ an. partem 1. fellis uulturis, fellis uiperæ ana. partẽ 1. misce. Tu de collyrio crede quod uis. facilius est dicere q̃ facere, ego in oculo humano non auderẽ ponere. Et hoc teneas consilium in medicinis oculis imponendis, ut semper à leuioribus incipias gradatim ascendendo ad acutiora, ne sequatur nouissimus error peior priore. Attamen de modo utendi felle uiperæ dicã in cap. de imaginationib. oleum balsami in hoc casu magnificaẽ secundum quosdam, & dicunt ꝙ aut meliorat oculum, aut cõseruat in eadem dispositione quam reperit, sed sufficit una gutta, & hoc in dispositione frigida.

DE TVMORE PALPEBRARVM. Cap. XXVIII.

EPithimetur ex epithimate quod in ca. de ophthal. nominauimus. Tumor palpebrarum. Alintisar. Inflatio oculi. Inflatio coniunctiuę sunt nomina synonyma hanc passionẽ significantia, de qua diuersi authores sub his diuersis nominib. determinant. Quæ diffinitiuè est apostema palpebrarũ oculi cum intumescentia notabili ut plurimum coniunctiuæ cõmunicans secundum Iesum Hali. Et propterea ipsam appellat inflammationem cõiunctiuæ tractatu primo, cap. 42. Et in hoc differt ab hordeolo nodo & plerisq; alijs apostematibus palpebrarum.

Species sumuntur à causis corporis, ex quibus generãtur, quæ secundum Auic. sunt quatuor, uentosa aquosa, phlegmatica, melancholica. Non enim posuit hanc passionem à sanguine aut à cholera prouenire, quanquam plerique alij dicant ipsam ab omni humore posse prouenire. Quod uidetur rationabilius, magis consonum menti Rasis qui curando hanc passionem dicit quòd epithimetur epithimate in capite de ophthalmia nominato. Et certũ est epithima istud magis conuenire in materia calida quàm frigida, fit enim ex sief memithe, ros. aloẽs, licio, sandalo rub. saufel croco orientali, ana dissolutis in succo coriandri, aut endiuiæ, aut aqua rosacea. Respõdent tamen hunc humorem ex sanguine aut cholera prouenientem uocari rosarium, sed hæc nomina omittamus. Potest autem prouenire à causa primitiua mouente antecedentem inconiunctam.

Signa huius passionis absolutæ, quia in initio sui apparet frequenter sicut punctura acus, muscæ, aut cimicis cum pruritu, deinde statim palpebra notabiliter tumescit. Sed quæ prouenit ex sanguine est cum tumore & duritie tensiua colore rubeo tendente ad obscurum dolore extẽsiuo & pulsatiuo & alijs signis phlegmonis. Quæ uerò ex cholera minoris est tumoris, tensionis, cum dolore magis acuto & colore rub. claro uel ad citrinum tendente, & alijs signis herisipelæ. Sed quæ ex uentositate euenit subitò secundum plurimum magis declinans ad lachrymale domesticum, sicut & cętera, & est sine grauitate, neq; mutatus est color palpebrę, & est cum tumore notabili in quo non remanet uestigium impressionis, & cum pauco dolore. In phlegmatica autem licet color non mutetur, tamen est durities minor & remanet uestigium impressionis per aliquod tempus cum nullo dolore. Similiter in aquosa est mollities maior q̃ in phleg. sine dolore in qua licet facilis fiat impressio, tamen citius remouetur quàm in phlegmatica, & minus cito, quàm in uentosa, neque color palpebræ est mutatus, uel est mutatus ad albedinem, tam in phlegmatica q̃ in aquosa. In melancholica uerò est durities notabilis non tamen sicut in cancro & sephiros cum ad tantam exiccationem huius ægritudis materia non peruenit, non enim in tam paruo tempore accideret, uidemus enim crancros & sephiros ad tantum tumorem non nisi longo tempore prouenire. Vnde hanc melancholiam quodammodo mixtam arbitrari debebus cum alijs humoribus augmentũ uelocitantibus. Et tumor hic secundum Auic. communicat supercilijs & maxillæ, sed magis maxillæ, quia grauis est descendere & cum colore fusco & pauco dolore, &c.

Pronogsticũ. Primũ hæc ægritudo secũdum A. consequitur ophthal. & uariolas. Quod Gentil. exponẽs dicit propter seriem textus Auic. debere intelligi de melanch. & causas assignat, quas omitto, quæ euenit secũdum ipsum post curationẽ ophthal. & uariolarum,

larum, quod credo nequaq; conuenire intentioni A.
neq; experientiæ, ſed intelligendũ eſt ꝙ ſequiur oph-
thalmiam & uariolas, id eſt, quod euenit poſtq; hæ
paſsiones inchoatæ ſunt, uidemus enim perſæpe in-
choata opthal. multa materia fluente per partem exte
riorẽ palpebras tumefieri. Similiter in augmento ua
riolarũ & in ſtatu uidemus palpebras eſſe adeò tumi-
das, ut nõ poſsint aperire oculos, non obſtat niſi cum
materiæ ophthal. & uariolarũ ſint calidæ plurimum
hoc apoſtema eſſet calidum, quod repugnat dictis A.
niſi uelit hoc apoſtema quandoq; eſſe calidum maxi
mè qñ ſequitur alias ægritudines, & fit per uiã deflu-
xus niſi fortè initiatiuè ſit frigidum. Prognoſticũ ſe-
cundum. Hic tumor palpebrarũ curatur ſecundũ plu
rimum ſi bene tractet. Si uerò imperitè perducit ple-
runq; ad cancrenam materia exiſtente multa & cali-
da, exiſtente aũt melanch. plerunq; ad cancrum & ſe-
phiros, &c. Cura tres exigit intentiones generales.
Prima eſt circa cauſam antecedentẽ complendam per
euacuationẽ, diuerſionem, fluxus interceptionem.
Secunda eſt circa cauſam coniunctam cõplendam re
percuſsione principio cõueniente, reſolutiõe declina-
tioni conueniente, repercuſsione et reſolutione ſimul
conueniẽtib. augmẽto & ſtatui, et hoc ſi incedat in uiã
reſolutionis. Si autẽ in uiam maturationis loco reſo-
lutiuorum applica maturantia. Tertia intentio duas
exigit intentiones particulares, ſcilicet correctionem
accidentiũ & debitum regimen, quæ omnia fiant ſi-
cut in ophthalmia. Sed eſt dubium non paruum, an
phlebotomia & repercuſsio cõueniant in hac paſsio-
ne. Quod non arguit ex intentione Auic. neq; phle-
bot. neq; repercuſsionem conſulentẽ, quam intentio
nem approbat Gentil. in expoſitione capituli de alin
tiphac. Hanc opinionem manifeſtè ponit Ieſus Hali
uetans phlebotomiã & tepercuſsionẽ, à quo Auic. to
tũ hoc caput accepit. In oppoſitũ eſt Raſis. Ex cuius
dictis non explicitè ſed implicitè cõprehendere poſſu
mus phlebot. & repercuſsionẽ cõpetere, cum doceat
curare hanc paſsionem medicamine repercuſsiuo po
ſito in capitulo de ophthalmia. Et confirmatur, quia
in cuiuſcunq; apoſtematis principio competunt re-
percuſsiua niſi in caſibus exceptis. Et certum eſt quòd
hic non eſt ex illis, & in apoſtemate ſanguineo omnes
concedunt phlebotomiam poteſt autem palpebra a-
poſtemari à quocunq; humore ſicut & oculus. Pro
ſolutione huius dubĳ dicendum quòd aliqua eſt ma-
nifeſta differẽtia in cauſis huius paſsionis inter Auic.
& Ieſum Hali ex parte una, & Raſim & pleroſq; alios
ex parte altera. Volunt enim primi hanc paſsionem
ſolum ex quatuor humoribus iam dictis prouenire.
Alĳ præter hos quatuor humores frigidos arbitran-
tur ex cholera & ſanguine prouenire poſſe. Eſt ſecun-
da differentia quam Ieſus Hali exprimit, quòd ſecun-
dum plurimum non prouenit hæc paſsio per uiam
defluxus. Sed ophthalmia econtra ſecundum pluri
mum prouenit per uiam defluxus. Ex quo infertur
ſecundum Ieſum Hali & Auic. qui ſequitur ipſum, ſci
licet neq; phlebot. neq; repercuſsionem competere,
tum quia materia eſt frigida non bene curabilis per
phlebot. tum quia non defluit ad oculum ſed conge-
ritur. Phlebot. autem debetur cauſæ antecedenti
non coniunctæ. Sed ſecundum alios authores ponen
tes ipſam prouenire ex humoribus calidis qui ſecun-
dum plurimum defluunt ad oculum, & non conge-
rũtur, dicendum eſt phlebot. & repercuſsionem com
petere, multo minus tamen competunt repercuſsiua
ſuper loco q; in ophthalmia, ex eo quòd palpebra eſt
membrum ignobile in cõparatione ad oculum, pro-
pterea uitandum eſt ne repercuſsiua applicita ſuper
palpebra repercutiant materiam ad oculum & eo ma
gis quia ſecundum plurimum huic paſsioni coniun-
ctiua communiter præcipuè ſecũdum Ieſum Hali, er
go multo etiam magis debemus eſſe ſolliciti de con-
iunctiua quàm de palpebra, ſicut & in ſynanche, in
qua ſimul materia eſt interius, & extra ſolum, interi-
us applicamus repercuſsiua, exterius autem attracti-
ua. Et fortè propter hanc cauſam dixit Ieſus Hali ge-
neraliter ſiue ſit factum hoc apoſtema per uiam deflu
xus ſiue per uiam paulatim factæ congeſtionis reper
cuſsionem non competere. Sed nunc ad medici-
nas locales ueniamus diſtinguentes modum curatio-
nis. Si hoc apoſtema fiat à cauſa primitiua ut con-
tuſione, debemus in principio adminiſtrare albu-
men oui contuſum cum oleo roſ. & interius albumen
oui cum aqua roſac. poſtea ſecunda die oleum roſa-
ceum cum uitello oui ſi dolor affuerit. Si uerò non fu
erit epithimabimus cum oleo roſaceo deſuper aſper-
gendo puluerem myrti, demum procedere ad reſolu
tionem ſanguinis contuſi, ſicut exigunt canones, inte
rius autem ueniemus ad ſief album & tandem ad
cætera competentia in ophthalmia ſecundum tem-
pora ſua. Et ſi ibi fuerit atarfati ut plurimum eſt, cura
bimus curatione eius, ſicut ſuperius dictum eſt. Si au-
tem apoſtema exterius tendat in uiam maturationis
maturabimus & aperiemus, ut docemur in canoni-
bus uniuerſalibus. Si autem proueniat à cauſa antece
dente, ſcilicet ſanguine fluente ad palpebram in prin-
cipio repercutiemus cũ medicamine Raſis cuius de-
ſcriptio eſt in capitulo de ophthal. aut cum aqua roſ.
oleo roſ. aceto, bolo armeno ſimul mixtis. Et ſi mate
ria fuerit cholerica his proterimus addere aliquem
ſuccum frigidum ſicut ſemperuiuæ aut ſolatri, quæ
conſilio meo magis applicanda ſunt ſuper fronte &
temporibus q; ſuper palpebris. Procedẽtibus autem
temporibus reſolue aut matura, aut cum mixtis pro-
cede ſicut in phlegmone & eriſipelate & authores pręſ
cipiunt cõmiſcendo medicamina huic membro ma-
gis propria. Si uerò materia fuerit uentoſa cum ſubi-
tò fiat ſecundum plurimum manifeſtum eſt repercuſ
ſiua non competere. Sed ſecundum Ieſum Hali nihil
à principio faciendum eſt. ſ. in prima die, ſed in ſecun
da ſi ęgritudo nõ eſt curata lauet facies & oculus cum
aqua calida & dieta ſubtilietur. Si tamen oportuerit
applica ſacculũ ex milio, et ſale, & cimino torrefactis.
Sed Gerardus de Solo docet adminiſtrare farinã mi-
lĳ cũ aqua fœniculi. Si uerò materia fuerit phleg. aut
aquoſa epithimandæ ſunt palpebræ ex aloe cum ſuc-
co fœniculi. Et ſi fortius uis reſoluere applica ſief rub.
leue diſtemperatum, cum aqua fœniculi aut pluuiali,
aut aqua fabrorum, & chimolea cum pauco aceti, ſi
uis magis reſoluere cum pauco lixiuĳ. Deſcriptio ſief
rub. Raſis in ſuo antidotario. ℞. floris æris uſti, qui
fit in minera æris ʒ. 3. colcothar uſti. ʒ. 2. æris uſti ʒ. 5.
myrrhę, croci, an. ʒ. 1. piperis. ʒ. s. fiant ex eis collyria
cum uino albo. Hoc enim eſt reſolutiuum efficax.
Aliud ex inuentione noſtra ſatis domeſticum. Reci-

pe aloes, myrrhæ, licij, acatię, sief memithę, ciperi, croci orientalis, boli armeni, ana misceantur cum aceto, & succo fœniculi, aut addatur parum lixiuij si uis magis resoluere, & in materia multũ aquosa, potes permiscere cum aqua fabrorum & addere chimoleam. Si autem materia fuerit melancholica, mollifica primò, deinde resolue, aut cũ mixtis procede sicut cum mucilaginibus maluauisci, fœnugræci, lini, & pinguedine gallinę, quibus, si uolueris magis resoluere adde bdellium, aut ammoniacum in aceto dissolutum. Et tu ex cura apostematum scliroticorum collige medicamina huic dispositioni conuenientia addendo aliqua propria secundum exigentiam particulæ patientis, &c. Tertium autem regimen ex sæpe dictis potest esse manifestum, & textus clarus est.

DE INVERSIONE PILORVM palpebrarum. Cap. XXIX.

SI pilus fuerit unus aut duo, alijs palpebrarum pilis cum mastiche, aut oleo seni sunt annectendi, aut radicitus euellantur, & loca à quibus euulsi sunt cum ferro acuto, aut acu adurantur. Si autem multi fuerint, necesse est cauo palpebræ incidatur. Loqui tamen de hoc, nostri libri mensuram prætergreditur.

Pilus à pelle dicitur, quia ex pelle procedit. 11. ethimologiarum, capite primo, sicut capillus dicitur capitis pilus. Pilus est diffinitiuè pars corporis inanimata, tenuis, rotunda, longa, dura, flexibilis, in poris cutis secũdum radicẽ fixa, ab exhalatione fumosa terrestri, uiscosa unctuositate participante, genita à calido adurente ad poros cutis eleuata, sed à complexione cutis & aeris in pilum densata ad decorem tutelamq; corporis atq; ipsius ab huiusmodi fumosis exhalationibus mundificationem finaliter ordinata. Ex qua diffinitione elicere potes causas pilorum scilicet materialem, efficientem tam incitatiuam quàm completiuam, & causam materialem in qua & formalem atq; finalem. Pili autem palpebrarum quadrupliciter possunt male disponi, aut paucificantur, quia tenues, aut curti, aut pauciores debito generantur, aut multiplicantur modis contrarijs, aut inuersantur in oculum non seruantes debitum situm. Et hæc inuersatio tamir uocatur, aut non debitè colorantur, ut quia producuntur albi, aut alterius coloris non naturalis, cum debeant esse nigri. Paucificantur autem propter defectum materiæ terrestris unctuosæ, aut defectu agẽtis, aut paucitate calidi, aut ex defectu cutis. Ex defectu quidẽ materiæ quia consumitur, sicut accidit in ægritudinibus exiccãtibus, ut phthisi, hectica, & similibus, aut quia materia pilorum in pediculos conuertitur, quæ ab illis postquam geniti sunt etiam consumitur, aut quia materia pilorum à præsentia alterius materiæ acutæ aut salsę consumitur, sicut in alopetia aut ex defectu caloris cum paucificatur, sed hoc rarissimè est causa defectus pilorum palpebrarum aliorum aut multotiens cum uideamus in omni ætate, in omni complexione pilos palpebrarum debitè generari. Defectus autem ex parte cutis est aut propter oppilationem pororum cutis & stricturam, aut nimiam dilatationem, siue ex tempore siue generatione cotractæ sint, aliquando accidit propter ulcera, corrosiones manifestas, & pustulas in palpebris existentes ex quibus fit pilorum casus, sicut & in cæteris membris. Et ex contrarijs causis tam efficienti quàm materiali, ex qua & in qua accidit pilorum multiplicatio. Inuersantur autem pili in oculum, aut quia pori exitus pilorum sunt obliquati uersus oculum di recti, aut ex generatione, aut ex tẽpore, aut quia palpebra ipsa est contracta & iam uersus oculum curuata, aut quia radix unius pili nascens in poro alterius sub radice eius non potens exire directè propter impedimẽtum radicis alterius pili curuatur interius uersus oculum. Male autem colorantur pili, aut propter ægritudines consumẽtes, unde ex defectu humidi dealbantur sicut segetes cum maturescunt humido deficiente dealbantur, & hæc albedo incipit ab extremitate pilorum: dealbantur secundò pili propter præsentiam materiæ phlegmaticæ putrentis in radice eorum, sicut accidit in canicie, aut propter præsentiam albaras aut morpheæ in cute pilorum, secundum cuius colorationem etiã pili colorantur, & hic color incipit à radice pilorum tendens paulatim ad eorũ extremitatem. Sed ad propositum redeũdo, cum quatuor sint hæ dispositiones pilorum solum una, scilicet inuersatio dicitur ægritudo cum sensibiliter lædat operationes, et est plerũq; causa ophalmię & prauarum ægritudinum, est enim morbus in situ. alię autem dispositiones non sunt ægritudines, licet persæpe pendeãt ab ægritudinib. aut causis præternaturalib. Et ex his liquent hæ dispositiones & causæ earũ. Signa autem manifesta sunt cum sensui subiaceant.

Prognosticum. Hæ dispositiones curanẽ cum malæ dispositiones pilorũ non nisi à forti agenti possint rectificari, sustinent autem pili, & cutis pilorũ fortes medicinas sui duritie & uiscositate multum resistentibus, &c. Cura paucificationis pilorum in duob. consistit. Primò in remotione causæ pilos paucificantis. Secundo in contractione uel attractione materiæ pilorum generationi proportionatę. Si ergo causa paucitatis pilorũ fuerit humidi consumptio & exiccatio cum humid. & resistentib. curanda est. Si autem propter præsentiam pediculorũ ipsos remoue, & interfice & materiã generationis ipsorũ consume, ut docet Auic. 3. tertij. tract. 3. cap. 1. Et Ras. 2. contin. Si uerò fuerit præsentia materiæ acutæ & salsæ in origine pilorum cura curatione alopetię. Si uerò fuerit propter ulcera aut pustulas in cute pilorũ consumentes materiam generationis pilorum & poros oppilantes aut ipsos corrodentes cura curatione alsahaphati. Si uerò fuerit nimia strictura aut dilatatio pororũ à generatione contracta nõ recipit curã. Hic aũt solummodo debemus inniti circa secundum. s. circa attractionem materię terrestris unctuosæ subijciẽdę pro generatione pilorũ. Ad quod faciẽdum quasdam subiungam medicinas, hoc tamẽ præmisso q; medicinæ facientes nasci pilos sunt diuersorum modorũ. Quædã enim agũt à ꝓprietate occulta, ut lapis lazuli & lapis armenus. Quædam à caliditate trahendo materias pilorũ uersus poros, cõcurrente etiã quadam proprietate sicut spica

cut ſpica nardi, & celtica. Quædam faciunt hoc qua-
dam ſtipticitate confortatiua partium membri unde
calor uigoratur, ſicut laudanum, & cætera. Quędam
faciunt hoc non generando pilos de nouo, ſed ipſos
genitos cōſeruando, ſicut medicinæ ſtipticę & uiſco-
ſæ. Quędam faciunt hoc remouendo malitiam mate
rierum corrodentium. Et iſtæ ſunt diuerſę ſecundum
quod materiæ corruptę egent rectificatione, ſiue exic
catione, ſiue abſterſione aut reſolutione, aut corrigen
do aliquod genus malitiæ complexionis. Et iſtæ ſub
primo regimine continētur, quædam ad hoc iuuati-
uę ſunt tenendo alias medicinas in loco, ſicut medici-
næ uiſcoſæ ſui uiſcoſitate faciētes alias medicinas pal-
pebræ adhærere ſicut mel. Et ſi inſtetur, quia medici-
næ uiſcoſæ oppilant poros, ergo prohibent genera-
tionem pilorū oppilando, negatur conſequentia nō
enim omne uiſcoſum eſt oppilatiuū, ſicut mel, & ſi ſit
aliqualiter oppilatiuū, maior tamen eſt conferentia
ex parte aliorum q̃ hoc paruum nocumentū. Deſcri
ptio conueniens ad pilorum generationem. ℞. lapid.
armen. lapid. lazuli. ana. cum melle incorporent̃ &
applicentur. Secundum magis efficax, eſt ſtercus mu
ris aduſtum aut non aduſtum cum melle confectum.
Tertium magis iuuans in cauſa cal. ſcilicet, ubi eſt pru
ritus, rubedo & corroſio, eſt ut granatum cum ſua to
talitate decoquatur in aceto donec diſſoluatur, & ſu-
per locum ponatur. Et hoc quidem magis confert
prohibendo caſum pilorum, q̃ eorum nouam gene-
rationem procurando. Medicinæ autē prohibentes
ortum pilorum poſtq̃ euulſi ſunt, multę ab authori-
bus recitatæ. Vna eſt ex rubigine ferri cum ſaliua di-
ſtemperata uel limatura ferri cocta cum aceto, uel fer
rum calcinatum, ſiue crocus ferri coctus cū aceto. Se-
cundū eſt ſanguis ranæ propriè in cānetis habitantis.
Tertium eſt tinea canis ſeu lendines canis contuſæ &
loco applicatę. Quartū eſt cum frigidis ſtipticis & o-
piatis claudentibus poros, & calorem naturalem de-
bilitantibus. Quintum eſt cum ſief de uitriolo ex in-
uentione Ieſu Hali conferente pilul. additis, ſilach ſca
biei ungulæ, ſebel. ℞. gūmi arabici, dragaganti, aloes,
ſuccotrini, uiridis æris. arſenici rubei, colcothar, æris
uſti trium piperū, ſedenegi, amyli, rubeæ tinctorum,
bataturæ, æris uſti, ana. ʒ. 2. ſanguinis draconis, aca-
tiæ, ana. ʒ. 1. s. tutiæ, ſpicæ, licij, gallę uſtę, ana. ʒ. 1. cad
miæ argenti, cæruſæ myrrhę, ana. ʒ. 1. ſalis ammonia
ci, ana. ʒ. 4. diſſoluatur arſenicum cum aqua rutæ, &
ſucco pomi citrini, alia bene puluerizata miſce & fiat
ſief. Sed certè dicant omnes quicquid uelint, ego ad-
huc non inueni medicinam in hac re conferentē, ſicut
nec Galenus ut teſtatur 10. de ſimplici medic. Nam
cum plures expertus fuerit non inuenit aliquas in hac
re conferentes. &c.

Cura autem inuerſionis pilorū quinq; modis perfi
citur, de quib. tres tanguntur à Raſi in pręſenti cap.

Primus eſt inuiſcādo pilos inuerſatos cum pilis na
turalib. cū maſtiche aut oleo ſeni, id eſt, de illa regio-
ne quod uiſcoſum eſt. Sed inter cętera, ut refert Auic.
in hoc præſtantior eſt gumma piſciū. Sed caue ne pili
inuerſi ſuperēt pilos rectos, & trahant ipſos in oculū.

Secundus modus eſt per cauterium actuale factum
in modum acus curuæ, debet ergo palpebra inuerſa-
ri, & ipſius extremitatem debemus capere inter duos
ſtilos ex utraq; parte ligare, & pilos inuerſos cum mo
leta dentata extrahere. Deinde oculum tueri cum pa-
ſta, ut dicit Ieſus Hali, oculo ſuperpoſita, ſed melius
fiet cum cotto in aqua roſata infuſo, oculo ſuperpoſi
to, & ita acum illam curuam ignitam in poros pilo-
rum extractorum infigere ſemel, aut pluries & ſatis
profundè, donec tota caro porri ſit combuſta, poſtea
lacte applicito ſuper loco dolor mitigetur, & poſt
mediam horam aut quartam ſtili ſoluantur, ut palpe
bra ad ſitum naturalem redeat, deinde cum prohiben
tibus ophthalmiam medicetur.

Tertius modus eſt poſitus à Raſi, ſcilicet inciſio, ſed
hoc penes authores tripliciter poteſt fieri. Aliqui inci
dunt palpebram interius parum diſtanter ab origine
pilorum, & ſecant ſatis profundè ad hoc, ut caro orta
in ſciſſura propellat, & inuerſet palpebrā alterius, &
hic modus eſt ſatis inanis, & carens ratione, alij autem
ſcindunt cutim palpebræ exterius aliquā partē ipſius
eleuando ad modū unius alurę, & deinde cōſolidant
unum labrum cum alio ueniendo aut ſutura, aut alio
ingenio, ut palpebra poſt conſolidationē remaneat
aliqualiter exterius inuerſata. Modus autē capiendi
pellem aptior eſt, ut cum picicarolis eleuetur, & com-
prehendatur inter duos ſtilos ſubtiliſsimos ſecūdum
eam quantitatem, quæ uidetur tibi neceſſaria ad hoc,
ut palpebra remaneat aliqualiter inuerſa, adeò ut pili
non ingrediātur in oculum, deinde ſtili ſtringant̃ ex
utroq; capite notabiliter, & pellis iſta intercepta, ſcili-
cet cum forfice ſuper ſtilis ſcindatur, deinde antq̃ ſtili
remoueantur, figatur acus una uel plures immediatè
ſub ſtilis utrūq; labrū uulneris cōprehendendo, dein-
de ſtili remoueant̃ & fiat punctū unum aut plura ſe-
cundum neceſsitatē, quę remaneāt uſq; ad conſolida-
tionē perfectā. Et ſi remanere non poſſent inuiſcetur
unum labiū cum alio cum medicinis ad hoc proprijs.
Et hic modus eſt ex inuentione noſtra. Alij incidunt
totaliter extremitatē palpebrę, in qua naſcunt̃ pili in-
uerſata ipſa palpebra prius intercepta inter duos ſti-
los, ut dictū eſt ſuperius, ſed non pauca apparebit de-
formitas. Quartus modus non tactus à Raſi eſt cum
ſuitione. Et eſt ut liget̃ primò palpebra inter duos ſti-
los ad modum iouectę circa mediū ipſius, & cum acu
perforetur prope pilū inuerſum ab intra, ad extra ita
ut pūcta acus ueniat exterius ex directo pili inuerſati
in margine aliorū pilorū, & cum acus eſt fixa in pal-
pebra nondū ex toto penetrās, figatur pilus inuerſus
in foramē acus, & ſi non poteſt aliter infigi, capiat̃ ca-
pillus duplicatus, & figat̃ ita duplus in foramen acus,
& cum illa duplicitate, quę ab authoribus uocat̃ anſa
capiatur pilus inuerſus, & trahatur donec pilus ingre
diatur foramen acus, & poſtq̃ ingreſſus eſt trahatur
acus exterius ſimul cum pilo inuerſo, & ibi permittat̃
cōſolidari, ſed bonū eſt ut inuiſcetur exterius cum ui-
ſco aut alio glutino, ut non poſsit redire, & hic eſt mo
dus omnium pulcherrimus. Et ſicut dixi de uno pilo
ita fiat de reliquis ſi plures ſint. Sed caue ne per idem
foramen multotiens acus reiteretur: eſt enim cauſa
quòd foramen illud fiat latū, unde pilus ſubtilis non
remanebit laterib. adhærens, & ex hoc cōprehendere
poſſumus in actu practico quòd quanto acus eſt ſub-
tilior tanto eſt aptior, dummodo hæ operationes cū
ea poſsint perfici. Vltimus modus recitatus ab autho
ribus, quem non approbo, eſt ut euellatur pilus, dein
de cum prohibentibus eius generationem procedat̃,

ſcilicet, cum medicinis ſupraſcriptis, quarum adhuc nullam inueni, cui uidere poſsim. Vltima diſpoſitio pilorum eſt eorū nō debita coloratio ad quam remouēdam duplex eſt intētio. Vna remouere ægritudinē aut cauſas à quibus dependet illa mala coloratio, ſcilicet, cauſas caniciei, aut morphęam, aut albaras, ſi ab eis pendet quæ faciliora ſunt dictu quàm factu. Sed quomodo remoueantur require à Raſi 5. huius, et ab Auic. 7. quarti. Quòd ſi remouere non poſſunt reſtat ultima intentio, ſcilicet, coloratio illorum pilorum cum tincturis colorantibus ſecundum exigentiam pilorum naturalium ſuorum, ſed præſtantius eſt. ut ſint nigri quàm alterius coloris, licet in plerisq; diſpoſitionibus reperiantur rubei, quas tincturas collige, ubi ſupra in locis allegatis, & ex iam dictis patet literæ expoſitio.

DE AQVA DESCENDENTE IN oculo. Cap. XXX.

QVandoq; aqua deſcens in oculo, imaginatio, phantaſia, apparitio, ſunt termini ſynonymi ſignificantes hanc diſpoſitionem, de qua diuerſi authores ſub his diuerſis nominibus determinant, licet ſtrictè uim uocabulorum conſyderanti appareat quòd hic terminus aqua deſcendens in oculu ſit inferior ad alios tres cum non omnis imaginatio ſit aqua deſcendens in oculo, ſed bene contra. Sed utamur hoc uocabulo largè ſicut utitur Raſis in præſenti capitulo. Hæc diſpoſitio diffinitiuè eſt uiſio corrupta oculorum qui ſentiuntur coràm uiſu, ac ſi ipſi ſint mixti in aëre, & hic colorem accipimus largè, ex quo fortè infertur, quòd propriè loquendo hæc diſpoſitio non eſt ægritudo, ſed accidens ægritudinis loquendo de ea, quæ comparatur ad nocumentum. Eſt enim accidens oppilationis quę eſt morbus in uia cuius oppilatiōis cauſa eſt aliquod corpuſculum interpoſitum inter cryſtalliodem & res diſtinctè uiſas. Sed contra, hęc uiſio corrupta ſiue comparetur ad nocumentum, ſiue non, per ſe & immediatè lædit operationes alicuius uirtutum cerebri quia per ipſum & per ſe immediatè corrumpitur iudiciū, quia iudicatur aliquod eſſe in medio coràm uiſu quod non eſt, ſiue iſtud iudicium attribuamus ſenſui communi ſiue cogitatiuę. Ad quod reſpondetur, quòd hæc uiſio corrupta comparata ad opilationem eſt accidēs, ſed comparata ad iudicium quod corrumpit eſt morbus, aut cauſa ſaltem morbi. Si autem hæc uiſio corrupta ſit de his, quę non comparantur ad nocumentum, dicendum eſt quòd non eſt accidens morbi, neq; morbus, neq; cauſa morbi, quamuis actio ſit corrupta, ſed non corruptè læſa, & corrumpit iudicium, ſed non corrupte lædit. Sed contra, eodem modo & æqualiter & æquè intenſè corrumpitur iudicium, per uiſionem non corruptè læſam pendente ab acuitate ſenſus, ſicut per uiſionē corruptè læſam pendente ab oppilatione, ergo qua ratione hæc pendens ab oppilatione corruptè lædit iudiciū, eadem ratione pendens ab acuitate uiſus etiam corrupte lædit iudicium. Pro ſolutione huius dicēdum, q aliud eſt uiſionem eſſe corruptam, & aliud corruptè læſam. Ad uiſionem enim corruptā ſufficit quòd iudicetur aliquem colorem eſſe coràm oculis qui non ſit, Sed ad uiſionem corruptè lęſam requiritur pręter hoc ut ſit error circa ſenſibilia communia aut propria communiter occurentia, circa quæ cum debitis circumſtantijs non debet eſſe error. Primum accidit in homine acutiſsimi uiſus. Sed ſecundum accidit in his, qui habent uapores craſſos in oculis. Et ad formam argumenti cum dicitur, æqualiter & æquè intenſè corrumpitur iudicium per uiſionem non corrupte læſam pendentem ab acuitate ſenſus, negatur, ut patet ex fundamēto iam dicto, imò non ualet hoc argumētum, uiſio Sor. reſpectu aliquorum obiectorum eſt corrupta, & uiſio Platonis ſibi ſani reſpectu nullius obiecti eſt corrupta, neq; alio modo læſa reſpectu obiectorum quę poteſt uidere, ergo melior eſt uiſio Platonis, quàm Sor. quia uiſio Platonis reſpectu illorum obiectorum eſt ablata reſpectu quorum uiſio Sor. eſt corrupta, quod eſt deterius, &c.

Species imagnationum ſunt duplices. Quædam non comparatæ ad nocumentum quæ non fiunt niſi in oculis acutiſsimi uiſus. Quædam comparatæ ad nocumentum, quæ fiunt in oculis mediocris aut obtuſi uiſus. Pro cuius intellectu eſt ſciendum quòd omnium imaginationum cauſa immediata eſt obiectum aliquod non paruum, aut ſaltem non paruum ea paruitate, quæ eſt medium inter res diſtinctè uiſas, & cryſtalloidem poſito quòd obiectum aliqualiter uidetur, ſed non diſtinctè comprehenditur. Si ergo hoc obiectum ſit minimū ſiue in oculo ſit, ſiue in medio extrinſeco non uidetur nſi à uiſu acutiſsimo, licet non diſtinctè comprehendatur, & hoc eſt duplex, uel dupliciter ſituatur. Aliquando eſt in medio extrinſeco corā pupilla ſicut ſunt atomi, à quibus aer quantumcunq; purus non denudatur, nec etiam aqua nec alia media denudantur. Et aliquando ſituantur in oculo, & ſunt quidam fumi ſiue uapores minimi ab oculis reſoluti, à quocunq; enim membro ferè ſemper aliquid reſoluitur. Et hi fumi uidentur in uiſu acutiſsimo ſicut & atomi, de quibus ſermo præceſsit. Et hæ imaginationes prouenientes ex tanta acuitate uiſus non comparantur ad nocumētum, cum non ſint morbus neq; alia res præter naturam, nec ipſe oculus eſt læſus in complexione, compoſitione, unitate, nec in aliquibus particulis ipſum integrātibus, nec etiam per communitatem. Et ſimile huic quod dictum eſt de uiſu accidit in ſenſu auditus, & eſt apud Raſim ſecundo continentis, & Ieſum Hali. tractatu tertio, capite primo. Fit enim aliquando tinnitus & ſibilus quod eſt actio corrupta, non comparata ad nocumētum propter actuitatē auditus audientis, minimum ſonitum exiſtentem in organo auditus propter uaporem minimum in eo motum, à quo organū auditus non denudatur. Aliquando audienti ſonitum minimū in aere, aut in alio medio extrinſeco, à quo aer quantumcunq; quieſcens non denudatur. Aliquando fit propter craſſam uentoſitatem in organo auditus exiſtentem, & hæc ad nocumentum comparatur. Imaginationes autem comparatæ ad nocumentum fiunt ab obiecto exiſtente in ipſo oculo comprehenſo à uiſu mediocri uel obtuſo, ſiue ſit uapor craſſus, ſiue ſit ueſtigium alterius generis: eſt enim cauſans aliqualem oppilationē & hoc obiectū licet comprehendatur aliquo modo: non tamen diſtinctè comprehenditur. Et hæ imaginationes ſunt duplices. Quædam ſunt propter nocumentum tunicarum,

ſcilicet

ſcilicet corneæ, aut telæ araneæ, propter aliquod ue-
ſtigium in aliqua ipſarum derelictum, aut ex ægritu-
dine, aut ex aliqua cauſa præternaturali, quæ quãuis
fit in cornea, non tamen uidetur ab homine in oculo
aſpicienti, licet comprehendaẽ ab ægro, cuius rei cau-
ſa eſt, quia nõ uidetur ab oculo aſpiciente propter ſuã
paruitatem, ſed comprehenditur ab ęgro ex eo quòd
impedit debitum tranſitum ſpecierum uiſibium, mi-
nimum enim exiſtens in pupilla, quod à nullo oculo
aſpiciente acutiſſimi uiſus uideri poteſt, poteſt multũ
impedire trãſitum ſpecierum uiſibilium: nam ad hoc
quòd res & ſi ſit maxima ſicut cœlũ uideatur, opor-
tet formam eius recipi in pupillam, & tandem in cry-
ſtalloidem, minimum ergo impedimentum exiſtens
in pupilla aut in cryſtalloide poteſt impedire uiſionẽ
magnæ partis cœli. Aliquando hoc nocumentũ eſt
in humoribus, ſcilicet, albugine aut cryſtalloide: fre-
quentius tamẽ in albugineo, cum omnẽ impreſſionẽ
ſui ſubtilitate facilius ſuſcipiat. Et hoc erit dupliciter.
Aut propter rem aduenientẽ ipſis humorib. ſiue ſub
forma uaporis, ſiue ſub forma humoris qùi uapor ſi-
ue humor mixtus cũ albugineo et cryſtalloide reddit
ipſos non peruios aut non peruios ea peruietate, qua
debẽt eſſe, & qua ſunt cęteræ partes eorũ. Vnde ſi ali-
qua pars ipſorum fiat imperuia, & oppilet totum fo-
ramen pupillæ, tunc eſt cæcitas, ſicut quando catara-
cta perficitur. Si nõ oppilet partem: tunc ſi eſt in me-
dio, res non uidetur, niſi ſecundum latera et non ſecũ-
dum medium. Si autẽ ſint in aliquo latere res non ui-
dentur ſecundum illud latus, imò apparẽt diminutæ.
Si autem illa pars ſit peruia, ſed non peruietate conſi-
mili primæ, tunc apparent diuerſę imaginationes ſe-
cundum ipſius diuerſitatem. Si enim tẽdat in citrinũ,
apparent imaginationes citrinę & obiecta omnia ci-
trina. Si autem ad rubeũ declinet, apparent rubea, &
ſic de alijs coloribus. Et hæc quæ ueniunt ad oculum
ſunt ſimplicia, aut uapor aut humor. Si uapor tunc
prouenit à toto ſicut in febribus & criſibus, aut à ſto-
macho, aut à cerebro per uenas, & arterias & neruos,
aut ipſe uapor ab ipſo oculo reſoluitur, & coràm cry
ſtalloide ſituaẽ. Si uerò ſub forma humoris hoc ma-
ximè eſt à cerebro, ſicut in rheumatiſmis per uias ner-
uorum, uenarum, & arteriarum. Aliquando uerò hi
humores alterantur & efficiuntur non bene peruij, nõ
propter rem aduenientem, ſed quia mutantur in ſub-
ſtantia ſua, aut propter caliditatem ſubtiliantem ali-
quam partem ipſorum, et conuertentem ad naturam
aẽris, unde illa pars apparet alba ſiue lactea: aẽr enim
commixtus humido aqueo facit colorem album faci
endo ſpumã, tertio & quinto de generatiõe animali-
um, & 21. particula problematũ, problemate primo.
Aliquando mutantur à frigiditate congelante & in-
craſſante, unde fit color albus aliquãdo ab humidita-
te tenebrante, aliquando à ſiccitate incraſſante, uel in-
ſpiſſante.

Diuerſificantur enim ſpecies imaginationum mul
tipliciter. Aliquando ſecũdum colorem, ut quia ap-
parent citrinæ ipſis pendentib. à fumis cholericis, aut
à ueſtigijs citrinis peruijs. Aliquando apparent albæ
ipſis pendentibus à uaporibus phlegmaticis, aut ue-
ſtigijs albis peruijs, ita aliquando apparent rubæ aut
nigræ ex ſimilib. cauſis. Sed hic nota quòd ſi ueſtigiũ
ſit non peruium cuiuſcunq; coloris ſit, ſemper imagi
natio apparebit nigra, cuius cauſa in ſequentibus aſſi
gnabitur. Aliquando diſtinguuntur imaginationes
ratione quantitatis, quia quædam magnæ, quædam
paruæ ſecundum quantitatem uaporis aut ueſtigij ſi-
tuati inter cryſtalloidem & res uiſas. Aliquando di-
ſtinguuntur ratione craſſitiei, aut ſubtilitatis ratione
uaporis, aut ueſtigij craſſi, aut ſubtilis. Aliquãdo di-
ſtinguuntur ſecundum figuram, quia quædam appa
rent cimicales, quædam muſcales, quædã capillares,
& ſic de ſingulis, ſecundum uarias figuras rei ſituatæ
inter cryſtalloidem & res uiſas. Aliquando apparẽt
ſurſum moueri, aut deorſum, aut lateraliter ſecundũ
uaporum uarium motum.

Ad euidentiam eorum quæ dicta ſunt, cadunt hic
duo dubia. Primũ. Vtrum res nõ peruia ſituata poſt
cryſtalloidem uerſus cerebrum, poſſit eſſe cauſa ima-
ginationum. Et arguitur quòd ſic, uapores eleuati in
febribus aut criſibus ſunt cauſa imaginationum cum
perueniunt ad cerebrũ: cauſant enim aliquando phre
neſim nõ ueram, ergo quęſtio uera pro parte affirma
tiua. Secundò, hi uapores eleuati, uel exiſtentes in par
te anteriori cerebri mouẽtes ſpiritus motu inordina-
to ſunt cauſa uertiginis aut ſcotomiæ, & per conſe-
quens imaginationum: imaginantur enim homines
corpus ſuum moueri, aut res aliquas circa corpus ſuũ
moueri, et eo magis quia ſcotomia interprętatur ob-
tenebratio uiſus. Tertiò res non peruia exiſtens in hu
more uitreo, poteſt uideri per cryſtalloidẽ ſicut & res
exiſtens in albugineo, ergo cum malè uideatur pote-
rit eſſe cauſa uiſionis corruptæ, & per cõſequens ima-
ginationum, &c. Aſſumptum probaẽ, quia ſunt om
nia neceſſaria ad uiſionẽ, ſcilicet, obiectum medium
cryſtallois uidens lumẽ tam extrinſecum quàm ipſi-
us cryſtalloidis. Quartò ſpecies reſeruata in memo-
ratiua, aut in aliqua uirtutum cerebri poteſt perueni-
re ab ultimo uentriculo ad medium, à medio ad pri-
mum, à primo ad cryſtalloidem, & ſic poterit uidere
per cryſtalloidem, ergo à fortiori aliquod corpus nõ
peruium exiſtens in cryſtalloide, uel poſt cryſtalloi-
dem poterit uideri, & ſi malè uidebitur erit cauſa ui-
ſionis corruptæ & imaginationum, aſſumptum eſt
Auer. 3. colliget. in cap. de accidentibus ſenſus, uiſus,
& in lib. de ſenſu & ſenſato. Et confirmatur, quia illa
ſpecies perueniens à cerebro ad oculum obuians ua-
poribus exiſtentibus, in uitreo inficietur ſecũdum na
turam illorum uaporum, ergo perueniens ad cryſtal
loidẽ, ſic infecta erit cauſa imaginationũ ſicut ſpecies
exteriorũ obiectorũ peruenictes ad cryſtalloidẽ, in-
ficiuntur ſecũdum colorem uaporum aut humidita-
tis extraneæ exiſtẽtis in albugineo, et ſunt cauſa ima-
ginationum, ut referũt omnes. In oppoſitum autem
eſt Auer. dictum quòd cauſa imaginationum eſt res
non peruia inter cryſtalloidem & obiecta exteriora,
non autem poſt cryſtalloidem. Pro ſolutione huius
quæſtionis præmittendum imaginationes eſſe duo-
rum modorum, quædam enim pertinent uirtutibus
cerebri, ſcilicet, ſenſui communi, imaginatiuæ, quæ
apparẽt tam in luce, quàm in tenebris, tã homine ui-
dente, quàm nõ uidente, & de iſtis nõ eſt quæſtio no-
ſtra ſed queſtio noſtra eſt de imaginatiõibus quæ ap-
proprianẽ uiſui, & nõ fiunt niſi homine uidẽte. Et cir
ca hunc modũ eſt duplex reſpõſio. Illi enim qui tenẽt
uiſionẽ fieri in cryſialloide quæ eſt cõmunis opinio,

dicũt quòd res nõ peruia poſt cryſtalloidẽ nõ eſt cau
ſa imaginationum, tum quia nõ eſt medium inter res
uiſas & cryſtalloidem. Sed reſpondendum eſt ad duo
argumenta, ſcilicet ad tertium & quartum facta ante
oppoſitum quæſtionis. Vnum probat, quòd hęc res
nõ peruia uidetur à cryſtallino, quia ſunt quatuor re-
quiſita ad uiſionem, ſcilicet obiectũ, quod eſt ipſa res
non peruia, medium diaphanum, ſcilicet, ipſe humor
uitreus, cryſtallois uidens, & lumens ſufficiens. Dici-
tur quòd non eſt medium ſufficiẽs. Et ſi arguit̃ quòd
eſt medium diaphanum ſicut & albugineus. Dicitur
quòd nec uitreus, nec albugin eus ſunt ſoli mediũ ſuf-
ficiens ad uiſionem colorum niſi concurrat medium
extrinſecum, de hoc tamen clarius in ſequẽti quęſtio-
ne. Ad aliud argumentum cum dicitur ſpecies tran-
ſiens à cerebro ad cryſtalloidem obuians uaporibus
exiſtentibus in uitreo inficietur ſecundum naturam
uaporum quibus obuiabit, ergo ſic infecta uiſa à cry
ſtalloide erit cauſa imaginationum rubearum aut ci-
trinarum, &c. ſecundum naturam rei inficientis.
Ad hoc dicitur quòd hæc eſt ſpecies multum imma-
terialis & multo magis denudata à cõditionibus ma-
terialibus, quàm ſint ſpecies uenientes ab obiectis ex-
terioribus cum obuiant uaporibus exiſtentibus in al
bugineo, & etiã hæc ſpecies poteſt eſſe cauſa uiſionis,
quia multũ eſt immaterialis abſq; hoc quòd tranſeat
per medium extrinſecum, & hoc tenẽdo opinionem
Auerrois. Sed ſecundum opinionem tenẽtem uiſio-
nem fieri in cruciatione neruorum opticorum eſt du-
plex reſponſio, ſcilicet, una quę magis placuit Genti-
li qui dicit quòd hæc res non peruia poſt cryſtalloidẽ
non eſt cauſa imaginationũ ex eo quòd ipſa non po-
teſt uideri, nec aliquo modo comprehẽdi per uiſum,
cum cuiuslibet quod debeat aliquo modo uideri ſiue
bene, ſiue malè, oporteat ſpecies plus depurari & mo
dificari in cryſtalloide, et etiã quia hęc res non eſt me-
dium inter cruciationem neruorum, & obiecta exte-
riora ex eo, quòd uiſio poſt cryſtalloidem non fit ſe-
cundum rectitudinem linearum, nec ſecundum for-
mã pyramidis, ſed fit quia ſpecies uiſibiles in cryſtal-
loide iam depuratæ ſuſcipiuntur in ſpiritibus, & defe
runtur ad cruciationem neruorum in qua fit uiſio.
Alia reſpõſio quæ mihi magis placet eſt, quòd res nõ
peruia poſt cryſtalloidem poteſt eſſe cauſa imagina-
tionum, quia ſpecies obiectorum uiſibilium trãſeun-
tes per hanc rem non peruiam poſſunt infici ſecundũ
naturam huius rei, quamuis hęc res per proprias ſpe-
cies non poſſit uideri, ut oſtendetur in ſequenti quæ-
ſtione, & quamuis etiam poſt cryſtalloidem non fiat
uiſio ſecundum rectitudinem linearum, quia ſpiritus
deferẽtes ſpeciem ſimul cum ſpecie poterunt infici ab
hac re non peruia, & ſic erit cauſa imaginationum.
Et ex his iam apertè liquet, quid ſit in hac tota quæ-
ſtione tenendum, & quomodo ad argumenta facta
in principio quæſtionis ſit reſpondendum. Sed tenẽ-
tes uiſionem fieri in neruis opticis, malè poterunt ſal-
uare uiſionẽ fieri in inſtanti, ſcilicet, cũ ſpiritus nõ mo
ueat̃ in inſtãti à cryſtalloide ad cruciationẽ neruorũ.

Secundum dubiũ. Vtrum res non peruia exiſtens
in oculo poſſit uideri. Et arguitur quòd non, primò
uiſibile poſitum ſupra oculũ non poteſt uideri, ergo
à fortiori poſitum in oculo non poterit uideri, conſe-
quentia tenet & aſſumptũ eſt philoſophi & commen
tatoris ſecundo de anima. Secundò ad uiſionẽ requi-
ritur medium extrinſecum, ut uult Auer. 2. de anima
cõment. 77. ergo res exiſtẽs in oculo cũ non multipli-
cet ſpecies ſuas per medium extrinſecum non poterit
uideri. In oppoſitum arguitur, quia uapores in ocu-
lo exiſtentes uident̃ cum de ipſis per uiſum faciamus
iudicium, ut quòd ſint citrini uel rubei, &c. Præterea
ſpecies uenientes à cerebro ad oculũ ſunt cauſa uiſio-
nis, ut fuit dictum in præcedenti quæſtione ex inten-
tione Auer. Et certum eſt quòd non multiplicantur
per medium extrinſecum, ergo multo magis res exi-
ſtens in oculo per proprias ſpecies uideri poterit. Prę
terea lumen poſitũ ſuper oculo & in oculo uideri po
terit, ut docet experientia. Imò experimur in nobis i-
pſis quòd ſi comprimamus oculũ in lachrymali do-
meſtico uerſus partem ſylueſtrem, ſiue teneamus ocu
lum clauſum ſiue apertum uidemus aliquod lumen.
In hac quæſtione dicunt aliqui quòd res non peruia
in oculo exiſtens uidetur, ſed malè, ſcilicet, diminutè
aut corruptè, ſicut tangibile poſitum ſupra neruũ ſen
titur, ſed diminutè aut corruptè, & cauſam aſſignant,
quia ſunt ipſi, quatuor ad uiſum neceſſaria, ſcilicet ob
iectum, lumen medium, intrinſecum, & cryſtallois ui
dens. Contra ſequit̃ primò quòd res non peruia exi-
ſtens immediatè ſupra cryſtalloidem non poſſet uide
ri, nec aliquo modo comprehendi, cum non multipli
cet ſpecies ſuas per aliquod medium, & ſic non pote-
rit eſſe cauſa imaginationum, quod eſt contra Ieſum
Hali, tractatu tertio, cap. de accidentibus cryſtalloi-
dis. Secundò ſequitur quòd uuea ſemper deberet ui-
deri. Conſequens contra experientiam, ſemper enim
uideremus aliquod nigrum uel cœleſtinũ. Tertiò ſi
uapor exiſtens in oculo, aut aliud ueſtigium poſſet ui
deri ab oculo in quo eſt, etiam poſſet uideri ab oculo
extrinſeco aſpicienti, conſequens eſt falſum, nemo e-
nim uidet uapores oculi ægri. Fortè dicitur quòd
non eſt ſimilitudo, tum quia uapor exiſtens in ocu-
lo eſt multum propinquus cryſtalloidi, & ma-
gis diſtans à cryſtalloide oculi aſpicientis, tum quia
iſte uapor eſt in medio aqueo in quo ſpecies multipli-
catę apparent maiores, ſicut experimur de oculo ui-
denti obiectum in aqua. Contra primũ quia aliquan
do imaginationes pendentes à uapore apparent ſub
forma cimicis, aliquãdo maiores, ergo licet ſit minor
diſtantia inter uaporem & cryſtalloidem oculi ægri
quàm inter illum & oculum aſpicientem, tamen ad-
huc poterit apparere oculo aſpicienti, ſed ſub quanti-
tate minore, ut uerbi gratia, ſub forma pulicis, nec ob
ſtat ſecunda ratio, quia ſpecies tranſiens de medio dẽ-
ſiori in rarius, diuertitur à perpendiculari, & propte-
rea ſi obiectum ſit in aqua & oculus uidens ſit in aẽre,
obiectum apparet maius quàm ſi ambo ſint in aqua
aut in aẽre, uapor itaq; exiſtens in oculo deberet appa
rere maior oculo aſpicienti quàm oculo in quo eſt.
Quartò principaliter ſi res exiſtens in oculo uidetur
ſemper debere apparere in eadem diſtantia, cum ipſa
res uiſa non moueatur, ut pono, neq; cryſtallois, nec
medium mutetur, nec lumen, ſed conſequens eſt fal-
ſum, quia ſi oculus habens imaginationes aſpiciat in
aẽrem apparet ipſi quòd imaginationes ſunt in aẽre,
ſi in parietem quòd ſint in pariete.

Quintò principaliter ſi res exiſtens in oculo uide-
ret̃ per ſpeciem propriã, ſequeret̃ quòd ueſtigium al-

bum existens in cornea deberet apparere album, sed consequẽs est falsum, quia quãto est albius, tanto oculo in quo est apparet nigrius, ut docet experiẽtia. Certè istæ rationes sunt efficaces, & de necessitate concludunt rem existentẽ in oculo propriè uideri non posse ab oculo in quo sunt. Cum ergo aliquo modo cõprehendantur ab oculo in quo sunt, ut docet experiẽtia, quia si uapores sint citrini apparent imaginationes citrinæ, & si rubei rubeæ, oportet ut subiungamus modum secundum quem res existens in oculo cõprehendit̃. Dico ergo quòd res existens in oculo aut est peruia, aut nõ peruia. Si peruia aut peruietate simili peruietati oculi, & tunc nõ uidet̃, neq; est causa imaginationum &c. Si autem sit peruia peruietate non simili peruietati oculi, tũc uidet̃. Et est causa imaginationũ, sed nõ uidet̃ per species proprias, sed per species obiectorum extrinsecorum, quæ species delatæ ad crystalloidem transeuntes per hanc rem taliter peruiã inficiuntur secundum naturã huius rei, & sic obiecta apparent citrina aut rubea &c. secundũ colorẽ huius rei in quocũq; loco fuerit hæc res, siue immediatè super crystalloidẽ, aut tela aranea, aut albugineo, aut cornea. Et simile huius accidit sicut experimur in radijs solaribus trãseuntibus per uitrum, quia apparent colorati secundum colorem uitri. Si autem hæc res sit non peruia, tunc nullo modo uidetur nec per se nec per accidens, sed bene comprehenditur per potentiam superiorẽ, ut sensum cõmunem aut cogitatiuã eo quòd obiecta extrinseca apparent nigra, aut obscura, aut perforata, aut diminuta secundum illam partẽ à qua species ad partẽ oculi non peruiã multiplicant̃. Quibus sic uisis nunc restat ut respondeamus ad rationes adductas post oppositum quæstionis. Duæ enim rationes ante oppositum nihil aliud probant nisi quòd uisibile positum in oculo, aut super oculo non potest uideri nisi in lumine propter suã materialitatẽ, & hoc per species proprias, cũ quo tamen stat quòd per species obiectorum exteriorũ color existens in oculo uideri posset. Ad primum post oppositũ cum dicitur, quòd per uisum iudicamus uapores citrinos aut rub. &c. Iam apparet qualiter sit respondendum. Ad tertium & secundũ uolo postponere responsionem in fine quæstionis. Tamen cum dicit̃ quòd lumen positũ super oculo, aut in oculo potest uideri, concedit̃, negatur tamẽ cõsequentia cum infert̃, ergo etiã res nõ peruia posita in oculo aut super oculo etiã poterit uideri ex eo quòd lumẽ est multum immateriale, nec ad hoc ut uideat̃ exigit mediũ extrinsecum, sed color est multũ materialis, nec aliquo modo uideri potest per speciem propriam nisi species sua delata sit per medium extrinsecũ, ut de materiali ad immateriale reducatur, & quia tactum est in illo argumẽto quòd nobis comprimẽtib. oculum in lachrymali domestico apparet aliquod lumẽ, oportet ut huiusmodi apparitiõis causam uideamus. Dico ergo quòd hoc lumen quod uidetur in cõpressione oculi facta in lachrymali domestico & non in alijs partib. oculi, est lumen crystalloidis reflexũ ab uuea ad ipsam crystalloidem, quod lumẽ ideo apparet in forma circuli, quia fit reflexio ab ipsa uuea perforata, & non fit reflexio in parte in qua ipsa est perforata. Et si quis argueret contra, quia semper istud lumen deberet apparere quia semper crystallois multiplicat lumen suum ad uueam, & semper flectitur ab uuea. Dicit̃ quòd licet semper multiplicet lumẽ, tamẽ ipsa crystalloide mota per compressionẽ fortius ipsum multiplicat, aut quia moueat̃, aut quia mota magis appropinquat ipsi, scilicet uueę, unde facilior fit reflexio sicut experimur quòd nobis mouẽtib. ensem lucidum, apparet magis sui luminis multiplicatio, & etiã maior sui luminis reflexio. Ita etiam hoc apparet lumine solis cadẽte super aqua quę aqua quanto magis agitatur tanto lumen magis multiplicatur, & tanto magis à parietib. circunstãtib. reflectitur. Et si quis diceret etiã ex cõpressione aliarum partium oculi, et non solum à lachrymali domestico deberet apparere hoc lumen cũ similiter moueatur ipsa crystallois. Dicitur quòd non tantũ moueretur sicut si fiat compressio in lachrymali domestico, et etiam si moueatur ipsa crystallois per compressionem in alijs partib. tñ nõ mouet̃ uersus uueã, sicut ex cõpressione in lachrymali domestico. Ad quartũ cum dicit̃ tãgibile positũ supra sensum siue supra organũ tactus aut in organo tactus sentit̃, ergo positũ supra oculũ aut in oculo debet uideri, tenet consequentia à simili, & assumptum est manifestũ ad experientiã. Respondet̃ quòd nõ est simile, quia uisus est potentia magis immaterialis ꝙ tactus, propterea exigit̃ ad hoc ut color uideat̃ etiã ut multiplicet species suas per mediũ extrinsecum ut de materiali ad minus materiale reducatur, nõ sic est de tangibili, quia tactus est potentia multum materialis, & propterea non exigitur mediũ extrinsecum, sed sufficit intrinsecum. Et propterea dicũt aliqui, quòd si tangibile sit positum supra sensum siue supra neruum, neruus non sentit secundum partẽ immediatam ipsi tangibili, sed secundũ partem sequẽtem, & ipsa pars immediata tãgibili gerit uicem medij. Ad secundum cum dicitur ex 3. collig. de accidentib. sensus uisus quòd species delatę à memoratiua ab aliqua uirtute intrinseca cerebri ad sensum communem, & à sensu cõmuni ad uisum uel auditum est causa uisiõis & auditionis &c. ergo à fortiori species multiplicata ab obiecto existente in oculo erit causa uisionis, negaretur consequentia apud uolentem sequi Auer. ex eo quòd species perueniẽs à cerebro ad oculũ est multum immaterialis non indigens medio extrinseco ad hoc scilicet ut ad immateriale reducatur. Sed species rei existẽtis in oculo est multum materialis indigens medio extrinseco ad hoc ut ad immateriale reducatur, & sit conueniens obiectũ sensus uisus. Et sic secundum Auer. haberemus concedere homines uidere & audire, & exercere omnes operationes sensus in somno sicut in uigilijs. Sed cõtra sequitur quòd sine lumine contingit uidere, consequens falsum contra philosophos et perspectiuos, cõsequentia probatur, quia species patris tui iam defuncti in memoratiua, aut in uirtute phantastica reseruata, aut ab aliqua potentia cerebri cognitiua comprehensa potest deferri ad crystalloidem. Et similiter species uocis eius deferri ad organum auditus, & sic fiet uisio eius, & auditus uocis eius tam in somno ꝙ in uigilia, tam in luce ꝙ in tenebris. Sequit̃ secundò quòd non ens propriè & uerè uidetur & auditur, quia species & simulachrũ coloris & figuræ patris tui existens in crystalloide repręsentans patrem tuum est causa sufficiens ad ueram uisionem. Similiter species uocis eius comprehensa per auditum est causa sufficiẽs ad ueram auditionem

æquè bene sicut si uox patris tui aut color eius existẽtis corã te multiplicarẽtur per medium ad organũ uisus & auditus. Tertiò sequitur quòd color nõ est obiectum uisus, nec sonus, auditus, consequens falsum contra omnem scolam philosophorũ. Et consequentia probaẽ, quia nihil est color, nec obiectum uisus, nec sonus, nec obiectum auditus nisi illud sit, sed hic color patris tui, & hæc uox eius non est, nec potest esse, ergo sequitur quòd color non est obiectum uisus, nec uox auditus.

In oppositum est Auer. cuius hic est textus. Sed fit modo cõtrario, quia motus incipit in uirtute imaginatiua propter formam receptã deforis in uigilia aliquo tẽpore & illa est remota, & propterea mouet primò sensum communem, & communis particulares sensus, tunc sentiunẽ res quasi essent extra, et sicut hoc fit in somno eodem modo fit in uigilia propter multam sollicitudinem circa aliquam rem. Et per hoc cõfirmantur uirtutes animæ, aut propter aliquam ęgritudinẽ fixam in corpore, aut propter timorẽ, aut tristitiam, quia resoluitur quidam uapor & ascendit cerebrũ, & in ipso imprimiẽ forma rei cogitatæ, & ascẽdendo superius mouet spiritum animalem, et deducitur iste motus usq; ad uirtutẽ imaginatiuã, & mediãte ipsa mouetur sensus communis, & ille mouet particularem sensum, & sentitur res ac si esset extra, & uulgus credit quòd hoc fiat ab angelis aut dæmonibus. Et huius demonstrationes declaratæ sunt ibi, & hæc quidem sunt accidentia quæ superueniunt omnibus sensibus. Et fortè hæc est causa quòd pleriq; homines se dicũt in uigilia uidisse & audiuisse mortuos loquẽtes, et referunt uerba audita. Et referunt aliquando se uidisse dæmões. Tu in hac materia tene quod uis pro nulla parte sunt demõstrationes. Ego tamen pro parte mea uolo credere Auer. Sed respondeamus ad rationes adductas in cõtrarium. Ad primum cum infertur quòd sine lumine contingit uideri, conceditur de lumine extrinseco, sed nõ de intrinseco ipsius crystalloidis & spirituũ uisibiliũ. Et si quis diceret quòd si quis esset cæcus aut priuatus auditu posset ne uidere aut audire per huiusmodi species delatas à cerebro ad organa istarum potentiarum. Dicitur quòd non, ad quãcunq; enim sensationẽ requiritur potentia sentiens. Ad secundum cum infertur quòd nõ ens uideẽ & auditur, uerè conceditur quòd æquè bene auditur & uideẽ, sicut si obiectũ esset in præsentia, imò quod plus est nõ ens, nec potẽs esse, nec quod unq; fuit, nec quod unq; erit propriè uideẽ & auditur, nam quodcunq; potest per uirtutem imaginatiuam imaginari, potest etiã uideri & audiri specieb. illis delatis ab imaginatiua ad hos sensus exteriores, & per ipsos cõprehensis, per quos repræsentatur forma & similitudo, ac si obiecta essent in præsentia, quãuis accidat error & decipiatur homo credens has res uisas & auditas esse coràm ipso cum nõ sint &c. Ad tertium negatur consequẽtia, sed bene uerum est quòd color qui non est nec potest esse, & similiter sonus qui non est &c. sunt obiecta uisus & auditus, nec ualet hoc argumentum, hoc uidetur aut est obiectum uisus, ergo hoc est, sicut non sequitur, hoc imaginatur, ergo hoc est. Et si instetur quòd arguitur à tertio adiacente ad secundũ, qui secundum logicos est optimus modus arguendi &c. Dicitur quòd non arguitur illo modo, sed debet argui, hoc est obiectum uisus, ergo hoc potest obijci uisui. Sicut non sequitur, hoc est obiectum uirtutis imaginatiuæ, ergo hoc est, quia esse obiectum alicuius potentiæ non est nisi comprehẽdi per ipsam. Sed non sequitur, hoc comprehenditur per aliquam potentiã, ergo hoc est. Aliter dicitur quòd à tertio adiacẽte ad secundũ non tenet uniuersaliter argumentum cũ terminis ampliatiuis. Sed fortè quis instabit. Quia hæc uisio de qua sermo pręcessit est corrupta, quia per ipsam iudicatur obiectũ esse in præsentia quod non est, ergo non est uera & perfecta. Secundò, quia hæc est differentia inter sensus exteriores & interiores, quia exteriores cõplent operationes suas in præsentia obiecti, interiores uerò tam in præsentia quàm in absentia, ut est de intẽtione Aristotel. 2. de anima. Ad hoc respõdetur quòd ista uisio in se nõ est corrupta, quia per species ad uirtutem uisiuam à cerebro delatas optimè comprehenditur forma, & simulachrum rei per species illas repræsentatę. Sed pro tanto dicitur quòd est corrupta, quia est causa quòd imaginatio corrũpatur iudicando aliquid esse in præsentia quod non est, nec sequitur, hæc uisio est corrupta hoc modo, ergo non est uera & perfecta, sicut uisio fumi per uisum acutissimum est uisio corrupta, & tamen uera. Ad secundum dicitur, quod uerum est quòd ordine recto sensus exteriores sentiunt in præsentia obiecti, sed ordine retrogado non est inconueniens, quòd sentiant in absentia obiecti, sicut ordine retrogado imaginatiua, aliquãdo imaginaẽ per species delatas à memoratiua. Hoc enim modo fit reminiscentia. Et tamen certum est quòd quocunq; modo imaginetur imaginatiua, est uera & perfecta imaginatio, ergo & similiter speciebus delatis à sensibus interioribus ad exteriores. Posset tamẽ quis oppositum determinationis sensatæ defendere, & fortè probabilius & conformius opinioni communi. Et dicere quòd ad uisionẽ ueram requiritur præsentia obiecti. Tu uerò eam partẽ teneto, quæ magis tibi consona erit. Hæc enim dixi nunq; audita nec lecta, tu uerò in quibus erratum est corrige, &c. Signa imaginationũ absolutè sunt ipsęmet imaginationes. Signa imaginationum propter acuitatem uisus quæ non comparantur ad nocumentum sunt tria. Primũ, quòd sunt leues & materiæ nullo modo uisui nocentes secundum quod sunt diuersorum modorum & figurarum. Secundum, quod atomi in aẽre existentes sunt diuersi, & secundũ quod fumi in oculo existentes sunt diuersi à quibus oculus non denudatur. Tertium quòd aliquãdo desunt istæ imaginationes in duob. casibus, scilicet, aut cum aẽr non est bene clarus, aut cũ homo non aduertit, extra hos casus semper comprehenduntẽ. Signa aũt imaginationum quæ comparantur ad nocumentum sunt his contraria. Signa uero imaginationum per cõmunitatem à toto sicut in febribus aut crisibus sunt ipsæ febres, aut crises, quibus auctis augentur imaginationes & diminutis diminuuntur, & secundò, quia sunt cõmunes utriusq; oculis. Signa imaginationum per cõmunitatem à stomacho sunt. Primum ipsa stomachi nocumenta quibus auctis augentur etiam imaginationes & diminutis diminuuntur. Secundũ, quod sunt communes utriusq; oculis. Tertium, quod augẽtur tempore repletionis stomachi, & præcipuè rebus uaporantibus, & propter malos motus sumpto cibo,

bo, & diminuuntur in uacuitate stomachi, et ipso inanito & famelico, nisi pendeant ex cholera in quo casu frequenter augetur cholera tempore famis ad stomachum repentè, & per sumptionem cibi moderati, frigidi, stiptici sedantur. Quartum est, quòd per euacuationem ipsius stomachi uomitu aut secessu minuuntur, & ex contrarijs causis augentur, &c. Signa imaginationum per communitatem à matrice aut alijs membris particularibus sunt nocumenta matricis, & aliorum, quibus auctis augentur, & diminutis diminuuntur. Et sunt communes utrisque oculis & menstruis, & alijs humiditatibus à matrice debitè fluentibus minuuntur, ipsis retentis augentur. Et similiter de superfluitatibus aliorum membrorum. Signa imaginationum per communitatem à cerebro quæ secundum plurimum minantur cataractam magis quàm imaginationes per communitatem ab alijs membris, sunt ipsa capitis nocumenta, quibus auctis augentur, & diminutis diminuuntur. Et sunt aliquando communes utrisq; oculis. Aliquando proprię uni oculo, secundum quod uapores aut materiæ caput replentes sunt in una parte cerebri, aut in utrisque dextra & sinistra. Quod cognoscitur per grauedinem & alias læsiones unius partis tantum, aut ambarum. Secũdum signum, quia hæ imaginationes secundum plurimum augendo procedunt, & in cataract. transeunt multo magis quàm per communitatem stomachi propter. 3. causas. Prima, quia uapores seu materię cerebrales attinẽt magis naturę aqueę. & cõformiores sunt ipsi cataract. quàm uapores stomachales. Secundò quia nocumenta stomachi facilius remouentur ꝙ nocumenta cerebri. Tertiò, quia materia existens in cerebro facilè etiam fluit ad membra supposita, scilicet oculos & cætera instrumẽta sensuum. Signa uerò imaginationum per essentiam in oculo quibus distinguuntur ab illis quæ sunt per cõmunitatem sunt. Primum, absentia nocumentorum aliorum membrorum oculis communicantium. Secundum, præsentia nocumentorum ipsius oculi, uel quæ saltem præcesserunt. Tertium, quòd secundum plurimum sunt proprię uni oculo. Quartum, quòd sint continuę à quibus oculus nunquàm absoluitur. Quintum quòd non recipiunt facilem mutationem sed aut stant uniformiter, aut si augentur augendo procedunt, aut si minuuntur minuendo procedunt. Signa uerò propter nocumentum corneæ sunt. Primum, ægritudines in cornea præcedentes, scilicet ulcus albugo & similes, ex quibus derelictum est aliquod uestigium occultum. Secundum, quòd non recipiunt facilem mutationem, ita ut nunc augeantur, nunc minuantur. Sed aut stant uniformiter, aut si augentur augẽdo procedunt, & si diminuunť, diminuendo procedunt. Tertium, quia sunt continuę à quibus oculus nunꝙ absoluitur. Quartũ, quia nõ perducunt ad cataractam. Signa imaginationum per essentiam in albugineo sunt ipsa nocumenta albuginei cũ priuatione nocumentorum aliarum partium oculi, quę nocumẽta sunt aliquod genus malitię cõplexionis calid. frig. humid. uel sic. cum materia uel sine materia. Verum mala complexio sicca quæ cognoscič ex eo quòd tempore famis & inanitionis augetur & ex contrarijs causis minuič nunꝙ perducit ad cataractam, licet sit causa imaginationum. Mala aũt cõplexio calid. rarò perducit ad cataractã, sed tñ aliquando, scilicet cum aliqua particula humoris albuginei subtiliatur, & in aërẽ conuertič, pars autem aërea genita per calid. & mixta cum parte aquea est causa coloris albi, sicut in spuma, licet hæc propriè non erit cataracta, sed bene ualde similis cataractæ, ita ut medicus malè possit distinguere inter hanc & cataractam. Et fortè quòd hæc per approximationem infrigidãtium tam exterius ꝙ interius ipsa parte aërea incrassata, & ad naturam albuginei reducta poterit curari, & reputabitur mirabile. Mala autem complexio frig. et humid. est illa quæ secundũ plurimũ est causa, ut imanatiões trãseant in aquã & uerã cataract. trib. modis.

Primò contrahendo aliquam partem ipsius albuginei, ita ut per congelationem acquirat albedinẽ & fiat non peruia, aut propter humid. obscurantem faciendo ipsam non peruiam. Sed est difficile uidere utrum hæc propriè sit dicẽda cataracta, & utrum cum acu possit deponi. Secundò, retinendo uapores proprios & alienos, scilicet per communitatem, & ipsos in aquam conuertendo cui concordat glosa Alman, in hoc cap. Tertiò, debilitando digestiuam, & etiam expulsiuã ipsius albuginei, ita ut nutrimentũ eius siue uerè nutriatur siue non, non debitè conuertatur in ipsum albugineum, sed generetur aliqua pars non peruia, & erit defectus ultimi actus qui uocatur assimilatio. Aut fortè, quia superfluitates in unaquaq; digestione resecandæ debilitata expulsiua non resoluenč, sed remanẽtes conuertenč in humid. aqueam quę erit uera cataracta genita per uiam paulatim factæ congestionis, sicut & illa quæ erit per retentionem uaporis proprij incrassati in aquam, dicetur uera cataracta & genita per uiam paulatim factę congestionis &c. Secundum signum, quia hæ imaginationes sunt continuę à quib. oculus nunquã absoluič. Tertium, quòd non recipiunt facilem mutationem, sed aut stant, aut si augentur in augendo procedunt, et si minuunč minuendo procedũt. Quartum, quia apparet quædam obfuscatio in pupilla tam ipsi ægro, ꝙ oculo aspiciẽti, licet cornea appareat bene tersa & peruia. Quintũ, quia secundum plurimũ perducunt ad cataract. maximè illæ imaginationes quæ pendent à mala cõplexione frig. & humid. & hę semper agendo procedũt. Signa uerò imaginationũ per essentiã in tela aranea & crystalloide sunt ipsæ imaginationes absq; nocumentis aliarum partium oculi Secundum, quia nõ recipiunt facilem mutationem. Tertium, quia sunt cõtinuę. Quartum, quia non perducunt ad cataract. Et in summa cataracta non est nisi in ipso albugineo, ut infra ostendeč, licet possit adhærere tunicis. Signa autem quibus cognoscuntur imaginationes ducẽtes ad cataract. ab alijs sunt, quia ducẽtes ad aquã sunt proprię uni oculo secundum plurimũ, & sunt cõtinuę, & augmentando procedunt & apparet oculo obfuscatio tam ipsi ægro ꝙ aspicienti. Et apparẽt sicut cãdelę duplices aut similes rei luminosæ lumine extrinseco recepto in uaporib, aqueis crassis. Et aliquãdiu retento donec comprehendač à crystalloide, aut forti lumine, scilicet ipsius cryssalloidis & spirituum uisibiliũ reflexo ab ipsis uaporibus crassis ad crystalloidem, et non pertrãseunt duo menses secundũ Alman. quòd cataracta completur. Et secundũ Rasim secundo cõtinentis, & lesum Hali, tract. tertio, cap. de imagina-

tionib, non pertranseunt tres menses aut quatuor. Et secundum Auicennam sex menses quòd cataract. cõpletur: cataractarum autem non perducentium ad aquam sunt signa contraria. Sed ne cui mirum uideat quare autores ita diuersos terminos posuerũt, nec uidentur concordes, quia hoc inuentum est experiẽtia, unde secundum quod diuersi autores diuersa tempora experti sunt, ita etiam diuersa tempora scripserunt quæ diuersitas potuit accidere ratione diuersorum regiminum, *diuersorum temporũ, diuersarum regionum*, diuersarum complexionum. Auic. uerò tẽpus eligit longius. *Sed scias quòd aliquãdo cataractæ accidunt* nullis præcedentibus imaginationibus, humiditate ad albugineũ delata ferè subitò per neruos opticos aliquando ea die, uel secunda qua apparent imaginationes apparet aqua ex eadem causa, aliquando plurib. diebus apparẽt imaginationes quæ continuè augendo procedũt, & sic fit aqua secundum plurimũ ante duos menses, per uiam, scilicet paulatim factæ cõgestionis, aut quia uapores aliunde delati ad albugineum incrassantur, & in cataractam conuertuntur. Quandoq; uerò pertranseunt sex menses & amplius antequam imaginationes in aquam uertant, sed hoc est rarissimum. Attẽde tamen duo, quòd plures fiũt imaginationes ducentes ad aquam per communitatem à cerebro q̃ per essentiam in oculo. Et fiunt pluries per essentiam in oculo quàm per communitatẽ à stomacho aut ab alijs membris. Sed de non perducẽtibus ad aquam contrarium iudica. Vnde licet uapores stomachi aut aliorum membrorum possint ducere ad cataractam, hoc tamen rarum est, frequenter tamen faciunt imaginationes non ducentes ad aquam.

Prognostica ex iam dictis satis innotescunt. Iam enim uisum est quæ imaginationes proueniunt ex acuitate uisus, quæ non comparantur ad nocumentũ, & quæ comparantur ad nocumentum. Et inter comparatas ad nocumẽtum, iam notæ sunt illæ quæ sunt malè perducẽtes ad cataractam. Et similiter quæ licet noceant uisui, non tamen perducunt ad cataractam. Sed quia aliquando ad imaginationes sequuntur cataractæ. Et quia Rasis in præsenti capitulo aliquid de ipsis loquitur, ideo pro completiori doctrina de cataractis est agendum.

DE CATARACTA.

Cataracta ergo descensus aquæ, aqua descendens in oculũ gutta, suffusio sunt termini synonymi significantes hanc dispositionem. De qua diuersi autores sub his diuersis nominib. determinant. Dicitur cataracta à catarratin, quod idem est quod decritto, oculus enim cataracticus est qui demissu aquæ obstrusus est. Dicitur aqua ad similitudinem aquæ fluidæ in principio, In processu autem dum confirmata est dicitur ad similitudimem aquæ congelatæ. Et ex eadem causa dicitur gutta. Diciur enim descensus aquę siue aqua descendens ex eo quòd frequentius fit per uiam defluxus quã per uiam paulatim factæ congestionis. Et ex eadem causa dicitur à G. infusio siue suffusio. Et diffinitiuè est oppilatio ex aqua inter corneam & crystalloidem situata uisum impediens. Licet aliqui alij aliter diffiniant, quòd est macula pannicularis intra oculum coràm pupilla, per quam uisus prohibetur, ex humid. extranea in oculo existente, temporis diuturnitate & frigid. oculi congelata. Et hæc diffinitio propriè diffinit cataract. iam confirmatam. Et ex prima diffinitione quæ est artificialior collige quòd cataract. est morbus in uia & non in numero ut quidã opinati sunt, nõ enim sensibiliter lædit operationes pro quanto est aliquid superadditum partibus oculi. Nam si illa aqua esset in profundo albuginei non coràm pupilla, *non læderet* sensibiliter operationes, & tamen æquè bene esset *aliquid superadditum partibus oculi, sed quia est coràm* pupilla prohibens uisum lędit operationẽ principalem oculi, & propterea morbus in uia, nõ autem in numero. Ex quo cõcipe quòd aqua est causa morbi scilicet oppilationis, ipsa enim oppilatio est morbus, & læsio operationis uisiuæ est accidens. Ipsa tamen aqua licet non sit morbus in numero, reducitur tamen ad morbum in numero &c.

Sed circa dicta cadit dubium nondum discussum, cuius dubij solutio est multum necessaria ad curandũ cataract. operatione manuali, scilicet in quo loco cataracta situetur, & per consequẽs ad quem locum debeat peruenire acus pro depositione cataract. In quo dubio autores & doctores multum fuere discordes. Aliqui namq; ut Azarauius cap. de aqua. Hali Abbas 9. theoricæ, & tertio eiusdem. Et similiter Galen. 3. techni. Et Gilbertus cap. de aqua, uolunt aquam situari inter uueam & crystalloidẽ, & per consequens acum pro deponendo cataractam debere penetrare usque ad intra uueã. Econtra uerò Iesus Hali, A. Mesue, Albucasis afferunt aquam cõtineri inter uueam & corneam, & consequenter acum non debere perforare uueam sed solum coniunctiuam, & scliroticam coniunctiuæ immediatam, & ita immediatam ut appareat una sola, sicut & cornea manifestè apparet cũ cõiunctiua uniri ipsis solum differentibus secundum peruietatem & imperuietatem.

Pro cuius dubij solutione prætermittendum cataractam dupliciter sumi, scilicet communiter & propriè. Cataracta communiter sumpta est oppilatio aquosa, prohibens uisum, unde ubicũq; potest esse oppilatio aquosa prohibens uisum ibi potest esse cataracta. Vnde non solum ante crystalloidẽ, sed in crystalloide & post crystalloidem, scilicet in uitreo retina & secundina scliroticą cõiunctiua neruis opticis potest esse oppilatio aquosa prohibens spiritus uisibiles uenire ad crystalloidem, & sic potest esse cataract. communiter sumpta, quę tamẽ ab oculis aspicientibus nõ uidetur, quam aliqui appellant guttam serenam, sed fortè melius est conformando se dictis autorum appellare guttam serenam cataract. apparentem, connotando quòd cum hæc sit oppilatio ultra crystalloidẽ prohibens transitum spirituum ad oculum, sed litem de nominib. omittamus. Cataract. aũt propriè sumpta est oppilatio aquosa prohibens transitum specierum uisibilium ab obiectis exteriorib. ad crystalloidem, & hæc ab oculis aspicientibus uideri potest. Vbicũq; ergo potest esse hęc oppilatio potest etiam esse cataracta propriè sumpta, de qua est quæstio nostra. Cũ ergo hæc oppilatio aquosa possit esse in toto ambitu à cornea usq; ad crystalloidem, imò etiam in superficie ipsius crystalloidis, sequit̃ quòd in toto hoc spacio potest esse cataracta propriè sumpta. Et sic aliquando erit in superficie crystalloidis, Aliquãdo adherens

herens telæ araneæ siue uersus crystalloidem siue uersus uueã. Et potest esse in qualibet parte albuginei & in foramine uueæ & in ultima parte albuginei adhærens corneæ. Quòd autẽ in his omnibus partibus potest esse oppilatio aquosa manifestum est quia in omnibus his partibus possunt esse imaginatioes aquosę, ad quas sequuntur cataractæ ut supra determinatũ est.

Præterea in omnib. his partib. per uiam paulatim factæ congestionis potest cataract. fieri, tum ex nutrimento harũ partium non bene conuerso, tum ex superfluitate nutrimenti non bene resoluta, tum etiã ex uaporib. qui ad quamcũq; harum partium communicari possunt, posset etiam in omnib. his partib. per uiam defluxus à capite. cataractæ generari, nam potest fluere materia ab almochati ad coniunctiuã quæ existẽs in coniunctiua potest resudare ad albugineũ, & tunc colligeretur cataracta inter corneam & uueã. Et in hoc casu cum fit per uiam defluxus ab almochaei laudant autores sectionem uenarum temporalium aut frontalium. Potest etiam materia humida deriuari à dura matre ad scliroticam, & cõsequenter ad corneam, & ab ipsis ad albugineum, & tunc situabitur cataracta inter corneã & uueam, potest etiam tertiò materia humida in pia matre cõtenta deriuari ad secundinum & uueam & ab ipsis resudari ad albugineum, & tũc si resudet ad intra uersus crystalloidem cataracta situabitur inter crystalloidẽ & uueam. Si uerò ad albugineum resudabit uersus corneam, tunc cataracta situabitur inter corneam & uueam.

Si uerò hæc humiditas resudet ab extremitate circuli ipsius uueæ, tunc directè erit in ipso foramine uueæ. Si uerò materia humid. fit in cerebro, & profluat ad neruos opticos, & à neruis opticis ad retinam et telam araneam, & resudet à tela aranea uersus crystalloidem, tunc adhærebit superficiei telæ araneæ & crystalloidis. Si uerò resudet uersus uueam, tunc situabitur in extremitate albuginei apud telam araneam, & fortè adhærebit telæ araneę. Ex his itaq; manifestum est in omnibus his partib. posse generari cataractam, ipsamq; posse situari tam inter crystalloidem & uueam q̃ inter uueam & corneam. Ex his etiam manifestum est quomodo aliquando totus albugineus aut maior pars eius est una cataracta ipso albugineo alterato, & propter aliquam ægritudinem facto albo et inperuio, aut propter multam humiditatẽ ad ipsum a capite decurrẽtem ipso similiter facto albo & inperuio, hinc est quòd aliquãdo totum quod apparet de oculo est albũ. Sed iam restat ut soluamus quasdã rationes sensibiles contra utramq; opinionẽ. Primò cõtra Azarauium & cæteros tenẽtes cataractam situari inter crystalloidem et uueam, & operatorem cum acu debere perforare coniunctiuam scliroticam & uueam ut perueniat ad ipsam cataractam, nam ex hac operatione deberet sequi exitus albuginei per foramen acus, consequens est contra experientiam, ergo positio falsa. Secundò quia cataracta nõ posset extrahi per sectionem corneæ in parte inferiori, consequẽs est contra experientiam. Et A. in cap. proprio, & cõtra Græcos sic operantes. Sed ad hoc respondetur sequendo opinionem istorum quæ in parte uerior est quàm opinio contraria. Ad primũ quòd albugineus cum sit aliqualiter uiscosus propter stricturam foraminis, acu scilicet existente subtili sicut debet esse albugineus non potest exire, quia extracta acu quàmprimum foramen clauditur, etiam quia hoc argumẽtum æquè bene procedit contra opinionem contrariam cum acus secundum opinionem suam etiam penetret ad albugineum. Præterea hæc ratio est contra eos, quia aliquãdo cum punctura acus aliquid de albugineo extrahitur. Ad secundum dicitur quòd non omnis cataracta curatur per sectionem corneæ, sed solum illa quæ est immediata ipsi corneæ & quæ est fluida.

Et fortè quòd in hoc casu esset melius ut illud instrumentum esset perforatũ ita ut cataracta possit suggi, & hoc instrumentũ esset cõueniens ad extrahendum saniem existentem ad intra corneam. Sed contra opinionem A. & cæterorum sunt quinque rationes non faciles. Prima quia si cataracta continetur intra corneam & uueam non posset apparere dilatatio & constrictio uueæ, quod tamen est signum semper apparens in cataracta curabili, & probatur consequentia, nam cataracta opponitur ipsi uueæ uel ipsi foramini uueæ, & cooperit ipsum. Cum ergo non sit diaphana non poterit ab aspiciẽte uideri ipsius dilatatio aut constrictio, aliter non prohiberet uisum. Secunda, quia cataracta curabilis non deberet semper apparere ex directo pupillæ, imò aliquando supra, aliquando infra, aliquando deorsum, aliquando dextrorsum, aliquando sinistrorsum secundum quod accidit aquam colligi. Consequens contra experientiam, quia cataracta curabilis semper apparet solum ex directo pupillæ. Tertia ratio, quia cataracta deberet multotiens apparere maior quàm pupilla, immo æquè magna sicut tota cornea, cum accidat aliquando multam humiditatem coagulari totam corneam occupantem, consequens contra experientiam, quia apparet ferè semper ad quãtitatem pupillæ saltem cataracta curabilis. Quarta ratio, quia acus imposita perueniens ex directo corneę cum cornea sit diaphana in omni tẽpore sui deberet uideri in qualibet parte, sed consequens est falsum, quia non uidetur nisi ex directo pupillæ, cuius signum est quòd operatores perforant uueam unde acus solum apparet ex directo pupillæ &c. Quinta ratio sumitur ex difficultate operationis quæ ferè æquatur impossibilitati. Est enim difficillimum perforare coniunctiuam et non uueam sibi immediatam in ea parte in qua fit perforatio cuius maxima apparet difficultas ex eo quòd aliqui sunt experti in oculis mortuis, & nunq̃ possunt perforare solum coniunctiuam, ita ut penetrent cum acu inter coniunctiuã & uueã ad uacuum coràm pupilla, ergo multo minus in oculis uiuis, qui dolent & non ita quiescunt tempore operationis. Istæ quidem rationes ut uides sunt apparenter concludentes cõtra A. Iesum Hali, & alios hanc uiã sequentes. Et fortè si multitoties operati fuissent, mutassent opinionem. Credo ergo propter ratiões prędictas quòd secundũ plurimum cataracta deponibilis est ad intra uueam, aut in circunferentia foraminis uueę, licet etiã aliquãdo contineatur intra corneam et uueam, ut ante probatum est. Et credo quòd absolutè melius sit et depositioni cataract. congruentius ut operator cum acu perforet uueam, nam hoc modo facilè deponet cataractam quę erit intra uueam in quacunque parte fuerit, immo etiam si esset immediata telæ araneæ. Ca-

uendum tamen ſummopere in curatione ne moueat̃
& diſrumpatur tela aranea, ſic enim neceſſariò uiſus
impediretur, eſt enim poſt cryſtal. principaliſſima
particula concurrens ad uiſionem, nec eſt ut quidam
ſomniauerunt, quòd cataracta deponibilis adhæret
telæ araneę & ſimul deponitur cum tela aranea. Et di
cunt quòd hæc eſt cauſa propter quam ſemel depoſi-
ta cataracta in uno oculo nunquàm alia generatur in
eodem, poteſt etiam cum hac operatione facilè depo
ni cataracta quę eſt prope uueam uel in ipſius forami
ne, & quæ eſt ultra foramen uueæ adhærens corneæ
penetrando acu per foramen uueæ uſq; ad corneam,
non autem ita facilè ſecundum modum Ieſus Hali &
A. poterit deponi cataracta ea, ſcilicet maximè quæ
eſt ad intra uueam ut patet conſyderanti, quãquàm
Ieſus Hali dicat quòd per foramen uueæ contorquẽ-
do acum intromittitur cuſpis acus, & cataracta exi-
ſtens intra uueam poteſt trahi extra uueam, & poni
ſub cornea. Et dicit quòd in extractiõe dilatabitur fo
ramen uueæ, deinde ex ſe claudetur ſicut in exitu fœ-
tus aperitur collũ matricis, deinde poſt exitum clau-
ditur. Sed facilius eſt dicere quàm facere. Et pro opi-
nione contra Ieſum Hali, A. & cæteros eſt operatio
omnium modernorum qui deponendo eas perforãt
uueam & eligunt hunc modum tanquàm aptiorem
& faciliorem ad quem minor dolor & remiſſiora ſe-
quunt̃ accidentia, ſecuti enim fuiſſent primam ſi fuiſ-
ſet conueniens. Artes enim factæ ſunt per additamen
ta & cuiuslibet eſt addere quod deficit. 1. ethicorum.
Sed tamen quia rationes contra A. & Ieſum Hali cõ-
cludebant cataractam deponibilem nunquàm conti
neri inter uueam & corneam, ideo ad ratiões illas eſt
reſpondẽdum. Ad primum cum infertur quòd non
poſſet uideri dilatatio & cõſtrictio pupillæ cataracta
poſita inter uidentem & uueam, negatur conſequen-
tia quia cataracta depõibilis debet eſſe aliqualiter trã-
ſparens, & à lumine irradiabilis. Vnde habentes ip-
ſam aliqualiter uident lumen, licet non uideant colo-
res &c. Vnde uuea mota aliqualiter poterit uideri li-
cet difficulter. Ad ſecundum cum infertur quòd non
deberet ſemper ſituari ex oppoſito pupillæ, ſed ali-
quando magis ſupra uel infra. Conceditur ut plerun
que accidit unde propter hanc cauſam aliquando ca-
taractici uident medietatẽ inferiorẽ unius rei, aliquã-
do ſuperiorem, aliquando dextram, aliquando ſini-
ſtram. Ad tertiũ cum infertur quòd aliquãdo debe-
ret occupare totam corneam. Conceditur & tunc il-
la cataracta nullo modo eſt peruia nec illuminabilis
& apparet tegere totam corneam, & non eſt deponi-
bilis uel rarò. Si autem ſit à lumine irradiabilis tunc
magis irradiat̃ in ea parte in qua eſt ſubtilior, ſed eſt
ſubtilior in circumferentijs corneæ quàm in medio i-
pſius, et ideo in medio ipſius apparet magis termina-
re uiſum, et ſic habere magis rationẽ cataractæ, in cir-
cumferentijs aũt licet ſit, quia non terminant uiſum,
non habent rationem cataractæ, & hæc eſt cauſa pro-
pter quam cataracta uidetur minor in loco lucentiſſi
mo quàm in loco obſcuriori ſicut etiam ea quæ con-
tinetur intra uueam uidetur minor, ſcilicet quia pro-
pter diſgregationem luminis foramen uueę conſtrin
gitur & in obſcuro dilatatur. Ad quartum cum infer
tur quòd deberet uideri cuſpis acus cum eſt ex dire-
cto corneæ & non ſolum pupillæ, conceditur, ſed nõ
apud operãtes modernos qui perforant uſque ad u-
ueam, uel perforant uueam, non enim uidetur nunc
niſi ex directo pupillæ. Ad ultimum argumentum
ſumptũ ex difficultate operationis dicitur quòd hæc
operatio eſt difficilior, ſed tamen nõ eſt impoſſibilis.
Et ſi arguatur quia in oculo mortuo non poteſt fieri,
ergo minus in uiuo dolente, & non ita bene quieſcen
te, negatur conſequentia, quia in uiuo hæ tunicę ma-
gis diſtãt calore ſpirituum dilatante & quodammo-
do replente inter tunicam & tunicam quo conſum-
pto corrugantur, & magis ſibi inuicem appropin-
quant. Signa autem quibus diſtinctè comprehendi
poteſt an cataracta ſit inter uueã & corneam an poſt
uueam an in foramine, ſubiungam cum agetur de ſi-
gnis &c. Species cataractarum quandoq; ſumuntur
à quantitate. Quia quædam ſunt magnæ oppilantes
totam pupillã ut ex nulla parte remaneat diſcooper-
ta, & tunc obiecta extrinſeca ſecundum nullã eorum
partẽ comprehendi poſſunt, & aliquando eſt ita ma-
gna ut ferè occupet totũ oculum albugineo toto pro
pter aliquam ægritudinem facto in peruio, eſt enim
totus una cataracta. Et ſimiliter ſimilitudo humid. fe-
rè per totum albugineum à cerebro deriuetur. Quæ-
dam ſunt paruæ oppilantes ſolum partem pupillæ et
tunc obiecta uidentur ſecundum eam partem ſecun-
dum quã pupilla eſt diſcoperta. Vnde obiectorum
aliquando uidetur dextra pars & non ſiniſtra. Ali-
quando ſuperior & non inferior. Aliquando ſolum
uidetur circumferntia, imò in medio exiſtimantur
ſicut obſcura ſiue perforata, licet eadem obiecta ut di
cit A. quæ ſecundum unum ſitum non uidetur tota-
liter ipſorum ſitu mutato totaliter uidebuntur. Ali-
quando ſpecies cataractæ ſumuntur à colore. Et ſunt
quatuor in genere, albus phlegmati proportiona-
tus, rubeus ſanguini, citrinus, aut uiridis clarus, chole
ræ, niger melancholiæ. Sub colore albo continentur
ſex ſpecies, ſcilicet cataractæ. Primò coloris aẽrei aut
ætherei. Secundò coloris margaritalis. Tertiò colo-
ris albi uergentis ad citrinum ſiue plumbei. Quartò
coloris albi tendentis ad uiridem. Quintò ſimiles ar-
gento uiuo non ſolum in colore ſed etiam in motu,
nam ex quacunque oculi palpitatione, imò ex motu
ſpirituum agitant̃ et mouentur ex eo quòd illa aqua
eſt fluida non condenſata. Sextò ſunt gypſeæ ipſo
plegmate multum inſpiſſato. Sub colore autem ru-
beo atteſtante ſanguini continentur rubeæ, claræ, ſi-
ue aureę, non enim reperiuntur aliquæ quæ proprio
ſanguinis colori atteſtentur. Quædã prudenter à ſan
guine ſunt albæ ſanioſæ ipſo ſanguine in ſaniẽ uerſo,
quod tamen rarò accidit, nam ſi uertatur in ſaniẽ ſa-
nies deſcendit in albugineo ſua grauitate & non ſtat
coràm pupilla, aliquãdo ſunt citrinæ aut remiſſę aut
intẽſæ. Et aliquando uirides clarę & hę pendent à cho
lera, aliquãdo ſunt melancholicæ, aut nigræ aut uio-
laceæ, aut uirides obſcurę, quanq; color uiridis obſcu
rus non ſolum pẽdere poſſit ab humore ſic colorato,
ſed etiã multitudine aquæ, aqua enim multa profun-
da ſicut experimur in fluuijs apparet uiridis obſcura.
Color enim niger non ſemper pendet ab humore ni-
gro, ſed aliquãdo apparet in pupilla propter luminis
diminutionem & nõ eſt uera nigredo, ſed obſcuritas.
Tertiò ſumunt̃ ſpecies cataractæ à modo ſubſtantiæ.
Nam quędã ſunt ſubtiles nõdum inuiſcatę ſicut acci-
dit

dit in principio cataractarum non confirmatarum.
Quædam ſunt adeo incraſſatæ & inuiſcatæ ut ſint
quodammodo in pannum uerſæ, & multum adhe-
rentes, quædam ſunt mediæ inter has quæ ſolæ ſunt
cum acu deponibiles. Sumuntur & quartò ſpecies ca
taractæ. Nam quædam ſunt cum oppillatione nerui
optici aut alicuius partis ultra cryſtalloidem. Quędã
ſine oppilatione. Quinta diuiſio, nam quædam ſitu-
antur inter corneam & uueam, quędam inter uueam
& cryſtalloidem, quædam in circunferentia forami-
nis uueæ, ut antea dictum fuit &c.

Signa cataractæ abſolutæ ſunt ipſæmet cataractæ
quæ à domeſtico artis facilè compreheduntur habẽte
uiſum acutũ. Differunt enim ab albugine & alijs ueſti
gijs exiſtentibus in cornea, quia hæc ſunt in ſuperficie
corneæ extrinſeca cataractæ ultra corneam. Differũt
à ſanie retro corneã quia ſanies in parte inferiori cor-
neæ apparet ad modum lunellæ, & ſi cooperit totam
corneam dicit̃ cataracta, ſimiliter partem corneæ ex
directo pupillæ. Signa cataractæ quę diuerſificantur
ſecundum quantitatem nota ſunt ad uiſum & ex rela
tu ægri. Signa cataractæ diuerſificatæ ſecundum co-
lores nota ſunt cuicunq; bene uidenti, nã & ſi aliquã-
do color obſcurus per priuationem luminis reputet̃
niger, & à non bene conſyderante reputetur pendere
à melanch. tamen ſi quis exercitatus bene aſpiciat cõ-
prehendet diuerſitatem inter colorẽ nigrum uera ni-
gredine & obſcurum. Signa cataractæ diſtinctę ſecũ-
dum uel penes modum ſubſtantię ſunt duo. Primum
quia ſiquis fricat oculum cataracticum & immedia-
tè poſt aſpiciat in oculo, & uideat aquam dilatari in
tantum ut una pars appareat ab altera diuidi & ſepa-
rari tunc eſt nimis ſubtilis. Si autem appareat dilatari
& non ſeparari & poſtea immediatè ad ſuum ſitũ cõ-
ſuetum redeat, tunc eſt mediocris et cum acu deponi-
bilis. Si autem per fricationem nullo modo moueat̃,
eſt nimis indurata non curabilis. Secundò iſti expe-
rimentatores ponunt cottum ſuper oculo, & fortiter
ſufflãt, ut illud cottum motum fortiter commoueat
oculum, & immediatè aſpicientes in oculum iudicãt
per motum cataractæ aut priuationem motus ſecun
dum quod ſtatim dictũ fuit. Sed conſilio A. hæc ex-
perientia non eſt ſæpe tentanda, nã eſt ex eis quæ con
turbant aquam, & facit curam cum inſtrumento dif-
ficilem. Signa diſtinguentia utrum ſint cum oppila-
tione alicuius partis ultra cryſtalloidem aut non ſunt
quia oculus alter debet claudi & comprimi, tũc ſi per
compreſſionẽ apparebit dilatatio aut conſtrictio pu
pillæ alterius oculi eſt ſignum oppilationem non ad-
eſſe, ſpiritualibus, trãſeuntib. de uno oculo ad alterũ.
Si uerò fiat dilatatio & conſtrictio, adeſt oppilatio,
uel uno oculo cõpreſſo alter oculus in quo uis experi
ri fricetur & uideatur utrum pupilla dilatetur & con
ſtringatur. Verum hoc ſignum fallit ſi cataractæ craſ
ſæ eſſent in ambobus oculis tunc enim pupilla pro-
pter inuiſcationem à cataracta non poterit moueri,
& ſi mouebitur non comprehendetur ab aſpiciente,
fallit ſecundò quando quis pateretur alintiſar, aut cõ
ſtrictionem præternaturalem in ambobus oculis. Se
cundum ſignum eſt quia ſecũdum plurimum ubi nõ
eſt oppilatio integra uidetur aliquis ſplendor cum o-
culus eſt in loco lucentiſſimo conſtitutus & præcipuè
ſi uenerit de obſcuro loco ad clariſſimum, aut ſi ſubi-
tò magnum lumen præſentatum fuerit. Signa catara
ctarum ſituatarum inter corneam & uueam ſunt im-
pedimentum uiſionis uueę, nam ſi cataractę ſint ma-
læ non irradiabiles à lumine uuea nullo modo uide-
tur, ſi uerò ſunt irradiabiales foramen uueæ aliquo
modo uidetur & in loco clariſſimo tamen cum diffi-
cultate. Secundum ſignum, quia apparent nõ ſolum
oppilare corneam ex directo pupillæ, ſed interdum
multo maiorem partem aut totã corneam præcipuè
ſi aſpiciantur in loco tenebroſo. Tertium, quia ſecun
dum plurimum ſunt aliqualiter laterales non in dire-
cto ipſius pupillæ ſed aliquando magis à dextris, ali-
quando à ſiniſtris, ſuperius uerò magis aliquãdo, ali-
quando magis inferius, licet ſint pupillæ communi-
cantes, quia aliter non eſſent cataractæ. Quartum ſi-
gnũ quia pupilla eſt & apparet ſtrictior conſueto ip-
ſa cataracta impellente uueam interius ſua corpulen-
tia. Vnde foramẽ apparet minus, ſed oppoſita ſigna
ſunt omnino, cum cataracta eſt intra uueã, quia uuea
clarè uidetur etiam in loco nõ multum lucenti. Ap-
paret ſolum ex directo pupillæ & nunquam occupa
re maiorem partem quàm ſit pupilla licet aliquando
minorem & foramen uueę ſecundum plurimum ap-
paret maius conſueto ipſa cataracta ſua corpulentia
expellente uueam, unde foramen dilatatur. Signa ca
taractæ exiſtentis in circũferentia foraminis ſunt om
nia ſigna iam dicta quando eſt intra uueam, aut ma-
ior pars eorum. Sed eſt unum ſignum diſtinctiuum
ſenſibile, quia foramen uueæ apparet minus remotũ
ab oculo uidente quàm ipſa cataracta, ſi ipſa catara-
cta ſit de albis ſicut ut plurimum eſt, nam in æquali
diſtantia color niger apparet propinquior q̃ albus.

Prognoſtica. Primum cataracta maxima quæ fe-
rè totum occupat oculum non eſt curabilis. Secun-
dum. Cataractæ aëreæ, ſcilicet margaritales declinan
tes ad uiride cineritiæ ſiue plũbeæ ſunt curabiles. Sed
ſimiles argento uiuo ſecundum Græcos facilè curan-
tur. Gypſeę uerò & ſimiles argento uiuo non ſunt cũ
acu deponibiles. Aureæ citrinæ non uehementis ci-
trinitatis difficilè curantur. Sed intenſę citrinitatis nõ
curantur. Sed nigræ uiolaceæ, plumbeæ, uehementis
nigredinis non curantur. Virides obſcurę non curã-
tur. Virides clarę difficilè curantur. Cataracta medi-
ocris ſubſtantiæ cum acu deponibilis eſt, ſubtilis ſub-
ſtantiæ nondum confirmatæ cum medicinis aliquã-
do curantur, licet rarò, non autem cum acu deponi
poſſunt. Nimis autem incraſſatæ quæ non mouẽtur
per compreſſionẽ neq; cũ acu neq; medicinis ſunt cu-
rabiles. Cataractę quę ſunt cũ oppilatiõe nerui optici
integrę ſunt incurabiles, ſed ſine oppilatione curabi-
lęs. Et cataract. quę poſt caſum aut ęgritudinem cere-
bri aut propter percuſſionẽ in capite ſiue in oculo ac-
cidit ſit difficilis curatio eius. Cura quia imaginatio-
nes et cataractę multũ ſunt affines, de ambarũ cura ſi-
mul agendũ eſt hoc prẹmiſſo quòd hic nõ intẽdo cu-
rare imaginatiões prouenićtes ex acuitate uiſus, quia
non comparant̃ ad nocumentũ nec intendo ponere
curam earum quę pendent à ſiccitate quæ remouen-
tur per humectantia interius & exterius applicita,
quia de ipſis actum eſt ſufficienter in capite de debili-
tate uiſus. Ad quod recurre neq; hic intendo pone-
re curam imaginationum prouenientium ex ueſti-
gijs derelictis in cornea ex albugine, ulcere, & alijs
ægritudinibus

ægritudinibus in ipsa præcedentibus, nam de earum cura sufficienter dictum est supra. Hic ergo solum intendo ponere curam imaginationum ducentium ad aquam & ipsius aquæ initiantis aut perfectæ siue sint per communitatem siue per essentiam in oculo.

Cura itaq; harum imaginationum et aquæ initiãtis per cõmunitatem à toto, aut à stomacho aut à capite & neruis opticis quinq; exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia regit membrum mittens. Quarta oculum cõfortat ne materiam aliunde suscipiat, & si quid susceperit resoluit & euacuat. Quinta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium & annexorum. Prima intentio cõpletur eisdem instrumẽtis, de quibus in cap. de debilitate uisus proueniẽte per communitatem dictum est, hoc addito quòd euacuatiões pro cura imaginationum & aquę initiantis sunt multotiens reiterandæ frequenter ex minoratiuo, digestiuo, & eradicatiuo, euacuantes diuersos humores, & secundũ humoris exigentiam à quo pendet imaginatio siue cataracta, qui tamẽ ut plurimum est phlegmaticus uel aquosus, raro cholericus sanguineus aut melancholicus. Et propterea raro in hoc casu competit phlebotomia aut alia sanguinis euacuatio. Et si materiæ peccãtes fuerint in stomacho, uomitu possent euacuari, sed cum timore & magna obseruatione ne materia præcipitetur ad neruos opticos aut ad oculos itaq; capite existente pleno nullo modo fiat, & cum hoc facilis semper debet esse uomitus. Secunda intentio, scilicet, diuersio perficitur cum fricationibus, ligaturis, clysteribus, pedum lotionibus, & si materia fuerit in capite cum gargarismatib. masticatorijs, caputpurgijs per nares, quæ tamen postponenda sunt quantũ est possibile ne propter uicinitatem materias ad oculum pręcipitent. Et his non sufficientibus cum laqueatione in suprema parte colli terminata ad occiput, & cum cauterio in parte posteriori capitis, scilicet, in cornu capitis ex directo oculi patientis, & cum cauterio in commissura coronali, & si materia fuerit sanguinea, quæ raro est, cum phlebotomia uenarum nocreę, & uenarum post aures, & frontaliũ & temporalium si opus fuerit, imò laudat Auic. in hoc casu incisionem arteriarum temporalium, quod similiter de uenis temporalib. est intelligendũ, ubi materia fluat ad oculos per partem extrinsecam quæcunq; sit materia, de quibus omnibus sufficienter actum est in capitulo de debilitate uisus, ad quod recurre. Tertia intentio perficitur in confortando digestiuã & expulsiuam eius, ut si stomachus fuerit in causa, quod tamẽ raro est in imaginationibus ducentibus ad aquam, licet imaginatiões non perducentes ad aquã persæpe causet. Debet enim cõfortari cum interius & exterius applicitis post sufficientem euacuationẽ & diuersionẽ, ad quod in causa frig. & hum. quæ est ut plurimũ, iam laudata est triphera minor, & chebuli cõditi, & multa superius nominata in debilitate uisus, in quo casu maximè os stomachi debet confortari ipsum corrugãdo, & claudẽdo in fine mensę cum cytonijs aut piris conditis, aut coriandris præparatis, de quibus in cap. de debilitate uisus. Similiter caput est confortandum cum electuarijs de quibus supra, ad cuius & etiam oculorum confortationem optimè cõfert maiorana sicca odorata. Quarta intentio perficitur cum collyrijs superius dictis in cura debilitatis uisus propter turbidam humiditatem in oculo, crassitiem & turbulentiam spirituum, ad quæ recurre, & accommoda huic loco siue huic cap. Inferius etiam subiungentur multa collyria experta & in hoc casu laudata. Ad hoc etiam conferunt electuaria & tripheræ, & mirobalani conditi, de quibus omnibus supra. Vltima intentio exquisitè pertractata est in cap. de debilitate uisus, sed in hoc casu amplius subtilianda est dieta, ita ut secundũ Auic. solum comedant semel in die, nõ bibãt uinum, sed aquam mellatam aut saccharatam non comedant humida brodialia, sed stent contenti assatis aut frixis, euitent omnia euaporantia, & omnia præbentia nutrimentum crassum, & morentur in aëre sicco, & declinante ad calidum secũdum plurimum, & aspectus rerum uiridium maximè in hoc confert, & præcipuè fortis & longus aspectus in oculo asini syluestris fortiter disgregat aquam subtiliat & resoluit, &c. Cura autem imaginationum & aquæ initiantis per essentiam in oculo perficitur cum eisdem intentionib. et instrumẽtis de quib. amplè dictum est in curatione debilitatis uisus propter humiditatem turbidam existẽtem in oculo ad quæ recurre & huic cap. accmõdanda inferius autem ut dixi, statim subiungentur collyria in hoc casu propria, resoluentia uapores atq; aquã in oculo iam collectam, et ipsam cum lachrymis educẽtia sicut etiam superius dictum fuit. Sed attende tamẽ quòd est differẽtia aliqualis inter localia administrata pro cura imaginationum, & inter ea quæ administranẽ pro curatione aquæ iam initiatæ. Prima enim debent esse leuiora. Secunda acutiora, quanto difficilius est resoluere aquam quàm uapores, sed in omnibus tamen incipe à leuioribus gradatim procedendo ad fortiora secundum quod ordo medicinalis exposcit, sed iam ad textus expositionem accedamus, dein de subiungemus ultra medicinas Rasis alias in hoc cap. proprias, & ultimò ponemus curam cataractæ confirmatæ cum operatione manuali, relinquentes curam cataractæ induratæ, & in panniculum solidũ uersæ, quæ nullo ingenio est curabilis.

QVandoq; uidetur alicui quòd ante se habeat cimices uel alia parua corpora subtilia & radiosa, quod aliquando causa stomachi, aliquando ex proprio nocumento ipsius oculi contingit. Ideoq; differẽtia inter hæc duo desyderãda est. Neq; pro paruo est habendum cum hoc accidens euenerit. Ex eo nanq; quòd causa stomachi accidit nõ est multum timendũ quòd oculo nocumentũ inferat. Ex eo uerò quòd ex proprio uitio contingit ualde timendũ est, hoc enim aquæ principiũ existit. Hæc aũt passio dũ recẽs est et in principio curabilis est, Sed cum iam ad perfectionem deuenerit sanari

*nari non potest, nisi cum incisione, & for-
tasse etiam incisio prodesse non poterit.
Quapropter differētia inter hæc duo præ
dicta diligēter est inuestigāda quæ est pro-
ut dicemus. Quādo imaginationes quæ ui-
dentur utriq; apparent oculo, existimandū
est hoc contingere ex uitio stomachi, & cō-
tra, & cum imaginationes in hora fastidij,
& in hora malæ digestionis plura solitò ui
dentur: In hora autē famis & laboris pau
ciora apparent, existimandum est etiam
hoc ex stomacho esse. Et si ex quo istæ ima-
ginationes acciderunt, duo præterierunt
menses aut plures, & in pupilla non fuerit
uisa conturbatio, existimandum est hoc ex
stomacho esse. Quando autem istæ imagina
tiones tibi aggrægatæ fuerint, pilulas co-
chias in potu tribue. Et si passio omnino
remouetur, iam existimationes prædictæ
certificatæ erunt. Si autem uno tantum ocu
lo apparuerint, & uno modo in horis om-
nibus permanserint, existimandum est uitiū
aquæ adesse, præcipuè cum in pupilla non
fuerit obfuscatio, obfuscatio nanq; si fuerit
in pupilla, dubitatio iam tunc erit sublata.*

Hic Rasis agit de imaginationib. quas appellat a-
quam descendentem in oculo cum frequenter sint a-
quæ initium. Diuidit̄ hic textus in duas partes. in pri
ma: agit de ipsa theoricè. in secunda practicè ibid. Cū
autem hæc passio. Prima in tres. in prima ponit diffi
nitionem imaginationum. in secunda ibid. Quòd a-
liquādo causa stomachi. ponit duas species imagina-
tionum. in tertia ibid. Quādo imaginationes. Ponit
signa distinctiua inter utrāq; spēm. Dico quòd in pri
ma parte ponit licet nō explicitè diffinitionē imagina
tionū, quā tu supple et ordina, ut supra dictū fuit. Sūt
enim imaginatiōes uisio corrupta, cimicū, aut rerū si
milium, aut aliorū corporū subtiliū, radiosorū, aut
non radiosorum, quæ scilicet, apparēt coràm oculis,
licet non sint. Et ex his concipere potes quasdam spe-
cies imaginationū sumptas à colore figura aut quāti-
tate de quib. supra. In secūda parte ponit duas species
imaginationum, unam per communitatem à stoma
cho, aliam per essentiā in oculo inter quas est, ut ipse
dicit sollicitè distinguendum, nam licet ex ea quæ ue-
nit per communitatem à stomacho nō sit multum ti-
mendum tamen multum timendum est ex ea quæ
prouenit per essentiam in oculo, cum hic frequen-
ter sit aquæ principium, quæ in eius principio ali-
quando cum medicinis est curabilis: cum autem con-
firmata est non curabilis nisi cum incisione, id est, de-
positione quæ fit cum acu, aut incisione quam faciūt
quidam perforando corneā in parte inferiori, & ex-
trahendo cataractam de qua infra. Et fortasse aliquan
do etiā non confert aliquod ingenium curationis, &
propterea diligenter est inuestiganda differentia inter
utramq; imaginationem, ut ab initio cura conueniēs
possit adhiberi. Sed circa hanc partem nota quamuis
sint multæ species cataractæ præter suprascriptas. Ra
sis breuitati indulgens tetigit solummodo duas fre-
quenter euenientes, de omnibus tamen superius actū
est plenè. In tertia parte ponit signa distinctiua inter
utranque speciem, scilicet, inter imaginationes quæ
sunt per cōmunitatem à stomacho, & illas quæ sunt
per essentiam in oculo ponens quatuor signa distin-
ctiua. Primum, quia imaginationes per communita
tem à stomacho sunt communes utriq; oculo. Secun
dum, quia multiplicātur & augentur in hora fastidij,
id est, abominationis cibi, scilicet, nauseæ subuersio-
nis, & uomitus, & huiusmodi nocumētorum stoma
chi ex repletione ipsius prouenientiū. Et in hora ma-
læ digestionis, id est, corruptè aut diminutè. In hora
autem famis & laboris, id est, inanitionis quæ laborē
sequitur diminuuntur. Tertium signum est, quòd si
pręterierūt duo mēses aut plures, scilicet, tres aut qua-
tuor secundum quod dicit ipse Rasis, secundo con-
tinentis, aut 6. secundum quod dicit Auic. Et non fue
rit in oculo perturbatio supple uisus, existimandum
est has imaginationes esse causa stomachi. Quartum
signum, quia prouenientes à causa stomachi facilè
sunt curabiles per exhibitionem pilularum cochiarū
educentium materias, à quibus pendent. Sed fortè
præstantius esset in hoc casu exhibere hieram picram
simplicem aut compositam. Modus tamen curatio-
nis istarum sufficienter positus est. Et ex quatuor si-
gnis contrarijs concipe quòd sunt per essentiam in o-
culo. Existimandum est, scilicet, iudicio uerisimili nō
tamen certo, quamuis enim omnia signa arguentia i-
maginationes esse ducentes ad aquam apparuerint,
non tamen certè iudicandū est nisi cum hoc obfusca-
tio in oculis & tenebrositas affuerit: nam quandoq;
imaginationes istæ postquam inceperunt curantur
absque hoc quòd perducant ad aquam aut naturæ,
aut medici beneficio, &c. Deinde cum dicit.

*Cum autē hæc passio in oculo propria
fuerit, prohibendum est infirmo, ne cum uē-
tosis minuat ex collo sanguinem, nec ex bra-
chio, nec comedat pisces, nec omnia quæ hu-
mectare possunt. Venter uerò frequen-
ter soluendus est ex pilulis cochijs. Et æ-
ger ex calefactiuis & desiccatiuis nutrien-
dus est. Hydromel præterea in potu est ei
tribuendum. Et in oculis sief de fellibus
mittēdus. Sief de fellib. quod proficit aquæ
in principio & dilationi pupillæ & eis qui
post occasum solis nō uidēt, et tenebrositati
uisus*

uiſus quæ ex humore. Recipe fellis gruis, fellis ſaboth, fellis hircini, fellis ancipitris, fellis aquilæ, fellis perdicum, omnium ſiccorum unum aut plura, ſumanturq́; de omnibus drach. 10. iſtorum ſiccorum, euphorbij, colocynthidis, ſagapeni, omnium ana drach. 5. trita aggregentur, & ex ſuc. fœniculi teneri & mittatur in oculum.

Ponit curam aquę initiãtis, ex cuius curatione elicere potes tres generales intẽtiones ſuperius declararatas. Prima euacuatio eſt quam facit, non quidem phlebot. aut uentoſis ex eo quod rariſſimè accidit in hoc caſu quòd ſit conueniens ſanguinis extractio. In quibus tamen caſibus accidit, dictum eſt ſuperius, ſed cum euacuãtibus phlegma & aquoſitatem, ſicut ſunt pilulæ cochiæ non una uice ſed ſæpius exhibẽdæ. Secunda intentio eſt regimen uitæ cum calefacientibus & exiccantibus facilis digeſtionis non uaporoſis nec prębentibus nutrimentum craſſum, unde abſtineat à uino et bibat hydromel, id eſt, aquam mellis. Tertia intẽtio eſt cum localibus & maximè cum collyrio ex fellibus cuius deſcriptionem ponit, ſcilicet ℞. fellis ſaboth, id eſt, uarioli &c. hoc tamen collyrium eſt acutum ualde. Vnde conſulo ut in primis leuiora tentẽtur de quibus ſtatim dicetur. Sed quia A. ſecundum unam expoſitionem Gẽtil. laudat fel uiperę, ſecundũ aliam uituperat, licet credam quòd intentio eius fuerit laudare & non uituperare. Attẽde ſeptem conditiones obſeruãdas ſi uolueris ipſum applicare. Prima quòd eligatur fel uiperę non uenenoſæ, ſaltem extremæ, ſcilicet talis qualem comedere poſſemus, cuius electio tangitur quarto canon. fen. tertia, capitulo de cura lepræ. Secunda conditio eſt quòd tale fel miſceatur cum alijs medicinis frangẽtibus acuitatem eius ſicut dragagantum, gummi arabicum & ſimilia & ipſum in peruia quantitate. Tertia eſt quòd corpus ſit bene mundificatũ. Quarta quòd non ſit puer, ſed deuenerit ad complementum ætatis ut tunicę eius oculi non ſint multum molles aut paſſibiles. Quinta quòd tunicæ oculi non habeant aliquam ulcerationem nouam nec antiquam nec malam complexionẽ calid. aut apoſtema nec aliam debilitatem accidentalem. Sexta quòd homo nõ ſit multum famelicus nec habeat corpus multum inanitum ut nõ trahatur intus aliquid fellis. Septima quòd cum collyrizatur oculus, habeat os plenum aquę ut ſi quid per foramina narium redundet & ingrediatur os non tranſglutiatur, ſed recipiatur in aqua & expuatur. Si ergo tanta ſit ſpes in hoc felle, ut dixit A. cap. de debilitate uiſus, & ut quidam referunt ſe expertos fuiſſe adminiſtra obſeruatis ſeptem conditionibus ſupraſcriptis. Fel ſecundum Raſim debet eſſe exiccatum, non humidum, nam reſolutis partibus humidis remanet in reliquo fortior impreſſio. unde ſi nolueris tãtam impreſſionem melius eſt ut eligatur humidum. Sed iam præter medicinas Raſis & eas quæ dictæ ſunt ſupra in cap. de debilitate uiſus ad reſoluendum humiditatem turbidam in oculo ſubiungam quaſdam in hoc cap. proprias, Ex A, elice quatuor. Prima eſt ſuccus fœniculi cum oleo debitè incorporatis. Secũda eſt alcohol cum ſemine alktem quod eſt ultimum in reſoluẽdo aquam, alketra exiſtimo ſclaream, aliter dictam centrum galli, ſiue galli cryſtinam & gallientum uulgari ſcarloſa. Tertia eſt caput hirundinis aduſtum cum melle confectum. Quarta eſt oleum balſami collyrizatum. A, etiam laudat odorem ſampſuci, id eſt, maioranę & præſtãtius eſt ut ſit ſicca. Ex gloſa Raſis elice hanc deſcriptionem. ℞. ſalis ammoniaci, opopanacis, añ. ℥. 1. diſſoluantur in lacte ficuum. Gerardus de Solo accipit fellis, balſami ana. ℈. 2. ellebori albi, piperis ana. ℈. 1. pulverizanda pulverizentur & miſce cum aqua diſtillationis raphani. Meſue collyrizat cum aqua rutæ mixta cum ſagapeno aut cum ſucco fœniculi mixto cum felle, hircino melle & ſagapeno quod eſt ultimum. Sabor accipit fellis hircini exiccati in uaſe æneo granorum lauri excorticatorum ana. ʒ. 5. ſagapeni. ʒ. 1. gummi. ʒ. s. miſcentur cum melle pauco & urina pueri non polluti. Ieſus Hal, comedat fel uaccæ mixtum cum aſſa fœtida & pauco balſami. Sed attende quòd in oculo non ſit aliqua ægritudo prohibẽs horum acutorum approximationem ſicut mala complexio calida, ulcus aut apoſtema. Et ex bona præparatione ad reſolutionem aquæ eſt ut ante horum adminiſtrationem anhelet aliquis diu in oculum patientem poſtquam maſticauerit ſemen fœniculi, aut piper, aut allium, aut ſimile acutum, poſtquam anhelationem immediatè ſubſequatur collyrizatio cum aliquo de ſupraſcriptis, aut fomentet primò oculum aqua cal. decoctionis fœniculi, aut infundat oculum in aqua cal. decoctionis fœniculi in uaſe uiridi, nec ſolum adhoc conferunt exterius applicita, ſed interius ſumpta, ſicut ſunt electuaria dicta ſuperius in debilitate uiſus ex humiditate turbida & propter craſſitiem ſpirituum, & ſicut hæc trazea quam conſulit Tadeus. ℞. ſem, fœniculi, aniſi, ameos, ſileris montani, zinzib. gariophilorum, cubebarum piperis longi, nucis muſcatæ, radicum chelidoniæ, euphragiæ, rutæ, betonicæ, aſſæ, regiæ, & ſimilium fiat puluis miſcendo cum ſaccharo, aut cum ſufficienti quantitate mellis, fiat elect. non tamen quòd ſi cataracta fuerit cholerica aut ſanguinea cõueniunt pro reſolutiõe ipſius remiſſiora calida tam exterius q̃ interius applicita. Et ſimiliter diuerſificãda ſunt medicamina ſecundũ tẽpora anni, & cõplexionem corporis, & oculorũ. Et propterea poſitę ſunt diuerſæ medicinæ, tu utere his quę magis tuo propoſito ſeruiũt.

Iam ſupereſt ut ponamus modum deponendi cataractam cum acu quæ deponẽda non eſt niſi ſit ſubſtãtię mediocris & boni coloris, ut antea fuit dictum. Si ergo fuerit nimis tenuis, incraſſetur cum cibis et potib. prębẽtib. nutrimentũ craſſum, non tñ caput multũ replentib. ne cataracta augeat. Conceduntur ergo in hoc caſu piſces, carnes craſſę, rixũ, frumentũ, et ſimilia incraſſantia nõ multũ uaporãtia. Imò etiã in hoc caſu ſi caput nimium repleret, euacuandũ eſt tam euacuationibus communibus, q̃ proprijs, & incraſſata cataracta ſufficienter præmiſſis euacuationibus etiam & phlebotomia, ſcilicet, ſi propter multitudinẽ ſanguinis uideat opportuna, & patiẽte bene diſpoſito, tam ſecundum corpus, q̃ ſecundum animam, ut quia nõ ſit tuſſiculoſus, aut habens aliam ægritudinẽ, nec iracundus, aut habens aliud accidens animi moleſtũ. Et

ſimiliter

similiter oculo nõ habente aliam ægritudinem, procedatur ad operationem, postquam æger quieuerit per duos dies post euacuationes suprascriptas, ipso tamen habente beneficium uentris quotidie, aut naturaliter, aut medicinali auxilio, scilicet suppositorio, aut etiam clysteri, ipso etiam interim utente dieta tenui, aut saltem mediocri. Et si timeatur fluxus materiæ ad oculum per partes extrinsecas, ut quia aliàs sit consueta fluere approximetur fronti & temporibus aliquod stipticum ex dictis in opthalmia. Et tunc operator præparatis necessarijs, scilicet acu argentea, cuius hæc est figura. Et faldela cotti noui in albumine oui bene contuso infusa, & aliqua petia subtili linea ueteri circundata, quæ similiter madefacta sit, & si uideatur albumen oui esse nimis tenax addatur parum aquæ rosaceę, quod fortè melius est ne in separatione dolorem faciat, & similiter fascia sit parata. Et sit tempus temperatum sicut uer aut autumnus, aut fiat temperatum artificialiter, necꝫ sit uentosum aut nebulosum. Et sit luna, scilicet decrescens & non in ariete, sitque æger ieiunus non multum famelicus in loco claro constitutus, sedens super una bancha equitando. Et operator sedeat super eadem altius] aliquantulum facie sua uersa uersus faciem ægri. Et cum cruribus suis amplexetur coxas ægri, & habeat sub pedibus eius duas banchas uel duo scabella firmiter fixa, quibus tempore operationis inniti possit, & minister sit post ægrum stans rectus, ut possit uidere operationem, cuius pectori æger adhæreat & teneat palpebram superiorem eleuatam cum indice aut medio digito, & medicus inferiorem palpebram deprimat sinistram cum manu sinistra, dextram cum manu dextra, & sic oculo aperto operator sufflet in eo ter aut quater postquam masticauerit fœniculum, ut cataracta motum cum calore recipiat & depositioni obediat, deinde præcipiat patienti ut uertat oculum uersus nasum & teneat ipsum firmum, & tunc in nomine Dei præmisso signo crucis intromittat acum per medium coniunctiuę distanter à cornea per medium digitum, aut plus, aut minus, secũdum oculi magnitudinem intornando acum & perforando intus donec penetret uueam, & immediatè cum senserit acum esse in loco uacuo uertat acum uersus foramen pupillæ, ne aliquo modo tangat crystallinam. Et caueat ne nimis intromittat acum, communis enim quantitas eius quod de acu intromittitur est quantitas digiti parui. Et propterea bonum est ut illa parte acus usꝫ ad quam debeat intromitti uel parum altius sit aliquod signum fixum, ut margarita aut simile, uel sit in ea parte deaurata, aut aliter colorata, & quando uidebis acum per corneam, aut si non uidebis credis uerisimiliter peruenisse ad cataractam, quoniam cum cataracta est in foramine uueæ, aut inter uueam et corneam non potest uideri acus, quamuis acus perueniat ex directo foraminis uueæ, licet quandoque per motum acus uideatur umbra eius. Si autem cataracta sit post foramen uueæ uersus crystalloidem, puncta acus uidetur clarè cum est ex directo foraminis, quia cadit puncta acus inter cataractam & foramen uueæ. Et tunc deponat ipsam trahendo paulatim cum suauitate ad partem inferiorem, & eam sic depositam, teneat tãto tempore quod diceret ter pater noster, aut unum miserere, deinde paululum acum trahat & uideat si ascendat, & si reascendit iterum eam deponat totiens quòd inferius remaneat: faciendo tamen omnia cum suauitate, & cauendo tactum crystallinæ aut telæ araneæ, & similiter dilatationem uueæ & perforationem corneæ. Si autem cataracta non potest deponi ad partem inferiorem, quia fortè adhæret parti superiori, deponat ipsam ad partem superiorem, aut scilicet, ad dextram aut sinistram in qua parte deposita quiescit. Et propterea dixit Auic. quòd medicus ante depositionem debet experiri mouendo cataractam cum compressione ad quam partem magis declinet, & ad eam partem deponere, ad quam uisa est in motu suo declinare. Et tunc acum extrahat intornando eam sicut ipsam intromisit, & tunc ad extollendam artem ostende sibi aliquod obiectum, & interroga quid est hoc, ut circumstantes admirentur & magnificent opus tuum, & propterea bonum est, ut oculus sanus sit coopertus ante operationem, & non solum propter hoc sed propter alia.

Tutius tamen est, ut cum adhuc tenes acum in oculo & deprimis cataractam, ut ostendas obiectum, de quo dictum est, deinde clausa palpebra superpone cottum quod antea prępαrasti, & ligentur ambo oculi ut unus alium non moueat, & educatur cautè ad lectum propinquum, & præcipiatur quies, silentium, obscuritas, & iaceat in lecto super ceruicem capite eleuato, & parum comedat & bibat aquam coctam, & comedat mollia non indigentia masticatione sicut ptisana hordei, aut oua sorbilia, sed non prima aut secunda die, sed tertia aut quarta, & sic deinceps. Et utatur regimine infrigidatiuo prohibente apostema, et usꝫ ad quatuor dies non mutetur nisi de tertio in tertium, aut saltem nisi singula die semel, & transactis quatuor aut quinꝫ diebus, singula die bis semper imponendo albumen oui conquassatum cum pauca aqua rosacea, & sic fiat usque ad nouem dies. Deinde paulatim redeat ad cibum & potum & operationes sibi consuetas paulatim illuminando aerem in quo moratur, &c.

Duo autem sunt accidentia quæ superuenire possunt, quibus est subueniendum, unum, scilicet cum operatio fit alterum post operationẽ. Primum, cum operatio fit aliquid sanguinis potest resudare coràm pupilla, quia fortè pungitur uuea aut cornea, ut illum sanguinem omni tuo posse simul cum cataracta deponas aliter erit nouissimus error peior priore. Secundum quòd post depositionem aliquando superuenit dolor tum ex ophthalmia superueniente, tum ex uulnere quod malignatur. Cura ergo ophthalmiam cum sief albo & reliquo regimine ipsius, ulcus etiam in principio cum sief albo, & deinde paulatim addendo sief de plumbo & reliquum regimen eius. Et tempore uehementis doloris non oportet quòd oculus teneatur uehementer compressus. Et si superuenerit pruritus, qui tamen sub dolore reponitur, subueniatur cum aqua rosacea tepida, qua non sufficiente aliquid thutiæ præparatæ ei addatur. Et tandem si multum molestat cum iam securi fuerimus ab apostemate, imponatur collyrium nostrum suprascriptum in capite de pruritu & rubedine palpebrarum. Aliqui tamen ex Græcis antiquis, ut recitat Albucasis & Auic. faciebant foramen subtus, scilicet corneam], quod fortè melius est facere in coniunctiua cum acu canulata, ut sugendo extrahant cataractam, quę operatio est inconueniens

nisi aliquibus obseruatis conditionibus. Prima, ut aqua ipsa sit citra uueam et non ultra. Secunda, quòd illa aqua sit fluxibilis non confirmata, & quòd hæc oper atio fiat paulatim, ne simul albugineus extrahatur, & hæc est propria cura saniei retro corneam. Multa, hoc dixi in capite, quia communiter est male cognitum.

DE NYCTILOPE AC ÆGILOPE. Cap. XXXI.

Nyctilops, sequibare, amicalopes, suberrati, asse, tenebrositas, sunt termini synonymi significantes hanc dispositionem, de qua diuersi authores sub his diuersis nominibus determinant. Ab Hali Abbate 9. theo. 13. cap. dicitur sequibare. A Rasi 9. conti. asse. Ab Auic. & Rasi nyctilops quasi noctis passio, siue uisus obscuritas. Et diffinitiuè est actio diminutè læsa, ita ut euanescat uisus in nocte, id est in obscuro, & uideat in die, id est in claro, & debilitetur in fine eius. Et econtra haliar, glaucosis ægilops, sileua, sunt termini synonymi significantes dispositionem nyctilopi contrariam, glaucosis quidem, quia accidit habentibus oculos glaucos: sic enim appellatur quinto de generatione animalium: secundo cap. & tertia aphorismorum, ultimo aphor. Et est actio diminutè læsa, ut non uideat in die sed in nocte, quod non est absolutè intelligendum, ut nullo modo uideat in die, sed diminutè, cum non posset tenere oculos apertos & lumen multum tolerare, nec econtra quòd uideant in nocte perfectè, sed non ita impediuntur in nocte sicut in die in comparatione ad oculos sanos, siue temperatos, imò fortè melius uident in die q̃ in nocte. Sicut etiam non est intelligendum de nyctilope, quòd nullo modo uideat in nocte, sed quòd melius in die quàm in nocte in comparatione ad oculos sanos, quanquam defendi possit quòd aliquis nyctilops melius uideat in loco lucentissimo, & melius toleret aspectum solis, quàm oculus temperatus, & similiter aliquis aliarticus melius uideat in nocte, quàm oculus temperarus. Ex quo tamen non sequitur, quòd uisio absolutè sumpta sit perfectior in ægro aut distemperato, quàm in sibi sano aut temperato. Sed bene uisio respectu determinati obiecti aut medij, aut breuiter cum circumstantijs quibusdam limitata non absoluta. Et ex his diffinitionibus inferre possumus, quòd hæ dispositiones, scilicet nyctipolis & haliar non sunt ægritudines, sed accidentia ægritudinum, à quibus immediatè pendent, &c.

Species harum dispositionum sunt, aut quia hę operationes sunt multum læsæ aut parum, id est quòd istæ dispotiones præternaturales sunt remissæ aut intensæ, sunt recentes aut chronicæ, sunt per essentiam in oculo aut per communitatem licet omnes istæ improprié species appellandæ sint.

Causæ harum dispositionum licet plurimæ sint, ad hunc tamen modum unitatis reducũtur, quia causa immediata & adæquata nyctilopis est requisitio multi luminis ad uisionem cum hoc quòd oculus potest ipsum tolerare. Et econtrario causa immediata & adæquata haliar est requisitio non multi luminis ad uisionē cum hoc quòd oculus non potest multum lumen tolerare. Et ex hoc sequitur quòd illi, qui nihil uident nisi lumen magnum, quamuis non possint nisi lumen magnum tolerare, sicut habentes ulcus in cornea, & quibus uuea egreditur, non sunt dicendi haliartici, sicut econtra, neque sunt dicendi, scilicet nyctilopes, qui nihil uident nisi lumen, quamuis multum lumen tolerare possint: utraq; enim est uisio colorum, licet diminuta. Causæ autem nyctilopis & haliar etiam sumuntur à tribus, scilicet, aut à tunicis oculi, scilicet, cornea uuea, et tela aranea, aut ab humoribus, scilicet albugineo & crystalliode, aut spiritibus. A cornea quidem cum est nimis crassa aut nō bene perula. Hæ enim dispositiones sunt causæ nyctilopis, sicut contrariæ, sicut nimia tenuitas cum plurima peruietate sunt causæ haliar. Nimia autē crassities corneæ secundum plurimum est ex multa humiditate, siue ex tempore, siue ex generatione contracta. Et cōtra tenuitas corneæ est ex siccitate secundum plurimum: imperuietas autem corneæ potest sequi omne genus malæ complexionis, & multas etiam alias ægritudines, de quibus omnibus amplè dictum est in cap. de debil. uisus. Verũ ulcus superficiale, licet faciat corneam imperuiam est quandoq; causa haliar, oculo non potente multum lumen sustinere, cum hoc tamen quòd non sit ita imperuia, ut non possit uidere, quod etiam ferè accidit in omni ophthalmia.

Eædem causæ nyctilopis & haliar, sumuntur ex dispositionibus telæ araneæ, ut de cornea dictum est ex uuea, quia aut est nimis nigra reddens totum oculum obscurum & est causa nyctilopis, aut econtrario parum nigra reddens totum oculum glaucum, et est causa haliar. Similiter si foramen eius sit multum strictum, siue naturaliter, siue præternaturaliter est causa nyctilopis, & econtra si nimis latum est causa haliar, quanquam constrictio pupillæ naturalis sit causa, ut melius uideat in claro & obscuro, quàm pupillæ dilatatio, comparando tamen uueam ad reliquam melius uidet, habens pupillę constristionem in claro quàm in obscuro, & econtra habens dilatationem pupillæ. Ab albugineo uerò cum est multus in quantitate aut non bene peruius est causa nyctilopis sicut contrariæ dispositiones sunt causæ haliar.

Causa autem multiplicans albugineum secundum plurimum est humiditas, scilicet cum præsentia materiæ sanguineæ aut phlegmaticæ, sicut causa paucitatis est siccitas, sicut accidit conualescentibus, & qui passi sunt longas ægritudines unde in his oculi efficiuntur glauci, & ipsis ad sanitatem redeuntibus multa humiditate reassumpta, efficiuntur nigri, &c. Causæ autem imperuietatis albuginei dictæ sunt supra in capite de debil. uisus, & capite de imaginationibus. Ex crystalliodæ uerò, quia si fuerit magna & multũ lucens, aut uersus superficiem oculi est causa haliar. Contrariæ dispositiones sunt causæ nyctilopis. Ex spiritibus uerò, quia si fuerint multi crassi aut turbulenti, sunt causa nyctilopis, contrariæ dispositiones, paucitas. subtilitas cum claritate sunt causa haliar. Vnam causam nyctilopis scribit Iesus hali, scilicet nimius aspectus solis, & rerum albarum, sicut accidit iter agentibus in niue, & econtrario longa mora intenebris est causa haliar, quod totũ resoluitur in crassitiem & subtilitatem, paucitatem & multitudinem, unionem & disgregationem spirituũ, & etiam assuefactionē quandam, uirtutes enim naturales necessitatem aliquam assumentes fortius operantur. Et ex

his

his iam apparet solutio multorum propblematum. Primum, propter quid habentes oculos nigros sunt frequẽtius nyctilopes, & habentes glaucos & uarios, sunt frequẽntius haliartici. Secundum, quare aliqui existentes in claro bene uident in obscuro, aliqui, male & econtrario aliqui existentes in obscuro bene uident in claro, aliqui male, aliqui bene utroq; modo, aliqui male utroq; modo, quanquam omnes existentes in obscuro, melius uideant in claro, quàm existentes in claro uideant in obscuro. Tertium, quare habentes multitudinem colorum in oculis suis sunt apti ad hoc, ut fiant nyctilopes, & similiter anfractuosi in oculis suis, ut dicit Auic. per anfractuosos intellige oculos in quibus apparẽt quædam profunditates obscuræ, hæ enim arguunt aut paruam peruietatem humorum, aut tunicarum, aut crassitiem & turbulentiam spirituum cum paucitate. Quarto, quare oculi eminentes sunt proni magis ad haliar econtra concaui ad nyctilopes. Causę autem nyctilopis & haliar per communitatem à stomacho capite & toto corpore sumũtur, sicut dictum est in cap. de debilitate uisus, & cap. de imaginationibus, sed certè non causant nyctilopem, neq; haliar, nisi inducendo nocumentum per essentiam in oculo, de quibus sermo precessit, aut ipsa augendo. Signa autem nyctilopis & haliar & specierum & causarum earũ, siue sint per essentiam siue per communitatem, siue corporeæ, siue primitiuæ, sumuntur eodem modo, sicut in debilitate uisus dictum est, & non immeritò: hę enim sunt species debilitatis uisus, imò ferè ex eisdem causis proueniunt, ex quibus uisio delonge & non de prope, & econtra proueniunt. Prognostica. Haliar consequens subtilitatem spirituum, & paucitatem, & causas inanientes secundum plurimum deterior & minus corrigibilis cæteris paribus, quàm nyctilops, consequens nocumenta telæ araneæ, & crystalliodis raro uel nunq; sunt corrigibiles. Nyctilops consequens constrictionem foraminis uueæ præternaturalem, est magis timenda quàm haliar consequens eius dilatationẽ prętematuralem, &c. Sed tunc circa hoc dubitatur. Vtrum homo per aliquam dispositionem naturalem, aut præternaturalem posset uidere in umbra & tenebris. Et arguitur quòd non, quia sine lumine non contingit uidere, igitur quæstio falsa pro parte affirmatiua, tenet consequentia, & assumptum est philosophi & coment. 2. de anima, com. 67. Præterea Auer. in com. de sensu & sensato dicit: lux non est in oculo per naturã oculi, sed intrat ipsum ab extra. Et si inesset ei de eius natura, tunc in obscuro uideret. In contrarium est Auic. cap. de haliar 3. tertij, & confirmatur, quia quædam animalia uident in tenebris sicut leones, serpentes, cattæ, bufones, &c. ut dicunt philosophi, & docet experientia, ergo etiam homo per aliquam dispositionem poterit uidere in tenebris tenet cõsequentia, quia homo quadã uirtualitate continet factiones & perfectiões omniũ, ut inquit Arist. in lib. ad Alex. etiã quia uidemus in homine fieri mirabiles transmutationes ex multis ægritudinibus, ut Auic. 1. tertij & Gal. 3. inte. & Arist. 30. proble. prob. 1. Inquit enim quòd ex melãcholia quadam facti sunt quodammodo diuini uaticinantes & futura prædicẽtes, & exemplificat de Sybilla & Bacchide. Et quidam facti sunt poetæ, sicut Maracus Siracusanus, & recitat Concil. ibidem se habuisse à medico fideli, ꝙ quædam mulier illiterata dum esset melancholica latinum congruum loquebatur, qua sanata locutio illa literalis euanuit, & multa etiam similia in nostris temporibus referuntur, quæ certè mirabiliora uidentur, quàm ꝙ homo uideat in tenebris. Et nouissimè nostris temporibus fuit Paduæ quædam mulier nominata Angariel, de qua mirabilia prædicantur. Pro solutione huius quæstionis præmittendum primò, quòd medici per umbram intelligunt medium diminutè illuminatum, sicut est in nocte, per tenebram uerò medium omnino luce priuatum. Philosophi autem quiditates rerum proprias indigantes per tenebras intelligũt luminis priuationem, & per umbram tenebram remissam: tenebra enim lumini priuatiuè opponitur, unde non gradus luminis est tenebra infinita, reliqui uerò gradus luminis inter gradum infinitum, & non gradum habent tenebram admixtam.

Ad propositum credo tenendum esse nullum animal posse uidere in medio summè illuminato: uisibile enim tantæ excellentiæ cuiuscunq; animalis uisum corrumperet, imò etiam neq; in medio multum propinquo illi quod summè illuminatum est. Inter animalia tamem est differentia. Quædam enim sunt lumen intensum tolerantia, sicut scilicet aquilæ, uultures, & similia, & multo intẽsius quàm homo. Et sicut tolerant lumen intensius quàm homo, ita uident magis delonge, licet fortè de prope, & obiecta minima melius uideat homo, & similiter in umbra siue in lumine remissiori melius uideret homo q̃ huiusmodi animalia, quod totum prouenit ex crassitie maiori spirituum uisibilium, & humorum in his animalibus q̃ in homine, imò dicitur quòd uultures uident cadauera distantia per quingenta miliaria. Quædam animalia sunt melius uidentia in obscuro quàm homo, imò uidentia in medio omnino lumine exteriori priuato, sicut leones, serpentes, catti, lupi, buffones, licet non omnino uideant sine lumine, habent enim lumen intrinsecum, quod est lumen crystalloidis, & consequenter spirituum uisibilium qui generãtur ex spiritibus animalibus in crystalloide, quod lumen est adeò intensum, ut illuminet medium sibi propinquũ & facit ut colores sibi propinqui potentia uisibiles, actu uideantur. Et hæc animalia optimè uident de prope, & obiecta minima sibi propinqua, & multo melius q̃ homo licet fortè in claro, & de longe melius uideat homo, quàm hæc animalia quod totum prouenit ex maiori subtilitate spirituum cum claritate in his animalibus, quàm in homine, & similiter ex maiori paruitate humorum, & tunicarũ, & maiori paruitate, & claritate crystalloidis: sunt autem quædam animalia quæ neq; in claro, neque in medio multum obscuro uident, sicut uespertiliones quod prouenit ex paucitate spirituum cum pauca claritate ipsorum, & similiter crystalloidis licet fortè satis mediocres sint in crassitie & subtilitate, & hęc male uident delonge & de prope, sicut & homines qui habent paucos spiritus uisibiles, & male claros. Ad propositum ergo cum quęritur, utrum homo sine lumine exteriori possit uidere per aliquam dispositionẽ naturalem, aut præter naturalem. Tenendum est quòd non, ut existimo quanquam Gentilis contrarium arbitretur nam frustra est illa potentia, quę nunquam reducitur

ad actum nunquam autem est auditum neq; uisum, neque scriptum quòd homo sine lumine exteriori uideat, & suas posset exercere operationes in tenebris, quanq; aliqui in medio multum remissè illuminato uideant, habentes, scilicet, subtilitatem spirituũ & humorum cum claritate & magna paruitate, & si cum hoc habent multitudinem spirituum uisibilium bene uident in claro & in obscuro, & bene de prope & de longe. Et si quis instaret, quid prohibet etiam similem dispositionem in oculo humano reperiri in crystalloide, scilicet ualde lucente, & consequenter spiritus uisibiles in ea genitos ita lucidos, sicut in animalibus suprascriptis, nam certum est crystalloidem humanam esse lucidam, & eius luciditatem posse intendi, & certum est quòd magis & minus non uariant speciem, quamuis enim crystallois humana fieret, ita lucida sicut crystallois serpentis uel leonis, siue à natiuitate, siue ex tempore non propter hoc desineret esse humana, neq; mutaret speciem, quia hæc dispositio non est essentialis illis speciebus quibus inest, nec forma specifica aut proprietas insequens speciem: sic enim esset propria uni speciei & non communis tot speciebus. Amplius dicit Auic. ꝙ haliartici uident in tenebris & umbra, & nisi sit superfluus per tenebras intelligit medium omnino lumine carens. Ad hoc respondetur. Ad primum dicitur quòd sicut omnium naturam constantium determinatus est numerus magnitudinis & augmenti. 2. de anima, sic omnium natura constantium determinatus est terminus intensionis, quamuis neq; magnitudo maior aut minor, neq; intensio maior, aut minor uarient speciem, & consequenter dicendum quòd luminositas illa non est forma essentialis, neq; specifica improprietas uni speciei propria. Sed est forma accidentalis insequens complexionem, & modum mixionis pluribus speciebus communicabilis, sed non speciei humanæ. Simili enim argumento posset probari odoratum hominis, posse intendi ad gradum odoratus canis, & similia, quæ satis reputantur absurda. Sed iam restat ut respondeamus ad argumenta in oppositum. Et quia omnia argumenta tam ante oppositum, quàm post adducta aliqualiter tendunt contra determintionem quęstionis, ad omnia est respondendum. Ad primum igitur cum dicitur quòd sine lumine non contingit uidere conceditur, sed animalibus de quibus supra sufficit intrisecum sine extrinseco, homini uerò præter intrisecum requiritur extrinsecum. Et ad Auer. in com. de sensu et sensato, cum dicitur quòd lux non est in oculo per naturam oculi intelligit de oculo humano, & plurimarum specierum, non de omni oculo, & intelligit de luce sufficiente ad uisionem sine lumine extrinseco. Certum est enim quòd tam in oculo humano quàm cæteris inest lux, scilicet per naturam, sed quibusdam sufficit ad uisionem lumen intrinsecum, quibusdam uerò non, quorum animalium diuersitas à nobis facilè comprehendi potest, nam illa animalia, quorum oculi adeò in tenebris lucent, ut à nobis uideri possint, & non solum oculi, sed os & caput, & medium sibi propinquum posint in tenebris uideri. Et quanto plus de medio sibi propinquo illuminant, tanto melius in tenebris uidere possunt. Et si instetur, ergo etiam obiecta eorum lumine illuminata, & ad tantam distantiam deberemus uidere sicut ipsa. Dicitur quòd aliqua uidentur, sed non omnia, nec ad tantam distantiam cum minima illuminatio propter suorum oculorum dispositionem sit eis suffciens, ad uisionem non homini. Ad argumenta post oppositum respondetur. Ad authoritatem Auic. in cap. de haliar, dicitur ꝙ per tenebras intelligit medium remissè illuminatum sicut in nocte ualde obscura, sed per umbram intelligit medium obscurum magis tamen illuminatum, sicut est immediatè post solis occasum. Ad secũdum dicitur quòd homo, scilicet uirtualitate quadam continet actiones omnium animalium, id est, quòd quicquid faciunt cætera animalia naturali instinctu, homo uiribus sui intellectus, & aliarum potẽtiarum animæ coadiuuantibus organis corporeis facere potest. Sicut enim quædam animalia in aquis natant & degũt. Similiter hoẽs ex indrustria in aquis natant, & pisces capiunt, & merces nauibus hinc inde ferunt. Et si aues per aerem uolant, similiter & homines per artem columbis utuntur ad portandum literas subitò ad loca scilicet distantia. Ex his itaq; & similibus cõcludi potest, quòd homo uirtualitate quadam continet actiones omnium animalium. Ad tertiam rationem arguentem mirabiliores effectus euenire in quibusdam ægritudinibus maximè in mania & melancholia, quàm ut homo uideat in tenebris. Conceditur. Sed ulterius dicitur conformiter loquendo secundum fidem, quòd hi, scilicet effectus non solum in uim ægritudinis & causas resoluendi sunt naturales, sed in causas supernaturales, scilicet in dæmones, aut angelos, qui cum anima humana coniunguntur. Cui opinioni consentit Auic. 1. tertij, & quarta sexti naturalium. Et Sybilla Erithrea tenetur de Christo prophetizasse, fiunt autem prophetæ ex coniunctione superioris intelligentiæ cum anima humana, ut Auic. loco suprascripto, quanquam astrologi hos effectus in causas cœlestes referant, ut apparet in centiloquio & tertio quadripartiti. De bachide autem multa poeticè referuntur, quibus non leuiter credendum est. Et fortè Arist. 30. problem. probl. 1. multa de his poeticè locutus est, quanquam uisus sit hos & similes effectus, aut in melancholiam, aut in ebrietatem resoluere, ostendens per longum processum ex melancholia & ebrietate omnino similes effectus prouenire.

De Maraco autem Siracusano qui postquam maniam incurrit, factus est poeta. Dicitur quòd non est inconueniens aliquem propter maniam fieri acutioris intellectus, & saltem in aliqua re determinata melius speculari, quàm in sanitate humiditate cerebri resoluta, quæ antea uires intellectus obtundebat. Sicut & superius de intent. Aristot. concessum est aliquem oculum ophthalmicum acutius uidere, quàm ipsum sanum, & sic Maracus Siracusan. factus maniacus, numeratus est inter poetas, cum ante ad poesim, scilicet hebetiorem habuerit intellectum. Licet non credendum sit ipsum ante maniã omnino poeseos inexpertum fuisse. Sic enim miraculosum fuisset, & in causas super naturales resoluendum. Eodem modo in proposito nostro concedo aliquem haliarcum melius uidere in tenebris quàm ipsemet antequã haliar incurrisset, non tamen posse uidere omnino sine lumine exteriori per aliquam dispositionem aut ex tempore aut ex natiuitate acquisitam nisi supernaturaliter,

qui

qui enim fecit uidere cæcum natum, poterit facere quòd homo uideat ſine lumine exteriori. Et ex his iam manifeſtum eſt quid ad cætera reſpondendum ſit. Si enim uera ſunt quæ medicus fidelis retulit Petro Apponenſi de muliere illa quæ prius illiterata facta maniaca congruè loquebatur, qua ſanata locutio literalis euanuit, manifeſtum eſt ipſam fuiſſe dæmoniacam. Similiter etiam dico de muliere Patauina, quæ ideo Angariel nominata eſt à nomine dęmonis à quo uexabatur. Sed conſulo tibi ut in ſimilibus non facilè credas, homines enim plerunque ſunt mendaces ducti quadam auiditate magna & inuſitata prędicandi. Ego enim cum à 25. annis & citra fuerim diligẽs horum inquiſitor nondum uidi aliquos effectus, quos non potuerim in melancholiam referre. Et etiam Petrus Apponenſis, qui fuit diligens omnium rerum inueſtigator, non dicit ſe hæc miranda uidiſſe, ſed audiuiſſe. Et fortè Ariſtot. cum multa talia audiuiſſet, & non uidens tempore ſuo aliquid, quod non poſſet in cauſas naturales reſoluere, ideo omnia talia in ebrietatem & melancholiam reſoluebat, ut in longo proceſſu patet 30. problematũ, problemate primo, &c. Excuſamur à proſequendo curam nyctilopis & haliar ſecundum omnes earum cauſas propter ea, quæ dicta ſunt in capite debilitatis uiſus, cuius curam proſecuti fuimus ſecundum omnes eius cauſas & ſpecies. Eſt nanq; manifeſtum quòd nyctilops & haliar ſunt ſpecies debilitatis uiſus pendentes ferè ab eiſdem cauſis à quibus pendet uiſio de longe & non de prope, & ſimiliter de prope & non de longe, unde hic perſtringemus curam nyctilopis ſolum prouenientis propter humiditatem turbidam in humoribus, & propter ſpiritus craſſos & turbulentos, cuius cauſa remotior poteſt eſſe, & eſt ſæpe humiditas corporis ſuperflua, aut alicuius membri oculo communicantis, maximè ſtomachi, aut capitis, & ponam etiam curam nyctilopis propter longum aſpectum rerum albarum & lucẽtium, & ſimiliter ex paucitate ſpirituum & ſubtilitate, cuius cauſa remotior eſt ſæpe ſiccitas corporis ſuperfluua, aut alicuius particulæ oculo communicãtis, & ſimiliter curam haliar ſcilicet propter longam moram in tenebris, &c.

Cura itaq; nyctilopis propter humiditatem ſuperfluam turbidam in humoribus oculi, & propter craſſitiem & turbulentiam ſpirituum ſi ſit non ſolum per eſſentiam in oculo, ſed etiam per communitatem exigit iſtas intentiones, de quibus dictum eſt in debilitate uiſus, à ſimili cauſa quas huic cap. accommoda. Vnam tamen tantum hic proſequar, ſcilicet, reſolutionem humiditatis humores oculi turbidantis et incraſſantis, necnon reſolutionem uaporum ſpiritus incraſſantium & turbidantium cum localibus huic diſpoſitioni proprijs. Et quia Raſis ponit in hoc cap. plures medicinas huic diſpoſitioni proprias, ideo capitulum Raſis exponamus prius, deinde præter medicinas Raſis, alias ſubiungamus, &c.

AD hoc utile exiſtit epar caprinum ſcindere & ponere ſuper unam ſectionem piper longum, & cooperire ipſum ex alia ſectione pipere longo in medio exiſtente, deinde ponere ipſum in furno & dimittere ipſum donec aſſetur & deſiccetur, quo facto piper longum quod in medio erat ſumatur & bene teratur cum pauco muſco, deinde ex liquore qui ex epate aſſato expreſſus fuerit, aſpergatur & ſiccetur & in oculo mittatur. Aut fel caprinum cum melle mixtum in cortina ſuper ignem miſceatur, deinde radius in eo illinitus immittatur in oculum. Quod autem ad hoc magis ualet eſt, ut ſief de fellibus in oculum mittatur. Si autem hæc non ſuffecerint uenter ſoluatur. Et ſanguis ex duabus cephaleis & ex fronte minuatur. Et regimen ſubtilietur.

Diuiditur hoc cap. in quatuor partes. In prima ponit unam medicinam. In ſecunda ibi. Aut fel caprinũ ponit aliam. In tertia ibi. Quod autem ad hoc. ponit tertiam. In quarta ibi. Si autem hæc non. ponit ſcilicet quid agẽdum ſit his localibus non ſufficientibus. Primum eſt ut epar caprinum ſcindatur per medium & melius eſt ut in eo fiant plures ſciſſuræ, & in medio ſciſſurarum ponatur piper longum craſſo modo contuſum, & bene iungãtur partes adinuicem, & aſſetur in furno tandiu donec ſit bene coctum: non ſit tamen exiccatum, quo facto, piper longum quod erat in medio ſumatur & ſubtiliſsimè teratur, & miſceatur cum pauco muſco, quod ſit ſubſexcuplũ aut ſuboctuplum ad piper, deinde hic puluis cum ſucco qui ex epate aſſato exprimitur, miſceatur optimè in modum collyrij incorporando, ex quo collyrio eſt aliquid in die ſaltem quater in oculo imponendum.

Hoc quidem collirium calefacit, exiccat, & reſoluit humiditatem & uaporem, humores, & ſpiritus ſubtiliat, oculum confortat, ſpiritus & humores illuſtrat. Magis tamen conforme eſt menti Raſis, ut hic puluis poſtq; fuerit liquore epatis hircini cõſperſus, ſiccetur, & in oculum mittatur: epar enim caprinum ſiue hircinum quocunq; modo adminiſtratum cõfert in hac diſpoſitione ſua occulta proprietate, ſiue poſtquam aſſatum eſt, aut elixatũ comedatur, & præcipuè cum aliquibus in hac diſpoſitione proprijs ſicut eſt piper longum, ſal indum, euphragia, ſemen fœniculi, ſiler montanum, & ſimilia, ſiue dum aſſetur aut elixetur nictilopi ſuffumigẽtur, ſiue collyrium modo ſuprascripto ordinatum, oculo imponatur. Sed dicitur quòd epar hirci magis confert uiris, capræ uerò mulieribus. Et ſimiliter, ut refert Auic. epar leporis eſt in hac diſpoſitione conueniens, ſimiliter præparatum.

Secunda medicina Raſis eſt, ut fel caprinum cum melle, ſcilicet mixtum in curcuma uel in aliquo uaſe ſimili ſuper ignem miſceatur, donec bona fiat mixio, & ſtilus in cuius extremitate ſit aliquid cotti iſto me-

dicamine illinitus ponatur in oculo. Tertia medicina est collyrium de fellibus in præcedenti cap. à Rasi positum: In ultima parte dicit Rasis, quòd si hęc nō sufficerent uenter soluatur, & sanguis ex duabus cephalicis & fronte minuatur, & regimen subtilietur, dans per hæc uerba intelligere tria ex intentionibus positis in cap. de debilitate uisus, scilicet euacuationem perficiendam tam phlebotomia, quàm pharmacia, diuersionem & debiti regiminis ordinationem. Causa autem quare aliquando sola localia ad curam sufficiunt est, quia humiditas hæc aut hi uapores sunt per essentiam in oculo, non aliunde communicati, &c. Cum autem materia aut uapores aliunde communicantur scilicet à stomacho, cerebro, aut à toto requiruntur præter localia intẽtiones, quæ ordinatè in cap. de debilit. uisus positæ sunt. Et sunt. Prima euacuatio complenda per phlebotomiam utriusque cephalicæ si sanguis fuerit in causa et fuerit nyctilops utrisque oculis & complenda etiam per pharmaciā si alij humores fuerint in causa. Secunda est diuersio, quam Rasis per phlebot. uenæ frontis dedit intelligi. Et tu supple omnia genera diuersionum de quibus in cap. de debilitate uisus longo sermone actum est. Tertia est membri communicantis regimen, sicut ibidem dictum est, & oculi confirmatio, ne recipiat. Quarta est humiditatis in oculo existetis resolutio, quæ per angulos lachrymales educitur, ipsorumq; humorū & spirituū subtiliatio & illustratio. Quinta est debitum regimen sex rerum non naturalium, & annexorum, sicut ibidem longo sermone positum est, &c.

Cura autem nyctilopis propter crassitiem spirituum & turbulentiam exigit duas intensiones generales, de quibus in debilitate uisus actum est. Quarū una est sanguis subtilis & clari generatio qui est materia spiritus. Altera est ipsorum spirituū subtiliatio & illustratio, quæ qualiter compleri debeāt, & cum quibus ibidem sufficiēter dictū est. Illuc ergo recurre. Sed nota q̃ Auic. & Mesue appropriant in hac dispositione uinum uetus purum uinosum ante cibum, scilicet, per mediam horam, aut unam horam iam perfecta cibi pręcedentis digestione, & iam perfectis euacuationibus & diuersionib. de quibus sermo præcessit, et sit in pauca quantitate, scilicet duarū ℥. aut circa: hoc enim datur ad spiritus & humores subtiliandos. Et si exhiberetur immediatè post sumptiōem alicuius electuarij, aut pulueris in hac dispositiōe proprij, de quibus in debilit. uisus, propter humiditatē turbidam, & propter crassitiem & turbulentiam spirituū acetum est præstantius. Et posset exhiberi etiā per tres horas ante cibum aut pluries, dummodo esset perfecta digestio cibi præcedentis, loco huius posset exhiberi uinū artificiatum in isto cap. descriptum. Nota secundò q̃ Mesue in nyctilope proueniente ex multitudine sanguinis, facta phlebotomia ex cephalica, præcipit phlebotomiam uenarū lachrymalium, id est, quæ sunt in lacrymalibus domesticis ad euacuādum causam coniunctam. Similiter sanguinē extrahi ex uenis narium aut cum sanguisugis, aut cum instrumento facto ex setis porcinis, aut cum fustibus herbæ quæ sanguinaria uocatur. Vbi tamen hæc duo fieri debent, prius sanguis ex naribus est prouocandus, deinde ex angulis lachrymalibus, ex quibus eliciuntur tres intentiones, scilicet euacuatio, diuersio, & causæ coniunctę remotio. Quarta autem intentio, scilicet humiditatis et uaporum resolutio, & humorū, & spirituum subtiliatio & illustratio perficitur non solum cum his, quæ in oculo ponuntur, sed etiam cum interius sumptis, sicut herba adhib, id est, euphragia, cubebæ, fœniculus, chebuli conditi, nux muscata condita, tripheræ pulueres, electuaria, uinum artificiatum, epar hircinū comestum, carnes uiperarum præparatæ, ut in lepra & multa alia, de quibus dictum est in debilit. uisus, & plerisq; alijs capitulis. Sed pręter collyria superius descripta ex intentione Rasis est collyriū expertum ex intensione Alexandri. ℞. succi fœniculi depurati partem 1. mellis, fellis hircini, ana. partem s. expertū est, cui si admisceatur ex stercore cocodrili 1. illius serpentis & stercore stellionis, an. partis 1. quarta pars, sanat in paucis diebus, &c. Similiter laudat cohol ex pipere longo, zingib. & spica. Cura autem haliar propter paucitatem et subtilitatē spirituum, & humorum perficitur duplici regimine. Vnum est debita administratio cibi & potus, & aliarū rerum non naturalium quib. multum de sanguine laudabili & aliquātulum crasso, non tamen turbido generatur, qui est materia spirituum uisibilium & humorum oculi. Secundum est confortatio uirtutū naturalium, ut ex cibo bonus chilus, ex chilo bonus sanguis, ex sanguine multi spiritus & humores aliquantulum crassi, sed non turbidi generentur, de quibus actū est sufficienter in debilitate uisus, ad quod recurre. Et hi debent multum dormire & esse ociosi animo & corpore, & multū humectari qualitatiuè & substantificè, & debent uti mirobalanis & tripheris ex illis factis ad cōfortandum spiritus & uniendum, sed sint permixtæ cum aliquibus humectantibus. s. syrupo aut saccharo uiolato. Et uestes & operimenta sua cum egrediunt̃ domum transeuntes per medium lucidum debēt esse nigra, & locus habitationis debet esse mediocris coloris maximè uiridis. Et in summa totū regimen ad frigidum, aut ad temperiē in actiuis. Et rarò conueniunt euacuationes nisi adsit humor præter modū spiritus subtilians, qui euacuandus est cum lenib. in quibus sint mirobalani aut eorū uirtus. Et si longū essent acturi iter per loca alba aut lucentia, portent uelum nigrū coràm oculis.

Cura autem nyctilopis propter longum aspectū rerum albarum & lucentiū, & similiter haliar propter longam moram in tenebris & aspectū rerum nigrarum perficitur. Vnde in nyctilope fiat transitus paulatim de medio claro in obscurum. Et econtrario in haliar de obscuro in clarum. Et magis successiuè & paulatim, q̃ in nyctilope de claro in obscurū cum lumen fortius imprimat, quàm tenebra. Demū hoc regimine non sufficiente procedatur in haliar cū multiplicantib. & incrassantib. spiritum & humores, & in nyctilope cum subtiliantibus spiritus & humores, & ipsos illustrantibus sicut iam dictum est, &c.

DE DILATATIONE PVPILLÆ. Cap. XXXII.

Dilatatio pupillæ, alinthisar sunt nomina synonyma significantia hanc dispositionem, de qua diuersi authores sub his diuersis nominibus determinant. Quę diffinituè secundū Auic. est ut fiat foramen uueæ latius quàm est à natura. Et contra constrictio est ut sit foramen uueæ strictius, quàm

quàm consuetum sit, ex quibus infertur quòd utraq; earum dispositionum est morbus in uia, ut quia uia delationis specierum nimis dilatatur aut constringitur, imò aliquando uia aufertur foramine penitus obstructo, &c. Duplex est alinthisar siue pupillę dilatatio. quædam naturalis, quædam pręternaturalis, id est, reddens oculum ægrum uel neutrum. Et hęc iterum est duplex, quædam ex tempore, quædam ex generatione contracta. Quarum utraque est duplex, quædam magna, & interdum adeo magna, ut consequatur corneam, quædam parua non multum transcendens limites sibi naturales. Eædem species & diuisiones constrictionis, pupillæ possunt assignari, cum quædam similiter sit naturalis, quædam pręternaturalis. Et præter naturalium quædam ex tempore, quædam ex generatione contracta. Et utraq; duplex, nam quædam magna & interdum ita magna, ut foramen penitus obturetur, quædam parua non multum recedens à limitibus naturalibus.

Causas dilatationis aut constrictionis naturalium non oportet assignare, cum ipsi non debeatur curatio, sed præseruatio uel reductiuo, quæ non sunt pręsentis propositi. Vt plurimũ tamen dilatatio naturalis insequitur humiditatem & multitudinem albuginei, & constrictio causas his contrarias. Causæ autem dilatationis & cõstrictionis præternaturalium quandoq; sunt per cõmunitatem, quandoq; sunt per essentiam in oculo. Sed quia necessariũ est in his dispositionibus uueam lædi, aut per essentiã aut per communitem, placet nunc ordine resolutorio causas harum dispositionũ inuestigare resoluendo hos effectus in causas propinquas, & propinquas in remotas, & remotas in remotiores. Causæ itaq; imediatæ harum dispositionum sunt aut mala complexio, aut apostema aut solutio continui, aut mala compositio, sicut malus situs est causa tam dilatationis quàm constrictionis, ut clarius insequentibus. Et si mala complexio, secundum plurimum est aut humida aut sic. Et si humida, aut sine materia, & sic mollificando est causa constrictionis, aut cum materia subtili paralyticãte, & sic etiam est causa constrictionis, aut cum materia crassa spasmãte. Et tũc illa materia aut est imbibita in parte uueæ terminata ad foramen eius, & sic ex causa constrictionis, aut in parte uueæ terminata ad secundinam, & sic est causa dilatationis. Si uerò in tota uuea est causa constrictionis. Si uerò fuerit complexio sicca, aut est non proportionata ad materiam, & sic non est causa dilatationis nec constrictionis, aut proportionata ad materiã, & hæc dupliciter, aut inaniens & resoluens humidum substantificũ ipsius notabiliter, ita ut sit causa constrictionis partium, & contractionis partium adinuicem. Et tunc si est in parte terminata ad foramen, est causa constrictionis, & si est in parte terminata ad secundinam, est contrahendo causa dilatationis. Si autem sit uniformiter per totum est causa constrictionis. Si uerò sit siccitas cum pręsentia materiæ, aut materia est imbibita in parte terminata ad foramen, & sic est causa constrictionis, aut in parte terminata ad secundinam, & sic est causa dilatationis, aut in tota, & est causa constrictionis. Mala autem complexio calida & frigida non faciunt secundum plurimum dilatationem, aut constrictionem nisi immediatè, licet imaginabilę sit frigiditatem immediatè partes contrahere in ea parte in qua est, & sic esse mediatam causam dilatationis aut constrictionis ut supra, & si sit per totum est causa constrictionis: si uerò sit apostema, aut est in parte terminata ad foramen, & sic est causa constrictionis, aut in parte terminata ad secundinam, & sic est causa dilatationis, aut in tota & erit causa constrictionis. Solutio autem continui est causa harum dispositionum, & per se, soluendo uueam, unde si soluatur in parte foraminis dilatatur, cui non est cura, & si in parte posteriori constringitur, & per accidens attrahendo humores & apostemando, & dilatabitur, & constringetur secundum differentiam loci apostematis, ut antea. Causæ autẽ harum dispositionum mediatę aut sunt in albugineo, aut sunt inter uueam & corneã. Si in albugineo aut quia superfluè humectatur & multiplicatur, & sic in quantum humectatur est mollificando uueam causa constrictionis, licet in quantum multiplicatur est causa dilatationis extendendo eam, aut quia superfluè exiccatur & paucificatur, & sic ratione siccitatis est secundum plurimum causa dilatationis, licet ratione paucificationis sit causa constrictionis. Si uerò causa sit inter corneam & uueam, scilicet, humiditas retenta est, impellendo uueam ad interiora secundum plurimum est causa constrictionis. Si uerò causa per communitatem sit remotior, aut est in cerebro, aut in alijs membris, licet secundum plurimum sit hæc cõmunicatio à cerebro, sed à quocunq; membro fiat communicatio est secundum alterum trium modorum, aut per simplicem alterationem, aut per uaporum trasmissionem aut humorum. Et quocunque modo sit, non potest uuea dilatari aut constringi nisi propter aliquod nocumẽtum impressum in ipsa à membris sibi, scilicet communicantibus quod non est aliud, nisi aut mala complexio, aut apostema, aut aliud ex nocumentis, de quibus sermo præcessit, aut saltem aliquis modus malę compositionis sicut est in compressione uueæ ab humore contento inter corneam & uueam, aut extensio eius ab humore albugineo ipsam sui multitudine dilatante. Et si quis consyderet, hæc causa reducitur ad morbum in situ, &c. est enim malus situs immediatè causa dilatationis, aut constrictionis. Causæ autem primitiuæ sunt sicut percussio capitis aut oculi.

Signa dilatationis et constrictionis absolutę nota sunt ad sensum. Signa naturaliũ & pręternaturaliũ sumuntur ex perfectione operationum oculorum, aut ex earum læsione præcipuè uisionis, quæ est principalissima eius operatio. Signa accidentalium & earum quæ sunt à generatione contracta, habentur ex relatione cognoscentium ægrum & dispositiones oculorum suorũ. Signa uerò causarum siue sint per communitatẽ, siue per essentiam, siue ab humiditate, siue à siccitate, aut á quacunq; causa dependeant, habentur ex his, quæ longo sermone dicta sunt in capi. de debilitate uisus. Sed circa signa distinguentia inter dilatationem & constrictionem pupillæ cadit dubitatio non parua.

Vtrum dilatatio pupillæ faciat res uideri minores quàm sint, & contra, constrictio maiores. Et arguitur quòd non, quia quanto res repræsentantur sub cono maiori apparet maior, & sub cono acutiori minor, sed in dilatatione pupillæ res repræsentãtur

ſub cono maiori & in conſtrictione ſub minori, ergo
quęſtio falſa pro parte affirmatiua, tenet conſequẽtia,
& maiorem declarat experientia, quia aliter non po-
teſt ſolui, quare res de longe uiſę apparent minores &
de propę maiores. Et hoc etiam eſt, ſicut principium
in perſpectiua, minor etiam declaratur, quia lineæ ui-
ſuales peruenientes ad cryſtallinum per uiam latam
faciunt angulum magis latum. Et cõtra per uiam an-
guſtam coanguſtantur, et faciunt angulum acutiorẽ.
Amplius ſpecies receptę in ſpiritu magis diſperſo am
plius diſperguntur & dilatantur, & contra in ſpiritu
unito conſtringuntur. Sed in dilatatione pupillæ ſpi-
ritus eſt magis diſperſus, & contra in conſtrictione u-
nitus, ut omnes concedunt, ergo in dilatatione pupil
læ res debet apparere maior, & contra minor in con-
ſtrictione. In oppoſitum eſt Auic. tertia tertij, cap.
de alinthiſar ſic dicit: Et quandoqꝫ eſt amplitudo ocu
li naturalis & nocet uiſui, uidet enim res minores q̃
oportet. Et Azarauius in cap. de dilatatione dicit de
proprietate huiuſmodi ægritudinis, eſt & eius ſignũ,
quia uidentur res minoris corporis quàm uerè ſint.
Et in cap. de ſtrictura dicit: Signum huius ægritudi-
nis proprium eſt, quia uidentur ei res maiores quàm
uerè exiſtunt. Idem ſcribitur pluries ſecundo conti-
nentis, unde authoritate Butegni: Si pupilla ſit ſtricta
patiens uidet res maiores quàm ſint. Hinc multæ aſ-
ſignantur ſolutiones, ſicut eſt in rebus dubijs conſue-
tudo, cum nulla ſit certa ei integrè ſatisfaciens. Pri-
ma eſt originaliter Ieſus Hali reſoluentis hos effectus
in fortitudinem & debilitatem uirtutis uiſiuæ, nam
quia in dilatatione uirtus uiſus eſt debilior propter
ſpirituum diſperſionem res apparent minores. Et e-
contrario in cõſtrictione, quia uirtus uiſiua eſt for-
tior propter ſpirituũ unionem res apparẽt maiores.
Sed certè hæc ſolutio ſtare non poteſt, non poteſt e-
nim aſsignari cauſa quare ex fortitudine uirtutis con
ſurgentis ex unione ſpirituum propter ſtricturam pu
pillæ debeat eſſe error in uiſione. Abſurdum enim eſt
quòd fortitudo uirtutis faciat errorem in uiſione, ſic
enim oculo temperato deberent res apparere maio-
res q̃ ſint, & fortè propter hanc cauſam Auic. ſolum
dixit amplitudinem naturalem eſſe cauſam, ut res mi
nores appareant, nullam faciens mentionem de con-
ſtrictione. Preterea cum in dilatatione & conſtrictio-
tam naturalibus, q̃ præternaturalibus uirtus uiſiua
debilitetur in comparatione ad oculum temperatum
in utriſqꝫ debẽt obiecta apparere minora quàm ſint.
Præterea poteſt eſſe tanta debilitas in oculo pupillæ
conſtrictæ, ſicut in oculo pupillæ latæ, ergo in utroqꝫ
obiecta apparebunt maiora quàm ſint, quod impli-
cat, antecedens facilè deduci poſſet. Secunda reſpon
ſio eſt Gen. ſiue recitata per eum, quod quia in dilata-
tione ſpiritus uiſibilis eſt rarus & diſperſus non po-
teſt ſpecies uiſibilis in eo multiplicari multiplicatio-
ne quæ ſit cum terminatione, quod requiritur ad hoc
ut aliquid in alio uideatur, & ideo res poteſt uideri in
aqua, & non in aere. Cum igitur ſpecies ibi taliter
non multiplicentur, oportet quòd res non diminutè
uideantur, & ſic minores quàm ſint. Et econtrario
quia in conſtrictione propter multam ſpirituum co-
adunationem ſpecies poſſunt multiplicari cum termi
natione, ideo apparent maiores. Et huius exemplum
eſt, quia in ſerenitate hyemali minutiſsimæ ſtellæ ap-
parent, quia ſpecies earum poſſunt recipi terminati-
uè in aere craſsiori, quæ ſtellæ non apparent in ſereni
tate æſtatis propter aeris raritatem. Sed certè hæc ra
tio nihil aliud cõcludit, niſi quòd aliqua obiecta poſ-
ſunt uideri in conſtrictione pupillæ propter ſpecierũ
unionem, quæ non poſſunt uideri in dilatatiõe, pro-
pter diſgregationem, ſed tamen ſi ab utroqꝫ oculo ea-
dem obiecta uidentur, potius concludit, quòd obie-
cta in dilatatione pupillæ debeant apparere maiora,
cum ſpecies magis diſperſæ tranſeant ad pupillam.
Et econtrario in conſtrictione minora cum tranſeant
magis unitæ, Sed fortè dicet Gen. hanc inſtantiam fa
cere pro opinione ſua, nam omne obiectum quod ab
aliqua potentia deſinit uideri, prius uidetur ſub ma-
iori quantitate, poſtea ſub minori donec paulatim
apparenter decreſcendo euaneſcat, ergo in propoſito
ſi propter diſperſionem ſpecierum uiſibilium deſinat
uideri, ſequitur quòd continuè minoris, & maioris
quantitatis apparebit, ergo diſperſio ſpecierum uiſi-
bilium quæ eſt in dilatatione pupillæ eſt cauſa, ut res
minores appareant. Ad quod dicendum, quòd re-
ſponſio Gẽtilis eſſet bona, ſi maior præaſſumpta eſſet
uera, ſcilicet quòd omne obiectum quod ab acuta po
tentia deſinit uideri, prius uidetur ſub quantitate ma
iori poſtea ſub minori, ſed licet ſit uera de omnib. quę
deſinunt uideri propter diſtantiam: non tamen eſt ue
ra de omnibus quæ deſinunt uideri propter diſgrega
tionem ſpirituum & ſpecierum uiſibilium in dilata-
tione pupillæ, niſi ſcilicet obiectum continuè maneat
in eadem diſtantia, neqꝫ de obiectis quæ deſinũt uide-
ri propter cataractam cum in dies paulatim cõfirma-
tur, nec habet ueritatẽ in his quæ deſinunt uideri pro-
pter nimiam propinquitatem, aut propter tenebras.
Et breuiter credo ꝙ non habeat ueritatem niſi in his,
quę deſinunt uideri ex eo quòd conus pyramidis ſpe
cierum uiſibilium non poteſt attingere cryſtallinum
cum prius attingeret ex eo quòd ille conus continuè
factus eſt acutior, & acutior, & paulatim diminuẽdo
proceſsit donec deueniret ad non quantum, ſiue non
gradum, quod non eſt niſi propter diſtantiã, aut quia
obiectum continuè diminuendo proceſsit, aut quia
mediũ paulatim fit denſius, & propriè ſi fiat denſius
uniformiter, difformiter extremo denſiori termina-
to ad cryſtallinũ, radius enim tranſiens de medio ra-
riori in denſius conuertitur ad perpendicularem. Sed
reſtat ut reſpondeatur ad experientiam Gentilis, quia
ſtellæ minutiſsimę non apparent in ſerenitate æſtiua-
li, quæ apparẽt in ſerenitate hyemali. Dico ꝙ propter
ſubtilitatem aeris ſpecies diſperguntur, ita ut conus
ſuæ pyramidis non poteſt attingere cryſtallinum.
Dico etiam quòd ſi aer ultra modum denſaretur ſtan
te æquali diaphaneitate conus pyramidis illarum
ſtellarum minutiſsimarum non poſſet attingere cry
ſtallinum. Vnde ad bene uidendum requiritur,
quòd in medio ſit commenſurata denſitas, & raritas,
non enim ſi totus aer eſſet ita denſus ſicut cryſtallum,
aut uitrum, poſſemus uidere aliquam ſtellam, ta-
men cum toto hoc dico, quòd illæ ſtellæ ſiue ma-
gnæ, ſiuæ paruæ, quæ uidentur in ſerenitate æſtuali
non apparent minores, quàm ipſæmet appareant
tempore hyemis, ut patet ad experientiam de ſtel-
lis nobis cognitis, quod tamen deberet eſſe ſecun-
dum Gentilem, unde apparet quòd hæc expe-
entia

rientia sit magis contra opinionem quàm pro opinione. Nā neque potest Gentilis in huiusmodi causæ assignatione intelligere, quòd in spiritu unito species terminatiuè recipiantur per modum cuiusdam reflexionis sicut exemplum suum de his quæ possunt uideri in aqua, & non in aere uidetur sonare, quia si uisio fiat in crystallino, uel ultra crystallinum secūdum quod tenent omnes, deberent habentes hanc spirituū unionem propter terminationem speciei & reflexionis ad extra deterius uidere, quàm habentes spiritus dispersos, ipsis speciebus non ita bene potētibus transire ad locum in quo perficitur uisio. Neq; potest intelligere quòd illę species terminatiuè receptæ in spiritu, postea per spiritum deferantur ad crystallinum, quia exemplum suum de stellis minutissimis uisis in serenitate hyemali, &c. nō esset ad propositum, quia & si illæ species melius terminatiuè recipiantur in aere densiori, nō est in illo aere spiritus delator illarum specierum sic determinatarum ad oculum nostrum, nisi fortè diceret, quòd aer ille est immediatus oculo nostro in cuius superficie sunt spiritus delatores. Sed tunc oporteret concedere, quòd si aer immediatus oculo nostro esset subtiliatus, tunc stellæ minutissimæ ita male apparent in serenitate hyemali sicut æstuali, sed omittamus in hoc longius processi, quám statueram. Credo tamen quòd hæc opinio haberet bonum intellectum, licet non fuerit clarè recitata & explicata per fundatores eius. Tertia causa recitata per Gentilem est. Propter quam est præmittendum, quòd habentes latitudinem pupillæ sunt debilis uisus debilitate tali, quòd indigent non multo lumine, quia dispergeretur spiritus uisibilis, & egent forti motu ex parte rei uisæ mouentis, nam res debiliter mouens non causaret modum motus sufficientis ad uisionem & ideò uidemus quòd dissoluti in uirtute tractatiua non percipiunt nisi fortia tangibilia.

Secundum quod præmittere oportet est quòd lineæ uisuales quanto sunt magis centrales tanto sunt fortiores. Et quanto sunt magis laterales tanto sunt debiliores, sicut etiam dicimus de radio qui est cētralis quoniam rectus est fortior. Ex quibus apparet quare habens pupillam latam uidet res minores quia maximè uidet res sub lineis rectis fortiter imprimentibus & non sub lineis lateralibus, & econtrario habens pupillam strictam quia fortis est uisus uidet sub utrisq;. Sed hæc causa non potest dare modum quare in strictura pupillæ res appareat maior imò deberet solum apparere sicut est uel secundum quod est, etiam ex hac causa habetur quòd in dilatatione mediū centrale rei apparet & non apparent extrema quod est contra experientiam, sic enim quadrata triangula apparerent rotunda, præterea in constrictione uisiua uirtus est debilis in cōparatione ad pupillam comparatam, ergo in constrictione obiecta debent apparere minora, quàm sint ex fundamento præassumpto & in sola temperata, aut sibi uicina debent obiecta apparere quanta sunt, quare hæc solutio licet appares sit, est longè à ueritate distans. Hæc etiam causa & secunda præsupponunt quòd in spiritu uisibili species recipiantur terminatiuè, quod difficile est defendere. Si enim est pars in oculo in qua species recipiant terminatiuè, ista est crystallinus humor & tela aranea. In spiritu autem recipitur solum delatiuè nisi quis forsan diceret quòd in spiritu quia est delator proximus ad uisionem etiam terminatiuè recipiatur.

Quarta causa est propria Gentil. sumpta ex quodam dicto Aristotelis 31. problematum, problemate octauo, ubi quærens propter quid obtusè uidentes scribunt literas paruas, dicunt quòd scribunt literas paruas, quia constringunt siue coadunant palpebras, unde species rerum uisibilium recipiuntur in oculo sub angulo acutiori cum foramē transitus specierum coangustetur ob clausionem palpebrarum, & simile etiam est in his, quæ habent latas pupillas, scilicet, cum à lumine intenso eorum spiritus amplius disgregetur. Econtrario euenit in habentibus pupillam strictam, nam dilatant palpebras. quia spiritus constrictus & densus multa luce indiget, & ideo species potest uenire ad oculum sub forma pyramidis lata & spiritus densatus recipit illam speciem sub modo latiori, sicut recipitur species in aere crasso. Sed contra sequitur ex primo dicto quòd habentibus pupillam magnam deberent res apparere minores secundum longitudinem & non secundum latitudinem, consequens est falsum, & contra experientiam, consequentia probatur, quia angustatur foramen transitus specierum secundum longitudinem & non secundum latitudinem. Sequitur ex secundo dicto, quòd quia species recipiuntur in spiritu densato ex paruitate pupillę quòd res debeant apparere minores ex eo quòd radius siue species transiens de medio rariori in densius conuertitur ad perpendicularem, & sic repręsentatur sub cono acutiori, & econtrario, recepta in spiritu rariori dilatatione pupillæ deberet apparere maior, quia species transiens de medio densiori in rarius diuertitur à perpendiculari quare cum hæ solutiones quæsito non satisfaciant, oportet alium modum soluendi inuestigare. Dico ergo quòd aut comparantur oculo in sui dilatatione & constrictione, naturalibus aut præternaturalibus. Siquidem primo modo cum oculus habens pupillam latam sit debilis uisus, & econtrario pupillam strictam sit fortis uisus secundum plurimum repræsentātur res habenti pupillam latam minores quàm sint ob uisus debilitatem, & econtrario habenti stricturam ob fortitudinem uirtutis uisiuæ repræsentantur res secundum quod sunt. Et propterea A. loquens de dilatatione pupillæ naturali, dixit quòd in ea res apparent minores, & in capitulo de constrictione pupillæ non dixit quòd appareant maiores, non enim est credendum quòd fortitudo uirtutis uisiuæ sit causa erroris ipsius.

Contra, quicunq; gradus potentiæ uisiuæ reperitur in constrictione pupillæ, æqualis reperitur in dilatatione, ergo quantum est ex parte uirtutis nulla debet esse disparitas in uisione, tenet consequentia, & antecedens est manifestum, cum tam in dilatatione quàm in constrictione signanda sit latitudo potentiæ uisiuæ à gradu correspondente uisiuæ temperatæ usque ad non gradum, licet in dilatatione & constrictione naturalibus sit solum signanda latitudo terminata à temperamento ad certum gradum inclusiuè, qui gradus terminans latitudinem est æqualis in dilatatione & constrictione.

Dicitur ad hoc, quòd antecedens est uerū, attamen quia ex ęquali lapsu in constrictione non ita debilitatur uirtus sicut in æquali lapsu in dilatatione, medi-

In dilatatione pupille apparent minores quam sunt in constrictione maiores

ci aſcripſerunt hunc defectum dilatationi & non conſtrictioni. Si uerò comparētur oculi in ſui dilatatione & conſtrictione præternaturalibus cum ſecundum plurimum dilatatio inſequatur humiditatem ſuperfluam per quam incraſſantur humores præcipuè albugineus, ſimiliter tunicæ & ſpiritus & econtra conſtrictio inſequatur ſiccitatem per quam ſubtiliantur humores tunicæ & ſpiritus niſi illa ſiccitas ad ultimū perueniat per quam poſſent humores incraſſari reſolutis partibus ſubtilibus & remanentibus terreis, tenendum eſt ſecundum plurimum in dilatatione res debere apparere minores, & econtra in conſtrictione maiores ex eo quòd ſi eſſet tranſitus de medio rariori in denſius conuerteretur ad perpendicularem, unde conus ſuę pyramidis efficitur acutior, & ſic ſpecies uiſibiles tranſeuntes ab aere ad oculum cuius ſpiritus tunicæ & humores ſunt incraſſati propter humiditatem ſuperfluam faciunt conum ſuæ pyramidis acutiorem, & propterea repræſentant res minores quàm ſint, & econtra ſpecies tranſeuntes ab aere ad oculum cuius ſpiritus tunicæ & humores ſunt ſubtiliatæ faciunt conum ſuæ pyramidis latiorem, & per conſequens repræſentant res maiores quàm ſint, uel ſaltem concluditur quòd & ſi in conſtrictione ſequēte ſiccitatem ſubtiliantem humores, & non ſemper appareant res minores quàm ſint, ſaltem de neceſſitate apparent res maiores quàm appareant in dilatione conſequente humiditatem incraſſantē & cætera. Vbi autem dilatatio proueniret ex alijs cauſis, & ſimiliter cōſtrictio non eſt neceſſarium problema illud uerificari.

Quòd autem conſtrictio ſecundum plurimum inſequatur ſiccitatem, dicit Auic. in cap. de conſtrictione, ſic inquiens, & plurimum accidit hoc accidens ex ſiccitate. Ex quo ſyllogizare poſſumus ſecundum plurimum dilatationem inſequi humiditatem, quod etiam clarius plurimi authores experientia teſtantur. Hanc ſolutionem ſi placet accipe, aut male dicta corrige. Hęc etiam ſolutio poſset ampliari ad dilatationem & conſtrictionem naturales. Sed contra ſpecies tranſiens de aere ad quemcunque oculum tranſit de medio rariori ad denſius, ergo res ſemper debent apparere minores. Ad hoc dicit̄ quòd in oculo temperato eſt commenſurata denſitas faciens pro optima uiſione, & ut obiecta appareant quanta ſunt. In reliquis autem labentibus ab hac, ſcilicet denſitate temperata accidit ut res appareant maiores aut minores quàm ſint.

Iam ſupereſt, ut reſpondeamus ad argumenta adducta in principio. Ad primum cum dicitur, quòd quanto res repræſentantur ſub cono maiori, apparent maiores, & ſub minori minores. Conceditur, & negatur minor, quia licet ratione dilatationis pupillæ res poſsit repræſentati ſub cono maiori, tamen ratione incraſſationis & dēſitatis humorum tunicarum & ſpirituum conus pyramidis conſtringitur, & ſic res illa apparet minor. Et in conſtrictione pupillæ contra euenit propter ſubtilitatem humorum, tunicarum & ſpirituum. Ad ſecundum dicitur quòd ſi ratione dilatationis ſpiritus debeat diſpergi & ratione conſtrictionis pupillæ magis uniri, attamen ratione incraſſationis ſpirituum & tunicarum et humorum in quibus ſpiritus continentur ſunt minus apti in dilatatione pupillæ diſpergi quàm in conſtrictione. Secundò negatur conſequentia. Spiritus ſunt magis diſperſi in pupilla lata quàm inſtricta, ergo ſpecies debent tranſire ad cryſtalloidem magis diſperſæ, plurimum enim facit ad uniorem ſpecierum denſitas medij intrinſeci quàm faciat ad dilatationem diſperſio ſpirituum. Sed ubi cum dilatatione pupillæ eſſent ſpiritus, humores, & tunicæ ſubtiliatæ, & e contrario cum conſtrictione incraſſati ſicut poteſt accidere, omnino contrarij effectus euenirent, & multo magis cum duæ cauſæ ad eundem effectum producendum ſeſe iuuarent. Ex quo etiā concluditur quòd ubi dilatatio pupillæ & incraſſatio humorum, &c. eſſent ęquè potentes ad contrarios effectus producendum, effectus tamen producendus gradui medio corresponderet, & ſic obiectum repræſentaret ſub quantitate quam habet, & idem in conſtrictione deduci poſſet, & tu conſydera.

Prognoſtia. Primum dilatatio naturalis deterior eſt quàm conſtrictio naturalis, imò non reputatur mala niſi modum exceſſerit, &c. Certum eſt enim mediocritatem in dilatatione & cōſtrictione eſſē laudabilem & temperamento pertinere, & econtrario extrema uitioſa & diſtemperata. Aequalis tamen lapſus à temperamēto in dilatatione eſt deterior quàm æqualis lapſus in conſtrictione. Et econtrario conſtrictio præternaturalis cæteris paribus eſt deterior quàm dilatatio, & quia pronior in uiſus ablationem. Et quia communiter pendent à ſiccitate & inanitione quibus difficillimè ſuccurritur. Et econtrario dilatatio ab humid. & cauſis replentibus quibus faciliter ſuccurritur. Secundum prognoſticum. Hæ diſpoſitiones à natiuitate contractę aut longi temporis, ſiue confirmatæ non ſunt remouibiles, & minus remouibilis eſt dilatatio quàm conſtrictio cum dilatatio ſit morbus diminutionis conſequens defectum materię aut uirtutis informatiuæ. Et econtrario conſtrictio ſit morbus augmenti. Tertium. Si dilatatio tanta fuerit ut ad coniunctiuæ circumferentiam proueniat & econtra cōſtrictio tanta fuerit ut foramen penitus oppiletur raro aut nunq̄ curam recipiet. Quartum. Hæ paſsiones ſequentes ſodam aut alias cerebri ægritudines difficillimè curabiles ſunt, quia ægritudines cerebri ad iſtas creticè terminantur. Quintum. Hæ paſsiones pendentes à percuſsione, & ſimilibus cauſis primitiuis ſi magnæ ſint, difficillimè curantur, aut nunquam. Si uerò paruæ aut mediocres facllimè, ſi enim diſrumpitur uuea non recipit curam.

QVm pupilla, hoc eſt, foramen quod eſt in nigredine oculi adeo dilatari uidetur, ut undiq; pertingat ad albedinē, fueritq; hoc poſt uehementem cephaleæ dolorem parua eſt habenda fiducia in eius cura. Sed ſi dilatatio parua fuerit tunc aſsidua ſolutio uentris ex cochijs multotiens & ſief de ſellibus in oculos eſt mittendus.

Quòd ſi pupillam poſt percuſsionem dilatari contingat

ri contingat, non est inde timendum, quia remouebitur, & fiat itaq; emplastrum ex farina fabarum & camæmila & è uisco cum uino & aqua.

Rasis in præsenti capite determinans de dilatatione pupillę siue alinthisar, tria facit. In prima parte determinat de dilatatione pupillæ consequente cephaleam. In secunda ibi. Sed si dilatatio, Ponit curam dilatationis pupillæ non ualde magnæ propter humiditatem superfluam existentē in oculo aut propriam aut communicatam. In tertia ibi. Quòd si pupillam. Ponit curam dilatationis sequentis percussionem. De prima parte dicit. Cum pupilla, id est foramen, scilicet quod est in nigredine oculi, id est, uuea adeò dilatatur, ut undiq; circum circa perueniat ad albedinem, id est, coniunctiuam, fueritq; post uehementem capitis dolorē, parua est fiducia in eius cura, tum propter eius magnitudinē, tum quia est critica, unde à capite semper noua deriuat̃ materia. De secunda parte dicit, quòd dilatatio pupillæ consequens humid. oculi superfluam, aut propriā aut communicatā curatur frequēter exhibendo pilulas cochias cum debita tamen interpolatione, ne uirtus terreatur. Secundò ponendo in oculo sief de fellibus, cuius descriptio præcessit in cap. imaginationum. In tertia parte curat dilatationem sequentem percussionē innuens facilem eius curam cum hoc emplastro. Recipe farinæ fabarum, quæ est frigid. & sic. repercussiua & partim resolutiua. ℥. 2. chamæmillæ calid. & sic. in primo resolutiuæ siue attractiuæ ℥. semis, euisci, id est, althææ calid. & sic. resolutiui et doloris sedatiui ℥. 1. cum aqua et uino nigro stiptico, in quib. chamęmila et althęa coctæ fuerint fiat emplastrum, quod quidem competit non statim à principio, sed post tertiam aut quartā diem cum sit partim repercussiuū partimq; resolutiuum. Sed contra quia Auic. 3. tertij cap. de alinthisar, dicit quòd alinthisar sequens percussionē non habet curā. Respondetur quòd Auic. intelligit cum dilatatio est magna, & propriè si sit cum fractura uueæ: Rasis autem intelligit hic cum est parua & sine fractura uueæ.

Cura dilatationis & constrictionis pupillæ conueniunt si pendeant à causis similibus, unde si pendeant ab humiditate superflua aliunde oculo communicata sex requiruntur intentiones. Prima est euacuatio secūdum humoris exigentiam, si enim fuerit sanguis in causa fiat phlebotomia ex una cephalica, uel ambabus si ambo oculi fuerint læsi. Si uerò pendeant ab alijs humoribus fiat euacuatio secūdum humoris exigentiam respiciens tam membrum mittens quàm recipiens integrata ex minoratiuo digestiuo & eradicatiuo aliquotiens reitera, non tamen ita frequenter, ut uirtus terreatur, de quibus dictum est in cap. debilitatis uisus. Auic. tamen assignat terminum decē dierum, scilicet inter euacuationem & euacuationem.

Secunda intentio est diuersio complenda materia existente sanguinea cum prouocatione hæmorrhoidarum, menstruorum, sanguins narium, si eorum retentio fuerit in causa. Item cum uētosatione, phlebot. uenarum, nocreæ, & aliarum, de quibus sermo præcessit. Si uerò aliæ materis peccauerint fiant diuersiones aliæ conuenientes, & propriæ usq; ad ipsa cauteria si oportuerit.

Tertia intentio est regimen membri mittētis complendum cum euacuatione, diuersione ipsius, confortatione, ne huiusmodi materiam multiplicet, sed expellat per loca conuenientia.

Quarta intentio est resolutio causæ coniunctę quę secundum plurimum est humiditas phleg. quę completur cum alcohol ex tuthia. Item cū collyrio ex succo fœniculi, cui addi posset parum fellis gruis aut hœdi, aut tātundem mellis. Auic. uerò laudat hoc. ℞. felli hœdi, fellis gruis an. aureos 2. croci. ℨ. 1. piperis 170. gran. suc. liquiritię aur. 5. & tertiam, ammoniaci, aur. 2. mellis quantum sufficit, terantur terenda cum aqua fœniculi, & miscendo cum melle fiat collyrium. Ad euacuandum etiam causam coniunctam confert phlebot. uenarum quę sunt in lachrymalibus domesticis.

Quinta intentio est correctio accidentiū inter quę cauendū est ne dilatata pupilla unius oculi altera dilatetur, & propterea iubet Auic. fieri alcohol alteri oculo cum tuthia præparata ne dilatetur sicut prius.

Sexta intētio est debitum regimen quod debet ad siccum inclinare, & ad calidum secūdum plurimum, uerum materia existente sanguinea declinet ad frigidum, inter cætera laudat Auic. aquam ciceris cum oleo sesam. Si uerò pendeant hæ passiones á siccitate, tunc adhibeatur omne regimen intrinsecū & extrinsecum humectatiuum qualitatiuè & substantificé, & in summa regatur regimine hecticæ.

Et inter cætera aliquando fiat fricatio oculi & partium circūstantium, ut nutrimētum trahatur ad oculum, sit tamen breuis. Si uerò pendeat à percussione. Prima intentio est diuersio cum phlebotomia cephalicę eiusdem lateris secundum plurimum. Et si oportuerit apponantur uentosæ cum scarificatione in spatulis, aut nocræa, aut in his locis sanguisugæ applicentur. Secunda, fiat repercussio ponendo in oculo, & super oculo aquam albuminis oui cum aqua rosacea per duos dies aut circa, deinde super oculo ponatur emplastrum Auicennæ, ex farina fabrarum sine corticibus & farina hordei ana ℥. una, cum aqua foliorū salicis & endiuiæ, aut ponatur lana infusa in uitello oui & oleo rosaceo, cum pauco uino stiptico, & tunc in oculo lac distilletur. Et post hoc emplastrum, oculo superponatur emplastrum Rasis magis resolutiuū & tunc in oculo distilletur sanguis turturum, columborum, aut pullorum, postremò autem cum materia amplius non fluit administretur collyrium factum ex tuthia, croco & myrrha ana, cui si oportuerit addantur aliæ medicinæ magis resoluentes, de quibus dictum est in tarphati, & similiter exterius apponantur magis resoluentia, &c.

DE FISTVLA LACHRYMALI.
Cap. XXIII.

HOc est ultimum cap. de passionibus oculorum in quo Rasis agit de fistula lachrymali. Et iuxta morē nostrum primò uidenda sunt quid nominis, et quid rei. Sed quia fistula lachrymalis ut plurimū sequit̃ apostema lachrymalis, ideò de ipso à nobis prius agendum est. Apostema lachrymalis penes A. dicit̃ bachilus, & est apostema secundum plurimum factum in lachrymali domestico.

Huius enim quatuor sunt species secundum qua-

tuor humores, phlegmaticum ſanguineum, cholericum & melancholicum. Verum Auic. de duobus tantummodo loquitur, ſcilicet phlegmatico quod eſt de genere glandularum, ſiue ſit cum chiſti ſiue ſine chiſti, & de ſanguineo. Ex eo quòd iſta duo ſunt ſecundum plurimum eueniētia, ſcilicet phegmaticum quidem propter multa phlegmata à cerebro ad lachrymale domeſticum rheumatizātia. Sanguineum etiam accidit frequenter propter uueam quæ eſt in lachrymali domeſtico, à qua facilè egreditur ſanguis illius apoſt. factiuus. Et hoc apoſtema dicitur exitura bothoralis. Apoſt. enim quæ fiunt in hoc loco ſunt ſecundum plurimum exituræ incipiendo, licet ſecundum plurimum fuit difficilis ſuppurationis, & propterea ex longa mora frequenter putrefaciunt os, ut aliquam particulam, ſcilicet panniculum aut charthilaginem. Apoſtemata uerò cholerica & melancholica rarius accidunt in hoc loco. Et hæc exitura bothoralis exiſtens ſecundum plurimum ſanguinea eſt duplex. Eſt enim quædam magis ſuperficialis ſubiacens uiſui, quædam magis profunda non ſubiacens uiſui, ſed cum compreſsione ſentitur, & eſt deterior. Arguit enim aut craſsitiem materiæ, aut debilitatem uirtutis expulſiuæ, & eſt tardioris ſuppurationis quàm prima ſecundum plurimū corrumpens os, aut aliam particulam intrinſecam.

Cauſę horum apoſtematum ſunt primò quatuor cauſę generales, ſcilicet fortitudo membri expellentis ſcilicet cerebri ſecundum plurimum, præſentia materiæ & latitudo uiarum, debilitas membri ſuſcipientis cum aptitudine ad recipiendum propter carnis ſpongioſitatem, & propterea hic locus ſcilicet lachrymale domeſticum frequentius apoſtematur quàm ſylueſtris. Cauſa autem efficiens eſt ſanguis ſecundum plurimum, deinde phlegma, poſtea cholera aut melancholia, licet ſecundum plurimū hæc apoſtemata ſint mixta. Signa huius apoſtematis ſunt tumor, durities, dolor, grauitas, ophthalmiam conſequens, & ſimiliter fluxus lachrymalis. Cognoſcitur autē ſanguineum, aut quia rubeum purpureum cum tenſione dolore extenſiuo, & notabili tumore ſecundū plurimum, cuius rubedo per compreſsionem non dealbatur. Cognoſcitur phlegmaticū, quia album cum pauco aut nullo dolore, & ſi eſt cum chiſti facilè impellitur de loco ad locum, & parum eſt aptum terminari per ſuppurationem. Cognoſcitur cholericum, quia rubeum clarum uel tendens ad citrinū cum pauca tenſione & duritie paucaq; eminentia, & dolore pungitiuo, cuius locus rubeus albeſcit per cōpreſsionem, & eſt cum multitudine lachrymarum, ſcilicet calidarum. Cognoſcitur melancholicum, quia tendens infuſcum cum duritie multa & pauco dolore. Hæc apoſtemata ſecundum plurimum generantur per uiam defluxus per partes exteriores, & ſecūdum plurimum ſuppurantur, & tandem rumpuntur, aut intra oculum, aut ad extra per cutim, aut utrinq; materia exiſtente multa & acuta, aut rumpuntur ad nares oſſa putrefaciendo & perforando, ita ut interdum putredo cōmunicetur colatorio, aliquando corrumpuntur chartilagines palpebrarum aut panniculus cooperiens eos, aliquando nullum iſtorum corrumpitur apoſtemate exiſtente pineali, ita ut ſolum cutis rumpatur. Prognoſtica. Corrūpentia os & præcipuè os colatorij ſunt cæteris difficiliora quæ rariſsimè aut nunquam curantur. Pinealia autem facilè curantur, mediorum iudicium eſt medium.

Sed nunc dicamus de fiſtula lachrymali. Nam fiſtula lachrymalis & algarap ſunt termini ſynonymi. Et ſecundo continentis dicitur algarap tranſumptiuè à quodam inſtrumento, ſiue uaſe non habente niſi unum foramē per quod aqua infunditur, licet interius ſit amplum. Sed nota quòd fiſtula accipitur dupliciter communiter ſcilicet & propriè, fiſtula enim communiter ſumpta dicitur de quocunq; apoſtemate cauernoſo, & taliter ſumitur hic, propriè autem ſumpta eſt ulcus cuius fundum eſt amplum, & orificium ſtrictum cum duritie & nodoſitate partis intrinſecæ. Hæc autem fiſtula dicta algarap aliquando dicitur lachryma propter multitudinem lachrymarum. Et à Simone Ianuenſi, egilops. Et ab Azarauio abracor. Et hali Abbate cornu uel corna. Et ſecundo continentis, authoritate G. ægilops. Species eius ſunt quæ aliquando eſt ſuperficialis, aliquando profunda. Et hæc eſt duplex, aliquando cum corruptione oſsis & panniculi, aliquando ſine. Item aliquando cum duritie & abſtractione, aliquando ſine.

Cauſæ ſunt apoſtemata iam dicta cum erumpuntur. Item diuturnus fluxus lachrymarum. Signa fiſtulæ eſt reſudatio, uirus, aut ſaniei. Item etiam egreſsio ipſius manifeſta per compreſsionem ſuper lachrymale. Egreditur enim aut per oculum, aut per nares, aut per aliquot foramen cutis. Item malus color, & mala diſpoſitio illius partis nec non fluxus lachrymarū & diſpoſitio ad ophthalmiam. Cognoſcitur quòd ſit ſuperficialis ex apoſtemate pręcedente ſuperficiali & facilè ſcilicet paucis diebus erupto. Et cognoſcitur econtra quòd ſit profundum ex apoſtemate profundo, ſcilicet cui tardata eſt eruptio. Cognoſcitur quòd ſit cum oſtracoſitate ex longitudine temporis, & quia per tactum ſentitur durities manifeſta præter conſuetudinem. Cognoſcitur quòd ſit cum corruptione oſsis per tactum cum proba argētea aut plumbea, & per uirus quod egreditur cum eſt ſubtile tendens in citrinitatem. Cognoſcitur aut putredinem eſſe communicatam colatorio, per uirus fœtidum, ſubtile, citrinum, per os egrediens.

Cognoſcitur quòd chartilago oculi ſit corrupta per uiſum. Quòd autem panniculus ſit corruptus cognoſcitur, quia faciliter proba penetrat in ipſum.

Prognoſtica ex dictis facilè innoteſcunt. Hoc tamen affirmare potes, quòd hæ fiſtulæ communiter ſunt chronicę, tum propter continuum defluxum ad lachrymale domeſticum, tum propter motum oculi & lachrymalis, tertiò quia non poteſt fieri ligatura conueniens in ulceribus, quartò quia medicinæ debiles non imprimunt, fortes uerò nocent oculo, &c.

CVm angulus lachrymalis reſudat, et cum premitur, ſanies et uirus ab eo egrediatur, fiſtulam pati intelligitur. Quæ cum cauterio curatur. De hoc tamen loqui plus eſt quàm huic noſtro libro attineat. Nos tamem iam ei adinuenimus medica-

men,

*men, quod ſi adhibitũ fuit, ipſam per multos
menſes adeo tardare facit, ut æger ſanus ui
deatur. Medicamen autem illud eſt. Re-
cipe aloes, thuris, ſarcocollæ, ſanguinis dra
cõis, balauſtiæ, antimonij, aluminis, omniũ
ana partes æquales, ziniar quãtum eſt quar
ta pars unius, fiant ex eis ſief. Cumq; ne-
ceſſe fuerit fiſtula in tantum prematur, ut
quicquid ſaniei in ea cõtinetur egrediatur.*

*Deinde infirmus ſuper latus in quo nõ
eſt fiſtula iaceat, & de prædicto ſief ali-
quid diſſoluatur in aqua de qua in angulo la
chrymali tres guttæ aut quatuor intimari-
zentur magno exiſtente interſtitio inter
proiectionem unius guttæ & alterius, quo
facto æger per tres ſic iaceat horas. In
mane quoque ſequentis diei ſimiliter fiſtula
bene præmatur, & fiat eadem cura, quod
per hebdomadam unam fieri conuenit, &
etiam tam diu donec à fiſtula nihil egredia-
tur cum premitur. Ex hac nanq; cura locus
multis menſibus ſiccus permanebit. De cu
ris oculorum quantum huic loco neceſſari-
um eſſe putauimus, iam ſatis dictum eſſe cre
dimus. Alia uerò quæ ſunt de curis quæ
per ferrum exercentur dimittamus, quia
multis indigẽt medicaminibus. Sunt autem
quædam ex eis quæ in locis in quibus de de-
coratione tractabimus, & ſanitatis cuſto-
dia continentur.*

Diuiditur hoc cap. in quatuor partes. In prima
parte notificat ipſam fiſtulam. In ſecunda ibi ſcilicet
quæ cum cauterio, innuit ueram curationem fiſtulæ.
In tertia parte ibi. Nos tamen adinuenimus, ponit cu
rationem fiſtulę mendoſam. In quarta ibi. De curis
oculorum, excuſat ſe ab ulteriori determinatione de
paſsionibus oculorum. Quæ dicit in omnibus iſtis
partibus, ſatis manifeſta ſunt. Verificemus ſolum
receptam quæ optimè confert in exiccatione fiſtula-
rum & earum conſolidatione. Aloe nanq; eſt cali-
dum in ſecundo, ſic. in tertio, paucæ mordicationis
conglutinans fiſtulas & ulcera difficillimæ conſolida
tionis ſecundum Serapionem, authoritate Galeni
in de ſimplicib. centeſimo nonageſimo ſexto. Se-
cundò eſt thus calidum in ſecundo, ſiccum in primo
abſtergens obſcuritatem uiſus, replens uulnera pro-
funda, & incarnat ea apud Dioſcoridem libro primo
ſimplicium 71. Tertiò eſt ſarcocolla calid. in ſecũdo,
ſicca in primo corrodens carnem mortuam, & reſtau
rans corroſam. Quatò eſt ſanguis draconis frigid.
& ſic. in tertio ſecundum Serapionem, conglutinans
ulcera & plagas. Quintò ſunt balauſtiæ frigid. &
ſic. in primo ualde ſtipticæ, reſtringentes incarnantes
& conſolidantes. Sextò eſt antimonium frigid. in
primo, ſic. in ſecundo deſtruens carnes putridas ulce-
rum, mundificans ſordes eorum & conſolidans ea,
prohibens puſtulas fieri in combuſtione ignis, conſo
lidans ulcera à combuſtione facta mixtum cum ceru
ſa & mumia. Septimò eſt, alumen habens multas
ſpecies, hic uerò ſumitur alumen de rocha calidum et
ſiccum in tertio, conſtringens fluxum ſanguinis, de-
ſiccans ulcera. Octauò eſt zinar, corroſiuum, fortè ca
lidum & ſiccum in quarto. Ex his ergo apparet quan
ta ſit uirtus huius antidoti in huiuſmodi, ſcilicet fiſtu-
lis & alijs in quib. eſt humiditas, ſcilicet ſuperflua.

Dicit autem Raſis hoc debere imponi poſtquam
aliquod ſief ex his diſtemperatum eſt cum aqua deco
ctionis gallarum, exiſtente magno interſtitio, id eſt,
ſpacio inter prohibitionem unius guttæ & alterius,
ut optimè poſsit ad profundum penetrare, quapro-
pter foramen debet eſſe prius bene dilatatum, & ul-
cus bene abſterſum, & ſeruare reliqua, quę in textu di
cta ſunt. Apoſtematis lachrymalis, & ſimpliciter
fiſtulæ eiuſdem triplex eſt regimen, ſcilicet uniuerſale
quod debetur cauſæ antecedenti, & particulare pro-
prium cauſæ coniunctæ, tertium eſt regimen commu
ne utriſque. Primum exigit tres intentiones, ſcili-
cet euacuationem, diuerſionẽ, & fluxus interceptio-
nem, quæ omnes complendæ ſunt, ſecundum quod
dictum fuit in ophalmia. Secunda, ſcilicet particu-
lare quod debetur apoſtemati ſi ſit genitum per uiam
defluxus, & terminetur per uiam reſolutionis exigit
tres intentiones, repercuſsionem in principio, in me-
dio repercuſsiõem mixtam reſolutioni, ſed in fine re-
ſolutionem tantum. Repercuſsiua quæ debentur, in
principio ſunt leuia, ſicut in materia calida, aqua ro-
ſacea, aqua albuminis oui, lac & oleum roſaceũ per-
mixtum cum aceto quod bullierit uſque ad aceti con
ſumptionem, & ſuperponatur lachrymali petia infu
ſa in eo, cauendo, tamẽ ne aliquid eius oculum ingre-
diatur. Si autem materia ſit frigida, huic aliquid bdel
lij in aceto diſſoluti permiſceaẽ, & deſuper ponatur,
poſtea gradatim addatur ammoniacum, ſuccus fœni
culi. Et ſi apparet durities, parum mucilaginis althęę,
aut fœnugræci, & ſimilium, tandem ammoniacum
in aceto diſſolutum cum decima parte atramenti, id
eſt uitrioli, eſt conueniens reſolutiuum, nux rancida
contrita & ſuperpoſita eſt ultima. Si uerò tendat ad
maturationem adiuuetur cum diachilon, & ſimilib.
poſteã rumpatur, Sed conſulo tibi ut non expectes
eruptionẽ fiendam à natura, ſed tu erumpe cum cau-
terio, aut cum ſagitella, & diſtanter ab oculo, & ſi mi
nus tarda fuerit maturatio erumpe ante maturatio-
nem completam ne ex longa mora partes intrinſecæ
corrumpantur, & fac foramen latum ut conuenien-
ter poſsis perficere omnes operationes in hoc caſu op
portunas. De maximis enim erroribus & tardan-
tibus curationem eſt paruitas foraminis. Quòd ſi
fuerit ruptum cum ſagitella, imponatur pro prima
uice, aut etiam duabus uicibus ſtuelli ſtupei in albu-

mine oui infusi iuxta consuetudinem. Si uerò cum cauterio ponatur uitellum oui in oleo rosaceo infusum duobus diebus. Postea quomodocunq; ruptum sit, perueniatur ad mundificandum siue ad mundificantia. Et ex conuenientibus est mel ros. aut oxymel simplex. Et ex proprijs est lanugo inuenta in canna prope radicem permixta cum melle rosaceo, aut oxymelle, fortius istis est unguentum Ægyptiacum remouens carnem mortuam. Et adhuc fortius est hoc. Recipe mellis uiridis, æris, aluminis, ana, & misce. Et conueniens ad mundificandum, & exiccandum, & consolidandum est medicamen Rasis positum in litera, &c. Si uerò os sit putrefactum necessarium est ipsum amouere, aut cum cauterio actuali quod ordinetur secundum exigentiam ossis remouēdi, & orificium ulceris, communis autem modus est, ut defendaẗ totus oculus, & etiam labia orificij cum petijs lineis aut cotto infusis in aqua rosacea, aut albumine oui, aut in aliquo succo frigido quod semper faciēdum est cum uoluerimus uti aliqua medicina caustica, & deinde instrumentum bene ignitum ponatur usq; ad os bene adhærendo ipsi ossi, semel, bis aut pluries secundum exigentiam, & propterea sint parata plura instrumenta taliter ignita & semper fundum ulceris à sanie aut à sanguine abstergatur, ne operationem impediat, post hoc albumen oui cum oleo rosaceo & uitello oui cōcussum ponatur intus & desuper & in oculo ponatur sieſ album cum albumine oui, lacte, aut aqua ros. ne oculus ophthalmetur, & super oculo etiam cottum petia linea circundatum in aqua rosacea infusum, & fronti & temporibus repercussiua applicentur. Si uerò æger abhorreat cauteriū actuale dilatato orificio ulceris cum sectione, aut tentis de spongia, de medulla mellegæ, uel sambuci, uel gentianæ procedatur ad squamationem ossis, & remotionem substantiæ corruptæ, aut ostracosæ cum medicinis incipiendo à leuioribus, sicut est alumē de roca combustum, & peucedanum est proprium in squamatione ossis, & fortius est uitriolum combustum, & potius est euphorbium, uitriolum tamen aliquanto tempore cōtinuatum super osse est mihi expertum, fortius autem in omnibus & infallibile est cauterium factum ex capitello, sed inueteratum ualde, ut amplius in aquā non cōuertatur, si enim quantitas grani frumenti super osse ponatur potēter squamat non solum hoc os, sed etiam cætera ossa, & est mihi expertum. Auic. tamen laudat dicbardich & secundum aliquos fit hoc modo. ℞. bdellij, ammoniaci an. ℥. s. dissoluantur ad ignem, & proijciātur desuper uiridis æris. ʒ. 2. plus si uolueris facere ipsum acutius. Aliter describitur à Rasi secundo continentis. ℞. arsenici citrini partem unam, æris usti partem s. salis ammoniaci partes quatuor, infundantur in aqua calcis per hebdomadam & exiccentur in sole, deinde sublimentur & reseruetur quod sublimatum est in uase uitreo, & est multum acutum. Aqua quoq; separationis auri ab argento si in eo cottum in extremitate stili infundatur & applicetur. Et similiter aqua dissolutionis cauterij, & hæ aquæ leuiter possunt applicari cum extremitate stili in quo uis, & per foramen canulæ potes intromittere stilum in cuius extremitate sit cottū in huiusmodi aquis infusum. Et sic perficies operationem tangendo locum corruptum & no cebis sano. Ex his ergo omnibus collige sex intentiones curatiuas. Prima est dilatatio orificij ulceris, secunda cauterizatio donec mortificetur caro scilicet fistulosa & os corruptum, aut alia substantia, scilicet putrida, tertia est abstersio & eleuatio partium causticatarum ad quam intentionem perficiendam ponantur mundificantia, de quibus supra, transactis duobus diebus, in quibus uitellum oui cum oleo rosaceo mixtum potest imponi, quarta est generatio carnis, quę debet fieri cum notabiliter exiccantibus propter humiditatem ulceris superfluam & propterea non denudentur à pauca quantitate uiridis ęris. Et ad hoc perficiendum ualet medicamen Rasis in litera, quinta est sigillatio perficienda cum unguēto de lithargirio, & quandoq; cum alumine combusto, sexta est accidentium correctio, scilicet doloris & ophthalmiæ, scilicet minuendo & temperando oculum cum frigidis & circa frontem & tempora, repercussiua apponendo, & propriè dum fiunt operationes fortes & dolorosæ, &c. Vltimum regimen commune utrique causæ respicit accidentia, de quibus dictum est. Et secundò regimen sex rerum non naturalium uariandum secundum exigentiam intentionum, de quibus supra, sed sit dieta magis tenuis & declinans ad frigidum quanto accidentia sunt fortiora, & quando perficis aliquam operationem dolorosam ex iam dictis. Cura uerò mendosa in textu posita fuit & sufficienter ordinata, &c.

DE PASSIONIBVS AVRIVM, ET PRImò de anatomia. Cap. XXXIIII.

ACtum est in præcedentibus de passionibus cerebri & neruorum & oculorum. Hic agitur de passionibus aurium. Et iuxta consuetudinem præmittam anatomiam auris, & modum regiminis conseruatiui eiusdem, imò potius præseruatiui, deinde ad curandas eius ægritudines accedam iuxta seriem capit. Rasis. Auris dicta est ab hauriendo eo quòd per aures doctrinam haurimus. Nam per auditum maximè efficimur scientes, primo metaphysice, & in libro de sensu & sensato, secundum accidens uerò ad prudentiam auditus plurimum cōfert, sermo enim audibilis existens est causa disciplinæ, quare infra concludit φ sapientes à natiuitate utroq; sensu præditi sunt, priuati autem sunt cæci, muti, & surdi, licet enim sensus uisus de se magis conferat ad scientiam φ auditus, per accidens tamen magis confert auditus, & unusquisq; nostrum in seipso facilè potest iudicare. Auris descriptio est membrum instrumentale chartilaginosum, rotundum, subtili panno uelatum cum quibusdam eleuationibus anfractuosis habens foramen similiter anfractuosum, non rectum perueniens usq; ad extremitatem foraminis ossis petrosi, in quo est neruus auditiuus in modum panniculi contextus duræ matri continuus, in quo spiritus audibilis complantatus continetur, & ante ipsum sibi cōtiguus est aer stans, uesica quadam circundatus ad audiendum finaliter ordinatum. Est enim membrum instrumētale & organicum ratione operationis nobilis facientis ad bene esse indiuidui, & esse compositum, fuit autem chartilaginosum, ut esset sonorum, & non fuit factum ossuosum ne casu aut percussione frangeretur, neq; factum fuit carneum aut panniculare,

niculare, quia non bene ſeruaſſet figuram & compoſitionem ſibi neceſſariã, & fuit rotundum, ut eſſet bene capax aeris, & deinde ſonorum, habuit autem anfractus ad ſimilitudinẽ oſtraci limatiarum, ut melius fieret aeris, & inde ſonorũ reuerberatio. Fuit autẽ uelatum pãniculo duro ſubtiliſsimo, qui ſecundum ueriorem ſententiam eſt genitus ex uillis nerueis ortum habentibus à quinto pari neruorum cerebri, aut ex uillis ligamẽtalibus ortum habentibus ab oſſe petroſo, ut auris haberet debitum ſenſum & cum hoc bene reſiſteret exterius occurentibus. Fuit autem foramen eius anfractuoſum non rectum, ne uentus aut aer diſcraſiatus aut fortis ſonus ſubitò ſine modificatione ad organum auditus perueniret, neruus autem auditiuus eſt pars principaliſsima, in qua fit auditus ſicut cryſtallois reſpectu uiſus in oculo, & ſpiritus cõplantatus eſt inſtrumentum auditus, ſicut ſpiritus uiſibilis ipſius uiſus, & aer ſtans circũdatus ueſica, quod totum uocatur miringa, auditus eſt medium intriſecũ ſpecierum, ſicut albugineus eſt medium intrinſecum ſpecierum uiſibilium, & foramen auris ab Auic. eſt appellatum aſſarmach, ſicut foramen uueę dicitur pupilla, in quo uniuntur ſpecies ſoni, ſicut in foramine uueæ ſpecies uiſibiles, non eſt autem niſi hæc differentia, quia foramen uueę eſt coopertum cornea, non autem foramẽ auris. Illud enim fuit neceſſarium in oculo, ne albugineus exiret. Similis autem neceſsitas non eſt in aure. Eſt autem ad audiẽdum ordinatum tanq̃ in finem, q̃uis enim auris habeat alias operationes naturales miniſtrantes, & miniſtratas & uitales. Et q̃uis ſit deputata ad expurgandum ſuperfluitates cholericas cerebri, ut patet in cerumine auriũ, quod per eam egreditur: attamen principaliſsima operatio eſt audire, & non eſt cerebrum euentare ſicut quidam exiſtimauerunt, neq; etiam per aures reſpirare, quod Ariſtoteles reprobat primo de hiſtorijs animalium.

Ex quibus patere poteſt anatomia auris. Fuerunt duæ, ne nocita una auditus impediatur, patet etiam numerus partiũ componentium aurem, ſcilicet chartilago, panniculus, foramen, aer ſtans cum ueſica ſua, neruus auditiuus, & ſpiritus complantatus. Patet ſecundò ſitus, quia fuerunt in alto conſtitutę ut eſſent proximæ cerebro, quod propter uiſum debuit eſſe ſuprema pars corporis, fuerunt in lateribus conſtitutę, & non ante propter oculos & inſtrumenta guſtus & olfactus, quæ hunc locum ſibi uendicarunt, & non fuerunt poſitæ poſterius, quia nimis fuiſſent diſtantes à ſenſu communi, quare. &c. Fuerunt autem immediatę ſub tonſura capillorum, quia ſi fuiſſent magis ſupra ab ipſa fuiſſent uelatæ, & ab his quæ in capite geruntur. Patet etiam ſubſtantia, quia chartilaginoſa à prædominio, propterea auris eſt frigida & ſiccę complexionis quantũ ad complexionem innatam, licet quantum ad influentem ſit calida & humida, patet etiam quantitas & figura & iuuamentum, poteſt autẽ pati omne genus ægritudinis ſimplicis, & etiam apoſtema. Ex quibus infertur quòd ea, quæ ponuntur in aure debent eſſe actu tepida non frigida. Niſi fortè in caſu exceſsiuæ caliditatis pręternaturalis quod rariſsimè contingit, neq; multũ calida.

Circa hæc duo cadunt dubitationes. Prima quia uidetur quòd unus ſonus debet iudicare duo, cum à duabus auribus per duos neruos, qui ſcilicet nunquã uniũtur, ſpecies ſoni ad ſenſum communem deferantur, ſi uera eſt communis ſententia quòd nerui optici uniuntur, ne unum uiſibile iudicetur duo. Secunda dubitatio quoniam quintum par neruorum oritur à poſteriori cerebro, imò omnia paria pręter duo prima, ut eſt manifeſtum his qui uiderunt anatomiã, ergo ſpecies ſoni debent deferri ad cerebrum poſterius & ad memoratiuam, non autem ad ſenſum communem, & ſic ſenſus communis non erit index obiectorum ſenſuum exteriorum. Ad primam reſpondetur quòd unus ſonus nõ debet apparere duo, quia duo nerui, ſcilicet auditiui uenientes ad duas aures uniuntur in origine ipſorum, & ſic fit unio ſpecierum delatarum per ipſos neruos. Contra ſi illa unio neruorum in origine ſua ſufficeret ad unionẽ ſpecierum audibilium à pari ſufficeret unio ſpecierum uiſibilium in origine neruorum opticorum, & ſic fruſtra eſſet altera unio circa medium ipſorum.

Ad hoc dicitur, quòd prima unio ſufficeret, ſcilicet ad unionem ſpecierum, ſecunda tamen unio non eſt fruſtra cum ſit facta non ſolum propter unionem ſpecierum uiſibilium, ſed etiam ut ſpiritus uiſibilis poſsit cito deferri de uno oculo ad alium, cuius ſignũ quia per compreſsionem unius oculi, pupilla, ſcilicet alterius dilatatur: ſecundum iuuamentum eſt, ut per illam unionẽ ſeipſos melius ſuſtentent, ut uult Auic. prima, primi, doctrina. 5. capite de anatomia neruorum cerebri authoritate Gal. hoc autem non fuit neceſſariũ in auditu, cum pauciores ſpiritus ad audiendum ſufficiant. Et quia duæ aures ſunt in duobus lateribus oppoſitis ſituatæ ad inuicem ualde diſtantes. Ad ſecundum dicitur, quòd à loco coniunctionis neruorum auditiuorum tranſit uia, occulta tamen ad ſenſum communem, orti autem fuerunt à cerebro poſteriori, ut eſſent duriores, ſic enim fuit expediens pro operatione ſua, & quia ſunt multum expoſiti extrinſecus alterantibus, nec de hoc mireris, nam & ſpecies tangibilium deferuntur à neruis manuum & pedum ad ſenſum communem non immediatè, ſed per multa media. Primò enim deferuntur ad nucham à qua illi nerui originãtur, deinde ad cerebrum poſterius, à quo nucha oritur: & inde ad ſenſum communem, qui eſt in cerebro anteriori, non tames prius deferuntur ad memoriam, quàm ad ſenſum communem, ut manifeſtum eſt. Regimen autem conſeruatiuum auris ſiue præſeruatiuum eſt, ut tueamur auris complexionem cauendo ab extrinſecus occurrentibus, ſicut aere, uento, aqua & ſimilibus potentibus aurium eucraſim corrumpere. Conſeruemusq; earum compoſitionem prohibendo, ne foramẽ oppiletur ab his quæ poſſunt aures ingredi, ſicut aqua, lapilli, cimices, & ſimilia. Et ne etiam ab intrinſeco oppiletur ſicut à cerumine, ſanguine aut alia humiditate, uermibus aut carne, ſcilicet interius orta.

Ad hæc autem duo prohibenda optimè confert oleum amygdalarum amararum debitè calidum, ſi in utraque aure tres guttæ ſemel ſingula hebdomada imponantur ipſis auribus bene abſterſis, & ſine dolore à cerumine & reliquis ſuperfluitatibus in ipſis exiſtentibus, cuius olei extractio cum cotto, poſtea procuretur. Ad conſeruandum autem unitatem & prohibendum apoſtemata & bothor in eis optimè confert, ſief memithe cum pauco aceti ſimiliter inſtillatũ.

Et cauendum eſt à repletione & ſatietate nauſeatiua, & propriè à ſomno ſuper repletione, &c.

DE DOLORE AVRIVM. Cap. XXXV.

HÆc pars *ægritudinis aurium diuiditur in* ſex partes, ſecundum quod Raſis ſex facit capitula. Primum cap. *eſt* de dolore auris circa quod ſunt quædam notanda iuxta morem noſtrum. Quid nominis auris ſatis manifeſtum eſt. Dolor autem auris eſt triſtis ſenſatio tactiua eiuſdem rei *ſubitò materialiter imprimentis*, &c.

Species doloris quandoq; ſumuntur à particula patiente, aut quia quidam eſt exterius in chartilagine auris, quidam interius in foramine, aliquando communicans neruo auditiuo, aliquando ſumũtur à dolore in ſe, & *ſic ſunt quinq; ſpecies doloris communiter* euenientes, ſcilicet pungitiuus, pruritiuus, extenſiuus, grauatiuus, pulſatiuus. *Item quidam intenſus*, quidam remiſſus, quidam criticus, quidam non criticus. Et quilibet dolor eſt actio corrupta, & propterea eſt accidens alicuius morbi, licet etiam quandoq; ſit morbus cum quandoq; ſubitò interficiat, ſicut apoplexia apud Auic. cap. proprio. Eſt autẽ & alia actio corrupta auris, de qua infra, quando unus ſonus pro alio apprehenditur, aut apprehenditur ſonus eſſe in medio, qui non eſt, inter quas duas actiones corruptas eſt differentia. Prima, eſt enim actio corrupta tactus. Secunda, auditus, licet utraq; actio corrupta fiat in eadem parte organi, & cum eiſdem inſtrumentis adæquatis numero, complexione & ſpiritu auditiuo. Et per unammet cauſam imprimentem in organum auditus, ſcilicet uentoſitatem & æquè primo tempore, nec obſtat famoſum dictum Ariſt. & comtatoris 2. de generatione q; ab uno in quãtum unum non prouenit primò niſi unum. Iſti enim duo effectus non proueniunt ab eiſdem cauſis in quantũ una eſt enim potentia auditiua à tactiua, realiter diſtincta, & etiam ſpecies ſonora quæ eſt immediata cauſa unius, differt à mala complexione aut ſolutione continui, quæ eſt immediata cauſa alterius, &c. Cauſæ doloris auris aut ſunt per eſſentiam aut per communitatem, q̃uis cuiuslibet doloris cauſa immediata ſit mala complexio aut ſolutio cõtinui exiſtens in membro dolente, aut in membro ſibi communicante, unde non eſt inconueniens eſſe dolorem in aliquo membro in quo non ſit mala complexio, aut ſolutio continui, licet illius doloris cauſa immediata ſit mala cõplexio aut ſolutio continui exiſtens in altero membro ſibi communicante. Mala autem complexio factiua doloris auris plurimũ eſt calid. aut frig. ſine materia aut cum materia cuiuſcunq; generis & frequenter cum cerumine auris lædente qualitate aut quantitate. Mala aũt complexio calid. aut eſt à cauſa extrinſeca ſicut ab aere calid. aut aqua calid. & propriè cum ſuccedunt cauſis infrigidantib. Et ſimiliter mala complexio frigid. eſt ab aere, aut à uento, aut ab aqua frigida, & ſimilibus, & propriè cum ſuccedunt cauſis calefacientibus, aliquando etiam pendent à cauſis corporeis ſicut in febribus & alijs diſpoſitionibus. Cauſæ autem ſolutę continuitatis ſunt caſus, offenſio, aut percuſſio, aut aliquod animal, aut alia res ingrediens aurem, aut nata in ea, aut uentoſitas extendens, aut humor aliquis corrodens, aut putrefaciẽs & tandem ulcerans aurem, aut apoſt. cum rumpitur & frequenter cerumen auris tam ſua quantitate q̃ qualitate. &c. Apoſtemata enim & bothor ſiue puſtulę cauſant dolorem auris mediante tam mala complexione, q̃ ſo*lutione continui*, hæc autem apoſt. ſecundum plurimum ſunt calida, ſanguinea aut cholerica, aliquando *tamen ſunt frigid.* phleg. & melanch. Et poſſunt fieri tam per uiam defluxus, q̃ per uiam paulatim factæ congeſtionis. Cauſę autem doloris auris per communitatem, aut ſunt *à toto ſicut in criſi aut febribus*, aut à membro particulari ſicut ſtomacho, epate, matrice, frequentius tamen *à cerebro, & à quinto pari neruorum cerebri*, &c. Signa doloris auris habentur ex relatu ægri. Quod ſi referre neſciat, quia fortè infans, tangantur loca ueriſimiliter dolentia, quòd ſi dolor *erit in aure ex tactu dolor creſcet* & ploratus & lamẽtatio. Et etiam quia fortè præter conſuetudinem aliqua humiditas fluit ex aure, aut fortè illa quæ fluere conſueuit eſt retenta. Signa uerò cauſarum primitiuarum tam malę complexionis q̃ ſolutę continuitatis ſunt ipſarum præceſsio & nocumentum indeſecutum cauſæ proportionatum, ſicut exempli gratia, præceſsio uenti, aeris frig. aquæ & propriè aurem ingreſſæ, & frigiditas inde in aure manifeſtè ſenſata. Et ſicut pręceſsio aeris calidi & ingreſsio lixiuij aut alterius calidi in aurem cum manifeſta eius caliditate. Et ſicut pręceſsio percuſsionis caſus & offenſionis ſequente fluxu ſanguinis aut ſaniei ab aure. Cognoſcitur autẽ dolorem pendere ab animali, aut ab alia re aurem ingreſſa aſpiciendo in aurem ſub radijs ſolaribus & etiam ſi eſt animal ſentitur commotio ipſius et punctio & ſonitus magnus in eius commotione. Et ſi eſt uentoſitas dolor eſt extenſiuus non grauatiuus & auditur ſonitus manifeſtus & clarus non qualis in apoſtemate, aut in materia nõ apoſtemãte in quibus eſt ſonitus, & fragor quidam confuſus. Cognoſcitur autem mala complexio calid. ex præceſsione ſcilicet cauſæ calefaciẽtis, & quia caliditas in aure ſentitur, iuuatur a frigidis & in hora fridiori diei, nocetur à cal. & in hora calidiori diei. Econtrario ſunt ſigna malæ complexionis frig. & ſi eſt ſine materia eſt ſine grauitate, ſine tumore, ſine obturatione foraminis, & præceſsit aliqua ex cauſis primitiuis ſecũdum plurimum & non multum impeditur auditus. Sed cum præſentia materię adeſt grauitas & tumor, & foraminis obturatio & magis pendet à cauſa corporea & impeditur auditus ſi ſit in profundo. Soluta autem cõtinuitas manifeſta cognoſcitur per exitum ſanguinis aut ſaniei. Sed apoſtema cognoſcitur per grauitatem, dolorem continuum, & tumorem & obturationem foraminis niſi ſit in parte ualde intrinſeca, & tunc dolor eſt ualde intenſus & adeſt grauitas & febris continua. Et ſi calidum ſit ſanguineum, adeſt magna grauitas, & tumor & durities, & rubedo tendens in obſcurum. Et ſi ualde profundum ſit, dolor eſt intenſiſsimus cum alienatione & interdum motibus ſpaſmoſis, & ſyncopi, & frig. extremorũ. Et febris eſt intenſa & interdum cũ rigore & horripilatione, in extrinſeco enim febris eſt leuis ſicut ephimera. Si autem ſit cholericum adeſt dolor pungitiuus non ita extenſiuus & grauatiuus ſicut in primo cum calid. mordaci & intenſa, & non eſt ibi tumor magnus, neque ma-

gna

gna foraminis obturatio & rubedo est clara quæ per compressionem delitescit. Phlegmaticum autem est cum paruo dolore, pauca febri, neq; color membri est mutatus à colore sibi consueto & est cum leuitate. Melancholicum autem est cum duritie & cum dolore tendente in fuscum, & cum maturatur crescit febris, dolor etiam fit magis pulsatiuus, & cæt. accidentia crescunt, sed eo maturato, omnia minuuntur, & eo corrupto sanies egreditur & multotiens ex insperato cum medici multotiens decipiantur non credentes esse apostema, & non est differentia inter materiam apostemantem, & non apostemantem, sed solum imbibitam nisi quia in non apostemante, est minor tumor, minor dolor, minor obturatio foraminis, minor febris, imò secundum plurimum non est febris, & cætera accidentia sunt remissiora, raro tamen accidit, ut sit materia imbibita non apostemās. Species autem materiæ cognoscitur ex signis suprascriptis. Et iterum ex signis communibus sumptis ex ætate, complexione, forma, & tempore anni, arte, regimine præcedente, & similibus. Cognoscitur autem dolorem pendere ex cerumine, quia foramen auris eo plenum est, & ex extractione eius dolor recedit. Cognoscitur autem quòd sit per communitatem à toto uel à parte, ex nocumento totius uel partis præcedente, cum cuius augmento augetur, & diminutione diminuitur, & si sit per communitatem à cerebro secundum plurimum, non solum auditus lęditur, sed etiam gustus propter propinquitatem originis quinti paris neruorum cerebri præbentis auditum, origini tertij & quarti paris præbentis gustum & sensum linguæ, & dolor criticus cognoscitur ex ægritudine pręcedente, cum cuius doloris augmēto materia permutata sedatur ægritudo præcedens sicut sedatur phrenesis materia ad aurem permutata.

Prognosticum primum Auic. peruersior dolor auris est qui fit ab apostemate profundo calid. & propriè cum est cum feb. inseparabili, perducit enim ad permixtionem intellectus, & quandoque interficit subitò sicut apoplexia, cum enim est in neruo auditiuo ob fortem dolorem fit cerebri contractio, & per consequens meatuum oppilatio & prohibitio transitus spiritus animalis ad membra mouenda ex quo prohibito anhelitu sequitur suffocatio & mors, & hæc est potius epilepsia quàm apoplexia cum in contractione tanta cerebri necesse sit uniuersum corpus contrahi, secundum plurimum tamen non interficit in 7. Prognosticum secundum, hic dolor uelocius & frequētius interficit adolescentes quàm senes, quia in senibus est sensus obtusior, propter cuius obtusionem toleratur quousque suppuretur. Sed in pueris ob acuitatem sensus non potest tolerari quousque sanietur. Si autem suppuretur cum cæteris signis laudabilibus speratur euasio, nullum tamen usq; ad 55. ætatis meæ annum uidi mori ex auris dolore, &c.

SI cum dolore qui fit in aure fuerit in faciei inflatio, & pulsatio, ex cephalica erit minuendus. Et oleum rosaceum aut oleum de floribus salicis tepidum cum pauco aceto est immittendum. Lac quoque ita calidum ut ex mammilla egreditur, erit distillandum multotiens. Venter præterea ex mirobalanis, citrinis, et scammonea et aloe uehementer soluatur, quod hoc modo fit. Rec. mirob. citrin. drach. 20. et poluerizati in 2. lib. aquæ coquantur, donec ad duas tertias unius lib. reddantur & colentur, Post hoc sumantur aloes drach. 1. scammoneæ 6. pars drach. 1. aggregentur cum rob de cytonijs, & fiant ex eis pilulæ, quæ per duas horas ante decoctionem sumantur, deinde bibatur decoctio. Quòd si dolor non quieuerit parum opij in oleo rosaceo resoluti in aurem mittatur, & si pulsatio redierit, & tribus diebus perseuerauerit oleum sesaminum in quo anatis aut gallinæ adeps fuerit resolutus in aurem sæpe mittatur, ibi nanque est pustula, quæ maturatione indiget. Cum autem dolor quieuerit, putredo iam est collecta, ideoque pus subitò ex insperato egreditur de aure.

Diuiditur hoc cap. in partes tres. Nam in prima parte Rasis ponit curam doloris auris ab apostemate siue pustula calid. licet in hac parte comprehendatur cura doloris à mala complexione calida sine apostemate. In secunda ibi, scilicet. Cum autem dolor in aure, ponit curam doloris auris à mala complexione frigid. cum materia. In tertia ibi. Si autem cum dolore, ponit curam doloris pendentis à uentositate. Prima iterum in duas, nam in prima ponit signa doloris auris ab apostemate calido, in secunda ibi. Ex cephalica. Ponit curam. In prima parte ponit duo signa apostematis calidi in aure. Primum est inflatio faciei, & maximè partis circunstantis aurem & ipsius auris propter præsentiam sanguinis aut choleræ mixtæ cum sanguine, ex quo etiā debet sequi aliquis rubor faciei. Secundum signum est pulsatio, id est dolor pulsatiuus, &c. dolor nanq; pulsatiuus est in apostemate calid. & propriè sanguineo etiam in sui principio, & maximè cum est pręsentia arteriarum, qui dolor postea tempore maturationis multo magis augetur. Secunda pars diuiditur in tres, nam in prima ponit curam conuenientem in principio. In secunda ibi. Quòd si dolor. Ponit curam quando dolor nimium excrescit.

In tertia ibi. Et si pulsatio. Ponit curam apostematis quando maturatur.

In prima parte Rasis curat apostemata in sui principio tribus generibus remediorum. Primum est phlebotomia ex cephalica cuius causa nota est. Se-

cundum genus est applicatio localium, sicut olei rosacei aut olei de floribus salicis quod est frigidum & humidum, cum pauco aceto, scilicet quarta parte, secundum immittendum in aure est lac ita tepidum, sicut ex mammilla egreditur frigid. & humid. doloris sedatiuum, & hæc ponuntur in aure, et circa ipsam. Tertium genus remediorum est uentris solutio cum decoctione mirob. citrinorum, quorum sumantur ʒ. 20. & puluerizati crasso modo bulliant in 2. ℔. aquę ad consumptionem duarum partium, secundum solutiuum est aloes ʒ. 1. quod soluit phleg. & choleram cum 6. parte ʒ. 1. scammoneæ quæ potissimè soluit choleram ex his cum rob de cytonijs, id est, cum succo cytoniorum inspissato per decoctionem, fiant pilulæ, scilicet 7. quæ per duas horas sumantur ante decoctionem. Hæ enim medicinæ potentissimè soluũt choleram. Sed tempore moderno in regione nostra sufficeret medietas istorum solutiuorum, existimo tamen quòd in regione Rasis corpora sint robustiora indigentia fortioribus solutiuis, sicut & in regione Teucrorum, datur magna quãtitas scammoneæ 2. canone. Ratio autem Rasis, quare dat pilulas ante decoctionem per duas horas est, ut sint iam actuatæ, & inceperint iam trahere humores ad stomachum & ad intestina. Et deinde superueniente decoctione adiuuetur & feliciter ipsarum operatio, tardius enim actuantur quàm medicinæ liquidæ. In secunda parte existẽte fortissimo dolore docet permiscere parum opij, ut puta ℈. s. cum ℥. s. olei rosacei de quo duę guttę instillentur in aure. In tertia parte redeunte & crescente dolore pulsatiuo & perseuerante aliquanto tempore docet maturare, & hęc debent apponi tam interius quàm exterius, & litera satis patet, nam cum maturatur dolor excrescit, sed pustula maturata dolor sedatur iuxta aphoris. Circa generationem saniei, &c. Deinde pustula rumpitur & sanies ex aure egreditur ex insperato, quia fortè nec medicus nec æger credebat esse apostema.

Cum autem dolor in aure fit post fastidiosam satietatem, aut post uentos frigidos oleum in quo ruta aut cæpæ coctæ fuerint, in aure distilletur. Et si hoc non suffecerit oleum in quo turbith coctum fuerit distilletur. Aut oleum de lilio sumatur & cuique uncia 1. ex eo misceatur, euphorbij recentis drach. 1. & castorei dra. 1. Sed si hoc non suffecerit uẽter pilulis cochijs soluatur. Patiens quoq; balneum ingrediatur in quo sudet. Vinũ quoq; uetus et fortè ei tribuatur.

In secunda parte principali ponit curam doloris auris à mala complexione frigida cum præsentia materiæ phlegmaticæ. Et posset diuidi hæc pars in quatuor partes secundum quatuor genera remediorum. Primò enim ponens signa doloris à mala complexione frigida, quæ sumuntur à causis suis, scilicet quod euenerit post fastidiosam satietatem & uentos frigidos. Et supplete uos alias causas infrigidantes.

Ponit primò curam cum iniectione oleorum calefacientium & exiccantium, quorum quędam sunt calida in quarto gradu, sed tutius est incipere à leuioribus & propriè non facta purgatione. Secundò soluit uentrem cum pilulis cochijs, à quibus regulariter operando esset incipiendum. Tertiò ponit curam per balneum ad corporis exiccationem, calefactionẽ, & materiæ resolutionem, quod balneum potest esse tam aereum quàm aqueum, & proprè ex aquis calefacientibus, & exiccantibus siue sint naturales siue artificiales. Quartò exhibet uinum uetus ad calefaciendum, & exiccandum, resoluendum & confortandũ, & debet esse in pauca quantitate. Et similiter totum regimen declinet ad calidum & siccum.

Si autem cum dolore auris sonitus & tinnitus fuerint, atq; uentositas panicum siue milium in sartagine torrefactum, calidum multotiẽs superponatur. Auris quoque super uaporem aquæ in qua sint cocta, mentastrum & stecas arabicus & sampsucus, teneatur. De castoreo præterea & euphorbio in oleo sambacino dissolutis quorum unumquodque quatuor grana hordei ponderet in aurem mittatur.

In hac ultima parte curat dolorem auris à uentositate, & quæ dixit sunt manifesta. Vltima tamen medicina sic perficitur. ℞. castorei, euphorbij ana gran. 4. olei sambacini, id est, iuiusemini. ʒ. 2. misce & duæ aut tres guttæ in aurem instillentur & etiam partes circunstantes inungantur.

Pro curandis ægritudinibus aurium ante omnia. Sciendum est quòd multis modis medicinæ possunt auribus applicari. Primó fomentando aurem cum lana, cotto, petijs, spongijs, aut filtris infusis in aliquo liquore & expressis & applicitis. Secundo modo recipiendo fumum aut uaporem cum emboto aut sine. Tertiò sub forma emplastrorũ & unguentorũ. Quartò sub forma puluerũ. Quintò quo frequentius utimur sub forma liquoris instillando aliquid in profundo auris, circa quem modum sunt octo canones obseruandi. Primus quòd auris pro posse aliqualiter præmundificetur cum cotto aut re simili & leuiter ne dolor inferatur, ut medicinæ possint in profundum penetrare. Secundus canon, ut quæ instillantur sint ualde liquida aut liquidis admixta. Tertius ut non sint ualde calida aut frigida actualiter, sed tepida propter debilitatem miringę, & nerui auditiui non sustinentis excellentias istas qualitatum actualium, licet medicinas potentialiter tales in quarto gradu faciliter sustineant, & propriè siccissimas. Quartus est, ut ea quæ instillantur sint paucæ quantitatis, sufficiunt enim duæ aut tres guttæ propter paruitatem & stricturam foraminis. Quintus est, quòd dum imponuntur, iaceat super aure, scilicet cõtraria aliquantulum siue aliquandiu, scilicet donec liquor ad profundum descenderit, nam propter tortuositatem, stricturam, & aliqualem distantiam non ita citò descendit

descendit. Sextus, ut instillatum non longo tempore retineatur in aure, sed procuretur frequenter ipsius eductio ne putrescat. Et cum educitur iaceat super eadem aure, & etiam cum cotto eadem auris leuiter mundificetur. Septimus, quòd quę instillantur non sunt facilè putrescibilia. Octauus, quòd frequenter reiterentur, scilicet ter aut quater in die naturali. Nam postquam pauca quantitas debet imponi & pauco tempore debet impositum remanere iuxta canones suprascriptos, sequitur quòd aut nō fiet actio, aui oportet medicinas frequenter instillare.

Cura doloris auris ab animali ingresso aurem uel nato in ea, & lapide, aqua, & similibus cadentibus in aure, & à casu, offensione, ulceribus & à uentositate patebit ex capite sequenti.

Cura autem doloris auris à mala complexione calida aut frigida sine materia, siue pendeat à causa primitiua siue corporea est. Vt primò causa remoueatur. Secundò nocumentum ex ipso derelictum cum contrarijs sicut frigida cum applicatione pannorum calidorum necnon medicinarum calidarum tam interius quàm exterius. Et similiter calidis cum frigidis interius & exterius applicitis semper aurem sibi confortando. Tertiò prohibeantur humores à fluxu si timeatur ne fluant ad aurem cum euacuantibus & diuertentibus. Quartò corrigantur accidentia si qua corrigenda sint, sicut instantia uigiliarum, & similia secundum ipsorum exigentiam. Quintò ordinetur debitum regimen secundum exigentiā malæ complexionis sibi impressæ, & accidentium. Quę autem sint medicinæ calefaciētes aut infrigidantes propriè in dispositionib. auris. Et quę sint medicinę solutiuæ opportunè in his dispositionib. apparebit in sequentibus. Cura doloris auris pendentis ab humore apostemāte, aut non apostemāte, est uarianda secundum quod dolor est criticus aut non criticus, & secundum ꝙ extrinsecus aut intrinsecus, et secundum quod est intensus aut remisus. Si iste dolor fuerit non criticus & intrinsecus pendens à materia apostemante exigit septem intentiones. Prima est euacuatio. Secunda diuersio. Tertia, repercussio, quæ debetur principio. Quarta est repercussio mixta resolutioni aut maturationi quæ debetur augmento usq; ad medium status. Quinta est pura resolutio quæ debetur à medio status usq; ad finem declinationis. Sexta est accidentium correctio. Septima est debitum regimē sex rerum non naturalium uariādum non solum secundum diuersitatem materiæ, sed etiam secundum exigentiam intentionum, de quibus dictum est. Et hæc omnia intelliguntur in cura regulari. Sed in dolorę extrinseco auris non competit repercussio. Est enim membrum satis ignobile & reputatum ad recipiendum superfluitates membri nobilis, &c. Vbi uerò dolor esset ualde intensus ad eius sedationem ante omnia est inchoandum iuxta sententiam Auic. 4. primi. Quando ad diuersum trahere uolueris membri à quo protrahis dolorem prius seda, quo sedato ad curam ordinariam secundum 7. intentiones suprascriptas est redeundum. Si ergo dolor fortis sit à causa calida hęc remedia facies uel aliquod ipsorum quorum plurima sunt de intentione Mesue, cuius ferè totum caput hoc scribam declarando, quæ declaratione indigent. Oui albumen cum lacte mulieris tepido impositum auri, & partibus circunstantibus cum petijs aut cotto superpositum. Item oleū ros. tepidum per se aut ablutū cum aceto quantum est oleum, deinde bullitum ad aceti consumptionē, aut permixtū cum succo cucurbitæ, & bene cum ipso conquassatum, oleum de florib. salicis, secundum eandem doctrinam oleum nenupharinū, oleum de semine cucurbitę, oleū papaueris si dolor est uehemēs per se aut cum aliquanto camphoræ. Est enim sedatiuum tum remouendo malam complexionē cali. tum etiam stupefaciendo, lac mulieris solum mox cum mulgetur, aut cum suc. solatri aut cum aqua coriandri humid. Mucillago psilij cum oleo ros. conquassata, aut mucilago, sem. cytoniorum, oleum de gribret, id est de mādragora, quādo dolor est acutus cum lacte mulieris mox cum mulgetur, lenticulas, scilicet stātes in superficie aquarum coctas, scilicet cum mica panis cataplasmabis, succus hyoscyami fortes sedat dolores, etiam stupefaciendo, lactuca agrestis secundum omnem modum administrationis est medicamen bonum. Similiter succus solatri & papaueris & mandragorę & salicum & turionum uitis, id est, teneritatū extremitatum uitis & similia hamech. Ad dolorem auris à caliditate. Recipe olei rosacei partes duas, olei amygdalarū dulcium partem unā, aceti partes tres, fac coqui lēto igne usq; ad aceti consumptionem cola & administra tepidum. Item accipe foliorum cucurbitæ aut ipsius cucurbitæ succum, & misce cum oleo rosaceo, diu cōquassato, & utere. Et alicui istorum addere potes apud dolorem fortem parum opij scilicet pro s. ℥. quinque aut decem grana.

Sed ad dolorem auris à causa frigida administretur oleum nardinum, id est, de spica, costinum, sampsuci, rutaceum, amygdalarum amararum, chamæmilinum anethinum, laurinum, de lilio, de chieri, chrysomelinum, de behen, de cherua, oleum cinnamomi, quodcunq; eorum proprietatem habet ad dolorem auris à causa frigida aut uentosa. Fundamentum autem & materia præparationis eorum artificialiter est cæpæ concauum, in quo oleum impositum oportet decoqui cum facilitate super cinere prunarum, & ex rebus admixtis sigillantibus ipsis, uirtutes mirabiles cum bonitate decoctionis in cæpæ cum eis est ruta propriè, & sucus radicis qui comeditur, id est, raphani, & spica, & sampsucus & scea, & est species absinthij, & pautatur quòd sit santonicum, scilicet herba lumbricorum siue semen eius, aliàs semen cinam. & chamæmila, & galbanum dissolutum in succo porri per se, & aillum, & castoreū, & piper, & suth, id est gallia muscata, & succus cæpæ, & succus sarasion, id est prassij, & succus asphodeli & euphorbium, & uterq; elleborus, & propriè albus, & non est inconueniēs in huiusmodi permixionibus admisceri modicum mellis, & deinde tepidum distilletur.

Si autem dolor est fortis ex miscibilibus bonis est opium cum pauco castorei & croco, aut philonium cum lacte, aut trochisci stellæ, aut trochisci croci, deinde remoue nocumenta narcotici, scilicet cum eis, quæ scis, de quibus statim dicetur.

Ex euaporatorijs autem siccis est milium, aut panicum & sal, calefacta & superposita, aut baccæ lauri cum melle pauco calefactæ & superpositæ, aut pulegium cum melle & olibano, aut granum lauri &

olibanum cum succo rutę. Et hęc maximè ualent in dolore uentoso. Et dixit Gal. sacelletur ex furfure cum uino cocto, & oleo spicæ aut rutæ. Cæpæ marinum cõtusum cum oleo aut butyro coctum est expertum. Euaporatorium autem humidum fit cum aquis decoctionis rerum quæ maturant, & carminãt & mollificant sicut meliloti propriè & aneti, & chamæmilæ. & fœnugræci & uolubilis, & foliorum caulium & seminis eius, & herbæ uenti, id est paritariæ & sampsuci, & absinthij & similium, singulariter aut cõiunctim, ita ut recipiatur uapor eorum per canulam cuius una extremitas sit fabricata super uas in quo res coquuntur, & alia extremitas applicetur auri. Et quandoq; est necesse ut misceatur his rebus aliquid ex stupefacientibus, ut sedetur uehementia doloris, & tunc fiat ista cum cautela. Remouent autem nocumenta narcotici uapores superius dicti cum modico, scilicet castorei, & piperis, sicut scis. Gal. linimentum quod administratur & sedat dolorem auris. Accipe medullam ceruinam, aut medullam cruris iuuenci & ceram ana. ʒ. 5. olei amygdalarum amararum, succi poligoniæ, id est uirgę pastoris & à multis uocatur sanguinaria & corrigiola ana quantum sufficit, fiat unguentum, & inungatur in circuitu auris. Est enim mirabile. Vel radices raphani cum oleo & decoque & distilla ex eo in auribus & cum lana calida auri applicita. Et uermes qui sunt sicut media faba. Et inueniuntur sub lapidibus. Aut uermes plurium pedum coquantur in oleo ex oliuis immaturis, & distilletur ex eo in aurem, est enim expertum. Fit autem similiter ex scarabeis & ex lumbricis terrestrib. coctis cum oleo omphacino. Oleum similiter de scorpionibus est ad istud sublime. Item fel tauri cum adipe anatis est iuuamenti mirabilis ad dolorem auris à causa uehementer frigida. Hæc omnia sunt de intentione Gal. quæ experientia confirmauit. Hic multiplicaui tot medicinas in sedatione doloris auris, quia uehemens dolor ipsius est pernitiosus, &c. Dolore autem sedato uel remisso, procedatur ad curam ordinariam secundum septem intentiones suprascriptas. Pro prima igitur intentione quę est euacuatio. Si humor peccans fuerit sanguis, aut sanguini mixtus, si materia non fuerit ualde multa, fiat phlebotomia ex cephalica eiusdem lateris. Materia autem existente plurima, fiat phlebotomia ex cephalica lateris contrarij deinde ex eodem latere. Vbi autem uideretur epar esse in causa aut alia membra naturalia, fiat primò phlebotomia ex basilica, deinde ex cephalica eiusdem lateris si oportuerit. Vbi autem matrix & retentio menstruorum fuerint in causa, primò phlebotometur saphena eiusdem lateris, deinde cephalica eiusdem lateris si oportuerit. Hauriatur autem quantitas sanguinis secundum exigentiam circunstiarum iuxta doctrinam superius datam. Mesue tamen propter multam ægritudinis acuitatem præcipit multam sanguinis extractionem, aut una uice aut pluribus. Post hoc si oportuerit euacuetur humor peccans cholericus, scilicet cum his, quæ dicta sunt in textu, aut cum electuario succi ros. & similibus. Verum materia existente ualde calida, & propriè apostemante, lenientia frigida sunt potentiora, sicut manna aut casia cum decoctione prunorũ, tamar. uiol, &c. Phlegmaticus uerò cum cochijs. Melancholicus cum indis & similibus, quibus aliquid cochiarum sit admixtum. Etsi non sit opus phlebotomia ab istis euacuationibus est inchoandum. Diuersio iuxta secundam intentionem fiat cum clysteribus, lotionibus brachiorum & crurium, uentosationibus, diuersionibus per nares, gargarismatibus, & phlebotomijs uenarum, quæ sunt iuxta aures, non autem masticatorijs, dolorem enim augerent & materiam magis ad locum attraherent. Tertia intentio perficitur cum repercussiuis impositis auri, super aurem, circa aurem, dummodo materia non sit criticè expulsa, non sit uenenosa, non furiosa, non plurima, non expulsa immediatè à cerebro, non ualde tenax crassa & uiscosa, non ibidem paulatim cogesta neque fluat ad partem extrinsecam auris, aut ad locum emũctorium illi proximũ, repercussiua autem possunt esse multa, ut patet ex iam dictis. Sicut in materia calida oleum rosaceum cum quarta parte aceti, aut oleum rosaceum cum tantundẽ aceti, à quo acetum per decoctionem sit resolutum. Et multa ex suprascriptis in sedatione doloris. Sed in causa frig. oleum amygdalarum amararum, aut de spica, aut chamæmilinum, & similia non atractiua, sed aliqualiter stiptica, primò conquassata cum tantundem aceti, deinde bullita usq; ad aceti consumptionem. Et hæc applicentur per totum secundum aut tertium diem. Et post hoc tempus permiscenda sunt iuxta quartam intentionem repercussiua cum resolutiuis & mollificantibus. Vnde in causa calida suprascriptis addatur mucilago, sem. citonirum, aut sem. lini, aut fœnugræci, aut oleum amygdalarũ dulcium. Et materia non existente multæ caliditatis adeps anatis aut gallinæ. Et ex ualde bonis est mulcilago sem. maluauisci, medulla cruris uituli, butyrum, & sint paucę caliditatis. Et quanto magis proceditur uersus statum, multiplicentur hæc mollificantia & resolutiua, ita ut transacta sexta uel septima ponantur sola resolutiua & mollificantia, de quibus dictum est, donec materia resoluatur aut maturetur iuxta quintam intentionem. Et in toto curæ processu attendatur summopere sedationi doloris, iuxta doctrinã superius datam, eligendo, scilicet ex medicinis suprascriptis, quæ magis uidentur conuenire, habendo respectum ad qualitatem materiæ & tempus ægritudinis & ad intentionẽ quam quæris. Et nota quòd auri imponenda nõ debent esse omnino humida, etiam si imponantur gratia sedationis doloris, aut maturationis, quia complexio auris est siccissima, cuius conseruationi cum siccis semper pro parte intendendum est. Et propterea Gal. 5. de ingen. san. reprobat medicum ponentem in aure nimis maturatiua, quib. communiter utimur in maturatione reliquorum apostematum. Et in maturando apostemate ualde calido, diachilon minus est ualde proprium, & propriè cum oleo de alcanna, diachilon autem magnum utrunq; magis confert in maturando apostemate frigido. Ioan. Mesue. Emplastrum conferens ad maturandum & resoluendum apostema auris cal. non multæ caliditatis. ℞. farinam hordei, decoque eam cum rob & oleo chamæmilino. Aliud. ℞. farinæ fabarum, fol. uiol. florum chamæmilæ, farinæ hordei, altheæ, meliloti, decoque cum aqua & oleo chamæmilæ, & rob, & superpone. Auicen. œsopi cerotum cuius iuuamentum est sublime, ad apostemata auris maturans

turans & ſedans dolorem. ℞. adipis gallini, butyri
ouini ſeu uaccini loti, ceræ citrinę, adipis caprini, mel
lis, olei de lilio, œſopi humidi, ana. partes equales, fiat
ex iſtis cerotum & tepidum in aure mittatur, & hoc
ualet in materia frigida, ſcilicet non uehementis frigi-
ditatis etiam ſuppoſitum & linitum in circuitu, & eſt
expertum. Aliud eiuſdem, cæpæ album elixum &
cum butyro contritum & ſuperpoſitum, eſt propriũ
in cauſa, ſcilicet frigida. Confectio Raſis emplaſtri
ſatis boni ad dolorem aurium apoſtemoſum apoſte-
mate mixto. ℞. bdellij, adipis caprini, ana. ʒ.3. farinę,
fœnugræci, farinæ ſem. lini, radicis althææ, radicis li-
lij, ana. ʒ.5. chamæmilæ, meliloti, ana. ℥.1. croci. ʒ.1.
uitellum unius oui conficiatᷣ ſic: chamæmila, melilo-
tum, radix althæę, radix lilij decoquantur in aqua be
ne uſq; dum decocta ſint, bdelliũ uerò diſſoluatur in
aqua decoctionis herbarũ, & ex omnibus his fiat em
plaſtrum addendo rob, olei ſeſamini ana. ℥.2. butyri
quod ſufficit. Et apud neceſsitatẽ addatur opij, ʒ.2. &
eſt mirabile. Et quandoq; ponitur pro opio papaue-
ris albi, ʒ.6. Multa etiam dicta ſunt ſupra, in ſedatio-
ne doloris, quæ ad hunc locũ etiam accõmodari poſ-
ſunt. Et memento ꝙ butyrum nõ habet aliquod ſibi
compar in maturando apoſtema aurium, mollifican
do, reſoluendo, & ſedando dolorẽ, & propriè in cor-
poribus teneris, maturato autem apoſtemate intẽtio
eſt ut rumpatᷣ, & deinde curetur cura ulcerũ, de quo-
rum curatione agetur in cap. ſequenti. Si uerò apo-
ſtema non fuerit in loco ualde profundo, & aptè poſ
ſit fieri, cum ſagitella ſcindatur. Vbi uerò eſſet pro-
fundum, aut æger nollet incidi, rumpatur cum medi
cinis, & ex leuiter rumpentibus eſt cæpæ album co-
ctum permixtum cum butyro & fermento, & ſi prę-
dictis addatur allium coctum eſt efficacius, aut radix
ireos decocta, & cæpæ narciſci, id eſt lilij habentis flo-
rem album in giro, & in medio croceũ, aut purpureũ
cum radice rotunda ſicut bulbus, & ſemen nigrum &
oblongum coctum cum aqua, & mixtum cum melle
& oleo liliorum alborum & butyro, & eſt efficax ual
de. His autem ſi addatur parum fimi columbini effici
tur præſtantius, &c. Sexta intentio eſt corrigere ac-
cidentia tam pręſentia ſicut inſtantia uigiliarum, ſyn
copim & ſimilia, q̃ futura ſicut ſurditatem, &c. quo-
rum curatio ex proprijs cap. poſitis, & ponendis eſt
perquirenda. Septima autem, ſcilicet debitum regi
men eſt, ut aer inſpiratus declinet ad cal. frig. aut tem-
peramentum ſecundum exigentiam materiæ facien
tis apoſtema & febris magnitudinem. Cauendum
tamen eſt ne auris qualicunq; apoſtemate laboret, læ
datur ab aere circumdante frigido, eſt enim frigidum
inimicum omnibus neruoſis, & dieta ſit tenuis & de-
clinans ad frigidum in cauſa cal. & propriè apoſtema
te. Caueat à uino & carnibus niſi in declinatione,
comedat ptiſanam, hordeaceam, panem lotum, & o-
lera frigida. Sed in cauſa frigida non apoſtemoſa, bi-
bat aliquando parum uini ueteris, & dieta declinet
ad cal. & ſic. Et ſi eſſet apoſtema frigidum aut non bi-
bat uinum, aut ſit ualde permixtum, & totũ regimen
declinet ad cal. aut ſit temperatum. Sit ſomnus com-
muniter ſeptem horarum & non ſuper aure, ſcilicet
dolente, niſi fortè cum eſſet tempus eruptionis apoſte
matis, aut eſſet ruptum quieſcat, & fricationes uicem
ſuppleant exercitij, procuret omnes euacuationes na
turales, & ſit ſperans & gaudens fugiat accidentia ani
mi moleſta & exceſsiua. Si autem dolor cum apo-
ſtemate aut ſine eſſet in parte intrinſeca auris, aut pro
pe aurem, non eſt neceſſaria tanta ſolicitudo in eua-
cutiõe, diuerſione, nec ibi competit repercuſsio, imò
procedendum eſt cum mollificantibus & reſoluenti-
bus, & reliquo regimine de quo ſupra.

Si autem dolor fuerit criticus, tres requirũtur inten
tiones. Prima, eſt criſim adiuuare. Secunda, acciden-
tia corrigere. Tertia, eſt debitum regimen ordinare.
Prima autem intentio quinq; modis completur. Pri
mus modus eſt debilitare inimicum uirtutis, ſcilicet
materiam, qui modus perficitur digerendo & euacu
ando, & hæc debent fieri ante criſim. Secundus mo
dus eſt confortando uirtutem & membra principa-
lia, & multiplicando ſanguinem & ſpiritum, qui eſt
expeditus per criſim. Et hoc debet fieri ante criſim, in
criſi, & poſt criſim exhibendo ea quę ſunt facilis dige
ſtionis & conuerſionis, boni chimi, paucarum ſuper
fluitatum, cauendum tamen eſt tempore criſis cum
hæc exibentur, ne natura à criſi impediatur, & pro-
pterea eſt tutius huiuſmodi ante criſim exhibere. Ter
tius modus eſt præparando uiam ſicut mundifican-
do aurem à cerumine, & ſuperfluitatibus in ipſa exi-
ſtentibus ſicut mundificamus inteſtina à fecibus. Et
hæc faciẽda ſunt ante criſim, et etiam in criſi ſi expedit

Quartus modus eſt ſtimulando uirtutem expulſi-
uam, ſicut in criſi per inteſtina, ſupponimus ergo ſup
poſitorium aut clyſtere aliquod ſtimulans expulſi-
uam. Sic & in propoſito poneremus digitum in au-
re ſcalpendo aliquantulum, aut aliquod ſimile facien
do. Et hoc fieri debet ante criſim ſi tardauerit, & in cri
ſi ſi poſtquam incepit ſit pigra & lenta. Quintus mo
dus perficitur attrahendo materiam, ſicut in criſi per
inteſtina fricamus hipochondria, & ilia, & quandoq;
ſupponimus clyſtere attractiuum materiæ cuius cri-
ſim ſperamus. Sic in propoſito, ſcilicet fricamus
quandoq; aurem & emplaſtra ſuperponimus attra-
hentia, & etiam uentoſas ſi expedierit. Sed cauenda
ſunt duo. Primum ne dolor nimis excreſcat. Se-
cundum ne materia extrahatur ſupra illud quod ne-
ceſſarium eſt & operatio membri deſtruatur. Et pro-
pterea hæc attractiua ut plurimum ſint leuia & dolo-
rem mitigantia ſicut euaporatoria facta cum ſpon-
gijs & filtris, & emplaſtra potius dilatantia poros,
quàm fortiter attrahentia niſi fortè materia eſſet uene
noſa aut furioſa. Et ſi timeremus criſim impediri in
his caſib. deberemus fortiter attrahere etiã cum uen-
toſis magis eligentes uitam hominis cum ſurditate,
quàm mortem. Si tamen propter huiuſmodi attra-
hentia dolor nimis excreſceret, ut ad ſyncopim deue
niret, & huiuſmodi accidentia extrema hæc dimitten
do procedamus cum ſupraſcriptis leuibus dilatanti-
bus, & dolorem lenientibus potius eligentes ut æger,
ui ægritudinis moriatur, quàm quòd ipſum interi-
mamus. Emplaſtra autem huiuſmodi & fomenta
tam leuia quàm fortia, ex ſupraſcriptis eligantur.
Fermentum enim, galbanum, ammoniacum, ariſto-
lochia, radices lilij, & ſimilia ſunt de fortiter attrahen
tibus. Secunda intẽtio, ſcilicet accidentium correctio
eſt, ut dolor modum excedens leniatur, non cum fri-
gidis repercuſsiuis aut ſtupefacientibus, ſed cum mol
lificantibus, de quibus ſupra. Reliqua accidentia cu-

rentur ſecundum quod oportet, criſim nō impediendo. Regimen autem ſex rerum non naturalium iuxta tertiam intentionem eſt, ut aliter ordinentur ne criſim impediant, imò adiuuent, &c. Sit aer leuiter declinans ad cal. aut ad frigidum ſecundum exigentiam cauſę doloris. Vitet excellentiā in qualitatibus primis. Et ſit boni odoris mediocriter illuminatus. Caueat tempore criſis à cibo & potu, niſi quantum ſit expediens pro cuſtodia uirtutis. Et propterea ſi cibus eſt neceſſarius ſit paucus, boni chimi, paucarum ſuperfluitatum, facilis conuerſionis. Caueat à ſomno. Niſi quātum eſt expediens pro cuſtodia uirtutis in hac criſi & cæteris, niſi in ea quæ fit per ſudorem. Euacuationes naturales ſpontaneas natura inuitante procuret. Non multum ſtimulet natura ipſa non inuitante ne ipſam à pugna diuertat. Quieſcat animo & corpore ne naturam à criſi diuertat. Si ergo ſit criſis euacuationis cōpleta, bene eſt. Si uerò incōpleta ſuppleatur per illud quod aptius uidebitur. Si autem ſit criſis permutationis intendatur poſtea reſolutioni & maturationi, non autem repercuſsioni ſecundum quod dictū fuit, & maturato apoſtemate rumpatur iuxta doctrinam ſuperiorem.

DE VLCERE AVRIVM ET SANIE. Cap. XXVI.

VLcus eſt ſolutio cōtinui cū ſanie. Et dicitur cum ſanie ad differentiam uulneris, quod eſt ſolutio continui ſine ſanie, &c. Ex quo infertur quòd ulcus eſt morbus in unitate, ſicut & quælibet ſolutio continui, & per conſequens eſt morbus communis tam ſimplicium, q̃ compoſitorum, ſicut & unitas communis eſt utrorunq;, complexio autem appropriatur ſimplicibus ſicut compoſitio organicis. Sanies autem deſcriptiuè eſt ſuperfluitas quartæ digeſtionis ex toto genere præter naturam. Et eſt duplex, ſcilicet laudabilis & illaudabilis. Prima habet quinq; bonas conditiones. Prima eſt enim alba, quia debet aſsimilari membris radicalibus ſiue ſpermaticis, quæ cōcurrunt ad ipſius generationem. In ipſis enim principaliter fundatur calor innatus, qui eſt inſtrumentum ipſorum ad ipſius generationem. Secunda lenis, id eſt uniformis in partibus ſuis, hæc enim arguit bonam proportionem uirtutis naturalis digerentis digeſtione, quæ fit in nocitiuo ad materiam digerendam, & propterea uniformiter patitur à calore digerente & non diuerſificatur in partem obedientem, & non obedientem, neq; in modo ſubſtantiæ, neq; in colore, neq; in reliquis.

Tertiò æqualis, id eſt mediocris ſubſtantiæ non multum ſubtilis aut craſſæ ſeruata proportione ad membrum in quo fit & ad humorē ex quo fit, non enim eſt dubium quòd in neruo oſſe & chartilagine, & uniuerſaliter in membro quanto eſt denſioris ſubſtantiæ generatur ſanies ſubtilior, & econtra in carne & membris mollibus generatur ſanies craſsior, & ex humore craſsiori craſsior, & ex ſubtili ſubtilior. Quartò non debet eſſe multi fœtoris, ſed tamen aliqualiter, per hoc enim ſignificatur dominium coloris innati licet non abſoluatur ab extraneo, id eſt, putredinali. Iuxta ſententiam Auic. tertia, quarti cap. de iudicijs ſaniei. Pro cuius declaratiōe primò nota, quòd ad digeſtionem laudabilem quæ ſit in iuuatiuo ſolum concurrit calor ut naturalis, ſicut in digeſtione qua chilus ex cibo generatur, ſanguis ex chilo, humiditates ſecundæ ex ſanguine, membrū aut pars membri ex humiditatibus ſecundis. Et econtrario in putrefactione concurrit calor ſolum, ut extraneus. Sed in digeſtione in nocitiuo qua exempli gratia generatur ſanies, concurrit calor partim ut naturalis, partim ut extraneus. In generatione ſaniei laudabilis concurrit magis ut naturalis. Sed in generatione ſaniei malè fœtentis concurrit magis ut præternaturalis. Ex quo ſequitur, quòd inter aliqua media inter has concurrit æqualiter, ut naturalis & præternaturalis. Secundò nota quòd calor iſte de quo loquimur, eſt ille qui ſuſcipit̃ in materia ſanianda. Idem enim calor numero faciens ſaniem ex ſanguine, partim erit naturalis, partim extraneus & putredinalis, ut effectu comprobatur. Tertiò nota, quòd non eſt inconueniens quòd calor membri in quo ſit ſanies ſit omnino naturalis. Calor enim qui à membro ſuſcipitur in materia ſanianda eſt partim naturalis, partim extraneus, ſicut cum generatur ſanies ex ſanguine in concauitate uenarum in homine ſano non exercitato iuxta ſententiam Auic. ſumma de urinis. Sanus præterea non exercitatus mingit urinā ſicut ſaniem, et eſt ei euacuatio laudabilis, & propter hoc remouetur laſsitudo, quæ ei ex dimiſsione exercitij acciderat. Nota quartò non eſſe inconueniens eundem calorem numero in humido putrente eſſe præternaturalem omnino humido quod putrefit, & naturalem omnino uermi per putredinem ex illo humido generando, licet materia adæquata illius uermis non putrefiat. Quintò ſanies debet eſſe mediocris quantitatis non diminutę neq; ſuperfluę in relatione ad membrum in quo fiet, & ad quantitatem ulceris: ſanies enim poteſt eſſe laudabilis in colore, ſubſtantia & in ſingula conditionum ſupraſcriptarum, & in pluribus ipſarum, bonum enim habet rationem finiti, malum uerò infiniti, ſecundo ethicorum.

Cauſa ſaniei materialis eſt humor primus, & propriè ſanguis & humiditas ſecunda. Cauſa efficiens inſtrumentalis eſt calor innatus. Efficiens principalis eſt uis animę digeſtiua. Finis ut paretur expulſioni materia. Et ſanies licet plurimum reperiatur in ulceribus & exituris, reperitur quandoq; tamen in aure & alijs membris abſque ulcere & exitura, ſicut uidemus in quibuſdam multiplicari ſaniem in aure abſque ulcere, & exitura, & per longum tempus, & hæc eſt ſanies generata in concauitate uenarum cerebri quæ expellitur ad aures per orificia uenarum ad ipſas terminata, de qua Auic. 4. primi. cap. tertio.

Vlcera auris duplicem recipiunt diſtictionem, ſcilicet in particula patiente, & in ſe, à particula quidem patiēte, nam quædam ſunt intrinſeca auri, quædam extrinſeca. Et quæ intrinſeca, quædam ſunt in chartilagine, quædam in miringa & neruo auditiuo, quædam in oſſe petroſo. Et hæc aliquādo ſunt ſuperficialia, aliquando profunda, quæ aliquādo propter ſui profunditatem poſſunt dici cauernæ & abſcōſiones. In ſe autē diſtinguuntur, quia quædam ſunt munda, quædam ſordida, quædam uirulenta, quædam putrida, quædem corroſiua, quædam fiſtulæ, quædam cum apoſtemate, mala complexione aut dolore quædam ſine, quædam antiqua, quædam noua.

Cauſæ

Causæ ulcerum sunt apostemata aut bothor, cum rumpuntur nec non humores acuti. Primò superficialiter imprimentes, deinde paulatim se profundantes. Et similiter cerumen aurium & uermes & res extrinsecæ cadentes in aures, aut ibidem natæ paulatim corrodentes aut putrefacientes. Et similiter casus, offensio aut percussio uulnerantes aurem, ad uulnus enim sequitur ulcus.

Signa, ulcera auris cognoscũtur ex sanie inde egrediente. Verum non est sufficiens signum, cum iuxta superius dicta possit sanies à cerebro ad aurẽ sanam deriuari, siue in cerebro sano genita sit, siue sit ex apostemate in cerebro rupto profluens. Frequentius tamen decidiť ab ulcere auris siue ulcus illud sit factum ex apostemate auris sine nullo præcedente apostemate. Inter quæ est differentia. Cum enim fuit sanies ex apostemate rupto in cerebro aut in aure. primò sanies in magna quãtitate effunditur, deinde paulatim donec consumpta sit & præcesserũt signa apostematis auris aut cerebri, de quibus supra. Si autem sanies genita sit in cerebro sano adest incolumitas cerebri, et auris, & illa sanies fluit in primis plurib. diebus in magna quantitate, postea paulatim donec cõsumpta sit, & postea aliquando iterum reaggregatur & iterum fluit, imò ipsius uiolenta retentio facit uertiginem aut alias cerebri ægritudines. Si uerò sanies sit ex ulcere facto in aure ex uulnere aut ex humore, aut ex alijs huiusmodi paulatim corrodentibus aut putrefacientibus illa sanies paulatim incipit fluere, dinde sicut ulcus excrescit sanies augetur quousque ulcus sit proximum consolidationi, tunc enim incipit minui. Sed uera signa ulceris auris, sunt dolor, ardor & punctio cum sanie, & propriè apud tactum & immissionem alicuius acuti, & aliquando sanguis simul cum sanie egreditur. Causæ uerò ulcerum ex ipsarũ præcessione declaranť. Si ulcera sunt exterius sensui subiacent. Si uerò interius & sint in neruo adest aut præcessit dolor intensiuus. Et si sint in osse cognosciť ex sanie, quæ est subtilis, tendens in citrinũ, et ex morbi antiquitate. Et si stilus potest immitti, certificaremur propter ossis duritiem. Sed illud nõ est tutum propter dolorẽ intensissimum, nisi neruo corrupto aut eius complexione. Et quæ profunda sunt sicut cauernæ ex multitudine eius quod egreditur cognoscũtur. Vlcera mũda cognoscuntur ex sanie laudabili. Sordida ex crassitie cũ multitudine eius quod egreditur. Virulenta ex subtilitate saniei, putrida ex sanie fœtente. Corrosiua quia aliquãdo post saniem egreditur sanguis, fistulæ ex diuturnitate ulceris & saniei uirulenta, & carne callosa & magis solito indurata, &c. Prognosticum. Primum ulcera munda superficialia facilè curantur, profunda autem peruenientia ad neruum consolidata relinquunt nocumentum auditus. Secundum. Vlcera prouenientia ad os rarò uel nunquam curantur. Et similiter fistulæ profundæ. Tertium. Vlcera profunda corrosiua aut putrida frequenter sunt perniciosa, cum frequenter se profundent usq; ad cerebrum.

DE CVRA.

Cum pus ab aure egreditur, hydromel tepidũ multotiens in una die in aure est distillandum. Deinde hoc medicamen optimê faciens ad hoc est immittẽdum. Quod recipit sarcocollæ, aloes, & sang. draconis, thuris, scoriæ ferri, ziniar, ex eo in aceto dissoluatur, et in aurẽ mittatur, & licinium melle illinitum in prædictis intingatur, & sic inde mittatur, patiens itaq; ex hoc medicamine & hydromelle medicetur, donec sanus sit.

Diuiditur hoc cap. In duas partes. In prima ponit curam per mundificantia. In secunda ibi. Deinde hoc medicamen. Ponit curã per consolidantia. In prima parte mundificat ulcus auris cum hydromelle, sed debet esse paucæ quãtitatis, ut: ℞. aquæ ℥. 4. & mellis ℥. 1. bulliant simul despumando usq; ad consumptionẽ tertiæ partis uel medietatis donec habeat aliqualiter tenacitatem & tepidum instilletur multotiens, scilicet saltem quater in die naturali. In secunda parte ponit curam per consolidantia describens medicamen conuenientissimum ad hoc. ℞. sarcocollæ cal. in secundo & siccæ in primo, habens uirtutem consolidandi et corrodendi carnem mortuam, & specialem proprietatem habet ad ulcera auris, ita quòd si lichinium illinitum melle cum sarcocolla puluerizata immittatur auri saniosæ, sanat usq; ad aliquot dies. secundo cañ. simplic. nono. secundò poniť aloes calidum & siccũ in fine secũdi. ualens in ulceribus difficilis consolidationis. tertiò est sanguis drac. frigid. & sicc. in tertio apud Serap. sed apud Auic. in secundo multum ualens ad glutinandum ulcera & uulnera, & contemperat caliditatem aliorum: quartò ponit thus siue olibanum à monte Olibano dictum, calidum in secundo, siccum in primo, consolidans & habẽs proprietatem ad aurem & sedans dolorem auris. Quinta ponitur squama ferri frig. & sic. in tertio, & siccior omnibus squamis. Vltimò poniť ziniar, id est, uiride æris, cal. & sic. in quarto mũdans uulnera sordida prohibens ambulatiua. Et potes sic dosare. ℞. sarcocollæ, aloes, sanguinis dracõis, thuris, ana ʒ. s. scoriæ ferri, ℈. 1. ziniar, gran. 6, dissoluantur cum aceto non multũ acuto, & est acetum frigidum & siccum prohibitiuũ putrefactionis, & ambulationis ulcerum, & sit aggregatum mediocris, scilicet spissitudinis, & ex eo, duæ aut tres guttæ tepidæ in aurem distillentur, postea lichinium illinitum in melle in prædicto puluere intingatur, & in foramine immitatur: hoc enim ad curam ulcerum sufficienti hydromelle mundificando, & hoc mundicando & consolidando, &c.

Pro cura ulcerum auris, & etiam reliquorum ulcerum est in primis sciendum, quòd medicinæ quibus frequenter indigemus in ulcerib. aliquando sunt corrosiuæ, aliquando absterfiuæ, aliquando carnis generatiuę, aliquando cõsolidatiuę, aliquando cicatrizatiuæ. Medicina enim corrosiua est, cuius proprietas est ut consequatur ex eius resolutione & ulceratione, quod de substantia membri minuať, sicut flos ęris, & hæc cal. & sic. in quarto. Sed medicina abstersiua est cuius proprietas est, ut moueat humiditates uiscosas,

& congelatas ab orificijs uenarum pororum in superficie membri, ita ut elonget eas ab eo, & hęc est cal. & sic. circa secundum gradum, cum quadam substantia subtili, sicut mel. Medicina generatiua carnis est illa, cuius proprietas est ut conuertat sanguinem superuenientem uulneri in carnem, propterea quód æquat complexionem eius & coagulat, & hæc est communiter sic. in primo cum temperamēto actiuarum, aut saltem proportione ipsarum ad membrum paucæ stipticitatis, paucæ abstersionis, sicut thus. Consolidatiua uerò siue incarnatiua est quæ exiccat & inspissat humiditatem stātem inter duas superficies uulneris propinquas, ita ut conuertatur ad conglutinationem, & uiscositatem, & adhæreat una earum alteri sicut sanguis draconis, & aloes, & hæc est sicca communiter in secundo cum proportione actiuarum ad membrum cum stipticitate & uiscositate absq; abstersione. Cicatrizatiua uerò siue sigillatiua est medicina quæ exiccat superficiem uulneris, ita ut fiat cortex, & ista communiter est sic. in tertio cum stipticitate absq; abstersione & absq; multa mordicatione, & est cum temperamento actiuarū sicut cortex pini, licet quandoq; caliditas superflua exiccādo per accidens faciat hanc operationem sicut alumen & uitriolum.

Notandum secundò, quòd quia auris est membrū ualde siccum naturaliter in ulceribus eius competit medicina siccior, quàm in alio membro nostri corporis aliorum paritate supposita, &c. Quanto enim membrum ulceratum aut lapsum ad humidum est magis siccū naturaliter competit medicina intensius sicca quàm in membro naturaliter humido lapso æqualiter ad humidum, iuxta Auic. quarta, quarti tractatu primo cap. de medicinis facientibus nasci carnem, cuius ratio est, quia cum nihil agat ultragradum proprium, & à proportione æqualitatis aut minoris inæqualitatis non proueniat actio, non poterit medicina minus sicca quàm sit membrum, cui applicatur ipsum exiccare. Cum hoc tamen tenendum est, quòd in corpore & membro humido naturaliter, sed æqualiter pręternaturaliter lapso ad humidū, corpore naturaliter sicco, potentius sicca competunt ꝙ in corpore sicco naturaliter, præternaturaliter lapso ad humidum. Cuius ratio est, quia ubi est maior resistētia maior requiritur potentia, &c. Sed in corpore humido lapso præternaturaliter ad humidum maior est resistentia, cum exiccantibus resistat humiditas naturalis & præternaturalis. In corpore autem sicco resistat tantum humiditas naturalis. Est autē inter hæc differentia, quia potētia rei insequitur multitudinem formæ. Intentio autem habet attendi penes distantiā à non gradu. Nunc autem reducendo ad actum practicum possumus in corpore sicco approximare intensius sicca sicut aristolochiam, sed in pauca quantitate, & in corpore humido possumus approximare remissius sicca, sicut thus & in multa quantitate. Contra tamen hanc determinationem sunt difficiles instantiæ quas nunc theoricis dimitto. His itaque præmissis. primò ponam curam saniei auris uenientis à cerebro ad aurem absq; ulcere auris, secundò ponam curam ulcerum auris.

Procuratione primæ dispositionis quatuor exiguntur intentiones. Prima est euacuatio, & propriè à cerebro perficienda cum phlebotomia & alijs generibus euacuationum secundum quam dictum fuit in capitulo præcedenti. Secunda est diuersio & propriè à cerebro cum caputpurgijs & gargarismatibus multotiens iteratis, de quibus in multis capit. dictum est. Tertia est cerebri confortatio ne talem materiam multiplicet, quapropter confortetur eius digestiua, & expulsiua cum interius sumptis odoratis & capiti applicitis. Vt in causa frig. diamuscum, & diambra, & similia. Et in calida saccharū ros. cum paucis specieb. diamusci, aut pliris arcoticō. Odorata aūt in causa frigida sunt sicut nigella torrefacta aut puluis ireos. Quibus potest addi parum musci, ambræ, gariophili, aut galiæ muscatæ, & similia. Et in causa calida odorentur rosæ, & poma artificialia, quorum præcessit rememoratio in cap. de catharro. Applicata autem capiti sunt sicut lotiones ex lixiuio facto ex cinere stipitum caulium, in quo bullierit bachara scena, & stecas arabicum, et propriè in causa frigida. Sed in causa calida, aut non lauetur caput, aut cum lixiuio paucissimæ acuitatis in quo bullierint ros. & bachara, & applicentur capiti sacculi ex milio torrefacto, sale, corticibus citri, maiorana, gariophilis, uernice, gallia muscata. &c. Et in calida, ex rosis & sandaraca, & his non conferentibus fiat cauterium actuale in commissura coronali, iuxta doctrinam in multis cap. positam. Quarta intentio est auris mundificatio & confortatio, non autem stipticatio, imò potius prohibitio ipsius ab ulceratione lauando ipsam cum uino decoctionis mellis & rosarum, & si timeretur ulceratio instillentur duæ aut tres guttæ sief, & memithæ, cum pauco aceti, & similibus. Et si timeretur obturatio mundificetur cum tentis, & ex cotto, & aliquando oleum amygdalarū amararum instilletur.

Cura ulcerum auris si munda fuerit & in corpore mundo, præter correctionem accidentiū & regimen uitæ, duas tamen exigit intentiones curatiuas. Prima est ulceris mundificatio, secunda consolidatio, quæ qualiter debeant perfici, apparet in textu, & ex dicendis clarius appatebit. Si uerò ulcus auris fuerit cum mala complexione, apostemate, aut dolore uehemēti principalius est intendendum curationi illorum non neglecta cura ulceris, qualiter autem curentur, patet ex dictis in præcedenti capitulo. Cura uerò ulcerum auris malignorum, scilicet putridorum, corrosiuorum, fistularum cum corruptione ossis octo exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat. secunda diuertit. tertia fluxum intercipit. quarta substantiam corruptam, scilicet putridam corrosam, aut induratam, aut aliter infectam remouet. quinta mundificat. sexta substantiam deperditam generat tādem cicatrizans. septima accidentia corrigit. octaua ordinat debitum regimen, Euacuatio autem iuxta primam intentionem completur phlebotomia si oportuerit, & alijs euacuationibus integratis ex minoratione, digestione, eradicatione, etiam iteratis si oportuerit iuxta doctrinam præcedentis capituli. Sed attende ꝙ digestiua debent rectificare membra, & propriè cerebrum ipsius malas dispositiones corrigendo & ipsum confortando, ut fiat minera humorum laudabilium, debent etiam corrigere humores præparando ipsos euacuationi, aut ad benignum reducendo, ipsorum nanq; malitia in quali aut in quanto multum impedit curationem ulcerum.

Secunda

Secunda intentio, ſcilicet, diuerſio perficitur cum his quæ dicta ſunt in præcedenti capitulo, ex diuertētibus ad propinqua, imò fortè pro parte eradicantibus materiam malignā aurium eſt phlebotomia uenarum quæ ſunt poſt aures.

Tertia intentio, ſcilicet, fluxus interceptio perficit approximando repercuſſiua & confortātia circa aurem, oleum roſ. rude, id eſt, factum ex oleo omphacino, & roſis ſyluestrib. albis, cui ſi opus eſt addatur acetum, et bolum armenum, aut terra ſigillata, aut alia huiuſmodi. Quarta intentio, ſcilicet, ſubſtantiæ corruptæ remotio perficitur inſtillando in aurē, unguentum ægyptiacum diſſolutum cum pauco aceti aut uini, eſt enim mirabile. Et fortius iſto ubi eſſet multum de ſubſtantia corrupta, & cum quadam ſenſus obtuſione. ℞. uiridis ęris, aluminis, mellis, añ. diſſoluantur cū pauco aceti. Aliud. ℞. floris æris, tubel æris, id eſt, ſquamæ æris, añ. ℥. 2. ſucci porri, mellis, añ. ℥. 1. urinæ puræ, quantum ſufficit, terantur uſq; dum fiant ſicut mel, lichinium melle inūctum, deinde uitriolo ſubtiliſſimo puluerizato linitū, & in aure impoſitum optimè ualet ad remouēdum carnem putridam & calloſam, & ad ſquamādum os ſi ad ipſum peruenire poſſit. Non eſt tamen credēdum quòd ad ipſum perueniat propter tortuoſitatem foraminis. Et uiride ęs ſimiliter applicitum eſſet conueniens, & fortius remouens carnes corruptas & calloſas quas attingit. Sed ſi caro corrupta eſſet in profundo, aut os ſquamatione indigeret, eſſet melius huiuſmodi in forma liquida inſtillando applicare, ſicut diſſoluēdo alumen aut uitriolum, aut uiride æris in aceto, & ex eo tepido duas aut tres guttas inſtillare aut aliquem ex medicinis ſupraſcriptis. Sed eſto memor nō frequentare iſta acuta ſufficit enim iſtorū inſtillatio bis in die, et cum tu comprehendis eſcaram ueriſimiliter factam ex horum impoſitione eo quòd neq; uirus, neq; ſanies egreditur ſecundum quòd conſueuit dimitte huiuſmodi acuta, & ſi dolor eſt, infunde lac tepidum. Et ſi nō eſt dolor, hydromel quouſq; eſcara remoueatur, qua exiſtēte, quod comprehendes in eo quod egreditur aut quia fortè mundificando cū cotto inuenies ipſam, aut partem eius in extramitate cotti, poſtea procede ad quintam intentionem, ſcilicet, ad mundificationem, aut ſi fortè cū lacte aut hydromelle iam dicto ſit facta mundificatio procede ad ſextam, ſcilicet, partis deperditę reſtaurationem, ſecūdò attende in horum acutorum approximatione, ut incipias à leuioribus ſicut ab alumine diſſoluto cum aceto aut oxymelle, deinde hoc non ſufficiente, adminiſtres unguentum ægyptiacū, deinde uenias ad alia fortiora gradatim aſcendendo. Auicen. tamen ponit curam quorundam medicorū qui obturant foramen auris optimè, ut ſanies nō poſſit exire, & faciunt eum dormire ſupra contrariā partem ut ſanies retēta deſcendat ad carnem glandoſam, quæ eſt in profundo auris, ut ibidem retenta tumefiat locus ille quem tumefactum ſcindunt, deinde curāt mundificando cum his quæ neceſſaria ſunt. Non cōſulo tamen ut facias hoc, quia fortè ſanies retenta poſſet putrefacere neruum auditiuum & durā matrem. Sed ſi natura materiam ad illas, ſcilicet, partes, glādoſas quæ ſunt ſub aure deriuauerit, & ille locus intumuerit materia ſuppurata, & etiam ante perfectā maturationem incide, & cura deinceps illud ulcus ſecundū quod oportet, quia facilius, poſtea ulcus auris conſolidabitur. Poſtea eſt neceſſaria tibi quinta intentio, ſcilicet, mūdificatio, uel propter remotionem eſcaræ: non enim in his caſibus eſt remouenda eſcara cum putrefactiuis, uel ſi remota eſcara non appareat locus mundificatus propter multitudinem eius quod egreditur aut ipſius malitiam, hæc perficienda eſt cum hydromelle, aut uino bullito cum melle, aut oxymelle ſimplici, aut ſcyllitico ſi ſanies fuerit craſſior & uiſcoſior, quæ poſſunt immitti per ſiringam, aut cum catathir ſi uolumus ut cum fortitudine impellatur ad profundum, ſic enim melius lauat. Poſtea procedatur ad ſextam intentionem, ſcilicet, partis deperditæ reſtaurationem, & tandem ad cicatrizationem quæ perficienda eſt cum his quæ ſunt mediocris exiccationis ſine multa mordicatiōe, ſicut olibanum aut cortex eius diſſolutus cum uino, aut ſarcocolla & olibanum ſoluta in uino & melle pauco, & eſt expertū. Similiter myrrha & aloë diſſoluta in uino, & ſandaraca in hoc eſt mirabilis, & propriè trita cum uino & melle, & inſtillata, & immiſſa cum lichinio. Ex conſolidantibus autem ſiue cicatrizantibus eſt licium cum ſief memithæ. Similiter ſang. drach. ſief memithæ, ſarcocolla, myrrhæ, aloës, ſpumæ maris, corticis olibani, aluminis uſti, aū. ℥. 1. terantur contritione ultima cum melle & uino, uſq; dum fiat in termino mellis fluentis & diſtilla & utere cum lichinio, mundificat, cicatrizat, & ſubſtantiam deperditam reſtaurat. Et ad hāc intentionem eſt medicamen Raſis poſitum in litera, & ſuperius declaratum, Ioan. Serapionis modus confectionis ſcoriæ ferri, cuius iuuamētum eſt ſublime ad exiccandum & conſolidandum. Accipe ſcoriam ferri, laua eam cum aceto forti, poſtquā triueris eam uehementer, deinde ſiccetur ſuper latere calido, poſtea iterum tere, & laua cum aceto & exicca, & fiat hoc ſepties donec fiat puluis ſubtilis, decoquatur poſtea cū aceto decoctione uehementi uſq; dū habet mellis ſpiſſitudinem, & diſtilletur ex eo in aure, aut intromittatur cum lichinio. Et ſi uolueris hoc medicamē eſſe magis abſterſiuum adde modicum mellis. Septima autē intentio, ſcilicet, accidentium correctio eſt, ut corrigatur dolor & ſurditas, & alia ſecundum quod dictum fuit, & dicetur in capit. ſequentibus. Octaua intētio, ſcilicet regimen uitæ eſt, ut aër declinet ad ſic. cum tēperamento actiuarum. Et cibus & potus ſimiliter minuantur, & propriè dum timemus fluxum humorū ad locum, & dum intendimus minorationem & mūdificationem ulceris iuxta tertiam, & quartā & quintam intentionem. Cum autem uolumus iuxta ſextā intentionem partem deperditam reſtaurare cibo abundatiori utatur, et ſemper ſit boni chimi, facilis digeſtionis, paucarum ſuperfluitatum, declinans ad ſiccū non uaporatiuus, dormiat ſuper aure contraria immediatè cum impoſita ſunt medicamina, deinde tranſactis duabus aut tribus horis dormiat ſuper aure ægra, procuret omnes euacuationes naturales & propriè mundificationes capitis per os & nares quieſcat corpore & animo. Si uerò ulcus non ſit putridum aut corroſiuum, neq; fiſtula, neq; cum oſſe aut alia ſubſtantia corrupta, ſed ſit uirulentum aut ſordidum ſolum exiguntur ſeptem ex intentionibus ſupraſcriptis, non enim requiritur quarta quæ eſt ſubſubſtantiæ corruptæ remotio; Illę autem intentiones

perficiuntur super hoc attendendo, scilicet, quòd uirulentũ indiget multa exiccatiõe, pauca abstersione. Econtrario sordidum multa abstersione, & non tanta exiccatione sicut oxymelle, scyllitico, & similibus.

DE SONITV ET TINNITU. Cap. XXXVII.

Circa rubricam est sciẽdum quòd reperiuntur isti termini apud autores sonitus, tonitus, tinnitus, & sibilum, qui aliquando significant sonos, aliquando corruptionem auditus. Sed secundo modo hic accipitur sonitus siue tinnitus: de sonitu enim primo modo *sumpto qui diffinitiuè est quali*tas, de tertia specie qualitatis per se primò perceptilis ab *auditu causata in aëre, scilicet,* moto à duobus corporibus duris & planis, aut ab aliquo eorum uicem gerente, ordinata ad secũdum aliquid, non est hic sermo. Sonitus autem est terminus communis ad alios tres importans quãcunq; huiusmodi dispositionem corruptam auditus. Tonitus significat corruptionẽ auditus qua apprehẽditur sonus grauis & fortis. Per sibilum autem corruptè apprehẽditur sonus acutus. Sed per tinnitum sonus medius inter hos sicut sonus pluuiarum & foliorum arborum, & huiusmodi. Est autẽ hæc dispositio dicta uocabulo generali sonitus, descriptiuè, auditus corruptio in qua apparet homini audire sonum aliquem ex motu facto in aëre exterius, qui est interius in miringa auditus, sicut enim motus & inundatio in aëre exteriori, scilicet, cum speciebus soni repræsentãt sonum qui est & apparet exterius. Sic etiam motus & inundatio in aëre interiori repræsentat sonum, qui apparet exterius propter cõsuetudinem percipiendi illos sonos qui sunt exterius & apud Auic. eius comparatio ad auditum est sicut comparatio imaginationũ ad uisum. Sicut enim ex uapore aut alia re non peruia coràm crystallino apparet homini, quòd uideat aliquod obiectum exterius. Ita ex inundatione aëris interioris propter uapores effusos ad aurem, apparet homini, quòd audiat aliquem sonum exterius qui non est. Ex quo infertur, quòd hæc dispositio dum est præter naturam, est accidens alicuius morbi, licet etiam possit dici morbus cũ immediatè impediat operationem sensus communis siue imaginatiuæ. Est autem hæc operatio corrupta duplex. Vna scilicet, non comparata ad nocumentũ quæ prouenit ex bonitate auditus in aure etiam temperata, sicut quando apprehenditur sonitus uaporis subtilis, à quo auris nunquam denudatur quantumcunq; sana, ac si sonus ille esset exterius: hæc enim est actio corrupta cum apprehẽdit sonum esse exterius, qui non est, non autem est corruptè læsa, cum illic nulla sit læsio in aliqua materia auris neq; in spiritibus, neq; per essentiam, neq; per communitatem. Est autẽ alia actio corrupta auditus, quæ etiam est corruptè lęsa, quia est cum nocumento auris de qua est sermo in præsentiarum. Comprehẽsio autem sonitus minimi existentis in aëre, à quo aër quantumcunque quietus nõ denudatur quę fit ab aure optimi auditus, & non ab aure obtusi auditus non est operatio corrupta neque corruptè læsa. Licet hæc actio in aure debili, acuti auditus sit diminuta per intensionem, & si senserit uaporem minimum faciẽtem opinari sonum esse exterius, erit non solum per intensionem læsa, sed etiam corruptè læsa, loquamur autem hæc de actione corruptè læsa, hæc enim curatione indiget, &c.

Causa huius est duplex. Vna sumpta ex parte auditiuæ uirtutis. Altera ex parte obiecti & causarum mouentium. Et per uirtutem auditiuam intelligo potentiam animæ cum instrumentis suis. Auditus ergo aliquãdo est nimis acutus propter malam dispositionem organi, & reliquorum instrumentorum, ut sentiat quemcunq; minimum sonum ut uaporis existentis in aure, aut minimum sonum existẽtem in medio exteriori per quem homo turbatur, & à melioribus operationibus impeditur. Et hoc prouenit aut ex dispositione foraminis, sicut quando foramen auris est nimis largum, aut nõ debitè tortuosum, quapropter inundatio sonora non debitè modificatur, aut est miringæ auditus cum est nimis tenuis, & aer stans nimis subtilis. Cum enim ad sonum percipiendum sit necessarius motus & aeris inundatio, si causa soni sit exterius uterq; aer interior & exterior mouetur. Si uerò causa soni sit interius, tantum aer intrinsecus mouetur. Requiritur enim ad quemcunq; sonum percipiendũ medium intrinsecum motus ipsius aeris medij intrinseci, qui aer si sit tenuis et subtilis à quocunq; minimo uapore mouetur, cuius motus & inundatio perueniens ad neruum auditiuum, est causa perceptionis motus siue soni. Aut tertiò, quia neruus auditiuus est texturæ nimis tenuis & naturali hum. siue cõuenienti priuatus, quare factus debilis patitur à qualibet inundatione aeris extrinseci et minima: primũ autem, scilicet, latitudo foraminis & non debita tortuositas est à generatione cui non est cura, secundum & tertiũ potest esse à generatione, & etiam ex tempore sicut frequenter accidit conualescentibus, & his qui nimis abstinent, humido resoluto et aere intrinseco subtiliato. Quapropter deficit humiditas naturalis sensum aliqualiter obtũdens. Et textura facta est rarior debito, quapropter facilius patit̃, & aer intrinsecus subtiliatus ex omni causa mouetur. Aliquando prouenit ex spiritibus nimis subtilibus, & ex complexiõe in corpore illo nimis ad siccum declinante, quapropter neruus auditiuus factus debilis patitur à quacunq; minima inundatione aeris intrinseci, sed sicut patitur debilis calorem & frigus à quacunq; minima causa calefaciente & infrigidante, sic aer intrinsecus à quocunque minimo uapore mouetur. Et foramine auris existente lato aut non debitè tortuoso omnis minima inundatio aeris extrinseci communicatur aeri intrinseco, qui aer extrinsecus contiguatur pelliculæ continenti aerem intrinsecum contiguum neruo auditiuo. Et ille aer interior apud Auicen, est uapor effusus in cõcauitate illa. Sed ex causis cõtrarijs fit auditus obtusus, ex parte autem obiecti & causarum mouentiũ. Causę huiusmodi corruptionis auditus sunt uẽtositas & uapores crassi aut multi, qui propter suã crassitiem aut multitudinem non solum mouerent aerem instãtem subtilem, sed etiam crassum. Hæc autem uentositas et uapores quandoq; fiunt in aure ex humore, scilicet, ibidem existente in hos uapores & uentositatem resoluto. quãdoq; ex apostemate, quod in aure suppurat̃ multis uaporib. à materia dum suppuratur resolutis mouentibus aerem connaturalem, & consequat̃ neruum auditiuum. Quandoq; uerò hi uapores sunt auri aliunde cõmunicati, aut fortè etiam humores, quæ

communicatio quandoq; est à toto, sicut in febrib. & propriè in principio paroxysmorum uaporibus interius retentis, et non exhalantibus, etiã sicut in chrisi, & propriè per uomitũ à materia agitata, uapores scilicet, resoluti perueniunt ad aurẽ. Et sicut in uehemẽti fame calore cõuerso circa humid. & eas in uapores cõuertẽte, & sicut aliquando retentis fluxib. consuetis, uapores, & materia ad cerebrum et aures deriuantur, & sunt causa sonitus auris & surditatis, sicut cõtra, fluxus uentris aliquando liberat à surditate, iuxta aphoris. 57. quartæ particulæ. Quibuscunq; aures surdescunt in febribus, his solutio superueniẽs, aut sanguis de naribus fluens, aut uenter turbatus soluit ægritudinem. Quandoq; uerò his uapores & etiã humores ad aures delati sunt per communitatem à membro particulari, et maximè à cerebro. Materia enim superflua et uapores in cerebro congesti, aut aliunde ad cerebrũ deriuati facilè auribus communicant', & propriè per quintum par neruorum cerebri aut per uenas et arterias à cerebro ad aures ueniens. Aliquando communicatio fit à stomacho, aliquando à matrice, & sic de cæteris membris, &c. Causę autem primitiuæ sunt sicut aer frigidus retinens uapores, aut aliquæ medicinæ quarũ proprietas est, ut retineãtur uapores & uẽtositates in partibus cerebri. Et sicut uentus aurẽ ingrediens. Similiter cibi & potus uaporosi & propriè ebrietas & nauseatiua satietas. Et similiter somnus superfluus, & propriè meridianus aures & caput replẽdo & maximè post crapulas, & similiter retentio euacuationnum consuetarum, & maximè per os & nares, & exercitium forte conuertens humidum in multos uapores, qui ad cerebrum & aures deferuntur. Et inter accidẽtia animi ira potest esse causa huius corruptionis auditus. Similiter causæ primitiuæ extraneę, sicut casus, percussio & offensio adueniens auri & capiti mouendo spiritus & uapores fortiter & inordinatè, licet sint magis causa uertiginis.

Signa: sonitus cognoscit' ex relatu ęgri. Et si sit propter fortitudinem auditus cognoscit' per carentiã omnium causarum præternaturalium, & ex perfectione operationis auditiuæ. Et quia nõ lęditur à mediocribus sonis, imò non nisi à fortibus & excellentibus. Si uerò sit ex acuitate auditus absq; fortitudine, cognoscit' per carentiã uentositatis uaporum crassorũ & repletionis, & lędit' à mediocrib. sonis, sed excellẽtes tolerare non potest. Et si est ex latitudine foraminis aut paucitate tortuositatis illud sensui subiacet aspiciẽdo in aurem: Et est à generatione contracta. Et si est à tenuitate miringæ, subtilitate aẽris stantis & spirituũ, raritate texturę, & humidi superflua exiccatiõe cognoscit', quia deterius se habet ex uigilijs, exercitio et abstinentia, & contrarijs dispositionib. melius se habet. Et si hæ causę fuerint à generatiõe semper sic se habebũt. Et secundũ plurimũ eius cõplexio declinat ad siccũ: et si sunt ex tẽpore hoc nocumentũ sibi euenit post prę-cessionẽ alicuius dispositiõis ęgritudinalis in qua fortè nũc est conualescẽs, aut post pręcessionẽ alicuius dispositionis uerisimiliter subtiliãtis & exiccãtis. Signa uerò causarũ corruptionis auditus quę sumuntur ab obiecto & causis imprimentibus sunt signa multitudinis uaporum, uentositatum & repletionis, & abũdantia causarum acuitatis auditus, de quibus sermo præcessit. Sed quòd sit per essentiam in aure aut in cerebro cognoscit', quia sonitus est ferè cõtinuus, per cõmunitatem uerò, quia est interpolatus, & excrescit cũ cremento dispositionum à quibus pẽdet, & decrescit cum earum decremento, & si ex uentositate existente in aure sonitus est clarior, estq; auris sine grauitate. Si uerò in aure sit pręsentia humoris, qui cõtinuò in uẽtositatẽ resoluat' est grauitas in aure & diminutio auditus, & fortasse sonus nõ ita est clarus. Si uerò sit ex apostemate quod suppuratur in aure, adsunt signa apostematis, & maturationis eius, & sonitus est magis cõfusus, & si sit cum communitate cerebri, adsunt nocumenta cerebri, scilicet, dolor aut grauitas & nocumentum pluribus sensibus communicatur secũdum plurimum. Vtrum autẽ sit per cõmunitatem à toto, aut à membro particulari, & quòd sit membrum cõmunicans cognoscitur per nocumentum totius, aut illius membri per cuius nocumentum uel nocumenti augmentum augetur sonitus, & per cuius decrementum decrescit. Cognoscitur autem utrum uentositas sit in aure aut cerebro, uel communicet' ab inferiorib. per formam & modũ ipsius uentositatis. Si enim appareat sonitus ascendens, tunc generatur in inferioribus & ad superiora eleuat'. Si uerò apparet sonus circumuolutus & quasi reflexus in seipso, tunc fit in aure & cerebro. Sibilus autem significat uẽtositatẽ paucam cum impetu motam. Tonitus autem uentositatem multam & crassam cum impetu motam. Tinnitus aũt qui inter hos medius est dispositionẽ siue causam mediam signat. Causæ autem priuatiuæ ex earũ præcessione cognoscuntur &c.

Prognosticũ. Corruptio auditus natiua secundũ plurimum non est corrigibilis. Chronica & antiqua difficulter corrigitur. Recens autem secundum plurimum facilè corrigitur. Pro declaratiõe dictorũ quærenda sunt aliqua. Primũ. Nunquid sicut auditus læditur per intẽsionem. Ita est uisus & quæcunq; alia operatio animalis possit lędi per intensionẽ. Ad quod dicitur quòd stante fortitudine uirtutis nulla istarum potest lędi per intensionẽ. Sed cum debilitate uirtutis bene possunt lędi per intensionem, ut supra declaratũ fuit de auditiua. Debilitas aũt & fortitudo uirtutis ex resistentia parua uel multa excellentib. sensibilib. arguit', secus aũt in appetitiua & similib. possunt enim lędi per intensionẽ etiã cum fortitudine ipsarũ, potest enim appetitiua magis appetere q̃ uirtuti digestiuæ cõueniat aut nutritiuę, in quas ordinat', sed nõ potest uisiua nec auditiua melius aut acutius uidere aut audire quàm cõueniat sensui cõmuni aut cogitatiuę aut intellectui in quas ordinatur. Secundum dubium utrum aer connaturalis intrinsecus permutet' uel semper sic permaneat in corpore naturaliter disposito. Ad quod dicendum quòd aer ille connaturalis non est de genere aẽris extrinseci, sed est uapor qui propter finem à natura ibidem genitus est, & resolutionẽ recipit & restaurationẽ sicut & spiritus. Tertium dubium, nunquid ad percipiendum sonum præter motum aeris extrinseci & intrinseci requirant' species repræsentatiuæ soni sicut ad uidendũ requiruntur species coloris. Ad quod dicendum, quòd præter motũ duplicis aẽris iam dicti requiruntur etiam species soni, aliter nõ uideretur cur magis ex motu aeris deberet reputari sonus acutus quàm grauis, nec distinguerentur uarij concentus & harmoniæ quæ sentiuntur

in cantu. Necq; ualet instantia quorundam dicentium non sem per requiri motum utriusq; aëris cum nõ uideatur uerisimile in sonitu bombardæ totum aërem orbiculariter per distantiã centum miliariorum moueri. Et secundò quia duo soni aut plures nõ possunt orbiculariter mouere aërem mediũ, quia unda unius aëris moti per unum sonum distantẽ ab alio impedit undam alterius soni &c. Quapropter auris existens in medio, aut non audiret aliquem istorum sonorum si sint æquè potentes, aut audiret solum potentiorẽ. Ad hoc respondetur quòd motus huius aëris non est nisi quidam tremor ipsius, hoc autem potest fieri si sonus sit ualde magnus, & ad ualde longam distãtiam. Semper enim cæteris paribus quantitas aëris moti est proportionata sono mouenti, & etiam si aer inundaret orbiculariter potest una unda alteram superęquitare. Contra aër per unum sonum, exempli gratia, mouetur orbiculariter in quocunque puncto ad distãtiam 10. miliariorum, ergo si per alium sonum idẽ aër uel pars eius mouebitur orbiculariter ad oppositas differẽtias erit necessarium, aut unam undam alteram impedire, aut dari penetrationẽ corporum, nec poterit una unda alteram superęquitare. Ad secundum respõdetur, quòd quia motus aëris est quidã tremor, non sese taliter impediunt, ut existens in medio non possit audire utrũq; sonũ, fortis tamen instantia est contra dicentes non semper requiri motum utriusque aeris, sed solum species sufficere. Si enim sic esset sequeretur quòd sonus æquè cito audiretur ab aure multum distante sicut ab aure parum distante, nam immediatè cum est sonus in aere propinquo rei sonãti species illius soni intentionales cum multiplicentur sine resistentia multiplicantur subitò, & per consequens æquè cito ad locum distantem sicut propinquum, sic etiam per hanc causam species coloris subitò multiplicanť, hæc etiã opinio de motu utriusq; aeris est cõformis dictis Aristotelis, Auic. Galeni, & cæterorum qui sunt inter philosophos præstãtiores etc.

DE CVRA SONITVS ET TINnitus. Cap. XXXVIII.

HAec fortasse quãdoq; contingit ex subtilitate sensus auditus, & eius claritate, cuius signum est quod in tempore famis augetur & in hora satietatis et ebrietatis minuitur, quæ propria non indiget cura, nisi superfluitatẽ obtineãt. Tunc enimde opio dissoluto in oleo immittendum est quãtũ duo grana hordei ponderant. Si aũt hæc cum grauedine capitis, & auditus debilitate affuerint, oleum de semine raphani, & oleum de amydalis amaris & oleum ros. in quo castoreum fuit resolutum sunt immittenda. Auris quoque super uaporem aquæ in qua sampsucus, stecas arabicus, absinthium, mentastrum, origanum cocta sunt ponenda est. Et uenter multotiens ex pillulis cochijs est soluendus. Et cibaria minuenda. Et uinum dimittendum.

Diuiditur præsens capitulũ in partes duas. In prima ponit curam sonitus ex acuitate auditus. In secunda ibi. Si aũt hoc cum grauedine. Ponit curã sonitus cum debilitate auditus. Quę dicit in prima parte nota sunt ex superius dictis. Sed hoc nota sicut dictũ fuit, quòd duplex est sonitus ex acuitate. Vnus cũ fortitudine uirtutis auditiuæ, qui nullo modo curatione indiget, est enim cum auris tẽperamento. Alter autem sonitus ex acuitate auditus cũ debilitate uirtutis auditiuæ, quæ cognoscitur, quia læditur à sonis etiã mediocribus, curatione indiget, non tamen nisi dum superfluit, quia eius curatio non est nisi stupefactio et sensus diminutio & præterea nisi superfluat non curetur saltem cum stupefacientibus. Sed ubi superfluerit etiam cum stupefaciẽtibus curetur, sicut cum duobus granis opij dissolutis cũ 1. 3. olei rosacei, de quo tres guttæ instillentur iuxta textum. Quæ dicit in secunda parte etiam nota sunt. Oleum de semine raphani, et de amgydalis, scilicet amaris singularẽ proprietatẽ habent in resoluendo uentositatẽ auris & confortãdo eam. Castoreum uerò est resolutiuum fortè sua caliditate uehementi de quo Auic. scribit secundo canone, confert surditati frigidę, nec est aliud magis iuuatiuum uentositati in aure q̃ ipsum, quando ex castoreo accipitur quantũ est lens una & dissoluitur in oleo nardino & distilletur in aurẽ, oleum aũt ros. etiã est confortatiuum auris & contemperat caliditatẽ castorei. Reliqua nota sunt et superius declarata. Sed nota quòd melius est post fomentationem auris, aut receptionẽ uaporis de quo loquitur in litera olea supra scripta auri instillare.

Sonitus pendens ab acuitate sensus cum fortitudine uirtutis iuxta dicta in textu nõ indiget curatione. Si uerò pendeat ab acuitate cum debilitate, curatione indiget. Si ergo in causa sit latitudo foraminis aut nõ debita tortuositas curationẽ non habet, quia hæc cõpositio nõ potest permutari, similiter raritas texturę nerui, & propriè à generatione contracta, huic tamẽ raritati aliquo modo subuenitur uniẽdo partes et uirtutem confortando, sicut cum signis calidis instillando oleum ros. primò conquassatum cum tantundem aceti, & postea bullitum ad aceti consumptionẽ. His etiam posset addi sief memithe, sed cum signis frigiditatis oleum de amygdalis amaris cum aceto conquassatum ut supra, & postea bullitum ad consumptionẽ aceti, & totum regimen declinet ad humidum tã substanstiuè q̃ qualitatiuè cum usu rerum incrassantiũ et inuiscantiũ non uaporantiũ necq; uentosarũ. Et hoc idẽ regimen cõueniens est, aere, scilicet & spiritib. auditiuis existẽtib. subtilibus. Si uerò corpus sit nimis siccum cumplexionaliter est humectandum & permutãdum. Si uerò sit factum siccum ex ægritudine sicut conualescentes regatur regimine conualescentium, et quęcũq; mala complexio sit in organo, aut cerebro, quæ secundum plurimũ est sicca aut calida illa corrigatur. Rasis tamen & Auicen. docent subuenire in acuitate auditus, quando uera cura fieri non potest cũ his quæ auditum obtundunt, sed cum hęc sint duplicia,

tia, scilicet stupefacientia & humectantia & incrassantia absq; stupore melius est à non stupefacientibus inchoare sicut est nutrimentum humidũ, crassum & uiscosum, & instillatio olei uiol. aut de sem. lactucæ. Quibus non sufficientib. procedatur ad stupefacientia inchoando à leuiorib. sicut est oleũ de kengi, & est species hyoscyami permixtum cum oleo rosaceo. Et his non sufficientib. ponatur parum opij, scilicet à duob. granis usq; ad quinq; cum una ʒ. olei rosa. aut olei de amygdalis amaris, quę prius conquassata sint cũ aceto, & bulliant donec sit resolutum. Si uerò sonitus pẽdeat à causis primitiuis, sicut percussione, uento, ebrietate, & cæteris quorum præcessit rememoratio, cura est remouere causas primitiuas & nocumenta earũ cũ cõtrarijs super aurẽ & cerebrũ cõfortando. Si uerò sit per communitatẽ à toto sicut in febrib. & crisi intẽtio est cura febris & perfectio crisis ad quã perficiendam si natura sufficeret bñ est, si uerò nõ sufficeret adiuuetur. Mesue tñ autoritate filij Zacharię approriat in debilitate auditus sequẽte feb. oleũ decoctionis absinthij cũ oleo ros. *instillatum in aurib. Si uerò sit per cõmunitatem* ab aliquo membro particulari sicut frequenter à stomacho, corrigatur nocumẽtum membri illius euacuando, diuertendo, eius complexionem permutãdo si lapsa fuerit, & ipsum cõfortando, et cum hoc intendatur cõfortationi cerebri cum oleo de myrto, & confortationi auris cũ oleo de amyg. amaris. Si uerò sonitus sit per essentiã in aure sicut ab apost. quod maturatur curetur cura apost. de qua supra. Si uerò pendeat à uentositate & uaporib. crassis, humore crasso, repletione capitis, aut etiã totius, intentionis sunt quinq;.

Prima est euacuatio integrata ex minoratiõe, digestione, eradicatione etiam iteratis si expedierit, & quę sint digerentia & euacuantia, ex suprascriptis patere potest. Secunda est diuersio, cõplenda cum clysterib. fricationib. caputpurgijs, masticatorijs, gargarismatib. & tandem cauterijs in commissura coronali si expediret. Tertia est causæ coniunctæ resolutio, aurẽ & cerebrum confortando & eius discrasiam corrigẽdo. Sed in huiusmodi intentionis executione duo canones obseruẽtur. Primus ut ante huiusmodi intentionis executionem duæ primæ intentiones sint absolutę sufficienter, imò exquisitę, nã localia & propriè instillata & maximè caliditatis excellẽtis ante suprascriptarum duarũ intentionũ complementũ magis obsunt q̃ iuuent nisi fortè materia existente paucissima. Secundus ut à leuiorib. inchoetur & gradatim ad fortiora procedatur, et ante ab exterius applicitis, q̃ ab his quæ in aurem ponũtur, & ante ab his quæ sub forma solida in aure applicantur q̃ ab his quæ instillantur. Ex his ergo quæ ad hanc cõplendam intentionem applicantur sunt sacculi, fomenta, suffumigia, item ea quæ in aure sub forma solida applicantur & instillata, ex sacculis est qui fit ex milio & sale torrefactis & aliqualiter uino potente aspersis, auri & partibus circunstãtibus applicitis. Est enim efficax in resolutione uentositatis. ex fomentis præstantissimum est quod ponitur à Rasi in textu, chamæmila enim, melilotum, samsuchus, calamentum, scea, hyssopus sicca, absinthiũ, origanum, stecas arabicum, mentastrum singulariter & cõiunctim sunt propria in huiusmodi dispositione, spongia siue filtrum in aqua decoctionis horum infusum & calidum auri & partibus circunstantibus applicitum & sæpe iteratum optimè ualet.

Ex his etiam cum emboto & sine potest fieri suffumigium. Et post horum applicationem & etiam ante potest poni in aure parum muscati cotto inuolutum, & efficacius est si secum aliquid castorei admisceatur, tẽta quoq; ex radice raphani, ex musato aut castoreo aspersa & inuoluta auri imposita est conueniens. Ex his autẽ quæ instillantur est castoreum cum oleo ros. aut de amygdalis amaris dissolutũ, aut cum oleo rutaceo aut de spica, succus etiam porri cum oleo ros. & lacte muliebri permixtũ in causa minus frigid. & his addatur castoreum si oportuerit. Vltimum et fortissimum ex inuentione Mesue coferens sonitui auris & grauitati auditus propter crassam uentositatẽ, & materiam frigidam & crassam. ℞. ellebori albi, castorei, costi ana. ʒ. 1. rutę, nitri piperis longi ana ʒ. 1. partes 2. euphorbij. ʒ. 1. tertiã. Deinde. Recipe succi radicis quę comeditur, succi porri, olei nardini, chamomælini, anethini, de amygdalis amaris ana ℥. 1. coquantur ad succorum consumptionem, cola et utere, expertũ est. *Corrigant autem accidentia iuxta quartam intẽtionem* secundum quod oportet. Regimen autem iuxta quintam *intentionem* declinet ad siccum, & secundũ plurimum ad calidum.

Caueat à uento & pluuijs, neq; stet sub radijs lunæ aut solis nisi fortè in declinatione aut paucissima existente materia. Statio & ambulatio sub sole concedi potest ad resolutionẽ residui superfluitatum. Teneat caput satis calidũ, & totũ corpus præcipuè auris læsa aliquo operimento tegatur. Et in orificio auris aliquid cotti muscati teneatur obturans ipsum, sed non inferens dolorem. Vitet ebrietatem & satietatem nauseatiuam, caueat ab euaporantib. & à uino, nisi fortè in declinatiõe. Caueat à somno meridiano, & à somno supra repletionem, & dormiat secundum plurimum super latere cõtrario auris læsæ. Procuret omnes euacuatidnes naturales. Caueat à uomitu, non enim conuenit nisi opus esset stomachum euacuare à superfluitatibus facientibus & fouentibus hãc dispositionem. Inter cætera procuret uentris lenitionem.

Exercitium non conuenit in principio sed in declinatione. Vitet accidentia animi molesta, sicut iram, & quæ præcipitant materias ad caput &c.

DE GRAVEDINE, DIMINVTIONE SIVE ablatione auditus. Cap. XXXIX.

Circa rubricam sciẽdum quòd apud autores reperiuntur isti termini, grauedo auditus, defectus auditus, siue tarax siue tarsen et guarẽ. Grauedo auditus propriè accepta est diminutio auditus. Sed defectus auditus dicit tam diminutionem q̃ ablationem. Surditas autem dicit ablationem auditus consequentẽ defectum foraminis auditus, siue illud sit creatum solidum à natiuitate, siue illa surditas & stoliditas acquisita sit ex tẽpore. In tarax autẽ siue tarsen & guare inuenio autores uarios. Sed dicamus nos quòd guare est ablatio auditus ex defectu nerui auditiui, sed tarsen siue tarax est diminutio auditus et sic conuertitur cũ grauedine auditus. De terminis nõ est lis facienda, aliquando enim unus istorum accipitur pro altero. Sed ut generalizemus magis capitulũ dicamus, quòd intentio Rasis est hic determinare de grauedine auditus largo modo sumpta siue de defe-

ctu qui diffinitiuè eſt diminutio auditus uel ablatio. De corruptione enim auditus & lęſione ipſius per intentionem actum eſt in præcedenti capitulo.

Grauedo aũt auditus, quædam eſt à generatione contracta, quædã ex tempore, & quædam antiqua, quędam noua (nouã autem intelligo, infra duos annos).

Cauſæ: quędam ſunt per communitatem, quædã per eſſentiã. Per cõmunitatem quidem aut à toto ſicut in febribus in quibus uapores ad aures deferũtur, & quandoque materia creticè ad aurem permutatur, aut à membro particulari ſicut à cerebro, cui materia ſcilicet uapores & uentoſitas facilè permutatur ad aurem, & propter uicinitatem, & quia ſunt tanq̃ emunctorium cerebri aut à membro uicino, ſicut in dẽtib. cum oriuntur aut cum dolent, & quãdoq; à membro longinquo ſicut à ſtomacho & cęteris. Et communitas totius & horũ membrorum aliquãdo eſt ſine criſi aliquãdo cum criſi. Et cũ fit criſis, aliquando materia criticè permutaẽ ad aurem et fit grauedo auditus difficilis diu remanens poſt criſim. Aliquãdo fit criſis abſque hoc quòd materia permutetur ad aures, ſed ſolũ materia agitata per quemcunq; locum fluat multi uapores eleuati ad aures grauant auditum. Hæc autem grauedo facilè recedit criſi completa. Aliquando ſuccedit grauedo auditus ad retentionem fluxuum uentris ſicut ecõtrariò felleæ egeſtiones ſuperuenić̃tes ſoluunt ſurditatem 4. aphoriſ. conſimiliter poteſt eſſe in retẽtione quarumcunq; euacuationum conſuetarũ. Cauſæ autem per eſſentiam aut ſumuntur à foramine cum oppilaẽ aut à cauſa extrinſeca ſicut à faba, uerme, lapillo, aqua, & huiuſmodi, aut à cauſa intrinſeca ſicut ab apoſtemate, cerumine aurium, & ab alio humore, & à uerruca & carne orta, aut à principio generationis, aut ex tempore quibus fit oppilatio, aut integra, aut diminuta, aut ſunt in neruo aut propter malam complexionem cuiuſcunq; generis, & maximè frig. ſine materia, & cum materia cuiuſcunque generis, aut propter malam compoſitionem ſicut eſt oppilatio ex tempore, aut à generatione contracta, quapropter ſpiritus auditiuus non poteſt ad aures peruenire. Et fortè non eſt neruus in foramine oſſis petroſi. Et ſi eſt fortè creatus eſt abſq; foramine. Et hoc frequẽter eſt cauſa ablationis auditus à natiuitate. Et quandoque læditur neruus à ſolutione continui, aut noua aut antiqua. Et quandoq; propter apoſt. in ipſo neruo de quo ſermo præceſſit. Defectus etiam ſpirituum ſcilicet cum ſunt craſſi & pauci eſt cauſa grauedinis auditus, & ſimiliter paucitas ſpirituum, & corporis exiccatio & cõſumptio. Signa: grauedo auditus per cõmunitatem cognoſciẽ ex prę ceſſione alicuius ægritudinis aut diſpoſitionis totius aut partis, cum cuius augmento augetur grauedo auditus, diminutione minuitur, quòd ante illam diſpoſitionem auditus erat incolumis, & communitas cerebri cognoſcitur, quia ſecundum plurimum non ſolum læditur auditus, immo multi ſenſus, & quandoq; uirtus motiua, cognoſcitur autem quòd ſit cum criſi, quia ægritudo præcedens terminatur aut minuitur. Et ſi materia terminatur ad aures fit grauedo auditus difficilis remanens poſt criſim. Si uerò materia ad aliud membrum permutetur aut expellatur finita criſi remouetur grauedo auditus. Cognoſcitur autem quòd fit per eſſentiam, quia nulla adeſt diſpoſitio totius aut alterius mẽbri ueriſimiliter factiua huius grauedinis, & ſi adſit oppilatio in foramine cognoſcitur aſpiciendo in aure ſub radijs ſolis. Et cognoſcitur etiã cauſa oppilans. Cognoſcimus autem cauſam eſſe in neruo auditiuo ex carentia cuiuſcunque alterius diſpoſitionis uериſimiliter facientis grauedinem auditus, & ſecundũ plurimum eſt cum dolore. Sed mala complexio, ſolutio continui, apoſtemata, uentoſitas cognoſcitur per ſigna propria dicta in capite de dolore auris, & capite de ulceribus aurium. Et ſi adſit oppilatio in neruo, cognoſcitur ex carẽtia omnium aliarum diſpoſitionũ, & quia fortè præceſſit plenitudo capitis, apoſtema, aut alia cauſa uеriſimiliter oppilans, & quia ſentitur grauitas & propriè cum ſe proſternit in oratione. Et ſi eſt ſurditas à natiuitate cum bonitate foraminis auris cognoſcitur illud eſſe, aut quia deficit neruus in oſſe petroſo, aut quia creatus eſt ſolidus abſq; foramine aut humiditas oppilans ipſum ingreſſa eſt.

Cognoſcitur autem ſpiritus eſſe craſſus, quia auditus eſt diminutus non ablatus, & ex carentia aliarum cauſarum.

Diminutio autem auditus conſequens ſiccitatem & paucitatem ſpirituum cognoſcitur ex præceſſione cauſarum corporis exiccãtium, cum tornatilitate faciei. Cauſæ autem primitiuæ ſeipſas oſtendunt, & nocumenta ab illis derelicta ſibi proportionalia &c.

Prognoſticum. Surditas à natiuitate non eſt curabilis, antiqua ſupra duos annos difficillimè curatur, noua aliquando faciliter, aliquando difficulter ſecundum cauſæ fixionem &c. Dubitatur. Vtrum plures ſint muti quàm ſurdi. Ad quod dicitur quòd à natiuitate plures ſunt muti quàm ſurdi. nam omnes ſurdi ſunt muti, eo quod ipſis non audientibus non poſſunt diſcere formationem literarum & ſyllabarũ nec dictionum. Multi autem ſunt muti à natiuitate propter defectum in neruis mouentibus linguam qui ueniunt à ſeptimo pari neruorum cerebri, qui tamen non ſunt ſurdi, nullo exiſtente defectu in quinto pari neruorum cerebri & in cæteris organis & inſtrumentis quæ deſeruiunt auditui.

Sed ecõtrario ex tempore plures ſunt ſurdi quàm muti, uidemus enim ex decurſu ætatiuo & etiam ex cauſis ægris occurrentibus plurimum lædi uiſum & auditum, non autem linguam, neq; quantum ad guſtum neq; quantum ad motum, de ipſa enim natura multum ſollicita fuit, & ordinauit, ut multæ arteriæ & nerui multum craſſi à pluribus partibus cerebri uenirent ad linguam, ſcilicet à tertio & 4. pari ad dandum guſtum & à 7. pari ad dandum motum, ſed ad aurem pauci nerui, paucæ arteriæ, & uenæ ueniunt et multum ſubtiles ordinatæ ad ipſius nutritionem, & cum auris ſit membrum paruum & exangue, uenæ autem debuerunt eſſe paruæ per quarum extremitates purgatur naturaliter humor cholericus in aure repertus qui eſt cerumẽ auriũ ordinatũ ſua exiccatiõe et calefactione ad auditus conſeruationẽ. Lingua aũt eſt membrũ magnũ, & carnoſum, multo indigẽs nutrimento propterea uenæ eius magnæ fuerunt, & quia multos habuit muſculos propter plurimos motus eius, multi ad ipſum ueniunt nerui, natura enim fuit multũ ſollicita de lingua & propter guſtum ſine quo non contingit animal diu uiuere, & propter motum linguę cum deſeruiat maſticationi, et etiam lingua eſt

magis

magis posita in loco tuto, oculi aũt & aures magis extrinsecus occurrentibus, propterea facilius lædunť q̃ lingua, quare ex tẽpore plures fiũt surdi quàm muti.

CVm in auditu contingit grauitas, considerandam est, an sit ibi sorditi es quæ uocatur cera quæ fit in aure, quæ si inueterauerit mundetur, aut cum medicinis secundum quod prædiximus, aut cum cura manus. Si autem sordes non affuerit, & uenerit hoc post satietatem fastidiosam, quæ eam præcessit, aut ægritudinem acutam, auris ponẽda est super uaporem aquæ, in qua ea quæ prædiximus cocta fuerint traiectorio interposito quousq; uapor ascẽdat, quod hoc modo fieri conuenit. Res istæ in curcuma habente os acutũ coquantur, deinde traiectoriũ ori curcumæ superponatur, & ne uapor egredi possit, pannis inuoluatur & auris super os traiectorij ponatur. Et istud sief in aurẽ mittatur, quod. Rec, colocynt. drach. 1. baurach tertiam drach. 1. castorei, aristolochiæ rot. suc. absinthij, omnium ana drach. s. costi quartam drach. 1. euphorbij. 6. drach. unius, fellis uaccini quantum sufficit ad prædicta conficienda, fiant ex eis sief. Cumq; necesse fuerit. 1. in oleũ de amyg. amaris auri resolutum immittatur, hoc ualde utile existit dolori phleg, & uentositati & sonitui, et tonitrui qui ex crasso uento fuerit, & surditati quæ est ex crassis humorib. Si aũt auditus debilitas post ieiunium uigilasq; contingit, fueritq; facies extenuata et oculi cõcaui, æger balneum sæpe ingrediatur, Et largiori cibo ac potu utatur. Et in somno fiat profundior. Super caput quoq; aqua tepida cum oleo fundat donec sanetur. Quòd si post phrenesim contingat ex medicinis primis curetur.

Diuiditur præsens cap. in partes quatuor. In prima enim ponit curam grauedinis auditus pendentis à cerumine aurium. In secunda ibi. Si aũt sordes non affuerit. Ponit curam eius quæ pendet ab humiditate in organo auditus infusa siue inuiscata quæ secũdum plurimum frigida est. In tertia parte ibi. Si aũt debilitas. Ponit eius quæ fit ex inanitione & consumptione corporis & paucitate spirituũ audibilium. In quarta ibi. Quòd si post phrenesim. Ponit curam eius quę sequiť phrenesim aut alias capitis ægritudines. De prima dicit, quòd si proueniat ex sorditie quæ uocatur cera in aure diu retenta & indurata, curãda est cũ medicinis & operatione manuali. In primis igitur ægro constituto cum aure sub radijs solaribus extendatur auris, ita ut foramen rectificetur, & cum instrumento argenteo communiter consueto auris ab illo cerumine purgetur cauendo, scilicet quãtum est possibile ne organo auditus nocumentum inferatur, ideo fiat cũ omni suauitate. Quòd si cerumẽ multum profundũ fuerit, & induratum & mollificetur & abstergať primò aliquotiens lauando aurem cum hydromelle calido, postea immittendo duas guttas aut tres olei amygdalarum amararum, deinde sequẽti die fiant tẽtæ ex cotto longo subtiles cum quibus auris in profundo sufficienter mundificetur, ilias tentas circundu cendo, ut melius cerumen adhæreat. De secunda parte dicit, quòd si surditas sequatur satietatem fastidiosam, ex qua communiter multiplicantur humores frigidi aut suplere aliquam ęgritudinem chronicam, aut aliquam ægritudinem acutã, & sint humores frigidi in aure retenti, tunc suffumigãda est auris cũ emboto posito super orificio curcumæ habẽtis strictum orificium, cuius extremitas subtilis ad aurem perueniat, & in curcuma bullierint herbæ superius positę in tinnitu & in sonitu, & suffumigium illud fiat stomacho ieiuno, primò per quartam partem horæ, deinde per amplius spacium usque ad mediam, semel aut bis in die, quatuor aut quinq; diebus continuis, deinde immediatè post hoc suffumigium, hoc sief distemperatum cum oleo amygdalarũ amararum auri inijciatur. ℞. colocynthydis. ℥. unã, quæ est calida in tertio, sicca in primo, mundificans aurem, resoluens & incidens, & trahens materiã ex profundo auris, baurach, ℈. 1. pro hoc sale accipimus sal nitrũ quod est siccum in tertio, exiccat & subtiliat, castorei calid. & sic. in principio quarti gradus, aristolochię rotundæ cal. in tertio, sic. in secundo, quæ est subtiliatiua & attractatiua ex profundo & approprietatè abstergit sordes auris confortans auditum, succi absinthij, calid. in primo, sic. in secundo, surditati appropriati, ana. ℥. s. costi quarta tertiæ unius calid. in tertio sicc. in secũdo attrahit ex profundo, & confortat omnia neruosa, euphorbij calid. & sicc. in quarto, sextam tertiæ unius, fellis uaccini calid. & sicc. in quarto, quantum sufficit ad conficiendum sief.

In tertia parte dicit, quòd si debilitas auditus contingit post ieiuniũ & uigilias, fueritq; facies extenuata & oculi concaui, *sicut accidit his qui passi sunt* longas ægritudines, æger sæpe balneum ingrediatur, scilicet, aquæ dulcis, & ampliori cibo utať, totus, et pręcipuè caput humectetur qualitatiuè & substantificè.

In quarta parte dicit, quòd si contingat post phre*nesim curetur cum medicinis primis*, per phrenesim intellige quodcunq; apostema siue cal. siue frig. capi*tis, & magis ampliando quãcunq; ægritudinem ma*terialem ipsius: si ergo quod auri communicať ex capite, fuerit cerumẽ aut similis materia cholerica, cureť ipsam extrahẽdo secundũ quod in prima parte cap.

dictum fuit. Si autem fuerit materia frig. infusa in organo auditus curetur, secundũ quod dictum est in secũda parte cap. Si uerò corpus sit consumptũ, præter modum resolutum per has ægritudines curetur cum humectantib. secundũ quod dictum est in tertia parte cap. quæcunq; curetur, curabitur cũ medicinis primis, id est, quæ dictæ sunt. Hic non oportet ordinare curã surditatis quæ pendet à cerumine aurium: nã satis est ex suprascriptis manifesta. Neq; curã eius quæ pendet ex siccitate, nã sibi unica debetur intentio, quę est humectatio qualitatiua & substantifica, de qua sępe supra dictum est. Neq; oportet ponere curam eius quæ prouenit ex carentia foraminis, aut ex carentia nerui auditiui, aut neruus ipse creatus fuerit solidus, hæc enim nõ recipiunt curam & est communiter surditas à generatiõe cõtracta, scilicet, ex defectu uirtutis informatiuæ. Neq; oportet ponere curã eius quæ fit in senib. ex decursu ætatiuo propter paucitatẽ & crassitiem spirituum, & exiccationem substantificã nerui auditiui & multitudinẽ humiditatis superfluæ, quia non recipit curam. Neq; curã illius quæ prouenit ab apostemate solutione continui & uapore siue uentositate: nam de his in capitulis pręcedentibus sufficienter actum est. Neq; oportet ordinare curam eius quæ pẽdet ab oppilatione propter uermes in aure, scilicet, existentes, aut alia corpuscula quæ aurẽ ingressa sunt, quia de his in duobus cap. sequentibus agetur.

Superest ergo, ponamus curam surditatis quę pẽdet à mala complexione siue materia in organo auditus existente, siue sit ibi paulatim congesta aut aliun de deriuata.

Cura ergo surditatis à mala complexione sine materia quinq; exigit intentiões, scilicet, alterationẽ perficiendam cum contrarijs, aut prohibitionem humorum à fluxu, correctionem accidentiũ & regimen sex rerum non naturalium. Prima intentio si fuerit mala cõplexio calida perficitur injiciendo aliquid olei rosati cum aceto bulliti ad aceti consumptionẽ, & si frigida fuerit calefaciẽdo cum pannis calidis, & cum infusiõe olei de amigdalis amaris, de spica, de balsamo, de costo, laurino, raphanino, de staphisagria, & similibus, & eisdem intentionibus perficiatur. Secũda intentio, scilicet, auris confortatio completur, & etiam tertia intentio, si huiusmodi sint aliqualiter stipitica, ubi si opus sit, fiant euacuationes & diuersiones secundum opportunitatem. Ex accidentibus, corrigendus est dolor, de quo in principio cap. Regimen autẽ sex rerum nõ naturalium declinet in contrariũ discrasiæ.

Si uerò fuerit mala complexio cum materia aliunde trãsmissa sex exigũtur intentiones, scilicet, euacuatio, diuersio, regimen membri mittentis, materiæ cõiunctæ eductio & resolutio, & cum hoc discrasiæ alteratio, accidentium correctio & debitum regimen. Euacuatio autẽ fiat in materia frigida, cum hieris & cochijs, et agarico, in calida cum decoctione fructuum, pilulis assaieret, & pilulis aureis, & digestiua propria ex capitulo de soda perquirãtur, et multotiens est necessarium iterare euacuationes, & propriè quando fit surditas ex retentione choleræ uel cuiuscunq; alterius humoris fluere consueti, cuius redũdatio fit ad aures iuxta Hippocr. 4. Aphorismorum. Medicamen mirabile in soluendo humores crassos frigidos, optimè conferẽs ad surditatem, & mirabile ad uertiginem & epilepsiam, menstrua potenter educit. ℞. salis ammõ. piperis, añ. ʒ. 2. euphorbij, ʒ. unam, dabis ex eo quatuor aut quinq; grana cum ouo sorbili aut hydromelle, et melius est multiplicari numerum euacuationum & minorare quantitatem, ut uirtus conseruetˀ & proueniat maturatio. Diuersio autẽ fiat cũ gargarismatibus, caputpurgijs per nares, & masticatorijs secundum quod in pluribus capitulis dictum est usque ad uesicantia & cauterium in commissura coronali, omnes euacuationes diu consuetæ prouocentˀ si facta sit retentio. Regimen autẽ membri mittentis si aliquod sit in causa perficiatur euacuãdo, discrasiam eius corrigendo & ipsum confortando, & de hoc sæpe dictũ est, plurimum enim in surditate cerebrum est in causa. Materiæ autem coniunctæ eductio quę secundum plurimum est frigida perficitur cum exercitio, & propriè per loca sicca, & arenosa, & stomacho ieiunio. Item cum uociferatione & clangorib. tubarum, & cęterorum instrumentorũ musicalium, & cum balneatione in aquis thermarum et salis, imò aqua maris, scilicet, instillata confert, & cum suffumigijs & liquoribus in aures iniectis, de quibus in litera, & etiam cum medicinis siccis in aure retentis. Sed pro hac intentione perficienda aliqui cañ. obseruentur præter can̄. generales ab initio positos. Primus, ut hæc imponenda ordinentur secundum exigentiam discrasię & humoris peccantis. Secundus, ut inchoẽtur à leuioribus, & gradatim procedatur ad fortiora. Tertius, ut primò tententur exterius applicita quàm imposita, ut prius sicca quæ non penetrent in profundum auris, postea humida. Quartus obseruetur an propter horum administrationem sequatur iuuamentum & continuetur, an sequatur nocumẽtum & omittantur: est enim difficile bene metiri huiusmodi medicinas quę ponãtur in auribus. Multotiens enim magis nocent quàm cõferant. Ex conuenientibus ergo ad hoc in causa frigida est muscus cotto inuolutus, & in aure retentus, item frustrum raphani secundum foramen auris figuratum castoreo & musco aspersum, item suffumigiũ de quo dictum est, item oleum amigdalarum amararum, nardinum, costinum, oleum balsami. Euaporatorium bonum est, ut calefiat urceus in quo diu steterit oleum oliuarum, & sit cum amurca sine oleo, & fumum recipiat per traiectorium, & succus, scilicet, absinthij cum sale est leuis & proprius, & urina caprę habet in hoc proprietatem. Aliud leue & expertum. ℞. gariophili, ℈. s. & mastichis, grana 2. sem. porri, grana. 6. puluerizentur crasso modo, & bulliant in ℥. s. olei de ruta, & tepidum instilletur, & pulpæ colocynthydis, & succo cucumeris asinini aut radici eius inest proprietas mirabilis cum aliquo dictorum oleorum & ex eis est oleum nardinũ cum castoreo & pulpa colocynthydis partibus æqualibus confectis cum felle uaccino & expertus est puluis ellebori albi cum aceto distillatus in aurem, aut missus in aurem cum lichinio item ellebori albi, castorei, pirethri nigri, an̄. coquantur in uino potenti cola, & distilla de oleo in auribus, & spolium serpentis cum aceto, & uino confert cum proprietate sua, ut oleum decoctionis eius. In causa calida confert oleum ros. cum aceto bullitum ad aceti consumptionem. Item succus granati reducatur in cortice suo cum pauco aceto thure & oleo rosato, & decoquatˀ donec aliqualiter inspissetˀ, & in maiori

caliditate

caliditate succus lactucæ & solatri cõfert, & ex uaporibus cõuenientib. est aqua calida sola, uel in qua bullierint res infrigidãtes ut folia uitis, salicum, &c. Corrigatur aũt dolor sicut supra dictum fuit in primo capite, & regimen ordinetur in contrarium discrasię, & particulariter perquiretur ex capitulis præcedentib. Surditas aũt pendens ex neruo aut carne addita, raro propter loci nobilitatem curam recipit: interdum tamen curetur cum administratione medicaminis acuti una uice post aliam usque dum cõsumatur, sed esto memor ut id paulatim fiat & in longitudine dierum.

DE VERMINIBVS AVRIVM ET PARuis animalibus. Cap. XL.

CVm in aure fuerit titillatio, & pruritus, & dolor, et deinde ceciderint uermes ab aure, immittatur auri succus mẽtastri, aut foliorum persicorum, aut oleum de nucleis ipsorum, aut aloes in aqua dissoluatur & mittatur, hæc enim uermes auris & parua animalia ingrediẽtia ipsam quãdo erunt in aure & in ulceribus nascuntur interficiunt.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. In prima ponit signa uermium & huiusmodi animaliũ in aure existẽtium. In secunda ibi. Immittatur. Ponit curam de ambabus partibus simul. De prima dicit quãdo in aure sentitur titillatio quædam, id est, motus quidam cũ agitatione parua &, adest pruritus quæ est una de decem & quinq; speciebus doloris. secunda prim. & dolor, scilicet, alius qui secundum plurimum est pungitiuus, & aliquando maximus & spasmosus cũ peruenit ad neruum auditiuum, & etiam cum maxima ægri angustia, & inquietudine, & aliquando aliquis uermis ab aure egreditur, hęc manifesta sunt signa ibi adesse uermes, uel similia animalia parua sicut pulices, cimices, sanguisugæ paruæ, & similia. Vermes autem ibi nascuntur ex sanie, aut ex alia humiditate ibidem putrefacta. Aliquãdo uerò aures ingrediuntur, sicut & alia animalia illis similia, & hi uermes quãdo sensibiliter lædũt operationes sunt morbus in numero sicut & uermes in intestinis. In secunda parte dicit, & ponit curam complendam quinq; intentionibus. prima uermes educit. Secunda si uermes educi nõ possunt ipsos interficit. tertia interfectos educit & aures mundificat. quarta corrigit accidẽtia, quinta ordinat regimen. Prima intentio completur situata aure ęgra sub radijs solis immittendo in orificio auris cottũ infusum in lacte, aut in melle, aut in penidijs cũ lacte distemperatis in succo carnium pinguium assatarũ. Ad dulcia enim & pingua mouetur uermis. Et post hoc sternutationem commouere ore clauso & naribus ut impetus & commotio magna fiat ad partes auris, quo excutiantur uermes exterius. Si uerò fuerit sanguisuga quod fortè cognoscetur aspiciendo aurẽ sub radijs solis, tunc sanguis columbę in orificio auris imponatur, & si non separetur, quia fortè iam adhęsit alicui parti distilletur in aurem aqua salita aut lichiniũ & immediatè separabiť, & tunc cũ motu sternutationis aut tussis facilius poterit educi. Secunda intẽtio est uermes interficere, quam intentionem complet Rasis cum succo mentastri calidi & sicci in secundo, multũ proprio ad interficiendum uermes, similiter cum succo de folijs persicorum similis complexionis & uirtutis etiam eos interficiens sua amaritudine, similiter cũ oleo de nucleis ipsorum, aut aloẽ cũ aqua dissoluto, distillando ex his duas aut tres guttas in aurẽ, & hæc cum hoc quòd uermes interficiũt etiam aures à sanie & humiditatibus extraneis mundificant, & nõ sinũt in ea fieri putrefactionem. Et breuiter omnia amara acuta, acetosa, sunt in hoc præstantia, & cum hoc si habeant singularem proprietatem contra uermes, magis conueniunt sicut absinthium, alpharasion, id est, radix mori secundũ aliquos, sed credo quòd sit prassium uel centaurea, & fortius his est calamenthũ. Hęc enim aut aliquod eorum si bulliant in uino aut aceto sunt ultima, succus tamen ipsorum est potẽtior, necat enim uermes & dolorem sedat, & similiter succus capparis, succus radicis mori, succus cucumeris aggrestis cum radice eius, & succus lupinorum amarorum, & ex bonis miscibilibus cum eis sunt fella aut euphorbium, & oleandro inest proprietas mirabilis ad hæc.

Dixit Galenus, si cætera non cõferrent, sulphur uiuum & calx uiua terãtur, & cum melle conficiantur, & cum aceto in aurem instillentur, & alkitram distillatum in aurem eos pernecat, & per alkitrã aliqui intelligunt resinam pini, aliqui picem, aliqui gummi cedrini, quælibet est bona. Quãdoq; permiscemus placentia uermibus cũ eis qui eos necant, sicut mel cũ aliquo suprascriptorum. Auic. ponit hoc medicamen. ℞. uini. ℥. 2. mellis, ℥. 3. olei, ℥. 1. misce cum albumine duorum ouorum fiant tepida, & imbibantur lanę, et impleatur auris & cubet super aurem, & non dormiat, deinde subitò rapiatur quoniam uermis ęgredieť. Tertia intentio est ipsos interfectos educere, impleatur ergo auris una uice post alia ex uino & oleo trepidis, & cum stuellis ex cotto factis circunducendo educantur, & cum hæ intentiones complentur, dormiat æger super aure ægra, ad hoc etiam ualet immissio aquæ mellis, & propriè uiolenter cum catathir, & postea exiccatio cum stuellis de cotto. Quarta intentio, scilicet, accidentium correctio completur sedando dolorem aut curando ulcera ex putredine uermium derelicta secundum quod in capitulis præcedentibus dictum est. Quinta intentio, scilicet, debitum regimen perficiť utẽdo amaris, salsis, acutis, & acetosis, & ipsa masticando masticata in ore tenẽdo & odorãdo, etc.

DE HIS QVAE IN AVRES EXTRINSEcus cadunt. Cap. XLI.

QVum aliquid in aure figitur, oleum tepidum est immittendum, & patiens balneum ingrediatur, ibi moram faciẽs donec corpus eius mollificetur. Deinde narib. insuffletur condisi, & teneatur anhelitus ne sternutatio sequatur: forsitan enim sic egredietur. Si autem fuerit difficile, & non

& non exierit, erit necesse ut cum ferro auri immisso extrahatur. Quod etiam in naribus est faciendum si quid eas ingressum fuerit, quod extrahi non posit. Quòd si aqua aurem intrauerit, capite ad partem auris illius inclinato saliat æger. Quòd si non exierit prouocetur sternutatio, ut diximus. Deinde oleum tepidum multotiens immittatur. Neq; hoc pro paruo est habendum & præcipuè si res malam habens qualitatem ingressa fuerit, ex ea nanque grauis sequitur dolor.

Diuiditur hoc capitulũ in tres partes. In prima ponit modum extractiõis rerũ duarũ fixarum in aure. In secũda ibi. Quòd si aqua. Ponit modũ extractionis rerũ liquidarũ. In tertia parte ibi. Nec hoc pro paruo est. Facit medicum diligentem in huiusmodi rerũ extractione. In prima parte innuit duas intentiones. Prima est foraminis mollificatio et dilatatio & etiam mollificatio rei, quæ ingressa est aurem, aut ipsius cõminutio si fieri possit instillãdo in aurẽ oleum tepidũ & ægrum ponendo in balneo scilicet, aquæ dulcis, & maximè fomentando aurẽ cum philtro aut petia infusa in aqua tepida, caue tamen ne res quę est ingressa aurem per humectationem crescat, sicut faba, phaseolus, *cicer & similia, in his enim ab olei instillatione &* fomentatione cauendum est. Secunda intentio est ip*sius rei extractio prouocando sternutationẽ cum con*disi, aut elleboro narib. insufflato, ore & narib. clausis, ut cum impetu aere inspirato, uersus aurẽ moto, illa res ab aure excutiatur. *Si autem cum sternutatione* exire non poterit, extrahaƭ cum instrumẽto congruo *cum quo etiam extrahuntur res narem ingressę* cuius instrumenti figuram uides in margine, & cum hoc e*tiam extrahuntur lapilli in uirga retenti.* Sed bene caueat operans quomodo ipsum applicet ne in profundum rem extrahendam impellat. De expertis per me in extractione rerum infixarum in aure est, ut lacerta uiua aut nouiter mortua appliceƭ cum capite suo auri, & ligeƭ sic per tres horas retenta, & cũ eam amouebis inuenies rẽ infixã adherentẽ capiti lacertæ, & hoc ualet in extractione cuiuscũq; rei ubicũq; fixa. In secũda parte dicit, quòd in extractione aquę, & rerũ liquidarum debet æger saltare capite incuruato super aure ægra & liquor exibit. & si non sufficiat prouoceƭ sternutatio ut prius. Vlterius dicit quòd medicus nõ debet esse negligens in extractione huiusmodi rerum, et propriè cũ sunt affectæ mala qualitate, causant enim interdum dolorem fortem et alia pessima accidentia. Ingenia autẽ in extractione huiusmodi rerum humidarum penes Auicen. et alios, sunt plurima. Primum est cũ embula, id est, canula perforata, cuius extremitas bene cotto circundata in aurem ponatur ut bene adhęreat, deinde cum ore potenter fiat succcio, exibit enim ne detur uacuum. & simile huic est cathatir cum sua extremitate in aure immissum. Secundus modus est ut spogia facta subtilis per fortem constrictionem cũ extremitate ponaƭ in aure: exiccabit enim humiditatem illam & simile huic est medulla meligæ, aut fustes anethi, aut papirus palustris cum extremitate ponatur in aure, postquam bene per constrictionem fuerit subtiliatum, ut crescendo bene foramini adhęreat. Deinde alia in extremitate cotto circũdata usq; ad tertiam partem sui accendatur ignis, qui procedat ardẽdo usq; prope aurem, ægro iacente super aure ęgra, & subitò extrahaƭ & exibit aqua. Tertius modus est etiam ne detur uacuum, accipiatur uesica, & in collo uesicæ sit canula posita & bene ligata, & in residuo uesicę sint tres circuli æquèdistãtes bene adhærentes & ligati cum uesica siue conseti, & uesica hæc cum circulis suis constingatur uersus collum suum, & canula in aure ponatur cotto secundũ extremitatem suã circũdata, & postea uesica elongetur tenendo canulam bene firmã, & exibit aqua ne detur uacuũ, & ad hoc optimè faceret follis paruus, cuius canula esset auri proportionata, his duabus intentionibus peractis. Sequitur tertia quæ est accidentium correctio maximè doloris cuius cura suprapositа est, & imponatur in aure oleum, et propriè de amigdalis amaris si aqua ingressa fuerit, & si lichinium aut aliud calidum oleum rosomphacinum instilletur, & idẽ facit, & ordineƭ regimen secundũ exigentiã accidentiũ & intentionẽ, &c.

DE AEGRITVDINIBVS NASI. ET PRIMÒ DE ANATOMIA EIUS. Cap. XLII.

IVxta ordinẽ à nobis præmissum habemus duo præcognoscere. Primũ est anatomia nasi. Secundum est modus congruus applicandi medicinas pro cura passionum nasi. Quantum ad *primũ* nasus descriptiuè est membrũ instrumẽtale in suprema par*te corporis situm ad longum ex duobus ossibus* trib. chartilaginib. & duob. musculis compositũ, duo habens foramina usq; ad colatorium penetrantia ad euentandum cerebrum, odorandum, *distinguendum* literas, & superfluitates à cerebro euacuandum, fi*naliter ordinatum: est enim primò membrum* instrumẽtale siue organicum, quia compositũ, & ad plures operatiões faciẽtes pro bene esse *indiuidui* ordinatũ, est autem in suprema parte corporis situm ut esset cerebro proximum, est autem factum *oblongum*: sic enim melius deseruit ad operatiões de quibus infra, est autem compositum ex duobus ossibus figuratis secundum formam duorum triangulorum, & secundum eorum angulos iunguntur colatorio, secundum bases iunguntur inferius, ita ut nasus sit *maior* & latior inferius q; superius. Hęc autem ossa fuerunt subtilia, ut scilicet essent leuia neque fuerunt multum dura, quia magna fortitudine non indigebant merito operationum in quas ordinantur. Fuit etiam nasus compositus ex tribus chartilaginibus, duabus, scilicet, extremitatibus duorum ossium, quorum iuuamẽtum fuit triplex. Primum generale ne membra mollia frangereƭ, secundũ fuit, ut nares starent apertę, et possent dilatari & constringi secundum necessitatem aëris attracti & expulsi: si enim fuisset solum os non potuisset dilatari & constringi. Si uerò caro & panniculus non stetissent nares dilatatæ propter mollitiem substãtię. Tertium iuuamentũ, ut quatereƭ in epulsione superfluitatum

superfluitatũ, sic enim adiuuat ad ipsarum expulsio-
nem. tertia uerò chartilago est in medio nasi diuidens
ipsum per mediũ secundum longum, et est durior su-
perius ꝙ inferius. Hoc autẽ factũ fuit ut in naso essent
duo foramina, ut superfluitates expulsæ à cerebro se-
cundum plurimum transeant solum per alterum fo-
ramen & reliquum attractioni & expulsioni aeris li-
bere subseruiat.

Si enim non fuisset nisi unum frequẽter superflui-
tatibus à capite descendentibus per nasum fuisset im-
peditus transitus aëris. Et fuit compositus ex duob.
musculis paruis, ut sua magnitudine non impediret
alios musculos qui sunt in genis deseruientes motui
labiorum & aliarum partium faciei. Fuerunt aũt for-
tes ut fortitudine supplerent quod deficit in magnitu
dine, & ortũ habuerũt à genis, quapropter nares uer-
sus ipsas contrahunẽ secũdum uoluntatis imperium.
Habuit aũt duo foramina peruenientia ad colatoriũ
quod est in osse basilari, est em̃ ibi perforatũ. Et simi-
liter perforati sunt panniculi tegentes cerebrum ex i-
psius directo usq; ad caruncula mãmillares quę sunt
in extremitatibus duarũ partium uentriculi anterio-
ris. Hoc aũt factum fuit ut superfluitates à parte ante-
riori cerebri possent expelli per nares, ut etiam species
odoris & etiã fumalis euaporatio aëri permixta pos-
sent per foramina narium & colatorij & duorum pã
niculorum deferri ad caruncula mãmillares qui sunt
organum olfactus. Subdunẽ autem postea in diffini-
tione quatuor iuuamenta ad quę nasus ordinaẽ. Pri-
mũ est ad euentandum cerebrum quod facit mediãte
multo aëre in ipso contento, quem modificat, ut mo-
dificatus transeat ad cerebri euentationẽ, licet maior
pars aeris per ipsum attracti deferatur ad cordis euen
tationem. Secundum iuuamentum est, ut multus aer
in ipso contentus receptiuus *specierum odoris & fu-
malis euaporationis* melius ad odoratum deseruiat.
Tertiũ ut per ipsum, scilicet paulatim expulsum, secũ
dum exigentiam literæ etiam distinguantur, nam ta-
liter deseruit nasus iuxta A. 1. primi, cap. de anato-
mia ossium nasi, ad distinguẽdum literas qualiter de-
seruit foramen magnum fistulæ ad distinctionem so-
norum. Quartum iuuamentum fuit ad tegendum su
perfluitates, & ipsas expellendum quæ à cerebro de-
fluunt per nares. Cum enim manibus fit narium con
strictio, aer per loca angusta impulsus expellit cũ uio-
lẽtia superfluitates quib. obuiat. Ex his patet situs na-
si, figura, quantitas, numerus partium, substantia. Ex
quo etiam patet complexio, est enim frigidæ & siccæ
complexionis. Et colligantia, colligaẽ enim cum cere
bro, colligaẽ etiã cum ore & gutture, quia per illa fo-
ramina est transitus ad guttur, colligaẽ etiam cũ ocu-
lis, quia in superioribus partib. ossium nasi sunt fora-
mina quæ ad oculos terminantur, quapropter alco-
hol positum in oculo gustatur, aliqua parte ipsius re-
sudante ad os per foramina narium. Potest autem pa
ti omne genus ægritudinis, scilicet complexionis, cõ
positionis, & unitatis & apostemata cuiuscunque ge
neris, & hæc sufficiant de anatomia.

Secundum autem perficiendum est modus appli-
cationis medicinarũ pro quo sciendũ quòd aliquan-
do applicantur capiti, & præcipuè parti anteriori &
maximè ad diuertẽdum à naso, aliquando applicanẽ
ori sub forma masticatorij, aut gargarismatis. Ali-
quando applicantur narib. quadrupliciter, aut infun
dendo eas liquidas in narib. capite conuerso ad poste
riora & melius est, saltem medicina existente acuta, ut
os sit plenum aqua, secundò naribus sugguntẽ, tertiò
sub forma odoris & suffumigij applicantur, quartò
sub forma pulueris insufflantur. Sciẽdum tamen est,
quòd si medicinæ fuerint acutę sequitur odor & do-
lor nasi et capitis cui oportet subuenire cũ attractio-
ne siue iniectione lactis & similium sedantium acui-
tatem & dolorem remouentium.

DE SANGVINE A NARIBVS FLV-ente. Caput. XLIII.

HAec quinta pars de passionibus nasi habet
quatuor cap. quorũ primũ est de fluxu san-
guinis narium. Quid nominis satis notum
est. Sed fluxus sanguinis nariũ descriptiuè est exitus
sang. per nares siue immediatè ueniat à narib. siue ali-
unde, pro cuius notitia ut ueniamus ad secundum, sci
licet ad species siue modos fluxus sanguinis narium
prima distinctio. Sciendum est quòd sanguis ali-
quando egreditur immediatè à uenis quæ sunt in na-
ribus aliquando à uenis & arterijs longinquis, sicut
ab arterijs retis mirabilis cum rumpuntur, aut ab ali-
is arterijs & uenis quæ sunt in cerebro. Nõnunquàm
rupta uena in pulmone sanguine impetuosè expulso
cum tussi, aliquando egreditur simul per os & nares.
Item accidit sanguine impetuosè uomito. Sanguis ta
men ex naribus propriè secundum omnem intẽtio-
nem medicorum dicitur de illo qui immediatè egre-
ditur de naribus aut cerebro siue rete mirabili. Secun-
da distinctio. *Fluxus sanguinis aliquando est paruus*
sicut distillans, aliquando multus & impetuosus, ali-
quando medius inter hos. Tertia distinctio. Aliquan
do est à uena, aliquãdo ab arteria. Quarta distinctio.
Aliquando est periodicus, aut de mense in mensem,
sicut aliquando accidit mulierib. quibus retenta sunt
menstrua. Hic enim supplet uicem fluxus mẽstrualis.
Et aliquando habet alios periodos, secundum quod
in diuersis temporibus tantus congregatur sanguis,
ut sufficiat ad fluxum, aliquando est sine periodis.
Quinta distinctio. Aliquando huiusmodi fluxus est
criticus aliquarum ægritudinum præcedentium, ali-
quando non criticus. Sexta distinctio. Est aliquãdo
iuuatiuus, aliquando est nocuus. Iuuatiuus quidẽ est
existente multa plectoria cum uenæ sunt tensæ, color
rubeus præter modum, & facies tumens, imminet e-
nim periculum aut fracturæ uenæ aut suffocationis
subitæ. Similiter cum sanguis esset nimis acutus licet
etiam esset mediocris quantitatis. In his enim casibus
fluxus sanguinis ex naribus optimè cõfert. Est enim
iuuatiuus in multis ægritudinibus quæ sunt aptè cri-
tice terminari per fluxum sanguinis narium, sicut a-
postemate cerebri & proprio calido & sanguineo aut
cholerico in soda ex sang. proueniẽte & in synãche &
peripneumonia aut pleuresi et apost. epatis & in mor
billis & uariolis & feb. synocha, & febre tertiana &
causone in quib. maximè cholera esset mixta cũ san-
guine. Sed dicit A. 5. tertij cap. de fluxu sanguinis na
rium, quòd pleuresis est apta melius & frequentius
terminari fluxu sanguinis narium quàm peripneu-
monia, cuius causa quia secũdum plurimũ fit pleure-
sis à sanguine cholerico qui est aptus per nares expelli

Et etiam uena arterialis deferens ſanguinē ad pulmonem, minorem habet colligantiam cum uena chili aſcendente quàm uenæ pectoris ab ea ramificatæ, dicit tamen A. etiam uena chili aſcendens à qua ramificātur uenæ diſſeminatæ per pectus eſt proximior uenis narium ſiue quæ terminantur ad nares quàm pars uenæ chili à qua ramificať uena arterialis deferens ſanguinem ad pulmonem. Dicit tamē A. 2. quarti de iudicijs fluxus ſang. narium, quòd peripneumonia terminatur per fluxum ſang. narium, & quòd pleureſis quātum ad hoc iudicium eſt medium, quem paſſum credo ſic eſſe intelligendum, ſcilicet quòd pleureſis rarius terminatur per fluxum ſang. narium quàm multa alia apoſt. ut uerbi gratia rarius quàm apoſtema cerebri & ſynanche, frequētius tamen quàm peripneumonia, ego tamen cum uiderim centum pleureſes & multas peripneumonias, nunquàm uidi niſi unam pleureſim ſanguinis fluxu terminari. Nullam autem uidi peripneumoniam ſanguinis fluxu terminari, ſed bene multas phreneſes ſiue apoſt. calid. cerebri. Et fortè etiam quòd apoſt. epatis & propriè exiſtētia in gibbo & frequentius terminantur per fluxum ſang. narium quàm pleureſis cum trunchus uenæ chili trāſeat per gibbum epatis. Et fortè hoc intellexit A. in proprio capite de fluxu ſang. nariũ, cum dixit, iuuatur eo præcipuè ægritudinibus acutis & in apoſt. intrinſecis & propriè ſanguineis & cholericis in cerebro, deinde in epate, poſtea in uelamine, id eſt, diaphragmate, et per uelamē etiam poſſumus intelligere pleuram, ex hoc ordine Auic. poſſumus elicere ſentētiam prædictam. Aliquādo hic fluxus eſt nociuus ſicut quando ſuperfluit, tunc enim in cholericis facies citrinatur cholera furente & ebulliente et reſiduũ ſanguinis adurente, & in phlegmaticis facies pallidatur, & fit plũbea phlegmate multiplicato, & in melanch, fit facies fuſca, & plerunque in omnib. iſtis facies tendit in colorem mortui ſpiritu paucificato, & extremitates infrigidantur & cadunt in ſyncopim, & interdum moriuntur, & præcipuè cum magna quantitas in paruo tēpore egrediť, ſicut 25. lib. licet mulierē uiderim euaſiſſe poſtquam ab ea egreſſæ ſunt 25. ℔. ſang. per matricem in tribus diebus, ſanguine autem in multa quantitate ſed paulatim fluente & in pluribus diebus, debilitatur epar, & peruenitur ad hydropem & corpora uehementius præparata ad fluxum ſang. narium ſunt corpora citrina ſubtilis ſanguinis, & iuuatur ex eo qui temperatus eſt.

Cauſæ fluxus ſanguinis narium ſunt multiplices, ſcilicet ſecūdum quod differenter ſanguis ægreditur. Aliquando enim aperiuntur uenarum orificia. Aliquando uenæ ſoluuntur, aut ſecundum longum aut ſecundum latum totaliter, aut ſecundum partem. Aliquando ſanguis egreditur reſudando. Orificia autē uenarũ à quib. poteſt ſanguis reſudare, licet ſint multa ferè ad uniuerſam cutim terminata, unde aliqui per hunc modum ſudarũt ſudore ſanguineo, ſicut de Chriſto credimus, licet illud etiam potuerit eſſe per reſudationem à uenis. Tria tamen ſunt loca famoſa in quibus frequēter ſanguis egreditur per orificia uenarũ ad illa loca terminata, ſcilicet naſus, anus et matrix.

Cauſæ autem apertionis uenarum ſiue orificiorũ. Quædam ſunt primitiuæ, ſicut aër calidus, ſtatio ſub ſole, balnei ingreſſio, cibi et potus calefacientes, repletio multa ciborum, motus uiolentus, furor & ira, ſimiliter percuſſiones, caſus, & offenſiones, clamores, leuationes ponderum, iterum aliquæ medicinæ ſicut aloës, ſcāmonea, & ſimiles. Et aliquæ ſunt corporeæ ſicut multitudo ſanguinis, aut ipſius acuitas & ſubtilitas, feb. calefacientes, debilitas uirtutis retentiuæ & ſimilia. Cauſæ autē ſolutionis uenarum ſunt iam dictæ primitiuæ & corporeæ, ſimiliter ulcera corrodētia. Cauſæ autem reſudationis ſanguinis eſt caliditas & ſubtilitas ipſius & dilatatio pororum & raritas texturæ &c.

Signa quædam ſunt prognoſtica ſicut ſplēdor apparens in utriſq; oculis & lineæ albæ, & rubedo, & citrinitas, & propriè poſt ſodam & reliquas ægritudines, de quib. ſupra, aptas fluxu ſang. terminari, ipſæ enim ægritudines ſunt ſigna fluxus ſanguinis futuri, ſpendor tamen apparens in utriſq; oculis poteſt intelligi ex parte ægri & ex parte aſpicientis in oculum, utroq; modo nunciatur fluxum ſang. futurum, pruritus autē & titillatio accidens in naſo cum ſignis iam dictis ſignificat iam fluxum ſanguinis proximum. Signa autem quòd ſanguis egrediatur ex naſo immediatè ſunt, quia per approximationem alicuius lichinij conſtringentis ad intra nares facilè ſedatur, ſecundum quia nullo loco capitis dolor percipitur, ſi uerò ſanguis ſit ex cerebro in aliqua parte determinata dolor percipitur & non facilè ſedatur fluxus ſang, imò in naſo poſita nihil conferunt. Quòd autem ſit ex ruptura uenæ in cerebro, & non ex reſudatione cognoſcitur, quia multus eſt & craſſus, proueniens autem reſudādo paucus & ſubtilis. Quòd autem ſit ex arteria cognoſcitur, quia calidus rubeus cum claritate, ſubtilis, et eſt cum ſpuma frequenter & impetuoſè egrediť.

Sanguis autem ex uena eſt rubeus tendēs in fuſcũ, craſſus, ſiue ſpuma, cũ paruo impetu egrediēs. Quòd autem ſit periodicus cognoſcitur, ex determinata periodo ſeruata, quòd aũt ſit criticus cognoſcitur, quia ſequitur alias ægritudines, & cum ipſo ut plurimum terminantur, quòd autem ſit iuuatiuus cognoſcitur quoniam ſequitur bona conferētia, et bene toleratur, contrariorum cōtraria ſunt ſigna. Cauſæ autem primitiuæ & corporeæ ſeipſas oſtendunt, quòd autem ſit ab ulceribus cognoſciť, quia poſt ſaniem ſanguis egreditur, & ſignificat ulcus ambulatiuũ, ſcilicet corroſiuum aut putridum.

Prognoſtica. Primum. Fluxus ſanguinis narium ex fractura arteriȩ in cerebro difficulter curatur, & ſecundum plurimũ malè terminatur, & propriè ſi frangatur arteria rete mirabilis. Secundum eſt A. Et ſcias quòd quandoq; uiuit homo fluxu ſang. nariũ uſque quo egrediantur 20. ℔. & uſq; ad 25. ℔. deinde moritur, licet ut antea dixi, uiderim ſuperuixiſſe mulierē, cum tribus diebus egreſſæ fuerunt 25. ℔. ſanguinis.

Ex his quæ ſanguinis de naribus fluxum retinent, eſt ſuc. albedorogi cum camphora fuerit in eo reſoluta naribus immiſſus, confert enim ei qui hanc paſſionem incurrere ſolitus eſt, ante eam iniectus, *aut*

aut in hora ægritudinis. Aut ſumatur gipſum cinis chartæ de panno gallæ, ſang. draconis, calcis gezi, & puluerizata naribus inſufflentur. Aut lichinium in eis intinctum mittatur in aures. Aut alumen iameni puluerizatum, ut alcohol cum amilo eiuſdem quantitatis naribus inſuffletur.

Hoc capitulum de ſang. fluente ex naribus, diuiditur in tres partes. In prima ponit quædam medicamina naribus imponenda. In ſecunda ibi. Quòd ſi adhuc uehemēter, curat fluxum ſanguinis per diuerſionem. In tertia ibi. Medicamen quod uehementer ualet, ponit aliud medicamen naribus imponendum.

Prima pars poteſt diuidi in tres partes, ſecundum quod tria ſunt medicamina, de quibus facit mentionem, partes patebunt. Primum medicamen eſt ſuc. albedorogi, id eſt, ozimi maioris ſiue baſilicōis, de quo uerbi gratia ſumatur. ℥.1. & miſceatur media drachma cāphoræ. Et ſi maior eſſet caliditas ſit ʒ.1. confert enim, ut dicit Raſis in textu curando, & perſeuerando, cum autem baſilicon ſit triplex, ſcilicet maius habens folia magna & ſtipitē ſatis lōgum & eſt commune, ſecundum minus habens folia parua, redolens odorem gariophil. & dicitur ozimum gariophilatū, tertium habēs etiam folia ſatis magna redolens odorem citri & dicit̃ citrarium. De maiore eſt hic ſermo. Retinet enim ſanguinē à forma ſpecifica, non à qualitate manifeſta. Imò quia calidum eſt fortaſſe magis adiuuaret ad ſanguinis prouocationem. Et ideo ſecūdam eius caliditatem, permiſcetur camphora frigida in quarto ad reprimēdam eius caliditatem, ſtuellus itaque in eo infuſus & naribus immiſſus optimè iuuat. Secundū eſt hoc. Recipe gipſi frig. ſic. & ſtiptici, cineris chartæ de panno calid, ſicci & ſtiptici, dicitur de panno ad differentiā chartæ, de papiro paluſtri ſuper qua antiqui ſcribebant, gallarum frigid. & ſic. & ſtipticarum, ſang. draconis frig. & ſic. & ſtiptici et inuiſcatiui, calcis calid. et ſic. in quarto, & cauſticæ, zezi, id eſt uitrioli calid. & ſic. in quarto, omnium ana ʒ.1. & puluerizata ſubtiliſſimè naribus inſufflentur. Aut lichinium ex cotto prius infuſum in albumine oui, deinde iſto puluere aſperſum naribus immittatur.

Vltimum medicamē eſt alumen iameni, calidum & ſiccum & ſtipticum ſubtiliſſimè puluerizatum & mixtum cum æquali quantitate amyli retinentis ſua inuiſcatione.

Quòd ſi adhuc frequenter manauerit ſuperiores ad interiorum partes apud aſcellas cum inſtita & coxa apud inguina ligentur, & teſticuli ſunt ligandi ſimiliter. Si uerò paſſio inualuerit, phlebotometur cephalica eiuſdem partis de qua fluit ſang. Si autem nec hoc modo ſtrictus fuerit, magnæ uentoſæ cum igne ſuperponantur acutari ab ea parte de qua fluit. ſang. Medicamen quod uehementer ualet ad ſauguinem conſtringendum, ſumatur calx al. & leuis qua utuntur aurifices & ſæpe naribus inſuffletur ſine interpolatione & lichinium album. oui illinitum, ea inuolutione & naribus immittatur.

In hac ſecunda parte curat fluxum ſanguinis diuertendo. primò ſine euacuatione, ſecundò cum euacuatione, ſcilicet phlebotomia, & patet. Et in ultima parte docet aſſumere calcem, qua ſcilicet utuntur aurifices & naribus frequenter inſufflare uel in lichinium in albuine oui illinitum, & poſtea ipſa inuolutum naribus imponi &c.

Pro ordinatione curæ fluxus ſang. narium, ſciendum quòd fluxus criticus non eſt conſtringendus. Imò adiuuandus niſi uirtutem debilitet. Similiter fluxus factus à natura ſtimulata ipſius multitudine, aut etiam ipſius acuitate cum mediocri quātitate eius nō eſt reſtringendus. Imò in exitu 4. ℔. eſt aliquando ęgro iuuamentum non paruum, quo fortaſſe præſeruat̃ ab apoſtemate uel ruptura uenæ, uel morte ſubita & ſimilibus. Reliqui autem fluxus ſunt ſecundum plurimum reſtringēdi. Et etiam iam dicti, cum nimium exuberant.

Cura ergo fluxus ſang. nariū triplex exigit regimen. primum uniuerſale, ſecundum particulare, tertium commune utriuſq;. Primū completur quatuor intentionibus. prima ſanguinem infrigidat et incraſſat, caliditatem membrorum reprimens. ſecunda diuertit. tertia uias & meatus quibus ſanguis ducitur ad nares, conſtringit. quarta cauſam fluxus remouet.

Prima completur ex his quæ actu & potentia, aut utroq; modo infrigidant interius et exterius applicitis, ut ſi epar ſit in cauſa, aut cerebrum propter ſuperfluam calid. & ſimiliter uniuerſum corpus infrigidetur cum aceto, aqua roſacea, ſuc. ſemperuiuæ, ſolatri & ſimilium, quæ ſint actu & potentia frigid. ſed ſint propria membris quibus applicātur, & ſi totum corpus ſit in cauſa, totū corpus in aqua frigida infundatur, uirtute & reliquis cōſentientib. & interius ſumat ſyrupum de papauere & ſimilia, præcipuè infrigidentur teſticuli cum aceto & aqua ueri frigoris. Secunda intentio, ſcilicet diuerſio perficitur ſtringendo fortiter adiutoria prope aſcellas & coxas, prope inguina & māmillas in radicibus ſuis, & teſticulos quæ ligaturæ ſint doloroſæ, & ſæpe remutentur. Item ponat̃ uētoſa ſuper epate ſi fluat ex nare dextra, & ſuper ſplene ſi ex ſiniſtra, et ſuper utroq; ſi fluat ex utraque, & ponatur ſuper ſumine & ſuper ſpatulis & ſuper nocra, nam cōferunt. Item diuertatur ſanguis cum phlebotomia. Et ſi fuerit magna repletio in toto fiat ex ſaphena uel ex aliȷs uenis pedis eiuſdē lateris. Et ſi epar fuerit in cauſa phlebotometur baſilica. Si uerò repletio fuerit parua aut à furcula ſupra phlebotometur cephalica dextra aut ſiniſtra, & fiat ſemper phlebotomia ſubtilis & hauriatur quantitas ſang. ſecundum quantitatem repletionis & tolerantiæ uirtutis, imò lipothymia ſi ſuperuenerit, eſſet efficax remediū ſtrin-

gendo sanguinem. Sed consulo quòd si fluxus dat inducias ut quia nõ sit impetuosus uel fortassis sit periodicus, quòd potius reitereť phlebot. q; quòd magna quantitas una uice extrahatur, sed impetuoso & non dante inducias iudico cõtrarium. Sed Mesue dubitans à qua istarum duarum intentionũ sit inchoandum, in actu practico, dicit & bene. Quòd si fluxus sanguinis est propter calid. & subtilitatem inchoetur à prima. Si uerò propter multitudinem tantum, aut multitudinem cum acuitate simul à secũda est inchoandum quamuis eadem hora sit ad ambas festinandum. Tertia intentio scilicet constrictio ductuum & uiarum perficitur cum frig. actu & potentia, & stipticis applicitis super loca uiarũ & transitus sang. ad nares, & cum debita constrictione, quapropter applicẽtur acetum & aqua ros. & similiter suc. frig. iam dicti singulariter aut coniunctim circa collum ut oppilentur & claudantur uenæ, deferentes sanguinem ad caput, hoc idem fiat circa frõtem & tempora, & si opus sit maioris constrictionis suprascriptis possunt addi bolum armenum, terra sigillata, sang. draconis, albumen oui, trochisci de karabe de terra sigillata & similia. Quarta intentio, scilicet remotio causæ perficitur hoc modo. Nam si cholera fuerit in causa calefaciens, subtiliãs, mordicans, & stimulans uirtutem expulsiuam euacuetur cum decoctione prunorum, tamarin. mirob. citrin. cum pauco cassiæ aut mannæ. Si uerò aquositas esset in causa educať cum decoctione aut suc. ireos et similibus, sint tamen admixta cum mirobalanis chebulis, bdellio & similibus constringentibus. Et in hoc casu prima intentio iam dicta nõ habet locum. Et tertia intentio complenda est calidis, & sic. stipticis inuiscantibus, sicut cũ thure, mastiche, alumine, nuce cupressi & similibus, quæ tam in decoctione, quàm in substantia possunt applicari ad constringendum uias & transitus. Et nota quòd ubi fluxus esset periodicus, aut daret inducias, hæc intentio quæ est quarta deberet esse prima, sed in fluxu nõ dante inducias debet esse quarta &c.

Secundum regimen, scilicet particulare siue locale completur cum medicinis naribus impositis cõstringentibus secundum unam aut plures harum quinq; uirtutum. Prima est uirtus infrigidatiua congelans sanguinẽ & incrassans. Et istæ sunt sicut opium, hyoscamus, camphora, mãdragora, papauer, solatrum, semen lactucæ & suc. eius, semperuiua. Aliæ sunt cauterizantes, facientes escaram, sicut arsenicum, calx, colchotar, calchantum, æs ustum, flos æris & similes, & Cauteriũ actuale ubi conuenienter põt applicari, obtinet principatum. Cõglutinatiuæ uerò sunt sicut farina uolatilis, albumen oui, charta combusta, spõgia marina combusta, pili leporis & coagulum eius, fumus thuris & thus, aloës, gypsum, gummi assum, dragagan. combustum, pennę combustæ, & rasura lebetis terrei qui sæpe steterit ad ignem. Aliæ sunt uehementer stipticæ. ut rosa, semen eius, suc. barbæ hircinæ, gallę. suc. palmę, balaustia, cortices granatorum, alumẽ, hęmatites, myrrha, karabe. sang. draconis, bolus armen. terra sigillata, acatia, suc. rubi, suc. foliorũ pirorũ & similes. Aliæ em̃ à proprietate retinẽt, sicut stercus asini odoratum insufflatum. Similiter stercus porci, suc. porri, suc. basiliconis, menta & plura his similia. Cerebella autem gallinarũ comesta in magna quantitate retinent sanguinem fluentem de pelliculis cerebri. Et secundum sententiam Gal. quinto de ingenio sanitatis, thus & aloës incorporata cum albumine oui, ita ut habeant mediocrem spissitudinem, sicut mel excedunt omnes medicinas in constrictione sanguinis fluentis ex pelliculis cerebri. Et in hoc medicamine secũda uirtus aloës quæ est inuiscatio reducitur ad actum, & nõ tertia per quam aperit orificia uenarum. Vbi contra, si in potu sumeretur tertia reduceretur ad actum, & non secunda, uel saltem magis operaretur per tertiam quàm per secundam. Securiores tamẽ medicinæ & cæteris præeligendæ sunt stipticę inuiscantes, restringentes à forma specifica. Frigidę enim congelantes corrumpunt spiritum & calorem innatum, sed in approximatione cauterizantium est timor de casu escaræ, & de fluxu uehementiori. Istæ uerò medicinæ aliquando applicãtur sub forma pulueris, & sunt subtilissimè puluerizandæ, & elaborandum est ut bene adhæreant. Aliquando approximẽtur stuellæ siue tentæ infusæ in ipsis & elaborandum ut bene obturent nares, & multum ad superiora transeant, neque remoueãtur nisi postquam de fluxu sanguinis securi sumus.

Sunt tamen aliquæ medicinæ quę portatæ, uel suspensæ collo, stringũt sang. sicut iaspis & similia. Tertium regimen respicit accidẽtia, subueniatur ergo debilitati uirtutis cum uino, aqua carnium et similibus. Item si sanguis transiret ad pulmonem procuretur eius extractio, & melius esset ut transitus eius ad pulmonem prohibereť frequenti extractione eius quod descendit. Et similiter prohibeatur eius transitus ad stomachum, & si transiret uomitu educatur, & si transierit ad intestina cum solutiuis, & sang. discoagulantibus per os sumptis, & cum clysteribus &c. Regimẽ autem sex rerum non naturalium declinet ad frigidũ & sic. scilicet aër, & cum hoc sit boni odoris, unde sternãtur in loco habitationis folia pirorum, citoniorũ, mespilorum, sorbarũ rubi & similia, & sit aër aliqualiter obscurus. Et pauca etiam habeat uestimẽta & nõ stricta, & propriè circa collum. Et nihil teneat in capite, & stet capite eleuato. Cibi sint similiter huius intentionis frigidi, sic. stiptici, uiscosi. Et bibat aquam calibeatam.

Et comedat pedes & extremitates animalium, & pisces uiscosos, somnus sit multus, sed interruptus, ne sanguis declinet ad pulmonem, uel ad stomachum, & dormiat capite eleuato, procuretur uentris solutio cum clysteribus leuibus & similibus non agitãtibus. Nares autem nõ demucet, aut demucet minus quàm potest. Sit quietus animo et corpore, ita ut uix loquatur, & caueat ab ira, furore, gaudio, timor tamen adiuuat ad constrictionem.

DE VLCERIBVS NARIVM. Caput XLIIII.

QVid nominis & quid rei ulceris nariũ sunt satis ex dictis manifesta. Species autem sumuntur quãdoq; ex parte membri patientis, qñq; ex ulcerib. in se ipsis. Primò namq; quædã sunt extrinseca quędã intrinseca. Intrinsecorũ quæ autem quædam sunt in alkaiesim & sunt praua, quędam in colatorio & sunt prauiora. Quædam in caruunculis mammillarib. peruenientia usq; ad ipsam ce

rebri substantiā, & sunt prauissima. Et ubicunq; sunt,
aliquādo sunt superficialia, & sunt leuiora, aliquādo
se profundant sicut cauernæ & absconsiones, & sunt
difficilia. Ex parte aūt sui distinguuntur. Nam quæ-
dam sunt sic. crustosa à quib. ferè nihil emanat, et sunt
superficialia pēdentia à uaporibus aut humorib. adu
stis, quędam sunt humida à quibus notabiliter sanies
emanat. Et istorum quædam sunt munda à quib. sa-
nies laudabiliter emanat, quædam uirulenta, quædā
sordida, quædam putrida, quædam corrosiua, quæ-
dam fistulæ, quædam cancrosa. Item quædam ho-
rum sunt recentia, quędam chronica & antiqua. Cau
sæ ulcerum sunt apost. aut bothor quę rumpuntur in
naribus. Aut uulnera à causa primitiua illis partibus
illata, quæ postea fiūt ulcera. Aut humores acuti pau
latim se profundātes. Aut uapores acuti ad partes na
riū eleuati paulatim excoriātes donec se profundent.
Causæ remotiores sunt quęcunq; possunt hos humo
res & uapores multiplicare, & hi humores quandoq;
defluunt à capite per uiam catarrhi. Aliquando ab a-
lijs consurgunt partib. & quādoq; in principio cum
ueniūt ad membrū non sunt adusti, sed postea tandē
adurunt̄ sicut uidemus multa apost. à principio non
cancrosa, quæ tandem ad cancrum permutantur. Si-
gna. Vlcera si extrinseca sint sensui subiacent. Si uerò
profundentur, ex sanie, aut ex crustis deinde egredien
tibus cognoscuntur, & dolore interius sensato, nam
ubi dolor ibi ægritudo.

Et si sint in Kaiesim frequenter obturant nares. Et
si in colatorio sanies fœtens per os egreditur. Quæ si
proueniat ex ulcere & corruptione ossis est subtilis.
Sed in caruncul is māmillarib. nocetur olfactus. Et si
proueniat ad cerebrum anterius tandem nocet̄ sensus
cōmunis & adest febris. Et si profunda sint & ampla,
ex egressiōe multę saniei. Si mūda, etiā ex sanie lauda-
bili. Si sordida ex sanie crassa.

Si uirulenta, ex sanie subtili. Si putrida ex fœtore
saniei.

Si corrosiua ex exitu sang. cum sanie, aut post sa-
niem corrosione tendente ad partes sanas. Cancrosa
ex signis cancri cognoscuntur, maximè ex dolore ful
mineo cum sanie fœtentissima inde egrediēte. Sed fi-
stulæ ex antiquitate & sanies communiter est subtilis
quæ aliquando paucificatur, aliquando multiplica-
tur. Causæ autem ulcerum seipsas ostendunt.

Prognostica. Primum. Vlcera extrinseca superfi-
cialia, munda, recentia facilè curantur. Secundū. Oc-
culta profunda immūda difficillimè curant̄ maximè
ossib. nariū & colatorio cōmunicata. Putrida uerò
corrosiua cācrosa maximè carūculis māmillaribus et
cerebro cōmunicantia plurimū sunt pernitiosa. etc.

*CVm in narib. fuerint escaræ, cera
& oleum, & adeps gallinaceus eis
immitatur. Et aquam calidam narib. in ma
ne multotiēs per aliquot dies odoret. Cūq;
pustula egredi cœperit, lichinium aceto for
ti infusum in quo sal positum sit naribus im
mittatur, ac super eas similiter ponatur,
siccabuntur enim ex hoc, & non prolonga-
bitur earum mora. Quòd si ulcera ibi affue
rint, unguento de cerusa curentur.*

Diuidit̄ hoc caput in duas partes, primò ponit cu-
ram ulcerum quæ sunt sicca crustosa. In secunda.
Quòd si ulcera etc. Ponit curā ulcerum humidorū.

De prima dicit, quòd cum in naribus sunt escarę et
crustæ, primò debet æger odorare frequenter aquam
tepidam, id est, uapores aquæ calidæ ad nares recipe-
re, postea immediatè naribus imponere unguentum
hoc. ℞. adipis gallinæ, olei añ. ℥. s. uel quantum uis, ce
ræ quantum sufficit, fiat unguentū molle, hoc ter aut
quater in die ponatur debitè calidum & continuetur
quousq; escarę ceciderint, & post earum casum stuel-
lus ex cotto in aceto solito infusus naribus immittat̄
& aliquotiens replicetur, ex his enim medicaminib.
æger satis citò sanabitur. De secūda parti dicit, quòd
si ulcera, scilicet humida in naribus fuerint curētur cū
unguento de cerusa, cuius descriptio notissima est, &
propriè apud Mesue, & maximè si ulcera superficia-
lia fuerint, & affuerit ibi mala complexio calida.

Horum ulcerum cura triplex exigit regimen, uni-
uersale, particulare, & tertium quod est commune u-
triq;. Vniuersale uerò quatuor completur intentio-
nibus, prima est euacuatio, secūda diuersio, tertia re-
gimen membri mittentis, quarta fluxus interceptio.
Pro prima intentione complenda maximè attendat̄
cacochimię totius, & maximè membri mittētis ita ut
fiat phlebotomia, aut alia euacuatio secundum quod
oportet etiam iterata ex suis partib. minoratione, di-
gestione & eradicatione, quæ qualiter fieri debeat est
satis ex sæpe dictis manifestum. Secūda scilicet diuer-
sio completur cum omnibus aut pluribus generibus
diuersionum de quibus sæpe dictum est: Sed ex pro-
prijs est uentòsatio aut sanguisugarum applicatio cir
ca secundā aut primam spondilē, sicut ex propriè era
dicatib. causam coniunctā, est phlebot. uenarū nasi.

Regimen autem membri mittētis, quod secundū
plurimum est cerebrum complet̄ euacuando ab ipso
discrasiam eius corrigēdo & confortādo, quod qua-
liter fieri debet, patet ex præcedentibus taliter etiā re-
ctificet̄ epar & cętera membra principalia & sibi de-
seruientia, ut sanguis delegatus ad nares sit conueni-
ens in quantitate & qualitate. Intercipitur autem flu-
xus ungendo nares circum circa cum defensiuo facto
ex bolo armen. aceto, oleo rosaceo, aut sibi similibus,
secundum discrasiæ exigentiam, & similiter ponēdo
stiptica, fluxus ad nares prohibentia, fronti & tempo
ribus si per eam regionem materiæ fluxerint. Secun-
dum uerò regimen, scilicet locale, si ulcus fuerit cru-
stosum perficitur, 2. intentionibus.
Prima est mollificatio cun unguēto in textu dicto, &
uapore aquæ calidę, aut aliqua decoctione mollificā-
te, prius naribus applicita, & ex poprijs est butyrum
recens. Et si affuerit caliditas misceatur cum oleo uio-
laceo aut mucilagine psilij, aut mucilagine sem. cyto-
niorum. Et si non fuerit caliditas cum oleo sesamino,
amyg. dulcium, & pinguedine gallinæ, mucil. malua
uisci, sem. lini & similibus, et escara remota infundat̄,
stuellus in aceto salito & expressus aliqualiter inuol-
uat̄ unguēto de cerusa aut tetrapharmacō facto scili-

cet ex lythargyrio, aceto & oleo, aut cum unguento de thutia & narib. immittat̃. Si uerò ulcus fuerit humidum & mundum solum tres exigit intentiones, primò scilicet mundificationẽ complendã cum aqua mellis, quod sit subquadruplum ad aquã, & si sit cũ signis frigiditatis, cum uino decoctionis mellis & bulliat ad consumptionem tertiæ partis. Secũdò, carnis generationem, complendam cum his quæ dicta sunt in cura ulcerum aurium, ab illo tamẽ potest demi ziniar cum huic minus sicca debeant̃ q̃ auribus, & magis sicca q̃ oculis. Vnguentum quoq; tetrapharmacum & de cerusa est ad hoc cõueniens, & cum hoc cõplebit etiam tertiam intentionem quę est sigillatio, et si opus est confortetur cum pauco colcothar aut alumine. In ulcere uerò sordido indigemus maiore abstersione, sicut oxymelle simplici, & etiam scyllitico apud maiorem necessitatem, & postea generetur caro & cicatrizetur secũdum oportunitatem. Sed in uirulentis maiori indigemus exiccatione, sicut sang. dracõis, scoria ferri, tuthia, cadmia & similibus cum suc. plantaginis, quibus apud maiorem necessitatem posset addi aliquid aluminis aut aliquid paruũ aquæ aluminosæ, & pauca indigemus abstersione. Et hæc etiã cicatrizabũt, et propriè si ponatur in forma pulueris. Et si tuthia aut cadmia misceantur cum thure aut sarcocol. cum oleo ros. & cera carnem generabunt. Si uerò ulcus fuerit putridum cum carne aut osse corrupto, aut corrosiuum, aut fistula, quatuor exigit intentiões, scilicet, corrosionem aut cauterizationem complendam cum ferro ignito figurato secundum exigẽtiam partis cauterizandæ, & propriè si malitia fuerit magna. Et melius est si ferrũ illud ignitum immittat̃ per cãnulam ferream circumlutatã luto sapientię siue alchimistarum, aut cũ medicina corrodente, aut caustica. Et ex leuib. est unguentum Aegyptiacũ, & fortius illo est quod fit ex uiridi æris alum. melle ana partib. æqualib. & adhuc fortius est quod fit cauterio facto cum capitello dissoluto, fortissimum autẽ omniũ est arsenicum sublimatum. Sed non ponatur nisi in pauca quantitate, scilicet, ad q̃titatem grani mellicæ, aut grani frumenti. Ex eo tẽpore quo istæ operatiões fiunt tueant̃ partes circunstantes cum aquis & succis frig. postea procuretur casus escaræ non quidẽ putrefacientibus, sed cum uitello oui, oleo rosaceo, & pauco cerusæ, aut cũ stuello in lacte infuso, et postea locus mundificet̃ cũ aqua mellis, tertiò caro generet̃. Et tãdem cicatrizet̃. Et si esset os discoopertũ, tentet̃ ipsius squamatio et ossis corrupti emissio cũ alumine aut uitriolo sępe super osse iterato. Si uerò ulcus esset occultũ, & profundaret̃ ad colatoriũ, & ad partes distãtes mũdificet̃ cũ hydromel attracto per nares. Et si opus sit maiori exiccatione addat̃ oxymel simplex aut cõpositũ. Et adhuc apud maiorẽ necessitatẽ & ubi esset caro putrida, addatur unguentum Aegyptiacum & per nares suggatur, sed melius est ut capite cõuerso ad posteriora per nares huiusmodi instillent̃ etiã fortiter suggendo. Quidam præcipiũt filum suggi per nares, & elaborare ut descendat per os, & habeat plures nodos, & in modum serræ trahatur & retrahatur donec locus sanguinet. Quæ operatio mihi uidetur satis uana & fortuita, secabitur enim non secandum. Sed fortè in hoc posset esse aliquod iuuamentum, ut in extremitate fili liget̃ aliqua petia subtilis linea, & unguẽto aliquo ungat̃, aut aliquo liquore ut attrahat̃ superius per filum egrediens, per os, & ibidem dimittatur usq; ad sequentem mutationem, & postea in sequente mutatione illi petiæ quæ secundũ aliquam partẽ remãsit extra nares sumat̃ alia petia cõsimiliter uncta & attrahat̃, debet aũt petia illa esse uncta aut infusa in liquore conueniente ad intentionem quam quæris, scilicet corrosionis, mundificationis, consolationis &c. Sed maximè cum opus est superflua corrodere, Aliter & melius possemus primam petiam abijcere & filo interius remanenti aliam innectere, & ad superiora trahere. Dicit enim Mesue quòd consuetudinaria ulcera, id est, longo tempore consueta ex defluxu scilicet materiæ ad nares quæ sunt sicut crustę & bothor rub. coloris, et asperitates curantur cum duob. cauterijs positis inter labia & gingiuas iuxta dentes caninos, & ascendunt hincinde ad colateralia nasi, & debent fieri cum duobus stilis ignitis, & debent etiã dimitti aperta longo tẽpore ut materia illuc deriuetur. Filius Zacharię, medicamen conferens ulceribus narium. ℞. cerusę, lithar. plumbi usti, ana partes æquales, lauentur pluribus uicibus postq; fuerint trita, deinde fac unguentũ cum uino & oleo myrthino diu conterendo in mortario, nunc uinum, nũc oleum, usq; dum inspissetur, & sit mortarium de plumbo, & similiter pistellum et propriè quando ulcus esset cancrosum, & tunc dimittatur uinum & ponatur suc. solatri, cadmia quoq; & tuthia sunt in hoc casu præstans. Ex medicinis cõmunibus est ut sumant̃ granata acetosa, sed melius est succus eius cõtritus cum tota substantia sua, decoquatur in uase æreo post ipsius contritionẽ donec perueniat ad medietatem, & lineatur ex ea et tenta administret̃. Tertiũ regimen corrigit accidentia doloris quod perficitur cum lacte narib. imposito, aut uitello oui & oleo ros. & similibus mitigantibus ardorem sequentẽ medicinas acutas. Regimen aũt uitæ declinet ad siccũ cum temperamento actiuarum, uerum tempore huiusmndi fortium operationum sicut cauterizatio cũ ferro, aut medicinis acutis, sit dieta tenuis, sine uino & carnibus declinans ad frigidum.

DE POLYPO ET HEMORROIDIBVS nasi. Cap. XLV.

Circa rub. sciendum, quòd reperiuntur isti termini hæmorrhis, alharnabeth, polypus qui significant carnes additas in narib. & frequẽter hi termini accipiuntur ut synonymi. Sed uim uocabuli consyderanti apparebit quòd hæmorrhois de qua hic est sermo, sit additio carnosa in naribus à qua sanguis facilè profluit. Hæmorrhois enim græcè, fluxus san. latinè, hoc aũt est quia oritur ab extremitatibus uenarũ quæ ad nares terminantur. Alharnabeth uerò & polypus importãt additionem carnosam in naribus non connotãdo pronitatem ad fluxũ sang. sed ex intẽtione Auic. uidetur posse elici alharnabeth siue polypum esse carnem duriorẽ quàm sit hæmorrhois. Polypus aũt dictus est hæc ægritudo ad similitudinem carnis piscis qui polypus dicitur, qui tendit in albedinẽ, aut quia habet multos pedes, id est, radices quib. narib. alligat̃ sicut polypus piscis qui propter hac causam multipes dicitur. Et bene consyderãti apparebit huiusmodi carnes esse morbum in numero cum sit aliquid additum supra partes narium sensibiliter

ſenſibiliter lædens operatiões. Polypus ſiue hæmorrhois eſt duplex. Eſt enim alter quædam caro mollis alba aut rub. à qua humid. profluunt ſine dolore, habens radicem gracilem, quę caro aliquando multum prolõgatur donec nares egrediatur. Aliquando trãſiens per palatum apparet in ore. Sed alter eſt caro durior tendens in rubedinem uel fuſcedinẽ, à qua minor humiditas profluit exiſtẽs cum dolore, habens radicẽ firmiorem, & communiter minus prolongaẗ, & hæc aliquãdo malignata materia propter inciſionem aut approximationem medicinarũ acutarum aut ex longitudine temporis cum malo regimine ſex rerum nõ naturaliũ uertitur in cancrum. Aliquando tamen in narib. fit cancer, incipiẽdo, quia incipit ſicut faba parua, durus, fuſci coloris, cũ dolore fulmineo ſecũdum radicem in profundũ affixus, & incipit ſecundũ plurimũ in parte inferiori naſi, qui ualde tandem augmẽtatur donec nares impleat ipſas ualde extendens cum magna duritie, & communicaẗ collatorio apparẽs in palato cũ dolore & duritie, & cũ ulceraẗ emittit uirus fœtentiſſimũ, & incraſſanẗ labia ulceris & inuerſanẗ.

Ex his manifeſtæ ſunt ſpecies polypi ſiue hæmorrhoidis. Eſt enim quidam mollis, quidã durus, quidã paruus, quidam magnus ualde elongatus donec extra nares pendeat aut in ore appareat, & communiter quanto eſt mollior magis prolongatur, quidam antiquus, quidam nouus, & quidam habet radicem ſuam ſuperius ualde affixam in ſuperiori parte. Quidam in parte inferiori quæ ſenſui ſubiacet, & eſt aliquando una caro, aliquando plures quæ habent radices ſuas diuerſas, & eſt aliquando cum fluxu ſanguinis aliquando ſine. Et Meſue ponit quòd aliquis eſt mollis, fœtidus, putridus, qui fortaſſe nõ ſanatur, quod poteſt eſſe uerum, quia corrũpit partẽ in qua.

Cauſa autẽ materialis ſunt humores à cerebro ſecũdum plurimum deriuati, aliquando in narib. paulatim congeſti ex nutrimento ſcilicet ipſorũ qui in hãc carnem paulatim, & in longitudine temporis cõuertunẗ à uirtute nutritiua aut augmẽtatiua ad hoc concurrentente ſua complexione & ſpiritu uitali et naturali, ita ut forma carnis inducatur, cuius carnis finis in quãtum morbus eſt ut noceat operationib. narium, qui tamen finis eſt pręter intentionem uirtutis, ſed finis ipſius in quantũ caro intentus à uirtute eſt ut ipſa conſeruetur, humores autem iſti qui ſubijciuntur pro materia carnis mollis albæ ſine dolore ſunt à prædominio phlegmat. quib. aliqua pars ſanguinis eſt admixta nulla participante aduſtione. Materia aũt carnis durioris tendentis in colorem rub. & aliquando fuſcum, ſunt humores phlegmat. et ſanguinei per aduſtionem tendentes in melanch. & quandoq; cum his permiſcetur aliquid choleræ, aut melanch. propter cuius admixtionem aliquando tendunt in fuſcũ huiuſmodi additiones. Materia autẽ cancri poteſt eſſe quęcunq; melanch. aduſta, hoc autem non eſt caro ſed apoſt. Signa ex iam dictis ſunt manifeſta, & eſt quilibet polypus, cum oppilatione foraminis naſi & impedimento reſpirationis, & ſpecies ipſius manifeſtæ ſunt ex iam dictis, et ſigna, diſtincta inter eas, & ſigna quibus à cancro differunt &c.

Prognoſtica. Primũ. Huiuſmodi carnes molles albę ſine dolore facilè curantur, timor tñ magnus eſt cũ ſunt hęmorroides de ſuperfluo fluxu ſanguinis. Carnes duriores cum dolore difficulter curantur & tranſeunt in cancrum. Secũdum pronoſticũ. Cancer etiã incipiens, curari non poteſt niſi tota ſubſtãtia cui affixus eſt eradicetur, Illi ergo cancri ſunt incurabiles, qui non poſſunt propter loci nobilitatem eradicari.

Q Vum intus in naribus caro ſuperflua mollis et quaſi diſſoluta, rubea aut alba exorta fuerit, & nares incraſſari cœperint, ac ex carne prædicta repleri. Cephalica prius erit phlebot. Dein de lichinũ ex unguẽto uiridi quod in cap. de corrodentib. carnẽ nominauimus liniendũ, & narib. erit immittendũ. Si uerò iſtud nõ ſuffecerit, medicamẽ acutũ quod ibi deſcripſimus apponatur, donec ex toto mũdificetur. Hæc præterea quandoq; curatur cum ferro radicitus omnino incidẽdo. Medici tamen plurimũ in hoc errant, unde ex eorũ cura æger maximũ incurrit nocumẽtum, in hoc namq; loco cancer plurimũq; exoritur.

Verũ cãcer quãdo in hoc naſcitur loco, nec tolerat acutas medicinas nec inciſionem quæ cũ ferro fit. Imò indiget ut ſuauiter tractetur, & medicaminib. lenientib. & phlebot. et uẽtris ſolutiõe curetur. Cognoſcitur aũt an illa accidẽs ſit cancer, quia eſt durus pertingens quandoq; uſq; ad palatũ. Sed cũ nares ſiccæ ſint et duræ, nec ſit in eis aliqua humidit. ſummopere cauendũ eſt, ne hæc ægritudo aut ſimilis ferro, aut acuto medicamine tangatur. Si aũt quod in narib. exoritur & caro eſt mollis, fluxerintq; ex eis humores, & cum nares ſtringuntur inueniuntur molles, & cũ tangũtur, tactus nõ ſentitur ſolidus, nõ eſt timendũ quin ex medicaminibus acutis & ferro mederi poſſint.

Diuiditur præſens caput in partes tres. In prima notificat hanc ægritudinem. In ſecunda ibi. Cephalica prius erit phlebotomanda. ponit curam eius. In tertia ibi. Medici tamen, docet quendam errorem euitare. Quod dicit in prima parte notum eſt, per diſſoluta, intellige quod habeat radicem & tenuem & exilẽ.

Quod dicit in ſecũda parte eſt etiam manifeſtum. Sed unguẽta illa corrodẽtia & cauterizãtia require ſeptimo huius cap. de medicinis quę carnẽ ſuperfluã remouẽt, quorũ deſcriptionẽ ponã, qñ ordinabo curã.

In tertia parte docet euitare errorem, quem medici

plerunque incurrunt.

In hoc namque loco plerunque fit cancer, aut incipiendo, aut permutando, qui neq; curationem cum ferro, neque fortes etiam sustinet medicinas, immo medicinis blandientibus, phlebotomia, uentris solutione & conueniente uitę regimine ad frigidum & humidum declinante curandus est. Quapropter signa distinguentia inter polypum non malignum & polypum malignum tendentem in carne, immo cancrum ipsum sunt bene cōsyderanda. Cum enim fuerit durus fusci coloris nō emittens humiditates communicatas palato cum dolore fulmineo & radicibus magnis non gracilibus non est procedendum in eius cura cum ferro aut medicinis acutis. Vbi uerò adsint contrariæ conditiones cum ferro & medicinis acutis curari potest. Immo cācer ipse incipiens, exiens sicut faba parua, nō debet ferro aut medicinis acutis curari, nisi uoluntas sit ipsum cum tota parte cui affixus est eradicare.

Cura polypi septem exigit intētiones. prima euacuat. secunda diuertit. tertia materiam fluētem intercipit. quarta polypum remouet. quinta consolidat. sexta corrigit accidentia. septima ordinat regimen.

Prima intētio & secunda complentur cum extractione sanguinis, secundum plurimum phlebotomia aut uentosatione, aut sanguisugarum applicatione, si non toleret phlebotomiam. Prouocatione hæmorrhoidarum & mēstruorum si fuerint in causa eorum retentiones. Et phlebotomia uenarū nocreæ & cæteris diuersionibus prętérquàm per nares usque ad cauterium in commissura coronali. Phlebotomia uenarum nasi & fluxus sanguinis narium potius eradicāt quàm diuertant.

Fluxus materiæ intercipitur iuxta tertiam intentionem cum stipticis applicitis fronti & temporibus si fluat per partes extrinsecas. Si uerò per intrinsecas. potius nocent quàm conferant. Sed cum inciditur & cauterizatur polypus est conueniens ut fiant huiusmodi defensiua fronti, temporibus & circa nasum, ne ex de fluxu humorum propter dolorem loca illa apostementur.

Quarta intentio perficitur si fuerit ex mollibus trahendo ipsum cum tenacula dētata per quamcunque partem appareat quantum est possibile, dummodo non rumpatur. Et incidatur in radice sua ut nihil aut minimū de eo remaneat, ut cū forfice subtili, stricta, aut cū raspatorio subtili, paruo, cuius sit possibilis in nares ingressus, aut cum cultello, non ex lateribus incidente sed solum secundum extremitatem suam quę sit lata & optimè incidēs. Et si dubitetur de fluxu sanguinis huiusmodi instrumenta cum quibus fit sectio ignātur, postea residuum cum ferro ignito aut cum medicaminibus acutis, de quibus infra consumatur. Si uerò abhorrentur huiusmodi operationes, aut aptè fieri non possunt, consumendus est cum medicinis acutis, quæ in radice sua ponantur. Et si pro his operationibus perficiendis nares nō sint sufficiēter apertę aperiātur & apertę teneantur cum speculo nasi, cuius figura est hæc in margine depicta. Deinde stuellus de cotto inuolutus in unguento uiridi à Rasi descripto 7. huius super radice ponatur. ℞. uiridis æris, bene depurati mel. aā. ℥. 1. optimè permisceantur. Et hoc etiā confert in corrosione carnis in naribus superfluæ, & sic medicetur mane & sero donec fiat escara fortis. Aliud fortius & citius expediens est ut stuellus infusus in aqua forti, scilicet, qua separatur aurum ab argento, aut in aqua dissolutiōis cauterij super radicem imponatur. Escara autem perfecta procuretur eius remotio cum uitello oui, cum oleo ros. mixto donec cadat, & si tota radix consumpta sit, ita ut separetur bene est. Si uerò non idē medicamē & eodē modo replicef donec tota cōsumpta sit, & stuelli illi sint cū filo ligati quod pendeat extra, & aliquādo imponimus per os & nares super radice polypi stylum in extremitate sua cotto inuolutum, & infusum in aqua forti sæpius replicando donec fiat escara, sed oportet ut aqua illa sit ualde fortis, sicut illa cuius descriptio est apud Rasim 7. Alman. cap. de his quæ minuunt carnē. ℞. arsenici citrini, alchali, id est, cineris facti ex herba salsa inuenta in littore maris, calcis uiuæ, uiridis æris, ana. ℔. 1. agenti uiui, ℔. 1. salis armon. ℥. 3. terantur omnia cum aqua donec argentum uiuum sit extinctum. Et fortè melius est quòd aqua illa sit aqua fortis facta ex calce & cinere, & in summa sit capitellum, postea exiccentur, & exiccata iterum terantur, deinde in alambicho alchimistarum totum sublimetur, et quod sublimatum est, in ampulla uitrea totum reseruetur: est enim faciens operationem ignis, & ad hanc intentionem est calidicon in eodem cap. à Rasi descriptum, hāc operationem maximè facimus cum apparet in ore, cum ibi aptè non possint medicinæ dimitti. Operatio autem Mesue & Auicen. est cum tribus pilis caudæ equi nodatis in tribus aut quatuor locis, & contortis adinuicem, & retractis nunc per os, nunc per nares in modum serę, quæ operatio est satis fallax & fortuita, cui parum initendum est. Verum cum polypus est occultus si attrahatur per nares filū, in cuius extremitate sit suta petia unguento, aut aqua ad hoc propria intincta est causa, ut medicamen applicetur super polypo, & applicatum remaneat, & in secunda mutatiōe parti petiæ, quæ remanet extra nares suatur alia petia, & similiter per nares trahatur, & sic fiat quousque uolueris. Sed melius est ut prima petia abijciatur, & filo interius remanenti alia petia consuatur, & in nares cum eodem filo trahatur, & sic fiat in qualibet mutatione, quandoq; tamen in auferendo polypum procedimus, cum medicinis lenibus ipsum in longo tempore auferētibus, ex quibus est medicamē Gal. ℞. ex tribus generibus granatorum partes æquales, & tere ea secūdum totalitatem eorum & extrahe succum ipsorū, & decoque in essentia rob tenuis, deinde tere substantiam granatorum contritione multa donec fiat sicut pasta, & fac cum succo eorum formas similes nastalibus, & intromitte ex eis in naribus unam post unam liniendo semper cum succo prædicto, ita ut attingant radicem polypi, efficit enim operationem suam sine dolore, & tandem fanat, & est expertum. Si autem non sufficienter imprimeret, adde ex trochiscis alcardicon aliquid parum, uel ex medicamine in prin. descripto facto ex melle & uiridi æris. Confectio trochiscorum alcardicon cōsumentium polypum, cancrum, & omnes additiões carnium in omnibus locis. ℞. calcis non extinctæ, arsenici citrini, aā. par. 2. colcothar. flor. æris, alum. aā. par. 1. gallarum, balustiæ, an. partem s. contere ea in mortario æneo cū aceto forti contritione multa usq;

ad

ad quinq; dies, deinde fac ex eis troch. et in uase uitreo conseruentur in loco frigido & sic. et distempera unũ eorũ cum uino & utere cũ lichinio, est enim expertũ. Diosc. medicamen auferens polypum cancrosum ℞. seminis luf, id est, serpentariæ, tere cum succo malorũ gran. tritorũ cum cortice suo, & liniatur super polypo, & in circuitu eius. Idem etiam operatur succus radicis eius, & propriè lana ex aliquo eorũ imbibita & immissa narib. est enim expertũ. Item xylocaracta cõtusa & immissa super polypo cum lana aut cotto, corrodit enim & cadere facit polypum sicut facit cadere uerucas. Similiter nuces cupressi pulverizatæ. Et Auic. dicit se expertum fuisse attramentum & uitriolum uiride tritum sicut alcohol insufflatum in naso, sed melius est ut aliquid ipsius cum moleta subtilisuper radice polypi ponatur, aut stuellus infusus in oxymelle simplici, in quo puluis eius sit supra positus, sanat enim si mane & sero aliquibus diebus continuet. Si uerò dubitetur ne canceretur, aut fortè ne cãcer nouus incipiat portet crystallum, et ipso in cibo & potu utatur, nã præseruat à cancro, similiter politricũ portatum. Medicinæ diuersæ positæ sunt, ut eis secundũ opportunitatem utaris, nunc leuibus, nunc fortib. secundum diuersitatem polypi in duritie & mollitie, et secundum eius resistentiam. Cancer uerò & polypus cancerosus curatur cum blandientib. sicut cũ unguento de cerusa, & cum mineralibus, sicut tutia præparata, cerusa, cadmia, et similibus, in mortario plumbeo, cum oleo ros. & succo solatri diu agitatis, & pinguedo cancrorum in mortario plumbeo, & cum pistello plũbeo diu malassata, est in hac dispositione propriũ: hæc tamen non curant, sed prohibent eius augmentũ & ulcerationem. Scribit tamen Auicen. quòd succus expresus ex uua quæ est super extremitate serpentariæ, & cũ lana aut cotto impositus destruit omnẽ carnẽ additã & cancrũ, sed facilius est dicere ꝙ facere. Cõsolidetur iuxta quintã intentionẽ si cancer aut polypus fuerit malæ naturę cum mineralib. de quibus sermo pręcessit. Si uerò nõ malignus sit ex his potest addi thus, sarcocolla, & similia. Accidentia corrigenda maximè iuxta sextã intentionem sunt dolor qui mitigetur cum lacte tepido, uitello oui, & oleo ros. simul mixtis et similib. fluxus stringat̃ cũ his quę dicta sunt Cortices aũt quę qñq; remanẽt in narib. educant̃ sternutando. Dieta aũt iuxta septimam intentionem declinet ad frigidũ & humidũ, cum est cancerosus. Et similis sit cum exercemus operationes fortes, de quib. supra, sed cũ hoc etiã sit tenuis, ut caueat tũc à uino & carnib. Si uerò polypus sit benignus declinet ad siccũ cum temperamẽto actiuarũ. Cancer aũt incipiens, aliquando curari potest, sed nõ nisi incisione profunda eradicante ipsum, & permittatur sanguis egredi multus, et postea satis profundè cauterizet̃ cauterio actuali, & hæc fiant præmissis uniuersalib. uerũ aliqui moderni profitentur se omnem polypum & cãcrum curare ubicunq; sit cum hoc medicamine. ℞. cãtharidarũ par. 1. arsenici sublimati par. s. aut plus aut minus secundum quod uis facere unguẽtum fortius aut debilius, incorporentur cum oxymelle simplici, & apponatur ut bene adhæreat, et quandoq; incorporant ipsum cum sapone nigro, et uerum est quòd est fortis medicina se profundans, cuius operatio durat tribus diebus etiam si minimum sit quod de ipsa ponatur, & cum apponitur, bonum est defendere partes circũstantes cum succis frigidis & defensiuo in forma communi, & uerum est si cancer eradicabilis est, eradicat: si uerò non, saltẽ facit curam paliatã, & tota uis est in arsenico. Sed caue, scilicet, ne approximes mẽbris nobilibus, nam fortè eorum operatio destruetur.

DE AMISSIONE ET NOCVMENTO olfactus. Cap. XLVI.

Circa rub. sciendũ, quòd licet amissio olfactus propriè dicat eius ablationem, & nocumentum olfactus dicat eius destructionem, dimi nut. & corrupt. frequenter tamẽ hi termini accipiunt̃ ut synonymi. Licet Rasis in pręsenti cap. per amissionẽ propriè intelligat diminutionem & ablationem.

Est aũt olfactus siue odoratus sensus exterior qua odores percipiuntur. Cuius nocumẽtum est triplex, diminutio scilicet, in qua solũ odores intensi uix percipiuntur, sicut aromaticum ualde, aut fœtentissimũ, ablatio in qua nullus percipit̃ odor, & corruptio existens duobus modis. Aliquando enim percipit̃ odor esse in medio qui non est. Aliquãdo unus pro altero repræsentatur sicut fœtens pro aromatico & contra. Sunt enim aliqui quibus omnia fœtent, sunt contra aliqui quibus omnia redolent et aromaticum spirent odorem. Quod etiam nocumentum aliquãdo est nouum, aliquando antiquum, imò aliquãdo à generatione contractum. Hoc autem nocumentum frequenter accidit homini, quia organum sui olfactus est debile propter superfluam humiditatẽ cerebri in comparatione ad multa animalia. Et propter hoc homo prauè odorat, ut dicitur in de sen. & sensat.

Causæ nocumẽti odoratus quãdoq; sunt ex decursu ætatiuo, sicut in senib. non solum olfactus læditur, sed auditus etiam & uisus, & cæteri sensus interiores & exteriores propter paucitatem spirituum & crassitiem, exiccationem substantificam, & multiplicationem humidatum accidẽtalium. Et qñq; est hoc nocumentum propter ægritudines in cerebro, sicut uertiginem, apoplexiam, lithargiã, & similes, & maximè cum leduntur duo uentriculi anteriores. Et quandoque causæ nocumenti olfactus sunt in duabus carunculis mãmillaribus à malitia complexionis sine materia cuiuscunq; generis, quæ tñ secundũ plurimũ est magis frig. ꝙ cal. et magis hum. ꝙ sic. aut cũ materia cuiuscũq; gñis, sed maximè phlegmatica. Et materiæ huiusmodi quãdoq; sunt apostemãtes, quãdoq; nõ. Tertiò causæ nocumenti olfactus quãdoq; sunt in colatorio, id est, in foramine ossis basilaris & duorum pãniculorum propter oppilationẽ in his foraminib. factam à uentositate, aut à materia cuiuscunq; generis apostemante aut non apostemãte, aut carne ibidẽ nata. Et quãdoq; defecerunt huiusmodi foramina sicut etiam potuerunt deficere carũculæ mãmillares ex defectu uirtutis informatiuæ. Quartò causa nocumenti olfactus potest esse oppilatio in Kaeisim, aut à materia & propriè à capite rheumatizante. Et dicitur corriza, aut à carne ibidem nata sicut polypo, hæmorrhoide, uerruca & similibus, aut apostemate, quod frequenter est cancrosum. Et quandoque est oppilatio in foramine illo propter malam compositionem illorum ossium, aut ex tempore, sicut cum premuntur aut rumpuntur propter percussionem,

caſum aut offenſionẽ, aut fortè eſt illa mala cõpoſitio
à generatione cõtracta. Et quãdoq; eſt oppilatio iſta
à faba, phaſeolo, lapide, & huiuſmodi, nares ingre-
diẽtibus, ſicut etiam poteſt eſſe à uermibus, cruſtis, &
ſimilibus. Et cauſæ horum nocumentorũ ſecundum
has quatuor ſpecies quãdoq; ſunt primitiuę, ſicut aër
malus, cibi mali, potus, crapulæ, ebrietates, ſomnus
meridianus & propriè ſuper crapula, retẽtio euacua-
tionũ conſuetarũ, & ſimiles. Et cauſæ primitiuæ ma-
gis extraneæ ſunt ſicut medicinę exterius applicitę. et
naribus inſtillatæ inducentes aliquam ſpeciem malæ
cõplexionis, & propriè in carunculis mãmillaribus.
Item caſus, offenſiones, & percuſſiões, de quib. ſermo
pręceſſit. Sed cauſa corruptionis odoratus, ut aliquis
odor appareat eſſe in medio qui nõ eſt, aut quòd om-
nia appareant fœtentia, aut bene redolẽtia eſt duplex,
ſcilicet, aut corrupta complexio organi olfactus, ſcili
cet, carũcularum mãmillarum per quas uis olfactiua
corruptè recipit, & corruptè ſenſui cõmuni repræſen
tat. At aliquis odor fœtens, aut redolẽs exiſtens in ali
qua partium ſenſatarũ ſupraſcriptarum, uel in kaei-
ſim, uel in foraminib. oſſis baſilaris & panniculorũ,
aut in carũculis mãmillaribus, aut in cerebro, aut for-
tè in ore ſtomachi, pulmone & partib. inferiorib. Cu
ius odoris cã eſt aliquis humor corruptus aut alia ſub
ſtantia corrupta, aut boni odoris, ſicut phlegma dul-
ce exiſtẽs in aliqua partiũ ſenſatarũ ſupraſcriptarum.
Cognoſcitur nocumentũ olfactus ex relatu ęgri. Sed
quòd ſit ex decurſu ętatiuo ſenium ipſum declarat, et
paulatim factus euentus eius & nocumẽtum alijs ſen-
ſibus commune: ſi autem ſint ægritudines in cerebro
ſigna earum iam præceſſerunt, & cum hoc alij ſenſus
leduntur. Si uerò cauſa nocumẽti ſit in carunculis no
cumẽtum odoratus eſt maximè cõtinuum, neq; ap-
paret nocumẽtum in cerebro, neq; oppilatio in kaei-
ſim, neq; in foraminibus oſſis baſilaris & pãniculo-
rum, quia fortè ſuperfluitates deſcẽdunt per nares ſi-
cut cõſueuerunt, neq; adeſt nauſeitas & prohibitio re-
ſpirationis, & malitia compoſitionis cognoſcit̃, quia
ſentit̃ cal. aut frig, aut aliqua alia qualitas in anteriori
cerebro ubi ſunt carunculæ, & quia præceſſerunt cau
ſæ calefacientes, infrigidãtes. Tertiò, quia lęditur à ſi-
milibus, iuuatur à contrarijs, & materia cognoſcitur
per grauitatem perceptam. Et ſi egreditur per colorẽ,
odorem, ſubſtantiam, & ſpeciẽ nocumenti, quod im
primit̃. Et ſi apoſtemat, adeſt febris, dolor, grauitas,
oppilatio uerò in foraminib. oſſis baſilaris, & pãni-
culorum cognoſcitur, quia humiditas ſolita nõ egre-
dit̃, & adeſt ibi dolor, grauitas cũ incolumitate Kaei-
ſim & aliarum partium: nõ enim eſt nauſeitas et pro-
hibitio reſpirationis per nares, ſicut quãdo oppilatio
eſt in Kaeiſim. Sed cauſa oppilans cognoſcitur aſpici-
endo in naribus, & propriè ſub radijs ſolaribus nari-
bus cum ſpeculis dilatatis. Cognoſcit̃ enim an ſit ca-
ro, an apoſtema, aut cruſta, aut humor inuiſcatus ab-
ſq; apoſtemate, & ſi quid nares ſit ingreſſum inſpiciẽ-
do cognoſcitur & habet̃ ex relatu ægri & apoſtema-
ta cognoſcuntur per ſigna propria. Cauſæ primitiuę
ſeipſas oſtendunt, quia præceſſerunt, & poſtea huiuſ-
modi nocumentum ſecutum eſt. Cauſa corruptionis
huiuſmodi odoratus ſi ſit mala complexio ſine mate
ria exiſtens in carunculis aut partibus uicinis cognoſ-
citur, quia odor iſte ſemper apparet eiuſdẽ ſpeciei, &
æquè intenſus. Si uerò ſit in partibus diſtantibus nõ
ſemper ſic apparet, & membrum in quo eſt huiuſmo
di humor, aut alia ſubſtantia corrupta ex nocumen-
tis illius membri comprehenditur, humor autem ſine
alia ſubſtantia redolens coniectura quadam compre
hendi poteſt quo loco ſit, quod patet diſcurrenti.

Prognoſtica. Primum. Nocumentũ odoratus &
propriè ablatio antiqua, aut à generatione contracta
eſt incurabilis. Secundum, quando in ægritudinibus
acutis æger percipit odorẽ malũ ſicut piſciũ luti, aut
alterius rei fœtẽtis, quod nõ eſt merito alicuius agẽtis
obiecti extrinſeci, & à nullo circunſtantiũ comprehẽ-
ditur cũ alijs ſignis malis, argue mortẽ. Signant enim
debilitatem caloris innati ad quam ſequitur putrefa-
ctio quæ ſecũdum plurimum eſt in partibus cerebri.

CVm ſenſus à quo odorãda percipi-
untur amiſſus fuerit, nec in narib. ca
ro ſuperflua creuerit, & aer ita leuiter ut
prius attrahitur, et oculi ac ſenſus natura-
liter exiſtũt, narib. erit inſufflandus puluis
adeò ſubtilis ut alcohol, qui fiat ex cõdiſi &
artanita, & ſale ammoniaco. Aegro quo-
q; præcipiatur ut nares uapori ex aceto ca-
lido procedenti multotiens apponat. Si aũt
hæc non ſuffecerint, narib. inſuffletur pul-
uis quẽ nominabimus, cuius deſcriptio eſt:
Rec. nigellæ, fellis gruis, colocynthydis, el
lebori albi, omniũ, ana. partes æquales, pul
uerizentur & ponantur in urina cameli a-
rabici quantitate tanta qua cooperiri poſ-
ſit, & ponatur ad ſolem donec ſiccetur, de-
inde fiãt ex eis ſief, cumq; neceſſe fuerit unũ
ex eis lentis habens magnitudinem in oleo
ſambacino intinctũ, narib. immittatur, op-
timum enim ex hoc exiſtit. Si aũt ex eo quod
narib. immittitur fortis ſequatur dolor, ole
um de ſemine cucurbitæ eis immittatur. Et
aqua calida ſuper caput fundatur. Et ſor-
beat calida ea quæ humectant, ut ptiſana,
& quod fit de aqua furf. & de farina, &
ſimilia. Et hoc quidem eſt medicamen ad
amiſſionem olfactus probatiſſimum, quod
ſic conficitur. Nigella pulueri zetur do-
nec fiat ut puluis, & miſceatur cum o-
leo ueteri, deinde æger implens os ſuum
declinet

declinet caput retro quāto plus poterit, & tunc ex prædicto medicamiue aliquātæ guttæ naribus distillētur. Aegro quoq; præcipiatur, ut quantum ei possibile est aerē extrinsecus interius attrahere nitatur, quod in tribus diebus, tribus uicibus fieri conuenit. Si aūt mordicatio superuenerit fiat hoc quod prædiximus.

Diuiditur hoc cap. in partes duas. In prima notificat nocumentum illud quod intendit curare. In secūda ibi. Naribus erit insufflādus. Curam prosequitur. De prima parte dicit, cum sensus olfactus amissus fuerit, id est, diminutus uel ablatus, nec in naribus fuerit caro, nec aliud oppilans, cuius signum est, quia aēr ita leuiter respiratur sicut prius, & oculi, & cæteri sensus naturaliter sunt existentes, quod arguit nocumētum non esse in cerebro: nam tunc plures sensus essent læsi, ex quibus infertur nocumētum odoratus esse, aut in carūculis māmillaribus, aut oppilatio in foraminib. ossis basilaris & panniculorum, quæ secūdum plurimum proueniunt à mala complexione frig. & hum. cum materia phleg. tunc utēdum est medicinis infrascriptis. Narib. erit. Diuidiť pars ista in tres. In prima ponit tria medicamina ad hoc propria. In secūda ibi. Si autem ex eo. Docet subuenire ardori ex huiusmodi medicinis contingenti, & propriè ex ultima. In tertia ibi. Et hoc quidem medicamē, ponit aliam medicinā docens similiter ardori ex ipsa contingenti subuenire. Quod dicit in prima parte satis est manifestū. Condisi de quo supra non habemus, sed loco eius accipimus elleborum calidum & sic. in tertio. Arthanita est panis porcinus cal. & sic. in tertio. Et hæc potenter cōmouent sternutationē prouocando, & cerebrū per nares mūdificant, sal amm. cal. et sic. in quarto resoluens & attrahens potenter. Hæc recepta potest sic ordinari. ℞. ellebori, arthanitę, añ. ℥. 1. salis amm. ℈. 1. fiat puluis subtilis, & insufflentur stomacho ieiuno, prius tamen præcedente euacuatione. Acetum acutū suffumigatum & frequēter odoratū est præstans medicina incidens, subtilians, & se profundans & resoluens, tertia medicina præstantior suprascriptis fit ex nigella cal. & sic. in tertio incisiua, abstersiua, resolutiua uentositatum. Vltima mundificat, aperit oppilationes colatorij à proprietate conferens cerebro & co rizę, ex felle gruis cal. et sic. in quarto, colocynthyde, elleboro albo, de quibus superius. De his quatuor accipiantur partes æquales, ponantur in uase aliquo &, cooperiantur urina cameli arabici, & si nō habeatur urina asini post ipsorum puluerizationem. Et dimittantur in sole donec siccentur. Deinde fiant ex eis sief, cumq; necesse fuerit unum ex eis lentis habens similitudinem, id est, ualde parum distemperatur cum oleo ieiusemino, & narib. instilletur capite ad posteriora reuoluto. In secunda parte subuenit dolori ex hoc cōtingenti cum oleo de sem. cucurbitę narib. tepido instillato, & cum infusione aquæ tepidæ in naribus, & cum dieta infrigidante & hum. ut ptisana & propriè hordei, & cum ferculo facto ex aqua furfur, id est, in qua furfur fuerit infusum, postea colatū & sufficiēter coctum, & cū ferculo facto ex farina de simula, id est, flore farinę. Quod dicit in ultima parte est manifestū. Est enim nigella expertissima medicina in hoc casu, et propriè si prius fuerit infusa in aceto forti, postea exiccata siue naribus insuffletur siue odoretur, siue mixta cū aliquo liquore narib. potenter suggatur, siue corpore supino capite conuerso ad posteriora, uel narib. instilletur siue suffumigetur: hæc enim sola sufficit in mala complexione frig. & humid. cum materia & sine materia, siue sit oppilatio, siue materia in organo olfactus sit infusa, &c. Superest ut ordinemus curam nocumenti olfactus. Quod si pendeat, scilicet, ex decursu ætatiuo nulla est curatio, nisi ad retardādum eius totalem ablationem cum odore rutæ, nigellæ, & frequenti mundificatione capitis, masticatorijs, gargarismatibus, caputpurgijs per nares. Si uerò pēdeat ab ægritudinibus cerebri earum cura præcessit. Si uerò sit è mala complexione caruncularum & partium uicinarum, quæ secūdum plurimum est frig. & hum. Si fuerit sine materia causæ conseruantes remoueantur, discrasia cū cōtrarijs corrigatur, sicut frig. et hum. odorando, suffimigando, fomentando, suggēdo, instillando, embrocando, emplastrando, sacellando, & omnib. alijs modis applicando calida et sicca, & propriè circa partē anteriorem cerebri, & super commissura coronali, & cum hoc in hac dispositiōe propria, sicut est maiorana, spica, ruta, nigella, & muscus, & calamus aromat. & fortiora sunt euphorbium & castoreum, olea propria sunt, sicut oleum de ruta, de spica, de costo, de ieiusemino. Et si fuerit calida remoueatur cum frigidis, sicut cū rosis & aqua rosata, coriandro, & aqua eius odorata, atq; aceti euaporatione, quibus apud maiorē caliditatē posset addi aliquid cāphor. et acetum cum his mixtum facit eorum uirtutem magis ad profundum penetrare. Si uerò malitia complexionis cum materia aut uentositate fuerit in caruncu lis māmillaribus & uentriculis anterioribus, & oppillatio in colatorio. Primò materia euacuetur cum cochijs & hieris si fuerit frigida, & si fuerit calida cum aureis, & si apostemauerit phlebotometur cephalica, & euacuationes iterum secundum necessitatem. Secundò, materia diuertatur cum diuersiōibus communibus, scilicet, uentosationibus, clysteribus, lotionibus crurium, & similibus, propriè si fuerit communicata à membris inferioribus, & materia existente sanguinea, & propriè apostemante conuenit phlebotomia uenarū nocreæ, & uentosę positæ in parte posteriori, scilicet, in nocra & spatulis, & similiter sanguisugæ. Tertiò, materia eradicetur cum masticatorijs, caputpurgijs per nares, gargarismatibus, et resoluatur cum exterius applicitis, scilicet, sacellis emplastris, unctionib. fomētationib. embrocis, odorib. & suffumigijs, quæ in omni dispositione cerebrum confortent. Masticatoria & gargarismata supra in multis locis dicta sunt. Caputpurgia propria sunt quæ dicta sunt in textu, et similia illis sunt succus radicis ireos, in quo puluis pirethri sit infusus. Similiter inunctio olei nar. in quo aliquid musci, euphorbij, & castorei sit dissolutū sed parū ualde ponatur de euphorbio: est enim nimis acutū, imò sola istorū calidorū sufficeret infusio absq; quòd ponerenť in substātia, ea aūt in quib. possent infundi sunt sicut uinum bonū odoriferū, & aliquod

ex oleis suprascriptis, & cõsulo tibi ut incipias à leuioribus & gradatim ad fortiora procedas, et si ante horum instillationẽ aut infusionẽ siue suctionem odoretur aut suffumigetur acetũ: est enim ualde efficax, & ad oppilationem uentosam laudatur caputpurg. ex oleo amygd, amaro montano, & in causa calida instillentur aquæ decoctionis rosarum, coriandri, anethi, & similium, sacceli fiant ex maiorana, ruta, spica, nigella, musco, calamo aromat. floribus ieiusemini, costo, & similibus. Et ex eisdem fiant decoct. in uino & aqua cum quibus fiat fomentatio, & embrocatio, & cum eisdem possunt fieri emplastra, & unctiones oleis additis proprijs, de quibus supra: ex odorãdis autem & suffumigandis est ruta sicca, & nigella, et maiorana, muscus, ambra, laudanũ, xyloaloës, & in causa calida rosę, sandali, poma, & citonia odorifera. Quartò, corrigantur accidentia, scilicet, ardor, & dolor consurgens ex huiusmodi medicinis cum his quę dicta sunt in textu, & panis calidus odoratus ad hoc optimè confert. Quintò, ordinetur regimen in contrarium discrasiæ cauendo ab euaporantibus & caput replentibus. Procurentur euacuationes à natura institutæ. Et exercitium est conueniens stomacho ieiuno, cauendum est à somno meridiano, & super repletionem & ebrietatem.

Si uerò causa nocumenti olfactus fuerit oppilatio in Kaeisim ex humore à capite fluẽte, recurre ad capitulum de catharro. Si uerò oppilatio fuerit à uerruca et carne orta in naribus, recurre ad cap. de polypo. Et si aliquid intrauerit nares extrahatur sicut dictum fuit superius in cap. de his quæ ingressa sunt aurem. Si uerò mala ossis nasi compositio fuerit à causa primitiua os rumpente, comprimente, aut contorquente reducatur ad situm naturalem cum ligno rotundo naso imposito, cum quo os subleuetur, et ad figuram propriam reducatur alia manu adiuuante ad ipsius æquationem. Et post reductionem applicentur, opportuna in hoc casu, ut inquit Auic. Ille autẽ qui sentit odorifera & non sentit fœtida, non cesset sibi facere caputpurgia, scilicet, cum castoreo multotiens usq; quo rectificetur eius dispositio. Si autem omnia sibi appareant fœtida odoret acetum & suffumigetur cũ eo, & suggat per nares oxymel simplex aut scylliticũ cum uino odorifero, aut cum urina asini, & cum his parum musci misceatur, & gariophili, aut galliæ muscatæ: & si opus sit fortibus, addantur quædam commouentia sternutationem. Si autem humor ille fœtidus fuerit in stomacho, aut in alia parte euacuetur.

DE PASSIONIBVS DENTIVM. Cap. XLVII.

HAec est sexta pars principalis in qua agit de passionibus dentiũ, &c. Et ante omnia sunt tria præmittenda. Primũ est anatomia dentium. Secundum est regimen conseruatiuum dentiũ. Teritũ regimen uniuersale curationis passionis dẽtium. Dentes ergo descriptiuè sunt ossa parua dura in utraq; mandibula consita numero 32. aut 28. ad locutionem, sed principalius ad masticationẽ finaliter ordinata. Sunt quidem ossa parua, quia si fuissent magna tot numero non potuissent in ore & mandibulis contineri, & sunt duriora cęteris ossibus nostri corporis cum sint ordinata ad conterendum res duras. Et sunt in adultis numero 32. secundum plurimum, scilicet, in superiori 16. mandibula, & 16. in inferiori. In aliquibus autem sunt solum 28. in superiori, scilicet, 14 & tot in mãdibula inferiori. In quibusdam enim deficiunt quatuor dẽtes extremi dicti neguegid, & sunt dicti dentes sapientiæ, nascuntur enim circa medium adolescentiæ cum iam homo coire possit. Duo anteriores in superiori mandibula uocantur duales, duo alij ab utraq; parte uocãtur quadrupli, & isti ordinati sunt ad scindẽdum cibum, postea sunt duo canini ordinati ad frangendum cibum in crassas partes. Postea sunt octo molares, quatuor ab utraq; parte iã dictorum ordinati ad conterendũ cibũ. Deinde sunt duo neguegid iam dicti, qui etiam sunt molares ad conterendum similiter ordinati, & tot sunt in mandibula inferiori ad eosdem fines ordinati. Hi autem dẽtes infiguntur in foraminibus existentib. in mandibula inferiori & superiori, quibus multum annectuntur mediante additione quadam existente in extremitate dictorum foraminum, & alligantur mandibulæ mediante carne & ligamẽtis fortibus. Sex autem primi superioris mandibulæ habent radicem unam, & similiter sex etiam sibi correspondentes in mandibula inferiori non habẽt nisi duas radices: superioris uerò mãdibulæ molares communiter hãbent tres radices. Similiter neguegid mandibulæ superioris habent quatuor radices. Sed duo neguegid inferiores habent solum tres. Quod factum fuit, quia grauedo superiorũ adiuuat ad exitum, et casum ipsorum, nõ autem grauedo inferiorum. Secundò, quia plures rheumatismi facientes ad casum dentium communicantur dentibus superioribus quàm inferioribus. Fuerunt autem creati tot dentes, & non unus ne nocumentum partis communicetur toti, & sunt ad locutionem, quia per ipsos fit refractio aëris ordinati ad prolationem & distinctionem literarum, & syllabarum, & dictionum, quapropter carentes dentibus in locutione impediũtur: sunt tamen principaliter ordinati ad cibum adeò masticandum, ut possit faciliter deglutiri, imò bona eius masticatio est quędam digestio, siue primę digestionis initium. Post hæc sciendum, quòd dens sentit per neruum uenientem ad radicem eius à cerebro, scilicet, à tertio ramo tertij paris neruorũ cerebri, quod non conuenit altęri ossi: hoc autem factum fuit, quia soli dẽtes sunt discooperti & obuiant extrinsecus alterantibus, ne ergo lędantur, datus est ipsis sensus, quãquam efficax argumentum sit in contrariũ, quòd dẽtes non sentiant nisi secundum radicem, cum aliæ partes non doleant ex solutione continui etiam si totaliter secentur, ueruntamen apparent dolere ex contractu cal. aut frig. sed hoc non est quòd illæ partes doleant aut sentiant, sed quia species cal. & frig. multiplicantur usque ad neruum existentem in radice. Secundò sciendum, quòd dentes habent hoc proprium, quod nulli alteri membro conuenit, quia ipsi crescũt per omnem decursum ætatis. Vnde uidemus dentes maiores in senio, quàm in iuuentute reliquis membris minoratis. Hoc autem factum fuit, quia dentes ex contritione sua siue masticatione quotidie minuuntur. Si ergo non crescerent cito deuenirent ad nõ quantum. Et propterea dentes qui non habent sibi correspondentes multum crescunt in comparatione ad alios. Ex his est manifestus situs dentiũ, quantitas, numerus,

numerus, colligãtia, quia colligant̃ cum mãdibulis,
& cum cerebro & ſubſtantia, & per conſequens com
poſitio eorũ etiã patet, ſunt enim frig. & ſicc. in cõpa-
ratione ad medium generis, licet in comparatione ad
medium ſpeciei ſuæ in aliquib. ſint cal. & hum. quod
comprehẽditur per craſſitiem & rubedinem natura-
lem gingiuæ, in aliquibus cal. & ſic. quod cõprehen-
ditur per citrinitatẽ gingiuæ, in aliquibus frig. & ſic.
quod per fuſcedinem gingiuę cognoſcitur. In aliqui-
bus frig. & hum. quod comprehenditur per albedinẽ
gingiuæ. Iuuamenta patẽt ex ſupradictis: poſſunt au
tem pati omne genus ægritudinis complexionis cu-
iuſcunq; generis cum materia & ſine materia compo
ſitionis & unitatis cum aliquando ſcindantur, rum-
pantur, concauentur, putrefiant, & poſſunt pati apo-
ſtema: nã omne membrũ quod poteſt naturaliter au-
gmentari cum nutrimento, cum ſuperfluitate, poteſt
etiam augmentari prę̈ternaturaliter, & ſic apoſtema-
ri. Patiuntur etiam malas colorationes & limoſitates
ſibi adhærentes, & lapides ſiue gypſum circa ipſos ge
nerantur.

Regimen autem conſeruatiuũ dentium decem cõ-
pletur canonibus. Primus uitet corruptionem cibi et
potus in ſtomacho, & per conſequens omnẽ cauſam
corruptionis, utputa ea quæ merito ſuæ ſubſtantiæ
corrũpuntur, ſicut lac, piſces ſaliti, & ſimilia, poſtpo-
ſitionẽ cibi ſubtilis craſſo. Motus fortes poſt cibi aſ-
ſumptionem, & ante deſcenſum eius è ſtomacho, nu-
trientia diuerſa, coitum et balneum poſt cibum, & ſi-
milia. Secundus, caueat à uomitu & multo magis ſi
uomeret rem acetoſam. Tertius, euitet cibaria craſſa,
uiſcoſa, & propriè dulcia, uiſcoſa, ſicut ſunt cõfectio-
nes de melle, & ficus ſiccas. Quartus, uitet res duras ad
frangendum. Quintus, congelantia dentes ſiue ſtupe-
facientia fugiat. Sextus, res uehementis frigoris nõ co
medat, & propriè poſt aſſumptionẽ calidi. Item om-
nia uehementer calida, & amplius poſt frigidi aſſum-
ptionem. Septimus, res dẽtib. nocentes ſua proprie-
tate, ſunt porri. Octauus, mũdificet dẽtes ſibi imme-
diatè poſt cibũ ab eo ſuperfluo, quod ingreditur in-
ter ipſos, & propriè cum ligno ſubtili non acuto nec
incidenti, ſed ſit obtuſum cum latitudine quadam, ſi-
cut eſſet ramuſculus cypreſſi, ligni aloës, pini, roriſma
rini, iuniperi, & ſimilium, & hoc faciat abſque multa
perſcrutatione ne noceat gingiuę ipſam mouẽdo aut
dentes ipſos, & ſint hęc propriè participantia amari-
tudinem cum quadam ſtipticitate. Nonus, facta tali
mũdificatione immediatè poſt cibum, ut ſupra lauẽ-
tur dentes, & propriè cum aliquo ex infraſcriptis ui-
nis mediæ uinoſitatis & ſaporis medij inter dulce &
acre nobiliter ſtipticis. Et ex conueniẽtibus ad hoc eſt
ut in quatuor libris muſti cõditionati, ut ſupra, poſt-
quam bullierit ſub racemis circa tres dies, & extractũ
ſit de ſub racemis, bulliat in eo una libra ſaluiæ recen
tis inciſæ in fruſtra mediocria, & non piſtatæ, nec lo-
tæ uſque ad ſufficientem clarificationem ipſius uini,
deinde extrahatur et obſeruetur in uaſe bene obtura-
to, uel accipiatur cinamomi electi, ℥. 1. maſtichis. ℥. s.
galliæ muſcatæ, cubebarum, ana. ʒ. duas, ſem. iunipe
ri, ʒ. 3. radicis ciper. ʒ. 1. s. fol. roriſma. ℥. 6. contundã
tur omnia craſſo modo exceptis fol. roriſmar. & bul
liant omnia ſimul in una brenta uini. ut ſupra condi-
tionati, & fiat per omnia ut ſupradictum eſt, & hoc
multum ualet in paſſionibus neruorum. Decimus ca
non. Fricentur dẽtes ſuauiter & tempore breui, nam
fortis fricatio aut diuturna deſtruit dentium humidi-
tates naturales, & ad eos trahit rheuma & uapores à
ſtomacho aſcendentes, aut ſaltem ipſos præparat ad
hoc recipiendum, ſed fricatio cum æqualitate abſter-
git dentes & carnem gingiuarum confortat, & pro-
hibet lapides ſeu gypſum circa ipſos generari, & facit
oris odorẽ bonum. Et licet Auic. præcipiat fricatio-
nem dentium fieri cum oleis calid. frigid. aut mixtis
ſecundum exigentiam, nihilominus, quia fricatio cũ
oleis eſt abominabilis ſtomacho, ideo omiſſa fricati-
one cum oleis fricentur dentes cum infraſcriptis cum
uadit dormitum, & etiam ſtomacho ieiunio quocũ-
que alio tẽpore ad libitum. ℞. mellis par. 2. ſacch. opti
mi, par. 1. miſce. Item aliud. ℞. pulueris capitis leporis
aduſti ad quantitatem auellanæ, qui puluis ligetur in
petia lini rara & ſubtili. Et cum hac petia in qua ſit hic
puluis fiat fricatio. Aliud. ℞. ſalis uſti ad quantitatem
auellanæ, mellis quantum ſufficit ad incorporãdum
pro electuario cũ quo ligato in petia, ut ſupra fiat fri-
catio dentium & gingiuarum. Ex theriaca quoq; fri-
centur antiqua dẽtes omni mane ſemel ſtomacho ie-
iuno, ſcilicet, poſt cœnam per 9. horas, ſuper qua fri-
catione cũ dicta theriaca dormire poteſt ad libitũ. Et
nota quòd poſt dictas fricationes non debent lauari,
ne uirtus ſupraſcriptorum dentibus amoueat̃, & ſuffi
cit huiuſmodi fricatio ſemel in hebdomada. Et nota
quòd medicinæ cõſeruatiuæ dentium debent eſſe ſic-
cæ, ſed in actiuis temperamento propinquæ. Si uerò
dẽtes eſſent notabiliter læſi ſiue lapſi in actiuis, ad in-
tra tamen latitudinem ſanitatis medicinæ ſint cal, aut
frigidi ſecundum exigentiam lapſus corrigendi. Ca-
uendo tamen ab intenſè calidis, ſicut in tertio gradu
aut ſupra, ſimiliter ab intenſè frigidis, & ab his quo-
rum ſapore dentes ſtupent, ſicut acria, acetoſa, aut põ
tica. Sed ſint medicinæ ſuæ exiccantes, abſtergentes,
reſoluentes ſuperfluitatem, quæ eſt in eis cum mode-
ratione, & ipſos confortantes cum ſtipticitate mode-
rata. Et ex frigidis ſunt roſæ ſiccę, gallæ, Karabe, mar
garitę, fructus tamariſci & folia eius, cortices arboris
mori, & radix aceroſę. Sed calidę natura uel artificio,
ſicut ſal uſtum, cinamomũ hyſſopus ſic. flos ſchinan-
thi, fructus capparis & cortex radicis eius, folium, ma
ſtix, ſandaraca, caput leporis uſtum, xyloal. muſcus,
capil. uen. fol. cupreſſi, fol. iuniperi & cortex radicis
eius, cornu cer. uſtum uel non uſtum, mentaſtrũ, cor-
tex arboris pini. Acetum uerò licet noceat dentibus
ſua acetoſitate, & ſua ſubſtantia ſubtili inciſiua, tamẽ
ponitur frequenter in medicinis dentium infrigidan
tibus, quia iuuat ad infrigidandum et penetrandum,
licet non ita penetret mixtum infrigidãtibus eorum
frigiditate penetrationem prohibente, & cum cali-
dis, quia iuuat ad penetrandum & reſoluendum ſub-
ſtantia ſua ſubtili calida, & nocumentum ſuum fran-
gitur cum alijs medicinis proprijs dẽtibus ſecum mi-
xtis. Medicinæ autem dentales, aliæ ſunt dentifricia,
aliæ maſticantur, aliæ liniuntur, aliæ ſunt ſicut paſtil-
li qui ponuntur ſupra dẽtes, aut ſuper mandibula, &
alię ſunt cum quibus fricantur, aliæ ſunt cum quibus
dens impletur, aliæ ſunt uaporationes, aliæ ſuffumi-
gationes, aliæ caputpurgia, aliæ diſtillatiões in aurib.
aliæ ſunt euacuantes materiam cum phlebotomia
&

& uentosis ex propinquioribus locis, & aliae sunt eradicantes dentes quibus utendū est nunc una nunc altera secundū quod tuo proposito est cōueniens, etc.

DE DOLORE DENTIVM.
Cap. XLVIII.

CIrca rubricam dolor dentium quantum ad quid nominis, et quid rei satis manifestus est. Species siue modi ipsius sunt, quia quidam est intensus, quidam remissus, & quidam nouus, quidam antiquus, & quidam continuus, quidam interpolatus, & quidam pulsatiuus, quidam extensiuus, & quidā pungitiuus, quidam perforatiuus, etc.

Causa dolorosa quandoque est substantia dentium, scilicet, mala complexio cal. frig. & sic. sine materia. Et quandoque est cum materia, aut apostemante dentem, aut corrodente, aut in ipso uermem generante. Et quandoq; causa dolorosa est in neruo existente in rad. dentis, scilicet, aut mala complexio siue sine materia, aut cum materia in eo infusa, aut apostemante. Et solutio continui in eo aut est à uerme pungente, aut à materia crassa & multa extendente, aut ab acuta subtili in substantiam eius penetrāte. Et tertia causa dolorosa est in gingiua. Et haec frequentius accidit propter materiam ad ipsam fluentem, corrodentem, apostemantem, aut carnem superfluam generantem, aut mollificantem: unde fit prona ad suscipiendum materias malas, quae putrefiunt in ipsa. Et nocent dentibus putrefaciendo & commouendo ipsos. Siccitas etiam propter priuationem nutrimēti quādoque est causa doloris, sicut in senibus & consumptis ex aegritudinibus siue sint adhuc aegri, siue conualescentes. Et dolor perforatiuus aut extensiuus quandoque est à uentositate retenta in radice dentium. Sed nocumenti principium apud Auic. aut est ex stomacho, aut ex capite, aut utrisque simul. Et si fuerit totum corpus plenum illa materia, tunc cursus materiae ex corpore ad dētes erit ex his duabus uijs. Et materia ab his membris aut ab alijs communicatur dentibus, aliquando sub forma uaporis, aliquando sub forma humoris. Et quādoque dolēt dentes in febribus acutis secundum semitam continuitatis in malitia complexionis. Et quandoque accidit sub aliquo dēte corroso dolor pulsatiuus, tunc in radice eius est superfluitas non matura, quare apostema illud maturetur, & dolor iuxta posse mitigetur, & cum caetera non conferunt eradicetur dens. Materia autem ad dētes deriuata secundum plurimum est phlegma, & aliquando salsum, deinde sanguis, rarius cholera, rarissimè melancholia. Causae autem primitiuae sunt percussio, casus & offensio, uentus, aër frigidus, crapulae & reliquum regimen malum sex rerum non naturalium, & quandoque fit difficile pluribus hominibus consyderantibus suum dolorem discernere partem dolorosam, & multo minus causam sui doloris, quamuis regimen debeat esse diuersum, immo quandoque non distinguunt dentem dolorosum à non doloroso.

Signa. Primo consyderes an gingiua patiatur malam compositionem, quod ex malo eius colore potissimum comprehendes, & an sit tumida, sanguinolenta, apostemosa, aut sit in ea corrosio, aut putrefactio, & sanies exeat comprimendo, & tunc iudicabis nocumentum esse in gingiua. Si uerò nihil tale sit, & comparando ipsam gingiuis alijs non comprehendis differentiam, tunc causa dolorosa erit in substantia dentis, uel in neruo inter quae distingues. nam si fuerit in dente, fortè dens erit corrosus aut magis tumidus solito. Et fortè uermis erit in foramine quod comprehendes ex dolore interpolato cum motu uermis: & si quandoque nihil tale fuerit saltem dens totus dolebit secundum longitudinem suam, & non secundum extensionem mandibulae, &c. Quòd si nocumentum fuerit in neruo dolor caeteris paribus erit magis acutus quàm in alijs partibus, & erit in radice dentis, & expādetur in carne rubea, & secundum extensionem mandibulae, & fortè dens erit etiam stupidus, & tu quidem comprehēdes malam complexionem cal. aut frigid. ex relatu aegri sentientis calidi aut frig. & ex colore tendente in rubeum uel citrinum album & fuscum, & ex calidis praecedentibus & concomitantibus, & quia iuuatur à cōtrarijs & leditur à similibus, & siccitas cognoscitur per detumitionem & commotionem & praecessionem & concomitantiam causarum exiccantium, et uentositas, & uapor cognoscitur ex permutatione doloris, nisi esset in aliquo loco reclusa: tunc enim faceret dolorem perforatiuum aut extensiuum, & humor crassus cognoscitur cum submersione & mora doloris absque cal. & frig. apparentibus ualde. Sed humor acutus, sanguineus & cholericus cognoscitur ex uelocitate nocumenti cum intensione & alteratione coloris ad similitudinem humoris, & ex sapore & caliditate acuta sensata ab aegro aut à tangente. Et dolor pulsatiuus arguit humorem calidum, & propriè sanguineum aut apostema quod maturatur. Et scies quòd initium humoris est ex cerebro, aut stomacho, ex repletione & nocumēto sensato in uno eorum, aut in ambobus. Causae primitiuae seipsas ostendunt.

Prognostica. Primum cum causa doloris est in gingiua non sufficit eradicatio dentis, imò non est necessaria, id est, utilis: & si est in dēte, remouetur dolor cum eradicatione, & si est in neruo, quandoq; remouetur dolor cum eradicatione, quandoque non, & non remouetur nisi quia materia inuenit locum amplum in quo expellitur cum prius esset praefocata retēta cum dente. Si uerò materia sit fixa in neruo non sic facilè remouetur. Secūdum. Fortissimus dolor est qui prouenit ab apostemate quod in radice dentis maturatur. Tertium. Ad huiusmodi dolores fortissimos quandoque sequitur syncopis aut epilepsia, nocumento cordi aut cerebro, communicato. Quartum. Cum barba tumescit ex directo dentis secundum plurimum dolor sedatur materia exterius deriuata.

SI gingiua cum dolore dētium fuerit sanguinolenta & apostemosa, & rub. fueritq; apostematio cum pulsatione extrahatur sanguis, cum uentosis, phlebotomia ex cephalica prius facta. Deinde in ore aliquandiu acetum, & oleum rosatum teneat, quod postquā eiecerit hoc idem iterū fiat. Post

Poſt hoc oleum roſatum in ore teneat. Et ſi ex hoc non euaſerit fueritq́; pulſatio uehemens, & cum inflammatione camphora & pirethrum terantur, & in radicibus dentium ponantur, cumq́; diſſoluta fuerint iterum mittantur. Cottum quoq; oleo roſaceo illinitum ſuperponatur. Quod ſi dolor aliquando augmentetur, & uehementior fiat opij ſexta pars drach. 1. in oleo roſaceo diſſoluatur, ex quo cottum illinitum radici dentis dolentis adhibeatur. Si autem nondum ſedetur ſcalpelletur locus, & ſanguiſugæ ſuperponendæ ſunt.

In hoc quarto tractatu agit de ægritudinibus dentium. Et facit quatuor capitula. Primum eſt de dolore dentis, quod capitulum trifariam partitur. Primò ponit curam doloris dentis à cauſa cal. ſecundò ibi. Gingiua uerò. Ponit curam doloris dẽtis à cauſa frig. tertiò ibi. Si uerò dens corroſus. Ponit curã doloris dẽtis à corroſione. Prima in duas. Primò ponit ſigna quando prouenit à cauſa calida & propriè ſanguinea. in ſecunda ibi. Phlebotomia ex cephalica. Ponit curam. De duabus primis partibus dicit. Si gingiua fuerit rub. ſanguinolenta tumida fueritq́; apoſtematio illa cum dolore pulſatiuo, qui, ut ſuperius dictum, fuit, maximè prouenit ex apoſtemate ſanguineo, fiat primò phlebotomia ex caphalica, & propriè ex latere dẽtis dolentis, deinde fiat uẽtoſatio cum ſcarificatione in ſpatulis ad euacuandum & diuertendum. Deinde teneat in ore acetum & oleum roſaceũ quod ſit duplum ad acetum, & ſint adinuicem bene concuſſa, & cum fuerit aliquandiu in ore retentum abijciatur illud, & nouum ſumatur in ore, & ſic fiat pluribus uicibus, & ſint actu frigida ad repercutiendum & ad alterandum diſcraſiam cal. tam membri quàm humoris. Secundò poſt hoc teneat in ore ſolum oleum roſaceum ad mitigandum dolorem: non enim eſt opus amplius tanta repercuſsione. Tertiò ſi ex hoc non receſſerit dolor, fueritq́; pulſatio uehemens cum inflatione, quod prouenit ex præſentia materię calidæ in loco, camphora frigida in tertio & pirethrum calidum in tertio, uel in fine tertię ſimul terantur, & in radicibus dentium ponantur, & cum diſſoluta fuerint iterum ponantur. Et ut melius adhęreant poſſent permiſceri cum oxymelle ſimplici, & cum cotto radici dentis apponi. Hæc autem mixtio fit ut per camphoram fiat caliditatis alteratio, & per pirethrum materia de profundo dentis educatur, & poſtea cottum in oleo roſaceo infuſum loco dolenti ſuperponatur ad doloris mitigationem. Quartò, ſi dolor non mitigetur, imò fiat uehementior, opij ſexta pars 3.1. in 2.3. olei roſacei diſſoluatur, ex quo cottum illinitum denti dolenti apponatur. Et apud neceſsitatem replicetur, cauendo tamen ne deglutiatur. Quintò, ſi dolor adhuc non ſedetur, locus ſcalpetur, & ſanguiſuga ſaltem una ſuperponatur taliter ut materiam quę eſt cauſa doloris exiccet, & ea remota permittatur ſanguis fluere. Deinde cum dicit:

Gingiua uerò ſi non ſanguinolenta fuerit, nec apoſtemoſa, nec dolor cum pulſatione, nec in facie fuerit inflatio, aut dolor acciderit poſt faſtidium ex ſatietate, et poſt cœnam, comederitq́; ex cibo frigido multotiens, uenter ægri ſoluendus erit ex pilulis cochijs. Et dolentium dentium radices ex hoc medicamine fricandæ ſunt, quod ſic fit. Recipe pirethri, ſinapis, ſetaragiindi, baurach, piperis, zingiberis, & ex eis pulueriſatis dentium fricentur radices. Cottum quoque eis illinitum ſuper dentium radices ponatur. Poſtquam æger os ex aceto in quo pirethrum, & mentaſtrum, & origanum fuerint cocta colluerit deforis, præterea panicum ſiue milium in ſartagine torrefactum ſuper maxillam eſt ponendum, aut ex piperis puluere, melle commixto dens, et eius radix fricetur, & ſi hæc non ſuffecerint in dentium radicibus hæc theriaca ponatur. Quæ, R. caſtorei aſſæ, piperis, zingiberis, ſtiracis, opij omnium partes æquales, conficiantur cum melle & adminiſtrentur. Æger præterea per aliquantum temporis à comeſtione abſtineat, maneatq́; famelicus, & ingrediatur balneum, & utatur motu. Si autem nec ſic quieſcat, ferrum ignitum radici dentis multotiens apponatur aut eradicetur.

In hac ſecũda parte principali curat dolorem à cauſa frigida. Et dicit, quòd ſi non fuerint ſigna caliditatis ſupraſcripta, ſed potius ſigna frigiditatis, & maximè quia dolor acciderit poſt faſtidium, & ſatietatem nauſeatiuam, & poſt regimen & cauſas infrigidantes, uenter ex pilulis cochijs erit ſoluendus. Et radices dentium dolentium ex hoc medicamine fricandæ. ℞. ſinapis, pirethri, ſeptaragi indi, quæ ſunt ligna quædam minuta ſimilia garioph. cal. & ſic. baurach, pro quo accipiatur ſal nitrum, piper, zingib. de his poſſunt accipi partes æquales, uel de magis cal. ſcilicet, in quarto ſicut ſinapi & piperis minor quantitas accipiatur, & elaboretur, ut radici dentium aliquid adhæreat, poſtquam æger prius dentes colluerit ex aceto in quo piretrum, mentaſtrum, & origanum cocta fuerint, & deforis panicum ſiue milium

torrefactum, & pauco uino & aceto dum torreſit aſperſum, & in ſacculo poſitum, & ſuper loco dolente appoſitum. Item ex pipere pulueriżato, & cum melle mixto, dens & eius radix fricentur. Et his nõ ſufficiẽtibus hæc theriaca in radice dentis, & circa dentem ponatur cum ſtuello cotti in ea infuſo. ℞. caſtorei aſſę pirethri, zingib. ſtiracis, opij, omnium partes æquales, conficiantur cum melle, remouendo cauſam ac ſtupefaciendo dolorem mitigat, & dicitur theriaca per ſimilitudinem, quia ſicut illa iuuat in paſsionib. contra quas inuẽta eſt, ſic iſta in tollendo dolorẽ dentium, & æger fameat, ſitiat, exercitetur, balneum ingrediatur, ſcilicet ſtuffam aut balneum aliud calidum & ſiccum & his non ſufficientibus ſtilus ferreus ignitus radici dentis apponatur. Dolorem remouet, & dentem tandem cadere facit, aut eradicetur ſecũdum quod dicetur in cap. ſequenti.

Si uerò dens corroſus fuerit, repleatur ex medicaminibus quæ nominauimus, & quæ ſunt corroſiua, aut abſtrahatur.

Hic curat dolorem dentis à corroſione, aut putredine prouenientẽ implendo foramen ex medicaminibus ad hoc proprijs quæ aliquando ſunt corroſiua, & conſumentia humiditatem putrentem & corrodentem ſubſtantiam dentis. Aliquando ſolum conſeruatiua cum proprietate ſua & cõuenientia in qualitatibus manifeſtis primis & ſecundis, tamen prohibendo ne cibus aut alia res putrens ingrediatur ſicut eſt aurum, & dens extrahatur ſecundum doctrinam ſequentis cap. &c. Cura doloris dentis à mala cõplexione ſine materia quatuor exigit intentiones. Prima intentio eſt remotio cauſæ facientis aut conſeruantis ipſam. Secunda eſt alteratio ipſius cum contrarijs. Tertia eſt prohibitio humorum à fluxu. Quarta correctio accidentium. Si ergo cauſæ fuerint primitiuæ ſicut uentus aer frig. aut calid. & cibi & potus calefacientes aut infrigidantes, crapulæ ebrietates, & huiuſmodi remoueãtur, & ſimiliter ſi cauſæ fuerint intrinſecæ, ſicut feb. hydrops, retẽtio euacuationum conſuetarum iuxta poſſe remoueantur, &c. Secunda intentio perficitur cum contrarijs tam ex parte regiminis medicinalis, quàm ex parte ſex rerum non naturalium. In diſcraſia ergo calida teneat in ore aquam frigidam aut roſaceam, aut aliquam iſtarum cum tertia parte aceti permixtã, aut ſuccum aliquem frigidum ſicut plantaginis, ſolatri, ſemperuiui, & ſimilium, aut aliquã decoctionem, ſicut eſt decoctio facta ex roſis, myrto & folijs ſalicis, & ſimilibus, & ex olijs eſt oleum immaturum, oleum roſ. ſalicinũ, myrtinum, nenuphar. & apud maiorem neceſsitatem infrigidationis poſſumus addere pro qualibet ℥. ſucci, aquæ aut olei, s. ℈. camphoræ, & apud maiorem neceſsitatem profundationis, aut repercuſsionis, aceti, quod ſit ſubtriplum aut ſubquadruplum ad illud cui admiſcetur. Sed in diſcraſia frigida confert uinum calidum retentum in ore, & decoctiones ex rebus calidis, ſicut ex ſandaraca, maſtice, ſaluia, hyſſopo, zingib. pipere, pirethro, & ſimilibus, ex quibus 1. aut plura cum uino decoquantur, & his poteſt addi acetum pro octaua parte aut decima. Et theriaca & mithrida. ſuper dentibus illinita conueniunt, & aqua ardens eſt ultima. Si uerò cauſa doloris fuerit ſiccitas pura confert ut fricetur dens cum eis quæ ſunt, ſicut butyrum & adeps anatis. Et regimen ſex rerum ſimiliter ordinetur in contrarium diſcraſiæ, &c. Prohibentur autem humores à fluxu ſi ſupraſcripta aliqua ſtipticitate participent, aut ſecum admiſceatur acetum. Et ſi oportuerit fiant euacuationes & diuer. de quibus infra. Et corrigantur accidentia ſecundum quod oportet, & maximè uigilię ſecundum quod dictum eſt ſuperius, & maximè cum narcoticis, de quibus infra. Et prohibẽt materiam declinare ad dentes.

Si uerò dolor fuerit à mala complexione cum materia & propriè apoſtemate, exigitur duplex regimẽ.

Primum tribus completur intentionibus, ſcilicet, euacuatione, diuerſione, & fluxus prohibitione. Prima intẽtio perficitur cum phlebotomia ex cephalica ſi materia à capite rheumatizet. Sed ſi à membris inferioribus cum phlebotomia baſilicæ aut ſaphenarum, & hoc ſi materia eſt ſanguis aut mixta cum ſanguine, & propriè apoſtemans, & reliqui humores cũ proprijs educantur, de quibus ſæpe dictum eſt. Sed materia calida apoſtemante potius conueniunt medicinæ lenitiuæ, ſcilicet aqua fructuum quæ cum manna aut caſsia permiſceatur. Secundam rem complent uentoſationes factæ in ſpatulis, fricationes, extremitatum lotiones, crurium ligaturæ doloroſæ, & ex diuertentibus, & ſimiliter eradicantib. materiam ſunt inciſio uenarum quæ ſunt ſub lingua, & in labijs & uentoſationes ſub mento cum inciſione & ſcarificatione gingiuarũ, appoſitio ſanguiſ. in radicibus dentium. Et dixit Gal. quòd ſi teratur allium, et ponatur in palma manus in parte domeſtica per noctẽ, & propriè in manu quæ ſequitur dolorem dentis, tollit, & expertum eſt. Tertiã rem complent adminiſtratiões prohibentium fluxum materierũ ſicut pilulæ opiatę alkaib quas fecit Alex. & poſitæ ſunt in cap. de catarrho. Regimen autem particulare diuiditur in curam ueram, & curam mendoſam, ut eſt apud Meſue.

Cura autem mendoſa dicitur, quia auferendo ſenſum ſedat dolorem, ſed non remouendo cauſam. Sicut eſt ſuffumigatio facta cum hyoſcyamo, & propriè cum cãnula ueniente ad dentes poſita ſuper emboto. Et expertum eſt oleum roſ. ℥. s. cum ℈. s. opij, ſcilicet linitum ſuper dentes. Et loco ol. poteſt accipi ſyr. acetoſus. Similiter pirethrum & camph. æqualibus protionibus. Et collutio facta ex aceto decoctione hyoſcy. aut ex radice eius cum aceto & oleo roſ. Et ſolatrum cum aceto eſt medicamen expertum, & hoc in cauſa cal. Sed in fri. eſt hoc medicamẽ. ℞. hyoſ. al. opij. ſtir. galb. ana. ʒ. 1. pip. aſſæ fœtidæ, ana. ʒ. s. miſce cum rob, & liniatur ſuper dentem doloroſum. Caſtoreum quoq; & opium, ana. mixta cum ol. roſ. & diſtilletur in aurem ſequentem dolorem optimè confert, & ſufficiunt de ambobus duo. gran. ſimul. Item ſagenea, troch. ſtellæ & philonium, & propriè ſi fuerit mixtum cum eis aliquantulum opij. Ex ſedantibus dolorem illud quo communiter utor eſt oxymel ſcyllit. cum opio, ut puta, 2. ʒ. eius cum 5. gran. opij, & cum cotto in hoc inuoluto dens & radix eius inuoluatur. Et hæc ſufficiunt pro cura mendoſa.

Cura uera autem tribus completur intẽtionibus: Prima eſt repercuſsio conueniens in principio. Secunda repercuſsio cum reſolutione mixta, aut maturatione

tione conueniēs usq; ad medium status. Tertia est resolutio aut maturatio deinceps conueniens. Primò completur cum his quæ repellunt materiam & confortant sua stipticitate, de quibus supra dictum est, saltem in causa cal. quantum est oportunum. Sed in causa frig. in principio, fiat repercussio cum oleo ros. mixto cum mastice, aut sandaraca, aut cum ramich, id est cum mixtura facta cum passulis & gallis ex qua fit gallia musc. & apud Auic. ex rebus fortibus ad repercutiendum. Et propriè in materia frig. est alum. adustum & extinctū cum aceto cum æquali quantitate de sale & administrerẽ, & postea colluatur os cum uino, & decoctio gal. in uino & aceto conuenit, & cum uentum est ad augmentum, administrandum est oleū ros. cum uino decoctionis, mast. aut cū uino decoct. passu. aut fœnug. Et sandaracha cum aceto est sublimis iuuamēti, prohibet enim rheumatizationē, stringit gingiuas & sedat dolorem. Et ultimò perueniendum est ad resoluentia uel maturātia sicut uinū decoctum, passul. ficuum & fœnug. imò ficus masticatę & in ore retentæ super dente dolor. maturant & sedant dolorem. Et ex maturantib. sedantibus dolorē est ol. decoct. rad. althææ, fœnug. chamæm. melil. singulariter aut coniunctim, & hoc in causa cal. sed in frig. cōuenit uinum decoctū hyss. alasce, id est, thymi, & suc. porri cum cotto, loco dolenti aplicitus. Experta habentia singularem proprietatē in sedando dolorem sunt multiplicia, scilicet colluuiones oris apposita circa dentes suffumi exterius apposita, in aurem instill. Cauterizatiōes dentis & fricatiōes. Ex decoctionib. iuuantibus est acetū decoct. spolij serpentis cum proprietate sua, & similiter decoct. rad. cappar. in ore retētum, uel super dente dolente appositum. Item cortex & lignum pini bullitū cum aceto, & radix colloćynt. & pulpa eius similiter bullita, & acetū bullitum in testa colocynt. Huiusmodi autem quæ fiunt cum colocynthide quandoq; abhorrentur propter amaritudinem, & ellebor. bullitus cum uino est ultimum Item radix etiā raphani, folia almezereon, pirethrum zing. cucu. asi. harmel. id est ruta agrest. aristol. rot. Hæc omnia singulariter aut coniunctim bullita cum aceto conferunt, & propriè in causa frig. Sed ex proprijs applicitis super dentes dolorē sedantibus est piper & pix simul mixta. Similiter piper & assa, aut sinap. & assa, aut serapinū, resoluit enim dolorē congelatum. Item oppoponacum cum pirethro, spolium serpen. combust. & mixtum cum oleo ad similitudinem unguenti, & positum super dentes est mirabile in sedatione dolorosa. Et puluis factus ex origano & nitro super dentes & gingiuas aspersus mox tollit dolorem. Item. ℞. pirethri staph. ana. ℥. 1. & fiat puluis subtilis, & cū cera incorporetur, ex qua cera dens inuoluatur. Et ex cōuenientibus leuibus multum iuuantibus est ut medulla panis recentis calidi dentibus comprimatur. Ex suffumigatis est semen porri cum pice suffumigatum cum traiectorio ad radicem dentium, tollit dolorem, & uermē occidit. Res autē quibus fit euaporatio exterius ad dolorem dentium sunt sicut malua, anethum, althæa, paritaria, camom. & melilot. fœnug. sem. lini. sem. caul. sem. porri. &c. Ex his potest fieri emplast. & similiter ex cæpe asso cum oleo chamęm. & anethino, aut oleo lilio. Et quandoque fiant euaporationes ex rebus siccis, sicut ex milio pauco aut sale. Res autem quæ inijciuntur in aures & sedant dolorem, sunt sicut oleum de amyg. dul. & amar, & sambuc. quodcunq; horum coctum fuerit in cæpe cōcauo postq; secum permiscetur aliquid castorei, aut euphor. & quandoq; aliquid opij apud uehementiam doloris. Auic. confectio experta ad dolorē dentium difficilem & ad corrosiones. ℞. castor. myr. opij, piperis galban. ana. cōfice cum rob, & fac ex eis troch. & liniantur dentes. Et apud Auic. si causa doloris est uētositas, resoluatur cum sagapeno galbano & granis alharmel, id est rutæ agrest. & cornua cer. combust. decocta in aceto scyllit. deinde trita & cōfecta in oxymel. denti applicita sedant dolorē, & propriè ex corrosione etiam epar stellionis positum super dentem corrosum sedat dolorem. Et quandoq; uaporatur barba frequenter & emplastratur, ut ad ipsum trahatur materia: cum enim emplastratur barba, id est, locus exterior ex directo dentis dolentis sedatur dolor, & propriè cum cauterizatur dens cum oleo feruenti illa hora. Cauterizatur autem dens aut cum oleo feruente applicito cum extremitate stili cotto inuoluta, aut oleum feruens cum embuba instilletur in foramine dentis. Sed primus modus est melior, & quandoq; cauterizatur cum extremitate stili igniti, & propriè proueniente ad radicem dentis, aut ad partem putridam aut corrosam. Et bonum est ut gingiua & dentes sani defendantur cum petia in aqua ros. aut aliquo frigido infusa parti defendendæ applicita aut cum pasta, aut simili re uiscosa. Et quandoq; necessarium est ut perforetur dens perforatorio minuto, ut uirtus penetret cauterizatiua ad locum ęgrum. Et fricantur aliquando dentes ad excussionem materię in ipso existentis. Ex cōuenientibus ad fricandum est zing. & pirethrum in oxymelle iufnsum, & similiter acetum cum sale. Et suffumigationes, & propriè cum traiectorio conueniut, & maximè si uermis adsit, sicut si fiat ex colocynth. aut granis eius, aut sem. sinapis, aut cæpe. Tertiò uerò regimen curat accidentia sicut uigilias cum his, quæ dicta sunt in capitulo proprio. Regimen uitæ declinet in contrarium discrasiæ, & cum fiunt huiusmodi cauterizationes declinet ad frigidum & humid. & sit tenuis.

Cura corrosionis dentium tribus cōpletur intentionibus. Prima est euacuatio humiditatum putridarum cum eis quæ dicta sunt. Secunda est resolutio ipsarum ex ipsis dentib. ad quod ualet acetum, decoct. nigellæ cum cotto applicitū, aut nigella trita cum alchitrā, & super dente linita. Et similiter acetū decoct. capparis, aut zing. aut acetum solum, & oxymel scyllit. & est proprium, & epati lacerti inest proprietas in prohibendo corrosionem si eo fricetur dens corrosus. Tertia intentio est confortatio dentis & prohibitio corrosionis cum ex eis linirẽ aut impletur dens corrosus. Et gallia sola prohibet putrefactionem, & cāphora sola in causa cal. est ultima. Et hyoscyamo cum styrace mixto inest operatio mirabilis, cum per traiectorium dens corrosus suffumigatur.

Regimen autem implendo dentem corrosum est, ut impleatur in causa cal. cum frigidis, & in frigida cum calidis. Secundò, ut non impleatur cum labore & uehemētia addente in dolore, & ex proprijs est gallia cum ciperis aut cum mastiche, & eligantur ex suprascriptis cal, aut frig. secundum oportunitatem in

contrarium discrasię dentis, sed ubi non fuerit multus recessus à mediocritate impleatur cum folijs auri.

DE EXTRAHENDIS DENTIBVS. Cap. XLIX.

MEdicamen quod cum in dente corroso ponitur, ipsius sedat dolorē, aut ipsum constringit. Sumatur chebichengi, & piper, & trita, & alchitram conspergantur & impleantur ex eo. Medicamen quod dentes debiles & qui sint extrahendi, ac dolentes eradicat. Cortices radicum mori & cappari, & pirethrum, & lac tithimalli atq; lac anabulæ, & arsenicum rub. & radix colocynthydis sumantur, & trita ex tanto aceto quod eis sufficiat conspergantur. Acetum quoq; per hebdomadam unam simul in die ut prius addatur, post hoc dentes in circuitu scalpentur, & ex prædictis decies in die epithimentur donec ad mouendum sint faciles, & sic extrahantur. Aut epithimia fiat ex fece aceti acutissimi per multos dies, & postea extrahantur. Aut ranæ fluuiales in oleo coquantur donec dissoluantur. Quandoque necesse fuerit dentium radices scalpentur, & ex oleo isto multotiēs inungantur, donec facilè moueri possint, postea cum instrumento euellendi dentes euellantur.

Causæ eradicationis dentium sunt tres. Prima, quia sanitas nocumenti eius, & propriè doloris non speratur, cuius signum potissimum est, quia quamuis aliquando medicinali auxilio sedetur, tamen parum post redit. Secunda quia timetur nocumentum corrosionis, aut putrefactionis, aut aliud cōmunicari dentibus uicinis aut mandibulæ. Tertia, quia fortè impedit operationes in quas ordinatur, scilicet locutionem aut masticationem, quare consilium est procedere ad ipsius eradicationem & propriè si causa & nocumentum sit in substantia dentis. Si autem dens sit sanus & nocumentum sit in gingiua uerisimilius est eius eradicationem magis obesse quàm prodesse. Si uerò causa nocumenti sit in neruo est indifferens eius eradicatio ad nocendum & iuuandum. Iuuabit enim primò, quia de materia per eradicationem resoluetur. Secundò, quia conuenientius est medicinas parti læsæ, scilicet, neruo applicare. Sed nocebit, quia per dolorem extractionis, materię ad locum dolorosum attrahentur quæ erunt causa augmenti doloris, & quòd communicetur oculo & cerebro, & forsasse febrium, syncopis, & epilepsiæ, & propriè si ante extractionem aderit magnus dolor, & cum hoc si magnus superueniet causa extractionis, quia fortè dens est ualde firmus & pluribus radicibus affixus mandibulæ, etiam si dens ipse fuerit apostemosus aut corrosus. Quare diligenter cosydera antequam ad ipsius extractionem procedas, & alia medicamina prius experire. Quòd si consilum tuum omnibus æquè libratis fuerit in ipsius extractione, hoc facito quibusdam canonibus: Primus, ut præcedat euacuatio cum phlebotomia, pharmacia, aut utraque secundum exigentiam plectoriæ, aut cacochymiæ. Secundus est, ut dolor si fuerit, fortis prius sedetur, & si non cum alio saltem cum stupefacientibus. Modi autem in extractione dentium sunt tres. Primus cum ferro, sed prius debet fieri scarificatio gingiuarum & ligamentorum circa radicem dentis ligātium dentem cum mandibula, deinde cum instrumentis ad hoc proprijs extrahatur, quorum figuras uides in margine. Secundus modus est cum cauterio actuali, ut cum stilo ignito multotiens applicito in foramine dentis si quod est, aut si non est circa radicem dentis, nam per hoc fortè sedabitur dolor, & cadet dens in processu temporis, & uicem huius supplet oleum feruēs cum cotto in extremitate stili inuolutum multotiens applicitū denti dolenti, aut cum moleta multotiens appllicetur granum olibani feruēs figuratum secundum exigentiam partis cauterizandæ, & hæc cum hoc quod faciunt dentem in processu dierum cadere, dolorem sedant. Tertius modus est, cum medicinis ad hoc proprijs, quarum quatuor describit Rasis in præsenti capit. Prima sumatur chebichengi id est apium, & propriè syluestre, & maximè radix, quæ est calida usq; ad tertium gradum, & sicca in secundo, corrosiua, frangens dentes, & piper calidum in quarto faciens cadere dentem, consumendo humiditatem substantificam ipsius, & ligamētorum, & trita incorporentur cum alkitra, id est, pice liquida, calida. & sic. circa secundum gradum posita, ut medicinas faciat denti adhęrere. Impleatur dens corrosus ex hoc, aut circumuoluatur. Dicitur etiā de apio, quòd appensum collo tollit dolorem eius. Secunda, quia eradicat debiles dentes, aut dolentes qui sunt extrahēdi. ℞. corticum radicum mori frig. & hum. cuius tamen fructus est cal. & hum. si dulcis sit: si uerò acerbus frig. & hum. radicum capparis, de quibus supra, pirethri, lactis tithimalli, lactis anabulæ, arsenici rub. cal. & sic. in tertio, radicis colocynt. ana. & trita cum tanto aceto quod sufficiat ad incorporandum omnia, in modum unguenti misceantur & detibus applicētur. Tithimallus autem habet septem species, quarum una est anabula: lac autem cuiuscunq; speciei ipsius tithimalli est cal. & sic. in tertio corrosiuum, & faciens cadere dentes consumendo humiditatem substantificam eorum & suorum ligamentorum, acetum autem quod singulo die per hebdomadam addi debet, iuuat ad faciendum uirtutes aliarum medicinarum penetrare, & cum hoc humidum substantificum exiccat, & hoc unguentum maximè imprimit dentibus in circuitu scarificatis, & multotiens applicetur hoc unguentū cum cotto in eo infuso dentem circundante donec facilè moueatur & sic extrahatur. Tertia medicina est, ut fiat epithima ex fece aceti acuti, per multos dies, & propriè scarificatis dentibus, ut prius.

Quarta

Quarta medicina est, ut ranæ fluuiales in oleo coquātur donec dissoluantur, & scarificatis dentibus ex oleo isto multotiens inungatur donec facilè moueri possit, & postea cum instrumento facilè extrahatur, imò cū digitis aut sola fili suspensiōe aliqualiter cum impetu in rectitudine ipsum trahendo. Melior tamē est adeps ranæ uiridis habitantis in arboribus, & propriè si misceatur cum lacte tithimalli, cum autem hæ operationes fiunt, dentes alij tueantur ne nocumēta eorum, quæ applicantur eis communicent. Et dentibus euulsis cum ferro teneat in ore acetum infrigidatum decoc. gallarum aut balaust. sed paucę acuitatis, aut cum aqua rosacea mixtum. Et si dolor adsit oleum rosaceū solum, aut decoct. mastichis quomodocunque extracti sint, aut lac in ore teneatur.

DE CONGELATIONE ET STVPORE dentium. Cap. L.

POrtulaca & amygdalæ amaræ masticentur, aut his similia. Aut fiat fricatio cum sale. Et masticetur cæra.

Congelatio dentium siue stupor est diminutio sensus tactus accidens dentibus.

Causa eius est mala complexio, secundum plurimum frig. cum asperitate quadam in superficie dentis quæ fit, aut à causis extrinsecis sicut rebus acetosis, acribus, ponticis, & stipticis masticatis, aut in ore retentis. Quandoque uerò ab humoribus uenientibus ad dentes sub forma uaporis, aut humorum à stomacho uel à capite, quæ acetositate uel acredine, uel ponticitate participant. Quandoque uero ab imaginatione, sicut cum uidemus coràm nobis aliquos masticantes res acres, huiusmodi imaginatio facit dentes stupere, siue hoc immediatè faciat, siue mediatè similem humorem, scilicet acetosum, acrem, &c. ad dentes attrahendo. Et quandoque fit propter nerui oppilationem, aut aliam malam dispositionē siue propter alias causas. Et si quæratur quare aqua frig. aut aer frigidus non faciat huiusmodi stuporem postquam sequitur malam complexionem frigidam. Respondetur ꝙ huiusmodi acetosa & pontica cum hoc quod inducunt malam complexionem, etiā exasperant dentes & gingiuę superficies, &c. Et fortè bene consyderanti apparebit stuporē dentis esse duplicē. Quidam dicit purā diminutionē sensus tactus, sicut qui prouenit ex oppilatione nerui, quidam cum diminutiōe quandam tristem sensationem, quæ est actio corrupta sensus tactus ipsius dentis. Et prima posset cōtingere ex aqua frigida diu applicita. Secunda exigit præter diminutionem sensus causas inducentes huiusmodi tristem sensationem in superficie dentis & gingiuæ.

Signa quòd stupor sit ex nocumento dentis cognoscitur ex ipsius diuturnitate, & præcesserunt nocumenta dentis. Sed quòd fit per cōmunitatem à stomacho, aut capite declarant nocumenta præcedentia stomachi aut capitis. Sed quòd fit à causis primitiuis ipsæ semetipsas declarant.

Prognosticum secundum plurimum curatur satis faciliter, nisi sequatur malam nerui dispositionem, & præcipuè eius oppilationem & solutam continuitatem, cuius cura sit difficilis. Cura. Masticatio portul. eam remouet sua uiscositate attrahendo quod in dente impressum est. Et Auic. 2. can. & Serapio dicunt quòd hoc facit sua substantia uiscosa remouendo asperitatem ab huiusmodi acribus & ponticis derelictam. Et similiter hoc facit masticatio ceræ casei, & similium uiscosorum. Amygdalæ autem amaræ masticatæ hoc faciunt partim sua caliditate, partim sua adhærentia & uiscositate. Sal autem fricatum sua caliditate & siccitate alterando malam complexionem frigidam, resoluendo quod ex humiditate subtili stupefaciente in dentibus est impressum, aut in superficie inuiscatum. Et panis calidus hoc idem facit sua caliditate actuali & adhærentia. Et in summa omnia cal. & sic. curant calefaciendo & resoluendo humiditatem dentibus impressam & remouendo malam complexionem frigidam. Et omnia uiscosa sua adhærentia extrahendo quod dentibus est affixum, & quæcunque nerui oppilationem remouent sunt in hoc proficua si ab eius opilatione consurgat.

De stupore tamen superius est actum sufficienter in proprio capitulo.

Oleum calefactum in panno desuper est ponendum. Aut uitellus oui assatus calidus multotiens masticetur. Aut calidum panem multotiens mordeat. Aut fiat fricatio ex balsamo, aut oleo de lilio syluestri.

Hæc dispositio ab Auic. nominatur ebet dētium, & est ut dentes non tolerent calidum, neque frigidum, neque durum. Huius enim causa immediata est debilitas dentis, quare faciliter patitur à quibusdam occurrentibus. Causa autem debilitatis est triplex, scilicet frigiditas. Et est secundum plurimum propter complexionem dentium sua simboleitate facilè labentem ad frigidum. Et aliquando, sed rarò est caliditas. Et tertiò sed rarissimè est nimia dētis sensibilitas cum raritate texturæ ipsius, unde à quibuscunque notabilis impressionis facilè patitur. Et frigid. cognoscitur ex colore gingiuo albo uel fusco, sicut calid. cognoscitur ex colore rubeo uel citrino.

Secundò cognoscitur utraque ex sensatione caliditatis aut frigiditatis. Tertiò ex causis præcedentibus. Quartò, quia iuuatur à contrarijs & offenditur à similibus. Sed raritas texturæ cognoscitur ex diuturnitate huius passionis, aut fortè quia contracta est à principio generationis cui parum remedia proficiunt.

Prognosticum. Hæc passio cum est à raritate texturæ difficilè curatur. Sed si pendeat ab alijs causis satis faciliter. Secundum, hæc dispositio frequenter nunciat & præcedit dolorem.

Cura. Si sit à calidit. uel frididitate cum materia, est ut post euacuationem & diuersionem factam secundum exigentiam humoris peccantis, quælibet istarum cum suis contrarijs remoueatur, frigiditas quidem, cum panno uel cotto in oleo infuso, & dentibus applicito. Et est primum remedium Rasis. Secundum est ut uitellus oui assatus donec induretur existens multum calidus masticetur. Tertium est ut panem calidum multotiens mordeat. Quartum est ut fiat fricatio ex balsamo calido in tertio, aut ex oleo de lilio, psilio syl. calid. in secundo, quæ tamen

actu calida applicentur. Et per huiusmodi intelligere potestis multa alia cal. & ,ppriè uiscositate quadã participantia, quæ etiã proprietatẽ habeant in sedatione doloris sicut sunt oleagina, remouent enim frigid. & materiã si qua sit resoluunt & dentem confortant. Si uerò sit calid. confert oleum rosac. cum camphora uel sandal. Item portulaca masticata, & semen eius & est propria & his similia. Si uerò sit à nimia sensibilitate cum raritate texturæ confortetur dens cum moderatè stipticis & uiscosis, & sensus obtundantur, etiã si oportuerit cum leuiter stupefacientibus.

DE ANATOMIA ORIS. Cap. LI.

IVxta morem consuetum nobis præmittenda est anatomia oris & reliquorum membrorum quę in ore continentur, præterq; dentium, quia de ipsorum anatomia actum est. Os enim descriptiuè est uas uniuersale membrorum locutionis in homine & uociferationis in reliquis animalibus uociferantibus ex sufflatione, ad retinendum cibum donec masticetur & deglutiatur, & retinendum aerem pro euentatione cerebri & membrorum spiritualium, & ad expulsionem superfluitatũ quæ per meri cannam pulmonis & colatorium ad ipsum deferuntur finaliter ordinatum. Labia uero quę sunt anterior pars ipsius sunt composita ex cute, carne, neruis & panniculo interius tegente, qui est continuus cum palato, panniculo linguæ & meri ad os stomachi. Et propterea ante uomitum propter hanc continuationem tremit labium inferius. Et est de signis uomitus proximè futuri. Hæ autem habentes partes labia componentes, sunt adinuicem mirabiliter contextæ, ita ut non possint separari. Hoc autem factum fuit, quia labia debuerunt moueri ad omnem differentiam positionis secundum exigentiam locutionis. Si ergo in ipsis fuissent musculi pro his motibus necessarij nimis labia fuissent crassa, quod ualde fuisset indecorum. Et propterea nerui fuerunt cum his partibus ad minima diuisi, ut cum subtilitate labiorum seruaretur motus uoluntarius. Ex quo patet quòd labia sunt calida & humida propter carnis dominium. Et in ipsis sunt quatuor uenæ dictæ alieneri, duæ in labio superiori ab utroq; latere superiori una, & duæ in inferiori similiter partitæ, quarum phlebotomia ualet multum in ægritudinibus oris & partium eius, &c.

DE ÆGRITVDINIBVS LINGVÆ. Cap. LII.

LIngua uerò est membrum instrumentale in ore cõstitutum figuræ oblongę ex carne, panniculo uenis, & arterijs, & nouẽ musculis compositum ossi lambdæ in parte posteriori alligatum. Ad gustum, locutionem, cibumq; uoluendum pro masticatione finaliter ordinatum. Fuerũt autem tot musculi in lingua, quia debuit ad omnes differentias positionis moueri secundum locutionis exigẽtiam. Et habuit plures uenas, arterias & neruos q̃ aliquod aliud membrum respectu suæ molis. Est autem organum gustus per neruos uenientes à tertio pari neruorum cerebri, & habet motum uoluntarium per neruos uenientes à septimo pari neruorum cerebri. Circa radicem eius ab utraq; parte sunt carnes glandosæ ad hoc ordinatæ, ut humiditatem salivalem generarent pro humectatione linguæ, ne tot motibus exiccetur. Generatur autem in eis saliua ex uaporibus undecunq; ad illas partes eleuatis, et ex rheumatismis à capite descendentibus. Et in illis carnibus glandosis sunt duo foramina in quæ posset ingredi stilus, per quæ humiditas saliualis ad linguam distillat, & cutis linguę est diuisa in duo media coràm commissura coronali. Et inter illa duo est communitas in ligamentis & continuatione. Sub lingua uerò sunt duæ uenæ uirides magnæ, ex quibus procedunt uenæ plures, & uocantur raninæ. Et melior linguarum secundum potentiam bene loquendi est commensurata, id est, mediocris in longitudine & latitudine sua, & subtilis ad extremitatem suam exteriorem. Illa enim quę magna est & lata ualde & crassa, aut parua sicut spasmata, non est conueniens ad locutionem. Et ex his patet linguam esse calid. & humid. in complexione. Et potest pati omne genus ægritudinis, &c. Et patet eius colligantia cum cerebro, epate, corde, per neruos, uenas & arterias, & cum stomacho mediante meri, & cum pulmone & membris spiritualibus per cannam pulmonis. Et propterea signa sumpta à lingua sunt ferè in quacunq; ægritudine efficacissima. Postea sunt dentes quorum anatomia pręcessit. Et postea est palatum habens concauitatem in cacumine superiori ut fiat uocis intonatio & reuolutio agilis cibi quando dentibus conteritur. Et in fine palati est uuula pendens in modum grani uuæ, ideo uocata est uuula existens rara in substantia, & spongiosa, quia principaliter facta est ut superfluitatem descendentem à capite hora rheumatismi recipiat ne ad membra inferiora descendat, & propterea frequenter apostemantur. Est etiam formata ut uocem modulet refrangendo aerem qui est materia uocis.

Tertium iuuamentum est ut aerem qui ad pulmonem uadit, & attrahitur per nares & os repercutiendo aliquandiu in ore retineat ne frigidus, sed alteratus ad pulmonem deueniat. Et propterea cõtingit q̃ habentes abscissam uuulam multum sunt catarrhosi, & ideo prohibetur ab autorib. ne incidatur. Sed si sit putrida uel apostemata debet aduri semper dimittendo tantum de ea ut posit ad supra scripta iuuamenta deseruire, quod posset fieri cum cauterio actuali & cãnula ænea, lutata luto sapientiæ. Et cum potentiali, ut puta cotto in extremitate stili imposito, & in aqua forti intincto, & pluries applicito secundum exigentiam siue cum cannula, siue sine cannula, & cum isto etiam potest abscindi si nimis elongatur, & pendeat posita sub ipsa aliqua lamina ferrea, super qua adhæreat, & non debet scindi propter multitudinem sanguinis egredientis difficulter constringibilis, & quia difficulter consolidatur propter situm suum & modum substantiæ, unde perpetuo sanies emanat & sequitur fœtor oris perpetuus. Post uuulam sunt fauces dictæ pharinges, & sunt loca ampla, glandosa, ex utraque parte colli apta suscipere superfluitates cerebri imò sunt emunctoria cerebri, ideo frequenter apostemantur, & apostema earum licet non emineat extra, eminet tamen intus, & ideo si os aperiatur & in profundo aspiciatur. Apparet tumor, & fit ibi una species synanches, quæ in uulgari nostro dicitur garion, & in fine istarum existit principium cannæ & meri de quorum anatomia infra dicetur.

DE PVSTVLA LINGVAE. Cap. LIII.

PVstula linguæ quasi paruum apostema & bothor linguæ sunt termini synonymi significantes hanc dispositionem, quæ diffinitiuè est pustulæ multiplicatæ in partibus oris. Bothor enim Arabicè idem significat quod pustula latinè.

Species harum sunt secundum diuersitatem humorum, scilicet sanguineæ cholericę, phleg. & melancholicæ. Item quædam malignæ herpeticæ, quędam paucæ malignitatis. Causæ sunt quædam extrinsecæ sicut constitutio pluuialis, calid. & humid. dispositiones ad humorum putredinem. Similiter cibi in stomacho corrupti & propriè ad putridum & fumosum, licet etiam corruptio ipsorum ad acetosum aliquando posset esse in causa, & propriè corruptio lactis in stomachis puerorum lactentiũ, siue propter lactis dispositionem, siue suorum stomachorum discrasias, aliquando causæ sunt corporeæ duplices existentes per communitatem aut à toto sicut in feb. acutis & propriè pestiferis. Et sicut in speciebus hydropisis, aut à parte, maximè à stomacho & capite propter uapores eleuatos ab humiditabus putrentib. in ipsis & communicatis partibus oris. Et aliquando propter humores à capite rheumatizantes. Similiter potest fieri communicatio à ceteris membris. Hi autem uapores ad os perueniętes faciũt pustulas duobus modis, aut quia fixi in partibus cutis oris quæ subtilis est & tenera, postea incrassati reducuntur siue condensantur in humore à quo eleuati sunt. Aut quia inficiunt partes oris quas attingunt taliter ut illarum partium humores male dispositi faciant has pustulas. Aliquando uerò causæ sunt per essentiam in ore, scilicet mala dispositio humorum in uenis oris contẽtorum talis ut natura moueatur ad ipsos expellendum, & sic expulsi faciant has pustulas nulla alia causa corporea præcedente.

Signa harum pustularum habentur ex relatu ægri & uisu, ꝙ sint sanguineæ ex colore rubeo purpureo cognoscitur, & quòd sint cholericæ ex colore rubeo tẽdente in citrinum, & phlegmaticæ ex colore albo, & melancholicæ ex fusco siue nigro, quòd sint malignæ cognoscitur, quia procedunt dilatando se & corrumpendo partes uicinas, & quia tendunt in nigredinem, quòd pendeant à causis primitiuis declarat præcessio illarum. Et quòd sint per communitatem à toto declarant ægritudines totius, & similiter quòd sint per communitatem ab aliquo membro declarat præcessio malę dispositionis illius membri, cum cuius cremento augetur, & decremento minuitur. Quòd autem sint per essentiam in ore declaratur ab absentia aliarum causarum, quæ sunt per communitatem. Prognosticum. Primum, cum pustulæ nigræ huiusmodi multiplicãtur in ægritudinibus acutis mortem in breui secuturam pronuntiat. Secundum. Cum huiusmodi pustulæ maximè non nigræ in ægritudinibus acutis multiplicãtur exterius in labijs, & circa ipsa magis attinet saluti quàm morti. Significant enim dominium uirtutis super materiam, sicut in casu priori cum nigræ sunt, & interius factæ significant malignitatem materiæ propter nigredinem & uirtutis impotentiam, quia natura nõ expulit exterius, quapropter oportet ut citò succumbat. Sed quia ad huiusmodi pustulas sequũtur secundum plurimũ ulcera oris, de his ulceribus quæ apud Auic. & Arabes uocantur alchola est agendum.

Sunt enim ulcera existentia in cute oris & linguæ cum expansione & dilatatione & eius species sumuntur ab humoribus, sicut dictum est in pustulis. Et malignius omnibus est melancholicum, & fit ex melacholia adusta, sicut phlematicum fit ex phlemate salso, &c. Causæ & signa sumuntur secundum quod dictum fuit supra in pustulis, non est enim differentia nisi quòd ulcera sunt cum sanie & pustulę non, nisi ulcerentur, & de consuetudine Auic. est ut nominet ea colaham dum in superficie perseuerant. Quandoque putresiunt & submerguntur, se profundantia & dilatantia non nominat coloham, imò ulcera maligna herpetica, & indigent medicinis cauterizatiuis, & possunt huiusmodi ulcera incipere absque præcessione pustularum.

Prognosticum. Omne ulcus ueniens in superficie oris est uelox ad dilatandum, propterea quòd non deficit ei calid. inseparabilis & cutis humida lenis, & sic intellige in cæteris membris similibus, sicut uulua & ueretro. Reliqua prognostica sumuntur, ut dictum est in pustulis.

SI pustulæ fiant rubeæ. Sumantur antheræ, amyli, spodij, lentium excorticatarũ, sem. portulacæ, coriandri sicci, sem. scenæ de Mecha, omnium partes æquales, camphoræ parum, ex his puluerizatis fiat fricatio. Et cum aceto mixta & oleo rosaceo in oleo teneantur. Et sanguinis minutio cum uentosis fiat. Albæ uerò si fuerint pustulæ cum sale & melle fricentur. Et fiat syrupus acetosus. Aut almuri in ore teneatur.

Hoc capitulum habet duas partes. In prima ponit curam pustularum calidarum, quæ sunt sanguineæ aut cholericæ. In secunda ibi. Albæ uerò. Ponit curam phlegmaticarum. Et patent omnia. Anthera est semen rosæ colligendum in autumno ex quodam fructu rubeo nascente in extremitate rosarij in cuius parte intriseca sunt semina dicta anthera cum multa lanugine, & est frigidum & siccum & stipticũ, sicut cætera quæ hic ponuntur præter semen portulacæ quod est frigidum & humidum, & semen scenæ de Mecha, quod est calidum & siccum, & dicitur de Mecha ad differentiam scenæ de Arabia, quod non est ita bonum. Camphora autem sit subdeculpa ad quodlibet aliorum. Et melius est ut in regione nostra sit hæc mixtio sine oleo rosaceo propter abominationem. Quid dicat in secunda parte manifestum est. Almuri est salsamentum factum ex piscibus salsis cum aceto mixtis & speciebus. Et syrupus acetosus de quo sequitur, maximè sit mellinus, licet etiam saccharinus conueniat.

Harum puſtularum cura triplex exigit regimen. Primum eſt uniuerſale complendum per euacuationem, diuerſionem, & membri mittentis correctionē.

Vnde pro prima intentione fiat phlebotomia, & aliorum humorum euacuatio ſecundum quod expedit, de quibus dictum fuit ſufficienter in multis ex praecedentibus cap. Et communiter euacuantur humores aduſti & corrupti. Pro ſecunda intentione apponātur uentoſæ iuxta textum in ſpatulis uel in nocrea uel ſub mento, uel apponantur ſanguiſugæ, uel phlebotomentur uenæ illarum partium. Et ſic diſcurre per alia genera diuerſionum, ut ſupra in alijs cap. Pro tertia intentione corrigantur ægritudines totius, ſicut febres & ſpecies hydropis & ſimiles, & reliquorū membrorum communicantium, ſicut ſtomachi & cerebri, ſecundum quod dictum fuit ſupra.

Secundum regimen completur primò per eradicationem materiæ coniunctæ, quapropter fiat phlebotomia, aut uenarum ſub ligua, aut uenarum alienerim quæ ſunt in labijs, aut fiat ſcarificatio partium læſarum. Et hac intentione opus eſt cum iam adeſt materia notabilis quantitatis in partibus illis ſiue ibi congeſta ſit, ſiue aliunde defluxa. Si uerò non, ſed incipit fluere, opus eſt ut repercutiatur in principio poſtea reſoluatur aut ſuppuretur.

Singularia uerò conuenientia in principio cum opus eſt infrigidatione & exiccatione, ſunt apud A. mirobalan. ſem. roſ. ſief memithæ, tragagan, balau. duo ſandali, roſæ, ſpodium, ſumach, lentes, lutum, armen. capita gran. corticum glandium & cadmia. Item ſuc. frigid. ſicut lactucæ, ſolatri, uirgæ paſtoris, portulacæ, extremitatum uitis, camphoræ, rob de ribes, rob acetoſę, rob de moris ſylueſt. ſucc. & rob. gran. & agreſtæ, & ſorbarum, pirorum, & ſimilium ſtipticorum. In proceſſu conueniunt gallæ, fructus tamariſci. ciperum, nux cupreſſi, folia oliuarum ſiccar. Et in fine cortices nucis muſ. garyophil. mentaſtrum, gallia, & huiuſmodi, quæ conueniunt in proceſſu, uel in fine in cauſa calida. conueniunt in principio in frigida. Et tua intereſt miſcere calida cum frigidis ſecundum oportunitatē & temporum ægritudinis, & mixtionis materiæ. Sed chelidonia, gallæ, alchana, id eſt arbor cyprica cōuenit in principio, in utraque materia, ſimiliter myrtus & acetum quod ſecundum plurimum cum his medicinis debet eſſe permixtum, & chelidoniæ cum rebus ſtipticis ineſt uirtus mirabilis in alchola, & ſimiliter camphoræ, ubi opus ſit multa infrigidatione. Si uerò huiuſmodi puſtulæ ſuppurentur, addiuuetur huiuſmodi ſuppuratio cum lacte & propriè aſinino retento in ore. Item cum mucillaginibus ſem. althææ maluæ, lini almaru, id eſt, linguæ bouinæ, ſemin. citoniorum, aut cum horum decoctione, aut paſſularum, & apud A. quidam ſublimiū medicorum dixerunt non eſſe aliquid magis ultimum in cura bothor oris quàm oleum de ſchinācho tepidum in ore retentum. Cum aūt ex his puſtulis facta ſunt ulcera, uel fortè ulcera inchoarint ab initio, tunc conſyderandum eſt, an huiuſmodi ulcera calida ſint, id eſt facta ab humoribus per ſe calida aut frigida, id eſt facta ab humoribus, per ſe frig. qui tamen ſecundum plurimum habent caliditatem accidentalem per aduſtionem aut putredinem acquiſitam. Calidorum quidem cura peficitur tum medicinis ſuperius dictis in cauſa huiuſmodi bothor cal. antequam ulcerentur. Sed eligantur medicinæ magis ſicc. Et ad hoc ſunt propria, quæ ſunt dicta in textu in curatione eorum, quæ pendent à cauſa calida.

Si tamen notabiliter ſanioſa uideantur, præcedat mundificatio cum aqua ſacchari, aut ſyr. acetoſo ſimplici. Sed frigid. phlegmatica exigunt duplicem intentionem. Prima eſt mundificatio perficienda cum medicinis abſterſiuis & exiccatiuis, ſicut eſt oxymel ſimplex, aut ſcylit. quæ etiam apud neceſſitatem poterunt permiſceri cum aqua oliuarum ſalitarum. Item poteſt fieri oxymel cum uino, & poteſt huic addi modicum aluminis, aut colchotar, id eſt uitrioli. Secunda intentio perficitur cum exiccantibus, & conſolidantibus, ſicut uinum ſtipticum, decoct. gall. cyperi fructus, tamariſ. nucum cupreſ. & ſimilium. Melanchol. uerò maligniora præcedentibus exigunt duplicem intentionem. Mundificationem perficiendam autem medicinis multum abſterſiuis, imò uirtute corroſiua participantibus ſicut acetum, decoctio gall. aut memithæ quæ eſt ſpecies chelidoniæ, aut almezereon cum melle quibus in decoctione poteſt addi almuri, & colchotar et paſſulæ. Vnguentum quoque Ægypt. cum aceto permixtum eſt ad hoc efficax ſi loca ulcerata inugantur. Secundò, ardor mitigetur cum lacte in ore retento, aut cum aqua albuminis oui in ore retenta, aut aqua plantaginis, ſolatri, & ſimilium. Tertiò conſolidetur cum his quæ dicta ſunt & dicentur.

Si uerò alchola fuerit herpeticum malignū ſimiliter triplicē exigit intentionē. Prima eſt mūdificatio partis corruptę, cū adminiſtratione unguenti Ægyptiaci aut fortioris facti, ſcilicet ex melle, alumine, uiridi æris ana, quibus pro unaquaque uncia addantur ℥. 2. aceti acuti, & bulliant, donec habeant mellis ſpiſſitudinem, & cum cotto ſuper parte corrupta imponatur. Et aquæ fortes & cæteræ medicinæ corroſiuæ ſuperius in cura polypi memoratæ huic loco accommodentur. Et ſimiliter medicamen corroſiuum poſitum à Raſi in capitul. ſequenti de gingiuis ſang. & eſt efficax ad hoc propoſitum. Vitriolum quoque cum aceto habet mirabilem proprietatē in his alchola cum ſint maligna. Similiter adminiſtratio floris æris cum colcothar, & gallæ in ſyrupo acetoſo. Et gallæ coctæ cum aceto & ſale conferunt omni alchola maligno, & cinis almezereō habet proprietatem mirabilem in alchola etiā maligno, & propriè cum aceto aut oxymelle. Et ſi os eſſet contaminatum cauterizetur cum ferro ignito, aut procurentur eius ſquamationes cum uitriolo, aut alumine combuſto. Et hoc cauterium actuale eſt magis proprium quàm cætera in rectificando huiuſmodi herpetes, & optimum eſt in huiuſmodi herpetibus, quouſque ſedata eſt malitia ipſorum. Vt frequens fiat collutio oris cum aceto ſalito tepido, & propriè ante impoſitionem medicinarum, de quibus ſupra. Secundò eſcara remoueatur, & dolor mitigetur cum lacte in ore retento, & multotiēs permutato. Tertiò conſolidetur cum his, quæ dicta ſunt, & dicentur. Ex expertis in conſolidando huiuſmodi ulcera cum ſunt cum caliditate & ſuperficialia eſt ceruſa cum aqua roſacea aut aqua albuminis oui, aut ſuc. citon. aut uino granatorum, & ſimilium applicita. Sed cauendum eſt ne deglutiantur.

Et

Et mineralia frigida propriè & abluta sunt ad hanc intentionē efficacia. Aliud in causa calida. ℞. sumach ros. sic. ana. ʒ.1. spodij, balaustij ana ʒ. s. ramich. ℈. 1. tere & accipe ex eo parum, & frica locum alcholatum uel puluerem hunc misce cum rob citon. & fiat ex eis oris collutio frequenter. Aliud frigidius. ℞. sem. ros. amyli, sumach, sem. porri, lentiū excorticatarū, spodij, alchanæ, balaustij ana partes æquales, camphoræ partem 1. quartam, ex medietate huius crasso modo contusi fiat decoctio in aqua cum quarta parte uini granatorum, & os sępe colluatur, deinde cum alia medietate pulueris fiat aspersio loci alcholati, & sic frequenter nunc unius, nunc alterius fiat administratio. Sed conferens alchola phlegmatico & huiusmodi. ℞. memithę, id est, radicis chelidonię, corticum radicum capp, colcothar ana partem s. aluminis, balaustiæ, partis unius tertias duas, alchana partem semis, confice cum aceto & melle, & applica.

Si uerò alchola fuerit permixtū ex cholera & phlegmate. ℞. chelidoniæ, sief memithæ, spodij, sem. plantaginis, sem, rosarum, & capitum earum: mirob. citrinorum, balaust. foliorum oliuarum syluest. sicc. carmezit, id est fructus tamarisci, aluminis, iameni an. terantur & misceantur, & possent administrari sub forma pulueris, & sub forma unguenti conficiendo cum syr. acetoso simplici. Medicamen conferens alchola nigro & herpetico. ℞. fol. oliuarum sicc. foliorum ranic. siccorum, acaciæ ana ʒ. 8. aluminis, iameni, colcothar ana ʒ. 2. croci ʒ, 1. terantur & administrentur, aut sub forma pulueris, aut sub forma unguenti conficiendo cum melle uel oxymelle. Cum autem ulcera hęc sint melanch. confert ut cum alijs misceantur passulæ & semen scenæ de mecha. Hic plures medicinæ positæ sunt quibus utendum est, nunc una, nunc alia, secundum corporum & ulcerum diuersitates, in corpore enim magis molli, sicut sunt pueri minus sicc. competunt & minus corrosiua. Et similiter in ulceribus minus humidis & minore putredine participantibus. Et in contrarijs contraria, &c. Vltimum autem regimen exigit duplicem intentionem. Correctionem accidentium perficiendam secundum ipsorum exigentiam. Secundò, debitum regimen quod ordinetur in contrarium discrasiæ, debet enim secundum plurimum declinare ad frigidum & siccum.

Et in lactentibus caueatur corruptio lactis, alterando discrasiam stomachorum eorum, & ipsorum stomachus confortando & nutriendo nutricem cum his quæ prohibeant corruptionem lactis & sint contraria discrasiæ per quam corrumpitur lac. Et diamoron cum oxymelle est mihi expertum linitum in alchola puerorum.

DE EXITV SANGVINIS GINGIuarum. Cap. LIIII.

CVm ex gingiuis sanguis subtilis continuê manauerit, utriusque arsenici, scilicet rub. et citrini, calcis gallarum, aluminis, omnium partes sumuntur æquales, ex quibus puluerizatis, & cum aceto mixtis parui formentur trochisci. Cumque necesse fuerit, ex eis puluerizatis sumatur quantum sexta pars drach. 1. fricentur ex eo optimè, & permaneat sic parum, deinde teneatur oleum ros. in ore. est enim hoc mirabile ad hanc ægritudinem curandam, & putredinem & herpetem estiomenum qui est in ore.

Sanguis potest exire ex gingiuis duabus ex causis. Aut à causa extrinseca sicut à percussione, casu & offensione. Et de huiusmodi exitu sang. non est sermo hic. Et potest exire à causa intrinseca dupliciter. Aut propter multitudinem sang. quapropter tumescunt gingiuæ & uenę scinduntur, aut earū orificia aperiuntur. Aut subtilitate sua sanguis resudat, & de hoc etiā non est hic sermo, facilè enim curatur cum phlebotomia manus & aliarū uenarum, & scarificatione gingiuarum siue sanguisugarū applicatione. Sed quandoq; sanguis egreditur propter corrosionem factam in gingiuis in materia acuta cholerica aut sanguinea, phlegmat. salsa, & aliquādo melancholica adustione participante. Quapropter corrosione paulatim se dilatante & profundante sanguis effluit & magis subtilis propter corrosionē uenarum capillarium, in quibus hic sanguis continetur. Et differt à putredine gingiuarum in qua scilicet gingiuæ putrefiunt, & caro putrefacta remanet ibi, & non dissoluitur sicut in corrosione. Vnde corrosio prouenit à fortiori calido. Et de sanguine hoc tertio modo fluēte, scilicet per corrosionem est hic sermo in hoc cap. Est enim hęc corrosio quandoq; ulcus corrosiuum, quod aliquando est in superficie. Aliquando magis profundat, licet quando est in superficie non appelletur ulcus, ꝑpter paucitatem saniei inde egredictis, sicut nec superficialis excoriatio uesicæ aut intestinorū dicitur ulcus. Sed in ueritate ubicunq; sit solutio continui cum sanie ibi est ulcus. Hæc autem corrosio aut putrefactio siue sit cum sanie, siue sine sanie, aliquādo est superficialis, aliquando profunda, imò aliquando ossi mandibulæ communicata. Huius causę sunt proportionales illis quæ dictæ sunt superius in alchola, & propriè maligno & herpetico, et similiter signa sunt illis proportionalia.

Prognostica. Si superficiales sunt & in principio faciliter curantur. Si autē sint profundę, & propriè ossi mandibulæ communicatæ, difficulter curantur.

Cura quantū ad regimen uniuersale ex euacuatione, & diuersione, & membrorū mittentiū rectificatione, est proportionalis curæ alchola. Similiter quantū ad regimen locale exigit tres intentiones proportionales illis quæ dictę sunt in alchola herpetico, primò mundificationē siue cauterizationem partis corrosę, aut putridæ, secundò doloris mitigationē, & partis cauterizatæ remotionem, tertiò consolidationem.

Prima completur cum illis, quæ dicta sunt superius in alchola herpetico. Sed Rasis in præsenti cap. ponit medicinam cuasticam satis potentem. Cum ex gingiuis sang. subtilis assiduè manauerit, scilicet per corrosionē, utriusq; arsenici, scilicet rub. & citrin. quæ sunt calida in tertio, sicca in secundo, corrosiua & caute-

rizatiua, calcis calid. & sic. in quarto, gallarũ frig. & sic. in secundo, aluminis de roca calid, & sicc. in tertio partes sumantur æquales. Ex quib. puluerizatis cum aceto mixtis parui formentur trochisci. Quandoq; necesse fuerit ex eis subtiliter puluerizatis sumať sexta pars drachmæ unius, cum qua fricentur gingiuæ optimè eis applicãdo, & permaneat puluis sic parum super gingiuis, scilicet per quartã partem horæ, deinde remoueatur lauando os cum lacte aut aqua tepida, aut aqua plantaginis. Postea teneat in ore oleum rosa. aut lac ad ardoris mitigationem & escaræ (si qua facta fuerit) remotionem iuxta secundam intentionem. Et si opus est mundificetur cum oxymelle aut melle ros. Est enim mirabile illud medicamen causticum ad hanc ægritudinẽ curandam, & herpetẽ estiomenum, id est, putrefactionem profundam, quę fit in ore. Et uos supplete tertiã intentionem, scilicet substantiæ deperditæ restaurationem cum puluere facto ex mirobalanis ablutis cum pauco thuris aut mastiche, & ex his cum melle ros. aut oximelle posset fieri unguẽtum, aut cum puluere facto ex olibano, sarcocolla, & sang. draconis, ana. Et si post hoc opus fuerit prohibitione fluxus & confortatione gingiuarũ colluatur os cum aqua decoctionis aut destillationis foliorum cupressi. Si autem corrosio fuerit leuior & incipiens sufficit alumẽ extinctũ cum aceto, cum duplo sui de sale & cum sauic. id est, uitriolo rub. in proportione sexquialtera ad alumen, & puluerizentur super gingiua, & est Auic. Secundum leuius, etiam penes Auic. est ut adurantur caratha salita usquequo fiant sicut carbo. Caratha autem siue carathim sunt lubrici terrestres, ex quorum puluere sumatur pars una, ros. sic. partes duæ, & mixtæ superponãtur. Aliud eiusdem, sumatur myrti, lẽtium adustarum ana pars una, sumach suriæ ana partes 2. florum squinanti partes 3. misceãtur & administrẽtur. Hæc omnia sunt ad complendam primã intentionem, postea succedant aliæ intẽtiones. Præstãtissimum tamen omnium ad complendam primã intentionem est ferrũ ignitum, scilicet super parte corrosa aut putrida appositũ uel applicitum, licet aurũ ignitum etiã sit præstantius. Cum autem huiusmodi corrosiones sunt leues sufficiunt medicinæ alchola superius dictæ absq; quòd sint corrosiuæ. Regimen autem sex rerum non naturalium communiter ad frigidum & siccũ declinet.

DE CASV VVVLÆ.
Cap. LV.

SCiendum quòd ægritudines uuulæ sunt quatuor, scilicet apost. ulcus. putredo siue corrosio & casus. Apost. uerò licet possit fieri à quacunque materia, secundum plurimum tamen fit à sang. uel phlegmate. Vlcus uerò aut sequitur apost. aut fit à materia ulcerante absq; quòd apostemet. Putredo autem siue corrosio fit aut à multitudine materiæ aut eius acuitate & malignitate, & ut plurimum sequitur apostema magnum, aut malignum. Et posset fieri à uaporibus malignis ad ipsam eleuatis. Casus autem uuulæ qui est ipsius præternaturalis elongatio secundum plurimum fit à sanguine aut phlegmate & propriè aquoso ipsam remolliente, siue hi humores apostement siue non, & est ægritudo in situ. Humores autem isti quandoq; congerũtur in uuula, sed ut plurimum à cerebro deriuantur. Apostema uerò cognoscitur per dolorem, tumorem, & duritiem siue extensionem quandam. Cognoscitur autem quòd sit sanguineum ex colore rubeo purpureo. Sed cholericum ex colore rubeo tendente in citrinum. Phlegmaticum ex colore albo. Melancholicum ex colore etiam fusco. Mixta autem colorem habent mixtum.

Et cum sanguineo est dolor grauatiuus & pulsatiuus. Et in cholerico pungitiuus. Cum aliis autem paruus aut nullus adest dolor. Et reliqua communia signa sumpta ex ætate, tempore anni, regimine præcedente, & similibus consignificant. Et significant quòd sint facta per uiam paulatim factæ congestionis paulatim aduenìens ipsorum euentus, & longitudo temporis. Sicut econtra quando fiunt per uiã defluxus ferè subitò eueniunt. Vlcus autem sensui manifestum est, & sanies inde egrediens manifestat ipsum. Species ipsorum ulcerum sumuntur & cognoscuntur, sicut dictum fuit in cap. de ulceribus aurium. Putredo autem uuulæ cognoscitur ex nigredine aut uiriditate ipsius cum fœtore magno & humiditate fœtente inde egrediente, & quia non sentit secundum partem quę putrefacta est, corrosio autem est cum dolore, & cum sanguinis destillatiõe sequente corrosionẽ. Casus uerò cognoscitur, quia æger sentit aliquid in radice linguæ suæ præter consuetudinem insistere. Et cum aperitur os uidetur ipsius manifesta elongatio. Quæ elongatio aliquando est ualde magna, sicus cauda muris, aliquando parua aut mediocris, & aliquando cum febre, aliquando sine febre. Et humores qui sunt in causa ex coloribus suis cognoscũtur.

Prognosticum. Apostema cancrosum ipsius, aut non potest curari, aut difficillimè si incipiẽs fit in extremitate ipsius cum totali ipsius euulsione. Reliqua apostemata satis faciliter curantur, & similiter ulcera ipsius. Putredo autẽ & ipsius corrosio etiam si profunda sit causticando curatur. Sed ipsius elongatio si parua sit nec sit graciliata satis faciliter curatur cum medicinis. Si uerò multũ elongata sit, & in radice graciliata, & in extremitate sua facta rotunda curatur solla incisione, aut causticatione donec magna pars ipsius abscindatur. Quòd si totaliter abscindatur, læditur uox & sequitur tussis, & secundum plurimum phthisis aut asthma in processu temporis propter defluxum catarrhorum ad pulmoem, & quia aer inspiratus pro refrigerio spiritualium non modificatur, infrigidatur pulmo secundum plurimum, & ad asthma disponitur, & anhelitus cõstrictionem. Et sequuntur etiam nocumenta stomachi catarrhis ad stomachum descendentibus. Et si totaliter incidatur anteq; graciliata sit, sequitur fluxus sanguineus qui cum difficultate constringitur, &c.

CVm æger senserit aliquid radici suæ linguæ insistere, aut gutturi & cum iubetur aperire os, & extrahere linguam uidetur uuula eius iam esse fluxa & elongata. Ramich & sal ammoniacum sumantur & bene puluerizata cum instrumento

insufflandi

insufflandi super uuulam insufflẽtur, & ex eis in summitate prædicti instrumenti aliquid ponatur, & radici uuulæ cum eo dirigatur & ipsa cum instrumento parum exterius extrahatur. Aut granatum acetosum cum pulpa sua teratur, & fiat ex ea gargarismus. Quòd si diu permanserit totaliter & elongata fuerit, eiusq́; pars superior subtiliata & caput eius rotundum fuerit tunc radicitus erit incidenda.

Cauendum tamen ne antequam ita, ut prædiximus sit disposita incidatur, ex hoc enim sequeretur quandoque sanguinis fluxus qui restringi non potest.

Præsens caput in quo agit Rasis de casu uuulæ diuiditur in 4. partes. In prima ponit signa casus uuulæ superius declarata. In secunda ibi. Ramich, & sal ammoniacum. Curat casum eius quando prouenit à causa frigida. In tertia ibi. Aut granatum acetosum. Curat casum eius à causa calida. In quarta ibi. Quòd si diu permanserit. Ponit modum & necessitatem incidendi ipsam. Quod dicit in prima parte est manifestum ex iam dictis. Sed in secunda parte est sciendum quòd medicamen illud non cõuenit in principio, sed in augmento & statu. Ramich, id est, mixtura facta ex gallis & passulis ex qua fit gallia muscat. & est satis propinquum temperamento cum repercussione & digestione quadam. Sed sal ammon. resolutiuũ cal. in 4. & sic. Ex his enim æqualiter sumptis fiat puluis cuius aliquid ponaẽ in extremitate cannulæ quæ sit lata secundum quantitatẽ uuulæ, sed illa extremitas sit non cãnulata & longa ultra partem cãnulatam ad qnantitatem digiti parui, & nõ acuta taliter ut possit poni sub uuula, & sit illa extremitas aliqualiter curua Et cum hac uuula subleuetur trahẽdo eam uersus os. Et cum est sic subleuata, puluis qui est in extremitate cannulæ insuffletur in uuulam, & sic tota hoc puluere circundabiẽ, tũ quia sibi adhærebit puluis qui erit in extremitate non cãnulata, tũ quia puluis insufflatus qui cõtinetur in parte cãnulata continua extremitati non cannulatæ sibi adhærebit per insufflationem. Figura huius instrumenti est hic in margine depicta. In tertia parte dicit ꝙ cum succo granati acetosi contriti & expressi cum tota substantia sua, fiat gargarisma in ea, est enim frig. & sicc. In ultima parte dicit, quòd quando diu sic permanserit & multum elongata fuerit & gracilis facta, & eius extremitas pendens fuerit rotundata quę rotundatio fit ex humiditate ad illam extremitatem defluxa grauitate sua, natura non regente, tunc est radicitus incidenda, dimisso tamẽ tanto eius quod suffecerit ad fines in quos ordinatur. Et cauendum est ut nullo modo incidatur antequam fuerit sic disposita, sequitur enim fluxus sanguinis qui fortè non constringetur propter sectionem extremitatum uenarum quæ ad uuulam terminantur. Et quia medicinæ non possunt ipsi conuenienter applicari & adhærere. Sed cum est sic elongata & gracilis facta, uenæ illæ sunt extenuatæ sanguine carentes & non est dubium de fluxu sanguinis. Præstantius tamen est ut cum cauterio incidatur, ut infra dicetur.

Cura harum dispositionũ triplex exigit regimen. Primum est uniuersale respiciens causam antecedentem cõplendum euacuatione, diuersione & membri mittentis, scilicet cerebri regimine, quæ intentiones compleantur phlebotomia & cæteris euacuationib. secundum horum exigentiam. Item uentosatione in spatulis aut in nocrea. Item phlebotomia uenarum alienerim, & uenarum quæ sunt sub lingua sicut superius cap. de pustulis quæ fiunt in lingua, dictum est. Et similiter caput regatur euacuando discrasiam eius corrigendo & confortando, sicut sæpe dictum est. Mesue tamen si humor apostemãs aut faciens casum uuulæ fuerit ualde calidus laudat euacuationem cum aqua fructuum. Et laudat diuersionem cum fricatione, extensione dolorosa aurium & earum scarificatione, & phlebotomia uenarum quæ sunt post eas est cõueniens, & pro diuersione laudat ut capiatur manipulus capillorum in commissura coronali, & ægro iacente ponas pedes super humeros ægri trahendo capillos eius fortiter, donec cutis dislocẽ, ex hoc enim subitò uuula eleuatur. Sed hoc remedium satis ignominiosum est. Et subdit quod iam expertum est ut liniatur linimento super commissura coronali emplastrum factum ex succo acatiæ, & hoc in principio, aut ex acatia cum aceto, aut ex gallis adustis cum aceto, quoniam eleuant ipsam.

Regimen autẽ locale apost. uuulæ & casus eius exigit tres intentiones. Repercussionẽ conuenientem in principio. In augmento repercussionem cum resolutione usq; ad medium status. Aut repercussionẽ cum maturatione si tendit in uiam maturationis. Sed à medio status ultra resolutionem aut maturationẽ solum. Si ergo apost. fuerit multum cal. cum magna rubedine repercutiatur in principio cum multũ frigidis sicut suc. solatri, plantag. aut semperuiuę, cum tãtundem aquę ros. & aceto quod sit quarta pars totius, & his possunt addi sandali, & camphoræ apud maiorẽ necessitatem infrigidationis. Si uerò non sit tantæ inflãmationis sufficient stiptica & pontica, inter quæ est differentia quia pontica sunt frigidiora, & magis terrea q̃ stiptica, licet utriusq; uirtus minus profundetur q̃ uirtus acetosi. Et ex cõuenientibus est succus granat. acetosi triti & expressi cum tota substãtia sua. Et si permisceatur cum rosis sic. & semine earum fiet adhuc maior repercussio. Et in hoc tempore conuenit puluis subtilissimus factus ex rosis sandalis & balaust. an. quibus apud maiorem necessitatem infrigidationis potest addi camphora, quo puluere utere cum instrumento superius descripto.

Et si adhuc fuerit minor caliditas fiat gargarisma cum succo expresso ex duob. granatis, scilicet acetoso & dulci cõtritis & expressis cum tota substantia sua, & super uuula ponaẽ puluis factus ex gallis balaust. & alumine quod sit duplum ad utrunq;. Et infusio sumach optimè contriti in aqua ros. & aceto subtriplo ad aquam est conueniens in principio. Et in fine principij, & principio augmenti est proprium diamorõ propriè factum ex moris rubi immaturis cum

tantundem aceti & duplo aquæ rosſ. Et magis procedente augmento conuenit diamoron ex moris celſi, & propriè maturis cum pauciori aceto & aqua hordei aut hordei & paſſularum, aut aqua decoctionis ramich cum diamoron prędicto. Deinde cum uentum eſt ad mediũ ſtatus ſolum reſolutiuis opus eſt ſicut eſt crocus, gallia muſcata, pyrethrum, zingib. cinnam. paſſul. mir. mel. poteſt ex his fieri decoctio gargarizanda. Recipe croci, pyrethri, zingib. cinnam ana ʒ.1. paſſularum ℥.s. mellis. ℥.4. bulliant in 2. ℔. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis, & coletur. Et ex ſupraſcriptis poteſt fieri puluis cum inſtrumento uuulæ applicandus.

Si autem apoſtema aut caſus fiant à phlegmate, utendum eſt in principio diamaron, aut diamuſcum cum ſubduplo aceti cum aqua decoctionis ramich, id eſt, paſſularum & gallarum, quæ aqua ſit dupla ad reliqua, aut hæc aqua miſceatur cum oxymelle ſimplici, aut ſyrupo acetoſo, deinde gradatim perueniendum eſt ad piper, zingib. ſal ammoniacum, ſinapi, almuri, cinnamomum, et ſimilia, quibus poſſumus uti in decoctione ipſarum permiſcendo cum oxymelle aut melle roſ. aut oxymelle ſcyllitico. Et poſſunt huiuſmodi cum ſupraſcriptis pulueribus miſceri in modum electuarij, & applicari cum extremitate pennæ, & poſſunt fieri pulueres cum inſtrumento applicandi. Meſue narrat plures deſcriptiones.

Prima eſt filij Serap. ℞. balauſt. ʒ.2. aluminis iameni ʒ.1. croci, ʒ.s. camphoræ gran. 5. fiat puluis ſubtiliſſimus, & utere cum inſtrumento poſt gargariſma factum ex diamoron & aceto, & ualet in cauſa calid. in principio augmenti. Item aliud ualde bonum. ℞. ramich. ſalis ammon. partem unam aluminis, myrrhæ ana. partem s. fiat puluis & utere cum inſtrumento, conuenit in cauſa frigida in augmento.

Aliud ex intentione Meſuę. Recipe zingib. cinnamomi piperis, pyrethri, balauſt. corticum, granatorum, fol. roſ. ſem. earum ana. partes æquales, fiat puluis, & utere cum inſtrumento, & ualet in cauſa mixta poſt gargariſma ſibi proportionatum.

Auenzoar. ℞. piperis nigri & longi, & myrrhæ, ſalis ammon. ana. fiat puluis, & ualet in cauſa frigida in ſtatu, & in declinatione. Et nota quòd quantum ad huiuſmodi localia non eſt differentia inter curam apoſt. uuulę, & caſum eius à cauſa proportionali uel ſimili, niſi quia magis conſtringenda conueniunt in caſu, & magis indiget ſubleuatione cum inſtrumento pulueribus ſuperpoſitis, imò ſi eſſet apoſtema abſque caſu non indigemus ſubleuatione neq; pulverib. imò ſola ſufficiunt gargariſ. aut electuaria cum penna adminiſtrata. Si uerò apoſtema ſuppuretur adiuuetur cum gargariſ. facto ex ficubus, paſſulis, dactylis, & materia exiſtente frigidiore addatur radix lilij, & ex fece eorum fiat emplaſtrum. Et quandoq; cum his admiſcetur aliquid ex confortãtibus membrum ne cadat putrefactio in integrum ipſius, & deſtruatur membrum, ſicut balauſtia, ramich, myrrhæ, roſæ, ciperi, quodcunque horum magis uidebitur oportere ſecundum exigentiam materiæ. Poſtquam autem ſuppuratum eſt, aperiatur ſicut dicetur in cap. de ſynanche, & propriè cum ſagittela aut inſtrumento incidente huic operatiõi proportionato, quod habeat additionem quandam diſtantem à cuſpide per medium digitum, ut non poſsit profundari ulterius. Poſt hoc curetur cura ulcerum mundificando cum hydromelle gargarizato, aut cũ oxymelle, aut cum melle roſaceo mixto cum thure & ſarcocolla applicito, cum extremitate ſtili cotto inuoluta etiam applicita uſque ad intrinſeca ulceris. Deinde conſolidetur cum uino decoctionis gallarum, cyperi & ſimilium, aut cum melle roſaceo aut oxymelle mixto cum thure & ſarcocolla applicito cum extremitate ſtili, ut ſupra. Si uerò putrefiat uuula, aut præter modum elongetur, & gracilis fiat, ita ut non amplius ad benignum reduci poſsit, opus eſt ut auferatur, quæ ablatio licet multis modis fieri poſsit, præſtantior tamen modus eſt, ut habeatur cãnula ferrea ſatis amplam habens concauitatem, & ſit ſatis etiam craſſa, ut non facilè igniatur. Sed extremitas quæ peruenit ad uuulam ſit ſicut media cannula ad quantitatem digiti parui, aut medietatis digiti. Sed extremitati quæ remanet extra os ſit annexum manubrium, uel ipſamet deſinat in manubrium ex eodem ferro pendens ad inferiora cum quo poſsit teneri. Situato itaq; ægro ſuper una cathedra in loco lucido, & capite ipſius retento per miniſtẽrum exiſttem poſt ipſum, medicus imponat ſpeculum in ore cum quo fortiter præmat linguam ad inferiora quod ſpeculum per aliquem miniſtrum teneatur. Poſt hoc imponat cannulam iam dictam uſque prope radicem uuulæ, & cum ſtilo trahat uuulam ſuper extremitatem non cannulatam, ita ut equitet ipſam & ipſam cãnulam magiſter teneat cum manu ſua ſiniſtra & cum manu dextra immittat per cannulam inciſorium aureum uel ferrum ignitum ita ut ferueat, quod tamen incidat ſatis obtuſè, & cum ipſo fortiter cõprimendo incidat uuulam, nõ tamen radicitus, ſed relinquat aliquid ipſius, ſcilicet quantũ erat tempore ſanitatis, fortaſſe enim natura ſumet ex eo quod remanebit officium aliquod proficuum ad fines in quos ordinata eſt uuula, & hoc ſi iſtud non ſit putridum. Si uero tota putrida ſit neq; tota auferatur, & deinde colluatur locus cum aceto decoctionis aluminis, & gallarum, & procuretur ipſius cauterizatio cum uino decoctionis earum, ſcilicet rerum, aut cum puluere facto ex gallis, corticibus granatorum, & ſimilibus. Si autem uuula ſit putrens & non pendens, tunc cum inſtrumento ferreo aut aureo cuius extremitas prportionetur parti cauterizandæ immiſsio per cannulam cauterizetur & habeãtur diuerſa inſtrumẽta ignita, nam aliquando oportet ipſum multotiẽs cauterizare mutando cannulam, nunc ad unam partem. nunc ad aliam partem ſecundum exigentiam partis corruptæ cauterizandæ, deinde procedatur ut ſupra, uel teneatur in ore lac ad mitigationem ardoris, & partis cauſticatæ remotionem. Si quis autem abhorreat cauterium actuale, ipſam auferat cum cauterio potentiali, habeatur ergo media cannula, & ſuper ipſam cum ſtilo trahatur uuula, & cum extremitate ſtili cotto inuoluta infuſo in aqua forti tangat ipſam fortiter comprimendo, & hoc multotiens fiat, deinde teneat lac in ore aliquando donec ſeparetur, & eodem modo ſi ſit putrida non pendens poteſt cauſticari, poſtea procedatur, ut dictum eſt, quouſque ſanitati reſtituta ſit.

Inſtrumenta autem pro hac operatione neceſſaria ſunt in hac margine depicta.

rum

Tertium autem regimen duas exigit intentiones, scilicet correctionem accidentium, & regimen sex rerum non naturalium.

Curetur ergo fluxus sang. ex uuula cum phlebot. cephalicæ, & positione uentosarum super collo, & teneatur in ore iuxta uuulam, succus plãtag. suc. solatri & propriè contusi cum pulueribus costrictiuis, sicut est bolus armenius, sang. draconis, thus, tragagan. & trochis. de karabe, & de terra sigillata, aut huiusmodi pulperes cum aqua albuminis oui permisceantur, & iuxta uuulam teneantur, & omnia sint actu frigida, sicut nix. Et iuxta Auic. administretur medicamen Diogenis, & est helhensum, aliàs altuesuch. His uerò non sufficientibus cauterizetur profundè cauterio actuali aut potentiali iuxta superiorem doctrinam si posit applicari, & aliquandiu teneri adhærẽs uuulę.

Secundum accidens est tussis, nocumentum uocis, phthisis, asthma, necnon aliquando nocumenta stomachi propter catarrhos qui non retinentur, & aer inspiratus non modificatur. Sed his subueniatur locando ægrum in aere temperato declinante ad calid. & siccum, & adhibendo curã catarrhi, de qua supra.

Regimen autem sex rerum non naturalium communiter declinet ad siccum, & aliquando leuiter ad calidum, aliquando ad frigidum secundum exigentiam discrasiæ & tempore operationum fortium, scilicet cauterizationis & incisitiois, dieta declinet ad frigidum & sit tenuis.

DE SANGVISVGIS QVAE BIBUNTUR. Cap. LVI.

CVm aliquis in gutture suo titillationem senserit, & sanguis subtilis inde manaueret, existimandum est tunc sanguisugam in ore esse, & præcipuè si aquam loci in quo sanguisugæ fuerint, biberit. Os igitur ægri est aperiendum & lingua extra benda, & inferius præmenda & guttur in sole est aspiciendum. Et si sanguisuga in loco propinquo pendere uisa fuerit, cum forficibus quibus sagittæ educuntur, extrahenda erit, quod hoc modo fiat. Caput à quo pendet est stringendum & sic extrahatur. Quòd si non fuerit manifesta, æger multotiẽs gargarizet sinapim cum aceto, quia de loco in quo est mouebitur. Aut fiat gargarismus ex aceto, & assa, aut ex aceto, & assa, & sale. Nigella præterea & sinapi trita insufflentur gutturi. Fiat etiam gargarismus ex succo cæpæ. Si autem post eius casum remanserit ægro sanguinis desudatio, fiat gargarismus ex apozemate in quo cortices granati & balaustiæ, & sumach cocta fuerint. Et gutturi insuffletur puluis ex balaustijs, & thure, & sanguine draconis, & amylo. Si autem sanguisuga stomacho annexa fuerit, medicamina quibus uermes expelluntur in potu sumantur. Ex his etiam quæ sanguisugam exire faciunt, est ut æger balneum ingrediatur & moretur in eo, donec magnam patiatur sitim & tunc aquam infrigidatam in niue frigidissimam, scilicet in ore aliquandiu teneat, cum tepefieri cœperit, eam expellat & aliam sumat, sanguisuga enim quandoq; uenit ad os frigiditatem quærendo.

Sanguisugæ ingrediuntur guttur cum homo aliquando bibit aquã in qua sunt sanguisugæ non aduertendo, aut quia non uidet, sicut accidit iter agentib. tempore noctis. Et aliquando cum homo natat ore aperto, & propriè hoc accidit quando sunt paruæ uix uisibiles, quæ postea magnificant̃ cum mordent & sang. sugunt, quæ sanguisugæ sunt aliquãdo uenenosę, aliquando nõ. Venenositas aut ex accidentibus inde sequẽtibus maximè cognoscitur, sicut syncopis, tremor cordis, & similia. Et hæ sanguisugæ quandoq; adhærent palato & parti superiori uersus colatorium. Aliquando partibus oris manifestis. Aliquando gutturi. Aliquando meri & stomacho. Et cognoscunt̃ ubicunq; sint ex titillatione & punctiõe in ea parte, et sang. subtili per os fluẽte. Sanguis enim egrediens ex uenis paruis est subtilis in comparatione ad eum qui egreditur ex uenis magnis. Et cõfirmat iudicium hoc quòd homo memoret se bibisse aquam in qua huiusmodi habitant, aut natasse in ea, tunc cognoscitur locus ubi est per sensum titillationis eius & punctionis ubicunq; sit. Et si est prope colatorium, sanguis in ore egreditur, & non indiget rascatione ad hoc ut expuatur. Si uerò sit in partibus oris subiacet sensui, si in gutture sanguis egreditur rascando. Si in meri impeditur deglutio, & uomitus excitatur. Si in ore stomachi uomitus excitatur absq; impedimento deglutionis, et ab his locis sanguis egreditur cum uomitu. Prognosticum. Curatur hæc dispositio satis faciliter si non sint uenenosæ. Si uerò uenenosæ fuerint, non sunt absq; periculo.

Quantum uerò ad curam præsciendum quòd habens sanguisugam debet cauere à clamore & locutione cum tentatur eius separatio, ne fortè ad cannã pulmonis pręcipitaretur, esse enim periculum de suffocatione. Si uerò sanguisuga sensui subiacet capiatur cũ tenacula habente rostrum subtile longum dentatum cum capite cum quo adhæret & stringatur fortiter & extrahatur, cum hoc enim solẽt ferra sagittarum extrahi. Quòd si uideri non posit, tunc consyrandum ex signis scriptis ubi uerisimiliter sit. Si enim sit uersus colatorium cum medicinis infra ponendis

fieri debet oris fortis collutio, ut liquor in ore acceptus usque ad colatoriũ impleatur, aut per nares ad intra os trahatur. Si uerò esset in guture fiat gargarisma Si uerò in meri aut stomacho huiusmodi deglutiantur. Medicinæ autem Rasis sunt istæ. Recipe aceti ℥. quatuor, sinapi ʒ. 2. aut cum aceto tantundem assæ, misceatur, aut cum eisdem tantundem salis dissoluatur. Postea nigella & sinapi trita subtiliter uersus partem ubi adhæret insuffletur. Et suc. cæpæ ualet optimè ad hanc rem, & hæc omnia inimicantur sanguisugis sua acuitate & fœtore & faciunt eas separari à loco in quo adhærent, imò etiam eas interficiunr. Ex bonis citò interficientibus eas est medullæ ʒ. 1. sem. citrin. cum ℥. semis aceti dissoluta & bibita interficit eam maximè si sit in meri & stomacho, & hoc possunt uti gargarizando & etiam os colluendo secundum oportunitatẽ, & quando est in stomacho & meri omnes medicinæ quæ sunt, contra uermes bibitæ aut comestæ ipsas interficiunt aut saltem ipsas separant. Et Rasis dicit in fine cap. quòd ex his quę sanguisugam exire faciunt est ut æger balneum ingrediatur qualecunque sit illud, & in eo tantum moretur donec sitiat multum, & tunc aquam in niue infrigidatã siue notabiliter frigidam in ore teneat aliquantulum, & cum cœperit tepefieri eam expellat et aliam sumat. Nam sanguisuga quandoque uenit ad os frigiditatem quærendo, & cum his absoluta sit prima intẽtio, quę est sanguisugæ extractio, aut interfectio, aut saltem à loco cui appensa est separatio. Secunda uerò intentio est accidentium correctio. Quorum unum est fluxus sanguinis post sanguisugæ separationem. Cui subueniendum est permittendo primò aliquid ipsius exire ita enim præcepit Auic. quarta primi cap. de sanguisuga postea cum dictis in textu constringatur, scilicet cum apozemate, id est, decoctiõe, in qua cortices granat. balaust. & sumach cocta fuerint, quo utẽdum est gargarizando aut alijs modis suprascriptis, scilicet bibendo paulatim, aut colluẽdo taliter, ut perueniat ad locum morsum, & similiter ualet puluis ex balaustia thure, sanguine draconis, & amylo gutturi insufflatis, aut aliter unde fluit applicitis.

Alia accidentia insequentia uenenositatem corrigantur exhibendo theriacam, aut mitridatum, aut zedoariam, aut terram sigillatam, et huiusmodi quæ cõtra morsum uenenosum sunt propria. Et ex his patet expositio textus Rasis, qui diuidendus est in quinque partes. In prima ponit signa sanguisugę in os ingressæ. In secunda ibi. Os igitur est. Docet modum extractionis ipsius cum sensui subiacet. In tertia ibi. Quòd si non fuerit manifesta. Docet ipsam extrahere cum non sensui subiacet. In quarta ibi. Si autem post eius casum. Docet constringere fluxum sanguinis post eius separationem. In quinta ibi. Si autem sanguisuga. Docet occidere uel exrrahere sanguisugam in meri & stomacho existentem. Quæ dicit in omnibus his partib. manifesta sunt ex suprascriptis: sunt enim sigillatim superius declarata.

DE HIS QVÆ INTRANT GVTTVR. Cap. LVII.

QVum aliquid quod guttur ingreditur & infigitur in eo, aut meri fuerit bolus magnus; aut ei simile de his quæ nõ habent frusta scissa cõtenta in eis aut acuta, confert plerunque percutere ægrum in collo posterius & multotiens. Et aquam sæpe traijcere, fortasse enim descendit inferius. Aeger quoque balneum ingrediatur. Et oleum multotiens traijciat quod postquàm factum fuerit magnos deglutiat bolos. Quòd si non descenderit instrumentum quod illi simile inferius duci consueuit in os mittatur. Est autem instrumentum illud de plumbo quod cum sit reti simile est longum, gibbositatem in se habens.

In hoc capit. docet Rasis extrahere ea quæ retenta sunt in gutture si fuerit bolus male masticatus siue anulus, aut os pruni, & similia crassa uiam oppilantia, siue fuerit spina aut os acutum & simile, alicui parti gutturis, aut meri affixum. Et primò docet extrahere res crassas uiam oppilantes. Secundò res acutas gutturi affixas. secũda ibi. Postquam factũ fuit. De prima dicit, quod cum illud quod guttur ingreditur & infigitur in eo aut in meri, id est isophago siue uia transitus cibi ad stomachum fuerit bolus magnus: de his quæ nõ habent frusta scissa, id est, diuisa contenta in eis, scilicet gutture aut meri aut acuta infixa in eis, confert plerunque percusio ægri in collo posterius satis fortiter maximè collo depresso, & humeris eleuatis, sic enim illa res crassa descendet, & iuuat secundò, aquam traijcere multotiens aut oleum & propriè ægro existente in balneo, balneum tamen apud nos non est multum consuetum. Et si hoc modo res crassa oppilans non descenderit tentetur ipsius uomitus digito uel penna in ore imposita, & propriè si fuerit multum in parte superiori. Ad extrahendam autem spinam aut res acutas infixas iubet magnos deglutire bolos, & male masticatos, ut descẽdentes rem infixã secum ducant, et adhoc iuuat bibere sorbitiones uiscosas de pasta, & similibus. Et propriè cum impetu. De secunda parte dicit. Quòd si cum his non descenderit: instrumentum quod huic simile existens interius in gutture duci cõsueuit in os immittatur. Instrumentum autem illud est cannula de plumbo habens longitudinem palmæ & crassitiem pennæ, ante perforata multis foraminibus paruis ad modum retis, & propriè secundum partem quę guttur ingreditur & secundum extremitatem illam aliqualiter curua & ponatur interius quantum est possibile & trahatur sursum & etiam deorsum impellatur ad omnem gutturis differentiam, adhærebit enim in aliquo illorum foraminum res illa acuta & educetur, & posset hoc instrumentum esse solidum secundum eam partem, quæ tenetur in manu, si autem res infixa uideatur, est melius ut cum moleta aut tenacula dentata capiatur aut extrahatur. Præter hos sunt multi modi. Primus ut suspendatur cum filo, carica quæ male masticetur & deglutiatur, & postea cum filo extrahatur, & similiter potest fieri cum

cum carne aut ſpongia condenſata in modum pilę &
deglutiatur & dimittatur per quartam horam donec
creſcat, & popter hoc bibatur poſt eius deglutionē,
deinde cum filo extrahatur & eſt melior cæteris, & ʒ.
1. naſturtij, aliàs raphani uel parū ellebori cum aqua
tepida bibita & euomita à proprietate extrahit quod
gutturi eſt affixum. Emplaſtra quoq; mollificatiua
& maturatiua exterius applicita iuuant, & propriè
cum res infixa eſt cauſa apoſtematis. Nam apoſtema
te maturato & erupto educitur. Et uidi ſemel os acu-
tum infixum in guture exire per cutem exterius in fi-
ne duorum menſium. Gargariſmata autem cum
ſunt in guture & propriè uiolenter facta iuuāt ad ex-
tractionem. Raſis in continenti dicit quòd ſtercus ſu
rethi cum aqua decoctionis carnis diſtemperatum
& gargarizatum à proprietate extrahit res infixas, ſi
militer facit exterius linitum. Vltimò ſi quæratur.
An ſanguiſuga aut res ſimilis exiſtens in gutture aut
meri ſit morbus in numero, & an oppilatio inde pro
ueniēs ſit morbus. Reſpondendū eſt ſecundum G. ꝙ
non, cum eius cauſæ ſint primitiuę, & oppilatio inde
ꝓueniēs immediatè pendeat à cauſa primitiua. Sed pe
nes Auic. ſanguiſuga eſſet morbus in numero, ſicut
& uermis ibidem exiſtēs in corpore genitus & oppi-
latio inde prouenienſ dicenť morbus in cōpoſitione.

DE PASSIONIBVS LINGVAE.
Cap. LVIII.

SVperius poſita fuit anatomia linguæ. Nunc
duo alia circa linguam præmittenda ſunt. Pri-
mum eſt, quæ ſunt linguæ ægritudines in gene-
rali. Secundum eſt modus generalis curationis ipſa-
rum ægritudinum linguæ. Linguæ igitur ægritudi-
nes multiplices ſunt ſecundum quod multiplices ſunt
operationes linguæ, quæ per ægritudines eius ledun-
tur, ſcilicet motus linguæ, guſtus & tactus. Motus lin
guæ læditur tripliciter diminutè, ablatè, & corruptè,
per quas læſiones impeditur locutio una de principa
libus operationibus eius diminutè, ablatè, & corru-
ptè, de qua ſtatim erit proprium capitulum. Guſtus
etiam & tactus ſimiliter tripliciter læduntur. Hæc au
tem nocumenta ſunt in lingua per eſſentiam aut per
communitatem. Aut à toto, ſicut in feb. Aut à
parte ſicut ex nocumento tertij paris neruorum cere-
bri, & propriè tertij paris neruorum rami eiuſdem,
qui linguæ delegatur, læditur guſtus & tactus, licet
guſtus poſsit auferri ſine tactu, ſed non econtrario,
quia guſtus præſupponit tactum. Et quamuis gu-
ſtus & tactus ſint adæquatè in eadem parte linguę &
perficiantur eiſdem inſtrumentis, ſtat tamen ab ea-
dem cauſa notabiliter lędi, imò auferri guſtum & nō
tactum. Et ex nocumento ſeptimi paris neruorum ce
rebri impeditur motus linguæ & per conſequens lo-
cutio, aut per communitatem à ſtomacho aut à mem
bris ſpiritualibus, epate, ſplene, renibus, ueſica, matri-
ce, & ſic de ſingulis, quæ ægritudines propriè illis mē
bris ſunt, aut mala complexio, & propriè cum mate-
ria aut apoſtema aut ulcera. & huiuſmodi. Ægritudi
nes uerò per eſſentiam in lingua ſimiliter ſunt malæ
complexiones cuiuſcunq; generis cum materia, & ſi-
ne materia, malę compoſitiones ſicut magnitudo lin
guæ & paruitas, mala, figura, malus ſitus. Similiter
ſoluta continuitas recens aut antiqua. Et apoſtema
ſiue bothor cuiuſcunq; generis. Malæ autem comple
xiones linguæ & propriè cum materia ſiue per eſſen-
tiam ſiue per communitatem cognoſcuntur ex 7.
Ex ſapore amaro. acetoſo, ſalſo, pontico, acuto, fœti-
do, & ſic de ſingulis, quorum quidam arguunt calid.
quidam frigid. & ſic humorem calidum aut frigid.
Secundò ex colore rubeo purpureo arguente domi-
nium ſang. & ex citrino arguente choleram. Er ſimili
ter ex nigro mixto cum citrino ad quem peruenitur
ex citrino, aut ex albo arguente phleg. aut ex fuſco ſi-
ue nigro abſque citrinitate & rubedine arguente me-
lanch. Tertiò ex humiditate & ſiccitate. Et ſiccitas
quidem ſentitur duobus modis, quorū unus eſt cum
claritate ſuperficiei linguæ. Et hæc eſt ſiccitas leuis, &
ſecundum plurimum ſine materia. Et ſecunda eſt,
cum curſu humoris uiſcoſi profundi qui eſt in ipſa,
quem calor iam exiccauit, & hæc non ſignificant ſic-
citatem in ſubſtantia eius, ſcilicet ſine materia, imò hu
miditatem uiſcoſam aggregatam in ea, aut ex catar-
rho aut ex uaporibus craſsis, ſpiſsis, & hoc eſt ex eis,
quæ faciunt errare medicos, qui cum cognoſcunt ex
infirmo diſpoſitionem exiccationis oris non diſcer-
nunt inter iſtas. Quartò ex aſperitate quæ ſignifi-
cat ſiccitatem, ſicut planities ſignificat humid.
Quintò ex motu ſcilicet uelocitate, tarditate, facilita-
te, difficultate, quod maximè cognoſcitur ex locutio
ne ueloci aut tarda facili aut difficili, motus nanque
ſiue locutio uelox & facilis arguit caliditatem cum
tēperata humid. ſicut contra locutio difficilis & tar-
da frigiditatem aut ſiccitatem aut humiditatem ſuper
fluam. Sextò ex craſsitie liguæ arguitur humiditas,
& ex tenuitate ſiccitas. Septimò ex puſtulis & reli-
quis ægritudinibus calidis arguitur caliditas, ex frig.
frigiditas. Reliquæ autem eius ægritudines, ſcilicet
malæ complexiones, ſolutio continuitatis & apoſte-
mata ſenſui ſubiacent. Modus autem generalis cu-
rationis paſsionum linguæ eſt, ut quando ſunt per
communitatem, fiat euacuatio à membris communi
cantibus & ipſorum driſcraſiæ corrigantur, & tertiò
fiat ipſorum confortatio ne malas materias multipli
cent. Quando ſunt per eſſentiam in lingua, curentur
medicinis linguæ proprijs, quarum quædam ſunt e-
uacuationes. Cauendum tamen ſiue lędatur per eſſen
tiam ſiue per communitatem à uomitu quantum eſt
poſsibile. Secūdum genus medicinarum eſt collutio
nes liguæ. Tertium gargariſmata. Quartum unctio-
nes & puluerum aſperſiones. Quintum ea quæ tenen
tur in ore ſiue ſint pilulæ quæ debent eſſe compreſſæ
ſiue electuaria, & ſimilia. Sextum eius fricationes &
oportet ut caueatur in adminiſtratiōe medicinarum
oris & linguæ cum fuerint ex genere acutarum quæ
nocent gutturi & pulmoni & nihil ex his ad illa pro-
fluat.

DE GRAVEDINE LINGVÆ.
Cap. LIX.

GRauedo linguæ, mollificatio eiuſdem ſunt
termini ſynonymi huius diſpoſitionis quæ
deſcriptiuè eſt impedimentum motus lin-
guę, locutionem minuens, auferens aut corrumpens.
Pro cuius deſcriptionis notitia eſt ſciendum ꝙ mo-
tus linguæ tripliciter poteſt impediri diminutè, abla
tè, & corruptè. Et tot modis impeditur locutio una
de principalibus operationibus linguæ. Minuitur
quidē motus linguæ cum homo difficulter aut tardè

mouet linguam. Aufertur cum nullo pacto poteſt eam mouere. Corrumpitur autem cum homo intendit mouere ipſam ad unam differentiam, et mouet ad alteram præter uoluntatem. Sicut etiam locutio tripliciter impedit. Aufertur quidem cum homo nihil poteſt loqui, et hi appellantur muti. Diminuitur cum tardè aut difficulter loquitur. Corrumpitur cum una litera profertur pro altera, aut ſyllaba pro altera. Diminutio autem in locutione tripliciter fit. Vno modo quia ſunt aliqui qui nõ poſſunt incipere loqui niſi primò multum aerem inſpirẽt deinde cum uelocitate loquuntur. Hoc enim accidit quia muſculi pectoris, ſed maximè epiglottis ſunt debiles. Vnde niſi primò moueantur cum inſpiratione multi aeris non poſſunt debitè moueri pro uoce formanda. Secundò ſunt aliqui qui non poſſunt incipere loqui niſi prius multotiens moueant labia & linguam. Deinde expeditè loquũtur. Et hi ſunt habentes debilem linguam, quam oportet pluries moueri, & ſimiliter labia antequam opportune moueant ipſa ſecundum exigentiam locutionis formandæ, & hæc diſpoſitio ab Auic. uocatur tarhas. Sunt tertiò aliqui, qui poſtquàm inceperunt loqui impediuntur, nec poſſunt cõtinuare ſermonem. Et eorum aliqui nihil proferunt per tempus, tandem poſtea profenentes quod intendunt, horum autem aliqui ſæpe eandem ſyllabam repetunt antequam dictionem proferant, & hi appellantur trauli. Corruptio autem locutionis eſt multiplex. Imò indiffinita ſecundum indiuiduorum multitudem. Sunt enim aliqui qui non poſſunt proferre unam literam aut ſyllabam, ſed alteram pro illa proferunt. Et multipliciter uariãtur ſecundum multitudinẽ cauſarum indiuiduantiũ. Aliqui etiam in locutione ſua multiplicãt fen fen, ten ten. Nonnulli uerò tata ſicut pueri. Et aliqui ka ka, & ſic de ſingulis. Et omne impedimentum in locutione præter ablationem nominatur ab Auic. alchael, quapropter omnis tarhas eſt alchael, & ſimiliter traulitas eſt alchael, ſed non econtrario, pueri autẽ in principio, ſunt altaka, id eſt, loquentes ta in locutione, quos nos in uulgari ſermone uocamus tartaia, qui poſtea facti uiri rectè loquuntur conſumpta humiditate ſuperflua ex decurſu ætatiuo. Et hi aliquando poſt ægritudinem acutam ſicut febrem incendentem aut chronicam cõſumentem humiditatem ſuperfluam fiunt rectè loquentes. Hæ autem diſpoſitiones aliquando ſunt nouæ, aliquando chronicæ, imò frequenter à generatione contractæ. Vnde aliqui ſunt à generatione muti, & hi ſecundum plurimum ſunt ſurdi. Aliqui tardè loquentes. Aliqui male loquentes, impediti aliquo ex modis ſcriptis. Et hæc ſufficiant quantum ad quid nominis & quid rei & ſpecies grauedinis linguæ.

Cauſæ uerò quædam ſunt primitiuæ ſicut ebrietas, ira, triſtitia, timor, uerecundia. Quædam ſunt corporeæ, & ſunt duplices, quædam per communitatem, quædam per eſſentiam in lingua & muſculis eius. Per communitatem quidem à toto ſicut infebribus, & propriè in arſiuis, quibus lingua areſcit & ſpaſmatur ſpaſmo de inanitione, nonnunquã materia permutata ad linguam fit motus eius, & locutio difficilis. Aut à parte ſicut à ſeptimo pari neruorum cerebri, qui aliquando oppilatur, aliquando apoſtematur, & fit quandoq; ſpaſmus aut paralyſis aut tetanus, & conſequenter ſequitur difficultas aut impotentia ad motum linguæ. Aut per communitatem à cerebro, ſicut in lithargia, & ſimilibus. Et ſit defectus in lingua, aut propter humiditatem è cerebro cõmunicatam, aut defectu ſpirituum, aut per communitatem à ſtomacho, epate, membris ſpiritualibus, matrice, & cæteris. Per eſſentiam uerò in lingua aut mala complexio, ſine materia aut cum materia cuiuſcunque generis, ſed ſecundum plurimum ſanguinea aut phlegm. aquoſa, infuſa in ipſa aut muſculis eius, aut à mala compoſitione, ſcilicet magnitudine aut paruitate, aut mala figura, aut malo ſitu, aut à magnitudine ligamenti exiſtentis ſub lingua impedicte motum eius aut à ſoluta continuitate, ſcilicet uulneribus & ulcerib. derelicta, ut propter apoſtemata & puſtulas ipſius. Signa. Grauedo linguæ eſt ſenſui manifeſta. Sed cauſæ primitiuæ ſunt ſibi ſigna cum conſuetudine prouentus huius impedimenti linguæ ex cauſis ſimilibus.

Cauſæ autem corporeæ per communitatem cognoſcuntur, quia præceſſerunt & etiam cum earum augmento augetur grauedo linguæ, et decremẽto minuitur, & ablatione aufertur. Niſi nocumentum per communitatem ſit factum per eſſentiam. Sed ſpecialiter ſi ſit per communitatem à toto, ſicut in febribus arſiuis adeſt linguæ exiccatio, & fortè ſpaſmus, & ipſius cõtractio ſequens inanitionem, & fortè materia liquefacta impleti ſunt muſculi ipſius. Vnde lingua eſt ſpaſmata ſpaſmo de repletione. Sed ſecundum plurimum paralyticata & remollita humiditate exiſtente ſubtili. Inter quæ diſtinguitur, quia ſpaſmus de repletione et paralyſis ferè ſubitò acciderunt. Sed ſpaſmus de inanitione paulatim. Spaſmus autem de repletiõe differt à paralyſi, quia taliter ſpaſmata non poteſt per ſe, neque per alium faciliter moueri, ſed paralytica licet non per ſe, per alium tamen faciliter mouetur.

Si uerò ſit læſa per communitatem à 7. pari neruorum cerebri, eſt nocumentum in motu linguæ, quod non eſt commune aliјs operationibus cerebri, aut ortorũ ab eo. Et cum hoc non uidetur aliqua ægritudo linguæ propria ex ſcriptis. Nec apparet nocumentũ ei cõmunicatũ ab alio membro. Nam cum eſt per cõmunitatẽ à cerebro nocumentũ eſt commune pluribus operationibus cerebri aut operationibus ortorum ab eo, & ſi materia à cerebro ſit communicata linguæ & muſculis eius eſt ſpaſmata, aut paralytica completè & ſecundum partem. Si uerò ſequatur defectum ſpirituum animalium cognoſcitur ex debilitate uirtutis animalis in cæteris membris, imò aliarũ uirtutum aliqualiter. Similiter ſi ſint per communitatem alio membro pręceſsit nocumentum illius membri. Si uerò lingua ſit læſa per eſſentiam nocumẽtum eſt continuum, neq; præceſsit nocumentum alterius membri. Et materea ſanguinea ſignificatur per rubedinem linguæ & caliditatem, & tumorem uenarum, & alia ſigna ſanguinis. Sed ſubtilis aquoſa per multitudinem curſus ſaliuæ, & paucitatem iuuamenti re ſolutionis, & iuuamẽtum ab eo in quo eſt ſtipticitas. Item per albedinem linguæ cum palliditate & paucitate caliditatis. Mala autem compoſitio, ſcilicet magnitudo paruitas, mala figura, aut malus ſitus ſenſui ſunt

ſunt manifeſta. Similiter ſoluta continuitas & cicatrix. Magnitudo autem ligamenti exiſtentis ſub lingua cognoſcitur, quia non poteſt emittere linguam ſecundum quod oportet, ſed remanet curuata cum exterius ipſam emittit. Similiter ligamentum linguæ extenditur ferè uſq; in extremitatem eius. De apoſtematibus autem linguæ agetur in ſequenti cap.

Prognoſtica. Grauedo linguæ ſequens apoplexiam, lithargiã, & ſimiles cum antiquatur, rarò & cum difficultate curatur. Quæ uerò eſt à natiuitate ſequẽs ſurditatem, non recipit curam. Et ſequens malam compoſitionem non poteſt perfectè curari. Quæ uerò eſt à natiuitate contracta non ſequens ſurditatem corrigetur, tum ex decurſu ætatiuo, tum medicinali auxilio. Et ferè omnes reliquæ ſpecies emẽdari poſſunt. Licet omnes ſecundum plurimum non perfectè curentur, & propriè cum inueterantur.

QVum lingua abſque alijs membris grauedinem fuerit paſſa, & æger neq; febrem, neq; acutam ægritudinem incurrerit, ſal ammoniacus, & piper, & zingib. & ſinapi album ac pirethrum, & ſtaphiſagria, atque origanum, & baurach, & ſal indi, & nigella, & ſampſucus ſiccus ſumantur, & in aqua coquantur, aut fiat ex eis gargariſmus. Caueat tamen patiens ne ex eo aliquid traijciat. Aut æger ieiunus multis diebus gargarizet almuri nabati. Aut fiat gargariſmus ex aceto & pirethro. Poſtquam uerô gargarizare ceſſauerit, ſumantur ſalis ammoniaci, pirethri, piperis, ſinapi, omnium partes æquales, & ex eis bene pulu erizatis lingua diutius fricetur.

Hoc capit. diuiditur in quatuor partes. In prima curat grauedinem linguæ pendentem ab humiditate phlegmatica aquoſa muſculos eius ingreſſa. In ſecunda curat ipſam grauedinem linguæ pendentem à paralyſi & mollificatione per communitatem à cerebro. In tertia parte curat ipſam exiccatam & ſpaſmatam ſpaſmo de inanitione ſequente febres acutas & cauſas huiuſmodi inanientes. In quarta cauſa curat ipſam pendentem à ligamento quod eſt ſub lingua nimis prolongato. ſecunda ibi. Quòd ſi cum linguę. tertia ibid. Si aũt loquela. quarta ibid. Et ſi diu eſt ex quo loquela. Quæ dicit in prima parte nota ſunt. Nam præmiſſis uniuerſalibus, quæ Raſis omittit breuitati indulgens, curat grauedinem linguæ cum exiccantibus, reſoluentibus humiditatem phlegmaticam, quarum quædam ſunt notabiliter calida attingentia uſq; ad quartum gradum, de quibus debet ſumi minor quantitas ſecundum can. doſandi, quia tamen bulliunt cum aqua contemperante ipſorum acuitatem, poſſumus accipere de ipſis æqualiter, ut Raſis ℞. ſalis ammon. piperis, zingib. ſinapi al. quia eſt minus calidum, pirethrum, ſtaphiſagriæ, baurach, loco eius accipitur ſal nitrum, origani, ſalis indi, nigellæ, ſampſuci ſicci, id eſt maioranæ ſiccæ omnium, an. ℥. 1. bulliant in 1. ℔. aquæ, ad conſumptionem medietatis & coletur, cum qua colatura debitè calefacta fiat gargariſma ſtomacho ieiuno cauendo ne deglutiatur. Ipſa quoq; debet aliquando in ore teneri abſque quod gargarizetur. Secunda medicina eſt almuri, id eſt ſalſamentum Nabati, id eſt, illius regionis. Tertia medicina eſt acetum cum pirethro, quæ facit fluere multum humiditatem ex lingua. Sed poſt gargarizationem docet fricare linguam cum ſal. ammoniaco, pipere, pirethro, ſinapi, ana. partibus æqualibus. Sed hæc eſt acutior medicina qua non eſt utendum niſi in adultis habentibus ſenſum obtuſum, & hoc quantum ad primam partem.

Quòd ſi cum linguæ grauedine auditus aut reliquorum ſenſuum grauitas fortis affuerit, fiet ægri curatio ſecundum doctrinam qua paralyſis curatur.

In hac ſecunda parte curat grauedinem linguæ per communitatem à cerebro. Et dicit ipſam eſſe curandam ſicut curatur paralyſis, de qua ſuperius factum eſt capit.

Si autem loquela in acutis febribus aggrauata fuerit, & uideris ipſam cum grauitate in loquela extenuatam & abbreuiatam, & ſpaſmatam aqua calida, ab alto ſuper ſpondiles dorſi & auris principia fundatur, & cum oleo fricnetur. Aeger quoque oleum tepidum in ore tenere debet.

In hac terria parte curat grauedinẽ linguę ſequentem ſpaſmũ & arefactionẽ eius propter febres acutas cum embroca aquæ tepidæ ſuper nocra, & ſpondilibus colli, quæ loca deinde cum oleo, & propriè uiolato tepido ungantur bene fricando, ut uirtus penetret in profundum, & retentione eiuſdem olei in ore. Sed decentius eſt oleum amygdalinum. Et lac eſt ad hoc conueniens.

Et ſi diu eſt ex quo loquela ſua minui nõ ceſſauerit, uel etiam ſemper conſyderãdum eſt an ligamentum quo inferius lingua connectitur maius ſit quàm debeat. Quod ſi ita fuerit ex eo parum eſt incidendum, & zingib. pulu erizatum immittendum.

In hac quarta parte curat grauedinem linguę propter longitudinem ligamenti quod eſt ſub lingua, cuius ſuperius ſigna dicta fuerunt cum ſectione ipſius & zegi, id eſt, uitrioli ſuperpoſitione in loco ſecto ne rurſus conſolidetur. Hæc autem ſectio fiat ſecundum tranſuerſum ligamenti, ut totum in latitudinè ſecetur

cum lanceta curua subtili in extremitate. Postea ponatur zegi ad prohibendum consolidationem. Sed apud Auic. imponatur filum cum acu et strictè ligetur, donec rumpatur, aut tertiò cum lanceta ignita scindendo cauterizetur, & melius est ut sit aurea, iuxta doctrinam sapientum. Fiat autem hæc sectio in loco magis oportuno per cuius sectionem iudicio existimatiuo uideatur magis ad motũ facilitari. Sed hic ultimus modus iudicio meo est melior. Post eius sectionem ponatur in uúlnere parum cotti infusi in oleo ros. tepido uel melius in albumine oui, ut partes solutæ distantes conseruentur nec permittantur inuicem reuniri. Conformius tamen uidetur textui Rasis, aliquid de ligamento esse secundũ longitudinem incidendum. Si causę fuerint primitiuæ remoueantur, & paulatim assuefiat proferre homo syllabas, dictiones & literas in quibus maximè difficultatur. Item assuefiat loqui coram magnis uiris & magistratibus incipiendo à minus dignis & gradatim ad magis reuerendos procedendo. si timore aut uerecũdia in locutione impediatur. Et si pueri fuerint tardãtes in locutione ad loquendum irritentur. Et si adulti fuerint aut grandes studeant se exercendo paulatim cõponere maximè & frequenter proferendo ea quæ sibi fuerunt difficilia. Et imitentur Demosthenem uirum eloquentissimum, qui cum ineptè & balbutiendo loqueretur, sumebat in ore lapillos paruos sex aut plures, postea cum studio & conatu loqui studebat. Cumq; pluries sic loqui studuisset, postea pauciores in ore loquendo retinebat. Tandem post longã consuetudinem & experientiam talem, sine lapillis, ita clarè & expeditè locutus est ut cęteros in pronunciando superaret. Vtebatur speculo magno in quo seipsum frequenter intuebatur, pronuncians in loco secreto orationes quas habiturus erat in publico, & seipsum notans emendabat ineptos aut turpes gestus manuũ, & pedum aliorumq; membrorum motus, oculos & oris, ita ut se totum corrigeret & poliret, deinde cum uocem breuem & submissam, & anhelitus angustiam pateretur, ad littora maris accessit, ubi si se orantem audire uolebat, necesse erat ut altè clamaret. Quibus ingeniis limatissimum ac florentissimum se fecit. Et propter hoc qui habent anhelitum breuem & angustum studeãt anhelitum diu continere. Item longam orationem uno anhelitu uoce sonora producere.

Si grauedo linguæ pendeat ab humiditate sanguinea aut aquosa sepulta, aut imbibita in lacertis aut musculis linguę cum cõmmunitate cerebri, aut sine communitate eius exigũtur sex intentiones. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia resoluit & exiccat residuum materię per partem oppositam. Quarta uerò per eandem partem. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat regimen sex rerum non naturalium. Prima quidem perficitur cum plebotomia ex cephalica si materia fuerit sanguinea. Deinde uenarũ quę sunt sub lingua. Et tertiò si expedierit sub mento uentosetur, quæ omnia fiant si materia sit multa: si uerò pauca sufficit phlebotomia uenarum quę sunt sub lingua & uentosatio sub mento. Si uerò materia fuerit phlegmatica, aquosa euacuetur euacuatione, post euacuatiõem cum hieris minoribus in principio, deinde cum maioribus. Et pilulæ cochiæ sunt conueniẽtes. Et pilulæ de hiera cum agarico. Secundam rem complent fricationes extremitatum, uentosationes in spatulis & administratio clystericorum acutorum iteratis uicibus. Primò leuium, deinde acutorum. Item caputpurgia per nares. Tertiam rem complet administratio medicinarum propriarum parti posteriori capitis nocreæ, & primis spondilibus resoluentium humiditates aggregatas in lingua & neruis linguæ deseruientibus incipiendo à fomentis & unctionibus, postea procedendo ad embrocas, emplastra, & cętera usq; ad rubificantia & cauteria quando alia non contulerint. Fomenta autem & embrocæ possunt fieri ex huiusmodi. ℞. rutæ, saluiæ, rorismarini, sampsuci, calamenthi, iuæ, & similium, ana. quantum sufficit, bulliant in uino & aqua, an. cum pauco aceti & approximentur locis iam dictis cum spongia aut filtro debitè expressis, postea sequatur aliqua ex unctionibus, cerotis aut emplastris dictis in capit. de paralysi, quæ omnia ad hunc locum afferantur secundum oportunitatem, & casus aquæ thermarum sulphurearum, & uniuersaliter exiccantium super puppi capitis & primis spondilibus est conueniens. Forma autem cauterizationis si expedierit est secundum hunc modum. Fiant tria cauteria actualia cum ferro aut auro figurata, secundum formam medietatis ossis oliuæ, quæ penetrent quantum est medietas ossis oliuæ, secundum longitudinem aut minus, & fiat secundum longum in fontanella puppis capitis, quorum primum sit in nocra, id est, ubi caput collo coniungitur. secundum in fine primæ spondilis. tertium in fine secundæ, & fiant duo alia lateraliter in radice cranei distantia à medio secundum quantitatem pollicis, & diu conseruentur aperta. Ista tamen postponantur quantum est possibile, ut non fiant nisi cum cætera non contulerint. Quartam rem complent gargarismata collutiones oris, fricationes linguæ, res quæ in ore retinentur exiccantes residuum materiæ ad quas gradatim perueniatur incipiendo à debilioribus, & gradatim procedẽdo ad fortiora, neq; fiant continuè, sed per interualla dando etiam aliquando dum hæc expediuntur theriacam mithridatum & similia, sicut semel in hebdomada debita seruata custodia. Medicinæ autem simplices leues ad hanc intentionem sunt maiorana, saluia. iua, stecas, hyssopus, origanum, costus, alascæ, radices capparis, acorus, & similia. Sed fortia sunt zingib. cinamomum, sinapi staphisagria, pirethrum, tria grana piperis, sal ammoniacus, nigella, euphorbium, & similia: his autem uti potes faciendo decoctiones, pulueres, pilulas, & similia his secundum exigentiam & castoreum retentum sub lingua & confricatum confert mirabiliter. Et ex suprascriptis possunt fieri pilulæ incorporando pulueres suprascriptos cum castoreo terebinthina, assa fœtida, laudano, resina, tragachan. & similibus, & sunt efficacissimę. Item acori conditum & diacori sunt medicinæ præstantes ad hanc intentionem. Item confectio de pirethro & confectio anacardina data per interualla est conueniens sumpta, linita & emplastrata parti posteriori & origini neruorum. Item sal solutiuum linitum super linguã descriptum in capit. de paralysi, & quandoq; confert fricatio linguæ cum acetosis stipticis sicut lac acetosum succus fructuũ acetosum qui non sunt maturi & acetum, & huiusmo-

di. Et

di. Et nota quòd si timeatur fluxibilitas materiæ sunt stiptica prædictis exiccantibus miscenda sicut darsesaham, & est flos mali granati permixtum cum rosis. Et sicut flos schinanthi cum spodio. Medicinæ autem Rasis sunt fortes & ultimæ. Et humiditate sanguinea existente in causa conueniunt leuiora & minus calida. Quinta autem intentio est correctio ardoris aut excoriationis linguæ, & similium si acciderit. Sexta autem intentio elici potest ex cap. paralysis, debet enim diȩta ad siccum declinare. Si uerò grauedo linguæ sequatur spasmum de inanitione aut magnitudinem ligamenti, quod est sub lingua, cura à Rasi sufficienter posita est, & per me declarata.

Sequens uerò malam compositionem non potest perfectè curari, corrigitur tamen ingenijs superius dictis in principio curæ positis.

Cura autem grauedinis sequentis solutionem continuitatis est cura ipsius solutionis, & si cicatrix remaneret, mollificatiōi & subtiliationi eius intendatᷣ. Apostematū autem linguæ cura ponetur inferius.

DE TVMORE LINGVAE. Cap. LX.

TVmor linguæ, magnitudo, inflatio sunt termini synonimi huius dispositionis quȩ diffinitiuè est tumor præternaturalis linguæ, interdum tantus ut os egrediatur. Est autem hic tumor aliquādo apostemosus aliquādo sine apostemate, sed hic de tumore non apostemoso agitur. Differt apostemosus à non apostemoso, quia est cum mala complexione, mala compositione, solutione continuitatis, ex quibus cum coniunguntur prouenit una ægritudo, cuius unitas saluatur in ordine & dependētia istorum membrorum simplicium adinuicem. Cum enim humores fluunt ad linguam, suscipiuntur in uenis, & postea in poris eius & ipsos extendūt, & sic tumorem faciunt post quam extensionem & tumorem soluitur continuitas ipsorum, ita ut ex pluribus poris solutis fiat una concauitas aut plures, ad quem tumorem simul cum soluta continuitate sequitur mala complexio propter prohibitam transpirationem, & in hoc ordine & dependentia saluatur quòd apostema est morbus unus. Sed in non apostemoso humores fluxi suscipiuntur in uenis & poris & non soluūt ipsos, est ergo tumor sine soluta continuitate, & per consequens sine apostemate.

Huius tumoris causa coniuncta est duplex, scilicet sanguis dominans aut humiditas plurima phlegmatica. Causæ uerò remotiores sunt aliquando primitiuæ, sicut comestio fungorum & aliorum uenenosorum, quȩ linguam tumere faciunt, & aliquando morsus ab aliquo animali occultè permixto cibis qui comeduntur, sicut species uespæ aut araneȩ, aut scorpionis, & similium. Aliquādo sunt corporeæ, sicut multitudo sanguinis aut phlegmatis in toto, aut in capite.

Signa causæ primitiuæ significant seipsas & nocumentum festinum ex ipsis derelictum. Tumor uerò sanguineus cognoscitur ex colore rubeo cum alijs signis attestantibus sanguini. Et phlegmaticus ex colore albo et multa humiditate phlegmatica ex ore fluente cum cæteris signis phlegmatis. Discernitur aūt apostemosus à nō apostemoso duritie, febre, dolore, non aūt quantitate. Prognosticum. Hȩc dispositio curatur secundum plurimū si conuenienter tractetᷣ.

CVm contingit linguam adeò inflari, ut præ magnitudine os egrediatur. Fricanda est ex cæpe, aut ex citri acetositate, aut cum ribes, aut ex granato acetoso, donec saliua multa ab ea fluat, hoc nanque modo detumescit, & ad primam redibit mensuram. Si autem non sufficit fiat fricatio ex sale & aceto. Et si nondum sufficit fiat minutio ex utrisq; cephalicis prius, & postea ex uenis sub lingua.

Diuiditur hoc cap. in partes duas. In prima ponit remedia localia. In secunda ibi. Et si nec sufficit. Curat hanc pasionem per phlebotomiam. totum cap. patebit ex dicendis. Cura huius humoris triplex exigit regimen. Primum respicit causam antecedētem complendum euacuatione & diuersione. Vnde materia existēte sanguinea fiat phlebotomia ex utraq; cephalica propter eius multitudinem. Et si retentio hæmorrhoidarum aut menstruorum esset in causa præmittatur phlebotomia saphenarum, & pro hoc recurre ad ea, quæ superius dicta sunt sæpe. Materia autem existente phlegmatica euacuetur, cum sibi proprijs, de quibus supra. Secunda: diuertantur istæ materiæ sanguineæ cum uentosis in spatulis & nocrea, & phlebotometur uena, quȩ est in mento aut sanguisuga uel uētosa ibi apponatur. Sed materia phlegmatica cum caputpur. & clysteribus, & similibus. Secundum regimen respicit causam coniunctam. Primò complendum per materiæ eradicationē, sanguineæ equidem per phlebotomiam uenarum linguæ. Phlegmaticæ autem gargarismatibus aut masticationibus, sed melius est, ut hæc postponantur usq; ad statum, secunda materia existente sanguinea repercutiatur. Et si quid fluxū est educatur, cum acetositate citri aut ribes, aut uini granati acetosi, ex quibus lingua fricetur aliqualiter & in ore teneantur: per hæc enim frig. & sic. & stiptica fiat repercusio, & per acetositatem humiditatis cum saliua eductio. In materia uerò phlegmatica in principio, approximetur oxymel simplex. In augmento uerò in sanguinea addatur suprascriptis rob diamorō, & in phlegmatica oxymel, parū zing. aut salis cōmunis, aut salis ammon. & ulterius uersus declinationem misceatᷣ acetum & diamoron in sanguinea. Et in phegmatica fiat fricatio cum sale & aceto cum cȩpis, addatur tandem zingib. & sal gemma, & sal ammoniacus & reuertetur ad mēsuram suam. Mollificatio quidem linguæ cum accidit pueris, sufficit in ea solicitudo custodiæ, id est, regiminis in sex rebus, & cibatio ex passeribus & uolatilibus multū ambulatiuis, id est, quæ declinent ad siccū. Quidam homo, ut dicit Auic. iam uētosatus fuit, & percussus est cum scalpello uisus nerui in spondilib. pāniculi coniuncti cū lingua, quare mollificata est lingua. Ex quo arguitᷣ prȩter septimum par neruorū cerebri alios neruos à spondilibus colli orientes cōcurrere ad motum linguæ, & secundò infertur in actu practico scarifica

tionem esse faciendam in pulpis spatularum non in spondilibus, neq; prope spondiles. Tertium regimen sedat accidentia ut puta ardorem sequentem ad medicinas acutas, ut cũ lacte retento in ore, & similibus, secundò ordinat regimen sex rerum non naturalium. Quòd in sanguinea declinet ad frigidum & siccum, in phlegmatica ad calidum & siccum. Si uerò hic tumor pendeat à uenenosis cura requirenda est sexta quarti. Nimis enim prolixus essem si omnia huiusmodi prosequi uellem.

DE RANVLA LINGVÆ. Cap. LXI.

HÆc passio dicitur glandula, quia ad similitudinem glandulæ in figura, quantitate & duritie, aut quia est uerè glandula, scilicet, apostema phlegmaticum kisti circundatum mobile faciliter de loco ad locum, & hoc est rarò, imò est secundum plurimum caro ibidem nata, ac si noua lingua excresceret. Et dicitur ranula ad similitudinem ranæ paruæ in quantitate figuræ & colore: habet enim colorem album tendentem ad uiridem similem colori ranæ. Hæc autem est similis colori linguæ composito ex colore suæ substantiæ qui est albus, & ex colore uenarum quæ sunt in ea quæ tendit in nigrum, ex quibus consurgit color albus tendens ad uiridem. Et hæc ægritudo est proportionalis pueris & infantibus, quia in eis multiplicatur humiditas uiscosa à capite defluens quæ est eius causa.

Species eius est duplex, est enim quędã alba mollis tractabilis, quędam nigra uel fusca dura intractabilis & utraq; est duplex, quędam cum dolore aut alia sensibili læsione, quædam sine, & quælibet est duplex, quædam antiqua, quædam noua.

Signa, & causæ patent ex dictis. Apparet enim aliquando in loco iam dicto, ac si noua lingua oriretur & quæ est alba, est ab humore phlegmatico uiscoso, & quę nigra ab humore phlegmatico tendente in melancholiam per adustionem aut per partium subtilium resolutionem.

Prognosticum. Secundum plurimum curatur si conuenienter tractetur. Nisi pendeat ab humore melancholico. Et propriè adustione participante.

CVm sub lingua glandula nociua fuerit, in principio ex sale ammoniaco & gallis fricanda est. Si autem uetusta fuerit, ex medicamine gingiuæ sanguinolentæ fricanda est, quod est medicamen acutum. Aeger autem acetum & sal in ore teneat.

Diuiditur hoc cap. in partes duas, primò ponit curationẽ ranulæ nouæ. secundò antiquæ. secunda ibi. Si autem uetusta fuerit, totum patebit ex dicendis.

Cura post euacuationem & diuersionem, & debiti regiminis ordinationem. Primò est tenenda cum leuibus exiccantibus cum saluia pistata, uel succo eius ibidem cum cotto apposito uel fricetur cum origano sale & corticibus granatorum tritis & simul mixtis, post quam fricationem infundatur cottum cum his medicinis cum aceto mixtis & applicetur, & fortius istis est calcanthum, id est uitriolum ustum, hermodactylum, albumen oui mixta & applicita, uel iuxta testum fricetur cum sale ammoniaco cal. in quarto, & gallis simul mixtis, uel acetum, sal, & flos æris simul mixta applicentur. Acetum etiam & sal ibidem retenta sunt leuia & conferũt in cura. Si autem uetusta fuerit, est auferenda aut cum causticis aut operatione manuali. Rasis autem dicit esse applicãdum medicamen superius positum in cap. de gingiuis sanguinolentis, quod tenendum est ibidem per mediam horam aut circa, aut approximetur cauterium ex capitello factum, & eam causticabit in paruo tempore, & tunc temporis defendantur partes circũstantes cum petijs infusis in albumine oui, aut cum succ. plantaginis, & aceto, post eius remotionem applicetur lac aut uitel. oui, & tandem remota escara consolidetur. Operatio autem manualis est ut capiatur cum uncino et cum sagitella eradicetur, post eius eradicationem ponatur uitriolum mixtum cum albumine oui. Sed hæc fortia non fiant nisi in illa, quæ sensibiliter lædit, & quæ non est fusca. Si enim est fusca tutius est dimittere, ne conuertatur in cancrum. Et si fluxus sanguinis impediret pro illa uice dimittatur. Et sanguine constrictio sequenti mutatione operatio compleatur. Et post extractionem lauetur locus cum aceto per duos dies postea cum aceto decoctionis myrrhæ, donec sit facta consolidatio.

DE HIS QVÆ NASCVNTVR IN lingua. Cap. LXII.

ISta ex eisdem sunt curanda, ex quibus curantur alcola, quas nominauimus, et synanche sanatur.

Rasis breuiter se expediens dicit hæc esse curanda, sicut alcola, id est pustulæ linguæ, quas superius nominauit, & etiam sicut synanche, de qua in sequenti capit. est acturus. Sed pro integra notitia sciendum est hæc apostemata esse sanguinea, cholerica, phlegmatica. & melancholica. Quæ iterum sunt duplicia, quandoque generantur à melancholia adusta & sunt cancri, quandoque à melancholia non adusta, & sunt de genere sephiros.

Causæ & signa patere possunt ex sępe dictis, quandoque enim generantur ex potu uenenosorum sicut fungi & opij, ac etiam ex morsu, sicut dictum est superius. Prognosticum. Hæc apostemata si conuenienter tractentur, curantur præter melancholica, quorum secundum plurimum est difficilis eradicatio & præcipuè cancri.

Cura similiter exigit triplicem regimen, sicut dictum fuit in tumore non apostemoso: hæc tamen uelocioribus indigent auxilijs. Fiant ergo euacuationes & diuersiones in sanguineo phlegmatico, sicut ibidem dictum est. In cholerico autem & melancholico fiat euacuatio cum proprijs, quæ ex sæpe dictis possunt esse manifesta. Duo tamen hæc attendenda sunt. Primum, quia phlebotomia in quacunque specie horum apostematum secundum plurimum est conueniens. Et similiter phlebotomia uenarum sub lingua ad materiæ eradicationem.

Secunda, ut in his apostematibus, sicut etiam in tumore linguę non apostemoso uomitus caueat, sed su per

per lingua lòcalia applicanda in principio apoſtemata ſanguinei & cholerici ſunt ſuc. plantag. aqua roſacea ſuc. ſolatri. ſuc. ſemperuiuæ, ſuc. lact. & eſt proprius, quæ omnia cum aceto miſceantur, quod ſit ſubquadruplum ad ſuccos ſecum permixtos. Sed in cholerico eligantur ex his quæ ſunt magis frigid. & humid. quibus etiam minus aceti permiſceatur. Similiter decoctiones roſ. & aliarùm rerum infrigidantium, & ſtipticantium, ſicut ſumach, myrti, & ſimilium. In augmento autem addatur his decoctio foliorum oliuæ & uinum ponticum, & ſimilia, & ſi tendant in uiam reſolutionis. Si uerò maturentur, adiuuentur cum melle & lacte, & cum decoctione ficuum & paſſularum fœnugr, ſem. lini. & ſimilium.

Et poſt maturationem aperiántur cum ſagitella, & tandem mundificentur & conſolidentur cum melle roſ. uino nigro, & ſic de ſingulis. Phlegmatica uerò in principio repercutiãtur cum decoct. myrti, fol. oliuæ, uino pontico & aceto, quibus poteſt addi radix fœnic. combuſt. & pulverizati. et ulterius in proceſſu addatur his ſal, zingiberis. & ſimilia ſuperius dicta in tumore phlegmatico non apoſtemoſo. Si uerò apoſtemata ſint melancholica inchoandum eſt cum lacte muliebri, aſinino & caprino, poſtea teneatur in ore decoct. dactil. & ficuum cum uino dul. & ſic procedatur per tempora ſua, in cancro autem procedatur cum magis frigidis, ſicut cum lacte & oleo roſac. & mucil. pſil. & ſuc. ſolat. & ſimilibus. Et Auic. recitat hiſtoriam Gal. de ſene ſexagenario habente apoſtema in lingua cui non fecit phlebotomiã, quia non erat conſuetus, & cum appoſuiſſet quædam localia non uolebat obedire quia fatuus erat, & tandem dixit ſe ſomniaſſe tenere in ore ſucc. lactuc. ex quo uidebatur ſibi in ſomnijs eſſe liberatus, quod Gal. illi conceſſit & per illum liberatus eſt. Et eſt deinceps inuentum ſuccum illum eſſe medicinam ſingularem in hoc caſu quod etiam multotiens expertus ſum.

Curatio autem uera cancri & ſimiliter ſephiros puri nõ eſt niſi eradicatio ipſorum cum tota ſubſtantia linguæ in qua ſunt, & etiã auferẽdo aliquid de parte ſana, & propriè in cancro, quæ res difficillima eſt & ſecundum plurimum impoſsibilis. Dieta autem in ſanguineo declinet. ad frigid. & ſicc. In cholerico ad frigid. & humid. in phlegmat. ad calid. & ſicc. in melancholico non cancroſo ad calidum & humidum, ſed in cancroſo ad frigidum & humidum.

DE ANATOMIA GVTTVRIS. Cap. LXIII.

POſtquam Raſis in parte præcedente egit de paſsionibus oris. In hac parte agit de paſsionibus gutturis, de quibus Auicen. determinat, nona tertij. licet de quibuſdam paſsionibus eius ſuperius dictum fuerit. Iuxta ordinem præmiſſum præmittenda eſt anatomia gutturis. Eſt enim guttur ſpacium in quo ſunt meatus, anhelitus & cibi, in cuius principio eſt uuula pendens ex palato, & à lateribus duæ amygdalæ & ſub uuula galſamat & epiglottis, & canna pulmonis, poſt quas uerſus ſpondiles eſt meri. De anatomia uuulæ fuit ſuperius dictum. Et ſimiliter pro parte de anatomia duarum amygdalarum, quæ iuxta ſententiam Auicen. ſunt duæ carnes natæ in radice linguæ tendentes ad ſuperiora, ac ſi ipſæ ſint duæ auriculæ paruæ, & ſunt neruoſæ, ut ſint fortiores, quarum iuuamentum eſt ut adiuuent, ut aer penetret per epiglottim ad cannam pulmonis. Algaſamat uerò eſt caro pãniculoſa & pro parte carthilaginoſa annexa palato ſub uuula cooperiens caput cannæ, id eſt orificium epiglottis, ut cibus ab ore poſsit ſuper hoc cooperimẽto tranſire ad meri quod eſt ſitum in parte poſteriori, aperitur autem homine lòquente. ridente aut canente. Et propterea ſi tunc tẽporis cibum deglutiat uel potum, tranſit ad epiglottim, homo ſtrangulatur, & tuſsit donec quod ingreſſum eſt emiſerit. Anatomiam uerò epiglottis cannæ pulmonis & meri dicemus poſterius.

DE SYNANCHE SEV ANGINA. Cap. LXIIII.

CIrca rub. huius capitis, ſciendum quòd repe riuntur iſti termini, ſynanche ſiue ſynãchia, cynanchia ſiue ſynanche ſignificantes hanc diſpoſitionem, de qua hic agit Raſis, quæ diffinitiuè eſt apoſtema in gutture anhelitum impediens uel deglutionem aut utrunq;. Paraſynanche, & paracynanche ſunt termini ſynonimi ſignificantes paruam ſynanchen, & propterea approprIantur ſynanchiæ, quæ eſt in muſculis extrinſecis & non intrinſecis ipſius meri & epiglottis, licet aput Salernitanos. Synanchia dicatur quando eſt intus & non apparet extra. Cynanchia uerò, quando eſt ſolum foris. Squinantia quando eſt intus & foris iuxta uerſum ſuum. Sy, intus, cy uerò, foris, ſqui, tenet utrunq;. Dicitur autem in diffinitione quòd eſt apoſtema, nam licet poſſit accidere impedimentum in deglutione & anhelitu ex alijs cauſis exiſtentibus in gutture, illud tamen nõ dicitur ſynanchia. Sicut ſi præfocaretur homo ex comeſtione fungorum aut aliorum uenenorum, aut ex congelatione ſanguinis in aliquibus uiſceribus, aut ſi iſte operationes impedirẽtur propter dislocationem alicuius ſpondilium colli, maximè primæ & ſecundæ ad interiora quæ dislocatio poteſt eſſe tam à cauſa extrinſeca, quàm à cauſa intrinſeca, & propriè in pueris propter debilitatem ligamentorum ſuorum. Similiter & ſi ſpaſmarẽtur aut paralyticarentur muſculi meri, aut epiglottis propter quæ iſtæ operationes impedirentur ſicut eſt poſsibile nullo exiſtente apoſtemate, tunc non diceretur ſynanchia, imò eſt poſſibile quòd fiat præfocatio & impediatur anhelitus propter nocumẽtum lacerti, quæ eſt in interiori parte epiglottis, quamuis meatus non ſit oppilatus, & plurimæ ſunt aliæ cauſæ, quæ poſſunt impedire deglutionem & anhelitum, quæ tamen non faciunt ſynanchiam, quia non apoſtemant.

Species ſynanchiæ, quandoque ſumuntur ab humoribus, quandoq; à locis in quibus fiunt. Eſt enim quadruplex, ſcilicet ſanguinea, phlegmatica, cholerica, melancholica, quæ tamen rariſsimè accidit. Cuius cauſa eſt, quia iſta paſsio fit ualde citò & ſecũdum plurimum per uiam defluxus. Raròautem humor melancholicus propter ſui craſsitiem & paucitatem citò permutatur de loco ad locum, neq; huiuſmodi apoſtema melancholicum poſſet, niſi in longo tempore congeri. Attamen uult Auic. hanc ſynanchiam melancholicam tam incipiendo, quàm permutando maximè ex apoſtemate ſanguineo aliquando poſſe generari. Sunt etiam quatuor ſpecies diſtinctæ ſecundum loca.

Nam aliqua fit in musculis extrinsecis ipsius epiglottis uersus partem anteriorem gulę. Et aliquando fit in musculis extrinsecis ipsius meri siue uersus epiglottim, siue uersus spondiles colli, & similiter etiam aliquando fiet in musculis spondilium colli. Tertiò aliqua fit in parte intrinseca ipsius meri. Quartò aliqua fit in parte intrinseca epiglottis & cannæ pulmonis. Et quãdoq; fit in pluribus partibus simul. Auic. uerò nominat unam speciem famosam præfocationis quæ dicitur canina. Nam patiens ipsam gerit similitudinem canis sub æstu solis fatigati. Emittit enim linguam, tenet os apertum, habet anhelitus succedentes sicut canis taliter fatigatus. & hoc est secũdum plurimum in parte intrinseca epiglottis & cannæ. Et ex his infertur apostema duarum amygdalarum non propriè synanchias appellatas. Cuius causa est, quia secundum plurimum leuiter impediunt deglutionem aut anhelitum, sed dignius appellantur paracynanchiæ. Causæ coniunctæ sunt humores iam dicti. Sed frequentius sanguis, quia eius maxima abundantia in uenis & arterijs colli est reperta, deinde phlegma, plurimum ex eo à cerebro deriuatur, rarius cholera, rarissimè melancholia.

Causæ antecedentes sunt repletio aut totius, aut capitis, aut partium circa guttur, similiter debilitas illorum membrorum.

Causæ primitiuæ sunt indebitum regimen sex rerum non naturalium, & propterea multiplicantur in uere frigido & humido, & aliqui cibi à proprietate eam generant, sicut andacocha, id est, trifolium. Item balneum, exercitium fortè & inconsuetum corpore repleto, & similia. Terminantur autem sextupliciter, quia aut resoluitur, aut suppuratur, aut induratur, aut permutatur, uel ad cutim exterius, uel ad pulmonem, uel ad cor, uel ad stomachum, uel ad cerebrũ, aut putrefit, aut interficit maximè suffocãdo.

Signa communia. Omnes synanahiæ sunt impedimentum deglutionis aut anhelitus, & secũdum plurimum utriusq; & aliquando tantum, ut potus cum non potest deglutiri per nares egrediatur. Signa autem sanguineæ si sensui subiacet est color rubeus, purpureus, tensio durities, dolor fortis, extensiuus, grauatiuus, & quandoq; pulsatiuus, sapor rei dulcis attestantis dulcedini sanguinis aut similis sapori uini & constrictio anhelitus uehemens, & reliqua signa sumpta ex complexione & habitudine sanguinea & tensione uenarum faciei & colli, & similia.

In cholerica color est rubeus tendens in citrinum dolor pungitiuus aut mordicatiuus, pauca tensio & durities, sitis linguę, citrinitas & ariditas parua, anhelitus constrictio & uigiliæ, & apparet quòd sit in loco aliquid acutum mordicatiuum: dolor tamen cholericæ minor est dolore sanguineæ & cætera attestantia cholerę. Phlgmaticæ dolor est paruus obtusus, sapor phlegmatis salsus cum caliditate & uiscositate, quoniam hoc phlegma est corruptum & putrefactum, albedo linguæ & faciei, paucitas sitis & paruitas inflammationis, multa humiditas ex ore profluens & cætera signa phlegmatis. Et quandoque prosternitur lingua cum mollificatione, & raro accidit cum ea apostema in glandulis, & non sunt cum ea feb. & prolongatur spacium eius ad quatuor dies, & quando nititur habens eam possibilis est deglutio, quoniam penetrat deglutitum in mollitiem.

Melancholicę uerò color fuscus, paruus dolor, siccitas linguæ, durities, tardus euentus, eius sapor ponticus, & cætera signa melancholiæ. Et quandoque fit incipiendo, & quandoque permutando ex apostemate sanguineo. Signa illius quæ est in musculis extrinsecis epiglottis uersus anterius est, quia comprehenditur per uisum & tactum tangendo cutim exterius ex directo epiglottis, nam sentitur durities, & leui tactu causatur dolor, & aliquando color apostematis communicatur exterius, & est magnum impedimentum in anhelitu paruũ in deglutione non potest uideri aspiciẽdo in ore. Illa uerò quæ fit in musculis extrinsecus meri, & facta in musculis spondilium comprehendit̃ uisu fortiter comprimendo linguam, sed magis impedit deglutionem q̃ anhelitum, & facta in musculis extrinsecis epiglottis uersus meri, etiã comprehenditur uisu fortiter cõprimendo linguam Sed magis impedit anhelitum q̃ deglutionem, facta autem interius in meri non comprehenditur aliquo modo per uisum, & magis impedit deglutionem q̃ anhelitum. Sed facta in epiglotti etiam non uidetur, & magis impedit anhelitum q̃ deglutionem. Nota quòd si fiat in parte inferiori meri, potest impedire deglutionem non impediendo anhelitum sicut facta in canna distanter ab epiglotti multũ impedit anhelitum, imò secundum plurimum suffocat q̃uis nõ impediat deglutionem. Sed in parte superiori propter magnam connexionẽ utriusq; in quocunq; fiat, utriusq; notabiliter operationem impedit. Signa uerò causarum primitiuarum sunt ipsarum præcessio. Signa uerò apostematum quę fiunt in amygdalis ex loco sumuntur, facilè enim subiacent uisui, & etiã cum digito tangi possunt. Signa terminationis ipsius sunt, quia si resoluatur feb. & cætera accidentia complete remittuntur, neq; apparet alterius membri nocumentum. Si uerò suppuretur intenditur. feb. & dolor, & propriè pulsatiuus & cætera accidentia, deinde parum quiescunt circa quartum diem, donec tandem rumpatur, siue à natura, siue ab arte. Si uerò induratur resolutis partibus subtilibus & crassis remanentibus, in primis fit alleuiatio, decrescit feb. & cætera accidentia, & remanet tantum grauitas, & dolor, & impedimentum deglutionis aut anhelitus longo tempore & fortè per annũ. Et quandoq; materia lapidatur. Et aliquando res dura sicut lapis egreditur. Si uerò permutetur, illius apostematis delitescunt omnia accidentia præter feb. & cum hoc sequitur nocumentum in alio membro ad quòd materia permutatur. Vnde si permutatur ad pulmonem, sequitur tussis & pulsus fit undosus, anhelitus postea constringitur cum in principio permutationis fuerit dilatatus, & sequuntur cætera accidentia peripneumoniæ. Si uerò pulsus fiat spasmosus permutatur ad neruos. Si uerò ad cor fit pulsus diuersus, debilis, tremor cordis, & syncopis, & festina mors. Si uerò ad stomachum sequuntur nocumenta stomachi cum remissione nocumentorum gutturis. Si uerò ad cerebrum sequitur dolor capitis, alienatio, & cætera accidentia phrenesis, de quibus supra. Si uerò ad cutim crescit in cute dolor, durities, tumor & rubor: si materia sit cal. cum remissione nocumentorum synanchiæ. Si uerò non permutetur, sed potius materia dilatetur propter sui multitudinem

multitudinem, tunc cum cremento nocumentorum cutis crescunt accidentia synanchiæ. Si autẽ putrefiat crescit feb. & cætera accidẽtia & partes putridæ, quæ sensui subiacent, liuent, aut nigrescunt et fœtent. Si uerò interficit absque alia ex supradictis terminationibus tunc est, aut quia corpus non nutritur deglutione impedita, aut præfocatur anhelitu propter apostema impedito.

Prognostica. Primum. Omnis synanche est acuta et uelocis terminationis ad mortem uel ad salutem nisi ad duritiem terminetur, tunc enim quando chronicatur. Velocissimæ autem terminationis, & propriè ad mortem est quæ est in parte intrinseca epiglottis, ita ut quandoque in 24. imò in 12. horis pręfocet. Et cum hac frequenter est exitus amborũ oculorum, & egressio linguæ cum debilitate motus eius. Sed in pluribus est terminatio inter quartum & septimum.

Secundum. Illa synanche est deterior, quæ apparet interius & exterius occupans omnes partes, postquàm sequitur in malitia, quæ non apparet interius nec exterius, deinde quæ apparet interius & non exterius: minus mala quæ apparet exterius & non interius. Tertiũ. Illa synãche est ualde mala cum qua prohibetur anhelitus omninò si æger resupinet̃ & si non resupinet̃ fit anhelitur difficilis. Illa autẽ cum qua impeditur deglutio, imò aufertur absq; magno impedimento anhelitus est secundum plurimum salubris, sicut econtrario illa cum qua multum impeditur anhelitus cum pauco impedimẽto meri est secundum plurimum mortalis, & mortalior est illa, quę plurimum impedit anhelitum absq; aliquo impedimento deglutionis, quàm quæ simul impedit anhelitum & deglutionem. Significat enim apostema in canna pulmonis quod est deterius alijs partibus, quàm in epiglotti. Quartum. Quando tanta fit anhelitus constrictio ut eductis humiditatibus ex pulmone fiat spuma, tunc non est spes in ipso, nec oportet ut curetur.

Cum tamen quandoq; accidat ut præfocatus spumet, scilicet ex alijs causis, deinde sanetur. Quintum. Cuiuscunq; præfocati facies fit uiridis & denigratur situs oculorum, tunc moritur, & similiter quando minoratur pulsus & infrigidantur extrema. Sextum. Crassities linguæ & ipsius denigratio est ex signis ualde malis. Septimum. Quando est cum præfocationibus malis, feb. melancholica & inordinatè uagans & non seruans periodum, tunc mors festinat, quoniam feb. facit ægrum indigere anhelitu magno. Octauum. Dictum est in signis mortis uelocis, quòd si quis præfocationem patitur, & alteratur color postremi colli eius à rubedine sua consueta ad albedinem aut ad uiriditatem & sudant assellæ & inguina eius sudore frigido, moritur inter spacium duorum dierum. Nonum. Si permutetur ad pulmonem in septem diebus pereunt. Si uerò hos effugerint salui fiunt. Sed quæ permutantur ad cor semper interficiunt. Signa uerò spei sunt si permutatur rubedo ad exteriora, multotiens enim aperiunt oculos & sanãtur, & similiter quando alteratur eorum anhelitus & incipiunt anhelare anhelitu breui, cuius causa est, quia in uehementi constrictione habent anhelitum longum, quoniam propter stricturam uiarum aerem paulatim intrare faciunt. Cum ergo abbreuietur, remouetur causa præparans ad longitudinem, & redeunt membra ad dispositionem naturalem, & similiter quando permutatur materia ad latum oppositum facit sperare, & quando accidit dolor perseuerans anno uno aut duobus in gutture, significat petrosam superfluitatem in partibus gutturis.

Quum in deglutiendo sentitur angustia, adest passio quæ synanchia uocatur, cuius grauitas aut leuitas secundũ angustiæ quãtitatẽ deprehẽdi potest.

Diuiditur hoc cap. in partes duas. In prima ponit signa synanchiæ. in secunda ibi. Cum traijciendi, ponit curam. De prima parte dicit. Cum in deglutiendo sentitur angustia, tum ex dolore in deglutiendo, tum ex anhelitus constrictione adest synanche, & uos supplete reliqua signa superius dicta concludentia ibi adesse apostema. Huius autem synanchiæ grauitas est maior aut minor secundum quantitatem angustiæ, id est, nocumenti in deglutiendo & anhelando, sed maximè in anhelando.

Cumq; traijciendi angustia fuerit in facie & oculis rubedo & repletio, in principio curationis cæphalica phlebotometur. Et gargarismus ex succo granati muzi cũ carnositate sua fiat, aut ex rob mali maciani acetosi, aut ex rob mori de semine. Et post hoc fiat gargarismus ex aqua rosacea, in qua sumach fuerit infusum. Quod postquàm per tres dies sic factum fuerit, & uenter ex succo fructuum, sicut prunorum, tamar. cassiæ fist. & tereniabim solutus fuerit, fiat gargarismus ex apozimate ficuum citrinarum, & passularum, aut ex medulla cassiæ fist. cum hydromelle. Quòd si passio inueterauerit ex gargarismis & insufflatione fortium medicaminum, quæ dicturi sumus, curanda erit.

Hic ponit curam. Et diuiditur in tres partes. In prima curat synãchen à causa calida. In secundo ibi. Si autem in facie non fuerit rubedo. Curat synãchen à causa frig. in tertia ibi. De his præterea ponit media malę synanchiæ. Quæ dicit in hac parte sunt manifesta. Innuit enim curationem uniuersalem cum phlebotomia cephalicæ, & cum decoct. fructuum, & manna, & cassia ad euacuandum choleram, quæ in his casibus cum frigidis lenientibus debet educi & nõ cum medicinis exoluentibus. Recepta autem sic huiusmodi. ℞. prunorum tamar. ana. ℥. s. incidantur crasso modo, & bulliant in 9. ℥. aquæ ad consumptionem duarum partium & coletur, cum qua colatura trahatur cass. ℥. s. mannæ, ℥. 1. aut decem. ʒ. flo-

rum casiæ cum suprascripta decoctione misceantur.

Et quantum ad curam particularem innuit intentiones tres. Prima est repercusio cum quatuor medicinis frig. & sic. & stipt. & in litera descriptis, quæ debent aliqua põticitate & acredine participare, ut profundius imprimãt, loco macianorum acriũ, de quib. supra, accipiamus succum pomorũ immaturtaorũ, aut succum pomorum rub. acrium, mora sunt dupli cia, sunt enim mora rubi quæ sunt magis stipt. magis conuenientia in principio, & mora celsi magis conuenientia in augmento & utraq; sunt duplicia matura conuenientia in augmẽto, immatura magis in princ. Et ex maturis quædam sunt acetosa frigid. & humid. & apud quosdam frig. & sic. conuenientia magis in principio, quædam dulcia conuenientia in augmen. & statu. horum ergo succorum aut rob utere secundum quod oportet. Secunda est resolutio cum lenitione quadam aut maturatione: quæ tamen debent esse mixta cum repercusione, & propriè si apostema tendat in uiam resolutionis. Si uerò per uiam matura rationis aut sufficiunt sola maturatiua, aut sint mixta cum paucis repercusiuis. Vnde cum decoctione ficuum passularum, & cęt. sit admixtum aliquid diamoron aut dianucum. Tertiò est resolutio pura con ueniens à medio status, deinceps cum medicinis ponendis in fine cap. Si uerò apostema tendat in uiam maturationis adiuuetur maturatio, et postea eruptio secundum quod dicetur in ordinatione curæ.

Si autem in facie non fuerit rubedo, fluxeritq; ab ore saliuæ multitudo, & æger fuerit humectatus in principio soluatur uẽter ex chochijs. Et fiat enẽa ex clysteri acuto quod in cap. de apoplexia nominauimus. Cum pasio tamen inceperit fiat gargarismus ex syru. acetoso, aut cum hydromelle, pip. & oxymelle. Deinde ex almuri Nabati fiat etiã gargaris. ex hydrom. et sinapi.

Quæ dicit in hac secunda parte sunt manifesta, & magis ex dicendis manifestabuntur.

Et de his præterea quæ malæ squinantiæ conferunt, sunt ut ex uenis quæ sunt sub lingua fiat minutio, & uentosæ absq; scarificatione in collo ponantur, & epitimetur collum ex melle, ana, donec uesicæ in eo generentur, & fiat gargaris. cum sinapi. Et fiat gutturi insufflatio ex hoc medicamine, quod sic fit, sinapi, sal ammoniacus, pirethrum, nitrum assa, piper, mentast. sumantur, et ex eis cum hydromelle fiat gargaris.

In hac ultima parte innuit intentiones quatuor, scilicet eradicationẽ materiæ cum phlebotomia uenarũ quæ sunt sub lingua. secundò meri & epiglottis dilatationem cum uentosis appositis in collo, & propriè super secunda spondili ad faciliter anhelandum et deglutiendum. tertiò diuersionẽ cum melle, ana. cal. & sic. in quarto uesicante apponendo propriè supra secunda spondili per spacium 8. aut 10. horarum, donec uesicæ factæ sint quæ aperiantur & apertę teneantur, ultimò intendit resolutionem cum medicinis in textu dęscriptis quæ sunt illę, de quibus facta est mentio superius. Cura synanchiæ triplex exigit regimen. Primum debetur causæ antecedenti, secundum causę coniunctæ, tertium commune utriq;, Primum habet tres intentiones, euacuationem, fluxus prohibitionem, & diuersionem. Euacuatio autem si solus peccet sanguis, ut alij humores cum sanguine dominante, aut etiam si omnes humores æquè proportionabiliter creuerint est phlebotomia, quæ repletione existente in toto fiat ex uena communi. Et si retentus fuerit fluxus hæmorrhoidalis consuetus aut menstrualis fiat ex saphenis, & si epar fuerit in causa generans sanguinem acutum fiat ex basilica, quæcunque harum prius phlebotomata fuerit, phlebotometur postea cephalica eiusdem lateris, & si ad neutrũ latus declinauerit synanche, phlebotometur cephalica dextra, aut dextra & sinistra simul. Quantitas autem sang. hauriendi constante uirtute & multa existente repletione est usq; ad syncopim exclusiuè qui in casibus fortibus non dantibus inducias est continuatim extrahendus, donec uideatur sufficere. Si autem uirtus non toleret aut ægritudo dederit inducias, est huiusmodi phleboto. partienda, ut uerbi gratia prima hora extrahatur à 6. usq; ad 12. ℥. sang. deinde per 8. horas aut 12. horas hauriatr̃ à 4. ℥. usq; ad 8. Et postea si oportuerit à 3. usq; ad 6. & melius est ut hæc fiant ex diuersis uenis incipiendo à remotis & ueniendo ad propinquas, & ultimò ad cephalicam eiusdem lateris, & quacunq; harum phlebotomata, aut pluribus, phlebotomentur (si ægritudo nõ manifestè cessauerit) uenę quæ sunt sub lingua, & permittatur sanguis per se stringi nisi multum exuberauerit. Et si repletio solum fuerit à furcula, supra phlebotomentur solum cephalicæ, & prius cephalica lateris oppositi, deinde cephalica eiusdem lateris. Quòd si pauca sit repletio sicut uerisimilis est in illis qui frequenter incurrunt synachen sufficit phlebotomia cephalicæ eiusdẽ lateris à quatuor ℥. usq; ad 6. postquam per duodecim horas si oportuerit phlebotomentur uenæ sub lingua & maximè si in eis apparuerit plenitudo.

Si autem choleram cum sanguine abundare contigerit soluatur, & ante phlebotomiam si plurimum abundauerit & etiam si uenter fuerit stipticus soluatur. Sed post phlebotomiam secundum plurimum, & soluatur cum medicinis infrigidantibus & lenientibus sicut cum decoctione prunorũ, tamarin. uiol. mirob, & similium addendo casiam & mannam. Et apud maiorem necesitatem infrigidationis addatur aqua sola & reiteretur secundum necesitatem & nullo pacto soluatur cum medicinis exoluentibus. Et similiter si alij humores peccauerint cum sanguine facta phlebotomia educatur phlegma cum cochijs & hieris, & melanchol. cum epithymo, sena, & pilulis indls, & similibus. Pauci enim sunt casus in quibus sit excusatio à phlebot. Secunda autem intentio si materia fuerit calid. subtilis perficiatur comedendo & tenẽdo in ore diacodion & sumendo syr. de pa

pauere nocte & die stomacho ieiuno ad compingen-
dum & incrassandum materiam. Et his non sufficien
tibus sumat unam pilulam alkeiber opiatam aut re-
quiem descriptionis Nicolai & similia, hæc tamen o-
piata postponantur quantum est possibile. Tertia au
tem intentio perficitur cum clysteribus leuibus in ca-
lid. & propriè existente feb. & cum acutis in frigid. &
cum fricationibus & ligaturis & lotionibus crurium
& brachiorum, & cum positione uentosarum in pul
pis spatularum et in collo. Et propriè circa secundam
spondilem, elargat enim fauces et guttur & addiuuat
ad attractionem aëris & expirationem fumorum &
remouet prohibitionem deglutiõis. Quapropter o-
portet ut sæpius reiterentur, & sit uentosa magna. Et
confert uentosa posita super commissura coronali &
super mento & sub mento, & super maxillis, faciunt
enim materierum facilem diuersionẽ. Et Rasis diuer-
tit cum uesicatione facta in collo & propriè circa secũ
dam spondilem cum melle anacardino. Secundũ ue-
rò regimen scilicet locale exigit tres intẽtiones, si apo-
stema resoluatur, & quatuor si maturatur. Prima in-
tentio est repercussio conueniens in principio, apud
A. & Rasim. licet apud Mes. non conueniat nisi in au
gmento. Nam in principio non facta euacuatione est
suspecta apud eum, non enim recipit repercussionem
corpus plenum existẽs. 3. Tech. Sed inter hos autores
est concordia hoc modo ponẽda. Quòd apud mesuẽ
repercussiua gargarizata nõ conueniunt corpore exi
stente pleno, cum ille motus gargarizationis agitan-
do materiam sit causa maioris attractionis quàm sti-
pticum aut ponticum repercussionis. Attamẽ illa re-
tẽta in ore & in gutture non gargarizata corpore exi
stente pleno apud Mesue competeret. Et idem sentiũt
cæteri autores, & communiter practicãtes, licet enim
non repercutiant materiam faciendo ipsam retroce-
dere, attamen confortando locum et uias, siue ductus
stringendo, prohibent plurimæ aduentum materiæ
& in hoc satisfactum est autoritati G. 3. Tech. Est prę-
terea aliud dubium discussiõe dignũ. Sunt enim qui-
dam moderni & quidem excellentes uiri qui in prin-
cipio repercussiua exterius iubent apponi, & addu-
cunt rationes apparentes. Si enim in principio phre-
nesis approximantur repercussiua fronti & usque ad
commissuram coronalem & in principio apost. epa-
tis, similiter & cordis, renum, uesicæ, splenis & singu-
lorum menbrorum nobilium, quare etiam non sunt
gulæ approximanda? & experientia cõfirmatum e-
tiam huiusmodi applicita cõferre mirabiliter. In qua
dubitatione tenendum censeo huiusmodi repercussi-
ua in principio synanchiæ aut in alijs temporibus nõ
esse exterius gulę approximanda, cum illud plurimũ
possit nocere repercutiendo materiam quæ facilè po-
test permutari ad pulmonem & cętera membra nobi
lia sicut persæpe accidit. Et quia repercussiua interius
approximantur prohibentia augmentum apost. ne-
que uerisimiliter inferentia illud nocumentum, quod
possunt repercussiua exterius applicita inferre, immo
fortè repercutient materiam membra exteriora, cum
exterius applicita solum repercutiãt materiam ad in-
teriora, & ad experiẽtiam suam quia uisa sunt mira-
biliter iuuare. Credo quod in aliquibus casibus hoc
fuerit possibile sicut materia existente pauca & beni-
gna, In quibus etiam casibus sine horum applicatio-
ne liberati fuissent, licet fortè non ita celeriter, attamẽ
in casibus arduis credo illa magis obesse quàm iuuare
& ad argumẽta de apost. cerebri & aliorũ dico quòd
in illis applicant᷑ repercussiua exterius, quia non pos-
sunt applicari interius sicut in synãchiæ. Et si instetur
quòd A. iubet in synanchia approximari repercussi-
ua super commissura coronali, sicut suc. acatiæ, ergo
multo magis poterunt gulæ applicari. Negatur con-
sequentia, est enim inter commissuram coron. & gut-
tur colligantia quædam qua fit ut medicinæ ibi ap-
plicitæ iuuent in passionibus gutturis. Sicut & mira-
bilius est quod in fissuris labiorum medicinę apposi-
tæ sumini & ano conferant. Conferentia ergo in san
guinea sunt illa quatuor repercussiua in textu posita.
Ex communibus autem est aqua ros. cum quarta par
te aceti, & suc. solat. cum sem. ros. est ad id mirabile, et
similiter suc. cytõ. sorbar. zarar. id est, genus piri par-
uum. Et apud Siculos arbor eius uocatur zarore, &
non est sorba neq; mespila, & albelach, id est, species
dactylorum & propriè syluestrium & immaturorũ,
& quandoq; cum istis ad uigorandum operationem
suam admiscentur balaust. gal. sem. ros. alumen & si-
milia, & suc. agrestæ inspissatus & mixtus cum prędi
ctis medicinis liquidis est iuuamenti sublimis, & simi
liter succus sumach inspissatus. Quòd si materia fue-
rit cholerica conferunt hæę quæ diximus facta magis
infrigidantia cum eo quod est propriè suc. solat. san-
dali & camphoræ, & mucil. psilij & similia stiptica,
pontica, aut acetosa. Et apud Mesue quædam ex his
non tantum gargarizata, sed etiam bibita sunt iuua-
menti sublimis. Sicut uerbi gratia rob de papauere bi
bitum est sublimis iuuamenti uehementiæ doloris sy
nanchiæ & præfocationis, & propriè cum aqua su-
mach. Et similiter lac quod mulgetur ex sem. papaue
ris & propriè cum aqua ros. aut sumach, & ex eis est
suc. solatri depuratus & bibitus mane & sero secun-
dum mensuram duarum testarum oui, similiter mu-
cilago psilij cum coriandro & gran. 1. s. camphoræ.
Sed hæc propriè complent intentionem secundam re
giminis uniuersalis & ualent in sedatione doloris &
uigiliarum sicut dicet᷑ in regimine tertio. Sed in phle-
gmate in principio conuenit si phlegma fuerit uisco-
sum syrup. acetosus aut oxymel simplex gargariza-
ta cum decoctione myrti aut gallarum aut cum dia-
moron & aceto cum aqua ros. Et si phleg. fuerit aquo
sum conuenit decoctio myrti, thuris, gall. aluminis
aut alicuius istorum cum diamoron aut dianucum
prædicto. Et si fuerit melancholica gargarizetur de-
coctio liquiritiæ & passularum cum diamoron aut
lac cum diamoron aut dianucum. Sed in augmento
calid. cum aliquo aut aliquibus ex prędictis superius
misceatur dianucum. Et quanto magis procedit au-
gmentum tanto plus minorentur frigida, acria, ace-
tosa, pontica & stiptica, et addantur resoluentia & le-
nientia sicut decoctio liquiritiæ, passul. dactil. aut fi-
cuum aut lac cum diamoron & dianucum cum dia-
moron aut dianucum. Et lac solum est optimum se-
dans dolorem deinde, & sit caprinum aut asininum,
& mucilago, sem. cytoniorum, & sem. maluauis. le-
nit & sedat dolorem. In ultimo status gargarizetur
cum lenientibns & resoluentibus simul sicut est deco-
ctio prædicta cui apud maiorem necessitatem resolu-
tionis addatur aliquid modicum cineris hirũdinum

aut aliquid uini albi et in summa in principio cōueniunt repercussiua pura. In augmēto usq; ad mediū status repercussiua mixta cū resolutiuis & lentiuis gradatim augendo resolutiua & minuēdo repercussiua. Sed à medio status deinceps resolutiua pura. Sed in phlegmat. in augmento conueniunt decoctiones suprascriptæ cū diamoron cui in processu addatur mirrha, crocus, baurach, sal ammoniacus, pyrethrū, sinapi, suc. raph sterc. hirūdinis, cinis ipsarū cōbustarum cum pennis aut sine pennis. Modus artificialis comburendi hirundines est ut caput abscindatur, & permittatur sanguis exire & deplumentur & saliantur, & ponantur in uase uitreato, lutato luto sapientiæ in furno donec desiccentur ut possint puluerizari, & cōuenit eius puluis ad resolutionem, si uerò tantum cōburatur ut incinerentur non solum confert eius cinis ad resolutionem, imò ad eruptionem, & possunt etiā comburi cum pennis & sunt efficaces. Sed in augmento melancholicę conuenit decoctio prædicta lenitiua cum diamoron & uino cocto & in processu addatur aliquid ex resoluctibus suprascriptis. Exterius applicanda in principio siue terminetur per uiam resolutionis siue maturationis est oleum commune aut chamemill.. quod Auic. iubet cum lana succida applicari. Quòd si timeres calid. lanæ suc. applicetur cum petia lini ueteri, nec aliquo pacto approximanda sunt repercussiua. Postea in augmēto approximetur hoc emplastrum. ℞. farinę hordei, farinę sem. lini ana ℥. 1. carnium dactylorum, ficuum sic. pinguium ana ℥. 1. s. micæ panis ℥. 1. coquantur omnia in rob, pistētur, & fiat emplastrum & potest inpinguari cum oleo amygdalino & pinguedine porci. Emplastrum mirabile ad resolutionem istius apost. Accipe nidum hyrūdinis, fac illud diu in aqua bullire, postea cola cum cribro, deinde in colatura coquanẽ radices lini & maluauis. & folia maluarum, uiolarum & paritarię, postea pistentur fortiter & incorporetur cum eis aliquid fermenti acris & aliquid farinæ sem. lini & in fine addatur olei ueteris, axungiæ porcinę ana quantum sufficit ad impinguandum, & fiat emplastrum, & dum hoc applicatur fiat gargarisma cum aqua, uino cocto & melle, ita ut aqua sit dupla ad uinum, & uinum duplum ad mel, & in his coquantur ficuum sic. passul. sem. maluauisci, sem. cytoniorū. Secūdum eam proportionem quæ tibi uidetur, hæc tamen magis maturant quàm resoluant. Quod si resoluatur, bene est. Si uerò maturetur erumpendum est. Modi autem eruptiōis sunt isti. Primò suprascriptæ decoctioni maturanti addatur aliquid acutum sicut baurach aut stercus hirundinis, aut cinis hirundinis, præparatus secūdum artem, aut aliquid stercoris adib. aut stercus album canis qui diu pastus est ossibus. Si autem cū his non rumpitur rumpēdum est cum ferro si uideri possit, capiatur lignum uel aliud simile in cuius extremitate figatur ferrum non maioris longitudinis quàm sit digitus paruus secundum latum, & sit latitudinis tātæ sicut est medietas digiti & ore aperto cum instrumēto simili freno uel ligno inter molares posito perforeẽ locus apostem atus in loco qui tibi uidetur magis idoneus, hoc enim instrumentum est tutum ita ut non possit lædere, & certè si uideri potest et constet de maturatione est illud à quo inchoādum est. Si autem non uideatur, sed cum digitis tāgi potest cum ungui-

bus rumpatur. Sed hæc operatio non est omnibus cō-mittenda, sed doctis & expertis. Cum autem sanies manare cœperit teneat os apertum & caput inclinatum ita ut sanies egredi possit, imò aliquando ipse æger aut medicus cum digito aut instrumento obtuso comprimat locum apostematis ut sanies egrediatur, aliqui tamen uolentes rumpere faciunt deglutiri spōgiam cum filo suspensam et ipsam uiolenter extrahūt postquàm creuit, sed hoc est difficile cum secundum plurimum uix aquam possint deglutire, postea uacādum est mundificationi ulceris cum uino decoctionis mellis, aut aliis huiusmodi, & tandem consolidetur cum uino decoctionis rerum stipticarum.

Quòd si locus synanchicus putrefiat propter multitudinem aut propter malignitatem materiæ, quod comprehenditur, quia locus uiridescit aut denigratur & fœtere incipit, tunc iteratis uniuersalibus & iterata phlebot. uenarū sub lingua, si uideatur expediens scarificetur locus qui putrescere incipit donec materia corrumpens egrediatur, deinde gargarizet cum aceto salito aut oxymelle multi aceti, & in summa regaẽ regimine alchola herpetici de quo supra. Si uerò apost. induręẽ, curęẽ cū mollificantib. exterius applicitis sicut diaquilōe de mucilaginib. et fomētis mollificatib. interius cū gargarismatib. ex decoctiōe ficuū, sem. lini, cyton. maluauisci, & radicis eius, & teneantur in gula ficus masticatæ & oleum amyg. dulce, & scammonea, et similia, & in summa regaẽ cura apost. durorum. Si uerò permutetur, quod comprehenditur quia minuitur tumor & dolor loci synanchici & membrum ad quod permutatur incipit pati, tunc si permutatur ad partem ignobilem sicut ad cutim adiuuetur ponendo super loco ad quem permutaẽ emplastra attrahentia in quibus ponatur fermentum & emplastrum de sinapi solo, aut aut cum mollificantibus permixtum. Si uerò permutetur ad membrum nobile iteretur phlebot. uēarum quę sunt sub lingua, gargarizet res mollificātes potius attrahentes quàm repercutientes, et confortetur membrum ad quod fit permutatio, ne recipiat sicut cerebrū, cum oxyrod. fronti, & temporib. applicito & fiat phlebot. cephalicæ, & in summa curatur cura phrenesis. Si uerò permutetur ad spiritualia fiat phlebot. de basilica aut ambabus si uideatur expediens, euacuando notabilem quantitatem, & leniatur uenter secundū materię exigentiam si permutetur ad cor, quod comprehendetur ex pulsu & tremore cordis & ex aliis accidentibus sibi propriis, emplastretur pectus cum frig. et sic. cordis confortatiuis.

Et si permutentur ad pulmonem curatur cura peripneumoniæ. Tertium autem regimen habet duas intentiones, una est correctio accidentiū, secunda debitum regimen sex rerum non naturaliū. Prima corrigatur dolor gargarizando aut tenēdo in ore lac caprinum uel asininum, gargarizando tamen addit in dolore propter motum partium dolentium. Si uerò oregmonizet & timeatur suffocatio, gargarizet cum decoctione aliqua ex supradictis, cui si humor sit crassus & uiscosus, posset addi parum oxymellis simplicis, & syrupus de liquiritia, si uerò subtilis, iuiubinus aut uiolaceus & procuretur cum rascatione & tussi euacuatio superfluitatum. Quòd si deglutire non potest, teneat tempore comestionis uentosam super ipsō dili

dili secunda. Pro secunda intentione locet̃ in aẽre temperato nõ fumeo neq; uẽtoso mediocriter illuminato, & teneat corpus satis bñ pãnis coopertũ secundũ exigentiã tẽporis. Sed caput mediocriter calid. inspecta sua consuetudine ut neq; æstuet neq; frigeat. Sõnus eius sit interruptus & sint ibi astantes fideles et discreti qui expergefaciant ipsum cum sentiunt eũ oregmonizare et faciant ipsum spuere, deinde ad somnũ redire, & dormiat sedens capite ad alterum latus declinante & distanter à cibo per horam. Sollicitè procuret omnes euacuationes à natura institutas præcipuè assellet bis aut semel in die natura aut arte, & demucet nares, non tamen fricetur caput saltem in principio, nullo pacto moueatur neq; loquatur neq; sit ibi strepitus personarum, sit sperans & gaudens, & uitet animi accidentia superflua, prima die nõ bibat nisi aquam saccharat. aut hordeaceam, aut mellitam, si materia fuerit frig. secunda die comedat ptisanã hordeaceam in die uel panem lotum in aqua, & non bibat uinum, neq; comedat carnes aut oua. Et sic continuet quousq; incipiat declinatio qua incipiente comedat ptisanam hordeaceam aut panem lotum in brodio pulli & poma cocta, tandem ipsa magis declinante concedantur oua sorbilia, & tandem uinũ lymphatum, & carnes, et brodiũ cicerum est conueniens propriè in materia frig. Et de hac cura hæc sufficiunt.

DE ANATOMIA PECTORIS. Caput. LXV.

QVia hic agitur de passionibus pectoris & membrorum spiritualium iuxta cõsuetudinem præmittenda est anatomia eorum, & primò anatomia pectoris. Est enim pectus descriptiuè uenter medius contentiuus membrorum spiritualium superius ad furculã, inferius ad diaphragma terminatum. 88. habẽs musculos ad eius motus ordinatos, 24. costas à 12. spondilibus ortum habentes interius circundatas pãniculo dicto pleura ad motum pulmonis & tutelã cordis principaliter ordinatus, & motus musculorũ eius est animatus, id est, uoluntarius, aduenîunt ipsi, nerui à duodecim spondilibus pectoris qui nerui in somno non oppilantur nec quiescunt. Diaphragma uerò est pãniculus in medio neruosus cum quo pulmo coniungitur, in circunferentijs carnosus ad anhelitum & diuidendum naturalia à spiritualibus & ad expellendum quæ in membris naturalibus sunt digna expulsione finaliter ordinatum, et eius motus partim est naturalis, partim animatus: aduenĩũt ipsi, nerui sensitiui et motiui à quarto & quinto pari neruorum nuchæ. Pleura uerò est panniculus durus undiq; tegens costas ad continendum immediatè membra spiritualia, & ut panniculi cætera spiritualia suspendentes & inuoluentes ab eo orirentur finaliter ordinatum, mediastinus uerò est panniculus unus, imò potius duplex diuidens pectus secundum longum, ortum habẽs à pleura ad suspendendum pulmonẽ & prohibendũ transitum meri de una medietate pectoris ad alterã finaliter ordinatus.

Pulmo uerò est membrum instrumentale in pectore contentum ex trachea arteria, uena arteliali & arteria uenali, carne molli, spongiosa & panniculo inuoluente compositus ad anhelitum & cordis euentationem principaliter ordinatus ad anhelitum merè naturaliter concurrens, licet ad ipsum causandum sit agẽs principale. Trachea autem quę est prima pars eius est longa, rotunda, in gutture constituta contigua meri & ori secundum partem eius superiorem quæ uocat̃ epiglottis, ex annulis chartilaginosis & pãniculis inuoluentibus & ligamentis adinuicem annulos continuantibus qui secundum partem posteriorẽ meri cũ quadam pellicula cõtinuantur ad deferendum aẽrem ad pulmonem & exterius referẽdum ad uocem secũdum eius extremum superius ordinata. Epiglottis uerò est cannæ principium ori contiguũ, & cum suprema parte meri multum colligatum ex tribus chartilaginibus & 20. musculis, & panniculis inuoluentibus cõpositum ad uocem principaliter ordinatum. Est enim hic epiglottis in suprema & anteriori parte gutturis constituta ut ipsa cum sit uocis instrumẽtum sit proxima ori in quo perficitur locutio cum uox in locutionem ordinetur, & fuit facta tota chartilaginosa, ut esset sonora. Est autem multum annexa cum meri ut cum meri eleuatur ad cibum attrahendum ipsa secum eleuetur ne remanẽs inferius deglutionem impediat. Vna eius chartilago est anterius & uocatur scutalis siue clipealis ad modũ clipei. Posterior uerò uersus meri uocatur nomen non habẽs. Tertia autem est in medio earum in qua est lingua fistulę ad modulandum ordinata, dicitur autẽ hęc epiglottis fistula, quia est ordinata in cantũ sicut fistula ordinatur in sonũ. est autem ex uiginti musculis composita quia ordinantur in motum eius uoluntarium secundum exigentiam uocis formandæ, & duodecim sunt interius & octo exterius, & ad istos musculos aduenîunt duo nerui dicti reuersiui, in unoquoq; latere cannæ est unus, & oriuntur à sexto pari neruorum cerebri, cuius una pars descendit ad cor iuxta arteriam aorti & exinde incipiunt ascendere superius usq; ad epiglottim. Et hi nerui reuersiui diuidunt̃ in hos 20. musculos dãtes eis sensum & motum, & isti sunt propriè nerui uocis. Alij uerò descendentes de quibus dictum est sunt nerui uocis & aliarum operationum. Hi autem nerui fuerunt reuersiui, & non directè uenerunt à cerebro ad epiglottim quatuor ex causis positis à G. in libro de motibus liquidis. Vna causa, ut essent fortiores, cum sunt principium magni motus. Nũc autem quãto sunt sicciores, sunt duriores & fortiores, siccitatem autẽ acquirunt quanto magis à cerebro distãt. Secũda causa ut cerebro modicè moto moueretur epiglottis secundum imperium eius, fit hoc autem melius per hoc quòd nerui illi sunt situati ad modum freni, quibus utitur cerebrum sicut miles utitur freno & habenis.

Tertia causa quia licet uox dependeat à cerebro tã quàm à principio uoluntarij motus, dependet tamẽ à corde tanquam ab eo in quo firmatur cõceptus, uel in quo est principium conceptus cerebri, & ideo cum fit cõmunis operatio cerebri & cordis, nerui qui sunt instrumenta uocis debent communicari cordi & cerebro. Sed hæ duæ causæ sunt rhetoricæ. Quarta causa melior est cæteris, quia nerui debent peruenire ad musculos iuxta principium ipsorum, & nõ iuxta finem. Principium autẽ musculorum epiglottis est uersus partem inferiorẽ, quare &c. Pãniculi autem inuoluentes epiglottim & cannã pulmonis ortum habent à pleura & ad istos & panniculum inuoluentem pul-

monem adueniunt nerui solum dātes sensum à sexto pari neruorū cerebri. Hæc trachea arteria cum est infra furculā diuiditur in duas partes, una eius pars trāsit ad dextrum pulmonis, altera ad sinistrum, et utraque subdiuiditur. Nam utriusque una pars transit ad superiorem partem pulmonis, altera ad partem inferiorem, & sic ulterius procedunt se diuidendo, scilicet rami maiores in minores, & minores in maiores, donec ambiant totam substantiam pulmonis, & annuli qui sunt in pulmone, sunt completi stantes semper aperti ex eo quod chartilaginosi.

Fuerunt autem facti in canna tot annuli ut ipsa esset flexibilis, & melius posset dilatari & situari secundum exigentiam aëris inspirandi & expirandi.

Et propterea non fuit facta ossea, nec fuit facta carnea aut pellicularis ne latera conciderent. Componitur secūdò pulmo ex uena arteriali ortū habēte à dextro uentriculo cordis deferentis sanguinem subtilē, acutum, nutriturum pulmonē, & propterea habuit duas tunicas, & dicta est arterialis propter hoc, & dicta uena quia non pulsat, & cum uenit ad pulmonem diuiditur in duas medietates dextram & sinistram, et quælibet illarum in duas medietates superiorē & inferiorem, & sic deinceps donec ambiant totum pulmonem, ut de trachea dictum est. Est deinde arteria uenalis ortum habens à sinistro uentriculo cordis, & dicitur arteria quia pulsat, uenalis dicitur quia habet solum unam tunicam. Et est facta ut accipiat aërem inspiratum ad tracheam arteriam & deferat ipsum ad cor, & eius euentationem & econtrario ut referat fumos & aërem multum ad tracheam arteriam & expiretur, et hæc cum uenit ad pulmonem similiter diuiditur, ut de alijs dictum est. Et rami istorū trium componuntur ad modum retis totum pulmonē ambientis, & foramina huius retis replet caro mollis spongiosa quæ est propria substantia pulmonis. Et omnia hæc inuoluuntur panniculo subtili ortum habēte à pleura cui datus est sensus per neruos, de quibus superius dictum est, & mediante isto, pulmo sentit, & non per substantiam suam. Et nota quòd rami tracheæ arteriæ sunt iuxta ramos uenæ arterialis, ut nutriantur ab ea, & iuxta ramos arteriæ uenalis, ut aërem transmittant ad arteriam uenalem, ut eum portet ad cor, & à corde ducatur ad tracheam arteriam aër, qui factus est inutilis. Istæ tamen uiæ siue rami qui sunt iuxta has, sunt ita stricti ut sint inuij sanguini & peruij aëri intrāti et exeunti, & ideo si dilatantur, superfluè potest fieri exitus sanguinis à pulmone sine ruptura uenæ, sicut aliquando contingit propter multitudinē sanguinis aut ipsius ebullitionē. Et ex his ulterius patet uia per quam à pectore ad pulmonē, et tracheam arteriam expellitur excreatus, scilicet, sanies uel sanguis emanās à pectore, ut in pleuresi, empyimate & hæmophthoica passione, quia materia in his locis congregata subtiliatur, & fortitudine pectoris impellitur ad pulmonē per orificia ramorum tracheæ arteriæ, & non per orificia uenæ arterialis aut arteriæ uenalis, quia sic de necessitate prius hæc materia transit ad cor.

Sed utrum hoc melius fiat quando pectus dilatatur, aut quando constringitur, tenetur communiter quòd hoc fiat quando dilatatur, quia orificia teacheæ arteriæ magis dilatantur.

Sed mihi potius uidetur oppositum, nam quādo pectus constringitur magis adhęret pulmoni, ergo facilius potest materiā in pulmonē impellere ad quod adiuuat, quia aër tunc expiratur, & sic ne detur uacuum debet materia in pulmonem ingredi per foramina à quibus aër expellitur, nec ualet ratio adducta in contrarium, quia semper tracheæ rami arteriæ cum sint chartilaginosi stant aperti, rami aūt alij bene clauduntur, & sic non ingreditur per alios.

Et nota quòd in pulmone plus de aëre continetur quàm indigeat cor in pulsu uno, cuius iuuamentum est ut cum animal submergit̃ in aqua, aut emittit uocem longam continuam impedientem ipsum ab attractiōe noui aëris, ut cum abhorret attractionem eius ex fœtore aut per aliam causam, sit aër in pulmone præparatus quo interim cor euentetur.

DE TVSSI. CAP. LXVI.

QVid nominis tussis manifestum est. Est autem secundum Auicennam decima tertij, tractatu tertio, capite primo, ex motibus, quibus expellit natura nocumentum à pulmone & membris, quę ei continuātur et communicāt. Et subdit quòd tussis est pectori sicut sternutatio cerebro. Et cōpletur cum dilatatione pectoris, & constrictione, & motu uelaminis, id est, diaphragmatis, per hoc quod dixit ex motibus, tetigit genus cautè loquens. Sed per hæc uerba cautè intelligere debemus, quòd tussis est aggregatum ex duobus motibus, scilicet, ex dilatatione & cōstrictione, & pulmonis, & pectoris impetuosa, licet principalior motus qui magis meretur dici tussis, sit illa constrictio pectoris impetuosa, per hanc enim fit sonitus in tussi auditus, & rei nociuæ expulsio, quibus expellit natura nocumentum, id est, rem nociuam, uel tentat expellere à pulmone, quia tussis est propria eius passio & membrorum quæ ei continuantur, sicut canna pulmonis & communicant sicut pectus, diaphragma, & ex his est manifestum, quòd tussis est pectori sicut sternutatio cerebro, quia in utraq; primò fit dilatatio & aeris attractio, postea constrictio impetuosa ad expellendum nociua, & Auic. in parte suprascripta pręter uirtutem motiuam naturalem pulmōis tangit alios duos motores ad tussim concurrentes, scilicet, motiuam uirtutem musculorum pectoris, quæ est merè uoluntaria, & uirtutem motiuam diaphragmatis, quæ est mixta, scilicet naturalis, & partim uoluntaria cum sibi à quarto & quinto pari neruorum nuchę, ut supra declaratum est in anatomia adueniat uirtus uoluntariè motiua. Modus autem est, quia uirtus sensitiua panniculi pulmonis sentiens nocumentum, mouet uirtutem naturalem pulmonis ad expellendum, quæ cum ex se impotēs sit adiuuatur ordine naturali à deo instituto, à diphragmate habēte duplicem uirtutem de qua statim dictum est, & à musculis pectoris habenti bus solum uirtutem uolūtariè motiuam. Ex quo cōcludi posset diffinitio integra tussis, quia est aggregatum ex duobus motibus, scilicet dilatatione et cōstrictione impetuosa pulmonis & pectoris, uel sola constrictio impetuosa ad expellēdum sibi nociua facta à uirtute expulsiua naturali pulmonis coadunata à uirtute mixta diaphragmatis, & uirtute uoluntariè motiua

tiua musculorum pectoris cum adiutorio aeris impe-
tuosè expirati. Et quia tussis est ad expellendũ nociua
non est dispositio hominis perfectè sani. Notandum
primò quod partium pectoralium quinq; assignant̃
motus siue actiões. Prima est anhelitus æqualis. Qui
completur principaliter per uirtutem attractiuam, &
expulsiuam naturalẽ ipsius pulmonis naturaliter at-
trahentis & expellentis aërem. Secundò per uirtutem
duplicem ipsius diaphragmatis naturalem & anima-
tam, de dua supra coadiuuantẽ pulmonem ad supra-
scriptam operationem. Tertiò per uirtutem animatã
quorundã musculorũ pectoris. Et quamuis hæ duæ
uirtutes diaphragmatis & musculorũ prius concur-
rãt ad anhelitum, et incipiant mouere pectus ad cuius
motũ sequat̃ motus pulmonis, sicut de spongia inter
manus retẽta quę dilatat̃ cũ manus dilatat̃ & cõstrin-
git̃ cum cõstringitur, ut explicat Gal. quinto de inte-
rioribus, cap. secundo, tamẽ cum toto hoc stat quòd
principalius pulmo concurrat ad anhelitum, ꝙ dia-
phragma aut musculi pectoris, cum hæc membra pul
moni in anhelando deseruiant. Secunda actio est fla-
tus aëris maior & impetuosior solito anhelitu & æ-
quali, & hæc actio supponit primam, scilicet, anheli-
tum æqualem & tres motores iam dictos ad anhelitũ
æqualem concurrentes. Et præter hos exigit lacertos
qui sunt inter costas, & etiam cooperientes costas in-
terius, ut uult Gal. 4. de interioribus cap. de nocumẽ-
to uocis, & tertio de iuuamentis, cap. 1. cum ad anhe-
litum æqualem sufficerent musculi pectoris extrinse-
ci, & hæc operatio secunda potest fieri dormiendo &
uigilando secundum necessitatem instãtem expellen-
di fumos, & attrahendi aerem frigidum pro cordis et
spiritualium euentatione. Tertia actio est flatus cum
ictu aliquali aeris expirati & repercussiui in trib. char
tilaginib. epiglottis, & hæc tertia actio supponit du-
as primas, & omnes motores scriptos, & cũ hoc mo-
tum lacertorum existẽtium in gutture. Quarta actio
est uox quæ comprehendit tres pręcedẽtes, & suppo-
nit eas, & cum hoc exigit expirationẽ aeris cũ maiori
ictu, & supponit omnes motores præcedentes, & cũ
hoc exigit motum lacertorũ epiglottis pro uoce for-
manda. Quinta actio, partiũ pectoralium est loque-
la comprehendens & supponens quatuor dictas, &
omnes motores supradictos & cum hoc exigit mo-
tum linguæ, ut uariet & diuidat uocem & comple-
at loquelam unà cum partibus quibusdam adiuuan-
tibus, & sunt dentes, labia, nares, palatum, ut 4. inter.
cap. de nocumẽto uocis, qui motus linguæ fit per ner
uos uenientes à 7. pari neruorum capitis orto à pupi
secundum quod patuit superius de intentione Auic.
& 4. de interiorib. cap. 3. circa princ. & sic patet quòd
istæ actiones partim sunt naturales, partim sunt ani-
matę, siue uoluntariæ. In primis tribus actionib. uir-
tus naturalis pulmõis & diaphragmatis superat mo-
tiuam uoluntariam. In quarta actione motiua uolũ-
taria interdum superat naturalem pulmonis, & par-
tium uicinarum sicut uidemus in tussi uoluntaria, in-
terdum naturalis superat motiuam uoluntariam, ut
patet in tussi inuoluntaria. In quinta actione motiua
uoluntaria superat naturalem pulmonis & partium
uicinarum, quod patet, quia secũdum imperium uo-
luntatis loquimur, & desistimus à loquela. Et ex his
patet quòd quatuor primæ actiones concurrunt in
tussi. Nã in flatu cũ ictu aliquali & motu lacertorũ gu
læ nõ est uox, sed in tussi est uox, & exigit fortẽ motũ
lacertorum gutturis, & lacertorum pectoris, & cum
hoc etiam fortem motum lacertorum epiglottis.

Hic est dubiũ satis difficile. Nunquid tussis sit pro-
pria passio pulmonis, ita ut non possit fieri per alteri-
us membri nocumentũ non nocito pulmone. In qua
quæstione tenẽdum est tussim esse propriam passionẽ
pulmonis ad hunc intellectum, quòd per nullius alte
rius membri nocumentum potest fieri tussis nisi pul-
mo lædatur, uel aliquo modo ad expellendum noci-
ua irritetur, siue per essentiam siue per communitatẽ,
unde Auic. 10. tertij. tractat. 4. cap. de signis pleuresis
in princ. capituli inquit: Et tussis quidem non accidit
nisi propterta quòd pulmo læditur ex uicinitate, &
hanc eandem sententiã reperies ab eodẽ decima tertij,
in multis locis quę gratia breuitatis omitto. Idem A-
uerrois tertio colliget. cap. de ægritudinibus pulmo-
nis. dicit enim quòd propria ægritudo pulmonis est
tussis, & Galenus sentit idem secũdo de crisi, & tertio
de interiorib. ult. cap. Et breuiter omnes autores quã
tum ad hoc in eandem coincidunt sententiam, & sem
per intelligendum est de tussi inuolũtaria, quia de tus
si uoluntaria dicendum est oppositum, & unusquis-
que potest in seipso experiri. Sed contra, tussis cõple-
tur cũ motu pectoris & diaphrag. & principalius res
expellẽda per eorũ motũ expellit̃, ꝙ per motum pul-
monis ergo si ex lesiõe pulmonis solius accidit tussis
multo magis ex ipsorũ lęsiõe. Et cõfirmat̃, si propter
læsionẽ pulmonis pectus mouet̃, & facit tussim ut no
cumentũ expellat à pulmone, ergo multo magis mo
uebitur propter nocumentum proprium, ut ipsum à
se expellat. Cum unumquodq; membrum sit magis
sollicitum de commodo proprio quàm de alieno, &
eo magis stat robur huius argumenti, quia pulmo de
intentione Galeni, ut supra, nullum habet motum ni
si quem recipit à pectore. Amplius Rasis in hoc capi.
inter causas tussis ponit res infrigidantes pectus & la
certos eius. Item in apostemate epatis fit tussis sicca, &
non nisi per mordicationem inducta in diaphragma
te, tertio pronosticorum, commento. 3. Pręterea spu-
tum sanguinis à pectore fit cũ maiori tussi et longiori
quàm sputũ sanguinis à pulmone de intentione om-
nium autorum, aut ergo fit tussis antequã sanguis tã-
gat uel lædat pulmonem, & habetur intentum, aut so
lum dum ingreditur pulmonem, & tũc non uidetur
ratio, quare tussis debeat esse maior & longior, quàm
si sputum sanguinis esset à pulmone. Et confirmatur,
quia autores assignantes causam huius dicunt quòd
sanguis exiens de pectore uenit à longiori seu distan-
tiori loco, quàm exiens à pulmone. In summa tenen-
da est sentẽtia scripta, quòd ad tussim necessarium est
pulmonẽ aliqualiter irritari, aut de per se, aut de per
accidens, aut per essentiam, aut per communitatẽ, ita
quòd si solus lædatur alijs non læsis, neq; per essentiã,
neq; per communitatem fit tussis propter naturalem
subordinationem ipsorum ad pulmonem: si uerò ip
sa lædatur nullo modo læso pulmone non fit tussis.
Huius sentẽtiæ habemus duo signa. Primum, quia si
esset maximum ulcus aut apostema in pectore quod
nullo modo penetraret nõ esset tussis: attamen ex om
ni modico nocumento pulmonis aut cannę sequitur
tussis, Secundũ signum est, quia non fit tussis nisi me-

rito illius membri cui communicatur aër propter expulſionem nocumenti eius. Sed aër nulli membro cõmunicatur niſi pulmoni ad hanc intẽtionem, ſcilicet, ad expellendum nociua, quare &c. Sed ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. Ad primum conceditᷣ quòd completur tuſſis propter motũ pectoris & diaphragmatis, & res expellenda expellitᷣ per illa, tamen dico quòd hęc fiunt principalius per pulmonẽ quàm per hæc membra coadiuuantia. Et ad confirmationẽ difficilem dicitur negãdo, quòd ſi pectus mouetur ad tuſſim propter nocumẽtum pulmonis, multo magis mouetur propter nocumẽtum proprium, quia licet pectus ſit magis ſolicitum de nocumento proprio ꝙ̃ de alieno. Tamen nunquàm moueretur ad faciẽdum tuſſim niſi prius pulmo ſentiret nocumentum & ſentiens hoc exigeret motum pectoris in adiutoriũ, quia in hoc ſubordinatur pulmoni, & nõ pulmo pectori. Et quamuis pulmo nullum habeat motũ niſi quẽ recipit à pectore. Attamen pectus neq; diaphragma unquam mouebitur ad aliquem motũ niſi pulmone prius illum motum exigente. Ad Raſim dicitur, quòd cauſæ infrigidantes pectus faciunt tuſſim quia infrigidãt pulmonẽ. Et ſimiliter de apoſtemate ępatis, quod nunquàm faceret tuſſim niſi nocumẽtum cõmunicatum immediatè diaphragmati aliquo modo cõmunicaretur pulmõi, & de ſputo ſanguinis à pectore dicitur, quòd tuſſis eſt maior & longior, cũ iſte ſanguis eſt craſſior, & etiam ſi eſſet æquè ſubtilis multa fit tuſſis, eſt enim maior, longior cum iſte ſanguis eſt craſſior, & etiam ſi eſſet æquè ſubtilis, multa fit tuſſis antequàm pectus ingrediatur. Illud enim eſt difficilius ꝙ̃ quod poſtquàm ingreſſus eſt exercetur.

Tuſſis eſt quædam ſic. & eſt ſine ſputo, quædã humida exiſtens cum ſputo. Et utraq; eſt duplex, quędã multum frequens quædam rara. Item quædam laborioſa & fortis & quædam facilis.

Cauſa tuſſis eſt duplex primitiua & corporea. Primitiua ſicut aër frigid. aut uentoſus, maximè uentus ſeptentrionalis exprimẽdo, auſtralis replẽdo, & multiplicatᷣ tuſſis in hyeme & uere hyemali, & cum æſtas eſt ſeptentrionalis parũ pluuioſa, & eſt autumnus meridionalis pluuioſus, multiplicatᷣ tuſſis in hyeme. Similiter uapores acuti inſpirati ſicut piperis, & ſimilium ſunt cauſa tuſſis mordicando pulmonem, & ſimiliter ſapor cibi acuti acris aut acetoſi ualde, & res bibitæ aut comeſtæ quæ cannam pulmonis ingrediũtur. cauſæ uerò corporeæ ſunt duplices per communitatem & per eſſentiã. Per communitatem aut à toto ſicut in febre, aut à parte ſicut à cerebro ex defluxu materierum ad pulmonem, quæ materiæ cum diſtillant ſuper cannã pulmonis non faciunt tuſſim ſecundum plurimum, ſed tunc maximè faciunt tuſſim cum figũtur in aliqua parte mordicando, aut aëris tranſitũ oppilãdo. Similiter per communitatem ad pectus ſicut in pleureſi & empyimate, aut per communitatem ad diaphragma cum apoſtematur aut ulceratur, & quãdoq; per communitatẽ à ſtomacho, epate, ſplene, cũ apoſtemantur aut oppilantur, ipſa enim talier intumeſcentia faciunt tuſſim comprimẽdo diaphragma, & pulmonem, & quandoq; materiã tranſmittendo, à reliquis etiam membris corporis poteſt accidere tuſſis communicãdo materiam, uapores aut malam cõplexionem pulmoni. Cauſæ autem per eſſentiam aut ſunt mala complexio ſine materia frig. aut ſic. aut cũ materia cuiuſcũq; generis ſanguinea, phleg. cholerica & melãch. ſed rarius, quę materię aliquãdo imbibuntur, aliqãdo inuiſcantᷣ, aliquando oppilant, & apoſtemant, aliquãdo reſolutis partibus ſubtilibus in petrã denſantur. A ſolutione quoq; continui ſicut ab ulcere pulmonis fit tuſſis ſicut in phthiſi, & ſimiliter à uulnere facto ab aliqua cauſa primitiua. Cauſæ autẽ tuſſis ſic. ſunt quæcunq; cauſæ faciunt tuſſim abſq; præſentia materiæ in pulmone ſicut cauſæ primitiuę corporeę communicantes malam cõplexionem aut uapores, aut facientes malam compoſitionem comprimendo. Materia quoq; exiſtente in pulmone accidit tuſſis ſic. quando eſt nimium ſubtilis aut nimiũ craſſa, inepta excreationi quæ poſtea cum reducitᷣ ad medium per digeſtionem facit tuſſim humidam, propterea multotiens in principio apoſtematum pulmonis aut quando ſunt aliæ materiæ in pulmone non apoſtemãtes eſt tuſſis ſicca quæ poſtea digeſta materia efficitur humida. Apoſtemata autem pulmonis dura ſunt ferè ſemper cum tuſſi ſicca. Materia quoq; contẽta in uenis pulmonis ſua acuitate aut multitudine ſtimulando facit tuſſim ſic. & quandoq; cauſa tuſſis ſiccæ eſt debilitas uirtutis expellentis.

Signa cauſarum primitiuarũ tuſſis ſunt ipſarum præceſſio. Signa uerò tuſſis per communitatẽ à toto ſicut in feb. ſunt quòd poſt feb. ſecuta eſt tuſſis cũ quarum augmento augetur, & diminutione diminuitur & ipſis recedentibus recedit, etc. Cognoſcitur eſſe per communitatẽ à capite per ſigna catarrhi, de quibus ſupra in proprio cap. Et cognoſcitur eſſe per communitatem à pectore & diaphragmate ſicut accidit in apoſtematib. & ulcerib. eorum per ſigna pleureſis, empyimatis, & ulcerũ ipſorum, de quib. infra, & maxime per excreationẽ ſputi ſanguinolenti, ſaniei, & huiuſmodi. Cognoſcitur autem eſſe per communitatẽ à ſtomacho, ſplene & epate ſicut accidit in apoſtematibus & oppilationibus ipſorũ de quib. infra, & maxime quia tuſſis huiuſmodi eſt ſicca proueniens per ſolam compreſſionem diaphragmatis & pulmonis. Similiter cognoſcitur aſſe per communitatem à cæteris membris propter uapores, & malam complexionem pulmoni communicatam, quia præceſſerunt ægritudines ipſorum, & cũ augmẽto ipſarum augetur tuſſis & diminutione diminuitur, et quia tuſſis eſt ſic. Cognoſcitᷣ eſſe per eſſentiã in pulmõe, quia eſt magis cõtinua & magis laborioſa, quàm illa quæ eſt per cõmunitatẽ, ſed quæ eſt à mala cõplexione calida, frig. aut ſic. ſinę materia eſt tuſſis ſic. & quia præceſſerunt cauſæ calefacientes, infrigidantes, aut exic. & læditur ex ſimilibus, iuuatur à contrarijs, & caliditas, frig. & ſic. ab ægro ſentitᷣ. Sed materia ſanguinea cognoſcitur per rubedinem faciei & tenſionem uenarum & ſaporem ſanguinis in ore ſenſatũ. Et quia fortè ſanguis excreatur, ſicut cholerica cognoſcitur per colorẽ faciei citrinum, ſaporem amarum, ſitim & per citrinitatem eius quod excreatur. Et phlegma cognoſcitur per palliditatem faciei cum albedine, ſapore inſipido aut ſalſo cum humiditate ſuperflua oris & pauca ſiti, melancholica uerò per colorem faciei fuſcum & ſaporem ponticum in ore, & tardum euentum eius, & lõgam duraratiõẽ. Si uerò materia ſit apoſtemans cognoſcitᷣ ex ſignis peripneumonię de quib. infra. Subtilitas

tilitas uerò materiæ cognoſcitur ex ſubtilitate, & fluxibilitate eius quod expellitur, & quia ſubitò accidit ſicut econtra uiſcoſa ex ſignis cõtrarijs. Quòd aũt ſit ab ulcere ſicut in phthiſi cognoſcit̃ ex ſignis phthiſis, de quib. infra. Vulnus aũt pulmonis cognoſcitur ex ſanguine excreato, & ex cauſa primitiua quæ uulnus intulit. Sed apoſtema durum comprehenditur, quia tuſſis eſt ſic. diuturna cum ſignis cæteris peripneumoniæ. Quòd autem materia ad intra uenas cõtineatur cognoſcitur, quia ſi multa eſt, adeſt tẽſio uenarum & repletio. Si uerò acuta ſunt ſigna choleræ, de quibus ſupra, & hæc tuſſis eſt ſic. Tuſſis autem pendens à lapide in pulmone genito cognoſcitur per eius excreatũ, & cauſis calefacientibus & exiccantibus proportionatis generationi ipſius.

Prognoſtica. Primum tuſſis intenſa frequens & diuturna deducit ad ſputũ ſanguinis propter rupturam uenarum. Secundum, tuſſis prægnantis frequenter prouocat abortum. Tertium, tuſſis excreſcens in febrib, aut poſt febres augmẽtũ & recidiuã ſignificat.

QVum tuſſis acciderit fuerit'q; aſpera & ſicca, & cum rubedine & calore ægro muraba uiol. & ptiſana tribuenda erit, fabas quoq; excorticatas, et ſpinachias, cum oleo de amig. dul. in comeſtiõe accipiat. In ore uerò ſemper tenere debet pilulas bichichias. Aqua aũt quam bibit ſyrup. uiol. eſt admiſcẽda. Pilulæ bichichiæ. Rec. ſuc. liquiritiæ. ſacch. al. amborũ an drach. 10. amili, dragachan. amig. dul. excorticatarum omnium an, drach. 5. ex his cum mucillagine ſem. citonij conſperſis informentur pilulæ.

Diuiditur hoc capitulũ in partes tres. In prima ponit curam tuſſis à cauſa cal. In ſecunda ibi. Quòd ſi cũ tuſſi, ponit curã tuſſis à cauſa frig. in tertia ibi. Quòd ſi tuſſis antiqua, ponit curam tuſſis inueteratę & propriè catarrhalis. De prima parte dicit. Quòd cũ tuſſis fuerit à cauſa calida, quod comprehẽditur, quia eſt cũ aſperitate, & eſt ſicca, & ſine ſputo, aut quia eſt à mala cõplexione cal. aut ſic.. ſine materia, aut cum materia ſubtili, quæ non facilè excreatur niſi poſtquam digeſta eſt, & cum rubedine, ſcilicet faciei, & linguæ, & colore, quod cõprehenditur ex febre, aliquãdo ex amaritudine ſiti, & ſimilibus arguentibus caliditatẽ, tunc detur ægro muraba uiolaceũ, id eſt, conditum de uiol. ptiſana, ſcilicet, hordeacea, & comedat fabas ſine corticibus, ſed melius eſt Kiſt fabarum. Nam infrigidat, & incraſſat, & ſpinachia conueniunt, quia frig. et hum. & propriè cũ oleo amig. dul. humido, & lenicte pectus & pulmonẽ, et in ore teneat pilulas bichichias, quæ interpretantur pilulæ ad tuſſim, nam βηξ græcè, tuſſis latinè, ideo bichium medicamen ad tuſſim: hæc autem deſcriptio in textu ſatis manifeſta eſt.

Quòd ſi cum tuſſi multum affuerit ſputum, quod cum expuendo expelli non poteſt nocumẽtum infert, ſed neque feb. neque uehemẽs uentris ſolutio ipſam comitantur. Ex his troch. dandum erit infirmo. Rec. ſem. fœnic. ſem. opij, ſuc. liquir. capil. ueneris, amig. omnium partes æquales ex his cum mucillagine, ſem. lini conſperſis informentur trochiſ. ex quib. drach. 3. tribuantur. Decoctionem aũt qua in hac ægritudine utendũ eſt in cap. de catarrho iã deſcripſimus, cui tamen drach. 5. capilli uen. ſunt addendæ.

In hac ſecunda parte curat tuſſim pendentẽ à phlegmate dicens: Quòd ſi cum tuſſi affuerit ſputum multum, id eſt, magna quantitas materię expuendæ, quę tamen non facilè poteſt expui propter craſſitiem & uiſcoſitatem ſuam non exiſtente febre, nec uentris ſolutione, den̄t ex his trochiſcis ægro, ʒ. 3. ſcilicet, in mane ſtomacho ieiuno debita ſeruata cuſtodia cum decoctione ſuperius dicta in capitulo de catarrho. Cui decoctioni factæ, ſcilicet, ex paſſulis, ficub. liquiritia, et huiuſmodi. addantur in decoctione ʒ. 5. capil. uen. qui ſunt multum pectoralis temperati in actiuis declinantes ad ſiccum, & ualde aperitiui. Simplicia autem ingredientia trochiſcos in litera deſcriptos ſatis nota ſunt: poſſunt autẽ hi trochiſci, ʒ. 3. permiſceri cum ℥. 3. huius decoctionis, & totum calidum in potum exhiberi, poſſunt etiã ex trochiſcis fieri pilulę, poſt quarum ſumptionẽ ſumantur. ℥. 3. decoctionis prędictę.

Quòd ſi tuſſis antiqua & nociua fuerit adeò ut ægrum in nocte dormire non permittat, pilulæ ſtyracinæ ſunt dandæ, quæ. Rec. mirrhæ, ſtyracis, opij, omniũ partes æquales, informentur ex his pilulæ ad lupinorum ſimilitudinẽ ex quibus una aut duæ patienti tribuãtur, in potu uerò ſumat ſyr. de papauere, & comedat ſemen albi papaueris cum ſaccharo. Qui hanc præterea patitur ægritudinem uitet in comeſtione acetoſa, ſalſa, pontica, acria, atq; amara, ſuffumigium ad antiquam tuſſim & ſputum fœtidum, Rec. ariſtolochiæ, mirrhæ, ſtyracis, galbani, omnium partes æquales, arſenici rub. ad pondus omnium, omnia puluerizata ex butyro uac. conſpergantur ex quibus magdaleones ad pilulæ paruæ ſimilitudinem informentur,

& cum neceſſe fuerit in ieiunio ex uno eorum per traiectorium ſuffumigetur æger.

In hac ultima parte ponit curam tuſſis antiquæ &
propriè catarrhalis. Et primò dum multum infeſtat
propter tuſſim continuam nõ permittentem ægrum
quieſcere dando pilulas ſtupefacientes, materiam in-
craſſantes, quæ uocantur pilulæ de ſtyrace quæ ſunt
pilulæ ſatis notę. Cauendũ tamen eſt cum primò ex-
hibentur ne dentur ultra duo grana opij, concedit eti
am ſyrupum de papauere conuenientem maximè cũ
materia eſt calida ſubtilis, deinde dat ſemen apij, & pa
paueris cum ſaccharo ut accipiendo ſem. apij & papa
ueris ana ʒ.2. ſacchari ℥. ſemis, & ex eis ſimul mixtis
2. aut 3. ʒ. poſſunt accipi pro uice, hoc conuenit in ma
teria mixta cum apium ſubtiliet materiam frigidã &
papauer calid. & ſubtilẽ incraſſat. Quòd ſi textus di-
cit albi papaueris, eſt clarus, & ponit à quibus in tuſſi
cauendum ſit, ſecundò curat humiditatem ſuperfluã
pectoris & pulmõis, ſiue pẽdeat à ſanie ſicut in phthi-
ſi & empyimate, ſiue pendeat ab humidit. phlegma-
tica faciẽdo ſuffumigium, quod debet ore aperto per
embotum inſpirari. Eſt autem hoc ſuffumigiũ ex ari-
ſtolachiæ, myrrhæ, ſtyracis, galbani calid. in tertio,
omnium partes æquales, arſenici rub. ad pondus om
nium quæ puluerizata cum butyro uac. permiſcean-
tur & fiant magdaleones ad modum & ſimilitudinẽ
paruarum pilularum, ex quarũ uno cum oportuerit
fiat ſuffumigiũ ut ſupra. Cauendum tamen eſt ne hoc
exiſtente feb. adminiſtretur & nõ niſi materia paucifi
cata. Si cauſæ tuſſis fuerint primitiuæ remoueãtur &
inducatur regimen contrariũ. Si uerò tuſſis fuerit per
cõmunitatem à toto ſicut in feb. duplex exigitur cu-
ra. Vna contra febrem capite proprio perquirenda.
Altera contra tuſſim in qua eſt habenda cõſyderatio,
ſi enim tuſſis ſit ſic. ſequens malã complexionẽ febrilẽ
aut fumos acutos pulmonẽ ſtimulãtes, curãda eſt in-
frigidatione et humectatiõe cũ bibitis & in ore retẽtis
ſicut aqua hordei, ſyrup. uiol. mucilago pſilij, pilulæ
bichichiæ de quib. infra, & ſi cauma fuerit magnum
infrigidetur et humectetur cor & pectus cum exterius
applicitis. Si autem per febrẽ liquefiant catarrhi peten
tes pulmonem quod ſignificabitur per multitudinẽ
ſcreatuum curetur cura tuſſis catarrhalis. Hæc autem
tuſſis catarrhalis duas exigit res una eſt ſedatio fluxus
catarrhi, & cura eſt ſuperius dicta. Altera autem reſpi
ciens quod fluxum eſt, exigit duplicem intẽtionem.
Prima eſt maturatio eius quod fluxit, ſecũda uerò eſt
illius quod maturatum eſt eductio & abſterſio. Si er-
go catarrhus fuerit acutus calid. & ſubtilis curatur cũ
infrigidantibus, incraſſantibus, & tardantibus uelo-
citatem ſui fluxus. Et hæc eadem conueniunt ad ma-
turationem eius quod fluxũ eſt ſicut ſyr. de papauere
propriè cum aqua decoctionis hordei, iuiubarum &
ſebeſten, & fortius diacur. ſiue diacodion datum pon
dere ʒ.1. & propriè poſt cœnam hora ſomni et teneat
in ore pilulas bichichias in textu deſcriptas aut aliquã
ex his ſi fuerit opus magis infrigidare, & catarrhũ cõ-
ſtringere. ℞. amyli, tragachan. amyg. dulciũ excorti-
catarũ, farinæ fab. ſem. papaueris albi & nig. & corti
cum eius, gummi arabici, boli armen. añ. fac formas
ſimiles lupinis aliquantulum compreſſas cum muci-
lagine pſilij & ſem. cyton. & ſi cum hoc ſignificat ple-
nitudinẽ eſſe in ſang. phlebotomet cephalica poſt ſe-
dationem acuitatis & inflammationis ſuperfluæ &
mane detur aqua decoct. hordei, iuiubarum & ſebe-
ſten cum iulep aut ſyr. uiol. Et ſi indiget uentris ſolu-
tione. ℞. iuiubarum, & ſebeſt. añ. numero 10. uiol. li-
quir. añ. ʒ.1. ficuũ ſic. quatuor, bulliant in 1. ℔. aquæ
ad cõſumptionem duarum partium & coletur, cum
qua colatura diſtemperetur mannę ℥. 1.s. aut florum
caſſiæ ℥.1. & calid. in mane ſtomacho ieiuno exibea-
tur. Cum autem apparuerit maturatio & ſcreare in-
ceperit detur hæc decoctio. ℞. ficuum ſic. pinguiũ nu-
mero 5. ſebeſten, iuiubarum ana numero 15. paſſularũ
enucleatarum ʒ.5. liquir. ʒ.2. ſem. althææ, ſem. cyto-
niorũ, hyſſopi, uiol. ſic. ana ʒ.2. aquæ ℔.3. decoquan
tur ad conſumptionem medietatis, aut duarum par-
tium & dentur ℥.3. cũ ſemi ſaccharo uiol. aut 1. ℥. iu-
lep, aut ſyr. uiol. omni die ſtomacho ieiuno & in ore
tenere poteſt tragachantũ cũ quarta parte loch de pi-
no. Et ſi opus fuerit emplaſtrare pectus ſtãte magno
caumate fiat unguentum ex oleo uiolaceo, mucilag.
pſilij et pauco ceræ, poſtea maturatione perfecta cum
opus eſt excreando materiam in pectore collectam e-
ducere his addatur oleum amyg. dulcium & ſimilia.
Cibi autem ſui ſint cucurbita, ptiſana hordeacea, Kiſſ
fabarum, maluæ, atriplices, ſpinachiæ, blitis, quæ cõ-
diantur cum lacte amyg. dulcium, aut oleo amygda
lino, & triticum, id eſt frumentum & lac, ſem. cõmu-
nium in brodijs, et ſi non ſit feb. lac eſt conueniens, ex
carnibus autem conueniunt pulli parui, pedes uitulo
rum & ſimilia, aues minutæ, uitelli ouorum recentiũ
ſorbiliũ, caueat à uino, bibat aquã ſacchar. Quòd ſi
tuſſis pendeat à catarrho calid. cum craſſitie uitanda
ſunt compingẽtia & incraſſantia ſicut ſyrupus de pa
pauere, diacodion & ſimilia, & dentur infrigidantia
aliqualiter ſubtiliantia & abſtergentia ſicut eſt deco-
ctio ſtatim deſcripta in catharrho ſubtili cum eſt per-
fecta maturatio, & in ore teneatur tragachant. mixtũ
cũ pauco loch de pino. Si uerò tuſſis ſit frig. materia-
lis aut pẽdet à materia, à cerebro, aut ab alijs membris
delegata aut eſt in pulmõe paulatim cõgeſta. Si uerò
primum, exigit duplicem curam, unam quę debetur
catarrho & membris mittentibus quæ cura ſaltem ca
tarrhi à cerebro ſuperius eſt expedita ad quam recur-
re ſecundum neceſſitatem. Altera quæ debetur cauſæ
uel materiæ iam fluxæ in pulmone collectæ, quę ſiue
ſit ab alijs membris defluxa, ſiue in pulmone cõgeſta
exigit ſex intentiones. Prima degerit materiam. Se-
cunda euacuat euacuatiõe communi. Tertia euacuat
euacuatione propria. Quarta exiccat reſiduum mate
riæ in pulmone relictæ. Quinta accidẽtia corrigit. Se
xta ordinat debitũ regimẽ ſex rerum non naturaliũ.

Prima intentio, ſcilicet digeſtio materiæ comple-
tur cum ſyr. de liquiritia, de hyſſopo deſcriptiõe Me-
ſue. Item cum ſyr. de praſſio ſi materia fuerit ualde
frig. & craſſa & in ſenib. & frigid. naturæ, & poſſunt
ſumi cum aqua decoctionis liquiritię, paſſularum, fi-
cuum ſic. & ſimilium, & ſi materia eſſet ualde craſſa
aut uiſcoſa, his poſſet addi aliquid oxymellis, ſcilicet
compoſiti aut ſcyllitici. Si uerò aquoſa digeratur cũ
melle roſ. mixto cum aqua decoctionis thuris, ſan-
darachæ, nucum cupreſſi, & ſimilium, hæc enim cum
hoc quòd digerunt phlegma ſubtile, ſiſtunt catar-
rhum

thum frig. Secunda uerò intentio completur cum pilulis de hiera ſimplici & tertia parte agarici pręparati. Item cũ pilulis de agarico deſcriptione Meſue & ſi uolumus ſimul euacuare à capite & pectore miſceantur pilulæ cochiæ aut de hiera compoſita Gal. cum pilulis de agarico. Minoratur etiã & diuertitur huiuſmodi materia cum clyſteribus acutis aut leuib. ſecũdum exigentiam & aliquando uomitu. Sed tertia intentio completur cum medicinis educentib. materiam à pectore ſicut loch de pino, loch ſanum & expertum, & multa quæ dicentur in aſthmat. in hac intentione.

Quartam intentionem complent medicinæ exiccantes reſiduum materiæ in pulmone relictæ, quarũ adminiſtratio penes Meſue eſt ſecundum duos modos, ſcilicet aut lambendo aut bibendo, aut uaporãdo, & ex his eſt lambere ʒ. 1. ex mirrha cũ melle, facilitat enim anhelitum et conſumit humiditates & ad hoc ualet ſtyrax & oppopanacũ ſi ſumãt cũ ouis aut melle. Item ſagapenũ factis ex eo pilulis cũ aqua rutę uitę, et inchoandũ eſt à parua q̃titate paulatim creſcẽdo, ex uaporib. aũt ad tuſſim antiquam eſt illud quod dictũ eſt à Raſi in fine huius capituli de tuſſi. Aliud. Meſue. ℞. arſen. citrin. ariſtol. rot. ana fac formas ſimiles auellanis cũ butyro uac. recenti. Aliud eiuſdem. ℞. ſtyracis, mirrhæ, thuris, gall. ana ʒ. 1. arſen. citrin. ad pondus omnium, fac formas ſimiles auellanis cum butyro uac. Et ſi timeres adminiſtrationẽ arſen. loco eius adminiſtretur tantundem ſulphuris, imò aliquando ad hanc intentionẽ exhibetur ſulphur cum melle aut uitello oui & diaſulphur deſcriptione Meſue eſt proprium. Sedat enim ſtatim tuſſim antiquam. Sed cum huiuſmodi adminiſtranẽ ſiue ſumantur, ſiue lambantur, ſiue ſuffumigentur, obſeruentur hæ conditiones. Prima, ut materia exiſtens in pectore ſit paucificata à natura uel ab arte, iteratis euacuationib. communib. & proprijs. Secũda quòd non adſit feb. ſaltem notabilis. Tertia quòd uirtus ſit ſatis conſtans. Quarta quòd adminiſtretur ſtomacho ieiuno. Quinta, quòd inchoetur à pauca quãtitate gradatim aſcendendo ut experiamur quomodo æger bñ toleret. Sexta quòd fiat ſuffumigatio cum emboto ore aperto, & ęgro bene tolerante ter aut quater in die. Septima ſi ſequatur conſtrictio anhelitus, aut feb. augmentum corriganẽ cum humid. pectus dilatantibus, et frig. aut in actiuis temperatis ſicut aqua hordei, liquir. paſſularum & ſimiliũ cum iulep ut ſacc. uiol. huiuſmodi medicinę cõferunt in phthiſi, aſthmate, & empyimate & propriè quando materia eſt ſubtilis ſiue ſanioſa. Quinta intẽtio, ſcilicet correctio accidẽtium completur ſecundũ ipſorum exigentiam. Si ergo adſunt uigiliæ & tuſſis ſit præter modum infeſta dentur ſomnifera ſicut mulſio, ſem. papaueris, aut ſyr, de papauere hora ſomni, aut aliqua ex pil. infra ſcriptis. Recipe ſtyracis liquidæ, thuris, maſtichis, opij, croci, ſuc. liquir. ana fiãt pilulæ ſicut cicer, & doſis eſt ab una uſq; ad tres, ſed incipiens à pauca doſi, ita ut pro prima uice non des ultra duo grana opij, his ſi uolueris magis calefacere potes addere caſtoreum, & plenitudine exiſtente in pectore non ſunt danda opiata niſi poſt euacuationem, & dãda ſunt per interualla, & cibo digeſto aut ferè digeſto & ſi adſit conſtrictio anhelitus intendatur ipſius dilatationi ſecundum quod dicetur in aſthmate. Et nota quòd opiata ſicut philonium Romanum iuuant ad dilatandum anhelitum pręfocatum, & ſi excreuerit febris corrigatur ſecũdum quod oportet. Et in toto curæ proceſſu attendatur ad ſedationem tuſſis, ad confortationem pectoris, pulmonis cum medicinis ad hoc proprijs & regimine cõuenienti ſex rerũ non naturalium. Eſt enim hoc neceſſarium maximè quãdo recipiunt materias aliunde. Et ex proprijs mirabilibus eſt rob, aut ſyrupus ex ſuc. gran. myrti cõpletorum, et hoc in tuſſi calid. ſed in frig. miſceatur cũ modico mirrhæ, & croci, & pulmõis uulpis ſic. eſt iuuamentum ſublime in tuſſi calid. & frig. ſed in calid. detur ex eo ſuc. & pulverizato aur. 1. cũ ſyrupo myrtino. In frig. uerò cum aqua mellis, huius etiam intentiõis eſt crocus cum ſyrupo myrtino, aut ſyrupo de hyſſopo in materia frigid. ſimiliter ſandaracha cum melle & nux cupreſſi cum uino & melle, & iſta cũ hoc quòd confortant pulmonem, ſiſtunt catarrhum, & grana pini confortant, mundificant & anhelitum dilatant. Ex medicinis autem quæ magis tuſſim ſedant pectus & pulmonem cõfortant, ſunt theriaca, mithridatum, diamuſcus & ſimilia, quibus per interualla utendũ eſt. Sexta autem intentio, ſcilicet ſex rerum nõ naturalium regimẽ. Aër ſit temperatus in actiuis declinãs ad ſic. Sit parcus in cibo & potu, & cibi ſui ſint uentris lenitiui pectus dilatantes & confortantes non acetoſi, ſalſi, pontic, acres aut amari, ſed potius dulcedine participantes ſicut cappares conditi cum oleo amyg. dul. pauco aceto, & propriè paſſulato, & pauco mel. aut ſacc. aut uini cocti. Itẽ radix porri. Ex ferculis cõuenit blitis, brodium cicerum, cicera fracta ſiue kiſtcicerum, uitelli ouorum ſorbilium, carnes teneræ propriè leporis, gazelli, pullorum & reliquarum auium bene conditionatarum, & pulmones animalium ſunt proprij & propriè uulpis, & hericij porcini, et panis ſit bene fermentatus in quo ſint ſem. aniſi, fœnic, potus ſit uinum ſubtile, antiquum, paucæ quãtitatis, & uinum dulce & hydromel eſt bonus potus. Ex fructibus paſſulæ, ficus ſic. & gran. pini dactili, & comeſtio ficuum ſic. cum amyg. et nucibus abſcindit illam quæ eſt antiqua, uitet ſomnum ſupra cibum & diurnum, & dormiat cap. eleuato ad alterũ latus declinante ut uideatur magis ſedere quàm iacere, exercitetur ſtomacho ieiuno, & à paruo & tardo incipiat gradatim augendo exercitium, procuret omnes euacuationes à natura inſtitutas, ſit gaudens & ſperans, iram, timorem, triſtitiam, & deſperationem fugiat. Et nota, quòd ſi aliquando contingerent intentiones contrariæ, ſicut ſiſtere catarrhum cum incraſſantib. et educere materiã contentã in pectore cũ abſtergẽtib. et ſubtiliantib. opus eſt, aut miſcere ſubtiliãtia cũ incraſſantibus quæ tamen non ſint fermentata ſicut ſyr. de hyſſopo, & de myrto, aut ſyr. de hyſ. cum aqua decoct. thuris, iuiubarũ & ſimilium, aut uti diuerſis medicinis ſicut diuerſionibus per nares, ueſicatorijs, aut cauterijs ratione catharri & ſyr. ſubtiliantibus ratione materiæ contentæ in pectore, & poſſunt etiam retenta in ore contrariarũ intentionum inuicem permiſceri, ſicut loch de pino cum bol. armen. euacuationes autem ſunt utriq; intentioni cõmunes. Si uerò tuſſis ſit per cõitatem à pectore ſicut in pleureſi & empyimate, aut per communitatẽ ab epate, ſtomacho, aut ab alijs membris duplex exigitur cura. Prima quæ debeẽ membro cõmunicanti. Altera debeẽ pulmoni.

moni. Prima autem completur secundũ exigentiam
ægritudinis quæ est in membro communicante quæ
proprijs cap. perquirant. Secunda autem debetur pul
mõi in qua est habẽda cõsyderatio. Nam illud quod
communicatur pulmoni aliquando est sola mala cõ-
plexio aut mala compositio sequens compressionem
memb. uicini, aut uaporis, & in his casibus duplex est
habenda intẽtio una est alteratio discrasiæ pulmonis
communicatæ, altera pulmonis cõfortatio quæ qua-
liter complendæ sint ex scriptis est manifestum. Mala
aut compositio, pulmoni communicata à memb. ui
cino non potest corrigi nisi corrigendo dispositionẽ
membri communicantis. Si uerò illud quod cõmu-
nicatur pulmoni fuerit materia cali. aut frig. saniosa
aut non saniosa, cura perficienda est secundum quod
dictum fuit superius, est enim ostensum quibus inge-
nijs & auxilijs in materia calid. & frig. procedendum
est. Mala autem complexio in pulmone cuiuscunque
generis sine materia exigit alterationem cum contra-
rijs & ipsius pul. confortationem, quæ qualiter debe-
ant compleri patet ex suprascriptis, & mala comple-
xio frig. immaterialis rectificatur in momento cum
retentione anhelitus: & frig. curantia malam comple
xionem calid. superius posita sunt in tussi à materia
cal: sic. autem curantia malam complexionem hum.
sunt sicut, bol. armen. tragachã, gummi arab. hys. ca-
pil. uen. cinamom. & similia, et sic. si fuerit sine feb. cu
ratur cum lacte caprin. aut asinino. Si uerò cum feb.
aut aqua hor. ptisana hor. sorbitionib. & amyg. dul-
cib. liquir. retẽta in ore & similia. Si uerò tussis sequa-
tur apost. pulmonis aut solutione continui eiusdem
cura ponetur inferius in proprijs cap. Si uerò materia
existens in uenis pulmonis faciat tussim sic. eius cura
phlebot. basilicę perficitur, aut prouocatione fluxus
sang. narium, hæmorrhoidalis aut menstrualis, simi-
liter uentris solutione secundum exigentiam humo-
rum peccãtium materia prædicta. deinde cum medi-
cinis pectus excreando mundificantibus quæ ex su-
prascriptis patere possunt, hæc tamen parum confe-
runt, cum difficile sit illas per screatũ educere nisi for-
tè aliqua pars extra uenas resudaret.

DE ASTHMATE.
CAP. LXVI.

Circa rubricam notandum quòd reperiuntur
isti termini, asthma, cõstrictio anhelitus, dif-
ficultas anhelit. dyspnœa, orthopnœa. Asth
ma gręcè, cãtus latinè, & hæc ægritudo dicta est asth-
ma eo quòd secundũ plurimũ quidã sonitus siue can
tus in respiratiõe auditur. Constrictio anhelitus dif-
fert à difficultate eo quòd in constrictione (sicut uo-
cabulũ sonat) uia per quam debet aër inspissari, & ex-
pirari pro cordis euẽtatione & mũdificatione est stri-
cta quæ strictura pendet immediatè ab aliqua specie
oppilationis. Difficultas autem anhelitus est quando
cum difficultate pectus dilatatur, & cõstringitur pro-
pter nocumentum in membris mouentibus pro an-
litu causando sicut in musculis pectoris, aut diaphra-
gmate, aut neruis uenientibus à nucha ad musculorũ
pectoris compositionem. Aut fortè propter nocu-
mẽtum in ipsa nucha, aut in cerebro, ex quo infertur
secũdum plurimum cum difficultate est coniunctam
constrictionem, licet non econtrario & hæc difficul-
tas dicitur dyspnœa sicut constrictio anhelitus. Ali-
qua dicitur orthopnœa quia scilicet oportet pro an-
helitu complendo pectus stare rectum. Orthos enim
græcè, rectum latinè. Anhelitus uerò præparationis
est, quando oportet hominem præparari ut possit ha-
bere anhelitũ. Et ex hoc infertur quòd omnis ortho-
pnœa est anhelitus præparationis, & nõ contra, licet
aliquãdo anhelitus præparationis approprietur cui-
dam speciei constrictionis anhelitus. Asthma autem
dupliciter sumitur, scilicet communiter pro quocun-
que nocumento anhelitus cum frequentia à quacun-
que causa proueniat, & sic describitur ab A. 10. tertij.
Est ægritudo pulmonis cum qua patiens non inue-
nit excusationem ab anhelitu frequenti, sicut est anhe-
litus quo laborat præfocatus aut festinatus. Est enim
ægritudo pulmonis cum semper sit necessariũ in asth-
mate pulmonem lædi per essentiam aut per commu-
nitatem. Nam sicut anhelitus est principaliter opera-
tio pulmonis sic nocumentum in anhelitu est princi-
paliter eius passio. Et est necessarium in omni asthma-
te esse anhelitum frequẽtem sicut est anhelitus festina-
ti, id est, exercitati aut præfocati, siue à causa intrinse-
ca siue extrinseca, sicut à constrictione colli. Non ta-
men necessarium est in asthmate anhelitum esse uelo-
cem aut magnũ sicut uirtute existente debili aut pro-
pter inobedientiam instrumenti. Quapropter si an-
helitus esset magnus & uelox & non frequens non di-
ceretur asthma. Et ex his patet quòd asthma est acci-
dens quia actio læsa, licet etiam sit ægritudo cum ex
hac impediantur operationes & propriè cordis euen-
tatio. Pendet aut immediatè secundum plurimum
ab oppilatione coartatoria, attenuatoria aut carnosa
ipsius pulmonis quæ est egritudo in uia siue in rece-
ptaculo, posset tantum teneri quòd asthma est oppi-
latio ad quam sequitur huius frequentia anhelitus &
esset magis consonum uerbis Auic. & consequẽter es-
set morb. in uia aut in receptaculo. Asthma aut pro-
priè sumptum sicut accipitur à Rasi in proprio cap.
describitur quòd est anhelitus cõstrictio cum frequẽ-
tia propter materiam inuiscatam in pulmone secun-
dum plurimum cum sonitu & cantu, & ex his patet
quòd licet in peripneumonia sit asthma, non tamen
peripneumonia est asthma cum sit apostema.

Duplex est asthma: quoddam uerum & est mate-
teriale, & propriè à materia in pulmone contenta.
Quoddam nõ uerum & est immateriale. Item quod-
dam antiquũ, quoddam nouum, quoddam periodi-
cum, quoddam sine periodis, & uerum asthma secun-
dum plurimũ est periodicum, cuius periodicationis
causa est materia in determinato tempore congrega-
ta catarrhizans ad pulmonem, siue fluat ad eum per
cannam pulmonis à capite, siue fluat ad eum per ue-
nas & arterias aut à capite aut ab alijs membris no-
stri corporis siue paulatim in eo congerantur.

Causa quandoq; est per essentiã, quandoq; per cõ-
munitatem, & quãdoq; est primitiua. Per essentiam
quidem aut à mala cõplexione sine materia sicut à fri-
giditate coangustante et oppilante, quandoq; à sicci-
tate corrugante. Aliquãdo ab humiditate superflua,
mollificante & faciente oppilationem attenuatoriã.
Aliquando à caliditate augente necessitatem euenta-
tionis. Sed secundum plurimum est cum materia, &
propriè phlegmatica aut in pulmone cõgesta aut ali-
unde

unde deriuata licet ab omni materia fieri poſſet. Hæc autem materia continetˀ aut in canna pulmonis & ramis eius, aut in uena arteriali aut arteria uenali, & ramis earum per uniuerſum pulmonem ad minima diuiſis, aliquando in ſpongioſitatibus pulmonis & carne molli, & quandoq; pendet aſthma à fumis, quandoq; à uentoſitate in pulmone aut in pectore contenta, quæ ſi in pectore contineatur prohibet pulmonis dilatationẽ, & ſic aëris inſpirationem. Si uerò in pulmõe prohibet ipſius conſtrictionẽ et ſic prohibet magis expirationẽ. Aliqñ uerò in cauſa ſunt ulcera & apoſtemata ipſius per cõmunitatem aut à toto ſicut in febribus & hydrope, aut membris particularibus, ſicut capite, nucha, neruis, ſpõdilibus, pectore, diaphragmate, epate, ſtomacho, ſplene, matrice & ſimilibus.

A capite quidem ſecundum plurimum propter catarrhum. A nucha uerò propter oppilationem non potentibus ſpiritibus trãſire ad muſculos pectoris & diaphragma, fit anhelitus difficilis. Et ſimiliter per cõmunitatem à neruis uenientibus ad compoſitionem muſculorum pectoris & uenictibus ad diaphragma ad dandum ipſi motum & ſequitur frequenter ſpaſmus aut eorum paralyſis. A ſpondilibus autem colli & pectoris cum dislocantˀ maximè ad intrinſeca, quę dislocatio aut fit paulatim à cauſa corporea ſicut gibbus, aut ſubitò ſicut in caſu aut percuſſione. A pectore aũt cum creatum eſt nimis paruũ aut à uentoſitate, apoſtemate, ulcere, et ſanie, aut alijs materijs in ipſo cõtentis, à diaphragmate ſimiliter propter apoſtemata, aut ulcus eius, ab epate uerò, ſtomacho, et ſplene cum intumeſcunt propter apoſtema aut propter oppilationem & comprimunt diaphragma & pulmonem aut ſibi materiam uaporis aut malam complexionẽ communicãt. A matrice autem aut quia mouetur ad ſuperiora, aut cum impletur fœtu, uno aut pluribus, aut eſt molatica aut communicat ipſi uapores malignos aut uentõſitatem & ſequitur præfocatio.

Cauſæ autem primitiuæ ſicut ſunt percuſſiones, caſus & offenſiões, ſimiliter in cauſa poteſt eſſe aëris intemperies, & cæteræ res non naturales indebitè applicitæ. Maximè multiplicatˀ in hyeme & propriè in fine eius, & in principio ueris, & multiplicatur in locis humid. & antris, & cauernis, & eſt familiaris his qui circa metalla operantur, et utũtur odore ſulphuris colophoniæ, id eſt, picis græcę, & picis naturalis, & qui conflãt argentum uiuũ, & qui terunt lapides pro uitro cõficiendo et curantˀ per elongatiõe ab huiuſmõi.

Signa aſthmatis abſolutè ſunt anhelitus frequẽtia, & quia non poteſt iacere ſupinus propter caſum unius partis pulmõis ſuper alteram, quapropter uia expirationis conſtringitur. Et ſecundum plurimum in proceſſu palleſcũt eorũ facies & tandẽ fiunt cachexici.

Signa aſthmatis à mala complexione ſine materia eſt lenitas pectoris ſine extenſione, & grauedine ſenſa in partibus ſpiritualib. & ſi fiat tuſſis, eſt ſine ſputo, & mala cõplexio calid. cognoſcitur ex ſenſatione caliditatis & ex anhelitu, & pulſu magis uelocib. & frequentibus, & quia pręceſſerunt cauſæ calefacientes iuuatur à frig. & nocetur à calid.

Signa autem frigiditatis ſunt, frig. ſenſata in ſpiritualibus, pulſus & anhelitus parui, tardi, ſed frequentes præceſſio cauſarum infrigidantium, iuuatur à calidis, nocetur à frigidis.

Signa ſiccitatis ſunt aſperitas ſitis, præceſſio cauſarum exiccantium, iuuatur ab humid. nocetur à ſiccis, & pulſus eſt durus ſerrinus. Sed humiditatis ſunt ſigna cõtraria. Si uerò ſit præſentia materię in pulmone adeſt grauitas, & ſecundum plurimum ſentitur ſonitus in reſpiratione propriè quando materia continetur in trachea arteria. Species autẽ materiæ cognoſcuntur per ſaporem & colorem cum excreatur, & ſimiliter cognoſcitˀ craſſities & ſubtilitas. Et ſi ſit in cãna pulmonis ſentitur grauitas & oppilatio in partib. gutturis, & fit excreatus faciliter cum tuſſi parua & raſcatione. Si uerò ſit in ramis paruis tracheæ arteriæ diſtantibus à canna non fit ſcreatus niſi cum tuſſi multa. Si uerò materia contineatur in uena arteriali, aut arteria uenali frequenter eſt aſthma ſine tuſſi, & ſi fiat tuſſis eſt ſinè ſputo, & fit pulſus tremulus maximè quando materia continetur in arteria uenali propter tremorem ſiue pulſum cordis tremulũ, cui pulſus arteriarum proportionatur, & hoc aſthma perducit frequenter ad tremorem cordis confirmatum, & ſyncopim, & mortem. Si uerò materia contineatur à carne molli fit ſcreatus ſecundum plurimum cum tuſſi multa & laborioſa. Si uerò aſthma pendeat à uentoſitate ſentitur extenſio ſiue grauitas quæ aliquando permutatur et ſi ſit in pectoris ſpatio, id eſt, inter pulmonem & pectus fit difficilis inſpiratio & pulmõis dilatatio. Si autem contineatur in pulmone fit difficilis expiratio & pulmonis conſtrictio. Si uerò aſtma pẽdeat ab apoſtemate, aut ulcere pulmonis ſigna ponentur inferius in capit. de peripneumonia & phthiſi. Si uerò aſthma fit per communitatem à toto ſicut in febrib. & hydrope, præceſſerunt huiuſmodi ægritudines cũ quarum augmento augetur aſthma, & diminutione diminuitur, & eſt aſthma ſine ſputo. Si uerò ſit per cõmunitatem à cerebro catarrhizante, adſunt ſigna catharrhi de quibus ſupra. in proprio cap. & fit ſubitò ſecundum plurimum, id eſt, in paruo tempore & ecõtra quando materia cõgeritur in pulmone non fit niſi in longo tẽpore. Et ſi ſit per cõmunitatem à nucha. aut neruis adeſt ſpaſmus aut paralyſis uniuerſalis, aut particularis, & ſi ſit per communitatem à ſpondilib. adeſt dislocatio ſpondilium, & propriè ad interiora nouiter facta à caſu, percuſſione, aut offenſiõe, aut adeſt dislocatio ſpondiliũ antiquata ſicut accidit in gibbis, quæ ad quamcunq; differerẽtiam fiat eſt ſecundũ angulum curuilineum, & ſi ad interiora eſt, comprehẽditur, quia gibboſitas eſt in pectore. Si uerò ſit per cõmunitatem à pectore ſicut à pleureſi & empyimate adſunt ſigna ipſarum de quibus infra & nunquàm fit tuſſis niſi cum materia ingreditur pulmonẽ. Si aũt fit per communitatẽ à ſplene, epate, ſtomacho, cũ intumeſcunt propter apoſtema, oppilationem, & ſimilia adſunt ſigna nocumenti ipſorum de quibus infra, & ſimiliter ſi fit per communitatem à matrice, cauſæ autem primitiuæ ſeipſas oſtendunt. Prognoſticum. Primum, aſthma materiale frequenter ducit ad peripneumoniam, quod cognoſcitur ex ſuperuẽtu febris cum prius non fuerit & cæteris ſignis peripneumoniæ. Secundum, aſthma eſt inſanabile in ſenibus & in iuuenibus ualde difficile. Tertium, longitudo aſthmatis ducit ad nocumenta epatis. & hydropem. Quartum, aſthma periodicum quandoque propter opinionem interficit.

Cum

Cum aliquis aſsiduè patitur tuſsim et aerem attrahit, quando eadem fit poſt curſum aut poſt uehementem motum, & cum iacet ſupinus eſt ei deterius, ſed cum ſedet eſt ei melius, decoctio ei danda eſt, quæ. Rec. ficuum citrin. drach. 10. dact. maiorem humid. habentium, ſem. opij, ſem. fœniculi, capil. uen. liquirit. hyſ. praſsij, omnium ana drach. 5, coquantur in 3. lib. aquæ dul. donec redeant ad 1. & coletur.

De hac uerò decoctione tribus diebus ægro in potu tribuatur cum pondere duorum aureorum huius confectionis. quæ Rec. ſuc. liquiritiæ, hyſ, cap. uen. omnium drach. 10. cordumeni, piperis, amyg. amari. ariſtol. roſ. ſem. urticæ omnium ana drach. 5, mellis deſpumati, quantum ſufficit, hæc enim confectio ſuperfluitates quæ ſunt in pectore mirabiliter expellit & eſt optima.

Danda itaq; per hebdomadam unam continuò, deinde æger poſtquã comederit ſinapim & mel, uomere cogendus eſt et uenter ex his pilulis ſoluendus, quæ Rec. agarici gran. hor. 18. collocynt. interioris, gran. hor. 6. elleb. gran. 4. ſucci liquir. drach. 5, fiant ex eis pilulæ & ſufficiunt ad doſim una, poſt hoc quoque iterum redeat ad bibendam confectionem & decoctionem ſumendam, & poſtremò ad uomitum & uentris ſolutionem ut prius, hoc ſæpe faciendum eſt donec æger ſanitati reſtituatur. Interim tamen a cibis craſsis & ſtipt. & acet. abſtineat.

Hoc caput de aſthmate diuiditur in partes duas. In prima notificatur aſthma. In ſecunda ibi, decoctio enim danda. ponit curam. Prima pars eſt nota ex ſuprascriptis. Secunda uerò diuiditur in quinq;. In prima ponit curam per unum digeſtiuum, & ſputi prouocatiuum anhelitusq; facilitatiuum. In ſecunda ibi. Deinde æger. curat per uomitum. In tertia ibi. Et uenter. curat per ſolutionem uentris. In quarta ibi. Poſt hoc quoque. iterum redit ad eaſdem medicinas. In quinta ibi. Iterum tamen. ponit dietam. Quæ dicit in prima parte nota ſunt, permiſcet enim decoctionem digeſtiuam præparantẽ materiam ad expulſionẽ per ſcreatum cum medicina ſputum prouocante fortiter ſubtiliante, abſtergente & incidente, uirtutemque expulſiuam pulmonis ſtimulante, ut ſimul digerendo euacuet per ſputum, & hæc medicina propriè conuenit in aſthmate uero, pendente à materia phlegmatica, craſſa, uiſcoſa, in pulmone cõgregata & ſimplicia ſunt ſatis nota, praſſium, id eſt, marrubium, cordumeni apud quoſdam cardamomum, ſed apud Ioannem Serapionem cui credendum eſt, carui agreſtæ.

Iſta autem medicina danda eſt per hebdomadam, licet decoctio non ſufficiat niſi pro tribus diebus, & certè decoctiones non debent fieri pro pluribus dieb. cum facilè putreſcant. In ſecunda parte curans per uomitum præcipit ægrum prius comedere ſinapim & mel ad ſubtiliandum, & incidendum, & abſtergendũ phlegmata in ſtomacho contẽta, poſtea uomitũ prouocare, ſcilicet cum pẽna aut digito in ore impoſito, aut ſumendo aliquid uomitiuum ex deſcribendis inferius dum curã ordinabimus. Vomitus enim in facilè paratis ad ipſum eſt conuenientior quàm uẽtris ſolutio. Tum quia euacuat à pulmõe per uiam propinquiorẽ, tum quia ſtomachus eſt lacuna phlegmatis.

In tertia parte curãs per uentris ſolutionem præcipit pilulas ſumendas cũ cuſtodia euacuantes à pectore, & à capite phlegmata & etiam à membris naturalibus, elaterium, id eſt, ſuccus fructus cucumeri aſinini. Inter tamẽ uomitum & ſolutionem debet tempus notabile mediare ũt uirtus reſtauretur in quarta parte poſito alicuius tẽporis interuallo, ne natura ex nimis continuo uſu medicinarum terreatur, docet redire ad medicinas iam dictas eodem ordine qui dictus eſt. Vltimò ponit dietam oſtendens à quibus cauendum eſt.

Aſthma pendens à mala complexione frigida ſine materia curatur cum retentione anhelitus & inſpiratione aẽris calidi & applicatione pãnorum & rerum calidarum exterius et cum regimine medicinali & ſex rerum non naturalium declinante ad calid. et confert decoctio fœnugræci cum paſſul. Sed cum regimine contrario curatur pendens à mala complexione calid. ſine materia, & eſt in ueritate ſpecies malitiæ anhelitus & non conſtrictio.

Et confert ſaccharum uel iulep aut ſyr. uiol. cum aqua hor. & curaẽ cura hecticę febrilis. Si uerò pendeat à ſiccitate & ſit cum feb. putrida dẽtur frig. humectantia nõ putreſcibilia ſicut aqua hor. ſyr. uiol. & ſimilia frig. & humid. interius et exterius applicita & in ore retẽta. Si uerò ſit ſine febre aut ſaltẽ ſine febre putrida lac caprinũ & aſininũ ſunt pręſtantiſſima, et adminiſtreẽ aẽr & omne regimẽ medicinale et ſex rerũ humectantiũ, & curetur cura hecticæ febrilis, ſi ſit cõiuncta calid. & cura ethicæ ſenectutis ſi ſit coniuncta frig. Si uerò pendeat ab humid. exiccetur tam regimine ſex rerum non naturalium quàm medicinali aut aẽre ſicco, dieta tenui et exiccante, pauco ſomno, exercitio ſumpto & ſimilibus. Et ſimiliter ordinetur regimen medicinale in contrarium diſcraſiæ. Si uerò aſthma ſit pendens à materia in pulmone contenta quæ ſecundum plurimũ eſt phleg. exigit 7. intentiones penes Meſuẽ. Prima eſt debitum regimen ſex rerum. Secunda adequatio materiæ. Tertia ſubtractio eius. Quarta diuerſio. Quinta eductio propriè cum ſputi prouocatiõe. Sexta exiccatio reſidui in pulmone cõtenti. Septima correctio

correctio accidentium. Pro prima intentione. Sit aër
temperatus in actiuis declinãs ad sic. hac consydera-
tione semper habita quòd si asthma sit catarrhale &
causa catar. fuerit calid. declinet parumper ad frig. Et
econtrario, si causa fuerit frig. declinet ad calid. & sit
boni odoris, & si opus est rectificetur artificialiter se-
cundum temporis exigentiam, & mutatio regionis
& propriè humid. ad ficciorem plerunque confert. Pa-
nis sit ex optima farina frumenti non omnino à fur-
furibus depurata, bene fermẽtatus, aliqualiter salitus,
qui non comedatur dũ est calid. neque transacta quar-
ta die, in quo si ponat̃ aliquid anisi aut fœniculi, mel-
lis, aut sacchari, est præstãtior. Vinum eius sit album,
subtile, antiquum, aliqualiter dulce, aut aliquid uini
dulcis commisceatur cum uino antiquo subtili & pa
rum bibatur, sed nec post cibum neque inter unã ciba-
tionem & alteram est bibẽdum neque aquam neque ui-
num, debet autẽ uinum esse limphatũ si catarrhus fue
rit in causa, & etiã absque catarrho si fuerit hominũ cõ-
suetudo bibere uinum limphatum, & non bibat mul
tum subitò, sed in pluribus uicib. parum pro uice etc.
Carnes sint facilis digestionis, boni chimi, paucarum
superfluitatum, & sic. sicut aues bene conditionatæ sa
tis notæ. Et ex quadrupedibus caro gazelli, leporis,
hœdi castrati annualis, pulmones uerò animaliũ con
ueniunt cũ proprietate sua, propriè pulmo uulpis &
hericij porcini. Item pisciculi petrosi, ex ferculis cõue-
nientibus cicerum, cicera fracta, Kist fabarum & hor.
ius galli decrepiti. Et ex herbis conueniunt blites, ius
cauliũ, petroselinum, fœnic. lingua arietis & similes.
Et intendatur uentris lenitio in dando passul. & ficus
siccas, saccharum & aquam mellis, imò ipsa est potus
conuenientissimus, & his non sufficientibus ad lubri-
candũ detur in principio mensæ aliquid medullæ car
tami cum brodio, & cappares salitæ stimulando lu-
bricant & oua sorbilia leniendo & condiantur fercu-
la cum his quæ dilatãt anhelitum sicut mel & crocus,
butyrum, saccharum, & oleum amyg. dulcium cauẽ
da sunt acetosa, acria, crassa, stiptica & pontica, & sit
parcus in cibo et potu, nã fames et sitis moderatę sunt
cura huius ægritudinis. Somnus sit nocturnus nõ me
ridianus nisi aliqua occasione somnum nocturnum
omiserit, & distans à cibo per duas horas. & dormi-
at magis sedens quàm iacẽs, & sit communiter sex ho
rarum nõ cõtinuus, sed interpolatus, & cum euigilat
sufficienter se exerceat & caueatur dormiendo super-
flua calefactio cum puluinaribus aut alijs pannis. Ex-
ercitium suũ sit gradatim de remissio ad intensum de
breui ad longum, ita tamen ut non multum intenda-
tur anhelitus difficultas, laudatur autem descẽsus per
loca decliuia & arenosa, & exercitium sit iucundum.
Item laudatur leuatio uocis & ipsius gradatio de bre-
ui aut humili ad fortem & longum, & fiat frequenter
stomacho ieiuno.

Procuret omnes euacuationes à natura institutas,
præcipuè per sternutationem & demucationem nari
um, & mundificationem per screatum. Et si uomitũ
aliquando natura tentaret adiuuandus est, imò pro-
curandus artificialiter ut dicetur inferius.

Secunda intentio est digestio pro qua artificialiter
facienda, aliqui præmittuntur canones obseruãdi in
cura asthmatis & cuiuscunque ægritudinis ab oppila-
tione pendentis. Nam si oppilatio fiat à multitudine
cura est euacuatio de qua dicet̃. Si uerò à uiscositate
curat̃ incisione. Si uerò à crassitie, curat̃ subtiliatione.
Sed in subtiliatione crassi duplex est periculũ. primũ
ne subtiliatiuum sit nimis remissum, ita ut solum rari
ficet nihil resoluendo, tunc enim crassum maiorem lo
cum occupando plus oppilabit. secundũ ne subtilia-
tiuum resoluat subtile, & crassum indurando petrifi-
cet. Quapropter cum necessaria est resolutio crassi fi-
ant cum resoluẽtibus leuib. sicut chamæmila, melilo-
tum, et similia. Et si opus est fortibus resoluẽtibus, his
admiscenda sunt mollificantia humid. participantia
actuali & potentiali, sicut exempli gratia uaporato-
rium humid. & sic. pręstantius. Pro quibus intelligẽ-
dis est sciendum. Primò quòd humor quanto est cras
sior tanto est aptior ad petrificationem. Et similiter
quanto uiscosior. Vnde plures lapides ex phlegmate
quàm ex melanch. generant̃. Secundò quanto medi-
cina resoluens agit à maiori proportione in humorẽ
resoluendum, tãto citius indurat & petrificat, ut si ad
resoluendum sufficeret chamęmila calid. in primo, tu
administres calamenthum. Tertiò quando medicina
participat multa siccitate. Et idem dico de quocunque
alio resoluente disproportionato materiæ resoluen-
dæ sicut aër calid. exercitium, ieiunium, & balneum,
et omnia applicita. Quartò quando humor lon-
gam moram in loco contraheret, siue ex angustia lo-
ci siue in renibus siue sit inuiscatus sicut in uesica, si-
ue non possit expelli nisi ascendendo, sicut in pul-
mone hæc longa mora propter actionem caloris fa-
cit ut humor induretur & petrificetur. Quintò
quando humor retinetur in loco intensi caloris, sicut
in pulmone hæ omnes causæ faciunt ut humor indu
retur & petrificetur & contrariæ prohibent petrifica-
tionem. Ad propositum redeũdo sunt multæ ex his
causis petrificationis in pulmone asthmatico, uero a-
sthmate. Est enim humor crassus & uiscosus siue ab i-
nitio talis sit in pulmone aggregatus, siue sit factus ta
lis ex actione caloris. Secundò est longa mora, tum
propter loci angustiam saltem in aliquibus partibus
pulmonis, tum quia oportet humorem euacuãdum
ascendere. Tertiò est intensus calor. Propter has om-
nes causas, medicinæ asthmatis ueri non debẽt esse ual
de calid. nec multæ sic. coniunctæ, imò humectanti-
bus permixtæ. Et cum hoc etiam habentes proprie-
tatem singularem in confortatione eius. Ad quod e-
tiam facit, quia pulmo est membrũ molle, facilè passi
bile, non tolerans medicinas acutas sine nocumento.

Quapropter infertur primò quòd pro digestione
& mundificatione materierũ ab ipso indigemus me-
dicinis remissè calid. lenitiuis applanatiuis & humi-
dis, abstersiuis, & incisiuis. Et si aliquando medicinæ
notabiliter calid. necessariæ sint, sicut hyssopus, pras-
sium & similes, est eorum calid. remittenda cum frig.
secum mixtis, & similiter siccitas sua cũ humid. sicut
facit Mesue et cæteri autores cũ componũt huiusmo-
di syrupos. Infertur secundò esse uitandas medicinas
multum exiccatiuas licet frigidas. Tertiò uitandas es-
se medicinas multum frigidas sicut opium, papauer,
hyoscyamus & similia, incrassant enim & congelãt,
& prohibent expulsionem. Et dicit A. in cap. de asth
mate antiquos non fuisse usos opio, hyoscyamo uel
mandragora nisi intentio sit per illud prohibitio ca-
tarrhi cum multiplicetur, imò nec psilio, nisi quod

deus uult gloriosus et excelsus quasi dicat psilio utũ-
tur aliquãdo propter suam singularem proprietatẽ.
Quartò uitãdas esse medicinas multum subtiliatiuas
et incisiuas, siue modo A. subtiliatiuas et incisiuas pu
ras, adducunt enim quandoq; labor earum & inobe
dictia materiã ad uulnera in pulmone. Quintò uitã-
das esse medicinas prouocantes ualde propterea quia
extrahũt subtile & remanet crassum. Sextò cum cras-
sities epatis coniungitur astmati, sicut accidit frequen
ter asthmate prolongato, permiscẽdas esse medicinas
pectorales cum medicinis epatis, quę sunt sicut eupa-
torium & absinthium. Et istud quod coniungit inter
duas res simul uehementer habeat proprietatẽ singu-
larem in utrisq; membris, sicut rubea tinctorum & a-
ristolochia. Idem est iudiciũ de nocumentis aliorum
membrorũ cum asthmate coniungitur. Septimò ubi
necessaria sit resolutio, siue subtiliatio materiæ & inci
sio. Incisio debet subtiliationem superare, patet, quia
prohibet indurationem & facit ad expulsionem. Vn
de 10. tertij, 5. cap. sit studium cum incisiõe plusquàm
cum resolutione. Octauo, quia asthma est ægritu-
do chronica sunt permutandæ medicinæ & eiusdem
generis, & potẽtiæ, quoniam inter medicinas & cor-
pora sunt proportiones quę nõ cõprehenduntur nisi
cum experimento, cũ experieris pluries consequeris,
id est, colliges quod magis sit iuuatiuũ. A. in cap. pro
prio. Itẽ. 4. primi, cap. 1. Imò in una medicatione me
dicinam permuta, quoniam ab eo quod consuetum
est non fit passio, & uni quidem corpori, & uni mem
bro in una hora, & altera inest proprietas ab una me-
dicina pati, & non ab altera. Et propter istos sermões
sapientes practici in curis ęgritudinum chronicarum
ordinant plures medicinas eiusdem uirtutis diuersa-
rum tamen compositionum, & unam exhibent qua-
tuor diebus aut sex, postea alteram, & sic faciunt coal
ternationes. Nonò in ægritudinibus chronicis faciẽ-
dæ sunt interpolationes, uerbi gratia inter unũ ordi-
nem medicinarum digestiuarum & similiter euacuã-
tium, secundum ordinem aliarum mediabunt 6. uel
8. dies in quibus æger utetur sola dieta, & quanto æ-
gritudo magis prolongabit̃ magis interponetur tẽ-
pus ne natura ex cõtinuo usu medicinarum terreatur
& abominetur. Decimò si causa antecedens & cõiun-
cta aduersentur, exempli gratia, catarrhus quia indi-
geat incrassatione & materia in pectore contẽta subti
liatione, incisione, & abstersione incitãtib. expulsio-
nem procedatur secũdum alterum tertium modorũ.
Aut enim attendat̃ dispositioni magis infestę, & pro
priè si sine curatione illius altera curari non potest, si-
cut secundum plurimum est catarrhus, postea atten-
datur materiæ iam fluxæ, aut secundò cũ aliquib. in-
strumentis attẽdatur catarrho, utputa cum diuersio-
nib. & his quæ in ore tenent̃, & cum alijs instrument.
attendatur materiæ iam fluxę, ut puta cum bibitis, et
his quæ lambendo sumuntur & cum exterius pecto-
ri applicitis. Aut tertio eodẽ instrument. quod ex di-
uersis componat̃, sicut quando permiscemus aliquã-
do syr. de hyssop. cum syr. de myrto, aut de iuiubis,
natura enim sagax digerit incrassantia cõtra materiã
fluentem & subtiliantia cõtra fluxam, sicut etiam in
augmen. apost. miscemus repercussiua cum resoluti-
uis, & in hemitritæo aquam hord. cum pipere. Dige-
stiua autem taliter conditionata sunt fœnugræc. pas-
sul. ficus sic. dactyli pingues, mel in materia frig. sed
in calid. hordeũ, uiol. iuiub. sem. cyton. & similia cũ
sacc. & ex his possunt fieri decoct. & syr. secundũ exi-
gentiam. Et sem. maluæ, cyton. sunt optima in causa
calid. sem. maluauis. in causa frig. Et si uolueris incide
re & abstergere his addemus parum oxymel. simpli-
cis. Aquæ autem sunt aqua mellis, aqua hor. si uolue
rimus temperare aliorum calidit. Et si uoluerimus si-
stere catarrhum cum his permiscemus syr. de iuiubis,
de myrto, aut aliquid syr. de papauere. Et si uolueri-
mus facilitare anhelitum aromatizemus cum pauco
croci, aliquando facimus aquam ex decoctione iuiu-
barum, liquiritię, hordei, passularum, ficuum sic. quã
permiscemus cũ syrupo factis ex suprascriptis. Et ad
has intentiones fiũt loch & electuaria, ut ℞. tragachã.
frigid. loch de pino ana ℥. 1. pulparũ, sebesten ℥. s. cro
ci gran. 5. fiat electuarium spissum cum syr. uiol. & de
hyssopo ana quantum sufficit, & incorporando sine
igne. Et hic secundum necessitatẽ potes addere dacty-
los maturos, passulas. Imò parum boli armen. ubi sit
opus constringere catarrhũ, nam bolus armen. apud
Auic. est mirabilis iuuamẽti in prohibendo catarrhũ
& in exiccando humiditates pectoris, sed constringit
& difficultat anhelitum, nisi misceatur cum leniẽtib.
in magna quantitate. Ego autem sæpe misceo unã ℥.
boli armen. cũ 1. ℥. loch de pino. Et de proprijs est æ-
nula cocta, comesta sola, aut cũ alijs cibis aut cũ melle
permixta. Similiter aqua distillata aut decoctio eius.
Et medicinæ superius scriptæ in cap. de tussi ad hũc lo
cum afferant̃. Et medicina Rasis superius in textu ex-
posita est efficax, & ultima ad phlegma crassum. Cõ-
sulo tamen propter causas dictas superius ut secundũ
plurimũ leuioribus utaris, & si opus est fortibus gra-
datim ad alia ascende. Ex uerè aũt maturãtibus & do
mesticis apud Mesue est ius galli antiqui, & ego mis-
ceo aliquãdo cum syrupo secundum exigentiam. Itẽ
syr. recipiens fœnugræci & passularum, ænulæ, ana
partes æquales, est iuuatiuus ualde. Et ex unctionib.
conuenientibus ad hanc intentionẽ est oleum amyg.
chamom. anethi, & de Keiri citrino, laurinũ, de ireos,
sed magis tẽpore mundificationis. Et ex his cõposita
fieri possunt addendo etiam mollificantia secundum
exigentiã sicut mucillaginẽ, fœnugræc. althęæ, & fiat
inunctio cum fricatione conuenienti, & lana œsipi su
perponat̃. Tertia intẽtio est euacuatio. Si ergo uideat
plenitudo sang. fiat phlebot. ex basilica, aut cõmuni,
si repletio appareat in toto. Aut ex saphenis si fuerit
in causa retẽtio menstruorũ aut sang. hæmorrhoid.
Verũ phlebot. secundũ plurimũ ab initio debet fieri.

Postea digesta materia cõueniunt propria soluti-
ua, quæ secundum plurimũ debent esse facilia, inquit
etiã A. finiant̃ humidit, quæ sunt in pulmonib. corũ
cum facilitate & æqualitate. Finiunt̃ aũt humiditates
cum digerentib. prouocantib. sputum & exiccantib.
Oportet ergo omnia ista esse facilia æqualiter operan
tia circa partes crassas & subtiles. Solutiua ergo con-
uenientia sunt sicut cassia, agaricus epythym. polip.
& charta. & fortiora sunt colocynthis, & suc. fructus
cucumeris asi. & hierapi, diaphænicon, electuarium
Indũ, pilulæ de agarico, sed leuissimè sebestẽ, passulę,
uiol. & si cerebrum communicet misceantur cochię,
aut pilulę de hierapi. cum pilulis de agarico. Troc. au
tem de uiol. conueniunt in materia calid. imò potius
in

In mixta. ℞. folia uiol. mediocrium in exiccatione & humectatiōe ʒ.6. turbith electi ʒ.4. suc. liquiritiæ, tereniabim ana ʒ.2. scammoneæ correctæ ʒ.2. fac trochiscos. Valent ad constrictionem anhelitus et leniūt naturam & pectus mundificant & dosis est à ʒ.1. usq; ad ʒ.2. cū aliqua decoctione pectorali & sunt boni saporis. Sed existente febre & propriè corpore existente debili melius est soluere cum cassia aut māna. Et ex his trochiscis potest addi aliquid tanquam calca. scil. ℈.1. distemperentur autem electuaria solutiua cum aquis proprijs scilicet uiol. hor. excorticati, cap. uen. hyssopi, farfarę, id est, pulmonarię, aqua mellis aut alicuius decoctionis compositæ ex reb. pectoralib. Et in hac intentione obseruentur hi canones. Primus est iam dictus ut fiat solutio cum facilitate & ęqualitate. Sed hic nota quòd materia euacuanda est duplex. Quædā enim est coniuncta coangustata in meatib. et carne spongiosa pulmonis & huiusmodi cum solutiuis non est multum speranda euacuatio, neq; cū uomitiuis, sed ex screatu. Quædā uerò sub forma causæ antecedentis, & hęc cū resolutiuis est educenda, aut cū uomitiuis. Propterea dicit Auicen. in capite de asthmate. si materia est plurima, scilicet, supra illam, quæ est sub forma causę coniunctæ, tunc necessaria est purgatio, scilicet, cum medicina solutiua. Si aūt fuerit solum ea quæ sub forma causæ coniunctæ non est educenda pharmacia, sed per screatum. Secundus canon, ut sit digesta subtilis, ducta ad mediū per incrassationem, crassa et uiscosa, per subtiliationem et incisionē. Tertius, ut nō fiat euacuatio tēpore paroxysmi asthmatis. Quartus, ut reiteretur euacuatio cum difficulter materia educatur, & non nisi pluribus euacuationib. Sed inter unam euacuationē, & alteram interponatur tempus notabile, ut uirtus nō debilitetur, imò reficiatur. Mesue aūt iubet inter euacuationes uomitum prouocari. Sed intellige mediante notabili tēpore ne addatr̃ debilitas debilitati. Et secundò quòd corpus sit satis facile ad uomitū. Vomitiua aūt sunt sicut suc. aut decoct. raph. à duab. usq; ad tres ℥. cum duabus ℥. oxymellis simplicis cōpositi aut scyllitici secūdum fortioris, aut minus fortis uomitiui exigētiam. Et ex fortiorib. est suc. raph. in quo steterit infusus elleborus à 12. usq; ad 24. horas. Quintus canon, ut euacuatio fiat cum medicinis trahentib. à lōginquo, quæ tamen non sint multum agitatiuæ. Agitatio nāq; facit constrictionem anhelitus, quam ipsi, materijs quiescentibus, maximè patiūtur: huiusmodi aūt est agaricus & maximè præparatus secūdum artē Mes. Item colocynthis, sed in parua quantitate sicut apparet in pil. descrip. Rasis in textu: Sarcocolla, oppo. & debēt omnes esse consolatæ secundum artē Mes. suc. aut cucum. asin. magis ualet ad educendum aquositatē. Sextus canon, ut eligantur medicinæ expertæ, quapropter illæ quæ positæ sunt ab autoribus sunt tutiores. Septimus, ut medicinæ huiusmodi euacuent à membro mittente, scilicet, à capite aut quodcūq; aliud fuerit, quàm à pulmone recipiente. Quarta intentio, est diuersio complenda cum fricationibus extremitatū, fricatione pectoris, & aliorum membrorum, aut manu, aut mantili asperso rubificante cutim, attrahente materiam de profundo ad superficiē. Ad quam si sequatur lassitudo remoueatur ungendo partes dolorosas cum oleo chamomelino, & similibus. Item uētosatiōes in spatulis & natib. Clysteria quoq; sunt ad hanc intentionē. Et si catarrhus esset in causa fiant caputpurgia per nares, de quib. sufficienter dictū est in cap. de catarrho. Et fiant apud magnam necessitatem uesicationes & cauteria, & in commissura coronali.

Quinta intētio est eductio propria cum sputi prouocatione, & cōplentia hanc intentionem sunt multiplicia, quædam lenientia, quædā remollientia cū abstersione, & hæc duo genera magis complent tertiā intentionem, scilicet, digestionem, quędam irritantia cum incisione & abstersione aut acuitate, quædam abstergentia cum proprietate, quædam mundificātia cum proprietate, quædā ampliatiua uiarum, quædā sunt subtiliantia. Lenitiua quidem sunt uiolæ, pruna, cassia, uitelli ouorū, iuscula pinguia, iulep & sirup. uiol. saccharum uiol. & sebesten, & liquiritia. Remolliētia uerò cum abstersione quædam sunt sicut butyrum, fœnumgræcum, malua, althæa, semina earum, & mucilagines ipsarum, ficus siccæ, passulæ, grana pini, & sunt propria. Irritantia uerò cum incisione & abstersione sicut sirup. aceto. species oxymellis, scilicet simplicis, compositi, scilicet scyllitici. Sed incitantia acuitate sunt sicut sem. urticæ infusum in aceto, sem. nasturtij infusum in oleo amig. dul. sinapis, piper, diatrion pipereon. Sed abstergentia cū proprietate sunt sicut mel hysop. & sirup. eius, hasce, id est, thymus, prassium, origanum, calcan. crocus cum melle, laurus secūdum omnem modum administrationis est ualde expertus, enula & suc. eius, aristol. rot. species centaureæ, quarum maior ualet in paroxysmo, minor in quiete, loch de pino, loch sanum & expertum, loch de scilla, capares salitæ. Item porrum cum melle, item iris mundificat pectus efficaciter, & iuuamentum decoctionis calamenthi cum ficubus, & passulis in extractione humorum crassorum ex pectore, & pulmone, & dilatatione anhelitus est sublime. Et huius intentionis est thymus & gran. lauri cum melle & sirup. de hyssopo & prassio. Sed mundificantia cum proprietate qua pulmo confortatus expellit à se nociua sunt liquir. capil. uen. pulmo uulpis, & ericij, campestris, porcini, theriaca, mithridatum, diamuscum dul. & amar. Sed ampliatiua uiarum sunt crocus, & capil. uen. & sunt dilatantia anhelitū, & istis duobus generibus uti debemus à principio usq; ad finem, componēdo tamen illa cum medicinis proprijs ad intentionem quam uolueris complere, tuentur enim pulmonem et faciūt uirtutes aliarum citius ad pulmonem penetrare. Sed subtiliantia sunt sicut ammon. oppop. & sagapenum cum aqua rutæ, & ista cōueniunt post digestionem & minorationem, similiter mundificantia sine acuitate, dicta sunt superius. Medici autem prudentes & experti multotiens componunt adinuicem medicinas diuersarum intentionum secundum necessitatis exigentiam. Et taliter facit Rasis in præsenti cap. permiscens decoctionem cum electuario, & apud Gal. decoctio passularum enuc. & fœnugræci cum modico castoreo, scilicet, ℥.3. decoct. cum ℈.s. castorei, frequenter data commodius operatur. Item gutta ammoniaci mixta cum oxymelle potenter liberat. Item decoct. hyss. cum melle & ficubus, item crocus cum melle aut cum melle & ficubus. Ex medicinis compositis conferentibus stricturæ anhelitus & difficultati sunt mi-

chridatũ, theriaca, athanaſia, diamuſcus, philoniũ, & eſt propriũ. Vnctio conueniens in hac intentione eſt hęc. ℞. cerę citrinę, ʒ.1. olei de Keiri, et propriè citrini, ʒ.4. adipis anatis, & gallinę, mucil. fœnugr. & ſem. lini, añ. ʒ.5. ſtyracis, ʒ.6. fiat eorũ bona aggregatio, & cũ eo debitè calido ungat̃ pectus. Et ſi oportuerit magis calefacere his adde hyſſopũ humidam, & materia exiſtente cal. ungant cũ oleo uiolac. oleo amigd. dul. añ. ℥.1. mucilagine pſilij, ℥.s. cũ pauco ceræ, & ſi materia ſit mixta, miſce in cõpoſitione calida cum frigidis. Sexta aũt intẽ. eſt exiccatio & cõſumptio reſidui humid. in pulmone contentę. Pro qua intentione cõplẽda recurre ad cap. pręcedẽs de tuſſi intẽtione quarta: ibi enim dicit̃ quantũ eſt oportunũ. Sed pro ſeptima intentione corrigenda eſt ſitis cũ bibitis & retẽtis in ore, quæ tamẽ ſputum non impediant, imò facilitẽt, ſicut aqua hordei uel ſacchari potata, liquiritia in ore retenta, pruna bñ matura, anguria, & ſimilia. Sed inſtantia uigiliarũ cum diapopuleone applicito frõti & temporib. & philoniũ rom. quantitate, ʒ.s. exhibitum inducit ſomnũ, & ſedat anhelitus præfocationẽ. Sed cõſtrictio anhelitus, quę tẽpore paroxyſmi aſthmatis adeò creſcit, ut pręfocet diligẽti curatione indiget. Primò ſituet̃ infirmus in aëre libero ad frig. declinante, neq; habeat circa gulã, neq; circa pectus aliquid ſtrictũ, ideo ſtet aliquãdo pectore à pãnis diſcooperto, & ſedeat ſuper cathedra quę ab utroq; latere habeat ligna ſatis alta & ſatis diſtantia, quib. cubitis poſſit adhęrere, ita ut pectus ſit latũ, & altum cũ brachijs dilatatis ſe apodiet alicui ligno ut ſtet apodiatus pectore dilatato, uel apodiet cubitos ſupra genua ſua, uel ſuper diſco aliquo ſe inclinando uerſus faciẽ, uel cũ manib. ſe appendẽdo ad locum altũ, et undiq; pectus dilatet̃. Neceſſitas enim reſpirandi docebit ſitũ cõuenientiorem & paucificet̃ cibus ante paroxyſmũ & etiã in paroxyſmo, & ſit cibus ſicut ptiſana hordeacea, & dent̃ lenitiua dilatãtia anhelitũ, ſicut aqua hor. excorticati cum croco & ſaccharo uel iulep uiolac. aut fiat aqua cum paſſulis, liquiritia, & ſimilib. leuib. Nã iuxta Meſ. autoritatẽ potius blandiendũ q̃ curandum: peruenit̃ enim interdum ad præfocationẽ excitatione medicaminũ laborioſorũ. Poſtea ueniendũ eſt ad fricationes, extremitatum ligaturas & huiuſmodi diuertẽtia. Et uentoſæ poſitę circa ſpõdiles pectoris dilatãt anhelitum. Demũ ſi expedierit propter multitudinẽ ſang. fiat phlebot. baſilicę. Alię uerò euacuationes, ſcilicet, uomitus et ſolutio nõ fiãt in paroxyſmo. Sed ſi nõ poſſit habere bñficium uentris fiat ſuppoſitorium aut clyſtere leue, licet ſit difficile clyſterizare propter ſitũ, & ſomnus ſit interruptus. Et ſi paroxyſmus prolongat̃ uſq; ad quatuor dies uentoſetur inter ſpatulas cum ſcarificatione, & ponant̃ rubificãtia uel ueſicatoria ſuper pectore. Et in paroxyſmo cõfert leuis euẽtatio cũ flabellis. Et apud Auic. in primo cap. ſumat̃ baurach, loco eius utimur aliqua ſpecie ſalis acuti, ʒ.4. cũ ʒ.2. naſturcij in ℥.5. aquę mellitę: cõfert enim ſtatim apud uehementiã pręfocationis & cõſtrictionis anhelitus. Et iuuat in ſchiatica. Credo tamẽ tutius eſſe partiri hanc medicinã in duab. aut plurib. uicib. Et reliqua accidẽtia curent̃ ſecundum quod oportet. Si uerò aſthma pẽdet ab alijs materieb. in pulmone cõtentis, ſcilicet. ſang. cholera, uel melãch. quod rarò euenit, proceda t̃ eiſdẽ intentionib. Sed materia exiſtente cholerica declinet regimen magis ad frigid. & humid. Sed melancholia exiſtente in cauſa notabiliter ad humid. ſed ad cal. & ad frig. ſecundum quod eſt aduſta uel non aduſta. Si uerò ſanguinis fuerit in cauſa declinet aliqualiter ad frigidũ cũ temperamẽto paſſiuarũ uel prope. In aſthmate aũt & conſtrictione anhelitus propter uapores fumoſos dominantes in corde, & ab humorib. exiſtentib. in arterijs cordis, cõfert apud Auic. phlebot. & melior eſt illa quæ fit in latere ſiniſtro, ſcilicet, ex baſilica ſiniſtra. In cura uerò aſthmatis ex uẽtoſitate penes Auic. exigunt̃ tres res, quarũ una eſt reſolutio uẽtoſitatis cũ facilitate, quod fit cum ſubtiliatiuis notis. Et ſecũda eſt apertio oppilatiõis ut inueniat quod inobediẽs eſt ex ea ad diſſoluendũ meatũ. Et ex eis quę conferunt ad hoc eſt inunctio cũ oleo de neridẽ, oleo laurino, oleo rutaceo. Et ex emplaſtris iuuatiuis eſt, ut anethũ, & ſampſucus, et chamęmila decoquant̃, & uaporet̃ cum eis pectus & ambo latera. Et ex his quę in potu ſumũt̃ eſt ſagenca, & ſit pomorufia, & etiã ſagapenũ & oppopanacũ, & ſit potio cuiuslibet eorũ aureus unus. Et q̃n q; poteſt hæc eſſe neceſſaria euacuatio cõmunis humoris à quo uẽtoſitas eleuat̃. Si uerò in cauſa ſint ulcera, & apoſtemata intendat̃ principaliter eorũ curationi, & cũ hoc attendat̃ dilatationi anhelitus, cõfortationi pulmonis ſputi prouocationi, & cæteris ſecundũ quod oportet. Si uerò fit per cõmunitatem à toto ſicut in febrib. & hydrope attendat̃ principaliter curationi illarũ dipoſitionũ. Et in febrib. uapores diuertant̃ ad extrema cũ fricationib. lotionib. cruriũ, & huiuſmodi, et iuuetur cũ aëris frig. inſpiratione. In hydrope aũt conſtrictio anhelitus uehemens ſuperueniens cũ prius non fuerit eſt ſignũ mortis feſtinę, cui parũ proſunt remedia. Si uerò fit per cõitatem à capite, ſcilicet, ex catarrho, elaboret̃ in prohibẽdo catarrhũ, & ſecundò in faciendo ſpuere quod aggregatũ eſt. Et cura patet ex ſupraſcriptis. Illius aũt quod eſt per cõmunitatem à nucha, aut neruis quod ſecũdum ueritatẽ eſt ſpecies difficilitatis anhelitus & nõ cõſtrictionis, radix curæ eſt remotio diſpoſitionis membri cõmunicantis. Et cum hoc intẽdere dilatationi anhelitus & pulmonis cõfortationi. Si uerò pẽdeat à paruitate pectoris, cũ talis nõ ſit remouibilis beneficio medici, regẽdus eſt regimine pręſeruatiuo prohibẽdo catarrhos & repletiones, & nocentia pectori & pulmoni. Si uerò ſit per cõitatem à ſpõdilib. diaphragmate, pleura, epate, ſtomacho, matrice, & ſic de cæteris, radix eſt cura diſpoſitionũ mẽbrorum cõicantium ſi fieri poteſt. Attendat̃ tamẽ dilatationi anhelitus, confortationi pulmonis, mõdificationi, et huiuſmodi ſecundũ quod oportet. Si uerò pendeat à cauſis primitiuis multotiẽs curatur per elõgationem ab ipſis, imò hæc ſit prima intentio, & ſecũdo remoueatur diſpoſitio in pulmone impreſſa cum cõtrarijs ſecundũ quod oportet. Et ex his poſſunt patere curationes reliquarũ ſpecierũ malitiæ anhelitus.

DE PLEVRESI. CAP. LXVIII.

PLeureſis dicta à pleura panniculo tegente coſtas interius, ex eo quòd in ipſo fiat ſecundum plurimum. Aliter dicta briſen, quaſi pectoris apoſtema, licet propriè pleura græcè ſit coſta latinè. Eſt enim duplex ſcilicet, uera & non uera, ſiue pura & non pura ſecundum Auic. Vera autem pleureſis

sis siue pura est diffinitiuè apostema calidũ in panniculis aut lacertis pectoris intrinsecis. Non uera aũt siue nõ pura est apostema cali. in panniculo aut lacertis extrinsecis. Ex quo infertur, quòd si apostema sit uẽtosum, aut etiã ex humoribus frigidis per essentiam quibus nõ acciderit caliditas per accidens, sicut sephiros purum adubeleth phlegmaticum non est dicẽda pleuresis. Sunt enim pãniculi intrinseci pectoris tres, scilicet, pleura tegẽs costas interius, mediastinum diuidens pectus secundum longum in dextrum & sinistrum, & diaphragma aliter dictum metaphrenõ diuidens naturalia à spiritualibus, in quibus potest fieri pleuresis uera. Lacerti quidam sunt intrinseci aut mediantes inter costas, in quibus etiam potest fieri pleuresis uera, quidam extrinseci in quibus & panniculo tegente costas exterius fit pleuresis non uera.

Causa coniuncta pleuresis sunt quatuor humores scilicet, cholera frequentius siue sang. choler. Deinde sang. purus. Raro enim phlegma. Rarissimè melãch. Et hi quandoq; sunt adusti, quãdoq; non, sed semper sunt calidi cũ hanc pleuresim faciunt per se, aut per accidens per putrefactionẽ, aut saltem per adustionem, & propterea pleuresis semper est apostema cal. Verũ pendens ab humoribus per se calidis est ægritudo secundum plurimũ acuta, à per se uerò frigidis frequenter chronica. Causa antecedens sunt humores huiusmodi in cerebro aut membris spiritualibus, aut naturalibus contenti, qui ad membra supra scripta catarrhizantes, aut deriuati huiusmodi causant apostema, concurrẽte fortitudine membrorum expellentium, debilitate recipientiũ, & uiarum aptitudine. Veruntamen propter debilitatẽ uirtutis digestiuæ et expulsiuæ in membris istis, hoc apost. quandoq; paulatim cõgeritur attinens tunc magis pleuresi frigidæ per essentiam q̃ calidæ. Causa primitiua est inordinatum regimẽ in sex rebus non naturalib. & annexis in aëre præcipuè, ut in frigida, &c. Pleuresis aut 5. modis terminatur. Aut enim resoluitur, aut maturatur, aut putresit et corrumpitur, aut induratur, aut permutatur. Resolutio autem, aut est insensibilis per poros cutis, & hoc est rarò, aut est sensibilis, licet non propriè resolutio dici debet cum paulatim resudando ad pulmonem cum tussi expellitur et hoc frequẽter. Maturatur autem cum retenta materia & non paulatim euacuata, fit exitura & sanies in sinu colligitur. Sed putresit cum à calore præter naturam materia alterata simul cum parte membri cirundante corrumpitur, & fit cancrena ascachilos, & tãdem estiomenus quę terminatio est mortalis, & hæc terminatio ab autoribus non ponitur. Aut induratur per resolutionem partium subtiliũ, et hoc rarissimè. Aut permutatur, & hoc multipliciter. Quandoq; enim ex approximatione repercussiui in principio materia retrocedit et uenas ingreditur, ibiq; ad benignum reducitur. Quandoq; permutatur ad superiora, & fit apostema in faucibus aut post aures, & hęc est terminatio salubris, aut ad cerebrum & fit phrenesis secundum plurimum mortalis, aut ad neruos inducens paralysim, aut aliam huiusmodi passionem. Quandoq; permutatur ad pulmonem interdum subitò pręfocans sui multitudine, quandoq; paulatim cũ materia non est tanta, sed uirtus deficit à sputo, aut ex defectu sui, aut ex læsiõe instrumenti, aut materię inobedientia, operatio nanq; spuendi duab. completur uirtutibus, quarum una est naturalis maturatiua & expulsiua & altera uoluntaria. Et quando non confortantur ambæ possibile est, ut deficiat à mundificando. Quandoq; est faciens peripneumoniam mortalem secundum plurimum aliquãdo phthisim inducens, aut immediatè, aut mediante peripneumonia, quod potest esse ante maturationem & post. Aliquando permutatur ad cor syncopin & mortem festinã faciens. Aliquãdo ad empyima materia super diaphragmate collecta secundũ plurimum post pleuresis eruptionem, quæ si non mundificatur in 40. diebus à die rupturæ transit in phthisim. Quandoq; permutatur resudando ad uenam chilis & consequenter ad uesicam, & cum urina expellitur, quandoque ad intestina & secessu expellitur quę duæ permutationes salubres sunt. Et cõmuniter post digestionẽ eueniunt. Quandoq; ad subascellas. Quãdoq; ad cutim pectoris. Quandoq; ad inguina. Quãdoq; ad iuncturas membrorum inferiorum ibidem plerunque faciens apostema quod persæpe transit in fistulam, &c. Pleuresis autem quędam est in dextro latere existens communiter salubrior, sed tardioris terminationis, quædã in sinistro minus salubris, sed uelocioris terminationis, & quæ est in diaphrag. omnibus est periculosior, & magis molesta. Deinde in mediastino. Deinde in musculis intrinsecis. Deinde in pleura. Deinde in panniculo & musculis extrinsecis, & facta à sang. est deterior, quàm à cholera sed tardioris terminationis. Et quæ ab humoribus adustis & uenenosis pernitiosior, & à melancholia deterior, q̃ à phlegmate & tardioris terminationis. Hæc autem pleuresis habet quatuor tempora uniuersalia, si salubris sit penes accidẽtia distincta: si uerò mortalis tria, principium, aug. & statum, sed penes alterationẽ materiæ frequenter quatuor quandoq; pauciora: sed hęc tempora penes accidentia & materiæ alterationẽ consyderata secundum plurimum non coincidunt. Hãc dispositionem consequuntur hæc accidentia, instantia uigiliarum, & aliquãdo subeth, somnia terribilia, & molesta, & phrenesis uera aut nõ uera ex uaporib. aut humoribus ad caput delatis, dolores neruorum & contractiones spasmosę his repentibus ad neruos. Syncopis, tremor cordis, & huiusmodi ad cor delatis. Fluxus uentris, aut creticus, aut symptomaticus, aut ex debilitate uirtutum naturalium, aut ex irritatione materiæ, sitis, fluxus sang. nar. superfluens & alchola, &c.

Signa quędam significant pleuresim, ipsam distinguentia à multis passionibus sibi similibus, quædam eius puritatem, aut impuritatẽ, & consequenter particulam patientem, quædã quòd salubris sit aut mortalis, quædam causas ipsius, quędam tempora ipsius, quædam longitudinem & breuitatem, quædam ipsius terminationem siue permutetur siue non. Signa ueræ pleuresis sunt quinq;. Primum febris continua propter cordis uicinitatem. Secundum dolor pungitiuus sub costis quoniam membrum est panniculosum. Et quandoque est extensiuus propter multitudinem materiæ. Tensio enim significat multitudinem, & punctura fortitudinẽ in penetratione & mordicatione. Tertiũ est constrictio anhelitus, paruitas & frequentia propter coarctationem factã ab apostemate. Quartũ est pulsus serrinus cuius quidẽ diuersitas au-

gmentatur & egreditur ab ordine apud statum propter debilitatem uirtutis & materię multitudinem, et hoc de statu accidẽtium solo si pleuresis per excreationem paulatim factã terminet. Si uerò suppuretur uerum est tam de statu accidentiũ quàm quo ad alterationem materiæ. Quintum est tussis sic. secundũ plurimum in princ. siue ægritudine inchoante. Deinde cum sputo ægritudine procedente, & quandoque est est hæc tussis in princ. rei cũ sputo, & est laudabile ualde, &c. Et quamuis pleuresis assimiletur apostemati ipsius epatis in tussi, febre, constrictione anhelitus, dolore proueniente ad panniculum cooperientem propter tẽsionem suspensoriorum eius. Differt tamen ab eo quoniam pulsus in apost. epatis est undosus, & dolor est grauatiuus, pungitiuus, & facies est uergens ad citrinitatẽ aut aliter malè colorata, & tussis est absque sputo in princ. & in processu, & secundum plurimũ urina est deterior, et egestio similiter in apostemate epatis, & sentitur secundum plurimum tumor & durities infra costas in latere dextro, & constrictio anhelitus est minor. Et licet etiam in pluribus similetur peripneumoniæ: differt tamen, quia dolor in peripneumonia est grauatiuus & ualde paruus. Cõstrictio anhelitus maxima & pulsus undosus, multo magis diuersus & absꝗ ordine ꝙ in pleuresi, et in ea poma maxillarum faciei rubent ut tinctæ appareant colore rubeo, etc. Et differt à sirsen siue apostemate cerebri, licet in multis secum communicet quoniam in pleuresi cõstrictio anhelitus, et frequentia est ab ipso initio, in fine uerò alienatio, oppositũ enim accidit in sirsen: est enim ferè incipiens cũ alienatione & postponitur anhelitus constrictio & frequẽtia, & in sirsen est rubedo oculorũ, & attractio ipsorũ ad superiora, & in sirsen tractio mirach ad superiora & dolor in pectore pũgitiuus, & pulsus in sirsen est magnus declinãs ad raritatem, & in pleuresi paruus declinans ad frquentiam ut succurrat paruitati, & in pleuresi urina multũ tincta est & crassa, econtrario in sirsen. Differt autem uera à non uera in quinꝗ signis supra scriptis. In uera enim tussis non est nisi in ultimo si rumpit̃ interius, sed frequenter rumpitur exterius, aut resoluitur, & sic nunquam est in ea tussis, nec etiam tanta feb. nec tanta anhelitus constrictio, nec pulsus serrinus sicut in uera, & licet dolor sit in utraꝗ, et plerunꝗ pungitiuus, tactus tamen in non uera leuiter pręmendo inuenit dolorẽ. In uera aũt minimè, & in non uera præsertim si sit in musculis adest pulsatio. In uera aũt minimè, cum ibi non sit præsentia arteriarum ad hoc sufficiẽs, scilicet, in panniculis. Cognoscit̃ aũt particula patiens in nõ uera. Nam si sentitur dolor in attractione aẽris est in musculo dilatante. Si uerò in aẽris emissione est in lacerto constringente. Sed in pura si sit pleura, sentitur dolor ascendens usque ad furculas & spatulas, aut descendens ad hipochõdria. Si uerò in mediastino communicat dolor anterius usꝗ ad ossa pectoris, & fortè usque ad collum transiens per medium pectoris in lõgitudine, aut dolor sentitur posterius communicans spondilib. pectoris, et accidentia quinꝗ supra scripta ualde intensa plurimum perducent ad alienationem. Si uerò sit in diaphragmate sentitur dolor in extremitatib. costarum, & extremitate ossium pectoris, scilicet, ubi finiunt spiritualia, & incipiũt naturalia, cum locus ille sit diaphragmatis, & accidentia quinque supra scripta sunt intensa ualde, & est multum ducẽs ad alienationem. Distinguitur autem uera & non uera à doloribus uentosis in pectore ex carẽtia febris in his. Et frequẽter ex doloris permutatione. Et quia dolor alleuiatur etiam ex approximatione carminantium in principio. In pleuresi aũt uera in principio secundum plurimum intendit̃, ex horum approximatione. Signa salutis sunt infra scripta, scilicet, sputum bene cõditionatum, scilicet, facile, uelox, plurimũ, quãtitati tamen materiæ apostematis proportionatum, maturum quod est albũ æquale, id est, non diuersum in partibus, mediocris substantiæ, non fœtens neque mali saporis, non rotundum, hæc enim sunt cõditiones boni sputi quo ad digestionem in statu, uerum in initio sufficit ad bñ prognosticandũ quòd sit subrubeum uel subcitrinum uelox & facile, & in augmento medio modo se habeat inter hoc & illud. Sputum spumosum malum, mortem enim significat. Rubeũ purum, citrinum purũ, album, uiscosum, rotundũ, in omnibus deterius est nigrũ, & propriè fœtidum. Viride autem minus malum quàm nigrum et significat congelationem, aut adustionem uehementem & putrefactionẽ inter quas fœtor & ipsius priuatio distinguit. Et non rotũdum melius est rotundo secundum plurimum, cum illud superfluam crassitiem signet, et multotiens conuersionẽ ad phthisim. Et similiter nimis subtile, aut crassum & diuersum in partib. tardũ, difficile, paucum, malum significãt. Similiter salsum superfluè & amarum. Vrina bene conditionata bonum prognosticatur. Et melius est ut tendat ad rubedinem quãdam aut citrinitatem cum crassitie quàm ad albedinem & subtilitatẽ, & similiter multa melior est quàm pauca. Econtrario urina malè cõditionata malũ prognosticatur, & multo deterius ꝙ urina bona bonũ significat, sicut urina alba tenuis aut ualde rubea, aut pauca, aut liuida, aut subiugalis, aut nigra, aut uiridis sine hypostasi, &c. Hæc omnia maximũ malum prognosticantur & frequenter mortem. Vrina saniosa secundũ plurimũ bona significãs pleuresis crisim laudabilẽ. Egestio bñ cõditionata bonũ, malè cõditionata malũ, et ualde deterius ꝙ bona significat bonũ. Et secundũ plurimũ melius est ut uẽter declinet ad stipticum quàm ad lubricum. Fluxus enim uẽtris secundũ plurimum malus in principio, cum multitudine materiæ. In processu aũt secundum uirtutum naturalium stomachi & epatis defectionem significat, licet quãdoꝗ cum alijs bonis signis prædigesta materia bonam crisim significet. Egestio saniosa secũdum plurimum bona, ut supra de urina. Sudor bene conditionatus aliquãdo bonum, & propriè cum sequit̃ alleuatio, malè aũt conditionatus malũ sicut frigidus fœtẽs. Sudor diaphoreticus malus. Sudor sequẽs anhelitus constrictionẽ malus, fluxus sang. narium aut hæmorrhoidalis, aut ex matrice bonus & laudabilis. Febris intensa multum, malum significat, econtrario ipsius remissio. Frigiditas extremitatũ cum caumate intrinseco mortalis rubedo faciei superfluũ malũ, sed deteriorẽ superflua liuiditas, & color sicut mortui. Facies tornatilis mortalis, Ariditas linguæ, citrinitas et nigredo malũ. Pulsus paruus, debilis, frequens, multum durus, & diuersus, malum, nimia anhelitus constrictio & frequentia. Intensus dolor, & propriè tendens ad posteriora, similiter superfluæ uigiliæ & subeth

subeth malum. Econtrario somni incolumitas bonū mentis alienatio pessimum, paruitas sitis bonū. Tremor sub thorace in pleuresi significat commixtionē rationis propter cōmunitatem diaphragmatis cum cerebro. Ex signis malis est ut profundentur exituræ procedentes à pleuresi absq; sedatione feb. & non sit sputum bonum, significat enim mortem propter reditionem materiæ ad profundum. Et cum in pleuresi nō est sputum ualde malum, nisi ibidem modicum fit de materia: significat enim aut debilitatē uirtutis, aut quòd est mala aut fraudulenta. Inquit Hippocrates, multotiens est sputum bonum facile, similiter & anhelitus, & reliqua signa sunt mortalia sicut illa in qua, scilicet, dolor tendit ad posteriora, & est eius dorsum sicut dorsum uerberati: si tamen pertransit septimum, ut plurimum euadit. Et quando adest sputum diuersarum materierū aquosum, deinde dolor fit uehemētior moritur satis cito, aut si non cito moritur, sanatur. Et quando sequitur pulsatio à furculis extensa usq; ad crura, & est urina aquosa et nō est sedamen, nec sputum, nec alia euacuatio, est mortalis propter declinationē materiæ ad caput. Si autem pertransit septimū sanat̃, & ut plurimū cū pleuresis ualde acuta pertransit septimū sanat̃. Conferētia medicaminū & ægri bona toleranda bonum, contraria uerò malū.

Signa harum. Cum nō est sputum, aut est sputum subtile, aut paruum, aut id quod nominat̃ saliua tūc est principiū principij. Cum uerò subrubeū aut subcitrinum, tunc est finis principij. Et cum augmentātur accidentia & sputum, & incipit remoueri à subrubedine aut subcitrinitate in albedinem, tunc est augmentum. Et cum sputum iam est album æquale plurimū, &c. & accidentia remittuntur, tunc est status quo ad alterationem materiæ, declinatio quo ad accidentia. Et cum sputum minuitur uel incipit minui, accidentia remitti notabiliter tunc est declinatio. Cumq; sputum totaliter remouetur & cessant accidentia, iam cōpletur declinatio. Ex his infert̃, in ea pleuresi, quę terminatur per paulatim factam euacuationem, tempora accidentium & materiæ non coincidere. Imò augmentum respectu materiæ comprehendit augmentum & statum accidētium. Et status & declinatio respectu materiæ comprehendit declinationem accidētium. Secus in ea quæ terminatur ad maturationem, coincidunt enim secūdum plurimum utraq; tempora: tunc enim est declinatio cū est perfectè matura, & tūc iam remittunt̃ accidētia. Et tu ex his concipe tempora quādo alijs modis terminant̃. Speculatio enim huiusmodi confert ad curā. Si enim terminet̃ ad putrefactionē, tūc est princ. cū parū spuit aut indigestū. Cumq; sputū auget̃ & incipit fieri liuidū est augmentum respectu materię & accidentium. Cumq; multiplicat̃, aut est iam uiride, aut nigrū, est status respectu materiæ & accidentiū cui nō subsequitur declinatio.

Signa causarum sumunt̃ ex colore sputi, ex dolore, ex febre, ex paroxysmis febris, cōplexione & habitudine, tēpore anni, & ex regimine pręcedente. Cum enim sputum est rubeum aut subrubeum est ex sang. Cum est tendēs ad citrinitatem est ex cholera. Et cum albū non existente adhuc digestione facta est ex phlegmate. Et cū est tendēs ad nigredinem & plumbeitatem non propter putredinem aut causam extrinsecā est ex melanch. Si aūt colores sint mixti, tūc humor est mixtus. Ex dolore, quia si dolor est ascendēs, tunc est ex humorib. calid. Si descendens, est ex humorib. frig. Et minor est dolor ex frig. ꝙ ex calid. Et magis pungitiuus ex cholera, ex alijs fortè magis extēsiuus. Ex febre, quia maior feb. est ex cald. ꝙ ex frig. Sed ex paroxysmo, unicuiq; enim humori inest periodus que sibi conuenit 1. quart. cap. de feb. apostematum: Afflictio sang. ferè uniformis. Phleg. motus quotidianus incipiens uersus serò. Choleræ de tertio in ter. incipiens in manè. Melanch. de quarto in quar. incipiens in uesperis. Ex cōplexione & habitudine, quia pleuresis proportionatur secundum plurimum complexioni. Et ita ex regimine pręcedenti & temporib. anni, quia in uere magis à sang. & ab omnib. humorib. similiter. In æstate uerò magis ex cholera. In hyeme uerò magis ex phlegmate. In autumno uerò magis ex melāch. & ex humorib. adustis. Et tu omnia signa consydera & adinuicem compara. Signa resolutionis. Cum terminat̃ nulla apparente manifesta euacuatione gradatim tamen procedens per tēpora quo ad accidentia tunc resoluitur. Si autem terminatur per paulatim factam euacuationem cum sputo usq; ad finē quod est secundū plur. in uera, tūc est quia pulmo paulatim recipit materiā, quæ ab apost. deciditur sua spōgiositate cū pectus constringit̃. Et sic trāsit materia de uenis paruis ad magnas, & de magnis ad maiores, donec deueniat ad tracheā arteriā, siue truncum magnū eius existentē in collo, et tandē expellit̃ ad extra coadiuuāte tussi, & tandē rascatione cōcurrentib. etiam uirtutib. naturalib. maximè digestiua et expulsiua. Si aūt materia retrocedat ex approximatiōe repercussiui, aut propter phlebot. aut aliam causam, & materia uenas reingressa ad benignum reducit̃, cognoscit̃, quia post principiū non uidet̃ sequi aliud tēpus. Si aūt terminat̃ ad putrefactionē sputum apparet liuidum, et tandem uiride & nigrum multū fœtēs cū reliquis signis malis, & magno anhelitus fœtore. Si uerò induret̃ cessat febris, nec apparet aliqua euacuatio manifesta nisi diminuta, cessat dolor, præsertim pūgitiuus et extēsiuus, sed remanet dolor grauatiuus & serrinitas pulsus, & anhelitus constrictio minuitur sed non aufert̃, et diu remanet secundū hunc modum & ita multū chronica efficit̃. Si aūt transit ad cancrū, augebitur feb. aut saltem nō minuitur, & sequitur dolor quidam fulmineus cum grauedine, & si ulcerabitur, emittitur per sputum uirus nimium fœtēs. Si uerò permutatur ad aliquod membrū puta caput, apparebit urina tenuis alba cū mentis alienatione, & ut plurimū uēter restringit̃. Si uerò ad pulmonē ut faciat peripneumoniā cessabit dolor lateris, et cōstrictio anhelitus augebit̃, & febris, subsequēter accidētia reliqua peripneumonię, de quibus infra. Si aūt sui multitudine suffocet subitò oppilādo meatus pulmonis, apparebit ultima anhelitus cōstrictio, subita pulsus, scilicet, uehementis diuersitas, rubedo faciei cū nigredine, sudor plurimus, oregmō multus in respiratione, et anhelitu succedētes. Si aūt post peripneumoniā ruptam remanebit ulcus in pulmone, aut ipsa materia quæ paulatim transit per pulmonem ulceratum, tunc res efficit̃ chronica & apparebunt signa phthisis Si autem permutetur ad cor, apparebit pulsus & tremor cordis, & pulsus uehementis diuersitatis: non tamen cum ultimata anhelitus cōstrictione, & tandem

ſyncopis et mors feſtina. Si aūt permutaretur ad ner-
uos, apparebit aliqua neruorū ægritudo, ut ſtupor,
tremor, ſpaſmus, paralyſis, etc. cū alleuiatiōe doloris
ſine manifeſta euacuatione. Et quando cōſtrictio an-
helitus fit uehemens & febris non ſit fortis, eſt ſignifi-
catio ſpaſmi iam inchoantis. Si uerò permutef ad fau
ces ad ſubaſcellas, ad inguina, ad iuncturas, & ad alia
membra extrinſeca cognoſcitur ex tumore & dolo-
re illius membri ad quod terminantur, & ex mitiga-
tione doloris in loco pleureſis, aut ex ſedatione cæte-
rorum accidentiū eius. Si uerò maturetur cognoſcif,
quia ſputum non eſt uelox facilè copioſum, nec mun
dificatur in 14. dieb. & dum maturatur uehemens fit
dolor, febris et ſiccitas linguę, alienatio, & difficultas,
& anhelitus conſtrictio, & eius duplicitas apud dila-
tationem cum paruitate, & etiā tuſſis ſine ſputo pro-
pter materiæ inobedientiam & ſpiſſitudinem uelami
nis & uirtutis debilitatem. Cum uerò facta eſt colle-
ctio quieſcunt feb. & dolor, & augef grauitas. Cum-
q; rumpitur accidit tremor diuerſus & dilatatur pul-
ſus cū diuerſitate ſui, & cadit uirtus & debilitatur an-
helitus, & multotiens accidit feb. uehemens, quia ma
teria mordicat membra ad quæ effundif aut per quæ
tranſit. Sed poſt rupturā ſi non mundificatur in qua-
draginta diebus à die rupturæ perducit ad phthiſim.
Et ruptura ſanioſi in die 7. uel ante, rarò euenit, ſed ſe-
cundum plurimum tardatur eruptio uſq; ad 40. aut
60. Et quanto plus fuerint accidentia collectionis ue-
hemētiora, erit eruptio uelocior, & quanto plus fue-
rint leuiora, erit eruptio tardior, & propriè feb. exi-
ſtēs de ſumma accidentiū & ſimiliter dolor. Et quan-
do apparent accidentia fortia cum cōſtantia uirtutis,
nec alia euacuatio manifeſta ſufficiēs, tunc nihil time-
as: eſt enim eorum euentus cauſa collectionis nō pro-
pter aliā cauſam. Si uerò uirtus erit debilis & materia
multa, ſubitò moritur propter ſuffocationem et reſo
lutionem caliditatis innatæ. Si uerò uirtus fortis aut
materia non tantæ quantitatis accidit in primis debi
litas manifeſta fortè cum lipothymia aliqua ſynco-
pi, & eſt pulſus debilitatus, tardus, dilatatus, & rarifi-
catus propter reſolutionē uirtutis cum euacuatione
& extinctione calid. innatæ, & accidit tremor quem
ſequif feb. cauſa mordicationis factæ à materia cor-
rumpēte. Deinde materia quieta in cōcauitate pecto
ris ſequitur quibuſdam diebus alienatio, cum graui-
tate tamen manifecta ſuper diaphrag. deinde mali-
gnata materia & nocumento cōmunicato pulmoni,
& membris circunſtantib. creſcunt accidentia tuſſis
feb. inquietudo, defectio uirtutis, appetitus, etc. Et cū
uideris ęgritudinem ſedari ſine ſputo, tunc minuitur
materia cum urina aut ægeſtione, & ſic apparebit aut
urina craſſa, aut fluxus uentris materiæ chol. ſubtilis,
aut alia manifeſta euacuatio. Quòd ſi nihil ex his ap-
paret, & uideris tenſionem ad mirach. hypochūdria
& cutem, cum grauitate indicabit exituram apud in-
guina & crura, quod eſt uehemens ſignificatio inco-
lumitatis & euaſionis, &c. Longitudinem aut breui-
tatem pleureſis, ſiue longinquitatē aut propinquita-
tem ſtatus, quod idē eſt ſiue ſalubris aut mortalis de-
clarāt ægritudo ipſa, cauſa eius, particula patiēs, ætas,
complexio, tempus, regio & accidētia eius. Aegritu-
do ipſa ſe acutam cōmuniter oſtendit, eſt enim ut plu
rimum media inter peracutas & tropicas, eius enim
ſtatus eſt communiter circa ſeptimum & terminatur
frequenter in decimaquarta aut ante: ſi uera pleureſis
ſit, frequenter tamē cū non eſt uera pleureſis, aut ſi ue
ra eſt ex humore frigido per eſſentiā, eſt ex genere tro
picarū, aut chronic. & ſic cauſa eius, ipſius ſtatū decla
rat: eſt enim breuior ex choler. q; ex ſang. & ex ſang.
quàm ex phleg. et ex phleg. breuior quàm ex melam
cholia omnium ſemper paritate ſuppoſita. Particula
etiam patiēs ſi ſiniſtra fuerit, cordi propinqua, ſtatū
propinquiorē oſtendit, & cōmuniter quāto particu
la eſt nobilior, cæteris parib. tanto ſtatus uelocior. I-
deo uelocior eſt ſtatus cū eſt in mediaſtino, aut in dia
phragmate quàm in pleura & maximè cum eſt mor
talis. Aetas uerò, cōplexio, regio, tempus, anni ſi cali
da ſint, abbreuiant: ſi frig. ſint prolongant. Acciden
tia uerò eius quāto uehementiora fuerint tanto ſecun
dum plurimum ipſam breuiorē ſignificant, & pro-
priè ſi ſit mortalis. Ecōtra uerò quanto remiſſiora tā-
to longiorem ipſam ſignificant, niſi ex materiæ pau-
citate ipſiusq; benignitate prouenit, quod rarò eſt; &
per accidentia intelligo febrem, conſtrictionem anhe
litus, dolorem, alienationem, inſtātiam uigiliarum,
inter cętera tamen ſputum eſt efficax ſignum longitu
dinis aut breuitatis. Si ergo in prima die expuerit ali-
quid ſubrubeum aut ſubcitrinū, aut ſpumoſum ma-
turitati attinens, licet non maturum ſperādum eſt ut
maturetur in quarto, & terminef in ſeptimo. Si autē
non expuerit in die primo, nec maturaf uſq; ad quar
tum, ſed in quinto aut circa tunc terminabitur 11. aut
14. Si aūt non expuit niſi poſt quartum, & quod ex-
puit ſit attinens maturati, tūc terminatur circa 20. Si
aūt non ſit maturitas, tunc res prolongaf uſq; ad 24.
aut ſupra, ſi cum fiducia adſint bona ſigna uirtutis, ę-
tatis, & appetitus, & bonæ tolerantiæ, quibus defici-
entib. ęger deficiet in uia. Si aūt non expuit uſq; ad 7.
aut expuat aliquid in quo nō appareat ueſtigiū ma-
turationis, ſi ſit uera pleureſis et materia acuta, ut plu
rimū morif ante 14. ſi uirtus ſit debilis. Si aūt uirtus
ſit fortis, deſyderia bona, ſomnus incolumis, & anhe
litus, urina matura, etc. tranſiet 14. ſed morietur poſt
illum, quoniā uirtus nō eſt tāta ut poſſit expectare uſ
q; ad 40. & 60. in quib. ſecundū plurimū eſt hora cri-
ſis. Et quandoq; ex ſputo & cæteris indicamus ægri-
tudinem terminandam in 14. Deinde apparebit ſpu-
tum nigrum aut uiride, aut aliquod ſeuum accidens
& morief in 7. Non uera aūt pleureſis ex materia acu
ta, & etiam uera pleureſis ex materia nō acuta poteſt
terminari etiam poſt quartum diem, tam ad bonum
quàm ad malum. Si uerò pleureſis ex materia acuta
non tranſit, ſcilicet, 30. diem niſi ſit recidiuatio, &c.

Signa prognoſtica quibus temporib. ætatibus, cō
ſtitutionibus multæ pleureſes & peripneumonię uē-
turæ ſunt. Horū ergo quædā ſumuntur à corporib.
cœleſtibus, quorum conſyderatio pertinet aſtrolo-
go. Quędam ab ętatibus, temporibus anni, aëris im
preſſionibus, quorum cōſyderatio medico pertinet.
Ratione ergo ætatis fræquentius accidit primis ſeni-
bus, quàm his qui in alijs ætatibus conſtituti ſunt, ſci
licet 25. annis uel circa uſq; ad 70. annū. Et in hyeme
frequentius quàm in alijs, & in conſtitutione boreali
frig. & ſic. quàm in auſtralib. aut in cæteris. Quando
enim fuerit hyems borealis notabiliter frig. & ſic. tē-
pus uerò præcedens auſtrinum & pluuioſum hye
me

me pleureses & peripneumonias expectare oportet.

Cum aliquis sub costis suis dolorē sentit pungitiuū, & propriè quādo siccam patitur tussim & febrim, expedit, ut si dolor super partem costarum & furculam tendat, fiat minutio ex basilica eius partis in qua est dolor. Nisi totum corpus multo sang. repletū fuerit: tunc enim ex latere contrario sang. detractio faciēda est. Aegritudo quoq; si iam per aliquos dies infestauerit ægrum à principio sui phlebot. à parte dolente faciēda est. Quòd si dolor inferius ad partem costarum posteriorem tendit, uēter ex decoctione quam in cap. de rheumatismo descripsimus, est soluendus, Melius tamē est ut phlebo. fiat, deinde aqua hor. cū sacch. assiduè tribuatur. Et si uideris tussim eius uehemētis siccitatis, da ei in diluculo omni die de iulep, deinde da ei in potu aquā hordei, & si æger fuerit debilis nutriatur cum pane de sacch. Si autem fortis fuerit, aqua hord. usq; ad diē quartū sufficiat. Quandoq; screare cœperit decoctionē quā in cap. de rheumatismo nominauimus, quotidie sumat, antequam aquā hord. bibat donec sanetur. Si autem feb. & acuitas perseuerent, & æger in excreatione difficultatē patiatur, detur decoctio quā in cap. de asthmate nominauimus, quod similiter est faciendum cum saniei fit excreatio. Quòd si in princ. passiōis quod excreatur, nigrum, aut ualde citrinum apparet, et sic permanserit, & feb. non quieuerit, nec calor usq; in diem septimū, timorosum est. Et si cum hoc toto aeris attractio non alleuiatur, & in pectore affuerit oregmō, aut in maxillis rubedo et in oculis labor est morti propinquus. Si aūt exterius in latere apparuerit rubedo, aut appostematio & cū premitur locus dolet, ponatur desuper uentosa, aut emplastrū ex sinapi & ficubus, & dimittatur ibi donec locus ulceretur. De his uerò quæ ex errore stolidorum ad augmentū nocumēti accidunt hāc ægritudinem patientib. est quòd cū dolor sentitur in principio sub costis, existimant crassam fore uētositatem, ideoq; electuariū diamuscum, aut eis similia ægro tribuunt eumq; interficiūt, hæc passio uocatur birsen, cuius causa est apostema quod oritur interius sub costis hypochondriorum.

Diuiditur hoc cap. in partes octo. In prima notificat pleuresim. In secunda ibi. Expedit ut si. Curat per euacuationem. In tertia parte ibi. Deinde aqua hord. Curat per digestiua conuenientia in princ. cum tussis est sic. In quarta parte ibi. Et si æger fuerit debilis. Curat per dietā. In quinta ibi. Quādoq; screare cœperit. Curat per digestiua & mūdificantia cum sputo, cum tussis est hum. In sexta parte ibi. Quòd si in principio passionis. Ponit signa malæ pleuresis, & secundū plurimū perniciosę. In septima parte ibi. Si aūt exterius. Ponit curam pleuresis, quæ exterius ad cutim permutatur. In octaua ibi. De his uerò. Docet euitare errorē plerunq; medicis contingentem. Quæ dicit in prima parte nota sunt, & uos supplete reliqua duo signa generalia pleuresis, scilicet, pulsum serrinū, & anhelitus constrictionē. In secūda parte curat per phlebot. basilicæ eiusdē lateris corpore nō existēte repleto. Sed ipso existēte repleto. Primò, per phlebot. basilicę cōtrariæ partis uel lateris oppositi in princ. Secundò per phlebot. basilicæ eiusdē lateris in augmēto quæ phlebot. maximè cōueniunt dolore ascendēte ad furculā & costas superiores. Sed dolore descendēte ad costas inferiores docet soluere uentrem cum medicina lenitiua superius descripta in cap. de catarrho, sed tamen absolutè, siue dolor ascēdat siue descendat magis laudat phlebot. q̃ pharmaciam. De his tamē inferius dicetur quantum est opportunum. In tertia parte digerit in pric. cū aqua hord. exhibita frequenter. Sed ubi tussis fit omnino sine sputo, dat in diluculo, id est, ante ortum solis per unā horā aut duas, iulep scilicet, factum de aqua cōmuni cū multo sacch. deinde per duas horas post dat aquam hord. ad educendum quod per iulep est absterfum, et cum hoc ad infrigidandum & humectandum. Credo tamen aquā hord. cū sacch. utranq; intentionem complere. In quarta parte cibat pleureticum debilem cum panata sach. sed melius est ut panis sit lotus ter aut quater. Fortem uerò cibat cum aqua hord. sola usque ad quartum diem, scilicet, usq; ad statum accidentium inclusiuè. Sed consulo ut tēporib. nostris utatur ptisana hord. subtili cum sacch. In quinta parte digerit & mundificat cum iam screatus incœperit, sed nota sunt omnia: nā materia existēte calidiori & subtiliori exhibet primò, scilicet in diluculo decoct. dictā in cap. de catarrho factā, scilicet, ex ficub. citrin. numero 5. iuiub. numero 10. seb. numero 20. passul. ʒ. 10. liquir. ʒ. 5. coquantur usque ad dissolutionem, & colentur, scilicet. in 3. ℔. aquæ, et dentur ex hac omni die ℥. 3. cum 5. ʒ. murabo. uiol. & sacch. uiol. et per duas horas post det aquam hord. ad

ad lauandum infrigidandum & humectandum, ſed
materia exiſtente frigid. & craſſiori, & digerit, & mũ
dificat cũ decoctiõe dicta in cap. de aſthmate facta, ſci
licet, ficub. dactyl. ſem. apij, &c. Sed hæc ſola in potu
exhibeatur ſine electuario quod iubet adminiſtrari.
Quæ dicit in ſexta parte ſunt nota ex ſuperius dictis.
Similiter quæ dicit in ſeptima, ponũtur enim illa ad
iuuandum naturã in expulſione materiæ ad exterio-
ra: illud autem emplaſtrum ex ſinapi & ficub. deſcri-
bit̃ à Meſue in ſuo antidotario. In ultima parte ad-
monet medicum ut non properet ad curam niſi prę-
cognita ægritudine, & quæ dicit non ſunt hipochon
dria, quæ ſunt partes uentris laterales ſuperiores, ſed
ilia, partes uentris laterales inferiores.

Cura pleureſis duplex exigit regimen, ſcilicet, ten
tatiuũ & curatiuũ. Regimen tentatiuũ eſt quo nobis
acquiritur notitia, ſcilicet, an ſit pleureſis, an dolor uẽ
toſus, quòd quia ſecundum plurimũ medicis & me-
diocriter exercitatis innoteſcit, rarò eſt opus hoc regi
mine. Verum Meſ. ut apparet ex proceſſu ſuæ opera-
tionis non ſolum uentoſitatẽ, ſed etiam humorẽ intẽ-
dit reſoluere ſi paucus ſit, ita ut excuſemur à tranſeun
do ad aliud genus curationis. Cõpetit ergo materia
exiſtẽte pauca & apta per poros cutis reſolui. Tutius
aũt eſt primò incipere à calefactorijs humidis ex qui-
bus eſt philtrũ ſiue ſpongia in aqua cal. infuſa & opti
mè expreſſa, & petia linea ſubtiliſſima circunuoluta,
& toti loco dolẽti applicita, & bis aut ter iterata ſem-
per poſt infuſionem ipſius in aqua calida, & optima
expreſſione, & circũuolutione cum petia ſicca, & hoc
ſi uideremus ipſius conferentiã. Si aũt dilatata mate-
ria dolor augeret̃. ab hac operatione deſiſtendũ eſt, et
ad curam pleureſis procedendum ut infra. Debet aũt
ſuper loco remanere tanto tẽpore uidelicet, donec ca
lor ipſius tepeſcat, et deinde reinfundi in aqua calida,
ut ſupra quod aptius fieri poterit ſi duæ ſpongiæ aut
duo philtra habeantur huic operationi deſeruientia:
una enim remota quàmprimũ altera ſuperponi po-
terit et apponatur debitè calida, ſed non acutè ſiue in-
tenſè. Et conueniens ad hoc eſt ſacculus ex furfuribus
frumenti magnus ſecundum loci dolentis quantitatẽ
bullitũ in aqua, leui ebulitiõe & loco dolenti poſt ip-
ſius fortem expreſſionẽ applicitus, & ſecundũ neceſſi
tatem reiteratus ut ſupra, & his efficacior eſt ſpongia
ſiue philtrũ infuſum in aqua decoct. infraſcriptæ. ℞.
altheæ, ʒ.3. maluarum M. 1. ſem. lini, ℥.s. florum cha-
mæmil. melioti, anethi, añ. M. 1. radices lotæ & non
abraſæ extracto ab ipſis meditullio bulliant ſimul cũ
reliquis medicinis in aqua fluuiali quantum ſufficit,
uſq; ad ſufficientẽ decoct. maluauiſci, & fiat ut ab ini-
tio dictũ fuit. Paritaria quoq; cũ oleo in patella mor
tificata, et loco dolenti ſuperpoſita eſt ad hoc efficax,
& reiteretur ſecũdum neceſſitatem ut ſupra. Et ex ſic-
cis autem uaporatorijs eſt ſacellatio facta ex milio, ſa
le aut furfure debitè calefactis & applicitis, ut ſupra.
Et ſi uoluerimus calefactoria media inter ſicca & hu-
mida aſpergimus res ſupraſcriptas, cũ eas calefecimus
uino aut aqua, aut aceto, aut ex his ſimul mixtis: dein
de in ſacculis ponemus aut prius ex his faciemus ſac-
culos quos calefaciemus ſuper lateribus calid. aſperſis
cum ſupraſcriptis, aut ipſos ſacculos infundemus in
huiuſmodi debitè cal. & poſt ſufficientem expreſſio-
nem applicabimus, ut ſupra. In reſoluendo autem cũ
his calefactorijs ordo ſeruandus eſt, ut ſecundum plu
rimum ab humid. inchoẽmus, & à debiliorib. grada-
tim procedentes ad fortius reſoluẽtia habito ſemper
reſpectu ad materiam reſoluendã, ut ſi ſubtilis ſit, aut
craſſa, poſita in ſuperficie, uel profundo, humid. uel
ſic. cal. uel frig. In materia enim ſicca ſiue cholerica, ſi-
ue melancholica, melius eſt cũ humidis procedere. In
materia autem humida, ſiue phlegmatica, ſiue ſangui
nea, audacius cum ſiccis. In materia craſſa, cum humi-
dis primò tandem ad ſicca procedentes: in ſubtili aũt
cum ſiccis, ad reſoluendum materiam profundã for-
tius reſoluentib. indigemus q̃ ſuperficialem. Cauen-
dum tamen eſt ne uapor ex uaporatorijs conſurgens
ad nares ægri pertingat: debilitatem enim & triſtitiã
generat, & anhelitus neceſſitatem, & fortem conſtri-
ctionem. Cum ergo ex ſententia operationis noſtræ
dolor quietatur notabiliter, aut in totũ euaneſcit ex-
cuſati ſumus à tranſeundo ulterius. Si uerò dolor nõ
minuitur notabiliter aut fortè augetur, ad curam ue-
rę pleureſis procedendum eſt.

Cura uerę pleureſis octo exigit intentiones curati-
uas ubi per reſolutionem inſenſibilẽ aut paulatinam
excreationem terminetur ſicut ſecundum plurimum
eſt in ſalubrib. Prima lenit uentrem ſi fuerit conſtipa-
tus. Secunda minorat & diuertit cauſam anteceden-
tem phlebotomia, aut uentoſatione huic proportio-
nata, aut pharmacia, aut alijs generib. diuerſionum.
Tertia repercutit cauſam antecedentem ne tranſeat in
coniunctam. Quarta digerit tam cauſam anteceden-
tem quàm coniunctam. Quinta, eradicat cauſam an-
tecedentem. Sexta, digerit cauſam coniunctam, & eã
ad ſputum habilitat, abſtergit, & mundificat, & inſen
ſibiliter reſoluit, ſi uideat̃ pleureſis poſſe per hãc uiam
terminari. Septima, accidentia corrigit. Octaua, ordi
nat debitũ regimẽ ſecundũ exigentiã intentionum.

Ventris lenitiuum iuxta primam intẽtionem. ℞.
decoct. hord. maluarũ matrum uiol. blitis ℥.15. flor.
caſſię. ℥.s. olei uiol. ſi pleureſis uideatur cholerica aut
ſang. ℥.4. ſacchari albiſſimi, ℥.s. ſalis communis, ʒ.2.
miſce & fiat clyſtere. Si uerò uideat̃ phlegmatica, aut
melanch. dimittantur matres uiol. & addatur mercu
rialis, & furfur, & ſemen lini, & oleum commune, &
uitellum oui, & puluis ſacchar. & cum cæteris poſitis
in alio clyſteri & fiat clyſtere. Si autem uenter fuerit
lenis non eſt opus hac prima intentione.

Phlebotomia minoratiua & diuerſiua cauſę ante-
cedentis iuxta ſecundam intentionem ſi materia pec-
cans ſiue faciens pleureſim fuerit ſanguis ſolus, aut ſal
tem à prędominio, uirtute, & cæteris ad hoc conſen-
tientibus fiat quàm citius eſt poſſibile, præmiſſa ut ſu
pra, uẽtris lenitiõe ſi expedierit ſanguinis minutio ſa-
tis copioſa. Sed ex qua parte debeat fieri apud medi-
cos modernos eſt multa altercatio cũ quidã ſolum-
modo ex ſaphenis, quidam ex baſilica contraria di-
cãt in principio eſſe phlebotomandum, & omnes ſe
ſuis tuentur rationib. & experientijs, & proſperis uel
aduerſis ſucceſſibus, quorum rationes omitto.

Sed pro parte mea hanc uiam ſequar quam nunc
ſubſcribam, Solum in quatuor caſibus mihi uidetur
eſſe facienda phlebotomia de ſaphenis à principio
principiante. Primus, quando corpus eſſet multum
repletum, & materia peccans uerisimiliter multa. Se-
cundus, quando eſſet uenenoſa, aut uenenoſitati atti-
nens,

nens,& multum corrupta & putrida. Tertius, quan-
do timeremus raptũ ipsius ad membra superiora, sci
licet nobilia. Quartus, quãdo proueniret aut cum ea
adesset retentio alicuius euacuationis consuetæ à mẽ-
bris inferioribus, sicut retentio menstruorum, sangui
nis hæmorrhoidalis, consolidatio ulcerum crurum
antiquorum, laqueatio uenarum.

Sed in cæteris casibus omittẽda est. Quid enim cõ-
fert phlebot. saphenæ in pleuresi facta per uiam pau-
latim factæ cõgestionis, aut etiam per uiam defluxus
ubi membrum mittens esset epar, aut ab epate supra,
nam ab epate infra non esset materia peccans, cum nõ
euacuet hæc phlebot. nisi ab epate infra quarta primi
cap. de phlebotomia. Præterea ubi materia esset pau-
ca & corpus inanitum, nec esset conueniens reitera-
re phlebotomiã, nõne præstãtius est ex brachio phle-
botomare, pręterea phlebotomia pedum multo plus
debilitat, quàm phlebotomia brachiorũ. Stante ergo
pari utilitate, scilicet utriusque tutius est ex brachio
phlebotomare.

Non ergo nisi in quatuor casib. suprascriptis est fa
cienda phlebotomia saphenæ. Et debet fieri ex saphe-
na eiusdem partis nisi in repletione modum excedẽte
in quo casu uult Mesue fieri ex saphena opposita. Sed
fortè melius esset phlebotomare utrasque saphenas si-
mul incipiendo à contraria, & post ipsam phleboto-
met uena basilica opposita in latitudine nisi fortè ma
teria existẽte uenenosa aut ualdè corrupta, & timere-
mus ipsam trahere uersus cor phlebotomando basili
cam sinistram, in hoc enim casu fortè melius esset phle
bot. basilicam eiusdem lateris præcedente phlebot. sa
phenæ. Sed post phlebot. basilicę oppositæ docet A.
phlebot. communem eiusdem lateris oppositi, quod
uerũ esset in maxima repletione ubi scilicet esset neces
sariũ multiplicare tot phlebot. diuersiuas, quod rarò
euenit, cũ nõ sit reiterãda phlebot. nisi ex magna cau-
sa ne materia congeletur, in cæteris autem casibus pr̨e
ter suprascriptos notabili existente repletione debe-
mus incipere à phlebot. basilicę oppositę communi-
ter usq; ad 3. dies inclusiuè, sed in prima et secunda die
melius est ex manu, in tertia ex brachio, & deinde si
expedit ex basilica eiusdem lateris phlebotomamus.
Si uerò pauca esset repletio, aut iam transiuisset tertia
dies, melius est phlebot. basilicam eiusdẽ lateris. Sunt
tamen imaginabiles casus in quibus nullo modo cõ-
petit phlebot. Vt puta in pleuresi ex cholera pura
multum distante à natura sang. nec apta educi cum
sang. & corpore existente multũ cholerico in quibus
euacuãdo sang. timeremus choleram furere. Et simi-
liter in phleg. puro, & corpore phleg. ne perducere-
mus ad humorum cruditatẽ. Sed quia humores non
sunt puri cõmuniter, imò permixti cum sang. aut ap
ti educi cũ sang. Et quia cõmuniter omnes humores
phlebot. euacuat, cũ omnes in uenis cõtineant̃, pro-
pter hoc ferè semper in pleuresi & cęteris apost. intrin
secis facimus phlebot. nõ tamẽ sic facimus in febre, cũ
cõmuniter humores faciẽtes feb. sint magis simplices
nec opus sit in feb. sic diuertere sicut in apost. optimũ
autẽ diuersiuum est phlebot. &c. Si autem phlebot.
non poterimus aut ratione ætatis aut debilitatis aut
quauis causa cum uentosis supplendum est appositis
in natib. aut in curuaturis genuũ, etiã aliquãdo chole
ra aut alio humore multum dominante opportebit
præmittere solutionem, & deinde sang. minuere. In
pluribus tamen præstantius est primò minuere, cum
phlebot. sit omnium humorũ euacuatiua & optimè
diuertat, quæ plerunq; sola sufficiet, ubi alij humores
non sint in causa, sed sit copiosa iuxta quantitatem re
pletionis & tenorem uirtutis & alia quæ phlebot. cõ
sentiunt aut dissentiunt &c. Si autẽ alij humores pec-
cent cum sanguine, esto quòd sint prædominantes a-
liquantulum fiat primò phlebotomia sed minus co-
piosa, deinde quàm citius fieri possit sequatur uentris
solutio. Si autẽ alij humores peccent sine peccato san-
guinis, sint tamen apti educi cum phlebot. nec multũ
distantes à natura sanguinis pr̨emittatur pharmacia,
deinde quàmprimum sequatur phlebotomia, ubi au
tem non peccent cum sanguine, & sint multum distã
tes à natura sanguinis, simus contẽti pharmacia sine
phlebotomia, ut in præcedẽtibus casibus dictum est,
quemadmodum nec in erysipelate extrinseca ex cho
lera pura competit phlebot. iuxta præceptum Auic.
tertia quarti capite proprio.

Pharmacia aũt si humor cholericus in causa fuerit
siue præcedat aut subsequatur phlebot. aut fiat sine
phlebotomia, fiat cum solutiuis benedictis lenientib.
& non stipticis iuxta sententiam Mesue & Auic.

Quapropter ineptè operãtur quidam uiri magnæ
experientiæ qui fortia exoluentia exhibent uolentes
prohibere augmentũ apostematis notabiliter mino-
rando materiam. Sunt enim causa quòd humores a-
gitati & non digesti fluant amplius ad locum dolen-
tem, & sic apostema augmentent. & febrem, & cor-
pus amplius calefaciant.

Item uirtutem debilitant & interdum fluxum qui
non facilè sistitur, prouocant qui secundum plurimũ
pessimus est in pleuresi, neq; etiam solutiua debent es-
se stiptica ne derelinquẽdo uestigium stipticitatis spu
tum prohibeant, quod est sumopere cauẽdum, pro-
pterea neq; miroba. neq; rheumbarbarũ aliquo mo-
do cõuenit sicut opinatus est Gordonius in hoc casu
exhibens rheumbar. Nec ratio sua alicuius est momẽ
ti cum dicit, ideo exhibendum esse rheumbar. cũ opti
mè cholerã euacuet & relinquat uestigium stip. qua
prohibetur fluxus uẽtris in hac passione suspectus: i-
mò stiptificando prohibet uentris lenitatem, debet e-
nim uenter esse lenis, sed non lubricus, debet enim as-
sellare bis in die. Sit ergo solutiuũ huiusmodi in mate
ria cholerica. ℞. mannæ ℥. 1. suc. uiol. pulparũ, sebest.
ana ℥. s. seri caprini quantũ sufficit, pro potiõe misce
aut loco seri caprini aqua decoct. uiol. iuiub. sebest.
quantum sufficit, & loco mannæ si non habeatur po
nat̃ cassia sed in minori dosi. Istud solutiuũ sumat in
aurora cum custodia, deinde non assumat lauatiuum
aliquod. Si uerò fluxum uentris accessurũ timeret in
pleuresi, tunc nec hoc nec aliud solutiuũ assumat, ma-
ximè autem solutiuo uti debet dolore descẽdente ad
hypochondria. Virtute uerò existente debili non cõ
sentiat phlebotomię nec solutioni, de qua supra, tunc
diuerte et aliqualiter euacua cum clysteribus lenitiuis
medijs aut etiam acutis, in quibus cassia aut agaricus
ingrediatur secundum exigentiam, aut aliud huius-
modi, & propriè dolore descendente ad hypochon-
dria quibus utatur singulis diebus aut alternis secun-
dum necessitatem. Vbi autem timeretur fluxus uen-
tris nullo huiusmodi utatur. Alleuiatio enim uen-
tris

tris à fece & uẽtoſitate excuſat ab additione nocumen
torum in hac ęgritudine. Et ſi pleureſis quidem fuerit
phlegmatica, euacuetur ſumendo caſſiæ ʒ. 6. agari-
ci pręparati ʒ. s. cum decoctione liquir. paſſul. hyſ. cũ
pauco melle. Si uerò fuerit melãch. ſumať caſſia cum
ſena & epithymo cum horũ decoct. nec non buglosſę
& pauco ſacc. uel trahatur caſſia cum decoct. ſenæ, &
epith. & aliquorum pectoralium, ubi autem timereť
fluxus uẽtris nullo modo utatur aliquo ſolutiuo. Di
uerſiuum & acuitatis humoris æquatiuum iuxta ſe-
cundum intentionem ℞. fol. lactucæ M. 1. maluæ M.
2. ſalicis uitis ana M. 2. florũ uiol. M. 2. nenuphar. cha
mæmil. añ. M. 1. incidantur aliqualiter & bulliant ſi-
mul in aqua fluuiali quantum ſufficit pro lotione
amborum crurium, ſed flores uiol. & nenupharis po
nantur in fine ad bulliendum. In hac decoctione debi
tè calida lauentur ſtomacho ieiuno & fricẽtur primò
pedes & crura à genu infra, deinde eadem hora imme
diatè manus & brachiũ à cubito infra ipſi pleurę op-
poſitæ, licet fortè regularius ſit primò lauari brachia,
deinde crura, hoc uerò diuerſiuo utať ſingulo die ſto-
macho ieiuno ſaltem ſemel, ſed hora qua non aſſumit
clyſtere ſupraſcriptum aut fiat alia ex euacuationib.
ſupraſcriptis aut diuerſionib. deſcriptis. Diuerſionẽ
autem cum uẽtoſis ad cutim & ad partes extrinſecas
poſitis ſuper loco dolente nõ laudo, niſi natura id per
ſe primò tentauerit, in quo caſu adiuuanda eſt cũ uen
toſis, cum ſcarificatione & ſine, & cum rubificantib.
loco appoſitis ſed maximè hanc operationem debẽt
præceſſiſſe tam phlebot. diuerſiuæ quàm euacuatiuę,
nec non minoratio materiæ cum ſolutiuis de quibus
dictum eſt & dicetur, & etiam ipſius eradicatio ſi fieri
poteſt. Tertia autẽ intentio, ſcilicet repercuſſio perfici
tur cum exterius applicitis & non interius & dome-
ſticè repercuſſiuis non fortibus, et ſolum in principio
principiante & nõ in augmento uſq; ad duos dies cõ
muniter, exceptis ſemper caſib. qui excipiuntur quar
ta primi, de cura apoſt. ut quia materia nõ ſit ueneno
ſa nec multum corrupta, non ſit craſſa & inepta reper
cuſſioni nec timeatur reditus eius ad pulmonem, cor,
cerebrum, & huiuſmodi membra magis nobilia nec
corpus ſit repletum ualde. Et quia frequenter deſunt
conditiones ſupraſcriptæ repercuſſiua communiter
omittuntur. Repercuſſiuum autem domeſticum eſt
quo utebatur G. factũ ex cera alba & oleo roſaceo ſi-
mul mixtis, & pluries lotis cum aqua roſ. Repercuſſi-
ua autẽ Meſue ſunt ſatis fortia ſuper quib. nõ præſu-
merẽ, pręcipuè quę fiunt cũ roſ. aceto, balauſt. In ma-
teria tamẽ choler. ſubtili licẽtius poſſumus uti reper-
cuſſiuis q̃ in materia craſſiori: adiuuant em̃ incraſſan
do pro parte ad digeſtionem, oleum roſ. eſſet ſatis ad
hoc conueniens, aut mixtũ cum oleo uiol. &c. Quar-
ta intentio completur cum digerentibus tam interius
quàm exterius applicitis. Materia autẽ exiſtente cho-
ler. cõuenit huiuſmodi. ℞. ſyr. de uiol. de iuiub. añ. ℥.
1. aqua decoct. hordei, iuiub. ſeb. & uiol. añ. ℥. 3. miſ-
ce, ſed uiol. ponantur in fine, hoc digeſtiuum cali. ſu-
mat in hyeme, æſtate uerò tepidum in aurora & etiã
in ueſperis per 2. horas ad minus ante cœnã quatuor
dieb. cõtinuis & dormiat ſi poteſt poſt eius ſumptio-
nem, ſed non amplius 2. horis, ſimiliter in ſero per 1.
horam dormiat, & ſufficit ſi huiuſmodi ſyr. cum a-
qua hor. diſtemperentur.

Si uerò maiori extinctiõe opus ſit addatur ſyr. de
nenuphare. Et ſi adhuc pluri frigidatione opus fuerit
addatur mucil. pſilij, ℥. s. reſcindantur autem omnia
quantum eſt poſſibile, quæ cõſtringunt ſicut portul.
papauer. lactucæ, & ſimilia. Aquæ uerò conuenien-
tes in materia choler. ſunt aquæ citrulli, cucur. melo-
nis Indi quæ ſolæ cum ſacc. aut ſupraſcriptis ſyr. mi-
ſceri poſſunt. Si autẽ materia peccans fuerit ſang. ſint
digeſtiua maioris abſterſionis et minoris alterationis
ſicut ſyrupi ſupraſcripti cum aqua hor. ſeu ſem. com
munium frig. iuiub. ſeb. & ſimilium. Digerentia aũt
exterius applicita ſunt oleum uiol. et amyg. dulcium
ſecundum quantitatem quæ uidebitur, in his debi-
tè calid. infundatur petia linea ſubtilis & cum ea un-
gatur particula dolens, deinde ſuper ipſa extendatur
& debitè faſcieť cum faſcia ſubtili ueteri, 2. reuolutio-
nib. Si uerò materia ſit phleg. exhibeatur aqua mellis
cui ſi opus fuerit admiſceať oxymel ſimplex, ſyr. de
liquiritia, & huiuſmodi. Si uerò melãcholia addatur
his ſyr. de buglosſa uel de pomis dulcib. Et pariformi
ter exterius addanť ſupraſcriptis aliqua olera pecto-
ralia magis calid. attinentia. de quibus infra, ſicut ole
um chamæmel. Quinta autem intentio, ſcilicet cauſę
antecedẽtis eradicatio perficitur phlebot. & pharma-
cia, phlebot. ergo baſilica eiuſdẽ lateris ſi opus erit ite-
rata plebot. & hauriatur ſang. ſecundum tenorẽ uir-
tutis & quantitatẽ repletionis, ſed non fiat niſi ex for
ti cauſa ne materia cõgeletur & ſputum prohibeatur
& fiant communiter trãſacta die tertia, obſeruatis ca-
nonib. ſupraſcriptis in prima phlebot. Deinde ſi fue-
rit materia peccans præter ſanguinẽ pharmacia edu-
cať proportionata uirtuti & materię peccanti, ut pu-
ta quando aliqua ex ea quæ ſupraſcriptæ ſunt in ſecũ
da intẽtione obſeruatis canonibus ibidem deſcriptis,
hoc obſeruato quòd inter hanc phlebot. & pharma-
ciam cadat dies medius in quo uirtus reſtaurari poſ-
ſit. Sed ſemper memor ſis ne uentrẽ nimium lubrices,
eſt enim pręſtãtius ut ſit nimis ſtip. quàm nimis lubri
cus. Sexta autem intentio eſt ut cauſa coniuncta pleu
reſi digeratur paulatim, per ſputum mundificetur, &
etiam pro parte inſenſibiliter reſoluatur ſemper ca-
uẽdo iuxta poſſe ne ſuppuretur. Mundificatiuum. ℞.
liquir. raſæ & mundæ à cortice ſuo ℥. s. hor. excorti-
cat. ℥. s. ſebeſtẽ. ℥. 1. iuiub. ℥. 2. uiol. M. 2. ſuc. granat.
dul. ℥. 6. aquæ uiol. ℔. 4. ſacc. candidi, penidiorum,
diadragan. ana ℥. 1. s. incidãtur incidenda deinde ſi-
mul bulliant ad leuem ignem uſq; ad conſumptionẽ
tertiæ partis aquę, & fiat iulep lõgum, uiol. tamẽ ad-
dantur in fine ad bulliendum, de hoc iulep tepid. aut
calid. gargarizet & teneat in ore lambẽdo, deglutiat
ſæpius in die maximè ſtomacho ieiuno, cui ſi opus
fuerit amplius mundificare et digerere addatur ſuc. li
quir. ℥. 1. ſem. maluę, ſem. maluauiſ. ſem. cõmunium
frig. añ. ℥. s. & de eo bulliendo fiat iulep lõgum. Et ſi
amplius fuerit opus mundificare & digerere addatur
mellis uiol. ℥. 1. &c. Mundificatiuũ cum ſputo effica-
cius ſupra ſcripto, et digeſtiuũ. ℞. diadragachãti frig.
Nicolai ℥. 3. mucil. ſem. maluæ, & maluauiſci, & cy-
toniorũ, añ. ʒ. 2. mannæ ʒ. 2. mellis, uiol. ℥. s. reformè
tur confectio in forma mediocriter liquida. Si uerò
ſanguis fuerit in cauſa, requiritur maior abſterſio &
minor infrigidatio.

Et ſi materia fuerit uiſcoſa, aliqualis inciſio, ad quæ
omnia

omnia confert oxymel cum ſupraſcriptis mixtum & pro complendo hanc intentionem exterius ungatur ut infra. ℞. Oleorum, uiol. amyg. dul. chamæmilini, butyri ana. ℥. 1. miſce, in his oleis debitè cal. infundatur petia lini ſubtilis uetus & inūgatur particula, petia illa taliter infuſa ſuperextendatur & faſcietur, nec non fomentatio facta, ſcilicet ex aqua decoct. maluarum, ſem. lini. paritariæ, fœnugræci, maluauiſ. & ſimilium. Minuit enim dolorem & ſputum accelerat poſt quam ſequatur inunctio, aut emplaſtrum ſubſequens. Maturatiuum adiuuans, ſcilicet ad mundificandum & doloris ſedatiuum. ℞. foliorum uiol. M. 3. mucil. altheæ, ſemin. lin, fœnugræci, ana. ℥. s. florum chamæme. meliloti, ana ℥. s. oleorum uiol. amyg. dulciū, butyri recentis ſine ſale ana quantum ſufficit ad impinguandum farinæ hordei partes duas, farinæ ſem. lini partem unam, ita quòd ſufficiāt ad inſpiſſandum, flores bulliant in ſufficienti quantitate aquæ ad faciendum bullitionem ſufficientē pro emplaſtro, deinde omnia ſimul miſce ad lentū ignem & fiat emplaſtrum, &c. Super apoſt. loco dolente emplaſt. hoc tepidum apponatur & quandoq; iteretur bis in die. Si uerò phlegma fuerit in cauſa adhuc requiritur minor infrigidat. & maior inciſio, & abſterſio ſicut hydromel cum oxymelle ſimplici & ſyr. de liquiritia quibus etiam aliqua ex ſupraſcriptis poſſunt admiſceri & poteſt fieri aqua mellis cum ficub. paſſulis, & liquir. nec non loch de pino addatur ſupraſcriptis. Si uerò melancholia fuerit in cauſa confert decoctio ex melle, paſſulis, liquiritia, lupulis, bugloſſa, cui oxymel addi poteſt ſi fuerit opus incidere. Et ſi magis infrigidare uis, ponantur uiolæ in decoctione, aut addatur ſyrupus uiolaceus: & ſi magis uis maturare addatur in decoctione ſemen maluæ, cytoniorum, maluauiſci, & ficus ſic. pingues, & loch de pino cum ſyrupo, de bugloſſa, melle uiol. oxymelle ſimplici, & cum mucilagine, ſemine maluauiſci, ſemine maluæ, & ſemine cytoniorum, fit ad hoc ſublime, non enim ſunt expolienda abſtergentia nec incidentia à maturantibus & remanentibus aſperitatem ſic enim felicitatur operatio, exterius autem applicentur infraſcripta. Recipe olei uiolarum, amygdalarum dulcium, butyri recentiſsimi, mucilaginis, maluauiſci, fœnugræci, ſem. lini miſce, quibus ſi erit opus fortius abſtergere addantur radices liliʲ & caules cum butyro. Sed in materia melancholica intendatur magis mollificationi, & in phlegmatica magis abſterſioni. Vnguentum leue competēs in pleureſi ex melancholia. Recipe mucilaginis, maluauiſci, fœnugræci, lini, butyri recentis, medullæ cruris uituli, olei amyg. dul. liliorum alb. ana. ℥. s. croci. ʒ. 2. miſce.

Septima intentio, ſcilicet correctio accidentium completur, ut infra, ſi fuerit inſtantia uigiliarum. primò lauentur crura & brachia trahendo inferius cum decoctione dicta, in ſecunda intentione ex folijs lactucæ, maluæ, &c. Et ponantur in decoctione cortices papaueris albi & nigri, & etiā ſeminis hyoſcyami, & ungantur exterius tempora & frons cum diapopuleon addito etiam opio ſi oportuerit.

Et detur etiam apud neceſsitatem ſyrupus de papauere factus ex ſemine papaueris, & non ex cortice, ſed cum cautela ne compingat ſputum quod eſſet deterius, & ſi hoc timeretur detur cum aqua mellis, aut aqua decoctionis paſſularum, aut ſimilibus.

Subeth, ſi accidat curetur odorando acetum acutum, & ponendo petias in eo infuſas circa frontem, et tempora, & apponendo uentoſas parti poſteriori deſcendendo & faciendo clyſteria ad hoc propria & fricationes fortes, trahendo inferius ligaturas & recurratur ad caput de ſubeth. Subueniatur autem phreneſi, ſi non ſit uera, inducendo ſomnum, lauando crura & brachia, ut ſupra in ſedatione uigiliarum ſuper commiſſura coronali fiat embroca, aut fomentum cum decoctione ſupraſcripta pro cruribus & diuidatur pullus columbinus per medium et aſpergatur puluis hyoſcyami albi, & tepidus ponatur ſuper commiſſura & dimittatur per horam.

Si autem uentre exiſtente ſtiptico, ſicut eſt ut plurimum in tali caſu leniatur, primò uenter cum clyſteribus lenitiuis & etiam cum acutis ſi oportuerit, & fiat phlebot. quādo materia eſt in aſcenſu, ex ſaphenis, et ponantur uentoſæ in ſpatulis & natib. cum ſcarificatione, ſed poſtq; aſcendit uirtute conſentiente fiat ex cephalica, aut phlebot. uenæ frontis, aut fluxus ſang. narium prouocetur, & ſuper caput ponatur embroca, de aqua ſupra ſcripta. Et unctiones in primis alterantes, & ſomnum inducentes & in proceſſu aliquantulum magis reſolutiuæ. Si uerò materia repat ad caput & neruos fiant fricationes in latere contrario, & ſuper locis læſis fiat unctio cum oleo chamæmel. & liliorum al. debitè calid. & inuoluantur faldellæ lanæ ſuc. & fiant diuerſiones debitę per clyſteria, &c. Si uerò accidat ſyncopis ex uirtutis debilitate ſubueniatur exhibēdo modicum uini dulcis lymphati cum aqua hor. aut uiol. & contuſi pulli aut brodiʲ conſumpti. Si uerò ex raptu humorum aut uaporum ad cor fiāt diuerſiones omnibus modis ſupraſcriptis, & confortetur cor et ſpiritualia cū odoribus bonis. Sitis uerò ſedanda eſt cum humectantibus & uehementiam inflammationis extinguentibus ſicut aqua citrulli, melonis indi, mucilago pſiliʲ & conſimilibus, uerum oportet ut non ſint frig. actu, & oportet ut miſceas ſecum aliquid ex abſtergentibus ſubtiliter, ut lenificetur ſputum, ſicut ſacc. aut ſuc. granatorum dulcium. Et ſi fuerit ſitis à caumate ſpiritualium adminiſtretur libertas aeris temperati declinantis, ſcilicet ad humid. Si autem fuerit ab ebullitione cholerę rub. cōfert ſyr. acetoſus & uiol. cum aqua plurima, ſedat enim ſitim etiam aqua hor. facta, ſcilicet ſecundum ordinem & debitam artem. Fluxum ſang. à naribus contingentem ſi fuerit creticus nō debemus reſtringere niſi modum excedat, & ſi fuerit non creticus propter exuberantiam ſang. confert tunc phlebot. & cætera quæ requirenda ſunt in proprio cap. & ſimiliter ex ebulitione magna cum exſtinguentib. & ebulltionē ſedantibus procedendum, ita tamen ut non compingatur materia & ſputum prohibeatur. Fluxus uentris ſi accidat in principio morbi eſt ſecundum unū duorum modorum, aut propter multitudinem materiæ pręſentia regulationis naturæ & non eſt reſtringendus, ſequitur enim ex hoc anhelſtus facilitatio & deliteſcētia feb. & eſt ſignificatio bona, aut eſt propter multitudinem materiæ præter hoc quòd reguletur à natura, imò eſt ſicut egurgitans, & eſt ſignificatio mala, & propriè cum non ſedatur per ipſum cōſtrictio anhelitus & feb. inflammatio, tunc enim ſuperueniet fortè

mors in 4. uel ante, nec hic est restringendus nisi mo-
dum excedat, sed obuiandum malæ qualitati humo-
ris siue occultè siue manifestè impediente naturam ut
regulare non posit, & natura ipsa fouenda est, ut nõ
cadat. Si autem accidat fluxus in fine morbi aut prę-
çedente morbo est similiter secundum alterum duo-
rum modorum. Aut enim est creticus expellente na-
tura nociuum, & separante post debitam digestionẽ,
& sequitur ipsam incolumitas, & non est restringen-
dus, nisi modũ excedat, aut accidit ex debilitate mem
brorum naturalium, scilicet prostratione, digestiuæ,
& contentiuæ eorum, & sequitur ipsum mors. Huic
autem subueniendum confortando utramq; uirtutẽ
cum interius & exterius applicitis, ita tamen ut spu-
tum non prohibeatur. Alchola autem uel oris exco-
riatio si proueniat à uaporibus febrilib. acutis, siue à
uaporibus eleuatis ab humoribus putrescẽtibus, aut
in membris naturalib. aut in spiritualib. aut ab ipso
ulcere in pectore, aut pul. & denotat multam ipsius ul
ceris corruptionem, subueniendum est cum his, quæ
dicta sunt in cap. proprio, cauendo semper, ne reme-
dia localia sint stiptica multum impedientia sputum,
quod esset deterius. Conuenit ergo retentio lactis in
ore, & gargaris. cum eo & decoctio iuiub. dia. & hu-
iusmodi in utroq; conferentia. Regimen sex
rerum non naturalium iuxta octauam intentionem.
Sit aer in actiuis temperatus potius declinans ad cali-
dum q; ad frig. sed tendens aliqualiter ad humidum.
Vitetur aer uentosus & uaporosus, & fumosus & su
perfluè humidus & aquosus, & similiter æstuosus &
siccus. Vbi autem esset magnum cauma in spiritua-
libus & sitis ardens & huiusmodi accidentia cum cal.
superflua pòsset aliqualiter ad frig. & humidum de-
clinare, nec sit suffocatus, uaporibus plenus, maximè
existẽte spiritu anxio, ut cum anhelitus sunt subsequẽ
tes & sit mediocriter illuminatus. Veruntamen si est
spiritus anxius et uidetur infirmo quòd suffocetur sit
magis illuminatus, & sit redolens odore remisso non
intenso. Sit eius somnus communiter septem uel o-
cto horarum & magis nocturnus, uerum etiã in die
dormire potest, sed non incipiat dormire nisi saltem
distanter à cibo per unam horam cum dimidio. Et
dormiat non reuolutus, sed quasi sedens, & in situ se-
cundum quem minus à dolore molestatur, uerum ia
cere super latus ægrum magis adiuuat ad spuendum.
Sit eius corpus magis inanitum, quàm plenum, unde
sollicitè euacuet omnes superfluitates catarrhales per
os, nares, & sit sollicitus ad tussiendum, spuendum,
& non parcat dolori, habeatq; pro posse bis in die be
neficium uentris, scilicet ante prandium & cœnam,
naturaliter aut medicinali auxilio cum clysterib. uel
suppositorio, uerum si solum assellet in die semel suffi
ciet, similiter urinam non retineat, nec sudorem strin-
gat natura inuitante, quiescat, non excercitetur, ue-
rum fricatiões suaues à pectore infra supplent uicem
exercitij & diuertunt ad inferiora, fiant ergo aliquan
do stomacho ieiuno, nisi senserit se debilitari, parum
loquatur, & uoce submissa. Sit gaudens sperans, soli-
citudinem, timorem, tristitiam, gaudium magnum,
uerecundiam, & omnes animi pasiones excedentes
euitet. In diętando ad quatuor respiciendum est,
scilicet ad morbum, causam eius, accidentia ipsius, e-
iusq; distantiã à statu, aut propinquitatẽ, secundò ad
fortitudinem uel debilitatem ægri, tertió ad eius con
suetudinem, quartò ad ipsius repletionem, & inani-
tionem. Quanto enim morbus est intensior & ac-
cidentia sæueriora & statui propinquior competit
magis tenuis diæta.

Causa uerò morbi magis indicat de qualitate diç-
tæ quàm de quantitate. Fortitudo uirtutis indicat
minus de cibo exhibendum esse, licet plus pro uice.
Econtrario uirtutis debilitas, cõsuetudo indicat tam
quantitatem continuam, quàm discretam cibi, iuxta
aphorismum 17. primæ particulæ, & sub his duobus
etiam ætas & cætera intelliguntur: frequentius enim
pueris & decrepitis exhibendum est. Iuuenibus plus
pro uice sed rarius, senibus primis minus, & rarius,
quàm cæteris. Repletio etiam multum esse attenu-
andum indicat, contra uerò inanitio. &c.

Sed pone quòd sit pleuresis cholerica uel sangui-
nea, mediocris intentionis, cuius status debeat esse in
septima, secundum quod & plurimum euenit, in cor
pore mediocris fortitudinis mediocriter repleto, æta
tis à 19. usque ad 70. in prima die naturali nihil debet
comedere, sed solum bibere aquam hordaceam, uel
aquam sacch. solum, aut cum iulep aut syr. uiol. ita ut
aqua sit tripla aut quadrupla ad iulep, quæ sit facta se
cundum artem, ut accipiatur hordei bene conditio-
nati, mundi à cortice exteriori, quòd prius fricetur
cum panno asperso uehementer pars una, aquæ bene
conditionatæ partes uiginti, decoquatur lento igne
sine fumo ad consumptionẽ medietatis aut duarum
partium auferendo spumam. Hic enim est potus me
dicinalis abstergens, lauans, sputum facilitans, uen-
trem lubricans, oppilationes aperiẽs & urinam pro-
uocans. Si uerò uelimus ut sit potus tantum, fricẽ-
tur primò fortiter & excludantur cortices intrinsecæ
& bulliat una pars eius cum octo partibus, scilicet a-
quæ una bullitione, & proijciatur aqua illa, deinde
pone super ipsum aquę calidę ℔. 20. & decoque cum
facilitate usque ad ℔. 10. Sitim enim & etiam aspe
ritatem sedat, inflammationem extinguit, pectus &
pulmonem & guttur lenit, uentrem lubricum fa-
cit, præcordia humectat, & sputum facilitat, hæc se-
cunda magis competit ubi esset pectoris asperitas &
siccitas, inflammatio maior, de aliqua ergo istarum,
quæ magis facit ad propositum, bibat ut supra, aut
sola, aut cum iulep, aqua uerò sacch. fit ut accipiatur
℥. 1. sacch. optimi, & 20. aquæ decoquatur ad con-
sumptionem tertiæ partis, aut medietatis. Secun-
da uerò die comedat ptisanam hord. factam scilicet
aut ex farina hordeacea debitè cocta cum aqua, aut se
cundum Mesue, ut hæc aqua ultima descripta per ul-
teriorem decoctionem refundẽdo adhuc parum post
parum circa decem partes aquæ inspissetur aliquali-
ter quousque habeat mediocritatem inter spissum &
liquidum, & est cibus laudabilis hoc in proposito, de
qua sumat in prandio & cœna. Tertia etiam die co
medat hanc ptisanam altero ipsorum modorum fa-
ctam, scilicet in brodio pulli parui. Et similiter in
die quarta & quinta. Die uerò sexta & septima in
quibus est status ægritudinis & accidentia sæuissima
iterum redeat ad ptisanam primam factam in aqua
& non in brodio cui potest addere modicum sacch.
optimi ad libitum. Die uerò octaua & nona cum
incipit declinatio redeat ad ptisanam in brodio pulli
cum

cum facch, sed pullus sit maior. Decima & undeci-
ma adhuc pullus sit maior & sumat ptisanam cum
pluri saccharo. Sequentibus uerò diebus potest da
re ptisanam cum pulpis pulli cõtusi cum saccharo us-
que ad 14. & post 14. iam ferè totaliter declinante æ-
gritudine incipiat comedere præter ferculum primò
de extremitatibus pulli. Deinde ulterioribus die-
bus ex partibus maioris nutrimenti, & incipiat bi-
bere parum uini aquosi cum aqua facch. & tandem
de uino dulci cum aqua prædicta. Sed nunquam
bibat uinum nisi cum ægritudo ferè totaliter decli-
nauerit, & præcipuè dulce, sed solum aquam, de qua
in principio. Sed uolentibus ptisanam detur tempo-
ribus proportionatis amyg. aut lac seminum com-
munium frigid. cum brodio pulli aut panatella, ita
ut panis sit quinquies lotus cum aqua calid. quamuis
Galen. prohibuerit dari panem & fermentatum &
non fermentatum, sed corrigatur lauando cum a-
qua calida, ut supra. Aut detur brodium consum-
matum abijciendo partes unctuosas cum saccharo,
aut sine saccharo. Aut cucurbita in brodio pulli,
aut aliquid ex maluis, blitis, & spinachijs. Similiter
auiculæ paruę in declinatione, ut supra de pullo, & si-
militer pisces parui petrosi iam declinante ægritudi-
ne & oua sorbilia concedi possunt: poma autem co-
cta conceduntur in fine mensæ, & granata dulcia.

Ex confectionibus conuenientibus in declinatio-
ne est marzapanis ex amyg. saccharum & aqua uiol.
& pineæ præparatæ confectæ, & passulæ transmari-
næ. Et secundum maiorem distantiam status post
secundam diem est incrassanda diæta, ut puta si debe-
at esse status in 14. in tertia die debemus dare contu-
sum pulli cum ptisana, & sic continuabimus usq; ad
undecimũ diẽ, deinde usq; ad quatuordecim, demus
ptisanã solam, postea declinante ægritudine redibi-
mus ad ptisanam mixtam cum pullo contuso, ut su-
pra. Si uerò materia fuerit phlegmatica, uel melan
cholica, & status sit æquè propinquus cum suprascri
ptis incrassabimus & subtiliabimus ut ante, sed facie-
mus diuersitatem in qualitate ciborum. Nam in pri-
ma die dabimus potum solum, scilicet aquam mellis
pauci aut multi mellis secundum maiorem aut mino
rem calid. quæ fit secundum hunc modum. ℞. mellis
clari ℔. 1. aquæ cisternę ℔. 9. bulliant simul ad len-
tum ignem sine fumo ad consumptionem tertię par-
tis & despumetur optimè & coletur, aliquando acci-
pimus partem unam, mellis & decem uel duodecim
aquæ secũdum maiorem aut minorem inflammatio
nem, & est magis delectabilis. Ex cibis conuenien-
tibus est brodium cicerum, aut ptisana cocta in bro-
dio cicerum, aut in brodio caulium, aut in brodio
buglossæ, & boraginis, si materia fuerit melancho-
lica, & kist ipsorum cicerum, quæ omnia possunt fie-
ri cum brodio pulli aut sine, secundum exigentiam
temporum ipsius pleuresis, deinde deueniendum de-
clinante ægritudine ad contusum pulli & pisces & ui
num, & cętera ut supra, licet secundum plurimum au
dacius possemus incrassare in pleuresi phlegmat. &
melanchol. cum secundum plurimum status sit distã
tior à principio, quàm in sanguinea aut cholerica, &
in his passulæ & pineæ præparatæ magis conueniũt.
Et hæc diæta est regularis. Attamen aliquando com-
pellimur irregulariter dare uinum & contusum in sta
tu quando uirtus dissoluitur & deficit. Attẽde tamen
quòd pueri frequenter sunt cibandi à decimo anno &
infra. Et senes à septuagesimo supra oportet cibare
frequẽtius, & pręcipuè infantes & tanto pluries quan
to sunt animosiores & habentes plus de caliditate, &
similiter decrepitos cum nõ posint multum cibum
digerere una uice. Dabimus ergo infantibus qua-
ter in die naturali, decrepitis ter utplurimum. Si-
militer si pleureticus fuerit à principio supra modum
repletus stabimus contenti solo potu duobus diebus
& si multum fuerit inanitus à principio, statim inci-
piemus à ptisana hor. Si autem resolutio non fuerit
posibilis, imò tendit ad hoc ut suppuretur, quod ma
ximè signatur ex eo quòd non mundificatur in qua-
tuodecim diebus, imò crescunt accidentia cum debe-
rent minui, scilicet dolor feb. difficultas & cõstrictio
anhelitus, tussis, tunc attentè consyderemus an cum
prędictis accidentibus, etiam auctis stet fortitudo uir
tutis an non. Si primũ expecta suppurationem, si
secundum, mortem. Ars uerò producendi ad sup
purationem, & ex suppuratione ad sanitatem sex exi
git intentiones curatiuas. Prima quidem est apo-
stem. maturatio: secunda ruptura eius: tertia abster-
tio & mundificatio: quarta incarnatio. & tandem si-
gillatio: quinta correctio accidentium: sexta regula-
tio uitæ. Intentionem primam complent res calefa-
cientes temperatè & communiter humectantes cum
uiscositate quadam prohibente, scilicet fortem reso-
lutionem ne separetur humidum à sicco, sed remane-
at sicco permixtum, ut sit æqualitas in toto & eueni-
at æqualis maturatio per totum, & hoc interest inter
medicinam maturatiuam & resolutiuam, est enim
resolutiua priuata uiscositate ne fiat retentio materię.

Imò fiat eius resolutio per partem post partem &
attinet magis caliditati & siccitati, quàm humiditati.
Mollificatiua autẽ attinet magis hum. quàm aliqua
istarum & minus calid. nec est inuiscatiua, imò poro-
rum dilatatiua, properat enim ad hoc, ut humor cum
æqualitate resoluatur, & quòd non remaneant par-
tes terrestres in fine, & maturationum quædam ad-
ministrantur interius, quædam exterius. De interius
applicitis temperatè maturãtibus est aqua decoctio-
nis ficuum sicc. aut dact. aut utrorumq;. aut aqua de-
coctionis ficuum sic. passularum, fœnugræci cum a-
qua & uino cocto aut sine eo. Et possunt addi semi
na maluauisci & maluæ. Et si fortiori opus est, ut
in materia phlegmatica crassa, addantur radices lilij
in decoctione, &c. Si uerò materia in caliditate ex-
cedat accipiantur semen maluæ, cyton. uiol. hordei,
& coquantur in aqua sufficienti cum saccharo, & ad-
datur etiam semen maluauisci & lini si amplius matu
rare necesse fuerit. Possunt etiam fieri ex suprascri-
ptis, aut alijs mixtis cum his trochis. loch, electua-
ria calid. aut frig. secundum necesitatem cum mucil.
sem. lini, aut sem. maluæ, aut seminis maluauisci, aut
cyton. & exhiberi cum syrupo uiol. aut aliqua deco-
ctione delectabili & ex his teneat aliqua in ore, garga
rizet & bibat & sumat actu calid. Ex maturantibus
aut extrinsecis quædam sunt embrocationes ex deco
ctione maluarum, althææ, fænug. sem. lini, & simili-
bus. Et administretur potius cum filtro quàm cum

ſpongijs.Et cum ſedare dolorem oportuerit addan-
tur aliqua ex anodinis aliqualiter reſoluentia, ſicut
paritaria, melilotum & anethum, Et ſi fortius matu-
rare uolueris radices ireos & ex mucilagine ſupraſcri
ptorum cum adipe gallinæ & anatis poſſunt fieri un-
guenta. Et diachilon cum mucilaginibus eſt efficax,
& poſſunt fieri emplaſtra, & ſunt efficacia ualde cum
maluauiſco, farinis ad hoc proprijs, pinguedinibus,
oleis & cæteris quæ in emplaſtris maturatiuis poni
conſueuerunt. Et ex fortibus ualde conuenientibus
in materia phlegmatica aut melanch. ſunt folia caulis
in emplaſtro addita. Et adhuc fortius radices ireos
aut aliquid de galbano diſſoluto in rob. Et adhuc for
tius ſi addatur aliquid ex fimo columbino, imò hæc
ſunt cauſa ut materia ad cutem quandoq; trahatur,
ſed incipiendum ſemper à leuioribus, habendum re-
ſpectum ad qualitatem materiæ & accidentia, & gra-
datim aſcendendo, & cum perficit̃ hæc prima inten-
tio quieſcat in aere temperato declinante ad calid.
Et ſint eius cibi maturantes ſicut ferculum ex malua,
blito ſiue ſicla, atriplice cum oleo amygd. & ius cice-
rum abiecta prima aqua, & kiſt, & brodium frumen
ti, & ius caulium, & in ſecunda menſa ficus ſicc. paſſu-
læ ſine interioribus, dactyli, poma dulcia elixa.

Secunda intentio perficitur, aut cum medicinis ad
hoc proprijs, aut cum motibus partim apoſtemata
conquaſſantibus aut extendentibus. Ad quam inten
tionem non eſt perueniendum niſi præcedente matu
ratione & iam exiturato apoſtemate, quod ſignatur
ex remiſsione doloris & feb. & multiplicatione gra-
uedinis in loco collectionis. Medicinæ autem ſint
calidæ lenientes, ſubtiliantes, ſicut ſecundum Meſue
ſyrupus de hyſſopo, de praſsio, & eius efficacior eſt ſy
rupus herbæ bendeſtur cum melle, aut decoctio eius
ſumpta cum modico fermenti ſecum diſtemperati
& cocti, & fortius eſt ſuc. eus cum fermento & melle.
Et fortius eis eſt ſi addatur modicum baurach, & pro
priè cum natura eſt fortior & feb. eſt remiſſa. Et in
hoc caſu laudat Auicen. theriacam & mithridatum
ad erumpendum cum conſeruatione caloris innati.

Exterius autem applicetur emplaſtrum factum ex
bendeſtur cum butyro, adipe antiquo & melle, & ad
huc fortius ſi addatur fermentum & fimus columbi-
nus. Et fortius ſi addatur baurach. Emplaſtrum e-
tiam factum ex radice maluauiſci, ireos recenti, ſimul
coctis & præparatis cum axungia ueteri & far. fœnu
græci, & ſem. lini. & oleo liliorũ alborum, eſt ad hoc
efficax & domeſticum ſatis. Et addatur fermentum
& fimus columbinus & baurach ſi oportuerit. Mo-
tus autem ad hoc conuenientes ſunt tuſsis fortis, uo-
mitus uiolentus, & iacere ſuper latus ægrum & ſubi-
tò ſe ad ſanum uoluere, uel econtra. Et in hac hora
ſint cibi eius ſorbitiones fermentatæ cum melle & pti
ſana ex farina frumenti & panis bene fermentatus,
paſſulæ & ficus ſiccæ, grana pini cum ficubus & a-
mygd. & dactyli ſunt proprij. Et ſi cum his, quæ
dicta ſunt, apoſtema non rumpitur opus, ut aperia-
tur cum ferro, aut cum cauterio, ſed quia difficile eſt
inuenire locum ſaniei cum ferro perforãdo, aut cum
cauterio niſi aliquis tumor aut qualitas mutata appa
reat exterius. Præſtantius eſt, ut à tali operatione
abſtineas, niſi locus ſaniei per aliquod huiuſmodi ti-
bi manifeſtetur, & in caſu etiam quo manifeſtetur tu
tius eſt primò cauterizare cum cauterio poſsibili uſ-
que ad coſtas aut prope, ita ut cauterizatio ſit ſatis
magna & incidens ſecundum inceſſum coſtarum.
Deinde cum phlebotomia perforare uſque ad locum
ſaniei. Et ſi cum phlebotomia prima uice non inue-
niatur, iterum perforetur ſecunda uice & tertia in lo-
co cauterizato imò in diſtinctis locis loci cauterizati
donec inueniatur. Illud enim ferè ſine dolore fieri po
terit iam loco mortificato, ut ſupra. Debet enĩ in hac
operatione paulatim incidere ne cum phlemot. pene
tret interius & ſanies in pectore colligatur & fiat em-
pyima. Et propterea huiuſmodi operatio non eſt
multum tardanda ne interius fiat eruptio. Et fortè
ad hanc operationem conuenientius eſt pilum par-
uum ut ſanies paulatim extrahatur iuxta canon. ne
uirtus deficiat, & conſyderetur qualitas ſaniei. Si
enim æqualis alba cum paruo fœtore fuerit cum bo-
na tolerantia bene ſperandum eſt. Si uerò cõtrarium
malum. Et procedendum eſt ęgrum reficiendo ſecun
dum quod oportet & quantum oportet cum uino,
ferculis, carnibus laudabilibus, & huiuſmodi. Qua-
liter autem hoc uulnus factum ſit tractandum uidea-
tur cap. de empyimate. Tertiam rem complent ab-
ſtergentia, lauantia, & mundificantia, hoc prius dili-
genter inueſtigato quòd quandoq; ſanies expellitur
per pulmonem cum tuſsi, & aliquando ingreditur
uenam magnam reſudando tandem ad epar. Et
quandoq; expellitur ad renes. Quandoq; per conca-
uum epatis tranſit ad inteſtina, quæ omnia ſenſus ma
nifeſtè diſtinguit. Aliquando in uacuitate pectoris
colligitur & ibidem diu retenta perducit ad malas æ-
gritudines. Niſi enim mundificetur in 14. die-
bus perducit ad phthiſim, ex mundificantibus autem
per os & tandem per uiam pulmonis ſunt aqua ſacc.
aqua hordeacea, aqua mellis, ſyrupus de liquiritia, de
hyſſopo, oxymel ſimplex & tandem decoctio radi-
cũ lilij cœleſtis cũ ſupraſcriptis & ſyr. loch de caulib.
& loch de ſcilla, & plurima in aſthmate conferentia.
Exterius autem applicetur quæ reſoluant inſenſibili-
ter materiam in pectore contentam, & cum hæc ad-
iuuent ad ſputum, ſicut decoctio halaſſæ, id eſt, thimi
hyſſopi, & ireos, quibus poſſet addi lignum balſami,
ſpica, & acorus, hueg. id eſt, ariſtolochiæ rotũdę, quę
decoctio debitè calida adminiſtretur cum ſpongijs in
ipſa infuſis & optimè expreſsis ſuper loco congrega-
tionis ſaniei & poſt eorum applicatiõem ter uel qua-
ter exiccetur locus cum panno calido. Et ungatur
locus cum oleo de lilijs, de ſpica, de anetho, de alchan-
na, de cypero, & fortius eſt oleum de ireos, de balſa-
mo, de quibus omnibus ſi quæratur maior reſolutio
& exiccatio addatur ſulphur & aſphaltum, id eſt, bi-
tumen iudaicum, & aggregentur cum melle, & adiu-
uet ad penetrationem, aut prius iungatur oxymelle,
& propriè ſcillitico & deſuper aſpergatur puluis fa-
ctus ex ſupraſcriptis, his autem arſenicum, id eſt auri-
pigmentum, ſi opus eſt fortiori reſolutione addi po-
teſt. Si uerò appareat materia ad uias urinæ deriua-
ri adiuuetur cum decoctione radicum apij, ſparagi,
fæniculi, ſem. commmunibus alchechengi. Item cum
brodio cicerum & ſimilibus urinam prouocantibus.
Si uerò ad inteſtina deriuetur adiuuetur cum me-
dulla

dulla carthami, cassia, manna, & huiusmodi cum clysteribus trahentibus ad intestina & mundificantibus sicut decoctione agarici, carthami, hyssopi, aristolochiæ cum debita mellis quantitate & huiusmodi. Sunt tamen quædam quæ sumpta per os adiuuant expulsionem per omnes uias suprascriptas, sicut ius galli antiqui iuxta doctrinam Mesue capite proprio de iure gallorum & gallinarum. Item aqua mellis, liquiritiæ, hyssopi, capil. ueneris diuisim & coniunctim. Item cassia, manna, & cætera. Et ex medicinis magnis administrandis cum morbus chronicatur sunt mithridatum, theriaca, athanasia, quæ per omnes adiuuant uias, medicinis autem extremis sicut de piperibus, de arsenico, & sulphure & similibus non est utendum nisi cum cætera non contulerint incipiendo à dosi pauca & minori quæ ab authoribus scripta sit præcipuè à Mesue in capite de asthmate & gradatim ascendendo seruatis canonibus ab eodem scriptis in capite proprio de pleuresi, & de asthmate, sed his non est utendum nisi cum in pulmone & pectore est superflua humiditas non corrigibilis per suprascripta, et feb. est remissa & uirtus constans, & primus suffumigijs utendum est, sicut si ex arsenico & sulphure & croco fiant formæ similes auellanis cum adipe renum capræ, & ex una earum posita super prunis recipiatur fumus per os.

Si autem aliquid horum oportuerit dari per os, detur ʒ.s. sulphuris cũ ouo sorbili, aut detur diasulphuris descriptione Mesue tantundem cum aqua mellis semel aut pluries secundum exigentiam, & si quid nocumenti acciderit ex exiccatione aut calefactione corrige cum contrarijs secundum canon. Mesue.

Cibi eorum sunt ius cicerum, ius caulium, farina hordei, ius galli antiqui. Condianturq́; cibaria sua cum saccharo aut melle, aut oleo amyg. dulcium, & nisi febris obstet aromaticetur cum pipere, sed declinante materia ad intestina dentur, quæ uentrem laxant sicut malua, bleta, atriplices & betonica, quæ dicitur & leureng, uel leuloga. Declinante uerò materia ad uias renum sparagi, baucia, id est, pasticana, & in secunda mensa dactyli, passulæ, pineæ præparatæ, amygdalæ, necnon poma dulcia, similiter cytonia declinante materia ad uias urinæ. Potus autem sit uinum dulce, aqua mellis, aqua sacc. aqua hordei, & uinum de passulis, uinum alchesures, &c. Si autem materia in cõcauitate pectoris colligatur ad nullam partem declinans oportet ut perforetur aut cum cauterio actuali uel potentiali, & tandem cum sagitella, ut supra in secunda intentione dictum fuit. Aut incidatur absque cauterizatione, locus autem incidendus est ubi aliquis exterius tumor apparuerit, & si nullus tumor appareat communiter fiat apertio inter quartam & quintam costam distanter à spondilibus per quatuor & septem digitos in latere in quo per signa comprehenditur saniem fuisse collectam et paulatim sanies extrahatur, & locus mundificetur, ita ut si opus fuerit inijciatur aqua aut uinum, melilotum cum cathair, id est, siringa, & tandem curetur, ut infra in capite de empyimate.

Quarram rem complent medicinæ incarnantes tam interius quàm exterius applicitæ, sed aliquãdo oportet uti incarnantibus, aliquando redire ad mundificantia secũdum quòd necessitas expostular, aliquando simul miscere ex conuenientibus lac asinæ, capræ, uaccinũ, & pecudinum plus incarnat, quàm caprinum aut asininum, & generaliter lac pluris casei & minoris serositatis est magis incarnatiuum, & econtra magis mundificatiuum, aqua hordei decoct, cancrorum fluuialium secundum artem præparatorum, sacc. ros. bolum armen. secundum omnem modum administrationis, & multæ aliæ medicinæ, quæ reperiuntur in capite de sputo sanguinis aut phthisi. Cibi autem complentes quartam intentionem sunt aues paruæ degentes in arboribus, pedes & partes uiscosæ uitulorum, porcorum, & huiusmodi, & ex ferculis conueniunt tri. pannicium. hor, frumentum, kist fabarum, ptisana ex farina frumenti, amylum, & hordeum rizi, & lac coctum, & fercula quæ cum lacte fiunt. Caseus recens non salitus aut pauci salis, potus autem sit uinum mediocriter stipticum aut uinum dulce, aqua calibeata, aut aqua fluuialis infusionis gummi Arabici, & rob myrtinũ & syr. eius, &c.

Quintam rem complent auxilia sedantia accidentia superuenientia totius curæ processu, quæ sunt dolor feb. tussis uehemens constrictio anhelitus, angustiæ, sitis, uigiliæ, abominatio cibi, quæ tempore maturationis suspecta sunt, sed maturata materia suspecta sunt magis post eruptionem aut diu remanentia mortalia & præcipuè dolor feb. constrictio anhelitus angustiæ, solent enim hæc accidentia iuxta doctrinã Hipp. maturato apostemate remitti & ipso erupto adhuc magis remitti saltem post primam & secundam diem, demum sicut materia paulatim mundificatur, ita in dies paulatim emittitur. Si ergo contrarium horũ acciderit, quid aliud assignare possunt nisi morbi summam malignitatem & profundam corruptionem, præcipuè si sanies quæ egreditur sit fœtens, mali coloris & substantiæ. Verum sunt aliqua accidentia minus suspecta sicut uigilia, sitis, appetitus defectus, quæ possunt habere alias causas quàm ulceris malitiam & profundam corruptionem, quæ causæ possunt remoueri & corrigi. Sed si sequantur ulceris malitiam, aut sint complicata cum alijs accidentibus sęuioribus omninò desperandum est, hæc autem accidentia corriguntur remouendo eorum causas, quod ex proprijs eorum capitulis consyderandum est. Sextam rem complent debitum regimen sex rerum non naturalium exigentiam 5. intentionum suprascriptarũ, de quo sufficienter actum est in regimine pleuresis per resolutionem.

Si autẽ permutetur ad putredinem, ad corruptionem, quod apparet ex signis ab initio dictis obuiandum est prohibendo causam antecedentem, ne transeat in coniunctam omni auxilio superius dicto, scilicet phlebotomia, euacuatione, &c. circa quas in hoc casu debemus esse audaciores cum ferè certum mortis immineat periculum, & festino auxilio opus sit, & eum adiuuare, ut causa coniuncta extrahatur per sputum & resolutionem insensibilem, et in hoc casu competit oxymel simplex cum adiuuet sputum & sua acetositate corruptionem prohibeat.

Si uerò induretur procedendum est cum mollificantibus interius & exterius, interius autem cum sauonea quæ comedatur & in ore retenta deglutiatur, & cum decoctione, sem. maluauisci maluæ, cyton. passul. ficuum sicc. & huiusmodi molificantium ex

qua aliquid post aliquid bibatur, in ore teneatur & cum ea gargarizetur, & exterius applicentur, quæ mollificant ex his quæ in apost. sclirotico conferre consueuerunt pręter acetum, & cum hęc sint propria membro cui applicantur, scilicet pectori, & hæc ex proprijs requirantur cap. Si uerò permutetur ad cancrum nulla fiducia salutis habenda est, sed cum frigid. & hum. est procedendum, & cura blanditiua. Si uerò permutetur ad neruos, cerebrum, cor, &c. dicta est cura, supra in correctione accidentium. Si uerò permutetur ad exteriora, natura iuuanda est cum attrahentibus & tandem cura apost, extrinsecorũ est procedendum. Si uerò ad pulmonem & phthisim procedendum est cura phthisis, si uerò ad peripeneumoniã tunc procedendum cura peripneumoniæ, de qua infra. Sed obuiandum est omni ingenio posibili ne mutetur ad pulm. euacuando, diuertẽdo, etiam cum uentosis super loco pleuresis applicitis cum scarificatione & sine, & similiter quando permutatur ad loca nobilia.

DE PERIPNEVMONIA. Cap. LXIX.

Peripneumonia dicitur ethimologicè quasi prope pulmonem, & est difinitiuè apostema calidum in pulmone, siue hæc caliditas insit ei per causam essentialem siue accidentalem per putrefactionem aut adustionem. Ex quo infertur quòd nodus aut glandula, aut alia huiusmodi adubeleth phlegmatica aut apost. aquosum, aut phlematicum molle, aut sephiros purum aut non purum, quibus non insit caliditas notabilis, nec per se, nec per accidẽs, esto quòd sit in substantia pulmonis, non sunt peripneumoniæ quapropter distincta de huiusmodi Auicen. facit capita. Facit tamen capit. de bothor in pulmone, quòd est pustula parua calida pulmonis, quod ratione paruitatis non appellat peripneumoniam, licet posset dici peripneumonia parua. Generatur autem peripneumonia dupliciter per uiam paulatim factę congestionis cum materia ex superfluitate nutrimenti.

Aut ex nutrimento ipso paulatim congeritur faciẽs apostema, quod in dies paulatim augetur, donec notabiliter excrescat. Et hoc est secundum plurimum, chronicum, aut per uiam defluxus, aut à cerebro humiditate ad pulmonẽ catarizante, aut à gutture cum synãche mutatur ad pulmonem uel ad peripneumoniam, aut à partibus pectoris cum pleuresis mutatur ad peripneumoniam. Freqũeter etiam fit in pulmone apostema per uiam defluxus humoribus aliunde defluentibus & in pulmone congregatis nulla ægritudine præcedente. Et ex his infertur peripneumoniam quandoq; fieri incipiendo, scilicet, nulla ægritudine præcedente quandoque permutando, scilicet, ex alia ægritudine.

Causæ autem coniunctæ peripneumoniæ sunt quatuor humores. Verum frequentius generatur à phlegmate, deinde ex sanguine, rarò ex cholera, rarius ex melancholia. Sicut contra pleuresis frequenter ex cholera, rarò ex phlegmate, quod non est absque ratione: cholera enim faciliter penetrat in rem densam, sicut est panniculus, & in eo retinetur, non autem sic phlegma sua crassitie penetrat in rem densam, sed bene in rem raram in qua sua crassitie facilè retinetur. Esto enim quòd cholera facilè penetrat in rem raram, tamen ab ea sua subtilitate facilè euaporat & resoluitur. quare, &c. Est autem duplex secundum Mesue uera & non uera, siue propria & ezebdeng, id est nota: uera siue propria, ut dicit Mes. autoritate Galeni, est quę fit ex phlegmate, cum frequẽtius eueniat propter causas suprascriptas, & minus mortalis. Et proportionatur superfluitati nutrimenti ipsius pulmonis, quæ phlegmatica est, licet nutrimentum sit cholericum. Quamuis quidam opinentur contrarium, maximè.

Concil. differentia 100. reprehendens Mes. dicentem superfluitatem nutrimenti pulmonis esse phlegmaticum cum potius sit cholericum, debet enim proportionari nutrimento suo quod est sang. choler. Et consequenter secundum Concil. haberemus dicere peripneumoniam genitam per uiam paulatim factæ congestionis esse cholericam & acutam, quod est contra sensum. Licet concederet Concil. peripneumoniam genitam ex superfluitate accidentali ipsius pulmonis, quæ inest sibi à catarrhis descendentibus, & à uaporibus à toto ad ipsum eleuatis esse secũdum plurimum phlegmaticam. Sed sequendo Mes. respondendum est superfluitatem nutrimenti esse contrariam ipsi nutrimento, sicut nutrimento ossis contrariatur medulla. Vnde quia nutrimentum pulmonis est cholericum eius superfluitas est phlegmatica. Sed contra hoc sunt multæ instantiæ, de quibus aliàs. Sed in summa secundum Concil. concedere habemus omnem peripneumoniam genitam per uiam paulatim factæ cõgestionis esse cholericam aut à sanguine acuto, sed per uiã defluxus quandoq; phleg. quãdoq; cholericã secundum naturã humoris fluentis, licet secundum plurimum phlegmaticã propter causas suprascriptas. Sed secundum Mes. si per uiam paulatim factæ congestionis generetur, ex nutrimento esse semper cholericam aut sang. si autem ex superfluitate nutrimenti, esse semper phlegmaticam; si uerò per uiam defluxus quandoq; phlegmaticam quandoq; cholericam.

Signa quædam significant genus ægritudinis, scilicet ipsam peripneumoniam eam ab alijs dispositionibus distinguentia, quædam causas eius, quædã quòd salubris sit aut mortalis, quædam tempora eius, quędam modos terminationis, quædam longitudinem & breuitatem, &c. Terminatur aũt quinq; modis, ut supra de pleuresi. Aut enim resoluit uel insensibiliter uel sensibiliter cum eius materia paulatim per sputũ euacuatur, aut induratur, aut permutatur, uel ad caput, uel ad neruos, uel ad pectus, & transit in pleur. uel ad exituras manifestas, aut eius materia per urinam, aut etiam flux. uen. euacuatur, aut maturatur, aut putrefit, ut superius in pleuresi, &c.

Significant peripneumoniam ipsam feb. acuta, & cæteris paribus acutior quàm in pleuresi propter cordis propinquitatem: maior tamen aut minor secundum causam facientem ipsam. Constrictio anhelitus uehemens & maior quàm in pleuresi. Altus tamen uelox & frequens est anhelitus secundum feb. magnitudinem, & est cum magna necessitate euentandi, ita ut arbitretur se ex proximo suffocari. Et quandoque infirmus coactus erigitur & stat erectus secundum eam positionem, quæ orthopnæa uocatur, & multo-

ties

tiens non potest bibere & non nisi male loqui. Dolor extensiuus & grauatiuus, non pungitiuus, sicut in pleuresi, & est dolor extensiuus in pectore toto, licet magis in ea parte in qua est apostema, procedens ex profundo ad partem thoracis, et ad dorsum secundum incessum mediastini, & panniculi tegentis pulmonem, pulsus secundum plurimum undosus & diuersus multum, frequentior & rarior secundum necessitatem. Hæc diuersitas prouenit propter uehementem pugnam naturæ contra morbum, & econtrario non tamen semper est undosus, utputa in peripneumonia choler. aut melanch. Nec potest dormire super dorsum, nec super latera, nec super faciem, sed oportet ut dormiat sedens, licet secũdum plurimum minus molestetur dormiendo super dorsum, quàm super latera. Et coloratur lingua secundum naturam calidi apostematis, licet secundum plurimum sit inuiscata & adhæreat ei digitus tangentis, & propter multitudinem uaporum ascendentium ad superiora quandoq; incrassatur collum ut appareat, sicut uenter plenus uento, ut uidi. Et propter hanc causam rubefiunt maxillæ, ut uideantur tinctæ. Et secundum plurimum apparet plenitudo & extensio in tota facie & collo, & oculi rubefiunt & tumescunt ut uideantur apostemati. Tussis in principio sicca sine screatu, sed procedente ægritudine cum screatu pluri, aut pauciori secundum quantitatem materiæ & eius digestionem, & uirtutis fortitudinem. Vrina ruffa aut subruffa, spumosa, liuida secundum plurimum. Et quandoq; subiugalis, & hic screatus est frequẽter spumosus propter conclusionem aeris respirati sub humiditate quæ expellitur & propter uaporum multitudinem. Aliquando aduenit subeth materia existente phlegmatica aut sang. cum multa uaporatione. Aliquando sarra in materia cholerica. Signa causarum facilè elici possunt ex his, quæ dicta sunt in signis causarum pleuresis. Signa salutis & mortis etiam sumuntur ex his, quæ dicta sunt in pleuresi. Fluxus tamen sang. nar. non est adeo efficax signum in significando salutem peripneumoniæ sicut pleuresis, propter diuersitatem materiæ, quæ est crassior in peripneumonia, unde est eius crisis aptior per inferiora, scilicet per anum uel matricem, & quia non est tanta colligantia pulmonis cum uenis narium sicut pectoris, ut ex anatomia patet. Et propterea fluxus menstruorum, aut sang. hæmorroidalis, aut crisis per urinam, aut per fluxum uẽtris est cõmuniter signum bonum in peripneumonia plus q̃ in in pleuresi: hoc tamen diligenter attẽde quòd peripneumonia secundum plurimum est mortalis, pleuresis uerò ecõtra secundum plurimum est salubris. Signa terminationis faciliter habentur ex his, quæ in pleuresi dicta sunt, uerum si conuertitur ad pleuresim, alleuiatur anhelitus constrictio, & fit in pectore dolor pungitiuus, & est terminatio salubris secundum plurimum. Signa longitudinis & breuitatis sumuntur ex dictis in pleuresi, sed frequẽtius reperiť peripneumonia longior, quàm pleuresis cum communiter pendeat ab humore crassiori, quàm pleuresis. Cum prolongatur peripneumonia perducit ad tumorem pedum & hydropem frequenter propter nocumentum epati communicatũ. Signa etiam temporum proportionabilia dicta sunt in pleuresi. Accidit in pulmone apostema durum nullo modo cal. neç per se, nec per accidens saltem caliditate notabili, quod est uel phlegmaticum, sicut dubeleth, scilicet nodi aut glandulæ, aut melancholicum, cuius signum est constrictio anhelitus, quę in dies augetur secundum apostematis augmentum tussis frequens sicc. & caloris paucitas, & grauitas sensata, constrictio anhelitus qui quandoque alleuiatur, deinde redit. Et quandoq; accidit apostema molle phlegmaticum in pulmone, cuius signum est constrictio anhelitus, saliua plurima, humiditas multa in lingua & partibus oris, lenitas pectoris, paucitas caliditatis, liuiditas faciei tendens ad colorem plumbeum. Et quandoq; accidit in pulmone bothor, id est pustula parua calida differens à peripneum. sicut paruum à magno, licet ratione suæ qualitatis sit apta facere accidentia peripneumoniæ, de quibus supra. Attamen ratione paruitatis suæ non facit ea neq; meretur nomen peripneumoniæ, licet possit dici peripneumonia parua Signa cuius sunt grauitas non multa, constrictio aliqualis anhelitus cum uelocitate & frequentia, caliditas in pectore sensata, & inflammatio corporis absque feb. notabiliter sensibili, est enim neutralitas aut feb. parua, ita ut totum corpus non calefiat notabiliter, licet partes propinquiores apostemati amplius calefiant. Et quandoque congregatur in pulmone aquositas siue apostemans, siue non, quę quia non est cum caliditate notabili non meretur dici peripneumonia, cuius signa sunt commotio de latere in latus. Cum enim infirmus se resoluit de latere ad latus sentitur ab infirmo, & fortè auditur à circunstantibus sonitus aquæ commotæ, feb. leuis aliqua caliditate putredinali in ea accensa, constrictio anhelitus, sputum subtile aquosum, color faciei albus, liuidus cum apostemate undimiali extremitatum, & breuiter est ut dispositio hydropica, de qua posset esse dubium quomodo ibi congregata sit, an per uiam defluxus, an per uiam paulatim factæ congestionis, &c. Est præterea dubium cum sit multæ quantitatis & fluxibilis ualde sicut aqua, & in meatibus tracheæ arteriæ, & spongiositatibus pulmonis contenta, quomodo non subitò suffocet patientem penetrando ad partes angustas, & prohibendo transitum aeris ad cor. Ad quod pro nunc dicendum pulmonem esse diuisum in duas medietates, scilicet, dextram & sinistram mediante mediastino diuidente pectus per medium, potest ergo aqua in una medietate contineri, & per alteram fieri inspirationem & expirationem, sed de his satis pro nunc. Accidit apostema in canna pulmonis, quod quandoq; ulceratur, cuius signa sunt feb. remissa cum materia in ea parte collecta, quæ ex natura morbi non posset esse multa, dolor & pulsatio dorsi ex directo spondilium à 12. spondili supra, & à 5. infra, quia in ea parte canna pulmonis situatur, quę sensibilis est mediante panniculo, quo tegitur pruritus in corpore propter uapores dispersos per corpus. Aliter pruritus in constrictione narium, & naribus ipsis propter ipsorum propinquitatem ad cannam pulmonis, & raucedo uocis, causa nota est, & sputum paucum, quia membrum est densum in quo non nisi pauca materia sputabilis potest contineri. Et si ulceratur, est odor oris

fœtidus,& repræsentatur in ore sicut odor piscium.
Prognostica, peripneumonia ut plurimũ est mortalis, omnis peripneumonia cholerica est mortalis, peripneumonia facta ex synanchia aut pleuresi est mortalis secundum plurimũ, quia aut interficit in spatio 7. dierum, aut efficiuntur empyici & tandem phthisici iuxta Aphor. &c. licet ut plurimum si transierit 7. est salubris, sed tamen rarissimè transeunt 7. peripneumonia diuturna perducit tandem ad nocumentum epatis, ita ut erret eius digestiua, & tumescunt pedes & crura & interdum uenter. A pleuritide aut peripneumonia habito, diarrhœa superueniens malum.

Cum homini superuenerit feb. & in anhelitu tantam patitur constrictionem, ut se præfocari putet, & in maxillis ita uehemens sit rubedo, ut tinctæ uideantur, & anterior pars pectoris dolet & tußis adest, et quod cum screatione emittit, existit spumosum, & in pectore sentitur grauitas sine punctione & sine calore cui omnia hæc accidunt, acutum in pulmone patitur apostema, & uocatur hæc paßio peripneumonia. In principio igitur curationis eius basilica est minuenda, deinde æger ex his quibus medicatur pleuresis est curandus.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. In prima ponit signa. In secunda ibi. In principo ponit curam. In prima parte ponit sex signa, febrem scilicet continuam, constrictionem anhelitus maximam, maxillarum notabilem rubedinem, uaporibus petentibus superiora, tussim frequentem, screatum spumosum propter magnam ebullitionem subtiliantem materiã, & conuertentem ipsam in uapores, qui retenti sub materia uiscosa, eleuant ipsam in diuersis partibus facientibus ampullas. Ad quod adiuuat aeris respiratio per loca angusta, cuius pars sub materia illa retinetur faciens ampullas, in pectore sentitur grauitas & extensio sine punctione, & sine alia specie doloris, quia pulmo non sentit nisi per panniculum inuoluentem, per quem apostemate existente in substantia pulmonis non sentitur nisi extensio, & per panniculum suspendentem, scilicet mediastinum per quem non sentitur nisi dolor grauatiuus, & per eandem causam non sentitur calor in parte apostemata. Si autem materia communicaretur alteri istorum panniculorum sentiretur dolor pungitiuus, & calor: quæ dicit in secunda parte nota sunt.

Cura peripneumoniæ similis est curæ pleuresis quo ad omnes intentiones curatiuas dictas in capitulo de pleuresi, quas omnes huic cap. peripneumoniæ accommoda secundum exigentiam ipsius terminationis, similiter eadem antidota sunt utrique communia, oportet tamen ut medicinæ exterius applicitæ, iuxta sententiam Auic. sint magis profundantes in peripneumonia, cum sit à cute distantior quàm pleuresis ad quarum profundationem duo iuuant: una est forma medicinarum, nam uirtus emplastri magis profundatur, quàm uirtus unguenti, & uirtus embrocæ quàm fomenti. Secundum, in medicinis peripneumoniæ ponatur aliquid acuitatem habẽs subtilium partiũ sicut modicum aceti acuti, sit enim ita modicum, ut penetrare faciat & sputum non prohibeat, neque prohibeat permutationem peripneumoniæ ad pleuresim. Et oportet ut sit maior sollicitudo ad mundificandum cum sputo, quod ualde difficilius est, quàm in pleuresi. non propter loci distantiam, sed propter nocumenti magnitudinem ad materiæ inobedientiam. Ad quod iuuat statio super loco infirmo. Tertiò, ut cum auxilijs nostris magis intendamus euacuare & diuertere ad inferiora, quàm in pleuresi. Et propterea prouocatio hæmorrhoidarum ac menstruorum est utilissima & ultima in peripneumonia. Sicut fluxus sanguinis narium est ultimum in pleuresi. Et longè melius est phlebotomare saphenas in peripneumonia, quàm in pleuresi, cuius causa potissima est, quia peripneumonia cõmuniter est crassior magis petens inferiora.

Cura peripneumoniæ cholericæ, quæ almesir dicitur, est difficilis, est enim ægritudo peracuta plurimũ occidens in 7. uel ante, & in hac opus est pluri extinctione, quàm in pleuresi â simili causa propter membri caliditatem & cordi uicinitatem. Dentur ægro per os extinguentia fortia & in quantitate notabili & actu frigida, sint tamen stringentia aut compingẽtia, sicut aqua melonis indi, cucurbitæ, mucillaginis psilij, aqua solatri, & huiusmodi, & exterius non ponantur emplastra, sed unctiones, sicut oleum uiolaceum aut epithimata, quia & si emplastra frigida sint, tamen calorem reflectendo, interius calefaciunt. Et potest fieri exterius epithima cum aqua uiolacea, & modico aceti, quæritur enim maior extinctio, quàm resolutio. sicut in erysipelate puro & similiter omne regimen reliquum magis ad frigidum declinet quàm in pleuresi. Cura autem & regimen reliquorum apostematum pulmonis, quæ non dicuntur peripneumoniæ, cum in eis non sit caliditas notabilis, nec per se nec per accidens est similis curæ peripneumoniæ. Seu cæteris paribus cum magis calid. procedere possumus, quàm in peripneumonia.

Si enim sit melancholica curetur cura pleuresis melanch. de qua supra. Si uerò phlegmatica à phlegm. crasso curetur cura pleuresis phlegmat. & procedatur cum multum humid. mollificantibus, aut parum sic, remissè calefacientibus. Si uerò à phlegmate subtili aquoso cum calefacientibus magis & aliqualiter exiccantib. sputum calefacientib. sputum facilitantib. In omni enim huiusmodi dispositione sputum facilitandum est, ut in crasso & uiscoso iuuetur cum subtiliantibus et incidentib. Verũ aquositas in pul. congregata indiget proprijs educentib. aquositatẽ, ad quod præcipuè est suc. ireos cũ educat aquositatẽ & sit medicina pulm. & ꝓpriè ʒ. 2. cũ aqua mellis & in hac audacius procedere possumus cum cal. interius et exterius exiccantibus usq; ad sulphur & asphaltum, & similia exterius applicita, & interius etiam medicamen dearsen. & sulphure, de quibus apud authores in capit. de asthmate & etiã superius in curatione pleur. sufficienter

ter actum eſt, iſta tamen apoſt. multum chronicantur præter bothor, & plerunq; perducunt ad malum exitum niſi diligenter curentur. Cura bothor in pulmone ſimilis eſt curæ peripneumoniæ aut pleureſis ſanguineæ, ſed propter paucitatem materiæ & paruitatem eius eſt facilis curationis & citæ curationis, licet ut plurimum ſuppurentur, propterea ipſo erupto regendus eſt æger diligenter cura ulceris, de qua ſupra in pleureſi cum terminatur per ſuppurationem, actũ eſt ſufficienter, ne aucto ulcere & malignato tranſeat ad phthiſim. Ex uariolis enim quandoq; fit phthiſis, ut aliquãdo uidi. Et propterea minus malum eſt pro honore medici & utilitate ægri, oẽs ægritudines aliquantulum pluris periculi exiſtimare, quàm paucioris, ut & ipſe diligens ſit omnes præmeditãs ſiniſtros euentus, omniaq; ſymptomatica occurrere potentia ut ipſis ſecundum exigentiam ſuccurat & ne aliquando dicat non ſic putabam, homo enim eſt pręſtantiſſimus omnium quæ ſunt infra concauum orbis lunę qui ſemel periens non amplius reuiuiſcit, niſi in die nouiſſimo, ſunt & aliæ rationes quæ diligenter animaduertenti poſſunt facilè innoteſcere, &c.

Apoſt. in canna pul. eodem modo curatur ſicut in peripneumonia & pleureſi, de quarum cura ſufficienter actum eſt, hoc addito quòd medicinæ exterius applicitæ, debent poni poſterius ſuper ſpondilib. & anterius in medio pectoris ex directo partis cannæ apoſt. Secundò quia medicinę quæ per os ſumuntur debent potius in ore teneri, gargarizari, & lambi q̃ bibi, ut ex ipſis aliquid ad cannã pulmonis tranſeat. Et ſi deglutiunt paulatim debent deglutiri, nam cum meri ſit proximum cannæ pulmonis in longa mora ſui inceſſus, & per meri melius uirtutes eorũ poſſunt cannæ pulmonis communicari. Et propterea quę deglutiuntur alicuius corpulentiæ & uiſcoſitatis eſſe debent ut diu in tranſitu morentur, licet etiam bibita & comeſta uiuent, ſicut etiam in peripneumonia.

DE EMPYIMATE. Cap. LXX.

Empyima eſt collectio ſaniei in pectore, ſiue ſuper diaphragmate in ſpatio inter pulmonem & pectus, aut in una medietate tantum, aut in ambabus, quamuis collectio cuiuſcunq; humiditatis etiam ſi ſanioſa non eſſet, poſſet largo modo empyima dici, ſicut collectio aquoſitatis, ut iam uidi phlegmatis & ſan. &c. Huius cauſa multiplex eſt, aut catarrhus effuſus ad pulmonem, & tandem ad pectus aut materia ſynanches permutatæ ad has partes, aut apoſtema ruptum in pulmone, aut ulcus pulmonis, aut pleureſis quæ poſt maturationem rumpitur, aut ſaltem quæ non debitè mundificatur, aut effuſio ſanguinis ad pectus propter uulnus extrinſecũ, aut propter uenarum intrinſecarum rupturam, aut aggregatio humiditatis in pectore quæ poſtea ſaniatur, ſiue fuerit paulatim cõgeſta, ſiue à pulmone deriuata, aut aliunde per uias occultas, poteſt etiam ſanies per occultos meatus à multis partibus corporis ad pectus deriuari, ſicut in Ioanne Boiardo. Cumq; materia in pectore colligitur terminatur uno quinq; modorũ. Aut enim ſubitò præfocat ſui multitudine, aut putrefit pulmo, & facit cadere in phthiſim, & hoc ſecũdum plurimum, aut mundificatur cum ſputo facilè ſuccurrente, aut mundificatur ex uia uenæ magnæ & arteriæ magnæ ad ueſicam cum urina craſſa, & eſt curſus eius prius ex uena ad epar¦, deinde ad renes. Et quandoq; ad inteſtina cum egeſtione, & ſunt ambæ laudabiles facientes ſanitatem neceſſario, ſicut in domino Nicolao de Bonauerijs per uiam ſeceſſus, & quandoque apparente tumore in cute pectoris ſcinditur, & materia per foramen illud educitur.

Signa ſunt feb. minuta quæ quandoq; malignata materia & amplius putrefacta excreſcit & augetur ualde & fortè eſt feb. minuta quæ eſt hectica. Secundum calefactio extremitatum, aut manuum & pedum propter uapores illuc delatos. Tertium grauitas & extenſio quędam in pectore præcipuè in ea parte in qua ſanies continetur. Quartum eſt tuſsis ſicca, in principio, in proceſſu uerò humida, cum materia ingreditur pulmonem & ſputo educitur. Quintum rubedo maxillarum ex uaporibus ad ipſas aſcendentibus. Sextum dolores circa eas partes ex mordicatione ſaniei, et cum incipit malignari. Septimum corpus extenuatur & extrema tumeſcunt, licet ſubſtantificè exiccetur debilitata amplius digeſtiua in extremis. Octauum anhelitus conſequentes & frequentes fiunt uoces eorum, quod accidit propter ſtricturam anhelitus & laborem in anhelando, & dicit Auic. ꝙ frequenter fiunt nares eorum, id eſt, motus dilatationũ uel dilatatiuus & conſtrictiuus narium ob eandem cauſam. Nonum deiectio appetitus, imò tandem ablatio: læſis enim ſpiritualibus, neceſſe eſt tandem naturalia lędi. Decimum tumor aliquando exterius apparẽs ex directo illius partis in qua ſanies collecta eſt. Vndecimum iacent & dormiunt ſuper latere in quo collecta eſt ſanies, & ſuper latere oppoſito iacere non poſſunt, quia grauãtur & ſuffocantur à ſanie pulmonem comprimente, & per hęc duo ſigna diſtinguitur latus ſaniei. Duodecimum ſignum ſonitus auditus, in reuolutione de latere ad latus ex puris agitatione. Et dicit Auicenna, quòd quidam intingunt filum in luto rubeo in aqua diſſoluto, & cum eo circundant pectus, & ille eſt locus ſaniei in quo fit prius fili exiccatio. Signa ſalutis & mortis in empyimate ſumuntur ab actione læſa, qualitate mutata, & exeuntibus.

Ab actione quidem læſa, quia cum fortificantur operationes & conualeſcunt ſicut ſomnus, appetitus digeſtio, pulſus, anhelitus, bonum. Econtra uerò malum. A qualitate mutata, quia ſi febris minuitur, & coloris habitudo melioratur, bonum, econtra malum. Ab exeuntibus quia facilitas ſputi & copioſi ſecundum exigentiam materiæ & laudabilis, ut quòd appareat ſanies laudabilis bene conditionata, bonum, econtra uerò malum. Et ſimiliter exitus ſaniei per urinam aut ſeceſſum copioſè ſecundum materiæ exigentiam arguit ſanitatem neceſſario, etiam ſi non ſit laudabilis. Significat enim fortitudinem uirtutis, & materiæ obedientiam cum non poſſit expelli niſi reſudando ad uenam chilis aut ad arteriam magnam, ut ſupra ſcriptum eſt. Et ſimiliter exitus ſaniei laudabilis cum perforatur locus empyimatis, bonũ, contra uerò malum. Diſtinguitur aũt ſanies ab hum. phlegmatica per odorẽ, ſaporem, colorem, modum, hæc tamen diſtinctè ſcribi nõ poſſunt,

ſed oporteret horum notitiam longa experientia acquiri, ut agnoſceretur habitus dictus gnomon 6. ethico. Et ſanies quàm primum deſcendit in aqua, econtra uerò humiditas phlegmatica natat. niſi ſit ualde craſſa, & in partibus ſuis tenax & inuiſcata, &c.

Cura empyimatis magna ex parte habenda eſt ex his, quæ dicta ſunt, pręcipuè de cura pleureſis per ſuppurationem. Eſt enim in cura empyimatis una intentio principalis, ſcilicet euacuatio materiæ ſuper diaphragmate contentæ, quæ per tres uias poteſt educi, aut enim reſudat ad uenam concauam tranſiens per eam ad gibbum epatis, & exinde per alterā duarum uiarum expellitur. Si enim tranſit ad uenam chilis deſcendentem exinde per emulgentes ad renes tandem ad ueſicam mictu educitur. Si uerò ex gibbo epatis tranſeat ad concauam exinde per meſeraicas ad inteſtina ſeceſſu educitur. Et ſi per utraſq; uias tranſiuerit ſimul mictu & ſeceſſu educitur, qui modus terminationis eſt laudabilis, cum quo eſt fiducia ſanitatis, ſed rariſsimus. Quem modum ſi natura tentauerit adiuuāda eſt, ſi diminuta fuerit cum his, quæ dicta ſunt in capite de curatione pleureſis, per ſuppurationem intentione tertia. Si uerò per ſe ſuffecerit non eſt impedienda. Sed regenda eſt debito regimine ſex rerum non naturalium ſecundum exigentiam accidentium & uirtutis tolerantiam quod ex ſupradctis facile elici poteſt. Secunda uia euacuationis huiuſmodi materię eſt, ut paulatim reſudet ad pulmonem & tandem per tracheam arteriam tranſeundo educatur qui modus terminationis licet ſit frequens, non tamen ita tutus, ſicut ſupraſcriptus, cum plerunq; natura deficiat à ſputo, aut ipſius imbecillitate, aut materię inobedientia, eſt enim difficilius graue aſcendere quàm deſcendere, & plerunq; materia diu tranſiens per pulmonem ſua nitroſitate ulcerando perducit ad phthiſim, hanc quoq; euacuationem ſi natura tentauerit adiuuanda eſt, ut ſupraſcriptum eſt in cura pleureſis per ſuppurationem intentione tertia.

Reſtat tertia uia ſi neutram iſtarum non tentaret, aut non uideatur ſufficiens, ſcilicet aperire pectus apertione penetrante interius ad locum ſaniei taliter, ut per foramen factum ſanies poſsit educi. Super quam operationem non eſt præſumendum, niſi duabus conditionibus ſeruatis. Prima, ut uirtus ſit conſtans potens hanc operationem tolerare. Secunda, ut alicui membro nobili ſicut eſt pulmo aut diaphragma non ſit impreſſum nocumentum quod non uideatur corrigibile, quod plerunq; ex longa mora ſolet euenire. Et propterea cum aliæ duæ uię euacuationis huius materiæ non uidentur ſufficientes, non eſt tardandum uſque ad quadraginta dies, in quo tempore ſolet eſſe nocumentum hoc adeò impreſſum ut deinceps ſit male corrigibile. Sed quanto citius tanto melius, dummodo primò uiſum ſit neutrum aliorum ad hoc ſufficere, niſi ubi natura per ſe tentaret huiuſmodi materiæ expulſionem eleuando in cupum & tumorem manifeſtum aliquam partem pectoris, tunc enim omninò adiuuanda eſſet, niſi iam eſſet ultima uirtutis defectio. His ergo conditionibus ſtantibus ſuper tali operatione audendum eſt. Dummodo primò ab ægro aut ab amicis ſuis de tali operatione rogati fuerimus. Nobis tamen non promittentibus ſalutem, imò rei dubium euentum, ſed aſſerentibus, quód ſi qua eſt uia ſolam hanc eſſe, quæ ſeruari poſsit. Et tunc dei nomine inuocato eſt perforandum aut cum ſagitella forti aut roſario, ita ut foramen ſit ſatis anguſtum, dummodo ſanies per ipſum ſufficienter poſsit educi, aut frigida exiſtente materia, ſaltem radicaliter, & cum pauca feb. cum cauterio actuali aut potentiali, licet actuale ſit ſalubrius, quamuis magis horribile. Sed in omnem euentum foramen ſit tantum ut ſanies & trumbi ſiqui ſint liberè poſsint egredi, nec fiat uirtutis & ſpirituum nimia reſolutio, fiatque foramen iſtud ſecundum inceſſum coſtarum, inter quartam & quintam coſtam mendoſam, diſtanter à ſpina ſecūdum longitudinem coſtarum, aliquantulum tamen citra coſtarum extremitates, ut puta per duos digitos uel circa, penetrans interius ad locum ſaniei. Si autem fieret hæc operatio cum cauterio potentiali, oportet poſt cauterizationem perforare quod uſtum eſt cum ſagitella, adeo ut ſanies liberè egrediatur. Et in prima uice aliquid modicum, ut puta medius cyatus permittatur exire. In ſecunda uice per duodecim horas poſt, cyathus unus in tertia ſimiliter tantum uel parum plus. Et ſic deinceps uſq; ad completam euacuationem. Inquit enim Hip. 6. Aphoriſ. Quicunq; empyici aut hydropici aut uruntur aut inciduntur, hi fluente aqua aut ſanie repentè omnino pereunt. Et adiuuetur etiam ad exitum ſaniei ſi fuerit neceſſarium cum tuſsi hora mutationis, & iacendo ſuper latus ægrum. Et quàm primum ſanies ſufficiens exierit, claudatur uulnus, nec diu dimittatur apertum, ne fiat ab aere alteratio & caloris exhalatio. Medicinæ autem uulneri imponendæ uſq; ad duos dies uel circa, ſunt tentæ infuſæ in oleo roſaceo, ſatis molles ad doloris ſedationem & apoſtematis prohibitionem & circum circa cum oleo roſaceo eſt inungendum. Si uerò eſcara fuerit ex cauterio derelicta in oleo roſaceo, uitello oui admixto eſt tenta infundenda, ut dolor mitigetur & procuretur caſus eſcaræ.

Si autem timeretur ne ſanies erumperet propter ſui multitudinem & ſubtilitatem et fieret nimius eius fluxus tutius eſt in albumine oui, aut albumine ſimul cum uitello tentam infundere, & etiam ſtupas in his ſimul infuſas & exterius applicare, conuenienterque ligare donec amplius hunc repētinum exitum non timuerimus. Tranſactis duobus uel tribus diebus ad mundificantia ueniendum eſt. Si ergo uideatur neceſſarium ad meliorem mundificationem iniĳciatur interius cum cathair aut alio inſtrumento, aqua aut uinum decoctionis mellis in quātitate notabili, ita ut mel ſit ſexta pars, & fiat decoctio ad conſumpſitionem tertiæ partis, & inĳciatur debitè calid. & reuoluatur de latere ad latus in modum ablutionis uegetis cum ſuauitate tamen, & poſtea permittatur exire quod immiſſum eſt ſimul cum ſanie, & ſi fuerit neceſſarium reiterare reiteretur tolerāte uirtute donec quod immiſſum eſt clarum exeat. Si uerò uirtus non toleret, ſufficiat una immiſsio donec uirtus fortificet, & ſi opus fuerit fortiori mundificatione & à putrefactione, prę ſeruatione, inĳciatur aqua aut uinum decoct. myrrhæ & lupinorum, & procedatur modo qui ſupraſcriptus eſt, exterius aūt ponatur unguentū

ex

ex melle rosaceo terebinthina & farina hordei. Et si opus erit fortius mundificare addatur myrrha & sarcocolla, & si propter escaram esset opus aliquali maturatione addatur uitellum oui aut parum farinæ fœnugræci & tandem incarnetur cum thure, mastice & mumia, aut cum unguento ex ipsis facto cum terebinthina aut alio huiusmodi, & hoc post sufficientem mundificationem cum iam uulnus exiccari uisum fuerit & parum saniei emittere & tunc tentę quotidie diminuantur. Vltimò cicatrizetur cum puluere facto ex nuce cupressi, balaustijs, gall. thutia, croco, ferro aut ære usto, primò cum uino nigro balneando in quo decocta sint aliqua stiptica huiusmodi. Et postea loco exiccato aspergendo huiusmodi pulueres, quibus etiam si opus fuerit maiori exiccatione potest addi aliquid aluminis, & possent etiam in huiusmodi uino stupæ infusæ & bene expressæ desuper apponi, &c. Dięta in principio usque ad duos uel tres dies licet ratione uulneris deberet esse tenuis, tamen ratione debilitatis uirtutis propter resolutionem spirituum, tum ex dolore, tum propter emanationem saniei debet aliquantulum incrassari, & ad frigidum declinare. Vnde in hoc tempore est exhibendum contusum pulli alteratum cum lacte seminum communium & suc. hordei in brodio consumato, & similia. Et uinum debet esse dulce, lymphatum nobiliter cum aqua sacc. & exhibendum est de cibo bis ter aut pluries in die naturali secundum uirtutis constãtiam & ægri consuetudinem. Transactis autem duobus uel tribus diebus, cum tunc sit tempus mundificationis, dentur cibi adiuuantes ad mundificationem sicut suc. hordei in optimo brodio, brodium cicerum, hordeum ipsum coctum in brodio laudabilium carnium, & similia. Et carnes laudabiles, pullorum, perdicum, & cæt. Et postea adueniente tempore incarnationis & consolidationis dentur cibi magis inuiscãtes, sicut spelta, frumentum, tritum, & uinum rub. semper tamẽ aliquali dulcedine participans, aut fiat tale cum aqua sacch. quæ aqua si oportuerit ad maiorem consolidationem posset calibeari, & tunc etiam exibeantur carnes laudabiles pluris nutrimenti, sicut caponum, phasianorum, & tandem capreti, & castrati iuuenis, & extremitates horum animalium magis inuiscantes & tandem ad diętam sanorum paulatim perducatur. Si autem ulcus uera consolidatione consolidari non potest, imò transit ad fistulam quod quandoq; accidit propter debilitatem particulæ præcipuè cum sanies longam moram ibi contraxerit adhibenda est cura fistulæ. Impedimentum enim consolidationis potest ex duplici causa accidere, aut ex continua reaggregatione materiæ siue saniei super diaphragmate, aut per uiam paulatim congestionis iam digestiua deblitata, aut per uiam defluxus aliunde. Secundò ex malitia ulceris facti in pectore, aut quia labia sunt inuersa, aut genita sit caro mollis aut dura fistulosa. Si primum sit in causa, intendendum est ad confortationem membrorum spiritualium & præcipuè digestiuæ & expulsiuæ ipsorum & fortem exiccationem tam cum cibis quàm cum medicinis tam interius, quàm exterius applicitis quæ omnia ex his, quæ dicta sunt supra, innotescere possunt præcipuè ex cura aquæ in pulmone, & ex cura pleuresis cum suppuratur intentione tertia. Si uerò impedimentum consolidationis proueniret ex malitia ulceris pectoris iam dicta, cauterizetur totum ulcus cum ferro ignito aut auro usq; ad profundum, cauendo tamen à læsione pulmonis cauterizatione satis notabili, deinde casus escarę procuretur, tandem mundificetur, incarnetur, & consolidetur, ut superius dictum fuit. Hoc semper memorando quòd medicinæ in his ulceribus fistularibus debent esse ualde siccæ, et sicciores cæteris paribus quàm in alijs ulceribus communiter occurrentibus, & hæc de his dispositionibus satis dicta sint.

DE SPVTO SANGVINIS.
Cap. LXI.

QVid nominis & quid rei sputi sang. sunt satis manifesta. Est enim sputum sang. emissio sanguinis per os undecunq; proueniat, propter quod sciẽdum quòd sanguis qui spuitur aliquando descendit à cerebro, aliquando uenit ex naribus, aliquando spuitur ex partibus oris, sicut gingiuis & lingua, aliquando spuitur ex partibus gutturis scilicet à principio meri, epiglottis, & à partibus uicinis, aliquando spuitur ex partibus meri, stomacho, & alijs membris naturalibus mediante stomacho, aliquando spuitur ex canna pulmonis, pectore & panniculis intrinsecis ipsius pectoris, omne autem illud appellatur sputum sang. si per os emittatur à quocunque membro proueniat. Sputum sang. est duplex. Est enim quoddam impetuosum in quo est egressio multi sanguinis. Quoddam est cum pauco impetu, & exitu pauci sang. Et quodlibet istorum est duplex, quoddam est creticum, quoddam non creticũ, & iterum quoddam est periodicum, & quoddam sine periodis, in quibusdam enim sang. determinato tempore congregatus postea expellitur, quod frequentius est à membris naturalibus, q̃ à spiritualib, aut animalibus, & aliquando est illis sanitas, aut præseruatio à multis ægritudinibus. Pro notitia causarum sciendum quòd sanguis aliquando egreditur à uenis & arterijs, aliquando à membrorum substantia. Sed primo modo egreditur tripliciter, aut propter apertionem orificiorum uenarum, aut propter resudationem, aut propter solutionem continuitatis in uenis & arterijs siue illæ rumpantur totaliter secundum latum, siue in parte scindantur, aut secundum longum, aut secundum latum. Sang. autem egreditur propter apertionem orificiorũ, aut quia orificia illa facta sunt lata in creatiõe sua, aut quia ex tempore dilatata sunt propter malam complexionem humid. & cal. laxantem aut dilatantem, aut quia remota est pellicula tegens ipsa orificia, aut ab humoribus acutis corrodentibus, aut à medicinis fortiter abstergentibus & orificia uenarum aperientibus, sicut aloes & medicinæ exoluentes ualde acutæ, aliquando prouenit ex debilitate contentiuæ sequente omnem malam complexionem, licet propriè calid. & humid. aliquando fit sanguinis egressio per orificia propter multitudem ipsius aut acuitatem, aut subtilitatem, siue subtilitas sit per choleram, siue per aquositatem sanguinis permixtam, aliquando fit hoc per motum sang. cum magno impetu ad ipsa orificia propter fortes motus corporeos aut animales, aut propter phlebot. trahentem sang. impetuosè ad ipsa orificia, & secundum hunc

modum phlebot. saphenarum prouocat sanguinem menstrualem. Causa uerò resudationis sang. à uenis est aut subtilitas sang. undecunque proueniat aut raritas texturæ uenarum, huiusmodi autem causa est frequenter ebullitio & in sanguine agitatio. Causa uerò solutionis continuitatis uenarum coniuncta, est aut multitudo sanguinis extendens, aut acuitas sanguinis, aut humor corrodens uenas, aut uentositas retenta in eis scindens eas, remotior autem est caliditas humores ebullire faciens, & retentio euacuationũ consuetarum, sicut sanguis per nares menstrualis & hęmorrhoidalis, aut uaricum laqueatio, aut ulcerum antiquorum consolidatio, aut alicuius membri abscisio quapropter superfluit nutrimentum illius membri. Causæ autem primitiuæ sunt casus, percussio, morsus uenenosorum. Aer nimis æstuosus aut nimis frigidus aut nimis siccus uenam exiccans, et indurans, propter quod paratur eruptioni, quod etiam potest à causis intrinsecis contingere. Cibi multiplicantes sang. aut acuentes ipsum. Medicinæ acutæ, corrosiuæ, aut à proprietate aperientes orificia sicut euphorbium, gummi, ruta agrestis, & aloes, somnus multus, retinens superfluitates et propriè super re dura, aut superfluæ uigiliæ. sang. subtiliantes & acuentes, nima repletio & retentio euacuationum cõsuetarum & motus fortes corporei & animales, sicut ira timor, tussis frequens et fortis, uociferatio, acuitas uocis, sine gradatione & rixa. Et propter hoc multiplicatur in dæmoniacis, & in illis qui rixantur ab omni re, & procedit ex uomitu laborioso, sternutatione, expressione forti, retentione anhelitus, & omnib. huiusmodi motibus fortibus, & propriè factis sine gradatione. Soluuntur etiam uenæ & membrorum substantiæ propter corrosiones & putrefactiones & maximè pulmonis ex humoribus acutis in ipso congestis, aut ad ipsum aliunde deriuatis, & maximè à cerebro, est enim pulmo propter mollitiem suæ substantiæ & ipsius humoris acuti pronus in corrosiones & putrefactiones ad quas fluxus sang. sequitur.

Est autem sciendum quòd cum uenæ sunt sang. præter modum repletæ, natura tentat ipsius euacuationem per regiones conuenientes, scilicet, per uenas narium, hęmorrhoidales, aut mẽstruales, per sputum, & solutionem sang. quę cum non potest per illa loca expellere, tentat uenę scissuram, ne sang. retentus repens ad membra nobilia per uenas magnas, scilicet cerebrum, cor, & huiusmodi subitò suffocando interimat. Sang. autem à membrorum substantia egreditur, aut propter apost. aut pustulas membrorum à quibus sang. resudat sicut in pleuresi & peripneumonia quę apost. aliquando sunt salua quãdo sunt sang. & quando resudat materia nõ imbibita nec incrassata, aut propter corrosiones & putrefactiones aut propter sanguisugam alicui membro appẽsam, aut propter eradicationem humoris cum membri superficie inuiscati quomodo posset etiã uena excoriari & scindi. Signa sputi sang. à cerebro est nocumentum cerebri præcedens, & quod sang. egreditur cum extractione ad inferiora, aliquando tamen decidit in os absque alio auxilio per uiam colatorij & aperiendo os egreditur, & si sanguis fuerit arterialis egreditur cum maiori impetu & est subtilior rubeus cum claritate, & spumosus & eius retentio est difficilis, & contraria signa sunt sang. uenalis. Signa uerò quod sang. ille sit ex naribus, est frequens fluxus sang. narium & illius attractio ad partes oris cum rascatione, & si inspiciantur nares sunt sanguinolentæ, item in suflatione narium sang. educitur. Si uerò sit à palato egreditur cum rascatione sensata in palato, & si à colatorio egreditur cum rascatiõe sensata in acumine palati, & si est à lingua uel gingiuis solum expuitur, & aliquando in suctione ipsarum. nocumenta quoque horum membrorum, quæ sensui subiacent hoc declarant. Si uerò egreditur à partibus gutturis, rascatione educit in gutture sensata, & nocumenta harum partium hæc declarant.

Quòd si fuerit in cãna pulmonis & epiglotti egreditur cum pauca tussi, & forti rascatione, & dolor existit in canna, est enim sensibilis per panniculum tegentem ipsam, & ille qui est ex uenis cannæ est minus spumosus & magis spissus quàm qui est ex pulmone, & similior sang. quamuis nõ sit in crassitie eius qui est ex pectore, & cum hoc ex omnibus his locis sanguis est paruæ quantitatis præterquam ex cerebro & narib.

Signa prognostica sputi sanguinis à pectore aut pulmone sunt dispositiones corporum ad ipsum, sicut nuditas pectoris à carne cum strictura humeri eleuati & spatulæ exterius eminentes, sicut curuaturę alarum, collum subtile & longum, depressum inter alas & humeros, & frequentat eos tussicula cum punctura, nunc apud dexteram, nunc apud sinistram spatulam, nunc apud aliquam mammillarum.

Quòd si fuerit à pulmone & pectore egredit̃ cum multa tussi. Nam quanto sang. uenit magis à propinquo, expuitur cum tussi minori, et à longinquo cum maiori, & quando dormit super loco in quo est ægritudo, additur excreatio eius quod expuitur.

Distinguitur autem sanguis proueniens à uenis pectoris à sanguine proueniẽte à uenis pulmonis, quia à uenis pectoris proueniens est minoris quantitatis magis crassus, imò aliquando coagulatus, sicut sanguisuga, cuius coagulatio potest fieri in concauitate pectoris, & deinde sic. coagulatus ingrediens pulmonem expuitur & potest fieri cum coagulatione in pulmone. Sanguis autem pulmonis non coagulatur propter multam choleræ admixionem. Item ueniẽs à pectore cum maiori tussi expuitur propter difficultatem ingrediendi pulmonem, & maiorem distantiam & propter crassitiem. Item adest dolor pectoris & est parum spumosus, signa his contraria, ostendũt ex pulmone prouenire. Distinguitur autem proueniens à substantia pectoris, à proueniẽte à substãtia pulmonis, sicut accidit in à postematibus & ulcerib. ipsorum per signa apostematum ipsorum, de quibus supra, & per signa ulcerum ipsorum, de quibus infra in cap. de phthisi. Et ueniens à pectore est cum dolore, magis niger, minus spumosus, cum maiori tussi sicut nunc dictum est. Distinguitur autem sanguis ueniens ab utriusque uenis à sanguine ueniente ab eorum substãtia, per multitudinem cum est à uenis, per paucitatẽ cum est ab ipsorum substantia, & est abscissus, id est non continuus, imò manifestè separatus, scilicet unum sputum ab altero in uase in quo colligitur proueniens autem à uenis est continuus. Distinguitur autem proueniens ab apertione meatuum qui cõtinuant arterias pulmonis cum trachea arteria, qui

naturali dispositione sunt peruij, aerei, & inuij sang. à sanguine proueniente ex factura uenarum pulmonis quia ille est paucus, hic uerò multus, & cum leuibus remedijs ille facilè curatur, hic uerò difficiliter, proueniens autem à meri excreatur cum uomitu, & cognoscitur per nocumentum sensatū in ipso meri & est paucus. Sed proueniens à stomacho, cognoscitur ex dolore stomachi, & quia egreditur cum uomitu. Sed egrediens ab epate, & membris, quæ sunt ultra epar mittentibus sanguinem stomacho cognoscitur per nocumenta eorum, et sanguis proueniens à splene est magis niger, & habet odorem ponticum.

Nota tamen ne contingat error, quandoq; sanguinem à pectore uel pulmone manantem ad stomachū descendere & uomitu educi, sicut econtra aliquid de sanguine à stomacho exiens ad pulmonem descendit & tussi educitur. Et discernitur inter hoc, quia si est à pulmone uel pectore in principio, et secundum pluralitatem uicum expellitur à tussi, & rarò uomitu, & ita si à stomacho in principio, & secundum pluralitatem uicum expellitur à uomitu & rarò tussi. Creticus cognoscitur, quia est terminus alicuius ægritudinis. Periodicus cognoscitur ex ordine sui periodi, & secundum plurimum prouenit à stomacho & est per eum aliquando salus & præseruatio à multis ęgritudinibus. Cognoscitur autem prouenire ex apertione orificiorum uenarum, quia in principio est paucus & augendo procedit, & est sine dolore. Econtra uerò proueniens ex ruptura uenarum in principio est multus, deinde paucus et cum aliquali dolore.

Differt autem proueniens per resudationem ab utroque istorum, quia ille est ualde modicus & subtilis in comparatione ad utrunque istorum, sed dilatatio orificiorum à generatione contracta, cognoscitur propter facilem fluxum sanguinis à quacunque causa. Signa causarum primitiuarum sunt ipsæmet causæ, cognoscitur autem prouenire ex apostematis corrosionibus. & ulceribus, ex ipsarum præcessione & cum sputum sanguinis succedit sputo saniei, signatur ulcus esse factum corrosiuum. Corrosionis signa sumuntur ex antecessione causarum corrodentium, ut catarrhi acuti, salsi, uel suppuratione alicuius corrosiui, & erit aliquando febris propter malitiam materiæ corrodentis. Item fortè præcessit sputum saniei uel alicuius crustæ, uel partis pulmonis. Et aliquando apparet sputum simile aquæ carnis lotę propter paucum sanguinē commisceri multæ aquositati. Item incipit sputum sanguinis paulatim, maximè corrosione existente in carne pulmonis & non in uena. Et quandoq; deinde fluit subitò & expuitur res magnæ quantitatis. Et color eius est malus maximè quando corrosio profundatur, quia corrūpitur sanguis uicinus, & etiam propter nouam mixtionem materiæ corrodentis, unde color apparet liuidus, niger uel uiridis, & plus manifestatur illa malitia coloris in primo sang. existente, quàm in postero, & plus in pauco quàm in multo. Et propter hoc cognoscitur quòd non est ab apertione orificiorum nec abscisione uenæ, quia in illis non est color malus. Et si sanguis est arterialis, est feruens, calidissimus, spumosus, saliens, & cum saltu exiens, aut saltem cum maiori impetu, & est subtilior, rubeus cum claritate, cuius retentio est difficilis. Oppositæ conditiones sunt in sanguine uenali. Sanguisuga autem cognoscitur ex punctione pluries sensata, & quia bibit aquam in qua habitant. Significatur autem sanguinem fluere per eradicationē alicuius pelliculæ superficialis, quia aliquid uiscosum habēs pelliculam annexam sanguinolentam emittitur. Signa autem corporum prępáratorum ad sputum sang. dicētur in phthisi. Sed pro complemento doctrinæ sunt aliqua notanda. Primum quòd in sputo sang. quatuor timentur. Primū ne nimis superfluat. Secundum, ne sui multitudine subitò suffocet. Tertiū, ne in aliqua parte coaguletur. Quartum, ne sequatur ulcus propter ipsius sang. constrictionem & putrefactionem, aut quia uulnus non consolidatum fiat ulcus. Secundò notandum est q; fluxus sang. ex pulmone est ualde malus, & deterior q̄; fluxus sang. ex pectore pluribus ex causis. Prima, quia motus pulmonis impedit consolidationem, & auget fluxum sang. sed hęc causa est etiam communis pectori. Secunda, quia sanies in membro spongioso diutius retinetur, & difficilius extrahitur, unde magis acuitur, & acuta magis ulcerat. Tertia, quia solutio continui in pulmone impedit anhelitum magis, q̄; in pectore, unde augetur caliditas & corpus desiccatur. Quarta, quia caro pulmonis est multæ passibilitatis, unde citò fit ulcus pronū ad dilatationem. Quinta, quia pulmo nutritur sanguine subtili, acuto impediente consolidationem. Sexta, quia pulmo est magis subiectus catarrhis prohibētibus consolidationem & augentib. putrefactionem. Tertiò notandū quòd sang. exiens ex naribus frequenter in somno, & alio modo descendit ad pulmonē, qui deinde cum tussi expuitur, & facit suspitionem quòd ueniat ex pulmone, quare consydera, an præcessit fluxus sang. nar. & signa ipsius superius dicta in fluxu sang. nar. scilicet rubedo faciei, & oculi, & splendor coràm oculis, capitis alleuiatio post grauitatem, & ut nō spuma sit, & inspice nares an sint sanguinolentæ, & an ex sufflando sang. exeat, de his tamen statim dictū fuit, &c.

Prognostica. Primum. Omne sputum sanguinis in notabili quantitate cum febre est suspectum, cum febris significet putredinem & corruptionem, maiorem tamen inducit suspitionem sputum sanguinis arterialis quàm uenalis, imò etiam sine febre suspectum est. Secundum. Omne sputum sanguinis cum tussi ex pectore aut pulmone, cū feb. & sine feb. malum, sed deterius est proueniens ex pulmone, & maximè ex ipsa substantia pulmonis secundum plurimum ducens ad phthisim: quod enim est ex pectore sanatur uelociter, & si non sanatur habet malitiam ulcerum pulmonis, et multotiens fit ulcus fistulosum rediens frequenter cum sputo sanguinis. Tertium. Omne sputum sanguinis sequens corrosionem pulmonis est mortale. Quartum. Sputum sanguinis cum uomitu etiam in notabili quantitate sine febre, aut cum modica febre curat multas ægritudines, aut ab eis præseruat, sed cum febre intensa & perseuerante est supectum. Quintum, reliqua sputa sanguinis & maximè sine febre sunt salubria.

CVm sanguis cum rascatione, aut paruo sonitu qui fit sine tussi egredi-

tur, non est ægro inde timendum. Poterit enim sanari gargarizando ea quæ in cap. de synanche nominauimus, & regimen subtiliando.

Capit. hoc diuiditur in in tres partes. In prima agit de sputo sanguinis cum rascatione proueniẽte ab uuula, palato & partibus gutturis. In secunda ibi. Cum uomitu quoq;. agit de sputo sang. cum uomitu emanante à stomacho & membris naturalibus. In tertia ibi. Quòd si cum tussi. agit de sputo sang. emanante à pectore, pulmone, & canna pulmonis. De primo dicit cum sanguis egreditur cum rascatione aut paruo sonitu, qui fit sine tussi non est ægro timendum: sanabitur enim gargarizando, scilicet stiptica, quæ dicta sunt in cap. de synanche. Et etiam diętam subtiliando, quæ etiam sit uiscosa & stiptica.

Cum uomitu quoque si exit sanguis non magnum affert timorem. Curatur nanque hoc phlebotomando ægrum. Et si comederit stiptica sicut sumach & suc. uuæ acerbæ. In potu præterea sumat ex bolo arm. gummi arab. balaust. sang. drac. thuris omnium ana partes æquales: dentur ex eo drachmas 3. cum rob simplici de citon. Quibusdam autẽ solet accidere sanguinis exitus cum interpolatione ex quo nullum sentiunt nocumentum, imò remedium, ideoq; sic est dimittendus.

In hac secunda parte curans sputum sang. cum uomitu emanãte, dicit quinq;. Primò q hoc sputum nõ magnum timorem affert, quod est intelligendum, si fuerit sine febre. Secundò curetur phlebotomando ægrum, scilicet ex basilica aut ex saphenis, si in causa fuerit retentio menstruorum aut hęmor. Tertiò si comederit stiptica, scilicet succum fructuũ siccorum, & stipticorum, & succum uuæ acerbæ similis complexionis. & sumet etiam cibaria quæ ex eis fiunt, aut cum his condiuntur. Quartò sumendo in potu ʒ. 3. huius pulueris cum rob simplici de citon. id est, succus citon. per decoctionem inspissato. ℞. boli armen. sang. draconis, gummi arab. omnium frigidorum, & stipticorum, & uiscos. thur. cal. & sicc. uiscos. ana partes æquales, stomacho ieiuno. Quintò dicit, quòd quibusdam solet accidere hoc sputum cum interpolatione ex quo nullum sequitur nocumentum, imò remedium ad curandum, scilicet, uel præseruandum, quapropter sic est dimittendum.

Quòd si cũ tussi superueniat sanguinis egressio, est timorosum. Et tamen incipiendum in curatione ægri cum sanguinis subtractione ex basilica. Deinde ex trochiscis istis in potu est tribuendum, qui. Rec. thur. sang, drac. amborum, drach. 3. & tertiam, charabe, drach. 5. hæmatitis, terræ sigillatæ amborum, ana drach. 10. aluminis, drac. 2. et s. balaust. drach. 3. opij, drach. 2. rauedsceni, drach. 2. ex his omnib. fiant trochisci 10. de quibus quotidie unus in potu sumatur cum succo ozimi maioris aut portulacæ. Et si ægritudo uehemens fuerit alius circa noctem dandus est. Adiutorium quoq; ac coxarum partes superiores sunt ligandæ. Et extremitates fricãdæ. Pectus etiã præcipuè si fuerit in eo locus dolens ex prædictis trochiscis, ex aqua & aceto epithimetur. Eius præterea cibaria suc. uuæ acerbæ, & sumach, & eius similia auxilia admixta habeant. Et patiens supinus iacens de terra sigillata aliquid post aliquid paulatim comedat.

In hac tertia parte curat sputũ sang. cum tussi, & dicit 7. Primum, q hoc sputum est timorosum, ut patet ex dictis. Secundum, q phlebotomanda est basilica ad minorandum sang. & ad diuertendum. Tertium q unum ex his trochiscis dandus est in die, scilicet in mane stomacho ieiuno, et si ęgritudo fuerit uehemẽs id est, q sanguis impetuosè egrediatur, alius est dandus circa noctẽ, id est, per duas aut tres horas ante cœnam cibo prædigesto, distemperatus cum suc. ozimi maioris, id est, basiliconis communis uel citrarij, non autem gariophilati: habent enim ambo folia lata, & q̃uis sint calid. & sic. & potius per qualitates manifestas dilatantia, stringunt tamen cum proprietate occulta, aut dentur cum suc. portul. frig. & hum. uiscoso, & optimo in hac dispositione, præcipuè si sit cum caliditate & sanguins acuitate, et similiter est suc. plantag. quantitas aũt succi sit ℥. 1. usq; ad 2. & detur actu frig. Trochisci autẽ sunt isti. ℞. thu. sang. drach. ana ʒ. 3. & tertiam karabæ frig, & sic. stipticæ & uiscosæ, ʒ. 5. hæmatitis, terræ sigillatæ frig. & sic. stipticæ & uiscosæ, ana. ʒ. 10. aluminis, scilicet rochiæ uel iameni, uel sacch. cal. & sic. stipt. ʒ. 2. & s. balaust. frig. & sicc. ʒ. 3. opij, ʒ. 2. rauedsceni, loco cuius accipiatur rheum barbarũ, ʒ. 2. & est cal. & sic. stipticũ habens proprietatem in confortatione stomachi & epatis, ex omnibus his fiant trnchisci 10. cum aliquo ex dictis succis, sufficit medietas unius ex his trochiscis: est enim quilibet 4. ʒ. habens 12. gran. opij, & unus non dabit absque timore in una uice. Quartum, q adiutorium, id est partium brachiorũ à cubitis usq; ad spatulas superiores partes sunt ligandæ, & similiter partes superiores coxarũ fortiter stringendo, quæ ligaturę sunt mutandæ descendendo, & extremitates sunt fricandæ, non autẽ aliæ partes, quia supercalefaciendo nocerẽt. Quintum, q locus pectoris dolens ex trochiscis prędictis

dictis cum aceto & aqua rof. mixtis epithimetur. Se-
xtum, ꝙ cibaria sint fuc. uuæ acerbæ, & sumach ad-
mixta habeant: sit tamen istorum acredo cum facch.
dulcorata ne tussim exitent. Vltimum, ꝙ patiens su-
pinus iacens aliquid post aliquid de terra sigill. come
dat, scilicet lambendo, ut aliquid eius ad pulmonem
transeat: est enim propria frig. & sic. stiptica, uiscosa.

Cura sputi sang. à cerebro emanantis, & similiter
deriuati à naribus ad os, patet ex cura fluxus sang. na
rium, de quo supra. Et similiter cura sputi sang. à par
tibus oris, & à partib. gutturis, patet ex prædictis in
cap. de uulneribus, & ulcerib. oris & partium eius, &
similiter ex cap. de ulceribus uuulæ, et etiam partium
adiacentiũ. Et conferunt eis retentiones in ore, & gar
garizationes rerum stipticantiũ & inuiscantium, si-
cut aqua albuminis oui sola, aut in qua infusus sit bo.
armen. sang. drac. trachagantus, & similia, quæ in te-
xtu dicta sunt, item succus plantag. & portul. cum si-
milibus permixti, & sint actu notabiliter frig. uel si lo
cus emanationis subiacet sensui, ponatur super uena
soluta aliquid pulueris suprascripti, & aliquantulum
retineatur bene compressum, quæ si non suffecerint
phlebotometur de cephal. uice post uicẽ phleboto-
mia subtili diuertẽte, & paulatim subtiliorem partẽ
eius euacuante, quæ est pronior fluxui. Et si cætera
non contulerint & sensui subiaceat cauterizetur cau-
terio actuali, aut potentiali profundè satis, ut escara
non facilè remoueatur & fiant reliqua remedia in si-
milibus casibus oportuna. Si uerò sputum sangu. sit
cum uomitu est habenda diligens consyderatio. Si
enim sit criticum, aut propter malitiã eius in quanto
uel in quali expellatur, sinendus est, nisi modum exce
deret. Curat enim & præseruat à multis ægritudini-
bus. Si uerò nihil tale sit aut fortè superfluat uirtutem
deijciens, sistendus est. Pro cuius cõstrictione exigunt
tres intentiones præter duas omnibus cõmunes. Pri-
ma est rectificatio membri à quo est origo emanatio-
nis eius remouendo nocumentum illius membri, &
ipsum confortando, ut sit minera humorum laudabi
lium. Secunda est, ut fiat diuersio cum subtractione
sang. ex uena deseruiente illi membro & cum applica
tione uentosarum super ipsum, & si est à toto corpo-
re propter exuberantiam sag. in ipso fiat phleboto-
mia cum iteratione ex basilica aut communi, nunc
dextra nunc sinistra, & quandoq; ex saphenis, si reten
tio menstruorum aut hæmor. fuerint in causa, & si so
lum quantitate exuberet. larga phlebotomia, uel me
diocris facienda est: si autem sit acuitas aut inflatio in
sang. cum subtilitate & ebullitione subtili phleboto-
mia utendum est. Et similiter si esset subtilis propter
nimiam aquositatem sibi admixtam, minor tamen
sit phlebotomia. Tertia intentio est adminstratio cõ-
solidantium & conglutinantiũ sicut expedit, nunc ue
rò quæ compingant sang. & incrassent ex his quæ di
centur. Huius tamen cura licet possit esse nota ex his
quæ dicta sunt in præsenti cap. manifestior tamẽ fiet
cum agemus de dispositionib. membrorũ naturaliũ.

Cura autẽ sputi sang. ex pectore aut canna pulmo
nis apud Mesue, cuius doctrinam sequar, exigit du-
plex regimen, uniuersale & particulare. Vniuersale
autem quatuor cõplebitur intentionib. Prima est adę
quatio sang. complenda maximè debito regimine
sex rerum. Secunda est eius diuersio. Tertia ipsius
mundificatio. Quarta accidentium correctio. Prima
autem intentio corrigit nocumenta sang. in quantita
te, aut qualitate eius, aut utriusq;. In quantitate quidẽ
cum diminutione cibi & potus, & dimissione uini, &
si nõ potest dimitti, sit stipticum pauciferum multæ
permixtionis cum aqua, & propriè ferrata extinctio
nis calibis, aut in aqua infusum fuerit tragachantum,
aut aqua rof. & propriè decoct. rosarum sic. Et si po-
test abstinere à uino bibat huiusmodi aquas cum rob
myrtino, aut bibat aquam decoct. iuiubarum, & ui-
tet dulcia, & omnia quę dilatant & multiplicãt sang.
sicut frumentum & trit. Et consimiliter omnia, quæ
fiunt ex farina frumenti, sicut alaganæ, & similia, &
propriè quando est peccatũ in quantitate sang. nam
huiusmodi, quando esset peccatum in subtilitate eius
conferunt incrassando & inuiscando. Et panis eius sit
ex farina milij & siliginis, aut ex his cum pauca farina
frumenti parum fermentatus non salitus. Et sint con
tenti sorbitionibus factis ex rizo, milio, lentibus pri-
ma aqua abiecta, scilicet decoct. earum & horum kist
est conueniens. Similiter kist fabarum aut sorbitio ex
farina earum. Item kist hordei & propriè torrefacti.
Ex olerib. conuenit portulaca, lactuc. cucurb. citrulli
& plantago. Ex carnib. perdices & aues minutę extre
mitates uiscosæ, uituli castrati, & similium, turtures
& similes stipticitate quadam participãtes: comedat
tamen in parua quantitate cum sang. superabundet,
item caro cuniculi, capreoli. Et ex piscibus pisces pe-
trosos, qui tamen non sint frixi, sed assati aut elixi, i-
tem cancri fluuiales cocti in lacte, aut aqua hordei, &
propriè torrefacti. Fructus conuenientes sunt stiptici
sicut pira, citonia, sorbæ, mespila, uitent tamen om-
nes fructus, & cætera nimis acria, aut acetosa, dulcia,
amara, salsa, unctuosa & acuta, sed insipida, pontica,
stiptica conueniunt. Et si peccatum in sanguine sit
propter acuitatem & subtilitatẽ eius corrigatur cum
extinguentibus inflammationem, & incrassantibus
ipsum, sicut cibi & potus stiptici extinctiui inflãma-
tionum, sicut cibi ex lentibus aut cucurbita aut citru.
& portul. & plantago sunt mirabiles: sedant enim in
flammationem & stringunt sang. Et concedantur eis
cibi paucæ acetositatis, sicut qui fiunt ex prunis, cera-
sis acribus, granatis, carnibus paruarum auium, &
extremitates animalium uiscoscæ, propriè cum remi
ssè acribus conditæ. Et confert maximũ iuuamen-
tum administratio aqua rof. aut plantag. aut portu-
lacæ permixtæ cum coriandro asso, aut sem. portul.
papaueris in matutinis: hæc enim incrassant & com-
pingunt sang. & laudantur iuiubæ, & aqua decoct.
earum, fructus stiptici & sic. & simile sit reliquum re-
gimen sex rerum non naturalium. Aer aũt declinet
parum ad frig. & sic. si fuerit peccatum in multitudi-
ne sang. Si uerò in acuitate, declinet ad frig. & hum.
& si fuerit multum aquosus, declinet ad sic. cum tem-
peramento actiuarum. Vitetur aer fumosus & uen-
tosus, & nimis humidus. Vitet omnes motus fortes
corporeos & animales, & nimium somnum cum est
multitudo sangu. in causa & propriè sub radijs solis,
aut lunæ & nimiam quietem, econtra autem somnus
& quies confert cum est peccatum in acuitate sang.
Item uitet coitum & balneum aquæ dulcis. Et procu
ret omnes euacuationes à natura institutas & etiam
non naturales, si fuerit ex longo tẽpore consueta, &

si fuerit peccatum in multitudine & acuitate materiei nostra occupatio erit cum utraq; simul, & similiter si fuerit in multitudine & aquositate. Secundā intentionem, scilicet diuersionem, cōplent phlebotomiæ iteratæ, nunc ex basilica dextra nūc ex sinistra, quæ sunt subtiles: si fuerit peccatum in sola acuitate, aut aquositate cum subtilitate. Si uerò in sola multitudine, sint latæ. Si uerò in utrisq; simul, scilicet multitudine & subtilitate, sint mediocris latudinis. Et quādoq; phlebotomentur saphenę si magna ualde fuerit sanguinis multitudo, aut cum in causa fuerit retētio sang. menstrualis aut hæmor. qui iuxta posse prouocetur, & similiter fluxus sang. nar. si fuerit retentus. Lac quoq; prouocetur, si in causa fuerit eius retentio. Et conferunt uētosationes in hypochondrijs sine scarificatione, scilicet super epate et splene. Tertiam intentionem scilicet sanguinis mundificationem cōplent administrationes medicaminum sanguinem mundificantium, aut à cholera secum permixta cum decoctione fructuum. ℞. mirob. citrin. à ℥. 1. usq; ad 2. prunor. tamar. ana. ℥. s. iuiub. numero 15. incidantur incidenda & bulliant in ℔. 1. aquæ ad comsumptionem duarum partium, & cum sufficienti expresione colētur, huic posset addi ℥. s. syru. uiol. aut de iuiubis, aut exhibe. ʒ. 1. s. rheu barbari cum suc. linguæ arietis, aut aqua quæ mulgetur ex semine protul. & si in causa fuerit aquositas educatur cum ʒ. 1. turbith non confortati, aut quantum sufficit, dissoluta cum decoctione mirobol. chebulorum, aut cum decoctione mirobo. chebul. in aqua mellis misceatur succi ireos. ʒ. s. usque ad 1. & in his casibus si sanguis peccauerit sola qualitate, scilicet subtilitate, incipere debemus ab ipsius mundificatione & postea phlebotomare. Si autem peccauerit multitudine & subtilitate prius minorandus est phlebotomia, deinde mundificandus. Si uerò sola quantitate, sola sufficit phlebotomia. Ex his autem quæ mundificant sanguinem & diuertunt inferius sunt clysteria quę sanguinem peccantem acuitate sint leuiter infrigidantia. Si uerò aquositate, sint acutiora, & propriè sicut cum decoctione ireos, & similium, aut in eis ponatur succi ireos à ʒ. duabus usque ad sex. Si uerò sanguis sola quantitate peccauerit, sint lenientia aut mediocris acuitatis. Si uerò plures causæ adinuicem componantur, circa plures fiat occupatio. Quarta autem intentio, scilicet correctio accidentium perficitur prohibendo reiteratione̅ sputi sanguinis cum soleat frequenter reiterari, aut præseruando, ne accidat in paratis ad ipsum qui sunt conditionati, ut superius dictum fuit, et dicetur in cap. de phthisi. Et secundò perficitur, succurendo accidentibus, sequentibus sputum sanguinis.

Primum autem, scilicet prohibitio casus in ipsum, aut reiterationis eius perficitur tripliciter. Primò, cum prohibitione rerum facientium cadere in ipsum sicut sunt res acuentes & agitantes sanguine̅, ueluti cibi & medicinæ acutę, labor uehemens, ebrietas, rixę, uociferationes, casus, percussiōes, & similia descripta superius inter causas eius. Secundò, perficitur cum administratione conuenientium ad pręseruandum à casu in ipsum eius reiteratione, sicut est phlebotomia basilicæ aut saphenæ secundum exigentiam, & appositio uentosarum in cruribus, & prouocatio hæmor. aut menstruorum, aut sang. narium. Et conueniens administratio sex rerum. Et hęc omnia in uere obseruanda sunt: est enim tempus faciens sanguinem exuberare, nocumenta autem facientia cadere in ipsum, quibus secundum exigētiam subueniendum est, sunt catarrhus acutus, & tussis uehemens, cuius cura iam præmissa est. Item apostema pleureticum, peripneumonia, in quibus apparens sputum sang. est laudabile: si tamen non fuerit sanguineum purum, quorum cura præcessit. Item apostema epaticum in quo apparitio sputi sang. in princ. est malum, significans multitudinem, aut malitiam & apostematis magnitudinem. In processu uerò cum incipit resolui est bonum, de cuius cura infra. Item retentio sanguinis narium, de qua supra, & retentio sanguinis hæmorrhoidalis, aut menstrualis consueti fluere, de quibus infra. Item lactis retentio, quibus subueniendum est ipsum prouocando secūdum oportunitatem. Tertium autem, scilicet succurere accidentibus sequentibus sputū sanguinis, perficitur secundum ipsorum exigentiam. Syncopi ergo subueniatur secundum quod dicetur in cap. proprio. Similiter coagulationi sanguinis in pectore uel stomacho. Pro cuius discoagulatiōe dentur aliqua incidentia & abstergentia, sicut oxymel simplex & coagulum leporis uel hoedi confert cum proprietate sua ad coagulandum discoagulata, et discoagulandum coagulata, siue sit sanguis, siue sit lac, de quo possunt dari gran. 5. cum ℥. 1. oxymellis, & ℥. 2. aquæ saccharatæ. Particulare autem regimen uariatur secundum quatuor modos sputi sanguinis.

Primum, cum sputum sanguinis resudat ex membrorum substantia, uenis aut arterijs. Quod si fuit ab apost. sanguineo cuius materia parū post parū cum screatu expellitur constrictione non indiget, imò potius screatus adiuuandus est secundum quod fuit in pleuresi. Si uerò résudet ex uenis aut arterijs pectoris, aut pulmonis propter ebullitionem, aut agitatiōem sanguinis conueniunt medicamina sangu. feruorem reprimentia & ipsum compingentia, sicut portulaca masticata, cuius succus paulatim deglutiatur & in ore teneatur, & semen eius assum, & tota planta ipsius secundum omnem modum administrationis, & similiter papauer assum. Item iuiubæ secundum eundem modum administratiōis. Et in mucilagine psilij cum lapide hæmatite subtilissimè trito et diligenter loto, propriè cum aqua plantaginis est uirtus mirabilis. Et si idem lapis præparatus misceatur succo plantaginis. Et dosis eius sit communiter circa ʒ. s. cum ℥. 1. succi plantag. aut mucilag. psilij. Et psilium assum conquassatum cum succo portul. Et semen eius usq; dum fiat mucilaginosum, est ad illud mirabile. Et similiter sem. hyoscyami albi, ℈. 1. cum succi arnoglossæ, ℥. s. Item lac coctum cum lapidibus fluuialibus, aut ferro ignito & propriè acetosum abstracto buryro optimè cōuenit. Item lutum sigillatū & armenum & propriè cum succo plantaginis sunt medicinę prestantes ad illud. Item aqua ferrata cum gummi arab. & tragachanto asso. Et quandoque oportet cum his aliquid ex narcoticis permiscere, sicut trochiscos de karabe. M. & descriptione à Rasi in textu. Secundum est contra sputum sauguinis emanantis secundum uiam redundationis ex alijs menbris, sicut ex matrice, & similibus, & huiusmodi cura perficitur cum euacuatione & diuersione, tam à membro mit-

tente

tente, quàm recipiente, quæ potest patere ex suprascriptis, &c. Tertiũ contra sputum sanguinis fluentis ex ruptura uenæ, & indiget admistratione stipticorum consolidantium, sicut sang. draconis, karabis, boli armen. lutum sigil. balaustiæ, rosæ, cornu cerui adustum, corallus adustus, cortices & flores granatorum hæmatites, gummi assum, mumia, rheumbarbarum & propriè assum cortices thuris, cortices mastichis, coagulum leporis, coriandrum, semen linguæ arietis capita & uirgulta rosarum, & fructus, folia myrti, spodium. Ea autem in quibus hæc sunt administranda, sunt succus plantaginis, succus portulacę, suc. basiliconis maioris, & aqua ferrata infusionis gũmi asſi, aqua ros. succus citoniorum succus granorum myrti. Medicinæ autem compositæ sunt sacc. ros. est enim medicamen benedictum, myrrha, syrupus de ros. siccis, syrupus de iuiubis, syrupus myrtinus, trochisci de terra sigillata, trochisci de karabæ, philoniũ persicum. Administrada autem exterius, sunt oleum ros. mastichinum, myrtinum, oleum de cytonijs, & similia, quæ possunt permisceri cum pulueribus suprascriptis; & cum farina sauich, lentium, fabarũ, & similiũ cum succis suprascriptis, & album. oui, & ex proprijs est thus subtilissimè puluerizatum mixtum cum albumine oui, & hæc administrentur super loco doloroso: in illo enim uerisimiliter est ruptura uenæ. Quartum, contra sputum sanguinis ex corrosione & ulcere præcedente, & hoc est illud, quod est maximè suspectum & timorosum, sed huius curam ponemus in cap. sequenti de phthisi, si deus uoluerit.

DE PHTHISI. Cap. LXXII.

PHthysis græcè; sputum latinè. Sed phthisis græcè, consumptio latinè. Hæc dispositio quocunque nomine uocetur est descriptiuè secundum Mesue detrimentum desiccationis & consumptionis cadens in corpus ex calore febrium habitudinalium minutarum ex ulceratione pulmonis. In qua descriptione uidemus ad phthisim esse necessariam corporis consumptionem immediatè sequentem febres habitudinales, id est, hecticas, quæ prouenıunt ex ulcere pulmonis. Dicitur autem minutarum, quia feb. hecticæ non sunt ardentes, sicut putridæ, imõ phthisici non sentiunt se febrire, nisi cum cibum sumunt, per cuius sumptionem ratione hecticæ calor excrescit. Est enim proprium hecticorum, ut sudum est nullam hecticam esse remissiorem ephimera aut putrida, quam immediatè sequitur, quia primũ percalefiant post cibum. Cum quo tamen concedenesse feb. factæ, est primum non esse fientis.

Et ex hac descriptione patet differentia inter phthisim hecticam, marasmum & tabem. Hectica est enim febris habituata & facta, cum sit independens à causa corporea speciali dependentia, cuius calefactum esse, est in substantia cordis, & non includere in quiditate eius quòd sequatur ulcus pulmonis, quapropter omnis phthisicus est hecticus, & non econtrario.

Differt autem ab hectica etiam impropriè sumpta quia dicitur de hectica senectutis, & de hectica membri particularis: sicut de hectica stomachi & epatis, & huiusmodi, quia hæc hectica dicit siccitatem fixam, absque caliditate, aut totius, aut membrorum particularium, quapropter nullus phthisicus est hecticus hoc modo.

Marasmus autẽ & tabes dicunt corporis multam consumptionem, siue sit feb. siue non sit, & dicuntur etiam de consumptione membri particularis, sicut aliquando dicimus crus tabidum & brachium marasmatum, licet secundum alios marasmus differt à tabe, ex eo quòd importat corporis consumptionem sequentem febrem acutam. Sed tabes absolutè corporis consumptionem, undecunq; proueniat. Sed litem de nominibus omittamus, nam quandoq; hi termini apud authores accipiuntur ut synonymi.

Pro notitia specierum phthisis est sciendum quòd ulcera membrorum spiritualium. Aliquando sunt in pleura & musculis intrinsecis pectoris, & ossibus eiusdem cum eorum corruptione. Aliquando in diaphragmate. Aliquando in mediastino. Aliquando in canna pulmonis. Quandoq; in pulmone ipso. Deteriora cæteris partibus sunt quæ fiunt in pulmone, deinde in diaphragmate, deinde in mediastino, deinde in pleura & partibus ipsi cõtinuis: ita quòd quidam arbitrati sunt nunquam ulcera pulmonis posse consolidari, eo quòd est in continuo motu, quibus Galenus 6. de ingenio sanitat, contradicit motum non impedire consolidationem, cum ulcera pectoris & diaphragmatis, quæ sunt in continuo motu possint consolidari, sed materiam limitando dicit, quòd ulcera munda siue pura superficialia in pulmone consolidantur. Putrida uerò corrosiua apostemosa ualde sordida aut uirulenta, & huiusmodi non possunt consolidari, cui sententiæ Mesues consentit. Vlcera uerò pectoris et immunda siue impura consolidantur multis ex causis. Primò, quia pectus est carnosum. Secundò, quia est cum paruo motu. Tertio, non habet substantiam mollem, pronam in corrosionem et putredinem. Quartò, non habet carnem spongiosam in qua sanies retineatur, imò quod ab ulcere pectoris resudat, aut per aliam uiam expellatur, super diaphragmate colligitur, si non exspuatur, postea paulatim expellitur secundum plurimum. Quintò, non est multum subiectum catarrhis. Sextò, nõ nutritur sanguine calidissimo multæ choleræ admixto impediente consolidationem. Septimò, non habet uenas magnas & amplas, sicut pulmo. Octauo, non ita cordi deseruit, sicut pulmo. Oppositæ conditiones reperiuntur in pulmone. Item medicinarum quæ applicantur exterius uirtutes uix possunt attingere ad pulmonem, quæ autem sumuntur interius si deglutiantur multum transmutatæ sunt, & earum uirtus est diminuta quãdo ad pulmonem uenerit.

Si autem teneãtur in ore, uel lambendo sumantur, parum de ipsis ad pulmonem penetrat. Præterea aut sunt calid. & febrem augent, aut frigid. et sputum impediunt, & cum hoc sunt tarde non penetrantes, aut sicc. & similiter sputum impediunt, & nocent hecticæ, aut humidæ, & nocent ulceri. Præterea si ulcus sit corrosiuum, requiritur tempus antequam humor corrodens sit correctus, & interim ulcus dilatatur & ampliatur. Præterea si ulcera pulmonis debent curari, indigent mundificatione, quæ maximè tussi perficitur, sed tussim commouedo ampliatur ulcus. Item addit in dolorem si ulcus ad panniculum peruenerit, & dolor impedit consolidationem, humores

attrahendo, quare rarò ulcera pulmonis consolidantur nisi fuerint munda, & superficialia, & non multum antiquata: quæ tamen exigunt medicum prudentem & diligentem. Si uerò profundetur notabiliter in substantia pulmonis difficillimé curantur, & si peruenerint ad chartilagines non recipient curationem: homines tamen magis susceptibiles curæ phthisis sunt infantes. Crustosa tamen ulcera non impetiginosa, aut pendentia ab humore adusto, quia hæc difficillimè rectificantur, sed crustosa, quia superficialia & paucæ saniei quibus facillimè aduenit crusta siue cutis non uera, facilè rectificantur, & si non perfectè liberentur, lõgissimo tempore durant antequam ægrum ad interitum ducant, ita ut aliquando secundum Auic. prolongetur tempus in phthisi circiter 23. annos. Vlcera uerò diaphragmatis in parte carnosa rectificantur, nisi utrinq; penetrent, sed in parte neruosa si sint aliqualiter profunda, rarò uel nunquam curam recipiunt. Vlcera uerò mediastini facilius rectificantur, quàm ulcera diaphragmatis, & adhuc facilius ulcera pleurę & musculorum inter costas, & costarum etiam si sint corruptæ, sed opus est sectione aut cauterio in parte extrinseca, ut perueniatur ad costam corruptam. Et ex his manifestæ sunt differentiæ ulcerum pulmonis. Vlcera uerò existentia in canna pulmonis si sint in panniculo tegente cannam & chartilagines ipsius, facilè curantur. Si uerò profundentur in substantiam chartilaginum non recipiunt curam. Causę ulcerum pulmonis quandoque sumuntur ex dispositione patientis, quandoq; ex fortitudine causæ imprimentis. Primo modo, aut ex parte complexionis. Et sic complexio frig. est paratior in phthisim secundum Auic. quàm calid. quod uerificantur in hoc tantum, quòd habent pectus strictius & abundant magis in superfluitatibus. Oppilatio tamen calida ratione acuitatis superfluitatum imprimentium in pulmone est magis parata ad phthisim. Et certè uidi plures phthisicos, habentes complexionem calidam quàm frigidam. Complexio autem sicca & humida sunt ferè æqualiter paratæ ad phthisim. Sicca quidem magis ratione fracturæ uenæ. Humida uerò, quia abundans in pluribus superfluis, & quia pulmo est mollior. Ex parte sexus fœminæ & masculi sunt ferè æqualiter parati, licet apud Mesue, in mulieribus magis occultetur, quàm in uiris. Ex parte ætatis maximè parati sunt à 18. anno usque ad trigesimum secundum Auicen. licet secundum Hippoc. usque ad trigesimum quintum, id est, ad finem consistentię, quod prouenit, quia in hac ætate est pulmo satis mollis, facilè susceptiuus impressionis, & humores acuti multum imprimentes.

In pueritia uerò licet pulmo sit mollior, humores tamen sunt paucæ acuitatis propter multam humiditatem obtundentem caliditatem. Item secundò, quia uirtutes naturales puerorum sunt fortissimę optime digerentes, & sua expellentes superflua. In senio uerò pulmo est durior & humores paucæ acuitatis diminuta caliditate ex decursu ætatiuo. Credo tamen quod rarius accidat pueris, quàm senibus, & si accidat pueris facilius curantur quàm senes, licet in senibus non curata magis occultetur, quàm in pueris. Sed merito compositionis, proni in phthisim sunt, habentes collum gracile, & longum tendentes ad interiora cum eminentia. Et habentes humeros alatos, sicut sunt curuaturæ alarum, & spatulas quasi à pectore separatas. Isti enim uidentur quasi alati, id est habentes alas, & de necessitate habent pectus cõstrictum. Si autem cum hoc sunt macilenti, & habentes carnem mollem cum acuitate humorum, & cerebrum catarrhizans, ut sit debile, facilè recipiens superfluitates & nutrimentum proprium, non bene transmutans cum multiplicatione uentositatis in pectoribus eorum, & pulmonibus, & partibus uicinis, quæ multiplicantur propter debilitatem pectorum, & eorum sequentem malam compositionem. Et frequenter uexat eos tussicula cum punctura alicuius spatularum aut manmillarum, & præcipuè si sint ex irascentibus facilè, cholerici sunt maximè inter omnes parati ad phthisim, & propriè qñ cum acuitate humorum habeant carnem mollem. Corpora enim mollia sunt parata ad phthisim, quia facilé ulceratur substantia pulmonis, sed dura & spissa propter illud, quod accidit eisdem de eruptione uenarum. Ratione ergo causæ imprimentis multæ sunt causæ primitiuæ, sicut aer. Autumnus enim maximè facit cadere in phthisim, & uehementius nocet factis phthisicis. Item constitutio borealis multum dominans & maximè quando præcessit austrina, & similiter econtra, licet secundum Mesue regio borealis multum frigida & sicca. Item cibi & potus salsi & acuti & capita replentes. Item retentio omnium euacuationum consuetarum. Item motus fortes corporei & animales, quia uenas rumpunt. Item percussio penetrans ad pulmonem, casus & offensio, & similes. Et ex corporeis antecedentibus sunt humiditates acutæ repentes ad pulmonem, sicut sanies ab ulcere synanchico, aut ab ulcere pleuretico, aut empyima.

Si enim non mundificatur in quadraginta diebus secundum doctrinam Hippocratis ducunt ad phthisim, licet in duobus uiderim ulcus pleureticum non mundificatum in quatuor annis, quod tamen non duxit ad phthisim. Sed causæ coniunctæ per essentiam in pulmone sunt bothor & uariolæ, quæ ulcerantur. Item peripneumonia, quando transit in ulcus, Frequenter autem inter omnes causas sunt catarrhi à capite defluentes ad pulmonem, aut sui acuitate corrodentes, aut sua humiditate superflua putrefacientes. Ruptura quoq; uenarum in pulmone à quibuscunque causis fiat, de quibus dictum est in capitulo præcedenti, frequenter ducit ad phthisim.

Aliquando etiam generatur phthisis incipiendo per essentiã in pulmone ex nutrimẽto suo non bene conuerso, & ex superfluitatibus suis non bene resolutis ob uirtutum suarum debilitates, quæ diuturnantes in pulmone ipsum corrodunt, aut putrefaciunt, sicut quæcunque aliæ humiditates undecunque ad pulmonem defluxerint, & ideo ex asthmate quãdoque transitur in phthisim, licet frequentius econtra phthsis associet sibi asthma.

Signa quædam sumuntur ab exeuntibus, sicut à sputo quando est crassum, saniosum, quod cognoscitur, quia fœtet sanies quando ponitur super prunas, & habet colorem album tendentem in uiridem uel citrinum, & quia descendit in aqua. Per hæc tria à sputo phlegmatico non digesto discernitur, nam si esset digestum descenderet ad fundum, sicut sanies: nam

nam de ratione phlegmatum digestorum, quòd sint incrassata, & ad terreum deducta, ideo descendit in aqua, ut placuit Auer. in commento canticorum, comment. 9. hoc tamen signum non solum est efficax, cum etiam sanies spuatur in ægritudine, quæ nõ est phthisis apud Auicen. capite de empyimate.

Et quandoq; post sputum saniosum sequitur sputum sanguineum, & est proprium signũ ulceris corrosiui, sicut econtra, quandoq; ad sanguineum sequitur saniosum. Si autem in sputo sint crustę, aut aliquid aliud de pulmonis substantia non remanet dubitatio. Est em̃ certa phthisis, & salsedo sputi arguit ulcus corrosiuum. Et si expuitur aliquid & sit crassum, est ex pulmone. Si uerò subtile, est ex canna pul. & quandoq; in ulcere magno expuũt anulos ex cãna pulmonis. Et nota q aliquando est sputum saniosum, quod tamẽ non descendit in aqua propter duo. Primò, quia est ualde crassum, & tenax, & obuiãs multæ quantitati aquę multum resistenti non potest ipsam diuidere. Secundò, quia fortè est cum multa spmua & inclusione multæ uẽtositatis subleuantis quapropter sputo solo non est credendum.

Vrina phthisici est naturalis secundum plurimum si non habeant aliam ægritudinem complicatam in substantia, colore, quantitate, sedimine. Verum aliquando habet oleagineitatem in superficie, & aliquando furfures, & aliquando petala quædam, quæ omnia significant humidi comsumptionem. Egestiones sunt naturales, nisi quod aliquando pręcedente phthisi fit fluxus lientericus aut diarrhœicus ob debilitatem uirtutũ naturalium, & est malum signum. Sudor quoque factus in fine digestionis quando spargitur nutrimentum per membrum est signum phthisis, & malum: significat enim humidi debentis nutrire dissolutionem à calore præter naturam. Sed à qualitate mutata. Primum signum est febris minua ta, continuata, uniformis, nisi quando cibum sumit, & hæc febris est hectica, licet secundum plurimum phthisicus non euacuetur à febre putrida sequente saniem ulceris, nec ex hac febre putrida est lac phthisicis disconueniens. Et quandoq; associantur eis aliæ febres putridæ, scilicet quotidiana, tertiana, quartana, quintana, & est deterior per uiam signi, significat enim ultimam exiccationem per quam humores incinerant, & transeunt in melancholiam, licet per uiam causæ, aliæ febres sint deteriores, quia magis affligãt. Et propter hoc tertiana est media in malitia tam per uiam signi, quàm per uiam causæ. Color faciei est plumbinus, licet post assumptionem cibi rubeat uaporibus sursum eleuatis. Extrema & propriè pedes quandoq; tument et undimiantur iam errante digestiua epatis, & ipsorum per communitatem ad pulmonem, & superfluũt uenæ eorum omni hora, quoniam uirtutes eorum debilitantur à retentione nutrimenti & regimine eius: & caliditas resoluit & liquefacit, quapropter non attracto nutrimento à uenis, & humido ipsorum resoluto superfluunt uenæ. Sed ab actione læsa sumuntur signa, quia male dormiant. Secunodò, quia pulsus eorum est minutus, durus, frequens, uniformis, nisi quia cum cibum sumit excrescit, & diuersus in fine debilitatis uirtutis. Et anhelitus licet in principio parum recedat à naturali, in fine tamen frequentatur & diuersificatur, & appetitus est diminutus secundum plurimum, & in fine aufertur. Dolor quandoq; est in phthisi, scilicet, cum ulcus peruenit ad panniculum tegentem pulmonem interius aut exterius, aliter non est dolor in phthsi notabilis. Signa autem causarum primitiuarum sunt ipsæmet causæ. Sed signa causarum per communitatem & per essentiam in ipso pulmone sunt nota ex præcedentibus cap. Quando ergo aliqua signa & maximè, quæ sunt potẽtiora ex suprascriptis adsunt debemus cõcludere phthisim adesse, & propriè quando pręlcesserũt causę uniuersales ad ipsam ducentes.

Prognostica. Primum, quando in phthisi spuuntur crustæ, substantia pulmonis, & annuli eius, & uenæ, & lapilli, significat ulcus magnum & propinquitatem mortis. Secundum, quando magis proceditur in phthisi sputum magis incrassatur ipso longiori tempore retento propter uirtutis debilitatem. Tertium, quando intrinsecatur sputum aut retinetur in fine phthisis, & tunc non additur super quartum diem: quandoq; enim constrigitur anhelitus eorum usque quò fiat insensibilis. Quartum, casus capillorum, curuitas unguium ultimatam exiccationem arguentem significat propinquitatem mortis. Quintum, si super spatulas appareat pustula, sicut faba tendens, scilicet in duritiem, & fuscedinem moritur post uiginti duos dies, id est, post multos dies, significatur enim quòd humor malignus sit in causa. Sextum, cum tussis uehemens ducit ad sputum sanguinis continuum ponitur res ferè in desperatione. Si enim curetur tussis cum prohibitiuis sputi moriuntur aut suffocantur, aut quia fluxus uentris superuenit ob superfluitatum retentionem. Si autem dimittuntur tussire, moriuntur tussiendo & spuendo sanguinem. Septimum, quando phthisis parum impresserit, & non fit ulcus ambulatiuum, & nõ pendens à causa incorrigibili sanari potest, sed non apud negligentem & stolidum. Cum autem multum impressit cura secundum plurimum est cassa & uana, nisi iussu Dei, sicut in Mediolanensi ordinis sancti Francisci de obseruantia, qui post annum quartum suæ phthisis ex sputo sanguinis pluries iterato tandem uenit post multam corporis tabem ad impotentiam expuendi cum oregmone. Et cum crederetur ipsum esse morti proximum, euasit ex miraculo & impinguatus est. Vltimum, fluxus uentris in phthisi pernitiosus est.

QVm aliquis carniũ diminutionem pati uidetur post tussim ex chronica passione, & sputo sang. aut saniei procedente, lac asininum in portu tribuatur. Quòd si inueniri non poterit caprinum cum pauco sacchar o dandum est, cum quo etiam panem sæpe comedat, ipsumq; quanto plus potest loco aquæ sumat: uinũ tamen subtile & tẽperatum aliquando est tribuendum. Nutrimentũ quoq; ægri sit ex carnib.

auium & hœdina. Æger præterea ante comestionem & post, balneum ingrediatur quod non sit calidum, sed tepidum, & in semicupio moram faciat. Summopere uerò cauendum est ne uenter soluatur, cui tamen si solutus fuerit ex huius pulueris bibitione succurrẽdum est, qui. Rec. gummi arabicæ spodij, boli arm. seminis myrtini omniũ ana drach. fiat ex eis puluis, de quo in die, drac. 3. cum syrupo de papauere albo, aut rob myrtino dentur, huius quoq; pulueris bibitio omnibus uẽtris constrictione indigentibus qui tussim patiuntur remedium affert. Cui plerũq; adduntur zilocaractẽ de syria & bdellium de mecha. Et si lac ægro febrẽ generauerit auferendum est ei lac & ptisana, quousq; febris recedat, danda est. Deinde lac ei denuo tribuatur, & si febris iterũ redierit remoto lacte ptisana est dãda, post cuius recessionem ut prius ad lac est redeundum: hoc autem semper est faciendum, ut necessitas urget & uenter summopere custodiendus est, ne soluatur.

Hoc cap. habet duas partes. In prima ponit signa phithisis. In secunda curam ibi. Lac asininum, &c. Prima per se ex dictis manifesta est. Secunda pars diuiditur in quatuor. In prima ponit regimen uitæ. In secunda ibi. Æger præterea. Docet usum balnei in phthisico. In tertia ibi. Summopere. docet subuenire fluxui uentris superuenienti hecticæ. In quarta ibi d. Quòd si lac. docet curare febrem superuenientem.

Pro notitia primæ partis sciendum, ꝙ genera lactis quæ conceduntur sunt humanũ, asininum, caprinum, uaccinum, ouinũ, equinum. Humanũ quidem summè confert cum proprietate currente inter indiuidua speciei humanæ, & melius est, ut suggat̃ ab ubere. Asininũ est magis subtile cæteris, prohibens oppilationẽ, & est abstersiuum ulceris propter multã partem serosam. Vaccinum aũt et ouinum cum habeant multum de parte caseali & butyrosa multum nutriunt. Caprinum uerò est temperatum apud Auic. secundo canon. cap. proprio, id est mediũ inter subtilitatem lactis asinini, & crassitiẽ lactis ouini & uaccini, & similiter est minus frigidum lacte asinino, et magis frigidum lacte ouino & uaccino. Equinum uerò abstergit magis & facilitat sputum propter multã partem serosam. Vtere ergo his secundum intentionem, quam habes potiorem magis deseruientem tuo proposito. Sed in ipsius usu seruentur quinq; conditiones iuxta Aphor. quòd caput non doleat, quòd æger non sit febriens, scilicet febre putrida, nec sit siticulosus, nec uenter rugiat, nec fluat. Sed si uelles ipsum exhibere medicinaliter, in prima die accipiat paucam quantitatem, sicut à ʒ. 10. usque ad ℥. 3. cum paucco saccharo immediatè cum est mulctum ab ubere, deinde paulatim omni die dosis augeatur usq; ad 5. aut 6. ℥. & in plures, & sic continuet ipsum quousque senserit se iuuari: est tamen melius ut suggatur humanum ab ubere. Si uerò febris aut aliud nocumentum acciderit, docet Rasis in fine capit. locò eius uti ptisana hordeacea facta secundum artem, de qua sermo præcessit in pleuresi, & sumat lac in mane aut ante cœnam iam cibo præcedente digesto, & post ipsum non dormiat nec exercitetur, & tardet cibum per tres horas, uel quousque lac digestum sit.

Pro secunda parte nota, balneum pro phthisico coneniens esse ex aqua dulci tepida non calida cum fiat ad humectandum & infrigidandum, & tãto tempore moretur in semicupio, id est, in uase balnei quousque uerisimiliter potuit impressisse, quod est communiter à quarta horæ usque ad mediam. Cauendum tamen ne adsit febris putrida, neq; uenter lubricus nec multa debilitas, & ponatur in eo, cibo iam digesto quo ad primam digestionem. Cæteræ conditiones in usu balnei sumendæ sunt ex capit. de hectica. Et non est ita administrandum à principio, sed maximè conuenit phthisi declinante, semicupium tamen quasi medium capiens, propriè sumptum non est uas conueniens ad balneandum hecticum, sed est uas in quo sedetur cruribus stantibus extra pro corrigendis ægritudinibus matricis & iliorũ pro cholica.

Pro tertia parte nota: uentris solutiua non conueniunt in phthisi, ut phthsis est, cum non sit morbus materialis & nocerent, corpus exiccando, imò si fluat uenter summopere constringendus est cum puluere à Rasi descripto, qui est frigidus, siccus, stipticus, inuiscans, & est proprius per uirtutem quartam maximè propter gummi arabicum, sem. myrti, xylocaractæ de sen. id est, carubiæ de regione illa sunt conuenientes: quia stipticæ siccæ. & cum hoc pulmoni conferentes: ξύλον enim græcẽ, est lignum latinè, κέρατα cornua quasi cornua ligni, bdeli deũ mecha, id est, de regione illa est conueniens, quia frigidum, stipticum & uiscosum, & ponitur de mecha ad differentiam bdellij iudaici, quod est calidum, & non est ita cõueniens huic propositio, reliqua patent.

Duplex est regimen habendum in phthisi præseruatiuum & curatiuum. De præseruatiuo sit prius sermo quod duas exigit intentiones. Prima est prohibere & remouere quascunque causas potentes perducere ad phthisim si possibile sit, quæ intentio perficitur curando catarrhum, synanchen, pleuresim, peripneumoniam, sputum sanguinis, empyima, & similia si fuerint in causa. Quòd si nulla talis fuerit, sed solum dispositio ad phthisim, merito complexionis, compositionis, ætatis, & similium, de quibus supra, intendatur ipsarum correctioni aut prohibitioni ulterioris lapsus, quàm bene est possibile. Quapropter cauendum est ab omnibus cibis, & medicinis acutis & mordicatiuis, & ab omnibus quæ extẽdunt membra pectoris, & clamor & rixa, & saltus, & lucta, & procurentur omnes euacuationes naturales, & etiam non naturales longo tempore consuetę, & reliquum regimen seruetur secundum quod oportet.

Secunda

Secunda intentio est confortare pul. cum proprijs moderata stipticitate participantib. & contrarijs discrasiæ pulm. & cæteris nocumentis eius, & ex proprijs sunt pulmo uulpis præparatus secũdum artem, liquiritia & succcus eius, capil. uen. gran. myrti, rob, aut syr. eius, hæc omnia singulariter aut coniunctim, & propriè cum aliquo dulci, sicut sacch. optimè condiata, ualent in cõfortatione pul. Sed regimen curatiuum phthisis est duplex secundum Mesue uniuersale & particulare. Vniuersale tribus completur intentionibus. Prima remouet causam phthisis. Secunda euacuat materiam nocentem in phthisi. Tertia ordinat debitũ regimen sex rerum non naturalium. Verum duas primas intẽtiones in unam possem reducere, uel remouere causam phthisis, tam producentem, quàm conseruantem. Prima intentio perficitur curando catarrhum si pendeat à catarrho, similiter ulcus, synanchen, pleuresim, empyima, sputum sangu. & huiusmodi si ab aliquo istorum pendeat, quorum omnium cura perquirenda est ex capitulis proprijs, quæ præcesserunt. Attamen curãdo ista debes etiam intendere, quantum est posibile, ad curam phthisis cum his quæ dicentur. Secunda intentio, scilicet euacuatio, debet perfici si sang. fuerit in causa cum phlebot. ex basilica. primò ad euacuandum multitudinẽ si fuerit, deinde ex saluatella ad diuertendum si oportuerit, & si retentio hæmorrhoid. aut menstruorum fuerit in causa, ante omnia phlebot. saphena & procurentur omnes euacuationes consuetæ. Si uerò cholera fuerit in causa educatur cum decoctione prunorũ, uiol. iuiubarum, sebesten, capil. uen. ℥. 3. trahatur, & cum cassiæ. ℥. 1. aut mannæ ℥. 1. s. iulep, aut syr. uiol. ℥. 1. fit tamen solutiuum facile. Si tamen uenter esset præter modum stipticus Mes. addit parum trochisci de uiol. quorum descriptio posita est superius, sed omittantur quantum est posibile cum sint scamoneati. Et si phleg. fuerit in causa, exhibeantur pilulæ cochiæ in parua dosi ʒ. s. uel ℈. 2. ℈. s. bdellij, aut gummi arabici. Et si melanch. fuerit in causa detur sena, aut epithymum cum sero caprino aut similia. Sed in his uidetur contradictio inter Auic. & Mesue ex una parte, & Rasis proprio cap. ex altera parte, primi em̃ precipiunt solutiua iam dicta. Rasis omninò prohibet solutiua. Ratio Rasis fuit, quòd ratione hecticę uitanda sunt solutiua, ratione ulceris est ut ulcus non conueniunt, quapropter in phthisi ut phthisis est non conueniũt solutiua. Ratio Auic. & Mesue fuit, quòd solutiua conueniant, ut auferatur causa tam factiua, quàm conseruatiua phthisis, sicut catarrhus. In catarrho enim solutiua conueniunt. Item humores maligni superfluentes in quanto aut in quali impediunt ulceris pulmonis consolidationem, sicut & consolidationem aliorum ulcerum, ergo cum oporteat causam auferri, solutiua pro ipsorum euacuatione erunt oportuna, sicut et quotidie facimus in curatione aliorum ulcerum. Et confirmatur, cum propter præsentiam humoris maligni ulcera ista fiant corrosiua. Responsio est ꝙ intentio Rasis fuit solutiua non conuenire in curatiõe phthisis, ut phthisis est, scilicet cum est facta & independens, quod etiam primi non negassent, sed ratione causæ non ratione phthisis conceduntur solutiua. Tertia uerò intentio exigit aerem aliqualiter frigid, temperatum in pasiuis, quanquam Gal. 5. de ingenio, capite quarto recitet, quòd ipse existens Romæ eligebat ipsis phthisicis montes calid. & siccos percussos à sole & elongatos à paludibus & locis humilibus, & mittebat eos ad montem altum in Sicilia, scilicet Ætnam, ubi est continuus ignis & dabat eis theriacam et mithridatum quarto interiorum cap. ultimo, & cum talibus prolongabat uitam, tandem tamen moriebantur, nullus enim eorum euasit cum suis remedijs, ut recitat ibidem. Et ut tollatur contradictio & instantiæ, quæ fieri possent, Gal. concedens huiusmodi aerem exiccantem & calefaciẽtem intendit curam paliatiuam non ueram, quæ est ulceris exiccatio & curæ non uerę inductio. Sed Auicen. concedens aerem siccum in cura uerę phthisis respicit ad ulcus quod est causa hecticæ, & non ad hecticam, quæ non potest remoueri sine remotione ulceris pulmonis. Similiter Mesue concedens aerem temperatum in actiuis ad siccitatem debilitantem curat phthisim, cui remissa hectica est associata. Ego autem simul intendens curæ ulceris & hecticæ aerem frigidum, ratione hecticæ eligo, qui ratione ulceris solius deberet esse temperatus in actiuis, & eligo ipsum temperatum in pasiuis, quia ratione ulceris deberet esse siccus & ratione hecticæ debet esse humidus. Tu uerò elige aerem qui proposito fuerit conformior omnibus æquè libratis, scilicet hectica, ulcere, causis, & accidentibus, quæ secundum plurimum debent esse proxima temperamento, non enim omnia sexto possunt mensurari. Et confert mutatio de regione propria ad regionem & aerem sibi magis conformẽ: econtra si ægrotauerit in regione & aere sibi non connaturali redire ad regionem propriam & aerem sibi connaturalem. Diæta uerò aliquando habet respectum ad ulcus, & indiget primò abstergentibus & mundificantibus, & secundò consolidantibus. Aliquando habet respectum ad hecticam & indiget infrigidantibus, & humectantibus & bene restaurantib. Aliquando habet respectum ad causam aut ad accidens fortè sibi cõiunctum, ut exempli gratia, sputum sang. & indiget stipticis uiscosis constringentibus, propterea medicus sit diligens & secundum exigentiam ægritudinis causarum, & accidentiũ, non secundum exigentiam intentionum ordinet diætam. Ea tamen quibus utitur sint facilis digestionis, boni chimi, paucarũ superfluitatum quorum parum, multũ nutriat, sicut oua sorbilia, testiculi gallorum, carnes laudabiles, uinum subtile. Et si aliquando fercula non habentia has conditiones conceduntur propter alia iuuamenta, sint cocta iuribus laudabilium carnium. Ratione ergò abstersionis ulceris conuenitius cicerum rub. coctorum in aqua hor. excorticati. Item cicera ipsa facta aut kist ipsorum sunt præstantia ad nutriendum pulmonem secundo canon. capite proprio. Item ptisana hor. cum saccharo est præstantissima, & aliquando ponitur mel in cibis eorum ad abstergẽdum quando non timetur calid. eius, panatella quoque cum semin. communibus frig. spinachiæ, atriplices, blites, borag. buglos. quibus potest addi parum fœniculi, aut petros. ius galli decrepiti cum saccharo & semin. communibus frig. item brodetum ex uitellis ouorum cum albumine addendo modicum sacchari aut uitellis oui cum lacte debitè coctis cum albumine aut sine. Sed & ad consolidandum cum adest spu-

tum ſang. dãtur portulaca, lentes abiecta prima aqua far, ptiſana ex farina amyli, rizum, panicum, ſpelta, trit. ſiue alaganæ & propriè coctæ cum aqua calibeata. Item carnes uiſcoſæ, ſicut pedes & roſtra animaliũ bene conditionati, elixi, aut aſsi nõ frixi. Sed ratione hecticæ conueniunt cucurbitæ, portulaca, brodeti, lac, teſticuli gallorum nondum coeuntium, cerebella hœdorum, epata gallinarum, cancri debitè præparati, ſicut præparantur in hectica. Item limaciæ, ranæ, teſtudines, quæ debitè abluantur & præparentur.

Quòd ſi ſalatas affectarent concedatur eis aliquando lactuca, endiuia, borago, cichor. lupul. quæ debitè coquantur & cum uino granat. & cum ſaccharo condiantur. Lac autem ad omnia huiuſmodi eſt conueniẽs abſtergit enim per partem ſeroſam, cõſolidat per partem caſealem, humectat per partem butyroſam. Si ergo uolumus exhibere ipſum ratione hecticæ ſint animalia, quorum lac ſumitur nutrita rebus humectãtibus & infrigidantibus. Si uerò uolumus ulcus abſtergere, nutriantur rebus ſtipticis & inuiſcantibus, & ponatur in ipſo panis bis coctus, & ſit lac calibeatum aut coctum cum lapidibus. Modus autem eſt, ut quinta pars aquæ pluuialis cum lacte miſceatur, poſtea calibs feruens ter aut pluries in ipſum mittatur, uel lapides fluuij igniti ſine fumo, & ſi aqua ſecum permixta eſſet calibeata, eſſet præſtantius, & melius, ut ante calibeationem butyrum ſit extractum. Ex lactibus magis conueniens eſt lac adoleſcentis puellam lactantis. ſcilicet quam peperit, ſi uis ipſum frigidius, ſit nutrita lactucis, cucurbitis, & ſimilibus, & ſi uis abſtergere ſit nutrita hordeo, & ciceribus, & ſi uis conſolidare aut ſanguinem ſiſtere, ſit nutrita rizo, panitio, kiſt lentium, alaganis, piſcibus, & carnibus uiſcoſis, confert enim cum proprietate cadente inter indiuidua eiuſdem ſpeciei & ſugatur ab ubere, poſt ipſum eſt lac capræ ſanæ, rubeæ, iuuenis comedentis fol. ſalicis, lactucæ, uitis ſi uolumus hecticæ conferre. Si uerò mundificare nutriatur hyſſopo, haſcæ, fœniculo, hordeo, & cicere, & miſceatur cum melle, & ſi conſolidare & ſanguinem conſtringere, nutriatur folijs quercus, pirorum rubi, & ſimilibus, uel miſceatur cum ſaccharo roſaceo. Lac uerò aſininæ eſt frigidius & humid. ſed minoris nutrimenti, poſtea eſt equinum facilitans ſputum & mundificans propter multam partem ſeroſam, ſed minus conglutinoſum, habet enim parum de parte caſeali, nec multum humectat cum habeat parum de parte butyroſa, propterea eſt multum nutriens et conſolidans, humanum itaq; confert cum proprietate, aſininũ cum infrigidatione & humectatione, & notabili abſterſione, ſed caprinum cum mediocritate ſua habens ſtipticitatem plus magis alijs ualet ad conſolidandum.

Equinum uerò propter multam ſeroſitatem magis ualet ad mundificandum. Sed ouinum & uaccinum cum ſint craſsiora & habentia multum de parte caſeali & butyroſa ualent magis ad nutriendum & conſolidandum, & penes Auicen. aſinæ debent eſſe elongatæ à partu quatuor uel quinq; menſibus. Mulieres uerò per menſem, & credo quòd capræ debent eſſe elongatæ à partu, ſicut mulieres, oues autem & uaccæ ſunt mediæ inter utrunq;. Lac uerò beſtiarum propter abhominationem non ſuggatur ab ubere, ſed in uaſe mundo ſumatur & tepidum ſicut mulgetur bibatur, iam præcedente cibi digeſtione celebrata & tardet comeſtionem per tres horas, aut tanto tempore, donec ſit digeſtum. Et Meſue dicit quòd cum lacte dentur tortellæ trituratæ, id eſt panis bis coctus, quod maximè uerum eſt ubi opus ſit conſolidare aut ſanguinem ſiſtere, ſecundum Raſim dat lac cum pane, Auicen. uerò cum ſaccharo & inchoandum eſt à modica quantitate per duos aut tres dies, ut puta ab ℥. 3. poſtea dentur quatuor per totidem dies & ſic paulatim augendum eſt, donec perueniatur ad ℥. 6. uel plures, & detur primò ſemel in die, poſtea bis & ſecum alius cibus non conmiſceatur nec ſumatur, donec digeſtus ſit. Iſta autem gradatio ſit, ut natura aſſueſcat & non inducat lubricitatem uel febrem. Et poſt lactis conſumptionem non dormiat nec exercitetur. Raſis autem tantum confidit in lacte ut dicat quòd quanto plus poteſt loco aquæ in potu ſumat, dat enim ipſum in potu quotidiano, & ipſum cum cibis alijs commiſcet, hoc autem uerum eſt in illis, qui potui lactis multum aſſueti ſunt & ſi febrem induceret, curetur febris, poſtea redeat ad lac, & ſi induceret lubricitatem uentris permiſceantur ſecum aliqua ſtiptica ut coralli, roſ. hipocyſtic, & ſimilia, & ſi tuſsis infeſtaret apud Auicen. ſecum ponatur tragachan. quod eſt pectorale prohibens catarrhum, & ſi propter debilitatem ſtomachi multiplicaretur uentoſitas, ſecum miſceatur cyminum uel carui uel ſi timeretur febris, trochiſci, diarhodon, & lac coctum uel calibeatum minus multiplicat uentoſitates & uentrem ſiſtit. Si uerò uolumus ipſum eſſe uentris lenitiuum ſumatur cum ſaccharo, & pauco ſalis. Lac uerò acetoſum eſt cõueniens ad exitinctionem caliditatis ad ſedandum ſitim, & modus acetoſandi eſt, ut accipiatur lac caprinum bonum & extrahatur butyrum, poſtea dimittatur die aut nocte una in aere ut temperetur, poſtea agitetur uehementer & proijciatur ſpuma & eſt exiccatiuum, conſtrictiuum, et cõſolidatiuum.

Caſei quoq; nouiter facti non ſaliti ſunt præſtantes, & ſimiliter lac coagulatum & capita lactis conueniunt ubi opus eſſet reſumere, & humectare, & febre hectica exiſtente remiſſa. habent enim multum de parte butyroſa apta inflammationi, memorando ſemper quòd lac conceditur & eſt pręſtans cibus medicinalis præterquàm in quinque caſibus de intentione Hippocratis in textu explicitis. Butyrum uerò prohibetur propter aptitudinem ad inflammationem. Ius quoq; caulium conceditur impinguatum cum gallis. Carnes pullorum cuiuſcunque generis & auium bene conditionatarum. Item hœdi capreoli & agni aliquantulum craſsiores, & caſtrati annuales, & pulmones ſupra ſcriptorum animalium conferunt cum proprietate. Piſces etiam bene conditionati conueniunt qui ſunt boni chimi, facilis digeſtionis, paucarum ſuperfluitatum, parui in ſpecie ſua, degentes in aquis laudabilibus, & comedantur elixi aut aſsi, ſimiliter carnes. Oua conueniunt ſecundum omnem modum adminiſtrationis modo ſint mollia, non per decoctionem indurata. Olea uitentur niſi oleum amygdalinum dulce. Fructus conuenientes qui aliquando concedi poſſunt, ſunt pineę quaſſica, melon. angu. ſed in fine menſæ ſunt pineæ quater in aqua feruenti infuſæ & quater exiccatæ ſolæ aut mixtæ cum paſſulis.

Similiter

Similiter amygdalæ præparatæ cum passulis mixtę, ex saporibus conueniunt, agresta aut uinum granatorum cum amygdalis & saccharo mixta cui possunt ad libitum addi passulæ. Potus ipsorum non febricitantium febre putrida, penes Rasim esset lac. Sed febricitantium est aqua hordei, aut aqua sacchari, aut aqua hordei, decoctio cancrorum fluuialium, quę fit hoc modo, cancri fluuiales abiectis extremis & corticibus, lauentur ter aut quater cum aqua cineris salita, deinde bulliant duę aut tres unciæ ipsorũ taliter præparatorum in 2. ℔. aquę hordei, donec optimè cocti sint, aut aqua hordei cum iulep ros. aut uiol. Et si adesset uel timeatur sputum sanguinis bibat aquam calibeatam aut solam cum syrupo myrtino. Vinum uerò conceditur apud uirtutis debilitatem, & etiam fortibus ubi nõ sit magna inflammatio, sed sit pauciferũ aliquali attinens dulcedini album subtile cum sufficiẽti quantitate aquæ temperatum, maximè in mensa, sed extra horas cibationis non conceditur, maximè autem uinum cõcedendum est his, qui uino multum assueti sunt. Citò enim et multum restaurat & nutrit. Sed Auic. phlacet aqua pluuialis, panis autem sit similagineus, id est, ex optima frumenti farina, mediocriter coctus, non salitus, magis fermentatus cum opus est mundificare, sed minus cum opus est consolidare, & farinæ frumenti posset addi farina milij, aut hordei secundum exigentiam. Somnus nocturnus prolixus, scilicet septem horarum aut plurium conceditur, sed sit interruptus, ut expuat secũdum exigẽtiam, meridianus uitandus est nisi aliqua occasione somnum nocturnũ omiserit, & sit distans à cibo per horam cum dimidia, multum tamen debilibus & cõsuetis meridianus conceditur & dormiant capite eleuato ad alterum latus declinante. Procurẽtur omnes euacuationes à natura institutę, & præcipuè euacuationes capitis per conuenientes regiones imò etiam non naturales longo tempore consuetæ. Timenda tamen magis nimia uentris fluxitas ꝗ stipticitas.

Coitus uitandus est. Exercitium nullum uel leuissimum, deambulatio tamen ante cibum eis concẽditur, post cibum quiescant per duas aut tres horas, fricationes tamen leues stomacho ieiuno conueniunt, sint sperantes & gaudentes, uitent iram, tristitiam timorem, & similia corpus exterminantia. Restauratiua quocꝫ ex uarijs composita secundum exigentias sunt in his casibus præstantia. Sunt enim cibi medicinales sicut huiusmodi. ℞. pulparum caponis, uel gallinæ unius anni tantum uel duorum bene pinguis aut phasiani uel perdicis uel franquillini, aut harum omnium aut plurimum simul uncias sex. Et huiusmodi carnes sint elixæ sufficienter coctę, non tamen multum, imò melius est, ut sint parum coctæ, quàm nimium, & si timeretur fluxus uentris, melius est ut sint assatæ, amygd. excortic. ℥. unam, pinearum præparatarum ℥. s. auellanarum mundatarum seminum communium frigidorum ana ʒ. 2. amyli ℈. 1. passularum electarum ʒ. 6. liquir. rasæ. ℥. s. margaritarum perforatarum, gemmarum, electuarij de gemmis sine speciebus ana. ℈. 1. scoriæ ferri præparatæ ℈. s. mentæ sic. tragachan. gummi arabici ana ℈. s. specierum triasandalorum sine camphora. ʒ. s. specierum diarhodon abbatis. ℈. 1. coral. rub. boli armeni, ana, ℈. 1. seminis papaueris albi, sem. plantag. seminis portulacæ, ana ℈. s. pulparum, sebesten ʒ. 2. sacchari optimi, penidiorum ana quantum sufficit, fiat confectio in forma solida in morsellis cum sufficienti quantitate aquæ rosaceæ, aut uiol. aut plantag. aut acetosellæ aut buglossæ secundum exigentiam. Quòd si appetitus esset deiectus dimittantur ea quæ non sunt boni saporis sicut species diarhodon abbatis. Aliquãdo uerò addantur aromata cordialia sicut gariophil. & stomaticha, sicut lignum aloes, & galanga, & epatica, sicut cinamomum secundum exigentiam si non obstet febris. Croci tamen aliquid semper est ponendum cum sit cordialis, amicus pectoris, sputum facilitans, & ponuntur iuiubæ dum intendimus incrassare. Et in hac cõfectione habemus multam nutribilitatem ex carnibus & amygdalis, epatis confortationem ex auellanis & speciebus diarhodon. Mundificationem ex passulis, pineis, liquir. penidijs, exiccationem ulceris, consolidationem, & sistionem fluxus sanguinis ex bolo armen. coral. tragachan. gummi arabico, sistionem catharri ex sem. papaueris, bolo armen. sebesten, iuiubis, cõfortatione cordis, remissionem hecticę ex margaritis & gẽmis, speciebus triasandalorum, & similibus. Confortationem epatis ex scoria ferri & stomachi per mentam & aromata, hac ergo confectione uti potest tam in horis cibationis, quàm extra horas cibationis sumendo unum morsellum, aut plures secundum exigentiam cum potu aut sine potu ad libitum, & potest ex his fieri electuarium addendo plus de aqua rosacea, aut alia simili. Item addendo brodium carnium suprascriptarum, cuius pars nimis pinguis est eligenda alius cibus medicinalis apud Mesue est huiusmodi.

℞. lactis acetosi, de quo supra, ℥. 3. tortellarum de sceni bene tritarum ℥. 1. bulliant leui ebullitione, donec adinuicem optimé misceantur & sumantur stomacho ieiuno, & non comedatur aliud nisi illud sit digestum, & sequenti die addatur suprascriptæ quantitati aureus unus lactis & aliquid de tortellis diminuatur & sic procedatur quolibet die addendo aureum unum lactis, & minuendo parum tortel. donec deueniatur ad exhibitionem lactis puri. Cum autem peruentum fuerit ad declinationem ęgritudinis tunc incipiamus diminuere aliquid de lacte acetoso & addere aliquid de tortellis, de sceni, donec paulatim deueniatur ad exibitionem tortel. tantum. Tortellæ autem sunt panis bis coctus.

Particulare uerò regimen habet quinqꝫ intentiones. Prima est ulceris mundificatio & abstersio. Sed hic notandum quòd ubi à sputo sanguinis fuisset facta phthisis, aut ubi timeretur sputum sanguinis abstergentia sint leuiora, ne fluxus sang. reiteretur, unde in hoc casu sufficeret aqua hordei excorticati, cum saccharo & propriè ubi adesset febris, & in corpore iuuenili & tempore calid. Sed in tempore frig. & corpore senili cum pauca febre, & sputo sanioso existente crassiori utemur aqua mellis, cuius descriptio est, accipatur mel ℥. 1. aquæ ℥. 8. bulliant ad consumtionem tertiæ partis, & aliquando augetur dosis aquæ ubi oporteat magis infrigidare. Et fortius ipsa est ius cicerum cum saccharo aut melle. Et adhuc fortior est decoctio hyssopi & cum saccharo, & adhuc fortius cum melle. Et adhuc fortius est loch de caulibus, id est, succus caulium cum melle inspissatus.

Et fortiſsimus eſt loch de ſcylla, dia iris, & ſimilia. De his tamen fortibus detur pauca doſis, ſicut à ℥. una uſq; ad duas, & poſſunt exhiberi mane, & ſero stomacho ieiuno cum aqua mellis aut hordei. Sed fortè tutius eſt, ut hæc fortia ſumantur lambendo, ne febrẽ augeant, ſed ubi eſſet maxima neceſsitas abſterſionis, ſicut in ſene & in ſanie craſſa cum pauca febre dentur utroq; modo, & hoc tempore dantur cibaria ſimilis intentionis, ſicut ius cicerum, ius caulium, kiſt hordei cum melle, & kiſt orobi eſt fortius, & porrum elixatum cum aqua mellis eſt mundificatiuum, & maximi iuuamẽti eſt huius. Recipe ireos aſſę, hyſſopi, ana partes æquales confice cum melle, da mane & ſero, iſta tamen fortiora abſtergentia apud Meſue uitanda ſunt in phthiſi quantum eſt poſsibile, ducũt enim ad ſputum ſanguinis, & augent febrem & liberius in aſthmate concedi poſſunt.

Secunda intentio eſt prohibitio tranſitus materiei ad pulmonem, quæ intentio duobus modis perficitur, ſcilicet regendo membrum mittens ne materiam tranſmittat, ſicut cerebrum, cum his, quæ dicta ſunt in capite de catarrho, & in ſumma cuiuſcunq; membri mittentis diſpoſitio corrigatur, ut materiæ per aliam regionem deriuentur. Secundò, attendatur confortationi pulmonis ne recipiat, & ex eis eſt rob myrti, aut ſyr. eius cum ℥. duabus pulmonis uulpis præparati ſecundum artem. Et ex medicinis mirabilis iuuamenti, aggregãtibus uirtutis confortationem & mundificationem eſt medicamen Gal. Recipe pulmo. uulpis ſicci, ſucci liquiritiæ, capillorũ ueneris ſeminis fœniculi ana cõfice cum rob aut ſyrupo myrtino. Modus autem præparandi pulmonem uulpis eſt ut diuidatur in fruſtra, lauetur cũ uino albo. Deinde bulliat in aqua roſacea, in qua aliquid granatorum myrti craſſo modo contuſorum ponatur una ebullitione, poſtea abſtergatur & lauetur cum uino & aqua roſ. deinde exiccetur donec poſsit puluerizari.

Tertia intentio, ſcilicet exiccatio & reſolutio materierum, quæ ſunt in pulmone, perficitur cum his quæ lambuntur & ſuffumigantur & ſumuntur, quorum copiam ſuperius habuiſti in cap. de tuſsi. Eſt etiã canon in uſu harum medicinarum ſeruandus. Et Gal. multum utebatur theriaca & mithridato, tamen hæ medicinę propter hecticam mihi magis ſuſpectę ſunt quàm in tuſsi aut aſthmate. Vtere ergo leuioribus & pauciori tempore, & ex domeſticis kytram, id eſt, gummi cedri cum melle & poſſet addi parũ galbani.

Quarta intentio eſt incarnatio ſiue conſolidatio. Summa autẽ medicinarum incarnãtium ulcera pulmonis et pectoris penes Meſue, ſunt ſanguis draconis propriè lutum ſigillatum, lutum armen. karabe ſedenegi, id eſt lapis hæmatitis, olibanum, maſtix, balauſtia, roſa, & ſemẽ eius, corallus ſem. portulacæ aſſum, amylum aſſum, ſem. maluæ, & althęę aſſa, ſem. arnogloſſæ aſſum, gummi aſſum, gran. myrti, & ſimilia. Materialia autem cum quibus hæc ſunt danda, ſunt ſicut uitelli ouorum, lac dulce & acetoſum, aqua pluuialis & propriè calibeata, aqua hordei, decoctio cancrorum fluuialium, aqua ſauic. id eſt, hordei torrefacti, ſuccus citon. id eſt miua, ſuccus myrti, rob & ſyrupus eius, mucilago pſilij & ſem. citon. ſyrupus de papauere, uiol. roſ. & ſimilia. Ex medicinis autem compoſitis ſunt croci de luto ſigillato, de luto armenico, philonium perſicum & eſt ultimum, mũdificat enim & deſiccat putredines & conſolidat ulcera & ſiſtit catarrhum & ſputum ſanguinis, & tuſsim ſedat, & multa alia habet iuuamenta, & eſt apud Meſuen in cap. de ſputo ſanguinis in fine. ℞. ſem. papaueris albi, hyoſcyami ana ℥. 20. terræ ſigillatæ, opij, ana ℥. 1. ſedenegi, croci ana. drach. quinque, caſtorei, ſpicæ pyrethri, euphorbij, margaritarum non perforatarum, karabæ, zedoariæ, doronigi, ramich, id eſt galię muſ. ana. ℥. 1. camphoræ ℥. 1. tertiam, confice cum melle roſ. colato quantum ſufficit doſis eſt ℥. s. uſq; ad 1. cum ſuc. arnogloſſæ, aut aqua roſac. & modico uini puri, ſed credo non eſſe dandum, niſi poſt fermentationem, ſcilicet, poſt tres menſes. Ex rebus autem mirabilibus ad conſolidationes ulcerum pulmonis eſt ſaccharum roſ. recens, id eſt eiuſdem anni: aggregatꝛ enim in eo uirtus abſterſiõis ex parte ſucci roſ. & uirtus cõſolidationis ex parte ſubſtantiæ earum. Virtus enim abſterſionis propter antiquitatem abſcinditur, quæ adhuc poſsidetur in recentibus, & Gal. præcipit dari ſaccharum roſ. ſingulis diebus in quantitate plurima cum rebus medicinalibus & cibalibus, ita quòd etiam cum pane. Et poſt eum plurimi uſi ſunt & non comprehenſibilis eſt numerus eorum, qui ſanati ſunt ex eius uſu, tamen prius præcedentibus mundificationibus. Falluntur enim utentes à principio dum mundificatio non præceſsit: coartat enim in pulmone materias. Meſue aũt dat ipſum non febricitantib. cum lacte calido, febricantib. autem cum aqua hordeacea, decoct. cancrorum fluuialiũ, et alijs multis modis, & inuenit ipſum eſſe utiliſsimũ. Verũ quotiẽs eius adminiſtratione contingit conſtringi anhelitum, dentur ea quæ elargant ipſum ex his, quæ educunt ſaniem, ſicut propriè ſyrupus de hyſſopo, & ſimilia, et ſi accidat ſuper calefacto propter exiccationem eius, quod poteſt eſſe quia ſiccitas accendit calorem, dentur ſyrup. de iuiubis, uiol. mucilago pſilij, aut citonij, cum aqua gran. dulc. aut aqua expreſsionis, ſcilicet portulacæ cum trochiſcis de camphora, & ſi ſequatur poſt ipſum conſtipatio uentris dentur muraba de uiolis, id eſt conditum de uiolis, & eſt ſaccharũ uiolatum aut detur ſyr. uiol. cum aqua hordei. Et poſtquam ceſſauerit redeatur ad ſaccharum roſ. Credo tamẽ ꝙ ſaccharum roſ. nouum non ita ſtringit uentrem, ſicut antiquũ, nam ſuccus roſ. ponitꝛ inter ſolutiua, et hoc ſacch. roſ. ſummis laudibus extollit Auicen. in capitulo proprio, & adducit in exemplo fœminam illam quaſi mortuam ex phthiſi, quæ ſanata eſt comeſtione ſacchari roſacei. Et dicit Auicen. quòd non eſt poſsibile, ut dicat ſummam ſacchari roſ. quod comedit, & quidam modernus medicus dixit quandam comediſſe quadringentas ℔. ſacchari roſacei cum quo ſanata eſt.

Quinta intentio, ſcilicet correctio accidentiũ completur ſecundum ipſorum exigentiam. Accidentia enim cõcomitantia ſunt conſumptio & debilitas tuſſis, quæ interdum modum excedit. Superuenientia ſunt ſputum ſanguinis, fluxus uentris, cõſtipatio, faſtidium, febris putrida, uigiliæ.

Conſumptioni quidem ſubuenimus cum eis quæ humectant, & cibis et potibus tam qualitatiuè quàm ſubſtantificè, ſcilicet, cum adminiſtratione lactis, confectionum reſtaurãtium, & ciborũ quorum parum, multum nutrit. Item cum balneatione in aqua dulci poſtquam

postquam uentum est ad declinationem. Nam ante illud est res prauior, & est ponere ægrum in desperatione, & post balneationem ungere corpus cum oleo uiolarum, ℥. duabus rosacei, ℥. 1. amygdalarum dulcium, ℥. semis. pinguedinis porci recentis decies lotæ cũ aqua frigida, et in fine cum aqua uiolacea ℥. 5. quibus potest addi mucilago psilij & similia. Modũ autem balneandi prolixum require ab Auic. in capitulo de hectica, & à Mesue in capitulo de phthisi. Tussi autem, si modum excedat subueniendum est, sicut dictum est in capitulo proprio, & similiter de sputo sanguinis, pręcessit capitulum proprium, ad quod recurre. Sed fluxui uentris succurrendum est cum medicinis Rasis in textu, sunt enim pręstantia Constipationi autem quæ tamen nõ est multum timenda succurrimus facilè cum enemate lenitiuo infrigidante & humectante, sicut ex lacte, saccharo, uitello oui, & oleo uiol. & apud maiorem necessitatẽ addatur cassia, aut mel uiolaceum similiter lac sumptũ cum multo saccharo & sale, & iure gallinarum cum saccharo, et passulę, & similia sunt præstantia, Fastidio autem & deiectioni appetitus cum exhibitione citoniorum, pirorum, & similium in miua, & succo citoniorum, & salitis, de quib. supra, & cum emplastro de pomis coctis in uino & aceto cui addantur rosæ, & gallia mus. & stomacho applicetur. Febri autẽ subuenitur cum exhibitione aquæ hordei, & ptisanæ hordeaceæ, & si inualesceret febris putrida constante uirtute digeratur humor faciẽs febrem & euacuetur secundum exigentiam, sed cum leuibus. Vigilijs subueniatur cum èmulsionib. papaueris & syrupo eius, quę si non sufficerent detur aliquid opiatũ sicut ℈. 1. philonij, persici, aut pilula una opiata ex pilulis alchaiber, dictis in cap. de catarrho & tussi, & hæc est cura uera si fuerit possibilis. Quòd si cura uera non uideatur possibilis administretur cura blanditiua, & paliatiua, quę secũdum Auic. est regimen indurans & exiccans, faciens crustam & escaram in superficie ulceris, ut prohibeãt dilatatio & profundatio ulceris, licet cum hoc regimine non speretur incarnatio & consolidatio. Et in hoc est spes in prolongatione uitæ patientis, licet hæc uita parum sit dilecta, & læditur à quolibet errore: dimittatur ergo lac, & cætera humectantia & primò facta aliquali mundificatione procedat ad consolidantia, exiccantia notabiliter sicut sacch. ros. diatragachantũ in quibus ponitur bolus armenus, & terra sigillata, sanguis draconis, lapis hæmatitis, & similia. Item trochisci de terra sigillata, de Karabe, et mixti cum sacch. ros. quæ lambantur & deglutiantur, & sedetur tussis cum papauere, & ex his quæ fiunt ex papauere, & cũ trochiscis suprascriptis si aliter sedari nõ potest, sumatur aliquid opij, & philonium persicum, ualet in hoc casu, & comedat assata, & pulmo uulpis mixtus cum trochiscis de terra sigillata, & syrupo de myrto est pręstans medicina tam sumpta lambendo quàm deglutiendo.

Vlcus uero cãnæ pulmonis quod cognoscitũ, quia dolor est in medio colli anterius aut posterius: nõ tamen plurimus & accidit cũ hoc pruritus in corpore, raucedo uocis, odor oris fœtidus, sputũ paucũ saniosum, quod excreaẽ cũ tussi aliqua pauca & rascatione plurima. Et fortassis pręcessit apost. in eadem parte significatum per febrem debilem & dolorem pulsatiuum in eadem parte curatur cum eodem regimine uniuersali & particulari quo curatur ulcus pulmonis, sed elaborandum est ut medicinæ maximè abstergentes et consolidantes sumantur lambendo. Dicit enim Auic. quòd æger iaceat super collum suum & teneat medicinã in ore, & deglutiat saliuam suã paulatim, ita ut non immittat plurimum subitò & excitet tussim, & oportet ut mollificet lacertum gutturis sui, ita ut descendat ad guttur ipsius absq; excitatione sodæ, id est, doloris. Medicinæ autem mundificatiuæ sunt sicut diadragagant. cũ pauco melle mixtum aut diatragachant. cum loch de pino, sed consolidatiuæ sunt sicut sacch. aut diatragachant. cũ bolo armeno, & terra sigillata, reformata adinuicẽ cum syrupo de myrto, & his posset addi parum pulmonis uulpis præpati et bolum armenum solum, aut terra sigillata solum in ore retenta præstans in cõsolidatione, de ulcere aũt pectoris sufficienter dictũ fuit superius in pleuresi & empyimate, & qualiter pleuresis non uera secanda sit aut urẽda, si tumor aut dolor, aut qualitas mutata cõmunicentur cuti. Et qualiter post sectionem sanguis restringendus est, & labia uulneris dirigenda, postea mundificandum & consolidandum sit, & si uratur qualiter escara remouenda, postea mundificandum & consolidandum, & dictum fuit qualiter in empyimate secandum sit, aut urendũ inter quartam et quintam costam si alio modo mundificari non potest per screatum, uomitũ aut secessum. Et si tumor aut qualitas mutata non apparuerit in parte alia, & qualiter postea mundificandum sit & consolidandum.

Quòd si ulcus sit in aliqua parte pectoris & intrinsecum sit, eadem procedendum est cura qua proceditur in phthisi. Si uerò hac uia sanari non potest, & antiquatur & fiat fistula, quæ multotiens remouetur cũ emissione sanguinis & saniei per screatum, sicut uidi in pluribus durasse per multos annos, nulla est uia in curatione nisi aperiatur exterius. Quod tamen nullo pacto facere debemus nisi tumor, dolor, et qualitas mutata communicẽtur exterius, id est, ex directo doloris intrinseci consueti, & in eo casu tutius est primò cauterizari locum tumentẽ cauterio potẽtiali, quod satis notabilem partem capiat, ut ad locum ulceratũ peruenire possimus. Non tamẽ profundetur nisi usque ad costas, postea remota escara tentemus cum sagittella paulatim perforare usq; ad locum ulceris donec uideamus saniem egredientem, postea mundificetur & consolidetur. Si uerò aliquid costæ esset corruptum, tẽtemus cum medicinis aut cauterio actuali euellere partem corruptam, postea mundificare & cõsolidare, &c. & sic deo duce sit finis huius capituli.

DE PASSIONIBVS CORDIS. Cap. LXXIII.

QVia hic agitur de passionibus cordis ante omnia iuxta consuetudinem pręmittenda est cordis anatomia. Cor descriptiuè est membrum principalissimum mediocris quantitatis, figuræ pyramidalis in medio corporis situm, osse chartilaginoso sustẽtatum ex pinguedine, uenis & arterijs, & carne, cum uillis longitudinalibus & latitudinalibus & transuersalibus constitutum, tribus uẽtriculis & duabus auriculis diuisum, capsa pã-

niculari circundatum, uenarum et arteriarum origo,
diaſtolen habens & ſyſtolen, ſpiritus & uirtutis uita-
lis ſedes & principium, & quidem principaliſſimum.
Nam cum quatuor ſint membra principalia. V-
num ſcilicet, teſticuli ordinati in cõſeruationem ſpe-
ciei, reliqua tria, ſcilicet, cor, epar, & cerebrum, ordi-
nata in conſeruationem indiuidui, cor inter hæc eſt
principaliſſimum. Eſt enim primum, quod uiuit &
ultimum quod moritur, imò ex uirtute uitæ cordis
eſt, quod quando aufertur ab animali inuenitur pul-
ſare uſque ad horam per temperamentum ſuum ge-
nerans ſpiritum uitalem neceſſariò ad quancunq; al-
terius membri operationem concurrens. Eſt autem
mediocris quantitatis in genere membrorum homi-
nis licet in comparatione ad corda aliorum animali-
um homo habeat maximum cor reſpectu ſuæ molis,
quòd fuit, quia homo habet plus de calido innato q̄-
titatiuè, non autem intenſiuè. Vnde nota, quòd ani-
malia habentia parum calidi cum magnitudine cor-
dis ſicut lepus, ceruus, ſunt timida, ex eo quòd pauco
exiſtente calido corda eorum non ſufficienter calefi-
unt. Cum quo tamen ſtat, quòd animal audaciſſi-
mum cum habeat multum de calido, habeat etiã cor
magnum, ſicut homo, leo, equus, & ſimilia. Dicitur
figuræ pyramidalis ut cum ſit calidiſſimũ inter mem
bra aſſimilet̃ primo calido, ſcilicet igni, & etiam cum
figura illa uentriculi melius diſtinguntur, & tertiò, ſi
eſſet uniforme per totũ in craſſitie ſicut eſt in baſi ni-
mium grauitaret. Baſis autem eſt altior pars eius ut
ſit lõginquum ab appodiatione ſuper oſſa pectoris,
& non lædatur tactu eorum, & conus factus eſt ſubti
lis & durus, ut minus poſſet lædi contactu oſſium pe
ctoris. Eſt autem in medio corporis ſitum inter ſur-
ſum et deorſum demptis extremis ante & retro, dex-
trorſum & ſiniſtrorſum ſicut rex in medio regni: de-
clinat tamen cum acutie id ſiniſtrum, ut ipſum caleſa
ciat. Caleſit enim dextrum per epar. Dicitur ſuſtenta
tum oſſe chartilaginoſo: oportet enim omne quod
mouetur ſicut cor inniti alicui fixo: illud autẽ eſt ma-
gis oſſeum & durum ſecundum partem coniunctam
dorſo, & eſt magis molle & chatilaginoſum ſecundũ
partẽ coniunctã cordi ne molle lędat̃ ex contactu du
ri: maximũ aũt os cordis, & durũ eſt in elephãte, licet
os cordis cerui ſit magis cordis cunfortatiuũ, licet hu
manũ fortè magis cõfortaret cum proprietate currẽ-
te inter indiuidua. Eſt autem compoſitum ex pingue
dine ſecundum eius ſuperficiem magis ex fine, gene-
rata, ſcilicet, ut prohibeat cordis exiccationẽ, quàm
ſit generata merito agentis cum pinguedo generetur
à frigido, & cor ſit calidiſſimum. Credendum tamen
eſt aliquam partem frigidam ipſius ſicut pãniculum
concurrere ad ipſius generationem. Et eſt compoſitũ
ex uenis, arterijs diſperſis per eius ſubſtantiam. Nam
immediatè à uena chilis oriente à corde naſcitur quę-
dam uena, quæ per cordis partitur ſubſtantiam. Et
ita ab arteria aorti deſcendit ramus, qui ſimiliter trã-
ſit per cordis ſubſtantiam. Et eſt compoſitum ex car-
ne dura cum habeat ſuſtinere multos et fortes motus,
in quo ſunt uilli longitudinales ad attrahendum, trãſ
uerſales ad retinendum, latitudinales ad expellẽdum.
Et eſt tribus uentriculis diuiſum. Vnus dexter, alius
ſiniſter, tertius medius. Dexter quidem ad continen-
dum ſanguinem qui trahitur ab epate per uenam chi
lis, ut in eo mundificetur ſecundum exigẽtiam mem-
brorum nutriendorum. Latera uerò huius uentricu-
li non ſunt ualde craſſa cum debuerint continere ſan-
guinem non facilè reſolubilem. Ventriculus autem
ſiniſter fuit ad cõtinendum ſpiritus, propterea factus
eſt craſſus & denſus cum debuerit rem ſubtilem facilè
uaporabilem continere. Et ſecundò, quia debuit per
digeſtionem ſpiritum generare, ad cuius generatio-
nem fortis requiritur caliditas, quæ magis eſt in ſub-
iecto & denſo, et multo quàm pauco & raro. Tertiò,
ut ſiniſter uentriculus per grauitatem ſuæ ſubſtantiæ
contra operet̃ grauitati uentriculi dextri ratione gra-
uitatis ſanguinis, ut eſſet æqualiter graue per totum,
& baſis quidem uentris ſiniſtri eſt altior quàm baſis
nentris dextri, ſed baſis uentris dextri deſcendit mul-
tum, & eſt ualde maior quàm ſiniſter. Tertius autem
uentriculus eſt paries qui eſt in medio dextri & ſini-
ſtri, in quo ſunt multa foramina penetrantia utrin-
que: non tamen rectè ſed curuè, & hæc orificia ſunt
ampliora uerſus dextrum, quàm uerſus ſiniſtrum,
ut ſanguis conuertendus in ſpiritus recipiatur in il-
lis foraminibus, & ſic receptus paulatim tranſeat
ad alium uentriculum, & iterum pertranſeundo per
digeſtionem conuertatur uerſus naturam ſpiritus,
& tandem factus uapor formam ſubſtantialem ſpi-
ritus uitalis accipiat in uentriculo ſiniſtro. Et illa fo-
ramina ſiue uiæ dilatantur in ipſo cum dilatatur cor,
& coarctantur apud longitudinem eius, id eſt, cum
conſtringitur, & temperatior ſanguis in medio con-
tinetur. Habet autem duas auriculas, unam in de-
xtris alteram in ſiniſtris, quæ ad hoc factæ ſunt, ut ſi
aliquãdo repleatur multum, ſanguine, ſpiritu aut ua-
pore illæ auriculæ impleantur: ſunt enim tenues, du-
ræ & extenſibiles ad hoc ne calor innatus ſuffocetur.
Cum autem contingit hæc paucificari, illæ auriculæ
contrahuntur: hæ tamen auriculæ corde dilatato ten
duntur & implentur, ſed ipſo conſtricto mollifican-
tur & euacuantur. Sed fortè quis obijceret ſicut obij-
cit Galen. 5. interior. cap. 2. quare nõ fecit natura cor
ita magnum, quod poſſet continere omnem multitu-
dinem ſanguinis: & ſpiritus. Sed fecit illa additamen-
ta. Reſpondetur ſi cor fuiſſet ualde magnum eſſet cau
ſa debilitatis uirtutum propter diſperſionẽ ſpiritus,
cum ſpiritus & ſanguis paucificarentur. Secunda cau
ſa, quia euitatur ponderoſitas quæ eſſet ex cordis ma
gnitudine. Illę enim auriculæ leues et tenuiſſimę ſunt,
& ſanguine & ſpiritu multiplicatis extendunt̃, ipſis
diminutis contrahuntur, & ſic uitatur uacuitas & põ
deroſitas quæ ſequeretur ad cordis magnitudinem.
Eſt autem circundatum capſula quæ eſt panniculus
durus ordinata ad tutelam cordis, & ut contineat a-
quoſitatem quæ in illa continetur ordinata ad hume
ctationem cordis, ne ex motibus exiccetur. Quapro
pter cum illa minuitur aut totaliter conſumitur cor,
& totum corpus maraſmatur & tabeſcit. Cum au-
tem excreſcit pręter modum, tunc incurrit cor tremo
rem aut iectigationem, & apparet homini ut cor eius
ſuffocetur. Hæc autem capſula, licet ſit ex genere pan
niculorum. tamen non inuenitur panniculus ei com
par in ſpiſſitudine, ut ſit cordis clipeus, & tutum & ſe
paratum eſt cor ab illo panniculo cum quantitate
quadam niſi apud radicem ipſius, ut dilatetur in eo
abſque præfocatione. Eſt autem origo uenarum &
arteriarum,

arteriarum, quoniam à uentriculo dextro oritur ue-
na chilis, cum ibi sit crassior quàm in alia parte, & po
stea ramificatur in chilim ascendentem & descenden-
tem, & stipes ille qui egreditur à corde non ulterius
procedit. Et in origine istius uenæ sunt tria hostio-
la, quæ aperiuntur ab extra ad intus cum cor dilata-
tur & attrahit sang. & clauduntur ab intra ad extra
cum cor impellit sanguinem per uenam chilim ad nu
triendum membra, sed non clauduntur perfecta clau
sione: huius autem causa fuit, quia cor plus attrahit
sanguinem, per uenam chilim, quàm postea quando
mundificatus est, expellat per eandem: remanet enim
in eo sanguis nutriturus cor & pulmonem, & cōuer-
tendus in spiritum. Item est aliud orificium in eodem
uentriculo à quo oritur uena arterialis nutritura pul-
monem quæ dicitur uena, quia non pulsat: arterialis,
quia habet duas tunicas, ut melius conseruaret sangui
nem subtilissimum, & propriè in pulmone qui est in
continuo motu, & in orificio eius sunt tria hostiola,
quæ aperiūtur ab intus ad extra cum cor constringiť
& impellit sanguinem ad pulmonem, & cōstringun-
tur de extra ab intus perfecta clausione cum cor dila-
tatur, cuius est ratio, quia per hanc cor expellit & ni-
hil recipit. In sinistro uentriculo sunt etiam duo fora-
mina, unum arteriæ aorti quæ dicitur aorti, quia im-
mediatè oritur à corde, uel quia omnes arteriæ ab ip-
sa originanť, & in eius orificio sunt tria hostiola quæ
aperiuntur ab intus ad extra cum cor constringitur
& impellit spiritus ad membra per hanc arteriam, &
clauduntur ab extra ad intus cum cor dilatatur & re-
cipit aërem ab arteria. Quapropter credo quòd non
perfecta clausione claudantur, sicut quidam dicunt
cum aliquid cor recipiat. Est etiam in eodem uētricu-
lo aliud orificium in quo originatur arteria uenalis,
quæ dicitur arteria, quia pulsat, & diciť uenalis, quia
non habet nisi unam tunicam, cum non debeat nisi
continere aërem & uapores capnosos, & habet duo
hostiola in eius orificio quæ no perfectè clauduntur:
est enim ordinata ad expellendū fumos & aërem inu
tilem ad pulmonem, & tandem egreditur per trache-
am arteriam & os, & ad attrahēdum aërem frigidum
à pulmone cum cor dilatatur. Omnes autem alię ar-
teriæ præter istam habent duas tunicas, quarum du-
rior est intrinseca cum ipsa sit obuians percussioni &
motui substantiæ spiritus, forti, cuius intenditur con
seruatio, custodia & fortitudo. Habet autem cor dia-
stolē, ut cum dilatatur recipiat aërem frigidum à pul-
mone & arterijs, & habet systolen ut cum constringi-
tur expellat sanguinem per uenam chilis ad membra
& sanguinem ad pulmonem per uenam arterialem,
et aërem inutilem ad fumos per arteriam uenalem: est
autem sedes & principium spiritus & uirtutis uitalis
quia deputatus est et est proprius pro operatiōib. ui-
talibus: cū hoc tamen concurrit tanquàm agens uni-
uersale ad quamcunque operationem alterius mem-
bri, & motus cordis non est uoluntarius, propterea
non est lacertus, licet sit simillimus lacerto, & sic patet
anatomia cordis. Ex quo sequitur quòd cor est ualde
cal. & aliqualiter sic. & potest pati omne genus ægri-
tudinis, scilicet, complexionis cuiuscunq; generis sine
materia, & cum materia sanguinea, cho. phleg. et me-
larīch. aquosa & uentosa contenta in uenis eius secun
dum plurimum, quæ mala complexio cum confir-
matur ad hunc intellectum, quia sit maximè fixa aut
in ultima sui malitia, non recipit curam. Si uerò est cō
firmata quia esset in statu, aut quia esset facta indepen
dens bene posset recipere curam. Complexio tamen
frigida esset deterior quàm calida & sicca, quàm hu-
mida, & hæ malę complexiones sunt minus corrigi-
biles in corde quàm in alijs membris, quia cor licet a-
lijs membris ferat subsidium, à nullo tamen suscipit
subsidium, aut saltem nō tantum suscipit subsidium,
quantum alijs tribuit. Potest etiam pati malam com
positionem & propriè oppilatiōes propter quas spi-
ritus suffocabuntur in corde non inuenientes spiracu
lum. Et aliquando malum situm multa acquisitione
capsulæ comprimentis ipsum. Patitur etiam solutio-
nem continui quæ ex toto genere est mortalis. Si ta-
men fuerit superficialis, tardatur mors interdum usq;
ad secundum diem. Si uerò fuerit profunda & maxi-
mè penetrans ad uentriculos interficit subitò. Potest
etiam pati apostema cuiuscunque generis sed sangui-
neum frequentius, deinde cholericum, rarissimè me-
lancholicum, phlegmaticum, aut aquosum: Et hęc fri
gida fiunt frequenter in capsula cordis, quæ facta in
ea, licet possint chronicari sicut in simia, Galen. tandē
tamen interimunt. Sed facta in corde ualde citò inte-
rimunt. Nam si fuerit calidum & superficiale tarda-
tur mors usq; ad secundum diem. Cum autem pro-
fundum, interficit in hora. Si autem fuerit frigidum
& superficiale potest tardari mors usq; ad quartum.
Si uerò profundum usque ad sequentem diem. Ex
quo infertur quòd apostema calidum est deterius q̃
frigidum, licet mala complexio frigida sit deterior
quàm calida, cuius diuersitatis causa est, quia aposte-
ma est ex toto genere mortale, & illud est deterius
quod citius interficit. Sed mala complexio frigida
non est ex toto genere mortalis, & salubrior cæteris
paribus est calida quàm frigida, licet fortè calida ex-
cessiua mortalis citius interficeret quàm frigida mor-
talis. Est enim caliditas acutior quàm frigiditas. Pati-
tur etiam bothor siue pustulam paruam, quæ tādem
interficit cum egressu sanguinis nigri per nares, quia
niger effectus est, mortificatis spiritibus, per quorum
præsentiam reddebatur lucidus, dolores etiam non
potest longo tempore tolerare sicut nec alia nocumē
ta fortia: propter hoc apud Auic. decolať, id est, syn-
copizat, uel in cuius cordę inuenitur ex nocumentis
quod inuenitur in reliquis membris. Aegritudines
autem cordis famosæ ab autoribus nominatę sequē-
tes ægritudines suprascriptas sunt quatuor, debilitas
cordis, pulsus, tremor, syncopis, quarum causæ diffe
runt secundum magis & minus. Causæ enim ægræ
cum sint leues faciūt cordis debilitatem, ita ut fiat im-
potens ad operationes. Aliqualiter auctę faciunt pul
sum cordis efficaciter imprimendo in cor. Cor enim
se concutit ut nocumentum expellat faciendo uaria-
tionem in motibus, scilicet, ex magno ueloci uel fre-
quenti ad paruum, tardum uel rarum aut econtra,
quę mutationes si non fuerint magnę ualde aut fre-
quētes, aut cum magna debilitate cordis, hæc passio
dicitur pulsus cordis. Si autem fuerint ualde magnæ,
ualde frequentes & continuæ, & cum magna cordis
debilitate, tunc dicitur tremor cordis, differunt eti-
am aliter, quia pulsus cordis magis fit uirtute existen
te forti tentante expulsionem rei nocentis. Tremor

autem fit exiſtente debili non potente perficere motum ſuum. Ex quibus infertur quòd licet mutationes motuum cordis ſint maiores in tremore quàm in pulſu, pulſationes tamen poſſunt eſſe minores cum ſit debilius in tremore, ſed iſtæ cauſæ multum imprimentes donec motum cordis notabiliter impediant, faciunt ſyncopim & ultimatè auctæ mortem. Auic. tamen ſub tremore cordis comprehendit, quod eſt ſatis rationabile, cum non differat niſi ſecundum magis & minus.

Cauſæ autem harum quatuor diſpoſitionum ſunt omnes ægritudines, de quibus ſupra per eſſentiam exiſtentes in corde ſicut malæ complexiones cuiuſcunque generis cum materia, & ſine materia, malæ compoſitiones, ſolutio continui, apoſtemata, puſtulę, dolores, ſed de his ſtatim ſufficienter dictum eſt. Cauſæ autem iſtarum per communitatem ſunt, aut à toto ſicut in febribus cum quarum augmento augentur, & decremento decreſcunt, aut in criſi, qua perfecta ſedantur hæ paſſiones, aut à dolore forti cuiuſcunque membri, cuius augmento augentur & ſedatione decreſcunt, & quãdoque ab euacuationibus magnis ſiue fiant à toto corpore ſiue à membris particularibus ſicut in apertione apoſt. extractione aquę hydropicorum, phlebot. ſolutione, ſudore nimio & ſimilibus immo à nimia raritate corporis aut à membris particularibus ſicut à cerebro quando in ipſo multiplicatur humor melanch. qui penetrans in ſubſtantiam cerebri poſtea penetrat in uias arteriarum uſque ad cor excitans tremorem cordis, puſillanimitatem & triſtitiam cum excitatione malitiæ cogitationis & anguſtiæ ſicut aliquando ex cerebro peruenit ad cor per hanc uiam ex humido, & facit accidere obliuionem, pigritiam & tarditatem motus tam ad inchoandum quàm ad proſequendum. Et quandoque propter nocumentum cerebri & neruorum debilitantur diaphragma & lacerti concurrentes ad anhelitũ quæ propter cor non debitè euentatum neq; mundificatum incurrunt huiuſmodi paſſiones, cuius ſignum eſt nocumentum cerebri præcedens, poſt quod ſequitur tremor cordis & huiuſmodi paſſiones, & quandoque accidunt huiuſmodi ægriudines propter mutationem materiæ ex ſynanchia, pleureſi, & peripneum. ad cor, & præforat & interficit ſecundum plurimum, & paroxyſmus aſthmatis frequenter coniungitur tremori cordis & alię paſſiones, & quandoque accidunt propter nocumenta epatis deficientis in trãſmittendo nutrimentum ad ipſum, & quia mittit ad ipſum humorem aut uaporem malignum. Et quandoque accidunt huiuſmodi ægritudines propter apoſt. calid. aut frig. in capſula cordis aquoſum aut melanch. & quandoq; propter multitudinem aquoſitatis contentæ in capſula ſuffocantem cor, & ſentit manifeſtè cor eius ſuffocari multo humido. Et quandoque propter eius diminutionem cuius defectu areſit & exiccatur, cuius ſignum eſt corporis conſumptio cum nocumentis cordis, quæ non uidentur ab alia cauſa pendere. Et quandoque accidit propter nocumẽtum oris ſtomachi ab humore uiſcoſo aut mordificatiuo aut uermibus in ipſo aut inteſtinis, aut uomitu mordificatiuo, quia euenit cordis tremor ex eo. Et quandoque ſunt propter communitatem in dolore ſtomachi quando fit uehemens, & multotiens interficit in pauco tempore, & quandoque accidit in ipſo ore ſtomachi tremor & nocet cordi. Et quandoque accidunt huiuſmodi ægritudines propter famem, repletionem, bothor, & ulcus in ore ſtomachi. Vnde propter magnam communitatem oris ſtomachi ad cor, antiqui os ſtomachi præcordia uocauerunt, & quandoque accidunt huiuſmodi ægritudines cordis per communitatem ægritudinum matricis, ex quibus eſt præfocatio quæ ſequitur aut retentionem ſpermatis aut membrorum mittentium malignum humorem aut uaporẽ ad cor & diaphragma. Et quandoque matrix ipſa mouetur ad ſuperiora comprimens diaphragma, & uniuerſaliter per communitatem à quocunque membro mittente uaporem ad cor malignum ſua qualitate manifeſta aut occulta poſſunt huiuſmodi quatuor ęgritudines cordis contingere. Cauſæ uerò primitiuæ harum quatuor diſpoſitionum ſunt aër peſtilentialis, odores fœtidi corrupti uel uenenoſi, aut ſumptio rerum uenenoſarum & morſus uenenoſorum, quæ omnia inimicantur cordi. Item ex accidentibus animi timor magnus & ſubitus, gaudium & huiuſmodi. Item balneatio, labor, coitus, & reliqua ex non naturalibus rebus, aut extraneis ualde diſproportionata.

Modi autem penes A. quibus ſignificantur diſpoſitiones cordis ſunt octo, pulſus, anhelitus, creatura pectoris, ea quæ naſcuntur ſuper pectus, tactus corporis, mores, fortitudo corporis & debilitas eius, meditationes. Pulſus quidem quoniam magnitudo uelocitas & frequentia ipſius ſignificant calid. eius, & eorum cõtraria ſignificant frig. et eius lenitas humid. & durities ſignificat ſiccitatem, & fortitudo, æqualitas, & ordinatio ſignificant ſanitatem, et contraria ſignificãt contrariũ. Et anhelitus magnus, uelox, & frequẽs ſignificãt cali. ſed cõtraria frig. Et pectus amplũ latũ ſi non eſt propter multitudinẽ cerebri ſignificãtis per magnitudinẽ capitis facientẽ magnitudinẽ nuchę facientis magnitudines ſpondiliũ facientiũ magnitudinẽ coſtarũ ortarũ ab eis, imò eſt illic paruitas capitis aut mediocritas ſignificat calid. cordis, & contraria ipſius ſi non facit ipſum paruitas capitis ſignificat frig. Et pili plurimi orti ſuper pectus & propriè criſpi ſignificant calid. ſicut econtra nuditas pectoris & paucitas pilorum ſignificat frig. quod eſt uerum niſi humidit. corporis ſuperflua mora in aëre frigido, & ætas pueritiæ reſiſtat. Quintus modus eſt à calid. totius ſenſata per tactum, quia cor calidum facit totum calidum ſi epar & ſplen non contra operetur, & corde exiſtente frig. totum eſt frig. ſi epar non contra operetur, & ita intelligatur cor eſſe humidum per corporis lenitatem, & ſiccum per corporis aſperitatem. Sextus eſt à moribus ut ira uelox à leui cauſa, audacia, furioſitas, crudelitas, ſignificant cor calid. & oppoſita frig. Similiter gaudium, fiducia, bonitas ſpei ſignificant cor fortè calidum, et oppoſita cõtrarium, ſimiliter inquiſitio ſolicitudinis, timor & triſtitia ſignificant cor frig. & ſiccum. Item promptitudo ad operationes ſignificat caliditatem ſicut tarditas frig.

Septimus eſt à fortitudine corporis quæ ſignificat cordis fortitudinem temperatam & multitudinem ſpirituum, concurrente tamen bona diſpoſitione cerebri & neruorum: & debilitas ſignificat contrarium & malitiam complexionis.

Octauus

Octauus est meditationes quoniam iucundæ, plenæ spe, & circa res magnas significant temperamentum aut declinationẽ moderatam ad calidum & humidum, sicut econtra meditationes tristes cum desperatione, & circa res paruas significant frigid. & sic. & meditationes contentionis, separationis & rixæ caliditatem & siccitatẽ, spiritus enim cum sunt clari multi, temperati, cor bene se habet & quæ percipiuntur sub ratione delectabilis & spem bonam generant & confidentiam, & econtra pauci fumosi, frig. & sic. timorem & desperationẽ, sed calidi & sic. fumosi multi, contentionem, iniquitatem rixam. His potest addi nonum. Nam caliditas in corde ab ipso patiente percepta significat caliditatem sicut econtra frig. percepta in corde frigiditatem, quod signum potissimè accommodatur ad caliditatem & frigiditatem præternaturales. Potest addi decimum sumptum à pronitate lapsus, nam cęteris paribus facilius & frequentius est lapsus in morbum similem quàm in cõtrarium. Talis ergo complexionis est cor qualis est morbus in quem faciliter & frequenter labitur, & sic ex 10. modis significationum suprascriptarum possumus arguere supra quacunque complexione cordis naturali. Signa autem quibus arguimus super ęgritudinibus cordis sunt infrascripta. Signum malæ complexionis calidæ est augmentum pulsus in uelocitatem & frequentiam non naturalem & declinatio anhelitus ad magnitudinem & uelocitatem & frequentiam non naturalem, & frequẽtiam quæ sedatur cum aëre frig. & bene se habere in frigore & extenuari absque alia causa & econtra.

Signa malę complexionis frig. sunt declinatio pulsus ad paruitatem, tarditatem, & raritatem non naturalem, nisi cadat uirtus, & sit necessaria frequentia, & anhelitus paruus, tardus, & rarus, & tranquillitas cũ approximatione eius quod calefacit. Item timiditas & superfluitas in pietate & misericordia. Signa malæ complexionis humidæ sunt inclinatio pulsus ad lenitatem naturalem & uelocitatem patiendi ex imprimentibus in anima cum uelocitate retẽtionis eorum & multitudo euentus febrium putridarum. Signa malæ complexionis siccæ sunt, declinatio pulsus ad duritiem non naturalem, & difficultas susceptionis passionũ cum fixione earum siue sint fortes siue debiles, & liquefactio corporis, & de significationibus apostematum sunt signa apostematum colorum: Ipsa enim in principio sui faciunt diuersitatem mirabilem in pulsu non consuetam, & fit maxima inflãmatio in corpore propriè in temporibus membrorum, anhelitus quamuis attrahat aërem frigidissimum, tamen est quasi priuatus anhelitu. Deinde sequitur syncopis frequens, & non oportet ut expectetur pulsus durities, sicut in alijs apostematibus calid. quoniam interfuit ante illud, interficit enim secũdum plurimum in prima die uel in secunda. Sed signa apost. frig. quæ rarissimè eueniũt sunt omnia huiusmodi accidẽtia sed remissa cum paucitate inflationis, & interficit inter secundum & quartum. Sed signum malæ compositionis sicut compressionis eius à multitudine aquæ in capsula sunt, quia sentit cor suum suffocari & comprimi. Signa uerò oppilationis uiarum est præfocatio manifestè sensata absque causis alijs. Signa autem solutionis continui sunt ipsæ causæ soluentes. Causæ autem imprimentes in cor quædam sunt communes sibi & alijs membris sicut causæ facientes malam complexionem, solutionem continui, apostemata & similia, quædam sunt propriç cordi sicut malus anhelitus & accidentia animalia, quæ quandoque nocent spargendo spiritum exterius quandoque suffocando ipsum interius, ita ut quandoque sequatur syncopis, imò mors, ira autem est minor omnibus illis in hoc, raro enim interficit.

Canones uniuersales in curatione dispositionum cordis sunt quatuor. Primus quia cor est membrum principale prius & sublimius omni principali et ideo sumus festini ad curandum cordis dispositiones & sine errore quantum est possibile. Paruus enim error in principali multum timendus est. Secundus canon est quòd in phlebotomia quæ frequenter est necessaria in curatione ægritudinis cordis, cum plurimæ ægritudines cordis materiales à sanguine pendeant, simus soliciti ne superfluat & cadat uirtus, & si ceciderit succurramus cum medicinis & cibis uiuificantib. uirtutem secundum exigentiam de his quæ dicentur, & hæc non appropriatur egressioni sang. tantum, imò etiam cuicunque euacuationi, quamuis sang. euacuatio sit uehementioris necessitatis, ut sibi in casu uirtutis subsidium afferatur. Et quia ut dictum est plurimæ ægritudines cordis sunt à sanguine aut à uapore, phlebotomia est congrua euacuatio à nocumẽto amborum liberans. Repletio enim sanguinea remouetur, phlebotomia basilicæ dextræ, & uaporosa phlebotomia basilicæ sinistræ. Tertius canon est in euacuatione per medicinas solutiuas, & est quia plures medicinæ solutiuæ inimicantur cordi, uel secum permisceamus medicinas cordiales bezaarticas quæ conferunt tripliciter. Primò corrigendo nocumenta medicinarum soluentium. Secundò confortãdo cor addendo in robore cum proprietate sua & stipticitate temperata. Tertiò quia faciunt uirtutes medicinarum penetrare ad cor remouendo eas ab alijs locis Quartus canon est in permutatione complexionis calidæ, frig. humid. & sic. aut compositæ. Nam si uolumus permutare complexionẽ frig. audaces simus cum medicinis cordialibus calid. solis, aut saltem permixtis medicinis cordialibus, uitando tamen ne propter intensionem suæ calidit. aut multitudinem eius fiat agitatio in humoribus cordis, & materia dilatetur & amplietur, & fortè perducat ad apostema, ad oppilationem & reliqua nocumenta, nec tamen multum diminuta sit à gradu & multitudine calidit. sufficienti secundum gradum & resistentiam ægritudinis, sed in permutando complexionem calidam tunc non sumus contenti solis infrigidantibus. Nam substantia per quam cor creatum, est spiritus effusus in ipso qui est substantia calida calid. naturali & non calid. nociua corpori quæ aliquando ex malitia complexionis calidæ resoluitur, minoratur, conuertitur in fumum & conturbatur. Cum ergo superuenit corpori cordis quòd extinguat ipsum non est permixtũ cum medicinis calid. confortantibus calorem innatum non solum propter caliditatem, imò cum proprietate ipsarum associata calid. earum, possibile est ut noceat radici, id est spiritui, quamuis ramo conferat & est corpus cordis contemperando calid. eius. Quapropter sapientes antiqui permiscent medicinas

frig. cum cordialibus calid. confidendo quòd si natura fuerit fortis discernet inter calefactiuum & infrigidatiuum & affert infrigidatiuum cordi & calid. cordiale spiritui & temperabit ipsum. Et si inueniũt medicamen æquale aut proximum æqualitati confortatiuum spiritus sicut buglossam uigorant & adiuuant secum eo. Si uerò natura fuerit debilis nõ confert regimen nec sufficiunt medicinæ cordiales frig. propter aliam causam quia sunt tardæ penetrationis. Quapropter necessarium est ut secum misceant medicinas cordiales calidas quibus iuuatur penetratio uirtutum medicinarum frig. quæ tamen notabiliter debent esse dominantes super medicinis calid. secundum exigẽtiam sui contrarij sicut permisceat crocum medicinis frig. in trochiscis de camphora, propterea qui abstulerunt crocum ex trochis. de camphora blasphemantes priores fecerunt ipsos pauci iuuamenti quàmuis propter ignorantiam non concedant. Cõplexio autem calid. curatur cum sumptis in potu sicut sunt rob frig. cordialia, scilicet de ribes, de pomis & similibus, & cum aqua & suc. fructuum sicut pomorum apiorum, cyton. acetositate citri, & similib. & cum exterius appicitis frig. permixtis cum paucis cordialibus calid. & si fuerit materia euacuetur. Cura aũt malę complexionis frig. est cũ confortatiuis magis quæ dicentur, sicut diamusco, theriac. mithridato & similibus cum uino odorifero, exercitio temperato, cibis calid. q̃titate quæ digeratur. Et cum applicitis exterius cordialibus calid. stipticitate temperata participantibus: & si materia frig. fuerit in causa euacuetur. Sed in cura malæ complexionis sic. est necessarius cibus & potus plurimus, humectatiuus dummodo possit digeri. Et administratio tinę aut balnei cum custodia tamen, ne sit multum calid. nec sit longa mora in ipso, ne resoluat & uirtutẽ deijciat, paucitas motus & tranquillitas & potus aquæ non multum frig. & moderatæ q̃titatis nisi adsit calidit. coniuncta sic. cum multitudine spirituum, tunc enim magis frig. & pluris quantitatis posset exhiberi, & cõuenit somnus plurimus, & si fuerit materia euacuetur. Cura autem malæ complexionis humid. & subtiliatio diętæ quæ uirtualiter declinet ad sic. & administratio medicinarum exiccantium & exercitia potius longa & frequentia q̃ intensa & fortia, nisi esset coniuncta frig. & materia humida si fuerit in causa euacuetur. Cura autem frigidæ & humid. est intẽtio & multitudo exercitij, in quo tamen fiat gradatio de paruo & breui ad longũ & magnum, et administratio balnei ante cibum præcipuè tinarum & longa mora in aqua calida, administratio solutiuorum et diureticorum, usus uini antiqui, odoriferi, potẽtis, moderatę tamẽ quãtatis, & administratio ciborum calid. & sic. quantitatis moderatæ, & si humid. fuerit coniuncta calid. uitent balneum & utãtur coitu, et si materia aliqua fuerit in causa euacuetur. Solutio autem continui nõ recipit curam, sed oppilatio remouetur, phlebot. & aliis euacuationibus secundum exigentiam & administrationem incidentium & subtiliantium primò, postea aperientium & prouocantium quæ omnia sint cordialia aut cordialib. admixta, & sint cali. aut frig. aut temperata secundum exigentiam. Si uerò sit malus situs propter superfluam humid. capsulæ comprimentis cor intẽdatur omni regimini exiccatiuo tam cibali quàm medicinali, nec non euacuationibus iteratis, quę tamen uirtutem non deijciant. Cura autem apost. Cum inceperunt non est possibilis, sed obstandum est ne incipiant cum phlebot. copiosis, & propriè basilicæ, & apud Auic. quandoq; speratur in euasione eius cum phlebotomijs arteriæ & cum euacuatione humorum cum solutiuis, moderatis tamen ne agitent materiam quibus cordialia sint admixta & sint calid. frig. aut moderata secundum exigentiã, & deinde cum diuersionibus fortibus & uentosis ligaturis & huiusmodi. Et tertiò materia si fuerit subtilis incrassetur & compingatur, ut non fluat etiam exhibendo opiata fortia in notabili quãtitate, & super regionem cordis & partis circunstantis applicentur repercussiua secundum exigentiam confortantia cor cum proprietate sua, & repellentia materiam, & diæta sit tenuissima. Somnus sit interruptus & procurentur euacuationes naturales & non naturales longo tempore consuetæ, quiescant animo & corpore quantũ est possibile. Medicinæ autem cordiales quibus utendum est secundum exigentiam temporum descriptæ ab Auicenna & cæteris sunt infrascriptæ. Temperatę sunt lapides præciosi, ut hiacynthus, albedengesif, id est, lapis ualens cõtra uenena, creditur quòd sit saphyrus, uel fortè lapis ille qui uocatur bezahar, id est, liberans à ueneno alfenisagi, id est, smaragdus, & aurũ copiosum in bursa uel scrinio seruatum, argentum, granatę, rubini, buglossa, borago, topazius lapis. Calidæ zedoaria, zorumbet quæ sunt eiusdem speciei quamuis Auicenna de eis diuersa faciat capitula, zorumbet sunt radices similes cipero in figura, sed multo maiores & duriores intus subcitrini coloris, odoris & saporis zedoariæ, remissioris tamen. Doronicum gręcè, arabicè, doronigi est radicula parua, saporis dulcis, similis calamo aromat. in colore & figura, been album & rub. & sunt uelocis iuuamenti, gariophil. mirabiles, galanga, nux musc. cinamomum, ozimum, id est, basilicon, ambra, balsamita, oleum balsami lignum & semen eius, stecas, polium, uinum, aromaticum pulegium, origanum, mentastrum, cortex citri, sem. citri, cubebę, muscus, ambra, seta combusta & non combusta, xiloaloẽs crudum, melissa & sem. eius, enula est mirabilis, macis, calamus aromaticus, cassia, lignea, rosmar. lauendula, saturegia, betonica, hypericon, calamenehum, menta, polytricon, gingiber, spica nardi schinanchum, cardamomum, lapacium, quod Auicen. acetosam appellat, non est illud de quo est hic sermo, sed de lappatio uulgariter dicto rumese, quod est calidit. & sicc. & optimè ualet, contra serpiginem conditum aceto & sale. Frig. margaritæ, camphora, sandali 3. spondilum, poma, uiolæ, acetositas citri, cichorea, uinum granat, Karabe, corallus, rosa, lutum sigillatum & armenum, corian. sic. & hum. limones, arantij, scariola, lactuca, acetosa. Et uniuersaliter omnes ualentes cõtra uenena, & omne aromaticum ponitur cordiale. Vnde multipliciter dicitur medicina cordialis, primò quia temperata ut suprascriptæ licet Auer. quinto Colliget cap. de medicinis confortatiuis membrorum uelit quòd medicina tendens ad aliquam calid. sit magis confortatiua quàm temperata. Secundò quædam medicinæ confortant uirtutibus secundis, ut est stipticitas, odor, sicut sunt rosæ & muscus. Quædam confortant

tãt à proprietate occulta, & istę sunt duplices, nã quędam habent proprietatẽ adiutã à qualitate manifesta ut spica & crocus quarum proprietas adiuuatur aromaticitate et caliditate temperatis, & stipticitate quadam. Quædam confortant per proprietatem occultam non adiutam aliqua qualitate manifesta, ut hiacynthus & similes, inter quas interest, quia primæ indigent actuatione à calore nostro ad quam exiguntur duo. Primum ut fiant actuales cum prius solum essent in potentia. Secundum ut uirtus ipsarum ad cor penetret, quæ maximè ducitur per uaporem ad cor penetrantem, secundæ autem non indigent transmutatione à calore nostro per quem ducantur de potentia ad actum, imò non indigent nisi ut uirtus sua ad cor deferatur, & prima proprietas indigens adiutorio qualitatis manifestæ à quibusdam appellatur uirtus tertia, sed secunda nõ indigens adiutorio qualitatis manifestæ uocatur uirtus quarta, & isti sunt quatuor modi quibus aliquæ medicinæ per se primò dicuntur cordiales & confortantes sed medicinæ alijs modis confortantes non diu dicuntur cordiales nec confortantes per se primò, sed solum de per accidens sicut quæ remouent nocumẽta materierum prauarum & uenenorum quæ possunt imprimere in cor. Et harum quędam faciunt hoc euacuando, quædam alterando ad contrarium secundum qualitates primas, ut frig. contra uenenum calidum & sic de cæteris contra sua contraria. Tertiò aliqua faciunt hoc, stipticando, ut terra sigillata, prohibet uaporem eleuari sua stipticitate, & cum hoc etiam cõfortat cor, & similiter lutum armen. in pestilentia. Quartò aliquæ faciunt hoc incidendo, sicut aqua raphani contra fungos. Quintò quædam reprimendo acuitatem ut butyrum, & alia unctuosa, & multi sunt alij modi quib. opponimus uenenis, sed hi sunt principaliores, sed illa quę euacuãdo confortant sunt duplicia, quædam enim confortant expellendo uenenum, ut terra & lutum sigillatum, quod non cessat facere uomitum donec uenenum expellatur, quędam autem confortant educendo materias malas existentes in corde & admixtas spiritibus, sicut mirobolani, agaricus, & lapis lazuli. Et in his est proprietas appellata uirtus tertia, scilicet respectus ad cor plus quàm ad aliud membrum. Sunt autem præter hos alij tres modi minus principales quibus medicinę dicuntur confortatiuæ, sicut quæ ducunt uirtutes aliarum ad cor, sicut pulegium & stecas. Aliæ custodiendo ne resoluatur uirtus earum in uia, sicut opium, quædam consolidando alias, sicut species aromaticæ ingredientes trochiscos de tyro quæ ponuntur ad reprimendum earum malitiam, inter has omnes uerè cordiales sunt medicinæ quatuor priorum modorum quæ per se confortant. Aliæ uerò theriacales siue bezahartice appellantur, et non uerè cordiales sunt theriacales, licet non econtra, quia medicina theriacalis potest esse excessiui gradus & operationis nec absolutè confortat cor, sed cum est in dispositione præternaturali, sed uerè cordiales sunt temperatæ, aut parum recedentes à temperamento habentes singularem proprietatem ad ipsum maximè confortantes in dispositione sana, sicut buglossa hiacynthus, sed multæ theriacales nocerẽt in dispositione sana, quæ in dispositioe ægra optimè iuuarent.

Et hæc elici possunt ex dictis Gal. quinto de simplici medicina, & Ser. in suo de simplicibus, capite de medicina custoditiua & liberatiua. Et dicit ibidem quòd medicina theriacalis est media inter uenenum & corpus humanum, cui Auer. contradicit quinto Colliget, capite de medicinis operantibus contra uenenum & dicit quòd medium est eiusdem generis cum extremis, sed medicina theracalis non est eiusdem generis cum corpore nostro & ueneno, quare non est medium. Ad quod dicendum, quòd Gal. & Ser. noluerunt quòd medicina theriacalis sit media per comestionem nec per formalem participationem utriusque, sed est media, quia cum utroque conuenit, cum homine quidem quia ipsum tuetur, sed cum ueneno conuenit, quia participat naturæ proportione quadam & forma uenenosa, participans autẽ uno formaliter &, cum alio uirtualiter, non est sub eodem genere reponibile cum ambobus extremis, sed est in genere extremi, cuius natura participat. Est enim medicina uenenosa, non tamen ex toto genere contraria naturæ hominis, sicut argentum uiuum, fel uiperæ, quia istæ non ponerentur in confectionibus liberatiuis, sed aliquo modo uenenosæ & interficientes si sumantur in notabili quantitate, sicut mirrha, opium, styrax, crocus, faciunt enim stuporem & occidunt in multa quantitate sumpta.

Quapropter concludit Serapion allegato capite, quòd ualde æquilibrata debet esse dosis medicinarum theriacalium, scilicet ne noceant corpori, imò ipsas bene toleret & sint sufficientes contra uenenum, & hoc est difficile apud inexpertos. Sed fortè ex his quis infert contra determinationem suprascriptam, quòd nulla medicina uerè cordialis sit theriacalis cum nulla uerè cordialis participet naturam ueneni. Ad quod dicit quod autores prędicti non loquuti sunt de omnibus theriacalibus sed de his tantum quæ natura uenenosa participant, & propositiones illæ sunt indiffinitiuæ, & non uniuersales. Et ego sequor intentionem Sim Ian. in dictione bezahardi dicentis. Bezahartica est omnis medicina liberatiua à ueneno, nos autem proprio uocabulo carentes hoc significantes, theriacam uocamus, theriaca itaque & medicina liberans à ueneno sunt synonyma. Et subdit bezahard aliquando uocant galbanum propter excellentem eius uirtutem contra uenenum, quod patet per Auic. in descriptione tertia theriacæ, & per Ser. in descriptione theriacæ, uocatur nihilominus apud eos Kemne, uocatur & interdum bezahard uel bezahar quidam lapis multũ charus regibus, ut in Serapione inuenies. Putant autem aliqui hunc lapidem esse qui generatur in oculis ceruorum in oriente, qui cum serpentes comedunt ut deponentes senium fortiores fiant intrant flumen, ibique morantur immersi usque ad caput, tamdiu quousque sentiunt uirtutem ueneni superatam, interim lachrymam emittunt quæ coagulata in oculis interdum usque ad magnitudinem nucis desiccatur donec cadit cum flumen exeunt, & sic inuenitur & dicitur omnium uenenorum theriaca, & uerisimiliter deberet liberare à pestilentia.

Sunt etiam præter suprascripta aliæ medicinæ bezahartica ualde excellentes, sicut tormentilla, dicta-

mum, pimpinella quæ sunt supremæ contra pestilentiam, de quibus feci mentionem in tractatu meo de pestilentia.

DE TREMORE CORDIS.
CAP. LXXIIII.

QVid nominis tremoris cordis est satis manifestum. Est autem descriptiuè penes A. motus tremulus accidens cordi & manifestum est ut dictum fuit superius quòd sub tremore cordis comprehenditur pulsus eius qui qualiter differant si propriè sumantur dictum fuit superius. Species non habet nisi modos quosdam secundum magis & minus differentes, ut quia aliquis chronicus, aliquis magnus, ita ut à circunstantibus audiatur sonitus quidam & uideantur panni tegentes pectus eleuari, quidam paruus, item aliquis continuus, aliquis interpolatus. Item aliquis cum magna debilitate & maximè pulsus diuersitate, aliquis nō, licet nō euacuetur à quadam pulsuum diuersitate.

Causæ tremoris cordis, sunt omnia quæ lædunt cor notabiliter, ita tamen ut non perducant ad syncopim. Causæ autem lædentes per essentiam sunt mala complexio cuiuscunque generis sine materia quæ facit tremorem, cor debilitando, & omnis debilitas apud A. efficit in corde (donec perseuerat in ipso uirtus sufficiens) agitationem quandam, ut expellat ab ipso nocumentum, aut quia nō potest continuare uniformiter motum suum, quare fit motus tremulus, aut quia uirtus facta debilis est apta pati à quacunq; facili causa quare frequenter accidit tremor. Sed contra sequitur quòd mala cōplexio facta, nō sensu percepta sicut in hecticis potest esse causa tremoris, qui erit cōtinuus propter primā causam, sed propter secūdā erit ualde frequens, consequens cōtra experientiā.

Respondetur quòd mala complexio facta in corde non est sola causa tremoris, nisi ducat ad ultimam debilitatem, cum qua cor non possit complere motū suum uniformiter, sed mala complexio diuersa quæ sentitur bene potest esse causa tremoris, etiam cum cōstātia uirtutis, huius autem diuersitatis causa est, quia tremor cordis qui sequitur solam debilitatem uirtutis, absq; tristi sensatione, fit à uirtute uitali debili, nō potente complere dilatationem cordis uniformiter. Sed tremor qui sequitur tristem sensationem & malam complexionem diuersam fit à uirtute expulsiua naturali ipsius cordis, commouente cor ut expellat nocumentum: sed bene uerum est quòd mala cōplexio facta debilitando cor, est causa ut ipsum facilè incurrat tremorem cordis, propter aliquod nocumentum impressum ab ipsa sensatum, quod non incurreret nisi esset debilitatū, quia fortis uirtus omnia contemnit, & consequenter conceditur quod debilitas sola non est causa tremoris, sed debilitas cum nocumento impresso sensato, licet debilitas principalius concurrat, sicut etiam in tremore stomachi debilis, sumpto bono cibo cum mouetur ad amplexandum ipsum motu tremulo, uirtus debilis est cū magis quia cibus bonus. Et notandum secundum Auer. Tertio Colliget, de accidentibus spiritus tactus quòd mala complexio diuersa in habente hecticam non sentitur nisi per malam complexionem frig. retinentem adhuc aliquid naturalitatis, unde hecticus sentit calidit. additam post cibum per hecticam suam. Fit enim tremor à mala complexione cum materia sanguinea, & melanch. quæ frequenter facit tremorem, quia multum horrida cordi, et cuius minera est propè cor, scilicet splen directè cordi suppositus à quo profluit melanchol. ad os stomachi, item mirach et mesenterium, in quorum uenis reperitur multum de melanch. sunt satis propinqua cordi.

Item materia humid. aliquando est in causa, & uentosa aliquando, & est leuior cæteris si sit subtilis, & nō habens materiam à qua eleuetur. Materia autem cholerica sui acuitate magis facit syncopim quàm tremorem. Similiter mala compositio, oppilatio existēs in cursibus sang. et spiritus in corde et origine uenarum & arteriarum eius aut malus situs cordis sequens cōpressionem apostematis capsulæ aut multitudinem aquæ in ipsa contentæ, et similiter solutio continui in corde, & apostema faciunt in principio apparere tremorem, deinde syncopim, postea mortem, sed de his superius. Factus autem subtilitate sensus cordis cognoscitur, quia habenti ipsam accidit tremor cordis ex qualibet uētositate generata in spatio quod est inter ipsum & panniculum eius, aut in corpore panniculi aut in uena eius. Et ex qualibet qualitate calid. aut frig. adueniente ei, ita ut succedat potui aquę, pręter quòd perducat ad debilitatē in operatiōibus suis. Factus autem per communitatem aut est à toto, sicut in febribus & propriè pestilentialibus, aut in crisi, cū materia mouetur, aut à doloribus fortibus in quacunque parte corporis aut cum communitate panniculi sui, scilicet capsulæ, si accidat in ipsa apostema molle aut durum, sicut accidit simio & Gallo per Ga. anatomizatis.

Et quandoq; accidit cum communitate stomachi, & propriè oris, quando in ipso est humor uiscosus, uitreus, & mordicatiuus, cholericus, aut cibus corruptus, aut bothor in ore eius, aut propter attractiōem materierum ad stomachum, siue apostement siue nō, succedentiū labori, id est dolori eius. Dolor enim stomachi potest facere tremorem cordis tā per se quàm attrahendo materias ad stomachū. quæ erit causa tremoris. Et per communitatem stomachi est aliquando tremor tantus, et ita continuus ut non discernatur inter ipsum & illum, qui est per essentiam in corde, & quandoq; accidit tremor in ore stomachi simillimus tremori cordiali, & fortasse perducit ad ipsum. Fit autem tremor in ore stomachi duab. ex causis, aut quia uirtus expulsiua oris stomachi concutit ipsum ut expellat nociuū, aut quia uirtus naturalis stomachi debilis mouetur motu tremulo ad amplexādum & cōstringendum se supra cibum ut melius digerat.

Et fit aliquando cum cōmunitate pulmonis quando multiplicatur in eo oppilatio in parte illa quę obuiat cordi, et non penetrat anhelitus secundum quod debet, & indicat constrictionem anhelitus non securā cum quandoq; accidat subita suffocatio & mors, sicut aliquando accidit in paroxyismis asthmatis. Et quandoq; accidit per communitatem ab alijs membris, sicut diaphragmate & reliquis partib. pectoris, & à splene, cerebro, gutture, trāsmittentibus materiam & uapores malignos. Et quandoq; per communitatem ab intestinis propter uermes corruptos in ipsis effumantes ad cor, & quia uermes aliqū mouent ad

ad superiora & nocent ori stomachi, & aliquando
perforant intestina. Et fit aliquando per communita
tem ab epate transmittente humorem aut uaporem
malignum, aut non transmittente sang. sufficientem.
Similiter accidit per communitatem à matrice, uapo
ribus spermaticis aut menstrualibus, aut aliter mali-
gnis effumantibus ad cor, & quandocunque matrix
ipsa ad superiora mouetur, est causa præfocationis &
quandoque fit à causis extraneis, sicut à potu & mor
su uenenosorum & quandoque fit ab accidentibus a-
nimæ fortibus, fœtore, corruptione aëris, & sic de sin
gulis causis primitiuis potentibus in cor imprimere.
Signa communia cuiuscunque tremori cordis sunt,
pulsus diuersus ualde in magnitudine, paruitate, uelo
citate, tarditate, frequentia, & raritate, & multotiens
similatur pulsui habentium asthma & peripneumo-
niam, & tangendo pectus ex directo cordis sentitur
diuersitas motuum cordis proportionata diuersitati
motuum pulsus. Similiter aspiciendo arterias quæ
sunt in collo uidetur aliquãdo in motibus earum ma
nifesta diuersitas, & aliquando sonitus quidam audi-
tur sequens diuersitatem motuũ ipsius cordis, & pen-
dens ab humid. significatur per lenitatem pulsus, &
sentit habens eam quasi cor eius sit positum in humi-
ditate, & si sit humiditas multiplicata in capsula
comprimens ipsum præter hoc quod sentit cor eius
positum in humiditate sentit ipsum in eadem suffoca
ri. Sed siccitas superflua significatur per duritiem
pulsus.

Et si fuerit consumptio humid. existentis in capsu
la, corpus aresit & exiccatur in dies absque febre, & fa
ctus à calidit. superflua singulari significatur per in-
flammationem in corde sensatam, si non est fixa, & si
fixa fuerit per inflammationem sanatam ante fixio-
nem, & pulsus & anhelitus sunt magni, ueloces, & fre
quentes etiam extra horam tremoris, & præcesserunt
causæ calefacientes sicut febres fientes & factæ, motus
fortes, & similes. Factus à frigore significatur per
causas suas ex extinguentibus calorem innatum tam
per se sicut aëris frig. ægritudines infrigidantes & si-
milia, quàm per accidens, sicut euacuationes extin-
guẽtes calorem innatum, et adest sensatio frig. in cor-
de nisi sit fixa, & pulsus & anhelitus parui, tardi, & ra
ri, etiam extra horas tremoris. Et malæ complexio-
nes compositæ habent signa composita, sicut habens
caliditatem iunctam humi. cum hoc quòd habet pul
sum & anhelitum magnum, uelocem, et frequentem,
habet ipsum lenem, et sentit quasi cor eius sit positum
in humiditate, & per reliqua tu discurre, & omnes hu
iusmodi malæ complexiones cognoscuntur, quia le
duntur à simili & contrarijs iuuantur. Sed tremor
sanguineus significatur per magnitudinem & ueloci-
tatem pulsus & anhelitus cum leuitate pulsus & ple-
nitudine eius, etiam extra horas tremoris, & sentitur
calid. & inflammatio, & iuuatur coitu, quia sangui-
nei aggregant multum semen quod corruptum mul
tiplicat malos uapores cordi, & etiam per coitum
temperatum clarificatur sanguis & spiritus, euacua-
tur superfluitas quant. & remittitur calid. superflua.
Item est plenitudo & tensio uenarum & multitudo
urinæ cum crassitie, & color & habitudo attestantur
sanguin. Item complexio, regimen præcedens &
similia, & iuuatur minutione. Sed melancholiæ sunt
signa contraria & cum tristitia & solicitudine ut eo-
rum qui sunt in terra aliena cum recordãtur suorum.

Sed cholericum, qui tamen raró accidit, signifi-
cant causæ calefacientes & exiccantes præcedentes æ-
gritudines cholericæ sequentes, & est pulsus & anhe-
litus magnus uelox & frequens cum duritie pulsus, et
est uehemẽtia inflammationis, & iuuatur frig. & hu-
midi. & nocetur contrarijs, & sunt huiusmodi co-
lor, regimen, habitudo, tempus anni & cætera huius-
modi attestantia choleræ, sed phlegmatici sunt signa
contraria, & iuuantur fame & siti & exercitio.

Et uentosum purum significat uelocitas termina-
tionis eius, paucitas nocumenti eius, & diuersitas in
pulsu, & nocetur à multiplicantibus uentositatem,
& iuuatur à contrarijs. Factus autem ab oppilatione
significatur per diuersitatem pulsus in magnitudine
& paruitate, tarditate & uelocitate per huiusmodi e-
nim distinguitur à diuersitate pulsus sequentis uirtu-
tis debilitatem, cum uirtus multum debilis non pos-
sit facere pulsum magnum, & similiter est diuersitas
in fortitudine & debilitate quæ non potest continge
re à uirtute debili, cum non possit facere pulsum for-
tem, & est cum priuatione signorum repletionis, &
hoc maximè uerificatũ cum oppilatio est in locis pro-
pinquis cordi & uenis eius. Sed tremor sequens ma-
lum situm, scilicet compressionem cognoscitur, quia
sentitur cor suffocari & constringi.

Solutio autem continui cognoscitur per causas su
as, scilicet tremor sequens apost. in substantia sui cor-
dis, aut sui panniculi cognoscitur per signa superius
dicta, immediatè post anatomiam, & præter signa i-
bidem dicta cum apost. calido in substãtia cordis ad-
est maxima inflammatio, & diuersitas mirabilis in
pulsu cum feb. maxima, et si fuerit profundum inter-
ficit in hora, si uerò superficiale tardatur mors usque
ad secundum diem, & si fuerit frig. non adest tãta in-
flammatio, & si fuerit superficiale tardatur mors usq;
ad quartam diem. Si uerò profundum usq; ad secun-
dum ut plurimum, tamen in corde sunt calid. sicut in
capsula, ut plurimum frig. mollia aut dura, & cogno
scuntur, quia non citò interimunt, immo aliquando
chronicantur, tandem tamen interimunt, & cogno-
scuntur præter signa suprascripta calida & frig. per
complexionem, calorem, habitudinem, & regimen
præcedens, ętatem, tempus anni, & similia. Factus au
tem ab acuitate tantum sensus cognoscitur, quia fit à
qualibet uentositate & quacunque causa facili, & est
cum fortitudine pulsus & sanitate anhelitus, & inco-
lumitate reliquorum membrorum, & fortitudo pul
sus & magnitudo ipsius sunt significationes primæ
significantes ipsum & certificant ipsum. Si fuerit cor-
pus cum frequentia huius tremoris incolume, & uir-
tus conseruata, est consuetudo operationibus sana &
illi quibus plurimum accidit illi sunt propter quorũ
facies apparent uestigia passionum animalium, sicut
iræ, tristitiæ, & aliarum quæuis uestigia sint remissa. Ista
autem uestigia passionum animalium apperentia su
per facie sunt sicut mutatio coloris ex rubeo in palli-
dum, & econtrario, secundum diuersos motus spi-
rituum & sanguinis nunc intra nunc extra secun-
dum exigentiam passionum, hæ enim mutationes
quàmuis remissæ arguunt passiones animales faci-
entes tremorem cordis. Factus autem per commu-

nitatem

nitatem à toto sicut in feb. declaratur per febres ipsas, cum quarum augmento augetur & decremento decrescit, & similiter criticus per crisim ipsam qua finita sedatur, sed factus à doloribus significatur per dolores ipsos, cum quorum augmento augetur, & decremento minuitur, & ablatione aufertur. Signa autem facti per communitatem à capsula ex dictis sunt manifesta, factum causa stomachi significant malæ dispositiones stomachi et nocumentum appetitus & aliarum uirtutum eius, item quod expellitur ab ipso stomacho maximè per uomitum, item imaginationes per eleuationem uaporum non solum ad cor immo etiam ad cerebrum, & nausea & subuersio, item alleuiatur cum abstinet à cibo nisi sit à materia cholerica effusa ad os stomachi tempore uacuitatis, tunc enim magis fluit & acuitur, & fit uehemens quando cibus incipit digeri uaporibus pluribus cordi communicatis propter laborem uirtutis digerentis. Discernitur autem tremor stomachi à cordiali, quia hic sentitur in regione stomachi, ille in corde, et præcesserunt & adsunt nocumenta stomachi & non cordis sicut in cordiali præcesserunt & adsunt nocumenta cordis & non stomachi. Et factus per communitatem à pulmone cognoscitur, quia præcesserunt & adsunt nocumenta pulmonis sicut asthma, peripneumonia etc. Et sunt signa oppilationis pulmonis sumpta ex constrictione anhelitus, & cæteris, de quib. supra in proprijs cap. Similiter factus à communitate epatis, splenis, matricis, intestinorum, & reliquorum membrorum significatur per nocumēta ipsorum quæ adsunt & præcesserunt, cum quorum augmento augetur & decremento decrescit & ablatione aufertur. Factum autem à uenenis sumptis à morsu uenenosorum & reliquis causis primitiuis significant causæ ipsæ cum priuatione reliquorum signorum. Prognostica.

Tremor cordis quando superfluit permutatur ad syncopim, et quādo magis superfluit permutatur ad mortem. Secundum. Si quis conqueritur de tremore cordis post ægritudines, & habet nauseam & euomit choleram plurimam, & non remouetur nausea, est malum & indicat spasmum in stomacho.

DE SYNCOPI. CAP. LXXV.

SYncopis græcè quasi concisio & amputatio latinè. Lipothymia dicitur à λείπω quod est deficio & θυμός animus. Inde lipothymia, defectus animositatis. Sed quid nominis casus uirtutis subitò, est satis manifestum. Subitò enim importat duo, scilicet tēpus inperceptibile & causam nō manifestā. Syncopis tamen apud A. destructio est maioris partis, plurium uirtutum, motiuę & sensibilis propter debilitatem cordis, & aggregationē spiritus totius ad ipsum propter causam mouentē eum ad interiora, aut propter causam præfocantem ipsum interius, quare non inuenit spiraculum, aut propter paruitatem & subtilitatem suam quare non superfluit super illum qui est in minera. Dicit primò quòd syncopis est destructio maioris paris plurium uirtutum motiuæ & sensibilis, non quidem secundum suam essantiam, sed destruuntur quia impediuntur ab exitu in suas operationes. Virtutes enim secundo Colliget sunt nobis parum notæ, operationes autem notæ multum, quare necessarium est ut uirtutes per operationes notificentur. Dicitur maioris partis plurium uirtutum, non enim operationes omnes motiuæ destruuntur, sed solum motiuæ uoluntariæ quę perficiuntur per neruos & lacertos non autem naturales sicut motus cordis, nec mixtæ ex naturali et uoluntario sicut motus diaphragmatis & pectoris nisi quando esset mors proxima. Sensibilis autem extrinseca, tota destruitur, sed intrinseca siue operatio cogitatiuæ apud aliquos non totaliter destruitur. Per reliquas partes in diffinitione positas ponit tres causas immediatas syncopis. Prima est debilitas cordis sequens aliquod forte nocumentum sicut dolorem, solutionem continui, malam complexionem, malam compositionem, apostema & similes, quibus debilitatur cor per essentiam uel per communitatem, quæ debilitas est causa ut spiritus uitalis totus, uel ferè totus in corde aggregetur propter causas mouentes ipsum ad cor, quæ est uirtus attractiua ipsius cordis & naturalis subordinatio spirituum ipsi cordi. Quapropter membra extrinseca depauperata spiritib. fiunt in potentia ad operationes sensus & motus.

Secunda causa immediata est præfocatio spiritus in corde tanta ut non inueniat spiraculum, ita ut ipse neque cor possit sufficienter euentari, neque spiritus cordis transire ad alia membra, quapropter necessarium est uirtutem sensibilē & motiuam multum minui in ipso corde & in membris alijs destrui, cū oporteat uirtutem uitalem ad quamcunque operationem concurrere.

Hæc autem præfocatio immediatè sequitur prohibitam transpirationem, & prohibita transpiratio oppilationem, quæ potest esse coarctatoria ab autore multo aut crasso, & uiscoso, ita ut aēr sufficiens non possit ingredi ad cor per ipsius dilatationem, & arteriarum constrictionem, neque uapores fumosi possunt egredi, neque spiritus ad membra transire per ipsius constrictionem & arteriarum dilatationem. Hęc autem oppilatio erit in origine arteriæ aorti, aut arteriæ uenalis, & potest oppilatio esse attenuatoria propter causam cōprimentem cor, sicut capsula cordis apostemata, aut superflua aquositate repleta, aut propter apost. in ipso corde attenuans foramina, ipsa coarctādo, aut fortè humor, aut uapor malignus lædens uirtutem motiuam cordis, quapropter non posset ipsum sufficienter dilatare & constringere. Oppilationem autem carnosam credo rarissimè contingere. Tertia causa immediata est paucitas & subtilitas spiritus, quare non superfluit super illum qui est minera, id est in corde.

Alia autem membra erunt sine spiritu naturali saltem sufficienti ad sensum & motum. Hæc autem paucitas sequitur omnes causas resoluentes, & quomodocunque spiritus paucificantes sicut famem, exercitia, balnea, euacuationes aērem, malignum, morsus uenenosorum, febres prolixas, & similia &c. Lipotymia autem descriptiuè est destructio minoris partis plurium uirtutum motiuæ & sensibilis propter tres causas in syncopi explicatas, aut aliquam earum, sed diminutas in comparatione ad causas syncopis, ita ut lipothymia sit uia in syncopim, sicut syncopis est uia in mortem. Est enim ut sonat quid nominis defectus quidam animositatis ad sensum

sum & ad motum. Casus uirtutis subitò apud A. est destructio maioris uel notabilis partis uirtutis motiuæ uoluntariæ absqꝫ nocumento notabili in uirtute sensibili, aut in motiua naturali aut mixta, contingẽs propter defectum in uirtute uitali in tempore ualde paruo & absque causa multum manifesta, propterea dicit A. hoc plurimum contingit ubi non est dolor neqꝫ solutio uentris, neqꝫ apost. magnum, neqꝫ euacuatio magna, & sic de alijs causis manifestis. Et hæc dispositio licet contingat propter defectum spiritus & uirtutis uitalis, tamen est passio uirtutis animalis, quæ debetur instrumentis motus uoluntarij. Causa immediata huius casus uirtutis est defectus spiritus uitalis in instrumentis uirtutis motiuæ uoluntariæ, per quem licet notabiliter minuatur motus, non tamen sensus, cum pauciores spiritus & magis subtiles sufficiant ad sensum quàm ad motum. Causa autem paucitatis & subtilitatis spirituum in instrumẽt. motus uoluntarij est, aut quia à corde non transmittuntur, quod potest esse propter oppilationẽ in uijs transitus ipsius, scilicet in uenis & arterijs, ita ut etiã quandoque oppilentur uiæ anhelitus, quæ oppilatio plurimum fit ab humore phleg. liquefacto subitò fluente ad uias transitus, non autẽ ita ab humore melanch. cum non sit apus propter suam terrestreitatem ita faciliter liquefieri & fluere ad uenas angustas, nec ab humore cholerico qui propter suam subtilitatem et paucitatem non sit aptus ita faciliter oppilare. Neque ita frequenter ab humore sang. quia sang. fluens multotiens suffocat & interficit sui multitudine. Item fluens extra locum naturalem facit synocham, et facilius putrefit quàm cæteri humores fluentes extra locum naturalem. Quapropter est raro causa solius casus uirtutis & syncopis. Et aliquando cor etiam non existente oppilatione non transmittit spiritus propter nocumentum proprium, aut per cõmunitatem, cuius causa non est ualde manifesta, imò potius retrahit ipsos ad se. Communitas autem frequẽter est à stomacho. Et aliquando causa casus uirtutis est spirituum & humorum subtiliatio in substantia sua, & quia recipiũt resolutionem, & propriè in feb. Est ergo hic casus uirtutis apud A. dispositio quædam infra syncopim, propterea quandoqꝫ antecedit syncopim, quandoqꝫ subsequitur, ubi uirtus non destruitur nisi à neruis & lacertis ipsis existẽtibus ab ea uacuis, quare homo fit non motus nec remouetur à suo situ, & dormitione sua, id est, dispositione simili dormiẽti nisi cum labore. Causa illius est accidens, id est, nocumentum quod diximus. Nam cum uehemens fit, facit cadere uirtutẽ neruorũ integrè, & sic fit syncopis aut mors. Et si nõ fit uehemens facit cadere uirtutem neruorum et lacertorum, & sic sequitur casus uirtutis. Differentia autem inter casum uirtutis, & lipothymiam est, quia lipothymia non connotat quòd fiat subitò, id est, in tempore inpercepto & sine manifesta causa sicut connotat casus uirtutis subitò.

Et secundò quia non connotat quòd fiat sine manifesta læsione uirtutis sensibilis, sicut connotatur per casum uirtutis. Differentia uerò inter casum uirtutis & syncopim patet ex dictis, est enim minor syncopi antecedens eam, & transit in eã cum intenditur. Item sequitur ad sycopim cum sycopis remittitur. Hi tamen tres termini quandoqꝫ accipiũtur ut synonymi.

Causæ immediatę syncopis sunt illæ tres quę sunt in diffinitiõe expressæ, scilicet attractio totius aut maioris partis spiritus ad cor, secunda præfocatio spiritus in corde, ut non inueniat spiraculum, tertia paucificatio spiritus in toto ut non superfluat præter illum qui est in minera: omnes autem aliæ causæ numerandæ præter has inducunt syncopim mediante aliqua aut plurib. ex istis. Causę ergo syncopis sunt mala cõplexio in corde cuiuscũqꝫ generis fiens aut facta sine materia aut cum materia cuiuscũqꝫ generis si notabiliter imprimat in cor. Item dolor cordis, pustula parua leuissima, solutio cõtinui cũ paucissimo sanguinis fluxu, & paucissima spirituum resolutione sunt causa, ut cor nocitum et debilitatum attrahat spiritus totius ad se. Sed apostema notabile in corde facit syncopim, spiritum præfocando. Solutio autem continui notabilis in corde mediantibus his tribus causis est causa syncopis, sed oppilatio in corde, & malus situs eius facit syncopim spiritus & cor præfocando, & similiter multitudo sanguinis & aliorum humorum existens in corde: per communitatem uerò aut à toto sicut cũ corpus est repletum sanguine & alijs humoribus superfluentibus in quanto, & est repletio quo ad uasa, tunc materia subitò fluens ad cor est causa syncopis præfocando. Et aliquando humor existens in toto aut in uenis magnis peccãs qualitate maligna, manifesta uel occulta absque multitudine fluens ad cor aut effumans est causa syncopis, aut præfocando, aut spiritus attrahendo. Et quandoque oppilationes existentes in toto sunt causa syncopis, quæ non fiunt solum à multitudine, sed crassitie & uiscositate. Et mali humores multiplicantur ex malo & superfluo nutrimento, & malitia digestionis, quapropter sparguntur in corpore, replent uenas & oppilãt meatus, & priuatur corpus nutrimento, & non sunt apti conuerti in nutrimentum, quoniam propter suam malignitatem & multitudinem habent proportionem supra naturam, & cum hoc complexio corporis corrumpitur. Et quandoque communitas est à toto, ut in febribus, maximè pestilentialibus mittendo ad cor uapores putridos maligna putredine. Item in syncopali minuta mittendo ad cor uapores cholericos & acutos, etiam malignos qualitate occulta, aut etiam manifesta, repentes ad os stomachi, quod maximè contingit in principio paroxysmi. Item in syncopali humerosa propter uapores frigid. uitreos cor infrigidantes in principijs paroxysmorum, & etiam quia corpus nõ nutritur, cum ipsum phlegma uitreum non sit aptum conuerti in substantiam nutriti, & etiam ita oppilet ut bonus sanguis nõ possit ad membra penetrare. Item in crisibus fit aliquando syncopis propter uapores à materia agitata ad cor eleuatos, et quia materia fluit aliquãdo ad aliqua membra nobilia, quib. cor compatiť, aut quia fit superflua euacuatio. Item per cõmunitatem à dolorib. fortibus in quacunqꝫ parte corporis fuerint. Item euacuationes fortes resoluentes spiritus sicut sudores, quæcũqꝫ aliæ euacuationes fortes, siue à toto, siue à membris particularibus sicut fluxus sanguinis narium hęmorrhoidalis, menstrualis per phlebot. aut per aliam solutionem continui. Item solutio uentris, nimius uomitus, sicut in cholerica passione. Item fluxus nimius aquositatis uentre secto in ascite, aut plurimæ saniei secto

pectore in empyimate aut quocunq; alio apostema-
te magno nimia saníe fluĕte. Item resolutio superflua
insensibilis sequēs raritatem pororum & humorum
subtilitatem & similes causas. Fames quoq; superflua
in infantibus & decrepitis, deinde in iuuenibus & cō-
ualescentibus magis quàm decidentibus, qua ægri &
sani incurrunt syncopim ex fame. Et omnia corpo-
ra sic. subtilium humorum, latorum pororum et acu
ti sensus facilè ex fame incurrunt syncopim, & in æ-
state difficilius tolerant quàm in hyeme. Item nimia
macies et extenuatio. Per communitatem uerò à mē-
bris particularibus sicut à cerebro: nam cum in eo ac-
cidit oppilatio integra, & est apoplexia fit sincopis
proculdubio. Sed per communitatem à stomacho
fit frequenter propter tria. Primum, quia est propin-
quus cordi. Secūdò, quia uehementis sensus. Tertiò,
quia est minera collectionis humorum diuersorum,
quare facit euenire syncopim, quia infrigidat ualde
sicut in bolismo, aut quia calefacit ualde, aut quia do-
lorem efficit ualde. Et hæc fiunt propter præsentiam
materię calidæ, aut frigidæ, ulcerum bothor, aut apo
stematum in eo, et propriè in ore eius. Et quandoque
causa syncopis est permutatio materiæ, synanchiæ,
pleuresis, peripneumoniæ ad partes cordis subitò. Et
quandoq; est propter uiscositatē materierum in po-
ris, quare oppilāt meatus, & propriè in membris an-
helitus, & quādoq; per communitatem à splene cum
superfluit mittendo melācholiam ad os stomachi, &
similiter per communitatem à mirach, aut mesente-
rio mittentibus uapores melancholicos ad cor. Item
per cōmunitatem ab intestinis, maximè cum in eis su
perfluunt uermes mortui, aut uiuentes, quia quādo-
que ascendunt ad os stomachi. Item per communita-
tem à materia maximè cum fit præfocatio mēstrua-
lis aut spermatica. Item per communitatem ab epate
mittente sanguinem, & humores superfluos suffocan
tes ipsum, aut mittendo humores, aut uapores mali-
gnos sua qualitate manifesta aut occultata. Item per
communitatem à capsula cordis cum apostematur,
aut superflua aqua repletur, & idem est iudiciū in cæ-
teris membris quib. cor potest compati, aut propter
fortem dolorem, aut quia non transmittit quod de-
beret transmittere, aut quia transmittit humores, aut
uapores superfluos, aut malignos consequens ulcera
membrorum aut apostemata, aut corruptiones ip-
sorum membrorum, aut materierum existentium in
eis. Causæ autem primitiuæ sunt sicut uenena sum-
pta & morsus uenenosorum. Item aēr malus inspira-
tus sicut pestilentialis & cadauerum fœtentium & fo
uearum quæ diu steterunt clausæ & aperiuntur. Item
supefluæ uigiliæ & exercitia fortia & continua. Item
nimia inanitio & repletio. Item accidentia animi ex-
terminantia sicut timor, tristitia, gaudium, & huius-
modi cum superfluunt. Sed hic notanda sunt aliqua.
Primū cum aliquis inconsuetus syncopizare in phle
botomijs syncopizat, phlebotomia non existente su
perflua patitur aliquam ægritudinem in stomacho,
uel habet stomachum debilem uel nimium sensibilem
facilè susceptiuum materierum, quorum nullum an-
te habuit. Secundò notandum, quòd quando mate-
ria decrepiti febrientis eliquatur & fluit ad stoma-
chum, facit syncopim, aut sui frigiditate, aut sui cali-
ditate putredinali, & hoc magis accidit in ipsis decre-
pitis, quia materię eorum sunt magis aptę dissolui &
moueri ad interiora quàm resolui, aut moueri ad ex-
teriora, quia febres senum sunt sepultæ. quarta pri-
mi, capitulo de rigore. Tertiò notandum, quòd cau-
sa quare aliquis syncopizat in prima phlebotomia,
est quia occurrit sibi aliquod inconsuetum faciens a-
gitationem in sanguine, unde cor patiens propter il-
lorum agitationē attrahit spiritus ad se, aut fortè cho
lera agitata repit ad stomachum, cui cor compatitur.
hoc autem magis accidit in prima phlebot. propter
timorem rei nondum expertæ. Sed contra hoc debe-
ret magis accidere his qui uulnerantur propter cau-
sas suprascriptas, consequens contra experientiam.
Dicitur quòd nō accidit illis qui primò uulnerātur,
quia sunt intenti ad fugam uel ad persecutionem, un
de spiritus & humores non concitantur ad stoma-
chum nec ad cor, sed ad instrumenta motus, &c.
Vltimò notandum, quòd multotiens est phleboto-
mia causa syncopis propter infrigidationem quæ fit
priuatiuè propter sanguinis & spiritus euacuationē,
& positiuè propter ingressum aēris frigidi circum-
stātis, & tertiò fit melior euentatio sang. et spirituum
sang. euacuato, unde 4. primi cap. de cura synochæ.
Syncopis infrigidat complexionem fortem.

Signa attēdenda sunt. Primò illa quibus ponitur
differentia inter syncopim, subeth, apoplexiam, epi-
lepsiam, congelationem, præfocationē matricis, quę
dispositiones multum conueniunt: hæc autem supe-
rius posita fuerūt in cap. de apoplex. Secundò atten-
dēda sunt signa propinqua syncopis. Si non accidit
subitò. Primum est minoratio pulsus spiritibus tra-
ctis interius. Secundum est pallor existēs in facie, san
guine petente interiora. Tertium palpebræ non ele-
uantur paucificatis in musculis earum spiritibus mo
uētibus eas. Quartum apparet in oculis debilitas mo
tus & liuedo propter eandem causam. Quintum ui-
sui apparent imaginationes nō consuetæ, tum ex in-
ordinato motu spirituum, tum ex uaporibus ad ip-
sos eleuatis in agitatione sanguinis, cum conuertitur
ad interiora. Sextum infrigidantur extrema primò,
postea totum corpus calore amplius conuerso inte-
rius. Septimum apparet ros quidam frigidus in toto
corpore quibusdam humiditatibus subtilibus cuta-
neis calore depauperatis fluentibus exterius per po-
ros cutis debilitata contentiua, uel fortè ex congrega
tione & suffocatione & ignitione caloris in corde fit
quædam effumatio, unde uapores quidam uenientes
ad cutis superficiem condensantur à frigiditate cutis
& cōtinentis in humid. quadā apparēte in forma ro-
ris in cutis superficie. Octauum, impotētia ad loquē-
dum & cœteros motus ex defectu spirituū in instru-
mentis motus. Nonum, fit quædam nausea ore sto-
machi cordi compatiente, uel ipso aquè citò sentien-
te nocumentū sicut & cor propter acuitatem sui sen-
sus, uel fortè in agitatione humorum aliqui humores
profluunt ad ipsum. Pręterea medici sint attenti cum
phlebotomant, soluunt, incidunt, urūt, extrahunt sa
niem, aut aquositatem cum uident ista signa, desistāt
ab illis operationibus & remoueant causam futuræ
syncopis: & si acciderint hæc signa futuræ syncopis
in principijs paroxysmorum, aut in quibuscunque
alijs casibus, prouideant secundum oportunitatem,
ne syncopis confirmetur.

Signa

Signa causarum debilitantium resoluendo spiritum & paucificando ipsum, notificanť ex præcessione euacuationũ. Item ex diuersitate pulsus uehementi cum uicissitudinibus ex prauitate maxima. Signa autem causarum suffocantium sunt, quia sentit ęger cor suum suffocari, & præcesserunt causæ suffocantes nõ inanientes, & permutationes materierum de membris alijs ad cor, & pulsus est significator horum: nam cum est profundus uirtute constante significat materiam comprimentem, & cum uirtus non cõstat significat mortẽ. Signa causarum syncopis per retractionem spirituum ad cor sunt, quoniã absunt signa causarum inanitionum & suffocationis, de quibus statim dictum fuit, & pulsus non est cum tanta paruitate et diuersitate sicut, cum syncopis sequitur inanitionem, nec cum tanta profundatione sicut cum syncopis sequitur suffocationem, & hoc signum attendendum est in principio, non autem cum syncopizatus appropinquaret morti. Signa causarum syncopis per essentiam habentur per abnegationem aliarũ causarum, tam primitiuarum quàm per communitatẽ. Et secundò per signa debilitatis & alicuius nocumenti cordis per proprietatem, quæ ex dictis in tremore possunt esse manifesta. Tertiò, quia frequentať syncopis si causa sit fortis & fixa. Vnde Hippo. 2. Aphor. Aphoris. 4. Quicunq; exoluuntur fortiter et frequẽter sine manifesta occasione, repẽte moriuntur, id est, qui syncopizant frequenter & fortiter, id est, completa syncopi sine manifesta causa, scilicet, primitiua, aut per communitatem, subitò moriunť: significat enim fortem & fixã causam esse in corde, unde licet pluries euadant tandem moriuntur. Tremor quoq; frequẽs & continuus significat nocumentum per proprietatem nisi pendeat à nocumento oris stomachi, aut capsulæ cordis. Signa autem malæ complexionis, oppilationis, mali situs, solutionis continui, pustularũ, apostematum, & cæterarum causarum posita sunt in cap. de tremore cordis. Eædem tamen causæ cum debiliter imprimunt in cor, faciunt tremorem, & fortius imprimentes faciũt syncopim. ultimatè uerò mortem subitam. Signa autem multitudinis humorum in corde sunt, quia apparet habẽti eam cor suffocari, distinguitur autem inter unumquodq; humorũ per signa superius dicta in tremore cordis. Signa aũt syncopis per communitatem ab alijs membris, sunt quia præcesserunt nocumẽta aliorum membrorum, cum quorum cremento crescit, & diminutione diminuiť, & ablatione aufertur. Signa autem causarum primitiuarum sunt ipsemet causæ. Signa autem oppilationis & repletionis, tam quo ad uasa quàm quo ad uirtutem, tam in toto quàm in membris particularib. Et signa dominij cuiuscunq; humoris: si non sufficiãt quæ dicta sunt in capit. de tremore cordis, perquirãtur ab Auic. secunda primi, in capit. proprijs.

Prognostica. Primum syncopis cõfirmata, id est, pendens à causa non remouibili uel confirmata, quia existẽs in ultima sui malitia, non recipit curam, propriè quando perducit ad uiriditatem faciei significantem extinctionẽ caloris innati, & cõnexionem colli, omnino debilitata uirtute motiua. Hic enim taliter syncopizatus fortasse non eleuabit caput ut inspiret aërem, natura agente secundum ultimum conatum dum caput eleuabit morietur, unde constrictio pectoris quæ sequetur, fiet à membri grauitate, non à uirtute. Secundum, est Aphorismus statim allegatus, quicunque frequenter, &c. Tertium. syncopis etiam frequens sequens nocumenta matricis, & aliorum membrorum cordi communicantium secundum plurimum est salua, nisi causa sit ultimatè fixa.

SI cũ cordis tremore fuerit pulsus uelocitas, & febris. Aeger ex basilica est minuendus. Et trochisci comfortati cũ suc. malorum acetosorum in potu sunt tribuendi. Qui recipiunt spodij, sem. cucur. citrulli, endiuiæ, lactucæ, portulacæ, ros. sandali al. omniũ partes æquales. Et pro unoquoque pondere aurei unius ex eis sumatur, cãphoræ trium grã. hordei pondus. Ex quibus cum succo macianorum confectis fiant trochisci. De quibus in potu quotidie unius aur. pondus tribuatur. Quod per duas hebdomadas fieri conuenit. Si autem hæc non suffecerint, lac de quo butyrũ sit extractum ad bibendum detur. Ipse uerò nutriatur ex pullis cum aceto & suc. uuæ acerbæ, & ex acetosa. Syrupum præterea acet. de sacch. factum bibat. Si autem cum tremore cordis non fuerit feb. trochisci mus. in potu sumantur. Qui recipiunt mastichis, spicæ, xiloaloes, cinam. garioph. galliæ musc. nuc. mus. cubebæ, cardã. maioris, helbanæ, corticũ citri omnium ana. pondus 1. aur. musci sextam drach. unius, ex his omnibus cum uino bene redolente consperfis fiant troch. et conferunt syncopi & tremori cordis. Electuariũ diamus. præciosum quod est ad syncopim & tristitiam, cordisq; tremorem et tædium faciens. Rec. cinamomi sem. ozimi, garioph. sem. melis. sem. sisimbrij sem. sampsuci, macropiperis, omniũ partes æquales. Ex quibus omnibus puluerizatis drach. 10. sumãtur. margaritarum minutarũ, coralli rub. cubebæ, setæ crudæ, karabæ, been albi & rub. folij, omniũ, an. drach. 10. musci tabati, adchi puri, drach. s. confici-

antur cum melle de mirobol. kebulis, hoc enim electuarium ad frigiditatem stomachi & digestiuæ ægritudinem optimum existit.

Rasis indulgens breuitati intẽdit in hoc cap. simul agere de tremore cordis, & syncopi. Habet hoc cap. duas partes. In prima agit de cura harum pẽdentium à causa calida. In secunda, de his pendentibus à causa frig. secunda ibi. Si autem cum tremore. Prima iterum in tres. In prima curat per phlebotomiam. In secunda per infrigidantia. In tertia per diætam. secunda ibi. Trochisci de camphora. tertia ibi. Ipse uerò nutriatur. In prima parte iubet phlebotomiam de basilica. Quod uerum est si sanguis peccauerit solus, aut cum alijs humoribus permixtus. Phlebotomatur autem basilica dextra ad remouẽdum repletionem sanguineam. Sed sinistra ad remouendum repletionem uaporosam. Secundò, iubet dare trochiscos de camphora quaq; die usq; ad duas hebdomadas, quorum sumatur aur. 1. & misceantur cum 3. ʒ. aut circa succi pomorum acet. Vel ipsi trochisci in forma pilularũ sumantur primò, & post ipsos immediatè bibant ʒ. 3. aut circa succi pomorum dictorum, qui sit depuratus per decoct. aut per residentiam. Succus autem pomorum rub. acrium, quorum copia est apud nos, est huic proposito conueniens. Hi autem trochisci sunt conficiendi cum suc. pomorum macianorum. Quæ poma apud dioscor. colligantur in æstate, sed apud Serap. in uere. Et secundum aliquos dicuntur maciana à loco originis, sed uice illorum possumus uti succo pomorum acrium quę apud nos sunt, & etiam in æstate colliguntur. Debet hic enim succus esse frig. stip. aromat. reliqua sunt manifesta. Sed hic nota, quòd Rasis in trochiscis istis non posuit crocum. Sed credo quòd sit ille quẽ Auic. 11. tertij intendit repræhendere, sicut in multis alijs locis consueuit. Credo tamen inhærendo Auic. istos troch. fore prestantiores si adderetur tantum croci quãtum est camphora, scilicet, gra. 3. pro unoquoq; aureo. Secunda pars habet duas partes. In prima curat tremorem cordis, & syncopim pendentem à causa frig. cũ trochiscis muf. In secunda curat easdem cum elect. diamuf. Et partes patẽt elbane, id est, cardamomũ minus. Et manifestũ est, quòd illi trochisci sunt cal. & sic. circa secundum gradum stipticitate participantes subtiliatiui, aperitiui, maximè confortatiui cordis, cerebri stomachi, & membrorum naturalium. Descriptio etiam dia musci est manifesta, & est calidum & sic. in secundo participans stipticitate subtiliatiuum, aperitiuum, cõfortatiuum cordis, cerebri, stomachi, & membrorũ naturalium, in quo omnia ingredientia sunt cal. prẹter margaritas, corallos, Karabe, quorum conclusio superius posita fuit frigida cum melle de mirob. Kebulorum, id est, de Kebulis conditis, qui multum ualent in confortatione membrorum principalium, & stomachi licet sint frig. Et de his est sermo apud Mes. distinct. 4. de conditis. qui ipsos cõditos summis laudibus extollit ad appetitum, & digestionem, rationis & sensus uigorationem, uisus clarificationem. & ad conseruandam iuuentutem.

CVra tremoris cordis. Sed nunc particulariter accedẽdo ad curam tremoris cordis præsuppositis generalib. suprascriptis, cura tremoris cordis naturalis per essentiam uel per communitatem sex exigit intentiones. Prima ordinat debitum regimen. Secunda digerit. Tertia euacuat. Quarta diuertit. Quinta confortat malam complexionẽ remouẽdo. Sexta corrigit accidentia. Prima inten. In tremore cordis calido sit aẽr frigidus magis aut minus secundum exigentiam sui contrarij. Imò oportet quòd aliquando sit multum frigidus, ipsum irrorando cum aqua frig. & aceto, & apud potentẽ cum aqua rof. & aceto, & cum flabellis, & præsentia foliorum salicis, uitis, florum nenupharis, uiolarum similium. Item fructuum frigidorum sicut pomorũ, pirorum, & citon. Imò si possibile sit, sint strati eius circa aquas currentes, propriè quando in causa eius esset caliditas & sic. superflua. Et odoret frig. scilicet, flores nenupharis, rosas, uiol. & camphorã, sandalos. Et possunt aliqua ex his misceri cum aqua ros. & pauco aceto. Quibus posset addi paucum uini arom. ut uirtus frigidorum melius ad cor perueniat, & addat in confortatione calidi spiritualis: aẽr enim inspiratus est efficax medicina cũ immediatè ad cor perueniat. Similiter contra, aẽr sit calidus in tremore frigido. Ipsum alterando cum musco, laudano, croco, ligno aloẽs, crudo, thure, garioph. gallia, iunipero, & similibus, & strati eorum & panni sint cum istis aromatizati. Propterea bonum est ut pãni sui sint de seta & grana. Declinẽt autem ad siccum, uel ad humidum secundum exigentiam sui contrarij. Cibi uerò in calido sint alterati ad infrigidandum cum acetosis cordialibus, ut acetositate citri, limõis, arranciorum, succo granat. ribes, prunis, & cerasis acetosis, & similibus. Item suc. pirorum & pomorum aromaticorũ, et lac acetosum sine butyro est conueniens. Ex herbis eligantur cucurbita, lactuca, acetosella, endiuia, portulaca, & similia in calido. Sed in cholerico eligantur magis humida, in sanguinea declinẽt ad siccum, quapropter hæc humida condiantur cum aliquo ex succis suprascriptis, ad sic. declinãtibus. Et ex granis possunt eligi aliqua frigida sicut hordeũ, milium, far, pticana, hordeacea, & horum Kist, condita tamen cũ suprascriptis cordialibus. Ex carnibus eligantur pulli, & cæteræ carnes bene conditionatę. Et perdices sunt proprię. Concedunť tamẽ ubi timereť casus uirtutis. Sed constante uirtute ubi opus esset dieta tenui, uitãdæ sunt. Similiter oua & uinum. Sed uice eius bibat uinum granatorũ, aut syrupum acetosum, aut de granatis, aut de ribes, aut de acetositate citri, aut limones cũ aqua debitè permixtos. Et si opus sit uino sit aromaticum, & limphatum cum aqua acetosa rof. & similibus. Et si abhorret limphetur cum aqua bene conditionata. In frigida uerò eligantur menta, rosmarinus, saluia, melissa, borago, buglossa, fœniculus, petroselinus, & similia. Ex granis cicer, rizum, far, eorũ Kist, & aromatizẽtur cum aromatib. calidis, de quibus supra, & propriè cinamomo, garioph. & croco. Et sint carnes magis ad calidum declinantes, sicut columborum, turturum, turdorum propriè comedentium iuniperum, in quorum uentribus ponantur herbæ aromaticæ calidæ, & uinũ eligatur uinosum clarũ antiquum,

antiquum, ut muſcatellinum, maluaticum, tribianū, & ſimilia boni odoris, & ſubtilia. Et ſi declinet ad dulcedinem erunt magis amica uirtuti & ſimilis modus ſeruetur in reliquis rebus non naturalibus, ita ut totū regimen declinet ad contrariū diſcraſiæ. Et ſit in omni diſpoſitione cordis confortatiuum, & ſpirituū, & membrorum quorum cōmunitate cor compatitur. Secunda intentio eſt digeſtio, quam tamen neceſſitate cogēte præcedit euacuatio, ſicut cū materia eſt multa, aut maligna, aut in ipſo corde, aut ipſi proxima, fortè ſi ad ipſum deriuatur, ubicunq; fuerit. Quod ſępe contingit in cordis paſſionibus. Euacuatio etiam ſanguinis ſecūdum plurimum pręcedit digeſtionem. Syrupi autem & cætera digerentia ſint contraria diſcraſiæ quātum ad qualitates primas, & ſint inciſiua, & ſubtiliatiua in materia craſſa, & uiſcoſa, & incraſſantia in materia ſubtili, & ſint cōfortatiua cordis, & membrorum quorum cōmunitate cor patitur tam proprietate quàm ſtipticitate tēperata. In ſanguineo igitur & cholerico ualent ſyrup. de acetoſitate citri, limonis, de ribes, de pomis, de piris, & de citonijs. Item ſyrup. de agreſta roſ. & uiol. Aquę uerò ſunt ſicut roſarum, uiolarum, acetoſæ, nenupharis, boraginis, bugloſſæ, lupulorum, endiuiæ, cichoreæ, capillorum ueneris. Item triaſandali, diaboraginatum, diabugloſſatum, ſacch. roſ. uiolaceū. Et his poſſunt addi coralli, gemmæ, margaritæ. Sed in cholerico declinet ad humidum. In ſanguineo ad ſiccum. In frigido uerò phlegmatico oxymel ſimplex compoſitum ſyr. acet. cōpoſitus, de biſantijs, de corticibus citri. Sed in melancholico, de epithymo ſyrup. ſabor, de fumoterrę. Aquæ autem ſunt ſicut bugloſſæ, meliſſę, fœniculi, enulę, roriſmarini, boraginis, & poſſunt fieri diuerſæ deſcriptiones ſyruporum decoquēdo herbas ſupraſcriptas, & addendo aromata cordialia calida aut frig. Item acetum, ſaccharum aut mel ſecūdum exigentiā.

Tertia intentio eſt euacuatio complenda cum phlebotomia in ſanguineo, & impendente ab alijs humoribus peccantibus cum ſanguine, quæ phlebotomia debet fieri ex baſilica dextra primò, deinde baſilica ſiniſtra ſi oportuerit. Si tamen retentio fluxus, hæmorrhoidarum, aut menſtrualis eſſet in cauſa, inchoandū eſt à phlebotomia ſaphenarū, deinde properandū eſt ad phlebotomiam baſilicæ dextrę aut ſiniſtræ, aut utriuſq;. Quātitas autem ſanguinis hauriendi eſt ſecūdum exigentiam repletionis & uirtutis tolerantiam. Imò aliquādo oportet ut ſit copioſa uſq; ad ſycopim excluſiuè, ſcilicet, uſq; ad 28. ℥. aut circa, ſicut quando timeret̃ de apoſtemate, aut ſubita ſuffocatiōe & morte, materia multa ſubito ad cor fluente, aut in inflamatione maxima cum eſſet opus cor refrigerare ſubitò & notabiliter. Aegritudine tamen dante inducias melius eſt ut partiatur, & huiuſmodi euacuationes in tremore & ſyncopi faciendę ſunt ante paroxyſmum ad prohibēdum eius reditum. In paroxyſmo autem hæc omittēda regulariter, & magis ad diuerſiones eſt intendendum. In cholericis uerò euacuamus cum decoctione fructuum, manna, caſſia, diaprunis, compoſito & ſolutiuo, electuario de ſucco roſarum, electuario de pſilio, & ſimilibus. Si autem timeretur de apoſtemate præſtantius eſt procedere cum leuibus lenientibus notabiliter infrigidantibus, ne materia agitata amplius fluat ad cor, & ante aut præparetur ad phlebot. nam ſecundum plurimum ad uitandum apoſtema à quacunq; cauſa fiat, cōueniens eſt phlebot. & aliquando in ſanguineo euacuamus cum lenientib. ad ſanguinis mundificationem. In phlegmatico uerò & propriè ſi fuerit phlegma uiſcoſum confert uomitus, cum optimè ſtomachum mundificet, qui eſt lacuna phleg. & propriè ſtomacho nauſeante. Et fiat poſt comeſtionem incidentium, ſubtiliantium uiſcoſorum, nauſeam commouentium. Euacuatio tamē per ſeceſſum eſt conuenientior, quæ fieri debet cum agarico, pilulis alephanginis, diaphœnicon, & ſimilibus. In melancholico uerò ſi fuerit melanch. mixta ſanguini fiat phlebotomia. Sæpius autem contingit melanch. mixtā eſſe ſanguini cum ipſa ſit fex ſanguinis q̃ choleram aut phlegma. Euacuatio autem melācholiæ fit cum ſena, epithymo, mirobolanis indis, lapide lazuli, & ſimilibus mixtis cum ſuis correctiuis. Et ex compoſitis eſt diaſenæ, confectio hamech, pilulæ indæ, de lapide lazuli, et ſimiles. Optimū aūt uehiculū medicinarū ſoluentium melāch. eſt aqua lactis cum qua medicinæ ſupraſcriptæ poſſunt diſtemperari. Semper tamen his ſolutiuis eſt admiſcendū aliquid cordiale, ut uinum & aqua, de quibus ſupra, aut cū aquis cordialibus diſtemperentur. Cauendum tamen eſt ne ex immoderato uſu ſequat̃ fluxus aut excoriatio. Expertum Auic. ad melancholiā eſt ut ſumantur mirobol. nig. & chebulorum, an. pondus ʒ.1. epithymi ʒ.s. lapidis arm. ʒ.1. quartam, diamuſ. amari, ʒ.3. ſumātur in potu cum tanto uini odoriferi cum quo diſſoluantur. Et quandoq; ſufficit aſſiduare adminiſtrationem hieræ picræ pondere aurei unius, cū pondere danich, de epithymo dādo ipſum in potu cum oxymelle cōpoſito. Quarta intentio, ſcilicet, diuerſio perficitur cū fortibus diuertentibus mediocribus aut leuibus ſecūdū gradus fortitudinis eius. Eſt enim tremor aliquando ita fortis ut ſequatur ſtridor dētium, contorſio oculorum, ablatio uocis, & ſimilia. Aliquis eſt ita fortis ſine tamen his accidentibus, ut audiatur eius pulſatio ab ægro & circunſtantib. Alius eſt qui ſolum tangendo pectus percipitur. Et in primo caſu oportet diuertere potenter. Et quando feſtinaret caſus in ſyncopim, ægro fiant fricationes fortes, uentoſationes, ligaturæ, incipiendo prope cor & deſcendendo fiant etiā ſuppoſitoria & clyſteria ſecundum exigentiam. Et ſi timeretur aduentus apoſtematis fiat phlebotomia diuerſiua, ſed omittatur quantum eſt poſſibile. Similiter uentris ſolutio cum exoluentibus, ne fortè materia agitata amplius fluente ad cor ſequatur ſuffocatio & mors, aut fortè ſyncopis ex uirtutis diſſolutione. Tempore aūt quietis phlebotomiæ, & ſolutiones ſecurius conceduntur, & omnia genera diuerſionum, cum quibus intendendum ad diuerſionem materierum & uaporum à corde, & ipſorum euacuationem, & reſolutionem prohibendo accidentia animi moleſta, & quæcunque poſſunt attrahere materiam & uapores ad cor. Quinta intentio eſt confortatio cordis quę accommodanda eſt omnibus intentionibus ſupraſcriptis. Imò cōplentia illa ſunt confortantia. Licet enim confortatio cordis ſit attendēda in omnibus ægritudinibus cuiuſcunq; membri: maximè tamen in paſſionibus eius. Et hæc intentio cū hoc quòd cōfert, ſit remotiua malæ cōplexionis, & quorumcūq; nocumentorū remanentium poſt euacua-

cuationes ſupraſcriptas, quæ poſſunt addere in cor-
dis debilitatem. Confortantia autem interius aut ex-
terius applicita. Habeant ſingularē proprietatem ad
cor. Secūdò ſtipticitate moderata participēt. Tertiò
ſint ſufficienter contraria diſcraſiæ cordis & obſeruē-
tur canões ſupraſcripti in correctione ſiue permuta-
tione malę complexionis calidę & frig. &c. Exterius
applicita in tremore calido ſunt huiuſmodi. ℞. roſ. ui
ol. ſandalorum rub. citrinorum, et corallorum, an. ʒ.
1. florū boraginis & bugloſſæ, an. ʒ. 5. croci, cāph. a-
na. gran. 6. aquæ roſ. aquæ acet. aquæ florū nenupha
ris, ana. ℥. 2. aceti, ℥. 1. uini muſcatellini, aut alterius ui
ni odoriferi, ℥. 5. Miſce: Applicentur regioni cordis
cum panno aut cendalo de grana in forma rotunda,
aut quadrata ſatis magna, ut notabilem partē pecto-
ris tegat & replicet̃ actu frigidum magis aut minus,
aut tepidum ſecundum exigentiā temporum anni,
& caliditatis ipſius cordis & fortitudinis aut debili-
tatis eius. Et poſſunt ex his fieri ſacculi & unctiões, &
emplaſtra ad libitū. Sed in tremore frig. ℞. florū bo-
raginis & bugloſſæ, an. M. 1. roſarū. meliſ. roriſmar.
ozimi, gariophilati, an. M. s. ſerici, xiloaloës xylobal
ſami been al. & rub. zedoariæ, doronigi, gariophilo-
rū, cinamomi nucis muſ. corticū citri caſſię, lignee, a-
na. ʒ. s. muſci, ambrę, an. grā. 3. aquæ bugloſſæ, aquæ
meliſſæ, an. ℔. mediā, uini muſcatellini uel maluati-
ci, ℥. 3. aceti. ℥. s. Miſce. Et ſi opus eſſet contēperare ca-
liditatem ſupraſcriptorum his poteſt addere aquam
roſaceam, ſandalos, & corallos, & huiuſmodi ſecun-
dum exigētiam. Et poteſt facere unctiones cum oleo
liliorū alborum, & cera, & pauco aceti, emplaſtra ſe-
cundum libitū. Ergo diſcurre per medicinas cordia-
les de quib. ſupra, & elige calidas, frig. hum. & ſic. aut
temperatas ſecundum quod eſt expediens tuo propo
ſito, & debent applicari tam tempore quietis quàm tēpo-
re paroxyſmi. Et completur etiam hæc intentio cum
ſumptis, ſcilicet, ſyrupis, aut rob, de acetoſitate citri, li
monis, ribes, & cæteris tā à cauſa cal. quàm frig. dictis ſu-
perius in intent. 2. ad quā recurre. Item medicinę Ra-
ſis expoſitæ ſuperius ſunt præſtantes in curatione tre
moris & ſyncopis tam à calida quàm à cauſa frig. pēden-
tium. Et Auic. aliquas deſcribit medicinas, quarum
una in tremore non uehemēti & calido eſt hæc. ℞. do
ronigi partem unam, cāph. 4. partē, ſandali 3. partē,
margaritarum, carabæ, coralli, xyloaloës, ſpodij ro-
ſarum an. medietatem partis bugloſſæ, partes 2. con-
ficiantur cum aqua malorum, & fiant inde trochiſci,
doſis eſt, ʒ. uſque ad aureum. Deſcriptio alia Auic. for-
tior in extinguendo. ℞. ſem. lactucarū ſem. endiuiæ,
ſpodij, roſarum, ſandali, ſem. portulacę, bugloſſæ, co
riādri ſicci, coralli, Karabe, margaritarū, an. partes 2.
camphoræ 4. partem, doſis ſit. ʒ. 2. Credo quòd una
ſufficiet niſi in cauſa ualde forti, & poteſt exhiberi in
forma pulueris cum ℥. 2. aquę roſ. Sed quia in hac de-
ſcriptione nihil ponitur calidū poſſunt addi, ʒ. 2. uini
moſcatellini. Auic. tamen in fine cap. de cura tremo-
ris calidi ponit deſcriptionem mirabilem metas trā-
ſcendentē: dicit, quòd ſi ſuperfluat res, augmentet̃ in-
flāmatio, & timeatur quòd ſit ueſtigiū apoſtematis,
ſcilicet calidi, tunc fortaſſe eſt ibi neceſſarium, ut in po
tu des ſemen mandragoræ & opium. Et melius qui-
dem eſt ut in potu tribuas de ſemine mādragoræ pō-
dus quartæ ʒ. unam, & de opio uſque ad medietatem

ʒ. unā, permixtis cum medicamine aromatizato ex
muſco, xiloaloë crudo, cāphora, et croco, ſecundum
uirtutē & horā neceſſitatis. Auic. itaque tribuit in una
doſi mediam, ʒ. opij, & quartam de ſemine mandra-
goræ, cum tamen ipſe ſecundo canone capitulo de o-
pio ponat doſim eius eſſe 2. danich, & ſunt 16. grana
hordei. Amplius in eadem recepta ponit opium du-
plum ad ſemen mandragoræ contra canones doſan-
di medicinas: debet enim minus eleuatū in gradu po
ni in maiori doſi, præcipuè in his de quorum exhibi-
tione eſt magnus timor.

Reſpondet quidam intentionem Auic. eſſe confi-
cere hāc medicinam, quæ non tota exhibeatur ſimul,
ſed quantum uidebitur oportunum. Hæc reſponſio
eſt contraria uerbis Auic. & ſuæ intentioni. Reſpon-
dit Gētilis, quòd triplex eſt opium. Vnum quod col
ligit̃ per reſudationē ex papauere Aegyptio nigro, et
eſt ualde forte. Secundū fit ex capitibus papaueris cō-
tritis, & eſt leuius. Tertium fit ex ſemine lactucæ agre
ſtis, et eſt leuiſſimum, et minus ſtupefactiuum quàm ſemē
mandragoræ. Poſſumus ergo dicere quòd Auic. in-
telligit de 2. & 3. opio non aūt de primo. Alia reſpon
ſio Gētilis, quòd opium datur ad multas intētiones.
Aliquando ad ſtupefactiones. Aliquando ad ſiſten-
dum catarrhum & fluxum uentris. Aliquando ad al
terādum malam complexionem calidam fortem. In
primis caſibus communiter parum de eo ſufficit, ut
puta 3. aut 4. gran. Sed ad alterandum caliditatē for-
tem opus eſt, ut exhibeatur ſecūdum reſiſtentiam ſuſ
contrarij, caliditate quàm exiſtente fortiſſima faciente ſu-
ſpitionem. Imò initium apoſtematis calidi concedit
Auic. doſim prædictam opij, & mandragoræ, præci
puè corpore exiſtēte multorum ſpirituum & magnę
reſiſtentiæ, tam ex parte caliditatis naturalis quàm accidē
talis: nec eſt inconueniēs ut exhibeat̃ huiuſmodi me-
dicina ita potens ad euitandum maximam ægritudi
nem omnino mortalē, & non eſt inconueniens quòd
corpus ægrum magis reſiſtat contrarijs quàm ipſum ſa-
num: tolerabit ergo doſim opij, quam tempore ſani-
tatis non toleraret. Super hanc tamen medicinam nō
eſt audēdum niſi prius fuerimus experti corpus ſimi-
les medicinas tolerare faciliter. Ego enim aliquādo in
ſedatiōe doloris dedi quatuor ʒ. philonij romani, cū
ante expertus fuiſſem duas non facere impreſſionem.
Eſt ergo hic caſus Auic. caſus particularis rariſſimè
cōtingens, ſed pro ſomno inducendo aut catarrho ſi-
ſtendo, & ſimilibus, non eſt opus ita fortiter ſtupefa-
cientibus, cum eis communiter non ſit contrariū tan-
tæ reſiſtētię. Medicinæ aūt permutātes cōplexionem
frig. apud Auic. ſunt theriaca, mithridatū, diamuſcū
dulce, & amarum quod eſt calidius dulci, milium am
bræ, id eſt, parua quātitas ambræ, quia calida & mul
tum aromatica ſicut etiam debet dari parua quātitas
muſci. Ideo authores in cōfectione medicinarum re-
cipientium muſcum, crocum, & ſimiles ualde aroma
ticas ponunt paruam doſim ipſarum in cōparatione
ad alias, quaſi ſuperflua aromaticitas ſit nocēs. Sexta
aūt intētio, ſcilicet, correctio accidentiū perficitur ſe-
cūdum ipſorū exigentiā. Inter cætera prohibeat̃ ſyn-
copis ſuccurrendo remedijs oportunis, de quibus in
capitulo proprio. Et ſtridori dentiū ſuccurrat̃ ponen
do aliquid molle inter dentes. Tremor autem pendēs
à mala cōplexione ſine materia exigit omnes inten-
tiones

tiones suprascriptas prætereꝗ; digestionem, euacuati-
onem, & diuersionem. Verũ diuersio aliquando cõ-
uenit ad prohibendum fluxum humorum ad locum
læsum præcipuè cùm humores in corpore superflue-
rint: paret itaꝗ; curatio eius ex suprascriptis. Tremor
autem pendens à solutione continui non habet curã.
Similiter pẽdens ab apostematibus iam factis in ipso
uel eius capsula. Verũ in principio antequam fiat suc
currẽdum est cum phlebotomijs copiosis, euacuatio-
nibus secundum exigentiã, & omni genere diuersio-
num. Item cum stipticis confortantibus & tuentibus
cor ne recipiat humorem. Itẽ remouendo causam flu-
xus humorum. Item incrassando, & etiam ipsos cõ-
pingẽdo si fuerit oportunum ne facilè sua subtilitate
fluant. Propterea Auic. concedit stupefactiua. Et in
his casibus opus est diæta tenuissima, sicut in alijs apo
stematibus membrorum interiorum. De eorum ta-
men cura actum est superius. Similiter dictum est de
cura malæ cõpositionis siue sit oppilatio, siue sit ma-
lus situs. Et si pendeat à dolore cordis remouetur per
remotionem causarum dolorum cordis, quarum cu
ra statim est posita. Sed factus à nimia sensibilitate cu
ratur prohibendo omnes causas potentes lædere cor.
Item confortando ipsum sicut dictum fuit in intẽtio-
ne quinta. Tertiò remittendo sensum cum usu præbẽ
tium nutrimentum crassum sicut carnes bouinæ, por
cinæ, leguminum, & similium, & usu frigidorum, &
humidorum sicut lactucæ, endiuiæ, spinachiæ, & si-
milib. Itẽ casei & lactis. Factus à debilitate cordis cu-
ratur remouendo causas debilitatis. Item confortan-
do ipsum conueniente regimine sex rerum, & etiã re-
gimine medicinali si fuerit expediens sicut dictũ fuit
in quinta intẽtione. Sed factus à uentositate & uapo-
ribus curatur sicut ille qui pendet à materia, & cũ hoc
resolutioni uentositatis & uaporum attẽdendum est,
& in ipso confert phlebotomia basilicæ sinistræ. Fa-
ctus autem per communitatem à toto sicut in febri-
bus curatur curatione febrium, & confortatione cor-
dis, & resistẽdo malitiæ complexionis impressæ, aut
imprimendę à febre, uel à causis eius quæ secundũ plu
rimum est calida, & indiget frigidis cordialibus inte-
rius & exterius applicitis, licet aliquãdo sit frigida si-
cut in syncopali humorosa. Sed in tremore sequente
crisim attẽdatur complemento crisis tuendo tamen
cor secundum quod est expediens. Sequens autẽ do-
lorem cuiuscũꝗ; membri curatur per remotionem il-
lius doloris membri, & cordis confortationem. Cu-
ra autem tremoris cordis facti per communitatem à
membris particularibus exigit duplex regimen. V-
num est membri communicãtis cõplendum euacua-
tione, diuersione, ab ipso membro remotione malæ
complexionis, & cuiuscunꝗ; alterius nocumẽti eius,
& cõfortatione ut sit minera laudabilium humorũ.
Aliud debetur cordi complendum confortatione e-
ius, & resistendo nocumento impresso, & imprimen-
do in ipsum secundum quod est expediẽs. Factus aũt
à uenenis sumptis curatur cum eductiõe eorum, uo-
mitu, aut secessu aut utroꝗ; modo. In principio tamẽ
uomitus est præmittendus cum sumptione olei, aut
aquæ tepidæ, aut utriusꝗ; simul mixti, et fiat exquisi-
tus, postea detur lenitiuum. Et attendatur conforta-
tioni cordis, & dẽtur bezahartica propria. Factus au
tem à morsu serpentum curatur attrahendo uenenũ
impressum in loco, fricando locum ut sanguis exeat,
postea lauando cum aqua calida locum morsum, &
applicando pullum nouiter mortuum adhuc calidũ.
Et ut obuiet cum uisceribus aut applicãdo anũ galli-
nę uiuẽtis, & tuendo partes superiores membri mor-
si cum aceto, & aqua rosat. Et confortando cor cum
interius & exterius applicitis. Et theriaca est optima
in morsu uenenosorum sumpta & applicita. Sed tre-
mor sequens alias causas primitiuas curatur cum re-
motione earũ, & remotio nocumenti ab eis impressi,
& cordis confortatione.

CVra syncopis curabilis exigit duplex regi-
men. Vnum administrandum tempore pa
roxysmi. Alterum tempore quietis ad pro-
hibẽdum reiterationem paroxysmi. Regi-
mem administrandum tempore syncopis diuersifi-
catur secundum causas eius propriè secundum tri-
plicem causam in diffinitione expressam. Si ergo
causa syncopis fuerit paucificatio spirituum, & non
superfluat præter illos qui sunt in minera, intenden-
dum est ipsorũ regenerationi, uiuificationi, & prohi-
bitioni resolutionis & paucificationis ipsorum, tam
regimine sex rerũ nõ natural. ꝗ; medicinali. Aẽr ergo
declinet ad contrarium discrasiæ, & nocumẽti quod
facit paucificationem spirituum. Et sit boni odoris a-
romatizatus cũ calidis aut frigidis secundum exigen
tiam contrarij corrigendi. Secundum plurimũ tamẽ
debet ad frigidum declinare, aut ad temperamentum
nisi sit in causa frigiditas mortificans. Et similiter de-
bent uestes et lecti aromatizari. Frigida aũt sunt sicut
rosa, uiola, camphora, & sandali, & poma, & pira, ci
tonia, & cætera superius memorata. Calida aũt sunt
sicut muscus, ambra, crocus, gariophili, cortex citri,
gallia musc. & similia, quibus utendum est pro aẽre,
uestibus, lectis aromatizandis. Odores aũt magis cõ
ueniẽtes cæteris paribus sunt illi quibus ægri delectã-
tur: aliquando enim delectanẽ odore citonij, piri, &
pomi. Aliquãdo odore uini aquæ ros. & similiũ. Cõ
mune tamen magni iuuamẽti est quod fit ex uino o-
dorifero aqua ros. muscata in quib. sit panis assus in-
fusus. His autem possunt addi frigida sicut sandali, cã
phora, & similia: Et possunt addi cali. sicut garioph.
muscus, & similia, & si acetum placeat potest addi pa
rum aceti. Fiunt etiam poma odorifera calida, frigi-
da, & temperata secundum exigẽtiam contrarij cor-
rigẽdi, quarum descriptiones solẽnes posui in tractu
de pestilẽtia, & de his est sermo apud Mesue in fine ca-
pituli de catarrho. Hi aũt odores suaues sunt cõueniẽ-
tes ad nutriendũ spiritus, siue potius ad fouendũ ip-
sos sua similitudine: non tamen credo quòd uerè nu-
triant. Non tamen conceduntẽ in pręfocatione matri
cis, siue in syncopi per communitatẽ à matrice, cum
matrix moueatẽ ad odores bonos. Imò potius appli-
cẽtur naribus syncopizate ex matrice odores fœtidi:
qui tamen sint conuenientes ori stomachi sicut odor
calami usti, qui est expertus in cura calidæ cholericę,
& similiter gypsi, In collo matricis supponanẽ odo-
rifera sicut gallia muscata, & propriè cũ pauco uino
odorifero, aut oleo liliorum alborum infuso in eis li-
chinio & supposito. Cibi autem & potus sint resumẽ
tes calidi, frigidi, aut temperati secundum exigẽtiam.
Eligatur ergo uinum coloris aurei, et odoris aroma-

tici ſubtile cum ſtipticitate quadā attinens dulcedini,
notabiliter uinoſum aut mediocris uinoſitatis, ita ut
ſumens in ore ferè ſubitò ſentiat fumoſitatem cum a-
romaticitate. In ſyncopi tamē ab euacuatione poteſt
eſſe coloris nigri ut ſit craſſius, et nutribilius prohibēs
reſolutionē. Et debet exhiberi calefactū actu, & pro-
priè ualde paucifitatis in calore naturali, & cauſa frigi
da, & ſi ſit mixtum cum aqua carnis, imò non detur
ſine ipſa ſi adſit multa fames & inanitio, uel panis ſit
in ipſo diſſolutus ne ſubitò penetret omnino indige-
ſtum. Et poteſt aromatizari in calida cum aqua roſ.
ſecum mixta. Item cum ſandalis, citrinis, et ſimilibus.
Et in cauſa frigida cum pauco muſci, cinamomi, ga-
riophilorū, uel in cauſa calida ſecum miſceatur ſyru-
pus acetoſitatis citri. Et in frigida parū diamuſci dul-
cis, uel miſceatur cum alijs quibus ęger magis delecte-
tur, & ex maximè conuenićtibus. Et propriè ubi ſto-
machus cōmunicet eſt miua appropriata ſyncopi po
ſita ab Auic. in Antidotario mixta cum uino. Et hęc
cibatio ſit freques & pauca pro uice ſufficit ei. Vt detř
de uino mixto cum aqua carnis pro uice ab ℥. 1. uſqꝫ
ad 2. Et ad hanc intentionem eſt contuſum pulli, oua
ſorbilia, teſticuli gallorum, & ſimilia quæ citò tranſ-
mutentur, & quorum parum multū nutrit. Et cauen
dū eſt à uino potenti puro in notabili quantitate, ne
cerebrum & neruos percutiat, & ne præter modū in-
flāmet propriè in cauſa calida: fortaſſe enim accidet
ex eo permixtio ratiōis, aut ſpaſmus, niſi aqua aut a-
lio liquore temperetur, propterea dicit Auic. quādo
neceſſariū eſt in ægritudinibus acutis dare uinū pro-
pter ſyncopim melius ſiue magis conueniēs eſt, ut ſit
inſipidum, quia tale eſt pauciferū. Sed fortè quis inſta
bit quomodo poteſt ſyncopizatus aliquid ſumere
cū ſit in eo deſtructus ſenſus & motus. Reſpondetur
quòd per tempus ſyncopis intelligo totum illud tem
pus in quo eſt actu ſyncopis uel ſyncopi proximū,
cum nondum in totum conualuit à ſyncopi, licet lo-
qui poſſet, et deglutire. Vidi enim plures ſyncopizā-
tes decies in hora. Non tamen inter ſyncopim & ſyn
copim omnino abſoluebantur à nocumento ſynco-
pis. Et aliquando cadit tempus notabile inter paroxi
mos ſyncopis. Et hoc eſt quod dicit Auic. Et patiens
quidem ſyncopim quandoqꝫ eſt in ſyncopi, quādo-
qꝫ eſt in eo quod eſt inter ſyncopim & ſanitatē, quan-
doqꝫ eſt in leui paroxyſmo ſyncopis. Hæc autē ciba-
tio frequens quę conceditur in ſyncopi ſequente ina-
nitionem & paucitatem ſpirituum, non ita conceditř
in ſequente retractionem ſpirituum ad cor, & multo
minus in ſequēte præfocationem ſpirituū in corde &
repletionem. Imò multum debent abſtinere. Et fortè
nihil dari durante paroxyſmo ſyncopis, licet in om-
nibus aër & odores boni cōcedantur. Somnus apud
Auic. prohibetř. Inquit enim patientes ſincopim prę-
cipiuntur uigilare et dimittere locutionem, quod ue-
rum eſt in patientibus ſyncopim ex retractione ſpiri
tuum, & ex præfocatione eius in corde, cum ſomnus
trahat ſpiritus interius, & augeat præfocationem,
ſed in ſyncopizatis propter paucitatē ſpirituū ſequē-
tem euacuationem quācunqꝫ præter ſudorem, credo
ſomnum in paroxyſmis ſyncopis cōuenire, cum ſi-
ſtat omnes euacuationes pręter ſudorem, & maximè
poſt cibum ad fortificandum digeſtionem. Quia ta-
mē ſomnus eſt conſanguineus ſyncopis, eſt attendē-
dum dum dormiunt qualis ſit facies, pulſus & anheli
tus. Sed de hoc erit ſpeciale dubiū in fine capituli. Ex
his ſequitř exercitium non conuenire ſyncopizatis, cū
apud Auic. præcipiatur ipſos dimittere locutionem,
Nam multo magis debēt dimittere alia exercitia qui
bus magis fatigantur & debilitentur. Fricationes ta-
men conueniunt in ſyncopizatis propter retractionē
ſpirituum, & præfocationem ſpiritus in corde, nō au
tem conueniunt in ſyncopi ſequente paucitatem ſpi-
rituum, imò ſtent ſupini & nō moueantur. Sed alij &
pręcipuè ſyncopati ex præfocatione ſpiritus & retra
ctione ſtent magis capite eleuato, & fricētur. Omnes
tamen ſunt altis uocibus uocādi & excitandi dū ſunt
actu in ſyncopi, licet extra ſyncopim debeāt permit-
ti dormire qui patiūtur ſynçopim ex inanitione. Cir
ca repletionem & inanitionē eſt ſciendum, quòd qui
patiuntur ſyncopim propter paucitatem ſpirituū nō
debent inaniri aliquo genere euacuationis dū ſunt in
paroxyſmis ſyncopis, neqꝫ multum à cibis abſtine-
re, imò, ut dictū eſt frequenter, & parum eſt exhiben-
dum. Sed cęteri maximè patientes ſyncopim ex prę-
focatione propter multitudinem humorum exiſten
tium in corde aut repentiū ad cor, debent abſtinere et
euacuari uomitu, ſuppoſitorijs, clyſterijs, phleboto-
mijs ſecundum exigentiā in paroxyſmis ſyncopis,
quæ tamen fiant cum cautela & timore, & quādo cæ
tera non contulerint. Non tamē denř uomitiua for-
tia aut medicinæ exoluentes & materiā agitantes, ne
humores amplius ad cor præcipitentur. Sed difficile
eſt ſubuenire ſyncopizatis qui ſimul indigent reſtau-
ratione ſpirituū, & nociui euacuatione, ſicut aliquan
do contingit. Et in hoc ſtat medici prudentia ut utri-
que attendat. Sed ei magis de quo maior eſt ſuſpitio.
Sint tranquilli ſperātes et gaudentes, uitanda ſunt ac-
cidentia corpus exterminantia. Iuuātur rerum ama-
bilium rememoratione & habitatione cum dilectis.
Regimen aūt medicinale tempore ſyncopis eſt, ut a-
ſpergatur facies aqua frig. aut aqua roſ. mixta cū pau
co uini odoriferi: excitat enim à profunditate ſynco-
pis, & eſt cōmune remedium omnibus. Et in omnib.
ſpeciebus ſyncopis intendendum eſt ad remotionem
cauſæ quantum fieri poſſunt ſecundum uirtutis tole-
rantiam. Si ergo ſyncopis ſequatur aliquam euacua-
tionem ſiſtenda eſt, non quidem cum opiatis ſi aliter
fieri poteſt, ſed alijs ingenijs quæ uirtus poteſt tolera-
re, & cum hoc uirtus eſt cibis uiuificanda ſecundū ca-
nones ſupraſcriptos. Et cōmune remedium in cibos
quæ ſequūtur paucitatē ſpirituū eſt, ut fiat pororū cū
tis oppilatio prohibens ſpirituū reſolutionē cū aquę
roſ. roratione, euētatione & cū flabellis, & ſimilib. &
cum indumentis in quibus ſit uirtus ſandalorum, ro-
ſarum, & ſimilium, & cum odore, & ſorbitione frigi
dorum cordialium ſicut acetoſitas citri cum aqua ro
ſata, aut acetoſę. Niſi in cauſa ſit frigus uehemens, aut
ſolutio fortis: Cum frigidis tamen ſemper ſit mixtū
aliquid calidi quo delectetur ſicut muſci aut croci, no
tabiliter tamen frigidis dominantibus, & iuxta hanc
intentionem eſt melius ut uinum, & quicunqꝫ potus
ſit actu frigidus, nō tamen ita ut fiat calidi extinctio.
Illud aūt quod ſupra dicebatř de potu calido actu ob-
ſeruandum eſt ubi calidum naturale eſt ualde paucifi
catum, & maximè in cauſa frigida & in quibus mul-
tum durat ſyncopis, & quorum totum corpus infri-
gidatur,

gidatur. Et isti indigent inunctione extremitatum, &
stomachi cū oleis calidis aromatizatis. Et in hac syn-
copi sequente paucitatē spirituum assiduetur embro-
catio extremitatū, & partium membrorum regaliū
cum aqua rosata, & cæteris frigidis cordialib. in qui-
bus tamen aliquid modicum musci, croci aut uini o-
doriferi ponatur. Et si fuerit singultus aut nausea, tūc
oportet ut uiuificetur caliditas infirmi, & adiuuet̃ na
tura eius commouendo guttur cum penna excitādo
uomitū & cōmouendo spiritum ad exteriora. Et as-
siduent̃ clamores maximi circa ipsum, & stringantur
digiti dolorē inferendo, & fiant titillationes, & pro-
uocantia sternutationem, & omnia intelligunt̃ quan
do est in actu syncopis ad excitandum ipsum à pro-
funditate syncopis. Cumq; illa non ualent, & nō ster
nutat, moritur. Et si syncopis est causa meri, & sit pos
sibile ut expellatur cū uomitu facili, clysteri, aut phle-
botomia, fiat istud. Et si est propter euacuationem ex
partibus intrinsecis, non aūt per poros cutis calefiant
extremitates si sint frigidæ, & fricentur cum oleis ca-
lidis aromatizatis. Et quandoq; necessariū est stringe
re ea ad reuocandum calorem exterius, & ad excitan
dum ægrum à profunditate syncopis. Sed multo ma
gis hæc necessaria sunt ubi syncopis sequit̃ attractio-
nem spiritus ad cor aut præfocationē ipsius in corde.
Et sistatur omnis euacuatio secūdum quod oportet.
Et attendatur uirtutis uiuificationi. Vnde in synco-
pi sequente cholericā passionem sumantur huiusmo-
di potus. ℞. Aquæ carnis propriè factæ per expres-
sionē carnium ℥.1. succi citoniorum, uini an. ℥.s. ga-
liæ musc. gran. 5. uel ℈.s. misce, & si syncopis sequitur
sudorem uel aliam euacuationem ex parte cutis, un-
gatur cutis cum oleis stipticis & aspergat̃ desuper pul
uis cōstrictiuus sicut myrtus, lutum, chimolæa, corti-
ces granatorum & similia frigida stiptica, & uiscosa,
& nullo modo materia extrahat̃ exterius, sed in syn-
copi sequente euacuationem intrinsecam nullo mo-
do huiusmodi approximētur. Augmentarent enim
euacuationem illam comprimendo materiam inte-
rius. Et si fuerit causa doloris, & non sit possibilis eius
sedatio, alio ingenio stupefac membrū dolorosum,
sicut curatur cholica cum philonio & similibus. Et si
uenena sint in causa, dentur bezahartica cōtra illa ue-
nena. Et obseruentur canones suprascripti tam in ue-
nenis sumptis quàm in morsibus uenenosorum. Et si
causa syncopis fuerit repletio in ore stomachi, studen
dum est ut euomatur, quoniam sanat. Et opotet ut to
leret famem & minuatur cibus. Et loco exercitij fiant
fricationes totius corporis. Ita ut etiam in stomacho
& uesica. Et nō cogantur sumere aliquid nisi uinum
prędictum, quod necessarium est in dispositione syn
copis. Et medici stulti student in cibando eum existi-
mando quod sit conueniens, et uiuificent uirtutem e-
ius. Ipsi ergo suffocant caliditatem innatam & inter-
ficiūt ipsum. Sed conueniēs est ut detur syrupus acet.
mixtus cum aliquo subtiliante, sicut est decoctio hys
sopi, si humor fuerit crassus et uiscosus. Si autem sub-
tilis, post ipsius uomitū. Si fuerit facilis, detur aliquid
repressiuum, sicut syrupus de granatis, de agresta &
similes. Et in summa in quacūq; specie syncopis attē-
dat̃ remotioni causæ eius secundū quod est possibile.
Ex prædictis ergo breuiter collige duplex regimē.
Vnum administrandum tempore paroxismi synco
pis siue æger sit in actuali syncopi, siue in dispositio-
ne media inter actualem syncopim, & sedationem to
talem accidentium syncopis. Alterū est administran
dum sedatis omnino accidentib. syncopis. Primū au
tem si est in actuali syncopi, ut remoueatur à profun-
ditate syncopis cum aspersione uiolēta aquæ frigidę,
ut rosaceæ, aut sibi proportionalis in facie eius, & cū
clamoribus maximis circa ipsum, et cum titillationi-
bus circa partes sensibiles, & inferendo dolores quos-
dam sicut digitos contorquendo, & similia operan-
do circa ipsum, & approximando bonos odores na-
ribus et cordialia in regione cordis, nisi in ea quę pro-
uenit à matrice in qua fœtidi odores narib. apponan
tur, qui tamen confortēt os stomachi & boni odores
in collo matricis supponendi sunt. Item prouocando
sternutationes, & si non sternutat non est spes salutis,
& hæc omnia conueniunt in quacunq; specie synco
pis. Sed in alijs diuersificant̃. Nam syncopizantes ex
paucitate spirituū debent restaurari cibo & potu si-
cut dictū fuit. Alij uerò debent abstinere, & propriè
cum syncopis sequitur materiam lædentem multitu
dine, aut malignitate, nō autem paucitate spirituum,
& propriè cum spiritus in corde præfocantur. Sed in
his conueniunt uomitus, clysteria, phlebotomiæ, uē-
tosæ, ligaturæ, fricationes, & omnia genera diuersio-
nū, quæ non conueniunt in sequente spirituum pau-
citatē. Sed in nullis cōueniunt solutiua sumpta saltē
notabilis fortitudinis. Omnes tamen conueniunt in
remotione suę causę secundū quod est possibile in tē-
pore illo. Et syncopizantes ex paucitate spirituū de-
bent iacere supini. Sed syncopizantes propter retra-
ctionem spirituum, aut præfocationem eorū in cor-
de debent stare magis eleuati, præcipuè quando syn-
copis sequeretur asthma & anhelitus pręfocationem.

Regimen autem adhibendum cum totaliter acci-
dentia sint sedata, licet remaneant causæ potentes rei-
terare syncopim, est omnino prosequēdum secundū
quod dictum fuit in cura tremoris. Nam causæ eædē
quæ faciunt tremorē cordis, si augent̃, faciunt synco-
pim. Est tñ remissius procedendū in syncopi in om-
nib. quę possunt uirtutē debilitare. Cura lipothymię
et casus uirtutis subitò patere potest ex cura syncopis

Sed ut dictorum ueritas eluceat, sunt quædam du
bia remouenda. Primò de intētione Gal. & Auic. te-
nendum est uomitum in syncopi competere quibus-
dam conditionibus seruatis. Primò quòd uomens
sit facilis ad uomitum. Secundò quòd materia quæ
facit syncopim sit in motu faciens nauseam & sub-
uersionem taliter ut leui remedio, scilicet impositio-
ne pennę possit expelli, aut cū sumptione leuis uomi-
tiui, sicut aquæ tepidæ cui parum olei & aceti sit ad-
mixtum, neq; sit alia causa manifesta uomitum impe
diens. Et huic sententiæ Gal. & Auic. taliter limitatę,
parū obstant rationes Auer. secundo Colliget, quas
gratia breuitatis omitto, & quia pauci sunt momen-
ti. Secundū dubium remouendum est propter dictū
Auic. in fine capit. de syncopi. Patientes quidem syn
copim præcipiuntur uigilare & dimittere locutionē.
Pro quo sciendum quòd debent dimittere locutio-
nem, quia labor duplex est in locutione spiritus re-
soluens, & uirtutem debilitans, unus in cogitatio-
ne, alter in motu membrorum spiritualium & reli-
quorum deseruientium locutioni. Attamen pro

paruo tempore debent dimitti, imò cogi loqui ut re-
leuent̃ magis à profunditate syncopis, sed cũ notabi
liter releuati sunt, prohibeat̃ locutio. Sed de uigilijs
sciendũ dictũ Auic. posse intelligi, aut tẽpore actua-
lis syncopis, aut tẽpore quietis. Sed de tẽpore quie-
tis dicamus, primò quòd uigiliæ aliqñ conueniunt,
aliquãdo discõueniunt, secundũ diuersas causas syn-
copis. Si em̃ syncopis sequit̃ morsum, aut sumptionẽ
uenenosorum, aut apostemata maligna uenenosa, si-
cut althoin & similia, aut febres pendentes à materia
uenenosa sicut pestilentiales, syncopalem minutã, ui-
giliæ cõueniunt, & somnus prohibendus, ne materia
& uapores uenenosi uadãt ad cor, cum in somno fiat
reditus sanguinis & spiritus ad cor, ut supra in cap.
de subeth. Et Arist. 3. de animalibus in cap. de sangui-
ne & lacte, dicit quòd signũ reditus sanguinis ad in-
tra est quòd si scindatur̃ cutis nõ exibit sanguis in dor
miẽte sicut in uigilãte, hoc tamen intelligendũ est q̃-
tum ad principiũ somni, quia postea in processu pan
dunt̃ sanguis & spiritus. Item Auic. 4. primi cap. de
phlebot. dicit, quòd superfluitates in somno ad pro-
funditatẽ corporis trahunt̃. Et propter hoc 2. primi
cap. de somno et uigilia, homo pręterea cogit̃ uigila-
re multotiẽs & somnũ à se dimittere timore syncopis
& casus uirtutis. Item iuuamentũ somni quod esset in
his casib. ad fortificandũ digestionẽ est nullũ, quia ma
terię uenenosæ non sunt digestibiles. Si aũt syncopis
fieret à mẽbris frigidis repletiõalib. sicut in syncopali
humorosa, somnus concedit̃ ad fortificandum dige-
stionem. Propterea dicit Auic. in cura syncopalis hu
morosæ ponat̃ medietas tẽporis dormitioni, & me-
dietas tẽporis fricationi si possibile est. Sõnus enim iu
uat ad digestionẽ humorũ crudorũ, & fricatio resolu
tioni. Itẽ in omni syncopi sequente euacuationẽ som
nus cõpetit, prætereq; in sequẽte sudorẽ, cum somnus
omnes manifestas retineat euacuatiões pręter sudorẽ.
Nisi fortè sudor sequeret̃ nimiã pororũ dilatationẽ.
In quo casu somnus magis cõpetit quàm uigilię, cum
magis iuuet ad pororũ cutis constrictionẽ quàm uigi
liæ. Huius aũt signum est, quia corpus magis infrigi-
dat̃ secundũ partes extrinsecas in somno quàm in ui-
gilia, & econtra in uigilijs. Propterea plurib. indige-
mus operimẽtis in somno quã in uigilia, secunda pri
mi. Si uerò syncopis sit à dolore corporeo somnus
cõfert, sopit em̃ dolorẽ. Si uerò pẽdeat ab accidentib.
animi, somnus cõfert pro quanto sedat accidẽtia ani-
mi, & facit ad obliuionẽ, sed magis confert in his acci
dentib. quę trahũt spiritus ad exteriora, sicut gaudiũ,
ira, & similia quã in trahentib. spiritum ad interiora,
sicut timor, tristitia, & similia. Si uerò in causa sit la-
bor et fames adhibito cibo somnus cõfert, sed absq; ci
bo nocet, apud Rasim in diuisiõibus cap. de ęgritudi
nib. stomachi. Sed nota quòd quãuis aliquib. synco-
pizantib. somnus concedat̃, aliquib. uigiliæ, no tamẽ
credendũ est quosdam eorum semper debere uigilare
quosdam dormire, sed omnib. dum diu perseuerant
in quiete syncopis, sunt somnus quã & uigiliæ neces-
sariæ, sed aliquibus magis somnus uigiliæ, aliquibus
econtra. Et semper dũ syncopizãtes uigilãt aut dor-
miunt, sint medici, aut astantes qui semper notent fa-
ciẽ, pulsum, et anhelitũ, notẽtq; accidẽtia ex somno se
quẽtia & uigilia & an sycopis magis infestet in som-
no uel in uigilia Et secundum exigentiã posset proui-
deri, si em̃ somnus cõtulerit permittãt̃ dormire, si nõ
euigilẽt̃. Sed in actu syncopis si ipsa sequat̃ attractio-
nem spiritus ad cor, aut eorũ in corde præfocationẽ,
excitandi sunt, & propriè si pendeat à materia læden
te sui multitudine aut malitia. Quòd si sequatur pau
citatem spirituũ, & fuerit sine cibo quo restaurari pos
sunt, euigilent̃ & cibentur, postea permittant̃ dormi-
re. Si uerò cibati, & dormiant in actu syncopis, si tibi
constet de somno, quod tamen est difficile, permitã-
tur, & præcipuè si præcesserint longæ uigiliæ, sed sem
per attẽdatur facies, pulsus, & anhelitus, an tẽdant in
melius & sinantur dormire. Si uerò in deterius euigi-
lent̃, et prouideãt̃ secundũ oportunitatẽ. Si uerò tibi
non cõstet de somno, excitẽtur à profunditate synco
pis, nã possent adeo profundari quòd mors sequeret̃.

DE ANATOMIA MERI ET STOMACHI. Cap. LXXVII.

IVxta morem nostrum. Inprimis præmittenda
est anatomia meri, siue œsophagi & stomachi.
Meri est canalis siue uia cibi ab ore ad stomachũ
& superfluitatum à stomacho ad os longa, stricta, ro
tunda, cum ore superius et epiglottide, & cum stoma
cho inferius continuata, iuxta spondiles sita, & dua-
bus tunicis, cum uillis longitudinalibus, & latitudi-
nalibus composita, ad deglutiendum finaliter ordi-
natum. Pro eius diffinitionis declaratione sciendum
quòd cum meri habebat duas operationes pro toto
communes, scilicet deglutire, & expellere quæ in uo-
mitu expelluntur. Principalis operatio sua est deglu-
tire. Et hãc leuiter perficit, primò quia est sibi natura-
lis, secundò, quia ad ipsum cõcurrit utraq; tunica in-
terior neruosa in qua sunt uilli longitudinales deser-
uiẽtes ad attractionẽ, & exterior carnosa, in qua sunt
uilli latitudinales deseruientes ad expulsionem, attra
hit enim primò per longitudinales, deinde quod at-
tractum est paulatim expellit uersus stomachum per
latitudinales. Et tertiò quia graue facilè tendit deor-
sum. Econtra uerò uomitus est difficilis, primò quia
pręter naturam, nam si fiat à natura fit ab ipsa pręter-
naturaliter stimulata, et non completur nisi per tuni-
cam extrinsecam cum uillis longitudinalibus, et quia
graue cum difficultate ascendit superius. In meri autẽ
non fuerunt uilli trãsuersales, quia non ordinatur in
retentionem. Quamuis aliqui dixerunt in ipso esse a-
liquos paucos transuersales, quia illud quod degluti-
tur & si sit liquidum paulatim descendit, quod argu-
it ibidem esse aliquã uirtutem retentiuam, non enim
descendit sicut in foramine. Primi tamẽ responderẽt
hunc gradatũ descensum esse per uillos longitudina-
les, & latitudinales, nullo modo existentib. transuer-
salibus. Est aũt meri longius quãm sit cãna pulmõis,
cum transeat diaphragma usq; ad 13. spondilem, ubi
continuatur cum stomacho, & est situatum post can-
nam iuxta spondiles, quia canna debuit esse anterius,
cum inspiratio aẽris per eam ad pulmonem sit ferè cõ
tinua, quare hunc locum anteriorem sibi dignius uẽ-
dicauit, ut sit ori magis cõtinua per quã aẽr ingredit̃.
Et etiam cum sit chartilaginosa est magis tuta ab ex-
trinsecis occurrentibus. Et cum meri descendunt duo
nerui à tertio pari neruorũ cerebri uenientes ad os sto
machi ad dandum ipsi sensum, ut cum uacuus est
percipiat inanitionem, & insurgat cibi & potus desy
derium.

derium. Et non pertranseunt ad fundum eius cum illi non pertineat hæc sensatio. Stomachus est membrũ instrumentale magnum rotundũ ad figuram tendẽs arcualem, in medio corporis situm, ex duab. tunicis cum uillis longitudinalibus, transuersalibus, & latitudinalibus compositum, duo habens orificia. Vnum superius cũ meri. Alterum inferius cũ intestino duodeno continuatum ad appetendum, & digerendum cibum pro toto prima digestione finaliter ordinatũ. Quòd sit instrumentale manifestum est. Et magnitudinem eius arguit quantitas cibi in ipso contenti, licet dum cõtinet cibum corrugetur & paruificetur, & est rotundum, quia hæc figura est capacissima & à nocẽtibus magis tuta. Tendit tamẽ ad figuram arcualem in modum cucurbitæ retortę, cum os ipsius sit magis in sinistro & superius, fundus magis in dextro & inferius, quod factum fuit, quia ad os ipsius debet trãsmitti melancholia à splene ad famem excitandam, & fundus debuit esse in dextro, ut epar superpositum ei cum quinq; pennulis suis ipsum amplecteretur ad uigorandum eius digestionem, & quia cholera quæ in Kysti sub media pennula epatis continetur, debet trãsire ad fundum eius ad uigorandum digestionem. Et quia in latere sinistro iuxta renem est intestinum colõ circunuolutum occupans magnam partem, & in dextro sunt intestina gracilia parũ loci occupãtia, quare congruentius fuit, ut fundus in dextro, & os in sinistro locaretur. Est autem situm in medio corporis, habet enim desuper cor mediante diaphragmate. Inferius mesenterium & intestina, à dextris epar, à sinistris splenẽ cui superponitur anterius scirbũ, & siphax, & mirach. Posterius habet musculos dorsi, uenã chilis, & arteriam aorti descendentes, ex quibus patet ipsius colligãtia. Est aũt compositus ex duabus tunicis. Intrinseca neruosa densa & crassa cũ immediatè obuiet cibo, ne si esset mollis facilè patiatur ab ipso. Exterior aũt fuit carnosa minus densa & crassa adiuuans ad digestionem. Hæc aũt debuit esse exterius, quia non est necessarium id quod digeritur contangi à digerente. Sed bene necessariũ est id quod sentit̃ sensu tactus cõtangi à sentiente. Sunt aũt in stomacho uilli longitudinales siti in superficie intrinseca tunicæ interioris ipsius stomachi, ordinati ad attrahẽdum cibũ à meri, imò ipsum meri attrahit cibum ab ore, sicut & in uomitu stomachus est primus inchoans, meri autẽ sibi deseruit tanquam ei subordinatum. In superficie autẽ extrinseca tunicæ interioris, sunt uilli transuersales ordinati ad retinendum quod per uillos lõgitudinales est attractum, donec digestiua suam compleat operationẽ. In superficie aũt tunicæ extrinsecæ sunt uilli latitudinales ordinati ad expellendum, quod in stomacho indiget expulsiõe, aut ad intestina per pyloron, aut ad extra cum uomitu per uiã oris & meri. Habet etiã stomachus duo orificia. Primũ superius cum meri continuatum, quod est latius quàm inferius continuatum cum duodeno dictũ pyloron, quia res crassę debẽt per superius transire ad stomachũ. Sed res subtiles debent ire per pyloron ad intestina iam prædigestæ in stomacho. Istorũ autem orificiorum primum non est in parte suprema stomachi. Nec secundum in parte infima, ne fieret facilis descensus cibi ad inferiora ante digestionẽ. Imò natura ordinauit, ut magna pars fundi stomachi esset infra orificiũ inferius, ne cibus indigestus egrediatur. Et etiam ordinauit, ut magna pars oris stomachi esset supra orificium superius, ne si homo pedibus suspẽderet̃, cibus immediatè per os egrediatur. Est tamẽ stomachus secundum os eius alligatus decimæ tertiæ spondili dorsi, quæ est uigesima numerãdo à suprema spondili. Et propterea medicinæ oris stomachi debent exterius circa 13. spondilem applicari, quia declinat os stomachi posterius sicut fundus declinat anterius. Et secundum fundũ eius est alligatus decimæoctauæ spondili dorsi, quæ est ultima quinq; spondiliũ alchatim. Et numerando à suprema spondili est uigesimaquarta ita quòd stomachus secundum os eius alligatur primæ spõdili alchatim, & secundum fundum ultimæ. Est autem ordinatus ad appetendum cibum pro toto & digerendum ipsum prima digestione, cum secũda digestio sit in epate. Appetitus aũt debetur ori stomachi sequens sensationem ei tributam per neruum descendentem per meri à tertio pari neruorum cerebri. Digestio autem principaliter eius fundo debet̃. Et sunt in eo uenæ quę ad minima diuiduntur deferentes ei sanguinem quo nutritur. Et similiter sunt in eo arteriæ diuisæ, sed nõ ualde manifestæ, & ex his patet complexio stomachi & meri, sunt enim frigidæ & siccę complexionis partibus neruosis in ipsis dominantibus. Potest aũt pati omne genus ægritudinis, scilicet malam complexionem generis cuiuscũq;, sine materia, & cum materia, aut imbibita, aut inuiscata, aut natãte, aut apostemãte. Et potest pati malam compositionem in creatura, quia superficies sua potest esse parũ aspera, & per consequens lubrica, aut in uia sicut est oppilatio alicuius suorum orificiorũ, aut in quantitate, quia sit nimis magnus, aut paruus. Item solutionem continui quæ si sit superficialis, curabilis, si uerò utrinq; penetrans, incurabilis. Apostema etiam potest pati cuiuscunq; generis quod secundum plurimum est mortale, & maximè cum exituratur.

DE VOMITV. CAP. LXXVIII.

PRimò expediemus materiam uomitus, deinde agemus de cholerica passione. Est ergo sciendum primò quòd reperiuntur isti termini uomitus, subuersio, nausea, fastidium, siue abominatio significantes dispositiones, quarum una est uia in reliquam. Paruum enim nocumẽtum stomachi facit abominationem aut fastidium. Quod si augeatur facit nauseã, quæ est inclinatio ad subuersionem & uomitum. Si adhuc magis augeatur facit subuersionẽ, quæ est motus præter naturam stomachi ad expellendum per uiam oris, quamuis nihil corpulentum expellatur. Et dicit̃ subuersio, quia fundus stomachi uertitur superius uersus os eius, ac si deberet inuersari, uel fortè quia mouetur motu compressionis incipiendo à parte inferiori uersus superius. Subuersio autem animi secũdum antiquos est, aut nausea inseparabilis, aut destructio appetitus. Si autem magis augeatur & sit aliquid uomibile faciet uomitũ qui est motus prę̃ter naturã stomachi, cũ quo expellitur aliquid corpulentum per uiam oris. Et istæ dispositiones ex omni parte sunt contrariæ appetitui.

Vomitus est duplex. Quidam quietus qualis est ille qui accidit stomachicis facilè uomentibus. Alius est acutus & æstuosus, qualis est in cholerica passione

& in

& in his qui sumpserunt uomitiua fortia, in prægnā-
tibus, & in his qui propter stricturā pectoris, aut debi
litatem uillorum latitudinalium, & tunicæ extrinse-
cæ stomachi difficulter uomunt. Item quidam uomi
tus est creticus existens terminus multarum ægritudi
num, sicut febrium acutarū, apostematū epatis, quæ
sunt in latere concauo & similium. Quidam sympto
maticus sicut qui accidit in accesione febrium, & etiā
causis similib. Item quidā periodicus, sicut qui sequit̃
periodos expulisionis melāch. ad os stomachi, et qui
sequit̃ expulsionem sanguinis ad stomachum omni
mense propter retentionem sanguinis menstrualis so
liti eo tempore per matricē euacuari, & in diuersis di-
uersas seruant periodos, quibus frequēter in sua sani-
tate conseruantur. Quidā sine periodis. Item sumunt̃
species eius secundū causas obiectas, quæ uomitu ex-
pelluntur, sicut quidam est uomitus cholericus chole
ra naturali, aut non naturali, sicut uitellina, prassina,
æruginosa, & similibus. Quidā phlegmaticus diuer-
sificatus secundum diuersas species phlegmatis. Qui-
dam melanch. Quidam sanguineus secundum pluri-
mum malus, & propriè cum febre, licet aliquādo bo
nus, cū superfluat in quāto, aut malignitas ipsius ex-
pectatur, alius permixtus ex plurib. humorib. Item
alius cibalis, alius chilosus. Itē alius in quo uermes &
aliquę fœces expellūt̃ sicut in cholica, ileos. Alius fœ-
tidus sicut in prægnantibus. Item aliquis in quo caro
uerrucosa, aut fistulosa expellit̃ abscissa à stomacho
propter uehementiam conatus, aut à rebus incidenti-
bus, aut abstergētib. Item alius saniosus propter apo-
stema ruptū in stomacho, aut ulcus eius, aut quia ad
ipsum deriuatur ab exituris, aut ulcerib. membrorū
uicinorum, & ex his infertur quinta diuisio, quod a-
liquis est laudabilis aliquis illaudabilis, licet omnis sit
præter naturam.

Causæ uomitus sunt corporeę, aut primitiuæ. Sed
corporeæ duplices, aut per essentiā, aut per cōmuni-
tatem. Causæ per essentiam sunt mala cōplexio cuius
cunq; generis cum superfluit, sine materia, & cum ma
teria sanguinea phlegmatica cholerica, melancholica
aquosa & uentosa, & cæteris de quibus supra. Huius-
modi autem materiæ sunt, aut natātes, aut inuiscatæ,
aut imbibitæ. Et faciunt uomitum pungendo grauā
do, aut extendendo. Et acuitas sensus oris stomachi,
aliquando est in causa sequens complexionem calidā
& siccam tantum. Item mala compositio sicut oppi-
latio pyloron, & uermes qui sunt morbus in nume-
ro grauando, aut pungendo, & solutio continui, aut
recens, aut antiqua, pēdens à causa intrinseca, aut ex-
trinseca. Item pustulæ & apostemata cuiuscūq; gene-
ris & propriè in ore stomachi. Itē dolor stomachi se-
quēs malam complexionem, aut solutionem conti-
nui, aut ambas sicut in apostemate. Item debilitas sto
machi sequens læsionē alicuius naturæ unius, aut plu
rium, aut raritatem texturę, aut paucitatem spirituū,
per has enim causas stomachus facilè ad uomitum pa
ratur, si in eo reperiatur aliquid uomibile sicut cibus
aut potus, aut aliquid ex suprascriptis, imò etiam pa
ratur ad susceptionem superfluitatum aliorum mem
brorum, & ad cōgregandum eas per uiam paulatim
factæ congestionis. Istę autem causæ suprascriptæ fa-
ciunt uomitum frequenter si sint in stomacho res uo-
mibiles. Si uerò nō, faciunt nauseam & subuersionē.

Vomitus autem per communitatem quandoq; est à
toto, sicut in febribus. Qui quādoq; est criticus & ter-
minus ipsarum, quandoq; symptomaticus sicut in
pestilentialibus, & est secundum plurimū malus mor
tem protendens. Sed in cæteris est secundum plurimū
bonus, si per eum materia febris educitur. Si uerò so-
lum cibus, est ex toto genere malus. Et quādoque est
per communitatem à toto absq; febre propter super-
fluam repletionem, aut cachochymiā cum debilitate
stomachi recipientis, recipit enim superfluitatem à to
to mediante epate. Quandoq; fit uomitus per cōmu-
nitatem à cerebro transmittenti ad stomachum ma-
teriam catarrhalem, aliquando per solam communi-
tatem absolutam sicut accidit in percussionibus capi-
tis, apostematibus cerebri, & similibus in quibus sto-
machus compatitur capiti propter neruos descendē-
tes à. 3. & 4. pari neruorū cerebri ad ipsum. Quādoq;
fit per cōmunitatem à splene transmittēte melāch. cū
periodis aut sine periodis, & quandoq; solum super-
fluè infrigidando. Quandoq; fit per communitatem
ab epate, & propriè à concauo eius & Kysti transmit
tentibus ei secundum plurimum sanguinem, aut cho
leram. Et quandoq; est communitas absoluta per cō
passionem stomachi ad epar, sicut in magno aposte-
mate eius, si interueniat simplex alteratio, siue nocu-
mentum mediante neruo utriq; communi. Quan-
doq; per communitatem ab intestinis, aut per simpli
cem dolorem ipsius, aut quia uermes ascēdunt ab eis
ad stomachum, aut fœces regurgitāt ad eum sicut in
cholica & ileo. Quandoq; per communitatē à reni-
bus & poris uritidibus in fortibus doloribus ipsorū,
sicut est dolor calculi, quandoq; per communitatem
ad matricem sicut in retentione menstruorum, aut na
turaliter sicut in prægnante, aut præternaturaliter si-
cut in oppilatione, & propter reliqua nocumēta eius
cui stomachus facilè compatitur. Et in summa per cō
munitatē ferè ab omnibus membris cōmunitate ab-
soluta et nō absoluta. Causæ aūt primitiuę sunt, sicut
aēr superfluè calid. aut frig. aut corruptus, sicut pesti-
lentialis, & à cadaueribus mali odoris, licet prima im
pressio sit in corde, læditur tamen os stomachi, cordi
compatiens sua propinquitate & nimia sensibilitate.
Item cibus & potus suo odore, sapore, proprietate,
quātitate nimia, mala præparatione, unctuositate su
perflua, & similibus stomacho disproportionatis, &
propriè cum sumuntur absq; desyderio. Item motus
agitatiuus post cibum. Item ira, tristitia, & similia ani
mi accidentia, & propriè imaginatio alicuius rei ob-
scœnæ. Item res extraneæ sicut percussio, casus, mor-
sus uenenosorum, & sumptio uenenorum. Item di-
missio obseruationis stomachi longo tempore con-
suetæ, sicut pelles circa ipsum consuetæ portari & si-
milium. Hæ autem causæ leuiter imprimentes faci-
unt fastidium & abominationem. Sed fortius impri
mentes faciunt nauseam, & subuersionem. Et adhuc
fortius uomitum si res uomibilis in eo reperiatur.
Causæ uerò nauseæ, & subuersionis absque uomitu
sunt. Aut absentia rei uomibilis, ut quia non adest,
aut si adest, est imbibita, aut inuiscata, aut debilitas
causæ imprimentis, aut impotentia ad uomendum
propter debilitatem ægri, aut stomachi ineptitudinē
& difficultatem ex causis supradictis, scilicet quia stri
cti pectoris, aut habet uillos latitudinales debiles, & sic

ſic de alijs cauſis facientibus ſtomachum impotẽtem & ineptum ad ſe conſtringendum, & mouendum ad ſuperiora, & nimia ſtomachi lenitio, & relaxatio facit ipſum pronum ad fluxum per inferius et ineptum ad uomitũ. Pro notitia cauſarum uomitus ſanguinis eſt ſciendum, quòd ſanguis qui uomitur immediatè uenit à ſtomacho uel meri. Cauſa tamen eius aliquando eſt in ipſo ſtomacho uel meri, ita ut ſanguis qui euomitur profluat ex ſubſtãtia ſtomachi uel meri. Aliquando cauſa eſt in membris ſtomacho cõmunicantibus, & ſanguis ab ipſis ad ſtomachũ deriuatur, deinde uomitur. Cauſa aũt primi eſt ruptura uenæ in ſtomacho ſequens laborioſum uomitum, aut ſumptionem medicinarum, aut ciborum acutorũ aut caſum, offenſionem, ſeu percuſſionem eius, aut apoſtema nõ maturum ruptum, aut ulcus corroſiuum, aut fiſtuloſum, aut ſanguiſuga adherens meri uel ſtomacho. Si uerò ab alijs membris deriuatur ad ipſum tunc uenit, aut à capite, & per colatoriũ deſcendens ad meri profluit ad ſtomachum, aut deriuatur à ſplene per uiam expulſionis melancholiæ ad os ſtomachi, & tendit in nigrum, habẽs ſaporem ponticũ, aut acetoſum. Aut deriuatur ab epate per meſeriacas ad ipſum terminatas, & quãdoq; regurgitat à matrice in retentione mẽſtruorum, & quãdoq; à toto cum eſt retenta euacuatio ſang. naturalis, aut artificialis conſueta, & quandoq; cum ſuperfluit propter membri mutilationem, aut conuerſionem ad regimen ſanguinis multiplicatiuum cum paucitate exercitij, & quandoq; fit uomitus ſanguinis à uirtute ſana expellente ſuperfluũ quãti aut qualis. Et propter hoc eſt in uomitu duarum librarum ſanguinis, aliquando trãquillitas & iuuamẽtum. Et quandoq; fit à uirtute ægra criticè, aut ſymptomaticè ſanguinem expellente, ſicut in ſynochis, & quibuſdam alijs febribus, et apoſtematibus, ſanguine ad ſtomachum deriuato, qui aliquãdo eſt ſalubris & terminus ægritudinis, ſed ut plurimum pernicioſus præcipuè ſi ſit cum febre, & ipſum non ſequatur pręcedentis ægritudinis alleuiatio, & quãdoq; cauſa uomitus ſanguininis eſt apoſtema ruptum in epate, ſplene, et alijs membris ſtomacho cõmunicantibus, & eſt ſecũdum plurimũ ſanguis parum permixtus qui deriuat̃ ad ſtomachũ per uias manifeſtas, aut occultas.

Signa prognoſtica uomitus, ſunt faſtidium & abominatio pręcedens, tremor labij propter continuationem pelliculæ oris, cũ pellicula oris ſtomachi, nauſea & ſubuerſio & tenſio, tractus hypochondriorum ad ſuperiora. Signa demõſtratiua nauſeæ, ſubuerſionis uomitus habẽtur ex relatu ægri, & ſunt ſenſui manifeſta. Signa cauſarum primitiuarum ſunt ipſę cauſæ primitiuę, poſt quas ſequutus eſt uomitus, & propriè cum nõ apparet ipſum ab alijs cauſis ueriſimiliter pẽdere. Signa cauſarum uomitus per communitatem ſunt, quia præceſſerunt nocumenta totius, aut membri alicuius cum quorum augmento fit & augetur uomitus, & decremento decreſcit & ablatione aufertur, & propriè cum non apparẽt aliæ cauſę primitiuæ, aut per eſſentiã à quibus ueriſimiliter poſſit pendere. Signa cauſarum uomitus per eſſentiã ſunt hęc, ſi enim fit à mala complexione ſine materia adeſt triſtis ſenſatio, & propriè in ore ſtomachi qualitate illius, & eſt ſine grauitate, neq; habet eructationẽ ſaporis extranei, & frequenter habet nauſeam, & ſubuerſionẽ abſq; uomitu niſi cum cibus ſumit̃ & læditur ex quacunq; re ſumpta, & in frigida magis læditur digeſtio, in calida magis appetitus, & adeſt ſitis. Sed humida et ſicca cognoſcuntur ex ſiti & priuatione eius. Item cognoſcuntur ex cauſis præcedentibus. Item quia læditur à ſimilibus & iuuatur à contrarijs. Si uerò ſit materia, adeſt grauitas & cognoſcitur materia per ſaporem eructuationis redolentis amarum, dulce, acetoſum, ponticum, fœtidum, & ſimiles proportionatos materiæ quæ eſt in ſtomacho. Item frequenter adeſt ſitis, ſi in eo ſint humores calidi per eſſentiã, aut putrefactionem. Sed multo magis manifeſtatur cum motu per ſaporem, odorem, & colorẽ eius quod uomitur. Item manifeſtantur per colorem linguæ, et accidentia quæ ſunt ſicut ſtupefactio dentium, & nocumento operationum ſtomachi, & ſi humores ſint inuiſcati aut inbibiti adeſt nauſea frequens, et ſubuerſio abſq; uomitu. Signa acuti ſenſus oris ſtomachi ſunt, quia læditur à quacunq; re ſumpta etiam debilis impreſſiõis & eſt pronus in ſyncopim propter leuia nocumenta ſtomachi, neq; poteſt diu ſitim aut famem tolerare. Signum oppilationis pyloron ſunt, tardus deſcenſus chili poſt cibi digeſtionem etiam ſi ſit paucus & facilis, & propriè cum digeſtiua non eſt debilis neq; adſunt aliæ cauſæ tarditatis deſcẽſus. Signa uermium in ſtomacho ſunt, quia adeſt titillatio quędam & commotio quaſi uoluntaria, ſed de his inferius in proprio cap. Solutio uerò cõtinui in ſtomacho ſi recens eſt, cognoſcitur per dolorem, ſanguinis exitum per uomitum, aut per ſeceſſum. Si antiqua, per exitũ ſaniei per eaſdem regiones, & quandocunq; ſumitur aliquod acutum. ſicut acetum, augetur dolor & mordicatio. Signa puſtularum & apoſtematum ponentur inferius in cap. proprio. Signa autem debilitatis ſtomachi comprehenduntur ex læſione operationũ ſuarum. Sed raritas texturæ & paucitas ſpirituum, quæ ſunt cauſæ debilitatis ſumuntur ex extenuatione corporis, & quia facilè læditur à quacunq; cauſa. Subtilitas autem humoris cognoſcitur quia iuuatur à ponticis. Sed craſſities, quia iuuatur à ſubtiliantib. Sed multitudo humiditatis ſuperfluę cognoſcitur ex nauſeatiuis ſatietatibus præcedentibus, multitudine ſaliuæ, multitudine egeſtionis, ſed ex multitudine uomitus certificatur. Diſtinguitur inter ſanguinem uenientem ex ſubſtantia meri, & uenientem ex ſubſtantia ſtomachi per locũ doloris, ſi prouenerit cauſa ulceris & corroſionis aut rupturæ. Si uerò non adſit dolor, cognoſcitur quòd ex meri per paucitatem eius & impedimentum deglutionis, ſed ex ſtomacho maior fluit quantitas, & non eſt impedimentum in deglutione. Item cognoſcitur ex cauſis pręcedentibus, & moleſtantibus ſtomachũ, aut meri & ſumptio aceti mordicando locum à quo ſanguis emanat, diſtinguit locum. Si uerò ſit ex apertione orificiorum uenarum, aut reſudatione in quibus non eſt dolor cognoſcitur, quia per reſudationem eſt paucus, ualde & ex apertione inprimis paucus, deinde maior, ſed in ruptura uenę eſt aliquis dolor, & multus prima uice egreditur. Et illum qui eſt à corroſione ſignificant ſigna ulceris quod præceſſit, & ſanguis ab eo egreditur in primis paulatim, deinde emanat res plurima ulcere ampliato. Signa autem ulceris ſunt manifeſta ex ſupraſcriptis, & fiſtuloſum ex antiquitate cognoſcit̃.

Sed

Sed apostema non maturum ruptum cognoscitur in cap. proprio. Et quando ex sauguisuga cognoscit̄ ex præcedenti punctione iterata quando erat adhęrens.

Item ex sang. subtili aquoso, & quia bibit aquam in qua habitabant sanguisugæ. Signa aūt sanguinis deriuati à toto, uel ab alijs membris ad stomachum sunt nocumenta totius, & aliorum membrorū præsentia absque nocumento stomachi cum absentia signorum exitus sangninis à substantia stomachi, de quibus supra. Et si descēdat à capite per colatorium, multotiēs ex eo aliquid spuendo cum rascatione, aut sine rascatione emittitur, & si à splene tendit in nigrū & est rubidum, & habet saporem acetosum aut ponticum. Sed ab epate & reliquis partibus ueniens habet saporem proprium sanguinis. Cognoscitur autem à quibus membris proueniat ex præcessione nocumentorum illorum membrorum, & ex causis eius scilicet ex retentione sanguinis hæmorrhoidalis, aut menstrualis fluere consueti, mutilatione membri, regimine sanguinis multiplicatiuo & similibus. Cognoscitur autem quòd proueniat à sana uirtute cum nihil de esse suo molestetur patiens, & quòd sanguis est satis laudabilis. Et criticus cognoscitur per sedationem ægritudinis præcedentis, sypmtomaticus autem non est cum huius alleuiatione, imò secundum plurimum pernitiosus.

Prognostica. Quando multiplicatur nausea in cōualescentibus indicat conuersionem siue recidiuam. Secundum. Vomitus in apostematibus epatis, & propriè concaui & splenis proportionatus materiæ facienti apostema frequenter bonus. Similiter in eorum oppilationibus, in reliquis apostematibus secundum plurimum malus. Tertium. Vomitus in febribus proportionatis materiæ febris secundum plurimum bonus, & propriè in die critica nisi in pestilentialibus. Quartum, multotiens accidit febricitanti spasmus, aut epilepsia, aut simile epilepsiæ subitò et euomit humorem, ut est flos æris, aut indicum & euadit. Quintum, frequenter uomitus remouet singultū clamosum. Sextum, ex administratione uomitus cū æqualitate seruantur renes, & curantur eorum & pedum nocumenta, & fit præseruatio à multis ægritudinibus. Confert enim uomitus in omnibus ægritudinibus quæ fouentur à materia in stomacho contenta, & confert in ægritudinibus proprijs materialibus absq; apostemate & ulcere. Item confert in ægritudinibus renum, uesicæ, & membrorum inferiorum, diuertit enim ab inferioribus & eradicat à superiorib. 4. primi cap. proprio. Et solutio uētris se habet econtrario. Et in omni ægritudine materiali maximè bonum est habere solicitudinem de stomacho ut rectificētur eius operationes, curat enim & præseruat à pluribus ægritudinibus, & apud Hipp. & Auic. ad præseruandum administretur in mense bis duobus dieb. proximis, ut unus suppleat in quo alter deficit, quod intelligit̄ in corporibus culpatè sanis & facilè uomētibus, et quibusdam sufficit bis in anno, scilicet uere et autumno, multiplicatio nāq; uomitus debilitat uirtutem stomachi, & facit ipsum lacunā superfluitatum & iuuātior uomitus est post balneum, comestionem & potum copiosum. Septimum, uomitus cholericus purus est malus, significans superfluam caliditatem, & similiter phlegmaticus purus malus, significans superfluam frigiditatē. Sed laudabilior uomitus est in quo phlegma choleræ est admixtum, qui duo humores non sunt multum distantes à phlegmate, & à cholera naturalibus. Hi enim sunt consueti in stomacho multiplicari, phlegma quidem per uiam paulatim factæ congestionis, sed cholera per uiam defluxus. Vomitus autem fœtidus, niger, prassinus æruginosus, & diuersorū colorum, id est, in quo aggregant̄ ferè omnes colores significans aggregationem multarum superfluitatum & difformem dispositionem epatis, & totius est pessimus. Et prassinus & ęruginosus significant caliditatem adurentem secundum plurimum. Sed uomitus ad nigredinem declinans sicut azurum & indicum secundum plurimum congelationē. Niger uerò indifferenter caliditatem & frigiditatem. Verum quicūq; horum est à caliditate est decliuis ad splendorem & claritatem, & qui à frigiditate est absque splendore, nam in congelatione excludūtur partes diaphanæ, quæ non excluduntur in adustione. Et habenti apostema calidum in epate accidit in primis uomitus cholericus, deinde prassinus, dinde ęruginosus cui coniungitur singultus. Niger uerò secundum plurimum fit à nocumēto splenis, licet possit esse ab epate, & propriè in apostemate eius propter superfluam adustionem ad quam quandoque fit trāsitus per uomitus cholericos suprascriptos. Octauū, dispositio mala & timorosa est, ut sit os stomachi subuersum, patiens syncopim & natura restricta. Nā id quod sedat uomitum addit ad constrictionem uētris & quod lenit uentrem addit in uomitum, & est dubium ne feces uomitu educant̄, quod est peximū, nisi sit illud quod facit uomitum, humor subtilis cholericus. Curari enim poterit utraq; dispositio cum aqua prunorum & tamarindorum, cum cassia, manna, aqua hordei, & similibus. Et nota quòd homo debilis stomachi, præcipuè si fuerit multæ sensibilitatis cum uomitu syncopizat, sed minus hic accidit si cibum sumpserit. Nonum, uomitus sanguinis sequēs ulcus stomachi, aut apostema non maturum, ruptum in eo, mortem significat. Sequens autem solutionem uenæ, apertionem orificij eius, aut resudationem, sanabilis, præcipuè sine febre. Decimum, uomitus sanguinis cum febre notabili perseuerante est malus, & secundum plurimum perniciosus. Sed sine febre quandoque bonus & terminus ægritudinis præcedentis, & quandoque ab ægritudinibus futuris præseruatiuus, ita ut in uomitu 2. Ib. sit tranquilitas & iuuamentum. Antequàm accedam ad curam uomitus memorabo quasdam medicinas proprias, simplices & compositas, alteratiuas & solutiuas quibus in regimine uomitus & reliquarum dispositionum stomachi est utendum. Composita calida aromaticum rosaceum, gariophilatum, nardinum, ceratum Alexandrinum Mesue, cyminata Alexandrina, confectio de xiloaloēs, de galanga, de citonijs, de scoria. Auic. Electuarium de citro, de myrto, prælatorum lætificans. Aliud emplastrum, diaphœnicon, oleum mastichinum, de absinthio, pilulæ stomatichæ, alephanginæ, rob. syrupus de absinthio, de menta, de fumoterrę maior, de corticibus citri, susuf, ligni aloēs, diarhodon aromaticus, theriaca magna, triphera minor communis. Gal. trochisci de absinthio, de ros. hierapic. Gal.

Frigida

Frigida diacitoniten, diarhodon, electuarium de
ſorbis, oleum citoniorum, rob de ribes, de berberis,
de ſumach, de citonijs, de piris, de pomis, de granatis,
de citro, ſyrupus de piris, de citonijs, de myrto, ſaccha
rum roſaceum. Calida ſimplicia abſinthium, aga-
ricum, aloes, ameos, calamenthum, calamus aroma-
ticus, cappares, cardamomum, cyminum, cinnamo-
mum, cyperi, cupreſsi nuces, citrum conditum & nõ
conditum, cortex et acetoſitas, crocus incoriãdo ſto-
machum, fiſtici, galanga, gallia. gariophili, grana pi-
ni ſumpta cum melle & ſaccharo, laudanum, macis,
maſtix, mentha, oliuæ, olibanum, oua, paſſulæ, pix,
rheumbarbarum, ſcoria ferri uinum, uua paſſa, xiloa
loes, ſaccharum. Frigida, acetoſa, acetũ, agreſta, a-
qua ferrata, bellirici, berberis, citonia, corallus, corian
drum, emblici, endiuia ſylueſtris & domeſtica, ferra-
tum, ſcilicet uinum & aqua extinctionis eius, grana-
ta omnia, karabæ, chebuli conditi, lac propriè capri-
num, lactuca, mirobolani omnes, myrtus, meſpilia,
perſica, pira, poma acria pontica, pruna damaſcena
ſicca, ribes, roſa, ſorba, ſumach, ſmaragdus ſuſpenſus
ſtomacho & portatus, pellicula interior ſtomacho-
rum gallinarum. Temperata capillus uen. perdix.
Quia uomitus eſt duplex, quidam artificialis ad pręſeruandum ab ægritudinibus futuris, & ad curãdum
ægritudines præſentes, quidam ſpontaneus.

De regimine artificiali, ſit primus ſermo. In quo
quædam ſunt obſeruanda ante uomitum, quædam
in uomitu, quædam poſt uomitum. Hoc in
primis præmiſſo quod non prouocetur uomitus in
his qui ſunt inepti ad uomitum, quorum conditio-
nes uide quarta primi, capitulo proprio. Obſeruan
da ante uomitum ſunt iſta. Primum, ut inſueti ad
uomendũ prius aſſueſiant leuibus uomitiuis, ne ſubi
to fiat tranſitus ad inconſueta multum corpus mu-
tantia. Secundum, ut ante uomitum præcedat uen
tris lenitio, ſiue eductio materierum communium
ſponte ſiue artificialiter, ſicut clyſteri lenitiuo, & ſimi
libus. Tertium, ut ante uomitum cibetur cibis di-
uerſarum uirtutum mixtis ex inciſiuis, abſterſiuis, ui
ſcoſis, dulcibus, acetoſis, ſed maximè unctuoſis. Item
diuerſis ex parte artificij, ſicut frixis, aſsis elixis, & hu
iuſmodi. Et ſi timeres uomitum futurum diminu
tum ex difficultate uenientis, uel ex humorum ine-
ptitudine miſceantur cum his cibis aliqua uomitum
uigorantia, ſicut eruca, raphanus, ficus ſiccę pingues,
cœpę, porri, cum aqua hordei cum fęce ſua & melle,
melones, cucumeres, mica panis azimi cum oleo.
Atriplices cum ſeminibus ſuis, nuces cum melle, aut
aliquod iſtorum, uinum dulce de quo copioſe bibat,
& ſinthi cibi male maſticati.
Si tamẽ timeres uomitum non ſequuturũ melius eſt
ut cibus bonus permittatur Quartum, ut ſtoma-
chus et extrema ſint ſufficienter calefacta, ſimiliter col
lum & partes pectoris, & tempus anni conueniẽtius,
eſt tẽpus calidum. Et hora diei conueniẽtior, eſt me-
ridies, niſi magnus fuerit æſtus, tunc eligatur hora ter
tiarum uel circa. Deinde ſumat aliquod ex uomiti
uis inferius deſcribendis tepidum, ſed in hora uomi-
tus uel parum ante moueatur motibus inordinatis,
ut cibus in ſtomacho agitetur. Et faſciet oculos, pi-
lis ex coto ſuperpoſitis, ſimiliter uentrem leuiter uſq;
ad umbilicum, ſed tranſacta hora una cum uomiti-
uum incœperit mouere, ponat digitum in ore, aut pẽ
nam anſeris oleo intinctam & iteratis uicibus uomi-
tum procuret, donec ſtomachus à cibo & ſuperfluis
mundificetur. Si autem uomitiuum fuerit ualde for-
te, ſicut elleborus albus, eſt melius ut non præcedat ci
bus, aut ualde paucus præcedat. Conſulo tamen,
ut uomitiua non tranſcendant mediocritatem. Situs
autem conuenientior eſt, ut ſedeat & inclinet caput &
pectus ſecundum exigentiam. Quòd ſi accidẽtia dif-
ficilia ſuperuenerint, detur aqua calida, quoniam uo-
ment aut uenter ſoluetur, & ſedabuntur accidentia,
& fiat clyſtere lenitiuum. Sed finito uomitu quie-
ſcat & lauetur ei facies cum aqua roſata, cui parum a-
ceti ſit admixtum. Lauetq; ſibi os cum uino aut a-
qua, ſecũdum exigentiam & tardet cibum & potum
ſaltem per duas horas ſi poteſt. Et cum cibatur den-
tur res boni odoris, ſuauis ſaporis, paucæ quantitatis
boni nutrimenti, paucarum ſuperfluitatum, facilis
digeſtionis & ſatis facilis penetrationis & dormiat,
& non bibat aquam frigdam, neq; alium potum ual
de frigidum. Si autem uomitus ſuperfluat ſuccur-
ratur, ſecundum quod dicetur in ſequentibus, & ſi
eſſet diminutus iteretur & corrigantur accidentia ſe-
quentia ſecundum oportunitatem. Ægritudines
autem in quibus confert uomitus præſeruando aut
curando, ſunt ægritudines ſtomachi materiales, non
apoſtemoſæ educendo materiam contentam in eo,
ſiue congeſtam ſiuę deriuatam ad ipſum, rectificat e-
nim appetitum, attractionem, digeſtionem & reten-
tionem. Curat ſingultum clamoſum, dolorem ſto-
machi, imò uomitum ipſum. Nocet autem in ægri
tudinibus eius immaterialibus, & apoſtematibus e-
ius. Item uomitus curat febres præcipuè criticas &
ſymptomaticas frequẽter iuuat, pręcipuè curat quar
tanam. Item curat lepram & malitiam choleræ & ul-
cera mala quæ ſunt in corpore. Item confert in epi-
lepſia, apoplexia, ſoda, uertigine, ſpaſmo materiali &
paralyſi, tuſsi, aſthmate. Item multas curat ægritudi
nes oculorum. Et breuiter omnes ægritudines, quæ
fouentur à materia exiſtente in ſtomacho, præcipuè
phlegmaticas, in quibus maximè eſſe debemus ſolici
ti de ſtomacho. Et confert in ægritudinibus renum,
inteſtinorum, ueſicæ, matricis, podagræ & ſimilium
& prohibet generationem lapidis, ſtomachum enim
integrè mundificat, diuertit ab inferioribus, eradicat
à ſuperioribus. Et ſolutio uentris ſe habet econtra,
licet ſtomachum & inteſtina mundificet. Nocet ta-
men uomitus cum ſuperfluit, & nocet ſecundum plu
rimum in ægritudinibus membrorum ſuperiorum
in quibus ſtomachus non communicatur. Vomi-
tiua autem leuia in cauſa calida ſint ℥. 5. aut 6. aquæ
hordei cum fœce ſua. Et fortius eſt ut huic addatur
℥. 1. aceti, aut ℥. 2. ſyrup. acetoſi, & tantundem de a-
qua minuatur, & in cauſa mixta ponatur loco ſy-
rupi oxymel compoſitum, aut ſcylliticum in eadem
doſi. Et fortius his eſt ſucci raphani ℥. 3. cum oxy-
mellis ſimplicis ℥. 2. Et adhuc fortius ſi in eo ſtete-
rit infuſus elleborus per diem naturalem. Elleborus
quoq; niger poteſt infundi in iure iulep, in aqua, & ſi
milibus, & fiet uomitiuum potens ſecundum tem-
pus moræ in re in qua infunditur, ſed non tranſeat ℥.
1. neq; ſtet in infuſione ſupra diem naturalem & craſ-
ſo modo contuſus. Et adhuc fortius ipſo eſt ellebo-

rus niger in substantia, sed non detur ultra ℈. 1. cum aliquo liquore. Elleborum enim album natura nostri temporis non potest tolerare. Semen quoq; atriplicis duarum ʒ. cum ℥. 1. oxymellis simplicis & tribus aquæ est satis forte ualens in causa calida. Et similiter flos genestæ, & granũ regum, cuius duæ sunt species. s. magnum & paruum, magnũ dicitur kerua, est potens uomitiuum educens phlegma. Similiter capistrum arborum, uide dosim apud Mesue. Pro cura uomitus sciendum est ipsum esse duplicem, scilicet cibalem sub cibali comprehendẽdo uomitũ cuiuscunque rei in corpore. Aliquando humoralem, sub humorali comprehendẽdo uomitũ cuiuscunq; rei corporeæ, de quibus superius theoricè actum est.

Cura uomitus cibalis exigit quinq; intentiones. Prima, remouet causam uomitus. Secunda confortat stomachum cum proprijs moderatè stipticis participantibus. Tertia, prohibet humores ne fluant ad stomachum. Quarta, corrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen sex rerum. Si ergo pendeat ab aere, cibo & potu, & reliquis non naturalibus, de quib. supra, remoueatur ipse & nocumẽtum per eas impressum cum contrarijs & corrigentibus malam complexionem, & quodcunq; nocumẽtum per eas inductum, cum interius & exterius applicitis quorum copia inferius ponetur, & cum eisdem complebitur. Secunda intẽtio, scilicet stomachi confortatio, si illa quæ administrantur sunt propria stomacho & moderatæ stipticitatis participãtia. Tertia autem, scilicet prohibitio humorũ à fluxu cum eisdem stipticis perficitur, de quibus in secunda intentione. Item cum diuersionibus cum euacuatione, & sine secundum exigentiam humorum, qui uideantur uerisimiliter ad stomachum fluxuri, & ligaturę manuum supra cubitos, & pedum supra genua, & uentosa posita super fundo stomachi conferunt ad retentionem. Et positio pedum in aqua calida retinet diuertendo, sicut positio ipsorum in frigida nocet congelando, & immobilitando.

Quarta autem, scilicet correctio accidentium perficitur secundum ipsorum exigentiam, præcipuè syncopis corrigatur, sicut dictum fuit in capit. præcedente, & reliqua secundum quod dicetur in hoc capit. Quinta, autem perficitur præcipiendo regimen contrarium regimini quod fuit causa uomitus, & contrarium discrasiæ in stomachum impressæ, præcipuè somnus prolixus conuenit. Et paucitas cibi & potus, boni chimi, facilis digestionis, saporis delectabilis, satis citò penetrantis, confortantis stomachum tam proprietate, quàm stipticitate temperata, contrarij discrasiæ impressæ. Præcipuè uinum sit laudabile, placens patienti, & cibi aromatizati cum his, quæ declinant ad calidum, aut frigidum secundum exigẽtiam, & amygdalæ excorticatæ contritæ positæ in ferculis conferunt & delectant. Et in uomitu calido confert kist fabarum & lentium condita cum aceto & brodium consumptum, factum secundum artem cui admisceantur amygd. & aromatizatum secundum exigentiam discrasiæ, in quo etiam aliquando ponitur panis bis coctus. Item laudantur fistici, cortices citri, aut arantiorum conditi, cappares in causa frigida, sed in calida præparantur cum uino granatorum agresta, suc. limonum citri, aranciorum, & similium, & marinata confecta, & coriandrum habet singularem proprietatem. Post cibum utatur piris, aut cyton. assis, aut condit. Item diacitoniten & parum casei in fine mense. Et eligantur carnes, pisces, & reliqua cibaria ægro placentia & bene conditionata, ieiunet sæpe. Somnus multus etiã post cibum immediatè ad cuius prouocationem cõfert sumere aquã carnis cum uino odorifero stiptico, & pauco pane bis cocto, & pauco pulueris coriandri, dormient enim & sudabunt. Quies animi & corporis propriè post cibum donec à stomacho amplexetur, & res terrefacientes, prohibent uomitum dum est in fieri, sicut aspersio uiolenta faciei cum aqua frigida, & clamare, & eum terrefacere ne uomat, & uerecundia, & similia animã diuertentia à perceptione obiecti facientis uomere.

Si uerò pendeat à percussione super stomacho, aut in membro stomacho communicante, curetur percussio secundum quod oportet & remoueatur nocumentum stomacho impressum & confortetur stomachus, & prohibeantur humores, ne fluant ad stomachum, neq; ad membrum stomacho communicans cum phlebotomia, & cæteris diuersionibus. Corrigantur accidentia secũdum quod oportet & ordinetur regimen conueniens habendo respectum ad percussionem, uomitum & causam eius.

Quòd si pendeat à uenenosis sumptis educantur illa uomitu & secessu, & dentur bezahartica propria contra illa & stomachus, & membra nobilia confortentur. Si uero à morsu uenenosorum curetur locus morsus secundum quod oportet, & supra locum morsum ponantur stiptica cum debita ligatura prohibentia transitum ueneni ad loca nobilia & confortetur stomachus, & membra nobilia.

Si uerò uomitus cibalis fuerit per communitatem à toto, aut à membris particularibus, sicut cerebro, epate, splene, &c. Quinq; similes iam dictis exiguntur intentiones. Prima corrigit dispositionem totius, aut membri communicantis. Secunda, corrigit dispositionem stomachi ipsum confortando. Tertia, prohibet ne humores fluant. Quarta corrigit accidentia. Quinta, ordinat regimen. Prima autem intentio completur curando febrem, & cætera nocumenta totius cum quibus oportet, cauendo tamen in eorum curatione quantum est possibile ab his quæ lædunt stomachum, sicut solutiua fortia, & reliqua, quæ stomachum debilitant. Similiter debent curari dispositiones cerebri, sicut dolor, apostema, percussio, & similia. Item dispositio reliquorum membrorum sibi communicantium, cauendo ut supra, in eorum, curatione ab his, quæ lædunt stomachum, quantũ est possibile. Secundò, iuxta secundam intentionem confortetur stomachus cum sumptis interius & exterius applicitis, utputa nocumẽta ipsius corrigentib. quæ tñ non noceant, aut parum noceant toti. aut membris sibi communicantibus. Tertiò, prohibeatur fluxus humorũ ad stomachum, & tum confortãdo ipsum ut supra, tum diuertendo & euacuando secundum quod fuerit expediens, habendo semper respectum ad dispositiones membri communicantis humorem, uerisimiliter fluxurum, ac & stomachi dispositionem. Quarta, corrigantur accidẽtia secundũ quod oportet, ut dicetur in cap. hoc.

Quintò, ordinetur regimen sex rerum habendo

Respectum

reſpectum ad ſtomachum, ratione cuius debet exhi-
beri paucus cibus, & conditionatus, ut ſupra, Et ſom
nus debet eſſe multus, & multo magis habeatur reſpe
ctus ad diſpoſitionem totius, & membri communi-
cantis. Similiter ſi uomitus cibalis fuerit per eſſen-
tiam in ſtomacho, quinque ſimiles exigunt intentio-
nes. Prima, eſt remotio cauſæ ſtomachi facientis uo
mere. Secunda, ſtomachi confortatio. Tertia, pro-
hibitio ne humores fluant. Quarta, accidentium
correctio. Quinta, debitum regimen. Si ergo cau
ſa uomitus cibalis fuerit mala complexio ſine mate-
ria alteretur cum contrarijs interius & exterius appli
citis, quæ ſunt propria ſtomacho. Si uerò fuerit
cum materia, primò materia euacuetur, ſecundò di-
ſcraſia cum contrarijs corrigatur. Si uerò in cauſa
fuerint uermes, attendatur curæ ipſorum ſecundum
quod dicetur in proprio capitulo. Si uerò oppila-
tio in pyloron, remoueatur cauſa oppilationis.
Et ſi cauſa fuerit apoſtema, aut puſtula curetur, ſicut
dicetur capitulo ſequenti. Et ſi fuerit ulcus & cor-
roſio mundificetur & conſolidetur. Si uerò dolor
fuerit in cauſa mitigetur. Et ſi raritas texturæ intenda
tur unioni & confortationi ſtomachi, & eius corru-
gationi. Et cauſis uomitus remotis, ſtomachus iu-
xta ſecundam intentionem confortetur. Et ſi am-
bæ intentiones, ſcilicet remotio cauſæ, & confortatio
ſimul perfici poterunt, erit præſtantius. Mala au-
tem complexio calida ſtomachi ſine materia, cum in-
fraſcriptis remouenda eſt. Et cum eiſdem ſtoma-
chus confortari poteſt, & uomitus prohiberi.
℞. olei cytoniorum, roſ. omphacini, ana. ℥. 1. roſ.
antheræ, corallorũ rub. myrti, ana ʒ. 1. galliæ muſca-
tæ, maſticæ ana ℈. 1. aceti modicum, ceræ quantum
ſufficit, fiat unctio. Et ſi uis magis infrigidare his
adde ſucci acetoſæ ℥. 1. & fac bullire cum oleis & ace-
to, ad ſucci & aceti conſumptionem, & poſtea adde
pulueres, & fac unguentum. Et fortius imprimens
eſt ſacculus factus ex pulueribus ſupraſcriptis, & figu
ratis ſecundum formam ſtomachi, & imbaſtitus qui
infundatur in aqua roſacea dupla ad acetum, & opti
mè expreſſa, & actu notabiliter frigidus applicetur
multotiens, præcipuè ubi eſſet ſuperfluitas caliditatis
& eſſet opus forti retentione, ſicut in cholerica paſsio
ne, poſt ſacculi amotionem ſequatur unctio, de qua
ſupra. Poſſet etiam fieri cerotum diſſoluendo, ma-
ſtichis ℥. 1. cum oleis ſupraſcriptis & aceto, & adden-
do pulueres ſupraſcriptos, præter maſtichem, & ex-
tendatur ſuper corio ſcutalis figuræ ad quantitatem
ſtomachi. Sumenda in fine menſæ, ſunt diacitoni-
tem de ſaccharo ſine ſpeciebus, aut pyrum, aut cyto-
nium aſſum conditum. Si uerò in cauſa eſſet mala
complexio frigida. ℞. thuris, maſtichis, galliæ muſca
tæ, ana ʒ. 1. gărioph. menthæ, roſarum, corallorum,
abſinthij, calami aromatici. galan. ana ʒ. s. olei maſti-
chini, olei de ſpica, ana ℥. 1. uini ſtiptici potentis odo-
riferi ℥. 1. aceti acuti modicum, ſcilicet ℥. s. ceræ quan-
tum ſufficit, bulliant olea, uinum, & acetum ad con-
ſumptionem uini & aceti, & fiat unguentum cum
quo notabiliter regio ſtomachi ungatur. Ex eiſdem
poſſunt fieri ſacculi, qui iufundantur in uino nigro,
ſtiptico potenti, quadruplo ad acetum acutum, et ſac
culus in ipſis notabiliter calidis infundatur, & opti-
mè expreſſus regioni ſtomachi applicetur ter aut plu
ries, poſt eius amotionem ſequatur unctio, de qua ſu
pra. Cerotum ad hanc intentionem. ℞. pulueris ſu
praſcripti ℥. 1. picis grecæ, maſtichis, reſinæ, laudani,
ana ℥. s. ceræ quantum ſufficit, diſſoluantur, ad len-
tum ignem, & cum oleo ſupra ſcripto quantum ſuffi
cit, & ℥. s. aceti, & addendo pulueres, fiat cerotum te-
nax & applicetur, ut ſupra prius ſuffumigãdo ipſum
cum ligno aloes. Hæc enim ſimul complent pri-
mam intentionem & ſecundam. Et in fine menſæ ſu-
mat diacitoniten cum ſpeciebus, & ſimilia. Si uerò
eſſet lapſus ad humiditatem utatur notabiliter ſiccis,
ſicut cypero, nuce cupreſsi, & ſimilib. Si uerò ad ſiccũ
permiſceant hum: cum ſiccis & ſtipticis, ut natura di-
rigat humida contra ſicc. & ſtiptica ad retentionem.
Si uerò humores fuerint in ſtomacho fouentes ma-
lam complexionem educantur uomitu & ſeceſſu pri
mò deinde mala complexio corrigatur, et ſtomachus
confortetur. Vomitus autem ſi materia fuerit na-
tans, fiat cum impoſitione digiti, aut pennæ in ore,
aut cum leuibus uomitiuis, quorum deſcriptio ſupe-
rius præceſsit. Similiter ſoluatur uenter, ſi uomitu
educi non poſſunt cum ſolutiuis leuibus ſtomacho
non nocentibus, ſicut materia cholerica, cum rheum-
barbaro. Plegmatica cum pilulis alephanginis, aut
ſtomatichis. Mixta ex his cum hiera ſimplici in for-
ma pilularum, ſi fuerit natans, ſi uerò imbibita, aut in
uiſcata cum hiera ſimplici in forma electutrij, de qua
detur ℥. 1. Eſt tamen melius ſi fuerit imbibita, aut
inuiſcata, ut præmittantur digeſtiua, abſtergentia &
incidentia, ſicut ſyrupus acetoſus in cholerica, & oxy
mel ſimplex in phlegmatica cum aqua ſaccharata, in
æquali doſi cum ſyrupo, uel accipiantur ſine aquis,
ut diuturniorem moram contrahant in ſtomacho &
melius inuiſcentur in ſtomachi ſuperficie. Et ſi o-
pus fuerit fortiori abſtergente, accipiatur oxymel
compoſitum, aut ſcylliticum, et poſſunt miſceri cum
aqua decoctionis cinamomi. Materia uerò melan-
cholica euacuetur cum diaſenę, aut ſena, aut epitymo
conſolatis cum zingibere & pauco ſalis gemmæ, &
miſceantur cum pauco iure galli, aut aqua caſei, miro
bolani nigri permixti, cum alijs ſolutiuis, euacuando
confortant & uomitum ſiſtunt, poſtea diſcraſia ſto-
machi corrigatur, & ſtomachus confortetur. Cor
rigantur autem accidentia iuxta quartam intentio-
nem, ſecundum quod oportet. Quinta autem in-
tentio perficitur faciendo regimen declinare in con-
trarium diſcraſiæ, & cibus ſit paucus, facilis digeſtio-
nis, boni chimi, cito penetrans, boni odoris, placens
patienti, & confortatiuus ſtomachi, & parum bibat,
dormiat multum, & immediatè poſt cibum, & quie-
ſcat, & aſpergatur facies, ſi uellet uomere, & terrefiat
ne uomat, & fiant ligaturæ in extremis, et uentoſa ſto
macho ſuperponatur, & extrema in aqua calida, aut
frigida imponantur ſecundum exigentiam reliqua-
rum circumſtantiarum. Curationes autem uermi
um, apoſtematum, puſtularum, & ulcerum, & dolo-
rum ſtomachi ponentur in ſequentibus.

Oppilatio autem pyloron, ſi naturalis, curam nõ
habet. Si uerò pendeat ab humore craſſo & uiſco-
ſo, ſecũdum quod eſt ut plurimum, curatur cum ab-
ſtergentibus & inciſiuis, quę parum anteſcripta ſunt.

Item cum exhibitiōe hieræ picræ in foma electuarij.

Raritas autem texturæ stomachi curatur intendendo unioni partium eius & cōfortationi ipsius, & eius incoriationi, & cauēdo à solutiuis, & facientibus uomere & propriè fortibus, & à ualde resoluentibus & exiccantibus. Sint ergo exterius applicita propria, & stiptica, & contraria discrasiæ ipsius, sed non multum excedentia in qualitatibus primis actu, aut potentia, de quibus statim sermo præcessit. Similiter interius sumpta sint propriè moderatè stiptica uiscositate participantia, hæc enim stomachum iuuant & incoriant, sicut cytonium, thus, mastix, crocus, & pelliculæ intrinsecæ in stomacho gallinarum conueniunt cum proprietate sua, & uinum suaue stipticum in pauca quantitate sumptum, & seruet reliquum regimen sex rerum, de quo supra. Si uerò uomitus fuerit humoralis, tunc est duplex, criticus aut symptomaticus. In uomitu critico sinatur natura operari, si uerisimiliter ex digestione præcedenti & uirtutis tolerantia uideatur fore sufficiens, nec est cibo, aut alio modo impedienda. Si uerò fuerit diminutus adiuuetur cum leuibus tantum, quæ ex dictis in uomitu artificiali elici possunt, si uerò superfluus constringatur cum auxilijs inferius scribendis. Si uerò fuerit symptomaticus, aut erit solum ex humoribus in stomacho congestis, aut aliunde deriuatis. Si primum, quinque requiruntur intentiones. Prima, est humoris in stomacho congesti, uomitu, aut secessu, aut utroq; modo euacuatio, & ad euacuandum humores imbibitos, aut inuiscatos, magis confert uomitus, quàm solutio. Secunda, est correctio discrasiæ stomachi quæ est causa cōgestionis, & similiter stomachi confortatio. Tertia, est prohibitio, ne humores à membris circunstantibus fluant ad stomachum. Quarta, accidentium correctio. Quinta, debitum regimen sex rerum non naturalium. Quæ omnes intentiones complendæ sunt, sicut dictum fuit in uomitu cibali à mala complexione cum materia. Si uerò fuerit symptomaticus ex humoribus ad stomachum, aliunde deriuatis, septem exigunt intentiones. Prima euacuat, Secunda diuertit. Tertia regit membrum mittens. Quarta fluxum intercipit. Quinta regit stomachum recipientem. Sexta corrigit accidentia. Septima ordinat regimen sex rerum non naturalium. Pro prima intentione est sciendum, quòd si uomitus fuerit qualis oportet, quem uirtus bene toleret, sinatur natura operari, uomitus nanq; curat uomitum, sicut fluxus fluxum. Propterea uomitus in principio paroxismorum est sinendus, prohibet enim paroxismum, aut minuit, quarta primi. Si uerò fuerit uomitus non qualis oportet, aut uirtus non bene eum toleret, est sistendus modis infra scriptis penes suprascriptas intentiones, si ergo repletio fuerit in toto, & fuerit æqualis omnium humorum, id est, proportionalis, aut sanguis dominetur, fiat phlebotomia de uena communi, aut de saphenis, præcipuè si retentio sanguinis menstrualis, aut hæmorrhoidalis fuerit in causa. Si uerò fuerit dominium aliorum humorum absq; peccato sanguinis euacuentur, secundum ipsorum exigentiam euacuantibus integratis ex suis minoratiuis, digestiuis, & eradicatiuis, etiam iteratis secundum exigentiam. Sint tamen tales quòd stomachum non lædant, aut parum lædant, propterea uitanda sunt solutiua fortia, & propriè non correcta, digestiua propria in cholerico sunt oxisacchrata syrup. de agresta, de granatis, de citro, de limonibus, de papauere, qui prohibet effusionem materierum ad stomachum, syrup. endiuiæ, de cytonijs. Aquæ uerò sunt, sicut endiuiæ, lupuli, acetosæ, epaticæ, plantaginis. Sed in phlegmatico, & mixto, syru. de menta, de absinthio, mel rosa. aqua mentæ, absinthij: in melancholico, syrup. de bizantijs, de epithymo, de fumo terræ, aqua scolopendriæ, buglossæ, &c. Sed aqua hordei excorticati ualet in cholerico, & mixto pluribus modis, scilicet infrigidando, humectando, aperiendo, prouocando urinam, leniendo uentrem, et si fecerit uomitum confert educēdo causam, & est optima in curatione febrium, & eductione choleræ prasinæ, eruginosæ, & humorum adustorum, ita ut frequenter sit medicina solennis in curatione fluxus, & uomitus cholerici & mixti & cum ipsa possumus multas medicinas permiscere secundum exigentiam, & maximè ualet in materijs corruptis quarum quærimus eradicationem. Solutiua uerò sunt, sicut rheumbarbarū, & myrobolani citrini, in cholerico pilulæ alephanginæ. In phlegmatico pilulæ de rheumbarbaro, & stomatichæ in mixto, & sena myrobolani indi. Epithimum in melancholico, & posset fortificari, addendo magis exoluentia secundum exigentiam. Secunda autem intētio, scilicet diuersio perficitur cum ligatura pedum supra genua, & manuum supra cubitos. Item cum uentosis in natibus & coxis. Item super umbilico & regione epatis, & splenis, & propriè quando ab eis partibus materia stomacho communicaretur.

Clysteria quoq; leuia, aut acuta secundum exigentiam iuuant ad diuersionem. Lotiones quoq; pedum, & brachiorum cum aqua calida sunt ad hanc intentionem. Et ad hanc intentionem sunt prouocatio urinæ, & sudoris, sanguinis menstrualis, hæmorrhoidalis, & similium. Sed pro tertia intentione scilicet regimine, membri mittentis debemus tria facere. Primò ab ipso superflua euacuare. Secundò, discrasiam eius corrigere. Tertiò, ipsum confortare. Si ergo splen fuerit in causa ab ipso euacuabimus melancholiam, si epar & kystis maximè sanguinem, & choleram, si matrix menstrua nisi fuerit prægnans, & si retentio sanguinis hæmorrhoidalis fuerit in causa, ipsum prouocabimus, et sic de cęteris, discrasiam autem horum membrorum corrigemus, & similia, confortabimus cum contrarijs proprijs moderata stipticitate participantibus. Fluxus autem intercipitur iuxta quartam intentionem oppilando uiam transitus humorum ad stomachum, & humores ipsos incrassando, & compingendo, & quia stomachus recipit humores à toto mediante epate, super regione epatis, stomachi, & partium adiacentium sunt ponenda stiptica propria illis membris, & cum hoc contraria ipsorum discrasiæ. Et conuenientia ad hoc sunt unguenta, & sacculi superius descripta, quibus possunt addi apud necessitatem maioris infrigidationis sandali, spodium, camphora & similia. Et ubi calefacere opus sit, thus, mastix, spica, nuces cupressi, & similia. Humores etiam incrassentur, & compingantur

compingantur, & uiæ claudantur cum interius sumptis stipticis, et uiscosis, & apud maiorẽ necessitatem stupefacientibus. Et ex leuibus proprijs in causa calida sunt rob, aut syrupus de granatis, & similiter de cytonijs descriptione Rasis in hoc cap. de uomitu et cholerica passione. Item trochisci de olibano ab eo descripti in eodem cap. et ualent in causa mixta. Confectio quoque de cytonijs descriptione Mes. in suo Antidotario distinctione prima, & incipit, confectio de citonijs bona confortans stomachum & faciens digestionem, &c. est preciosa, & docet ibidẽ ordinare eam in causa mixta, & causa calida. Et multiplicando calida ualebit in causa frigida. Et si opus fuerit stupefacere detur syrupus, de papauere uel 5. ℈. trohiscorum de olibano & addatur opij, croci, an. gran. 1. aut plus secundum exigentiam. Hæc autem debent sumi per s. horam ante cibum, & per maius tempus, sed opiata saltem per duas horas añ. Et positio extremitatum in aqua frigida est ad hanc intentionem, & propriè in causa calida. Regimen autem stomachi recipientis iuxta quintam intentionem perficitur. Primò educendo materiam in stomacho existentem uomitu, & secessu, aut utroque modo secundum quod uidebitur magis expediens. Secundò stomachum confortando cum proprijs stipticis discrasiæ suæ contrarijs. Confortantia autem stomachum, & uomitum prohibentia in causa frigida sunt syrupus de menta, de absinthio cum aqua cinam. garioph. galangæ, & similium. Item diacitoniten cum speciebus in fine mensæ. Et in causa calida miua cytoniorum, syrupus de ribes, de piris cum aqua calibeata. Et in fine mensæ diacitoniten, de saccharo. Et ad hanc intentionem sunt multa electuaria, trochisci, pulueres sparsim ab authoribus colligendi. Applicanda autem exterius sufficienter dicta fuerũt cum ageremus de uomitu cibali. Et ex expertis apud Auic. in causa frigida, ℞. galliæ, xiloaloes crudi, gariophili, partes æquales sumat de eo in potu, exempli gratia, à ʒ.1. usque ad 2. cum uino cytoniorum. Et si huic addatur pulegij pars una est præstantius si æger non abhorreat.

Et cauendum est à stipticis uentre existente stiptico nisi prius leniatur. Et apud Auic. camphoræ inest proprietas sistendi uomitum in causa calida, sumpta in potu cum rob stipticis, & odorata, & linita, & remouet nauseam. Et quando sint humores mali in stomacho, dentur in principio mensæ lubricantia. In fine stiptica confortantia. Et trochisci stellæ sunt potentes in sistendo uomitum, & reliqua opiata. Sed non sunt administranda, nisi cum reliqua non sufficiunt & bene correcta incipiendo à dosi parua distanter à cibo. Si uerò materia à capite ad stomachum deriuetur. Prima intentio est cura catarrhi, de qua superius proprio capit.

Secunda est stomachi regimen, quod manifestum est ex dictis. Si uerò materia à splene ad stomachum deriuetur, similes obseruandæ sunt intentiones de euacuatione, diuersione humoris melancholici, & sic de cæteris. Verum ea quæ complent has intentiones diuersificantur secundum humores & discrasiæ exigentiam, quę omnia possunt patere ex iam dictis.

Et idem regimen seruandum est in cura uomitus, à quocunque membro sit communicatio.

Accidentia autem iuxta sextam intentionem corrigantur secundum quod oportet. Et regimen sex rerum, iuxta septimam ordinetur, secundum quod dictum est in uomitu cibali, hic tamẽ canon in cibando obseruetur. Quòd si euomat reiteretur cibus, sed bene conditionatus, ut supra, & in modica quantitate. Et quotiens euomis totiens reiteretur, nam tandem una uice retinebit.

Et idem canon fit in medicinis, & narratur ab Auicen. in proprio capit. sumptus à Gal. 6. interiorum, secundo capit. quòd quidam homines incessanter appetunt cibum, & quotiens sumunt expellunt ipsum per inferius, aut superius, & sunt in continuo exercitio comedendi, & expellendi cibum, & uiuũt uita sanorum, non tamen uiuerent, nisi aliquid retineret. Similiter est auis comedens locustas continuè, & continuè eas euomẽs in toto tempore in quo recipit eas.

Idem faciebat quidam gulosus in patria mea, scilicet Verona multum famosus, qui multotiens in die comedebat, & totiens euomebat, ut nouo cibo delectaretur. Vomitus prægnantis contingens per communitatem à matrice propter retentionem menstruorum communiter est magis infestans à secundo mense usque ad quartum. Ante enim mensem secundum parum de sanguine menstruali retẽtum est. Sed post quartum fœtu aucto multum sanguinis cedit in fœtus nutrimentum. Hic ergo si fieri potest esset curandus eisdem septem intentionibus, de quibus supra.

Sed prima intentio, scilicet euacuatio prohibetur, nisi à quarto usque ad septimum, quarta aphorismorum. Veruntamen phlebotomia magis suspecta est, quanto maior est fœtus, quinta aphorismorum. Sed solutio uentris in primis mensibus, scilicet usque ad tres inclusiuè suspecta est, cum eo tempore ligamẽta foetus sint debilia, & à sexto mense supra similiter suspecta, propter fœtus nimiam grauitatem. Concedi tamen possunt solutiua facilia, sicut rheumbarbarum, & mirobolani, cassia manna, & similia. Licet omnia aliquid suspitionis ingerant. Et Auicenna 21. tertij, concedit polypodium exiccatum.

Diuersiones etiam fieri possent iuxta secũdam intentionem cum clysteribus leuibus, sicut ex brodio carniũ, oleo, sale, saccharo rub. uel melle, & posset poni cassia, similiter ligaturæ manuum supra cubitos. Item uentosa magna super umbilico, hæc tamen non sunt plurimum continuanda.

Correctio autem dispositionum membri mittentis, scilicet matricis, iuxta tertiam intentionem non debet fieri, oportet enim prouocare menstrua, quorum prouocatio faceret aborsum. Quarta autem intentio, scilicet fluxus interceptio, suspecta est ne materia ad stomachum fluxura retineatur, & retenta putreat, & ad membrum aliquod apostemandum conuertatur, est enim minus malum ut uomitu educatur Confortatio autem stomachi iuxta quintam intentionem male fieri potest, cum materia ad ipsum continué deriuetur. Confortatio nanque applicata interius aut exterius cum sint stiptica stomacho existente pleno superfluitatibus sunt causa retentionis illorum superfluorum in stomacho, & consequẽter causa maioris conturbationis & angustiæ. Quare oportet

alterum duorum fieri, aut materiam ad intestina deriuari cum clysteribus, de quibus supra, et aliquando solutiuis suprascriptis leuibus, & cum diæta uentrem leniente, sicut passulis, ficubus, uitellis ouorum, saccharo, brodio carnium laudabiliū, & similibus sumptis in principio mensę. Aut oportet uomitum sinere & ipsum facilitare, uomitus nanque materiæ in stomacho contentæ ante cibi sumptionem erit causa quietis stomachi & appetitus. Et quòd cibus in stomacho retineatur & bonæ digestionis eius, neque natura ex hoc uomitu etiam quatuor aut pluribus mensibus continuatis tantum terretur, quantum terretur ex uomitu à causa præternaturali pendente.

Et nota quòd aqua hordei sumpta in mane calida aut uentrem lenit, aut uomitum facilitat. Et sit 4. ℥. usque ad 6. Si tamen sumpto cibo inclinaretur ad uomitum, retineatur aspergendo faciem cum aqua frigida, & apponendo stomacho aliquid cōstrictiuum ex suprascriptis. Et in fine mensæ sumendo cytonium, aut pirum, aut aliud simile stomachi confortatiuum, aut constrictiuum, & apponatur uentosa super umbilico. & similia. Si tamen euomerent, euomant complete cibum & humores, deinde cibus iteretur confortando stomachum, ut supra, & totiens cibetur, donec aliquid retineat. Et miua cytoniorum cum bolo armeno sedat uomitum. Et syrupus de agresta, & acetositas citri sunt propria in uomitu prægnantis à causa calida. Corrigantur accidentia iuxta sextam intētionem secundum ipsorum exigentiam. Et regimen sex rerum ordinetur, sicut dictum fuit superius. In hoc tamen habet differentiam prægnans à cæteris uomētibus, quia oportet magis complacere appetitui illius, quàm cæterorum. Et uinum odoriferum paucum subtile & rectificans appetitum earum nauseam & uomitum. Et sinapis excitat appetitum deiectum per præsentiam humorum, frigidorum, crassorum, et uiscorum. Et caseus assatus excitat appetitum & cedat uomitum. Et cytonia assata in quibus sint scissa frusta xiloaloes indi in fine mensę sistunt uomitum, & ualent ad appetitum.

Vomitus sanguinis si fuerit à uirtute sana expellente superflua, aut fuerit criticus, sinatur natura operari quousque æger toleret bene. Alius uerò sistendus est, pro cuius cura recurre ad capit. de sputo sanguinis. Omnes enim intentiones & medicinæ ibidem positæ sunt ad hunc locum offerendæ. Non est nisi hæc differentia, quia sicut ibi eligimus medicinas pectorales. ita hic eligantur medicinæ stomachales. Auicenna tamen describit remedium expertum. ℞. acatiæ, seminum rosarum, terræ sigillatæ, & balaustiarum, ana. ʒ.1. opij gran. 5. sem. hyoscyami alb. gra. 8. gummi arabicæ ʒ.1. succi arnoglossæ, uel uirgæ pastoris ℥.2. Si uolumus dulcorare possumus addere iulep, ros. ʒ.1. Si uerò uolumus ipsum in forma solida ponatur cum suprascriptis pulueribus, succi quantum sufficit, pro formandis trochiscis his utere secundum exigentiam. Potest enim ex his exhiberi à ʒ. s. usque ad 1. & s. distemperatis cum uino stiptico multæ commixtionis cum aqua calibeata, aut cum aqua plantaginis, uel accipiantur in forma pilularum, & post eas bibatur aliquid ex suprascriptis. Vomitus autem sanguinis sequens ulcera, aut apostemata rupta curatur cura ulcerum, aut apostematum, de qua infra, admiscendo medicinis ulcerum sauguinem constringentia. Et si à capite descenderit, cura potest patere ex cura fluxus sanguinis narium. Cura uomitus, aut sputi sanguinis pendentis à sanguisuga manifestabitur in sequētibus in quodam cap. proprio.

DE CHOLERICA PASSIONE. Cap. LXXIX.

HIc terminus cholerica passio apud Alexandrum & Simonem descendit à χολάδαις Græcè, quod est intestinum latinè. Sed penes hos melius scriberetur choladica quàm cholerica. Sed apud alios Græcos nostri temporis hic terminus est corruptus cum potius deberet dici cœliaca, κοιλία enim Græcè, idem est quod uenter Latinè. Vnde cœliaca passio, id est, uētralis passio, quia κοιλίαι Græci scribunt per οι diphtongum, cui Latinè œ, diphtongo correspondet, melius scriberetur cœliaca, quàm ciliaca. Est autem descriptiuè motus uehemens materierum ex indigestione corruptarum ad expellendum eas à corpore cum labore, & acuitate uirtutis expulsiuę, in tantum ut frequenter fiat uomitus & secessus simul, una uia non sufficiente ad egressum huius materiæ propter sui multitudinem, & acuitatem expulsiuam præter modum stimulantem.

Species sumuntur secundum diuersas species exeuntium. Sunt enim quædam aquosa de genere phlegmatis. Quædam cholerica & diuersarum specierum, & propriè corruptarum, sicut choleræ prasinæ, eruginosæ, & similium. Quædam melancholica corrupta frequenter adustione participantia diuersarum naturarum & colorum. Causæ eius sunt omnia quæ corrumpunt digestioēm, imò digestiones, siue sint cibi mali facile corruptibiles, sicut ꝓpriè lac, chrysomilla, melones, et similia, siue sit ciborū quantitas superflua, aut mala præparatio, aut malus ordo, aut tempus incongruum cum ponitur indigestum super indigesto, aut tēpus anni, & propriè æstas & autumnus. Et aer in sua substantia corruptus, & ea quæ accidentaliter occurunt, sicut coitus, balneum exercitium indebitum, accidentia animi immoderata & propriè tempore non congruo. Et multiplicatur ex potu aquæ frigidæ in ieiunio sequente cibum crassum. Corrumpuntur quoque digestiones, quæ sunt causa cholericæ passionis propter nocumenta ipsorum digerentium, scilicet stomachi, et epatis cum sunt læsa per essentiam secundum aliquam suarum naturarum, aut omnes, aut per communitatem, uel à toto, uel à singulis membris communitate absolutè uel non absolutè, sed de causis corruptæ digestionis in sequenti cap. uberius agetur.

Signa. Incipit in primis cum lenitate, deinde statim augetur cum dolore & punctione in stomacho & intestinis. Et quę sunt minus maligna in primis secundum plurimum expelluntur, sicut cibi corrupti, deinde humores aquosi, & cholerici citrini, tandem uirides prasini, & eruginosi, & nigri, & tandem perducit ad fluxum uentris, qui est sicut lotura carnium recentium, & interdum habet dolorem pungitiuum & quandoque perducit ad karatim alcurat, & sunt frusta

frusta subtilia ex substantia intestinorum, quæ educuntur in disenteria. Acccidentia eius sunt sitis, cuius tolerantia iuuat, & bibere aquam frigidam nocet, dolor, & punctio, & uigiliarum instātia à principio usque ad finem, sed in processu perducit ad spasmum & singultū, & tandem ad casum pulsus, sudorem frigidum, & mortem, & hoc usq; ad septimum. Est enim passio peracuta, cuius terminus est ad mortem, uel ad salutem à 4. usq; ad 7. dies.

Prognostica. Primum qui hanc passionem frequenter incurrunt, facilius eam tolerant materia non existente tanta nec ita maligna. Qui uerò raró difficulter saluantur ex causis contrarijs, propterea infantes facilius saluantur quàm reliqui, quia eam frequentius cæteris incurrunt. Et quia uirtutes suæ naturales sunt fortissimę. Secundum, cum uentum est ad casum uirtutis, frigiditatem extremorum, spasmum & singultum in fine, non est spes salutis. In priucipio uerò sic, cum tunc sequatur punctionem & dolorem & fortem pugnam, in fine uerò uirtutis debilitatem, & corporis consumptionem. Tertium, multotiēs cum restringitur cholerica passio, declinat materia subitò ad uias urinæ, & accidit ardor urinæ. Quartum, hæc passio secundum plurimum est salubris si debitè tractetur, sed non apud tardos, negligentes, aut imperitos, celeritate enim indiget.

CVm punctio & tristitia alicui superuenerit, affuerit cum ea, uel post eam uomitus, uel uentris solutio. Aqua calida multotiens in potu tribuatur. Et si adhuc perseuerauerit uomitus & uentris fluxus, aqua calida iterum detur, sedabitur enim passio. Cum autem ægritudo quieuerit balneum ingrediatur æger, in quo per unius horæ spatium moretur. Egressus autem de balneo leui alatur nutrimento. Deinde dormiat.

Hoc capitulum habet duas partes. In prima curat choleriam passionem quando est debilis. In secunda ibi. Sed licet uomitus & uentris fluxus, curat ipsam quando est fortis. Item prima in duas. Nam primò curat ipsam in principio, augmento, & statu. In secunda parte ibi. Cum autem ægritudo. Curat ipsam in declinatione. De prima parte ponens signa cholericæ passionis dicit. Cum punctio, scilicet, stomachi, & intestinorum, tristitia, quæ est quędam conturbatio & anxietas stomaticha, & cum ea uel post ipsam fuerit uomitus, & uentris solutio aliquando simul una uia non sufficiente ob multitudinem materiæ, aut ipsius acuitatem præter modum naturam stimulantem, aliquando successiuè una immediatè post reliquam aqua calida in principio & etiam in augmento & statu, ipsa perseuerante est multotiens, & in magna quantitate tribuenda, lauat enim stomachum & intestina ab his humoribus eorum acuitatem remittens. Et nota pro solenni remedio huius aquæ exhibitæ, ualere non solum in cholerica passione, sed in omni uomitu & fluxu & anxietate stomaticha ab humoribus calidis contingente si oportunè afferatur, ita ut frequenter sola ad curam sufficiat. In secunda parte curat dum uentum est ad declinationem per balneum aquæ dulcis ad sistendum uomitum et fluxum, diuertendo materias à centro ad circunferentiam, & ad corpus humectandum superfluè per huiusmodi euacuationes exiccatum. Et nutrimentum debet esse facilis digestionis, boni chimi, citò penetrans, paucarum superfluitatum, stomachi & intestinorum confortatiuum, sicut succus & contusum carnis pulli, aut perdicis, & similium, & propriè post assationem, & modicum uini subtilis aliqualiter stiptici.

Quod si uomitus uel uentris solutio uehemens fiant, & symptomata terrefaciẽtia superuenerint, non tamen est timendum, imò cum medicaminibus quæ ego nominabo succurendum. In principio itaq; trochischi de olibano cum aqua, & niue, & rob granatorum dentur semel. Qui iterum sunt etiam dandi si uomitus non cessauerit. Duo quoque adiutoria & coxæ in supremis partibus ligentur. Et aqua niue infrigidata super crura, & pedes fundatur, & in ipsam etiam immittantur.

Venter quoque ex sandalis, ros. camphora, gallia, aqua rosacea conspersis epithimetur. Et pannus aqua rosacea in niue infrigidata infusus desuper ponatur, qui postquam tepefactus fuerit est remouendus, & alius ut prius desuper mittendus.

Ad potandum autem paulatim tribuatur uinum uetus temperatum cum rob granatorum. Et quando uomuerit iterum tribuatur. Panem quoq; in succo granatorum infusum cogendus est sumere cum uino & comedere. Quòd si uomuerit iterum dandus est, donec quiescat.

In hac parte curat cholericam dum est fortis. Et habet quatuor partes. In prima facit, quod dictum est, In secunda ibi. Quòd si syncopis. Curat syncope superuenientem. In tertia ibi. Quicquid autem. Ordinat diætam propriè conuenientem in declinatione. In quarta parte ibi. Trochisci dicti de olibano. Describit quasdā medicinas, de quibus fecerat mentionem. In prima parte dicit, non esse timendum, esto

quòd uomitus & fluxus uentris fiant uehementer & superueniant symptomata, id est accidentia horrenda, sed ad remedia properandum, ut infrà.

Sed nota quòd statim à principio & antequam huiusmodi remedia fiant, debet exhiberi aqua calida in magna quantitate & multotiẽs, ut dictũ est superius.

In primis exhibet unum de trochiscis, de olibano, quorum descriptio ponetur statim, ponderantẽ aur. i. distemperatum cum ℥.1. aquæ frigidissimæ, & ℥.s. rob de granatis, & si uomitus non cessauerit iteretur eiusdem medicinæ exhibitio, magis enim debemus esse soliciti de retentione uomitus, quàm fluxu uentris. Quòd si abhorrent hunc modum sumendi hos trochiscos possunt exhiberi in forma pilularum, & post eorum sumptionem bibatur liquor suprascriptus, habent enim in restringendo uomitum singula rem proprietatem. Secundum remedium, ut duo adiutoria & coxæ in supremis partibus eorum stringantur fortiter, ut ratione doloris materia diuertatur & ut maior dolor tristem sensationem denigret.

Tertiò, aqua frigidissima super crura embrocetur & in ipsa etiam mittantur pedes ad compingendum & incrassandum materiam, ut fiat inepta fluxui.

Et Gerardus de Solo laudat manutergium in aqua frigida infusum, & post expressionem collo applicitum, quia nerui uenientes à cerebro ad stomachum congelantur, unde cessat tristis sensatio in ore stomachi, quæ est causa uomitus, & clauditur meri. Quarta epithymetur stomachus cum hoc. ℞. rosarum, & propriè syluestrium stipticarum, sandalorum rub. ana. ʒ.2. camphoræ ʒ.s. galliæ muscatæ ʒ.1. aquæ rosatæ ad conficiendum quantum sufficit: hoc in modum unguenti cum quo stomachus ungatur, postea pannus infusus in aqua rosata frigidissima actu loco inuncto supponatur & sæpe replicetur. Expediens tamen esset ut petia infusa in medicamine prædicto cui multa aqua rosata esset admixta & expressa stomacho sæpe applicetur ne tepefiat. Sed hoc medicamen non omnibus conuenit, sed solum stomachi discrasiam calidam habentibus cum fortitudine caloris innati. Quintò, iubet in potu dari uinum granatorum cum uino ueteri mixtum ad uigorandum uirtutem & confortandum stomachi retentiuam & prohibendum cibi corruptionem ratione acetositatis, dosis sit ab ℥.1. uel quantum uidebitur discretioni medici, & per uinum uetus intelligo uinum depuratum, contra mustum distinctum, & sit stipticum aliqualiter & non ualde crassum. Et si uomuerit iterum exhibeatur, donec retineat. Et panis in uino granatorum infusus similiter exhibeatur loco cibi. Et bibatur uinum in quo est infusus. Quem si uomuerit, iteretur donec retineatur, hanc discrasiam calidam stomachi remouent, & confortando humores uenientes ad os stomachi prohibent.

Quòd si syncopis superuenerit, muscum cum rob granatorum, uel cum uino dare conueniens est, inde inferendo, & succus carnis hœdinæ, & pullinæ cum pauco cytoniorum succo, & uino mixtus in potu est tribuendus. Pulli præterea sunt assandi, & ante nares ipsius discerpendi. Thus etiam dandum est, ut mastichet ipsum, & paulatim traijciat. Postremò bolum corascenũ cõditum cum camphora tribuatur.

In hac parte curat syncopim superuenientem, tum ratione uaporum malignorum cordi communicantium, tum ratione compassionis cordis ori stomachi, tum propter paucitatem spirituum sequentem euacuationem superfluam. Primò, exhibet uinum cum musco, utputa 1. ℥. uini odoriferi subtilis cum 4. granis musci, sed melius est, ut huic addatur s. ℥. aut ℥.1. uini cytoniorum, uel alicuius similis frigidi ualentis in stomachi confortatione. Secundò, exhibet cibum resumptiuum, restauratiuum spirituum in breui tempore, propter facilem eius digestionem & penetrationem, & stomachi confortationem.

Cuius sit hæc descriptio. ℞. succi carnis hœdinæ, ℥.2. uel pullinæ, aut alicuius auis bene conditionatæ ℥.2. uini cytoniorum, uini subtilis aromatici aliquali dulcedine participantis ana ℥.1. misce & totum debite calidum, uel quantum sumere potest, ita ut non uomat exhibeatur in potu. Tertiò, cõfortat ægrum bonis odoribus, sicut pullis assatis, & confractis appositis prope nares, sed bonum est ut unicuiq; præsententur sibi placentes. Quartò, iubet pro confortatione stomachi, & retentione uomitus, thus mastichari & deglutiri, aut si eius masticationem abhorret, deglutiatur absq; masticatione. Quintò, bolum corascenum, qui non est apud nos, cuius loco accipimus mastichis, boli armeni ana ℈.1. camphoræ ana, gran. 2. usque ad 4. & formare pilulas cum uino cytoniorum, cytonia enim, & quæ ex cytonijs fiunt, conferunt secundum omnem modum administrationis, & ferè omnes excedunt medicinas in hoc casu.

Quicquid autem de huius passionis cura nunc usque diximus, donec uomitus sedetur, & stomachus cibum recipiat, fieri conuenit. Postquam uerò stomachus ipsius retinere poterit, nutriendus est æger. Et parum uini ueteris in potu sumat bene redolentis. Et dormire incipiat.

In hac parte ordinat diætam conuẽientem, & propriè uomitu sedato: quæ debet esse crassior quàm antè. Sed tamen omnia quæ exhibentur, sint pauca in quantitate, facilis digestionis, boni chimi, paucarum superfluitatum, quorum paucum, multum nutriat, stomachi & membrorum nobilium confortatiua, ódoris & saporis boni, ægro placentia: etiam præcipit somnum, qui tamen est conueniens in toto curæ processu, minoratis superfluitatibus, & propriè post cibi & potus, aut alicuius medicinalis sumptionem.

Trochisci de olibano dicti ad uomitum.

Recipe

Recipe boli, corasceni, thuris, amborum an. drach. 10. cubebæ, cardamomi amborũ ana drach. 2. & s. camphoræ, galliæ, gar. omnium ana 6. drach. 1. fiant trochisci pondere aur. 1. hi enim uomitui multum conferunt. Rob de malis granatis, succus malorum granatorum acetosorum sumantur, & per noctem unam aut amplius dimittantur, donec quod crassum est in fundo resideat, & deinde coquatur, & dispumetur donec iulep similitudinẽ habeat, in quo ab igne disposito adhuc tamen calido mẽtæ uiridis stipites mittantur, & in ipso permanere permittantur, quousq; infrigidentur. Cumque infrigidatum fuerit extrahantur, ad cuius similitudinem syrupus de cyton. & syrupus de malis macianis fieri conuenit.

Si autẽ uomitus hora alia inualuerit nimis, & superfluerit magna uentosa stomacho superponatur.

In hac parte describit quasdam medicinas, de quibus fecerat mentionem, quarum descriptiones sunt istæ. ℞. boli corasceni, loco eius pone mastichis, boli armeni, thuris, ana ʒ. 5. charabæ, cardamomi, an. ʒ. 1. & grana 15. camphoræ, galliæ muschatæ, garioph. ana, gran. quinq;, formentur trochisci aur. 1. cum aqua acetosæ, aut rob de granatis infra scriptis, de quibus detur unus in forma pilularum, post cuius sumptionem sumatur parum eiusdem rob cum pauco aquæ calibeatæ. Descriptio rob de granatis, succus granatorum dimittatur residere per noctem, deinde subtile accipiatur & bulliat, & dispumetur donec iulep similitudinem habuerit, in quo ab igne deposito adhuc calido, myrti uiridis stipites ponantur & in ipso dimittantur manere donec infrigidetur, postea extrahatur & reseruetur, ad cuius similitudinem syrup. de cytonijs, aut malis macianis fieri conuenit & sunt proprij ad uomitum & ad fluxum. Vltimò, uentosam magnam ad sistendum uomitum stomacho superponit.

Cura huius persæpe difficilis est & indiget medico constante, & experto quem non terreant accidentia. Et in summa quinq; exigit intentiones. Prima causam remouet euacuando humiditates corruptas, quę sunt in stomacho, & in intestinis, nec non cachochimiam in toto existentem, pręcipuè in uenis membrorum naturalium secundæ & tertiæ digestionis dolorem & punctionem stomachi & intestinorum sedando. Secunda, diuertit. Tertia, humores incrassat, uias & ductus constringit, tandem stupefaciendo si fuerit necessarium, & cum hoc stomachum & intestina confortat ne recipiant. Quarta, accidentia corrigit. Quinta, ordinat debitum regimen sex rerum.

Imprimis si fuerit dolor & punctio in stomacho & in intestinis cum nausea & inclinatione ad uomitum aut secessum uentris cum incœperit, præmittatur clystere ex 15. ℥. aquæ hordei, & ℥. 4. olei communis, ℥. 1. sacch. rub. & uno uitello oui. Aut si uideantur humores frigidi magis dominari fiat clystere ex ℥. 15. aquæ pauci mellis, quo educto bibat aquæ calidæ, aut aquę hordei ℥. 6.

Et si appareat dominium humorum frigidorum aquæ pauci mellis tantundem, cui posset addi ʒ. s. cymini præparati, est enim proprium, hæc enim aqua materias & cibos corruptos, uel per secessum, uel uomitum purgabit. Post hoc si uomitus & fluxus simul incipiunt, aut alter eorum sinatur natura operari, quousque bene ferat, & propriè his euacuationibus existentibus proportionatis uirtuti & cacochimiæ. Quòd si fuerit improportionatæ cacochimiæ, ut quia nimis paucæ, aut nimis tardę, adiuuentur aut cum clysterijs, de quibus supra, aut uomitibus leuib. sicut si ℥. 4. aquæ hordei admisceantur, ℥. 2. oximellis, & tepidum sumatur, adiuuatur etiam uomitus digitis in ore impositis, aut penna oleo intincta & similiter imposita. Et omnino uitentur fortia solutiua & uomitiua, & omnia stomachum relaxantia sicut olea. Et omnino cauendum est ne uterque simul artificialiter prouocetur, fierent enim motus contrarij sese impedientes. Sed nunc adiuuetur unus, nunc alter secundum naturalẽ inclinationem ad illũ. Si ueró fuerint imꝑportionatæ uirtuti, quia nimis superfluant, minorentur & constringantur. Et similiter si fuerint coniunctæ accidentibus molestis sicut dolor, punctio & similia, mitigentur & corrigantur, sicut infrà dicetur. Sumptio enim aquæ calidæ, aut aquæ hordei, in causa calida, aut aquę pauci mellis in causa frigida, in magna quãtitate fluxum facilitat & dolorem & punctionem lenit. Et similiter cum his clysterizatio, & propriè addẽdo oleum ros. aut uiolaceum, aut adipem renum capræ, & similia. Nam hæc intestina confortant, dolorem sedant, excoriationem prohibent, & expertus sum ꝙ huiusmodi aquæ calefactę sumptæ in potu, & clysterizatę modo iam dicto, non solummodo in cholericis passionibus, sed in multis alijs fluxibus etiam optimè conferunt in principio. Secunda intẽtio perficitur cum ligatione brachiorum supra cubitos satis dolorosa, quæ multotiens permutetur nunc parum infra nunc parum supra, necnon cum positione uentosarum in pulpis spatularum sine scarificatione & in dorso, uentosæ quoq; positę super epate & splene fluxum & uomitum retinent, materiã uenientem ad stomachum & intestina prohibendo, & debent esse uentosæ magnæ. Et ad sedandum uomitum confert ligatura coxarum supra genua. licet in fluxu non conferat cum moueat materias ad inferiora. Sudoris quoq; prouocatio egregiè confert si fieri potest ad quem prouocãdum elaboretur sumendo aquam calidam, de qua supra, sed sit notabiliter calida, & cũ quinta parte uini subtilis uinosi mixta. Et æger bene pannis cooperiat, dormiat iuxta posse, anhelitus quoque retentio ad sudorem iuuat, quæ si non suffecerint ponatur in bal

neo aquæ calidæ constante uirtute in quo tamen par
uam moram trahat, ne debilitetur, & egrediens de
balneo siccetur, & dormiat. Cæteræ quoque euacua-
tiones sibi consuetæ iuxta posse prouocentur, nam
diuertendo euacuant.

Tertia autem intentio, scilicet constrictio, perficia-
tur cum inferius dicendis. Sed apud me sanum con-
silium est, ut elaboret imprimis in retentione uomi-
tus, & sinat uenter fluere, quæ uomitus retentio fiat si
posibile est secunda die, & postea euacuata materia
quantum uidebitur oportunum per secessum, elabo-
retur in uentris constrictione. Constrictio autem
uomitus fiat aspergendo faciem ægri aqua frigida
dum uult uomere, & apponendo super stomacho res
stipticas confortantes notabiliter frigidas actu & po-
tentia in causa calida, ut .℞. sandalorum rub. rosa-
rum rub. semen rosarum ana ʒ. 2. camphoræ, gran.
quinque galliæ muscatæ ʒ. 1. aquæ ros. 4. aceti ℥. 1.
s. misce, & petiæ duplæ aut philtrum in modum scuti
figuratum secundum quantitatem stomachi infunda
tur in hoc liquore actu frigido, imò etiam apud ne-
cessitatem in niue infrigidato stomacho applicetur,
& sæpe reiteretur ne super calefiat. Et his potest addi
succus acetosæ, & succus plantaginis apud maiorem
necessitatem infrigidationis, & si frigidorum uelis fri
giditatem temperare potes suprascriptis addere suc-
cum mentæ. Et nota quod mastix dissolutus cum
oleo cytoniorum, & aceto, & extensus super corio
ad modum ceroti est efficax in retinendo uomitum.
Et si opus esset maiori infrigidatione posset addi se-
men rosarum & sandali, & similia.

Gerardus de Solo facit cerotum optimum efficax
ualde. ℞. laudani, mastich. ana, quartam s. olibani, ℥.
s. sandali al. & rub. sumach, berberis, ana. ℈. 1. anthe-
ræ, corallorum, acatiæ, hypochistidos, psidiæ, balau-
stiæ, ana ℈. s. terebinthinæ quantum sufficit ad tena-
citatem, pulurizanda puluerizētur, & cum pistello
misceantur omnia malaxando cum oleo rosaceo, &
fiat cerotum ad modum scuti secundum quantita-
tem stomachi. Et si uomitus esset fortis fiant duo,
unum ponatur ante, reliquum post, scilicet circa 13.
spondilem. Nam orificium stomachi magis decli-
nat ap partem posteriorem, sed quia spondiles prohi
bent penetrationem uirtutis medicinarum à parte
posteriori, ideo magis ponimus ante. Et dicit se ui-
disse emplastrum positum à parte posteriori sistens
uomitum, & non à parte anteriori. Item describit
istud. ℞. succi plantaginis, aquæ rosatæ de stipitibus,
quia ista est magis stiptica, ana quartam 1. aceti ℥. s. su
mach, berber. ana ℥. 3. mastichis, olibani, ana. ʒ. 1. fari
næ lentium quantum sufficit, puluerizanda pulueri-
zentur, & misceantur omnia, & fiat emplastrum me-
diocriter liquidum & super stomachum ponatur, &
dicit se uidisse quandam uetulam, quæ accepit de pa-
ne cocto & pistauit bene & accepit ʒ. 2. pulueris masti
chis, & miscuit totum, & posuit in sacculo, & istum
sacculum calefecit manibus, & posuit super stoma-
chum patientis & statim fuit retentus. Sed melius
est hanc medicinam sic conficere, & est experta, me-
dulla panis torrefiat & infundatur in uino nigro, sti-
ptico, aceto, succo mentæ, an. & postea contundant
in mortario addendo mastichen & galliam muscatã,
& semen ros. aut sandalos, aut corallos, aut alias me-
dicinas stipticas, quæ tibi magis placuerint, aut plu-
res ex his simul secundum intentionem quam quæris
& est efficax & expertum. Et ex his possunt fieri un-
guenta calida aut frigida, aut mixta secundum exi-
gentiam. Cum enim humores peccantes sunt frigi-
di, & complexio naturalis frigida elige calida stipti-
ca, quæ etiam actu calida applicentur, & cum res se
habet econtrario, applica frigida stiptica actu & po
tentia. Cum uerò res medio modo se habet, medi-
um teneatur ut applicando stiptica, temperata & sti-
ptica permixta ex calidis & frigidis, ita ut ad medi-
um proportionatum reducatur. Nunquam tamen
applicentur nisi actu calida aut frigida, non autem te-
pida: tepidum namque dissoluit robur stomachi. Et
quidam dissoluunt mastichen cum albumine oui, &
extensum super corio. applicant stomacho, & dicunt
esse efficax & ultimum ad retinendum uomitum, sed
de curatione uomitus dictum est superius quantum
est oportunum. Sed retento uomitu elaborandum
est, ut uenter moderatè fluat quousque cacochimia sit
reducta, aut quousque uirtus tolerare potest, postea
elaborandum est in constrictione pro quo complen-
do humores incrassentur, uiæ & ductus oppilentur
cum interius sumptis, sicut rob & syrupus de cyto-
nijs & granatis de ribes, de myrto cum aqua planta-
ginis, aut calibeata, electuarium de sorbis, & similia.
Et exterius applicita sunt cerota, emplastra, & unctio
nes, de quibus sermo præcessit. & ex conuenientibus
proprijs est ut ungatur uenter cum oleo rosaceo nota
biliter calido, scilicet quantum sufferre potest, postea
desuper aspergatur hic puluis. ℞. sem. ros. ʒ. 2. galliæ
muscatæ, mastichis, ana ʒ. 1. misce, & super loco un-
cto aspergatur. Sed de his uberius agetur in capit. de
fluxu uentris. Et ex appropriatis est aqua andachoce
id est trifolij. Quarta intentio, scilicet accidentium,
correctio perficitur cum his quæ dicta sunt in textu,
sed pro sitis sedatione non est bibenda nisi aqua cali-
da, aut sugatur aliquid succi granati: potus enim ni-
mius & præcipuè actu frigidus multum nocet. Syn-
copi autem intendatur cum aspersione aquæ frigidæ
in faciem & potu pauci uini subtilis odoriferi non
multum uinosi & lymphati, & sumptione aquæ car
nis, & similibus, in quibus parum musci ponatur, &
si extrema infrigidentur, calefiant cum pannis cali-
dis. Singultui autem & propriè ex inanitione
subueniatur cum frigidis stomachum confortanti-
bus, euacuationem prohibentibus, sicut uinum, &
miua cytoniorum, & exterius aplicetur emplastrum
ex cytonijs decoctis in aqua calibeata cum pauco ace
ti ad penetrandum & stringendum, & his possent ad-
di rosæ & sandali, de quibus supra, & cibetur sæpe
parum cum aqua carnis, & huiusmodi boni chimi fa
cilis digestionis, alterati cum frigidis confortantibus
& stringentibus. Spasmo autem subueniatur ungu-
do nucham & partem spasmatam ex oleo ros. uiol.
pinguedine porci recentis, & medulla uituli decies lo
tis cum aqua frig. & tempore frigido ex oleo amyg-
dal. Et specialis intentio circa mandibulas spasmatas
ut eleuentur cum mento ad superiora & rectificetur
in contrarium spasmi inunguendo eas cum hume-
ctantibus, de quibus supra. Regimen autē sex rerum
est

est, ut non commedant nec bibant uirtute constante
nisi mundificatione pro magna parte facta. Interim
tamen semper confortentur bonis odoribus sibi pla-
centibus: plurimi enim fructuum odoribus delectan-
tur, aliqui odore uini, unicuiq; concedatur odor, qui
sibi magis placet, & ante mūdificationem, si sitiuerint
colluant sibi os, aut lambendo sumant succum grana-
torum & citoniorum, & similium: tolerantia enim si-
tis confert, & si non possunt abstinere à cibo, sumant
parum aquæ carnis aut contusi, aut ptisanæ, & simili-
um, & parum uini pauciferi, lymphati ut uirtus susten
tetur. Declinante autem ægritudine detur contusum
pulli, & panis in uino infusus, & carnes auium lauda-
bilium, & similia, & pira, citonia, & huiusmodi, & bi-
bat uinum nigrum, stipticum, lymphatum, cum a-
qua calibeata. Rasis autem exhibet uinum uetus, id
est clarum, & depuratum cum succo granatorum aut
cytoniorum. Et si uomeret, iterum detur donec retine
at & parum pro uice, præcipuè parum bibat, & in
summa utatur cibis boni chimi calidis aut frigidis se-
cundum exigētiam, sed omnia sint stomachi & mem-
brorum principalium confortatiua, multum dormi-
at præcipuè sumpto cibo, quiescat animo & corpore.

DE NOCVMENTO DIGESTIONIS. Cap. LXXX.

CIrca rubricam more consueto est sciendum,
quòd debilitas digestionis primò quæ debe-
betur fundo stomachi est mutatio ipsius à di-
spositione naturali per corruptionem, diminutiōem,
& ablationem. Corruptio autem ipsius fit qua-
druplex, nam cibus receptus in stomacho aut acescit,
aut aduritur, aut putrescit, aut acquirit aliquam quali
tatem non proportionalem ad aliquam qualitatum
consuetarum. Diminutur autem apud quosdam du-
pliciter per remissionem aut intentionem cibo dimi-
nutè aut superfluè decocto: ita tamen ut non corrum-
patur aliquo modorum suprascriptorum.
Quorū error apud alios facilè reprehenditur, cum di-
gestio fit æquatio eius quod digeritur in ordine ad nu
tritionem, quanto autem aliquid magis æquatur in
ordine ad nutritionem, tanto magis & melius digeri-
tur. Non itaq; digestio potest lædi per intensionem.
Et confirmatur, quia digestio fit à calore æquali mul-
tiplicato in quanto apud Galenum 1. Aphor. Aphor.
15. quāto ergo erit æqualior magis, & melius digeret.
Item 4. metheo. digestio est cōpletio in unoquoq; hu-
humido à proprio naturali calido ex oppositis passi-
uis, ergo quanto magis complebitur & ultimabitur e-
rit perfectior. Item omnis digestio in iuuatiuo ordi-
natur in generationem uel perfectionem mixti et non
in corruptionem, omnis superflua decoctio ordina-
tur in corruptionem, ergo nulla superflua decoctio est
digestio: oppositum autem contingit in operationi-
bus uirtutum ministrantium nutritiuę: possunt enim
lædi per intensionem & remissionem. Digestio ta-
men est diminuta dupliciter, aut quia tarda, aut quia
non completa: nec tamen ex his fit corruptio ad aceto
sum. Sed contra, sicut potest esse diminuta à com-
plemento absq; corruptione ad acetosum, ita potest
esse aucta supra complementum absque corruptione
ad fumosum, ergo cum non posset reponi, in alia spe-
cie erit digestio læsa per intensionem. Et confirma-
tur. quia sicut est in artificialibus, ita est in naturalibus
sed contingit artificio aliquid maius aut minus deco-
qui absque hoc quod corrumpatur, ergo. &c.
Item 4. metheo. contingit pepansim lædi in maius &
minus. Credo opinionem utranque posse defendi,
& fortè non est contradictio, nisi in uerbis: utraque
enim concederet decoctionem posse lædi per intensio
nem & remissionem absque corruptione, & quælibet
concederet æquationem & debitam permixtionem
humidi cum sicco in ordine ad nutritionem, aut mi-
xti generationem & pefectionem non posse lædi per
intensionem. Et facientes differentiam inter magis
digeri & perfectius digeri forté sentiunt hoc idem: si e-
nim quanto eliquatio esset fortior, tanto digestio es-
set intensior, tunc faciet transitum subitum ab intensi-
ua digestione ad non gradum digestionis, ubi po-
natur fortificari digestionem, donec digestibile adura
tur. Aufertur autem digestio, cibo non immutato
aliquo modorum suprascriprorum, aut leuissimè im-
mutato, ita ut aliquando etiam post longam retentio
nem amoueatur aut egeratur non permutato ab ea di
spositione in qua assumptus est.

Causæ nocumenti digestionis sunt duplices primi-
tiuæ & corporeæ. Et primitiuæ sunt aut extraneæ,
sicut percussio stomachi, aut membri stomacho com
municantis. Item morsus, sumptio aut applicatio
uenenosorum. Balneum calidum post cibum conuer-
tens calidum exterius, aut frigidum caliditatem extin
guens. Aut non sunt extraneæ, sicut sumptæ à sex
rebus non naturalibus. Aer nanque superfluè lapsus
in qualitatibus primis aut corruptus, aut habens ua-
pores malos admixtos, sicut cadauerum, & similium
fœtentium est causa nocumenti, scilicet, corruptionis
aut diminutionis, digestionis. Similiter cibus. Aut
quia superfluus ut bene digeri non posit & corrum-
pitur ad acetosum: maximè si stomachus sit frigidus,
aut diminutè digeritur, uel est tam paucæ quantitatis,
ut aduratur & corrumpatur ad fumosum in stoma-
cho calido, aut nimis decoquitur. Secundò, pro-
pter qualitatem superfluam, sicut mel in dulcedine
cum notabili caliditate, & corrumpuntur magis ad fu
mosum, aut superfluitatem infrigidationis, & dimi-
nutè digeritur, aut corrumpitur ad acetosum, sicut la-
ctuca, papauer, & similia, aut superfluitatem in hu-
mid. sicut persica, pepones, & similia, & putresiunt in
stomacho calido & acetosantur in frigido, & econtra-
rio siccitas superflua corrumpit magis ad fumosum,
si coniuncta sit caliditati superfluæ. Tertiò, ratio-
ne modi substantiæ tenuis, sicut lac, oua, cerasa, & si-
milia, quæ facilè putrent. Sicut contra quæ sunt cra
ssæ substantiæ, tardè digeruntur & diminutè corrum
puntur ad acetosum, sicut caro bubali, pira spissæ sub-
stantiæ, & similia, Quartò, quia sunt contraria ap-
petitui, sicut oleaginea, fœtida, pinguedines, rancida,
crocus, & similia, quæ magis corrumpuntur ad fumo
sum & putridum. Quintò, quando currunt pro-
prietates contrariæ, aut à tota specie, sicut inter car-
nes crudas & hominem, aut insequentem materiam,
sicut aliqui abhorrent uinum, aliqui caseum. Et ami-
cus meus soluebatur comestione cancrorum.

Istæ ergo proprierates siue actiuæ siue passiuæ, sunt
causa nocumenti digestionis, scilicet, corruptionis,
aut diminutionis, & malè possunt remoueri, licet

aliquando contigerit non bibentem uinum postea bibisse. Et imprudenter operantur, qui student has proprietates specificas, aut insequentes materiam permutare, & magis falluntur & ineptius operantur, qui exhibent uinum, aut aliud secundum proprietatem alicui contrariam quãtumcunq; cognouerint illud secundum qualitates manifestas fore conueniens, proprietas enim in omnibus siue specifica, siue insequens materiam, est super omnes dispositiones manifestas obseruanda, & uniuersaliter hic modus amplectur ad quemcunq; cibum & potum alicui horribilem ratione odoris, saporis, cruditatis, et similium. Sextò quando cibus sumitur nõ in hora sua, sicut cum stomachus est repletus humoribus superfluis, aut cum sumitur cibo præcedente nondum perfectè digesto, uel si sumitur ante consuetum exercitium, uel expulsionem superfluitatis: etiam si non sint in stomacho dummodo sint alterantes stomachum. Septimò propter errorem in ordine assumendi: sicut enim cibus difficilis digestionis crassus & stipticus præmittitur faciliori ad digerendum, subtili, & lubrico, quapropter errãt qui præmittunt carnes ouis, nisi sint duræ, & lac coagulatum, & cerasa & uuas, & ferculum comedunt in fine mensæ, & elixum cæteris paribus post assatum. Octauò, quãdo cibi diuersi comeduntur, ut liquida, assata, frixa, elixa, artocleæ. Item multum diuersa ex parte saporum, nec non ex parte modi substantiæ, mala super omnia est commixtio salsorum cum dulcibus, & assatorum uel frixorum cum rebus facilis corruptionis, sicut miscere pisces salitos, caseum salitum, pisces frixos cum ouis aut lacte. Et hi pro parte corrumpuntur, pro parte diminutè digeruntur. Nonò, propter malitiam artificis, sicut cibus male coctus, aut pisces qui post coctionem steterint suffocati. Decimò, quando faciens eructionem, quia uentosabilis, alijs præponitur cibis. Tunc enim uẽtositas alios commouet cibos, & permiscet nec sinit stomachum bene alios amplexari, propterea raphanus, & similia sunt commedenda in fine non inprincipio. Vndecimò, quando esset malæ subãstiæ non corrigibilis à uirtute, sicut fungi & cibi qui putruerunt. Contra illos qui comedunt perdices & qualeas fætentes, & isti corrumpuntur ad fœtidum, & qualitatem malam non consuetam. Duodecimò, quando est multus potus in comparatione ad cibum, aut econtra. Sed ex parte somni post cibum, sicut digestio iuuatur calore intus reuocato, ita minuitur aut corrumpitur cum homo uigilat tempore somni, calore exterius moto ad instrumenta motus & sensus uoluntarij. Repletio quoq; superflua & non existens in stomacho, sed in membris ipsi communicantibus impedit stomachi digestionem, calorem innatum suffocando, sicut nimia inanitio ipsum paucificando Motus quoq; laboriosus post cibum minuit aut corrumpit digestionem, tum cibum agitando, ut non bene amplectatur à stomacho, tum calorem trahendo ad instrumenta motus. Leuis tamen deambulatio iuuat faciendo cibum ad fundum descendere stomachi. Et econtra quies post cibum iuuat ad digestionẽ, prolongata etiam completa digestione, minuit digestionem calorem hebetando. Coitus autem post cibum impedit digestionem, & multiplicatus, maximè nocet. Accidentia quoq; animi immoderata, immoderatè mouentia spiritus interius aut exterius, aut simul

exterius & interius, sicut passio dicta elleni digestion
impediunt. Spes uerò & gaudium moderatum dige
stionem iuuant. Causæ uerò corporeę sunt duplices
per essentiam aut per communitatem. Per essentiam
quidem. Aut in compositione, sicut si stomachus pec
caret quantitate, existens nimis magnus aut paruus,
aut figura existens figuræ rotundæ, cum debeat esse fi
guræ oblongæ, sicut cucurbita retorta, aut si esset ni
mis tenuis, aut raræ substantiæ, aut esset nimis asper,
aut lenis in superficie, licet huius speciei compositionis
æqualitas immediatè deseruiat retentioni, mediatè di
gestioni. Similiter lapsus in complexione impedit di
gestionem. Sed inter omnes lapsus ad frigidum & sic
cum digestione maximè iuuetur calido & humido, iu
xta Aphoris. Quicunq; uentres habent humidos iuue
nes existentes melius commutant, siccos habentibus.
Lapsus autem in passiuis cum temperie actiuarum pa
rum impedit digestiõem, nisi proportionẽtur ad ma
terias. Humiditas quidem cum præsentia materiæ, &
siccitas cum consumptione & arefactione: sunt enim
hæ qualitates passiuæ paucæ impressionis, neq; mul
tum possunt intendi sine lapsu actiuarum. Materiæ
ergo in stomacho superfluentes cuiuscunq; generis im
pediunt digestionem, siue in stomacho contentæ, siue
aliunde deriuatæ. Et similiter uentositas aut cibum
corrumpendum cum admiscetur aut minuendo, quia
non sinit stomachi parietes sufficienter cibo adhęrere:
bona enim comprehensio stomachi super cibum, est
causa bonæ digestionis nisi sit grauatiua, sed grauati
ua facit retentionem comprimendo & non fit ita bo
na digestio, licet cibus citius descendat, & nõ sint cum
ea eructuatio & rugitus, sed calidæ ex his magis corrũ
puntur, imò cum stomachus est calidus absq; materia
aut cũ materia cholerica effusa ex epate ad ipsum pro
pter multitudinem generationis eius in ipso per uiam
fellis, corrumpuntur in ipso cibi leues, & digerunt for
tes & crassi, sicut est caro uaccina: frigidæ uerò dimi
nuũt, corrumpunt, et interdum auferunt. Sed materia
saniosa plurimum corrumpit ad fœtidum. Similiter
solutio continui, recens aut antiqua, apostemata, bo
thor, digestionem impediunt diminuendo aut cor
rumpendo. Et nota digestionem dupliciter posse à
sua operatione impediri, tam propter defectum in in
strumento, quod est complexio calida & humida mo
deratè, quàm in organo quod est fundus stomachi, &
defectus in his lædit digestiua per se & immediatè. Sed
aliquando læditur mediatè & per accidens propter
defectum continuæ læso pyloton ab humiditate su
perflua, aut irritato caliditate excessiua pungente et sti
mulante, siue sint cum materia siue sine, quare non tan
topere retentiua retinet, donec digestiua suam com
pleat operationem, & aliquãdo propter superfluita
tem appetiuæ, quæ debetur ori stomachi secundum
plurimum à frigiditate superflua contingentem, qua
re etiam superfluit attractiua, & consequenter fit co
mestio superflua in comparatione ad digestionẽ. Sed
per communitatem impeditur digestio aut à toto si
cut in febribus, hydrope, crisi, & similibus, & per com
munitatem à membris particularibus, sicut à cerebro,
à spiritualibus membris, splene, epate, intestinis, reni
bus, uesica, mesenterio, zirbo, neruis, iuncturis à mi
rach, matrice, & similibus communitate absoluta aut
non absoluta. Et inter communitatem absolutam

computatur

computatur priuatio traſmiſsio eius quod deberet tranſmitti, ſicut in fluxu ſanguineo læditur ſtomachus, ſpiritu ſufficienti ad ipſum non tranſmiſſo.

Signa nocumenti digeſtionis in ſe & abſolutè ſumuntur ex grauitate & mala tolerantia cibi, etiam ſi paucus ſit aut mediocris. Item ex multiplicata uentoſitate per ſuperius aut inferius, aut ex rugitu, tardo deſcenſu cibi ex ſtomacho, niſi fuerit lubricus aut adſit alia cauſa lubricans. Item ex pauca corporis reſtauratione, palliditate faciei, multo ſputo cum debilitas digeſtionis longo tempore prolongatur. Item ex uiſu, relatu ægri, & aſtantium: uidemus enim poſt longam retentionem cibi in ſtomacho ipſum egredi per ſuperius aut inferius, nihil aut parum à ſua diſpotione permutatum, quod eſt euidens ſignum primæ digeſtionis ablatæ. Et ſi digeſtio eſt diminuta notabiliter, eructatio poſt octauam aut decimam horam redolet odorem cibi, & fortè adeſt nauſea, extenſio, & æſtuatio anhelitus, & ſi corrupta ad acetoſum, fœtidum, aut fumoſum, aut ad qualitatem non conſuetam, eructatio redolet illud ad quod corrupta eſt.

Signa cauſarum primitiuarum ſunt præceſsio earum, & ſubſecutio huius nocumenti digeſtionis, ueri ſimiliter cauſæ præcedenti proportionalis. Et quod quotieſcunq; talis impedit cauſa, tale ſequitur nocumentum, & quando non præcedit, non ſequitur huiuſmodi nocumentum. Signa autem malarum diſpoſitionum ſtomachi, ſcilicet malæ complexionis, compoſitionis, ſolutionis continuitatis, apoſtematum, patere poſſunt ex his, quæ dicta ſunt in capit. de uomitu, & ſimiliter ſigna uentoſitatis. Sed malam complexionem frigidam aut humidam, ſignificant paucitas ſitis & conſtans appetitus ad cibum, albedo linguæ, ſapor oris inſipidus aut acris, eructatio acris aut incipida, tardus deſcenſus cibi, palor faciei cum albedine. Et econtra malam complexionem cal. & ſic. ſignificant ſitis, paucitas appetitus ad cibū, ſapor oris, & ſimiliter eructatio amara, fœtens aut fumoſa. Color linguæ tendens in citrinum aut fuſcum, pallor faciei cum citrinitate, & ſimilia, & uentoſitatem ſignificant rugitus & extenſio, & ipſius per ſuperius aut inferius expulſio. Signa reliquarum diſpoſitionum in cap. de uomitu perquirantur. Signa autem fortis compreſsionis ſtomachi ſupra cibum abſque bonitate digeſtionis ſunt, quòd compreſsio eſt tremula abſq; euentu rugitus & eructatione. Item adeſt extenſio & ſingultus cum impotentia perficiendi ipſum. Item adeſt conturbatio, grauitas, deſideriū minuendi grauitatem cum conſtrictione, & aliquando cibus uelociter deſcendit abſque complemento digeſtionis. Materiæ uerò corruptæ ultra ſigna ſui generis, de quibus ſupra, cognoſcuntur ex fœtore, ſapore horribili, inconſueto, nauſea, uomitu ſingultu, ſyncopi, & ſimilibus accidentibus malignis, & ſi huiuſmodi materiæ congerantur in ſtomacho ſignificant huiuſmodi nocumenta continua, aut cum pauca interpolatione: quòd ſi interpolatio fuerit plurium dierum, materiæ illæ erunt aliunde uenientes: quod autem ſit membrum mittens, cognoſcitur per nocumenta ipſius, quæ præceſſerunt, & per materias in ſtomacho repertas naturæ illius membri proportionales. Si uerò communitas ſit abſoluta ſola preceſsio nocumentorum illius membri eſt ſignum, & propriè cum non uideatur nocumentum illud eſſe per eſſentiam, aut ab alia cauſa pendere. Signa autem tenuitatis ſtomachi, & raritatis texturæ ſunt dolores & aliæ ægritudines in ſtomacho prolongatę, & debilitas digeſtionis cum debilitate appetitus, & corporis extenuatio.

Prognoſtica. Primum. Nocumentum digeſtionis ſtomachi eſt mater ferè omnium ægritudinium materialium, propterea dicitur quòd plures interficit crapula quàm gladius. Secundum. nocumentum digeſtionis primæ notabile eſt cauſa nocumenti digeſtionis ſecundæ, dico notabile, quia ſi fuit paruum corrigitur per bonam monoculi & epatis diſpoſitionem. Tertium. Digeſtio prima corrupta eſt cauſa ægritudinum quæ ſequntur corruptionem tertiæ aut quartę digeſtionis: cum ipſa corrumpendo ſecundam digeſtionem ſit cauſa corruptionis digeſtionis tertiæ & quartæ. Ægritudines autem quæ immediatè ſequuntur nocumentum digeſtionis primæ ſunt ſicut lienteria & hydropiſis tympanites, & quæ ſequuntur nocumenta ſecundæ, ſicut ſunt aſcites, fluxus humoralis, apoſtemata, & ſimiles, & quę ſequuntur, nocumentum tertiæ, & quartæ ſunt ſicut ſcabies lepra, hypoſarca, albaras, & morphæa. Quartum. Quòd eſt origo ægritudinum chronicarum multiplicando materias craſſas & multas cum debilitate uirtutis. Eſt enim cauſa epilepſiæ, melancholiæ mirachiæ, & corruptio digeſtionis multotiens eſt cauſa pruritus. Quintum. Digeſtio corrupta in conualeſcentibus prognoſticatur recidiuā, arguit enm multiplicatas ſuperfluitates quæ ſunt cauſæ recidiuæ. Sextum. Debilitas digeſtionis primæ multiplicat phlegma uerum aut non uerum: quia chilus indigeſtus eſt ſimilis phlegmati in ſubſtantia, colore, uiſcoſite, frigiditate, quapropter facilè conuertitur in aliquam ſubſtantiam ſimilem phlegmati, quod tamen non credo eſſe uerum phlegma. Eſt etiam cauſa phlegmatis ueri quia ex chilo diminutè digeſto plus conuertitur in phlegma, in ſecū da digeſtione, quam ſi eſſet bene digeſtus, propterea in omnibus ægritudinibus phlegmaticis, maximè debet eſſe intentio in confortatione digeſtionis primæ. Secundò, debilitas digeſtionis perducit ad rigorem & frigus extremitatum, & uelut commotionem principij paroxiſmi febris, quia calor reuocatur ad intra ut fortius digerat, & hoc licet ſit bonum per uiam cauſę, quia reuocatio interius fortificat digeſtionem: eſt tamen malum per uiam ſigni, ſignificat enim aut paucitatem caloris, & conſequenter debilitatem uirtutis digeſtiuæ, aut abſolutè, aut ſaltem in comparatione ad cibum digerendum. Septimum. Nocumentum digeſtionis ſequens debilitatem uirtutis aut malitiam complexionis confirmatam, difficillimè recipit curationem. Et apud Auic. in libro mortis uelocis dicitur, quòd ſi ſuper oculos eius, qui habet nauſeatiuam ſatietatem & tarditatem digeſtionis appareat bothor nigra ſimilis ciceri & rubet pars eius, & ſit uiridis pars altera, tunc ipſe incipit cum diminutione rationis, & morit̃ in ſeptimadecima: ſignificantur enim per diuerſitates colorum diuerſæ materię malignę, quarum partem paruā natura ſymptomaticè expellit, reliquum remanens interimit.

QVum ſtomachi debilitas cum pauca ſiti, & tarda cibi de ſtomacho deſcenſione, & acido ructu fuerit, fuerintque omnia accidẽtia hæc parua, nec fuerint uetuſta. Stomachus ex trochiſ. de roſ. eſt curandus, de quibus æger quotidie in mane pondus aurei, 1. s. cum uncia una decoct. de ſeminibus, ſumat. Decoctio autem de ſeminib. hæc eſt, ſumantur cymin. nabath & ameos, bulliant in mina aquæ, donec aqua fiat rub. de qua poſtea cũ trochiſcis de roſis, ut prædictum eſt, in potu tribuatur. Trochiſ. uerò de roſ. ſunt, qui. Recipe pulueris roſ. rub. drach. 3. xiloaloes, ſpicæ, maſtichis, xilocaſſiæ, ſchinanthi, cinamomi, abſinthij omnium ana drach. 1. & conſpergantur ex uino ueteri, & informentur trochiſ. Nutriatur uerò ex his quæ citò digeruntur & paucorum ſunt humorum ac paucarum ſuperfluitatum, quæ etiam ex redolentibus & ſeminibus ſunt condita, ſicut ſunt galangæ, & mutagenat. Ipſe quoq; ante comeſtionem multo utatur exercitio, & aquam minus ſolito bibat, & poſt comeſtionem multum dormiat. De uino quoque ueteri & puroparum bibat. Totam nutricationem minuat.

Diuiditur hoc. cap. in partes tres. In prima curat debilitatem digeſtionis à frigid. In ſecunda parte curat debilitatẽ digeſtionis à calid. In tertia curat ipſam pendentem à caliditate cui coniuncta eſt corporis ſiccitas & arefactio, ſecunda ibi. Quòd ſi digeſtiuæ debilitas, tertia ibi. Si autem cum hoc diximus. Prima in duas. In prima ponit ſigna debilitatis digeſtionis à frig. In ſecunda curam, ſecunda ibi. Fuerintq; hæc accidentia. In prima ponit tria ſigna debilitatis digeſtionis pendentis à frig. Prmum paucam ſitim. Secundum tardam cibi deſcenſionem ex ſtomacho, ipſo cibo tardè digeſto. Tertium eſt ructus acidus, quæ omnia arguunt diminutam aut corruptam digeſtionem à frigiditate. Secunda uerò pars diuiditur in duas. In prima ponit curam debilitatis digeſtionis cum eſt remiſſa, & non eſt antiqua. In ſecunda, cum eſt intenſa & ueterata, ſecunda ibi.

Quòd ſi hæc accidentia. In prima parte pro cura debilitatis digeſtionis remiſſæ & non inueteratæ pendentis à frigiditate, ponit ſex remedia. Primum eſt trochiſ. de roſ. de quibus patiens debet ſumere in mane ſtomacho ieiuno aureum, 1. s. Hos autem trochiſ. debet diſtemperare cum ℥. 1. decoct. de ſeminibus, uel ſumat primò trochiſ. in forma pilularum, deinde bibat decoctionem, quæ decoct. debet eſſe paucæ quantitatis, utpura ℥. 1. ne faciat trochiſ. ex ſtomacho lubricare. Decoctio autem fit ex cymino Nabati, id eſt regionis illius, & ameos an. ℥. 1. quę craſſo modo contuſa, bulliant in mina aquæ, quæ eſt pondus centum ʒ. donec aqua rub. fiat, utpura ad conſumptionem medietatis & coletur, eſt enim calid. & ſic. ſtomachalis, uentoſitatum reſolutiua, ingredientia autem trochiſ. omnia ſunt calid. Et ſunt præter roſas ſtomachalia & digeſtionem confortantia, xiloaloes, id eſt ligni aloes, xilocaſsiæ, id eſt, caſsię ligneæ, cętera nota ſunt. Tertiò nutriatur ex his quæ ſunt facilis digeſtionis, boni chymi, boni odoris placentis, & paucarum ſuperfluitatum, paucorum humorum, id eſt, quæ non ſunt liquida, brodioſa. Ex quo infertur ꝙ hic curat debilitatem digeſtionis pendentis à frig. cum hum. Si enim frig. coniungeretur ſiccitas ſuperflua humida actu & potentia conuenirent, & ſint condita cum ſpeciebus redolentibus, ſicut galangæ & mutagenat, qui ſunt cibi apud Arabes conditi cum aromatibus. Quartò ante ſumptionem cibi exercitetur notabiliter. Quintò bibat uinum antiquum odoriferum, cal. & ſiccum, ſed in pauca quantitate, & parum aut nihil aquæ bibat, & comedat minus ſolito. Et ſexto poſt comeſtionem multum dormiat ad perficiẽdum digeſtionem.

Quòd ſi hæc accidentia uetuſta fuerint. Electuarium diacymini & diaolibani amborum ana aurei, 1. pondus, cum drach. 1. ueteris uini puri in potu ſumat. Regimen autem eius ſit, ut prædiximus. Electuariũ diacyminũ. Recipe cymini, carmeni, drac. 100. zingib. drach. 20. pip. drach. 10. fol. rutæ, baurach, panis amborum ana drach. 10. hæc omnia cum melle deſpumato conficiantur, & detur cum hoc elect. ſi uenter ſtrictus fuerit. Quòd ſi uenter ſolutus fuerit electuarium diaolibanum eſt dandum, cuius deſcriptio in capite de uentris ſolutione continetur. Si autem hec non ſuffecerint, ſquama ferri cum uino tribuatur. Scoriæ autem ferri confectio hæc eſt. Recipe ſem. apij, ſem. fœniculi, aniſi, cymin. ameos, aniudem, orig. cheiſim, carui, ſeminum coriand. melanopiperis, cinamom. thuris, ſpicæ, gariophil. nucis muſ. cyperi, zingib. omnium ana, pondus aurei

1. ſcoriæ,

1. ſcoriæ, aurei, 10. omnibus ſcrupulum uini addatur & coquantur, donec ad medietatem redeant & coletur, deinde æger de hoc ſyrupo poſtquam colabitur pondus drach. 30. quotidie ſumat & nutricationem alleuiet. Quod per tres hebdomadas faciens, caueat ſibi ab acetoſis & à fructibus recentibus & aqua frigida, uinum uerò menſuratè bibat. Emplaſtrum quod ſtomachum confortat & calefacit. Recipe ſtyracem, ſpicam, ſchinanthum, calamũ aromaticũ maſthicen, ex his cum uino ueteri, & ſucco cytoniorum conſperſis emplaſtrum ſuper ſtomachum ponatur. Ad hoc præterea confert, ut ſtomachus fricando inungatur ex oleo quod fit ex ſpica nardi & cypero, aut lana carminata in prædicto oleo calefacta inuoluta ſuper ſtomachum ponatur, & cum panno ligetur. Aeger quoque uinum uetus bibat, aut miuam, aut hydromel.

Miua autem hoc modo fit, ſuccus cytoniorum, muzorũ, ſumatur & per diem & noctem, ut reſidere poßit, dimittatur & coletur, deinde eius quod clarum eſt partes duæ ſumantur, ſacch. pars una, uini ueteris 1. & incipiat coqui ſuauiter & diſpumari, donec in iulep ſimilitudinem tranſeat. Poſtea pro unaquaque lib. ex toto ſumantur zingib. ſpic. cinamomi, gariyophyl. omnium ana, drachmam unam, maſthicis drachmas duas, omnia puluerizata in panno ligentur, & intus dum calefactum eſt mittantur, & cum infrigidari cœperit pannus extrabatur & exprimatur deinde ſyrupus recondatur.

Nunc curat nocumentum digeſtiuæ intenſum & inueteratum pendens à frigiditate. Et ordinat quinque remedia. Primum eſt hoc. Recipe diacimini, diaolibani ana, aurei unius, ſumatur ſtomacho ieiuno pluribus diebus cum ℥. 1. uini ueteris, ſiue diſtemperentur adinuicem ſiue bibatur poſt ipſum uinum. Subdit poſtea quòd ſi uenter eſt ſtipticus utatur diacimino. Eſt enim aliqualiter ſolutiuum non quidem à proprietate, ſed merito quorundam pungentium & ſtimulantium ſicut piper & baurach. Quo etiam modo uinum granatorũ ponitur ab Auic. prima quarti, cap. de curatione generali febrium inter ſolutiua, licet fortè etiam ſoluat comprimendo, ſi uenter ſit ſolutus utatur diaolibano, cuius deſcriptio eſt in cap. de fluxu uentris, notabiliter enim ſtringit propter bauſtias: ſi autem uẽter medio modo ſe habet, poſſunt ad inuicem cõponi, ſicut hic docet Raſis. Deſcriptio autem iſta diacimini eſt ſatis nota, eſt enim notabiliter calid. & ſicc, ſtomachi confortatiuum & uentoſitatis reſolutiuũ. Baurach arabicè aphronitron Græcè, eſt ſpuma nitri Latinè, hic tamen per baurach panis credo Raſim intelligere ſalem panis, pro quo uide Meſue cap. de ſpeciebus ſalis ipſum ſalem panis inter quatuor ſpecies famoſas ſalis numerat. Secundum remedium eſt decoctio ſcoriæ ferri, quæ multum confortat ſtomachum & epar, & exiccat inter omnia humiditates ſuperfluas, eſt enim ſicca in tertio, & ſuper alias ſcorias, remouet mollificationem cocta cum uino, & ſecum permiſcet plurima calida & ſicca propria in ſtomachi confortatione. Aniudem, id eſt, radix herbæ, de qua fit aſſa keyſin, id eſt, leuiſticum, melano piper, id eſt nigrum piper, macropiper, id eſt longum piper, cætera nota ſunt. Còntinuat uſum huius per tres hebdomadas, quia hæc malitia complexionis cum eſt inueterata & fixa non facile remouetur. Tertium eſt, ut caueat ab acetoſis & acribus, â fructibus recentibus ab aqua frigida, & ſimilibus frig. & humidis, & bibat uinum uetus menſuratè. Quartum eſt emplaſtrum confortans ſtomachum & califaciens cuius deſcriptio eſt ſatis nota. Sed ut hoc emplaſtrum ſit tenax, oportet multiplicare maſthicen ſuper alios pulueres. Laudatur etiam approximatio olei facti ex ſpica nardi & cipero, in quo dibitè calefacto lana aut philtrũ infuſum et optimè expreſſũ ſtomacho applicetur et liget. Quintum eſt, ut in potu ſuamat uinũ uetus, aut miuam, aut hydromel, ſi non biberit uinum. Deſcribit autem miuam cyton. quæ eſt nunc in communi uſu, quam aromatizat ad hoc ut magis calefaciat & cnnfortet ſtomachum. Et omnia nota ſunt.

Quòd ſi digeſtiuæ debilitas fuerit cum multa ſiti, & paucorum ciborum appetitu, & fœtito ructu, ſyr. acetoſus de citonijs bibatur. Recipe ſucc. citoniorum acetoſorum partem unam ſacch. albi partem unam aceti clari quartam partem unius, coquantur omnia ſimul donec inſpiſſentur. Eſt autem ſyrupus iſte ſtomachi confortatiuus, & ad has ſuas peragendas operationes iuuatiuus, & uehementiam incenſionis & inflammationem quæ eſt in ſtomacho ſedat. Aegri uerò nutricatio ſit res, in qua ſimul congregantur acetoſitas & ſtipticitas. Et ut caro cum ſucco uuæ acerbæ cocta, & malis macianis ſimiliter cocta, &

cum ribes, & facta ex alsuem & almosi, & illis similia ex cibis. De isto praeterea detur puluere ut transglutiat, qui recipit ros. rub. drachmas decem, spodij drachmas tres, semen. coriandri drachmas 5. Dosis eius sit drachmae duae cum luc. granati, muzi, & cum syrupo de cytonijs acetosis.

In hac parte curat nocumentum digestiuae siue sit diminuta per intensionem, siue sit corrupta à calid. superflua, cuius signa sunt multa sitis, paucus ciborum appetitus, ructus foetidus, & reliqua signa superius dicta. Pro qua corrigenda concedit syrupum acetosum de citonijs, cuius descriptio nota est.

Et ipsum sicut est ueritas summis laudibus extollit. Er praeter laudes quas ipsi attribuit prohibet transitum cholerae ad stomachum, quae multotiens corrumpit digestionem. Diaeta autem sit frig. & utatur acetosis & stipticis quae nominat in textu, & satis nota sunt. Alzuem & almosi sunt condimenta rerum sicut gelatina, limonea, myrtea, & similia acetosa & stiptica. Ordinat praeterea puluerem frigidum, siccum, & stipticum, cuius descriptio & iuuamenta satis nota sunt.

Si autē cum hoc quod diximus fuerit in corpore extenuatio & inflammatio, aegro lac & aqua hordei danda sunt.

Ipse quoque ex haerbis humectantibus nutriendus est, ut sunt lactucae, maluae, cucurbitae, citrulli, carnes hoedorum & agnorum lactantium, & pisces recentes. Balneum praeterea antequàm comedat & postquàm comederit & tinam quotidie ingrediatur. Et uinum clarum ualde temperatum bibat, & assiduè utatur quiete. Et motum & exercitium uitet. Sitq; totum eius regimen, qui corporis crassitiem adipisci desiderat. Et si cum hac dispositione inflammatio fuerit & incensio uehementissima, stomachus ex rebus frigidis est liniendus. Et aqua hordei danda. Sitq; eius regimen hecticam habentis.

Curat debilitatem digestiuae à calid. cum corporis extenuatione per frigid. & humid. exterius & interius applicita. Et intendit infrigidare et humectare tam qualitatiuè, ꝙ substantificè. Et quae dicit nota sunt. Lac est optimum si non adsit febris putrida, sed ęgro putridè febriente uitandum est lac. Balneum aquae dulcis conceditur, sicut conceditur in hectica, & ad easdem intentiones. Et licet Rasis concedat ipsum ante cibum & post cibum, credo tamen ipsum magis conuenire cibo praedigesto quo ad primam & secundam digestionem, scilicet quando nutrimentum debet ad membra delegari. Imò credo balneum cibo non digesto saltem quo ad primam digestionem magis obesse, ꝙ prodesse. Cętera nota sunt. Differentia autem inter balneum & tinam est, quia tina est uas in quo balneatur. Balneum autem est locus constructus ex tribus casis in quo balneantur. Tina ergo posset esse in balneo, & extra balneum. Cura nocumenti digestionis primae, si pendeat à causa primitiua, sex exigit intentiones. Prima, remouet causam primitiuā & nocumentum ab ea impressum. Secunda, educit cibum corruptum si affuerit, & caetera quae sunt in stomacho adiuuātia ad corruptionem. Tertia, corrigit malam dispositionem stomachi, ipsum confortando & etiam epar quod est sedes & principium uirtutis naturalis. Quarta, prohibet fluxum humorum ad stomachum. Quinta, corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Si ergo pendeat à uulnere uel contusione in stomacho aut in membro ipsi communicante, curentur secundum quod oportet, iuxta primam intentionem. Et si sumpserit uenenosa, uomitu educantur, aut secessu cum medicinis lenientib. & dentur bezahartica contra illa uenenosa, & stomachus, & membra nobilia confortentur, & similiter si applicita fuerint, remoueantur, & nocumentum per ipsa impressum, & similiter curetur morsus uenenosorum & nocumenta per ipsum impressa, sicut saepe dictum fuit. Si uerò pendeat ab aere, cibo, & potu, & reliquis rebus non naturalibus inconuenienter applicitis, remoueantur causę illae, & nocumentum per ipsas impressum, & inducatur regimen contrarium. Et quia regimen malum in cibo & potu secundum modos 12. suprascriptos est frequentius in causa, ipsius correctioni attendatur maximè. Et si cibus in stomacho fuerit corruptus, iuxta secundam intentionem educatur ꝙ citius fieri potest. Et similiter humores sibi commixti cum uomitu aut secessu. Vomitus tamen est promptior ad educendum in stomacho contenta. Non est tamen uomitus frequentandus, ne stomachus fiat lacuna superfluitatum. Et si non potest fieri aut non sufficiant, dentur solutiua lenia, sicut cassia pilulae alephanginę, stomachicae. Et diatrionpipereō est proprium in corruptione ad acetosum. Et quaedam propria inferius describentur. Postea iuxta tertiam intentionem corrigatur stomachi discrasia. Et digestiua eius confortetur cum contrarijs proprijs confortantibus stomachum tam proprietate, ꝙ stipticitate temperatis, & multa ualde propria & solennia describuntur à Rasi in litera superius exposita tam interius, quàm exterius applicanda. Et multa excellentia addam inferius. Prohibetur autem fluxus humorum ad stomachum, iuxta quartam intentionem ipsum confortando, ut statim dictum est, & etiam diuertendo cum euacuatione, aut sine secundum exigentiam. Corrigantur autem accidentia iuxta 5. intentionem. Et ordinetur regimen sex rerum in contrarium discrasiae secundum quòd dicetur in sequentib. Si uerò nocumentum digestionis fuerit per essentiam, quinq; exigunt intentiones. Prima, educit cibum corruptum & humores sibi

ſibi admixtos. Secunda, corrigit diſcraſiam ſtomachi, & cæteras cauſas digeſtiuam debilitantes, ipſum confortando. Tertia, prohibet humores ne fluant ad ſtomachum. Quarta, corrigit accidentia. Quinta, ordinat debitum regimen.

Prima intentio perficitur, ut ſupra dictum fuit. Secunda uerò perficitur ſecundum exigētiam cauſæ corrigendæ, ſi enim quantitas ſtomachi aucta, aut diminuta, aut malitia figuræ fuerint in cauſa, permutari non poſſunt, ſed cibus eſt moderandus ut ſit facilis digeſtionis, mediocris quantitatis, in ſtomacho tamen paruo debet eſſe paucæ quantitatis, & debet pluries ſumi in die, ut ſufficiat ad nutritionem. Raritas autem & tenuitas ſubſtantiæ aliqualiter emendari poteſt cum proprijs moderatè ſtipticis & aliqualiter uiſcoſis ſtomachum incoriantibus, de quibus ſermo præceſsit in cura uomitus, & cibi ſint facilis digeſtiōis, & moderatæ quantitatis. Aſperitas autem ſuperflua corrigatur cum lenientibus ſumptis in principio menſæ, ſicut ſunt iura pinguia & fercula aliqualiter brodioſa, pruna matura, uua, ficus, & ſimilia ſumpta in principio, & econtra lenitas corrigatur utendo ſtipticis, tam interius, quàm exterius applicitis. Diſcraſia uerò corrigatur cum contrarijs proprijs moderatè ſtipticis interius aut exterius applicitis, de quibus egit Raſis in litera, & multa præſtantia inferius deſcribentur. Sed tertia intentio perficienda eſt, ut ſtatim dictum eſt.

Quarta autem & quinta intentio perficitur, ut dicetur inferius. Si uerò nocumentum primæ digeſtionis fuerit per communitatem à membro aliquo uel à toto ſex exigit intentiones. Prima, rectificat corpus aut membrum mittens euacuando, & diuertendo tam ab eo, quàm à ſtomacho, & ſecundo diſcraſiam membri mittentis corrigendo, & cum hoc ipſum confortando, ut fiat minera laudabilis chimi. Secunda, educit cibum corruptum & ſuperflua quæ ſunt in ſtomacho. Tertia, corrigit eius diſcraſiam ipſum confortando. Quarta, prohibet humores à fluxu. Quinta, corrigit accidentia. Sexta ordinat regimen conueniens.

Prima intentio completur euacuando à toto, aut à membro particulari mittente cum phlebotomia aut ſolutiuis ſecundum quod uidebitur expediens. Sint tamen ſolutiua talia quod non debilitent multum ſtomachum, ſicut eſt proprium ſolutiuorum exoluentium, & ſimiliter diuertantur materiæ tam à membro mittente, quàm à ſtomacho recipiente cum euacuatione & ſine euacuatione ſecundum quod uidebitur expediens. Et diſcraſia membri mittētis corrigatur, & ſimul etiam confortetur cum contrarijs ſibi proprijs moderatè ſtipticis non oppilantibus. Secunda intentio, ſcilicet eductio cibi corrupti completur, uomitu cum aliquo ex uomitiuis calid. aut frigid. forti aut debili, quæ deſcripta fuerunt ſuperius in capit. de uomitu, & ſi ſufficiat ſola impoſitio digiti aut pennæ in ore iterata multotiens non procedatur ad fortiora. Et ſi hæc intentio uomitus compleri non poſsit, dentur ſolutiua aut lenientia, ſicut caſsia aut manna, aut electiuè ſoluentia, ſicut pilulæ alèphanginæ aut ſtomachicæ, reumbarbarum, aloes lotus, cui myrobolanorum aut maſtichis poteſt addi.

Sint enim talia ut euacuando confortent, ne uirtus ſua tranſeat ſtomachum & meſeraicas. Hipoc. dixit quod aloes epaticus cum aqua abſinthij, uel artemeſiæ propinata ſtomacho ieiuno, ſanat ſtomachum ab omni languore educendo ab eo materias fraudulentas. Corfortat cerebrum, & uiſcera mundificat, uermes occidit & educit, ſanat apoſtem. ſtomachi & uiſcerum & mundificat epar. Pilulæ confortantes ſtomachum in omni eius languore & læſione intrinſeca, nec permittunt humorem putrefieri in eo, ſed abſtergunt. Et qui utitur eis, diebus ſingulis ſanus permanebit à dolore ſtomachi & capitis. Et ſunt ſalubres oculis, & eis qui triſtantur. Et eſt medicina matricis uitioſæ, & aliorum uiſcerum. Recipe maſtichis ʒ. 4. aloes electi ℥. decem, agarici boni ℥. tres. Et eſt melius ut præparetur cum oxymelle, ſed confice cum ſucco altimiliæ. Doſis à ℈. uno uſque ad drachmam unam per horam ante cœnam, uel cum uadit dormitum.

Corrigitur autem diſcraſia ſtomachi, & ſimul confortatur cum contrarijs proprijs moderatè ſtipticis, quæ dicta ſunt in textu. Et ex ſimplicibus proprijs in hac intentione calidis ſunt gariophili, menta, cinamomum, maſtix, paſſulæ, algaliæ, xyloaloes, zingib. macis, galanga, pelliculæ intrinſecæ ſtomachorum gallinarum, & inter cætera uinum aromaticum, & piper maximè iuuat digeſtionem. Ex compoſitis calidis ſunt aromaticum roſatum, diagalanga, diacinamomum, diatrionpipereon, & confectiones magnæ, ſicut theriaca & mithridatum.

Electuarium nobile apud Franciſcum de Pedomontium confortans ſtomachum & digeſtionem à cauſa frigida. Recipe galangæ, nucis muſcatæ, cardomomi ana ʒ. duas, anthos, id eſt floris roriſmarini drachmas quatuor, mentæ, halaſcæ, ana ʒ. tres, ſyrupus de menta, uel de corticibus citri quantum ſufficit, & in corruptione ad acetoſum confert maſtix, & cum eſt fortis conferunt magnificè, & ultimæ ſummitates ſchinanthi cum carui. Ex frigidis autem ſunt roſæ, coriandrum præparatum, coralli, ſandali, labruſca, citon. & eſt ſingulare. Ex compoſitis diarhodon abbatis, miua acetoſa, & ſimilia, & multæ ſunt ſpecies trochiſcorum in hac diſpoſitione propriè. Et exterius applicita, ad hoc conferunt, ſicut emplaſtra & unctiones, cerata, ſacculi, fomenta quorum deſcriptio ſuperius poſita eſt in capite de uomitu. Verum in hoc eſt differentia, quia reſtringentia uomitum debent eſſe magis ſtiptica, imò notabiliter ſtiptica, hæc uerò moderatè.

Duo autem ſunt quæ confortant omnia membra, unum à complexione, & eſt oleum roſaceum, quod penes Galenum calefacta infrigidat, & frigida calefacit, alterum à proprietate, & eſt terra ſigillata. Et ex confortantibus corpus & omnia membra eſt exercitium moderatum. Sed quarta intentio, ſcilicet prohibitio fluxus humorum cum eiſdem completur, ſed aliquatulum magis ſtipticis

necnon cum diuersionibus, cum euacuatione, & sine si fuerit expediens. Corrigantur autem iuxta quintam intentionem nocumenta totius & cuiuscunq; membri sequentia nocumentum digestionis primæ, quæ possunt esse plura, cum sit digestio ferè omnium ægritudinum materialium. Quæ qualiter debeant corrigi, perquiratur in proprijs capitulis dictis & dicendis. Præcipuè corrigatur nocumentum epatis, si adsit. Et etiam si non adsit, præcipuè intendatur ipsius confortationi. Est enim sedes & principum uirtutis naturalis maximè iuuans stomachum ad suas operationes perficiendas, & eructatio acida illicò corrigitur cum sumptione zingib. conditi aut non conditi.

Aer autem iuxta sextam intẽtionem ordinetur in contrarium discrasiæ, sed sit boni odoris ægro placentis. Et sit notabiliter indutus secundum exigentiam temporis. Verum in discrasia frigida & humida, pannos magis calidos induat, præcipuè teneat partes stomachi & intestinorum notabiliter calidas, sicut cum pelle uulturis, aut sacculo ex pennis cigni, anseris, uel anatis. Et minus calida est pellis agni. Et adhuc minus est pannus degranat. Neque gerat indumenta circa stomachum multum stricta nec multum lata. Similiter diæta ordinetur in contrarium duodecim illorum modorum, qui sunt causa nocumenti digestionis, de quibus supra, & decliner in contrarium lapsus secundum unam aut plures qualitates, intensè aut remissè secundum exigentiam lapsus corrigendi. Cibi tamen calidi & humidi, subtilis substantiæ sunt communiter magis cæteris digestioni proportionati

Quod si nocumentum digestionis fuerit propter diminutionem calidi absque lapsu graduali, sicut quãdo stomachus est tenuis, raræ texturę, aut scirbus est euulsus, aut similes causæ, sint cibi & potus facilis digestionis temperati, aut aliqualiter ad calidum declinantes, quorum quantitas minoretur & sint aliqualiter stiptici. Et si contra fuerit multitudo calid. absq; lapsu graduali sint aliquantulum difficilis digestionis & notabilis quantitatis temperati, aut aliquantulum ad frigidum declinantes. Et Auicen. in stomacho calido, prohibet cibos subtiles, & concedit crassos, scilicet carnium uaccinarum conditarum cum aceto.

Potus autem calid. & sicc. sint sicut uinum uinosum, uetus, odoriferum, uinum autem uinosum nouum est calidum & humidum, & propriè si dulcescit, sed uinum pauciferum acre est frigidum & siccum. Vinum autem pauciferum insipidum est frigidum & humidum. Aqua mellis cum pauco pipere est calida & sicca notabiliter, sed simplex minoris est caliditatis & siccitatis. Aqua hordei, & aqua destillationis per arenam, aut aliter bene conditionata est frigida & humida. Similiter mixta cum iulep uiol. Sed uinum granatorum, agresta, suc. berberis, limonum, citri, arantij, sunt frigid. & sic. quibus possunt uti in potu cum debita quantitate aquæ, & possunt cum saccharo dulcorari, frigid. & humid. sunt sicut succus prunorum, & cerasorum acrium. Herbæ autem quibus possunt uti declinantes ad caliditatem & siccitatem, sunt sicut menta, & saluia, serpillus, rosmarinus, fœniculus, petroselinum, & similia. Sed frigid. & humida sunt sicut lactuca, endiuia, cichorea, portulaca, cucurbita. & similes. Sed calida & humid. sunt sicut borago & buglossa. Frigid. & sicc. sicut acetosa, plantago, coriandrum. Ex granis frigid. & sicc. sunt milium panicum, kist fabarum & lentium. Ex calidis & sicc. cicera, & ipsorum kist, rizum. Sed calida & humida, frumentum, far. Frigida & humida, kist hordei, ptisana hordeacea, robilia. Ex carnibus eligantur carnes auium, & quadrupedum bene conditionatæ, scilicet quæ sint boni chimi, facilis digestionis, paucarum superfluitatum. Syluestres communiter sunt sicciores domesticis, licet qualeæ sint superfluæ humiditatis, & concedantur elixæ in discrasia sicca, & assatæ in discrasia humida. Ex piscibus similiter eligantur parui, petrosi, agiles, degentes in aquis bene conditionatis, & habentes squammas. Oua conueniunt, nisi timeatur eorum corruptio ad fœtidum & sint debitè præparata, & in stomacho ualde calido melius est ut sint dura, & cum aliquo frigid. condita. Lac optimè conuenit in lapsu ad calidum & siccum, nisi adsit febris, & similiter caseus recens non salitus.

Sed in discrasia frigida & humida caseus antiquus conuenit modicæ quantitatis in fine mensæ, & aliquando parum salsi in principio butyrum & oleum, sed maximè amygdalarum dulcium conuenit in discrasia sicca. Sapores sicut piperata, sinapismus, & similes conueniunt in discrasia frigida & humida. Et sapor ex amygdalis & passulis in frig. & sicc. Et sapores acetosi suprascripti quidam in calida & humida, quidam in calida & sicca, sicut facti ex prunis & marinata. Fructus conuenientes in causa calida in fine mensæ sunt pira & citonia cocta aut condita. Similiter diacitoniten, & coriandrum semiconfectum. Sed in causa frigida fistici, auellanæ parum torrefactæ, & passulæ, & possunt concedi in fine mensæ, & in principio diacitoniten cum aromatibus calidis in fine mensæ. Aromata autem sunt illa, de quibus superius dictum est, & maximè piper in causa frigida. Regulæ obseruandæ in cibatione sunt edicto cibo corrupto per superius uel inferius per diem naturalem à cibo abstineat & prolixè dormiat. Deinde comedat, sed parum, & res non aptas corruptioni. Et in præseruando & curando optimè ualet, ut non comedat nisi præcedente cibi digestione celebrata. Surgat à mensa cum reliquijs famis. Non multiplicentur cibaria in mensa una.

Notabiliter comedat antequam bibat. Deinde satis frequenter bibat usque ad finem mensæ, sit tamen potus proportionatus cibo. Et in fine mensæ sumat aliquid confortatiuum oris stomachi, sicut diacitoniten, au simile, & post ipsum non bibat, nec bibat extra horas cibationum.

Sit eius somnus multus & maximè nocturnus, & sit continuus & sufficiens.

Somnus etiam meridianus ipsi conceditur maximè à medio Maij usque ad medium Augusti, nisi

aliquid

aliquid particulare obſtet, ſed dormire non incipiat, niſi diſtanter à cibo per horam, & dormiat primò ſuper latere dextro, ut melius cibus ad fundum deſcendat, ſecundò ſuper ſiniſtro, ut epar comprimat ipſum amplectendo cum quinque pennulis ſuis, ſic enim melius adiuuat ad digeſtionem, & tandem ſuper dextro ſomnum compleat, ut factus chilus melius tranſeat ad epar. Procuret omnes euacuationes à natura inſtitutas. Coitum non exerceat, niſi naturaliter multum ſtimulatus, ſed nullo modo immediatè poſt cibum & tempore digeſtionis. Caueat à ſudore. Exercitium ante cibum conuenit, poſt cibum quieſcat. Leuis tamen deambulatio concedi poteſt, niſi ſtomachus ſit ualde debilis, in quo caſu omnis motus nocet, imò uociferatio. Spes & gaudium moderatum ſibi conuenit, cætera animi accidentia uitanda ſunt, aliqui tamen dicunt digeſtionem quartam melius compleri in uigilijs, quàm in ſomno propter conuerſionem caloris ad exteriora tempore uigiliarum. Et penes Auicennam amplexari infantem propinquum ad hoc ut polluat ſecundum longitudinem noctis eſt de rebus magis iuuantibus ad digeſtionem. Et ſimiliter catulum canis, aut cattum maſculum nigrum. Cuius contrarium habetur in de Somno, & à Galeno in de Accidenti. Nam & ſi minor calor ſit in exterioribus tempore ſomni, quàm tempore uigiliarum, eſt tamen tantus, ut una cum eorum complexione ſufficiat ad digeſtionem quartam, quę eſt facilor quàm prima aut ſecunda. Præterea membra intrinſeca indigēt, ut digeſtio quarta in eis celebretur quorū cura debet eſſe maior abſolutè. Itaq; ad quatuor digeſtiones magis adiuuat ſomnus quàm uigilia, &c.

DE DOLORE STOMACHI. Cap. LXXXI.

DOlor ſtomachi qui eſt ſenſus nociuus eiuſdem multipliciter diſtinguitur. Aut ratione ſuæ eſſentiæ, quia aliquis eſt grauatiuus, aliquis extenſiuus, aliquis perforatiuus, aliquis pungitiuus aut mordicatiuus. Aut ratione loci, quia aliquis eſt in toto, aliquis eſt in parte ut in orificio eius uel in fundo. Et quilibet eſt intenſus & remiſſus, continuus & interpolatus, periodicus aut ſine periodis. Cauſa cuiuſcunque doloris immediata eſt mala complexio diuerſa, aut ſolutio continui recens, aut antiqua, ſed mala complexio eſt calida, frigid. ſicca, aut compoſita ſine materia aut cum materia calida, mordicatiua, aduſtiua, aut frigida phlegmatica, aut melancholica. Et hæ materiæ faciunt dolorem aut alterando aut ſoluendo continuum aut extenſiuum, cum continetur in loco amplo, aut perforatiuum cum continetur in loco anguſto, ſicut inter tunicas ſtomachi. Apoſtema autem eſt utroque modo doloris, cum aggreget in ſe malam complexionem & ſolutionem continui, & dolor ſequens ipſum eſt pungitiuus & mordicatiuus, ſi pendeat à materia acuta. Extenſiuus & grauatiuus ſi pendeat à materia multa, & aliquando pulſatiuus dum maturatur & pungitiuus & perforatiuus dum eſt proximus eruptioni. Cauſæ autem mediatæ doloris ſunt duplices, primitiuæ, aut corporeæ, primitiuæ quidem ſicut percuſsio, caſus aut offenſio ſtomachi, aut membri ſtomacho communicantis, ſicut cerebrum, nerui aut inteſtina, & ſimilia. Aer uerò frigidus, uentus, inordinatio in cibo & potu ſecundum aliquem modorum 12. in capitulo præcedenti poſitorum, & ſic de alijs ſex rebus non naturalibus inconuenienter applicitis, præcipuè potus aquæ in hora non conuenienti, eſt aliquando cauſa uehementis doloris. Corporeę autem ſunt duplices, per coummunitatem, aut per eſſentiam. Per communitatem quidem à toto, ſicut in febribrus, aut criſi, aut à membro particulari, ſicut cerebro communicāte ipſi aut abſolutè, aut mittendo materiam catarrhalem, ſimiliter à neruis ſecundum plurimum communitate abſoluta. Item à ſplene aut ſuperfluè infrigidando aut tranſmittendo materiam melancholicam, & ab epate & kyſti mittentib. materiam cholericam. Item ab inteſtinis eleuatis uermibus, uentoſitate, aut fęcibus ad ſtomachum.

Et per communitatem à renibus, ſicut in dolore calculi, & eſt ſecundum plurimum communitas abſoluta. Item per communitatem à matrice, à retentione menſtruorum. Item per retentionem ſanguinis hęmorrhoidalis fluere conſueti, & breuiter ſtomachus poteſt recipere ſuperfluitates à quocunque membro mediante epate. Per eſſentiam uerò cauſæ doloris ſtomachi, ſunt cauſæ immediatæ doloris, de quibus ſupra, ſcilicet mala complexio, ſolutio continui, & apoſtem. Sed cauſa remotior frequenter accidens eſt, nocumentum digeſtionis, per quod corrumpitur cibus ad fumoſum, fœtidum, aut acetoſum, & multiplicatur uentoſitas & phlegm. per indigeſtionem, quæ omnia diſcraſiando ſtomachum aut extendendo, ſunt cauſa doloris. Mala quoque digeſtio cum debilitate expulſionis eſt cauſa quòd apoſtema in ſtomacho per uiam paulatim factæ congeſtionis generetur. Hic autem ponam cauſas quorundam particularium dolorum frequenter contingentium. Sunt enim aliqui famelici qui incurrunt dolorem ſtomachi, & cum comedunt ſedatur. Huius cauſa eſt effuſio materierum mordicantium ad ſtomachum, quando uacuus eſt à cibo, quæ aliquando ſunt melachol. acetoſæ, effuſæ ad os ſtomachi à ſplene per uiam naturalem conſuetam, ſed nocent, aut quia plures, aut acetoſiores quàm in diſpoſitione naturali conſueuerunt. Sed frequentius ſunt cholericæ effuſæ à kyſti ad fundum ſtomachi per porum felleum ad ipſum terminatū in maiori quantitate, quàm debeat in diſpoſitione naturali. Inquit enim Auic. tolerare famem, ſtomachum putridis replet humoribus.

Sedatur autem poſt comeſtionem cibo comprimente hos humores ad fundum ſtomachi, & fortè extra per pyloron, & hoc cōtingit ſi non ualde multæ ſunt & in ſtomacho illo ſit facilis effuſio contentorum in ipſo ad inteſtina aut merito compoſitionis aut alterius diſpoſitionis. Secundò ſunt aliqui quib. poſt tres aut quatuor horas poſtq; comederūt, & aliquando poſt 10. horam incipit dolor, & non ſedatur niſi cum uomitu rei acetoſæ, quæ eſt quoddam aggrega-

tum ex humore phleg. aut melancholico acri, & ex ipso cibo corrupto ad acetosum, aut cum descentione totali eius quod in stomacho cõtinetur. Et aliquando hic dolor remanet per longum tempus, ut puta per diem naturalem & supra. Causa autem primi est melanch. acris, aut phleg. acetosum, quæ existentia in fundo stomachi manent quieta. Et secundi causa est cholera manens similiter quieta in fundo stomachi. Cũ autem cibus sumitur ascendunt & cum ipso permiscent̃ & corrumpunt ipsum. Sedatur ergo primus cum uomitu rei acetosæ. Secundus pendens à cholera cum descensu ipsius simul cum cibo, est enim pronior sua stimulatione ad hoc ut effundatur extra stomachum quàm melanch. remanent autem sic longo tempore, aut quia non uomitur, aut quia non complete uomitur, neq; complete descendit, nisi post longum tempus. Et aliquãdo humor imbibitur aut apostemat, & sic dolor diu permanet. Tertiò sunt aliqui quibus accidit dolor stomachi cum comedunt & sedatur post digestionẽ, & apud Auic. plurimi eorum sunt malanch. & patientes melanch. mirachiam. Cuius doloris causa est uentositas eleuata à materia malancholica. Sedatur autem post digestionem chilo simul cum humore melanch. descendente ad intestina. Quartò, sunt aliqui qui post cibationem incurrũt ardorem stomachi cum eructationibus arsiuis tendentibus in acetosum secundum plurimum, & sedat̃ post digestionem. Huius causa est corruptio cibi ad acetosum secundum plurimũ, & aliquando ad putridum uel fumosum, & tunc eructatio redolet odorem fumi aut rei fœtentis. Et primus ardor tendens ad acetosum pendet à mala cõplexione frig. sine materia aut cum materia phleg. acetosa uel melanch. non multa. Secundus uerò ardor à cal. sine materia aut cum materia cal. secundum plurimum cholerica corrumpente cibum ad putridum aut fumosum, & hoc est rarius & aliquando hoc contingit propter multitudinem comestionis aut iterationem eius absque fame uera, & aliquando propter comestionem rerum acetosarum, aut acrium in stomacho frigido, aut calidarum acutarum in stomacho calido, sicut alliorum, & similium. Huius ardoris & dolorum, de quibus supra, causa immediata potest esse humor aut cibus corruptus, necnon uapores & uentositates ab ipso eleuati. Quintò, aliqui post somnum incurrunt dolorem stomachi, cuius causa est materia catarrhalis descendens ad stomachum in somno, & uomitu sedatur materia catarrhali ab eo expulsa, dolor stomachi aliquando permutatur ad cerebrum, aliquando ad neruos, aliquando ad cor, aliquando ad iuncturas & intestina.

Signa. dolor stomachi cognoscitur ex relatu ægri. Similiter signa specierum distinguntur penes doloris essentiã, quibus nomina sunt imposita, ex ipsa natura rei, habentur ex relatu eiusdem, si compos mentis sit. Si uerò non, oportet ad notitiam earum peruenire ex notitia propriarum causarum cuiuscunq; doloris. Cognoscitur autem in qua parte stomachi sit dolor, similiter ex relatu ægri. Si enim est in ore stomachi, dolor est in parte superiori infra malum granatum per duos digitos, magis læditur appetitus, & fortis adest singultus & aliquando communicatur dorso circa 13. spondilem eius, quæ est secunda incipiendo à prima. Si uerò sit in fundo, dolor est supra umbilicum per duos digitos, & magis læditur digestio, & si dolor est in ore & fundo, dolor in ambobus locis sentitur & simul læditur appetitus & digestio. Sed nota quòd si dolor esset in parte anteriori stomachi tactus inuenit dolorem. Si uerò in posteriori minimè, nisi cum fortissima compressione. Distinguitur autem dolor fundi stomachi à dolore colon superæquitante ipsum, quia in colica est fortis retentio fœcum & uentositatum, & cum educuntur subitò sedatur. Hæc autem non sunt in dolore stomachi, sed econtrario uomitus sedat dolorem stomachi parum conferens in colica. Aliæ species doloris similiter cognoscũtur ex relatu ægri & astantium. Solutio continui si recens sit uera, & manifesta cognoscitur ex sanguine fluente. Si uerò antiqua ex sanie, uomitu, aut per secessum expulsa, aut reliquis signis læsionis stomachi. Sed mala complexio cum materia & sine materia cuiuscunque generis, cognoscitur per signa superius dicta in cap. de superfluo uomitu, & in cap. de debilitate digestionis, superfluum enim esset eadem toties reiterare. Ventositas autem cognoscitur ex rugitu et eructatione, & quia ad eius expulsionem per superius aut inferius sequitur doloris alleuiatio, & frequenter dolor permutatur. De apostemat. uerò specialiter agetur in hoc capit. Causæ primitiuæ sunt cibi signa, & quia quandocunque similes causæ pręcesserunt, similis sequutus est effectus, scilicet dolor stomachi. Dolor autem aut per communitatem à toto aut à membro particulari cognoscitur ex præcessione nocumentorum totius aut membri communicantis, cum quorum augmento augetur, & decremento decrescit, & ablatione aufertur. Item ex affectibus sequentibus nocumenta membri communicantis, qui sunt causa doloris stomachi, sicut exempli gratia in cõmunitate cerebri adsunt signa descensus catarrhi ad stomachum, & in communitate splenis fluxus melancholiæ ad stomachum, & sic de cæteris. Nocumentum autem digestionis quod frequenter est causa doloris stomachi, cognoscitur ex dictis in præcedenti cap. Cognoscitur autem dolorem, aut materiam eius permutari ad cerebrum, neruos, cor, iuncturas, aut intestina, ex sedatione doloris stomachi & aduentum læsionis in membro, ad quod fit permutatio, scilicet scotomiæ, paralysis, syncopis, doloris iuncturarum colicæ.

Prognostica. Primum, dolor stomachi nisi sit pendens ab ulcere aut apostem. secundum plurimum curatur, exigit tamen medicũ diligentem & expertum. Secundum. multa sensibilitas stomachi cum defluxu materierũ acutarum ad ipsum, est quãdoq; causa doloris intolerabilis perducentis ad syncopim. Tertium. cum permutatur ad cor, quandoq; subitò interficit. Quartum. cum prolongatur dolor stomachi, timendum est ne ducat ad apostema eius. Quintum. si cet dolor stomachi multiplicetur in pręgnantibus & in quib. menstrua retinentur portendit tamẽ aliquando præfocationẽ matricis, materijs, uaporib. aut uentositatibus eleuatis ad stomachum & ad diaphragma. Sextum. apud Auic. in libro mortis festinæ dicitur quod quãdo apparet cum dolore stomachi super pede

pede dextrum quoddam simile uesicæ moritur patiens in 27. & ex signo illius est quod appetit res dulces. Vesica enim illa, quam debemus credere esse phlegmaticam, similiter cum appetitu rerum dulcium, scilicet uehementis dulcedinis arguit dolorem stomachi pendere à phlegmate acetoso, stomachus enim præternaturaliter dispositus apppetit contraria. Sed crisis illa permutationis diminuta arguit uirtutem debilem & materiam inobedientem, ex quibus cum alijs malis signis, quæ hic debemus supponere, arguēdum est ipsum esse moriturum. Statuit autem ipsi 27. quę est una ex creticis morborum tropicorum, licet possit mori & ante &, post secūdum diuersas circumstantias. Septimum signum est si habet dolorem uentris, id est stomachi, & apparet super supercilium eius uestigium & bothor nigrum simile fabæ, deinde fit ulcus tunc ipse morietur, et his quidem accidunt subeth & multitudo somni propter frigus suæ ægritudinis. Significatur enim ex his materiam hanc faciētem dolorem stomachi esse frigidam & permutari ad cerebrum, quia sequitur subeth, fit autem bothor in cilio natura tentante expellere materiam ascendentem ad loca ignobilia, sed cum non posśit ipsam nisi diminutè expellere maior pars eius ad cerebrum permutata interficit, ulceratur uerò quia licet radicaliter frigida sit, adustione tamen participat, & fortè magis facit subeth multitudine oppilando, quam propter frigus suæ complexionis.

SI cum dolore stomachi adsunt tribulatio & angustia & nausea, ægro aqua tepida in potu est tribuenda, & ut uomat præcipiendum. Et si hoc non suffecerit, uenter ex hierapicra soluatur, quæ Rec. pulueris ros. rub. spicæ, mastichis, xilobalsami, carpobalsami, cinam. xilocasśiæ assari omnium ana, drachmas quinq;, aloes scotrensis duplum omnium quod bene tritum, misceas cum medicinis tritis, & cum panno sericino subtilisśimè cribellatis, quarum trituratio cum aloe secundo iteretur, cuius dosis sit à pondere duorum aur. usq; ad drachmas duas. Aegro quoq; quotidie detur panis in uino & succo mali granati infusus. Et in syrupo acetoso de citonijs.

Diuiditur hoc capitulum in quator partes. In prima agit de dolore stomachi ab humore calido. In secunda quando est à uētositate, ibi. Quòd si cum dolore. In tertia, quando est ab apostematibus. ibi. Si autem cum dolore. In quarta parte dicit esse opus medico erudito ad curandum dolorem stomachi & epatis in fine capituli. ibi. Ad dolorem tamen stomachi. Prima, in quatuor. primò ponit signa. secundò curam per uomitum, ibi. Ægro aqua tepida. Tertiò per solutionem uētris. ibi. Et si hoc non sufficiat. quartò per diætam. ibi. Ægro quotidie.

De duabus primis partibus dicit, si cum dolore stomachi fuerit tribulatio, id est, conturbatio & anxietas stomaticha, & nausea, id est, inclinatio ad uomitus, pendentes, scilicet ab humoribus calidis, scilicet cholera uitellina, citrina, prasina, & similibus, ægro aqua tepida est in potu tribuenda, scilicet sex ℥. aut circa, huic tamen posset addi aliquid aceti ad incidendum, & magis stimulandum, expulsiuam, aut ℥. 2. oxymellis simplicis, si humor esset crassior, & uiscosior, & præcipiendum est ut uomat, digitum aut pennam in oleo tepido intinctam multotiens imponendo in gutture, donec exquisitè materia euacuetur.

In tertia parte dicit, quòd si hoc non suffecerit ad curā doloris, aut quia uomitus nō posśit fieri, aut quia factus non sufficit ad eradicationem materiæ, uenter est soluendus cum hierapicra dando ex ea à 2. ʒ. usq; ad 2. aur. una tamen. ʒ. aut unus aur. hominibus regionis nostræ cōmuniter sufficit. Et melius est ut ex hoc puluere conficiantur pilulæ ut facilius sumi posśint, descriptio hæc nota est, & omnia ingredientia sunt calida & sic. præter rosas & sunt stomachum confortantia, & nihil hic ponitur solutiuum, nisi aloe. Et habet hæc hiera hoc pręcipuum apud Auicen. 14. tertij ca. de cacexia, ut educat superfluitates stomachi reseruatis humiditatibus innatis. Et eius conferentia non est solum in euacuatione humoris cholerici, sed etiam phlegmatici: & aliquando hi pulueres cum melle permiscentur in modum electuarij, & potest exhiberi ex eo. ℥.1. & humoribus existētibus, imbibitis aut inuiscatis erit maior eius conferētia quàm in forma pilularum. Credo tamen quòd in dolore pendente à cholera pura subtili magis obesset inflammando, quàm iuuaret euacuacuando.

Detur itaq; in cholera crassa, aut in cholera mixta cum phlegmate, imò etiam in phlegmate solo in stomacho natante inuiscato & imbibito optimè confert. In dolore autem pungitiuo pendente à cholera subtili magis conferret rheumbarbarum & myrobolani citrini, aut manna aut casśia cum decoctione myrobal. citrinorum, xylobalsami, id est ligni balsami, carpobalsami, id est, fructus balsami, xylocasśiæ, id est, casśiæ ligneæ, cætera nota sunt. Vltimò ordinans diætam, dicit quod detur panis infusus in uino, scilicet uuarum, & succo mali granati ad contemperandum caliditatem uini, & detur etiam panis infusus in uino & syrupo acetoso de citonijs, id est, facto ex succo cytoniorum acetosorum, cum debita quantitate sacchari & possunt hæc omnia ad libitum inuicem permisceri.

Quòd si cū dolore ructuū multitudo & extensio atq; singultus, ægro electuarium diacyminum & diacalamenthum & aliæ confectiones, quæ uentositatem dissoluere consueuere, quæ in capitulo de colica nominabimus danda erunt. Cibaria quoque eius sint calagiæ & mutagenath cum seminibus. Vini ueteris puri parum bibat.

*Et utatur motu. Et ingrediatur balneum.
Stomachus quoq; ex oleo de neridem, ut di-
ximus, in panno inuoluto uaporetur:*

In hac secunda parte curans dolorem stomachi à
uentositate. Primò, ponit tria signa, scilicet ructu-
um multitudinem, extensionem, id est, dolorem ex-
tensiuũ, singultum .f. sequentẽ uentositatem. Secun-
dò, dat medicinas dissoluentes uentositatem, scilicet
diacyminum diacalamenthum, & cætera huiusmo-
di, quæ dissoluunt uentositatem, de quibus in cap. de
colica dicetur, sicut est electuarium de baccis lauri, an-
te tamen horum carminantium exhibitionem con-
ueniens est ut præcedat euacuatio humorum ex qui-
bus uentositas generatur uomitu aut secessu, & cibi
sui sint, sicut calagiæ, id est, cibus, qui fit ex pulmone,
corde & epate incisis minutim, & cum oleo frixis, in
quo post remotionem prędictorum ponitur parum
aceti, oua, & parum croci, mutageanth, id est, cibus
qui fit in caziola, aut sartagine conditus cum semini-
bus carminantibus uentositatem, sicut anisum, am-
mi, cyminum, & similia, parum uini ueteris potentis
dandum est, & non in multa quantitate. Exerceatur
stomacho ieiuno, post cibũ quiescat, ingrediatur bal-
neum, scilicet aereum, aut balneum naturale, aut arti-
ficiale carminatiuum uentositatum, non autem bal-
neum aquæ simplicis. Stomachus quoque uapo-
retur cũ panno aut philtro infuso, in oleo de neriden,
id est de spica, qui expressus optimè & notabiliter ca-
lidus stomacho pluries applicetur, & hoc fiat stoma-
cho ieiuno.

Placet mihi gratia clarioris doctrinæ, primò expe
dire materiam de dolore stomachi ab omnibus cau-
sis contingentibus præterquam ab apostematibus
stomachi, deinde de apostematibus eius specialem fa
ciam sermonem. Sed antequam ordinem curam
doloris stomachi, cum ipse multotiens à uentositate
contingat & sequatur stomachi inflationem, placet
de inflatione & rugitu aliqua summatim dicere.

Est autem inflatio extensio alicuius partis à uento
sitate in ipsa comprehensa manente quieta. Rugi-
tus uerò est sonitus uentositatis in aliqua partæ com
motæ absque ipsius expulsione, quæ si à stomacho
per os expelleretur, sequitur eructatio, si uerò ab inte
stinis per anum sequitur trula. Inflatio autem di-
stingui potest secundum magnitudinem & paucita-
tem extensionis. Sed rugitus distinguitur secundum
quantitatem eius, & differentiam sonorum, multipli
catur tamen propter multitudinem uentositatis & lo
ci angustiam. Et ex oppositis causis paucificatur.
Propterea multiplicatur magis in intestinis subtilib.
quàm in crassis, aut stomacho. Sed ex parte soni,
quia grauis est sonitus, cum est in loco amplo, sicut in
stomacho, aut in intestinis crassis, & est acutus, cum
est in intectinis gracilibus. Item aliquando est clarus
cum uentositati non permiscetur humiditas. Et ex
opposita causa redditur non clarus, quapropter cla-
ritas sonitus in intestinis significat mundificationem
intestinorum aut cxiccationem fęcis Quia causa im
mediata inflationis & rugitus est uentositas, opus est
ut causas uentositatis absoluamus.

Causa autem uentositatis in stomacho & in inte-
stinis est duplex, efficiens & materialis. Formalem &
finalem philosophis relinquo. Et uterq; est duplex
corporea & primitiua, Corporea duplex per essen-
tiam, & per communitatem. Causa autem efficiens
uentositatem est caliditas diminuta, nam sexto de ac-
cedenti & morbo. & 3. Colliget, cap. primo, & 13. ter-
tij cap. de inflatione, uẽtositas non à forti calore mul-
tiplicatur, quia resoluitur insensibiliter, nec à forti fri
gore, quia frigus prohibet eleuationem uaporum.
Et similiter uentositates 20. tertij cap. de causis dimi-
nutionis coitus, caliditas & frigiditas sunt contrariæ
uentositati, & ideo in fortissimis caloribus & frigo-
ribus in mundo non apparet uentus. Similiter con
tingit in corpore nostro, quod nec in forti calore
propter resolutionẽ insensibilem, nec in forti frigore
prohibente subtiliationem, uapor aut uentositas ge-
nerabitur, & si cibus uel materia uentosabilis reperia
tur. Quapropter fit à caliditate media inter resol-
uentem & non agentem, ita ut agat, sed non resoluat
unde ex cibo uel humore de se non uentoso dicta cali
ditas generabit uentositatem. Et propter hoc in cor
poribus ægris uel sanis debilibus multiplicatur uen-
tositas, & in fortibus sanis minimè uel parum licet u-
tantur rebus uentosis. Contra. Primò, in fortissi
mo calore, sicut febriẽtium multiplicatur uentositas,
ergo positio falsa. Secundò. Si calor fortis conuertit
materiam in uaporem, resolutioni insensibili aptissi-
mum, cum non sit trasitus de extremo ad extremum
sine medio, erit deuenire ad mediocritatem substan-
tiæ uentositati proportionatam.

Tertiò. Calori debili difficilius est ex humore uen
tositatem generare, quàm uentositatem genitam re-
soluere, sed facit primum, ergo faciet secundum, qua-
propter non erit causa inflationis aut rugitus, sicut
nec calor fortis. Quartò. Calor quantumcunq;
diminutus in corpore humano conuertit humidum
in uaporem, ergo, & cæt. Assumptum probatur,
quia cum nullo calore corporis uiuentis est admixta
tanta frigiditas quanta reperitur in aere hyemali con
gelante, sed tamen ille conuertit humidum in uapo-
rem, ergo, & c. Et confirmatur, quia in moriente
tam in ægritudinibus acutis, quàm in chronicis mul
tiplicatur aliquando uentositas usque ad finem uitæ,
in quibus calor diminuitur usque ad gradum cum
quo non stat uita. Assumptum manifestum est ex
sententia Auicennæ in capite de synocha, & experien
tia comprobatur in tympanite. Ad primum dici
tur, quòd per calorem fortem non intelligitur calor
intensus, sed fortis iustitialiter, qui exigit tres condi-
tiones, prima, quòd sit satis intensus, secunda, quòd
sit cum notabili multitudine caliditatis, tertia, quòd
sit formæ humanæ bene preportionatus cuius est in-
strumentum, talis autem non est calor febrientium.

Ad secundum dicitur, quòd fiet transitus à substan
tia humoris ad substantiã uaporis per medium pro-
portionatum generationi uentositatis. Et consequen
ter quòd uẽtositas generabitur si materia illa erit pro
portionata generationi uentositatis, sicut phlegma
aut melanch. aut multi cibi, de quibus infra, sed tamẽ
illa uentositas quæ erit medium transitus, ita citò in
uaporem conuertetur & resoluetur, ut non possit fa-
cere inflationẽ aut rugitũ, cuius consideratio pertinet
ad medicũ. Ad tertium negaẽ maior & dicitur q̃ licet
sit

sit maior distantia inter substantiam humoris siue cibi & substantiam uentositatis, q̃ inter substantiam uentositatis & uaporis, tamen membrum calidum propter meliorem applicationē ad cibum uel humorem, q̃ ad uentositatem in ambitu alicuius receptaculi contētam, potest facere primum & non secundum, sunt etiam aliæ responsiones, quas gratia breuitatis omitto. Ad quartum dicitur, quod calor quantumcunque remissus in iuuentute conuertit humidum in uaporem generando ipsum ex parte aquea. Ex quo tamen non sequitur quòd debeat generare uentositatem, quæ generatur ex parte crassa terrea alicuius cibi uel humoris, sicut nec in mundo tempore magni frigoris generatur uentus, licet generetur multitudo uaporũ, aut si in corpore nostro generetur uentositas, illa esset modica non apta facere inflationem, aut rugitum à medico considerandum. Ventositas nanque generatur ex parte crassa terrea, uapor autem ex parte aquea, sed exhalatio ex parte ignea & aerea, quapropter cæteris paribus difficilius est uentum, q̃ uaporem aut exhalationem generare. Et ad confirmationem dicitur quod in multis ægritudinibus generatur uentositas usque ad finem uitæ, imò etiam post finem uitæ, nam corpora putrescentia multotiens intumescunt, & per calorem putredinalem uaporibus & uentositatibus eleuatis, & sub cute ab eius densitate retentis, & consequenter sequitur quod calor tendentis in mortem potest intendi cum putrefit, & consequenter negatur quod in hoc casu diminuatur, imò intenditur, sicut quando homo etiam combureretur intenditur ad gradũ cum quo non stat uita. In moriente autem ex tympanite credo quòd uentositas nõ generetur propter finem uitæ ob defectum caloris. Secunda causa uentositatis sunt cibi & potus naturaliter uentosi, quia in ipsis est humid. extranea sicut uinum dulce, turbidum. Item omnes herbæ recentes. Item omnes fructus humidi, & ex non humidis sunt auellanæ, & castaneæ, & ex piscib. cancri, & omnia conchilia, ex leguminibus fabæ, faseoli, cicera, lentes, item mel. Contingit autem quòd aliquando cibus sit uentosus, sed uelox motus eius de stomacho ad intestina uel de intestinis ad epar, aut uelox descensus eius ad extra, facit quod non multiplicetur ex eo uentositas, nisi fortè modica. Tertia causa est res superueniens debilitãs digestionem dato quod in se sit fortis neq; sumpta sit res uentosa, sicut potus aquæ frigidæ, motus inordinatus, coitus, accidentia animi molesta. Et multotiens fit frigus superueniens corpori exterius causa inflationis, & rugitus uentositatis ex qua repletur corpus, propterea quia debilitat caliditatem operantem in materia, & facit operationem eius mediam, id est diminutam à complemento digestionis eius, cuius operatio est digestio humiditatum, & medietas operationis est uaporatio.

Quarta causa est aliquando cibus calidus, & propriè succeptus in stomacho calido, qui patiens à caliditate improportionata præter modum euaporat, aut fortè ipse sui caliditate aliquas humiditates à quibus obuiat in uapores crassos, & uentositates conuertit, unde piper, cyminum, allia, & huiusmodi sunt frequenter causa multiplicatæ uentositatis. Quinta causa est uacuitas stomachi à cibo unde calor non inueniens cibũ circa quem se conuertat, conuertit super humiditates quæ sunt in stomacho uel intestinis, ipsas conuertentes in fumum, uapores, & uentositates, propterea in fame multi incurrunt torsiones, rugitus, & eructationes, & quandoque inflationes, & quandoque propter caliditatem expeditam à cibo mouentur uirtutes naturales, & mouetur aer effusus in spacijs, & mouetur cum eo residuum uaporum humiditatum & est sicut uentositas.

Sexta causa sunt ægritudines splenis & multiplicatio melancholiæ, quæ uentosatur & facit rugitum & inflationem tam stomacho pleno, quàm uacuo, & est deterior uẽtositate phlegmatica, licet uentositas phlegmatica sit pluris euentus. Quod autẽ melancholia uẽtosetur habetur tertio porble. problemate primo, & quarto problematũ, proplemate tertio, & ad hanc reducitur melancholia mirachia quæ est causa multiplicationis uentositatis, tum debilitando digestiuam unde cibus uentosatur, tum quia melancholia præcipitatur ad stomachum & intestina ex qua uentositas generatur. Septima causa est multiplicatio phlegmatis in stomacho & intestinis, quod uẽtosatum est causa rugitus & inflationis & uehementis doloris stomachi & intestinorum. Cholera etiam crassa uentosari potest, sed minus quàm melanch. & melancholia rarius, quàm phlegma. licet uentositas melanch. cæteris sit deterior. Causæ autem corporeæ remotiores, sunt debilitates digest. malæ complexiones, ulcera, apost. oppilationes, raritas texturæ, & similia. Et causæ primitiuæ sunt inordinatum regimen in sex rebus non naturalibus & annexis cuius rememoratio in curis iam dictis præcessit. Signa. Inflatio & rugitus cognoscuntur ex relatu ægri. Sed causæ suæ si sint primitiuæ, sicut cibi inflatiui, potus aquæ, & similia cognoscuntur, quia scitur quod cibi illi sunt inflatiui & quod quandocunque sumantur sequitur inflatio & rugitus, & sic de singulis causis primitiuis, & quod bono regimine obseruato non sequitur huiusmodi. Item quòd hęc accidentia sunt leuia & facilè sedantur utputa homine eructante bis aut ter, diminutio autem caloris cognoscitur per læsionem digestionis etiam bono obseruato regimine, humores autem peccantes, qui sunt materia uentositatum cognoscuntur per ipsorum expulsionem, uomitu aut secessu, per saporem eructationis, & alia signa sæpe superius dicta & apud Auicen. differentia inter inflationem melanchol. & illam quæ est ex humoribus, malis, crudis, est quod inflatio melancholiæ est cum siccitate: illa uerò cum humiditate.

Pronostica apud Auicennam. Primum, quando multiplicatur inflatio in uentribus conualescentium indicat conuersionem & recidiuam, significat enim debilitatem digestionis, uel materias uentosabiles, quorum quodlibet sufficit ad recidiuam, modo non fuerit ex parte ciborum.

Secundum, plurimum ægritudines Almeriachiati. id est, mirach & mesenterij sequũtur uehementem caliditatem stomachi & oppilationes uiarum cibi ad corpus, quare reddit & retinetur in partibus stomachi & corruptus facit eructationem acetosam, & accidit uomitus stupefaciens dentes, cibo acetosato simul cum melancholia euomito, præcipuè si communicat splen, & est egestio humida, id est, liquida chilo non potente transire ad epar, & incrassatur

sang. quia tendit in melancholicum & quandoq; est
illic apost. faciens uaporem melancholicum & facit
euenire melancholiam, quę dicitur mirachia. Vbi ue
rò esset uehementia caliditatis stomachi, & splen non
communicaret, fieret potius corruptio cibi ad fumo-
sum. Cura doloris stomachi à mala complexione
sine materia curatur cum contrarijs exterius & inte-
rius applicitis, tam cibalibus q; medicinalibus.

Ex herbis ergo in calida conceduntur lactuca, en-
diuia, portulaca, cucurbita, & similes. Ex granis mi-
lium, panicum, hordeum, spelta lentes, & similia, aut
ipsorum kist. Ex carnibus alcubugi, id est, perdices
& alduragi, id est turtures, & similes. Ex piscibus,
parui petrosi, & similes bene conditionati, & propriè
elixi in aceto, & conceditur lac & propriè acetosum
& maximè de quo extractum est est butyrum. Item
conceditur aqua frigida & propriè his, qui ex potu e-
ius lædi non consueuerunt & non consuetis aquę, uo
lentibus potare uinū datur apud Rasim permixtum
cum uino granatorum, aut cum syrupo facto ex suc.
citoniorum acetosorum. Ex medicaminibus conue-
nit syrupus acetosus simplex, rob de agresta, de cito-
nijs, de granatis, & similia satis nota, & ex trochiscis,
trochisci de spodio, & similes, & exterius frig. appli-
centur, & si pendeat à frigida, calida actu, & potentia
interius & exterius sunt applicanda, sicut diagalan-
ga, diatrionpipereon, & similia. Si uerò à siccitate hu
mectetur qualitatiuè, & substantificè interius & exte-
rius, & balneum aquæ dulcis est conueniens, & po-
tus uini eiusdem anni notabiliter lymphatus, & lac
& iura pinguia pullorum conueniunt, & similia.

Si uerò pendeat à mala complexione cum mate-
ria aliunde stomacho communicata exiguntur sex
intentiones. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia
regit membrum mittens. Quarta stomachum susci-
pientem. Quinta curat accidentia. Sexta ordinat de-
bitum regimen. Vbi uerò dolor sit per essentiam in
stomacho solum opus exiguntur quinq; ex suprascriptis:
non enim opus est exigere membrum mittens, & hęc
intelliguntur ubi dolor non sit tantus, ut ordinē curę
præuaricet, sed ubi modum excederet. Prima inten
tio est doloris sedatio, quo sedato rectus ordo cura-
tionis prosequendus est secundum intentionem su-
prascriptam, quæ dolorē uerè sedat causas remouen-
do. Dolor uerò si fortis & intolerabilis fuerit abini-
tio sedatur cum anodinis, sicut cum sacculis ex flori-
bus chamæmilæ, meliloti ros. absinthio, & similibus
qui sacculi possunt calefieri super latere calid. asperso
uino, & stomacho applicari, aut infundātur in aqua
calida cui parum uini sit admixtum, & expressi debi
tè calidi stomacho applicentur. Similiter sacculi ex
furfure, atrimento, milio, & sale sunt præstantes, &
propriè si uentositas sit in causa, uesicæ quoq; plenæ
decoctione huiusmodi anodinorū debitè calida sunt
præstantes. Similiter philtra in ea infusa & expressa
super toto stomacho applicita, opus enim est ut ma-
gnam partem occupent, unctiones quoq; & empla-
stra eiusdem intentionis post fomentationem appli-
citæ sunt præstantes. Sed his non sufficientibus ad se-
dationem, dentur stupefacientia, sicut in causa frigid.
philonium à ʒ.s. usq; ad unam cum pauco uino sua-
ui distemperatum, & in causa calida tantundem re-
quiei descriptione Nicolai cum aqua saccharata di-
stemperata, aut una pilula de cynoglossa, & frequen-
ter consueui coniūgere stupefacientia cum solutiuis,
ut simul uera cura & mendosa perficiatur, sicut ℈. s.
pilu. de cynoglossa cum ℈. 2. alephanginæ in causa
phleg. aut cum tantundem aloes loti in cholera cras-
sa, aut materia mixta ex cholera & phlegm. aut cum
℈. 2. pilularum indarum in melanch. & si non habe-
rentur pilulæ de cynoglossa ponātur cum suprascri-
ptis gra. 2. opij & tantundem croci, aut castor. Simili-
ter possemus cōiungere medicinas liquidas, sicut phi
lonium cum diaphœnicone & similibus, secundum
desiderium patientis. Sed pro cura ordinaria, primò
debemus ordiri ad euacuatione, ergo præmittatur
clystere lenitiuum si fuerit stipticus, postea præcipia-
tur uomitus si nauseauerit, & sit facilis ad uomitum,
hic enim est promptior ad educendum materias quæ
sunt in stomacho, quàm uentris solutio. Non tamen
inchoandum est cum fortibus, sed cum leuibus, sicut
cum impositione digiti aut pennæ in ore, aut cum
sumptione aquæ tepidę cum aceto aut oxymelle sim
plici, & similibus, semper adiuuando cum impositio
ne digiti aut pennæ in ore, & hoc non sufficiente ad
curam, soluatur uenter cum leuibus si materia stoma
cho aliunde communicetur, sicut cum casia manna,
aut rheumbar. materia existente cholerica subtili. Si
uerò cholera fuerit crassa, aut fuerit cholera mixta
cum phleg. soluatur cum hierapicra aut in forma pi-
lularum, aut in forma electuarij præcipuè si fuerit im
bibita aut inuiscata. Et phleg. cum pilulis alephangi-
nis, aut stomachicis. Et melancholia cum sęna & epi-
thymo, & mirobolanis indis. Si uerò materia aliun
de deriuetur, soluatur cum fortioribus proprijs tam
membro mittenti, q; recipienti & cum hoc eligentib.
materiam peccantem sicut cerebro, aut alijs membris
communicantibus materiam cholericam, dentur pi-
lulæ aureæ, sed mixtæ cum tertia parte mirobol. citri
norum. Aut materia existente phlegmatica pilulæ
cochiæ, aut hiera composita Galeni & possunt permi
sceri cum mirobolanis chebulis, & diaphœnicon est
ad hanc intentionem. Et si materia fuerit mixta, den-
tur pilulæ aggregatiuæ, & materia existente melan-
cholica pilulæ indæ, quibus possunt permisceri miro
bolani indi in modica quantitate, semper enim cum
his exoluētibus, debet misceri in dispositionibus sto-
machi aliquid stipticum, stomachi confortatiuū, ne
facilè recipiat materiā aliūde ad ipsum uenientē, sicut
rheumbar. mirob. & similia. Est etiam melius in prin
cipio, nondum digesta materia, incipere cum medici
nis benedictis leuiter soluentibus, nisi uenter difficul-
ter soluatur. Digestiua autem in materia cholerica
subtili sunt, sicut syrupus de agresta, de granat. de ci-
tonijs, acetosis cum aqua endiuiæ, maximè ubi epar
communicet. Et in cholera crassa aut cholera mixta
cum phleg. syr. acetosus, oximel simplex, syrupus de
menta, de absinthio cum aquis endiuię, absinthij, & si
milium, & materia existente ualde crassa, aut uiscosa,
oxymel compositum scylliticum cum aqua absin-
thij, prassij, & similium. Et in materia frig. nō uiscosa
mel ros. Sed in materia melancholica syrupus de epi-
thymo & de fumoterræ, si fuerit adusta cum aqua
buglossæ, scolopendriæ, & similium. Sed digesta ma-
teria eradicetur cum fortibus. Phleb. autem concedi-
tur ubi timet aduentus apostematis, aut ubi sanguis
esset

eſſet in cauſa, ſed maximè fiat ex uena deſeruiẽte membro mittẽti. Si uerò nullum eſſet mittens fiat ex baſilica. Secunda uerò intentio, ſcilicet diuerſio perficitur cum fricationibus, ligaturis, uentoſationibus, clyſteribus, caputpurgijs, & ſic de ſingulis diuertentib. tam à membro mittente quàm incipiente. Tua autem intereſt eligere diuerſiones proprias ſecundum unumquodque membrum mittens tam cum euacuatione quàm ſine. Clyſteria tamẽ ſunt communis iuuamẽti tam reſpectu ſtomachi quàm reſpectu cuiuſcunque mittentis.

Tertia autẽ intentio, ſcilicet regimen membri mittẽtis tribus perficit̃, ſcilicet euacuatione ſibi propria, unde ſi matrix propter retentionẽ menſtruorũ fuerit in cauſa prouocent̃, niſi ſit pręgnãs. Quod ſi pręgnãs fuerit educant̃ materię à matrice ad ſtomachum deriuatæ uomitu aut ſeceſſu, neq; conſtringantur in ſtomacho ſicut pleriq; faciunt, propterea clyſteria abſtergentia & lenientia cõueniunt & ſumat in potu ſyrupum acetoſum ſaccharinum aut mellinum. Cauendũ tamen eſt à phlebot. quantum eſt poſſibile & medicinis exoluentibus & prouocantibus. in cæteris procedatur ſicut in nõ prægnantibus. Similiter ſanguis hæmorrhoidalis prouocetur ſi eius retentio fuerit in cauſa, & ſic de cæteris. Qualiter autem à matrice & ſingulis membris mittentibus debeant euacuari, patuit in prima intentione. Secundò remoueantur nocumenta membrorum mittẽtium, ſcilicet malę complexiones cum interius uel exterius applicitis ſecũdum exigentiam & oppilationes, & ſic de cæteris nocumentis, & cum eiſdem uirtutes ipſorum confortentur.

Quarta aũt intentio, ſcilicet regimen ſtomachi recipientis perficit̃, primò euacuãdo contenta in eo uomitu aut ſeceſſu ſi fuerit cauſa doloris. Secũdò diſcraſiã eius corrigendo et ſimul ipſum confortando cum proprijs moderata ſtipticitate participantibus. Tertiò dolorem ſedando cum anodinis aut ſtupefacientibus de quibus antea parum dictum fuit, inferius autem deſcribam propria ad hanc intentionem. Curentur autem accidentia iuxtam quintam intentionem, ſcilicet inſtantia uigilarum, ſyncopis & ſimilia ſecundum ipſorum exigentiam ſicut dictum fuit in cap. proprijs.

Sed pro ſexta intentione, ſcilicet regimine ſex rerum non naturalium, declinet aẽr in contrarium diſcraſiæ, ſtomachus tamen ſatis calid. teneatur, ſicut eſt neceſſarium in paſſionibus membrorum neruoſorũ, magis tamen in diſcraſia frigida quàm calida. Similiter cibus & potus declinet in contrarium diſcraſiæ, & ſit paucus in quantitate, boni chimi, paucarum ſuperfluitatum, facilis digeſtionis, uelocis penetrationis, & guſtui delectabilis, & proprius in confortatione ſtomachi, & ſedatione doloris eius ſicut pelliculæ intrinſecæ ſtomachorum gallinarum, & non comedat aut bibat, niſi præcedente cibi digeſtione celebrata, non tamen famem toleret, præcipuè ſi à cholera uel melancholia contigerit. Somnus ſit prolixus & dormiat quãdo poteſt, maximè enim iuuat in ſedatione doloris: procurẽtur euacuationes à natura inſtitutæ, & uenter teneatur potius lubricus quàm ſtrictus. Non coẽat niſi naturaliter multum ſtimulatus. Exercitetur ſtomacho ieiuno. Poſt cibum quieſcat, ſit ſperans & gaudens, iram, triſtitiam, timorem, & huiuſmodi accidentia moleſta fugiat.

Cura doloris uentoſi exigit quatuor intentiones. Prima remouet cauſam tam factiuam quàm conſeruatiuam uentoſitatum. Secunda nentoſitatem carminat & ſtomachum confortat. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat debitum regimen. Si ergo cauſa uentoſitatis fuerit debilitas innati caloris, cõfortetur cum exterius & interius applicitis, ſicut cum pellibus et ſacculis ſtomacho applicitis, de quibus ſupra in debilitate digeſtiuæ. Cauẽdum tamen eſt maximè cum corpus eſt extenuatum ne præter modum calefiat, licet enim fortè calor intenderetur gradualiter, fortè diminueretur in quãto humido, & ſpiritibus reſolutis: & ſint hæc calida cõfortantia tam proprietate quàm ſtipticitate temperata, ſicut uinum bene conditionatum, aromaticũ roſ. diagalanga cõfectiones magnæ ſicut theriaca & mithridatum. Si uerò cauſa fuerit cibus & potus uentoſabilis, aut potus aquæ, & ſimilia extrinſeca remoueatur et inducatur regimen contrarium. Et ſi appetitus ægri fertur in cibum ſua frigiditate nocentem, corrigatur cum calidis carminantib. uentoſitatem ſicut diagalãga, diacyminum ſumptũ in principio menſæ. Aut ipſe cibus corrigatur cũ aromatibus calidis, ſicut galanga, pipere, zingib. & ſimilibus. Et econtra ſi cibus eſſet calidus ſumendus in ſtomacho calido, ſumãt in principio menſę diarhodon, triaſandalos. & ſimilia. Aut corrigat̃ cibus cal. cum agreſta, uino granatorum, & ſimilibus. Et ſi cibus ſit habens humiditatem extrinſecam paulatim exiccetur in umbra aut ſole ſecundum quod res exiccandæ habẽt plus, aut minus de humiditate extranea, & ſecundum diuerſum modum ſubſtantiæ, unde uuæ & fructus exiccentur in ſole, ſed roſæ, & uiolæ, & ſimilia, tenuis ſubſtantiæ exiccẽtur in umbra. Si uerò cauſa uentoſitatis fuerit cibus calidus agẽs in humiditates in ſtomacho aut inteſtinis repertus, aut quia calor in ſtomacho uacuo à cibo expeditè conuertit ſe circa eaſdem, aut quia uapores humiditatum coniunguntur cum aẽre etiam à colore commoto, oportet illa ſuperflua à ſtomacho & inteſtinis euacuare, poſtea diſcraſiam ſtomachi ſecũdum exigentiam corrigere. Si uerò cauſa uentoſitatis fuerit materia in ſtomacho congeſta euacuetur uomitu aut ſeceſſu. Si uerò fuerit aliunde ad ſtomachum deriuata curetur ſicut dictum fuit ſuperius in cura doloris ſtomachi à mala complexione cum materia aliunde deriuata.

Secunda intentio, ſcilicet, carminatio uentoſitatis & ipſius eductio perficitur primò leniendo uentrem ut ſit uia libera uẽtoſitati cum clyſteri ex brodio pingui, oleo communi aut anethino, & 2. ℥. mellis, aut exhibeatur ʒ. 1. pilularum alephanginarũ, aut de hiera ſimplici: poſtea carminetur uentoſitas exhibendo diacyminum, diagalanga, diatrionpipereon, electuarium de baccis lauri, aut exhibendo decoctionem ameos, cymini, ſiſeleos, rutæ, baccarũ lauri, galangæ, carui, dauci, aniſi, & ſimilium cum melle roſ. aut oximelle. Et pilulæ iſtæ ſunt præſtantes ſimul ſoluentes, & carminantes uentoſitatem. ℞. pilularum alephanginarum, ʒ. s. ſpecierũ diacimini, galangæ, caſtorei, an. ℈. s. formentur pilulæ & exhibeantur ſtomacho ieiuno. Similiter galanga, zingib. ariſtol. rot. zedoaria ſingulariter aut coniunctim cum uino potenti antiquo exhibita, ſcilicet, à ʒ. s. uſq; ad unã cum ℥ 1. uini

ſupraſcriti. Et caſtorei à ℈.1. uſque ad ʒ.s. cum pauco aceti potatum, aut cum pauco oximellis ſimplicis eſt mirabile. Ex applicitis exterius eſt unctio ex oleo rutaceo, de ſpica, laurino, de Kerua, & ſimilibus, aſpergẽdo ſuper locum inunctum aliquem ex pulueribus ſupraſcriptis, uel cum oleis ſupraſcriptis commiſcendo. Et cum oleis ſupraſcriptis, aut decoctione rerum ſupraſcriptarum carminantium uẽtoſitatem, poteſt ſtomachus fomentari cum philtro, ſpongia, lana, & ſimilibus in ſupraſcriptis oleis, aut decoctione debitè calidis infuſis, debitè expreſſis & applicitis: poſt quã applicationem ter aut quater ungatur cum aliquo ex ſupraſcriptis, & emplaſtrum de baccis lauri eſt in hac diſpoſitione proprium. Item cum melle & lana craſſa modo inciſa, & pulueribus ſupraſcriptis carminãtibus uentoſitatem fit emplaſtrum conueniens, & balnea mineralia laudantur, & unctio uentris ex caſtoreo diſſoluto cum oleo antiquo, aut aliquibus ex oleis ſupraſcriptis eſt mirabile, & uaporatio cũ milio torrefacto, & uino potenti aſperſo eſt conueniens in doloribus à uentoſitate pauca & ſubtili. Et uentoſa magna ſine ſcarificatione undiq; cõprehendens umbilicum ſic dimiſſa hora dimidia, & longiori tempore eſt mirabilis in ſedatione doloris uentoſi. Corrigantur accidentia iuxta tertiam intentionem ſecundum quod fuerit expediens. Sed pro quarta intentione aër declinet ad calidum, & teneatur ſtomachus cum pannis notabiliter calidus. Sit parcitas in cibo & potu, & uinum eius ſit antiquum & mediocris ſaporis & uinoſitatis, & in diſcraſia multum frigida ſit notabiliter uinoſum. Et cibi declinent ad calidum & ſiccum, allia cocta in conſuetis ſunt ſublimia, aromata ſint huiuſmodi. ℞. cinamomi, ℥.s. zingib. galangæ, piperis an. ʒ.2. croci. ʒ.1. miſce & reliquum regimen ſex rerum non naturalium obſeruetur ut ſupra, & ex his facilè patere poteſt cura multitudinis eructationis.

Cura autem particularium dolorum, de quibus ſupra perficitur ut infra. Si ergo dolor fuerit propter tractum materiæ ad ſtomachum cholericæ aut melãcholicæ tempore famis. Primò huiuſmodi materiæ euacuentur uomitu aut ſeceſſu, ſcilicet per eam regionem quæ uideatur habilior, & quam natura magis tentarit. Secundò, materiæ ad aliam regionem deriuentur, ſcilicet ad inteſtina cum clyſteribus, & ſimilibus, aut uentoſæ ſine ſcarificatione ſuper ſplene aut epate ponantur, ut prohibeãt raptum materiæ ad ſtomachum. Tertiò, ſtomachus confortetur, ne recipiat, cum interius & exterius applicitis, ut cum diarhodon, aut aromatico roſ. & ſimilibus, ſecundum humoris & diſcraſiæ exigentiam ſemper per horam aut mediam ante cibum ſumẽdo aliquid ex ſupraſcriptis prohibentibus tractum materiæ ad ſtomachum, aut bucellam panis infuſam in uino granatorum, agreſta, aut uino citoniorum acetoſorum, cholera repente ad ſtomachum: ſed melancholia repente, aromaticum roſ. aut bucellã panis in uino nigro ſtiptico infuſam. Et cibenť tẽpeſtiuè ut potius pręueniãt famẽ ꝗ fames præueniat eos. Et tempore doloris uomitus prouoceť, cibo exiſtẽte in ſtomacho uel nõ exiſtẽte, ut humor educať uel procuretur eius exitus per inferius.

Cura autem reliquorum dolorum particularium per eſſentiam, aut per communitatẽ perficitur eiſdem ſex intentionibus quæ ſuperius dictæ fuerunt in cura doloris à mala complexione cum materia. Nec opus eſt in his ſingulariter ſecundum unam quamq; ſpeciem ſermonem prolongare.

Cura autem doloris ſtomachi pendentis à cauſa primitiua eſt. Primò, cauſa primitiua remoueatur & nocumentum per ipſam impreſſum, & inducatur regimen contrarium. Secundò, ſtomachus cõfortetur cum proprijs moderata ſtipticitate participantibus. Tertiò, corrigantur accidẽtia. Quartò, ordinetur regimen contrarium nocumenti in ſtomachũ, per cauſam primitiuã impreſſi. Quod ſi dolor ad membrũ ignobilius ipſo permuteť, ſicut ad inteſtina aut ad iũcturas, & ſimilia, adiuueť illa permutatio fricãdo mẽbrum illud aliud ad quod permutatur, & uias aperiendo ut facilior fiat permutatio, et breuiter omnibus alijs ingenijs adiuuantibus permutationem illam. Si uerò permuteť ad membrum nobilius ſicut ad cor, cerebrum, & ſimilia, impediatur illa permutatio trahendo ad contrarium cum phlebotomijs uẽtoſationibus tam cum ſcarificatiõe quàm ſine, & cæteris modis diuerſionum, tam euacuatione quàm ſine. Et membrum illud ad quod fit permutatio confortetur ne recipiat, uiæq; intermediæ claudantur.

Hic uerò ſubiungã quaſdam medicinas proprias in cura dolorum ſtomachi incipiendo ab eis quæ ſumuntur ab intra. Terebinthina ſumpta cum uino potenti calido, aut ſi poſt eius ſumptionem uinum bibatur in doloribus propriè pendentibus à cauſa frigida, doſis eius eſt ab ℥.1. uſque ad ℥.1.s. Similiter aqua uitis. ℥.1. uel 2. confert in cauſa frigida potentiſſimè. Auic. Dolor qui accidit poſt cibum & non ſedatur niſi uomitu eſt dolor malus, & rectius quidem eſt ut ſumať omni die aliquid mellis ante cibum, et ut cõſyderes cauſas illius ex cauſis uomitus, id eſt, ex eo quod uomitur & euacua illud quod oportet euacuari ex infuſione aloẽs, et ſimilibus ſecundum exigentiã humoris peccantis. Deinde adminiſtra trochiſcos ſtellæ qui ualent ad dolorem ſtomachi, quando recipit ſuperfluitates expulſas ex reliquis membris ad ipſum. Et ex eis quæ conferunt ad hoc eſt ut ſumatur opibani, maſtichis, nigellæ, ameos, corticum fiſticorũ uiridium, xiloaloẽs crudi, ana. partes æquales, conficiãtur cum melle emblicorum, & ſumatur ex eis omni die ante cibum quantitas 2. ʒ. uſq; ad duos aur. & confert ei adminiſtratio coriandri, & ſyrupus granatorum cum menta, & ex eis quæ conferunt doloribus ſtomachi cum proprietate ſecundum quod teſtatur Galen. ſunt cutes intrinſecæ ſtomachorum gallinarum, & melius eſt ut ſint prius lotæ cum uino odorifero, & poſtea exiccatæ & pulueri zatæ, & ſumantur cum uino, & radix pæoniæ ſumpta, & ſemen eius ſimiliter conferunt cum proprietate, ut corallus ſuſpenſus ad ſtomachum, ita ut tangat os ſtomachi. Confectio trochiſcorum ſtellę ſecundum Almanſorem qui dantur ad dolores ſtomachi profundos & difficiles. ℞. ſpicæ, maſtichis, cinamomi, thuris, ſchinanthi, caſtorei, myrrhæ, piperis, mandragoræ ſem. hyoſcyami, abſinthij, aloẽs, opij omnium, an. ʒ.10. formentur trochiſci & denť in potu ʒ.2. cum uino & ſunt de ultimis. Raſis tamen in Almanſore ponit aliam deſcriptionem trochiſcorum ſtellæ ad quã ingreditur terra ſigil. quam exiſtimant eſſe ſtellam, & trochiſci de

roſis

rosis secundum eundem sunt ad eandem intentionē. Hippo. medicamen confortans stomachum & fugās dolores, et faciēs accelerare digestionē. ℞. galangę, mastichis, ligni aloës, cinamom. sem. myrti an. ʒ. 3. euphragiæ, anisi, an. ℥. s. corticis exterioris fistici, olibani, rosarum, ana. ʒ. 2. spicę, ℥. 1. salis gemmę, ʒ. 3. iulep ros. ℔. 2. dosis an. ʒ. 1. usq; ad ʒ. 1. s. stomacho ieiuno. Aliud ualens ad dolores stomachi ex crassis humoribus sepultis in stomacho et uillis eius, & propriè senibus & tempore hyemis. ℞. baccarum lauri, anisi, an. ʒ. 1. pirethri, zingib. galāgæ, an. ʒ. 4. mastichis, myrrhę ana. ʒ. 2. oximellis simplicis, ℔. 1. misce. Gal. medicamen ualens ad dolores fortes & reliquas ægritudines stomachi fortes. ℞. trium piperum, spicænard. zingib. rosarum, florum chamæmilæ, schinanthi, cētaureæ, aristol. rot. an. ʒ. 6. ligni aloës, ʒ. 2. conficiantur cum melle in quo cocta sint mastix & gariophili, dosis ℥. s. cum aqua calida. Aliud conferens ad dolorem stomachi & epatis remouens putredinem ab eis ex caliditate & acuitate choleræ citrinæ, faciens digerere cibum & confortans ea. ℞. ros. rub. ʒ. 10. trochiscorum diarhodon, liquiritiæ, an. ʒ. 4. garioph. calami aromat. spodij, mastichis, ligni aloës, an. ʒ. 2. triū sandalorum, ʒ. 2. seminis portulacæ, scariolæ, seminum communium mundatorum, albarum magaritarum, rasuræ eboris, tragacāthi, gummi arabaci, an. ʒ. 1. s. camphoræ, ʒ. s. confice cum syr. ros. dosis, ʒ. s. cum aqua calida uel frig. Medicamē sanans omnes lāguores stomachi, omnes eius uirtutes confortans fluxum, & uomitum sistens, quo nullnm est prestantius ℞. mastichis, ligni aloës, myrrhæ, cinamomi, ana. ʒ. 5. corticum exteriorum fisticorum, gariophilorū, spicæ, an. ʒ. 3. euphragiæ. ℥. s, corallorum al. & rub. ana. de his duobus ad pondus omnium suprascriptorum syrupi rosati quantum sufficit. Ex solutiuis conuenientibus sunt pilulæ alephanginæ, pilulæ stomaticæ, quorum sunt plures descriptiones apud Mes. His potes addere sęnam epithymum, pilulas indas pro eductione melancholię, aut alia solitiua simplicia & composita secundum exigentiam necessitatis. Nunc subdam medicinas exterius applicandas tam calidas q̃ frigidas alterantes, resoluentes, confortantes, dolorē sedantes, tam per proprietates q̃ manifestas qualitates. Calefactorium ad dolorem stomachi frigidum. ℞. cinerem cal. & imple paropsidē, & desuper asperge cimas origani aut absinthij, et superpone pānum subtilem bene ligando & applica loco dolēti. aut fac sacculū secundum quātitatem doloris quem impleas, ex huiusmodi, & applica dolenti. Sunt etiam experta calefactoria sicca ex sale, milio, furfurib. florib. meliloti, absinthio, origano, & similibus secundum exigentiam. Item calefactoria humida ex decoctione rosarum, coriandri præparati, absinthij, spicę, origani, florum chamæmilæ, meliloti, & similium calidorum aut frigidorum confortantium, aut uētositates carminantium secundum exigentiā necessitatis, quæ possunt applicari cū spōgijs, philtris, aut uesicis, post quarum amotionē subsequantur emplastra, unguenta, aut cerata secundum exigentiam, fomenta etiā cū oleo de spica, aut mastichino, aut laurino ros. aut chamæmilino, de absinthio, et similibus sunt prestantia. Vnguentum confortans stomachum, remouens oppilationes, dolores, & uentositatates, ℞. olei nardini, ℔. 1. bulliant cum sampsuco trito ebullit. unà, postea adde ceræ, ℥. 3. & fiat unguentum addendo mastichē, myrræ, terebinthinę, laudani, an. ℥. 1. unge & superasperge puluerem anisi, & rosarū, & superinpone faldellam lanæ succidę panno lineo subtili inuolutā debitè calidā. Aliud in causa calida. ℞. olei rosarū, olei myrthini, olei citonij, an. ℥. 1. rosarum rubearum, corallorum rubeorum, an. ʒ. 2. mastichis, olibani, spicę, ana. ʒ. 1. aceti modicum, cerę quantum sufficit, fiat unctio mollis: et si opus est arcere uomitum, superasperge puluerem rosarum, granatorum, & galliam muscatam. Aliud cōueniens. Lana minutim incisa incorporetur cum sufficienti quantitate mellis ad ignem, & superasperge pulueres calidos aut frigidos confortantes, resoluentes uentositates, carminantes, &c. secundum exigentiam extēsum super petia applicetur. Item placentula cocta debitè calida scindatur per medium, & superaspergatur oleum aliquod debitè calefactum, uirtualiter calidum aut frigidum, confortatiuum, resolutiuum aut uentositatis carminatiuum, & similiter pulueres ad eandem intentionem secundū exigentiam necessitatis bene incorporando & applicentur, & hæc occupent magnam quantitatē uentris.

DE APOSTEMATE STOMACHI. Cap. LXXXII.

Qvia Rasis in hac tertia parte superius diuisa ponit curā doloris ab apostematib. stomachi opus est ut materiā de apost. stomachi breuiter percurramus. Est enim eorū inuestigatio per maximè medico necessaria. Quid nominis & quid rei apost. stomachi, sunt satis nota.

Species sumptæ à causa materiali in qua sunt, quia apostema aliquādo sit in ore stomachi, aliquando in fundo, aliquando in parte anteriori uersus uentrem, aliquando in parte posteriori uersus dorsum sunt difficulter cognoscibilia, quia à tactu sunt remota, nisi fortè in macilente & cnm forti compressione. Itē quędam sunt in tunica exteriori, quædam in anteriori, et quandoq; occupant totum stomachum & sunt mortalia, quandoq; partem. Sed ex parte causę efficientis humoralis hoc modo distinguant̄: sunt enim aliqua calida ex ipsis, sanguinea uel cholerica, aliqua frigida phlegmatica: uel melācholica, plurimū tamē sunt mixta. Et melācholica quædam sunt à materia nō adusta, quædam ab adusta, & sunt de genere cancrorum.

Causæ autem eorum quædā sunt primitiuæ sicut casus & percussio, uiolentæ medicinę & propriè exoluentes, aut uomitum prouocantes, stomachum inflāmantes et excedentes. Similiter cibi mali ex omni genere, de quibus supra. Corporeæ uerò sunt uomitus frequentes & laboriosi, dolores prolongati & propriè cum corporis repletione, & cacochymia, & hæ causæ secundum plurimum generant apostemata calida per uiam defluxus. Apostemata uerò phlegmatica licet generari possint per uiam defluxus ex causis suprascriptis. Aliquando tamen paulatim congeruntur debilitata stomachi digestiua & expulsiua, & proprie cum homo multū comedit & ociatur, & interueniunt reliquæ causę multiplicātes materias crassas, & eas in uasis & ulceribus concitantes, melancholica uerò raro fiunt incipiendo, frequentius, permutando ex apostematibus calidis et proprie sanguineis, etiā aliquādo sed rarius ex apost. phlegmaticis.

Signa sunt primò cõmunia sicut dolor continuus
longo tempore perseuerãs, quamuis regimen fiat bo
num. Minor tamen in apostematibus frigidis graui-
tas notabilis, sed minor in cholerico: tumor sensu
perceptus, et male tolerat compressionem, nisi aposte
ma sit posterius, tensio, & durities, & maior in melan
cholico & sanguineo, minor in phlegmatico & cho-
lerico, feb. continua, licet remissa in apostematib. fri-
gidis, lęsio digestionis, aut appetitus, aut utriusq;. Se-
xtum nõ toleratur cibus mediocris quantitatis, nedũ
quod magnæ, propriè si est in interiori tunica, quia
quicunq; cibus comprimit, ita ut sentiatur molestia,
dolor, inquietudo dum in stomacho est, & quousq;
exierit, & quanto cibus est maioris quãtitatis, graui-
tatis, duritiei, acuitatis, tãto magis molestat, ita ut cõ
gatur uirtus nisi multum defecta sit cum uomitu uel
secessu expellere: posset tamen cibus esse ita leuis, ita
paucus & remittẽs malam complexionem stomachi,
ut paruam inferret molestiã & retineretur. Signa ue-
rò specierum distinctarum ex parte causæ materialis
in qua sunt, quia si est in ore stomachi dolor est ma-
gnus & propriè statim post assumptionem cibi, & tu
mor propè malum granatum, nocumentum appeti-
tus magnũ cum frequenti nausea, subuersione, & uo-
mitu, & ex concomitantib. frequenter sunt spasmus
cum alienatione si est calidũ, uel cum subeth & stupo-
re si est frigidũ. Item frequenter sequit̃ pulsus cordis,
frigiditas extremitatũ, sudor frigidus, & tremor cor-
dis, & sincopis, & sunt ualde mala. Si uerò sit in fun-
do stomachi dolor est minor & excrescit, non imme-
diatè post cibum, sed per horã post eius sumptionem
tumor & dolor prope umbilicum per duos digitos
aut tres aliquando declinans magis uersus dextrũ, a-
liquãdo uersus sinistrũ, & magis lædit̃ digestio q̃ ap-
petitus. Si uerò sit anterius magis subiacet sensui, &
dolor in parte anteriori sentit̃ & non tolerat cõpres-
sionem. Si uerò posterius est econtrario & dolor sen-
titur posterius. Si uerò sit in omnibus partib. sunt ac-
cidẽtia in omnibus patib. cõmunia. Apostemata si-
gnificant̃ calida per inflammationẽ totius et adustio-
nem quæ cõmunicatur ori & linguę. Et urina & ege-
stiones sunt plurimum cum tinctura et alijs signis ar-
guentibus caliditatem. Dolor intensus pungitiuus si
fuerit à cholera. Et extensiuus et grauatiuus si fuerit à
sanguine, feb. intensa, quia membrum nobile & uici-
nũ cordi. Alienatio propter uapores ascendentes, &
magnam colligantiã cum cerebro per neruos descen
dentes ad stomachum à quarto pari neruorum cere-
bri, corruptio coloris, & pulsus tendens in serrinum.
Frigida uerò phlegmatica significant dolor perseue-
rans, remissus tamẽ, inquietudo & febris remissa nisi
apostema suppuret̃, quod raro accidit: non enim cre-
do apostema notabile nobilis membri uicini cordi à
feb. euacuari, humiditas lubrica, id est, fluida in ore,
color albus cũ palliditate, paucitas sitis, malitia dige-
stionis & paucitas appetitus. Melãcholica uerò signi-
ficat durities pulsus, corporis extenuatio, grauitas no
tabilis, color, & lingua fusca, lõga duratio, & præces-
serunt apostemata calida, sanguinea secũdum pluri-
mum & aliquãdo phlegmatica, raro enim fit incipiẽ-
do multitudo uarietatis duritiei à duritie aliorum a-
postematũ stomachi cum cætera non euacuent̃ à du-
ritie quadam & tensione, sed hæc intensior & manife
stior & magis sapiens naturam duritiei, q̃ tensionis.
Aliter multitudo uarietatis duritiei, quia durities sua
est ualde difformis cum nõ uniformiter omnes par-
tes indurent̃. Si uero fuerit cãcerosum præter supra-
scripta adsunt dolor fulmineus, sitis intensa, feb. no-
tabilis, & inflammatio, & multa accidẽtia timorosa,
de quib. supra, & cum ulceratur emittitur uirus fœ-
tens, et adsunt signa ulceris. Signa uerò maturationis
sunt corporis extenuatio, multiplicatio, fluxus uen-
tris, & uomitus, febris & doloris excressentia, mino-
ratio urinæ, & apostemate exiturato minorantur hu
iusmodi accidentia, et comprimendo sentitur molli-
ties cum antea durities sensata fuerit. Cumq; uult erũ
pi redeunt dolores & pungitiui & perforatiui. Item
multiplicatur inquietudo & multa ex accidentib. su-
prascriptis. Cum eruptum est dolor sedatur, sed pul-
sus debilitatur & facies palescit, & fortè sequitur lipo
thymia aut syncopis, & non sentitur amplius tumor
consuetus, & si erumpitur interius egredit̃ sanies, uo-
mitu aut secessu. Si uerò exterius in uacuitate uen. sa-
nies colligitur in inguinibus.

Prognostica. Primũ. quodcũq; apostema stoma-
chi notabile cum confirmatur secundum plurimum
interficit, sed calidum uelocius quàm frigidum, pro-
pterea in eius cura ab initio sollicitè intẽdatur. Secũ-
dum cuius apostema notabile exituratur est propin-
quior desperationi quàm spei. Tertium in nullo apo
stemate canceroso paruo siue magno est spes salutis.

DE VLCERIBVS STOMACHI. Cap. LXXXIII.

QVid nominis & quid rei ulceris stoma
chi sunt satis manifesta.

Species enim eorum distinguuntur
secundum diuersitatem particulæ patientis sicut de
apostematibus superius dictum fuit. Et distinguitur
secundum suam essentiam, ita ut quædam sint mun-
da à quibus profluit sanies laudabilis. Quædam sor-
dida à quib. profluit sanies crassa sordities dicta. Quę
dã uirulenta à quibus profluit sanies subtilis. Quædã
putrida existentia cum substantia corrupta à quibus
sanies fœtẽs egredit̃. Quædã corrosiua à quib. simul
cũ sanie aut post saniẽ sanguis egreditur, & hæc quã-
doq; sunt cãcerosa, quandoq; fiunt fistulæ in stoma-
cho licet rarissimè cum non tantas dent inducias, ut
cum profunditate fiat in eis caro callosa, & quãdoq;
sunt cõiuncta malę cõplexioni, apostemate, q̃nq; nõ.
Causæ ulcerum stomachi sunt apostemara & bothor
post eruptionem. Item catarrhi calidi cum perseuerãt
corrodendo aut putrefaciendo. Item humores acuti
ab epate aut à reliquis membris mediante epate deri-
uati ad stomachum, licet quandoq; à splene ad stoma
chum deriuetur absq; transitu per epar. Et quãdoq;
humores in stomacho congesti tandem corrodentes
& putrefacientes nonnunquam cibi & medicinę acu
tæ, item percussiones.

Signa specierum ulcerum sunt satis ex dictis ma-
nifesta. Similiter signa causarum corporearum ut
catarrhi ex cap. proprio cognoscuntur, similiter reli-
qui humores cholerici sanguinei aut melancholici, si-
militer ex splene aut ab epate, aut residuo corporis
mediante epate deriuati cognoscuntur ex natura hu-
moris

moris & ex nocumentis percęptis in membris mittētibus. Cognoſcētur autem humores eſſe in ſtomacho cōgeſtos ex grauitate & cæteris nocumētis ſtomachi ferè cōtinuis. Quòd aūt ulcera pendeāt à medicinis et cibis acutis, et reliquis cauſis primitiuis ex eorū præceſſione cognoſcitur. Sed diſtinguitur inter ulcus ſtomachi & inteſtinorū gracilium, licet plerunq; conueniant in egeſtione ſaniei & corticum ſubtilium. Primò, quia dolor ſtomachi ſentitur diſtanter ab umbilico uerſus ſuperius ſaltē per duos digitos, dolor inteſtinorum circa umbilicū uel infra. Secundò, quia frequenter in ulceribus ſtomachi & meri adeſt uomitus ſaniei & corticum, qui non adeſt in ulceribus inteſtinorum. Tertiò ex nocumento percępto in deſcenſu cibi & propriè acuti ſicut ſinapis aut aceti, et etiam cū deſcendit ad fundū qui non ſentitur in inteſtinis niſi poſt longum ſpacium, ſcilicet, cum exiuit pyloron. Quartò, ex fœtore eructationis redolētis ſaniem, ſenſato in ulcere ſtomachi et nō inteſtinorū. Quintò, ex eleuatiōe uaporis faciētis incurrere ſiccitatē linguę manifeſtius q̃ in ulcere inteſtinorū licet etiam in ulcerib. inteſtinorū q̄nq; exiccent̃. Sextò, quia rarius egerunt̃ cortices in ulcere ſtomachi q̃ inteſtinorū et graciliū, licet ſint craſſiores & latiores q̃ cortices ipſorū. Diſtinguitur autem inter ulcus meri & ſtomachi, quia in ulcere meri ſentitur dolor, poſterius in collo et inter ſpatulas, & uerificat diſpoſitionem eius tranſitus deglutiti, quoniam ſignificat locum doloroſum cum præſentia eius, & quandoq; pertranſit hunc locum parūper. Sed ulcus factum in ore ſtomachi ſignificat quod dolor eſt in inferioribus pectoris et ſupremis uentris, & eſt uehementior propter oris ſtomachi ſenſibilitatem & deglutitū ſignificat ipſum cum pertranſitione pectoris, & plurimum eius declinat ad mirach, & minoratur ex eo anhelitus, infrigidatur corpus & propriè extrema, & perducit ad ſyncopim plurimū, uerum factum in fundo ſtomachi ſignificat exitus corticis ulceris eius in ægeſtione abſque excoriatione inteſtinorum, & inuētio doloris poſt quietē eius, quod ſumptum eſt in inferioribus ſtomachi. Dolor tamen eſt paruus in comparatione ad dolorem oris ſtomachi, nec ſequuntur accidentia ita ſæua, ex his facilè diſtingui pōt inter apoſtemata ſtomachi & ulcera eius. Prognoſtica. Vlcera ſtomachi et meri ſuperficialia noua facilè curantur, ſed profunda et antiqua difficilimè, et frequenter cura eſt impoſſibilis ſecundum Auic. & quando ſtomachus diſrumpitur non euadunt niſi pauci à ruptura parua.

SI autē cum dolore ſtomachi fuerit feb. & apoſtema manifeſtū, et cū tangitur ſentitur caliditas, æger prius ex baſilica phlebotometur, & loco dolenti duo ſuperponantur ſandali et roſ. & camphoræ cum aqua roſ. & ſucco citoniorum. Nutrimentū uerò eius non ſit niſi ſola hordei aqua, et cuſtodiatur à carne et uino & cōfectionib. quæ de melle fiunt, & bibat ſuccum granatorū muzorū, & rob. de fructibus frigidis. Cūq; caloris uehemētia ſedata fuerit ægro caſſia fiſt. cū ſucco endiuiæ diſſoluta ac bullita & deſpumata ad bibendum detur.

In hac tertia parte principali ſuperius diuiſa ponit curam doloris ſtomachi ab apoſtemate & habet duas partes. In prima ponit curam doloris ab apoſtemate calido. Secundò ab apoſtemate frig. ſecunda ibi. Cū autē apoſtema. Prima iterū in duas. Nam primò curat apoſtema cal. nondum conuerſum in duritiē. Secūdò curat ipſum, poſtquàm induratum eſt, ibi. Cū autē ægritudinis. In prima parte, poſitis quibuſdā ſignis apoſtematis calidi, quæ ſunt febris notabilis, apoſtema manifeſtè cognitū per duritē, grauitatē, dolorem notabilem, continuum, et ſimilia, de quibus ſupra, & per ſenſationē caliditatis in regione ſtomachi tam à medico tangente q̃ ab ægro curat quatuor inſtrumētis. Primò per phlebot. baſilicę, de qua agetur cum ordinabo curā. Secundò per epithima ſtomachi ſuperponēdum frigidum, ſtipticum, repercuſſiuum, cuius deſcriptio ſic ordinetur. ℞. aquæ roſ. ℔. s. ſucci citoniorum, ℥. 2. ſandali al. & rub. roſarum rub an. ʒ. 2. camphorę, ℈. s. aut. 1. ſi maior fuerit caliditas miſce, & petia ſiue philtrum aut lana in eo infuſa non multū frigida applicetur, & ſaltem quater in die naturali replicetur. Tertiò, per diætam quæ ſit ſola aqua hordei exhibita ter in die naturali aut per aquam hordei intelligamus ptiſanam colatam bis in die exhibitā, quę fortè temporibus noſtris eſſet conuenientior in quibus homines copioſius comedunt. Et abſtineat à carne & uino & confectionibus quę ſunt de melle & omnibus calidis, bibat uinum granatorum muzorum, et rob de fructibus frigidis ſicut de agreſta, citoniorū, de ribes, & ſimilia, & temperentur cum aqua cocta. Quartò, cum uehementia caliditatis ſedata fuerit per medicinas ſupraſcriptas det̃ flos caſſiæ cū ſucco endiuię diſſoluta, bullita, & diſpumata, cuius hęc eſt deſcriptio. ℞. florum caſſiæ, ℔. 1. ſucci endiuiæ per reſidentiam depurati ℔. s. cum quo trahatur caſſia ſupraſcripta bulliat ad lentum ignem deſpumando donec acquirant mediocritatem ſubſtantiæ, & poſſūnt ad libitum cum ſaccharo tabarzet dulcorari. huius doſis ſit ℥. 1. uel circa. Confert educendo materias communes, infrigidans, confortans & dolorem ſedans & poteſt exhiberi bis in hebdomada aut quādo uidebitur ſecundum oportunitatem, & exhibeatur calidum ſicut eſt, aut cum aliqua aqua diſtemperatum quæ magis uideatur oportuna.

Cum aūt ægritudinis dies elongati fuerint, & calor omnino quieuerit, ſi remanſerit apoſtema cum duritie ex hoc emplaſtro epithimetur locus. Quod Rec. uiolarū ſiccarum, drach. 10. roſarum rub. drach. 5. ſpicæ odoriferæ, maſt. amborū, an. drach. 3. ciperi, ſchinanthi, calami aromat. omniū, an. drach. 2. farinæ fœnugr. drach. 20. florum

chamæmilæ, seminis maluauisci albi, farinæ hord. omnium, an. drach. 10. conspergantur omnia ex mucilagine sem. lini, deinde locus ex oleo de neriden tepefacto inunctus emplastretur ex prædictis per. 4. horas antequã comedat. Et postq̃ cibus fuerit digestus et stomachus fuerit euacuatus ex oleo de neriden cũ lana, ut diximus uaporetur.

Confectio olei nardini simplicis. Rec. olei de ben. lib. 1. spicæ, drach. 5. mastichis, costi, ciperi, schinãthi, calami aromatici omniũ, an. octaua unc. unius. omnia hæc pulueriza ta in prædicto oleo posita ad solẽ per hebdomadã unã, uasis ore clauso dimittantur: deinde colentur & exprimantur fœces & scophæ, quæ in manib. remanserint emplastris admisceantur, optimè enim erunt.

In hac parte curat apostema cal. de quo supra uersum in duritiẽ cuius duritiei causa potest esse triplex, aut inepta resolutio, aut nimia infrigidatio, aut materię etherogeneitas, cui accidit ut partes subtiles resoluanẽ aut exprimanẽ remanẽte terreo. Et curat per emplastrũ et unctionẽ. Descriptio emplastri nota est. Declinat leuiter ad calidũ, resoluit, mollificat, et cõfortat, & est excellẽs in casu. Vnctio aũt est oleũ de neridẽ, id est, de spica calid. & sic. cõfortatiuum stomachi proprietate & stipticitate moderatis. In quorũ approximatione docet hunc ordinẽ seruari. Primò euaporeẽ stomachus cũ lana suta super pecia ad figuram stomachi infusa in oleo prædicto debitè calido bis aut ter. Postea emplastrũ superponaẽ debitè calidũ & fascieẽ & hæc fiant per quatuor horas aut pauciores ante cibũ, cibo præsenti iam digesto bis in die naturali. Descriptio olei de spica est satis nota, sed credo præstantius esse ut loco olei de ben quod est quoddã granũ, de quo apud Mes. notabiliter calidum et siccum acciperetur oleum sesaminum sicut facit Mesue.

Cum aũt apostema in stomacho inueterauerit, trochisci de spica erunt dãdi. Qui, recipiũt florũ schinãthi, xilocasiæ, rauedceni, calami aromat. spicæ omnium, ana. drach. 3. croci, myrrhæ, anisi, costi, piperis, omniũ, an. drach. 1. bdellij uarij, drach. 3. mastichis, drach. 2. ammoniaci. drach. 1. informentur troch. quorum unusquisq; ponderet aur. 1. ex quib. unus quotidie cum uino cocto detur. Emplastrum quoq; istud fiat, quod Rec. bdellij mollis, drach. 10. ammoniaci. drach. 5. sem. beben, sem. apij, amborũ, ana. drach. 10. spicæ, mastichis nigri amborum, ana. drach. 5. ceræ, drach. 3. olei de neridẽ, drach. 15. gummæ uino dissoluantur, deinde omnia cõiungantur, et fiat ex eis emplastrũ

In parte præsenti curat apostema stomachi frig. Et primò cũ troch. de spica, quorum descriptio nota est, qui calefaciũt, exiccãt, confortant, & mollificant, maximè cũ uino cocto distemperati & sumpti saltẽ per tres horas ante cibum cibo præcedenti digesto. Secũdò cũ emplastro, cuius descriptio nota est, & est propriũ in resolutione apost. et stomachi confortatione: hæ tamen duæ medicinæ magis resoluunt ꝗ mollificent, quapropter apostemate existente duro, si opus fuerit magis mollificare his addo mollificantia, sicut adipes, medullas, mucilagines, oleum amygdalinũ, sesaminum, & similia secundum exigentiam, & regimen in cibo & potu proportionantur regimini medicinali.

Ad dolorẽ tamẽ stomachi et epatis curandum, medicus ualde eruditus est necessarius, qui ipsorũ diligẽter attẽdat dispositiones. Nos tamẽ aggregatiões et summas ad hoc cõferẽtes iã diximus, licet inquantũ potuimus in hoc abbreuiauerimus sermonẽ.

In hac quarta parte et ultima dicit, quod pro curãdis stomachi et epatis dispositiõib. sunt necessarij medici ualde eruditi & experti: nisi enim citò succurraẽ, ab initio uana deinceps erit omnis cura. qualiter ergo facient iuuenes parum docti & inexperti? Cura apostematum stomachi triplex exigit regimen. Primum debeẽ causæ antecedenti. secundum coniũctæ. tertium est commune utriq; curans accidentia, & ordinans regimen sex rerũ. Primũ regimen cõpletur tribus intentionib. euacuatione, diuersione, & materiæ fluentis interceptione. Pro prima intentione, scilicet, euacuatiõe, sciendũ est, quod ferè nunq; est excusatio à phlebot. uel ab aliquo gerente uicem phlebot. in cura apostematũ stomachi & cuiuscunq; alterius membri nobilis quæ generanẽ per uiam defluxus, siue calida sint, siue frig. Et multo magis cõfert phlebot. ꝗ uẽtris solutio aut uomitus, & propriè in apostematib. stomachi. Imò in his uomitus est aptus multo magis obesse ꝗ prodesse. Et uẽtris solutio parum proderit, imò nocebit, nisi sit limitata & cõditionata, ut inferius diceẽ. Ad phlebot. aũt & reliquum genus curationis est properãdum statim ab initio: cũ enim apostema notabiliter creuerit cura erit cassa et uana. Ergo cũ primum occurris fac phlebot. præmisso clysteri lenitiuo si oportuerit. Quantitas aũt sang. hauriẽdi, & electio uenarũ phlebot. sumũtur à uirtute, repletione, magnitudine doloris & apostemate & ipsius tẽpore. Omnib. ergo his consentientib. fiat phlebot copiosa, inchoando à uenis magis distãtib. & parũ post phlebotomando magis propinquas. Vbi aũt hæc dissentirẽt fiat phlebotomia parua, & ex uena basilica eiusdem lateris. Sed his mediocriter consentientibus phle-

botometur

botometr primò basilica lateris contrarij & hauriãtur 8. ℥. sang. Et per 12. horas post aut circa phlebotometr basilica eiusdem lateris, hauriẽdo 4. ℥. sang. Aut ambæ simul phlebotomentr hauriendo 10. ℥. sang. uel circa. Si tamẽ retẽtio sang. menstrualis aut hæmorrhoidalis esset in causa, primò phlebotomentur saphenæ, postea basilica eiusdẽ lateris. Euacuationes aũt aliorũ humorum fiant diebus sequẽtibus secundum humorũ exigentiã. Cholera cũ flore cassiæ mixto cũ succo aut aqua endiuiæ ut dixit Rasis, aut cassia uel manna distemperetur cum aqua fructuum, scilicet, prunorũ, tamarindorum, uiol. & sem. endiuię. Non autem mirobol. citrin. quia nimis stipticant & exasperant. Neque cum medicinis exoluentibus, nisi in materia uenenosa aut furiosa. Imò istæ lenientes sint leues & notabiliter infrigidantes. Et alij humores soluãtur cum leuibus secundum ipsorum exigentiã in quibus semper misceantr stomachum confortantia tã proprietate quàm stipticitate moderata quæ omnia ex multotiens dictis possunt faciliter elici. Credo tamẽ præstãtius esse ut fiat solutio cum medicinis leniẽtibus sicut in apostem. phlegmatico cum ℥. 1. floris cassiæ detractæ cum decoctione florum chamæmilæ & meliloti, & in melancholico trahatur cassia suprascripta cum decoctione senæ, & epithymi cum pauco zingib. Si aut huiusmodi liquida abhorreret, sumat pilulas alephanginas, & similia lenia respicientia humorem euacuandum. Diuersio autem completur cum clysterib. uariandis secundum exigẽtiam materiæ, cum uentosis, prouocatione sang. narium, menstrualis aut hæmorrhoidalis, & similibus. Fluxus autẽ intercæptio fiat compingendo & incrassando materiam fluentem si fuerit subtilis. Item claudendo uias medias inter membrum mittẽs, & stomachum cum stipticis super uijs illis applicitis, quæ sunt magis aut minus frigida secundum materiæ & discrasiæ exigentiã, quæ autem sint huiusmodi ex sequẽtibus apparebit: nam repercussiua de quibus statim dicetur complent hanc intentionem.

Secundum regimẽ statim à principio exequendũ præmissa phlebotomia exigit tres intentiones repercussionem in principio. In augmento usq; ad medium status repercussionem cum resolutione & maturatiuis. Tertia est resolutio pura, aut pura maturatio conueniens deinceps. Verũ in materia frigida magis solliciti sumus de resolutiõe & minus de repercussione. E contrario in materia calida. Et in melancholica magis de mollificatione quàm de resolutione. E contra in phlegmatica. Prima complet in causa calida in qua de repercussione maxima debemus esse solliciti cum epithimate Rasis ex sandalis, aqua ros. cãphora, uino citõ. quę medicina fuit superius dosata et declarata. Illi possent addi coralli, spodiũ, labrusca, balaustia, schinanthum, & similia, & ex pluribus iam dictis possunt fieri, unguenta cum oleo ros. myrtino citoniorum, & similibus cum cera & aceto. Quibus apud necessitatem maioris infrigidatiõis posset addi modicum camphorę, & possunt fieri emplastra quæ potentius operantur propter maiorem multitudinẽ formæ, cum suprascriptis pulueribus miscendo farinam hordeaceam, fabarum, lentes excorticatas, carnes citoniorum, cortices cucurbitæ, portulacas, plantaginem, et similia, et parũ schinanthi aut absinthij, & impinguando cum aliquo aut plurib. ex oleis suprascriptis & addendo parũ aceti. Et pro hac intentione cõplenda sunt etiã repercussiua interius sumẽda sicut miua citoniorũ, syrub. de ribes, de portulaca, uiol. nenupharinus, de piris, de granatis, de agresta. Et apud maiorẽ necessitatẽ infrigidandi & sedãdi dolorẽ, syrup. de papauere. Multũ tamen frigida uitanda sunt quantum est possibile. Cõpingunt enim & prohibẽt materiæ resudationem. Sed hæc in principio in quo materia adhuc pauca fluit minus uerẽda sunt, & propriè si fuerit subtilis. Aquæ aũt sunt sicut endiuię, solatri lactucę, portulacæ, plãtaginis. Sed in causa frig. repercussiua sint stiptica aliqualiter ad calid. declinãtia, uel misceantur calida cum frigidis sicut oleũ ros. aut citoniorũ cum oleo masticino, de absinthio, uel de menta. Cum quibus addito aceto pro sexta parte poterimus epithimare stomachum. Aut ex his cum pauco aceti & cera possumus conficere unguentum, addendo etiam ad libitum puluerem rosarum, myrti, mastichis, & absinthij, ciperi, calami aromatici, & similium. Sed interius conueniunt syr. de mẽta cum iulep. rõs. Item syr. acetos. cum absinthio longo tempore in eo infuso. Item syr. acet. cum melle ros. Aquæ aũt sunt sicut cichoreæ, mentæ, lupulorum, & similiũ singulariter aut coniunctim secundum quod uidebitur expediens. Secunda intẽtio huius secundi regiminis perficitur miscẽdo cum suprascriptis repercussiuis in causa cal. aliqua leuia resolutiua subdominãtia, ut flores chamæmilæ, meliloti, absinthium, schinanthũ, passulas, ficus, capillos uen. farinam fœnugræci, sem. lini, parũ croci, et similia. Sed in causa frig. repercussiuis conuenientibus in ea addemus resolutiua calida: stipticitate tamen aliqua participãtia, sicut oleum de spica, mastichinũ, spicã, sem. apij, mast, bdellij, ammoniaci, & similia. Et emplastrum Rasis, quod dicit conuenire in apostemate cum induratur est cõueniens in hoc tempore, quod fit ex uiolis, rosis, spica, mastiche, &c. Et in hoc tempore conueniunt oleum ros. oleum mastichinum, & de spica simul mixta. Et si apostema tenderet in uiã maturationis, his possunt addi aliqua iuuantia ad maturationem sicut mucilagines maluauisci, fœnugræc. sem. lini, pinguedinis gallinæ in materia calida. Sed anatis, anseris, & hissopum humidã, in materia frigida, & œsypi cerotũ descriptione Philagrij apud Mesue. Et similiter emplastrũ de meliloto resoluũt, mollificãt, et maturãt, ualẽtia magis in materia frig. Et in materia phlegmatica Auic. laudat hoc emplastrum. ℞. polij, meliloti, amomi, chamæmil. anethi, an. ʒ. 10. absinthij, spicæ, an. ʒ. 7. aloẽs, ʒ. 8. mastichis, ʒ. 10. thuris, ʒ. 6. radicis althęæ, ʒ. 15. ammoniaci, oppopanacis, styrax. an. ʒ. 10. adipis anseris & gallinæ, ana. ℥. 2. ceræ rubeæ ℔. s. misce & fac unguentũ gummis in uino dissolutis. Polium aũt de quo supra est plãta, cuius longitudo est circa palmum quam Plinius & Isidorus mirabilem prędicant, folia enim eius mane cãdida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspiciuntur, calida in secundo, sicca in tertio. Sed in materia melancholica apud Auic. ponatur in emplastris medulla ossium cerui, medulla cruris uaccini, & pinguedo gibbi camelorum, & ex conferentib. ad hoc & in dubelati est istud. ℞. meliloti, fœnugr. chamæmilæ, baccarum lauri, althęę, absintij, an. partem. 1. ammoniaci, thuris, an. duas, tertias partis dissoluan

tur, gummæ istę, scilicet, ammoniacum & thus in de-
coctione 20. ficuū cum uino & melle, deinde coniun-
ge cū eis reliqua: est enim mirabile. Huic si uis magis
mollificare addas medullā uituli, adipes, ol. amyg.
dul. mucilagines maluauisci, sem. lini, & similiū. Am
moniacum cum pinguedine gallinę, & oleo mastichi
no dissolutum, mollificat, resoluit, & confortat. Et
emplastrum Rasis in præsenti cap. de bdellio, ammo
niaco, &c. Est optimum in materia frigida ad molli-
ficandum & resoluendum, licet magis ad resoluen-
dum. Tua autē interest huiusmodi medicinas famo-
sas traditas ab authoribus modificare secūdum exi-
gentiam. Et cum uis repercutere et caliditatem aliorū
temperare adde ol. ros. & acetum: cum uerò mollifi-
care, adipes, medullas, & mucilagines: cum uerò cali-
ditatē superfluè temperare adde uiolas, ol. uiol. & fa-
rinam hord. & similia. Et poteris ex medicinis supra-
scriptis conficere unguenta, emplastra, decoctiones, li
nimenta, cum quibus stomachus potest fomētari ua-
rias habentes uirtutes secundum exigentiam. Sed in-
terius medicinæ quæ sumuntur in uirtute sint eorum
quæ exterius applicātur. Similiter debet proportio-
nari regimen sex rerum, præcipuè in cibo & potu.
Qualia autem debent esse repercussiua sumpta interi-
us in materia calida & frigida, dictū est superius. Sed
resolutiua in apostemate phlegmatico sunt sicut dia-
galanga, diacinamomum, & multi trochisci sicut de
rheubarbaro, de absinthio, & similes. Et Rasis in te-
xtu exhibet trochiscos de spica cū uino cocto & sunt
proprij. Sed in materia mixta ex cholera et phlegma-
te, diarhodon abbati, & aromaticū ros. magis phleg.
dominā te. Itē trochisci de rosis trochisci diarhodō &
similes. Sed in apostemate melanch. sauonia, id est,
oleum amigdalinum cum sacch. Item decoctio cha-
mæmilæ, & decoctio meliloti & hyssopi, et quando-
que decoquimus passulas cum aliquo istorum. Nam
apud Auic. chamæmila bibitur propter apostemata
uiscerum spissa, & absinthium confert duritiebus in-
trinsecis in emplastro positum aut bibitū, & tua in-
terest permiscere huiusmodi secundum exigentiam
temporum & mixtionem materierū, & si uideamus
apostema suppurādum esse interius, & exterius mul-
tiplicemus mollificantia supra resolutiua. Sed aposte
mate maturato intentio est ipsum erumpere. Melior
autem eruptio, licet raro cōtingat, est ut uenter ex di-
recto stomachi intumeat, & ibi rumpaᵗ ut sanies pro-
fluat exterius: hæc aūt operatio melius fiet cū rasorio
stricto paulatim profundando donec sanies exeat &
fiat foramen paruū ne multitudo saniei subitò efflu-
at, & spiritibus exhalantibus mors subsequatur. Se-
cunda eruptio minus bona est ut rumpatur interius:
nam per secessum & uomitum facilè purgari poterit.
Et ad hanc faciendam ualent motus uiolenti sicut re-
uolutio impetuosa super stomachū. Itē uomitus, tus-
sis fortis, & sternutatio, & medicinæ interius sumptę
abstergentes, mordicantes & mollificantes, sicut de-
coctio ficuum passularum cum pauco pipere, aut cū
pauco cepe, narcisci et orobi, aut radicis ireos & simi-
liū bullitorū cum suprascriptis & melle. Deterior aūt
omnium est ut rumpatur ad concauum uentris infe-
rioris, tum quia medicinę pro curatione ulcerum ma
le poterunt applicari, tum quia fortè oportebit scin-
dere in inguinibus ubi materia colligetur. Posteà cu-
retur ulcus secūdum quod oportet mundificando &
cōsolidando. Est tamē magna differentia inter ulcera
noua superficialia & antiquata. In primis enim sola
consolidatio sufficit, perficienda cum aqua albumi-
nis oui cum qua potest dragagantum, gummi arab.
bol. arm. thus, mastix, et similia permisceri, aut huius
modi pulueres misceantur cum aqua hordei, aut la-
cte, aut uino citoniorum, & stomacho ieiuno deglu-
tiantur, aut huiusmodi misceantur cum iulep, aut sac
charo ros. Et succus plantaginis cum bolo armeno est
mirabilis, & propriè si adest discrasia calida. Si uerò
ulcera fuerint magis profunda & sordida aut uirulen
ta primò mundificentur. Sordida quidem cum ab-
stergentibus notabiliter & exiccantibus sicut aqua
mellis sacch. hordei aut passularum singulariter aut
coniunctim. Virulenta uerò cum exiccantib. paucæ
absterisionis sicut aqua plantaginis, aut ferrata cū mel
le ros. aut sacch. ros. Deinde consolidenᵗ cum his quæ
statim dicta sunt superius, aut cum aqua calibeata &
saccharo ros. sub quadruplo ad aquam. Quibus po-
test addi ad maiorem cōsolidationē thus, mastix, bo-
lus armenus, dragagantum, & similia. Et his medici-
nalibus utendum stomacho ieiuno. Licet etiam ciba-
ria debent medicinis proportionari. Vnde tempore
mundificationis dentur ptisana hordeacea, Kist hor-
dei, cicerum, et orobi, fabarum & similia. Et potus sit
uinum album, & cum aqua hordei, sacchari, aut pas-
sularum, tempore consolidationis Kist, rizi, panicij,
milij, lentium, prima aqua abiecta, et similium, potus
sit uinum nigrum stipticum, aqua ferrata.

Si uerò ulcus fuerit putridum mundificetur, pri-
mò substātia putrida. Vnde si orificium est exterius
possumus applicare cum stuello unguētum ceraleos,
aut Aegyptiacum usq; ad remotionē substātiæ cor-
ruptæ. Si uerò orificium sit interius, laudat Auic. hie
ram picram, non tanquam solutiuum, sed uelut ab-
stersiuum & mundificatiuum. Ideo in pauca quanti-
tate debet administrari cum aqua hordei, aut mellis,
aut sacchari. Nec ad mundificandum substantiā cor-
ruptam debemus per os exhibere corrosiua, sed solū
mundificatiua domestica. Secūdò substantia deper-
dita, restauretur cum dragaganto, gummi Arabico,
thure, mastiche, corallis, spodio & similibus, exhibi-
tis cū aqua saccharata, hordei, ferrata, uino nigro sti-
ptico, & similibus. Vltimo sigillentur cum notabili-
ter exiccantibus, sicut cornu cerui usto, lapide hæma-
titis loto cum aqua plantaginis, balaustijs, & similib.
exhibitis cum aqua ferrata, & possunt cum iulep, aut
saccharo ros. dulcorari. Et conglutinatiua post mun-
dificationem iuuant cooperiendo membrum, & de-
fendendo ne ab alijs cibis, aut humoribus lædatur.

Lac aūt complet multa ex his intentionibus abster-
gendo, & propriè cum melle, aut saccharo permixtū,
& est optimum consolidatiuum, & propriè calibea-
tum, aut permixtum cum pulueribus consolidanti-
bus, de quibus supra, & cum hoc est remotiuum ma-
læ complexionis calidæ propiè acetosum. Et ad has
intentiones ualēt syrup. & iulep, et rob, sicut de agre-
sta, de citonijs, de piris, et similes. Item mel ros. & pos-
sunt misceri cum mundificantibus, & substantiā de-
perditam regenerantibus, & cicatrizantibus secun-
dū exigentiā. Et si ulcus sit in meri huiusmodi in qui-
bus sermo præcessit misceantur cum his, quæ habent

tardare

tardare descensum medicinarum per meri, & sint mixta cum inuiscantibus facientibus ipsa adhærere superficiei meri, ut per moram & meliorem applicationem melius imprimant, præterea exhibeantur in forma electuarij, & confectionis solidæ, sicut diadragantũ, & similia, & paulatim deglutiant̃, & in descensu longam moram contrahant. Quod si ulcus corrosiuum fuerit, nihil est præstantius quàm succus plantaginis cum bolo arm. Et si adsit fluxus sanguinis cũ his misceat̃ lapis hæmatitis lotus, trochisci de charabe, de terra sigil. & similia. Et si fuerit necessarium soluere uentrem, soluatur cum leuibus, sicut manna, cassia, mirobolanis, & similibus. Curentur autem accidentia secundum ipsorum exigentiam. Solutio quidem uentris cum trochiscis de spodio, cum sem. acetosæ, & rob, stipticis, & aqua sauic, id est, hordei torrefacti. Vomitus autem curetur sicut dictum fuit in cap. proprio, diçta autem proportionetur intentionibus regiminis particularis, ut dentur mundificantia, incarnantia, aut carnem generantia, & sigillantia secundum exigentiam intentionis perficiendæ.

DE SINGVLTV. Cap. LXXXIIII.

Singultus, Græcè, Iygmos, Arabice alfoach. Et apud Auic. descriptiuè est motus diuersus compositus, sicut spasmus constrictiuus cum tensione dilatatiua, existens in ore stomachi, aut toto corpore eius, aut meri, ex quo aggregatur ad seipsum cum spasmo fugiens à nocente si fuerit nocens, aut præparatus ad motum fortis expulsionis sequẽtis ipsum sicut accidit ei qui uult, & assimilatur alicui modorum motus tussis, quæ est in pulmone & uelamine ad expellendum humorem, aut si non sit nocẽs, imò sit secundum semitam superfluitatis siccitatis mouẽtis ad similitudinem aliquam sicut spasmus, & natura moueat ad dilatationem & non obediat illud, & succurrat ei. Dicitur primò motus diuersus, scilicet à motibus naturalibus. Compositus scilicet ex constrictione & dilatatione in quo est contractio & tensio dilatatoria. Sicut spasmus cõstrictiuus, cum tensione dilatatiua, id est, sicut spasmus in fieri in quo est cõtractio & tensio dilatatiua, non autem in spasmo facto, quia singultus non est uere spasmus, cum neq; meri, neque stomachus sint membra lacertosa. Est autem spasmus passio membri lacertosi, ut superius declaratum fuit in cap. de spasmo. In ore stomachi uel meri, uel in toto corpore stomachi, cum aliquãdo solum os stomachi, aliquãdo meri cũ ore stomachi, aliquando totus stomachus singultet, licet principaliter singultus, & tremor ori stomachi tãquam parti sensibilissimę appropríetur. Ex quo aggregatur ad seipsum cum spasmo, id est, cum contractione, fugiens à nocente si fuerit nocẽs, aut præparatus ad motum fortis expulsionis sequentis ipsum, scilicet spasmum, id est, contractionem. Sicut accidit ei qui uult, id est, in motu uoluntario sicut in proijciendo lapidem. Et assimulatur alicui modorũ motus, tussis scilicet non uoluntarię. Quæ scilicet tussis, est in pulmone & uelamine, id est, diaphragmate. Ad expellendum humorem, si adsit in stomacho humor expellendus, aut ad expellendũ aliud, si adsit aliud læsurum, quod non sit humor, sicut superflua siccitas in stomacho contrahens, sicut spasmus de inanitione. Et natura moueat ad dilatationem & nõ obediat illud, scilicet siccitas. Et succurrat ei, uirtus nanq; dilatat, sed siccitas contrahit et cõstringit. Et sic in singultu de inanitione fiunt duo motus oppositi, scilicet dilatatio facta à uirtute, & constrictio à siccitate facta, et etiam à uirtute sentiente nociuum quæ primo se dilatat, ut deinde impetuosius constringendo melius nociuum excutiat. Pro cuius defininitionis declaratione, notandum primò quod in expulsione duo reperiuntur motus. Vnus est pura contractio, sicut in expulsione cibi digesti à stomacho per pyloron, cõtrahendo enim se expellit ipsum ad intestina. Alius est impulsio quædam quãdo post contractionem, uel simul cum ea est etiam impulsio membri, ut manu expellente lapidem manus moueatur ad sequendum motum lapidis per certum spaciũ. In singultu ergo est uterq; istorum motuum oris stomachi meri, uel totius corporis stomachi contractiuus & impulsiuus, ideo dixit compositus. Secundò notandum quod assimilat singultũ tussi, & cum sternutatio assimiletur tussi, ut superius ostensum fuit, sequitur quod singultus etiam assimilatur sternutationi. Assimilatio autem est in hoc quia in tussi primus motus est dilatatio pulmonis, diaphragmatis, et pectoris ut pulmo impleatur aëre, ut adiuuet pulmonẽ ad expellendum, postea est constrictio pulmonis, pectoris, et diaphragmatis cum impulsione ad superiora, ut simul cum adiutorio aëris subleuantis humor expellatur. Et hi duo motus sunt in cerebro sternutãte. Primò dilatatio cerebri ut aëre impleatur. Secundò constrictio cum impulsione aëris & humiditatis expellenda sicut in singultu uomitu, & subuersione sunt isti duo motus. Primò dilatatio oris stomachi, meri, uel totius stomachi, non quidem ad recipiendum aliquid in adiutorium, sicut in tussi & sternutatione, sed ad impetuosius attrahendum cum impulsione, sicut uolentes proijcere lapidem, retrahunt manum posterius ut impetuosius moueatur ad proijciendum. Secundò est motus contractionis stomachi cum impulsione ad expellendum. Sed contra. sequitur diffinitionem istam uomitui & subuersioni competere. Dicitur quod licet in motibus iam dictis multũ similent̃ singultui. Est tamẽ differentia in hoc, quia motus iam dicti pręcipuè posterior, scilicet contractio cum impulsione sunt in singultu cum uibratione, sed in uomitu & subuersione. siue uibratione Notandum tertiò, quod motus contractionis membri est propter duas causas. Vna ut fugiat, licet post fugam aut fugiendo expellat, sicut manus ab igne cõbusta fugit se retrahens, licet postea se cõcutiat ad expellendũ. Secunda ut non fugiat, sed ut fortius expellat, sicut uolẽs fortiter lapidem proijcere, manum retrahit simul cũ lapide, ut impetuosius manũ extẽdat ad proijciendũ lapidẽ. Et hę duę causæ contractionis mẽbri sunt immaginabiles in cerebro laborãte epilepsia, aut sternutatiõe, & in pulmone tussiẽte, et stomacho singultãte, cum non à re nocẽte, præter modũ lædunt̃, & stimulent̃, intentio cõtractionis est ad fugam nocitiui, unde potest esse quod huiusmodi membra primò se contrahant antequam dilatentur, & fortè in illa contractione absque potenti dilatatione expellent nociuũ. Si uerò à re lædente parum stimulentur possibile est ut contrahãtur non ad fugam, sed ad expellendum rem lædentem, sed in hoc casu prius se dilatant

latant antequam contrahant, ut deinde impetuosius se attrahẽdo nociuum expellant, maximè hoc fiet cũ id nocitiuum cum difficultate expellet̃, licet enim huiusmodi membra in his operationib. nõ utant̃ discursu, dirigunt̃ tamen ut placuit Auer. Ab intelligentia non errante.

Notãdum quartò pro declaratione prędictæ diffinitionis et dictorum Auic. in præsenti capitulo differentiam esse inter rem lædentem & rem nocentem. Res enim lædens est parum lædens, & non multũ deijciẽs uirtutem, ita ut uirtus stimulata remaneat tantæ potẽtiæ ut possit facere singultum, & duos motus ad ipsius integrationem concurrentes. Sed res nocẽs est intẽsæ lædens, & ita uirtutem deijciens, ut nõ possit facere hos duos motus singultus integrantes, & facit tremorem, id est motum tremulum oris stomachi. Sicut etiam res parũ lædens cor facit pulsum cordis in quo cor mouetur motu constrictiuo & dilatatiuo fortibus ad expulsionem nociui. Et res nocens facit tremorem cordis, in quo cor debilitatum non potest moueri motibus fortibus, sed tremit faciendo motus paruos & inordinatos. Quæ res nocens si ulterius augeatur, inducit syncopim & tandẽ mortem. Et licet causę singultus possint esse multæ fortes, semper tamen sunt minores, & minus lædentes in eadem specie causæ, & cum maiori fortitudine uirtutis quàm causæ tremoris stomachi. Ideo uidemus singultum de inanitione mortalem, & similiter alios singultus cum quibus æger ducitur ad mortem deficere, & remanere motum tremulum. Itẽ etiã in corde prius deficere pulsum quàm tremorem. Nota tamẽ tremorem oris stomachi frequenter fieri in ipso dum est siccum sensibilissimũ & debile. Et simile de tremore cordis existimandum est. Auic. tamẽ in hoc cap. aliquãdo his terminis lædẽs & nocens, utitur ut synonimis. Aliquando uidetur appropriare nocens causis faciẽtibus singultum replẽdo, aut stimulando, sed lædens magis siccitati & causis facientibus singultũ inaniendo, sed de his non est habenda cura. Notãdum quintò quod singultus est leuior motus quàm uomitus propter duo. Primum quia leuis causa nõ potẽs facere uomitũ facit singultum, quę postea aucta faciet uomitum. Item quia in singultu secundum plurimum solum mouetur os stomachi, sed in uomitu os & fundus. Singultus est duplex proportionatus ad materiam, & non proportionatus. Et proportionatus ad materiam duplex, quidã de repletione, quidã de inanitione sicut de spasmo dictum fuit, & est aphoris. 39. sextæ particulæ. Quanquam non sit omnino similiter iudicandum de spasmo & singultu. Potest enim aliquis spasmus esse solum de repletione, aliquis solũ de inanitione, aliquis solum non proportionatus ad materiã. Quorum primi causa immediata effectiua est sola materia replens, secundi sola siccitas, tertij sola uirtus stimulata contrahens. Sed ad omnem singultum necessario concurrit uirtus, cum sit compositus ex duobus motibus dilatatione & constrictione, qui non possunt causari neq; à siccitate sola, neq; à materia replente sola, sed necessarium est unicuiq; istorum coagere uirtutem. Verum à uirtute sola possunt ambo motus perfici, non concurrente aliqua alia causa, tanquã causa immediata. Et sic potest esse aliquis singultus solum non proportionatus ad materiam, sed nullus potest esse solum de inanitione, neq; aliquis solum de repletione.

Causæ singultus quędam sunt per essentiam, quędam per communitatem quędam primitiuæ. Per essentiam sicut mala complexio fiens siue materia calida siue frigida, uel sicca, calida mordicando, frigida per contrarietatem. Item per constrictionem & corrugationem quam facit in ore stomachi. Sicca autem si non fuerit confirmata quolibet humectante curat. Confirmata difficilè sed secũdum plurimum est cum materia aut calida pungẽte, aut frigida grauante, aut mordicãte si fuerit phlegma acetosum, aut corrugãte & constringente si fuerit phlegma ponticum, aut melancholia quæ etiam exiccando iuuat ad singultum. Bothor quoq; & ulcera in ore stomachi quandoque sunt in causa. Et quandoq; singultus causæ sunt reliquæ uomitus quæ remanserunt in ore stomachi imbibitæ uel adhærentes, ideo sæpe singultus sequit̃ uomitum, & aliquando antecedit cum materia sit pauca, aut parum stimulans, & non sufficit ad uomitum quæ postea aucta facit uomitum. Item uentositas existẽs in ore stomachi est aliquãdo in causa, aut extẽdo, aut sua acuitate stimulando, siue sit in stomacho genita ex humoribus, aut cibis uentosabilibus, siue aliunde ad stomachum deriuata.

Per communitatem uerò à toto sicut in febrib. calefaciendo, aut exiccando, aut uapores uel humores acutos ori stomachi communicando quod maximè accidit in principijs paroxismorum materia petente interiora. Item in crisib. in quibus materia, uel uapores ori stomachi cõmunicant. Aut per cõmunitatem à cerebro sicut in percussionibus capitis & in phrenesi in quibus per neruos reuersiuos compatitur, os stomachi, & est mortale secundum plurimum. Aut per cõmunitatem ab epate sicut in apost. eius, & proprie concaui cõmunicando, aut qualitatẽ solã sicut calliditatem, aut siccitatem & est deterius, aut cholera per ieiuniũ, aut nocumentum solum per neruũ colligantẽ stomachum cum epate. Et quomodocunq; fiat hæc cõmunitas, oportet apostema esse magnum propter distantiam oris stomachi à concauo epatis. Et de hoc loquitur aphorismus 16. septimæ particulæ. In phlegmone epatis singultus malum. Aut per communitatem ab intestinis dum laborant uermibus, aut apostematib. aut materieb. cuiuscũq; generis uelut in cholica, & ileos, ut aphor. 10. secundæ particulæ. In ileos uomitus & singultus malum. Item per communitatẽ à matrice in retentione menstruorũ, partu, abortu & simílib. Item à uesica, renib. & alijs membris oris stomachi communicare potentibus. Causæ uerò primitiuæ sunt, sicut aẽr frigidus. Item res comestæ lædentes acuitate, sicut res acetosæ, sinapis, diapipereõ, helleborus, & cibus corruptus ad qualitatem acutam. Item cibi uẽtosabiles, aut multitudine sua aggrauãtes. Item fames longa os stomachi exiccando, & quæcunque possunt os stomachi præter modum exiccare, sicut euacuationes superfluę & similia. Signa. Differt singultus à tremore oris stomachi, quia in singultu adsunt duo motus integrantes, scilicet dilatatio & cõstrictio fortes & integri, sed in tremore diminuti, est enim motus tremulus ori stomacho, & est cum maiori uirtutis debilitate. Quod autem fit de repletione cognoscitur per grauitatem stomachi, extẽsione, uomitu,

titu, subuersione, & similibus, & quia subitò, id est, in paruo tempore accidit & excrescit, & præcesserũt causæ replentes stomachum primitiuę, aut corporeę, iuuatur fame, & reliquis inanientibus, nocetur à contrarijs. Sed qui est de inanitione paulatim accidit & excrescit, & præcesserũt causæ inanientes, sicut febres acutæ, euacuationes fortes factæ in paruo tempore. Iuuatur ab humectantibus tam qualitatiuè quã substantificè nocetur à contrarijs. Sed non proportionatus ad materiam cognoscitur, quia nullæ tales causæ inanientes, aut replentes præcesserunt. Sed causæ tantummodo stimulantes, & istæ secundum plurimum sunt primitiuæ, aut lędentes os stomachi per communitatem nõ transmittendo humores, aut mala cõplexio in ore stomachi sine materia, ulcus, aut bothor. Sed ne consurgat error. Nota quod aliquando in febribus acutis & euacuationibus humores acuti commoti fluentes ad os stomachi causant singultũ, quem medici propter causas præcedentes credunt esse de inanitione cum sit de repletione, aut fortè non proportionate ad materiam, sed de hoc certificamur prouocando uomitum, si enim uomitus stomachum mundificat, sedat singultum non est de inanitione. Si uerò non sedatur, imò additur est de inanitione. Similiter si tolerantia sitis sedat, est de repletione econtra de inanitione. Sed qui fit per essentiam cognoscitur, quia est continuus aut cum pauca interpolatione, sed mala complexio sine materia, & cum materia cognoscitur per signa superius posita in cap. de uomitu. Similiter ulcera, bothor, & apostema ex dictis in cap. de apostematibus, & ulceribus stomachi, & quia singultus sequens apostema uomitu nõ sedatur. Sed uẽtositas cognoscitur extensione absq; grauitate, & quia eructatio ex carminãtibus uentositatẽ facilè sedatur. Sed qui fit per communitatẽ alicuius membri, aut communitate totius cognoscitur, quia non est continuus & præcesserunt nocumenta totius, aut membri communicantis cum quorum augmento augetur & decremento minuitur. Causæ autem primitiuæ cognoscuntur ex earũ præcessione cũ similitude effectuũ. Prognostica. Primum. Singultus malum protenditur, & secundum plurimum mortem in multis casibus. In apostemate epatis, ileos, uulnere, aut apostemate cerebri. Secundum est aphor. trigesim. quartæ particulę, uerisificatus per Auic. in uomitu & singultu. oculi rubei malũ, nam singultus nõ cessans in uomitu, nec post uomitum, & oculorum rubedo notabilis significant apostema in stomacho, aut in radice nerui uenientis ex cerebro ad ipsum, aut in cerebro ipso, & sequitur ambo, scilicet apostema cerebri, & apostema stomachi, rubedo oculi per communitatem nerui uenientis à cerebro ad stomochum. Sed distinguitur inter utrunque per accidentia apostematum cerebri, & accidentia apostematis stomachi. Tertium est Auic. in libro signorum mortis ue locis qui fuit Hip. Dicitur quod quando accidit singultus uehemens habenti apostema in latere dextro, ægritudines à natura, id est, à consuetudine præ magnitudine sua, uel quia sit singultus habens solam cõtractionem propter fugam rei nocentis absque causa cognita, quia causa huiusmodi singultus difficulter cognoscitur, licet causa triplex reddita sit superius. egreditur anima ex singultis ante ortum solis, id est, citissimè, significatur enim apostema magnum epatis communicans nocumentum, non solum ori stomachi, sed cordi. Quartum. Qui cum singultu habet pũctionem, uomitum, & cuzez, id est, spasmum & destructionem rationis morit̃, scilicet ualde citò. Significatur enim nocumentum esse tantum in stomacho, quod etiam maximũ cerebro communicatur. Quintum. Singultus de inanitione qui humectantibus nõ facilè sedatur mortalis præcipuè si spasmus ipsi coniunctus fuerit. Significat enim siccitatem fixam. Sextũ. Reliqui singultus, qui neq; inanitionẽ neq; apostema sequuntur secundum plurimum salubres &c.

Cum singultus post crassi cibi comestionẽ, aut uini ualde temperatè adhibitionem superuenerit. Aqua calida in qua cyminum, & menta, & mentastrum, & parum thuris bullierint multotiens in potu est sumenda, & ægro ut dormiat est præcipiendum, & uenter uaporandus, & ieiunandum est ei. Cum autem per multos dies à comestione abstinuerit, iubendum est balneum sæpe ingredi. Deinde paucis cibis desiccantibus tamen est alendus, sicut sunt calagiæ et mutagenath cum seminibus, & uini parum puri in potu tribuẽdum. Et si hoc non suffecerit trochisci isti dandi sunt qui dicuntur de thure. Rec. thuris drach. 5. enulæ drach 3. mentastri fol. rutæ siccæ amborum an. drach. 2. sem. sisimbrij drach. 3. s. informẽtur trochisci ex eis põdere aur. 1. ex quibus unus in die cum apozimate cymini tribuatur.

Diuiditur præsens cap. in tres partes. Primò curat singultum à uentositate. Secundò de inanitione. Tertiò dicit in cura singultus conuenire sternutationẽ & anhelitus retentionẽ. secunda ibi.. Quòd si singultus. tertia in fine cap. ibi Singultui propterea. De prima parte dicit. Cũ singultus superuenerit post cõmestionem, cibi crassi, id est, propter suam substantiam crassam difficilis digestionis, sicut sunt fabæ, castaneæ, caro bufali, & similia & post potum uini ualde tẽperati cum aqua, quia debilitando digestiuã est causa uentositatis, & uos supplete quæcunq; possunt multiplicare uentositatem, sicut cibi habentes humidũ superfluum uentosabile sicut hęrbæ & similia. Et sicut humores phlegmatici, aut melancholici in stomacho congesti, aut ad ipsum deriuati qui sunt apti uentosari. In his enim casibus post eductionem cibi, aut humoris uentosabilis cum abstinentia, cum euacuationibus oportunis detur aqua huiusmodi calida. ℞. cymini, mentæ, scilicet hortulanæ domesticæ, calidæ & siccę, mentastri,

mentaſtri, ſcilicet ſylueſtris, adhuc calidioris & ſiccioris, licet menta Romana habens folia longiora, & latiora ſit adhuc magis calida, añ. ℥. s. thuris ʒ. 1. quæ omnia ſicca bulliant in tribus ℔. aquæ ad conſumptionem medietatis et coletur, de qua accipiat ſtomacho ieiuno ℥. 3. et bonũ eſt ut ſecum miſceanť ʒ. 2. diacymini, aut diagalangæ, aut parum ſac. & ſumať debitè calida tribus, aut quatuor dieb. & tardetur cibus per quatuor horas, aut quinq;, & poſt eius ſumptionem dormiat ad libitum, cõfert enim ſomnus & maximè ſtomacho ieiuno, hæc enim tria, ſcilicet fames, ſomnus, et exercitium optimè cõferunt ad reſolutionem uentoſitatis. Et uenter uaporandus eſt cum carminantibus uentoſitatem, ſicut ſacculis, fomentis, & huiuſmodi, & hic debet per multos dies à cibo abſtinere, id eſt, parum comedere, poſtea balneum ingredi, ſcilicet ſtufam, aut balneum actu & potentia calidum, ſicut thermæ quæ præter uirtutem ſulphuream qua omnes participant, ſunt etiam participantes uirtute ferrea, aut ſimili ſtomachi confortatiua. Cibi autem ſui ſint calefacientes, deſiccantes, pauci in quantitate, ſicut calagiæ & mutagenath, id eſt, cibi facti ex carnibus frixis in ſartagine conditi cum ſeminibus, ſcilicet aniſi, fœniculi, & ſimilibus, & aliquibus aromatibus inter quæ præſtãtiſſimum eſt galanga, & bibat parum uini uinoſi puri, aut mediocris potentiæ, nam multum fortificat digeſtionem. His autem non ſufficientibus ad curam dentur huiuſmodi trochiſci. ℞. thuris ʒ. 5. enulæ ʒ. 3. mentaſtri, foliorum rutæ ſiccæ an. ʒ. foliorum nemen, id eſt, ſerpilli. ʒ. 3. s. formẽtur trochiſci pondere aur. 1. Ex quib. unus in die exhibeatur cum apozimate, id eſt, decoctione cymini, hæc omnia calida ſunt, & ſicca uentoſitatem carminantia. Et per iſta intelligit electuaria calida famoſa, ſicut diacyminũ, diagalanga, diatrionpipereon, diaolibanum, electuarium de baccis lauri, & ſimilia, & gariophili apud Auic. appropriantur ſingultui.

Quòd ſi ſingultus poſt feb. acciderit fueritq; cum eo tribulatio, aut nauſea, aut ſitis, aut in ore ſiccitas, aqua calida ægro multotiens tribuenda erit, non tamen repente, ſed paulatim. Et ſi ſedatus non fuerit, aqua hordei cum oleo de amygdalis dulcibus detur. Spondiles quoq; colli, & dorſi ex oleo tepido inũgantur, & fricentur. Et mucilago pſilij cum iulep, & ſucco granati in potu tribuantur.

In parte iſta curat ſingultum de inanitione. Et quę dicit nota ſunt, tribulatio, id eſt, conturbatio & anxietas ſtomachi.

Singultui præterea & ſternutationi confert retinere anhelitum.

In hac parte dicit, quod ſternutatio confert in ſingultu, quia confert conquaſſando totum corpus, & ſtomachum, remouet materiam ab ore ſtomachi iuxta aporiſ. 13. ſextæ particulæ. A ſingultu habito ſternutatio ſuperueniens ſoluit ægritudinem. Et ex eodem fundamento tuſſis, & omnes fortes motus conferunt. Sed retentio anhelitus confert, quia corde inflammato inflammãtur partes circunſtantes, unde fit uẽtoſitatis & humorũ reſolutio. Propterea hæc intelligunť de ſingultu pendente à materia, uel uẽtoſitate.

Cura ſingultus à mala complexione ſine materia patet ex ſæpe dictis ſuperius, ſola enim alteratione cũ cõtrarijs interius et exterius applicitis indiget, quæ tamen ſtomachum confortent, tam proprietate quàm ſtipticitate moderata. Si tamen ſiccitas ſequens humidi conſumptionem propter febres acutas, aut euacuationes, faceret ſingultum de inanitione duæ exiguntur intentiones. Prima eſt remotio, aut ſedatio cauſæ exiccantis quod oportet. Secunda eſt, humectatio totius corporis, ſed maximè ſtomachi qualitatiua, aut ſubſtantifica cum interius & exterius applicitis. Quæ duæ intentiones iuxta poſſe cõplendę ſunt ſimul, ſicut cum aqua hordei excorticati, cui ſyrupus uiol. poſſet addi, et parum uini granatorum dulcium, aut muzorum, aut uini citoniorum. Si fluxus uentris eſſet in cauſa, non exiſtente febre putrida, lac eſt ſublime, & ſtãte fluxu poſſet calibeari. Et detur aqua carnis, et iura carnium reſumptiua alterata, ſecundum quod oportet & bibat uinum non antiquum aliqualiter dulce multæ permixtionis cum aqua hordei, & balneetur in aqua dulci tepida, & ſtomachus epithimetur cum oleo roſato, citoniorum, & ſimilibus, & cibetur ſæpe parum pro uice, & multum dormiat. Et ſi opus eſt uentris lenitione, fiat clyſtere cum lacte, aut aqua hordei, & oleo uiolato. Et ſi maiori infrigidatione opus ſit, addatur ſuccus cucurbitæ. Et apud Raſim ungantur ſpõdiles, colli, & dorſi cum oleo, ſed propriè uiolaceo, & detur mucilago pſilij cum iulep, & ſucco granati, & oleum amygdalarum dulcium eſt optimum ſecundum omnem modũ adminiſtrationis caumate non exiſtente magno. Si uerò ſingultus pẽdeat ab humoribus imbibitis natantibus, & inuiſcatis, ſiue in ſtomacho congeſtis, ſiue aliunde tranſmiſſis octo exiguntur intentiones.

Prima eſt digeſtio ſecundum humoris exigẽtiam, debent enim digeſtiua eſſe quantũ ad qualitates primas contraria diſcraſiæ membri mittentis ſtomachi & humoris: quantum ad ſecundas inciſiua, ſi fuerint uiſcoſi, ſubtiliatiua, ſi craſſi, inuiſcatiua, ſi fuerint ſubtiles imbibiti, ut inuiſcata cum eis euellant ipſos à membri ſuperficie, & reſpiciant per uirtutes tertias et quartas, tam ſtomachum quàm humores peccantes, imò membra mittentia quorum deſcriptiones poſſunt patere ex ſupraſcriptis. Secũda intentio eſt euacuatio materiæ peccantis tam uomitu quam ſeceſſu etiam reiterata ſecundum oportunitatem. Tertia intẽtio eſt diuerſio cum clyſteribus, ligaturis extremorum & ipſorum lotionibus. Item balneis diuertentibus materias ad cutem, et eas per poros cutis reſoluẽtibus ſiue ſint balnea aquea, ſiue aẽrea, item uentoſis. Et apud Auic. in ſingultu antiquato ponantur uentoſæ ſuper ſtomachũ ſine ſcarificatione, & ſuper dorſo circa 13. ſpondilem ubi incipit os ſtomachi. Et poſt uentoſas ponantur rubificantia ad attrahendum materias ad cutim. In quo caſu inueni ueſicatoria conuenire ſuper eiſdem locis applicita, nec minus etiam cõferunt ſi ponantur ſuper membris mittentibus, hæc tamen

tamē sunt de illis quę debent postponi. Et in hac intētione ualent diuretica & aperientia porum felleum, sicut cum seminibus maioribus, decoctiōe radicum, asparagi, apij. Item aqua lupulorum, hordei excorticati, capillorum uen. cuscutæ, & similium, quæ secundum materierum diuersitatem sint diuersificanda. Quarta intētio est excussio materiæ ab ore stomachi, aut diuersio materiæ pręter uomitum & secessum, de quibus supra. Conueniunt motus laboriosi sicut uociferatio alterius, aut clamor proprius, & ira, timor, gaudium, tristitia, aspersio aquæ frigidæ improuisę, conuersio animi fortis ad aliquid audiendum, aut cōtemplādum commotio corporis magna currendo, saltando, equitando, tussis, sternutatio, retentio anhelitus, & similia. Hęc enim aut materiam ab ore stomachi excutiunt, aut corpus inflammādo resoluunt, aut animam diuertunt, ut non percipiat tristem oris stomachi sensationem. Et ex hoc genere sunt dolores, secūdum aliam partem corporis, iuxta aphorismum secundæ particulæ. Quicunq; dolentes &c. Quinta est obtusio sensus oris stomachi, maximè exequenda materia existente acuta sua acuitate pungēs, & stimulans, & in stomacho acuti sensus, quæ intentio aliquando completur cum humidis maximè unctuosis, ut butyro, brodijs pinguibus. Vel fiant electuaria longiorem moram in ore stomachi contrahentia, ut ℞. diadragaganti frigidi ℥. 1. butyri recentis sine sale, sem. papaueris albi, sebesten, iuiubarum an. ℥. 1. misce, & si hæc non suffecerint misceantur cum his narcotica, sicut semen hyoscyami albi, camphora, semen lactucæ, mucilago psilij, & similia. Et possunt huiusmodi cum saccharo uiol. incorporari. Et apud maiorem necessitatem detur parum requiei, aut philonij, & huiusmodi opiata sine aliquo liquore exhibeantur, ut diuturniorem moram contrahant in ore stomachi, aut exterius applicentur aliqua opiata in ore stomachi. Hæc autem opiata, siue interius, siue exterius caute applicentur, ne nocumentum cordi communicetur, necq; posterius circa 13. spondilem applicentur ne membrorū inferiorum sensus, aut motus impediat.

Sexta intentio est stomachi confortatio simul corrigendo malam complexionem in stomacho derelictam post humoris euacuationem. Septima est correctio accidentium perficienda secundum exigentiā. Ad has tamen intentiones sunt trochisci huiusmodi. ℞. costi, croci, rosarum recentiū, mastic. spicæ an. aur. 4. assari aur. 2. aloēs, opij an. aur. 1. conficiantur cum succo psilij, & bibatur ex eis medietas aur. psilium enim & opium stupefaciunt, spica confortat & resoluit, assarum inclinat humiditates ad partes urinę, educens eas per uias illas, aloēs inclinat illas ad uiam fęcis, & extrahit eas per eam, costus, & crocus maturāt & confortant calefacientes, propter hoc ergo sunt trochisci isti cōferentes ualde singultui uehementi & subuersioni animæ, & sunt à me experti. Octaua & ultima intentio est debitum regimen sex rerum quod tēdat in contrarium discrasiæ. Aër ergo in discrasia frigida & humida declinet ad calidum & siccum, in calida & sic. ad frigidum et humidum, et sit boni odoris. Similiter diæta in calida & sicc. sit frigida & humida cum aliquali stipticitate, utat itaq; portulacis, cucur. lactucis, spinachijs, endiuia, boragine, blite, acetosa, farre, panicio, milio, robilijs, & similibus. Sed condiantur cum agresta, uino granatorum, aut citoniorū, cum puluere coriandri, rosarum, sandalorum, & similium, & geletina, limonea, myrtea conueniunt, & comedat carnes laudabiles, similiter alteratas, bibat aquā si consuetus sit, aut eam bene toleret, si uerò nō, bibat uinum paruissimum optimè limphatum. Sed in causa frigida, & humida diæta declinet ad calidum & siccum, unde utatur capparibus, fœniculo, petroselino, serpillo, iure cicerum, & similium, & condiatur cum aromatibus, sicut pipere, cinamomo, galanga, zing. croco, gariophilis, & similibus, & sit uinum antiquum uinosum purum, tamen in parua quantitate, & similiter reliquum regimen ordinetur in contrarium discrasiæ. Cura autē apostematum bothor, & ulcerum patet ex dictis in cap. præsenti. Et similiter patet ex cap. præcedenti cura singultus à uentositate. Si uerò singultus sit per communitatem à toto, uel à membris particularibus cura patet ex his quæ dicta sunt statim superius in cura malæ complexionis cum materia siue in stomacho congesta, siue aliunde deriuata: præcipua enim intentio est habenda ad membra communicantia ut superflua eorum euacuentur, & mala complexio oppilatio, & cętera nocumenta corrigantur, & tandem confortentur. Si uerò singultus pēdeat à causis primitiuis, utputa ab aëre lædente à sua calid. aut frigid. locetur in aëre cōtrario dispositioni impressę, et discrasia in stomacho impressa cū contrarijs alteret, ipsum confortando & preseruādo ne humores fluant ad stomachum. Et si fit à cibo corrupto, cura patet ex dictis in cap. de debilitate digestionis, & si pendeat à cibo acuto, aut medicina acuta mordicante os stomachi, primo uomitu aut secessu educatur, et eius acuitas frangatur cum sumptione aquæ tepidæ, aut aquæ hordei in notabili quantitate, scilicet usq; ad 1. ℔. uel duas. Et si fuerit necessitas maioris abstersionis, addatur in decoctione passulę trāsmarinæ paruæ, nigræ, uel huiusmodi aquæ misceant cum syrupo acetoso, aut oximelle simplici. Et si pro eductione horum ciborum, & medicinarum acutarū necnon humorum ad stomachum defluxorum esset opus aliquo leniente, detur cassia, & manna cum decoctione prunorum, tamarindorum, sebesten, & similium lenientium, & lubricantium. Secundò corrigatur discrasia stomachi, & confortetur cum interius sumptis, sicut cū miua citoniorum, rob de granatis, aut de citonijs, & syrupo de citonijs, quibus aliquid syrupi acet. addi potest ad incidendum & abstergendum, si quid imbitum & inuiscatum in stomacho remansisset. Et exterius applicitis, sicut cum oleo rosato, de citonijs, & similibus. Et prohibeantur humores à fluxu, tum quietando eos somno & quiete, tum diuertendo secundum exigētiam, & corrigantur accidentia, & ordinetur debitum regimen in contrariū discrasię. Si uerò singultus pendeat à cibo crasso, uentosabili, aut habente humiditatem superfluam, aut à potu uini multum lymphati, aut crassi, multum similiter uentosabili, cura sufficiēter dicta est in expositione textus circa principium capituli.

DE APPETITVS LAESIONE. Cap. LXXXVI.

APpetitus qui est desyderium animatum cibi, aut potus sequens tristem sensationem

oris stomachi est duplex. Alter cibi, & dicitur fames, quæ descriptiuè est appetitus calidi & sicci. Alter potus, & dicitur sitis, & est appetitus frigidi & humidi. Vterq; læditur tripliciter. Ablatè quando omnino nihil appetitur, diminutè dupliciter, per intēsionem & remissionem. Per remissionem quidem cum minus appetitur q̃ sit necessarium pro nutritione corporis, & humectatione. Aut quādo aliqua appetuntur, aliqua non, ex his quæ secūdum naturam debent appeti siue cibalia, siue potabilia. Per intensionem uerò quando magis appetitur quàm possit digeri, aut q̃ sit expediēs pro nutritiōe & corporis humectatione. Et huiusmodi appetitus quando est ad cibum dicitur appetitus caninus. Sed quando ad potum dicitur sitis superflua. Et ex hoc genere est appetitus intolerabilis: sunt enim quidam qui dum famem notabiliter patiūtur incurrunt syncopim, cholera repente ad os stomachi, aut spiritibus prçter modum resolutis, aut incurrunt dolorem stomachi, et capitis: et ista sunt corpora cholerica aut sicca tantum, acuti sensus, habētia poros latos et humidum facilè resolubile. Et quçdam horum sunt corpora exuberantis carnis, habentia multum de calido & humido, sed habent ipsum subtile cum latitudine pororum, & omnis eius calor innatus est fortis ualde, aut plurimus, & ualde debilis non potest famem tolerare. Bulimu autem fames membrorum cum satietate stomachi. Sed appetitus corruptus, est appetitus quorundam quæ non debēt appeti ab aliquo indiuiduo de specie humana naturaliter disposito. Nunc uerò sequendo ordinem. Auic. Primò agetur de diminutione & ablatione famis. Secundò de corruptione eius. Tertiò de appetitu canino, & de intolerabili. Quartò de bulimo. Quintò de siti. Causa diminutionis & ablationis famis potest esse omne genus malæ complexionis in ore stomachi siue materia cum superfluit, caliditas quidem à quacunq; causa pendeat, siue corporea, siue primitiua rarefaciendo raritate opposita corrugationi. Secūdò attrahēdo humores ad os stomachi, qui replēdo famem deijciunt. Tertiò quia non sinit os stomachi pati frigiditatem sequentem naturalem resolutionem, & aduentum melancholiæ, ad famem excitandam: frigiditas uerò licet non excedens multum, excitat appetitum, quapropter inueniūtur Septentrionales ex uentis, et Hyems ex temporibus uehemētiores ad excitādum appetitum, & qui iter peragit in niue uehementioris est appetitus ualde. Attamen cum superfluit est magis inter cæteras qualitates destruēs appetitum, mortificando duas uirtutes, scilicet sensibilem & attractiuam, sed hoc est rarò. humiditas uerò & siccitas sunt in hac re paucæ impressionis, magis ad sitim minuendam & excitandam facientes quàm ad famem. humores quoq; cuiuscūq; generis cum superfluunt in ore stomachi famem auferunt, aut minuunt, sed calidi magis, econtrario sitim excitantes, frigidi uerò licet sitim minuant, et interdum famem excitent dum sunt pauci & non multi prçter naturales, & propriè phlegma parum acre, & melancholia pontica, attamen cum superfluunt in præternaturalitate aut multitudine auferunt, & minuunt nauseam, subuersionem, aut uomitum excitātes. Similiter ulcera, bothor, & apostemata in stomacho famem impediunt, sitim si calida fuerint excitātia. Diminutio quoque & ablatio sensus oris stomachi, siue sequatur aliquam ex causis suprascriptis per essentiam in ore stomachi, siue per communitatem à cerebro, aut tertio pari, aut sexto neruorum cerebri sitim & famem simul aufert, aut minuit, per communitatem uerò aut à toto, sicut in febribus in quibus caliditas ori stomachi communicata, præter modum calefacit, & exiccat, sitim augens, famem minuens, aut auferens propter causas superius dictas, & aliquando repletio humorum qualitate aut quantitate peccātium in uenis facit ipsas fugere ab attractione & potius laborare ad expulsionem, quo modo in syncopali humorosa deijcitur appetitus, & in multis alijs laborantibus non solum febribus, sed alijs generibus ægritudinum. Vidi enim mulierem laborantem fluxu uentris nihil comedisse, neq; bibisse per octo dies nisi aquam frigidā, quæ tamen superuixit. Similiter Teutonicum quendam febricitem nihil comedisse in 28. diebus cum omnia penitus abhorreret, sed solum bibisse uinū quod euenit, quia eorum uenæ humoribus superfluis præter modum erant repletæ. Et hoc modo quādoq; deficit appetitus prægnantium, & in quibus menstrua retinentur, quomodo etiam ursi per totam hyemem abstinent à cibo. Aliquādo deficit appetitus propter debilitatem attractiuæ membrorum, sicut in hecticis & alijs ægris multum debilibus, in quibus membrorum uirtus attractiua deficit, non quidem ob defectū resolutionis, sed propter attractiuę impotentiam. Et aliquando deficit propter paucitatem resolutionis, sicut in frigidis ualde complexionaliter, aut ætatiuè, quo modo serpentes, ranæ, & cætera animalia debilis caloris in hyeme stant sine cibo, quia calor eorum sopitur & minuitur, ita ut quasi sola respiratione constet, & nutricationem quasi nullam faciat, per communitatem uerò à membris particularibus, sicut catarrhus à capite descendēs, si figatur in ore stomachi, aut inuiscetur & adhæreat deijcit appetitum, & quandoq; facit appetere contraria, scilicet incidētia, et subtiliantia si fuerit crassus & uiscosus. Item per communitatem à neruis uenientibus ad dandum sensum & motū ori stomachi, scilicet sextò pari, tollitur desyderium cum non percipiat succionem, neq; melācholiæ inpressionem. Item per communitatem à splene cum melancholia non transmittitur ad os stomachi, aut cū superfluè transmittitur, aut nimis acris. Itē per cōmunitatem ab epate cum debilitatur eius attractiua post fluxum sanguinis, aut alias euacuationes, aut cum ipsum, aut mesaraice apostemantur, aut oppilantur, sicut in hydrope, aut etiam cum oppilantur uenę quæ sunt post epar. Item per communitatem ab intestinis sicut in colica & ileos, in quibus appetitus ad cibum deletur & sitis intenditur causis inferius ponendis in cap. proprijs. Item propter uermes existentes in intestinis uiuentes, aut mortuos qui suis uaporib. nocent ori stomachi, & sic ascendunt ad stomachum multo magis uomitum excitando, licet aliquando chilum sugendo faciant appetitum caninum, ut infra in cap. proprio. Item per communitatem à corde, sicut cū oppressum est ueneno, aut sicut in pestilentiali: prius cum os stomachi propter propinquitatē & maximam sensibilitatem facile cōpatitur. Propterea magna prostratio appetitus in principio uniuersali febris absque manifesta læsione ipsius oris stomachi est

signum

ſignum ſatis efficax ſuper febrem peſtilentialem. Item per cõmunitatẽ à matrice et quibuſcũq; mẽbris potentibus communicare ſtomacho communitate abſoluta & non abſoluta. Cauſæ autem primitiuæ ſunt, ſicut caliditas aut frig. aëris ſuperflua, aut ipſius occulta malitia, fœtor ſuperfluus & ſimilia. Item cibi & propriè ualde pingues & unctuoſi. aut ſuperfluè dulces & humidi, uigiliæ ſuperfluè reſoluendo, & tãdem infrigidando, licet fortè in principio calefaciãt. Somnus uerò hebetando & multiplicãdo ſuperfluitates, licet ſomnus & uigiliæ aliquando faciant appetitum caninum, ut infra. Item quandoq; inanitio ſuperflua debilitando, ſicut econtra repletio ſuperflua os ſtomachi replendo. Similiter motus & quies cum ſuperfluũt, nec nõ animi accidẽtia ualde excedentia. Item res extraneæ potentes occurrere. Et ex his dictis patet ſolutio problematis. Quare ſumptio cibi aut potus aliquãdo ſuſcitat appetitum. Facit enim illud remouendo nocumentum ſtomachi quo appetitus obtũdebatur, ſiue illud ſit qualitas prima, ipſum corrumpendo ſua contrarietate actuali aut potentiali, ſiue ſit humor inuiſcatus ipſum abſtergendo ab oris ſtomachi ſuperficie, ſiue ſit nimia raritas partes uniẽdo, ſiue ſit defectus ſenſus oris ſtomachi ipſum excitãdo, ſiue ſit defectus melancholię debentis fluere ad os ſtomachi pro fame excitanda, ut quia ſumatur aliquid ponticum ſupplens uices eius, propterea non omnis cibus aut potus excitat appetitum, ſed tantum qui remouet cauſam appetitum obtũdentem. Et cauſę de quibus ſupra cũ ſunt debiles minuũt appetitũ. Auctę uerò & magnificatę ipſum deſtruunt.

Signa malæ complexionis ſine materia ſunt, quia non adeſt grauitas, neq; uomitus humoralis, nec eructuatio redolẽs aliquẽ ſaporem extraneum & ſpecies malæ complexionis cognoſcitur ex cauſis præcedentibus, calefacientibus, infrigidãtibus, humectantibus, aut exiccantibus. Item ſenſatio illius malę complexionis in ore ſtomachi, et iuuatur contrarijs, nocetur à ſimilibus, humores autem cognoſcuntur per ſaporem & calorem in ore perceptum, & eructuationẽ præſentantem ipſos ſtomacho ieiuno, & per ſitim ſi ſint calidi et certificatur per eorum uomitum, et ſi humor eſt craſſus & uiſcoſus, adeſt appetitus incidentium & ſubtiliantium, & nauſea frequens, & limoſitas oris & linguę, & debilitas digeſtionis.

Signa ulcerum ſtomachi ſuperius poſita, ſcilicet dolor, & egreſſus ſaniei uomitu, aut ſeceſſu, mollificatio uentris, paruitas moræ cibi in ſtomacho, mordicatio cum ſumitur aliquid acutum, ſigna apoſtematis ſuperius poſita ſunt.

Signa obtuſionis ſenſus oris ſtomachi ſunt, quia deficit fames & ſitis, & non percipit aliud ſtomachi nocumentum, & res acutæ non faciunt mordicationem neq; ſingultum ſicut diatrionpiperon, ſyrupus ſcilliticus et ſimilia ſumpta ſtomacho ieiuno, & fortè aliquod nocumẽtum cerebri, aut neruorũ pręceſſit. Quod aũt ſit per cõitatem à toto, ſicut in febribus, ex febribus ipſis cognoſcit̃, et quia ſitis adeſt ſcd'm plurimum, & ſi humores in febribus ſtomacho communicentur cognoſcitur ex ſignis ſtatim ſuperius poſitis, & etiam cuiuſmodi humores ſint. Quod autem ſit ex repletione humorum in toto, cognoſcitur ex ſignis repletionis colligendis ſecunda primi cap. proprio, ſcilicet ex regimine pręcedentæ tumore uenarum craſſitiæ urinæ, plenitudine pulſus, ſomnolẽtia, pigritia corporis, multitudine egeſtionis, & quia euacuatiõe, abſtinentia, & exercitio iuuatur. Quod autem ſit propter impotentiam attractiuæ membrorum cognoſcitur ex corporis debilitate, & conſumptione. Si uero membra non attrahant propter paucitatem reſolutionis cognoſcitur, quia forte corpora illa ualde frigida ſunt complexionaliter, aut ętatiue: aut aliter notabiliter infrigidata ſũt. Et quia propter abſtinentiam corpus non conſumitur. Quod autem ſit per communitatem à cerebro & neruis, cognoſcitur ex nocumento ipſorum. Et ſi in cauſa ſit catharrus, cognoſcitur ex ignis catharri, de quibus in capite proprio. Quod autem ſit propter defectum melancholiæ tranſmittentæ à ſplene ad os ſtomachi cognoſcitur: quia ſi ſumat põtica, aut acetoſa appetitus excitatur, ſupplent enim uicem melancholię, & facit credere hanc ſignificationem magnitudo ſplenis propter retentionem eius quod oportet ut effundatur.

Quod ſi ſuperfluat melãcholia, aut ſi minus acris cognoſcitur ex uomitu melancholiæ & ſapore acetoſo pontico, inquietudine, et alteratione caloris corporis, & linguæ ad nigredinem.

Quod autem ſit per communitatem ab epate propter nocumentum attractiuæ cognoſcitur, quia adſunt cauſę eius, ſcilicet mala complexio frigida, ſuperflua euacuatio & propriè ſanguinis, & aliquando apoſtema aut oppilatio eius, aut meſeraicarũ, & quia non apparent alię cauſæ. Signa autem oppilationis uiarum quæ ſunt, poſt epar ſunt color malus & corporis conſumptio: quia prohibetur ſanguis penetrare ad membra, & cutis ſuperficiem, & non apparent alia ſigna. Oppillatio autem epatis cognoſcitur ex grauitate, tenſione, et quia frequenter adeſt fluxus. Quod autem ſit per communitatem ab inteſtinis ſicut in cholica & uermibus cognoſcitur ex ſignis inferius in proprijs capitulis ponendis. Quod autem ſit per communitatem à corde cognoſcitur ex nocumentis ipſius, de quibus ſupra. Sed quod ſit per communitatem à matrice cognoſcitur, quia fortè eſt prægnans, aut alia ex cauſa retenta ſunt menſtrua, aut fortè adſunt alia nocumenta matricis, de quibus infra. Similiter quod ſit per communitatem à quocunque alio membro cognoſcitur per nocumenta ipſius cum quorum augmẽto augetur nocumentum appetitus, & decremento decreſcit, & ablatione aufertur. Cauſæ autem primitiuę ſeipſas oſtendunt: & quod quandocunque tales cauſæ adſunt talis ſequitur effectus.

Prognoſtica. Primum. cum appetitus conualeſcentium non eſt bonus, aut cadit ſignificat recidiuationem, niſi ſit propter ſanguinis paucitatem et debilitatem corporis. Secundum caſus apppetitus in ægritudinibus cronicis eſt ſignificatio ualde mala, imò nunquam uidi aliquem cuius appetitus deſtructio perſeuerauerit in ægritudine chronica & remiſſa qui euaderet, ſimiliter contra, conſtantia appetitus in ægritudine chronica & intenſa magnam affert ſpem ſalutis.

Cura diminutionis & ablationis appetitus exigit quatuor intentiones. Prima eſt remotio cau-

ſæ. Secunda appetitus excitatio. Tertiò accidentium correctio. Quarta regimen ſex rerum. Si ergo pendeat à mala complexione ſine materia remoueatur cauſa ipſa aut imprimens aut conſeruans, & qualitas impreſſa in ſtomachum cum cōtrarijs interius et exterius applicitis proprijs ſtomachum confortantibus, de quibus ſtatim. Sed in mala complexione cū materia digeratur primò materia ſi fuerit cholerica cum ſyrupo acetoſo ſimplici, oxiſacchara, de acetoſitate citri, limonum, de granatis, cauendo tamen à multum ſtipticis, & cum aquis endiuiæ, lupulorum, epaticæ, acetoſæ, & ſimilium. Sed phlegmatica cum oximelle ſimplici & compoſito, ſcilliṫico, melle roſaceo, ſyrupo de menta, de abſinthio & aquis mentæ, abſinthij, fœnic. & miua cytoniorum cum melle eſt propria. Sed in melancholica aduſta cum ſyrupo de fumo terræ, de biſantijs, & in non aduſta cum ſyrupo de epithymo, ſyrupo ſabor, et aquis lupulorum, boraginis, bugloſſæ, ſcolop. & hæc digeſtiua reſpiciāt præter materiam tam membrum mittens quàm recipiens. Cauendum tamen ne digeſtiua ſint ualde ſtiptica in principio & propriè in materia craſſa & uiſcoſa, poſtea euacuetur materia calida cum rheubarbaro, mirobol. citrinis, māna, prunis, tamarindis, electuario de pſilio, de ſucco roſa. Sed frigida cum aleſanguinis, pillulis ſtomatichis, de hiera ſimplici, mirobolanis, kebulis conditis qui ſuſcitant appetitum, ſed melancholica cum polypodio, ſtecade, epithymo, ſena, diaſenæ, electuario hamech, pillulis indis & reſpiciant tam membrum mittens quàm recipiens. Caueantur tamen iuxta poſſe fortia exoluentia, debilitant enim ſtomachum & membra nobilia. Aliquando euacuamus cum uomitiuis & eſt proptior euacuatio & magis feſtina q̃ uentris ſolutio, eligantur ergo uomitiua quæ uideantur magis opportuna. Sed de his amplè in cap. de uomitu dictum eſt, & maximè fiat uomitus in his qui inclinati ſunt ad uomitum et facilè uomunt, imò etiam excitatio uomitus cum digitis impoſitis confert excitando uirtutem quamuis non uomant, & mirabiliter confert uomitus ei, cuius appetitus proſtratus eſt in dulcibus & unctuoſis, & appetit acetoſa & acuta. Appetit enim contraria diſpoſitioni ſuæ præternaturali, eſt itaque ueriſimile deſtructionem appetitus ſui pendere ab humore craſſo & uiſcoſo, & hæc prima intentio etiam completur cum diuerſione quæ fiat tam à membro mittente quàm recipiente, eligantur ergo modi diuertēdi magis opportuni ſiue fiant ſine euacuatione, ſicut ligaturæ, fricationes, uentoſationes, lotiones, & ſimiles, ſiue fiant cum euacuatione, ſicut clyſteria, prouocatio ſudoris urinæ & huiuſmodi. Si uerò nocumentnm appetitus pendeat ab apoſtematibus, bothor aut ulceribus in ſtomacho curentur ſicut dictum eſt in capite proprio. Si uerò pendeat à diminutione aut ablatione ſenſus oris ſtomachi remoueatur cauſa diminutionis aut ablationis, ſiue fuerit aliqua ægritudo cerebri ſiue ægritudo neruorum ſicut paralyſis.

Et de his ſuperius in proprijs capitulis ſufficienter dictum eſt, ſiue fuerit mala complexio in ore ſtomachi aut humor inuiſcatus in eius ſuperficie, & de eorum cura ſtatim dictum eſt. Si uerò fuerit per communitatem a toto ſicut in febribus humoralibus curentur digerendo & euacuando ſecundum quod expedit, Et qualitas ſtomacho impreſſa alteretur cum contrarijs. Si uerò humores ſtomacho cōicati ſunt euacuentur uomitu aut ſeceſſu, deinde tueatur ſtomachus, & confortetur ne recipiat cum proprijs moderata ſtipticitate participantibus, appetitum excitantibus, et ſi pendeat à feb. hecticis curentur ipſæ, & diſpoſitio ſtomacho impreſſa cum frigidis, humidis, ſtomachū confortantibus, & hectica ſenectutis cum humidis et calidis aut temperatis in actiuis, & cum fricatione et balneo perfecta & ſecunda digeſtione ut nutrimentum ad membra attrahatur. Et ſi fuerit in toto repletio aut cacochimia ſicut in ſcabie & lepra, phlebotometur aut euacuetur ſecundum quod oportet & membra nobilia et propria naturalia rectificentur et confortentur & in ſyncopali humoroſa in qua eſt repletio humorum crudorum obſeruentur præcepta Auicennę prima quarti capite proprio. Et friſcationes fortes & diuturnę in ea conferunt & in omnibus in quibus eſt neceſſarium ſuperfluitates reſoluere, & nutrimentum ad membra trahére, aut calorem ſopitum excitare. Et ſi fuerit per communitatem à cerebro ſicut in catharro præmittatur cura catharri. Et ſi quid ad ſtomachum defluxerit educatur uomitu aut ſeceſſu, & poſtea ſtomachus confortetur eius diſcraſiam alterando. Et ſi fuerit per communitatem à ſplene ſuperfluam tranſmittente melancholiam digeratur, euacuetur & diuertatur ad inteſtina clyſteribus & ſolutiuis exhibitis, & ſi fuerit defectus melancholiæ in ore ſtomachi confortetur ſplen, aperiatur uena quæ eſt inter ſplenem et ſtomachum cum decoctione epithymi, polypodij, lupulorum, capili ueneris, ſcolopendriæ, corticum radicum capparis & ſimilium bibita, uel cum ueſica faciendo fomentationes & fiant fricationes in loco tranſitus illius uenę, & aliquando uomitus prouocetur propriè cum his in quibus ſit uirtus ellebori & cappares, & trochiſci de capparibus ſunt ad propoſitum hoc & ſi fuerit per communitatem ab epate ſicut influxibus curetur ſecūdum quod dicetur in ſequentibus, & ſimiliter oppilationes & apoſtemata. poſtea epar & ſtomachus confortetur. Et ſimiliter ſi fuerit per communitatem à corde curentur ægritudines cordis ſicut dictum fuit ſuperius, & per communitatem ab inteſtinis ſicut in cholica & uermibus & à matrice, & à quocunque membro ſibi communicante, curentur primò diſpoſitiones membri communicantis, deinde ſtomachus rectificetur, uerū quia in pregnante, menſtrua non poſſunt prouocari, attendatur diſpoſitioni ſtomachi, ſecundum quod eſt poſſibile, hoc tamen ſuperius dictum eſt in capitulo de uomitu quantum eſt opportunum. Nocumentum autem appetitus à cauſis primitiuis curatur remouendo cauſas primitiuas & nocumentum ſtomacho impreſſum, poſtea diſcraſiam ſtomachi corrigēdo, & ipſum confortando ſecundum quod oportet, & ſic abſoluta ſit prima intentio quę eſt remotio cauſæ diminutionis & ablationis apppetitus. Secunda intentio ſcilicet confortatio oris ſtomachi, & totius, et appetitus excitatio, perficitur octo modis infra ſcriptis, quę perficiunt cauſas concurrentes ad ueram famem, quæ cauſæ ſunt membrorum inanitio, ipſorum attractio; uenis, uenarum ab epate, epatis mediantibus

antibus meſeraicis ab inteſtinis & ſtomacho, oris ſtomachi inanitio melancholiæ à ſplene ad os ſtomachi deriuatio, triſtis ſenſatio in ore ſtomachi, ad quæ ſequitur, fames ſiue cibi deſyderium. Si ergo membra non inaniantur fortè propter pororum oppilationem aut debilitatem caloris reſoluentis & conſequenter membra non attrahant à uenis nec uenæ ab epate, nec epar à ſtomacho, fiãt fricationes membrorum etiam iteratę ſi oportuerit & propriè poſt ſomnum, & iam perfecta prima & ſecunda digeſtione quando ſcilicet eſt tempus diſtribuendi ſanguinem ad membra, ad hoc etiam conferunt balnea aërea & aqua dulcis & omnia quæ confortant quatuor digeſtiones. Secundus modus eſt procurare ut chilus cito penetret ad epar, & ad hoc ualent quęcunque remouent oppillationes & ſunt ſubtilis ſubſtantiæ facilè penetrãtis ſicut uinum uetus ſubtile, diacalamentum, mithridatum, theriaca in cauſa frigida, ſed in calida triaſandali, diarhodon abbatis poſt quæ bibatur parum uini limphati. Tertius modus eſt prouocare ut cerebrum ſit bene diſpoſitum & mundum à ſuperfluitatibus cum ſpirituum temperamento & multitudine, & in ſumma uigorare uirtutem animalem ad quem modum cauſa exiſtente frigida ualet theriaca, mithridatum, uinum uetus, diamuſcum, diambra, diapliris arcoticon, zingiber conditum, ſecacul conditum. Confectio anacardina in cauſa multum frigida. Item acorus conditus, diacori & omnia quæ confortant neruos & neruoſa. Et ex his aliquid poteſt teneri in ore quod lambendo deglutiatur. Sed in cauſa calida iulep & ſacch. roſ. quib. aliquid diamuſci aut ſimile poſſet permiſceri. Vnctiones quoque applicite parti poſteriori capitis in collo uſque ad 13. ſpondilem uigorãdo neruum deſcendentem ad os ſtomachi, & ipſum os ad hoc conferunt. Quartus modus eſt attrahere melancholicam ad os ſtomachi ſi defecerit, quæ artractio qualiter debeat procurari dictum eſt ſuperius, & ſi hoc fieri non poſſet dentur aliqua uicē eius ſupplentia, quæ excitent illam uirtutem ſopitam, ſicut in cauſa frigida, allium, piper album, nigrum enim minus eſt utiuum niſi materia eſſet nimis frigida. zing. cappares, oliuæ conditæ, piſces ſaliti, almuri, quod fit hoc modo. Accipiantur farinæ hordei partes duę, ſalis pars una miſceantur ſimul, & fiant fugaciæ ſiue panis depreſſus & ponantur in furno, uſquequo cõburantur paulatim intus & extra, poſtea frangantur, quælibet in tres aut quatuor partes & poſitæ primò in uaſe uitreo iterum ponãtur in furno uſq; magne & iſtud eſt almuri, licet ſint & alij modi, hoc poſſumus uti permiſcendo cum aceto aut alijs modis, qui guſtui magis placeant, hęc tamen calida non propriè ſupplent uicem melancholiæ niſi quodam modo generali cum melancholia ſit frigida põtica, ſed in cauſa calida acetum, agreſta, acetoſitas citri, citranguli, limones, uinum granatorum, berberis & ſimilia, et ex his poſſunt fieri ſyrup. & poſſunt fieri condita ſicut marinata, & aliquando facimus ſapores addēdo ſaccharum & mel, aut paſſulas & aromata ad libitum. Et quandoque cum his ponimus exiccantia ſicut nuces, & ſimilia. Iſta enim pontica ſupplent uicem melancholiæ, infrigidando & ſtipticando, & uillos longos uniendo quibus melior fit attractio. Quintus modus eſt per abſterſionem humoris inuiſcati in ore ſtomachi, in ſuperficie oris ſtomachi, ad quod cõferunt cepæ coctæ aut crudæ cum aceto, & aromatibus conditæ, & cui placet datur oleum. Item oximel ſimplex, aut ſillicum, & ſyrupus, & quęcunq; abſtergunt & incidunt. Sed in cauſa calida, aqua decoctionis hordei, & paſſularum cum lacte, ſeminũ comunium frigidorum. Item ualent exiccantia humiditatis ſtomachi, et propriè quando ſunt ſubtiles, ſicut panis biſcotus, et furfuraceus ſtomacho ieiuno. Et ad hanc intentionem, laudat Auic. ſauich hordei ablutam, cum aqua & aceto. Fit autem ſauich hordei, accipiendo hordeum nouum, antequam plena maturitate induretur, & ponitur in uaſe ęneo, uel terreo uitreato, & eſt melius, & ſuper ignem leuiter torreſit, deinde fricetur et uentiletur, donec totus cortex recedat, quo cocto utunť ad placitum, & in hoc caſu laudatur uomitus cũ oximelle & balnea bibita, quæ deponunt phlegma ex ſtomacho. Item exercitium ſtomacho ieiuno & longa abſtinentia. Sextus modus eſt cum odoriferis, ægro placentibus, ſicut citonia, pira, poma, limones, arancij, citri, perſica, pipiones aſſati, & cum uino citoniorum, & gariophilis cõditi. Et odor panis nouiter extracti de furno, & in ſumma ingenientur in faciendo cibos odoriferos, ſaporoſos, ægro placentes, & uideat alios comedere res diuerſoruuı modorum. Septimus modus perficitur per ea, quæ à proprietate confortant. Inter quæ abſinthium obtinet principatum ſuſcitans appetitum mortuum. Secundò menta, rob, & ſyrupus eius. Rob mentæ apud Auicennam. Terantur granata, acetoſa cum corticibus ſuis, & de ſucco eorum accipiantur partes duæ, ſucci mentæ pars una, mellis aut ſacch. pars una, ſiue quantum ſufficit, ad faciendum guſtui placidum, & eſt ſingulare, ſed præparandum ad ignem facilitate, ut fiat bona comiſtio, cuius doſis in ieiuno ſit coclearium unum, deinde thus, maſtix, gallia muſcata, xiloaloes, calamus aromaticus, bauciæ, id eſt paſtinacæ, ſchinãthum, Sed in cauſa calida, citonia cruda cocta condita. Item ſuccus eorum, diacitonitem, & apud Meſ. confectio de citonijs facta cum ſucco citoniorum & ualet ſine ſpeciebus in cauſa calida. Sed cum ſpeciebus quas ibi ponit ualet in cauſa frigida. Et quandoque potus aquæ frigidæ, in q̃titate quæ nõ mortificet calorem innatum, rectificat appetitum, & propriè in conſuetis. Medicamen proprium in conualeſcentibus ex febribus. Recipe roſarum drachmas decem, ſumach drachmas duas, cardamomi drachmã unam fiant ex eis trochiſci 2. 3. facit enim appetitũ, & ſedat ſitim. Octauus modus eſt permiſcere plura ex iſtis ſecundum diuerſas intentiones, ita tamen ut opponantur cauſæ ſiue lapſui qui fuerit in ore ſtomachi & non ſoſum cõpleatur huiuſmodi per ſumpta, imò quandoque per exterius applicita ſicut fomenta, unctiones, cerata & emplaſtra, quæ opponuntur lapſui, & ſint excitantia appetitum, et non ſolum ponatur in ore ſtomachi, imò ſuper toto ſtomacho, & ex proprijs eſt ut coquatur citonium in uino nigro ſtiptico cum pauco aceti, poſtea addatur panis biſcoctus ſiue aſſatus & ſuccus mentæ, piper longum, maſtix, ſchinanthus, thus & ſimilia, et poteſt fieri calidum aut frigidum, ſecundum exigentiam la-

psus. Aliquando etiam rectificamus gustum lin
guæ, cum collutionibus, & his quę masticantur, sicut
cum uino optimo odorifero ægro placenti. Ali
quando cum aceto aut oximelle. Aliquando fa
cimus ipsos masticare passulas, nuces, auellanas, pine
as pręparatas, fistica, aliquando panem, et postea ma
sticatum expuere ut humores & limositates in lin-
gua inuiscate remoueātur. Pro tertia intentio-
ne, scilicet correctio accidentium sunt tria, quæ ali-
quando sequuntur ad nocumentum appetitus scili-
cet diminutio aut corruptio digestionis, de cuius cu-
ratione sermo præcessit. Item macrefactio, cui sub
uenitur dando cibos facilis digestionis de eius cura-
tione sermo pręcessit. Item macrefactio, cui sub-
uenitur, dandos cibos facilis digestionis, citę penetra
tionis, & multæ nutribilitatis, quæ gustui ægri sint
conformia, quantum est possibile. Tertiò ali-
quando casus appetitus, perducit ad syncopim. Et
cura eius apud Auic. est approximatio odoramen-
torum delectabilium, sicut hœdus lactens, & gallina
assata. Et prohibeatur ei somnus, & cibetur cum
conualescit, pane infuso in uino, & sumat sorbitio-
nem, uel locis nutrimenti. Pro quarta intentio-
ne regimen sex rerum declinet in contrarium causæ
deijcientis appetitum, & fit excitans appetitum o-
mnibus modis possibilibus, de quibus supra, uiten-
tur itaque multum pinguia & oleaginea rancida, &
quæcunque malo odore, aut sapore, aut alia mala
qualitate participantia, & propriè ægro displicen-
tia, & uitetur crocus, & eligantur quę sunt boni odo
ris, saporis, & propriè placentia, & habentia tā qua-
litates manifestas, quàm occultas ad hoc conuenien-
tes de quibus in secunda intentione sufficienter dictū
est, & obseruentur canones conuenientes in cibatio-
ne, scilicet ut non comedat, nisi præcedente cibi dige
stione celebrata. Vnde sit notabilis distantia inter
unam cibationem & alteram, imò prohibeatur ci-
bus spatio longo, & propriè in mala complexione
frigida materiali phlegmatica, ut materia illa resolua
tur, aut aliter expellatur, ut per lōgam abstinentiam
sequatur fames, sicut etiam aliquando somno longo
tempore prohibito, postea sequitur somnus fortis,
quo concesso fit in ipso profundatio. Et inter cæ
tera non multiplicetur potus, sicut communiter faci-
unt, qui non possunt comedere. Cæteræ res non
naturales taliter ordinentur ut non sint cōtrariæ cau
sæ deijciente appetitum.

DE CORRVPTIONE APPETITVS. Cap. LXXXVII.

APPetitus corruptus est appetitus rerum di
uersarum à consuetis humanæ speciei.
Et est duplex quidam minus corruptus, si
cut qui declinat ad acetosum & acutum, & appetunt
aliquando fecem aceti, aliquando calcem & similia.
Quidam magis corruptus decliuis ad exiccatū, ual-
de siccum, sicut est lutum siccum, carbones, et teste ua
sorum, gipsum & similia. Et quandoque est decliuis
ad aliqua inconsueta speciei humanæ, licet consueta
alijs speciebus, quæ omnia eueniunt propter humo-
res in stomacho existentes affectos mala qualitate
manifesta, uel occulta, diuersa à consueta, faciente i-
psos appetere cibos aliorum animalium, et quando-
que res nulli animali consuetas, uidi enim quandam
comedentem carnes crudas, quandam melicam &
speltam. Et quandoque, ut supra appetunt res nul
li speciei consuetas.

Causa huiusmodi est, quia stomachus præternatu
raliter dispositus appetit contraria dispositioni præ
ternaturali stomacho impresse ut ipsam fugēt et cor-
rumpant, crasso autem & uiscoso opponuntur sub-
tiliantia & incidentia. Sed humiditati superfluæ lu-
bricæ opponuntur exiccantia. Quod autem ap-
petunt magis carbones, aut gipsum, quàm panem
ustulatum, qui est siccus & notabiliter exiccans, spe-
ciei humanæ consuetus, aut quod nō appetant indif-
ferenter omnia exiccantia æqualis incensionis et po-
tentiæ sibi cognita æqualiter, non prouenit nisi ex
quadā ꝓprietate, currente inter unū contrariū, et nō
alterū. Hic aūt appetitus, licet possit accidere indiui-
duis speciei humanæ, utriusque sexus propter multi
plices uarias, & inconsuetas humorum corruptorū
dispositiones in stomachis ipsorum repertis, ex cibis
& potibus corruptis, necnon ex causis corporeis ac-
cidere potentibus, frequentius tamen accidit pregnā
tibus, in secundo aut tertio mensę, propter retentio-
nem mēstruorum, & ipsorum corruptorum stoma-
cho communicationem. In primo nanque mensæ re
tenta sunt pauca, & non admodum corrupta, sed su
pra tertium plurima eorum cedunt in nutrimentum
fœtus fœtu iam magnificato, quare nō ita superflu-
unt, ut stomacho cōicentur, imò apud Aui. hic appe
titus corruptus plus accidit in eis ꝙ ipsius destructio

Signa satis nota sunt & humor corrumpens appe
titum cognoscitur ex odore, calore, sapore, eructua-
tione & similibus.

Prognostica. Primum, hic appetitus apud Auic.
nominatur periculum, quia potest esse signum, et cau
sa periculosarum ægritudinum, & nominatur discri
men, id est, differentia, distinguitur enim per ipsum
prægnans à non prægnante. Secundum, hic appeti-
tus secundum plurimum curatur, nisi sit à principijs
generationis contractus. Aliquando tamen est cura
difficilis, quæ non nisi longo tempore perficitur.

Cura huius est quatuor res pręcedentes in cura pro
strationis appetitus. Prima remouet causam. Secun-
da os stomachi, imò totum stomachum rectificat.
Tertia curat accidentia. Quarta ordinat regimen.
Pro prima intentione euacuandi sunt humores cor-
rupti uomitu, aut secessu. Vomitus tamen est prom-
ptior uia si nauseauerit, & sit facilis ad uomitum, qui
perficiendus est cum uomitiuis, de quibus sępe dictū
est. Item cum solutionibus integratis ex suis minora-
tiuis, digestiuis & eradicatiuis. Digestiua autem op-
ponātur, humori corrupto, tam secundum qualita-
tes primas quàm secundas, secundum plurimum e-
nim humores huiusmodi sunt frigidi, propterea di-
gestiua debent esse calida, ac frequenter sunt crassi, &
uiscosi, & tunc digestiua debent esse incidētia & sub-
tiliantia sicut oximel: scilicet compositum & scilliti-
cum, & quandoque sunt subtiles, fluxibiles, & dige-
rentia debent esse exiccantia, absque incisione et sub-
tiliatione, sicut mel rosarum. Et appetitus corruptus
indicat, qualia debent esse digerentia, debent enim es
se conformia appetitui stomachi, cum ipse appetat
contraria dispositioni, præter naturali suæ.

Solutiua autem ſint propria, contra humorem peccantem. Et polipodiũ eſt proprium in appetitu luti & in prægnantibus. Et hierapicra obtinet principatum tam in humoribus craſſis quam ſubtilibus inuiſcatis, aut inbibitis, cuius doſis eſt. ℥. 1. pilulæ etiam ſicut alephang. & ſtomatichæ & electuarium dealchaf, deſcriptione Meſ. eſt proprium & conceditur prægnantibus. Et mirob. confortant ſtomachum, doſis eius eſt circa. 3. ʒ. & aqua mellis pluribus diebus exhibita quantitas. 5. ℥. aut plurium, lauat & mũdificat ſtomachum & inteſtina à ſuperfluitatibus in eis contentis, ſimiliter aqua thermarum bibita ſicut aqua Poretæ. Debent etiam humores diuerti ſicut dictum fuit in capitulo præcedenti. Et de bonis auxilijs in curatione eius eſt ut accipiatur res quæ appetitur ſicut lutum & miſceatur cum quibuſdam uomitiuis, ſicut ſunt pinguedines rancidæ, oleaginea. Et quædam à proprietate uomitum prouocantia ſicut ſucc. raphani, aut ʒ. 1. ellebori aut pulueris, in liquore in quo eſt res quæ appetitur diſſoluta infundã tur taliter ut euomat, ſic enim deijcietur aut auferetur appetitus ille, & hoc modo facimus abhorrere uinũ illos, qui libenter bibunt, & inebriantur multum in fundendo elleborum in uino taliter ut euomant. Secunda intentio perficitur cum corrigentibus diſcraſiam ſtomachi & ipſum confortantibus, ex quibus eſt aromaticum roſarum, deſcriptione Gabrielis. Itẽ diacinamomum, & aliquæ tripheræ, ſunt ad hanc intentionem amygdalæ amaræ, uinum ponticum coctum uſque ad medietatem, de quo bibatur in mane per hebdomadam unam. ℥. 3. Et ruta eſt mirabilis iuuamenti. Item ameos, cyminum, & maſtix commixta maſticetur. Rec. belliricorum, embli. añ. ʒ. 8. nucis henden, quæ apud Auic. eſt terra granoſa ſicut cicer ℈. 1. maſtix, ʒ. 8. cardamomi maioris, ameos zing. añ. ℈. 1. fiat electuarium cum melle, & detur ad quantitatem nucis ante cibum & poſt. Pro tertia intentione ſcilicet, correctione accidentium, oportet aliquando curare digeſtionem corruptam quę aliquando ſequitur ad hunc appetitũ corruptum, quapropter oportet euacuare huiuſmodi cibos malos, quæ ab his appetuntur. Et ſecundo ſi aſſumpti fuerint ſtatim ipſos educere uomitu, aut ſeceſſu, aut utroquemodo. Et tertio digeſtionem corruptam ſi acciderit curare ſecundum doctrinam datam in capitulo præcedente. Regimen ſex rerum declinet in contrarium diſcraſiæ. Cauendnm eſt ab aëre corrupto, cibi conuenientes ſunt pulli columbarũ aſſati, farina amylii in iure carnium laudabilium cum ſale condita, ſuctio ſalſorum, uinum ponticum. Et apud Auic. in ſecuuda menſa uti ameos eſt ualde mirabile & ſimiliter amygd. amaris, fiſticis, paſſulis, chriſomelis, caſtaneis & inter omnes herbas ruta eſt præſtantiſſima, & inter omnes ſpecies, piper, zingiber, & reliquum regimen ſit contrarium diſcraſiæ, & humori corrupto, & procuret ſummopere ut bona fiet digeſtio.

DE APPETITV CANINO. Cap. LXXXVIII.

Appetitus caninus, licet apud quoſdam ſub appetitu corrupto reponatur, cũ non conueniat alicui indiuiduo de ſpecie humana naturaliter diſpoſito, imò uidetur tranſcendere naturam humanam, & ſequi naturam canum uel luporũ à quibus nomen ſumpſit, unde apud iſtos non eſt inconueniens eundem appetitum lædi corruptè & diminutè per intenſionem. Attamen iuxta diffinitionem appetitus corrupti ſuperius per me datam cõformem menti, Auic. non eſt appetitus caninus ſub corrupto appetitu ponendus, imò ſub appetitu diminuto læſo per intenſionẽ niſi fortè appetitus corruptus modum tranſcenderet in appetendo res diſconueniẽtes ſpeciei humanæ, poſt quarum ſumptione non ſatiatur, tunc enim idem eſſet appetitus caninus & corruptus, licet ſecundum diſtinctas rationes. Eſt autem appetitus caninus appetitus intenſus & pluris quam poſſit digeri & poſt eius ſumptionem non ſatiatur.

Hic appetitus eſt duplex, quidam qui ſequitur cauſas quaſi naturales aut neutrales ſicut appetitus multum uigilantium & eorum qui famem multo tẽpore perpeſſi ſunt & ſuperflue ſe exercitantium & balneatorũ ſiue in balneis calidis reſoluentibus ſiue in aquis frig. calorem intrinſecum per antiperiſtaſim fortificãtibus & iter agentium per niues & aquas. Item conualeſcentium à longis ægritudinibus quæ arefecerũt corpus. Item euacuationem à natura uel ab arte, & ex hoc genere eſt appetitus ſequens caliditatem fortẽ in ore ſtomachi, ſiue ſit innata intrinſeca ſiue extrinſeca ab aëre, quæ caliditas non ſit debilitans nec inflammans, ſed faciens id quod facit ſuctio uenarum meſeraicarũ attrahendo in uirtute epatis ad quẽ ſequitur frigiditas propter reſolutionẽ humidi ſubſtãtifici, & ex hoc genere eſt caliditas exiſtens in totũ ſi ſit naturalis & notabiliter reſoluens. Si uerò iſta caliditas eſſet prçternaturalis cauſans famẽ prçter modũ reſoluẽdo tunc appetitus eſſet prçternaturalis, & ſub hoc prçternaturali reponitur iſte qui ſequitur debilitatẽ contentiuæ cibi propter quẽ corpus nõ nutritur, & ſub hoc prçternaturali reponitur qui ſequitur catarrhũ deſcẽdentem ad ſtomachũ, qui nõ imbibitur in ore ſtomachi, neq; etiã replet ſtomachũ, ſed ſolũ infrigidat frigiditate excitãte famẽ, & ſi catarrhus iſte eſſet ponticus uel acetoſus adhuc magis excitaret famẽ. Et ſub hoc appetitu prçternaturali comprehẽditur ille qui ſequitur ſuctionẽ humiditatis cibalis à uermibus, aut quando ſtimulãdo faciũt ipſam deſcẽdere ut exeat ſicut in lienteria. Quapropter corpus nõ nutritur unde neceſſariũ eſt ſequi famẽ, prçcipue ſi nõ aſcendãt ad ſtomachum turbãtes & pungẽtes os ſtomachi, ita ut prouocent nauſeam. Hi tamẽ uermes aliquãdo corrumpũt appetitũ ſua mala qualitate potius occulta q̃ manifeſta, quapropter ſecundũ diuerſos ipſorum effectus & applicationes aliquãdo minuunt, imò deſtruũt appetitum aliquãdo augent, aliquãdo corrũpunt appetitum. Et ſub hoc genere cõprehenditur ſequens phlegma acetoſum in ſtomacho cõgeſtum, aut aliunde deriuatum, aut melancholiã acrem, aut ponticam à ſplene ad os ſtomachi deriuatã, licet fortè hic appetitus niſi modum excederet ſub naturali, aut quaſi naturali cõprehendi poſſet, ducunt enim hi humores frequẽter ad appetitum caninum. Primo, quia deponunt uiſcoſitatem ab ore ſtomachi cuius præſentia impeditur appetitus. Secundo quia corrugant os ſtomachi quæ corrugatio ſuſcitat appetitum. Tertio, quia inſpiſſant, uniunt & fortificant uillos longitudinales quibus fit attractio, frigus quoq; intenſum

aëris corrugando & inspissando uillos longitudinales potest esse causa huius appetitus, sicut accidit iter agentibus per aquas & per niues, licet fortificando calorem intrinsecum per antiperistasim hoc possit accidere sicut ab initio dictum fuit. Et in summa si hæ causę fuerint naturales & quasi naturales, faciunt appetitum caninum naturalem aut quasi naturalem.

Si uerò multum pręternaturales faciūt ipsum ægritudinalem, licet hic appetitus & omnes causę eius nō absoluantur ab aliqua præternaturalitate. Et ex his manifeste sunt species & causæ appetitus canini. Signa. Appetitus caninus cognoscitur, quia est intensus. Et si homo ei sequatur est necessarium iuxta Ras. cibum egredi indigestum per superius aut inferius, plus enim iuxta descriptionem superius datam appetitur quàm possit digeri. Causæ autem primitiuæ, scilicet, uigilie, exercitium, balneatio, frigiditas aëris, aut superflua eius caliditas resoluens, longa fames & similes cognoscuntur, quia cum adsunt aut præcesserunt, secundum plurimum sequitur hic appetitus caninus. Et quia non adsunt aliæ causæ à quibus possunt pendere. Causæ autem per communitatem à toto sicut in conualescentibus ex longis ægritudinibus resolutis & arefactis. Et sicut in habentibus calorem fortem naturalem aut pręternaturalem pręter modum resoluentem, & sicut in euacuatione superflua à natura uel arte cognoscuntur. Primo, ex præcessione illarum ægritudinum & corporis arefactione. Secundo ex caliditate forti tactu percepta cum colore rub. aut tendente in citrinum, & robore corporis, si caliditas illa fuerit naturalis, si uerò fuerit præternatur. erit mordacior debito cum debilitate corporis & imperfectione operationum. Signa tamen complexionis posita sunt secunda primi, ad quæ recurre. Tertio uerò ex præcessione euacuationum spontanearum aut artificialium. Et cum his & omnibus causis præter modum resoluentibus secundum plurimum uenter est stipticus, quia natura retinet feces ut exurget, quicquid potest licet aliquando actualis fluxus posset esse causa appetitus canini. Catarrhi autem cognoscuntur ex dictis superius in capitulo proprio, quod fluunt secundum plurimum nō solum ad stomachum, imò etiam ad pulmonem, uerum existimo ipsos raro esse in causa cum magis sint apti appetitū destruere quàm intendere. Signa uermium ponentur infra. Signa autem causarum quę sunt proprie ori stomachi sumuntur hoc modo, caliditas superflua oris stomachi comprehenditur ex siti, cum non solum exiccet humidum substātificum, sed etiam roridum, & est uenter stipticus, & est sine acetositate & rugitu, & similibus frigiditatem significātibus. Et contraria signa sunt dominantia, & si hæ dispositiones fuerint naturales appetunt similia, si uerò præternaturales contraria, sed humor acetosus in stomacho cognoscitur ex eructuatione, sapore, odore, uomitu, redolentibus saporē acetosum, & quod homo non appetit aquam, neque res frigidas, & si est phlegma, color linguæ est albus, & sputum album acetosum, & color faciei albus, & similia quæ sunt signa phlegmatis, & si est melancholia, color linguę est fuscus, & sapor in ore repræsentans cum acredine declinet ad ponticitatem, & fortè adsunt nocumentum splenis, & signa eius qui est ex debilitate contentiuæ in stomacho & in corpore sunt egressio festina cibi indigesti. Et si adsit debilitas contentiuæ aliorū membrorum adsunt fluxus aliorum generum, & fortasse peruenitur ad sanguinolentam egestionem, & ad eandem quæ est sicut lotura carnis, secundum plurimum tamen his fluxibus dum actu sunt coniungitur deiectio appetitus.

Prognostica. Primum, appetitus caninus perducit ad bulimum, facit enim ut multus cibus sumatur qui sumptus non potest digeri, & sic est necessarium iuxta Rasim ipsum indigestū egredi uomitu aut secessu & multas humiditates pręternaturales in stomacho congeri & corpus non nutriri, quapropter sequitur bulimus qui est fames membrorum cum satietate stomachi, & ducit ad subeth propter multitudinē uaporum phlegmaticorum caput replentium, qui eleuantur ab humiditatibus phlegmaticis in stomacho congestis. Et ex eadem causa potest ducere ad mortem uaporibus illis eleuatis ad caput, in humiditatem phlegmaticam condensatis & facientibus apostema lithargicum, & etiam quia corpus non debitè nutritur unde exiccatur & aresit. Secundum, hic appetitus caninus secundum plurimum curatur.

CVm aliquis famem assidue patitur, & cibus post comestionē adeò grauat, ut aut uomere, aut per inferiorem regionem ipsum eijcere cogatur, rizi dandum est ei, quod cum coquitur ex liquore qui fluit ab agno, qui in furno assatur impinguatur, & cauda, & ei similia, nec non ex omni cibo qui unctuosus est. Et uinum uetus purum dandum de quo quātum poterit bibat.

Deinde præcipiendum est ei ut euomat, et hoc regimem conseruandum est donec sanetur. Quod si nec cibus eum grauat, nec ipsum euomit, nec per secessum expellit, carnes uaccinæ sunt dandæ, & frumentum coctum, ut puls & rizi cum lacte, & aquam frigidam in potu sumat, & in aëre frigido moretur. Hac autem ægritudine laborans nihil acetosum & stipticum, nec acutum comedat, sed dulcibus & unctuosis solum utatur.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. In prima parte determinat de appetitu canino pendente à causa frigida. In secunda de appetitu canino à causa calida. secunda ibi. Quod si neq; cibus. Prima in duas. Primo ponit signa eius. Secundo curam, secunda ibi. Rizi est ei dandum. Quæ dicit in prima parte nota sunt ex suprascriptis. In secunda parte curat appetitum caninum exhibendo rizum

rizum impinguatum cum pinguedine cadente ex
agno dum aſſatur & exhibet carnes ualde pingues,
ſicut carnes exiſtentes in caudis agnorum quæ ſunt
ualde pinques: hæc enim ualde pinguia, & ſimiliter
oleaginea deſtruunt appetitum, poſtea dat uinum ue
tus in magna quantitate, corrigit enim malam com
plexionē frigidā, poſtea iubet uomitū prouocari, ut
humor acetoſus in ſtomacho exiſtēs educatur, & hoc
multotiens debet fieri donec ſanetur, non tamen de
bet euomere omnem cibum, quia ſic non nutriretur.
Sed exempli gratia, comedat & bibat copioſe in
prandio, ex his quæ dicta ſunt aut ſimilibus, poſtea
euomat. Sed in cœnis ex his unctuoſis parum co-
medat, & uinum uetus bibat in moderata quantita-
te & illud retineat. Et hoc pluribus diebus faciēdum
eſt donec ſanetur. In ſecunda parte curans appetitū
caninum à cauſa calida dicit, quod ſi cibus eum non
grauat, nec per uomitum aut ſeceſſum emittat. Ex
quibus ſignificatur calorem naturalem eſſe fortem,
& bene digerentem, ſed ſuperflue reſoluentem, dan-
da ſunt ea quæ ſunt difficilis digeſtionis, & ſolidi &
uiſcoſi nutrimenti, ne facile reſoluantur, & cum hoc
ad frigidum declinantia, & temperetur complexio
ſuperflue calida ſicut eſt frumentum coctum, ut puls
optime coctum, eſt enim parum diſtans à tempera-
mento uerſus calidum, temperatum in paſſiuis & ip-
ſum elixatum ſicut hic præcipit eſt apud Auic. tar-
dæ digeſtionis, inflatiuum, plurimi nutrimenti ſu-
per omnia alia genera. Et rizum calidum, & ſiccum
coctum cum lacte, ad temperādum eius caliditatem,
& bibat aquam frigidam, & moretur in aëre frigido,
de quo tamen eſt dubium ne per antiperiſtaſim forti-
ficet calorem intrinſecum iuxta Aphoriſ. Ventres
uere & hyeme calidiſſimi ſunt natura. Sed credo Ra
ſis non uelle debilitare digeſtionem, imò potius for-
tificare, ſed bene prohiberet nimiam reſolutionem
humidi, quæ multo magis fit in aëre calido ꝙ frigi-
do. Et ſi bene conſideremus hic appetitus caninus eſt
naturalis aut quaſi. Vltimo dicit, quod laborantes
huiuſmodi appetitu non debent uti acetoſis, ſtipticis
aut acutis, hæc enim excitant appetitū. Et in his qui
habent fortitudinem caloris, cauēdum eſt ab his quæ
ſunt facilis digeſtionis & paucæ quantitatis, ne dige-
ſtio corrumpatur ad fumoſum.

SVpereſt ut ordinet̄ cura appetitus canini, qui
à quacunque cauſa pendeat exigit quinq; inten
tiones, Prima, eſt remotio cauſæ. Secunda, ap
petitus obtuſio. Tertia, ſtomachi confortatio.
Quarta, correctio accidentium. Quinta, regimen
ſex rerum. Si ergo pendeat à cauſis primitiuis remo-
ueantur, & nocumētum ſi quod eſt per ipſas impreſ
ſum, utputa ſi fuerit à ſuperfluis uigilijs, inducatur
ſomnus aliqualiter ſuperfluus, non tamen multum
in longitudine & profunditate unius ſomni, imò in
pluribus uicibus ſatisfiat, ita ut ubi conſueuit dormi-
re ſemel in die naturali, dormiat bis & ter ſecundum
opportunitatem. Similiter ſi ſequatur longā famem
detur cibus copioſus non quidem una uice, quia nō
poſſet digeri, ſed potius pluribus uicibus inter quas
tantum tempus mediet quod præcedens cibus poſſit
digeri, & ſi ſequatur ſuperfluum exercitium induca
tur quies opportuna eodem modo in reliquis, ſecun
do appetitus obtundatur, & aliæ intentiones perfi-
ciantur, ut infra. Si uero appetitus caninus ſit per
communitatem à toto aut ab alijs membris, exigun
tur quinq; intentiones ſimiles ſupraſcriptis, quarum
prima eſt remotio cauſæ, uerbi gratia, in arefactis ex
longis ægritudinibus intendatur reſtaurationi exhi-
bendo cibū copioſum nō in una uice, ſed in pluribus
uicibus, qui ſit facilis digeſtionis, boni chimi & pauca
rum ſuperfluitatum. Sed in habentibus calorem for-
tem præter modū reſoluentem intendatur ipſius re-
miſſioni tam regimine cibali, quàm medicinali, ſicut
cum ſyrupis, confectionibus, electuarijs, aquis, epithi
matibus, emplaſtris infrigidantibus quæ ſatis nota
ſunt. Et cum cibis frigidis ſicut lactuca, acetoſa, endi-
uia, portul. & dentur cibi præbentes nutrimentū craſ
ſum & multum, ſicut frumentum, rizum, carnes groſ
ſæ, & ſimiles, iuxta textū Raſis, & in omnibus in qui-
bus appetitus caninus ſequitur nimiam reſolutionē,
ſunt pori cutis inſpiſſandi cum ſtipticis, ſicut oleum
myrtinum cum cera diſſolutum, & ſicut alumen diſ-
ſolutum cum aceto, & ut abluatur aqua frig. niſi time
tur caloris extinctio. Quod ſi ſequatur, euacuationes
ſuperfluas ſiſtendæ ſunt, & ſimiliter ſi ſequatur, debi-
litatem contentiuæ membrorum confortanda eſt ſi-
cut dicitur in fluxibus. Et ſimiliter ſi catarrhus fuerit
in cauſa curetur ſicut dictum eſt in. c. proprio, & uer-
mes ſimiliter ſicut dicetur inferius. Si uerò cauſæ fue-
rint proprie ſicut caliditas aut frigiditas curetur cum
contrarijs interius & exterius regioni ſtomachi appli
citis quæ ex ſupraſcriptis ſatis nota ſunt, & phlegma
acetoſum, & melancholia acris pontica in ore ſtoma
chi educatur aut cū uomitu, eſt enim promptior uia,
& ſic iubet Raſis in litera, aut cum ſolutiuis, ſicut ſunt
pilulæ alphanginę, ſtomachicæ, hiera ſimplex & ſimi
les, phlegmate exiſtente in cauſa, quibus præmittan-
tur digeſtiua ſicut oximel ſimplex, compoſitum, ſcil-
liticum, mel, & aquę proportionales, & melancholia
cum ſena, epithimo, mirob. indis, diaſenę quibus prę
mittantur digeſtiua ſicut ſyr. de epithimo ſabor, & ſi
miles cum aquis proportionalib. & hæc digeſtiua &
euacuat. reſpiciant tam membrum mittens ꝙ reci-
piens. Et quandoque ſanguine melanchol. exiſtente
multo, aut ſplene apoſtemato confert phlebotomia
baſilicæ, & aliquando uentoſatio ſuper ſplenem con
fert prohibendo tranſitum melancholiæ ad ſtoma-
chum, & in ſumma à quibuſcunq; cauſis pendeat exe
quendæ ſunt quinq; intentiones ſupraſcriptæ. Qua-
rum prima eſt remotio cauſæ complenda, ut dictum
eſt. Secunda intentio, ſcilicet, obtuſio appetitus per
ficitur multis modis. Primo ſuadendo eis ut rationi
obſequantur & non appetitui. Secundo, quod me-
dicus faciat illis in menſa pręſentari quantum eſt ipſis
ſufficiens & nihil aliud & cū comederint illud, abſti-
neant ne præſentia obiecti eorum accendatur appeti
tus & intendatur. Tertio, quod ſumpto cibo quan-
tum uidetur ſufficiens ſurgant à menſa & ad alias co-
gitationes ſe transferant. Quarto, ſi hæc non ſuffece
rint ſicut accidit in pueris, & quibuſdam alijs qui nō
obſequuntur rationi, nec ſunt aliquo pacto toleran-
tes famem cum ſurrexerunt à menſa dentur aliqua
quæ paulatim comedant, quę parum grauent ſtoma
chum ſicut aliquas paſſulas & auellanas aut phiſticos
& ſimilia, quæ ipſi rumpant, aut interim paulatim
aliqua

aliqua pauca comedendo appetitus sopiatur. Quinto, his non sufficientibus dentur in princ. aut in medio mense cibi potabiles sicut brodium: hi enim appetitum magis obtundunt et non grauant digestionem. Sexto, his non sufficientibus dentur cibi fastidiosi ut insipidi, primò non cum sale & cæteris, non secundum consuetudinem debite conditi, deinde pingues aut dulces, & proprie pinguetudine aut dulcedine fastidiosa. Cauẽdo ab acetosis, ponticis, stipticis, acutis, salsis. Septimò, sopiendo aut debilitando os stomachi cum intensæ frigidis aut multum uiscosis adhærentibus ori stomachi ægro dando fœtida aut res habentes odores ægro displicentes. Itẽ rancida aut aliqualiter putrefacta, quæ sint pinguia os stomachi disgregantia & relaxantia. Et inter cætera ponatur multus crocus pro condimento suorum ciborum & potuum. Item pineæ antiquæ aut nuces rancidæ, & similia multum appetitum deijciunt, butyrum quoq; deijcit appetitum, & proprie quando fuerit antiquum horridi odoris & saporis. Et in summa omnia multū pinguia & oleaginea deijciunt appetitum. Vinum autem sit mediocris potentiæ non stipticum, acre aut ponticum, de quo multum bibat siue intentio fuerit uomere, siue intentio sit depositio humoris uiscosi ex ore stomachi. Sed ratione uomitus prouocandi detur post alia cibalia abominabilia & ad uomitum disponentia aut simul cum ipsis. Sed ratione resolutionis aut dispositionis humoris uiscosi ex ore stomachi detur stomacho ieiuno ne alijs cibis impeditum debilius operetur. Et si bibatur calidū ratione utriusq; intentionis magis conuenit. Auic. tamen quando adest fluxus prohibet omne uinum: stipticum namq; & acetosum auget appetitū, sed amarum addit in solutione uentris fortè quod insipida sicut quædam ferariensia conuenirent. Octauò, deijcitur appetitus cum exterius applicitis sicut fomentationes ex mollificantibus ex decoctione maluauisci, maluæ, fœnugr. sem. lini, & similium, uel uesica plena huiusmodi decoctione tepida ori stomachi applicetur. Item unctiones ex pinguedine mucilaginibus, medullis & oleis mollificantibus cū butyro, & si huiusmodi exhibeantur per os amplius deijciunt appetitum. Cauendum tamen est summopere ne ex horū applicatione aut sumptione destruatur appetitus. Est enim deterior destructio appetitus q̄ appetitus caninus. Tertia autem intentio, scilicet, confortatio stomachi perficitur cum moderate stipticis habentibus proprietatem ab ipso, & contrarijs eius discrasiæ interius sumptis & exterius applicitis, non tamen exiccātibus appetitum quæ possunt patere ex superius dictis, & propriæ in cap. de debilitate digestionis. Et muscus & laudanum confortant stomachum, & nō augent appetitum, similiter crocus confortat stomachum & deijcit appetitum. Quarta autem intentio, scilicet, correctio accidentium perficitur secundū ipsorum exigentiam. Vomitus quidem cura præcessit superius in 1. cap. de dispositionibus stomachi, & similiter cura debilitatis digestionis in secundo. Et cura bulimi statim sequitur. Sed de fluxu uentris cuiuscunq; generis agetur in sequentibus; hęc enim sunt accidentia quæ aliquando sequuntur appetitum caninum. Pro quinta intentione aër & reliquum regimẽ sex rerum declinet in contrarium discrasiæ, & melius est partiri cibum quàm multū una uice exhibere. Et cauendum est ab acetosis, acutis, ponticis, stipticis & amaris. Et utendum est dulcibus, unctuosis & insipidis. Et apud Auic. uitellus oui induratus per assationem & confert in fine mense. Somnus longus & multa quies conueniunt. Et ioci & ludi, & meditationes diuertẽtes animum à comestione & ciborum consideratione, & reliquum regimen magis speciale potest patere ex suprascriptis in hoc capitulo.

DE BVLIMO. Cap. LXXXIX.

BVlimus aliter dictus fames uaccina est descriptiue apud Auicen. fames membrorum cum satietate stomachi. Sunt namq; membra famelica indigentia nutrimento, sed stomachus respuit ipsum, & non habet species nisi modos differentes secundum intensum & remissum. Causæ bulimi sunt duplices, sicut duo sunt inclusa in quiditate eius, Vnum est membrorum desiderium sequens ipsorum inanitionem. Quęcunq; ergo possunt esse causa saltem partialis bulimi. Reliquum est satietas stomachi, id est, deiectio siue destructio appetitus ac si stom. esset satur. Quæcunque ergo causæ possunt minuere aut destruere appetitum, possunt esse causa saltem partialis bulimi. Bulimus itaq; exigit causas quæ utrunque faciunt, scilicet, membrorum inanitionem & deiectionem appetitus. Istæ ergo causæ aliquando sunt unæ, id est, q̄ una & eadem causa faciet utrunq;, sicut appetitus canin. modo superius declarato: facit enim ut multus cibus sumatur qui sumptus non potest digeri, & sic membra inaniuntur, & cum hoc nō digesto est causa nauseatiuæ satietatis & deiectionis appetitus. Item frigus intensum exempli gratia in agentibus iter per niues est aliquando causa congelationis oris stomachi & mortificationis uirtutis sensitiuæ & attractiuę eius: & tamen per antiperistasin potuit aliorum membrorum calorem fortificare. Item febres aliquando membra inaniunt, & tamen humores à quibus pendent ad stomachum repentes appetitum deijciunt. Item debilitas digestiuæ facit ut superfluitates in stomacho congerantur, & eadem facit ut deficiente nutrimento corpus inaniatur, & sic de singulis. Aliquando pendet à diuersis causis, nam potest obtundi appetitus propter nocumentum neruorum cerebri uenientium, ad dandum ipsi sensum, aut propter catarrhum in ore stomachi inuiscatum, & tamen ex alijs causis corpus inaniri, & tu per reliquas causas discurre, quæ possunt elici ex capit. destructionis aut diminutionis appetitus, & ex hoc capit. appetitus canini.

Signa cuiuscunq; causæ patent ex suprascriptis in dictis capitulis. Signa namq; inanitionis membrorum sumuntur à macie, complexione calida resoluente, & similibus. Sed signa causarum destructionis aut diminutionis appetitus positi sunt in capitulo proprio.

Prognostica. Primum bulimus quandoq; ducit ad syncopim, tum propter corporis inanitionem, tum propter nocumentum oris stomachi, cui cor compatitur. Secundum. Licet bulimus secundum plurimum curetur; tamen si longo tempore

perseuerat

persueret secundum plurimum ducit ad interitum, etiam sine causa ualde manifesta. Cura exigit quatuor intentiones. Prima est remotio causae uel causarum tam destructionis appetitus stomachi quàm inanitionis aliorum membrorum. Quae causae qualiter debeant remoueri, patet ex dictis suprascriptis duobus. cap. scilicet in capitulo destructionis appetitus, & in cap. appetitus canini. Secunda est appetitus excitatio & oris stomachi canfortatio, quae qualiter debeat compleri manifestum est ex dictis in cura appetitus canini. Et inter cætera in lapsu calido ministrentur odorifera sicut citonia, poma odorifera, arācia, limones, & quae fiunt ex ipsis & cum speciebus odoriferis sicut coriandri præparati, rosæ, flores lambruscæ, camphora & similia, & in lapsu frigido gariophili, cinamomum, uinum odoriferum cum mica panis assata & aspersa gariophilis, & similib. aromaticis, aut cum tortellis de seni, id est, pane biscocto infuso in uino optimo & comesto. Exterius etiam stomacho applicita ad hoc conferunt quae sunt stiptica aromatica cum proprietate appetitum excitātia, declinantia ad contrarium lapsus, quae apposita sunt superius in capitulo destructionis appetitus. Pro tertia intentione, corrigenda est syncopis aspergendo faciē cum aqua frigida, & ponendo sub naribus odorifera, & non sinendo ipsos dormire & excitando ipsos à profunditate syncopis cum ligaturis, euulsionibus aliquorum pilorum, aut aliquo alio modo leuem dolorem inferendo, & cum titillationibus, & similibus ingenijs & cum euadunt à syncopi cibentur pane infuso in uino odorifero ne redeat syncopis. Et si possibile est prohibeatur antequam fiat cibando eos cum stipticis odoriferis suo lapsui contrarijs. Quarta autem intentio, scilicet, regimen sex rerum patere potest ex dictis cap. destructionis appetitus, & appetitus canini: debet enim declinare ad contrarium discrasiæ.

Fames autem syncopalis iuxta Auicen. est ut patientes ipsam non sint tolerantes seipsos cum sint famelici, cumq; tardatur eis cibus superuenit eis syncopis & casus uirtutis.

Causę enim sunt debilitas aut nimia sensibilitas oris stomachi, cui cor facilè compatitur. Itē nimia resolutio sequēs aut fortem caliditatem, aut humidi substantifici & humorum subtilitatem aut raritatem texturæ & pororum latitudine.

Signa nota sunt ex suprascriptis. Prognosticum. Fami syncopali facilè subuenitur, famis syncopalis curatur cura syncopis & cura appetitus canini.

Et in summa cura uertitur circa duo, unum est ad curandum ipsos in dispositione syncopis, & de hoc sufficiens sermo præcessit in capitulo syncopis, & in capitulo de bulimo. Aliud est ad curandum ipsos cum euadunt à syncopi, imò potius antequam ipsam incurrant si cognoscitur eius aduentus apud Auic. cibandi sunt pane infrigidato in uino, syrupo de fructibus, sed fortè delectabilius erit si cum uino odorifero misceatur uinum citoniorum in quo panis infusus actu frigidus sumatur, aut si maior fuerit caliditas, misceatur cum uino uinū granatorum, aut uinum crispinum, aut de berberis, aut succus acetositatis citri, limonum & similium, & prohibeantur à somno plurimo, & non tardetur eis cibus, & cibentur frigidis actu.

DE SITI. CAP. XC.

Sitis iuxta suprascripta. Est descriptiuè appetitus frigidi & hum. Et est duplex. Quędam naturalis sequēs causas efficiētes naturales, scilicet, uirtutis & caloris naturalis actionē, et propter fines à natura intētos, qui sunt humidi, & roridi, restauratio ciborū in stomacho melior commixtio, & consequēter melior digestio chili ad epar & sanguinis ad mēbra melior penetratio, & quartò madefactio in locis necessarijs sicut in lingua, gutture, pulmōe, iuncturis, et similib. Quędā sitis est prętoernaturalis. De cuius curatiōe hic agēdū est, quę potest lædi diminutè, ablatè, & corruptè. Et diminutio dupliciter per intensionē, & remissionē. Sed de ipsa lęsa per intensionē prius agēdū est. Quæ est duplex, quędā enim est sitis intensissima in qua appetitur potus frigidissimus. Alia multa in qua appetit̃ potus multus, licet non ualde frigidus quarū causę sunt distinctę, quę poterūt elici ex dicēdis

Causa immediata cuiuscūq; sitis est tristis sensatio sequens consumptionem humidi roridi in ore stomachi. Causæ uerò mediatæ quædam sunt extrinsecæ sicut aër æstuosus & ualde siccus, uinum potens, antiquum, calidum & sic. quod apud Gal. 2. interiorum perduxit seruum notarij ad instātiam uigiliarum, alienationem & febrim, & tandem ad mortem. Item aquæ salsæ de quibus Gal. ibidem. Et tempore meo quidam Quirinus nobilis Venetus cum tempestate impulsus pertransiuisset Gades Herculeos cum 60. socijs, solū cum quinq; socijs superuixit. Reliqui enim feruore sitis compulsi biberūt aquam salsam, & mortui sunt solutione uentris superueniente, & dysenteria cum siti continua usq; ad ultimum anhelitum. Ipse aūt cum quinq; socijs qui superuixerunt biberunt urinam propriam ab aqua salsa abstinentes. Item cibi calidi acuti, sicut allium, piper, & similes. Item cibi salsi, sicut carnes, caseus, et pisces saliti. Item res crassæ, & uiscosæ faciunt sitim, quia natura quærit ipsas expellere lotione, incisione, & subtiliatione, ad quæ peragenda quærit potum in auxilium, & pisces saliti sunt causa sitis his tribus modis, quia crassi, quia uiscosi, & quia salsi. Item amara faciunt sitim, quia calida exiccantia, & dulcia quia inflammātur. Item, quia aliqua eorum acuitate participant sicut mel & ficus. Item stiptica & pontica, quia exprimunt humidum ab ore stomachi comprimendo, & multitudo cibi cū paucitate potus est causa sitis. Item omnia putrefacta in stomacho sunt causa sitis. Item somnus longus superfluè calefaciendo, & uigiliæ multæ nimium exiccando. Et somnus super crapulam & cibos calidos, quorum auget caliditatem, intendit sitim, licet somnus fortificando digestionem aliquando sedet sitim iuxta Aphoris. 28. quintæ particulæ. Qui bibere appetunt. Quandoque enim superuenit sitis labore digestionis, quam somnus sedat fortificādo digestionem, & aliquando humectando sicut qui contingit ex siccitate meri, licet sitis præcipuè fortis ex alijs causis contingens parū somno sedet̃, sed potius potu. Itē multitudo locutionis, exercitiū longū aut intensum. Et accidētia animi corpus inflāmantia aut exiccātia faciunt sitim sicut ira, tristitia, timor. Et fit sitis à morsu quorūdā uenenosorū tā à proprietate q̃ à qualitate manifesta ipsam exiccantiū. Et uinū aut cibi in quo mortuæ sunt uiperæ faciūt sitim quæ nullo ingenio

sedatur,

ſedatur, inſuper accidit ſitis per communitatem à à toto ſicut in febribus & criſi, imò ſitis ſignificat criſim ſignificando commotionem antecedentem criſim. Et quandoq; in ſolutione uentris fit ſitis, ſiue ſit ſpontanea ſine medicina ſolutiua, imò ſitis ſequēs ſolutionem pharmaci ſignificat ſecundum plurimum complementum operationis, licet quandoq; antecedat propter caliditatem ipſius & ſiccitatem ſtomachi, quandoque tardetur ex cauſis contrarijs, & per communitatem à membris particularibus, ſicut à cerebro cum præter modum ſupercaleſit aut apoſtematur, & propriè apoſtemate calido. Item per communitatem à membris ſpiritualib. ſicut à pulmone, corde, & ſimilibus, cum præter modum inflammatur. Item per communitatem à meri, fundo ſtomachi, inteſtino ieiuno & cæteris, cum præter modum caleſiunt et exiccantur. Item per communitatem à renibus & cæteris membris urinalibus, ſicut in diabete & apoſtematibus, & ulceribus renum, & ueſicæ. Item per cōmunitatem ab apoſtemate cum inflammatur & apoſtematur, aut cum oppilatur, ſiue oppilatio ſit in ipſo, aut in meſeraicis, aut in uenis, quæ ſunt ultra epar prohibens tranſitum humiditatis debentis membra humectare, & hoc modo accidit ſitis in hydrope, & colica in ileos. Et inter cętera fundus ſtomachi & meri plus communicat ori ſtomachi, quia ſibi continua & poſt ipſa cor & pulmo, quia uiciniora ori ſtomachi, licet epar ſit propinquius fundo. Poſtea inteſtina, &c. quæ ſupercalefacta aut exiccata poſſunt eſſe cauſa ſupercalefactionis aut exiccationis oris ſtomachi, inſuper accidit ſitis per proprietatem in ore ſtomachi, propter caliditatem aut ſiccitatem eius ſuperfluam ſine materia aut cum materia per ſe calida, aut per putrefactionem materia imbibita, inuiſcata, aut apoſtemata.

Signa cauſæ primitiuæ cognoſcuntur ex ſui præceſſione, & ex ſimilitudine effectuum naturæ ſuæ, & quando non adſunt cauſæ corporeæ à quibus poſſit ſitis pendere. Cauſæ uerò per communitatem à toto aut membris particularibus cognoſcuntur ex nocumentis totius, aut membrorum particularibus cum quorum augmento augetur ſitis, diminutione diminuitur. Oppilationes autem cognoſcuntur, quia ſi ſint in epate aut meſeraicis aut uenis quæ ſunt ultra epar ſecundum plurimum adeſt uentris ſolutio, ſi ſit in inteſtinis adeſt uomitus, & prohibitio ſeceſſus, & ſignum factæ cauſa diabetis, eſt ſitis uehemens quam non ſedet potus aquæ, imò cum bibitur emittitur cum urina, & redit ſitis, quare ſunt ſitis & prouocatio urinę ſeſe communicantes et ęquales. Signa uerò eius quæ fit communitate pulmonis, & membrorum ſpiritualium, ſunt quod eam ſedat attractio aëris frig, & uigilię conferunt ei reſoluendo uapores, & ſomnus addit in ea accelerando uapores. Et ſuctio aquæ paulatim magis confer in ſedando eam, quàm ſorbere eam ſubitò aliqua parte eius ad cānam reſudante, quę in ſubitò deſcenſu non reſudaret, imò aſſumptio aquæ plurimæ ſubitò quādoq; congelat ſuperfluitatem quę deinde caleſit et additur ſitis in duplo, & ſic expulſio ſitis addit in ſitim, quare nō iuuatur ab eis quibus iuuabatur in princ. Et cauſæ propriè ſtomacho, ſcilicet calid. & ſiccitas ſine materia, & cum materia cognoſcuntur per ea quæ ſæpe dicta ſunt in præcedentibus cap.

Prognoſtica. Primum. Quando aggregantur in ægritudinibus acutis ſitis uehemens, & ſiccitas uehemens, eſt malum ualde. Secundum. Si ſitis debitè regatur ſecundum plurimum curatur aut temperatur. Cura ſitis exigit quinq; intentiones. Prima remouet cauſam ſitis. Secunda ſedat ſitim. Tertia confortat ſtomachum. Quarta corrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen ſex rerum. Si ergo cauſæ fuerint primitiuæ ſicut aër æſtuoſus, uinum potens, aqua ſalſa, cibi ſalſi, aut acuti, res craſſę & uiſcoſæ, & ſimilia, remoueatur & inducatur regimē contrarium. Et res comeſtæ aut imbibitæ in ſtomcho exiſtentes, uomitu & ſeceſſu educantur cum aqua tepida ſumpta in notabili quantitate, deinde remoueatur diſcraſia per cauſas primitiuas impreſſa cum contrarijs interius & exterius applicitis, quæ poſſunt eſſe manifeſta ex ſępe dictis, ſed magis ex ſtatim dicendis. Similiter ſi ſuperfluitas ſomni aut uigiliæ fuerit in cauſa, nimia locutio, & exercitium, & accidentia animi remoueantur, & inducatur regimen cōtrarium. Si uerò pendeat à morſu uenenoſorum, aut ſumptiōe eorum ſumpta educantur uomitu aut ſeceſſu, aut utriſque feſtinanter, & frangatur ipſorum audacia & uenenoſitas, & dentur bezahartica propria. Et ſimiliter reſiſtatur morſui ipſorum extrahendo uenenum extra, & prohibēdo ipſum incluſum cum defenſiuis ſupra locum applicitis, & intendatur confortationi membrorum nobilium, & ad remotionem diſcraſię ſibi impreſſæ cum contrarijs habentibus proprietatem ad illud quæ ſupra quarto & octauo Alman. perquirenda ſunt. Si uerò ſit per communitatem à toto ſicut in febribus attendatur curæ febrium ſecundum quod oportet, & uitandus eſt potus in principijs paroxiſmorum & exacerbationum quātum eſt poſſibile, ſed ſitis mitiganda eſt alijs ingenijs de quibus infra, ſimiliter in criſi uitandus eſt multus potus ne materia impediatur, imò ſinatur operari & adiuuetur ſecundum quod oportet, ſimiliter in ſiti per communitatem à membris particularibus attendatur correctioni, diſpoſitioni membri communicantis, & ſitis mitigetur remedijs oportunis de quib. infra. Sed ſi fuerit per communitatem à pulmone & membris ſpiritualib. cum ſuperfluè caleſiūt aut exiccantur, intendatur ipſorum infrigidationi cum inſpiratione aëris notabiliter frigid. & in hoc caſu multum conferunt retenta in ore, & quæ labuntur declinantia notabiliter ad frig. & hum. Et aqua frig. lambendo ſumpta, & ſi fuerit per proprietatem in ore ſtomachi propter malam complexionem calid. aut ſic. in ore ſtomachi corrigatur cum contrarijs, & ſi fuerit materia educatur uomitu aut ſeceſſu ſecundum quod oportet. Nunc uerò iuxta ſecundam intentionem quæ eſt ſitis ſedatio memorabo octo modos ſedandi ſitim, quibus procendendum eſt, nunc cum uno, nunc cum altero aut pluribus ſimul ſecundum diuerſitatem cauſarum ſitis. Primus modus eſt cum his quæ olfacimus, aut ſuper quibus anhelamus, ſicut odorando poma, pira, citonia, roſas, uiolas, flores nenupharis, folia ſalicis, & ſimilia, aut anhelando ſuper aqua frigidiſſima, & hic modus maximè confert in ſiti ſequente ſuperfluam calefactionem cerebri & membrorum ſpiritualium. Secundus

modus

modus est, per retenta in ore sicut frustum anguriæ,
cucumeris, melonis, cucurbitæ, prunarum, arancij, ci
tri, pomi, & similium, qui prius sint infusi in aqua fri
gidissima & sæpe iterata. Item saccharum cand. chry
stallum & liquiritia, & hic modus maximè ualet in si
ti sequente calefactionem aut exiccationem meri, can
næ pulmonis aut membrorum spiritualium. Ter-
tius modus est per collutiones & gargarismata cum
aqua frigida sola, aut cui admixtum sit aliquid uini
granatorum, aut aceti, aut succi citri, aut arancij, & si
milium, de his quæ bibuntur pro sedatione sitis, &
hoc maximè ualet in siti sequente dispositiones capi-
tis maximè quando colluendo aut gargarizando fa-
cimus liquorem ascendere ad superiora uersus cola-
torium. Similiter in siti sequente dispositiones meri,
cannæ pulmonis & spiritualium. Quartus modus
est, epithimata aut unctiões frigidas circa gulam, col-
lum, & spõdiles usque ad 9. & malum granatum cum
lacte, aqua endiuię, acetosæ, nenupharis, lactucæ, qui
bus aliquid aceti potest admisceri ad penetrandum,
aut ol. uiol. nenupharinum cum pauco ceræ & aceti:
& hic modus ualet in siti merito cuiuscunque membri
contingentis, cuius regio ungitur aut epithimatur,
ita quod si cõtigerit merito epatis, renum & aliorum
eorum inunctio aut epithimatio conferret. Similiter
in siti per proprietatem in ore stomachi. Quintus
modus est, cum somno fortificando digestionem, ta-
men per eius debilitatem accidit sitis, similiter hume-
ctando meri iuxta Aphoris. superius alleg. Similiter
uigiliæ aliquando sedant sitim resoluendo uapores,
qui in somno accelerantur. Sextus modus est, cum
bibitis quæ in mala complexione calida & sicca, sine
materia debent esse frigida actu & potentia. Sed ubi
adsit materia cholerica aut salsa, aut alterius generis
potius conueniunt actu calida, & propriè ubi mate-
ria sit imbibita aut inuiscata, quæ lauando abijciant
materiam à superficie oris stomachi, sicut aqua cali-
da simplex, aut decoctionis hordei, aut liquiritię, aut
passularum: nec obstat quod dicitur tertio regiminis
acutorum, quòd aqua calida inflammat, & in chole-
ram conuertitur. Similiter prima quarti, de cura
febrium pestilentialium, aqua in pauca quantitate ex
citat caliditatem, intelligitur quando non est tanta,
ut possit humores à stomachi superficie abluere, aut
ad intellectum Auicen. quando consequenter & pau
latim exhibita tota conuertitur in uapores corpus in
flammantes propter uehementiam caloris febrilis,
non est enim extinctiuum tanto calori proportiona
tum, sed ubi sufficit humores à stomachi superficie ab
luere est conueniens. Aqua uerò frigida fortè no-
ceret humores compingendo, & amplius eos circa su
perficiem stomachi inuiscando, potus autem conue-
nientes pręter suprascriptos qui aliquando sunt exhi
bendi actu calidi, aliquando frigidi, sunt infrascripti.
Aqua hordei cum iulep uiolarum, aut iulep rosar.
Item aqua cocta mixta cum saccharo, & uino grana-
torum dulcium in materia frigida, uel muzorum aut
acetosorum in materia calida. Similiter mucilagi-
nes, semina citoniorum, uel psilij cum aqua hordei
& saccharo, ubi non timeretur uentris lubricitas, si-
militer succi fructuum acetosorum, sicut acetositas li-
monum, citri, arancij, pomorum, pirorum, pruno-
rum, marascarum, extremitates uitis soli aut bibiti
cum saccharo & tamarindi sunt proprij ad hoc, & re-
sistentes feruori materiæ cholericæ & sanguinis & de
bitè dulcorati cum saccharo non stupefaciunt dentes
Et iulep facti cum huiusmodi acetosis optimè conue
niunt. Et à fide digno habui & expertus sum aquam
frigidam cum debita quantitate aceti gustui sumen-
tis proportionata esse optimum sitis extinctiuum.
Verum diuersi potus eligantur secundum diuersita-
tem materiæ. In materia phlegmatica mel ros. oxi-
mel simplex, syrupus acetosus simplex: in cholerica
oxysacchara, syrupus acetosus, syrupus de acetosita-
te citri, limonis, arancij, dia prunis simplex, syrupus
uiolaceus. Et rob ex suprascriptis magis extingunt
sitim, sicut de berberis, de agresta, de citro, de limoni-
bus, de sumah, de pomis de piris, & similibus, quæ
cum aqua saccharata possunt exhiberi & aliquando
exhibemus aquas sublimatas, sicut endiuiæ, acetosæ,
rosarum, & similium. Quæ debent esse sublimatę
ad uaporem aquæ, siue ad balneum mariæ. Et non
ad ignem sicut communiter fit. Primę enim sunt pręe-
stantes habentes odorem, & uim rerum quæ subli-
mantur. Secundę uerò habentes odorem adustionis,
siue declinantes ad fumosum sunt pauci iuuamenti.
Eius signum, quia non seruant odorem proprium.
Quæ distillantur & quæ extrahuntur ex rebus frigi-
dis minus infrigidant quàm debent. Et quæ ex cali
dis magis calefaciunt quàm debent. Et cum hoc nullę
seruant odorẽ uim & proprietates rerum à quibus
per distillationem extrahuntur. Et suo malo odore
& sapore displicent facientes ægros renuentes usum
earum, & sic parum proficiunt. Cæteris enim pari-
bus magis iuuat cibus & medicina placens, quàm di-
splicens iuxta Aphoris. Parum deterior cibus.
Quapropter medici multum deberent esse uigilantes
ut fierent huiusmodi aquæ. Imò cæteræ medicinæ
secundum quod oportet, cum aliquando oporteat
istis aquis uti non tantum ut medicinalibus, sed lo-
co potus sicut in hydrope colica, & similibus, in
quibus aqua omnino prohibetur, & aliquando pro-
pter discrasiam calidam non poterimus uti uino.
His ergo potibus sitis sedatiuis aliquando utimur in
parua quantitate aut mediocri, aliquando in magna,
aut una uice, aut pluribus uicibus, non tantum pro-
pter sitim quantum propter causam sitis, sicut in cau
sone, tertiana continua, synocha, febre pstilentiali, in
quibus de aqua aut alio potu infrigidante exhibetur
quantum bibere possunt, & hic modus maximè ua-
let in extinctione sitis per proprietatem in ore stoma
chi & per communitatem à toto & à membris, quo
rum discrasijs os stomachi præter modum calefit &
exiccatur, & etiam si pendeat à causis primitiuis, de
quibus supra. Septimus modus est stupefaciendo
aliqualiter sensum oris stomachi cum intensæ frigi-
dis actu & potentia, sicut cum syrup. electuarijs, in
quibus sit uirtus seminis lactucæ, & propriæ nigræ,
papaueris albi & nigri, mandragoræ, hyoscyami us-
que ad opium, sed de opio in modicissima quantita-
te, & hic modus ualet in siti à quacunque causa con-
tingente. Octauus modus est conuertendo men-
tem ad alia multum tangentia, ita ut sitis obliuisca-
tur, & hic modus ualet in siti ab omni causa contin-
gente si parua sit. Tertia intentio, scilicet conforta
tio stomachi perficitur cum interius & exterius ap-

plicitis proprijs, contrarijs discrasiæ, habentibus sti-
pticitatem moderatam, de quibus superius. Accidē-
tia autem iuxta quartam intētionem corrigantur sē-
cundum quod oportet. Regimen uerò sex rerum
iuxta quintam declinet in contrarium discrasiæ.

Nunc uerò, quia diminutio aut ablatio sitis est si-
gnum pessimum, & propiè in ægritudinibus acutis
causas ipsius breuiter percurramus. Primitiuæ qui-
dem sunt sicut aër superflue humidus, cibi quoqꝫ su-
perflue humectātes actu & potētia. Somnus nimius,
pauca inanitio, quies corporea & animalis. Per com
munitatem autem à toto sicut sunt superflua repletio
humiditatum phlegmaticarum, paucitas repletionis,
aut propter crassitiem & uiscositatē humidi, aut pro-
pter stricturam pororum, & paucitatem caloris. Per
communitatem autem à capite est aliquando catar-
rhus phlegmaticus fluens ad os stomachi. Aliquādo
nocumētū cerebri propter quod impeditur sensatio
oris stomachi, sicut aliquando in epilepsia, lithargia,
& similibus, aliquando paralysis tertij aut sexti pa-
ris neruorum cerebri similiter impediens debitū sen-
sum oris stomachi. Item quodcunqꝫ membrum po-
test communicare humiditatem superfluam ori sto-
machi potest sitim impedire. Per essentiam uerò sunt
humiditates superfluæ sine materia aut cum materia
phlegmatica, imbibita, inuiscata, natante in ore sto-
machi. Item quicunqꝫ lapsus complexionis potēs de-
bitum sensum oris stomachi impedire, quomodo ali
quando in febribus acutis fit tanta adustio in ore sto-
machi, ut sensus eius prohibeatur, eius signa, quia to-
ta lingua est nigra & arefacta, tamen potū abhorrent.

Prognostica. Primum, quādo in ægritudinibus in-
censiuis sicut febres acutę & apostemata calida abhor
retur potus, est malum tam per uiam causæ, quia ab-
stinētia à potu est causa arefactionis, quàm per uiam
signi, quia significatur destructionem sensus oris sto-
machi, aut siccitatem & caliditatem in eo factas & ha-
bituatas, propter quod non appetit contraria, scilicet
frigida & humida. Secundum, quādocunque adsunt
uehementes causæ sitis & nō est sitis, est ualde malum
& frequenter pernitiosum.

Cura diminutionis aut ablationis sitis exigit quin-
que intentiones proportionales suprascriptis in cap.
præccedenti. Prima est remotio causarum diminu-
tionis sitis. Quæ intentio qualiter debeat compleri,
patere potest ex dictis in præcedenti cap. intentione
prima. Secunda excitatio sitis complenda octo mo
dis proportionalibus suprascriptis in pręcedēti cap.
Contrariorum enim eadem est disciplina. Cauendū
tamen est ne excitando sitim augeamus causam dimi
nutionis sitis, sicut si diminutio sitis proueniret ex a-
dustione oris stomachi, & pro excitāda siti daremus
calida & sicca, imò in hoc casu & similibus intenden-
dum est causæ, & quamuis non sitiat potus est uiolen
ter exhibendus causæ diminutionis sitis contrarius.

Tertia est confortatio stomachi complenda cū pro-
prijs moderata stipticitate participantibus & contra-
rijs causis dimitutionis sitis, & sitim excitantibus, ni-
si excitantia sitim augeant causam sitis, in hoc enim
casu, ut supra dictum est, est causæ intendendū. Quar
ta uerò, scilicet, correctio accidentium perficitur se-
cundum ipsorum exigentiam, puta corporis exicca
tio remoueatur cum potu discrasiæ contrario uiolen
ter exhibito.

Regimen autem sex rerum declinet in contrarium
causæ, & cum hoc iuuet ad excitandum sitim, nisi si-
tim excitantia causam augeant, in quo casu intendi-
tur causæ. Appetitus autem corruptus ad potum,
qui sitis corrupta dici potest, sicut quando quis ap-
peteret bibere urinam aut oleum, aut aquam marinā
quantum ad quid rei, species, causas, signa, progno
stica, & curam patere potest ex his quæ dicta sunt su-
perius in cap. de appetitu corrupto abcibum.

DE ANATOMIA EPATIS.
Cap. XCI.

IVxta consuetudinem, præmittenda est anato-
mia epatis. Epar dscriptiue est membrum prin-
cipale magnum, figuræ lunaris in latere dextro
sub costis mendosis collocatum, ex carne rubea,
panniculo inuoluente & suspendente uenis, quarum
est principium secundum medicos, unico neruo, &
unica arteria compositum, ex latere gibboso & con-
cauo integratum uirtutis, & spiritus naturalis sedes,
& principium ad generandum sanguinem ex chilo
ordinatum. Est enim primum. membrum principa
le, cum sit per proprium temperamentum alicuius
instrumentum uirtutis naturalis, scilicet, & spiritus
naturalis necessarij ad indiuidui conseruationem. Et
est magnum, imò maius quàm in cęteris animalibus
respectu suæ molis, quia debuit homo plurima cali-
ditate & humid. abundare. Et quamuis Auic. di-
cat, quod animalia multū comedentia & debilis cor
dis habent epar magnum. Attamen homo quam-
uis sit fortis cordis habet epar magnum multi sangui
nis generatiuum, qui debuit in magna quantitate in
uenis contineri pro nutritione, quia nutritio debuit
esse continua, non autem generatio sanguinis debuit
esse continua, sicut neque generatio chili, neque co-
mestio debuit esse continua.

Est figuræ lunaris, id est, maior quàm media luna,
sed nondū cōpleta, cuius conuexū est superius, conca
uum inferius, propterea apostemata epatis sunt figu-
ræ lunaris in qua differunt ab apostemate lacertorū
uētris, quod est figurę longę si sit in lōgitudinalibus.
Et similiter in trāsuersalibus & latitudinalibus est fi-
guræ tendentis secundū latum, aut transuersum uen-
tris secundū incessum ipsorū. Est autem in latere de-
xtro sub costis mendosis collocatū, quia pars dextra
debuit esse calidior sinistra. Et quamuis in mortuo cū
anatomizatur appareat epar multum eleuatū & mul
tum comprimens diaphragma, quia tunc mēbra ui-
talia sunt inanita calido exhalante tamen nō est sic cū
diaphragma extremis costis iungatur, quapropter
epar sub diaphragmate continetur infra costas men-
dosas. Componitur autem ex carne rubea quæ est
sicut sanguis coagulatus à calido & non à frigido,
quæ caro in ipso dominatur, & habet paunicul um
inuoluentem & suspendentem generatum ex ligamē
to & neruo unico à cerebro uenientem, ligamentum
autem uenit ex costis dorsi quibus epar alligatur, li-
cet diaphragmati ab eius concauo, cuius quinqꝫ rami
transeunt ad quinque pennulas epatis, & subdiui-
duntur & contexuntur adinuicem ad modum retis,
cuius uacuitates replet caro epatis iam dicta.

Rami

Rami etiam ipsius capillares uadunt uersus gibbũ
epatis & secundum suas extremitates obuiant extre-
mitatibus ramorum uenæ chilis uenientium uersus
concauum, ut sanguis in hoc transitu per angusta lo-
ca bene digeratur & perficiatur. Ex hoc apparet epar
esse ualde pronum in opilationes. Hæc autem facta
fuerunt ut minimum chili ab epate contangeretur, ut
bona fieret sangiuficatio. Nõ autem sic fuit in stoma-
cho, imò cibus tanquam in quodam uase collectus
est. Tum quia cibus erat crassus & non potuisset per
loca angusta transire. Tum quia chilificatio non est
ita perfecta digestio sicut sanguificatio. Ab hac au-
tem uena portæ oriũtur multi rami egrediẽtes epar,
quorum sex sunt manifesti. Vnus transit ad nutrien-
dum partem dextram stomachi inferiorem. Secun
dus transit ad splenem deferens sanguinem melãcho-
licum & est ualde manifestus. Tertius trãsit ad nu-
triendum superiorem partem stomachi dextram.
Quartus transit ad nutriendum zirbum pro parte,
& pro parte ad intestinũ rectum. Quintus uadit ad
colon. Sextus ad ilia & intestina gracilia. Et qui ua-
dunt ad intestina cõponunt meseraicas per quas epar
suggit chilum ab intestinis. A gibbo autem oritur
uena chilis secundum medicos ab Auic. dicta conca
ua, licet fortè dignius sit propter causas supradictas
in corde ut à corde oriatur, habet autem unicum ner
uum à cerebro uenientem ad constituendum panni-
culum ut det ipsi sensum, sicut & unica arteria uenit
ad ipsum à corde ad dandum uirtutem uitalem. Est
autem integratum ex latere gibboso quod est supe-
rius & concauo inferius, & est pennulatum, scilicet,
quinque pennulis, licet non in omnibus sint manife-
stæ, quibus amplectitur stomachum ad uigorãdum
eius digestionem. Et habet uirtutes quatuor natura
les, attractiuam, retentiuam, digestiuam, & expul-
siuam. Attrahit enim chilum mediantibus meserai-
cis. Retinet ipsum donec sit in sanguinẽ conuersum
per uillos transuersales, digerit per calorem eius prin
cipaliter fundatum in carne rubea, eius propterea san
guis est rubeus quamuis generetur ex chilo albo, ex-
pellit autem sanguinem per uenam chilis ad cor & re
liqua membra. Sed superfluitatem cholericam ad Ki
stim fellis mediante poro felleo existente sub pennu-
la eius, superfluitatẽ melancbolicã expellit ad splenẽ
mediante ramo uenæ portę, de quo supra. A quosita-
tem uerò ad renes per uenas emulgentes, meseraice
tamen licet principaliter per eas attrahat epar chilum
habent tamen præter uirtutem attractiuam aliqualẽ
uirtutem sanguificatiuã in uirtute epatis sicut & ua-
sa spermatica immutant sanguinem uersus naturam
spermatis antequam ueniat ad testiculos, & ad hanc
sententiam confirmandum Auicennę 14. tertij, cap.
primo in fine, multas adijcit rationes, quas inutile es-
set prosequi. Reliqua posita in diffinitione sunt ma-
nifesta. Et ex his iam patet quod epar est calidæ &
humidæ complexionis. Et potest pati omne genus
ægritudinum simplicis & compositæ, scilicet, malã
complexionem cuiuscunque generis sine materia &
cum materia. Item species malæ compositionis &
propriæ opilationes, nec non solutionem continui
etiam salubrem plusquam multa alia membra nobi-
lia, tum quia quietũ, tum quia carnosum, & quia est
sedes & principium uirtutis naturalis qua fit consoli
datio. Item potest pati apostema & uesicas quę rum
puntur, & consequenter debilitatem suarum uirtu-
tum quæ sequuntur aliquam aut plures ex ægritudi-
nibus suprascriptis, propter quam aliquando cor-
poris extenuatio, dolores, hicteritia, & similes.
Ego uerò præter tria capitula Rasis pro completiori
doctrina intendo agere de debilitate epatis & oppila
tionibus eius. Item de apostematibus & ulceribus
eius. Nam hæc frequenter eueniunt, de fluxu autẽ
epatico loquar, cum agam de passionibus intestino-
rum. Reliquarum autem ægritudinum epatis cura
erit ex his manifesta.

Sed ante omnia pro habendo ingenium curatiuũ
ægritudinum epatis ponendi sunt aliqui canones ser
uandi in cura dispositionum eius. Primus est, quod
medicinæ exhibendo per os dentur quando comple
ta est digestio prima & secunda, & superfluitates ha-
rum digestionum sunt expulsę, & proprie hic canon
obseruandus est quando exhibentur medicinæ aperi
tiuæ. Nam tunc temporis epar est pręparatum ad su-
scipiendum operationem medicinæ, & ad regulan-
dum ipsam, quia tunc non est circa aliud occupatum
& de aperitiuis maior est ratio, quia possunt secum
trahere de chilo indigesto. Tempus autem primæ
digestionis est circa horas octo. Tempus autem se-
cundę digestionis est secundum plurimum subduplũ
& quia secundum plurimum nondum finita prima
incipit secunda, communis terminus ambarum sunt
decem horæ, licet isti termini non possunt bene limi-
tari propter diuersitatem corporum ciborum & con
suetudinum. Si tamen plus differtur, non est incon-
ueniens nisi in solutiuis, quæ non debent dari in fa-
me, Sed statim post complementum primæ & secun
dæ digestionis. Secundus canon, ut cum omnibus
medicinis aperitiuis, quibus indigemus in morbis
epatis materialibus apostemosis, sicut in oppilatio-
nibus misceantur medicinę moderata stipticitate con
fortantes, nisi fortè timeremus siccitatem superfluã
in proprijs. Oportet enim semper intendere ad con-
fortationem membri principalis, quæ maximè com
pletur cum proprijs moderata stipticitate participan
tibus. Tertrius canon, quia subtiliantium medici-
narum, licet sint aperitiuæ, proprietas est ut acuant
sanguinem, sicut aqua radicum aperitiuarũ, & quã-
doq; generent humores diuersos discõuenientes per
adustionem, & quandoq; conuertant humores in la
pideitatem, sequi debent medicinæ lenitiuę sicut cas-
sia, & similes, ut mundificent, adustionem prohi-
beant, & petrificationem. Quartus cañ. uitanda est
omnis superflua calefactio & omnis superflua infrigi
datio. Primo, quia epar est membrum principale in-
digens magna custodia, unde 48. primi, cap. 1. Super
membra principalia cum fortibus medicinis non fa-
ciemus aliquid in quo sit ambigendum, quanto ma
gis poterimus, ne nocumentum toti commune faci-
mus. Primo, quia nocumentum principalium est to-
ti commune. Secundo, quia alia non principalia à
principalibus iuuantur. Ipsa uero principalia non sic
iuuantur nisi à corde. Tertio, quia superfluè calida
colliquant substantiam epatis quæ est lassa & debilis
compaginis, indurant, & in lapidem conuertunt.

Epar etiam est inclinatum ad lapsum calidum, sed
intense frigida oppilãt meatus & maximè uenas epa-

tis, & propriè capillares quæ sibi obuiant cum sint angustæ aptissimè oppilationi. Item frigida inimicantur uirtutibus principalibus epatis maximè digestiuæ & attractiuæ, oportet itaq; illa commensurare, unde quamuis merito discrasiæ gratia exempli deberentur cal. aut frig. in tertio, propter causas hic suprascriptas administrentur solum talia in secundo. Ad quod adiuuat propinquitas epatis ad uias susceptionis per os, scilicet, propinquitas ad stomachum, & ad ea quæ immituntur per inferiora, scilicet, propinquitas ad intestina, & etiã propinquitas epatis ad ea quę exterius apponuntur, cum non sit multum profundum, sed sub siphac immediate. Quintus cañ. dum infrigidamus epar cum notabiliter infrigidantibus semper secum admisceãtur calida appropriata, sicut absinthium & schinanthum, tum propter causam dictam, tum etiam quia natura diriget frig. contra discrasiam|cal. & calida ad confortandum calidum naturale, scilicet spiritum, & propriè si hæ medicinæ nõ fuerint fermentatæ, qui canon superius est traditus in dispositionib. cordis dum esset sermo de trochiscis, de camph. & debet obseruari in curatione dispositionum omnium membrorum nobilium. Sextus cañ. omnes medicinæ quæ pro curandis dispositionibus epatis administrantur secundum substantiam suam, debent esse subtilissimæ tritæ, ut possint peruenire ad meatus angustos ipsius, & propriè in oppilationib. Quapropter trochisci sunt subtiliter terendi & miscẽdi cum liquidis ut penetrare possint. Septimus cañ. aperire debemus & urinam prouocare quando materia est in gibbo contenta, quia gibbus uijs urinæ cõmunicat, & uentrẽ soluere quando materia est in concauo, quoniam concauum intestinis cõmunicat mediante uena portæ. Octauus cañ. Vitentur omnes causæ debilitatis digestiuæ stomachi superius memoratæ in cap. suo. Debilitas namq; stomachi præparat ad debilitatem epatis. Et uitetur potus aquæ, & propriè in ieiuno, & post coitum balneum & exercitiũ, nec non post omnes euacuationes fortes, nam tunc calor est debilis, & aqua frigida quandoq; ipsum totaliter extinguit & sequitur hydrops & mors. Quod si uoluntas affuerit assumendi aquam sumatur cũ uino uel aceto aut aliquo iulep, & sumatur paulatim, & hoc in casibus ipsam exigentibus. Danda tamẽ est aqua ueri frigoris in aliquibus casibus & in magna quantitate, & subito, id est, in ualde paruo tempore, sicut in pestilẽtialibus, causonide, synocha inflatiua, nam pauca & consequenter exhibita fortasse excitaret caliditatem, & hoc colligitur prima 4. cap. de curatione febrium in generali, & cap. de cura pestilentialis, & danda est aliquando post copiosam phlebotomiam in synocha, sed per temporis interuallum, & non est incõueniens quod corpus intense febriens minus lædatur à frigidis q̃ ipsum sanũ. Nonus canon. In dispositionibus epatis uitẽtur uiscosa, sicut caseus, pisces uiscosi, pastilia, frumentum coctum, & similia. Item ea quæ sunt fortis stipticitatis sicut castaneæ, pira immatura, sorbæ, mespila, nisi in casibus quibus oporteret uirtutem retẽtiuam confortare sicut in fluxibus. Vitenturq; dulcia cum sint oppilatiua, & propriè quando cum dulcedine uiscositate participant sicut uinum dulce & sappa, ubi uerò cum dulcedine essent abstersiua, sicut mel & saccharum non ita nocere possunt, imò in multis casibus iuuare, & similiter quã do essent incisiua. Et uinum dulce est oppilatiuũ pulmonis conueniens ad abstergendum, & mundificandum partes pectorales cuius ratio est, quia uinũ dulce attrahit ad epar nõ gradatim, propterea quia epar diligit ipsum, quia dulce, & propter suam penetrationem ex hoc quod est potus, quare nõ moratur in stomacho quantitate qua separetur fex ab eo secundum moram aliarum rerũ crassarum, imò superuenit eparti cum crassitudine sua & inuenit uias ad ipsum paratas, quoniam uiæ quæ sunt inter stomachum & epar sunt amplæ secundum comparationẽ ad illud quod est de uenis sparsis in epate. Amplius cum comprehenditur in epate non moratur quantitate qua separetur & digeratur, imò expellitur subtilè in uenas strictas uelocitate suæ penetrationis, & dimittit sedimen propter constrictionem uiæ. In pulmone uerò res est econtrario quoniã superuenit ei uinũ cum iam colatum est, aut ex uia meatuum meri secundum semitã resudationis ex meatibus strictis ad amplos, aut ex uena concaua cum iam dimisit fecem, & uadit cũ iam est colatum & transit ex meatibus strictis ad amplos, quare colatur uice altera, & non sunt reliquę causę attractionis uelocis eius ad pulmonẽ quę sunt in epate.

Medicinæ uerò conuenientes epati sunt. Primo, illa in quibus est amaritudo cum uirtute aperitiua sicut absinthium, marubium, endiuia syluestris, cichorea. Secundo illa in quibus est operatio cum stipticitate sicut rheum barbarũ. Tertio, illa in quibus est apertione cum stipticitate, aromaticitate prohibẽte putrefactionẽ sicut cinamomũ, summitates schinanthi. Quarto, abstersiua, lauatiua, mundificatiua uirus mali sicut aqua hord. cũ saccharo. Quinto, mollificantia, & lenientia cũ stipticitate & confortatione sicut crocus. Sexto, quæ cum conditione prædicta sunt suauia sicut passulæ. Et si cum prædictis cõditionibus sint ueloci penetrationis sicut uinum subtile odoriferũ cõferunt epatibus, in quibus non est caliditas uehemens & quando medicinæ aggregant conditionibus prędictis aut pluribus ipsarũ suauitatẽ, tunc amicantur epati sicut passæ, ficus, auellanæ, & propriè quãdo nõ sunt putrescibilia sicut cerasa, & dulcia sunt conueniẽtia epati quod non est aptum oppilari, nec in eo multiplicari. Ideo dulcia, calida, crassa, sicut sappa sunt epati nocibiliora, & propriè calido apto oppilationi. Et omnes species endiuiæ cõueniunt epati inflammato cum frigiditate, aperitione, stipticitate & proprietate. Propterea bonum est ut misceantur cum aliqua medicina habente qualitatem contrariã, sic enim summę iuuabunt & nullo modo nocebũt sicut si misceantur cum melle aut aqua mellis. Vnde quandoq; & exiccantur & sumuntur in potu cum aqua mellis, & cũ urina conferunt ualde, & educunt humorẽ frigidum calida diminutatur cichorea, & quę sunt uehementis amaritudinis, minus enim ad frigidũ declinant, licet magis aperiãt, propterea in oppilationibus, & humore existẽte crasso magis conueniunt. Et fistici sunt multi iuuamenti, propter suam stipticitatem aromaticitatem, & mundificationem uiarum cibi. Verum, quia sunt uehemẽter calidi, nõ conferunt nisi in epate frigido. Sed auellanæ sunt conuenientes omnib. epatibus, quoniam ipsæ non sunt uehemẽtis caliditatis, & sunt aperitiuę,

& chimus

&chimus earum est bonus. Sed debent esse aliqualiter torrefactæ, aliter faciunt sodam præcipuè recentes, quia in ipsis est humiditas uẽtosabilis. Item epar adip, id est, lupi secundum aliquos, uel si adip differt à lupo, eius tamen epar est in uirtute epatis lupi. Item carnes limaciarum conferunt cũ proprietate quæ frigidę sunt & humidę. Caro autem testitudinis est propria & magis propinqua æqualitati, & ambæ conferunt hecticis, sed quia uiscosæ sunt, & habent quandã humiditatem superfluam, & propriè limacię bonum est, ut ante coctionem lauetur cum lixiuio aut uino, aceto, sale, & similibus. Et cõferũt epati exiccato & inflãmato dando nutrimentum frigidum & humidũ & constans non facile euaporabile, & propriè si non sit oppilatũ, sano tamen epati perdices sunt saniores.

DE DEBILITATE EPATIS.

Cap. XCII.

QVamuis Rasis de debilitate epatis explicitè non loquatur, tñ pro complemẽto doctrinæ decreui de ea facere capitulum cum pluries contingat, & sit frequẽter causa reliquarum ægritudinũ eius. Debilitas epatis descriptiue est eius impotentia ad suas perficiendũ operationes, & propriè digestiuæ absque manifesta causa ex apostemate, solutione continui in eo, & similibus causis ualde manifestis: dicitur autẽ propriè digestiue, quia licet epar debilitatum secundum attractiuam, retentiuam, aut expulsiuã debeat dici debile, tamen nomen debilitatis importat debilitatem principalis operationis eius quæ est digestio, cui cæteræ subseruiunt, dicitur absq; manifesta causa, quia si adesset aliqua manifesta causa, sicut apostema, solutio cõtinui, & similes. Ab illis dispositio sua sumpsisset denominationem, & non à nomine accidentis quod est debilitas, sequens tamen aliquam eius ægritudinem aut neutralitatem, sicut etiã conualescentem ex febre, dicimus debilẽ & non febrientem. Quãdo ergo epar esset neutrum cõualescentiæ, aut decidentiæ sicut esset neutralitas cõplexionis, compositionis, unitatis aut apostem. aut ægrotaret ægritudine difficulter cognoscibili, diceremus ipsum esse debile, non denominando ipsum ab aliqua tali ægritudine aut neutralitate. Cum quælibet talis sit immanifesta, propterea Galenus 5. interiorum, 7. cap. inquit. Epaticus, id est, debilis secundum epar. Est ille in cuius epatis operationibus est debilitas absq; re manifesta ex apostemate aut dubelati, id est, ulcere uel apostemate maturato, licet in uirtute debilitas epatis sequatur eius ægritudines tanquam accidens. Et hæc sufficiant quantũ ad quid rei. Licet aliter posset describi quod est diminutio aut corruptio unius aut plurium operationũ eius, & propriè digestiuæ absq; manifesta causa.

Species debilitatis epatis quædam est noua, quædã est antiqua, quædam remissa, quædam intensa. Item quandoq; est debilitas unius uirtutis tantum, quandoq; plurium aut omnium. Et plurimum quidem debilitatur attractiua ex frigore, retentiua ex humiditate, expulsiua ex siccitate.

Causæ quædã sunt primitiuæ, quædam per cõmunitatem, quædam per essentiam. Primitiuæ extranęę sunt sicut percussio, casus & offensio super epate, Item læsio à rebus uenenosis, & similes. Nõ extraneæ sunt quæ sumuntur à rebus non naturalibus indebitè applicitis. Per communitatem uerò, aut à toto sicut in febribus, aut à membris particularibus ipsi cõtiguis, sicut Kystis fellis, quando non trahit cholerã ab epate, aut propter oppilationem aut debilitatẽ, aut quando esset ea præter modum repleta epar superfluè calefaciens. Aut à splene quando non trahit melancholiam ex causis eisdem, aut quando esset præter modũ ipse repletus, epar superfluè infrigidãs. Aut à renibus & uesica, quando non trahunt aquositatem ex similibus causis. Similiter à matrice quando propter superfluum fluxum menstruorum infrigidatur epar, aut propter uehementem retentionem eorum, & corrũpitur per ipsam sanguis epatis, sicut etiã propter fluxum superfluum sanguinis hæmorrhoidalis, aut eius retentione accidit epatis debilitas. Et simile accidit in quocunque superfluo fluxu sanguinis. Aliquando per communitatem à stomacho communicante epati chilum diminute digestum aut corruptũ.

Item per communitatem ab intestinis cum lædunt aliquo nocumento notabili. Et quando accidit inter ea & inter fel propter multitudinem phlegmatis uiscosi existentis in eis aut in ijs inter ea & fel oppilatio & nõ mũdificatur cholera ab epate & intestina remanent plena fecibus, quare non recipiunt illud quod uadit ad ea ex sanguine & alijs humoribus. Et hoc multotiens accidit in colica, & aliquando propter communitatem membrorum pectoris, quibus propter uicinitatem & maximam colligantiam epar facile compatitur. Et breuiter per communitatem à quocunque membro potente epar notabiliter lædere. Aliquando uerò causæ sunt per essentiam in epate propter malam complexionem cuiuscunque generis cum materia aut sine materia, aut propter apostema sanguineum, erysipelas, sephiros & cancrum aut undimiam, id est, apostema phlegmaticum molle, aut propter solutionem continui cum sanie aut sine sanie, aut propter putrefactionem accidentem ei, aut propter oppilationem, de qua erit sequens capi. aut exitum sanguinis superfluum ex eo propter rupturam uenæ aut causam aliam.

Signa sumuntur ex multis. Primo ex colore, quia color citrinus significat caliditatem epatis, & color albus, pallidus ipsius frigiditatem. Et uiridis obscurus adhuc maiorem frigiditatem quod potest esse dupliciter, aut quia epar discrasiatum ad cal. multiplicat choleram citrinantem cutim, & discrasiatum ad frig. phlegma pallefaciens cum albedine. Et discrasiatum ad frigidum & siccum melancholiam per cuius præsentiam color cutis fit uiridis obscurus, aut fortè fit color uiridis obscurus, quoniam cum dominio humorum frigidorum paucificantur spiritus debentes sanguinem illustrare, unde color sanguinis fit obscurus, licet hæc mutatio coloris sanguinis etiam possit esse per simplicem alterationem epatis absque noua humorum generatione: est autẽ obscurus propter defectum spiritus naturalis debẽtis humores aut cutim illustrare, & cuius color est optimus habet epar sanum. Et quamuis Auicen. dicat quòd medicus expertus cognoscit epaticum & stomachicum per colorem non egens significatione alia, credo tamen difficile esse per colorem solum distinguere inter epaticũ

& stomachicum, tamen quia nocumentum stomachi frequenter facit colorem malum nocendo epati, licet possibile sit cõtrarium sicut in syncopi per communitatem à stomacho, tamen quia colores ex defectu utriusque prouenientes sunt similes, propterea ad distinguendum inter utrunque oportet consyderare actiones læsas aut exeuntia utrique pertinentia, hæc tamen quæ dicta sunt de significando per colorem intelligũtur seruatis conditionibus Galen. 2. techni. quod color non sit alteratus ab aëre aut ab alijs causis extrinsecis, & quod humores non sint in interioribus occulti, ut habetur 2. commento primæ particulæ Aphoris. Verum nocumentum epatis per essentiam potius facit colorem malum, quàm nocumentum stomachi per essentiam cum nocumentum stomachi plurimum faciat colorem malum nocendo epati.

Secundum signum est sumptum ex egestione aut urina quæ sunt sicut lotura carnis. Quæ licet significent principalius aut secundum plurimum debilitatem digestiuæ, quia digestiua debilis non bene transmutat chilum in sanguinem quare fit sicut lotura carnis recentis cum ipse existens albus non complete rubificetur. Possunt tamen & præcipuæ egestio similis loturæ carnis esse propter defectum in attractiua nõ attrahente ipsum ad centrum epatis, sed dimittit ipsum in meseraicis, quæ licet habeant aliquam uirtutem significatiuam, tamen illa est diminuta. Tertio, potest esse ex defectu retentiuæ non tanto tempore retinentis donec digestiua suam compleat operationem. Quarto, ex acuitate uirtutis expulsiuæ expellentis ipsum ad intestina antequam digestiua epatis complete eum transmutauerit. Nam ex quacunque causa acciderit hæc diminuta transmutatio chili in sanguinem natura expellit ipsum tanquam superfluum, & maximè ad intestina, quia hæc uia est sibi aptior & minoris nocumenti, potest etiam fieri urina sicut lotura carnis ex defectu digestiuæ epatis non bene transmutantis nec separantis aquositatem à sanguine, & propter hanc causam quandoque apparet in stomachicis. Similiter ex nocumento expulsiuę expellentis ad renes ante completam sanguificationem, & tertio retentiuæ non tantum retinentis donec digestiua perfecte sanguificauerit, & propter has causas accidit aliquando mictus sicut lotura carnis, frequentius tamen sequitur debilitatem digestiuæ. Et apud Auic. iste fluxus uẽtris lauatiuus in fine suo permutatur ad alteram speciem, & fit in habente complexionem calidam uirulentus, id est, sicut uirulentia quæ cum albedine quadam tendit in rubedinem uel citrinitatem, deinde fit sicut fex uini partibus subtilibus resolutis, & fit sicut sanguis adustus qui tendit ad nigredinem, licet ante hunc frequenter multiplicetur solutio uentris cum cholera pura. Sed in habente lapsum ad frigidum fit post fluxum qui est sicut lotura carnis fluxus qui est sicut sanguis congelatus. Et perueniunt ambo simul ad educendum res diuersarum qualitatum & substantiarum. Sed magis in habente complexionem frigidam, calor nanque propter intensionem acuitatis suæ tribuit unam formam adustionis agendo in passum magis uniformiter. Sed frigiditas minoris acuitatis aliquam partem magis passibilem congelando immutat dando colorem & modum substantiæ secundum sui exigentiam. Aliam uerò partem magis resistentem alterat corrumpendo eius complexionem & calorem proprium, cui postea succedit calor extraneus putrefaciens, & dat ei colorem & modum substantiæ differentis à primis. Tertium signum est dolor leuis extensus usq; ad furculas dum penetret chilus in epar: nam sicut stomachus debilis grauatur sumpto cibo, ita epar ex chilo. Sed ista grauitas non ita percipitur in epate sicut in stomacho cum non sit tantæ sensibilitatis: percipitur tamen ab his quę diligenter consyderant accidentia sua, & ex his significamus debilitatem epatis absolutæ & propriè digestiuæ. Sed signa causarum primitiuarum sumantur, ut infra. Quod enim debilitas epatis pendeat à causis primitiuis, cognoscitur ex earum præcessione, ut quia aqua frigida potata fuerit & similes, & consequutione debilitatis epatis. Et quod quandocunque præcesserunt similes causæ, sequuta est similis debilitas. Et regimine sex rerum in melius mutato, multotiens facile corrigitur epatis debilitas. Quod uerò debilitas epatis sit per communitatem sicut in febribus cognoscitur, quia præcesserunt, & propriè febres chronicæ, quæ debilitant etiam paucificando calidum, licet non remittendo: fit enim bona digestio à calidite naturali & æquali multiplicata in quanto. Sed illam quæ fit communitate fellis significat color ictericus, & quandoque est cum eo egestio alba, quando est oppilatio inter fel & intestina. Facta uerò communitate splenis significatur per ęgritudines splenis, & per colorem in quo uincit nigredo. Stomaticha uerò significatur per malitiam digestionis & nocumenta stomachi non solum præsentia, sed etiam quę præcesserunt. Et illa quę est per communitatem ab intestinis significatur per puncturam eorum, uentositates, rugitus & per cholicam, & quæ sunt illis similia. Et quæ est communitate renum, aut uesicæ significatur per alterationem dispositionis urinæ ab eo quod oportet secundum naturam, & per declinationem formæ ad malitiam, & hydroposim.

Et illam quæ fit propter membra pectoris significat malitia anhelitus, & tussis sicca, & quandoque sentit habens eam in suspensorijs epatis, aut pulmonis, aut utriusque grauitatem, aut tensionem.

Et quæ est per communitatem à matrice significatur per retentionem menstruorum, aut fluxum superfluum, aut alias eius ægritudines.

Et similiter quæ est per communitatem ab hæmorrhoidibus significatur per fluxum superfluum, aut retentionem sanguinis hæmorrhoidalis.

Signa uerò debilitatis epatis per essentiam sunt ut infra. Mala nanque complexio calida, frigida, humida, aut sicca, significatur per complexiones epatis naturales, facilius nanque labitur quodcunq; mēbrum ad lapsum præter naturalem sibi similem quā ad contrarium.

Item ex pręcessione regimimis cui mala complexio sequens attestatur sicut causa effectui, & quod nocetur à similibus iuuatur à contrarijs, & calida cognoscitur per colorē citrinū et frigida per colorē albū pallidū, humida per mollitiem & lenitatem, & sicca per asperitatem. Item calida multiplicat humores adustos, frigida crassos, tardi motus, sicca paucos & crassos

& crassos, humida aquosos. Signa autem oppilatio
num apostematum solutæ continuatis fient mani-
festa in capitulis sequentibus. Sed signa debilitatis cu
iuscunque uirtutis sunt infrascripta. Primo si digesti
ua minuitur, sanguis existens in toto erit diminutæ
digestus, ut quia phlegmaticus sicut in hyposarco
uel aquosus sicut in ascite. Aut superfluè decoctus, &
sic erit cholericus, aut adustus. Vt plurimum tamen
in ascite digestiua corrumpitur, cum multum eius ꝙ
deberet in sanguinem conuerti, conuertatur in aquo
sitatē, sed ablatio digestiuæ cognoscitur per exitum
chili, scilicet in quantitate in qua intrauit epar. Sed cū
eius ablatione non credo hominem longo tempore
posse uiuere, sicut nec absq; cibo. Sed hoc signum ex
exitu chili uideo fallax cum possit sequi ad nocumē-
tum digestiuæ stomachi, & generaliter quādo est chi
lus incōueniens pro nutrimento corporis, & sic non
attrahetur ab epate & descendet. Item potest sequi
oppilationem meseraicarum. Item debilitatem attra
ctiuæ epatis & meseraicarum. Item debilitatem con-
tentiuæ epatis, quare regreditur sicut intrauit, inter
quas causas huius effectus, scilicet fluxus chili produ-
ctiuas, licet sit difficile distinguere, credo tamen hoc
modo distinguendum esse. Nam si prouenit ex no-
cumento stomachi, adsunt & præcesserunt nocumen
ta stomachi. Item chilus ille apparet male immutatus
in modo substantiæ, uel colore existens fortè diffor-
mis in partibus suis, & cum eo associatur lienteria.
Si uerò sequātur oppilationes meseraicarum adsunt
signa oppilationum earum causarum, de quibus in-
fra. Si sequitur debilitatem attractiuæ epatis ualde ci
to egreditur celebrata I. digestione cum non attrahi
tur ad epar, & in hoc maxime differt à fluxu chiloso
sequente ablationem digestiuæ cum post celebratam
digestionem stomachi notabile tēpus interuenit an-
tequam egrediatur, cum oporteat ipsum ingredi e-
par, et regredi antequam fluat exterius. Si uerò sequi
tur debilitatem retentiuæ epatis stante bonitate dige
stiuæ & attractiuæ cognoscitur, quia est aliqualiter
immutatus uersus colorem sanguinis cum aliquāto
tempore in epate, aut meseraicis moretur, in quo tē-
pore per actionem digestiuæ immutatur. Est & alia
differentia, quia cum aufertur digestiua apparent si-
gna frigiditatis secundum plurimum. Cum uerò
læditur contentiua apparent signa humiditatis, &
ex similibus signis distinguitur inter diminutam di-
gestionem sanguinis cum aliquanto tempore in epa
te, aut meseraicis manet & debilitatem digestiuæ epa
tis, & contentiuæ eius. Sed de his statim dicetur ube-
rius. Sed corruptio digestiuæ epatis & fluxus rerum
corruptarum cognoscitur, item ex generatiōe aquo-
sitatis superflue sicut in ascite & multiplicatione uen-
tositatis sicut in tympanite, et ex multiplicatiōe phle
gmatis superflui, & multum distantis à natura san-
guinis sicut in aliqua hyposarca, et fluxus lotiuus po
test esse tam à diminuta quam à corrupta digestione.
Si em̄ sit ex chilo diminute uerso in sanguinē est à di-
minuta digestione, si uerò sit ab aquositate sanguini
permixta cum impotentia discretiue erit à corrupta
digestione. Cognoscitur tamen corrupta digestio e-
patis magis ex urina quàm ex egestione, quia in gib-
bo fit humorum generatio, aut saltem perfectio & a-
quositatis sequestratio, Cum ergo apparet urina ma
læ substantiæ confusę in qua non apparet sequestra-
tio uel hypostasis, aut quando apparet urina sangui
nolenta non ex defectu membrorum urinę significa
tur corrupta digestio, aut ualde diminuta. Significa-
tur etiam corrupta digestio per sanguinē corruptū,
quia sit in putredinē uersus, aut in melancholiā per su
perfluā infrigidationē aut adustionem, sicut cū appa
rent egestiones, sicut uini fex, & cognoscitur sanguis
corruptus in phlebotomia cum est diuersorum colo
rum cum uiriditate quadam, sed cognoscitur eius di
minuta digestio in phlebotomia, quia tendit in albe
dinem cum admixtione multi phlegmatis & aquosi
tatis, & superfluę decoctus tendit in citrinū cū nigre-
dine quadam & mixtum multæ choleræ. Debilitas
uerò siue diminutio attractiuæ significatur per ege-
stionē humidam lenē. Item q̄do apparet urina boni
coloris & stomachus est sanus, tunc per hæc tria certi
ficatur debilitas attractiuæ. Item debilitas in toto &
macrefactio à paucitate sanguinis significat debilita-
tem attractiuæ. Retentiuæ uerò debilitatem signifi-
cant nocumenta digestiuæ cui ipsa retentiua subordi
natur, sicut penetratio sanguinis diminutæ decocti
in membra significat debilitatem retentiuę, licet plus
digestiuæ. Item apparitio sanguinis in toto mixti cū
superfluitatibus suis, scilicet phlegmate, cholera, me-
lancholia, & aquositate, significat debilitatem reten-
tiuæ, ita ut sit color citrinus per choleram, albus per
phlegma, fuscus per melancholiam, & mollities per
aquositatem. Et minuitur urina, quia aquositas mit-
titur ad totum & minuitur necessitas asellandi, quia
cholera debens iuuare expulsiuam intestinorum mit
titur ad totū. Et minuitur appetitus, quia deficit ad-
uentus melancholiæ quæ excitat appetitum. Ista em̄
omnia non fiunt nisi quia non tanto tempore retine
tur massa sanguinea in epate quod possit fieri seque-
stratio, unde aliq̄do fit hydrops digestiua debilita-
ta, aut retentiua, & aliq̄do fit colica fecalis, aut phle-
gmatica, quia deficit mundificatiuum intestinorum
quod est cholera. Expulsiuæ uerò debilitatem si-
gnificamus, similiter quia sanguinis superfluitates re
manent permixtæ sanguini, & nulla sufficienter ex-
pellitur ad locum suum. Sed corruptionem expul-
siuæ significamus, quando superfluitates expellun-
tur quo non debent, sicut aquositas ad stomachum,
& sic de alijs, & cum ex debilitate retentiuæ & expul
siuæ aliquando prouenerunt similes effectus & acci-
dentia, similiter debet distingui inter utranque per
causas suę debilitatis, cum enim uidemus dominium
humiditatis, debemus potius credere debilitatem ex
pulsiuæ iuxta dicta superius.

Sed dubitatur quare debili existente retentiua,
humores alij à sanguine magis expelluntur cum san-
guine ad totum quam expellantur ad loca propria,
scilicet cholera ad kistim, melancholia ad splenem, a-
quositas ad renes, cum potius deberet esse opposi-
tum kisti, & reliquis receptaculis hos humores na-
turaliter attrahentibus. Respondetur duplex
esse tempus retentionis. Vnum & primum
in quo humores generantur, aut acquirunt suas for
mas substantiales. Secundum in quo post-
quam geniti sunt localiter separantur, & certum
est quod est difficilius retentiuæ his duobus tem-
poribus retinere quam primo tempore tantum,

& est facilius expulsiuæ totam massam humoralem expellere ad uenam chilis, & consequenter ad totum corpus quam singulos horum ad sua receptacula expellere. Quapropter in paruo tempore posset facere primum & non secundum. Est etiam possibile & fortè frequenter contingens quod retentiua sit ita debilis, ut non possit tanto tempore retinere, in quo ex chilo sint quatuor humores geniti secũdum suas formas substantiales, sed solum acquisiuerunt dispositiones quasdam diminutas facientes pro introductione suæ formæ, & tunc expulsiua mittit eos imperfectos ad uenam chilis, aut totum corpus. Et in utroq; casu minorabitur separatio cũ superfluitatib. ad loca propria. Et in utroq; casu aggregabitur in corpore molities cũ citrinitate ac cum albedine & nigredine permixta sicut dicit Auicen. quia in corpore tũc est massa humoralis in qua non sunt humores actu per suas formas substantiales, sed solum sunt adepti aliquas dispositiones pro formis suis in cõfuso sicut in abortibus 30. dierum apparent lineationes & similitudines membrorum exteriorum licet membra nõ sint integrè formata. Et hæc quæ dicta sunt intelligi debent de notabili parte ipsius massæ humoralis, non de tota, quia si tota massa esset taliter imperfecta non credo uitam posse nisi paruo tempore permanere, cum nihil nutriat nisi sit aut fuerit formaliter humor. Est enim certum talem massam, si non sint humores esse chilum.

Secundum dubium, quod est deterius an operationem auferri an corrumpi uel diminui. Pro quo sciẽdum quod nocumenta harum operationum possunt dupliciter consyderari, aut quãtum ad causam producentem ea, aut quantum ad nocumenta quæ relinquuntur. Si primo modo consyderetur nocumentum ablationis est deterius, deinde diminutiõis, ultimo corruptionis, quia ablatio, & diminutio, & propriè nutritiuę & digestiuę fiunt à frigiditate, quæ aufert omnem uirtutem si est fortis, licet frequentius attractiuam & digestiuam. Et ipsa facit maius nocumentum quam caliditas, quę est corrumpens secũdum plurimum.

Si uerò consyderetur secundo modo nocumentum corruptionis est deterius, deinde ablationis, deinde diminutionis. Et ratio quia difficilius est rem corruptè digestam, corrigi quam nullo modo digestam, aut diminutè, quia non attenditur malitia maior aut minor, nisi inquãtum sunt magis aut minus remota ab hoc ut perficiantur. Et certum est quod sanguis corruptus magis distat, ut fiat bonus quam sanguis diminute, aut nullo modo digestus, et hoc modo potest esse concordia inter Auic. qui dixit, quod nocumentum digestionis quod est ablatio est deterius, deinde diminutio, minus uerò corruptio, scilicet quantum ad causam, & inter Serapionẽ quarto breuiarij, primo capitulo dicẽtem: quod nocumentum quod est corruptio est deterius, deinde ablationis, deinde diminutionis, scilicet quantum ad posse corrigi.

Prognostica. Primum, nocumentum digestiuæ epatis est factiuum, aut constructiuum ferè omnium ægritudinum tam materialium q; immaterialium.

Secundum. Debilitas epatis notabilis cũ fuerit antiquata difficillimè, aut nunquam emendatur.

Cura debilitatis epatis habet quatuor intẽtiones.
Prima est remotio causæ debilitantis ipsum. Secun-
da est ipsius confortatio. Tertia accidentium corre-
ctio. Quarta debitum regimen sex rerum. Prima in-
tentio. Si causa fuerit primitiua remoue ipsam & no
cumẽtum per ipsam epati impressum, sicut exempli
gratia. Si potus aquæ frigidæ fuerit in causa prohi-
be ipsum & potet uinum.

Et similiter remoue frigiditatem epati et membris
naturalibus, impressum cum calidis interius & exte-
rius applicitis, & idem sit iudicium de reliquis causis
primitiuis. Si uerò debilitas epatis sit per commu
nitatem à toto sicut in febrib. cura febres secundum
quod oportet, et remoue discrasiam epati impressã
cum contrarijs ipsum confortantibus tam proprie-
tate quã stipticitate moderatis, & aromaticitate qua
gaudent spiritus. Si uerò fuerit per communitatem
ab aliquo membro corrige illius membri dispositio
nem, primo euacuando & diuertẽdo tam ab eo quã
ab epate, si quid humoris fuerit in causa. Secundo
malam illius membri dispositionẽ corrigendo. Et
tertio ipsum confortando ut fiat minera laudabilis
chimi, remoue etiam nocumentum epati impressum
per membrum communicans. Quod si debilitas epa
tis fuerit per essentiam propter malam complexio-
nem, malam cõpositionem, solutam continuitatem,
aut apostema remoue iuxta posse ægritudinẽ illam
qua debilitatur. Et in summa omnia hæc sunt ad
perficiendum primam intentionem quę est remotio
causę debilitatis epatis. Cum quibus aũt hęc intentio
perficiatur, potest esse manifestum ex curis ęgritudi-
num epatis positis & ponendis, nec nõ ex curis ægri
tudinum totius, et membrorum particularium qui-
bus epar compatitur. Debilitas nanque ipsarum est
accidens remouendum per remotionem ęgritudinis
facientis ipsam. Secunda intentio, scilicet epatis con-
fortatio, quæ propriè pertinet huic capitulo perfici-
enda est cum infra scriptis. Primum est calefactio sub
tilis, id est, leuis ut seruetur complexio naturalis epa-
tis, aut spirituũ, uel subtilis, id est, cum subtilib. in sub
stãtia habẽtibus uirtutem penetratiuam, sicut in schi
nantho, cipero, croco. Secundum est apertio etiam
leuis quia ferè semper est timor de oppilationibus, et
hæc reperitur in fisticis, absinthio, marrubio. Tertiũ
est maturatio sicut in croco. Quartum lenificatio,
sicut in passulis, & uino granatorum dulcium. Quin
tũ abstersio, sicut in aqua hordei excorticati, aut mel
lis. Sextum incisio, sicut in uino granatorum mu
zorum & acetosorum. Septimum cum stipticis
moderate, sicut in schinantho, absinthio, ros. & simi-
libus. Octauum prohibitio putrefactionis, sicut in
cinnamomo, cassia lignea. Nonũ excitatio, sicut in
spodio. Decimum mundificatio uirus, sicut cum mel
le & uino subtili. Vndecimum cum proprietate, si-
cut in spica, epate, adip, & carne limaciarũ, rheubar-
baro. Duodecimum cum amicitia currente intere-
par & medicinas propter multas causas, sicut in pas-
sulis. Non dico tamẽ quod in omnibus casibus pro
confirmatione epatis his omnibus indigeamus, sed
hęc memorata sunt, ut his utamur quę proposito no
stro magis deseruiunt. Et ut sciamus uerificare rece-
ptas authorũ cõponentium antidota ex diuersis sim
plicibus habentibus plures, aut omnes has intentiões

Quamuis

Quamuis sit possibile quod in uno simplici plures ex his conditionibus reperiãtur, ut patet habenti notitiam simplicium.

Præter hoc esto memor pro confortatione epatis multum attendere cõfertationi spirituum ipsos multiplicando. Et omnibus nouem modis ipsos cofortãdo, de quibus fuit sermo in capitulo de melancholia. Ipsi enim sunt cuiuscunq; uirtutis instrumentum ad suas perficiendas operationes.

Item præter hæc esto memor diligenter consyderare, quæ uirtus sit læsa principaliter, & ipsius confortationi magis attẽdere, & propriè digestiuę, cui reliquæ subseruiunt. Attractiua enim confortatur calido & sicco, retentiua frigido & sicco. Digestiua calido & humido, aut cum temperamento passiuarum. Expulsiua calido & humido, licet magis humido q; calido. Et digestiua magis calido quàm humido, & quàm temperamento passiuarũ. Retentiua uerò magis sicco quàm frigido, & attractiua magis calido q; sicco. His ergo utere quæ tuo proposito deseruiant secundum exigentiã uirtutis læsæ.

Vltimo non solum attende confortationi epatis. Sed eorum membrorum quæ debent trahere superfluitates ab epate, quæ sunt renes, splen, kystis, fellis, & intestina, licet ipsa non ita immediatè epati deseruiant, sicut reliqua tria.

Sed superest ut ponamus quædam antidota iuuãtia in confortatione epatis. Excellẽs in causa frigida est diagalanga, descriptione Mesue. Et diarrhodon abbatis in causa calida. Ex syrupis in causa frigida, syrupus de absinthio, syrupus acetosus. Sed in causa calida, syrupus bizantinus. Ex trochiscis in causa frigida, trochisci de ligno aloës, trochisci de rheubarbaro, sed in cã calida, trochisci de sandalis, de berberis.

Et Rasis in capitulo de dolore epatis, describit medicinas elegantiss. in confortatione epatis tam in causa calida quàm in frigida.

Auicenna uerò describit medicamen acceptum à Gal. multum in debilitate epatis laudatum. ℞. passularum enucleatarum, aur. 25. croci aur. 1. calami aromatici aur. 2. bdellij iudaici aur. 2. s. cinamomi aur. 1. cassiæ ligneæ medietatem aurei, spicæ aur. 3. schinanthi aur. 2. s. myrrhæ aur. 4. gummi albotin aur. 4. darsesceam, id est, arboris granati syluestris aur. 2. loco cuius ponitur zylocaracta, mellis aur. 16. uini subtilis quantum sufficit, & quandoque ponimus in ipso opium, & semen hyoscyami albi, scilicet cum adsunt signa superfluæ caliditatis, & hanc receptam uerificat Auic. in textu Gal.

Electuarium ualens in causa frigida mirabiliter cõfortans epar, & mundificans canales eius, & urinam prouocans. ℞. ligni aloës, rosarum, spicæ nardi, cinamomi añ ʒ. 2. laccę, rheubarbari, gariopholi, añ ʒ. s. asari, anisi, maioranæ, mastichis, gummi, balsami, añ ʒ. 3. fu, meu, schinanthi, spodij, añ. ʒ. 1. chamepythyos, cuscutæ, añ. ʒ. 2. confice cum syrupo de ligno aloës.

Euaporatio in causa frigida. ℞. cinamomi, cassiæ ligneę, ana ℥. s. spicæ ʒ. 1. absinthij, euaporatorij, ana ʒ. 5. bulliãt in uino odorifero stiptico in quo sunt commixtæ tortellæ, id est, panis biscotus, & parum olei de neriden, infundatur lana, uel filtrum in hoc liquore, & fiet euaporatio. Sed in causa calida. ℞. endiuiæ M. 1. sandal. alb. & rub. spodij, añ ʒ. 2. cuscutę, absinthij, ana ʒ. s. bulliant in aqua ros. in qua sit quarta pars uini granatorũ, aut parũ aceti, et fiat euaporatio ut supra, sed ubi est fortis caliditas, melius est ut sit actu frigida.

Vnguentum in causa frigida. ℞. suc. eupatorij ℥. duas, spicæ ʒ. duas, olei de spica, ℈. duos, bulliant ad consumptionẽ succi, & addendo spicam in fine cum pauco aceti, & cera sufficienti fiat unguentum. Sed in causa calida. ℞. sandalorum alborum & rubeorum, spodij. añ ʒ. 1. spicæ, ℈. 1. succi endiuię, olei ros. ana ʒ. 1. bulliant succus et oleum ad consumptionem succi, & cũ pauco aceti, & cera sufficienti fiat unguẽtum.

Multę alię medicinę sunt ad hanc intentionẽ, quas causa breuitatis omitto. Medicinę tamẽ Rasis in cap. de dolore epatis sunt præstantissimæ.

Attende tamen pręcepta Auic. in proprio capitulo de debilitate epatis.

Nam cum uides debilitari digestiuam, conforta cum eis in quibus est stipticitas & caliditas cum mensura, id est, non excessiua & aromaticitate, & sit in eis maturatio, sicut sunt medicinæ compositę ex eis quę sunt sicut spica, folium, nux muscata, coriandrum, cardamomum mastix, calamus aromaticus, cyperi, & similia. Et si fuerit proueniens à retentiua adde de stipticitate, & minue de caliditate, aut conforta huiusmodi medicinas cum medicinis oppositis eis cũ infrigidatiuis, sicut sunt balaustiæ, rosæ, & hypocisthis, & si fuerit debilitas in attractiua, conforta cũ eis in quibus est stipticitas parua, tanta scilicet quod uirtutem epatis conseruet, & sit in eis caliditas & aromaticitas, & stude in aperitione oppilationum. Et si fuerit debilitas in expulsiua conforta cum calefacientib. & humectantibus aromaticis, & calefac splenem, renes, & uiscera cum sibi proprijs, & aperi poros siue meatus per quos superfluitas ad hæc membra expelluntur. Et quia cuiuscunque uirtutis debilitas potest ab omni mala complexione contingere est necessarium ut magis consyderes malitiam complexionis lædentis uirtutem quàm uirtutis lęsionem, cum oporteat uirtutem confortare per remotionem causæ lædentis. Vnde oportet aliquando digestiuam & attractiuam confortare cum infrigidantibus, licet secũdum plurimum debilitentur à frigore. Et passulæ cõferunt in debilitate epatis ita ut prohibeant solutionem uentris similem aquæ carnis.

DE OPPILATIONE EPATIS. Cap. XCIIII.

OPPilatio epatis est morbus in uijs eius prohibens transitũ humiditatis naturalis, aut superfluè, quæ per ipsum naturaliter transire consueuit.

Et est triplex, quędam in poris substantiæ eius per quos transit nutrimentum ipsi proprium, quædam in uenis eius per quas transit nutrimentum toti commune, quædam in poris, siue meatibus per quos superfluitates expelluntur.

Causæ primæ apud Auicennam est crassities sanguinis, qui nutrit epar, aut debilitas expulsiuæ cum uehementia attractiuæ eius, quapropter neque su-

perfluitates

perfluitates epatis quæ resecantur in digestione quar
ta, sufficienter expelluntur, & nutrimentum propri-
um attrahitur indigestum.

Causæ autem remotiores sunt cibi præbentes nu-
trimentum crassum, & quęcunque possunt debilita-
re expulsiuam, & fortificare attractiuam.

Causæ autem oppilationis quæ est in uenis sunt
quia creatæ sunt strictæ, aut inuolutæ à generatione.
Vnde ex omni parua re oppilantur. Aut quia sunt
ex tempore constrictæ, & secundum plurimum ra-
mi portæ oppilantur, quoniam materia oppillans
peruenit ad ipsos, primò per illud quod tollitur à ra
mis ipsius in ramos uenæ chilis sibi obuiantes, qua-
propter fex in ipsis relinquitur ipsos oppilans, pro-
pterea plurimum oppilationum est in latere conca-
uo, licet etiam quandoque fiant in gibbo, & oppila-
tiones istæ quæ sunt in uenis epatis, aut sunt coarta-
torię ab humore multo crasso, aut uiscoso genito, ex
cibis sibi proportionalibus concurrẽte debilitate di-
gestiuæ, & expulsiuæ alicuius complexionis maliti-
am insequẽte, cibi autem isti sunt, sicut carnes crassæ,
& res quæ comeduntur in appetitu corrupto, sicut
carbones, gipsum, & similia non proportionata hu-
manæ speciei, item sicut fungi & quædam genera po
morum nutrimenti crassi, & sicut zarror, id est, sor-
bæ, & similia. Aliquando istæ oppilationes sunt
attenuatoriæ sequentes apostema, uentositatem, aut
qualitatem constrictiuam.

Carnosę uerò nunquam aut rarissimè sunt, quia o-
rificia uenarum sunt neruosa, super quorum substan
tia nihil tale generat̃, & si super aliquo oritur non cõ
municatur omnibus, aut pluribus, & iam dictum est
in dispositionibus pulmonis quod res quę sunt cras-
sæ & oppilantes epar, non oppillant membra quæ
sunt post epar cum digerunt̃ in epare, sicut frumen-
tum conglutinosum, & uinũ dulce, & similia.

Oppilationes autem quæ sunt in meatibus expul
sionis superfluitatum dicẽtur cum agemus de dispo-
sitionibus fellis, & splenis, ipsę tamen à consimilibus
causis proueniunt, & sunt triplices, coartatorię, atte-
nuatoriæ, & carnosæ, sicut præcedentes.

Signa oppilationis in epate sunt. Primum color
citrinus, uel pallidus in toto corpore, quoniam san-
guis bonus in quantitate sufficiẽti ad corporis super-
ficiem non accedit, sed subtile potius aquositati, uel
choleræ mixtum attrahentibus membris inanitis.
Secundum est grauitas in hypochondrio dextro, tũ
propter materiam oppilantem, tum propter materi
am ex oppilatione retentam, imò apud Auicennam
secunda primi est maior grauitas in oppilatione quã
in apostemate, quod uerificatur si oppilatio sit ma-
gna, aut in uijs transitus humorum & superfluita-
tum, apostema uerò nec humorum, nec superfluita-
tum transitum est impediens. Sed ubi cætera sunt
paria ex parte quantitatis & loci ac reliquorum cre-
do maiorem esse grauitatem in apostemate quàm in
oppilatione, cum cæteris paribus materia sit magis
in apostemate in uno loco collecta, & sit magis gra-
uitas. Tertium est impedimentum anhelitus, & pro-
priè cum dilatatur propter compressionem diaphra
gmatis ab epate oppilato et ipsius tractionem inferi-
us. Quod maximè uerificatur cũ oppilatio est in gib
bo, hæc tamen signa sunt communia apostemati epa
tis & oppilationi inter quæ febris distinguit, quę ne-
cessariò associat̃ apostemati epatis, & nõ oppilatiõi.

Quarũ signum est fluxus uentris ex materiæ cras-
sæ regurgitatione, oppilatione sibi transitum impe-
diente, & urinę multitudo et subtiliatur propter sub
tile aqueum multiplicatum ex indigestione, pene-
trans, epate pellente, et membris attrahentibus si epa
tis & totius corporis ariditas non obsistat.

Sed signa distinctiua inter oppilationem pororũ
transitus nutrimenti proprij & oppilationem uena-
rum sunt, quia in oppilatione uenarum prædicta si-
gna sequuntur à principio & corporis consumptio,
sed in oppilatione pororum transitus nutrimenti il-
la non sunt à principio, sed apparet in principio mul
tiplicatio sanguinis in uenis, & color rubeus in cute,
quia sanguis non accedit ad nutriendum epar. Sed si
oppilatio esset in poris, siue uijs purgatiõis superflui
tatum ab epate, scilicet in uijs purgationis cholerę ab
epate ad kystim fellis, & melancholiæ ad splenem ap
pareret in sanguine multiplicatio choleræ & melan-
choliæ cum colore citrino nigro, aut mixto in cute.
Sed de his uberius agetur in sequentibus.

Signa uerò distinctiua inter oppilationem uenæ
chilis, aut ramorum eius, & oppilationem uenæ por
tæ, & ramorum eius sunt, quia oppilationem uenæ
chilis & ramorum eius sequitur fluxus uẽtris sangui-
nis, et humorum iam generatorum in porta, siue cõ-
cauo epatis, non potentium penetrare ad membra
oppilatione chilis transitum impediẽte ad ambitum
totius, & propriè quantum ad partem eorum cras-
sam. Quare regurgitãt ad portam, deinde per mese-
raicas ad intestina, & fit urinæ subtilis multiplicatio
cum tinctura propter debilitatem digestionis epatis
multiplicantis aquositatem, & propter transitũ sub-
tilis partis sanguinis & aquositatis nõ bene à sangui
ne discretè membris trahentibus.

Crassities quoque ac durities hypochondrij dex-
tri est sensui manifesta. Sed oppilatione existente in
porta et ramis eius fit fluxus chilosus, aut humorum
diminutè digestorũ, nam si sit oppilatio in meserai-
cis, quæ sunt rami uenæ portæ terminatæ ad intesti-
na fit fluxus materiæ chilosę, si uerò sit in porta, & ra
mis eius cõtentis in epate fit fluxus humorum dimi-
nutè digestorum, et aliquando sicut lotura carnis chi
lo ualde diminute decocto, & aliquando fluxus par
tim chilosus, partim humoralis, & non apparet cras-
sities, aut tensio sensui manifesta in hypochõdrio de-
xtro. Signa autem distinctiua inter oppilationem
portæ, & ramorum eius, & debilitatem ipsius e-
patis, quamuis conueniunt fluxu chiloso manifesta
sunt ex capitulo præcedente. Quod autem oppila-
tio sit coartatoria à multitudine humorum cogno-
scitur ex signis plectorię, de quibus 2. primi, additis si
gnis generalib. oppilationis suprascriptis.

Quod uerò pẽdeat ab humore crasso, aut uiscoso,
cognoscit̃ ex signis cacochimię, de quib. 2. primi, ad-
ditis signis oppilationis suprascriptis. Item cognosci
tur ex regimine pręcedenti, & malitia digestionis, ex
quib. si multiplicet̃ uentositas apparebit crassities, &
tẽsio augeri aut minui subitò uel in breui. Si uerò nõ
semper tẽsio & crassities permanebũt æquales, ad ꝙ
iuuabit regiminis debiti uariatio & mixtio humorũ
in ægestionibus, uel urinis apparens, Si uerò oppila-
tio

tio est attenuatoria, ut quia uię epatis creatæ fuerunt
strictę, cognoscit̃ ex diuturnitate passiōis, et à princi-
pio generationis contractæ cū fortitudine retentiuę,
& debilitate expulsiuæ. Si uerò oppilatio attenua-
toria sequat̃ apostema, aut aliã cãm uiã attenuantẽ si
ue corporea siue incorporea illoꝝ signa apparebũt,
de quibus infra. Si uerò oppilatio fuerit carnosa,
ex pustula, bothor, uel uerruca oppilatio nõ erit uni
uersalis, imò in paucis uenis, et sic signa oppilationis
erũt debilia. Et cum hoc cura parum proderit, aut ni
hil, si fuert à ueruca aut carne addita.

Prognostica. Primum. Oppilationes epatis sunt
matres omnium ęgritudinũ. Secundum. Cum pro
longatur difficilis, aut impossibilis est curatio et mul
totiens perducunt ad putrefactiones facientes accide
re febres, aut apostemata perducẽtia ad hydropisim.
Et ad generationem uentositatis faciẽtis accidere do-
lores prauos. Tertium Multotiens confortatur natu
ra ad expellendas materias oppilationum seipsa uel
arte. Et egrediuntur aut in egestione, si fuerit oppila-
tio in latere concauo, aut in urina si fuerit oppilatio
in latere gibboso, humores permixti crassi, & soluit̃
oppilatio. Quartum. Oppilatio naturalis à genera-
tione contracta non recipit curam, pręseruari tamen
potest qui hãc patitur cum bono regimine ab incur-
su ęgritudinũ quę oppilationes sequi consueuerunt.
Accidentalis uerò noua scd'm plurimũ facile curat̃.

Cura opilationum epatis exigit quatuor intenti-
ones. Prima causam oppilantem epar remouet. Se-
cunda ipsum confortat. Tertia corrigit accidentia.
Quarta ordinat debitum regimen sex rerum.

Prima intentio perficitur secundum diuersitatem
causæ oppilantis. Si ergo oppilatio fuerit à multitu-
dine, euacua aut cum phlebotomia, si sanguis fuerit
uincens, aut alij humores peccauerint cum sanguine.
Quæ phlebotomia fiat à uena cõmuni, repletiõe exi
stente in toto, aut à saphenis. Si in causa fuerit reten-
tio sanguis menstrualis, aut hęmorrhoidalis, postea
phlebotometur basilica, aut saluatella dextra. Si ue-
ro repletio non fuerit cõmunis, sed propria epati suf
ficit phlebotomia solius basilicæ, aut saluatellæ, po-
stea alij humores euacuentur secundum quod opor-
tet. Si uerò causa oppilationis fuerit humor crassus,
et uiscosus, prius digere, deinde euacua. Digestiua au
tem in primis sint incisiua, abstersiua, subtiliatiua ab
sque magna apertione, aut prouocatione, postea sint
magis aperitiua. Euacuatio autem fiat cum solutiuis
si oppilatio fuerit in concauo. Si uero in gibbo cum
diureticis, & fortiter aperientibus. Digestiua autem
conuenientia à principio sunt, sicut syrup. acetosus
simplex, saccharinus, aut melinus cum aquis endi-
uię, aut absinthij, aut similibus paucę aperitionis. De
inde in processu cũ syrupo acetoso composito, mel-
lino, aut saccharino, oximelle, scyllitico, & aquis cu-
scutæ, capilli uen. asari, rubeæ, & similibus calidis &
frigidis, aut propinquis æqualitati secundum exigẽ-
tiam. Pro quo sciendum est quod medicinę aperiti-
uæ, quædam sunt simplices, quædam compositæ, &
utrunq; quędã frigidæ, quędã calidę, quędam æqua
litati uicinæ. Frigidę quędã sunt sicut endiuia hortu-
lana, & campestris, quæ est taraxacon, & aqua plan-
taginis cum folijs & radicibus suis, & omnia prouo
cantia cum infrigidatione, sicut semina communia
frigida, quibus utendum est in oppilatione cum cali
ditate. Et ex compositis, syrup. bizantinus, syrupus
acetosus compositus, licet forte conuenientius inter
æqualitati propinqua possent numerari. Calidę ue-
rò sunt diuretica fortia, ut asarum, tapsia, petroseli-
num, aristolochia, rubea tinctorum, iris, fistici, agari
cus, epithymus, scylla, polium, spica, centaurea mi-
nor, et succus eius, gentiana. Et ex compositis syrup.
acetosus cum rubea et melle, oximel scylliticum, oxi
mel compositum, & hæc sunt supra caliditatem pri-
mi gradus temperatæ autem uicinæ temperamento
sunt, lupuli, lacca, cuscutę, capil. uen. & sunt ambo a-
peritiua ualde cum æqualitate ualentia, tam in oppi
latione cum caliditate quam cum frigiditate. Sed ca-
lidæ circa primum gradum quæ sunt proximè im-
mediatè suprascriptis, sunt rhubarbarum, absinthi-
um, eupatorium, cimæ schinanthi, amygdalæ ama-
rę, succus fœnic. chamepithie, & propriè quando op
pilatio esset in uijs strictis, acetum scylliticum, aspara
gi, & similes. Et ualent in oppilatione frigida cum ui
no, aut aqua seminum calidorum. Et in calida cum
aqua endiuiæ, cuscutæ, quæ propriè aperit oppilati-
ones splenis. Item cum decoctione seminum frigido
rum communium, uel etiam sine his. Non enim cu-
rãdum est de inflammatione cum iuuamentum ape-
ritionis pręualeat nocumento quod efficit earum ca
lor inflammando, eo quod ad extinguendum est fa-
cilis post aperitionem. Et nota quod medicinę supra
scriptæ non solum ualent sumptæ interius, sed etiam
exterius applicitæ secundum opportunitatem.
Et multas medicinas compositas inuenies in antido-
tarijs huic proposito deseruientes calidas, frigidas, et
temperatas ex genere decoctionum, syruporum, ele
ctuariorum, trochiscorum, unguentorum, et similiũ
quibus utere secundũ necessitatem, & multas tuapte
cõponere potes. Si uerò oppilatio esset attenuatoria
à generatione contracta, utputa naturalis strictura
uenarum curam non habet. Cauẽdum tamen est ab
his quæ possunt esse causa alterius accidentalis oppi-
lationis. Sed cura oppilationis attenuatorię sequens
alicuius cõplexionis malitiã patere põt ex cap. pręce
dẽti. Cura uerò oppilatiõis sequẽtis apostema epatis
manifesta erit ex cap. sequẽti. De cura aũt oppilatio-
num existentiũ in meatibus expulsiõis superfluitatũ
agetur in cap. de hicteritia, & de dolore splenis.

Secunda uerò intẽtio. s. epatis confortatio perficit̃
cum medicinis dictis in cap. præcedenti, cauendo tñ
á multum stipticis, aut uiscosis, & omnibus quę pos-
sent oppilationẽ renouare, aut augere.

Tertia intentio, scilicet correctio accidentium per
ficitur curando, & pręseruando ab omnibus ægritu
dinibus, quarum oppilatio epatis potest esse causa,
hæ autem sunt plurimæ, quarum curam perquire
in capitulo præcedenti, & sequenti. Sed pro quar-
ta intentione cauendum est à superflue stipticis, pon
ticis, uiscosis, & multum dulcibus & prębentibus nu
trimentum crassum, & frequenter utendum est incisi
uis, subtiliantibus, abstergentibus, et summopere ela
borandum est, ut fiat bona digestio tam in prima
q; secũda. Quapropter utatur his quę bene potest di-
gerere, et non superfluat in quantitate. Nec comedat
nisi præcedentis cibi digestione celebrata. Non
multiplicet cibaria in mẽsa una. Surgat à mensa cũ re

liquijs

liquijs famis. Primo nota biliter comedat antequam
bibat, deinde frequenter bibat, & parum pro uice.
Caueat ab aqua frigida, & cibis, & potibus, actu aut
potentia ualde frigidis. Somnus sit septem hora-
rum aut circa, ut fiat bona digestio, & sit nocturnus,
meridianus uitandus est, nisi fortè à medio Maij usq;
ad medium Augusti dormiat per horam in meridie.
Procuret euacuationes à natura institutas. Post ci-
bum quiescat & exercitetur perfecta prima digestio-
ne, & sit sperans & gaudens, & fugiat solicitudinem,
tristitiam, timorem, iram, & similia corpus extermi-
nantia. Et sit indutus uestibus mediocriter calidis
secundum temporum exigentiam.

DE APOSTEMATE EPATIS. Cap. XCV.

Apostema epatis, quantum ad quid nomi-
nis, & quid rei est satis manifestum. Sed
pro notitia specierum est sciendum quòd
apostematum quæ accidunt in regione epatis, quæ-
dam accidunt in ipso epate, quædam in lacertis posi-
tis super epar, quædam accidunt in meseraicis & me-
senterio. Sed eorum quæ accidunt in epate, quædam
accidunt in partibus superioribus eius, scilicet in gib-
bo, quædam in partibus inferioribus, scilicet in con-
cauo. Item quædam accidunt in suspensorijs & pan
niculis eius, quædam in uenis eius, quædam in ipsius
substantia. Plures tamen accidunt in ipsius substan-
tia, & quandoq; cõmunicant pluribus partib. simul.
Distinguntur præterea ex partæ materiæ effecti-
uæ concurrentis ad ipsorum generationem. Nam
aliquod est sanguineum, siue phlegmonides dubelati
aut non dubelati, id est, colligens & non colligens,
quoddam est cholericum, quoddam est phlegmati-
cum, quoddam melancholicum factum incipiendo,
aut permutando. Et melancholicum est duplex,
quoddam ex melancholia non adusta de genere se-
phiros, quoddam ex melancholia adusta de genere
cancrorum, quoddam est inflatiuum, uentosum, &
frequenter apostemata epatis sunt mixta.
Causæ apostematum epatis per essentiam sunt ma
la complexio calida malignans humores & ipsos at-
trahens qui non debitè regulati faciunt apostemata.
Item mala complexio frigida debilitans digestiuam
& expulsiuam est causa cur apostema congeratur in
epate, superflua quoq; attractio epatis est causa, cur
attractum non bene reguletur & faciat apostema.
Oppilatio quoq; retinens humores & superfluitates
est causa, cur indebitè figantur in epate, præcipuè opi
latio in parte epatis terminata ad porum felleum qui
est sub media pennula epatis. Dolores quoq; epatis
frequenter causant apostema attrahendo materiam
ad locum dolentem, & fit apost. per uiam defluxus,
aliquando debilitando sunt causa, ut apostema pau-
latim congeratur. Per communitatem uerò aut à
kisti fellis cum oppilatur, aut aliter efficitur impotens
ad expellendum choleram per meatus conuenientes
unde regurgitans ad epar est causa apostematis. Simi
liter per communitatem ad splenem cum oppilatur,
aut apostematur, & similiter cum oppilatur uia defe-
rens melancholiam ad splenem. Item per communi-
tatem ad stomachum cum læditur, & maximè secun
dum digestiuam, unde non præparatur chilus epati
conueniens, ut inde sanguis & humores laudabiles fi
ant. Item per communitatem à membris spirituali-
bus, intestinis, renibus, matrice, maximè in retentio-
ne menstruorum. Et per communitatem ab ano cum
retinetur sanguis hæmorrhoidalis. Causæ autem pri
mitiuæ sunt casus, percussio, offensio epatis. Item ci-
bi superfluè calidi, aut frigidi, crassi, uiscosi, & quæ-
cunq; possunt epar lædere. Apostemata epatis termi
nantur quadrupliciter. Aut enim resoluuntur. Aut
suppurantur. Aut indurantur. Aut permutantur &
si permutentur ad membra ignobilia, sicut ad splenẽ
est bonum, & contra, si permutentur ad magis nobi-
lia, malum. Et quandoque criticè expelluntur, aut
cum sudore, prouocatione urinæ, aut fluxu sang. na
rium, cum est in gibbo, et si est in concauo facit crisim
cum sudore, uomitu, aut solutione uentris.
Signa. Primò ponam signa distinctiua inter a-
postema epatis & pleuresim, licet in multis similes
sint, & propriè cum pleuresis est in costis mendosis la
teris dextri. Primum est ex parte doloris, quia in
pleuresi dolor est sub costis uersus pulmonẽ, in apost.
epatis infra costas uersus ancham. Secundum in apo-
stemate epatis non est sputum cum tussi in principio,
neq; in processu. Sed in pleuresi est sputum cum tussi
saltem in processu. Tertium, in pleuresi est pulsus
serrinus, in apostemate epatis undosus. Quartum,
in pluresi est dolor pungitiuus satis intensus, in apo-
stemate epatis grauatiuus, id est, remissus nisi causa
doloris sit in panniculo. Quintum, in pleuresi est
magna anhelitus malitia, sed in apostemate epatis
nulla aut pauca. Sextum in apostemate epatis est co-
lor multum à naturali mutatus, in pleuresi parũ aut
nihil. Signa uerò distinctiua inter apostema mirach
& apostema epatis sunt. Quia tumor in apostema-
te mirach leui compressione sentitur, sed apostema e-
patis nisi cum magna compressione, est enim epar po
situm in profundo. Item tumor in apostemate mi-
rach, plerunque subiacet uisui. Sed in apostemate epa
tis minimè, nisi fortè esset in gibbo, & maximè quan
titatis & in macilento. Tertium ex parte figuræ,
nam lacertus apostematus est longitudinalis, latitudi
nalis, aut transuersalis, & apostema est illius figuræ
incedens secundum situm musculi, & assimilatur cau
dæ muris, cuius una pars est subtilis, altera crassa, sic
enim est figura lacerti, est enim crassior in origine sua
quàm uersus medium uentris. Sed apostema epatis
est lunare habens figuram semicirculi aut maiorem,
sic enim est figura epatis. Quartum apostema muscu
li nõ facit accidentia ex siti, febre, alteratione coloris
aut formæ quæ sequuntur ad apostema epatis.
Quintum, cum uides mirach extenuari & tende-
re in fuscum iudica quòd apostema est in epate, hæc
enim sequuntur defectum nutrimẽti, qui non fit nisi
ex nocumento epatis. Est tamen sciendum huiusmo-
di apostemata mirach, quandoq; facere hydropem
nocendo epati, maximè quãdo sunt in parte mirach,
superposita epati propter compressionem uicinita-
tem & colligantiam. Distinguitur autem apostema
epatis, ab apostemate meseraicarum, licet in signis
multum communicent, scilicet febre, grauitate, dolo
re & similibus, quia apostema meseraicarum est cum
minori febre, minori grauitate, & sequitur ad ipsum
fluxus chilosus secundum plurimum, quòd nõ sequi
tur

ad apostema epatis, & ad ipsum est magis apta sequi extenuatio quam cacexia, aut hydrops quę frequenter sequuntur apostema epatis. Neq; tactui subiacet, sicut apostema epatis. Signa uerò apostematis epatis sunt infrascripta. Primum grauitas notabilis in apostemate epatis, & maior quam in oppilatione cęteris paribus, licet in oppilatiõe magna possit esse maior grauitas quã in apostemate paruo, sicut uoluit Aui. secunda primi. Secũdum dolor multo maior in apostemate epatis quam in oppilatione ratione solutionis cõtinui, quę est in apostemate et nõ in oppilatiõe.

Tertium signum est mutatio formę & coloris ualde notabilis, non enim stat bonus color sine præsentia boni sanguinis, cuius defectus sequitur ad apostema epatis. Minus tamen mala mutatio est in phlegmone epatis, imò aliquando uidetur habitudo & color factus bonus propter sanguinis inflãmationem facientẽ faciẽ rubere. Attamẽ si bene notabiť uidebiť notabiliter mutata in uiuiditate oculorum & in forma, & si fortè tãta mutatio nõ appareat à principio parum post apparebit. Quartum signum est attractio furculę & humeri dextri ad inferiora, quia epar grauitans trahit suspensoriũ alligatum dorso. Quintum, quia habentes apostema magnum, & propriè calidum non possunt dormire, imò parum iacere super latere dextro, quia epar cõprimitur à stomacho et ab intestinis, nec possunt iacere super sinistro, quia epar grauitat, imò etiam grauat eos situs resupinus, licet minus cæteris. Signa uerò distinctiua inter apostema gibbi, aut concaui sunt. Quia tactus inuenit ipsum cõprimendo in extremitate costarum hypochõdrij dextri cum est in gibbo, non aũt cum est in concauo nisi forte in macilento habente apostema magnum & cum forti cõpressione.

Secundo inuenitur maior grauitas in apostemate gibbi quam concaui, tũ quia epar per gibbũ apprehenditur, tum quia concauum stomacho sustẽtatur. Tertio in apostemate gibbi est constrictio anhelitus, quia gibbus apostematus cõprimendo diaphragma & pulmonem facit tussim siccam, quę non accidit in apostemate concaui. Quarto minoratur urina in apostemate gibbi, imò cum est magnum aliquando retinetur propter oppilationem attenuatoriam sequentem ipsum, & aliquando propter debilitatem expulsiuæ. Sed hoc non accidit in apostemate concaui, sed econtra in apostemate concaui adsunt aliqua accidentia quæ deficiunt in apostemate gibbi. Primum. singultus quando apostema est magnum propter colligantiam oris stomachi in cõcauo epatis mediante neruo subtili. Secundum. dolor magnus quando sumitur cibus notabilis, uel aliter stomachus extenditur, quia stomachus extensus cõprimit concauum epatis, et non gibbum. Et in summa per apostema concaui stomachus multũ lęditur, & econtra per apostema gibbi multum lęduntur spiritualia maximè pulmo et diaphragma. Quod si apostema est in gibbo & concauo apparent omnia accidentia suprascripta, et si apostema est in pãniculo, est dolor uehementior et tractus humeri deorsum plus & maximè si est in suspensorio. Signa uerò specierum apostematis epatis distinctarum penes materiam, efficientem ipsa sunt infrascripta. Si apostema sit cholericum dictum almeser parua est grauitas, & paruus tumor, sed inflammatio & mordicatio magna. Item citrinitas linguæ, deinde denigratio cũ asperitate, et est febris fortis, continua exacerbans, de tertio in tertium. Et pulsus est durus, magis serrinus quam undosus multum uelox & frequens, sed non ualde magnus. Sitis intensa & iuuatur à frigidis & humidis. Si uerò fuerit apostema sanguineum dictũ phlegmon significatur per rubedinem faciei, & exuberationem uenarum, & pulsus est plenus, magnus uelox et frequens, magis undosus quam serrinus. Et maior est tumor & minor grauitas. Dolor est grauatiuus, extẽsiuus magis q̃ pungitiuus. Febris cõtinua conclusa, et nõ iuuať à ualde frigidis et humidis, sicut cholericum, sed apostema phlegmaticũ significatur per inflationem quandam, & lenitatem cutis, plumbeitatem coloris. Et non est in loco sensata durities, licet sit grauitas, & est pulsus leuis. Et non est sitis, neque nigredo linguæ, neque febris notabilis, sed apostema melancholicum est duplex, quoddam à melãcholia adusta, et est cancer, quoddam à melancholia non adusta, & est de genere sephiros, & utrunque q̃doq; fit incipiendo, quandoque permutando ex apostemate sanguineo, aut ex alijs. Signa comunia sunt. Primum durities manifesta in loco sensata propriè si fuerit in gibbo. Secundum grauitas notabiliter. Tertium extenuatio mirach, unde manifeste repræsentatur ipsius figura lunaris properatio ad hydropem, hyposarcã, aut ascitẽ. Extenuatio corporis, casus appetitus, tenebrositas coloris, aut minoratio urinæ. Signa uerò distinguentia inter sephiros et cancrũ sunt, quia in cãcro est febris notabilis in sephiros remissa. In cancro dolor notabilis, propriè fulmineus, in sephiros nullus si sit purum, si uerò nõ purum etiam nõ est dolor, nisi leuis apud magnum motum corporis aut fortem compressionem super locum apostematum, aut cum stomachus est plenus cibo cõprimens ipsum, & in summa omnia accidentia sunt fortiora, in cancro, sicut inquietudo, casus appetitus, singultus, nausea, maior extenuatio, et similia. Signa uerò quod fiant incipiendo sunt, quia non præcessit apostema alterius speciei, sed solum alliqua causa primitiua, aut corporea non de genere apostematis. Quod uerò fiat permutando econtra cognoscitur quia præcessit apostema alterius speciei & maximè sanguineum, illud enim inter cætera facile permutatur in duritiem, & lapideitatem, et propriè cum in fine applicantur super eo notabiliter frigida & stiptica, epar namque uelociter oppilatur & induratur. Apostema uerò uentosum, cognoscitur ex dolore extensiuo absque grauedine cum pauca aut nulla febre. Dispositiones quoque naturales, & non naturales sicut ætas, complexio, regimen pręcedens, & similia ducũt in notitiam materiæ apostematis. Nam in habentibus simbolum facilior est transitus.

DE DVBELATI EPATIS. Cap. XCVI.

DVbelati de quo est hic sermo, fit cũ in apostematibus materia in uno loco colligitur, & saniatur, propterea maximè sequitur apostema sanguineum, cum illud inter cætera maximè maturationi paratum sit. Signa futuræ maturationis sunt quia auxilia debite facta non proficiunt, imò accidẽtia, sicut febris, dolor grauãs, sitis,

inquietudo, instantia uigiliarum & similia augendo
procedunt & diu perseuerant. Cunque hæc acciden-
tia notabiliter fortificantur iam maturatio incipit, et
tamen aliquando accidunt rigores diuersi materia,
per putrefactionem exacuata ledẽte magis membra
sensibilia sibi proxima. Item lęditur apud resupina-
tionẽ, nedum à statiõe super latera materia in unum
collecta magis grauitante. Non autem fit dolor pul
satiuus, sicut in reliquis apostematibus, existentibus
in membris arteriosis cum maturantur, quia ad epar
non uenit nisi arteria parua. Sed nota quod durities
pulsus, secundum Auic. tertia quarti cap. de signifi-
catione exiturę intrinsecę, est testimonium magnum
exituræ, aut dubelati in uisceribus, dicit enim. Et
quando apparet signum exiturę, & dubelati in uisce
ribus, & non induratur, pulsus non iudices penitus
quod exitura sit interior, huiusmodi enim fortasse
non erit in uisceribus, imò in siphac quod continet
uiscera. Cum autem facta est sanies, tunc remittun-
tur omnia accidentia, nisi grauitas, quę fit maior, ma
teria magis in uno loco congregata. Et comprimen-
do inuenitur, lenitas siue mollities, cum prius sentire
tur durities. Cum autem eruptio appropinquat tũc
redit dolor & punctio, & febris crescit, et grauitas fit
maior. Cum autem accidit rigor subito, & sedatur
grauitas & dolor tunc eruptio facta est, & tunc si nõ
fuerit facta eruptio ad uentrem, sanies egrediens ex
apostemate euacuatur, aut per meseraicas ad intesti-
na, & egreditur cum egestione, si fuerit in concauo,
aut per uenam chilis descendentem, et emulgentes ad
renes & uesicam, & egreditur cum urina, si fuerit in
gibbo, aut euacuatur in concauitatem uentris, si eru-
ptio facta sit ad uentrem. Et tunc materia colligitur
in inguinibus, maximè in inguine dextro. Et fortè
post eruptionem materia existente melancholica ac-
cidit pulsus cordis, & syncopis. Et fortasse mors pro
pter resolutionem uirtutis, aut saltem accidet debili-
tas uirtutis manifesta. Sanies autem egrediens, signi
ficat situm dubelati epatis. Nam si tendit in nigrium
significat ipsum fuisse profundum in substantia epa-
tis. Si uerò tendit in albedinem, significat ipsum fuis-
se factum prope panniculum, cuius colori albedo at
testatur. Et ex ipsius saniei colore, substantia, odore,
multitudine, significantur signa efficacia salutis &
mortis, licet secundum plurimum huiusmodi dube-
lati epatis sint mortalia.

Prognostica. Primum, apostema lateris gibbo-
si est deterius apostemate lateris concaui. Secũdum.
permutatio apostematis epatis, ad splenem bonum,
econtra malum. Tertium. singultus sequens aposte-
ma epatis secundum plurimum mortem prænunci-
at. Quartum. secundum plurimum apostemata epa
tis cum prolongantur ducũt ad hydropisim. Quin-
tum. cum apostema epatis sequitur solutio uentris
est mortale. Sextum. non euadit aliquis ab aposte-
mate duro quiescente confirmato in epate, multomi
nus sanabile est apostema durũ non quiescens, quod
est cancer. uelocius enim interficit. Septimum. exitu
ra notabilis in epate est propinquior desperatiõi q̃
spei. Octauum secundum plurimum apostemata
epatis sanantur si debite regantur, & maximè si non
sit error in principio.

Cura apostematis epatis exigit triplex regimen.
Primum debitum causæ antecedenti. Secundum de-
bitum causæ coniunctę. Tertium cõmune utrique.
Primum cõpletur duabus intentionibus, scilicet eua
cuatione & diuersione. Secundum uerò exigit reper
cussiõem in princ. sed in augmento usq; ad medium
status repercussionem cum resolutiuis, deinceps ue-
rò resolutionem solam, si tendit in uiam resolutionis
si uerò in uiam maturationis, adiuuetur. Tertium ue
rò regimen completur cura accidentium, & regimi-
ne sex rerum non naturalium. Sed pro cõplendis his
intentionibus duo canones maximè obseruentur.
Primus quod medicus sit festinus in cura apostema-
tis epatis, & propriè calidi, plures ex supra scriptis in
tẽtiones simul cõplendo, nisi enim succurratur à prin
cipio & festine secundum quod oportet, & similiter
in cura cuiuscũq; apostematis calidi mẽbri ualdeno-
bilis secundum plurimũ cura erit illita & uana. Secũ
dus canon, quod maximè intendatur prohibitioni
augmenti, & prohibitioni maturationis. cauendum
tamen ne induretur, est enim ualde pronum in duri-
tiem.

Prima intentio, scilicet euacuatio in principio cu-
iuscunq; apostematis epatis cõpletur phlebotomia,
nisi fuerit prohibitio fortis, sicut ætas infantię, aut ul
timi senij, aut quia corpus fuerit ualde exangue, & a-
postema pẽdeat ab humore cholerico, phlegmatico,
aut melancholico, nullo modo peccante cum sangui
ne, & non apto euacuari cum phlebotomia, imò po
tius per phlebotomiã timeretur cholerę ebulitio, aut
frigidorũ cruditas, licet in infante & ultimo sene for-
te, nati dextre, posset applicari sanguisuga aut uento
sa cum scarificatiõe. In cęteris casibus cõpetit phlebo-
tomia, quę repletione existente multa, cuius repletio
nis causa fuerit retentio sanguinis menstrualis, aut hę
morrhoidalis, fiat ex saphenis & hauriatur notabilis
quantitas sanguinis, deinde sequenti die phleboto-
metur basilica dextra hauriendo notabilem quanti-
tatem sanguinis, uirtute tolerante, proprie si aposte-
ma fuerit sanguineum. Si uerò repletio fuerit multa,
cuius tamen causa non fuerit retẽtio san. mẽstrualis,
aut hemorrho. primo phlebotometr̃ basilica sinistra,
deinde eadem die, uel sequenti phlebotometur basili
ca dextra, aut saluatella dextra, si uolueris magis di-
uertere, & timueris debilitatem. Auic. tamen si non
reperitur basilica docet phlebotomare communem
aut cephalicam. Cõmuniter tamẽ, quia repletio non
est plurima, sufficit phlebotomia basilicę aut saluatel
lę eiusdẽ lateris. Et si uirtus est fortis extrahatur san-
guis q̃tũ oportet una uice, & si non fuerit fortis uir-
tus, partiar̃, & non applices stiptica repercussiua quę
conueniunt in principio, nisi pręcedente phleboto-
mia, aut si nõ cõpetit phlebotomia, nisi pręcedat alia
euacuatio. Nam secundum Auic. quando non phle
botomas, & dimittis materiam in epate, & admini-
stras stiptica & apocrustica proculdubio induratur
apostema. Et si administras resolutiua nõ est dubiũ,
quin moueatr̃ dolor. Alię aũt euacuatiões in choleri-
co phlegmat. melancholico aut mixto sunt faciendę
per uentrẽ, scd'm q̃ oportet et propriè q̃n sunt in con
cauo. Nã in apostemate gibbi parũ opus est solutiõe,
sed magis, puocatiõe per urinã. In cholerico quidẽ cõ
ueniũt clysteria ex decoc. maluarũ, matrũ uiol. endi-
uię, scariolę, epaticę, et similiũ cũ oleo uiol, sale, et mel
le

leuiolaceo, quibus possunt addi electuaria solutiua
de quibus infra secundū exigentiam. Sumenda aūt
sunt sicut aqua endiuię infusionis duarū ʒ. rheubar-
bari cum 1. ℥. mannę aut 6. ʒ. cassię, & succus ros. ab-
sinthij, & eupatorij, uiolæ, aloēs, sed sit lotus, pruna,
tamarindi, mirob. Auic. uituperat. Propter stiptici-
tatē. Electuaria aūt conuenientia, cū opus est magis
soluere sunt electuariū de psillio, aut de succo ros. cu-
ius ʒ. s. cum suprascripta infusione posset misceri. Ca
uendū tamen est in apostematibus à uehementer sol-
uentibus, debilitāt. n. epar & materias agitant, & am
plius ad locum apostematū interdum fluere faciunt.
Est igitur melior multiplicatio numeri quā quanti-
tas. In phlegmatico aūt fiat decoctio pro clysteri ex
chamęmila, meliloto, fœniculo, petroselino, aspara-
go, lupulis, cuscutę, & similib. quibus posset agaricus
turbith, cartamus, & similia solutiua, in decoctione
addi, his ēt potest addi electuariū indum, hiera, sim-
plex, cōposita, logodiō & similia antidota solutiua,
secundum exigentiā. Fiant tamē in principio clyste-
ria leuia postea gradatim fortificentur secundum q̄d
oportet. Sumenda aūt sunt sicut pilulę de rheubarba
ro, cui agaricus addi potest. Item cassia distemperata
cum aqua absinthij, aut eupatorij infusionis turbith,
aut pauci sacch. Item cassia cum pauco electuarij indi
& aquis suprascriptis. Itē pilulę de hiera, stomatichę,
alefanginę. In melancholico aūt fiant ex cuscute, cha-
medry, chamepity, stecade, agarico, sena, & foliculis
eius, corticib. capparis, et ponatur in clysteribus sal
indum, diasena, electuarium, hamech, et similia secū-
dum exigentiam. Sumenda aūt sunt prędicta electua
ria cum cassia distemperata, cum decoctione aliquo-
rum ex suprascriptis, sicut cuscutę, senę, epithymi,
quibus potest addi, semen endiuię, passulę, & similia,
item sena solum sumpta cum aqua lactis infusionis
sem. endiuię, & cuscutę. Sunt etiam pilulę indę de la-
pide lazuli, de lapide armeno, deseruientes huic pro-
posito. Digestiua aūt in cholerico sunt oxisacchara,
acetosus, syrup. s. de granatis, de endiuia, de agresta,
ros. uiol. de acetositate citri, limonis cum aqua endi-
uię, & epaticæ, uiol. lupulorum. solatri, alchechengi,
acetosę, portulacę, plantag. papap. & similes. Itē hu-
iusmodi aquę infusionis specierum diarhodon abba
tis, triasandalorum cum sacch. sufficienti. Digestiua
in apostemate epatis phlegmatico sunt mel rosarū,
oximel simplex, compositum cum aqua absinthij,
eupatorij & similibus, digestiua uerò in apostemate
melancholico à melancholia adusta, sunt syrupus bi
zantinus, de pomis dulcibus, de fumo terrę, cū aqua
endiuię, epaticę, & similibus frigidis & humidis. Sed
in apostemate melancholico à melancholia non adu
sta syrup. de eupatorio cum aqua buglossę, boragi-
nis, aut cum decoctione passularum, tamarisci & si-
milium, & elaborandum est ut euacuationes sint in-
tegratę ex minoratiuo, digestiuo, & eradicatiuo, etiā
interatis secundum exigentiam. Diuersio autē iuxta
secundam intentionem fiat cum clysteribus de quib.
supra. Item cum apositione uentosarum in naribus,
pulpis, spatularum cum scarificatione aut sine. Item
cum prouocatiōe sanguinis menstrualis hęmorrhoi
dalis, aut sanguinis narium, si retentus fuerit præter
consuetudinem. Item cum lotione crurium & simi-
libus. Regiminis autem particularium prima inten-
tio, scilicet repercussio potest compleri per sumpta et
applicita pro qua intentione debitè complenda, sci-
endum primo quod repercussiua & si sint magnę ne
cessitatis sunt tamē magni timoris, primo quia epar
habet uias ualde angustas, & timor est de oppilatio-
ne maiori, secundo cum repercussiua sint stiptica &
materiam incuneantia, timor est de apostematis in-
duratione. Tertio quia prohibēt resudationem mul-
totiens in apostematibus intrinsecis necessariā, quar
to quia sunt causa retentionis cholerę, quę est magna
causa faciens, aut fouens apostemata calida in epate.
Ex quibus infertur. Primo quod ipsa debent esse in
stipticitate remissa, licet possint esse notabiliter frigi-
da secundum exigentiam sui contrarij. Secundo q̄d
nisi humor apostemans sit ualde calidus & subtilis, si
cut cholera naturalis, debent esse mixta cum aperiti-
uis, lenitiuis uel incisiuis. Tertio quod oportet reso-
lutiua citius applicare in apostematibus epatis cali-
dis quam in alijs apostematibus calidis aliorum mē-
brorū, in quibus resolutiua sunt dominantia ualde,
in medio augmenti uel in fine repercussiuis cōmiscen
tur, sed in his in principio augmenti debent commi-
sceri. In resolutiuis est timor et nocumentum. Primo
quia dissoluunt uirtutem & substantiam epatis, quæ
est sanguis coagulatus. Item apostema lapideāt & in-
durant resoluendo partes subtiles, quod est facile in
epate, ut supra dictum est in cap. de oppilationibus.
Quare oportet ut inter hoc teneatur medium quod
est difficile. Et hęc sunt uerba Ga. 13. therapeu. 12. cap.
hic ab Alman. posita. Sed consilium meum in tenen
do hoc medium, ut operemur sine errore, uel cum
pauco, est ut alterum duorum faciamus, aut quod u-
tamur medicinis nō multum eleuatis in grad. secun-
dum qualitates primas, neque secundum qualitates
secundas sicut est stipticas, resolutio et similes. Aut
si uolumus his uti propter excellentiam sui contrarij
sint aliqualiter refractæ cum medicinis sibi contra-
rijs quas melius est non esse fermētatas ut natura pos-
sit ipsas dirigere cōtra sua contraria. exempla autem
statim ponentur. Est autem sciendum, quod stipti-
ca interius sumpta, magis sunt apta nocere in aposte
mate concaui quam gibbi, quia citius sibi occurrūt,
& cum maiori stipticitate, cum magis occurrant
cum suis partibus terreis. Secundo sciendum stiptica
applicando non debere esse notabiliter frigida actu,
tunc. n. difficilis esset suæ uirtutis penetratio, frigidi-
tate actuali porositates obturāte, q̄propter petiæ, uel
filtrū in medicinis applicandis infusum aliquādiu in
manu teneaſ, ut illa frigiditas tepescat, sed in aposte-
mate frigido debent esse calidæ actu non superfluæ.
Interius etiam sumpta debent esse actu calida, nisi in
casu excessiuæ caliditatis cum subtilitate humorum,
frigida aūt & calida interius sumenda sunt pro parte
posita cum posuimus digestiua. Tua autem inter est,
uti eis tam interius quam exterius secundum can. da
tos, utendo scilicet his quę non sunt ualde excessiua,
secundum qualitates primas aut secundas, aut si fue-
rint excessiua refrāgendo ea cū cōtrarijs. Vnde si sy-
rup. fuerit stipticus, sicut rosaceus, de acresta, de aceto
sitate citri et similes refrangaſ cū syrup. uiol. de nenu
phare, aut cum aqua endiuię, nenupharis, uiol. & si-
milib. Similiter si aqua fuerit minus frigida sicut a-
qua solatri refrāgaſ cū aqua cichoreæ, capil. uener. &

ſimilibus tēperatis aut minus frigidis. Similiter ſi ſy
rup. fuerit nimis cali. aut nimis reſolutiuus, ſicut oxi
mel compoſitū miſceatnr cū ſyrup. de bizantijs. mel
le, paſſularū & ſimilib. Item can. obſeruādus eſt in ap
plicandis exterius. Vnde in ſpecieb. ceroti ſandalini
ponitur parum croci aut ſchinanthi aut ſpicę & ſimi
lium contēperantium ſuperfluā frigiditatem, ſimili-
ter in emplaſtris ſtipticis regioni epatis applicādis, ut
puta factis ex roſ. burſa paſtoris, carne citon. & ſimi-
libus, ponatur aliquid chamæmillę, meliloti, medul-
lę uituli & ſimilium. Similiter in reſolutiuis ponatur
aliquid mollificatiuū aut inciſiuum, ſicut in ſucco eu
patorij aut abſinthij & ſimilibus reſoluentibus po-
nat̃ aliquid mucilaginis, maluauiſci, fœnugręci, aut
ſem. lini, uel aliquid medullę, aut pinguedinis, itē po-
natur aliquid aceti. Epithima cōueniens in principio
apoſtematis ſanguinei. ℞. aquę roſ. aquę endiuię an̄.
℥. z. acet. ℥. 1. ſandal. rub. ʒ. z. ſpodij. ʒ. I. miſce & cū
petia aut filtro infuſo in eo applicet̃ ipſis aliqualiter
inter manus tepefactis. Vnctio. ℞. olei roſ. ℥. 1. ſpeci-
erum ceroti ſandalini ʒ. z. aceti modicū, cere quantū
ſufficir, fiat unctio, ſed in eryſipelate cū his miſceātur
magis infrigidantia ſicut ſuccus ſolatri, ſemperuiuæ,
camph. & ſimilia, & exiſtente magno caumate ponā
tur actu frigida. Sed in augmēto apoſtematis ſangui
nei cum ſupraſcriptis miſceatur aliquid olei de ſpica,
maſtichini aut chamomelini, et parum mucilaginis,
maluauiſci fœnugr. aut ſem. lini, uel parū medullę ui
tuli aut pinguedinis alicuius, aut olei ſeſa. aut olei a-
mig. dul. & ita gradatim q̃to magis procedit auge-
ant̃ reſolutiua addendo etiam quędā mollificantia,
ſed in eryſipelate etiā uſq; ad declinationē non ſunt
addenda calida reſolutiua aut mollificātia niſi in mo
dica quantitate, & in fine principij apoſtematis ſan-
guinei conuenit emplaſtrū factum ex cytonijs tritis,
cum far. hord. cū aqua roſ. pauco aceti, aut citonia in
aceto decocta, aut aqua tripla ad acetū, quib. pōt ad-
di oleū roſ. et ſād. hęc. n. ſub forma emplaſtri fortius
imprimūt, ſed poſtea in proceſſu addantur prędictis
oleū de ſpica, maſtich. pinguedines, medullæ, aut mu
cil. ſecūdū exigentiā. Ex Auic. collige emplaſtrū hoc
expertū, & laudabile conueniēs in ſtatu & declinatio
ne. ℞. ſtyracis liquidę, cerę. an̄. darchimeth. 10. maſti-
chis, croci, amomi, an̄. darchim. 4. olei de arbore ma
ſtichis, olei roſ. an̄. darchimet. z. uini cotylas duas &
mediā. Eſt aūt darchimeth pōdus, ʒ. 1. ſed cotyla pō-
dus 8. ℥. hoc medicamen hoc modo conficiendū eſt,
bulliant uinum & olea ſimul ad conſumptionē uini,
& cum ipſis miſceantur reliqua, & reducatur ad for-
mam unguenti. Quod ſi apoſtema fuerit phlegma-
ticū epithimet̃ in principio regio epatis hoc epithi-
mate. ℞. olei roſ. de ſpica, olei maſtich. aceti, an̄. ℥. 1.
miſce, & petia uel filtrū in eo infuſum exprimatur et
aliqualiter inter manus calefiat & applicetur, uel fiat
unctio ex prędictis addēdo cerę quātum ſufficit. Sed
in augmento dimittatur oleū roſ. & acetū fit ſubqua
druplum ad olea, & applicetur ut ſupra, ſed in ſtatu
cum prædictis ſuccus eupatorij miſceatur, & ſi opus
eſt maiori reſolutione cū aliquali mollificatione ſup
ponatur emplaſtrum de meliloto. Interim tamen cū
aquis, ſyrupis, & electuarijs, clyſteribus & ſimilibus
& in hac diſpoſitione proprijs adiuuetur, quæ pro-
uocent apoſtemate exiſtente in gibbo, & per uen-
trem educant apoſtemate exiſtente in concauo, & ex
prouocantibus eſt oximel compoſitē cū aqua fœn.
apij, aſparagi, et ſimilibus, Item dialacca, diacurcu-
ma quæ ſi uideantur nimis calida cum diarrhodon
abbatis poſſunt temperari, & ex ſimplicibus pro-
prijs prouocantib. & cōfortantibus ſunt cin. cappa-
res & fiſtica. Si uerò fuerit in concauo leniatur uēter
cū clyſterib. & dentur pil. alefanginę, pil. de rheubar-
baro, & ſimilia. Quod ſi apoſtema fuerit melancholi
cū, ponantur in principio repercuſſiua dicta in phle-
gmatico & his quæ precipiunt̃ in phlegmatico, in au
gmēto, in melancholico addatur farina fœnugr. fari-
na ſem. lini aut oleū ſeſaminū, aut medulla uituli, aut
aliqua pinguedo, aut aliqua mucilago. ſ. maluauiſci
fœnugr. ſem. lini & ſimiliū, & procedente tēpore ad-
miſceatur æſopi cerotum, et ſi maiori erit opus mol-
lificatione cū eo miſceat̃ medulla uituli aut aliud ex
mollificantib. iā dictis. Et ſi fuerit in gibbo prouocet̃
cū aliquibus ex prouocantib. dictis in phlegmatico
diſtēperatis cum decoctione paſſul. & ſi fuerit in con
cauo tentetur eductio cū clyſter. factis ex decoctione
ſenę, epythimi, polipodij, ſalis indi et ſimiliū cum ſuf
ficienti q̃titate olei, aut ſumat ſenā cum aqua lactis,
aut cū decoctione paſſul. cui pro correctiuo addatur
℈. s. zing. Si uerò hęc apoſtemata epatis nō citò inter
ficiūt, neq; ēt reſolutis partib. ſubtilibus conuertan-
tur ad duritiē neq; ad aliud mēbrum permutētur, ne
q; totaliter reſoluant̃, opus eſt ut maturētur, ut uult
Gal. com. prognoſticorū particula 1. ſuper uerbo il-
lo. Quod ſi trāſierit diem zo. non em̃ ſunt alij modi
terminationū. Quapropter cum hoc cognoueris per
ſigna prędicta adiuua maturationem conſeruata uir
tute & calore innato, quantū eſt poſſibile. Emplaſtrū
cōueniens eſt apoſtematib. cal. ℞. farinę hordei ℥. 4.
farinę fœnug. farinę, ſem. lini, pinguedinis anatis, an
ſeris, porci, an̄ ʒ. z. cyperi ſchināthi an̄. ℥. 1. amoniaci
℥. 1. s. terebinh. ℥. 4 maluauiſci mundati à ligno inte
riori cocti & pręparati ℔. 1. olei maſtichini, olei roſ.
ana ℥. 3. cerę. ℥. 1. diſſoluant̃ ammoniacū, cera et tere-
bint. in cazola ad ignē, et cum diſſoluta fuerint incor
porent̃ in mortario cū maluauiſco dicto, & omnib.
alijs hic poſitis, ſecundū q; melius fieri pōt, fiat empla
ſtrum et extēdatur q̃tum de eo ſufficit ſuper corio et
calidū epati applicet̃, ſufficeret tñ medietas receptæ.
Aliud ex inuentiōe Raſ. 9. Almanſo. in cap. de dolo
re & apoſt. ſtomachi magis æquale & cōueniens, ubi
non certi ſimus de maturatiōe et uolumus magis in
tēdere ad mollificationē et reſolutionē q̃ maturatio
nē ſicut debet fieri, quia cū maturatiōe rarò uita ſaluat̃
℞. uiol. ſiccę ʒ. 10. roſ. rub. ʒ. 5. ſpicę odor. maſt. an̄. ʒ.
3. cyperi ſchināthi, cal. arom. an̄. ʒ. z. farinę fœnugr.
ʒ. zo. flo℞ chamęmilę ſem. maluauiſci alb. farinę hor
dei an̄. ʒ. 10. conſpergātur omnia cum mucil. ſem. li
ni. et fiat emplaſtrū. Emplaſtrū maturatiuū apoſte.
frigidorū. ℞. bdellij, ammoniaci oppopanacis ſaga.
an̄. ℥. s. farinæ, ſem. lini, fœnugr. an̄. ℥. 3. maluauiſci
præparati. ℔. 1. olei de ſpica. ℥. z. terebinthinæ, ℥. s.
diſſoluantur gūmi in uino, & cū diſſolutę fuerūt ad-
datur cū eis terebinthina, & diſſoluatur cū eis, poſtea
ponātur omnia in mortario & percutiantur cum pi
ſtello, & de eo ſuper corio extēdatur, quantū ſufficit.
Iſta enim emplaſtra cum hoc quod maturant, cōfor
tant, mollificant, & adiuuāt naturam ad mundifica-
tionem

tionem ſaniei poſt apertionem & rupturam. Sed
rariſſimè cum maturatiõe ſaluatur uita, imò poſt a-
pertionem quandoque citò moritur, quandoque ui
ta aliquando tempore prolongata tandem moritur
propter mẽbri nobilitatẽ, cum cuius tanto nocumẽ-
to non poteſt ſaluari uita. Maturantur aũt huiuſmo-
di apoſtemata cũ interius ſumptis ſicut lac aſininũ cũ
ſacch. ſumptum. Et ſicut aqua decoc. radicum aperi-
tiuarum, ficuum, paſſularum, et dactylorum. Poſtea
facta maturatione adiuuetur eruptio natura non ſuf
ficiente miſcendo cum emplaſtris ſupra ſcriptis, cepe
narciſci, fermentum, fimum columbinum et ſimilia,
& iacendo ſuper latere ægro ſe uelociter mouendo.
Quod ſi erũpaẽ fit penes Auic. eruptio aut ad inteſti
na ſanie expulſa per meſeraicas ad ipſa, quę eruptio
accidit, qñ ẽ apoſtema in cõcauo. Aut fit eruptio ad
renes & ueſicã, quę fit dũ apoſtema eſt in gibbo. Aut
fit eruptio ad concauitatem uentris inferioris, qñ ſci
licet rumpitur ſubſtantia epatis & panniculus inuol
uens, & tunc ſanies colligitur in inguine dextro, ſecũ
dum plurimum. Ego autem nõ uideo cur etiam per
meſeraicas terminatas ad ſtomachum non poſſit eſſe
effuſio ſaniei ad ipſum, cum etiam uideamus ſangui-
nem effundi ab epate ad ſtomachũ, imò ſtomachus
recipit ſuperfluitates totius mediante epate. Si ergo
ſanies effundaẽ ad ſtomachũ, uel ad inteſtina ſumat
in potu aquã mellis, debitè calidam, ut fiat mundifi-
catio ſtomachi & inteſtinorum, nec non ulceris à ſa-
nie. Et attendatur uomitui aut uentris ſolutioni cum
lenibus mũdificantibus regiones illas maximè natu
ra tẽtante euacuationẽ per eaſdẽ. Si uerò erũpitur ad
renes & ad ueſicã, ſumat aquã mellis cũ lacte ſeminũ
cõium frigidorũ. Vbi adſit notabilis caliditas, uel ẽt
ponãtur grana alchechengi ad bulliendũ, dũ fit aqua
mellis. Si uerò eſſet remiſſa caliditas ponãtur radices
aſparagi, apij, & ſimiliũ diureticorũ ad bulliendum,
dũ fit aqua mellis. Si uerò ſanies cõtineatur in ingui-
ne, & ſit notabilis ꝗtitatis, ut nõ ſit uériſimiliter reſo
lutio, perforetur uẽter ubi eſt ſanies cauẽdo ſectionẽ
muſculi ita ut perforetur ſiphac nominatũ ab Auic.
burabaton. Et ſit foramen paruũ in quo ponatur cã
nula pro extractiõe ſaniei ſi fuerit expediẽs. Et paula
tim extrahatur ſcd'm quod extrahiẽ in extractiõe a-
quæ hydropicorũ. Poſtea intendatur cõſolidationi
cum thure, maſtiche, ſan. drac. bolo. arm. charabe, &
ſimiliũ quę ſumãtur cũ aqua mellis aut ſacchari, aut
endiuiæ, plantaginis, & ſimiliũ. Et in toto curæ pro-
ceſſu corrigantur accidentia, iuxta primã intentionẽ
tertij regiminis, ſecũdum quod fuerit expediens. Vl
tima aũt intentio tertij regiminis perficitur ut infra.
Regimen enim ſex rerum non naturalium in apoſte
matibus calidis, debet eſſe frigidum, ſed magis in cho
lerico ꝗ in ſanguineo, & in frigidis debet eſſe calidũ,
humidum in melancholico, ſiccũ in phlegmatico, un
de primo in cal. eligatur aẽr frig. uel pręparẽ artifici-
aliter modis ſupradictis. Et huic oppoſitus eligatur
in frigidis, uel pręparẽ cũ igne & ſimilib. Dieta ſit fri
gida & ualde tenui, ſicut aqua hordei, cum pauco iu
lep uiolati, uel ſit aqua ſacch. ita ut uſque ad tertium
nihil aliud detur niſi fortè ptiſana, quæ etiam conti-
nuetur uſque ad ſeptimum, uel detur ius pulli parui
cum acreſta uel uino granatorum, donec perueniá-
tur ad extremitates pullarum, et olera ut lactuca, atri
plices, ſpinachia, endiuia, et epatica. Et ſi opus erit pa
nis fiat ex hordeo, uel farre, aut ex farina frumenti
non omnino à furfuribus depurata, uinum non con
ceditur, niſi fortè pauciferum, cui aqua permixta ſit
ſexcupla. Procedente tamen tempore & propriè cũ
uẽtum eſt ad declinationem dieta, magis incraſſetur.
Et liberius uinum concedi poteſt ſubtile non dulce.
Sit quietus animo & corpore, ſomnus iuuat ad dige
ſtionem & doloris ſedationem, et ratione huius debe
ret eſſe longus, nocet tamen attrahendo materias, eli
gatur ergo mediocris ſcilicet ſeptem horarũ aut cir-
ca. Credo tamen minus malum eſſe declinare ad ſom
nũ prolixiorẽ quam oportet, ꝗ ad breuiorẽ ꝗ; opor
tet pręcipuè in apoſtematibus calidis, in quibus mul
tum impeditur ſomnus. In frigidis uerò ſimiliter die
ta debet eſſe ſubtilis, licet non tantum quantum in ca
lidis ad prohibendum augmentum, & digerendum
humorem. Nam facta diminutione in humoribus
non fiet tantus fluxus, ſed debet eſſe circa temperiem
aut declinans ad calidũ ſicut ptiſana, panis lotus, quę
ſi præparentur cum ſchinantho erunt præſtantiora,
poſtea præparentur cum croco, paſſulis, & alijs dige
rentib. Venter ſit potius lenis, ꝗ ſtrictus. Et ꝓcurenẽ
aliæ euacuatiões naturales & etiam nõ naturales ſibi
cõſuetę ſicut fluxus hęmorrhoidalis & ulcus diu cõ-
ſuetũ & ſimilia. Sõnus ſit ſeptem horarum, aut circa.
Quieſcat animo & corpore.

Cura apoſtematũ mirach et lacertorũ uẽtris inferi
oris eſt ꝓxima curationi apoſtematũ epatis. Vnde e
ędẽ medicinę & eiuſdẽ intentiõis cõueniũt in utriſ ꝗ.
Et nõ eſt differẽtia, niſi quia in his debemus audacius
repercutere in principio, & propriè in augmento, &
audacius reſoluere in ſtatu, et declinatione ꝗ in apo-
ſtematib. epatis. Medicinę ergo poſitę in apoſt. epa-
tis his accõmodenẽ in exequẽdo intẽtiões ſimiles tã u
niuerſales ꝗ; particulares. Cura apoſt. meſeraicę ſiue
meſẽterij eſt ſimilis curatiõi apoſt. cõcauitatis epatis.

DE DOLORE EPATIS. Cap. XCVII.

CVm quis male fuerit coloratus, & cũ hoc malam habuerit formam, habuerit ꝗ; dolorem in dextro latere apud coſtas poſteriores, et fuerit eius malus color citrinus, & fuerit cum hoc in ore ſiccitas & ſitis uehemens.

Hoc cap. intitulatũ de dolor epatis eſt primũ inter
cap. diſpoſitionũ epatis, de quib. agit Raſis in parte
pręſenti, quia dolor ꝗtum ad quid nõinis aut quid
rei eſt ſatis manifeſtus. Diuidiẽ hoc cap. in partes 3. In
1. determinat de dolore à cã cal. In 2. de dolore à cã
frig. In 3. pro cura apoſtematũ epatis remittit nos ad
curã apoſtematũ ſtomachi. 2. ibi. Quod ſi malus co-
lor 3. ibi. Si aũt apoſte. in epate fiãt. Prima in duas. In
1. ponunẽ aliqua ſigna apoſtem. cal. in epate, ſcd'o
curã. 2. ibi. Aqua hordei. In 1. dicit, cũ aliquis fuerit
male coloratus, et cũ hoc fuerit malę figurę. i. habitu-
dinis ſiue formę, et habuerit dolorẽ in latere dextro a
pud coſtas poſteriores, quę dicũẽ mẽdoſę, et color ſu
us malus fuerit citr. & fuerit in ore ſic. et ſitis uehemẽs.

Quę duo signa postrema arguunt dominium calidi
tatis cum materia colerica, supple tu hic, dolor proue
nit à causa calida.

*Aqua hordei, et succi herbarum ut en
diuiæ, & solatri, & cuscutæ cum syrupo a
cetoso, de saccharo alb. facto in potu tribu-
atur. Emplastrum quoque ex 2. sanda-
lis & rosis & camph. & aqua ros. cum pã
no lineo loco superponatur. Quod hoc mo-
do fiat. Pannus in prædictis inuolutus
superponatur, quando tepere inceperit re-
moueatur, & alius loco eius apponatur.
In potu præterea sumat granatorum suc-
cum, & rob, qui infrigidare consueuerunt.
Hic quoque à uino, & à confectionibus,
quæ de melle fiunt sibi caueat, & à cibis ca
lefacientibus. Et sumat trochiscos de
berberis. Qui recipit succi berberis drach
mas decem, seminis endiuiæ, seminis citrul-
li, portulacæ, seminis omnium, ana drach.
tres, rosarum, drachmas duas rauedseni,
drachmam unam, spice drachmam semis, in
formentur trochisci pondere aurei unius,
ex quibus detur unus cũ syrupo acetoso de
saccharo, aut cum succo granati. Ven-
ter quoq; si necesse fuerit cum succo fructu-
um soluatur, ut sunt pruna & tamarindi.
& saccharo albo.*

Hic ponit curam. Primo cum aqua hordei, & suc
cis endiuię, solatri, cuscute, mixtis cum syrupo aceto
so, simpliciter facto ex saccharo albo, quæ in potu tri
buãtur. Aqua quidem hordei per se ne forte mixta
cum syrup. acetoso in stomacho acetosetur. Succi ue
rò singulariter aut coniunctim mixti cum syrup. ace
toso. Sunt enim aperitiui epatis, confortatiui, & pri-
mi duo frigidi. Sed succus cuscutę, circa tẽperiẽ nota-
biliter aperitiuus oppilationũ, & propriè pori fellei.
Secundo emplastrum, id est, epithyma ex duobus
sandalis, ana, ℨ.2. ros. ℨ.1. camphoræ, ℈.s. aquæ ros.
℥.3. in quo infundatur pannus & aliqualiter com-
pressus regiõi epatis applicetur notabiliter frigidus.
Et cũ tepere cœperit remoueas & alius actu frigidus
superponatur. ait enim Auicen. per frigiditatem a-
ctualem et potẽtialem caliditas epatis superflua tem-
peretur. Tertio in potu sumat uinum granatorũ,
scilicet muzorum aut acrium & similiter rob, id est,
succos per decoctionem aut ad solem inspissatos qui
frigidi sint sicut rob de agresta de acetositate citri, li-
monis & similiũ cũ aqua endiuię, epaticæ & similiũ,
aut cum aqua cocta cum saccharo. Quarto à uino
confectionib. de melle & cibis calefacientibus absti-
neat. Quinto sumat trochiscos de berberis. Quorũ
descriptio. ℞. suc. berberis frig. et sic. in fine tertij sem.
endiuię, citrulli, portul. añ ℨ.3. ros. ℨ.2. rauedseni, ℨ.1.
spicę, ℨ.s. informent̃ trochisci põdere aur. I. ex quib.
detur unus cum syrupo acetoso, de sacch. aut cũ suc-
co granati. Sexto uẽter, si necesse est cũ succo fructuũ
soluatur, si haberi põt, si uerò non. ℞. prunorũ, tama
rindorũ, ana. ℥.3. incidãtur & infundãtur in una ℔.
aquæ & media per decem horas, deinde bulliant, do-
nec remaneat tertia pars aquæ & coletur sufficienter
exprimẽdo & calida in potu exhibeatur cum saccha
ro dulcoretur.

*Quod si malus color qui est cum dolore
epatis fuerit albus, medius uidelicet inter
eum. qui est cum fluxibilitate, et eum qui est
cum tumore, fueritque cum eo uentris solu-
tio & palpebrarum atq; extremitatum tu-
mor, trochisci de rauedseni cum syrupo ace
toso de melle in potu dandi sunt. Rec. spicæ
mastichis, suc. eupatorij, succi absinthij, se-
minis fœniculi, anisi omnium ana drachm.
2. rauedseni drach. 10. informentur trochi-
sci pondere aur. unius ex quib. unus in po-
tu omni die tribuatur. Sumantur præte-
rea mastix, spica, ciperi, schinanthus, cala
mus, aromat. croc. mirrha, deinde mirrha
& mastix in uino dissoluta cum alijs misce-
antur, & ex eis emplastrum epati superpo
natur.*

*Aeger uerò à cibis frigidis & crassis
abstineat. Si autem hæc non suffecerint
trochisci de lacca cum apozemate de radi-
cibus sunt dandi. Trochisci autem de lac
ca sunt isti. Rec. laccæ, rauedseni ambo-
rum, ana drach. 3. spicæ, seminis apij, ame-
os, mastichis, schinanthi, sem. iuniperi, amy
gdalarum amararum, costi amari, rubeæ,
succi eupatorij, asari, aristol. rotun. gentia
næ, omnium. ana drach. 1. s. informentur ex
his trochisci pondere auri unius. Apo
zema de radicibus. Rec. cordicum radicũ
apij, fœniculi amborum, ana drach. 10. sem.
apij, sem. fœniculi, florum, schinanthi, ame-*

os, omnium ana. drac, 5. ros. rub. spicæ odoriferæ, amborum, ana. drac. 3. coquantur in lib. 1. donec ad tertiam redeãt, & det in potu cum prædictis trochiscis.

Hic ponit curam, quãdo est à causa frigida. primo per trochischos de reubarbaro, & emplastrum, secundo per regimen uitæ, tertio per trochischos de lacca quos describit, & describit etiam decoctionem unã, quam uult dari cum dictis trochischis. secunda ibi. Æger uero. tertia ibi. Si autem hæc. In prima parte dicit, quod si malus color, qui est cum dolore epatis fuerit albus attestans phlegmati, medius uidelicet inter eum, qui est cum fluxibilitate, id est, magna mollitie, qualis est mollities reperta in hyposarca supra, & paruam mollitiem qualis est mollities phlegmatici naturaliter dispositi, & medius etiam inter illum, qui est cum tumore hyposartico, & illum qui est in phlegmatico naturaliter disposito. Iste enim color, de quo est hic sermo, est propriè color cazetici qui est medius inter cholorem hyposarcæ, & naturalẽ phlegmatici, sicut etiam mollities & tumor sunt medij. Quod si fuerint cum eo uentris solutio, & palpebrarum, atque extremitatum tumor, sicut aliquando accidit, trochisci de rauedseni cum oximelle dandi sunt in potu. Rec. spicę, mastichis, succi eupatorij, succi absinthij, sem. fœniculi, anisi. añ. ʒ. 2. raued. id est, rheubarbarum, ʒ. 10. informentur trochisci põdere unius aur. ex quibus in potu omni die sumatur cũ aliquo liquore proprio, sicut aqua absinthij, aut eupatorij, aut apozema statim describendum. Sumatur præterea, hic describitur emplastrum, Rec. spicæ, mastix, ciperi, schinanthi, calami, aromat. ana. ʒ. 2. croci. ʒ. 1. mirrhe. ʒ. 2. conficiatur hoc modo, mirrha, & mastix in uino dissoluãtur & cum alijs misceatur, & epati superponatur. Et si non esset bene tenax addatur plus de mastiche & mirra. Æger uerò à cibis crassis & frigidis abstineat. Si autem hæc non suffecerint trochisci de lacca cum apozemate, id est, decoctione de radicibus dandi sunt, qui, Recip. laccæ, rauedseni amborũ, ana. ʒ. 3. spicæ, semi. apij, ameos mastichis, schinanthi, semi. iuniperi, amigdalarũ amararũ, costi amari, quia calidior, rubeæ, succi eupatorij, asari, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, ana. ʒ. unam semis, informentur trochisci ponderis, aurei. 1. Ex quibus detur unus cũ apozemate de radicibus, quod Recipit, corticum radicum apij, fœniculi, añ. ℥. 10. sem. apij, sem. fœniculi florum schinanthi, ameos añ. ʒ. 5. rosarum rub. spicæ odoriferæ, añ. ʒ. 3. coquantur in lib. 1. aquę donec redeat ad tertiam, & detur in potu cum prædictis trochiscis. Certe ego non credo tantam quantitatem rerum in una lib. posse decoqui, immo uix sufficerẽt tres lib. ex quo collige magnam quantitatem rerum debere poni in decoctione, cuius oppositum faciunt moderni. Sed mihi uidẽtur antiqui & moderni tenere extrema, complexiones istarum medicinarum sunt sæpe dclaratæ superius.

Si autem apostemata in epate fiant, eorum cura erit ut apostematum quæ in stomacho generantur.

Rasis in parte pręsenti pro cura apostematum epatis remittit nos ad capitulum de cura apostematis stomachi. Dolor epatis, aut est perforatiuus & fit à uẽtositate, aut uapore crasso sub panniculo contento paruum spacium occupante. Aut est extensiuũ & fit à uentositate, aut uapore satis magnum spacium occupante, aut ab humore multo extẽdente. Aut est pungitiuus, & fit ab humore acuto panniculum pungente. Aut est grauatiuus, & fit ab humore multo aut crasso siue apostemet siue non. Sunt & aliæ species dolorum, sed hæ communiter accidunt epati.

Sed pro notitia causarum est sciendum, quod causa immediata doloris eius est solutio cõtinui, aut mala complexio panniculo cõmunicata, cum epar quãtum ad eius carnem nõ sentiat. Prima autem causa solutionis continui est uentositas, aut uapor crassus extendens panniculum & faciens inflationem. Qui uapor & uentositas non inueniunt exitum, aut propter multitudinem, aut propter oppilationem. Causæ autem uaporum & uentositatum & consequenter inflationis epatis sunt sicut in inflatione stomachi dictum est. Aut ex parte ciborum & proprie illorum quæ in secunda digestione uentosantur, quorum uentositas in epate retinetur faciens eius inflationem, sicut illa quæ generatur in tertia digestione est causa erectionis uirgæ. Aut sunt ex parte caliditatis medię inter resoluentem insensibiliter, & non potentem humidum uentosare, plurimum tamen causa materialis est multitudo phlegmatis aut melancholiæ, ubicunq; sit in epate, uenis, stomacho uel splene. Secunda causa solutionis continui aut malæ complexionis & consequenter doloris est multitudo humorum aut eorũ acuitas absque quod apostement. Tertia causa est apostema calidum aut durum. Nam phlegmaticum raro facit dolorem notabilem. Quarta causa est motus criticus aut symptomaticus humorum qui dolorem faciunt aut suis uaporibus, aut quia ipsimet moti ad epar, implendo extendunt, & simul faciunt malam complexionem & solutionem continui. Quinta causa est oppilatio. Sexta debilitas. Sciendũ tamen, quod quando dolor epatis est fortis, aut est ab apostemate, aut à uentositate, & si est ab apostemate est febris & grauitas. Si uerò à uentositate, non est febris neque grauitas & talem dolorem resoluit febris iuxta aphor. 49. septimæ particulę. Quibuscunq; circundolet epar his febris superueniẽs soluit dolorem.

Signa uentositatis & inflationis sunt tensio quædã in epate, & additio festina & mutatio, propriũ enim uentositati est cito augeri & minui, mutari & interpolare & ibi non est grauitas, necq; alteratur cum ea forma nisi uentositas habeat materiam fouentẽ, & quandoque compressio sedat eam, similiter carminantia si ipsa uentositas non habet materiam. Signa uerò malarum complexionum, epatis debilitatis, oppilationis apostematum patent ex cap. præcedentibus.

Crisis uerò cognoscitur ex præcedenti ægritudine quæ cum ea terminatur.

Prognostica. Primum. Dolor epatis sanatur si ægritudines à quibus pendet sanari possunt. Secundum est ex lib. Hippocratis, inucto in sepulchro, quãdo est dolor epatis cum pruritu uehementi in camadati, id est, in collo uel posteriori parte capitis & pollice pedis, & apparet bothor simile fabæ in collo mo-

ritur talis in quinto, ante ortum solis, & acidit ipsi difficultas urinę cum distillatione propter oppilationem in collo uesicæ, propter nocumentum lacerti eius. Et ratio huius est, quia hic dolor fit ab humoribus malignis, qui sunt opilatiui, ideo fit difficultas urinæ, & in ipsis est caliditas & bauracitas, unde eleuantur uapores, qui faciunt pruritum in locis dictis, & natura tentat materiam expellere, & non potest nisi paruam partem permutare, cuius signū est bothor in collo, ergo significatur, cum hæc ægritudo sit acuta, quod natura cito succumbet, scilicet in fine quarti, ideo moritur ante ortum solis quinti diei.

Cura doloris epatis si sequatur uapores & uentositates inflantes & extendentes exigit sex intentiones. Prima euacuat euacuatione integrata ex minoratiuo, digestiuo & eradicatiuo, etiam iteratis si fuerit expediens: Secunda diuertit cum clysteribus, & aliis generibus diuersionum. Tertia aperit uias ut uentositas ubere possit exire. Quarta uentositates resoluit epar confortando. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen sex rerum. Sumat pro minoratiuo iuxta primam intentionem, septem pilulas de rheubarbaro, aut de eupatorio, aut de alchechengi. Et pro digestiuo syrupum acetosum compositū aut oximel compositum cum aqua absinthij cichoreæ & similium, & pro eradicatione pilulas de raued aut aggregatiuas aut electuarium indum. Pro secunda intentione utatur clysteribus carminantibus uentositatem, & euacuantibus humores, ex quibus uentositas generatur. Et aliquando ponātur uentosę sub epate. Sed pro tertia utatur dialacca, aut diacurcuma & si uiderentur nimis calidæ cum diarhodon temperentur. Sed pro quarta utatur fomentis resolutibus uentositatem, sicut est fomentatio, cum oleo de spica, aut cum decoctione in uino, aut aqua carminantium uentositatem sicut spica, anethum, ruta & similia, aut cum sacculis ex milio aut furfure torrefacti, aut uino aspersis, & apud Auicennam consyderetur, ad quod latus declinet uentositas, nam si extenditur dolor ad partes intestinorum, tūc solue uentrem prius cū prædictis, deinde solue uentositatem, & si extenditur ad diaphragma, ossa pectoris, & dorsum administra diuretica sicut dialacca &c. Deinde resoluentia uentositatem prædictam. Sed pro quinta intentione corrigantur accidentia secundum exigentiam. Pro sexta uerò apud Auicennam cōuenit uinum purum in ieiunio, sed in modica quātitate, uitet potum aquę frigidæ, sit parcus in cibo & potu, qui tamen declinent ad calidū & siccum secundum plurimū, & utatur aperientibus & carminantibus uentositatem, & uitet multiplicantia uentositatem & oppilantia, sed de his dictum est in passionibus stomachi, & dicetur in colica uentosa & tympanite, inter cætera notabiliter exercitetur stomacho ieiuno. Doloris autem pendentis à reliquis causis, scilicet à mala complexione sine materia & cū materia, ab apostematibus, ab oppilationibus & debilitate, cura patere potest ex capitulis præcedentibus & pro magna parte patet ex textu Rasis. Auicenna tamen appropriat quædam in cura doloris epatis, sicut trochiscos de rheubarbaro, confectionem de reubarbaro, diacurcuma & similia, quæ lege in eo in proprio capitulo.

DE ICTERITIA. Cap. XCVIII.

Sicum icteritia. Quia icteritia secundum plurimum causatur uitio Kystis fellis, ideo de ipsius anatomia iuxta morem consuetum agendum est. Kystis fellis quę descriptiue est membrum instrumentale paruū, figurę oblongæ ad rotunditatē tendentis sub media pennula epatis collocatum ex una pellicula, neruo, arteria & uena compositum ex fundo, & collo trifurcato integratum, ad mundificandum choleram à sanguine, ipsamq; ad fundum stomachi pro uigoranda digestione expellendum, ad intestinum duodenum, pro uigoranda expulsione finaliter ordinatum. Est quidem instrumentale, quia compositū & ad operationes, pro conseruatione indiuidui, necessarias totiq; communes ordinatū. Paruum quidem saltem in comparatione ad splenem, cū minor sit quantitas choleræ quam melancholiæ. Est autem figuræ oblongæ, sic enim aptius diuidi potest in collum & fundum eius. Tendit autem ad rotunditatem, quia hæc figura est omnium capacissima & à nocumentis magis tuta, & est collocatum sub media pennula epatis quantum ad fundum, licet collum à medio epatis originem trahat. Hoc enim conueniens fuit, ut cholera superflua posset apertius ad ipsū purgari, in medio enim epatis perficitur digestio, & in ea parte cholerę resecatio. Et ex hoc patet cōcordia. Gal. 5. de iuuamentis membrorum dicentis Kystim fellis in medio collocari inter uenas, quæ deferunt chilum ad epar, id est, meseraicas & uenas quæ deferunt sanguinem ad membra, id est, uenam chilim. Hoc enim intelligitur de collo eius, quantum ad ipsius originē, non autem de fundo, & est composita ex unica pellicula habente tres species uillorum, sola enim sibi sufficit ex unico neruo, & unica arteria uenientibus ad ipsam ad dandum ipsi sensum & uitam, & hi sunt rami nerui & arteriæ, qui delegati sunt à cerebro & corde ad epar, uena autem ipsam nutriens descendit ab epate. Est autem integrata ex fundo ad continendū choleram in modum sacculi, & collo eius trifurcato. Prima autem pars colli cōtinua fundo fert choleram ad fundum, & ipsam refert cum expellenda est ad stomachum, & ad intestina, propterea dixit Gal. 3. uirtutū naturalium, quod Kystis per idem collū attrahit choleram & expellit. Hoc autem collū bifurcatur. Vna pars tendit ad medium epatis siue melius ab ipso oritur, quæ solum est choleræ ad Kistim delatiua. Alter autem ramus tendit uersus fundum stomachi, & intestinum duodenum, & bifurcatur in quibusdam, una eius pars quæ est minor, uadit ad fundum stomachi, & ad uigorandum digestionem. Altera autem pars, & maior uadit ad duodenum ad uigorandum expulsiuam intestinorum propterea feces sunt citrinæ. Si autem contingat quod maior est ramus, in quibusdam tendens ad stomachum, illi sunt infelices à generatione cum fere quotidie choleram euomant, & sunt stricti secundum uentrem. Postea in diffinitione exprimuntur tres fines Kystis fellis. Vnus ad mundificandum choleram à sanguine ne nutritionem impediat. Secūdus est ad uigorandum digestionem stomachi. Tertius ad uigorandum expulsiuam intestinorum. Et ex his patet, quia Kystis fellis est complexionis calidæ & siccæ, quantum ad complexionem innatam,

actuatam per influentem,& poteſt pati omne genus
ægritudinis ſimplicis,& compoſitę,præcipue frequē
ter patitur oppilationem,ad quam ſequitur icteritia
de qua Raſ.agit in præſenti capitulo. Icteritia dicta
eſt ab aue icteri croceo colore.Et eſt auis quę comedit
ficus. Vnde Plinius. Icteris uocatur auis à colore,
quę ſi ſpectetur ab icterico ſanari illud malum tradūt
& auem mori,à quibuſdā dicitur morbus arcuatus,
ab iri arcu propter colorum uarietatem. Icteritia de
ſcriptiue apud Auic.15.tertij.eſt alteratio coloris fœ-
da,ad citrinitatem tendens, aut nigredinem propter
curſum humoris citrini aut nigri ad cutem & quæ ſe-
quuntur eam.

Icteritia eſt triplex citrina,nigra,& uiridis.Citrina
pendet à cholera citrina. Nigra à cholera nigra,ſiue
melancholia. Viridis à colera uiridi, uel ab utriſque
ſimul mixtis. Ex colore enim citrino admixto co-
lori nigro reſultat color uiridis.His ergo duobus hu-
moribus uenientibus ad cutim cauſatur icteritia uiri-
dis.Quanquam ſit imaginabile à cholera uiridi praſ-
ſina uel zinaria ſparſa, ad cutim fieri icteritiam uiri-
dem. De hac tamen cum rariſſime cōtingat perpau-
ci autores faciunt mentionem. Hi autem humores ſi
putreſierent facerent febres,cholera quidem tertianā,
malancholia quartanam,ambe ſimul utranq;.

Cauſę autem citrinæ.Secundum plurimum eſt ex
parte epatis,& Kyſtis fellis.Et cauſa nigræ eſt ex ſple-
ne.Et quandoq; accidit ex epate,cum ſuperfluat eius
caliditas. Et quandoque accidit ut ſit cauſa citrinæ
aut nigræ ſimul complexio communis corpori cum
ſuperfluit in caliditate,conuertitur enim ſanguis par-
tim in choleram,partim in melancholiā per aduſtio-
nem. Sed loquamur prius de cauſis citrinæ. Cau-
ſæ ergo icteritiæ citrinæ ſunt, aut multitudo choleræ
& generatiōis eius,aut prohibitio euacuationis eius.
Cauſæ autem multitudinis choleræ ſunt primitiuæ,
aut corporeæ. Et primitiuæ aliquæ ſunt extraneæ,ſi
cut morſus ſerpentis qui dicitur gererati, morſus ty-
ri uel ueſpæ groſſæ, & punctura pediculi uulturis,&
res bibitæ ſicut fel leopardi & uiperæ quando non in
terficiunt ſtatim, & ita ſunt omnes medicinæ fortiſſi
mæ caliditatis adurendo ſanguinem in choleram.
Sunt autem quædam nō extraneæ ſumptę ex ſex ge-
neribus rerum ſicut ęſtas & aër ualde calidus & ſiccus
& uenti ſimiles,& influxus cœleſtes,ſol,ignis, & hu-
iuſmodi. Item potus calidi ſicut uinum,potus aquę
uitis,& aqua multi mellis,& omnia notabiliter dul-
cia & amara & acuta,& maximè res cal. ſubtilis ſub-
ſtantiæ quæ ſunt aptæ ſuperfluæ decoqui. Item ex
parte artificij ſicut res fixæ aut ſuperfluæ aſſatę,ex his
enim eſt apta multa cholera generari. Item uigiliæ
ſuperfluæ & exercitiū intenſum & maximè ſub æſtu
ſolis aut circa materiam aduſtiuam.Similiter acciden
tia animi multum inflammantia ſicut ira,timor,&c.
Cauſæ autem corporeæ ſunt, aut propter totum aut
propter epar, licet ſtomachus coadiuuet & cor, cum
multum ſunt calidi. Propter totum quidē ſicut quā
do totum corpus multum ſuper calefit à febre, aut ex
alijs cauſis.Subtile enim ſanguis conuertitur in chole
ram. Et quandoq; choleram cum multa eſt & acu-
ta,natura ſtimulata critice aut ſymptomatice expel-
lit ad cutem ſicut plerunq; accidit in febribus choleri-
cis iuxta Aphoriſ.62.quartæ particulæ, Quibuſcun-
que in febribus in ſeptima aut nona, aut undecima,
aut decimaquarta die icteritia ſuperuenit bonum, ſi
non dextrum hypochondrion durum fiat. Si uerò
ſit non eſt bonum,& tunc ſit ſubito icteritia. Quan-
doq; ſit paulatim quando illud quod de cholera pau
latim generatur,ad cutim tranſmittitur & non reſol-
uitur propter ſpiſſitudinem cutis,uel craſſitiem mate
riei,uel prohibitionem reſolutionis ab aëre frigido,
& propriè quando flant uenti ſeptentrionales.Simi-
liter contingit in retentione ſudoris à quacunq; cauſa
fiat. Propter epar uerò quando eſt calidiſſimæ com-
plexionis,& tūc ferè ſemper homo eſt aliqualiter icte
ricus,aut quādo ſuperfluè calefit, ſicut in febribus &
apoſtematibus calidis. Aliquando etiam ſupercale
fit epar ſupernaturaliter propter longam moram
choleræ in ipſo, aut propter oppilationem, aut de-
bilitatem expulſiuæ ſuæ, aut debilitatem attracti-
uæ Kyſtis. Et ita de alijs cauſis præter modum in-
flammantibus epar, ut panni calidi, clyſteria calida
quibus aliquando utimur in colica,aquæ uitis,& po
tius reliqui ſuperfluè calidi.Prohibitio autem euacua
tionis eſt,aut ab epate, aut à Kyſti, aut ab inteſtinis,
aut ab alijs membris. Ab epate quidem, quia uirtus
eius expulſiua aut ſeparatiua ſiue diſcretiua eſt debi-
lis propter aliquam eius ęgritudinem,aut fortè, quia
oppilatum eſt propter cauſas oppilationis ſupraſcri-
ptas,aut facta eſt oppilatio in principio uel circa prin
cipium canalis,per quem Kyſtis recipit choleram ab
epate ſiue illa oppilatio ſit coniuncta apoſtemati ſiue
non. Ex parte uerò Kyſtis ſumuntur cauſæ multi-
pliciter aut propter debilitatem attractiuæ eius aut
intenſionem eius,unde attrahit multum uice una, &
impletur nimis & extenditur præter modum, & ſic
debilitatur maximè ſecundum uillos longitudinales
& latitudinales,ut neq; poſſit expellere neq; attrahe-
re. Itē aliquando accidit propter nimis feſtinam at-
tractionem,quod aliquod phlegma ſimul cum cho-
lera attrahitur nondum facta perfecta ſeparatione in
epate,quapropter fit oppilatio, aut in meatu per quē
cholera attrahitur ad ipſum,aut per quem expellitur
ad ſtomachum aut ad inteſtina. Quapropter huiuſ-
modi oppilatio poteſt eſſe in triplici meatu, ſcilicet,
aut in illo per quem attrahit ab epate, aut per quē ex-
pellit ad fundum ſtomachi,aut per quem expellit ad
inteſtina. Sed per communitatem ab inteſtinis fit
icteritia,quādo oppilatur extremitas meatus Kyſtis
fellis ad ieiunum propter phlegmata,quæ ſunt in ip-
ſis inteſtinis obturātia orificium dicti meatus, uel dū
ipſa inteſtina ſunt oppilata ut in colica & ileos dice-
tur.Cholera etiam craſſa replens inteſtina poteſt eſſe
cauſa,cur cholera exiſtens in Kyſti non ueniat ad in-
teſtina quamuis meatus ſit apertus.Et in hoc caſu ali-
quando cholera in inteſtinis retenta aſcendit ad ſto-
machum per reuolutiones inteſtinorum, & fit ardor
in ſtomacho,& corruptio digeſtionis,uertigo & ſimi
lia.Et in his caſibus non habens deſcenſum per inteſti
na reuertitur ad epar,& poſtea ſpargitur cum ſangui
ne per totum,& eſt cauſa icteritiæ.Hoc autem eſt ual
de raro,& non niſi ſopita expulſiua uel deſtructa ſo-
pito,aut deſtructo inteſtinorum ſenſu, uel etiam de-
ſtructa operatione uillorum latitudinalium ipſorū
inteſtinorum,quod aliquādo accidit propter nimiā
ipſorum extenſionem, unde colica eſt cauſa icteritiæ

& antecedit

& antecedit eā, & aliqñ icteritia antecedit colicā, quādo propter oppilationē aut aliā cauſam cholera retēta nō uenit ad inteſtina ad ſtimulandū expulſiuā, & lauandum inteſtina, & pendent ambę, ſcilicet icteritia, & colica ab eadem cauſa communi, utputa ab oppilatione pori fellei uenientis ad inteſtina, ultimo fit per communitatem ab alijs membris, ſicut quando propter oppilationem pororum cutis prohibetur cholerę reſolutio. Icteritia nigra in cauſis ſimulatur icteritiæ citrinæ. Eſt enim quandoq; propter multitudinem melancholię, quandoq; propter prohibitionem euacuationis eius. Cauſę uerò multiplicationis eius, quandoq; ſunt primitiuæ ſicut caliditas aëris adurēs & frigiditas congelans, nec non cibaria proportionata generationi melancholiæ, de quibus dictū in cap. de melancholia. Cauſæ corporeæ ſunt ſuperflua caliditas epatis aut totius adurens ſanguinē, & craſſum eius conuertens in melancholiam. Aut eorum ſuperflua frigiditas congelando ſanguinem denigrans & in melancholiam conuertens. Cauſæ autem calefacientes & infrigidantes poſſunt eſſe primitiuæ iam dictæ & corporeæ ſicut febres adurentes & totius frigiditas ſuperflua maximè ſiccitati coniuncta. Item aliquando hæc icteritia eſt critica ſicut in febribus quartanis aut ægritudine ſplenis, & fit in paruo tempore cum uirtus expellens eſt fortis & materia non multum craſſa. Aliquando uerò fit in longo tempore melancholia paulatim generata & paulatim ad cutim expulſa. Secūdo icteritia nigra fit propter prohibitionem euacuationis ſequentem debilitatem deſcriptiuæ & expulſiuæ epatis, aut debilitatem attractiuæ ſplenis aut nimiam eius repletionem. Aut oppilationem rami uenæ portæ deferentis melancholiā ad ſplenem, aut oppilationem meatus à ſplene ad os ſtomachi, aut propter oppilationem inteſtinorū aut meſeraicarum quæ ab ipſa terminantur. Ego autem uidi icteritiam nigram ſequentem gibboſitatem per quam fiebat tanta compreſſio ſuper ſplenem, ut non poſſet recipere melancholiam ſibi ab epate delegatā, aliquando duæ icteritiæ, ſcilicet, citrina & nigra ſimul coniunguntur propter cauſas & nocumenta cōmunia epati Kyſti fellis & ſpleni, aut quia duæ cholerę ex ſanguine generantur per eius aduſtionem, uel cum ſanguine commiſcentur & ſparguntur in toto.

Signa icteritiæ ſecundum eius tres ſpecies ſunt manifeſta uiſui. Manifeſtatur autem ſecundum plurimū in coniunctiua oculi propter eius albedinem faciente, ut omne minimum ueſtigium in ea facilè & ſubito appareat. Sed opus eſt ut ponamus ſigna cuiuſcunq; propria & cauſarum eius incipiendo ab icteritia citrina. Primum ſignum ferè commune omni icteritiæ citrinæ eſt urinæ citrinitas propter mixtionem cholerę cum ea, imò interdum tāta fit cholerę admixtio cū aquoſitate urinali, ut urina appareat nigra & ſtante icteritia quanto magis tingitur tanto maior ſignificatur fortitudo expulſiuę epatis, licet melius eſſet ut expelleretur ad inteſtina. Secundo, minoratur appetitus propter caliditatem & horribilitatem cholerę, & econtra multiplicatur ſitis. Tertio, corpus exiccatur & extenuatur. Quarto, fit paulatim niſi icteritia ſit critica. Quinto, fit pulſus paruus & durus propter debilitatem uirtutis & arteriæ exiccationem à caliditate & ſiccitate ſuperflua & mala reſtauratione, non eſt tamen uelox, quia uirtus non eſt ita fortis ut uelocitare poſſit propter malitiam complexionis & hæc ſunt ſigna icteritiæ citrinæ abſolutæ ferè communia cuicunq; icteritiæ citrinæ. Signa uerò cauſarum ſumuntur hoc modo. Nam ſi fuerint primitiuæ earum præceſſio & nocumentum ex eis in corpore derelictum declarant eas, nam ſi fuerit morſus animalis uenenoſi, ipſe morſus eſt ſignum & aduentus icteritiæ ſatis feſtinus, & ſimiliter ſi ſumpſerit ueneno ſa ipſorum præceſſio. Aduentus feſtinus icteritiæ & reliqua accidentia ueneni ſignificant ipſam. Item non apparent aliæ cauſæ icteritiæ. Et ſimiliter ſignificant reliquæ cauſæ primitiuæ ex earum præceſſione & nocumento ex ipſis derelicto. Et quia nō apparent pręter eas aliæ cauſæ icteritiæ. Cauſæ uerò corporeæ cognoſcūtur hoc modo. Nam ſi fuerit icteritia propter nocumentum totius, ſignificatur ex ægritudinibus totius ſicut ſunt febres, quæ adurendo ſubtile ſanguinis conuertunt in choleram. Aut fortè debilitando uirtutem prohibent ſeparationem cholerę à ſanguine, & hæc icteritia fit paulatim. Et non apparent feces albæ ſicut in icteritia ſequente oppilationē, imò ferè omnia exeuntia apparēt citrina, nec apparet grauedo quæ ſentitur in oppilatiua. Signa uerò malarum complexionum epatis debilitantis ſuam uirtutem, oppilationum & apoſtematum eius dicta fuerūt ſuperius cum pertractatæ fuerunt eius ægritudines. Cognoſcitur autē pendere à caliditate ſuperflua epatis ſibi naturali, quia ferè ſemper eſt homo aliqualiter ictericus. Tertia uerò ſignificatur per ægritudines præcedentes in quibus ueriſimiliter talis criſis poteſt & conſueuit fieri. Hæ autem ſunt febres cholericæ iuxta Aphor. 62. ſextæ particulæ ſuperius allegatum. Et eſt cum pluribus cōditionibus laudabilis criſis. Secundo, quia fortè coniungetur nauſeæ ſubuerſio. Et fortè aliquis uomitus aut ſeceſſus cholericus, inſtātia uigiliarum, paruitas appetitus, linguę ſiccitas & amaritudo cibi, quæ omnia fiunt ex agitatione materiæ cholericæ, imò aliquando fiet anhelitus conſtrictio, & diuerſitas in uaporibus à materia agitata eleuatis prouenientibus ad pulmonem. Et fortè per eoſdem nocebitur cor, & fiet pulſus diuerſus & fit in paruo tēpore. Symptomatica uerò cognoſcitur per eadem ſigna, ſed cum eſt paucis aut nullis conditionibus laudabilis criſis. Cū uerò cholera non expellitur ad cutim critice aut ſymptomatice fit icteritia paulatim & in longo tempore. Et hæc ut plurimū ſunt ſigna icteritiæ ſequentis multiplicationem cholerę, quibus omnib. ſignum commune eſt quod omnia exeuntia ſunt citrina. At differentiam icteritiarum quæ ſequūtur prohibitionem euacuationis cholerę in quibus ferè nunquam omnia exeuntia ſunt citrina. Prohibitio autem euacuationis colerę, quæ ſequūtur aut debilitatem diſcretiuæ & expulſiue epatis & debilitatē diſcretiue Kyſtis aut expulſiue eius, aut oppilationē cognoſcitur hoc modo. Nam ſi ſequatur debilitatē uirtutum de quibus ſupra, icteritia fit paulatim, & in longo tempore neq; eſt ualde intenſa, & feces non apparent albæ ſicut in oppilatiua, imò medio modo ſe habētes inter albedinem & citrinitatem. Item adſunt ſigna debilitatis uirtutū epatis, de quibus in proprio capitulo ſufficienter actum eſt. Signa uerò debilitatis Kyſtis cum conſtantia epatis ſunt, quia urina fit multum

multum citrina, & in paruo tempore & icteritia satis intensa, neq; apparent reliqua nocumenta epatis.

Oppilatiuę uerò signa sumuntur hoc modo: Nā si oppilatio fuerit in poro felleo existēte sub media penula per quem cholera delegatur ad Kystim cognoscitur, quia adest grauitas in epate & inflatio propter retentionē cholerae in eo. Et prius fit icteritia & urina citrina, postea feces dealbantur. Si uerò oppilatio fuerit in poro felleo terminato ad duodenum prius apparent feces albae, postea fit urina citrina, & icteritia & fortè commouetur nausea, subuersio & uomitus cholera retenta & deriuata ad stomachum, & uenter stringitur, & fortè fit colica, cuius causa est oppilatio iam dicta. Cognoscitur autem quod colica sit causa icteritiae quando ipsa praecedit icteritiā. Cognoscitur autem quod sit oppilatio in poro felleo terminato ad stomachum ex diminutione digestionis stomachi, & quod non repraesentatur amaritudo in ore secundum quod cōsueuit, & cum hoc icteritia est remissa, & fit in lōgo tempore & feces sunt citrinae.

Signa uerò causae oppilationis sumuntur hoc modo. Nam si causa est humor crassus significatur per regimen praecedens. Et si causa eius est nascentia rei alicuius in meatu, aut eius incarnatio significabitur per assiduationem icteritiae, & per assiduationem signorum oppilationis, & paucitas iuuamenti per administrationem clysteriorum & reliquorum apparentiū, & si oppilatio fuerit attenuatoria sequens apostema membri uicini aut aliud simile cognoscitur per signa apostematis illius membri, aut alterius similis aegritudinis potentis oppilare attenuatoriae.

Prognostica. Primum. Omni oppilatione meatus epatis ad fel, aut meatus fellis ad intestina quae ex incarnatione aut poro siue carne orta in meatu non speratur sanitas. Secundum. Secundum plurimum uelocius generatur icteritia citrina q̃ nigra, quia facilius & uelocius à causis extraneis generatur cholera quàm melancholia. Tertium. Sicut icteritia citrina est frequens crisis aegritudinum epatis, & Kystis fellis aegritudinum cholericarum, ita icteritia nigra splenis & melancholicarum. Quartum. In illo qui habet icteritiam factam & non curatur neq; materia expellitur est timor. Nam pluribus eorum accidit mors subita materia repente cōmunicata cordi aut alteri mēbro nobili. Quintum. Est Aphor. 62. quartae particulae, Quibuscunq; in febribus in septima aut nona aut. 12. aut 14. die icteritia superuenit bonū si dextrū hypochondrium nō durum fiat. Si uerò durum fiat non bonum. Sextum, Hippocr. dixit in his quae referūtur ad ipsum quod icteritiae species est mala, quā est profundatio in urina patientis ipsam est similitudo orobi, id est, corpusculorum generatorum per adustionem, & tremor, & impotentia locutionis propter exiccationē & tremorem uirtutis animalis interficit enim in 14. uel circa secundum tenorem uirtutis. Septimum. Quando diu remanet urina alba aut parum tincta icteritia non curata, est timendum quod habens eam cadat in hydroposim, significatur enim quod oppilatio est ex frigore.

QVod icteritia sit nigra sensui manifestū est, cuius causa coniuncta semper est melancholia. Haec autem secundum plurimum prouenit uitio splenis, potest tamen uitio totius & epatis prouenire. Sed icteritia citrina nūquam prouenit uitio splenis. Et cum hac icteritia nigra undecunq; proueniat frequenter mirach est extensum cum dolore & grauedine propter multiplicationem uentositatis & crassitiem humoris. Et secundum plurimum natura est constricta, licet quandoq; nō, cum melancholia est adusta stimulans expulsiuam. Et tertio est digestio mala & deterior q̃ appetitus. Et quarto est cum ea malitia animae, id est, malę cogitationes & tristitia, & malitia anime, id est, oris stomachi. Et uarietas, id est, error in uirtutib. comprӕhensiuis propter uapores melancholicos petentes cor & cerebrum. Quinto, egreditur quandoque sudor niger sicut in citrina egreditur sudor citrinus. Sed quod haec icteritia sit uitio splenis cognoscitur. Primo, quia est uehementioris nigredinis quàm proueniens uitio totius, aut epatis. Secundo, durities, magnitudo splenis & dolores eius, qui sunt in sinistro latere separant eam ab ea quę uitio totius & epatis cōtingit. Tertio, quia licet in splenetica sit quandoque egestio & urina nigra cum superfluit nocumentum eius, tamē secundum plurimū non est in ea urina nigra. Sed in ea quae uitio totius aut epatis accidit ferè semper est urina nigra. Item prę cesserunt nocumenta totius aut epatis cum incolumitate splenis & ecōtrario cum est splenetica. Sed distinguitur inter eam quae prouenit uitio totius ab ea quę uitio epatis, quia in illa praecesserunt nocumenta totius sicut febres adurentes, aut superflua totius frigiditas, & in proueniente uitio epatis praecesserunt aegritudines eius sicut malae complexiones, oppilationes, apostemata, & debilitas discertiue & expulsiue epatis sequens aliquam aegritudinem eius. Factam uerò propter oppilationem in meatibus significāt grauitas uehemens & difficultas dormiendo super latus sinistrum. Sed facta propter apostema durum splenis significant grauitas, tumor & durities ipsius. Sed in facta propter debilitatē attractiuae splenis nihil tale accidit, & nota quod secundum plurimum quādo est debilitas attractiuę splenis, aut ē oppilatio in meatu per quem transit melācholia ad splenem, splen nō est tumidus, & contra, quando est oppilatio in meatu per quem natura expellit melancholiam ad os stomachi est splen tumidus. Facta autem uitio epatis significatur, quia prima nocumenta fuerunt in epate, quorum signa superius praecesserunt cum incolumitate splenis. Et non est nigredo pura sicut in splenetica licet quandoque nigredo in epatica sit magis luminosa cum melancholia est adusta reseruatis in ea quibusdam partibus igneis. Econtrario melācholia splenetica est terrea opaca, & significat ipsum nocumentum in urina. Et si fuerit corruptio, id est, digestio corrupta epatis per quam generatur melancholia propter dominium caliditatis & siccitatis erit nigredo icteritiae decliuis ad citrinitatem. Et si fuerit illic dominium caliditatis & humiditatis erit nigredo cū rubedine, & si fuerit dominium frigiditatis & siccitatis uincente frigore, nigredo declinabit ad uiriditatem, sed siccitate uincente declinabit ad nigredinē, & si fuerit dominium frigid. & humi. humiditate uincente declinabit ad citrinitatem quandam, sed frigiditate uincente ad uiriditatem. Splenetice uerò color unus, scilicet, nigredo pura absq; declinatione & alios colores,

lores, diuersificantur etiam colores icteritiæ melancholicę secundum diuersitatem specierum melancholiæ, scilicet, sanguineæ, cholericæ, phlegmaticæ & melancholicæ, quæ tanta diuersitas non reperitur in splenetica.

Prognostica. Primum, icteritia nigra est rarioris euentus quàm icteritia citrina. Secundum, icteritia nigra magis prolongatur, & cæteris paribus difficilius curatur quàm citrina. Tertium, icteritia nigra est frequenter crisis ægritudinum splenis melancholicarũ. Et nota quod quandoque aggregatur utraque icteritia simul, quia choleræ & ei quod ipsum admiscetur ex sanguine accidit adustio, & fit nigra aliqualiter, & aliqualiter remanet de citrinitate priori. Et quandoque componũtur ambo humores simul, quia in epate & splene simul est nocumentum. Et tertio, quia sanguis per adustionem secundum partem subtilem uertitur in choleram, & secundum partem crassam in melancholiam, & ex his duabus icteritijs simul mixtis secundum plurimum consurgit color uiridis, licet sit imaginabile icteritiam uiridem à cholera uiridi pendere, scilicet, prassina aut cinaria. Huius autem icteritiæ uiridis signa possunt ex dictis elici & similiter prognostica.

SI cum icteritia fuerit febris, suc. endiuiæ & solatri, & aqua hord. ægro in potu tribuatur. Ipse quoque ex cucurbita, & chrysolachana & citrullis, & his similib. hærbis frigiditati attinentibus nutriendus est. Et syrupum acetosum ex fortissimo aceto in potu sumat. Epati præterea emplastrum ex duobus sandalis est superponendum. Ei uenter ex succo prunorum & sacch. soluendus. Quæ si non suffecerint, trochisci de camphora cum succo granatorum dandi sunt. Trochisci de camphora. Rec. sacchari spodij, rosarum rub. omnium, ana drach. 3. sem. endiuiæ, sem. citrullorum, cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, sem. ex omnibus sandalis rub. omnium, ana. drach. 1. formentur ex his trochisci pondere drach. 2. ex quibus quotidie unus cum sexta, drach. 1. de camphora detur, si autem æger uenas habuerit plenas, fueritque diu ex quo minutus non fuerit phlebothometur.

Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima curat icteritiam cum febre. In secunda icteritiam sine febre. In tertia docet remouere colorem maximè in oculis remanentem, secunda ibi, Quod si icteritia fuerit sine febre. tertia ibi. Si autem icteritia in oculis remanserit. In prima parte curat hanc icteritiam cum febre septem auxilijs. Primo. ℞. succi endiuiæ, ℥. 1. succi solatri. ℥. s. aquæ hordei, ℥, 3. misce, his ad libitum posset addi parum sacchari, hæc mixtio sumatur quatuor aut quinque diebus, & ualet in icteritia cum febre siue sit coniuncta oppilationi siue nõ. Secũdo, quod nutriatur ex cucurbita aut chrysolachana quæ est aureum olus à colore aureo. Nam χρυσὸς aurum & λαχανον olus. Et est attriplex, frigida est & humida in primo, & apud aliquos temperata citrullis, & similibus, sicut cucumeribus, anguria quæ sunt frigida.

Tertio, sumat syrupum acetosum simplicem ex fortissimo aceto, est enim magis aperitiuus, & potest ipsum sumere cum aqua endiuiæ, & in oppilatione melior est cum aqua cuscutæ. Quarto, epati superponat emplastrũ ex duobus sandalis, scilicet, albis, rub. Item sicut cerotum sandalinum descrip. Mesue. Quinto, uenter ex succo prunorum quatuor aut quinque ℥. & saccharo soluendus est, & si non habeatur suc. fiat decoctio, licet sit maioris quantitatis usque ad 6. ℥. Sexto, trochisci de camphora dandi sunt, quorum descriptionẽ uide in textu. Et pro duabus ʒ. trochis. misce 6. ʒ. unius de camphora. Sed communiter sufficeret medietas huius dosis nisi corpus sit robustum naturaliter & præternaturaliter notabiliter calidum. Septimo, si uenas habuerit plenas, fueritque diu ex quo non minutus fuerit, phlebotometur, scilicet ex dextra basilica.

Quod si icteritia fuerit sine febre, uenter ex his pilulis soluatur, quæ Rec. aloës drach. 1. scammoneæ quartam, drach. 1. ex his cum succo endiuiæ confectis fiant pilulæ, & sufficient ad dosim 1. Deinde dentur trochisci de lacca cum apozemate de radicibus.

Hic curat icteritiam sine febre, & propriè oppilationi coniunctam duobus auxilijs. Primo, soluit uentrem cum his pilulis. ℞. aloës ʒ. 1. scãmoneæ quarta, ʒ. unius, agarici partes duas unius ʒ. id est, ℈, 2. succi eupatorij tertiam ʒ. unius, ex his cum succo endiuiæ mixtis fiant pilulæ & sufficient ad dosim unam, sed erit magna, ita ut in multis sufficeret medietas, simul enim euacuat choleram & phlegma quod oppilat. Secundo, dentur trochisci de lacca cum apozemate, id est, decoctione de radicibus, de qua in capitulo præcedenti. Hi enim dantur ad deoppilandum.

Si autem icteritia in oculis remãserit, æger fortißimum acetũ paulatim olfaciat. Et balneum ingrediatur. Eius quoque oculis qui icteritiam cũ feb. patitur aqua ros. mittenda est. Icteritiæ præterea ualde confert, ut æger per tres hebdomadas serum bibat.

Hic remouet icteritiam in oculis existentem 4. auxilijs

xilijs. Primo odorando acetum fortissimum, cuius uapores iuuant ad resolutionem. Secundo balneum ingrediatur, scilicet aquæ dulcis debite calidum, similiter ad resoluendum humorem facientem icteritiam sub forma sudoris educendum. Tertio immitit oculis patiẽtis icteritiam cum febre aquam rosaceam ad confortandum & infrigidandum. Quarto bibat serum per tres hebdomadas debite calidum sumendo tres aut quatuor ℥. pro uice, confert enim choleram euacuando.

ORDO CVRÆ ET PRIMO ICTERITIÆ.

QVia icteritia citrina a duabus causis in genere contingit, altera est cholerę multiplicatio. Altera prohibitio euacuationis eius. Primo curabimus sequentem multiplicationem cholerę. Secundo sequentem prohibitionẽ euacuationis eius.

Cura icteritiæ sequentis multiplicationem cholerae, exigit sex intẽtiones. Prima remouet causas multiplicationis eius. Secunda euacuat ipsam mutiplicatam. Tertia corrigit discrasiam membrorum & cætera eorũ nocumenta, quæ remanserunt ipsa confortando, ne iterum multiplicẽtur. Quarta remouet citrinitatem ab oculis & a toto. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen sex rerum. Vbi tamen cholera esset pręter modum multiplicata, intentio secunda, quæ est cholerę euacuatio, debet esse prima, tum quia tanta multitudo choleræ non dat inducias, tum quia iuuat ad sui ipsius multiplicationem. Si ergo causæ fuerint primitiuæ, iuxta primam intentionem remouendæ sunt, & nocumenta per ipsas impressa, unde intendatur morsui uenenosorum trahendo uenenum exterius cum applicitis super loco morso, sicut culus gallinæ uiuentis. Et sicut animalia nouiter mortua per medium secta, & emplastra propria secũdum quodlibet uenenosum. Item partes supra locum morsum tueantur cum frigidis & stipticis, sicut aqua rosacea, aceto & succis infrigidantibus proprijs cum debita strictura. Et confortetur cor & membra nobilia. Et dentur bezahartica propria contra illa. Et remoueatur caliditas & siccitas superflua per uenenosa impressa. Similiter si uenena fuerint sumpta procuretur eorum uomitus & secessus. Et frangatur ipsorum acuitas cum proprijs. Et tueantur membra nobilia. Et extinguatur membrorum et humorum superflua caliditas. Idem est iudicium in reliquis causis primitiuis. Similiter causæ corporeæ per communitatem a toto remoueantur, sicut febres cum quibus oportet. Et secundum plurimũ opus est extinctiuis cũ febres illæ sua caliditate superflua, subtilæ sanguinis in cholerã cõuertãt.

Opus etiam est euacuatione, aut cũ phlebotomia aut solutiuis & reliquis secundum quod præcipitur in capitulis proprijs. Crisis autem choleræ ad cutim non est impedienda, quæ plerunque fit in febribus iuxta aphor. 62. quartæ particulæ. Imò potius adiuuanda cum aspectu rerum citrinarum, & etiam induendo uestes citrinas & reliquis auxilijs, & cum hoc studẽdum est in ipsius eductiõe per poros cutis, cum fricatione, balneo & similibus auxilijs occulte aut manifeste sub forma sudoris choleram educentibus. Si uero causa multiplicatiõis choleræ fuerit caliditas superflua epatis aut totius, naturalis aut præter naturam, aut etiam cuiuscunque alterius membri studendum est in remotione eius, & inductione dispositionis contrariæ. Complentia aũt hanc intentionẽ sunt infrigidantia magis aut minus potentia, secundum exigentiam sui contrarij, dispositiones tamen naturales magis paulatim permutandæ sunt, quam præternaturales. Cum hoc tamen semper cauendum ab oppilatione. Eligatur ergo regimen sex rerum, declinans ad frigidum & humidum, de quo infra in sexta intentione. Item regimen medicinale complendum cum his quæ interius sumuntur sicut syrup. acetosus simplex, oxisacchara, syrup. de granatis, de acetositate citri, limonis & similes, cum aquis endiuiæ, lactucæ, epaticę, acetosæ & similibus, quæ aliquando possunt aromatizari cum infusione sandalorum et similium, electuaria conuenientia sunt sicut triasandali, diarrhodon abbatis. Trochisci conuenientes sunt sicut trochisci de camphora de quibus in textu. Et ex succis conuenientibus est succus solatri, endiuię, acetosæ, qui possunt sumi cum aqua hordei. Item succus granatorum, succus berberis, acetositas citri & limonis. Applicanda autem exterius sunt, sicut cerotum sandalinum, applicandum epati. Item epithimata cum sandalis, spodio, aqua endiuiæ, epatice, rosacea, aceto similiter applicanda epati. Item infrigidãs Gal. applicandum renibus. Item cordialia applicanda cordi. de quibus omnibus superius dictum est. Et cũ his ẽt horum mẽbrorum uirtutes confortabũtur.

Secunda intentio, scilicet choleræ euacuatio perficitur cum manna aut cassia distemperatis cum infusione prunorum & tamarindorum. Item cum infusione reubarbari, & etiam cum ipso sumpto in substãtia. Et fortiora sunt electuarium succi rosarum, electuarium de psilio, pilulæ aureæ, aloës lotus & nutritus cum aqua endiuiæ & solatri euacuat choleram crassam. Succus ros. euacuat cholerã & aperit oppilatiões, est tñ calidus. Tertiam autem intẽtionem complent ea quæ dicta sunt in prima intẽtione, quæ replicanda sunt si fuerit expediens. Quarta autẽ intentio, scilicet remotio citrinitatis ab oculis & toto completur iuxta textum cum odore aceti. Item cum balneo in aqua dulci & aceto quæ omnia iuuant ad cholerę resolutionem. Si tamen fuerit notabilis caliditas, & proprie febrilis, aqua rosacea oculis imponatur. Quinta autem intentio, scilicet correctio accidentium perficitur, secundum ipsorum exigentiam, ita ut non solum præsentia curentur, sed eiam futura uerisimiliter suspecta prohibeantur. Sed pro sexta intentione, aër declinet ad frigidum, non tamen superflue, ne poros oppilãdo choleræ resolutionem impediat. Vitentur omnia choleram multiplicantia sicut dulcia, amara, salsa, acuta, unctuosa, uinum potens, imò omne uinum nisi particularis conditio obstet, aut forte sit ex nudis declinantibus ad frigidum, sit album subtile, & cum aqua bene conditionata sufficienter limphetur, uitentur omnia stiptica oppilantia. Ex herbis conuenientibus sunt sicut lactuca, endiuia, portulaca, scariola, epatica, sed possunt misceri cum modico fœniculi & petroselini. Item asparagi & lupuli conueniunt, cucurbita, cucumeres & similia frigida, & humida, et si fiunt salatę, possunt cõdiri cum aceto, uino granatorum, agresta & similibus.

Et ex his ferculis conueniunt hordeum, far, ptisana
hordeacea, ex carnibus eligantur quæ sunt facilis di-
gestionis, boni chimi, paucarum superfluitatum &
pisces parui petrosi, et similes bene conditionati, con
cedi possent elixi aut assi & conditi cum declinanti-
bus ad frigidum sicut sunt suprascripta, & succus arã
cij, limonis & citri, & caro ericij est propria & caro li
maciarum. Ex fructibus concedũtur poma persica,
pruna, melones, anguria, cerasa & similia ad frigidũ
declinãtia, somnus sit satis prolixus, exercitium par
uum, procuret euacuationes naturales, sit sperans
& gaudens, uitet iram & accidentia animi inflam-
mantia.

Cura icteritiæ propter prohibitionem euacuationis choleræ.

QVod si icteritia sequatur prohibitionem eua
cuationis cholerę, tunc est dupliciter, aut pro
pter debilitatem uirtutum epatis aut kistis fellis, aut
propter oppilationẽ. Quod si sequatur debilitatem
cura patere potest ex his quæ dicta sunt in cap. de cu-
ra debilitatis epatis.

Si uerò oppilationem, exiguntur sex intẽtiones.
Prima remouet causam oppilantem. Secunda cho-
leram ex oppilatione retentam euacuat. Tertia corri
git discrasiam membrorum, ipsam confortando.
Quarta remouet citrinitatem ab oculis & à toto.
Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum
regimen sex rerum. Pro prima intentione. Si cau-
sa oppilans fuerit phlegma aut cholera crassa sicut est
secundum plurimum sumatur, ʒ.1. aloẽs in forma pi
lularum per horam ante cœnam, & est efficax si con-
tinuetur alternis diebus. Si uero fuerit nimis debile
in comparatione ad eum qui solui debet, fortificetur
cum tribus aut quatuor gran. diagridij, aut sumatur
solutiuum expertum ab Auic. ℞. aloẽs ʒ.1. scammo
neę grañ. 4. salis naptici gran. 15. rubeæ tinctorum.
agar. ana. ʒ.s. misce, & fiant pilulæ, & sunt dos. una.
Et sumenda est cum custodia. Aliud in forma liqui-
da. sumantur electuarij succi ros. ʒ.1.s. electuarij indi
uel diapheniconis tantundem, uel quantum uidebi
tur expediens cum sero caprino distemperetur, & su
matur cum custodia. Quod si huiusmodi solutiua
sumerentur cum infusione aloẽs aut rheubarbari prę
stantius operarentur. Aliquo ergo aut pluribus ex
his utere secundum quod tibi uidetur expediens. Et
hæc simul causam oppilantem euacuãt, & choleram
ex oppilatione retentam iuxta secundam intentio-
nem. Item uomitus confert in omni icteritia euacu-
ando & diuertendo.

Phlebotomia quoque basilicæ & saluatellæ ma-
nus dextræ iuuat in aperitione oppilationis maxi-
me sanguine abundante. Et ad aperiendum oppi-
lationes, & ad mundificandum cannales ualet syru-
pus bizantinus, cum aqua cuscutæ. Item succus rosa-
rum duarum. ℥. cum aqua endiuię & cuscutæ. añ. ℥.
1. & ex expertis est huiusmodi. ℞. uini albi subtilis,
pauciferi aut medię uinositatis, aqua endiuiæ, añ ℔.
1. cuscutæ, prassij, recentium, ana Man. 1. bulliant si-
mul ad consumptionem tertię partis, sed cuscuta po
natur in fine, & coletur, de qua colatura dentur, ℥. 3.
aut 4. cum una. ℥. syrupi acetosi simplicis, præceden
te tamen aliqua euacuatione, cum his de quibus su-
pra. Et de syrupis proprijs ad mundificandum can-
nales, & aperiendum oppilationes est syrupus de en
diuia, de bisantijs. Syrupus acetosus simplex saccha-
rinus aut mellinus, syrupus acetosus cõpositus, oxi-
mel compositum, & scilliticum si materia est multa,
& crassa, ut in senibus & pinguibus. Aquæ autem
sunt endiuiæ, cichoreæ, lupulorum, cuscutæ, scolopẽ
driæ, capillorum ueneris, raphani, apij, fœniculi, pe-
troselini, asparagi, brusci, de quibus in cura oppilati-
onis epatis, & aliquando cum his admiscemus pulue
res subtilissimos aperitiuorum, aut cuscutæ rubeæ
tinctorum, asari, gentianæ & similium. Item conue
niunt decoctiones huiusmodi aperientium, & sunt
fortiores aquis distillatiõis sicut decoctio capilli uen.
& rubeæ tinctorum, seminum aperientium, est tamẽ
dubium in aperitiuis, ne materia tãta feratur ad uias
urinę quod excoriet, istorum tamen aperientium est
uarius usus apud medicos modernos, aliqui dãt suc-
cos, aliqui ius cicerum, in quo decocta sunt aperien-
tia, aliqui electuaria, ut diarrhodon, dialacca, diacur
cuma cũ aquis decoctionis destillationis aut expres-
sionis. Tu uerò utere fortibus aut debilibus, magis
aut minus calidis aut frigidis, secũdum exigentiam.
Si uero causa oppilationis fuerit apostema in epate,
aut in aliquo ramo kistis cura patet ex dictis in cura
apostematis epatis, & inter cætera præmittatur phle
botomia. Si uero oppilatio esset carnosa parua est
spes curæ, licet quandoque naturæ beneficio caro il-
la cum mollis est remoueatur, & dicunt quidam ad
hanc ualere succum portulacæ, & succum foliorum
raphani, & aquam acetosæ, de quibus pro quoque
accipiatur, ℔. s. & bulliãt simul ad consumptionem
tertiæ partis, & colentur, quibus addatur orobi con
triti, seminis melonis, seminis raphani, ana ℥. 2. costi,
mirrhæ, añ. ℈. 2. & est pro tribus uicibus. Quod si
oppilatio sit a siccitate cum lenientibus & humectan
tibus aperienda est sicut cum syrupo uio. ℥.1. mixto
cum mucillagine seminis citoniorum, sem. psilij, se-
minis maluarum, añ. ʒ. 1. distemperatis cum tribus
℥. decoctionis prunorum, sebesten et similium, & cũ
his posset misceri manna aut cassia si opus esset solu-
tione, uomitus quoque quandoque iuuat in aperi-
tione oppilationis. Secunda uero intentio perficitur
cum solutiuis, de quibus supra, & ex fortibus & præ
stantibus sunt electuarium de psilio, & electuarium
succ. ros. sed aperta oppilatione leuioribus utendum
est, ne forte perducerent ad disenteriam, sufficit ergo
aloẽs lotus, infusio rheubarbari in sero caprino, & si
milia, aut de his fortibus detur modica quantitas.
Tertia uero intentio perficitur secundum plurimum
cum frigidis cõfortantibus membra naturalia, sicut
diarrhodon abbatis, triasandali & similia. Quarta
autem intentio. Et quinta perficitur cum his quæ di-
cta sunt in cura icteritiæ sequentis multitudinem
choleræ.

Sexta autem intentio, scilicet regimen sex rerum
perficitur similier sicut dictũ fuit in cura icteritiæ se-
quentis multiplicationẽ cholerę, his additis q̃ in cu-
ra huius oppilationis non oportet ita infrigidare, &
magis cauendum est a crassis uiscosis stipticis oppilã-
tibus, & magis utẽdum est incisiuis, subtiliatiuis, ab-
stergentibus

ftergentibus, & aperitiuis, propterea in hac acetum
magis conuenit, quam uinum granatorum aut acre
sta, & ius cicerum, radices & semina aperientia liberi
us conceduntur.
Quia icteritia nigra à duabus causis in genere con
tingit. Prima, est multiplicatio cholerę nigrę. Secun-
da, prohibitio euacuatiōis eius, duplex erit regimen
curatiuum, primum cōtra icteritiam sequentem cho
leræ nigræ multiplicationem, secundum contra icte
ritiam sequentem prohibitionem euacuationis eius.
Primum regimen habet sex intentiones. Prima re-
mouet causas multiplicationis cholerę nigræ. Secun
da euacuat ipsam multiplicatam. Tertia corrigit di-
scrasiam membrorum & cætera eorum nocumenta
quæ remanserunt, ne iterum multiplicentur. Quarta
remouet nigredinem ab oculis & à toto. Quinta cor
rigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen sex
rerum. Vbi tamē cholera nigra esset præter modum
multiplicata, secunda intentio, scilicet melancholiæ
euacuatio deberet esse prima propter cusas superius
dictas in cura citrinæ. Pro executione ergo primæ in
tentionis remoueantur omnes causæ primitiuæ me-
lancholiam multiplicantes siue fuerint primitiuę ex-
tranee, sicut uenena, siue non extraneę sumptę ex sex
generibus rerum, remoueanturq; causæ corporeæ, si
cut febres adurentes, febres inordinate uagantes aut
quartanæ necnon malę cōplexiones cordis & mem-
brorum naturalium quę aliquando superflua calidi
tate & sicc. melancholiam adustam multiplcant, ali-
quando frigiditate & sicci. melancholiam non adu-
stam. Et aliquando apostemata membrorum natu-
ralium, scilicet epatis aut splenis sunt in causa, quæ
ægritudines qualiter sint curandæ, uide prima quar-
ti quātum ad febres, sed quantum ad reliquas dispo-
sitiones epatis collige ex dictis superius in cura dispo
sitionum epatis, & ex dicendis inferius in cura dispo
sitionum splenis. Et si in causa fuerit crisis per quam
materia ad cutim expellatur adiuuanda est, sicut su-
perius in citrina. Secunda intentio perficitur mino-
rando materiam, cum sena, epithymo, polypodio,
& similibus maxime sumptis cum sero caprino, aut
iure pulli, aut decoc. passularum. Item dirigendo me
lancholiam cum syr. de pomis dulcibus, si fuerit adu
sta, & epithymo si non adusta, qui sumantur cum se
ro caprino aut decoct. passularum, florum boragin.
aut buglossę, & Auic. laudat euacuando decoction.
epithymi, cuius meliorem descriptionem collige à
Mesue dist. 7. Et a Rasi in capitulo de melancholia.
Et confectio hamech euacuat melancholiā adustam,
sed non adustam diasenæ, & pilulæ indæ, de lapide
lazuli, & similes, sed de his uberius in dispositiōibus
splenis. Sed tertiam intentionem cōplent ea, quę per-
ficiunt primam intentionem, quæ sunt replicanda,
si fuerit expediens. Est enim mala complexio cordis
& membrorum naturalium remouēda cum contra-
rijs sumptis & applicitis quę huiusmodi membra cō
fortent, tum proprietate, tum moderata stipticitate.
Quarta autem intentio similiter. Quinta perficitur
cum proportionalibus, quæ dicta sunt in perficien-
do quartam & quintam intentionem pro cura icte-
ritiæ citrinæ. Sed pro sexta intentione intendatur
multiplicationi boni sanguinis et paucificatione me
lancholiæ cum aëre sereno declinante ad humidum
temperato in actiuis aut leuiter ad frigidū declinante
in pendente a melancholia adusta, aut leuiter ad ca-
lidum in pendente a melancholia non adusta, & ui-
num eius sit clarum album, subtile, attinens dulcedi-
ni, & carnes sint iuuenes bene conditionatæ, quæ po
tius comedantur elixæ. Et uitelli ouorum sunt pro-
prij & cerebella hœdorum, uitentur caules, lentes, &
alia legumina salita omnia et sicca. Et somnus sit pro
lixus, exercitium moderatum, & accidentia animi,
quæ iocunditatem afferāt. Et superfluitates sollicite
expellantur per conuenientes regiones.
Secundum autem regimen cōtra icteritiam sequē
tem prohibitionem euacuationis choleræ nigræ. Si
prohibitio euacuationis sequatur debilitatem uirtu-
tum epatis aut splenis attendatur eorum conforta-
tioni, cum proprijs utrique membro, prius remotis
causis debilitantibus utrunque. Et ex proprijs con-
fortantibus splenem, & cum hoc aperientibus op-
pilationes sunt cappares, scolopendria, tamariscus,
semen agni casti, sed de his in dispositiōibus eius age-
tur uberius. Et si splen propter debilitatem non attra
heret, ponātur sub ipso emplastra attractiua calida, si
cut emplastra de fermento, descriptione Mes. cum
hoc enim, quod attrahit, iuuat mirabiliter ad resolu-
tionem humoris melancholici in splene contenti, &
diminutionem eius. Item super regione splenis fi-
ant uentosæ sine scarificatione ad attrahendum me-
lancholiam ad splenem. Quod si prohibeatur e-
uacuatio melancholiæ propter oppilationes exigun
tur sex intentiones proportionales illis quæ dictæ
sunt in cura icteritiæ citrinæ à simili causa prouenien
te. Digeratur ergo primo materia oppilans, & etiā
humor melancholicus ex oppilatione retentus cum
oximelle simplici, syrupo de epithymo, cum aquis
scolopendriæ, tamarisci & similibus, deinde euacue-
tur cum his, quæ superius dicta sunt. Postea meatus
aperiantur cum fortibus, ℞. scolopendriæ, tamarisci
corticum radicum, capparis, seminis agni casti, semi
nis endiuiæ, seminis portulacæ, ana. Man. I. epithy-
mi. Man. 2. bulliant in tribus libris aquę cum quinq;
aut sex uncijs mellis & tribus uncijs aceti acuti ad cō-
sumptionem medietatis & coletur. Et clarificetur,
sed epithymus ponatur ad bulliendū in fine, de qua
debite calida dentur quattuor aut quinque ʒ. quoti
die in mane stomacho ieiuno, & cum hac posset mi-
sceri syrupus acetosus compositus, aut oximel com
positum ad libitū. Et si apostema splenis esset in cau-
sa attendatur curationi eius secundum quod dicitur.
Et ex proprijs est phlebotomia saluatellæ sinistræ.
Et cum his completa est prima intentio, quę est remo
tio oppilationis, & secunda quæ est euacuatio me-
lancholiæ ex oppilatione retentæ. Reliqua autem
quatuor intentiones, scilicet correctio discrasiæ mē-
brorum, remotio nigredinis ab oculis & a toto, acci
dentium correctio, & regimen sex rerum patere pos
sunt ex dictis. Si uerò istæ duæ icteritiæ compone-
rentur simul, tunc similiter componantur utriq; con
uenientia prout causæ indicauerint æqualiter
uel una fortius altera, & sic completum
sit hoc capitulum difficile, de
icteritia.

DE CACEXIA.

CVm uenter. Quia cacexia antecedit hydropem de ea in primis agendum est: cacexia dicta à κακεξία græce, idem sonante, quod mala habitudo latine. Est descriptiue mala habitudo prçuia in hyropē, species ipsius possūt assignari tres scd'm tres species hydropisis, quas antecedit de quib. agetur. Causa eius est uitiū corruptiōis digestionis epatis. Nam cum erit cōpleta corruptio digestionis epatis, fiet una ex tribus speciebus hydropis. Causæ itaque fortes de quibus agetur, quæ faciunt aliquam speciem hydropis, cum sunt leues & initiantes faciunt cacexiam. Tenendum tamen est posse fieri hydropem et ascitem aut tympanitem absq; quod præcedat cacexia, licet de hyposarca, id non credam fore possibile. Cum quo tamen tenendum est cuiuscunque hydropis causas successiuæ augeri, faciunt tamen aliquando hydropem non præcedente cacexia cum sunt fortes accelerantes hydropem. Et quandoque apud Auic. accidit cacexia propter aggregationem aquæ in pulmone, & fit forma patientis eam similis formæ hydropisis. Quod etiā de reliquis ęgritudinibus pulmonis posset affirmari. Nam dum ducūt ad hydropem. 10. tertij, etiam possunt ducere ad cacexiam.

Signa. Primū permutatio coloris faciei & corporis ad albedinem & citrinitatē. Secundum est inflatio in palpebris & extremitatibus, scilicet manuum & pedum, qui aliquādo spargitur in totum corpus, maximè quādo antecedit speciem hydropis dictam hyposarcam. Tertium quia licet sit in ea initium corruptionis digestionis epatis, et aliquando stomachi, frequenter tamē appetitus est fortis. Quartum apud Auic. natura, id est, uenter in sua retentione & resolutione secundum ordines, id est, lenis & strictus, secundum quod naturaliter consueuit esse. Aliter aliquando fluit uenter, aliquando constringitur, secundū ordines, id est, ordinate quo ad tēpus secundum aggregationem materiæ, nunc stringitur, & ipsius expulsionem, & tunc soluitur. Quintum. Et similiter est dispositio syncopis, scilicet ueræ aut lypothymiæ, q̄ʒdoque in aliquibus secundum effumationem materiæ malignæ ad cor. Sextum. Et uigiliarum & elongationis eius &c. id est, aliquando præter modū uigilant, aliquando bene dormiunt, aut forte nimis secundum diuersitatem materię effumātis ad cerebrū. Septimum. Et elongationis eius ad uias, id est, nō bene possunt ambulare. Aliter sunt elongati à uijs suis id est, ab operationibus sibi naturaliter consuetis. Octauum. Et mineratur cum ea urina, & sudor, superfluitatibus propriæ aquosis retentis, et non expulsis per rigiones consuetas. Et hæc quando cacexia antecedit ascitem aut hyposarcam, & multiplicetur uētositas, et fortis fit inflatio mirach, quando antecedit ascitem aut hyposarcam, q̄ʒdoq; aūt antecedit tympanitem. Nonū. Et quādoq; inflātur testiculi, id est, oscheum maximè in antecedēte ascitem. Decimum. Et cū accidit ulcus fit difficilis cōsolidatio propter multiplicationem superfluitatum malarum et minoratiōem boni sanguinis. Vndecimum. Et accidit in commissuris, scilicet capitis & gingiuis caliditas, & pruritus propter uaporem corruptum ascendētem, sed magis petit commissuras faciens in parte illa pruritum, quia per illas uapor egreditur ad gingiuā matrem ualde sensibilem faciens in ea pruritum cum caliditate. Similiter gingiuæ pruriunt et calent, quia ratione suæ substantiæ sunt facile passibiles.

Duodecimum. Fit corpus debile mollificatum materijs petentibus instrumenta motus.

Prognosticum. Hęc passio curatur nisi pendeat à cā incorrigibile sicut esset apostema pulmōis, et aqua retenta in eo, apostema epatis, stomachi, & similia.

DE HYDROPISI. Cap. XCIX.

HYdrops siue hydropisis penes Theodorū Priscianum libro 5. dicta ab ὕδωρ grçce idē sonante, quod aqua latine & πεῖσις passio, quasi aquę passio, eo quod in triplici eius specie adest aqua. In ascite multa. In tympanite pauca. In hyposarca phlegma molle aquæ proportionatum. Et descriptiue apud Auic. 14. tertij cap. proprio est ægritudo materialis, cuius causa est materia exuberās frigida ingrediens membra & crescunt per eam, aut mēbra manifesta omnia, aut loca uacua partium, in quibus sunt regimē nutrimenti & humoris. Est quidem ęgritudo materialis cum sit apostema aquosum quo ad ascitem, uentosum quo ad tympanitem, phlegmaticum quo ad hyposarcam. Ideo subdit. Cuius causa, scilicet immediata efficiens est materia exuberans frigida. Sunt enim aquositas, uentositas, et phlegma frigidę, licet forte habeant aliquam caliditatem accidentalem, quæ materiæ ingrediuntur membra, & crescunt, id est, tument per eam, aut membra. Manifesta, id est, extrinseca omnia quo ad hyposarcam, aut loca uacua, id est, uenter inferior contentiuus membrorum naturalium qui quo ad ascitem impletur aquositate, & quo ad tympanitem uentositate, et in his membris naturalibus sunt regimen nutrimenti maxime in epate, & sunt humores cum in ipso, & per ipsum humores generentur. Est etiam humor melācholicus in splene, cholericus in kisti.

Tres sunt species hydropis distincte secundum causam triplicem immediatam materialem, scilicet cum qua non ex qua, quia cum hydrops sit accidens non habet causam materialem ex qua. Vna est ascites cuius causa est aquositas à prædominio. Tympanites est secunda, cuius causa est uentositas a prędominio. Tertia hyposarca cuius causa est phlegma aquosum. Et dicitur ascites ab ἄσκος græce quod est uter latine, est enim uelut uter plenus aqua. Hyposarca dicitur de hypo quod est sub & σάρξ caro quasi sub carne, quia in ea tumefit tota caro & cutis extrinseca, & forte etiam pro magna parte caro intrinseca, ut dicet in causis, & hęc uocatur leuco phlegmatica à leuco q̄ est album, & phlegma, quia fit à phlegmate albo. Tertia dicitur tympanites ad similitudinem tympani.

Causæ immediate sunt tres iam dictæ. Causa remotior est debilitas, aut corruptio digestiuæ epatis cum hæc sit necessaria in quacunq; hydrope, per quā multiplicantur, aut fouentur aliquę, aut plures ex supraſcriptis materiebus. Ex quo infertur quod si per stomachū multiplicaretur uentositas extendens uentrem inferiorem non concurrēte nocumento epatis non esset tympanites.

Similter ſi rupto poro uritide, aut homine altera
ex cauſa non potente mingere, ſicut uidi in una præ-
gnāte impleretur uenter inferior aqua non concurrē
te nocumēto epatis, non eſſet aſcites. Similiter ſi pro
pter frigiditatem extrinſecam mēbrorum, aut uſum
ciborum frigidorum, aut frigiditatem ſtomachi, nō
bene chilificantis nutrimentum non conueniens ad
poros mēbrorum attrahentium, ſed non unitū eſſet
cauſa tumoris qualis in hypoſarca non diceretur tu-
mor ille hypoſarca, quia non concurreret nocumen-
tum epatis, propterea in deſcriptione addēdum eſt,
quod eſt ęgritudo materialis pendens à nocumento
digeſtiue epatis, appropriatꝰ enim hęc ægritudo epa-
ti, ſicut febres cordi. Ex quibus ſequitur quod ſi uen-
ter eſſet tumidus, aut membra manifeſta omnia in ca
ſibus ſupraſcriptis, ille tumor non eſſet hydrops, qui
poſtea nocito epate per cauſas ſupraſcriptas dicetur
hydrops, quamuis non pendeat ab errore digeſtiuæ
epatis niſi in conſeruari. Cauſa remota eſt debilitas,
uel corruptio digeſtiuæ epatis, cuius cauſa eſt aliqua
ægritudo eius, aut per eſſentiam, ſicut mala comple-
xio cuiuſcunque generis ſine materia et cum materia
Item mala compoſitio ſicut paruitas epatis, oppila-
tio, ſolutio cōtinui, licet raro, apoſtema uerò frequē-
ter calidum, frig. molle & durum, quandoque oppi
lans orificium uenæ aſcendentis per communitatem
uerò, aut à toto, ſicut in febribus chronicis, aut acu-
tis, quæ paucificando calorem innatum epar debili-
tant, & faciunt digeſtiuā ipſius errare, ut pro ſangui-
ne generet phlegma, aquoſitatem, aut uentoſitatem.
Calor nanqꝫ epatis & etiam totius quandoque pau-
latim reſoluitur, quandoque uelociterꝰ extinguitur,
quę extinctio poteſt eſſe tā à calido ſuperfluo, ſicut à
febribus acutis quam à frigido, ſicut à potu aquæ fri
gidæ & hyemæ, & poſt balneum, exercitium, et coi-
tum. Itē ab omni exiccante et humectante ſuperfluo.
Item omnes euacuationes ſuperflue paucificant calo
rem innatum, ſicut euacuatiōes per ſudorem, urinā,
ſolutionē uentris cum raſura inteſtinorum, aut ſine.
Item per menſtrua, hæmorrhoidas, fluxum ſangui-
guinis narium, & euacuatio ſanguinis ſuperflua quo
cunque modo, aut per quancunqꝫ regionem, hæc. n.
paucificando calorem innatum debilitant epar, & fa
ciunt eius digeſtiuam errare. Nocibilior omnium
euacuationum eſt, euacuatio ſang. Per communita-
tem uerò à mēbris particularibus, ſicut à pulmone et
diaphragmate apoſtemantur, aut cum pulmo eſt ple
nus aquæ, aut cū aliquid eorum ſuperflue calefit, aut
infrigidatur, nam decima tertij, cap. de apoſtemati-
bus accidentibus pulmoni multotiens quidē perdu-
cunt ægritudines pulmonis ad ægritudines apatis, ſi
cut perducit uehementia frigiditatis eius, & uehemē-
tia caliditas eius ad hydropiſim, & ſimiliter uelami-
nis, id eſt, diaphragmatis. Similiter cū empyima in
pectore diuturnatur, aliquando propter frigus ſto-
machi & malitiam cōplexionis eius. Et proprie cum
ſuccedit fluxus uentris ſanguinolētus, aut eſt propter
meſeraicā, id eſt, nocumentū in meſenterio. Aut pro
pter cōitatem ſplenis, aut propter magnitudinē ſuā,
aut propter apoſtema durū in ipſo, aut leuia calida.
Aut quia nō bene mūdificat epar à melancholia, aut
quia nimis cōplerꝰ ea. Et ſic impletū nocet ſtomacho
ſuperflue infrigidando ipſū, eſt. n. ipſi cōtrarius, aut
nocet ei acredine malācholię quę eſt in ipſo inficiēdo
ſanguinem, aut faciendo ipſum acreſcere, aut forte
quia cum melancholia attrahit etiam multum de ſan
guine. Vnde uirtus digeſtiua epatis debilitatur. Et
quandoque communitate renum, ſcilicet propter ca
liditatem ſuperfluam, aut frigiditatem, aut propter
eorum oppilationem, aut duritiem, quare non attra
hunt aquoſitatem, aut propter ęgritudines inteſtino
rum, et proprie monoculi quia eſt propinquū epati.
Item propter ueſicam & matricem multis ex cauſis
ſatis notis. Non enim hęc membra cauſant hydropē
ſolum communicando malam complexionem epa
ti, imò propter eorum oppilationes, dolores & apo
ſtemata, & aliquando communicando materiam ip
ſi ſicut ſæpe facit matrix cum oppilatur. Et quando-
que per communitatem ſphicteris cum ſang. hęmor
rhoidalis fluere conſuetus retinetur. Et plurimum cō
municant mēbra fecis concauitati, & mēbra pro retē
tione, ſcilicet urinæ, & anhelitus gibboſitati, et quan
doque læditur epar læſione educente ad hydropem,
propter apoſtema ſiphac tegentis epar, uerum pluri-
mæ communitates perducentes ad hypropem; ſunt
communicationes cum renibus, orbo, ſplene, meſen
terio, & ſtomacho, & cauſa in orbo de quo minus ui
detur eſt, quia ordinatus eſt in complementū primæ
digeſtionis. Cauſę aūt primitiuæ ſunt in ordinatum
regimen ſex rerum non naturalium, quod manifeſta
bitur ordinando regimen conueniens pro cura hy-
dropis. Item cauſæ extraneę, ſicut percuſſio, caſus, &
offenſio ſuper epar, et ſimilia. Sed dubitat Auic. quę
ſpecies hydropis eſt deterior, in quo dubio tenendū
eſt cum Auic. aſcitem eſſe deteriorem ſecundum plu
rimum, tum quia prouenit à deteriorib. cauſis, ſicut
ſunt apoſtemata epatis febres malignę fortiſſimæ, ſi-
cut impreſſiones à cauſis primitiuis, et quia debilitas
digeſtiuę faciens aquoſitatem eſt maior, quia ſi aquo
ſitas generetur à frigiditate epatis, non generatur niſi
à magna, à qua non generatur phlegma aquoſum,
neque uentus ſed à minori. Si uero à caliditate gene-
retur ſuperflua, hoc eſt, quia caliditas naturalis pauci
ficatur in quanto per reſolutionem proprij humidi,
& ſpirituum multo magis quam in tympanite, aut
hypoſarca. Secundo quia aquoſitas in uentre cōgre-
gata difficilius educitur quam uentoſitas, ut manife-
ſtum eſt propter maiorē craſſitiē, & difficilius qꝫ phle
gma, quia licet phlegma ſit craſſius, eſt tn̄ ad minima
diſperſū per uniuerſam corporis ſuperficiē, unde mi
nus cauſę reſoluēti reſiſtit, & cuilibet parti eius calidū
reſoluēs melius applicatur, & ecōtra in aſcite. Tertio
quia accidētia ſequentia aſcitē & cauſas eius ſunt de-
teriora. ſ. ſitis uehemēs, grauedo corporis, ſuffocatio,
ſyncopis, materia aquea quę implet concauitatē exi
ſtente et reſudante ad ſpiritualia. Et propter aſcenſū
uaporum corruptorū ad omnia mēbra nobilia. Te-
nendo ſecūdo cū Auic. quod hypoſarca ſcd'm pluri-
mū eſt minus mala cęteris, propter tres cauſas cōtrari
as ſupraſcriptas. Ex quib. infertꝰ tympanitem eſſe me
diam ſcd'm malitiam, & ꝙ licet in qualibet ex tribus
ſpeciebus reperiatꝰ aliqua mortalis, et aliqua ſalubris,
ſecundū plurimū tamen minus mortalis & magis ſa
lubris eſt hypoſarca, econtra aſcites, ſed tympanites
media. Contra determinationē inſtatꝰ. Primo quia
hypoſarca nocumentū eſt in omnibus membris.

cum ſit cauſa in ea ut plurimum corruptio digeſtionis tertiæ, quæ eſt in omnium membrorum uenis, nam ubi deberet generari humiditas prima de ſecundis generatur humiditas phlegmatica inconueniens pro nutrimento membrorum. Item lęditur digeſtio quarta omnium membrorum, quia nutrimentum inconueniens attrahitur in poroſitatibus membrorum & non unitur neque aſſimilatur, & cum hoc eſt nocumẽtum digeſtionis ſecundę, ſicut in cęteris quæ aliquando ſequitur defectum digeſtionis primæ. Et confirmatur quia omnia membra nobilia & ignobilia tument propter cauſas dictas, & ſic omnia multũ lęduntur. Secundo inſtatur quod tympanites ſit deterior cæteris, quia ſicut ſe habet uentus ad aquam, & phlegma in comparatione ad ſanguinẽ laudabilem ita digeſtio per quam generatur uentus ad digeſtiones, per quas generatur aqua & phlegma in comparatione ad digeſtionem, per quam generatur bonus ſanguis, ſed uentus magis diſtat à ſanguine laudabili quam aqua et phlegma, ergo ſimiliter digeſtio per quã uentus generatur magis diſtabit ab optima digeſtione generante bonum ſanguinem, quam digeſtiones per quas generatur aquoſitas & phlegma, maior manifeſta, quia affectus & cauſa ſunt proportionales, ſiue ſimiles in bonitate et malitia, ſed minor probatur, quia uentus in modo ſubſtantiæ magis diſtat à ſanguine quam aquoſitas & phlegma, ut manifeſtũ eſt.

Item magis in complexione cum ſit frigidus et ſiccus, ſed aquoſitas & phlegma frigidæ & humidæ, unde conueniunt cum ſanguine in humiditate. Ex quo ſequitur quod tympanites, cuius cauſa coniuncta eſt uentus ſit deterior cæteris, quia quanto aliquid magis diſtat ab optimo in aliquo genere illud eſt deterius. Tertio inſtatur quod tympanites ſit minus mala cęteris tum quia uentoſitas facillimè reſoluitur, ſecũdo quia à leui cauſa generatur tam ex parte ciborum quam ex parte caliditatis. Vnde non ſignificat tantum lapſum quantum alię duæ. Tertio non communicatur nocumentum uniuerſale toti, ſicut in hypoſarca. Ad primum conceditur quod nocumentum eſt in omnibus membris in hypoſarca, ſed ex hoc nõ ſequitur, quod ſit cæteris deterior cum ſimiliter in aliis duabus nocumentum ſit in omnibus membris. ſ. omnium membrorum fortis exiccatio ſubſtãtifica, quæ non eſt in hypoſarca. Præterea nocumentum commune non ſemper eſt deterius nocumento particulari, ſicut in lepra quę eſt cancer uniuerſalis comparata cancro particulari, quæ eſt deterior & non ſanabilis, niſi cum euulſione mẽbri cancerati, tertia quarti, capitulo de cancro, & capitulo de lepra, lepra autẽ multotiens ſanatur membris non amputatis, ita etiã de febre comparata aliis ægritudinibus particularibus. Et ad confirmationem, dicitur quod quamuis lædãtur tres digeſtiones, ſecunda, tertia, et quarta diminute aut corrupte, tamen ſecundum plurimũ læſio ſecundæ in tympanite & aſcite eſt deterior, & minus corrigibilis quam læſio trium in hypoſarca, & pendens à fortiori cauſa & minus corrigibili. Et ad ſecundam confirmationem dicitur nõ omnia membra tumere, ſed bene manifeſta ignobilia & forte caro cuti propinqua, ſed cor, pulmo, epar, & cætera nobilia non tument, et quãuis nutrimentũ ſcd'm plurimũ eius ſit inconueniens tñ mẽbra nobilia ꝙ ex nutrimẽto eſt cõuenientius attrahũt ipſum, unientia & aſſimilantia, & reſiduũ pro ignobilibus relinquẽtia, & forte illud quod attrahunt aliqualiter perficiunt. Etſi multum excreſceret malitia nutrimẽti, forte tumerẽt membra nobilia & tandem ſequeretur mors. Ad ſecundam rationẽ negatur maior generaliter ſumpta, ſed bene cõceditur ꝙ ſicut ſe habet uentus ad aquam, & phlegma in malitia in comparatione ad ſanguinẽ bonum, ita ſe habet digeſtio generatiua uẽti ad digeſtiones generatiuas aquæ & phlegmatis. Vnde ſicut uentus faciens tympanitem eſt medius in malitia & difficultate extractionis inter aquam et phlegma. Ita digeſtio per quam generatur uentus eſt media in malitia inter duas alias digeſtiones, non tamen eſt medius in modo ſubſtantiæ & in cõplexione, nec oportet in omnibus affectum aſſimilari cauſæ, præcipue illi quę non eſt totalis. Ad tertiam ſequendo concluſiones dictas, dicitur ꝙ licet uentus cæteris paribus facilius reſoluatur quam phlegma, & quam aquoſitas, attamen uentoſitas multa cõcluſa in uentre difficilius euacuatur quam phlegma per mẽbra ad minima diuiſum propter cauſas ſupraſciptas. Ad ſecundam negatur quod leui cauſa generatur, imò ſecundũ plurimum fit à corruptione primę & ſecundæ digeſtionis à fortiori cauſa prouenięte quã nocumenta ſecũdæ, tertiæ, aut quartæ digeſtionis facientis hypoſarcam, Ad tertiam patet ex dictis, qualiter ſit reſpondẽdum. Si quę aũt ſint authoritates quæ ſonãt cõtrarium determinationis Aui. dic quod fuerunt opiniones cõtrarię opinioni Auic. uel ſi forte dixerunt hypoſarcam eſſe deteriorem intellexerũt ratione cõmunitatis nocumenti toti, aut maiori parti corporis. Si uerò dixerint tympanitem deteriorem, intellexerũt ratione maioris diſtãtię uenti à ſanguine laudabili in cõplexione et modo ſubſtãtię quam phlegmatis, aut aquoſitatis, & intellexerunt de tympanite ſequente febres acutas, ſicut ſanguinẽ peſtilẽtialem, et ſimiles. Auic. uerò intellexit aſcitem eſſe deteriorem, eo q̊d ſit magis mortalis & minus ſalubris quam reliqua. Hypoſarcam uerò econtra & tympanitẽ mediam, & hanc ſententiã iam dictam in cõparatione hypoſarcę, & tympanitis affirmat magis experientia quã ratio. Ego uerò in diebus uitę meę uidi paucas hypoſarcas & multas tympanites, & utraſq; ſecundũ plurimum ſanatas præter quaſdam tympanites, ſiue ueras, ſiue non ueras euenientes in febribus acutis quaſi ſubito & in propinquitate mortis aſcites uerò cum multas uiderim paucas uidi ſanari.

Nunc uerò agamus in ſpeciali de cauſis ſpecierum hydropiſis, & primo aſcitis quæ cum fiat ab aquoſitate expulſa ad concauitatem uentris inferioris. Primo ponam cauſas multiplicatiõis eius 2. deriuatiõis eius ad concauitatẽ iam dictã, & cur non fluat per uias cõſuetas, per quas ſi copioſe flueret nõ fieret aſcites.

Cauſæ ergo multiplicationis ſunt ex parte materię ſunt potus aquæ, aut uinum multum limphati. Item cibi ſuperflue humidi et aquoſi, ſicut ceraſa, perſica, pira, poma, cucum. angur. melones, uuæ immaturæ, & ſimilia. Ex parte uerò agentis, debilitas aut corruptio digeſtiuæ epatis, de quibus dictum fuit in cap. de debilitate epatis. Sed ex parte extrinſecorum, ſicut aër humidus & frig. qui circũdat & inſpiratur ab his

qui

qui habitant loca terrena, & carceres, & meatus sub-
terraneos longo tempore, & qui habitant in uallibus
& balneãtur in aquis, aut bibunt eas, & propriè post
exercitium, balneum, aut coitum. Causæ uerò spar
fionis eius in uentrem sunt, aut ex parte epatis, aut re
num uel uesicæ, uel ex parte ipsius aquæ. Ex parte
epatis quãdo eius expulsiua est debilitata, ita ut non
possit expellere ad uias urinæ, aut corrupta, quare ex
pellit ad uentrem quod non debet, uel fortè in uena
magna, uel emulgentibus est oppilatio, aut in gibbo
epatis, quare aquositas non potest penetrare. Aut
in gibbo epatis est apostema, & propriè durum ex
parte renum, quia in renibus fit oppilatio, uel apo-
stema, propter quod aqua non potens penetrare re-
gurgitat ad epar, uel fortè eorum attractiua debili-
tetur, uel fiant in ipsis ulcera dolorosa. Ita ut pro-
pter dolorem aut ardorem ex urina fugiant ab attra
ctione. Similiter intelligatur de uesica & poris uriti-
dibus. Ex parte uerò aquæ quod sit tantæ quantita-
tis quod superet expulsiuam epatis, & sequestratiuã
quare remanet cum sanguine, & penetrat postea per
uenas, & propriè per uenas mirach, & resudando pe-
netrat in concauitatem mirach. Et hæc est una de ijs
quibus aqua penetrat per concauitatem mirach, sci-
licet aqua penetrat per uenas communes mirach uel
perueniens ad uenas quę ascendũt ad sumen, per quas
mingit fœtus in utero sudando cadat in concauitatẽ,
& quod hæc penetratio licet mirabilis, sit possibilis,
patet quia medicinæ cholericæ aliquando penetrant
per spondyles ad nucham, per quam penetrationem
sequitur paralysis, ut suprascriptum est in paralysi.

Secunda uia quod penetrat per meseraicas, & ex eis
resudat ad cõcauitatem, sed certe facilior esset eius pe-
netratio ad concauitatẽ intestinorũ, sed hoc accideret
quando esset exuberans. Tertia uia quod ab ipso
epate resudet ad concauitatem. Quarta si aliqua uia
uel meatus frangeretur, sicut uena aliqua de prædi-
ctis, aut forte unus ex poris uritidibus. Et per scissurã
illam flueret ad concauitatem. Causæ uerò speciales
hyposarcæ præter coniunctam, quæ est appositio
nutrimenti in poris, sed non unio propter phlegma-
ticitatem suam. Vnde tument membra exteriora, est
corruptio digestionis tertię, scilicet quę fit in uenis ad
phlegmaticitatẽ. Vnde generatur prima humiditas
de secundis phlegmatica cruda inepta ad nutricatio-
nem. Et semper concurrit nocumentum digestionis
secundæ, aut aliquando primæ similiter declinantis
ad phlegmaticitatem & cruditatem. Causæ uerò cor
ruptionis harum digestionum sunt malę complexio
nes horum membrorum frigidæ & hum. aliquando
oppilationes, aut apostemata frigida maximè in epa
te. Item infrigidationes & oppilationes in membris
exterioribus obtundentes calorem innatum, & pro-
hibentes superflua euaporare. Causæ autem primi
tiuæ sunt stomacho in aëre uehementer frigido ut in
carceribus, cameris terrenis, & locis paludosis, & si-
milibus, de quibus supra. Item cibi frigidi & humidi
suprascripti, potus aquosi, res uiscosæ, & similia. Et
quandoque in causa est caliditas colliquans & lique-
faciens carnes. Quapropter humores liquefacti per-
uenientes ad renes oppilant eos crassitie sua, unde nõ
potentes descendere sparguntur per corpus & fit hy-
posarca. Tympanitis uerò causæ sunt secundũ plu-
rimum corruptio digestionis primę. Cuius causa est
debilitas digestiuæ stomachi uel quia materia, id est,
cibus qui sumitur est uentosabilis, caliditas enim sto-
machi debilis, operationem debilem faciens in cibo,
facit, ut cum peruenit ad epar cõuertatur in uaporẽ,
aut uentositatem eo quod non est præparatus in con
uersionẽ sanguinis, quia non habet eliquationem bo
nam cum permixtione partium subtilium cum cras-
sis. Vnde separatæ uentosantur faciliter. Secun-
da causa est debilitas caloris epatis quæ aget in cibũ,
uel materias humorales sibi uicinas ita ut non suffi-
ciat transmutare & agere in eas nisi euaporando.

Tertia causa est caliditas intensa in stomacho & epa
te extranea quæ agit in cibos humidos actione dis-
proportionali antequam calor eorũ, ut naturalis inci
piat digerere. Vnde conuertit eos in uaporem & uẽ-
tositatem. Quarta causa est multus usus ciborum
uentosabilium, ut sunt legumina recentia, fabæ, faseo
li, allium, cepe, porri, fructus humidi, lac, acresta, uinũ
granatorum, & similia. Sed hoc sciendum quod di
gestio qua generatur uentositas, & similiter caliditas
eam generãs dicitur corrupta, quia generatur aliquid
non habens rationem humoris, hæc autem uentosi-
tas generatur ex cibo assumpto. Aliquando ex hu-
miditatibus repertis in stomacho, intestinis, epate &
partibus uicinis à caliditate extranea ipsas subtiliante
in uaporem crassum, aut uentositatem. Item scien-
dum quod in febribus pestilentialibus, imò in multis
acutis pestilentialibus, sicut in synocha & similibus
fit inflatio uentris & tympanites, cum representa-
tione soni tympani, & hoc fit à caliditate forti, sed de-
bili inquãtum naturalis à multitudine materierum,
aut crudarum per uiam indigestionis multiplicatarũ
aut corruptarum per malignam putredinem quę per
actionem huius caliditatis uentosantur, & euaporan
tur, sed non resoluuntur, quia maior est eorum multi
plicatio quam resolutio, & est malum signum, & se-
cundum plurimum mortale.

Signa primo ponentur communia ferè omnibus
hydropicis. Deinde de signis cuiusque speciei specia-
libus agam. Primum, est mutatio coloris à naturali
uiuido ad malum diuersum, tamen secundum com-
plexionem epatis. In frigida enim mutatur ad album
plumbeum, in calida citrinum qui aliquãdo non ad-
uertenti apparebit rubeus rubedine sana. Sed si bene
& distinctæ notabitur, uidebitur in oculis mutatio à
uiuiditate sana, & à pulchritudine in sinu oculorum
& circunferentia maxillarum, & in his coloribus be-
ne caueant medici ne decipiantur. Secundum signũ
est inflatio oculorum, pedum, & interdum manuum
nisi in tympanite. Sed in hyposarca plus quod pro-
uenit propter humiditates & uapores crassos cõmu-
nicatos partibus extremis nisi in tympanite, ubi nul-
lus tumor nisi in uentre reperitur. Manus autem nõ
ita inflãtur sicut pedes, quia fonti caloris propinquio
res, per quem fit resolutio, uirtutum naturalium con
fortatio, & cum hoc propter fortitudinem expulsiuę
non recipiunt superflua. Secundo quia frequentius
mouẽtur. Tertio quia humores graues amplius sunt
parati descendere, contingit tamen aliquando unum
crurium plus altero tumefieri, uel ex maiori eius debi
litate, uel quia materia in membris superioribus eius-
dem lateris magis continetur. Tertium signum est

ſitis intenſa in omnibus ſpeciebus hydropis calidæ. Primo in tympanite cum nõ reſtauretur humidum, ſed corpus areſiat, in aſcite propter uapores ab aqua eleuatos calidos, ſiue ex putredine, ſiue ex mixtione choleræ cum ea quando ſcilicet aquoſitas eſt citrina, qui uapores petunt ſuperiora. Et quia non reſtauratur humidum, roridum cõueniens, ſed mala aquoſitas. Similiter in hypoſarca ex cauſis ſimilibus. Quartum deiectio appetitus cibi. Et propriè in calida propter uehementiam appetitus aquę, niſi accidat quæcunque illarum à frigiditate, & propriè à potu aquæ frigidæ non à ſua hora. Quintum in omnibus minoratur urina & propriè in aſcite, deinde in hypoſarca & in pluribus rubet propter paucitatem ſuam, ita ut à pauca cholera ſit apta tingi. Item tingitur propter paucitatẽ ſeparationis aquoſitatis à ſanguine & cholera. Quapropter ex citrinitate, aut rubedine urinæ non eſt iudicanda hydropiſis calida, niſi eſſet uehementia tincturæ cum mediocri quantitate urinæ, & ſatis bona ſubſtantia. Ex quibus infertur tincturam urine non eſſe propter cauſas nuper dictas ſignum hydropis calidæ, niſi cum duabus conditionibus ſupraſcriptis. Aqua uero quæ in uentre congregatur non eſt ita tincta ſicut illa quæ mingitur.

Primo quia non tandiu remanet in epate ſicut illa quæ mingitur. Secundo quia reſudat per poroſitates anguſtas. Vnde depuratur. Sextum febres in hydropicis ſunt tepidæ, quia humiditates iſte leuiter putrent. Septimum accidunt in eis bothor, quæ eruptæ emittunt aquam citrinam quod magis uerificatur in poſtremis materia iam malignata.

Octauum multiplicatur egeſtio ſanguinolenta in hypoſarca & tympanite, epate debilitato non ſufficiente tranſmutare chilum in bonum ſanguinem. Vnde tranſmutatur in rem quaſi mediam inter chilum & ſanguinem aſſimilatam loturæ carnis recentis. Talis enim renuitur à membris cum non ſit bona ad nutriendum, Et mittitur ad inteſtina. Ipſa uerò apparet plus in tympanite & hypoſarca, quia in eis chilus amplius trãſmutatur uerſus ſanguinem, in aſcite enim ſola fit aquæ generatio. Et ſi quid ſanguinis generatur, illud modicum, & ſi non bonum, pro nutrimento membrorum auidorum retinetur. Et Et hæc ſunt ſigna communia hydropis.

Signa uerò cauſarum ſunt hæc. Si enim pendeat à cauſa calida adeſt ſitis, magna inflammatio, citrinitas uel rubedo, amaritudo oris, uomitus citrinus, aut uiridis, corporis notabilis exiccatio, defectus appetitus cibi, tinctura notabilis urinæ, cum conditionibus ſupraſcriptis, & aliquando ardor ipſius, frigiditatis ſuperfluæ contraria ſunt ſigna.

Si uerò pendeat ab oppilatione, aut apoſtemate ſigna præceſſerunt in capitulis proprijs. Si uerò fuerit à ſolutione continui, ſigna ſunt cauſę ipſius primitiuæ, ſicut caſus, percuſſio, offenſio in regione epatis, ad quas ſequitur contuſio ulcus, apoſtema, & ſimilia quæ per ſigna propria cognoſcuntur.

Et ſi fuerit per communitatem à toto ſicut in febribus, febres ipſæ quæ adſunt & pręceſſerũt ſunt ſigna. Et ſi fuerint arſiuæ forte adeſt liquefactio tam in egeſtione quam in urina, aut in altera, & forte erit egeſtio uirulenta, & urina ſicut lotura carnis, aut fortaſſe præceſſit.

Si uerò hydrops ſequatur aliquam notabilem euacuationem, & propriè ſanguinis ipſius præceſſio eſt ſignum & pallor faciei.

Si uerò fuerit per communitatem à membris particularibus, ſicut à pulmone, & cæteris membis ſpiritualibus ſtomacho, ſplene, meſenterio, inteſtinis, mẽbris, urina, matrice cognoſcitur per præceſſionẽ ægritudinum illorum mẽbrorum cum quarum augmento augendo præceſſit. Cauſę uerò primitiuę & propriè quæ diu præceſſerunt ſignificant ſeipſas, & propriè quando non apparet aliqua cauſa corporea per eſſentiam aut per communitatem quæ ueriſimiliter ſit in cauſa.

Species uerò hydropis habent ſigna propria per quæ abinuicem diſtinguuntur. Primum ſignum aſcitis eſt grauitas ſenſibilis in uentre. Secundum, cum percutitur non eſt ei ſonitus, ſicut in tympanite, ſed quando commouetur auditur ſonus aquæ commotæ, ſimiliter quando habens eam permutatur de latere ad latus, non ſicut in tympanite & hypoſarca.

Tertium, tactus eius eſt tactus utris pleni aqua, non utris pleni uento. Quartum, non magnificantur cũ ea omnia membra ſicut in hypoſarca, imò ſuperiora areſiunt, & inferiora ſicut pedes inflantur, ita ut aliquando infletur uirga & oſcheum. In tympanite uerò omnia areſiunt. Quintum, cutis uentris & cruriũ eſt humida, extẽſa, lucens cum aquoſitate ſuppoſita. Sextum, eſt paucitas urinæ magis quam reliquis.

Septimum pulſus eſt paruus, frequens, decliuis ad duritiem cum aliquanta tenſione propter tenſionem uelaminum, & quandoq; in fine declinat ad lenitatẽ propter multitudinem humiditatis. Octauum, quã do eſt hydropiſis aſcitis eueniens ſubito, & maximè poſt lapidem exeuntem abſque cauſis manifeſtis nocumenti epatis, una uiarum urinæ eſt diſrupta, ſicut etiam pori uritides, aut ueſica, inter quas diſtinguitur per locum doloris.

Sed ſignum proprium ſubiacens uiſui, per quod ſpecies hydropis inter ſe diſtinguuntur, & etiã diſtinguũtur à mola matricis, & pregnatione, eſt ut reſupines patientem, & uideas ſi totus uenter ſit extẽſus, an ſolum ab umbilico infra. Si primum eſt hydrops. Si eſt ſecundum prægnatio uel mola. Poſtea ſi uenter totus eſt extenſus conſydera an ſuperior pars uentris deprimatur, & latera extendantur & tunc eſt aſcites. Si uerò pars ſuperior eleuetur, & propriè umbilico exeunte, latera uerò non extendãtur eſt tympanites. Huius exemplum habes in duabus ueſicis, ſiue duobus utribus, quorum unus ſit plenus uẽto, alter aqua, & cum ſi uerò uenter non appareat multum eleuatus, & cum premitur cum digito remanet ueſtigium eſt hypoſarca, & maximè quando ſimilis tumor eſt in reliquis membris. Sed mola diſtinguitur ab imprægnatione per ſigna quæ dicentur in capitulis ſuis.

Signa hypoſarcæ. Primum, inflatio in toto corpore ſicut accidit in corpore mortui. Secundum, impinguãtur membra omnia apparenter. Et propriè facies & partes ſuperiores nutrimento phlegmatico petente ſuperiora propter cerebrum. Tertium, cum premantur digiti in omni parte corporis remanet ueſtigium. Quartum, non eſt in uentre eius de inflatione & commotione quod eſt in uentre aſcitis, nec de inflatione & exitu ſuminis, id eſt, umbilici & partiũ propinquarũ,

propinquarum, quod eſt in tympanite Quintum, &
ſequuntur eam fluxus uentris ſanguinolentus & le-
nitas naturę tendens in albedinem, ſcilicet phlegma-
ticam, quod ſignum uerificatum fuit in ſignis genera
libus. Sextum, & quandoque pulſus eius eſt undo-
ſus, latus, lenis, propter multam humiditatem.

Prognoſticum Auic. autoritate aliorum, quan-
do in facie hypoſarcici, aut manu ſiniſtra eius ſit mol
lities, id eſt, paralyſis & accidit in princ. huius accidē-
tis pruritus in naſo, moritur in ſecundo die, aut in ter
tio, Significatur enim magna corruptio, unde fit ua
porum corruptorum eleuatio ad ſuperiora qui fa-
ciunt pruritum in naſo, quare ſtante tanta corruptio
ne cum debilitate uirtutis ſignificata per paralyſim
moritur feſtine. Signa tympanitis. Primum, egredi-
tur in ea ſumen notabiliter. Secundum, non eſt in ea
grauitas ſicut in aſcite. Tertiū, eſt in uentre maior ten-
ſio quam in aſcite, imò uenter eſt ſicut chorda tenſa.
Quartum, & non eſt in ipſa pinguedo, id eſt, inflatio
cum mollitie aliorum membrorum, ſicut in hypoſar
ca, imò tendunt ad areſactionem. Quintum, & cum
uenter percutitur auditur ſonitus uentris pleni aēre
non uentris pleni aqua. Sextum, & eſt appetens eru-
ctuationem ſemper, & iuuatur ex ea propter exitum
uentoſitatis. Septimum, & eius pulſus eſt longior pul
ſu aliorum hydropicorum propter tenſionem cum
fortitudine uirtutis in comparatione ad aſcitem. Et
propter hoc apparet durus, uelox, frequens, cum pro
pter inobedientiam inſtrumenti non poſſit ſatisface-
re cum magnitudine, eſt ſatis fortis cum uirtus nō de-
bilitetur ſicut in aſcite. Octauum, & non eſt inflatio
in ea omnium membrorum, ſicut in hypoſarca, nec
pedum, ſicut in aſcite cauſa patet ex dictis.

Prognoſticum. Primum, homo de quo uehemen
tius timetur cum accidit ei hydropiſis eſt ille, cuius cō
plexio naturalis eſt calida & ſic. non enim ægrotat in
contrarium ſuæ complexionis niſi propter fortē cau
ſam. Secundum, hydropiſis adueniens propter duri-
tiem ſplenis, eſt magis ſalua quam ueniēs propter du-
ritiem epatis, imò eſt in qua ſperatur curatio. Tertiū,
quando dominatur materia hydropis adeo ut faciat
accidere dyſpnœam, id eſt, difficultatem & cōſtrictio
nem anhelitus, & ſolutionem uētris ſignificatur pro-
pinquitas mortis in tribus diebus. Si autem noceatur
anhelitus propter malam complexionem officialem,
id eſt, membrorum officialium, ſicut diaphragmatis
pulmonis, non eſt ita malum ſicut propter multitu-
dinem materię. Quartum, ulcera maligna oris & gin
giuarum, & reliquarum partium, accidentia in pro-
ceſſu, iam uirtute defecta propter malitiam uaporū
& ſanguinis, ſignificant mortem non multum diſta-
re. Quintum. Quando deſcēdit ex hydropico quod
eſt ſicut caro pronuntiat mortem eius, fortè enim il-
lud deſcēdens ex epate ſignificat eius corruptionem.
Sextum. Si alicui habenti melancholiam accidat hy-
dropiſis curatur per aduētum hydropiſis, quoniam
humectatur. Septimum. Fluxus uentris hydropico
ſuperueniēs mortalis niſi euacuetur cauſa hydropis.
Octauum. Venter ſiccus in hydrope eſt melior quā
lenis, & propriè ſi hydrops proueniat ex nocumen-
to renum & mebrorum urinæ. Nam in hoc fit lenis
uēter propter reuerſionem humiditatis ad inteſtina.
Et ſiccitas uentris eſt maior in hydrope ſequente nocumenta membrorum anterioriorum, & quando ſumen, & fœmoralia ſunt carnoſa eſt melius, ſignificāt fortitudinem & tolerantiā ſolutionis, & his poſſunt exhiberi ſolutiua fortia. Nonū. Omnia ulcera in hydropiſi ſunt difficilis curationis. Decimum. Omnis hydrops ſequens peripneumoniam eſt mortalis. Vndecimum. Hydrops aſcites eſt ſecundum plurimum mortalis, ſed hypoſarca, & tympanites ſecundū plurimum ſalubris, niſi tympanites quaſi ſubita ſequens ægritudines acutas, ſicut ſynochas peſtilentiales, & ſimiles quæ ferè ſemper eſt mortalis. Duodecimum. Omnis hydrops in acuta febre malum, ſecundo prognoſtic.

CVm uenter poſt epatis dolorem & feb. augmentari cœperit, & quod eſt ab umbilico uſque ad femur exterius prominuerit, & cutis quæ eſt ibi ſubtiliari & albere uiſa fuerit, & cum uenter mouetur, auditur ſonus quaſi aquæ in uaſe non pleno moto, & ſi cum his urina fuerit rubea. parua eſt habenda fiducia, propriè ſi uirtutis non affuerit fortitudo.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima Raſis curat aſcitem. In ſecunda hypoſarcam. In tertia tympanitem. ſecunda ibi. Quod ſi in palpebris. tertia ibi. Si uerò uēter. Prima in 2. Primo ponit ſigna aſcitis: 2. curam. ſecūda ibi. His tn̄. In prima parte ponit quatuor ſigna. Primū quod uenter poſt epatis dolores qui ſequūtur ad apoſtemata, aut alias eius ægritudines cœperit tumere ita ut ab umbilico uſque fœmur exterius eminuerit, imò etiam ſuper umbilicum, licet minus. Secundum quod cutis uentris uiſa fuerit albere & ſubtiliari quaſi tenſa à re alba. Tertium cum uenter mouetur auditur ſonus aquæ in uaſe non pleno moto, hæc tamen ſignificant hydropiſim, aſcitem. Quartum & ſi cum his urina fuerit rub. ſcilicet notabiliter & cum cōditionibus ſupraſcriptis, ſcilicet quod non fuerit ualde pauca, nec malæ ſubſtātiæ quæ ſignificant & ipſam pendere à cauſa calida. Et conſequenter parum ſperandum eſſe & maximè uirtute exiſtente debili cum deterius ſit hydrops calida ꝙ frig. hæc quatuor ſignificant aſcitem mortalē.

His tamen ſi uirtus fortis fuerit, & uenter uehementer ſiccus, pilulæ de rauedſeni dandæ ſunt, quæ Rec. rauedſeni, ſucci eupatorij, ſem. endiuiæ, omnium ana. drach. 3 agar. drach. 5. mezereon drach. 10. fiant ex his pilulæ, quarū doſis ſit drach. 2. s. ex quibus quaque hebdomada doſis una ſumatur.

Quod ſi uirtus fuerit debilis trochiſci de mezereon dandi ſunt. Qui Rec. ſem.

endiuiæ

endiuiæ drach. 10. mezereon drach. 1. & 2. tertias agarici, succi eupatorij similiter tantundem, rosarum, sem. citrullorum amborum ana drach. 2. & s. ex his omnibus fiant trochisci 10. de quibus unus in die cum syru. aceto. de sacchcharo dandus est. Si autem uenter fuerit solutus dentur trochisci de berberis cum syru. acet.

Aeger quoque nutriatur ex zibregi. Et bibat syrupum acetosum de citonijs. Et si uentris solutio uehemens fuerit citoniorum rob solum dandum est,

Hic curat ascitem primo à causa calida. secundo à causa frigida, secunda ibi. Si autem cum his. In prima parte ponit tria remedia. Primum uirtute existẽte forti, & uentre sicco pilulæ de raued, id est, de rheubarbaro in quibus ponitur mezereon. ℞. raued-seni. sed loco ipsius accipimus rheubarbarum, & est melius, succi eupatorij, semi. endiuiæ añ. ʒ. 3. agar. ʒ. 5. mezereon ʒ. 10. fiant pilulæ, quarum dos. est ʒ. 2. s. & quaque hebdomada sumatur dosis infra cum custodia. Si uerò uirtus fuerit debilis dentur trochisci de mezereon. ut ℞. sem. endiuiæ ʒ. 10. mezereon, agarici, succi eupatorij añ. ʒ. 1. & 2. ʒ. rosarum sem. citrullorum añ. ʒ. 2. s. ex his fiãt trochisci 10. de quibus unus in die cum syrupo acet. de saccharo dandus, trochisci isti sunt leues, sed pilulę fortes & non dandę nisi uirtute existente forti. Est enim mezereon calidum & sic. in quarto excoriatiuum, serosum, inflammabile, consumptiuum & dissolutiuum uirtutis, educens aquam citrinam cum fortitudine, cuius dos. substantia est à ʒ. s. usque ad unam & nocet epati nisi rectificetur, sed semen endiuiæ, & succus eupatorij, & semẽ citrulli ipsum rectificat, mezereon tamen bonum cõmuniter non reperitur apud nos. Secundum remedium, quod si uenter fuerit lubricus dentur trochisci de berberis cum syrupo acetoso, infrigidant enim & stringunt. Tertium, quod æger nutriatur ex zibei uel zibrebegi, qui est cibus factus ex carne cocta, & ouis simul mixtis, & bibat syrupum acetosum de citon. Et si uentris solutio uehemẽs fuerit, citoniorum, rob solum dandum est ad uentris constrictionem.

Si autem cum hac passione non fuit urina rub. nec calor, pilulæ istæ dandæ sunt, quæ. Recip. mezereon, sagapeni amborum ana drach. s. salis indi, fimi columbi amborum ana 6. drach. 1. pilulæ enim istæ aquam uehementer descendere faciunt. Trochisci præterea de lacca cum apozimate de radicibus dandi sunt. Emplastrum asciti conueniens. Rec. fari. hord. ciperi, stercoris bouini ueteris, baurach. boli ar. omnium partes æquales ex his omnibus tritis fiat epithyma super uentrem, huius nanque proprietas est aquæ magnam partem exiccare.

Hic curat ascitem à causa frigida per tres medicinas. Prima medicina est. Quod si cum hac passione non fuerit urina rub. nec calor scilicet febrilis, aut cõplexionalis superfluus, pilulæ istæ dandæ sunt. ℞. mezereon, sagapeni cal. in tertio, sic in secundo educentes humores crassos & uiscosos, & aquam citrinam añ. ʒ. s. salis indi cal. & sic. in tertio, soluentis melancholiam & humores uiscosos, fimi columbini calidi in quarto soluentis pungendo & dissoluendo añ. ℈. s. fiant pilulæ & sunt dosis una, & potenter soluunt aquam, in aliquibus tamen libris nõ sunt sal indum, neq; fimus columbinus, credo illos textus esse meliores. Secunda medicina est, ut dentur trochisci de lacca cum decoctione de radicibus quorum descriptio pręcessit in cap. de dolore epatis, aperiunt oppilationes & prouocant. Tertia medicina est hæc. ℞. farinæ hord. ciperi, stercoris bouini ueteris, baurach. boli arm. omnium añ. partes æquales fiat epythima super uentrem, permiscendo cum aliquo liquore, sicut esset aqua cineris & uinum album. Iuuat enim in resoluendo aquam.

Quod si in palpebris & extremitatibus fuerit apostema molle, & testiculi apostemantur, faciesque ac totum corpus mollitie quadam teneatur, erit tunc hydropisis species quæ hyposarca uocatur. Aegro itaque hac specie laboranti trochisci de lacca cum apozemate, de radicibus sunt tribuendi. Et uenter quaque hebdomada ex pilulis de rheumbar. est soluendus. Et patiens in arena calida est sepeliendus. Et quoque est præcipiendum ut exercitio utatur. Et famem, & sitim sæpe patiatur.

Hic curat hyposarcam dicẽs: quod si in palpebris & extremitatibus fuerit apostema molle, & testiculi apostemantur, id est, oscheum, & fortè testiculi cum eo, & facies, & totum corpus fit factum molle cũ quodam tumore quæ omnia sunt signa hyposarcæ. Pro cura hac ægritudine laboranti, sunt tribuendi trochisci de lacca cum decoctione de radicibus ad mundificandum corpus per uiam urinæ, & aperiendum oppilationes, & frequenter exibeantur. Et uenter quaque hebdomada soluendus cum pilulis, de rheubarbaro quæ possunt fortificari reformãdo eas cum succo ireos. Pilulæ tamen de raued. Mesue sunt fortiores. Et factis euacuationibus patiens in arena calida sepelietur ad resoluendũ phlegma aquosum. Et exercitetur stomacho ieiuno. Et fac sæpe famescat & sitiat.

Siuerò

Si uero uenter inflatus fuerit, ac tensus, & cum percutitur sonum reddit ut tympanum, hydropisis species adesse significabitur quæ tympanites dicitur. Quam qui patitur, à comestione olerum abstinere debet, atque eorum omnium quæ uentositatis sunt generatiua. Venter quoque omni die ex panico est uaporandus. Et uentosæ super uentrem ponendæ. Et medicamina tumorem dissoluentia danda sunt, ut diacyminum, & electuarium de bacca lauri, quod in cap. de iliaca nominabimus. Aeger præterea exercitio uti assuescat. Et famem pati. Ex collyrijs quæ uentositatem dissoluunt, quorum faciemus mentionem sibi subijciat. Venter quoque mantili donec incipiat rubere fricetur. Et ex oleo rutaceo clysterizetur.

In parte ista curat tympanitē dicens: Quod si uenter inflatus ac tēsus fuerit, & cum percutitur sonat ut tympanum, est species hydropis dicta tympanites & tu supplere reliqua signa tympanitis superius allegata siue posita. Sed pro cura, debet abstinere à comestione olerum & omniū quæ uentositatis sunt generatiua. Pro quo nota omnia olera esse uentosa, licet aliqua eorum carminent uentositatem, sicut ruta. Secundo est euaporandus cum panico, aut milio & propriè torrefactis. Tertio uentosæ super uentrē sunt ponendæ. Quarto medicamina uentositatem dissoluentią dāda sunt, sicut diacyminum, electuarium de baccis lauri, cuius descriptio ponitur in ca. de colica. Quinto æger multum exercitetur stomacho ieiuno. Sexto patiatur famē & sitim. Septimo collyria uentositatem dissoluentia, de quibus agetur in cap. de colica subijciantur. Octauo uenter cum panno fricetur donec rubere incipiat. Nonum ex oleo rutaceo clysterizetur.

ORDO CVRÆ.

Quia cura cacexiæ non differt à cura hydropisis nisi secūdum magis & minus, ideo de ambarum curatione simul agendum est. Harum itaq; cura sex exigit intētiones. Prima ordinat debitum regimen sex rerum. Secunda minorat superflua. Tertia digerit, aperit, & membra naturalia confortat eorum discrasiam corrigendo. Quarta eradicat. Quinta corrigit accidentia. Sexta remouet causas recidiuationis, quia est multum recidiualis.

Regimen autem sex rerum non naturalium debet tendere in contrariū causæ facientis hydropem, ideo habet diuersificari secundum diuersitatem specierum hydropis & causarum suarum, debet ergo in causa calida declinare ad frigidum, in frigida ad calidum, sed secundum plurimum ad siccum. Et semper magno opere ad confortationē stomachi, & epatis, & membrorum naturalium. Aër ergo sit clarus declinans ad siccum, quapropter habitet in solari non in loco terreno humido, & sit calidus in frigida, & frigidus in calida, magis tamen cæteris paribus declinet ad calidum in frigida, quam ad frigidum in calida cum in omni hydrope opus sit causam coniunctam resoluere. Vitetur aër uentosus & aquosus.

In cibo & potu obseruentur hæ conditiones. Prima ut sit parcus in utroque, quapropter nō comedat nisi præcedentis cibi digestione celebrata, & nisi notabiliter fameat constante appetitu, similiter non bibat nisi multum sitiuerit. Sunt enim fames & sitis summum remedium in hac ægritudine, & propriè sitis. Quapropter non comedant, neque bibant extra prandium & cœnam imò si bene possent tolerare cōueniens esset ut non cibarentur nisi semel in die. Secūda ut non multiplicent cibaria in mensa una. Tertia ut surgant à mensa cum reliquijs famis. Quarta ut notabiliter comedant antequam bibant, & nullo pacto bibant aquā. Et si necessitas aliqua cogeret ad aquā misceatur cum uino per 3. aut 4. horas antequam bibat, & ante potum præcedat cibus, ut tardius penetret ad epar. Quod si patiens non biberet uinū à proprietate quadam indiuiduali sibi horrendum nō cogatur ad ipsum, sed potius bibat aquam endiuię, aut absinthij cum syrupo acetoso simplici, saccharino, aut mellino, aut saltem aquam calibeatam, est enim aqua summopere uitanda secundum omnem modū administrationis. Vinum tamen in causa notabiliter calida nocet nisi sit ualde pauciferum, unde fortè præstantior est aqua endiuiæ, aut ius galli & propriè decrepiti, sed in causa frigida sit potius subtile antiquum clarum, de quo tamen parum bibat, & melius est album quam nigrū. Panis hordeaceus est melior quam triticeus. Si uerò abhorreret ipsum comedat triticeum, non omnino à furfuribus depuratum, bene coctum & salitum, cui si administratur semen endiuiæ, aut fœniculi, aut anisi erit præstantior. Ex salatis conueniunt in causa calida endiuia, cichorea, lupuli, in frigida, cappares, fœniculi, petros. carota, prassium, apium, asparagi in utraque, & sint debitæ coctæ, & cum pauco aceto, & oleo conditæ asparagi tamen cum solo sale condiantur. Sed in tympanite olera & propriè recentia uitanda sunt. Ex ferculis cōuenit ius cicerum, & phaseolorum, & decoctiones radicum, & semen aperientium, & caulium, & quæ fiūt ex pane, aut ouis absque caseo, & quæ fiunt ex enula & sit cocta in iure laudabilium carnium infrascriptarum, uitetur tamen superfluus usus brodiorum. Ex carnibus conueniunt perdices, phaseani, franguelini, turtures, turdi, alaude. Aues paruę degentes in arboribus & pratis, columbi uolare incipiētes, ex quadrupedibus hœdi, cuniculi, caprěoli, lepores &c. quæ comedātur in prandio elixæ, in cœnis assæ, epata gallinarū optime conueniunt super prunis cocta nō multum, pisces uitentur, sed caro limaciarum conuenit, oua conueniunt secundum omnem modum administrationis, & sint mollia nō per decoctionem indurata, uitetur lac, caseus, & lacticinia omnia, butyro, & oleo raro utatur. Ex saporibus conuenit in fridida

mostarda

mostarda, & sapor ex passulis, & sapor ex aromatibus in calida acresta, uinum granatorum, de berberis & quæ cum his fiunt. Aromata conuenientia in frigida sunt cynamomum, zing. piper, grana longa, crocus, & similia, sed in calida sandali, spodium, coriandrum. Fructus conueniẽtes in frigida, sunt passulæ, fistica, auellanæ torrefactæ, sed in calida granata muza. Somnus sit nocturnus sex horarũ, aut circa. Exercitiũ & propriè stomacho ieiuno est eis utile. Et propriè ambulando per loca arenosa, sicca, & per montes usque ad sudorem qui continue absterga tur. Et tunc caueant à uentis, & post exercitium stent in sole capite protecto & aliis membris discoopertis.

Accidentia animi conueniunt, sicut lites, ira, solicitudo, & similia exiccantia, cauendum est ab accidentibus quibus corrumpitur digestio, sicut tristitia, timor, & similia, hæc autem exiccantia magis conueniunt in ascite, & hyposarca, minus in tympanite. Solicite procuret omnes euacuationes naturales, imò etiam non naturales, sicut uomitus si eis fuerit consuetus, est enim euacuatio sibi conuiens. Pro secunda intentione quæ est minoratio huiusmodi cañ. obseruentur. Primus, quod diuersi humores euacuentur crassi, subtiles, cholerici, phlegmatici, aliquando melancholici propriè cum splen est in causa. Sed in ascite maximè aquositas, in hyposarca phlegma, in tympanite diuersi secundum diuersitatem humorum qui in uentositatem subtiliantur, sed frequentius phlegma, deinde melancholia, licet aliquando ex chilo immediate generetur uentositas. Causæ autem tantæ diuersitatis humorum est eterogenitas chili cum errore digestiuæ. Secundus, quod solutiua ista parum sint lęsiua membrorum nobiliũ maximè stomachi & epatis, ut quia sunt leuia sicut benedicta, hiera simplex, pilulæ de rheubarbaro, de eupatorio, aut si opus est fortibus sint bene correcta, & mixta etiam cum his quæ stomachum & epar confortant sicut ligno aloës crudo, schinantho, & similibus. Tertius, frequẽs sit euacuatio ne materia multum exuberet, non tamen pro uice sit copiosa ne uirtus deiiciatur. Quartus, post solutiua dentur aliqua confortantia stomachũ & epar stipticitate moderata, proprietate & aromaticitate. Quintus, nõ cõuenit phlebotomia ratiõe hydropis, tũ quia materia hydropis, & propriè ascitis, aut tympanitis nõ est multum apta educi cum phlebotomia, materia uerò hyposarcę fortasse magis, tũ quia phlebotomia paucificat calorem innatum per quem epatis & stomachi digestio perfiictur, tum quia pauco existente sanguine in corpore phlebothomia prohibetur, quarta primi, ca. de phlebotomia. Verum aliquando competit ratione causæ, utputa apostematis epatis, in cuius principio debet fieri phlebotomia, sed post principium minus cõpetit phlebotomia, quàm si esset apostema solum sine hydrope. Secundo, si causa hydropis esset retentio sanguinis menstrualis aut hæmorrhoidalis fluere consueti, tunc ex saphenis facienda est phlebotomia aut huiusmodi sanguis prouocetur, similiter dico de sanguine retento, per aliam regionem fluere consueto, in his casibus facienda est phlebothomia, nisi sit fortis indicatio in cõtrarium, phlebotomia tamen magis toleratur in hyposarca quàm in cæteris, quia plurimum materiæ hyposarcę in uenis continetur, licet paucitas sanguinis huic obstet. Et si consiliũ tuum sit de phlebotomando, prius materiæ aliæ multum dominantes sunt minorandę, postea phlebotomandum, & sic fiat phlebotomia lata, & propriè in hyposarca ut phlegma cũ sanguine possit educi. Sextus, uomitus aliquando conuenit ad mundificandum superflua in stomacho contẽta, quæ digestionem impediunt, & propriè stomacho nauseãte qui fieri potest stomacho ieiuno, & post sumptionem alicuius cibi iuuantis ad uomitum. Septimus, clysteria conueniuut in euacuando causam antecedentetem & coniunctã hydropis. Item in euacuando materias quibus stomachus & epar debilitatur, In clysteribus ergo possunt poni solutiua secundum exigentiam materierum euacuandarum. Item possunt poni aperitiua alterantia secundum exigentiam causę hydropis. Ego enim in clysteribus aliquotiens pono succũ ireos in ascite & in tympanite electuariũ de baccis lauri, & in hyposarca hieralogodiõ, electuarium indum benedictam, & similia. Solutiua ergo exhibenda sunt hiera simplex ualens in calida et frigida. Sed in frigida magis, quæ educit superflua & reseruatis humiditatibus innatis. Quod si humores fuerint crassiores, secum misceatur tertia pars agarici præparati, & fortiora sunt hieralogodion, hiera diacolocynthidos & electuarium indum, & hæc ualent in cacexia & omnibus speciebus hydropis, sed in ascite propriè sunt pilulæ de raued cum mezereon, quæ sunt primæ pilulæ descriptę à Rasi, ualentes in ascite, calida uirtute existente forti, sed incipias à ʒ. 1. si autẽ uirtus fuerit debilior des trochiscos ab ipso descriptos etiam ualẽtes in causa calida, & detur trochiscus unus, pilulæ tamen de mezereon M. sunt fortè in his præstantiores. Ego tamen in his pilulis de mezereon paucam inueni utilitatem, quod euenit, quia non habemus bonum mezereon, & in causa frigida Rasis iubet dari pilulas de mezereon cum sagapeno. Ego uerò in ascite do succum ireos facta residentia à ʒ. 2. usque ad 6. cũ tantũdem aquæ mellis aut aquę casei, & si fuerit uehemens caliditas cum his misceo, ℈. 1. sandalorũ uel tantundem specierum triasandalorum aut saltem in fundo, ʒ. 1. postea extraho facta bona expressione. Vbi autem in fluxibili uẽtre leuiora sufficiant, do pilulas de rheubarbaro, aut de eupatorio descriptione Mes. in ascite & hyposarca, & si uolo fortificare eas reformo cum succo ireos & sunt optimæ. Item pilulę de raued, Mesuæ sunt prestantes, ius etiam galli decrepiti cum polypodio & aneto confert & leniter soluit & alchechengi, almezereon, alscebram descriptione Mes. dist. 3. sunt efficacia.

Sed pro tertia intẽtione, quæ digerit, aperit, & mẽbra naturalia confortat, sunt obseruandi isti cañ. Primus canon digestiua sint calida aut frigida secũdum exigentiam sui contrarii. Sed quo ad uirtutes secundas sint subtiliatiua, abstersiua, incisiua, aperitiua, prouocatiua secũdum quod oportet, sed quo ad uirtutes tertias sint membrorum naturalium confortatiua tam proprietate quàm stipticitate moderata. Hęc autem facilius complemus in complexione frigida quàm in cal. tum quia securius possumus calefacere quàm infrigidare: tum quia magis efficacia, & à proprietate magis operantia reperiuntur calida quàm frig. & propter hanc causam facilius curatur hydrops frigida quàm cal. Item, quia ut dictum fuit in prognosticis, hy-

drops cum sit morbus frigidus, quo ad causam con-
iunctam materialem, prouenit a fortiori causa in epa
te calido quam frigido. Et eo magis si sequatur di-
scrasiam calidam cum ratione discrasiæ calidæ, quæ
est causa antecedens, oporteat infrigidare, sed ratio-
ne causæ coniunctæ calefacere, ideo iuxta eum par-
ua habenda est fiducia in hydrope a causa calida nisi
adsit uirtutis fortitudo. Secundus canon, quod in
hydrope est morbus ualde chronicus oportet dige-
stiua, imò omne genus medicinarũ permutare, tum
quia morbus uariatur in decursu per tempora sua, se
cundo oportet uariare secundum diuersitatem tem-
porum anni, tertio secundum uarietatem uirtutis,
quarto dato quod in suprascriptis nulla fieret uaria-
tio oportet uariare compositiones medicinarũ, quæ
tamen sint similis uirtutis habentes diuersa materia-
lia, & diuersos modos ne natura assuefiat tum ne me
dicinæ huiusmodi tædium afferant ægro, propterea
cum uno tẽpore fuerimus usi syr. alio tempore uta-
mur aquis, postea confectionibus, postea electuarijs,
postea epithimatibus, unctionibus, emplastris, cero-
tis, & similibus, & hęc aliquando sint similis uirtutis
aliquando differentis gradualiter aut formaliter se-
cundum exigentiam. Item oportet uariare medi-
cinas secundum diuersitatem intentionum, ut nunc
digerere, euacuare, aut per urinam, aut per sudorem,
aut per uomitum, aut per fluxum uentris & simili-
bus modis. Nunc uero confortare, oportet enim
hoc modo medicinas alterare. Quid enim prodes
set semper euacuare & non confortare cum membra
naturalia debilia iterum regenerãt aquam phlegma
& uentositates, neque iuuaret confortatio absq; eua-
cuatione, nec tamen unius modi euacuatio iuuat,
imò oportet diuersas tentare & magis illas sequi quę
magis conferunt. Tertius canon, cum compleueri-
mus unum ordinem medicinarum, ut puta minora-
tiuum, digestiuum, eradicatiuum, confortatiuum, si
namus naturam aliquanto tempore quiescere sine
medicinis cum sola dieta conueniente, cuius tempo-
ris longitudo et breuitas debet prudentia medici mẽ
surari, & hoc ne natura terreatur ex tam continuo
usu medicinarum. In hydrope ergo frigida ualet
syr. de absinthio, qui cum hoc quod non est multum
calidus confortatiuus membrorum naturalium &
aperitiuus, deinde syrupus acetosus diarrhodon, &
syrup. de eupatorio, qui est his calidior & magis ape
ritiuus, & si opus esset incisione & abstersione cum
his misceatᷣ aliquid oximellis simplicis aut oximel-
lis compositi si fuerit opus magis aperire et prouoca
re, & syrup. acetosus aut oximel simplex, si opus fue
rit magis calefacere, in quo steterit infusum absinthi-
um uidelicet ad incisionem, abstersionem, aperitio-
nem, & confortationem. Aquæ autem his propor-
tionales sunt aqua absinthij, prassij, cuscutæ, capil. ue
neris, asparagorum, fenic. apij, & similium. Et ali-
quando dantur sine syrup. alicuius confectionis aut
electuarij proprij in hac dispositione, sicut diarrho-
don abbatis, aromaticum rosarum, diacurcuma, dia
lacca, in qua est species ad omnem hydropem. dia-
morusia, diacostum, confectio de rauedseni. Ex tro
chiscis autem conuenientibus sunt trochisci de ros.
de absinthio, de lacca. Item trochisci de rauedseni de-
scripti a Rasi in capitulo de dolore epatis, & trochi-
sci de rheubarbaro Mesue. Item trochisci de eupa-
torio, de capparis maxime ualentes in hydrope se-
quente oppilationem splenis. Ex epithimatibus, un-
ctionibus, & emplastris sunt, quæ dicta sunt in cap.
de debilitate epatis. Sed in hydrope calida ualet sy-
rupus endiuiæ, syr. de bizantijs, oxisacchara, syrup.
de granatis. Aquæ uero sunt aqua endiuiæ, epaticę,
lupulorum, capil. ueneris, quę est temperata, et quan
do non est magna caliditas cum his frigidis possu-
mus admiscere aliqua calida ex aquis aut syr. supra-
scriptis. Nam natura sagax diriget frigida cõtra ma-
lam complexionem calidam, & calida ad confortan
dum spirituum & calorem innatum, quod est intel-
ligendum tam in his quæ interius sumuntur, quam
in his quæ exterius applicantur. Ex confectionibus
uero sunt triasandali, diarrhodon abbatis. Ex trochi
scis sunt trochisci de berberis descripti a Rasi in cap.
de dolore epatis. Trochisci de camphora, caumate
existente magno. Applicando autem exterius in cõ
fortatione epatis cal. & frig. descripta sunt in cap. de
debilitate epatis & de dolore ipsius, ad quod recurre
Quod si oppilationes fuerint fortes & multum tra-
xerint ad se curam utere ex his quę sunt magis aperi-
entia, quorum sermo præcessit sicut dialacca, diacur
cuma, & similia, & si uideantur nimis calida misce cũ
diarrhodon abbatis, & similibus infrigidantibus, &
pro his recurre ad capitulũ de cura oppilationum q̃
præcessit, pro quibus aperiendis non solum prosunt
sumpta, sed etiam clysterizata sicut clysteria ex radi-
cibus & seminibus aperitiuis, mensura tamen sit in a
perientibus & prouocantibus ne forte superflue pro
uocando inducerent excoriationem. Aut ne forte
in tympanite multiplicarent uentositatem propter
superfluam caliditatem, ideo Auicenna post admi-
nistrationem fortium diureticorum docet admini-
strare ius gallinæ pinguis ut incoriet uias urinæ & ar
dorem remoueat. Prouocantia tamen fortia magis
sunt necessaria in ascite & hyposarca, minus in tym-
panite, sufficiunt enim leuia quæ ducunt materiam
in uentositates conuertibilem, sed iura sunt magis ne
cessaria carminantia uentositatem, & ex medicinis
communis iuuamenti in omnibus speciebns hydro
pis sunt urinæ infantium, quæ cum saccharo biban-
tur usque ad 5. ℥. pro uice, & autores aliqui laudant
urinas proprias. Item ad hæc omnia ualet uinum
album decoctionis absinthij, marubij, endiuię, cicho
reæ, cuscutæ, & similium, & urina leporis cum spica
nardi est propria, est enim urina leporis & humana
ualde mirabilis in dispositionibus frigidis epatis &
splenis. Sed pro quarta intentione quæ est eradi-
catio materię hydropis tam antecedentis quam con
iunctę diuersa sunt instrumenta et auxilia secundum
diuersas species hydropis. In ascite quidem sex mo
dis eius materiam eradicamus. Primo, per solutio-
nem uentris. Secundo, per urinam. Tertio, per su
dorem. Quarto, euacuando per uenas umbilicales.
Quinto, per resolutionem insensibilem. Sexto, per
uesicationem cauteria & sectionem. Primus mo-
dus, scilicet euacuatio per uentris solutionem, com-
pletur cum aqua distillationis corticis mediani sam-
buci. Item cum solutiuis superius positis in mino
ratione quæ fuit intẽtio secunda, & si opus est augea
tur ipsarum dosis aut frequentius iterentur.

Et fortius illis est succus cucumeris asinini. Extraha-
tur ergo succus ex fructu cucumeris asinini absq; uio
lentia postquam est maturus quod cognoscitur ex ci
trinitate sibi adueniente in fine æstatis, & permitta-
tur depurari per residentiam, deinde quod depura-
tum est permittatur exiccari infundendo in eo pro
unaquaque uncia. ʒ. 1. specierum alephanginarum
in petia subtili quæ cum extrahentur exprimantur,
ut uirtus earum ingrediatur in succum, & secum pro
unaquaque uncia dum est exiccatus, aut quasi misce
atur ʒ.1. dragaganti aut bdellij. Et reseruetur qui ex-
hibeatur post sex menses. Et dosis eius est a ℈. s. us-
que 1. reformata una aut duabus pilulis, & potenter
educit aquam. Succus tamen ireos est magis dome
sticus quo communiter utor aut cum aqua mellis ut
supra, aut in his qui facile soluuntur reformando pi-
lulas de rheubarb. aut de raued cum eo, clysteria quo
que in quibus ponuntur huiusmodi aquam educen-
tia, sicut in quibus ponitur succus ireos, & similia
conferunt ad hoc, & potest de his in clysteribus poni
maior quantitas quam in exhibitis per os. Secundo
minoratur materia ascitis per urinam cum apoze-
mate de radicibus Rasis in cap. de dolore epatis, aut
cum diacurcuma aut dialacca, cuius dosis est a ʒ.1. us
que ad 3. cum aqua apij, aut asparagorum & pauco
uini subtilis, & si uiderentur nimis calida secum mi-
sceatur tantundem diarrhodon abbatis, aut aliquid
triasandalorum, & continuetur pluribus diebus, &
fortius est iustinum aut lithon thrypton cuius parũ
potest cum his permisceri, & secundum Gal. 3. com-
plexionũ medicamen de cantaridibus correctis per
adustionem, aut per gummi cerasorum admixtio-
nem ualet educendo multitudinem humiditatis,
sed non detur nisi gran. s. & posset cum suprascri-
ptis misceri. Tertio modo minoratur per eua-
cuantia per sudorem sicut sunt balnea ignea, sicut
furnus, balnea aërea, sicut stufæ ualent educendo
multitudinem humiditatis, quibus theutonici plu-
rimum utuntur. Et balnea aquea sicut thermæ &
receptio fumorum thermarum. Et ex sumptis est
medicamen de assa, cuius sumatur drachmam unam
cum uncia una aut pluribus uini subtilis calidi, post
cuius sumptionem bene pannis cooperiatur & dor-
miat, & retentio anhelitus & absterfio sudoris iu-
uat ad prouocandum sudorem. Item iuuat post
sumptionem sudatiui si stufetur sub pannis aspergẽ-
do laterem calidum existentem prope ipsum in ali-
quo bacili aut alio uase, sed aspergatur cum aqua de-
coctionis anethi bacarum lauri, sulphuris, aut simili-
um prouocantium sudorem. Quarto euacuatur per
uenas umbilicales ponendo uentosas super umbili-
co, & emplastra attrahẽtia & dilatantia. Quinto, per
resolutionem insensibilem sicut cum emplastris uen-
tri superpositis sicut est factum ex stercore uaccino et
caprarum pascentium herbas siccas, quibus aliquid
salis & sulphuris addi potest. Item stercus caprarum
mixtum cum urina infantum. Item stercus columba
rum, baccę lauri, ires, elleborus, mixta cum pręclictis
stercoribus, & proprie cum urina camelorũ & equo
rum, & est forte. Item limaciæ contritæ positæ super
uentrem & dimissæ donec exiccentur, similiter ostra
ca & lapis pumex est mirabilis, & huiusmodi possũt
misceri cum lixiuio & pauco aceti, sed caue cũ huius-
modi administras in hydrope calida ne epar inflam
metur. Quapropter huiusmodi non administrentur
super rigione epatis, imò super regione epatis dũ hęc
fuerint applicetur cerotũ sandalinum, aut aliquod
epithyma infrigidans. Emplastrum tamen Rasis est
conueniens, & parum calefacit. Crura & coxæ tumi
dæ similiter exiccentur cum spõgijs infusis in lixiuio
facto ex cinere uitis & stipitum caulium, & similium
calefacientium & exiccantiũ quę spongię calidę actu
& optimæ expressę applicentur partibus tumidis cũ
bona ligatura & solutione. Sexto, euacuatur aquo-
sitas in ascite cum uesicatorijs, quę fiunt in uentre aut
in cruribus ubi est maior tumor cũ maiori mollitie,
& fieri possunt cũ pede coruino contrito super loco
stricte ligato, & sic retento per decem aut duodecim
horas, ego uero communiter utor cantharidibus cõ-
tritis permixtis cum fermento cum aceto forti, ita ut
plurimum cantharidarum contangat locũ, & ligen-
tur cum bona strictura, & sic dimittantur per decem
horas aut circa, & illa ulceratio cõseruetur aperta de
tertio in tertiũ, imponẽdo asphodilos mixtos cũ can
tharibibus. Cauteria uero actualia aut potentialia fi
ant in locis eisdem, quæ penetrẽt cutim uerã, & remo
ta escara ulcera conseruentur aperta per sexaginta di
es ad quorũ aperitionis conseruationem cõfert in ul
cere tenere granum ciceris aut cerã, & super ulcere te-
nere diaquilon, & possunt fieri in pluribus locis uen
tris in parte inferiori in quibus sit maior tensio &
mollities. Albucasis, uero cauterizat in circuitu
umbilici cum quatuor cauterijs, similiter epar &
splenem & stomachum, & dimittit ea aperta lon-
go tempore, penetrent parum ultra cutim, et fora-
mina sint ad quantitatem ciceris, incisiones uero fi-
ant in bursa testiculorum quando est plena aqua in
ea parte in qua est aquositas aut in ambabus, si fuerit
in ambabus, & fiat cum lanceta foramen paruum
ita ut aqua resudando egrediatur. Et quando-
que pungimus eam in pluribus locis cum acubus ut
aqua habeat resudationes plures, & si bursa non est
plena aqua elaboretur ut aqua fluat ad eam a uentre
cum motibus corporis & sternutationibus, si in ea
poneretur seton esset præstantius. Si uero supra-
scripta non sufficiant ad curam, & cum magna in-
stantia fueris requisitus de extractione aquæ per sec-
tionem uentris præmissa prognosticatione de peri-
culo mortis, patiente existente forti, non sene neque
habente tussim, nec fluxum aut aliud accidens quod
sectionem impediat autoritate Albucasis, Hali abb.
& Auic. ipsum incide a parte anteriori sub umbilico
per tres digitos si hydropisis sit causa intestinorum,
non quidem directe sub umbilico, ne incidantur mu
sculi longitudinales, sed aliquantum lateraliter, si ue
ro causa splenis incide a parte sinistra, si uero causa
epatis incide in parte dextra non quidem ex directo
umbilici, sed infra per tres digitos aut circa, & mo-
dus est ut patiens sedeat & sit minister post dorsum
eius sustinens ipsum, & cum manibus aquam ad lo-
cum incisionis ducens, deinde tu pellem uentris tra-
he superius per spacium unius digiti aut amplius,
& ibi cum rosario paruo perfora usque ad locum
uacuum faciendo foramen paruum, ita tamen ut
aqua exire possit, & tunc extracto modico de a-
qua, tanto scilicet, quod uideas, quod possit exire,
pellem

pellem descendere dimittas, ut claudat foramen, & diligenter liga ne aqua exire possit. Et postea ęgrum ciba & in lecto repone, postea quotidie semel in die pellem trahe superius, ægro sedente aut iacente supino, & imposita cannula aquam extrahe paulatim quantũ uirtus bene tolerat. Et melius apud Aui. est infra subsistere quam nimis euacuare, est enim ad omnem euacuationem aptus sequi casus uirtutis, & tandem aqua pro magna parte extracta uulnus suæ & consolida. Quod si quid remanserit cum auxilijs dictis extrahatur, & in hoc tẽpore, attende confortationi uirtutis & rectificationi discrasię membrorum naturalium, non enim hoc tempore opus est alia euacuatione, & hoc tempore sollicitus sis ne aqua inopinate egrediatur bene foramen obturando. Nam iuxta aphorismum uigesimumseptimũ, sextę particulæ. Quicunque empyici aut hydropici utuntur aut inciduntur sanie, aut aqua multa fluente repente pereunt. Propterea semper postquam medicati sunt singulis diebus taliter situentur ut uulnus sit superius, & sit bene obstructum. Sed in hyposarca materiam eradicamus tantũ quatuor modis. s. per solutionem uentris, per urinam, per sudorem & insensibiliter. Primus uero modus completur cum pilulis de hiera simplici, de rheubarbaro, de eupatorio, & fortiores sunt hiera composita Galen. hiera logodion, hiera diacolocynthidos, electuarium indum, & ubi phlegma esset aquosum pilulæ leues suprascriptæ reformatæ cum succo ireos essent præstantes, per urinam uero & per sudorem eradicamus materiam cũ dictis in ascite. Insensibiliter uero & etiam per sudorem eradicamus faciendo ipsos stare in sole calido tegendo tamen caput & faciem. Item sepeliendo in arena calida. Sed in tympanite similiter quatuor modis dictis in hyposarca materia eradicamus, per solutionem uentris cũ leuioribus ex medicinis dictis in hyposarca. Item cum pilulis alephãginis, & si inesset melancholia quę in uentositatem conuerteretur, euacuatur cum senæ & epithymo aut cum suprascriptis misceantur. Clysteria tamẽ de quibus statim agetur forte sunt efficaciora, & si forte coniungeretur tympanites cum ascite solutiua suprascripta reformentur cum succo ireos, & similiter per urinam minoramus cum leuioribus ex suprascriptis in hyposarca, sed per sudorem cum eisdem. Insensibiliter uero multis modis. Primo cum clysteribus carminantibus uentositatem, licet hæc aliquando minorent materiam sensibiliter, sicut factis ex decoctione anethi, anisi, carui, ameos, rutæ, & similium cum qua decoctio ne possunt misceri ʒ. duæ electuarij de baccis lauri. Et si uideretur nimis calidũ cum decoctione suprascripta ponatur ad bulliẽdum maluarum, blitis, matrum uiolarum, ana. M. i. aut quantum uidebitur, & postest addi oleum rutaceum aut de spica. Secundo, uenter uaporetur cum pannicio & milio torrefactis, aut ungatur cum oleo rutaceo, aut de spica calido. Ventosæ quoque lati orificij super uentrem ponantur. Item, dentur medicamina uentositatem dissoluẽtia, sicut diacyminum, electuarium de baccis lauri. Item collyria uentositatem carminantia, de quibus in colica, superponantur, exercitetur stomacho ieiuno famem & sitim patiantur, & uenter aliquando stomacho ieiuno cum panno aspero fricetur donec rubeat.

Accidentia uero corrigantur iuxta quintam intentionem secundum quod oportet, sitis quidem cum acribus in ore retentis, aut os colluendo, & si non potest abstinere a potu, bibat aquas sublimationum cũ syrupo acetoso, oxisacchara, & similibus, sed pro his recurre ad capitulum de siti. Sed deiectioni appetitus subueniatur cum acetosis appetitum excitantibus, & similibus quę ęgro placent & proprie in principio mensæ. Sed ad prohibendum recidiuationem iuxta ultimam intentionem obseruetur regimen suprascriptũ, maxime quantũ ad tres intentiones, scilicet, regimen sex rerum, minorationem materiæ ne aliquando superflueret sed cum leuibus, sed maxime attendatur ad confirmationem stomachi & epatis, & proprie cum cibis conuenientibus tam proprietate quam secundum qualitates manifestas. Et aliquando quibusdam electuarijs aut confectionibus proprijs, & sic est finis huius difficilis capituli.

DE ANATOMIA splenis.

QVia Rasis hic agit de passionibus splenis iuxta consuetudinem est eius anatomia præmittenda. Splen est membrum instrumentale, mediocris quantitatis, figuræ quadrangularis, in sinistro latere sub costis mendosis locatum, ex carne spõgiosa, uenis & arterijs multis & crassis panniculo inuoluente compositum, dorso & costis mendosis mediantibus panniculis oriẽtibus a siphach alligatum, cum corde, cum diaphragmate, epate & mesenterio scirbo, & stomacho colligatum, ad contra operandum cordi & epati, melancholiam quæ ab epate, & sanguinem mundificandum, ipsumque pro fame excitanda ad os stomachi transmittendum finaliter ordinatum. Est quidem instrumentale propter causas sæpe dictas. Est figuræ quadrangularis, superius crassior inferius subtilior in modum linguæ, locatur in latere sinistro sub costis mendosis, sed non ita alte sicut epar, componitur ex carne spongiosa, ut facile recipiat humorem melancholicum crassum, in cuius receptionem est ordinatus. Habet autem uenam magnam uenientem ad ipsum a uena portæ, a qua descendit unus ramus in medio transitus eius ad mesenterium ad ipsum nutriendum, deferens ad ipsum sanguinem aquosiorem & humidiorem, postea quando ista uena approximatur spleni, iterum unus ramus ramificatur ab ea qui uadit ad nutriendum partem inferiorem stomachi sinistram, postea ueniens ad concauitatem splenis ramificatur in duos ramos inferiorem et superiorem, inferior descendit ad nutriendum scirbum quantum ad partem sinistram, sed superior transiens per concauitatem splenis emittit duos ramos, quorum primus peruenit ad partem superiorem sinistram stomachi ad nutriendum. Alter uero circa orificium stomachi peruenit ad portãdum melancholiam, quæ emulgendo profluit ad os stomachi ad excitandum appetitum. Quod uero ex hac uena remanet in splene ipsum nutrit. Ex quibus apparet splenem mediãte hac uena colligari epati, mesenterio, scirbo & stomacho, cui multum appropinquat secundum eius concauum. Et secundum conuexum costis & diaphragmati.

Colligantiam autem habet cum corde per arterias, quæ ad ipsum ueniunt ab arteria aorti, quæ in dorso est infra diaphragma, a quibus arterijs stomachus multum calefit in latere sinistro siue a splene merito istarum arteriarum, & hæc fuit una causa, quare arteriæ multæ & magnę ueniunt ad splenem. Et alia causa fuit ut calore istarum arteriarũ sanguis crassus, qui nutriturus est splenem, subtilietur & digeratur, panniculus autem inuoluens ipsum, similiter panniculus suspendens ipsum cum dorso & costis mendosis ortum habent a siphach. Tres autem fines in descriptione positi sunt satis noti. Ex quibus infertur quod si splen non recipiat & retineat melancholiam sufficienter, non potest debite caliditati epatis & cordis contra operari. Et est causa arefactionis cordis & epatis. Si uero superflue, ipsa præter modum infrigidat, imò propter superfluitatem melancholiæ est aliquando causa hydropisis & tremoris cordis. Item si non mundificet epar & sanguinem a melancholia est causa febrium & apostematum melancholicorum, panni, lepræ, icteritiæ nigræ, lentiginum nigrarum, elephantiæ, morpheę nigræ, uaricum & melancholiæ, & similium. Si uero melancholiam receptam non expellat ad os stomachi deficit appetitus, & forte melancholia retenta splen intumescit & apostematur. Si uero ipsam superfluæ quantitatis perpellat ad os stomachi, & fit pontica est causa intensionis appetitus. Si uero nimis superflue pellat ad os stomachi aut sit nimis acris quamuis in moderata quantitate est causa nauseæ, subuersionis & uomitus. Et quandoque fluens ad intestina facit excoriationem melancholicam mortiferam. Et ex istis apparet figura, quantitas, numerus, situs, substantia, colligantia, & operationes principales in quas ordinatur. Et apparet complexio, est enim quo ad complexionem innatam calidæ & humidæ complexionis, licet merito nutrimenti & melancholiæ quam recipit sit frigidæ & siccæ complexionis. Et consequenter apparet quas ægritudines potest pati, quia oppilationem, tumorẽ, & similia, & quę ęgritudines possint merito ipsius in humano corpore accidere. Item quod in actu practico pro resoluendis tumoribus eius mediocriter resoluentia sunt applicanda, licet enim fortia competerent ratione humoris. Nimium tamen substantiam eius mollem exterminarent & exiccarent, & forte resolutis partibus subtilibus crassam petrificarent, & secundo, quod mollificantia & incidentia debent cum resoluentibus permisceri pro tumoribus & oppilationibus eius curandis.

SERMO VNIVERSALIS DE ęgritudinibus splenis.

SPleni accidunt omnes species egritudinum simplicium & compositarum, scilicet, mala complexio simplex & composita, sine materia & cum materia, mala compositio sicut oppilatio, solutio, continui apostemata, & tumores non apostemosi, tensio a uentositate & dolor. Harũ causæ signa & pronostica fient manifesta ex cap. sequenti.

Sed notandum primo, quod quando splen magnificatur extenuatur corpus, quia destruitur uirtus epatis digestiua propter superfluã infrigidationem,
quare minoratur sanguinis generatio. Amplius
splen propter magnitudinem suam attrahit pluri-
mum de sanguine epatis, quare ipsum amplius debi-
litatur. Econtra autem splenis extenuatio significan-
do bonitatem epatis, significat bonitatem humorũ,
sicut econtra, magnitudo eius significat humorum
malitiam.

Secundo sciendum, quod ægritudines splenis du
cunt ad febres cõmixtas, sicut ipsę quãdoq; ex eis ge
nerant, generãtur nanq; ex tertiana nõ pura, febrib.
pestilentialibus, & febribus compositis, sicut est hæ-
mitriteus, duplex tertiana, & similes, quæ quandoq;
fiunt inordinatæ uagantes mutatis humoribus per
adustionem in qualitatibus, quãtitatibus & formis,
unde non seruant suos periodos, uerum continuatã,
adustione conuersi in melancholiam, tãdem faciunt
quartanam, iuxta Hippoc. 3. prognost. febribus in-
ordinate uagantibus, quartanæ sunt futurę maxime
circa autumnũ, ægritudines itaque splenis & febres
huiusmodi sese mutuo fouent & augent, plurimæ
itaque ægritudines splenis sunt autumnales, & faci-
unt colorem habentis eas decliuem ad citrinitatem
& nigredinem.

Tertio notandũ, ꝙ ęgritudines splenis, quandoq;
augent appetitum cũ sunt remissæ, quandoq; destru
unt ipsum cũ sunt intensæ. Et quandoq; coguntin si
ne digestionis ad euomẽdum rem acetosam ex qua
ebullit terra propter superfluam eius acredinem, &
hæc res euomita non est nisi melancholia acris cũ ci-
bo ad acetosum corrupto permixta. Et propter hoc
non sequitur dolor neq; aliud nocumentum notabi
le. Si. n. dolor aut aliud nocumentũ præfuit forte sa-
natur. Si uero non præfuit post hunc uomitum non
sequitur.

Quarto notandum, quod urina sanguinea, id est,
rubea, obscura, crassa, est bona in fine, id est, in proces
su ægritudinum splenis quæ fiunt a sanguine melan
cholico crasso. Et forte est crisis, & significat eam cri-
sis, similiter urina crassa in qua est fex & uiscositas, si-
milis uiscositati, id est, feci sanguinis quæ est melan-
cholia, est bona in ægritudinibus melancholicis ma-
gis puris significans earum crisim & ægritudinem
quæ sequuntur eas.

Signa malarum complexionum splenis. Cali-
dam significat sitis & inflammatio sensata in latere
sinistro. Item fortitudo uirtutis attrahentis melan
choliam, quia attrahit citius quam debet, id est, ante
completam humorum generationem, & quia attra-
hit quod non debet, scilicet alios humores pręter me
lancholiam, & inuenitur splen magis tumidus quã
debet esse. Sed frigidam significat debilitas attra-
ctionis eius. Vnde deficit spleni melancholia quam
debet stomacho mittere, & eius defectu sequit̃ casus
appetitus, & iteratio fastidiosæ satietatis ꝑpter duo.
Primo, quia comedit sine appetitu, & quotiẽs sumit
cibũ fastiditur. Secundo, quia splen frigidus infrigi-
dat stomachũ unde crudificatur cibus in stomacho,
& ex hoc sequitur fastidiosa satietas ex pręsentia cibi
crudi in stomacho. Item sequitur multitudo rugitus
et eructuationis, quia materia melancholica propter
paucitatem caliditatis uentosatur. Est enim melãcho
lia uentosa iuxta dicta superius. Item, quia debilis ca
liditas stomachi facit cibum euaporare & uentosari.
Sed

Sed mala complexio sicca significatur per asperitatem duritiem, & debilitatem corporis, crassitiem sanguinis, & uehementiam nigredinis corporis & sanguinis. Sed humidam significat lenitas lateris sinistri mollities corporis & nigredo declinans ad albedinem plumbeam.

Prognosticum. Mala complexio in principio facile curatur, sed confirmata difficulter.

Cura huius est proxima curationi malæ complexionis epatis. Vnde intentiones quæ ibidem positæ sunt huic capitulo accommodentur. Verum medicinæ splenis debent esse fortiores & magis penetrantes, quia est membrum minus nobile & magis in profundo positum. Et humor est crassior et magis resistēs. Acquiritur autem eis fortitudo per intensionem & multitudinem formæ, penetratio autem per admixtionem aceti, & utraque secum permiscēdo aliqua uiscosa, & cum hoc propria sicut ammoniacum ut uirtus non exalet. Et hæc uera sunt tam de his quæ applicantur exterius, quā de his quæ sumuntur interius. Sumpta enim interius tam alterantia quam euacuātia magis distant a splene quam ab epate. Nam oportet eas penetrare per epar ad splenem, quare oportet eas esse fortiores & penetrabiliores. Et humor est magis resistens digestioni & euacuationi, in splene tamen uti debemus medicinis sibi proprijs. Cappares enim & scolopendria multum sibi sunt appropriatæ. Vnde 13. therapeu. cap. penultimo, quale est pharmacum, absinthiū epati, tale spleni capparis cortex, & quale epati eupatorium, tale spleni scolopendria. Ex frigidis autem est semen endiuiæ & portulacæ. Et si phlebotomia fuerit necessaria phlebotometur ad euacuandum multitudinem de basilica sinistra in brachio. Sed materia existente pauca & uirtute debili, & ubi opus sit magis diuertere, phlebotometur saluatella. Et communiter fiat phlebotomia lata. In multitudine tamen superflua aliquando phlebotomantur saphenæ, & quando in causa esset retentio menstruorum & hæmorrhoidarum. Phlebotomantur etiam aliquando quidem timore conuersionis materiæ ad caput, & existente magna plectoria. Sed de medicinis tam alterantibus q̄ euacuātibus uberius inferius agetur.

DE DOLORE SPLENIS. Cap. C.

Quia Rasis indulgēs breuitati facit solum unum capitulū intitulatum de dolore splenis, conabor omnes eius ęgritudines in hoc capitulo perstringere. Dolor splenis qui est tristis sensatio, eiusdem inexistens ei per panniculum non per carnem spongiosam eius est quintuplex, pungitiuus, perforatiuus, extensiuus, grauatiuus & pulsatiuus. Inest. n. ei dolor pulsatiuus magis quā in epate propter multitudinē & magnitudinē arteriarū quæ sunt in ipso & non in epate. Causa immediata cuiuscunq; doloris est mala cōplexio aut solutio cōtinui. Aut utraq; simul sicut in apost. eius. Tumor aūt nō apostemosus siue sit humoralis, siue uentosus non est causa doloris immediata, sed solum mediāte mala cōplexione aut solutione continui sequente extensionem, similiter eius oppilatio. Mala autem complexio existens causa doloris eius potest esse cal. frig. & sic. sine materia. Sed cum materia potest esse cuiuscūque generis, sed secundum plurimum cum materia est melanch. aut sanguinea. Raro cholerica aut phlegmatica. Huius autem malæ complexionis causæ quandoque sunt primitiuæ, sicut aliquæ aut plures ex sex rebus non naturalibus aut extraneis. Quandoque corporeæ sequitur enim dominium humorum qui sunt in ipso aut eius oppilationem. Et quandoque fit aut fouetur per communitatem, aut a toto sicut in febribus, hydrope, lepra & similibus, aut a membris particularibus, sicut epate matrice & alijs. Apostemata splenis, quia sunt causa doloris eius, de ipsis erit sermo, & etiam de duritie & tumore splenis quæ sunt infra apostema.

Apostema splenis quantum ad quid nominis, & quid rei est satis ex dictis manifestum. Et differt a tumore et duritie non apostemosa per solutionem continui, quæ est in apostemate & non in duritie & tumore non apostemoso. Nam in his materia continetur in porositatibus splenis non faciens eorum solutionem, sed in apostemate in pluribus porositatibus solutis propter crassitiem, aut maiorem multitudinē materię extendētis, & hoc est deterius, fit una concauitas in qua materia cōtinetur.

Apostemata splenis dupliciter distinguūtur, scilicet penes materiam. Et sicut plurimum sunt melancholica dura, raro sunt mollia phlegmatica & cholerica. Sanguinea uero fiunt aliquando incidendo, sed plurimum ad duritem permutantur, quoniam sanguis ad splenem ueniens est spissus. secundo distinguuntur penes figuram. Nam figuræ eorum sunt quatuor, scilicet rotunda aut ad rotunditatem tendens. secunda, lata, tertia, longa crassa. quarta, longa subtilis. Et in prima sequitur maiorem multitudinem materiæ, quam secunda, & tertia maiorem multitudinem et crassitiem quam quarta, et fiunt duę postremæ secundum figuram & situm splenis. Et spleneticus dicitur qui habet duritiem in splene suo, aut apostemosam, aut infra apostema ex quo infertur, non ex simili causa aliquē denominari spleneticum & epaticum, nam epaticus dicitur qui habet ægritudinem occultam in epate suo modo superius exposito, sed spleneticus dicitur qui habet duritiem in splene suo.

Causæ apostematum & duritiei splenis quædam sunt primitiuæ sicut indebitum regimen sex rerum ut puta aēr crassus & turbidus. Item uinum crassum & reliqua cibaria multiplicantia melancholiam & sanguinem melancholicum. Ex quibus causis fit, ut Ferrariæ multi sint splenetici. Quædam sunt corporeæ, aut per essentiā, sicut debilitas expulsiuæ splenis aut fortitudo attractiuæ eius. Item oppilatio uenæ per quam defertur melancholia ad os stomachi, debilitas digestiuæ eius non debite subtiliantis & digerentis nutrimentum proprium potest esse in causa. Per cōmunitatem uero aut a toto sicut in febribus diuersis et inordinate uagantibus, quę multotiens in quartanā mutantur. Item per communitatem a mēbris particularibus sicut ab epate propter caliditatē aut frigiditatem superfluam cum siccitate multiplicātem melancholiam. Item per communitatem a matrice in retentione menstruorum.

Tumores ſplenis terminantur quintupliciter.
Nam aut reſoluuntur inſenſibiliter. Aut euacuan-
tur ſenſibiliter per uomitum, urinam aut ſeceſſum.
Aut indurantur ſic perpetuo remanentia. Aut per
mutantur ad epar, aut ad alia membra nobilia aut
ignobilia ſicut ad cutim, & fiunt apoſtemata diffici-
lis ſuppurationis, & forte fit aliquando icteritia ni-
gra. Aut maturantur, & poſtea erumpuntur.

Signa communia omni apoſtemati ſplenis ſunt
grauedo, magnitudo, aut dolor extenſiuus cōmuni
cans uſque ad diaphragma in latere ſiniſtro, & quan
doque cum magnificatur apoſtema aſcendit dolor
uſque ad furculam & humerum ſiniſtrum, propter
communitatem furculæ cum diaphragmate & hu-
mero ſiniſtro.

Secundo, quandoque facit anhelitum duplum ſe
cundun formam anhelitus fletus infantis, quoniam
apoſtema impedit diaphragma ne uadat in motu an
helitus, quare ſtat ſubito propter læſionem deinde re
dit, & dum non eſt apoſtema magnum non compri
mit diaphragma, nam communicatio ſplenis ad dia
phragma minor eſt communicatione ſtomachi ad
diaphragma, ut patet ex anatomia, ſed ſtomachus
non comprimit diaphragma niſi dum eſt multum
plenus cibo, aut aliter multum extenſus, ergo ſimili-
ter ſplen non comprimit diaphragma niſi dum eſt
multum tumidus. Ideo ſenſus aliquando compre-
hendit inflationem ſplenis. Et tamen anhelitus non
comprimitur. Tertio, quandoque accidit ex apoſte-
mate ſplenis, quando eſt in inferiori parte eius ut ſub
tilietur ſanguis, quoniam ſplen mundificat ſangui-
nem a fece ſua, ſcilicet melancholia, quę eſt fex ſangui
nis, & rubeant pedes & genua patientis, quæ rubedo
non ita accideret ſi apoſtema eſſet in ſuperiori parte
ſplenis, eo quod comprimeret uiam per quam defer
tur melancholia ad os ſtomachi. Vnde ſanguis non
poſſet ita depurari a fece ſua, & accidit extremitati
naſi & auris ſplenetici ut reſplendeant propter cau-
ſam ſupraſcriptam.

Signa autem diſtinctiua inter apoſtema ſplenis et
tenſionem a uentoſitate ſunt quatuor. Primum,
quia in inflatione non eſt grauitas. Secundum quod
inceſſus & exercitium facit ſplenem apoſtematū do-
lere, ſed dolorem ſedat in inflatione uentoſitatem re
ſoluendo. Tertium, quia in inflatione adeſt rugitus
qui non eſt in apoſtem. etiam eructuatio per quam
alleuiatur. Quartum, quia in inflatione non eſt fe-
bris quæ eſt in apoſtemate. Sed tumor non apoſte-
moſus differt ab apoſtemoſo per carentiam febris
continuæ, & quia omnia eius accidentia ſunt le-
uiora.

Signa autem ſpecierum apoſtematum ſplenis di-
ſtinctarum ſecundum humorum uarietatē ſunt hæc,
nam apoſtemata cal. pręter accidentia dicta commu
nia omnia apoſtemati communicāt in quatuor. ſ. in
inflatione ſenſata, in ſplene, ſiti & febre & urinæ tin-
ctura. Verum in eo quod eſt cholericum, inflamma
tio eſt uehementior, ſitis fortior & grauedo minor.
Et dolor eſt magis pungitiuus quam extenſiuus &
color cum rubedine tendit in citrinitatem, ſed in ſan
guineo econtra. Sed in apoſtematibus duris, mali
gna fit anima, ex cogitatione tædioſa commouetur
triſtitia & uarietas, ſcilicet mentis, non tamen fit hic
uarietas et commixtio ſenſus niſi materia melancho
lica plurimum dominante, quia materia non moue
tur ad caput. Sed fit commixtio ſenſus per commu-
nitatem ſplenis ad diaphragma et diaphragmatis ad
cerebrum. Et quandoque denigratur lingua in du-
ritiæ ſplenis, & ſentitur durities abſque rugitu cum
præmitur niſi aggregetur eius inflatio, & nō eſt cum
ea febris continua, imò quandoque eſt interpolata,
& proprie quartana. Verum in apoſtemate, & pro-
prie magno eſt febris continua forte habens excreſcē
tias de quarto in quartum. Et quandoque cum his
duritiebus multiplicantur ulcera crurium & corro-
duntur dentes et gingiuæ propter craſſitudinem ſan
guinis, qui deſcendit ad crura ipſa ulcerans, & corru-
ptionem uaporis qui aſcendit in omnes partes gingi
uarum & dentium. Et quandoque fit in ulceribus
crurium criſis ipſius, pluribus nanq; eorum qui ſple
nem habent, cum accidant exercitia laborioſa, attra-
hitur materia ad crura & euadunt, & ſecundum plu-
rimum bothor quædam dicta ab Auic. anithan an-
tecedunt illa. Vrina aūt ſplenetici eſt ſicut ſani ſecdm
plurimū, ſed cū exercet ſeipſum ſubtiliatur melācho-
lia & permiſcetur cū urina & fit nigra, quæ nigredo
non eſt merito renum, nā ſi eſſet cauſa renū, eſſet mul
totiens non præcedente exercitio, cum oporteat uri
nam tranſire per renes, et plurima phlebotomia apo
ſtemat ſplenem euacuando ſubtile, craſſo remanen-
te, propterea bonum eſt ut in regimine ſplenetici fiat
phlebotomia lata, & autumnus eſt inimicus ſpleneti
cis. Signa uero duritiei ſplenis ſequentis apoſtema
calidum ſumuntur ex accidentibus apoſtematis cali
di quæ præceſſerunt, & accidentibus duritiei quæ ſe
cuta eſt. Signa autem apoſtematum phlegmatico-
rum ſunt lenitas tactus: albedo coloris tendens ad ni
gredinem cum reliquis ſignis apoſtematum eius. Si-
gna uero apoſtematum ſplenis diſtinctorum ſecun-
dum figuram ſumuntur ex ipſa figura.

Prognoſtica. Primum, ſi ſpleneticus inuenit do
lorem intrinſecum in ipſo ſplene eſt maior ſpecies ſa
lutis, ſignificatur enim melancholiam non eſſe ualde
craſſam, ita ut priuet membrum ſenſu faciendo ſephi
ros purum. Secundum, ſi acciderit fluxus uentris
cum ſanguine aliquādo bonum: forte erit criſis eius.
Quod ſi perſeuerauerit aduenit ei lubricitas hydro-
pica & morietur. Tertium, qui habet catharrhum
non habet ſplenem, nam catarrhus ſignificat domini
um humiditatis cum quo non multiplicatur melan-
cholia. Quartum, ſumptum ex libro Hippocratis,
habens dolorem in ſplene ſuo cum fluit per uentrem
ſanguis rubeus ſignificans magnam compaſſionem
epatis ſpleni, & apparent in eo ulcera alba non dolo
roſa eo quod non participāt acuitate moritur in die
ſecundo, ſignificatur enim magna debilitas epatis, et
totius propter euacuationem boni ſanguinis, & re-
manentiam malarum materierum frigidarum, ex
quibus corpus non eſt aptum nutriri, quarum pars
aliqua ſymptomatice expellitur ad crura ulcerans il
la. Si uero non moritur, cadit appetitus propter mul
tam calidi, naturalis diminutionem. Quintum,
quandoque terminantur apoſtemata ſplenis, fluxus
ſanguinis narium, & proprie ex latere ſiniſtro, &
apoſtematibus apud aures difficilis ſuppurationis
& apertionis propter craſſitiem materiæ.

Sextum

Sextum, laudabilior urina eorum eſt craſſa ſanguinea,& urina in qua eſt fex uiſcoſa ſignificat ſanitatem ſplenis & deſtructionem eius, & cum in urina febricitantis habentis ſplenẽ apparuerit ſicut ſuſpenſio ſanguinis,id eſt,hypoſtaſis ſanguinea à ſanguine melancholico deſtruitur ſplen eius,id eſt, ægritudo eius.

Septimum, apoſtema epatis permutari ad apoſtema ſplenis eſt ualde bonum, & econtrario ualde malum. Octauum,& multotiens confortatur ſplen ſubito per ſeipſum,aut propter iſtud quod cõfortat ipſum, & præualet ſuper totum iſtud quod eſt in ipſo de materia mala,& ſolutione educit eam feculentam, ſicut fex oliuarum, & ſignificatur quod eſt ex ſplene & non ex epate,quia ſplen habet eius ægritudinẽ, nõ autem epar. Item detumitio ſplenis poſt hanc euacuationem. Nonum,uehemẽtia appetitus ſequens ſplenem eſt ualde melior, quàm eius deſtructio ſequens multitudinem melancholiæ aut malitiam.

Cura apoſtematum ſplenis exigit triplex regimen.

Primum,debetur cauſæ antecedenti complendum euacuatione & diuerſione. Secundum, cauſæ coniunctæ complendum repercuſſione in principio. In augmento repercuſſione mixta reſolutioni. In ſtatu & declinatione ſola reſolutione. Et hoc ſi tẽdat in uiã reſolutionis. Si uerò in uiã maturationis adiuuetur.

Tertium regimen eſt accidentium correctio. Prima intentio,ſcilicet,euacuatio completur ſecundum plurimum in principio cum phlebotomia, quæ materia exiſtẽte multa propriè dominante ſanguine cõmuniter facienda eſt ex baſilica dextra, & hauriãtur, 6.℥.ſang.aut circa,poſtea ſi expedierit fiat ex ſaluatella ſiniſtra,de qua dicit Auicen. debere dimitti per ſe conſtringi,ſi conſtringitur ante caſum uirtutis. Si tamen in cauſa eſſet retentio mẽſtruorum aut ſang. hæmorrhoidalis conſueti fluere præmittatur phlebotomia ſaphenarum,deinde phlebotometur baſilica ſiniſtra aut ſaluatella ſiniſtra. Comuniter tamen ſufficit phlebotomia baſilicæ aut ſaluatellæ ſiniſtræ. Raſis tamen prælegit phlebotomiam ſaluatellę ſiniſtræ, & fiat foramen latum. Et ſi uenter nõ eſt lenis, præmittatur ante phlebotomiam lenitio uentris ſaltem cum clyſteri. Poſtea euacuentur alij humores ſecundum exigentiam,communiter præmittẽdo digeſtionem, quæ materia exiſtente calida perficiatur cum hoc. ℞. ſyrupi acetoſi ſimplicis, ℥.1.iulep, roſ. ℥.s. aquę decoct.infraſcriptæ, ℥.3.miſce.℞.ſem.portul.ſem.end. ana.℥.s.& tamariſci & ſcolopendriæ,ana.ʒ.1.bul.in 1.℔.aquę ad conſumptionem medietatis & coletur. Sed Raſ.dat trochiſcos de agno caſto cũ ſyrupo acetoſo & ſunt præſtantes. Syrupus Gerardi de Solo. ℞.corticum radicũ capparis, mediani corticis tamariſci,geniſte,ana.℥.1,endiuię ſcariolę,portulacæ, ſcolopendrię,capil.uen.recentium,an.M.quatuor ſem. communium frigidorum mũdatorum,ſem. portul. ſem.appij,ſem.bruſci,ſem.aſparagi,ana.℥.1. liquiritiæ raſæ,uuarum paſſul.enucleatarum.ana.℥.1.mellis electi quartã unam,ſacchari quartas tres, temperẽtur cum aceto per noctem,& fiat ſyr.clarificatus uſq; ad quartas quinque,ſed hoc magis uidelicet in materia mixta.Solutiuum fit huiuſmodi.℞.tamariſci foliorum,florum boraginis,florum bugloſſæ,℥.s.paſſularum mundatarũ ab arillis,ʒ.6.aniſorum,ʒ.1.polypodij,epithymi,añ.℥.s,bul.in ſufficienti quantitate aquæ ad conſumptionẽ medietatis & coletur,quæ decoctio colata trium ℥.miſceatur cum ʒ.1.ſenę & calida exhibeatur in potu debita ſeruata cuſtodia, uel cum hac diſtemperentur diaſenæ,ʒ.3. hamec. ʒ. 1. & calida exhibeatur.Item poſſunt fieri pilulę ex aloẽ,℈.s.ſenæ. zing. grañ. 2.quæ reformentur cum electuario hamec,& ſunt ſatis faciles. Si uerò apoſtema pendeat à materia frigida abſque febre detur hoc digeſtiuum. ℞. ſyrup. de epithymo,oximellis compoſiti, ana. ℥.1.aquę ſcolopendriæ, ℥.3.miſce. Aliud ex inuenrione propria quo cõmuniter utor, eſt huiuſmodi. ℞. corticum radicum capparis,ſcolopendrię, tamariſci,ſem.agni caſti ana.℥.s.paſſul.℥.1. epithymi, ʒ.6.bulliant in,3.℔. aquæ ad conſumptionem medietatis,ſed epithymum ponatur ad buliendum in fine, quæ decoctio colata cum bona expreſſione miſceatur cum ſyrupo de epithymo, & oximellis ſimplicis,añ.℥.2.& clarificetur. Materia etiam exiſtente digeſta & pro parte minorata melius eſt oximel cõpoſitum,& Gerardus de Solo ponit digeſtiuum longe compoſitionis huic propoſito deſeruiens.Ego tamen exiſtimo una cum principe,quinto can.iſtarum medicinarum eſſe melius plurimo earum licet oppoſitum ſenſerit Auenzoar & Auer. Solutiuum fit diaſenæ de quo detur ℥.1.diſtemperata cũ aliqua ex decoctionibus ſupraſcriptis. Ex pilulis conueniunt inde,pilulæ de lapide lazuli, pilulæ de lapide armeno, ex hieris cõuenit hiera rufini,hiera diacolocinthidos, & ſimiles. Et ſi peccet phlegma conuenit electuariũ indum.Et ſi humores ſint mixti,ſolutiua ſint mixta, aut detur ſolutiuum illos ſimul euacuans,& in humoribus aduſtis uidelicet confectio hamec. Item pilulæ de fumoterræ, & melius eſt iterare ſolutiuum quam dare ſolutiuum multum una uice euacuans. Diuerſio tamen iuxta ſecundam intentionem completur cum clyſteribus factis ex decoctionibus eorum quæ reſpiciũt ſplenem.Et prouocatio hęmorrhoidarum eſt conueniens diuerſiuum. Item conueniunt aliæ diuerſiones communes,de quibus ſæpe dictum eſt, & hæ duæ intentiones in toto proceſſu morbi ſunt exequendæ,ut ſemper materia minoretur,eſt enim difficilis eductionis.

Sed prima intentio ſecundi regiminis, ſcilicet repercuſſio maximè conuenit in apoſtematibus calidis in principio.Et tutius hæc ſtiptica adminiſtrantur in apoſtematibus ſplenis quam epatis. Primo,quia uia per quam recipit ſplen eſt latior, ſcilicet ramus uenæ portæ. Secundo,quia ſplen eſt membrum ignobilius quam epar. Tertio,quia in eo non ſunt tot meatus anguſti,de quorum oppilatione timeamus,quot ſunt in epate. Et hoc maximè conueniunt in principio adminiſtranda tam interius quam exterius, ſicut in epate dictum fuit. Et ſunt diuerſificanda ſecundũ materiam,apoſtemati tamen duro non conueniunt huiuſmodi ſtiptica. Vnde in materia calida conuenit iulep roſaceum,aut ſyrup. acetoſus ſimplex cum aqua decoctionis,ſem.endiuiæ, & portulacæ, & capillorum ueneris,ſed in materia frigida mel roſarum cum oximele ſimplici, & aqua capilli uen. & hæc ſimul digerunt & repercutiunt. Exterius autem applicanda,ſunt,oleum roſ. cum tertia parte aceti in calida, ſed in frigida his poteſt addi parum olei maſtichini, poſtea in proceſſu his admiſceatur oleum de

capparibus. Tandem deueniendum eſt ad hanc unctionem qua communiter utor. ℞. olei de capparibus ʒ.6. medullæ uituli, pinguedinis anatis, ammoniaci in aceto diſſoluti ana. ʒ.2. aceti modicum, ceræ quantum ſufficit, & eſt mihi experta. Et nota quod acetum eſt conueniens ferè in omni materia, & in toto curæ proceſſu ſaltem cum alijs mixtum, imò Raſ. in præſenti cap. applicat ipſum ſolum in materia calida, iuuat enim in principio ad repercuſſionem in omni materia, in augmẽto ad repercuſſionem & reſolutionem, & ad faciendum uirtutes aliarum medicinarum penetrare, ſed deinceps iuuat ad reſolutionẽ, mollificationem, & ad faciendum uirtutes aliarum medicinarum penetrare, acetum enim mollificat apoſtemata dura, & propriè uapor eius. Similiter ſumptum interius conuenit, ut plurimũ incidens humores craſſos, & faciens uirtutes aliarum medicinarum penetrare, indigemus enim propter craſſitiem, & uiſcoſitatem humoris in toto curæ proceſſu inciſione & abſterſione. Ex mirabilibus autem ad reſolutionẽ huiuſmodi apoſtematum, eſt emplaſtrum de fermento Meſue mihi expertum, cuius eſt hæc deſcriptio. ℞. ammoniaci bdellij, ficuum ſiccarum ana. ʒ.s. fermenti in aceto ſalito diſſoluti ʒ.z. bdellium & ammonia cum in aceto diſſoluantur, & miſceantur ſimul cum ficubus, & addatur foliorum rutæ, tamariſci, ſalis nitri ana. ℈.1. & miſce bene incorporando & applicetur, & propriè poſt aliqualem mollificationem, & ad eradicationem materiæ, cum cætera non contulerint ualet unum, aut plura cauteria actualia, aut potentialia penetrantia cutem, quæ per tres aut quatuor menſes conſeruentur aperta. Si uerò apoſtema tendat in maturationem adiuuetur cum diachylone & ſimilibus, ſed attende maturantia eſſe diuerſificanda ſecundum diuerſitatem materierum. In materijs enim calidis conuenit maluauiſcus, farina ſem. lini, fœnugræci ficus pingues, oleum ſeſaminum, & ſimilia parum calida, ſed in frigidis magis calida. Vnde his addantur radices ireos coctæ & præparatæ, & materia exiſtente melancholica ponantur multum mollificantia, nõ tamen multũ calida ſicut medullæ, mucillagines maluauiſci, fœnugræc. ſem. lini, & ſimilium, deinde ſtudendum eſt eruptioni cum motibus, & addendo ſupraſcriptis emplaſtris cepe, narciſci coctum, quod optime iuuat ad erumpendum, & poſt eruptionem intendendum eſt mũdificationi ulceris, & tandem conſolidationi ſicut dictũ fuit in apoſtematibus renum, & ſi eruptio fieret ad uentrem & ſanies colligeretur in inguine ſiniſtro ſicut aliquando uidi, ſtudendum eſt in eius reſolutione. Quæ ſi reſolutioni non obediat extrahatur locum perforando.

Accidentia uerò iuxta primam intentionem tertij regiminis corrigantur ſecundum quod oportet. Præcipuè dolor à cuius ſedatione interdum præ magnitudine ſua coacte oportet incipere cum unctionibus, fomentis, ſacculis, emplaſtris, ueſicis, & ſimilibus ſemper utendo proprijs. Et ſi anodina ſufficiũt bene eſt, ſi uerò non, tranſeundum eſt ad ſtupefacientia tam ſumpta quam applicita. Regimẽ autem ſex rerum non naturalium tendat in contrarium diſcraſiæ & humoris facientis apoſtema. Sed ut plurimum dieta debet eſſe tenuis in principio ad prohibendum augmentum apoſtematis, ſed cum apoſtema, & huiuſmodi diſpoſitiones melãcholicæ prolungantur, neq; regimen debet eſſe impinguatiuũ non oppilans, neq; incraſſans ſanguinem ut minoretur melãcholia. Vnde uinum ſit ſubtile album unius anni tamen pauciferum, aut multæ uentoſitatis ſecundum exigẽtiam, & panis bene conditionatus nõ azimus, aut autopyrus. Multus potus aquæ communiter uitandus eſt, & ſit aqua bene conditionata, ſicut aqua pluuialis deſtillata per arenam. Similiter eligãtur carnes pingues boni chimi, & elixæ. Oua conueniunt mollia nõ indurata. Et pro ſalata utatur capparis, aut endiuia, aut cichorea cocta, lupulis, aſparagis, & ſimilibus, & condiantur cũ aceto, paſſulæ conueniunt, uitetur caſeus, & omne lac præter lac camelarum, quia apud Auic. id eſt, aperitiuum, ſiue propter paſcua, ſiue à proprietate. Vnde ſecundo can. confert pluribus ægritudinibus epatis, & ſplenis, & reliquum regimen ordinetur in contrarium humoris & diſcraſiæ. Et nota quod ſunt quædam conferentia à proprietate quibus frequenter utendum eſt tam in regimine cibali quã medicinali, ſicut ſplen aſini, aut pulli equi ambo exiccati & pulverizati dati in quantitate ʒ.1. uel plus cum uino ſubtili aromatico à proprietate ualet mirabiliter. Item ueſpertilio pinguis & decolatus & exiccatus in furno, in uaſe uitreo & pulverizatus exhibitus quantitate trium ʒ. cum uino, aut aceto eſt curatio experta. Item ponantur folia & uirgulta tamariſci ad bulliendum in muſto, aut ad decoquendũ in ferculis ſuis & ita poſſent poni reliqua à proprietate reſpicientia ſplenem, ſicut ſcolopendria, capparus, capillus ueneris, rubea, acorus, baccara &c.

DE OPPILATIONE SPLENIS.

QVandoque oppilatur uia per quam ſplen recipit melancholiã. Cuius ſignum, quia ſplen non eſt tumidus tumore ab humore proueniẽte, imò potius extenuatus. Quandoq; oppilatur uia per quã mittitur melancholia ad os ſtomachi. Cuius ſignum, quia ſplen eſt tumidus cum recipiat melãcholiam & non expellat, neque fames excitatur ſicut conſueuit. Cuius oppilationis cauſa quandoque eſt uentoſitas, quandoque eſt apoſtema, quandoque humores multi craſſi, aut uiſcoſi abſque apoſtemate. Signa uentoſæ ſunt extenſio uehemens cum lenitate. Sed apoſtemoſæ ſunt ſigna apoſtematis, de quibus ſupra. Sed oppilationes aliæ ſunt cum grauedine abſque ſignis apoſtematis. Curationes ſunt illæ eædem quæ ſint fortes ex curationibus oppilationum epatis, de quibus in proprio capitulo. Sed ſint magis propriè contra humores melancholicos.

DE INFLATIONE SPLENIS.

INflatio ſplenis eſt tenſio & eminentia eius à uentoſitate. Cuius ſigna ſunt tenſio & eminentia quæ cedit comprimenti, ſed ſubito reuertitur, ſicut in ueſica plena uento, & nõ eſt grauitas & duritiés ſolida, ſicut in apoſtematibus, & quandoque cũ premitur ſentitur rugitus. Curam inflationis ſplenis perficitur cum eiuſdem medicinis quibus curatur duritiés, ſiue tumor nõ apoſtemoſus ſplenis. Indiget enim aperitiuis, abſterſiuis, & reſolutiuis, cum uirtute ſtiptica maiori quam in duritie ſplenis, quoniam

materia

materia uentosa est leuis de cuius restrictione parũ ti-
memus. Et cũ hoc stipticitas facit ad cõfortationẽ sple
nis, qui confortatus melius resoluit uentositatem mi-
nusq; eam recipit aut materiam eius. Medicinę autem
magis conuenientes sunt, sicut agnus castus, cyminũ,
ruta, semen eius, ameos, & his similia, cum quibus de
coctis in aqua, aut uino subtili, aut in utrisque potest
splen fomentari. Quibus etiam aliquid acuti aceti
addi potest, & ex eisdem possunt fieri unguenta cum
oleo de capparis, de ruta, de spica, uino subtili & pau-
co aceti faciendo bullire olea cũ uino & aceto ad con-
sumptionem uini & aceti, postea addendo ceram &
pulueres, nec hic mollificãtibus opus est sicut in duri-
tie. Et iuuatur multum ex positione uentosarũ igni
tarum super splene, hæc tamen facienda sunt præmis
sa euacuatione cum his quæ dicta sunt. Et oportet
ut famem toleret & patiatur cibum, & abstineat ab
aqua quãtum potest, & bibat uinum subtile antiquũ
& non dormiat immediate post cibum, sed tardet do
nec extensio stomachi sedata est. Quod si extensio-
nem dolorosam senserit comprimat super ipsam &
ingenietur ad egestionem & postea dormiat, & uta-
tur trochiscis de capparis, trochiscis de agno casto fo-
mentetur splen stomacho ieiuno cum filtris infusis in
aceto decoctionis corticum radicũ capparis, sulphu-
ris, tamarisci, scolopendriæ, semine agni casti, nucis,
cupressi, & rutæ. Et Rasis in textu ponit medicinas
excellentes ad hanc intentionem. Tua autem inte-
rest uti medicinis minus calidis cũ adest febris & ma-
gis calidis in eius absentia.

Et ex his tãdẽ patet cura doloris splenis de quo in-
titulatum est capitulum Rasis. Nam dolor sequitur
malam complexionem, aut solutam continuitatem,
aut humorem, aut oppilationem, aut inflationẽ quo
rum omnium cura præcessit. Ergo cum cura dolo-
ris sit triplex, una per remotionem causę. secunda per
anodina. tertia per stupefacientia. Prima iam mani
festa est. Nam pendet ex cura ægritudinum quę sunt
causa doloris, quarum cura iam absoluta est. Quod
si fortè dolor non daret inducias sui magnitudine, ut
cura regulari procedere non possis, tentetur statim cu
ra cum anodinis, sicut floribus chamæmilæ, melilo-
ti, aneti, seminis lini, fœnugræci, althea, paritaria, qui
bus quædam propria addantur, sicut scolopendria,
tamariscus, & similia faciendo ex his unctiones em-
plastra, sacculos, fomenta, & similia. Quibus si nõ al-
leuiatur procedatur ad stupefacientia sumpta, aut ap
plicita, mixta, tamen cũ his quę appropriãtur spleni.

SI cum dolore splenis fuerit calor, & urinæ rubedo, & febris, æger ex his trochiscis sumat. Trochisci de agno cast. Recip. seminis agni casti, seminis tamarisci amborum ana. drach. 10. seminis endi. seminis portulacæ, amborum ana. drach. 5. ex his fiãt trochisci, de quibus detur quotidie unus cum syrupo aceto. de saccharo cuius pondus sit drach. 3. Aeger uerò si repletus fuerit ex saluatella quæ est in sinistra manu phlebotometur.

Splen quoque ex frustro filtri aceto calido infusi embrocetur, & obseruetur à rebus dulcibus, & cibis crassis.

Hoc capitulum de dolore splenis diuiditur in tres
partes. In prima agit de dolore splenis à causa cali-
da. In secunda à causa frigida materiali. In tertia
agit de ipso pendẽte à uentositate. secunda ibi. Quod
si cum prædicta ægritudine. tertia ibi. Si autem splen
tensus fuerit. prima in duas. In prima ponit signa
doloris splenis à causa calida. In secunda curam. se-
cuda ibi. Æger. Primum signum est calor sensatus
in splene & ex præsentia materiæ calidæ contentæ in
splene causantis malam complexionem diuersam.

Secundum est rubedo urinæ ex parte materiæ cali-
dæ mixta cum urina. Tertiũ est feb. putrida ex ma-
teria putrente in splene ad cor effumante, aut ephime
ra pendens à calefacto esse spirituum propter dolorẽ,
aut materiæ caliditatem, hæc autem feb. non ita est
apta pendere à materia frigida. Hic ponit quatuor
auxilia pro cura huius doloris à causa calida. Primũ
est trochisci de agno casto, quorum est hæc composi-
tio. ℞. seminis agni casti, seminis tamarisci calidorũ
& sic. ana. ʒ. 10. seminis endiuiæ, seminis portulacæ
frigidorum & humi. ana. ʒ. 5. Ex his puluerizatis fiãt
trochisci cum aceto, aut syrupo acet. ex quibus quo-
tidie unus trium ʒ. detur cum syrupo acetoso, de sac-
charo, & potest addi aqua endiuiæ infusionis tamari
sci, ut sint potabiles, infrigidant enim, materiam sub-
tiliant, confortant. Secundum auxilium est phlebo-
tomia saluatellæ sinistræ ad minorandum materiam
tam antecedentem quam coniunctam, & fiat foramẽ
latũ ut humor crassus possit exire, ab hac tamen prius
est inchoandum, & similiter ab alijs euacuationibus
si opus fuerit. Tertium est embrocatio, siue fomentũ
regionis splenis ex filtro infuso in aceto calido acuto,
infrigidat enim, incidit, & resoluit. Quartum est regi
men in cibo & potu, prohibens à comestione rerum
dulcium ne humor cholericus multiplicetur, & à re-
bus crassis, ne multiplicetur sanguis crassus.

Quod si cum prædicta ægritudine non fuerit calor, ægro trochisci, de capparis dandi sunt. Reci. corticum radicis capp. sem. agni cast. amborum ana. drach. 10. scolopend. drach. 7. aristoloch. long. foliorum rutæ, semi. nasturtij, acori, nigellæ omnium ana. drach. 3. ammoniaci drach. 3. ammoniacum in aceto dissoluatur, ex quo cætera conficiantur & informẽtur, ex his trochisci ponderantes drach. 2. ex quibus unus cum syrupo acetoso, de melle, & apozemate, de radicibus in potu sumatur.

Hic

Hic curans dolorem à cauſa materali frigida dicit. Quod ſi cum prædicta ægritudine non fuerit calor, cuius abſentia ſignificat materiam eſſe frigidã ſimul cum abſentia febris & tincturæ urinæ, dentur trochiſci de capparibus. ℞. corticum radicum capparorum, ſem. agni caſti añ. ʒ. 10. ſcolopendriæ ʒ. 8. ariſtoloch. long. foliorum rutæ, ſem. naſturtij, acori, nigellæ añ. ʒ. 3. ammoniaci ʒ. 3. diſſoluatur ammoniacum in aceto ex quo cætera puluerizata conficiãtur in forma trochiſcorum, quorum quilibet ponderet ʒ. 2. Et uſus eorum eſt ut unus quotidie potetur cum oximelle ſimplici aut cum compoſito. Et cum decoctione radicum, ſunt enim omnia componentia calida præter acetum, & ex quibus fit medicina ſubtiliatiua, inciſiua, abſterſiua propria in ſplene. Quæ tamen adminiſtranda ſunt poſt euacuationem.

Si autem ſplen tenſus fuerit, & cum premitur auditur ſub eo rugitus, ex prædictis trochiſcis cum apozemate de radicibus eſt dandum. Et uinum uetus tribuendum, & potus aquæ minoretur quãto plus poſſibile fuerit.

Emplaſtrum ad duritiem & uentoſitatem quæ eſt ſub ſplene, faciens. Rec. foliorum rutæ drach. 1. baurach, mentaſtri ſic. amborum ana. drach. 3. ammoniaci drach. 7. ammoniacum in uino ueteri diſſoluatur ex quo cætera conficiantur, & fiat ex eis emplaſtrum quod loco ſuperponatur.

Hic curat dolorẽ ſplenis à uentoſitate dicẽs, quod ſi tenſus fuerit, ſcilicet, ſine grauitate, & cum premitur auditur rugitus ex motu uentoſitatis. Ex prędictis trochiſcis dandum eſt, ut ſupra, & potet uinum uetus & minoretur potus aquæ. Deinde ponit emplaſtrum contra duritiem & uentoſitatem ſplenis. ℞. foliorum rutæ propriè in reſolutione uentoſitatis, baurach loco cuius accipimus ſal nitrum amborũ ana drach. 3. ammoniaci drach. 7. ammoniacum in uino ueteri diſſoluatur ex quo cętera conficiantur, & fiat emplaſtrum quod ſpleni ſuperponatur, reſoluit enim uentoſitatem & humorem. Et ſic eſt finis.

DE ANATOMIA INTESTINORVM. Cap. CI.

ACtum eſt in præcedentibus de ægritudinibus ſplenis, hic agendum eſt de paſſionibus inteſtinorum, de quibus ab Auic. agitur in 16. fen. tertij. Et iuxta conſuetudinem eſt præmittenda anatomia inteſtinorum. Sunt enim inteſtina deſcriptiue membra longa, rotunda, concaua, numero ſex, plures habentia reuolutiones, ſuperius cum orificio fundi ſtomachi, inferius ad anum terminãtia, in uentre inferiore locata, cum dorſo mediante meſenterio ligata, ex duabus tunicis cum uillis longitudinalibus & tranſuerſalibus, uenis, neruis, & arterijs, & pinguedine compoſita, ad complendũ digeſtionem primam, eiuſque ſuperfluitates expellendum finaliter ordinata. Sunt autem inteſtina adeo longa, ut omnia ſimul extenſa ſint communiter nouem cubitorum. Rotunda, quia hæc figura eſt capaciſſima & à nocumẽtis magis tuta. Concaua, ad continendum chilum & ſuperfluitates eius. Sunt autem numero ſex, plures habẽtia reuolutiones, nam ſi fuiſſet unum inteſtinum ſolum & rectum, oportuiſſet hominem eſſe in continua comeſtione & ferè continua aſſellatione, quorum primum impediuiſſet hominẽ à negocijs in uita neceſſarijs. ſecundum autem fuiſſet indecorum & moleſtum. Propterea Deus ſapientiſſimus prouidens humanæ neceſſitati, ordinauit ut eſſent plurima multas habentia reuolutiones, ut quod digeſtum eſt in ſtomacho non cito deſcendat, ſed per meſeraicas uenientes à uena portæ ad inteſtina paulatim ab epate ſuggatur, unde illud quod effugit primã aciem meſeraicarum, cum meſeraicæ non attrahant niſi illud quod peruenit ad contactum ſuperficiei intrinſecę inteſtinorum, attrahitur per meſeraicas uenientes ad alias reuolutiones inteſtinorũ, quia quod una uice eſt occultum, fit poſtea manifeſtum orificijs uenarum, donec totum conueniens pro nutrimento attrahatur, reliquum tanquam ſuperfluum & fex expellatur, per meſeraicas enim uenientes ad ſtomachum parum quid attrahitur, ſcilicet illud tantum quod contangunt & ſatis remiſſæ, & ſunt magis deputatæ ad deferendum ſanguinem ad ſtomachum, ipſum nutriturum quam ad deferẽdum chilum ad epar, ut ſenſit Gal. 4. de utilitate particularũ, cui ſententiæ concors eſt Auicẽ. 16. tertij. Primum autem inteſtinũ quod uocatur duodenum, eo quod habeat longitudinem 12. digitorum coniunctorum, incipit ab orificio fundi ſtomachi quod dicitur pyloron, id eſt, portenariũ eſt multum ſubtile habens concauitatem anguſtam, & proportionatam orificio à quo ſumpſit initium, & eſt eius concauitas minor quam ſit concauitas meri cum per illud debeant tranſire res craſſæ nondum digeſtæ, per hoc res in ſtomacho iam prædigeſtæ & eligeſtæ. Secundo quia ad deſcenſum eius quod prædi quatæ. Secundo quia ad deſcenſum eius quod prædigeſtum eſt ad inteſtina concurrunt expulſiua ſtomachi, & attractiua inteſtinorum ſimul attrahentiũ chilum & fecem, in qua uoluptuantur ſicut ueſica in urina & Kyſtis in felle. 3. de uirtutibus naturalibus. Sed ad attrahendum cibum ad ſtomachum ſolum cõcurrit attractiua ſtomachi & meri, & nulla expulſiua niſi quædam expulſiua meri quæ eſt partim naturalis, & partim uoluntaria, & ad finem huius terminatur porus ſelleus deferens choleram ad inteſtina. Huic autem continuum eſt ſecundum inteſtinum ieiunum ſic dictum, quia ſemper uacuum & inanitum reperitur propter tria, primum quia id quod eſt conueniẽs ex chilo ad ipſum perueniens facile ad epar attrahitur propter multitudinem meſeraicarum ad hoc inteſtinum deſcendentium magis quam ad aliquod aliud reſpectu ſuæ quantitatis, & poſt ipſum plures in duodeno reperiuntur. ſecunda cauſa ſuæ inanitionis eſt multitudo cholerę purę ad ipſum uenientis & lauantis. tertia quia parum habet obliquitatis in comparatione ad ſequentia. Eſt etiam ſatis breue non multũ longius duodeno, & hoc eſt illud inteſtinum, de cuius excoriatione maximè timetur in fluxu dyſenterico, & quod maximè extenuatur & exiccatur in ægritudinibus

dinibus acutis. Deinde tertio ſequitur ileon inteſti-
num ualde longum plures habens reuolutiones, nũc
ad dextram, nunc ad ſiniſtram & poſterius, & dicitur
ileon quia locatum eſt in ileis. Et ab hoc ſumpſit no
men paſſio iliaca ſiue ileos, aliter dictum miſerere, do
lor exiſtens intenſiſſimus perducens ad uomitum fe-
cum, & ad mortem in ſeptem diebus. Et ad hoc inte
ſtinum plures deſcendunt meſeraicæ quã ad aliquod
aliud cum ſit cęteris longius. Et clyſteria impoſita cõ
muniter non tranſeunt hoc inteſtinũ, & hæc tria ſunt
gracilia, quia ſubtilia ſunt, & ſatis tenuis ſubſtantiæ
parum habentia de pinguedine & mucilaginoſitate,
in quibus ſolutio continui à quacunque cauſa proue
nerit eſt multum timẽda. Et in his tribus gracilibus
uiget magis uirtus digeſtiua quam in craſſis, non qui
dem dans formam chilo, ſed per confectionem & cõ-
plementum digeſtionis, forma enim datur chilo per
uirtutem digeſtiuam ſtomachi, in monoculo tamen
magis uiget uirtus digeſtiua quam in cæteris craſſis.

Poſt ileon ſequitur ſacculus. Primum ex craſſis, ſic
dictũ, quia eſt pendens in modum ſacculi, aliter dictũ
monoculus, quia non habet apparenter niſi unũ ori-
ficium, licet in ueritate ſit neceſſarium habere duos,
unum per quod attrahat à ſuperioribus, aliud per
quod attractum deſcendat ad inferiora. Sunt tamen
hæc orificia adeo uicina ut unicum æſtimetur. Hoc
autem inteſtinum eſt ſatis breue locatum infra renes
magis poſterius quã anterius, & magis dextrorſum
quam ſiniſtrorſum, huius autem fines ſunt multi. Pri
mus ut illud quod deſcendit in hoc tanquam in ſaccu
lo diu retineatur, ut complete digeri poſſit quod effu
git digeſtionem ſtomachi. Et ideo locatur ſatis iuxta
epar ut ab eo uirtutem digeſtiuam acquirat, & hoc ſe
habet in comparatione ad duo inteſtina ſequentia, ſi-
cut ſtomachus ad tria præcedentia, neq; hoc factum
eſt principaliter ut meſeraicæ ſugant ab eo, cum pau-
ciores meſeraicæ ad hoc ueniãt quam ad quodcunq;
aliud. Secundus finis eſt ut fex incipiat in iſto acqui-
rere formã fecis manifeſte, licet in ueritate forma ſub-
ſtantialis fecis inducatur in materiam fecis in ſtoma-
cho. Nam per uirtutem digeſtiuam ſtomachi corrũ-
pitur forma cibi in ſtomacho, ergo per eandem debet
induci in materiam eius alia forma. Et non in to-
tam materiam inducitur forma chili, ergo in partem
aliam inducetur alia forma, & non niſi forma fecis,
ergo &c. aliter ſequeretur quod aut per tempus ſta-
bit materia ſine forma, aut generabitur aliquod mi-
xtum medium uia tranſitus inter cibum & fecem. pri
mum impoſſibile, ſecundũ incõueniens, fruſtra enim
eſt multiplicare huiuſmodi entia ſine neceſſitate. Ter-
tius ut uermes in hoc inteſtino generentur, quorum
præſentia ſi pauci ſint, & non magni eſt iuuatiua, cũ
ſugant ſuperflua, & ex his generentur, quorum ſu-
perfluitatum præſentia cum putrerent poſſet eſſe ual
de nociua, licet etiam aliquando in alĳs generẽtur, &
hoc eſt illud inteſtinum quod in ruptura frequentius
deſcendit ad burſam teſticulorum, quia eſt pẽdens &
minus cæteris dorſo alligatum. Poſt hoc ſequitur
colon inteſtinum craſſum, ſic dictũ, quia multos ha-
bet colos, & etiã multas habet cellulas in quibus ſter-
cora figuram accipiunt quę figura rotunda maximè
apparet in ſchibalis cum indurãtur, & ideo figura cel-
lularum debet eſſe rotunda, ſicut & ſchibalæ ſunt ro-
tundæ, & in illis cellulis multa phlegmata continen-
tur quæ aliquando emittuntur appenſa ipſis ſchiba-
lis, & in his generantur frequenter uermes cucurbiti-
ni, ſed inter cellulam, & cellulam cum parũ de phleg-
mate cõtineatur, generatur ſolummodo panniculus
continuans unum uermem cum reliquo in altera cel
lula generato, hinc eſt quod aliquando apparent uer
mes habentes longitudinem ſex pedum. Et ab hoc
inteſtino nomen ſumpſit colica, exiſtens dolor ualde
intenſus cum in ipſo frequenter propter duritiem fe-
cum generetur, & ad hoc ſicut ad ſuperiora multę me
ſeraicæ terminantur ad ſuggendum ſi quid boni re-
manſit, hoc autem inteſtinum incipit in dextra parte
& ſituatur ſub media penula epatis & contangitur à
Kyſti fellis, ut præter choleram ad ipſum interius ue-
nientem à ſuperioribus inteſtinis ſtimuletur ad expel
lendum à contactu Kyſtis fellis, & propterea hoc in-
teſtinum in illa parte apparet citrinum croceũ, & gu-
ſtui amarum. Deinde æquitat ſtomachum, ordina-
uit enim natura cum ſit ſatis ignobile in comparatio
ne ad ſuperiora ut ſituetur ſupra ſtomachũ, quaſi ſto-
machum & alia inteſtina defendens, & etiã ut ſit pro-
ximum ſcirbo per cuius caliditatem & humiditatem
iuuetur in expulſione fecum, ideo ſcirbus huic inteſti
no eſt maximè adhærens, cum tamen cooperiat ſto-
machum, & reliqua inteſtina, deinde poſtea hoc inte-
ſtinum tranſiens ad ſiniſtram locatur circa renem ſi-
niſtrum. Et ex hoc ſitu poſſumus concipere multa
utilia tam ad partem theoricam quam ad practicam.
Primum quare nocumentum factum in hoc inteſti-
no, ſicut cum humores deſcendũt per ipſum, aut cly-
ſteria aſcendunt per ipſum ducit ad ſyncopim, hoc
enim eſt per communitatem oris ſtomachi, cuius no-
cumentum facile cordi communicatur. Secundum
quare dolor colicus multum aſſimiletur dolori renũ,
cuius cauſa eſt, quia hoc inteſtinũ iuxta renes, & pro-
priè ſiniſtrũ ſituatur, inter quos dolores docet Auic.
diſtinguere per cibum aſſumptum, nam ſi dolor au-
getur ex ſumptione cibi, tunc dolor eſt colicus, ſto-
machus enim cibo plenus comprimit inteſtinum co-
lon. Si autem ſit dolor renalis ſedatur propter humi-
ditatem uaporoſam cibi doloris ſedatiuam. Habe-
mus etiam iuuamẽta in actu practico duo. Primum,
quia remedia quæ exterius applicantur magis debe-
rent declinare ad ſiniſtrum quam ad dextrum, cũ ma
gis in ſiniſtris quam in dextris hoc inteſtinum loce-
tur. Secundum iuuamentum eſt, quia cum imponi-
mus clyſtere debemus facere, ut æger iaceat magis in
principio ſuper parte dextra ut liquor poſſit aſcende
re, & cum ſuperius aſcendit & eleuatus eſt aliqualiter
poſtmodum iaceat ſuper parte ſiniſtra, ut per com-
preſſionem liquoris liquor aſcendat magis ad ſupe-
riora, & tranſeat ad partem dextram, & poſtea cum
uult ipſum emittere reuoluat ſe ſuper dextrũ, & poſt-
ea ſurgens clyſtere emittat. Oppoſitus autẽ ſitus de-
bet ſeruari in operatione medicinæ, nam cum mate-
riæ deſcendunt ad inteſtina reuoluat ſe ſuper ſiniſtrũ,
& poſtea ſuper dextrum, ſic enim fit facilior ſuperflui
tatum exitus. Habemus quinto differentiam, an ru
gitus & dolor ſenſatus ex præſentia humorum ſit in
ſtomacho, aut inteſtino colon. Nam ſi cito deſcẽdit
eſt in colon. Si uerò tarde eſt in ſtomacho, cum opor-
teat per omnes inteſtinorum reuolutiones deſcẽdere.

Et ex

Et ex his infertur quod colica lateris ſiniſtri eſt faci
lius curabilis, quam lateris dextri, cum materia in illa
parte contenta ſit propinquior uijs eductionis, faci-
liuſque clyſteria perueniat ad eam partem. Vltimo
eſt inteſtinum rectum cæteris craſſius & latius, cuius
ſitus eſt ſecundum rectum ſuper dorſum, & aſcendit
uſque prope renes, huius autem iuuamentũ eſt ad at-
trahendum id quod in ſuperioribus inteſtinis conti-
netur, & ideo latum creatum eſt, & conſequẽter ad ex
pellendum par uiam ani, quę eſt eius extremitas, pro
pterea in hoc inteſtino fuerunt multi uilli longitudi-
nales manifeſti qui deſeruiũt attractiõi eius, ut quod
attractum eſt magna quãtitate, poſtea facilius expel-
latur. Et in hoc inteſtino & maximè uerſus extremita
tem eius accidit teneſmus. Vltimo eſt ſphicteris, ſi-
ue anus qui eſt extremitas inteſtini recti, in cuius cir-
cunferentia ſunt quinque orificia uenarum hæmor-
rhoidalium, quatuor muſchulis iuuãtibus ad eius di-
latationẽ & conſtrictionem mota, ad retinendum &
expellendum ſuperfluitates primæ digeſtionis ſecun
dum exigentiam neceſſitatis & uoluntatis imperium
finaliter ordinata, unus enim muſculus eſt in extremi
tate ani, exprimens quod de fece aliquando in ano cõ
tinetur, & eſt ad minima diuiſus cum carne ſphicteris
ſicut in labijs. Secundus eſt magis ſuperius exiſtens, ſi
cut caput hominis, cuius una pars tranſit ad radicem
uirgæ, altera pars dilatatur in circunferentia ſphícte-
ris. Deinde eſt unum par muſculorũ ſuper hos duos
ſituatum, quorum officium eſt longaonem, ſiue ſphi
cterim, ſiue anum ſuperius trahere, & ex nocumento
horum fit ani deſcenſus qui interdum reduci non po-
teſt. Et in ſumma ex uijs cibi & ſuperfluitatum primę
digeſtionis nulla eſt quæ habeat motum uoluntariũ,
niſi principium, ſcilicet meri, & finis, ideſt ſphicteris.
Sunt autem hæc inteſtina cum dorſo mediante me-
ſenterio, aliter dicta ancharas, ligata, quod quidẽ me-
ſenterium eſt membrum dorſo continuum ex panni
culis ortũ habentibus à ſiphac, ligamentis, multa adi-
pe, & carne glandoſa, uenis meſeraicis, & arterijs com
poſitum, & dictum eſt meſenteriũ à meſeraicis mul-
tis in ipſo repertis quæ per hanc uiam ad inteſtina de
legantur. Carnes autem glandoſæ ſunt factæ in ip-
ſo ad ſuſtentandum huiuſmodi meſeraicas, & etiam
ad humectandum inteſtina ut facile feces poſſint de-
ſcendere, & propter hanc cauſam, eſt etiam in ipſo
multitudo adipis. Et in hoc meſenterio frequenter
colligitur multitudo humoris melancholici faciens
melancholiam mirachiam. Fuit autem cõueniens ut
huiuſmodi meſenterium mediaret inter dorſum & in
teſtina, ne molle ſicut inteſtina lædatur à contactu du
ri. Compoſita autem fuerũt inteſtina ex duabus tu-
nicis, ne nocumentum unius partis facile alteri com-
municetur, & etiam propter diuerſitatem uillorũ fue
runt in eis hæ duæ tunicæ neceſſariæ, fuerunt enim in
eis uilli longitudinales ad attrahendum, tranſuerſales
ad retinendum, latitudinales ad expellendum, ſed la-
titudinales magis in eis dominantur quam in ſtoma
cho cum ſint magis ad expellendum ordinati, niſi in
inteſtino recto in quo magis longitudinales dominã
tur, habet enim attrahere rem craſſam difficilis expul
ſionis, uenæ autem exiſtentes in ipſis quæ plurimæ
ſunt, omnes ſunt meſeraicæ deſcendentes à uena por-
tæ. Arteriæ autem ueniunt ad ipſa ad dandum uir-
tutem uitalem ab arteria aorti deſcendente. Nerui
autem ſenſitiui plurimi ueniũt ad ipſa cum plurimo
ſenſu indiguerint, qui nerui partim à cerebro, partim
à nucha ueniunt. Pinguedo autem magis eſt in ſu-
perficie extrinſeca inteſtinorum quam intrinſeca, li-
cet etiam interius penes Auic. fit pinguedo, pingue-
do tamen magis eſt in craſſis quam ſubtilibus, quia
ſunt magis frigida & magis craſſa, & propter finem,
quia oportuit eorum feces duras à multitudine adi-
pis mollificari, multitudo etiã mucoſitatis & phleg-
matis inuiſcati eſt in ſuperficie intrinſeca inteſtinorũ
craſſorum ne facile lædantur à duritie fecum, phleg-
ma etiam ſtagnans, & inuiſcatum reperitur in inteſti-
nis ſuperioribus gracilibus, ſed in minori quantitate.

Vltimo in diffinitione ſubduntur fines duo, quo-
rum unus eſt complementum digeſtionis primæ. Re
liquus eſt ſuperfluitatũ ipſius primæ digeſtionis ex-
pulſio, & ex his manifeſta eſt tota anatomia inteſtino
rum, ſcilicet quantitas, figura, numerus, ſitus, colligã
tia, & quæ ſunt partes componentes, & conſequenter
ex his manifeſtum eſt, quod ſint frigidæ & ſic. com-
plexionis, & quod poſſunt pati omne genus ægritu-
dinis ſimplicis & compoſitæ, frequenter autem pa-
tiuntur colicam, & fluxum, & uermes. Gratia com
pletioris doctrinæ de anatomia ſcirbi aliquid dicen-
dum eſt. Eſt autem ſcirbus à Gal. dictus omentũ mẽ-
brum compoſitum ex duobus panniculis, uenis, &
arterijs in modum retis adinuicem contextis adipe
ſepoſa uacuitates replente ad uigorandum digeſtiuã
ſtomachi & inteſtinorum finaliter ordinatus, duo au
tem panniculi ex quibus componitur, ortum habẽt
à duabus extremitatibus ſiphac dorſo alligatis. Sed
uenæ & arteriæ eius ortum habent à uena chilis, & ar
teria aorti deſcendentibus. Adeps autem ſepoſa eius
ortum habet ab adipe meſenterij, fuit autem ordina-
tus ad uigorandum digeſtiuam ſtomachi & inteſti-
norum, tamen reflectendo calorem, quod optime fa
cit mediantibus panniculis denſis, ex quibus compo
nitur, qui etiam quia leues ſunt, & extenſibiles non
comprimunt ſtomachum & inteſtina, neq; propter
ſuam facilem extenſionem prohibent intumeſcentiã
ſtomachi & inteſtinorum aliquando neceſſariam.

Iuuat etiam ad digeſtionem calefaciendo mediante
adipe ſepoſa, quæ licet ab autoribus graduetur inter
membra frigida, eſt tamen potentia calida, quod de-
claratur ex facili inflammabilitate, nec minus adeps
ipſa iuuat reflectendo calorem, uenæ quoque & arte-
riæ in ipſo diſperſæ adiuuant digeſtionem, calefacien
do per ſanguinem & ſpiritum in ipſis contentũ. Pro-
pterea miles in bello percuſſus cui abſciſſus fuit omen
tum poſt conſolidationem non potuit eſcam digere-
re. quinto de ingen. ſani. Hic autem ſcirbus coope-
rit anterius ſtomachum & omnia inteſtina, quod nõ
ſic facit in alijs animalibus, quia homo inter cætera
animalia eſt debilioris uirtutis digeſtiuæ, & etiam ut
ſit tutela ſtomachi & inteſtinorum, quod magis ne-
ceſſarium fuit in homine quam in cęteris animalibus,
cum uenter ipſorum non ſit ita expoſitus extrinſecis
occurrentibus, & teguntur pelle duriori. Et ex his ma
nifeſta eſt colligantia ipſius. Colligatur enim cũ ſto
macho & inteſtinis maximè cum colon cui multum
annectitur. Et colligatur cum omnibus membris à
quibus componentia ipſum ortum habent, ut di-
ctum

ctũ eſt, et manifeſtus eſt ſitus eius, eſt enim immediate ſub ſiphach contentus. Similiter quantitas & eius complexio. Eſt enim calidæ & humidæ complexionis & poteſt pati omne genus ęgritudinis ſimplicis & compoſitæ. Sed inter cætera deſcendens per didymum in burſam teſticulorum facit herniam ſcirbalem. Si autem propter uulnus uentris, aliquando ſcirbus egrediatur, & aliquanto tempore moretur diſponitur ad putredinẽ, quapropter oportet ut quicquid egreſſum eſt poſt aliquantum tempus ligetᷣ fortiter & ſupra ligaturã incidatur & cauterizetur, deinde cũ filo intromittatur, filo pendente extra uulnus, poſtea uulnere extrinſeco cõſolidato, uel prope conſolidationem filum illud extrahatur.

DE PVNCTIONE intestinorum.

PRo notitia huius materiæ ſciendum quod reperiuntur iſtę paſſiones, punctio, colica, ileos, quę licet in aliquibus conueniant in multis tamen differunt. Eſt enim punctio de qua apud Auicennam 16. tertij dolor remiſſus, paruum occupans ſpacium exiſtens in inteſtinis.

Colica uero diſtincta contra ileos eſt dolor intenſus in inteſtinis craſſis maxime in colo, cum quo fit difficilis exitus eius, quod inferius per naturam egreditur, ſcilicet ſecis, uentoſitatis humorum, uermium, & huiuſmodi, quæ per inteſtina egredi conſueuerunt. Ileos autem deſcriptiue eſt dolor inteſtinalis fortiſſimus in inteſtinis gracilibus maxime in ileo cum quo fit difficilis exitus eius quod per anũ egreditur. Sed primo ſequendo Auicen. abſoluamus materiam punctionis. Punctio quidem non habet ſpecies niſi quoſdam modos differentes ſecundum cauſas, & loca ipſius.

Cauſæ uero punctionis quædam ſunt primitiuæ, quædam corporeæ. Primitiuæ quidem ſicut cibi acuti, ſalſi, acetoſi. Item uenena ſicut argentum uiuum ſublimatum, calx, arſenicum, & huiuſmodi. Corporeæ uero ſicut uentoſitas quæ aliquando in ſpatio inteſtini continentur. Aliquando inter utranque tunicam, & eſt difficilior. Aliquando cholera pungens & mordicans. Tertio phlegma ſalſum. Quarto melancholia aduſta. Quinto phlegma uiſcoſum in cuius ſeparatione fit dolor. Sexto excoriatio & ulcus. Septimo apoſtema. Octauo uermes, criſis quoq; eſt cã eius cum qua humores ad inteſtina deriuanᷣ, imò ipſa pũctio eſt ſignũ criſis.

Signa. Primo cauſæ primitiuæ ſunt ſibi ſigna. Et ſimiliter nocumenta ipſas conſequentia. Ventoſitas uero cognoſcitur per rugitũ, & aliquando punctionis mutationem. Item per eructuationem, aut exitum uentoſitatis per inferius cum quibus punctio alleuiatur. Humor cholericus cognoſcitur per caliditatem in loco ſenſatam, ſitim, oris amaritudinem, linguæ citrinitatem, & quod cholera aliquando per inferius aut ſuperius expellitur. Et cætera ſigna generalia ſumpta ex complexione, ætate tẽpore anni, regimine pręcedente & ſimilibus conſignificant, ſi choleræ atteſtentur. Cognoſcitur autem phlegma ſalſum per punctionem cum grauitate, & ſi egrediatur inferius apparet album, & cum hoc ſentitur in ano mordicatio & teneſmus. Et ſi expellatur per ſuperius percipitur in ore ſalſedo, phlegma quoque craſſum et uiſcoſum cognoſciᷣ ex grauedine magna, & quia cũ educiᷣ apparet in aliqua parte ſuperſiciei eius aliquid ſanguinis adhęrẽs. Melãcholia quoque cognoſciᷣ per ſaporẽ ponticũ, aut acrẽ & per colorem eius fuſcũ cum educiᷣ. Et hęc omnia ſignificantur ex ſignis cõibus ſumptis ex cõplexione ætate & ſimilibus. Vermes aũt cognoſcuntur per ſigna uermiũ inferius ponenda. Similiter excoriatio, & ulcus penes ſigna dicenda in cap. fluxus diſſenterici. Apoſtema uero cognoſcitur per ſigna communia ex duritie, tenſione, grauitate, febre, dolore continuo in una parte & ſimilibus. Criſis autem declaratur per ægritudinem præcedentem & euacuationem ſequentem cum qua prima ægritudo terminatur uel minuitur.

Prognoſtica. Primum, ægritudo ſecundum plurimum curatur ſi debite tractetur. Secundum, hæc ægritudo ſi augeatur ducit ad colicam, aut ad ileon, eſt enim uia in ipſas & proprie cum eſt ſine fluxu. Tertium, quando peruenit punctio ad alcuzez, uomitum, ſingultum, deſtructionem rationis ſignificat mortem.

Cura punctionis quatuor exigit intentiones. Prima cauſam remouet. ſecunda ſtomachum & inteſtina confortat ipſorum diſcraſiam corrigendo. tertia corrigit accidentia. quarta ordinat debitum regimen. Si ergo cibi fuerint cauſa punctionis illi prohibeantur præcipiendo regimen contrarium, ut puta ſi fuerint acuti, aut ſalſi dentur frig. & humid. & inſipida, ſicut portulacæ, lact. cucurbitæ, cucumeres, et ſimilia. Et ſi fuerint acetoſi dentur dulcia et calida, & quicquid fuerit contentum in ſtomacho ex his cibis uomitu educatur. ſecundo confortetur ſtomachus & inteſtina cum proprijs moderatæ ſtipticis cõtrarijs diſcraſiæ a cibis facientibus punctionem inductæ. Si uero in cauſa fuerint uenena, uomitu quam primum educantur ſicut exibẽdo potum copioſum tepidum ex aqua cum oleo ſeſamino, aut oliuarum ſubtriplo ad aquam, & cum hoc uomitus præcipiatur. Et ſi punctio ad inteſtina deſcendat cum clyſteribus ex eiſdem rebus factis educantur, & ſi uomitu, aut ſolutione uentris cum iam dictis educi non poſſent detur aqua decoctionis anethi cum pauco mellis, & ſalis, hic enim potus tepidus adiuuat uomitum. Et ſi fuerit in inteſtinis & proprie ſuperioribus, et non ſufficiunt, quę dicta ſunt detur caſſia cum decoctione prunorum, & ſimilium, & pro his recurratur ad ſextam quarti, aut ad octauum Alman. Si uero in canſa fuerit uentoſitas conſiderandum eſt an multiplicetur merito ſtomachi, & aliorum membrorum abſque humoris præſentia, an ſit humoris præſentia qui quotidie uentoſatur, ſi primum cum hoc ſit a diminuta caliditate, confortandus & multiplicandus eſt calor innatus cum his quæ interius et exterius applicantur, quæ etiam uentoſitatem carminant, ſicut bonum uinum antiquum non dulce paucum, multa abſtinentia a cibo, fames, & exercitium, & cibaria ad calidum & ſiccum declinantia non uentoſa, & detur in principio menſæ diacyminum, aut diagalanga, & ſuper ci-

barijs ſuis ponantur aromata proprie facta ex cinamomi ℥.1.zing.galangæ ana ℥.s.piper drachmas 2. his etiam quibus placent poſſet addi cyminum præparatum medicinaliter, aut ſtomacho ieiuno poſſent exhiberi trochiſci de aromatibus, electuarium de baccis lauri,& ſimilia. Auic.tamen dicit quod ex his quę ſunt mirabilis iuuamenti apud experimentatores eſt,ut calcaneus porci aduratur et ſumat ipſum in potu habens punctionem uentoſam, utputa dando de ipſo puluerizato ʒ.2.cum potu uini potentis calidi. Aut dentur de granis lauri ſiccis ſolis puluerizatis duo coclearia,eſt autem coclear ʒ.s.& fiãt exterius ſtomacho, & inteſtinis euaporationes cum rebus carminantibus uentoſitatem,& inungãtur cum oleo de ſpica,de ruta,laurino,& ſimilibus,aut ponatur emplaſtrum de baccis lauri,& ſimiliter fiãt clyſteria ex carminantibus uentoſitatem in quibus ponatur oleum rutaceum. Si autem ſit humoris præſentia ex quo generetur uentoſitas ille educatur cum pilulis alephanginis,diaphœnicone,electuario indo. Et ſi fuerit melancholia cum diaſenę.et ſimiliter fiant clyſteria eiuſdem intentionis, deinde procedatur ad regimen de quo ſupra. Si autem in cauſa fuerit cholera attente conſyderãdum eſt.Dicit enim Auic.quod punctio a quacunque cauſa curatur cura cholicæ niſi ſit punctio cholerica. Oportet enim ut in ea caueatur ab errore cadente, & æſtimatur quod ſit cholica, & curatur cura eius, & moritur infirmus. Credo Auic. intellexiſſe quod cura colicæ ſecundum plurimum eſt cum carminantibus uentoſitatem calefacientibus et exiccantibus,et interdum cum fortibus ſolutiuis,cum leuia non ſufficiant. Si autem punctio cholerica curetur cum iſtis non eſt dubium quod æger poſſet duci ad perditionem. Secũdo quia medici inaduertẽtes dãt ſolutiua fortia,ſicut diaphœniconẽ, electuarium indum, ſicut aliquando conſueuerunt in cholica & perducunt ægrum ad fluxum uehementem qui nõ facile ſedatur,& interdum ad choléricam paſſionem,eſt enim punctio de proprijs ſignis antecedentibus cholericam paſſionem. Quapropter pro cura huius debemus in principio choleram ſoluere cum clyſteribus frig.lenientibus, et ſi non ſuffecerint detur caſſia,aut manna cum decoctione prunorum, aut tamarindorum, & ſi cholera fuerit craſſa detur aloë lotus. Secundo cholera educta diſcraſia corrigatur cum frigidis interius & exterius applicatis, ita ut in eis ponatur ſolatrum,& ſandali, & roſæ, ſed ſemper miſceatur aliquid abſinthij, & ſimilium calidorum ſtomachum confortantium, & interius ſumat diarrhodon abbatis,et triaſandalos,& aliquando in his caſibus datur uinum granatorum,uinum berberis,& ſimilia. Cauendum tamen eſt a ſtipticis, imò omnia ſint lenientia niſi adſit fluxus uentris. Si uero humor fuerit baurachius, educatur cum clyſteribus factis ex decoctione turbith, polypodij, uiolarum,fumiterræ,& ſimilium,& euacuetur cum ſolutiuis ſumptis per os quæ ſunt,ſicut hierapicra, diacitoniten deſcriptione Meſ.& ſimilia. Si autem fuerit phlegma uiſcoſum, aut melancholia, illa ſollicite educatur cum clyſteribus mundificantibus, et abſtergentibus & eis quæ ſumuntur per os, ſicut electuarium indum,& diaſenæ pilulæ,alephanginæ, & ſimilia,& pręmittantur digeſtiua ſi opus eſt, facta ex oximelle ſimplici, compoſito aut ſcyllitico, ſyrupo de epythimo, & ſimilibus cum aqua decoctionis cinamomi,& aniſorum. Secundo corrigatur diſcraſia. Stomachus & inteſtina confortentur cum proprijs, ex quibus maxime laudat Auic. puluerem amomi ſumptum per ſe, ſequente potu, utputa alicuius uini uinoſi pauci & dentur trochiſci de aromatibus,& ſimilia calefacientia & confortantia. Si autem in cauſa fuerit excoriatio,ulcus,aut apoſtema curentur, ut dicetur inferius in cap. de colica apoſtemoſa & diſenteria. Si uero criſis fuerit in cauſa, ſinatur naturam operari ſi per ſe fuerit ſufficiens. Si uero non,adiuuetur cum fricatione uentris, clyſteribus et ſolutiuis leuibus.

Pro cura autem punctionis pendentis a uermibus, recurre ad capitulum de uermibus infra ponendum. Tertia autem intentio, ſcilicet correctio accidentium perficitur ſecundum ipſorum exigentiam, pro quorum cura recurre ad capitula pręcedentia de uomitu,ſingultu,alcuzez,& ſimilibus. Quarta autem intentio, ſcilicet debitum regimen ſex rerum non naturalium ordinetur in contrarium diſcraſiæ, unde cibi & potus ſint facilis digeſtionis,boni chimi paucarum ſuperfluitatum,& ſint uentris lenitiui niſi adſit fluxus uentris. Quapropter iura pinguia conueniunt,& proprie ius galli decrepiti, & apud Auicennam eritius aſſatus eſt proprius conferens in utriſque punctionibus, ſcilicet tam calida quam frigida, & intelligitur de ericio porcino & non canino, ſomnus eorum ſit prolixus & proprie nocturnus. Procurent omnes euacuationes a natura inſtitutas, nec uentoſitatem retineant natura inuitante, ſint pauci in cibo & potu,non comedant niſi fame pręcedente, imò tolerantia famis in uentoſa & phlegmatica, & exercitium ſuper fame optime conuenit.

DE RVGITV ET exitu uentoſitatis inuoluntariæ.

FAcit Auicenna capitulum de rugitu & exitu uentoſitatis inuoluntariæ. Cauſa immediata rugitus eſt multitudo uentoſitatis. Hæc autem multiplicatur,aut propter cibos uentoſabiles, aut propter malitiam digeſtionis in membris, ſcilicet in ſtomacho, & inteſtinis. Cuius cauſa eſt aut ipſorum frigiditas, aut paucitas caloris innati, licet forte non ſit remiſſio in gradu, ſicut in fine phthiſis. Multiplicatur enim uentoſitas propter diminutionem caloris, ſiue ſit diminutio in quanto, ſiue in gradu. Hæc autem diminutio aliquando eſt per eſſentiam, aliquando per communitatem a ſplene, aliquando ab epate,aliquando a mirach et meſenterio, ſiue per ſimplicem alterationem, ſiue in ſtomacho,& inteſtinis communicando materiam uentoſibilitatem. Et plurimum eſt cum lenitate naturæ. Et ſi eſt in inteſtinis ſubtilibus, tunc ſonitus eſt acutus. Et ſi in craſſis, tunc ſonus eſt grauis propter latitudinem foraminis, & ſi rugitus eſt cum gurgulatione, tunc uentoſitati eſt admixta humiditas. Eſt autem ſecundum plurimum magis merito malitiæ digeſtionis membrorum quam merito ciborum, & rugitus plerunque eſt ſignum criſis antecedens ipſam. Exitus

Exitus autem uentoſitatis inuoluntariæ, aliquando fit propter mollificationem inteſtini recti, et proprie extremitatis eius.

Quandoque apud Auicennam propter mollificationem ieiuni, de qua re non parum eſt admirandum, cum ieiunum non habeat muſculos qui ſint instrumentum motus uoluntarij neq; taliter locatum ut per ipſum uẽtoſitates poſſint ad extra exire. Credo autem textum eſſe corruptum, & forte loco ieiuni debet eſſe meri, per cuius mollificationem poſſet egredi uentoſitas inuoluntariæ per ſuperius, ſicut per mollificationem ani egreditur inuoluntariæ per inferius, aut forte ieiunum habet occultam colligantiam cum inteſtino recto ita ut propter eius nocumentũ mollificetur rectum. Cura rugitus nota eſt ex his quę dicta ſunt ſuperius in curatione punctionis a uentoſitate, quam curam huic cap. accommoda.

Cura aũt exitus uẽtoſitatis inuolũtarie perficit̃ cura paralyſis ani, quæ eſt manifeſta ex cura paralyſis in generali. Verũ remedia localia applicãda ſũt regioni aloſos et ab alcatim, infra. Et ſi fuerit per nocumẽtum ieiuni aut meri inungatur quod eſt ſuper umbilicum cum oleo coſtino ante & retro.

DE COLICA.

SEquendo ordinem Auic. iam de colico & ileos eſt nobis agendum. & licet quid nominis & quid rei harum diſpoſitionum ſint ſatis ex dictis manifeſta, attamen ut memoriter teneantur, & ſecundum ſcilicet ſpecies & differentiæ abſoluantur. Permitto quod dolor inteſtinorum qui eſt triſtis eorum ſenſatio eſt duplex, quidam exiſtens in omnibus inteſtinis, quidam in aliqua eorum parte circumſcriptus. Primus autem duplex, quidam enim eſt cum motu deſcendens aut aſcendens per reuolutiones inteſtinorum & uocatur tortio. Quidam autem quieſcens, & uocatur nomine generis dolor inteſtinorum, & hij aliquando ſunt remiſſi aut mediocres de genere naturalitatum inſenſibiliter ledentes. Si uero dolor inteſtinorum ſit circumſcriptus aut eſt remiſſus exiſtẽs de genere neutralitatis, & eſt punctio, de qua ſupra, aut eſt fortis, et dicitur colica ſi ſit in colo & reliquis inteſtinis craſſis cum difficili exitu eius, quod per naturam egreditur aut eſt in ileo, & inteſtinis gracilibus, & dicitur ileos conuocando ſimiliter difficilem exitum eius, quod per inferius egreditur, nomen autem ſumpſerunt hi duo dolores ab illis duobus inteſtinis, eo quod in illis frequentius accidant, in duodeno enim raro accidit dolor propter ipſius rectitudinem, breuitatem et propinquitatem orificio ſtomachi, et in ieiuno raro, cum cauſæ doloris factiuæ parum in eo morentur, propter cauſas ſupra ſcriptas. Sed in ileo frequenter propter ipſius longitudinem & plurimam circũuolutionem. Similiter in recto rariſſime propter breuitatem, rectitudinem, amplitudinem, & ani propinquitatem. Et ſimiliter in ſacculo rarius accidit quam in colon propter breuitatem & amplitudinẽ. In colo autem frequenter propter longitudinem, tortuoſitatem, ſtricturam, & quia feces durę, & multa phlegmata in ipſius cellulis continentur, & propter hanc ultimam cauſam frequentius accidit colica q̃ ileos, ſaltem a cã intrinſeca licet a cã extrinſeca non frequentius. Et hæ ſunt ſpecies dolorum ſumptæ ſecundum diuerſitatem cauſarum recipientium. Sed ſecundum diuerſitatem dolorum in ſe, & diuerſitatem cauſarum imprimentium ſumitur hoc modo. Nam aliquis eſt pungitiuus, aliquis grauatiuus, aliquis extenſiuus, aliquis perforatiuus.

Cauſa enim interior ipſum dolorem imprimens aut eſt calida acuta & ſubtilis ipſorum ſoluens continuitatẽ, licet ſit raro, & tunc facit pungitiuũ ſicut humor cholerirus aut ſalſus ſua baurachitate mordens. Aut ſanguis corruptus, aut uermes ſuis aculeis pungentes, aut uentoſitas in aliquo paruo loco cõcluſa, aut ulcus paruum. Sed grauatiui cauſa eſt materia frigida, groſſa, uiſcoſa in inteſtinis aggregata ſicut humor pglegmaticus aut ſanguis congelatus, aut melancholia quę de ſe dolorem talem faciunt ſatis quietum. Si uero uentoſetur dolorem faciunt intenſiuum extenſiuum aut perforatiuum ſi in aliquo loco concludantur.

Si uero moueantur faciunt tortionem, cauſa aũt extenſiui, tortiui & perforatiui eſt uẽtoſitas. Si enim multa ſit occupans magnum ſpatium non mota, ſed in illo concluſa facit dolorem extenſiuum. Et ſimiliter fit dolor extenſiuus a multitudine alicuius materiæ extendentis. Si uero moueatur facit dolorem tortiuum. Si uero ſit in aliquo loco paruo concluſa, ſicut inter duas tunicas inteſtini dolorem facit perforatiuum differentem a pungitiuo, quia uentoſitas & ſimiliter humor faciens pungitiuum eſt magis ſubtilis quam humor aut uentoſitas faciens perforatiuum, differt autem perforatiuus ab actuali, eſt.n. actualis, cum fit panniculi actualis eruptio, & frequẽter ſequitur perforatiuum. Item quidam dolor eſt periodicus ſequens aggregationem materiæ in determinato tempore ſufficientem ad dolorem, quidam non periodicus.

Cauſæ colicæ quædam ſunt corporeæ, quædam primitiuæ. Corporeæ duplices, per eſſentiam & per communitatem. Sed abſoluamus primo illas, quæ ſunt per eſſentiam in inteſtinis. Deinde quæ ſunt per communitatem. Tertio primitiuas.

Cauſæ autem per eſſentiam ſunt quatuor, ſcilicet mala complexio non quęlibet, ſed diuerſa, mala cõpoſitio, ſolutio continui, apoſtema. Primo malæ complexiones immateriales. Caliditas enim per ſe poteſt facere dolorem, ſecundo per accidens reſoluendo & exiccando fecem. Item attrahendo humidum ipſius ad epar, per cuius præſentiam fex reddebatur mollis & fluxibilis, fex autem retenta eſt cauſa colicę. Item frigiditas poteſt facere dolorem tam per ſe quam per accidens debilitando expulſiuam tam muſculorum uentris quam inteſtinorum aut oppilando poros, & tunc creſcit caliditas per antiperiſtaſim exiccans feces ut ſtatim dictum eſt. Item frigiditas impreſſa in ſphicteri ſicut accidit ſedentibus in terra aut ſuper lapidibus unde conſtringitur ſphicteris & expelluntur feces ſurſum & retinetur urina, & propter hoc multiplicatur colica in regionibus frigidis & temporibus frigidis & flantibus uentis frigidis. Tertio complexio mala ſicca tam per ſe quam per accidens eſt in cauſa, ſiue ſit ſiccitas poſitiua, ſiue ſit per conſumptionem humidi facientis feces lubricas, licet una ab altera raro abſoluatur.

Mala autem complexio humida immaterialis, per se non facit dolorem, sed bene per accidens obtundendo calorem innatum cum superfluit, unde debilitata expulsiua & digestiua fiet aggregatio superfluitatū quæ erunt causa colicę, mala autem complexio cum materia cuiuscunque generis potest esse causa colicę, licet secundum plurimum sit materia frigida, & proprie phlegmatica, hæc enim ad intestina aliquando deriuatur & a capite & a stomacho & ab alijs membris, sed plurimum de ipsa in ipsis congeritur propter frigiditatem suæ complexionis & digestiuæ suæ debilitatem, humores autem alij non congeruntur in intestinis, licet ad ipsa deriuentur. Et cholica aliquando est paroxysmalis secundū aggregationē materiæ in determinato tempore sufficientis ad causandum dolorem, siue illa materia congeratur siue aliunde deriuetur, & licet hæ malæ complexiones possint facere colicam absolutæ sine oppilatione, secundum plurimum tamen coniungitur oppilatio. Secunda causa principalis colicæ est oppilatio quæ est causa doloris solum per accidens, scilicet mediante complexione mala et solutione continui, quarum utraque est causa doloris per se, quoniam ambæ per se opponuntur naturis duabus, scilicet bonæ complexioni & unitati siue continuitati, per quas tanquam per instrumentum anima sentit, bona autem compositio non est per se instrumentum animæ ad sentiendum eo quod compositio per se debetur organicis, non autem simplicibus quipus per se debetur sensatio tactus, scilicet neruis, sed complexio per se primo debetur simplicibus, unitas autem utrisque secundum Galenum, & per consequens utraque est per se instrumentum sensationis tactiuæ conuenientis, scilicet bona complexio, & unitas, ergo dispositiones his contrarię, scilicet mala complexio & solutio continui erunt per se causæ tristis sensationis quæ est dolor, mala autem compositio solum per accidens. Etsi instetur argumento Auerr. quia neque continuitas, neque contiguitas siue compositio est instrumentum animę ad bene sentiendum, ergo nec discontinuitas nec mala compositio siue mala contiguitas erit per se causa tristis sensationis. Dicitur negando antecedens, quantū ad continuitates, licet quantum ad contiguitatem sit uerum, cum illa non sit natura simplicium sicut est continuitas.

Oppilatio fit autem a multis causis. Aliquando ab apostemate intestinorum, quod secundum plurimum est calidum, si fiat per uiam defluxus. Si uero per uiam paulatim factæ congestionis est frigidum. Aliquando autem fit ab humore & proprie crasso uiscoso phlegmatico, et hoc frequenter, a quo eleuatur uentositas fortis penetrans, aut inter tunicas intestinorum, aut conclusa in aliqua concauitate intestinorum quę impedit exitum egestionis & humorum, sicut etiam impedit deglutiōem. Tertio aliquando uentositas oppilat contorquendo intestinum, sicut etiam aliquando contorquetur a percussione, saltu, casu & offensione super uentrem & uiscera, unde ruptis ligamentis intestinum cōtorquetur. Quarto, oppilatio fit a uermibus cōglobatis. Quinto, a fece sicca adhærente & appellatur colica a fecibus, & hæ quinque dicuntur oppilationes coartatoriæ, & fex etiam potest facere colicam extendendo aut mordicando per aliquam qualitatem in eá existentem, quæ colica a fece multotiens accidit.

Fit autem oppilatio intestini attenuatoria a duabus causis. Vna quando ipsum non motum a loco suo comprimitur ab aliquo membro uicino tumente.

Secunda quando intestinum propter aperturam aut rupturam didimi caderet in bursam testiculorum, aut quando in alia parte rumpetur siphach & caderet inter siphach & mirach.

Causæ autem exiccationis fecis plurimæ sunt. Primo cibi sicci actu sicut legumina sine brodio. Item assata & frixa, similiter cibi sicci potentia in quibus sunt pulueres exiccatiui ut aromata. Secundo quia fex longam contrahit moram in intestinis sicut contingit in occupatis circa res gerēdas, qui sui obliuiscuntur.

Tertio propter debilitatem musculorum uentris & intestinorum sicut in utentibus multo coitu & infrigidatis & debilibus ex ægritudinibus. Quarto propter apostemata & mollificatiões in musculis uētris. Quinto propter potum narcoticorum uirtutes debilitantium, aut propter alias causas sensum intestinorum obtundentes. Sexto propter paucitatem effusionis choleræ stimulantis expulsiuam. Istæ tamen præter primam sunt causę exiccationis fecum, quia sunt causæ longæ moræ ipsius in intestinis. Septimo, ꝓpter epar & meseraicas humiditates ipsius fecis attrahētes. Octauo propter multum sudorem, humiditates enim trahuntur ad circunferentiam. Nono propter exercitia fortia fecem exiccantia insensibiliter resoluendo. Decimo propter raritatem corporis a complexione calida. Talis enim calefit ab aēre calefaciente, & facile resoluitur & consequenter fex exiccatur, licet etiam raritas multa sola possit esse causa exiccationis fecum, quam raritatem Auic. appellat fistulosam, eo quod cum ipsa sint pori lati sicut foramina fistulæ, loquitur enim methaphorice. Vndecimo propter lōgam moram in balneo aereo aut aēreo trahente humiditates ad circunferentiam & simile fit in aēre æstiuo calido, etiam non existente corporis raritate. Decimo secundo, ab arte ut uitrarijs, fabris, coquis & similibus. Decimotertio, a multitudine cholerę effusæ ad intestina inueniente fecem duram & paucam & exiccationi paratam. Hoc autem rarissimę, nam cholera stimulando expellit in intestinis contenta. Decimoquarto ab inanitione ut in ieiunantibus & euacuatis & conualescentibus. Decimoquinto, a descensu matricis cum comprimit intestina aut ab ipsius repletione, sicut cum est prægnans & exiccat diu retinendo fecem. Circa quod notandum, quod aliquando retinet feces & urinam cum comprimit intestina inferiora & collum uesicæ, aliquando prohibet retentionem fecum & urinæ sicut cum comprimit intestina superiora & fundum uesicæ. Decimosexto ab hæmorrhoidibus, ragadijs, ulceribus & apostematibus sphicteris aut colli uesicæ uel matricis, nam per ista quandoque fex retinetur, & retenta exiccatur. Tertio principaliter solutio cōtinui est causa colicæ, tum quia per se facit dolorem, tum quia natura terretur in emissione fecum per loca ulcerata, unde retētę sunt cā colicę. Causę aūt solutæ cōtinuitatis est humor acutus uel multus, uētositas, uermes,

mes, lapis in intestinis generatus. Itẽ causę extrinsecæ et reliqua. Quarto principaliter apost. causãt colicã, sunt enim per se causa doloris tam per malam complexionem quam solutionem continui, causant etiam colicam per accidens oppilando quę si sint facta per uiam defluxus sunt secundum plurimum calida, si uero per uiam paulatim factæ congestionis secundum plurimum frigida.

Colica autem per communitatem est a multis mẽbris. Primo a stomacho aggregante interdum phlegma aut melancholiam aut alium humorem qui aliquando uentosatur. Interdum aggregante uentositatem ex cibis, ut supra in capitulo de inflatione stomachi, quę tamen non faceret dolorem in stomacho propter amplitudinem eius. Et quia descendit ad inferiora, & quia stomachus est intra membra calida, nec etiam in gracilibus faciet dolorem, quia sunt calidiora neque retinetur in eis, non enim habent feces siccas oppilantes, sed descendens ad intestina crassa intensum faciet dolorem, quia sunt frigidiora remota a membris calidis facile oppilabilia propter præsentiam fecum & multas reuolutiones. Et sunt spissa non rara sicut gracilia a quibus uẽtositas facile resolui potest. Similiter per communitatem ab epate generante uentositatem & expellente ad intestina, ut supra in tympanite, iuxta aphorismum 11. quartæ particulæ.

Quibuscunq; torsiones, &c. et similiter epar expellit humores, quandoque ad intestina, qui sunt causa colicæ, imò intestina recipiunt superfluitates a toto corpore mediante epate. Item per communitatem a splene cum melancholia effusa ad intestina uentosatur. Aut etiam uentositas a splene communicatur intestinis, aut splen tumefactus coartat intestina. Item per communitatem a spiritualibus ut cum ab ulceribus pectoris et pulmonis sanies mittitur ad intestina per uenam chilis mediante epate aut cerebro sicut in catarrhis. Item per communitatem a renibus sicut cum apostemantur & coartant intestina & proprie ren sinister qui contangitur a colon, similiter cum patiuntur lapidem communicatur nocumentum intestinis, retinentur superfluitates, & fit colica, proptera difficile est distinguere dolorem colicum a renali cum ambo communicent in retentione fecum. De differentia tamen inter eas statim agetur. Item fit colica per communitatem a matrice & uesica cum apostemantur. Item fit colica per communitatem a toto sicut in febribus, ꝙ contigit Ferrariæ de anno 1449. fere omnes qui infirmabantur incurrebãt cholicam aut fluxum uentris. Quod non erat nisi, quia humores maligni multi crassi, et secundum plurimum adusti pellebantur de uenis ad intestina. Et sic si grossi erant & uenter multum stipticus faciebant colicam, si uero magis subtiles & multi & uenter natura fluxibilis faciebant fluxum uentris, multotiens dysenteriam, sicut mihi eodem anno contigit. Imò dicit Auicenna, quod quandoque accidunt colica & ileos, sed frequentius ileos secundum semitam accidentię ægritudinum pestilentialium & transeunt de regione in regionem, et de homine ad hominem ex quo concluditur has ægritudines esse quandoque contagiosas & pendere ab influxibus super cœlestibus taliter disponentibus. Et multa extranea Auicen. subdit ibi quæ prosequi esset inutile. Et quandoque accidit colica habentibus tetanum, quare deficiunt ab expellendo humores & feces ab intestinis superioribus, sicut deficiunt a retinendo quod est in inferioribus. Et quandoque deficiunt ab expellendo tam a superioribus quam ab inferioribus, in summa ergo colica cum fiat a tot causis, frequentius tamen contingit a phlegmate, uentositate & duritiæ fecum.

Causæ autem primitiuæ colicæ sunt uinum plurimæ commixtionis & proprie mustum. Item olera & proprie cucurbita. Melones quoque & anguriæ & fructus omnes recentes habentes humiditatem superfluam uentosabilem, sicut poma, uua & similia. Item fructus stiptici & pontici, sicut pira, zarur. citonia, sorba, mespila, castaneæ. Item legumina & proprie recentia. Item milium & rizum & cætera uentem stringentia & proprie cum post huiusmodi bibitur aqua. Item coitus & retentio uentositatis uolentis egredi. Item aduentus frigoris stomacho & intestinis sicut si homo præter consuetudinem expositus fuerit uento & aëri frigido aut steterit in aqua frigida, aut sederit super lapide frigido, & apud Auicennam ex eis quæ præparant intestina inferiora ad colicam est comestio ouorum assorum durorum. Item pirorum & citoniorum. Item sauich, milij, & rizi & simili. Item retentio egestionis uolentis egredi. Item aër pestilens & uentus septentrionalis & sumptio ueneni, casus super uẽtrem percussio contundens aut scindens.

Hic notanda sunt aliqua. Primum quod secundum plurimum ex materia colicæ siue sit humor siue feces aut alia materia impletur primo monoculum, deinde peruenit ad alia, nec est propter hoc necessarium secundum plurimum prius dolere monoculum quam alia, non enim propter amplitudinem suam quælibet repletio facit dolorem in ipso nisi modum excedat aut sit intensæ malitiæ aut acuitatis. Secundum, quod non accidit sanitas integra nisi complete euacuetur monoculum cum semper suggerat materiam alijs. Tertium & quandoque materia colica uenit desuper, & quando fit clystere, scilicet carminatiuum aut apponitur aliquod euaporatiuum ampliatur materia & dilatatur, & sic dolor duplicatur, & propterea in his casibus clysteria ex oleo & similibus lenientibus sunt conuenientiora neq; carminantia conueniunt nisi materia paucificata. Quartum febris est iuuatiua in omnibus doloribus colicæ, cuius causa est uentositas crassa aut phlegma, aut malitia complexionis frigidæ, & est ex rebus ueLociter sanantibus uentosam. Quintum colica multotiens permutatur ad paralysim & sanatur per eam, materia enim dilatata petit nucham aut aliquos neruos aliquibus membris particularibus deseruientes, & similiter aliquando permutatur ad iuncturas, quæ permutationes aliquando accidunt propter medicos inepte operantes, qui ut sedent dolorem faciunt balnea siue semicupia nondum materia minorata, & adhibent alias medicinas colliquantes, esset enim minus malum ut stupefacerent. Primum uidi in fratre domini episcopi Veronensis, qui post paralysim uniuersalem mortuus est sequenti die.

Secundum in potestate Leniati qui longo tempore artetica laborauit, hæc enim illico secuta sunt post balnei administrationem. Sextum & multotiens permutatur phlegmatica & sanguinea ad dolorem dorsi, quia materiæ subtiliatæ per caliditatem dolorosam. Et per medicinas iliacæ quæ communiter subtiliātur facile fluunt ad dorsum cui dolori optime confert phlebotomia, est enim communis euacuatio & eo maxime, quia ibi est uena chilis quæ suggerens materias dorso inanitur per phlebotomiam. Septimum similiter permutatur ad melancholiam & epilepsiam, quæ sunt ualde male. Et quandoque ad hydropisim corrumpendo complexionem epatis. Octauum, quando cholica inuenit dolores articulorum non apparēt tribus de causis, quoniam dolor fortior scilicet colicæ impedit debiliorem siue denigrat, & quia materiæ conuertuntur ad latus doloris fortis, scilicet ad intestina, & quoniam dolor, abstinentia & uigiliæ, resoluunt superfluitates. Nonum, & quando prolongatur retentio fecis & inflatur uenter propter fortem extensionem fecum retentarum interficit, & quosdam uidi in quibus intestina rumpuntur, & fex egrediens replet concauitatem uentris & fiunt sicut hydropici, & fœtent odorem stercorum, & quosdam uidi qui post retentionem fecum, scilicet ad sextum diem postea incurrunt fluxum uentris, & cum lienteria moriuntur in tribus diebus, quia propter fortem extensionem & malam complexionem impressam uirtus digestiua & retentiua intestinorum ablatæ sunt. Decimum et multotiens colica succedit ad fluxum uentris cum quo euacuatæ sunt materiæ subtiles & remanserunt crassæ factiuæ colicę. Vndecimum & multotiens cura colicæ remouet singultum, quia materia graditur ad intestina.

Iam ponenda sunt signa colicæ. Et primo communia. Signa ergo initij colicę sunt, quia parum de fece egreditur & mutatur paroxismus, id est consuetudo egerendi, non enim egerit horis sibi consuetis, minuitur appetitus imò quandoque aufertur propter magnam communitatem stomachi cum intestinis, præcipue abhorret dulcia & unctuosa. Hæc enim sunt similia phlegmati, sed magis appetit salsa, acuta & acetosa, contrariantur enim materiæ phlegmaticæ quæ indiget calefactione, incisione, subtiliatione, stomachus enim præter naturaliter dispositus appetit contraria, sicut naturaliter dispositus appetit similia, secundo techni, appetit tamen aquam frigidam, propter sitim magnam ex consumptione humidi roridi in ore stomachi, quę consumptio fit a uaporibus fecum retentarum calidis & siccis, & fit sitis propter alias causas statim dicendas, debilitatur digestio propter magnam compassionem stomachi, et propter uapores corruptos petentes stomachum, sentit dolorem in dorso propter uicinitatem, intestina enim alligantur dorso, & dolorem in cruribus propter nocumentum communicatum neruis ad crura descendentibus, & quia propter dolorem reuocatur calor ad uiscera.

Signa autem augmenti colicæ sunt fortificatio doloris & uenter stringitur, ita ut non possit egredi uentositas, imò interdum non possunt eructuare, & aliquando fit fortis punctio & dolor perforatiuus, & actualis, maxime quando uentositas continetur inter tunicas intestinorum, sed quando materiæ continentur in concauo intestinorum est dolor communiter extensiuus et grauatiuus, & fit fortis sitis et non satiatur, licet bibat plurimum, quoniam quod bibitur nō penetrat ad epar propter oppilationes in orificijs meseraicarum, quæ sequuntur uentrem, id est, ad intestina terminantur quæ sunt plena, & sic orificia ipsarum oppilantur. Item fit sitis propter dolorem, & uigilias, & propter uapores fecum calefacientes & exiccantes humidum roridum oris stomachi. Item multiplicatur in aliquibus ipsorum tremor absque causa, scilicet manifesta. Fit enim a uaporibus malignis petentibus cerebrum, & opprimentibus ipsum & neruos, & dolor etiam fortis communitate absoluta communicat omnibus membris. Item si aliquo ingenio aliquid egreditur per anum, illud est schibale, id est, stercora sicca, rotunda, dura, sicut stercora ouium & caprarum magna & parua, quarum causa in anatomia intestinorum dicta fuit. Aliquando egreditur res natans in aqua propter uentositatem inclusam subleuantem. Item fit frequens uomitus phlegmaticus, & cholericus, secundum plurimum phlegmaticus, deinde cholericus, deinde euomunt choleram poralem siue prassinam, deinde choleram eruginosam, & tandem melancholiam adustam, aduruntur enim humores dolore, uigilijs, fame, medicinarum calidarum exhibitione, & fit uomitus frequens per communitatem stomachi ad intestina, & prohibitionem exitus per partem inferiorem & multitudinem materierum corruptarum, & quandoque uia choleræ ad intestina secundum plurimum constringitur, quare expellitur ad superiora. Item urina est tincta propter conuersionem maioris partis choleræ ad renes cum non inuenit uiam ad intestina quæ sunt oppilata, & sic oppilata est extremitas pori fellei terminata ad intestina. Secundo tingitur propter dolorem. Tertio, quoniam renes communicant in dolore, et propter istud quandoque retinetur urina, comprimitur enim uia transitus urinę. Et quandoque est urina in principio, sicut aqua ciceris, aut aqua casei dicta lactea, propter materias cum urina mixtas, licet sit etiam istud in fine, nisi uiæ transitus urinę oppilentur, fit enim lactea ex permixtione phlegmatis cum aquositate. Sed in ea quæ est sicut aqua ciceris permiscentur humores diuersi. Item aliquando associatur tremor cordis maximus, ita ut pectus indigeat retentione cum manu propter compassionem cordis in fortissimo dolore & uapores malignos ad ipsum eleuatos, & tādē peruenit ad syncopm, est enim tremor uia in syncopim & peruenit ad sudorem frigidum, et mortē. Sunt enim fœtor & dolor de maxime prosternentibus uirtutem.

Signa colicæ salubris. Primum quia egrediuntur aliquando fex & uentositas. Secundum, est mutatio doloris de loco ad locum. Tertium, quia aliquando dolor interpolatur aut saltem remittitur, & inuenit per clysteria & alia remedia quietem, & per exitum uentositatis, & egestionis.

Contraria autem significant colicam prauam, & aliquando mortalem.

Sicut dolor fortissimus qui non minuitur neque

permutatur

permutatur. Secundo in qua nullo ingenio aliquid egreditur. Tertio, in qua uomitus conſequitur uomitum, ſignificat enim fortis oppilatio inteſtinorũ, & materiam regurgitare ad ſtomachum, & quod per ueniet ad uomitum fecum & cadit uirtus cum nihil retineat, quo poſſit nutriri.

Item ſudor frigidus & frigus extremitatum propter uehementiam doloris uentris, & declinationem ſanguinis & ſpiritus ad ipſum.

Item quando peruenit ad ſingultum, quorũ unus ſequitur alium propter magnum nocumentum cõmunicatum ori ſtomachi.

Item quandoque peruenit ad turbationem rationis, & ſpaſmum, ſignificatur enim materiam cõmunicari cerebro & neruis aut ſaltem eſt communicatio abſoluta propter doloris uehementiam.

Et ex ſignis extraneis eſt cum apparet in colico ueſtigium & bothor nigrum ſicut faba & ulceratur, & remanet uſque ad diem ſecundum, aut parum plus, quoniam moritur, ſignificatur enim materia melancholica aduſta, quia eſt bothor nigrum & ulceratur, cuius materia natura tentat expulſionem, & non poteſt expellere niſi modicam rem, quapropter cũ maligna ſit neceſſarium eſt naturam cito ſuccũbere, præcipuæ in colica quæ eſt ægritudo acuta, & ſubdit, quod huic homini aduenit ſubeth in principio, materia aut ſaltem multis uaporibus cerebrum opprimentibus, ultimum eſt quod bonitas anhelitus eſt bona ſignificatio ad euadendum ſicut econtra malitia anhelitus eſt efficax ſignum ad moriendum.

Differentia inter dolorem colicum & renalem ex lapide. Quia dolor colicus & renalis maximè ex lapide multum ſimilantur propter propinquitatẽ colon renibus, & propriè reni ſiniſtro & colligantiam eorũ adinuicem. Ideo ſigna diſtinctiua inter hos dolores ſunt ponendo quæ penes Auicennã ſumũtur ex ſex.

Primum eſt ex parte doloris quatuor modis, ſcilicet quantitate, loco, tempore & motu.

Quantitate, quia renalis paruum occupat ſpaciũ, colicus autem magnum. Loco, quia colicus incipit à dextro ſecundum plurimum, & tranſit ad ſiniſtrum ſuperæquitans ſtomachum. Quandoque etiam incipit à ſiniſtra, & uertitur uerſus mirach & pecten ille enim eſt locus inteſtinorum craſſorum, & quãdo magnificatur & extenditur, dilatatur dextra & ſiniſtra, & in ſumma eſt decliuior ad anteriora quam ad poſteriora. Sed renalis incipit à ſuperioribus poſterius ubi ſunt renes, & deſcendit paulatim per poros uritides uſque ad ueſicam, & eſt decliuior ad poſteriora ubi ſunt renes. A tempore uerò, quia renalis eſt fortis, et quando ſtomachus eſt uacuus à cibo, & colicus alleuiatur. Sed econtra renalis alleuiatur cum ſumitur cibus & colicus fortificatur. Huiuſmodi autem cauſa eſt, quia ſtomacho uacuo renes dolore inflãmati non refrigerantur nec remolliuntur, ſed ſumpto cibo aliquibus partibus uaporoſis aut ſubtilibus aquoſis cito penetrantibus humectantur & remolliuntur, & ſic dolor ſedatur. Econtra uerò ſumpto cibo colon à ſtomacho pleno & grauante comprimitur, & dolet. Itẽ per deſcenſum cibi augetur repletio in colon, item colicus fit ſubito, ſicut in eo uelociter fit oppilatio, imò melius ſicut facta oppilatione à uentoſitate retẽta fit extenſio, & renalis non fit ita ſubito cum lapis non ſubito generatur, licet aliquando intendatur ſubito cũ lapis incepit moueri.

Quarto principaliter ſumitur differentia ex motu doloris, quia colicus mouetur ad plures partes uẽtris & magnum occupat ſpacium, ſed renalis ſtat fixus, et ſi mouetur, mouetur deſcendendo ſolum ſecundum inceſſum pororum uritidum, & ſic ſunt quatuor differentiæ ex dolore ſumptæ. Secunda differẽtia principalis eſt ex parte uicinantium, quia in lapide dolet dorſum totum, & multiplicatur tremor & impotentia flexionis corporis, & erectionis. Et in colico non.

Tertia differentia principalis eſt ex parte iuuãtium & nocentium, quia in colica exitus fecum & uentoſitatis per clyſteria, & alia non ſolum alleuiãt, imò perfecte curant, ſed in dolore lapidis, licet alleuient, tamẽ parum & ſaltem non curatur niſi exeat lapis, & econtra medicinæ frangentes lapidem & prouocatiuæ curant lapidẽ & non colicam. Quarta differentia principalis ſumitnr ex eo quod egreditur aut retinetur, quia in colica cum adeſt dolor retinẽtur ſchibale ſtercus ſiccum & ſtercus uaccinum, & fortè adeſt rugitus ex præſentia uentoſitatis, & cum huiuſmodi educuntur curatur. Sed cum adeſt dolor renalis eſt in uijs urinæ præſentia lapidis aut arenularum conglobatarũ & per iſtarum exitum curatur. Quinta differentia principaliter eſt ex parte ultimitatis accidentiũ quoniam dolor crurium & dorſi & tremor in renali eſt plus, ſed caſus, appetitus & uomitus frequens paruitas digeſtionis, uehementia doloris & perductio ad ſyncopin, & ſudor frigidus in renali ſunt minus. Sed econtra omnia ſe habent in dolore colico. Sexta differentia principalis ſumitur ex parte ſignificationum & cauſat præcedentium, quoniam frequentia nauſeatiuæ ſacietatis & ſumptio ciborum malorũ qui ſunt aquoſi, uentoſabiles aut ſtiptici ſiue pontici & uiciſſitudo punctionis & rugitus & retentio fecis ſunt prę cedentes in colica, ſed urina arenoſa & filoſa eſt præcedens in renali, & nõ eſt in ea urina ſubtilis niſi dum eſſet ultima oppilatio. Item renalem præcedit grauitas renum, & ſumptio ciborum uiſcoſorum quorũ chimi ſunt materia lapidis. Differentia autẽ inter dolorem colicum & matricalem ſumitur ex 5. Primũ quia dolor matricis communicatur inguinibus, pectini, anchis & coxis & alcatim & ilijs & non aſcendit ſupra ilia neque ſuperæquitat ſtomachum, ſed econtra licet colica communicet ilijs & pectini, tamen non communicat inguinibus & coxis, frequenter ſtomachum ſuperæquitat. Secundum quia in dolore matricis licet ſit uenter factus lenis & eductæ ſuperfluitates inteſtinorum, tamẽ dolor non ſedatur, ſed in colica ſicca. Tertium, quia in dolore matricis præceſſit retentio menſtruorum & humiditatum conſuetarũ per uuluam euacuari, ſed in colica pręceſſit fecis & uẽtoſitatis retentio. Quartum, quia dolor matricis iuuatur cum eductione humiditatum & uentoſitatis ex matrice, colicus cum eductione fecum & ſuperfluitatum inteſtinorum. Quintum, quia aliquando habens dolorem matricis præfocatur uaporibus aſcendentibus ad cor, diaphragma, non autẽ ſic in colica. Signa diſtinctiua in ſpecies colicæ. Colica phlegmatica ſignatur per anteceſſionem cauſarum generatiuarum phlegmatis ex ſacietate nauſeatiua, & ex ſpeciebus ciborum generantiũ phlegma. Item per ætatẽ

scilicet senectutis & pueritiæ, & regionem frigidam & humidam. Et tempus anni scilicet hyemem. Et reliqua scilicet secundum artem & similia. Secundum signum est exitus phlegmatis ante cholicam & in ipsa colica cum fit clystere. Tertium est frigiditas intestinorum & grauitas sensata propter frigiditatem & grauitatem phlegmatis. Quartum est uehementia retentionis, ita ut non egrediatur aliquid de fece aut humore & uẽtositate, & si quid egreditur illud est res inflata sicut stercus uaccinum natans, quale egreditur in uentosa propter phlegma quod uentosatur. Et si comparetur ad uentosam dolor est remissior quam dolor uentosus, sed est longioris durationis cum difficile sit illud phlegma educere propter sui crassitiem et uentositatem, licet non tantam faciat extensionem sicut uentositas & per consequens nõ ita intensum dolorem, nec decipiatur aliquis propter sitim inflãmationem & rubedinem aquæ & æstimet quod ægritudo sit calida hę nanq; sunt omnibus colicis cõmunia.

Prognosticum. Colica phlegmatica secũdum plurimum curatur. Signa uentosæ sunt ista. Primum est antecessio causarum uentositatis sicut est multitudo potus aquæ frigidæ. Item potus uini commixti & olera inflatiua scilicet in quibus est humiditas superflua & fructus humidi inflatiui. Secũdum quod cibus non fuit digestus. Tertium rugitus. Quartũ retentio fecum in intestinis prohibentium exitũ uentositatis. Item extensio & uolutatio uehemens, id est, inquietudo propter magnitudinẽ doloris, quasi intestinum terebello perforetur & quasi in intestino occultetur acus, & hæc accidentia licet aliquando sint in phlegmatica cum retinetur uentositas aut generet ipsam sunt tamen fortiora in uentosa. Et cum hoc in uentosa nõ est grauedo sensata in phlegmatica. Item in uentosa quandoque præcedunt rugitus plurimi & uentositates. Et quandoque uenter non rugit, & fortasse non rugit nisi cum sit euaporatio & compressio. Et quandoq; figitur dolor & non permutatur. Et quandoque cognoscitur inflatio cum manu & secundum plurimum iuuatur compressione & euaporatio quandoque iuuat, quandoq; non. Iuuat enim cũ est pauca & subtilis ita ut subtiliata possit resolui. Cum autem est multa & crassa, & in aliquo loco conclusa tunc euaporatio nocet. Et similiter cum eius materia est sicca melancholica. Item significat ipsam inflatio fecis uaccinæ quę plena uentositate natat super aqua. Et quandoque est cum ea uenter lenis fluens & egrediuntur humores & non iuuatur propter retentionem uentositatis crassæ inter tunicas.

Et ex signis proprijs significantibus ipsam contineri inter duas tunicas intestini est dolor fortis perforatiuus in eodem loco semper permanens. Et illa in qua ẽ permutatio doloris est incolumior. Sed in qua est inflatio sicut in tympanite ẽ mala, significat enim corruptionem digestionis stomachi & epatis.

Prognosticum. Colica uentosa secundum plurimum curatur & si prolongatur transit in tympanitẽ.

Signa colicæ ex fece sunt antecessio retentionis fecis ante colicam cum tensione & grauitate uehementi, & sentitur quasi intestinum rumpatur & quandoque fit tenesmon propter fecem stimulantem intestinum rectum & grauantem ipsum & propriè extremitatem eius, & tamen nõ egreditur aliquid propter fecis crassitiem aut duritiem. Et quandoque egreditur res uiscosa & crassa, scilicet parum phlegmatis aut parum fecis duræ phlegmatæ inuolutæ aut quibusdam mucilaginibus, quarum magna est copia in intestinis crassis. Verum illam quæ est ex fece exiccata à cholera significat tinctura fecis, mordicatio, adustio & inflammatio, siccitas linguæ, & multitudo eius, quod egreditur de cholera, & aduentus quietis cum fluxu choleræ & nocetur à famæ & iuuatur à frigidis temperatis. Sed feculentam factam à raritate corporis significat præcessio paruitatis fecis duræ, extenuatio corporis, item uelocitas & facilitas lædendi à calore & frigore extrinseco, item paucitas pilorum. Sed feculentam factam à caliditate & siccitate uentris significat intentio inflammationis & siccitas mirach & tenebrositas eius & siccitas egestionis cum nigredine. Sed feculentam factam à resolutione aëris, balneo, exercitio, sudore, & reliquis similibus significat præmissio paruitatis fecis & antecessio causarum prędictarum. Sed signa factæ ex retentione cholerę, ita ut non transeat ad intestina sunt signa icteritię suprascriptæ in capitulo proprio, & albedo fecis cum difficultate exitus eius, & forte aderit icteritia. Signa uerò colicæ feculentæ à causis primitiuis, sicut à comestione rerum siccarum, aut exiccantium, aut quia homo propter occupationem tardauerit egestionẽ, aut quia fex sit exiccata propter ieiunium sunt ipsæmet causæ primitiuæ, & cõsecutio duritiei fecis post ipsas, & idem sit iudicium in omnibus causis primitiuis.

Signa autem superfluæ caliditatis epatis propter nimiam attractionem feces exciccantis, & similiter frigiditatis eius sunt manifesta ex his quæ superius dicta sunt in passionibus epatis.

Prognosticum. Colica ex fece secundum plurimũ curatur.

Signa apostemosæ sunt. Si sanguineum est, tumor, durities tensiua, dolor continuus, extensiuus & grauatiuus, fixus in loco uno cum pulsatione & inflatione, febris acuta, sitis uehemens, rubedo in colore, retẽtio urinæ apostemate comprimente uias urinæ, & est signum fortè magnitudinis apostematis. Item lædi cum fluxu cum exiens peruenit ad locum apostemosum, & quandoq; est iste dolor cum lenitate uentris, & quandoque perducit ad frigus extremitatum cum calore uehementi in uentre, & quandoq; rubet locus uentris exterius, & significat magnitudinem apostematis, aut quia fortè apostema permutatur exterius. Si uerò apostema fuerit cholericum erunt tensio, pulsatio & grauitas minus, & febris & inflammatio & mordicatio uehementius.

Signa apostematis phlegmatici, & est parum, sunt, Vt sit dolor continuus in loco uno, & propriè cum descendit aliquid per partem apostematam. Et inuenitur cum manu inflatio cum lenitate. Et habitudo ægri est habitudo mollium phlegmaticorum. Et forte iam præmissum est regimen phlegmatis multiplicatiuum sicut lactis, piscium, olerum & fructuum frigidorum humidorum & carnium crassarum. Et est sperma eius frigidum subtile, & est signum conueniẽs ad hoc, & egestio est phlegmatica. A melãcholia non prouenit nisi rarissime, & posset fieri permutando ex apostemate sanguineo & etiam incipiendo, & signa ex prædictis in hoc capitulo de apostemate stomachi

machi

machi patere possunt.
Prognosticum. Colica sequens apostema in inte-
stinis crassis secundum plurimum curatur. Sed in gra
cilibus si fuerit notabile, secũdum plurimũ mortalis.
Signa factæ ex torsione intestini & ex aperitione di
dimi & ruptura eius aut siphac sunt. Si est ex tor-
sione euentus eius subito post motũ laboriosum aut
saltum uehemẽtem, aut casum, aut percussionem, aut
calcationem, aut luctationem, aut tolerantiam pon-
deris, aut quia præcessit uentositas uehemens hæc o-
mnia contorquent intestinum rumpendo ligamen-
ta. Item secundum plurimũ dolor est similis à prin-
cipio usque in finem non addens neque minuens. Si
uerò sit ex dilatatione aut ruptura didimi apparet tu
mor oschei repleti ex intestino quod descẽdit ad bur-
sam. Si uerò siphac in aliqua parte ruptũ fuerit ap-
paret ibi tumor ubi ingressum est intestinum, & in o-
mnibus his casibus fit retentio fœcũ secũdũ plurimũ.
Prognosticum. Colica sequens contorsionem in-
testini nunquam sanatur nisi Deus uoluerit, & nisi à
casu intestinum ad oppositam differentiam reuolu-
tum redeat ad situm naturalem. Colica autẽ sequẽs
descensum intestini in bursam testiculorum aut in ru
pturam siphac curatur secundum plurimum. Nam
secundum plurimum reduci potest ad intra uen-
trem & ad situm naturalem, sed non apud in exper-
rimum uenientes. Sed signa reliquarum specierum
colicæ rarius eueniẽtium breuiter absoluam. Signa
ergo factæ à frigiditate intestinorum sunt paruitas si
tis, sensibilitas frigoris in intestinis, leuitas doloris si-
ne grauitate, item inflatio egestionis, & quando est
sperma cum ea frigidum. Iuuatur à calidis, nocetur à
frigidis. Et signa factę ex caliditate sine materia sunt
signa cõtraria. Et signa factæ ex siccitate sunt egestio,
ualde sicca, corporis exiccatio & cutis, uentris subti-
liatio & asperitas, & signa factæ ex præsentia cholerę
in intestinis sunt regimen præcedens multiplicatiuũ
choleræ, ætas, tempus, regio & forma, mordicatio ue
hemens, & inflãmatio, item noceri à clysteribus acu-
tis, item noceri ab his quæ educunt choleram, quia in
ipsa actuali eductione dolor augetur, licet eductio
choleræ, postea iuuet, quia causa doloris remouetur
nisi cholera fuerit imbibita, & quandoque associatur
ei febris, & non est febris intensa neque cum ea magni
tudine accidentium quæ reperiuntur in colica aposte
mosa. Et quandoq; associatur dolor in pectine quasi
punctura cultelli absque uentositate. Sed signa factę
ex melancholia sunt eructuatio acris, nigredo egestio
nis, inflatio uentris cum paruitate doloris & reliqua
signa communia attestantia melãcholiæ. Sed signa
debilitatis expulsiuæ sunt ut iam antecesserit lenitas
uentris & necessitas surgẽdi frequenter ad assellandũ.
Sed egerebatur parum pro uice. Item antecessio causa
rum debilitantium uirtutem ex calore, frigore, & reli
quis, aut præsumptio alicuius rei debilitantis uirtutẽ
uenenosæ aut nõ uenenosæ. Et multotiens accidit ut
uenter sit lenis aut temperatus, & sit quantitas & qua
litas egestionis secundum cursum naturalem, & tamẽ
non potest egredi fex, nisi cum clystere aut supposito
rio aut alio ingenio. Et istud est quandoque propter
fistulã in sphicteri aut ragadias aut hęmorrhoides aut
alia similia nocumenta propter quæ natura terretur
in emittendo feces, Et quandoq; accidit propter ob-
tusionem sensus. Et quandoque propter debilitatem
musculorum uentris, discurrat ergo medicus, & cau-
sam inueniat. Sed signa colicæ sequẽtis debilitatem
sensus sunt ut patiens sumat ea quæ faciũt fecem mor
dicantem, & non percipiatur in assellatione, hęc autẽ
sunt sicut cæpe, porrum, caseus salitus & cętera acuta.
Item quod non sentiatur nocumẽtũ suppositoriorũ
acutorum, & uenter inflatur ex eis quæ retinentur &
non doleat dolore notabili. Sed signa factæ ex uer-
mibus sunt signa uermium, de quibus infra & antecess
sio exitus eorum. Signa autẽ colicę à solutione con
tinui in intestinis sunt exitus sanguinis aut saniei, aut
fortè præcessit apostema quod ruptum est. Si uerò
causa eius fuerit lapis in intestinis erit ibi grauedo, &
punctio & quod alias pręcedenti tempore genitus sit
& eductus. Sed signa colicę, per cõmunitatem à sto
macho, cerebro, spũalibus, epate, splene, renibus, ue-
sica, matrice, mirach, & toto, sunt quia pręcesserũt no
cumenta eorum mẽbrorũ aut totius, cum quorũ aug
mento augetur colica, diminutionẽ minuitur, & qui
bus recedentibus colica recedit. Sed signa colicę cõ-
tagiosæ & pestilentialis est ipse trãsitus de homine ad
hominem & de regione ad regionem, & quod maxi
mè accidit his qui conuersantur, & hæc frequenter est
mortalis, & secundum plurimum colica, ileos.
Signa autem causarum primitiuarum colicę est ip-
sarum causarum pręcessio & subsecutio colicę secun-
dum plurimum his causis pręcedentibus. Progno-
sticum. Hæ species colicæ secundum plurimum curã
tur, præter pestilentiam. Cum uentum est ad uo-
mitum fœcum in quacunque specie mortale secundũ
plurimum.

*SI cum dolore uentris fuerit ipsius con
strictio & nausea, sed nec calor, nec
febris affuerit, ea ægro danda sunt quæ uen
trem sine uomendi desyderio soluant ut est
electuariũ de galia. Quod Rec. mastichis,
garioph. zing. melanopiperis, macropipe-
ris, cinamomi, nucis muscatæ, galiæ, omniũ
ana. drach. 10. scammoneæ, drach. 10. postea
exprimantur citonia acetosa, & recentia,
& succus eorum cum eiusdem quantitatis
melle misceantur & coquantur, usq; ad spis
situdinem paulatim. Et conficiatur ex eo
medicamen, quod tamen eiusdem quantita-
tis sit, cuius species sunt. Cuius dosis sit ab
aur. 2. usque ad. 2. & s.*

Hic Rasis incipit determinare de passionibus inte
stinorum, & in primo cap. determinat de doloribus
intestinorum, in secundo de fluxibus. Causam au-
tem de uermibus postponitur. Sed primum cap. de
dolore intestinorum diuiditur in sex partes. In pri-
ma determinat de dolore intestinorum à phlegmate
& cholera

& cholera, siue sit dolor colicus siue iliacus. In secunda ibi. Quod si cum uentris dolore. determinat de colica uẽtosa. In tertia ibi. Si autem cum dolore febris affuerit determinat de colica à causa calida inuẽta cũ febre. In quarta ibi. Cum autẽ locus doloris, determinat de colica apostemosa. In quinta ibi. Qui autem cum hoc dolore. ponit regimen præseruatiuum à colica uentosa. In sexta ibi. Sed si cui dolor iste. redit ad ponendum curam colicæ à causa calida. Primam diuido in quattuor. In prima ponit curam doloris intestinorum siue colici siue iliaci cũ electuario solutiuo, quando est cum uehementi nausea. in secunda ibi. Quod si nauseæ uehementia non fuerit. ponit curam huius doloris cum pilulis solutiuis, quãdo est sine uehementi nausea. In tertia ibi. Si autẽ passio iliaca. curat hunc dolorem cum suppositorijs. In quarta ibi. Et si nõ contulerit curat hunc dolorem cum clysteribus, quid dicat in prima parte satis est manifestũ.

Curat, hunc dolorem existentem cum nausea cum electuario de galia stomachi confortatiuo ne sequatur uomitus. Est tamen tutius ut præmittantur aliqua clysteria, ut uenter sit obediens, ne medicina solutiua efficiatur uomitiua. Recepta ordinetur hoc modo, ℞. mastichis, gariophilorũ, zing. melanopiperis, id est, nigri piperis, macropiperis, id est, magni siue lõgi piperis, cinamomi, nucis mus. galiæ. s. alefangine descriptione Mes. omniũ añ. ʒ. 10. scãmoneę ʒ. 10. succi citoniorũ acerosorũ recẽtiũ, mellis añ. ℔. 1. bulliãt primo succus, & mel lento, igne paulatim ad succi cõsumptionẽ, & in fine puluis iã dictus secũ misceatur. Vult enim Rasis quod mel remanens in fine postquã est cum succo bullitum sit tantæ quantitatis quantæ est puluis secum miscendus, quod tamen inusitatum. At plus enim in communi usu ponũtur pro una ℔. mellis tres. ℥. pulueris, sed hoc non erit electuarium, sed una massa solida, dos. eius est à ʒ. 2. usq; ad ʒ. 2. cũ dimidia. Et si bene cõputas dosis non est magna, erũt enim pro unaquaq; dosi à. 6. usq; ad. 7. gran. scãmoneæ, & non est aliud solutiuum. De qua re admirandum est cum intentio sua fuerit principaliter soluere phlegma, quod patet ex pilulis sequentibus in textu Rasis. Credo in textu Ras. esse defectum. Et quod debuerit esse in hoc electuario saltem 28. ʒ. turbit. Quid patet ex duobus. Primo quia dos. apud consuetudinem. Mes. est parua. Secũdo, quia Mes. describẽs hoc electuarium in suo antidotario distinctione tertia in fine. Quando uult soluere choleram & phlegma permiscet turbith cum scammonea. Et tu si placet uide descriptionem eius. Aut oportet dicere, quod intentio Rasis fuerit solum soluere choleram, quod non est bene consonum receptis sequentibus. Ego autem tibi consulo, ut in hac recepta, Mes. sequaris, qui cum uult soluere solam choleram ponit solum scammoneam. Cum uult soluere choleram & phlegma ponit scammoneam & turbit. Si autem solũ uult soluere phlegma, ponit turbit, & loco scammoneæ tantum cartami excorticati. Et si uult educere solum melancholiã, loco istorum ponit elleborum, epithymum & polypodium. Vel si uis potes dicere, quod in isto electuario ponitur piper nigrum, & piper longum, qui soluunt phlegma liquefaciendo & ipsum dissoluẽdo & uirtutem stimulando. Nec mireris de hoc, nam ipse Rasis in suo antidotario conficit pilulas ualentes in nauseatiua satietate & in colica soluentes, in quibus tamen nihil ponitur solutiuum nisi piper & saccharum & ita facit Auic. in cap. de colica, & Ras. in suo antidotario ponens hanc met receptam ex succo citoniorum non ponit nisi scammoneam. Hic ut libet. Et si instetur, quod dosis est parua contra consuetudinem Ras. Responde quod in colica solutiua non debent esse multum fortia, ne forte perueniatur ad uomitum fecum. Et hęc responsio est cõformis intentioni Rasis in diuisionibus in cap. de colica, ubi in colica perueniente à phlegmate crasso dicit quod hora paroxismi succurratur cũ clysteri lenitiuo solutiuo. Et si sufficit bene est. Et si non cum solutione mediocri, & si deficit quando est, & si non, cum acuto solutiuo, & datur electuarium de dactylis. Et electuarium diacitoniten solutiuum. Et certum est quod non loquitur de alio diacitoniten solutiuo, nisi quod hic describitur & in antidotario suo.

Quod si nauseæ uehementia non fuerit nec æger medicinas uomuerit pilulæ iliacæ sunt dandæ. Quæ Rec. colocynthidis sagapeni amborum, ana. drach. 10. scammoneæ, drach. 3. & tertiam, informentur pilulæ, de quibus unius aur. pondus est dandum, uelociter enim passionem dissoluunt iliacam.

Hic Ras. non existente nausea magna dat pilulas proprias contra passionem iliacam. ut ℞. colocynthidis calidæ, siccæ, educentes phlegma crassum & conferentis colicæ phlegmaticæ & uentosæ iuuamentũ ultimum, & similiter hydropisi, sagapeni calidi & sicci quod bibitum & clysterizatũ confert colicæ phlegmaticæ & uentosæ, ana. ʒ. 10. scammoneæ ʒ. 3. & formentur pilulæ de quibus pondus aur. 1. est dandum, uelociter enim passionem dissoluunt iliacam. Ista est medicina fortis, à qua non est incipiendum, imò præmittenda sunt clysteria, & non auderem ex pilulis his dare, ʒ. 1. & iam uidi cum hoc solutiuo quẽdam peruenisse ad uomitum fecum, cui etiam fractum est intestinum & uenter plenus est fecibus, ac si esset hydropicus & fœtens erat & mortuus est tertia die post hoc solutiuum, & in quinta die à principio ęgritudinis. Cũ tamen etiam patientes iliacam non moriantur de intentione Auicen. & ut dictat experientia ante septimum diem. Ego itaque consulo ut incipias à clysteribus, & si non sufficiant peruenias ad solutiua leuia, sicut sunt pilulæ alephanginæ & similia leuia. Quod etiam consilium habes à Rasi in diuisionibus loco statim allegato.

Si autem passio iliaca difficilis fuerit, nec medicamina uentris solutiua eis contulerint, hoc suppone collyrium. Quod Rec. salis panis, drach. 10. colocynthidis interioris, scammoneæ amborum, ana. drach. 2. et s. fiãt ex eis collyria longa & supponãtur.

Curat hanc passionem cum suppositorijs, & solũ in textu ponit pulueres solutiuos, Sed debent sic ordinari,

nari, ℞. panis salis, ʒ. 10. & est sal quo communiter utimur & ponitur in pane, colocynthidis interiorum, scammoneę an̄. amborum, ʒ. s. mellis. ʒ. 5. buliat mel & addantur pulueres suprascripti & fiant suppositoria longa, etiam usque ad longitudinem, 7. digitorũ coniunctorum, est enim intestinum rectum, longum satis & latum, ita ut sit capax huiusmodi liciniorum.

Et si non contulerint ex enemate leui clysterizetur. Quod Rec. ficus citrinas, 5. furfuris quantum una manu capi potest, maluauisci, manip. 1. hæc in panno ligata & siclæ folia 10. in duabus lib. aquæ coquantur, donec ad unam redeant, deinde coletur & ponatur super eã baurach põdus unius aur. olei sesamini, unc. 1. & fiat clystere ex eo. Si autem quis fortius & acutius facere uoluerit pondus aur. unius de collyrio quod prius diximus admisceat. Clystere uehementer soluens, quod tunc utendum est cum medicamina non conferunt, nec uenter soluitur, Rec. colocynthidis interioris, drach. 10. centaureæ, drach. 5. buchormarien, arthanitæ, amborũ, ana, drac. 2. mentastri rutæ, origani, omnium ana, manip. 1. omnia in tribus lib. aquæ donec ad tertias duas redant coquantur & colentur, deinde dissoluantur in ea alchitram, mellis, amborũ, ana, drah. 3. castorei, sagapeni, oppopanaci, collyrij, quod prædiximus, omniũ ana drach. 2. misceantur omnia, & dum est tepidum, fiat ex eo enema. Et si schibalæ non exerint iteretur clystere donec exire uidentur, hoc namque clystere administrari debet cum res fortissima est & pessima, & in colica mala, & est illa in qua fit nausea ualde uehemens & inferius nihil egreditur.

Huic præterea ægritudini quandoque fœtida superuenit eructuatio & plerunq; stercus per os egreditur, quod cum accidit sæpe mortem portendit.

Curat hanc passionem clysteribus lenitiuis. Quæ si non suffecerint docet clysteri admisceri aureũ unũ pulueris collyrij suprascripti. Et si hæc non conferũt, docet Rasis imponere clystere ultimum & fortissimũ etiam multotiens iterandum si schibale & reliqua oppilatiua non exierint. Similia namque clysteria fortia fieri conuenit in colica & iliaca mala, in qua timetur ne feces euomantur. Nam uomitus stercoris sæpe portendit mortem. Buchormarien & arthanita, sunt duæ species mali terræ siue panis porcini, siue cyclaminis, idem enim sunt, alchitrã est pix apud alios gummi cedri. Reliqua nota sunt. Sed certe tutius est primo incipere à clysteribus lenitiuis, quæ si non suffecerint procedatur ad clysteria fortia, & his nõ sufficientibus ad solutiua leuia, & ultimo ad fortia.

Quod si cum dolore uentris non fuerit ipsius strictura, sed inflatio & rugitus & tensio in uentre existunt, confectio de baccis lauri danda est, quæ reci. foliorum rutæ siccorum, drach. 10. ameos, cimini, nigellæ, cheisin, origani, carui, alexandrini sem. amigdalarum amar. melanopiperis, macropiperis, mentastri, dauci, acori, baccarum, laur. castor, omnium, ana, drach. 2. sagapeni, drach. 4. oppopanacis, drach. 3. conficiãtur cum melle eiusdem ponderis, cuius dosis sit ut auellana una, aut nabacha multis uicibus cum uncia. 1. uini calefacti, aut cum apozemate de radicibus. Huic confectioni in remouenda uentositate & dissoluenda nihil æquiparatur. Hoc præterea suppositorium subijciatur, quod fit uentositatis dissolutiuum. reci. cymini, foliorum rutæ uiridis, amborum, ana, manip. 1. buchormarien, arthanitæ, amborũ, ana, drach. 3. baurach. drach. 1. conficiantur ex melle & superponãtur cum spongia uel lana, hoc enim dissoluit uentositatem inferius & expellit. Venter quoque aßidue ex panno calido uaporandus est, & æger in tinia mittendus.

Si autem hæc non suffecerint uẽtosa cũ igne ponenda est, & locus donec rubere cœperit fricandus. Post hæc inunctio fieri conuenit ex oleo rutaceo, & ex alijs oleis calidis, & ex eis clysterizandus est æger postquam eis admixta fuerint castoreum, euphorbium, amborum ana, drach. semis.

Hanc uerò solitus pati ægritudinem, dum sanus est caueat ne uinum aqua mixtũ

bibat

bibat, nec etiam ſumat uinum niſi purum, et forte nec aquam multã bibat, & abſtineat ab hærbis & lactæ, et omnibus inflatiuis.

Philonium faciens ilioſis cum maximo coartantur dolore & timetur ne ſyncopis ſuperueniat, uentoſitatem carminat & ſomnum prouocat, recipe, piperis, ameos, foliorum rutæ, mentaſtri, caſtorei, baccarum lauri, cymini, omnium, ana, unc. 1. oppij, mãdragoræ, hyoſchyami, ſem. omnium, ana, unc. s. conficiantur cum melle eiuſdem quantitatis detur ex eo pondus aur. unius huic quoque electuario additur plerunque ſcammoneæ, unc. tertia, & fit tunc medicamen uentris ſolutiuum.

In hac ſecunda parte principali curat colicam ſiue iliacam uentoſam. Et diuiditur in partes ſeptem. Primo ponit curam per electuarium, quando non eſt in uentre conſtipatio. In ſecunda ibi. Hoc præterea. curat colicam & maximè cum uentris cõſtipatione, cũ ſuppoſitorio. In tertia ibi. Venter quoque. curat per approximationem panni calidi & balneum. In quarta ibi. Si autem hæc non ſuffecerint curat cum uentoſa. In quinta ibi. Poſt hæc unctionem fieri conuenit, curat cum unctione & clyſteribus. In ſexta ibi. Hanc uerò ſolitus pati. docet à quibus eſt cauendũ tempore ſanitatis. In ſeptima ibi. Philoniũ. ponit philoniũ ultimũ in ſedando dolores fortiſſimos. Quæ dicit in prima parte ſatis nota ſunt. Cheiſin, id eſt, ſemen leuiſtici, alexandri ſeminis, id eſt, petroſelini, & iubet omnia permiſceri cũ melle tantæ quantitatis, quantæ ſunt reliqua, quod tamen ut ſtatim dixi non eſt in cõmuni uſu, doſis huius electuarij ſit, ut auellana aut nabatha, id eſt, iuiuba ſilueſtris & miſceatur cum ℥. 1. uini calefacti potentis, aut detur cum apozemate ex radicibus ſuperius dictis in cap. de dolore epatis. In ſecunda parte curat colicam cum ſuppoſitorio, ſed ponit extraneum modum faciendi hoc ſuppoſitorium, facit enim primo electuarium cũ melle ut patet, deinde facit ſuppoſitorium de ſpongia uel de lana in communi forma, quod poſtea intingit in electuario dicto & ſupponit. Sed certe præſtãtius eſſet facere ſuppoſitorium in cõmuni forma, faciendo mel per decoctionem inſpiſſari ſicut dictum fuit in alio ſuppoſitorio.

In tertia parte quæ dicit nota ſunt, ſed balneũ illud ſiue tina debet eſſe cum decoctione rerum carminantium uentoſitatem. In quarta parte quæ dicit ſunt manifeſta. Ventoſa enim habet ſoluere uentoſitatem, & debet eſſe uentoſa magna. In quinta parte quę dicit ſunt manifeſta. Et nota quod ponit in clyſteri caſtorei, euphorbij, añ. ʒ. s. Et eſt forte inſolitum, & non auderem facere niſi in forti, & non in puero, neque in prægnante, prouocat enim aborſum mirabiliter. In ſexta parte quæ dicit ſunt manifeſta. In ſeptima parte deſcribit philonium, ualde efficax in ſedando dolorem uentoſum & quemcunq; alium dolorem maximè à frigida cauſa, ſed nõ debet dari, niſi in caſibus extremis, & cum alia non contulerint, nec debet multum frequentari, ſedat enim dolorem ſtupefaciendo, & ſubdit quod huic electuario additur tertia pars, ʒ. ſcammoneæ & efficitur ſolutiuum. Et nota quod eſt bonum ingenium cum ſtupefactiuis miſcere ſolutiua, ſimul enim perficitur cura uera & mendoſa, ſtupefactiuum poteſt minus nocere, quando eſt iunctũ ſolutiuo.

Si autem cum dolore febris affuerit, caſſia fiſt. in ſucco endiuiæ bullito & diſpumato diſſoluta ægro eſt danda. Et ſyrupus uiola. in potu eſt tribuendus. Et nutriẽdus eſt ex taphea cum oleo de amigdalis dulcibus condita. Et ex leui clyſteri clyſterizandus.

In hac tertia parte principali curat colicam pendentem à cholera, & docet lenire uentrem cum caſſia diſſoluta, cũ ſucco endiuiæ bullito, donec diſpumetur. Et clyſterizetur cum clyſteribus lenientibus frigidis. Et nutrit ægrum ex taphea. Taphea eſt duplex, una alba quæ fit ex ſola aqua & carne. altera uiridis quæ fit ex aqua & carne & coriandro uel aliqua herba uiridi. Et per hæc intelligit cibaria frigida & humida.

Omittantur tamen ea, quæ à proprietate faciũt colicam ſicut cucurbita & ſimilia.

Cum autem locus doloris in uentre apparuerit craſſus, & æger habens apoſtema in principio phlebotometur, deinde caſſia fiſtula, cum ſucco herbarum ſepe danda eſt. Et ſit cibus eius, cui hic dolor ex conſuetudine accidere ſolet, taphea unctuoſa, cũ ſaccharo, & oleo ſæſamino. Et abſtineat à ſtipticis, & acetoſis, & à cibis craſſis, & uentrem ſtringentibus.

In hac quarta parte principali curat colicam apoſtemoſam, quapropter præcipit phlebotomiam in principio, ſcilicet ex baſilica & hauriatur quantitas ſanguinis notabilis ſecundum exigentiam repletionis & uirtutis. deinde detur caſſia cum ſucco herbarũ frigidarum, ſicut endiuiæ, lactucę, & ſimilium. Intendit enim curare apoſtema calidum, nam hoc ſecundũ plurimum euenit, cætera manifeſta ſunt.

Qui autem cum hoc dolore uentoſitatem pati ſolitus eſt cibetur cum calagiæ & mutagenat conditis cum ſeminibus. Et abſtineat ab oleribus & lacte, & omnibus quæ inflant. Et bibat uinum forte, & non uiciatum, aut hydromel cum ſpeciebus quæ pro condimento ponuntur, ut piper quas dice

mus

mus. Confectio hydromelis. Recipe mel mundi, libram unam, aquæ libras sex misceantur & coquantur diu & spumentur bene, donec fiat ad spissitudinem iulep.

Cunque hoc factum fuerit in una quaque libra, ex eo mittantur, drachmas duas, pulverizati piperis in panno ligati, donec appropinquet finis decoctionis eius, & cum infrigidatur extrahatur pannus & exprimatur, & cum necesse fuerit propinetur.

In hac quinta parte principali, primo docet præseruare a dolore uentoso, licet hoc regimen etiam conferat in cura doloris colici præsentis. In secunda ibi. Confert etiam, describit medicinam conferentem in actuali dolore. Quę dicit in prima manifesta sunt. Calagię & mutagenat sunt cibi apud Arabes, qui fiunt in cazola ex carnibus minutim incisis cum aromatibus & seminibus resoluctibus uentositatem. Hydromel, id est, aqua mellis.

Confert etiam cui hæc passio ex uentositate & crassa superfluitate accidere solet oleum de cherua recenti cum apozemate de seminibus sumptum. Apozema de seminibus, hoc est, Recipe, ameos, cymini, cheisim, carui, origani, nigellæ, omnium, ana, pugillum unum. Istis autem admisceantur, libras tres aquæ & coquantur, donec ad libram unam semis redeant, de hoc itaque apozemate sumantur unciæ duæ, quibus drachmas tres olei de cherua addatur & multis diebus bibantur.

In secunda parte docet dare olei de cherua, drachmas tres, cum uncijs duabus apozematis, id est, decoctionis de seminibus diebus pluribus stomacho ieiuno. Cherua Arabice est planta quæ communiter uocatur pentadactylus, cataputia maior & a quibusdam spōsa solis. apud Dioscoridem uocatur cici aut sesamus agrestis, ex hac recenti fit oleum de cherua granis eius expressis.

Sed si cui dolor iste cum calore superuenerit pruna 20. & ficus citrinæ, 5. & passularum enucleatarum, drachmas 5. sumantur et coquantur et coletur, cui oleũ amigd. admisceantur, deinde cassia fistula, in eo dissoluta coletur & misceatur. Et ex apozemate quod in capite de rheumatismo diximus in potu tribuatur.

Venter uero si multũ fuerit siccus prædicto apozemati addantur polypodij & turbith amborum, ana, drachmas duas & coquantur cum eo, & detur donec uenter soluatur, cum autem solutus fuerit remoueatur polypodium & turbith. Confectio electuarij quæ uentrem soluens destruit uentositatem & grauedinem. Recipe turbith albi fricati et pulverizati, drachmas uiginti, sacchari, drachmas triginta, zin. drach. decẽ. huius pulueris, drachmas tres ad bibendum tribuantur. Pilulæ de quibus cum quis uentrem soluere uoluerit unam sumere debet, quæ & appetitum excitant & inflationem resoluunt & grauedinem & cibum digerunt, Recipe, mastichis, zing. cinamomi, garioph. necheremisch, melanopiper. macropiperis, scammoneæ, sacch. uiolacei omnium ana. drachmam unam, fiant ex eis pilulæ ad magnitudinem ciceris & sumatur una, mouebit enĩ semel aut bis.

In hac sexta parte principali redit ad ponendum curam colicæ a causa calida siue quando cum cholica coniungitur feb. Et primo docet soluere uentrem cum hac medicina. Recipe prunorum, rof. ficuum citrinorum quinq;, passularum enucleatarum, drachmas quinque incidantur incidenda & coquantur in duabus libris aquę ad consumptionem duarum partium & cum 3. ℥. huius decoct. trahatur cassiæ floris, ℥. I, cui toti addatur, olei amig. dulcium recentium, ℥. I. & calida exhibeatur stomacho ieiuno, hæc enim leniendo feces exiccatas educit & non inflammat, & est medicina secura. Item docet exhibere decoctionem, quam superius posuit in cap. de catarrho. Et est prima decoctio ibi posita uentris lenitiua, & si uẽter fuerit nimis stipticus docet admisceri illi decoctioni turbith polypodij ana drachmas duas, quæ debẽt bullire cum cæteris positis in decoctione ista ita ut uẽtrem sufficienter soluat. Sed cui uenter solutus fuerit administretur sola decoctio prima. Ista enim sufficiet ad tenendum uentrem lenem, tandem Rasis ponit duas receptas conuenientes in colica. Prima est satis manifesta, ualens in colica phlegmatica, & sumatur cum custodia. Turbith enim est solutiuum phlegmatis satis forte, et si sit confortatum cum zing. sicut hic soluit phlegma crassũ. Si uero nõ, soluit phlegma aquosũ. Secũdo describit receptã pilu. ualentiũ in cã

mixta, quas magnis laudibus extollit & possunt sumi per horam ante cibum.

Melius tamen est propter scammoneam ut seruetur aliqua custodia, & quæ dicit patent, nechere-misch dicitur esse rosa asinina, & dicitur quod est species endiuiæ alibi pœoniæ.

PRo curæ colicæ sunt præmittendi quidam canones generales & sunt 13.

Primus quod regimen colicæ non tardetur, est enim secundum plurimum ægritudo acuta & inter cætera repletio minoretur, ita ut cibus exhibeatur rarius & in minori quantitate, multumque tempore sanitatis, & cum hoc non sit crassus, uiscosus aut uentosus sed lenitiuus. Item si nauseauerunt uomitus adiuuetur. Et proprie si fuerit stomachus plenus cibo, & cum eo etiam humores in stomacho existentes educantur, hic namque minuit materiam colicæ.

Secundus canon, nullo pacto festinet medicus dare in principio solutiuum forte desuper, sed primo incipiat cum clysteribus lenictibus, & deinde aliqualiter acutis si opus est, quibus non sufficientibus det solutiuum, sicut ius galli antiqui simplex aut compositum si non fuerit febris. Si uero fuerit febris, aquam hordei medicinalem debite calidam. Et Rasis in textu facit aliquas decoctiones lenientes ex prunis, ficubus, passulis & similibus cum quibus potes mannam aut cassiam permiscere. Quandoque scybalæ & humores crassi descendunt per inferius, & dolor instans coëgerit daro solutiuum, electuarium per superius tunc detur, sed leue & in pauca quātitate & boni odoris sicut pilulas alephanginas, & sunt proprie mihi experte, aut hiera simplex aut diaphœnicon, aut diacitoniten descriptione Mesue. Et quanto medicina est minoris quantitatis & melioris odoris & saporis, tanto est melius. Melius enim a stomacho retinetur, detur tamen quantitas, tanta quæ uerisimiliter sufficiat operari. Est tamen melius dare illa, quorum uirtus parum transeat ultra stomachum, & intestina, ne materiæ a corpore præcipitentur ad intestina, propterea omittantur medicinæ exoluentes, quantum est possibile. Et similiter omittantur medicinæ leues electiuæ si clysteria sufficient educere scybalas & alia quæ oppilant nisi materia fuerit in stomacho, & in intestinis superioribus quæ non potuit uomitu educi, hoc autem comprehenditur per grauitatem & dolorem supra umbilicum sensatum, & tunc ista medicina solutiua lenis sumpta per os, aut euacuabit materiā totaliter ad extra, aut attrahet ipsam ad aliquod intestinum inferius, quæ deinde per clystere poterit educi. Similiter oportet dare solutiuum per os quando colica sequitur excoriationem siue fluxum dissentericum, est enim materia communiter contenta, supra locum excoriationis, ad quam clysteria non attingunt.

Tertius canon, quod aliquando opus est dare medicinas exoluentes & satis fortes, & trahentes a longinquis in tribus casibus. Primus casus, quando materia antecedens transiens in causam coniunctam colicæ continetur in locis distantibus sicut in uenis, & hoc frequenter contingit, quando febres

permutantur ad colicam, sicut fuit de anno .1449.
Eerrarie, tunc in hoc casu competit diaphœnicon, pi
lulæ aggregatiuæ, & similia. Secundus casus, quan-
do humores essent crassi in intestinis inuiscati, quos
neque clysteribus neque solutiuis leuibus possumus
eradicare. Tertius, quando esset fortis oppilatio,
quam neque clysteria, neque leuia solutiua possunt
auferre, & in his duobus casibus ultimis authores
concesserunt pilulas de sagapeno, & Rasis in litera
pilulas iliacas, tibi tamen iureiurando affirmo,
quod ad soluendum fortem oppilationem uidi ma-
gis conferre oleum commune bene conditionatum
calefactum exhibitum in quantitate sex aut octo un
ciarum. Et est medicina satis secura cum sit cibus
& medicina, & perficit operationem communiter
in duodecim horis, sed post ipsum nihil detur nisi
cum iam ex stomacho descenderit, scilicet per quin-
que horas post ne euomatur. Et procuret quantum
est posibile aspergendo faciem aqua frigida ne euo-
matur. Et post ipsum immediate dando pomum
aut pirum, aut aliquod tale gratum infirmo ut abo-
minatio sedetur.

Quartus canon quod nullo pacto ponatur agaricus
in medicinis colicæ, qui agaricus adhæret intestinis.
Et facit etiam alias medicinas retineri & profundari
in intestinis, & cum hoc trahit a longinquis.

Quintus canon quod secundum plurimum debe-
mus esse contenti clysteribus & suppositoriis, quia
clysteria educunt humores etiam crassos existentes
in intestinis, & cum hoc non trahunt ex longinquis
alias materias ad intestina. Et tertio non faciunt agi-
tationem in humoribus & casum in febres sicut me-
dicinæ. Et quarto si non soluunt neque educunt
materiam oppilantem non est dubium quod faciant
peruenire ad uomitum fecum & debilitent uirtutem
sicut medicinæ. Et quinto secundum necessitatem
possunt reiterari absque paruo nocumento non si-
cut medicinæ, non enim etiam si essent acuta taliter
actuantur sicut medicinæ in stomacho, præterea me
dicine in stomacho quandoque trahunt humores
malos ad intestina excoriantes ipsa, quare aggrega-
tur colica & excoriatio simul, & hoc est ex nocumen
tis mortalibus.

Sextus canon, quando clysteria sunt aliquotiēs ite-
rata & non soluunt, abstinendum est ab ipsis & pro-
prie ab acutis donec materia sit digesta quæ interim
digeritur, tum a calore naturali, tum auxilio medi-
cinarum digerentium secundum humoris exigen-
tiam, imo proprius usus clysteriorum acutorum est
post maturationem, timetur enim ex ipsis cordi &
epati, & faciunt accidere soda cum non soluant pro-
pter agitationem. Et quia quandoque sunt ex re-
bus mittentibus uapores acutos ad caput.
Ideo oportet quandoque ut adiuuentur desuper si-
cut etiam euacuatio desuper iuuatur cum suppos-
torijs & clysteribus, hæc nota sunt scienti medicina-
rum acutarum malitiam. Et nota quod quanto
maior est febris clysteria debent esse magis lenientia
& minus acuta, cum tamen apud Auicennam opor
teat aliquando in clysteribus esse duas drachmas &
mediam salis. Septimus canon. Non fiant cly
steria cum aliquid crudum in stomacho continetur
quod maxime de cibo intelligitur. Octauus ca-
non

non. Oportet ut fiat interpolatio in clysteribus, nec ex omni causa fiat clystere, contra ignorātes qui singula hora & pro singulo dolore faciunt clystere, huius autem ratio est, quia clysteria agitāt non educendo, et sunt causa febrium aut aliorū nocumētorum, secundo debilitant stomachum & epar, & posset aliquando sequi fluxus immoderatus sicut aliquando mihi contigit. Nonus canon. Oportet ut custodiatur caput ut non recipiat uapores materierum retentarū nec medicinarum quas sępe administrare oportet, sicut sunt clysteria, fomentationes, balnea siue semicupia, hi enim aliquando grauant caput. Et aliquando sequitur alienatio & uigiliarum instantia, huic autem subueniatur stringendo ægrum circa medium cum fomentatur aut ponitur in semicupio. Et similiter ponēdo aliquem pannum inter caput & locum fomentatum, ut uapores non possint ad caput peruenire. Et tertio epithimando frontem & tēpora cū rebus frigidis caput confortantibus, sicut aqua ros. aut oleum ros. cum quarta parte aceti, & similiter cum succis infrigidantibus. Decimus canon. custodiatur pars epatis ab emplastris, fomētationibus, sacculis, & huiusmodi calidis, quæ uentri propter dolorem applicantur, ne supercalefiat, imò si uidebitur infrigidetur cum sibi proprijs sicut cum cerato sandalino, & huiusmodi. Et similiter custodiatur regio cordis cum succis frigidis, cāphora, & huiusmodi. Et si potest poni aliquid distinguens inter uentrē & huiusmodi membra fiat ne medicinæ unius membri alteri communicetur. Vndecimus toleretur sitis quantum est possibile in colica, facit enim ad resolutionem humorum uentositatis. Quod si a potu abstinere non possit sedetur cum aliquo iulep, ut puta uiolaceo aut cum decoc. prunorum tamarindorum & similium cum saccharo dulcorata, et similibus. Est enim in istis lubricatio, & quia dulcia sunt & corpori amica cito penetrant, & bibatur parum pro uice, sic enim cum pauco potu melius satisfit siti nec sequitur uomitus, aut teneantur aliqua in ore sitim sedantia. Duodecimus, quando in colica est uomitus frequens & tamen oppilatio est in intestinis oportet, ut fiat retentio uomitus etiam cum stipticis exterius applicitis, deinde soluatur uenter. Ego tamē in his casibus constringo uomitum, aspergendo faciem cum aqua frigida & alijs ingenijs, & omitto quātum possum medicinas stipticas exterius applicitas ne augeant oppilationem intestinorum. Decimustertius, & si in cura regulari doloris intestinorum sit incipiendum a remotione causæ, attamen coactæ aliquando est incipiendum a sedatione doloris, in fortissimo dolore non dante inducias tamen rarissime contingit ut cogamur incipere cum stupefactiuis. Quod si necessitas cogat aliquando ad hoc melius est ut solutiua cum narcotis misceantur, ut simul utraque cura perficiatur sicut miscere unam drachmam aloēs, aut pilularum alephāginarum cum duobus granis opij, et uno grano croci, aut ʒ. 3. diaphœniconis cum s. 3. philonij.

CVRA COLICÆ phlegmaticæ.

HIs canonibus præmissis iam accedamus ad curam colicę particulariter secundum eius species. Incipiendo curare phlegmaticam. Cura cuius exigit octo intētiones. Prima est uentris lenitio & intestinorum deoppilatio. Secunda, est humoris peccantis minoratio. Tertia, digestio. Quarta, eradicatio. Quinta, doloris sedatio. Sexta, stomachi intestinorum & membrorum mittentium si qua sint in causa confortatio. Septima, accidentium correctio. Octaua, debitum regimen sex rerum non naturalium. Prima intentio completur cum clysteribus lenitiuis, & abstergentibus factis ex uncijs decem, brodij carnium pinguium, uncias quinque, olei communis, uel sesam. & uncias duas sacchari rubei, uel tantundem mellis uiolacei & drachmas duas salis. Quod si clysteria retinentur secundum quod frequenter accidit ponantur cum brodio carnium suprascripto, quatuor, aut sex uncias mellis crudi aut unus cyathus urinæ. uel Recipe olei communis libram unam mellis, uncias sex, misce, & calidum imponatur. Fiat etiam decoctio ex furfuris, fœnugræci, seminis anethi, mal. seminis maluauisci, blitis. ana. Manipulum unum, quę bulliant in aquæ libras quinque, usque ad sufficientem decoctionem ex qua decoctione accipiatur libram unam olei communis, uel sesamini, uel anethini, uncias quinque, mellis, uncias tres, & debite calidum supponatur, quod si clysteria retinere non posset omittantur acuta stimulantia sicut mel, sal, & urina, & similia. Et pro secreto habe quod butyrum impositum in his clysteribus est optimum faciens ad linitionem, & doloris sedationem.

Secunda intentio est materiæ minoratio. Verum ubi non esset fortis oppilatio possent istæ duæ intentiones simul compleri, sicut suprascriptis clysteribus addendo cassiam, hieram simplicem, hieram compositam, hieralogodion, diaphœnicon, electuarium indum, hieram hermetis, & similia, de his ergo unum uel plura addantur secundum quod est tuo proposito conueniens. Et possent fieri decoctiones educentes phlegma, ut, Recipe polypodij, unciam unam, cartami, uncias duas, centaureæ minoris, drachmas duas, colocynthidis, dracmam unam, fœnugræci, unciam unam, ficuum siccarum numero octo bulliant in tribus libris aquæ ad consumptionem medietatis & coletur, cuius decoct. uncias octo misceatur cum uncijs quatuor olei sesamini aut communis, & unciam unam butyri, & addatur salis aut sal gemmæ, uncias duas, uel imponatur sine sale si uis quod diutius retineatur. Clysteræ autem ultimum & efficacissimum est, quod est descriptum a Rasi in textu & a me expositum, & si uis temperare medicinarum calidarum acuitatem his adde in decoctione maluas, sebesten, matres uiolarum, & similia. Collyria quoque in textu descripta sunt ad hoc multum efficacia, potes etiam si placet facere collyria minus acuta si drachmas duas mellis, addatur salis gemmæ, drachmas duas, stercoris muris, drachmam unam. Et in summa multa talia sicut scammonea, colocynthis, elleborus, turbith, & similia, possunt cum melle incorporari & fieri collyria secundum exigentiam.

Auicenna facit ſpeciale capitulum de clyſteribus edu
centibus phlegma & humores uiſcoſos. Similiter
poteſt fieri minoratio cum ſolutiuis ſumptis per os,
ſed conſulo ut incipias a leuioribus ſicut a pilulis ale-
phãginis, quarum exhibeatur drachmam unam aut
drachmam unam ſemis pro uice, quarum forte tar-
dabitur ſolutio per 24. horas. Et ſimiliter aloẽ ſo-
lum ſucotrinum ſumptum in eadem doſi eſt efficax,
& non fallit ſimul educens phlegma & colicam.
Item pilulæ ſtomachicæ. Sed magis confido in ale
phanginis & aloẽ, & fortiora his ſunt hiera compoſi
ta diaphœnicon, electuarium de algalim deſcriptum
in textu, electuarium indum, pilulæ autẽ fortes ſunt
ſicut fœtidæ. Item pilulę iliacæ poſitę a Raſi in tex
tu & ſunt fortiſſime. Tertia uero intentio eſt dige-
ſtio perficienda in materia phlegmatica cum oximel
le ſimplici, oximelle compoſito, oximelle ſcyllitico
ſi fuerit multum uiſcoſa, et cum melle roſ. ſyrup. de
abſinthio, et de calamen. ſi fuerit minus uiſcoſa, aquę
autem ſunt ſicut abſinthij, fœni. apij, & aliquando
bulimus cinamomi, aniſorum, ana drachmas duas,
in duabus libris aquæ ad conſumptionem tertię par
tis, & ualet in phlegmatica & uentoſa. Digerimus
quoque cum electuarijs ſicut diacymino, diacina-
momo, diambra, diacalamentho, theriaca, metrida-
to, & alijs confectionibus magnis, ius autem galli de
crepiti ſimplex aut compoſitum factum ſecundum
artem Meſ. eſt ſimul digeſtiuum & euacuatiuum.
Quarta intentio, eſt eradicatio complenda uicibus ſe
cundum exigentiam multitudinis, ita ut euacuatio
ſit pro unaquaque uice parua ſed reiterata. Et com-
plentia hanc intentionem ſunt iam dicta in ſecunda
intentione, eſt tamẽ ſemper tutius ut cũ leuibus pro-
cedas dummodo educant ſatis ſufficienter. Inter
cætera præſtantiſſimum ſolutiuum eſt terebinthina,
confert. n. omnibus mẽbris neruoſis ſicut in dolori-
bus arteticis, doloribus ſtomachi, matricis, inteſtino
rum a cauſa phlegmatica, uide Auicen. ſecundo cañ.
capitulo proprio. Verum, quia debilitat ſtoma-
chum attendatur eius cõfortationi cum capparibus,
menta, & ſimilibus. Modus autem exhibendi ip-
ſam quod inchoetur a parua quantitate, ſicut ab un-
cia ſemis, & aliqui inuoluunt ipſam in ſaccharo trito
& deglutiunt, aliqui uero abluũt os ſuum cum aqua
aut uino, deinde habent ipſam natantem in uino uel
aqua & ſorbent ipſam gutture aperto. Aliqui in-
uoluũt ipſam in hoſtia uel ſcaletta infuſa in uino uel
aqua, deinde ſequenti die dentur ſex drachmæ & ter
tia die unciam unam & ultra procedat ſecundum o-
portunitatem quæ ſequitur ex ea. Hæc etiam in-
tentio completur cum clyſteribus, de quibus ſupra.
Quinta intentio, eſt mitigatio doloris quam ab ipſo
initio complere oportet ſi neceſſitas inſtat. Sed Aui.
dat cañ. quod ualde errat qui a principio approxi-
mat narcotica materia exiſtente frigida, quia non ab
ſcindunt cauſam doloris, imò augent & confirmant
quia ſi humor eſt craſſus fit craſſior. ſecundo ſi com-
plexio eſt frigida fit frigidior, ſi uentoſitas eſt ſpiſſa
fit ſpiſſior & augetur oppilatio, & tandem redit do-
lor fortior quam prius. Quapropter oportet ut nar
cotica poſtponãtur quantum eſt poſſibile, & tente-
tur doloris ſedatio alijs modis, & proprie cũ his quę
cauſam abſcindunt. Modi autem præter ſtupefacti-
ua ſunt quatuor. Primus cũ clyſteribus educenti-
bus humores & carminãtibus uentoſitatẽ quę ab il-
lis humoribus eleuaẽ, quę debent ſecundũ exigentiã
doloris reiterari, quorum multa poſita ſunt ſuperi-
us in intentione prima & ſecunda, & multa ponenẽ
inferius in colica uentoſa. Sed ſint anodina, lenitiua,
humoris eductiua, et uẽtoſitatis carminatiua, inteſti-
norũq; confortatiua, ut, ℞. olei anethini, ℥. 8. uini al.
potentis. ℥4. ſacch, rub. ℥. duas, miſc. & calidũ impo
natur & diu retineaẽ. Vel iſtud, ℞. mal. biſmalug,
brancę urſinæ, mercurialis, ana. M. 1. caricarum pin-
guiũ num. 10. ſem. fœ. ſem. lini, ſem. anethini, añ ʒ. 1.
furfur, pugillũ 1. bul. in quinq; ℔. aquæ ad cõſump.
medietatis & coletur de qua decoct. accipiatur ℔. 1.
mellis, olei ſeſami, ana ℥. 1. ſemis, ſalis gemmę ʒ. unã,
florum caſſiæ, unciã unam ſemis, benedictæ, hierę pi
cræ, ana ʒ. 6. miſ. Et ius galli decrepiti clyſterizatũ
ſimplex aut cõpoſitum eſt proprium. Secũdus cũ
his quę exterius applicantur quæ ſint poros dilatan-
tia, humorem maturantia, uentoſitatẽ carminantia,
ex quibus ſunt fomenta, ſacculi, uentoſæ, emplaſtra,
unctiones, & cauendũ eſt ne ſint nimis calida ne am-
plius humorẽ in uentoſitatẽ conuertãt, q̃ſ ſit illud ꝙ
de uentoſitate & materia reſoluunt, imò ſit quãtitas
caliditatis quę faciat in uentoſitate reſolutionem for
tem, & in materia ſubtiliationem & maturationem
non reſolutionem fortem, id eſt, in uentoſitatis con-
uerſionẽ, eſt. n. quandoq; neceſſarium propter dolo-
rem cõmotum ex euaporatione, aut dimittere eua-
porationem, aut multiplicare & iterare ipſam, ut re-
ſoluat quod cõmouit de uentoſitate. Ex fomentis
aũt eſt decoctio facta ex floribus chamomilę, melilo
ti, aneti, ſiſeleos, ruta, & ſimilium, facta in aqua, aut
uino, aut utriſq;, & applicita cum ſpongia aut filtro,
aut impleaẽ ueſica ex hac decoctione, & uentri appli
centur reſoluendo ipſam ſuper loco dolente, aut im-
pleatur ueſica oleo cal. cõmuni aut alijs oleis proprijs
& applicetur. Item ſunt ſacculi ex floribus chamomi
lę, melil. anethi, furfuribus attaminatis, ita ut nihil re
mãſerit farinæ, milio, panicio, ſale, & ſimilibus. Item
ſacculus ex cinere debite calido, & ſint omnes molles
nõ duri. Et poſſunt bullire una ebulitione in aqua
uel uino decoctionis rerũ ſimiliũ & calidi applicari,
& paritaria cum oleo anethino in patella calefacta &
ſemicocta loco dolenti applicita eſt efficax in ſedãdo
dolorẽ. Item, uẽtoſę magnę, lati orificij, quę multum
ignitæ ponanẽ ſuper loco dolente. Itẽ ſunt empla-
ſtra & unctiones inferius ponendæ in colica uẽtoſa.
Et applicatio fili crudi, dũ a mulieribus decoquitur
cum cinere notabiliter calidũ ſolẽniter iuuat. Tertius
modus eſt, cũ his quæ ſumunẽ. Inter cętera come-
ſtio alliorum in colica frigida. Et apud conſuetos co
meduntur cruda, & apud inconſuetos comeduntur
cocta, et poſt ipſa bibatur uinũ potens nõ dulce neq;
acre, ſed medij ſaporis, & dormiat aut exercitetur,
aut utrunq; faciat. Et reiteretur comeſtio ſecundũ
neceſſitatẽ, nec alliũ facit ſitim ſicut cepæ. Item deco-
ctio cymini & abſinthij, añ. ſumpta quantitate triũ
aut quatuor ℥. Item caſtoreũ ſumptum uſque ad me
diam ℥. mirabiliter confert. Similiter radix lilij in
aqua decoctionis praſſij. Itẽ zing. et ariſtolochię rot.
añ. ʒ. s. ſumpta cum uino potenti cũ quo bullierint.
Item, lumbrici exiccati ſumpti cum uino uſq; ad ʒ. s.
Item

Item, stercus lupi ex ossibus quod sit album & pro-
prie collectum super spinis, & aromatizatum cum
sale & pipere usque ad drachmam semis. Item dici
tur quod suspensio in pelle leopardi uel cerui, uel in
lana arietis, qui fugit ab eo, scilicet lupo aut in argēto
a proprietate confert, ut testatur Galenus 4. de sim-
plici medicina, cui Auicenna cōsentit in capitulo de
colica: Et intestinum lupi exiccatum & bibitum est
adhuc prestantius, imò delatio eius in forma cinguli
ualet. Item, scorpiones assati in colica uera, & in la
pide renum sunt ultimi, sed in lapide renum de per se
in colica de per accidens, credo prouocādo urinam.
Et ex laudatis in uehementia colicæ est cornu cerui-
num adustum in potu sumptum usque ad drachmā
unam cum uino, sedat enim dolorem statim. Quar
tus modus est cum balneis & embrocis, balnea au-
tem sint mineralia siue aquæ thermarum, aut in qua
decoquantur res carminantes uentositatem et remol
lientes dolorem, quia sedantes de his quæ dicta sunt
superius in fomentis. Et sint magis aut minus ca-
lidæ secundum exigentiam materiæ colicæ, tem-
poris anni & complexionis ipsius patientis, & acci-
dentia quæ secum complicantur, multum enim iu-
uant tum sedando dolorem sua humiditate, anodi-
natum maturando, materiam resoluendo & uento-
sitatem carminando, tum mollificando musculum
ani & faciendo uentrem obedientem. Sed in ho-
rum administratione sunt cañ. obseruandi. Pri
mus, quod aqua non attingat nisi usque ad umbili-
cum, & sit moderate calida quæ delectet & possit to-
lerari, & propterea melius instrumentum ad hoc est
semicuplum. Et si non sit paratum, habeatur bren
ta altitudinis unius pedis in qua sedeat æger pedibus
existentibus extra. Secundus, quod non diu mo-
retur & proprie debilis, est enim conuenientior itera
tio quam longa mora in eo et sint prope eū res boni
odoris, quibus delectetur sicut fructus odoriferi, ui-
num, uel uipa cum gariophilis, uino, optimo aceto,
& aqua ros. & apud necessitatem aliquid uini exhi-
beatur, aut aqua carnis si timeretur casus in syncopi.
Si tamen infirmus ualde debilis sit non fiat balneū.
Tertius, quod non administretur materia existente
multa nisi iam minorata sit, timetur enim de paraly
si & de raptu materierum ad aliqua membra nobi-
lia. Quapropter existente aliquo apostemate iam
inchoato aut de proximo inchoando non fiat balne
um istud, & proprie secundum membrum illud de
cuius apostemate timetur. Quapropter non con-
uenit in colica apostemosa nisi forte in declinatione,
et similis huic est embroca super uentrem patientis ia
centis supini, & semper cum surgit a balneo uel remo
uetur embroca exiccetur & ungatur, & in lecto po-
natur & dormiat, fortasse enim ilicò dormiet, & sub
ueniatur siti eius, et cuicunque alteri accidenti ipsum
molestanti ne a somno impediatur. Cum autem
dolor non posset his quatuor modis sedari, & esset
fortis uirtutem dissoluens, tunc ad narcotica, id est,
stupefactiua ueniēdum est, et ex proprijs est illud phi
lonium, quod est a Rasi in litera descriptum. Et
Auicenna facit capitulum de narcoticis quæ sunt in
hac dispositione propria, & ordinat quædam su-
menda per os in modum electuarij. Sed præstans
ualde est philonium romanum descriptum a Mesue
& hoc a Rasi descriptum. Sed in forma pilularum
potest exhiberi istud ab Auicenna descriptum.
Recipe croci, styracis liquidæ, zingib. piperis longi,
seminis hyoscyami, albi, ana drachmam unam, opij,
castorei, ana drachmam unam, quartam, formentur
pilulæ paruæ, & sit dosis earum a ʒ. s. usque ʒ. 1.
Item possunt fieri clysteria ex iam dictis lenientibus
quibus ponatur castorei, drachmam semis, & opij
grana quinque & sedat dolorem, & quandoque fit
tenta siue suppositorium ex petia lanæ aut cotto, &
intingitur in olei de seminibus, aut in olei anethini,
unciā unam, opij, scrupulum unum, castorei, drach-
mam semis, optime adinuicem dissolutis, & sit liga-
tum cum filo cotti, ita ut ligamentum pendeat ex-
tra, ut possit extrahi ad libitum, & possit ad libitum
ex eodem medicamine infundi etiam absque quod
extrahatur. Et nota quod ubi timeretur conuer-
sio materiei ad aliud membrum sicut ad neruos, est
minus malum sedare dolorē cum narcoticis quam
facere balneum. Item nota quod aliquando huius
modi narcotica miscentur cum solutiuis, sicut præci
pit Rasis miscere scammoneam cum philonio quod
ordinat in textu. Ego autem utor his pilulis.
Recipe aloës, succi citrini, uel pilularum alephangina
rum, sed melius est quod sint ex aloë non loto, drach
mam unam uel ℈. quatuor, opij, croci, ana grañ. 1.
uel 2, uel pro croco pone castoreum, fiant pilulæ sep-
tem uel nouē & exhibeantur stomacho ieiuno, dolo
rem enim post horam sedant & postea tandem sol-
uunt & faciunt operationem incolumen. Et si uel
les quod uelocius soluerent adde duo aut tria grana,
scammoneę, & cum his nō modicum honorem sum
aliquando consecutus. Sexta autem intentio, scili
cet stomachi & intestinorum cōfortatio aliquando
necessaria est, quia huiusmodi mēbra sunt lassata ex
dolore & causis eius. Vnde multiplicabunt iterum
phlegma et uentositatem, ergo confortandi sunt con
fectionibus, sicut aromatico ros. diadraganto, dia-
galanga, speciebus ducis bono uino & alijs huiusmo
di. Et similiter eorum mala complexio est corri-
genda cum contrarijs. Si autem aliqua membra
sunt cōmunicantia sicut epar, splen, & cętera corrigā
tur sec̄d'm quod dictū est, & dicetur in cap. proprijs.
Septima aūt intentio. s. correctio accidentiū perficia
tur sec̄d'm ipsorum exigentiā. Instantia uigiliarum
remouetur per remotionē doloris, cui aliqñ oportet
subuenire cū narcoticis simul tolentibus dolorem &
somnū inducentibus. Vomitui oportet subuenire
abstergendo faciē cum aqua frig. et reliquis remedijs
in pręcedentibus cap. dictis. Syncopi cū exibitio-
ne uini & aquæ carnis, & similibus. Reliquorū ac
cidentiū cura suis cap. perquiratur. Vltima aūt intē-
tio. s. regimē uitæ perficitur faciendo aërē declinare
ad calid. & sic. naturaliter aut artificialiter. Et sit nota
biliter indutus sec̄d'm exigentiam tēporum, pręcipue
teneat stomachum & uentrē debite calidū, dieta sua
tam in quantitate continua, q̄ꝑ discreta sit tenuis. Et
cibi sui non sint sicci, crassi aut uiscosi, neque uentosa
biles & sint uentrem lubricantes. Et panis suus sit
bene coctus, salitus & fermentatus, qui cōdiri potest
cū aliquibus granis anisi, cymini, fœniculi, licet hoc
sit magis conueniens in fine quam in principio.
Vinū sit odoriferū, purum, antiquū, aromaticum.

Sed in pauca quantitate & aliquando conuenit parum maluatici ad ſubtiliandum humorem, confortandum uirtutem uigorandum digeſtiõem. Fercula autem ſua ſint brodialia pinguia, uitentur aſſata & frixa, ſit brodium caponum & gallinarum pinguium. Sed proprium eſt ius galli antiqui uia cibi & medicinæ, & quanto pinguius tanto melius. Item, brodium caulium & cicerum. Item, brodium factum ex decoctione caulium, ceparum, porrorum, allij, cum oleo uel carne pingui caſtrati eſt mirabile. Item, brodium blitis coctæ cum carnibus laudabilibus pinguibus. Sed apud debilitatem uirtutis dentur contuſi pulli, oua ſorbilia, brodium carnium laudabilium cum uitello oui concaſſatum. Carnes uero ſint perdicum, phaſianorum & franquillinorum, auium paruarum, pipionũ iuuenum, uitentur craſſæ carnes, & ſint elixæ non aſſatę nec frixę, uitent potum aquę frigidę, et uini multum aquati. Aqua ſua ſit aqua ſaccharata, aut aqua decoctionis pauci mellis, ita ut aqua ſit duodecupla ad mel, et optime bulliat et deſpumetur. Eſt enim aliquando aqua neceſſaria cum adeſt febris & ius blitis & ſpinachiarum tunc eſſet conueniens. Pro ſalata utatur capparibus & aſparagis. Aromata autem ſua ſint proprie ex cinamomi partibus duabus zingib. piper. galãgę, ana pars una, croci quarta unius partis. Somnus ſuper repletiõe malus, in uacuitate bonus, licet ſecundum plurimum oporteat ipſos dormire quando poſſunt. Similiter in retentione fecis malus. Deambulet ſtomacho ieiuno, poſt cibum quieſcat, & in præſeruatione exercitium eſt oportunum, euitet retentionem fecis & ſtiptica. Et retinere uentoſitatem exire uolentem, deſperatio, triſtitia & huiuſmodi accidentia corrumpentia digeſtionem diſconueniunt, ira tamen conuenit niſi modum excedat.

CVRA COLICÆ melancholicæ.

SEd in colica melancholica procedatur cum eiſdem intentionibus. Sed etiam euacuantia & digerentia debent eſſe melancholiæ propria. Et carminantia uentoſitatẽ debent eſſe fortiora, quia illa uentoſitas eſt craſſior & deterior, horum autem copia habita eſt in ægritudinibus ſplenis. Decoctio tamen epithymi Meſ. eſt propria. Item pilulæ indæ, de lapide lazuli, & electuarium diaſenæ, & in melancholia aduſta electuarium hamech. Et pro clyſteribus in decoctione ponatur epithymum ſtœcas & ſal indum. Et in ſuppoſitorijs lapis lazuli contritus & lapis armenus & ſal indum. Et apud Auicennam euaporetur uenter cum eis quę ſunt grana lauri, armel, id eſt, ruta agreſtis, origanum, chamęmila in aceto decocta ad maiorem inciſionem & penetrationem. Et regimen declinet magis ad humidum. Et in brodijs ſuis decoquatur borago & buglossa. Et fructus conuenientes ſunt paſſulæ. Et ſalata eorum ſint cappares, & proprie ſi ſplen ſit in cauſa.

CVRA COLICÆ cholericæ.

ET in cholica cholerica ſeruentur eędem intentiones. Sed totum regimen tam medicinale quam ſex rerum non naturalium declinet ad frigidum & humidum. Vnde clyſteria fiant ex decoctione blitis, matrum uiolarum & maluarum, ſebeſten cum oleo uiol. & pauco ſalis. Et ſi retinerentur addantur uncias tres mellis uiolacei, & ſimiliter fieri poſſunt ex aqua hordei cum oleo uiolaceo & ſale. Et poſſet addi caſſia in clyſteribus, & electuarium de ſucco roſ. Solutiua autem per os ſumenda ſunt penes Raſim, florũ caſſiæ, drachmas decem, quæ trahatur cum ſucco endiuiæ bullito donec clareſcat. Sed melius eſt ut trahatur caſſia cum decoctione prunorum tamarindorum & uiolarum, & ſimiliter poſſent exhiberi uncias duas mannæ diſtemperatæ cum eiſdem. Si autem colica fuerit craſſior & minus calida, poſſunt dari caſſia diſtemperata cum decoctione prunorum et paſſularum & ficuum & in hac poſſet concedi aloẽs loti, drachmam unam, ſed ubi cauſa antecedens eſſet diſtans, poſſent dari pilulæ aureæ, electuarium de ſucco roſ. & ſimilia. Digeſtiua uero ſint ſyrupus uiolaceus cum aqua hordei medicinali, aut cum decoctione prunorum & tamarindorum, & ſi cholera ſit craſſior miſceatur cum ſyrupo uiolaceo ſyrupo acetoſo ſimplici. Et pro ferculis conceditur decoctio blitis, endiuiæ, lactucæ, & ſimilium in iure carnium laudabilium, bibat aquam ſaccharatam aut hordei, & ſi expediens ſit, uinum ſit pauciferum, & Raſis nutrit cum taphea cum oleo de amigdalis dulcibus condita. Et ſi fuerit expediens ſtupefactiuum iubet Auic. permiſceri ſtercus adip, id eſt, lupi cum ſtupefaciẽtibus. Et cauendũ eſt a caſtoreo & euphorbio & ſimilibus, ſed pro correctione opij ponatur crocus, & requies deſcriptione Nicolai, ſi miſceatur cũ pauco ſtercoris adip, eſſet ad intentionem Auicennæ.

CVRA COLICÆ uentoſæ.

EIus cura exigit intentiones ſupraſcrptas, ſcilicet, lenitionem & deoppilationem inteſtinorum, ut uẽtoſitas poſſit exire aut extrahi modis infra dicendis. Secundo, minorationem materiæ ex qua generatur & fouetur uentoſitas. Tertio digeſtionem. Quarto, eradicationem, paulatim tamen & in pluribus uicibus & omnes hæ intentiones cum medicinis dictis ſuperius complẽtur. Verum Auicenna multa deſcribit clyſteria, ſuppoſitoria, & medicinas ſolutiuas, mirabilis et extraneę compoſitionis, quas ſi placet uide. Quinta autem intentio eſt doloris ſedatio multis modis complenda maxime per carminationem uentoſitatis ſiue ipſius eductionem quouis ingenio, quę modis ſeptem educi poteſt. Primus, eſt per uentris lenitionem & inteſtinorum deoppilationem iam dictam in intentione prima. Secundus, eſt apertio poroſitatum uentris complenda, ut ſupra dictum eſt cum fomentis, ſaccilis, emplaſtris, unctionibus, fricationibus, & ſimilibus. Tertius, eſt eius attractio cum uentoſis magnis latorum orificiorum.

Quartus

Quartus, cum attractione eius ad inferiora & edu-
ctione per annum cum clyſteribus & ſuppoſitorijs,
in quibus ponuntur carminantia & attrahentia uen-
toſitatem ad inferiora, ex quibus ſunt ruta, cyminū,
ſeſilis, ammomum, ammi, baccæ, lauri, ariſtolochia,
bdellium, ſagapenum, caſtoreū, ſal, & ſimilia, ex qui-
bus poſſunt fieri decoctiones pro clyſteribus ſecun-
dum exigentiam, & ex compoſitis componendis in
clyſteri eſt electuarium de baccis lauri cui nō eſt com-
par. Quintus, cum eductione eius per ſuperiora & in
feriora, & per poroſitates uentris ſimul cū confectio-
nibus ad hoc proprijs, ſicut diacyminum, diazingi-
ber, diagalanga, diacinamomum, diacalamen. theria
ca uetus, mithridatum, diambra, diatriompipereon,
electuarium de baccis lauri in textu deſcriptum, item
decoctio de ſeminibus ſimiliter in textu deſcripta, cu
ius ʒ.3. dantur cum olei de alcherua ʒ.3.

Et tu iuxta Auic. conſydera modum illum artifi-
cialem dandi in potu oleum de alcherua, de qua re fa-
cit ſpeciale cap. Item, decoctiones in uino bono ſe-
minum carminantium, ſicut cymini, ameos, ammo-
mi, ſiſeleos, dauci, aniſi, fœniculi, petroſelini, carui, ni
gellę, iuniperi, baccarum lauri, urticę, carthami, rutę,
calamen. pulegij, chamedryos, chamepityos ſiccorū,
& aromatum ſicut zingib. gariophilorum cinamo-
mi, piperis, galāgæ, & ſimilium, & ex fortibus eſt ari
ſtolochia & caſtoreum per omnem modum adhibi-
ta, & ad hanc intentionem ſunt unctiones ex oleis in
quibus illa bullierint & ſacculi & emplaſtra ſtoma-
cho & uētri applicita ex ſimilibus compoſita, in qui-
bus uult Auic. & alij autores ut ponantur ſolutiua,
ſcilicet colocynthis, turbith, & ſimilia. Ex quibus eſt
unguentum arthanitę, deſcriptione Meſ. quòd ſuper
uentrem poſitum ſoluit ſolutione catarchici, & ſuper
ſtomacho prouocat uomitum. Et nota quod inun-
ctio umbilici & partium inferiorum cum butyri re-
cētis, ʒ.1. & colocynthidis, ʒ.2. & eius ſuppoſitio ſol
uit uentrem & curat colicam. Et ex emplaſtris uento
ſitatem carminātibus eſt emplaſtrum de baccis lauri
deſcriptione Meſ. Sextus modus eſt, ut ſtringatur
totus uenter, & ſtomachus cum faſcia, deinde patiens
proijciat ſe ſuper aliquo cuſſino de corio pendētibus
capite & pedibus ut per compreſſionem expellatur
uentoſitas, expelletur enim per ſuperius aut inferius,
uel uenter apodiet alicui rei ſuper quam ſe fortiter cō
primat. Septimus modus, ut toleret famē duobus
aut tribus diebus, aut quātum poteſt exercitetur. Fa-
ciunt enim hæc duo ad reſolutionem uentoſitatis &
humorum & dormiat cū uentre deorſum, facit enim
amplius ad uigorationem caloris innati. Præterea,
quia clyſteribus in his diſpoſitiōibus, maximè opus
eſt, & uentoſitate reſiſtente difficile eſt clyſteria impo
nere: facit Auic. ſpeciale cap. de clyſteribus. Modi au-
tem ſiue figuræ clyſteriorum præter illum Auic. quē
non intelligo ſunt tres. Primus eſt communis cū ma-
nica de corio & cannula pyramidali in extremitate
anum ingrediente plura habente foramina. Secun-
dus modus eſt cum canna longa perforata ex pluri-
bus fruſtis compoſita, quorum unum ingreditur, al
terum ſtricte ut nihil poſſit reſudare, & in parte infe-
riore huius cannæ recte infixa eſt una canna lōga una
ſpanſa diametraliter fixa ſecundum latus cannæ lon-
ge prædictæ. Et in hac canna taliter infixa eſt cannu-
la pyramidalis anum ingrediens infixa in extremita-
te eius cadēs diametraliter ſuper illam extremitatem
ſecundum latus ipſius, in ſummitate autē primæ can
næ longæ eſt ſcutella in qua imponitur liquor anum
ingreſſurus qui uocatur enema. Et inſtrumētum quo
inijcitur uocatur clyſtere. Liquor autem ingrediens
primo deſcendit poſtea aſcendit. Canna autem pri-
ma longa ex fruſtis compoſita debet eſſe parum lon
gior quàm ſit unus cubitus. Et cum hoc inſtrumento
homo poteſt ſibimet imponere clyſtere. Tertius mo
dus eſt, ut habeātur duo ligna ſicut duo inciſoria par
ua optimè rotunda, & corium de pelle hœdi inuol-
uatur ſtricte circa iſta duo inciſoria ſecundum ipſorū
circunferētiam, ſtricte ipſum figendo cum clauis par-
uis, ut liquor cum erit impoſitus nō poſſit exire. Vel
fiant duo cannales in medio duarum circunferentia-
rum horum inciſoriorum, in quibus cannalibus pel-
lis iam dicta ligetur cum filo forti cerato ſtrictiſſimè,
ſed melius eſt ut utrunq; fiat, ſcilicet quod figatur cū
clauis, & quod ligetur. Et in centro unius iſtorum in
ciſoriorum fit foramen in quo ponatur cannula py-
ramidalis anū ingreſſura, & per hoc foramen liquor
imponatur, deinde ponatur cannula iam dicta bene
ſtricta in foramine illo ut nihil poſſit reſudare, ſuper
quā cannulā in ano fixam patiens ſedeat cōprimēdo
illa inciſoria adinuicē. Nam per hunc modum ne de-
tur penetratio corporum neceſſe eſt liquorem in inte
ſtina aſcendere. Sit autem prædicta canna anum in-
grediens perforata in extremitate ſua anum ingrediē
te, & habeat duo alia foramina lateralia unum propè
corium in latere uno aliud parum altius in latere op-
poſito. Et ſit longitudo ſua communis quinque digi
torum coniunctorum, licet in puero minor. Sed in
caſibus aliquibus oportet quod ſit ad longitudinem
unius ſpanſæ uel 10. digitorum coniunctorum utpu
ta in colica, ileos & ubi oportet liquorem aſcēdere ad
inteſtina gracilia. Similiter cum oportet inijcere ali-
quem liquorem in matricem, ſicut pro ſecundina ex-
trahenda, aut pro matrice mundificanda aut pro cu-
randis ulceribus eius, & cum iſtis duabus ultimis for-
mis clyſteriorum poteſt patiens ſeipſum clyſteriza-
re, quæ res eſt frequenter oportuna in his qui uerecun
dantur, præcipue in mulieribus. Situs autem clyſte
rizandi uariatur ſecundum locum læſum. Si enim ue
limus dorſo prodeſſe, ſtet homo reſupinus. Si inteſti-
nis, ſtet cum facie deorſum & magis aſcendit homine
ſtante cum facie deorſum quàm ſecūdum ſitum aliū,
& præcipue ſi poſteriora ſint tempore impoſitionis
& poſt impoſitionem magis eleuata quàm anterio-
ra, & ſi dextro uolumus magis prodeſſe ſuper dextro
uoluatur, & ita de ſiniſtro. Et ſi uolumus enema mul
tum aſcendere ad ſuperiora ſicut in colica, ileos & cū
ulcera ſunt in inteſtinis gracilibus eleuentur poſterio
ra & conquaſſentur. Cauendum tamen ne liquor
ſtomachum ingrediatur ne forte ſequatur uomitus
ipſius, & ſtercorum, præcipue in his qui cum aſcēdit
parum ad ſuperiora ſyncopizant. Et patiente exiſtē-
te debili imponatur clyſtere ipſo iacente ſuper lateri-
bus uel ſupino nec poſt impoſitionem conquaſſetur.
Quantitas autem liquoris in adultis eſt ab una ℔. cū
dimidia ad ℔. 2. In infantibus ſufficit ℔. s. Hęc tamē
uarianda ſunt ſecundum magnitudinem inteſtinorū
& ſecundum diuerſitatem loci quem uolumus attin-

gere, quanto enim locus attingẽdus est magis supra,
quantitas debet esse maior, quãto inferior sufficit mi-
nor quantitas. Vnde si uolumus mundificare aut cõ
solidare ulcus intestini recti sufficit ℔. s. aut parum
plus. Modus autem imponendi cum primo clyste-
ri est ut stringatur manica cum manu propè liquorẽ,
ne aẽr mediet inter manum & liquorem, deinde im-
posita cannula in ano & ægro aut alio firmiter eam
tenẽte impellatur enema siue liquor successiue donec
ingrediatur quantum sufficit. Sit autem impulsio il
la cum maiori conatu quando uolumus liquorẽ ma-
gis ascendere. Quanto autem minus, impellatur cum
minori conatu. Et tempore impositionis nõ tussiat,
neque sternutet, neque uomat, neque se exprimat, sed
anhelitum dilatet. Et immediate post impositionem
stuppa prius circunuoluta canulæ impellatur propè
anum & bene adhæreat, deinde æger crura & coxas
extendat. Et postea reuoluat secundum exigentiam
utilitatis quam quæris, & similiter magis aut minus
eleuetur. Retineatur autem in colica non superfluè
imò post decimum horæ, cum primũ stimulat & pun
git, eijciatur, sed in fluxibus multo tempore retinea-
tur. In reliquis autem casibus longiori aut breuiori
tempore secundum quod uis uirtutẽ eius ad loca ma
gis aut minus distantia attingere, & secundum alias
circunstantias quas sapiens metiatur. Quod si de-
bito tempore non retineretur aliud minus acutũ aut
minoris quantitatis replicetur. Si uerò nimis retinere
tur sicut in colica accidit in qua interdum retinentur
7. clysteria, tũc suppositorium stimulãs imponatur.
Et si istud non sufficit inijciatur cum clysteri liquor
in quo sit magna quantitas mellis etiam usq; ad ℔. 1.
Et infallanter educet secum reliqua clysteria & cætera
quæ facile possunt educi. Et nota quod fiunt clyste
ria non solum ad inijciendum liquorem, sed ad attra
hendum uentositatem in intestinis contentam sicut
in colica uentosa. Modus autem est ut habeatur fol-
lis paruus cuius cannula sit longa 10. digitis coniun-
ctis uel etiam amplius. Et fit de ligño, ferro & argen-
to, & cum latera follis sunt clausa imponatur. Dein
de aliquo uel ægro ipso firme tenente cannulam late-
ra follis dilatentur, & ne detur uacuũ egredietur uen-
tositas. Sunt & alij modi huic proportionales, aliqui
etiam pro expellenda uentositate tenent in ano cãnu
lam argenteam uel ligneam utrinque perforatam, ut
libere uentositas egrediatur. Sed sit illa cannula secun
dum partem ingrediẽtem intestinum in multis locis
perforata ne omnia foramina simul obturentur. Se-
cundo sedatur dolor cum stupefacientibus, quorum
copiam superius descripsi. Sed cõmuniter in hoc ca-
su utor philonio romano uel philonio à Rasi in tex-
tu descripto. Sexta autem intentio, scilicet membro-
rum confortatio est complenda, ut prius dixi in coli-
ca phlegmatica. Similiter septima intentio, scilicet ac-
cidentium correctio perficiatur ut prius. Octaua au-
tem intentio, scilicet regimen uitæ declinet ad calidũ
& sic. & caueatur aẽr frigidus & uẽtosus, & humidus,
& pannis bene opertus sit præcipue secundum uen-
trem & stomachum & anum, sit parcus in cibo & po
tu, & sint calidi & sic. non uiscosi, nõ uentosabiles, fa-
cilis digestionis, uentrẽ non constringentes, dormiat
multum maximè in nocte. Exercitetur multum sto-
macho ieiuno, sit sollicitus in expellendo superfluita-
tes inferius, nullo pacto retineat uentositatem, nec su-
perius nec inferius, sit sperans & gaudens, & aliquan-
do leuiter irascatur. Sed tristitia, timor, & accidentia
corrumpentia digestionem fugienda sunt. Omitto
reliqua particularia, nota enim satis sunt ex suprascri
ptis, scilicet quod uinum suum debet esse porens, anti
quum, medij saporis in pauca quantitate bibitum, &
quod panis sit bene fermẽtatus & salitus in quo semi
na carminantia uentositatem aliquando ponantur,
hæc nota sunt ex suprascriptis.

CVRA COLICÆ EX FECIBVS.

EIus cura exigit tres intentiones præter tres cõ-
munes in quacunque specie colicę necessarias.
Prima est fecis mollificatio & superficiei in-
trinsecæ intestinorum applanatio, ut facile lu
bricet. Secunda ipsius eductio. Tertia causę siccitatis,
fecis remotio, & hæc intentio simul concernit regimẽ
curatiuum & præseruatiuum. Prima intentio com-
pletur primo cum clysteribus ex ℔. s. olei commu-
nis cui possunt addi ℥. 2. butyri recentis. Item cũ cly-
steribus ex oleo sesamino nec non cum brodijs pin-
guibus carnium, sicut pullorum, agnorum castrato-
rum, & similium, & propriè capitum & intestinorũ
eorum addendo æqualem quantitatem alicuius ex
oleis suprascriptis, & potest addi butyrum, & quan-
do nihil aliud esset paratum solum oleum sufficit, &
possunt fieri decoctiones ex maluis, matribus uiola-
rum, sem. lini, sem. aut radice maluauisci, ficubus, &
similibus & frigidioribus possumus uti existente fe-
bre, & cum signis caliditatis & calidioribus in dispo-
sitione contraria. Item compleri potest hęc prima in-
tentio cum sumendis per os ex quibus sunt iura pin-
guia carnium laudabilium, gallinarum, caponum,
agnorum castratorũ, & ius galli antiqui est propriũ,
non solum leniens, sed sua nitrositate abstergens, ui-
telli quoque ouorum sorbilium, passulæ nigræ sine
nucleis, ficus albæ tam siccæ quàm recẽtes, pulpa pru-
norum optime maturorũ, penidia, sacch. iulep uiol.
brodium cicerum rub. integrorum, brodium cauliũ
collectorum ante ortum solis leuissime lotorum, nec
fractorum in frusta ualde parua & leuiter coctorum.
Item brodium blitis, attriplicis spinachiarum, malua
rum, mercurialis, maluauisci, & similium, & in sum-
ma omne brodium habens uirtutẽ nitrosam, uel bau
rachiam, uel abstersiuam, uel salsam stimulatiuã uir-
tutis, uel in qua sint partes unctuosæ & pingues, & si
uolumus maiorem mollificationem faciemus bulli-
re herbas suprascriptas in aqua uel brodio carnium,
deinde addamus oleum commune in magna quanti
tate uel butyrum recens, & similia, & brodium deco-
ctionis acruminum sicut ceparum & similium ualet
ad lubricandum, & quandoque in brodijs laudabi-
lium ponatur sacch. uel penidia. Et quando cætera
non sufficerent ad leniendum oleum commune bene
conditionatum, aut sesaminum, aut amigdalarum
dulcium recentium sumptum in quantitate. 6. aut. 8.
℥. non fallit. Et si timeretur læsio stomachi & nimia
lenitas huic misceantur ℥. 2. olei amigdalarum ama-
rarum, aut facta uentris lenitione confortetur & cor-
rigatur stomachus cum stipticis confortantibus inte-
rius & exterius applicitis. Sed existente febre detur
aqua

aqua hordei excorticati facta secũdum artem mixta
cum iulep uiolaceo uel saccharo rubeo. Vel detur sy
rupus acetosus simplex per duas horas post ipsam
aquam. Cassia quoque & manna sumptæ in potu cũ
aqua hord. aut brodio carnium aut decoctione pru-
norum faciunt ad uentris lubricitatẽ, & similiter etiã
in clysteribus ponantur. Emplastra quoque, fomen-
ta, unctiones, & semicupia facta ex huiusmodi lenien
tibus ad hoc conferunt, & cum hoc sedant dolorem.
Secunda uerò intentio, scilicet eductio fecis mollifica
tæ eadem die complenda, aut sequenti die perficitur
si alicui istorum clysteriorum mollificantium, de qui
bus supra, addantur mellis ab. ℥.3. usque ad. ℥.6. aut
secum miscendo multum salis, aut 6. ℥. urinæ, mel ta-
men est mihi magis dilectum, aut replicetur sæpe ali-
quod suppositorium ex supra scriptis. Quæ si nõ suf
ficiant detur cassia, aut hiera picra per os & pilulæ ale
phanginæ, & aloẽ non fallunt præcedente mollifica-
tione, & fortiora sunt diaphœnicon, diacitoniten so-
lutiuum, & similia. Tertia autem intentio, scilicet re-
motio causarum, siccitas fecum perficitur secundum
ipsarum exigentiam. Si ergo adsint causæ primitiuæ
sicut cibaria sicca, pauca comestio, balneum, exerci-
tium nimium, nimius coitus. &c. huiusmodi similia
remoueantur, & inducatur regimen contrarium. Itẽ,
alteretur caliditas epatis si sit in causa, & deoppiletur
Kystis quæ qualiter debeant perfici dictum est supe-
rius in passionibus epatis & icteritia. Et si causa est de
bilitas expulsiuæ intestinorum & obtusio sensus eo-
rum succurratur cum theriaca, mithridato, diacori,
diaplirisarcoticon, diamusco. Item, stimuletur expul
siua cum suppositorijs & clysterib. acutis, & si causa
est multitudo choleræ educatur & remoueantur cau-
sæ ipsam multiplicantes, ut superius in icteritia. Et si
causa esset raritas corporis & sudor nimius ungatur
cum oleo ros. rudi, aut cũ oleo de myrto, & similib.
præstantius tamen est ut causæ sudorum auferantur.
Et si causa est urinæ prouocatio cohibeatur per frigi.
stiptica, sed tutius ẽ causas eius auferre. Et si causa exic
cationis fecis & longæ retentionis eius sit per commu
nitatem à membris nocumenta illorum membrorũ
corrigantur secundum quod dictum est in capitulis
præcedentibus & dicetur in sequentibus. Reliquæ au
tem intentiones, scilicet doloris sedatio, accidentium
correctio, & regimen sex rerum non naturalium pos
sunt patere ex supra scriptis.

DE COLICA APOSTEMOSA.

EIus cura est ut in primis lenias uentrẽ. Et edu-
cas materias communes si fuerint retẽtæ cum
clysteribus in apostemate cal. quod est secun-
dum plurimum frigidis & humidis, sicut est
aqua decoctionis hordei, sebesten uiolarum, & oleo
uiol. aut cum lacte & oleo uiol. & pauco saccharo. Et
addatur cassia si fuerit opus magis lenire. Et si fuerit
opus magis infrigidare, ponatur in clysteribus aqua
solatri aut mucilago psilij. Deinde quã citius fieri po-
test fiat phlebotomia basilicæ. Et hauriantur 6. aut 8.
℥. sanguinis, aut plures secundum repletionem & uir
tutem. Et si apostema fuerit uehementis magnitudi-
nis cõmunicans uijs urinæ, & retinens ipsam fiat phle
botomia saphenæ eiusdem lateris post phlebotomiã
basilicæ, & hauriatur notabilis quantitas sanguinis.
Et attendatur etiam lenitati uentris cum sumptis per
os, quæ cum hoc etiam sicut aqua hord. cum mucila-
gine, psilij, & similibus, prẹter cucurbitam. Inest enim
ei mala proprietas in passionibus intestinorũ. Et ex
proprijs est aqua siue succus duorum granatorum 5.
℥. Item aqua endiuiæ, & aqua solatri, cum quibus si
opus est lenire uentem misceantur ℥.6. aut ℥.1. florũ
cassiæ, aut ℥.2. mannæ, & hoc tẽpore super loco apo-
stemato ponantur repercussiua frigida non stiptica
multum sicut oleum uiol. mixtum cũ oleo ros. Dein
de in augmento misceantur cum sumptis interius &
clysterizatis resolutiua & mollitiua cum repercussio
ne sicut aqua decoct. hord. sebesten & passularum, &
his possunt addi in decoctione folia altheæ, & hæc
decoctio potest bibi & clysterizari, & si clysterize-
tur huic potest addi oleum sesaminum & amygdali-
num. Et circa statum fiat decoctio ex floribus cha-
momillæ, sem. maluauisci, sem. lini, & similibus, qui
clysterizetur addendo oleum sesaminum aut amig-
dalinum, aut parũ uini cocti. Et si opus fuerit abster-
gere ponatur ℥.1. sacch. rub. Et si tendat ad matura-
tionem addantur adipes, & si post maturationẽ rum
patur, regatur cura ulceris intestinorum, de qua infra
& similes intentiones habeantur in sumptis interius
& applicitis exterius. Sicut interius est aqua decoctio
nis sebesten, hordei, passularum, ficuum, & sem. mal-
uauisci, & potest cum sacch. dulcorari. Et exterius si-
cut oleum ros. chamomælinum, sesaminum, quibus
potest addi pinguedo gallinæ, anatis, & similiũ. Item
possunt addi mucilagines maluauisci, fœnugr. sem. li
ni, & ad confortandum misceatur secum oleum ma-
stichinum, & ad hanc intentionem possunt fieri em-
plastra & fomenta. Si uerò apostema fuerit frigidũ
leniatur uenter primo. Deinde phlebotometur ex ba
silica. Et obseruentur eædem intentiones quæ positæ
sunt in calido, sed declinent ad calidum. Vnde ea quẹ
competunt in augmento calidi possunt competere,
in princ. frigidi, & quẹ competunt in statu calidi, pos
sunt competere in augmento frigidi. Sed in statu &
declinatione addãtur magis calida sicut oleum de spi
ca, oleum laurinum, adeps anseris, & similia.

CVRA COLICÆ EX TORSIONE & ex descensu intestini in bursam testiculorũ aut in aliquã rupturã mirach.

SI fuerit ex torsione situetur æger supinus in lo-
co temperato, prius eductis fecibus quæ sunt in
fra intestinum tortum cum clysteribus iuxta
doctrinam datam in præcedentibus cap. Et ma
nibus inunctis in oleo de spica, de enula uel castoreo,
si fuerit facta torsio ex uentositate, fricetur uenter pri
mo leuiter descendendo & ascendendo, nunc ad late-
ra trahendo & semper ascendendo cum fricatione &
descendendo, & ad latera trahẽdo perueniatur ad lo-
cum ubi sentitur intestinum tortũ & hoc fiat pluries.
Et si cum leui fricatione non obedit neque redit ad si-
tum naturalem, fricatio fiat fortior etiam iterata. Et
si non redit ad situm naturalem experiantur alij situs
super latera similiter fricando. Et aliquando iaceat cũ
uentre deorsum. Itẽ ipse sedens aut iacens se conquas-
set, aliquando se inordinato motu projciat, aut ali-
quando

quando pedes eleuetur. Fortasse autem quod arte fieri nequit à casu redibit ad situm naturalem. Si autem à casu, percussione, saltu, & similibus causis primitiuis facta fuerit torsio, fiat hæc eadẽ fricatio sed leuior ne locus apostemetur, & sint manus inunctæ cum oleo uiol. aut simili frigido aut temperato. Et nullo pacto dentur in his casibus solutiua superius nisi prius intestinum fuerit reductum, & dieta ualde tenuis.

Cumque intestinum est reductum procuretur exitus fecum iuxta superiorum doctrinam. Deinde uenter stringatur cum fascia strictura decenti ut non amplius dislocetur, & stringantur crura fortiter super genu & similiter adiutoria super cubitum, ne intestinũ contortum apostemetur. Et dieta sit tenuis lubrica. Et si fuerit ex descensu intestini in oscheum aut in aliquam fracturam siphac, prius feces quę sunt infra intestinum illud dislocatum educantur & imponantur clysteria mollificantia quæ ascendant usque ad intestinum dislocatum & non sint acuta ut possint retineri. Et exterius applicentur mollificantia quæ etiã uentositatem carminent, ægro iacente supino & aliqualiter magis eleuato cum parte ad quam facta est dislocatio. Et si opus est ponatur in balneo mollificante liquore ascendente ad locum ubi retentum est intestinum dislocatum. Aut loco illi applicentur philtra infusa in huiusmodi mollificantibus. Postea cõprimatur intestinum cum suauitate uersus aperturam. Et inter cætera obseruetur hoc ingenium, ut intestinũ propè aperturam digitis stringatur ut subtilietur, & paulatim stringendo impellatur modicum, post modicũ de intestino aut de fece in eo contẽta, donec paulatim quasi inungendo ad superiora totum interius impellatur. Nec faciendum est sicut faciunt quidam inexperti qui totum fortiter comprimendo una uice uolunt impellere. Et cum reductum est procuretur exitus fecum omni ingenio. Sed ante reductionem non dentur solutiua. Et dieta sit ualde tenuis & lenitiua. Et reducto intestino consolidetur ruptura cum ligatura braccali & reliquis necessarijs interius & exterius applicitis.

CVRA RELIQVARVM SPEcierum colicæ.

SI fuerit ex lapide in intestinis humid. lubricis, abstergentibus, quibus aliqua lapidem frangentia sunt admiscenda, curandus est. Quæ si lapis fuerit in superioribus intestinis per os exhibeantur. Si uerò in inferioribus per clysteria. Si uerò fuerit ex uermibus cum interficientibus & ipsos educentibus curetur iuxta doctrinam in proprio cap. ponẽdam. Si uerò ex sang. in intestinis congelato fuerit educatur. Si fuerit in intestinis inferioribus cum aquę decoct. hordei & furfuris & similium abstergentium mollificantium, cuius ℔. 1. sit admixtum oximel simplex uel scilliticum, ℥. 3. Si uerò fuerit in superioribus detur aqua hord. calida cum oximelle simplici uel scillitico & istis adhibitis tam superius quàm inferius potest admisceri aliquid coaguli, sumptis per os usq; ad 5. grañ. sed clysterizatis usque ad ℈. s. Si uerò dolor intestinorum fuerit à solutione continui & fuerit ex causa exteriori, utputa ex uulnere eius cura alibi perquiratur, & propriè ab Auic. quarti. Si uerò fuerit ab humore acuto pungente & corrodente siue sit colica, siue phleg. salsum, aut à cibo acuto, & est secundũ plurimum de genere punctionis, eius cura est habita superius cap. de punctione. Et si excoriatio & ulcus iam factum sit in intestinis cura perquirenda est interius in cap. de dissenteria. Est etiam superius posita cura colicæ quæ huic deseruit quantum est expediens. Si dolor intestinorum fuerit per communitatem ab alijs membris, puta à cerebro, neruis, pectore, epate, splene, instrumentis urinæ, mirach & lacertis uentris, & similibus, aut per communitatem à toto, duæ habeantur intẽtiones generales, una ad membrum mittens, altera ad membrum recipiens, à quarum prima licet regulariter incipiendum frequenter tamẽ coacte à secunda incipimus. Si uerò dolor fuerit à causa extrinseca, utputa à potu aquæ frigidæ & balneatio in ipsa, uento septẽtrionali, sessione super lapide, ab aẽre pestilenti, à ueneno sumpto, à cibis stipticis & ponticis, aut à proprietate facientibus hanc passionem duę sunt intentiones. Vna est causam primitiuam remouere, eam omnino à corpore abijciendo uel quãtum est possibile & inducere regimen contrarium. Secunda est dispositionem impressam corrigere. Quæ intẽtiones qualiter debeant compleri ex suprascriptis patere potest.

DE ILEOS Cap. CII.

QVid nominis & quid rei ileos quæ apud antiquos dicta est, domine miserere mei, propter mortem crudelem & obscœnam post tantos cruciatus & uomitum stercorum, superius posita sunt. Quę licet cum colica conueniat in quibusdam generalibus, scilicet causis accidentibus & cura, sunt tamen quandoque particularia quibus abinuicem differunt, scilicet causæ, dolor, exeũtia, iuuamentum remediorum, & ultimitas accidentium. Primo. in causis quidem differunt. Nã iliaca plus accidit à causis primitiuis & extrinsecis, & mala complexione singulari & frigida, sicut in potu aquæ frigidæ in tempore nõ congruo, & hoc quia gracilia sunt stomacho propinqua magis. Item, frequentius accidit ab aẽre pestilenti propter propinquitatem ad cor. Et similiter à uenenis propter propinquitatem ad stomachum & ad cor. Et propter has causas magis permutatur de regione ad regionẽ, & de corpore ad corpus in modum pestilentis morbi. Item frequẽtius accidit ab apostem. propter uicinitatem ad epar, & maiorem multitudinem meseraicarum uenientium ad gracilia. Item frequentius accidit propter uehemẽtiã uirtutis retentiuæ, cum gracilia sint magis ordinata in retentione quam crassa, & econtra crassa magis ad expulsionem, sunt enim gracilia strictiora. Sed econtra colica frequentius fit à causa coporea, scilicet uentositate, phleg. stercore sicco, uermibus & similibus, cum sint frigidiora & ad horum expulsionem ordinata. Et si accidat in eis frequenter propter defectum expulsiuæ. Secundo. In dolore quidem. Primo quãtum ad speciem. Accidit enim in gracilibus frequenter dolor pũgitiuus & tortiuus. Pungitiuus quidem propter choleram immediate ad ipsa uenientem. Sed tortiuus propter ipsorum longitudinem & plurimã reuolutionem, licet in quocunq; intestino, quęcunq; species doloris possit accidere. Secundo, quantum ad intentionem

intenſionem, eſt enim dolor in gracilibus intenſior
quàm in craſſis, quia ſunt magis neruoſa & acutioris
ſenſus. Tertio, in loco doloris. Nam dolor iliacus eſt
ſupra umbilicum & hypochondrijs magis, ſed coli-
cus eſt infra umbilicum. Quarto, in permutatione, fa
cilius enim ileos permutatur quã colica propter ma-
iorem colligantiam & uicinitatem inteſtinorum gra
cilium cum membris ad quæ permutari cõſueuit, de
qua permutatione ſuperius dictum eſt. Sed econtra
in colica dolor eſt magis extẽſiuus, grauatiuus, & per
foratiuus, & ſi aliquando eſt pungitiuus eſt propter
uermes. Item, dolor colicus licet ſit remiſſior, eſt tamẽ
magis perdurans propter longam materiæ retentio-
nem ex ipſorum ſpiſſitudine & carnoſitate. Et dolor
magis eſt infra umbilicum circa pectinem. Et minus
nocumentum communicat ſuperioribus nobilibus
q̃ iliaca. Et minus permutatur, licet ſit maioris per-
mutationis ad iliacam quàm econtra, cum enim co-
lon aut ſacculus oppilatur, materia regurgitat ad ſu-
periora in quibus propter ipſorum ſtricturam facile
retinetur & cauſat iliacam. Sed cum oppilantur ſupe
riora in iliaca materia ad ſtomachum regurgitat. Et ſi
deſcendit ad craſſa cum ſit ſubtilis, & inteſtina illa ſint
larga non retinetur, ſed deſcendit ſecundum plurimũ
& egreditur. Tertio, principaliter differunt in exeun-
tibus. Nam in ileos per anum ferè nihil egreditur, &
non niſi cum maxima difficultate, ſed per uomitum
plur. & faciliter. Et illud eſt phlegmaticum, quãdoq;
cholericum, quandoque uiride, praſſinum uel erugi-
noſum, quandoque nigrum melanch. Item plurimũ
uentoſum cum eructuatione, & tandem quandoque
fœtidum ſtercoroſum cum uermib. mixtum. Et eſt ſe
cundum plur. mortale. Item, in iliaca urina eſt magis
tincta propter dolorem auctiorem magis inflãman-
tem. Item, propter retentionem choleræ quæ per can
nalem ad finem duodeni terminatũ, ad gracilia tranſ
mitti conſueuit, quare rediens ad uias urinę tingit ip-
ſam. Sudor quandoque in iliaca magis cõtingit pro-
pter doloris uehementiam in ſpiritualibus anguſtiã
imprimentem, & eſt frigidior, calore amplius ad lo-
cum doloris attracto, & uirtute magis diſſoluta. Sed
in colica cum clyſteri aut collyrio facilius egreditur
phlegma mucilaginoſum & ſtercus ſcybaloſũ phleg-
mate inuolutum. Item, uentoſitas craſſa ſonans & uer
mes. Et non fit niſi per compaſſionem gracilium, &
ſtomachi ad gracilia. Item, urina in colica rubet pro-
pter dolorem inflammantem, & etiam propter com
paſſionem renum in dolore, quare urinam retinent
diu & tingitur, non autem propter choleræ regurgi-
tationem. Quarto principaliter in remediorum iuua
mento eſt differentia, quia iliaci iuuãtur maximè per
ſuperius exhibita. Sicut colici econtra iuuantur per
clyſteria & ſuppoſitoria. Quinto eſt differentia in ac-
cidentium ultimata conſecutione. Nam caſus uirtu-
tis, alienatio, ſpaſmus, alcuzes, inſtantia uigiliarum,
tremor cordis, ſyncopis, frigiditas extremorum, ſin-
gultus, & huiuſmodi accidentia terroris, & tandem
mors ſunt in iliaca magis & in colica minus propter
cauſas ſupraſcriptas. Et apparet in iliaca inflatio ocu-
li magis quàm in colica, id eſt, inflatio monoculi. Et
in ſumma iliaca eſt difficilior quã colica ex cauſa pro
portionali uel conſimili. Et factam ex ueneno ſignifi
cat anteceſſio ueneni, & alia accidentia ueneni, ſcilicet
debilitas corporis, tremor cordis, quæ aliquando do
lorem iliacum ancecedunt. Et factum ex apoſtemate
ſignificat durities fecis, & uelocitas in egeſtione, id eſt
in uomitu fecis & febris. Cum alijs enim non erit fe-
bris nec caſus uirtutis uehemens niſi forte fuerit à ue-
neno. Et ex ſupraſcriptis in hoc capitulo de colica iã
manifeſta ſunt quid nominis & quid rei ileos cauſæ
& ſigna.

Sed prognoſtica ſunt iſta. Primum, cum plus oc
cidit ileos occidit in ſeptimo, quod eſt uerum ſecun-
dum plurimum, quandoq; etiam uidi enim occidiſ-
ſe in quinto. Secundum. Cum accidunt accidentia
horrenda ſupra ſcripta pauca eſt ſpes ſalutis, licet ali-
quos uiderim perueniſſe ad uomitum ſtercorũ cum
accidentibus fortibus & euaſiſſe. Tertium eſt Apho-
riſmus ſextę partic. Cum ex diſtillatione accidit ileos
moritur, cuius eſt in ſeptimo, niſi accidat febris & cur
rat cum ea ſudor plurimus. Et quamuis dicat Auicen
na. Galenum cauſam huius Aphoriſmi ignorauiſ-
ſe, credo cauſam eſſe, quia diſtillatio ex humiditate ſu
perflua accidit, propter quam ſuperfluitates cõſuetæ
cum urina euacuari, ſunt retentę. Et regurgitantes ad
inteſtina faciunt ileos. Febris autem ſuperueniens eſt
cauſa ut materia ſubtiliata cum ſudore educatur, per
cuius preſentiã cauſabatur diſtillatio & ileos. Quar
tum, ileos, phlegmatica & uentoſa iuuantur febre.

Quintum, Bonitas urinæ in ileo nõ facit fiduciam
ſanitatis, quid ergo iudicandum eſt de urina mala.

Sextum, Deterior ileos eſt in quo egreditur ſtercus
uomitu. Deinde illa in qua egreditur ſudor fœtidus,
ſcilicet habens odorem ſtercoris. Tertio, in quo eſt
anhelitus habens odorem ſtercoris. Quarto, in quo
eſt eructuatio habens odorem ſtercoris. Quinto, le-
uiſſima omnium eſt in qua inferior uentoſitas eſt fœ-
tida. Cura ileos proxima eſt curæ colicæ. Verũ dif-
fert à cura colicæ in tribus. Prima differẽtia eſt, quia
cura eius maiorem exigit feſtinationem quam cura
colicæ, quanto eſt morbus acutior tãto minores dat
inducias. Secunda differẽtia eſt, quia bibita ſunt cũ
hac magis iuuatiua quàm ſuppoſita, cuius oppoſitũ
eſt in colica. Cauſa autem differentiæ eſt, quia clyſte-
ria & lichina non aſcendunt niſi difficulter ad inteſti-
na gracilia. Attamen bibita & ſuppoſita ſunt in eius
cura neceſſaria, & quamuis A. dicat quòd non refert
à quo incipiatur an à bibitis an à ſuppoſitis, dum-
modo alterum ſubſequatur. Ego tamen exiſtimo me
lius eſſe incipere à clyſteribus ut inteſtina craſſa mun-
dificentur ab his quæ in eis continentur, ut uia exitus
ſuperfluitatum quæ dolorem faciunt inteſtinis graci-
libus ſit expedita, & facile poſſint deſcẽdere, & eo ma
gis, quia oppilatio inferiorum & pręcipue ſacculi fre
quenter eſt cauſa retentionis ſuperfluitatum in ſupe-
rioribus. Et conſequẽter doloris eorum quamuis in-
ferioribus, & propriè in ſacculo nõ ſit dolor propter
ſuam amplitudinem. Et clyſtere primum debet eſſe le
nitiuum ſecundum, acutum ut eradicet materias ab
inferioribus, & trahantur à ſuperioribus. Et clyſteria
iſta debent eſſe magnæ quantitatis, & poſtea quàm ci
tius fieri poteſt, ſubſequatur aliquod lenitiuum deſu-
per. Et Auicẽ. dicit, quòd ſorbitio aquæ calidæ ſedat
dolorem. Ego tamen credo tutius eſſe ut exhibeatur
oleum commune bene conditionatum 6. aut. 8. ℥. de
bitę calefactum, & elaboretur cum ingenio ut retinea
tur.

tur. Aut si abhorreatur detur ℔.1. brodij caponis uel
gallinæ multum pinguis, sed melius galli decrepiti.
Aut detur alia medicina lenitiua ex cassia, manna, &
similibus dictis in colica. Et apud necessitatẽ miscean
tur cum diaphœnicone, diacitonitẽ, electuario indo,
& similibus. Aut ipsa sola electuaria exhibeantur cũ
leniẽtibus sicut brodio galli decrepiti, aut aliquò mo
do secũdum exigentiam, ita ut fiat deoppilatio & re-
tenta educãtur. Tertia differẽtia est, quia in iliaca ma-
gis est necessaria phlebotomia quàm in colica, ita ut
non solum in apostemosa sit necessaria, sed etiam fre-
quenter in alijs speciebus. Nam propter fortem dolo
rem & multitudinem uenarum meseraicarum ueniẽ-
tium ad gracilia sunt magis apta apostemari gracilia
quàm intestina crassa. Item, quia facta oppilatione in
gracilibus magis per corpus spargũtur humores con
sueti euacuare quàm propter oppillationem in cras-
sis quæ sparsi phlebotomia sunt euacuandi. Obser-
uatis ergo his tribus differẽtijs, procedatur ad curam
iliacæ secundum unamquanque causam secundum
quod dictum fuit in colica. Item, ut intentiones illæ
& remedia ibidem dicta secundum unamquãq; cau-
sam colicæ ad hunc locum afferantur, curando iliacã
à simili causa pendentem sicut dictum est in colica.
Nam à quacunque causa potest pendere colica ab ea-
dem uel simili potest pendere iliaca & econtra. Et ob-
seruetur quarta differentia, quia dieta debet esse ma-
gis tenuis in iliaca quàm in colica, quanto iliaca est
acutior colica.

DE FLVXV VENTRIS.

*CVm cibus in stomacho more solito
non moratur, imò citius egreditur,
non mutatus nisi parum, & fuerit cum hoc
mordicatio & dolor in uentre & sitis, cum
quo etiã plerunque adest uentris fluxus, in
quo ante comestionem inuenitur aliquid pu
rulentum. Detur ægro rob de succo uuæ
acerbæ, aut de succo ribes, aut de succo gra
natorum, cum spodij & ros. amborũ, ana.
drach.1. Trochisci quoque de spodio constri
ctiui itidem tribuantur. Nutriantur uerò
ex adesia citrina & pullis cum aceto coctis
& assatis, & cum succo uuæ acerbæ posi-
tis, in potu uerò sumat sumach cũ aqua ros.
Et deinde nutriatur ex cibo cui admiscetur
sumach, qui uocatur sumachia. Totumque
eius regimen ad hoc perducatur ut infrigi-
dare possit & constringere.*

Hoc capitulum diuiditur in quinq; partes. In pri-
ma agit de lienteria. In secunda de fluxu chiloso. In
tertia, de diarrhœa. In quarta, de dysenteria. In quin
ta, de tenesmone. secunda ibi. Si uerò cibus non egre-
ditur. tertia ibi. Si autem quod egreditur citrinũ fue-
rit. quarta ibi. Quod si ex fluxu uẽtris euenerit exco-
riatio. quinta ibi. Trochisci ad tenesmonem. Primã
partem diuidit in quatuor. In prima ponit generalia
signa lienteriæ. In secunda agit de lienteria pendente
à cholera & excoriatione siue ulcere stomachi. In ter-
tia agit de lienteria pendẽte à phleg. existẽte in stom.
In quarta parte agit de lienteria pendente à mala com
plexione stomachi frig. & hum. sine materia. Secun-
da pars incipit ibi parum distanter à principio. Et fue
rit cum hoc mordicatio. tertia ibi. Quod si non fuerit
cum eo mordicatio. quarta ibi. Si autẽ cũ hoc quod
diximus nihil egreditur. In prima parte ponit duo si
gna generalia lienteriæ. Primum, quod cibus in sto-
macho non moratur quantum consueuit. Secũdum
quod egreditur, scilicet per anum extra corpus nõ di
gestus nisi parum. Est enim lienteria fluxus cibi indi-
gesti. Quod potest esse tribus modis, aut quia cibus
nullo modo est digestus, quia egreditur in ea qualita-
te & quantitate in qua sumptus est, aut quia est dimi-
nutæ digestus secundum quodlibet eius, aut tertio,
quia aliqua pars eius difficilioris digestionis non est
digesta reliquo ipsius existente digesto. In secunda
parte, primo ponit signa lienteriæ à cholera & ulcere
pendentes, quæ sunt mordicatio, & dolor in uentre,
id est, in stomacho & sitis cum quo plerunque est flu-
xus uentris, in quo etiam ante comestionem inueni-
tur aliquid purulentum, id est, saniosum. Deinde dat
remedia infra scripta. Primum est rob de succo uuæ
acerbę, aut rob de succo ribes, aut de succo granatorũ
quæ omnia sunt frigida, sic. & stiptica, & permiscen-
da sunt cum spodij, ros. ana, ʒ.1. & possunt dari hæc
tria rob simul mixta, & singulum de per se. Secundũ
est trochisci de spod. quorum descriptio ponetur in
hoc cap. & sunt præstãtes in hac re. Tertium est quod
nutriatur ex adesia citrina, id est, ex cibo facto ex len-
tibus cũ pauco sapharani, sed prima aqua decoctio.
lentium semper debet abijci. Item, ex pullis cum ace-
to coctis, hæc est gelatina. Item, ex pullis assatis posi-
tis in succo uuæ acer. id est, agreste, & in potu sumat
aquam ros. infusionis sumach. Item, comedat suma-
chiam, id est, cibarinm factum ex granis sumach frig.
siccis, & stip. optime ualentibus in hoc proposito &
myrtea & limonea sunt præstantis iuuamenti. Nota
tamen quòd existente ulcere in stomacho caueas ab
acribus & acetosis notabiliter, ne sequatur mordica-
tio intolerabilis. Et in casu ulceris ultimum remediũ
est succus plantaginis cum bolo ar. aut trochiscis de
spodio dissolutis in succo dicto.

*Quod si non fuerit cum eo in uentre
mordicatio, neque quod egreditur pus ha-
bet admixtum, sed est uiscosum, & adest in-
flationis paucitas, & ructus acidus, & pi-
pauca sitis, ægro sicla & sinapis, & pi-
sces saliti tribuantur. Deinde cogatur ea
uomere, sumendo salem, & mel, & ane-
thum coctum. Quæ si non suffecerint me-*

dicamen

dicamen quod expellit phlegma tribuatur, quod Recipe aloës, drachmam unam, colocynthidis interioris, drachmas quatuor, salis indi, drachmas quatuor, turbith, drachmam unam, ex his fiant pilulæ & sufficiunt ad dosim 1. Vomitu prætereà sæpe utatur. Et cibaria quibus utitur in almuri per se intingãtur. Et comedat fulcita quæ sale condiuntur, & acrimoniam habẽt quæ appetitũ prouocare consueuere.

In hac secunda parte primæ partis agit de lienteria a phlegmate dicens, quod si non fuerit mordicatio in stomacho, nec illud quod egreditur per anum pus habet admixtum, licet sit uiscosum, sicut est de natura phlegmatis, & paucitas inflãmationis & pauca sitis, eructuatio acida quæ omnia attestantur frigiditati, detur primo ægro hoc uomitiuum. Recipe anethi Manipulum unum uel duos bulliant in unam libram aquæ ad consumptionem medietatis et coletur, cum qua decoctione colata 5. uel 6. unciarum administrentur, mellis uncias duas, salis, drachmas duas, & totum tepidum sumatur postquam æger prius comederit siclam, id est, blitem, sinapim, id est, mostardam & pisces salitos, quæ omnia sunt incidentia phlegma, abstergentia & subtiliantia, deinde tentet uomitum digitum aut pennam in gutture imponendo, ut phlegma simul cum eo quod sumptũ est educatur. Secundũ remedium hoc non sufficiente est ut detur una ex pilulis infra scriptis. ℞. aloës solutiui phlegmatis et cholerę ʒ.1. colocynt. interioris solutiuę phlegmatis chol. & aquositatis ʒ.4. sal. indi solutiui phleg. & melan. ʒ.4. turbith solutiui phlegmatis, ʒ.1. fiant pilulæ crassæ. Tertium remedium quod utatur sæpe uomitu, hoc enim promptius est ad mundificandum stomachum quam solutio. Quartum, quod cibaria sua quibus utitur intingantur in almuri, id est, salsamento facto ex pisciculis salitis & aromatibus, sparso, id est, dissoluto, & comedat fulcita quæ sale condiuntur, & quæ habent acrimoniam, id est, acuitatem per aromata quæ fulcita consueuerunt prouocare appetitum, & hæc fulcita sunt mortatellæ, & similia.

Si autem cum hoc quod diximus nihil egreditur superfluum, neque quod expellitur aliquid purulentum, uel phlegmaticum habet admixtum, ægro uinum forte purum tribuendum est. Et diaolibanum dandum, quod Recipe olibani drachmas decem, piperis, ameos, spic. cheisim, anisi, nigellæ, omnium, ana drachmas duas, balaustiæ, drachmas decem, mellis despumati quantum sufficit ad conficiendum, detur ex hoc in potu, quia stomachũ calefacit & uehementer desiccat. Apozema quoque quod in cap. colicæ passiõis nominauimus detur. Et assuescat in potu sumere uinũ purũ.

In hac quarta parte & ultima huius primæ partis principalis curat lienteriam a mala complexione frigida & humida sine materia, & quæ dicit nota sunt. Nam ea quæ ipse concedit sunt calida, sicca, constringentia & stomachum confortantia. Et omnia nota sunt, cheisim, id est, leuisticum.

Si uero cibus non egredietur, sed res subtilis, alba & aquosa cũ qua sunt ea quæ epatis significant debilitatem, ægro tribuatur id quod fit de scoria & diaolibanũ, & electuarium diacalamenthum, et trochisci calefacientes epar quos nominauimus, & electuarium diacalamenthum, quod Recipe foliorum rutæ, calamenthi, uitrum, ameos, carui, cheisim, zingiberis, cinamomi, macropiperis, omnium partes æquales, conficiantur cum melle cocto. Et dentur alia medicamina quæ nominauimus in cap. epatis ex his qui ipsum calefaciũt et cõfortant.

Hæc est secunda pars principalis huius capit. in qua agit de fluxu chyloso & habet duas partes. In prima agit de fluxu chyloso propter nocumentum epatis & maxime debilitatem attractiuę eius. In secunda uero agit de fluxu chyloso sequẽte nocumentum stomachi & intestinorum, & maxime debilitatem retentiuæ eorum. Ibi secund. Si autem cum prędicta ægritudine. In prima parte ponit primo signa fluxus chylosi dicens, quod si cibus non egredit̃ imò egreditur res subtilis aquosa & alba quę est chilus, est enim chylus substantia alba, subtilis aquosa ex meliori parte cibi per primam digestionem genita, adsunt etiam ea quæ significant epatis debilitatem, scilicet mala cõplexio frigida, aut apostema, aut oppilatio ex quibus debilitetur epar, & maxime secundum attractiuam dentur remedia infra scripta. Primum id quod fit ex scoria ferri superius in capitulo de debilitate stomachi descriptũ. Secundum est diaolibanum in parte pręcedẽti descriptũ. Tertium, trochilci calefacientes epar, scilicet trochisci de rheubarbaro, trochisci de lacca, de quibus superius in capitulo de dolore epatis. Quartum est diacalamentum quod hic describit. Et nota sunt omnia ex sæpe dictis, et ualent hæc medicamina ad calefaciendum epar, exiccando, confortãdo, & faciunt chylum penetrare per ipsum, & remouent eius oppilationes.

Si autem cum prædicta ægritudine non fuerit significatio debilitatis epatis, imo quod egreditur subtile est & album,

fuerit in stomacho grauitas, puluis de malis granatis ad transglutiendum dandus est, cuius confectio. R*ecipe ossium granatorum acetosorum, & tritorum ut alchohol, drachmas decem, carui, seminis coriandri, amborum aceto acerrimo infusorum, & postea assatorum ana drachmas uiginti, xilocarat, sumach, balaustiæ omnium ana drachmas decem, puluerizentur optime & dentur ad transglutiendum. Electuarium quoque quod dicitur chanzi, detur, quod* R*ecipe arillorum passorum tritorum ut alcohol, libram unam, myrtillorum siccorum puluerizatorum ut alcohol, libram semis, xylocerat, nabati, balaustiæ seminis tamarisci, ameos omnium ana drachmas decem, conficiantur cum melle de canna, aut cum melle apum optime dispumato, & electuarium sumatur.*

In hac parte secunda huius secundæ partis principalis curat fluxum chylosum ex debilitate contentiuæ stomachi, & intestinorum prouenientem quę sequitur secūdum plurimum malam complexionem humidam, non enim tanto tempore retinet chylum quod possit per epar attrahi mediantibus meseraicis. Et ponens signa dicit, quod non sunt signa debilitatis epatis, sed adsunt signa debilitatis stomachi, quia grauitas. Tunc detur patienti puluis de granatis, cuius descriptionem ponit. Et sunt nota omnia ex suprascriptis. Xylocerata, id est, cornua ligni, et sunt carubiæ. Hic autem puluis potest cum aliquo liquore permisceri, ut miua & uino citoniorum. Secundum est electuarium quod dicitur chanzi, forte nomine inuentoris, & descriptio manifesta est, hęc enim sunt notabiliter sicca, parum secūdum qualitates primas a temperamento recedentia, et confortantia retētiuam stomachi & intestinorum per siccitatem, stipticitatem & proprietatem.

Si autem quod egreditur citrinum fuerit, & anum mordicat, æger que sitim patiatur & febrem, trochisci constrictiui de spodio, & aqua sauich, hordei detur. Et trochisci constrictiui de spodio. R*ecipe rosarum rubearum, spodij ana drachmas decem, seminis acetosi, sumach, balaustiæ, gummi arabici omnium ana drachmas quique, informentur trochisci pondere drach. 2. quorum unus cum un. 1. de rob citoniorum simplici sumatur. Aqua uero sauich hordei ita fit. Hordeum factum in aqua ipsum cooperiente bulliat donec aqua inspissetur, deinde coletur & bibantur ex eo uncias quatuor, cum drachmis tribus, spodij & gummi arabici eadem quantitate.*

In hac tertia parte principali curat diarrhœam græce, quæ latine significat fluxum. Et dicitur a διαρ ρέω uerbo græco, idem quod fluo significante, nomen enim generis sibi uendicauit cum frequentius cæteris fluxibus accidat. Est autem descriptiue fluxus unius, plurium, aut omnium humorum prętérquam sanguinis, qui si flueret diceretur fluxus sanguineus, maxime tamen hic curat fluxum cholericum dicens. Quod si illud quod egreditur fuerit citrinum, et anum mordicat, ægerque sitim patiatur & febrem, quæ omnia choleræ attestantur, trochisci de spodio constrictiui statim dentur, quorum descriptio satis nota est. Et sunt præstantes, infrigidantes, confortantes, & fluxum stringentes, & maxime debent dari cum succo citoniorum. Similiter debet dari aqua sauich, hordei, quæ fit ex hordeo torrefacto super quo ponatur tāta aqua, quod notabiliter cooperiat ipsum, potest enim esse aqua uigecupla, aut etiam minoris quantitatis ad ipsum & bulliat usque ad aliqualem inspissationem aquæ, deinde coletur, & cum quatuor uncijs eiusdem misceantur spodij, gummi arabici ana drachmas tres, & in potu pluribus uicibus sumatur. Hæc enim optime confert infrigidando, constringendo, & dolerem seu punctionem sedando.

Quod si ex fluxu uentris euenerit excoriatio, puluis de bolo ad transglutiendum detur qui R*ecipe psilij drachmas uiginti, seminis plantaginis drachmas decem, gummi arabici, boli armen. amborum ana drachmas tres, psillium assetur, & gummi, & bolus puluerizentur, & commisceantur, & sumatur in potu ex eo in mane drachmas tres, cum rob de citonijs & circa noctem tantundem. Cibus uero eius sit pulmentum factum cum granis granatorum & paßis cum aqua & aceto. Et cibus factus cum succo uuæ acerbæ, & sumachia, & casea, cui admiscetur succus sumach, & his similia cibaria. Trochisci de balaustijs qui cum nimie conferant diarrhœe, dandi sunt cū fluxus fuerit supfluus, siue habeat sanguinem admixtum siue non.*

Recipe

Recipe gallarum, siliquarū nabati, seminis tamarisci, olibani, balaustiæ, omnium partes æquales, opij, gummi arabici amborum ana partem semis, informentur trochisci pondere drach. 2. ex quibus, unus cum uino sumatur. si neq; calor affuerit, neque febris, sed si febris affuerit cum rob de citonijs acetosis sumatur, qui tunc dandi sunt cum fluxus uentris superfluus fuerit.

In hac quarta parte principali Ras. curat disenteriam dictā a δὺς, quod est male, & ἕτερον quod est intestinum: Isidorus sexto ethimologiarum, et est descriptiue fluxus uentris cum excoriatione, aut ulcere intestini. Pro cuius cura primo dat puluerem de bolo cuius est hæc descriptio. Recipe psilij frigidi & humidi in secundo, sed per assationem minuitur eius humiditas drachmas uiginti, seminis plantaginis frigidi & sicci drachmas decem, gummi arabici frigidi & sicci, uiscosi, boli armeni frigidi et sicci, stiptici, uiscosi proprie in consolidando ulcera intestinorum ana drachmas tres, psilium assetur, & gummi, et bolus armenus puluerizati commisceantur, de quo puluere sumatur drach. 3. in mane & per duas horas ante cœnam cum rob de citonijs. Cibus sit pulmentum, id est, ius cibale in quo sint grana granatorum & passę, et aliquid aceti sed modicum, timetur enim excoriatio ex aceto, item cibus factus cum agresta, & sumachia, id est, cibus factus cum granis sumach, & his similia, sicut limonea & myrrhea. Dat tertio trochiscos de balaustijs opiatos, quorum descriptio nota est, et iubet dari drachmas duas pro uice cū uino non existente febre, & cum rob de citonijs si adsit febris. Hi tamen non debent dari nisi cum est superfluus fluxus, & cætera non contulerint, una tamen drachma ab initio experienda est, siliqua nabati, id est carubia regionis illius.

Trochisci ad tenesmon qui tunc dandi sunt cum caloris absentia fuerit, & uentositas erit nociua & sonitus.

Recipe seminis hyoscyami albi, seminis anethi. seminis fœniculi omnium ana drachmas quinque, ameos drachmas duas & semis, opij drachmas tres, seminis apij drachmas decem, fiant trochisci de quibus pondus unius aurei in potu sumatur.

Confectio electuarij de styracæ, quæ antiquo fluxui uentris confert, ac tenesmon, cum neque febris, neque calor affuerit, sed aderit uentositas nociua, danda erit.

Recipe castorei, opij, asari, styracis liquide, myrrhe, seminis hyoscyami nigri, thuris, omnium partes æquales, mellis quantum sufficit ad specierum confectionem, cuius dosis sit drachm. 2. uel tres.

Si autem postquam tenesmon decem transierit dies non uisa fuerint medicamina conferre, & æger super pectinem sentit dolorem redeundum est ad clystere.

Quod recipe panici excorticati, rizi excorticati, lentium excorticatarum, rosarum siccarum, balaustiæ, cupularum, glandium omnium ana Manipulum unum, omnia in tres libras aquæ coquantur donec ad unam & semis redeant, deinde colentur deinde sumantur cerusæ, cineris papyri amborum ana drachmam unam, boli armeni drachmam semis, uitelli oui unius assati duri, olei ros. unciam semis, ex his omnibus in prædicto apozemate fricando dissolutis clysterizetur æger semel, aut bis.

In hac quinta parta & ultima huius capituli ponit curam tenesmonis, τειμεσμὸς autem siue melius στεναγμὸς græce idem significat quod gemitus latine dictum a στενάζω uerbo græco, idem quod gemo significante, est descriptiue expressio intestini recti cum gemitu & conamine ad egerendum facta ab expulsiua stimulata a causa pręter naturam existente in ipso, aut in extremitate eius quæ est anus.

Hæc pars diuiditur in quatuor partes. In prima parte curat tenesmonem pauci temporis. In secunda tenesmonem longi temporis. In tertia ponit duo antidora optime ualentia in constrictione fluxus uentris. In quarta parte ponit remedium ultimum in tenesmone. Secunda pars incipit ibi. Quod si tenesmon fuerit longi temporis. Tertia pars ibi. Epithyma de quo. Quarta pars ibi. Quod si æger.

Primam partem possem diuidere in tres secundum quod tria affert remedia pro curando tenesmum, partes patebunt discurrendo per textum. Primum remedium est, trochisci cum adsunt signa frigiditatis, & est uentositas nociua ab humore frigido eleuata, quæ cum sonitu emittitur, horum descriptio est ista. Recipe seminis hyoscyami albi, frigidi in principio quarti gradus stupefactiui, seminis anethi calidi in secundo resolutiui uentositatis, seminis fœniculi similiter calid. omnium ana drachmas. 5. ameos calid. in secundo uentositatis resolutiui drachmas duas semis, opij drachmas tres, seminis apij calid, aperitiui uētositatis resolutiti ʒ. 10.

fiant trochisci, de quibus detur pondus aurei unius, sed medietas aurei in primis tẽtanda, nam in uno aureo ingrediuntur plura quam sex gran. opij. Secundum remedium est, electuarium de styrace conferens antiquo fluxui uentris & tenesmo cum adsunt signa frigiditatis & uentositatis. Recipe castorei calidi in principio quarti, opij correcti assari, id est, baccarę calidę et siccę, styracis liquidę, mirrhę calidorum & siccorum, seminis hyoscyami nigri, frigidioris quam album, & deterius, quo raro utendum est, est enim frigidum in fine tertij gradus, album uero in principio, tertij thuris omnium partes æquales, mellis quod sufficit ad specierum confectionem. Et debet esse quadruplum ad species, dosis eius est a drachmis duabus ad tres, sed sufficiat medietas. Tertio, ponit clystere constrictiuum conueniens in tenesmo postquam transierint dies uiginti dolore existente in intestinis crassis. Recipe panici excorticati frigidi & sicci, rizi excorticoti calidi & sicci, lentium excorticatarum, rosarum siccarum rub. balaustiæ, cupularum glãdium omnium frigidarum & siccarum ana Manipulum unum, bulliant in tres libras aquæ donec redeant ad unam & semis, sed iudicio meo opus esset maiore quantitate aquę pro sufficienti decoctione de qua accipiatur libram unam & semis, deinde misceatur secum cerusæ frigidæ & siccæ, cineris papyri babylonici calidi & sicci, stiptici añ. drachmam unam. Est autem papyrus babylonicus, iuncus syluestris super quo antiqui scribebant, hoc utimur ad obturandum uegetes ne uinum exeat, boli armeni drachmam semis, uitelli duri unius oui, olei rosacei, unciam semis, ex his omnibus ab inuicem commixtis fiat clystere, est enim constrictiuum sua stipticitate & uiscositate.

Quod si tenesmus fuerit longi temporis in quo non egreditur sanguis, sed rasura alba, & mucilagini similis, medicamen putredinis, quod in capitulo putridarum gingiuarum nominauimus, dandum est, ex quo in apozemate eorum quæ nominauimus fricato & dissoluto clystere semel, aut bis fiat.

Et si ex uentris fluxu in uentre uehemens mordicatio secuta fuerit clystere, fiat ex oleo rosato tepido. Si autem nullo modo mordicat clystere ex illo medicamine addatur multotiens donec sanetur.

In hac secunda parte huius quintæ partis principalis curat tenesmum longi temporis quando iam factum est ulcus putridum in intestino recto, unde illud quod emittitur est album simile mucilagini saniosæ, curat autem ponendo in clysteri suprascriptæ descriptionis medicamen superius positun in capitulo de cura gingiuarum sanguinolẽtarum, quod est notabiliter corrosiuum propter arsenicum, calcem, & reliqua acuta quæ ingrediuntur eius compositionem, de hoc tamen non est in clysteri nisi parua quantitas imponenda, scilicet drachmam semis, & si non senserit ardorem ponatur secunda uice unciam unam, & sic procedatur augendo quantitatem donec senserit notabilem ardorem, ponitur enim ad causticandum carnem putridam impedientem ulceris consolidationem. Propterea subiungitur quod si ardor superuenerit clysterizetur cum oleo rosaceo tepido ad ardoris sedationem. Illud tamen non fiat immediate, ne operatio medicinæ impediatur.

Epithyma quo uenter cum fluxus uehemens est, & uirtus debilitata leniendus est. Recipe galliæ, acatiæ, cyperi, mirrhæ, gallarum, cupressi, thuris, omnium partes æquales, ex omnibus his uino ueteri, aut succo citoniorum conspersis liniatur uenter, huic quoque quandoque additur panis bis coctus de syria. Si autem cum hac ægritudine fuerit calor, epythima fieri conuenit ex duobus sandalis & ros. & bolo armeno, & fausel, & gallia, & panebis cocto cum succo macianorum, aut citoniorum, aut myrtino.

In hac tertia parte huius quintæ partis principalis describit duo antidota, primum in causa frigida, secundum, in causa calida, optime ualentia ad fluxũ constringendum, & descriptiones notę sunt. Acacia est gummi cuiusdam arboris, quæ non est apud nos, sed pro ea accipimus succum prunellorum immaturorum. Fausel, id est, auellana inda frigida et sicca, quam non habemus.

Quod si æger uehementer patiatur tenesmum & sæpe uadat ad sellam, & nihil tamen egreditur, collyrium istud subijciatur, est enim mirabile ad sedandum tenesmum, quod Recipe thuris, licij, croci, gummi arabici ana drachmam unam, opij drachmas duas informentur collyria & supponantur.

In hac parte ultima ponit remedium ultimum in tenesmo ipsius sedatiuum stupefaciẽdo, ex hoc enim medicamine debent fieri collyria, id est, suppos. subtilia longua ad quantitatem digiti parui, & debent optime ligari ut possint extrahi ad libitum, melior autem modus est, ut massa ex his medicinis cum albumine oui confecta optime permisceatur cum lino, scilicet accipiendo tantum de lino & massa illa quantum sufficit pro uno lichinio, & bene adinuicem misceantur, & exiccari permittantur & supponãtur apud magnã necessitatẽ, ita ut totũ collyrium

anum

anum ingrediatur, & cum dolor incœperit sedari, & somnus induci ilico extrahatur, est enim dubium si remaneret ne ægrum interimeret.

Recurre tamen pro administrandis opiatis ad ea quę dixi in tractatu de fluxibus. Rasis enim hic procedit ordine retrogrado in cura tenesmi, nam incipit ab opiatis, cum tamen debeant postponi. Item pro cura tenesmi debemus primo facere clystere mundificatiuum, deinde constrictiuum, tandem his non sufficientibus administrentur opiata incipiēdo iuxta canonem Auicennæ, ab his quæ exterius applicantur. Quibus non sufficientibus ueniendum est ad suppositoria, dimittendo tamen ea pauco tempore. Tertio ad clysteria suppositorijs non sufficientibus. Quarto ad exhibitionem per os eorum quæ opiata sunt. Non tamen hæc administranda sunt nisi uirtute existente forti, nec quotidie sed per interualla.

TRACTATVS PRIMVS DE fluxu uentris in generali duo continens capitula.

DE QVIDDITATE SPECIEBVS, causis, signis, & prognosticis fluxus in generali. Caput I.

Fluxus uentris est motus ad expellēdum rem materialem a corpore per uiam intestinorum & ani factus a uirtute, aut aliqua causarū præternaturalium. In hac diffinitione ly motus cadit loco generis. Et tangitur per ipsum causa formalis fluxus. Per ly ad expellendum tangitur finis, est .n. cuiuscunq; fluxus finis materie a corpore expulsio. Per ly rem materialem manifestatur materia siue obiectum a corpore expellendum scilicet ad differentiam uaporis uentositatis, & spiritus, quę non dicuntur res materiales apud medicos. Per ly a corpore per uiam intestinorū, & ani, ponitur causa materialis, in qua reliquæ particulæ diffinitionis manifestāt causam efficientem, fit enim aut a uirtute expulsiua, aut ab aliqua causarum præternaturalium, sicut a cōpressione facta super uentrem, aut a grauitate materie uirtute iam defecta, sicut accidit in timentibus, & in propinquis morti in quibus casibus, aliquando nullo modo uirtus expulsiua concurrit, sed est defectus contentiuæ, quę tamen non est per se, & adequata causa fluxus, cum nullū priuatiuum sit per se causa positiui, sed per se concurrit grauitas materiæ, & alia huiusmodi, defectus aūt cōtentiue per accidens.

Species & differentie fluxus sumi possunt secundum unamquanque causam in diffinitione positam ut a causa formali, quia motus ille est suauis uirtuti & repletioni proportionatus, aut insuauis, illis non proportionatus. Similiter a causa finali, quia aut expelluntur nocentia, & dicitur laudabilis, aut iuuantia & dicitur illaudabilis. Similiter a causa materiali obiectiua, quæ fluxu expellitur sumuntur hæ differentię. Quod enim expellitur. Aut est quid extrinsecum incorporeum sicut cibi, potus, & medicinæ, & sub lubricitate, & lienteria continetur. Aut est quid intrinsecum corporeum. Et hoc est duplex, aut est immediate ex cibo genitū secundum plurimum eius. Et hoc est duplex, scilicet chilus, & dicitur fluxus chilosus, aut est fex, siue stercus, & dicitur feculentus, seu multi stercoris, aut non est immediate ex cibo genitum. Et est duplex, scilicet continens & contentum. Continens sicut membrum, pars membri, frustum eius, aut pellicula &c. Contentum uero quod fluxu expellitur. Aut est ex naturalibus humoribus, puta sāguine, phlegmate, cholera, et melancholia, & ab humore ꝓprio generaliter nuncupatur, quia sanguineus, phlegmaticus, cholericus, & melancholicus, & specialiter a specie uniuscuiusque, sicut phlegmaticus salsus, cholericus uitellinus, & sic de singulis: aut est ex non naturalibus sicut fluxus a prædictis humoribus corruptis perductus, quia fetidus, prassinus, eruginosus, saniosus, uirulentus, lotiuus, sicut lotura carnis, aquosus, feculentus, niger, sicut sang. aut uini fex, felleus niger, et niger melācholicus, et per adustionē phlegmatis genitus et fluxus diuersorum colorum, & quod est simile carni epatis. Et hi secūdum plurimū sunt species epatici. Et quandoque est ex uermibus quotidie aut frequenter expulsis, sicut in infantibus qui lacte nutriuntur, et quandoque est ex lapidibus, quem tamen nunquā uidi, cum tamen semel uiderim apostema ex lapidibus duris, & satis crassis in inguine, & lapides e pulmone excreatos.

Differentię aūt fluxus sumpte a causa materiali in qua, sunt huiusmodi. Aut.n. fluxus est a toto. Aut a mēbris particularibus. Si a toto sic est quintuplex, scilicet diaria, fluxus sanguineus, fluxus diuersorum colorū, fluxus liquefactiuus, & cholerica passio. Si aūt sit a parte, aut est a cerebro, & dicitꝰ cerebralis, aut a stomacho & dicitꝰ lientericus siue stomaticus, aut ab intestinis in quib. materia paulatim cōgregata est. Et est quadruplex, scilicet lubricitas intestinorum, diarrhœa, fluxus sanguineus, & dyssenteria. Et hęc dissenteria est triplex, aut ab intestinis superioribus gracilibus, scilicet duodeno & ieiuno, aut a medijs, scilicet ileon & sacculo aut a duobus inferioribus, scilicet colon & recto, nonnunquam ab extremitate intestini recti, & dicitur tenesmus. Disenteria tamen secūdum plurimum est a materia ab alijs membris ad intestina defluxa.

Fluxus uero ab epate & kisti fellis & meseraicis dicitur epaticus. Materia etiam non fluente ab his dicitur epaticus, quando scilicet esset propter ipsorū nocumentum, sicut est fluxus chilosus.

Fluxus autem a splene dicitur spleneticus secundū plurimum existens melācholicus: siue materia ab ipso splene defluat, siue non, modo sit factus impotens scilicet ad debite trahendum melancholiam aut propter oppilationem, aut debilitatem attractiue.

Ex quo infertur non esse inconueniens eundē fluxum simul epaticum & spleneticum nuncupari posse ob rationes diuersas. Descriptiue enim epaticus est qui fit uitio epatis, sicut spleneticus qui fit uitio splenis, nunc autem contingit utriusque uitio eundem fluxum fieri.

Sed a causa efficiente sumuntur differentię fluxus, quia aut fit a uirtute ex se principaliter operāte, quia primo digerit, secundo diuidit, tertio nociuum ex-

pellit, & dicitur fluxus criticus. Aut fit a uirtute stimulata non ordinate hos actus perficiente, & dicitur symptomaticus, siue ruinosus, in quo nociuum & iuuatiuum simul expellit. Symptoma enim græce est periculum, & ruina latine, inter quos interest multum. Nã in primo sicut debet esse ordine naturali, expulsiua prius incipit quam retentiua cedat, & paulatim sicut expulsiua expellit, ita retentiua cedit. Econtra in symtomatico prius cedit retẽtiua quam expulsiua expellat, & aliquando hæ duæ uirtutes quæ sibi debent esse naturaliter subordinate inter se aduersantur, cum aliquando conante expulsiua expellere conetur retentiua retinere, quæ contrarietas non est in fluxu critico.

Fluxus autem ab oppilatione contingens qui oppilatiuus nuncupatur secundum plurimum est symptomaticus. Fluxus autẽ facti ab alijs causis præter naturam efficientibus non concurrente uirtute sunt ex toto genere illaudabiles, & si fiant a causis efficientibus, non naturalibus, sicut a cibis & medicinis, aëre & similibus quãdoq; sunt laudabiles quandoque illaudabiles, sed cum tot sint differentiæ, scilicet fluxus sumptę ab his causis in diffinitione positis hic.

In primis prosequar differẽtias fluxus quę sumuntur a causa materiali in qua. Deinde illas quæ sumuntur a causa materiali obiectiua. Tertio quæ sumũtur a causa efficiente. Quarto quæ sumuntr a causa formali. Quinto prosequar differentias fluxus sumptas a causa finali &c.

Sed pręter causas fluxus generales a quibus sumũtur species, & differentię fluxus sunt alię causę minus generales, scilicet fortitudo membri, uel membrorũ mittentium, debilitas intestinorum recipientiũ, latitudo uiarũ, pręsẽtia materię aptę ad fluxum sua multitudine modo substãtie mediocri et sua qualitate uirtutem stimulante. Sicut econtra causa diminutionis aut priuatiõis fluxus sunt, debilitas mẽbrorum mittentium, fortitudo recipientium, strictura meseraicarum, & aliorũ ductuum, materiæ inobedientia, quia pauca aut nimis crassa, aut uiscosa aut subtilis imbibita, carens acuitatę & mordicatione.

Causę autem magis particulares secundum plurimum concurrentes sunt debilitas attractiuæ, debilitas retentiuæ, debilitas & corruptio digestiuæ, debilitas expulsiuæ, & quandoque ipsius acuitas & fortitudo, hæ autem sequuntur malitiam complexionis sine materia, & cum materia cuiuscunque generis, licet sit rarius sicca in causa, uerum attractiua amplius debilitatur frigido, & retentiua humi. et digestiua debilitatur frigido, licet a caliditate superflua corrumpatur. Expulsiua uero debilitatur sicco, & a suo contrario fortificatur, licet omnis immoderata discrasia deijciat actum cuiuscunque uirtutis. secundo techni. Debilitãtur quoq; propter malam compositionem & proprie oppilationem, aut ægritudinem in superficie, similiter propter solutã continuitatem, & apostemata. Causę aũt corporeę magis remotæ sunt quecunq; possunt huiusmodi ęgritudines simplices aut compositas causare.

Causæ autem primitiuę sunt res non naturales inconuenienter applicitæ, sicut aër propter malam dispositionem eius manifestam uel occultam, et corruptionem suæ substãtię. Et similiter cibi & potus mali chymi multarum superfluitatum, malę proprietatis malæ præparati, & inconuenienter sumpti, & sic de cæteris rebus non naturalibus, et sibi annexis. Et quãdoque res extraneæ sunt in causa, sicut morsus serpẽtum, casus, percussiones, & similia &c.

Signa fluxus generalia demõstratiua & rememoratiua satis manifesta sunt, sed pronostica futuri fluxus sunt huiusmodi.

Primum, signa arguentia cacochymiam, & materiæ multitudinem, & proprie cum non est sanguinea.

Secundum plurimus euentus fluxuum tẽpore illo quod contingit, scilicet ex aëris dispositione manifesta uel occulta, aut ex ciborum malitia.

Tertium retentio aliarum euacuationum consuetarum, scilicet uomitus, sudoris, fluxus sanguinis narium, hæmorrhoidalis aut menstrualis, urinæ & cæterorum.

Quartum, rugitus & dolor circa uentrem, & proprie descendens.

Quintum, maior tinctura & humorositas egestionum consueta.

Sextum, tumor siue augmentum magis consueto circa hypochondria.

Septimum, quando urina post egestionem perseuerat subtilis & alba, tunc expectatur fluxus uentris qui forte erit cum rasura intestinorum, & proprie cũ non sentitur euentus nocumenti in altero membro, neq; alia manifesta euacuatio. Particularia uero signa dicentur in particularibus capitulis.

Pronostica. Omnis fluxus perducens ad cassum pulsus, aut manifestam eius debilitatem, sicut est uermicularis aut formicans, aut ad frigiditatem extremorum perseuerantem mortalis, & moritur ęger post pulsus destructionem cum frigiditate extremorum.

Secundum, omnis fluxus sequens aliquam ægritudinem cum quo illa ægritudo non minuitur cum mala ęgri tolerantia, mortalis, significat enim humorum plurimum corruptionem.

Tertium in hydropisi fluxus omnis secundũ plurimum malus, sanguinolẽtus, pessimus & mortalis.

Quartum post fluxum fortem singultus superueniens, mortale secundum plurimum.

Quintum si retẽtio superfluitatum molesta, et eius expulsio non alleuiat, & fluxus diu durauerit, mortale.

Sextum fluxus prolixus in senibus mortalis.

Septimum fluxus uentris cum nausea, & uomitu ualde malus.

Octauum si in fluxibus apparent pustulæ, & subito delitescunt, malum, earum uero egressio & multiplicatio bona.

Nonum in uentris fluxibus mutationes egestionum iuuant, si non ad malum se transmutauerint, unde si fluxus fuerit niger ex adustione, postea fiat uiridis, deinde citrinus fit in melius transmutatio.

Decimum fluxus sequens apostemata intrinseca secundum plurimum mortalis.

Vndecimum alcheta, id est, traulis accidit diaria plurima propter humiditatem dominantem super membra ipsorum neruosa, id est, super stomachos eorum cum communitate suorum cerebrorum.

Duodecimum

Duodecimum ſecundum plurimum ille qui eſt lenis aut dure naturæ in pueritia, eſt apud ſenectutem contrario modo ſe habens.

Decimumtertium omnis fluxus uentris accidens poſt ægritudinem uehementem eſt ſignificatio mortis, quia ſignificat corruptionem ſubitam, & propriè in ſenibus.

Decimumquartum cum cibatur habens uentrem liquidum, & non additur uirtus eius, tũc nõ cures eũ.

Decimumquintum qui egerit ſpecies diuerſas cũ multa corruptione nõ eſt conſtringendus niſi uirtus cadat, perducit enim ad ægritudines difficiles & fraudulentas ſi conſtringatur.

Decimumſextum ſi alicui fluxus uentris conſtringatur, & non fortificatur ſignificat quòd corpus non recipit cibum.

Decimumſeptimum ſi quis plus aſſellat in die quã in nocte, & quandocunque ſumpſerit cibũ tunc cauſa eius eſt debilitas ſtomachi, ſi autem plus in nocte q̃ in die cauſa eſt debilitas epatis.

Decimumoctauũ multotiens ſuccedit fluxui propterea quod expellitur ſubtile, & remanet craſſum colica uehemens.

Decimumnonum eſt Auic. cũ retentio conturbat, & ſolutio facit acquirere tranquillitatem, mortale ſecundum plurimum. Quod dictum intelligitur de retentione rationabiliter facta, & de ſolutione faciente tranquillitatem reſpectu nocumenti ſecuti ex retentione, non autem reſpectu diſpoſitionis principalis, ſicut accidit in phthiſicis aut alio modo conſumptis, & ualde debilibus, quorũ uirtutes naturales proprijs grauantur humoribus, eſt enim mortale, cum ſit neceſſarium aut ſolutionem, ſcilicet more, aut retineri, quorum utrumque ducit ad mortem, & ex hac gloſſa apparet ſolutio omnium inſtantiarum quę contra hunc textum. A. fieri conſueuerunt.

DE REGIMINE VNIVERSALI PRÆſeruatiuo & curatiuo. Cap. II.

Regimen fluxus eſt duplex, preſeruatiuum & curatiuũ. De preſeruatiuo ſit prius ſermo quod tribus completur intẽtionibus. Prima euacuat humores ſuperfluos. Secũda diſcraſiam membrorum alterat, quæ ſunt cauſa fluxus ipſa confortando, oppilationes & cætera ipſorum nocumenta remouendo. Tertia ordinat debitũ regimen ſex rerum non naturalium.

Pro prima intentione ſi humor ſuperfluus fuerit ſanguineus aut alij humores mixti cum ſanguine, dominante ſanguine aut ipſis equatis ad bonum intellectum, ſcilicet ſecundum debitam proportionem geometricam fiat phlebotomia, aut alijs modis ſanguis minuatur, deinde alij humores ſecundũ opportunitatẽ euacuentur, ſi uerò alij humores ſanguini dominarentur prius educantur, poſtea ſanguinis minutio fiat, & ſi ſoli ſine ſanguine peccauerint ſoli educantur, & ſimiliter ſi ſolus ſanguis peccet ſine alijs, quod rariſſime accidit in fluxibus ſolus euacuetur. Phlebotomia uerò fiat à uenis euacuantibus à membris in quibus materiæ peccantes continentur, ut ſi in matrice fuerit retentio menſtruorum aut fluxus hæmorrhoidarum in cauſa phlebotomentur ſaphene, & ſi in cauſa fuerit epar phlebotometur baſilica dextra, et ſi ſplen baſilica ſiniſtra, & ſi totum uena communis, & ſi caput cephalica aut fiant uentoſationes aut ſanguiſuge apponãtur ſecundum horum membrorum exigentiam & ſanguinis quantitas educatur ſecundũ exigentiam repletionis, & tolerantiam uirtutis. Similiter alij humores euacuentur cum proprijs reſpicientibus humores peccantes & membra in quibus peccant quæ medicinæ ſint benedicte non exoluentes, neque membra debilitantes ſicut aloës lotus, agaricus, & proprie præparatus, reubarbarum, mirabo. ſena, epithymũ, caſſia, manna, & ſimilia. Cauẽdum eſt à ſcammonea colocynthidæ, turbith, elleboro, cucumere aſinino, euphorbio, & ſimilibus corpus inflãmantibus & membra debilitantibus. Et ex compoſitis ſunt pilulę alephãg. de hiera ſimplici, communes, de reub. ſtomaticæ & ſimiles. Item, diacatolicon eleſcof. diaprunis compoſitum nõ ſolutiuum, & ſimilia.

Cauendum eſt etiam ab aggregatiuis aureis & ſimilibus, item ab electuario de ſucco roſarum diaphœnicone electuario indo, diaprunis ſolutiuis & ſimilib. Niſi forte ex his exoluentibus aliquid modicũ cum medicinis benedictis ſupra ſcriptis miſceretur in corpore forti, cuius uenter non eſſet obediens, & hę intẽtiones maxime in corpore repleto ſint integrate ex minoratiuo digeſtiuo & eradicatiuo etiam iteratis ſecundum opportunitatem &c. Secunda intentio, ſcilicet diſcraſiæ membrorum alteratio perficitur cum contrarijs membra ipſa proprietate & moderata ſtipticitate confortantibus. Maxime autem confortãdus eſt ſtomachus & epar cum ſint potiſſima cauſa generationis humorum. Quapropter eligãtur propria frigida, ſicut aqua endi. & ſyru. eius, aqua cuſcutę, cicoreę, & ſimiliũ &c. Et calida propria ſunt ſicut aqua abſynthij, eupatorij, & ſyrupi ex ipſis. Item diarodõ abbatis, triaſandali, aromaticum ro. & ſimilia. Et ex proprijs confortantibus ſtomachum & epar ſunt pelliculæ intrinſecę ſtomachorum gallinarum lote cum uino & exiccate. Epar adip. id eſt lupi caro limaciarũ. Item, epar gallinarum anſerum, & anatum, paſſulæ, fiſtica, & auellanæ torrefactæ. Et ſi fuerint oppilationes ſyr. ace. compoſitus, de eupatorio & ſimiles. Et ſi ſplen fuerit in cauſa propria ſunt tamariſcus, ſcolopẽdria, cortices, radicum capparorum, ſem. agni caſti, ſem. portu. acetum, & ſimilia. Cauendum tamen eſt à ſuperfluo uſu aceti & propriè acuti, tam in cibis q̃ in medicinis &c. Tertia autem intentio, ſcilicet debitum regimen ſex rerum non naturalium eſt ut aër ſit temperatus, aut aliqualiter cõtrarius diſcraſiæ membrorum corrigendæ. Cauendum autem eſt à uentis & aëre lacunali aut excedente ſecundum aliquam qualitatem, aut aliter infecto & putrefacto. Sit parcus in cibo & potu, & fiant naturæ digeſtiones & uinum ſuum ſit pauciferum, aut mediocris uinoſitatis moderata ſtipticitate participans, & lymphetur ſecũdum exigentiam temporum complexionum & conſuetudinum cum aqua bene conditionata, & ſimiliter cętera cibaria ſint etiam boni chymi, facilis digeſtionis, paucarum ſuperfluitatum bene pręparata nõ ualde fluentia neque nimis ſpiſſa. Cauendum eſt à diuerſitate ciborum in menſa una, ſurgat etiam à menſa cum reliquijs famis, neque comedat niſi fame præcedente. Somnus eius ſit mediocris & ſit maximè

nocturnus, in meridie tamen dormire potest per horam à medio Madij usq; ad medium Augusti. Procuret omnes euacuationes à natura institutas, & etiã diu consuetas, & si non fuerint naturales. Coitus superfluus uitetur. Et non coeat nisi à natura fuerit multum stimulatus. Vitentur motus superflui intensiuæ & extensiuæ. Exercitium tamen moderatũ stomacho ieiuno conuenit. Sit sperans gaudens, & omnes animi delectationes quærat. Solicitas & tristes animi fugiat cogitationes, iram, tristitiam, & omnia accidentia animi ualde excessiua &c. Nunc sequitur de cura ipsius fluxus in generali: cuius principiũ ante ponebatur, nunc autem etiam ponetur.

Cura fluxus in generali septem completur intẽtionibus. Prima causam remouet, aut saltẽ minuit, siue sit corporea, siue incorporea. Secũda membrum mittens regit si aliquod est in causa superflua ab eo euacuando, discrasiam eius corrigendo & ipsam confortando. Tertia intestina confortat & mundat à superfluitatibus in ipsis existentibus & dolorem ex cursu humorum præcedentium lenit. Quarta humorem ad intestina fluentem uel fluxurum diuertit. Quinta humorem incrassat uias & ductus constringit & intestina confortat ne recipiant etiam sensum obtundens apud necessitatem. Sexta accidẽtia corrigit. Septima ordinat debitum regimen sex rerum nõ naturalium & annexorum secundum exigentiam intentionum.

Prima intentio, scilicet causæ remotio aut minoratio completur hoc modo. Nam si sit causa primitiua, scilicet cibi & potus hoc facientes, aut constitutio australis aut borealis, & aër male dispositus secundũ qualitates manifestas aut occultas: aut modũ substantiæ sicut fuit anno .1450. Ferrarię in quo fuit multitudo fluxuum quæ uerisimiliter pendebat ab aëris dispositione. Effectus namque uniuersales resolui debent in causas uniuersales. Hæc ergo & similia remoueantur & inducatur regimen contrarium. Similiter & potus fluxũ facientes aut augentes uitandi sunt & his contrarijs est utendum. Similiter aër uentosus uitandus est & eius excessus secundum qualitates manifestas est contemperandus. Et si corruptus sit cũ igne & odoriferis corrigendus est. Idem est iudicium si accidentia animi fuerint in causa. De fluxu tamen à rebus non naturalibus & extraneis existente est speciale capitulum inferius. Quod si in causa est medicina solutiua frangatur eius audacia, & cito à corpore educatur cum aqua calida sumpta in potu etiam usq; ad. ℥.12. sex tamen ℥. communiter sufficiũt, aut cum aqua hord. sola, aut mixta cum zucchero rubeo quæ lauando & abstergendo eam educit, aut cum comprimentibus, & propriè cum succo cydo. aut cydonijs ipsis & similibus comprimentibus, & propriè præcedentibus huiusmodi lauãtibus, & abstergentibus, de quibus statim dictum est. Et clysteria lauatiua & abstersiua optime cõferunt. Si uerò causa fuerit corporea sicut multitudo aut malitia humoris, et fluxus fuerit qualis & quantus oportet, & in summa uirtuti & repletioni proportionatus, iuxta sententiam Hip. dimittatur. Est enim natura tunc sufficiens in suis superfluis expurgandis, huius autem signũ est potissimum quia confert & bene fertur. Si uerò fuerit superfluus uirtuti aut repletioni improportionatus cohibẽdus est iuxta ordinem sequentium intentionum. Si autem fluxus fuerit diminutus in cõparatione ad multitudinem materiæ aut eius malitiam secundũ quod accidit in fluxibus communiter occurrentibus præcipue his temporibus in quibus est tanta multitudo fluxuum quorum materia multa & maligna existens paulatim & in longo tempore à natura educta quandoque nocẽs membris principalibus in quatuor diebus interficit, & quandoq; intestina excoriat, & tandem profundius soluit continuum ita ut interficiat aut ulcera magna derelinquat. In his enim casibus cõsiderandum est qualis sit materia. Si enim fuerit sanguis aut mixta cum sanguine & proprie corpore existente carnoso & cæteris omnibus, aut pluribus consentientibus phlebotomiæ, phlebotomentur, aut de uena cõmuni si repletio sit in toto aut de basilica dextra si epar fuerit in causa, aut sinistra, si fuerit splen in causa, aut ex saphenis si retentio menstruorum aut hęmorrhoidarum fuerit in causa, & hauriatur quantitas sanguinis secundum exigentiam circunstantiarũ. Sunt tamen huiusmodi materiæ & proprie facientes dysenteriam communiter multum distantes à natura sanguinis sicut cholera prassina & alij humores in melancholiam per adustionem uersi, unde secundum plurimũ non competit phlebotomia. Si autem non fuerit mixta cum sanguine & natura tentaret eius euacuationem per aliam regionem sicut per uomitum sudorem & urinam, & cætera adiuuetur, sic enim materia per illas regiones paucificata fluxus uentris minorabitur. Si autem nullum horum adsit secundum quòd est in diarrhœis & dysenterijs communiter occurrentibus. Est iuxta primam intentionem materia per eandem regionem minoranda, & propriè cũ fuerit multa aut maligna ratione quantitatis occulte aut manifeste, & hoc quàm citius fieri potest. Solutiuũ autem debet esse in principio hoc modo conditionatum. Primo, sit frigidum potentia si humores sunt calidi secundum quòd est ut plurimum & propriè in dysenterijs. Secundo, stomachi confortatiuũ & etiã intestinorum. Tertio, humoris fluentis eductiuum. Quarto, non multum stipticũ ut in principio. Si humores sint frigidi, non tamen multũ declinent ad calidum. Si ergo humor fluens fuerit cholericus secundum quòd est frequenter & propriè qui facit dysenteriam. ℞. tamarindorum. ℥.2. uel ab. ℥.2. usq; ad.3. dissoluantur cum.3. ℥. aquę lactis & addatur. ℥.1. uel quantum sufficit iulep ro. aut syr. de ribes aut de acetosi. citri. aut de acresta. Et si deficeret aqua lactis sumatur aqua plantagi. uel endi. uel portu. uel florum nenufaris. Et si humor flus ẽ fuerit melancholicus in 4. ℥. aquæ casei ponatur in infusione. ℥.1.s. sene. crasso modo pulueriзate, aut. ʒ.3. epithymi. Et bulliat epithymum una ebulli. sed scene longiori tempore, & colata ab epithymo aut à scena misceatur cum. ℥.2 myrabo. indorum, & dulcoretur cum. ℥.1. syr. uiol. aut de floribus nenufaris si malãcholia fuerit adusta. Si uerò non adusta cum. ℥.1. syrupo de epithymo & calida exhibeatur. Cauendum tamen si stomachus sit abhorrens ne medicina sit nimiæ quantitatis ne cogatur ad uomitum, & in eo casu minuatur aqua casei aut alter liquor, dummodo possit potari & remaneat eiusdem potentiæ, & si deficeret serum caprinum, sumatur aqua boraginis uel buglossæ, si melancholia fuerit non adusta. Si uerò fuerit adusta sumatur

matur aqua uiol. & florum nenufaris, multotiens tamen propter uomitus timorem cogimur dare in forma pillularum, & in hoc casu in materia melancholica accipiantur. ʒ.s. scene, & ʒ.s. mirabo. indorũ cum duobus gra. zing. & in cholerica à ʒ.1. reubar. usq; ad z. & conficiantur pilulæ cum aqua plantag. aut sero caprino aut aliqua ex aquis suprapositis. Si autem humor fuerit phlegmaticus tunc sumat. ʒ.s. uel quantum suffi. pilulæ alephanginarum aut tantundem pillu. stomaticarum descrip. Me. quæ incipit. Pillulę stomaticæ stomachum & digestionem confortant, & si mallet medicinam liquidam. ʒ.3. carthami crasso modo contusi cum. ℈.s. galãge infundantur in. ℥.2. mellis ro. per sex horas, postea colentur & ipsi melli ro. sic colato & expresso addantur. ʒ.z. mirab. Kebulorum subtiliter puluerizatorum, & cum suffic. quantitate aquę absynthij sumatur in potu, & si phlegma sit salsum distemperentur cum aqua casei, & loco carthami possunt accipi. ʒ.z. polypodij & infundi sicut dictum est de carthamo. Si autẽ humores fluentes fuerint mixti sicut phlegma & cholera secundum quòd est frequenter exhibeatur reubarb. à. ʒ.1. ad. z. cũ suf. quanti. aquæ casei aut aquæ endi. & uno cocleario uini, & dulcoretur cum iulep. ros. aut similibus tuo proposito deseruientibus. Et si cũ his mixtis fuerit humor melancholicus bulliat in aqua casei aliquid scene aut epithymi aut mirab. indorum & cum ea ab eisdem colata distemperetur reubarbarum aut ex reubarbaro conficiãtur pilu. sicut dictum fuit superius addẽdo aliquid scene epithymi aut mirab. indorum. Myrabolani enim in omnibus seruiunt casibus. Citrini ad choleram euacuandam, Kebuli ad phlegma. Indi ad melãcholiam, & possunt exhiberi in infusione ubi parua sit intentio ad constringendum, ubi autem maior non dentur in substãtia torrefacti, sed ubi adhuc maior exibeantur torrefacti, sicut cum fluxus multum præcesserit, idem iudicio de reubarbaro & cæteris medicinis, parum enim constringendum est in prin. in medio mediocriter, in fine maxime.

Moderni tamen quidam in omni fluxu & in omni tempore indifferenter utũtur reubarbaro torrefacto.

Est etiam uariandum in solutiuis secundum diuersitatem excoriationis uel alterius nocumenti ex parte loci: nam si excoriatio sit in superioribus, scilicet ieiuno & duodeno magis cum timore soluendum est, & cum his quæ stomachum & intestina cõfortant, licet in hoc casu multum properandum sit cum ægritudo non det inducias quantas dat cũ excoriatio fit in alijs intestinis. Si uerò in medijs, in ileo & sacculo iudiciũ est medium. Si in infimis, scilicet colo & recto, audacius est soluendum. Est etiam secundnm hanc uarietatem diuersificanda medicinarum cuiuscunque generis approximatio, quia si excoriatio sit in duobus superioribus, medicinę dentur per os, quia iuxta Ga. clysteria non transcendunt ieiunum, imò in dysenterijs neque ad ileon perueniunt, quia clysteria parum retinentur, & est continua uoluntas ad expellendum etiam cũ imponuntur. Si uerò in duobus inferioribus maxime conferunt clysteria, parum uerò medicinæ bibitæ, in duobus medijs iudicium est medium, utreque enim mediocriter conferunt. Secũda intentio, scilicet regimen membri mittentis expedienda q̃ citius fieri potest. Tria exigũt regimina, Primum est materiam si qua sit in ipso euacuare. Secundum dyscrasiam eius corrigere. Tertium ipsum confortare ut fiat minera laudabilis humoris. Euacuatio autẽ per phlebotomiam qualiter debeat fieri dictum est in prima intentione, euacuationes etiam relique ibidem dictæ quantum possibile est respiciant membrum mittens. Dyscrasia etiam membri mittentis contrarijs corrigatur interius & exterius applicitis quæ moderata stipticitate participent, & singularem habeãt ad ipsum proprietatem ut uirtutes ipsius confortentur.

Tertia intentio scilicet intestinorum mundificatio, confortatio & doloris sedatio, quæ die immediate sequente exequenda, aut quàm citius fieri possit completa prima intentione perficitur. Si excoriatio aut dolor aut aliud nocumentum sit in intestinis superioribus & ab humore calido cum aqua hord. calida in potu sumpta. Cuius q̃titas sit circa. ℥.5. & si uolueris magis confortare mis. ℥.3. aquæ hordei cum. ℥.z. iulep ro. uel cum ℥.s. zucchari ro. & si humor fuerit frigidus misceatur tantũdem aquæ hord. aut aquæ zuccharate cum ℥.z. mellis ros. & calida stomacho ieiuno sumatur in potu, & ad hanc intentionem est aqua lactis sumpta in potu propriè cum humores fuerint adusti aut baurachij. Si uerò nocumentũ fuerit magis in intestinis inferioribus fiat hoc clystere commune in causa calida ℞. aquæ hord. factæ secundum artẽ ℥.16. uel. 17. olei ros. ℥.3. uitelli oui nume. 1. adipis renum capræ uel hircine. unc. 1. fiat clystere, & stomacho ieiuno tepidum imponatur. Debent enim clysteria in hoc casu esse minus actu calida quàm in alijs casibus, aliter non possunt retineri. In causa uerò frigida loco aquę hor. ponatur aqua mellis, aut supra scriptis addatur mel. ro. unc. 2. & oleũ camomellinũ est in hoc casu conueniens. Clystere quoque ex aqua decoct. furfuris, aut ex brodio renum capre uel castrati aut ex ambobus simul mixtis cum reliquis in altero clysteri positis est in hoc præstans. Et si materia esset nimis calida naturaliter aut per adustionem, sicut est cholera zinaria aut prassina aut melancholia genita per adustionẽ choleræ, suc. portul. aut cucurbite aut mucilago psillij supra scripto clysteri facto ex aqua, scilicet hordei &c. addatur in quantitate. unc. 2. aut quantum uidebitur. Si uerò nocumentum sit in intestinis medijs, tunc & potata & clysterizata conueniunt diuersificanda secundum materiæ diuersitatẽ.

Quarta uerò intentio, scilicet materiæ diuersio immediate post tres primos dies expedienda uel immediate post tres primas intẽtiones expedienda, aut etiã simul cum ipsis si fieri potest perficitur cum phlebotomijs dictis in prima intentione si fuerint in casu expedientes. Itẽ, uomitu si ad ipsum natura inclinetur ponendo digitum aut pennam oleo intinctã in ore. Vomitiua tamen fortia quæ possent nocere in fluxu uitanda sunt. Lenia autem sicut aqua hord. tepida & similia concedi possunt. Similiter prouocari potest urina cum lacte se. cõmunium in causa calida aut decoct. radicum asparagi & similium in causa frigida, & citonia sunt ad hoc singularia, prouocãt enim urinam & confortant & stringunt fluxum, prouocatio etiam sudoris cunctas in hoc diuersiones excedit penes Hip. inquit enim quòd uomitus sedat fluxum & fluxus uomitum, & uomitus uomitum, & fluxus fluxum, sed sudor utrunq;. Prouocatur autem sudor

& simul

& ſimul fit diuerſio ad extrema lauãdo brachia cum
aqua calida fricando & attrahendo ab humeris uer-
ſus manus. Item, receptio fumi ab aqua calida eleuati
ad faciem pectus & reſiduum corporis eſt ad hoc con
ueniens. Item, poſitio ægri in balneo uel in ſtupha in
quo ſudet. Et ſomnus adiuuat ad ſudorem & anhe-
litus retentio, ligationes quoque uẽtoſationes & uer-
berationes partium ſuperiorum fluxuum materiam
diuertunt, ſed lotio, fricatio, & ligatio crurium ſuſpe-
cta eſt ne materia mota inferius amplius fluat ad inte
ſtina, ad quæ fluere incepit, & in his caſibus omnibus
omnis euacuatio naturalis, ſiue præternaturalis diu
conſueta prouocetur, unde prouocentur menſtrua et
ſanguis hęmorrhoidalis, & fluxus ſanguinis narium
diu conſuetus, & ſi qua ulcera antiqua cõſolidata fue-
rint reſcindantur, idem ſit iudicium in cæteris.

Quinta intentio, ſcilicet humorum incraſſatio, uia-
rum & ductuum conſtrictio perficitur cum interius
ſumptis, exterius applicitis ſuppoſitis & ſuffumiga-
tis, quæ intentio eſt, aliquando citius, aliquando tar-
dius ſecundum materiæ multitudinem & uirtutis to
lerantiam exequanda. Rob conueniens in cauſa ca-
lida ſunt rob de ribes, de acreſta, de cornibus, de ber-
bere, de ſumach, & eſt etiam propriũ, prohibet enim
ne uiſcera materiam ad ipſa fluentẽ ſuſcipiant rob de
moris immaturis, de cydo. de piris, de acetoſitate ci-
tri. & cum hoc eſt proprium in confortatione cordis
rob de fructibus. M. rob. myrtinum. Et ex eiſdẽ poſ
ſunt fieri ſyrupi, ſed rob ſunt præſtantiores, quia zuc
charum & mel uentrẽ liniunt, his ergo uel aliquo iſto
rum utere, exhibendo ab unc. s. uſq; ad. 1. uel plus uel
minus ſecundum ægri appetitum quæ uidentur ma-
gis tuo propoſito deſeruire. Rob de granatis licet
apud M. conferat eſt mihi ſuſpectum cum Aui. in cu
ratione generali febrium ponat ſuccum granatorum
inter uentrem lenientia, & ſimiliter in multis alijs ca-
pitulis, credo tamen quòd magis ſoluat comprimen-
do & eſſet conueniens ubi ſoluendnm eſſet opus ſtrin
gere. Syrupus de papauere optime confert cũ opus
eſt aliqualiter propter dolorem ſtupefacere & in ſom
num inducere, ſed in cauſa frigida accipiantur aliqua
ex his rob minus frigidis, ſicut rob de myrto, de cy-
donijs, & ſimilia, & miſceantur ſiue in ipſis fundãtur
aliqua aromata calida, ſicut maſtiche, lignum aloẽs,
thus, gallia muſcata, macis, gariofili, nuces, cypreſſi, et
ſimilia, hi autẽ rob. & ſyrupi ſumi poſſunt ſine alte-
rius rei mixtione, ſed communiter ſumũtur cũ aqua
ferrata aut aqua acet. aut plantaginis, aut portulace,
aut nenufaris, aut aqua ferrata decoctionis ſumach,
aut in qua infuſum fuerit, aut coctũ thus, maſtix, ga-
riofili, & ſimilia, in cauſa frigida, ſimiliter aqua deco-
ctionis ſorbarum, meſpilorum, cydoniorum, ſe. plã-
taginis, ſe. acetoſe, prunellorum ſilueſtriũ, cornium,
tragacanthi, gummi arab. & propriè cum ſunt torre-
facta, & ſucci multorum ex prædictis ſunt cõuenien-
tes, & per ipſorum inſpiſſationem poſſunt etiam fieri
rob, & permiſcendo zuccharum aut mel cum aquis,
aut ſuccis ipſorum poſſunt fieri ſyru. & de ſubſtantijs
ipſorum poſſunt fieri electuaria, ſicut eſt electuarium
de ſorbis, de cydonijs & diacitoniten quod eſt in cõ-
muni uſu, & his poſſunt addi alia contingentia ſecun
dum quòd tuo propoſito eſſet conueniens. Cydo-
nia quoque & pira condita, & meſpila, & ſorbæ &
huiuſmodi ad hoc conferunt. Sed in cauſa frigida,
ſuccus & aqua menthe, & foliorum cypreſſi ſunt prę
ſtantes, & quædam alia quæ trituratione indigent cõ
uenientia in fluxu calido, ſicut ſpodium, roſe, ſemen
portulacæ, ſemen acetoſe, gummi ara. tragacanthum
galle, barba hircina, coriandrum infuſum in aceto, ſu
mach amylum, balauſtie, cortices granatorum, ber-
beris, myrtus, camphora, antera, ſang. drag. ramich.
acatia, hypociſthis, lapiſemathitis, bolus, ar. terra ſig.
coralli, Karabe, margarite, cornu cerui, papauer albũ
& ni. hyoſcyamus, & opium quæ ſtupefaciendo &
compingendo retinent, & hæc ſi uſtulentur ſunt ma-
gis retinẽtia, niſi papauer hyoſcyamus, & opium, &
ſimilia ſtupefactiua quæ propter uſtionem uirtutem
ſtupefactiuam amittunt. Sed in cauſa frigida calida
ſtiptica aut uiſcoſa, ſicut thus, maſtix, gallia, gariofil.
xyloaloes, aniſum, ciminum, naſturtium, & ammi
torrefacta. Item, coagulum hœdi uel leporis, & ca-
ſeus antiquus prius bullitus in aqua ut ſal remouea-
tur, deinde exiccatus & trituratus eſt apud Auic. præ
ſtantior quàm coagulum &c. Quædam tamen ex
his magis ad unam intentionem deſeruiunt quàm ad
alteram. Coriandro utimur quando uolumus ma-
terias incraſſare & compingere, ſed luto ſigil. & ſan-
guine draconis quãdo excoriationem eſſe credimus,
ſpodio quando dolores pungitiuos ſedare intendi-
mus, acatia ſanguine dra. Karabe quando oportet ſe-
dare fluxum ſanguinis, & ſucco barbe hyrcine quan
do uenter & ductus laſſe reſudant materiam ad inte-
ſtina, adipibus utimur in pũcturis mordicationibus
& excoriationibus inteſtinorum, mucilagine pſilij in
expellendo reſiduũ materiæ rebus narcoticis utimur
quando quęritur ſtupefactio & ſomnus materierum
incraſſatio, ſed in fine rei tantũ, quando alia non con-
tulerint in deſperatione & cauſis magnis & timoro-
ſis, non tamen hæc danda ſunt niſi adhuc ſtante forti-
tudine uirtutis. Bdellio utimur in prohibendo flu-
xum ſanguinis hęmorrhoidalis, bolo ar. utimur, &
ſucco plantag. in conſolidando ulcera ſtomachi & in
teſtinorum, & ſunt propriè cum ſignis caliditatis, &
cum ſignis frigiditatis, his addatur thus, maſtix, & ſi-
milia, quibus uti potes in clyſteribus, & per os ſecun-
dum neceſſitatis exigentiam. Ex compoſitis eſt ele-
ctuarium de fructibus deſcriptione Meſ. & electua-
rium de ſorbis eiuſdem. Item, duo electuaria Nico-
lai conſtrictiua, ſed in cauſa frigida electuarium de
myrto Nicolai, & trifera minor arte fenonis Meſ. &
micheleta Nicolai ualde efficax & ultima, & multa
electuaria de cydonijs apud Meſ. & uariæ deſcrip-
tiones miue cydoniorum eiuſdem, quarũ alique ua-
lent in cauſa calida, alique in frigida. Electuarium
Meſ. in cauſa calida. ℞. granorum myrti ſubtiliſſime
pulueriz atorum ʒ. 12. roſarum, ſpodij, ſumach ſan-
dali al. rubei & citrini, balauſtiarum, gummi ara. añ.
ʒ. 1. s. granorum granatorum acetoſorum. ʒ. 7. coriã
dri infuſi in aceto & aſſati. ʒ. 4. ſe. acetoſe, ſe. plantag.
ſe. roſarum. añ. ʒ. 1. fiat omniũ contritio bona, & fri-
centur cum ſucco acreſte, & exiccentur, uel cum ſucco
myrti aceto, deinde inuoluantur cum miua facta ex
ſucco cydoniorum & aceto. & ſit doſis eius. ʒ. 3. cum
ſucco cydoniorum acetoſorum, ſed in cauſa frigida.
℞. ligni aloẽs, ſpice, gallie, muſ. cyperi, calami aroma
tici, ana, ʒ, 2, cimini, carmeni infuſi in aceto die ac no-
cte

ĉte,& torrefacti,ſe.porri torrefacti.ana.ʒ.1.s.emblicorum infuſorum in aceto & torrefactorum.ʒ.z.s.granorum naſturtij torrefactorum drach.6.granorū paſſularum drach.5.granorum myrti tritorum ſubtiliſſime drach.16.balauſtie, concularum aduſtarum, thuris,fructus tamariſci.ana.drach.2.s.ameos.drac.3.tere omnia ſicut alcohol,& infundātur in uino odorifero,deinde fricentur & fundantur iterum in aqua antiqua granorum myrti.exiccētur & iterum terantur & inuoluantur in miua,doſis eius eſt.drach.3.cū ſyrupo cydoniorum aut myrtinorū. Ex trociſcis ſunt trociſci de ſpodio cū ſemine acetoſe,trociſci de Karabe,& de terra ſigil.opiati & non opiati,confectio trociſcorum deſcriptione Meſ.℞.ſpodij drach.7.roſarum ſe.earum,acatie,balauſtiæ,ſang.drac.añ.drach.1.s.barbe hircine,carnis ſumach ſe.planta.ſe.portula.aſſati.ana.drach.1.& ſexta,gummi aſſati.ʒ.2.fiant trociſci drach.s.da cum aqua ſauich,id eſt,facta ex hordeo torrefacto. Trociſci deſcriptione M.quando fluxus eſt chronicus,& ualet in cauſa frigida & mixta.℞.balauſtiarum,corticum glandium infuſorum in aceto & torrefactorum capitum granatorum:fructus tamariſci,macis,xyloaloes,galliæ aromatice maſtiches,ſpice.ana.drach.1.ſe.acetoſe,gūmi,boli ar.granorum paſſularum torrefactarum.ana.ʒ.s.granorum coriandri infuſorum in aceto & aſſatorum.drach.2.fac trociſcos.drach.1.cum uino pontico,& ſit doſis trociſcus unus,puta drach.1.cum ſyrupo cydoniorum,uel aliquo rob ſtiptico. Et trociſci Raſ.de ſpodio.9.Alm̄.& trociſci Meſ.de ſpodio cū ſemine acetoſe ſunt proprij in fluxu cholerico cum febre acuta dati cum aqua ſauich,aut aliquo ſucco frigido,& ſucco cydoniorum,ſorbarum,& ſimilium.

Et cum fuerit dyſenteria,detur iſte puluis Raſ.mane & ſero &c.℞.pſilij drach.20.ſcilicet herbe nō ſeminis,ſe.plantagi.drach.10.gummi ara.boli ar.ana.ʒ.3.pſilium aſſetur,& gummi,& bolus pulueriʒetur & dentur drach.3.mane & ſero,& cū ſucco cydoniorū & ſi hęc non ſufficiant dentur opiata,ſicut trociſci de balauſtijs Raſ.& trociſci conſtrictiui Nicolai. Exterius applicita ſunt unctiones,pulueres,emplaſtra,cerata,encatiſmata,ſiue ſemicupia. Vnctiones ſunt.℞.olei cydoniorum unc.1.ſe.roſ.drach.z.maſtiche,gallię muſ.ana,℈.1.aceti modicum,cere quantū ſuff.& fiat unctio,& ſi opus eſt amplius ipſam fortificare addatur drach.1.uel quantum uis unius ex trociſcis.

Item,dicit Meſ.quòd in fluxu proueniente à catarrho ſi ungatur uenter ex oleo roſ.calido quantum pati poſſit,& deſuper ſpargatur puluis ex maſtiche roſ.& gallia inuenitur mirabile,mihi tamen uidetur præſtantius,ſemen roſ.quàm roſę,& hæ unctiones fiant toti uentri ſtomacho ieiuno. Vnguentum conueniens.℞.roſarum,ſe.earum,pulpę,ſumach,ſandali albi & rub.ſpodij,ſanguinis drac.karabę,balauſtię,gallarum,acatie,hypociſthidos,gallię muſca.corticum mandragoræ,corticum granatorum.añ.drac.3.camphorę.drach.1.& tertium unius,tere & fac puluerem & accipe ſucci extremitatum uitis.unc.z.ſucci acreſt.drach.1.ſucci extremitatum myrti,aceti.ana.drac.1.infunde in eis die ac nocte ſauic.hord.drac.3.gummi drac.5.granorum myrti tritorum,ſicut alcohol.ʒ.3.& miſce cum eis miue acetoſe.unc.3.decoque igne leui donec habeat ſpiſſitudinem uiſcoſam,deinde aggrega ſimul cum ſpeciebus in mortario & contunde donec permiſceantur:& line ex eo ſuper petia,& ſuffumigetur cum xyloaloes & applicetur toti uentri,& conuenit in cauſa ualde calida. Facilius tamē poſſet fieri emplaſtrum non minus efficax pręcedenti.℞.cydonium unum aut plura,& inciſum in fruſta,& mundatū à meditulio interiori coque in aceto,deinde contunde & ſecum miſce puluerem ex uno trociſcorum ſuperius deſcriptorum addendo parum maſticis,& gallię muſ.& ſi uis ſuffumiga cum xiloaloe,& uentri applica. Et ad hanc intentionem eſt emplaſtrum diaphœnicon deſcriptione Meſ.ſecunda,nam prima magis confert in cauſa frigida. Et in cauſa frigida poſſunt fieri unctiones cum oleo de maſtiche & ſpicha addendo maſtichen,gariofil.galliam muſcatam,& ſimilia.Itē,poteſt fieri emplaſtrū decoquēdo cydoniū in uino nigro & ſecū permiſcendo panē aſſatū in ſucco miue infuſum,deinde permiſcēdo pulueres calidos ſupraſciptos. Et poteſt fieri ceratum.℞.laudani,picis,raſine.ana.unc.s.maſticis.unc.1.gariofi.gallię muſ.nucum cypreſſi,xyloaloes,thuris.ana.drach.1.olei maſtichini.q.s.cere & aceti modicum.

Ex quibus etiam debeant fieri pulueres ſuperaſpergendi unctionibus,ſatis eſt ex dictis manifeſtū. Clyſteria autem conſtringentia fiant ex decoctione alicuius,aut plurium rerum ſupra ſcriptarum,ſicut ſunt myrtus,roſę,copule,glādium,milium,ſiue panicum & hordeum torrefactum,gallæ,& ſimilia,de qua decoctione accipiatur ℔.1.olei roſ.unc.3.uitelli oui in aceto aſſati numero.1.adipis renū,caprę.unc.1.uel.s.ſucci plantaginis uel portu.unc.3.ſang.drac.boli ar.& alicuius ex trociſcis ſupraſcriptis,ſicut de Karabe,de terra ſigil.maximè ubi ſanguis fuerit añ.drac.1.& miſce,& materia exiſtente frigida ponātur nuces cypreſſi & rizum in decoctione,& unc.3.uini nigri ſtiptici ſatis uinoſi,& oleum camomil.& puluis thuris,maſtiches,& litij.Et apud magnam neceſſitatem ponantur trociſci opiati,ita tamen ut à parua quantitate opiatorum incipias,& augeas ſecundū neceſſitatē.

Eſt enim canon in adminiſtratione opiatorū,ſi ſufficiat applicatio eorum exterius non ſupponantur.Et ſi non ſufficiat applicatio eorum ad extra,fiat lychinium quod ad libitū poſſit remoueri. Et ſi adhuc hoc non ſufficiat clyſterizentur,quod ſi adhuc nō ſufficiant,ſumantur in potu. Secundus canon eſt,ut ſit uſus eorū ſtomacho ieiuno. Tertius canō eſt,quòd inchoetur à parua quantitate,ita ut opium non tranſcendat gran.2. Quartus canon eſt,quòd interpollatis diebus eis utendum eſt. Quintus poſtponēdus eſt uſus eorum quantum eſt poſſibile,& non niſi cum alia remedia non ſufficerēt. Sextus quòd uirtus adhuc ſit conſtans potens tolerare,unde iuxta hos canones poſſumus ponere apud magnum dolorem & inquietudinem & fluxum uehementem parum ex trociſcis opiatis inunctionibus uel emplaſtris,& ſi illud non ſufficit ſupponatur lychinium deſcriptione Alman.℞.thuris,litij,croci,gummi ara.ana.drac.1.opij ℈.z.formentur collyria diuerſarum quantitatū,ſed communiter ſint ualde parua & aliqualiter longa & ſubtilia,& bene ligata ut poſſint extrahi,unde cum filis lini optime permiſceantur ad minima,quę fila poſtea deſinăt in chordam uel ex eis fiat chorda quę pendeat extra anum cum lychinium eſt impoſitum,&

prima

prima uice non retineatur ultra horam siue somnū
induxerit, siue non, deinde si bene ferat æger poterit
longiori tempore retineri. His autem aliquādo uti
mur cum nō possunt clysteria retineri, lychinio enim
prius imposito per aliquod tempus stupefit locus, &
postea clystere impositū facilius retinetur. Sunt qui
dam dicentes hæc lychinia esse nimis opiata: propte-
rea opium diminuunt. Ego uerò credo hæc esse con-
uenientia, nam quando nō cito inducitur stupor per
opium non possunt retineri. Stimulant enim uirtutē
expulsiuam, ita ut æger cogatur expellere, est autem
in potestate tua postquā actuata sunt extrahere quan
do uis. Si autem his non sufficientibus opus sit cly-
steribus opiatis, suprascriptis clysteribus potest addi
drac. 1. trochiscorum de Karabe oppiatorum, aut tā-
tundem philonij persici, & sic de alijs opiatis, si uerò
his non sufficientibus opus sit dari in potu opiata in-
cipiendum est à duobus. ℈. aut drach. s. philonij per-
sici, aut à drach. s. trochiscorū de karabe, & gradatim
dosis augeatur apud necessitatem.

Descriptio philonij persici est apud Mes. in fine capi
tuli de sputo sanguinis, & est hæc. Confectio philo
nij persici uehemētis uirtutis ad emanationes sangui-
nis undecunque, & screatū eius cum tussi & superfluita
tem menstruorū dolorosam & hęmorrhoidarum &
egestionem sanguineā & ad mulieres prægnantes qui
bus abrumpuntur menstrua, cōseruat enim fœtus in
matricibus earum. Rz. se. papaueris albi, hyoscyami,
ana. drach. 20. terre sigilla. oppij. ana. drac. 10. sedene
gi, id est, lapidis emathitis, croci, ana. drac. 5. castorei,
piretri euphorbij, spicæ, margaritarum non perfora-
tarum, Karabæ, zedoariæ, doronigi, ſramich, galliæ
mus. ana. drac. 1. camphore drach. unius tertiam con-
fice cum melle rosaceo quantum suffi. & dosis eius est
à drac. s. usque ad. 1. cum succo arnoglossæ, aut aqua
ro. & modico uini puri, existente tamen excoriatio-
ne in stomacho, aut in intestinis, aut materia existen-
te ualde calida remoueatur piretrum & euphorbium
ab hoc philonio. Et breuiter diuersificanda sunt cly
steria, lychinia, unctiones, emplastra, unguenta, & o-
mnia genera medicaminū secundum materiæ diuer-
sitatem complexionum temporum anni, & similiū.

Suffumigia fiant in causa calida ex decoctione rosa-
rum, myrtillorum, foliorum mespillorum, sorbarū,
pirorum, cydoniorum, balaustiarum, & huiusmodi
in aqua calibeata: & quidam utūtur melica solum in
aqua decocta, & posset in decoctione addi parum ui-
ni stiptici, sed suffumigia sicca fiant ex thure, tragacā-
tho, Karabę, spodio, & huiusmodi, positis super pru-
nis quæ sint frigida & stiptica & uiscosa, & boni odo
ris. Sed in causa frigida, & thure, & pice, & laudano,
nucibus cypressi, styrace sicca, & similibus, aut calida
stiptica, in uino decoquantur si malueris suffumigiū
humidum, quæ in ipso surgente ad sellam supponan
tur, sessio etiam in decoctionibus stipticis calidis actu
frigidis, aut calidis in potentia secundum exigentiam
confert, & liquor perueniat usque ad umbilicum, &
instrumēta apta sunt semicupia & huiusmodi. Pan
nus quoque lini aut lane bene infusus in uino aut aqua
decoctionis rerum stipticarum, & expressus ano ap-
plicitus & compressus super ipsum iuuat ad retentio
nem. Et balneatio totius personæ in balneis stipti-
cis non laudatur, imò uituperatur apud Mes. & cæte-
ros, prohibet enim sudorem & pellit materiam de cir
cunferentijs ad cētrum. Similiter nec lotio crurium
nec brachiorum confert cum huiusmodi stipticis ob
eandem causam, imò potius lotione huiusmodi quæ
dilatant & trahunt materias ad circunferētiam & ad
extrema &c. Sexta intentio, scilicet accidentiū cor-
rectio secundum ipsorum exigentiam perficitur, do-
lor sedetur ponendo in clysteribus pinguedinem re-
centem castrati aut capre & oleum rosaceum. Et si do
lor fuerit pungitiuus ponatur spodium, & lac clyste-
rizatū est ad hoc cōueniens, & exterius applicetur zir
bus castrati, aut agni calefactus in sartagine cum oleo
rosaceo, & apud magnam necessitatem sedeat in semi
cupio in quo sit aqua debite calida decoctiōis aliquo
rum stipticorum calidorum aut frigidorum secundū
causæ exigentiam, in quo tamen nō diu moretur, est
enim melior reiteratio quàm longa in eo statio, & in
excoriatione superficiali à materia acuta cerusa lota
clysterizata cum oleo ro. conuenit, & si fuerit dolor
in superioribus intestinis bibat aquam hordei, syru-
pum de papauere & similia, sed apud maximam ne-
cessitatem ubicunque sit dolor dentur stupefacientia
exterius applicita, supposita, clysterizata, aut bibita
secundum quòd tuo proposito cōuenit. Gerardus
Veronensis dicit se expertum fuisse si dolor sit in su-
perioribus intestinis aquā rosaceam decoctionis semi
num papaueris, & florum tassi barbassi in potu exhi-
bitam, & sit tepida uel calida. Secundum accidens
est casus uirtutis cui subueniendum est dando uitellū
oui & parum uini dulcis odoriferi lymphati secundū
exigētiam cum aqua calibeata aut permixti cū aqua
distillationis aut expressionis, aut decoctionis carniū
aut aqua ipsa primo exhibeatur, postea parum uini.

Sed attende quòd aqua distillationis, aut expressio
nis, aut decoctionis carnium debet esse alterata cum
constringentibus calidis, aut frigidis secundum exi-
gentiam, unde in causa calida lauetur primo caro &
propriè distillādo cum aqua rosacea & acetose, & po
nantur secum ad bulliendum frusta sorbarum aut cy
doniorum, & semina plantaginis, & semina acetole
recentia, & similia. Et in causa frigida uirtus macis,
gariof. xyloaloes & similia, lauentur primo carnes
cum uino odorifero stiptico, similiter aqua decoctio
nis fiat decoquendo pullum in aqua calibeata usque ad
carnis consumptionem, & secum bulliant aliqua ex
suprascriptis calida aut frigida secundum exigētiam,
sed succus siue aqua expressiōis carniū fiat primo car-
nes coctas exprimendo, deinde secum permiscendo
aliquod stipticum calidum & frigidum secundū exi-
gentiam, & quia uirtus debilis non posset multū diri-
gere cibentur frequenter, sed parum pro uice.

Vigilijs autem subueniatur ungendo frōtem cum
diapopuleon cui apud necessitatem addatur parum
opij, syrupus de papauere est conueniens, quia som-
num inducit & sedat fluxum, sed apud magnam ne-
cessitatem supponatur pro paruo tempore lychiniū
opiatum, aut parum philonij persici, & apud ultimā
necessitatē detur per os aliquid opiati stiptici, cui ad-
mixta sint calida aut magis aut minus secundū quòd
tuo proposito pertinet, sed cum cautela aut timore.
Cætera autem accidentia sicut tinesmus & dysenteria
& similia curentur secundum quòd in suis dicetur ca
pitulis. Septima intentio perficitur locādo ægrum
in aere

in aëre non uentoso boni odoris tẽperato in actiuis.
Sed in cã frigida declinet aliqualiter ad calidũ, & mi-
nus malum est ut declinet magis ad calidum q̃ opor
tet q̃ ad frigidum quã oportet, & melius est ut decli-
net ad siccum q̃ ad hu. nec in camera sua aspergatur
acetum nec huiusmodi quæ uigilias excitant dormi-
at quantum potest & q̃do potest. Communiter.n.
in his propter frequentẽ ascellatiõem & multas alias
causas somnus impeditur procuret oẽs alias euacua-
tiones, tam naturales q̃ præternaturales sibi consue-
tas, præter eam quę est secundum uentrẽ, quiescat q̃-
tum potest, uerum fricationes partium superiorum
aliquando conueniunt. Accidentia animi excessiua
cõiter uitanda sunt. Gaudium tñ & uerecundia mo-
derata conuenit, hic.n. mouent materias a centro ad
circunferentiam, & econtra, timor, desperatio, tristi-
tia, multum nocent, & ira agitat humores qui cõmo
ti amplius fluũt. Sit parcus in cibo & potu in primis
duobus aut tribus diebus, & in reliquo tempore etiã
non superflue comedat, & iuxta posse prius notabi-
liter comedat ãtequam bibat, & cibaria sua & pro-
prie cum opus est stringere sint aliqualiter spissa non
fluẽtia, & in principio mẽse comedat aliquid cõstrin
gens, sicut pirum cydonium, aut diacitonitem, dia-
sorbon, & similia, in causa calida, & in frigida aro-
matizentur cum mace, cinamomo, galanga, cymi-
no pręparato & similia, & panis eius sit ex farina fru
menti uel hordei quibus etiã parum farinæ milij aut
panici posset addi cum opus est constringere, & tunc
neq̃ sit salitus nec multum fermẽtatus, & non primi
diei, & non transcendens quartum diem, de quo ta-
men parum edat. Et uinum suum in causa calida sit
pauciferum stipticum et debite lymphatũ cum aqua
calibeata, & aliquando sint in ea cocta sumach, aut
frusta sorbarũ, aut cydoniorũ, aut parum tragacan-
thi & similiũ, sed cõstante uirtute in causa calida præ
stantior est aqua quã uinum. Sed in causa fridida sit
uinum stipticum mediocriter uinosum lymphatum
cum aqua calibeata, in qua etiam aliquando infun-
datur parum mastiches, & carnes cõiter sint ex pul-
lis & auibus syluestribus bene conditionatis, & tur-
tures laudantur. Ex quadrupedibus hedi, cuniculi, et
similes faciles digestiõis, paucarum superfluitatum,
& extremitates & omnes partes uiscosæ conferunt
ad retentionem. Et ex ferculis panicum, rizum, far, lẽ
tes, abiecta prima aqua, alagane & proprie cõdite cũ
caseo antiquo prius in aqua bullito & exiccato po-
stea triturato. Oua etiã conueniunt & proprie apud
debilitatem uirtutis, sed sint media inter fluẽtia & du
ra, & apud modernos cõiter cum testis suis coquunt̃
in aceto. Et ferculum ex acresta cum ouo cõuenit, sed
contusum pulli et proprie prius assati alteratum acre
sta, succo citri, arantij & similibus in causa calida, &
cum calidis in cã frigida, sicut mace gariofil. est apud
debilitatem uirtutis cõuenientissimum. Pisces cõue-
nientes sunt parui, petrosi, lutij, temali, & strilij, aura-
te, sardelle, passeres, & similes boni Kimi & facilis di-
gestionis, & sint cõiter assati in ueru, aut super crati-
cula, & condiantur cum acresta sapore de myrto et si
milibus in cã calida, sed in frigida aromatizẽtur cum
mace, galanga, gariophil. cinamomo, & similibus.
Ex fructibus cõueniunt pira, cydonia, mespila, sor-
bę, in cã calida & proprie in principio mensæ, sed in
cã frigida, auellanę, & fistica torrefacta &c.
Et hęc de fluxu in generali dicta sufficiant &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE speciebus fluxus sumptis a cã materiali subiectiua continens duas partes distributas in decem cap.

Prima pars est de speciebus fluxus sumptis a toto
quinque continens capitula.

DE DIARRHOEA. Cap. I.

DIarrhœa apud græcos idẽ significans quod
fluxus apud latinos, deriuatũ a διαῤῥαιω idẽ
significante q fluo, is. Nomen generis sibi
uendicãs eo q frequentius cęteris fluxibus
accidat. Est descriptiuę fluxus a toto unius plurium
aut omnium humorum præterquam sanguinis abs
que excoriatione intestinorum.

Quapropter eius species distingui possunt secun-
dum species humorum. Vt dicatur quędam choleri
ca, quędã phleg. quędã melancholica, quædã mixta.
Cuius causa est multitudo aut malitia humorum.
Sed causa remotior est indebitum regimen in cibo et
potu quo huiusmodi humores multiplicatur qui cũ
non sint apti in substantiam nutriti conuerti, nec ali-
ter sensibiliter, aut insensibiliter expellãtur, natura tã
dem mouetur ad ipsorum expulsionẽ per uiam epa
tis & meseraicarum ad intestina, & tandem ad extra
per uiã intestinorum & ani quæ est uia facilior & na
turæ magis conueniens &c. Et quandoq̃ sunt in cau
sa febres malignę pręcedentes chronicæ aut acute hos
humores corrumpentes & dimissio euacuationis cõ
suetæ naturalis aut artificialis, & dimissio etiam exer
citij consueti. Et in summa reliquum malum regimẽ
sex rerum non naturalium & annexorum, est enim
mala aëris dispositio manifesta uel occulta frequẽter
huius fluxus causa hos humores corrumpendo, aut
uirtutes debilitando. Et quandoq̃ est cã fluxus, pro-
hibitio transitus nutrimenti ad membra propter op
pilationem, concurrente etiam debilitate attractiuę
membrorum, aliquando fit hic fluxus a medicina so
lutiua suo acumine aut multitudine, aut quia ali-
quid eius est in intestinis aut meseraicis affixum con-
tinue nouam ad intestina attrahens materiam &c.

Signa prognostica huius fluxus futuri. Et progno
stica dispositionum inde sequentiũ satis sunt ex ge-
neralibus manifesta. Similiter signa demõstratiua &
rememoratiua ex suprascriptis facile patẽt. Signa au
tem particularia cuiuscũq̃ humoris fluentis sumun-
tur ex colore modo substantiæ & ex nocumẽtis quę
imprimunt in mẽbra per quæ transeunt. Et sunt reli-
qua signa coadiuuantia sumpta ex cõplexione, æta-
te, regimine pręcedente, arte, tẽpore anni, et huiusmo
di. Cholericus quidẽ citrinus est aut uiridis, & aliqñ
cum citrinitate tendit in rubedinem, & aliquando in
nigredinẽ, & cholera uitellina similatur uitellis ouo-
rum, & est crassa & citrina minus crassa, sed multæ ci
trinitatis, & cholera minoris fame tendit in fuscum,
& est multũ crassa. Prassina similat̃ succo prassij siue
succo porri. Et zinaria colori uiridis æris, & est mul-
tum crassa, & hæ choleræ faciunt punctionem & ar-
dorem, & facile excoriant partes per quas transeunt.

Et complexio cholerica, ætas iuuentutis, estas, ars calida, regimen pręcedens, multiplicant choleram, & reliqua huiusmodi adiuuāt ad significandū. Sed phlegma est coloris albi. Et suę species cognoscuntur ex colore, modo substantię, & ex nocumentis quæ imprimunt mēbris, siue sit phlegma salsum, siue acetosum, & sic de singulis speciebus phlegmatis. Et acetosum cum hoc cognoscitur ex odore. Obseruāda sunt etiā reliqua consignificantia sumpta ex cōplexione, tempore, anni, ętate, regimine pręcedente, & huiusmodi. Sed melancholia cognoscitur ex nigredine uel fuscedine & acredine a qua fugiunt muscæ. Ex odore acri etiam cognoscitur, & est genita per adustionem melancholiæ naturalis, sicut genita per adustionē cholerę redolet amarū, & est ualde mala cito ducens ad excoriationem intestinorum. Naturalis aūt habet odorem pōticum, nec multum imprimit in intestina. Et quæ genita est per adustionem cōmuniter habet odorem grauem & nigredinem lucentem. Quæ uero per congelationem est odore priuata, & habet nigredinē remissam non lucidā, imò pallidam. Attende etiam reliqua consignificantia sumpta ex complexione & alijs huiusmodi de quibus supra. Signa autem causarum tā antecedentium q̄ primitiuarū satis nota sunt sed pro signis oppilationis cum est in causa fluxus recurre ad capitulum de fluxu oppilatiuo de quo infra & inter cętera fluxus ab oppilatione mēbrorum quę sunt ultra epar est periodicus, debilitatem autem attractiue membrorum significat corporis debilitas et extenuatio.

Prognostica. Primum, cholera fluens per intestina communiter excoriat ante decimumquintum, phlegma ante trigesimum & melancholia ante quadragesimum, uerū cum hi humores sint multū adusti frequenter excoriant in prima die uel secunda, & phlegma aliquādo excoriat propter difficilem ab intestinis separationem. Secundum prognosticum est aphorismus quartæ particulę. Quibuscunq; in ægritudinibus acutis, aut multi temporis, aut abortibus, aut aliter extenuatis, id est, multum cōsumptis et debilitatis fel nigrum sursum .i. per uomitum, aut deorsum .i. per secessum exierit sequenti die, id est, per paruum tempus post morietur, pro reliquis prognosticis recurre ad generale capitulum &c.

Cura diarrhoæ easdem septem exigit intentiones quæ superius positæ fuerunt in cap. generali, ad q̊d recurre, & eas huic capitulo accōmoda secūdum exigentiam, & metire medicinas illas intentiones complentes secundum exigentiā uirtutis, repletionis, tēporis anni, & reliquorum quæ omnia apud prudentem medicum sunt consyderanda.

DE FLVXV SANGVINIS prouenietis a toto. Cap. II.

FLuxus sanguinis a toto quātum ad quid nominis & quid rei satis est manifestus. Species propriè nō habet sed solum quosdam modos secundum magis & minus differētes. Est .n. quandoq; multus, quandoq; paucus, quandoq; nouus, aliquando antiquus, quandoq; continuus, non nunquam interpolatus, quandoque criticus, aliquādo symptomaticus.

Eius causa est repletio uenarū totius ex comestione multarum carnium & potu uini nigri crassi, quæ repletio non est diminuta per exercitium, neq; solitas euacuationes naturales, sicut per fluxum san. narium menstrualem aut hæmorrhoidalem, neque per euacuationes artificiales sicut per phlebotomiam & similes. Et forte fuit in causa membri mutilatio, unde superfluit sanguis qui debuit esse nutrimentum eius, quapropter natura stimulata misit hunc sanguinem ex uenis paruis ad magnas et ex magnis ad uenā chyli, & tandem per ramos uene chyli disseminatos per epatis gibbum mittit ad ramos uene porte sibi obuiantes disseminatos per concauum epatis, & tandem per meseraicas ortum habētes a uena portę transmittit ad intestina, et hoc fluxus accidit in ęgritudinibus acutis sanguineis, sicut in synocha & similibus & plerunq; est ipsarum crisis, & aliq̄do hic sanguis per uenas emulgentes mittitur ad renes, & uenis ipsorum dilatatis, aut forte solutis per poros uritides mittitur ad uesicam, & fit mictus sanguinis, & aliquando recipit ad stomachum, & in uomitu z. ℔. aliquando est sanitas, penes. Aui. 13. tertij cap. proprio, & quandoque per poros cutis sub forma sudoris emittitur. Tertio de histo. animalium, licet hoc rarissimū sit, & quādoq; causa huius fluxus est oppilatio membrorum quę sunt ultra epar, & aliquando debilitas attractiuę ipsorū. Signa eius sunt regimen pręcedens multiplicatiuum sanguinis, & repletio totius etiā quo ad uasa uenę sunt tumentes & facies rubicunda. Item, carētia euacuationum naturalium aut artificialium consuetarum, aut membri mutilatio. Signa huius cum prouenit ab oppilatione ponētur in fluxu epatico & oppilatiuo, & inter cætera fluxus est periodicus. Debilitatem autem attractiue mēbrorum declarat corporis debilitas & extenuatio. Signa aūt distinguētia hunc fluxū a fluxu sanguineo ab epate stomacho & intestinis sunt causę prædictę absq; nocumētis particularibus horum mēbrorum etc. Prognosticum. secundum plurimum curatur hic fluxus si debite tractetur, si uero indebite perducit ad casum uirtutis, & quando diu continuatur ad hydropem &c.

Cura. Si fuerit criticus dimittaꝛ q̊usq; natura tolleret, et similiter si fuerit symptomaticus quē natura regulet et bene ferat. Si uero superfluerit aut aliomodo fuerit naturæ improportionatus, aut quia intestina excoriet, aut sit cū alijs accn̄tibus molestis. Constringaꝛ primo remouendo regimē præcedens sanguinis multiplicatiuū et pręcipiendo regimen cōtrarium .s. dietam extenuatiuā, & cum hoc stipticā aut constringētem. Secundo minuendo sanguinem & diuertendo, q̊d fiat aut prouocādo eu̅ones consuetas si fuerit in cā earū retentio .s. fluxū san. nariū hemorrhoidalē et menstrualē, q̄ si non possint prouocari fiat phlebotomia his proportionata .s. uenę cephalicę aut saphenarū, & si nulla talis retētio sit in cā phlebotomeꝛ basilica aut cōis, q̄ si cā fluxus fuerit admixtio cholerę cū sanguine ipsū fluere faciētis educaꝛ, & sanguis ab ea mūdificeꝛ cum decoctiōe prunoꝝ, tamarind. myrobo. citrinorū: cum qua colatura distēpereꝛ reubar. ʒ.1. uel q̄ntum suf. & hęc ēt educit materias cōes & sanguinē si forte in intestinis coagulatus fuerit, q̄ si cā fluxus sanguinis esset aquositas sanguini permixta educaꝛ cū decoctione myrabolanorū, kebuloꝝ, cui parū succi ireos, utputa. ʒ.s. uel 1. ʒ. aut plus posset addi, uel

uel poteſt exhiberi decoc. myrabolanorum, kebulo-
rum cũ pauco turbith non confortati cum zingib.
Et tertio his non ſufficientibus dẽtur retinẽtia ſangui
nem, ſtiptica, cõglutinatiua, & ex proprijs eſt ſuccus
plãtaginis, uel cõſolidę, uel caudę equinę. ʒ.1. uel ʒ.2
cui ʒ.1. lapidis emathitis, aut dent̃ ſpecies luti & pro-
prie armeni aut ſigillati, & trochiſci de karabe, & de
terra ſigil. ſine opio & cum opio apud magnã neceſſi
tatẽ ſunt præſtantes, & philoniũ perſicum, & ungat̃
epar, & ſimiliter dorſum ex directo uene chyli cũ ce-
rato ſandalino cui bolus armenus, aut ſang. dra. aut
lapis emathitis, aut aliquis ex trochiſcis ſupraſcriptis
ſit admixtus aut epithimetur cum ſucco plãtaginis,
& aliquo ex pulueribus ſupraſcriptis, & in cã frigida
ſupraſcriptis ſtipticis addat̃ thus, maſtiche, et ſimilia,
& in utriſque addatur aliquid aceti ad penetrandũ et
cõſtringendum. Et quarto ordinetur regimen ſtipti-
cum non multiplicatiuum ſanguinis, & bibat aquã
ferratã ſine uino niſi timeatur caſus uirtutis, & tũc de
tur uinũ nigrum ſtipticũ cum eadẽ aqua lymphatũ,
& ſi in cauſa eſſet aquoſitas ſanguini permixta detur
trifera ferruginata ex arte fenonis, & cõfortetur cum
lapide emathitis, aut cum aliqua ex trochiſcis ſupra-
ſcriptis, & ordinetur regimen ſtipticũ non declinans
ad frigidum, ꝙ ſi nocumentum aliquod eſſet in inte-
ſtinis, ut quia ſanguis eſſet in eis coagulatus cum cly-
ſteri mundificãte educatur, & ſi excoriatio ſit in eis fa
cta curetur medicinis dyſenteriæ inferius ponendis.
Cura autem fluxus ſanguinei a toto ex oppilatione
procedentis ponetur infra in fluxu epatico, & in flu-
xu oppilatiuo. Sed cura fluxus ſanguinei ex debilita
te attractiue mẽbrorum perficitur cum fricatiõe cor-
poris, & exhibitione uini ſubtilis & rerum facile pe-
netrantium & ſimilium.

DE FLVXV DIVERSORVM colorum. Cap. III.

FLuxus diuerſorum colorꝝ qui ẽt eſt a toto, ꝗ-
tum ad quid nominis, & quid rei ſatis manife
ſtus eſt. Apparent. n. in egeſtionibus colores
diuerſi ualde, ſicut albus, niger, ſubniger, citri
nus obſcurus, citrinus clarus, ſimiliter uiridis diuerſo
rum modorum rubeus obſcurus, rubeus clarus mo-
rellus, & in ſumma fere non eſt imaginabilis color
qui non appareat. Imò interdnm in una aſcellatio-
ne multiplices colores apparebunt. Eius cauſæ & ſi-
gna ſunt regimen pręcedẽs diuerſum et dyſcraſia cor
poris diuerſa ita ut ſit neceſſarium diuerſos effectus
prouenire &c. Prognoſticum ſecundum pluri
mum curatur ſi debite tractetur. Cura. Si flu
xus fuerit uirtuti & repletioni proportionatus ſinat̃
regimini naturæ, & ſolum equetur regimen et diſcra
ſia corporis diuerſa. Si uero nimis ſuperfluat cõſtrin
gatur ut non ita repente fluat. Subita. n. & multa eua
cuatio a natura nõ tolerat̃. Modi conſtringendi ſunt
manifeſti ex his quæ ſuperius in cura generali fluxus
dicta ſunt. Si uero fuerit tardus & diminutus natura
adiuuetur prius mundificando corpus cum his quæ
diuerſos humores euacuant, non exſoluentibus, ſed
ſtipticis, ſed derelinquentibus in inteſtinis & uijs du-
ctum ueſtigium conſtrictionis, quorum copia ſupra
habita eſt in cura generali. Et ſi fuerit multa plectoria
cum uirtutis conſtantia, et in habitudinę carnoſa fiat
phlebotomia ex ſaphenis, ſi retentio fluxus mẽſtrua-
lis aut hæmorrhoidalis fuerit in cauſa. Si autem nihil
tale fuerit phlebotometur baſilica uel communis. Se
cundo ęquetur regimẽ et corporis complexio, ita ut
ad proportionalitatem quædam naturæ conformẽ
ducatur omnium membrorum complexio, quæ er-
go ſuperflue lapſa ſunt corrigãtur cum interius & ex
terius applicitis, & tam cibalibus quam medicinali-
bus & omnium membrorum & proprie nutrimen-
torũ uirtutes confortentur cum proprijs ſtipticitate
moderata participantibus & euacuationes conſuetę
procurentur tam naturales quam etiam præternatu
rales diu conſuetæ. Et in ſumma hic obſeruetur docu
mentum. Auic. 14. tertij. tract. 4. c. 1. quod quando-
que eſt in expulſionibus diuerſorum colorum leni-
tas ſcilicet quando expellitur quantũ & quale, et qua
liter oportet. Et errãt qui tenent hos colores diuerſa
in omni diſpoſitione, ſcilicet ante completam mun-
dificationem. Et uehementior error eius eſt qui tenet
eos cum oppilatiuis, conſtipatiuis, quia retinẽdi ſunt
mundificando diſcraſiam corporis diuerſam alterã-
do & membra confortando.

DE FLVXV LIQVEFACTIVO. Cap. IIII.

FLuxus liquefactiuus qui etiam eſt a toto quã-
tum ad quid nominis & quid rei eſt ſatis ma-
nifeſtus. Eſt enim fluxus per quem humidita-
tes membrorum ſubſtãtiales educuntur. Spe-
cies ſiue modi eius diuerſificantur ſecundum eius ꝙd
egreditur diuerſitatem, et cõſequenter ſecundũ diuer
ſitatem membrorum a quibus ſit liquefactio et diſſo
lutio. Quandoque enim fluentia ſunt alba uiſcoſa,
non tamen unctuoſa, & oleagina, & proueniunt ex
diſſolutione membrorum radicalium, & ſunt ſicut
uirus ſubtile album, & ſi eſt ex liquefactione muſcu-
lorum & carnis rubeę ſunt ſicut uirus rubeum. Quã
doqꝫ uero ſunt unctuoſa & oleagina, et proueniunt
ex diſſolutione adipis & pinguedinis, & ſi pinguedo
diſſoluta fuerit recens exeũtia ſunt alba, & ſi antiqua
ſunt citrina, & ſi ex diſſolutiõe adipis renum ſunt ma
gis conglobata &c. Cauſæ huius fluxus ſunt omnia
corpus præter modum calefacientia, & exiccantia, ſi
ue ſint intrinſeca, ſiue corporea ſicut febres fortes &
diu durantes, tam ethice quam humorales, & cauſæ
magis remotę ſunt ulcera & apoſtemata membrorũ
nobilium & corporum parua reſiſtentia, quia ſunt
mollia, aut ex ætate ſicut pueri, aut ex complexione
& habitudine ſicut illi qui habent lacertos molles &
humidos &c. Signa ſunt ipſæ cauſæ præcedentes &
concomitantes corpus liquefacientes, necnõ effectus
inde ſequentes ſicut exeuntia de quibus ſermo pręceſ
ſit, necnon corporis conſumptio & arefactio, & etiã
ipſa urina quæ apparet unctuoſa & oleagina in ſu-
perficie, imò aliquãdo notabilis pars eius, ſicut oleũ
& pinguedo liquefacta alba, uel citrina ſecundũ diſſo
lutionẽ adipis recẽtis uel antiqui, & hoc quãdo fit diſ
ſolutio multę adipis & pinguedinis, et ſi apparet cõ-
globata ſeparata & ſupernatans magis eſt ex diſſolu
tione adipis renum iuxta aphoriſmum, quibus uero
pinguis hypoſtaſis & cõglobata nefreticũ ſignificat,
ſi uero urina fuerit alba ſimilis lacti uel ſpermati non
ũctuoſa magis ex liquefactiõe radicaliũ peruenit etc.

Prognosticũ. Fluxus liquefactiuus ex dissolutione adipis uel pinguedinis curabilis est, & proprie cũ non est ex dissolutione pinguedinis antiquę, non tñ apud negligẽtes & parum exercitatos, & proprie curabilis est si cã eius posset remoueri. Vbi .n. pendeat ab apostemate fixo in mẽbro nobili intrinseco, aut ab ulcere pulmonis & similiũ ẽt incipiens esset incurabilis, si uero proueniat ex dissolutione membrorũ radicaliũ si notabilis est, est incurabilis.

Huius fluxus cura duplicem exigit intentionem. Prima est remotio causæ immediatæ liquefactionis .s. caliditatis & sicc. liquefacientis. Secunda est eius ꝙ deperditum est restauratio. Prima intentio cõpletur cum remotione causarũ caliditatem illam & siccitatẽ conseruantium, siue sint febres putridæ, siue ulcera aut apostemata, quæ qualiter debeant curari ex suis capitulis perquiratur, quod si remoueri non possint non est ingenium nisi in prolongatione uitæ, quę tñ magis potest dici mors quam uita. Intendendũ est ergo siue huiusmodi causæ fouentes caliditatẽ remoueri possint, siue non ad ipsius caliditatis & sicc. alterationẽ cũ frigidis & hu. stipticis & uiscosis, quæ tamẽ nõ sint multũ frigida, ne calorem naturalẽ extinguãt qui debilis est, neq; multum stiptica, ne transitũ nutrimenti prohibeant ad mẽbra, ex complentibus aũt hanc intentionẽ quędam sunt medicinę, quædã cibi medicinales. Medicinę aũt quędam exterius applicãtur sicut fronti, temporibus, et cerebro anteriori, quędam cordi, quędã epati, quædam dorso, spinali, medullę, & renibus, & quædã partibus extremis, & oẽs hę sint frigidę & hu. magis aut minus secundũ corporis dyscrasiam & fortitudinẽ caliditatis innate potẽtis. s. tolerare et mederata stipticitate participãtes maxime quę applicanť principalibus magis ad confortandum ꝙ̃ ad constringendum, & cõiter nisi calor innatus sit ualde debilis actu frigidę applicenť, aut saltem nõ calidæ, & balnea ex lacte aut ex his qui in hectica fieri consueuerũt sunt in hac præstantia. Medicinę aũt suprascrptę ex cap. hectice colligantur, similiter medicinę quę interius sumũtur sint frigidę & hu. maiori tñ stipticitate, & uiscositate participantes ut melius prohibeant liquefactionẽ. Et quę clysterizantur sint similiter conditionatæ sed magis stiptice. Cibi aut sint frigidi et hu. aliqualiter stiptici paucarũ superfluitatũ præbẽtes nutrimentum bonum, uiscosum, & solidũ, ne facile liquefiat, & cũ hoc sint facilis digestiõis, sicut est uinũ nigrũ stipticũ cum aqua calibeata, aut infusionibus tragacanthi, debite lymphatum, & ex carnibus pulli cuiuscunq; generis phasiani, perdices, coturnices, franquillini, & similes, cõditi cum acresta aut uino cydoniorũ, aut in gelatina, aut cũ sumach myrto & similibus. Et oua sorbilia cocta in aceto & aqua ros. Et genera lactis in quibus sit extinctũ ferrum & proprie mulieris, deinde asinæ, deinde caprę, deinde ouiũ, deinde uaccinum, & caseus recẽs, & pisces bene cõditionati, & ex granis far hordeum, spelta, amylũ, & similia, sed melius est kist eorũ. Et ex herbis, cucurbita, portulaca, lactuca, sed acetosa est propria, & cibaria sua ꝙ̃doq; immiscẽtur cum puluere gũmi, tragacãthi, coriãdri ꝙ est propriũ: inspissat .n. humiditates & uiscosas facit, & mẽbris adherẽtes, & propterea minus liquefactibiles, & ad hoc karabe confert & folia usneę, & est res albi coloris collecta super arboribus sunt in hoc ꝑpria & hęc sua stipticitate tẽperata paulatim fluxũ stringũt non repẽte, & scd'm hanc intentionẽ facile fieri possent cõposita, sicut marzapanis & electuaria restauratiua & sibi similia. Secunda aũt intẽtio. s. humidi restauratio perficitur cũ similibus cibis quorũ præcessit rememoratio & uirtute existẽte debili pluries in die sunt cibãdi.

DE CHOLERA PASSIONE. Cap. V.

Cholera passio, est descriptiue motus uehemẽs materierũ ex indigestione corruptarũ ad expellendũ a corpore cũ labore & acuitate uirtutis expulsiuę tãta ut propter multitudinẽ & acuitatẽ materię fiat uomitus & secessus simul &c.

Complementũ huius cap. quo ad species, causas, signa, prognostica. Et curam quere supra in tractatu de passionibus stomachi.

Secunda pars est de spẽbus fluxus sumptis a membris particularibus continens capitula sex.

DE FLVXV CEREBRALI. Cap. VI.

FLuxus cerebralis est qui fit propter catarrhũ a cerebro ad stomachũ, & tandẽ ad intestina descendentẽ multotiens corrũpentem cibum & facientẽ ipsũ fluere, & descendentẽ simul cũ eo ꝑpter suã lubrcitatẽ et expulsionẽ factã ab intestinis.

Causę huius fluxus sunt omnia quę catarrhũ multiplicant, siue corporea sint, siue incorporea, & maxime secũdum plurimũ mala cõplexio frigida cerebri et humida, & aliquando calida & hu. quæ ratione caliditatis attrahit & ratione humidi resolutionem impedit, unde neque fit nutrimenti debita cõuersio, nec superfluitatũ propriarum, aut cõium resolutio, aut per proprias regiones euacuatio, quapropter descendentes per colatorium, aut alias uias occultas ad stomachum deriuanť, & sunt secundum plurimũ phlegmatice. Item, uapores qui a membris inferioribus & maxime a stomacho ad cerebrum eleuati a frigiditate sua & humiditate condensati sunt frequenter in cã, multiplicantur aũt & ad cerebrum eleuãtur propter debilitatem suarum digestionum, & quia non possunt per alias regiões sensibiliter aut insensibiliter expelli & frequenter pororum oppilationes &c.

Species non habet nisi quosdam modos secundum magis & minus differẽtes, ut quia aliquis est nouus, aliquis antiquus & similes &c. Causæ aũt primitiuæ sunt aẽr frigi. & hu. & uentosus, auster enim caput implet, boreas exprimit, & statio sub radijs solis, aut lunę capite repleto. Item cibi difficilis, digestionis uaporosi, & potus nimius, & pręcipue uini uino si, & somnus multus, & proprie meridianus, & immediate post crapulã aut ebrietatẽ. Itẽ, retẽtio euacuationũ consuetarũ, & quies multa, et exercitiũ forte in cõsuetũ, capite ẽt repleto & coitus multus debilitãs cerebrũ et mẽbra naturalia. Itẽ, accñа animę sicut tristitia nimiũ studiũ, cogitatiões profunde, et similia etc.

Signa fluxus cerebralis sunt primo signa corruptionis cõplexionis cerebri. s. frigiditatis & hu. secundum plurimum, sed caliditatis & hum. rarius, & adsunt signa catarrhi, quia sentitur in gutture titillatio quædam, & descensus eius per mery, quem quandoq; sentiens deglutit, & cum peruenit ad stomachũ sentitur frequenter grauedo, & aliquando nausea, & quandoque

quandoque dolor, & apparet in egeſtionibus cibus indigeſtus cum mucis phlegmaticis, & habet periodos ſecundum aggregationem materiæ catarrhalis magis in ſomno, et poſt expergefactionem deſcendit, & quandoque deſcendit in ſomno, ita ut ſentiatur patiens deglutire. Et differt a lubricitate ſtomachi, quia illa non habet periodos, ſed quacunque hora cibus aſſumitur deſcendit, & ſecūdum plurimum eſt ſine mucis phlegmaticis, & econtra uero fluxus cerebralis eſt cum exitu humorum catarrhalium abſq; cibo, & aliqñ abſq; alia ſecum admixtiōe, nec adſunt in lubricitate ſigna corruptionis cōplexionis cerebri nec ſigna catarrhi quę apparēt in gutture & mery & in ſtomacho poſtq; deſcendit, de quibus dictum eſt.

Prognoſticum. Huius fluxus cura facile perficitur ſi catarrhus poteſt prohiberi, quapropter in ſenibus eſt huiuſmodi cura difficilima &c.

Cura huius fluxus ſeptem exigit intentiones, ſcilicet euacuationem diuerſionem, cerebri rectificationem, ſiſtionem ſtomachi, & inteſtinorum mundificationem, & ipſorum confortationem, & debitum regimen ſex rerum non naturalium ſecundun exigentiam intentionum. Prima intentio in catarrho frigido aut mixto completur cum pilulis de hyera ſimplici, aut de hiera compoſita, aut cum agarico uel cū huiuſmodi. Recipe pilularum de hiera ſimplici ℥.1. agarici pręparati, myrabolanorum, kebulorum añ. ℥.s. cum aqua menthæ, aut maioranæ, aut cum uino formentur pilulæ.15. de quibus ſumantur, 5. aut 7. ſecundum exigentiam mane, aut completa digeſtione cibi præcedentis, & apud maiorem neceſſitatem pilulis de hiera ſimplici, poteſt addi aliquid cochiarum & in calido euacuetur cum pilulis aſſaierer quibus apud neceſſitatem poſſet addi aliquid modicū aurearum. Sed cauēdum eſt cum adſit fluxus ne fortia ſoluentia nimium ſoluant & ſtomachum debilitent & inteſtina, propterea bonum eſt cum medicinis ſoluētibus ſupraſcriptis aliquid myrabolanorū miſceri. Digeſtiua autem ſi eis opus ſit ſunt in materia frigid. mel roſ. ſyrupus de ſtecados, & his poſſet admiſceri aliquid thuris ad confortandum et incraſſandum, et in calido iulep roſaceum de myrto, & ſyrupus de papauere, & debent hi ſumi cum aqua leuiter calibeata, ſed in cauſa frig. ſit in ea infuſum aliquid thuris, macis, nucis muſcate, et ſimiliū. Diuertat̄ iuxta ſecūdā intentionē materia catarrhabilis fluēs uel fluxura, & ſimiliter uapores caput petentes omni genere diuerſionū cōium, & cum aliquibus proprijs, maxime caput purgijs & deſiccatorijs, & tandem cauterijs cōmiſſuræ coronali applicitis, maſticatoria uero & gargariſmata ſunt mihi ſuſpecta ne amplius materiam ad ſtomachū pręcipitēt & diuerſificent̄ caputpurgia ſcd'm materię diuerſitatē & ſenſus acuitatē, & ſimiliter ueſicatoria & cauteria. Cōfortetur aūt cerebrū iuxta tertiā intentionē cū exterius applicitis, ſicut ſacculo maxime applicito ſuper cōmiſſura coronali facto ex ſalis uſtulati, ſandarace, radice nenuf. exiccata. ana. ℥.2 ſpicę, myrrhę. añ. ℥.1. et hic ſacculus aliqualiter calefactus ſuper latere cal. aſperſo uino, & pauco aceti bis in die applicetur, & ſumpta interius ſint diamuſcus & diābra in cauſa frigida, & zuccarum roſaceum in cā calida myrabolani quoq; chebuli conditi optime ualent in confortatione ſtomachi & capitis, & cum hoc comprimendo euacuant, & trifera feruginata eſt propria ex arte fenonis, ſed in confortatione ſtomachi ſuperflue remoliti, & aromaticū roſaceū eſt propriū in utriuſq; confortatione, & in cauſa mixta aut frigida. Siſtatur aūt catarrhus frigid. iuxta quartā intētionem multis modis, ſed maxime tenendo in ore thus aut ſpicam, & thus deglutitū poſt cenā optime confert, ſed in calido teneatur in ore ſemen papaueris al. diacodiō, terra ſig. lutum armenū, aut aliquid ex eis deglutiatur, & quandoq; oportet uti narcoticis, ſed poſtponatur quantum eſt poſſibile. Suffumigia etiam facta cum thure, ſandaraca, coſto, laudano, xiloaloēs ſingulariter aut cōiunctim, & proprie ſi cū reſina & pice incorporentur optime ualent ad ſiſtendum catarrhum, & ad cerebri confortationem. Mundificetur aūt ſtomachus iuxta quintam intentionem cum uomitu, & proprie ſi nauſeauerit. Et ſtomachus & inteſtina mundificentur cum clyſteribus aut ſolutiuis leuibus ſicut pilulis de hiera ſimplici cum pauco myrabolanorum. Deinde cōfortetur iuxta ſextam intentionem cum ſtipticis & aromaticis, & prohibētibus effuſionem materiæ ad ipſa. Et ex proprijs eſt thus, ſpica, capilli ueneris, maſtiche, macis, & ſimilia. Et ſi qua ſit dyſcraſia impreſſa in ſtomacho & inteſtinis frigida cū calidis amoueatur, ſicut ſunt cortex citri, zingiberis, ameos, cortex thuris, & ſicut aromaticum ro. theriaca, mitridatum uſq; ad aquam uitis, & ſimiliter cum exterius applicitis. Calida autem remoueatur cum frigidis cōfortantibus, ſicut diarrhodon abbatis, zuccharū roſ. & ſimiliter leuiter ad frigidum declinantia applicentur exterius. Aër iuxta ſeptimam intentionem declinet ad ſiccum & ad temperamentum in actiuis, aut leuiter ad calidum. Caueat a uentis & a ſtatione ſub radijs ſolis aut lunæ, teneat caput pānis mediocriter coopertum inſpecta eius diſcraſia, ſed reſiduum corporis magis calidum. Vitet uinum quantum eſt poſſibile. Sed bibat aquam mellitam uel zuccharatam, aut uinum rubeum optime lymphatum & proprie aqua aliquantulum calibeata. Et ſint cibi eius facilis digeſtionis non uaporoſi ad ſiccum declinātes, non comedat brodialia in cenis. Poſt cibum ſumat aliquid cydonij, aut piri cocti aut conditi, aut coriandros ſemicōfectos, aut ſaltem præparatos. Non dormiat in die iuxta poſſe, & tardet ſomnum poſt cenam quæ ſit leuis, dormiat capite eleuato ad alterum laterum declinante, ita ut humiditates ſint prone fluere per nares. Procuret uomitū ſi nauſeauerit immediate poſt ſomnum. Et cæteras procuret euacuationes per conuenientes regiones. Exercitetur ſtomacho ieiuno, ſed exercitium ſit magis longum quam forte aut intenſum. Et fricationes aliquando ſuppleant uicem exercitij. Sit ſperans & gaudens, uitet triſtitiam & longum ſtudium, et nimiam ſolicitudinem.

DE LIENTERIA SIVE FLVXV ſtomatico. Cap. VII.

Lienteria lubricitas ſtomachi, lenitas eius, fluxus ſtomaticus ſunt termini ſynonymi, et dicitur lienteria a λεῖον quod eſt lene & ἔντερον inteſtinum, id eſt, lenitas inteſtinorum. Propterea diffinierūt quod eſt lenitas ſtomachi & inteſtinorum, eſt enim tunc eorum ſuperficies lenis non aſpera, ſicut debet eſſe in diſpoſitione naturali.

Eſt autem deſcriptiue aſperitas, inęqualitas, ſuperfi-
ciei ſecũdum corpus durũ, quę naturaliter debet eſſe
in ſuperficie intrinſeca ſtomachi propter retentionẽ,
cum enim ſtomachus primę digeſtionis organũ ſit
principaliter ordinatum ad digerendũ cibum & po
tum ſibi ab ore per mery delatum quem digerere nõ
poteſt niſi ipſum debito tempore retineat, cũ actio-
nes naturales non fiant niſi in tempore, fuit a natura
ſapienter ordinatum ut tunicæ ipſius ſtomachi cum
uilis ſuis corrugarentur, & ſuper cibo cõtraherentur
clauſo portunario ut fieret immediata adheſio cibi
ad ſtomachum & ecõtra, & nullum caderet uacuum
inter ipſos, ſic enim duæ ſequuntur utilitates. una eſt
retentio cibi debito tempore quę maxime perficitur
per ſuperficiem intrinſecam aſperam ex tunicarum
corrugatione prouenientem. altera eſt cibi bona di-
geſtio, & in chylum tranſmutatio quæ perficitur per
bonam ſtomachi cibo digerendo adheſionẽ. Si ergo
ſtomachus debens eſſe naturaliter aſper fiat lenis lede
ret immediate retẽtiua, & conſequenter digeſtiua, &
ęgrotabit ægritudine quę dicitur ſecũdum eſſentiam ſu-
am lenitas oppoſita aſperitati quæ ſub creatura con-
tinetur. Et ſecundum accidens immediatum dicitur
lubricitas, & ſecundum mediatum dicitur lienteria
quę deſcriptiue eſt fluxus indigeſti, primo enim leni
tur ſuperficies ſtomachi interior, deinde ex ea deficit
retentiua & lubricat chylus, ex quo conſequenter de
ficit digeſtiua, ultimo cibus indigeſtus emittitur &c.

Hic fluxus ſpecies non habet niſi quaſdam impro
prias differentias ſecundum magis & minus, aut ſe-
cundum diuerſitatem ſuarum cauſarum. Eſt enim
quędam lienteria in qua emittitur cibus et potus om
nino indigeſtus, & in ea quantitate in qua eſt aſſum-
ptus. Eſt etiam alia ſpecies leuior in qua cibus totus
emittitur, ſed non omnino indigeſtus ſicut aſſũptus
eſt. Et eſt tertia ſpecies leuiſſima in qua non totus,
ſed aliqua parte eius bene in chylũ cõuerſa, aliqua ue
ro refugiente digeſtionem emittitur indigeſtus, ſimi
liter poſſunt aſſignari ſpecies ſecũdum diuerſitatem
ſuarũ cauſarum ut quod aliqua pẽdet a cauſa primi
tiua, ſicut a cibo aut medicina, & aliqua a cauſa cor-
porea, ſicut ex nocumẽto ſtomachi & membrorum
ſibi communicantium.

Propterea cauſas huius fluxus abſoluamus incipi
endo a primitiuis ex quibus eſt medicina ſolutiua,
cuius aliquid eſt in ſtomacho aut inteſtinis, prius au-
tem in orificijs meſeraicarum derelictum materiam a
membris circunſtantibus attrahens ad ſtomachum
& inteſtina, quibus uirtus grauata ſimul cum illis ci
bum expellit. Et aliquando cum periodis materia
in determinato tempore aggregata ſufficiente ſtimu
lare expulſiuam, aut debilitare contentiuam. Quan-
doque a cibo, aut propter ſui quantitatem, aut quali
tatem, aut malum ordinem, aut quia non ſumitur in
tempore conuenienti, aut quia non debite præpa-
ratur, aut quia non fit debita ciborum mixtio ad-
inuicem, aut quia non ſeruatur debitus ordo ſump-
to cibo. Cibus enim quantitatis multæ grauando re
tentiuã eſt cauſa fluxus, & ſi corrumpitur propter di
minutam decoctionem corrumpitur ad acetoſum.
Cibus autem paruæ quantitatis interdum eſt cauſa
fluxus cum propter magnam proportionem uirtu-
tis digerentis corrumpitur ad fumoſum, & ſtimulan
do expulſiuam eſt cauſa fluxus. Secundus cibus ma-
lę qualitatis, ut puta grauis & craſſæ ſubſtantiæ, ſicut
fabæ, caro buffali, & ſimilia debilitando contentiuã
eſt cauſa fluxus ẽt ante eius digeſtionem, & ſalſedo ci
bi acuitas et acetoſitas irritat ad expulſionem ante di
geſtionem, ſicut allea, piper, acetum & ualde ſalſa, &
uentoſitas ſicut in fungis malis, & uelox cibi corrup
tio ſicut lac. Et cibus multæ aquoſitatis, ſicut ceraſa,
pepones, uuæ, & ſimilia & fluxibilia ualde, ſicut bro
dia & unctuoſa faciunt ad lubricitatem, & cibi quo-
rum multum parum nutritur, ſicut olera, conturbãt
enim ſtomachum, cum parum cedat in nutrmẽtum,
plurimum in ſuperfluitatem. Item, cibus qui non eſt
conueniens homini cum ſua proprietate cõtraria to-
ti ſpeciei, ſicut fenum, carnes crudę et cibi animalium
non hominum, aut quod eſt contrarius uni homini,
ita quod non alteri cum ſua proprietate materiã inſe
quente, ſicut cancri qui ſolebant amicum meum ſol-
uere, & in eo fluxum prouocare totiens quotiens cã
cros comederet. Tertio ratione mali ordinis fit flu-
xus cum pręmittitur cibus lubricus facilis digeſtio-
nis, & poſtponitur ſtipticus, aut quando poſtponi-
tur cibus facilis digeſtionis & corrumpitur, eſt cauſa
fluxus corrumpendo quod eſt ſub ſe & irritat natu-
ram ad expellendum. Quarto quando ſumitur in tẽ
pore non conuenienti, ſicut cum ſumitur cibus præ-
cedenti nõdum digeſto, aut cum tardatur cibus poſt
famem replẽtem ſtomachum malis humoribus fit ut
corrumpatur, & tanquam ſuperfluum expellatur.
Quinto non debita pręparatio, ſicut quãdo non be-
ne coquitur aut minus excoquitur, aut frigidus co-
meditur, & ſimilia. Sexto mala ciborum mixtio, ſi-
cut quando ex inciſiuis abſtergẽtibus, ſalſis, unctuo-
ſis fit mixtio &c. Septimo indebitum regimen poſt
cibum eſt cauſa fluxus, ſicut potus multæ aquæ poſt
cenam eſt, cauſa curſibus lubricet. Quãquam aliqui
ex tali potu credant ſe bene digerere ſed falluntur, quia
non digerunt, ſed ſic uidetur eis, quia cibus deſcendit
indigeſtus & citius quam ſolebat. Similiter qui ſe
exercent inordinate poſt cibum, aut coeunt, aut in-
currunt timorem, iram, & huiuſmodi accidentia ex-
trema. Aër quoque humidus ſuperflue adiuuat ad
fluxum, & etiam qualitercunque multum diſcraſia-
tus, eſt enim cauſa debilitatis uirtutis contentiue, aut
corruptionis humorum qui corrupti ſunt cauſa flu-
xus. Ex parte uero ſtomachi eſt mala complexio fri-
gida & humida, maxime debilitando contentiuam
ratione humiditatis, & ratione frigiditatis digeſtiuã
licet enim frigiditas utranque debilitet multum, hu-
miditas multo magis ledit contentiuam quam dige-
ſtiuam quamquam caliditas & ſiccitas cum excedũt
ſint cauſa fluxus debilitando contentiuam & digeſti
uam, ſicut in propinquis morti. Omnis enim mode-
rata diſcraſia deijcit actum proprie uirtutis ſecundo
techni. Secunda cauſa, ſunt humiditates phlegmatice
ſtomacho adherentes, ſiue in eo congeſte, ſiue aliun-
de defluxere, quę non ſinunt cibum figi in ſtomacho
uel tanto tempore remanere ut digeratur, & poteſt
eſſe quod eorum præſentia ſtomachus non ſit leſus,
ſicut neque dicimus hominem leſum in uirtute reten
tiua manuum habentem manus oleo inunctas, quã-
uis non bene retineat, ſecundum plurimum, tamen ſi
prolongaretur in ſtomacho ledunt retentiuam & di
geſtiuam

gestiuam. Similiter præsentia humoris cholerici aut phlegmatici salsi pungentis & stimulantis expulsiuā non sinit cibum figi. Ventositas etiam nō sinens stomachum adhærere cibo est causa ut corrumpatur & expellatur. Tertia causa, sunt ulcera pustule aut apostema stomachi tantum dolorem inferentia ut nō tolleret cibi contactum, quapropter irritatur expulsiua ad expellendum. Item, dolores stomachi à quacunque causa contigerint. Quarta causa, posset esse apostema & ulcera membrorum sibi uicinantium, scilicet diaphragmatis, epatis, intestinorum, gracilium, & colon, qui superequitat stomachum, & similiter ipsorum dolores. Est tamen aduertendum lienteriam quamuis sit principaliter passio stomachi cui principaliter debetur cibi digestio, esse etiam passionem intestinorum & propriè superiorum, quorum actio est in cibo prędigesto in stomacho ad complendam eius digestionem, licet uirtus retentiua nō insit eis per uirtutem in eis repertam, sed solum per ipsorum circunuolutionem, ut uoluit Gal.

Signa lienteriæ sunt ipsa lienteria. s. exitus cibi & potus indigesti. Differt tamen lienteria stomachi à lienteria intestinorum. Nam in intestinali egreditur cibus notabiliter digestus, cum ipsius digestio principaliter in stomacho perficiatur. Sed in stomachali siue stomachia secundum plurimum notabiliter indigestus, & adsunt nocumenta intestinorum cum sanitate stomachi, uel econuerso, & distinguitur per locū doloris, & cuiuscunque alterius nocumenti sensati an sit in regione stomachi, uel intestinorum. Item, ex ægritudinibus quæ præcesserunt an fuerint in stomacho, sicut nausea, subuersio, uomitus, & similes, an fuerint in intestinis, sicut colica, dysenteria, & similes, quæ magis in intestinis appropriantur, & uomitus saniei & sanguinis cum dolore circa stomachum sensato, siue præsens, siue antecedens significat lienteriam esse stomaticam cum sanies & sanguis intestinorum male posset euomi nisi magna esset oppilatio in intestinis sicut in ileo, uerum sanies & sanguis stomachi facile potest per secessum expelli, & differt à fluxu cerebrali, quia lienteria ordinem non habet neque periodum, sed quacunque hora cibus assumitur, & propriè difficilis digestionis egreditur. Cerebralis autem ordinem habet & periodos, ut supra.

Signa causarum si fuerint primitiue sicut medicina cibus, potus, & aër, & alia quæ superueniunt sumpto cibo, scilicet exercitium & similia sunt præcessio ipsarum causarum. Et quandocunque talis causa præcessit, ut quia talis sūptus est cibus, aut aliqua ex causis iam dictis semper sequitur talis effectus, scilicet lienteria & nulla tali causa præcedente non sequitur lienteria, & si est causa medicina solutiua interdum sentitur dolor & punctio, & sapor eius, & quia est ex eis quæ hoc facere consueuerunt, sicut est agaricum aut colocynthis consumitur in substantia nisi sit infusa, sicut oxymelle &c.

Signa male complexionis frigidæ & humi. stomachi sine materia sunt albedo faciei, & linguę, paucitas sitis, & tarda digestio, frequens corruptio cibi ad acetosum cum oxyremia, multitudo sputi, & nō est grauitas stomachi neque nausea. Sed si sit cum præsentia materiæ phlegmatice, adsunt signa suprascripta, & cum hoc grauitas & frequenter stomacho ieiuno adest nausea, subuersio, uomitus phlegmatis, quod etiam frequenter secessu educitur, & si in causa est uentositas sentitur motus uētositatis per superius aut per inferius & rugitus & dolor, nunc in una parte, nunc in altera.

Et si in causa sit mala complexio calida & humores calidi adsunt signa contraria supra scripta, & eorū sapor in eructuatione sentitur & frequenter uomitu aut secessu emittentur, & cum hoc sunt signa generalia ex complexione, habitudine, ætate, tempore, regimine præcedente & similibus, quæ malæ complexioni calidæ aut frigidæ attestantur, & phlegma salsum cognoscitur ex sapore si euomitur, & ex substantia sua subtili & acuitate & mordicatione tinesmo si per secessum emittitur.

Et signa ulcerum sunt uomitus saniei & eructuatio redolens saniem, & secessus saniei multum cōmixtæ fecibus propter longum cum chylo & fecibus incessum, & si ulcera sunt in intestinis raro uel nunquam sanies euomitur, neque eructuatio est redolens odorē eius, sed solum per secessum emittitur, & sumpta per os si acuta sint ardorem inferunt quando ulcera sunt in stomacho: sed in intestinis minimè, & apostemata cognoscuntur ex tumore, duritiæ, grauitate, dolore continuo, febre continua, & bothor cognoscuntur ex punctione & mordicatione, & frequenter apparēt in ore propter continuationem pelliculæ oris cū pellicula stomachi, & facile possunt in causis communicare. Et si apostemata sint in intestinis adest colica et lienteria ex debilitale retentiuæ distinguitur à lienteria ex debilitate digestiuæ, quia in prima cum cibus assumptus est statim emittitur, & propriè cum homo sedet uel incedit, sed paulatim existēte ferè semper aliquo conatu ad retinendum, & propriè cum expulsiua non est ualde fortis, & apparet in cibo aliqua digestio secundum moram eius in stomacho, sed in secunda ex debilitate digestiue cibus notabili tempore retinetur, postea tandem indigestus per superius aut inferius emittitur. Et frequenter apparent signa corrupta digestionis.

Prognostica. Primum est aforismus quintæ particulæ, scilicet in diuturnis lienterijs quòd oxyremia superueniens prius non existens bonum, & est sensus quòd oxyremia, idest eructuatio redolens acetū uel acrestam superueniens prius non existens bonum est per uiam signi, significat enim cibum immutari cum prius nō immutaretur, & sic bonum est, & præcipuè si redoleat odorem aceti cum magis actionem caliditatis significet. Si autem oxyremia præcessisset lienteriam, aut simul cum ea inchoasset, siue diu durasset, siue non, non est bonum signum, significat enim phlegmatis acetosi, aut melancholiæ acris præsentia in stomacho aut magnam distemperantiam stomachi ad frigidum, quorum nullum est bonum.

Dicunt etiam quidam esse bonum per uiam causæ quia res acetose phlegmata incidūt, sed in hoc casu arbitror hoc paruum iuuamentum.

Secundum prognosticum, lienteria succedens fluxibus antiquis, & ad chronicas ęgritudines mortalis.

Tertium, lienteria sequēs malam complexionem frig. & humid. est summæ difficilis cum antiquatur tandem & ducit ad hydropem, tum epar refrigerando, tum male chylum præparando.

Quartum prognoſticum, lienteria ſequens medicinas exoluentes, aliquando ducit ad dyſenteriam & mala ulcera inteſtinorum.

Quintum, uomitus in lienteria eſt malus. Significat enim debilitatem toti ſtomacho communem aut multitudinem materiæ in toto ſtomacho incitantem ad uomitum & ad ſeceſſum, & ſimiliter ſignificat omnes alias cauſas toti ſtomacho communes.

Sextum, quando apparet in lubricitate inteſtinorum ſuper coſtis aliquid ſimile ciceri, & prouocatur urina, & multiplicatur, moritur æger in hora illa.

Cura lienteriæ ſi fuerit à medicina ſolutiua exigit quinque intentiones. prima, frangit audaciam medicinę & eam è corpore educit. ſecunda, humores diuertit. tertia, confortat ſtomachum & inteſtina ne recipiant, necnon cor & membra nobilia, & cum hoc ductus & uias conſtringit, incraſſat materiam, & tandē compingit. quarta, accidentia corrigit. quinta, ordinat debitum regimen.

Prima completur exhibendo aquam hordei, aut aquam calibeatam in potu in notabili quātitate etiā pluribus uicibus, & ſi apparent ſigna frigiditatis detur aqua paſſularum zucchari rub. uel mellis. Mucilago quoq; ſe. pſilij, uel ſe. cydoniorū, & exhibitio olei omphancini uel ſiſamini, & ſimilium optime ualet, tum ad deponēdum medicinam, tum ad frangendū eius acuitatem, & maximè ſi ſit uenenoſa, & debent dari in notabili quantitate & multotiens, & poſſunt mucilagines cum aqua hord. permiſceri, & ſimiliter butyrum cum aqua ca. permixtum eſt in hac re præſtantis iuuamenti, & ex ſimilibus rebus fiant clyſteria ſecundum neceſſitatem.

Communiter tamen ſufficiat aqua hord. uel aqua communis calida ſiue potata ſiue clyſterizata, ſed in clyſteribus aliquid unctuoſum, ſicut oleum uel butyrum, & ſimiliter aliquod abſterſiuum, ſicut zuc. rub. permiſceatur, & ſi per duas horas, poſt huiuſmodi lauatiua dentur aliqua compreſſiua, ſicut ſuccus cydoniorum, uinum granatorum, ſorbium, & ſimilium, & decoctio myrabolanorum optimè confert ad deponendum medicinam.

Secunda intentio completur cum diuerſionibus, & propriè ſi medicina fluxum humorum excitauerit, ex quibus ſunt ligaturæ ſupra cubitos multotiens reiterande, necnon uentoſe ſpatulis applicite. Item fricationes & lotiones brachiorum, ſed uentoſa magna ſtomacho applicita cibum in ſtomacho retinet.

Tertia intētio completur cum interius & exterius applicitis, ſicut cum unguentis emplaſtris ceratis epithimatibus ſtomacho & inteſtinis applicitis, necnon ſyrupis, electuarijs, & cæteris, de quibus ſermo præceſſit in cura fluxus in uniuerſali.

Confortetur etiam cor cum exterius applicitis, & omnes hæ medicinæ conſtrictiuæ interius ſumptæ, ſunt etiam pro parte cordis conſtrictiue & confortatiue, ſicut rob de acetoſitate citri de ribes & ſimiles, & epar confortetur cū ſtipticis claudentibus uias & ductus eius, per quos materia ad ſtomachū & inteſtina defertur. Recipiunt enim ſtomachus & inteſtina ſuperfluitates ferè à toto corpore mediante epate, & tādem apud magnam neceſſitatem compingendum & ſtupefaciēdum eſt iuxta doctrinam ſupra ſcriptorū.

Corrigantur accidentia iuxta quartam intentionē, & ſimiliter debitum regimen ordinetur iuxta quintum ſicut dictum eſt in ca. generali curationis fluxus. Similiter ſi lienteria fuerit ex cibis aut à quacunque alia cauſa primitiua illa remoueatur, & inducatur regimen contrarium.

Cura lienteriæ à phlegmate exiſtente in ſtomacho exigit ſex intentiones curatiuas. Prima digerit incidē do & abſtergendo phlegma exiſtens in ſtomacho cū oxymelle ſimplici, oxymele compoſito & ſquilliti co apud maiorem neceſſitatem & melle roſ. cum his mixto ad aliqualem confortationem, & aquæ ſint ſi cut aqua menthe abſynthij aqua decoct. cinnamomi & ſimiles. Sed eſto memor paucam aquam cū ſyru. permiſcere, utputa tantundem aquæ ut melius adhęrendo abſtergat. Secunda intentio eſt euacuatio cū pillulis alephanignis de hiera ſimplici ſtomaticis, & non excedendum eſt in ſolutiuis fortibus quæ multū trahant à longinquis, ne ſtomachum debilitēt & amplius de materia trahatur ad ſtomachum niſi illa materia à membris diſtantibus mitteretur, & tunc in eo caſu poſſemus uti electuario eleſcof. ſi mitteretur à membris nutritiuis, & pillulis cochijs ſi à capite mitteretur, ſint tamen in parua quantitate & cum quibuſ dam ſtipticis permixta ſtomachum confortantibus.

Vomitus quoque & propriè ſi ad ipſum æger inclinetur eſt præſtans in melancholia, & propriè præce dentibus inciſiuis & ſubtiliatiuis & abſtergentibus, ſicut ſunt almuri & res ſalſe, & ſynapis, & cepe decocte ſicut ala aut raphanum, & his ſuccedant inuiſcantia, ſicut gane in eadem menſa, & multum potet de uino ſatis potenti, & per horam poſt elaboret in uomendo iteratis uicibus imponēdo digitum in ore, aut pennam oleo intinctam donec multū de phlegmate euomat.

Tertia autem intentio eſt diuiſio quæ perficitur ſecundum materierum fluentium exigentiā ad ſtomachum & membrorum à quibus fluunt, & hæc perficiatur ut ſępe dictum eſt. Quarta autem intentio ſci licet confortatio & propriè retentiue eius completur cum unguentis, emplaſtris, ceratis, ſacculis, fomentis factis ex rebus calidis & ſtipticis odoriferis per uirtutem tertiam ſtomachum confortantibus, ſicut eſt maſtix, thus, gallia muſ. abſynthium, gariofili, ſpica, mētha, calamus aromaticus, laudanum ex quibus poſſunt fieri compoſita permiſcendo cum oleo de maſtice, de ſpica, & ſimilibus, & ſucco menthe, uino odorifero, & pauco aceti, cera, pice, reſina, ſecundum exigētiam unguēti aut cerati. Interius autem ſumpta ſint ſicut thus, maſtix, diaolibanū, miua aromatica, ſyru. de mentha, diacitonitem cū maſtice. Sed nota quòd inter herbas mentha eſt pręſtantiſſima in ſtomachi cō fortatione & maximè hortulana boni odoris, & cæteris carnibus, maſtoreum plus confortat ipſum cæteris aro ſtix plus cæteris gummis, galanga plus cæteris aromatibus, enula magis omnibus rad. cappares conditi plus omnibus floribus, & cydonia plus omnibus fru ctibus. Quinta intentio eſt cura accidentiū, pro qui bus etiam recurre ad ea quæ dicta ſunt. Sexta intentio ordinat debitum regimen ſex rerum non naturalium. Aër ergo declinet ad calidū & ſic. naturaliter, aut artificialiter, & cibi ſui ſint calidi & ſic. incidentes abſtergentes non ſtiptici ſaltem in principio ſicut ex ſalatis cappares cum aceto conditi & pauco mellis. Et cepe debite decoctum, & ſimilia, cum aceto & melle, & paucis

& paucis aromatibus condita, aut cum zuc.rub. raphanum & porrum concedi poſſunt in pauca quantitate. Ex ferculis, brodium, cicerum cum mentha in eo minutim inciſa. Item, radices petroſellini debite cocte & pręparate. Item, brodium caulium, & carnes ex auibus boni kimi & facilis digeſtionis, & ex saporibus ſynapiſmum, & piperata, & uinum antiquum aromaticum uinoſum aut mediocris potentiæ. In fine autem multa materia phlegmatica educta magis ſtipticis utendum eſt.

Si fuerit mala complexio frigida & humi. ſine materia unica intentione opus eſt, ſcilicet calefactione & exiccatione cum his quæ habent ſtomachum confortare ſua ſtipticitate temperata aromaticitate & proprietate.

Si uerò uentoſitas fuerit in cauſa. Primo materia à qua eleuatur euacuetur iuxta modū præcedentis doctrinæ. Secundo uentoſitas carminetur cum his quæ etiam ſtomachum confortāt, ſicut eſt zing. & ex maximè proprijs eſt galanga, & diagalanga. Item, caſtoreum, & diaciminum, & bacce lauri, & electuarium de baccis lauri.

Et ſi in cauſa fuerint humores calidi uomitu aut ſeceſſu educantur per eam, ſcilicet regionem quam magis natura tentaret. Et diuertatur iuxta modum generalem ſuperius dictum, poſtea mala complexio eius alteretur cum frigidis & ſtipticis interius & exterius applicitis ſtomachum confortantibus, quorum copiam ſuperius habuiſti, & ſimiliter ſeruetur regimen in cibo & potu.

Si uerò lienteria pendeat ab ulceribus, cura ex proprio cap. requiratur. Et maximè autem cōferentibus eſt ſuccus plantagi. cum bolo ar. & maximè ſi adſunt ſigna caliditatis, his tamen poſſet addi thus, aut maſtiche, exiſtentibus ſignis frigiditatis.

Cura uerò apoſtematū ſtomachi ex proprijs capitulis requiratur. Et ex proprijs poteſt patere cauſa fluxus chyloſi accidentis merito nocumentorum ſtomachi & inteſtinorū. Cauſæ enim intenſæ de quibus ſupra quæ faciunt lienteriā remiſſe poſſunt facere Kyloſum, quare cura erit proportionalis ſupra ſcriptis.

Cura uerò lienterię ex debilitate contentiue magis indiget ſiccis ſtipticis quàm quæ ex debilitate digeſtiue, ſed in caliditate ſatis parificantur. Vinum enim potens antiquum ſtipticum magis ſubuenit debilitati contentiue ex cauſa frig. & hum. Vinum autem potens minus ſiccum & minoris ſtipticitatis magis ſubuenit digeſtiue ex ſimili cauſa. Et diaolibanum eſt ſummæ laudatum in defectu utriuſque à cauſa frigi. & hu. cuius eſt deſcrip. ℞. olibani. ℥. 4. piperis, ameos ſpice, Keiſim, ideſt leuiſtici, aniſi, nigelle. ana. ℥. 2. bauſtiarum. ℥. 4. mellis diſpumati. q. s. miſce. dentur de eo ſtomacho ieiuno. ℥. 3. pro uice, & tardet prandium per duas horas.

Cura fluxus ſtomachi ſanguinei completur cum his quæ dicentur in cura fluxus inteſtinalis ſanguinei ad quod cap. recurre.

DE FLVXV INTESTINALI. Cap. III.

Fluxus inteſtinalis eſt quadruplex, ſcilicet diarrhœicus, liētericus, ſanguineus, & dyſentericus. De diarrhœa & liēteria ſatis actum eſt. fluxus ſanguineus ab inteſtinis, de quo eſt hic ſermo eſt fluxus ſanguinis ab eiſdem in notabili quantitate.

Species non habet, niſi forte quoſdā modos ſecundum magis & minus differentes.

Cauſę ſunt ſolutio unius aut plurium uenarum in inteſtinis, aut apertio orificiorum ipſarum, aut propter multitudinem extendentem, aut acuitatem corrodentem, & quandoque excoriatio aut ulcus inteſtinorum paulatim ſe dilatans, profundans per eorum ſubſtantiam.

Signa diſtinctiua inter hunc fluxum ſanguineum inteſtinalem & fluxum ſang. à toto, & fluxum ſang. epaticum, ſunt manifeſta ex dictis ſuperius in fluxu ſanguineo à toto. Et ex dicēdis in fluxu epatico ſatis in principio cap. ibi enim ponuntur ſex ſigna diſtinctiua inter epaticum & inteſtinalem.

Prognoſtica. Hic fluxus ſequens dilatationē orificiorum uenarum inteſtinorū facile curatur, ſequens autem fracturam abſq; corroſione & ulceratione difficulter, ſed ſequens ulcera & corroſiones difficillimè, pręcipuè ſi fuerit in inteſtinis gracilibus.

Dyſenteria uerò eſt fluxus uentris cum excoriatione aut ulcere inteſtinorum à δυς quod difficultatem ſignificat & ἕτερον inteſtinū quaſi difficultas inteſtini. Iſido. 6. ety. Eſt autem excoriatio inteſtinorū dolor abraſionis, ſiue abraſio doloroſa in ſuperficie eorum intrinſeca. Vulcus autem eſt ſolutio continuitatis eorum cum ſanie. Et hæc ulcera & excoriationes frequenter fiunt in inteſtinis, in ſtomacho rariſſime.

Species dyſenteriæ ſumuntur aut ab inteſtinis ipſis. Eſt enim quædam facta in duobus ſuperioribus, ſcilicet duodeno & ieiuno, quædam in duobus medijs, ſcilicet ileo & ſacculo. Quædam in duobus inferioribus, ſcilicet colo & recto, & quandoque fit in extremitate inteſtini recti, & ſi eſt cum punctione grauamine & conamine ad egerēdum dicitur tineſmus, de quo poſterius agetur. Quandoque ſpecies dyſenteriæ ſumuntur à ſolutione continui, & ſunt tres. Prima in qua educitur ſanguis pinguedo, ſiue potius uiſcoſitas quædam, & eſt phlegma ſtagnans inteſtina. Secunda eſt in qua cortex inteſtinorum educitur, & dicitur alkurat uel alkurati. Tertia in qua fruſtum ſeu pars inteſtini educitur. Et quelibet iſtarum, aut eſt recens ſine ſanie, aut antiqua cū ſanie. Et quanto eſt maior & profundior, tanto plus de ſanie educitur. Et hęc ulcera inteſtinorum. quandoque ſunt munda à quibus ſanies laudabilis emanat, quandoque ſunt immūda, ſcilicet corroſiua à quibus cum ſanie, & propter ulteriorem corroſionem etiam ſanguis emanat, & quædam ſunt putrida à quibus uirus fœtens emittitur. Et quædam propter antiquitatem tandem conuertuntur ad fiſtulas, & quædam adeo profundantur ut perforent inteſtina, & fex in uentre colligitur, quod eſt deterius quàm ſi ſimul uenter & inteſtina perforentur.

Cauſæ autem ſunt primitiuæ ſicut medicinę, uenenoſa ſolutiua, aut non ſolutiua, necnō cibi acuti. Corporeæ autem ſicut humores, ſed frequentius cholera cuiuſcunque generis. Ex quibus ualde mala eſt praſſina, peſſima, zinaria, & deinde frequentius poſt choleram eſt in cauſa phlegma ſalſum aut uiſcoſum ſua tenacitate cum ſeparatur ſoluens continuum, ſed hoc magis in inteſtino recto. Tertio loco eſt melancholia aduſta cuiuſcunque generis, & ſanguis acutus & hi humores excoriantes quandoque ſunt paulatim in inte-

ſtinis

stinis congesti, sed secundum plurimũ sunt aliunde deriuati. Et cholera trãsiens per intestina penes. Aui. secũdum plurimum excoriat infra. 15. dies, humor uerò phlegmaticus in uno mense. Melancholicus in. 40 diebus, licet frequenter in prima aut secunda die quilibet istorum excoriet. Sanies quoque catarrhi & quicunque alter humor acutus ad intestina deriuatus est in causa. Et quandoque causa excoriationis est fex dura, & propriè in extremitate intestini recti, & causat tinesmum. Aliquãdo causa ulceris est apostema quod in intestinis rumpitur.

Signa. Prognostica dysenteriæ & fluxus sanguinis ex uentre sunt cum præcesserit hyems sicca septẽtrionalis & succedit uer pluuiosum & ęstas pluuiosa. Similiter quando hyems est austrina & uer boreale paucæ pluuiæ, succedunt enim fluxus propter multiplicationem catarrhorũ. Et multiplicatur fluxus in regionibus meridionalibus cum exufflationibus austrinis multitudine pluuiæ.

Signum demonstratiuum cõmune omnibus dysenterijs est, quia sanguis pinguedo, siue phlegma stagnans sanies, cortex, aut frustũ intestini educitur, aut solũ, aut cum fecibus ex alijs humoribus permixta, & est cum punctione & dolore notabili in intestinis, & per hoc sanies & sanguis ab intestinis distinguitur à sanie & sang. prouenięte à membris superioribus, cũ ille sit sine notabili dolore intestinorum. Et in intestinali sanies & sanguis ueniunt paulatim, & secundum continuationem & permixti cum fecibus nisi uena soluatur aut orificium eius aperiatur, aut apostema in intestinis subito rumpatur. In epatico aũt & communiter in alijs fluxibus ueniunt in quantitate notabili & interpolate & non permixti, immò primo fex emittitur & succedit sanguis aut sanies, & sunt nocumenta manifesta in epate & in alijs mẽbris quę pręcesserũt. Et in intestinis nõ est nocumentũ manifestũ. Et cum exit sanguis ex excoriatione intestinorum paulatim incipit & agendo procedit nisi soluatur uena, & est cum febre continua. Cum uerò uenit ex epate & membris superioribus communiter uenire incipit in magna quantitate cũ interpollatiõibus, ut dictum est, & communiter omnis paroxysmus est deterior & manifestior præcedente, nisi cum uentum est ad declinationem.

Signa causarum primitiuarum sunt ipsemet causę primitiuæ, scilicet melancholia aut cibi mali qui præcesserunt. Humores cognoscũtur per colores suos.

Phlegma enim colorem habet album & est eius euẽtus cum rugitu à uentositate, sed materia salsa baurachia distinguitur à crassa uiscosa sua uiscositate separante pelliculas, quia phlegma salsum est subtile, hoc uerò crassum conglobatum, & hoc crassum habet alkait siue pelliculas sibi adhærentes, salsum uerò nõ, & cum hoc crasso sentitur grauitas & dolor mansiuus aliquo tempore qui non permutatur. Cholera autem cognoscitur per colorem suum citrinum, aut rubeũ, aut uiridẽ attestantẽ colori prassi siue succi eius aut colori succi fol. porri si fuerit prassina aut colorẽ uiridẽ magis clarũ attestantẽ erugini æris si fuerit zinaria, & est seuorũ accidentiũ, & aliquando cũ syncopi. Sed melancholia habet colorem magnum & magis lucidũ quæ genita est per adustionẽ, & magis nigrum quàm quę est genita per congelationem. Sed melancholia naturalis habet colorem fuscum, & habet odorem ponticũ & acrem, & genita per adustionem melancholiæ naturalis habet odorem acetosum cum ponticitate & genita per adustionem cholerę, habet odorem acetosum cũ amaritudine, & genita per adustionem phlegmatis, habet colorem mixtum cũ albo & nigro, & per adustionem sanguinis permixtũ ex rubeo & nigro, & dolorem habet dulcem tendentem in acetosum, & genita per adustionem choleræ & melancholię sunt cum accidentibus seuis. Et hę duę species ebulliunt super terrã, sed magis genita ex melancholia, & fugiunt ab eis musce. Apostemata eorum cognoscuntur per tumorem, duritiem, grauitatem, dolorem continuum in ipsis intestinis & similia & cum rumpuntur sanies subito profluit in magna quantitate, nec absoluitur æger à feb. continua. Et cũ est excoriatio ex duritiæ fecis cognoscitur cũ aliquid sui egreditur cum absentia aliorum signorum, & sedatur dolor cum lenitate uentris. Et multotiens egreditur succus fecis ex fece iã dura, & existimatur quòd sit fluxus uentris, & constringitur, & in hoc est mors & perditio ægri. Et distinguitur ab alijs fluxibus per colorem, & ex longa fecis retentione, & ex uentris tumore cum duritiæ. Et cognoscitur esse in duobus superioribus, quia dolor est supra umbilicũ & multus fortis, & stomachus multum leditur, unde fit frequẽs uomitus, nausea, & subuersio, & singultus, & epar cõpatitur maximè si sit in ieiuno. Et egestio non egreditur post dolorem inchoatum cum oporteat eam trãsire per plures intestinorum reuolutiones antequam egrediatur, & est cum notabili quantitate sanguinis. Et pelliculæ inde egredientes sunt minores & tenuiores. Et habent sanguis sanies, & pelliculæ maiorem cũ fecibus permixtionẽ. Et quod egreditur si saniosum est, est magis fœtidum & chylosum habet admixtũ. Et frequenter assimilatur aquæ carnis. Et cũ est in duobus inferioribus omnia sunt his cõtraria, & dolor est infra umbilicũ. Et multotiens sanguis & sanies egreditur ante feces, & propriè cum est in recto & in extremitate eius. Et cum est in duobus medijs omnia medio modo se habent, & dolor est circa umbilicum.

Species dysenterię secũdum maiorem & minorem profunditatem cognoscuntur per exeuntia. Nam in prima specie egreditur sanguis & mucositas. In secunda specie pelliculę. In tertia cortices intestinorum crassiores. Et hæ maximè descendunt & manifestantur in clysteri lauatiuo. Sed ulcera per saniem cognoscũtur, & cum sanies est laudabilis, tunc ulcera sunt munda, cum uerò mali coloris fetens, tunc ulcera sunt putrida, & cum saniei sanguis associatur cũ dolore tunc sunt corrosiua, & cum ulcera sunt multæ saniei & sine dolore, tunc sunt sordida, & distinguũtur à putridis, quia putrida sunt cum dolore & fœtore. Et si est ulcus cancrosum uirus suum declinat ad nigredinem, & pręcessit fluxus melancholicus. Et si est cancer sunt signa eius præter signa apostematis. Et si ulcus fistulatur est sine dolore, & egreditur uirulentia subtilis, cuius exitus interpollatur.

Prognostica. Primũ, ulcera & excoriationes quę sunt in intestinis gracilibus, sunt multum suspecta ad mortem. Et propriè ea quæ sunt in ieiuno intestino propter multitudinem uenarum eius crassitiem earũ & subtilitatem corporis sui, & cursum choleræ puræ

ex felle

ex felle ad ipſum, & propter propinquitatem eius in membro regali, id eſt epati, eſt enim cæteris inteſtinis ſibi propinquius, & quia medicina non permanet ſuper eo, immo quamprimum propter choleræ mordicationem lubricat ex eo. Quæ uerò fiunt in inteſtinis craſſis ſecundum plurimum ſalua ſunt. Secundum prognoſticum. Fluxus à cholera praſſina malus ex eruginoſa peior. Sed qui ex humoribus minus malignis ſecundum plurimum ſalubris. Quæ uerò ex melancholia aduſta quæ ſparſa ſuper terrā ebullit & habet odorem acetoſum mortalis ſecūdum plurimum, eſto quòd uirtus ſit potens, & propriè cū eſt incipiens iuxta aphoriſmum. 24. quartæ particulę. Dyſenteria ſi ex felle nigro inchoauerit mortale. Significat enim cancrum ulceratiuum aut ulcus cāceroſum. Et ſequitur alter. Quibuſcunque in ægritudinibus acutis, aut multi temporis aut aliter extenuatis fel nigrum ſurſum aut deorſum exierit, ſequenti die morietur, id eſt parum poſt, hæc omnia intelligantur ſecundum plurimum eſſe uera, quia ſi mutantur in bonum & naturales ſuperfluitates admixtas habuerint eſt bonum, ut uult Gal. Si uerò melancholia non fuerit ualde maligna poteſt eſſe criſis, aut terminus alicuius ægritudinis, duæ enim ſunt ſpecies melancholiæ per aduſtionem genitæ ualde maligne, ſcilicet quę fit per aduſtionem choleræ, & eſt ſubtilis redolens amaritudinem. Altera per aduſtionem melancholiæ, & eſt craſſior et redolet acetoſitatem ſiue acredinem, & ab utraque fugiunt muſce. Et utraque ſparſa ſupra terram ebullit, ſed magis ea quæ redolet acetoſum. Tertium prognoſticum. Quando perforantur inteſtina, & propriè gracilia eſt mortale omnino. Si uerò craſſa perforentur non omnino mortale, immo quidam uiuunt in quibus poſt perforationem inteſtini apoſtematur uenter, & rumpitur, & feces, & uermes, per foramina egrediuntur. Et ſecundum plurimum cum egreditur ex inteſtino aliquid ſaltem aliqua notabilis quātitas moritur æger, etiam ſi ſit de craſſis, quanto magis ex ſubtilibus & propriè ex ieiuno, nam ſtatim communicat ſtomachus & epar, nihil in ſtomacho retinetur & cadit uirtus, & non abſoluitur à dolore continuo uſque ad mortem. Quartum prognoſticū. Fluxus ſanguinis puri in quantitate poſt dyſenteriam ualde malus, ſignificat enim profundationem excoriationis, ita ut uenæ ſcindantur. Quintum. Cum ſit egeſtio ſimilis aquæ poſtea ſimilis unguento malum.

Sextum. Poſt hydropiſim egeſtio ſanguinolenta mortale propriè perſeuerans, non enim educitur materia hydropiſis ſed quæ uirtutem debilitat. Septimum prognoſticum. Spaſmus uomitus & ſingultus conturbatio rationis poſt dyſenteriam, immo poſt omnem fluxum, mortē ſignificat. Octauum eſt inuentum in libro ſecretorum Hip. ſi habenti dyſenteriam appareat poſt aurem ſiniſtram res nigra ſimilis orobo, & cū hoc accidit ſitis uehemens, moritur æger in ſecundo die. Nonum. Quandocunque congelatur aliquid ſanguinis effuſi in uentre rupto inteſtinis ſignificatur per frigus extremitatum ſubito inflationem uentris caſum pulſus & ſyncopim. Si autem hic ſanguis congeletur in inteſtinis accidunt hæc accidentia, ſed remiſſiora. Decimum. Vlcera & inteſtinorū excoriatio quandoq; ducunt ad hydropiſim. Vndecimum. [Q]uando poſt alkurat, id eſt fruſta ſubtilia inteſtinorum egreditur ſanguis plurimus, ſignificat quòd ulcus profundatur, & ægritudo fit fortis, & finitur id quod eſt in ſuperficie inteſtinorum, & peruenitur ad profunditatem ſubſtantiæ eorum, quòd ſi ante alkuit & excoriationem fluxus ſan. pręcedat, difficile eſt cognoſcere an ſit ex inteſtinis, an ex membris frigidioribus, cum quandoq; ex inteſtinis egreditur ſine punctione à dolore notabili, & etiam cum periodis. Sed tamen diſcernitur quia inteſtinalis eſt aut permixtus cum fecibus, aut præcedit eas, ſcilicet quando eſt ab inteſtino recto & ſphicteri. Epaticus autem & qui eſt ab alijs membris ſupra inteſtina communiter ſubſequitur, & hic eſt minus timendus, quàm quādo pręcedit alkurat uel excoriatio. Duodecimum. Si cauſa dyſenteriæ ſimul expellitur cum alkuit, tunc excoriatio eſt in uia additionis propter inſeparabilitatem cauſæ. Quòd ſi abſcindatur cauſa & ſolum alkurat expellitur res tutior eſt, & melius de ſalute ſperandum eſt, & ſoli excoriationi intendēdum eſt, cum in primo caſu ſimul excoriationi & cauſæ ſit intendendum.

Cura fluxus inteſtinalis quæ dicitur diaria, ſcilicet aliorum humorum præterquam ſanguinis ſufficienter ſoprapoſita eſt. Et ſimiliter fluxus cibalis quæ dicitur lienteria. Supereſt enim ut curremus fluxum ſanguinis ab inteſtinis ſine excoriatione qui prouenit à dilatatione orificij alicuius uenæ, uel plurium, aut ex ruptura earum. Et ſecundo curremus fluxum ſanguinis eb excoriatione prouenientem. Et tertio dyſenteriam & ulcera inteſtinorum.

Cura primi exigit quinque intētiones. Prima ſanguinem diuertit. Secunda, cauſam fluxus remouet. Tertia ipſum ſanguinem conſtringit. Quarta, corrigit accidentia. Quinta, ordinat debitum regimen ſex rerum non naturalium.

Prima intentio perficitur cum phlebotomia baſilicæ ſi epar fuerit in cauſa. Si autem in cauſa fuerit retentio menſtruorum, aut hęmorrhoydarum phlebotomentur ſaphenæ, & ſi in cauſa ſit repletio in toto phlebotometur uena communis.

Secunda intētio, ſi cauſa fuerit cholerica permixta cum ſanguine eſt ipſius euacuatio fienda cum his quę ſanguinem conſtringunt, ſicut ʒ. z. reubarbari aliqualiter torrefacti cum aqua plātaginis, aut aqua calibeata ſumptæ, & mirabolani citrini ſunt ad hanc intentionem, & ſi in cauſa fuerit aquoſitas ſanguini permixta ſumantur mirabolani Kebuli cū uirtute turbith.

Tertia intentio conſtringens ſanguinem fluentem perficitur cum bolo armeno, lapide emathitis, Karabe, acatia, ſang. drac. Trochiſcis de Karabe, de terra ſigillata exhibitis cum ſucco plātaginis, aut ſyrupo de myrto ſi fuerit in inteſtinis ſuperioribus, aut cum eiſdem clyſterizatis ſi fluxerit ab inteſtinis inferioribus aut cum utriſque ſi fluxerit ex medijs.

Quarta intentio requiratur ſuperius in cap. gnāli.

Et ſimiliter quinta quæ eſt debitum regimē. Si autem fluxus ſanguineus fuerit ab excoriatiōe curetur ut ſupra dictum eſt, & cum hoc attēdatur excoriationi & ulceri cum his quæ ſtatim dicentur. Non enim bonum eſt in ſingulis capitulis eadem replicare.

Cura dyſenteriæ quæ ſecundum plurimum pendet ex materia ab alijs membris ad inteſtina deriuata nouem exigit intentiones. Prima, cauſam remouet.

Secunda

Secunda, intestina ab humoribus in ipsis dolorem generantibus mūdificat. Tertia, diuertit. Quarta, regit membrum mittens. Quinta, constringit & cum hoc intestina excoriata consolidat. Sexta, si fuerint ulcera ipsa mundificat. Septima, ipsa consolidat. Octaua, corrigit accidentia. Nona, ordinat debitum regimē, pro quibus duabus ultimis recurratur ad capitulum generale.

Prima intentio perficitur corrigendo aërem, prohibendo cibos, potus, & medicinas ipsius factiuas & fotiuas, & corrigendo quascunque causas primitiuas siue corporeas huius fluxus dysenterici. Sed quia multitudo aut malitia humorum secundum plurimum est in causa inchoandum est ab eorum euacuatione. Si ergo fuerit sanguis in causa, aut alij humores cum sanguine peccauerint incipiendum est à phlebotomia saphenarum si in causa fuerit retentio sang. hæmorrhoydalis aut menstrualis. Et si in causa fuerit epar ipsum multiplicās, aut sua caliditate ipsum adurens & inflammās phlebotometur basilica aut saluatella dextra, & si in causa fuerit splen basilica aut saluatella sinistra, & si fuerit repletio in toto non facta propter aliquod membrum de supradictis phlebotometur uena communis, & hauriatur quantitas sanguinis secundum quòd exigit repletio uirtus & cætera, à quibus quæritur licentia in phlebotomia. Si uerò alij humores sanguine educto superfuerint, aut fortè ipsi absque peccato sanguinis fuerint in causa, educantur etiam iteratis uicibus cum his quæ non sunt exoluentia, immo aliquod uestigium stipticitatis derelinquant, de quibus in ca. generali curationis fluxus dictum est, & si pro his euacuationibus complendis opus esset digestione, digerātur humores secundum plurimum cum his quæ incrassant & inuiscant & stipticant calidis aut frig. secundum complexiones & humorum exigentiam confortantibus membra nobilia & propriè nutritiua per uirtutē tertiam de quibus supra in cap. generali dictum est.

Secunda intentio, scilicet mundificatio intestinorum & doloris sedatio completur cum his quæ dicta sunt supra in secunda intētione regiminis fluxus uniuersalis. Et similiter completur tertia, quarta, & quinta, sicut supra dictum est in eodem cap. generali.

Sexta intentio, scilicet excoriationis & ulceris mūdificatio perficitur cum infrascriptis medicinis. Si quidem excoriatio fuerit superficialis & cum signis caliditatis sufficit clystere ex aqua hordei. ℥. 15. olei ro. ℥.3. adipis renum capræ. ℥.2. & tepidum sicut lac nouiter emulsum imponatur, sed maiori existente caliditate his addātur. ℥.2. succi plantagi. aut succi portula. Si uerò fuerint in intestinis superioribus bibātur aquæ hord. medicinalis. ℥.6. aut circa debite calide stomacho ieiuno, & huic pro stomachi confortatione posset addi iulep ros. pro tertia aut quarta parte. Si uerò excoriatio profundior & cum pauciori caliditate cum apparētia alicuius saniei aut phlegmatum uiscosorum suprascriptorum, possunt addi duę. ℥. mellis ros. & si ulcus esset profundius cum eductione phlegmatis uiscosi acuti aut saniei crassioris fiat clystere ex aqua mellis. ℥.15. melle ros. ℥.3. & dimittatur oleum & adeps. Si uerò esset ulcus putridū cum sanie fetente clysterizetur cum. ℥.12. aquæ salite, aut aquæ piscium salitorum, aut aquæ oliuarum conditarum, & addi possunt, ℥.3. mellis ros. sed melius est oximel simplex, melius tamē est ut prius temperetur clysteræ ex tribus partibus aquæ hordei & una parte aquæ salite & gradatim procedatur in acuitate, & clystere ex urina factum est ad hanc intentionem efficax.

Trochiscis autem de arsenico non auderem uti nisi in modicissima quantitate & in forti & carnoso, & in intestinis crassis inferioribus, & in eo qui non est ualde acuti sensus, neque febriens faciendo clystere paruum, ut. ℞. aquæ hordei. ℥.8. trochiscorum de arsenico. ʒ.1. misce. Descriptio trochiscorum de arsenico, & est uiatici. ℞. arseni. sandarace. ana. ℥.s. calcis uiue. ʒ.3. chartæ bombacinæ combustæ, acatie. ana. ʒ.1 fac puluerem, & cum succo arnoglosse fac trochis. ʒ.1

Trochisci. Auic. ℞. sumach capitum granatorum, & succo eorum balaustiarum, id est florum granatorum agrestium, licet moderni balaustias pro caduco granatorum accipiunt, & sunt capita granatorū interiorum, acreste, chalcanthi, colcotar. ana. ʒ.1. & sunt duæ species uitrioli, æris usti, antimonij, floris æris. ana. ʒ.s. fiant trochisci cum succo plantaginis, & sunt ualde fortes, & experiatur primo cū. ʒ.1. in aqua hordei, uel lacte, quidā tamen his trochiscis addunt opiū ut dolor consurgens ex tro. mitigetur, sed non ponatur ultra duo grana aut tria pro quolibet clysteri.

Et quidam ante impositionem clysteris suprascripti stupefaciunt cum lychinio aut clysteri opiato, ut deinde clysteræ corrosiuum sequens primo educto possit facilius tolerari sine dolore, & est melius. Sed obserua in impositione huius clysteris cōditiones suprascriptas. Si uerò sit ulcus corrosiuum quod distinguitur à putrido, quia procedit corrodendo substātiam ipsorum intestinorum, ita ut post saniem, aut simul cum saniæ sanguis egrediatur, non autem procedit putrefaciendo, & non est cum eo fetor sicut in putrido. Curetur tamen frigidis siccis stipticis sicut cū succo planta. cerusa, tuscia, & similibus cum clysteri iniectis. Et si non sufficiat clysterizetur cum aqua aut succo planta. 1. ℔. in qua etiam bullierit aluminis de rocha. ℥.s. usque ad consumptionem quartæ partis, & tepidum imponatur. Et si dolorem fecerit sedetur cum clysteri ex lacte & oleo ro. cui apud necessitatem addatur trochiscorum de Karabe opiatorum. ʒ.1.

Septima autem intentio, scilicet ulceris consolidatio perficitur si ulcera fuerint cum caliditate cum thutia, cerusa, lythargirio, spodio, bolo ar. sang. drac. tragacantho, gummi arabico, succo plantaginis, & similibus. Cuius pulueris accipiantur. ʒ.3. & dissoluantur cum succo planta. aut aqua calibeata quę sit ℔.1. aut plus, aut accipiatur aliqua decoctio constrictiua ex supradictis in cap. generali, sicut quæ fit ex ros. myrto floribus tassi barbassi, copulis glādium, milio aut hordeo torrefactis & similibus. Neque in istis ponatur adeps aut oleum nisi quantum esset necessarium pro mitigatione doloris. Et si esset ulcus cū signis frigiditatis, pulueres positi in clysteri sint thus, sed melior est cortex thuris, myrra, sandaraca, litium. Et decoctio sit facta ex cyperis, nucibus cypressi, myrto, et similibus, in aqua ferrata. Si autem ulcus sit in intestinis superioribus, facta mundificatione, non quidem cum corrodentibus, sed cum aqua hordei, aut aqua mellis, de quibus supra consolidetur. In causa calida cū succo planta. ℥.1. boli ar. ʒ.1. quæ medicina bis in die

bis in die exhibeatur stomacho ieiuno, & non fallit. Si uero fuerit cum signis frigiditatis accipiatur succi plantaginis unciam unam, boli armen. thuris, mastiches, ana scrupulum unum, aut huiusmodi pulueres sumantur cum aqua calibeata aut uino ferrato, aut exhibeatur uinum & aqua calibeata infusionis, thuris, mastiches, tragachāti, macis, garioph. & similiū.

Pro reliquis duabus intentionibus recurratur ad capitulum generale fluxus ut dictū est supra. Et hæc de cura dysenteriæ sufficiant,

DE TINESMO, ET EST fluxus ab intestino recto. Cap. IIII.

Τεινέσμος immo potius στεναγμὸς græce, idem sonās quod gemitus latine. Dictum a στενάζω uerbo græco idem quod gemo significante.

Est descriptiue expressio intestini recti cū gemitu & conamine ad egerendū facta ab expulsiua stimulata a causa præternaturali ledente ipsum aut extremitatem eius.

Prima distinctio, tinesmus est duplex, uerū et non uerum. Verum est a cā corporea affixa substantiæ intestini recti aut extremitatis eius. Non uerū aūt est ꝙ fit a causa incorporea, aut incorporea nō fixa in substantia intestini recti, aut extremitatis eius, sicut a sessiōe super lapide duro, aut frigiditate extrinseca, aut a fece dura, aut a materia fluente per intestina & anū, quę non figitur necꝫ inuiscatur in intestino recto aut extremitate eius.

Secunda distinctio, quoddam est purū, et est absqꝫ materia quæ sit cā eius, quoddam impurū, & est cum materia quæ existit cā eius & manifestum est ꝙ huiusmodi distinctiones non coincidunt.

Causa est duplex, corporea, & incorporea. Corporea est duplex. Aut propria in eo existens. Aut a superioribus effusa. Propria est materia cholerica in eo imbibita pungens & stimulans, aut phlegmatica adherens & inuiscata, quæ per putrefactionē aut paucæ cholerę admixtionem, & acquisiuit acuitatem salsedinē & baurachitatem, sicut est phlegma putridum aut salsum quę materia grauat aut pungit, aut melancholia adusta, aut sanguis acutus, uel est apostema calidum aut durum grauās ꝙ putredinem acquisiuit, aut sua uirulentia resudante molestās, aut ulcera corrosiua, fistulæ, hęmorrhoidis occulte & ragadiæ. Sed a superioribus effusa est duplex. Aut materia acuta sicut humores, sanies, & similia fluentia per intestinū rectum sicut accidit in fluxibus. Aut est fex sicca dura exasperans, quæ in incessu suo pongēdo & grauando stimulat intestinum ad expulsionem. Nonnunquam uentositas est cā tinesmi pungendo & stimuādo extremitatem recti. Incorporea autem est res extrinseca infrigidans intestinū rectum, sicut aër frigidus obuians ano discooperto, aut aqua frigida cum homo stat in ea, aut sessio super lapide duro frigido ledente contundendo et infrigidando. Est autem contusio species solutionis continuitatis. Similiter mala complexio calida siue materia multum excedens. Et quęcunque causa impressa sit potest esse in causa, licet de raro sit. Reliquæ quoque medicinæ remanentes circa fiterim stimulando est causa tenasmonis. Similiter clystere acutū aut suppositorium, & introitus cimicis in anū, & uermes ad ipsum prouenientes. Cibi quoque acuti & salis maxime uiscosi possunt esse in causa aut immediate si secundum aliqꝫ eorum particulam in ano retenti sint aut mediate fece ex ipsis genita. Tinesmus autem frequētius euenit a frigiditate sine materia quam a ca. tum quia intestinum rectum facilius alteratur a causis infrigidātibus communiter occurrentibus quam a causis calefacientibus, quia in habentibus symbolum facilior est transitus. Est autem complexio intestini naturaliter frigida, tū quia frigiditas est magis sibi discōueniens, sicut & cæteris membris frigidis, iuxta 18. aphorismum 5. particulæ. Frigidum inimicum neruis &c. Mouetur autem natura ad huiusmodi frigiditatis & reliquorum nocentium expulsionem contrahendo musculos uentris comprimendo intestinum rectū, et ipsum extendendo, & anum dilatando, & huiusmodi nocitiua per anum educant, quāuis non sit possibilis ipsius frigiditatis eductio cum sit res immaterialis. In hoc enim natura decipitur credens id nocitum esse rē materialē educibilem cum non sit, sicut etiam decipit in tussi & nausea, & sternutatione a causa immateriali pendentibus.

Signa communia cuicunqꝫ tinesmi sunt subitum desiderium & conatus ad egerendum cum expressione recti intestini, & extensione, & ani apertione, & si quid egreditur in principio est modicum pingue & uiscosum. Deinde apparēt puncta sanguinis parua. Deinde plus de san. non ualde permixto cū reliquo quod egreditur. Est enim cōmuniter illud quod est in immateriali egreditur mucositas quædā, & phlegma stagnans intestinū rectū uiolenter propter multū conatum expressum. Apparent autem puncta sanguinis parua propter separationem phlegmatis stagnantis a fece intestini recti. Deinde apparet plus de sanguine illo phlegmate profundius euulso cum aliquali excoriatiōe, hęc aūt quę dicta sunt de eo quod egeritur sunt propria signa tinesmi ueri. In non uero enim pēdente a causa primitiua quandoqꝫ nihil egreditur, & in pendēte a materia desuper effusa secundū plurimū multū egreditur, sicut accidit in fluxibus.

Distinguitur etiam uerum a non uero ex punctione pruritu pondere fere continuis in uero. In non uero autem cum maiori interpolatione distinguitur purū siue immateriale ab impuro siue materiali quia in puro preter materiam, de qua supra fere cōmunē omni tinesmo nihil egreditur, sed in materiali pręter suprascripta secundum plurimum egreditur aliquid de materia quę est in causa.

Cognoscitur aūt materiam esse a superioribus influxā, quia primo pręcessit fluxus illius materię, postea secutū est tinesmus. Et crescit tinesmus cum materia illa per intestina descendit, qua euacuata cessat aut minuitur tinesmus, & nunquam redit aut crescit nisi noua materia descendente.

Sed ubi materia non fit in fluxu, immo fit solum affixa aut inuiscata in intestino recto adsunt signa contraria & accidentia tinesmi sunt magis uniformiter continua. Sed materia cholerica cognoscitur ex regiminæ pręcedente multiplicante choleram, & ex signis dominij cholere in corpore egri. Item, ex punctione percępta in recto & ano, & exeuntia sunt citrina uel citrinitati admixta. Et quia a mundificātibus

choleram & alterantibus iuuatur, & multum calidis
manifeste leditur. Et si phlegma salsum fuerit in cā co
gnoscitur ex præcedēte regimine multiplicāte phleg-
ma & cholerā subdominantur cum circunstantibus
similibus. Secundo ex signis dominij phlegmatis sal
si. Tertio ex pruritu percepto in loco & exeuntibus
phlegmaticis. Quarto iuuatur calidis anodinis & hu
midis abstergentibus, de quibus infra, & a contrarijs
ledit̃ manifeste. Et si melancholia sit in cā aut sanguis
acutus adsunt signa sibi proportiōalia quę ex dictis
facile comprehendi pñt. Et si apostema sit in cā, sentit̃
grauedo & dolor cōtinuus & magis apud emissionē
stercoris, & non euacuatur a febre, & exeūtia difficile
emittuntur, & quandoq; egreditur uirulentia etiā ab
alijs exeuntibus distincta & impermixta. Iuuat̃ mol
lificantibus & anodinis, & a cōtrarijs leditur. Quod
si pendeat ab ulcere, corrosione, aut ragadijs præcesse
runt cāæ ulcerantes & corrodentes. s. humores acuti,
uel forte apostema antea fuit ruptū, uel præcessit dy-
senteria, aut fluxus eruginosus prassinus niger felleus
uel phlegmatis salsi, aut medicina ulceratiua exhibi-
ta fuit, sicut euphorbiū, colocynthis, & similes. Vel
forte sumpsit aliq̃ rem durā acutam indigestibilem,
ut uitrū et similia. Vel pręcessit immissio clysteris, cu
ius cannula fuit acuta, uel immissio collyrij acuti aut
nimis crassi, & sentitur ardor in loco continuus, ma
xime in egestionibus, & sanies, & putredo forte egre
diūtur iuuātur lauātibus, & acutis mordent̃. Quod
si pendeat ex hęmorrhoidibus occultis & intrinsecis
sanguis niger apparebit a cætrris exeuntibus distin-
ctus, & reliqua signa hæmorrhoida℞, de quibus in-
fra. Quod si pendeat a fece dura præcesserūt cāæ uen-
trem cōstipantes, & paucitas egestionis, exasperatio
circa anū percepta ab humidis & lubricis iuuatur, le-
ditur a contrarijs. Quod si fuerit ex frigiditate pręces
serunt causæ infrigidantes, sicut statio in aquis & di-
scoopertio ani aēri & uento frigido, & sessio super re
frigida sicut marmor, & proprie mensibus erratis, si-
ue tempore frigido, sensus obtusus, & frigus in loco
perceptū, & a calidis iuuatur, nocet̃ a frigidis, et signa
sūt cōtraria si accidat a caliditate immateriali. Quod
si pendeat a uentositate adest præsentia uētositatis in
intestinis, maxime in recto, qua perueniente ad extre
mitatem recti fit tinesmus, & exunte remouetur.
Causæ uero primitiuæ reliquę sicut medicinę reliquę
aut cibi acuti declarantur ex ipsarum præcessione &
tenasmonis subsequentia. Introitus autem cimicis in
anū aut uermes in ipso existētes declarantur ex titilla
tione, & commotione in ano sensata.

Prognosticum. Primum tinesmus secundum plu
rimum curatur. Secundum tinesmus aliquando pro
uocat aborsum.

Cura tinesmi materialis absq; apostemate quinq;
exigit intentiones. Prima, prohibet cām antecedentē
si qua sit ne transeat in coniunctā. Secūda, materiam
coniunctā reloluit & abstergit. Tertia, malā comple-
xionem in intestino derelictā alterat ipsum confortā
do. Quarta, corrigit accidentia. Quinta, ordinat de-
bitū regimen. Prima intentio cōpletur euacuādo, di
uertendo, sistendo, materiā antecedentē cum his quę
dicta sunt in cura fluxus in generali. Secunda uero. s.
resolutio & mundificatio causæ coniunctę imbibitę
aut inuiscatæ in recto cōpletur cum clysteribus, col-
lyrijs, emplastris, unctionibus, sacculis, fomentis, ses-
sionibus diuersificandis secundum exigentiam mate
riæ. Materia ergo existente cholerica fiat clystere ex
aqua hor. ℥. 10. olei uio. ℥. 3. uitellis ouorum duobus
zuc. ru. ℥. 1. postea his addes. ℥. 3. mellis uio. aut. ℥. 1.
. s. floris cassiæ, & si fuerit magna caliditas, pone olea
infrigidantia sicut nenufaris, mandragoræ, aut pa-
paueris, aut aquā, aut suc. nenuf. solatri, semperuiuę.
Sed in phlegmatica clysterizabis cum aqua mellis, et
oleo sisamino, aut decoc. furfuris et hordei, cui addes
oleum sisaminū, & mel ros. & si propter maiorem in
uiscationem, opus fuerit magis abstergētibus clyste-
rizabis cum aqua mellis, & aqua parum salita. an. ℥.
4. aut loco aquę salitæ ponatur aqua oliuarū parum
salitarū, aut succus blitis, & cum similibus curari pōt
sanguinea & melancholica, hoc præmisso q̃ si isti hu
mores sint adusti aut acuti ualde cū mitioribus pro-
cedatur. Et nota q̃ clysteria cōiter debent esse paucæ
q̃titatis, ita ut sufficiant 10. aut 12. ℥. non. n. opus est
ut trāseant ultra intestinū rectum, & cū hoc melius re
tinent̃, & melācholia adusta clysterizari pōt cū aqua
decoc. hor. & mellis. an̄. ℥. 6. pñt addi olei uiol. aut si-
samini diu ducti in mortario plūbeo. ℥. 4. & nota q̃
sisaminū & oleum eius cataplasmatū & clysterizatū
est in his dispositionibus propriū. Collyria aūt fiant
in cholerica ex litij croci, an̄. ʒ. 1. s. cerusę. ʒ. 3. quę pul
uerizata misc. cū 2. ℥. adipis renū caprę dissolutę et in
melancholica addat̃ plūbum ustū et adeps cancrorū,
al. capræ, & sint collyria longa usq; ad 7. digitos, uel
supra & intincta in oleo uio. tepido cū supponūtur.
Sed in phlegmatica fiant collyria ex bdellio, croco,
ana. ʒ. z. laudano. ℥. s. adipe gallinæ et cera. ana. q. s.
hæc. n. dolorē leniunt & dissoluunt, & sunt experta.
Fomenta uero fiant in cholerica ex decoct. uiol. ros.
myrti, fenug. se. li. mal. melilot. rad. altæe, sisami, cha
momillæ, & similium mollificantium & resoluenti-
um & partim infrigidātium. Sed in phlegmatica his
addatur fumus terrę, lapacium paritaria, absynthiū,
& similia, & minuantur fri. Hæ autem fomentatio-
nes fiant cum spōgia, filtro, lana, uel cotto quæ in his
decoctionibus infusa et expressa debite calida sępe ap
plicentur ano & partibus circunstantibus, & in me-
lancholica addatur epithimum. Sessio quoque in hu
iusmodi decoctionibus mirabiliter confert ad sedan
dum tinesmum. Et ex his possunt fieri sacculi qui in
aqua ca. infusi & expressi sępe applicentur ano et par
tibus adiacētibus, etiam sacculus ex furfure debite ca
lefactus est proprius in phlegmatica. Et possent fieri
unguēta in calida cū oleo ros. loto, cū aqua nenuph.
& adipe gallinę siue renū caprę lota cum aqua frigid.
pluries, sed in frigida cū oleo sisam. & adipibus pr
dictis, et si fuerit superficialis excoriatio his adde ceru
sam lotam, & ungatur anus interius quātum est pos-
bile. Quod si tinesmus ualde fuerit molestum aliquā
do supponātur collyria siue lychinia descriptione
Alman. Recipe, thuris, litij, croci, gummi arabici.
ana drachmam unam, opij, drachmas duas formen-
tur lychinia aliqualiter longa subtilia incorporādo
pulueres prædictos cum albumine oui, et suspendan
tur bene ut possint ad libitum extrahi, non enim di-
mittendi sunt nisi per horam. Et replicentur secun-
dum opportunitatem. Et si intentio esset consolida-
re, somnum prouocare, fluxum stringere potest uti
lychinio

lychinio ochel. Recipe ſanguis draconis, boli arme.
ceruſæ ablutæ cum aqua ro. ana drachmas duas, ma
ſti. unciam ſemis, opij, hyoſcyami, croci, ana ſcrupu-
lum unum, corti gra. ſcrupulum unum, & cum uino
ſtiptico ſiant lychinia, aut cum albumine oui, & ua-
let in cauſa calida, ſed in frigida caſtoreum, thus, cro-
cus, & litium cum opio miſceãtur ſecundum exigen
tiam. Et ſi uis lychinia non opiata. Reci. maſti. myr-
ræ, ſandaracæ, thuris, ana ſcrupulum unum, litij, lau
dani, ana ſcrupulum ſemis, ceruſæ, ſanguis draconis,
ana ſcrupulum unum puluerizentur, et cum uino fi-
ant lychinia. Et hæc eadem ſine opio ſufficient ad
complendum tertiam intentionem ſi ſibi addantur
aliqua ſtiptica calida aut frig. ſecundum exigentiam
dyſcraſiæ corrigendæ.

Pro complenda autem quarta intentione maxi-
me corrigendę ſunt uigilię, ardor, dolor, & punctio,
quæ omnia optime ſedãtur cum lychinijs ſupra de-
ſcriptis & cæteris de quibus ſupra, pro his etiam acci
dentibus corrigendis recurratur ad capitulum gene-
rale curæ fluxus.

Regimen uero ſex rerum iuxta quintam intentio
nem declinet in tenaſmone cholerico ad frigidum, et
ſit temperate ſtipticum ſtomachi & membrorum na
turalium confortatiuum ſi per compaſſionem ali-
quod eorum debilitatum fuerit. In tineſmo autem
flegmatico declinet parumper ad calidum, aut ſit tẽ-
peratum in actiuis ſimiliter moderate ſtipticũ & mẽ-
brorum naturalium confortatiuum. Sed in melan-
colico ad frigidum & humidum. In ſanguineo ad fri
gidum & ſiccum.

Si uero tineſmus pẽdeat ab apoſtemate facto per
uiam defluxus exigit triplex regimen. Primum re
ſpicit cauſam antecedẽtem complendam euacuatio-
ne, diuerſione, & fluxus materiei prohibitione. Si er-
go materia peccet cum ſang. fiat phlebotomia baſi-
licæ, imò fere nunquam a flebotomia eſt excuſatio,
& ſi repletio ſit communis in toto flebotometur cõ-
munis, et ſi retentio hęmorrhoidarum aut menſtruo
rum ſit cauſa phlebotomentur ſaphenæ, & uomitus
eſt magis conueniens quam uentris ſolutio. Quod ſi
ſolutio fuerit neceſſaria fiat cum lenientibus ſicut mã
na, caſſia, ſed diſtemperetur cum decoctione myra-
bolanorum, bdellij, & ſimilium prohibẽtium fluxũ
humorum ad locum apoſtematũ, & decoctio myra
bolanorum citri. in cholerica, kebulorum in phleg-
matica, indorũ in melancholica et reubarbari in mix
ta ex cholera & phlegmate eſt conueniens. Ven-
toſæ quoque appoſitæ ſuper epate ſplene & ſpatulis
conferunt diuertendo, & ſimiliter urinæ & ſudoris
prouocatio, prohibetur autem fluxus materię ad lo
cum apoſtematum exhibẽdo incraſſantia & frigida,
maxime ſi fuerit calida ſubtilis ſicut ſuc. granatorũ
cyd. & ſimilium. Item, lac & ſyr. de papa. & oxyza-
charam ſyr. roſ. uio. iuiubinum, aquam lactucæ, cu-
curbitæ, citruli, hordei, & ſimilium. Sed incraſſantia
& uẽtrem lenientia ſicut ſyr. iuiubinus uio. ſunt præ
ſtantiora quam uentrem ſtringentia ſed in cauſa fri-
gida eligantur temperate ad calidum declinãtia aut
parum frigida, ſicut ſyr. myrtinus, miua cydo. cum
uino, & aromatibus, & ſimilia.

Secundum eſt regimen particulare complendum
in principio cũ repercuſſiuis dolorẽ ſedantibus ſicut
eſt oleũ roſ. & myrtinum clyſterizatũ et lychiniũ ex
cotto molli in eis intinctum & tepidum ſuppoſitũ ſi
poſſit retineri abſque dolore, & materia exiſtẽte mul
tum calida, hæc olea poſſent lauari aut cũ eis miſceri
ſucci infrigidantes ſicut lactucæ ſolatri ſemperuiuæ,
plantaginis, & ſimilium. Sed in cauſa frigida his ad-
datur oleum chamomellinũ & ſiſaminum, ſimiliter
exterius ungatur & epithimetur fiteri peritoneum re
nes pectẽ inguina cum filtro in his oleis infuſo, & par
tibus prædictis applicito, & ſimiliter infuſo in aqua
decoct. ro. myrti & ſimilium quibus in cauſa frigida
poſſet addi purum ſchinãthi, & florum chamomillę,
et in his quę applicantur exterius poſſet admiſceri pa
rum aceti ad repercutiendum. In augmẽto uero ſu-
praſcriptis oleis frigidis cum clyſteri imponendis ad
denda ſunt calida reſoluẽtia & mollificãtia, ſicut ole-
um anhetinũ, lilior℞ alb. de ſpica, butyrum, adeps re-
nũ, capræ oleum ſiſaminum, amig. dul. & ſimiliũ, &
bdellium eſt proprium. Et poſſunt fieri decoc. & em
plaſtra ex roſis, myrto, rad. maluauiſci, floribus cha
momillæ, anheto, ſem. lini. fenug. & ſi maturetur fiat
clyſtere ex decoct. maluauiſci, fenugræci, ſeminis li-
ni, in qua bdellium ſit diſſolutum, & butyrum, &
adeps renum capræ, & ſi humor ſit multum frigidus
addatur hyſſopus humida, cum his decoctionibus
poteſt epythimari clyſterizari & in ipſis poteſt ſe-
dere, & cum fece earum poteſt emplaſtrari. Et in
cauſa frigida cepæ album aſſatum cũ butyro & hyſ-
ſopo humida exterius applicitum eſt optimum ma
turatiuum, in apoſtemate autem duro mollificantia
uincant reſoluentia, & medullæ, adipes, oleum ſiſa-
minum, amig. mucilagines, maluauiſci. fenugr. ſem.
lini ſunt proprie, & ſimiliter butyrum. Et ſi fuerit fri
giditas notabilis hyſſopus hu. Et ſi apoſtema eſſet
cancroſum omne regimen declinet ad frigidũ & hu.
& clyſterizetur cum oleo uio. aut roſ. ℥.6. aut 7. qui
bus poſſunt addi butyri recẽtis, ℥.3. & omnia diu du
cta ſint in mortario plumbeo, & pro huius cura quæ
debet eſſe blanditiua, cum cura uera non ſit poſſibilis
recurratur ad capitulũ de cancro, & in ſumma in his
apoſtematibus procedatur ſecundum ſuorum tẽpo-
rum & materiæ exigentiam. Vltimum aũt regimen
cõprehendẽs correctionem accidentium & regimen
ſex re℞ non naturalium qualiter debeat compleri pa
tere poteſt ex ſupraſcriptis. Dieta. n. debet eſſe ualde
tenuis & uentris lenitiua non conſtipatiua declinans
ad calidum aut frigi. hu. aut ſic. ſecundũ materiæ exi
gentiam & reliquo℞, a quibus ſumitur indicatio, &
quanto egritudo eſt acutior dieta debet eſſe magis te
nuis, quod ſi apoſtema rumpatur curetur cura ul-
cerum. ut ſtatim dicetur.

Si uero apoſtema genitum ſit per uiam paulatim
factæ congeſtionis, duo ultima regimina ſunt neceſ-
ſaria, ſed primum omittatur, quia reſpicit cauſam an
tecedentem tranſeuntem in coniunctam.

Si uero tineſmus ſit ab ulceribus & corroſione in
inteſtino recto & extremitate eius. Primo mundifice
tur cum aqua aut uino decoct. mel. aut mel. ro. Et ſi
adſit putredo in loco ꝙ cognoſcitur ex egreſſione ui
rus fetentis mali coloris ſupraſcriptis addaẽ oxymel
ſimplex, ita ut 4ª. pars, aut addaẽ aqua ſalita, aut oli
ua℞ ſalita℞, ꝑ 3ª aut 4ª parte, & hec clyſteria ſint pau-
ca quãtitate cũ ſint acuta. ſ. 4. aut. 6, ℥. iam inteſtinis

a fecibus mundificatis, & ubi esset maior putredo cũ
aqua mellis misceatur aqua decoctionis aluminis, &
quando hæc non sufficerent cum uncijs 6. aquæ hor.
misce a duabus drachmis usque ad unciam s. unguen
ti egyptiaci. Rasis tamen 9. Almã. cap. de fluxu uen-
tris quando tinesmus fuerit longi temporis in quo
non egeratur sanguis, sed rasura alba mucilagini si-
milis docet administrari medicamen quod in cura
gingiuarum putrida posuit quod est medicamẽ acu
tum ualde, factum, scilicet ex arsenico citri. & rub. &
calce &c. Sed consulo ut cum leuioribus procedas, et
si sequetur mordicatio clysterizetur immediate cum
oleo tepido, postea consolidetur cum ungento de ce
rusa cum aqua calibeata aut succo plantaginis clyste
rizato, aut injciantur pulueres consolidatiui, sicut ce
rusa, lithargyrium, plumbum ustum & lutum, thu-
ria præparata, cadmia, anthimonium & similia, qui
bus potest addi aloës lotum, & sarcocolla nutrita, &
in summa curetur cura ulcerum intestinorũ de qua
supra. Et apud Franciscum de pedemõtium, oleum
uetus clysterizatum cum acresta est proprium et pul
ueres suprascripti possunt cum cannula in ano im-
posita insufflari. Sed semper ante immissionem ha-
rum medicinarum mundificantium aut consolidan
tium educantur feces cum clysteri ex aqua mellis aut
hordei.

Possunt etiam fieri lychinia longa ex melle aut
adipe renum capre & secum misceri huiusmodi mun
dificantia aut consolidantia, & sint longa ut attin-
gant ad locum ulceratum. Et uitentur cibi acuti salsi
amari acetosi ualde qui possunt facere feces acutas.
Et sint potius lenientes quam constipantes. Si uero
sit excoriatio lenis sufficiat iniectio cerusæ aut unguẽ
ti de cerusa, aut aliquid ex pluribus suprascriptis cũ
aqua hordei, aut succo plãtaginis, & similibus, aut ex
similibus fiant lychinia longa. Si uero pendeat a ra-
gadijs hæmorrhoidibus & fistulis eius cura inferius
proprijs cap. perquiretur.

Si uero pendeat a fecibus siccis eius cura perqui-
ratur in capitulo de cura colicæ a febribus siccis, & in
summa feces cũ clysteribus & sumptis superius mol-
lificentur, deinde cum clysteribus suprascriptis qui-
bus acuta addantur, & proprie mel in magna quan-
titate educatur. Verum clysteria & sumpta per os de
clinẽt ad calidum aut frigidum secundum fecum ma
iorem acuitatem aut minorem, & cæteris circunstan
tijs a quibus queritur indicatio.

Si uero pendeat a frigiditate ano impressa omne
regimen declinet ad calidum tam sex rerum non na-
turalium quam medicinale & proprie teneat anum
uentrem & partes circunstantes ani calidas, & feces
educantur cum oleo anhetino sisamino aut commu
ni quibus eductione addatur aliquid acutum si opus
est sicut mel aut urina, postea clysterizetur cum oleo
anhetino, ruthaceo, & similibus, quibus uinum po-
tens dulce admisceatur aut clysterizẽtur decoctiones
rerum calidarum mollificantium aut lenientiũ, aut
secum talia misceantur, sicut olea & adipes, aut fiant
fomenta & sessiones in huiusmodi, aut sacculi ex re-
bus calefaciẽtibus ano applicẽtur, aut sedeat super as
sere cal. aut uẽter catuli ano applicet, aut filum bulitũ
in aqua ano applicet aut uesica plena oleis aut deco-
ctionibus calidis ano applicetur.

Si uero pendeat a caliditate omne regimen de-
clinet ad frigidum, & in hoc casu oleum ros. uio. suc-
ci frigidantes inuncti cataplasmati clysterizati sunt
conuenientes, clysterizata tamen debent esse actu
tepida.

Si uero tinesmus pendeat a uentositate, fiant cly-
steria carminantia uentositatem ex decoctione semi-
num anethi, anisi, karui, dauci, rutæ, ameos & simi-
lium, cuius uncias octo addantur olei anethini, olei
ruthacei, ana ℥. 2. Et cum similibus decoctionibus
potest locus fomentari, & in ipsis potest sedere. Rasis
tamen 9. Alman. præcipit duo opiata, scilicet trochi
scos & confectionem de styrace, quorum descriptio-
nem in textu exposui, simul enim stupefaciunt & uẽ
tositatem resoluunt. Reliquum regimẽ perquiratur
ex cap. de colica uentosa.

Solutiua tamen minus hic conueniunt quam ibi.

Si uero tinesmus fuerit ex reliquijs medicinæ ab-
stergatur et lauetur cum clysteri ex aqua hordei, oleo
uiolaceo, zuccharo & similibus, & si timueris exco-
riationem laua adipem renum capræ cum aqua fri-
gida, & suprascriptis adde, & si inceperit excoriatio
adde cerusam lotam cum succo plantaginis & ole-
um ros.

Et similiter si fuerit ab acuitate clysteris laua & in-
frigida, & locum conforta ne apostemetur cum su-
prascriptis, & si fuerit a cimice & uermibus interfici-
antur & educantur cum his quæ dicentur in capitu-
lo proprio. Et si fuerit a cibis acutis & salsis clyste-
rizentur cum aqua hordei et oleo uiolaceo, et si quid
fuerit uiscosum cum magis abstergentibus sicut cum
aqua mellis, & si fuerit ex cessiõe super re dura admi-
nistrentur mollificantia & prohibentia apostema, si-
cut decoctio rosarum chamomillæ & anethi debite
calida approximata cum filtro, & unctio ex oleo ro
saceo, chamomillæ, & adipe gallinæ, & si timeretur
apostema approximetur oleum ro. solum.

DE FLVXV epatico.

FLuxus epaticus qui descriptione est fluxus fa-
ctus uitio epatis apud Auicennam habet no-
uem species penes materiam distinctas.

Prima est chylosa. Secunda phlegmatica, quam
Auicenna sub aquosa comprehendit. Tertia cho-
lerica. Quarta melancholica quam Auicenna in
nigram subtilem felleam in nigram fecalem & ni-
gram melancholicam subdistinxit. Quinta sangui
nea pura. Sexta lotiua. Septima fetida. Octaua
uirulenta. Nona est res crassa nigra quæ est sub-
stantia stomachi aut epatis.

Fluxus autem diuersorum colorum licet possit
contingere uitio epatis, & sic dici epaticus, qui ma-
gis in epate continget ex diuersitate partium chyli,
& consequenter ex diuersitate cibi & potus quam
propter diuersam & difformem dispositionem par-
tium epatis, congruentius inter quinque fluxus a
toto superius connumeratus est, cum frequentius
contingat membrorum totius corporis diuersam
& difformem esse dispositionem quam solius epatis,
sed de hoc ibi dictum est quantum est opportunum.
Sed nunc sigillatim species nouem suprascriptas ab-
soluamus.

soluamus. Posita tamen prius differẽtia inter solutio
nem epaticam & intestinalem. Secundo inter epati-
cam & stomaticam. Tertio inter epaticam et meserai
calem, cum hæ omnes cum epatica in aliquibus con-
ueniant pręcipue in exeuntibus.

Differt epatica ab intestinali, & proprie quæ est cũ
rasura aut ulcere intestinorum. Primo quia epatica
est sine dolore intestinorum, imò etiam frequenter si
ne dolore epatis. Sed intestinalis iã dicta est cum do-
lore notabili intestinorum. Secundo quia epatica est
multa & cũ interpolatiõe notabili scd'm plurimum.
Sed intestinalis est paulatim facta et fere cõtinua. Ter
tia differentia sumit͛ a permixtione fecum cum solu
tione antepositione aut postpositiõe. Intestinalis.n.
sanguis aut sanies est semper fere permixta cum feci-
bus, & magis ea quæ a superioribus uenit intestinis
quam quę ab inferioribus. Sed epatica aut descen-
dit sola si non inueniat fecem in intestinis aptam de-
scendere aut descendit post egestionem sibi contigu-
am, facit enim egestionem descẽdere cum applicatur
ad eam. Et hoc maxime uerum est si egestio sit
prope anum. Si enim egestio siue fex esset distans
posset secum permisceri in longo trãsitu. Nunquam
tamen solutio epatica præcedit fecem, ita ut fex im-
mediate subsequatur, & in hoc differt a sangine hæ-
morrhoidali, ille enim frequenter immediate præce-
dit fecem, et certissimum signum sanguis hęmorrhoi
dalis est si appareat egredi saltando sicut ex phleboto
mia. Quarta differentia est quia epaticum præcesse-
runt epatis nocumenta et concomitanter absq; nocu
mentis intestinorum, sed cũ intestinali adsunt & præ
cesserunt nocumenta intestinorum absq; nocumen-
tis epatis. Quinta differentia, quia epatica est secun-
dum plurimum chronica, intestinalis autem acuta.
Sexta, quia epatica cum retinetur cum oppilantibus
et constringentibus, sequitur nocumentũ secundum
plurimum, raro enim absoluitur ab oppilatione, &
etiam si non esset oppilatio, frequenter sequeretur no
cumentum, ut patet discurrendo per causas eius, sed
intestinalis frequenter sine nocumento retinetur.

Epatica autẽ & stomatica licet conueniant in exi-
tu chyli, Differunt tamẽ. Primo quia in epatica chy-
lus est æqualis perfecte digestus. Sed in stomatica im-
perfecte. Item, in stomatica secundum plurimum de
scendit cibus cum chylo & adest lienteria, sed in epa-
tica minime. Tertio in stomatica adsunt nocumenta
stomachi & non epatis, saltem manifesta, sed in epati
ca adsunt nocumenta epatis manifesta.

Sed differentia inter solutionem epaticam & me-
seraicalem, licet conueniant in egressione chyli, est.
Primo, quia chylus in epatica est tendens in sangui-
neum, cum iam epar impresserit aliquid digestionis.
Sed in meseraicali minime aut leuissime. Secundo,
quia in epatica adsunt manifesta nocumenta epatis
quæ ex urina & fece ex grauitate & dolore & simili-
bus circa regionem epatis comprehenduntur,
sed in meseraicali non adsunt hæc nocu-
menta, imò adsunt nocumenta
mesenterij ex dolore &
grauitate circa
dorsum per
ceptis.

DE FLVXV EPATICO chyloso.

FLuxus epaticus chylosus est descriptiue flu-
xus chyli qui est substantia subtilis alba in sto
macho per primam digestionem ex parte me
liori cibi genita, deinde in intestinis perfecta.

Hæc species non habet nisi modos quosdam se-
cundum magis & minus differentes. Quandoque
enim totus chylus egreditur, quandoque pars eius.

Hi autem fluxus licet possint contingere uitio
stomachi solum, tamen de eo hic agemus qui proue-
nit uitio epatis, nã de stomacho superius dictum est
quantum est opportunum.

Hic autem quinque ex causis contingere potest.

Prima causa quia chylus est pluris quantitatis
quam sit expediens pro corpore nutriendo. unde
quod superfluum est ab epate renuitur, & tanquam
superfluum ab intestinis expellitur. Generatur au-
tem plus de eo quam sit expediens propter superflu-
um appetitum stomachi cum bona eius digestione,
& quia cibus assumptus est multus & multi nutrimẽ
ti & paucarum superfluitatum facile in chilum con-
uertibilis. Idem etiam fluxus posset contingere si chy
lus genitus esset nimium crassus aut uiscosus. Aut ali
ter male conditionatus, ob defectum stomachi, aut
cibi. Secunda causa, quia epar fuit creatum paruum.
unde non potuisset multum chylum continere. Ter-
tia est apostema concaui epatis aut meseraicarum q̊d
licet possit pendere a quacunque materia, est tamen
secundum plurimum sanguineum & frequenter per
mutando efficitur durum. Quarta causa est oppila-
tio cõcaui epatis aut meseraicarum attenuatoria aut
coartatoria aut carnosa. Si .n. essent in gibbo fieret
fluxus humoralis, cum humores in concauo gene-
rentur, licet in gibbo perficiantur. Quinta est debili-
tas attractiue epatis uel meseraicarum, licet maxime
epati approprietur. non est enim attractiua meserai-
carum de qua sit curandum, fit enim attractio in uir-
tute epatis. Hęc autem debilitas licet possit a quacun
que specie malę complexionis cum superfluit contin
gere, secundum plurimum tamen pendet a superflua
frigiditate, & quandoque a multitudine euacuatio-
nis tam per uomitum quam per alias regiones.

Signa flluxus chylosi absolute manifesta sunt co
gnoscenti chylum qui est albus subtilis sicut ptisana
hordeacea, siue solus expellatur, siue cum alijs exeun
tibus permixtus. Sed quod proueniat ex chylo am
pliori cognoscitur, quia patiens non macresit & co-
medit amplius consueto, & forte cibos pluris nutri-
menti & in summa est cum bona habitudine & con-
stantia uirtutum naturalium. Quòd uero chylus
sit crassus aut uiscosus aut aliter male conditionatus
cognoscitur per uisum, & quia utitur regimine ma-
lo, aut forte adest mala stomachi dispositio cum ca-
rentia aliarum causarum. Quòd autem sit hic flu-
xus a paruitate epatis cognoscitur, quia est a genera-
tione contractus. & quod cum comedit parum pro
uice & frequentius melius se habet. Quòd autem
sit ab apostemate epatis aut meseraicarum & a qua
specie apostematis cognoscitur per signa superius di
cta in passionibus epatis, ad quas recurrendum.
Et similiter est illuc recurrendum pro cognoscendis

oppilationibus epatis & meseraicarum. Inter quas & apostema est distinguendum, & maxime per febrem quę necessario sequit̃ quodcũq; apostema epatis & meseraicarum, licet in apostemate meseraicarũ sit ualde remissa. cum oppilatione aut secundum plurimum non ast febris. Item quia ad apostemata uehementiora sequuntur nocumenta. & in breuiori tempore quam ad oppilationes. sicut decoctio appetitus, singultus: arefactio hydrops & similia. In cæteris enim signis communibus multum similantur. Et hic nota quod fluxum esse periodicum est signum fere cõmune omnibus fluxibus oppilatiuis secũdum aggregationem materiæ in determinato tempore, minus tamen fluxibus chylosis conuenit, licet sint cum oppilatione. De fluxu autem oppilatiuo inferius faciam speciale capitulum, ad quod recurre. Quod autem sit a debilitate attractiue cognoscitur per carentiam aliarũ causarum, & per præsentiam malę cõplexionis in epate uerisimiliter ipsius factiuæ quę secundum plurimum est frigida. Pro cognitiõe autem specierum malæ complexionis epatis in causa recurratur ad superius dicta in passionibus epatis.

Prognostica. Primum hic fluxus secundum plurimum curat̃ nisi pẽdeat ex apostemate, exigit tñ medicum expertum & diligentem. Secundum, hic fluxus est ex eis qui cum dimittũtur arefaciunt & debilitant uirtutem, & quando retinẽtur & proprie cum oppilatiuis constringentibus inflantur in superioribus, & constringitur anhelitus.

Cura epatici chylosi. Si pendeat a nimia quantitate chyli, minoretur. cibus. Quod si propter famẽ non posset abstinere dentur cibaria quorum multa quantitas parum nutriat, sint tamen boni nutrimenti sicut olera laudabilia panicum & similia. Curetur cura appetitus canini. Licet forte melius sit hunc fluxum sinere. Si uero chylus esset nimium crassus aut uiscosus, dentur cibi præbentes nutrimentum subtile, sicut uinum album, carnes auium laudabilium, uitelli ouorum, & si cum hoc sint aperitiui erit proficuum sicut brodium cicerum abiecta prima decoctione. Item decoctiones radicũ feniculi, petroselini, apij & similium, & aromentizentur cum cinamomo. & panis suus sit communi fermẽtatior. Et si chylus fuerit aliter male conditionatus incidatur in contrariũ regiminis præcedentis, & stomachus si fuerit in causa corrigatur.

Quod si pẽdeat a paruitate epatis comedat frequẽtius & parum pro uice & cibaria boni nutrimẽti subtilis & multi & paucarum superfluitatum non uentrem lubricantia.

Quod si pendeat ab epate concaui epatis aut meseraicarum phlebotometur aut aliter euacuetur, & diuertatur, & quantum ad localia administrẽtur secundum exigentiã suorũ temporũ & materię. Et dieta sit tenuis cõtraria discrasiæ apostematis, ita ut in apostemate saltẽ calido prohibeãtur panis carnes & uinum præbeat tamen nutrimentum subtile facile penetrãs, & pro cura huius recurratur ad capit. de apostemate epatis. Et cauendum est ab administratione fortiter constringentium & oppilantium tam interius quã exterius. Habeant tamen stipticitatem paucam cum singulari proprietate quibus sint epatis & membrorum naturalium confortantia, nec sint uentrem lubricantia.

Si uero pendeat ab oppilatione, curetur cura fluxus oppilatiui de quo infra in capitulo proprio. Et si sit repletio sanguinea phlebotometur basilica aut saluatella dextra secundum exigentiam repletionis & uirtutis. Si uero materia oppilans sit phlegmatica crassa aut uiscosa secundum quod est ut plurimũ digeratur cum oxymelle simplici & aqua absinthij. Deinde euacuetur cum pilulis de reubarbaro aut alephãginis cũ tertia parte agarici præparati, et pilulæ de raued Mesue sunt fortiores. Tertio digeratur cum oxymelle composito aut scillitico aut syrupo de eupatorio & aquis absinthij apij aut eupatorij. Quarto euacuetur cum eisdem aucta dosi, & proprie cum pilulis de raued de eupatorio aut de alkekengi Mesuæ. & Auicen. dicit clysteria fortis aperitionis & attractionis, & similiter uomitiuum esse ex rebus magis iuuatiuis, si tamen appareat dominium caliditatis dẽtur digerentia & euacuantia temperata aut ad frigidum declinantia sicut aqua cicoreæ aqua cuscutæ capillorum ueneris, syrupus bisantinus & acetosus simplex & compositus. Quinto aperiantur oppilationes cũ theriaca diacalamentho diacinamomo quæ cum uino subtili aut aquis aperientibus exhibeantur, uinũ tamen est melius ut sit antiquum, & sit 2. uel 3. ℥. Item passulæ cum phisticis, seminibus communibus frigidis, anisis, semiconfectis & cinamomo sunt prestantes & passulæ solæ optime conferunt aut cum diarrodon admixtæ. Et si appareat dominium caliditatis detur diarrodon & semina communia frigida. Dieta autem declinet ad calidum frigidum aut secundũ exigentiam dyscrasiæ & aliarum circunstantiarum. Et sint cibi & potus aperitiui non oppilantes. Et uinum sit album subtile non dulce bene clarum magis aut minus uinosum secundum quod oportet. nam plurimus potus uini passi recẽtis facit cadere in solutionem epaticam propter suam crassitiem & dulcedinem. Et cum apparent signa caliditatis ptisana hordeacea confert. & dimittatur panis uinum & carnes, constante uirtute, & cibus est partiendus ut parum pro uice comedat, sed frequentius. Dormiat sufficienter ut fiat bona digestio, fiant fricationes toti corpori celebrata prima & secunda digestione, ut nutrimentum ad mẽbra trahatur, & summopere uitanda sunt oppilantia & constringentia interius aut exterius applicita & ualde dulcia. Et hæc cura est communis cuicunque fluxui oppilatiuo chyloso, aut humorali, siue oppilatio sit in gibbo aut concauo epatis, siue inter epar & intestina siue in membris quæ sunt ultra epar. Si uero fluxus chylosus pẽdeat ex debilitate attractiuę sequẽtem malam cõplexionem frigidã cum materia sicut accidit scd'm plurimũ procedat̃ eodem mõ qui dictus est in cura fluxus oppilatiui a materia frigida. Verũ cõiter non indiget ita fortibus incisiuis et subtiliatiuis pro digõne, sed bene fortibus apperitiuis, et ẽt cõiter sufficiunt leuiora solutiua cum quibusdã stipticis cõfortata, sicut pilulæ de reubar. additis mirabolanis kebulis pro quarta parte. Si uero sit mala cõplexio frig. sine materia nõ indiget euõne, sed calefiat epar cum oleo de spica, quod esset præstantius si bulliret dum pauco uino uinoso subtili aromatico usque ad uini consumptionem & ungatur notabiliter fricando ipso oleo prius calefacto, & panis sit

communi

communi fermentatior conditus cum aniso & similibus & uinum sit antiquum subtile &c. ut superius cõditionatum, sed si in hoc casu attinetur alicui dulcedini forte esset præstantius. Non sic in oppilatione, & phistici & passulæ pingues auellanæ depillate cũ cinna. essent prestantes, & in reliquis fiat ut dictum est in fluxu chyloso ab oppilatione. Et si appareat dominium caliditatis dentur aperitiua frigida, epatis tamẽ confortatiua sicut diarodon aut triasandali cum passulis, & seminibus communibus frigidis, & ungatur cũ oleo ro. & myrtino, & reliquũ regimẽ declinet ad frigidum, & sit epatis & mẽbrorum naturalium confortatiuum tam stipticitate temperata quàm singulari proprietate, & si fuerit debilitata propter lapsum ad humidum, totum regimen declinat ad siccum.

Et econtra si fuerit debilitata propter lapsum ad siccum declinet ad humidum, & si fuerit debilitata propter nimias euacuationes sistantur euacuationes ille & totum regimen medicinale, & in cibo & potu sit stipticum cum temperamẽto actiuarum & cum hoc sit aperitiuum facile penetrans ad membra, & sit multũ resumptiuum ita ut parum ipsius multum nutriat, & in hoc casu maximè cibus est partiendus.

DE FLVXV EPATICO PHLEGMATICO sub quo aquosus continetur.

QVid nominis & quid rei huius fluxus satis manifesta sunt.

Est autem hic fluxus duplex, quidã aquosus, quidam à phlegmate crassiori.

Causa aquosi est corruptio digestiuę epatis, quam coadiuuat multus potus aquæ & uisus rerum aquosarum. Et potentia uirtutis expellentis per meseraicas ad intestina, quæ si deficeret esset causa ascitis. Corrũpitur autem digestiua huiusmodi producens aquositatem secundum plurimum à frigido, licet etiam caliditas epatis superfluens in gradu diminuta tamen in quanto possit per corruptam digestionem aquositatem multiplicare, sicut accidit in habentibus epar superfluè calidũ & febrientibus qui efficiuntur hydropici, potentia enim rei insequitur multitudinem formæ. Item corrumpitur ab humido. A sicco autẽ corrupta non producit aquositatem aut rarissime. Apostemata quoque epatis & oppilationis corrumpunt epatis digestiuam. Corrumpitur etiam per communitatem & à toto & à pluribns membris. De his tamẽ quantum est expediens dictum fuit superius in hydrope. Conuersio quoque aquæ hydropicorum per meseraicas ad intestina est causa huiusmodi fluxus, & per ipsum soluitur ascites sicut dicit Hip. 6. aphorismorũ aphorismo. 14. Ab hydrope habito secũdũ uenas in uentrẽ aqua fluente solutio fit. Causa autẽ fluxus à phlegmate crassiori est mala complexio frigida epatis destruẽs digestiuam cum regimine proportionali generationi huius phlegmatis & fortitudo expulsiuæ.

Signa sunt illud quod egreditur, scilicet phlegma & aquositas & regimen præcedens, scilicet comestio fructuum aquosorum & potus aquæ superfluus & propriè tempore non congruo. Item paucitas urinæ & sudoris uel ascites præcedens cum confortatione uirtutis, & aqua tunc est citrina, sed ex præcedẽti causa est alba, & propriè si fuerit in causa mala cõplexio frigida epatis. Si autem malæ complexionis epatis apostematis oppilationis & nocumenti ipsius epatis per communitatem ab alijs membris, sunt ex dictis superius manifesta.

Prognostica. Primum, hic fluxus curatur secundum plurimum, nisi pendeat ab epate. Secundum, cum retinetur hic fluxus aquosus errante digestiua, impletur epar aquositate, & rumpens in uentrem facit hydropem aquosam secundum plurimum mortalem, iuxta aphorismum. 56. septimæ particulæ. Si epar impletum aqua in omentum eruperit, id est in zirbum, his uenter aqua impletur & moriuntur.

Cura. Si causa fluxus aquosi fuerit cõuersio aquę ascitici ad intestina, sinatur natura operari, & medicus ad nihil aliud intendat, nisi ad confortationem digestiuæ & expulsiuæ epatis cum proprijs per uirtutẽ tertiam & contrarijs epatis discrasiæ & cæteris nocumentis eius, & cum hoc moderata stipticitate participantibus. Si tamen nimis superflueret, cohibeatur cũ magis stipticis, proprijs tamen in confortatione epatis & contrarijs ipsius discrasiæ, ut supra. Si uerò in causa fuerit regimen præcedens malum, ordinetur regimen contrarium tam regimini præcedenti quã discrasiæ inducte in epate per regimen illud, & dieta sit tenuis, boni chymi, & paucarum superfluitatum. Si uerò in causa fuerit aliquod epatis nocumentum per essentiam uel per cõmunitatem ex suprascriptis, quatuor debentur intentiones. prima est remotio causæ siue nocumenti illius. secunda uirtutum epatis cõfortatio. tertia correctio accidentium. quarta regimẽ uitæ. Pro prima intẽtione. primo mundificetur epar ab aquositate, nunc per eandem regionem, scilicet per intestina si natura per se non fuerit sufficiens cum decoctione hieros & mirabol. kebulorum. ana. ʒ. z. quę decoctio fiat in aqua mel. ℥. 6. ad consumptionẽ medietatis, & coletur, & sufficienter exprimatur, uel cum aqua mellis, dococt. mirabol. kebulorum. ℥. 1. misceatur. ʒ. s. succi ireos, aut quantum uidetur sufficere, uel si fluxns fuerit phlegmaticus, minoretur cum his quę dicta sunt in cura generali fluxus. Aliquando uerò mundificetur, & diuertatur aquositas illa per urinam cum diacurcuma, aut dialacca exhibita cum uino albo, aut cum decoctiõe radicum & seminum prouocantium, cum qua etiã trochisci de lacca possunt exhiberi. Si tamen esset cum signis caliditatis aut febre dentur diuretica frigida sicut decoctio seminum communium frigidorum & radicũ aspharagi permixta cum triasandalis aut diarodon abbatis, sudor etiam si oportuerit prouocetur ponendo ipsum in stupha aut in furno à quo panis sit extractus & teneat caput extra, aut ponendo ipsum in thermis quæ non sint atramentales aut aluminose, aut alio modo stiptice, & si esset debilis non potens huiusmodi tolerare dormiat, & in somno bene pannis operiatur, aut anhelitum cõtineat aut hora somni exhibeatur potio sudoris prouocatiua sicut theriaca aut metridatũ cũ uino subtili potenti. Deinde pro complenda hac intentione alteretur epatis discrasia & corrigantur cætera nocumenta eius siue sint per essentiam, siue per cõmunitatem cum his quę dicta sunt in passionibus epatis.

Et cum eisdem compleatur intentio secunda quæ est digestiuæ epatis confortatio. Et ex proprijs sunt

paſſulæ, fiſtica, auellane, cinnamomo epar. adip. & caro limaciarum cum proprietate crocus uinum mediocris uinoſitatis odoriferum medium inter dulce & acre. Et ex frigidis ſunt ſpecies endiuiæ & multa alia ſimplicia & compoſita de quibus ſupra in debilitate epatis.

Tertio corrigantur accidentia ſicut dictum fuit in cura generali fluxus. Et regimen declinet ad calidum aut frigidum ſecundum exigentiam dyſcraſiæ, ſed ſecundum plurimũ ad ſiccum, & ſit participans ſtipticitate temperata cum ſingulari proprietate in confortatione epatis.

DE FLVXV EPATICO CHOLERICO.

FLuxus epaticus cholericus quantum ad quid nominis & quid rei eſt ſatis ex dictis manifeſtus.

Species habet diuerſas ſumptas ſecundum diuerſas ſpecies choleræ. Expellitur enim quandoque cholera naturalis, quandoque non naturalis ſicut citrina uitellina cholera minoris famæ, praſſina eruginoſa.

Cauſa eius eſt multitudo choleræ aut acuitas propter diſcraſiam epatis calidam cum regimine calido proportionali generationi eius ſicut eſt frequens uſus ciborum acutorum amarorum ſalſorum ualde dulcium & unctuoſorum, & motus fortes ſub æſtu ſolis & in diebus canicularibus ira & reliqua quæ corpus inflammant. Et ſimiliter cauſæ pręternaturales ſicut febres adurentes apoſtemata calida, & oppilationes. & propriè oppilatio in poris Kyſtis cum fortitudine expulſiuæ. huiuſmodi enim cauſæ inflammantes cum excedunt adurunt ſanguinem & humores & per aduſtionem inſpiſſando ſunt cauſæ choleræ zinariæ, immo aduſtionis ſubſtantiæ epatis.

Signa. Hic fluxus cholericus ſecundum ſpecies ſuas cognoſcitur per calorem & ſubſtantiã eius quod expellitur. Sed de ſignis fluxus cholerici ſufficienter actum eſt in capitulo de diarrhœa. Sed eruginoſus raro eueniens eſt ſicut erugo æris cum multa corporis & epatis inflammatione quæ ſi perſeueret aduritur ſubſtantia epatis. Signa autem diſcraſiæ epatis apoſtematum oppilationum eius & Kyſtis fellis ſunt ex præcedentibus manifeſta.

Prognoſtica. Primum, hic fluxus perducit ad excoriationem & ulcera inteſtinorum, & tanto citius quanto cholera eſt acutior & maioris aduſtionis.

Secundum. Hic fluxus ſecundum plurimum curatur niſi pendeat ab apoſtemate aut ſit cum aduſtione ſubſtantiæ epatis, quæ aduſtio cognoſcitur ex hypoſtaſi orobina rubea tendente in nigredinẽ, cuius orobus eſt frangibilis ad differentiam orobine citrine, nõ facile frangibilis quę eſt ex rene, & ille orobus de quo ſupra non eſt niſi de ſubſtantia epatis aduſta ſi tenacitatem aliquã habuerit ad differẽtiã ſanguinis aduſti.

Cura huius fluxus cholerici epatici quatuor exigit intentiones. prima, remouet cauſam fluxus. ſecunda, epar confortat. tertia, corrigit accidentia. quarta ordinat debitum regimen.

Si ergo cauſa fluxus fuerit regimen præcedens remoueatur & inducatur regimen contrarium infrigidans & humectans. Si uerò in cauſa fuerit epatis ſuperflua caliditas alteretur cum infrigidantibus magis aut minus intenſis ſecundum diſcraſiæ exigentiam quæ applicentur intus, & extra. Sed tamen extra nõ applicentur niſi prius facta ſufficienti choleræ euacuatione, quæ educatur niſi natura per ſe ad hoc ſufficiat cum decoct. prunorum tama. mirabo. citri. in qua infuſe ſint. ʒ. 2. reubarb. infrigidantia autẽ interius ſumpta ſunt ſicut ſyrupus de granatis cum aqua endiuię, plantaginis aut ſolatri aut ſemperuiue, aut portulacę, & ſimilium magis aut minus frigidorum ſecundum exigentiam in quibus poſſunt infundi ſandali aut ſpecies triaſandalorum cum camphora apud maiorem inflammationem. Vinum quoque granatorum de berberis ſiue criſpinum cũ aquis ſupraſcriptis ad hoc conueniunt. Exterius autem fiant epithimata cum aqua endi. plantaginis cum ſpodio ſpeciebus triaſandalorum & ſimilium, quibus addatur parum aceti. & ſi uirtus eſſet debilis parum uini aromatici aut ſpicæ. Apoſtemata uerò & oppilationes ſiue epatis ſiue Kyſtis manifeſta ſunt ex dictis in oppilationibus epatis & icteritia. Sint tamen deoppilãtia fr. aut temperata ſi cum frigidis non poſſet fieri apertio ſicut eſt aqua hordei ſe. communium frigidorum cuſcute capil. uen. & ſimilium.

Confortatur autem epar cum eiſdem de quibus ſtatim dictum eſt.

Pro tertia intentione, ſcilicet correctione accidentium frequententur clyſteria mundificatiua prohibẽtia excoriationẽ in quibus ponatur aqua hor. adeps renum capre, albumen cum uitello oui. oleum uiola. & ſimilia. Reliqua accidentia ſicut inſtantiæ uigiliarum & ſimilia curentur, ut dictum eſt ſupra in capitulo generali.

Regimen autem ſex rerum non naturalium iuxta quartam intentionem declinet ad frig. & hum. cum temperata ſtipticitate & ſingulari proprietate epatis confortatiua.

DE FLVXV EPATICO NIGRO melancholico.

QVid nominis & quid rei huius fluxus epatici nigri melancholici ſatis ſunt ex dictis manifeſta. Eſt enim hic fluxus deſcriptiuæ fluxus humoris ſiue puris melancholici uitio epatis ex quo patet quomodo differat à fluxu nigro qui eſt ſubſtantia epatis aut ſtomachi, & etiam à diarrhœa melancholica. Illa enim non eſt uitio proprio epatis ſed totius.

Species ipſius famoſe ſunt tres, ſcilicet. Fluxus niger ſicut ſanguis niger aut uini nigri fex. Fluxus niger felleus. Et niger melancholicus. Primus autẽ triplex penes. Auic. eſt enim quidam exiſtens ſicut ſanguis ſubtilis niger non cõglobatus. alter uerò frequẽtius ueniens qualis ſanguis niger conglobatus. Similiter fluxus niger felleus eſt duplex, quidam eſt fluxus melancholiæ genitę per aduſtionem choleræ rubeæ naturalis, alter per aduſtionem choleræ non naturalis. Sed tertius fluxus, ſcilicet niger melancholicus eſt iterum duplex, ſcilicet melancholiæ naturalis cum ſuperfluit, & melancholiæ præter naturam genitæ per aduſtionẽ melancholiæ naturalis, alter per aduſtionem ſubtilioris partis eius. Species autẽ fluxus melancholici

melancholici non famose sunt quæ fiunt per congela
tionem melancholię, aut per adustionem phlegmatis
aquosi aut crassioris, aut ipsius congelationem, quæ
ideo sunt non famose, quia raro eueniẽtes. Ex melan-
cholia enim genita per congelationem melancholiæ
non fit fluxus nisi raro propter sui crassitiem & pau-
cam stimulationem, sed fit sephyros purum. Melan-
cholia autem genita ex phlegmate pauce attinet ni-
gredini.

Causę primi fluxus, scilicet melãcholici fecalis sunt
sex. Prima est mala complexio epatis calida adurẽs
aut frigida cõgelans, materia autem est massa sangui-
nea in hanc melancholiam fecalem per adustionẽ aut
congelationem uersa ad quod iuuat mixtio multi hu
moris melancholici in massa sanguinea. Secũda cau
sa est ulcus putridum in substantia epatis emittẽs pus
nigrum. Tertia causa est dubelati quod rumpitur
in substantia epatis subito emittens magnam quanti
tatem puris nigri quod per meseraicas ad intestina de
fertur. Si enim solũ resudaret & non rumperetur ma
nifeste fieret fluxus uirulentus subtilis de quo infra.

Quarta causa est oppilatio epatis quæ aperitur. un
de materiæ diu per oppilationem retente & denigra-
te educuntur, licet quandoque per apertionem hu-
iusmodi oppilationis fiat fluxus diuersorum colorũ
aperitur autẽ oppilatio aut à uirtute forti sola aut cũ
auxilio medicinarũ. Quinta causa ẽ fortitudo uirtu
tis aut sola aut auxilio medicinali adiuta digerẽs & se
parans nocitiuũ à iuuatiuo, & tãdẽ nocitiuũ nigrum
fecalem de quo supra expellens. Sexta causa est de-
bilitas uirtutis, scilicet retẽtiue aut digestiue epatis, et
hunc fluxum fecalem antecedit fluxus lotiuus secun-
dum plurimum de quo infra. Retentiua autem & di-
gestiua licet possint debilitari ab omni genere ægritu
dinis, quantum tamen pertinet huic proposito debi-
litantur à mala complexione calida aut frigida. Cali-
da autem magis lædit retentiuam. Frigida uerò ma-
gis digestiuam quę malę complexiones aucte aut diu
imprimentes perducunt, tandem aut fluxum feculen
tum adurendo aut cõgelando. Propterea dicit Auic.
quòd hæc mutatio ex lotiuo ad feculentum nõ fit su-
bito, id est in modico tempore, sed paulatim. Citius
tamen ad hunc perducit caliditas adurendo quàm fri
giditas congelando, cum ipsa sit magis actiua. Flu-
xus autem sanguinis denigrati propter longam mo-
ram non reducitur ad hunc fecalem, sed ad fluxũ san-
guineum de quo infra, quia forte licet sit denigratus,
adhuc tamen retinet foramen sanguinis aut saltẽ ma-
gis sanguini assimilatur quàm huic melancholię fecu
lente. Eius autem mora denigrans ipsum secundum
plurimum est in intestinis. Ab his tamen sex causis
suprascriptis, licet uterque fluxus fecalis pendere pos-
sit, scilicet subtilis & crassus. Subtilis tamen penes. A.
frequentius fit à debilitate uirtutis digestiue, & conse
quenter à mala complexione frigida. Et ideo fluxus
lotiuus frequenter antecedit ipsum, & sitis in princi-
pio sui est parua, & appetitus cibi plurimus: quamuis
in fine rei perducat propter sui putredinem ad febres
& deijciat uirtutem & perducat ad hydropisim, & ad
ultimum est longitudo cum extensione dispositiõis.

Causę uerò secundi fluxus melancholici, scilicet ni
gri fellei est caliditas epatis adurens conuertens chole
ram rubeam naturalem aut non naturalem in melan
choliam adustam.

Causæ tertij fluxus melancholici qui dicitur niger
melancholicus est debilitas attractiuæ splenis aut eius
oppilatio siue sit in porro attrahente siue in porro ex
pellente melancholiam ad hos stomachi, quare melã-
cholia ab epate nõ mundificata tanquã superflua ex-
pellitur ab ipso per meseraicas ad intestina ad quod
concurrit multitudo generationis eius, aut propter
cibos proportionales aut propter epatis discrasiam
superflue calidam adurentem, & sic cõuertentem me-
lancholiam naturalem uel subtilem partẽ eius in me-
lancholiam adustam, non autem conuertentem mas-
sam sanguineam, quia esset fluxus fecalis pertinens ad
primam speciem de qua supra, neq; etiam choleram
quia pertinet ad secundum modum de quo supra.

Species autem nõ famose de quibus supra fiunt aut
ex frigiditate congelante melancholiam aut phlegma
aut ipsum adurente.

Signa. Fluxus fecalis niger est coloris nigri ten-
dẽtis in rubeum. Et si est crassus est sicut fex uini aut
sanguis niger cõgelatus. Si uerò subtilis est sicut san-
guis niger subtilis non congelatus.

Differt autem qui fit à mala complexione aduren
te aut congelante ab his qui pendent ab alijs causis,
quia adsunt signa malæ complexionis non autẽ apo
stematis, neque ulceris aut oppilationis: nec reliqua-
rum causarũ de quibus supra. Et qui est à caliditate est
magis niger. Et habet nigredinem magis lucentem.
Et est magis fetens. Et antecedunt eum liquefactio hu
morum & membrorum, & fluxus uentris uirulẽtus
sitis, paucitas appetitus, uehementia rubedinis aquæ.
Et plurimum sunt cum eo febres & egestio præcedẽs
eum est sicut egestio febris pestilentiæ in uehementia
fetoris crassitudine & tinctura coloris, & tandem in
fine egreditur sanguis niger. Sed quando fit à frigi-
ditate adsunt signa contraria. Et quando siccitas est
coniuncta caliditati aut frigiditati est maior sitis &
fluxus magis conglobatus, quando autem humidi-
tas est ipsis coniuncta adsunt effectus contrarij.

Si uerò pendeat ab ulcere aut corrosione est cũ do
lore in partibus epatis & cũ paucitate eius quod egre-
ditur & remanet, scilicet in epate & antecessione causa
rum facientium necessario ulcera & corrosiones, pau
latim enim pus educitur, sicut paulatim in ulcere ag-
gregatur. Et non profluit magna quantitas subito si-
cut in ruptura dubelati. Si uerò pendeat à ruptura
apostematis adsunt primo signa apostematis, fortè
nondum colligendis sumpta ex grauedine crassitiæ
dolore & febre continuis. Deinde signa dubelati siue
collectionis & maturationis eius sumpta ex augmen
to febris doloris & cremento reliquorum accidentiũ.
Et febres ille sunt non seruantes ordinẽ. Et multotiens
incipiunt cum rigoribus. Et durities pulsus est testi-
monium magnum dubelati in uisceribus. Et aliquan
do paulatim resudat uirus. Et læditur à resupinatio-
ne nedum à statione super latus. Et cũ perfecta est ma-
turatio quiescunt febris dolor & reliqua accidentia,
& crescit grauitas. Et quãdo redeunt dolores & pun-
ctiones, & grauitas fit maior, appropinquat eruptio.
Cum ergo accidit rigor subito & sedatur grauitas &
dolor in loco apostemato, tunc iam eruptio facta est,
& propriè quando descendit magna quantitas puris
mordicans illud quod pertransit, et fortasse accidunt

pulsus

pulsus cordis, syncopis & mors propter uirtutis resolutionem. Et quandoque non solum egreditur pus immo notabilis quantitas sanguinis, aliqua uena soluta. Et quando rumpitur, ad intestina egreditur cū egestione. Sed quādo ad renes egreditur cum urina. Sed quando ad uentrē, per nullam regionē egreditur sed detumescit epar & apparet tumor circa inguina.

Si uerò pendeat ab oppilatione aperta, pręcesserūt signa oppilationis epatis quæ multum apostemati similantur. Absentia tamen febris facit secundum plurimum eas ab apostematibus differre. licet in eis sit maior grauitas quàm in apostematibus. secunda primi. Secundo hic fluxus accidit subito, & est secūdum plurimum salubris.

Si uerò pendeat à fortitudine uirtutis apparent signa digestionis cum uirtutis constantia. & fit fluxus cito cum omnibus aut pluribus cōditionibus laudabilis crisis qui ad salutem satis cito terminatur. Si uerò pendeat à debilitate uirtutis digestiue aut retentiue præcesserunt causæ debilitatis, & præcedit secundum plurimum fluxus lotiuus qui tandem ad feculentum perducitur.

Signa uerò fluxus fellei sumuntur ex colore eius quod egreditur nigro tendente in citrinum & odore amaro & subtilitate substantię, & si est per adustionē choleræ naturalis est subtilior & acuitate & mordicatione eius. Et quia in paruo tempore ducit ad dysenteriam, & præcesserunt causæ adurentes, & cum reliquis accidentibus proportionalibus & est cum fetore notabili.

Signa uerò fluxus melācholici subtilis adusti sunt quia habet odorem acrem, sicut acetum à quo fugiūt musce, & sparsa super terram ebullit, & est acuta & uelocis impressionis, & est nigra relucens non tendens in citrinum, neque in rubeum, neque in album.

Si uerò sit fluxus melancholiæ crassæ genitæ per adustionem, tunc est crassa, habēs odorem acrem tendentem in ponticum nigra, ut supra cum relucentia, sed est tardioris impressionis, & cū hoc tardioris euacuationis, & utraque est cum fetore notabili. Melancholia autē naturalis fluens est cum paruo fetore, paucę impressionis, nigra non mulum, neq; relucēs, neq; præcesserunt causæ adustionis, & habet odorem ponticum. Quod autem in causa sint cibi melancholici, significat ipsorum usus.

Debilitas autem attractiuæ splenis. aut oppilationes ipsius cognoscūtur per signa propria superius posita in passionibus eius, ad quas recurre, & inferius ponenda in fluxu oppilatiuo.

Quæ uerò est per congelationem melancholiæ est multum crassa, paucę impressionis, pauci fœtoris, difficilis curæ, habens nigredinem non relucentē & odorem ponticum tendentem in acrem.

Quæ uerò est per adustionem phlegmatis aquosi habet odorem salsum subtilis existens substātiæ, coloris parum nigri tendentis in album satis fortis impressionis satis faciliter curabilis satis fœtens.

Quæ uerò est per adustionem phlegmatis crassioris est crassa habens odorem parum acrem aut ponticum paucę impressionis difficulter curabilis parum nigra tendens in album satis fœtens. Si uerò sit per congelationem phlegmatis habet colorem parum nigrum cum albedine siue relucentia saporis pontici cū acredine parum fœtens, paucę impressionis difficulter curabilis, & signa frigiditatis præcesserunt.

Prognostica. Primū Hip.4. aphorismorū aphorismo.21.egestiones nigre qualis sanguis sponte uenientes, id est non apparentibus signis digestionis & sine auxilio speciali & perseuerantes siue sequantur calidi .tatem adurentem aut frigiditatem congelantem aut indebitam mundificationem melancholiæ propter defectum splenis sunt pessime & mortales secundum plurimum. Sed cum pharmaco, aut apparentibus signis digestionis minus malum. Secundum, huiusmodi egestiones sequentes ulcus aut rupturam dubelati in epate secundum plurimū sunt mortales. Tertium, sequentes apertionem oppilationis epatis, aut crisim secundum plurimum salubres sunt. Quartū, sequentes debilitatem uirtutis quas antecedit fluxus lotiuus secundum plurimum mortales. Quintum, Hip.4.aphorismorum aphorismo. 22. Egritudinibus quibuscunque incipientibus, si fel nigrū sursum aut deorsum exierit mortale, ampliando aphorismū ad quancunq; speciem melancholiæ genitæ per adustionem, maximè per adustionem cholerę aut melancholiæ, & supposito quòd fluxus talis melancholiæ sit perseuerans. Sextum, Hip.4.aphorismorū aphorismo.23. Quibuscunq; ex ægritudinibus acutis aut multi tēporis aut abortibus aut aliter extenuatis fel nigrum aut quasi sanguis niger exierit sequenti die moritur.i.per parum tēpus post, intelligēdo semper quod corpora ista sint debilitata notabiliter quod dedit intelligi per extenuationem et quod egestiones iste sint perseuerātes & sponte uenientes non pręparātibus signis digōnis. Septimū.4.aphorismorū aphorismo 24.dysenteria si a felle nigro inchoauerit mortale ampliando.ut supra aphorismū ad quancūq; speciem melācholię per adustionem genite maximè per adustionē cholerę & melācholię naturalis. & intelligitur quod hmōi melancholia affixa sit & diuturnauerit in intestinis, nā excoriatio siue ulcus hmōi quod datur intelligi per dysenteriam est cancer ulceratus siue ulcus cancrosum, quod est ex toto genere mortale & ex hoc tollitur contradictio aphorismi 48.6. particulæ splenecticis dysenteria superueniens soluit egritudinem. Illa enim melancholia à splene ad intestina deriuata facit dysenteriam transeundo & non figitur in intestinis.

Cura fluxus epatici feculenti nigri exigit quatuor intentiones. prima causam remouet. secūda epar confortat. tertia corrigit accidentia. quarta ordinat debitum regimen.

Si ergò iuxta primam intētionem causa huius fluxus fuerit regimen præcedens malum multiplicatiuum melancholiæ aut choleræ adustæ & sanguinis adustiuum illud remoueatur & inducatur regimen contrarium.

Et si in causa fuerint febres adurentes sanguinem, scilicet causon tertiana continua, synocha pestilentialis attendatur euacuationi cum phlebotomijs, & solutiuis quæ sint tamen plurimæ infrigidationis & humectationis, & secundo attendatur extinctioni caumatis febrilis sex modis. Primus cum infrigidatione aëris, & eius humectatione, qui tamen stante fluxu non debet adeo infrigidari ne materia pellatur à circunferentia ad centrum. Aër tamen inspiratus debet esse

esse notabiliter frigidus cui semper sint admixti uapores rerum frigidarum redolentium, quibus æger delectetur. Secundus cum his quæ in ore retinentur infrigidantibus & humectãtibus guttur & linguam.

Tertius est alteratio per clysteria, sed stãte fluxu sint mundificatiua. Quapropter aquæ hordei addantur succi infrigidantes, sicut portulacæ plantaginis solatri semperuiue & similium, oleũ uio. nenufa. & adeps renum capræ ad prohibendum excoriationem.

Quartus est per cibos & potus, quapropter in cibis suis ponatur uinum granatorum de berberis aut acresta. Et in brodijs ex quibus debent fieri fercula bulliat lactuca endiuia plantago portulaca cucurbita & similia aut aliquod istorum. Quintus per epithimata applicanda, cordi, epati, renibus, dorso, capiti.

Sed hic duo obserua. Primum, ut hæc non applicentur nisi præcedente sufficienti euacuatione. Secundum, ut stante fluxu totũ corpus aut maior pars cum his frigidis nõ epithimetur ne materia amplius pellatur à circunferentijs ad centrum, sic enim fluxus nimis augeretur. Sextus, per ea quæ sumuntur quæ sint infrigidantia & humectantia epar & membra nobilia confortantia cum singulari proprietate cum stipticitate temperata, & cum hoc sint propria humori peccanti, scilicet choleræ aut melãcholiæ cum sanguine mixte quæ per sui caliditatem aut putrefactionem sunt causa adustionis sanguinis. Potus tamẽ aquę frigidæ qui conceditur in febribus urentibus, stante fluxu nõ est cõcedendus, facile enim perduceret ad lyenteriam, aut ad fluxum chylosum.

Et si causa fluxus fuerit defectus splenis in mundificando epar regatur secundum quòd dicetur in fluxu splenetico.

Et si in causa fuerit caliditas adurens epatis aut mẽbrorum quæ sunt ultra epar alteretur cum infrigidãtibus fortibus, quæ tamen non extinguant calorem innatum interius sumptis & exterius applicitis epati & cordi & dorso secundum situm uenę chylis. Et sint confortantia, ut supra stipticitate temperata & singulari proprietate, sed non approximentur exterius nisi prius debita mundificatione præcedente. Si ergo adsit multitudo sanguinis pręponatur phlebotomia ex basilica aut ex communi, aut ex saphenis si in causa fuerit retentio menstruorum aut hæmorrhoidarũ, postea humor dominans in sanguine mundificetur, cholera quidem cum decoctione fructuũ, scilicet prunorum tamarindorum, & mirabol. citri. in aqua endiuiæ, in cuius. ℥.3. debite colatis & expressis infundantur reubarbari. ʒ.2. per. 1z. horas cum ebullitione parua & debita expressione & colatione.

Et si in causa fuerit humor melancholicus educatur, ut. ℞. epithimi mirabol. indorum. ana. ʒ.z. sene. ʒ.1. bulliant in. 6. ℥. aquæ lactis ad consumptionem medietatis, & coletur exprimendo, sed epithimũ ponatur ad bulliendum in fine. Et si uenter non esset facile obediens cum hac decoctione distemperetur. ʒ.1. aut quantum uidetur electuarij amech. Quod si nõ fuerit opus phlebotomia, à mũdificatione iam dicta inchoandum est. Deinde alteretur epatis & cordis dyscrasia cum frigidis sæpe dictis, & similiter dorsum sive regio uenæ chylis cum infrigidante Gal. aut similibus sicut oleo ros. cum quarta parte aceti. Similiter fumat frigido de quibus superius in fluxu cholerico.

Quod si nimia frigiditas epatis aut membrorum quæ sunt ultra epar fuerit in causa educatur prius melancholia cum decoctione statim posita. Sed loco electuarij hamech. ponatur diasene aut exhibeantur pillulæ ad hanc intentionem. In quibus tamen ponãtur mirabol. nigri derelinquentes aliquod uestigium cõstrictionis. Et regatur splen si deficeret ab attrahendo melancholiam, aut propter debilitatem aut oppilationem, ut infra in fluxu splenetico. Postea calefiat epar cum interius sumptis sicut syrupo de absinthio de eupatorio cum syrupo de epithymo cũ aquis absinthij buglossæ & similibus. Et ex confectionibus conueniunt diagalanga diatriompipereon diacalamentum diamuscum. Item theriaca & metridathum. Et si opus esset calefacere & humectare cõueniunt zuccharum buglossatum zuccharum boraginatũ cum passulis auellanis parum torrefactis & fisticis. Et exterius applicentur oleum de spica de absinthio cum tantundem uini potentis & pauco aceti & aromatizentur cum gariofilis & spica & similia modo tuo elige.

Et hæc eadem quę dicta sunt optimè ualent ad complendum secundam intentionem quæ est epatis confortatio, modo habeant stipticitatem moderatam, & singularem proprietatem ad epar. Si uerò fluxus feculentus pendeat ab ulcere remanẽte post rupturam apostematis aut pendente ab alijs, primo remoueatur causa fluxus mundificando & consolidando partem ulceratam. Secundo epar confortetur. Tertio accidentia corrigantur. Quarto ordinetur regimen.

Primo mundficetur epar cum aqua hordei, aut zucchari, aut mellis permixtis cum melle ros. oxymelle simplici aut syrupo acetoso simplici secundum exigentiam dyscrasiæ & putredinis ulceris. quibus utendum est aliquibus diebus donec pus minoretur postea consolidetur cum succi plantaginis. ℥.z. succi end. ℥.s. boli ar. ʒ.1. Et si opus erit minori infrigidatione his addatur aliquid thuris aut masticis, item diorodõ abbatis & triasandali permixti cum his aut similibus confortant & consolidant. Et si opus esset calefacere eligatur syrupus de absinthio diarodon de succis herbarum. Item trochisci diarodon de reubarbaro, et cum his compleatur prima & secunda intentio.

Si uerò fluxus feculentus pendeat ab apertione oppilationis aut à uirtute creticante sinatur natura operari & adiuuetur si defecerit. Vbi uerò fluxus nimiũ excederet quem uirtus non bene ferret sedetur secundum opportunitatem.

Si uerò fluxus feculẽtus pendeat à debilitate uirtutis quẽ frequẽter antecedit lotiuus, remoueatur causa eius, quæ secundũ plurimũ est mala cõplexio aut calida debilitans contentiua aut frigida debilitans digestiuam cum his quæ sæpe supra dicta sunt.

Et cum eisdem epar confortetur ut supra.

Et corrigantur accidentia secundum exigentiam ipsorũ, & ordinetur regimẽ secundũ causæ exigẽtiã.

Cura uerò nigri fellei & nigri melancholici exigit intentiones quatuor suprascriptas. Sed properandũ est maximè in cura nigri fellei & melancholici subtilis propter fortitudinem suæ impressionis. Ergo quã primum potes euacua huiusmodi humores cum. ℥.3 decoctionis prunorum tamarindorum, mirabo. indorum, epithymi & scene in qua post debitam colationem & expressionem infunde reubarb. ʒ.1. per. 1z horas.

horas, deinde coletur exprimatur & secum misceatur ℥.1. electuarij hamech uel quantum uidetur. Et eadē medicina conuenit in melancholia facta per adustionem phlegmatis. Sed in melancholia naturali aut genita per congelationem detur diascene ab. ℥.s. usq; ad. ℥.1. cum aqua absinthij, infusionis epithymi & mirabolanorum indorum.

Post euacuationem alteretur epatis dyscrasia cali. aut frig. secundum exigentiam medicinæ aut alteratiue tam interius sumendæ quàm exterius applicandæ patere possunt ex supradictis quæ cum hoc quòd alterent sint etiam epatis confortatiue iuxta secundam intentionem.

Sed pro tertia intentione prohibenda est excoriatio intestinorum, dolor est sedandus cum clysteribus & reliquis proprijs ad hoc, quæ requirantur in cura dysenteriæ & in cura generali fluxus. Tu tamen debes uti clysterbibus magis aut minus infrigidātibus & magis & minus abstergentibus & aliquando stupefactiuis secundum humoris diuersitatem & necessitatis exigentiam quorum copiam in cura dysenteriæ & cura generali fluxus habuisti. Et reliqua accidentia corrigantur secundum quòd ibi dictum est &c.

Sed pro quarta intentione regimen sex rerum declinet ad frigidum aut ad cali. secundum exigentiam discrasiæ. Licet secundum plurimum debeat declinare ad frigidum, immo aliquando debet esse notabiliter frigidum. Similiter quandoq; debet declinare ad humid. quandoque ad sic. Et aliquando cum temperamento actiuarum aut passiuarum aut utrarunque.

Similiter dieta debet esse aliquando tenuis, aliquando crassa secundum longitudinem aut breuitatē morbi & uirtutis tolerantiam. Quæ autem sit huiusmodi requiratur in cura generali fluxus.

DE FLVXV EPATICO SANGVINEO.

Hic fluxus quātum ad quid nominis & quid rei est satis ex dictis manifestus.

Est autem hic sanguis quandoque rubeus uiuidus, quandoque niger, & niger est fetens, aut non fetens. Et quicunque istorum quādoq; est multus, quandoque paucus, quandoque nouus, quandoq; antiquus quandoque continuus quādoque interpollatus siue periodicus, quandoque criticus quandoque symptomaticus.

Causa rubei prima est scissura uenæ portæ aut meseraicæ absque scissura carnis aut panniculi tegentis ipsas facta à causa primitiua aut à multitudine extendente aut ab acuitate corrodente. Si enim simul cum ipsis scinderetur caro & panniculus tegens ipsas sanguis exiens reperet ad concauum uentris sicut scissura uenę chylis aut emulgentis absque scissura rei tegētis ipsas est causa mictus sanguinei. Secunda causa est multitudo eius supra illum qui necessarius est pro corpore nutriendo aut acuitas eius stimulans expulsiuam. Tertia causa est oppilatio ramorū uenæ chylis aut portę, quare sanguis in epate generatus ad mēbra nutrienda transire non ualet sed tanquam superfluus ab eo ad intestina expellitur. Quarta causa tenens se ex parte corporis est repletio eius apostema oppilatio debilitas attractiue ipsius, quarum causas require in capitulo de fluxu sanguinis à toto.

Causa autem nigri non fetentis est lōga mora eius in intestinis aut multa admixtio humoris melancholici, aut frigiditas congelans.

Sed causa nigri fetentis est mora adeo longa ut feteat. Item caliditas putrefaciens.

Signa. Differt epaticus sanguineus à fluxu intestinali sanguineo per signa ex superius posita in principio huius capituli. Sed differt à sanguineo proueniente à toto, quia cum hoc adsunt nocumenta epatis, cum illo non. sed adsunt signa nocumenti membrorum ultra epar, scilicet oppilationis apostematis repletionis debilitatis attractiue & similibus. Pro quibus recurre ad capitulum de fluxu sanguineo à toto. Signa scissuræ uenæ portæ sunt ipsa causa primitiua, scilicet casus offensio aut percussio super epar si præcesserint. Et dolor quidam sensatus circa concauum epatis, & quòd sanguis egreditur in magna quantitate et subito, & non facile sistitur neque cito. Sed quod superfluit supra illum qui est necessarius pro corpore nutriendo cognoscitur quia sumit cibum maioris quātitatis aut magis nutritiuum quàm consueuerit. Sed quòd sit acutus cognoscitur ex præcedenti acuitate cibi & quia mordicat loca per quæ fluit, & fortè tendit in citrinum. Sed quòd sit oppilatio in uenis epatis cognoscitur per signa superius posita ex grauedine tumore, & similibus, quę melius in gibbo quàm in concauo percipiuntur, & quando sanguis uenit à gibbo est magis nitidus, & depuratus, & oppilatio gibbi magis communicat spiritualibus, sicut oppilatio concaui magis communicat stomacho, & qui est ex oppilatione cito abscinditur & est periodicus.

Et differt à lotiuo, quia hic est purus ille sicut lotura carnis.

Prognostica. Primum, hic fluxus secundum plurimum curatur, sed non apud negligentes & inexpertos. Secundum, fluxus sanguinis nigri fetentis deterior est quàm fluxus nig. non fetentis. Tertium fluxus sanguinis rubei deterior est quàm sit fluxus nigri non fetentis cui concordat apho. 25. quartæ particulæ. Sanguis quidem sursum qualiscunq; fuerit per os malum, deorsum uerò bonum si niger fuerit.

Cura huius fluxus sanguinei epatici rubei quantum ad omnes causas eius præterquam ab oppilatione patere potest ex cura fluxus sanguinei à toto de quo superius factum est speciale capitulum. Sed pro cura huius epatici sanguinei pendentis ab oppilatione recurratur ad capitulum de fluxu chyloso de quo supra, & ad capitulum de fluxu oppilatiuo, de quo infra. Sed cura sanguinei nigri fetentis aut non fetentis est, ut primo procuretur ipsius eductio cum clysteribus mundificantibus aut solutiuis quæ uentrem lauant aut soluunt comprimendo aut mixtis ex his, & est præstantius, deinde remoueatur causa nigredinis sanguinis & putoris eius. Si enim causa sit admixtio humoris melācholici, educatur cum his quæ dicta sunt in fluxu melancholico. Si uerò in causa sit caliditas putredinalis aut frigiditas congelans alteretur cum his etiam quæ ibidem dicta sunt.

De fluxu

DE FLVXV EPATICO lotiuo.

FLuxus epaticus lotiuus est descriptiue fluxus rei quæ est sicut lotura carnis recentis, est enim aquositas tendens in rubedinem sanguineam.

Causa eius immediata est duplex, scilicet defectus digestiue siue ex se principaliter deficiat siue ex defectu contentiue quæ non tanto tempore retineat chylum in epate donec digestiua complete ipsum digerat. Hic autē defectus digestiue est duplex, aut quia diminute ipsum digerat in mutãdo ipsum debiliter uersus naturam sanguinis, aut quia corrupte ipsum digerat corrumpẽdo ipsum in aquositatem sicut in fluxu aquoso dictum est. Sed in hoc lotiuo non est tãta corruptio quin appareat alicuius sanguinis uestigium. Secunda causa est debilitas sequestrationis aquositatis a sanguine propter debilitatem epatis & renum.

Causa aũt harum debilitatum epatis, licet possit esse omne genus malę complexionis cum est immoderata. z. techni. secundum plurimum tamen digestiua epatis, debilitatur a frigido, & retẽtiua a calido & hu. cum superfluunt. Apostemata quoque & oppilationes sunt cã harum debilitatum. Et debilitatur ẽt per communitatem aut a toto aut a membris particularibus sicut superius in fluxu aquoso & hydrope dictum fuit. Causa aũt defectus attractiue renum secundum plurimum est ipsorum frigiditas aut oppilatio aut apostema. Causæ autem primitiuę sunt nimius potus aquę & proprie hora incongrua, & similiter usus fructuum aquosorum & omnis superfluus potus & comestio.

Signa Differentia inter diminutionem digestiuæ & debilitatẽ retentiuæ epatis haberi non possunt per egestionem lotiuam, utriusq; enim est chylus diminute digestus qui cum sua albedine tendit in rubedinem. Sed differentia inter defectus ipsarum habetur pes causas. Si. n. adsit mala complexio frigida uerisimiliter iudicandum est esse debilitatam digestiuam. Si uero adsit mala complexio calida aut hu. iudicandum est esse debilitatem contentiuã. Sed contra a caliditate superflua potest digestiua epatis diminui. Ergo signum erit dubium, scilicet an sit diminuta digestiua, aut lesa retentiua. Ad hoc dicitur quod digestiua a caliditate superflua corrumpitur & nõ diminuitur nisi forte rarissime. Quapropter si erit corrupta digestiua exiens erit aquositas tẽdens in rubedinem sanguineam. Si autem lesa retentiua erit chylus tendens in rubedinem sanguineam, facile autem discernitur inter chylum, & aquositatem, forte aliæ essent instantiæ, sed nolo ut tantum labores. nam quæcunque ipsarum lesa sit eadem est cura, scilicet remotio causæ ledentis. Si uero causa huius fluxus sit defectus sequestrationis aquositatis a sanguine propter defectum renum, egestio lotiua secũdum plurimum erit aquositas multa cum pauco sanguine permixta qui sanguis forte residebit aquositati, non autem erit aquositas cum sua albedine tẽdens in rubedinem sanguineam, inter quas duas est differentia, quia in prima sanguis residet, in secunda non, & erit paucitas urinæ non solum cum fluxus adest, quia est commune omnibus fluxibus iuxta aphorismum ultimum quartæ particulæ, urina multa noctu facta modicum secessum significat, & econuerso, sed etiam ante fluxum.

Signa autem ægritudinum epatis superius habuisti.

Sed signa ægritudinum renum inferius ponentur si deus uoluerit.

Prognostica. Primum. Hic fluxus secundum plurimum curatur nisi pendeat ab apostemate. Secundum si nõ debite curatur ducit ad ascitem, aut ad fluxum feculentum de quo supra.

Cura huius fluxus est proportionalis curæ fluxus aquosi de quo supra. Et exigit quatuor intentiones. Prima causam remouet. Secunda uirtutem epatis, scilicet digestiuam & retentiuam confortat. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat regimen.

Pro executione primæ intentionis. Si fuerit multiplicata aquositas. educatur uel per secessum, uel per urinam, uel per sudorem, scilicet nunc per unam, nũc per alteram. Non autem per omnes simul, sicut dictum est in cura fluxus aquosi. Deinde nocumenta epatis corrigantur ut ibi. Si autem in causa fuerit solum diminutio digestiue & non corruptio ita ut solum sit chylus diminute digestus, alteretur epatis dyscrasia quæ est in ca. & similiter cætera eius nocumenta corrigantur sicut dictum fuit in passionibus epatis. Tertio confortẽtur uirtutes epatis cum his quæ simul epar confortent & corrigant nocumẽta ipsius, & propria in confortatione digestiue dicta sunt in fluxu aquoso, sclicet passulæ, fistica, auellanæ, crocus, cinamomum, epar adip & caro limaciarum. Et in causa calida endiuia, & composita sunt sicut electuarium de passulis uerificatum per Auicennam in capitulo debilitatis epatis in causa frigida, sed in causa calida diarodon & triasandali. Applicita etiam exterius ad hoc conferunt calida aut frigida secundũ exigentiam sed in confortatione retentiua sint magis stiptica quæ habeant etiam singularem proprietatem ad epar, et laudanum cum uino & potus succi et seminis linguæ arietis habent singularem proprietatem. Et corrigantur accidentia sicut dictum fuit in cura generali fluxus. Et regimen ordinetur in contrarium dyscrasiæ, & sit dieta tenuis aut crassa secundum longitudinem aut breuitatem ægritudinis. Sit tamẽ ex his quæ præbent nutrimentum bonum paucarũ superfluitatum & facile digerãtur, & est præstantius ut cibus partiatur, sic enim chylus inde genitus melius retinebitur & digeretur.

DE FLVXV EPATICO fetido.

HIc fluxus descriptiue est fluxus rei fetentis, siue sit humor aut sanies. aut substãtia epatis corrupta.

Species non habet nisi quosdam modos differentes secundum diuersitatem eius ꝙ egreditur paucitatem aut multitudinem eius continuationem aut interpolationem.

Causæ humoris fetẽtis sunt aliquando longa mora humoris, & proprie cum retinetur in loco non

naturali sicut in intestinis. Licet tamē in hoc & in quocunq; alio fetente sit necessarium cōcurrere calorem extraneum putredinalem. Similiter quandoq; humor putrescit in ipso epate & tanq; superfluus expellitur. Tertio in causa est aliquando ulcus aut apostema epatis a quibus sanies fetēs fluit. Quarto in causa est ipsa epatis putrefactio per quā aliquid de substantia epatis corrupta fluit per meseraicas ad intestina.

Signa sunt ipse fetor rei quę egreditur, sed humor fetens & sanies & substātia epatis corrupta distingūtur per calorem et substantiā. et quia sanies descendit in aqua humor secundum plurimū supernatat. Substantia aūt epatis est spissior, neq; facile diuisibilis.

Prognostica. Hic fluxus si pendeat ab humore secundum plurimū curatur, si ab ulcere aut apostemate epatis difficillime & raro, si a substātia epatis putrida nunquā curatur nisi sit res modicissima.

Cura Hic fluxus exigit 4. intentiōes sępe dictas. s. remotionē causæ perficiendam.

Primo cum mundificatiōe harū rerum fetentium quæ nullo modo debent constringi. si tamen fluxus sit excedens quem uirtus nequeat tolerare aliqualiter cohibeatur, sed non restringatur nisi perfecta mundificatione, quę mundificatio fiat cum clysteribus mūdificantibus & cum solutiuis secundum exigentiam humoris si humor corruptus sit educibilis cum solutiuis proprijs sicut cholera phlegma aut melāncholia, quorum soiutiuorum copiā superius habuisti in cura generali fluxus. Si uero sit sanguis educatur cum lenitiuis abstergētibus, & secundo alteretur calor putredinalis cum frigidis interius & exterius applicitis. Si uero in cā sit ulcus mundificetur, & similiter mundificetur substantia epatis corrupta prohibendo ulteriorem putredinē. Ad qđ ualet aqua decoctiōis hor. aut mellis cum oxymelle aut syr. acetoso simplici, & reliquis quæ dicta sunt superius in cura fluxus feculēti, ad quam recurre.

Secundo confortetur epar cum proprijs contrarijs tamen ipsius discrasiæ.

Tertio corrigantur accidentia secundum quod oportet.

Quarto ordinetur debitū regimen in cōtrarium dyscrasiæ, sicut dictum fuit supra in fluxu feculento. Et hic fluxus fetidus pōt esse a toto, cuius causæ signa prognostica cura sunt proportionales his quæ dicta sunt in hoc fluxu epatico fetenti.

DE FLVXV EPATICO. uirulento.

HIc fluxus descriptiuæ est fluxus rei subtilis tendentis in citrinitatem aut rubedinem ad modum uirulentię.

Species non habet, nisi modos differentes secundum colores. Cum aliqñ & proprie qui uenit a meseraica siue a mesenterio magis tendat in citrinum. Qui uero ab epate magis in rubeum. Distinguitur etiam secundum quantitatem maiorem aut minorē & secundum continuitatem aut interpolationem.

Causæ sunt tres. Prima liquefactio sanguinis & humorum a caliditate forti & tandem ipsius substantiæ epatis, Secunda est resudatio apostematis calidi nondum manifeste rupti in epate aut in meseraicis. Tertia causa est uirtus expellēs huiusmodi humoris critice aut symptomatice.

Signa sunt inflammatio epatis non adustiua, sed liquefactiua. Item signa apostematis calidi sub cute subtili celati non profundi, quia non resudaret inter quę duo distinguiť. quia frequenter est huiusmodi caliditas sine febre, sed apostema nunquam absoluitur a febre. Item cum apostemate adsunt signa apostematis de quibus supra. Differt autem uirus prouenients ab apostemate meseraice siue mesenterij a proueniente ab apostemate epatis. Primo per signa propria distinguentia inter utrunque apostema. de quibus supra in passionibus epatis, inter quæ est febris quæ fortis est in apostemate calido epatis, sed in apostemate meseraice leuis. Secundo. quia uirus epaticum magis declinat ad rubedinem. sed uirus meseraice cum albedine declinat ad citrinitatem. Cognoscitur autem hunc fluxum esse criticum, quia est cum omnibus aut pluribus conditionibus laudabilis crisis, & cum ipso sequitur festina salus ægritudinis præcedentis. Symptomaticus autem est cum nullis aut paucioribus conditionibus laudabilis crisis.

Prognostica. Primum. Hic fluxus si pendeat a caliditate liquefaciente sanguinem & humores curatur secundum plurimum. si uero liquefiat substantia epatis aut pendeat ab apostemate difficillime curatur. Secundum. Hic fluxus facile transit in feculentum cum per intensionem aut ex dispositione passi caliditas calefactiua efficitur adustiua. Tertium. Ex hoc liquefactiuo quandoque peruenit ad eductionem substantiæ epatis, & est mortale, ut infra. Quartum. Factus a uirtute cretice aut symptomatice expellente secundum plurimum est salubris.

Cura Hic fluxus si pendeat a caliditate liquefaciente exigit quatuor intentiones suprascriptas.

Prima remouet causam mundificando uirulentiam cum decoctione prunorum tamarindorum, mirabolanorum, citrinorum, cum qua distemperetur drachma una mannę aut drachmas sex cassię aut in qua infusæ sint drachmæ duæ rheubarbari & expressæ. Deinde infrigidetur caliditas epatis liquefaciens cum exterius & interius applicitis, quorum copiam superius habuisti in fluxu feculento.

Cura tamen liquefactionis substantię epatis pro magna parte pendet ex cura fluxus liquefactiui, de quo superius est factum speciale capitulum.

Si uero pendeat ex resudatione apostematis epatis mundificetur cum aqua hordei sumpta cum triasandalis, prius tamen præmissa phlebotomia, & præmisso reliquo regimine dicto in cura apostematum epatis calidorum. Deinde si apostema manifeste rumpatur attendatur mnndificationi & prohibitioni putrefactionis substantiæ epatis, & tandē ulcus consolidetur cum his quæ dicta sunt in fluxu feculento, ad quod recurre.

Si uero hic fluxus pendeat a uirtute symptomatice aut critice humores uirulentos expellente, sinatur si per se sufficiens fuerit. Si uero deficiat adiuuetur. Si uero fluxus superfluit aliqualiter compescendus est, non tamen ex toto retinendus nisi facta sufficienti mūdificatione.

Et ſecundo in hoc fluxu q̃tum ad omnes eius ſpẽs
attendatur in toto curæ proceſſu confortatoni uirtu
tum epatis cum his quę ſunt cõtraria ipſius diſcraſię,
& confortent ipſum ſtipticitate moderata et ſingula
ri proprietate, de quibus ſupra.

Tertio corrigant̃ accidẽtia ſcd'm opportunitatẽ.

Et quarto ordinetur regimen in contrarium dy-
ſcraſiæ epatis.

DE FLVXV EPATICO QVI EST ſubſtantia epatis aut ſibi ſimilatur.

NE contingat error eſt ſciendum ꝙ aliq̃do
in fluxu egreditur res nigra nõ facile diui-
ſibilis quę eſt ſubſtãtia epatis ab epate ſepa
rata per putrefactionẽ aut aduſtiõem ſub-
ſtantię ipſius, & cum huiuſmodi epatis ſubſtantia de
ſcẽdat per meſeraicas ad inteſtina opus eſt ut ſit non
magnę quãtitatis, ſicut aliquando deſcendit cum uri
na. Et eſt ſicut orobus differẽs ab orobo a renibus de
ciſo per colorem tendentem in rubeũ. Orobus aũt re
nalis tendit in citrinum ut ſuperius dictum fuit. Item
per modum ſubſtantiæ, non. n. eſt orobus renalis fa-
cile frangibilis ſicut epaticus. Aliquando uero egre-
ditur in fluxu non proprie ſubſtãtia epatis, ſed ꝙdã
ſimilatum ſubſtãtiæ epatis in ſua naturali diſpoſitio
ne exiſtentis in colore rubeo in mõ ſubſtãtiæ eius. eſt
tñ mollius, imò ꝙ plus eſt cum diuiditur in partes ap
parent ſicut uenulæ duriores reliqua ſubſtantia ſicut
apparent in uero epate cum in fruſta ſecatur. Et per-
ſæpe uidi egredi huiuſmodi ſubſtantiam in pluribus
fruſtis diuiſim uſque ad quantitatem quinque libra-
rum, inter quæ reperiebatur fruſtum. s. ℔. omnino
epati ſimile.

Cauſæ primi ſunt putredines & aduſtiones ſub-
ſtantiæ epatis, necnon ulcera putrida & corroſiua,
ſiue genita ſint ab apoſtematibus ruptis, ſiue a cau-
ſis alijs.

Cauſę aũt ſecundi. ſ. rei aſſimilatæ ſubſtãtię epatis
eſt fluxus ſanguinis ab epate ad inteſtina gracilia, qui
ſanguis eſt pronus ad coagulationẽ ratiõe ſuæ com-
plexiõis, & modi ſubſtãtię. Quapropter a uirtute na
turali inteſtinorum directa a uirtute digeſtiua epatis
coagulatur in rem ſimilem ſubſtantiæ epatis cum
pronitate ſua ad hanc conuerſionem. nam unum-
quodq; agens intẽdit paſſi aſſimilationem.

Signa diſtinctiua inter ſubſtantiam epatis corru-
ptam nigram fetẽtem, & id quod aſſimilatur ſubſtã
tiæ epatis ſani quod in rei ueritate nõ eſt niſi ſanguis
coagulatus ſunt ſatis nota. Sed diſtinguẽtia inter ſub
ſtantiam epatis corruptam & ſanguinem feculentũ
corruptum ſunt, quia feculentus corruptus eſt in ma
gna quãtitate, & habet fruſtra magna, & parum du-
ra & facile diuiſibilia. Sed econtra ſe habet epatis ſub-
ſtãtia corrupta. Similiter ſunt ſigna diſtinguẽtia in-
ter fruſtum epatis ueri & ſanguinẽ coagulatum ſibi
aſſimilatum, quia uerũ epar eſt durum non facile di-
uiſibile, neq; liquefit in aqua calida ſicut ſanguis coa-
gulatus. Signa autem cauſarum manifeſta ſunt ex
ſupraſcriptis in fluxu feculento.

Prognoſtica. Primum, fluxus ſubſtantiæ epatis
corrupte eſt mortalis ſecũdum plurimum niſi quod
egreditur fuerit modiciſſimum. Sicut econtra fluxus
ſanguinis coagulati ſimilis epati ſano eſt ſecundum
plurimum ſalubris, ſignificat enim fortitudinẽ epa-
tis & ſatis bonã ſanguinis diſpoſitiõem cum conſtã-
tia uirtutum inteſtinorum gracilium.

Huius cura cum eſt ſubſtantia epatis corrupta exi
git quatuor intentiones ſupraſcriptas. Prima cau-
ſam remouet. Secunda epar confortat. Tertia corri-
git accidentia. Quarta ordinat regimen. Quæ om-
nes intentiones ſunt complendæ ſicut ſuperius dictũ
fuit in fluxu feculento a putredine & corroſione ſiue
ulceribus putridis & corroſiuis. Si uero ſit fluxus
ſanguinis coagulati. primo ſanguis ille educatur cũ
clyſteribus mundificantibus & potionibus ſicut eſt
aqua hordei, cum oxymelle ſimplici, & apud maio-
rem neceſſitatem addantur. 4. grana coaguli leporis
uel hedi. Aut exhibeatur caſ. ℥. 1. cum aqua decoct.
mellis. Poſtea intendatur ad curam fluxus ſang. ab
epate ad inteſtina cum his quæ ſuperius dicta ſunt in
cura fluxus epatici ſanguinei ad quam recurre, non
enim eſt bonum totiens idem replicare. nam ſic uo-
lumen nimis excreſceret. Et ſic deo dante ſit factus fi
nis huic fluxui epatico ſuper cæteras materias diſficil
limo tam ad cognoſcẽdum q̃ ad operandũ pro quo
ipſi gratias ago infinitas.

DE FLVXV SPLENEtico. Cap. VI.

HIc deſcriptiue eſt fluxus factus uitio ſplẽis,
& eſt ſecundum plurimum melãcholicus.
qui eſt hic aliquando multus aliquando
paucus, quandoque criticus, quandoque ſympto-
maticus, quandoque periodicus, quandoque ſine
periodis.

Cauſa in genere eſt triplex. Prima eſt defectus mũ
dificationis melancholię ab epate, quare ſuperfluens
expellitur per meſeraicas ad inteſtina. hic autem defe
ctus mundificationis eſt aut propter oppil. in poro
ſiue uena ortum habente a uena porte & terminata
ad ſplenem ad hoc principaliter ordinata ut deferat
melancholiam ſuperfluentem ab epate ad ſplenem,
hæc autem oppilatio eſt ſecũdum plurimum, coarta
toria & melancholia craſſa meatum implente. Et ali-
quando hic defectus eſt propter debilitatem attracti
ue ſplenis aut a mala cõplexione quæ ſecundum plu
rimum eſt frigida aut propter apoſtema & duritiem
eius aut ſolutam continuitatem. Secunda cauſa prin
cipalis eſt defectus expulſionis melancholię ad os ſto
machi quę naturaliter debet ad ipſum fluere ad famẽ
excitandam, hic autem defectus eſt aut propter oppi
lationem in uena per quam defertur melancholia ad
os ſtomachi, quæ etiam ſecundum plurimum eſt co-
artatoria ab humore melancholico, aut accidit pro-
pter debilitatem expulſiue ſplenis quæ frequenter eſt
a ſiccitate ſuperflua, licet poſſit ab omni genere ægri-
tudis contingere. Tertia cauſa principaliter fluxus
eſt multitudo melancholiæ in ſplene cum apoſtema-
te aut ſine, ad cuius expulſionẽ natura irritata tandẽ
mouetur aut ſola aut medicinali auxilio adiuta, et ſic
expellit̃ ad epar, et poſtea per meſeraicas ad inteſtina.

Si uero expelletur per uenam terminatam ad os sto-
machi faciet uomitum melācholicum, & forte faciet
fluxum melancholiæ expulsiue a stomacho ad inte-
stina, et ideo cum expellitur aliquando per utranque
uiam accidit simul uomitus & secessus melancholi-
cus. Licet etiam uterque possit contingere ab epa-
te simul expellente per meseraicas terminatas ad sto-
machum & intestina. Reliquæ autem causæ, scilicet
defectus epatis in expellendo melancholiā ad splenē
aut superflua generatio melācholiæ supra illā quę est
pro splene necessaria prouenit ex defectu epatis aut
ex regimine non conuenienti, & non approprian-
tur spleni.

Signa fluxus spleneticus cognoscitur, quia q̄ egre
ditur secundum plurimū est melancholicum. Et co-
gnoscitur defectus mundificationis melancholiæ ab
epate, quia secundum plurimū splen est extenuatus.
Iste defectus si proueniat ex debilitate attractiue sple
nis propter aliq̄ȝ suam ægritudinē cognoscitur per si
gna ægritudinū eius de quibus supra. Si uero ab op-
pilatiōe uenę deferentis melancholiā ab epate ad sple
nem, sentitur grauitas inter epar & splenem cum carē
tia ægritudinum splenis. Si uero prouēiat ex defectu
expulsionis melancholiæ ad os stomachi, nō accidit
fames, debitis horis, sicut consueuerat & splen est ple
nus & tumens secundū plurimum. Cuius defectus si
cā fuerit debilitas expulsiuæ, aderūt ęgritudines sple
nis, de quibus supra in proprijs cap. Quæ si nō fuerit
erit ex oppilatione pori, siue uenæ deferentis melan-
choliā ad os stomachi. Si uero in causa fuerit multitu
do materię melancholicę in splene ex tumore, graui-
tate, et tensione cōprehenditur. Differt aūt apostema
splenis a duritie non apostemosa per febrē & dolorē,
& cętera signa de quibus supra in proprijs cap.

Prognostica. Hic fluxus a uirtute factus cum om-
nibus aut pluribus cōditionibus laudabilis crisis sol-
uit ægritudines melancholicas, scilicet duritiem sple-
nis, apostema eius. Quartanam, melancholiam my-
rachiam, spleneticam & cerebralem. Si uero sit sine
his, secundum plurimum mortalis. Reliqua progno
stica quęrātur in cap. generali fluxus, & in fluxo epa
tico & melancholico.

Cura huius fluxus exigit quatuor intentiones.
Prima remouet causam. Secunda confortat sple-
nem. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat
regimē. Si ergo in causa fuerit oppilatio, curetur per
ficiendo has intentiones, sicut infra dicetur in fluxu
oppilatiuo. Si uero in causa fuerit debilitas attracti-
ue splenis propter malā complexionem frigidā. Pri-
mo mundificetur melancholia cum decoc. epithimi
apud Me. cuius pōt exhiberi circa ℥. 1. & diascenę est
proprium, aut exhibeatur istud. ℞. scene, mirabo. in-
dorum, añ ʒ. s. epithymi ʒ. z. zinzib. ℈. s. aquę lactis
caprini. ℥. z. aut exhibeātur pilulæ istæ. ℞. mirabo.
indorum scene pilularum alefanginarū ana. ℈. 1. zin
gib. gra. 1. fiant pilulę 7. cum aqua scolopendrie, &
fortiores istis essēt pilulę indę & de lapide lazuli. Sed
in fluxibus cōiter leuia sufficiunt. Et ab ipsis est incho
andum, imò in multis si daretur medietas dosis isto-
rū solutiuorum sufficeret, & si materia esset plurima
melius esset abstinere. Deinde dentur aperitiua sicut
hoc. ℞. scolopen. tamarisci, ana ʒ. z. corticum radicis
caparorum ℥. s. se. agni casti, ʒ. z. cōtundantur crasso
modo & bulliant in ℔. z. aquę ad consumptionem
medietatis & coletur cum expressione cuius exhibeā
tur. ℥. 3. cum. ℥. 1. s. syr. aceto. compositi, et super sple
ne ponantur uentosę absq̄ȝ scarificatione, & empla-
stra attrahentia, & si fluxus superflueritrestringātur
& ex proprijs simplicibus est xyloaloēs, et aqua myr
ti, aut syr. eius & ex cōpositis micheleta. Si uero in cā
fuerit superflua quantitas melancholiæ mūdificetur
cū his quæ dicta sunt. Et si splen fuerit oppilatus aut
apostematus cęteris cōicātibus fiat phlebotomia ba-
silice, aut saluatellę, sinistræ. Quod si cā fuerit debili-
tas expulsiue splenis ad os stomachi facta mūdifica-
tione, ut prius dentur aperie̅tia de quibus supra. Ter
tio corrigatur mala complexio splenis quæ secundū
plurimū est sicca, & quęcunq̄ȝ alia ægritudo fuerit in
cā. Quarto super ore stomachi ponatur attractiua si-
cut ue̅tosę & emplastra attrahe̅tia. Si uero fluxus me
lancholiæ ad os stomachi superflueret mundificetur,
ut prius cū his quę nullo mō sint uomitiua. Sed in ca
su immediate pręcedenti euacuatiua melācholiæ de-
bēt esse pro parte uomitiua. Secūdo confortetur sto
machus ne recipiat cum syr. de me̅tha, de myrto, mi-
ua cydoniorum & similibus, et ēt cum ceratis unguē
tis emplastris et epythimatibus stomacho applicitis.
Tertio ponantur uentosę sine scarificatione. prius su-
per splene deinde immediate super epate.

Ei in omnibus his casibus, peracta pri^a^ inte̅tiōe ex
pediatur. z^a^. s. splenis cōfortatio exhibēdo cappares
et diamuscum dulcē, aut zucch. boraginatum aut bu
glossatum cum aqua endi. & tamarisci, & in summa
ea quæ confortat sine propria per uirtutem tertiam
moderata stipticitate participantia & contraria di-
scrasiæ splenis.

Pro tertia intentione, scilicet correctione acciden-
tium prohibeatur excoriatio intestinorum cum cly-
steribus mundificātibus in quibus ponatur adeps re-
num capre & subueniatur in dolore ipsorum & in re
liquis accidentibus sicut dictum fuit in generali cura
fluxus.

Pro quarta intentione, sit regimen declinans ad ca
lidum, aut ad frigidum secundum exigentiā dyscra
sie, sed secundum plurimum ad hu. Et sit dieta tenuis
aut crassa secundum tollerantiam uirtutis, & lōgitu-
dinem aut breuitatē ægritudinis, & sit generatiua bo
ni sanguinis non melācholici, & sit constrictiua, aut
aperitiua secundum exigentiā intentionum, quas in
tēdis perficere. Et sic cum auxilio dei, cui gratias ago
immortales, sunt expeditæ undecim species fluxus,
penes cām materialem, in qua quarum primę quinq̄ȝ
se tenent ex parte totius. Reliquæ sex ex parte mem-
brorum particularium. Sequitur iā ut absoluamus
species fluxus se tenentes ex parte causę materialis ob
iectiue quę fluxu expellitur, licet multę ex his iam ab
solute sint, imò maior pars in fluxibus præce-
dentibus. Relinquuntur enim solum tres
species penes hanc cām, quas si deus
uoluerit expediemus scilicet flu
xus stercorosus, fluxus uer-
mium & fluxus la
pidum.

TRACTATVS TERTIVS DE speciebus fluxus sumptis a causa materiali obiectiua continens tria capitula.

DE FLVXV STERCOroso. Cap. I.

Fluxus stercorosus descriptiue est fluxus stercorũ in quantitate exuberante supra id quod est conueniens. Est autem stercus superfluitas primæ digestionis recipiens formam substantialem in stomacho, licet in intestinis accidentaliter perficiatur.

Modos habet differentes secundum magis & minus. Sunt enim stercora aliquando magis dura & compacta, aliquando magis liquida et fluentia, item aliquando cum multa mixtione humorum, scilicet phlegmatis & utriusq; choleræ, aliquando sine, item recipiunt differẽtias penes multitudinẽ eius, quod egerit tam secundum quantitatem continuam quam discretam.

Causæ eius sunt multa quantitas cibi, item qualitas eius, quia scilicet parum eius trãsmutatur in chylum, plurimũ in superfluitates, sicut sunt fructus, olera, & similia, quorum multum parum nutrit. Item paucitas eius quod ad epar & membra attrahitur, siue proueniat ex defectu stomachi, & intestinorũ non debite immutantiũ aut non debito tẽpore retinentium donec epar & meseraicæ sugant, quod eis pertinet, aut ex defectu epatis, et meseraicarum propter debilitatem attractiue aut oppilationem, & causas superius dictas in fluxu chyloso, aut propter defectum membrorum quę sunt ultra epar, quia repleta nimis aut debiliter attrahentia aut oppilata, sicut superius dictum fuit in fluxu sanguineo. Item tertio multitudo eius quod ex phlegmate aquositate, & utraque cholera redit ad intestina, & totum cum stercore permixtum, stercore dominante nomine stercoris appellatur, propterea dicimus aliquod stercus esse magis cholericum, aliquod phlegmaticum aliquod melancholicum, & forte huiusmodi humores ad intestina delati uirtute intestinorum stercorizantur.

Signa patẽt ex his quę dicta sunt in fluxu sanguineo, & chyloso, ad quorum capitula recurre.

Prognostica. Primum hic fluxus secundum plurimum curatur si debite tractetur. Secundum difficile est, & non bene tutum medicinaliter permutare naturas, & hominum consuetudines. Sunt enim quidam naturaliter egerentes semel in die, quidã bis, quidam ter quater aut pluries. Quendam de Cauaiono Veronensi uidi ascellãtem tm̃ semel omnibus 22. diebus & sic se habuerat per totũ decursum uitę suę. Tertiũ homines multũ permutantur ex decursu ętatiuo, iuxta aphor. 22. secundę partic. Quibuscunq; iuuenibus existẽtibus uentres humectãtur his senescẽtibus exiccantur & econtra. Qui aphorismus est ex contingentibus æqualiter.

Huius cura exigit tres intentiones. Prima ut cãæ corporeę si quę sint remoueantur. s. oppilationes malę cõplexionis stomachi intestinorum epatis, & membrorum quę sunt ultra epar, & sic de singulis ægritudinibus, quæ possent esse cã huius fluxus, quæ qualiter remouẽdę sint ex supradictis patere põt. Et si corpus superflue plenũ fuerit euacuetur secundum repletionis exigentiam. Secunda intentio ut fiant fricationes toti corpori & balneationes nõ quidẽ stiptice, sed dilatantes poros, et atttrahentes nutrimentũ ad mẽbra quæ fiant completa prima & secunda digestione. Tertia intentio ut denẽ cibi multi nutrimẽnti, et paucarum superfluitatum non lenientes, imò potius aperientes & prouocantes, & sint moderatæ quantitatis sufficientis, tamen pro corpore nutriendo, sicut uinum subtile odoriferum carnes laubabiles uitelli ouorum sorbiles debite cocti, testiculi gallorum fistica auellanæ parũ torrefactę, & similia quę pręter suprasciptas cõditiones stomachũ, & epar confortent.

DE FLVXV VERMIum. Cap. II.

Hic fluxus descriptiue est fluxus ipsorũ uermiũ uiuentium aut mortuorum.

Spẽs huius fluxus sumi possunt scd'm differẽtias ipsorũ spẽs quę sunt tres. s. cucurbitini in modũ seminis cucurbite: qui tamen aliquando adinuicem connexi mediante humiditate phlegmatica non animata ipsos continuante inueniuntur longi secundum hominis staturam: sicut persepe uidi ascarides subtiles parui, aliquando rotundi & oblongi, sicut ariste, & lumbrici rubei tendentes in albedinem longi secundũ palmi longitudinem: imò aliquãdo cubiti. Distinguuntur etiam spẽs fluxus secũdũ quod hmõi uermes expelluntur uiuẽtes aut mortui.

Causa materialis uermiũ est phlegma: locus sunt intestina, & aliquando stomachus causa efficiens disponẽs est calor putredinalis, principalius operãs est calor naturalis, saltẽ sibi siue sint duo nũero distincti siue tm̃ unus, perficiẽs aũt est cœlestis influentia, quæ est cã primitiua aut principalius concurrens.

Signa uermiũ reseruenẽ ad capit. proprium. Sed signa fluxus ipsorũ, ipsorũq; distinctio secũdum species suas sensui manifesta sunt.

Prognostica. Primum. Fluxus uermiũ mortuorum in ægritudinibus acutis est ualde deterius quam fluxus uiuentiũ, significaẽ. n. malitia ægritudinis ipsos interimẽs, sed si uiui descẽdunt significaẽ aut expulsiue potẽtia aut nõ tanta ægritudinis malitia. Scd'm. Si soli impermixti fecibus egeranẽ malũ, permixti uero bonũ. Tertiũ. Si permixti sanguini egerantur malum. Quartum. Vomitum expulsi malũ. Sed in hac materia leuiter pertrãseo. Inferius. n. in capitulo proprio deo dante dicetur quantum erit opportunum.

Cura. Si natura per se non fuerit sufficiens adiuueẽ cum educentibus uermes, & mundificãtibus materiã eorum. Et ex proprijs est clystere factũ ex 15. ℥. lactis aut quantum uideatur opportunum inspecta ætatę cum 1. aut. 2. ℥. zucch. rub. aut ℥. 2. mellis. ros. Et si fluxus aliarum materierũ præter uermes eẽt nimis exuberans sit lac calibeatũ, aut clysterizeẽ cum aqua mellis facta secundũ artẽ, aut cum aqua hord. cũ melle ros. Et si fuerit aut timeatur excoriatio addatur adeps renum capræ, & si uermibus aut materia eorũ existẽtibus in stomacho, aut in intestinis superiorib. fuerit opus mũdificare per ea quæ sumunẽ detur melro, infusiõis semẽzinę, aut in quo sit admixta ʒ. s. aut ℈. 1. semenzinæ cum pauco aquæ hordei aut mellis,

& ita detur duabus aut tribus uicibus, quoniam educet uermes, & eorum materiam. Et si opus fuerit constringere fluxum & uermes educere detur micheleta cũ pauco semẽzinæ distẽperata cum uino cydoniorum, & similibus. Et in summa intẽdatur contra uermes & fluxum. Et pro ampliori notitia si est expediens recurratur superius ad capitulum generalis curæ fluxus, & interius ad capitulum de uermibus, & curentur accidentia secundum quod dictum fuit in cura generali fluxus, & dicetur in cura uermium, & similiter ordinetur regimen sex rerum secundum exigentiam fluxus & uermium, & discrasiæ, & reliquorum a quibus sumenda est indicatio.

DE FLVXV LAPIDUM. Cap. III.

Quid rei huius fluxus satis est manifestum. Hunc fluxum nunquam uidi. Sed recitat Franciscus de pedemõtium quod quidam clericus neapolitanus cui nomen erat medicus, per mensem emisit lapides per uirgam & anũ, & qui per uirgam emittebantur erant ad quantitatẽ nucellę. Qui uero per anum ad quantitatem oui, qui finaliter fuit liberatus cum comestione melonum. Hi lapides saltem crassi uerisimiliter generãtur in saculo, aut colo scilicet in cellulis ipsius in quibus scybale figurantur. In eis enim multum de phlegmate uiscoso continetur, quod est materia ipsorum. Agens autem est calor intestinorum adiutus a calore membrorum circunstantium. Neq; est credendum quod materiæ tantorum lapidum fuerint una uice congregatæ quę in huiusmodi lapides condensentur, sed potius paulatim crescunt per paulatim factam materię additionem, sicut etiam lapis crescit in uesica.

Prognosticum. uerisimile est hunc fluxum secundum plurimum esse salubrem.

Cura est eductio lapidum, & phlegmatis uiscosi quod est materia eorum cum bibitis, sicut aqua mellis cum oxymelle scillitico quibus posset addi ad magis lubricãdum oleum commune uel amigdalarum dulcium, nisi stomachus abominaretur, uel cũ aqua mellis distemperentur. drachmæ decem floris cassiæ, aut quãtum uideatur sufficere, aut cũ clysterizatis a quibus est inchoandum, sicut ex oleo communi, aut sisamino cum oxymelle scillitico, aut cum tertia parte urinę, & similibus, prius tamen oleum solum cum butyro ad mollificandum clysterizetur. Regimen autem non naturalium sit cum eis quæ uentrem lubricet, & non sint generatiua huiusmodi flegmatis uiscosi, imò ipsius generationem prohibeant.

Et sic cum dei gratia sunt absolute omnes species fluxus penes causam materialem subiectiuam et obiectiuã. Superest iã ut absoluamus spẽs fluxus penes causam efficientem.

TRACTATVS QVARTVS DE speciebus fluxus penes causam efficientem tria continens capitula.

DE FLVXV CRITICO, & symptomatico. Cap. I.

Fluxus criticus est qui est terminus alicuius egritudinis materialis existens cum omnibus aut pluribus conditionibus laudabilis crisis. quæ sunt ut materia sit prædigesta, sit indicatiua sit in die cretica cum euacuatione qualis, & quãti oportet cum bona ægri tollerantia & cõferentia, & in hoc fluxu primo fit digestio, deinde nocitiui a iuuatiuo separatio tandem nocitiui expulsio retento iuuatiuo, & expulsiua prius incipit expellere & retentiua cedit, sicut expulsiua expellit, neque sibi aduersatur cum utraque suum finem consequatur, expulsiua nocitiuum expellente, & retentiua iuuatiuum retinente.

Sed in fluxu symptomatico, oppositæ sunt conditiones qui propterea symptomaticus, id est, ruinosus appellatus est. In hoc emim fit iuuatiui & nocitiui expulsio, propterea retentiua & expulsiua sibi in suis operationibus aduersantur, & aliquando prius retentiua cedit quam expulsiua expellat, imò quandoque fit fluxus ex solo defectu contentiue expulsiua nullo mõ cõcurrente, sicut accidit in propinquis morti, in timẽtibus, & in fine phthisis, quo modo frequenter accidit oregmon, & lachrymæ inuoluntarie, & sudor diaphoreticus, est itaque hic symptomaticus duplex. unus factus a uirtute expulsiua stimulata, alter ex defectu contentiuæ, nullo modo concurrente expulsiua, & proportionatur illis motibus, de quibus dicit Auer. 3. col. quod non habet principium, neque causam, neq; finem, sed solum defectum, eius enim causa per se non est aliqua uirtus, sed sola grauitas. Et ex his patet quid nominis, & quid rei. Species, causæ, & signa.

Prognostica. Sed prognostica sunt hæc. Primum omnis crisis in omni ægritudine materiali, etiam pestilentiali existens cum omnibus conditionibus suprascriptis est euidens signum salutis. Si uero deficiant aliquæ ex principalibus conditionibus suprascriptis, non est efficax signum salutis, & proprie in pestilentialibus. Secundum. Fluxus symptomaticus accidens in principijs ægritudinum, licet conferat euacuando nociuum est secũdum plurimum malus, significans multitudinem materiæ aut malitiam. Tertium. Fluxus uentris symptomaticus accidens post ægritudines uehementes, aut post ægritudines chronicas est secundum plurimum mortalis significans uehementem corruptionem aut defectum uirtutis. Quartum. Fluxus symptomaticus proueniẽs ex solo defectu contentiue est uniuersaliter mortalis.

Cura fluxus critici & symptomatici si fluxus criticus fuerit cũ omnibus, aut pluribus conditionibus laudabilis crisis sinatur naturã operari, iuxta aphorismũ 20. primæ partic. Prohibeanturq; omnia quæ crisim possent impedire, solum medicus intendat regimini sex rerum non naturalium secũdum exigentiã ęgritudinis, & accidẽtiũ. Quapropter in ęgritudine acuta abstineat a uino, et carnibus, et si crisi diu durante

rante opus fuerit aliquo cibo accipiat ptiſanã, & ſimi
lia, ſed in ęgritudine chronica maximè criſi diu durã
te põt uti uino, & carnibus moderate ſiue aqua carnis
& ſimilib. quę tñ nõ criſim impediãt. Si uerò fluxus
fuerit diminutus adiuuetur cũ clyſteribus calidis aut
fri. ſecundum exigentiã incipiendo à leuibus, & gra-
datim procedendo ad acutiora, quæ ſi non ſufficiant
aliquod leue ſolutiuum exhiberi poteſt, ſicut infuſio
prunorum, tamarindorum, manna, caſſia, reubarba
rum, polypodium, carthamum, & ſimilia, quorum
tamen uirtus ſolutiua ſit aliquo ſtiptico repreſſa aut
per torrefactionem. Si uerò ſuperfluat cohibẽdum
eſt cum his, quæ dicta ſunt in cap. generali fluxus, &
in capitulis præcedentibus. Ad quod ualet ptiſana
hordeacea ex hordeo torrefacto, & ſimiles cibi ſtipti-
ci & incraſſantes calidi, aut frigi. ſecundũ quòd opor-
tet conditi cum uino cydo. & ſimilibus. Item ſuma-
chia, myrthea, & ſimiles, & obſeruet reliquũ regimen
ſuprascriptum. Si uerò fluxus fuerit ſymptomati-
cus factus à uirtute expulſiua irritata in principio
ęgritudinis, & fuerit ex genere humoris qui facit ęgri
tudinem dimittendus eſt, niſi modum excedat, in fi-
ne uerò ægritudinis moderandus. nam tunc ſecundũ
plurimum timetur de caſu uirtutis. Si uerò fluxus
proueniat ex ſolo caſu uirtutis, non concurrente ex-
pulſiua, cohibendus eſt, & uirtuti cadenti ſubuenien-
dum, ita ut dentur ea quæ ſunt boni chymi, facilis di
geſtionis, paucarum ſuperfluitatum, quorũ parum
multum nutrit cito in ſanguinem, & ſpiritus conuer
tenda, & cum hoc conſtringẽtia à ſua proprietate. Et
reliquum regimen conſtrictiuum obſeruetur, & bo-
ni odores conferunt ad uirtutis ſubleuationem, ſed
fortè potius ſi ius diuinum, & naturale permitteret,
ab horum cura fugiendum eſſet. Non enim hic aliud
intendere poſſumus niſi cuiuſdam miſerabilis uitæ
aliquantulam productionem.

DE FLVXV OPPILATIVO Cap. II.

FLuxus oppilatiuus eſt qui prouenit ab oppila
tione uel ex apertione oppilationis, quamuis
huiuſmodi cauſæ ſint efficientes mediatæ. Im-
mediata enim cauſa eſt uirtus expulſiua ſtimu
lata à præſentia materiæ, aut defectus cõtentiue cum
grauitate materiæ.

Species. Hic autem fluxus eſt quintuplex ſecun-
dum quinque ſpecies ſiue modos oppilationum di-
ſtinctos ſecundum mẽbra quæ poſſunt eſſe cauſa flu-
xus. Prima eſt oppilatio meſeraicarum. Secunda epa
tis, & pororum eius. Tertia ſplenis & pororum eius.
Quarta uenarum quæ ſunt ultra epar ortum haben-
tium à chyli aſcendente aut deſcendente. Quinta op-
pilatio pororum cutis, & apertio omnium iſtarum
poteſt eſſe cauſa fluxus præter quàm oppilationis po
rorum cutis, hæc enim poteſt eſſe cauſa ſudoris cum
prius retentus eſſet. Eſt autem oppilatio horum mẽ
brorum morbus in uia prohibens tranſitum humi-
ditatis bonæ aut ſuperflue, quæ naturaliter tranſire
debet, & eſt triplex. una à quibuſdam appellata coar
tatoria, & eſt illa cuius cauſa eſt in uia, & nõ in inſtru-
mento, cuius cauſa ſecundum plurimum eſt humor
multus craſſus uiſcoſus aut congelatus. Huius autem
cauſæ primitiuæ ſunt cibi & potus præbentes nutri-
mentum multum craſſum aut uiſcoſum. Secunda
uerò dicitur attenuatoria, & eſt illa cuius cauſa eſt in
inſtrumento, & non in uia, ſicut apoſtema membri
uicini coartans, aut uentoſitas aut alicuius membri
dislocatio comprimentis meatum, aut ligatura aut
mala complexio frigida, & ſicca uiam conſtringens
aut calida & ſicca exiccando contrahens. Tertia au-
tem eſt dicta carnoſa cuius nocumentum eſt commu
ne uiæ, & inſtrumento, & eius cauſa eſt caro, uerruca,
puſtula uel cicatrix, & omnes iſtæ cauſæ ſunt perfi-
cientes. Cauſa autem diſponẽs eſt ſtrictura meatuũ
in creatione ſua. Cauſa oppilationis meſeraicarum
diſponens eſt ſtrictura ipſarum in creatione ſua & per
ficiens ſecundum plurimum eſt chylus, & humor craſ
ſus & uiſcoſus. ſed cauſæ primitiuæ ſunt potus aquæ
frigidæ aquæ lutoſæ aluminoſe & attramentales, itẽ
caſeus antiquus, & carnes antique boum, bufalorum,
& ſimilia, & hæc ſecundum plurimum ſunt cauſæ cæ
terarum oppilationum. Oppilatio autem epatis eſt
duplex, quædam in uenis, quædam in poris eius, &
utraqȝ eſt duplex. Quæ enim eſt in uenis, aut eſt in
paruis aut in magnis, ſed quæ in magnis aut accidit
in porta & ramis eius craſſis & eſt raro, aut in chyli &
ramis eius craſſis & ẽ rarius, ſed in ramis paruis utriuſ
que frequenter accidit, & propriè in capitibus ipſorũ
ſibiinuicem occurrentibus propter ipſorum uehemẽ
tem ſtricturam, & hanc oppilationem frequenter ſe-
quitur fluxus uentris, quæ autem in poris eſt duplex
aut enim eſt in poris purgationis ſuperfluitatum, &
eſt frequenter cauſa primo icteritia citrina ſi ſit in po-
ro felleo qui ſub media penula epatis collocatur tran-
ſiens uſque ad gibbum eius, & aliquando licet raro ſe
quitur tandem fluxus chołericus cholera regurgitan-
te per meſeraicas ad inteſtina. Si autem ſit in alijs ra-
mis kyſtis accidit icteritia, & feces dealbantur, & ra-
riſſime cõtingit fluxus choleri. licet dealbatio fecum
& tinctura urinæ ſit ferè commune ſignum cuiuſcun
que pori fellei oppilati, præterquã tranſeuntis ad fun
dum ſtomachi & ſi ſit in poro purgationis ſuperflui-
tatis melancholicæ à ſplene ſequitur icteritia nigra, et
tandem, licet raro fluxus melancholicus, & ſi fuerit
oppilatio in utriſque poris accidit icteritia uiridis ſi-
ue mixta utraque cholera ſparſa per cutis ſuperficiem
ex colore enim citrino, & nig. cum permiſcetur reſul-
tat color uiridis, de his tamen in icteritia dictum eſt
quantum eſt opportunum, & ad hos oppilatiuos ſi
ſequeretur fluxus quod rariſſimum eſt eſſet mixtus
ex cholera, & melancholia. Si autem oppilatio ſit in
poris trãſitus nutrimenti de parte in partem per ſub-
ſtantiam epatis quæ eſt raro non ſequitur fluxus ne-
que icteritia, ſed craſſities epatis cum duritiæ, & cor-
poris extenuatio, quod eſt commune ſignum omniũ
oppilationum epatis, licet per has aliquando corpus
præternaturaliter tumeat, & poſſunt eam multæ alię
ægritudines concomitari cum oppilatio epatis ſit fe-
re mater omnium ægritudinum, & unaqueqȝ iſtarũ
oppilationũ, aut eſt noua, aut antiqua, ſimplex, aut
compoſita, & unaqueqȝ iſtarũ poteſt eſſe coartatoria
attenuatoria & carnoſa, quarum cauſæ ſunt illæ, de
quibus ſupra. Sed frequenter oppilationes epatis
ſunt coartatoriæ ab humore multo craſſo & uiſcoſo.
Raro attenuatoriæ ab apoſtemate coartante. Quarũ
cauſæ primitiuæ ſunt ille, de quibus ſupra. Rariſſi-

me carnosę. Oppilatio aũt splenis est morbus in uijs
& ductibus per quos habet trahere fecem sanguinis,
scilicet melãcholiam superfluã ab epate, ut sanguis de
puretur, & fit conueniens mẽbrorum alimentum, &
ipsam ad hos stomachi pro fame excitanda delegare,
quæ est triplex. Aut enim est in poro qui est inter ip-
sum, & epar per quem trahit fecem sanguinis ab ipso
& hic est unus ex octo ramis uenæ portæ ægredienti-
bus epar ualde manifestus aut est in uia, quæ est inter
ipsum, & stomachum per quem delegatur melancho
lia ad os stomachi, & est ramus uenę suprascriptę, aut
est in ipsa splenis substantia, & posset esse in aliquibus
aut omnibus his simul, & oppilatio eius est secundũ
plurimum coartatoria pendens ab humore melãcho
lico feculento, qui propter multitudinem & crassitiẽ
non potens transire per ductus, & poros remanet in
eis obstructus, & quandoque est attenuatoria ex sicci
tate, & ponticitate cholerę nig. uel uentositate uicino
rum, aut apostemate comprimente, licet in aliquo ui
derim ipsam sequi compressionem costarũ super sple
ne, cuius causa erat gibbositas, & incurrerat icteritiã
nigram sibi coeternam. Rarissime est carnosa, ad has
autem oppilationes præcipue ad eam quæ est in uia
per quam melancholia mittitur ab epate ad splenem,
sequitur icteritia nigra, & quandoque fluxus melan-
cholicus melancholia regurgitante ad portam, dein-
de per meseraicas ad intestina. Similiter ex deoppi-
latione istarũ splene ante repleto sequitur fluxus me-
lancholicus. Sed si deoppilatur uia inter ipsum, &
stomachum sequitur uomitus melancholicus & me-
lancholia ualde superfluente fit uomitus & fluxus si-
mul, sicut uidi in domino Laurentio donato potesta
te Verone qui uomitu & secessu expulit. 15. ℔. melan
choliæ in duobus diebus, & quamuis deuenerit ad fri
gíditatẽ extremorum, & pulsum uermicularem cum
frequentia syncopis, tamen superuixit contra inten-
tionem aphorismi. 23. quartæ particulæ, quibuscun-
que in ægritudinibus acutis &c. erat enim summę ex
tenuatus cum laborasset dolore stomachi tribus an-
nis continuis.

Oppilatio autem uenarũ, quæ sunt ultra epar quã
tum ad quid nominis, & quid rei ex dictis est manife
sta. Modi autem eius sunt duo, quãdoque enim op
pilantur uenæ ortũ habentes à chyli ascendente, quã-
doque ortum habentes à chyli descendente, & primę
sunt à gibbo epatis supra, & secundæ à gibbo epatis
infra. Earum autem oppilatio secundum plurimum
est coartatoria. Raro attenuatoria. Rarissime carno-
sa. & causæ ipsarum sunt quæ superius dictæ sunt.

Oppilatio pororum cutis quandoque est coartato
ria à superfluitate multa aut crassa & uiscosa, quæ re-
secatur in quarta digestione propter multiplicationẽ
ciborum crassorum uiscosorum, & omissionem frica
tionis & balnei, quandoque est attenuatoria propter
frigiditatem aëris, aut aquę in qua balneatur conden
santem, quandoque à caliditate solis aut ignis arefa-
ciendo constringente, & quandoq; balnea alumino-
sa aut attramentalia, & similia constringendo sunt in
causa, quandoque est carnosa ex cicatrice orta in cor
poris superficie, per hanc enim pororum oppilatio-
nem prohibetur euacuatio insensibilis, & etiam sensi-
bilis sub forma sudoris. unde materiæ per hanc regio
nem solitæ euacuari retinentur, & retente alias insi-
ciunt, & tandem cum plurimę aggregate sunt pellun
tur de uenis paruis ad magnas, & de magnis ad uenã
chylis, & tandem ad uenam portæ, & postea per me-
seraicas ad intestina, & fluxu uentris expelluntur, &
iste oppilationes aliquando sunt cum febre, aliquan-
do sine secũdum quam diuersitatem oportet curam
uariari exhibendo minus calida quando sunt febri-
bus coniunctæ.

Signa communia cuicunque oppilationi sunt.
Primo grauitas & extensio in parte oppilata, quę ta
men non ab omnibus ægris discernitur. Secundo
color à naturali notabiliter permutatus, scilicet palli-
dus uel citrinus in toto corpore, quia sanguis lauda-
bilis, & copiosus non uenit ad cutis superficiem, sed
subtile eius solum aquositati uel choleræ mixtum at-
trahentibus membris inanitis, & hoc maximè uerifi-
catur in oppilationibus epatis, & uenarum. nam si sit
in meatibus kystis aut splenis color fit ictericus citri-
nus niger aut uiridis, sed in oppilationibus pororum
cutis non est necessarium colorem ita permutari, &
urina in oppilationibus epatis, & uenarum est subti-
lis. Sed in oppilatione pororum purgationis super-
fluitatum est crassa icteritia, & in oppilationibus cu-
tis crassa non icteritia. Et tertio est homo in suis ope
rationibus impeditus secundum ea membra in qui-
bus est oppilatio, & sibi communicantibus. Et est si-
gnum efficax cum non uisa fuerit alia ægritudo quæ
possit uerisimiliter illas operationes impedire, et cum
non adsunt signa repletionis in toto corpore.

Signum commune ferè cuicunque fluxui oppila-
tiuo est esse periodicum, fiunt enim periodi secũdum
aggregationem materiæ in determinato tempore, &
ipsius expulsionem, & carentiam fluxus quousq; no
ua materia ad fluxum sufficiens sit aggregata.

Sed signum proprium fluxus oppilatiui meserai-
calis est fluxus kyli perfecte digesti, id est sine notabi-
li admixtione lienteriæ non tendentis aliqualiter in
colorem rub. festinus, post complementum digestio-
nis primæ existens cum grauitate hypocõdrij dextri
declinante uersus dorsum, & per has circũstantias dif
fert hic fluxus à fluxu chyloso sequente nocumentũ
stomachi, & intestinorum, & propriè retentiuę eorũ.
Est enim chylus non perfecte digestus, immo admi-
xtus lienteriæ. Differt secundo à fluxu sequente op-
pilationem portæ, & ramorum eius non egredientiũ
epar. Ille enim licet sit chylosus, tendit tamen in colo-
rem sanguinis aliqualiter, cũ uirtus aliqualis sanguifi
catiua sit in meseraicis, à uirtute tamen epatis, Itẽ non
est festinus post complementum primæ digestionis,
& in eo quòd chylosus differt à fluxu sequente oppi
lationem chylis, cũ ille sit humoralis chilo iam in san-
guinem, & in reliquos humores uerso in uena portę.

Et per hoc etiam differt à reliquis fluxibus oppila-
tionis uenarũ quę sunt ultra epar. Sed per hoc quòd
est cum grauitate hypochondrij dextri tendente uer-
sus dorsum differt à fluxu sequente debilitatem attra
ctiuæ epatis, qui licet sit chylosus, est tamen sine graui
tate. Differt etiam à fluxu sequente oppilationẽ par
tium epatis, quia est cum grauitate hypochondrij de-
xtri, quæ tamen non tendit uersus dorsum. Differẽ
tia autem inter apostema epatis, & meseraicarum, &
oppilationem eorum est, quia febris concomitatur
apostema & non oppilationem, licet aliquando gra-
uita

uitas sit maior in oppilatione epatis quàm in apostemate eius, iuxta Aui. 2. primi. de signis oppilationũ. Item apostemata epatis maiora causant nocumenta in breui tempore quàm ipsius oppilationis, sicut est deiectio appetitus singultus, arefactio, hydros, & similia. Et ex his manifesta sunt signa fluxus oppilatiui, siue oppilatio sit in meseraicis, siue in uena portæ, siue in uena chylis. Signa præterea distinctiua inter partes epatis, oppilatas etiam distinguunt inter fluxus inde prodeuntes, nam oppilatio gibbi manifestior est sensui, sentitur enim per tactũ durities & crassities, & lędit magis partes spirituales, sed oppilatio concaui magis lædit stomachum, & nõ est ad tactum manifesta. Sed signa oppilationis pororum kystis fellis sunt dealbatio fecum, urina citrina crassa, icteritia citrina, & tandem, licet raro fluxus cholericus cholera rheumatizante per meseraicas ad intestina, sed ad apertionem oppilationis horum pororum, sequitur aliquando fluxus cholericus, aliquando uomitus, si aperiatur oppilatio pori fellei tendentis ad fundum stomachi. Quæ autẽ sint signa distinctiua inter oppilationes diuersorum pororum kystis sufficiẽter dictum fuit in icteritia. Signa autem oppilationis pororum transitus nutrimenti ex dictis in hoc capitulo manifesta sunt, nõ enim sequitur fluxus uentris neq; icteritia, sed crassities epatis cum duritiæ, & corporis extenuatio, quod est commune signum omnium oppilationum epatis. Signa uerò oppilationis splenis ex dictis superius sunt manifesta, siquidem fuerit in poro per quem splen attrahit melancholiam ab epate sequitur fluxus melancholicus, & splen est extenuatus. Si uerò fuerit in poro per quem melãcholia delegatur ad os stomachi splen incrassatur, & cadit appetitus, ad cuius apertionem sequitur uomitus melancholicus, & interdum melancholia exhuberante uomitus & fluxus simul. Si uerò sit in ipsa substantia splenis, adest crassities splenis absque fluxu aut uomitu, nisi modum excederet, quæ crassities si solueretur posset esse causa uomitus aut secessus melãcholici. De his tamen superius sufficienter dictum est.

Signa uerò oppilationis uenarum, quæ sunt ultra epar sunt signa oppilationis generalia suprascripta, & cum hoc non sint signa spiritualia alicuius ex quatuor oppilationibus suprascriptis. Item fluxus inde sequens est humoralis cum periodis.

Signa uerò oppilationis pororum cutis sunt causæ ipsius, de quibus supra, & cum hoc prohibitio sudoris consueti, & non sunt signa alterius oppilationis, & fluxus est humoralis periodicus.

Signa uero causarum sunt huiusmodi. Siquidem oppilatio sit coartatoria ab humorum multitudine adsunt signa plectoriæ prædictis generalibus signis oppilationis addita. Si uerò sit coartatoria ab humorum crassitiæ & uiscositate adsunt signa cacochymiæ, item regimen præcedens cum malitia digestionis, quæ si multiplicet uentositatem apparebit durities & crassities augeri & minui in breui tempore. si uerò nõ permanebit semper æqualis durities uel crassities. si uerò causa fuerit attenuatoria perficiens erũt signa apostematis epatis uel præassumptio alicuius ex prænarratis aggregantibus & constringentibus eas. Si uerò fuerit compressio costarum aut ligatura & similia extrinseca, omnia sunt sensui manifesta.

Si uerò fuerit carnosa, puta pustula aut bothor apparebunt signa apostematis, & pustularum. Si uerò carnis additio ueruce oppilatio erit partialis in aliqua uia uel poro propter quod oppilatio nõ erit magna, & per consequens signa oppilationis debilia, & cum hoc cura parum proderit. Si uerò causa fuerit disponens, puta strictura uiarum in creatione sua. signum erit diuturnitas passionis, quia à principio generationis contracta cum fortitudine retentiue & debilitate expulsiuæ. Signa uerò fluxus sequẽtis deoppilationem sunt ipsa oppilatio præcedens, de qua supra. Deinde fluxus humoralis sequens. Et tertio cura omnium accidentium sequentium oppilationẽ illã.

Prognostica. Primum fluxus sequens oppilationem coartatoriam antiquatã difficulter curatur. Nouam uerò facile curatur si debite tractetur. Secundũ. Fluxus sequens oppilationem attenuatoriã propter apostema coartans, aut dislocationem membri uicini comprimentis raro, & difficulter curatur. Sequens uerò malam complexionem sine materia, aut uentositatem uias attenuantem facile curatur. Tertium. Fluxus sequens oppilationem carnosam non recipit curam. Quartum. Fluxus sequens constrictionem meatuum à generatione contractus est coeternus patienti. Quintum. Fluxus sequens apertionem oppilationis est secundum plurimum salubris. Et terminus accidentium sequentium oppilationem.

CVRA FLVXVS OPPILATIVI in generali.

Cura generalis fluxus sequentis oppilationẽ exigit quinq; intentiones. Prima apertio oppilationis si fieri potest. Secunda mundificatio humorum qui propter oppilationẽ sunt retenti. Tertia confortatio membrorum tam mittentium quàm suscipientium. Quarta correctio accidentium. Quinta debitum regimen sex rerum non naturalium.

Sed in oppilationibus meseraicarum uenæ portæ ramorum, uenæ chylis, & uenarũ quę sunt ultra epar apertis oppilationibus, & facta mundificatione superfluorum, quæ per oppilationem erãt retenta dentur ea quæ faciunt chylum penetrare ad epar, & humores ad membra confortando ipsorum attractiuã cum fricatione & reliquis ingenijs. Quę intentio in reliquis oppilationibus dictis non est necessaria, sicut in oppilationibus Kystis splenis & pororum cutis, quia in istis non prohibetur transitus nutrimenti ad membra. Si uerò fluxus sequatur apertionem oppilationis exiguntur cætere intentiones præter primam. Et ex his infertur stiptica constringentia non conuenire in cura fluxus oppilatiui nisi aperta oppilatione fluxus modum excederet, & hoc est quod dicit Auic. 16. tertij tractatu. 2. cap. 1. & istud quod cadit in hoc cap. de errore est, ut dentur illi qui habet fluxum epaticum oppilatiuum medicinæ constipatiue addentes in oppilatione confortantes eã ut constringant naturam, & perducit istud ad errorem maximũ & multotiens quidem linit insipiens cum inspissantibus sanguinem, & extinguẽtibus epar per hoc quòd sunt frigida, & in hoc est mors, & successio putrefactionis, imò oportet cum scieris quòd causa in ipso

est oppilatio

est oppilatio in epate, & meseraica ut intẽdas cũ aper
tione oppilatiõis, & iam laudate fuerunt passulæ pin
gues in hoc cap. ita ut quidã existimauerũt ꝙ ipse sa
nant fluxum difficilem. Et nos quidem experti su-
mus, & fuit res non longuinqua ab eo quod dixerũt
& sicut est de epatico ita in cæteris fluxibus oppilati-
uis sentiendum est nisi secundum modum quem di-
xi. De fluxu tamen epatico chyloso propter oppila
tionem dixi quantum est opportunum, quòd si op-
pilatio fuerit coartatoria in meseraicis, epate, uel po-
ris Kystis, & uenis quę sunt ultra epar pendens à mul
titudine humorum secundum plurimum conuenit
phlebotomia, & si repletio fuerit uniuersalis in toto,
fiat primo ex communi, deinde ex basilica dextra.

Si uerò repletio non excederet modum sufficit phle
botomia basilicæ aut saluatelle dextræ. Si tamen in
causa esset retentio hæmorrhoidarum aut menstruo-
rum permittatur phlebotomia saphene, deinde phle-
botometur basilica dextra. Et ficus infuse in oleo
amigdalino sunt fortes in prouocando menstrua.
Quod si relique conditiones à quibus quæritur licen
tia in phlebotomando non consentirent uẽtosentur
nates, aut sanguisuge applicentur. Si uerò in causa
fuerit humor crassus aut uiscosus, primo digeratur,
deinde euacuetur, postea dentur aperitiua secundum
exigentiam. Digerentia enim in principio non de-
bent esse multum aperientia aut prouocantia, sed ab-
stergentia & incidentia, sicut syru. aceto. aut oximel
simplex, postea dentur magis aperientia & prouocã-
tia, sicut syru. acet. compositus, oxymel compositũ,
oxymel squilliticum, & possunt hi syrupi permisceri
cum aquis magis aut minus aperientibus calidis aut
frigidis secundum exigẽtiam, hic autem ponam quæ
dam simplicia & composita, quibus secundum exi-
gentiam utendum est. Frigida sunt sicut endiuia & ci
corea, & aquæ ipsarum. Aqua plantaginis ex folijs,
& radicibus suis. Semina communia frigida quibus
utendum est in oppilatione cum caliditate. Calidæ
uerò sunt, feniculus, petroselinum, apium, assarũ, cas-
sia lignea, rubea tinctorum, fistica scilla, spica, gentia-
na, aqua cicerum, reubarbarum, absinthium, eupato
riũ, zime, schinanthi, amigdale amare, chamepityos
& proprie quãdo oppilatio esset in uijs strictis uinũ
subtile est proprium confortans & aperiens, & causa
frigida possunt cum eo distẽperari aliqua ex electua-
rijs infrascriptis. Æqualitati propinqua sunt, lupu-
li, cuscute, lacca, capilli ue. sparagi, acetum scilliticum,
sed cuscute est proprium in apertione meatuum ky-
stis fellis. Ex compositis autem sunt quæ dicta sunt
superius. Item syrupus acetosus ex melle uel zuccha-
ro factus cum rubea, syru. acetosus diarodon, syru-
pus acetosus de succis herbarum, syrupus de calamen
tho, de eupatorio. Item diacalmenthum, diacucurma
dialacca, theriaca, & similia, quorum plurima sunt de
scriptione Mes. sunt etiam trochisci ad hoc proprij, si
cut de reubarbaro, de absinthio, de eupatorio, de ani-
so, de lacca, & similes. Frigida autem paucæ apertio-
nis sunt, diarodon, & triasandali. Tu uerò utere cali-
dis ubi sunt signa frigiditatis, & econtra frigidis aut
æqualibus secundum exigentiam. Sed nota quòd
in causa calida si aperientia frigida non sufficiunt est
utendum temperatis aut calidis, aut calida cum frigi-
dis sunt permiscenda, & maius erit iuuamentum aper
tionis quàm nocumentum inflammationis, quod fa
cile toletur per apertionem, euacuatio autem post di-
gestionem fiat cum proprijs, sicut aloes lotus, reubar-
barum, agaricus pręparatus, eupatorium, & similia.

Ex compositis sunt hierapicra, pillulę de eupatorio
maiores & minores, pillulę de reubarbaro, pillulę ale
fangine, pillulę alkekengi, pillulę de raued, & similia.
Sed propter fluxum sint in parua dosi. Et quandoq;
necessarium est, ut dicit Auicenna. in aperiendo oppi
lationes solutiuo fortiter attrahens materias crassas
facientes oppilationem, & clysteria fortis attractio-
nis & apertionis, sed hæc fortia stante fluxu quãtum
est possibile omittãtur, & uomitus est ex rebus magis
iuuatiuis ad istud, & propriè cum oppilatio est in por
ta aut in uenis quæ stomacho cõmunicant. Sed no-
ta quòd si oppilatio est in concauo epatis poris eius,
& meseraicis, aperientia debent esse minus fortia, sed
debent esse abstersiua, & uentris solutiua. Si autem
sit in gibbo, & in uenis quæ sunt ultra epar debent es-
se aperientia fortiora & urinam prouocantia. Si ue
rò oppilatio sit attenuatoria propter apostema par-
tis uicine. Curetur cura apostematis, de quo supra.

Si uerò proueniat à uentositate coartante prius edu
cto humore à quo uentositas eleuatur. Carminetur
uentositas cum sumptis interius, sicut est diacalamen
thum, diatriompipereon, diaciminum, confectio de
seminibus propriè. Diacurcuma quoque ad hoc con
fert, & si uiderentur nimis calida cum diarodon abba
tis, triasandalis, & similibus temperentur aut suman-
tur cum aqua endiuiæ. Exterius quoque ungatur cũ
oleo de spica aut approximetur sacculus ex milio, &
sale torrefactis aut fomẽtetur particula cum filtro aut
spongia infusa in aliqua ex decoctionibus carminan
tibus. Si uerò oppilatio pendeat à causa extrinseca
remoueatur, & mala complexio inducta cum contra
rijs alteretur calidis aut fri. secundum exigentiam, sed
secũdum plurimum sint humida, & sint aperitiua ad
dilatandum meatus, & quãdo opus esset frigidis, sint
remissa frigida, sicut aqua lactis caprini cũ decoctio-
ne absynt. aut eupato. Item aqua cicerum & decoc.
radicum cõmunium cum floribus borag. & buglos.
lupulorum, cuscute, & passularum, & si opus esset in-
frigidare fiat decoct. cum seminibus cõmunibus frigi
dis, semine endiuiæ, lupul. cuscute, passulis, & simili-
bus. Si uerò oppilatio fuerit carnosa ex pustulis in
uijs, cura est resolutio si fieri potest, aut sanatio & eru-
ptio. Inquit enim Hip. Quibus in urinali uia pustule
nascuntur, saniæ facta, & erupta solutio similiter, &
in proposito. Cum quibus autẽ hæ fiant in cura apo-
stematum epatis dictum fuit superius.

Secunda intentio, scilicet mundificatio humorum
qui propter oppilationem sunt retenti ab ipsa natu-
ra pellente complentur, quòd si deficeret, aut propter
debilitatem aut materię inobedientiam adiuuetur cũ
aperientibus abstergentibus, & incidentibus secun-
dum exigentiam.

Tertia autem intentio, scilicet confortatio mem-
brorum tam mittentium quàm suscipientium com-
pletur cum aperientibus iam dictis confortantibus
stipticitate temperata, & proprietate. Eligantur ergo
ex suprascriptis quæ uideantur magis conuenire, si-
cut endiuia, cuscute, passulæ, epar, adip præparatum.
Auellane torrefacte, fistica, & similia, imò quia flu-
xus est

xus est, licet pēdeat ab oppilatione utendū est semper
stipticis moderate etiam cū uolumus aperire, & per
tertiam uirtutem membra læsa confortantibus.

Quarta autem intētio, scilicet accidētium correctio
completur secundum ipsorum exigentiam, pro qua
recurre ad curam generalem fluxus. Et si fluxus ni-
mis superflueret aperta oppilatione conueniunt sti-
ptica constringentia, quorum copiam habes in cura
generali fluxus. Et in præcedentibus capitulis, & si fe
bris esset coniuncta fluxui, totum regimen magis ad
frigidum declinet.

Quinta intentio, scilicet debitum regimen sex rerū
completur secundum exigentiam causæ oppilatio-
nis, & exigentiam intentionum. Aër autem secundū
plurimū sit tēperatus in actiuis, declinet ad siccū, so-
mnus sit satis prolixus. Procuret euacuatiões à natu-
ra institutas. Quiescat animo & corpore. Cibi sui &
potus cum opus est aperire oppilationem sint aperiti
ui abstergentes & incidentes secundum exigentiam,
& in summa sint secundum exigentiam illarum intē-
tionum, quas complere intendimus. Sit dieta satis
tenuis, inspecta tamen uirtute ne cadat, & rectius est
apud Auicē. ut comedat cibum suum in pluribus ui-
cibus, & partiatur ipsum, & consequi faciat cibū suū
quod adiuuet ad penetrandū cum uelocitate, & ape-
riat oppilationem, sicut exempli gratia. uinum subti
le. Et detur ei diacalamēthum aur. 1. ante cibum per
mediam horam cum pauco aceti uini subtilis poten-
tis non dulcis, & cum digeritur cibus detur de eo. ʒ. s.
cum uino suprascipto, scilicet quando cibus debet pe
netrare ad epar. Et theriaca sumpta mane cum uino
debite calido iuuat uehementer, & balneatio comple
ta secunda digestione iuuat. similiter fricatio ante ci-
bum completa secunda digestione est conueniens, &
propria, maximè quando membra sunt debilia in at
trahendo, & fiat fortis fricatio cum panno aspero in-
cipiendo à dorso, & uentre, & tendendo ad extrema.

Et non absoluatur æger à fricatione, nam cum fri-
caueris eum & aperueris oppilationes & solueris hu-
mores oppilantes penetrabit cibus ad corpus eius, &
non accidet diarrhœa post illud, & confortabitur cor
pus, quod si aperta oppilatione fluxus superfluerit
utendum est stipticis confortantibus.

Et nota quòd aqua calibeata ferè confert in omni
fluxu, & in omni tempore, cum hoc enim quòd con-
fortando constringit, non tamen addit in oppila-
tione. Si uerò fluxus sequeretur apertionem oppila-
tionis exiguntur intentiones suprascriptæ præter pri
mam quæ complendæ sunt sicut dictum fuit.

Cura fluxus splenitici oppilatiui exigit quinq; in-
tentiones suprascriptas, & ferè cum eisdem complen-
dis de quibus dictū est in fluxu epatico oppilatiuo.
Fortiora tamen cæteris paribus exiguntur aperitiua
in fluxu splenetico non propter densitatem suæ sub-
stantiæ cum sit rarior, epate, sed propter humoris me
lancholici crassitiem.

Ergo iuxta doctrinam primam, si fuerit peccatū in
sanguine phlebotometur basilica, aut saluatella sini-
stra, & prouocetur sanguis hæmorrhoidalis aut men
strualis si eorum retentio fuerit in causa. Et forte in
his casibus melius est incipere à phlebotomia saphene
sinistræ, deinde phlebotomare basilicam aut saluatel-
lam sinistram. Deinde digeratur humor oppilans,
& per oppilationem retētus cum oxymelle simplici
composito & scillitico, & syr. de epithymo cū aquis
scolopendriæ, tamarisci, & similibus. Sed ex proprijs
est huiusmodi. ℞. corticū radicum capparis. ℥. s. sco-
lopendriæ, tamarisci, se. agni casti, se. endiuiæ, se. por-
tulacæ. ana. ʒ. z. aquæ ℔. z. mellis, aceti. ana. ℥. 3. bul-
liant simul ad consumptionem medietatis, & coletur
& clarificetur, & facta digestione dentur. ʒ. 3. epithy-
mi. &. ℈. s. zing. cum. ℥. z. decoctionis suprascriptæ,
aut cum tantūdem seri caprini. Item decoctio epithy
mi descriptione Mesue est ad hęc propria. Item diasce
ne est conueniens, uel accipiatur huiusmodi si euacuā
do intendis derelinquere uestigium constrictionis ℞.
scene, mirabolanorum indorum. ana. ʒ. s. epithymi.
ʒ. z. zing. gran. 5. seri caprini. ℥. z. misce, & si mallet
pillulas exhibeantur huiusmodi. ℞. mirabolanorum
indorum, scene, pillularum alefanginarum ana. ℈. 1.
zing. gra. 1. fiant pillulæ. 7. cum aqua scolopendriæ,
& exhibeantur, aut exhibeatur quantum de eis uidea
tur sufficere, in fluxu enim solutiua debent esse leuia.

Si tamen esset cum febre aut cū signis caliditatis den
tur frigida aut remisse calida, sicut trochisci de agno
casto descriptione Rasis. 9. Almanso. in cap. de dolo
re splenis. ℞. se. agni casti, se. tamarisci. ana. ʒ. 4. se. en-
diuiæ, se. portulacæ ana. ʒ. z. fiant trochisci, de qui-
bus quotidiæ detur unus cum syr. acetoso, & sint tro
chisci. ʒ. z. aut circa. & in his casibus utēdum est aquis
frigidis, sicut endiuiæ, cuscute, tamarisci, mediane, fra
xini aut salicis, & solutiua etiam cum frigidis tempe-
rentur. Si uerò oppilatio esset attenuatoria propter
apostema curetur cura eius, de qua supra. Si uerò es
set attenuatoria propter uentositatem dentur trochi-
sci de capparibus cū apozimate de radicibus. Et hoc
emplastrum confert contra duritiem & uentositatem
quæ est sub splene. ℞. foliorū rutæ. ʒ. 10. baurach, mē-
tastri sicci. aā. ʒ. 3. ammoniaci. ʒ. 7. ammoniacum in
uino ueteri dissoluatur cum quo cętera conficiantur,
& fiat emplastrum. Quod si durities cum oppilatio
ne fuerit in substantia splenis, primo mollificetur cū
mucilagine maluauisci, pinguedine anatis, medulla
uituli, & oleo de capparibus, postea resoluatur, ad
quod optimè ualet emplastrum de fermento descri-
ptione Mesue, & quæcunque alia causa oppilationis
remoueatur secundum quòd oportet, sicut dictum
fuit in oppilatione epatis. Et nota quòd si exhibea-
tur. ʒ. 1. ammoniaci cum. ℥. 1. syrupi acetosi, &. ℥. 3.
decoctionis radicum capparis, soluit oppilationem,
& mundificat splenem. Cætere autē intentiones com
pleantur, scilicet mundificatio splenis confortatio, &
accidentium correctio secundum quòd oportet. Si ta
men aperta oppilatione fluxus superflueret constrin
gatur cum interius & exterius applicitis, quorum co
piam superius habuisti in cura generali fluxus, & ex
proprijs confortantibus splenem, & stringētibus flu-
xum sunt, ut exhibeatur in potu sumach, se. portula-
cæ ana. ʒ. z. cum aceto aut syru. aceto. & semen cuscu
tæ, folia salicis & semen acetose sunt ad hoc propria.

Sed in causa frigida exhibeātur cum oxymelle sim-
plici. Pro regimine autem cibi exhibeantur cibi le-
ues & pingues ex iuribus præparatis cum subtilian-
tibus & temperate calefacientibus. Et cappares cū ace
to sunt propriæ, & aqua extinctionis calibis, & uinū
subtile. Declinet autem magis aut minus ad calidum

secundum

ſecundum exigentiam cauſæ accidentium temporis anni, & huiuſmodi. Quod ſi fluxus ſequatur oppilationem pororum cutis, & fuerit coartatoria euacuetur humor qui eſt ſub forma cauſæ antecedentis phlebotomia & pharmacia ſecundum ipſius exigentiam poſtea intẽdatur ad eductionẽ humorũ qui ſtant ſub forma cauſæ cõiunctæ in poris cutis cũ balneis aëreis aut aqueis ſudare faciẽtibus, in quibus ſint cocta aperitiua, ſicut anetum, flores, chamomillæ, & ſimilia, & fricetur cutis cum pannis aſperis donec rubeant.

Poſtea ingrediatur balneum aqueum aut aëreum, & apud maiorem neceſſitatem fricentur cum melle, in quo mixta ſit farina orobi, radi. lilij, & ariſtol. ro. & ſi fortis fuerit oppilatio ponatur parum ſalis nitri, deinde ingrediatur balneum, & lauetur & abſtergatur. Frequentatio enim balnei aërei aut aquei poros cutis aperit & ſudorem prouocat. Sumpta etiam ſicut eſt uinum ſubtile, aut theriaca cũ uino ſubtili prouocando ſudorem aperit poros, & remouet oppilationem à quacunque cauſa proueniat niſi fuerit carnoſa, cuius cura non eſt poſſibilis. Poſtea perficiantur reliquę intentiones, ſicut humorum mũdificatio per ſeceſſum aut urinam. Et quinto membra cõfortentur, & corrigantur accidentia ſecundũ quòd oportet, quæ qualiter debeant compleri ex dictis poteſt eſſe manifeſtum, & cauendum eſt à uiſcoſis, & ſtipticis tam cibalibus quàm medicinalibus, niſi aperta oppilatione fluxus ſuperflueret. Pręcipue in his caſibus exterius applicita non ſint ſtiptica. Et ſic cum dei gratia finitum eſt capitulum de fluxu oppilatiuo.

DE FLVXV A REBVS NON NATVRAlibus, & extraneis ſicut morſus uenenoſorum & uenenorum ſumptio. Cap. III.

HIc fluxus quantũ ad quid nominis, & quid rei eſt manifeſtus. Species non habet niſi quoſdam modos ſecundum cauſas eius differentes. Aër enim poteſt eſſe cauſa eius, aut propter eius ſuperfluum lapſum ſecundum qualitates manifeſtas, aut propter qualitatem malignam ſibi impreſſam à formis cœleſtibus, aut quia putridus.

Venti quoque plerunq; ſunt cauſa fluxus, aut corpora replendo & humores liquefaciendo, ſicut uenti auſtrales & ſubſolanus, aut exprimendo humores à circunferentia ad centrum ſicut boreales, imò cum accidit tanta copia fluxuum qui ſunt cõmunes uni patriæ, aut regioni, ſicut fuit Ferrariæ anno. 1450. exiſtimandum, hos etiam pendere ab aliqua cauſa uniuerſali, ſiue ſit aër, ſiue fruges illius regionis taliter corruptæ, aut formæ cœleſtes, quæ tamen imprimunt in corpora noſtra mediante aëre, aut mediantibus cibis & potibus per ipſas corruptis quibus ueſcuntur. Effectus nāq; uniuerſales in cās uniuerſales reſolui debẽt.

Regimen quoq; malũ in cibo, & potu eſt frequẽter cauſa fluxus quod eſſe poteſt multipliciter, aut propter quantitatẽ auctã, & eſt frequenter, & fit ſecundũ plurimũ corruptio ad acetoſum, aut quantitatẽ diminutã, & eſt raro, & fit ſecũdũ plurimũ corruptio ad fumoſum, & utraque diſponit ad putredinem chyli, & chymi inde generãdi, aut propter qualitates primas inter quas maximè facit caliditas & humiditas, caliditas quidem pungendo, & excoriando, humiditas autem leniendo & lubricando, aut propter qualitates ſecundas, ſicut ſubtilitas ſubſtantiæ, fluxibilitas, lenitas, abſterſio, inciſio, & ſimiles, aut propter proprietatem occultam facientem hoc à tota ſpeciæ, ſicut medicinæ ſolutiue, aut propter proprietatem indiuidualem inſequentem materiam, ſicut cancri ſoluũt quoſdam, aut propter malitiam ordinis, ſicut cum liquida præmittuntur ſtipticis compreſſiuis aut ponitur indigeſtum ſuper indigeſtum, aut propter malitiam artificij, quæ poteſt eſſe multipliciter, aut propter ea quę comeſtioni ſuperueniunt, ſicut coitus, motus fortes, accidentia animi & ſimilia. Accidentia quoque animi ſicut timor ſunt cauſa fluxus trahẽdo materias à circunferentia ad centrum ad quem fluxum ſicut dictum fuit non ſemper concurrit expulſiua, ſed aliquãdo ſola grauitas materiæ cum debilitate contentiuæ.

Morſus quoque animaliũ uenenoſorum eſt aliquã do cauſa fluxus aut corrũpendo humores aut debilitando cõtentiuã. Similiter caſus & percuſſio ſoluẽdo continuum, & frequenter ſequitur fluxus ſanguinis.

Signa ſunt cauſæ ſuæ.

Prognoſtica. Hic fluxus ſecundum plurimũ curatur, niſi ſequatur corruptionem aëris & peſtilentiã. Aliquando enim imò frequenter interficit à quarta uſque ad ſeptimam. Si uerò ſequatur morſum uenenoſorum cura eſt difficilis, aut impoſſibilis ſecũdum malitiam, & intenſionẽ uenenoſitatis impreſſę.

Cura poſita eſt ſuperius in cap. 2. ubi ponitur cura generalis cuiuſcunque fluxus, & eſt ſermo de ea in principio capituli. Verum ſi ſit fluxus peſtilẽtialis non eſt reſtringendus niſi timeattur caſus uirtutis, & intendatur confortationi cordis, & membrorum nobilium, & prohibeatur putredo quantum eſt poſſibile, & pro completa notitia huius recurre ad capitulũ de febre peſtilentiali, & inter cętera cogatur ad cibum & ad potum qui partiendus eſt propter uirtutis debilitatem. Si uerò fluxus pendeat à morſu animalis uenenoſi fricetur locus morſus ut ſanguis exeat, aut uentoſe cũ ſacrificatione ſuperponãtur, & emplaſtretur cum attrahentibus, & proprijs contra genus animalis quod momordit, & inter cętera applicatio animalium nouiter interfectorum & apertorũ cum calore actuali confert trahẽdo ad ſe uenenum, imò etiam ipſa uiua, ſicut gallinę cum ano applicite cõferunt, & locus ſuperior defendatur cũ aceto & forti ſtrictura per magnã partẽ eius, & mẽbra principalia cõfortentur cũ interius & exterius applicitis, & propriè cũ theriaca, & bezoartica propria contra illa uenena exhibeãtur, nec in his caſibus cõpetũt ſolutiua ſaltẽ fortia neq; phlebotomia, & propriè in princ. ne uenenũ trahatur à loco morſo ad mẽbra nobilia. Si uerò ſumpſerint uenenũ aut medicinã uenenoſam procuretur ipſius uomitus exquiſitus, & ſi quid ſupereſt cũ leniẽtibus educatur, ſicut cũ multo oleo calido aſſumpto, & caſſia & clyſteribus. Tertio mẽbra principalia cõfortẽtur & dentur bezoartica cõtra iſta uenena, & in hoc caſu ſecundũ plurimũ nõ cõpetit phlebotomia.

Si uerò fluxus ſequatur caſum, & percuſſionẽ phlebotometur ſanguis fluẽs cõſtringatur, & uena ſoluta cõſolidetur, & ſi quid ſanguinis coagulatũ fuerit educatur ſecundũ ꝙ eſt expediens. Et ſic auxilio dei abſolute ſunt ſpecies fluxus penes cauſam efficientem, & finitus tractatus quartus.

TRACTATVS QVINtus de speciebus fluxus a causa formali capitulum unum continens de fluxu suaui & insuaui.

FLuxus suauis est qui uirtuti & repletioni est proportionatus. Econtra insuauis qui est alteri harum improportionatus. Si enim sit nimis uelox est uirtuti improportionatus. Si uero nimis tardus est improportionatus cacochymię.

Causæ suauis sunt dominium uirtutis supra materiã, & ipsius digestio cum conuenienti uiarum latitudine, & contrariæ causæ sunt insuauis.

Signa fluxus suauis sunt bona conferentia et tollerantia, & signa digestionis materiæ, & de hoc genere est fluxus criticus. Item fluxus per quem natura aliquando expellit superflua nulla præcedente ægritudine.

Signa fluxus insuauis sunt his contraria, & de hoc genere est fluxus symptomaticus, & cholerica passio. Item fluxus omnes cum quibus tarde superflua educuntur.

Prognostica. Fluxus suauis aut est terminus ægritudinis, aut ab ægritudine præseruat. Insuauis autem est malus. Aliquãdo nimia uelocitate, aut tarditate ducens ad interitum.

Cura. Si uero fuerit suauis sinatur natura operari, sicut in fluxu critico dictum fuit superius, nec in hoc aliquid est ordinandum nisi regimen sex rerũ secundum quod est expediens.

Si uero fuerit insuauis nimia uelocitate quam natura non toleret retardetur ingenijs opportunis, de quibus sufficienter dictum fuit in capitulo generali curationis fluxus, & etiam in particularibus, hic enim necessario ad aliquem ex fluxibus particularibus, de quibus supra reducitur.

Si uero nimis tardus uelociter, sicut in fluxu critico diminuto, & tardante superius dictum fuit. Et sic finitum est hoc capitulum, & cum eo tractatus quintus.

TRACTATVS SEXtus de speciebus fluxus a causa finali capitulum unum continens de fluxu laudabili & illaudabili.

FLuxus laudabilis est per quem expelluntur nocitiua. Illaudabilis uero per quem iuuatiua, ex quibus infertur quod aliquis fluxus potest esse laudabilis, qui tamẽ non est suauis, sicut fluxus per quẽ expelluntur nocitiua nimis uelociter qualem motum uirtus non bene tolerat, quẽadmodum etiam in alijs euacuationibus est manifestum sicut in empyimate, & hydropisi cum aperiuntur. unde 6. aphor. aphorismo 27. Quicunque empici aut hydropici uruntur aut iuciduntur his fluente sanie, aut aqua multa, aut repente omnino pereũt. In talibus enim melius est infra subsistere quã exquisite subito euacuare.

Causæ laudabilis sunt dominium uirtutis supra materiam digerentis separantis nocitiuum a iuuatiuo, & expellentis nocitiuum retento iuuatiuo, & debita proportio uirtutis retentiuæ ad expulsiuam, & econtra.

Signa huius sunt signa digestionis materiæ, & bona conferentia, & tollerantia nisi nimis uelociter superflua educantur.

Causæ autem & signa illaudabilis sunt his contraria.

Prognostica. Fluxus laudabilis secundum plurimum est salubris, & est terminus alicuius ægritudinis, aut ab aliqua ægritudine præseruans. Econtra uero illaudabilis frequenter perniciosus.

Cura laudabilis est ut sinatur natura operari, si tamẽ esset nimis uelox aut tardus adiuuetur auxilijs opportunis. Sed cura illaudabilis perficienda est secundum quod dictum fuit in capitulo generali, & in capitulis particularibus præcedẽtibus, ad aliquem enim fluxum particularium suprascriptorum reducendus est. Et sic cum Dei auxilio, cui gratias semper ago immortales, finitus est tractatus iste difficilis de fluxu uentris, cuius æternæ maiestati supplico ut me cunctasque actiones, & gressus meos dirigat in sui contemplationem, & uiam salutis æternæ.

AMEN.

DE ANATOMIA renum.

QVia hic agitur de passionibus renum & uesicæ, est eorum anatomia præmittenda. Renes descriptiue sunt membra instrumentalia parua, figuræ oblongæ, ad rotunditatem tendentis, numero duo, iuxta spõdiles alchatim ex utroque latere locata, ex parte gibbosa & concaua integrata, ex panniculo, carne crassa, & solida, uena et arteria composita, ad mundificandum aquositatem superfluam a sanguine finaliter ordinata. Sunt quidem instrumentalia cum sint composita & in operationem necessariam ad esse indiuidui ordinata, parua in comparatione fere ad omnia membra intrinseca. Sunt creati figuræ oblongæ, quia sic duo foramina superius, aut inferius melius sunt distincta. Tendunt ad rotunditatem, quia hæc figura magis est capax, aut a nocumentis magis tuta. Fuerunt autem duo cum tamen cuiuslibet aliarum superfluitatum, scilicet choleræ, & melancholiæ receptaculum sit tantum unum, quia hæc aquositas est multo maioris quantitatis quam aliqua illarum superfluitatum. Et secundo ne læso uno huius aquositatis mundificatio impediatur. Tertio, quia si fuisset tãtum unus oportuisset ipsum esse magnum, qui non potuisset debite locari nisi fuisset facta eminentia in alchitim, quod fuisset satis turpe & indecorum. Sunt autem locati iuxta spondyles alchatim, unus in dextro latere, alter in sinistro, sed qui in dextro latere est magis eleuatus, tum quia calidior, tum quia epar minus descendit quam splen, & tertio ut cedat monoculo qui infra renem dextrum est locatus. Habent autem partem gibbosam & concauam, secundum quam adhærent dorso, cum hac enim forma melius aquositas attrahitur, & per poros ad uesicam expellitur, & sanguis nutriturus renes melius digeritur, & ipsi melius dorso alligantur.

Panniculus autem inuoluens & suspendens unumquenque eorum per quem datur ipsi sensus componitur ex neruo oriente a media spondylium alchatim, & ex ligamāto ortum habente ab ipsis spondylibus. Caro autem fuit solida ne facile excorientur ab urina acuta, & ab humoribus acutis qui ei per miscentur aliquando, sed fuit crassa, ut in eis uirtus attractiua esset fortior, cuius fortitudo insequitur multitudinem caliditatis, & spirituum. Venæ autem uenientes ad renes dicuntur emulgentes, quæ oriuntur a uena chyli descendente cum est ex directo renum. Orificia autem istarum uenarum non sunt ex directo, sed unū est altius & superius, scilicet quod est initium uenæ emulgentis uenientis ad renem dextrum. Cuius causa est quia ren dexter est magis in alto situatus quam sinister, & quęlibet istarum emulgentium uenit ad renis concauitatem, & in ea dilatatur & rarefit, & ipsa sic rarefacta est colatorium, per quod colatur aquositas a sanguine, nā renes per uenas emulgentes attrahunt aquositatem simul cum pauco sanguinis ipsos nutrituro, sed in renibus per colatorium colatur aquositas et descendit ad orificium inferius ad quod terminatur porus uritis deferēs illam aquositatem ad uesicam. Sanguis autem quia crassior non potens transire remanet, qui renes nutrit. Quapropter aquositas optime colata ad uesicam defertur, quę deinde mingitur. Similiter ad utrunq; renē ab arteria aorti descēdente, uenit ramus arteriæ deferens spiritum uitalem. Nerui autem ipsi aduenīūt a nucha spondylium alchatim, ex quibus ut dictum est simul cum ligamentis ab eisdem spondylibus ortum habentibus texuntur panniculi ipsos renes inuoluentes & suspendentes. Sunt autem ordinati ad mundificandum aquositatem, quia aquositas multa quæ erat necessaria, ut simul cum ea sanguis penetraret per ramos subtilissimos uenę portæ, aut uenæ chylis sibi obuiantes, cum sanguis transiuit ad chylim est superflua, propterea per uenas emulgentes expellitur ad renes, ut deinde tanquam superflua expellatur. Non enim de ea remanet cum sanguine nisi quantum sufficit ad faciendum sanguinem penetrare per uenas ad corpus nutriendum.

Ex quibus manifestū est ipsos renes colligari cum cerebro mediantibus neruis a nucha orientibus, et cū corde mediantibus arterijs orientibus ab arteria aorti, & cum epate per uenas emulgentes, & cum uesica per poros uritides, & quod sunt complexionis calidæ & humidæ, & possunt pati omne genus ægritudinis, scilicet malam cōplexionem quę est secundum plurimum calida, malam cōpositionem, scilicet oppilationem, & morbū in numero sicut lapidem, arenulas, & pilos, qui secundum plurimum ex eadem materia generantur, scilicet crassa, phlegmatica, uiscosa caliditate ipsorum, & quandoque pili generantur ad longitudinē palmi cum materia illa transiens per aliquem porum strictum colatorij, paulatim in pilū condensatur, & quandoque patiuntur solutionem cōtinui secundum aliquam uenam colatorij, unde fit mictus sanguinis, licet etiam possit esse mictus sanguinis propter colatorij dilatatiōem, sed hic paruus est, imò quod mingitur est sicut lotura carnis, licet etiā ruptura emulgentis superius possit esse causa mictus sanguinis, debilitando colatorium, sed hoc rarius.

Item possunt pati apostemata, post cuius rupturam sequitur ulcus licet ulcus in eis ex pluribus alijs causis contingere possit. Item causa ipsorum fit diabetes, quando tota aquositas uel plusquam debeat trahitur ad renes, & attracta fere subito expellitur, & similatur lienteriæ, cum nullam digestionem in renibus recipiat, sicut nec cibus in stomacho.

DE ANATOMIA uesicæ.

VEsica est membrum instrumentale, magnam habens concauitatem infra renes, dorso alligatum, superius cum renibus mediantibus poris uritidibus, anterius cum uirga mediante collo eius colligatum, ex duabus tunicis quātum ad fundum ex carne & musculis quātum ad collum, & neruis, uenis, & arterijs compositum ad attrahendum aquositatem, ipsam quoque debito tempore retinendum, & tandem expellendum finaliter ordinatum. Quod sit instrumentale patet ex sæpe dictis. Concauitatem autem habuit magnam propter multitudinem superfluitatis aquosæ, quam habuit continere. Est autem dorso alligata infra renes, quia renes alligantur spondylibus alchatim. Ipsa uero spondylibus alanis secundum eius concauum. Est autem superius continuata cū renibus mediantibus poris uritidibus, quorum dexter oritur a foramine inferiori renis dextri. Sinister a foramine inferiori renis sinistri, qui pori uritides sunt cannales stricti, rotundi, longi, per quorum foramina defertur aquositas urinalis a renibus ad uesicam. Hi autem perueniunt ad uesicam circa medium eius, dexter ad dextrū, sinister ad sinistrum eius. Et non perforant uesicam directo uno foramine magno, imò foraminibus paruis & obliquis procedentibus inter tunicam, & tunicam per aliquantum spatium, postea penetrantia secundam tunicam. Quod factum fuit ne cum uesica impleretur urina, posset urina regredi, imò quanto magis est plena, tanto tunica interior magis comprimit exteriorem non sinens urinam egredi. Et sunt neruosi ex duabus tunicis compositi, sicut & fundus uesicæ, continuatur autem collum uesicæ, cum uirga in uiris, in quo collo simul & uirga est foramen per quod mingitur, sed in mulieribus extremitas colli uesice terminatur ad uuluā, distanter ab orificio eius per duos digitos, aut circa, & collum uesicæ in uiris est longius quam in mulieribus, & habet tres anfractus, in quibus aliquid urinæ cum egreditur retinetur, quia anfractus iuuant ad retentionem urinæ, ne facile inuoluntarie egrediatur, sed collum uesicæ in mulieribus nō habet nisi unum anfractum, & est magis latum quam in uiris. Est autem fundus uesicæ compositus ex duabus tunicis, quarum intrinseca est dupla secūdum crassitiem ad extrinsecam cum obuiet aquositati urinæ acutæ, sed collum est carneum, siue carnosum, & crassum, propterea facile consolidabile cum soluitur, fundus uero non. Ad uesicæ autem tam partem dextram quam sinistram ueniunt nerui, uenæ, & arteriæ a nucha, uena chyli, & arteria aorti descendentibus cum sunt ex directo spondylium, alanis, & alosos. In

In collo aũt eius est tãtum unus musculus qui ipsum circundat. Cuius iuuamentum est urinam usque ad horam uoluntatis retinere, & cum uoluntas fuerit expellendi eius laxabitur constrictio, & uentris musculi uesicam urgebunt, & urinam expulsiua adiuuante expellent. Finis autem inseritur in fine. Nam iuxta Auicennam 19. tertij, capitulo primo. Quemadmodum Deus excelsus creauit, fecit uasa comprehendentia totum usquequo aggregatur, deinde expellitur totum simul per quod fit excusatio ab assellatione fere continua. Similiter præparauit superfluitati aquosę dignę expelli capacitatem & sacculum comprehendentem totalitatem, aut plurimũ eius, donec surgat ad expellendum simul, & non sit necessarium expellere ipsam continue, sicut accidit patientibus distillationem urinæ, & capacitas illa est uesica.

Ex his manifesta est anatomia uesicæ, & complexio eius quæ est frigida & sicca. Vesica autem potest pati omne genus ęgritudinis, scilicet malam complexionem cuiuscunque generis, malam compositionem, sicut oppilationem, siue sit in meatu per quem urina attrahitur ad uesicam, siue in meatu per quem expellitur. Item morbum in numero, scilicet lapidem, qui aliquando crescit ad quantitatem oui. Item ægritudinem in quantitate aucta, aut diminuta. Item ægritudinem in situ propter dislocationem. Item solutionem & apostema, & quãdo que ipsi communicant membra regalia & nobilia, sicut cerebrum. Nam fit dolorosum cum ea, & aduenit ei uertigo, & quandoque prouenit ad sirsen causa communitatis ægritudinum calidarum uesicæ. Item epar, quare aliquando accidit hydropisis propter frigus uesicæ. Et communicat ei cor per arteriam, & ægritudines uesicæ multiplicantur in hyeme, & curantur sicut ægritudines renum, sed cum medicinis fortioribus & magis remanentibus, & sunt potiones, iniectiones, unctiones, & emplastra, quibus emplastrantur duo emunctoria, id est, pori uritides, & sub umbilico, scilicet usque ad pecten, & in duabus commissuris singularibus, scilicet ubi pori uritides ad uesicam terminantur, & etiam in peritoneon, scilicet inter anum & testiculos, et curantur cum sessionibus in tinijs.

DE DIFFICVLTATE urinæ.

PRo notitia terminorum est sciendum, quod actio urinandi dupliciter impeditur, aut in emissione, aut in retentione. In emissione quidem diminute, ablate, aut corrupte. Diminute quidem quando homo tenuiter mingit, unde magnum tempus occupat in mingẽdo, aut quia urina existente in uesica non potest incipere mingere cũ uult, aut forte postquam incœpit non potest continuare, sed per notabile tẽpus intercipitur, & hæc dicitur actio emittendi urinam diminuta, & a quibusdam uocatur dysuria. Ablate autem læditur, quando homo nullo pacto potest mingere, & hæc ab eisdem uocatur suria. Corrupte uero quando guttatim emittitur, aut cum çonamine, hæc enim actio corrupta dicitur, quia non conuenit alicui indiuiduo de specie humana naturaliter disposito, & dicitur stranguria. Et has dispositiones hoc uersu perstrinxerunt. Strangur guttatim. Sur. nil. dysurque per horas. uerum his terminis antiqui et moderni abutuntur, sed secundum Simonem apud græcos stranguiria quæ potius dicitur, & scribitur stranguria exponitur constrictio urinæ, & est cum guttatim mingitur, & est species dysuriæ, sed hanc contentionem de his nominibus omittamus.

Actio etiam retinendi urinam tripliciter impeditur. Diminute quando non potest eam debito tempore continere, sicut accidit inuoluntarie mingentibus dum uigilant, & etiam mingentibus in somno. Ablate quando nullo modo potest continere, & dicitur distillatio. Corrupte uero quando cum dolore retinentur. Vtrum autem istæ duę actiones, scilicet emissio & retentio urinæ possint diminute lædi per intensionem est ex dictis manifestum.

Est enim tenenda pars affirmatiua. Rasis autem in præsenti capitulo per difficultatem urinæ intellexit emissionem urinæ tripliciter impeditam, scilicet diminute, ablate, & corrupte. De impedimento autem triplici retentionis urinę loquitur in quodam capitulo sequente intitulato de fluxu urinæ. Et ex his manifesta est quiditas difficultatis urinæ, de qua intitulatur pręsens capitulum. Est enim lęsio emissionis urinæ, diminute, ablate, aut corrupte. Sicut econtra fluxus urinæ, de quo intitulatur quoddam capitulum sequens, est læsio retentionis urinæ, diminute, ablate, aut corrupte, sunt etiam utriusqte species manifestæ ex dictis.

Causæ difficultatis, siue impedimenti emissionis urinæ sunt septem. Prima, est nocumentum uesicæ. Secunda, est læsio in meatu urinæ, qui est collum uesicæ, uel uirga. Tertia, est nocumentum in uirtute. Quarta, est nocumentum lacerti, colli, uesicæ. Quinta, est dispositio urinæ. Sexta, est dispositio renum & pororum uritidum. Septima, est dispositio membrorum principalium, & sibi deseruientium.

Prima causa, scilicet nocumẽtum uesicæ est. Aut propter malam complexionem sine materia, quæ secundum plurimum est frigida aut cum materia cuiuscunque generis. Secundo propter apostema ipsius calidum, aut frigidum frequenter durum. Tertio ex retentione urinæ longo tempore. Nam uesica extenditur, & meatus urinæ oppilatur, & etiam propter extensionem uilli latitudinales facti debiles non possunt se contrahere & constringere uesicam, ita ut urina expellatur.

Secunda causa, scilicet lęsio in meatu colli uesicę, aut uirgæ, est aliquando ulcus ualens, aut scabies in meatu urinę existens, ex quibus natura sentiens mordicatiõem terretur ab expulsione urinæ per meatum illum. Nam quotiens uult mingere dolet, ideo nõ exprimit uictor uesicam fugiens a dolore, imò constringit meatum urinæ, & fit oppilatio attenuatoria. Fit etiam eiusdem oppilatio attenuatoria propter compressionem ab aliquo membro, sicut anus, intestinum rectum, collum matricis cum huiusmodi membra apostemantur, aut ex aliqua causa tument & comprimunt collum uesicæ,

aut sicut apostema factum in partibus inferioribus dorsi, aut torsio, & sicut si accidat testiculo eleuari ad mirach, quare comprimat meatum, & quandoque exiccatio humiditatis fluentis a carne glandosa, quæ est apud collum uesicæ est causa constrictionis meatus. Aliquando uero meatus istæ oppilatur coarctatoriæ propter lapidem, sanguinem coagulatum, saniem, humorem crassum, & uiscosum uel propter uētositatem crassam. Veruca autem, & caro orta in meatu facit oppilationem carnosam, & oppilatio sequens apostema eiusdem meatus reducitur ad oppilationem carnosam. Tertia causa, est nocumentum in uirtute, quæ est triplex, scilicet sensitiua, motiua uoluntarie, & motiua naturalis. In sensitiua quidem est nocumentum cum uirtus sensibilis non percipit mordicationem, aut grauitatem urinæ propter stuporem eius, sed in motiua uoluntaria est nocumentum cum in his lacertis latitudinalibus uentris est paralysis, unde non possunt se cōtrahere pro urina expellenda. Si autem in lacerto colli uesicę esset paralysis, potius fieret distillatio urinæ quam difficultas, & econtra si spasmus esset in eo, in motiua autem naturali, est nocumentum quando uilli latitudinales fundi uesicæ non possunt se contrahere pro expulsione urinæ.

Causæ autem nocumenti harum uirtutum sunt, aut mala complexio, aut defectus spirituum, aut nocumentum in principijs. Quinta causa est dispositio urinæ, aut ex parte quantitatis, ut cum est pauca, a cuius expressione deficit uirtus non stimulata, uel est nimia supra quam uirtus non habet proportionem, aut ex parte qualitatis ut cum in ea fuerit calor faciens mordicationem per poros uritides collum uesicæ, & uirgam, & maxime si loca ista fuerint ulcerata, aut scabiosa. Sexta causa, est dispositio renum cum fuerint debiles, non potentes attrahere aquositatem propter malitiam complexionis, & proprie frigidæ, aut non potentes eam expellere, aut fuerint oppilati, aut apostemati. Et similiter cum pori uritides fuerint oppilati, aut forte rupti, ex qua ruptura aqua ingreditur concauum uentris inferioris. Septima causa est ex parte membrorum principalium, sicut epatis, cum deficit a sequestratione aquæ & eius expulsione ad uenam concauam, sicut in ascite de quo defectu sermo præterijt in hydrope. Similiter cum cerebrum retrahit spiritum animalem tempore somni, aut uerecundiam, aut aliquas occupationes circa peragenda ab instrumentis urinæ, quare remanent uilli latitudinales debiles, & alia instrumenta debilia pro contractiōe necessaria ad expulsionem, uel forte propter aliquas ægritudines cerebri, sicut lithargiam & similes, de quibus sermo pręcessit. Et aliquando lęduntur nucha & nerui, unde si fiat paralysis frequenter urina emittitur inuoluntarie. Si uero spasmus frequenter sequitur difficultas.

Causæ autem primitiue, quędam sunt extraneę, sicut casus, percussio, offensio instrumentotum urinæ, unde subito aliqui fiunt impotentes ad emittendum urinam, quia forte disrumpitur uesica, aut porus uritides, aut ren, unde urina ingreditur concauitatem uētris, aut forte uilli latitudinales debilitātur. Aliqui uero inuoluntarie urinā emittunt nocito lacerto colli uesicæ. Quædam uero causæ primitiuæ sunt non extraneę sumptę ex rebus non naturalibus & hoc secundum plurimum non causant difficultatem urinæ immediate.

Signa. Diffcultas urinæ & retentio eius est manifesta. Notitia uero causarū est occulta, sed in primis bonum est quod cognoscas, an difficultas urinæ sit propter nocumenta uesicę & sibi uicinorum, an propter nocumenta renum & pororum uritidum, aut membrorum quæ sunt supra renes. Cognoscitur autem quod difficultas sit propter uesicam, quando uesica est plena urina, quod cognoscitur per tumorem in femore perceptum. Si uero uesica sit uacua ab urina notabilis quātitatis non est tumor in femore, quare difficultas urinæ est propter membra quæ sunt supra uesicam. Et si in causa sint renes, aut pori uritides declaratur per nocumenta eorum. Si uero in causa sint membra supra renes, scilicet epar, aut cerebrū, aut nucha, & nerui declaratur per nocumenta sua. Cum ergo per tumorem in uesica certificatus es impedimentum urinādi esse propter uesicam, tunc per signa distingue causas ipsi uesicæ pertinentes. Quod enim fit propter frigiditatem eius cognoscitur per albedinē urinæ cum crassitudine, aut tenuitate, & multitudinem necessitatis surgendi ad mingendum ante istud, & sensibilitatem frigoris, & iuuari a calidis & priuationem signorum reliquarum causarum. Signum uero caliditatis est acuitas urinæ & inflammatio sensu percepta. Et si causa est constrictio a frigore significatur per iuuamentum proueniens ex mollificatione. Et si est a febribus adurentibus & siccitate significatur, quia iuuatur ab humectantibus & frigidis. Et iterum de signis eius est quod parum non egreditur, & multum est facilioris exitus propterea quod humectat madefaciendo meatum & dilatando ipsum.

Signa autem eius quę est causa apostematis in uesica, aut membris ipsi uicinis, aut exituræ scies ex capitulo sequente intitulato de apostemate, quod fit in renibus & uesica. Et differentia inter difficultatem factam ex apostemate, & factam ab alijs causis est, quod apostema non accidit subito, sed paulatim nisi sit res magna ualde, & cum ea adest febris. Sed difficultas ab alijs causis sicut ab oppilatione nō apostemosa frequenter fit subito, & cum illa raro est febris.

Et cognoscitur difficultas sequens oppilationem per causam in uesica ipsa, aut propter coarctationem a membro uicino ex inflammatione & tensione eius propter multitudinem urinæ extendentis. Illa enim quæ est causa membri mittentis non est cum coarctatione a membro uicino, neque cum tumore & tensione, cum urina non descendat ad eam, & omnes species oppillationis quæ accidunt in uesica propter causam in ipsa, aut causa membri uicini coarctantis sunt cum dolore. Et quod fit a testiculo eleuato comprimente meatum ipsa eleuatio est signum. Et quod fit ab exiccatione carnis glandosæ, præcessio causarun exiccantium est signum. Item quia urina multa melius mingitur quam pauca:

Et cognoscitur apostema oppilans per signa propria, de quibus infra. Et etiam per signa dicta. Cognoscitur

Cognoscitur autem res oppillans absque apostema
te per syringam, et per illud quod ipsa expellit de san
guine, aut alio humore, aut per id quod stat in facie
eius ex ueruca, aut lapide, aut incarnatione & non di
mittit ipsam penetrare. Et lapis cognoscitur per
signa eius, & proptera quod syringa tangit rem du-
ram ualde. Et sanguis quidem & humor cogno-
scuntur iterum per urinam, nam secundum pluri-
mum aliquid egreditur cum urina. Et sanguis eti-
am cognoscitur per signa congelationis sanguinis in
uesica ex citrinitate coloris, aut paruitate pulsus &
anhelitus, & frequentia amborum, & sudore frigi-
do, & rigore, & nausea, & est malus a quo parum fit
euasio. Et humor quidem crassus cognoscitur ex
grauitate sensata, si sit notabilis quantitatis, & ite-
rum si egreditur in urina. Et illius quidem quæ est
a frigore constringente, aut calore solidum faciente
causæ propinquæ & antecedentes sunt signa.
Et illius quę est a uẽtositate signum est tensio sine
grauitate, & quandoque est cum permutatione,
quandoque sine. Et signum eius quæ est ex debili-
tate sensus, est ut non sentiat mordicationem uri-
næ. Et signum eius quæ est a debilitate expulsiuæ,
est ut compressio faciliter educat eam. Et signum
mollificationis lacerti uentris est, quia non potest
uentrem contrahere pro compressione facienda, &
compressio facile eam educit. Signum autem mol
lificationis lacerti colli est, quia urina egreditur in-
uoluntariæ & econtra est de spasmo utriusque, quia
per spasmum lacertorum latitudinalium uentris uri
na exprimitur, sed per spasmum lacerti uesicæ uri-
na retinetur, nec potest educi nisi cum compressio-
ne. Et difficultas facta causa renum, & pororum
uritidum, siue sequatur debilitatem attractiuæ, uel
propter aliquam speciem malæ complexionis, siue
oppilationem, siue apostema, aut solutionem con-
tinui cognoscitur per signa inferius ponenda, & ut
dictum est urina non continetur in uesica, & si sit ma
gna grauitas circa renes ibidem urina retinetur, non
potens ad uesicam penetrare. Et si grauitas sit me-
diocris, tunc illic est materia cum apostemate, aut si-
ne. Si autem non sit grauitas, sed dolor extensi-
uus tunc est uentositas in renibus. Et quando non
est nocumentum in uesica nec adsunt signa oppila-
tionis renum, & uenter est lenis, tunc causa difficul-
tatis urinæ est debilitas attractionis renum. Et si-
gnum factæ causæ doloris accidentis ex ulcere, aut
ex acuitate urinæ est quod tolerantia dolorum edu-
cit eam. Item adsunt signa ulceris sumpta a sanie.
Et signa facta ab exiccatione humorositatis in mem
bris glandosis, sunt antecessio causarum exiccanti-
um, & quod humectatio facit fluere urinam. Et si
gna difficultatis urinæ causa epatis, cerebri, nuchę, et
neruorum sunt ęgritudines suę, de quibus sermo prę
cessit, & proprie cum non apparent nocumẽta in in-
strumentis urinæ.
Prognostica. Primum. Hæc passio diffi-
culter sanatur in senibus, & proprie in decrepitis, &
ad hoc ampliatur aphorismus sextus, sextæ particu-
læ, nephretici & circa uesicam dolores laboriosæ sa-
nantur in senibus. Secundum Auicennam exper-
tum quidem est in pluribus horis, & dictum est qui
habet difficultatem urinæ, & aduenit ei postea tene-
smus, moritur in septimo nisi accidat febris et prouo
cationem plurimam faciat. Verificatur autem quia
aliquãdo accidit difficultas urinæ propter spasmum
lacerti, colli, uesicæ, & postea aduenit tenesmus pro-
pter fortem conatum ad mingendum, unde fit ma-
gna compressio ani, febris autem superueniens resol
uendo humiditatem spasmãtem curat difficultatem
ex qua mortuus fuisset in septimo, licet aliquando
moriuntur, soluto autem spasmo fit plurima urinæ
prouocatio. Tertium. Quibus mictus denegatus fue
rit, si mingunt in septimo uel ante sufficienter secun-
dum plurimum saluantur. Si uero post septimum
secundum plurimum moriuntur, iam læsis notobili
ter membris nobilibus ex urinæ retentione.

*Cum urina minuitur aut ex toto retine
tur, nec tumor apparet in femore nec gra-
uitas, nec dolor in renibus sentitur, suc-
currendum est ex medicaminibus urinæ
prouocatiuis quæ nominabimus. Quorum
unius confectio. Recipe seminis apij,
nitri, rubeæ tinctorum, seminis olusatri,
asari, seminis iuniperi, ameos, seminis fœ
niculi, spicæ, amygdalarum amararum,
ana drachmas uiginti, seminis melonis
drachmas decem, cantharidarum, quarum
capita & ale abscissa fuerint drachmam
unam, ammoniaci drachmas tres, ammo-
niacum in uino dissoluatur, & aliæ species
ex eo conspergantur, ex quibus fiant for-
mæ auellanis similes. Ex quibus sumatur
ab una drachma usq; ad tres. Hoc enim
medicamen ualde confert corpori cum dis-
solutionem & laxationem patitur, & hy-
posarcæ ad expellenda omnia accidentia
causæ quorum corpus desiccari oportet.*

Hoc capitul. diuiditur in quatuor partes. In pri-
ma curat difficultatem urinæ ex debilitate attractiue
renum. In secunda parte curat difficultatem sequen-
tem apostema propter casum & percussionem. In ter
tia parte curat difficultatem sequentem oppilatiõem
coarctatoriam a trumbis sanguinis, aut saniosis, aut
ab humore crasso, & uiscoso. In quarta parte curat
difficultatem propter lapidem in uesica. Secunda
ibi. Quod si contingat. Tertia ibi. Si autem
mingendi. Quarta ibi. Si autem mingendi diffi-
cultas. In prima parte dicit: Cum urina minui-
tur, nec in femore apparet tumor, nec grauitas, quod
signat in uesica non esse oppilationem, nec dolor in
renibus sentitur, quod significat ibi non esse apo-
stema, aut lapidem, neque urinam ibi congregatam,
unde est sola impotentia attrahendi aquositatem se-

quens malam complexionem secundum plurimum frigidam. Succurrendum est cum urinæ prouocatiuis quæ nominabimus, quorum unum est hoc.

Recipe seminis apij, nitri, rubeæ tinctorum, olusatri, 1. seminis macedonici, alias seminis alexandrini, seminis iuniperi, seminis asari, ameos, sem. fœniculi, spicæ, amygdalarum amararum añ. ʒ.20. seminis melonis. ʒ.10. cantharidarum quarum capita & alæ abscissa fuerint, sunt enim nimis excoriatiua. ʒ.1. ammoniaci. ʒ.3. ammoniacum in uino dissoluatur, & alia secum misceantur ex quibus fiant formæ similes auellanis, de quibus sumatur a ʒ.1. usq; ad ʒ.3. hoc. n. medicamẽ ualde cõfert corpori cũ dissolutionẽ, id est mollificationem patitur ab humiditate superflua, & laxitatem, id est, mollitiem hyposarcę propter phlegma & aquositatem superfluam. Et in summa ubi opus est corpus exiccare, sũt enim hęc omnia fortiter prouocantia notabiliter calida & sicca, præter semina melonum quæ sunt frigida & humida. Et potest hoc medicamen exhiberi cum iure cicerum, aut alio prouocante sicut aqua raphani.

Quod si contingat mingendi difficultas ex casu, uel percussione in femore, uel in ano, uel in eorum circuitu, æger ex basilica minuatur. Deinde aqua calida sæpe superfundatur, & usque ad spatium medij diei ex oleis fricetur. Aegro quoque præcipiatur ut urinam expellere nitatur.

Hic curat difficultatem urinæ a casu, aut percussione, quibus accidit apostema in meatu colli, uesicę, aut uirgæ, aut in membro uicino, pręcipiens ægrum ex basilica minui ad prohibẽdum augmentum apostematis; postea aqua calida superfundatur ad sedandum dolorem & meatum dilatãdum. Et ex oleis fricetur ita ut uirtus olei penetret in profundum, & sit oleum doloris sedatiuum, sicut oleum uiolaceum sesaminum, & præcipiatur ut æger conetur expellere urinam, imò aliqua compressione adiuuetur eius expulsio. Sed ut credo melius esset in principio epithimare locum cum oleo rosato rudi, ad prohibendum apostema, deinde uenire ad mollificantia iam dicta, præmissa semper phlebotomia copiosa, & etiam iterata si fuerit expediens, & uentre cum clysteribus linito. Signa autem distinctiua inter apostema meatus, uesicę & membri uicini sunt, quia in apostemate membri uicini urina exprimitur sine dolore magno, sed in apostemate proprio meatui cum dolore magno. Item adsunt signa propria cuicunque membro apostemato.

Si autem mingendi difficultas cõtingit uesica existente plena & extensa, et fit hoc post sanguinis uel puris mictum, medicamina quæ trumbos sanguinis, uel puris quod in uesica generatur soluere consueuerunt, & aliqua redanda sunt. Confectio medicaminis sang. uel puris trumbos quod in uesica fit dissoluentis. Recipe cordument, myrrhæ rubeæ de qua tingitur, seminis iuniperi, ammoniaci, assæ fœtidæ omnium ana partes æquales, ammoniacum dissoluatur, & informentur pilulæ ex eis, uel his speciebus cum eo conspersis. De quibus quater in die sumatur cum apozemate de seminibus quod nominauimus. Syrupus etiam acetosus ex forti aceto factus multotiens detur. Per syringam præterea immitatur aqua in uesicam, in qua dissolutus fuerit sal, aut aqua cineris. Et ista est confectio aquæ, quæ fit de cinere. Recipe cinerem de ilice, cinerem de uitibus calidis, calcem, his omnibus admisceatur tantum aquæ, ut ex ea cooperiri possint & dimittantur sic per tres dies, deinde colentur & per syringam injiciatur. Herba quoque croci hortulani, & sulla coctæ supponantur.

Tinam præterea ingrediatur, in aqua in qua cocta sit chamomila stœcas arab. sampsuchus, sisimbrium, uel in qua extremitas caulium & sulla, & fimus collumbinus cocta fuerint. Et sedeat in ea quandiu poterit. Ex herbis istis sic coctis fiet emplastrum siue epithima super femur, & partes ei circumadiacentes.

Et dum in tina moratur, sumat ea in potu, quæ urinam prouocãt. Et si hæc omnia non profuerint ad instrumeutum quo urina prouocatur redeundum est.

Hic curat difficultatem prouenientem ex oppilatione coarctatoria meatus.

Et ponens signa dicit quod uesica est plena & tẽsa, quod comprehenditur ex tumore in femore, & quia pręcessit mictus sanguinis aut saniei. Et tu supple aut phlegmatis crassi. Primum remedium, tunc dentur illa quæ dissoluant huiusmodi trumbos sicut istud. Recipe cordumeni, id est, carui agrestis, rubeæ, myrrhę, seminis iuniperi, ammoniaci, assæ, omnium partes æquales, ammoniacum dissoluatur, exẽpli

pli gratita cum oxymelle simplici, uel cõposito, scilli
tico, & cum eo misceantur reliqua, & reformentur pi
lulæ, de quibus detur quater in die cum apozemate
de seminibus superius descripto. Dosis autem ista
rum pilularum est z. 3. Secundum remedium est,
ut syrupus acetosus ex forti aceto factus multotiens
cum syringa imitatur in uesicam cui sit admixtum
aliquid salis ad dissoluendum trumbos illos. Ter
tium ut aqua cineris etiã immittatur per syringam
cuius est hæc descriptio. Recipe cineris de ilice, ci-
neris de uitibus calidis, id est, cineris qui fit de quadã
herba salsa quo utuntur tinctores, calcis, ana partes
æquales, cum his misceatur tantum aquæ, ut ex ea co
operiri possint. Et dimittantur sic per tres dies, de-
inde colentur, & per syringam in uesicam injciatur
aliquid eius, & est fortis & non ponenda ubi timor
sit de excoriatione aut ulcere. Quartũ est herba cro-
ci hortulani, id est, carthami & sulla, id est, herba arte-
tica, quæ regoni uesicæ superponatur postquam est
cocta, prouocat enim. Quintum est, ut ingrediatur
tinam aquæ, in qua cocta sunt chamæmilla, stœcas
arab. sampsucus, id est, maiorana, sisimbrium, aut in
qua coctæ sint extremitates caulium aut fimus colũ-
binus, & similia prouocantia, & æger in decoctione
earum sedeat, & ex herbis istis sic coctis & debite cali-
dis emplastrum, super femur apponatur, & partes ui-
cinas. Sextum dum in tina moratur sumat in potu
medicinas prouocantes, & ultimo his non sufficienti
bus ad curam ad instrumentum cum quo urina pro-
uocatur est recurrendum, & est syringa, quę debet po
ni per foramen uirgæ, usque ad concauum uesicæ, ut
id quod est in meatu propellatur. Et si aliquid sit in
meatu syringe, postquam est immissa extrahatur.
Et sequetur urina ne detur uacuum, uel cathatir pona
tur cũ extremitate sua in meatũ syringe & extraha-
tur, & sequetur urina ne detur uacuũ. Sed de his infra.

*Si autem mingendi difficultas post la-
pidis signa affuerit, æger supinus iaceat,
& pedes eius diu & diuersis modis, & for
titer quatiendi sunt. Et si urina non e-
gressa fuerit, oportebit ut cum instrumen-
to curetur per quod membro immissum sit
impulsio. Cauendum tamen est ne uirgæ
immittatur, cum est ibi apostema. Ad
difficultatem uero urinæ ualde confert sæ-
pe ingredi tinam. Et ungere locum ex oleo.
Et medicamina urinam prouocantia in po
tu sumere. Et abstinere à nutrientibus ace
tosis & ponticis & crassis.*

Hic curat difficultatem propter lapidem oppilan-
tem meatum uesicæ. Si ergo signa lapidis affuerint,
quę scientur ex cap. sequenti, æger supinus iacens per
pedes captus eleuetur & fortiter concutiatur, ut lapis
fortiter ab orificio remoueatur, & si hoc non sufficit,
oportet ut instrumentum aliquod sicut syringa per
uirgam immittatur, per cuius immissionem lapis à
meatu propellatur. Cauendum tamen est ne uirgæ
immittatur, cũ est ibi apostema, esset enim causa aug-
menti apostematis dolorem intensum inferendo.

Postea epilogans, dicit quod ad difficultatem urinę
confert sæpe ingredi tinam, & inungere loca ex oleis.
Et tertio medicamina urinam prouocantia sumere,
& quarto abstinere à nutrientibus acetosis & ponti-
cis & crassis imò potius uti abstersiuis incidẽtibus &
prouocantibus.

DE CVRA DIFFICVLTATIS VRINÆ.

CVra difficultatis urinæ exigit quatuor inten
tiones, prima remouet causam, secunda edu-
cit urinam, tertia corrigit accidentia, quarta
ordinat debitum regimen sex rerũ. Si ergo
in causa fuerit caliditas frigi. aut alia discrasia remo-
ueatur cum contrarijs applicitis & assumptis, quæ ta
men sint propria in prouocando urinam de quibus
dicetur. Si uerò fuerit propter apostema curetur cu
ra apostematis de quo infra in cap. proprio. Et admi
nistrentur illa, quæ cum hoc quod sunt propria in cu
ratione apostematis etiam prouocent urinã. De qui-
bus est phlebotomia basilicæ in primis, deinde phle-
botomia saphenæ, quandoq; enim prouocatur cum
ea urina, & applicatur femori, paritaria, caules, semi-
na lini, altheæ, mortificata in sartagine cum oleo cha-
mæmil. anethino, sesamino & similibus. Itẽ fiant cly-
steria ex decoc. istorum & similium cum oleis dictis,
nam cum est leuitas apostematis descendit urina cum
expressione & cõpressione, & minoretur potus aquę
& prohibeatur cibus duobus diebus aut ualde mino
retur. Et si in causa fuerit retentio urinæ longo tem-
pore curetur sedendo in decoctione mollificante &
fomentando femur cum ea, facta scilicet ex se. lini &
similibus. Deinde utere ruta & multum prouocanti-
bus, & oleum balsami, & quæ sunt ei comparia sunt
multi iuuamenti, & iuuatur etiam cum compressio-
ne. Et si in causa fuerit humor aut sanies oppilans
meatum, existimo tutius esse non exhibere diuretica,
& maximè uesica existente plena, ne fiat maior oppi
latio, & maior ipsius uesicæ extensio, sed bonum fe-
mori applicare dissoluẽtia trumbos sanguinis, saniei
& humoris crassi, & ex eisdem clysterizare, & ponere
ægrum in tina siue in semicupio. Quibus non suffi-
cientibus trumbos à meatu cum syringa pellere, &
injcere in uesicam ea quę illos dissoluant. Et urina ex
pellere cum syringa sicut dicetur, tandem his non suf-
ficientibus exhibere diuretica & trumbos dissoluen-
tia. Vltimo his non conferentibus cum res iam posi
ta est in desperatione incidere in collo uesicæ, secundũ
modum qui seruatur in incidendo collum uesicę pro
extractione lapidis, sed pro expellenda urina multo
minus sufficiat foramen. Medicinæ ergo femori su-
perponendæ, clysterizandæ & in semicupio ponen-
dæ sunt istæ, paritaria, cretanus marinus, herba croci
hortulani, extremitates caulium, chamęmila, stœcas,
sampsucus, folia & radices apij. Sed fortia sunt cor-
dumeni, rubea, mirrha, semen iuniperi, saluia, asarũ
ammomum, folia raphani & semen, pulegium, dau-
cus, sinapis, fimus colũbinus, his ergo aut aliquibus
earum pro libito utaris. Medicinę uerò fortes sumẽ
dæ sunt, diacurcuma, dialacca & similes, quæ sumi

possunt cum aqua raphani, aut aqua ciceris nigri.
Fortissime uerò sunt prima descripta à Rasi in hoc
cap. Et apud Auic. cõfectio diuretica fortis circa prin
cipium cap. in quibus ingrediuntur cantharides, quę
sunt ultimæ in prouocando interius sumptæ & exte
rius applicitæ, & ad dissoluendum trumbos saniei &
sanguinis optimum est medicamen positum à Rasi,
cuius litera. medicamẽ quod trumbos sanguinis aut
saniei. Et similiter inijciendum per syringam est aqua
cineris quam describit. Cum uerò. utere magis aut
minus fortibus secundum quod uidebitur tibi expe-
diens. Caue tamen ne in puero ualde fortibus uta-
ris, imò leuia ex his danda sunt cum lacte materno,
aut his nutrix utatur. remanebit enim uirtus in lacte
prouocatiua. Similiter uitanda sunt ubi adsit aut ti-
meatur excoriatio aut ulcus. Sed cura illius quæ est
causa lapidis in renibus, est ut primo leniatur uenter.
Et fiat renum mundificatio cum. 1 z. ʒ. florum cas-
siæ dissolutæ cum aqua scolopendriæ, & fiant clyste-
ria lenitiua & prouocantia ex decoct. paritariæ oleo
anethino, liliorum alborum cum benedicta simplici
& similibus. Exterius apponatur paritaria mortifica
ta, cum oleo scorpionum, & sedeat in tinis prouocan
tibus & lenientibus. Et sumat iustinũ aut lithon thry
pton cum aqua raphani & similibus. Si uerò in cau
sa fuerit lapis uesicæ æger eleuatus per pedes concutia
tur, aut cum syringa immissa in uesica lapis à meatu
uesicę amoueatur, aut cum digitis in anum positis si-
militer amoueatur donec urinet, postea attendatur
ueræ curæ ipsius lapidis. Si uerò lapis fuerit in mea-
tu uirgæ retentus ponatur uirga in aqua calida. Et cũ
oleis lenientibus & dilatantibus ungatur & uersus ex
trema lapis exprimatur. Et impellendo urinam uio-
lenter tentet ipsius expulsionem. His autem non suffi
cientibus cum stilo habente extremitatem aliqualiter
curuam extrahatur, quod est simile instrumẽto cum
quo mundificantur aures, & his non sufficientibus in
cidatur meatus uirgæ, in quo continetur & extraha-
tur. Modus autem incidendi collum uesicæ pro ex-
trahendo lapidem est satis notus. Si autem difficul-
tatis causa fuerit ueruca aut caro cum mollificãtibus
procedatur, & modus Auic. fortasse proderit, fortas-
se non, facta autẽ causa uentositatis curetur cura uen-
tositatis, de qua in tympanite. Facta uerò propter
dolorem ex læsione in meatu curatur cum admini-
stratione stupefacientium & iniectione, deinde præ-
cipiatur ut se exprimat, & etiã comprimendo femur
adiuuetur, & post illud administretur cura ulceris,
aut cura æquationis urinæ acutæ cum cibis & poti-
bus infrigidantibus, & quandoque inijciantur facien
tia conglutinationem separantia inter acuitatem uri
næ & nocumentum eius in meatu sensibili, sicut aqua
albumen oui, difficultas autẽ sequens apostema mem
bri uicini curatur cum phlebotomia & reliqua cura
apostematum, & maximè cũ mollificantibus & com
pressione uesicæ. Testiculus autẽ eleuatus ad mirach
trahitur deorsum cum mollificantibus quæ applican
tur, & in quibus sedetur. Exiccatio uerò carnis glan-
dosæ similiter curatur cum humectantibus. Si uerò
in causa fuerit defectus uirtutis sensitiuæ aut motiuæ,
& sequatur nocumẽtum principiorum, curetur cura
paralypsis spasmi aut stuporis. Si uerò nocumentũ
fuerit in uesica & lacerto exhibeatur theriaca & mi-
thridatum, & ungatur cum oleo sambacino & oleo
de lilio & de narcisco, aut de croco, aut de balsamo. Et
administretur emplastrum de folijs arborum & oleo
rum dilectorum spiritibus animalibus sicut folia ma
lorum, menta, ruta. Et misceantur cum eis medicinę
expergefacientes sicut semẽ armel. & semen rutę mon
tanæ, & emplastretur cum eis pecten, & si sequitur de
bilitatem expulsiuæ remoue discrasiam eius, quę est
causa eius, & est secundum plurimum frigida & cura
tur cũ calidis moderate stipticis. Si uerò difficultas
urinę sequatur nocumenta renum intendatur curę di
scrasiæ apostematis & oppilationis renum, & cũ hoc
est necessarium administrare mollificãtia exterius &
reliquis applicitis necessaria est administratio prouo
cantium urinam, nisi timeatur quod faciant descẽde
re materiam plurimam. Si uerò difficultas sequatur
nocumenta membrorum nobilium, sicut epatis & cę
rebri, intendatur curæ suarum dispositionum secun-
dum quod dictũ fuit in suis capitulis. Et cum hoc ten
tetur urinæ prouocatio omnibus ingenijs. Cura ue
ra difficultatis sequentis percussionem aut casum pa
tuit in expositione textus. Et ex his patet prima intẽ-
tio habenda in cura difficultatis urinæ quæ est remo-
tio causæ. Secunda uerò scilicet eductio urinæ perfi
citur modis infrasciptis. Primus, comprimendo ue
sicam, & hoc maximè ualet ubi est debilitas uirtutis
sensitiuæ, motiuæ aut naturalis, & non est fortis op-
pilatio, sed fiat æqualiter aut cum gradatione incipiẽ
do ex leui & procedendo ad fortem compressionem.
Secũdus modus, est cum immissione pediculi aut ci
micis in foramine uirgæ. Et hoc maximè ualet ubi est
sopita uirtus sensitiua. Tertius modus, imponendo
in ano aliquod suppositorium, sicut apud Auic. sup-
positorium de sali taberzet, & ut credo est saccharum
candi, prouocabit enim urinam, & soluet uentrem,
hoc enim stimulando excitat uirtutem expulsiuam,
sed non uideo cur etiã ex melle supposito aut aliquo
proportionali non debeat sequi idem effectus. Colli-
gantiam namq; habent magnam nerui, uenientes ad
constituendum musculos ani cum neruo uenietes ad
constitutionem musculi coli uesicæ, quare excitatio
unius est causa excitationis alterius. Quartus autẽ
modus, est cum syringis, quarum quidã sunt ad inij-
ciendum aliquid in uesicam, quidam ad extrahendũ
qui in uesica continentur, quidam ad utrunq; simul
deseruiunt. Syringa autem debet esse ad longitudinẽ
palmi subtilis concaua in eius extremitate rotunda.
In qua extremitate sit foramen omnino absque aspe
ritate, & similiter in lateribus sint plura foramina ut
si unum oppiletur alterum suppleat ad inijciendum
& attrahendum secundum necessitatem. Extremitas
autem remanens exterius debet esse latior & amplior
cum rotunditate, ut per illam facile possint inijci quæ
inijcienda sunt. Cum ergo uolumus mittere aliquid
extremitati exteriori, appendimus aliquid sicut ue-
sicam aut uaginam quam implemus liquore ipsam
comprimendo, sicut cum comprimitur clystere inij-
citur contentum in illo ad concauum uesicæ. Et hoc
est ad inijciendum, licet per foramen eius possit ægre-
di urina in uesica contenta. Quædam uerò est ad ex
trahendum, & est ut in concauitate eius sit aliquis glo
bus rotundus ex spõgia, filtro uel aliquo his propor-
tionali perfectæ obturans meatum in ea parte in qua
continetur

continetur, & sit suspensus cum filo ferreo uel æneo, ut ad libitum possit per foramẽ intus pelli & extrahi, hoc ergo si trahitur uersus partem exteriorem, ne detur uacuum, educit quæ in uesica continentur, licet ea quę in uesica continentur, possint suggendo extrahi.

Aliqua uerò simul est ad inijciendum & ad impellendum. Et est ut habeatur cathatir cuius extremitas acuta & concaua adequatur extremitati syringæ remanẽti extra, & prius impleatur cathatir liquore inijciendo in uesica. Et extremitate sua acuta ponatur in concauum syringæ, iam existentis in uesica & impellatur liquor ad uesicam ne detur penetratio corporũ & econtra cum eodem potest extrahi, quod in uesica continetur ne detur uacuum, syringæ autem possunt ex multis fieri, scilicet ex ære, argento, stanno, ligno, corio debite præparato sicut charta, super qua scribitur. Et quãto ex materia magis leui aut flexibili cum debita firmitudine sunt præstantiores. Est ergo bonum ut diuersę sint apud te quibus possis uti secundũ exigentiam, & similiter diuersa cathatir. Modus autem imponendi syringam sine dolore aut cum minori dolore quantum est possibile, est ut æger sedeat super extremitate caudæ suę retro sustentatus, & eleuet genua aliquantulũ super inguina, quæ genua sint satis distantia inter se, deinde operator, uel æger ipse imponat syringam prius mollificata uirga & uesica in tina uel cum fomentis, unctionibus aut emplastris. Et imponat extremitatẽ syringæ iam inunctam cũ oleo aut unguento leni quod fortasse est melius paulatim quousꝙ peruenerit ad obstaculum, & tunc eleuet aut deprimat syringam, donec pertranseat illud cum omni facilitate ne excoriet quousꝙ perueniat ad concauum, & tunc potest aliquẽ liquorem inijcere in uesicam aut extrahere contenta in ea secundum exigentiam modis iam dictis aut utrunque facere. His autẽ non sufficientibus ad prouocãdum urinam, opus est deuenire ad sectionem in collo uesicę, sicut fit in extractione lapidis, sed foramen sufficit paruum pro extrahenda urina. Tertia autem intẽtio, scilicet correctio accidentium perficitur secũdum ipsorum exigentiã.

Quarto uerò scilicet regimen sex rerum perficitur secundum exigentiam causæ difficultatis urinę & accidentium, sit tamen dieta tenuis ita ut abstineat quãtum est possibile à cibo & potu, & maximè à potu, & omnino caueat à stipticis & uiscosis, sed potius cibi sui sint subtiliantes, incidentes, abstergentes. Et caueat à potu aquę, imò sufficiat ipsi collutio oris cũ ea.

DE LAPIDE. Cap. CIIII.

CVm æger urinam sæpe fricat. Quamuis lapis in multis partibus corporis humani possit generari scilicet, In intestinis crassis, infra contentis. maximè in colo, ut uidi Ferrariæ anno. 1457. & erant quantitatis auellanæ magnæ & multum duri, emissi per anum à quadam muliere in multis uicibus numero circa. 50. cuius rei testis est excellens medicus Bartholomeus Falconetus, & in pulmone ut dicit Galenus, & ut uidi Verone, & sub lingua ut habeo à Zoar, & in poro fellis à Gentili, & in paucibus iuncturis & stomacho ut dicit Gilbertus. Et in inguinibus ut uidi Verone una cũ eximio medico magistro Benedicto de Leonibus, Vt plurimũ tamen generantur in renibus & uesica. Et nominatur hæc passio ab Hipp. lithiasis. 4. Aphoris. ab Hali abbate, calculus à quibusdam petra. Ab Auic. & Rasi lapis. Qui lapis in renibus uel uesica, de quo est hic sermo est ægritudo in numero, si in quãtum quid additum ultra partes membri, in quo continetur immediate & sensibiliter lędat operationes eius, & est multotiens causa oppilationis quæ est morbus in uia impediendo transitum urinæ & aliorum quæ per meatus urinales transire consueuerunt.

Species lapidis sumuntur hoc modo. Quidã enim sunt renales. Quidam uesicales. Et distinguuntur inter se magnitudine duritie, asperitate, colore. Nã geniti in uesica sunt maiores, duriores, asperiores, tendẽtes in colorem album, uel fuscum. Sed renales tẽdunt in colorem rubeum. Horum autem diuersitates sumuntur ex materia agente & loco & tempore sicut dicetur quamuis in uesica reperiatur aliquando lapis facile comminuibilis.

Causæ de consyderatione medicorum sunt duplices, materialis, & efficiens. Formalem & finalem physicis relinquo, quæ tamen sunt satis notæ. Formalis enim est forma lapidis. Finalis uerò ut habeant esse, licet in quantum morbus finis sit nocere operationibus. Materia uerò lapidis quæ est eius causa coniuncta, est humiditas crassa & uiscosa de genere phlegmatis, sanguinis, aut saniei in hoc differens à materia arenularũ quæ licet sit crassa, non tamen est uiscosa, ideo facile comminuitur. Materia autem remotior est cibi & potus huius materiæ generationi proportionales sicut lac, caseus & propriè humidus. Item carnes crassæ, sicut auium, palustrium & magni corporis. Et caro camelina, hircina & caro uaccina, & quæ de siluestribus incrassant, & pisces crassi, & cibi frixi, panis uiscosus, crudus & azimus, similiter uinum crassum, & aquæ crassæ & quæcunꝙ merito sui, aut malitia artificij, aut ordinis, aut multitudinis, & similium sunt apta generationi chymorum crassorũ & uiscosorum.

Causa autem retentionis huiusmodi materiæ lapidis in renibus uel uesica, est debilitas expulsiuæ ipsorum, sequens malam complexionem aut apostema, aut ulcus, aut oppilatio prohibens exitum materiæ ab huiusmodi membris, & retinentur superfluitates crassæ residentes ex omni aquositate perueniente ad hæc membra. Et hæ causæ retentionis materiæ tenẽt se ex parte causæ materialis. Et fortasse fortitudo attractionis renum, sequens caliditatem superfluam facit ut cum aquositate alię attrahantur materiæ crassę, quæ postea non expulsæ densantur in lapidem, antequam expellantur, & hæc caliditas respectu lapidis simul se tenet ex parte agentis & materiæ. Oppilatio autem de qua supra aliquando est coarctatoria superfluitate crassa retenta, aliquando attenuatoria à superflua frigiditate aut à compressione membri uicini sicut intestini, aut carnosa ab apostemate. Caliditas autem actiuæ concurrens ad generationem lapidis, quandoꝙ est inseparabilis, quia forte naturalis. Aliquando separabilis, quia forte accidit propter dolorem, aut propter acceptionem rei calefacientis. Sed quomodocunꝙ sit. uidetur Auicennæ, quod caliditas factiua lapidis sit egressa ab æqualitate per intensionem. Quod apud Serap. non est uerum uniuersaliter, Imò quandoque est caliditas illa temperata, aliquando

quando remiſſior temperata ut manifeſtat generatio
lapidis in phlegmaticis, melancholicis & ſenioribus.
Quapropter in generatiõe lapidis plus operatur craſ
ſities & uiſcoſitas materiæ quam caliditatis intenſio.
Et hoc affirmat Raſis in continente dicens, quod ille
in quo generatur lapis non poteſt eſſe frigidorum re-
num niſi raro, præterea lapis ueſicæ in qua eſt pauca
caliditas eſt craſſior, & durior quã lapis renum, quã-
uis materia ſit ſimilis. Ex quibus infertur quod ca-
liditas ualde ſuperflua eſt cauſa, cur aliquãdo lapis ſit
minor & facilius comminuibilis ſuperfluè exiccãdo
humidum cõtinuatiuum partium, & fortè cauſa ma
gnitudinis lapidis in ueſica eſt loci amplitudo. Et ecõ
tra anguſtia loci eſt cauſa paruitatis eius in renibus.
Et ſimiliter cauſa duritiei in ueſica poteſt eſſe lõga mo
ra cum calore moderato, ſicut econtra paucitas more
lapidis in renibus cũ calore ſuperfluo, poteſt eſſe cau-
ſa cur lapis renum ſit mollior, & facilius comminubi
lis. Et omnes iſtæ cauſæ lapidis reperiuntur in ueſica,
licet tamen ut dictum eſt ſint ualde differentes in ma-
gnitudine, duritie, aſperitate, propter cauſas dictas.

Cauſa autem cur lapis renum ſit rubeus eſt rube-
do renum, & fortè decoctio uiolenta & feſtina, & ille
cui plurimum accidit lapis renũ eſt pinguis, & ille cui
plurimum accidit lapis ueſicæ eſt extenuatus. Primi
fortè cauſa eſt oppilatio attenuatoria ſequens pingue
dinem. Secundi uerò cauſa eſt debilitas expulſiue in
extenuato ſequens paucitatem caloris innati, & ſeni-
bus frequentius accidit lapis renum quam ueſicæ, ſed
in infantibus aut ſibi proximis eſt econtra. Et pluri-
mum huiuſmodi eſt inter infantiam & pubertatis ini
tium, & illud ideo quoniam uirtus expulſiua in infan
tibus & adoleſcẽtibus eſt fortis, quare expellit à ſupe-
rioribus membris ad inferiora. In ſenibus uerò uirtu
tes renum ipſorum ſunt debiles. Et iterum quoniam
infantum & adoleſcentum humores ſunt ſubtiliores,
propterea penetrant in renibus ipſorum. Et ſenum
humores ſunt craſſiores, quare nõ penetrant in reni-
bus ipſorum. Et quod plurimum generatur lapis
in infantibus eſt propter appetitum eorum & motũ
ipſorum ſuper repletionem, & quia potant lac, & pro
pter conſtrictionem meatus ueſicæ ipſorum. Et in ſe-
nibus propter debilitatem digeſtionis eorum. Et pro
pter hoc iudicauit Hippocrates, quod lapis in ſeni-
bus nõ ſanatur. Et omnis urina, in qua eſt humor plu
rimus, eſt dignior ut ex ea generetur lapis, & eſt illa
in qua cum deſcendit ad fundum generatur ſal, & eſt
eius ſal plurimus. Sal namque generatur ab aquoſita
te, in qua eſt terreitas plurima, quã aduſſit caliditas.
Et urina quidem infantum plus habet ſalis quam ſe-
num, non quoniã eius terreitas eſt plurima, imò quo
niam caliditas in eis eſt plus, & terreitas eius eſt pro-
fundius aduſta. Et propter hoc urinæ eorum ſunt tur
bidę propter multitudinem permixtionis ipſorum,
& propter raritatem corporum eorum, quare reſol-
uitur ab eis plurimum aquoſitatis cũ reſolutione oc-
culta. Et dignior puerorum ut in eo generetur lapis
eſt ille qui eſt ſiccæ naturæ ſecundum plurimum & ca
lidi ſtomachi, & non ſiccatur natura ſecundum pluri
mum, niſi propter attractionẽ humiditatum ad epar
eius, deinde ad membra urinæ ipſius, & quando eſt il
lic caliditas, eſt cauſa efficiens præſens. Et ad ſummũ
ſiccitas uentris facit urinam craſſiorem & plurimam.

Et in illo, in quo eſt ſedimen arenoſum non aggrega-
tur lapis in ueſica, quoniam materia non eſt coarcta-
ta. Et puellis & mulieribus raro accidit lapis in ueſica,
quoniam meatus ueſicæ earum eſt breuior & latior,
quam meatus uirorum & paucorum anfractuum, &
in breui facilior eſt expulſio quam in longo. In ipſis
etiam raro accidit lapis renum, uel quia meatus renũ
ſunt latiores, uel quia nõ habent caliditatem ſatis po-
tentem ad condenſandum humiditatem in lapidem,
uel quia plurimum ſuarum ſuperfluitatum per ma-
tricem purgant.

Primo ponẽtur ſigna generatiõis lapidis renũ, ſecũ-
do ſigna lapidis geniti, tertio ſigna eius cũ mouetur.

Primum ſignum generationis lapidis renum eſt
quod urina poſt craſſitiem cõuertitur ad tenuitatem
propter retentionem turbidi. Et quanto urina poſt
craſſitiem, & cum multo ſedimine fit uehementius cla
ra & paucioris ſediminis ſignificat quod lapis eſt du-
rior. Similiter retentio harenæ conſuetæ egredi cum
urina ſignificat lapidis generationem. Signum au-
tem ipſius iã geniti eſt dolor & grauitas in alchatim,
& fortè difficultas urinæ, & propriè ſi lapis ſit in am-
bobus renibus. Signa uerò motus eius eſt uehemen
tia doloris & deſcenſio eius doloris ex alchatim uſq;
ad inguina, & ad emunctoria cum iam peruenit lapis
ad ueſicam, & quandoque communicatur dolor di-
dimis & teſticulis, oportet enim quod dolor ſit uehe-
mens propter tranſitum eius per loca anguſta ſenſibi
lia. Cum autem cecidit in ueſicam ſedatur dolor, &
tandem poſtea mingitur & fortè ſanguis cum eo.

Signa autem diſtinguẽtia inter dolorem colicum
& renalem poſita ſunt ſuperius in colica. Et inter cæ
tera colicus creſcit immediate poſt ſumptum cibum,
quia colon comprimitur, ſed renalis fortè alleuiatur
propter humectationẽ renum à uaporibus cibi, aut ſi
fortè ambo immediate, poſt ſumptum cibũ creſcunt
magis excreſcit colicus quam renalis, licet in proceſſu
chylo cum fecibus deſcendente magis excreſcat rena-
lis. Et ex his patet concordia inter dicta autorũ quę
uidentur contraria in hoc ſigno. Et tu attende reliqua
ſigna diſtinctiua ſuperius poſita in colica cum in mul
tis accidẽtibus hæ duę ægritudines conueniãt, ſcilicet
in uomitu, uentris conſtrictione & reliquis & plerun
que faciunt medicum dubium.

Signa uerò lapidis in ueſica ſunt hæc. Primum,
quod laborans ex lapide in ueſica frequẽter fricat uel
ſcalpit uirgam ſuam & eam manu pertractat propter
pruritum & dolorem exiſtentem in ea ex communi-
tate uirgæ ad ueſicam. Et non ſolum in uirga, ſed in
radice eius & pectine fit pruritus, & dolor aliquis aſſi
duus ex communitate uirgæ ad illas partes. Et quan-
doque propter dictam fricationem & manus pertra-
ctationem erigitur uirga. Deinde areſcit, id eſt, deficit
ab erectione, & fit eius mollificatio propriè. Hęc ue-
rificantur in puero, non ſic in iuuene, & minus in
ſene. Secundum, egreſſio urinæ cum difficultate &
conamine, & hoc quia lapis oppilat foramẽ nõ com-
plete, nam ſi oppilaret cõplete, tunc eſſet retentio uri-
næ, & eſt talis egreſſio urinæ cum dolore, cum ueſica
ſit membrum ſenſibile facile patiens ex lapide. Ter-
tium ſignum eſt exitus longaonis ſiue ani quandoq;.
Cuius cauſa eſt duplex. Vna, eſt uehemens conatus
ad mingendum & fortis expreſſio facta per lacertos
uentris

uentris ad quã sequitur exitus ani. Secunda causa pōt esse, quia lapis existens in uesica cũ magnus ē propter propinquitatē colli uesicę ad anum, cōprimit anũ unde anus egreditur. Non tamen hæc uniuersaliter uera sunt, ideo dicitur fortasse, id est, aliquando. Qui autē uolunt certificari an lapis sit in uesica ponãt digitum uel duos digitos longiores in anum prius uentre à fecibus mundato & coxis sursum eleuatis. Et si aderit lapis ipsum manifeste sentient & quantitatem eius discernent. Signa uerò futuri lapidis in renibus uel uesica sunt, quia si arenulæ quæ præcesserunt postea retentæ fuerunt rubeæ uel citrinæ, significant lapidem futurum in renibus. Si autem fuerint albæ significant ipsum futurum in uesica. Licet quandoque urina arenosa significet lapidem in uesica. Nam si fuerint arenulæ rubeæ uel citrinæ significant ipsum ex renibus descendisse. Si uerò albæ uel cinertiæ significãt ipsum in uesica congestum cum alijs signis, de quibus supra, unde Hip. quibus arena & alba sedimina substant his uesica lithiasim habet.

Prognostica. Primum de habentibus lapidē sunt quidam qui sunt paratissimi generandi lapidem & mingendi eum, & quando aggregatur & mingitur cum urina aduenit sicut colica. Et spatium, hoc est inter mensem, usque ad annum, & hoc maximè uerificatur de lapide renum. Secundum. Lapis renum & uesicæ sunt de his quæ hæriditantur. Tertium. Valde difficilior ad curandum est secundum plurimum lapis uesicæ quam renum, licet lapis renum quãdoq; ducat ad mortem, tum prohibendo urinã, tum apostemando. Quartum. Nephretici & circa uesicã dolores laboriose sanantur in senibus, sexta aphorismorum. Quintum. Lapis uesicæ cum perficitur secundum plurimum nō sanatur, nisi cum sectione in qua tamen est timor.

CVm æger uirgam sæpe fricat, & manu tractat, ipsa quoque frequenter erigitur & subtiliatur, & urina difficulter & cum dolore egreditur, in qua ægritudine fortasse, & longaon exit, lapis in uesica esse significatur.

Si autem æger cum difficultate mingendo sentit uehementem dolorem in renibus, emunctorijs & nauseam, & uentris constrictionē in renibus lapis esse monstratur.

Hoc capitulum duas habet partes principales. In prima docet cognoscere an lapis sit in renibus uel uesica. In secunda ponit curam. In secundo ibi. Lapidi uerò qui. Prima iterum in duas. In prima ponit signa lapidis in uesica. In secunda lapidis renum, secunda ibi. Si autem æger. In prima ponit tria signa lapidis in uesica superius posita & declarata. Si autem in hac parte. Ponit signa lapidis renum. Primum, quod si æger cum difficultate mingendi, id est, aliquali impedimento, imò aliquando tanto, ut nullo pacto possit mingere habuerit uehementem dolorem in renibus & in emunctorijs, id est, ubi pori uritides terminantur ad uesicam, & habuerit nauseã & uentris constrictionem in renibus lapis esse monstratur, hæc autem signa & alia superius sufficiēter fuerũt declarata.

Lapidi uero qui est in uesica confectio hæc utilis existit, & est optima ad frangendum lapidem, etiam cum fuerit uetustus. Ego quoque iam fregi cum eo magnum lapidem in minori spatio quam. 40. dierum. Recipe, carpobalsami, semi. raphani, dauci, olusatri, sem. corticum radicis, oppopanaci, corticum radicis capparis, amygdalarum amararum, dannochochiæ, schinanthi, ciperi, spicæ indæ, caßiæ ligneæ, sacolocondrion, harmel, gentiane, aristolochiæ rotund. asari, cordumeni, ammoniaci, sagapeni, bdellij, piperis, acori, omnium ana. partes æquales, gumme dissolute, sufficienti balsamo malaxentur, & ex eis aliæ species conspergantur ex quibus informētur pilulæ & sumatur ex eis in die drach. 1. cum apozemate de seminibus.

Quandoque septima pars. 1. drach. de cinere scorpionum cum eis datur.

Cinis uero de scorpionibus hoc modo fit. Scorpiones sumantur & in ollam nouam positi os habentem oppilatum super laterculum in furno mittantur in quo non sit nimius calor, neque uehemens, & sint in eo. 6. horarum spacio, deinde extracti puluerizentur & reponantur.

In parte præsenti curat lapidē. Et primo qui est in uesica, secundo qui est in renibus, tertio qui est in uirga, secunda ibi. Cum autē in renibus lapis fuerit. tertia ibi. Si autem lapis ceciderit. In prima parte dicit, quod lapidi existenti in uesica, curatio ista utilis & optima existit, frangit enim lapidem in spatio minori. 40. dierum. Cuius confectio est ista. ℞. carpobalsami, id est, fructus balsami, sem. raphani. dauci, olusatri, id est, seminis macedonici, corticum radicũ, oppopanicis, corticum radicum capparis, amygdalarum amararũ, dannocochiæ, id est, saxifragię, schinanthi, ciperi, spicæ indæ, cassiæ ligneæ, saccolocondrion, id est, scolopendriæ, gentianæ, aristoloch. rot. asari. cordumeni, id est, charui agrestis, ammoniaci, sagapeni, bdelij, piperis, acori, omnium partes æquales, gumme, in sufficienti balsamo, id est, oleo balsami dissolute malaxentur, & ex eis aliæ species conficiantur, ex

tur, ex

tur, ex quibus informantur pilulæ, & sumatur ex eis in die, ʒ.1. cum apozemate de seminibus, de quo supra. Et quandoq; sexta pars. ʒ.1. de cinere scorpionum cum his addatur. Cinis uerò de scorpionibus fit hoc modo, scorpiones mittantur in ollam nouam quæ bene oppilata ponatur in furno super latere, in quo non sit uehemens calor per spacium sex horarũ, deinde extracti puluerizentur & reponantur, scilicet in uase uitreo, in quo bene reseruentur, hæ enim medicinæ omnes sunt calidæ & siccæ præter scorpiones qui sunt frigidi secundum plurimũ, & habent omnes singularem proprietatem in cõminuendo lapidem.

Aeger uerò nutriatur ex aqua ciceris & calagiæ & mutagenat, & abstineat à lacte & caseo & ab alijs nutrientibus crassis & ingrediatur tinam, ubi sit aqua, in qua cocta sint folia caulium & fulla & berengesiph, & mentastrum, & fimus columbinus, & medulla croci hortulani.

Hic ponit dietam conuenientem contra lapidem, est enim subtiliatiua & abstersiua, & incisiua, & prouocatiua sicut aqua decoct. ciceris, calagię, & mutagenat de quibus supra, abstineat à lactæ & caseo, & ab alijs cibis crassis.

Ingrediatur tinam. Hic ponit tertium remedium dicens, quod æger ingrediatur tinam, id est semicupium, in qua sit aqua decoct. foliorum caulium, sullę id est, iuæ siue arteticæ. Berẽgesiph, id est, abrotani, sed pro eo potest accipi serapinum, mentrastrum & fimus columbinus, medulla, sem. croci hortulani, id est, carthami, hoc semicupium est ad comminuendũ lapidem.

Femur etiam sæpe inungatur ex oleo scorpionis, & immittatur uirgæ, quod, Rec. aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, cortic. radic. capparis ana. unc. 1. hæc omnia in lib. 1. olei de amygdalis amaris posita ad solem per hebdomadam unam dimittantur & colentur. Et pro unaquaque lib. de eo adiungantur ei scorpiones. 10 & totum in uas, cuius os oppilatum fuerit, missum ad solem per duas septimanas moretur, deinde colatum reponatur, est enim optimum & mirabile, de quo guttatim quotidie in uirga mittẽdum est, postquam æger egreditur de tina. Quod si lapis magnus fuerit, non inuenitur aliud remedium, nisi ut cum incisione extrahatur. De hoc tamẽ loqui, huius nostri libri modum excedit.

Hoc est quartum remedium, & est quod post exitum à balneo ungatur femur cum oleo de scorpionibus, & ex eo etiam in uirga distilletur. Cuius olei est hæc descriptio. ℞. aristol. rosarum, gentianæ, cyperi, corticum radicum capparis, ana. ℥.1. hæc omnia in ℔.1. olei de amig. amar. posita ad solem per hebdomadam unam dimittantur & colentur & exprimantur. Et pro unaquaq; ℔. ex eo adiungantur scorpiones, 10. & totum in uas cuius os sit oppilatũ, missum ad solem per duas hebdomadas moretur, deinde coletur & reponatur. Est enim optimum & mirabile, de quo quotidie per uirgam guttatim fundendum est, postquam æger de tina egreditur, sic enim præcedente mollificatione per balneum melius comminuetur.

Vltimum remedium si lapis fuerit ingens his remedijs non sufficientibus fiat sectio in collo uesicæ secundum quod dicetur & extrahatur, loqui tamen de modo sectionis metas huius libri transcendit.

Cum autem in renibus fuerit lapis æger frequenter ingrediatur balneum. Et ea renes & ilia ex oleis inungantur. Et ea quæ calefaciunt locum desuper, cum panno ponantur, ut sunt ea quæ nominauimus. In potu quoque sumantur ea quæ lapidem frangunt.

Hic curat lapidem renum tribus auxilijs. Primũ quod frequenter tinam ingrediatur, de qua supra, & si cum ea ponentur aliqua mollificãtia esset præstantior. Secundum quod renes & ilia ex oleis ungantur & desuper ponantur ea quæ locum calefaciunt, ut sunt ea quæ dicta sunt in lapide uesicæ. Tertio sumat ea quæ lapidem frangunt, de quibus supra.

Si autem lapis ceciderit & in uirga obstaculum fecerit, aqua calida ab alto distillando ei super fundatur, donec rubere uideatur, deinde oleum tepidum, guttatim super inijciatur & fricetur. Et si necesse fuerit sugatur, et ex hoc mouebitur lapis et exhibit. Sed si magnus & angulosus fuerit, necesse est ut uirga inferius incidatur & extrahatur.

Hic curat lapidem in uirga retentum duobus auxilijs. Primum est casus aquæ calidę ex alto, & postea inunctio cum oleo tepido exprimendo lapidem uersus extra. Secundum auxilium est, quod his nõ sufficiẽtibus uirga inferius scindatur & extrahatur lapis.

Cura lapidis renum & uesicæ habet duplex regimen. Primum est præseruatiuum, reliquum curatiuum. Regimen præseruatiuum duas habet intentiones. Prima est prohibitio generationis materiæ lapidis maximè complenda regimine sex rerum non naturalium. Secunda est ipsius materiæ iam genitæ euacuatio. Regimen autem sex rerum non naturalium prohibens generationem materię lapidis est, ut panis sit ex optima farina frumenti non omnino à furfure depurata, cõuenienter salitus & coctus, Et uinum sit album

album aut medij coloris, clarum, subtilis substantię, pauciferum aut mediocris uinositatis, limphandum secundum exigentiam cōplexionis temporis & consuetudinis, & aqua sit subtilis, lenis, clara habens 18. conditiones laudabiles, de quibus secunda primi, & carnes sint generatiuę sanguinis subtilis, sicut aues bene cōditionate, hœdi, uituli lactentis, castrati annualis agni, crassi, uitentur pisces, nisi quidam sicut temali, lutij parui. Item pisces parui, petrosi, & similes ex maritimis auratæ rubi & similes. Vitentur lac & caseus & lacticinia omnia, ius cicerum conuenit & ius caulium & rapæ debite coctæ. Et ex herbis bauciæ recentes, apium, fœniculum, petroselinum, endiuia, cichorea, aspargi, ex leguminibus chist hordei, & ius cicerum. Ex fructibus ficus humidæ, & siccę amygdalæ uua alba, oua conueniunt modo sint mollia non per decoctionem indurata, & utatur ferculis & brodijs, & omnibus hijs quæ uentrem leniunt, propterea magis conueniunt elixa quam assa aut frixa. Vitetur tamē in regimine præseruatiuo nimius usus diureticorum, præcipitant enim materias ad instrumenta urinæ. Vitentur fercula ex pasta & sal immundum, & in summa sit intentio ad generandum sanguinem subtilem nō autem humores crassos aut uiscosos, & ad leniendum uentrem, & non multum ad prouocandum, & procuretur ut fiant bonæ digestiones, & ut superflua per regiones proprias euacuentur. Propterea sit aliqualiter parcus in cibo & potu, & surgat a mensa cum reliquijs famis, & non multiplicet cibaria in mensæ una, & non comedat nisi digestione celebrata, et potus sit cibo proportionatus, nec gerat uestimenta stricta circa dorsum. Et exercitetur animo & corpore tempore debito, & nō coëat nisi natura exigente.

Sub secunda intentione quę est materię iā genitę, euacuatio comprehenditur prohibitio generationis lapidis. Et prohibitio augmenti ipsius iā geniti. Nec nō ipsius iam geniti eductio antequā magnificetur. Et ad cōplendum omnia hęc sunt duę medicinę laudatęab autoribus & mihi expertæ.

Prima est, Recipe. florum cassiæ ℥.10. cum aqua scolopendrię scilicet distillatio, aut decoctione trahatur cassia, & fiat potio quam accipiat semel in mense, aut etiam pluries si expedierit. Secunda medicina est aqua mellis secundum descriptionem Mesue, de qua debite calida accipiat quatuor diebus continuis, quatuor uncias pro uice in aurora iam præcedentis cœne digestiōe celebrata. Æger potest unam istarum medicinarum accipere in principio mensis, reliquam in medio mēsis, & si ante potum aquæ mellis acciperet decē amygalas amaras, singula die quas bene masticet, & post eas immediatæ biberet aquam iam dictam res esset efficacior. Et si patiens esset renum calidorum, sumat cassiam prædictam cum decoctione seminum communium frigidorum, liquiritiæ & granorum alchechengi, & proprie tempore calido. Item cum aqua mellis, quādo decoquitur bulliant grana alchechengi. Et postea cum ipsa colata trahatur lac unciam semis seminum communiū frigidorum, & hæc sufficiant pro complenda hac intentione. Si tamen patiens esset sicci uentris potest suprascriptę cassiæ addi, drachmā unam, benedictæ simplicis aut tantundem electuarij indi.

Regimen uero curatiuum, tres habet intētiones. Prima, lapidem cōminuit & ipsum educit cōminutum aut non cōminutum. Secunda, corrigit accidentia. Tertia, ordinat debitum regimen sex rerum. Medicinarum aūt perficientium primam intentionem, quædam sunt simplices, quędam compositæ. Et simplices, sunt triplices quædam cōminuunt a cōplexione, quædam a proprietate, quędam utroque modo.

Comminuentium autem a complexione quædam sunt debiles tantum in lapidem renum imprimentes, quales sunt medicinæ amaræ abstersiuæ aut fortis incisionis sicut oxymel, aut acetum, betonica, penthaphylon, capill. ueneris, grana solis, saxiphragia, folia fraxini, radix scolopēdrię quarum impressio non est nisi in lapide renum, pertrāseuntia autem usque ad lapidem uesicę, sunt cicer nigrum, aqua eius radix costi, bdellium, radix siclę, allia, tribuli, apium montanum, calamentum, pulegium, cucumer asininum, radix balsami & partes eius, semen raphani, & aqua radicum eius, scordeō, præputia uitis albæ, ruta agrestis, baurach, piper puluerizatum, ex quo factus est trochiscus, daucus cum aqua fistici, facit descēdere lapidem, uitrum adustum, & sang. hirci secundum artē collectus & reseruatus in trochiscis, de quibus in hora doloris detur unus cum uini aceto, aut aqua apij montani a proprietate autem comminuentia sunt puluis scorpionum & oleum eius & solatrum hortulanum, & lapis spongiæ & iudaicus & cinis leporis decolati, lumbrici terrestres exiccati, cinis epatis asini in lapide renum & gramen, quidam comminuunt utroque modo sicut uitrum album & clarum puluerizatum, cinis corticū ouorum scarabei. Et semen genestæ quod frangit & educit & prohibet generari, & auis parua uocata cauda tremula & græce troglodytes in cuius alis sunt pennæ aureæ, & super cauda sunt puncta alba & francigenæ uocant fafunegi, hæc adusta & cinis eius cum aqua mellis extrahit lapidem. Item fimus columbinus. Modus autem componendi has medicinas est ut fiat una medicina composita habens conditiones oportunas in hac intentione est ut misceanť adinuicē medicinæ habentes uirtutem comminuendi ex dictis. Et quædam iuuantes ad penetrandum quæ etiam comminuant, sicut piper, cinnamomum, calamenthum. Et quædam prouocantes extrahentes superfluitates crassas, sicut radix, rubeæ, fœnugrecum, daucus, fumeu, assarum, ameos, cheisim, sesilis, semen agni casti, schinanthum, & cordumeni, & cantharides, in hoc sunt potissime imprimentes etiam in lapidem, sed administrentur cum cautela, ut non ulcerent uirgam, unde in una potione non sit ad plus, nisi una, cuius caput & alæ sint abscissæ. Quædam sint alteratiuæ & frangentes caliditatem aliarum sicut solatrum.

Aliæ sint retardantes & detinentes medicinas in loco donec compleant suas operationes, & hoc faciunt cum uiscositate quadam, sicut species gummi. Aliæ sint confortantes sua aromaticitate, sicut spica, cassia lignea. Alia confortent stipticitate moderata, ut radix rubi, uirga pastoris, aliæ sunt sedantes dolorem cum proprietate, sicut nuces auellanę quæ etiam retardant medicinas in loco, & quadā anodinitatę, sicut habentes caliditatem primi gradus, & proprie

cum humiditate, & quędam stupefaciendo. Et ex his
ita artificialiter mixtis fiet una medicina cōposita ha-
bens uirtutes opportunas in hac intentione, & natu-
ra sagax discernet inter eas. Et eas ad diuersas opera-
tiones prout expediet ordinabit, sed oportet ut hæc
medicina composita non sit fermentata. Et si uolue-
ris uerificare receptas inuenies iustinum, litonh thry
pton, & reliqua ab autoribus composita habere plu
res ex his uirtutibus hic numeratis. Nullum .n. sim-
plex debet poni in aliqua medicina cōposita, quod
non habeat aliquam specialem utilitatem contra di-
positionem, contra quam ordinata est composita.
Et istæ medicinæ quandoque sumuntur, quandoq;
applicantur in unctionibus, emplastris, fomentis se-
micupijs, quandoque in uesicam inijciantur, & ualet
hic modus in utroq; lapide.

Secundus modus, est cum incisione, & extractio
ne lapidis si primus non suffecerit, qui in lapide renū
est incōueniens & mortalis, sed in lapide uesicæ possi
bilis, licet timorosus propter mēbri nobilitatē ex cu-
ius sectione sequit̄ aliquando dolor fortis, spasmus,
syncopis, apostema, et aliquando mors. Et quādoq;
uulnus illud uertitur in fistulā, ex quo urina cōtinue
fluit. Caueant ergo ut non nisi magna necessitate co-
gente secent. Sicut quando adesset dolor fortis, aut re
tentio urinæ, aut similia accidentia suspitionem mor
tis facientia, & non secent nisi in forti & constante, et
prǫeuacuato, & cū cautela ab errore, & si tales nō sint
dimittant sectionem, & properent ad tollendum ac-
cidentia, tunc prǫsentia meliori modo possibili, tran
sponant ergo lapidem, & similiter sanguis ex pun-
ctura lapidis defluxum ad orificium colli uesicæ, ut
urina libere effundatur, fit aūt hęc trāspositio triplici
ter, sicut dictum fuit in cap. prǫcedenti.

Transponitur autem lapis renum, primo mo-
uendo ipsum inferius motu forti saltando de gradu
in gradum per aliquam scalam. Item anhelitus re-
tentione ac compressione & fricatione renum & alio
rum trahendo inferius. Item cum uentosa paula-
tim mutata a renibus ad inferiora, & ex illis sunt cla-
mores & clysteria calefacientia & humectantia, & in
feriorum calefactio cum fomentis & emplastris, hæc
enim trahunt lapidem renum usque ad uesicam pau-
latim, & quandoque extra de uesica per uirgam ex-
pellitur, aut per uuluam mulieris, quod si forte non
posset trahi inferius & retentus urinam impediret,
aut aliter multum noceret, trahatur superius, aut uo
mitu uiolento, aut cum uentosa supra renes posita.
Incisionis aūt modus cum deliberata fuerit fit obser-
uatis cañ. infrascriptis.

Primus quod incidendus sit puer constantis uir-
tutis, bonæ complexionis & habitudinis, & sit præ-
euacuatus, & intestina lenita, cui ordinetur dieta te-
nuis sine uino, carnibus, & ouis cū pauco potu quæ
sic obseruetur usque ad quartū diem, & eligatur tem
pus temperatum, dies clara & locus conueniens.
Secundus quod instrumenta sint parata, scilicet pi-
lum, instrumenta curua ad extrahendnm lapidem
post sectionem fascie, medicinæ appropriatæ in con
strictione sang.

Tertius canō, q̊d æger iaceat supinus cruribus re
tractis & dilatatis, & detētus sit a circunstantibus fir-
miter, & chirurgus imponat indicē in anū pueri uel
puellę uirginis, uel in uuluam deuirginatę donec per
ueniat ad lapidem. Et cum peruenerit ipsum ad collū
uesicæ trahat, & teneat firmiter impellendo semper
uersus collum, & tunc signet attramento ubi incisio-
nem facturus est: Fiatq; in collo uesicæ inter anum &
bursam testiculorum, & non in fundo uesicæ, & fiat
sectio super lapide, ita ut acuties pili ueniat ad lapidē,
& sit tanta ut lapis possit extrahi, nam quāto minor
est sectio, modo lapis possit extrahi tanto est melior,
deinde extrahat illum cum instrumento curuo cum
quanta facilitate & uelocitate potest. Deinde ponat
stupam, uel cottum infusum in album. oui cum uitel
lo mixtis cum puluere constringente sangui. & non
moueat ipsum usq; in tertium diē, nisi aliquādo acci
dens cogat ad mutationem, & tandem cura propria
uulnerati consolidetur, & succurratur accidentibus,
superueniētib .s. dolori apostemati, san. cōgelationi
& reliquis secundum quod oportet. Si aūt lapis per-
uenerit ad cannale uirgæ succurratur, secundum q̊d
dictum fuit in expositione textus. Et quotidie an-
tequam mutetur, mingat ut urina egrediatur per fo-
ramen naturale, & non per sectionem. Secunda au-
tem intentio, scilicet correctio accidentium perficia-
tur secundum ipsorum exigētiam, dolor ergo si for-
tis est, oportet sedare ante sectionem cum epithimati
bus, emplastris, unctionibus, & semicupijs, & cum
clysteribus ex anodinis, & si expediat cum stupefaciē
tibus bibitis, sicut philonio, theriaca noua, quæ cum
hoc quod stupefaciunt, etiam uentositatē resoluunt,
quę aliquando est causa doloris & prouocant urinā,
& sunt quę ante incisionem stupefaciunt locum cum
opiatis sumptis cum uino. Et quandoque cum un-
ctionibus applicitis parti incidendæ & circunstanti-
bus. Sedatio nāque doloris a futuro apostemate libe
rat, & forte a morte, & ad prohibendū apostema bo
num est ut partes circunstātes liniantur cum aliq̊ re-
percussiuo, et phlebotomia & dieta tenuis ad hoc prę
seruāt. Si uero ex lapide retineatur urina propter op
pilationē in renibus, poris uritidibus, aut collo uesi-
cæ, aut meatu uirgæ tentetur eius eductio, aut tran-
spositio q; citius est possibile, quæ res qualiter debeat
perfici patet ex suprascriptis. Si uero sequatur exco-
riatis aut ulcus in instrumētis urinæ succuratur secun
dum q; docetur in sequentibus cap.

Regimen aūt sex rer; iuxta tertiā intentonem or
dinetur, sicut dictum fuit in regimine præseruatiuo,
sed in hoc regimine curatiuo opus est cibis magis ab
stergentibus, incidētibus, & subtiliātibus, & puocan
tibus. Et tēpore operationū fortium, sicut est sectio,
dieta debet esse tenuis sine uino, sine carnibus, & ouis
usq; ad quartū diē, uel q̊usq; sumus securi ab aposte-
mate, & alijs seuis accidentibus.

Sequuntur medicinæ compositæ. Medicamen
sublime & expertum ad lapidem renum, secundum
Serapionem. Recipe seminis batecæ excorticati, mi
lij solis, uitri adusti, dauci, ana terantur & cribellen-
tur, & dētur de eo drach. tres cum aqua decoc. ciceris
nigri. Aliud secundum eum ad lapidem uesicæ.
Recipe condisi drachmam unam, fimi columbini. ʒ.
1. s. terantur & detur omni mane cum aqua raphani.
Aliud constātini. Rec. sem. batecarum, citruli, cucu-
meris excorticatorū ana. ʒ. 5. sem. raphani, & apij &
rape syluestris, et dauci, et petroselini añ drachmas 2.
sem.

seminis fœniculi ʒ.3. granorum nere, id est, cereso-rum syluestrium ʒ.4. stercoris uaccæ pascentis inuo luti cum oleo sambacino. ʒ.5. terãtur & cribellentur & detur de eo pondus. ʒ.3. cum aqua apij et raphani. Ad lapidem uero puerorum sufficit balneum ex rebus mollificantibus & frangentibus lapidem cum sumptione rerum frangentium lapidem magis facilium. Rufus, inquit, plurima balneatio in thermis sulphureis frangit lapidem, similiter si infundatur in eis pannus & calidus applicetur loco lapidis operatur ad exitum eius. Galenus autem testificatur quod puluis leporis cõbusti exhibitus aliquod diebus quãtitate duarum drach. cum aqua calida frangit lapidẽ renum & uesicæ, & sang. hircinus præparatus secundum artem exhibitus quãtitate duorum aureorum est fortis in hoc casu. Et modus præparationis est ut eligatur hircus quatuor annorum, aut circa rubeus, & nutriatur per mensem herbis, & granis proprijs in hoc cap. & iuguletur de mense Augusti, & extrahatur sanguis cuius primus abijciatur, & postremus, medius reseruetur, & exiccetur ad solẽ diuisus in frusta, quantitate duorum aureorum, & exhibeantur cum uino potenti aliqualiter acetoso, aut cum aqua ciceris, aut raphani duo aur. pro uice aliquibus diebus, uocatur enim manus Dei ob excellẽtem eius uirtutem, & apud Auicennam nigella aliquod diebus administrata cum aqua mellis frangit utrunque. Sed Gerardus. Recipe cretę marinæ, milij solis ana ʒ. unam semis, sang. hircini pręparati secundum artem drachmas duas, lapidis spongiæ, lapidis iudaici ana ʒ.s. sem. melonis. ℥.1. aquæ saxiphragiæ. ℥.s. panis sacch. ℔.1. fiat electuarium.

Aliud eiusdem. Recipe corrigiolæ, unciam semis, cicerum rub. quart. semis, seminis melonis, unciam semis, bulliant in tribus libris aquæ ad consumptionem tertiæ partis, coletur & cum modico sacchato administretur mirabiliter ualet & expellit arenulas. Item ualet succus limonum, & quasdam alias medicinas describit quas lege ab eo, & dicit quod pro frangendo lapidem bonum est præmittere mollificatiua, sicut semicupia & emplastra mollificantia, mixta tamen cum aliquibus fortibus in hoc capitulo, deinde exhibere fortia ex iam dictis. Et ex fortibus est iustinum lithon thrypton, electuarium ducis & similia, et frãgunt utrũq; ladidẽ, difficilius.n. est frangere lapidẽ uesicæ q̃ renum, q.n. frangit lapidẽ uesicæ, frangit lapidem renum, sed non econtra.

DE APOSTEMATE QVOD FIT IN renibus uel uesica. Cap. CV.

QVid sit apostema renum et uesicæ, ex sępe dictis potest esse manifestum. Apostema ta renum & uesicæ diuersificantur. Aut ex parte materię apostematis. Et secundum hoc quædã fiũt ex materia calida essentialiter sanguinea, uel cholerica, magis tamen fiunt ex sang. grosso, uel subtili cholerico, quam ex cholera, quædam ex materia frigida phlegmatica, uel melancholia, secundum plurimum tamen ex materia mixta, & quæ sunt melancholica quandoque sunt talia incipiendo, quandoque permutando siue sint melancholica adusta, siue non adusta.

Secundo diuersificãtur ex parte locorum in quibus fit apostema. Nam aliquando fit in utroque renum. Quandoque in uno eorũ dexto uel sinistro. Et qñq; sunt magna occupãtia totũ corpus renis. Quandoq; parua, & tunc uel sunt in latere concauitatis, in qua colaẽ urina, uel in latere gibbositatis apud pãniculum, uel in pãniculo, uel ante eos, uel sunt in parte terminata ad dorsum, uel sunt in parte terminata ad emunctoriũ.i. porum uritidẽ, uel in parte meatus superioris uersus uenas emulgentes.

Similiter apostemata uesicæ diuersificantur ex parte materiæ, aut ex parte locorũ. Sed ex parte materiæ est contrarietas inter Auic. & Rasim in libro diuisionum. Vult enim Auic. raro fieri apostema calidum in uesica, quoniam apostema calidum est morbus dissimilis complexioni uesicæ quę est frigida, unde si fiat in ea apostema calidum non erit nisi a forti causa. Rasis uero in libro diuisionum in hoc capitulo dicit, quod plurimum apostematis quod accidit in uesica est apostema calidum. Et eius ratio est quia uesica est membrum densum, in cuius substantiam difficulter penetrat humor frigidus, dicendum ut tollatur contrarietas quod apostema in uesica quandoque generatur per uiã paulatim factę cõgestionis, q̃doque per uiam defluxus. Si primo modo tunc apostema uesicę semper est frigidum, quia nutrimentum eius & etiam superfluitas nutrimenti, ex quibus apostema paulatim congeritur sunt frigidę. Si uero apostema fiat per uiam defluxus, aut causa defluxus est intrinseca corporea, & tunc apostema secundum plurimum est frigidum, licet aliquando sit calidum quia in causa est dominium humorum calidorum, aut forte lapis nocens uesicæ. Si uero causa defluxus fuerit primitiua, sicut percussio, casus, aut offensio uesicę, tunc apostema secundum plurimum est calidum, cum causa attractionis materię ad uesicã sit dolor sequens causam primitiuam, qui secundũ plurimum est causa attractionis humorum calid. & proprie sang. Et hoc est quod uoluit dicere Auicenna, cum dixit in uesica nõ fieri apostema calidum ut plurimum, non enim fit nisi a forti causa. Rasis uero uoluit apostema ex causis fortibus iam dictis esse secundum plurimum calidum. Quapropter sunt concordes. Aliquando apostema diuersificatur secundum locum. Nam quandoq; apostema est in parte uesicæ terminata ad collum, uel in collo ipso, quandoq; est in parte uesicæ terminata ad poros uritides. Quandoque est in parte superiori uersus uentrem. Quandoque in parte inferiori uersus dorsum, quandoque in tota uesica uel plurimo eius.

Causę apostematum renum & uesicę sunt humores, de quibus supra, actu ingressi horum membrorũ substantiam. Licet non sit longinquum a uero quod aqua, aut uẽtositas, aut alius humor existẽs in cõcauitate renis, aut uesicę extendens latera faciet apostema absque quod ingrediatur membri substantiam, ut bene sensit Auicenna tertia quarti cap. de apostematibus uentosis, & humiditates secundæ & superflua resecata in tertia aut quarta digestione sunt aliquando causa coniuncta apostematis paulatim congesti, causæ antecedentes sunt humores superflui in quanto aut in quali existentes in uenis. Item mala complexio totius aut partis his mẽbris communicantis.

tertio debilitas renum & uesicę, & eorum dolor, cau
sa & oppilatio. quarto, latitudo uiarum per quas de
fluit materia ad hæc membra apostemanda. Item re-
tentio urinæ extendens renes aut uesicam, causæ pri-
mitiuæ sunt indebitum regimen sex rerum. Item cau
sę extraneæ, sicut casus, percussio offensio, balneum,
strictura lumbaris & similia. Apostemata renum &
uesicę terminantur tribus modis. Quandoque enim
resoluuntur et est optima terminatio, quandoque in
durantur resolutis partibus subtilibus, quandoque
suppurantur, & post suppurationem rumpuntur &
sanies expellitur per uesicam & uirgam, quandoque
expellitur ad intestina per uias ocultas, aut per uenas
emulgẽtes ad chylim, et ex chyli ad epar, et tandẽ ad
intestina per uenas meseraicas. Et hæc est deterior ter
minatio quam per uias urinæ. Tertio aliquando fit
ruptio ad uentrem. Et materia colligitur in concaui-
tate uentris inferioris, & indiget perforatione. Et hęc
est pessima omnium nisi forte illa cum qua fieret ho-
rum membrorum putrefactio. Aliquando non erũ
puntur imò remanent in eis, & hæc etiam curantur
cum apertione.

Signa. Primo, ponentur signa apostematis re
num. Secundo, uesicæ. Signa apostematis renum
sunt dolor, & grauitas in alchatim, & maxime cum
iacet æger cum uẽtre deorsum, & fit frequens mictus
propter debilitatem renis & stimulationem a mate-
ria apostemante sed hoc accidens magis est in aposte
mate uesicæ nisi propter apostema urina retineatur.
Et si est in rene dextro maxime sentitur dolor & gra
uitas, quando iacet super latere sinistro. Et econtra si
est in sinistro quando iacet super latere dextro. Et si
est in utroque secundum utrunque situm magnifica
tur dolor & grauitas renis oppositi. Item si aposte-
ma est in rene dextro, dolor ascendit maxime quan-
do est in parte superiori usq; ad epar. Et si in sinistro
dolor descendit usq; ad uesicã & uirgam, imò etiam
in utroque quando est in parte inferiori renis. Et
cum dolor est apud panniculum & suspẽsorium ma
gnificatur dolor & fit fortis, & prohibet erectionem
tussim, & sternutationem, & difficile est sibi inuenire
situm in quo quiescat nisi forte q̃do apostema esset
confirmatum priuans membrum sensu. Et quando
resupinatur dolor est leuior quam in alio situ. Quan
do autem apostema est in carnositate dolor est leuis
ut uix sentiatur & secundum omnem situm. Cogno
scitur autem quod sit calidum ex febre cõtinua quæ
habet remissiones & excrescentias inordinatas, quasi
sint principia quartanæ, id est, sicut accidit febribus
commixtis inordinatæ uagantibus quæ in quarta-
nam perficiuntur, & hoc est propter diuersas mate-
rias & difformes adustiones quę sunt in materia apo
stemante renes, & apparet in principijs suarum exa-
cerbationum coarctatio pulsus, sicut in reliquis febri
bus & incipiunt cum frigore extremitatum. Et fit
horripilatio cõmiscens inflammationem, id est, post
quam incipit horripilatio sequitur inflammatio, &
iterũ post inflãmationem sequitur horripilatio, alia
litera habet propter materierum diuersitatem. Et hic
uerificãtur siue febris sit inseparabilis siue nõ, non. n.
est impossibile q in cõtinua sint huiusmodi horripi-
lationes & typi, febris aũt sequens apostema frigidũ
est remissior, & forte in continua, sed etiam febris se-
quẽs apostema calidũ non fit multũ intensa propter
distantiam a corde. Et aliqñ istæ febres sunt putridæ,
aliq; ephimerę. Item nocet ab omni diuretico, acuto,
salso & ualde acetoso, sed magis & minus secundum
diuersitatẽ materię. Nam in apostemate cal. magis lę
ditur q̃ in fridido & proprie ab acuto & salso. Et qñ
apostema est calidum & magnum perducit ad com
mixtionẽ sensus propter cõmunitatem diaphragma
tis cum renibus & cũ cerebro. Et ad uomitũ choleræ
propter cõmunitatem stomachi ad epar & epatis ad
renẽ. Et qñque cõicatur dolor faciei & oculorũ. Et re
tinetur uenter, quia apostema coarctat intestina, uri-
na uero est alba in principio materia ad renẽ permu-
tata, deinde fit citrina, ignea, nõ permixta q̃do apo-
stema calidũ est in statu & cholera quæ cõsueuit deri-
uari ad renẽ, iam expellitur cum urina. Deinde fit ru-
bea circa declinationẽ, q̃do aliquid de materia apo-
stemante expellitur cũ urina. Et quãdo urina perseue
rat alba indicat duritiẽ futuram aut cõuersionem ad
dubelati. i. maturationẽ, nihil. n. de materia cũ urina
expellitur. Et ad ultimũ urina perseuerans uiscosa &
alba est significatio mala, & aliqñ rubet aqua & perse
uerat in ea sedimẽ laudabile, tũc obedit apostema di-
gestionis absq; cõuersione ad duritiem aut ad suppu
rationem. Et quãdo in primis diebus remanet urina
clara & tenuis tunc apostema est in uia maturationis
aut indurationis, & qñ apostema maturatur magnifi-
catur grauitas ualde, et sentitur grauitas quasi sphera
grauatiua in uentre, et accidit inflatio in locis uacuis,
quia partes circunstãtes tumefiũt extractiõe materiæ
ad illas & accñtia fiunt fortia, et sentiẽ punctura uehe
mens in uirga. Et q̃do apostema est maturũ alleuia-
tur febris, et augmẽtatur horripilatio uaporibus acu
tis cõicatis membris sensibilibus, & incrassatur urina
materia cũ ipsa expulsa, et multiplicatur in ea sedimẽ
bonum, et quando ruptũ est apostema remouetur fe
bris & rigor, & si sanies alba, lenis, non fœtida egre-
ditur cum urina tunc adeò est bonũ ut nihil melius,
& similiter si est sanguis & pus album, & q est diuer-
sum ab hoc est deterius secundum q magis elõgatur
a conditionibus bonæ saniei. Signa autem distin-
guentia inter species apostematum penes materiam
maxime sumuntur a febribus & reliquis accidenti-
bus homogeneis materię apostemanti, & item a con
ueniente ætate, tempore anni, regimine præcedente
et similibus. Signa quod apostema maturetur posi-
ta sunt superius. Sed signa eruptionis est egressio sa-
niei cum urina aut cum egestione. Si autem rumpi-
tur ad concauitatem uentris inferioris sequitur subi-
ta alleuiatio doloris & grauitatis, post pręcessionem
signorum maturationis non apparet exitus saniei
per aliquam regionem. Signa resolutionis sunt
quod omnia accidentia remittuntur cum bona con-
ualescentia. Signa duritiei, sunt quod omnia acciden
tia remittuntur præter grauitatem. Signa putrefa-
ctionis renis sunt continuatio sęuorum accidentium
usque ad mortem, & quod aliquando egreditur,
sanies mala fœtentissima cum urina aut fecibus.
Signa apostematis uesicæ sunt dolor continuus in se
more & illis cum duritie & tensione febre continua.
Itẽ retentio urinæ, difficultas aut distillatio, & frequẽ
ter non possunt mingere nisi stantes, nam si aposte-
ma est in parte uersus uentrem facile subiacet tactui.
Si uero

Si uero in parte uersus dorsum, non occurrit tactui nisi cum forti compressione. Si uero sit in parte terminata ad poros uritides fit retentio urinæ, & cum hoc uesica sentitur uacua ab urina. Si uero sit in parte terminata ad collum, & collo ipso adest similiter retentio aut magna difficultas, et cum hoc uesica est plena urina quod ex magno tumore in femore comprehenditur, si uero sit in alijs partibus est frequens mictus & distillatio, & quandoq; retentio stercoris propter cõpressionem intestini recti a uesica apostemata. Quod aũt apostema sit calidũ, cognoscitur ex febre forti & caliditate in loco sensata. Item ex dolore pungitiuo si sit cholericum, aut extensiuo, grauatiuo & pulsatiuo si sit sanguineum, & quandoque apparet rubedo exterius. Item cognoscitur ex siti uehementi uomitu choleræ puræ & asmate frigore extremitatum quæ fortasse non calefiunt. Item, ex alienatione, nigredine linguæ, & quia non nocetur ab omni acuto & diuretico, & significat ipsum complexio, ætas, causæ præcedentes. Et signa maturationis sunt horripilationes diuersæ, & febres permixtæ, sicut dictum est in dubelati renum, & significant maturitatem eius mollities sensata, & urina cum sedimine laudabili significat digestionẽ, eruptionẽ, aut significat urina habens pus admixtum. Si aũt signa maturitatis non apparuerint non rũpitur usq; ad hebdomadam, & plurimæ uesicæ fiunt uersus collum eius, & qñque in partibus alijs & qñque aperiuntur ad interiorem partem uesicę, & tunc sanies mingitur & qñque aperiuntur ad partẽ exteriorẽ et sanies quę ęgreditur colligitur in uentre. Signa apostematis frigidi in renibus sunt signa cõmunia apostematum ex duritie, tumore & grauitate, retentione urinæ, difficultate & distillatione, sed est pauca febris, paruus dolor, & grauatiuus absque siti, & alijs quę attestantur apostemati calido, & si est apostema durum sentitur durities cum grauitate notabili, & fortasse pręcessit apostema calidum & proprie sanguineum quod terminatum est ad duritiem. Sic enim fit apostema durum in renibus & uesica secũdum plurimum permutando ex aposte. sang. quandoque associatur stupor in cruribus & dispositio ad hydropisim, sed apostema phleg. in his omnibus assimilatur apostemati duro præterquam in duritie sang. cum mollitiæ, & secundũ plur. fit incipiendo, nec fit tanta ad hydropẽ dispositio, necq; tanta sentitur grauitas.

Prognostica. Primum apostema renum secundum plur. salubre, & apostema uesicę secundũ pluri. mortale. Secundum. Vtrũq; prolongatur & induratur ac disponit ad hydropem. Tertium. Apostema uesicæ cæteris paribus citius interficit q̃; apostema renum. Quartum. Auic. omnia renum apostemata uelocia sunt ad hoc ut in lapidem .i. duritiẽ conuertanẽ, & quomodo non ? cum ipsa sint cã lapidis. Quintum. Cum apostema calidum est in rene cum febre notabili, deinde accidit cõmixtio rationis, tunc illud est cã cõmunitatis uelaminum .i. pãniculorum cerebri magnitudinem apostematis, et est mortale, et proprie qñ est significatio mala, nã illud propter cõmunitatẽ malam. Quod si accidat cõmunicatio mala, tunc expectatur ruptura ad salutẽ, & fortasse egreditur sicut pilus rubeus in lõgitudine unius palmi & plus. Sextum. Deterius apostema uesicæ est illud cũ quo cõtinuatur caliditas febris acutæ, & uehemẽs fit retentio urinæ & stercoris, & fortis dolor, et in urina non est digest. est, n. mortale, & plus mortale cũ maturatur. Cum autem apparet in urina hypost. & fex subsidens lenis tunc est maioris spei.

APostema qđ fit in renibus & uesica comitatur febris permixta, quæ non est uehementis caloris, cum qua est horripilatio & rigor, & frequens mictus, & dolores in inferioribus dorsi & grauitas, & cum impellitur uidetur ægro quod aliquid ibi sit suspensum.

Hoc capitulum habet tres partes principales. In prima ponit signa & curam apostematis renum. In secunda signa & curam apostematis uesicæ. In tertia parte ponit signa & curam apostematis renum cum induratur, secunda ibi. Apostema uero ꝙ fit in uesica, tertia ibi. Est autem quando apostema renum. Pri^a in duas. In prima parte ponit signa apostematis renum quę ẽt pro parte sunt cõmunia apostemati uesicæ. In secunda curam. Secunda ibi. Cum his itaq;. In prima parte dicit, ꝙ signa apostematis quod fit in renibus & uesica sunt ista.

Primum febris permixta propter diuersitatem materierum & diuersitas adustiones in eis. Quæ tamen febris non est uehementis caloris, quia materia putrens notabiliter distat a corde, cum qua febre est horripilatio et rigor frequens siue sit interpolata siue contentiua propter diuersas excrescentias, & diuersos paroxismos, imò inordinatos sequentes diuersitates materierum ex duobus suprascriptis. Est autem horripilatio prima 4. cap. proprio dispositio in qua inuenit corpus diuersitatem in frigore & punctionem in cute & in lacertis. Rigor autem est ut non possit cõtinere membra sua ex commotione a tremore eueniente in eis & motibus inuoluntarijs. Secundum signum. est frequens mictus, sequens debililatẽ, renum & uesicæ necnon ad stimulationem a præsentia materię apostematis. Tertium est dolor in inferioribus dorsi, scilicet ab alchatim usque ad caudam, ibi enim est situs renum & uesicæ. Quartun signum cum impellitur, id est, cum homo se cõmouet aut cõquassando se aut reuoluendo de latere ad latus, aut uoluendo se cũ facie deorsum, uidetur sibi ꝙ aliquid sit suspensum, sentit enim pondus & dolorem membri apostemati ponderantis, minus enim molestus situs eius est cum iacet supinus.

Cum itaq; hæc signa uisa fuerint æger ex basilica minuatur eius partis, in qua grauedinem & dolorem sentit.

In hac parte curat apostema renũ, & pri° per euacuationem quæ maxime respicit causam antecedentem. Secundo per auxilia applicita, quæ maxime respicit cãm coniunctam, secunda ibi. Loco quoq; emplastra. In prima parte cum dicit, cum hæc signa uisa fuerint quę signãt apostema renũ, ęger phlebotomeẽ

ex basilica eius partis in qua sentit dolorē et grauedinem ad minorandum materiam & diuertendum.

Loco quoque emplastra infrigidantia superponantur & si ægritudo sic dissoluta fuerit bonum erit.

Hic curat per auxilia applicita super loco quæ maxime respiciunt causam cōiunctam, & habet tres partes. In prima parte curat apostema terminandū per respirationem, aut etiam per resolutionem. In secunda curat ipsum quando terminatur per suppurationem. In tertia parte curat ipsum postquam suppuratum est, & eruptum, id est postquam factum est ulcus. secunda ibi. Si autem febris, tertia ibi. Si autem æger minxerit pus. In prima parte dicit quod super regione renum. scilicet super alchatim ponentur emplastra infrigidantia. Et si cum his ægritudo dissoluta fuerit bonum erit, dissoluitur autē apostema cum his quia pars materiæ retrocedit & uenas reingreditur, pars autem aliqua ex calore naturali confortato per applicita resoluitur, quæ autem sint huiusmodi frigida dicetur inferius.

Si autem febris & dolor & grauitas perseuerauerint & urina nimium & frequenter ægrediatur, significatur ibi pus colligi. Emplastrum igitur est tunc super dorsum ponendum ex chamemila, sem. lini, oleo sesamino furfure conspersis, & ægro præcipiendum ut in tinia sedeat.

In parte præsenti curat apostema cum suppuratur dicens. Si autem febris, & dolor & grauitas perseuerauerint quorum perseuerantia & augmentum significat suppurationem iuxta aphorismum. Circa generationem saniei fiunt dolores & febres. & tunc crescit grauitas, quia materia in uno loco colligitur. Et urina minutim & frequēter ægreditur sicut in stranguria uirtute debilitata & stimulata significatur pus colligi, est igitur tūc super dorsum ponendū emplastrum. Rec. chamemilæ. sem. lini, furfuris ana, m. 1. contundantur cōtundenda mediocriter & cum oleo sesamino, quātum sufficit, fiat emplastrum, hoc enim partim resoluit, partem maturat & dolorē mitigat. Est enim sem. lini calidum & humidū, reliqua calida & sicca in primo gradu, secundo sedeat in tina eiusdem intentiones.

Si autem æger minxerit pus semina quæ nominabimus in capitulo de ardore urinæ sunt danda, donec pus minuatur, deinde trochisci dentur, quos in cap. de mictu sanguinis & puris nominabimus.

In parte præsenti curat ulcus remanens post apostematis rupturam dicēs, quod si ęger minxerit pus, semina quæ nominabimus in capitulo de ardore urinæ danda sunt ad mundificationem & doloris mitigationem, deinde dentur trochisci qui dicentur in capitulo de mictu sanguinis et saniei ad mundificandū & consolidandum, necnon ad dolorem mitigandū, uide horum descriptionem in duobus cap. sequentibus. Et hi trochisci sunt ultimi qui ponuntur in cap. de mictu saniei & sanguinis.

Apostema uero quod fit in uesica debet comitari febr. conclusa & difficultas mingendi & dissuria & femoris & uirgæ dolor, & tunc æger ex basilica minuendus est, & fiat huius ægritudinis cura quē admodum prædiximus.

In hac parte primo ponit signa apostematis uesicæ. Secundo curam, secundo ibi. Et tunc æger de basilica phlebotomandus. In prima parte ponit tria signa. Primum est febris cōclusio, quod uerū est si apostema fuerit sanguineum. Si uero cholericum febris est acuta continua habens proportionem ad tertium diem manifestam uel occultam. Si uero apostema fuerit frigidum, febris non est fortis, nisi forte fieret suppuratio. Secundum signum est difficultas mingendi quæ est uel retentio urinæ uel maxima difficultas emittendi aliquid eius quod maxime uerificatur si apostema fuerit in parte terminata ad collum uel ad poros uritides. Et dysuria, id est emissio urinæ guttatim uel per interualla cum apostema est in alijs partibus uesicæ. Terium est dolor femoris & uirgæ, nam si apostema est in parte terminata ad collum dolor notabilis est in femore, quia ibi est collum uesicæ, cui uirga continuatur, & si est in alijs partibus distantibus a collo uesicæ forte aliquis dolor licet leuis potest femori, & uirgæ communicari.

Tunc æger. Hic pro cura phlebotomatur ex basilica, & dicitur reliquam curam esse obseruandam statim positam in cura apostematis renum, ꝙ si aliqua sit differentia dicetur cū ordinabo curam.

Est autem quando renum apostema nō peruenit ad saniem, imo transit in duritiem cuius grauitas in renibus sine febre perseuerat. Est ergo clysterizandus ex mucilagine fœnugræci, & semin. lini, & apozemate chamæmilæ & caulium & meliloti, & maluauisci, & furfuris, & uomat frequenter. Renibus quoque superponatur emplastrum ex his quæ nominauimus & si urina minui uidetur, urinam prouocantia dentur.

Hic curat apostema renum quando induratur, dicens quod huiusmodi signum est grauitas notabilis absque febre, resolutis enim humoribus calidioribus et subtilioribus faciētibus apostema cessat febris. Et pro cura, primo præcipit ægrum esse clysterizandum hoc clysteri. Recipe chamæmilæ, meliloti, caulium, furfuris. ana. m. 1. radicum maluauisci contusarum aut incisarum, ℥. z. bulliant in 5. ℔. aquæ uel pluribus ad sufficiētem coctionē, de qua decoctione accipiatur

accipiatur ℔.1.mucilaginis,fœn.et ſem.lini.ana.℥.1
fiat clyſtere,quod debite calidũ imponatur,hic poſ-
ſet addi olei ſeſamini,medullę uituli,pinguedinis gal
linę,añ.℥.1. Secundo uomatur frequenter, ad diuer-
tendum eſt enim melior euacuatio quam per reſoluti
ua, quia ſolutiua pręcipitant materiã ad locum apo-
ſtematum niſi ſint leuia.

Tertio regioni renum, ſcilicet alchatim ſuperpo-
natur emplaſtrum ex his quæ nominauimus, quæ ſci
licet ponuntur in clyſteri ſtatim deſcripto.

Quarto, ſi urina minuitur dentur cum illo clyſteri
& emplaſtro prouocantia urinam, id eſt, ſecum mi-
ſceantur aliqua cum illa quæ prouocent, ſicut parita-
ria, creta marina, & ſimilia, uel aliter dentur cum illo,
id eſt, fiunt remedia ſupraſcripta, ſumat etiam ea quæ
prouocant urinã, non tamen fortia ſed leuia, de qui-
bus ſupra in proprio capitulo.

*Hoc quoque pro paruo non eſt haben-
dum, quia ex eo peruenitur ad hydropiſim.*

Vltimo, hic admonet medicum, ut ſit diligens in
cura huius apoſtematis duri, quoniã perducit ad hy-
dropiſim, debilitatur enim uirtus attractiua renum,
quapropter aquoſitate remanente in apoſtemate &
membris ſupra renes fit tranſitus in hydropen, & cũ
hęc ſit oppilatio prohibẽs deſcenſum urinę ad ueſicã.

Hic etiam canon obſeruãdus eſt in apoſtemate ue-
ſicæ cum induretur, & remedia eadem uel ſimilia ap-
plicentur, clyſteria tamen in apoſtemate ueſicæ ſint
minoris quantitatis ut melius retineãtur, & cum hoc
pauca quantitas ſufficit propter propinquitatem, nõ
ſic in apoſtemate renum, & caſſia poſita in his clyſte-
ribus eſt præſtans.

Cura apoſtematum renum & ueſicę exigit triplex
regimen. Primum, debetur cauſæ antecedenti com-
plendum euacuatione & diuerſione. Secundum, cau
ſæ coniunctæ diuerſimode complendum ſecundum
uarios modos terminationis eius. Tertium, eſt com-
mune utrique curans accidentia, & ordinans debitũ
regimen ſex rerum.

Pro euacuatione ſecundum plurimum neceſſaria
eſt phlebotomia in apoſtematibus renum, aut ueſicæ
quę repletione exiſtente multa, & ſanguine dominan
te debet eſſe copioſa, & ſimiliter ipſo cum alijs humo
ribus ęquato, ſi uerò alij dominentur, phlebothomia
ſit minus copioſa, & fiat ex baſilica eiuſdem lateris, et
poſtea apud Auic. phlebotometur uena curuaturæ
poplitis, & hoc maximè conuenit ſi retentio men-
ſtruorũ, aut ſanguinis hæmorrhoidalis fuerit in cau-
ſa, & ſi non apparet phlebotometur ſaphena eiuſdem
lateris. Prima enim eſt ad euacuandum & diuerten-
dum. Secunda uerò fit ad eradicandum cauſam con-
iunctam, aut proximam coniunctæ, & exiſtimo ſe-
cundam eſſe tardandam uſque ad diem tertiam. An-
te tamen has ſi expedierit pręmittatur uentris lenitio
cum clyſteri facto ex aqua decoctionis hordei, malua
rum, & ſimilium lenientium magis aut minus frigi-
dorum ſecundum exigentiam materiæ. Sed ſecunda
die facta prima phlebotomia ſoluatur uẽter, aut cum
clyſteri leniente in quo ſint mucilagines, ſem. malua-
rum, maluauiſci, ſem. lini, fœnugræc. & ſimilium, &
ex oleis ponatur uiolaceum, amygdalinum, ſeſami-
num, & ex medullis, medulla uituli, cerui, & ſimiles,
& ex pinguedinibus, pinguedo gallinæ, anatis, anſe-
ris, butyrum, & ſimilia, & eligantur magis calida, aut
minus ſecundum diuerſitatem materię. Et ſi opus fue
rit medicina ſolutiua ſit lenitiua, non attrahens à lon-
ginquis, ſicut caſſia, aut manna, ſed præſtãtior eſt caſ-
ſia quę miſceatur cum ſero caprino, ſunt enim ambo
præſtantia in his caſibus, & aqua hordei in calido, &
aqua mellis in frigido, & aqua ſacchari in mixto ſunt
pręſtantes, cum quibus etiam poteſt eſſe caſſia diſtem
perari, & omnino caueantur ſolutiua fortia, & ſi prę-
mittatur digeſtio ſolutioni eſt præſtantius, & omni-
no caueantur diuretica ante maturationem, ſed poſt
maturationem conueniunt, & quamuis aqua iuuet
in eo quod infrigidat & humectat in apoſtemate cali
do, tamen nocet in eo quod facit urinare. Caueatur
itaque multitudo eius, & propriè cũ impedita eſt uri
na, & ſit aqua dulcis clara ſugendo ſumpta non mul-
tum frigida ne incrudet humores, neque notabiliter
calida, imò caueatur omne mulum calidum in actu
& potentia in apoſtemate calido renum, aut ueſicæ,
& ſimiliter caueatur omne ualde frigidum actu & po
tentia in quocunq; apoſtemate renum & ueſicæ, ſed
maximè in frig. Digeſtiua autem ſicut ſyrupus uiol.
in calido ſumptus cum tantumdem aquæ hordei, ſed
in phlegmatico mel roſ. cum tantundem aquæ mel-
lis, in melancholico uero ſyrupus de pomis dulcibus
cum aqua paſſularum, ſolutiuum autem ſit caſſia à.℥
8. uſq; ad. 10. ſumpta cum aquis dictis, aut cum aqua
caſei in aduſto & ſalſo. Et ſi clyſteria ſufficiunt fortè
melius eſt omittere quodcũq; ſolutiuum bibitum ne
pręcipitet materias ad locum apoſtematum. In pro
ceſſu uerò cum materia amplius non eſt in fluxu, ſiue
terminetur per maturationem, ſiue per reſolutionem
poſſumus uti diureticis, ſicut eſt lac, ſem. communiũ
frigidorum in calido & frigido, decoctione radicum
& ſeminum prouocantium, & aqua ciceris nigri. Et
in mixto mixta ex his quæ prouocantia etiam poſ-
ſunt exterius applicari. Secunda intentio, ſcilicet di-
uerſio completur cum clyſtribus iam dictis, in qui-
bus ponantur caſſia. Et ſi opus eſt fortioribus in ma-
teria frigida addatur benedicta. Itẽ appoſitione uen-
toſarum in ſpatulis cum ſcarificatione, & ſine in apo-
ſtemate renum, & cum appoſitione earum in natibus
in apoſtemate ueſicæ. Item cum prouocantibus ſudo
rem. Secundum regimen reſpiciens cauſam coniun
ctam ſi terminetur per uiã reſolutionis exigit in prin
cipio repercuſſiua. Vnde in apoſtemate calido. ℞.
olei roſ. aut aquæ roſ. ſucci foliorum ſalicis, ana. par-
tem unam, aceti partem mediam miſce, & cum eis re-
gio membri apoſtemati epithimetur, & ſi caliditas
fuerit uehemens his adde ſuccum plantaginis, ſemper
uiuæ, ſolatri, & ſimilia, & hoc tẽpore adminiſtra cly-
ſteria ex aqua hordei, oleo uiolato, & ſimilibus, aut
ex lacte. Et poſt adminiſtra emplaſtra ex farina hor-
dei, fabarum cum oleo roſ. & pauco aceti. Poſtea in
ſtatu minora frigida, & adde fœnugræcum, chamæ-
milam, anethum, ſem. lini, & oleum ſeſaminum, & ſi-
milia. Et clyſteria etiam ſint eiuſdem intentionis fa-
cta ex decoctione hordei, & maluarum, & ſint in eis
mucilago, maluauiſci, fœnugræci, ſem. lini, oleum ſe-
ſaminum, & ſimilia. Si uerò apoſtema ſit frigidum,
phlegmaticum in principio, incipe cũ oleo roſaceo,
de ſpica, & aceto, poſtea adde folia lauri grana eius, et

oleum ipsius, in lauro enim est plurima fiducia similiter in ruta. Si uerò apostemata ista maturētur quod raro contingit de phlegmatico, & melancholico, & cholerico, sed frequenter de sanguineo post principiū in quo procedendum est ut dictum fuit in resolutione procedatur cū minus calidis & magis humidis habentibus uiscositatem. Est enim secundo cañ. medicamen resolutiuum de cuius proprietate est ut fortitudine suæ caliditatis conuertendo humorem in uaporem finiant ipsum. Medicamen uerò maturatiuū est, cuius proprietas est ut acquirat humori digestionem, quoniam calefacit cum æqualitate &c. Mollificatiuum uerò est, quod sua caliditate & humiditate poros membri dilatat & præparat humorem ad facilem expulsionem. Vnde resolutiuum habet caliditatem cum siccitate notali absque uiscositate, sed maturatiuum habet caliditatem moderatam cum humiditate & uiscositate, mollificatiuum uerò moderatā cum multa humiditate. Maturatiua uerò in calido sunt malua, maluauiscus, fænugræc. sem. lini, oleum sesaminum, & similia quibus utere secundum exigentiam, & in ualde calido potes his addere mucilaginē psilij, sed apostemate maturato erumpēdum est cum motibus, sicut sternutando, & uelociter se mutando de latere ad latus, & similibus. Et secundo cum applicitis & etiam sedendo in tinis, siue semicupijs, in quibus sit fimus columbinus, & cepe, narcisci, & tertio cū sumptis in quibus sit fermentū, & similia. & quarto si appareat tumor in alchatim, aut in regione colli uesicæ inter bursam testiculorum, & anum cum incisione. Quod si apostema fuerit durum post uniuersalia ex phlebotomia & uentris lenitione duæ sunt intentiones, una est mollificatio à qua inchoandum est, altera resolutio & materiæ eductio, pro mollificatione utere mucilaginibus dictis. Item oleo sesamino, oleo amygd. dul. Item medullis & pinguedinibus & similibus, ex quibus fiant unctiones, emplastra, epithymata, item clysteria & sumat etiā ea quæ sunt ad hanc intētionē. Postea utatur magis resolutiuis, & etiam prouocatiuis in quibus non sit superfluitas, ut resolutis partibus subtilibus remaneat crassum & conuertatur in lapidem, imò consydera urinam, & quotiens incrassatur prouoca cum æqualitate, & quotiens stat absque incrassatione mollificat, & de signis maturitatis & obedientiæ materiæ est multiplicatio urinæ, & ad resoluendum conferunt unctiones, & uaporationes cum oleo chamomęlino, nardino, sambacino, costino, laurino, & cōferunt emplastra ex meliloto, chamomila, semine lini. Et quandoque sunt necessaria ea quæ sunt, sicut bdelium, ammoniacum, sagapenū, adeps ursi, medulla uaccina, & ceruina, & quandoq; est necessarium ut bdelium, ammoniacum. Et similiter chamæmila, tribuli, & melilotum dissoluantur in decoctione diureticorum, & dentur ex eis in potu. Quandoq; uerò in apostematibus duris duas intentiones simul perficimus, miscendo mollificantia cum resolutiuis in applicitis sumptis & clysterizatis. Item in tinis, siue semicupijs quibus multotiens oportet ut iam præcedentibus unctionibus, tum ad sedandum dolorem, tum ad prouocandum urinam, & maximè in apostemate duro & phlegmatico. Et etiam in apostemate calido cū est facta maturatio ad rumpendum ipsum, & nota quod cura apostematum renum, & uesicæ cum pendent à materia eadem uel simili, est eadē exigens easdem, uel similes intētiones, & cum eisdem perficiendas, & nō est differentia nisi in quatuor. Primum quia minori tempore debemus continuare frigida, repercussiua in apostemate uesicę quam renum. Et secundo debemus esse magis in eo solliciti de sedatione doloris, etiam cum stupefacientibus sumptis, iniectis, & applicitis, quia est membrum magis neruosum. Et tertio magis solliciti, ut urina educatur cum in apostemate uesicæ frequentius retineatur. Et quarto, quod aliquando utimur syringis & cathatir, tum ad incidendas medicinas, tum ad extrahendum urinam, & quæ in uesica continentur. Quibus non possumus uti in apostematibus renum, quapropter mihi placuit horum curationes in eodem capitulo concludere. Sed pro tertio regimine. Primo curētur accidentia secūdum quod oportet, dolor quidem cum anodinis applicitis, sicut fomentando cum spongijs & filtro infusis in decoctionibus seminis lini, anethi, fœnugræci, paritariæ, florum chamæmilæ, meliloti, & similium. Item cum uesicis, plenis his decoctionibus & oleis ad hanc intentionem, item cum semicupijs eiusdem intentionis. Et his non sufficientibus, stupefaciendum est dando requiem in causa calida, & frigida philonium. Item applicandum hyoscyamum, opium, & huiusmodi cum anodinis. Si uerò urina retineatur recurre ad capitulum præcedens de difficultate urinæ, & reliquis succurratur secundum eorum exigentiam. Secunda uerò intētio huius regiminis, scilicet regimine sex rerum, est ut dieta in apostematibus calidis sit tenuis frigida, unde utatur ptisana hordeacea, pane loto, spinachijs, blite, & similibus, omittendo, uinum, carnes, & oua usque ad statum inclusiue, & bibat aquam hordei, aut sacchari non multum frigidam, neque calidam paulatim sugendo eam, sed postea crassetur dieta, paulatim utendo carnibus, uino & ouis.

Sed in apostematibus frigidis utatur in principio in potu aquę, mellis, iure caulium, & etiam ferculis suprascriptis, sed possunt esse fercula sua cocta in iure laudabilium carnium, & cum saccharo cōdita, postea dieta magis incrassetur utēdo uino, carnibus, & ouis. Crassior enim conuenit dieta in frigidis quam in calidis, & in principijs non utatur cibis, aut potibus diureticis, sed in processu sic. & propriè cum uentum est ad statum, & adhuc magis in declinatione, sicut ferculis, in quibus sunt sem. communia frigida, in apostematibus calidis, sed in frigidis iure cicerum, & decoctionibus radicum prouocantium, & in quocunque tempore uitetur potus superfluus, imò sit parcus, & propriè cum retinetur urina. Dormiat multum, procurentur euacuationes solitæ, siue naturales, siue non naturales. Quiescat animo & corpore, nisi cum instaret tempus eruptionis apostematis, nam motus iuuat ad erumpendum, ut dictum fuit.

DE ARDORE VRINÆ Cap. CVI.

ARdor urinę est dolor mordicatiuus in meatu colli uesicæ, aut uirgæ causa urinæ. Qui aliquando est intensus, aliquādo remissus, aliquando nouus, aliquādo antiquus, quādoque frequens, aliquando rarus. Causæ eius sunt acuitas

acuitas urinæ propter permixtionem alicuius acuti
cum ea, ficut eſt cholera, phlegma, ſalſum, aut alius hu
mor notabiliter acutus, item ſicut ſanies arenulæ, fru
ſta lapidis, & ſimilia cum urina mixta. Secunda cau-
ſa eſt excoriatio ſuperficialis, aut ulcus in ueſica, aut
in meatu colli eius, aut uirgæ, item ſcabies aduſtionē
faciens. Cauſa uerò excoriationis & ulceris eſt, aliquā
do lapis, aliquādo humor cholericus, aut baurachius
& ſimiles humiditates acutæ, tertio aliquando in cau
ſa eſt apoſtema, aut puſtula quæ rumpitur, quarto ali
quando cauſa eſt percuſſio, aut caſus, cauſa uerò ſca-
biei ſecundum plurimum ſunt humores aduſti. Ter-
tia cauſa eſt defectus humiditatis in carnibus glando-
ſis quæ ſunt in collo ueſicæ. Cuius finis eſt duplex.
Vnus eſt temperare acuitatem urinę cui permiſcetur,
ſecunda ut ipſa ſparſa ſuper meatum urinæ faciat ip-
ſum glutinoſum. Quapropter ipſa deficiente, urina
fit acutior magis imprimens. Et ſecundo tollitur reſi
ſtentia ueſicæ, & meatus urinę imprimenti, hic autem
defectus humiditatis eſt aliquando propter frequen-
tem coitum. Nam illę humiditates egrediuntur cum
ſpermate propter uicinitatem ipſarum ad ipſum cū
exitu plurimi ſpermatis. Item deficiunt propter ægri
tudines & cauſas extrinſecas eliquātes corpus. Cau
ſæ autem primitiuæ ſunt res acutæ ſumptæ, ſicut can
tharides, cibi, & medicinæ acutæ. Signa ardoris uri
næ ſunt punctio, aut mordicatio ſenſata in capite uir
gæ, aut in peritoneon quando mingitur, & etiā poſt
mictum, ſed quod ſit ab acuitate urinæ, cognoſcitur
ex defectu aliarum cauſarum, quarum ſigna ponen-
tur, & ſi urina ſit citrina indicatur quod ei ſit admix-
ta cholera. Si uerò alba quod ei ſit admixtio phleg-
matis baurachij, & quodcunqꝫ ei admixtum potens
facere ipſam acutam facile cognoſcitur poſt eius reſi-
dentiam, ſiue ſit ſanies, ſiue lapis, & quodcunque hu-
iuſmodi. Sed quod ſit ab excoriatione, uel ulcere in
locis iam dictis, cognoſcitur per exitū ſanguinis, aut
ſaniei, aut utriuſque cum punctione & mordicatio-
ne in locis dictis, hoc addito quod in membro ſupe-
riori non præceſſerit ſoluta continuitas, à quo talis
ſanguis, aut ſanies poſſit emanare, nec etiam ſanies il-
la deſcendat à concauitate uenarum abſque ulcere ſi-
cut plerunque accidit ſanis nō exercitatis, ſecunda pri
mi cap. de ſignis ſubſtantiæ urinæ, hoc autem certifi-
catur, quia ſi ardor præceſſit exitum ſanguinis, aut ſa
niei ſignificatur ſolutionem continui eſſe in locis iam
dictis. Si uerò exitus ſanguinis aut ſaniei præcedat ar
dorem, ueriſimiliter à membris ſuperioribus contin-
git. Et diſcernitur an membra ſuperiora ſint ulcera-
ta, uel non ulcerata ex bona ualitudine, aut aduerſa,
necnon ex ſignis ulcerum cuiuſcunque membri aut
priuatione ipſorum. Quod uerò ſit à ſcabie cogno-
ſcitur ex uſtione urinæ, fœtore eius, & dolore uehemē
ti cum pruritu & ſedimine furfureo. Et cum diutur
natur quandoque exit humiditas, & quandoque ali-
quid ſanguinis, ſicut accidit in ſcabie mēbrorum ex-
trinſecorum. Signa uerò cauſarum ulceris & ſcabiei
ſunt nota ex capitulis præcedentibus, & ex dictis in
hoc capitulo. Quod uerò ardor urinę ſit ex defectu
humiditatis in carnibus glandoſis cognoſcitur ex ca-
rentia aliarum cauſarum. Item ex cauſis defectus hu
ius humiditatis, quarum ſermo pręceſſit. Signa au-
tem cauſarum primitiuarum ſunt ipſarum præceſſio
cum ſubſecutione ardoris.

Prognoſtica. Primum eſt Hip. 6. Aphoriſmorū
nephretici & circa ueſicam dolores laborioſæ ſanan-
tur in ſenibus. Secundum, Raſis, & Auic. ardor uri
næ cum perſeuerat, perducit ad ulcera in inſtrumētis
urinæ. Tertium, ardor urinę in non ſenibus, aut nō
habentibus ſolutā continuitatem in inſtrumentis uri
næ facile curatur, niſi ſequatur extremā conſumptio-
nem humiditatis carnis glandoſæ. Quid autem fu-
turum ſit in ardore ſequente ulcera inſtrumentorum
urinæ, uidebitur in ſequenti capitulo.

*CVm æger dum mingit ſentit ardo-
rem, & punctionem in uirga. A
ſalſis, & acetoſis, & acutis abſtinendus
eſt, & nutriendus eſt ex tapheis lenibus
& zibrebegi, & eorum ſimilibus. Hæc
quoque medicina danda eſt ei: Recip. ſem.
melonis excorticati drach. 30. citrulli, cu-
curbitæ, portulacæ, papaueris al. ſemi-
minum ana. drach. 3. ſem. hyoſcyami, al.
drach. 2. ſacchari albiſſimi ad pondus o-
mnium pulueris horum quotidiæ drach. 3.
in mane, & aliæ. 3. circa noctem cum un-
cia una ſyrupi uiolati, aut iulep ſumantur.*

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima
notificat ardorem urinæ abſolute. In ſecunda ponit
eius curationem ſecundum unam cauſam tantum.
In tertia admonet medicum ut ſit diligens in curādo
ardorem urinæ, ſecunda ibi. A ſalſis & acetoſis, tertia
ibi. Hæc quoque ægritudo. Quę dicit in prima par
te nota ſunt. In ſecunda dicit quod abſtinere debet
à ſalſis & acetoſis, & acutis, quia augent mordicatio-
nem, & nutriendus eſt tapheis lenibus, id eſt, quæ ha-
bent lenire humectando. Eſt autem taphea duplex.
Quædam alba & fit ex carne & iure. Quædam uiri-
dis, & fit ex ſupraſcriptis cum aliqua herba dante co-
lorem uiridem, & zebengi, uel zibrebegi. Et eſt ta-
phea mixta cum ouis & ſimilibus, ſcilicet humectan-
tibus. Hoc quoqꝫ medicamen dandum eſt. ℞. ſem.
melonis excorticati. ʒ. 30. ſem. citrulli, ſem. cucu. ſem.
portul. ſem. papaueris albi omnium añ. ʒ. 3. ſem. hyo
ſcyami albi. ʒ. 2. ſacchari albiſſimi ad pondus omniū,
de puluere eorum quotidie in potu. ʒ. 3. in mane dan
dæ ſunt, & totidem circa noctem, id eſt, per duas ho-
ras, aut tres ante cœnam cum ℥. 1. ſyr. uiol. & aliqua
aqua conueniente, ſicut decoctio hordei, liquiritię, &
ſebeſten, aut cum. ℥. 1. iulep, id eſt, aquæ ſacchari.

*Hæc ergo ægritudo non eſt paruipenden-
da, quia cum ſit manſiua & perſeuerans
proueniunt ex ea in ueſica, & inſtrumentis
urinalibus ulcera.*

Hic admonet medicum ut ſit diligens in cura hu-
us ægritudinis, ut patet.

Cura.

Cura. Hic tantummodo ordinabo curam ardoris ab acuitate urinæ. Et propter defectum humiditatis glutinosæ. Et tertio pendentis à causis primitiuis. Reliquarũ causarũ cura pertinet ad sequens capitulũ.

Cura ergo ardoris ab acuitate urinæ exigit duplicem intentionem. Prima euacuat humorẽ acuentem urinam, & ipsum diuertit ad regionem aliam. Secũda alterat discrasiam calidam & siccam mẽbrorum humidorum, & aquositatis. Prima autẽ intentio completur exhibendo. ℥.1. florum cassiæ, aut. ℥.1. &.s. mannæ cum sero caprino, aut aqua decoctionis sebesten, & prunorum. Et potest cum his misceri syrup. aut iulep uiol. Et apud me nihil ponatur quod sit diureticum, ne humores deriuentur ad uias urinæ. Et potio hic potest aliquando replicari. Diuertunt etiam & euacuantur humores cum uomitu secundum ipsorum exigentiam, & est præstans medicina maximè ægro nauseante, & propriè cum est facilis ad uomitũ sint tamẽ uomitiua non acuta, sicut oximel cũ aqua hordei. Item conferunt clysteria alterantia & diuertentia facta, scilicet ex lacte cum oleo uiol. & cassia, & similibus eiusdem intentionis. Et sanguine dominante, aut etiam subdominãte si alij humores sint ipsi admixti apti cum ipso euacuari fiat phlebotomia communiter ex basilica, aut ex saphenis materia existente plurima, & maximè cum mouetur ad superiora, aut si in causa fuerit retẽtio sanguinis menstrualis, aut hæmorrhoidalis. Prouocatio etiã sudoris optimè cõfert euacuando & diuertendo. Dubitatur utrũ diuretica siue euacuantia per urinam conueniant. Et uidetur quod sic ex Rasi & cæteris qui administrant semina cõmunia, & alia diuretica ut dicit Auic. in cap. de ardore urinæ. Et si nõ fuerint ulcera nec sanies, tũc melior cura eius erit exuberatio urinæ consequenter extrahẽdo superfluitates cum solutione subtili, id est, postquã extraxeris superfluitates cum solutione &c.

Tertio aliquãdo oportet educere superfluitates quę sunt in membris urinalibus quæ melius educuntur cũ diureticis. Quarto quanto urina est maioris quantitatis minorem facit ardorem ut docet experientia quare multiplicanda est. Et confirmatur quia quanto magis multiplicatur est minoris acuitatis ut declarat sensus & ratio.

In oppositum quia diuretica ducunt humores ad instrumenta urinæ & cogunt frequẽter mingere, hoc tamen est uehementer nociuum. Amplius Auicenna in capitulo de cura ulcerum in renibus & uesica dicit, & minoratio potus aquæ, ut minoretur necessitas mingendi, & minoretur motus renum ab eo quod peruenit ad eos, & eorum rasio per istud, canon enim curationis ulcerũ est quies. Credo in hoc dubio ista esse tenẽda. Tenendum primo tam in ardore urinę quam in ulceribus membrorum urinalium aliquando competere diuretica, tum ad ducendum uirtutes medicinarum ad loca illa, tum ad euacuãdum superflua contenta in meatibus ipsorum quę aptissime per eandem regionem euacuantur. Tenẽdum secundo de intentione Auicennę, quod leuiora debent administrari in ulcere uesicæ quã ardore eius sequente acuitatem urinæ, nam diuretica inquietant membra ulcerata, & canon curationis ulcerum est quies. Tertio tenendum, quod in ardore urinæ sequente paucitatẽ humiditatis glutinosæ non competunt diuretica.

Quarto tenendum quod exuberatio urinę in ardore eius est melior cura eius, non quidem facta per diuretica, sed potius per cibos & potus multiplicantes aquositatem urinalem, sicut cucurbitæ, & similia, & consequenter potum aquæ frigidæ in eo conuenire nisi aliquid crassum cum urina mixtũ impediat, non sic in ulceribus membrorum urinalium, cum omnis potus superfluus uini & reliquorum in ulceribus horum membrorum uitandus est. Contraria autẽ huius determinationis facile soluuntur. Secunda autẽ intentio, scilicet alteratio discrasiæ perficitur regimine medicinali & sex rerum, & ex medicinis perficientibus hanc intentionem est puluis Rasis, sed præter hunc quædam alia subiungetur, scilicet trochisci, syrupi, & aquæ, descriptio trochisci ad antiquos ardores urinæ cum patientes coguntur frequenter mingere cum multo dolore. ℞. medullæ, semin. citrulli & cucurbitæ añ. ʒ.4. semi. lactucæ, & portulacæ ana. ʒ.z. succi liquiritiæ, glandium ana. ʒ.1. rof. ʒ.s. uiolarum lentium excorticatarũ ana. ℈.1. terantur & cum succo portulacæ, & mucilagine psilij fiant trochisci quorum quilibet ponderet. ʒ.1. &.s. exibeatur cum lacte, aut decoct. hordei, sebesten, & similium, & si uis magis cõstringere compone cum succo hypocisthidos.

Syrupus. ℞. succi endiuiæ, lactucæ, caudæ equinæ, ana. partem. 1. bulliant continue dispumando, quibus despumatis adde succi cucumeris, & lactis, semi. communium frigidorum, & aquæ uiolatæ añ. partẽ s. bulliant lento igne, & cum saccharo albo fiat syrupus longus, de quo dentur mane & uespere. ℥.4. pro uice. Sed nota quod ex præstantibus syrupis, est syrupus de papauere cuius. ℥.z. sumãtur cum aqua decoctionis hordei mundi, sebesten, & liquiritiæ in mane, & medietas in uespere, aut sumantur cum succo cucurbitæ, bullito ad consumptionem tertiæ partis.

Et aqua facta ex decoctione sebesten & quatuor seminum communium frigidorum, papauere albo, & liquiritia est præstans, & si ardor esset ex humore crasso urinæ permixto, tunc ualde cõuenit aqua sublimationis acori, & florum maluæ bibita omni die, cuius dosis sit. ℥.3. quæ exhibeantur bis in die in ieiuno.

Et si ardor esset uehemens, esset necessarium administrare aliquid de stupefacientibus fortibus, sicut de trochiscis alchechengi, prius tamẽ tentatis leuioribus, scilicet papauere exhibẽdo omnia permixta cũ aqua, aut syrupo eius, hæc etiam intentio perficitur cum iniectis & applicitis. Simplicia sunt semina quatuor, albumen oui, siue aqua eius post fortem eius cõquassationem, lac mulieris, asinæ, aut caprę, mucilago psilij, & semi. citon. oleum nenupharinum. Sed compositum auxilium optimum sic fit. ℞. semi. psilij, & citon. integrorum ana. partes æquales, & pone ea in succo cucurbitæ calido, & stent in infusione quousque possint extrahi mucilagines quæ extracte bulliant cũ oleo uiol. mandragorato, papauerino, nenuph. dein deponantur in eis lac mulieris, lactantis puellã quam peperit, & albumen oui recentis, & fiat horum agitatio & conquassatio. Et ultimo addatur camphoræ parum, & fiat horum simplicium, siue compositorũ frequens iniectio in uirgam & uesicam, caue tamẽ ne inijciantur cum dolore, nam forte sequeretur maius nocumentum quam utilitas.

Quapropter syringa sit subtilis & aptissima quam

æger

æger sibi imponat, aut imponatur ab artifice bene experto, & operante cum leuitate.

Sed ab extra epithimentur, aut ungantur renes, femur, & peritoneon. ℞. oleorum uiolarum, nenupharini, lotorum, cum succis endiuię, plantaginis, & sem peruiuæ añ. ℥. 1. lactis mulieris. ℥. s. mucilagin. psilij. ℥. 1. s. camphoræ. ℈. 1. ceræ albæ quantum sufficit fiat unctio quę est conferens ualde quando ardor est cum difficultate mingendi. Item cum impediretur urina emplastretur femur, aut peritoneon cũ umbilico ueneris decocto, item ualet fomẽtatio cũ sapa in qua decocta sint urtica, paritaria, & malua, & in uehementia ardoris inijciantur in uirgã narcotica, scilicet aliquid de semine hyosciami albi, aut opij, & pone in capite uirgæ de aqua rosata, in qua dissolutum sit opium, cuius aliquid per foramen ingrediatur. Agentia autem à proprietate sunt uesica tauri, & uesica caprę puluerizatæ, & puluis misceatur cum his quæ inijciuntur in uesicam.

Cura uerò ardoris sequentis defectum humiditatis glutinosæ perfic tur prohibendo coitum, & remouendo omnes causas corpus exiccãtes, & administrãdo omnia humectantia qualitatiue & substantifice interius & exterius. Sed cura ardoris urinæ sequentis lapidem, aut arenulas manifesta est ex cura lapidis de qua sermo præcesserit. Cura autem ardoris urinę sequentis solutionem continui ponetur in cap. sequẽti.

Regimen autem sex rerum complens hanc intentionem secũdam est infra scriptum. Aẽr declinet ad frigidum & humidum, nec sit multum opertus pannis secundum renes, aut regionem uesicæ, non tamen multum frigeat secundum uesicam. Cibi eius declinent ad frigidum & humidũ, & sint insipidi, aut paucæ dulcedinis, & uitentur acuta, amara, salsa, acetosa, & multum dulcia. Item multum stiptica, aut uiscosa propriè quando urinæ esset admixtum aliquid crassum de genere humoris lapidis & similium. Et uitẽtur multum aperientia & prouocantia. Panis eius sit ex optima farina frumenti parum fermentatus nõ salitus. Vinum eius sit pauciferum mediocris substãtiæ bene clarum unius anni tantum, & limphetur cũ aqua bene cõditionata, aut aqua decoctionionis hordei, & sebesten, & similium, aut bibat aquam solam simplicem, aut decoctionis rerum dictarum. Et potus lactis esset præstans nisi adesset febris putrida. Fercula ex ouis & lacte conueniunt, aut ex pane loto, & ouis secundum communem usum ex granis conuenit hordeum, ptisana, hordeacea robile, aut horum chist. Ex herbis conuenit lactuca, spinachia, blitis, endiuia, malua, borago. Item cõuenit cucurbita, pepon melon, indus, cucumer, citrullus. Ex fructibus conueniunt pruna, persica, poma, pineæ præparatæ, uitentur ficus siccæ & humidæ. Item uuæ recentes, sed siccæ conueniunt. Oua conueniunt, lac, butyrum recens, capita lactis caseus recens, non salitus nouiter factus, & conuenientes sunt pulli, & cęterę aues bene cõditionatæ. Ex quadrupedibus uituli lactentes agni hœdi, & similes, & communiter comedantur elixæ. Oleum amygdalinum est cęteris oleis melius. Notabiliter dormiat, procuret euacuationes naturales. Fugiat coitum. Sit quietus animo & corpore.

DE MICTV SANGVINIS ET SANIEI. Cap. CVII.

PRimo agetur de mictu sanguinis. Postea de mictu saniei. Pro notitia primi est sciendum quod sanguis uel simile sanguini quod mingitur est quadruplex. Aliquãdo mingitur sanguis uerus & complete solus, sicut in ruptura aut apertione uenę emulgentis, aut uenę in uesica propter percussionem, equitationem fortem aut alias causas corporeas, aut primitiuas, & hic aliquãdo licet raro procedit ex membris quæ sunt supra renes & uesicam, sicut est epar, aliquando ex corpore toto propter repletionem multam sanguineam, quare separatur continuitas uenarum, aut aperiuntur, & aliquando sequitur corrosionem, uentositatem, tetanum, aut spasmũ fortem, & causas primitiuas, sicut & ille qui mingitur à membris urinalibus, & fit mictus sanguinis, aliquãdo propter subtilitatem eius unde currit, quia superfluus, & quia non est ei essentia. Secundo mingitur sanguis permixtus aquositati urinali propter debilitatem uirtutis epatis, uel renum non separantis uerũ & completum sanguinem ab aquositate, unde taliter mixtus descẽdit ad uesicam & mingitur. Mictus autem sanguinis permixti humoribus crassis plurimũ fit propter debilitatem renum. Tertio mingitur aliquid simile sanguini, scilicet quando caro epatis, aut renum liquefit quæ rediens in liquorem similem sanguini mingitur. Quarto est mictus rei deficientis à cõplemento sanguinis, est enim chylus diminute sanguificatus, aut sanguis diminute digestus, & hoc accidit ex debilitate uirtutis digestiuæ epatis, & talis in colore & substantia assimilatur loturæ carnis recentis.

Secundo sciendum, quod aliquando est mictus sanguinis secundum uiam mundificationis superfluitatum etiam in corpore sano, qui est quandoque habẽs periodos, & circuitus in quibus redit & aliquãdo nõ redit, & aliquando fit mictus sanguinis, uidelicet symptomaticus, & aliquando est criticus existens terminus alicuius ægritudinis. Mictus autem rei similis capillis plurimum fit causa debilitatis digestionis uenarum, & quandoque est ualde longa quasi duobus palmis, & quadoque est decliuis ad albedinem, quandoque ad rubedinem, & non prolongatur nisi causa suæ generationis in inuolutionibus uenarum renum aut aliorum, & ex cibis crassis, & generibus lactis, & granis, sicut fabis, & similibus, & non est in mictu eius de timore secundum quod terretur cor ex aspectu.

Vrinæ autem crassæ minguntur, aut causa mundificationis & crisis quam sequitur alleuiatio, & quandoque fiunt propter multitudinem humorum crassorum propter debilitatem digestionis. Vrinæ uerò pinguis facilis exitus significat liquefactionẽ adipis. Mictus uerò puris aut sanguinis permixti puri, quandoque fit propter ruptionẽ adubelet in membris superioribus pulmonis & pectoris, & epatis, aut propter apostema ruptum in mẽbris urinæ, aut propter ulcera in eis, & quandoque fit insanis non exercitatis absq; ulcere, sicut dictum fuit superius. Et ex his iam manifestæ sunt species & causę mictus sanguinis & saniei, quid nominis autem & quid rei satis nota sunt. Signa mictus sanguinis puri ueri cognoscitur ex colore & modo substantiæ, & quia nõ est ei permixtio aquositatis.

aquoſitatis aut aliorum humorum. Quod uerò fit ex ueſica, cognoſcitur per nocumenta ueſicæ ex dolore, & ſimilibus, & quia ſanguis ueniens ex ueſica eſt paucus, habet .n. ueſica uenas paruas, in quibus paucus ſanguis cōtinetur ſolū ſufficiens ad nutrimentum eius. Mictus uerò ſanguinis ex renibus, cognoſcitur quia eſt multus maximè quādo uena rumpitur. Sunt enim uenæ uenientes ad renes magnæ, multum ſanguinem deferentes non ſolum ſufficientem pro nutrimento ipſorum, ſed aliorum membrorū, & ſunt magis paratæ eruptioni, quia non ſunt boni ſitus æqualis, imò eleuatæ ſupra partes in quibus continentur. Sed uenæ ueſicæ ſunt conſeruatæ, alias contentę non expoſitæ ſciſſioni & eruptioni cum ſitu ſuo. Quod uerò mictus ſanguinis ueniat ex epate & mēbris alijs ſupra renes & ueſicam, cognoſcitur ex carentia nocumentorum renum & ueſicæ, ex præſentia cauſarum potentium facere in eis rupturam, aut apertionem uenæ ex qua ſequatur mictus ſanguinis, ſicut eſt repletio & ſimiles ſtatim dictæ, & ille qui eſt propter apertionem uenarum fit ſine dolore, & eſt paucus in principio licet fortè poſtea augeatur, & eſt mundus & ſyncerus. Sanguis uerò eruptionis & ſciſſionis eſt multū in principio & poſtea aliquando minoratur, & aliquando non eſt mundus, aut ſyncerus, cum ſequatur ulcera, aut corroſionem, imò ſi eſt corroſio eſt paulatim ad nigredinem decliuis, & quandoq; eſt cum eo fœtor, & ſequitur alias ęgritudines, & multotiēs ſunt cum eo cortices, & ſanies & pus, quod ſi eſt cum ulceræ abſq; corroſione ſaltem eſt cum eo ſanies aut pus. Mictus autem ſanguinis permixti aquoſitati cognoſcitur, quia apparet aquoſitas ipſi permixta, & aliquando ſanguis reſidet in fundo urinalis, aut ſaltem ſi coletur per petiam deſcendit aquoſitas & remanet ſanguis, & per hoc diſtinguitur à mictu ſanguinis diminute decocti, qui neque reſidet, neque colari poteſt ab aquoſitate, licet ambo cōueniāt in hoc quod ſunt, ſicut lotura carnis. Diſtinguitur autem an ueniat ex epate uel renibus, quia ueniens ex renibus magis tendit in albedinem & eſt magis craſſa. Veniēs autem ex epate magis trahit ad rubedinem, & eſt ſubtilior & ſimilior ſanguini, mictus autē rei ſimilis ſanguini quæ eſt ex ſubſtantia epatis, aut renis liquefacta cognoſcitur ex cauſis præcedentibus, ſcilicet febribus colliquātibus: item ex cauſis primitiuis multum calefacientibus: item quod mingitur eſt tenue ſicut aduſtum, & quod eſt ex liquefactione epatis magis tendit in rubedinem & econtra, quod eſt ex liquefactione renū magis in albedinem cum minori rubedine. Mictus autem ſanguinis propter tenuitatem eius ſignificatur quia ſanguis qui egreditur mingendo, & per phlebotomiam eſt ualde tenuis, & non ſunt ſigna aliarū cauſarum, locus autē ſaniei & ulceris cognoſcitur per dolorem ſi fuerit membrum doloroſum, & cognoſcitur per ſigna ægritudinum in quibuſcunque mēbris exiſtant, ſicut per ſigna apoſtematis, aut dubelati, aut ulceris, aut repletionis, & cognoſcitur ex uia cōmixtionis, nam quanto locus ulceratus magis eſt alteratus, eſt ſanies, aut ſanguis inde egrediens maioris commixtionis, & quanto inferior minoris & maioris ſeparationis ab alijs quæ ſecum aliquando miſcentur, ſicut eſt urina, & ſi ambo egrediantur ex eodem ulcerę in loco inferiori magis ſunt adinuicem ſeparata, ſi uerò ex loco alto magis ſunt adinuicem permixta. Ille autem qui eſt propter cauſas uicinas uirgę, aut in uirga antecedit urinam, & elongatus à uirga poſtponitur ab urina, aut permiſcetur ei uehementer. Apoſtemata autem & ulcera cuiuſcunque membri cognoſcuntur per ſigna & accidentia propria, ſed diſtinguitur an ſanies quae mingitur ſit ex ulcere aut apoſtemate, nam quę eſt ex apoſtemate mingitur ſubito in magna quantitate, quæ uerò ex ulcere paulatim, & multotiens ex lōgo proceſſu perducit ad excoriationem & ardorem partes per quas tranſit. Expulſio autem critica cognoſcitur, quia eſt ſubita, & cum alleuiatione & fortitudine, ſymptomatica uerò ſine his. Signa uerò mictus rei ſimilis capillis, & pinguedinis, & renum craſſarum ſunt ipſe res quæ minguntur.

Prognoſtica. Primum Auic. autoritate Hippo. Cum mingitur ſanguis ſine dolore aut eſt paucus in horis quibuſdam non eſt malum. Cum autem perſeuerat fortaſſe accidet febris & mictus puris. Secundum, mictus puris ex ulcere epatis, aut fundi ueſicę ſecundum plurimum mortalis. Ex ulcere uerò renis, aut colli ueſicæ frequenter ſalubris. Tertium, cuius ren porus uritis, aut ueſica diſrumpitur moritur.

Quartum, mictus rei ſimilis capillis pinguedinis, aut rerum craſſarum ſecundum plurimum ſanatur.

CVm aliquis propter caſum uel percuſsionem ſanguinem minxerit, ex baſilica minuatur. Et trochiſci qui dicuntur trochiſci de charabæ tribuantur, qui Recip. charabæ, gummi, tremulæ arboris ana. drach. 5. balauſtiarum, hypochiſtidos ana. drach. 2. & .s. olibani drac. 2. ſem. apij, opij ana drach. 1. formentur trochiſci pondere aur. 1. ex quibus unus in die cum apozemate ſumach tribuatur.

Ad comedendum uerò tribuantur carnes coctæ cum ſumach, & carnes coctæ cum ſucco uuæ acerbæ. Abſtineat à nutrientibus acutis & ſalſis. Loco uerò percuſsionis ſuperponatur emplaſtrum ex bolo armeno, & acatia, & aloë, & litio confectis cum aceto & aqua.

Hic Raſis primo agit de mictu ſanguinis. Secundo, de mictu ſaniei, ſecunda ibi. Pus uerò ſi minxerit.

Prima in duas. In prima curat mictum ſanguinis ſequentis caſum, aut percuſſionem. In ſecunda curat mictum ſanguinis ſequentem cibos & potus acutos, ſecunda ibi. Si autem ſanguinis mictus euenerit.

In prima parte dicit, cum aliquis propter caſum, aut percuſſionem minxerit ſanguinem phlebolometur ex baſilica, ætate ſcilicet & reliquis conſentientibus, de hac tamen uberius dicetur cum ordinabo curam, deinde dentur trochiſci de charabæ ad conſtringendum,

gendum, præcedente tamen aliqua mundificatione, ſi fuerit expediēs de qua dicitur. ℞. charabe, gummi, tremulę arboris, id eſt, granati ſylueſtris ana ʒ.1. balauſtiarũ, hypociſthidos ana ʒ.z.s. olibani ʒ.z. ſem. apij, opij, ana ʒ.1. Ex iſtis puluerizatis formētur trochiſci cum ſucco ozimi, quorum quilibet ſit aur. uni us, ex quibus omni die unus exhibeatur diſſolutus cum decoctiōe ſumach in ieiuno, hęc. n. ſunt conſtringentia, partim ſtipticitate, partim uiſcoſitate, opium autem compingendo, ſed ſemen apij ponitur ut ducat uirtutes medicinarum ad locum, ſed ad comedendum tribuatur caro cocta cum ſumach, & caro cocta cum ſucco uuæ acerbæ, hæc enim conſtringunt frigiditate, ſiccitate, ſtipticitate. Abſtineant a cibis acutis, & ſalſis, ſuper loco uero percuſſionis ponatur emplaſtrum ex bolo armeno, & acatia pro qua ſumitur ſuccus prunellorum, aloë, & litium quod eſt ſuccus arboris quæ habet folia ſimilia buxo. Et fructus eius eſt ſimilis piperi, hæc autem ſumpta in æquali doſi, & mixta cum aqua, & aceto, & ſuperpoſita loco percuſſo optime ſanguinem conſtringunt. Et ſi uis magis infrigidare, auge frigida, ſcilicet bonum & acatiam.

Si uero ſanguinis mictus euenerit poſt comeſtionem ciborũ acutorum, aut potum uini acuti, phlebotometur æger & trochiſcos de charabæ in potu ſumat, & eodē quo diximus gubernetur regimine.

Hic curat mictum ſang. ex ſumptiōe rerum acutarum, ſicut alliorum, ſinapis & uini potentis &c. dicens ęgrum eſſe phlebotomandũ, & ipſi eſſe tribuendum de trochiſcis, de carabe prædictis. Et reliquo regimine ſupraſcripto eſſe regendum.

Pus uero ſi minxerit ægro trochiſci iſti dandi ſunt. Recipe melonis, citrulli, cucurbitæ abſque corticibus omnium drachmas uiginti, boli armeni, gummi arabici, thuris, ſang. drac. omnium ana drachmas decem, opij drachmas tres, ſeminis apij, drachmas duas, informentur trochiſci pondere drach. duarum, ex quibus omni die unus cum ſyrupo de papauere tribuatur unciam unam in potu. Virgæ quoque ex iſto collyrio immitatur. Collyrium de ceruſa. Recipe ceruſæ, ſarcocollæ, olibani, gummi arabici, opij, ſanguis draconis, omnium partes æquales fiant ex eis collyria, & per ſyringam prius fiat iniectio ex hydromelle, et mingat æger, et poſt eius egreſſionem fiat iterũ iniectio iſtius collyrij diſſoluti in lacte aſinæ.

Hic curat mictum puris ex ulceribus maxime renum & ueſicæ, dicens eſſe ęgro tribuendũ de his trochiſcis. ℞. ſem. melonis, citrulli, cucurbitæ abſq; corticibus añ ʒ.20. boli armeni gũmi arabici, thuris, ſang. drac. ana ʒ.10. opij, ʒ.3. ſem. apij, ʒ.z. formentur trochiſci duarum drach. ex quibus omni die unus cum ſyrupo de papauere ℥.1. in potu tribuatur. Virgæ quoq; ex iſto collyrio immitatur. ℞. ceruſę, ſarcocollæ, olibani, gummi arabici, opij, ſang. drac. ana partes ęquales fiant ex eis collyria, id eſt ſieff, quibus hoc modo utendum eſt.

Primo. n. fit iniectio ex hydromelle ad mundificandum, & mingat ęger, & poſt eius egeſtionē fiat iniectio iſtius collyrij diſſoluti cum lacte aſinę ad cōſolidandum & dolorem mitigandum.

Hoc diuinũ opus imperfectũ nobis reliquit clariſſimus Phyſicus Ioan. Arculan. qui dum in florentiſſimo Ferrarienſi gymnaſio publice medicinam legeret, ac indies hoc ipſum opus ſtuderet abſoluere, dira atque acerba morte interceptus eſt, cum tamē iam pridem de mola matricis ac hernia, deq; iũcturarum doloribus materiam plene abſoluiſſet. Cuius quidē admirnadi uiri ſepulchro huiuſcemodi inſcriptus eſt epigramma.

Qui iuſtæ uitæ meritis, & philoſophiæ
Summa arte ac ſtudio gloria ſumma fuit.
Ipſam qui uere medicinam nouit, & ægris
Si qua fuit, ſolus ſpeſq; ſaluſq; fuit.
Reges & populos deflenda morte Ioannes,
Orbatos linquens conditur hoc titulo.

DE MOLA. Cap. CVIII.

MOla dicta a molin perſice idē ſignificante ꝙ parturitio carnis. Latine eſt pręgnatio mendoſa, in qua non fœtus ſed fruſtum carnis, uentoſitas, aut aquoſitas, aut humoris diuerſi in matrice continentur.

Ex quibus infertur quod mola eſt quadruplex, ſcilicet carnoſa, uentoſa, aquoſa, & humoralis. Eſt autem carnoſa morbus in numero. Reliqua autem reducuntur ad morbum in complexione & compoſitione.

Cauſæ carnoſæ quę proprie eſt mola, eſt duplex materialis & efficiens, omitto finalem & formalem, quarum conſideratio ad philoſophos pertinet. Cauſa materialis carnoſæ eſt ſanguis menſtruus in concauo matricis contentus. Cauſa efficiens eſt uirtus augmentatiua concurrente caliditate & ſiccitate matricis conuertens hunc ſanguinem in carnem quæ caro nullius animalis formam, aut ſimilitudinem gerit, & habet ſolum animam uegetatiuam. Secunda cauſa eſt ſperma muliebre quod aliquando in ſomnis inijcitur in concauum matricis, aut alijs modis mulieribus notis, quod permiſcetur cum ſanguine mēſtruo ipſum extendens & in carnem conuertens. Sed propter defectũ uirtutis informatiuæ non acquirit formam hominis, nec alterius animalis, & ſic remanet informe nullam gerens ſimilitudinem alicuius animalis. Tertia cauſa eſt aliquando ſperma uirile non habēs ſufficientē uirtutē informatiuam, ꝙ permixtũ cũ ſanguine mēſtruo licet dilatet & extēdat, non tñ lineat ipſũ & figurat ſcd'm humanę animę exigētiam.

Causæ uero molæ uentosæ materialis est phlegma,
aut alius humor uentosabilis existens in matrice.
Causa uero efficiens est caliditas matricis ipsum po-
tens uentosare, nō autem uentositatem inde genitam
resoluere. Secundo posset hæc uentositas genita ex
errore digestiuæ epatis, sicut in tympanite deferri ad
concauum matricis, sicut in tympanite defertur, ali
quando in uentrem contentiuum membrorum na-
turalium. Tertia causa potest esse uentus ueniens de
foris ingrediens matricem per uias manifestas uel oc
cultas. Causæ uero molæ aquosæ, sunt aliquando
aquositas genita ex errore digestiuę epatis quæ cum
sanguine transmittitur ad matricem. Sed sanguis
cedit in nutrimentum eius. Aquositas uero effusa
ad concauum eius & ibidem retenta propter clausio
nem colli matricis, sicut fit in prægnatiōe uera est cā
molę aquosę quę in dies ex eadem cā augēdo, pcedit.
Secundo multiplicatur aquositas in matrice per
uiam paulatim factæ cōgestionis ex superfluitate nu
trimenti eius non expulsa. Causa uero humoralis
est multitudo humorum secundum plurimum per-
mixtorū cum sanguine qui ad matricem delati effun
duntur ad concauum eius per orificia uenarum men
strualium & ibidem retēti et in dies aucti faciunt mo
lam. Vidi tamen semel molam ab humore phlegma
tico, crasso ad similitudinem pultis factæ per super-
fluam milij decoctionem in aqua, quę tantum excre
uit, ut post mortem patientis facta anatomia esset
maioris quantitatis & ponderis quam residuum cor
poris ipsius.
Sed pręter hęc superflua aliqñ in matrice cōtenta
quæ sunt causa molę ut supra reperiuntur uermes in
matrice in notabili quātitate geniti ex phlegmate pu
trido, qui tamen non debent dici mola cum ex ipsis
non fit aptus tantus tumor prouenire ut assimiletur
prægnationi.
Si tamen ad aliquam speciem molæ essent dedu-
cendi ad speciē molę carneę reducerentur. Reperiun-
tur quoq; quandoq; in matrice simul cum fœtu ani-
malia diuersarū specierum, sicut bufones, & similia,
& proprie in regionibus Australibus & Occidentali
bus, quæ sunt genita ex concursu spermatis uiri post
ueram prægnationem permixti cum sanguine men
struo concurrente in fluxu supercœlesti ad horū ani-
malium generationem quæ cum sint uenenosa, si
mordeant fœtum, sicut aliquando accidit in partu
moritur fœtus.
Nunc superest ut ponanť signa. Sed primo po-
nantur signa distinguentia inter pręgnationē ueram
& species molæ. Secundo signa distinguētia unam
spēm ab altera. Tertio, signa distinguentia inter speci
em molæ, & speciē hydropisis, ex quibus apparebit
differentia inter ueram prægnationem & species hy
dropisis, hęc.n. magna inuestigatione digna sunt cū
plerunq; ex eorū ignorātia accidāt errores malę cor-
rigibiles & uituperia nō pauca medicis, & nō mirū.
Nam multum assimilantur uere prægantes mo-
laticis in retentione menstruorum, alteratione colo-
ris, nocumentis stomachi, conclusione oris matricis,
inflammatione mammillarum, tumore uentris, qui
augetur quotidie ad tempus naturalis partus, sed in
partu error detegitur cum molatice non fœtum, sed
frustum carnis aquositatem, uentositatem, aut hu-
mores diuersos emittunt.
Signa ergo distinctiua inter ueram imprægnatio
nem & molam carneam sunt quinque. Primum,
quia fœtus post tertium mensem usq; ad tempus par
tus mouet ex se & ad diuersas, imò ad oppositas dif-
ferentias, mola uero carnea minime, imò non moue-
tur nisi post cōpressionem fortem. Secundum, quia
maior durities est in mola carnea, quam in prægna-
tione uera cum frustum carnis sit aliquando ita du-
rum ut uix scindi possit. Tertium, quia extremita-
tes, scilicet manus et pedes patientis molam carneam
sunt molles, sicut undimiati propter errorem digesti
uæ quæ magis accidit in extremis quam in alijs parti
bus, & non est ita in prægnante, cum uirtus digesti-
ua sit fortior. Quartum, in mola carnea totum cor
pus extenuatur ex debilitate digestiuę, non sic in prę
gnatione uera. Quintum, patiens molam est secun-
dum plurimum debilior in omnibus operationibus
quam uere prægnans. Distinguitur autem inter mo
lam carneam, & fœtum mortuum, quia in reuolutio
ne de latere ad latus, fœtus mortuus cadit ad latus ad
quod uenter inclinatur, sed mola carnea non moue-
tur a suo loco. Sunt & alia signa fœtus mortui, si-
cut frigiditas suminis, & reliqua uidenda capitulo
proprio. Signa uero distinctiua inter ueram im-
prægnationem, & molam uentosam sunt quinque.
Primum, quia in prægnante tumor & durities
sunt magis in una parte determinata, & si duo fœ-
tus in duobus lateribus matricis contineantur appa-
ret in illis durities & tumor. In medio uero appa-
ret mollities per quā distinguitur inter duos fœtus,
sed in mola uentosa, fere æqualis apparet tumor &
uniformis in omnibus partibus eius. Secundum,
quia in mola uentosa est leuitas cum dolore extensi-
uo, & interdum perforatiuo quæ non sunt in uera
prægnante. Tertium, mola uentosa cum tumore
notabili accidit in paruo tempore non sic in præ-
gnante. Quartum, tumor ille aliquando notabili-
ter crescit aliqñ decrescit in paruo tempore non sic in
prægnante. Quintū, cum percutitur uenter sonat ut
tympanū in mola uentosa, non sic in prægnante.
Signa distinctiua inter ueram prægnationem &
molam aquosam, sunt quinq;. Primum, quia in ue-
ra prægnatione sunt tumor & durities in una parte
determinata, scilicet ubi est fœtus, & si sunt duo fœ-
tus apparent in uentre, duo tumores, & duæ durities
distinctę secūdum locū. Sed in mola aquosa est mol-
lities, & tumor uniformis per totū. Secundum, quia
uere prægnans non est multum discolorata, sed ha-
bēs molam aquosam est ualde pallida cum mollitie
quadam. Tertium, quia in mola aquosa in motu &
corporis reuolutione audituí sonitus aquę motę, nō
autem sic in prægnante. Quartum, quia in haben
te molam aquosam est sumen & pecten, undimia-
tum cum magna mollitie quod non est in uere præ-
gnante. Quintum, quia in habente molam aquo-
sam, aliquando egreditur humiditas aquosa per uul
uam, non sic in prægnate.
Signa uero distinctiua inter ueram prægnatio-
nem, & molā humoralem sunt duo. Primum, quia
in uera prægnatione sunt tumor & durities in una
parte determinata ubi est fœtus, aut in pluribus si plu
res sint fœtus. Sed in habente molam humoralem
est tumor

est tumor cum mollitie uniformis per totam regionem matricis. Secundum, quia in mola humorali egrediuntur per uuluam humores diuersi quandoque mixti cum sanguine, non sic in prægnante, nisi cum uellet abortire.

Signa uero distinctiua inter species molę sunt infrascripta. Distinguitur ergo mola carnea uentosa per signa quinque. Primum, quia in mola carnea est durities fortis & tumor in una parte determinata, ubi est frustum carnis, sed in mola uẽtosa est tumor & tẽsio uniformis per totam regionem matricis absq; duritie in aliqua parte determinata. Secundum, quia tumor in mola carnea uniformiter augendo procedit, sed in mola uẽtosa nunc tumor subito decrescit, nũc augetur notabiliter. Tertium, quia in uentosa sonat uenter sicut tympanum cum percutitur, non sic in carnea. Quartum, quia accidit frequenter dolor extensiuus & aliquando perforatiuus in uẽtosa, non sic in carnea. Quintum, quia adest leuitas in uentosa, grauitas notabilis in carnea.

Sed distinguitur carnea ab aquosa per quinq; superius posita per quę distinguitur uera prędnatio a mola aquosa. Similiter distinguitur mola carnea ab humorali per duo signa suprascripta, per quę distinguitur uera prędnatio a mola humorali. Signa uero distinctiua inter molã aquosam, & uẽtosam sunt quinque. Primum, quia in mola uentosa est tumor notabilis, & tensio quæ facile non cedit cõprimenti, non sic in aquosa. Secundum, quia utraq; iacente supina in uentosa est uniformis tẽsio per totum, sed in aquosa deprimuntur partes suminis, sed inflantur ilea & latera. Tertium quia uentosa aliquando notabiliter crescit subito, aquosa uero procedit augendo uniformiter. Quartum, quia in uentosa cum percutitur uenter auditur sonus sicut tympani. Sed in aquosa auditur sonitus aquæ in motu & reuolutione de latere ad latus. Quintum, quia in aquosa apparet sumen & pecten undimiatum cum mollitie: item humiditates aquosæ egrediuntur per uuluam, non sic in uentosa.

Signa uero distinctiua inter molam aquosam, & humoralem, sunt difficilia cum multũ assimilentur, hoc tamen interest. Primum, quia in aquosa apparet undimia cum mollitie circa sumen & pecten, non sic in humorali. Secundũ, quia in aquosa interdum egreditur aquositas per uuluã, in humorali uero humores frequenter sanguini permixti. Tertium maior est palledo in aquosa quam in humorali, & pedes, & crura magis undimiata.

Signa uero distinctiua inter species molæ, & species hydropisis sunt difficilia, cum mola aquosa multum assimiletur asciti, & mola uentosa tympaniti. Signa tamen distinctiua sunt tria. Primum, quia in speciebus hydropisis præcesserunt nocumẽta epatis, de quibus actum est superius, sed in mola præcesserunt nocumenta matricis. Secundum, quia tam in mola aquosa quã uentosa, & etiam in humorali non est tumor, nisi in sumine uel ab umbilico infra scilicet ubi cõtinetur regio matricis, sed in duabus speciebus hydropisis iam dictis, scilicet ascite, & tympanite apparet tumor per totum uentrem a pectine usque ad diaphragma. Tertium signum, quia in mola aquosa egreditur frequenter aquositas per uulua non sic in ascite, & ex his possunt sumi signa distinguentia inter ueram prægnationem & species hydropisis.

Prognostica. Primum, licet molę secundum plurimum emittantur ante nonum mensem, aliquando tamen prolongantur usque ad tres, uel quatuor annos, aliquando usq; ad extremum uitæ quod maxime uerificatur de carnea & uentosa. Secundum, secundum plurimum cum species molę prolongantur ultra nonum mensem sunt insanabiles & frequenter interimunt.

MVlieribus plerunque accidit passio ex qua prægnantium dispositionis similitudinem incurrunt. Venter nanque crescit, & discoloratæ fiunt, & retinentur menstrua, motus tamen qui est in hac egritudine non est ut motus infantis, immo quandoque de suo mouetur loco cum duriter tangitur. Ad ultimum uerum cum angustia & dolore frustum carnis informe ac si pateret emittit. Plurimum uero solummodo uentositas & humorum multitudo emittuntur, & deinde minuitur uenter, & remouentur accidentia. Postq; uero tempus præterierit in quod scitur puerum debere moueri si adesset, trochisci de mirrha dandi sunt. Et apozema de seminibus, & oleum de resina ad bibendum. Et pessarium ex ruta & mentastro. Et alia pessaria prædicta in capitulo de alleuiatione partus sunt immittenda. Doses quoque de pilulis fet. frequenter tribuendæ sunt, cum hoc enim cito euadent.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima ponit signa molæ. In secunda modum terminationis. In tertia, temporis inchoandi curam, & auxilia opportuna, secũda ibi. Ad ultimum uero, tertia ibi. Postquam uero tempus præterierit. In prima ponit quatuor signa dicens, quod mulieribus aliquando accidit passio dicta mola in qua patientes assimilantur prægnantibus. Primo crescit uenter sicut in prægnantibus cum res in utero contenta paulatim augendo procedat. Secundo fiunt discoloratę nocumento communicato stomacho, & epati maxime propter retentionem menstruorum. Tertio retinentur menstrua propter clausionem oris matricis, sicut in prægnatione quæ clausio fit a uirtute, & est oppilatio attenuatoria. Quarto, quia conten-

tum in matrice mouetur, ſed non ex ſe immo per compreſſionem, & in hoc differt a uera prægnatione, in qua fœtus ex ſe mouetur, etiam ad oppoſitas differentias. In ſecunda parte ponens modum terminationis, dicit quod ad ultimum, id eſt, tranſactis quibuſdam menſibus cum dolore & anguſtia, ac ſi pareret emittit fruſtum carnis, pluries tñ emittit ſolã uentoſitatem, aut humorũ multitudinem, poſt quorum emiſſionem uenter minuitur & ſedantur accidentia. Sed in 3ª parte oſtendit tẽpus inchoandi curam, & ponit remedia oportuna. Tempus aũt inchoandi curã eſt a 4° uel 5° menſe ſupra .ſ. in eo tempore in quo fœtus deberet ſe mouere & non adeſt motus eius. Remedia aũt ſunt quinqꝫ. Primum, trochiſci de mirrha ſunt dandi, ſicut dictum fuit in cap. de prouocatione menſtruorum ad mouendum ſang. ad orificia uenarꝝ menſtrualium, & ad ſtimulandum expulſiuã matricis, ut aperiatur collum eius. Secuudum eſt apozema .i. decoctio de ſeminibus de quo ſupra capitulo de colica & eſt ad eandem intentionem, & ad diſſoluendas uentoſitates exiſtentes in matrice. Tertium eſt oleum de cheiſim .i. de pentadactylo qui aliter dicitur cherua, cataputia maior, ſolſequia, hoc .n. in potu ſumptum a tribus ʒ. uſqꝫ ad 4. ualde potens eſt ad extenuandum phlegma, & ad carminandum uentoſitatem. Quartum eſt peſſarium ex ruta & mẽtaſtro potens ad carminandum uentoſitatem, & alia peſſaria aquæ ſunt immitenda, quæ peſſaria perquire quarto huius cap. de facilitando partum. Quintũ & ultimum auxilium ſunt pilulæ fœtide frequenter exhibendæ, cum hoc .n. ꝙ prouocant educunt cauſam antecedentem.

Cura molę exigit ſex intentiones. Prima euacuat cauſam materialem eius. Secunda pręparat ad ipſius molæ eductionem. Tertia ipſam educit. Quarta alterat diſcraſiam matricis, quę eſt cauſa generationis eius. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat regimen ſex rerum. Prima intentio perficitur digerendo & euacuando. Digeſtiuum aũt fit in mola carnea, & uentoſa, et humorali pendente ab humoribus craſſis inciſiuũ, abſterſiuũ, ſubtiliatiuum, & per uirtutem tertiã petẽs matricem, ſicut oxymel ſimplex, cõpoſitum, & ſcilliticum cum aqua artemiſiæ, & ſimilibus, & ex proprijs eſt huiuſmodi.

Recipe betonicæ, matricariæ, artemiſiæ, chamedryos, chamepityos, calamenti, mentaſtri, pulegij, origani ana M. 1. ſauinæ, phu, id eſt, ualerianæ, meu, leuiſtici, cyperi, calami, arom. ana ℥. I. bulliant in ℔. 5. aquæ ad conſumptionem medietatis & coletur, quæ colatura ſyrupizetur cum mellis ℔. z. aceti ℔. s. & fiat ſyrupus longus pro duabus potionibus reliquum abbreuietur, quod deinde ſumatur cum aqua artemeſiæ, aut matricariæ, euacuatiuum uero ſit electuarium indum, benedicta ſimplex, theodoricon, hieralogodion, pilulæ fætidæ, & ſimilia.

Si uero materia fuerit aquoſa, educatur cum ſucco ireos, & his quæ conueniunt in aſcite, de qua ſupra. Digeſtiua etiam ſunt illa quæ ſuperius poſita ſunt in aſcite, phlebotomia conuenit ſi in cauſa fuerit ſanguis, & fiat ex baſilica aut ex ſaphenis, ſi in cauſa fuerit retentio menſtruorum. Præparetur autem & molę eductio iuxta ſecundam intentionem cum his quę mollificant, & collum matricis dilatant, ex quibus ſunt fomenta, unctiones, ſemicupia, peſſaria, ſuffumigia, et ea quę ſumuntur, mollificantia in quibus eſt ſedendum, & cum quibus eſt fomentandum, ſunt decoctio ex althea, fœnugræco, ſeminis lini, anetho, ſeſamo, malua, branca urſina, & ſimilibus, et cum eiſdem eſt ſuffumigandum, his poſſunt addi in decoctione aliqua prouocantia, ſicut ſauina, ſemen iuniperi, & ſimilia, & peſſarium fiat ex cocto quod infundatur in unctione facta ex pinguedine gallinæ, oleo liliorum alborum, ſeſamino, cui parum muſci addi poteſt. Et hæc maxime in carnea ſunt neceſſaria. Sed in uentoſa cum ſupraſcriptis ponantur ad bulliendũ aliqua carminantia uentoſitatem, ſicut ariſt. rotun. & ſimilia, & in aquoſa aliqua educẽtia aquoſitatem, ſicut iris, & ſumat decoctionem lenientem & lubricantem factam ex capillis ueneris, paſſuls ſebeſten, dactylis, ficubus, ſemine altheæ, & artemeſiæ. Eductio autem molę iuxta tertiam intentionem fiat cum his quę ſtimulant expulſiuam, & faciunt collum matricis aperiri ſicut trochiſci de mirrha exhibiti cum aqua decoctionis iuniperi, item ſuffumigium infraſcriptum a Raſ. 4. Alm. Recipe mirrherina, id eſt, galbani, genſu, id eſt, oppoponacis, ſulphuris ana ʒ. unam, pulucrizentur, & miſce cum felle uaccino, & fiant pilulę quarum una poſt aliam ſuper prunis mittatur, & recipiatur fumus ad matricem cum embotto, & ſuffumigatio cum elleboro, & colocynthis eſt præſtans, & quæcunque facilitant partum & educunt fœtum, & ſecundinam, ſunt ad hanc intentionem. Et ex preſtantibus quæ non fallunt eſt confectio huiuſmodi. Recipe mirrhæ, caſtorei, ſtyracis ana ʒ. unam, cinam. ſauinę ana ʒ. s. conficiantur cum melle, cuius doſis ſint aurei duo cũ uino, quod ſi mola fuerit aquoſa euacuetur cum diureticis, ſicut diacurcuma, dialacca. Et dentur medicinæ ſoluentes aquoſitatem, & in ſumma regatur regimine aſcitis, de qua ſupra. Si tamẽ poteſt educi aquoſitas per collum matricis illud eſt præſtantius, propterea illa uia tentanda eſt, & efficax ad illud eſt peſſarium factum ex farina gith, & ex mercuriali contrita. Si uero fuerit uentoſa regatur cum carminantibus uentoſitatem ex proprijs, matrici, ſicut ariſt. rotun. potata & peſſarizata.

Et ſicut peſſarium Raſis in litera & oleum de cherua, de quo ſupra, potatum eſt efficax, & in ſumma regatur cura tympanitis. Si uero ſit humoralis præmiſſis uniuerſalibus euacuationibus, de quibus ſupra, tẽtetur eductio eius per collum matricicis cũ his quę dicta ſunt & phlebotomia ſaphenarum.

Quarta intentio alterat diſcraſiam matricis, quæ ſecundum plurimum eſt calida & ſicca cum contrarijs bibitis epithimizatis, & peſſarizatis, & ex proprijs frigidis eſt oleum de alchechengi.

Quinta intentio corrigit accidentia ſecundũ ipſorum exigentiam. Sexta intentio ordinat regimen ſex rerum in contrarium diſcraſię, et etiam ſecundum exigentiã intentionum quas intendimus perficere.

DE ANATOMIA SIPHAC ET mirach. Cap. CIX.

QVia hic agitur de ægritudinibus mirach
eius anatomia est præmittenda. Cum tres
sint uentres in humano corpore. Superior
contentiuus membrorum animalium & est caput.
Medius cõtentiuus membrorum spiritualium & est
pectus. Inferius contentiuus membrorum naturali-
um, de cuius anatomia agendum est. Qui descripti-
ue est uas superius, ad diaphragma, inferius, ad pectẽ
terminatum, posterius habens dorsum, anterius mi-
rach ad continendum membra naturalia finaliter or
dinatũ. Superius enim terminatur ad diaphragma
quod diuidit naturalia a spiritualibus. Inferius ter-
minatur ad pecten quod continet membra genera-
tionis, quæ tamen inter membra naturalia compu-
tantur, habet posterius dorsum,, scilicet a 19. spondi-
lium eius infra. Anterius autem est mirach, membra
autem naturalia quę continentur in hoc uase sunt de
cem, scilicet scirbus, stomachus, intestina, mesenteri-
um, epar, splen, renes, matrix, uesica, testiculi, cum ua
sis spermaticis in mulieribus, quia in uiris procedũt
extra. Hic autem uenter habet partes anteriores & la
terales & posteriores. Anteriores sunt quinque. Pri-
ma, est pars quę cooperit malum granatum et os sto
machi. Est autem malum granatum os chartilagino
sum figuram habens scutalem continuatum inferio-
ri ex ossibus thoracis quæ sunt septem, ordinatum
ad tutandum os stomachi, & ut sit medium inter tho
racem & membra leuia, & dicitur epiglottis apud
Auic. eo quod epiglotti assimiletur. Secunda pars
cooperit fundum stomachi durans prope umbilicũ
per duos aut tres digitos. Tertia est, umbilicus cum
quo fœtus alligatur matrici in primo est una uena,
quæ transit per gibbum epatis ad uenam chylim, &
cõtinuatur cum orificio unius ex uenis matricis me-
diante secundina, & per hanc fœtus nutritur ex san-
guine attracto a matrice ad gibbũ epatis eius. Nõ.n.
in eo ex chylo generatur sanguis neque celebratur in
eo prima digestio quæ fit in stomacho, propterea nõ
sunt in eo feces quę sũt superfluitates primæ digestio
nis. Sed fit in gibbo epatis eius secunda digestio, nõ
quidem dans formam sanguini, sed solum perficiens
& separans quędam superflua. Est etiam in umbilico
arteria una quæ ascendit ab arteria aorti cum est in
principio spondilium alanis quæ continuatur cum
orificio unius arteriæ terminatæ ad concauum ma-
tricis. Per quã defertur aẽr a concauo metricis ad cor
fœtus ad ipsius euentatiõem. Non enim fœtus euen-
tatur in utero per aẽrem inspiratum ad pulmonem,
propterea pulmo fœtus est rubeus, sed albificatur cũ
exiuit ab utero per respirationem. Quarta, est pars
quę uocatur sumen infra umbilicum per quatuor di
gitos, & est pars in qua uenæ quatuor terminantur
ad cutim, per quas fœtus existẽs in matrice emittunt
aquositatem. Ideo apud Auicen. hæ uenæ notiores
sunt in non natis quàm in perfectis in quibus frustrã
tur a tali operatione. Quinta, est pars quæ uocatur
pecten in qua sunt membra genitalia, partes uero la-
terales sunt hypochondria & ilia, in hypochondrio
dextro continetur epar, in sinistro uero splen, & sub
eis sunt ilum dextrum et sinistrum, & quibus reliqua
membra naturalia continentur, partes uero compo
nentes mirach sunt quinque, scilicet cutis pinguedo,
panniculus carnosus, octo lacerti uentris cum chor-
dis eorum, & panniculus neruosus dictus siphac, &
ab Auicenna uocatur benteron. Auicen. tamen per
mirach aliquando intelligit aggregatum ex omni-
bus his quinque particulis. Cutis facta est ad conti-
nendum & sentiendum quæcunq; occurrentia. Po-
stea sequitur pinguedo, maior tamẽ in porco quàm
in homine, ordinata ad reflectendum calorem ut ui-
goretur digestio, & ad remolliendum feces ut facilus
expellatur. Postea est panniculus carnosus qui non
est nerueus ut alij, neque carnosus ut musculi. Muscu-
li autem sunt octo. Primo sunt duo longitudinales
procedentes a clypeo oris stomachi usque ad ossa pe
ctinis secundum longum uentris, ideo appellati sunt
longitudinales, et iuuant ad attrahendum cum uillis
se elongando, & postea se contrahendo. Deinde sunt
duo transuersales superiores, unus a dextris, alter a si
nistris, & ambo oriuntur a superioribus iuxta costas
mendosas, & desinunt in chordas iuxta ossa pectinis
sic quod dextri corda tendit ad sinistrum inferius, &
sinistri ad dextrum, & per oppositum sunt duo infe
riores procedẽtes ad superiora, quorum ortus est ab
ossibus pectinis et anchæ, & desinentia in chordas est
ad locum ubi finiunt costæ, ita ut se crucient secundũ
angulos obliquos ad modum istius figurę. χ. & sunt
ordinati ad retinendum. Vltimo sunt latitudinales
quorum fila procedunt per latum, unus dexter, alter
sinister, & ortus & aperentia eorum est magis iuxta
dorsum uersus superius, et isti cum longitudinalibus
se intersecãt ad angulos rectos, & sũt ordinati ad ex-
pellendum, quapropter eius situs est magis superius
quàm inferius cum magis ordinentur ad expulsionẽ
per inferiora, quàm per superiora, & propter eãdem
causam transuersales superiores sunt fortiores & cras
siores, cum magis sunt ordinati ad retinendum ne
quid egrediatur per inferius. Vltimo sequitur si-
phac panniculus, durissimus & subtilissimus, hic fa-
ctus fuit ut prohiberet ne musculi comprimerent mẽ
bra intrinseca, & ut ea contineret. Propter quod fa
ctus fuit nerueus & non osseus, ut posset constringi
& dilatari secundum exigentiam, & fuit subtilis ne
aggrauaret, & durus ne faciliter rumperetur. Nam
ex eius fractura accidit passio, quæ dicitur crepatura
siue hernia, de qua Rasis in capitul. Intumescit enim
mirach cum rumpitur hoc siphac. Sunt etiam eius
alia duo iuuamenta apud Auicẽnam in capitulo de
anatomia stomachi. Vnum ut per curuationem
eius cum adiutorio diapragmatis cum quo alliga-
tur expellat, quod in stomacho, intestinis & in ma-
trice continetur. Aliud iuuamentm est ut alliget
intestina dorso mediantibus panniculis mesenterij
ab ipso ortum habentibus, & ut ab ipso oriantur
omnes panniculi membrorum in ipso contento-
rum, & quinta utilitas apud Galenum quinto de iu
uamentis membrorum est, quod prohibet intestina
a ruptura quando inflantur. Potest autem uenter
pati omne genus ęgritudinis. Sed nihil habet propri
um quod ex anatomia dependeat, nisi solutionem
continui & tumorem præter naturam. Cum enim
soluitur uenter solutione penetrante utrunque aliq̃
do egreditur scirbus, & opus est ut quicquid ab aẽre

alteratum est ligetur prope uulnus ligatura forti, & supra ligaturam scindatur & abijciatur & retromittatur, & fila ligaturæ exterius dimittantur, ut facta consolidatione post nouem dies uel decem, possit filum extrahi. Si autem egreditur intestinum retromittatur quàm citius fieri potest. Quod si tumor ingressum impediret fomentetur aqua decoctionis rerum carminantium uentositatem donec detumescat & retromittatur. Et si medicinę non sufficiunt ad detumefaciẽdum ipsum, paulatim stringatur iuxta foramen ut aliquid unctuositatis ingrediatur per partem, cum non possit totum simul ingredi. His autem non sufficientibus uulnus dilatetur cum instrumento aliqualiter curuo ex una tãtum parte inciden te & intromittatur. Quod si intestinum esset incisum & sit de crassis, suatur sutura pelliparioru m. Si uero de subtilibus suatur similiter, sed postea inuoluatur cum intestino alicuius animalis circum consuto, ut sutionem intestini debite conseruet, cuius quantitas sit adæquata quantitati primi intestini, postea intromittatur dimissis extra filorum capitibus, cum quibus sutio facta est, ut post consolidationem possint extrahi, & uulnus extrinsecum suatur modo Auic. primo apprehendendo cũ acu totum mirach ex una parte, ex altera parte totum mirach præter siphac, & in secundo puncto econuerso apprehendatur totum mirach, ex altero latere primo totum mirach præter siphac, & fiant puncta stricta distantia per medium digitum, postea cum puncta sunt facta omnia stringantur, sic enim coniungetur siphac neruosum cum mirach carnoso & fiet cõsolidatio, in tumore autem ascitico dictum fuit superius qualiter debeat fieri sectio in capitu. de hydropisi sed in tumore apostemoso caueatur ne apostema rumpatur interius, quapropter apostemate exeũte profunde scindatur ante maturationem. Didimi autem sunt panniculi neruosi orientes ex siphach iuxta utrunque inguen stricti superius, sed inferius dilatantur circundãtes testiculos, & per utrunque didimum ingrediuntur uasa spermatica, de quibus supra, deferentia spiritum animalem, uitalem, & naturalem, & sanguinem conuertendum in sperma, finis itaque didimorum est suspendere testiculos, testiculos cõtinere atque custodire simul cum uasis spermaticis, & possunt pati omne genus ęgritudinis, præcipue patiuntur dilatationem aut rupturã ægritudinem sibi propriam, per quam ea quę in uentre continentur descendunt in oscheum, quæ passio dicitur hernia, de qua Rasis facit hoc capitulum, licet in hoc etiam agat de eminentia siue augmẽto mirach quod ab Auic. appellatur augmentum umbilici.

DE EMINENTIA ET RVptura Cap. CX.

PRo notitia huius dispositionis est sciendum, quod augmentum umbilici apud Aui. est tumor siue eminẽtia accidens umbilico aut partibus adiacentibus, scilicet sumini pectini, ilijs aut hypochondrijs propter aliquid præternaturaliter contentum inter partes mirach. Dicitur autem augmentum umbilici eo quod frequentius accidat umbilico propter foramen naturalem ibidem existens, de quo supra in anatomia. Augmentum aũt inguinis est tumor similiter accidẽs inguini. Si non cõicatus fuerit bursę testiculorum. Si uero cõicatus fuerit dicitur ramex siue hernia. Sed Rasis has dispositiones sub eminentia & ruptura comprehendit. Sic.n. intitulauit hoc capitulum. Sed agamus primo de augmento umbilici & inguinis. Deinde de ramice siue hernia. Est ergo eminentia umbilici & similiter inguinis septiplex. s. apostemosa, carnosa, uentosa, aquosa, sanguinea, scirbalis & intestinalis. Apostemosa est propter apostema calidum uel frigidum, durũ aut molle. Carnosa pendet a carne nata inter partes mirach, sicut aliquando ex ulceribus ibidem factis in quibus excrescit caro. Ventosa pendet a uentositate contenta inter partes mirach, siue sit ibidem genita, siue illuc deriuata ab epate uel a concauitate uentris sicut aliquando accidit in tympanite, aut propter rupturam siphac aut sine ruptura. Aquosa uero pendet ab aqua ad partes mirach secundum plurimum deriuata. Sanguinea uero pendet ab emborismate inter partes mirach facto propter rupturam uenę aut arterię, et sanguis egrediens ibidem retentus facit illas partes intumere. Scirbalis fit a scirbo ibi contento. Scut intestinalis ab intestino ibidem inter partes mirach contento, quæ duę eminentiæ si fiant ex directo umbilici aut suminis, aut in inguine possunt fieri per rupturam siphac, et per dilatationem eius absque ruptura, cum in his tribus locis sint meatus naturales ut patuit ex anatomia. In reliquis autem partibus non credo has duas posse fieri absque ruptura. Reliquas autem quinque species credo in quibuscunque partibus posse fieri absque ruptura siphac. Harum autem eminentiarum, quædam sunt nouæ, quædam antiquæ, quædam magnæ, quædam paruæ, quædam in pueritia, quædam in alijs ætatibus, quædam in habente complexionem bonam cum bonitate humorum, quædam econtrario.

Species autem herniarum quæ aliter dicuntur ramices sunt octo, scilicet uentosa, aquosa, saniosa, carnosa, uaricosa, scirbalis, & intestinalis, & apostemosa. Ventosa, aquosa, & saniosa, fiunt ex uento phlemate aqua aut sanie per didimum ad testiculos delata, cum ruptura, aut sine ruptura. Sed carnosa ex carne aut adipe intra didimum genita, siue sit adhærens & ininuiscata cũ testiculo, siue cum didimo, aut cum utroque. Varicosa autem fit ex dilatatione uenarũ & incrassatione quæ descendunt ad testiculos, aliqñ ex incrassatiõe uenarum ipsius oschei. Scirbalis uero fit ex descensu scirbi per didimum. Sicut intestinalis fit ex descensu intenstinorum, quod secundum plurimum est monoculus, quoniam est minus cæteris mesenterio alligatus. Et hæc est quandoque cum ruptura didimi, quandoque ex sola apertione absque ruptura, & frequentius accidit in uiris quàm in mulieribus, maxime ex hac causa, quia mulieres non habent didimos ordinatos ad continendum & suspendendum testiculos, cum testiculi sui non procedãt extra sicut in uiris, & ex his infertur quod hernia accidens mulieribus scirbalis aut intestinalis est semper ex ruptura siphac cum non sit ibi meatus naturalis per cuius apertionem possint descendere.

Species herniarum similiter distingui possunt penes q̃titatem, tempus, ætatem & cõplexionem, sicut statim dictum fuit de eminentijs mirach & inguinis.

Causæ

Causæ coniunctę eminentiarū & herniarū ex iam dictis sunt manifestæ. Causæ autem primitiuę sunt casus, percussio, offensio, saltus, cātus, risus, tussis, sternutatio, & omnis fortis motus, conatus, & expressio & mulotiens sequuntur pręgnationem, molam & hydropisim propter fortem extensionem mirach, & aliquādo accidit his qui fune tormētātur, aut super quorum uentrem cadit equus aut alia res grauis. Causæ uerò antecedentes corporeæ ex sæpe dictis possunt esse manifeste.

Signa apostemosa cognoscuntur per signa communia apostematum, scilicet tumorem, duritiē, grauitatem, dolorem, & quia paulatim augendo procedit, sed à quo humore pendeat cognoscitur ex colore specie doloris, uelocitate aut tarditate augmenti, & cæteris quæ consignant, scilicet complexione, habitudine, ætate, tempore anni, regimine præcedente & similibus, quæ sæpe dicta sunt, carnosa uerò cognoscitur ex tumore cum duritie sine dolore qui tumor nō augetur neque minuitur. Sed uentosa cognoscitur ex leuitate cum tensione æquali, & quia subito facta est, & sonat cum percutitur, & est cum claritate quadam, & aliquando cum dolore, sed aquosa cognoscitur ex mollitie cum grauitate & fit paulatim. Sanguinea uerò siue emborisma cognoscitur, quia subito uel in paruo tempore facta est, & est mollities cum caliditate quadam, & aliquando propter multitudinē sanguinis extendentis apparet durities potius sequēs tensionem quàm naturam humoris. Et quandoque sentitur pulsatio sicut arteriæ & color tendit in fuscū, & præmendo retrocedit aliquando & non præmendo reuertitur sicut ruptura. Sed scirbalis & intestinalis cognoscuntur, quia homine iacente supino per compressionem recedunt scirbo & intestino interius redeūte. Sed cum homo erigitur iterum redeunt. Differt tamē scirbalis ab intestinali, quia scirbalis est mollior & sine rugitu intromittitur, & est secundum plurimum minor. Intestinalis autem in his tribus se habet econtra. Herniæ uerò distinguuntur ab eminentijs inguinis, quia sunt cum tumore oschei, eminentię uerò non. Sed signa aquosæ & uentose sunt similia his quæ in eminentia aquosa & uentosa dicta sunt.

Saniosa uerò licet sit similis aquosæ, differt tamē ab ea per opacitatem quandam quæ non est in aquosa, & quia saniosæ præcesserunt ulcera aut ruptura apostematis. Carnosa cognoscitur per tactū carnis duræ adhærentis in testiculo, aut bursę, aut utriusque licet aliquando sit mollior sicut adiposa, & non potest intromitti sicut scirbus aut intestinum de quibus statim. Varicosa uerò cognoscitur, quia sentiuntur uenæ crassæ tortuosæ ab inguine usque ad testiculum, licet aliquando sentiatur in oscheo, & in his duabus testiculus eiusdem partis magis pendet quàm testiculus partis oppositæ. Scirbalis autem & intestinalis cognoscuntur, quia delitescunt per compressionem scirbo & intestino in uentrem redeunte. Sed scirbus facilius & sine rugitu intromittitur, intestinalis difficilius & cum rugitu, imò aliquando non potest intromitti cum est intestinum plenum stercoribus duris. Et aliquando difficilius intromittitur quàm intestinum uacuum à stercoribus, & tunc sequitur colica & uomitus stercorum & mors. Item scirbalis est minor & mollior & cum nullo & paruo dolore. Quod autem proueniat à scissura siphac, cognoscitur quia subito accidunt & sunt cum dolore, & præcesserūt causæ primitiuæ aut corporeę uiolēter exprimentes quę in uentre continentur, & regimen præcedens, & tempus anni fuit exciccatiuum. Sed econtra omnino nō sunt signa dilatationis absque scissura.

Prognostica. Primum. Eminentiæ & herniæ uentosæ, aquosæ, & saniosæ, facile curantur, licet post curationem quandoq; redeant. Secundum. Eminentiæ & herniæ scirbales & intestinales, quando sunt ex dilatatione absque ruptura, ualde facilius curantur quàm quando sunt cū fractura, ita quod aliquando magnæ & in ætate adulta & antiquæ curantur. Sed quæ sunt cum scissura minime, imò non curantur cū medicinis nisi paruæ non antiquatæ & in ætate pueritiæ. Reliquiæ uerò procuratione exigunt operationem manualem. Tertium. Eminentia quę est emborisma difficilime sanatur, & exigit medicum expertū.

Quartum. Cura herniæ carnosæ & uaricosæ difficillima est aut impossibilis. Quintum. Herniæ cum prolungantur nocent testiculis interdum ipsos corrumpentes.

CVm aliquis in mirach uentris habuerit eminentiam, qui cum supinus iacuerit & cum leuiter digitis locus compressus fuerit remouetur, & cum sederit redibit, passio adest quæ ruptura dicitur.

Diuiditur hoc cap. in partes duas. In prima agit de eminentia mirach & inguinis scirbali & intestinali, quia solum de his duabus determinat. In secūda agit de hernia quam appellat rupturam. Secūda ibi. Ruptura autem. Prima in duas. In prima ponit signa. In secunda curam. secunda ibi. Qui hoc itaque patitur.

In prima dicit, quādo aliquis in mirach uentris eminentiam habuerit, quæ cum supinus iacuerit, & locus eminens digito compressus fuerit remouetur, & cum sedet redibit, passio adest quæ ruptura dicitur, eminētiam enim huiusmodi rupturā appellat eo quod frequenter sequitur rupturam siue scissuram siphac.

Qui hoc itaque patitur, sibi cauere debet ne post comestionem moueatur, neque comedat fabas, & hoc præcipue, neq; phaseolos, neque lentes, neque olera, neque aliquem cibum inflatiuum. Studere etiam debet ut eius uenter semper sit mollis, hoc namque regimine possibile est ipsum euadere dolorem. Loco præterea aliquod superponendum est obstaculum, & stringengendum & proprie cum se mouere uoluerit. Crassus quoque si fuerit, & uentrem habuerit grauem, non debet uti motu, nisi uenter prius sub umbilicum ampla cinga-

tur fascia. Emplastrum ad rupturam. Reci. gallarum, cupressi, partes. 2. mirrhæ, ciperi, sampsuci, gallarum, acatiæ olibani, gummi arab. omnium ana. partem unã, gummæ prius in uino soluantur, & agregentur cum eis reliqua, & super rupturã ægro supino iacente ponatur, & stringatur locus, & non soluatur usque ad tres uel septem dies, postea ægro supino iacente soluatur, & illo eiecto de eodem emplastro superponatur ex hoc.n. prohibetur ampliari.

Hic curat hanc eminentiam quinque auxilijs. Primum est regimen sex rerum quo cauetur ne post cibum moueatur, motus enim simul cum cibo comprimente facit intestina & scirbum egredi, uitet etiã uentosa sicut propriè sunt fabæ. Item reliqua difficilis digestionis & habentia humidum uentosabile sicut reliqua legumina, herbæ, & similia. Secũdum est, quod teneat uentrem lenem, ne uentositates & stercora retenta rupturam augeant, hoc namque regimine possibile est euadere dolorem, qui sequitur rupturam & extensionẽ ab intestinis ex scirbo egredientibus. Tertium, rupturæ superponatur aliquod obstaculum sicut plumaceolus qui cum ligatura debite stringatur, & maximè hoc necessarium cum se mouere uoluerit. Quartum, si crassus fuerit secũdum compositionem, & uentrem habuerit grauem propter intestina crassa & plena stercoribus nullo pacto moueatur, nisi uenter sub umbilico usq; ad pectinem ampla stringatur fascia ad sustentandum uentrem, ne rupturam faciat aut augeat. Quintum, emplastrũ hoc superponatur eminentiæ, scirbo & intestinis intus repositis. ℞. nucum cupressi partes. z. quæ sunt calidæ & sic. & stipt. mirrhæ, ciperi, samp. calidorum & siccorum, gallarũ acatiæ, quæ sunt frigida, & sic. stiptica, olibani, gummi arab. añ. partem. 1. gummæ, scilicet mirrha, thus, gummi ara. prius in uino, scilicet stiptico dissoluantur, & cum eis reliqua misceantur, & fiat unguentum tenax, & super loco ponatur ægro iacente supino, & remutetur de tertio in tertium, sicut unguentum bene adhæreat. Si æger bene se habuerit expectet usque ad septẽ, omnis enim motus est aptus nocere, & quando remouetur fiat cum omni modestia ne partes semi incarnatę discontinuentur & aliud superponatur de eodem augmento, & sic omnis mutatio fiat cum omni modestia possibili. Ruptura autẽ. In parte pręsenti agit de hernia. Et primo enumerat species herniæ, de quibus acturus est. Secundo de ipsis prosequitur. secunda ibi. Si uerò propter intestina descensum. In prima parte dicit, quòd pellis testiculorũ augmentatur ruptura, id est propter rupturã factam per uentositatem, aut propter aquam quę in oscheo siue pelle testiculorum congregatur, aut quia intestina descẽdunt ad bursam testiculorum, & sic tantũmodo agit de tribus speciebus herniæ.

Ruptura autem testiculorum pelliculæ oschei augmentatur, quod fit, aut propter uentositatem, aut propter aquam quæ ibi congregatur, aut quia intestina descendunt ad locum illum. Si uerò propter intestinorum descensum contingat, erit grauis & dolorosus, & sentit dolorem cum tangitur. Taliter itaque patiens sicut prædiximus regendus est. Et emplastrum prædictum superponẽdum est. Et locus ligatura assidue stringendus est. Ruptura enim cum stringitur dilatatur & augmentatur semper.

Prosequitur de tribus speciebus, herniæ, & primo de ea quæ est propter descensum intestini. In secunda de ea quæ est propter aquositatem. In tertia de ea quę est propter uentositatem. secunda ibi. Si autem causa aquæ, tertia ibi. Cum autem hæc ægritudo. In prima parte curans herniam ex descensu intestini, dicit primo quod æger sentiet grauitatẽ notabilem & dolorem in oscheo & in inguine, & maximè cum tangitur. secundo dicit, quod intestinũ siue scirbus qui descendit est reducẽdus ad locum suum, & emplastrum suprascriptum est superponẽdum, & locus cum ligatura debitæ stringendus, ut iterum non descendat. Ligatura enim inter omnia maximè prohibet descensum intestini & foraminis dilatationem, & si omittatur ligatura & debita compressio cum plumaceolo foramen semper augetur.

Si autem causa aquæ fiat locus apparet lucidus & tensus, huic itaque confert epithimari epithimate quod in cap. de hydropisi nominauimus. Aqua uerò in hac ægritudine plurimum petit inferiora & fluit inde, unde æger per aliquod tempus sanus efficitur, sed postea redit ægritudo. Postquam ergo aqua fluxerit, curatus est æger ex cauterio & medicamento acuto. Ex hoc enim prorsus curabitur nec redibit ægritudo, de hoc tamen loqui plus est quàm hic noster exigat liber.

In parte ista curans herniam aquosam. Dicit primo, quòd si aqua descendit locus apparet turbidus, id est, non ita clarus, sicut quando uentositas ibi contineur. Et est locus ille, scilicet bursa testiculorum tensa, id est, tumida, est tamen tumor ille cum mollitie, sed in uentosa cum duritie propter tensionem. Secundo dicit, quod huic confert epithima superius positũ pro cura hydropisis ascitis. Tertio dicit, quòd aqua huiusmodi descendens ad bursam testiculorum, aliquando egreditur, scilicet resudando, aut quia fortè auxilijs opportunis resoluitur, aut aliter educitur, sed

postea

postea redit noua aqua in partibus superioribus congregata, & ad bursam testiculorum iterum deriuata, & hoc fiet multotiẽs, nisi subueniatur cum cauterio, scilicet actuali, aut medicamine acuto, id est, cauterio potentiali apponendo in inguine super loco transitus aquositatis ad bursam testiculorum, & etiam subueniendo reliquis auxilijs prohibentibus prædictæ aquæ congregationem, de quibus in cura agetur, de hac tamen operatione manuali loqui nõ pertinet ad hunc librum, sed magis pertinet ad septimum huius ubi agitur de chirurgia.

Cum autem hæc ægritudo uentositatis causa contingat locus fricandus est, & ex oleo sambacino in quo castoreũ & euphorbium dissoluta fuerint iniungendus, & ex eodem intus in uirgam guttatim distillandum est.

In hac parte ultima curans herniam uentosam dicit primo, quòd locus fricandus est cum oleo sambacino, id est, sesamino, exempli gratia, ℥. 1. in quo castorei & euphor. ana. ʒ.1. dissoluta fuerit, & ex hoc medicamine aliquid in uirga guttatim est instillandũ hoc enim medicamen taliter ungendo locum tumentem applicitum, & in foramine uirgę instillatum plurimum iuuat in resolutione uentositatis.

Cura eminentiæ apostemosæ perficitur sicut cura reliquorum apostematũ. Nihil enim habet propriũ nisi quia oportet apostema cum est profundum ante perfectam maturationem scindere, ne fortè rumpatur interius. Similiter hernia apostemosa quæ est apost. bursę testiculorum eodem modo curatur sicut reliqua apostemata. Verum cauendum est, ne huiusmodi membra putrefiant, sunt enim ad putredinem paratissima & suppositoria conferunt trahendo materiam ad anum, & repercutiendo appropriatur chimolea cum aceto, & in resoluendo appropriatur farina fabarum & aqua caulium, & in sedando dolorem folia hyoscyami summe ualent in causa cal. & in causa frigida ponatur farina fabarum cum fœnug. & cymini. Et si maturentur fiat sectio longe ab ano, & à commissura, & ligatura fiat cũ hrachiali tenente bursam cum testiculis suspensam, & æger supinus iaceat culo eleuato. Carnosa uerò siue sit in inguine, siue in mirach curatione non indiget nisi lædat quod raro est, quòd si lædat auferenda est caro addita sectione aut cauterio actuali uel potentiali, & auferatur ita profunde, aut cũ administrabitur cicatrizatiuũ sit adhuc diminuta ab eo quod est secundũ naturã, nã cicatrizatiuũ addit in carnẽ. Cura hernię carneę ponetur infra. Cura autẽ aquosæ & uentosę, siue fuerit eminẽtia, siue hernia exigit duplex regimen. Primum debetur causæ antecedenti. Secundum uerò causæ coniunctæ. Primum exigit tres intentiones. Prima est euacuatio materiæ ex qua generatur uentositas, scilicet phlegmatis aut melanc. item euacuatio aquositat. Secunda est, confortatio epatis, stomachi, & membrorum naturalium per quorum defectum hęc superflua multiplicantur cum quibus autem hæ intentio. compleantur, potest esse manifestum ex cap. de hydropi. Tertia autem intentio est regimen sex rerum, de quo Ras. agit in textu. Sit enim prohibitum generationis aquositatis & uentositatis, sed de hoc dictum est opportune in capitulo de hydropisi. Secundum uerò regimen quod debetur causæ coniunctæ duas intentiones habet. Prima est eductio aquositatis & uentositatis in loco contentæ, & secunda est prohibitione in eodem loco eadem materia congregetur. Prima intentio iuxta posse compleatur cum rosolutiuis ex proprijs mirabilibus ad resolutionem cuiuscunq; materiæ existentis in bursa testiculorum ac in ipsis testiculis siue apostemantis, siue nõ est farina fabarum, au fabæ ipsæ confractæ & mundatæ à corticibus exterioribus, deinde coctæ in aqua, & postea pistatæ in mortario addendo olei rosacei aceti. añ. quantum sufficit & tandem super loco cum decenti ligatura applicitæ, ita ut bursa & testiculi non stent suspensi nec pendentes, sed subleuati, & his non sufficientibus potes addere pro resolutione uentositatis, puluerem cymini præparati & baccarum lauri, aut parum emplastri de baccis lauri pręcipuè quando non est mala cõplexio calida. Sed in hernia aquosa potest suprascriptis addi parum emplastri superius positi in cura hydropisis ascitis, sed fortiora sunt uitrum & piper. In uentosa uerò optimè cõueniunt oleum de spica, oleũ de costo, oleum rutaceum, cyminum, baccæ lauri & calamenthum aliquando uerò pro extractione aqua opus est aperire bursam, illud tamẽ apud Albucasim non conceditur in uentosa, quod si aqua fuerit in bursa, & non in chist contenta aperiatur cum sagitella in parte inferiori distanter à commissura & extrahatur, & locus consolidetur & medicamen cõstrictiuum super inguine ponatur cum plumaceolo stringendo ne iteretur, & si iterum redeat iteratio sic fiat. Quando autem aqua fuerit conclusa in folliculo ducatur per didimum supra os pectinis, & à parte uentris minister digito fortiter comprimat, ut nõ egrediatur uentrem, & similiter operator stringat à parte bursæ, ut non descendat in bursam, & cum phlebotomo penetret usque ad aquam, & ipsam extrahat ex foramine cum tenta aliqualiter dilatato post accipiat parum arsenici sublimati, utputa sicut medium granũ frumenti, kystim, cauterizet, deinde educta escara consolidetur. Secunda autem intentio, scilicet prohibitio aggregationis aquę perficitur extrahendo aquam, sicut nuper dictũ est, hoc enim regimine aqua extrahitur & prohibetur alterius reaggregatio. Alij tamen cauterio actuali aut potentiali penetrant, usque ad didimum & ipsum cauterizant. Credo tamen istas operationes esse secundum plurimum pluris nocumenti quam iuuamenti, quia aut totus didimus cauterizatur aut non, si non, aqua iterum descẽdit per partem non cauterizatam. Si uerò totus cauterizatur, necesse est testiculum corrũpi & extrahi. Quapropter credo eligibilius esse, ut his operatiõibus omissis quæ non sunt absque periculo, si aqua descendit, extrahatur modis suprascriptis cum medicinis resoluẽtibus aut cum perforatione, quæ aqua iterum descendente iteretur, sic enim æger dies suos salubriter finiet, & eodem modo procedatur in saniosa. Hernia sanguinea siue emborisma si sequatur fracturam arterię quę sit notabilis difficulter recipiet curam. Primo ergo tenetur curatio cum appositione unguenti stiptici & debita compressione cum plumaceolo sicut fit in ru-

ptura

ptura, nec mutetur nisi de quinto in quintum aut etiã tardius. Quod si hoc non suffecerit arteria in duabus partibus discooperiatur & ligetur, & in medio ubi est ruptura scindatur & extrema notabiliter cauterizentur & conseruetur escara quantum est possibile, tandem remota escara quantum natura expellit cõ solidetur. Cura herniæ carnosæ difficillima est. Si tamen cum instantia fueris requisitus, præmissis uniuersalibus, scilicet phlebotomia, uentris solutione secundum exigentiam, & ordinata dieta conueniente, quæ tẽpore operationum manualium de quibus infra, sit tenuis decliuis ad frigidum, primo experire in carnosa dura medicinis mollificantibus, postea resoluẽtibus secundum ordinẽ institutum in cura apostematum duorum sed in intentione resolutionis semper medicinæ resoluentes sint admixtæ farinæ fabarum aut earum substãtię, & aceto ad penetrationem, resolutionem & mollificationem, hæ enim medicinę nunc mollificantes, nunc resoluentes in longitudine dierum carnem extenuant, sit tamen longior usus extenuantium quam mollificantium, imò post initium curæ, in quo licet uti mollificantibus sit ferè cõtinuus usus extenuantium & resoluentium.

Si uerò caro sit mollis adiposa solum cum resoluentibus & fortiter exciccantibus procedendum est, sed in uaricosa frequenti phlebotomia basilicæ eiusdem lateris utendum est, & procuretur fluxus sanguinis hemorrhoidalis præcipuè, si fuerit consuetus, sed medicinæ locales sint stipticę, in quibus sit acetum & applicetur cum bona strictura, & bursæ & testiculorum subleuatione, his enim modis frequenter curatur sine operatione manuali. Sed operatio manualis, primo prognosticato periculo & rei difficultate secũdum Albucasim hoc modo perficienda est, postquã fueris multis præcibus infestatus.

Scinde oscheum sufficienter in ea parte ubi est caro uel uarix, & impositis stuellis cum albumine oui ad sanguinis restrictionem & uulneris dilatationem, nil aliud prima die opereris, sed secunda die tenta separa carnem à testiculo & à partibus quibus alligata est, nõ lædendo testiculum & eam incide.

Si uerò non sit possibile & testiculus totus fortè sit corruptus aut sephiratus uel canceratus liga superius didimum, uel sue, postea cauteriza & totum extrahe, postea uulnus sue, hæc tamen operatio ex sequẽtibus fiat manifestior.

Si uerò fuerit uarix liga eam in parte superiori & inferiori utrobique secando uenam prope ligaturas & inter medium extrahe, deinde uulnus sue.

Cura eminentiæ & herniæ scirbalis & intestinalis sit dupliciter, uno modo cum medicinis, alio modo cum operatione manuali. Curatio cum medicinis aut saltem præseruatio habet quattuor intentiones. Prima euacuat. Secunda scirbum & intestina in uentrem reducit. Tertia stringit & cõsolidat. Quarta ordinat regimen sex rerum.

Prima euacuat phlegmata & aquositatem, feces, & quæcunque possent rupturam facere aut fouere cum medicinis solutiuis, non tamen præter modum exoluentibus, in quibus ponatur aliquid derelinquens uestigium constrictionis, sicut mirobolani citrini, chebuli indi, hæc solutiua ex sæpe dictis possunt esse manifesta. Secunda intentio perficitur, quando difficilis est intromissio, quia fortè intestina quæ descenderunt sunt plena fecibus duris. Primo clysterizando ægrum cum lenientibus & mollificantibus & fomentando particulam cum eisdem & ex eisdem faciendo balneum in quo iaceat, deinde ægro iacẽte supino altius tamen cum parte posteriori quam cum anteriori & cruribus contractis, sed dilatatis, stringendo intestinum propè foramen à quo egressum & paulatim, sicut stringitur implendo ad intra uẽtrem per partem post partẽ, donec totum ingrediatur, maximus enim error est, uelle totum simul implere.

Et post intromissionem procuretur tertia intentio. Primo fomentando locum cum aqua, uino, & aceto decoctionis gallarũ, nucum cupressi & aluminis. Deinde apponatur emplastrũ in loco in quo apparebat eminentia extensum super corio in modum scuti, quod cum brachali aut proportionali ipsi debite stringatur, & mutetur de nouem diebus in nouẽ dies, & cum mutatur ęger stet supinus, & amoueatur cum omni modestia, ne partes continuatæ discontinuentur & teneantur digiti desuper, donec brachale ligetur. Instrumenta autem cum quibus fit huiusmodi constrictio triplicia sunt. Quędam enim fiunt expe tia, aut fustagno in cõmuni forma. Sed hæc non sunt conuenientia, quia si strictę illaqueentur dolorem inferunt abradendo carnem. Si uerò parum stringãtur intestinum ægreditur. Nisi fortè æger uellet per longum tempus quiescere in lecto & stare supinus, in hoc casu esset satis commoda, & si excoriarent aliquã partem ponatur ibi unguentum de cerusa bene coctum. Sed ubi non posset aut uellet quiescere stringatur locus cum brachali de ferro aut de ligno suffulto, fustagno aut simili. Hæc enim conuenientiora sunt, & magis æqualiter cõprimentia. Nec relaxa ut sicut ea quę sunt de fustagno aut tela, & commode feruntur equitando & incidendo. Et hoc maximè conuenientia sunt ubi intendamus solum præseruare, & non perfectè curare est enim difficile in homine qui frequenter mouetur locum consolidari, licet aliquando uiderim quotidie exercitatum cum his perfectè curari. Sed ad perfectam curationem secũdum plurimum opus est iacere quinquaginta diebus, deinde alijs quinquaginta diebus postquam surrexit ferre brachale. Quolibet autem mane administretur sibi potio consolidatiua cum uino crasso stiptico.

Descriptio emplastri, ℞. picis naualis, ℥. 5. colophonie. ℥. 3. lithargirij, amoniaci, opoponaci, galbani, bdellij, mastichis, terebenthinæ, ana. ℥. 1. boli armeni, sanguinis drach. gypsi, thuris, sarcocollę, aloẽs, succo trini, mumiæ, arist. centaureæ utriusque cõsolidæ, suconsolidæ, psidiæ uermach, berberis, nucis cupressi, gallarum, psidiæ uer mium, terrestrium, ana. ℥. 2. sanguinis humani, ℥. 1. glutinis piscium, uici quercini, ana. ℥. 1. s. pellis arietinæ coctæ cum aqua pluuiali & aceto usq; ad dissolutionem, ℔. s. dissoluantur gummi cum aceto. Conficiantur omnia cum glutinibus liquefactis & fiat emplastrum.

Emplastrum quoq; Rasis in litera descriptnm est conueniens & breuis compositionis. Potio rupto-rum fit ex trium consolidarum, sigilli sanctę Mariæ, utriusque laccę, utriusque plantaginis, ualerianę, pimpinellæ, ana. ℥. 1. nucis cupressi, nucis muscatę, cinnamomi, rheubarbari assi, fructus tamarisci, seminis nasturtij

ſturtij,cymini præparati,coriandri,ana.ʒ.z.ſanguinis draco.maſtichis,mumiæ, terræ ſigillate, boli armeni,piſcis,ſarcocollæ,tragacanthi,ana.ʒ.1.fiat puluis quo utatur ſumendo de mane,ʒ.1.cum.℥.1.s. uini nigri ſtiptici. Alter modus curãdi rupturas apud Guidonẽ eſt quod ſuppoſito bono regimine de quo infra,ægro ut dictum eſt iacente per.30.dies & reductis inteſtinis accipiat quodlibet mane & ſero, ℈.1.limaturæ calibis cum uino decoctionis epaticæ terreſtris & ſuper locum rupturæ per.15.dies de tertio in tertium remutando,ponat emplaſtrũ factum de adamante craſſo modo pulverizato,& cum apoſtolicon malaxando incorporato,& poſt alios.25.dies continuet emplaſtrum dictum ſuperius, & ligetur cũ brachali dicto,& iuſſu Dei erit curatus. Fundamentum iſtius curæ & tota ſpes eſt, quia in primis.5.diebus adamas attrahit ad locum rupturę limaturam quę facit ad conſolidationem, & in alijs quindecim diebus emplaſtum complet conſolidationem. Quapropter reperietur ſuper loco nodoſo carnoſitas, quæ eſt ſignum perfecte curationis. Quarta intentio, ſcilicet regimen ſex rerum declinet ad caliditatem & ſiccitatẽ temperatam,cum quadam ſubtiliatione & carminatione uentoſitatis & proprię conſolidandi & aggregandi dilatata & diſiuncta.Et cauendum eſt ab omnibus uentoſis & ſuperflue humectantibus. Venter tamen teneatur magis lenis quam ſtipticus.

Vbi tamen præter modũ uenter ſtringeretur, poſſet uti in principio menſæ ouis ſorbilibus cum ſaccharo,paſſulis ſine nucleis & ſimilibus uentrem lenientibus.Et apud maiorem neceſſitatem in æſtate diaprunis,Nicolai compoſitio cum rheubarbaro. Et in hyeme alephanginis,pilulis de rheubarbaro & ſimilibus. Aut fiant clyſteria ſecundum exigentiam.

Operatio autem manualis in ruptura didimi perficitur duobus modis.

Primus cum inciſione cum raſorio, & eſt quod ſituato patientæ ſupino ſuper tabula, & bene ligato, & reductis inteſtinis in uentrem, ſignetur locus cum enclauſtro,ubi debet fieri ſectio ad quem locum teſticulus reducatur,poſtea fiat ſectio ſuper teſticulo & teſticulus cum didimo extrahatur excarnando & ſeparando didimum.Poſtea ſuatur & ligetur didimus firmiter,ita alte ſicut eſt poſſibile,prius capiẽdo & ſtringendo ipſum didimum inter forpices,propterea bonum eſt,ut antequam capiatur cum forpicibus trahatur notabiliter inferius,deinde ſecetur ſupra forpices. ita tamen ut didimo remaneat ſupra forpices quantitas medij digiti parui. Deinde fortiter cauterizetur pars remanens ſupra forpices,& intromittatur,ſed capita fili cum quo facta eſt ſuitio dimittantur extra,& cum albumine oui in primis, & poſtea cum curatione aliorum uulnerum curetur,& teneantur ſemper locapila ſtupea cum ligatura debite compreſſa, ut tuſſi aut alio motu non fiat future diſruptio.

Secundus modus eſt cum cauterio actuali, & ponitur ab albucaſi, Auicẽna,& cęteris,& fit quod reſupinato patiente modo dicto, & intromiſſo inteſtino & ducto teſticulo ad os pectinis,ſignetur locus ſecundum quãtitatem teſticuli cum emplaſtro, & reducto teſticulo per medium ſigni trãſuerſaliter cauterizetur cum cauterio recuruo totiens, quouſque ad os pectinis perueniatur.Poſtea cum albumine oui & cura reliquorum uulnerum curetur,extrahendo tamen didimum cum teſticulo. Si uerò uoluntas eſſet dimittere teſticulum,quia forte ruptura non eſſet ualde magna, facto ſigno cum emplaſtro ſuper loco ſcindendo remanente teſticulo in oſcheo,& non deducto ſuperius ad locum ſignatum perforetur,uſque ad os cũ inſtrumento recuruo,ita ut pars didimi ſecundũ medium eius ſcindatur utrinque & non totus didimus, & in hoc caſu inſtrumentum ſit paruum. Sunt aliqui qui cum cauterio potentiali hanc eandem faciunt operationẽ,quæ eſt longa,laborioſa,eam uide à Guidone & reliquis. Sunt & multi alij modi quos prætermitto,tum quia difficiles, longi & laborioſi, tum quia aliqui eorum ſunt fallaces. Prima tamen eſt cæteris ſecurior. Quia ſi eminentia eſſet in mirach uentris,ruptura ſiphac, ſignetur locus eminens ægro iacente ſupino ſecundum longum, uentris inteſtinum introducatur,deinde ſcindatur mirach ſecundum lõgum,uſque ad ſiphac excluſiue,deinde ſiphac ex utraque parte excorietur ſeparando ipſum à reliquis partibus,poſtea cum forpice capiatur utraq; pars ſiphac poſtea ſuatur & liget infra forpicem,& ſupra forpicẽ incidatur & cauterizetur.Et capita foliorum,cũ quibus ſutum eſt ſiphac extra uulnus dimittãtur, poſtea uulnus mirach conſolidetur cura reliquorum uulnerum. Simili modo procedendum eſt in cura rupturę inguinis mulierum,quę non habent didimum.Niſi quod ſectio in inguine, non debet fieri ſecundũ longum,ſed ſecundum tranſuerſum aliquantulum,ſecũdum inceſſum inguinis. Accidẽtia uerò quæ ſequũtur operationes ſupraſcriptas ſunt tria. Primũ,quia aliquando ſequitur dolor intenſus cui ſubueniẽdum eſt cum rebus anodinis ſuper loco appoſitis. Item cũ ſemicupijs anodinis, quod ſi ſpaſmus ſequeretur ſicut aliquando uidi, adminiſtretur cura ſpaſmi non proportionati ad materiã,& balnea ex oleo toti corpori applicita ſunt præſtantia. Secundum accidens eſt fluxus ſanguinis,cui ſubueniatur cum conſtringẽtibus in communi forma,& his non ſufficiẽtibus cauterizetur uena à qua ſanguis profluit profunde. Tertium eſt tumor burſæ teſticulorum interdum apoſtemoſus,cui ſubueniatur cura apoſtematum,& ſi ſaniaretur ſecetur inferius, ſimiliter ſi ſanies contineretur in oſcheo fiat ſectio parua in parte inferiori.

DE DOLORE IVNCTTRARVM. Cap. CXI.

Dolor iuncturarum eſt earum triſtis ſenſatio rei ſubito ſecundum plurimum materialiter imprimentis. Gutta autẽ eſt dolor iuncturarum à cauſa corporea,quapropter ſub dolore iuncturarum gutta continetur,tanquam inferius ſub ſuo ſuperiori. Eſt autem iunctura oſſium membrorum adinuicem coniunctio per ligamẽta & chordas muſculorum cum uenis,arterijs & cute,deſuper exiſtentibus ad membrorum flexionem & eorũ membrorum ſecundum ſuarum operationum exigentiam ordinata.

Dolor iũcturarum dupliciter diſtinguitur, aut ex parte iuncturarum patientium, aut ſecundum ſui eſſentiam. Primo modo dicimus,quod aliquis eſt dolor communis omnibus,uel ferè omnibus iuncturis,

& hic

& hic artetica uocatur. Artus enim siue articuli iun-
cturę dicuntur. Aliquando tamen artetica dicitur, &
similiter pro cuiuscunq; artus dolore à causa corpo-
rea, & hoc modo gutta & artetica erunt termini syno
nymi, licet Ras. intitulās hoc capitulum uideatur per
arteticam intelligere dolorem iuncturarum, quę sunt
supra pedes magnos. Aliquis autem est proprius ali-
quibus iuncturis, & hic aut est proprius iuncturis cō-
munibus toti corpori quæ sunt iuncturæ spondiliū
dorsi, quia super ipsis totum corpus fabricatur, sicut
nauis super carina, & hic uocatur dolor iunctura-
rum dorsi, aut est proprius iuncturę deseruięti mem-
bro particulari. Et hic recipit uariam denominatio-
nem secundum membrorum diuersitatem. Si enim
sit in iunctura mandibulæ uocatur dolor mandibu-
læ. Si uerò in iunctura humeri uocatur dolor hume-
ri. Et si in iunctura cubiti uocatur dolor cubiti. Et si
in iunctura rasetæ uocatur dolor rasetæ. Et quæcun-
que est in iunctura manus magnæ uocatur chiragra
à χεῖρ, quod est manus. Sicut existens in aliqua iun-
ctura pedis magni uocatur podagra, licet postea reci
piat uariam denominationem secundum diuersita-
tem iuncturarum pedis. Nam existens in ischia dici-
tur sciaticus, si descendit per coxam aut crus. Si uerò
non descendat dicitur dolor anchæ, & existens in ge-
nu dicitur dolor genu, eodem modo in reliquis. Di
stinguitur quoque dolor secūdum eius essentiam, est
enim aliquis extensiuus, aliquis pungitiuus, aliquis
pulsatiuus, & sic de alijs speciebus doloris.

Causa immediata cuiuscunque doloris est, aut ma
la complexio, aut solutio continui, aut utrunque si-
mul sicut in apostemate. Sed mala cōplexio est quan-
doque sine materia existens calida frigida aut sicca, li
cet secundum plurimum frigida, quia in genere pro-
portionali facilior est transitus. Sed secundum pluri-
mum cum materia, aut mixta ex cholera & phlegma
te, & est secundum plurimū. Secundo in causa est san-
guis mixtus cum cholera, phlegmate aut melancho-
lia. Tertio in causa est phlegma purum, dulce, aut cru
dū, aut mucilaginosum, aut alterius speciei. Quarto
sanguis purus, raro cholera, rarissime melancholia.
Ventositas quoque aliquando est in causa & super-
fluitates multiplicatæ in digestione tertia aut quarta.
Et quandoque hi humores sunt apostemantes, & quā
doque non, & secundum plurimum non apostemāt
apostemate uero. Et hi humores siue apostement si-
ue non, continentur in concauitate iuncturarum &
sunt imbibiti in carne & ligamentis non chordis &
neruis. Sic enim in dolore iuncturarum frequēter ac-
cideret spasmus cuius oppositum uidemus. Hi au-
tem humores in iuncturis paulatim congeruntur &
proprie phlegma propter debilitatem digestiuæ &
expulsiuæ, sequentem aliquod genus ægritudinis in
ipsis. Sed secundum plurimum deriuantur & aggre-
gantur in eis, per uiam defluxus. Cuius defluxus cau
sa est quadruplex. Dispositio membrorum mit-
tentium, dispositio membrorum recipientium, præ-
sentia materiæ, latitudo uiarum. Mittentia autem
sunt. Aut totum corpus per cuius repletionē aut ca-
cochymiam generatur artetica, materia non expulsa
per conuenientes regiones. Si enim aliquando restri-
cto fluxu diarrhico generatur artetica, aut aliqui do-
lores particulares iuncturarum materia ad ipsas con-
uersa. Aliquando mittentia sunt membra particula-
ria, & frequentius omnibus epar, secundo cerebrum,
tertio matrix, deinde intestina, sicut cū colica permu-
tatur ad iunctura, similiter splen & membra spiritua
lia, & quæcunque possunt materiam iuncturis com-
municare propter aliquam illorum membrorū ægri
tudinem particularem debilitantem digestiuam aut
eorum expulsiuam, unde neque eorum nutrimētum
debite conuertitur, neque superfluitates per cōuenien
tes regiones expelluntur, sed potius pellūt ad iunctu-
ras facile recipientes quatuor ex causis. Primo quia
multis alijs membris suppositæ. Secundo quia sunt
concauæ in quibus propter uacuitatem materiæ faci
le recipiuntur, & recepte propter earum substantiam
duram & densam nō facile expelluntur. Tertio quia
dolorosæ, eo quod nerueæ, & dolor est causa attra-
ctionis materierum ad eas. Quarto quia debiles eo
quod naturaliter create sunt frigidæ. Sic enim fuit ne
cessarium ne fortibus motibus in quos sunt ordinatę
præter modum calefierent, & propter eandem cau-
sam natura instituit humiditates quasdam ad eas de-
riuari ne fortibus motibus exiccentur. Sed in quibus
dam sunt debiles à generatione, eo quod parentes sui
fuerunt debilium iuncturarum, quapropter ex dispo
sitione principiorum generationis, similes dispositio
nes in genitis impresserunt, & in quibusdam fiunt de
biles accidentaliter propter malum regimen sex rerū
non naturalium de quo infra, & rerum accidētaliter
occurrentium, sicut est percussio, casus & similia. Ter
tio in causa est præsentia, materiæ peccantis multitu-
dine aut malitia, multiplicatæ propter malum regi-
men sex rerum, præcipue in cibo & potu. Quarto la-
titudo uiarum, per quas materia à membris mittenti
bus ad iuncturas recipientes facile effunditur, huius-
modi autem uiæ secundum plurimum sunt uenæ, &
aliquando concauitates neruorum & porrositates
ipsorum membrorum. Causæ uerò extrinsecę sunt
aëris frigiditas congelans, & siccitas indurans priuan
do eas humiditate naturaliter ordinata, similiter eius
caliditas & humiditas dissoluens & humores ad iun-
cturas fluere faciens. Somnus quoque superfluus prę
ter modum humectans & superfluitatum dissolutio-
nem prohibens, & uigilia superflua digestionem cor-
rumpens. Item retentio euacuationum cōsuetarum.
Coitus superfluus & tempore non congruo. Vnde
autē Hippocrates sexta aphorismorum aphorismo.
28. Eunuchi non podagrizant. Nimia quies, exerci-
tium superfluum tempore non congruo. Accidētia
animi digestionem corrumpētia sicut tristitia timor
desperatio & similia. Cibi & potus mali & superflui
de quibus suo loco agetur. Causæ uerò extraneę sunt
casus percussio iuncturarum dislocatio & similes.

Corpora uerò magis parata ad dolores iunctura-
rum merito complexionis sunt frigida & sicca, licet
calida & humida merito repletionis, & frigida & hu-
mida merito cacochymiæ sint paratiora, & merito
ętatis, senes sunt paratiores, quam iuuenes, & iuuenes
quam pueri, quia pueri non podagrizāt ante aphro-
disia, id est, ante coitum. 6. aphorismorū aphorismo.
30. Et merito sexus, magis masculi quam femellæ siue
quia habeant uias latiores, siue forte id non fit meri-
to sexus, sed propter inordinatum regimen libidinis
merito sexus sibi concessum. Nam mulier non poda
grizat,

grizat, niſi menſtrua defecerint. 6. aphor. aphor. 29. Tempora magis proportionata doloribus iuncturarum ſunt uer & autumnus tertia particula aphoriſmorum aphor. 25. & 22. et. 6. aphoriſmorũ aphor. 55. Et merito artis, ille in quibus oportet pedibus & manibus laborare ſicut uiatores & portantes onera. Et apud Anicennam humores crudi cum retinentur in corpore & non euacuãtur per naturam in egeſtione, & urina, nec per artem, non eſt longinquum, quin euenire faciant dolores iuncturarum, ſi expellãtur ad eas, aut febres ſi putreſiant.

Cum autem natura expellit eos in egeſtione aut urina, tu inuenies urinam in eis craſſam ſemper non ſubtilem, crudam, quare finaliter fit ſecuritas ab eorum malitia. Quod ſi ita non fuerit, erit unum eorum quæ diximus. Et propter hanc cauſam uidemus homines uinolentos, & in omni re inordinatiſſimos nunquam incurrere hos dolores neque aliam ægritudinem, quotidie enim ſua ſuperflua expelluntur. Et patientes ægritudines chronicas & conualeſcentes ſunt parati ad dolores iuncturarum, & proprie cum non euacuantur ſecundum quod oportet, neque eorum uirtutes fortificantur. Dolores iuncturarum habent quatuor tempora, principium, augmentum, ſtatum, & declinationem. Licet quandoque in eis tempora cõfundantur, cum poſt ſtatum et augmentum quandoq; redeat principium noua materia ad iuncturas defluxa, & quandoque reſpectu diuerſarum materierum ſunt in principio, augmento, ſtatu & declinatione. Propterea difficile eſt in ipſis metiri medicinas. Dolores iſti terminantur quadrupliciter. Aut enim reſoluuntur, & hoc eſt ſecundum plurimum. Aut maturantur, ſed hoc eſt raro, eo quod propter uacuitates iuncturarum non ſuffocantur materiæ neque prohibetur exhalatio, & quia ſecundum plurimum ſunt ex phlegmate, q̄ difficulter maturatur, & ex cholera, quæ facile reſoluitur. Aut induratur quandoque propter materiam humoris, quia phlegma craſſum, aut mucilaginoſum, aut melancholia, aut quia indocte tractãtur, ſcilicet cum nimis reſoluentibus, aut præter modum infrigidantibus, quapropter fit reſolutio aut expulſio partium ſubtilium remanentibus partibus terreis. Quarto quandoque permutantur ad membra nobilia, ſicut dolore ſpondilium & humeri ad cerebrum, nucham, aut cor, quandoque ad membra ignobilia ſicut ad uarices, & quandoque ſic permanent, id eſt, uſque ad finem uitæ ſuæ, & quandoque uirtute paulatim deficiente propter febres & dolores ſequentes materiam regimine naturę deſtitutã moriuntur conſumpti & maraſmati.

Signa doloris iuncturarum cognoſcuntur ex relatu ægri & impedimento operationis iuncturæ dolentis. Et quod ſit a mala complexione ſine materia cognoſcitur, quia non eſt grauitas, neque tumor, neque calor mutatus a naturali, & in calida ſentitur caliditas per ægrum aut tangentem, præceſſerunt cauſæ calefacientes, iuuatur a frigidis, nocetur a calidis. Et ex oppoſitis cognoſcitur cauſa frigida. Mala autem complexio ſicca cognoſcitur ex aſperitate & arefactione ſenſata per ægrum, & pręceſſerunt cauſæ exiccantes, iuuatur ab humidis nocetur a ſiccis. Et quælibet harum cognoſcitur, quia ſecundum plurimum facile curantur.

Quod autem dolor ſit materialis, ſicut eſt ſecundum plurimum cognoſcitur ex grauitate ſenſata, & quia utplurimum adeſt tumor, & color eſt mutatus a naturali, niſi iuncturæ ſint profundæ, ſicut iunctura humeri & iſchiæ.

Quod autem ſit a materia calida præter grauitatem omnibus doloribus materialibus communem cognoſcitur ex caliditate ſenſata, & rubedine, & ueloci augmento, & dolore pungitiuo, pulſatiuo, aut extenſiuo magis quam grauatiuo & ex conſuetudine: qui dolores conſueuerunt eſſe a materia calida, & ex augmento eorum tempore uacuitatis & ſedatione poſt comeſtionem. Item ex inflatione & febre ſequente dolorem, & quia magis affligitur in die, & ex urina & egeſtionibus atteſtantibus humiditatibus calidis aut frigidis. Item ex reliquis conſignificantibus ſicut ex complexione calida, ætate, regimine præcedente, tempore, arte, & ſimilibus atteſtantibus caliditati. Et inter alia, quia iuuatur a frigidis, & nocetur a calidis. Et ex ſignis contrariјs cognoſcitur materia frigida.

Hoc tamen ſignum ſumptum ex iuuantibus & nocentibus, quandoque facit errare, qui error prouenit, tam ex parte doloris, quam ex parte medicinæ applicitæ. Ex parte quidem doloris, quia dolor aliquando inflãmat & non reſoluit. In primo caſu medicina frigida applicita iuuabit in pendente a materia calida & frigida ſedando inflammationem & calida nocebit. In ſecundo caſu, econtra calida iuuabit reſoluendo materiam per cuius reſolutiõem maxime ſedatur dolor & frigida nocebit prohibẽdo reſolutionem. Sed ex parte mecicinæ applicicæ poteſt eſſe error, aut merito proprietatis, aut merito cõplexionis. Primo, quia quantumcunque medicina deberet merito complexionis ſuæ contrarię cauſæ doloris iuuare, tamen nocebit merito proprietatis. Ineſt enim apud Auicennam, unicuique corpori & membro, ut ab una medicina patiatur & non ab alia. Sed merito complexionis medicinę, quia ſi eſt calida attrahendo materiam augebit dolorem etiam pendentem a materia frigida, uel reſoluendo minute dolorem etiam pendentem a materia calida. Si uero frigida aut ſtupefacit & ſic minuit dolorem etiam ſi ex cauſa frigida accidat, aut claudendo poros retinet materiam maxime ſi ſtiptita fuerit, & ſic dolorem auget etiam in materia calida, & hoc modo, cauſa calida exiſtimabit̃ frigida, & frigida calida.

Sed pro euitando hunc errorem duo attendenda ſunt. Primum eſt, ut attendatur effectus ſequens primam impreſſionem medicinæ & proprie agentis per qualitatem actualem, ſi enim calida ſit & proprie actualiter & iuuet primo occurſu notabili iuuamento, dolor pendet a cauſa frigida, & econtra. Secundo obſeruare oportet reliqua ſigna ſupraſcripta, & ipſa cũ hoc ſigno conferre, & omnibus æquilibratis uidere, quæ ſint pauciora, & indicia huiuſmodi exigũt medicum prudentẽ & exercitatum.

Quod ſi cauſa fuerit phlegmatica, dolor erit paruus, grauatiuus, locus albus, tumor magnus & mollis tactu, frigidus abſq; pulſatione & punctione.

Siuero fuerit cholerica econtra ſe habebit, licet tumor in ea quandoque ſit maior atque grauedo, eo

ꝙ de materia plurimũ effunditur ad iuncturam uice una, & modico tempore propter subtilitatem & caliditatem materiæ & rubedo loci magis clara cũ pauca tẽsione, & albescit locus per cõpressionem.

Si uero fuerit sanguinea, color erit rubeus tẽdens in opacũ qui non albescit per cõpressionem, & dolor erit pulsatiuus & caliditas sensata.

Si uero fuerit melancholica, dolor erit minor & pro fundus, & tumor cum duritiæ & liuiditate.

Si uero fuerit uentosa, tẽsio erit absq; grauedine, & dolor qñq; mutabitur & iuuabiť cõpressione, et si mixta fuerit, ꝙ est secundũ plur. signa erunt cõfusa, et est de illis quę non iuuať a calidis neq; frig. & interdũ iuuatur calidis & interdum frigidis.

Et pro horum notitia considera cõplexionem, habitudinem, regimen pręcedens & reliqua cõsignificantia. Et si fuerit materia paulatim aggregata, dolor erit minor. Nã incipit et paulatim augeť. Si uero subito infusa dolor erit maior & repentinus, & hoc secundum plur. arguit latitudinem uiaꝝ, & subtilitatẽ materię maxime cũ multitudine. Et si materia a toto sit infusa dolor erit pluribus membris cõis, & erit artetica secundum plurimum. Si uero a cerebro passio ipsarum procedẽs hoc indicabit ut catharrhus & materia secundum plur. frigida phlegmatica, licet aliqñ calida si in ea sit salsedo quæ aliquando per gustum percipietur & incidit a spondilibus colli & procedit per collum ad humeros & ad iuncturas pedum. Si uero ab epate eius præcessit ægritudo cum signis repletionis ipsius & uenarum & materia est calida secundum plur. Similiter si fuerit a stomacho & intestinis et reliquis mẽbris, passio ipsorum præcedens hoc indicabit, & materia effusa naturæ membrorum mittẽtiũ, proportionalis fortitudo membrorũ mittentiũ cognoscitur ex ipsorum bonis operationibus, bona complexione, & compositione, & ipsorum alleuiatione cũ transmittunt superflua, & ex contrarijs ipsorum debilitas cognoscitur.

Debilitas uero iuncturarum recipientium, si naturalis est cognoscitur ex mala figura & reliquis speciebus malæ compositionis quæ sequitur ipsam malam complexionem. Et ex parte parentum, quia similiter passi fuerunt. Si uero accidentalis cognoscitur ex casu, percussione aut alia ægritudine quæ præcessit.

Multitudo materiæ aut malitia cognoscitur ex signis repletionis aut cacochymiæ perquirenda secunda primi.

Latitudo uiarum cognoscitur ex amplitudine uenarum, crassitiæ & ipsarum inflatione si manifestæ sint. Si uero occultæ, ex frequenti ipsarum iuncturarum passione. Causæ primitiuæ seipsas ostendunt. Tempora dolorum iuncturarum si ab una pendeat materia non habente nouas effusiones facile cognoscitur. Si uero materię sint diuersę nouas recipientes effusiones confunduntur neque ipsorum potest esse certa cognitio.

Dolores iuncturarum, si per resolutionem terminentur dolor paulatim decrescẽdo procedit, neq; remanet durities aut callositas in iuncturis, neq; impedimentum in operationibus.

Oppositum uero contingit si terminentur ad duritiem. Maturatio uero significatur ex multitu

dine humorum quibus sanguis est admixtus, & ex
augmento febris & doloris perseuerantis cum duri-
tiæ tensiua prolongata, & cremento omnium acci-
dentium, quæ sedantur perfecta maturatione, & lo-
cus apparet mollis cum inundatione. Cumque re
deunt dolores & punctiones, apostema uult erum-
pi. Si uero permutetur cognoscitur ex sedatione
doloris iuncturę, et ex nocumento membri ad quod
permutatur, non tamen decrescit febris & inquietu-
do nisi permutetur ad membra ignobilia &c.

Prognostica. Primum Auicennæ. Mul
totiens inuiscantur materiæ inter iuncturas & fiunt
sicut gypsum & proprie quæ crudæ sunt.
Secundum. Et multotiens oritur super iuncturas
eorum caro, & proprie inter digitos, quia torquen-
tur digiti, & fit dolor fortis quandoque, licet quan-
doque sedetur & fiunt hęc in habentibus complexio
nes calidas & secundum plurimum non oritur caro
dicta, nisi cum materia est sanguinea, quæ est materia
illius carnis. Reliqui enim humores, non sunt apti
in sanguinem conuerti. Et in his duobus casibus
non est spes curæ, sicut nec quando iuncturæ iudu-
rantur ut flecti non possint, nõ quidem propter mul
titudinẽ humoris extendentis, sed propter exiccatio
nẽ ipsaꝝ aut putrefactionẽ materiæ iuxta illud Oui.

Soluere nodosam nescit medicina podagram.

Tertium. Qui incurrunt dolores iuncturarum
secundum plurimum incipiunt a podagra policis pe
dis. Quartum. Dolor iuncturarum est morbus
hęreditarius. Quintum. Curatio dolorum iun
cturarum quandoque ducit ad pernitiem & proprie
cum antiqui sunt, quoniam materia solita fluere ad
iuncturas conuertitur ad membra nobilia.
Sextum. Si succurritur doloribns iuncturarum, in
primis cum apparẽt est cura facilis quod si confirmẽ-
tur & consenescant & proprie illi qui generati sunt
ex humoribus diuersis non recipiunt curationem.
Septimum. Quando apparent uarices in doloribus,
& podagra est eorũ sanatio per eas. Octauum.
Dolores iuncturarum aliquando cõmouent febres,
aliquando sequunť eas. Nonum. Artetica cum
curatur secundum plurimum non redit, oppositum
est de alijs doloribus iuncturarum. Nam licet curen-
tur redeunt & proprie podagrę. Decimum. Do
lores iuncturarum quandoq; ducunt ad mortem, &
proprie cum antiquãtur & fiunt continui, quoniam
excitant febres continuas ex quibus simul cum dolo
ribus corpus excitať, & tabefit. Vndecimum.
Habentibus dolores iuncturaꝝ prolongãtur oschea
testiculorum. Duodecimum. Podagra choleri-
ca quandoque attrahit mortem subitam, & proprie
apud regimen plurimum, id est, sollicitudinem in re
percutiendo & infrigidando propter conuersionem
materiæ ad mẽbra nobilia. Decimumtertium.
Tabescit mẽbrum illud in cuius iunctura dolor mul
tum prolongatur & proprie quando dislocatur, tũ
propter prohibitionem a motu, secundo quia debili
tatur ex dolore, tertio quia mucilagines obtundunt
calorem, & quarto propter dolorem &
dislocationem clauditur uia
transitus nutrimẽti
ad mẽbra
&c.

Quum

Qvum in iuncturis fuerit dolor & apostema, & locus cum tangitur fuerit tactu calidus, & color rubeus, æger si dolet in dextro pede ex dextra manu, & in sinistro ex sinistra est phlebotomandus. Et locus ex hoc medicamine est leniendus. Epithima. Recipe ros. rub. sandali, fausel, sief memithe, bol. armen. opij omnium partes æquales ex istis in aqua & aceto dissolutis fiat epithima, psilium quoque aceto infusum in charta missum de panno superponatur & cum tepuerit mutetur, & loco eius aliud superponatur. Venter præterea ex apozemate mirobolan. & hermodactil. soluatur.

Apozema mirobolan. cum hermodactil. Recipe, mirobolanorum citrinorum, drachmas quindecim, pulueris turbith fricati, polypodij, amborum ana, drachmas tres, senæ, seminis fumiter. ana drachmas tres, hermodactyli albi, seminis endiuiæ, seminis apij, rom. omnium ana drachmas duas coquantur in tres libras aquæ, donec ad unam redeant, deinde manibus fricentur & colentur & bibatur cum sacchari taberzet, drachmas decem. Si quis autem apozema fastidiuerit, pilulas istas sumat quæ in lecto iacentes surgere et incidere faciunt, & pedibus ambulare.

Pilulæ quæ non ualentes incidere, faciunt surgere. Recipe aloës, drachmam unam, scammoneæ quartam scrupulum 1. rosarum rub. tritarum sextam. drachmam unam, hermodactili albi, drach. semis, informentur ex eis pilulæ quæ erunt dosis 1. æger uero nutriatur ex cibis frigidis & stipticis, & abstineat a uino & confectionibus quæ ex melle fiunt, & carne.

Cum aũt apostematis calor quieuerit, et eius inflãmatio ex his quæ calidorũ apostematum resoluunt reliquias curetur.

Quorum unum, Reci. ceram in oleo de lilio resolutam cui admisceatur mucilago fœnugræci et sem. lini, deinde terãtur simul donec uniantur & fiant ex eis epithima.

Hoc capitulum Rasis intitulatum de pogadra artetica & sciatica diuiditur in duas partes. In prima ponit curam arteticæ & podagræ. In secunda curam sciaticæ, secunda ibi. Dolor uero qui. Prima in duas, nam in prima curat arteticam calidam, in secunda frigidam, secunda ibi. Cum autem cum dolore.

Prima iterum in duas. Nam in prima docet curare arteticam calidam. In secunda docet ab ipsa preseruare. secunda ibi. In tempore autem. Prima iterum in sex. Nam in prima ponit signa arteticæ. In secunda curat per phlebotomiam. In tertia curat per repercussiua & doloris sedatiua. In quarta per resolutiua. In quinta per dietam. In sexta ponit localia conuenientia post sedationem doloris & inflammationis siue conueniẽtia a medio status ultra. secunda ibi. Æger si in dextro. tertia ibi. Et locus ex hoc, quarta ibi. Venter uero, quinta ibi. Æger uero nutriatur, sexta ibi. Cum autem apostematis calor.

Quæ dicit in omnibus his partibus nota sunt & ex dictis & dicendis notificabuntur magis. Fausel .i. auellana inda frigida & sicca. Sief memithæ fiunt ex succo memithæ inspissato, est autem memithæ herba frigidæ naturæ dicta glaucium apud Dioscoridem.

Circa quartam partem nota illius decoctionis esse dosim magnam, & non conuenire hominibus temporis nostri. Est etiam ratione suæ quantitatis multum abhominabilis, sufficeret enim medietas, scilicet sex ℥.

Secunda notat ut patet ex simplicibus ipsam cõuenire in gutta mixta. Similiter pilularum quas secũdo describit sufficeret medietas aut duæ tertiæ. Reliqua nota sunt.

In tempore autem suæ incolumitatis et ꝓprie circa tẽpus in quo cum ægritudo inuadere cõsueuit, et ꝙ maxime in uere assuescat phlebotomia uti & uẽtris solutione, et ex his quæ cholerã expellunt rub. Et a potu uini abstineat, et a comestione eorũ quæ ex melle cõficiũtur, et a carne. Et sint eius cibaria acet. et stiptica & his similia ex eis quæ infrigidant. Membra aũt quæ hanc cõsueuerunt incurrere passionẽ minus solito laborẽ pati assuescant, & præcipue cum tempus inuasionis timetur, & cum corpus fuerit plenum & uenæ plenæ, et fuerit diu

ex quo neq; minutus neq; solutus fuerit.

Hic docet pręseruare a gutta calida. Et quę dicit sunt nota. Et nota acetosa sibi cōuenire sicut acetositas citri, citrāguli, acresta & similia pręter acetum, est enim maxime neruis & iuncturis inimicum.

Cum autem cum dolore iuncturarum, neque dolor neque rubor in colore fuerit, fueritque æger frigidæ complexionis, & locus tactu sentitur frigidus. In principio curationis eius pilulæ maiores de hermodactylis dandæ sunt, quæ. Recipe hermodactylos, satyrion, mezacchara, omnium ana. drachmas quinque, hierepicræ, drachmas decem, colocynthydis, centaureæ minoris, amborum, ana. drachmas quinque, euphorbij. drachmas duas, turbith, drachmas decem, setaragi indi, zingiber, sinapi, piperis, castorei, omnium ana. drachmam unam, informentur ex eis pilulæ, ex quibus a duabus drachmis & semis, ad tres sumantur, hæ namq; pilulæ ualde conferunt, quia non ualentes surgere incidere faciunt.

Epithima ad podagram frigidam.

Recipe. castorei, styracis liquidæ, euphorbij, mirrhæ, aloës, acatiæ, omnium partes æquales, ex his omnibus uino ueteri admixtis fiat epithima.

Cum itaque dolor quieuerit, succurratur patienti ex distillatione multæ aquæ calidæ ab alto, & in unctio fiat ex oleo de lilio. Et emplastrum de bdellio molli, & styrace, ac fœnugræco, & seminis lini, & ammoniaco superponatur, quod hoc modo conficiatur, ammoniacum, & bdellium in uino ueteri resoluantur, & alia omnia eis admisceātur, quibus fiat emplastrum & superponatur.

Hæc namque ægritudinis est species quæ in lapidis duritiem transit, & reddit membra & iuncturas fungis similia. Qua propter hanc habens passionem a fastidio, & ab aqua frigida, & a cibis crassis abstineat, & a frequenti ebrietate custodiatur. Eique præcipiendum ut dum sanus est motu utatur, & a coitu abstineat, præcipue cum satur fuerit. Neque balneum ingrediatur. Neque exercitetur post comestionem. Vinum præterea uetus & purum bibat. Eis quoq; dum sanus est utatur quæ urinam prouocare consueuerunt.

In hac parte curat dolorem iuncturarum frigidum. Et habet duas partes. In prima ponit regimen curatiuum. In secunda regimen præseruatiuum, secunda ibi. Eique dum est sanus. Prima pars posset diuidi in quinq; partes, secundum quod quinque intendit, primo ponit signa doloris iuncturarum frigidi, secundo describit pilulas solutiuas, tertio describit quædam applicanda exterius, quarto ponit quoddam accidens, ad quod perueniunt patientes hunc dolorem frigidum, quinto ponit dietam conuenientem, quæ dicit in his partibus satis nota sunt.

Et quāuis dicat in principio curationis dādas esse pilulas de hermodactylis intelllgēdum est pręcedente digestione ut declarabitur inferius.

Et quia in pilulis ponitur satyrion, est sciendum quatuor esse species satyrionis. Vnam geminas habens radices, ut testiculos una semper pinguior est altera. Sed secunda singularem tantum habet radicem similem prædictis, nisi quia crassior est. Tertia unam radicem habet similem modo dicto super qua ueluti filum oritur, cui radicula alia parua suspenditur subterq; crassiorem dicta in terra moratur, quarta uero species cui ob similitudinem manuum duarum nomen a modernis datum est, palma Christi dicta est, cuius interdum folia maculis uiolaceis notata apparent. Orchis etiam uidetur esse species satyrionis maxime quæ cynosorchis dicitur, cuius expositio est canis testiculus. Omnes species satyrionis calidæ sunt cum multo humido uentosabili, propterea excitant coitum. Radices enim eorum confectæ cum melle mirabiliter ualent ad coitum, & ualde prosunt arteticis præcipue succus eorum cum melle exhibitus mechezera, id est, senæ, setaragi indi, id est, capsia.

Emplastrum ultimum sic describitur. Recipe ammoniaci, bdellij, ana, quantum uis dissoluātur cum uino ueteri, & cum mollificata fuerint secum misceantur styracis, farinæ fœnugræci, semen lini, ana. quantum sufficit ad inspissandum. In quarta parte dicit, quod hæc ægritudo reddit membra & iuncturas fungis similes, apparent enim in iuncturis tumores quidam pleni plegmate gypseo, cætera quæ dicit nota sunt, & magis notificabuntur ex dicendis.

Dolor uero qui ischiaticus uocatur, est qui ab ancha per coxam totam usque ad genu in longitudine protenditur, quandoq; etiam in longitudine ad uirgæ similitudinem

tudinem extensius per crus usque ad pedes descendit. Et tunc si in complexione dominatus fuerit calor, & in urina tinctura, ex basilica manus eiusdem partis prius minutio facienda est, deinde ex ischiatica.

Si autẽ ægri complexio frigida fuerit, et color fuscus, sæpe prouocandus est uomitus ex apozemate raphani cũ syru. aceteso.

Coxa quoque ac pedes & crus ex oleo, in quo castoreum & euphorbium & styrax sint resoluta inungatur assidue.

Quodsi dolor in coxa mansiuus fiat æger ex almuri & nabati, & baurach clysterizetur, & ex enemate acuto quod in cap. de apoplexia nominauimus.

Collyrium quoq; ex cyclamine & colocynthyde factum supponatur, quod eo usq; fieri conuenit donec æger excoriationem incurrat, ex ea enim dum accidit plurimum consequitur sanitas.

Si autem passio inueterauerit sinapi sumatur, & cum fimo columbino eiusdem quantitatis teratur, & ex apozemate ficuum cõficiatur, ex quibus coxæ emplastrum superponatur, quod tam diu dimittatur, donec in loco uesicæ plenæ aqua fiant & scindantur, & cum fluat aqua quæ in eis est euaporetur locus cum aqua calida. Deinde æger per aliquod dies quiescere dimittatur. Et si nondum sanitati restitutus fuerit ad hanc eandem curam redeundum est. Quodsi ægritudo ualde mansiua fuerit & longi temporis, & timetur ne uertebrum resiliet, aut egressum fuerit, locus ex instrumento quod rotæ assimilatur cauterizandus est, et intendatur cum cottura, ut super caput anchæ, aut coxæ principium ponatur. Huius tamen rei sermocinatio istius nostri operis metas transcendit.

Taliter præterea patientes tempore sospitatis uomere cõsueuerint, et soluere uentrem et regimẽ subtiliare, et a cibis crassis et frequenti ebrietate abstinere.

In hac parte agẽs de dolore ischiatico, pri° ponit regimẽ curatiuũ, secundo pręseruatiuũ. secunda ibi: Patiens in tẽpore sanitatis. Pri^a^ in duas. In pri^a^ curat dolorẽ sciaticũ in parte aut totaliter pendentẽ a sang. In secunda parte curat ipsum a phlegmate, & humoribus frigidis pendentem, secunda ibi. Si aũt æger.

Quæ dicit in prima parte nota sunt. Fit enim prima phlebotomia ad euacuandum et diuertendum secunda uero ad eradicandum.

Similiter quę dicit in secũda parte satis nota sunt. Primo enim prouocat uomitum cum decoctione raphani quæ debet esse circa ℥. iiij. cum ℥. duabus syrupi acetosi mellini ad euacuandum & digerendum.

Secundo ungit totam partem dolentem cum unctione calida & sicca fere usque ad quartum gradum notabiliter resoluente. Tertio clysterizat dolore existente fixo in ancha ex enemate posito in capitulo de apoplexia cui admiscet almuri, id est, salsamentum, nabati, id est, illius regionis, & Baurach, id est, speciem salis quam non habemus: sed loco eius utimur sale nitro aut salgemma. Quarto facit suppositorium ex cyclamine, id est, pane porcino & colocynthyde, & potest fieri secundum hunc modũ, fiat suppositorium ex cyclamine in forma communi & inuoluatur cum colocynthyde puluerizata & suspensum cum filo superponatur, quod multotiens iterãdum est, & aliquando clystere dictum statim, donec fiat excoriatio in extremitate intestini recti, hoc enim modo aliquando materia ex iunctura anchæ eradicatur. Quinto his non sufficientibus ponit super iuncturam anchæ uesicatorium factum ex sinapi & fimo columbino ana. adinuicem incorporatis cum decoctione ficuum, quod debet super loco dimitti tanto tempore quod locus uesicetur ut puta 12. horis, & postea uesicæ rumpantur, & si consolidentur, iterum uesicatio replicetur, donec materia ex profunditate iuncturę eradicetur, ad conseruandum autem locum ita excoriatum superponimus caulem ad ignem mortificatum, butyro aut axungia iunctum, his autem non sufficientibus locus est cauterizandus, caput anchæ, id est, super iunctura uertebri coxæ cum pixidæ anchæ, quæ uertebrum ingreditur quæ apparet in parte syluestri cum instrumento rotæ simili, id est, figuræ sphęricæ, cuius formam hic uides, aliquando facimus cum cauterio triangulato huius figuræ. Cætera quæ dicit nota sunt.

Regimen doloris iucturarum est triplex. Pręseruatiuum quod debetur his qui parati sunt ad ipsum. Curatiuum, quod debetur patientibus ipsum. Tertium est resumptiuum quod debetur neutris conualescentiæ ex ipsis doloribus iũcturarum. Primum regimen scilicet præseruatiuum tres habet intentiones, prima ut materia non generetur. Secunda ut generata educatur. Tertia ut membra tam mittentia quam recipientia rectificẽtur.

Prima completur cum debito regimine sex rerũ non naturalium & annexorum. Aẽr declinet ad siccum temperie actiuarum aut prope temperiem, uerum in paratis ad dolores frigidos parũ declinet ad calidum, Sed in paratis ad calidos sit temperatus aut

leuissime declinãs ad frigidum, sunt enim cęteris partibus, magis apti lædi ab aẽie frigidp quam opotet & a calidiori quam oportet. Videtur excessus aẽris tam in caliditate quam in frigiditate, sed maxime in humiditate, quapropter habitẽt in solari, non in loco terreno humido. Et uitent aẽrem uentosum & pluuiosum, sint taliter induti & calceati, ut neq; æstuent, neque frigeant magis tamen caleant quam frigeant. Vitentur calciamenta stricta dolorem inferentia. Nec utatur calopodijs nec alijs huiusmodi quibus pedes sui multum laborent aut contorqueantur.

Somnus sit a 6. horis usque ad 8. & nocturnus. Meridianus uitãdus est, nisi somnum nocturnũ omiserit. Et si non potest abstinere, dormiat per mediam horam a medio Maij, usq; ad medium Augusti. Et iuxta posse dormiat super parte opposita parti quę pati cõsueuit, quapropter si dolores cõsueuerunt in iuncturis lateris dextri dormiat super sinistro & cõtra, si uero in iũcturis utriusque lateris dormiat supinus, si uero in iũcturis dorsi dormiat resupinus, id est cũ facie deorsum, aut super altero laterum.

Procurentur euacuationes oẽs a natura institutę, imò etiam non naturales si fuerint diu consuetæ. Inter cætera lenitas uentris, & mictus plurimus, & proprie urinę crassæ turbidæ pręseruant a doloribus iuncturarum. Vitetur coitus nisi natura multum stimulante.

Nimia deambulatio, statio, & pedum suspensio lædit iuncturas, sicut ecõtrario nimia quies parat dolores iuncturarũ. Accidentia animi, passiones animi excessiuę corrũpentes digestionem uitãdæ sunt, sicut tristitia timor desperatio, ira, longũ studium & similia. Spes uero, moderatum gaudium cõuenit, panis sit debite conditionatus.

Potus sit uinũ nigrum stipticũ aliqualiter acre, aut saporis medij, per torcular expressum, bene clarum, pauciferum aut medię uinositatis unius anni tãtum, debite limphatum, cum aqua bene conditionata. Debet aũt magis limphari in paratis ad guttã calidam. Minus in paratis ad guttã frigidam. Medio modo in paratis ad mixtam.

Rasis tamen in gutta frigida concedit uinum uetus purum, sed in gutta notabiliter calida existimo præstantiorem potum esse aquam & proprie saccharatam, nisi timeatur læsio stomachi & membrorum naturalium, in quo casu parum uini cum aqua misceatur. Sed in mixta aqua saccharata infusionis foliorum saluiæ, aut uinum suprascriptum bene lymphatum cum aqua suprascripta, sed in frigida aqua paucioris aut pluris mellis secundum exigẽtiam temporis & complexionis & consuetudinis. Salata bis in hebdomada potest uti accipiendo ex ea duo aut tres bolos in gutta & tempore frigidis. Saluia cum boragine, modico rosmarini & modico mentæ simul mixtis. Item capparibus. Sed tempore medio, cichorea cum modico menthæ & saluia. Sed tempore calido endiuia, cichorea, lactuca, quæ condiantur cum acresta aut uino granat. aut aceto modicæ acuitatis, & cum sacch. possunt dulcorari. Vtatur tñ calidis aut frig. secundum exigentiã temporis & guttę & aliarum circunstantiarum. Fercula in gutta calida sint panicium & milium. Item fercula ex ouis & acresta, & ex herbis endiuia, portulaca, spinachia, acetosa, cucurbita, & proprie cum acresta condita. Sed in frigida, rizum, far. Item fercula quæ fiunt ex ouis aut pane secundum cõmunem usum, ius cicerũ, & cicera ipsa fracta & optime cocta aliquãdo conueniunt. Item saluiata radix enulæ triturata cũ uitellis ouorum cocta. In frigida cauenda sunt brodialia in frequenti usu, & in mixta conueniunt amygdalata, blites cum boragine.

Carnes conuenientes sunt pulli cuiuscunque generis, non superflue impinguati. Item columbi uolare incipientes & proprie siluestres, turtures, turdi, ficedulæ, aues paruæ, degentes in arboribus & in pratis. Sed præter passeres, perdices, phasiani, franquillini. aues aquaticæ omnino uitentur, & ex quadrupedibus conueniunt hœdi, capreoli, cuniculi, lepores iuuenes, uituli castrati annuales, carnes ericij porcini sunt propriæ, & pedes horum animalium conueniunt cum proprietate sua, sed sint optime cocti. In gutta tamen calida, uitandæ sunt carnes in superfluo usu, & hæ carnes in prandio comedantur elixæ, in cœnis assatæ, uitandæ sunt carnes antiquæ salitæ, licet in gutta frigida aliquid carnium salitarum concedi possit.

Pisces uitandi sunt, sed ex minus nociuis sunt pisces parui, petrosi, lutij, strilei, cauedani, sardenę, temali. Et ex marinis, sardellæ, angusigulæ, auratæ, passeres & similes, facilis digestionis, & boni chymi paucarum superfluitatum.

Oua cõueniunt secundum omnem modum administrationis dummodo sint mollia, nõ per decoc. indurata. Lac & lacticinia uitanda sunt. Oleum et butirum sint in raro usu. Ex saporibus conueniunt uinum granatorum, acresta, uinum crispinum & similia, uitetur acetum, sapor ex amygdalis cum passulis optime conuenit, item ex amygdalis cum acresta piperata in gutta frigida & tempore frigido, similiter, sapo & sinapi. Ex fructibus conueniunt passulę, auellanæ, ficus siccæ, fistica in causa frigida. Sed in calida granata, pira, citonia & proprie cocta & pineæ præparatæ conueniunt in mixta.

Canones obseruandi in cibãdo ut nõ comedat nisi pręcedẽtis cibi digestione celebrata.

Surgat a mensa cum reliquijs famis, non multiplicet cibaria in mensa una. Ieiunet bis in hebdomada, & omnibus diebus secundum legem pręceptis, et proprie parati ad gutam frigidam aut mixtam, & notabiliter comedat anteq; bibat. Secunda intentio cũ scilicet euacuatio materiæ iam genitæ completur cũ phlebotomia. Si sanguis solus peccauerit aut alij humores cũ sang. sang. dñante, aut ẽt si ęqua pportionabiliter peccauerint, & hauriatᵗ q̃titas sang. secundũ exigentiam uirtutis & repletionis & phlebotometur in uere, aut ante tempus in quo gutta accidere consueuit.

Quod si consueuerit accidere in aliqua iunctura pedum, sicut est secundum plurimum phlebotomentur basilicæ ambæ si in ambobus pedibus accidere consueuit, aut si tantum in uno basilica eiusdem lateris, & proprie si epar aut splen miserit materiam. Quod si cerebrum mitteret materiam præstantius esset phlebotomare communem, ut simul deseruiret membro mittenti & recipienti. Quod si accidere consueuit

re cõsueuit in ambabus manibus phlebotomet̃ utraque saphena, & si in una manu tantũ phlebotometur saphena eiusdem lateris aut basilica lateris cõtrarij, & si mittens esset cerebrum communis manus cõtrarię, & multo plus debemus esse audaciores, & promptiores ad phlebotomandum in regimine præseruatiuo quam curatiuo. Si uerò alij humores fuerint in causa absque peccato sanguinis, aut sanguine multum subdominante euacuentur secundum ipsorum exigentiam. Cholera quidem cum cassia tracta, cum decoctione mirabolanorum citrinorum, prunorum & tamarindorum. Cum qua si uenter fuerit stipticus misceatur drac. 1. aut quantum tibi uidetur electuarij suc. rosa. aut exhibeatur solum electuarium succi rosarum à drac. 2. usque ad. 3. cum decoctione suprascripta. Quod si maluerit pilulas, exhibeantur pilulæ de hermodactylis minores circa dra. 1. Præstantius tamen est ut solutiuis exoluentibus præmittantur digestiua. Propterea ante digestionem sufficeret aloës loti, dra. s. mirabolanorum citrinorum, ℈. 1. pilularum minorum de hermodactylis, ℈. s. cum aqua endiuiæ, aut succo rosarum, formentur pilulæ. 7. Si uerò in causa fuerit phlegma, exhibeantur pilulæ de hermodactylis maiores circa dra. 1. aut. ℈. 4. & si maluerit medicinam liquidam, exhibeatur electuarium indum, circa dra. 4. præcedentibus tamen debitis digestionibus secundum materiæ exigentiam, & membrorum tam mittentium quã recipientium, euacuantur quoque huiusmodi materiæ propriè phlegmaticæ cum diureticis & prouocantibus sudorem.

Electuarium boni saporis soluens phlegma ex iuncturis. ℞. hermodactylorum. dra. 1. mirabo. citrino. zing. ana. ℈. 1. miuæ citoniorum, quantum suffi. fiat electuarium est dosis una. Si autem uolueris soluere phlegma & colicam, his adde diagridij, gran. 12. est pro duabus uicibus. Si autẽ opus sit soluere phlegma, choleram & melancholiam, his adde, senæ. polypodij. ana. ℈. 2. & sunt tres doses, & adde suprascriptis, ℈. s. zing. & erit conueniens in præseruando & curando, bonum tamen est ut pro conseruatione fiat huiusmodi euacuationes integratæ ex suis digestiuis, solutiuis secundum exigentiam materiæ.

Tertia intentio scilicet mẽbrorum rectificatio completur ut infra. Membra namque mittentia debent regi primo euacuãdo ab eis superflua, propterea euacuationes de quibus supra debẽt respicere tam mẽbra mittentia quam recipientia. Secundo debent eorum discrasiæ corrigi cum interius & exterius applicitis secundum exigentiam. Et tertio uirtutes eorum roborari cum proprijs moderate stripticis. Verum hę duę ultimæ intentiones cum eisdem perficiendæ sunt qui simul alterant membrorum discrasiam & cõfortant.

Membra autem recipientia confortant cum exterius applicitis ex quibus sunt thermæ aluminosæ, & si fuerint simul aluminosæ, ferreæ, salsæ, multum proderunt. Secundum est lotio eorum cum aqua salsa neque frigida, neque multum calida. Tertium est calcare uuas & propriè nigras aut in ipsis calcatis, dũ bulliunt frequenter tenere pedes. Quartum flores amygdalarum, mirti, camomilæ, meliloti. rose. & propriè eorum decoctio confortat iuncturas. Et si fuerit paratus ad guttas frigidas ponatur cum eis aliquid salis aut aluminis, aut utriusque. Ex sumptis est saluia parum cocta, item nux indica, item acorus, item edera terrestris, & dicitur uerbena portata præseruat iuncturas pedum à doloribus. Secundum regimen, scilicet curatiuum tripartitur. Primum debetur causæ antecedenti. Secundum causæ coniunctæ. Tertiũ est commune utrique curans accidentia & ordinans debitum regimen secundum exigentiam intentionũ præcedentium. Primum regimen habet tres intentiones. Prima est euacuatio. Secũda diuersio. Tertia fluxus interceptio. Prima autem intentio scilicet euacuatio completur cum phlebotomia à qua inchoandum est, si solus sanguis fuerit in causa, aut alij humores peccent cum sanguine dominante. Deinde tertio si æqua proportionabiliter creuerint quæ phlebotomia fiat ex parte contraria, sicut dictum fuit in regimine præseruatiuo ad quod recurre. Si uerò alij humores peccent cum sanguine subdominante, fiat primo humorum dominantium euacuatio. Deinde sedata agitatione & fluxu fiat phlebotomia ex parte cõtraria per unam diametrum, hauriẽdo tamen minus ex sanguine quam in casibus præcedentibus. Et hanc credo fuisse opinionem Auicen. qui in phlebotomia uidetur ambiguus, si uerò alij humores peccauerint absque sanguine soli euacuentur. Sed est notandum quod si nauseauerit, uomitus à principio potest concedi cum facilibus, solutio autem uentris minime, nisi cum clysteribus lenitiuis. Timor enim est in administratione lenitiuorum solutiuorum ne materię quę iam sunt in motu ad iuncturas commote à medicina soluente amplius præcipitentur ad iuncturas, & propriæ ad iuncturas pedum. Propterea præmittantur digestiua secundum exigentiam materiæ sicut materia existente phlegmatica mel. ros. cum aqua saluiæ aut hydromel cum saluia bullitũ. Et materia existente cholerica, iulep ros. cum aqua endiuiæ, & in melancholia syrup. de epithymo, cum aqua buglossę immixta, hæc misceantur secundum exigentiã, postea materię digestę euacuentur cum solutiuis superius descriptis in regimine præseruatiuo. Diuertatur autẽ materia iuxta secundam intentionem huius primi regiminis curatiui cum clysteribus, in quibus hierapicra, benedicta, electuarium indum, electuarium de succo rosa. diasene, confectio hamech & similia, item diuertatur materia cum uomitiuis, & propriæ in cõsuetis, & facile uomentibus. Eligantur autem uomitiua ex superius descriptis in ægritudinibus stomachi, & de his statim dicetur in cura ischiatice, leue uomitiuum est aqua tepida decoctionis raphani & semi. aneti. ℥. 4. olei acuti odoris & gustus, ℥. 2. aceti. ℥. 1. & tertio diuertatur cum prouocantibus urinam & sudorem.

Sed hæc non fiant nisi materia notabiliter minorata, leue prouocatiuum urinæ, est aqua decoctionis, asparagi, cicerum rubeorum & similium.

Sudorem autem prouocant potus aquæ calidæ, cũ pauco uino subtili & coopertura sufficienti. Retentio etiam anhelitus & balneum aëreum.

Intercipitur autem fluxus materiæ iuxta tertiam intentionem huius primi regiminis dupliciter. Primo cum repercussiuis applicitis nõ solum in loco dolente, sed etiam supra cum debita ligatura, quę tamen non sit multum stricta, sed sit tantæ stricturæ ut confortet & repercutiat, & propterea sit magis stricta in iunctura, ita tamen ut dolorem non inferat, & quan-

to magis recedit à iunctura uersus superius magis relaxetur. Repercussiua in materia calida leuia sunt oleũ rosſ. omphacinũ, id est, factũ ex oliuis immaturis, & rosſ. immaturis, itẽ oleũ rosſ. bulitũ cum quarta parte aceti ad aceti consumptionem. Et fortius est absq; consumptione aceti bene cũ eo incorporati. Et fortius est ut cum aquis aut succis endiuiæ, plantaginis, solatri rosarũ & similibus misceatur quarta pars aceti, & modicum sandalorum. Aut fiat defensiuum in forma communi ex oleo rosarum, aceto, & bolo armeni. Quod si mucilago psilij, albumẽ oui, oleum rosarum, lotum cum aqua plantaginis, & aliquid sandalorum adinuicem misceantur erit efficax in materia cholerica. Item sandali rub. boli armen. sief. memithæ, psidiæ, ferruginis, opij, ana, confice cum aqua rosarum, aut succo coriandri pauco aceti, & repercutiendo sedant dolorem. Et in forma emplastrum, est huiusmodi. ℞. rosarum unc. 1. farinæ hordei, unc. 1. s. farinæ fabarum, unc. 3. misceantur cum olei rosa. partibus tribus, & aceti parte una. Sed in materia frigida ℞. olei de spica unc. z. bulliat cum unc. z. decoctionis gallarum ad eius consumptionem postea misceatur cum eo styracis, mirrhe, aloẽs, acatię, ana. drac. 1. ceræ modicum, acet. quantum sufficit fiat unctio mollis. Et tu utere ex his quę tuo proposito magis deseruiũt. Hæc tamen simul complent hanc intentionem & primam secundi regiminis curatiui. Memorandum tamen quod aliquæ sunt iuncturæ in quibus leuia aut nulla competunt repercussiua sicut iuncturæ humeri, iuncturæ mandibulæ & spondilium ne materia repat ad principalia membra aut nobilia quibus appropinquat & iunctura anchæ ne materia in profundo retineatur, in reliquis audacius possumus repercutere. Intercipitur secundo materia cum uesicatorijs & causticis. Pro quo est sciẽdum, quod uesicatoria & caustica aliquando ponũtur ratione materię fluentis ad intercipiendum eius fluxum, aliquando ratione materiæ iam fluxa ad eradicandum ipsam ex iunctura. Si primo modo debet fieri supra iuncturam maximè in ea parte per quam materia fluit ad iuncturam. Si uerò fiat ratione materiæ iam fluxę, & in iunctura collectæ fiat infra iuncturam aut supra iuncturam, exempli gratia in dolore humeri ratione materiæ fluentis si materia à cerebro communicetur, aut epate & membris inferioribus per uenam spatularũ, cuius signum est præter alia signa, quia dolor incipit, & est magis in parte superiori humeri, uesicetur, aut cauterizetur locus qui uidetur magis conueniens in spatula distante ab humero per tres unc. & eligatur maxime locus per quem creditur transire materia. Si uerò materia cõmunicetur humero per uenam assellarem, quod raro accidit, cauterizetur in parte syluestri prope assellam distante à iunctura per unc. 3. Sed ratione materiæ iam fluxæ fiat in adiutorio distante à iunctura per tres unc. aut circa. Si uerò adesset dislocatio propter humiditatem lubricantẽ, reducta prius iunctura ad statum suum modo possibili, fiat cauterizatio cum instrumento triangulato, cuius hæc est figura, in iunctura humeri penetrando solam cutim. Si uerò fiat cauterizatio, aut uesicatio ratione materiæ fluentis & fluxæ, fiat in utrisque locis, & eodem modo in cæteris iuncturis. Similiter fiat in dolore cubiti ratione materiæ fluentis in parte superiori & ratione materiæ fluxæ in parte inferiori. Eodem modo in dolore rasetæ. Et in omnibus his sola cutis penetranda est, cauendo ne læsio neruis aut chordis cõmunicetur, propterea tutius est cauteriũ actuale aut uesicatio. Si uerò dolor sit in iunctura mandibulæ fiat post aurem eiusdem lateris ratione materiæ fluentis aut sub mento ratione materiæ fluxæ. Si uerò in iuncturis colli ratione fluentis, fiat in occipitio, sed ratione fluxæ in principio dorsi & fine colli distante à spondilibus utraque per. z. unc. Similiter fiat in reliquis doloribus dorsi & lumborum. Sed in dolore ischiatico tam ratione materiæ fluentis quam fluxæ, fiat uesicatio & cauterizatio super iunctura in parte syluestri cum cauterio triangulato aut circulari penetrando totam cutim, materia enim fluit ad hanc iuncturam per uenas intrinsecas ramificatas à uena chyli nec propter carnositatem multum est dubium de nocumẽto neruorum aut chordarum. Sed in dolore genu ratione materiæ fluentis cauterizetur super genu alterius partis quam per. 3. unc. ut uitetur cauterizatio super extremitatibus lacertorum. Sed ratione materiæ fluxæ fiat infra genu in fontanella distante à chordis & lacertis. Sed in dolore iuncturę, pedes, fiat supra pedem in parte syluestri aut domestica ubi apparet magnus dolor. Sed secundum plurimũ in parte syluestri ratione materiæ fluentis, sed ratione fluxę sub clauicula pedis. In dolore uerò digitorum pedis fiat cauterizatio aut uesicatio in collo pedis. Forma autem cauteriorum tales sunt, in iunctura humeri eligatur cauterium oliuale siue fiat ratione materiæ fluentæ siue fluxæ, & fiat in ea parte quæ superius memorata est. Et quandoque ratione materiæ fluentis facimus supra iuncturam in duobus locis, si materia fluat per duas uias suprascriptas, similiter ratione fluxæ facimus infra iuncturam in duobus locis, scilicet in tẽpore domestica & syluestri, cum est difficilis eradicationis. Si uerò adsit dislocatio propter humiditatem lubricantem, eligatur triangulatum oliuale, & ponatur super iũctura in parte syluestri sicut dictum fuit, similiter in cubito eligatur oliuale, & fiat ut dictum est ratione materiæ fluentis super iuncturam per tres unc. sed ratione fluxæ parum infra iuncturã, & apud quosdam ratione materiæ fluentis fiat supra iuncturam in duobus locis, scilicet in parte domestica & syluestri, quando materia fluit per utranq; partem. Similiter ratione fluxæ, fiat parum infra iuncturam in duobus locis, quando materia est difficilis eradicationis. Sed in iunctura manus, eligatur cauterium punctuale secundum Albuchasim, & fiat in iunctura manus in quatuor locis, sed si uolueris solũ facere in uno loco aut duobus supra iuncturã ratione fluentis, aut parum infra in uno aut in duobus ratione fluxæ eligatur oliuale, sed in dolore digitorum eligatur punctuale, in parte pectinis correspondente digito illi, aut in raseta ratione fluentis si fuerit in pollice, sed ratione fluxæ parum infra iuncturam, in dolore mandibulæ eligatur oliuale, & fiat ratione fluentis & fluxæ, sicut dictum fuit superius, licet forte ratione fluxæ melius esset facere infra iuncturã, in dolore spondilium eligatur oliuale, & fiat ut dictum est licet apud Albuchasim debeat eligi punctuale, & debent fieri tres lineæ secundum latum, ubi est dolor, & in qualibet linea facere quinque cauteria aut plura se-

cundum magnitudinem doloris & tolerantiam uir-
tutis, ſed prius ſignetur lineæ & puncta ubi debent fie
ri. In iunctura anchæ utantur triplici cauterio, unũ
eſt habens figuram ſphæricam, cuius diameter eſt me
dietas palmi, & non habet alias eminentias, ſecũdum
eſt ſimile huic, & habet quinq; eminẽtias oliuales, aut
ad modũ oſſium dactylorũ, tertiũ habet ſolũ tres, &
homine iacẽte ſuper latere oppoſito taliter, ut bene ap
pareat acumẽ anchę cauterizetur, & per medietatẽ pal
mi intelligo medietatẽ palmę manus. Et apud quoſ
dam ſunt quatuor cauteria, tria in lateribus æque di-
ſtãtia, tria ſecundũ formã trianguli, quartũ in medio
quidam autem cauterizant in iſchiatica nõ ſoum an-
cham, ſed etiam loca diſtantia ad quæ deſcendit do-
lor. Credo ſolam cauterizationem anchæ ſufficere
cum ibi ſit doloris radix, in dolore genu eligatur oli-
uale, & fiat, ut dictum eſt ſuperius, neque laudo quod
ſuper iunctura genu ponatur, niſi ualde ſuperficiali-
ter, & fiat quando materia non poſſet aliter eradica-
ri in pluribus locis ſecundum exigentiam, ſed in iun-
ctura pedis eligatur oliuale & fiat ut dictum eſt, ſed in
iuncturis digitorum pedis fiat, ut dictnm eſt in digi-
tis manus. Canones obſeruandi in cauterizatione
ſunt. Primus, non fiat niſi cum alia remedia nõ con
tulerint, propter debilitatem iuncturæ, latitudinem
uiarum aut continuum fluxum materiæ, aut multã
materiam exiſtentem in iunctura. Secundus, ut fiat
potius cum cauterio actuali quàm potentiali, quia
magis confortat nec communicat nocumentum par
tibus uicinis. Tertius, ut eligantur cauteria idonea
& diuerſa ſecundum exigentiam locorum. Quar-
tus, non penetret ultra cutim. Quintus, ut tempore
cauterizationis tueantur partes circunſtãtes cum ſuc-
cis & aquis frigidis, & ſimilibus. Sextus, ut eligatur
iuxta poſſe tempus & hora temperatior non ſuper-
flue calida aut frigida. Septimus, ut infirmus tem-
pore operationis ſtatuatur & quieſcat in ſitu magis
conueniente. Octauus, quod præcedat loci ſtupefa-
ctio in ualde ſenſitiuis. Nonus, ut locus conſeruetur
ulceratus per longum tempus, puta per quadraginta
dies aut cum ſphera cerea immiſſa in uulnere, aut ſimi
li, aut cum folio hederæ, aut folio caulis ad ignem ali-
qualiter calefacto, & poſtea axungia inuncto, aut cũ
cepæ trito cum melle. Decimus, ut clauſo foramine
poſtea per interualla fiant euacuationes & phleboto-
miæ ſecundum materiæ exigentiam, ne materia ſoli-
ta fluere, ad iuncturas, poſtea retenta in membris ſu-
perioribus nobilibus faciat apoſtema aut febres, &
erit nouiſſimus error peior priore. Vndecimus, ut
fiat in cauſa frigida aut mixta, non autem in calida.
Duodecimus, non fiat cauterium cum materia eſt
indurata, aut gypſeata in iunctura, nec quando eſt
exiccata & maraſmata, ſed fiat quando adeſt multitu
do materiæ, aut mollities ligamentorum. Decimus
tertius, prius ſignetur locus, poſtea cauterium ſuppo
natur. Secundum regimen curatiuum, quod debe-
tur cauſæ coniunctæ exigit in principio repercuſſiua
in augmento uſque ad medium ſtatus repercuſſiua
mixta cum reſolutiuis, ſed deinceps reſolutiua pura.
Quæ autem ſint repercuſſiua conuenientia in princi-
pio poſſunt patere ex regimine præcedente. Sed re-
ſolutiua conuenientia in materia frigida ſunt huiuſ-
modi. Primum. ℞. ſtercoris bouini calidi, ſicut ege-
ritur & dolenti loco ſuperponatur, & eſt melius plu-
ribus alijs. Hali abbas autem addit cum iſto de ſter-
core caprino aliquid cineris caulium ad maio rem re-
ſolutionem & conſulit ante emplaſtrationem lauari
locum cum aqua decoctionis chamomil. meliloti,
anethi, maioranæ, centaureæ, & ſimilium. Aliud
Rec. amoniaci, bdellij, ſtyracis, ana. partem unam fa-
rinæ fœnug. ſem. lini, ana. partem mediã, diſſoluatur
ammoniacum, bdel. ſtyrax, cum uino ueteri, & cum
farinis miſceatur incorporando cum oleo coſtino &
fiat emplaſtrum. Aliud Raſis in alman. in cap. pro-
prio ualens ad materiam multam frigidam & in cor
pore & tempore frigido. Rec. ſtyrac. liquidæ caſto-
rei, euphorbij, mirrhæ, aloẽs, acatiæ. ana. partes æqua
les. Ex his cum uino ueteri mixtis fiat epithima.
Aliud Dini. Rec. aloẽs. unc. 1. mirrhæ. unc. s. ſalis. ʒ. z
croci, drach. 1. farinę lupinorum, furfuris ſubtilis, añ.
unc. z. aquæ cineris quantum ſufficit, fiat emplaſtrũ,
& in reſolutione materiæ frigidæ ualet aqua ardens,
oleum benedictum, & ſimilia. Sed cum craſſa reſol-
uitur cauendum eſt à petrificatione, propterea cum
reſolutiuis miſcenda ſunt mollificantia ſicut mucila-
gines maluauiſci, fœnugræci, ſem. lini, oleum ſeſami-
num, amigdala. dulc. pinguedines, medullæ, & ſimi-
lia, quæ uidentur magis opportuna. Sed reſolutiuũ
in materia calida eſt huiuſmodi. Reci. mucilaginis fœ
nugræci, mucilaginis, ſem. lini, ana. unc. s. olei liliorũ
alborum, unc. 1. ceræ quantum ſufficit fiat unctio. Et
ex his poſſunt elici conuenientia in augmento, opor-
tet enim repercuſſiua miſceri cum reſolutiuis. Si ue-
rò apoſtema iuncturale tenderet in uiam maturatio
nis quod rariſſime accidit, adiuuetur cum his quæ cõ
ſueuerunt reliqua apoſtemata maturare, & ſi apoſte-
ma eſſet difficilis ſuppurationis aperiatur ante perfe-
ctam maturationem ne putrefiant iuncturę. Sed in
materia mixta ad reſoluendum. Rec. farinæ, fænugr.
ſem. lini, anethi, chamomilæ, ana. drac. 10. bdellij, ſty
racis liquidæ, ammoniaci, galbani, ana. drach. 5. olei
liliorum quantum ſufficit diſſolutis gummis fiat em-
plaſtrum, item urina cocta cum ſale, item ſuccus ebuli
inſpiſſatus cum oleo roſ. item ex multis fiunt unguẽ-
ta propria in his caſibus ſicut de limacijs, de ſcorpio-
nibus, de ranis, de uulpe, de ueſpertilionibus, & ſimi-
libus, coquendo ea cum aqua ſalita & pinguedo ſu-
pernatans reſeruetur, & cum horum decoctione po-
teſt locus epithimari, & poſtquam epithimatum eſt
& exiccatum cum pinguedine ungatur, aut horum
carnes ſalitæ ponantur in olla perforata, bene deſu-
per obturata, & alia integra ſub ea, & ſepeliatur in fi-
mo & diſtilletur & reſeruetur. Tertia autem pars hu
ius regiminis curatiui habens duas intentiones, ſcili-
cet curationem accidentiũ & regimen ſex rerum per-
ficitur, ut infra. Duo enim ſunt accidentia corrigen-
da, ſcilicet doloris intenſio, & durities remanens in
iuncturis. Dolor ſedatur dupliciter. Primo remo-
uendo cauſam, & de hoc ſermo præceſſit. Secundo
cum anodinis fomentando locum dolentem cũ oleo
chamomælino, anethino, aut cum decoctione ex flo
ribus chamomilæ, meliloti, ſem. lini, maluauiſci, pari
taria, & ſimilibus, & inunctio cum caſſia trac. cum
aqua roſa. in principio & cum aqua apij in proceſſu
eſt propria, ſcilicet conueniens. Et tertio cum ſtupefa
cientibus mixtis, cum anodinis, de quibus ſupra. Vt

Rec. micam panis albissimi, & misce eam cum lacte & oleo ros. aut chamæmil. aut ambob. simul, quibus adde. zo. partem oppij & croci quartam partem ipsius oppij, & fiat emplastrum. Ad idem. Reci. olei rosa. unc. 6. oppij. ʒ. z. croci. drach. 1. ceræ quantum sufficit, & fiat unctio. At idem. Rec. capitum papaueris al. cum seminib. & corticib. suis, hordei mundati, ana. unc. 1. & bulliant in una ℔. aquæ ad consumptionem medietatis & colentur, cui colaturæ addatur mucilaginis psilij, fœnugræc. sem. lini extractę cũ aceto quantum est colatura olei ros. mixti cum albumine oui quantum est medietas, fiat linimentum in quo infundatur pannus lineus, frigidus, applicetur, & quàm cito calefit remoueatur. Item quinto aphorismo. aqua multũ frigida infusa super articulos dolorem ipsorum sedat sensum obtundendo. Pro secundo accidẽte curando, est sciendum quod durities iuncturarum est duplex. Est enim quædam in qua iunctura est marasmata & desiccata absque pręsentia materiæ saltem, de qua sit curandum. Altera est cum præsentia humoris mucilaginosi crassi, & aliquando gypsei. Vtraque difficilis, & aliquando impossibilis curationis iuxta illud Ouidij uersus.

Soluere nodosam nescit medicina podagram.

Et maximè difficilis curationis est quando adeo desiccata & marasmata est, quod per fricationem non rubet, & adhuc in qua nullus aut paruus est sensus magis difficilis est. Vtraque pro curatione si possibilis est aut melioratione tempus requirit longum. Prima autem existens absque præsentia materiæ, de qua sit curandum unicam exigit intentionem perficiendam cum notabiliter humectantibus tam qualitatiue quam substãtifice & temperatis in actiuis. Vnde embrocetur particula patiens aut stet infusa in aqua mucilaginosa decoctionis radicum altheæ, ulmi, chamæmillæ, meliloti, fœnugr. sem. lini, & similium, aut in aqua decoctionis capitum castratorum, cui si esset ad mixtus sanguis calidus alicuius animalis esset conuenientior, & tempore balneationis huiusmodi particula patiens fricetur ut nutrimentũ attrahatur ad ipsam, propterea quãdo fiunt huiusmodi debet esse perfecta prima & secunda digestio, & iam sit tempus penetrationis nutrimenti ad membra, & cum hoc tunc debet flecti & reflecti ad omnes differentias, maximè ad eas quæ sunt sibi difficiles, & fiat huiusmodi bis in die, & post huiusmodi balneationem ungatur propè ignem moderatum aliqua unctione mollificante, ut Rec. pinguedinis uulpis aut lupi, olei sesamini, ana. unc. 1. medullæ cruris bouini, mucilaginum maluauis. fœnugræc. sem. lini, ana. drach. z. ceræ quantum sufficit. Et ad hoc ualent species diaquilonis. Si uerò sit cum præsentia materiæ induratę exigit duas intentiones. Prima est mollificatio. Secunda resolutio. Prima completur cum iam dictis. Secunda cum œsypi ceroto descrip. Philagrij apud Mesue. Aliud magis resolutiuum. Rec. dialtheę. unc. 3. olei mastichini, olei de lil. olei nucis indicæ, ana. unc. 1. axungiæ, strutij, aquilæ, marõtanæ, anatis, gallinæ, asini, medullæ cruris uituli cerui, ana. unc. 8. bdellij, hiss. humidæ, styr. liquidæ. ana. drach. z. pinguedinis testiculorum, castorei, drach. 1. ceræ quantum sufficit fiat unguẽtum, possunt etiam fieri emplastra miscendo cum suprascriptis aut alijs quę uidebuntur magis opportunum farina fœnugræc. & sem. lini. Fiat etiam resolutio cũ marchisita ignita extincta cum aceto, & similiter cum lapide molendini similiter ignito & extincto. Gal. uerò testatur quòd caseus antiquus coctus cum iure tibiæ salitæ porci rumpendo cutim cum uiolentia extrahit lapides gypseos & mollificat duritiem, quod dicit se in multis probasse. Rasis uerò hoc recitando addit nasturtium. Secunda intentio ultimi regiminis curatiui, scilicet, debitum regimen sex rerum potest elici ex dictis in de regimine præseruatiuo. Oportet tamen dietam magis esse tenuem. Quapropter oportet in gutta calida aut à uino abstineatur. Bibat aquã coctam cum quinta aut sexta parte iulep ros. Si tamẽ non posset abstinere sit pauciferum stipticum saltem in principio, & multum lymphatum. In processu tamen digesta materia & notabiliter minorata potest esse subtilius, sed optime lymphatũ. Abstineat à carnibus saltem in principio. Vtatur auenata hordeacea, pauco milio, & cõdiantur sua cibaria cum rebus stipticis acribus, sicut acresta uino granatorum, suc. limon. aranci, citrinorum, mirtilorum, & similium. Caueat ab aceto. Sed in gutta frigida apud Rasim, caueat à fastidio, & aqua frigida & cibis crassis, & à frequenti ebrietate. Eique præcipiendum dum sanus est ut motu utatur, & à coitu abstineat, & præcipuè cum satur fuerit, nec balneum ingrediatur, nec exercitetur post comestionem. Vinum prætera uetus & purum bibat. Eis quoque utatur dum sanus est, quę urinam prouocare consueuerũt, & similiter gutta declinante. Credo tamen præstantius esse ut saltẽ in principio utatur in potu aqua mellis cum saluia, & carnes suæ sint auium & propriè syluestrium, sicut perdices, & similium. Regimen etiam resumptiuum tres habet intentiones. Prima est regimen sex rerũ, & est quod paulatim reducatur ad regimen sanorum incrassando dietam, & exercitium paulatim crescat, & propriè secundum iuncturas, quę ex gutta fuerant impeditæ. Secunda est, quod si aliquid de materia fuerit derelictum cum diureticis & theriaca finiatur, & aliquãdo cum solutiuis benedictis proprijs & confortantibus, aut saltem non debilitantibus membra mittentia neque recipientia. Tertia, quod iuncturæ cum balneis proprijs confortantibus & resoluentibus, & cum unctione ex oleo uulpino, & similibus confortetur, pro qua intentione recurrendum est ad quæ dicta sunt in regimine pręseruatiuo, intentione. 3. Similiter membra nobilia & propriè mittentia confortentur corrigendo ipsorum discrasiam sicut cum diarrhodon abbatis, aromatico ros. diamusco dulci, trochis. de absinth. de rheumbarb. de capparibus, theriaca, mirobolano. chebul. conditis, acoris conditis, diacori, saluia, pineis præparatis, fistichis, passulis, & similibus secundum exigentiam confortantibus, tam membra mittentia quàm repetentia, quę tamen membrorum confortatio iuxta posse est attendenda in toto curæ processu.

DE DOLORE ANCHÆ. Cap. CXII.

Dolor anchæ & ischiaticus, in quibusdã conueniunt & propriè in essentialibus, scilicet, in membro principaliter patiente quod est in iunctura anchæ, & in causis tam intrinsecis quàm

cis quam extrinsecis. Differunt tamen in quibusdā
accidētalibus utputa in doloris extensione. Est enim
dolor anchæ dolor fluxus, & in iunctura circumscri-
ptus, sed ischiaticus descendit & extenditur uersus pe
dem iunctura anchæ non dimissa.

Horum species non sunt nisi quidam modi secun-
dum magis & minus differētes. Est enim quidam for
tis clamosus, quidam remissus, quidam nouus, qui-
dam antiquus, quidam continuus, quidam interpol
latus, quidam cum dislocatione, quidam sine. Et do-
lor ischiaticus quandoq; descendit usque ad coxam,
quandoque descendit usque ad genu, & iuncturæ ip-
sius motum, & quandoque extenditur usque ad pe-
dem & digitos eius impediens fixionem & firmita-
tem. Descendit autem quandoque per partem do-
mesticam dolore lacertis & neruis illius partis com-
municato per materiam existentem in uena saphe-
na ad musculum illius partis resudātem, & quando-
que per syluestrem materia resudante ad lacertos &
neruos illius partis à uena ischiatica. Et si materia cō-
tinetur in concauitate iuncturæ, & sicut est secundum
plurimum descendit per syluestrem communicando
materiam neruo lato, propterea dolor ischiaticus, fre
quentius descendit per syluestrem partem quàm do-
mesticam, & causa descensus & extensionis doloris
non est nisi multitudo materiæ ubicunque contenta.

Causæ autem sunt duplices corporeæ & primiti-
uæ, sed corporeæ duplices, per cōmunitatem & pro-
priè. Propriè quidem sunt secundum pluri. mate-
riales alterantes & extendentes ipsius iuncturę partes
& sunt secundum plur. phlegmaticæ crudæ & uento
sæ, deinde mixtæ, deinde sang. raro melan. & rarius
choler. Sed ex communitate secundum plur. à matri
ce & ex permutatione materiæ ipsius ad anchas qui-
bus alligatur & adhæret iuxta Hippocra. 5. particu.
Aphoris. Aphoris. 46. Si matrix in uertebro posita
saniem fecerit, necesse est commotum fieri, & apud
Auicenn. multotiens permutatur à doloribus matri
cis, chronicis & remanentibus longo tempore, ita ut
sint decem menses. Causæ primitiuæ sunt casus, per
cussio, sessio, super re dura, equitatio longa, insueta,
saltus, & fortis ambulatio.

Signa causarum materialium propriarum ex ge-
neralibus signis superius positis cōprehendi possunt.
Sunt tamen difficilioris inuestigationis quàm signa
causarum propriarum dolorum aliarum iunctura-
rum propter materiæ profunditatem, & maiorem
distantiam à sensu, coniecturari tamen possunt à quā
titate doloris ab exeuntibus à iuuantibus & nocenti
bus, & à quibuscunque circunstantijs, sicut comple-
xione, ætate, sexu, tempore, anni, regimine præceden
te, & similibus. Signa quòd sit per communitatem
& maximè à matrice est, quia adest ipsius matricis æ-
gritudo, & quia si permutatur, deficit ægritudo ma-
tricis & succedit ipse dolor. Causæ primitiuæ seip-
sas ostendunt.

Prognostica. Primum est Aphoris. 60. sextæ par
ticulæ. Quibuscunque à coxendicum dolore diu mo
lestatis coxa resilit foras, his tabescit crus exclaudicāt
si nō urantur, huiusmodi enim causa est phlegma mu
cilaginosum remolliens ligamenta, faciens facilem di
slocationem, & facilē reingressum coxe in pixidem.
Secund um, dolor iuncturæ ischiæ est de uehemen-
tioribus doloribus iuncturarum, & difficilioris cura
tionis quàm dolores aliarum iuncturarum propter
loci profunditatem & materiæ multitudinem, quæ
attrahitur ad ipsum à toto corpore, licet dolores hu-
meri & spondilium sint periculosiores propter pro-
pinquitatem ad membra nobilia. Tertium, dolor
ischiaticus & uniuersaliter omnis dolor podagricus,
licet curetur & materiæ eradicentur facile redit pro-
pter situm membri, & distantiam à membris nobili-
bus. Econtra est in doloribus chiragricis & iunctura-
rum superiorum. Quartum. Cum dolor ischiati-
cus prolongatur extenuatur coxa & tibia. Quin-
tum. Cum apostema anchæ exituratur propter sui
profunditatem, quandoque ducit ad mortem. Se-
xtum. Si habenti dolorem anchæ appareat rubedo
uehemens quantitate trium digitorum non faciens
ei dolorem & accidit ei pruritus uehemens, & desyde
rat olera, morietur in. z5. diebus. Rubedo nanque ue
hemens non faciens dolorē significat choleram sym-
ptomatice & diminute expulsam ad membri dolen-
tis superficiem, propterea facit quendam pruritum
sui acuitate, & desyderat olera frig. scilicet dispositio-
ni suæ præternaturali contraria. Morietur autem in
z5. qui est ferè medius terminus tropicorum materia
conuersa ad membra nobilia. Septimum. Iunctura
ischiæ rarissime lapidescit aut induratur propter am-
plitudinem uacuitatis iuncturæ & situm profundū
& multitudinem humiditatis eius in comparationē
ad alias iuncturas.

Cura doloris ischiatici similis est curæ doloris alia
rum iuncturarum quantum ad præseruationem &
resumptionem. Differens tamen à cura aliorum
in duobus, scilicet in administratione repercussiuorū
quæ debent esse leuia aut nulla, ne materiam in pro-
fundo iuncturæ detineant aut coarctent, & sic dolo-
rem augeant, & materiam ineptam resolutioni faciāt
aut fortè etiam ad membra nobilia repellant, sed si ea
approximare decreueris, quia fortè materia uidetur
subtilis aut cal. aut saltem calida admixta sint talia ut
confortent locum & materiam uenientem refrenent,
sed non repellant, nec in membro coarctent. Simili-
ter resolutiua & attractiua de profundo ad cutis su-
perficiem oportet esse fortiora & leptomeris substan
tiæ propter profunditatem materię. Regimen quo
que præseruatiuum colligatur ex his quæ dicta sunt
in regimine præseruatiuo dolorum aliarum iunctu-
rarum, & similiter regimen resumptiuum. Sed regi
men curatiuum quantum ad primam intentionem,
quæ est euacuatio, completur cum phlebotomia ex
basilica eiusdem lateris si sanguis fuit in causa, aut alij
humores peccauerint cum sanguine. Postea alij hu-
mores euacuentur secundum exigentiam euacuatio-
nibus integratis ex digestiuis & eradicatiuis etiam ite
ratis. Si tamen nausearet aut facile uomeret uomiti
ua, saltem in principio essent conuenientiora quàm
solutiua diuertendo & euacuando, & ante digestio-
nem leuiora competerēt, post digestionem fortiora.

Ex leuioribus est decoctio raphani. ℥. 4. cum unc.
z. oximellis, & fortius est si loco decoctionis acci-
piatur succus eius. Similiter aquæ tepidæ. unc. 4. cū
flore & semine genestæ, drach. z. & fortius his est suc-
cus raphani, in quo fustes ellebori steterint infusi per
diem & noctem. Et fortius omnibus est si ponatur

ſcupulum ſemis ellebori cum uncijs duabus oximel-
lis,& cum uncijs quatuor aquæ tepidæ. Digeſtiua
ſunt hæc. Recipe mellis roſ. ſyrupus de eupatorio,
ana. drachmas ſex, aquæ ſaluiæ uncias duas aquæ iu
niperi, unciam unam miſce, & fortius eſt hoc.
Recipe ſyrupus de calamentho, ſyrupus de ſtœcha-
dos, mellis roſa. ana. unciam ſemis aquæ ſaluiæ, un-
cias duas, aquæ iuniperi unciam unam miſce. Et for-
tius eſt ſi ſupra ſcriptis addatur ariſtoloch. rotund.
ſeminis rutæ ſiccæ. ana. ſcrupulum unum. Si tamen
humores calidi cum frigidis peccarent temperentur
huiuſmodi calida cum ſyrupo aut aqua endiuiæ, aut
cum iulep. roſ. Solutiua autem ſunt pilulæ iuua-
menti. Auicenna quinto canone. Item pilulæ de
hermodactylis maiores. Item pilulæ fœtidæ. Item
electuarium indum, hiera ruffini, hiera hermetis.
Et ſi materiæ calidæ fuerint in cauſa, pilulæ de hermo
dactylis minores, electuarium de ſucco roſ. Medi-
cina optima ad dolorem anchæ. Recipe. Pulpę co-
locynthidis. drachmas quinque, paſſularum ſine gra
nis pugillum unum bulliant in tribus libris aquæ do
nec remaneat tertia pars, da tertiam partem, educit
ex phlegmate & humore crudo. Intentio ſecunda,
ſcilicet diuerſio perficitur cũ diureticis, id eſt, urinam
prouocantibus. Item cum clyſteribus. In primus
minus acutis, deinde fortioribus & ſanguinem edu-
centibus. In primis aſarum ſecundum omnem mo
dum adminiſtrationis, ſed maxime eius infuſio bibi
ta confert. Decoctio hipericon cum uino bibita
quadraginta diebus, ſanat dolorem anchæ & iſchiati
cum. Item decoctio radicum aſparagi, naſturti-
um confert bibitum, clyſterizatum, & emplaſtratum
cum aceto, & ſauich hordei, & cum ungitur locus
cum melle, & ſuperaſpergitur puluis eius ſedat
dolorem.

Ex compoſitis eſt medicamen hermetis, digerens
materiam frigidam & urinam prouocans & eſt mi-
rabile. Recipe chamedryos, gentianæ. ana drach-
mas decem, ariſtoloch. rotũ. drachmas duas, ſeminis
rutæ ſiccæ drachmas duodecim terantur & cribellen-
tur cribello ſubtili, doſis eius eſt choclear unum cum
aqua mellis. Eſt autem choclear diuerſum pondus
apud autores, ſed ſufficiunt drachmæ duæ, aut cir-
ca, poſt cuius exhibitionem aliquibus diebus ſucce-
dant uomitiua aut ſolutiua, aut utraque ſi opportue
rit. Sed in calida confert decoctio radicum papaue.
campeſtris data in potu. Cum his tamen ſi uis magis
prouocare potes decoquere radices, aſparagi, aut ru-
beam tinctorum, immò rubea ipſa data in potu cum
melicrato prouocando optime confert in frigida &
emixta.

Eſt autem melicratum uinũ ex melle & aqua factũ,
loco tamen ipſius poſſumus hydromel accipere. Ex
clyſteribus eſt decoctio ireos & corticum radicum
capparis. Et fortior eſt aqua oliuarum ſalitarum, & ſi
militer aqua piſcium ſalitorum. Clyſtere ex centau-
rea confert iſchiaticis educens phlegma ex anchis. Si-
militer ſuccus & decoctio cucumeris aſinini educit ſi-
milia & ſanguinem, & radix cucumeris aſinini clyſte
rizata, emplaſtrata & epithymata optime confert,
ſed humore exiſtente calido aut mixto huiuſmodi
cum frigidis temperentur. Eſt tamen aduertendum
quod in uſu medicinarum ſunt interpolationes faciẽ
dæ, ſicut in cæteris ægritudinibus chronicis, in quo
tempore eſt uacandum debito regimini ſex rerum &
uirtutis reſtaurationi. Secundum regimen, ſcilicet
locale, aut non indiget repercuſſiuis in principio aut
ſi indiget ſint leuia, & materiæ fluenti proportiona-
ta quæ eligãtur ex dictis ſuperius in cura aliorum do
lorum iuncturarum. Reſolutiua autem in princi-
pio ſint leuiora & gradatim augendo procedatur,
& cum eis intendatur ſedationi doloris, quæ reſoluti
ua poſſunt applicari tam interius ſub forma clyſteris
quàm exterius ſub forma unctionis, emplaſtri, ceroti
aut epithymatis. Recipe olei liliorum alborum,
uncias octo, olei cheiri, olei ſpicæ, olei chamomillæ,
ana. uncias duas, pinguedinis anatis. unciam unam,
uitellos oui numero duo, caſſię tractæ, benedictę ſim
pli. ſpicæ, ſacchari rubei. ana. unciam ſemis, croci.
drachmam ſemis, ſalis communis, drachmas duas,
miſce & fiat clyſtere, quod debite calidum impona-
tur alternis diebus ſtomacho ieiuno. Aliud efficaci
us florum chamomill. anethi. melilot. ana. manipu-
lum ſemis, ſaturegiæ, ſaluiæ. ana. manipulum unum,
chamedryos, manipulum ſemis, radi. ariſtoloch. ro-
tun. cartami, nucleorum perſicorum, unciam ſemis,
uitellum oui numero 1. croci, drachmam ſemis, pin-
guedinis anatis. unciam unam, olei liliorum albor.
uncias tres, olei ſpicę, olei de keiri, ana unciam unam,
ſacchar. unciam ſemis, ſalis cõmunis, drachmas du-
as flores, radices, herbæ, ſeminis nuclei bulliant in
ſufficienti quantitate ad conſumptionem medieta-
tis, deinde exprimantur & colentur ultimo duode-
cim. unc. ipſius addantur reliqua, & fiat clyſteræ.

Exterius etiam fieri poſſunt fomentationes cum
ſpongijs infuſis in decoctiõe alicuius, aut plurimum
infra ſcriptorum, ſcilicet florum chamomil. meliloti,
anethi, ſaturegiæ, chamedryos, chamepithyos, pule-
gij, folij aſari, hipericon, iuæ, ſaluiæ, naſturtij, rutæ ſic
cæ, ſauinæ, radicum utriuſque ariſtoloch. hiſſopi ſic-
cæ calamenthi, quæ poſſunt bullire in ſufficienti quã
titate aquæ, aut aquæ & uini ſimul, & modico aceti
acuti, quæ ſpongiæ infuſæ in hac decoctione applicẽ-
tur loco dolenti, nunc una, nunc altera poſt ſufficien-
tem eius expreſſionem, donec locus notabiliter rube
re cœperit, & hęc fiant ſtomacho ieiuno bis aut ſemel
in die, & poſt earum remotionem & debitam exicca
tionem, ungatur cum aliqua unctione reſolutiua &
confortatiua iuncturæ ſua proprietate, ſicut eſt oleũ
de coſto, uulpinum, de croco, de terebinthina, de pi-
peribus, de euphorbio, & ſimilia, quibus poſſunt ad-
di ſagapenum, ammoniacum, oppopanacum, item
pinguedines, & ſimilia. Et his non ſufficiẽtibus ma-
teriæ coniunctæ ſunt eradicandæ & extrahendæ de
centro ad circunferentiam. Eradicantur autem cum
phlebotomia uenæ iſchiaticæ, aut ſaluatellæ pedis do
lore deſcendente per partem ſylueſtrem aut ſaphenæ
uel eius qui eſt in pollice pedis, dolore deſcendẽte per
partem domeſticam, aut curuaturę poplitis per quã-
cunque uiam deſcenderit, item eradicãtur trahendo
ipſas à centro ad circumferentiam cum rubificãtibus
ueſicatorijs, & tandem cauterijs, ut Rec. ſinapis, fimi
columbini, ana. unc. 1. terantur, & cum ficubus ſiccis
incorporentur, quæ prius ſunt infuſæ in aceto acutiſ
ſimo. Aliud eſt emplaſtrum de ſinapi deſcriptione
Meſ. in ſuo Antidotario & hæc poſita ſuper locum
dolentem

dolentē debent dimitti cum bona cōtritione per 12. horas, aut circa, & si hæc non suffecerint spergatur super emplastro facto ex his parum cantharidarum, nisi timeatur ardor urinæ & nimia prouocatio, & locus uesicatus quantum fieri potest conseruetur apertus, & post consolidationem replicetur secundum exigentiam. Sed his non sufficientibus fiant cauteria actualia, aut cum instrumento quod rotæ assimilatur, cuius figura est hic descripta, in parte syluestri circa iuncturam anchæ & penetret totam cutim ueram, utputa ferè per medietatem digiti parui secundum latitudinem, aut fiat circa eandem iuncturam cum instrumento triangulato faciente simul tria cauteria ęquidistantia, cuius hæc est figura, & teneantur aperta per quadraginta usque ad sexaginta dies.

Vltimum regimen est curare accidentia. De quibus permaxime est dolor cui intendendum est in toto curæ processu, & si fiat ualde intensus ordinem curæ regularis præuaricat. Ita ut non sufficientibus ąnodinis & euaporantibus ad stupefacientia, etiam ab initio deueniendum est & exterius applicita & interius sumpta, sicut est philonium romanum in causa frigida, & requies in causa calida. Exterius autem applicita requirantur in cura dolorum aliarum iuncturarum, opus est enim cum anodinis & euaporantibus exterius applicitis opium aut aliud stupefaciens permiscere, hæc tamen omittantur quantum est possibile. Secundum accidens est dislocatio iuncturæ propter mucilagines in ipsa contentas, in cuius cura conferunt rubificantia, uesicatoria, cauteria, & omnia multum resoluentia & reductio uertebri in pyxidem quantum est possibile, cui semper iniiciendum est, & eius in ea cum ligatura conseruatio. Possumus enim audacius resoluere & exiccare in hac iunctura quam in cæteris, cum minus timeamus indurationem & petrificationem ex causis superius dictis. Regimen autem sex rerum non naturalium eliciendum ex regimine superius posito in cura dolorum aliarum iuncturarum, est enim omnino simile. Locus tamen iuncturarum & partes circunstantes usque ad genu, immo usque ad pedem si ad ipsum dolor descenderit teneatur calidus, & proprie cum caliga facta ex pelle uulpina, habet enim singularem proprietatem in confortatione iuncturarum. Sed in tempore calido opus est caliga minus calefaciendo quæ secundum exigentiam ordinetur. Et sic est finis de doloribus iuncturarum.

IN FINE HVIVS DIVINI OPERIS IMPRIMENtur capitula Rasis, quæ clarissimus istæ interpres non exposuit, ut saltem totius textus Rasis noni libri Almansoris complementum habeatur.

DE FLVXV urinæ.

CVum æger multum urinę emittit, & in emissione ardorem nō sentit, aut mingit in somno suo, nec patitur sitim, nec corporis extenuationem incurrit, ea quæ urinam constringunt danda sunt. Medicamen retinens urinam. Recipe glandium, drachmam unam, olibani, drachmas triginta, seminis coriandri, sicci, boli armen. gummi arabici, ana drachmas decem, fiat ex eis puluis, de quo in mane, drachmas tres, & circa noctem totidem ad transglutiendum dentur. Quod si cum ægritudine sitis fuerit ualidissima clamosa, & aqua quæ bibitur cito egrediatur, aqua hordei cum psilio detur, & nutriatur cum succo uuę acerbæ & sumach, & similibus horum nutrientium, & cum cibo qui fit de simula hordei, & masal, & rob acetosum da ei in potu, et prohibeatur a labore et cum muliere concūbere. Isti quoque trochisci in potu sumantur. Recipe spodij, drachmas decem, lactucæ, seminis portulacæ, ana drachmas quindecim, coriandri sicci, drachmam unam, seminis rosæ rub. boli armen. ana drachmas quinque, balaustiæ, drachmas duas, camphoræ, drachmam semis, sumantur in potu cum succo granati acetosi. Herbæ etiam frigidæ terantur & super renes ponantur. Et caueat sibi a cibis calidis & uino, & ab omnibus quæ urinam prouocant. Illud autem quod ex nimio stolidorum errore prouenit, est quia dant in hac ægritudine medicinas calidas, unde illico ducunt ipsum ad phtisim.

DE VERMIBVS qui generantur in uentre.

QVi hoc nocumento solitus est lædi, a cibis crassis, & unctuosis sibi cauere debet. Quotidie antequam comedat sumat bucellas aliquas cum sinapi & almuri, hoc enim ipsos generari prohibet. Si uero eos generari contingat non conuenit nisi ut expellantur. Medicamen ascarides expellens, burungi excorticati cum ualde famelicus est æger, drachmæ septem sumantur. Medicamen magnum expellens lumbricos. Recipe burungi excorticati, turbith, seminis nigellæ omnium partes æquales, lupinorum, nasturtij, canabel. ana partem semis, sumantur ex eo in potu, drachmæ septem, prius tamen bibat æger lac mox ut mulctum fuerit per tres dies, & deinde die quarta dietet se, & de prædicto medicamine in lacte adhuc calido ut est mulctum dissoluto. Et acetum dum est ualde famelicus bibat. Vermes uero minuti qui in ano fiunt pro quibus generatur pruritus in eo, & ideo confricatur anus, expelluntur si cottum ex oleo abluto inuolutum immittatur. Aut immittatur inuolutum oleo de chrysomil. aut succo mentastri, aut inuoluatur ex parua quantitate aloēs & felle uaccino & superponatur.

DE HÆMORRHOIDIbus, fistulis, & ragadijs quæ in ano fiunt.

CVm sanguis recens sine dolore per inferio-
rem fluit regionem interpolatæ tamen, non
est constringendus nisi patiens ex eo debili-
tetur, a multis enim passionibus exinde libe
ratur. Si autem ex eo debilitetur & indiget con-
strictione, trochisci de charabe cum succo sumach
dentur. In comestione quoque sumat sumachi-
am, & cibum qui cum succo uuæ acerbæ fit, & his si-
milia de illis quæ nutrienda sunt. Si uero multum
debilitetnr nutriatur cum succo carnis, cui pluri-
mum admiscetur succ. citon. & uinum quoque bi-
bat stipticum, & super epar ponatur emplastrum de
spica, quod in capitulo de epate nominauimus.
Et si ista non suffecerint, confectio de scoria ferri de
tur, quæ, Recipe. Mirobolanorum indorum, bel.
emb. omnium, ana drachmas quinque, spicæ, schi-
nanthi, ciperi, zingiberis, piperis, olibani, ameos,
omnium, ana drachmas duas, scoriæ infusæ in aceto
per hebdomadam unam, & postea torrefactæ, drach
mas quindecim, conficiantur omnia cum melle de-
spumato quod fuerit coctum cum apozemate em-
blic. sicut in capitulo de melancholia nominaui-
mus, de quo quotidie ad nucis magnitudinem suma
tur, hoc namque hæmorrhoidarum & menstruo-
rum sanguinem constringit, fluxui quoque uentris
longi temporis remedium affert. Si autem in a-
no oritur aliquid prominens extra ex quo magnus
prouenit dolor, nec ab eo fluit aliquid, succus cepe
cum pauca lana, aut fel uaccinum superponatur.
Suppositorium quoque longum de ciclamine sub-
ijciatur, quod patiens per totam teneat noctem, & si
contingat egredi remittatur donec infrigidetur, &
egrediatur sanguis. Cum autem dolor uehemen-
tissimus fuerit & apostema magnum in ano phlebo-
tometur æger. Et emplastrum postea superpona-
natur, sedat enim hæmorrhoidarum dolorem cum
adest apostema cum eis, quod, Recipe. melilo-
tum, chamæmilam, quę tam diu in aqua coquantur
donec dissoluantur, deinde sumatur ex aqua deco-
ctionis earum quantum una manu capi potest, uitel
lus oui assati unius croci, drachmam unam, opij,
drachmas duas, seminis lini triti, fœnugræci, malua-
uiscio, mnium ana. Manipulum unum, confician-
tur omnia ex rob in quo bdellij, drachmæ tres fue-
rint dissolutę ex folio superposita, postquam eorum
superficies ex oleo sesamino, in quo adeps gallinace-
us fuerit dissolutus, aut anatis inuncta fuerit more
emplastri superponatur dum adhuc sit tepida.
Alia confectio dolorem & apostema sedans. Ce-
pe album optime coctum teratur, & cum butyro
uaccino misceatur ut mollefiat, ut tepefactum ano in
quo est apostema superponatur, hoc enim dolorem
sedat uehementem. Cum uero in ano ragadias ha
buerit patiens, quæ eum lædunt cum ipsius uenter
siccus est, pil. de bdellio utatur, quæ, Recipe, mi-
robolanorum nigr. chebulorum, amborum, ana
drachmas decem sagapeni, drachmas tres, nasturcij
albi, drachmas duas, bdellij albi, mollis & pinguis,
drachmas quindecim, dissoluatur bdellium in succo
pororum, & ex eo conficiantur alia & informentur
ex eis pilulæ, & sumatur ex eis frequenter a drachma
una usque ad drachmas quatuor. Locus uero si adu
stionem patiatur ex unguento de cerusa inungatur.
Si autem non sentitur in eo adustio ungatur ex un-
guento quod fit ex adipe, quod in gibbo cameli in-
uenitur & bdellio, quod sic fit uidelicet, unguentum
de senæ. Recipe ceræ citrinæ, olei sesamini, adi-
pis anatis, medullæ cruris uaccinæ, adipis qui est in
gibbo cameli, bdellij, omnium partes æquales, bdel-
lium prius mucilagine seminis lini dissoluatur, dein-
de omnia misceantur, hoc enim optimum existit.
Si aũt ęger ragadias in ano habuerit profundas a qui
bus fætens uirus fluxerit medicamen acutum, quod
in capitulo de ulceribus oculorum descripsimus, ei
superponatur quod æger per duos dies patiatur.
Et si in eis aliquid remaneat quod resudet medici-
nam iterum apponatur, quod eo usque fiat donec lo
cus siccetur & non resudet si fuerit profundus.
Quod si ea quæ ibi fiunt eminentia extra pendentia
fuerint, in tantum ut arescant & nigrescant, buty-
rum tepidum multotiens superfundatur donec ni-
gredo ab eo remoueatur. Si autem resudatio re-
uersa fuerit acutum medicamen iterum ibi appona-
tur. Et si non resudauerit ex unguento de cerusa
curetur. Et etiam quando eminentes hæmorrhoi
des extra curamus cum ferro cauterizando, loqui
tamen de hoc plus est quam huius nostri libri mo-
dus requirat. Fistulæ uero generantur in ano ue-
lociter quoniam figura eius facit esse illud necessari-
um. Quæ aut sunt penetrantes, aut non pene-
trantes utrinque. Cum autem perforatæ sunt
utrinque stercus egreditur ex eis & uentositas.
Si autem non egreditur stercus neque uentositas
non est penetrans ab utraque parte, loqui uero de
eius cura perfecte plus est quam hic noster liber expo
nat. Sed quia omnes fere homines semper maxi-
mum incurrunt errorem in cura eius, unde & maxi-
mum incurrunt nocumentum, nos excitabimus eos
ad hoc quod huic ęgritudini congruum erit, & osten
demus qualiter a prædicto errore se custodiant.
Et dicemus, quod si fistula utrinque perforata, cum
ab ano remota fuerit nullo modo ferro tãgenda est.
In incisione enim ferri contingit stercus inuolunta-
rie egredi. Est etiam aliud quare fistula ab utraque
parte perforata ferro tangi non debet, quia toto tem
pore uitæ ægri sic permanere poterit non magnum
faciens nocumentum, neque proueniet ex ea aliud
nisi resudatio & fluxus. Si autem illud quod ab ea
fluxerit acutum fuerit & mordicatiuum & fœtidum
habuerit odorem, cuius etiam quantitas quotidie au
geatur, erit fistula putrida, & cum hoc herpete & estio
meno cui ex medicamine acuto, & ex eo quod com-
plet omnia succurrendum est antequam dilatetur
& magnificetur.
Cum autem non resudauerit nisi parum, neque
eius quantitas quotidie augeatur, neque magnifice-
tur, neque odor ibi augmentatus fuerit, non est in ea
aliquid

aliquid quod sit timendum nisi resudatio & fluxus, qui medicari potest donec siccetur & detumescat & non resudet per longum tempus. Si autem resudatio redierit medicamen prædictum adhibeatur, & hoc modo poterit blandiri per totum tempus uitæ ægri & non nocebit. Modus adhibendi huic ægritudini medicamen ex collyrio quod in capitulo de fistula oculi nominauimus, sumatur & optime teratur, & fistula præmatur donec quicquid in ea continetur egrediatur, & si radius eam ingredi poterit inuoluatur cotto, deinde ex prædicto medicamine postquam mollificatum fuerit intinctus in fistulam immittatur. Si uero in ea minime radius ingredi poterit, dissoluatur medicamen in aqua, & subleuetur coxa ægri supposito puluinari & eo supino iacente prædictum medicamen distillando super fistulam fundatur, & fiat hoc in mane & circa noctem per tres dies, & sedeat in aqua de curcuma, & lauetur ex ea.

DE EGRESSIONE ani & matricis.

CVm anus extra egreditur carens apostemate, & ita disponitur quod si impellatur ingreditur, cerusæ, balaustiæ, gallarum, aluminis, antimonii omnium partes sumantur æquales, & in puluerem redigantur. Et super anum ex oleo rosa. calefacto inunctum puluerizetur, & anus intromittatur & constringatur, quod tamen fieri conuenit postquam æger a sella reuersus fuerit ne eum cito ad sellam surgere sit necesse. Sumatur etiam gallæ balaustiæ, cupulæ glandium, folia myrti, & coquantur in aqua donec rubea fiat, & sedeat in ea & lauetur ex ea. Quod si anus qui apostemosus est ingredi minime potest ęger aquam calidam frequenter ingrediatur, & in ea sedeat. Vngat anum ex cera & oleo chamæmelino, aut anethino donec ingrediatur. Cumque intromissus fuerit ex his quæ nominauimus curetur.

Vulua præterea si egressa fuerit similiter erit medicanda. Est tamen necesse ut fortiter ligetur, & ut ęgra semper supina iaceat & coxa superius eleuet.

DE SVPERFLVITATE menstruorum constringenda.

PRo superfluis menstruis constringendis, trochisci de karabe per hebdomadā unam sunt dandi. Quod si non contulerint confectio de scoria detur. Et fiat minutio ex basilica. Ventosę quoque ad mammillas apponantur & in comestione cibis utatur stipticis. Et hoc medicamen æger sibi subijciat. Quod Recipe olibani, balaustiarum gallarum, antimonij, acatiæ, aluminis omnium partes æquales, puluis horum optime tritorum cum pauca lana subijciatur. Femur uero & dorsum ex epithimatibus quæ in capitulo de fluxu uentris nominauimus epithimetur, & sedeat in aqua de curcuma. Quod si ista non contulerint ex alio pessario acuto fiat immissio & maneat in uulua.

DE PROVOCATIONE menstruorum.

CVm ex retentione menstruorum magna sequitur passio. Trochisci de mirrha dentur, qui, Recipe mirrhæ, drachmas tres, lupinorum optime tritorum, drachmas quinque, foliorum rutæ, mentastri, pulegij, cymini, rubeæ, de qua tingitur, assæ, sagapeni, oppopanacis omnium, ana drachmas duas, informentur trochisci ponderantes, drachmas duas, ex quibus detur in die unus cum aqua in qua semē iuniperi coctum fuerit, hoc namque medicamen adeo uehemens existit in prouocandis menstruis, ut etiam fœtum excutiat si qua eo sæpe utatur. Ventosæ quoque sub curuatura poplitis sunt ponendæ, & phlebotomia ex saphena facienda est, postremo quoque uentosæ femori superponendæ.

DE RHAGADIIS uuluæ.

HÆ curandæ sunt ex medicamine de ragadijs ani. Pessarium quoque ex adipe anatis, & hyssopo, & ceroto, & medulla cruris ceruini mixtis cum sera dissoluta in oleo de lilio, aut narciscino subijciatur, si nec febris, neque acuitas affuerint. Quod si illud fuerit cum calore & acuitate oleum rosaceum adhibeatur. Ex unguento quoque de cerusa similiter fiat pessarium. Si autem calor fuerit uehementior sumatur succus portulacæ, aut lactucæ, aut mucilago psilij, & fiat tabula de plumbo similis marmori in qua teruntur colores, habens in circuitu labium paruum, & ponatur in ea aliquid de prædictis succis, & cum pistello plumbeo adeò super ipsam moueatur, ut de plumbo prædicto liquori multum misceatur, & inspissetur succus, ex quo fiat pessarium postquam oleum rosaceum ei admixtum fuerit & superponatur: hoc enim medicamine cancro uulnerato qui est in matrice optimum existit, & alijs ei similibus.

DE APOSTEMATE quod fit in matrice.

SI cum apostematibus istis adest calor & febris, phlebotomia ex basilica fiat, & patiens aqua hordei nutriatur, & liniantur renes, & femur, & ilia, & sumen ex epithimate apostematis calidi, & infrigidetur locus quantum possibile est. Si uero postquam febris & acuitas quieuerit & remanserit ex apostemate aliquid ex unctionibus liquidis curetur, & mulier in huius liquidis sedeat donec mollescat & maturetur. Pessarium mollificans dura apostemata matricis & conferens doloribus in ea factis, & paulatim ea quiescere faciens. Recipe, adipis anatis, medullę cruris ceruini, medullæ cruris uaccini, bdellij mollis, croci, uitel. oui assati, fecis olei de seminibus, fecis olei de lilio omniū añ partes ęquales, dissoluanť in uino, aut ro. & fiat ex eis pessarium.

Est enim optimum ad sedandum dolorem & mollificandum & duritiem matricis. Patiens præterea sedeat in aqua in qua coquantur fœnugrœcum & chamæmila, & melilotum, & caulium extremitates sigillatim aut omnia simul.

EE VLCERIBVS QVÆ FIVNT in matrice & eius cancro.

CVm à uulua fluxerit sanies spissa, aut uirus tenue si ex propinquo manat loco, neq; fuerit ibi profunditas fœtida neque putrida sumenda sunt aloës & mirrha, & sanguis draconis, & sarcocolla atque olibanum, & loco superponenda donec consolidetur. Si autem ex loco manauerit remoto ex pessario quod nominauimus in cap. de sang. & sanie fiat pro dispnœa. Si autẽ quod fluxerit est fœtidum odorẽ habẽs malũ ex pessario secũdo acuto, fiat iniectio postq̃ locus mũdificatus fuerit ex aqua & melle iniectis per instrumentũ æneũ. Si uerò cũ hoc quod fluit fuerit punctio & dolor, & apostema durum quod tactu discernitur, summopere cauendum est ne ex alio acuto medicamine tangatur, sed fiat iniectio ex confricatione plumbi quam diximus, aut ex unguento de cerusa. Et phlebotometur ex basilica. Et custodiatur ab omnibus quę coleram nigram gignunt, & seminibus & speciebus quæ pro condimento admiscentur cibis.

DE PRÆFOCATIONE MATRICIS.

CVm menstrua per longum spacium temporis retenta fuerint, aut mulier à commixtione uiri diu abstinuerit, licet ualde affectauerit, & euenerit grauitas & dolor in inferioribus partibus femoris, & senserit quasi aliquod sursũ trahi à parte suminis. Fortasse post ista superueniet ei syncopis & quasi mortua cadet, perpendi quoque uix poterit quòd ipsa attrahat aërem uel habeat pulsum. Et forsitan præfocabitur & morietur, & forsitan sanabitur laboriose tamen. Hæc itaque passio ilico ut euenerit curanda est ex huius curatione, & pedes fortiter fricentur & ligentur. Et uentosa magna superponatur. Et obstetrici quoque præcipiatur ut digitum oleo bene redolente inungat, & in circuitu oris uuluæ dum est intus bene commoueat. Naribus præterea condisi insuffletur, & circa aures ipsius uoces clamando proferantur, & nihil quod bene redoleat olfaciat, imò bene redolentia, & algalia remoueantur, & pecten & eius inferiora ex eis epithimentur, & naribus malum reddentia odorem applicentur, ut stercus, castoreum & sulphur. Cum autem sanitati restituta fuerit ex hoc medicamine curetur ne ęgritudo redeat, quod si hęc ęgritudo post menstruorum uenerit restrictionem, ea dentur quæ menstrua prouocant. Et in pedibus fiat minutio, & uentosæ in eis apponantur. Si autem post lungã uiri disiunctionem contingat, ex quo etiam sæpe accidit, incipiat uiri consuetudinem habere, aut obstetrix iteret illud quod sæpe diximus in omni pauco tempore, aut medicamina quæ minuunt sperma dentur quæ prædiximus. Et dentur trochisci de mirrha quos in capitulo de menstruis prouocandis nominauimus.

DE GIBBOSITATE.

QVum gibbositas fieri incipit pilulę maiores de hermodactylis dandæ sunt, & oleum de rasni cum apozemate de seminibus sępe sumendum. Locus quoque de oleo sambacino in quo styrax liquida & castoreum & euphorbium resoluta sint frequenter inungendus, & à frigidis cibis abstinendum. Aqua etiam calida in qua cocta sint mẽtastrum & sampsucus, & stœcas arabicus ab alto super locum distillanda est, deinde frequens fricatio & inunctio ex oleis calidis facienda est. Quod si is qui hanc patitur ægritudinem puer fuerit, balneum solummodo & inunctiones sufficiũt ex his quæ diximus. Si autem cum gibbositas incipit affuerit febris, à prædicto regimine omnino abstinendum est. Sed apozema ex herbis factum cum cassiafistula in potu est tribuendum. Phlebotomia quoque ex basilica facienda est, & emplastra uehementia loco superponenda.

DE VARICIBVS.

QVum uenæ grossæ & plene & diuerso modo curuatæ, & uirides in crure apparuerint ægritudo quæ uiris uocatur adesse significatur. Hæc autem ægritudo frequentius accidit his qui multum pedibus laborare cõsueuerunt, & qui cibaria choleram nigram generantia frequenter sumunt. In principio itaque curationis huius passionis basilicam minuere conuenit & uentrem ex his quæ choleram ducunt nigram soluere, quorum mentionem fecimus in capitulo de melancholia. Hæc autem sæpe facienda sunt, & ab omnibus quibus melancholiam patientes custodiuntur in hac ægritudine abstinendum. Post quam uerò hoc regimen diu adhibitum fuerit ex uenis quas in crure apparuisse diximus minutio fiat, à quibus sanguis tamdiu fluere dimittatur donec quicquid in eis est euacuetur. Deinde huiusmodi patiens choleram nigram expellentibus utatur, & ex basilica minuatur, & caueat sibi ab omnibus quæ choleram generant nigram.

DE ELEPHANTIA.

HÆc passio postquam mansiua fuerit incurabilis est. Cum autem incipit si ei subueniatur & ut debet medicata fuerit, aut sanatur, aut manet sic nihil addens. Cum ergo pedis crassities augeri uidetur & color obfuscari, uenæ quoque quæ uites uocantur apparere cœperint. æger quotidie cogendus est uomere. Et custodiendus ab ambulatione nimia & statione, & uenter uo-

mitu

mitu præcedente ex pilulis maioribus de hermodactylis soluendus. Deinde ad uomitum redeundum. Post illud hoc quoque multotiens fieri oportet. Æger præterea à cibis crassis est abstinendus, & tibia à calcaneo incipiendo sursum usque ad genu stringenda. Ante tamen constrictionem epithimanda ex oleo, & myrrha, & acatia, & hypocysthide, & alumine cum aceto forti dissolutis. Ex basilica quoque manus contrariæ partis minutio facienda est. Neque erectus stet nisi pes strictus ligatus fuerit. Neque epithima nullo modo dimittat. Vomitu quoque frequenter utatur. Quod si paruum intercesserit spatium à præcedenti uomitu, & appetit quiescere uapora ipsum cum seminibus caulium & stœcade, arabico cinere de uitibus, & lupinis, & nitro, & stecore caprino & farina fœnugræci, & liniatur etiam ex aqua cineris per spatium unius diei, aut duorum. Ipsa enim huius ægritudinis maximã resoluit partem, aut leuiorem reddit.

DE VLCERATIONE RENVM QVÆ EXTERIVS FIT IN CVTE.

QVum aliquis longo tempore supinus super dorsum iacet loca renum plurimumq; rubent, & mala ibi fiunt ulcera. Cum ergo loca ista rubere cum augmento uisa fuerint, milium siue panicum, aut folia salicis sub eo sternenda sunt. Et ipse in die est multotiens eleuandus. Loca quoque quæ rubent aqua rosata super niuem infrigidata roranda sunt, & flabellanda ipsa. Quod si calor perseuerauerit imponatur epithima de alumbram, quod in capitulo de apostematibus nominauimus. Et uesicæ & ulcera ibi exorta fuerint ex unguẽto de cerusa curentur.

DE DOLORE QVÆ FIT IN MEMBRIS MANIFESTIS.

CVm dolor in manu, ut in pede fit, æger interrogandus est si ex percussione hoc ei accidit, aut si super ipsam diu iacuit, aut si contingit ex causa intrinseca. Si autem ab exteriori causa non contigerint locus dolens, cõsyderandus est an sit magis rubeus quàm reliquum corpus aut non, si enim toto corpore rubicundior fuerit ex calidi apostematis medicamine curandus erit.

Et si membrum neq; fuerit calidum neq; rubeum, sed iam quotidie obfuscatur & siccatur aqua calida ab alto super ipsum distillanda est, & ex oleo & cera resoluta inungendus & dimittendus sic, donec dolor sedetur. Quod si locus crassior uideatur & tactu etiã frigidior sentiatur frequenter erit fricandus, & aqua calida in qua sampsucus, & chamæmila, & stœchas arabicus cocta fuerint ab alio, ut diximus, super ipsum erit distillanda, & ex oleo cheiri citrino inungendus. Regimen quoque subtiliandum erit. Ipse uerò utatur exercitio & in balneo sudet. Si autem ista nõ suffecerint uenter ex his soluatur, quæ humiditates educunt. Membrum præterea si tactu sentitur frigidum fricetur prius, & deinde inungatur ex oleo costino & sambacino, & oleo de been tepidis, & his similibus. Quod si ista non suffecerint ex unguentis quæ in capitulo de paralysi nominauimus, inungẽdus erit donec sanetur.

Finis.

REGISTRVM.

✠ a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.

Omnes sunt terni præter V qui est duernus.

Venetijs expensis hæredum Lucæ Antonij Iunctæ Florentini Anno M. D. XLII. Mense Octobri.

L
A